

Biblioteca Universitaria
GRANADA
SALA A
FOLIO 3
TOMO 20-4-6
CANTERO 13

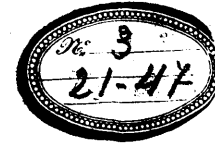
No 3
21-47

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34

Biblioteca Universitaria
GRANADA

Sala	A
Estantería	3
Tubo	2
Numero	13

— 4 — 6

Handwritten scribbles or marks.

R. 2181

BIBLIOTHECA UNIVERSITATIS

R. P. DIDACI
R V I Z
 DE MONTOYA
 HISPALENSIS,
 Societate IESU, *de la Comp. de*
 IN COLLEGIO HISPALENSI
 S. Hermenegildi Theolog. Professoris, *de Gra.*
 Commentarij, ac Disputationes
 Ad quaestionem XXII. & bonam partem quaestio-
 nis XXIII. ex prima parte S. Thomae
 De Prouidentia praedeterminante, ac praedetermi-
 nationis exordium.
 LVGDVN.
 Sumptib. IACOBI, ANDREAE,
 & MATTHEI PROST.
 M. DC. XXXI.

*quod vidimus
 quod manus
 agitur contra
 obtulerunt de
 Verit.
 Vita.*

*Liber Gene-
 rationis Iesu
 Christi*

*Quaestio de
 Praedestinatione
 & Libero Arbitrio*

*Unum e unum
 IESU Christi*

ADMODVM REVERENDO
ET OPTIMO PATRI,
P. MUTIO
VITELLESCHI,
SOCIETATIS IESV,
Præposito generali.

EARVM lucubrationum primitias, primogenitòsque conceptus inscripseram tuis auspiciis, secutus non literam, sed spiritum, & rationem diuini præcepti. *Dabunt Sa-* Dent. 18.
cerdoti armum ac ventriculum, primitias frum-
menti, vini & olei. Quare Sacerdoti? Ipsum
enim elegit Deus de cunctis tribubus tuis, ut
stet & ministret nomini Domini. Verumtamen aliorum *bos con-* Iob 21.
cepit, & non abortiuit; vacca peperit, & non est primata foetu suo.
At illi primogeniti gemelli *sicut abortiuum absconditum non sub-*
*sistunt, vel qui concepti non viderunt lucem; aut vbi-
cumque de-*
litescunt, testes eos voco, qui mihi pudorem abstergant. Nonne pudor esset serotinos fructus afferre, cui primitiæ debebantur? Præsertim cum & alios priores tomos in lucem edere nulla ratione valuisssem, nisi tuo patrocinio & protectione munitus. Tua iussio, excitatio, suasio fuit mihi *vox Domini preparantis,* Psalms 28.
obstetricantis, & parturire facientis ceruos, partus difficultate laborantes, & reuelantis condensa. Autoritate tua, quasi *Dei manu obstetricante eductus est coluber tortuosus.* Tenebrarum enim Iob 26.
princeps nunc aperto Marte, nunc insidiosis cuniculis, venenatisque moribus impetit omnes, qui per Dei gratiam possunt Theologicis veritatibus maiorem lucem afferre. O calliditatem, ô inuidiam, ô mendacium, ô tenebras! Sed aduersus

hæc ô lucem inaccessibilem, ô veritatem, ô incomprehensibilem charitatem Iesu Christi Domini nostri! suæ namque societati dedit Othonielem iuniorem, scilicet fratrem Caleb, fratrem, inquam, imitatione virtutis, qui compescat populi murmur, & animos erigat in spem victoriæ, quique suis, ac suorum armis coeperit Cariath Sepher, ciuitatem literarum. Axam igitur, id est, sapientiam, quæ sola per seipsam est adornata, solaque sui amatores non fucata pulchritudine, sed vera honestate potis est adornare, tibi sponsam assumis, quam à iuuentute amasti, & exquisuisti foeliciori prouentu, quàm Salomon. Huius autem sponsæ suspiriis & lacrymis obtinuisti irriguum inferius, & irriguum superius. Nam, vt omittam temporalia bona, multitudinèque domorum, ac collegiorum, quibus sub tua prouidentia creuit Societas: te plantante atque rigante per irriguum desuper acceptum, sapientiæ, doctrinæ, cunctisque bonis literis eximium Deus incrementum dedit.

Periculum equidem imminebat ne veritatis doctrina conuelleretur, nisi Beseleelis spiritus à Deo fuisset excitatus (vt Nazianz. de Basilio dixit.) Sed quemadmodum olim non tantum *impleuit eum spiritus Dei, sapientia & intelligentia, & scientia*, sed etiam *dedit ei socium Ooliab*, atque insuper *in corde omnis eruditi posuit sapientiam*, omnes autem sapientiæ socios architectonica Beseleelis prouidentia gubernabat: sic tibi plurimos sapientiæ socios dedit, tuæ iussioni subiectos; nec inter graculos excellis, imò super aquilas emines.

Hanc ob causam etiam si Ptolomeus Rex maria claudat, ne possit ex Ægypto papyrus haberi, cupiens nullam aliam, præter suam, bibliothecam libris abundare: nobis tamen eris Rex Attalus, membranas à Pergamo mittens, vt penuria chartæ pellibus suppleatur. sic nimirum occurris scribentium difficultatibus & impedimentis.

Recolo præterea quam superioribus annis expertus sum in omnes, & in me ipsum facilitatem morum, beneficentiam, & affabilitatem. Ob quæ secundum tibi locum in Assistentis munere post Generalem Præpositum Congregatio sexta decreuit, certò præfagiens in septima futurum gradum ad primum. Huius cumentum præfagij gratularer Societati, nisi iam essem gratulator ferus: veruntamen fructus quotidie novos nunquam serò gratulabor, & illum maximè, quod *prouideas non coactè, sed spontaneè secundum Deum, nec vt dominans in cleris, sed forma factus gregis ex animo*, ad instar principis omnium pastorum. De cuius prouidentia tam naturaliter, quam supernaturaliter gubernante, quoniam

quoniam præfens volumen agit, non incongruè tuo potius nomini debetur, quàm alteri.

Respice supplicem, foue filium, porrige manum, quam ad tuos pedes prouolutus exosculor, Deum quotidie precatus, vt te seruet incolumem ad publicam Ecclesiæ vtilitatem.

V. PATERNITATIS

Minimus filius, & in Christo seruus,

DIDACVS RVIZ.

Ios. 15.
Num. 13.
Sap. 8.
hæc ô lucem inaccessibleem, ô veritatem, ô incomprehensibilem charitatem Iesu Christi Domini nostri! suæ namque societati dedit Othonielem iuniorem, scilicet fratrem Caleb, fratrem, inquam, imitatione virtutis, qui compeecat populi murmur, & animos erigat in spem victoriæ, quique suis, ac suorum armis coeperit Cariath Sepher, ciuitatem literarum. Axam igitur, id est, sapientiam, quæ sola per seipsam est adornata, solaque sui amatores non fucata pulchritudine, sed vera honestate potis est adornare, tibi sponsam assumis, quam à iuuentute amasti, & exquisiisti foeliciori prouentu, quàm Salomon. Huius autem sponsæ suspiriis & lacrymis obtinuiisti irriguum inferius, & irriguum superius. Nam, vt omittam temporalia bona, multitudinèmq; domorum, ac collegiorum, quibus sub tua prouidentia creuit Societas: te plantante atque rigante per irriguum desuper acceptum, sapientiæ, doctrinæ, cunctisque bonis literis eximium Deus incrementum dedit.

Epist. 19.
alias 16.
Exod. 31.
et 36.
Periculum equidem imminebat ne veritatis doctrina conuelleretur, nisi Beseleelis spiritus à Deo fuisset excitatus (vt Nazianz. de Basilio dixit.) Sed quemadmodum olim non tantum impleuit eum spiritu Dei, sapientia et intelligentia, et scientia, sed etiam dedit ei socium Ooliab, atque insuper in corde omnis eruditi posuit sapientiam, omnes autem sapientiæ socios architectonica Beseleelis prouidentia gubernabat: sic tibi plurimos sapientiæ socios dedit, tuæ iussioni subiectos; nec inter graculos excellis, imò super aquilas emines.

Hanc ob causam etiam si Ptolomeus Rex maria claudat, ne possit ex Ægypto papyrus haberi, cupiens nullam aliam, præter suam, bibliothecam libris abundare: nobis tamen eris Rex Attalus, membranas à Pergamo mittens, vt penuria chartæ pellibus suppleatur. sic nimirum occurris scribentium difficultatibus & impedimentis.

1. Petr. 5.
Recolo præterea quam superioribus annis expertus sum in omnes, & in me ipsum facilitatem morum, beneficentiam, & affabilitatem. Ob quæ secundum tibi locum in Assistentis munere post Generalem Præpositum Congregatio sexta decreuit, certò prælagiens in septima futurum gradum ad primum. Huius cumentum prælagij gratularer Societati, nisi iam essem gratulator ferus: veruntamen fructus quotidie novos nunquam serò gratulabor, & illum maximè, quòd *prouideas non coactè, sed spontaneè secundum Deum, nec vt dominans in cleris, sed forma factus gregis ex animo*, ad instar principis omnium pastorum. De cuius prouidentia tam naturaliter, quàm supernaturaliter gubernante, quoniam

quoniam præsens volumen agit, non incongruè tuo potius nomini debetur, quàm alteri.

Respice supplicem, foue filium, porrige manum, quam ad tuos pedes prouolutus exosculor, Deum quotidie precatus, vt te seruet incolumem ad publicam Ecclesiæ vtilitatem.

V. PATERNITATIS

Minimus filius, et in Christo seruus,

DIDACVS RVIZ.

C E N S V R A.

Perlegi hunc de Prouidentia tractatum maxima cum delectatione, vtilitate & æstimatione. Et si quod sentio dicere vellem, verba mihi, tempus tibi, authori laus non sufficeret. Sed vno verbo dicam, quod de Hilario Hieronymus. Authoris librum inoffenso decurre pede, à capite, inquam, ad calcem, ab imo ad summum. Nam si fundamenta inspicias, vel è Sanctorum Patrum scriptis (quæ ipse sedulo legisse, & sapienter intellexisse satis vbi que ostendit) vel è profundissimis rationum & argumentorum venis maxima cum dexteritate & acumine eruta, iactaque inuenies. Si verò doctrinæ structuram adspicias, miraberis modum, methodumque docendi, est enim in indagando diligens, in disquirendo profundus, in explicando perspicuus, in disputando acer. Denique si ad culmen suspicies, perfectum Doctorem laudabis, in discurrendo nouum, in opinando antiquum, in loquendo grauem, in iudicando securum. Soli lucem affero, notus ipse & omnibus, qui legerit, eliget. lege, & fructu bono tuo, bonoque communi. Hispali 10. Februarij 1627.

D. GYNDIZALVVS DE CORDVBA.

DE mandato Senatus Regij vidi Commentaria hæc Reuerendi admodum P. Didaci Ruiz de Montoya, Hispalensis, è Societate IESV, in Prouidentiam diuinam prædefinientem, quam latebris emerfam suis magnam in lucem promit, vtiliter, modestè, doctè: & (quod eximium est) piè, & religiosè, & securè. Quare typis dari consultissimum reputo. Matrity apud beati Martini Benedictinum Cœnobium XII. Kalendas Maij anno 1627.

FR. ANTONIVS PEREZ.

FACVLTA S R. P. PROVINCIALIS
Societatis IESV in Prouincia Lugdunensi.

EGO STEPHANVS BINETVS, Societatis IESV, in Prouincia Lugdunensi Præpositus Prouincialis, iuxta Priuilegium eidem Societati à Regibus Christianissimis Henrico III. 10. Maij 1583. Henrico IV. 20. Decembris 1606. & Ludouico XIII. nunc regnante 14. Februarij 1611. concessum, quo Bibliopolis omnibus prohibetur, ne libros ab hominibus nostræ Societatis compositos, absque Superiorum eius permissione imprimant: permitto Iacobo, Andrea, & Matthæo Prost Lugdunensibus Bibliopolis, vt Opus quod inscribitur, *R. P. Didaci Ruiz de Montoya, Commentarij de Prouidentia Dei*, ad octo proximos annos imprimere, ac liberè diuendere possint. Datum Lugduni 24. Decembris 1630.

STEPHANVS BINETVS.

A P P R O B A T I O N E S.

Quidam trepidant timore vbi non est timor; sed non est quòd in suis Disputationibus & Commentariis trepidet, aut timeat, dum de Prouidentia Dei agit, R. P. Didacus Ruiz de Montoya, Hispalensis, è Societate IESV; rationes enim, seu fundamenta quæ in hoc opere suo continentur, validæ sunt, & in monte prouidentia Dei sic fundatæ, vt minimè ruant; nihil enim contra fidem proponunt, adeò vt cum in lucem editæ erunt istæ Disputationes, non ruis, si legis: ita censemus nos Doctores Theologi Parisienses. Lugduni in Conuentu S. Bonauenturæ die decima septima mensis Maij 1630.

FR. DESIDERIVS RICHARD Conuentus
S. Bonauenturæ Guardianus.

FR. BERNARDINVS MOLLIASSON
in eodem Conuentu Lector.

IOANNES CLAVDIVS DE VILLE, in sacra Theologia Magister, in Ecclesia S. Crucis Custos, & D. D. Alphonfi Ludouici du Plessis de Richelieu, Illustrissimi Cardinalis, ac Reuerendissimi Archiepiscopi Lugdunensis, Vicarius generalis substitutus: fidem facimus nos hæc *Commentaria de Prouidentia Dei, Authore R. P. Didaco Ruiz de Montoya, Hispalensi, è Societate IESV*, vidisse, nihilque in iis ab Ecclesiæ Catholicæ, Apostolicæ, & Romanæ fide, Sanctorumque Patrum sana doctrina alienum contineri. Lugduni 15. Kal. Iun. 1630.

DE VILLE.

SVMMA PRIVILEGII
Regis Christianissimi.

REGIS Christianissimi Priuilegio, dato Lugduni 22. Maij 1630. cautum est, ne quis in Prouinciis suæ ditioni subiectis, præter Iacobum, Andream, & Matthæum Prost, Bibliopolas Lugdunenses, aut de illorum facultate, opus hoc, cui titulus est, R. P. Didaci Ruiz de Montoya, è Societate IESV, de Prouidentia Dei, intra octennium, à die editionis primæ computandum, mandare typis queat, sub pœnis in eo contentis.

De mandato Regis

RENOVARD.

SYLLA

SYLLABVS

Quæstionum, & Articulorum,

EX PRIMA PARTE D. THOMÆ.

QVÆSTIO XXII.

De Prouidentia Dei.

ARTICVLVS I.

Vtrum prouidentia Deo conueniat. fol. 2

ARTICVLVS II.

Vtrum omnia sint subiecta diuinæ prouidentia. ibid.

ARTICVLVS III.

Vtrum Deus immediatè prouideat omnibus rebus. 61

ARTICVLVS IV.

Vtrum prouidentia rebus prouisis necessitatem imponat. 83

QVÆSTIO XXIII.

De Prædestinatione.

Agitur hoc tomo de Prædestinationis exordio, seu præambulo ad sequentem tommum, vbi de hac materia plenè, & expresso.

Ruiz de Prouidentia Dei.

é IN

INDEX

Tractatum, Disputationum, & Sectionum.

TRACTATUS PRIMVS.

De essentia prouidentia.

DISPUTATIO I.

Utrum omnibus rebus in particulari quantumcumque minimis, & vilissimis, diuina prouidentia consulat.

Seç. 1. **V**OCIS etymologia. fol. 2

2. Philosophorum errores admixtis veris testimoniis de prouidentia. *ibid.*
3. Exactissimam prouidentiam omnium rerum etiam singularium, & minimarum, docent sacræ Litteræ, & Patres. 5

4. Actionibus demonstratur prouidentia Dei. 7

5. Minimis etiam rebus ac vilissimis non solum in communi, sed etiam in particulari prouidere Deum. 9

6. Circa prosperam & aduersam fortunam piorum & impiorum, qui videtur esse defectus gubernationis, est indicium prouidentia superioris. 12

7. Utrum aliquis euentus sit casualis, aut fortuitus respectu prouidentia diuinæ. 14

8. Deus causat, vt sit monstrum & cursus comparatione particularis causæ, non autem comparatione Dei, & inde soluntur argumenta. 17

9. Utrum aliquis euentus sit contingens comparatione diuinæ prouidentia. 19

DISPUTATIO II.

Utrum mala cadant sub prouidentia Dei.

Seç. 1. Peccatum formaliter vt tale subditur diuinæ prouidentia. 21

2. Amplius explicatur, ac defenditur

prouidentia circa peccata, quinque dubiis expeditis. 24

3. Utrum mundus foret perfectior, si nullum Deus permitteret peccatum. 26

4. Perfectius redditur vniuersum permissione peccatorum. 27

5. Argumentorum solutione roboratur & ampliatur conclusio præcedentis sectionis. 29

6. Materiales actiones peccatorum peculiari modo subiiciuntur diuinæ prouidentia. 31

DISPUTATIO III.

Quid sit prouidentia tam naturalis, quam supernaturalis.

Seç. 1. Quæ sine controuersia sunt præmittuntur, & aperitur status controuersia. 34

2. Prouidentiam & prædestinationem in voluntate constituens prima sententia. 35

3. Prouidentia & prædestinatio consistit potissimum in actu intellectus. 37

4. Solutiones ad argumenta, quæ contendeant, in voluntate constituere prouidentiam & prædestinationem. 40

5. Quænam sit intellectio illa, in qua consistit prouidentia & prædestinatio, num iudicium de possibilitate obiectorum. 41

6. Monasticum imperium negandi auctores, & argumenta. 42

7. Refutatur imperium intellectus, quod non sit iudicium assertiuum. 43

8. Nullum imperium rationis mouet volitiones diuinas. 45

9. Imperium intellectus, necessarium ad actiones transeuntes explicatur. 46

10. Soluuntur argumenta, quæ pugnant aduersus

Disputationum, & Sectionum.

aduersus imperium enunciatiuum liberæ volitionis & operis exequendi. 49

1. Soluuntur argumenta, quæ supra sectione sexta pugnabant contra monasticum imperium intellectus. 51

DISPUTATIO IV.

Num prouidentia contineat affecutionem finis, creationem, dispositionem, fatum, scientiam, & artem.

Seç. 1. Auctores & rationes ad probandum, consecutionem finis esse de ratione prouidentia. 52

2. Finis affecutio non est de ratione prouidentia. 54

3. Magis explicatur quo sensu prouidentia non requirat affecutionem finis. 56

4. Soluuntur argumenta posita in sectione prima. 57

5. Quomodo prouidentia distinguatur à creatione. 58

6. Dispositio, fatum, scientia, & ars distinguuntur à prouidentia. 59

DISPUTATIO V.

Quousque sit mediata, vel immediata conseruatio, cooperatio, & gubernatio rerum.

Seç. 1. Quodnam genus causæ contineatur in quidditate prouidentia. 61

2. Conseruationem creaturarum & cooperationem cum omnibus causis, ad regimen prouidentia pertinere, probatur Scripturis & Patribus. 62

3. Cætera testimonia Patrum pro necessitate prouidentia conseruantis & cooperantis. 64

4. Actione probatur, omnes creaturas indigere penitentia conseruante. 66

5. Utrum esse debeat totaliter immediatus & adequatus concursus, per quem diuina prouidentia conseruat creaturas incorruptibiles, atque sit ipsemet concursus creatiuus. 69

6. Totalis immediatio concursus conseruatiui, & identitas cum creatiuo. 70

7. Corruptibiles substantias & accidentia prouidentia conseruat mediantibus causis secundis. 72

8. Ordinaria prouidentia semper vtitur causis secundis ad quoslibet effectus determinandos, producendos, & conseruandos. 75

9. Satisfit argumentis positis in sectione septima; deinde vtro argumentis positus in seç. quinta. 77

10. Nulla mediante prouidentia, sed variis executionibus mediantibus, Deus prouidet. 78

11. Immediatio maxima generalis concursus. 80

12. Magis explicatur immediatio diuini concursus. 81

TRACTATUS SECVNDVS.

De Prædefinitionibus.

DISPUTATIO VI.

Utrum Deus prædefiniat liberæ operationes, quæ bonæ sunt.

Seç. 1. Possibile esse prædefinitionem bonarum operationum. 84

2. Prædefinitione Dei causari quælibet opera pietatis, probatur ex electione, sorte & discernente causa. 86

3. Diuinæ voluntatis absolutum dominium, imperium, & cura seruandi suos, & sibi relinquendi, probant eandem prædefinitionem. 88

4. Vocatio secundum propositum, & præparatio voluntatis probant eandem prædefinitionem. 91

5. Prædefinitio fidei, & perseuerantia in obseruantia omnium mandatorum. 92

6. Prædefiniuntur causæ, vt omnia cooperentur in bonum, & generatio Dei

seruat electum. 94

7. Prædefinitionis eiusdem alia multa probationes attinguntur & remittuntur 95

8. Impiorum etiam & reproborum voluntates Dei prædefinitio fleçit, vt veline fauere prædestinatis. 97

9. Actionibus probatur prædefinitio bonarum operationum. 98

DISPUTATIO VII.

Eorum qui compelluntur intrare Luca 14. quibus medijs, illesa libertate, prædefinitur conuersio.

Seç. 1. Scopus disputationis, & vniuersalior concordia compulsionis cum indifferencia libertatis. 99

2. Cõpulsio secundum quid adhibetur rogante Deo, & illustrate intellectum, ac permurante voluntatis affectum. 101

3. Illustriora compulsionis exempla Hieremias & Paulus. 103
4. Terrores & flagella suasionibus addita, liberè intrare compellunt. 104

DISPV TATIO VIII.

Num vaga & indeterminata infallibilitas ex parte obiecti sufficiat, ut actus liber in vniuersali prædefiniri queat.

- sect. 1. Distribuitur in plures infallibilitas vaga, & probatur ea, quæ vagatur circa diuerfas personas, actiones & motiua. 106
2. Comparatione vnius & eiusdem personæ infallibilitas actionum in genere, relicta specierum indifferentia. 108
3. Vaga infallibilitas operationum sub eadem specie, & comparatione vnius personæ. 110
4. Vaga prædefinitio actionum siue in genere, siue in vna specie infima deducitur ex dictis. 113
5. Maior explicatio præcedentis conclusionis, & argumentorum solutio. 116
6. S. Thomæ & aliorum Scholasticorum suffragia pro vaga prædefinitione, præsertim operationum Iesu Christi Domini nostri. 117
7. Necessitas vaga & in generali non obstat, quo minùs omnes formalitates specificæ atque genericæ sint absolute liberæ. 121
8. Vtrum termino certo claudatur ac determinetur spacium temporis, per cuius varias partes vagatur infallibilitas actus. 124
9. Non satisfacit solutio, confugiens ad terminum extrinsecum temporis, & infinitas partes proportionales illius. 127
10. In postrema temporis morula, necnon in illius terminatio instanti non minus, quàm in prioribus, vel intermediis, liber erit Petrus ad omittendam electionem, vagè prædefinitam. 128
11. Infallibilitas ab extrinseco deuoluta, soluit difficultatem, tractatam in tribus sectionibus præcedentibus. 129
12. Vaga necessitas quomodo possit cum libertate consentire. 132

DISPV TATIO IX.

Vtrum singulas operationes in particulari cum omnibus circumstantiis Deus prædefiniat.

sect. 1. Negatiuæ partis authores, argumen-

- ta & solutiones attinguntur, ac remittuntur. 135
2. Prædefiniri determinatè, & in particulari quasi libet bonas operationes, probatur auctoritate Scholasticorum. 137
3. Prædefinitio determinata & in particulari probatur; quia Deus fecit ventura Isaia 45. 140
4. Probatur vterius, Deum esse, qui singula bona in particulari facit in tempore, & faciendæ decreuit ab æterno. 142
5. Alia testimonia Patrum de prædefinitione bonarum operationum in particulari cum omnibus circumstantiis. 143
6. Quæ de iudiciis, & occultissimis prouidentia rationibus Patres scribunt, ad eiusdem prædefinitionis confirmationem pertinent. 144
7. Circumstantias omnes esse prædefinitas, & peculiariter instans tempus & locum. 147
8. Numerus prædestinatorum & reprobatorum, imò & omnium bonorum actuum; insuper irrationalium rerum numerus quo discrimine sit prædefinitus. 149
9. Mensura gratiæ & gloriæ, & cuiuslibet humanæ operationis, imò etiam cuiusque rei prædefinitione diuina præscribitur. 151
10. Prædefiniendi rationes vrgentur circa reprobos, & circa omnes operationes moraliter tantum honestas. 153
11. In diuina prouidentia quod genus est perfectionis, ad quam pertinet prædefinitio determinata cuiuslibet actionis honestæ. 155

DISPV TATIO X.

Vtrum specialis aliqua vis, & energia motiuorum allicientium, & omnium circumstantiarum præcisa scientia media sufficiat ut prædefiniatur aliqua operationes in particulari cum omnibus circumstantiis.

- sect. 1. Decisio declaratur, & probatur facrarum Litterarum exemplis. 157
2. Virtus & potentia Dei magis ostenditur in iis actibus, quos efficit fieri per concursus & motiua infallibiliter allicientia. 159
3. Eandem prædefinitionem exerceri de facto, probat possibilitas illius, & quidditas infallibilitatis. 161
4. Metaphysica certitudo prædefinitionis ex vi motiuorum infallibilizantium. 163
5. Vtrum omnes operationes liberæ prædefiniatur ex vi motiuorum infallibilium. 164

DISPV

DISPV TATIO XI.

Vtrum effectiuus Dei concursus ob specialem aliquam uehementiam inferat infallibiliter consensum.

- sect. 1. Quæstionis status & sententia negans. 165
2. Prædefinitio per concursum effectiuum infallibiliter impellentem. 167
3. Soluuntur argumenta posita in sectione prima. 169
4. Vtrum Dei prædefinitio certa, & infallibilis fieri posset absque physica & antecedente necessitate illationis. 170

DISPV TATIO XII.

Vtrum permissio peccati prædefiniatur à Deo.

- sect. 1. De qua permissione tractetur, & quo fructu. 172
2. Cuiuslibet peccati permissionem esse prædefinitam, probatur ex negata prædestinatione & congrua uocatione. ibid.
3. Consilium, & intentio Dei solariæque patientiæ probant permissiones esse prædefinitas. 174
4. Mensura & cæteræ circumstantiæ peccatorum prædefinita permissione circumscribuntur. 177

5. Prædefinitur aliquando permissio per motiua, & circumstantias, ex quibus peccatum infallibiliter inferitur. 178
6. Descendendo magis ad particulares personas, quibus infallibilitas peccandi contingit, corroborantur præcedentes probationes. 180
7. Num Scholastici Doctores existimaauerint, prædefinitam esse permissionem peccatorum. 182
8. Obiectiones aduersus infallibilitatem mortaliter peccandi. 183

DISPV TATIO XIII.

Vtrum Deus possit velle directè, & causare collectionem rerum omnium & circumstantiarum, quibus positus peccatum infallibiliter inferitur.

- sect. 1. De peccatoribus in ea infallibilitate constituendis. 185
2. Dubitandi rationes, an homo iustificatus deuenire possit ad moralem infallibilitatem mortaliter peccandi. 187
3. Qua ratione, atque demerito iustus constitui possit, atque delitui sub circumstantiis, ex quibus mortale peccatum infallibiliter inferatur. 188
4. Fit satis rationibus dubitandi, positus in sectione secunda. 191

TRACTATVS TERTIVS.

De Prædestinationis exordio nullo modo possibili per solas vires natura.

DISPV TATIO XIV.

Quibus articulis contineatur Semipelagiani error.

- sect. 1. Prædicti erroris authores & asseclæ. 194
2. Enumerantur Semipelagiani articuli decem. 165
3. Vtrum meritum de condigno, vel solummodo meritum de congruo Semipelagiani putauerint, inesse bonis operibus, quæ gratiam præueniunt. 198
4. Vtrum perseuerantiam & electionem ad gloriam per humanos conatus obtineri, docuerint Massilienses. 199

Rui de Prouidentia Dei,

5. Cassianum ambiguum & inconstantem non solum à Catholico dogmate, sed etiam à seipso, aliisque Massiliensibus dissentire. 201

DISPV TATIO XV.

Vtrum opera conditionaliter, non absolute futura, præbuerint rationem conferendi, vel negandi auxilia gratiæ, vel prædestinationem ad gloriam.

- sect. 1. De paruulis. 202
2. De adultis. 204

DISPUTATIO XVI.

*Causa per accidens, atque occasio, siue
opportunitas ad initium gratiae,
quomodo contingat ex viri-
bus naturæ.*

- sect.* 1. De causa per accidens remouente prohibens. 207
2. Qualis opportunitas, siue occasio gratiæ contingere possit per vires naturæ. 208
3. Ex peccatis & ex rebus indifferentibus quomodo gratia opportuna accipiat occasionem vocandi. 210

DISPUTATIO XVII.

Quidam Patres clarius confirmant iustificationis initium non acquiri naturæ viribus, sed proueniente gratia donari.

- sect.* 1. Testimonium Augustini, Summorum Pontificum, & aliorum Patrum autoritate munitum. 213
2. Summorum Pontificum & Conciliorum testimonia pro initio iustificationis non ex viribus naturæ, sed ex proueniente gratia. 215
3. Aliorum Patrum testimonia maiori ex parte remittuntur, pauca quædam hic subiiciuntur. 217

DISPUTATIO XVIII.

*Quibus testimonijs Scripturæ sacræ, per quas ratiocinationes probetur,
initium iustificationis ex
proueniente gratia
prouenire.*

- sect.* 1. De nihilo ex nobis, de initio, ac fide. 219
2. Gratiae quidditatem pugnare cum quolibet iustificationis initio dato per vires naturæ sacra Scriptura testatur. 220
3. Vtrum quidditati gratiæ repugnet dispositio, impetratio, conditio, occasio, & quælibet ratio valens ad obtinendam primam gratiam. 222
4. Scriptura sacra prouenientem Dei misericordiam & gratiam operantem opponit cuicumque initio iustificationis ex parte nostra. 224
5. Singula in specie quæ ad initium iu-

stificationis concurrunt, sacra Scriptura refert ad Dei gratiam prouenientem & operantem. 226

6. Creatio, vel generatio ex diuino semine, resuscitatio, & liberatio probant initium iustificationis ex proueniente gratia. 228
7. Inuentus Deus à non quærentibus, & fortes à Deo temperatæ idem probant. 230
8. Causa discriminis arrogantiam comprimens, idem probat. 231
9. Oratio, gratiarum actio, spes & charitas probant iustificationis initium ex proueniente gratia. 232
10. Exemplo gratiæ hypostaticæ absque ullo initio ex parte humanitatis, probatur idem dogma. 234
11. Experientia, & ratione à priori probatur idem dogma. 235

DISPUTATIO XIX.

*De fide, prout est iustificationis
initium.*

- sect.* 1. Præmittuntur quæ præsentem controuersiam comitari solent, vt ab illis præcisus cernatur postea status disputationis. 236
2. Fidem siue perfectam, siue inchoatam, indigere gratia proueniente. 238
3. A supernaturali fide sumitur initium salutis disponendo ad gratiam, & impetrando illam. 240
4. A fide sumitur initium meriti, & ipsa de congruo meretur vltiorem gratiam. 241
5. Fidei imperfectæ & inchoatæ competunt supradictæ vires inchoandi, mendi, impetrandi, ac disponendi ad iustificationem. 243

DISPUTATIO XX.

Quæ conclusiones, & quo gradu certitudinis ex præcedentibus disputationibus colligantur.

- sect.* 1. Vniuersaliores conclusiones, & illæ, quæ ad meritum, & impetrationem pertinent. 245
2. Conclusiones ad rationem dispositionis, conditionis, & occasionis pertinentes. 247
3. Vtriusque sectionis præcedentis conclusiones ampliantur. 250

DISPV

DISPUTATIO XXI.

*Vtrum Doctores Scholastici existima-
uerint, opera elicitæ per vires
naturæ, præbere iustificatio-
nis initium.*

- sect.* 1. Communis Scholasticorum sententia per generalia quædam capita proponitur, & excusatur. 252
2. Sancti Thomas & Bonauentura, & qui illos præcesserunt, Albertus, Alexander, & vterque Guillelmus. 255
3. Antiquiores discipuli S. Thomæ quid in eadem controuersia senserint. 258
4. Alij recentiores quid. 260
5. Etati nostræ propinquiores Scholastici. 264
6. Alij recentiores quid in eadem controuersia docuerint. 266

DISPUTATIO XXII.

*Vtrum facienti quod in se est per solas
vires naturæ, conferantur au-
xilia gratiæ.*

- sect.* 1. Disputationis status. 270
2. Decisio disputationis. ibid.
3. Superioris sectionis postremam conclusionem explicans, & duas alias subiungens. 272
4. Soluuntur eorum argumenta, qui contendunt absque Massilienis erroris periculo defendi posse, opera moraliter bona, elicitæ per vires naturæ, ratione sui prodesse ad obtinendam gratiam. 275
5. Vtrum facienti quod in se est per vires naturæ, vt vtatur auxilijs supernaturalibus, protinus adsint auxilia supernaturalia, cum eo concurrente. 276

DISPUTATIO XXIII.

*Vtrum iustificationis initio sufficiant actio-
nes honestæ, quarum nulla realis
est supernaturalis.*

- sect.* 1. Status quæstionis, & duæ sententiæ affirmantes. 279
2. Negatiua conclusio probatur ex phrasi Patrum, & Conciliorum conformiter, ac sine discrimine comprehendente vniuersa iustificationis opera. 280

3. Ex præcisâ necessitate fidei, & supernaturalis auxiliij, ad iustificationis initium probatur eadem conclusio. 283
4. Ex imperfectione earumdem actionum commensurata viribus naturæ, probatur eadem conclusio tribus alijs rationibus. 285
5. De actionibus quoad realitatem intrinsicam naturalibus, sed tamen necessariò requirentibus auxilium super-naturale. 287
6. Referuntur ac diluuntur præcipua fundamenta primæ & secundæ sententiæ, quas in sectione 1. proposuimus. 290

DISPUTATIO XXIV.

*De varijs argumentis, quæ contendunt ex
viribus naturæ posse præberi iusti-
ficationis initium.*

- sect.* 1. De oratione peccatoris. 292
2. De operibus misericordiæ alterum argumentum præcedenti simile. 295
3. Soluitur argumentum tertium, ductum ab exemplis Cornelij, Latronis, Zachæi, Nathanaëlis, Eunuchi, & aliorum, qui ad fidem videntur prouenisse per opera. 299
4. Soluuntur variæ rationes de præparatione ad gratiam. 301
5. Explicantur Scripturæ sacræ testimonia, quæ rationem, & causam gratiæ videntur admittere. 304
6. De tentatione, qua Deus tentat iustos, ac de fide, quam inuenit, duo postrema argumenta. 306

DISPUTATIO XXV.

*Impossibilitas inchoandi iustificationem per
vires naturæ, absque illustratione &
inspiratione supernaturali, & possibi-
tas obtinendi gratiam, qua concordia
ratione conueniant in barbaris remotis,
à quacunque notitia supernaturalium
mysteriorum.*

- sect.* 1. Rationes difficultatis, & earum solutiones breuiter attinguntur. 308
2. Nullum obiectum supernaturale expressè & formaliter cognitum barbaris proponit gratia prouenientem. 309
3. Obiectum supernaturale implicite, & virtualiter cognitum, barbaris proponitur per primam gratiam prouenientem.

6 4 nientem,

- nientem, quæ datur de lege ordinaria. 311
4. Varios modos virtualiter continendi supernaturalis obiectum primæ gratiæ præuenienti sufficere. 313
5. Expediuntur difficultates circa supernaturalitatem, implicite contentam in supradictis obiectis, tum maxime quando ignoratur Dei existentia. 316
6. Satisfit aliis difficultatibus, quæ circa varia puncta præsentis disputationis occurrunt. 318

DISPUTATIO XXVI.

Vtrum ex viribus nature detur causa prædestinationis ad gratiam, vel ad gloriam.

DISPUTATIO XXVII.

Vtrum Chrysostomus docuerit actiones solis nature viribus elicitas præbere iustificationis initium.

- sect. 1. Quanta necessitas cogat, Semipelagianismi suspicionem à Chrysostomo, cæterisque Patribus Augustini prædecessoribus propulsare. 322
2. Antiquos Patres generaliter rectè sensisse de iustificationis exordio. 323
3. Græcos Patres communiter, sed præcipuè Chrysostomum vera docuisse de

- initio iustificationis, & prædestinationis causa, non sumenda ex viribus nature. 324
4. Aliqua ex testimoniis Chrysostomi in causa gratiæ cõtra Semipelagianos. 326
5. Exponuntur testimonia Chrysostomi, quæ Semipelagianis fauere videntur. 330
6. Probationes generales, ad confirmandas expositiones in præcedenti sectione traditas. 334
7. Contrariæ sententiæ quæ restant argumenta soluuntur. 336

DISPUTATIO XXVIII.

Vtrum cæteri omnes Patres circa iustificationis exordium cum Chrysostomo, & Augustino concordent.

- sect. 1. Cyprianus, Ambrosius, & Hieronymus quando cum Augustino, Græcisque consentiant. 337
2. Cæteri Patres Latini cum Augustino, Chrysostomoque concordant. 341
3. Græcorum Patrum præcipui, qui circa tempora Chrysostomi floruerunt, de iustificationis exordio testimonia. 345
4. Alij Patres Græci eiusdem, aut ferè eiusdem ætatis cum præcedentibus. 348
5. Græci Patres ab Apostolis vsque ad tempora Chrysostomi. 350
6. Cæteri Patres Græci qui post Augustini tempora floruerunt. 354

TRACTATUS QUARTVS.

De Prædestinationis exordio dando per gratiam operantem, ac de quidditatiuo discrimine illius à gratia cooperante.

DISPUTATIO XXIX.

Quanam sit vis, & ratio nominum, quibus operans gratia compellari solet.

- sect. 1. DE nominibus operans, & cooperans gratia. 358
2. Alia plura eiusdè gratiæ operantis nomina, & quædam etiam cooperantis. 360

DISPUTATIO XXX.

Quanam operationes vitales sint propria gratiæ operantis.

- sect. 1. Vtrum excitans, seu præueniens

- gratia formaliter sit actus vitalis intellectus, aut voluntatis. 363
2. Varios affectus, & impulsus intellectus & voluntatis, sed præcipuè illustrationem & suauitatem esse partes operantis gratiæ, probatur ex Scriptura & Patribus. 365
3. Eiusdem conclusionis duæ aliæ probationes à sanitate, quæ palato & stomacho, &c. cæli benignitate, ac suauitate, quæ fructibus terræ necessaria est. 367
4. Eiusdem veritatis quatuor aliæ probationes, quæ restant. 368
5. Vtrum solummodo ad exordia conuersionis, vel potius etiam ad persequendum,

- randum, requiratur prædicta illustratio & suauitas. 370
6. Expediuntur incidentes difficultates. 371

DISPUTATIO XXXI.

Vtrum præcipuum discrimen gratiæ operantis à cooperante consistat in libertate huius, & illius indeliberatione.

- sect. 1. Affirmatiua sententia explicatur, & probatur ex Sapientiæ 9. & 1. Corinth. 15. 372
2. Iesus respiciens Petrum, & ille egressus, & amarè flens, probant prædictum operantis gratiæ discrimen. 375
3. Aliæ duæ rationes, à priori probantes idem discrimen gratiæ operantis à cooperante. 376
4. Quidditatiua ratio vocationis alia tria ministrat argumenta eiusdem discriminis. 377
5. Eadem differentia quidditatiua operantis gratiæ, atque cooperantis, probatur conglobatis plurimis Scripturæ testimoniis. 379
6. Idem probatur ex Patribus, qui communiter tradunt, initia boni operis esse solius Dei, & gratiæ operantis; sed postea liberè volentibus cooperari. 380
7. Postrema eiusdem veritatis confirmatio, ex communi suffragio Scholasticorum. 381
8. Augustini testimonia inter seipsa, & cum nostris conclusionibus conciliantur. 383
9. Satisfit argumentis, quæ probare contendunt gratiam excitantem, seu præuenientem esse liberum quemdam actum, ac minimè necessarium. 384

DISPUTATIO XXXII.

Quo sensu gratia operans peculiariter ad interiorem actum, & primam volitionem finis; sed gratia cooperans ad exteriorem actum, & volitionem mediorum accommodetur.

- sect. 1. Proponitur Scholasticorum doctrina, & illius fundamenta. 386
2. Operantis & cooperantis gratiæ acce-

- ptio in præcedenti sectione recitata, secundum eum sensum, quem primo sonitu reddit, refutatur. 387
3. Eiusdem acceptionis legitimus sensus aperitur. 388

DISPUTATIO XXXIII.

Vtrum noster intellectus, & voluntas physica efficientia concurrant ad producendas eas intellectiones, & volitiones, quæ propriè sunt gratiæ operantis.

DISPUTATIO XXXIV.

Vtrum habituali gratiæ conueniat diuisio in operantem, & cooperantem.

DISPUTATIO XXXV.

Vtrum physica prædeterminatio sit operans, & cooperans humana operationis initium.

- sect. 1. Affirmatiua sententia refutatur. 394
2. Gratiam physicè operantem identificari realiter cum gratia excitante. 396
3. Gratiam cooperantem, provt cooperans est, non esse præuenientem. ibid.
4. Gregorio Ariminensi falsò adscribi, operantem, seu præuenientem gratiam esse physicam prædeterminationem. 398

DISPUTATIO XXXVI.

De multiplici membro cooperantis gratiæ, illiusque distinctione reali ab operante gratia, & à consensu libero voluntatis.

- sect. 1. Summa eorum omnium, quæ in tota dispensatione fusiùs discutienda sunt. 399
2. Qua ratione Deus ipse sit gratia cooperans. ibid.
3. Omnes supernaturales habitus complectitur membrum alterum cooperantis gratiæ. 401
4. Eadem realitas gratiæ operantis est etiam gratia cooperans, sola distinctione muneris & officij. 402
5. Explica

5. Explicatur magis cooperandi modus, quem exercent non solum præueniens gratia, seu vocatio, sed etiam plerique actus liberi & meritorij. 406
6. Vtrum cooperantis gratiæ quidditas requiratur concurrere in actu secundo, an verò satis sit, principium esse paratum in actu primo. 409
7. Quilibet actualis concursus ex parte Dei præueniens est etiam gratia cooperans. 410
- lius esse roboris. 425
2. Sine interiori gratia præuenienti nihil prodesse exteriorem quamcunque vocationem, atque doctrinam certissimum est. 426
3. Non solum creatæ cuiusquam personæ, sed etiam ipsius Christi Domini, siue per humanitatem, siue per diuinitatem doctrina, exterius tradita, sine interiori doctrina non sufficit. 428
4. Exteriorem gratiam de lege ordinaria requiri, vt præbeat interior: sicut rationalis anima, nisi in corpore, non infunditur. 430

DISPVATIO XXXVII.

Vtrum discrimen gratiæ cooperantis, seu adiuuantis à gratia subsequente, consistat in eo, quod ad interiorem consensum illa, hæc verò ad cætera consequentia dona requiratur.

- Sec. 1. Vtrum gratia adiuuans, seu cooperans requiratur ad quemlibet modum consentiendi vocationi, & inspirationi Dei. 412
2. De acceptionibus gratiæ cooperantis, & subsequente, secundum quas interdum pro eadem, interdum verò pro diuersa gratia vsurpantur. 413

DISPVATIO XXXVIII.

Vtrum particularis gratia subsequens requiratur ad externi operis executionem.

- Sec. 1. Status controuersæ, errores hæreticorum, & opiniones Catholicorum. 415
2. Peculiaris gratia subsequens requiritur ad operis executionem. 417
3. Per singula externorum operum genera explicatur magis, & rationibus confirmatur prædicta necessitas specialis gratiæ. 420
4. Explicantur Augustini testimonia, quæ ad operis executionem peculiaris gratiæ necessitatem negare videntur. 423

DISPVATIO XXXIX.

Vtrum gratia præueniens necessariò atque primariò includat interiorem motionem atque doctrinam, ita vt sine illa nihil valeat exterior quacunque gratia.

- Sec. 1. Negatiuæ partis fundamenta nul-

DISPVATIO XL.

Vtrum quoad intrinsicam entitatem supernaturalis debeat esse gratia operans, seu præueniens.

- Sec. 1. Explicatur disputationis titulus, & grauiorum Scholasticorum mens quam sit ambigua. 433
2. Quoad intrinsicam sibi entitatem supernaturalis debet esse gratia operans, seu præueniens. 435
3. Non esse gratiam præuenientem cogitationem, quantumcunque opportunam ad opus moraliter bonum, nisi fuerit supernaturalis quoad intrinsicam realitatem. 437
4. Præteritæ operantis gratiæ memoria nihil valet, nisi supernaturalis fuerit, subinfertur etiam supernaturalitas gratiæ cooperantis & subsequente. 440
5. Bonos Angelos non posse gratiam operantem, seu præuenientem, & illius illustrationes, & inspirationes physicè causare in hominibus. 441

DISPVATIO XLI.

Vtrum ad singulas actiones meritorias operans, seu præueniens gratia requiratur.

- Sec. 1. Disputationis status, explicatis acceptionibus fidei & gratiæ præuenientis, quæ ad præsentem disputationem pertinent. 444
2. Quamdiu prioris gratiæ præuenientis durat supernaturalis virtus, noua præueniens

- ueniens non est simpliciter necessaria. 446
3. Peccatoribus fidelibus ad singulas dispositiones iustificationis est simpliciter necessaria præueniens gratia. 448
4. Iustis, vt perseuerent in sua iustitia simpliciter necessaria est operans, seu præueniens gratia. 452
5. Iustificatis gratia præueniens simpliciter necessaria est, ad eliciendos actus heroicos, vel extraordinaria à quacunque difficultate impeditos. 453
6. Ad omnes & singulas operationes supernaturales præuenientem gratiam esse simpliciter necessariam, probatur ex sacris litteris. 455
7. Eadem veritas probatur auctoritate Patrum & Conciliorum. 457
8. Scholasticorum communis sententia confirmat eandem necessitatem præuenientis gratiæ ad singulas actiones meritorias. 459
9. Eiusdem veritatis rationes à priori, & corollaria. 460
10. Explicantur Doctores, qui oppositum sensisse videntur, & eorum argumenta diluuntur. 462
11. Appendix de gratia cooperante, & adiuuante, & aliquid de subsequente. 464
- tiones, superiori sectione propositæ. 473
6. Necessitatem volendi bonum, ac beatitudinem in communi semper quoad exercitium impellere, ad aliquam volitionem vagè, probatur auctoritate. 475
7. Rationibus probatur eadem veritas, quæ in sectione præcedenti. 477

DISPVATIO XLIII.

Vtrum quacunque natura intellectualis, quantumcunque sana, & integra, indigeat gratia præueniente, seu operante.

- Sec. 1. De primis parentibus in statu innocentia. 480
2. Testimoniis, quæ contra præcedentes conclusiones pugnare videntur, explicatis, agitur de homine, qui crearetur in puris naturalibus. 483
3. Angelis in via necessariam fuisse præuenientem, & operantem gratiam. 485
4. Necessitas gratiæ præuenientis in via singulas quasque comprehendit supernaturales Angelorum operationes. 488
5. De sanctissima Deipara, dum erat in via, de quibuscumque Beatissimis in patria, necnon de Christi Domini humanitate. 489

DISPVATIO XLIV.

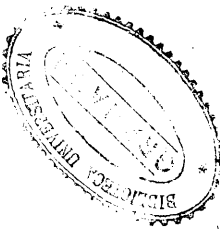
Vtrum præuenientis gratiæ necessitas sit rebus intrinseca, vt de potentia Dei absoluta nequeat euitari.

- Sec. 1. Effectuum concursus cuiusque mentis creatæ qua ratione præuenit gratia, etiam de potentia absoluta non potest non præuenire. 492
2. Contingit aliquando defectum operantis, & præuenientis gratiæ suppleri partim, & partim non suppleri. 495
3. Merita, impetrationem, dispositionemque cuiusque mentis creatæ, qua ratione præuenit gratia, etiam de potentia

DISPVATIO XLII.

Vtrum promotio Dei, ad operationes naturales requisita, rectè probet gratiæ præuenientis necessitatem ad quaslibet supernaturales operationes.

- Sec. 1. Rationes desumptæ à potentiis non liberis. 465
2. Vtrum aliqua naturalis volitio debeat procedere à Deo in nobis operante, sine nostra libertate. 466
3. Ad primam volitionem auctor naturæ determinat voluntatem absque illius libertate. 468
4. Præuenientis gratiæ necessitas ad singulas operationes supernaturales colligitur ex doctrina duarum sectionum præcedentium. 470
5. Proposita obiectione instaurantur ra-

potentia absoluta non potest non
præuenire. 496

sect. 1. Explicato disputationis statu pro-
batur requiri operantem. 497

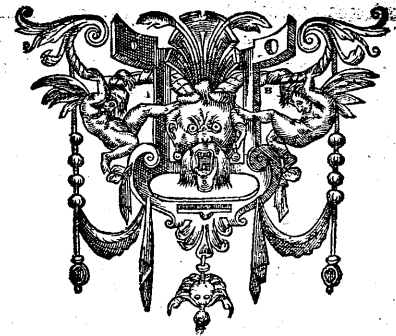
DISPUTATIO XLV.

Vtrum ad opera gratiæ gratis data
operans, & cooperans gratia
requiratur.

2. Vtrum quidditatiuè supernaturalis
esse debeat gratia præueniens,
quæ ad opera prædicta requiritur.
499

3. Cooperans gratia quo pacto requira-
ratur ad eadem opera. 500

F I N I S.

DISPV

DISPUTATIONES,

ET

COMMENTARII

DIDACI RUIZ

DE MONTOYA,

E SOCIETATE IESV,

DE PROVIDENTIA

prædefiniente, ac præbente præ-
destinationis exordium.

Ad questionem XXII. & bonam partem questionis XXIII.
ex prima parte S. Thomæ.

P R O O E M I V M.

1.
Scribendi
ratio.

RÆSENS tomus cæteris
breuior esse maluit, quàm
nimium excedere magni-
tudine, si totam comple-
cteretur prædestinatio-
nem, quæ simul cum om-
nipotentia & beatitudine
Dei paratam habet mate-
riam, sufficientem alteri

iuſto volumini. Prodit nunc Providentia veluti
mater orbata primogenito, & dilectiſſimo filio,
ſceptrum imperij tenente ſupra cæteros, nimi-
rum decreto prædeſtinante, ac reprobante: ſed
illius non oblita viam aperit, ac domum ei præ-
parat quatuor tractatibus, qui ſunt primariæ par-
tes iſtius voluminis.

2.
Operis diſtri-
buzio.

Primus Tractatus inueſtigabit eſſentiam pro-
videntiæ (vnde conſtabit maiori ex parte quiddi-
tas prædeſtinationis;) generalitatem illius ad
omnia obiecta, modumque verſandi circa illa,
quinque prioribus diſputationibus.

Secundus de prædeſinitionibus aget liberarum
operationum, præcipuè ſupernaturalium, à diſpu-
tatione 6. uſque ad decimam tertiam.

Tertius Tractatus eruet in lucem, quàm nullæ
ſunt vires naturæ, ſiue gratiæ, vt vel minimum
præbeant prædeſtinationis exordium, à diſputa-
tione decima quarta uſque ad 28.

Quartus denique ſubinferet prædeſtinationis
Ruiz de Providentia Dei.

exordium acceptum à præueniente, ſiue operan-
te gratia, diſtinguens illam à ſubſequenti & coo-
perante, vtriuſque neceſſitatem exponens.

Plurima de prouidentia dicta ſunt duobus to-
mis præcedentibus de ſcientia, & de voluntate
Dei; plura quoque neceſſariò dicenda venient
ſequenti tomo de prædeſtinatione, quoniam hæc
eſt pars prouidentia, quæ complectitur ſcien-
tiam, & eſſentialiter præſupponit voluntatis de-
cretum, vt videbimus diſput. 3. Propterea Le-
ctor æqui bonique conſulet frequentiores ſoli-
to remiſſiones ad duos tomos præcedentes, &
ad ſequentem; neque enim vitari poſſent, niſi
volumen onerando multarum diſputationum
importuna repetitione, vel præoccupatione præ-
matura.

Quanta verò ſit dignitas & neceſſitas doctri-
næ de prouidentia prædeſiniente & extenuante
liberum arbitrium, ac præbente prædeſtinatio-
nis initium, non indiget alia probatione præter
ſtudium ſolers & attentum. Modus autem pro-
cedendi non erit alius, quàm qui in cæteris to-
mis ſeruatus fuit; retenta eadem continenti-
que ſerie diſputationum, licet diſtincti tractatus in-
cipiant. Oramus autem prouidentia parentem
optimum, vt noſtrum calamum eò dirigat, quo
melius noſtræ & aliorum prædeſtinationi ſub-
ſeruiat.

3.

4.
Doctrina de
prouidentia,
neceſſaria &
vtilitas.

TRACTATUS PRIMVS DE ESSENTIA PROVIDENTIAE.

QVÆSTIO XXII.

DE PROVIDENTIA DEI.

ARTIC. I. *Vtrum providentia Dea conveniat.*

ARTIC. II. *Vtrum omnia sint subiecta diuinae providentia.*

DISPVATIO I.

Vtrum omnibus rebus in particulari quantumcumque minimis, & vilissimis, diuina providentia consulat.

SECTIO I.

Vocis etymologia.

Providere, si deductum sit ex præpositione pro, quæ multoties significat idem quod ante, nihil aliud erit, quàm ante videre. Vnde Cicero lib. 2. de Inuentute: *Providentia est, inquit, per quam futurum aliquid videtur, antequam factum sit.* Si verò ductum sit à præpositione procul, idem erit quod procul videre, nimirum, ea quæ distant, siue loco, siue tempore.

Ad ea quæ loco solummodo distant, respiciens Boëtius libro 5. de Consolatione, profa 6. ante medium. *Si præscientiam, inquit, pensare velis, quæ cuncta dignoscit, non esse præscientiam quasi futuri, sed scientiam nunquam deficientis instantie rectius estimabis. Vnde non præscientia, sed providentia potius dicitur, quod porro à rebus infimis constituta, quasi ab excessu rerum cacumine cuncta prospiciat. Porro significat idem, quod procul. Quemadmodum ille dixit Virgil. Aeneid. 6. *Quæ sunt ea flumina porro.* Ex eodem adverbio providentiæ nomen deriunt multi Doctores, præsertim Augustinus in Psalmum 73. ad finem, & Isidorus lib. 10. etymolog. littera P. initio dixit, prudens quasi porro videns, quoniam incertorum prævidet casus.*

Frequentius autem providere atque providentia referuntur ad antecessionem temporis, vt Cicero lib. 2. de Diuinat. *Medicus, inquit, morbum ingrauescentem ratione providet, insidias Imperator tempore gubernator, &c.* Vnde S. Thomas 2. 2. quæst. 49. art. 6. corp. sine ait, *importat providentia respectum quemdam alicuius distantis ad ea, quæ in præsentia occurrunt, & ordinanda sunt.*

Quoniam verò quæ prius ventura cognoscimus, si mala fuerint cauemus, vel adhibitis remediis procuramus, vt profint, & vt prospera cadant; factum est, vt providere significet curam adhibere de rebus, vt aptè convenienterque disponantur. Vnde Cicero de natura Deorum lib. 2. *talis, ait, mens mundi quum sit, ob eamque causam vel prudentia, vel providentia appellari rectè possit: hac potissimum providet, & in his maximè est occupata.* & lib. 1. de Diuinat. dicit, *esse Deos, & eorum providentia mundum administrari, coscèntque consilere rebus humanis, nec solum uniuersis, sed etiam singulis.*

Quam ob causam Theologi quando Deo tribuunt providentiam, non significant distantiam loci, quum ad sit vbique præsens: potuerunt quidem significare distantiam durationis, quoniam ab æterno videt omnia quæ futura sunt in tempore: quamuis ea tanquam præsentia videat in seipis: verè tamen non aliud intendunt significare; nisi curam disponendi creaturas, sicut oportet ac decet Dei sapientiam ac bonitatem, atque singularum rerum naturis, & vniuersitatis bono conueniens est.

SECTIO II.

Philosophorum errores admixtis veris testimoniis de Providentia.

Primus antiquorum error fuit, omnino nullam esse providentiam, quæ rebus omnibus consulat, sed omnia fortuito fieri, & regi, author est Democritus, confirmator Epicurus. Sed antea Protagoras, qui Deos in dubium vocauit, & postea Diogenes, qui exclusit; & alij nonnulli, qui non putauerunt Deos esse, quid aliud effecerunt, nisi vt nulla esse providentia putaretur: Ita scribit Lactantius libro primo diuinarum Institut. cap. 2. sub init. eod. errorem exponit fufius libro 7. de Ira Dei, referetque rationem Epicuri, quoniam natura diuina *Ipsa suis pollens opibus, nihil indiga nostri Nec bene pro meritis capitur, nec tangitur ira.* Athanas. quoque lib. de Incarnatione Verbi & aduentu eius, notat, hunc errorem Epicurorum fuisse.

Nyssenus autem lib. 8. Philosoph. cap. 3. & lib. 4. vel potius Nemesius de facultatibus animæ cap.

cap. 44. non procul à principio; Democritus, inquit, Heraclitus & Epicurus, neque uniuersis, neque singulis à Deo prouideri volunt: Epicurus enim dicebat, quod beatum sit & immortale, nec ipsum habere negotia, nec alteri exhibere: quare nec iracundia, nec gratia teneri.

Aliud argumentum ab experientia rapiebant Epicurei, apud Saluianum lib. 1. de Providentia column. 2. dicentes, à Deo omnia prætermitti, quia nec coerceat malos, nec tueatur bonos: & ideo in hoc seculo meliorem admodum statum esse malorum: bonos quippe esse in paupertate malos in abundantia: bonos in infirmitate, malos in fortitudine: bonos semper in luctu, malos semper in gaudio: bonos in miseria & abiectione, malos in prosperitate & dignitate. Fufius hoc argumentum refert Nemesius dicto cap. 44. column. 2.

Solos autem Epicureos negasse providentiam scribit Saluianus lib. 1. de Providentia col. 2. referens pro illa Pythagoram, Platonem, Stoicos, Tullium, & Maronem. Quod tamen non alio sensu verum est, nisi quoniam præter supra citatos Epicureos, Heraclitum, & Cratillum, nemo philosophorum totam providentiam omnino negauit, licet negauerit partem illius, quam in singulari erroribus explicabimus.

Secundus error fuit Empedoclis, & quorundam aliorum apud Aristotelem lib. 2. phys. text. 43. 44. & 76. dicentium multa in vniuerso fuisse casu facta, veluti locum aeris, & plurimas partes animalium, & (quod est absurdius) casum esse causam cæli & stellarum, atque conuersionis & motus, & ordinis vniuersi.

Tertius error, præcedenti similis, fuit Euripidis & Menandri, qui mentem, quæ in vnoque sit, cuique prouidere asserunt, Deum verò nemini: vt refert Nemesius de animæ facultatibus dicto capite 44. column. 2. Hic autem differt ab Epicurorum errore, quoniam non omnia præcipit in casu fortuitos, sed aliqua saltem relinquit providentiæ mentis, quamuis nullam Diis prouidentia partem relinquit.

Quartò Stoicos nullum locum providentiæ reliquisse, scribit Nemesius eodem cap. 44. col. 1. E contrario Cicero lib. 2. & 3. de natura Deorum agnoscit, Stoicorum sententiam esse pro diuina præscientia, & prouidentia futurorum contingentium. Vnde Lactantius lib. 1. diuin. institut. cap. 2. sub initio. *Duos, inquit, (nimirum Democritum & Epicurum) ceteri philosophi, & maximè Stoici acerrimè retulerunt, dicentes: nec fieri mundum, nisi diuina ratione potuisse; nec constare, nisi summa ratione regetur.* Sic etiam Saluianus lib. 1. de Providentia column. 1. Stoicos nunciat inter Prouidentia propugnatores. Quapropter non totam prouidentiam Dei, sed aliquam eius partem negasse, voluit Nemesius, quatenus admittentes fatum, voluntates humanas spoliarent libertate.

Quintus error Platonis, apud quem licet omnium rerum prouidentia referatur ad principem Deum, & omnium aliorum Deorum gubernatio proficiscatur, & pendeat ab eius potestate ac voluntate: nihilominus Deus princeps primariò Idæis; deinde vniuersè toti orbi consulit, vt cælo, syderibus, & generibus prædicamentorum, vt substantiæ, quantitati, qualitati, necnon speciebus eorum. Sed animalium & cæterarum corruptibilium rerum indiuidua, & eorum creationem & gubernationem noluit attribui de prouidentia Dei.

Quintus error Platonis, apud quem licet omnium rerum prouidentia referatur ad principem Deum, & omnium aliorum Deorum gubernatio proficiscatur, & pendeat ab eius potestate ac voluntate: nihilominus Deus princeps primariò Idæis; deinde vniuersè toti orbi consulit, vt cælo, syderibus, & generibus prædicamentorum, vt substantiæ, quantitati, qualitati, necnon speciebus eorum. Sed animalium & cæterarum corruptibilium rerum indiuidua, & eorum creationem & gubernationem noluit attribui de prouidentia Dei.

gere, ne prodirent incorruptibilia, & æquarentur Diis, si producerentur ab ipsis; sed totum illud negotium demandauit secundis Diis, id est, Angelis qui cælum voluunt.

Tertiam præterea diuinæ prouidentia prouinciam partitus est Plato, cui præesse censuit quosdam dæmones custodes humanarum actionum, penes quos sit administratio rerum agendarum, & earum exitus, & adeptio bonorum fortunæ. Hos, Platonici putabant, constitutos esse medios inter homines, & Deos, vt hinc perferant desiderata, inde referant perpetrata, vt scribit Augustinus libro nono de Ciuitate, capite primo.

Platonem ita sensisse de diuina Prouidentia referunt Nyssenus libro 8. philosoph. cap. 3. & 4. vel potius Nemesius lib. de animæ facultat. cap. 44. initio. Cyrillus Alexan. lib. 2. contra Iulianum parum à medio, & libro 3. post medium, §. non ex his solis. Proclus lib. 6. Theologiae Platonis capite 6. Plutarchus lib. de fato Marfil. Ficinus in Protagora, & lib. de Theologia Platonis cap. 5. & in libro Plorini de Pulchritudine capite 7. S. Thomas in præsentia quæst. 22. art. 3. corp.

Nihil igitur obstant quæcumque testimonia possunt ex Platone referri pro Dei prouidentia rerum omnium etiam minimarum; semper enim intelligit mediatam prouidentiam rerum corruptibilium, commissam Diis creatis. Nam in Timæo, siue lib. de natura, multò propius ad principium (quàm ad medium, dixerat: *Quidquid erat inordinatum & stultans, ex inordinata iactatione redegit in ordinem.* Nihilominus inter principium & medium Diis ab ipso creatis, id est, Angelis, mandat animalium generationem & gubernationem. Deinde verò multo propius ad medium quàm ad principium eiusdem dialogi; *Ea, inquit, apud nos sententia semper rata, indubiaque præ cæteris habeatur, quod Deus ea, cum talia non essent, quam pulcherrimè, optimèque fieri poterant, ordinauit.* Quin potius ille totus Dialogus ponitur in laudibus diuinæ prouidentia circa partes & facultates hominis, & circa primarias partes vniuersi.

Idem dialogo decimo de legibus propius ad medium quàm ad finem ostendit, Deos scire, non esse contemnendas res paruas in vniuerso, nec voluptate, vel pigrizia, vel dolore fractos quidquam ommittere. Subiungit autem paulò inferius: *Opifices quantum peritiores sunt, tanto arte vna in propriis ipsorum operibus, & parua simul & magna exquisitiùs, absolutique perficiunt.* Deus verò, qui sapientissimus est, & curare potest, ac vult parua, quæ faciliùs gubernari possunt, propter pigriziam & ignauiam negliget? nullo modo.

Socrates apud Platonem in Phædone, siue de anima, inter medium & finem; *Arbitratus sum, inquit, intelligentiam omnia gubernare, & singula hoc modo ponere, quo optimè se habeant.* In qua sententia persistit sequenti contextu. Aliquid ex supradictis sententiis Platonis refert Cyrillus Alexandrinus. Dialogorum de Trinitate libro quarto à medio, & libro tertio contra Iulianum non longè post medium, §. confirmat autem, pro eadem sententia refert Chryssippum, qui Socratem sequebatur, & superius inter principium & medium reuelat Porphyrium. His consequentia & similia docuerunt

Dæmones custodes humanarum actionum.

Augustinus.

10

11

Platonis de simonia pro Dei prouidentia.

12

13

Alij Philosophi pro Dei prouidentia.

4

cuerunt Phorinus, Platonius, & alij Philosophi apud Theodoretum libro sexto Græcanicarum affectionum, qui est de prouidentia, post medium, & Atticus item Platonius apud Eusebium de preparatione Euangelica, lib. 15. cap. 4.

14 Saluianus. Pythagoras, quem quasi magistrum suum philosophia suscepit, de natura & beneficiis Dei disserens, sic loquutus est: Animus per omnes mundi partes commensans, atque diffusus, ex quo omnia, quæ nascuntur animalia, uitam capiunt, &c. Ita scribit Saluianus libro primo de Prouidentia sub initio. Vnde constat etiam singularia omnia, quantumcumque minima, sub diuina prouidentia constituta fuisse à Pythagora; si quidem illa omnia nascuntur, & uitam capiunt ab animo, per omnes mundi partes diffusio, scilicet, Deo.

15 Aristoteles error de prouidentia Dei. Clem. Alex. Sextus error fuit Aristotelis, de quo Clemens Alexandrinus, libro quinto Stromat. propius ad medium quam ad finem, referens, quomodo ex sacris literis malè intellectis quidam Philosophi varios errores deprompserint, ait: Epicuri mentem subit casus, cum hoc dictum non intellexisset: Vanitas vanitatum, & omnia uanitas. Aristoteli autem uenit in mentem, usque ad lunam deducere prouidentiam, ex hoc Psalmo: Domine in celo misericordia tua, & ueritas tua usque ad nubes. Ideo quadrat in Aristotelem, quod ex persona similibus dicitur. Iob 22. Nubes laribulum eius, & circa cardines celi perambulabat, nec nostra considerat. Sic etiam scribit Ambrosius libro primo Officiorum, capite decimo tertio circa medium: Aristoteles asserit usque ad lunam circa descendere prouidentiam. Eundem errorem illi adscribunt Nazianzen. oratione prima de Theologia, quæ est 33. in ordine, numero 34. Nicetas in oratione decimam sextam Nazianzeni, quæ est de pauperum amore, ad illa uerba; Quin potius, &c. Epiphanius hæresi vltima: Theodoretus libro sexto Græcanicarum affectionum, & in epitome diuinorum decretorum, capite de prouidentia. Eusebius de preparatione Euangelica libro 15. capite 4.

Ecclesiast. 1. Psal 35. Iob 22. Ambrosius.

Gregorius denique Nyssenus, libro octauo philosoph. cap. 3. & 4. vel potius Nemesius libro de animæ facultatibus, capite quadragesimo quarto, column. 2. ait: Aristoteles à natura sola uult administrari singula, ut sexto Ethicorum ad Nicomacum obscure significat. Et quidem in eo libro, capite undecimo inter medium & finem docet Aristoteles sagacitatem, & intellectum, hoc est, cognitionem principiorum, & sententiam esse à natura, & capite decimo tertio, quod est vltimum, initio; Omnibus, inquit, singuli mores inesse quodammodo natura uidentur. Etenim iusti natura, fortisque atque ad temperantiam nati natura uidentur, scilicet propter indita uirtutum semina. Generaliùs autem rerum omnium ordinem adscribit naturæ, tanquam gubernatrici causæ, multoties, ut libro octauo physicorum, capite primo, inter medium & finem, & libro tertio de part. animal. capite decimo inter medium & finem, & libro duodecimo Metaph. textu quinquagesimo secundo, sine.

16 Præterea rerum euentus prosperos, vel aduersos diuinæ prouidentie subtrahit libro secundo Magnor. Moral. capite 8. ante medium

17 Aristoteles. Gregorius denique Nyssenus, libro octauo philosoph. cap. 3. & 4. vel potius Nemesius libro de animæ facultatibus, capite quadragesimo quarto, column. 2. ait: Aristoteles à natura sola uult administrari singula, ut sexto Ethicorum ad Nicomacum obscure significat. Et quidem in eo libro, capite undecimo inter medium & finem docet Aristoteles sagacitatem, & intellectum, hoc est, cognitionem principiorum, & sententiam esse à natura, & capite decimo tertio, quod est vltimum, initio; Omnibus, inquit, singuli mores inesse quodammodo natura uidentur. Etenim iusti natura, fortisque atque ad temperantiam nati natura uidentur, scilicet propter indita uirtutum semina. Generaliùs autem rerum omnium ordinem adscribit naturæ, tanquam gubernatrici causæ, multoties, ut libro octauo physicorum, capite primo, inter medium & finem, & libro tertio de part. animal. capite decimo inter medium & finem, & libro duodecimo Metaph. textu quinquagesimo secundo, sine.

Præterea rerum euentus prosperos, vel aduersos diuinæ prouidentie subtrahit libro secundo Magnor. Moral. capite 8. ante medium

dicens: Talium dominum præscimus Deum, & bona, malæque meritis distribuat. At fortuna, & que a fortuna, tam uerè quam ut fors iulerit sunt. Quod si huiusmodi distributori Deo adscriperimus, malum ipsum iudicem faciemus, neque istum: id nefas Deo deputare. Et post pauca: Atque Deum malorum curam habere fas non est. De malis hominibus loquitur. Vnde concludit, ac frequenter repetit, fortunam non esse Deum, sed naturam impellentem sine ratione ad ea, quibus bene habemus.

Nihilominus hunc errorem maxima ex parte correxit libro septimo Ethicor. ad Eudemum prope finem, uidelicet capite 17. & 18. ex professo probans, Deum esse bonam fortunam, & principium motus in anima, quatenus primam cogitationem & impetum uoluntatis indeliberatum immittit. Nullibi tamen legitur, diuinæ prouidentie subicisse immediatè liberales electiones hominum, sed tantum mediatè in radice prædictæ cogitationis, & impetus inde liberati. Quin etiam libro duodecimo Metaph. capite 2. text. 37. & sequentibus docet, Deum mouere primum corpus, cætera moueri ab eodem primo corpore. Clarissimè autem, libro de mundo ad Alexandrum (si non est alienus) paulò post medium usque ad finem, docuit, maximè decere Deum omnia etiam minima gubernare, & illis prouidere; sed non per seipsum, sed per causas interpositas.

Aliquid tamen diuinæ prouidentie circa bonas operationes hominum, non ut futuras, sed iam factas concessit Aristoteles, quamuis sub dubio, libro decimo Ethicorum, capite 8. prope finem, dicens: Qui mente operatur, & eam colit disponitur optime: Is, & amicissimus Deus immortalibus est. Nam si dii curam humanarum rerum, ut existimatur, aliquam habent, rationi sanè consentaneum fuerit, ipsos eo gaudere, quod est optimum, maximèque sibi cognatum: hoc autem fuerit ipsa mens: Et in eos, qui maximè hoc amant, & honorant, beneficia uicissim conferre, tanquam curam iis, quæ sibi sunt chara, ac diligentiam adhibentes.

Tandem quod Aristoteles aliquando significauit, Deum non cognoscere furura contingentia, & uiliores res indignas diuino conspectu iam explicuimus in tomo de scientia Dei, disput. 9. sect. 1.

Consultò prætermitto argumenta, quibus Iulius Sirenius libro quarto de prouidentia, cap. 26. probare nititur, Aristotelem rectè de prouidentia sensisse, quoniam ex dictis promptam solutionem habent.

Septimus error fuit Ciceronis, de quo Augustinus libro quinto de Ciuitate, capite nono prope medium; Dum homines, inquit, uultu facere liberos, facit sacrilegos, nimirum, quoniam futurorum præscientiam, & prouidentiam negauit. Ex propria namque sententia & persona negat in libro secundo de diuinatione: quamuis in libro tertio de natura Deorum in fine dixerit, sibi uisam fuisse propensioem ad uerisimilitudinem disputationem Balbi, quam Cottæ, qui contra Stoicorum placitum, & contra prouidentiam, atque præscientiam Deorum disserbat. Vnde quod in præcedenti lib. 2. dixerat non tam decernendo, quam disputando scripsisse uideret.

18 Errorum correxit Aristoteles.

19 Dei prouidentiam circa liberales actiones agnouit.

20

21 Ciceronis error.

Hoc

22 Lactant.

Hoc nimirum fundamento Lactant. lib. 1. diuin. institut. cap. 2. parum à principio: Marcus Tullius, inquit, de prouidentia gubernatrice rerum, & multa, & sepe disseruit, Stoicorum argumenta confirmans, & noua ipse afferens plurima. Quod factum in omnibus sue philosophia libris, tum maximè in ijs, qui sunt de natura Deorum. Eandem sententiam Cicero tribuit Saluianus lib. 1. de Prouidentia, colum. 1. Fauet quod Cicero summis uiris diuinitus adiunctam esse fortunam, scribit oratione pro lege Manil. propius ad medium, quam ad finem: Insuper fortunam à Deo petendam esse iudicium omnium mortalium, scribit lib. 3. de natura Deorum prope finem.

23 Octauus fuit Auerois, Auicennæ, & Algazelis, qui prouidentie radicem conuellerant, negantes distinctam & peculiarem cognitionem creaturarum in singulari. Ex quibus ille non modo perfidus, sed etiam inconstantissimus Auerois aliis in locis expressè singularium prouidentiam concessit. Cuius testimonia referunt Marsil. lib. 1. sent. q. 3. art. 3. & Ferrar. lib. contra Gent. cap. 50. Sed Auicenna tract. 9. Metaph. toto cap. 6. probat ex professo Dei prouidentiam, non tantum in ordinatione bonorum, sed etiam in permissione malorum propter maiora bona.

24 Nonus numeretur error Rabi Moysis, qui corruptibilia quælibet indiuidua diuinæ prouidentie subduxit excipiens solos homines, quos propter splendorem intellectus dignos existimauit prouidentia Dei, ut S. Thomas refert in præfenti q. 22. art. 2. corp.

25 Decimus error est, ad quem proclius sunt Reges atque magnates, quoniam proinde Cæsari tribuit Lucanus, quando sic ad milites tumultuantes concionem habuit: Nunquam secura Deorum sic premit, ut uestra uita, uestræque saluti Fata uacent, procerum motus, hæc cuncta sequuntur; Humanum paucis uiuit genus. Putauit igitur Deos nihil de uulgaribus hominibus, sed tantum de proceribus curare.

Cæsar apud Lucanum.

SECTIO III.

Exactissimam Prouidentiam omnium rerum etiam singularium & minimarum, docent Sacrae Literæ, & Patres.

1 Prouidentia probatio ex Scriptura. Sap. 6.

PROBATUR in primis ex Sacris Literis, Sapient. 6. Equaliter est illi cura de omnibus, uidelicet, æqualitate proportionalitatis ad uisucuiusque naturam & exigentiam, & inferius in eodem cap. 6. in omni prouidentia occurrit illis, scilicet, dignis se; & cap. 12. Non est alius Deus, quam tu cui est cura de omnibus. Sapient. 11. Omnia in mensura & numero & pondere constituisti. Quod licet peculiariter dictum sit de moderatione & æquitate puniendi; generaliter tamen de rerum omnium productione & gubernatione uerificatur secundum August. lib. 4. de Genesi ad litteram cap. 3. 4. & 5. & quæst. ad Orosium cap. 89.

Sap. 12. & 11.

2 Sap. 14. & 17. Prouerb. 18. & 8.

Sapient. 14. Tu autem Pater, Prouidentia ab initio cuncta gubernas, & cap. 17. de Ægyptiis ait, Fugitiui perpetua prouidentie iacuerunt. Prouerb. 18. attingit a fine usque ad finem fortiter, & disponit omnia suauiter. & 8. cap. Sapientia genita dixerat: Quando appendebat fundamenta terre cum eo eram cuncta componens. Ecclesiastici 1. parum à princip.

Ecclesiast. 1.

Ruiz de Prouidentia Dei.

Ipse creauit illam (scilicet sapientiam) in Spiritu Sancto, & uidit, & dinumerauit, & mensus est, & effudit illam super omnia opera sua, & super omnem carnem secundum datum suum, & prebuit illam diligentibus se. Perpende sapientiam Dei, cum sit infinita simpliciter, non esse capacem numeri, vel mensuræ, nisi prout erat effundenda in omnia opera Dei, prouidendo singulis iuxta naturam uisucuiusque, & exigentiam seu capacitatem. Præterea generalitatem obserua circa omnia opera Dei, & peculiariter circa omnes homines (quos intelligit illis uerbis, super omnem carnem): maximè uerò super iustos ac diligentes Deum. Ecclesiast. 5. Ne dederis os tuum, ut peccare facias carnem tuam, nec dicas coram Angelo, Non est prouidentia: Ne forte iratus Dominus, &c.

Potissimum huius ueritatis testimonium Christus Dominus dedit Matth. 6. & 10. & Lucæ 12. Respicite uolatilia celi, quoniam non seruant, neque metunt, neque congregant in horrea: & Pater uester celestis pascit illa. Nonne uos magis pluris estis illis? Et post pauca: Considerate lilia agri quomodo crescunt: non laborant, neque uent. Dico autem uobis, quoniam nec Salomon in omni gloria sua cooperatus est sicut unum ex istis. Si autem feniculum agri, quod hodie est, & cras in clibanum mittitur, Deus sic uestit: quanto magis uos modice fidei? & Matth. 10. Nonne duo passeris asse uenunt; & unus ex illis non cadet super terram sine Patre uestro? & Lucæ 12. Considerate coruus, quia non seminant, neque metunt, quibus non est cellarium, neque horreum, & Deus pascit illos. & post pauca: Considerate lilia quomodo crescunt, &c.

Quin potius tota Scriptura sacra Dei Prouidentiam circa res omnes, & singulas quantumcumque minimas docet. Quia quod attinet ad conferenda, quæ æcumque requiruntur ad tuendam, & conseruandam uitam, uel existentiam creaturarum, traditur apertè Genes. 1. & 2. cap. In quibus peculiariter obseruandum est quod notatur de feminibus ad multiplicationem uiuentium, & de cibo parato quibuslibet animantibus, & uolueribus, & uniuersis quæ mouentur in terra. Propterea iure optimo Genes. cap. 2. initio: Perfecti sunt, inquit, celi & terra, & omnis ornatus eorum. Ornatus autem completitur omnia, nullo excepto, quæ pertinent ad integritatem, perfectionem & conseruationem vniuersi, iuxta illud Ecclesiastici 29. prope finem: Transi hospes, & orna mensam, & que in manu habes, ciba ceteros. & Ezechiel. 23. Sediti in lecto pulcherrimo; & mensa ornata est ante te. Matth. 25. ornauerunt lampades suas.

Deinde uerò cap. 3. & omnibus sequentibus traditur exacta & attenda gubernatio humanarum operationum, in qua uersantur ceteri omnes libri Sacrarum literarum. Quorum uinculus scopus est proponere Dei præcepta, consilia, Doctrinam, exempla reuelationes, supplicia, præmia, terrendo, inuitando, alliciendo & innumeris modis procurando, nos à uitijs ad uirtutem reuocare, quod totum est Prouidentia circa liberales actiones, etiam futuras, quas Scriptura ostendit, esse præscitas, aut præordinatas, siue prædestinatas. Interea circa reru naturaliu ordinem, aut seruandum, aut immutandum pro salute pioru, & impioru pena, traduntur plurima, ueluti diluuium, miracula Ægypti, & his similia. Chrysost. notat prouidentiam Dei cognosci ab expulsiõne Adæ, & pena Cain, ac diluuiõ lib. 1. de Prouidentia

Ecclesiast. 5.

3 Luca 12.

Matth. 10.

Lucæ 12.

4 Tota Scriptura sacra Dei prouidentiam docet.

Genes. 2.

Ecclesiastici 29.

Ezech. 23.

Matth. 25.

A 3

colum.

column. 5. & sequentibus. Rursus providentiam demonstrari in Iosepho & Moysē. Chrysof. notat in Acta Apostolorum cap. 7. homil. 16. column. 3.

Præstantissimum verò providentiæ testimonium est Incarnatio, & omnes libri novi Testamenti. Denique Saluvianus lib. 1. & 2. de Providentia non paucas historias & sententias ex Genesi & cæteris libris Scripturæ ponderat, sed eadem ratione potuisset multo plures adducere. Ex his nonnulla ponderat Lactan. diuinarum instit. lib. 2. cap. 10. & multis tractantibus.

Secundò probatur ex Patribus, & primò quidem ex Græcis. Nam Dei providentia dispensari cuncta, licet superflua, contrariâque videantur, Petrus Apost. admonet apud Clement. lib. 1. Recognitionum propius ad medium quàm ad princip. & lib. 3. pag. 3. fusè persequitur nonnullas Diuinæ providentiæ partes, veluti iustorum præmia, supplicia peccatorum, & rationes permittendi Magorum prodigia. Idemque lib. 8. Recognit. pag. 4. de providentia dicit: *Generalis autem, & specialis partium simul, hoc modo est, quasi ab initio omnia fecerit Deus: usque ad finem per singulos quoque providentiam gerat, & unicuique reddat pro actibus suis.* Totòque lib. 8. Nicetas & Aquila, præsentè & approbante Petro tanquam magistro, probant, Dei providentiam etiam circa pulices mures, & lacertas (vt videre est inter med. & finem libri) & paulò post rationem reddunt ob quam affligantur iusti cum impiis.

Dionys. lib. de caelesti hierar. cap. 9. probat ex professo generalem ad omnes homines, etiam idolorum cultores fuisse providentiam Dei per bonos Angelos. Peculiariter notanda sunt illa verba propius ad finem quàm ad medium: *Vnum enim est omnium principium, una providentia: nec putandum est ullo modo Iudicis quidem quasi sortito Deum præesse, &c.* Paucis que interpositis: *Vna quidem de omnibus Altissimi providentia, omnes homines salutis causa Angelis suis ad se deducendes distribuerit. & ad finem cap. Nos aperte planèque docens, unam esse ad omnia pertinentem providentiam, &c.*

Rursus verò sub nomine iustitiæ generalitatem providentiæ tradit lib. de diuinis nominibus cap. 8. post med. illis potissimum verbis: *Iustitia Deus laudatur, quod sua cuique pro dignitate tribuat: quod modum, pulchritudinem, ordinem, ornatum, omnèsque distinctiones & ordines termino, qui verè æquissimus est unicuique definit; & omnibus sue cuique actionis auctor sit. Diuina enim iustitia omnia disponit, & determinat, omniaque non confusa inter se, nec permixta custodiens, iis que sunt omnibus quod cuique accommodatum est tribuit, pro ea que unumquodque eorum, que sunt, attingit dignitate. Eadem gubernandi perfectiones diuinæ scientiæ tribuit in præcedenti cap. 7. propius ad finem quàm ad med. dicens: *Omnium est artifex, & semper omnia componit, est que causa indissolubilis coherentia, & ordinis omnium, finèsque priorum cum sequentium principis semper connectit, & unam vniuersi conspiciationem, concentumque pulcherrimè efficit.**

Providentiam itaque curam, & ordinationem hominum, passerunt, minuarum, ac vilissimarum rerum cæteri Patres constanter docent. Iustinus q. 146. ad Orthodoxos. Irenæus lib. 2. cap. 45. post medium. Clemens Alex. lib. 7. Stromat. pag. 3. sub init. & lib. 5. pag. 2. & lib. 1. Pe-

dagogi cap. 8. Isidorus Pelus. fusè epist. 154. Nazianzenus orat. 1. column. 2. fusiùs oratione 3. numero 13. & sequentibus, & oratione 15. in plagam grandinis numero 14. & oratione 16. de pauperum amore num. 44. & oratione 34. quæ est 2. de Theol. Basiliius homilia 8. in diuitiis auaros tempore famis ante med. Vide etiam Orat. de precatone column. 2. Chrysof. sex libris seu orationibus de providentiâ, & homil. 4. ad populum Antiochenum ante med. Greg. Nyssenus lib. de infantibus qui præmaturè abripiuntur propius ad princip. quàm ad medium, & oratione catechetica cap. 8. inter medium & finem, Athanasius oratione contra gent. longè post med. & orat. 3. contra Arrianos propius ad medium quàm ad principium vbi refert verba Euangeliorum de cura rerum minimarum: Et orat. contra gènes multò propius ad finem quàm ad medium, & lib. de Incarnatione Verbi, & aduentu col. 1. & 3. & in synopsi lib. 15. Ecclesiast. Cyrillus Alexand. aduersus Platonem lib. 2. in Iulianum parum à med. & lib. 3. post med. Damascenus dialogo contra Manichæos, & lib. 1. fidei cap. 12. à medio, & lib. 2. cap. 29. Nyssenus lib. 8. philosophiæ, vel potius Nemesius lib. de animæ facultatibus, cap. 42. 43. & 44. Athenagoras lib. de resurrect. præsertim à med. Maximus serm. 48. de providentiâ. Dorotheus doctrina 17. de institutione fratrum ad finem. Theodoretus sermonibus 10. de providentiâ, & lib. 6. de curandis Græcorum affectionibus. Cyrillus Hierosolym. catechesi 8. circa med. & catechesi 18. non longè à principio. Eusebius de præpar. Euang. lib. 6. cap. 5. & lib. 12. cap. 28. Aeneas Gazæus in Theophrasto propius ad medium quàm ad princip. Valde copiosè.

Ex Latinis Patribus Hieronymus aduersus providentiam scripsisse videtur in *Abacuch*. cap. 1. ad illud, *Mundi sum oculi tui.* Nihilominus iam ex professo declaratus est ille locus in tomo de scientia Dei disput. 9. sect. 2. probatumque fuit plurimis testimoniis eiusdem Hieronymi, rectè catholicèque sensisse de generalitate diuinæ providentiæ circa res omnes quantumcumque minimas, & vilissimas: potissimum verò commentariis ad Matth. cap. 11. ad illud: *Nonne duo passeres, &c.* & Ephes. 5. *Gratias agentes semper pro omnibus.* & Zachar. 4. *Septem isti oculi Domini sunt, &c.* Sed magis aperte ad illud Hierem. 32. post med. *Numquid difficile.*

Idem dogma probat copiosè & efficaciter Ambrosius lib. 1. officiorum cap. 13. & 14. & 1. Corinthiorum cap. 1. parte 4. Augustinus lib. 5. de Ciuit. multis capitibus præsertim cap. 11. & lib. 10. de Ciuitate, cap. 14. ante med. & lib. 3. de Trinitate cap. 4. & tractat. 104. in Ioan. circa medium ad illud Ioan. 17. *Pater, venit hora, clarifica Filium tuum, & lib. 1. & 2. de ordine, & toto lib. 3. de libero arbitrio.* Cyprianus ad Demetrianum tota apologia præsertim pagina 2. Hilarius in Matth. can. 5. & can. 10. supponit potius quàm exponit providentiam omnium. Sed magis aperte præsens dogma tradit Prosper lib. sentent. ex August. sent. 281. & 277. S. Paulinus epist. 36. de providentiâ, Saluvianus octo libris de providentiâ. Gaudentius Brixien. Ambrosij cõtemporaneus tota ferè præfatione ad suos libros. Latissimè autem Lactantius de diuinis institut. lib. 1. cap. 2. & lib. 2. cap. 8. & sequentibus, & lib. 7. de præmio, & ira

Abacuch. 2.

Matth. 11.

Zachar. 4.

Hierem. 32.

12

Ioan. 17.

Dei

Dei cap. 9. & sequentibus, & lib. de Opificio hominis. Boëtius lib. 4. de Consolatione profa 6. & 7. & toto lib. 5. Anselmus in Elucidario multis propositis quæstionibus præsertim circa medium S. Thom. lib. 3. contra Gent. à cap. 71. vsque ad 75.

Videri potest alicui Nemesium diuinæ providentiæ subtraxisse nonnullas humanarum operationum, quando lib. de Facultatibus animæ, cap. 40. inter medium & finem dicit: *Cum que sunt mixta sint, aliquando proficiscuntur à nostrâ voluntate, aliquando sicut ratione providentiâ, aliquando manabunt ex utroque.* Cæterum illius mens est, prauas operationes non esse à diuina providentiâ, procurante illas, & inducente ad illas, sed permittente; vt magis explicat inferiùs cap. 44. propè finem; & clariùs scripserat Damascenus (à quo Theologiam hanc cum aliis multis deprompsit Nemesius) lib. 2. Fidei, c. 29. ante medium illis verbis: *Ea enim, que in nobis sunt, non providentiâ solum sunt, sed libera potestatis nostræ, & arbitrij. Providentiâ verò hæc quidem secundum acceptationem, hæc autem secundum promissionem.*

Defenditur Nemesius.

Damascen.

SECTIO IV.

Rationibus demonstratur Providentiâ Dei.

PRIMA demonstratio sit, quoniam eo ipso quòd sit Deus sequitur esse creatorem omnium existentium; & eo ipso quòd sit creator sequitur esse gubernatorem omnium quæ creaverit: sicut è contrario, si non gubernat res aliquas; sequitur eas non creasse, vnde præterea sequitur esse Deum. Sapienter enim Ambrosius lib. Officiorum cap. 13. ad medium: *Quis operator, inquit, negligat operis sui curam? Quis deserat & destituat, quod ipse condendum putavit? Si iniuria est regere, nonne est maior iniuria fecisse: cum aliquid non fecisse nulla iniustitia sit: non curare quod feceris summa inclementia, & 1. Corinth. 1. part. 4. dicit: *Est aliquid hac asseneratione stultius, vt fecisse dicatur Mundum, & curam eius non agere? Et quid fecit, si non ad illud pertinet quod fecit?**

Rerum creatio providentiam probat.

Ambrosius.

Iob 34.

Nemesius.

Damascen. lib. 2. Fidei, cap. 29. sub init. *Necesse est, inquit, eundem esse eorum, que sunt, & factorem, & prouisorum. Nam neque decet, neque consequens est alium factorem esse eorum, que sunt, & alium prouisorum: sic enim imbecillitati debilitati que utroque subiaceret.* Confirmat autem inferius, quia solus Deus est natura bonus & sapiens. Vt igitur bonus, prouidet; non providens enim non bonus. Nam & homines, & multa animalia ratione capta propriis nativè naturaliter prouident, & si non prouident, vituperantur. Hæc ratio sumitur ex verbis Iob. 34. *Quem posuit super orbem quem fabricatus est? Per se quippe Mundum regit quem per se condidit, vt loquitur ibi Gregorius lib. 24. cap. 11. aliàs capite 26. & post pauca: *Si per seipsum regere non negligit quod creavit, quod bene creavit, utique bene regit, & qui necdum facta curavit, vt essent que sunt facta non deserit.**

Acute proinde Nemesius lib. de Animæ facultatibus cap. 44. col. 1. notavit conuenienter & cõsequenter ad sua principia negasse providentiâ eos, qui negauerunt Deum esse rerum conditorem: *Nam qui putant, hoc vniuersum casu, & tenere constitutum, merito dicunt, omnia vacare providentiâ. Quorum enira nemo creator sit, eorum quis sit*

procurator? Est enim evidens temerè debere ferri que à principio temerè procreata sunt. Ex contrario principio contrariam illationem notat Athenagoras lib. de Resurrect. propius ad medium quàm ad finem docens: *Oportere eos, qui Deum admittunt vt conditorem huius vniuersitatis, illius ipsius sapientiæ & iustitiæ attribvere omnium rerum custodiam, & procurationem: si modo fundamento constituto, ac principis semel admissis inherere velint.* Ex eodem creationis principio curam & providentiam probat Saluvianus lib. 1. de Proutid. col. 5. & lib. 4. propius ad medium quàm ad princip. exemplo hominum qui nihil faciunt, nisi priùs decreuerint rei factæ providentiam & curam habere. Aliter autem ex munere creatoris providentiam deducit S. Thomas vt in tertia demonstratione videbimus.

Athenagoras.

4

Lactant.

Illationem secundam, quâ non esse Deum infertur, ex eo quod non prouideat, notauit Lactant. lib. 7. de Ira Dei, cap. 4. inter principium & med. dicens: *Quid tam dignum, tam proprium Deo, quàm providentiâ? Sed si nihil curat, nihil prouidet, amittit Diuinitatem omnem. Qui ergo totam vim, totam Deo substantiam tollit; quid aliud dicit nisi Deum omnino non esse.* Hoc iudicio Epicurum in animo sensisse, nullos esse Deos; & ore tenuis concessisse Deos depellenda inuidia causa, dixit Possidonius quem Marcus Tullius refert apud eundem Lactantium, qui tamen non ita versurum, sed magis stultum esse putauit Epicurum, propterea que repugnantia dixisse. *Etenim si Deus est, utique prouidens est, vt scribit inferiùs cap. 9.*

Quia necessitate rebus Deus prouidat.

Notandum est discrimen inter illationes prædictas; quoniam prior est simpliciter necessaria: secunda verò non est necessaria simpliciter, sed moraliter infallibilis. Est enim simpliciter impossibile rem aliquam existere, nisi fuerit à Deo creata; cæterum est physicè, simpliciterque possibile Deum non prouidere rebus, quas creauit & conseruat, sed illarum curam negligere; quoniam libera voluntas est prouidendi creatis: sicut libera fuit voluntas creandi. Nihilominus ex Dei bonitate per morale infallibilitatem inferitur libera volitio prouidendi; sicut explicatum fuit tomo præced. de Voluntate Dei, disp. 9. præsertim verò disp. 10. sect. 5.

Secundam demonstrationem ex religione, cultuque Deorum, precibus, ac sacrificiis accipit Cicero lib. 1. de natura Deorum parum à principio dicens: *Sin autem Dij neque possunt nos iniurare, nec volunt, nec curant omnino, nec quid agamus animaduertunt, nec est quod ab iis ad hominum vitam permanere possit, quid est quod illos Diis immortaliibus cultus, honores, preces adhibeamus? In specie autem sic simulacionis, sicut relique virtutes, ita pietas inesse non potest, cum qua simul & sanctitatem & religionem tolli necesse est: quibus sublatis turbatio vite sequitur & magna confusio.*

Religio Dei providentiâ demonstrat. Cicero.

Confirmatur primò, quia communis omnium sensus inditus est à natura: quod autem est à natura, manat ab auctore naturæ, qui Deus est; propterea que nequit esse falsum: nec enim Deus etiam vt est auctor naturæ, potest inclinare ad falsum. Propterea meritò Philosophus libro 10. Ethicor. cap. 2. post med. ait: *Qui verò negant, bonum id esse quod omnia appetunt, & nihil omnino dicunt. Quod enim vniuersis videtur id esse dicimus. Qui autem fidem hanc tollit non valde creditiora dicit.*

7

Naturalis propositio providentiâ probat. Deus itaque vt auctor nature ad falsum inclinat. Aristoteles.

Confirmatur secundò, nam vt Nemesius lib.

8

Nemesius.

de facultatibus animæ, cap. 44. propius ad finem quam ad medium, ait: Res singulas regi prouidentia magno argumento est, quod naturaliter eius notitia hominibus est iusta. Nam difficili & necessario nostro tempore statim ad numen diuinum, & preces confugimus: velut natura nos sine doctore ad Dei opem perducente: non autem sine doctore nos natura ad id duceret. quod eadem natura non fert, ut fiat. Nam in repentinis perturbationibus, & timoribus sine electione neque deliberatione, & tanquam aliquid consideramus, Dei numen invocamus. Quidquid autem naturaliter quamque rem insequitur, in eo tanta vis est ad demonstrandum, ut contradici nihil possit.

9 Non minus efficaciter, quam eleganter naturalem animi propensionem ad probandam Dei prouidentiam ponderat Tertull. in Apologetico aduersus Gen. cap. 17. post med. *Vultis, ait, ex anima ipsius testimonio comprobemus? Que licet carere corporis preffa, licet institutionibus pranis circumscripta, licet libidibus & concupiscentiis enigorata, licet falsis Diis exanillat, sciam tamē respicere, ut ex crapula, ut ex somno, ut ex aliqua valetudine, & saniam suam patiatur, Deum nominat, hoc solo quia proprie verus hic vnus Deus, bonus & magnus. Et quod Deus dederit omnium vox est. Iudicem etiam contestatur illum, Deus videt, & Deo commendo, & Deus mihi reddet. O testimonium anime naturaliter christiane.*

10 Pondera postrema verba. Quæ transcribendo probauit etiam Cyprianus lib. de Idolorum vanitate post medium, dicens: *Nam & vulgus in multis Deum naturaliter confitetur, cum mens, & anima sui auctoris & principis admonetur. Dicit frequenter audimus, o Deus; & Deus videt; & Deo commendo; & Deus mihi reddet; & quod vult Deus; & si Deus dederit. Atque hec est summa delicti, nolle agnoscere, quem ignorare non possis.* Confirmatur tercio, quia paucissimi fuerunt & pro nihilo dicendi, qui vel Deo omnino negarunt, vel illos, nihil de rebus humanis curare putauerunt. Omnibus enim nationibus aliqua sunt sacrificia, seu libamina vel oblationes, aliqua ceremoniarum diuini cultus, aliqua preces, & oracula.

11 Tertiam demonstrationem tradit S. Thomas in presentia que est. 22. art. 1. quæ sic potest ad syllogisticam formam reduci. Prouidentia est ratio ordinis rerum in finem (vt ostendimus disp. sequenti) sed in Deo est ratio ordinis omnium rerum ad suos fines, maxime verò ad vltimum finem, qui est ipse Deus: ergo in Deo est rerum omnium prouidentia. Minor probatur quia cuiuslibet effectus à Deo producendi, præexistit in Deo ratio per intellectionem, & per oblationem dirigens, determinans, & imperans, quando, vbi, & quomodo fit talis effectus producendus: sed ordo rerum omnium ad suos fines, maxime verò ad vltimum finem, qui est ipse Deus, & aliquis effectus à Deo producendus: ergo istius ordinis ad finem præexistit in Deo ratio per cognitionem, & volitionem dirigens, determinans, & imperans, quando, vbi, & quomodo fit ille ordo producendus.

12 Confirmatur primò, quia cuiuslibet boni Deus est creator per intellectionem & volitionem; sed ordo rerum in finem est aliquid bonum: ergo istius ordinis rerum in finem Deus est creator per intellectionem, & volitionem; & consequenter per rationem ordinis, quam præhabens diuina, Confirmatur secundò, quia

res omnes tanta propensione feruntur ad immediatos, & peculiare fines, summopere proportionatos vniuersi cuiusque nature, nec non ad vniuersalem finem bonitatis vniuersi, maxime verò ad finem diuinæ gloriæ, ostendendo sapientiam, bonitatem, & alia attributa: rursus autem hos fines tam efficaciter consequuntur, vt eidentissimi finem sit, non casu vel fortuito ab aliquo cæco, vel ignaro; sed à sapientissimo, & vniuersalissimo rerum conditore dirigi, & gubernari.

Respondebis ex Aristotele ad proprios fines inclinari res omnes per intrinsecas sibi formas, siue per naturam. Hoc autem salutaris conuincitur interrogando, quemnam sit hæc natura. Nam si naturæ nomine significetur aliquod principium, perfectissimè cognoscens vniuersi cuiusque rei naturam, proportionem, & exigentiam; atque poteris debitam illi propensionem imprimere: hæc ipsam naturam nos dicimus esse Deum. Quapropter à nobis etiam nihil dissentiet, qui dixerit naturam esse cuiuslibet rei essentiam, prout à Deo dirigitur ad suos fines.

Si verò naturam intelligas esse cuiuslibet rei essentiam, non indigentem alia causa, per quam ordinetur ad suos fines: hoc ex terminis ipsis stultissimum esse constat, imprimis in creaturis cuiuslibet cognitionis expertibus. Etenim si semel tantum, aut iterum à creaturis prodidisset in lucem vnum, aut alterum opus perfectè ordinatum, & proportionatum sibi finem attingens; imminis intolerabilis error esset, concedere, casu, vel fortuito illud euasisse, & ad suum finem peruenisse: sicut iaculantibus contingere solet, præter intentionem attingere, quod optarent consequi, si ex intentione sagittam emitterent. Cæterum innumerabilis rerum multitudo, semper ad suum scopum perueniens, eidentissimè demonstrat, sapientissimum aliquem gubernatorem esse, qui directionem & impetum ad suos fines imprimat. Ideo Arist. lib. 2. Physicor. textu 77. notauit, eorum quæ sunt à fortuna, & casu, nihil semper, neque frequenter, sed rarò contingere.

In rebus autem ratione constantibus prædicta ratio non minores vires habet, præsertim in hominibus. Quamuis enim aliqua cognoscamus, & agamus propter finem: Sapientissime tamen ignoramus naturam specificam interioris actus, quem elicimus per intellectum, voluntatem, phantasiam, aut appetitum; & nunquam distinctè cognoscimus illius differentiam numericam. Insuper ignoramus; quibus instrumentis corporis, & quomodo nobis vtendum sit ad eos actus elicendos. Quapropter nisi superiori & sapientissimo principio dirigamur, ad nostras operationes, & fines numquam, aut ferè nunquam illos consequi poterimus. Denique licet Angelus suas omnes operationes comprehensiuè cognoscat, & ideo possit eas ad suos fines dirigere; nihilominus suam ipsius naturam atque potentias non potuit in finem ordinare; nec enim produxit naturam immortalem, immaterialem, & perfectissimam, nec indidit intellectum, & voluntatem, nec has potentias muniuit congenitis speciebus & primis, atque indeliberatis operationibus.

Confirmatur secundò, nam & Athanasius orat. contra gentes propius ad finem quam ad med. probans, res fieri & gubernari diuina ratione magis explicat, dicens; *intelligo autem rationem, non que singulis, cum sunt, implicita est & congenita, quam nonnulli etiam seminalem consueverunt di-*

cere, inanimatam, inquam, illam, & nulla ratiocinatione, nulla mente præduam.

17 Quarta demonstratio sumitur ex harmonia, & concordia contrariarum, ac dissimilium partium Vniuersi, quæ non posset omnino consistere, nisi sapientissimi gubernatoris prouidentia regeretur; *Quemadmodum si musicus vbi lyram adaptauerit, & grauius acutus, & media extremis ex arte sua coniuxerit, certus, designatimque melos absoluit: ita quoque Dei illa sapientia rerum vniuersitatem vt lyram tenens, & aëre terrenis copulans, & callosa aëreis, vniuersaque cum singulis coaptans, circumagensque nutu suo, ac voluntate, vnum mundum, vniuersumque vnum ordinem absoluit rectè, & congruenter.* Hoc simili rationis vim explicat Athanasius. dicta orat. contra gentes multò propius ad finem quam ad med. Aliquid autem contrarietatis partium ponderabat paulò superius dicens: *Elementa omnis sensibilis substantia calida, frigida, humida, & secca in vnum temperans, sua potentia efficit, vt illa sibi in vno infesta non sint, sed vnam, consonantemque harmoniam in commune absoluant.* Huiusmodi plurima ponderat sequentis orationis decursu.

18 Confirmatur primò, solidè namque Boëtius, lib. 3. de consolatione profa 12. parum à principio, ratiocinatur: *Mundus ex tam diuersis, contrariisque partibus in vnam formam minime conuenisset, nisi vnus esset, qui tam diuersa coniungeret: coniuicta verò naturarum ipsa diuersitas inuicem dissociaret, atque diuelleret; nisi esset vnus, qui quod nexuit, conuineret. Non tam verò certus nature ordo procederet, nec tam dispositos motus locis, temporibus, efficientia, spatijs, qualitibus explicaret, nisi vnus esset, qui has mutationum varietates, manens ipse disponeret.*

19 Damascenus autem lib. 1. fidei cap. 3. post medium: *Quomodo enim, ait, aduersantes nature (ignis dico & aqua, aëris atque terre) in vnus mundi complementum concurrissent ad inuicem, & sine dissolutione perdurarent, nisi quæpiam omnipotens virtus & ea coniunxisset, & semper conseruet indissoluta? & post alia quedam, ad eundem finem ponderata, subiungit: Non enim temeritati talem tribuimus potentiam. Esto enim casus temeritatis, que generatio, cuius erit ordinatio? quasi diceret, tam constans & concinna rerum ordinatio non potest à casu & temeritate, sed à sapientissima prouidentia procedere.*

20 Quintam demonstrationem offerunt omnium rerum perfectiones, & ordines vniuersi que peculiare, quorum singuli satis essent ad ostendam perfectissimam Creatoris prouidentiam, quantò magis omnes collectiuè sumpti. Notauit hoc August. lib. 5. de Ciuitate cap. 11. circa med. dicens: *A quo est omnis modus, omnis species, omnis ordo, à quo est mensura, numerus, pondus; à quo est quiddam naturaliter est, cuiuscumque generis est, cuiuscumque æstimationis est: à quo sunt semina formarum, formæ seminum, motus seminum, atque formarum. Qui dedit & carni originem, pulchritudinem, valetudinem, propagationis fecunditatem, membrorum dispositionem, salutem, concordiam; qui & anime irrationali dedit memoriam, sensum, appetitum: rationali autem insuper mentem, intelligentiam, voluntatem: qui nec solum cælum & terram, nec solum Angelum & hominem, sed nec exigui & contemptibilis animantis viscera, nec auis pennulam, nec herbe folium, nec arboris folium, sine suarum partium conuenientia, & quadam veluti pace dereliquit: nullo modo est credendum re-*

gna, eorumque Dominationes & seruitutes à sua prouidentia legibus alienas esse voluisse.

Idem lib. 5. de Genesi ad lit. c. 22. sub init. ait: *Si viderent tantum ordinem, quatuor in membris carnis cuiuslibet animantis apparere, non dico medicis, sed cuiuslibet mediocris considerationis homini: nonne clamarent, ne puncto quidem temporis Deum, à quo est omnis mensurarum modus, omnis paritas numerorum, omnis ordo ponderum, ab eius gubernatione cessare? Quid ergo absurdum, quid insulsum sentiri potest, quam eam totam esse vacuum nutu, & regimine prouidentia, cuius extrema & exigua videas tanta dispositione formari, vt aliquantò attentius cogitata, ineffabilem incutiant admirationis horrorem?*

Confirmatur, nam ad istius probationis euentiam adduci possent tot, ac tanta, quanta non caperent multa volumina, nimirum exponendo mirabilem artem, & ordinem omnium rerum, non modò cælorum, & stellarum, sed etiam elementorum, lapidum, arborum, herbarum, piscium, volatilium, quadrupedum, ac potissimum humani corporis, & animi, tam secundum rationes vniuersales, & genericas, quam secundum rationes specificas, & infitas proprietates. Vt propterea hac afferri potuisset quiddam de his rebus Plinius, Galenus, Dioscorides, Rondeletius, ac præsertim Aristoteles scripsere, siue de Meteoris, fluxu maris, & refluxu, de mirabilibus naturæ, de anima, sensu, & sensibilibus, memoria, somno, vigilia, somniis & imaginibus, communi animalium motione, & gressu & respiratione; siue quæ de historia animalium & eorum partibus, generatione, prudentia, siue de rebus aliis innumeris tradunt. Galenus præ cæteris Ethnicis miratur artificium naturæ, quod in humano corpore cernitur, ac peculiariter lib. 9. de vsu partium cap. 5. ante med. ait, *Nonne Opificis prouidentiam admirabimur, quia corde sursum per thoracem, ac totum colli, venas atque arterias ad ipsum usque caput simul deducit, inde has quidem ad plerumque reiformem: illas autem ad summum capitis verticem produxit.*

Breuius autem, sed diuinius, & elegantius aliqua ponderantur à Patribus: Basilii enim homilia 11. Hexameron acutissimè ponderat artificium humanorum oculorum, præter alia multa, quæ circa partes, & officia corporis humani, & aliorum animantium ponderauerat in eadem, & in præced. homil. 10. Plura reperies apud Nyssenum toto lib. de Opificio hominis, Chryostom. homil. 9. in Genesim, Ambrosium lib. 6. Hexameron, præsertim cap. 4. & cap. 9.

Sextò, demonstrant Dei prouidentiam multæ dispositiones rerum humanarum, quæ notatæ sunt præced. tom. de Voluntate Dei disp. 9. sect. 6. & sequentibus, & disp. 19. 20. & 21. Denique rationes, quæ sect. sequenti probant, Deum prouidere minimis ac vilissimis rebus, à fortiori probant, prouidere perfectioribus creaturis.

SECTIO V.

Minimis etiam rebus ac vilissimis non solum in communi, sed etiam in particulari prouidere Deum.

NE singulos syllogismos sit opus onerare frequenti repetitione rerum minimarum, ac vilissimarum, non solum in communi, sed etiam in particulari: præmitto, me quoties in hac sectione

Per volitionem, & intellectionem creat Deus.

S. Thomæ ratio ex prouidentia qui dicitur deus.

Cyprianus.

Confirmatio.

13 Responsum responsio.

14 Duplex natura acceptio.

15

16

Athanasius.

de facultatibus animæ, cap. 44. propius ad finem quam ad medium, ait: Res singulas regi providentia magno argumento est, quod naturaliter eius noitia hominibus est insita. Nam difficili & necessario nostro tempore statim ad numen diuinum, & preces confugimus: velut natura nos sine doctrina ad Dei openm perducere: non autem sine doctore nos natura ad id duceret, quod eadem natura non fert, ut fiat. Nam in repentinis perturbationibus, & timoribus sine electione neque deliberatè, & tanquam aliquid consideramus, Dei numen invocamus. Quidquid autem naturaliter quæquam rem insequitur, in eo tanta vis est ad demonstrandum, ut contradicci nihil possit.

9 Non minus efficaciter, quam eleganter naturalem animi propensionem ad probandam Dei providentiam ponderat Tertull. in Apologetico aduersus Gen. cap. 17. post med. *Nultis, ait, ex anime ipsius testimonio comprobemus? Qua licet carere corporis pressa, licet institutionibus prauis circumscripta, licet libidinibus & concupiscentiis emigorata, licet falsis Diis exancillata, sciam tamè respicit, ut ex crapula, ut ex somno, ut ex aliqua valetudine, & sanitatem suam patitur, Deum nominat, hoc solo quia proprie verus hic vnus Deus, bonus & magnus. Et quod Deus dederit omnium vox est. Iudicem etiam contestatur illum, Deus videt, & Deo commendo etiam contestatur illum, Deus videt, & Deo commendo, & Deus mihi reddet. O testimonium anime naturaliter christiana.*

10 Pondera postrema verba. Quæ transcribendo probauit etiam Cyprianus lib. de Idolorum vanitate post medium, dicens: *Nam & vulgus in multis Deum naturaliter constituit, cum mens, & anima sui authoris & principis admonetur. Dici frequenter audimus, o Deus; & Deus videt; & Deo commendo; & Deus mihi reddet; & quod vult Deus; & si Deus dederit. Atque hec est summa delicti, nolle agnoscere, quem ignorare non possis. Confirmatur tertio, qui paucissimi fuerunt & pro nihilo dicendi, qui vel Deos omnino negarunt, vel illos, nihil de rebus humanis curare putauerunt. Omnibus enim nationibus aliqua sunt sacrificia, seu libamina vel oblationes, aliquæ ceremoniæ diuini cultus, aliquæ preces, & oracula.*

11 Tertiã demonstrationem tradit S. Thomas in presenti quæst. 22. art. 1. quæ sic potest ad syllogisticam formam reduci. Providentia est ratio ordinis rerum in finem (vt ostendimus disp. sequenti) sed in Deo est ratio ordinis omnium rerum ad suos fines, maximè verò ad vltimum finem, qui est ipse Deus: ergo in Deo est rerum omnium providentia. Minor probatur quia cuiuslibet effectus à Deo producendi, præexistit in Deo ratio per intellectionem, & per oblationem dirigens, determinans, & imperans, quando, vbi, & quomodo sit talis effectus producendus: sed ordo rerum omnium ad suos fines, maximè verò ad vltimum finem, qui est ipse Deus, & aliquis effectus à Deo producendus: ergo istius ordinis ad finem præexistit in Deo ratio per cognitionem, & volitionem dirigens, determinans, & imperans, quando, vbi, & quomodo sit ille ordo producendus.

12 Confirmatur primò, quia cuiuslibet boni Deus est creator per intellectionem & volitionem; sed ordo rerum in finem est aliquod bonum: ergo istius ordinis rerum in finem Deus est creator per intellectionem, & volitionem; & consequenter per rationem ordinis, quam præhabet mens diuina. Confirmatur secundò, quia

13 Respondebis ex Aristotele ad proprios fines inclinari res omnes per intrinsecas sibi formas, siue per naturam. Hoc autem falsitatis conuincitur interrogando, quænam sit hæc natura. Nam si natura nomine significetur aliquod principium, perfectissimè cognoscens vniuersiuseque rei naturam, proportionem, & exigentiam; atque poteris debitam illi propensionem imprimere: hanc ipsam naturam nos dicimus esse Deum. Quapropter à nobis etiam nihil dissentiet, qui dixerit naturam esse cuiuslibet rei essentiam, prout à Deo dirigitur ad suos fines.

res omnes tanta propensione feruntur ad immediatos, & peculiare fines, summopere proportionatos vniuersiuseque natura, necnon ad vniuersalem finem bonitatis vniuersi, maximè verò ad finem diuinæ gloriæ, ostendendo sapientiam, bonitatem, & alia attributa: rursus autem hos fines tam efficaciter consequuntur; vt eidentissimum sit, non casu vel fortuitu ab aliquo cæco, vel ignaro; sed à sapientissimo, & vniuersalissimo rerum conditore dirigi, & gubernari.

14 Si verò naturam intelligas esse cuiuslibet rei essentiam, non indigentem alia causa, per quam ordinetur ad suos fines: hoc ex terminis ipsis stultissimum esse constat, imprimis in creaturis cuiuslibet cognitionis expertibus. Etenim si semel tantum, aut iterum à creaturis prodidisset in lucem vnum, aut alterum opus perfectè ordinatum, & proportionatum sibi finem attingens; imminuto intolerabilis error esset, concedere, casu, vel fortuito illud euasisse, & ad suum finem peruenisse: sicut iaculantibus contingere solet, præter intentionem attingere, quod oportet consequi, si ex intentione sagittam emitterent. Cæterum innumerabilis rerum multitudo, semper ad suum scopum perueniens, eidentissimè demonstrat, sapientissimum aliquem gubernatorem esse, qui directionem & impetum ad suos fines imprimat. Ideo Arist. lib. 2. Physicor. textu 77. notauit, eorum quæ fiunt à fortuna, & casu, nihil semper, neque frequenter, sed rarò contingere.

15 In rebus autem ratione constantibus prædicta ratio non minores vires habet, præsertim in hominibus. Quamuis enim aliqua cognoscamus, & agamus propter finem: sæpissimè tamen ignoramus naturam specificam interioris actus, quem elicimus per intellectum, voluntatem, phantasiam, aut appetitum; & nunquam distinctè cognoscimus illius differentiam numericam. Insuper ignoramus; quibus instrumentis corporis, & quomodo nobis vtendum sit ad eos actus eliciendos. Quapropter nisi superiori & sapientissimo principio dirigamur, ad nostras operationes, & fines nunquam, aut ferè nunquam illos consequi poterimus. Denique licet Angelus suas omnes operationes comprehensiuè cognoscat, & ideo possit eas ad suos fines dirigere; nihilominus suam ipsius naturam atque potentias non potuit in finem ordinare; nec enim produxit naturam immortalem, immaterialem, & perfectissimam, nec indidit intellectum, & voluntatem, nec has potentias muniuit congenitis speciebus & primis, atque indeliberatis operationibus.

16 Confirmatur secundò, nam & Athanasius orat. contra gentes propius ad finem quam ad med. probans, res fieri & gubernari diuina ratione magis explicat, dicens: *Intelligo autem rationem, non que singulis, cum fiunt, implicita est & congenita, quam nonnulli etiam seminalem conseruerunt di-*

17 *cre, inanimatam, inquam, illam, & nulla rationatione, nulla mente præditam.*

17 *Partiù vniuersi concordiam prouidentiam demonstrat.*

18 *Athanasius.* Quarta demonstratio sumitur ex harmonia, & concordia contrariarum, ac dissimilium partium Vniuersi, quæ non posset omnino consistere, nisi sapientissimi gubernatoris prouidentia regeretur; *Quemadmodum si muscus vbi lyram adaptauerit, & græuia acutis, & media extremis ex arte sua coniunxerit, certum, designatumque melos absoluat: ita quoque Dei illa sapientia rerum vniuersitatem vt lyram tenens, & æreæ terrenis copulans, & celestia æreis, vniuersaque cum singulis coaptans, circumagensque nutu suo, ac voluntate, vnum mundum, mundi que vnum ordinem absoluit rectè, & congruenter. Hoc simili rationis vult explicat Athanas. dicta orat. contra gentes multò propius ad finem quam ad med. Aliquid autem contrarietatis partium ponderabat paulò superius dicens: *Elementa omnis sensibilis substantia calida, frigida, humida, & sicca in vnum contemperans, sua potentia efficit, vt illa sibi mutuo infesta non sint, sed vnã, concordantem harmoniam in commune absoluant. Huiusmodi plurima ponderat sequentis orationis dekursu.**

19 *Boëtius.* Confirmatur primò, solidè namque Boëtius, lib. 3. de consolatione prosa 12. parum à principio, ratiocinatur: *Mundus ex tam diuersis, contrariisque partibus in vnam formam minimè conuenisset, nisi vnus esset, qui tam diuersa coniungeret: coniuncta verò naturarum ipsa diuersitas inuicem dissociaret, atque diuelleret; nisi esset vnus, qui quod nexuit, contineret. Non tam verò certus natura ordo procederet, nec tam dispositos motus locis, temporibus, efficientiis, spatiis, qualiæ atibus explicaret, nisi vnus esset, qui has mutationum varietates, manens ipse disponderet.*

20 *Augustinus.* Damascenus autem lib. 1. fidei cap. 3. post medium: *Quomodo enim, ait, aduersantes naturæ (ignis dico & aqua, æris atque terræ) in vnus mundi complementum concurrissent ad inuicem, & sine dissolutione perdurarent, nisi quæpiam omnipotens virtus & ea coniunxisset, & semper conseruet indissoluta? & post alia quædam, ad eundem finem ponderata, subiungit: *Non enim temeritati talem tribuimus potentiam. Esto enim casus temeritatisque generatio, cuius erit ordinatio? quasi diceret, tam constans & concinna rerum ordinatio non potest à casu & temeritate, sed à sapientissima prouidentia procedere.**

21 *Augustinus.* Quintam demōstrationem offerunt omnium rerum perfectiones, & ordines vnicuique peculiare, quorum singuli satis essent ad ostendam perfectissimam Creatoris prouidentiam, quanto magis omnes collecti uideantur. Notauit hoc August. lib. 5. de Ciuitate cap. 11. circa med. dicens: *A quo est omnis modus, omnis species, omnis ordo, à quo est mensura, numerus, pondus; à quo est quidquid naturaliter est, cuiuscūq; generis est, cuiuscūque æstimationis est: à quo sunt semina formarum, seminum, motus seminum, atque formarum. Qui dedit & carni originem, pulchritudinem, valetudinem, propagationis focundiam atq; membrorū dispositionem, salutem, concordiam, qui & animæ irrationali dedit memoriam, sensum, appetitum: rationali autem insuper mentem, intelligentiam, voluntatem: qui nec solum cælum & terram, nec solum Angelum & hominem, sed nec exigui & contemptibilis animalia viscera, nec auis penulam, nec herba sterculum, nec arboris folium, sine suarum partium conuenientia, & quadam veluti pace dereliquit: nullo modo est credendum re-*

22 *gna, eorumque Dominationes & seruitutes à sua prouidentia legibus alienas esse voluisse.* Idem lib. 5. de Genesi ad lit. c. 2. sub init. ait: *Si viderent tantū ordinem, quatuor in membris carnis cuiuslibet animalis apparet, nõ dico medicis, sed cuiuslibet mediocri considerationis homini: nõne clamarent, ne puncto quidem temporis Deum, à quo est omnis mensurarum modus, omnis paruitas numerorum, omnis ordo ponderum, ab eius gubernatione cessare? Quid ergo absurdum, quid insulsus sentiri potest, quam eam totam esse vacuum nutu, & regimine prouidentia, cuius extrema & exigua videas tantã dispositione formari, vt aliquantò attentius cogitata, ineffabilem incutiant admirationis horrorem?*

23 Confirmatur, nam ad istius probationis euidentiã adduci possent tot, ac tanta, quanta non caperent multa volumina, nimirum exponendo mirabilem artem, & ordinem omnium rerum, non modò cælorum, & stellarum; sed etiam elementorum, lapidum, arborum, herbarum, piscium, volatilium, quadrupedum, ac potissimum humani corporis, & animi, tam secundum rationes vniuersales, & genericas, quam secundum rationes specificas, & inistas proprietates. Vt propterea huc afferri potuisset quidquid de his rebus Plinius, Galenus, Dioscorides, Rondeletius, ac præsertim Aristoteles scripsere, siue de Meteoris, fluxu maris, & refluxu, de mirabilibus naturæ, de anima, sensu, & sensibilibus, memoria, somno, vigilia, somnis & imaginibus, communi animalium motione, & gressu & respiratione; siue quæ de historia animalium & eorum partibus, generatione, prudentia, siue de rebus aliis innumeris tradunt. Galenus præ cæteris Ethnicis miratur artificium naturæ, quod in humano corpore cernitur, ac peculiariter lib. 9. de vsu partium cap. 5. ante med. ait, *Nonne Opificis prouidentiam admirabimur, quia corde sursum per thoracem, ac totum colū, venas atque arterias ad ipsum, & que caput simul deductas, inde has quidem ad plexum verticem: illas autem ad summum capitis verticem produxit.*

24 Breuius autem, sed diuinius, & elegantius aliqua ponderantur à Patribus: Basilii enim homilia 11. Hexameron acutissimè ponderat artificium humanorum oculorum, præter alia multa, quæ circa partes, & officia corporis humani, & aliorum animantium ponderauerat in eadem, & in præced. homil. 10. Plura reperies apud Nyssenum toto lib. de Opificio hominis, Chryostom. homil. 9. in Genesim, Ambrosium lib. 6. Hexameron, præsertim cap. 4. & cap. 9.

25 Sextò, demonstrant Dei prouidentiam multæ dispositiones rerum humanarum, quæ notatæ sunt præced. tom. de Voluntate Dei disp. 9. sect. 6. & sequentibus, & disp. 19. 20. & 21. Denique rationes, quæ sect. sequenti probant, Deum prouidere minimis ac vilissimis rebus, à fortiori probant, prouidere perfectioribus creaturis.

SECTIO V.

Minimis etiam rebus ac vilissimis non solum in communi, sed etiam in particulari prouidere Deum.

NE singulos syllogismos sit opus onerare frequenti repetitione rerum minimarum, ac vilissimarum, non solum in communi, sed etiam in particulari præmitto, me quorics in hac sectione

fectione dixerit, res omnes, sicut, quamlibet rem, intelligere res quantumcumque minimas, & vilissimas, non solum in communi, sed etiam in particulari. Quo supposito primam rationem accipio. ex S. Thoma in presenti quaestione 22. art. 2. corpore. Providentia est ratio ordinis mediorum in finem (vt ostendimus disput. 3.) sed omnium rerum ratio mediorum in finem praexistit in Deo: ergo ratio omnium providentia praexistit in Deo. Minor probatur, quia quantum extenditur causalitas cuiuslibet efficientis; tantum extenditur ordinatio effectuum in finem: sed causalitas Dei extenditur ad quaelibet entia, & quaelibet eorum differentias specificas, aut individuales, quantumcumque vilissimas: ergo divina ordinatio rerum in finem extenditur ad omnes easdem differentias, individuales, & vilissimas.

Ratio prima ex quiditate providentia accepta.

Confirmatur tertio, nam quodlibet efficiens, quoriscumque causarum, propter aliquem finem operatur, alioqui frustra operaretur: quod evidentius est in efficiente perfectissimo, de quo Prouerb. 16. dicitur: Omnia propter semetipsum operatus est Dominus. Propterea quantum extenditur efficiens causalitas Dei, tantum extenditur rerum ordinatio in finem: iuxta illud Apost. Rom. 13. Quae a Deo sunt, ordinata sunt. Confirmatur secundo, quia triplex Dei causalitas exemplaris, efficiens, & finalis, non minus vniuersalis est in causando, quam ens est generalissimum in praedicando: sed ens quiditativè praedicatur de minimis & vltimis differentis rerum, etiam vilissimarum; ergo causalitas efficiens, exemplaris, & finalis ad illas omnes extenditur, & consequenter illas omnes differentias ordinat ad seipsum, tanquam ad finem. Confirmatur tertio, nam omnia artificata subduntur ordini artis; sed omnium rerum particulares differentiae sunt artificatae per Dei scientiam practicaem; ergo subduntur ordini diuinae scientiae practicae; quae pro vt ordinem praescribit est providentia.

Prouerb. 16.

Rom. 13. Triplex Dei causalitas quam vniuersalis.

Virius fortior plus extenditur.

Vilissima rerum providentia non desit Deo.

Sapient. 7.

Habacuc 1.

5

Nemesius lib. de facultatibus animae cap. 44. post medium, dicens: Aut ob superbiam Deus imperium & gubernationem rerum singularum despicit (quod dictum absurdissimum est) aut, sicut ipsi loquuntur, quod iniquationem deusit. Quod sicut radii solares vim habeant attrahendi humorem omnem, negant inquirari Solem, eiusque radios, cum ceno lucem inferunt, sed integros, & ab omni sordis puris manare dicunt: quomodo Deum rebus humanis profanari existimant?

Nemesius.

Magis adhuc premit argumentum à Sole ductum, Anastasius Synaita lib. 2. de rebus fidei dogmatibus, inter med. & fin. praeter alia dicens: Vi etiam demus, Solem nonnihil fortior colligere ex istis corporibus, non continuo sequetur, Deum contrahere vel tantillum contagii. Nunc autem quum Sol perinde ac cetera corpora, passionibus obnoxius sit, nec tamen quidquam corrodatur fordium: qua fronte dixeris, Deum eisdem subiacere & esse participem; cum ab his sit longissime seuerius: scilicet à fordibus, etiam si producat & conferuet effectus fordissimos.

Anastasius.

Secundò confirmat Cyrillus item Alexandrinus lib. 5. Thesauri cap. 2. post med. dicens: Quod si putatis, indecens ad minima quoque Dei providentiam descendere, et uisceribus aliquantulum, quae uidentes Christum; Nonne duo passeris, & c. & post pauca: Superbia certe uitium Deo iniicere conamini, quum dicatis, non esse decens, ut minimarum rerum creator sit. Ipse autem omnium creator est, etiam minimorum, & omnibus prouidet, & se propter misericordiam suam participabilem prebet. Rursus lib. 12. thesauri cap. 14. prope med. efficac argumentum accipit ex Euangelica historia Matth. 8. Demones autem rogabant eum, dicens: Si eiecis nos, mitte nos in gregem porcorum. & c. Inde namque colligit quod Dei potestas detinebat demones, ne vel porcos, abiecta certe animalia, possent inuadere.

Cyril. Alex.

Matth. 8.

Confirmatur tertio, refutando rationem quae ducitur Aristoteles, vel quicumque author libri de Mundo ad Alexandrum, ubi putat, spectare ad dignitatem supremi Principis, praesto habere ministros, per quos subiecta sibi regna moderetur. Huic fatemur, pertinere ad dignitatem Dei per administratorios spiritus, & per corporeas causas vniuersales, aut particulares, suauis & clementius vniuersa gubernare. Addimus tamè, esse impossibile totam immediatam gubernationem illis committi; quoniam primae causae cõcursum effectiuum prius, perfectius, & intimius concurrere debet ad quolibet effectus, & mouere debet quamlibet causam ad agendum; sicut probatum & explicatum fuit tom. praeced. de Voluntate Dei, disp. 45. & 46. Propterea receptissima inter Scholasticos est doctrina S. Augustini lib. 3. de Trinit. cap. 4. simul asserentis, inferiora gubernari per superiora; nihil tamen fieri, nisi quod Deus vult fieri, aut vult permittere.

Aristoteles ratio refutatur.

9

Confirmatur quarto, quoniam altioris sapientiae, bonitatis, & potentiae fuerit princeps, qui non indiguerit villo ministro, sed se solo potuerit omnia perspicere, & ordinare; perfectiorque fuerit actiuitas causae, quae non indiguerit adiutorio secundarum causarum, aut instrumentorum; sed potuerit se sola, si voluerit, quaecunque singularia, licet infinita, disponere & ordinare.

Quarta ratio. Res enim quaelibet, quantumcumque nostris oculis fordidissima videatur, atque

10

Vilissima quoque, Dei perfectiones participant.

que vilissima; nihilominus obtinet nobilitatem, & perfectionem, dignam Dei providentia, illamque suo quasi iure postulantem. Quia quantum habet entitatis, existentiae, potentiarum, & operationum, tantum participat diuinæ perfectionis, & quamdam veluti cognationem cum ea coniungit, praecipue cum sit effectus volitus & dilectus à Deo, quem nisi diligeret, non produxisset. Absurdissima verò foret elatio, dedignantis curare, & ordinare suae bonitatis communicationes, & participationes, quas creare, & conseruare non est dedignatus.

Confirmatur primò, quoniam angustissima capacitas est, quae praestantioribus creaturis concedit nobilitatem dignam Dei providentia; cum eam negauerit vilioribus creaturis. Nam omnes gentes tanquam non sint, sic sunt coram eo, & tanquam nihilum & inane reputatae sunt ei, Ilaire 40. est enim simpliciter infinita distantia perfectionis inter Deum & perfectissimam creaturam, cuius comparatione propè nulla distantia est inter perfectissimam, & vilissimam creaturam, ideo Deus aut omnes creaturas, aut nullas dedignari debuit sua providentia gubernare.

11.

Cur res vilissima Dei providentia digne.

Aristoteles.

13.

Matth. 6.

14.

Aequè in magnis ac in minimis miserabilis Deus.

Confirmatur secundo, quia non alia ratione nobilitantur creaturae, dignae redduntur providentia Dei, nisi quatenus ad Dei gloriam conferre potest earum gubernatio. Rursus, Dei gloria consistit in ostensione infinitae sapientiae, bonitatis, & potentiae: multoties autem haec attributa clariùs ostenduntur hominibus artificio, & perfectione, commoditatibus & abundantia rerum sibi conuenientium, quae per diuinam providentiam tribuuntur minimis atque vilissimis animalibus, quam providentia rerum perfectiorum. Propterea Philosophus lib. 1. de partibus animalium cap. 5. ad med. Viliorum, inquit, animalium rationem, per pensionemque puerili fastidio pressisse, dignum nequaquam est, cum nulla sit res natura, in qua non mirandum aliquid inditum habeatur. & post pauca: Cum in omnibus nature munera & honestum pulchrumque sit ingenium. Hoc igitur sicut honorificentissimum est auctori, non minus est gloriosum gubernatori, dirigenti ad suos fines.

Tertio confirmat August. lib. 10. de Ciuit. cap. 14. circa med. quia Plotinus Platonicus, Dei providentiam vsque ad haec terrena & ima pertinere scoliorum, atque solitorum pulchritudine comprobatur, quae omnia quasi abiecta, & pereuntia decentissimos formarum suarum numeros habere non posse confirmat, nisi inde formentur, ubi forma intelligibilis & incommutabilis simul habens omnia, perseuerat. Hoc D. Iesus ibi ostendit, ubi ait: Considerate lilia agri, quomodo cresunt, non laborant, neque nent. Dico autem vobis, quia nec Salomon in omni gloria sua cooperatus est, sicut vnum ex istis. Quem Euangelij locum dignè ponderat Hieronym. in Commentario, Prosper sent. 281. & Cyrillus supra citatus, Cyprian. lib. 1. epist. 3. ad Cornel. inter princip. & medium.

Verissimum est igitur quod August. asseruit lib. 11. de Ciuit. cap. 22. à medio: Deus ita artifex est magnus in magnis, ut minor non sit in parvis: quae parua non sua granditate, quae nulla est, sed artificis sapientia metienda sunt. Idem in Palm. 148. paulò post medium: Attendat, inquit, charitas vestra: quis disposuit membra pulicis & culicis, ut habeant ordinem suum, habeant vitam suam, habeant motum suum? Vnam bestiolam breuem, minutissimam conf-

dera quam volueris: si consideres ordinem membrorum ipsius, & animationem vita, qua mouetur, ut pro se fugiat motum, amat vitam, appetit voluptates, delectat molestias, exerit sensus diuersos, viget in motu congruo sibi. Quis dedit aculeum culicis, quo sanguinem sugat? quam tenuis fistula est, qua sorbet? quis disposuit ista? quis fecit ista? expauescis in minimis, lauda magnum. Qui fecit in caelo Angelum, ipse fecit in terra vermiculum.

Tales rationes tractat August. pro vilissimorum animalium providentia lib. 3. de Genes. ad literam cap. 13. & sequentibus, & lib. 5. cap. 21. fine, & cap. 22. & lib. 1. de Genes. contra Manichaeos cap. 16. & lib. 2. de moribus Manichaeorum cap. 9. & sequentibus. Basilius Hexaëmeron homil. 9. inter med. & finem. Theodor. de curandis Graecorum affect. lib. 6. qui est de providentia paulò post med. ex Platone. in Elucidario col. 5. Tetigit hoc etiam Aquila coram Apost. disputans apud Clement. Rom. lib. 8. recognit. inter medium & finem.

15.

Quid plura Spiritus S. Prouerb. 30. inter medium & finem: Quatuor, inquit, sunt minima terrae, & ipsa sunt sapientiora sapientibus. Formica populus infirmus, qui preparat in messe cibum sibi. Lepusculus plebs inuidia, qui collocat in petra cubile suum. Regem locusta non habet, & egreditur vniuersa per turmas suas. Stellio manibus nititur, & moratur in adibus Regis. Cum igitur haec animalia non sint capacia rationis, sed instinctu naturae faciant opera sapientiora sapientibus; consequens est auctorem illius instinctus, magis suam sapientiam & bonitatem in illis ostendere, quam in maioribus animalibus.

16.

Sit ratio quinta, maior admiratio rerum, quae magis superat captum humani discursus, quando considerat apes, formicas, culices, bombices, araneolas, pulices, aliisque minutissimas & vilissimas bestiolas, nec potest inuenire rationem, qua tam exigua capita, tot sensuum officinas, nulla confusione permixtas, contineant, quot requiruntur ad videndum, audiendum, & ad percipiendum odorem, saporem, & primas qualitates, nec non ad phantasiaem, & aestimatum, & appetitum sensitiuum, atque virtutem loco-motiuam. Omnium siquidem istarum potentiarum operationes experimur in eiusmodi vermiculis. Nec satis mirabimur vniquam, quomodo recens natura prodeant istae bestiolae tanta providentia praeditae, vt protinus absque parentum magisterio sciant conuenientes cibos, & potus discernere ab inconuenientibus, deligere materiam suis visibus aptam, fabricare casas aptissimas sibi, propriis armis per summam dexteritatem vti, dignoscere vires inimicorum, quos possunt aggredi, vel quibus possunt resistere, quos autem oporteat fugere, & quam illis sint tuta refugia, vel salubria stabula. Sunt id generis innumera, non modò circa conseruationem indiuiduorum, commoditatem, ornatum, & delectationes; sed etiam circa specierum propagationem. Extat apud Plinium libri 11. caput secundum de subtilitate naturae in exiguis bestiolis.

17.

Quinta ratio ex admiratione desumitur.

Sexta ratio sit, quoniam nisi Deus prouideret minimis & vilissimis; non prouideret perfectissimè summis, & optimis rebus, maxime verò rebus vniuersitati, cuius bonum est optimum, & finis omnium partium: sicut Arist. admonuit lib. 12. Metaph. text. 51. fine. Sequela probatur, quia sine singulis partibus quantumcumque minimis,

18.

Minimorum providentia maiorum curam probat.

ac vilissimis, vniuersum non-esset integrum, atque perfectum, neque ad vtilitatem & commoditatem, neque ad pulchritudinem. Ad commoditatem quidem & vtilitatem, quia plurimæ rerum minimarum & vilissimarum aliis perfectioribus rebus dantur in cibum, aut in stramina idorum, siue in medicinam, siue in alios vsus, & illæ res perfectiores similiter seruiunt aliis altioribus, quo vsque peruenias ad hominem. Adde quod illarum rerum plurimæ destinantur ad puniendam & ad comprimendam hominis superbiam, & contumaciam, ad exercitium sapientiæ, & ad morum disciplinam, & contemplationem philosophicam.

19. Ad pulchritudinem verò res minimæ vilissimæque conferunt, primò quia varietas rerum, ordine conuenienti dispositarum, est ipsissima pulchritudo; neque esset tanta varietas, si mundo defuissent res vilissimæ; neque tantopere splenderet dignitas rerum perfectiorum, nisi collata cum rebus imperfectioribus. Denique sicut ex acutis, & grauibus diuersisque modulationibus eorum euadit suauior consonantia musicorum; sic etiam ex rebus perfectioribus & vilioribus euadit maior perfectio vniuersi.

20. Rectè igitur Augustinus lib. 11. de Ciuit. cap. 22. sub init. Manichæorum vituperationes diuinorum operum ita retundit: Nec attendunt, quæm vel in suis locis naturisque vigeant, pulchroque ordine disponantur, quantumque vniuersitati rerum pro suis portionibus decoris, tanquam in communem Rempublicam conferant, vel nobis ipsi, si eis congruenter, atque scienter utamur, commoditatis attribuant: ita ut venena ipsa, que per inconuenientiam perniciososa sunt, conuenienter adhibita in salubria medicamenta vertantur. Admonet autem, in natura nihil esse malum, neque superfluum, quoniam à terrenis vsque ad caelestia, & à visibilibus vsque ad inuisibilia, sunt alijs bonis alia bona meliora, ad hoc inæqualia ut essent omnia.

SECTIO VI.

Circa prosperam & aduersam fortunam piorum & impiorum, qui videtur esse defectus gubernationis, est indicium prouidentia Superioris.

1. Obiectio. Contra prouidentia hostes, retorquemus illud argumentum, quod apud illos est validissimum: accipitur autem ex eo quod iustus, & peccatoribus, vnius Dei cultoribus & idololatris, religiosis atque sacrilegis, eadem contingant, siue prosperitates afficias, siue calamitates, & quod deterius atque intolerabilis videtur, peccatores & impij rebus prosperis, honoribus, & diuitiarum affluentia fruuntur: iis verò fortunæ bonis careant frequentius sancti, & studiosi viri: quin etiam isti vexentur, opprimantur, & retorqueantur ab illis, quemadmodum referre cœpimus fact. 2. sub init.

2. Retorquetur. Nunc igitur ostendimus ex prædictis euentibus, non nisi stultissimè colligi neglectum rerum humanarum, quasi talis inordinatio sine Dei prouidentia contingat. Quin potius sapientissimè disposuit obscuram, durissimam, & difficillimam istius nodi solutionem, vt ipsa difficultate virtutis, & ærumnarum dolore vehementi fortius excitaret sapientum animos ad inuestigandam &

sibi persuadendam altioiorem prouidentiam altioris vitæ, & immortalitatem animæ rationalis, quibus cogitationibus mentem præpararent, vt libentiùs audirent, atque faciliùs crederent supernaturalem doctrinam de supremo iudicio, resurrectione corporum, visione beata, & supplicio gehennæ.

3. Probatur in primis à simili. nam si sapientissimus & strenuissimus argentarius hominis statuum pretiosissimam, & magno artificio elaboratam relinqueret absque manibus, & aliquamdiu reconderet quasi neglectam in angulo domus, à qua longius peregrè recesserit; imprudentes & ignari, quorum in oculis incurrerit illud opus, reprehendent ignauiam, imprudentiam, aut negligentiam artificis, dicentes illud stultorum apud Isaiam cap. 45. Quia facis, & opus tuum absque manibus est. Sed è contrario prudentiores, & amatores illius artificis, ex pretiositate, simmetria, & perfectissimo artificio totius statuae, deducunt, non alium, nisi talem potuisse authorem illius esse; vnde præterea colligent, manus non fuisse negatas operi; sed consultò fuisse dilatas in aliud tempus opportunum inferendas fortassis ex auro, lapidibusque pretiosissimis ornatas, tunc autem integrum opus atque perfectum esse producendum in luccam, digno cum splendore & ornatu. Nec enim potuit opus ita perfectum prodire, nisi à sapientissimo artifice, nec tanti labores & sumptus contemni potuerunt, vt in angulo delitescerent.

4. Sic igitur Deus in præsentis sæculo veluti mancam reliquit naturalem prouidentiam; caret enim manibus ad coercendos impios, & liberandos iustos ab eorum oppressioibus, ad reddenda virtutis præmia, dignaque peccatorum supplicia. Horum occasione stulti Philosophi, & hæretici, mundi amatores, & inimici futuri sæculi, Dei prouidentiam criminantur incuria: sed è contrario sapientissimi Patres, inde potius efficax argumentum assumunt, ad probandam altioiorem, ac pretiosiore prouidentiam in futuro sæculo.

5. Confirmatur primò Patrum testimoniis. Nemesius de facultatibus animæ cap. 44. colum. 2. postquam retulit argumentum Epicuræorum ait: Mihi verò videntur, qui hac loquuntur, quam alia multa ignorare præcepta diuina prouidentia, tum maxime animæ immortalitatem, nam huius vitæ terminis res humanas definiunt. Cecinit hoc etiam Nazianzenus in carmine iambico de seipso aduersus inuidos, quod est primum, propius ad finem, quam ad medium.

Ac dignitatis ordo iustus disparis, Graue aliter esset rebus hic duris premi, Nisi summus olim verteret latus Deus.

Prosequitur autem, ostendens, in futura vita præmia reddi pro laboribus in præsentis tolerantis.

6. In hoc argumento colligendi futuri sæculi iudicium, præmium & pœnam, atque immortalitatem animæ, frequentior & copiosior est Chrysofostomus 2. ad Timoth. 1. homil. 3. in morali ante medium, & tomo 3. oratione 4. de prouidentia, siue de fato, & tomo 2. homil. 4. de Lazaro circa med. & 2. Corinth. 4. homilia 9. in morali sub init. & Philip. 2. sermone 6. ad finem, & 2. ad Timoth. 3. homil. 8. in morali sub initio. Sufficiat referre illud ex 2. Corinth. 4. homilia 9. citata, vbi sic ratiocinatur: Vnde scis quod est Deus? Ex iis, quæ videntur, inquit, ex optimo ordine, qui est in omnibus

omnibus creaturis, ex eo quod hoc omnibus est notum. Igitur etiam de iudicio sic accipit sermone: Quomodo inquit? interrogabo te, tu vero responde. Iustus est hic Deus, & iuxta meritum retribuit unicuique, vel non secundum meritum? & iniustus vult saluiter agere, ac delictiari, bonos autem in aduersis esse? Minime, inquit. Nec enim homo hoc pateretur. Vbi igitur qui bene hic operati fuerint, bonis fruuntur; vbi autem mali contrarij, nisi futura sit vna quadam post hanc, & retributio?

7. Clemens Roman. lib. 3. recognit. prope med. Hoc ipsum, ait, quod in præsentis vita non redditur unicuique pro actibus suis, fidem indubiãlem facit scientibus, Deum esse iustum, quod iudicium erit. Cyrillus Hierosolym. catechesi 18. col. 1. Perspice autem & istud: multi homicidæ in lecto impune defuncti sunt: vbi igitur Dei iustitia? sepe autem qui homicidæ quinqueaginta parauit; semel tantum capite plectitur: vbi igitur illorum quadraginta nouem pœnas dabit, nisi post hanc vitam fuerit iudicium & retributio? Sic etiam Isid. Pelus. lib. 3. epist. 154. probat supremum iudicium, & pœnam post hanc vitam, quoniam in præsentis nec iusti nec iniqui dignè recipiunt.

8. Confirmatur secundo, quia non tantum animarum in futuro sæculo præmium, & pœnam, sed etiam corporum resurrectionem ex supradictis euentibus colligit Apostolus 1. Corinth. 15. cum ait, Si in hac vita tantum in Christo sperantes sumus, miserabiliores sumus omnibus hominibus. Quod argumentum ad confirmandam resurrectionem adduci, notant in Commentariis Chrysof. Theodoretus, Theophylact. Hieronym. Ambros. & Anselmus. Et quamuis Apostolus agat, vel de Christianis omnibus, vel de solis Apostolicis viris (vt aliqui malunt) idem argumentum vires habet in omnibus hominibus, atrento solo naturæ lumine, quod dicat esse continentium animam à voluptatibus, & tolerandos esse quoscumque cruciatus, paupertatem, inedia, contumelias, & ipsam mortem potius, quam vnici Dei cultum abnegandum, aut committendum periturum, aut adulterium, quapropter solum naturæ lumen obligaret, vt studiosi virtutis essent miserabiliores iniustis, crudelibus, sacrilegis & sceleratis.

9. Tertio confirmatur ex alio maximo inconuenienti, quod sequitur, si negatur corporum resurrectio, quod ita S. Thomas explicuit 1. Corinth. 15. lect. 2. inter med. & finem: Si negetur resurrectio corporis, difficile est sustinere immortalitatem anime. Constat enim quod anima naturaliter vnitur corpori, separatur autem ab eo contra suam naturam, & per accidens. Vnde anima exuta corpore, quamuis est sine corpore, est imperfecta: impossibilis autem est, quod illud, quod est naturale & per se, sit finitum & quasi nihil: & illud quod est contra naturam & per accidens, sit infinitum, si anima semper duret sine corpore. Totum quippe tempus vniouis anime cum corpore, prope nulla duratio cœferi debet, si comparetur cum æternitate, per quam manere deberet à corpore separata contra naturalem, & insitam inclinationem informandam esse naturaliter debitam, nec possibilem viribus naturæ: sequitur autem esse valde consentaneum quiditatiuæ immortalitati animæ, & humanæ naturæ suppleri prædictum separationis malum, per supernaturalem Dei prouidentiam.

10. Quarto confirmat Athenagoras ex ratione Ruz de Prouidentia Dei.

iustitiæ (quam non debemus absoluto rigore debitam intelligere, sed tantum ex æquitate, & ex optima ratione prouidendi & gubernandi) quando lib. de resurrect. propius ad finem quam ad med. ait: In recipiendis enim rerum, præclare gestarum præmijs, iniuriam hand dubiè patietur corpus, eo quod particeps fuerit laborum in bonis rebus gerendis: nunc autem exors sit honorum, qui virtuti repensantur, ac quum venia sepius indulgeatur in quibusdam delictis, respectu corporalis inopia, & necessitatis; ipsum corpus excidat à communicatione præmiorum, pro quibus vnã in vita labores sustinuit, qui, quosq, non iniquum reputabitur? E diuerso si damnentur scelera, non iniuste agatur cum anima siquidem sola eorum culpam luet, que ad obstruiones corporis, & ad suos appetitus & motus trabemini: vita deliquit: dum nunc rapit, nunc quasi furto abducitur a recto, nunc violentiore propensitate trahitur: interdum gratificandi studio, & vt ablandiatur contubernio corporis citius indulget.

11. Quintò confirmatur ex veteri Testamento, vbi questio proponitur de iustitia, & æquitate Diuinæ prouidentia: circa iustos, & peccatores; & notatur esse insolubilis, nisi recurrendo ad extremum iudicium & præmium, atque pœnam alterius vitæ. Quemadmodum Hierem. 12. ab illis verbis: Quare via impiorum prosperatur? & Habacuc 1. post med. Quare respicis super iniqua agentes, & taces, deorum autem impio iustiorum se, & que sequuntur etiam in cap. 2. Potissimam istius difficultatis ponderationem continet totus Psalm. 72. Nunc illa tantum verba recolantur: Labor est Psal. 72. ante me, donec intrem in sanctuarium Dei, & intelligam in nouissimis eorum. In quorum commentario August. Antefaciam meam, inquit, laborem quandam quasi extricabilem video, vt cognoscam quomodo & iustus sit Deus, & res humanas curet, & non sit iniquus, quod peccantes, & scelera facientes, felicitatem habent in hac terra: py verò & Deo seruientes in tentationibus plerumque, & in laboribus fatigantur. Magna difficultas est hoc scire, sed donec introeam in sanctuarium Dei, & intelligam in nouissima non in presentia, &c. Colligit autem inde futurum examen omnium, quo reddatur singulis secundum opera sua. Eandem solutionem alijs verbis tradit lib. 20. de Ciuitate, cap. 28. fine, & in Ioan. tract. 25. columina penultima, & tractatu 28. paulò post medium.

12. Sextò confirmatur Ecclesiastes 9. sub init. Omnia in futurum seruantur incerta, eo quod vniuersa aquæ eueniant iusto, & impio, bono & malo, mundo & immundo, immolanti victimas, & sacrificia contemnenti. Sicut bonus, sic & peccator; vt periturus, ita & ille, qui verum deierat. Hoc est pessimum inter omnia, quæ sub Sole fiunt, quia eadem cunctis eueniunt. Quasi diceret, istud est difficillimum intellectu, & summa peccatorum occasio. Quam magis exaggerat inferius dicens: Verti me ad alia, & vidi sub Sole, nec velocius esse cursum, nec fortium bellum, nec sapientium panem, nec doctorem diuitias, nec artificum gratiam, sed tempus, casumque in omnibus. Vbi Hieronym. supplet subintellecta ab Ecclesiaste, rationem & scopum totius ratiocinationis: Hæc autem fiunt, quia in certo statu feruntur omnia, & non est in præsentis retributio mortuorum, sed in futuro. Eundem locum exponens S. Thomas infra q. 103. art. 5. ad 1. notat, Ecclesiastem non dixisse simpliciter, esse casum in omnibus, sed tempus & casum, vt significaret nihil esse casuale, nisi tantum cõparatione causarum tem-

poralium & inferiorum sub Sole.

Septimò confirmatur redeundo ad eundem locum Isaie 45. quem superius attigi. Nam ubi vulgatus legit: *Pa qui contradicit factori suo, &c.* Septuaginta legunt: *Nūquid aras arabis terram tota die?* Quam lectionem sequitur Cyrilli. libi, exponit autem, quasi Deus dequit, labor exercendi, colendique iustus, non potest in eternum perseuerare; sed aliquando laboribus succedet fructus præmiorum, quemadmodum arantibus messis succedit. Iuxta illud Matth. 13. *In tempore messis dicam messoribus, &c. triticum autem congregatè in horreum meum.* Continuòque Septuaginta post citata verba Isaie subiungunt: *Numquid dicit lutum figulo, quid facis, quia non operaris, nec habes manus.* Quod dicitur ad significandum, Deo non deesse potentiam, neque curam perficiendi suum opus, quod capit in homine. Defecisset autem in homine, plus quàm in aliis operibus: Omnibus enim aliis vt plurimum contulit naturalem locum, in quo quiescerent, & expleuit eorum appetitum, siue naturalem, siue sensitivum. Hominis autem appetitus inplexus nunquam quiescit in vita præfenti. Consequens igitur est aliquid perfectius moliri Deum operandum in alio sæculo; siquidem manus habet ad perficiendum figmentum, quod plasmavit.

Confirmatur denique, quia summa, seu præcipua pars istius rationis, quam tractamus, propter suam euidentiam non potuit latere Platonem. Nam in Phædone, siue de anima, propius ad finem quàm ad med. ita ratiocinatur: *Si enim mors esset totius dissolutio ac discessus: id lucri ferrèret mali, quod per mortem, & à corpore, & à sua ipsorum improbitate, vnà cum anima liberarentur. Nunc verò cum hac immortalis esse videatur, nullum aliud fuerit ipsi refugium, neque salus à malis, præter quàm vt optima & sapientissima fiat.* Vnde continuo deducit iudicium futuri sæculi, præmia bonorum, & pœnâ celeratorum. Quam tamen limpidiſſimam veritatem multis, ac sordidissimis fabulis conspurcat superiori & inferiori contextu, veluti transmigratione animorum in corpora ferarum, quibus similes mores habuerunt in vita. Nisi fortè velis hæc vt alia Platonis intelligere quasi per tropum & allegoriam dicta. Sed è contrario Aristoteles, quoniam fluctuabat ambiguus de immortalitate animæ, compulsus est negare prouidentiam rerum humanarum, ne Deum iniustum faceret; vt vidimus sect. 2.

Admoneo tamen non hanc solam fuisse rationem, ob quam Diuina prouidentia iustis in præfenti vita frequentiores & grauiores calamitates tribuat, sed alias etiam multas, quæ videri possunt apud Patres citatos in sect. 3. & citandos disp. sequenti, de quibus etiam obiter non pauca dixi in tomo præcedenti de voluntate Dei, disp. 9. variis sectionibus, & disp. 5. sect. 11. fine. At omnes alia rationes perfectioni Diuinæ prouidentia non satisfacerent, nisi restaret iudicium, præmium & pœna sæculi futuri.

Ex quibus omnibus collige, non esse merè naturalem sed admixtam occulta supernaturalitate diuinorum iudiciorum eam prouidentiam circa prosperitates & aduersitates piorum & impiorum, quam vident & experiuntur omnes, etiam si fidei lumine careant. Verùm hæc occulta supernaturalitas non potuit deprehendi nisi supernaturali lumine, ac inspiratione excitante.

Verùm aliquis euentus sit casualis aut fortuitus respectu Prouidentia Diuina.

VNum ex præcipuis argumentis eorum, qui prouidentiam impugnant, accipiebatur à casu vel fortuna, cuius hæc est præcipua vis. Casus & fortuna repugnant prouidentia: sed in multis euentibus interuenit casus vel fortuna, secundum Philosophum lib. 2. Physic. text. 39. & sequentibus: igitur eorundem euentuum non poterit esse prouidentia. Maior probatur, quia casus & fortuna præter intentionem operantis eueniunt (vt constat ex eodem 2. Physic. cap. 5. & 6.) quod autem prouidentia gubernatur, ex intentione causatur & dirigitur. Adde quòd effectus à fortuna & casu proueniens, sunt incerti, & raro contingentes: è contrario tamen effectus, Diuinæ prouidentia certò, semperque proueniunt.

Secundò, Iulius Sirenus lib. 4. de prouident. cap. 25. non solum defendit monstra; ea ratione, qua monstra sunt, ad Deum etiam relata, monstra esse; verùm etiam addit, hos & alios effectus casuales, non modò comparatione causarum particularium esse casuales & præter intentionem; sed etiam comparatione Dei, prout operatur per illas causas. Vnde infert, eodem effectus comparatione Dei vt primæ causæ, simul esse casuales & non casuales, intentos & non intentos, quatenus Deus operatur per diuersas causas particulares. Quod exemplo declarat, dicens, quòd ouis rapiatur à lupo, euentus est casualis & præter intentionem Dei, prout Deus operatur per ouem: idem autem effectus non est casualis, sed per se intentus à Deo, prout operatur per lupum.

Tertiò, conatur eandem doctrinam aliter defendere Pennottus lib. 5. Propugnaculi cap. 7. num. 4. dicens, aliquos effectus esse fortuitos & casuales comparatione primarię intentionis Dei, quæ Deus intendit aliqui secundum se bonum atque perfectum: licet non sint casuales neque fortuiti comparatione secundarię intentionis Dei, inspectis omnibus, quæ sunt adiungenda ex parte causarum naturalium. Confirmat autem autoritate S. Thomæ de Veritate q. 23. art. 2. dicentis: *De prima intentione nature esse, quod animal perfectum producatur: sed quod producatur animal imperfectum, est ex secunda intentione nature, quæ ex quo non potest propter suam perfectionem irradere formam perfectiorem, tradit ei id, cuius est capax.*

Quartò, Iulius Sirenus lib. 5. de Diuina prouid. cap. 12. sub init. ait: voluntates prauas, & omnes operationes peccatorum, etiam ad Deum relatas, temerè, vel fortuito vt cum euenire, catholicè fateri possumus. Probat quoniam illæ omnes contra Dei voluntatem eueniunt, & consequenter eueniunt præter intentionem Dei.

Quintò arguitur, quia secundum Boëtium lib. 5. de Consolatione, profa 1. casus est inopinatus, rerum euentus, ex causis concurrentibus ob aliud inceptis: sed tam concursus causarum, quæ inchoatio propter aliud, est à Deo: ergo casus fortuitus, in quantum casualis est, & in quantum fortuitus, procedit à Deo; ac proinde non gubernatur per prouidentiam Dei, sed casualiter & fortuito procedit à Diuina operatione.

Obiectio.

Comparatio-
ne Dei ali-
quid esse ca-
suale putat
Sirenus.

Pennotti sen-
tentia.

S. Thomas.

Peccatorum
actiones for-
tuito euenire
fateretur Sire-
nius.

5

6 Sextò sicut ens per se, in quantum est ens per se, producit à Deo, sic etiam accidens, in quantum est accidens, producit à Deo: ergo sicut operatio causæ per se producit à Deo; ita etiam operatio causæ per accidens producit à Deo: sed casuale & fortuitum, in quantum tale dicit operationem causæ per accidens; ergo casuale & fortuitum in quantum tale producit à Deo. Vnde præterea inferitur, illud esse casuale & fortuitum respectu Dei, & consequenter non gubernari per eius prouidentiam.

7 Septimum argumentum. Quotiescunque diuersæ causæ concurrunt ad vnius effectus productionem, necesse est per aliquam vnã causam esse coniunctas; sed causæ concurrentes ad productionem effectus casualis, aut fortuiti, sunt diuersæ non solum quantum ad substantiam, sed etiam quantum ad intentionem agendi: ergo necesse est per aliquam vnã causam esse coniunctas. Sed nulla est alia causæ, per quam coniungantur omnes causæ nisi Deus: ergo talium causarum concursus causatur à Deo; & consequenter à Deo causatur casualis, aut fortuitus euentus ab illis proueniens.

8 Octauum. Potentior est ad agendum causa per se, quàm causa per accidens; sed causa per se nullum effectum producere potest, nisi Deo concurrente cum illa: ergo causa per se sine nullum effectum producere potest, nisi Deo concurrente cum illa. Sed casus & fortuna sunt causæ per accidens, & eorum effectus est fortuitus & casualis, in quantum talis, (vt constat ex Aristotele libro 2. Physicor. textu 57.) ergo effectus casualis & fortuitus producit à Deo concurrente ad illum, prout est casualis & fortuitus.

9 Nonum argumentum. Effectus propterea est fortuitus, quia est ab aliquo agente intendente aliud, (sicut inuento thesauri propterea est fortuita, quia est ab aliquo agente intendente arare, vel fodere propter agriculturam, vel ædificium;) sed quòd illud agens intendat illud aliud, bonum est, & à Deo est: similitérque thesaurum inuenire bonum est, & à Deo est: ergo fortuitum vt fortuitum est à Deo.

10 Decimum argumentum. Omnes effectus casuales non fortuiti reducuntur in aliquam collectionem causarum secundarum, quæ est causa per se illorum, (vt ostendimus in tomo de scientia Dei, dispur. 21. præferrim sect. 3.) sed Deus causat quamlibet collectionem causarum, & causat vt illa collectio sit causa per se: ergo Deus causat effectum casuale, & facit, vt sit casualis.

11 Vndecimum. Miraculum, in quantum miraculum, procedit à Deo: ergo casualis effectus in quantum casualis procedit à Deo. Probat consequentia, quia sicut casuale fit præter intentionem agentis; ita miraculosus effectus fit præter solitum cursum naturalis agentis.

12 Nihilominus sit conclusio. Comparatione Dei, siue comparatione causæ primæ & vniuersalissimæ, nullus effectus est casualis fortuitus, aut temerè cadens; sed omnis effectus est consultò & ex intentione ordinatus per diuinam prouidentiam. Probat 1. ex Augustino lib. 83. quæstionum, quæstione 24. initio, dicente: *Quid casu sit, temerè fit. Quidquid temerè fit, non fit prouidentia. Si ergo casu aliqua sunt in mundo, non prouidentia vniuersi mundus administratur.* Vnde

Probatio ex
Patribus.
Augustinus.

Rui? de prouidentia Dei.

regreditur à negatione huius consequentis ad negationem antecedentis, quoniam illud bonum, cuius participatione sunt bona cetera quascumque sunt, non per aliud, sed per seipsum bonum est. quam diuinam etiam prouidentiam vocamus. Nihil igitur casu fit in mundo. Nimirum quod sit casuale comparatione diuinæ prouidentia, siue diuinæ causalitatis.

Rursus de Genesi ad literam lib. 5. cap. 21. notat, Psalmum 148. loqui contra eos, qui partem inferiorem aëris putabant casibus potius & fortuitis motibus agitari quando dicit: *Ignis, quando, nix, glacies, spiritus tempestatis, quæ faciunt verbum eius. Nihil enim tam videtur, casibus volui, quam omnes istæ procellose, ac turbulenta qualitates, quibus celi huius inferioris, quod non immeritò etiam terræ nomine deputatum est, facies variatur, & vertitur. Sed cum addidit: Quæ faciunt verbum eius, satis ostendit, earum quoque verum ordinem diuino subditum imperio, latere nos potius, quàm vniuersitatis deesse naturæ.*

In eundem versum Psalm. 148. Prosper: *Quorum, ait, nihil fortuiti motibus subiaceret, & singula quæque eius legibus seruiunt, quæ vt vult, de omnibus, atque in omnibus secundum causas occultæ rationis operatur.* Idem Prosper lib. sent. ex Augustino sent. 281. *Cum Saluator dicit, vnum passerem non cadere in terram sine voluntate Dei, & quod fenam agri, quod post paululum mittendum est in clibanum, ipse tamen formet ac vestiat: nonne confirmat, non solum istam mundi partem rebus mortalibus & corruptibilibus deputatam, verum etiam vilissimas eius, abiectissimasque particulas diuina prouidentia regi: ne fortuitis perturbari motibus ea, quorum causas comprehendere non possumus, estimemus?*

Iterum Aug. ad illud Psalm. 31. *Veritatem in diluuiò aquarum multarum, &c. si casibus, inquit, reguntur homines, nulla prouidentia aliquid geritur.* Consonat libro 3. de Trinit. cap. 2. parum à principio dicens: *Defectus luminarium, & raro existentes quadam species siderum, & terre motus, & monstruosi partus animalium, & quæcumque similia, quorum nihil fit sine voluntate Dei. Quam sententiam recepit Magister, & communiter Scholastici 1. dist. 45. cap. Voluntas ergo, & lib. 9. de Ciuit. capite 13. circa medium ait: Non fortuita temeritate regi, quod regitur prouidentia.*

Magis scholasticè veritatem eandem corroborauit Boëtius lib. 5. de Consolatione profa 1. circa medium, definiens primum omnino nihil esse casum, si casus intelligatur comparatione causarum omnium, ita vt nulla causarum collectione per se producat. *Quis enim, ait, coercesce in ordinem cuncta Deo, locus esse vllus temeritati reliquus potest?* Vnde continuo colligit casum ab Aristotele, aliisque Philosophis appellari comparatione particularis vnius causæ, quæ talem effectum non intendebat, nec per se concurrebat ad illum.

Concludit autem ex eo fundamento: *Licet igitur dissimile casum esse inopinatum, & ex consuetudine causis in iis, quæ ob aliqui geruntur eueniunt. Concurrere verò atque consilere causas facit ordo ille inuitabili connexionem procedens, qui de prouidentia fonte descendens cunctas suis temporibus disponit.* Quod sequenti metro primo pulchra similitudine declarat duorum fluminum ab eodem fonte manantium, & post separationem iterum confluentium in vnum, quam bene com-

mentator exponit. Anselmus in Elucidario prope medium, ait: *Accidit aliquid casu? nihil omnino, sed ordinatione: & post pauca: Casus nihil est. Scriptum est autem: Nihil in terra sine causa fit. Iob 5. Præterea comparatione primæ causæ nullam rem esse fortuitam vel casuale, asseruisse referuntur Ammonius in Porphyrium, Ioan. Grammaticæ lib. 2. Physic. & Simplic. in eodem lib. 2. Physic. & lib. 2. de cælo text. 5. 2.*

Magis ex professo præsentem conclusionem docent Scholastici, Alexand. 1. parte, quæst. 26. membro 4. art. 2. Albertus 1. part. quæst. 67. membro 3. S. Thom. 1. part. quæst. 19. art. 6. corp. & præsentis quæst. 2. art. 2. ad 1. & quæst. 103. art. 7. ad 2. & 3. & q. 116. art. 1. corp. & ad 2. & lib. 3. contra gentes cap. 92. versus finem, & de veritate quæst. 2. art. 14. ad 5. & q. 3. art. 8. ad 33. & alibi non raro. S. Bonaventura 1. sentent. dist. 45. dubio 4. & lib. 2. dist. 37. ar. 2. q. 2. magis ex professo. Ricar. similiter lib. 2. dist. 37. toto art. 4. præsertim q. 2. Carthusianus lib. 1. sentent. dist. 39. quæst. 3. col. 3. *Præterea de hac materia.* Vbi Durand. q. 3. art. 2. numero 9. Capreolus 1. dist. 40. art. 2. conclus. 13. Egidius 2. dist. 11. q. 1. art. 2. corp. Henricus quodlib. 6. q. 10. præsertim à medio. Ferrar. 3. contra gentes cap. 93. Caietanus in præfenti art. 2. q. 22. vbi Bañez, Zumel, Molina, Vasquez, & cæteri expositores. Quos omnes si legisset Pennortus, non ita facile reiceret præsentem conclusionem, quasi doctrinam paucorum recentiorum.

Primam rationem conclusionis tradit sanctus Thomas in præfenti q. 2. art. 2. ad 1. S. Bonavent. & alij citati, quoniam effectus non dicitur esse casualis, nisi quatenus effugit ordinem, & intentionem alicuius causæ particularis: sed nullus effectus effugere potest ordinem & intentionem primæ causæ vniuersalissimæ: ergo nullus effectus potest esse casualis vel fortuitus, respectu causæ primæ & vniuersalissimæ. Quod si non est fortuitus, nec casualis comparatione primæ causæ; consequens est gubernari per eius prouidentiam. Maior constat ex definitione fortunæ, vel casus, in qua ponitur esse causam per accidens, & exponitur, illum tantum effectum per accidens causari, qui cadit præter intentionem causæ, vt expressè docet Arist. libro 2. physic. cap. 5. Damascenus libro 2. fidei cap. 25. circa medium, & in sua physica cap. 4. & eisdem ferè verbis Nemesis de facultatibus animæ cap. 39. ante med. & omnes Theologi, ac Philosophi.

Confirmatur 1. quoniam ab ordine causæ particularis nullus effectus subtrahitur, nisi per aliam causam particularem impediendam actionem illius; sed nulla causa est possibilis, quæ primam & vniuersalissimam causam impediatur, ne operetur quod intendit: ergo non est possibile ab ordine primæ causæ subtrahi aliquem effectum, & consequenter non est possibile ab eius prouidentia subtrahi. Secundò declarat, & confirmat S. Thomas exemplo duorum feruorum, quibus casualis est concursus ad vnum locum, quoniam vterque ignorat aduentum alterius: idem tamen concursus feruorum non est casualis neque fortuitus, sed prouisus ab eorum domino, qui scienter illos ad vnum locum misit, & vtrumque voluit aduentum alterius ignorare.

Confirmatur 8. nam effectum, prout casualis, aut fortuitus sunt, proprium est incertis motibus fluctuare, nihilque fixum & stabile retinere: sed comparatione diuinæ prouidentie sunt omnes effectus fixi & stabiles, licet per contraria gradiantur; ergo comparatione diuinæ prouidentie nullus effectus est fortuitus aut casualis. Continetur hic syllogismus in verbis Nazianzeni orat. 3. contra Iulian. col. 4. num. 13. *Velut per circulum quemdam Mundum hunc vniuersum gubernat ac moderatur, resque omnes nostras, fluctuantes simul, minimeque fluctuantes, vt que per mutationes quidem moueantur, ac sursum deorsumque aguntur, aliisque aliter se habeant: at quantum ad diuinæ prouidentie ordinem & constitutionem fixæ & stabiles sunt, etiam si per contraria gradiantur.*

Idem orat. 15. in plagam Grandinis col. 2. n. 4. *Expone, inquit, vnde huiusmodi plage & flagra oriantur, & que sit eorum ratio: Virum inordinatæ quidam, ac præposteræ, & gubernationis omnis experti vniuersitatis motus ac temeritas (tanquam videlicet nemo sit, qui rebus moderandis præsit) & denique casus hæc ferat: an potius vniuersa hæc rerum moles prouidentie freno eam ducente, in diuersum moueatur & collocetur? Manifestè igitur casum & temeritatem respuit oppositione prouidentie.*

Accedat ratio secunda, quoniam vt paulò superius ex Boëtio retulimus, *Casus est inopinatus euentus.* Quam ob causam nullus euentus, præcognitus ab operante, poterit esse fortuitus aut casualis comparatione illius, etiam si probabili tantum coniectura fuerit cognitus, & multo minus si per euidentem & certam notitiam. Sed quilibet euentus est certò & euidenter præcognitus à Deo: ergo cõparatione Dei nullus euentus esse potest fortuitus aut casualis? Confirmatur. 1. nam apud Arist. 2. physic. toto cap. 5. & 6. Videlicet text. 5. 1. & multis sequentibus non esset fortuna, nec casus, si quis terram fodiens & præsciens, se inuenturum esse thesaurum, inueniret illum; quamuis non intenderet illum inuenire, sed potius præoptaret non inuenire, nec cederet in vtilitatem alterius.

Confirmatur secundò, quia quod non est præter scientiam, non est omnino præter intentionem, saltem permittendi, vt talis euentus sequatur; At verò fortuitus aut casualis euentus esse debet omnino præter intentionem agentis; vt ex eodem Arist. constat. Propterea namque non est fortuitum & casuale quicquid præter intentionem cadit, nisi fuerit ex rebus raro contingentibus; vt expressè docuit Arist. 2. Physic. cap. 5. & 6. & D. Thom. 2. 2. qu. 64. art. 1. corpore & lib. 3. contra gentes cap. 5. & communiter Philosophi & Theologi. Cuius ratio est quia, quod frequenter euenit, facile præuidetur saltem sub dubio; ideòque non cadit prorús præter intentionem, saltem tolerandi, aut permittendi.

Tertia ratio, quia si comparatione primæ causæ foret aliquis effectus casualis, aut fortuitus; sequeretur, illius causam per accidens esse Deum: consequens autem est impossibile; ergo & Antecedens. Minor probatur, quia omnis causa per accidens reducitur in aliquam superiorem causam per se, vt videbimus paulò inferius. At verò Prima causa non potest reduci ad aliam superiorem causam; cum illa sit omnium suprema.

Confirmatur, quia vel causa sufficiens est ad producendum effectum, vel non est sufficiens. Si sufficiens est; eo ipso non est causa per accidens, sed

Nazianzen.

22

23

24

25

Causa per accidens quæ & qualis.

26

Causa sufficiens ad producendum effectum non est per accidens.

Deus causat, vt sit monstrum & casus comparatione particularis causæ, non autem comparatione Dei, & inde soluntur argumenta.

sed per se talis effectus: quoniam ipsa potentia sufficiens ad producendum, est intentio agentis (omnis enim potentia ordinatur ad actum) ideòque effectus ille non euenit præter intentionem talis causæ. Si verò causa non est sufficiens ad producendum effectum; non continget, illi copulari effectum per accidens; nisi accedat alia causa sufficiens ad producendum illum effectum. Nullus enim effectus producitur sine causa sufficiens ad illum producendum. Illa igitur causa erit causa per se, & superior, quam causa per accidens, saltem comparatione huius effectus, & ad illam reducetur causa per accidens, quoniam illa facit, vt talis effectus coniungatur cum illa causa.

Vnde confurgit quarta ratio peculiaris omnibus euentibus, qui non pendat à libertate creata, qualia sunt monstra, & portenta ferè semper. Quia comparatione totius collectionis secundarum causarum tales effectus non sunt casuales neque fortuiti: ergo multò minus erunt fortuiti, vel casuales comparatione Dei, qui præduxit, & in finem certum destinauit totam illam collectionem causarum. Antecedens probatur 1. quia tota illa causarum collectio continet virtutem & potentiam sufficientem ad illum effectum producendum; sed virtus & potentia sufficiens ad producendum, eo ipso est essentialiter ordinata ad producendum: ergo talis effectus non contingit illi per accidens, nec fortuito casu. Quemadmodum calor aquæ comparatione ignis non est effectus fortuitus, nec casualis, quoniam ignis potentia sufficiens est, & eo ipso per se ordinata ad producendum calorem.

Confirmatur primò, nam omnis effectus per accidens fortuitus & casualis, reducendus est in aliquam priorem & per se causam, vt supponit Aristoteles lib. 2. Physic. cap. 4. text. 40. collato cum cap. 6. text. 66. & 67. sic etiam effectum per accidens, qui contingit in rebus corporeis, reduci per aliquas causas medias vsque ad virtutem cælorum, docuit Auicena lib. 10. Metaphys. cap. 1. quem refert S. Thomas lib. 3. contra Gent. cap. 86. in medio, atque idem docet 1. p. q. 19. art. 6. corp. & 1. 2. q. 109. art. 1. & Ocham quodlib. 1. quæst. 17. Ricardus ex professo, licet sub dubio, 2. sent. dist. 37. art. 4. quæst. 1. referens Auicenam lib. 1. Physic. cap. 14. & S. Bonauent. obiter 2. sent. dist. 37. art. 2. q. 2. in sed contra.

Confirmatur secundò, nam vt Cicero loquitur lib. 2. de diuinatione pag. 3. num. 11. *Quid aliud est fors, quid fortuna, quid casus, nisi cum sic aliquid cecidit, vt vel non cadere, vel aliter cadere potuerit.* Sed comparatione totius collectionis causarum secundarum, independentium à concursu libertatis, effectus non potuit non cadere; nec potuit aliter cadere, quam vt de facto cecidit. Sunt enim omnes isti effectus simpliciter necessarii, & non contingentes; vt ostendimus in tomo de scientia Dei, disp. 21. sect. 3. ergo comparatione totius collectionis causarum naturaliter agentium, nullus effectus est fortuitus nec casualis.

Confirmatur tertio, nam istam contingentiam & possibilitatem non eueniendi satis significauit Arist. supra citatus, quando casuale restrinxit ad raro contingentiam. Nam quidquid ex causa necessario sequitur, semper euenit. At verò impossibile est aut semper aut plerumque, quidquam eorum esse, que à fortuna proueniunt, vt Aristoteles ait.

27

Effectus necessarii casuales non sunt.

28

29

30

Aristoteles.

21

Estat satisfacere argumentis, positus in principio sectionis præcedentis. Ad primum, Responderetur. Casus & fortuna repugnant prouidentie illius tantum causæ, comparatione cuius sunt fortuiti vel casuales effectus. Nihilominus quod est fortuitum & casuale comparatione vnus causæ inferioris, potest gubernari & causari per prouidentiam causæ superioris, comparatione cuius nihil est casuale nec fortuitum.

Secundum argumentum excitat dubitationem, vtrum Deus velit & faciat monstra, quatenus monstra sunt. De qua dico 1. Deus vult, & facit quæcumque monstra. Sic docet August. lib. 16. de Ciuitate cap. 8. præsertim à medio, & lib. 3. de Trinit. cap. 2. parum à principio, Clemens Romanus lib. 8. recognit. pag. ante penultimam, adducto simili præcipitati lapidis informis ab excelsa rupe, concludit: *Ea, que in mundo geruntur, per artificis prouidentiam sunt, etiam si minus ordinata videantur.* idem docet Magister & communiter Scholastici 1. dist. 45. cap. voluntas ergo: vbi S. Bonauent. dub. 6. Carthusian. lib. de venustate vniuersi, cap. 9.

Ratio demonstans est, quoniam, excepta turpitudine peccati, cætera cuncta, siue constituantur per formam positiuam & realem, siue per negationem aut priuationem (sicut cæcitas, mors & tenebræ) à Deo tanquam ab auctore sunt, eo modo, quo fieri possunt: vt statim dicemus. Etenim quicquid quomodocumque capax est causalitatis alicuius, & aliunde non repugnat diuinæ sapientiæ nec bonitati, procedit à Deo tanquam ab auctore. At verò monstra non modò non repugnant, verum etiam magis ostendunt Dei sapientiam & bonitatem, & consequitur ad pulchritudinem & integritatem vniuersi: vt August. ait prædicto lib. 16. de Ciuitate, cap. 8.

Dico secundò, monstra, etiam qua ratione sunt monstra comparatione suæ speciei, volita sunt à Deo, & ab illo sunt, tanquam ab auctore. Probat, quia *monstrum est effectus naturalis à sui agentis perfectione raro degenerans.* Quæ definitio colligitur ex Aristotele lib. 4. de Generatione animalium, cap. 4. & lib. 2. Physic. text. 82. ac recipitur à Philosophis communiter: sed Deus vult & causat, vt talis effectus naturalis à sui agentis perfectione degeneret, & vt hæc degeneratio sit rara: ergo vult & causat monstrum, prout est monstrum comparatione suæ speciei. Minor probatur Ecclesiastici 1. *Bona & mala, vita & mors, Ecclesiastici paupertas & honestas à Deo sunt.* Isaïæ 45. *Ego Dominus, & non est alter, formans lucem, & creans tenebras, faciens pacem & creans malum.* Amos 3. *Si erit malum in ciuitate, quod Dominus non fecerit.* Amos 3. Ex quibus, aliisque locis sacratum licet ardu, Patres communiter colligunt illud dogma certissimum, Deus vult & causat omne malum; quod non est virtuti contrarium. Quorum testimonia retulimus præcedenti tomo de Voluntate Dei disp. 25. sect. 2. & disp. 35. sect. 6. Cum igitur illa priuatio; seu deformitas, quæ monstrum natura

Conclusio 1.

Clemens.

Peccati turpitudine excepta, cætera omnia à Deo sunt.

4

11

Amos 3.

1

Effectus casualis quæ.

19

18

Anselm. lib. 5.

turale degenerat à perfectione sui agentis, non sit virtuti contraria: necessarium est Deum esse, qui vult & causat (saltem vt vniuersalis causa) degenerationem illam ac deformitatem comparatione suæ speciei.

Respectus Dei nullum monstrum.

Dico 3. Nihilominus comparatione Dei, & ad Deum relatus omnino nullus effectus est monstrum, sed est monstrum solummodo comparatum ad agens creatum. Probatur ex prædicta definitione monstri. Nullus enim effectus naturalis degenerare potest à perfectione Dei, prout est agens illius effectus: quippe qui semper, ac necessario adæquatur profus idæ propriæ illius, & volitioni producendi illum, & confert ad pulchritudinem vniuersi, quantum Deus vult conferre.

Confirmatur & explicatur magis, quia neque Deus claudicabat, nec erat claudicatio comparatione Dei, vel Angeli, quando Deus aut Angelus tangens neruum femoris Iacobi, fecit eum claudicare: licet Deus voluerit vt Iacob claudicaret. Quia claudicatio quiditatiuè respicit animal gressibile, cuius sit claudicatio. Nec claudicat cælum, aut lapis, quando per aduersum influxum, aut percussione lædit pedem, & claudicare facit. Eadem igitur ratione, quamuis Deus sit author, & causa, velique monstrum produci à particulari causa, & esse illud monstrum comparatione eiusdem causæ particularis: non sequitur, esse monstrum comparatione Dei: quia monstrum quiditatiuè respicit causam particularem, à cuius perfectione deficiat: sicut nuper explicatum fuit.

Sirenus res fallitur.

Comparatione Dei nihil casu.

Dico 4. Non est admittendus ille modus loquendi, quem inuexit Sirenus in argumento 2. dicens, comparatione Dei vt primæ causæ, eisdem effectus esse casuales & non casuales. Etenim casuales nullo modo sunt comparatione Dei, etiam si consideretur, prout agit per causam casualiter operantem (veluti per ouem, quæ incurrit in lupum,) quia Deus etiam per ouem intendit alere lupum, & mouet ouem eo fine, vt occurrat lupo. Quod si præscindas ab hoc fine diuinam intentionem, eo ipso præscindis à quiditate casualis, vel non casualis. Nam casualis euentus non præscindit ab intentione, sed determinatè, positiuèque postulat esse præter intentionem agentis.

Ad tertium responderetur ex eodem principio sic. Effectus non dicitur casualis nec fortuitus, nisi prout comparatur cum tota intentione, & tota scientia sui agentis particularis ac determinati. Alioqui poteris appellare fortuitum & casuale quemlibet effectum, si præscindas formalitates intentionis in agente. Sicque casualis effectus erit, ignem producere calorem, si præscindendo consideres solam generalem intentionem conseruationis vniuersi, præterquam est productio caloris in particulari: & fortuitus effectus erit tibi solutionem hanc legere, si consideretur intentio tua præcisè, prout est intentio placendi Deo, vel te disponendi ad sacerdotium.

Vnde soluitur confirmatio, quia natura, prout à D. Thoma sumitur ibi, non est aliud, quam peculiaris essentia rei vniuersi cuiusque; hæc autem in animali perfecto, quantum ex se est, & secundum totam suam intentionem innatam & insitam, destinatur ad producendum animal perfectum: & contra totam & integram intentionem

illius (seclusa qualibet præcisione nostri intellectus) euenit illi quodlibet impedimentum, ratione cuius non potest producere animal perfectum. Aliter tamen se habet diuina intentio & cognitio, sicut nuper est dictum. Vnde corruptio-nes & defectus in rebus naturalibus dicuntur esse contra naturam particularem, sed tamen sunt de intentione, nature vniuersalis, in quantum defectus vniuersi cedit in bonum alterius, vel totius vniuersi, vt S. Thom. ait in præfenti q. 22. art. 2. ad 2.

S. Thomas.

Ad quartum Responderetur, etiam operationes peccatorum non eueniunt fortuito, nec casualiter comparatione Dei, quia non inopinatio, nec præter scientiam aut intentionem concurrendi, & permittendi; vt magis explicabitur disput. 2. sectione 6.

Comparatione Dei peccata non casu.

Quintum & sextum argumentum rectè probant, Deum velle, & causare casum & fortunam quantum ad totam realem entitatem causarum & actionum, & quantum ad realem concursum illarum, & quantum ad realem entitatem effectus, & realem deformitatem, quam habet aliquando casualis effectus; sed non probant, esse casum & fortunam comparatione Dei.

Contra solutionem istam sentiunt, qui putant, à Deo non produci casualem & fortuitum euentum, prout est casualis, vel fortuitus, id est, Deum non velle nec facere, vt sit fortuitus & casualis, vt S. Bonauent. lib. 2. dist. 37. art. 2. q. 2. corpore & ad argumenta, & Ricardus eadem dist. 37. art. 4. q. 2. corpore & ad argumenta. Probant autem, quoniam effectus casualis aut fortuitus, prout talis est, affectu priuationem & defectum intentionis in causa: hic autem defectus non est à Deo. Videntur etiam supponere, respectu Dei esse fortuitum & casuale euentum, si Deus vult, & causat illum defectum, seu priuationem non intentionis. Confirmant quia temerarium, in quantum temerarium, non est à Deo vt auctore.

II

Vera tamen solutio fateri debet, à Deo produci casuale & fortuitum euentum, prout est casualis & fortuitus comparatione causæ particularis, quia Deus vult, intendit, & facit, vt in causa particulari sit ille defectus, seu priuatio intentionis, & vt alia causa concurrat impediendo vel fauendo, & vt talis effectus sequatur raro & præter intentionem vniuersi causæ particularis, & vt respectu illius sit temerarius. Etenim omnes priuationes, & omnia mala, quæ non sunt virtuti contraria, Deus positiuè vult & causat, sicut dicere cœpimus in solutione secundæ argumenti, assertionem 2. Inde tamen non sequitur, comparatione Dei casuale, aut fortuitum, aut temerarium euentum esse: quia fortuitum, casuale, & temerarium, formaliter vt tale, respicit causam, præter cuius scientiam & intentionem cadit: & consequenter, fortuitum, casuale, & temerarium, formaliter vt tale, non potest respicere causam præscientem omnia, & omnia intendentem facere, quæ non sunt virtuti contraria. Cum igitur nihil sit fortuitum & casuale respectu Dei, nihil erit, quod eius providentia non gubernetur.

Casualia & fortuita, vt talia à Deo.

13

Similiter Responderetur ad 7. 8. 9. & 10. argumentum, rectè probare, quod effectus casualis & fortuitus, etiam prout est casualis & fortuitus comparatione causæ particularis, producitur à Deo, faciente & ordinante, vt comparatione

100

tionem illius causæ sit fortuitus. Inde tamen non modo non sequitur, esse fortuitum respectu diuinæ causalitatis aut providentiæ; verum etiam oppositum sequitur efficaciter, quia Deus consulto, dara opera, & ex intentione facit, & ordinat, vt effectus ille sit fortuitus & casualis. Quapropter illa fortuita causalitas, prout talis, non euenit præter intentionem Dei; & consequenter comparatione Dei non est casualis, aut fortuita.

14

Ad vndecimum Responderetur, aptissimam esse miraculi similitudinem ad præsens. Deus enim causat miraculum, prout est miraculum comparatione facultatis naturalis, quam excedit, & comparatione soliti cursus agerium naturalium. Cæterum; Nihil potest dici miraculum comparatione potentia Diuina, quia quodcumque factum, diuina potentia comparatum, est minimum. Vt scribit S. Thomas 1. p. q. 105. art. 8. corp. Aliter responderet S. Bonauent. 2. dist. 37. art. 2. q. 2. ad 4. Sed eius solutio impugnatur ex prædictis.

S. Thomas.

SECTIO IX.

Verum aliquis euentus sit contingens comparatione Diuinae providentiæ.

Contingentia Diuinae providentiæ subiecta.

A. Pud omnes Catholicos supponitur imprimis vt certum, res omnes contingentes esse subiectas Diuinae providentiæ, sicut subiectæ sunt Diuinae præscientiæ, Diuinae voluntati, quemadmodum constat ex dictis sect. 3. & sequentibus; & ex tomo de scientia Dei multis disputationibus de præscientiæ futurorum contingentium, & tomo de voluntate, disp. 18.

Contingentia vt talia à Deo.

Secundò supponendum est, Diuinam providentiam esse causam contingentiam in rebus, quod ipsum est causare contingentiam, prout sunt contingentia, & facere, vt tales res non necessariò, sed contingenter eueniant: Ad Diuinam quippe providentiam pertinet, omnes gradus entium producere. Et ideo quibusdam effectibus aptauit causas necessarias, vt necessariò euenirent: quibusdam vero causas contingentes, vt contingenter euenirent secundum conditionem proximam causarum. vt S. Thomas loquitur in præfenti q. 22. art. 4. corpore sine, tradideratque supra q. 19. art. 8. adiungens in fine corporis maiorem explicationem: Non igitur propterea effectus voliti à Deo eueniunt contingenter, quia causa proxima sunt contingentes; sed propterea quia Deus voluit eos contingenter euenire, contingentes causas ad eos preparauit. Hæc igitur Dei providentia est prima & summa causa contingentiam, licet causæ proximæ sint secundariæ causæ illius.

S. Thomas.

Deum prima contingentiam causa.

3

Dionysius.

Eadem absque dubio, licet obscurius tradita, fuit mens Dionysij, lib. de Diuin. nomin. cap. 4. versus finem, dicens: Sicut providentia vniuersalisque nature est saluatiua, per se mobilia providet, vt per se mobilia: & tota particularia iuxta proprietatem totius, & vniuersi cuiusque, in quantum prouisorum natura suscipit totius providentiæ, proportionatè attribuitur vniuersique prouisorum bonitates. Sed hanc veritatem plurimum Patrum, & Scholasticorum autoritate, & rationibus probauimus in tomo de scientia Dei, tota disp. 5.

Contingentia modi quatuor.

Tertio supponendum est numerari posse quinque modos, quibus asseratur contingentiam comparatione Diuinae providentiæ, voluntatis & præscientiæ. Sit primus ille, qui necessariò se-

quitur ex eorum sententia, qui liberam scientiam, & liberam Dei volitionem vltimatè constituunt extrinseca denominatione, seu relatione rationis ab actione transeunte, vel ipsomet effectu, vel productione illius in obliquo, & de cõnotato, ita vt intra Deum nihil increatum sit, quod sit formaliter liberum in actu secundo. Quas sententias refutauimus satis præced. tomo de voluntate Dei disp. 11. & 12. Nunc igitur talem contingentiam negamus esse possibilem Diuinae providentiæ, qualis sequitur ex prædictis sententiis: sequitur enim esse formaliter & absolute contingentem Dei providentiam; quantum ad illud totum, quo distinguitur à necessaria scientia & volitione Dei.

Secundus modus asserendi contingentiam in Diuina providentia, fuit antiquorum Scholasticorum, qui putabant, quamdiu contingens est, actum liberum non esse futurum, tamdiu non esse necessarium. quòd Deus præsciuerit, aut voluerit, seu prædefiniuerit: modo sicut nunc est possibile, vt non peccate cras, ita esse possibile Deum non præsciuisse tuum peccatum crastinum, & non voluisse permissionem illius. Idem intellige de cæteris contingentibus. Hanc tamen contingentiam Diuinae præscientiæ, voluntatis & providentiæ satis impugnauimus in tomo de scientia Dei, tota disp. 31. & tomo de voluntate Dei, tota disp. 16.

Tertius modus erit asserere, Diuinam providentiam in ipso instanti suæ æternitatis fuisse contingentem, quoniam potuit providere, & potuit non providere; potuitque non his rebus, sed aliis providere, potuit etiam non sic, sed aliter providere propter summam libertatis indifferentiam, & nullius indigentiam. Hoc modo contingentiam in Diuina voluntate concedunt Scotus, Gregorius, Ocham, Gabriel, & Bellarminus, Vasquez, & alij recentiores, cui modo loquendi tacitè consentire videtur S. Thomas, vt retulimus tomo præced. de voluntate, disput. 7. sectione 7.

Nihilominus, cautior erit, & ad explicandam veritatem aprior modus loquendi Doctorum, qui simpliciter negant, fuisse contingentem Diuinam volitionem, aut providentiam; licet agnoscant fuisse liberam; ita sentiunt Auctores in sequenti modo citandi. Ratio est, quoniam contingens propriè dictum est corruptibile, & potest non esse, postquam semel fuit, vt constat ex Aristotele lib. 9. Metaphys. cap. 9. textu 17. parum à principio cum ait: Quod est possibile esse, contingit esse & non esse: quod vero est possibile non esse, contingit non esse: quod autem contingit non esse, corruptibile est. aut simpliciter, aut hoc ipsum, quod dicitur contingere non esse, sine secundum locum, sine secundum quantum, sine secundum quale.

Diuina volitio libera, nō contingens.

Contingens quid.

Aristoteles.

Confirmatur primò, licet enim multa contingentia non sint casualia, quoniam non sunt præter intentionem operantis: nihilominus non appellarentur propriè contingentia, si procederent ex certissima præcognitione, ac non possent euenire præter intentionem operantis. Contingentia namque denotat saltem imperitiam præcognitionis, & efficaciam. Confirmatur 2. quoniam contingentia repugnat præscientiæ, vt dicemus in modo quinto.

Quartus igitur modus constituit contingentiam in omnibus rebus creatis, ita vt comparatione Diuinae providentiæ sint contingentes

omnes creaturæ, quoniam potuit illas non producere, vel non conferuare. Ita loquitur Sirenus lib. 8. de prouid. cap. 2. versus finem, & in eadem sententia sunt, Scotus & alij, quos retulimus pro tertio modo concedendi contingentiam. Cæterum neque iste modus loquendi recipiendus est, vt statim constabit.

10 Quintus modus ea tantum futura, quæ sunt verè ac propriè contingentia, videlicet actiones liberas, & omnia, quæ pendet ab illis, dicit esse contingentia comparatione Diuinæ prouidentie. Sic Conradus 1. 2. q. 79. art. 1. col. 3. §. Nota inquam: de volitione mala sic loquitur: Talis effectus non habet necessariam habitudinem ad causam primam, sed contingentem, quia fit ab ea secundum conditionem causæ secundæ, quæ est contingens. Eadem autem est ratio de quibuslibet actionibus liberis. Clariùs autem & vniuersaliùs hoc docuit Pennortus lib. 5. Propugnaculi, cap. 7. col. 2. Fundamentum illius est, quia putat comparatione primæ causæ contingens, & necessarium esse immediatè contraria taliter, vt quidquid non est contingens comparatione Diuinæ causalitatis, necessariò sequatur ex illa per absolutam & antecedentem necessitatem, ac proinde non possit esse liberum.

11 Confirmatur primò, quia libertas & contingentia sunt modi entis intrinseci. Ergo actio, quæ de se libera est, aut contingens, erit libera atque contingens comparatione cuiuscumque causæ tam primæ quàm secundæ. Quod enim alicui rei conuenit intrinsecè, comparatione cuiusque conuenit. Confirmatur secundò, quia rerum contingentia est volita & intenta per Diuinam prouidentiam, quæ consulit causas contingentes instituit, vt contingentes effectus producerent: sicut in secundo fundamento supposuimus initio sectionis.

12 Nihilominus sit generalis conclusio. Magis exactus & proprius est modus loquendi, prorsus negans contingentiam comparatione Diuinæ prouidentie. Nullus igitur effectus, quantumcunque liber, est contingens comparatione Diuinæ prouidentie. Explicanda est hæc conclusio eodem modo, quo præcedentibus sectionibus expositum est; nihil esse fortuitum & casuale comparatione Diuinæ prouidentie; Quamuis enim multa contingentia non sint casualia, quoniam intenduntur ab operante (quemadmodum Imperator intendit victoriam, & Mercator lucrum): nihilominus omne contingens participat eam imperfectionem casus, quod est præter scientiam certam, & præter intentionem infallibilis, & inuitabilis efficaciz, & præter gubernationem illius.

13 Rectè namque S. Thomas 1. p. q. 103. art. 7. sine: Dicuntur, ait, aliqui effectus contingentes per comparationem ad proximas causas, quæ in suis effectibus deficere possunt, non propter hoc, quod aliquid fieri possit extra totum ordinem gubernationis Diuinæ, quia hoc ipsum quod aliquid contingit præter ordinem causæ proximæ, est ex aliqua causa subiecta gubernationi Diuinæ. & lib. 1. sent. dist. 4. 3. q. 2. art. 1. ad 4. docet, Non esse dicendum, esse contingentem voluntatem aut operationem Dei, quia contingentia mutabilitatem importat. Durand. 1. dist. 39. q. 3. num. 11. dicit, nihil esse contingens comparatione Diuinæ prouidentie. Albertus 1. p. q. 79. memb. 2. art. 1. part. 3. inter medium & finem, & Alexander 1. p. q. 2. 3. memb. 3. art. 4. ad 3. di-

cunt, Diuinam voluntatem non esse contingentem causam, sed necessariam effectuum contingentium.

14 Magis apertè contingentiam omnem comparatione Dei negant, Caiet. sup. q. 19. art. 3. & 8. Ferrariens. lib. 1. contra gentes, cap. 67. col. 7. & sequentibus. Bañes 1. p. q. 14. art. 13. dub. vltimo, Aluares de auxiliis, disp. 27. Hunc modum loquendi magis probat Molina supra q. 14. art. 13. disp. 10. & Suarez Metaphys. disp. 30. sect. 16. num. 43.

15 Præcipua ratio est, quia contingentia reputat præsentia. Quia quidquid est contingens, est futurum, & non præsens: at verò comparatione Diuinæ prouidentie nihil est futurum, sed omnia sunt præsentia (sicut probatum est tomo de scientia Dei, tota disp. 28.) ergo comparatione Diuinæ prouidentie nihil est contingens propriè loquendo. Maior explicatur, & probatur, quia contingentia non sunt in statu contingentie, nisi quamdiu sunt futura. Præterita namque iam est simpliciter necessarium existisse: præsentia quoque necessarium est existere ex suppositione, quod præsentia sunt; Omne quippe quod est, quando est, necesse est, esse, vt constat ex Aristotele in lib. 1. Perihermenias cap. vltimo, & omnium Philosophorum consensu. Quin etiam melior & exactior via defendendi certitudinem Diuinæ præscientie, nititur in ea certitudine, ac necessitate, quam habent obiecta præsentia ex suppositione, quod præsentia sunt: vt exposuimus dicto tomo de scientia Dei, disp. 27. & sequentibus, præsertim disp. 35.

16 Secunda ratio sit, quia non dicitur aliquid contingens comparatione illius præcipij, ex quo necessariò infertur, ita vt non possit non existere, illo principio existente: sed ex Diuina prouidentia necessariò infertur quilibet effectus contingens, ita vt non possit non existere, existente prouidentia illius: ergo quilibet effectus contingens non est contingens comparatione Diuinæ prouidentie. Declaratur ampliùs & confirmatur primò, quia licet nulla necessitas antecedens inferat effectum liberum ex Diuina prouidentia: nihilominus necessitas consequens ex suppositione præcognitæ existentie, conditionaliter futuræ, ratio est, propter quam est consequentia necessaria, Deus prouidit, vt esset hic actus liber: ergo fiet hic actus liber.

17 Confirmatur secundò, quia licet contingens aliquod euenire possit secundum intentionem operantis incertam & fallibilis efficaciz: nihilominus effectus proueniens ex certa intentione certa, & infallibilis efficaciz, non erit propriè contingens comparatione operantis per talem intentionem. Ideo comparatione diuinæ prouidentie nihil poterit esse contingens. Id quod est certius in bonis operationibus liberi arbitrij, quoniam omnes illas in singulari Deus prædefinit, ita vt in sensu composito cum diuina prædefinitione non sit contingens eas fieri, vel non fieri. De malis autem actionibus idem probatur, quia Deus earum permissionem in particulari prædefinit, ita vt in sensu composito cum tali prædefinitione, non sit contingens talia peccata non committi, quamuis absolute sit contingens, comparatione voluntatis creatæ: vt ostendimus disp. 6. & multis sequentibus.

Postrema probatio sit, solutio fundamenti contrariæ

Obiectorum solutio.

contrariæ sententia. Pro qua supponendum est, oppositum extremum tenuisse quosdam neotericos, qui putabant, non aliter posse diuinam prouidentiam à contingentia liberari, nisi prædeterminationem physicam imprimari voluntatibus, & per antecedentem necessitatem determinet ad operationes. Quod inter alia probant, quia cum causa contingenti, Deus contingenter concureret, nisi prædicto modo prædeterminaret. Hanc doctrinam impugnamus satis tomo de scientia Dei, disput. 33. & multis sequentibus, & tomo de voluntate disp. 27. & multis sequentibus.

19 Vt hoc extremum euitaret Pennortus incidit in aliud, sed multò minùs à veritate distans, quod proposuit in suo fundamento. Respondemus igitur, etiam illi, quod non est contingens comparatione diuinæ prouidentie, non sequitur ex illa per absolutam & antecedentem necessitatem, sed tantum per necessitatem consequentem, quemadmodum supra dictum est.

20 Ad primam confirmationem responderetur. Quæ sunt essentialiter respectiua, licet conueniant alicui rei ab intrinseco & essentialiter, non conueniunt comparatione cuiusque termini, sed tantum comparatione sui proprii termini. Sic enim sol essentialiter est vniuersalis causa: nihilominus non est vniuersalis causa comparatione Angelorum, aut animæ rationalis, & multò minus comparatione Dei, sed tantum comparatione corruptibilem effectuum. Nunc igitur contingentia, licet sit modus intrinsecus, est tamen respectiua comparatione causæ, cui deficit præsentia, & certa præscientia & efficacitas infallibilis, iuxta dicta superius in probationibus conclusionis.

21 Ad secundam confirmationem responderetur, contingentiam esse volitam, & causatam à diuina prouidentia, quatenus vult, & causat, vt effectus sint contingentes comparatione causarum secundarum, non autem comparatione ipsius prouidentie. Sic nimirum Deus vult & causat, vt talis actus sit volitio libera comparatione Petri, constituens Petrum liberè volentem, non tamen volitio libera comparatione Dei, constituens Deum liberè volentem, quin potiùs aliquando Deus contrarium vult illius obiecti, quod Petrus illa volitione vult.

SECTIO X.

Liberas & turpes operationes remittens ad alias disputationes.

1 Integritas & plenitudo præsentis disputationis exigeat exponere, quomodo libera operationes hominum & Angelorum diuinæ prouidentie subiiciantur, & ab illa gubernentur: quod S. Thomas solita breuitate præstinxit in præfati quæst. 22. articulo 2. ad 4. in ea solutione tangens septem puncta quæ sequuntur. Primum est, hominem esse relictum in manu consilij sui, iuxta verba Ecclesiastici capite 15. quæ ponderauimus ex mente sanctorum Patrum in tomo de scientia Dei tota disp. 39. præsertim sect. 2. & 3. Secundum est. Non præfigitur homini virtus operatiua determinata ad vnum. Quibus verbis sanctus Thomas vt libertati contrariam propulset quamlibet antecedentem necessitatem, aut physicam prædeterminationem.

S. Thom.

Quam indifferentiam probant plurimæ disputationes in eodem tomo de scientia Dei à disputatione 33. vsque ad 60. præsertim verò disputatione 50.

Tertium est, solas creaturas racionales agere seipsas, quasi dirigentes in finem per liberum arbitrium: sed irracionales tantum agi, non agere. Hoc fuit corroboratum autoritate & ratione disp. 45. sect. 1. in eodem tomo de scientia. Quartum est, nihilominus actus liberi arbitrij sicut in causam in Deum reduci, & eius prouidentie esse subiectos, cui veritati peculiari ratione seruiunt Scripturæ testimonia, quæ libertatis indifferentiam sub Dei operatione collocant. Hæc ponderauimus in eodem tomo de scientia, disp. 41. sect. 3. Quæ verò pertinent ad Scholasticos discursus, de modo, quo diuinæ voluntatis & prouidentie virtus efficacissima seruat illæsum modum operandi liberi arbitrij, tractauimus disp. 51. & 52. Denique Nyssenum vel potiùs Nemesium, qui citari solet, quasi dixerit, quæ sunt in nobis, non esse à prouidentia. & Damascenum ac Theodoretum, qui priores vsurparunt similem modum loquendi, explicuimus in eodem tomo de scientia, disp. 33. sect. 5.

Quintum est specialis prouidentia circa prædestinatos, quibus omnia cooperantur in bonum, circa reprobos autem generalis & sufficiens prouidentia, quæ tanguntur ad finem eiusdem solutionis ad 4. explicabuntur, Deo dante, inter disputationes de prædestinatione & reprobatione tomo sequenti. Sextum esse potuisset concordia libertatis cum Dei prouidentia. Sed hanc sanctus Thomas distulit ad articulum 4. vbi dicemus quibus in locis fuerit conciliata libertas.

Maius negotium facescunt omnia mala culpæ vel pœnæ, quantum ad modum, quo Dei prouidentia guberantur. Propterea de illis peculiarem disputationem instituiamus.

DISPUTATIO II.

Vtrum mala cadant sub prouidentiam Dei.

SECTIO I.

Peccatum formaliter vt tale subditur diuinæ prouidentia.

Verroës libro 12. Metaphys. comment. 37. & 52. & in Paraphrasi Metaphys. in fine putat, præter prouidentiam Dei euenire mala ex necessitate materiz. Cuius argumentum erat, quia sapientis prouisoris est, omnia mala arcere à rebus prouisus: sed in humanis actionibus interueniunt multa mala, nec arcantur à Deo: ergo actiones humanæ non sunt à Deo prouisæ, nec gubernantur distincta, & peculiari prouidentia.

Verumtamen hoc errore postposito, quoniam satis constat ex sectione 3. & sequentibus actiones humanas gubernari Dei prouidentia; restat explicare quid iuxta Catholicos veniat in controuersiam; siue circa loquendi modum, siue circa rem ipsam. Dicemus autem priùs de malo cui

Errat Auct. rith.

lo culpæ formaliter, prout est malum culpæ. Trigofus omnibus Theologis falsum, aut valde improprium loquendi modum impofuit, quando 1. p. q. 14. art. 6. dub. 1. con. 2. dixit, effe con- clufionem communem apud omnes Theologos, peccatum, fi confideretur fecundum fe formaliter, quatenus eft culpa, & offensa Dei, non poffe cadere fub Diuinam providentiam. Putaffe videtur hic author id fignificaffe Theologos, quando dicunt, Dei providentiam non poffe caufare, nec velle peccatum formaliter, vt peccatum eft.

3 Peccati formaliter ut tale Diuina providentia fubditur.

Alexander.

Albertus.

S. Thomas.

Sic igitur concludo. Quodlibet peccatum etiam formaliffimè fumptum fub ratione peccati, & mali culpabilis & offensa Dei, cadit fub Diuinam providentiam, & eft illi fubiectum, & ordinatur à Diuina providentia, nec poffet eius ordinem effugere. Sic Alexand. 1. p. q. 36. membro 4. art. 1. docet, malum effe fub Diuina providentia, non tanquam ab illa factum, fed tanquam ab illa ordinatum, Albertus 1. p. q. 67. memb. 3. part. 4. dicit, mala fubiaccere Diuine providentie prout funt ordinabilia. S. Thom. lib. 1. fentent. dift. 39. q. 2. art. 2. corpore fine, concludit, malum fubiaccere Diuine providentie, tanquam præfcriptum, & ordinatum, fed non tanquam intentum. Idem de veritate, q. 5. art. 4. dicit, malum fubdi providentie, non ficut effectum illius, fed quia factum à voluntate creata, Deus ordinat. Atque in præfenti q. 2. art. 2. ad 5. dicit, providentie fubdi peccatum, in quantum imputatur ad culpam, & punitur, & ad 2. ait, ad Diuinam providentiam pertinere permittere peccata, & ea non fubtrahi à Diuina providentia, dicit ad 4.

Durandus.

Ricardus.

Aureolus.

Eadem ex S. Thoma 1. fent. docet Carthufianus eadem dift. 39. q. 2. col. 3. & 4. Durand. 1. dift. 39. q. 3. art. 2. num. 10. ait, mala cadere fub Diuina providentia, vt illa, contra quæ providetur hominibus, ne fiant; & fi facta fuerunt ordinantur ad pœnam, & alia bona colliguntur. Ricard. eadem dift. 39. art. 2. dicit, mala effe fubiecta & fubiaccere diuine providentie propter bona, Argentina eadem dift. 39. art. 4. dicit, mala fubeffe diuine providentie, & non effugere eius ordinem. Aureolus 1. dift. 40. art. 3. prope finem dicit, mala effe fubiecta diuine providentia, tanquam ea, quæ per accidens concomitantur operationes humanas, & per providentiam ordinantur. Ferrarienf. 3. contra Gentes, cap. 71. docet eadem quæ retilimus ex S. Thoma de veritate. Eifdem modis peccatorum fubiectioem refpectu providentie, docent Caiet. & cæteri expofitores ad præfentem articulum 2. vbi Bañez, Molina, Vazquez, Nazarius, Pennottus lib. 5. Propugnaculi, cap. 9. Confonat S. Bonauentura, 1. dift. 46. art. 1. q. 5. declarans quo modo malum fit ordinabile.

5 Conclusio ex fcripturacal ligitur.

Prædicta conclusio colligitur efficaciter ex quamplurimis testimoniis Sacrarum literarum, in quibus hominum peccata referuntur ad Diuinum confilium, decretum, intentionem, caufalitatem, imperium, impulfum, motionem. Cùm enim certiffimum fit, Deum non effe peccatorum authorem, neceffariumque fit, folam permissionem, & ordinationem ad meliora bona fignificari: præcipua ratio, vel inter præcipuas vna, propter quam Deus voluit, in fuis verbis effe tam frequentem hunc loquendi modum, licet illius fonitus appareat valde contumeliofus infinite fapientie & bonitatis: quia valde commendatam effe voluit hominibus vniuerfalitatem

fua providentia, cui non folùm bona, fed etiam mala funt perfectiffimè fubiecta, ne fiant. quando difponit non fieri: & fiant, quando permittit, & non aliter, nec alibi, nec diutiùs, nifi prout fua providentia iudicat expedire permissionem illorum.

Referam pauca de multis lib. 2. Regum, cap. 6. Dominus præcepit Semei, vt malediceret David. & cap. 24. Addidit furor Domini irafci contra Ifraël, commouitque David in eis, dicentem; Vade, numera Ifraël. Quod fuiffe peccatum ex eodem cap. conftat. & lib. 3. Reg. cap. 22. Decipies & præualbis, vade, & fac ita. Ifaia cap. 13. Ecce ego fufcito contra vos Medos, &c. Habacuc 1. Suscito abo Chaldæos gentem amaram, &c. Pfalm. 43. Declinafti femitas noftros à via tua. Ifaia 63. Quare errare nos fecifti de vijs tuis, induralti cor noftm, ne timeamus te. Rom. 9. An non habet potestatem figulus facere aliud vas in honorem, aliud in contumeliam? Theffalon. 2. Mittet eis Deus operationem erroris, vt credant mendacio.

Illuftriffimum autem exemplum eft, quod fuit peccatorum maximum, afferendi mortem Christo Domino, de quo Act. 2. Hunc definito confilio, & præfentia Dei traditum per manus iniquorum affligentes inmeremifit. Obferua confilium vocari Diuinam providentiam & rationem agentum propter certitudinem, vt S. Thomas notauit in præfenti q. 2. art. 1. ad 1. Quæ fignificatio confilij clarior eft, Act. 4. Conueniunt verè in ciuitate ifta aduerfus sanctum puerum tuum Iefum, quem vixifti, Herodes & Pilatus cum gentibus & populis Ifraël, facere quæ manus tua, & confilium tuum decreuerunt fieri. Plura vidimus præced. tomo de volunt. difp. 42.

Patres magis apertè tradiderunt, etiam prauas operationes, & peccata fub Dei providentiam cadere, & ab illa dirigi, & ordinari ad maiora bona colligenda. Petrus Apoft. apud Clem. liu. 1. Recog. pag. 7. Credo enim, ait, quod per Dei providentiam geftum fit ad vtilitatem tuam, vt poffim tibi in hac feptem dierum compendatione aliquid aliquo ftrepitu exponere. Loquitur autem de noua procrastinatione, qua Simon Magus difputationem cum Petro recufabat. Dionys. de Diuin. nominib. cap. 4. nō procul ante finem; Quin etiam, inquit, ijs, qui mali euaserunt, ad eorum vel prauatum, vel communem vsum providentia benignè vitur.

Clemens Alex. lib. 4. Stromatum, in medio, ait: Nihil fit sine voluntate Domini vniuerforum. Refat igitur, vt dicamus ea que funt huiusmodi, euenire, Deo non prohibente. Hoc enim folùm feruat & providentiam, & Dei bonitatem. Non prohibere eos, qui afflictiones exercent, perfuafum habere conuenit, & ad bonum vii audacibus captis aduerfariurum. Dixerat autem lib. 1. Stromatum, in medio. Maximum effe Diuina providentia argumentum, non fne- re, vt vitium inconducibile maneat & inuide. Cyrillus Hierofolym. catech. 8. post med. exclamat: O fapientiffimam providentiam, que malum etiam propofitum in falutis occafionem conuertit! Quemadmodum enim illorum fratrum Iofeph, eundem odio profequentium, malam voluntatem accepit occafionem propriae administrationis, & permittens ipfis, ex odio vendere fratrem, occafionem accepit efficiendi, vt repugnaret. Quod amplius confirmat testimonio Pfal. 118. Quoniam omnia feruiunt tibi.

Bafil. homil. 9. Quod Deus non fit auhor malorum, prope finem ait, Providentiffimas rerum humanarum.

manuum dispensator Deus vitur ad noftm ex citationem malignitate demonis, quemadmodum Medicus vipera veneno. Quo eodem exemplo vitur Ifai. 13. ad illud: Dominus mandauit genti bellicofe, & homil. in Pfal. 28. ad illud: Vox Domini præparantis cervos, ac Theodoret. Roman. 9. ad illud. Deus volens ostendere iram. Chryfoft. autem in Marth. homil. 36. vitur fimilitudine Medici & Imperatoris.

Damascen. lib. 2. fidei cap. 29. inter principium & medium de liberis operationibus ait: Ea enim, que in nobis fit, non providentia folùm funt, fed libera potestatis noftre & arbitrij. Providentia verò hac quidem fecundum acceptationem, hac autem fecundum permissionem. Secundum acceptationem funt, que sine controuerfia bona funt. Mala verò continuò dicit permitti. Vnde S. Thomas Alexand. Albertus, Ricard. & alij locis fuprà citatis colligit peculiarem providentia modum circa peccata, non fecundum acceptationem, fed tantum fecundum permissionem. Origenes homil. 3. in Genef. ait: Multa sine Dei voluntate geruntur, nihil sine providentia.

Origenes.

12 Augustinus.

Frequentur & copiofior effe in præfenti dogmate Auguft. qui Pfalm. 7. illud: Et in eo parauit vasa mortis, intelligit venenatas hæreticorum fagittas ex facris literis effe depromptas. Quod non coningit, nifi pro meritis. Propterea diuina providentia etiam ifta difpofitio tribuenda eft: Non quia ipfa peccatores facit, fed quia ipfa ordinat cum peccauerint. Et in Pfalm. 9. columna 2. Quia iam cernit ocula fapientia Dei, quemadmodum omnes cruciatus, aut vt exerceant conuerfos ad Deum, aut vt conuertantur admoceant, aut iufta damnationi vltime præparent obduratos: & fic omnia ad diuina providentia regimen referantur, que ftulti quafi cafu & temerè, & nulla diuina adminiftratione fieri putant, ait: Narrabo omnia mirabilia tua.

13 Rom. 11.

Rurfus lib. de Prædefinatione fanchtorum, capite 16. circa med. Quid eft, inquit, fecundum Euangel. inimici propter vos, nifi quod eorum inimicitia, quæ occiderunt Christum, in Euangelio sine dubitatione profecit? & hoc ostendit, ex Dei difpofitione veniffe, qui bene vii nouit etiam malis, non vt ei profint vasa iræ; fed vt ipfo eis bene vten- te, profint vasis misericordie. Nota Dei difpofitionem non effe aliud, quam executionem prouidentia, & ordinis, vt sanctus Thomas docet in præfenti quæft. 22. art. 1. ad 2. Quæ retilimus ex Auguft. de prædefinatione Sanctorum, fuis commentariis inlefit Beda Roman. 11. ad illud: fecundum Euangelium, &c. Auguft. in fuper libro de Agone Christiano cap. 7. initio. Omnes, ait, Diuina providentia feruiunt: fed alij obediunt, tanquam filij, & faciunt eum ea, quod bonum eft: alij verò ligantur tanquam ferui, & fit de illis quod in- ftrum eft. Totumque illud & fequens octauum caput in eodem fententia perfeuerat.

Beda.

14

Sic habet.

Et lib. 3. de Trinit. cap. 4. fub init. Vitur, inquit, omnibus, ad incommutabile arbitrium fententia fua, fpirituibus, fite per eius gratiam fite in alijs per propriam voluntatem. Docet eandem fententiam in Enchirid. cap. 100. & 107. & in Pfalm. 100. ad illud, Magna opera Domini, & de correptione & gra. cap. 7. post med. & tract. 27. in Ioan. verfus finem, & lib. de natura boni con- ni contra Manichæos cap. 36. fine & lib. 2. de moribus Manichæorum cap. 7. Profer in Pfal. 100. ad illud Magna opera Domini, & ad excerpta Genueuf. dub. 7. Fulgent. lib. 1. ad Moni-

Gregor. lib. 33. Moral. cap. 13. aliàs 18. & 19. Gregorius. Secreto ergo dispensationis ordine, vnde fatur permittitur iniquitas diaboli, inde per perficitur benignitas. Dispensationis nomen fignificat executionem prouidentia. Similia notat lib. 6. Moral. cap. 12. & vbi. 33. ca. 10. aliàs cap. 13. & lib. 34. cap. 6. & 7.

Rem hanc exemplo cælo em declarauit Anfelmus lib. 1. cur Deus homo, cap. 15. in medio. Sicut enim quantò longius conaris recedere ab vna plaga cælorum, tantò propinquius incurris in aliam: Ita quamuis homo, vel malus Angelus diuine ordinationi fubiaccere nolit, non tamen eam effugere valet. Quia fi vult fugere de fub voluntate iubente, currit fub voluntate punientem, & tranfit fub voluntate permittentis. Et hoc ipfum, quod peruerfè vult, aut agit, in vniuerfatis præfate ordinem & pulchritudinem fuma fapientia conuertit. Plura de hoc Anfelmus in Elucidario multò propius ad med. quam ad principium.

15

Anselmus.

Boëtius lib. 4. de Confolatione profa 4. prope finem. Sola eft, ait, Diuina vis, cui mala quoque bona funt, cum eis competenter vteno, aliquid boni elicit effectum. Ordo enim quidam cuncta complectitur, vt quod ab assignata ordinis ratione recesserit, hoc licet in alium, tamen ordinem relatur, ne quid in regno prouidentie liceat temeritati. Confidera præfertim poftrema verba.

16

Hugo Viëtorinus de Sacramentis lib. 1. par. 2. cap. 19. Secundum hanc, inquit, vniuerfalem prouidentiam cunctorum, non folùm fuis, que bona fecit, fed alienis quoque que ipse non fecit mala, fed permiffit, quod debitum eft difperfat, vt nihil in regno fuo iuftam ordinationem euadat. Nam & ipfa iniquitas ex hac prouidentia ftipem habet, & non potuit vel ipfa malitia in obliuionem venire apud Prouiforem omnium. Quod magis explicat in eodem & fequenti cap. 20.

17

Pertinent ad eandem prouidentiam peccatorum demonfttrandam, alia quamplurima exempla, quæ Patres accuratè tractare folent. Primum eft, quare Deus producat homines & Angelos, quos præfciit effe damnandos, de quo Patres citati tomo de fcientia Dei, difp. 65. fectione 1. & tomo de voluntate difp. 9. fect. 12. in feptimo exemplo. Secundum eft, quare Deus, cum præfciuerit abufum libertatis futurum in peccatis, voluerit nihilominus libertatem hominis conferuare, præceptum abftinentia primis parentibus imponere, dæmonis tentationem, & Adami tranfgreffionem permittere, de quo Patrum testimonia retili, tomo de fcientia Dei, difp. 65. fect. 3. 4. & 5.

18

Patrum exempla ad peccatorum prouidentia demonfttrandam. Primum. Secundum.

Tertium, quare Deus Iudam in Apoftolum, Saulem in Regem, aliòfque tales ad varios ftatus, & dignitates elegerit, aliáfque res difpofuerit, quarum occafione fciebatur effe committenda crimina. De hoc Patres citati eodem tomo de fcientia difp. 65. fectione 9. 10. & 11. Quartum, quare Deus ramdij diltulerit Incarnationis remediij, præcognofcens idololatriam, & grauiffima scelera, quæ forent committenda. De hoc Patres citati tomo de fcientia, difp. 66. fectione 2. Quintum continet vtilitates plurimas, quas in prædefinitis Deus colligit ex peccatis reproborum. De quibus erit fpecialis difputatio tomo fequenti, quando peruentum fuerit ad caufas reprobatationis in generali.

19

Tertium.

Quartum.

Quintum.

20 Sextum.

Sextum. Deus peccata non permitteret, nisi disponderet ex eis colligere maiora bona. Ita docent multi Patres, quos citauimus tomo primo d. d. de voluntate Dei, disp. 9. sect. 11. non longe à principio. Præcipuos referemus sect. 4. Septimum. Etiam ex peccatis prædestinatorum, prouidentia colligit eorum scientiam, & alias virtutes, ut vidimus de p. 3. de voluntate Dei, sect. 11. conc. 2. & ætemus etiam explicans prædestinationis effectus, inter quos numeratur permissio peccatorum. Octauum. Per Diuinam prouidentiam disponitur, ut vnum peccatum sit pœna, non solum præcedentis peccati, sed etiam sui ipsius, ut vidimus disp. 4. 3. de voluntate Dei, sect. 5. & 6. Nonum est. Vniuersum esse simpliciter perfectius nunc, quam si nulla permitterentur peccata; de quo dicimus sect. 3. 4. & 5.

Septimum.

Octauum.

Nonum.

SECTIO II.

Amplius explicatur, ac defenditur prouidentia circa peccata, quinque dubijs expeditis.

Dubium primum.

Primum est, quomodo præcedentia testimonia probentur, quod intendimus. Quoniam præcedentis sectionis conclusio fuit, peccatum etiam sub formali ratione peccati, & mali culpabilis, cadere sub Diuinam prouidentiam, restat autem ostendere, quomodo istud colligatur ex Doctoribus, Scholasticis, & Patribus in eadem sect. citatis, cum ipsi non expresserint prædictam formalitatem. Huius autem collectionis ratio est imprimis, quoniam ipsa nomina malitie, peccati, & similia significant rationem formalem, quoties per aliquid additum in contextu, non limitatur ad rationem materialem. At verò Patres & Scholastici locis citatis, non modò non limitant, sed etiam euidenter exprimunt bonos effectus, quos Deus colligit ex ipsa formali ratione peccati, & malitie. Nam pœnitentia, sui ipsius displicentia, humilitas, timor, & alij affectus similes essentialiter respiciunt formalem rationem peccati, propter eamque non nisi ex illa colligi possunt. Deinde martyrium essentialiter supponit peccatum tyranni, quatenus est iniuriosum religioni & Deo. Zelus & punitiua iustitia Prælatorum, & timor filialis, quem vehementiorem concipiunt prædestinati ex ruinis reproborum, essentialiter respicit malum culpæ & offensæ Dei, quod potissimum timetur. Eodem modo ratiocinari poteris de quibusdam alijs bonis, quæ colliguntur ex peccatis.

Solutio.

Accedit quod Patres citati loquuntur de peccatis, prout sunt contra voluntatem Dei, & conuertuntur, ut Diuina voluntati seruiant. at verò contra Dei voluntatem sunt potissimum, quia peccata, & quatenus talia sunt. Clariùs autem hoc colligitur ex Doctoribus Scholasticis, quoniam aliter Diuinæ prouidentie subiiciunt materialem actionem peccati, aliter ipsum peccatum.

3 Secundum.

Peccata propria.

Dubium secundum est: Vtrum peccata sint à Deo prouisa. Nonnulli Doctores admovent, non esse concedendum, esse prouisa mala, seu peccata, quia vox illa denotat esse effectus Diuinæ prouidentie. Sic Aureolus 1. dist. 40. art. 2. col. 1. §. est autem, & sequenti, Vazquez in præfati q. 22. art. 2. prope finem. Ego verò licet fatear,

melius illas voces euitare, quoniam vulgari modo loquendi sonare videntur causalitatem procurantem, ut fiant peccata: eas tamè in Theologicis disputationibus vsurpatis minimè reprehenderem, quoniam eo modo, quo peccata subiiciuntur Diuinæ prouidentie, sunt obiecta circa quæ versatur, quodlibet autem obiectum denominari potest ab actu intellectus, aut voluntatis, qui circa illud versatur. Ideo sicut peccata denominantur præscita, & ordinata, quoniam obiecta sunt Diuinæ præscientie, ac ordinationis: sic etiam denominari poterunt prouisa quatenus obiecta sunt prouidentie.

Tertium dubium est, quousque pertingat Dei prouidentia peccatorum malitiam, & quibus limitibus seipsam contineat ab immunditia. Cum igitur prouidentia contineat varios actus intellectus, & volitionis, oportebit de singulis dicere sigillatim. Dico 1. scientia speculatiua, quæ continetur in prouidentia, versatur circa peccata non minori plenitudine, quam circa priuationes alias, aut negationes, quæ non sunt peccata, penetrans in illis quidquid est cognoscibile, tam circa veritates perpetuas, & necessarias, quæ pertinent ad simplicem intelligentiam, quam circa veritates contingentes, quæ pertinent ad scientiam visionis. Quomodo autem sciatur, & an per honestatem oppositam dictum fuit tomo de scientia, disp. 19.

4 Tertium.

Speculatiua scientia in prouidentia inclusa aqua liter circa peccata, & reliquis priuationes.

5 Practica scientia non tanta plenitudine.

Peccatorum adiu ad prouidentiam aquæ ac virtutum amor.

6

Volitio permittendi peccata continetur in prouidentia.

7 Similiter volitio ordinandi peccata.

Dico secundò: Practica scientia Dei non tanta plenitudine versatur circa malitiam peccatorum, quia non dicitur, quomodo Deus possit illa causare, sed tantum quomodo possit ea impedire, vel permittere, vel à creaturis committenda ordinare ad pœnam, vel alios bonos effectus. Itaque peccatum est materia, circa quam operatur prouidentia, sed illam materiam non operatur prouidentia. Dicitur fuit de hac scientia practica, disp. 16. de scientia Dei, sect. 7. cum S. Thomas supra disp. 14. art. 16. Dico tertio, Peccatorum odium directè pertinet ad prouidentiam Dei, non minus, quam amor virtutum. Est enim eiusdem potentie, atque virtutis, & necessariò coherens cum eodem obiecto formali peccatorum odium, & virtutum amor: ut vidimus præced. tomo de voluntate Dei, disp. 26. sect. 1. & 2. & disp. 54. sect. 1. & 2.

Dico quartò: Non potest Diuina prouidentia velle peccatum, neque velle ut sit, vel fiat ab alia causa, nec potest esse causa physica nec moralis peccatorum, nec ad illa preuocare, vel excitare: quemadmodum explicatum, & probatum fuit prædicto tomo de voluntate Dei, disp. 26. quatuor prioribus sectionibus. Quintò, positiua volitio permittendi peccata continetur essentialiter in prouidentia peccatorum. De hac volitione dictum est satis eadem disp. 26. sect. 6. & 7.

Sextò: Positiua volitio ordinandi peccata continetur etiam in quiditate prouidentie circa illa. Modos autem, quibus ordinari potest peccatum, cepit exponere S. Bonauent. 1. sentent. dist. 46. art. 1. q. 5. iuxta quos dicendum est ita. Peccatum non potest ordinari, quasi res susceptiua ordinis intrinseci, quoniam est essentialiter inordinatio. Potest tamen ordinari per extrinsecam sibi dispositionem, per quam destinetur, ut sit medium, aut dispositio, ad bonos effectus. Sunt enim effectus nonnulli, quorum essentia supponit peccatum, ut vidimus dubio primo. Præcipua verò peccatorum ordinatio fit, aut per pœnitentiam,

Imperium circa peccata.

8 Quartum dubium.

Solutio illius.

nitentiam, quæ destruntur, aut per supplicium, quo redditur illis debitum, & in sua sede collocantur. Septimò. Prouidentia complementum est imperium. Hoc autem circa peccata versatur eisdem præcisionibus ac limitationibus, quas nuper explicauimus in volitione diuina.

Quartum dubium est, quoniam S. Thomas in præfati questione 22. art. 2. corpore post medium, & ad 2. asserere videtur, æqualem ambitum esse diuinæ causalitatis, & prouidentie: vnde si causalitas Dei non extenditur ad peccata, nec ad illa poterit extendi prouidentia. Respondetur S. Thomas tantum asserit, quæcumque causantur ab aliquo agente, per eius prouidentiam ordinari. Nihil tamen asserit è contrario, vnde colligi possit, quæcumque per prouidentiam ordinantur, esse verè effectus ab eodem agente causatos. Non itaque constituit æqualem ambitum causalitatis, & prouidentie, sed tantum asserit, non esse maiorem spheram causalitatis, quam prouidentie: quod non obstat ne sit maior spheræ prouidentie, quam causalitatis. Si tamen adhuc voluerit ambitum vtrumque prorsus æqualem reddere, considera causalitatem, quam Deus habet impediendo, aut permitiendo, aut ordinando peccata; nam hæc causalitas est æqualis prouidentie circa peccata in hoc sensu, quod malitia quælibet non posset subesse prouidentie, nisi diuina causalitas posset supra dictis modis versari circa illa. Alias duas solutiones adhibet Ferrarief. 3. contra Gent. cap. 7. 1. col. 3. §. ad eius evidentiam, & sequenti, sed illæ parum à nostra solutione discrepant, & minus formaliter exponunt verba S. Thomæ.

9 Quintum dubium.

10 Bonorum intentione permittuntur peccata. Probatio prima. Genes. 45.

11 2. Reg. 24.

Exod. 9. Rom. 9.

Dubitatur quintò, num ex intentione bonorum, quæ colligit occasione peccati Deus, voluerit permittere peccatum. Aliqui negant ut Vazquez in præfati questione 22. art. 2. circa medium commentarij. Fundamentum est, quoniam pœnitentia, martyrium & cætera bona, quæ Deus colligit occasione peccati, non amantur per primariam & antecedentem voluntatem Dei, sed per voluntatem consequentem, quæ est præuisum peccatum.

Communis tamen sensus Scholasticorum & Patrum merito supponit pro certo, Deum ex intentione bonorum, quæ prouenire poterant occasione peccati, voluisse permittere peccatum. Probatur 1. nam intentionem hanc satis apertè sacra Litteræ testantur, ut Genes. 45. Neque vobis durum videatur, quod vendidistis me in his regionibus: pro salute enim vestra misit me Deus ante vos in Ægyptum, & post pauca: Non vestro consilio, sed Dei voluntate huc missus sum, qui fecit me quasi patrem Pharaonis. &c. vnde sic arguitur. Deus ea intentione Iosephum misit in Ægyptum, ut esset præpositus Regni ad salutem suorum fratrum; sed non aliter misit, nisi permitiendo venditionem: ergo Deus Iosephi venditionem permisit ex intentione colligendi prædicta bona.

Simile argumentum confici potest ex alijs locis, veluti 2. Reg. 24. Addidit furor Domini irasci contra Israël, commouitque David in eis dicentem: Vade numera Israël. Ira Dei est voluntas puniendi, & ex hac intentione permisit Deus illud peccatum Davidis. Exod. 9. & Roma. 9. In hoc ipsum excitauit te, ut ostendam in te virtutem meam, & iterum: Quod si Deus volens ostendere iram, & notam facere potentiam suam, suscipiuit in multa patientia vasa iræ, ut ostenderet diuitias gratie sue in vasa misericordie de Prouidentia Dei.

sericordia, & Roman. 11. secundum Euangelium, Rom. 11. inimici propter vos: ergo Iudæorum inimicitiam Deus permisit ex intentione vocandi plenitudinem Gentium.

Probatur secundò, quia si Deus ad permittenda peccata quædam non mouetur ex intentione colligendi bona: consequens est volitionem permittendi peccata, non esse dependentem ab intentione colligendi bona ex illis: & consequenter, quantum est ex vi præfati decreti permittendi peccata, permitterentur à Deo, licet ex illis nullum bonum esset colligendum. Consequens autem est contra plurimos Patres & Scholasticos; ferè nullo contradicente clamantes, quòd Deus nõ permitteret peccata, nisi propter maiora bona, quæ disponit inde colligere. Confirmatur, quia nisi maiorum bonorum intentio præcederet, ac veluti moueret ad permissionem peccatorum: sequeretur, ea bona, quæ postea colliguntur, nihil conducere ad excusandam voluntatem permittendi, quam hæretici accusabant, ut minus bene gubernantem; atque multò minus conducere ad commendandam Dei sapientiam, & bonitatem ex permissione peccatorum: contra verò Patres, & Scolastici citati Dei sapientiam & bonitatem in permissione peccatorum inde commendant, quia permittit, ne impediret maiora bona, sed illa colligeret.

Probatur tertio, quia Deo concedendus est modus volendi, qui conuenientior est eius sapientie, bonitati, atque potentie, quoniam per illum magis exercetur, & ostenditur. Est autem huiusmodi velle permissionem peccatorum propter altiora bona: foret enim minus conueniens eisdem attributis, velle permissionem ea tantum ratione, quoniam non tenetur impedire peccata. Probatur quartò, quia peccatorum permissio non posset esse prædestinationis, nec reprobationis effectus, nisi procederet ex intentione consequendi finem prædestinationis aut reprobationis: De quibus agendum erit iuxta loco.

Ad fundamentum contrariæ sententie responderetur. Licet pœnitentiam, martyrium, & alia quædam bona, Deus non amet antecedenti voluntate, sed consequente: non supponitur ad eam volitionem, præuisio peccati tamquam absolute futuri, sed conditionata scientia peccati, quod foret positus talibus circumstantiis. Ideo potuit efficax intentio talium bonorum esse ratio mouens ad permittenda talia peccata: ut constat ex his, quæ de scientia conditionata dicta sunt in tomo de scientia, disputatione 62. & sequentibus; præcipuè disputatione 69. sectione 10.

Adde, multa bona peruenire per Dei prouidentiam ex occasione peccatorum, quæ tamen non sunt volita per voluntatem consequentem, quoniam eorum bonitas non necessariò supponit peccata. Huiusmodi sunt Incarnatio, si volita fuit occasione peccati, & feruentior Dei amor, & profundior humilitas, & propensior ad compassionem affectus, & alia bona, quæ Deus multoties colligit occasione peccatorum (ut ostendimus præcedenti tomo de voluntate disputatione decima nona, potissimum sectione 6.) quæ tamen omnia possent à Deo causari nullò præsupposito peccato,

SECTIO III.

Virum Mundus foret perfectior, si nullum Deum permitteret peccatum.

Vniuersum, si peccata permittuntur; quoniam eius perfectio extenditur ad plura bona, sed minora, quam amittuntur per culpas.

Quartum argumentum. Eo bono Mūdus reddidit absolute perfectior, quo potissima pars & caput totius Mundi perfectius euasit: sed potissima pars & caput totius Mundi est natura rationis particeps, & imago Dei, videlicet, communitas Angelorum & hominum: hæc autem perfectior euasisset, si nullus Angelorum cecidisset; similiterque si primi parentes, & cæteri posterij seruassent innocentiam, & originalem iustitiam: ergo Mundus foret absolute perfectior absque peccato. Confirmatur 1. potissimè namque Virtutes, quas Deus colligit ex permissione peccatorum, potuissent à Deo causari non inferiori, sed alicui gradu perfectionis absque peccato. Nam seruati in Dei obsequio & amore, profundissima diffidentia sui & humilitas, compassio fragilium, gratitudo in Deum, & alia similes in Beatissima Virgine, & in anima Christi D. perfectissimè fuerunt absque vilo peccato.

Confirmatur secundò. Nam & August. lib. 3. de libero arbitrio cap. 5. propè medium ingenuè facetur. *Meliorum esse creaturam, que quamuis habeat liberam voluntatem, Deo tamen semper infixa, numquam peccauerit.* Quod aliis verbis iterum atque iterum repetit in eodem capite, & lib. 1. contra aduersarium Legis & Prophetarum, capite 14. post med. & lib. 1. de Genesi ad litteram cap. 6. & sequentibus. Igitur Vniuersum fuisse absolute melius & perfectius; si nulla profus peccata committerentur, & omnes perseuerarent in gratia, vel saltem si pauciora peccata committerentur, ac plures in gratia perseuerarent. pluresque fuissent prædestinati, vt peruenirent ad altissimum gradum felicitatis æternæ.

Quintum argumentum, quia saltem, si concedamus, non fuisse defecturum Vniuerso, summum illius bonum, quod est Incarnatio, & omnes virtutes & perfectiones humanitatis vnitæ, nec nõ Beatissimæ semper Virginis, licet nullum committeretur peccatum: aut saltem si nostra cogitatione Mundum præcindamus ab illis bonis: remanebit Mundus imperfectior, vt modò est peccatis infectus, foret autem perfectior absque peccatis.

Sextum. Illud bonum, quod Deus innata sibi inclinatione præoptat, & antecedenti voluntate desiderat, est simpliciter perfectius, quam quod vult consequenti voluntate, quasi coactus. Sed totius Mundi perseuerantia in gratia & obseruatione diuinæ legis, nec non æterna gloria, est bonum, quod Deus vult antecedenti voluntate, iuxta illud 1. Timoth. 2. *Vult omnes homines saluos fieri, cum è contrario permissio peccati; iustitiæ punitiæ exercitiū, reprobatio, & alia bona, quæ peccatum supponunt, non nisi consequenti voluntate, quasi coactus Deus velit: ergo Mundus foret simpliciter perfectior, si omnes homines & Angeli perseuerarent in obedientia Dei, & consequerentur gloriam æternam.* Minor satis constat ex dictis tota disp. 19. & 20. de volūt. Dei.

Septimum argumentum. Quia licet Vniuerso defuisset peccatum, non defuissent bona, quæ colliguntur ex peccato; Nam in Christo D. fuisset nihilominus animi præparatio promptissima ad redimendos peccatores, & subeundam mortem, offerendo se in sacrificium Patri, si foret opus, similiter in hominibus iustis fuisset animi

animi præparatio ad subeundum martyrium, si daretur occasio ad poenitendum, si peccaret ipsi, & ad poeniendos alios, si digna scelera committerent. Idem intellige de aliis bonis.

Octauum. Quod excedit perfectione substantiali & per se, id absolute perfectius est, quam quod excedit perfectione accidentali & per accidens: sed omnino reiecto peccato, mundus excederet perfectione substantiali & per se: nunc autem excedit tantum accidentali perfectione & per accidens: ergo foret absolute perfectior mundus absque vilo peccato. Minor traditur à S. Bonauent. & aliis Doctõribus referendis sect. sequenti initio.

Nonum argumentum. Quoniam ad illas minores, & accidentarias perfectiones colligendas, sufficerent pauciora peccata: ergo saltem fuisset mundus absolute perfectior, si pauciora peccata committerentur. Antecedens probatur; nam ad ordinem, integritatem, comparationem boni cum malo, iustitiæ ostensionem satis essent mille peccata, vel mille reprobii.

Decimum. Licet concedamus, Deum optimo semper modo providere; non sequitur mundum esse de facto perfectiorem, quam foret, si nullum peccatum committeretur. Potest enim quandoque melior esse prouidentia modus, eo quòd sit suauior & conformior rerum naturis; quamuis effectus sequutus non sit melior. Sicut melior est prouidentia modus, quo permittitur mors innumerabili infantium absque remedio peccati originalis: sed effectus in eis sequutus, non est melior.

Vndecimum argumentum. Quia Hierotheus & ex eo Dionys. capite quarto, de diuinis nominibus, tanquam inconueniens infert, quod erit malum ad omnes, id est, ad Vniuersi perfectionem conferens, atque ita sentire Dionysium, quòd malum non conferat ad perfectionem Vniuersi, notat S. Thomas supra quæst. 19. artic. 9. ad 2. & alij Scholastici citati & citandi.

SECTIO IV.

Perfectius redditur Vniuersum permissione peccatorum.

TOT ac tam difficilibus argumentis non obstantibus, sit conclusio. Minus perfectus euasisset mundus; si nulla permittentur peccata: nunc autem euasit perfectio occasione peccatorum. Hæc est communis sententia Scholasticorum. Eam docet sanctus Thomas in præfati quæstione 22. articulo secundo, ad secundum, & infra quæst. 48. artic. 2. ad 3. & libro 3. contra Gentes, capite 71. præcipuè num. 5. & de potentia quæst. 3. artic. 6. ad 4. Quibus consonat lib. 1. sentent. dist. 44. art. 2. ad 5. & 1. parte quæst. 49. art. 2. corpore. Fusiùs eandem conclusionem docent Alexand. prima parte quæstione 38. mem. 4. initio, & art. 1. & q. 40. memb. 3. Albertus 1. parte quæst. 27. de malo membro 5. ad 1. & quæst. 67. memb. 1. col. 2. & 3. & lib. 1. sentent. dist. 44. apud Carthusianum citandum, S. Bonauent. 1. dist. 46. art. 1. quæst. 6. corpore, Ricardus eadem quæstione & articulo; Carthusianus cum Egidio & aliis eadem distinctione 46. quæstione tertia. Caiet. prima parte quæst. 22. articulo secundo circa solutionem secundi argumenti, vbi quidam alij expositores satis

significat eandem conclusionem; Marfilii lib. 1. quæst. 46. art. 1. Ferrariens. autem lib. 3. contra Gent. cap. 71. col. 3. §. ad secundum, limitat, vt modò Mundus sit perfectior extensiuè, sed sine peccatis fuisset intensiuè perfectior.

Probat 1. quia Deus de facto semper & infallibiliter eligit, & facit opus, quod est simpliciter optimum comparatione totius Vniuersi: sed elegit de facto Vniuersum, in quo permitterentur peccata, vt illorum occasione colligeret maiora bona: Hoc igitur Vniuersum est optimum, & consequenter est perfectius, quam foret, si Deus nulla peccata permitteret. Maior & Minor constant ex præcedenti tomo de Voluntate Dei tota disputatione nona, & decima. Quapropter omnia ferè testimonia Scripturæ, Patrum, & Scholasticorum ibi ponderata, possent adduci ad probationem istius conclusionis.

Secundò probatur ex Ecclesiaste capite tertio. *Didici, quod omnia opera, quæ fecit Deus, perfererent in perpetuum; non possumus eis quidquam addere, vel auferre, quæ fecit Deus, vt timeatur.* Id autem non solum intelligitur de additione secundum rem, sed etiam de additione secundum inuentionem & cogitationem, ita vt nihil melius, aut sapientius cogitari vel dici possit: cum igitur ita prompta, frequensque cogitatio mentibus hominum inciderit, de remouendis culpis, addendæque perseuerantia virtutis, qua Mundus redderetur perfectior: consequens est præcipuam intentionem Ecclesiastes dirigi ad has cogitationes comprimendas.

Ideo Olympiodor. tomo 1. Biblioth. in eius loci commentario. *Sciendum, inquit, est, hæc, quæ Olympiodor. videntur, esse veluti symbola spiritualium rerum. Quare si sine spectes, ob quem facta sunt, omni profus carere defeltu.* Finis autem ostenditur illis verbis: *Quæ fecit Deus, vt timeatur, nimirum, veneratione, admiratione, & reuerentia diuinæ sapientiæ, bonitatis & omnipotentis, ne quis audeat non modò reprehendere, sed neque minis perfectum putare, quam quod occurrerit ipsius ingeniolo.*

Sapienter igitur August. lib. 1. contra aduersarium legis & Prophetarum cap 14. post medium ait: *Quibus autem videtur, sic hominem fieri debuisse, vt peccare nollet, non eis displiceat sic esse factum, vt non posset peccare, si nollet. Numquid enim, si melior esset, qui non posset peccare, ideo non benefactus est, qui non posset peccare? Aut verò vsque adeo desipiendum est, vt homo videat, melius aliquid fieri debuisse, & hoc Deum vidisse non putet, aut putet vidisse, & credat facere noluisse, aut voluisse quidem, sed minime potuisse? Avertat hoc Deus à cordibus piorum.* Hic scilicet est modus quo Ecclesiastes dixit: *Nec possumus eis quidquam addere vel auferre.* Confirmatur nam vt idem Augustinus ait lib. de Quantitate animæ capite trigesimo tertio explicans quartum gradum animæ in fine: *Dei iustitia factum est, vt non modò sint omnia, sed etiam sic sint, vt omnino melius esse non possint.* Possunt autem esse sine peccato; ergo non esset melius, si omnia essent sine peccato.

Tertiò probatur Ecclesiastici cap. 33. *Contra malum bonum est, & contra mortem vita: sic & contra virum iustum peccator. Et sic inuenire in omnia opera Altissimi, duo & duo, & unum contra unum.* Mens enim Ecclesiastis fuit, inde commendare perfectionem diuinorum operum, quia

1 Affirmans sententia.

2 Fundamentum primum s. Thomæ.

3 Secundum.

4 Tertium.

5 Confirmat. 1.

6 Secundum.

7 Confirmat. 3.

1 Quartum fundamentum.

2 Confirmat. 1.

3 Secunda. August.

4 Quintum.

5 Sextum.

6 1. Tim.

7 Septimum.

10 Octauum.

11 Nonum.

12 Decimum.

13

2 Probatio prima, quia Deus eligit optimum.

3 Ecclesiast. 3.

4 Olympiodor.

5 August. Sic habet.

6 Ecclesiast. 33.

Augustin.

quia non tantum inter homines, sed etiam inter alias res contrarietas inueniatur ad perfectionem Vniuersi. Quod ita ponderauit Augustin. lib. 11. de Ciuit. c. 18. initio. *Nec enim Deus vllum non dico Angelorum, sed vel hominum crearet, quem malum esse futurum prescisset, nisi pariter nosset, quibus eos bonorum vobis commodaret; atque ita ordinem seculorum tamquam pulcherrimum carmen etiam ex quibusdam quasi antithesis honestaret.* Postis autem exemplis oppositorum, adiungit: *Sicut ergo ista contraria, contrariis opposita, sermonis pulchritudinem reddunt: ita quadam non verborum, sed rerum eloquentia contrariorum oppositione seculi pulchritudo componitur. Apertissime hoc positum est in libro Ecclesiastico, hoc modo: contra malum bonum est, &c. Notandum est autem nomine seculi; & ordinis seculorum, significari creaturarum Vniuersitatem ad cuius pulchritudinem dicitur etiam eos Angelos aut homines pertinere, quibus oblatio permittitur, & redditur aeterna damnatio. Huc etiam pertinet elegans & copiosa contrariorum enumeratio, tam in naturalibus, quam in moralibus ac liberis, siue bonis, siue malis, quam ad providentiam diuinam laudem proponit Clemens Romanus lib. 8. Recognition. quatuor paginis ante finem.*

Confirmatur 1. nam vt idem August. ait in Enchirid. cap. 10. & 11. *Ex omnibus consistit Vniuersitatis admirabilis pulchritudo. In qua etiam illud, quod malum dicitur, bene ordinatum & suo loco positum, eminentius commendat bona, vt magis placeant & laudabiliora sint, dum comparantur malis. Nec enim Deus omnipotens (quod etiam infideles fatentur, verum cui summa potestas) cum summe bonus sit, vilo modo sineret mali esse aliquid in operibus suis, nisi vsque adeo esset omnipotens, & bonus, vt beneficeret etiam de malo.* Compara priora verba cum posterioribus, vt videas etiam agere de malo culpa comparatione totius Vniuersitatis, vt maior in ea pulchritudo confurgat. Quod recipitur a Magistro & communiter Scholasticis 1. sen. dist. 46. cap. *Quod verò, Clarior autem suam mentem expressit August. infra ca. 27. dicens: Melius enim iudicauit, de malis, bona facere, quam mala nulla esse permittere.*

8. Mala esse, mala sunt, in quantum mala sunt, non sint bona: tamen vt non solum bona, sed etiam sint & mala. bonum est. Nam nisi esset hoc bonum, vt essent & mala, nullo modo esse sineretur ab omnipotente bono. Quod ab Augustino dictum in Enchirid. capite 96. de permissione peccatorum rectè declaratur a Magistro, & communiter Schol. 1. senent. distinctione 46. capite *Qui enim.* Consequens igitur est esse bonum, vt Deus, non modo faciat bona, sed etiam permittat ab hominibus & demonibus fieri mala. Hoc autem non esset absolute bonum, si minueret absolute decorem & perfectionem diuinorum operum: dicit enim malum, qua ratione perfectionem simpliciter minueret.

9. Probatum quatuor, quia comparatione cuiuscumque totius integritas omnium partium, ac virium & potentiarum est maior perfectio, quam multiplicatio, vel augmentum praestantiorum partium, aut potentiarum, deficientibus illis, quae minus perfectae sunt; sed quadam partes ac potentiae minus perfectae deficerent Vniuerso; si non permitterentur peccata: ergo comparatione Vniuersi talium partium ac potentiarum integritas est maior perfectio, quam multiplicatio, vel augmentum gratiae, vel donorum, quae forent sublato peccato.

rum integritas est maior perfectio, quam multiplicatio, vel augmentum gratiae, vel donorum, quae forent sublato peccato.

Ponderat hanc rationem Augustin. variis in locis. Nam libro tertio de libero arbitrio capite quinto, non longe à principio, sic vtget acculatorum diuinorum operum: *Illud quoque moneo, caueas, ne forte non dicas quidem, melius fuisse, vt non essent, sed dicas aliter fieri eas debuisse (videlicet animas absque peccato debuisse fieri.) Quidquid enim tibi vera ratione, melius occurrit, scias fecisse Deum tamquam bonorum omnium conditorem. Non est autem vera ratio, sed inuidia infirmitas, cum aliquid melius faciendum fuisse cogitauerit, iam nihil aliud inferius velle fieri, tamquam si perspecto caelo, nolles terram factam esse vnquam omnino.*

Inferius autem ostensis plurimis vilitatibus, & pulchritudinibus terrae, demonstrat fuisse melius, non repleti totum Vniuersum caeli substantia, sed in eo terram quoque produci. Vnde repetit: *Nec enim tu potes aliquid melius in creatura cogitare: quod creatura artificem fugerit. Et paulò inferius: In eo plerique homines errant, quia meliora cum mente conspexerint, non in sedibus perfectam rotunditatem, ratione comprehendens, stomachetur, quod talem in nuce non inuenit. Quod exemplum & alia praesenti rationi coaptat.*

Idem lib. 11. de Genes. ad lit. postquam in capite septimo, initio & in medio concessit, meliorem esse naturam, qua omnino peccare nolit, sequenti capite octauo sub initio, eorum multitudine, qui dicebant: *Talem faceret hominem, qui nollet omnino peccare, ita redarguit: cum aquare volunt genera bonorum, numerum minuunt, & immoderate augendo vnum genus alterum tollunt. Quis autem hos audiret, si dicerent, quoniam excellentior sensus est videndi, quam audiendi, quatuor oculi essent, & aures non essent? ita si excellentior est creatura rationalis, qua Deo subditur, &c. Quis recte intelligens dicat, talis esset ista, qualis illa, nec videat se nihil aliud dicere, quam non esset ista sed sola esset illa? Eandem rationem repetit capite decimo, quibus defendit libro primo contra Aduersarium legis & Prophetarum capite decimo quarto, & libro de natura boni, capite trigesimo secundo, 33. & 37.*

Vniuersale verò fundamentum, videlicet, ad perfectionem Vniuersi pertinere, vt non excludantur minora, propter multiplicanda, seu amplificanda maiora bona, tradit etiam libro octuagesimo tertio quaestionum, quaestione quadragesima prima, quadragesima secunda, & 53. & lib. 11. de Ciuit. cap. 22. vbi potissimum est notandum exemplum supercilij, quod si radatur, quam prope modum, nihil corpori, & quam multum detrahatur pulchritudini.

Quinto probatur: nam Augustinus alij Patres nonnulli sequuntur inter quos Hugo Victorin. de Sacramentis fidei lib. 1. part. 4. cap. 23. parum à principio. *Non debet, ait, in compensatione minoris boni, impediri quod maius est bonum ab illo, qui optimus est. Et diximus quod maius bonum est esse bonum ex malo & bono, quam ex solo bono. Permitti itaque mala debuerunt, vt essent; quoniam vt essent, id bonum erat, ex quibus bonum futurum erat. Bonum erat, vt essent mala, intellige, permissionem*

Peccata permittere bonum est.

15 Durius loquitur Hugo.

16

17 Humana voluntatis sumitur gubernatio permissione peccatorum.

18 Deficiente peccato incarnatione deficiet.

nem illorum esse bonam. Dicit autem principium istius rationationis à cap. 17. in quo & sequentibus ostendit, esse maius bonum vniuersale, quam id quod in parte constat; atque vniuersale bonum procedere non solum ex his, quae per se bona sunt, sed etiam ex his, quae in se ipsis non sunt bona, sed ex illis colliguntur bona.

Durius, quam par erat loquitur Hugo tam in illis capitibus, quam in summa sententia. ca. 13. cum dicit, Deum velle, vt sint mala, quod impugnatum est tomo praecedenti de Volontate Dei disp. 26. sect. 2. Nunc autem accipimus ex eo cap. quod verum est: ait enim paulo post med. *Quid enim melius est esse, an ea, quae sunt bona in se tantum, an ea, quae si non sunt bona in se, tamen ad aliud sunt bona?* Loquitur autem de peccatis. Et ad finem eiusdem capituli ratione reddens, ob quam aliquibus hominibus praecipit Deus ea, quae non vult efficaci voluntate ab illis impleri, ait. *Licet bonum sit istud quod praecipitur ei, non tamen bonum Vniuersitati: & quod prohibetur, licet illi malum sit, bonum est vniuersitati. Et quia maius bonum est, quod totius, quam quod partis est; & minus malum, quod vnius partis, & maius quod totius: ideo quod bonum est vni, & non vniuersitati, non vult esse: & quod malum est vni, & bonum vniuersitati, vult esse; (scilicet sola voluntate permittendi) ne bonum vniuersitati impediatur. Nihil enim sit, quod vniuersitati bonum non sit: quamuis iudicia Dei nobis occulta sint.*

Anselmus in Elucidario columna quarta de malis angelis ita loquitur: *Cum Deus presciverit eos tales futuros, quare creauerit eos. Propter ornatum sui operis, vt enim Pilor nigrum colore subternit, vt albus vel rubens pretiosior sit, sic collatione malorum iustis clariores sunt. Et longè inferius multò propius ad medium quam ad principium. Quidquid mali, vel peccati agitur, totum in laudem Dei vertitur, & ideo in omni creatura Dei nihil mali esse, vel fieri comprobatur, nihil prout est creatura Dei.*

Sextò, quia suauis gubernator hominum libertas permittendo peccata, quam si nulla permitteretur. Quia licet ad statum vltimae felicitatis & patriae conuenientior sit confirmatio in bono; nihilominus ad statum viatorum fait conuenientius communiter omnes (paucissimis exceptis) esse relictos in manu consilij sui cum indifferentia non solum physica, sed etiam moralitatem ad bonum, quam ad malum. Haec enim indifferentia naturalis est, nec nisi supernaturaliter confirmatur in bono. Quae ratio valde confirmabitur sect. sequenti solutione ad 9. argumentum.

Septima ratio sit, quia si peccatum non permitteretur; defuisset vniuerso summum bonum Incarnationis: vel saltem defuisset summum bonum ostensionis perfectissimae omnium attributorum, perfectissimum exercitium omnium virtutum, excellentissimumque sacrificium Deo pro nobis oblatum, quae omnia per mortalem vitam, & passionem Christi Domini consummata sunt. Consequenter autem defuisset Vniuerso Beatissima semper Virgo: defuissent etiam abundantiora dona gratiae, multis hominibus ea occupatione collata, vt vbi abundauit delictum, superabundaret & gratia; idque propter infinita merita Redemptoris & ad eius gloriam accidentalia augendam. Quam rationem Scholastici supra citati non immerito corroborant.

verbis Gregorij. *Felix culpa, quae talem meruit Gregorius. habere Redemptorem.*

Octaua ratio considerat Vniuersum prout essentialiter destinatur ad ostendendam Dei attributa, & augendam eius gloriam; tanquam speculum, in quo relucet diuinae perfectiones. Quam admodum igitur vitreum speculum stanno terminatum & opacatum, perfectius est in ratione speculi, quam foret argenteum, vel aereum speculum; etiam pretiosis lapidibus ornatum; idque non obstante viliori pretio vitri, & stanno: sic etiam Vniuersum quoniam essentialiter, atque potissimum est destinatum, vt sit speculum diuinorum perfectionum; tanto perfectius est, quanto melius earum similitudines reddat humanis mentibus. At multò melius eas reddat, quantum umbra peccatorum terminat & opacat creaturam virtutes capaces luminis & splendoris.

Imprimis enim occasione peccatorum Deus melius ostendit supremum dominium suorum donorum, debilitatem humanarum virium, gratiam summo opere gratuita, eximiam misericordiam, patientiam, longanimitatem, clementiam, amorem virtutis, odium peccati, iustitiam distributivam, & puritatem, ac praeter ceteris omnibus eximiam potentiam, sapientiam, & bonitatem, quae sciat, velit, ac possit, ex malis bona colligere, quamque nulla malitia vincere possit. Haec attributa singula clarius ostendi reprobatorum occasione. fusè probabitur, quando fuerit exponenda causa reprobationis in generali, tomo seq.

Nunc verò, quod istam praedestinatorum peccata sint occasio manifestandi magis attributa Dei, canit Ecclesia dicens: *Deus qui omnipotentiam tuam parcendo maxime, & miserando manifestas.* Petrus Chrysologus sermone 97. de parabola zizaniorum post med. *Maini, inquit, est repare perditam, quam ille se referuare.* August. 8. confessionum cap. 4. post medium. *Plus; inquit; hostis vincitur in eo, quem plus tenet; & de quo plures tenent.* id est in eo, qui grauioribus peccatis tenetur, & qui pluribus est scandalum, & occasio peccandi, quando conuertitur ad Deum, plus vincitur diabolus. Dominium autem simul & potentia manifestatur, Sapientiae 12. *Ob hoc quod omnium Dominus es omnibus te parcere facis, & post pauca: Tu autem dominator virtutis cum tranquillitate iudicas, & cum magna reuerentia disponis rios; subest enim tibi cum volueris, posse.*

SECTIO V.

Argumentorum solutione roboratur & ampliat conclusio praecedentis sectionis.

Ad argumenta posita in sect. 3. respondetur. Ad 1. cum ex aliis locis adductis sect. praeced. pro conclusione satis constet, S. Thomam rectè sensisse de maiore perfectione Vniuersi, resultare ex permissione peccatorum; dicendum est, vel sententiam mutasse, vel potius in eo loco tantum non voluisse, quod Vniuersum genus humanum foret perfectius; si omnes propria sponte illi communi perfectione inop peccassent, sicut dicitur in solutione ad 6.

Ad secundum responderet Malus, iuxta bona posita, reddunt ea contenta debilitata non tantum secundum apparentiam, sed etiam secundum existentiam duplici ratione. Prima est, quoniam ipsamet apparentia conducit ad existentiam, quantum melior cognitio, suauiori modo copatur biliora, experientia, per quam penetratur, profundius debili

19 Vniuersum diuinorum perfectionum speculum.

20 Deus occasio peccatorum melius suas perfectiones ostendit.

21

Chrysologus.

August.

Sapient. 12.

2

Ad secundum. Mala iuxta bona posita reddunt ea contenta debilitata non tantum secundum apparentiam, sed etiam secundum existentiam duplici ratione. Prima est, quoniam ipsamet apparentia conducit ad existentiam, quantum melior cognitio, suauiori modo copatur biliora, experientia, per quam penetratur, profundius debili

debilitas virium humanarum, necessitas gratia, dignitas & excellētia virtutis ob difficultatem & victoriam ac sublimitatem virtutis Dei, seruantis thesaurum in vasis fictilibus; ex qua profundiori notitia, plerique alij consequuntur effectus, eo ipso pertinentes ad perfectionem Vniuersi, quoniam hominem perficiunt, quantum ad virtutes intellectus & voluntatis. Secunda ratio est, quoniam alia pleraque bona colliguntur independentē à relucētia, quæ confurgit ex collatione bonorum cum malis. Cuiusmodi sunt Redemptio, ostensio diuinæ misericordiae, iustitiae, & clementiae, martyriū, penitentia, fidei, & spei & eximiae charitatis exercitia, cæteraque permulta.

Ad 3. negatur antecedens, & ad eius probationem respondetur. Innocentia, secundum se considerata, maius bonum est; cæterum in ordine ad Vniuersum, & ad eius integritatem, suauitatem, ordinem, ac proportionem, maius bonum est collectio multarum virtutum & donorum, quæ non essent, nisi supposito peccato propter rationes dicendas ad argumentum quartum.

Ad 1. confirmationem consequentia negatur. Ratio disparitatis est, quoniam Vniuersum, siue Mundus constituitur collectione rerum omnium: vnde fit ad eius integritatem pertinere quaslibet res, & quaslibet virtutes etiam minus perfectas. Quæ tamen non pertinent ad integritatem vniuersi cuiusque hominis singularis, quoniam nullus hominum constituitur collectione rerum omnium. Adde discrimen aliud, quoniam homo deficiens ab innocentia per peccatum, totus redditur deterior, & odio dignus, nec possumus assignare partem aliquam hominis, quæ reddatur perfectior occasione peccati, quamdiu peccatur. Mundus autem plurimis partibus constat, quarum aliqua perfectiores redduntur occasione peccantium. Denique Mundus non peccat, sed hic aut ille homo in Mundo: ideo comparatione Mundi minus malum est peccatum, quo tollitur innocentia huius vel illius hominis, comparatione cuius est summum malum, quoniam ipse est, qui peccat.

Ad secundam confirmationem Respondeo, Negando consequentiam & similitudinem. Constabit autem dissimilitudo, si distinguas duo genera rerum, quorum aliud non exigit plures partes heterogeneas, siue diuersæ rationis; cuiusmodi sunt corpora inanimata & statua illa, quæ proponitur vt exemplum in argumento. Talia namque corpora nec perfectiora redduntur, nec pretiosiora per additionem rerum minoris valoris & perfectionis; si per illas excludatur alia res maioris valoris & perfectionis. Aliud genus rerum essentialiter exigit plures partes heterogeneas: cuiusmodi sūt omnia viuētia, & potissimum animalia. His enim perfectio crescit additione partium minus nobilium: redderentur autē monstrosa, turpia, & imperfectissima; si partes ignobiles detraherentur, licet maior quantitas adederet de nobilioribus partibus. Foret enim turpissimus & imperfectissimus equus, ablatis pedibus, licet Deus eorum loco multiplicaret quatuor, vel plura capita, vel vnicum caput decuplo maius tribueret. In quo non solum defecit pedum, sed etiam capitis magnitudo propter se solum, pugnaret contra perfectionem & pulchritudinem; quoniam deficeret à debita simmetria & proportionē, cum cæteris partibus.

Quin etiam in rebus artificialibus idem in-

Ad tertium. Innocentia secundum se melior potentia.

Solutio confirmatio prima.

Solutio 2. Duplex generum rerum, & partium.

tueri licet. Nam si rotundam figuram præferens quadrata, velis omnes lapides in ædificio ponere rotundos, nihil efficies; si autem velis saltem eos rotundos, qui vestibuli superficium ornant, esse rotundos, aut nullum esse lapidem angularis figuræ; totam ædificij pulchritudinem confundes. Nunc igitur quoniam Vniuersum est illa res, quæ supra cunctas possibile essentialiter exigit omnes partes diuersæ rationis: multum decoris ac perfectionis illi detraxisset Deus; si detraxisset eas perfectiones, quæ supponunt peccata, quamuis alias perfectiones incomparabiliter maiores augetet, aut multiplicaret. Quin etiam eorum multiplicitas, & augmentum, quoniam esset incommensuratum, & improporionatum cæteris partibus Vniuersi, tantò redderet turpius Vniuersum quanto maius esset.

Ad tertiam confirmationem solutio constat ex dictis. Illa namque limitatio Ferrarientis est contra veritatem, & contra mentem S. Thomæ. Nam apud illum (sicut etiam apud Augustinum locis citatis in sectione præcedenti) bonorum omnium integritas non modo maiorum, sed etiam minorum, est absolute maius bonum Vniuerso similiter maius bonum est ordo, & commensuratio proportionata bonorum; quam improporionatum augmentum eorum, quæ sunt maiora bona. Sic enim non esset intensius perfectior equus, habens quatuor oculos sine auribus; sed absolute dicendus esset imperfectior, quam habens duos oculos, & duas aures; licet aures sint oculis imperfectiores.

Ad quartum respondetur. Primò distinguendo Maiorem. Mundus enim eo bono redditur absolute perfectior, quo potissima pars, & caput illius euadit perfectior, seruata proportione & commensuratione cum cæteris partibus, & reuera integritate cunctarum partium Vniuersi. Cæterum si desit integritas, aut commensuratio, Mundus erit absolute minus perfectus, licet illius caput euadat perfectius, prout consideratur per se solum. Respondetur 2. Maior Mundi perfectio prout est opus Dei, essentialiter consistit in eo, quod perfectiorem afferre possit notitiam diuinorum attributorum. Hæc autem notitia foret imperfectior quantum esset ex parte diuinorum operum, excitantium ad illam, si nullus Angelorum, aut hominum peccauisset, omnibus in Dei obedientia perseverantibus: sicut explicatum fuit ad finem præcedentis sectionis.

Ad primam confirmationem respondetur. Illæ virtutes per ordinariam prouidentiam, magis conformem humanis mentibus & affectibus, non potuissent à Deo causari, nisi in gradu inferiori: nec expedit extra ordinariam & magis superiorem, ac superabundantem gratiam, nisi rariùs communicari. Ad secundam confirmationem respondetur. In eisdem locis Augustinus docet esse melius, atque perfectius creari substantiam vtramque non solum illam, quæ nunquam peccauerit, sed etiam illam, quæ præcisebatur, esse peccatura. Verba Augustini posuimus sectione præcedenti probatione quarta.

Ad quintum respondetur. Etiam dato casu, quod Verbum incarnaretur, licet nullum peccatum committeretur, & omnes illæ perfectiones communicarentur Mundo: nihilominus defuissent alia perfectiones, quæ supponunt peccata & pertinent ad integritatem Vniuersi, & ad eius decorem, ordinem pulchritudinem, ostensionem maiorem

Mundus pars diuersæ rationis exigis.

Oculi auribus perfectiores.

Mundi maior perfectio in quo posita.

Ad primam confirmationem.

Ad secundam.

Ad quintam.

maiores attributorum, magis suauem, & magis accommodatam rerum naturis gubernationem; vt probatum est sectione præcedenti.

Ad 6. Maior est absolute vera, sed indiget explanatione, qua falsitatis illatio caueatur. Quod enim Deus innata sibi inclinatione, atque voluntate antecedente præcipit, illud est simpliciter perfectius & melius, præcisè prout obtineri posset per media, quæ per antecedentem voluntatem offeruntur. Nihilominus quod vult consequenti voluntate, simpliciter est perfectius, & melius ex suppositione, quod non obtineret obiectum voluntatis antecedentis per ea media, quæ sola vult offerre. Nec alia ratione quasi coacta dicitur voluntas consequens; nisi quatenus ex suppositione resistētia libertatis humanæ, simpliciter melius est ea facere, quæ sunt obiecta voluntatis consequentis. Quapropter sicut Deus innata sibi propensione per antecedentem voluntatem præcipit omnium hominum & Angelorum perseverantiam in obseruatione diuinæ legis, nec non æternam gloriam; sed non aliter, nisi prout obtineri potest hic finis per media, quæ Deus offert, permittendo liberam resistētia illorum, qui voluerint resistere: ita simpliciter perfectius, & melius est eorum resistētia & peccata permittere, ex suppositione quod liberè se determinant ad illa; & ex illis peccatis maiora bona colligere per voluntatem consequentem: ad quam propterea quasi compulsus adigitur Deus, quoniam hoc est melius bonum ex suppositione culpæ, quam ipse vellet potius non committi, proptereaque prohibet, ac pœnas minatur.

Consequens voluntas quæ ratione coacta.

Ad septimum.

Virtutum summa perfectio.

Ad octauum.

Ad nonum. Tantorum peccatorum permisso ad colligenda maiora bona necessaria.

Galat. 3.

Scientia Dei disputatione 66. sectione secunda. Secundò, quia prauorum & infidelium hominum multitudo prærequiritur ad frequentes, ac rigidissimas persecutiones, & tormenta Sanctorum, & ad vehementiores tentationes, ac difficultates, retrahentes à virtute, quarum victoria sit excellentioris fortitudinis & constantiæ. Vehementissima namque tentatio, difficultatque confurgit ex tanta multitudine infidelium, & iniquorum, impune peccantium in hoc sæculo, atque diuitis eorum & potestate contra fideles, & iustos insultantium. Quoniam enim humane ignorantia pœna sit, & vehementer propensa, vt instar pecorum, sequatur multitudinem, & amet illi placere, & cum illa versari pacificè; requiritur eximia fidei lux, & constantia, vt ab impiorum multitudine recedat. Diximus alias rationes tomo præcedenti de voluntate Dei, disputat. 10. sect. 8. & dicemus suo loco tractantes rationem reprobandi tantam multitudinem hominum, tomo sequenti.

Ad decimum respondetur. Licet ex optimo prouidentia modo circa vnam, aut alteram partem Vniuersi seruat, non sequatur illam partem esse perfectiorem in se ipsa: nihilominus ex optimo prouidentia modo, seruatō circa totum Vniuersum, rectè sequitur, Mundum esse perfectiorem: quoniam infinita sapientia atque omnipotentia Dei, nouit, & potest, suauitatem & conformitatem cum rerum naturis ita temperare, vt non impediatur, sed potius promoueat, & auget perfectionem Mundi totius, quoad integritatem & ordinem omnium bonorum, quorum collectione constituitur: sicut probatum est. Erit autem illa prouidentia modus optimus, qui has omnes perfectiones fuerit assecutus. Adde quod ipse modus prouidendi suauior & melior, numerari potest inter effectus prouidentia, quibus Vniuersum redditur perfectius. Modus enim conseruandi & gubernandi creaturas, est modus operationis transeuntis, receptus in ipsis creaturis, ideoque perficit Vniuersum.

Ad undecimum respondetur. Peccatum ad Vniuersi perfectionem pertinet, non per se, sed omnino per accidens, contra suam innatam inclinationem ad oppositum sibi finem rectorum per Dei omnipotentiam. Atque ita communiter Scholastici locis citatis in præcedentibus sectionibus intelligunt prædictam sententiam Dionysij. Permissio verò peccati bona est, & per se conferens ad perfectionem Vniuersi, vt ostendimus præcedenti tomo de voluntate Dei disp. 26. sect. 6. & 7. Vnde Dionysius in eodem capite 4. propè finem efficaciter probat, meliorem esse prouidentia modum, quo peccata permittuntur, & conuertuntur ad priuatum vel communem vsum Vniuersi: cuius verba retulimus alibi.

SECTIO VI.

Materiales actiones peccatorum peculiari modo subiunguntur diuina prouidentia.

MODVS, quo diuina prouidentia gubernat materiales actiones peccatorum, medius est inter gubernationem cæterarum creaturarum, & gubernationem malitiæ, siue formalis rationis peccati. Quamuis enim cum omnibus conueniat præsentia materialium actionum, siue sub esse possibili, siue quantum ad actualem

17

Ad decimum.

Quis modus prouidentia optimus.

Ad undecimum. Peccatum per accidens Vniuersi per se.

Modus gubernandi materiales actiones peccatorum mediū.

existentiam, & contingentem veritatem, tam abfoluta, quam conditionate fututionis (nihil enim est bonum aut malum, pofitium aut negatum, neceffarium, aut contingens, quod diffiniam (cientiam effugiat) - nihilominus volitio, & imperium quibus conflat providentia Dei; circa materiales actiones peccatorum, quantum ab aliqua, conuenit magis cum modo providendi ceteris creaturis simpliciter bonis: quantum ad alia tamen fimilior est modo providendi & gubernandi formalem rationem malitie.

2. **Conuenientia** Providentia maliarum, & bonarum actionum. **Primo.** Dico igitur primo. Cum modo providendi creaturis simpliciter bonis, conuenit providentia materialium actionum prohibitarum, quantum ad fequentes conditiones. Primo, quoniam diuina providentia per fe postulat, offerre concursum, paratum ad omnem actionem liberam, non excipiendo materiales actiones peccatorum. Hunc autem concursum Deus offert, fupposita pascientia, qua certiffime pascit, quoniam actiones, illo dato, forent elicientes, in super pofitive atque directe intendens, concurrere ad omnem actionem, qua ratione actio est: vt explicauimus pcedenti tomo de Voluntate Dei, disp. 50. sect. 2. & 3.

3. **Secundo.** Secundo conuenit in eo quod diuina providentia per fe postulat actualiter concurrere ad eas actiones ex fuppositione, quod creata voluntate se determinauerit ad illas. Vnde tertio conueniens est, creatam voluntatem, vt pote causam secundam, exigere per fe concursum primam cause, sine quo non poffet operari: quod ipsum est materiale actionem peccati per fe subiectam esse concursui providentia diuina, & ab illo quoditate dependente. Quarto. Quilibet specifica differentia, quantumcumque fit contraria diuinae legi continet essentialiter communem ratione entis & actionis: & eo ipfo continet essentialiter eam rationem, que per fe respicitur a diuina causalitate, & consequenter etiam a providentia. Sicut enim est indiffolubilis nexus differentie particularis cum transcendentem ratione entis, & actionis: ita nexus est indiffolubilis inter diuinam causalitatem, & providentiam illius differentia.

4. **Providentia** formalis malitia, & Providentia materialium actionum conuenient. **Primo.** Dico secundo. Cum modo providendi & gubernandi formalem rationem peccati, providentia materialium actionum conuenit fequentibus conditionibus. Primo naque materialis actio quoditate contraria diuinae legi, per diuinam providentiam non est, per fe volita & intenta, nec Deus vult, vt creata voluntas eiusmodi volitiones & operationes eliciat; nec vult, vt existat, & fiant tales operationes; sed potius antecedenti voluntate vult, & intendit, vt non fiant, nec existant: quemadmodum probatum est pcedenti tomo de Voluntate Dei, disp. 33. & 35. pter alias multas fequentes.

5. **Secundo.** Secundo. Quod Deus vult ad materiale actionem peccati concurrere, non vult specifecam differentiam actionis; que realiter, & pofitive contraria est rationi, & diuinae legi sed abstrahit, ac pascit communem rationem create volitionis, & actionis, & ad eam vult concurrere vbi quaque repertatur, fimiliterque vult cetera predicata generalia, que poflunt ita pascendi a malitia, vt ex illis non fequatur neceffario; quoniam talia predicata essentialiter non repugnant rationi, nec diuinae legi. Nam alia predicata quoditate & realiter oppofita rationi, & diuinae le-

gi, Deus non vult, nisi quatenus vult generalia predicata supra dicta, que fcit, essentialiter contineri in quibuslibet realibus differentis, quantumcumque monstrosis, & vult, illas differentias permittere, & ad maiora bona ordinare: sicut fufius explicatum fuit, & probatum tomo pcedenti de Voluntate Dei, disp. 50. sect. 2.

6. **Tertio.** Tertio fupposita conditionali pascientia, qua Deus pascit quoniam peccatorum actiones elicerentur a qualibet voluntate, si constitueretur sub talibus, aut talibus circumstantiis, vult has actiones non permittere, sed illas tantum permittere. Patres enim non tantum ad formalem rationem malitie, sed etiam ad materiales actiones peccatorum permissione pertinere putant, dicentes, eas a Deo non fieri, sed permitti: quemadmodum probatum est fufe in eodem tomo pcedenti disp. 31. & 32.

7. **Materialium** peccatorum actionum pascientia. Dico tertio. Pradictus modus versandi circa materiales actiones peccatorum, permittendo potius, quam eas causando, nihil obstat, quominus Deus pascit pascit, non solum in vniuersali, sed etiam in particulari quibuslibet actionibus materialibus peccatorum: quamuis aliter illis pascit, quam actionibus totaliter bonis. Probatum primo ex Patribus. Sic enim Augustinus lib. 8. super Genes. ad lit. cap. 23. Deus, inquit, naturas creat bonitate, & voluntates ordinat potestate, vt in naturis nulla fit, que ab illo non fit, in voluntatibus autem nulla bona fit, cui non pascit, nulla mala fit, qua bene vti non poffit. Nota verbum ordinat. quod est propriiffimum pascientia, referri non solum ad bonas, sed etiam ad malas voluntates, quibus Deus non aliter pascit, nisi quatenus illis vtitur ex fuppositione, quod ab arbitrio create producantur.

8. **Probatur** primo. **August.** Vnde fequenti cap. 24. Deus, inquit, bipartito sue pascientia opere, pascit vniuerse creature, naturas, vt fiant, voluntatibus autem, vt sine suo iuffu vel pascitu nihil faciant. Malis ergo volitionibus non pascit, vt fiant, neque vt suo iuffu, vel voluntate eas faciat voluntas creata, sed vt sine suo pascitu no faciat. Praterca lib. 3. de Trinit. cap. 4. circa med. ait: Nihil enim fit vifibile & fenfibile, quod non de interiore inuifibili, atque intelligibili aula summi Imperatoris, aut iubentur, aut permittatur, secundum ineffabilem iuffum pascientiorum atque pasciarum, gratiarum, & retributionum in ista totius creature ampliffima quadam immenfuaque republica. Nota, intelligibilem illam summi Imperatoris aulam nihil aliud esse, quam Dei pascientiam iubentem, aut permittentem. Recipitur hanc sententia a Protospero in lib. sententiarum ex Augustino: sententia. 58. & a Magistro, & communiter a Scholasticis. 1. dist. 45. cap. voluntas ergo.

9. **His** conforat Augustinus lib. 5. de Genes. ad lit. cap. 20. fine dicens: Dum iniqui iustos pascere permittuntur, expofit facula que creature dum primum condita sunt, tanquam implicita indiderat: que tamen in suos curfus non explicarentur, si ea ille, qui condidit, prouido motu administrare cessaret. Obserua prouidum motum etiam circa actiones, quibus iniqui iustos pascere permittuntur.

10. **Apostolo** Petro pascit, & approbante, discipulus eius Aquila, apud Clementem lib. 8. recognit. versus finem. Eos, inquit, qui ad mala declinant, Angelis regendos pascit: his qui non per pascitiam, sed per pascitium cum Deo permanere voluerunt inuidia, & superbia vitio corrupti: dignae

ergo dignorum principes fecit. Ita tamen eos tradidit, vt non habeant potestatem in eos faciendi, quod volunt, nisi statutum sibi ab initio terminu tranfeant. Obserua primo permissionem operationis praua. Deinde pascientiam, que limitat demonis potestatem, ne faciat quantum vult mali, sed quantum expedit illi permitti propter hominum peccata. Postremo recolle doctriam eius libri octauo pagina. 4. de pascientia non modo generali, sed etiam speciali qua vult libet partium, & omnium in singulari. Nam ad huius declarationem addita est pradicta doctriam de permissione malorum.

11. **Origenes** homilia. 3. in Genes. sub init. Memento, inquit, quia nihil sine Dei pascientia geri, diximus; non sine voluntate. Multa enim sine voluntate eius geruntur. Pascientia namque est, qua procurat, & dispensat, & pascit, que geruntur: voluntas vero est, qua vult aliquid vel non vult. Quae sine voluntate Dei geruntur, & Deus non vult fieri, non sunt alia, nisi actiones contraria diuinis pascitis, eas tamen Dei pascientia dispensat, & pascit permittendo, vt fiant, non nisi tales, & cum tali mensura, & termino.

12. **Chrysostomus** 2. ad Timoth. cap. 4. homil. 8. in morali col. 2. Scito, inquit, quod omnia Deus pascit, quod liberi arbitrii conditi sumus, quod alia quide operatur, alia vero permittit: quod nihil mali vult fieri, quod non ex sola ipsius voluntate sunt omnia, sed ex nostra quoque. Mala omnia ex nostra tantum modo fiunt. Bona omnia ex voluntate nostra, & ipsius adiuuorio. Quod nihil ipsum latet: non tamen quia nihil ipsum latet, idcirco omnia operatur ipse. Vides igitur, breui linearum interuallo Chrysostomum sapius repetere, quod mala opera non fiant ex Dei voluntate, nec Deus operetur illa: nihilominus retineat certiffimum dogma. Quod Deus omnia pascit.

13. **Damafcenus** lib. 2. fidei cap. 29. ante medium distinguit opera pascientia dicens: Ea que in nobis sunt, non pascientia solum sunt, sed libera potestatis nostra, & arbitrii. Pascientia vero, hac quidem, secundum acceptationem, hac autem secundum permissionem. Secundum acceptationem sunt, quecumque sine controuersia bona sunt. Sunt & quedam secundum permissionem. Vnde collige non tantum bona subiecta diuinae pascientia, que secundum acceptationem ab illa fiunt simul cum nostra libera potestate & arbitrio; sed etiam mala opera, que permittuntur, & non fiunt, nec acceptantur per diuinam pascientiam. His consonat Nemesius lib. de anima facultatibus c. 44. ante med. cuius sententiam sub nomine Gregorij Nyfieni declarat S. Thomas lib. 3. contra Genes. cap. 90. in fine.

14. **Secundo** probatur a fortiori, quoniam a causalitate & voluntate Dei multo magis distat ratio formalis peccati, quam materialis actio peccati; sed illa distatia no obstat quominus ratio formalis peccati subiciatur pascientia, atque ordinetur ab illa (sicut probatum est fectione 1. 2. & 3.) ergo minor hac distantia materialis actionis minus obstat, quominus diuinae pascientia subiciatur, & ordinetur ab illa. Maior probatur, quia generalem rationem entis, actionis, volitionis, & cetera pradicta, que non sunt rationi contraria, Deus vult, & causat, & eo ipso concurrat etiam ad specifecam rationem actionis monstrosae: verò circa formale ratione peccati non potest Dei voluntas, neque casualitas ita versari.

15. **Probatur** 3. quidquid enim non fit casu vel fortuna, gubernatur pascientia: sed materiales actiones peccatorum non fiunt casu, neque fortuna, ergo diuina pascientia gubernantur. Minor probatur, quia quod fit casu vel fortuna, pascit intentionem & consilium & pascientiam euenit (vt constat ex dictis disp. 1. sect. 7.) sed materiales actiones peccatorum non fiunt pascit intentionem, & pascientiam & consilium Dei; sed potius eius consilio ex voluntate permittente, limitate, atque dirigente fiunt. A. Cor. 2. Hunc definitio consilio & pascientia Dei traditum per manus iniquorum interemistis. Et cap. 4. Conueniunt Herodes & Pilatus cum Gentibus & populis Israel facere, que manus tua, & consilium tuum decreuerunt fieri. Genes. 45. Non vestro consilio, sed Dei voluntate hic missus sum.

16. **Cyprianus** etiam lib. 1. epist. 3. ad Cornelium, inter principium & medium, Dei permissionem appellat voluntatem & pascientiam, quando ponderans illud Marth. 10. Nonne duo pascere esse veniunt, & neuter eorum cadit in terram sine Patris voluntate (sic enim legit ipse) ait: Cum ille neque minima fieri sine voluntate Dei, dicat, existimat aliquis summa & magna aut non scientes, aut non permittente Deo in Ecclesia Dei fieri? Celebrior est Augustini sententia in chrid. cap. 96. Non ergo fit aliquid, nisi Omnipotens fieri velit, vel sinendo vt fiat, vel ipse faciendo. Vnde Magister & communiter Scholastici 1. dist. 45. prope finem & S. Thomas supra q. 19. art. 12. colligunt permissionem appellari voluntatem: quamuis iste modus loquendi non fit proprius, sed figuratus: quia signum voluntatis appellat voluntatis nomine. Quapropter propria & communiter a Theologis vfurpanda loquuntur negare debet, prauas operationes, a Dei voluntate fieri, quemadmodum loquuntur Patres supra citati.

17. **Precedens** probatio confirmatur, quia, quod non fit pascientia, sed casu vel fortuna, non euenit semper, neque vt plurimum, sed raro (sicut ex Aristotele retulimus disp. 1. dist. sect. 7. fine) materiales autem actiones peccatorum contingunt, non raro, sed vt plurimum, imò semper eueniunt, fupposita Dei voluntate permittendi, & oblato concursu generali.

18. **Vnde** colligo & dico 4. Veriori fundamento, ac minus improprie potest concedi, materiales actiones peccatorum esse prouifas a Deo, quam conceditur esse prouifa mala fea peccata (secundum ea que diximus sect. 2. dub. 2.) quoniam in materialibus actionibus peccatorum exercet pascientia causalitatis & voluntatis aliquid, quod non exercet circa formalem rationem peccati. Obstat videtur Theodororus Ezechiel 29. ad illa verba: Et merces non est reddita ei. Per hac, inquit, declarat Deus nihil se inuito, factum iri. Duo enim pascere, inquit, esse veniunt, & vnus ex illis non cadet sine Paire vestro, qui in calis est. Quem nihil latet eorum, que fiunt. Verum alia quidem ipse moderatur, alia vero fieri permittit modo libero. Quapropter apud Theodororem hoc loco, Deus non moderatur malas operationes, quas fieri permittit modo libero. Responderet tamen illius mentem esse non ita totalem & plenam esse causalitatem & voluntatem diuinae pascientia circa prauas actiones, sicut impenditur in bonas.

19. **Dico** quinto. Diuinae pascientia circa materiales actiones peccatorum repugnat magis pascit pradeterminare ad illas, quam repugnat pascit

2. Conuenientia Providentia maliarum, & bonarum actionum. Primo. Secundo. Tertio. Quarto. Providentia formalis malitia, & Providentia materialium actionum conuenient. Primo. Secundo.

6. Tertio. 7. Materialium peccatorum actionum pascientia. 8. Probatur primo. August. 9. His consonat Augustinus lib. 5. de Genes. ad lit. cap. 20. fine dicens: Dum iniqui iustos pascere permittuntur, expofit facula que creature dum primum condita sunt, tanquam implicita indiderat: que tamen in suos curfus non explicarentur, si ea ille, qui condidit, prouido motu administrare cessaret. 10. Clement.

15. Tertio. Peccatorum actiones non fiunt casu. 16. Math. 10. 17. 18. Materialis peccatorum actiones prouifas. 19. Solutio.

physicè prædeterminare ad actiones bonas; quia repugnat non solum titulo libertatis, sed etiam horrore malitiæ: sicut probatum est tomo præcedenti à disp. 27. vsq. ad 30.

SECTIO VII.

Circa malum pœnæ quomodo versetur providentia.

REUS erit huius quæstionis resolutio, quoniam eam fufius explicuimus præcedenti tomo de Voluntate Dei, disp. 25. Mouere possent difficultatem Scripturæ loca, quæ contraria videntur verborum cortice. Quibusdam enim dicitur, Deum non velle mortem, neque mala pœnæ; cum tamen aliis dicatur esse illorum author. Sic enim Ezechiel 18. Numquid voluntatis mea est mors impij, dicit Dominus. Et cap. 33. Nolo mortem impij. Sapientia 1. Deus mortem non fecit neque latatur in perditione viuorum: creauit enim, ut essent, omnia: & sanabiles fecit nationes orbis terrarum: & non est in illis medicamentum exterminij, nec inferorum regnum in terra. E contra dicitur Deum esse authorem malorum pœnæ traditur. Deuter. 32. Congregabo super eos mala. Eccles. 11. Bona & mala, vita & mors, paupertas & honestas à Deo sunt. 2. Reg. 12. Suscitabo super te malum. Hierem. 18. Fingo contra vos malum, & cap. 11. & cap. 36. Adducam super eos omne malum, quod loquutus sum. Similia ex Isaia 45. & Amos 3. retulimus disp. 1. sect. 8. pro assertionione 2.

Facilis tamen est conciliatio, quatuor puncta continens. Primum est malum pœnæ formaliter, quia malum est, diuina providentia non potest velle, neque causare; quoniam diuina voluntas non potest amplecti aliquod obiectum, nisi propter infinitam bonitatem, tanquam propter obiectum formale: nullum autem malum formaliter, quia malum est, vt proportionatur, vt possit amari propter infinitam bonitatem. In hoc igitur puncto diuina providentia circa malum pœnæ versatur eodem modo, sicut circa malum culpæ. Secundum punctum. Malum pœnæ simpliciter Deus vult; quoniam simpliciter est ens, & iustum, nec habet essentiæ repugnantiam cum recta ratione & lege diuina.

Tertium est. Malum pœnæ diuina providentia per accidens vult, & non per se; quia præoptaret nullum eiusmodi malum inferre: sed tamen quasi compellitur ad inferenda supplicia propter bonum iustitiæ, vel correctionis, vel exercitij virtutum, vel propter alia maiora bona. Quartum punctum est, culpæ malum in eo distingui à malo pœnæ, quoniam diuina providentia neque per se, neque per accidens potest illud velle, quantumcunque summa bona sint, illius occasione colligenda, sicut vidimus sect. 1. & 2.

DISPUTATIO III.

Quid sit providentia tam naturalis quam supernaturalis.

SECTIO I.

Quæ sine controuersia sunt, præmittuntur, & aperitur status controuersia.

PRIMA supponenda sunt. Primum est, providentiam esse Dei operationem ad intra, quæ proinde non potest esse nisi intellectio, aut volitio; quoniam substantiis

spiritualibus non sunt possibiles aliæ operationes immanentes, præter intellectiones & volitiones.

Secundò. Reicitur ex hoc fundamèto modus ille loquendi potius, quam sentiendi, non satis idoneus eorum, qui providentiæ, vel prædestinationis nomine potius transeuntem operationem Dei, quam immanentem intelligunt. S. Maximus Centuria. 3. cap. 13. tomo 5. Bibliothecæ. Scimus, inquit, providentiam ea, quæ sunt continentem esse definitionem, ac legem diuinam rebus insitam, &c. Nihilominus in præcedenti cap. 12. initio providentiam accipit pro æterno principio, ex quo procedit prædicta definitio, & lex rebus insita, cum ait: Ex providentia procul dubio definitio atque lex diuina inest rebus.

Alexander Aphrodisæus lib. 1. quæstionum naturalium cap. 25 apud Iulium Sirenium lib. 4. de providentia cap. 27. duas definitiones providentiæ, tamquam ex Aristotelis mente depromptas inuenit. Prima, providere est in aliquo quouis modo mutationem, & motum propter aliquid inducere. Secunda providere est nonnulla propter alia mouere; vt eorum dicatur quispian curam & procuracionem habere, quorum gratia res alias mouet. Definitiones istæ sunt à præsentis instituto alienæ, quoniam effectum sui operationem transeuntem, quæ tamquam à causa procedit ab ipsa providentia, non interiorem & immanentem Dei providentiam definiunt: vt omittam excutere defectus alios earum definitionum.

Eadem ratione deuiant ab instituto præsentis, qui prædestinationis nomine intelligunt ipsam creatam hominis, aut Angeli transmissionem, siue ordinationem ad gloriam, quæ transmissio, siue ordinatio est obiectum, & effectus intellectiois, & volitionis diuinæ. Ratio est, quoniam secundum Doctores sacros, providentia est causa gubernationis transeuntis, & manet in mente diuina (vt in sequentibus sectionibus constabit.) Similiter prædestinatio causa est salutis æternæ, & mediorum ad eam salutem consequendam. E contra dicitur tamen motio, & quæcumque gubernatio transiens, & creata ordinatio, siue transmissio ad vitam æternam sunt obiectum intellectiois, & volitionis diuinæ. Quapropter à providentia, & prædestinatione distinguuntur; sicut obiectum, & effectus distinguitur ab actione vitali, quæ est illius causa. De hoc fufius Aureolus 1. dist. 40. art. 1.

Tertiò supponendum est, tamquam certum apud omnes, ad providentiam & prædestinationem esse requisitos actum intellectus est actum voluntatis simul, & copulatiuè sumptos. Nec enim voluntas poterit discernere, quas res, ad quos fines, per quæ media, quando, & vbi perducere conueniat; nisi per scientiam dirigatur; & consequenter non poterit voluntas discernere quibus hominibus, quæ media conferenda sint, vt efficaciter gloriam consequantur; nisi præluceat scientia proponens voluntati diuinæ tales homines, talia media, & proportionem eorum ad obtinendum finem prædestinationis. Similiter è contrariò scientia Dei proponens quascumque res, quoscumque fines illarum, & quæcumque media, per quæ possint obtineri, non erit providentia, nisi accedente decreto diuinæ voluntatis determinetur ad operandum. Nam scientia sine voluntatis beneplacito prorsus indifferens est ad causandum, vel nõ causandum; determinatur autem

SECTIO II.

Providentiam & prædestinationem in voluntate constituens prima sententia.

PRÆtermittimus eos authores, qui nihil fixum de hac controuersia constituerunt, sed nunc providentiam, aut prædestinationem appellant scientiam, nunc autem electionem, aut propositum, aut dilectionem. Sic enim Magister 1. dist. 35. sub initio: Dicitur, ait, non tantum scientia, sed etiam præscientia, vel providentia. Et paulò inferius: Providentia est gubernandorum, quæ vique eodem modo videtur accipi, quo dispositio. Interdum tamen providentia accipitur pro præscientia. Dixerat autem paulò superius, dispositionem eo differre à providentia, quoniam dispositio est tantum de faciendis, ac proinde non est de malis, quoniam à Deo faciendæ non sunt; providentia verò est de omnibus bonis scilicet & malis. Sed in d. 40. c. 1. & cap. vltimo ait; Prædestinatio est gratis preparatio, id est, diuina electio, quæ elegit quos voluit ante mundi constitutionem. Hoc pertinet ad voluntatem; nihilominus in eodem cap. vltimo, cum Augustino lib. de bono perseuerantiæ cap. 17. dicit: Preparauit Deus in præscientia sua quibus voluit bona sua, & quibuscumque donat procul dubio se donaturum esse præsciuit.

Eadem varietate, atque ambiguitate Altrifiodorensis lib. 1. summa cap. 9. q. 1. & 2. prædestinationem nunc præscientiam, nunc dilectionem appellat; ac simili varietate reprobationem denominat ab intellectu, vel à voluntate, & cap. 10. sequitur Damascenum dicentem: Providentia est diuina voluntas, vt statim referemus.

Prima verò sententia determinat docet providentiam, & prædestinationem formaliter ac potissimum esse voluntatis actum præsupposita scientia dirigente. Hanc tradit S. Bonauent. 1. dist. 40. art. 1. q. 2. vbi Scorus quæst. 1. in principio, Gregorius quæst. 1. art. 1. Henricus quodlibeto 4. q. 19. Echius lib. de prædestinatione centuria 1. numero 17. apud Suarez, Vazquez 1. p. disp. 87. cap. 3. cuius fundamentum posuit disp. 81. cap. 2. fine, Suarez lib. 1. de essentia prædestinationis cap. 17. Lessius de prædestinatione sect. 2. §. 1. ad finem (quamuis alibi faueat oppositæ sententiæ.) Henric. 1. p. tractatu 3. disp. 22. cap. 6. num. 51. & cap. 7. numero 57. & 58. Tributur Aureolo non sine fundamento, quoniam 2. dist. 40. art. 1. impugnat primam & secundam opinionem de actu intellectus; verè tamen est alterius sententiæ, quam referemus inferius. Tributur Gabrieli, verum ille magis accedit ad oppositam sententiam, vt referemus sect. sequenti. Faucet etiam eadem sententiæ Doctores, qui putant, executiuum imperium esse voluntatis actum, quos referemus sect. 6. Huic etiam sententiæ fauet Argentina distinctione 40. quæstione 1. articulo 2.

Primum argumentum, quoniam Damascenus lib. 2. fidei cap. 29. initio. Providentia, inquit, est voluntas Dei, per quam omnia, quæ sunt, continentem gubernationem suscipiunt. Et paulò inferius: Est factiva eius virtus, & contentiva, & pronisiva, bona ipsius voluntas est, & post pauca: Vt igitur bonus provideat. Bonitas autem ad voluntatem pertinet. Nemius refert & approbat definitionem illam: Providentia est Dei voluntas, per quam omnia, quæ sunt

aptem per beneplacitum voluntatis; vt vidimus in tomo de Scientia Dei, disp. 15. & præcedenti tomo de Voluntate, disp. 14. Eandem ob causam diuina scientia proponens voluntati quos homines, per quæ media possit ad gloriam perducere; non erit prædestinatio, quousque diuino decreto determinetur, vt tales homines potius quam alij, per hæc, & non per illa media destinentur ad tantam gloriam.

Confirmatur primò, quia scientia communis est prædestinatis, & reprobis, sicut & rebus prouisis, atque non prouisis, nec productis. At verò providentia, & prædestinatio non est ita communis, sed providentia respicit solas res, quas gubernat, & dirigit; prædestinatio verò solos prædestinatos, & non præscitos perducit ad gloriam; quoniam ad hos determinat decretum, & electio diuinæ voluntatis: ergo sola scientia Dei absque decreto diuinæ voluntatis non erit providentia, nec prædestinatio.

Confirmatur secundò. Nam ea de causa Theologorum definitionibus quandoque providentia, vel prædestinatio dicitur esse voluntas, quandoque verò dicitur esse scientia, vt videbimus inferius. Aliquando verò exprimitur actus vterque. Sic enim Augustinus lib. de prædestinatione Sanctorum cap. 10. Quem sequuntur Magister, & Scholastici 1. sentent. dist. 40. initio. Prædestinatio, inquit, est gratis preparatio, quæ sine præscientia esse non potest; potest autem sine prædestinatione esse præscientia. Prædestinatione quippe Deus ea præsciuit, quæ fuerat ipse facturus: sed præsciuit etiam, quæ non esset ipse facturus. & lib. de bono perseuerantiæ cap. 14. Prædestinatio est præscientia, & paratio beneficiorum Dei, quibus certissimè liberantur, quicumque liberantur. Ex quibus & aliis definitionibus constat, prædestinationi necessariam esse scientiam, sed non esse satis absque decreto voluntatis. Potest itaque sine prædestinatione esse præscientia: Prædestinatio autem sine præscientia esse non potest, vt concludit Prosper ad caput 15. Galorum, ex eo quòd prædestinasse, dicitur Deus, quæ ipso eram authore faciendæ.

His suppositis controuersia præsentis status est. Verum actus ille, per quem providentia & prædestinatio constituitur vltimò, atque compleitur in ratione providentiæ, vel prædestinationis. sit intellectio vel volitio. Quapropter minus probò doctrinam eorum, qui dicunt hanc controuersiam non esse rerum sed vocum. (vt Vazquez 1. p. quæst. 87. cap. 3. fine. Suarez autem 1. part. lib. 1. de essentia prædestinationis cap. 17. nu. 13. dicit multum habere de vsu vocum, quibus accedunt rectiores alij.) Nec enim præcipue quæritur, vtrum providentiæ vel prædestinationis voces significant actum intellectus in recto, & voluntatis actum in obliquo, vel potius è contrario voluntatis actum in recto, & actum intellectus in obliquo; sed præterea queritur de re ipsa, vtrum vltra scientiam ostendentem, quænam res, in quos fines, per quæ media, & quomodo possint ordinari, & vltra decretum voluntatis, quo res & fines & media discernuntur, necessarius sit in diuino intellectu alius actus decreto posterior, quo immediatè exequatur opus, de quo peculiariter dicendum erit sectione nona, & sequentibus.

Contraria videntur Scripturæ loca.

Ezech. 18. & 33. Sapient. 1.

Deut. 32. Eccles. 11.

1. Reg. 12. Hier. 18. & 36.

Conciliatio quatuor puncta continens.

Malum pœnæ simpliciter Deus vult.

Per accidens vult.

S. Maximus.

3

4

Prædestinatio causa salutis.

Ad prædestinationem necessaria intellectio, & volitio.

6 Communis scientia, quæ prædestinatio.

7 Providentia quandoque voluntas, quandoque scientia dicitur.

August.

Prosper.

8 Controuersia status.

Controuersia non est rerum, sed rerum.

Magister.

2.

3

Providentiæ formaliter in voluntate, qui constituerint.

4

Argumentum primū. Damascen.

Nemius.

Sunt apud gubernantur. lib. de facultatib. animæ, cap. 4.

Secundum argumentum, quia providentia est cura de omnibus: sed cura est potissimum actus voluntatis: ergo providentia est potissimum actus voluntatis. Maior probatur Sapient. 6. *Equaliter est illi cura de omnibus.* 1. Petri 5. *Quoniam ipsi est cura de vobis.* Ideo Patres disp. 1. sect. 2. citati, nonnumquam de providentia sub nomine *cura* differunt, ut Ambrosius lib. 1. Officior. cap. 13. & 1. Corinth. 1. part. 4. Nazian. orat. 3. in Iulianum propius ad medium quam ad principium, post numerum 44. Gregor. lib. 24. moral. cap. 11. aliis cap. 26. Chryostomus 1. Timoth. 5. homil. 1. 4. sub. init. ait: *Cura nomine providentiam animæ corporisque significat Apostolus.* Minor verò probatur, quia cura dicitur, quasi cor vrens, ut notant expositores linguæ Latinæ. Vnde Isidorus lib. 1. de verborum differentiis numero 175.

Inter curam, inquit, diligentiā hoc interest, quod cura cruciatum habet, qui commoueat, diligentia rerum administratio. Atque in sacris Litteris frequenter occurrens hoc nomen denotat affectum voluntatis satagentem circa rerum administrationem.

Confirmatur; nam & Damascenus dicto c. 29. initio dicit: *Providentia est in ea qua sunt cura.* Et rursus: *Providentia est voluntas.* Similiterque Nemesius dicto cap. 43. initio: *Providentia est rerum procuratio à Deo suscepta*, cui subiungit esse voluntatem, ut diximus. Hugo Victorinus lib. 1. de Sacramentis parte 2. cap. 19. initio: *Providentia est, inquit, cura eorum, que exhibenda sunt subiectis, & que commissis conuenit impertiri.*

Tertium argumentum, quoniam Augustinus lib. de Prædestinatione Sanctorum cap. 10. distinxit prædestinationem à præscientia dicens, præscientiam esse posse sine prædestinatione, (sicut vidimus in sectione præcedenti) & potissimum quoniam addidit: *Prædestinatio est gratia preparatio*; sicut etiam lib. de bono persecrantiæ cap. 14. dixit: *Prædestinatio est præscientia, & preparatio beneficiorum Dei.* Hanc autem præparationem, quamuis ad intellectum Dei referant S. Thomas 1. p. q. 23. art. 2. ad 3. & eius sequaces; videtur tamen potius ad voluntatem pertinere; quia voluntarium agens per propositum, & decretum voluntatis, est proximè preparatum ad agendum: per scientiam autem non est ultimò preparatum, quoniam est indifferens ad agendum & non agendum.

Confirmatur primò. Nam Prosper in cap. 8. Gallorum, initio, negat, *asserendum esse indifferentem per omnia secula voluntatem Dei*, ut ostendat, voluisse discrimen prædestinatorum à reprobis. Et clariùs in sententia ad idem caput 8. Gallorum, ait: *Voluntatis sue propositum in eis implet, quos præsciuit prædestinavit, prædestinatos vocavit, &c.* Confirmatur 2. quia Fulgentius lib. 1. ad Monimum cap. 7. præmittens prædestinationis nomine, *diuini operis sempiternam dispositionem prædicari*, concludit, *Primumque autem prædestinatio Deo preparavit in illa incommutabili voluntate, in qua sic futurum effectum hominis renouandi disposuit, ut eius voluntas in opere nouo, noua esse non posset.* Similiter de dispositione, & consilio diuinæ voluntatis loquitur in cap. 12. & alijs eiusdem libri. Confirmatur tertio, quia prædestinationem esse propositum miserendi, ex Augustino in libro de prædestinatione Sanctorum referunt S. Thomas;

Alensis, & alij Scolastici, quæ verba licet in ipso Augustino non reperiantur formaliter; videntur ex eo deducta, quòd præparatio sit idem, quod propositum.

Quartum argumentum, quoniam Scriptura nominibus, & verbis significationibus operationem voluntatis, providentiam, ac prædestinationem intelligit. Electio namque propositum, decretum, dilectio, odium, miseratio, ira, complacentia, & alij similes actus, non intellectus, sed voluntatis proprij sunt: ab illis autem nomen accipiunt prædestinati, vel reprobi. Matth. 20. *Pauci vero electi*, & cap. 24. *Propter electos breuiabuntur dies illi.* Ioannis 13. *Ego scio quos elegerim*, & cap. 15. *Non vos me elegistis, sed ego elegi vos.* 1. Corinth. 1. *Que stulti sunt mundi, elegit Deus*: Ephes. 1. *Elegit nos in ipso*, & alibi frequenter electos & electionem reperies.

Propositum autem legimus in eodem cap. 1. ad Ephesios. *Prædestinaui nos secundum propositum voluntatis sue*, & iterum: *Prædestinati secundum propositum eius, qui operatur omnia secundum consilium voluntatis sue.* Roman. 4. *Secundum propositum gratiæ Dei*, & cap. 8. *Qui secundum propositum vocati sunt sancti*, & cap. 9. *Prædestinatio propositum Dei maneret.* 2. Tim. 1. *Qui vocauit nos secundum propositum suum, & gratiam.* Dilectionem & alios actus accipe: Roman. 9. *Iacob dilexi, Esau autem odio habui*, & infra: *Cuius vult miseretur, & quem vult indurat.* & iterum: *Distinguntur vasa ire, & vasa misericordiæ*, Lucæ 12. *Complacuit Patri vestro dare vobis regnum.* Sapient. 4. *Placita enim erat Deo anima illius, propter hoc properauit educere illum de medio iniquitatum.*

Confirmatur primò. Quoniam destinare est actus proprius voluntatis, quæ per intentionem finis, & electionem mediorum destinata media in finem, 1. Corinth. 9. *Vnusquisque prout destinavit in corde suo non extrahit.* 2. Machab. 6. *Destinavit non admittere illicita.* Sed prædestinare supra destinare solum addit antecessorem, quam importat præpositio *præ*. Consequens igitur præ, ut prædestinare sit etiam actus voluntatis, præcedens media & finem. Confirmatur secundò. Nam vbi Græcè legitur verbum *prædestinandi*, Latine quandoque reddit *decernere*, quemadmodum Actor. 4. *Que manus tua & consilium tuum decreuerunt fieri.* Quod Prosper ad cap. 13. Gallorum, secundum Græcum exemplar, legit: *Que manus tua & consilium tuum prædestinavit fieri.* Quod autem decretum sit voluntatis actus probatur Esther 13. *Non est qui possit resistere voluntati tue, si decreueris saluare nos*, & Iſaiæ 14. vbi nos legimus. *Dominus decreuit, Græca habent Dominus voluit.* Confirmatur tertio. Quia præscientiam à prædestinatione distinguit Apost. Roman. 8. *Quos præsciuit, & prædestinavit.* Ergo prædestinatio non est præscientia.

Quintum argumentum. Providentia est causa efficax sui effectus; ac potissimum prædestinatio est causa efficax gratiæ & gloriæ: ergo in illo actu debet consistere qui potissimum confert causalitatem & efficaciam. Sed causalitatem & efficaciam confert potissimum decretum voluntatis: ergo in illo consistit providentia & prædestinatio. Sextum. Dilectio manifestè est actus voluntatis; sed prædestinare est actus summæ dilectionis: ergo est actus voluntatis. Septimum argumentum. Data prædestinatione cuiusdam hominis, implicat contradictionem, illum non esse

esse prædestinatum: sed data scientia gratiæ & gloriæ possibilis alicui homini; non implicat illum non esse prædestinatum: hoc autem implicat, data volitione efficaci conferendi gratiam & gloriam alicui homini: ergo in volitione potius quam in scientia consistit essentia prædestinationis.

Octauum. Providentia & prædestinatio non est naturalis, & necessaria, sed est simpliciter libera: sed scientia mediorum & finis non est libera, sed simpliciter necessaria, & naturalis: contrariò tamen voluntatis decretum est simpliciter liberum: ergo providentia & prædestinatio non est scientia, sed decretum voluntatis. Nonnum, quoniam ad explicandas præcipuas difficultates prædestinationis, semper est agendum de voluntatis actibus potius, quam de actibus intellectus; in illis enim est prima origo beneficiorum Dei; ex amore namque considerandum est, vtrum prædestinatio sit gratuita, & vtrum supponat nostra merita, quæ sint aliquo modo causa illius amoris: ergo verisimilius est Doctores de prædestinatione disputantes, eius nomine significare potius actum voluntatis, quam intellectus. Alia argumenta, quæ pertinent ad imperium, tractabuntur sectionibus sequentibus.

SECTIO III.

Providentia & prædestinatio consistit potissimum in actu intellectus.

Magis proprius & accommodatus rerum quidam est modus intelligendi, & loquendi plurimum Scholasticorum qui providentiæ & prædestinationis nomine concipiunt in recto scientiam siue intellectionem aliquam, & in obliquo voluntatis actum. Actus intellectus in prædestinatione, providentiæque præcipuus est, quo non solum ostenditur mediorum omnium series, ordo, atque dispositio, quibus electus, verbi gratia, destinatur efficaciter ad gloriam; sed etiam irinatur, & imperatur, (ut explicabitur sectionibus sequentibus.) Actus verò voluntatis, qui connotatur in obliquo, est probatio, atque decretum efficax adhibendi media ad finem prædestinationis consequendum.

Hanc sententiam omnes agnoscunt fuisse S. Thomæ, quoniam constanter asserit; providentiam esse rationem ordinis rerum in finem, & consequenter ait: *Prædestinatio est ratio transmissionis aut ordinis creature rationalis in vitam eternam, in mente diuina existens.* Ita definit in præsentī q. 22. art. 1. fine & art. 2. corpore & q. 23. art. 1. corp. & 3. p. q. 24. art. 1. lib. 3. contra gentes cap. 77. & cap. 163. De virtute q. 5. art. 1. & q. 6. art. 1. latè, lib. 1. sentent. dist. 39. q. 2. art. 1. & 3. dist. 7. q. 3. art. 2. q. 1. corpore. Rursus asserit, in recta ordinatione ad finem, quæ includitur in ratione providentiæ, importari rectitudinem consilij, iudicij, & præcepti. Ita scribit 2. 2. q. 49. art. 6. ad 3. At verò consilium & iudicium manifestè sunt actus intellectus, imperium autem similiter apud S. Thomam citandum sect. 9. licet apud alios pertineat ad voluntatem. Magis apertè in præsentī quæst. 22. art. 1. ad 3. *Providentia, inquit, est in intellectu, sed presupponit voluntatem finis; nullus enim præcipit de agendis propter finem, nisi velit finem.* Et quæst. 23. art. 4. corpore initio. *Providentia, inquit, sicut & prudentia est ratio in intellectu existens, præceptum ordinationis aliquorum in finem.* Sunt etiam in hac sententia, qui dicunt providentiam & prædestinationem formaliter esse scientiam practicam, siue scientiam approbationis; hæc enim necessarid præsupponit decretum voluntatis. Ita docent Alexander 1. p. quæst. 26. membro 2. & quæst. 28. membro 1. art. 2. Albertus. 1. p. quæst. 63. membro 1. & quæst. 67. membro 2. Ricardus 1. distinctio 39. art. 2. quæst. 1. & distinctio 40. artic. 1. quæst. 1. Durandus 1. distinctio 39. quæstione 3. artic. 1. iuncta distinctio 40. quæstione 1. & distinctio 41. quæstione 1. Carthusianus 1. distinctio 39. quæstione 2. inter med. & finem, & dist. 40. qu. 1. post med. referens pro eadem sententia Petrum de Tarantasia, & Vdalricum. Magis ad hoc inclinat Gabriel. 1. sentent. distinctio 40. quæst. 1. artic. 1. initio, Marcellus 1. quæstione 41. artic. 1. in principio, S. Bonavent. citatus sect. præced. dicit hanc sententiam esse probabilem.

Magis apertè & ex professo præsentem doctrinam defendunt Caprecolus 1. distinctio 40. q. 1. art. 1. conclusionē 1. & art. 2. conc. 2. & 3. Caieranus & reliqui expositores communiter ad præsentem quæstionem 22. art. 1. & sequenti q. 23. art. 1. Vbi Bañez, Zumel, Nauarrete, Nazarius, & Albelda, Bellarmin. tomo 3. lib. 2. de gratia & libero arbitrio cap. 9. §. *disputant*, Molina in præsentī quæst. 22. art. 1. disput. 1. §. *quod si petas*, & quæst. 23. art. 1. disp. 2. §. *statuenda*, & art. 4. & 5. disp. 3. §. *his ita constituitur*, Valentina quæst. 22. puncto 1. §. *est autem*, & quæst. 23. priori parte quæstionis, puncto 2. §. *mibi primum*, & posteriori parte puncto 1. initio, Fonseca tom. 3. Metaphysic. lib. 6. cap. 2. q. 5. sect. 2. §. *verum alij*, Tessius de perfectionibus diuinis lib. 1. cap. 1. num. 2. ad finem, Aluarez. lib. 5. de auxilijs disp. 35. n. 5. §. *dicendum est*, Iulius Sirenus lib. 5. de proudent. cap. 6. Pennotus lib. 5. Propugnaculi cap. 1.

Quod generaliter attinet ad providentiam, probatur 1. nam cuius negatio est ignorantia, positiva forma est scientia, siue intellectus: sed providentiæ privatio est ignorantia: ergo ipsa providentia est scientia, siue intellectus. Minor probatur, Ecclesiastes cap. 5. *Neque dicas coram Angelo: non est providentia.* Vbi Septuaginta legunt: *Ne dicas, quia est ignorantia.* Quam eandem blasphemiam quorundam ita refert Psalm. 93. & dixerunt, non videbit Dominus, nec intelliget Deus Iacob. Quorum sensum est subiecta refutatione intelligimus, quæ constituit scientiam, quæ est providentia, cum ait: *Qui corripit gentes, non arguit, qui docet hominem scientiam? Dominus scilicet cogitationes hominum, quoniam vana sunt.* Consideratio similiter est atenta intellectus, quam negantes impij dicebant Iob. vigesimo secundo, *Circa cardines celi perambulabam, nec nostra considerat.*

Vnde accipitur probatio secunda, quia nominibus significantibus cognitionem in Sacris literis promittitur, aut petitur, aut narratur Dei providentia toties, et loca numerare non liceat, sed tantum pauca prælibare per capita. Primò namque verbo *videndi*, quod proprium est cognitionis evidētis, significari prout

Probatio prima. Providentia privatio ignorantia. Ecclesiastes 5. Psalm. 93. Iob. 22.

Probatio 2. ex Scriptura.

D ri prout

Quartum. 1. Tim. 1. Qui vocauit nos secundum propositum suum, & gratiam. Roman. 4. Secundum propositum gratiæ Dei, & cap. 8. Qui secundum propositum vocati sunt sancti, & cap. 9. Prædestinatio propositum Dei maneret. 2. Tim. 1. Qui vocauit nos secundum propositum suum, & gratiam. Dilectionem & alios actus accipe: Roman. 9. Iacob dilexi, Esau autem odio habui, & infra: Cuius vult miseretur, & quem vult indurat. & iterum: Distinguntur vasa ire, & vasa misericordiæ, Lucæ 12. Complacuit Patri vestro dare vobis regnum. Sapient. 4. Placita enim erat Deo anima illius, propter hoc properauit educere illum de medio iniquitatum.

Confirmatur primò. Quoniam destinare est actus proprius voluntatis, quæ per intentionem finis, & electionem mediorum destinata media in finem, 1. Corinth. 9. Vnusquisque prout destinavit in corde suo non extrahit. 2. Machab. 6. Destinavit non admittere illicita. Sed prædestinare supra destinare solum addit antecessorem, quam importat præpositio præ. Consequens igitur præ, ut prædestinare sit etiam actus voluntatis, præcedens media & finem. Confirmatur secundò. Nam vbi Græcè legitur verbum prædestinandi, Latine quandoque reddit decernere, quemadmodum Actor. 4. Que manus tua & consilium tuum decreuerunt fieri. Quod Prosper ad cap. 13. Gallorum, secundum Græcum exemplar, legit: Que manus tua & consilium tuum prædestinavit fieri. Quod autem decretum sit voluntatis actus probatur Esther 13. Non est qui possit resistere voluntati tue, si decreueris saluare nos, & Iſaiæ 14. vbi nos legimus. Dominus decreuit, Græca habent Dominus voluit. Confirmatur tertio. Quia præscientiam à prædestinatione distinguit Apost. Roman. 8. Quos præsciuit, & prædestinavit. Ergo prædestinatio non est præscientia.

Quintum argumentum. Providentia est causa efficax sui effectus; ac potissimum prædestinatio est causa efficax gratiæ & gloriæ: ergo in illo actu debet consistere qui potissimum confert causalitatem & efficaciam. Sed causalitatem & efficaciam confert potissimum decretum voluntatis: ergo in illo consistit providentia & prædestinatio. Sextum. Dilectio manifestè est actus voluntatis; sed prædestinare est actus summæ dilectionis: ergo est actus voluntatis. Septimum argumentum. Data prædestinatione cuiusdam hominis, implicat contradictionem, illum non esse

Argumentum sextum. Septimum.

ri prouidentiam, constat Genes. 22. confere-
 ferendo verum octauum, cum versu decimo-
 quarto. Ait enim Abraham; *Deus prouidebit sibi
 victimam holocausti.* Quo facto, *Appellauit nomen
 loci illius, Dominus videt, vnde vsque hodie dicitur:
 In monte Dominus videbit.* Itaque quod prius di-
 xerat, *Prouidebit,* postea dicitur, *Videbit.* Ex eo fo-
 te videtur in omnes fideles, etiam in pueros, vel
 rudes manasse modus implorandi prouidentiam
 Dei, aut comminandi supplicium iis, à quibus
 patiuntur iniuriam dicendo: *Deus videt.* Atque
 ita Cyprianus lib. de Idolorum vanitate post me-
 dium ad probandum Dei prouidentiam, hoc ar-
 gumento vtitur. *Nam & Vulgus in multis Deum
 naturaliter confitetur; cum mens & anima sui au-
 thoris & principis admonetur. Dicit frequentur au-
 dimus, O Deus, & Deus videt; & Deo commendo; &
 Deus mihi reddet, &c.*

Agar itaque docta phrasim Abrahami, Genes.
 16. *Vocauit nomen Domini, qui loquebatur ad eam:
 Tu Deus, qui vidisti me. Dixit enim: Profecto hic
 vidi postiora videntis me. Propterea appellauit pu-
 teum illum, puteum videntis, & videntis me.* Exo-
 di 3. *Vidi afflictionem populi mei.* Threnor. 1.
*Vide Domine afflictionem, & huiusmodi alia
 sexcenta.*

Secundò, prædictis testimoniis consonant ea,
 quæ *oculorum*, nomine prouidentiam signifi-
 cant. Quemadmodum Prouerbior. 22. *Oculi
 Domini custodiunt scientiam: vbi, custodiendi, verbo
 significatur conseruatio, & gubernatio, quæ pro-
 uidentia propria est, per quam & scientia custo-
 ditur, & supplantantur verba iniqui, quod est al-
 terum membrum eiusdem versus. Psalm. 10.
 Oculi eius in pauperem respiciunt; palpebræ eius
 interrogant filios hominum. Dominus interrogat ius-
 tum & impium. Job. 34. *Subitò morientur, & in
 media nocte turbabuntur populi, &c. Oculi enim eius
 super vias hominum, &c. Quod optimè ponderat
 Gregorius libro vigesimo quinto capite tertio,
 Confirmatur, nam & humana prouidentia de-
 finitur quandoque nomine videndi quemad-
 modum Ambrosius, vel apud illum quilibet au-
 thor commentariorum ad Romanos, cap. 12.
 ad illud: *Providentes bona,* dicit: *Prouide-
 re est bona futura ante oculos habere, vt ea ge-
 rantur, scilicet, bona opera.***

Tertiò, Respicendi verbo, quod peculiarem
 videntis reflexionem, & animaduersionem de-
 notat, prouidentia significatur multoties; vt
 Exodi 2. *Respexit Dominus filios Israël,* & cap.
 4. *Quod respexisset afflictionem.* & cap. 14. *Res-
 piciens Dominus super castra Aegyptiorum.* Psal.
 21. *Deus Deus meus respice in me; quare me
 dereliquisti?* Psalm. 79. *Respice de caelo, & vide, &
 vistra vincam istam, & alia id genus.*

Quartò, manifestum est iudiciorum nomine
 sacras Literas significare diuinæ prouidentia
 actus, qua ratione discernunt inter vnam & al-
 teram personam, & inter vnum & aliud opus:
 omnibus autem Philosophis est compertum
 non appetitiuæ virtutis, sed intellectiui actum
 esse iudicium. Hac ratione prouidentia pro-
 prios actus esse intellectus potius, quam vo-
 luntatis, probatur Roman. 11. *O altitudo di-
 uitiarum sapientia, & scientia Dei, quam in-
 comprehensibilia sunt iudicia eius, & inuestiga-
 biles via eius. Quis enim cognouit sensum Domi-
 ni, aut quis consiliarius eius fuit? Omnes pe-
 ne voces ad intellectum pertinent. Prouerb.*

decimo sexto. *Tondus & statera iudicia Do-*
mini, & cap. 29. Iudicium a Domino egreditur
singulorum. Sapientia 17. Magna sunt enim
iudicia tua Domine, & inenarrabilia verba tua.
 Apocalyp. 15. *Iudicia tua manifestata sunt, & se-*
 quenti cap. 16. *Vera & iusta iudicia tua.* Idem re-
 petitur cap. 19. Ideo Dauid iudicandi verbo
 diuinam prouidentiam impleret, vt iustos li-
 beret, & nocentes damnet, veluti Psalm. 5.
Dolosè agebant, iudica illos Deus, Psalm. 7. Domi-
nus iudicat populos, & infra, Iudica me Domine
secundum iustitiam meam, & secundum innocen-
tiam meam super me, & alibi frequenter. Sed a-
 pud Patres Ecclesie multò frequentior est vtius
 iudiciorum Dei sub prædicta significatio.

Fateor has voces ad transeuntis operationes
 diuinæ prouidentia significandas frequentari:
 nihilominus cum à suo principio immediato &
 præcipuo denominationem accipiant: Conse-
 quens est actum prouidentia immanentem esse
 iudicium. Huius exemplum præbuit Basilius
 oratione 11. de potentia, initio dicens: *Nemo ob*
cas molestus, quibus constitatur cogitare, aut di-
cere audeat, nullam omnino prouidentiam res no-
stras nubernare, nec administrationem ac iudi-
cium Domini in crimen vocet.

Quintò, quoniam ad cognitionem pertinet,
 & recordatio, per eam significatur Dei prouid-
 tia, quia voluit ab æterno, mutare nouos effectus
 post aliquod spacium temporis: Vt Genes. 8. *Re-*
cordatus Dominus Noe & cap. 9. Recordabor fede-
ris mei. Threnor. 5. *Recordare Domine, quid ac-*
ciderit nobis. His & aliis vocibus, quæ vulgari-
 ter cognitionem significant, Scriptura sacra de-
 notat scientiam prædictam & scientiam appro-
 bationis, & beneplaciti, quæ videlicet, suppo-
 sito decreto voluntatis, dirigit & immediatè
 causat ordinem rerum in finem, vt magis expli-
 cabitur se. 9. & sequentibus.

Probatur 3. quoniam eandem scientiam præ-
 cticam & beneplaciti respiciens Anselmus in
 Elucidario, versus medium, interrogat: *Quid est*
prouidentia? Responderet autem: Ea cognitio, qua
omnia futura præsciuit, imò aspexit, vt præsentia. Et
 Beda tomo. 5. in lib. cui titulus est, *Mundi con-*
stitutio, prope finem ait: *Prouidentia est per quam*
aliquid futurum videtur, antequam fiat.

Probatur quartò definitione Boetij, commu-
 niter à Theologis recepta, lib. 4. de consolatio-
 ne prosa. 6. inter principium & medium. *Proui-*
dentia est ipsa illa diuina ratio, in summo omnium
principe constituta, que cuncta disponit. Non est
 otiosum illud pronomen ipsa, quo significatur
 non figuratè poni aliud pro alio, sed ipsam ra-
 tionem, siue scientiam esse prouidentiam. Ne
 quis rationis, nomen velit ad voluntatis actum
 detorquere, recolat, siue Logicam, siue Theo-
 logiam tractantem de Verbo, quod rationis, no-
 mine significatur, quoniam per intellectum
 procedit. Deinde ponderet quæ paulò inferi-
 riùs subiungit Boëtius: *Vt hac temporalis ordi-*
nis explicatio, in diuina mentis adunata pro-
spectu, prouidentia sit. Obserua prospectum men-
tis. Nazianz. oration. 3. in Iulianum propiù-
 que ad principium, numero quadregesimo sep-
 timo, Dei prouidentiam vocat, *Rationes qui-*
bus omnia reguntur. Basilius homilia in Psalm.
 48. columna penultima ad illud: *Ne timueris,*
cum dines factus fueris homo, quasi prouidentie pro-
*prium actum ponit, quod interuisat nostra, &
 exploret*

exploret, & prouida inspectio nostra contempletur.
 Quintò peculiariter quod attinet ad præde-
 stinationem probatur, quoniam scientia nomine
 multoties appellatur in sacris Literis. Quemad-
 modum Roman. 11. *Non repulit Dominus plebem
 suam, quam præsciuit.* Quo fundamento Augustinus
 libro de bono perseverantia cap. 17. parum
 à principio definit: *In sua que falli, mutarique non*
potest præscientia, opera sua futura disponere, id om-
nino, nec aliud quidquam est, nisi prædestinare.
 Consequenter igitur in fine eiusdem capitis 17.
Hæc, inquit, Dei dona si nulla est prædestinatio, quam
defendimus, non præsciuntur à Deo, præsciuntur au-
tem: hæc est igitur prædestinatio, quam defen-
dimus.

Continuò igitur initio sequentis capitis 18.
 hoc probat, quoniam Eadem prædestinatio ali-
 quando significatur nomine scientia, sicut ait
 Apostolus. *Non repulit Dominus plebem suam,*
quam præsciuit. Hoc quod, ait, præsciuit, non rectè in-
tellegitur, nisi prædestinauit, quod circumstantia
ipsius loquutionis ostendit: loquebatur enim de reli-
quiis Iudeorum, que salus facte sunt, &c. Quæ
consonat statim. Consonat Prosper libro primo
de vocatione Gent. cap. 10. Anselmus autem
in eius loci commentario ait: Præsciuit, id est, ad
viam prædestinauit.

Prædictum argumentum Augustini corrobo-
 rat aliis Scripturæ testimoniis, veluti 2. ad Ti-
 moth. 2. *Firmum fundamentum Dei stat, habens*
signaculum hoc, noui Dominus qui sunt eius. Si-
 gnaculum autem est postremum & maximum
 quod firmitatem confert, ne res aliena cen-
 seatur esse. Sapien. 10. *Hæc sciuit iustum, & conser-*
uaui sine quærela, scilicet Abrahamum. Roman.
 8. *Quos præsciuit & prædestinauit.* Matt. 11. *Ego scio*
quos elegerim. 1. Petri 1. *Electis secundum præscien-*
tiam Dei Patris in sanctificationem. Ac de voca-
 tionem Gentium ad Ecclesiam, Iacobus, Actor. 15.
 Notum, ait, à saculo est *Domino opus suum.* Exodi
 33. *Nouit te ex nomine, & inuenisti gratiam coram*
me. Hierem. 1. *Prisquam te formarem in utero*
noui te, & antequam exires de vulua sanctificauit te.
 Hierem. 12. *Tu Domine nosti me, vidisti me, &*
probasti cor meum tecum. Quapropter ad idem
 confirmandum valet omnia testimonia, quibus
 significatur scientia approbationis. Quibus an-
 numerari possunt quærendi & inueniendi ver-
 ba, quando tribuuntur Deo, significant enim
 actum intellectus, sicut homines tunc inueniunt,
 quando sciunt, quis sit, & vbi sit, & qualis sit
 aliquis. Sic Regum 1. c. 13. *Que sciuit Dominus si-*
bi virum iuxta cor suum, de quo Actuum 12. In-
ueni David filium Iesse, virum secundum cor meum,
qui faciet omnes voluntates meas. & Psalm. 88. *In-*
ueni David seruum meum, &c.

Confirmatur, nam & Augustiniani Patres eod-
 dem modo definiunt prædestinationem. Fulgen-
 tius lib. 1. ad Monimum cap. 24. prope med. ait.
Prædestinauit ad regnum, quos ad se præsciuit miseri-
cordia præuenientis auxilio redituros, & in se mis-
ericordie subsequentes auxilio esse mansuros, & cap.
26. parum à principio. Quod autem daturum se
præsciuit, in æterna bonitatis dispositione prædestina-
uit. Ipsa est enim prædestinatio Dei, sempiterna, scilicet
dispositio futuri operis Dei. Idem docet toto
 libro 1. ad Monimum, cuius epilogus est caput
 primum secundi libri, vbi prædestinationem,
 vt complectitur etiam reprobationem, definit
 his verbis: *In Sancti Augustini & Prosperi des-*
criptis

Quæ de Prouidentia Dei.

tionibus agnoscant, prædestinationem nihil aliud
 esse, nisi præparationem operum eius, quæ in æterna
 sua dispositione aut misericorditer se facturum esse
 præsciuit, aut iuste.

Prosper ad excerpta Genuensium proponit
 dubium octauum de verbis Augustini lib. de bo-
 no perseverantia cap. 14. vbi dicit: *Hæc præde-*
stinatio sanctorum, nihil aliud est, quam præscientia,
scilicet, & præparatio beneficiorum Dei, quibus
certainimè liberantur, quicumque liberantur. Hanc
 sententiam defendens prope medium responsio-
 nis concludit: *Præscisse incommutabiliter Deum,*
quibus esset daturus, vt crederent, aut quos daturus
esset Filio suo, vt ex eis non perderet quemquam. Et
si hæc præsciuit, beneficia sua illum, quibus nos digna-
tur liberare, præscisse & hanc esse prædestinationem
sanctorum, præscientiam, scilicet & præparationem
gratia Dei, &c. In eadem doctrina persistit dum
 respondet ad capita Gallorum, præsertim ad ca-
 pit 15. & vltimum.

Beda in collectaneis ad epistolas Pauli recipit
 eas sententias, quas ex Augustino retulimus. Sic
 enim ad illud Roman. 11. ponit quod retulimus
 ex lib. de bono perseverantia cap. 18. & alibi
 sæpe repetit, prædestinare esse præscire, & præ-
 parare, quæ Deus est facturus, veluti Roman. 8.
 ad illud: *Quos præsciuit, & prædestinauit, &c.* Ephe.
 2. ad illud: *Ipsius enim iunus factura creatus in*
Christo Iesu, &c. Author hypognoticon apud
 gustinum lib. 6. paulò post principium: *Præde-*
stinatio, inquit, a prouidendo, & præueniendo, vel
præornando futurum aliquid, dicitur; & ideo Deus,
cui præscientia non accidens est, sed essentia, fuit
semper, & est, quidquid ante quam fit, sic præscit,
prædestinat, & propterea prædestinat, quia quale fu-
turum sit, præscit. Ideo & Apostolus: Nam quos
præsciuit, inquit, & prædestinauit. & post pauca:
Quod ergo bonum est, præscientia prædestinat; id
est, prisquam fit in re præordinat. Multaque in se-
 quentibus dicit ad eandem sententiam Grego-
 rius in libro 1. Regum cap. 14. suo libro 5. ver-
 sus finem ad illa verba: *Porro Philistinim abierunt*
in loca sua, dicit: Qui ad vitam æternam prædes-
tinati non sunt, loca demonum sunt, quia diuina præ-
scientia in habitaculum Dei prædestinati non sunt.
 Et confirmat Rom. 8. *Quos præsciuit, &c.* Glossa
 Ordin. in id Psalm. 68. *Delectantur de libro videntium.*
 Ex Cassiod. ait: *Liber iste est notitia Dei qua*
prædestinauit ad vitam quos præsciuit.

Sextò probatur, prudentia quippe præci-
 pue consistit in actu intellectus, licet supponat
 voluntatis actum: sed prouidentia est pars
 prudentia, huius autem pars est prædestina-
 tio: ergo tam prouidentia, quam prædestina-
 tio præcipue consistit in actu intellectus; li-
 cèt supponat voluntatis actum. Maior probatur
 nam & in sacris Literis sapientia pro
 prudentia, & prouidentia Dei ponitur, sicut
 Isaiæ 40. prope finem. *Nec est inuestigatio sa-*
piencie eius. Quod Septuaginta legunt: *Nec*
est inuentio prudentia eius. Significatur autem in-
 comprehensibilitas diuinæ prouidentia, vt ma-
 gis explicat Cyrillus ibi.

Confirmatur, nam inter virtutes intellectus
 Aristoteles prudentiam enumerat lib. 6. Ethico-
 rum, capite nono. sub initio, & capite quin-
 to, parum à principio. *Eos, inquit, prudentes*
dici, cum bene ad finem studiosum atque ex-
cogitauerint ea, quorum nulla est ars. Quare
& omnino prudens is est, qui ad consultandum

D 2 est

Cyprianus.

Genes. 16.

Exodi. 3.

Threnor. 1.

8

Prouerbior. 22.

Psalm. 10.

Iob. 34.

Ambrosius.

Roman. 12.

9

Exodi 2.

4. & 14.

Psalm. 21.

Psalm. 79.

10

Roman. 11.

Prouerb. 16.

15

Quarid probatur.

Roman. 11.

August.

Psalm. 5.

Psalm. 7.

11

Basilius.

14

Genes. 8.

& 9.

Threnor. 5.

13

Probatur.

tertio.

Anselmus.

Beda.

14

Quarid probatur definitio.

Boetij.

18

Fulgentius.

Nazianz.

Basilius.

Sic habet.

19

20

Rem 8.

Ephe. 1.

Author hypognoticon.

Sic habet.

21

Prudentia actus intellectus.

Isaiæ 40.

22

Aristot.

SECTIO IV.

Solutiones ad Argumenta, quae contendebant, in voluntate constituere providentiam & praedestinationem.

AD 1. Argumentum positum in sect. 2. respondetur. Damascenus, & Nemesius repperunt ad illud, quod mouet, ac determinat, indifferentiam diuinæ libertatis, vt prouideat, & vnde magis excitatur ad cognitionem gratuiti beneficij: sed non intendebant assignare complementum vltimum, & vim exequutiam prouidentiae.

Ad 2. cum confirmatione respondetur, ob easdem rationes Dei prouidentiam vocari nomine curæ, quia nihil omittit ad Vniuersi perfectionem pertinens, perinde, ac si cor eius virgeretur sollicitudine; sed non ostenditur, in cura potissimum & vltimam vim prouidentiae positam esse, nec illi intendebant illi Patres asserere.

Ad 3. respondetur. Augustinus praedestinationem distinxit à praesentia, quoniam praesentia generaliter complectitur ea, quae Deus non operatur, videlicet peccata; sed praedestinatione Deus ea tantum praesentit, quae fuerat ipse factururus, vt fusiùs ostendimus sect. praeced. probatione 5. vbi retulimus Augustin. plura loca, quibus ostendit aperte, praeparationem gratiae, seu beneficiorum quam dicit esse praedestinationem, non esse decretum voluntatis, sed scientiam practica operis exequendi.

Ad 1. confirmationem respondetur. Merito Prosper ad voluntatem Dei recurrit, quando vult aperire primam radicem discriminis inter praedestinos & reprobos: sed quando formalissimam rationem praedestinationis explicat, semper vitur nominibus scientia & cognitionis, vt vidimus in eadem probatione 5. Ad 2. confirmationem respondetur. Fulgentius nomine dispositionis & praeparationis intelligit cognitionem, motam à decreto voluntatis, vt constat ex locis, quae retulimus sect. praeced. probatione 5. Ad 3. confirmationem respondetur. Ille modus loquendi non est formalis, sed quoniam miserendi propositum est prima radix, determinans libertatis indifferentiam, vt Deus huic homini potius, quam alteri miseretur; ideo nomen praedestinationis accipit, raro tamen, & apud paucos.

Ad 4. similiter respondetur. Scriptura sacra multoties nominibus & verbis significantibus actum voluntatis, prouidentiam ac praedestinationem hominibus commendat eo consilio, quoniam, illa magis accommodata sunt ad excitandum amorem, gratitudinem & obseruantiam. Nihilominus non raro formalitè Scriptura loquitur, significans prouidentiam & praedestinationem vocibus, ad cognitionem pertinentibus, quarum exempla posuimus sect. praeced. probatione 1. 2. & 5. Ad 1. confirmationem respondetur. Illa verba Pauli & Machabeorum significare possunt imperium intellectus, dictantis quid sibi faciendum esset ex decreto voluntatis. Nihilominus licet actum voluntatis significare dicantur illis in locis; non concluditur eam esse magis formalem, magisque propriam significationem destinationis.

Ad 2. confirmationem respondetur. In sacris literis decretum quadoque refertur ad actum voluntatis quadoque;

est aptus. Et circa medium capitis infert. Quocirca Periclem & viros tales arbitramur esse prudentes, quia quae sibi ipsi, & quae ceteris hominibus sunt bona, perspicere possunt. Obserua verbum excogitandi & perspicendi, & consultandi, qui omnes sunt actus intellectus.

23 Ambros. Patres etiam & Scholastici prudentiam in actu intellectus constituunt. Ambrosius libro tertio de Virginibus, tribus columnis aut finem ait: Prudentia humanae rationis est. Augustinus libro octuagesimo tertio quaestione, quaestione trigesima prima initio, definit: Prudentia est rerum bonarum, & malarum, & neutrarum scientia. Atque libro primo de libero arbitrio, capite decimo tertio initio. Prudentia est appetendarum, & vitandarum rerum scientia. Beda de templo Salomonis capite decimo quinto, paulo post medium. Prudentia, inquit, est qua discimus, quid nos agere, qualiter vivere deceat, & in Psalm. 83. ad illud: Ascensiones in corde suo disposuit: Prudentia est qua discernimus inter bonum & malum.

Beda. Author libri de Spiritu & Anima apud August. capite 11. prope finem dicit, Prudentiam esse in ratione, & in ratione consistere. Magis Scholasticè & ex professo, prouidentiam esse virtutis cognoscitiuae potius, quam appetitiuae, atque rationis practicae actum esse, probat sanctus Thoma secunda secundae, quaestione 47. articulo 1. & 2.

24 Minor, videlicet, prouidentiam esse partem prudentiae, probatur, quia propter affinitatem nimiam, factum est, vt eadem sit vtriusque definitio nominis. Nam & prouidens, & prudens dicitur, quasi porro videns, vt ex Boetio, Augustino, Isidoro, & Cicerone retulimus disputatione prima, sectione prima, & Beda in Prouerbia, libro secundo ad caput decimum, versu vigesimo tertio. Prudentia, a prouidendo nomen accepit. Denique prouidentiam esse partem prudentiae, docet expressè sanctus Thoma in praesenti quaestione vigesima secunda, articulo primo corpore, & secunda secundae quaestione quadragesima nona, articulo sexto, ex Tullio lib. 2. de inuentione folio 4. & ex Macrobio in Somnium Scipionis, fol. 2.

25 Septimò probatur à priori, quia iudicium determinatè dictans, quid sit actualiter, & liberè faciendum, & quae res, & quomodo sint in hos, aut alios fines ordinandae de facto (non merè possibilitatis iudicium) est actus vltimatè complens prouidentiam, & habens immediatam vim efficaciae: ergo in hoc iudicio potius quam in actu voluntatis consistit prouidentia. Antecedens probatur sectione 9. & sequentibus; vbi constabit, hoc iudicium esse imperium qui est vltimus actus prudentiam complens. Confirmatur, quoniam decretum efficax, & electio mediatorum ad finem, non tam est ordinatio rerum in suos fines, quam approbatio ordinationis, & rationis ostensa per scientiam practicae. Ordinare namque rationis actus est, vt sanctus Thoma docet 1. 2. quaest. 17. art. 1. corpore, vbi Augustinus contra Scotum, & idem sanctus Thoma 2. 2. quaest. 83. corpore, & quaest. 88. corpore, & alibi frequenter. Prædictum verò iudicium intellectus essentialiter ipsa ordinatio, & directio practicae practica, quoniam ex motione voluntatis, & approbatione dicitur, eam esse mandandam exequutioni.

25 Septima probatio.

SECTIO V.

Quenam sit intellectio illa, in qua consistit prouidentia & praedestinatio, num iudicium de possibilitate obiectorum?

Decretum quadoque voluntatem quadoque iudicium significat. Deut. 17. 3. Reg. 8. Daniel. 3.

quandoque verò formalitè significat iudicium, & vltimam sententiam, siue legem, procedentem ex determinatione voluntatis. Sic enim Deuter. 17. dicitur; Qui autem superbiebit, nolens obedire, decreto iudicis, morietur. 3. Regum 8. Ambulemus in decretis eius. Daniel 3. Tu rex posuisti decretum, Quod nomen in eadem significatione frequentius iteratur ibidem. Vnde Actorum 4. nihil mirum si discernere sit ipsum praedestinare, quamuis praedestinare sit actus intellectus; & quamuis aliis in locis decretum significet actum voluntatis. Ad tertiam confirmationem respondetur distinguendo consequens. Praedestinatio namque non est praesentia operum alienorum, qualia sunt peccata, nec est praesentia solius possibilitatis, aut conditionalis futurationis, quae communis est praedestinis & reprobis; sed est praesentia operum, quae Deus decreuit in praedestinis actualiter operari.

Ad quintum respondetur negando consequentiam vltimam, quia prouidentia & praedestinatio primariò & praecipue non dicunt radicem determinationis ad causandum, sed immediatam & vltimam vim causalitatis, efficaciter ordinantis, quae formalitè est in imperio intellectus quod explicabitur sect. 9. & sequentibus. Ad sextum respondetur. Praedestinare est actus summae dilectionis, tanquam determinantis ad praedestinandum, sed non tanquam constitutis formaliter praedestinationem.

Ad septimum respondetur. Solummodo probat, essentiam praedestinationis non consistere in scientia possibilitatis gratiae & gloriae possibilitatis omnium mediatorum. Nihil autem probat aduersus scientiam quae dicitur, hunc hominem, per hanc media de facto transmittendum esse ad gloriam, quoniam ita liberè determinauit voluntas Dei: hac enim scientia data contradictionem implicat, hunc hominem non esse praedestinatum. Ad octauum respondetur. Scientia mediatorum & finis, vt possibilitatum, non est libera, sed simpliciter necessaria. Ceterum scientia mediatorum & finis, quae dicitur operi mandanda fore de facto, libera est, propter libertatem obiecti, quod liberè voluntas elegit: quia sola libertate gaudet prouidentia & praedestinatio.

Ad nonum respondetur. Licet ad ea declaranda, quae tanguntur in argumento, tractandum sit praecipue de voluntate Dei: multae sunt aliae quaestiones, in quibus recurrendum est potissimum ad scientiam incomprehensibilem Dei; veluti quando cum Apostolo Theologi omnes exclamant, & admirantur altitudinem sapientiae, & incomprehensibilitatem iudiciorum Dei, hos eligentis, & illos reprobantis, quando reddunt in generali rationes; ob quas expediens fuerit, non omnes, neque plures, sed pauciores praedestinare; quando libertatem cum efficacia conciliant; & quando dicunt, Deum suo praeecepto siue imperio cuncta gubernare. Quapropter antecedens argumentum non est generaliter verum; nec consequentia est efficax; quia verisimilius est; Doctores praedestinationis nomine intelligere illud, in quo formalitè est & vltimatè consistit ratio talis efficaciae, quae nec libertati repugnet, nec possit vlla ratione frustrari, & quae sit imperium, cui obediunt omnia.

Supponendum est primò, praesenti quaestioni locum esse non solum, apud Auctores, qui prouidentiam & praedestinationem constituunt in intellectu; sed etiam apud alios, qui eas constituunt in voluntate. Quia cum sit exploratum, prouidentiae, atque praedestinati necessarium esse actum aliquem intellectus; inuestigare debent, vtrum intellectio magis directè magisque que proximè feruens prouidentia & praedestinati, sit scientia simpliciter intelligentiae, qua parte proponit vt possibilis finem & media; & rationes conuenientiae propter quas possunt efficaciter amari: vel potius alia intellectio, siue imperium magis proximè & immediatè prouidentiae ac praedestinati subseruiat.

Secundò certum est, practica esse debere cognitionem intellectus diuini; si consistat in ea praedestinato & prouidentia: Practicam, inquam, ea ratione atque perfectione, qua diuinus intellectus praxim eminenter continet, prout modum rei faciendae cognoscit; quamuis omnia cognoscat modo speculatiuo (sicut explicuimus tomo de scientia Dei disput. 16. sect. 4. & sequentibus) ita Alexander 1. parte quaest. 28. memb. 1. art. 2. Albertus prima parte quaest. 63. membro primo. Durand. prima distinctione 41. q. 1. num. 7. collato cum num. 8. & 9. Ricardus distinctione 39. artic. 2. quaest. 1. & distinct. 40. art. 1. q. 1.

Tertiò supponendum est, rotam intellectioe, quae concurrat ad prouidentiam & praedestinationem tribus partibus constare, nostra consideratione distinctis. Prima intellectio est, quae dicitur, esse possibile tales res ordinare ad tales fines; & esse possibile praedestinare multos homines, idque ad ostensionem bonitatis, & aliorum attributorum expedire. Secunda intellectio est, quae dicitur media omnia possibilis & conuenientia, quibus illae res ordinantur ad suos fines, & hi atque alij homines, suauiter non minus, quam efficaciter, & ineuitabiliter possint ad beatitudinem destinari. Tertia intellectio, quae dicitur has res de facto ordinandas esse, & hos homines, potius quam alios, per hanc media potius, quam per alia de facto producidos ad beatitudinem fore, quoniam libero decreto voluntatis sunt electi. Quo supposito quaeritur in praesenti, vtrum in aliqua ex his tribus intellectioe consistat prouidentia, & praedestinatio, vel potius quaerenda restet vltior intellectio, in qua consistat.

Prima igitur sententia dicit, praedestinationem esse iudicium intellectus, dictans omnia media possibilis & conuenientia, quibus hi & illi homines per suauem & ineffabilem efficacitatem possunt ad beatitudinem perducì. Solum itaque possibilitatem dicitur hoc iudicium: Tenet hanc sententiam expressè Durand. 1. prima distinct. 41. quaest. 1. sub finem. Et eiusdem esse videntur Alexander. Albertus & Ricardus citati supra §. 2. Eandem sequitur Molina quaestione 23. art. 1. disputatione 2. Huius verò sententiae fundamentum est, quia praedictus actus

Scientia ad praedestinationem necessaria practica esse debet.

Tribus partibus constat scientia practica.

Prima sententia.

Eius fundamentum.

est iudicium practicum, & supponit motionem voluntaris, qua vult hominibus communicare beatitudinem; proptereaque movet intellectum, vt inueniat opportuna media ad eum finem infallibiliter consequendum.

Scientia de possibilitate mediourum non est formaliter prae-destinatio.

Vniuersalior tamen conclusio debet esse certa. Praedictum iudicium de mediis necessariis ad salutem, non est formaliter actus praedestinationis, quamuis ad praedestinationem supponatur: & generaliter quodlibet iudicium abstrahens ab absoluta futuruone finis, aut mediourum, & solum dictans possibilitatem eorum, ac rationes conuenientiae propter quas amari possunt a voluntate diuina, non est formaliter actus prouidentiae, nec praedestinationis. Ita existunt auctores, qui sect. 7. & 9. docebunt imperium esse formaliter prouidentiam, atque praedestinationem, & omnes illi qui sect. 2. dixerunt, prouidentiam & praedestinationem in operatione voluntatis potius, quam intellectus consistere.

Probat, quia prouidentia libera est.

Probat, quia prouidentia & praedestinatio non est actus non necessarius, sed liber; sed quodcumque iudicium dictans solam possibilitatem, & abstrahens a futuruone non est liberum, sed necessarium: ergo non est prouidentia, nec praedestinatio. Maior explicatur, & probatur, quia prouidentia & praedestinatio, vel est libera formaliter ratione sui, si consistit formaliter in actu voluntatis; vel est libera ratione obiecti, quod potuit non esse si consistit formaliter in actu intellectus. Confirmatur, quia prouidentia & praedestinatio potuit non esse, potuit enim Deus nihil creare, potuitque non gubernare res istas, sed alias; potuit non praedestinare hos homines, quos de facto praedestinavit, sed alios, aut nullos: at verò iudicium praedictum non potuit non esse; pertinet enim ad scientiam simpliciter intelligentiae quae non minus necessario sequitur ex eo, quod Deus comprehendat seipsum, independenter a qualibet suppositione libera, quam quaelibet Scientia speculatiua.

Probatio secunda.

Vnde confurgit probatio secunda, quoniam omnes propositiones, quae per illud genus iudicij cognoscuntur, sunt perpetuae veritatis: ergo iudicium illud ab obiecto non habet indifferentiam, aut possibilitatem, vt non fuerit: sed scientia constituens prouidentiam, & praedestinationem ab obiecto habet indifferentiam, & possibilitatem, vt non fuerit: igitur iudicium dictans solam possibilitatem, non constituit prouidentiam, neque praedestinationem.

Probat, quia prouidentia non respicit aequaliter res possibiles.

Tertio probatur, quoniam actus, constituens prouidentiam & praedestinationem, non respicit aequaliter omnes res possibiles, siue producantur de facto, siue numquam producantur: nec respicit aequaliter omnes homines possibiles, siue praedestinentur, siue reprobenentur, siue numquam producantur: iudicium autem illud de fine, ac de mediis & eorum possibilitate, rationibusque conuenientiae, respicit aequaliter omnes res possibiles, & omnes homines possibiles, etiam reprobos, vel numquam existentes: ergo iudicium istud non constituit prouidentiam nec praedestinationem. Confirmatur, quia posito actu, constituyente prouidentiam talis rei, non est possibile Deum illi rei non prouidere: sed posito praedicto iudicio, possibile est Deum tali rei non prouidere: ergo praedictum iudicium non constituit prouidentiam. Eodem modo ratiocina-

Confirmatur.

re de praedestinatione, cuius actu posito, non potest non esse praedestinatus homo, quem respicit.

Quarto probatur, nec enim est prouidus, qui bona, vel mala possibilia cognoscit, nisi caueat a malis, & bona prosequatur: igitur prouidentia non est mera cognitio mediourum, vt possibilium; nisi copuletur cum actibus pertinentibus ad executionem operis: idem ergo dicendum erit de supernaturali prouidentia, quae est praedestinatio.

Oppositum fundamentum soluitur.

Ad fundamentum contrariae sententiae responderetur. Praedictum iudicium practicum in Deo non supponit motionem voluntatis, quia vult hominibus communicare beatitudinem: imo quamuis Deus efficaciter decreuisset, omnino nullum hominem praedestinare; nullique rei prouidere: nihilominus necessario intelligeret, quidquid eo iudicio practico dictatur. Quin etiam in hominibus tale iudicium practicum de possibilitate finis & mediourum, & de rationibus conuenientiae & vtilitatis, contingit hominibus, absque vlla motione voluntatis. Veluti quando praeter intentionem occurrit media melius gubernandi rempublicam saecularem, aut Ecclesiasticam; vel quando peccatoribus in mentem veniunt media, quibus possent consequi salutem, vel etiam perfectionem religionis. Hoc solum inter Deum & homines interest, quod talia iudicia de possibilitate mediourum multoties in hominibus excitantur a libera voluntate hominum: in Deo tamen excitari nequeunt a libera voluntate Dei, quoniam sunt simpliciter necessaria.

SECTIO VI.

Monasticum imperium negandi Auctores & argumenta.

PRaecepta difficultas de quiditate prouidentiae, vel praedestinationis eò deuoluitur, vtrum vltra scientiam supra dictam, qua cognoscitur possibilitas & conuenientia finis & mediourum, alia intellectio requiratur ad prouidendum & praedestinandum, & illa cognitio sit imperium. Pro quo distinguendum est imperium duplex, aliud monasticum, aliud gubernatiuum alterius personae. Monasticum appellatur imperium, quod nullam obligationem inducit in aliam personam, sed tantum habet vltimam vim exequendi proprias operationes imperantis: quapropter hoc imperium attinet ad functionem propriae facultatis. Aliud autem imperium suauem & liberam aliis personis obligationem inducit tamquam subditis; ideoque gubernationem respicit alterius personae. Potest igitur imperium istud esse vel aeconomicum, vel ciuile.

Imperium duplex.

Hoc discrimen accipiendum est formaliter & cum praecisione, diligenter aduertendo formalitatem vtramque multoties in Diuino imperio copulari. Nam idem imperium Dei, quatenus efficaciter mouet ac dirigit praedestinos ad credendum, sperandum, & diligendum, sicut oportet; vt sic est imperium monasticum, quo Deus suas operationes exequitur, & propria sibi facultate operandi fungitur. Idem autem imperium, quatenus homines obligat ad credendum, sperandum, diligendum, & cooperandum operationi Dei, vt sic praecise non est imperium monasticum, sed aliis obligationem inducens.

Virumque in Deo reperitur.

Imperium

Imperium gubernatiuum intellectus actus.

Imperium obligans alias personas, formaliter & praecise consideratum pertinere ad intellectum, clariori ratione probari potest, quoniam tale imperium est locutio, & iudicium affirmans obligationem, quam voluntas liberè se ipsam determinans, vult alteri personae imponere. Sine quo iudicio, quamuis per impossibile conciperet voluntas obligandi volitionem, nondum existeret obligatio, nisi radicaliter. Formalis enim obligationis ratio desideraretur, quousque volitionem illam consequeretur iudicium, affirmans obligationem. Verum tamen hoc munire, atque propugnare argumentis, ac solutionibus, alienum est ab instituto praesenti. Proprius locus est 1. 2. q. 17. praesertim art. 1.

Duplicis quae sitis membrum.

Restat igitur imperium monasticum & executiuum, de quo disputari possit, vtrum in eo formaliter consistat prouidentia & praedestinatio. Sub qua generali quaestione duo membra continentur; alterum erit vtrum ad omnem volitionem elicendam praerequiratur imperium, mouens & applicans voluntatem ad eam operationem. Hoc negatiua decisione facilius expeditur infra sect. 8. Difficilis est alterum membrum magis proprium prouidentiae & praedestinationis, videlicet, vtrum ad executionem operationis transeuntis, praeter decretum efficac voluntatis, requiratur etiam imperium intellectus, & qualis actus sit hoc imperium.

Prima sententia monasticum imperium negat.

Prima sententia, licet concedat imperium, quo alios obligamus, esse actum intellectus: nihilominus existimat, nullum aliud imperium intellectus esse necessarium, quo Deus, Angeli, vel homines exequantur eas operationes, quae suae voluntati & potentiae despotice subiiciuntur: sed has omnes exteriores actiones praecedente cognitione, proponente obiectum voluntati, ex eius libera electione immediatè resultare. Ita existimat Molina 1. p. quaest. 23. art. 1. disput. 2. Eandem ferè sententiam sequitur Vazquez 1. p. disput. 87. cap. 3. & disp. 81. cap. 2. & 1. 2. disp. 49: cap. 4. Suarez 1. p. lib. 1. de essentia praedestinationis cap. 16. & 17. & in Metaphyl. disp. 19. sect. 6. & 7. Henric. tract. 3. disput. 22. de natura prouidentiae & praedestinationis cap. 4. Azor. tomo 1. lib. 1. cap. 29. quaest. 2. Arrubal. 1. p. qu. 22. art. 1. disput. 63. cap. 3.

Colligitur aperte ex Doctoribus, qui sect. 2. dixerunt, prouidentiam, & praedestinationem formaliter esse voluntatis actum, ac potissimum ex Aurcolo, qui magis ex professo, refutat imperium requisitum ad prouidentiam & praedestinationem. Praeterea colligitur ex eisdem, aliisque Doctoribus, vniuersaliter affirmantibus, imperium esse actum voluntatis, & non intellectus, aut saltem negantibus imperium intellectus. Ij sunt Maior lib. 3. sentent. dist. 33. quaest. 7. de prudentia, Almain. tractatu 3. Moralium cap. 2. Ocham 3. sentent. q. 12. art. 4. concl. 3. Henricus quodlibeto 9. quaest. 6. Hangestus in moralibus cap. 1. §. 3. corollario 3. Castro lib. 1. de lege p. nali cap. 1. & 2. Ioan. de Medina codice de oratione cap. 2. Tribuitur S. Bonauent. 3. sentent. dist. 17. art. 1. quaest. 1. ad 3. Sed obiter loquens parum fauet.

Argumenta, quae contendunt probare, nullum imperium esse de quiditate prouidentiae, nec praedestinationis, nec ad eas requiri, sunt quae sequuntur. Primum, quia superfluum est talis actus, ac subinde impossibilis Deo. Nec enim

Fundamentum primum.

requirit, vt voluntas Diuina determinetur ad volendum: quia potius imperium supponit liberam determinationem voluntatis. Quod si ad omnem determinationem voluntatis esset praerequisitum imperium, cum ad omne imperium praerequiratur determinatio voluntatis; dabitur processus in infinitum. Alioqui danda est aliqua volitio efficax, quam non praecesserit imperium. Porro qua ratione illa volitio non indiget imperio praecedente: eadem ratione non indigebunt aliae volitiones. Rursus imperium non requiritur, vt Deus exequatur transeuntem operationem; quoniam haec necessariò resultat ex efficaci voluntate Dei. Confirmatur, quoniam ad actionem immanentem voluntatis, non minus requiritur rationis directio, quam ad actionem transeuntem: sed ad actionem immanentem voluntatis non requiritur rationis imperium: ergo nec ad actionem transeuntem.

Secundum argumentum, quoniam imperium est locutio: sed haec non potest dirigi ad res non existentes: quapropter proprie loquendo Deus non alloquitur res nondum existentes, imperando illis, vt in lucem prodeant. Confirmatur, quia multae res, etiam postquam existunt, incapaces sunt audiendae locutionis diuinae; praesertim insensibiles & irrationales: ergo gubernans imperium non poterit illas alloqui.

Tertium, quia nos experimur ad nostras operationes transeuntes nullo imperio indigere: ergo multò minus indigebit Deus. Quartum, quoniam bruta per appetitum sensitium absque vilo alio imperio se mouent, & suas operationes exequantur: minor autem esse debet indigentia personarum rationalium. Quintum, Quamuis enim Angeli & homines indigerent imperio, vt transeuntes operationes exequerentur: adhuc Deus non indigeret. Quia creatis voluntatibus caratione fuisset imperium necessarium, vt impetu illarum intimatione quadam deferret facultatibus exequentibus. Cum autem in Deo nulla facultas exequens a voluntate distinguatur; nihil opus est intimando deferre voluntatis imperium.

Sextum, quia Deus sibi ac suae potentiae operatiuae non imperat, quoniam non est inferior & subiecta: nec imperat creaturis, quoniam proprie non sunt capaces imperij, sed tantum metaphoricè. Septimum argumentum, Nam in Deo, & hominibus scientia vel imperium rei faciendae, non se habent quasi sigillum imprimens figuram sui (vt quidam Theologi voluerunt): sed potius voluntas immediatè operatur. Alia argumenta videbimus sect. sequentibus praesertim sect. 10.

SECTIO VII.

Refutatur imperium intellectus, quod non sit iudicium assertiuum.

PRiusquam veniamus ad explicandum imperium, in quo prouidentia, praedestinatioque consistit, duas conclusiones praemitto, quibus consentio praedictae sententiae, postea contradicetur eidem quantum ad alias conclusiones. Secundam conclusionem dabit sectio sequens. Nunc sit prima conclusio. Actus imperij, qui non sit iudicium simpliciter assertiuum, nec a nobis explicari possit per propositionem indicatiui modi, non est possibilis in diuino intellectu; & conse-

Secundum.

Tertium.

Quartum.

Quintum.

Sextum.

Septimum.

Imperium iudicij actus.

consequenter nec ad providentiam nec ad prae-destinationem pertinet, imo nec ad mouendas operationes hominum, aut Angelorum. Quantum ad hoc recte existimant auctores praeced. sect. citati, aduersus paucos referendos ad finem praesentis sectionis.

bus reprobis, aut hominibus praedestinat, nec inter illos constitueret vllum discrimen. Eadem autem indifferentia & indeterminatio ratio sequeretur ex quocumque alio actu, qui ponatur in intellectu, si non est iudicium, quod solum est determinatum.

Quarto probatur, quoniam omnis actus intellectus indiget specie intelligibili, vel obiecto praesenti, quae sui representationem efficiat: ergo omnis actus intellectus est formalis representatio obiecti, resultans ex representatione effectiua, vel quasi effectiua. Omnis autem formalis representatio, si non adharet intellectus ei, simplex apprehensio est: si autem ei adheret intellectus, illam amplectendo, quasi veram, est iudicium: ergo nullus actus est possibilis in intellectu, qui nec sit apprehensio, nec iudicium. Sub nomine iudicii comprehenditur etiam discursus, quia non solum continet tria iudicia, quae sunt Maior, Minor, & Conclusio, sed etiam iudicium Consequentiam esse bonam.

Quinto probatur, quoniam ut videbimus sect. 9. & sequentibus, datur imperium intellectus diuini, quod est proprie iudicium assertiuum: ergo superflue, ac sine vtilitate fingitur aliud imperium, non assertiuum nec iudicium.

Sexto probatur ex his, quae dicemus statim, exponentes sententiam sancti Thomae; quam aliqui Thomistarum sinistre interpretantur dicentes imperium intellectus esse distinctum a iudicio; nec posse significari verbo indicatiui modi. Sic Sotus lib. 1. de iustitia quaest. 1. art. 1. praesertim ad 1. Bartholom. Medina 1. 2. qu. 17. art. 1. dum explicat solutionem ad 2. Valentia 1. 2. qu. 17. disp. 2. qu. 12. punct. 1. Salas 1. 2. tractatu 6. dist. 2. sect. 2. opinione 3. & sect. 4. fine & sect. 5. Tribuitur haec sententia S. Thomae, quoniam 1. 2. quaest. 17. art. 1. corpore asserit, imperare esse actum rationis, intimantis & mouentis in virtute voluntatis: Et talis, inquit, intimatio exprimitur per verbum imperatiui modi, puta, cum alicui dicitur, fac hoc. Dixerat autem prius hoc nomen exprimi per verbum indicatiui: Veluti si alicui dicitur: Hoc est tibi faciendum.

Respondetur S. Thomae sensus legitimus est, imperium non esse qualecumque iudicium, siue qualecumque propositionem, quae possit indicatiuo modo significari, consulendo, hoc, aut illud expedit facere, vel praedicendo tantum, quod est futurum, veluti dicendo, Hoc est faciendum. Quoniam imperium debet esse tale iudicium assertiuum, quod habeat virtutem causandi necessitatem intimando determinationem voluntatis; Huiusmodi iudicium est hoc: Ego volo, ut Petrus per talia media efficaciter perueniat ad gloriam. Supponitur autem quod persona concipiens tale imperium, potens est inducere necessitatem, ut illa res fiat quam tali iudicio.

Hanc eandem imperij quiditatem, qua distinguitur ab aliis iudiciis explicuit S. Thom. accommodatus ad rem praesentem 2. 2. qu. 3. a. 1. corpore dicens: Ratio speculatiua est apprehensio solius verum: ratio vero practica est non solum apprehensio, sed etiam causatiua. Est autem aliquid alterius causa dupliciter, uno quidem modo perfecte necessitatem inducendo, & hoc contingit, quando effectus totaliter subditur potestati cause. Vnde infert, ad rationem practicam pertinere, necessitatem imponere potentiis sibi subiectis imperando.

Quod si petas quam ob causam D. Thomas con-

6 Omnis intellectio speciei imiget.

7 Omnis actus intellectus apprehensio vel iudicium.

8 S. Thomam quidam sinistre interpretantur.

S. Thom.

9 Imperium quale iudicium.

10 S. Thom.

11

confugerit ad modum imperatiuum fac, si vere iudicium illud est assertiuum, & significabile modo indicatiuo. Respondeo, rationem esse, ut ipse quoque loquendi modus praese ferret aliquid actualiter exercens vim motiuam, & causatiuam necessitatis ex praesupposita motione voluntatis. Quod totum breuissime significatur illa voce fac. Sed opus haberet pluribus dictionibus, vt indicatiuo modo significaretur totum, quod ea voce denotatur.

12 Confirmatur primò, nam & aliis dictionibus, quibus nihil veri vel falsi declaratur expressè, nisi fidei proferatur, subest in mente iudicium assertiuum alicuius affectus: veluti cum ex corde dicis: Vtinam dirigantur viae meae ad custodiendas iustificationes tuas. Subest in mente iudicium, affirmans, te desiderare. Similiter cum sine fictione profert interiectiones heu, ve, vah, subest in mente iudicium de eisdem affectibus. Confirmatur 2. Conradus enim melius, quam alij S. Thomam interpretatur, dicta quaest. 17. art. 1. fine, dicit: Imperium non esse rationis tantum, sed in virtute voluntatis; sicut cum alteri denunciat voluntas superioris, qua iungitur sibi aliquid. Illa denunciatio, vt continet voluntatem superioris, tunc mouet, sicut cum dicitur: Est omnino voluntatis mea, vt facias hoc, vel illud.

Conradus.

13

Ioan. 15.

Marci. 9.

Tobia 3.

14

Confirmatur 3. nam & in sacris Literis indicatiuo modo significatur imperium aliquando, veluti Ioan. 15. Haec mando vobis, vt diligatis inuicem, & iterum: Mandatum nouum do vobis. Aliud autem genus praecipi legimus. Marci 9. versu 24. Surge & mune Spiritus, ego praecipio tibi: exi ab eo. In locutionibus vulgaribus frequentius hoc reperimus, praesertim in testamentis, aut legibus, vel mandatis principum aut Praelatorum. Haec est nostra voluntas, Mandamus, & similia verba indicatiui modi. Confirmatur 4. imperatiuum quippe loquendi modus indifferens est ad significandam orationem, siue petitionem, vel significandam imperium: vt in oratione Dominica: Panem nostrum quotidianum da nobis, & tamen indicatiuo modo significatur aliquando, veluti Tobiae 3. Peto Domine, vt de vinculo improperij eius absoluas me.

Aurhores denique plures, qui citantur pro imperio, quod non sit iudicium assertiuum, nihil amplius dicunt, quam quod haecenus explicimus dictum à D. Thoma, videlicet, exprimi verba imperatiui modi: fac, & continere motionem voluntatis. Ita loquuntur Antoninus 1. part. titulo 4. cap. 10. in principio. Ricard. 3. sentent. distinct. 3. art. 2. quaest. 6. ad 3. Caiet. 1. 2. qu. 17. art. 1. Capreol. 1. distinct. 1. quaest. 2. art. 1. fine. Viqueius institutionum moralium lib. 1. cap. 3. §. 6. initio. Consultè praetermitto reliquos, qui citantur, quoniam in illis nihil ad rem praesentem reperio.

SECTIO VIII.

Nullum imperium rationis mouet volitiones diuinas.

1 Ad diuinas volitiones imperium nullum requiritur. Probatur primò.

Secunda conclusio, quam praecedentis sectionis initio promisi. Nullus actus rationis imperantis praerequiritur ad diuinas volitiones; vt illas moueat, & consequenter tale imperium, nec ad providentiam, nec ad praedestinationem pertinet. Probatur primò, quia nec in hominibus

requiritur imperium ad omnem volitionem; siquidem imperium essentialiter supponit volitionem, in cuius virtute moueat (vt nuper vidimus) vnde si quaelibet volitio praesupponeret aliquod imperium; praesupponeret etiam aliam volitionem, & ita procederet in infinitum, nec esset possibilis prima volitio, nec primum imperium.

Probatur secundò, quia vel volitio determinanda foret ab imperio, vel non: si determinanda foret ab imperio; nulla volitio foret libera formaliter, & ratione sui: vnde nec esset libera, tanquam actus imperatus ab alia volitione formaliter libera, quia nulla est formaliter libera. Quod si volitio non est determinanda ab imperio; nullum restat munus imperij proprium, nam obiectum proponere, & rationes allicientes, ac veluti persuadere, totum hoc praestat scientia possibilitatis, quae nullam praecedentem volitionem supponit, ac proinde non est imperium.

Restant nihilominus explicandae sequentes difficultates. Prima, vtrum si non ad omnes, saltem ad aliquas Dei volitiones praerequiratur imperium rationis, & consequenter praerequiratur ad volitiones interuenientes in praedestinatione, & providentia. Ratio dubitandi est, quoniam aliquae volitiones humanae requirunt imperium. Sic enim S. Thomas 1. 2. quaest. 17. art. 3. docet rationis imperium esse praerequisitum ad eam volitionem, quae est vsus. Quam doctrinam sequuntur communiter Thomistae, & alij non pauci.

Respondetur primò. S. Thomas ibi non dicit, rationis imperium esse necessarium, vt humana voluntas concipiat eam volitionem, quae est vsus; sed tantum, vt volitio concepta dependenter ab imperio, possit esse actualiter vsus, quatenus actualiter operatur ad extra, vtendo instrumentis. Itaque formaliter loquendo, non ad operationem immanentem, sed ad operationem transeuntem vtendi, requiritur illud imperium. Respondetur 2. Si forte necessarium est rationis imperium, ad concipiendam volitionem, quae est vsus; id propterea contingit hominibus, quoniam id volitio realiter distincta ab intentione finis, & electione mediorum, & propter maiorem difficultatem executionis impeditur voluntas maiori repugnantia laboris, & ignauia maiori, ne volitionem illam efficacem eliciat. Imperium autem rationis adiuuat & stimulat hanc voluntatis inertiam & repugnantiam. Cessant autem omnes istae rationes in diuina volitione, vt statim dicemus.

Secunda difficultas est, vtrum imperium rationis mouere possit ad aliquas volitiones diuinas, quamuis ad illas non sit absolute necessarium. Ratio dubitandi est, quoniam multoties homines per vniam volitionem liberam determinamus intellectum, vt illius virtute imperet aliam volitionem, quamuis eam elicere possimus absque praecedente imperio. Veluti quando volentes attentè orare, arque deuotè, imperamus volitiones spei, charitatis, contritionis, aut alios affectus. Sic enim posse quosdam actus imperare, rectè docuit S. Thomas 1. 2. quaest. 17. art. 5. & fatentur communiter auctores etiam ex illis, qui negant imperium esse necessarium.

Respondet & dico primò, Realiter imperare volitiones, requirit realem productionem voluntatis; ac proinde requirit distinctionem volitionis imperatae, qua realiter differat à volitione imperantis.

2 Secundò.

3 Prima difficultas expedienda.

4 Ratio dubitandi.

5 Soluitur.

6 Secunda difficultas.

7 Ratio dubitandi.

8 Realiter imperare volitiones, requirit productionem voluntatis.

virtute

virtute cuius imperium mouet, & ab ipso imperio. Talis autem distinctio manifestè repugnat Deo. Quam ob causam illud tantum superesse poterat difficultatis, utrum nostro modo concipiendi, rationis imperium virtute cuiusdam volitionis diuinæ imperet aliam volitionem, sicut nostro modo concipiendi volitio quædam mouet ad aliam volitionem, vt volitio finis ad volitionem mediorum.

7 Neque nostro modo concipiendi imperium mouet volitionem diuinam.

Dico secundò. Nullum imperium intellectus, etiam nostro modo concipiendi mouet ad aliquam volitionem diuinam. Probatur, quoniam noster modus concipiendi, si non sit alienus à ratione, correspondere debet realibus motionibus, quibus humanum imperium virtute præcedentis volitionis affert necessitatem voluntatis sequentis, illam causando. Causat autem dictando quod hac propositione significatur: *Ego volo efficaciter, vt velim obedire, & humiliari.* Exempli gratia. Talis autem casualitas, neque secundum rationem datur in Deo, quoniam essentialiter inuoluit imperfectionem eius volitionis, quæ imperatur; est enim subiecta & inferior imperanti. Explicatur amplius & confirmatur primò, quoniam vt aliqua volitio sit imperata, requiritur, eam prius esse obiectum alterius volitionis imperantis, & obiectum etiam imperij, nec aliter existere, nisi dependenter ab illis, iuxta prædictam explicationem imperij. Est autem hic imperfectus modus voluntatis, quæ paulatim per gradus pergit ad volenda, quæ vult, nec semel vno indiuisibili actu, velit omnia quæ vult.

8 Discursus repugnat Deo.

Vnde confirmatur secundò, quia non solum discursus actuum realiter distinctorù, sed etiam discursus continens præmissas & conclusionem sola ratione distinctas, diuinæ perfectioni repugnat; idque propterea, quoniam Deo repugnat assenti conclusioni propter ordinem illationis, quem habet ad præmissas (vt fusiùs explicauimus tomo de scientia Dei, disput. 14.) sed similiter imperata volitio, prout imperata, non elicitur, nisi propter ordinem, quem habet ad imperium & ad volitionem, virtute cuius imperatur. Hoc igitur erit imperfectio non minus, quam ille discursus. Nam perfectio diuinæ volitionis postulat, immediate propter suum obiectum formale, videlicet, diuinam bonitatem versari circa quæcumque volibilia materialia, seruato ordine ipsorum obiectorum, & consequenter seruata naturali & necessariam connexionem, seu consecutionem volitionum.

Confirmatur tertio, quoniam in hominibus plures volitiones ex aliis necessariò resultant; & tamen non sunt imperate, quia non sunt volitæ per priores volitiones, quod tunc præcipuè contingit, quando mouentur ab eodem obiecto formali. Sic enim dilectio proximi, quem video necessitate laborantem, necessariò sequitur ex dilectione, qua diligo Deum: nec tamen est volitio imperata, sed est extenso ad materialia obiecta. Ergo quantum in Deo nonnullæ volitiones ex aliis necessariò resultant, non datur sufficiens fundamentum concipiendi, quod imperentur ab illis. Mouentur enim ex eodem obiecto formali, & sunt quasi partes extensionis materialis obiecti. Vnde confirmatur, 4. quia non modò realiter, sed neque secundum nostrum modum concipiendi centeri debet imperatus in hominibus amor obiectorum materialium, con-

tentus in vna simplicissima volitione, qua diligitur obiectum formale. Sic autem se habent omnes volitiones in Deo.

10 Tertia difficultas.

Ex eisdem principiis soluitur tertia difficultas, postulans rationis discrimen, ob quam imperium diuinæ rationis absolutè necessarium sit ad actionem transeuntem; cum necessarium non sit ad actionem immanentem, quæ est volitio Dei. Respondetur enim, hæc esse manifesta discrimina. Primum est. Qualiber actio transiens realiter distinguitur ab imperio, & volitione Dei; nulla verò volitio realiter distinguitur ab alia volitione vel imperio. Secundum. Qualiber actio transiens realiter causatur, & realiter est subiecta imperio diuino. Tertium. Qualiber actio transiens, necessariò prærequirit fuisse priùs obiectum volitum & cognitum, vt faciendum, prout sect. sequenti constabit. Quartum. Operatio transiens non seipsam determinat, sed debet necessariò determinari à volitione per imperium, determinatè dirigens, & præscribens executionem, & omnes eius circumstantias. At verò diuina volitio se ipsam determinat, nec indiget alio priori determinante; hoc enim est proprium operationis formaliter liberæ.

SECTIO IX.

Imperium intellectus, necessarium ad actiones transeuntes explicatur.

D Euenimus iam tandem ad explicandam eam operationem intellectus, in qua formaliter, ac præcipuè consistit providentia, & prædestinatio iuxta sententiam Sanctum Thomæ constituentis eam esse imperium, n. præsentis quæst. 22. art. 1. ad 1. & ad 3. & qu. 2. 3. art. 4. corpore sub initium. Cui consonat 1. 2. qu. 17. art. 1. Quem sequuntur Caiet. & ceteri Thomistæ in expositione eorundem articulorum. Capreolus 1. dist. quæst. 1. art. 1. sub finem, & 1. dist. 40. art. 7. conclus. 1. & art. 2. concl. 2. & 3.

Sit igitur conclusio prima. Operatio illa, in qua præcipuè consistit providentia & prædestinatio, debet esse iudicium intellectus, affirmans Dei volitionem liberè decernentem de finibus rerum, & ordinationibus mediorum ad illos, & eo ipso affirmans, esse producendas res contingentes, quas facere decernit. Quod nostro modo intelligendi, perinde est, ac si Deus apud semetipsum ita loquatur. exempli causa de prædestinatione Petri. *Ego volo Petrum ad beatitudinem perducere, & volo illi conferre talia, & talia media, quibus efficaciter eam, & liberè consequetur.*

2 Actus in quo providentia consistit, Dei volitionem esse, & creaturas producendas esse affirmat.

Supponit hanc conclusionem Chrysostomus, ita discurrens homil. 2. in Psal. 50. colum. 5. *Si Deus, dixerit adulteris: nolo vt adulter sis: verba statim vertuntur in opera. Si dixerit fornicatori: fornicari cessa ab immundicia tua: illico mens eius in melius mutatur, & vt scias, quia ita est, dixit: fiat cælum, & factum est cælum. Præcepit fieri terram, & verbum eius in opere cessit. Volo fieri luminaria, statim facta sunt, & astra completum est cælum. Sol & Luna præcepto eius consumunt cursum suum, volo fieri Angelos, & in puncto horæ tanta millia facta sunt. Et, qui ex nihilo hac omnia fecit, si vult sermone suo tua peccata non valet solvere; & post penitentiam in Angelicum consueverit gradum? Perpende, quomodo Chrysostomus indifferenter vitur verbo præcipiendi, & propositionibus affirmantibus; volo, vt hoc*

hoc fiat. Nolo vt fiat illud. Supponit igitur præceptum aut imperium Dei factuum, esse propositiones illas affirmantes, quid Deus velit, aut nolit.

4

Ratione probatur ex superioribus sectionibus, quoniam operatio illa, in qua præcipuè consistit providentia, & prædestinatio, debet esse intellectio; sicut probatum est sect. 3. & 4. Rursus non potest esse mera cognitio finis, & mediorum, vt possibilem, nec vlla alia cognitio simpliciter necessaria; sicut probatum est Sect. 5. Nec potest imperium esse aliquis actus, qui non sit iudicium, sed debet esse iudicium assertiuum; sicut probatum est sect. 7. Denique imperium non debet asserere volitiones diuinas, per quas volitæ sint alie volitiones diuinæ; sicut probatum est sect. 8. Restat igitur, vt imperium solummodo possit esse iudicium Dei affirmans veritates liberæ, quas exposuimus in conclusione. Confirmatur quoniam cognitio, in qua consistit providentia & prædestinatio, potuit non esse; sicut vidimus sect. 5. nec alia ratione potuit non esse cognitio diuina, nisi quia potuit eius obiectum non esse; quapropter talis cognitio est de obiecto libero. Nec sunt alia obiecta libera, quæ potuerint non esse, simulque pertineant ad providentiam & prædestinationem, nisi ea quibus generalibus verbis comprehendimus in conclusione, videlicet, volitio libera Dei & actualis futuritio finis & mediorum, quibus obtinetur.

Cognitio in qua consistit providentia potuit non esse.

5 In prædicto iudicio sententia simplicis intelligentia potuit non esse.

6

Secunda conclusio. In prædicto iudicio continetur essentialiter, & explicitè tota scientia simplicis intelligentiæ: qua parte distat possibilitatem finis & mediorum, & ostendit, quænam via sit conuenientior ad obtinendum illum finem. Cuius evidens ratio est, quia sicut nulla res potest actualiter existere, nisi essentialiter sit ens possibile, contineatque omnia sua prædicata necessaria: ita non est possibile iudicium perfectè penetrans & enuncians, fore, vt talis res actualiter existat nisi penetret simul, & asserat, rem eandem esse possibilem & illi necessariò conuenire sua prædicata essentialia.

Atque hinc amplius commendatur, & confirmatur, esse magis aptum ad pronidientiam & prædestinationem, illud iudicium, quod posuimus in conclusione prima: quoniam comprehendit totum illud, quod requiritur ad opus exterius dirigendum: dicitur enim, quomodo possit, & expediat fieri: atque simul etiam est in se ipso determinatum, quatenus ab intrinseco est cognitio dictans, & intimans liberam determinationem voluntatis, de futura executione mediorum & finis. Hac determinatione præcellit hoc iudicium. Nam aliud iudicium de possibilitate (referaturum sect. 5.) non ab intrinseco, sed tantum per extrinsecam appositionem superuenientis volitionis liberæ potest esse determinatum.

Tertia conclusio. Evidens est, Deum intellectu iudicare, & asserere, se velle, Petrum ad beatitudinem perducere per talia media, & de facto Petrum per ea media peruenturum esse ad beatitudinem (idem intellige de quibuscumque operibus providentiæ tam naturalis, quam supernaturalis.) Ratio demonstrat, quia nullum verum latere potest diuinam scientiam, & illud maxime, quod pertinet ad suas volitiones, & ad perfectam expletionem earum.

Quarta conclusio. Prædictum iudicium intellectus, per se, directè, formaliter, ac necessariò

requiritur ad executionem operis, quod Deus vult efficaciter operari. Probatur, quoniam ad executionem operis dirigendam, requiritur cognitio practica; sed Deus non exequitur omnia, quæ cognoscit esse possibile, sed tantum aliqua illorum, & ea non exequitur omnibus modis, nec omnibus temporibus; neque omnibus locis aut circumstantiis, sub quibus possent executioni mandari; sed tantum quibusdam modis, temporibus, locis, ac circumstantiis: oportet igitur practicum Dei cognitionem esse talem, quæ dirigat, & intimet, vt hoc opus fiat, potius, quam illud, & fiat nunc, & non alio tempore, hic, & non alibi, cum his circumstantiis & modis, ac non cum aliis. Nullus autem alius reperiri potest actus in intellectu diuino, qui prædicto modo possit executionem dirigere, nisi iudicium explicatum in præcedentibus conclusionibus: ergo tale iudicium, per se, directè, formaliter, ac necessariò requiritur ad executionem operis diuini.

Per se ad operis executionem requiritur.

Confirmatur, quia licet consideres practicam scientiam omnium possibilem, & illis superaddas volitionem efficacem, ac determinatam ad vnum opus; illa scientia non erit determinata in ratione scientiæ practiciæ, & consequenter non erit fixa regula, nec determinata directio, & gubernatio futuri operis, quouisque determinatè cognoscatur, quid, quomodo, quando, & vbi sit faciendum, & quid omittendum.

9 Scientia simplicis intelligentiæ non est determinata regula.

Vnde confurgit probatio secunda, quoniam agens intellectuæ cæco modo prorumperet in opus ad instar agentium irrationabilium; nisi cognosceret, se facere istud opus, & non aliud, hoc modo, & non alio, tali tempore, & loco. Quapropter non esset satis cognoscere illud opus illo modo, tempore, & loco posse fieri, sed per se necessariò est scire faciendum esse. Vnde conciscitur hic syllogismus. Ad executionem operis dirigendam, per se, directè, formaliter, ac necessariò requiritur in Deo, quidquid opus est ad operandum scienter, & non cæco modo, ignorando, quid sit facturum: sed prædictum iudicium hoc præstat, & absque illo semper ignorabitur, quid Deus actualiter sit operaturus: ergo prædictum iudicium per se, directè, formaliter, ac necessariò est ad executionem dirigendam.

10

Ad operis executionem necessarium quid sit faciendum scire.

Confirmatur verbis Augustini lib. 1. de Trinitate. cap. 13. circa med. *Vnum est creaturæ & spiritalis & corporales, non quia sunt, ideo nouit, sed ideo sunt, quia nouit. Non enim nesciuit, que fuerat creaturus. Quia ergo sciuit, creauit, non quia creauit, sciuit. Itaque scire quæ fuerat creaturus, fuit per se causa creandi.*

11 Augustinus.

Tertia quoque probatio cognata est præcedenti, quoniam hoc iudicium, dictante Dei volitionem, & effectum absolutè futurum, ac producendum à Deo, melius explicatur paradigmata, siue rationes exemplares, quas Dionysius cap. 5. de diuinis nomin. prope finem, tradit his verbis: *Omnia causa prius constitisse omnium rerum exemplaria, concedendum est. Et paucis interpositis: Exemplaria autem dicimus essentia rerum effectrices rationes, quæ in Deo coniunctæ ante fuerunt, quas scripta diuina prædestinationes appellant, diuinæ quæ ac bonas voluntates, quæ constituunt & faciunt omnia. Vbi ponderandum imprimis est nomen Rationes, quod plane pertinet ad intellectum. Deinde notandum est, hæc exemplaria non esse idéas præcisè consideratas, vt sunt communes*

12 Dionysius.

munes omnibus rebus possibilibus: sed sunt ideæ, prout vltimò determinatæ sunt representando, quid de factò, quomodo, & quando sit exequendum. Ideo S. Thòmas in illius loci commentario lect. 3. initio docet, non omnes rationes rerum esse exemplariæ, sed illas tantùm rationes, ad quam imitationem Deus vult res producere. Eandem Dionysij doctrinam recipit Damascenus orat. 1. de imaginibus pag. 3. Sunt, inquit, in Deo imagines, & exemplarum, quæ ab ipso futuræ sunt, nempe consilium eius æternum, quod se habet semper eodem modo. Immutabilis est omnino Deus, in quo nulla est commutatio, aut vicissitudinis umbratio. Has imagines, & hæc exempla præfigurationes appellat sanctus ille Dei munere, diuinis in rebus considerandis & explicandis excellentissimis Dionysius, omnia enim ab illo præfinita, & sine ulla commutatione futura, in eius consilio, non aliter antequam fierent, erant expressa, quam si quis velit domum edificare prius imaginem ac formam eius in animo effingit, cogitatione quæ complectitur.

13. Confirmatur prius & declaratur exemplo, sicut enim Ignigraphia, & orthographia templi tunc solummodo determinat architectum, ac dirigit, vt illud templum, illius amplitudinis, altitudinis & formæ faciat, & non aliud, nec alio modo, quando habet inscriptum decretum episcopii, vel senatus Ecclesiastici, præscribens, vt illud, & non aliud exemplar templi deducatur in opus. Descriptiones autem ceteræ possibilium temporum, carentes hac intimatione decreti, non habent completam, & perfectam vim dirigendi & determinandi structuram templi. Sic etiam illa demum cognitio practica Dei poterit esse vltimatè, & plenè directiua, & determinatiua operis à Deo faciendi, quæ non solum in se continetur rerum ideæ & exemplaria, quorum instar fieri possunt, sed etiam dictauerit, esse decretum à voluntate diuina, vt tales ideæ & non aliæ deducantur ad opus tali tempore.

14. Secundò confirmatur hæc esse Dionysij mentem, quia dicit, paradigma seu exemplaria esse rationes, quas prædestinationes vocant scripta diuina, vel (vt alij vertunt) præconceptiones, præordinationes, prædefinitiones. Subiungit autem etiam appellati. Diuinas voluntates, siue quia denunciant, & intiment Dei voluntates, (solem enim scriptum, quo declaratur alicuius voluntas appellare voluntatem eius): siue quoniam à diuinis voluntatibus accipiunt determinatam vim & applicationem ad actualiter operandum.

15. Confirmatur tertio, nam exemplar vltimatè potens operationem dirigere, debet esse exemplar rei faciendæ, prout faciendæ est, non verò præcisè prout est factibilis. Non erit autem determinatè exemplar rei faciendæ, prout faciendæ est, nisi dictauerit esse faciendam. At, inquit, non ipsa cognitio, sed essentia diuina, prout imitabilis, obinet rationem ideæ, iuxta nostram sententiam probatam tomo de scientia disp. 8. 2. sect. 6. & sequentibus. Responder tamen hanc imitabilitatem essentia diuina, non posse determinatè regulare, & dirigere creaturam vnã potius, quam aliam, nisi determinetur prædicto iudicio, quod appellauimus exemplar, in quo simul represententur imitabilitas possibilis, & iudicetur eam executioni fore mandandam. Confirmatur 4. Sapienter enim Boetius, & alij Theologi dicunt, prouidentiam esse causam exemplarem sequenti disp. 4. sect. 1.

16. Preuidencia exemplaris causa.

16. Probat 4. quoniam Augustinus & alij Patres, dicentes, prædestinationem esse præscientiam, non dicunt esse præscientiam operum Dei, quasi possibilem, sed quasi actualiter & absolute faciendorum. Ergo prædestinatio debet esse præscientia, dictans absolute futurum esse, vt hic homo per hæc media perducat ad gloriam. Antecedens probatur ex Augustino lib. de prædestinatione Sanctorum cap. 10. Prædestinatione Deus præscit, quæ fuerat ipse facturus. Quæ propositio non erit formalis, nec absolute vera, si de rebus, quas facturus est Deus; nihil aliud prædestinatione præscit, nisi possibilitatem & modum quo fieri possint, quod idem præscit de infinitis rebus possibilibus, quas non est facturus. Requiritur ergo prædestinatione præscire, futurum esse, vt res illæ actualiter à Deo fiant.

17. Eadem ratione verificanda sunt alia: verba Augustini ex lib. de bono perseverantia cap. 17. & 18. quæ retulimus sect. 3. probat. 5. in cuius confirmatione reperies multa testimonia Fulgentij, Prosperi, Bedæ, & Hypognostici, quibus idem modus præsciendi futura opera, tanquam absolute futura, & à Deo faciendæ, ponitur, vt pertinens ad quiddam prædestinationis. Sufficiat repetere quod Fulgentius scribit lib. 2. ad Monimum cap. 1. vbi prædestinationem, vt complectitur etiam reprobationem, definit his verbis: In Sancti Augustini & Prosperi definitionibus agnoscant, prædestinationem nihil aliud esse, nisi præparationem operum eius, quæ in æterna sua dispositione, aut misericorditer se facturum esse præscit, aut iustè. Ergo se facturum esse præscit Deus, & hoc præscit in dispositione, seu præparatione suorum operum, & hæc est prædestinatio.

18. Quintò probatur, hæc enim via proprius, simplicius, & formalis accipiuntur verba Scripturæ, quæ nomine præscientie, vel notitiæ, vel visionis prædestinationem, aut præuidentiam intelligunt. Quæ retulimus dicta sect. 3. probatione 5. Exemplum sit illud Roman. 11. Non reprobauit Dominus plebem suam, quoniam præscit, nisi nimirum præscit fore, vt esset sua plebs. Alioquin posse plebem suam esse, præcognouit Deus etiam de cunctis, quos reprobauit, quos ipse si veller, potuisset in plebem suam cooptare, 2. Timoth. 2. Firmum fundamentum Dei stat, habens signaculum hoc; No uit Dominus qui sunt eius. Itaque non modo nouit, quinam illius esse potuissent, verum etiam nouit, quinam actualiter sunt illius per æternam electionem, & prædestinationem; & hæc scientia pertinet ad signaculum, siue sigillum diuinæ prædestinationis. Atque ita intelligit Augustinus lib. 20. de ciuitate cap. 7. & 8. & lib. 5. de Baptismo contra Donatistas cap. 17. & tractatu. 45. in Ioann. col. 2. & tractatu 48. post med. ad illud: Proprias oues vocat nominatim. Adde illud Actor. 15. Notum à seculo est Domino opus suum, non quidem, quasi solum sit notum esse possibile, sed notum est à seculo quodnam sit opus ab illo faciendum actualiter.

19. Generaliter autem de prouidentia locus insignis est versus Psalm. 61. Semel loquutus est Deus; duo hac audiuit: quia potestas Dei est: & tibi Domine misericordia: quia tu reddes unicuique secundum opera eius. Quod enim dictum est: semel loquutus est intelligitur immobiliter, hoc est, incommutabiliter est loquutus, sicut nouit incommutabiliter omnia, quæ futura sunt; & quæ ipse facturus est. Sic ponderat Augustinus lib. 5. de ciuitate cap. 9. post. med. Breuius

Iob. 33.

20

Genes. 1.

Isal. 33. & 143.

Threnor. 3.

Psal. 32.

Hebra. 11.

Luca. 5.

21

Matth. 8.

Matth. 14.

Hieron.

Chrysol.

22

Basilii.

23

Hilari.

24

Sacramentorum forma in verbis inueniunt.

Breuius autem id attigit lib. de spiritu & litera c. 33. circa med. Obserua postremum membrum. Quæ ipse facturus est. Eadem August. verba descripsit Isid. lib. 8. Orig. siue Etymologiarum proprius ad finem, quam ad med. 5. Fatum: Eadem ratione posset hoc ipsum colligi ex verbis Iob. 33. Semel loquutus Deus, & secundo id ipsum non repetit.

Sextò probatur, quoniam per hoc iudicium & imperium, quod hæctenus exposuimus, propriè ac sine metaphora intelligitur verba sacra Scripturæ, quibus asseritur, Deum, dicendo & imperando fecisse. Quemadmodum Genes. 1. Dixit Deus: Fiat lux. Dixit Deus: Producat terra, & reliqua, quæ referuntur ibi. Vnde Psal. 32. & 143. Ipse dixit, & facta sunt; ipse iudauit, & creata sunt. Threnor. 3. Quis est iste qui dixit, vt ferebant, Domino non iubente Psalm. 32. Verbo Domini cali firmati sunt. Hebra. 11. Aptata esse secula verbo Dei. Referuntur autem in Euangelio multa similiter facta dicendo & imperando, sicut Matt. 9. Mar. 2. & Luca 5. Ait paralytico: tibi dico, surge, tolle lectum tuum, & vade in domum tuam. Dicere autem nullus potest, nisi per actum intellectus, & nemo prudenter imperat, nisi sciat, quid actualiter imperandum sit, & fieri velit.

Matthæi 8. Centurio dixerat: Tantum dico verbo, & sanabitur puer meus. Hanc vocem admiratione probauit Iesus D. Nolter. Vbi Hieron. & author imperfecti homil. 22. à medio notant, aut solo verbo & præcepto, aut ministeriis Angelorum morbos à Deo sanari. In eodem octauo capite Matth. notat Hieron. Iesopho dictum esse primum volo, deinde imperando dictum esse, Mundare, vnde necessitas imperij post voluntatem colligi potest. Matth. 14. Petrus ait: Tibe me venire ad te super aquas. Vbi Hieron. ait: Tu præcipe, & illico solidabitur vnda, & leue fiet corpus. Chrysol. homilia 51. in Matth. paulò post princip. Non dixit: orat & deprecare, sed iube, &c.

22. Greg. Nyssenus homilia 5. in Cantica multò propius ad med. quam ad princip. ait: Surge, inquit, & veni. O vis iussus & imperij? est reuera vox virtutis. Ipse dixit & facta sunt, ecce nunc quoque dixit iacenti: Surge, & veni: statim ad opus deducitur, quod iubetur. Nam simul atque accepit vim verbi, stat & assistit, &c. Plura ex hoc loco referemus, disp. 6. lect. 3. Quibus concinit Basilius lib. de Spiritu Sancto cap. 8. versus med. illis verbis: Per imperium sua potentia operatur in nobis.

Ambros. lib. 3. de Sacramentis cap. 4. Sermo Christi, ait, hoc confici sacramentum. Quis sermo Christi nempe is, quo facta sunt omnia. Iussit Dominus, & factum est celum, &c. Vides ergo quam operatoris sit sermo Christi. Si ergo tanta vis est in sermone Domini Iesu, vt inciperent esse, quæ non erant. Quando magis operatoris est, vt sint quæ erant, & in aliud commutentur? Idem Ambros. ad illud Hebra. 6. Generans herbam opportunam. Neque enim, ait, agriculturalum est terram excitare ad fructus, sed imperium Dei; &c. Hilarius quoque Arelatenis homil. in festo corporis Christi, parum à principio. Inuisibilis sacerdos, inquit, visibiles creaturas in substantiam corporis, & sanguinis sui, verbo suo secreta potestate conuertit, dicens: Accipite, & c. Sicut ad nutum præcipiens Domini repente ex nihilo subsisterunt excelsa calorum, &c.

Nec dubito, quin ea de causa Sacramentorum præcipua pars & forma fuerit in verbis instituta, quoniam facit nomine ministri loquutus, qui verbo suo facti quæcumque facit. Ideo etiam Apostolus

stolis, miracula patrantibus eam præcipiendi formam Dei nomine præscriptis Spiritus sanctus, vt Actor. 3. Petrus dixit: In nomine Iesu Christi, surge & ambula. Hoc etiam confirmant Patres exponentes illud Hebra. 1. Portinque omnia verbo virtutis sue. Quos referemus disp. 5. sect. 2. & qui exponunt illud Roman. 4. Vocat ea quæ non sunt, &c. vt referemus infra lect. 11. ad finem.

Obiectionem autem eorum, qui contendunt, non esse imperium propriè, sed metaphoricè dictum, quo Deus imperat rebus, vt fiant, diluimus sect. 10. ad 6.

Postremò notandum est, imperio, denunciatio electionis iam factæ, viam aperuisse Conradum 1. 2. q. 17. art. 1. ad finem, cuius verba retulimus sect. 7. prope finem. Clarius autem illud explicuit Fonseca lib. 9. Metaph. cap. 2. q. 7. sect. 3. & dicit esse probabile Suarez Metaph. disp. 19. sect. 7. n. 12. & 13. & 1. p. lib. 1. de essentia prædestinationis c. 16. n. 7. & n. 13. & c. 17. n. 14.

SECTIO X.

Soluuntur argumenta, quæ pugnant aduersus imperium enunciatium liberae vobitionis & operis exequendi.

Aduersus postremas conclusiones sect. præced. positas directè pugnant argumenta Aureoli. 1. distinctione quadagesima, articulo. 1. opinione 2. Primum argumentum est. Scientia, pertinens ad prædestinationem essentiam, debet esse scientia practica: sed nulla scientia rei futuræ, tanquam futuræ, potest esse scientia practica: ergo nulla scientia rei faciendæ, prout faciendæ est, pertinet ad essentiam prædestinationis. Minor probatur, quoniam omnis scientia rei futuræ, prout est futura, supponit eiusdem rei futuram existentiam, quasi iam factam, & ab illa determinatur, tanquam à conditione obiecti: ergo scientia rei futuræ, prout est futura, non est factiua eiusdem rei, & consequenter non est practica comparatione illius. Confirmatur, quia scientia rei futuræ, vt futuræ, non tribuit determinationem rei futuræ, sed potius ab illa determinationem accipit: Imperium autem & prædestinatio determinationem tribuunt rei futuræ, ergo imperium & prædestinatio non sunt scientia rei futuræ, prout est futura.

2. Respondeo, supponendo, duplicem esse modum cognoscendi futura contingentia. Primus modus ratione præsentia in æternitate, in qua præsupponitur rerum contingentium futuritio, vt ex parte obiecti materialis determinet diuinam cognitionem (prout explicatum est in tomo de scientia disp. 28. & 29.) Huiusmodi cognitio nullomodo potest esse imperium, neque prædestinatio, neque scientia practica, sicut euidenter demonstrat argumentum, & fusiùs ostendimus tomo de scientia disp. 15. sect. 4. & seq. Secundus modus est, præcognoscere futura contingentia in libero decreto, quo Deus ab æterno voluit efficiter, illa producere (siue se solo, aut per causas naturales independentes à libertate creatæ, siue dependentes à libertate creatæ.) Huiusmodi scientia, quamuis affirmet, re esse futurâ, non supponit rei futuræ existentiam, neque determinatur ab illa, sed determinatur à diuino decreto (sicut ostensum est fusiùs prædicto tomo de scientia, tota disp. 25.) Hæc igitur scientia potest, & esse debet factiua rei futuræ.

3 Contra solutionem hanc militat secundum argumentum Aureoli, quia si aliqua scientia Dei diceret, rem esse futuram, non supponendo futuritionem illius; eo ipso necessitatem afferret. Quapropter, si prædestinatorum operationes eo genere scientiæ præcognoscerentur, & causarentur; non essent liberæ, nec meritoria. Respondetur. Si Dei scientia non supponeret saltem futuritionem conditionatam; necessitatem afferret, libertati contrariam. Verumtamen, ut seruet illam libertatem, satis est, Deum præcognovisse, quid Petrus esset facturus, si constitueretur in talibus circumstantiis, & hac luce prævia Deum voluisse, & imperasse, ut Petrus existeret in talibus circumstantiis, & in illis conciperet tales operationes. Sed de hoc futuris alibi.

4 Tertium argumentum, quia præscire prædestinationem non est prædestinare: sed iudicium dictans, Petrum esse peruenturum ad vitam æternam per hæc, & illa media, est idem, quod præscire, Petrum fore prædestinandum: ergo tale iudicium non est prædestinatio. Respondetur. Argumentum vim habet ex sola vocis æquivocatione. Prædestinatio quippe nonnunquam accipitur obiectivè pro his rebus, quæ hominem constituunt intrinsecè & formaliter in esse prædestinati, videlicet, fide spe, charitate, gratia perseverantia in observantia mandatorum & gloria. Sed tamen in præsentibus prædestinationem accipimus formaliter pro actu diuino prædestinante. Nunc igitur activa prædestinatio, formaliter accepta, non est præscire prædestinationem activam & formalem. Nihilominus est præscire prædestinationem obiectivam, & passivam, præscire, inquam, ex vi decreti moventis efficaciter ad illius executionem.

5 Quartum argumentum fit, quod aliqui recentiores opponunt, quia iudicium, affirmans futuram gratiam & gloriam, supponit, prædestinationem iam esse factam: ergo non consistit in illo prædestinatio. Antecedens probatur, quoniam per illud iudicium cognoscitur homo fore salvandus. Est enim veluti sententia scripta in diuino intellectu de dando præmio, quæ sententia supponit prædestinationem. Respond. negando antecedens. Ad probationem autem respondetur, hanc esse vim & proprietatem imperij, ut affirmet, & dicet, esse futurum id ipsum, quod dicendo facit, ac proinde non supponit, iam esse factum, neque prius est prædestinatum, sed potius est ipsa prædestinatio.

6 Quintum argum. obijciunt, quia prædictum iudicium non est aliud, quam scientia practica, siue prudentialis: ergo non est providentia neque prædestinatio. Resp. negando consequentiam, melius enim oppositum inferret argum. quia providentia & prædestinatio non est aliud, quam specialis scientia practica, nimirum, quæ non solum dicitur possibilitatem, sed etiam futuram executionem operis.

7 Sextum eorum argumentum est, quia prædictum iudicium non movet diuinam voluntatem, nisi ratione obiecti propositi: ergo non confert ad efficaciam providentiæ, vel prædestinationis. Respondetur negando Consequentiam, quoniam iudicium, à nobis explicatum, non eo sine ponitur, ut diuinam voluntatem moueat, sed ponitur, ut voluntas efficaciter exequatur operationem transcurrentem, non temere, ac veluti casualiter, & cæco modo, sed prudenter, & scienter, videlicet, non ignorando, quid sit actualiter faciendum.

8 Septimum argumentum addit ex recentiori-

bus vnus, quia sola cognitio voluntatis Dei, quod ad intrinsecam illius perfectionem, non est satis ad applicandam virtutem exequentem; nam intrinseca volitionis diuinæ, & illius intellectus, ex necessitate sunt in Deo; cum tamen virtus effectiva Dei non ex necessitate sed liberè applicetur ad operandum. Aliunde verò cognitio habitudinis, qua volitio diuina terminatur ad media, sicut ad obiecta volita, non potest concurrere ad applicationem diuinæ virtutis, nec ad constitutionem providentiæ. Quod probat, quia cognitio hæc supponit habitudinem volitionis diuinæ; hæc autem habitudo volitionis, cum sit extrinseca diuinæ voluntati, supponit operationem ad extra, & consequenter supponit applicationem virtutis ad operandum.

9 Resp. & dico 1. Supponit falsum hic totus discursus, nam libera Dei volitio est realis perfectio, realiter intra Deum existens, & increata, non consistens in extrinseca habitudine, quæ sumatur ab operatione ad extra; prout fuscè probatur est tomo præced. de voluntate Dei disput. 11. & 12. dico.

10 Prædictum argum. involuit contradictionem. Etenim faterentur, quod habitudo diuinæ volitionis supponit operationem ad extra, & consequenter supponit applicationem virtutis ad operandum: ergo nec habitudo diuinæ volitionis potest concurrere ad operandum. Rursus hac habitudine præcisa, non remanet, nisi perfectio simpliciter necessaria diuinæ volitionis, quæ indifferens est ad quælibet opera possibilis, & ad quamlibet applicationem virtutis: consequens igitur est, ut nulla prorsus volitio diuina possit concurrere ad applicationem virtutis, & ad operationem in particulari, sicut nulla cognitio concurrat, iuxta discursum istius argumenti. Denique conuelli, & perturbari quam plurima theologiæ præcepta, semel admissa constitutione, liberæ volitionis diuinæ per extrinsecam habitudinem ad operationes transcurrentis, probauimus dicta. disp. 1. sect. 6. de voluntate Dei. Alia duo argumenta eiusdem authoris, quoniam eodem fundamento nituntur, soluta manent ex dictis.

11 Octauum argum. Ut volitio efficax intellectum moueat, & applicet ad intelligendum, non requiritur prius imperium intellectus dictans, quid voluntas velit, & quid operaturus sit intellectus: igitur ut volitio efficax potentiam executiuam moueat & applicet ad opus externum, non requiritur prius imperium intellectus, dictans, quid voluntas velit, & quid sit exterius exequendum. Consequentia probatur à paritate rationis. Antecedens autem est manifestum, quia si quando volumus aliquam intentionem clicere, necessariò præcederet imperium intellectus; eadem ratione ante illud imperium præcederet aliud imperium, & sic esset processus in infinitum.

12 Respondeo. & dico primò. Nulla habet in Deo difficultatè hoc argum. quia diuinus intellectus naturali necessitate cognoscit quidquid est cognoscibile: propterea que non potest per liberam volitionem ad aliquod obiectum intelligendum applicari; nisi præcise, quarens volitio libera causar obiecta cognoscibilia.

13 Dico secundò. Quod attinet ad humanum intellectum ostenditur, istius argumenti consequentiæ non valere: quoniam alioqui probaret, aliquod opus exterius non indigere præcedente cognitione suæ possibilitatis, & modi, quo fieri possit: etenim aliquod imperium intellectus saltem quod est primò, non indiget

indiget præcedente cognitione suæ possibilitatis, & modi, quo fieri possit. Quin potius paucissimi reperiuntur inter homines, qui sciunt, quomodo fiat hæc operatio intellectus, eius enim productio non dirigitur nostra scientia practica, sicut dirigitur opus externum. Hæc igitur est præcipua ratio, propter quam cognitio possit esse sine præcedenti imperio, ac sine præcedente cognitione possibilitatis: licet opus externum fieri non possit sine præcedente imperio, ac sine præcedente cognitione possibilitatis.

14 Dico tertio. Nonnunquam humana voluntas intellectum mouet ad intelligendum, non præcise, tanquam proponens obiectum, quod necessariò cognoscitur ab intellectu (sic enim cognoscuntur à quolibet homine propriae cognitiones) sed per modum proprium voluntatis, cuius est alias potentias mouere ad operandum. Quando igitur voluntas isto modo mouet intellectum ad intelligendum, tunc necessarium est imperium intellectus, an eam sequatur intellectus, quam voluntas mouere vult: nec inde sequitur processus in infinitum, quoniam illud imperium ex volitione sequitur, per naturalem resultantiam, & non per modum proprium voluntatis. Exempl. est. Si datur in me voluntas efficax intelligendi Ioann. Apoc. ex ea voluntate per naturalem connexionem & resultantiam necessariò sequitur iudicium, affirmans, me velle intelligentiam Apoc. & à me procurandam esse. Hoc igitur imperio mediante, voluntas applicat intellectum, ut discurrat, & inquirat, quibus libris, ac magistris, qua ratione & via melius penetrare possit intelligentiâ Apoc.

SECTIO XI. Soluuntur argumeta, quæ supra sectione sexta pugnant contra monasticum imperium intellectus.

1 Ad primum. Ad primum responderetur. Imperium intellectus ad diuinas volitiones non est necessarium, (sicut probatum est sect. 8.) sed requiritur ad transcurrentem operationem, & executionem operis, quippe que licet necessariò resultat ex efficacia voluntate Dei, tanquam ex prima radice determinationis & applicationis ad opus externum: prærequirit etiam cognitionem eiusdem volitionis, & rei faciendæ, tanquam actualiter faciendæ, ut hæc cognitio sit certa, determinata, & fixa regula rei faciendæ, tanquam faciendæ, quemadmodum probatum est tota sect. 9. Ad confirmationem maior negatur: atque discriminis rationem, propter quam imperium non requiritur ad volitiones diuinas, explicuimus satis sect. 8. difficult. 3.

2 Ad secundum. Ad secundum argumentum responderetur. Ut Deus per imperium operetur ad extra, non requiritur res producendas intellectu pollere, quia non est illis intinandum hoc imperium physicum, sicut personis rationalibus intinatur imperium morale. Quapropter nec Deus creaturas illas alloquitur, tanquam intelligentes, sed alloquitur seipsam, ut videns, animaduertens, sciens & prudens prodeat in opus certum, ac determinatum cum directione determinata rei faciendæ, tanquam de facto faciendæ. Dirigitur autem hoc imperium ad ipsas res producendas, tanquam afferens illis physicam necessitatem: ut dicemus ad argumentum sextum. Hinc constat solutio confirmationis.

3 Ad tertium. Ad tertium responderetur. Quin potius experimur, nos etiã indigere prædicto imperio: ut quoties nobis faciendum est aliquod, quãvis alia plura possibilis cognoscamus, adhuc tamen intellectus dicitur, hoc opus & non aliud, hoc & non alio

modo faciendum esse à nobis, quoniam hoc liberè volumus. Quod si frequenter hanc cognitionem non animaduertimus, nihil est mirandum; siquidem multoties experimur multa verba legendo pronuntari, vel à distantibus accepta scribi per nos ipsos, quando diuersis cognitionibus, vique adeo distracti sumus, ut paulo post, minimè recordemur, quas voces pronunciauerimus, vel scripserimus: cum tamen euidenter sit, nec scribi, nec pronuntari potuisse, nisi prædictæ voces fuissent à nobis cognitæ, saltem cognitione sensitiua phantasia. Contingit ergo frequenter in nobis esse cognitionem, quæ præsentem non experimur, sed præteritã per discursum colligimus ex effectis.

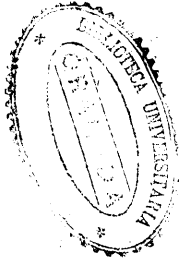
4 Ad quartum. Ad quartum responderetur primò. Bruta propterea non indigere imperio, quoniam ad omnes motus animales determinatur appetitus sensitivus per determinatam cognitionem estimatiuam. Quapropter non est necessarium iterum determinari cognitionem ab appetitu sensitivo. Respondetur secundò, eam cognitionem, qua bruto proponitur talis motus hic, & nunc, quãvis magis delectabilis, quadam analogia correspondere nostro imperio, quod attinet ad determinationem, & directionem operis faciendi.

5 Ad quintum. Ad quintum responderetur. Vtrum in Deo potentia operatiua transeunter, distinguatur ab intellectu & voluntate, nihil ad præsens attinet, quoniam neque in Deo, neque in hominibus imperium requiritur, ut deferat imperium voluntatis ad facultates exequentes intimatione quadam: sed requiritur, ut agens ad suam operationem dirigatur animaduertens, & sciens, quid à se sit actualiter operandum, & quid omittendum, ut que habeat fixam & determinatam regulam operis exequendi, prout est exequendum.

6 Ad sextum. Ad sextum responderetur. Deus per imperium sibi loquitur, sed non imperat sibi. Ceterum creaturis imperat, propriè loquendo, non quidem imperio morali, sed imperio physico. Quod vt magis explicetur, audiamus, quod Suarez obijcit lib. 1. de essentia prædestinationis c. 16. n. 15. contendens, imperium, quo Deus dicitur efficere res ad extra, relatum ad ipsas esse metaphoricum, & non proprium, & in re non esse aliud, quam voluntatem exequentem, qua definitè vult talem rem facere, aut mouere. Probat autem, quia proprium imperium solum potest referri ad rem intelligentem, vt sic, quod patet ex eius proximo effectum, & quasi correlatiuum, quod est obedire: solum enim agentibus per intellectum cum proprietate conuenit.

7 Confirmatur primò, & declaratur, quia proprio morali imperio respondet moralis motio, media obligatione alteri imposita, & manifestata per tale imperium. Confirmatur secundò, nam in Sacris literis lex & vocatio quando refertur ad irracionales creaturas, non accipitur propriè, sed metaphoricè significat efficaciam diuinæ potentie, cui nihil potest resistere, ne proinus fiat, quod vult. Sic Proverb. 14. legem ponebat aquis, ne transirent fines suos. Quæ lex traditur Iob 38. cum Deus ad mare sic loquitur: Vt que huc venies, & non procedes amplius, &c. Et Rom. 4. Vocat ea, quæ non sunt, tanquam ea, quæ sunt.

8 Respondeo, prædicta obiectio ita procedere, quasi non posset abstrahi ratio quædam communis, (vtrū analogicè, vel vniuocè non interest) ad imperium physicum, & imperium morale. Potest autem abstrahi communis ratio, propriè conueniens

4 A quartum. Bruta imperio non indigent.

5 Ad quintum.

6 Ad sextum. Deus non imperat sibi.

Obiectio Suarez.

7 Proverb. 14. Iob 38.

Rom. 4.

8 Communis ratio imperio morali & physico.

vtique imperio, quæ consistit in hoc, quod iudicium, intimans efficacem volitionem, eo ipso necessitate inducat, vt fiant res, quas iudicat esse faciendas. Quod si necessitas, quam inducit, fuerit moralis necessitas obligationis, & obedientiæ, tunc erit imperium morale. Si verò necessitas, quam inducit fuerit physica necessitas, quemadmodum ex naturali causa necessariò sequitur effectus: illius imperium erit physicum. Vides ergo genus imperij & specificas differentias, quibus contrahitur. Sumitur hæc doctrina ex D. Thoma 2. 2. q. 83. art. 1. corpore cum ait: *Ratio dupliciter est causa aliorum, uno quidem modo, sicut necessitatem imponens. Et hoc modo ad rationem pertinet non solum imperare inferioribus potentiis, & membris corporis, sed etiam hominibus, & subiectis, quod quidem fit imperando.*

S. Thomas.

Obedire correlative imperij moralis non physici.

10

Vnde ad principalem obiectionem respondetur. Obedire proprie sumptum, non est correlatiuum imperij, prout est genus ad imperium physicum & morale, sed tantum est correlatiuum imperij moralis. Nisi forte velis ampliari vocabulum obediendi, vt comprehendat quamlibet consecutionem effectus absque vlla resistentia. Ad primam confirmationem respondetur. Moralit motio, media obligatione proprie dicta, non responderit imperio generaliter, & proprie sumptum, sed tantum responderit imperio morali.

Ad secundam confirmationem respondetur. Quando Scripturæ voces multoties, & variis in locis repetuntur, non debent ad metaphoram traduci, nisi ratione cogente. Porro quam frequens sit in sacris literis vsus imperij, vel præcepti, prout refertur ad creaturas producendas, vel ordinandas, iam diximus sect. 9. probatione 6. Quod autem nulla sufficiens ratio compellat, eas metaphoricè intelligere, constat ex generali ratione imperij, quam explicuimus. Et præterea confirmatur, quoniam vsus harum vocum sub prædicta generalitate legitur apud Philosophos, & Scholasticos, qui metaphoras fugiunt, & proprietatem sectantur.

11 Aristoteles.

S. Thomas.

Sic enim Aristoteles lib. 6. Ethicor. cap. 10. à medio. *Prudentia, inquit, præcipua est. Finis enim ipseus est, quidnam sit agendum, aut non agendum, præcipere.* Quod exponens S. Thom. 2. 2. q. 47. art. 8. corpore dicit: *Est tertius actus prudentiæ præcipere, qui quidem actus consistit in applicatione consiliatorum & indicatorum ad operandum. Et quia iste actus est propinquior fini rationis practicæ, inde est, quod iste est principalis actus rationis practicæ, & per consequens prudentiæ.*

12

Augustinus etiam. Iussionem & imperium Dei comparatione brutorum explicat lib. 9. de Genesi ad litteram cap. 14. circa medium, prius admonens, non obedire bruta intelligendo, quod illis præcipitur, atque subiiciens: *Neque in potestate illius anima est, que illi visa veniant, siue in sensum corporis, siue in ipsum spiritum interius: quibus visis appetitus moueatur cuiuslibet animantis: ac sic cum ea vis per Angelorum obedientiam desuper ministrantur, peruenit iussio Dei non solum ad homines, nec solum ad aues & pecora, verum etiam ad ea, que sub aquis latent, sicut ad cetum, qui glutinui Ionam. Nec solum ad ista maiora, verum etiam ad vermiculum: nam & huic legimus diuinitus iussum, vt radicem cucurbitæ roderet.*

1022.

13. Matth. 8.

Confirmatur, nam Matth. 8. Surgens Iesus, imperauit ventis, & mari, & facta est tranquillitas. Porro homines mirati sunt dicentes: *Qualis est hic,*

quia venti & mare obediunt ei. Vbi Hieron. Ex hoc loco intelligimus, quod omnes creatura sentiant creatorem. Quas enim increpauit, & quibus imperauit, sentiunt imperantem, non errore hæreticorum, &c. Quod intelligendum est, quantum ad inferendam necessitatem effectus absque resistentia; sicut explicari est nuper. Chryst. hom. 29. in Matt. inter med. & finē ait. *Quod de patre dictū sit: Dixit & facti sunt spiritus procella, hoc Christus opere impleuit. Solum n. verbo, & præcepto mare sedauit & refrænavit.*

Chrysof. P. salm. 106.

14

Legis nomen pertinet ad gubernationem reipublicæ, propterea que non potest esse commune secundum proprietatem imperio monasticæ, causanti physicam necessitatem. Nec mirum est, quoniam libri Prouerb. & Iobi metaphoris abundat, quod admonuisse Patres obseruauimus alibi.

15

Denique quando Deus dicitur vocare quæ non sunt, vel irrationalia, si quis existimet esse metaphoricam locutionem, non contradixerit; dummodo fateatur, veritatem ea metaphora significatam, non esse aliam, nisi iussionem loquentis efficaciam imperio. Quemadmodum August. in P. sal. 104 ad illud: *Vocauit famem super terram,* ait: *Intelligendum est, dixit, vt famem esset, vt hoc sit vocare, quod est appellare, hoc appellare, quod dicere, hoc dicere, quod iubere: nam ille vocauit famem, qui vocat ea, que non sunt, tanquam sint. Nec ibi Apostolus dixit: qui vocat ea, que non sunt, vt sint, sed tanquam sint.*

P. salm 104. Augustinus.

Rom 4.

Apud Deum quippe iam factum est, quod eius dispositione futurum est, quia de illo alibi dicitur: *Qui fecit ea que futura sunt.* Ex hoc loco August. suam expositionem transtulit magister in comment. ad Rom. 1. Primatus quoque in eundem locum, ait: *In principio vocauit ea, que non erant, & ad nutum iubentis statim esse cæperunt.* Oecumen. verò: *Verbo enim ait, ea que non sunt, simul cum vocatione adducit, vt sint.*

Primatus. Oecumen.

16

Ad septimum argumentum respondetur illam metaphoram sigilli, & alias similes esse reducendas ad eam proprietatem, vt imperium operetur in quantum agenti dicitur modum, & regulam operis faciendi, iam determinatam & præscriptam à voluntate. Nec contemnenda est metaphora sigilli; cum ad explicandam communicationem diuinæ bonitatis, creaturis impressam, adducta fuerit à Dionysio cap. 2. de diuinis nominibus circa med.

DISPUTATIO IV.

Num providentia contineat affectionem finis, creationem, dispositionem, fatum, scientiam, & artem.

SECTIO I.

Authores, & rationes ad probandum, consecutionem finis esse de ratione providentiæ.

Rædens quæstio quando fuit à Caiet. excitata, videbatur ad vocis acceptiōnem potius, quam ad rem ipsam pertinere, solummodo que dicere, quid proprie significetur providentiæ, prouisiōe nominibus. Verum tamen ineunte tempore potissimum que accedentibus placitis, Neotericorum, magis aperte constitit momentum, & realitas istius controuersie. Reuocatur enim illius difficultas ad illam quæstionem, vtrum volitio antecedens, qua Deus vult omnes homines

1

2

3

4

5

nes saluos fieri, sit tantummodo metaphoricè volitio, non existens realiter in Deo; vel potius sit volitio proprie dicta realiter existens in Deo. Nam si talis fuerit, eo ipso dabitur in Deo intentio vera, & realis consequendi saluam omnium hominum; & consequenter dabitur imperium huic intentioni proportionatum. Dabitur itaque providentia de salute omnium hominum; cum tamen non obtineatur omnium hominum salus.

2

Interponitur etiam alia difficultas, vtrum ad perfectionem diuinæ providentiæ pertineat prædefinitio omnes actiones in singulari, ita vt nihil in particulari fiat, quod non sit prædefinitum, & nihil sit prædefinitum, quod non fiat. Sed de hoc magis ex professo dicendum erit disp. 6. & multis sequentibus.

3 Prima sententia.

Circa primariam difficultatem, prima sententia dicit, ad providentiam spectare non modò rationem ordinationis in finem, sed ipsam etiam consecutionem finis. Author est Caietanus ad præsentem quæst. 22. art. 1. & q. 23. art. 6. verius finem. Cui conscribitur Bañez, Ripa, & Nazarius in eadem quæstion. 22. art. 1. Aluarez de auxiliis disp. 30. Colligitur eadem sententia ex auctoribus asserentibus, antecedentem voluntatem saluandi omnes homines non esse realem volitionem, realiter existentem in Deo, sed tantum esse in Deo volitionem mediorem, quæ requiruntur ad salutem omnium hominum: qui consequenter dicunt, nullam esse volitionem Dei, quæ non impleatur. Inde namque manifestè sequitur, nullam esse providentiam Dei, quæ non assequatur effectum. Illud igitur antecedens docent Scorus. 1. dist. 46. q. vnica. Clarius id docet maior dist. 45. q. vnica, & dist. 46. q. vnica, Marfilius q. 45. art. 1. Ocham & Gabriel dist. 46. q. 1. vbi Heruæus q. 2. Caietanus in id. 1. ad Tim. 2. *Vult omnes homines saluos fieri.* Driedo de concordia liberi arbitrij cū prædestinat. part. 1. cap. 4. ad. 2. argumentum.

1. Timoth. 2.

4

Colligitur etiam ex magistro, qui quamuis nullibi sub nomine voluntatis antecedentis meminert de illa; nihilominus disputans de ipsa re, quæ est voluntas antecedens, videlicet, qua Deus vult omnium hominum salutem, 1. ad Tim. 2. ait, hanc non esse voluntatem, quæ est ipse Deus, vt constat. 1. dist. 46. §. *Nunc videre* & tota dist. 45. 46. & 47. constanter docet, voluntatem beneplaciti, quæ est ipse Deus, semper impleri, nulla addita exceptione. Quam generalem loquendi formam sine limitatione sumpsit ex Gloss. Rom. 12. & recipiunt omnes Scholastici nuper citati.

5 Primum fundamentum. Damascenus

Primum argumentum accipi potest ex Damasceno lib. 2. fidei cap. 29. initio, definiente: *Providentia est voluntas Dei, per quam omnia, que sunt, conuenientem gubernationem suscipiunt.* Ergo quæ non sunt, non suscipiunt conuenientem gubernationem per providentiam. Alioquin diminuta foret prædicta definitio, quoniam non adæquaret definitum. Confirmatur, nam paulò inferius subiungit: *Deus igitur est, qui est factor & prouisor, & factina eius virtus, & contentiua, & prouisiua bona ipsius voluntas est. Omnia enim, quæcumque voluit, Deus fecit & in celo & in terra, & voluntati eius nullus resistit.* Ergo quæcumque Deus prouidit in celo, & in terra, fecit, ac proinde nihil est, quod prouiderit, & fuerit euentu frustratum.

6 Secundum.

Secundum argumentum, quoniam res omnes sunt fixæ & stabiles, quantum ad providentiæ ordinem: igitur ordo providentiæ certam, & stabilem consecutionem finis adducit. Antecedens

Ruij de Providentia Dei.

probat ex Nazian. orat. in Iulian. multò propius ad princip. quam ad med. dicente: *Resque omnes nostras fluctuantes simul, minimè que fluctuantes, vt qua per mutationes quidem moueantur, ac sursum, deorsumque agitentur, aliisque aliter se habeant; at quantum ad diuinæ providentiæ ordinem, & constitutionem, fixæ & stabiles sunt, etiam si per contraria gradiantur.*

Nazianz.

Idem antecedens probatur ex Boetio lib. 4. de consolatione profa. 6. inter princip. & med. dicente: *Deus providentia quidem singulariter, stabilitè que facienda disponit.* Et paulò inferius: *Nullud certe manifestum est immobilem, simplicemque gerendarum formarum esse providentiam.* Et circa medium profa: *Hæc, scilicet providentia, actus etiam, fortunæque hominum indissolubili causarum connexionem constringit: que cum ab immobilibus providentiæ proficiantur exordijs, ipsas quoque immutabiles necesse est esse. Ita etiam res optime reguntur, si manens in diuina mente simplicitas indeclinabilem causarum ordinem premat. Hic verò ordo res mutabiles, & alioqui temere fluctuans propria incommutabili ac coerceat.* Aliqua ex his verbis recipiunt S. Thomas & alij Scholastici, iuxta quæ S. Thomas in præsent. q. 22. artic. 4. ad 3. dicit: *Immobilitas, quam Boetius tangit, pertinet ad certitudinem providentiæ, que non deficit a suo effectu, neque a modo eueniendi, quem prouidit.* Præterea sunt peculiariter obseruandæ dictiones istæ, *stabilitè, immobilem, incommutabilem indissolubilitate, indeclinabilem;* Quæ omnes & singulæ significant certitudinem effectus obtinendi. Agebat autem Boetius non solum de providentia, prout versatur circa res in communi, sed etiam prout versatur circa res in particulari, quod significat illud aduerbium *singulariter.*

7 Boetius.

S. Thomas.

Tertium argumentum; Ecclesia namq; sic orat: *Deus cuius providentia, in sui dispositione nõ fallitur.* Quartum argumentum accipiunt ex auctoritate S. Thomæ quem putant sententiam mutasse, quam scripsit q. 6. de veritate art. 1. corpore, & art. 3. corpore, & 1. dist. 40. q. 1. art. 2. Quoniam in præsent. q. 22. art. 2. ad 1. *Cum omnes,* inquit, *causa particulares contineantur, sub vniuersali causa; impossibile est, aliquem ordinem causæ vniuersalis effugere.* Et in art. 4. ad 2. *In hoc est immobilis & certus diuinæ providentiæ ordo, quod ea, que ab ipso prouidentur, cuncta eueniunt eo modo, quo ipse prouidit, siue necessario, siue contingenter.* Et 3. contra gentes cap. 94 docet, quod diuina providentia est certa, quantum ad ordinem mediorem, & quantum ad euentum: sed præsertim in §. *Præterea: Ordo, ait, diuinæ providentiæ immutari omnino non potest, & §. Si autem. Diuina prouisiō omnino cassari non potest.* Ex quibus argumentantur authores istius sententiæ, quoniam si aliquem effectum intentum non assequeretur diuina providentia: sequeretur, illum finem effugisse diuinam providentiam, nec subiiceretur illi; & quantum ad illum, non fuisse certam, & immutabilem, & incassabilem diuinam providentiam.

8 Tertium.

9 Quartum. S. Thomas.

Quintum argumentum Caietani, quoniam providentia pertinet ad voluntatem consequentem; voluntas autem consequens semper impletur, ac proinde non caret affectatione finis. Confirmat, quoniam providentia, tanquam per se causa extenditur ad omnia quomodolibet entia: at verò per se causa semper assequitur effectum. Sit sextum argumentum, quod addit Caietanus q. 23. art. 6. quoniam S. Thom. in eius corpore

10 Quintum.

11 Sextum.

Finis affectio non est de ratione providentia.

Secunda sententia dicit, providentiam non semper ad finis affectionem peruenire. Ita docent Alexander. 1. p. quaest. 26. mem. 6. Alber. 1. p. quaest. 63. membro. 2. part. 2. S. Thomas de veritate quaest. 6. art. 1. corp. & lib. 1. sentent. dist. 40. quaest. 1. art. 2. vbi Durand. quaest. 1. num. 6. Marfil. 1. quaest. 4. 1. art. 1. notabili. 2. Capreolus. 1. dist. 40. quaest. 1. art. 1. conc. 2. Ferrar. 3. contra gentes cap. 94. Communiter recentiores Theologi, vt Molina in praesenti quaest. 22. art. 1. vbi Zumel sua quaest. 5. conc. 5. & 7. (refertur etiam Siluester in Conflatorio quaest. 22. art. 2.) Valquez. 1. p. disput. 87. cap. 4. Suarez 1. lib. de essentia praedestinationis cap. 18. num. 7. Valentia 1. p. quaest. 22. punct. 1. §. Est autem, Becanus parte 1. cap. 3. conc. 4. Iulius Sirenius lib. 5. de providentia cap. 6. sine, Pennortus lib. 5. Propugnaculi cap. 2. Arubal, Herice, & alij ad praesentem quaestionem. 2. 2.

Colligitur eadem sententia ex multis Scholasticis, asserentibus, esse realem & proprie dictam volitionem antecedentem, qua Deus verè & realiter intendit omnium hominum salutem, etiam eorum, qui eam de facto non consequuntur. Sic aperte docet Albertus. 1. p. quaest. 79. memb. 2. art. 2. in quaest. incidenti & in vltima particula, Alexand. 1. p. quaest. 36. membro. 2. D. Bonavent. 1. distinet. 46. art. 1. quaest. 1. & distinet. 47. art. 1. quaest. 1. Ricardus 1. distinet. 46. art. 1. quaest. 1. vbi Durand. 1. distinet. 47. quaest. 3. Carthusianus 1. distinet. 46. quaest. 1. versus finem, Soto ad Roman. 9. in digressionem pag. 277. Corduba lib. 1. Quaest. q. 56. notabili 1.

Probatum primò, quoniam ad perfectissimam & vniuersalissimam providentiam pertinet adhibere causis liberis media proportionata earum libertati, quibus possunt non cooperari, si velint; sicut possunt cooperari: & ad eandem pertinet ea media praebere non amore ficto, sed vera dilectione, ac desiderio, procurando bonum & felicitatem earum personarum, quibus haec media conferuntur; pertinet etiam ad eandem providentiam permittere, vt causae liberae non cooperentur, sed abutantur, aut resistant mediis sibi concessis, sicut probatum fuit disput. 2. sect. 3. & sequentibus. Ergo providentia, tunc erit perfectissima, quando multorum mediolorum finem, ita voluerit, & procurauerit, vt permittat eundem finem non obtineri; Eum igitur finem providentia non assequetur, licet intenderit.

Confirmatur & explicatur exemplo. Foret enim perfecta providentia medici, qui omnia, quae humana, & diuina cognitio possent inueniri remedia morbis applicaret opportunè; quauis infirmus sanitatem non consequeretur, quoniam remediis resistit liberè atque abutitur illis, & aliunde maioris boni desiderio medicus rineretur, ne talem abusum impediatur. Sic igitur diuina providentia perfectissima poterit esse, quamuis multoties finem non assequatur.

Secundò probatur euentius, quoniam circa reprobos, ac praecipue circa illos, qui nunquam perueniunt ad fidem, neque ad aliquem alium supernaturalem effectum recipiendum, versatur providentia supernaturalis, intendens, quod ex se est,

Providentia non semper assequitur finem.

2

Probatum primo qua providentia adhibere debet media proportionata libertati.

Exemplo vs declaratur.

Probatum secundò.

se est, illos etiam homines saluos fieri, pro illis redemptionem & merita Christi offerens, Scripturarum, & concionatorum vocibus excitans, miraculorum testimonio, & martyrum sanguine confirmans, temporalibus & aeternis suppliciis terrens, praesentibus bonis & futurorum promissis alliciens, internis inspirationibus pulsans, inuitans sacramentis, praecipis dirigens, atque compellens. Haec igitur & aliae multae actiones, ad supernaturalem providentiam pertinentes, in reprobis non consequuntur finem beatitudinis, ad quem diriguntur, & ab aliquibus nullum actum supernaturalem obtinent. Confirmatur plurimis testimoniis Scripturae & sanctorum Patrum, ac Theologicis rationibus, quibus in praeced. tomo de voluntate Dei tota disp. 19. & 20. demonstratum est, veram & absque fictione conuenire Deo voluntatem antecedentem, qua realiter voluit, quantum in se fuit, ad beatitudinem perducere Iudam, & alios praefictos, quamdiu non peruenerant ad terminum viae

Vnde consurgit probatio tertia, quia duo sunt infallibilitatis principia circa finis consecutionem. Primum & radix totius infallibilitatis est intentio, qua Deus velit finem infallibiliter consequi. Secundum est immediata causa infallibilitatis, videlicet, applicatio mediolorum, quibus positus, Deus praecognouerat, finem fuisse consequendum efficaciter. Neutrum autem principium concurrat ad omnem finem intentum per diuinam providentiam. Multi namque fines sunt, quos diuina providentia intendit velleitate, seu volitione conditionata, non autem absoluta, & prorsus efficaci voluntate (sicut probatum est dicta disput. 19. sect. 11. 12. & 13. & disput. 20. sect. 1. vsque ad 5.) talis autem intentio finis non habet infallibilem connexionem cum eius consecutione, quia consecutio pendet etiam à conditione posita in aliena voluntate. Deficit igitur his primum illud principium infallibilitatis. Deficit etiam alterum principium infallibilitatis, quia multoties iustissimis, & occultissimis de causis per diuinam providentiam ad praedictos fines adhibentur ea tantum media, quibus positus, Deus praecognouit, non esse consequendum finem, & voluit permittere, vt non obtineretur.

Confirmatur, quia Deus non tenetur ita semper gubernare libertatem, vt illam semper infallibiliter inducat in meliorem partem (quamuis hoc potuisset de potentia absoluta) melior est enim modus providendi, quo tribuuntur sufficientia & abundantia remedia, quamuis praeciantur non esse profutura propter hominis culpam; sicut probatum est disput. 2. sect. 3. 4. & 5.

Quartò probatur ea ratione, quae peculiariter vrget in aliquibus praefictis. Sunt enim non pauci, qui verè consequuntur fidem, spem, charitatem, & gratiam, & ideo tunc temporis verè & proprie sunt amici Dei: ergo Deus erga illos, non simulatum & fictum, sed verum & realem gerit amorem amicitiae pro illo tempore. Cui affectui non modo consentaneum est, sed etiam ex quadam iustitia debitum, providere de mediis ad perseverantiam, & aeternam salutem necessariis ex vera & non simulata intentione finis illius, quantum ex parte Dei, quamuis Deus praesciat, illos sua culpa ruituros in damnationem aeternam. Est autem talis providentia debita, sicut Patris erga filios, quamdiu sunt obedientes; sicut sponsi erga sponsam, quamdiu non est adultera,

sicut pastoris in gregem. Tunc igitur verè datur providentia, quantum ex se est procurans perseverantiam, & aeternam salutem illorum iustorum; quae tamen de facto non erit obtinenda. Vim illius rationis, Scripturae, Patrumque testimonii corroborauimus tomo praecedenti de voluntate, disp. 34. sect. 1. 2. & 3.

Quintò probatur obseruando multiplex discrimen inter simplicem complacentiam salutis, & antecedentem voluntatem salutis. Primò namque complacentia, si fuerit omnino simplex, est actus simpliciter necessarius, ita vt fuerit impossibile non placere Deo possibilem salutem omnium hominum: sed antecedens voluntas saluandi omnes non est actus necessarius, sed liber, quem Deus potuit omittere. Vnde sequitur discrimen secundum, quia complacentia omnino simplex refertur ad salutem omnium hominum possibilem, etiam si nunquam fuerint producendi: Sed volitio antecedens saluandi omnes homines, non refertur, nisi ad homines existentes. Tertio complacentiam mere simplicem salutis hominum existentium retineret Deus, quamuis de potentia absoluta, nullum prorsus adhiberet salutis aeternae remedium, sed hanc curam prorsus negligeret: voluntatem verò salutis antecedentem Deus non retineret; si nulla prorsus adhiberet salutis aeternae remedia; imo licet adhiberet aliqua; si tamen essent insufficientia: non retineret voluntatem antecedentem salutis.

Denique complacentia merè simplex aequaliter intuetur possibilem salutem omnium hominum, etiam postquam damnati sunt in inferno: sed antecedens voluntas salutis respicit homines pro eo tantum tempore, quo possunt salutem consequi, videlicet, quamdiu viatores sunt. Ex hoc igitur multiplici discrimine colligitur veram & proprie dictam providentiam, & procuratorem salutis versari circa homines etiam praefictos; quoniam circa illos non versatur sola complacentia, merè simplex, & necessaria, sed versatur libera volitio multa faciens ad eorum salutem procurandam.

Probatum sextò, quia quicumque vult media formaliter, vt media, vult eo ipso finem: sed Deus sua providentia supernaturali vult passionem, redemptionem, miracula, praedicationem, sacramenta, caeteraque media salutis omnibus hominibus, & ea vult non materialiter, sed formaliter; in quantum sunt media salutis hominum; ergo vult eo ipso salutem hominum, saltem eorum, quibus datur proxima potestas fruendi praedictis remediis, si voluerint. Maior probatur, quia medium formaliter vt medium quiditatiuè consistit in eo quod destinetur ad finem actualiter consequendum: Ergo qui vult medium formaliter vt medium, vult eius destinationem, & eo ipso vult finem sub ea conditione, sub qua continetur in medio. Rationem hanc testimoniis Scripturae, sanctorumque Patrum corroborauimus tomo praeced. de voluntate, disp. 20. sect. 6. & sequentibus.

Septimò probatur peculiariter, quantum ad effectus procedentes à causis naturalibus, independentes à qualibet voluntate creati. Haec enim agentia naturalia per cognitionem, & intentionem primae causae diriguntur ad suos fines consequendos, à quorum tamen consecutione multoties impediuntur aliarum causarum concursu; vnde proueniunt monstruosi partus, & casuales

Multiplex discrimen inter simplicem complacentiam salutis, & antecedentem voluntatem.

10

Qui vult media, vult finem.

12

12 Septimum.

S. Thomas.

Confirmatur

13 Obitum.

14 Notum.

15 Decimum.

16

4. & 5.

* *

tam voluntatem colligendi fructum ex singulis granis, sed tantum ex aliquibus; & quamvis certo sciret, quæ grana comedenda foret ab auibus, & quæ concalcanda à viatoribus. Prudentius enim atque suavius confuleret granis fructificaturis, ea feminando simul cum granis perituris. Forer autem exemplum magis simile, si grana singula digna forent, quæ propter se ipsa diligenter antecedenti voluntate agricolæ, desiderantis, ut singula fructificarent, nisi per eorum liberum arbitrium staret. Quapropter ex rebus materialibus nullum potest exemplum accipi, quod vndique quadret in diuinam providentiam, quæ gubernat creaturas mente præditas. Hoc igitur sensu debent intelligi volitio finis ad providentiam præsupposita, quæ, videlicet, sit efficax & absoluta comparatione finis ultimi & vniuersalissimi, & comparatione multorum finium particularium: licet non sit efficax & absoluta comparatione quorundam finium particularium: quemadmodum constat ex eodem S. Thoma de veritate quæst. 6. art. 1. corp. post medium collato cum art. 3. corpore.

10

Ad octauum responderetur, negando antecedens. Quin potius in sapientissimo & vniuersalissimo gubernatore summa perfectio est non applicare media, quæ non futura fuissent efficacia, sed potius adhibere media, quæ potuissent, quantum ex se est, effectum actualiter obtinere, nisi per liberum alterius arbitrium impedirentur, & permittere, ut impediantur propter rationes maioris momenti, sepius repetitas. Ad confirmationem responderetur. Intentio & procuratio rei non obtinendæ suapte natura propendet ad contristandum, & affligendum eum, qui prouidet & intendit; quando propter defectum potentie impeditur rei constitutio, vel illa res auget aliquo modo felicitatem providentis. Quæ rationes, quoniam in Deo cessant, & aliunde maiora bona consequitur ex occasione rei non obtinendæ: propterea, nec contristare, nec affligere potest providentem.

11
Providentia
conditionata.

Ad nonum responderetur. Conditionata providentia non est solius prouisoris, qui non potest consequi finem intentum, nisi conditio posita: sed magis propria est prouisoris, qui potest, sed non vult propter meliorem & suaviorem providentiam modum sapientius explicatum. Et iuuare potest idem exemplum mercatoris, qui posset quidem omnes merces absque iactura seruare in aliquo euentu: in quotamen iactura quarundam mercium prudenter eligeretur ad melius, suavius, & fructuosius secundas pretiosiores merces.

12

Ad decimum responderetur. Repugnantia volitionum, quæ non simpliciter & absolute, sed tantum secundum quid est repugnantia & inuoluntarium secundum quid non est imperfectio, sed maior perfectio providentie. At verò non est absolute repugnantia, sed tantum secundum quid, quando providentia salutem quorundam hominum antecedenti voluntate procurans, nihilominus consequenti voluntate, vult & disponit eorundem hominum reprobationem.

13
Antecedens
voluntas non
est simpliciter
voluntas.

Ad confirmationem responderetur negando sequelam. Pro cuius explicatione recolendum est ex tomo de voluntate Dei, disp. 18. sect. 4. & disp. 19. sect. 2. & 3. sed præsertim sect. 10. conc. 2. vo-

luntatem antecedentem salutis non esse simpliciter voluntatem, quantum ad modum amplectendi salutem omnium, quoniam illam amplectitur secundum se, abstrahendo à particularibus circumstantiis, quod est eam amplecti secundum quid (vt ex Chrysof. Damasceno & D. Thoma ostendimus locis citatis.) Nihilominus eadem voluntas antecedens est simpliciter voluntas, quantum ad realitatem incretam & æternam, realiter existentem in Deo, nec non quantum ad perfectè satisfaciendum muneri gubernatoris. Quemadmodum enim, quando scribo non simpliciter papirum imbuo atramento, sed tantum secundum quid intingo, quantum satis est singulis characteribus: nihilominus simpliciter scribo: quin potius non simpliciter scriberem si papirum simpliciter inficerem atramento: sic etiam quamuis prouisor non simpliciter, & totaliter amplectatur salutem omnium hominum; nihilominus simpliciter prouidet eorum salutem, quoniam prouidendi modus non requirit totalem & plenam volitionem salutis, sed satis est eam velle, quantum est ex parte sua.

Commodius exemplum accipere possumus ex gubernatore, qui simpliciter prouidet vitæ & incolumitati suorum ciuium, statuens generales leges iustitiæ & pacis, & præbens sufficientiam alimentorum, quamuis non omnes ciues in suam domum recipiat alendos & protegendos, & quamuis permittat, vt multi se mutuo vulneribus conficiant. Itaque providentia de intentione reali & reali procuratione salutis omnium habet totum, quod requiritur ad providentiam perfectissimam simpliciter dictam, quæ potius deficeret à perfecta ratione providentiæ; si plus haberet intentionis & procurationis.

SECTIO V.

Quomodo providentia distinguatur à creatione.

Aliqui patres omnino separate videntur creationem à providentia, ita vt creatio supponatur ad providentiam, & non includatur in illa. Sic enim Nemesius lib. de facultatib. animæ cap. 42. propius ad med. quàm ad finem: *Non idem est, inquit, providentia, quod creatio. Nam creationis est, rectè efficere, quæ fiunt. Providentia, consulere eis, quæ effecta sunt. Neque hæc omnino coniuncta sunt, vt licet videre in hominibus, quamlibet artem, & rationem scientia exercentibus. Florum enim alij in hoc solum ponunt operam, vt rectè efficiant, neque quicquam curant amplius: vt qui in fabricandi, pingendi, fingendique arte occupantur. Alij solum procurant, & prouident, vt bubulci, & pecudum pastores. Quare etiam nos in disp. de creatione, aptum sit demonstrare, rectè facta esse, quæ facta sunt. At in tractatione de providentia, esse procuracionem, quæ illis, postquam facta sunt, consulat, declarandum est.*

Nemesius.

Damascenus lib. 2. fidei cap. 29. sub init. significauit aperte distinctionem eandem dicens: *Deus igitur est, qui est factor & prouisor: & factiua eius virtus, & contentiua, & prouisiva: bona ipsius voluntas est.* Concinat Ambrosius lib. 1. Officior. cap. 13. & 1. Corinth. 1. colligens Deum esse prouisorum, ex eo quod sit creator; vt vidimus disp. 1. sect. 4. initio. Concinat etiam Cyrillus lib. 5. thesauri c. 2. versus finem, illis præsertim verbis: *Ipsè omnium creator est, etiam minimorum & omnibus*

Cyryllus.

S. Thomas.

bus prouidet. Colligitur etiam ex S. Thoma de veritate quæst. 5. art. 1. ad 9. dicente: *Providentia differt ab arte diuina & dispositione, quia ars diuina dicitur respectu productionis rerum, sed dispositio respectu ordinis productorum, prouidentia autem dicit ordinem in finem artificiatum.* Colligitur etiam quoniam 1. p. quæst. 65. tractatu de opere creationis; postea verò quæst. 105. de opere gubernationis, vnde gubernationem à creatione distinguit. Gubernatio autem est proprium & adæquatum opus providentiæ.

3
Creatio sub
providentia
comprehendi-
tur.
Augustinus.

Communior tamen est apud Patres loquendi modus, quo sub providentia comprehenditur etiam creatio, tanquam eius operatio, vel effectus. Sic enim Augustinus lib. 8. de Genesi ad litteram cap. 9. à principio. *Gemina, inquit, operatio providentia reperitur, partim naturalis, partim voluntaria. Naturalis quidem per occultam Dei administrationem, quæ etiam lignis & herbis dat incrementum, voluntaria verò per Angelorum opera & hominum. Secundum illam primam, celestia superius ordinari, inferiusque terrestria, luminaria syderaque fulgere, dici nobis que vices agitari, aquis terram fundari interluis, atque circumluis, aerem altius superfundari, arboribus & animalia concipi & nasci, &c. Hoc bipartitum opus providentiæ repetit lib. 9. de Genesi ad litteram paulò post princip. & cap. 15. circa med. & cap. 18. initio ait: *Habet ergo Deus in se ipso absconditas quorundam factorum causas, quas rebus conditis non inseruit, sed que implet non illo opere providentiæ, quo naturas substituit, vt sint, sed illo, quo eas administrat.* Constituit igitur primum opus providentiæ, quo naturas substituit, vt sint.*

4

Boetius lib. 3. de consolator. profa 11. versus finem ait: *Dedit enim prouidentia creatis à se rebus hanc vel maximam manendi causam, vt quoad possint naturaliter permanere desisterent, & sequenti lib. 4. profa 6. propius ad med. quàm ad princip. ait: Sicut enim artifex faciendæ rei formam mente percipiens, mouet operis effectum, & quoad simpliciter præsentariæque prospexerat, per temporales ordines dicit: ita Deus prouidentia quidem singulariter stabilis est que faciendæ disponit. Laçant. lib. 1. institutionum cap. 2. & lib. 7. de ira Dei cap. 9. & 10. providentiæ nomen ampliat, vt comprehendat opera creationis. Quod idem supponere videntur alij Patres, quando providentiam probant ex prædictis operibus creationis, supra disp. 1. sect. 3. 4. & 5.*

5
Providentia,
& creatio
distinguitur
realiter.

Conciliantur isti modi loquendi & veritas explicatur sequentibus assertionibus. Dico primò. Providentia realiter distinguitur à creatione sumpta pro actione transeunte, quæ definitur esse productio rei secundum totam substantiam suam, nullo præsupposito, siue absque præiacenti materia, siue ex nihilo. Nam creatio transiens est ens temporale, & creatum de prædicamento actionis; sed providentia est quid diuinum & æternum.

6
Creatio sum-
pta pro actio-
ne immanen-
te Dei formæ
liter differt à
providentiâ.

Dico secundò. Si creatio sumatur pro immanente operatione, per quam Deus creat iuxta illud Psalm. 148. *Ipsè mandauit, & creata sunt.* Differt formaliter à providentia, quoniam providentia non respicit formaliter tanquam adæquatum obiectum & effectum productionem fortius substantiæ ex nihilo, quam dicit creatio, etiam illa, quæ est immanens in Deo: Contrario tamen immanens, actus creationis non respicit formaliter & expressè rerum ordinationem in finem, quam formaliter respicit providentia.

7
Providentia,
& creatio se
mutuo im-
cludentes.

Dico terriò. Providentia & creatio materialiter sumptæ, se inuicem includunt. Imprimis enim providentiam materialiter sumptam includit creatio (maximè si creationis nomen extendatur ad quamlibet productionem cuiuslibet creaturæ) quoniam creatio, productum non modò substantiam rerum, sed etiam illarum ordinationem in finem: vt docet S. Thomas in præfenti quæst. 22. art. 1. corpore. Providentiæ verò proprium est rebus tribuere ordinationem in finem. Aliunde verò creationem materialiter sumptam in providentia contineri, probatur 1. quia res omnes creatæ sunt non casu, sed consilio, quo sunt in proprios fines ordinatæ, maxime verò in generale finem, qui est ipse Deus, iuxta illud Proverb. 16. *Vniuersa propter senetipsum operatus est Dominus.* Proprium autem est solius providentiæ, non casu, sed consilio agere, & in finem dirigere.

Proverb. 16.

Probatur secundò, quia proprium est providentiæ tribuere media proportionata ad fines obtinendos: at verò creaturæ omnes per creationem acceperunt vires, qualitates, locum, ordinem, figuram, & omnia requisita, prout congruebat statui, functionibus, & finibus vnicuique propriis. Tertio probatur, nam prædestinatio, & reprobatio sunt partes providentiæ, quarum effectus sunt creationes hominum, & circumstantiarum naturalium, quæ præsciuntur fore occasiones, aut opportunitates virtutis aut vitij.

8

Vnde infero & dico quarto. Creatio sumpta pro actione immanente Dei, qua res producit ex nihilo, mouetur à providentia, quoniam ea ratione Deus corporeum mundum creauit, quoniam intendebat homines quosdam prædestinare, & alios reprobare, & ea ratione creauit Petrum & Ioannem, quoniam intendebat eos prædestinare. Rectè namque S. Thomas de veritate quæst. 5. art. 1. ad 9. post med. ait: *Ex fine artificij colligitur quidquid est in artificiato: Ordo autem ad finem est fini propinquior, quam ordo partium ad inuicem, & quodammodo causa eius, & ideo providentia quodammodo est dispositionis causa.*

9
Creatio mo-
uetur à pro-
uidentiâ.

S. Thomas.

Dico quinto. Licet providentia latè sumpta comprehendat creationis opus: proprie tamen sumpta non comprehendit illud; sed solam gubernationem, supposita creatione. Ita docent Alexander 1. p. quæst. 26. membr. 7. art. 1. Albertus 1. p. quæst. 67. memb. 4. art. 1. part. 4. Durand. 1. dist. 39. quæst. 3. num. 6. Suarez lib. 3. de attributis cap. 10. num. 2. Veramque partem assertionis probant testimonia Patrum initio proposita pro vtraque parte. Acceptionem autem providentiæ proprie dictæ, colligere possumus ex Sapient. 14. *Tu autem Pater, prouidentia ab initio cuncta gubernas, & Sapient. 6. Pusillum & magnum ipse fecit, & equaliter est illi cura de omnibus.* Vbi supponit factos homines, & illis iam productis æqualem curam tribuit.

10
Providentia
proprie non
comprehendit
creacionem.

Sapient. 14.
& 6.

SECTIO V.

Dispositio, fatum, scientia, & ars distinguuntur à providentiâ.

Dispositionem à providentia magister ita distinguit, quoniam dispositio est tantum de faciendis, providentia verò est etiam de non faciendis videlicet, peccatis. Ita lib. 1. sent. dist. 35. sub. initium.

Nihilominus dico primò. Aliquando dispositio

Dispositio va
rò sumitur
pro providen
tia.
Prouerb. 24
Fulgens.

tio sumitur pro ipsa providentia, ratio tamen: sicut Prouerb. 24. Cum dispositione inquit bellum, & erit salus, ubi multa consilia. Vbi dispositio complectitur omnem actum interiorum providentia. Confirmatur, quoniam prædestinatio est præstantissima providentia: sed prædestinatio dicitur esse dispositio: sic enim Fulgens, lib. 1. ad Monimum cap. 7. sub init. prædestinationis, inquit, nomine non aliqua voluntatis humana coactiva necessitas exprimitur; sed misericors & iusta futuri operis diuini sempiterna dispositio prædicatur. Vnde subiungitur in fine: Virumque prædestinando Deus præparauit illa incommutabili voluntate, in qua sic futurum effectum hominis renouandi disposuit, ut eius voluntas in opere nouo nota a esse non posset. Atque ita dispositionem actiue sumptam nonnunquam idem esse quod providentia docent Albertus 1. p. q. 67. memb. 2. versus finem, & Alexand. 1. p. q. 26. memb. 2. colum. 3.

Dispositio ip
sa executio.
S. Thomas.

Dico secundò. Communis & proprius est alter vsus, iuxta quem dispositio est ipsa executio, siue actio transiens providentia, atque ordinatio illius. Ita S. Thomas in præsentia q. 22. art. 1. corp. fine, & ad 2. & lib. 1. sentent. dist. 39. q. 2. art. 1. corp. fine: Dispositio, inquit, dicitur ratione duplicis ordinis, quem ponit in rebus, scilicet, rei ad rem, secundum quod iuuant se inuicem ad consequendum finem vltimum; & vterum totius vniuersi ad ipsum Deum. Sic etiam Philosophus ponit in vndecimo Metaph. ubi etiam ponit exemplum de ordine partium exercitus ad inuicem, & ad bonum ducis. Providentia autem dicitur secundum quod rebus, ita ordinatis, attribuit ea, que ordinem conseruent, & propellit omnem inordinationem. Atque in solutione argumentorum magis explicat providentiam includere dispositionem, & aliquid addere supra dispositionem. Videtur autem non aliam inclusionem dicere, nisi quemadmodum in providentia continetur eius executio. S. Thomam sequitur Capreol. 1. dist. 40. art. 2. sub initium.

Providentia
dispositionem
includit.

Sacræ literæ frequenter exteriorum actum providentia, atque executionem illius significant verbo disponendi. Luca. 22. Ego dispono vobis, sicut disposuit mihi Pater meus regnum. Sapient. 3. In paucis tentati, in multis bene disponuntur, & cap. 8. Attingit a fine vsque ad finem fortiter, & disponit omnia iuauiter, Sapient. 11. Omnia in numero, & mensura & pondere disposuisti, & cap. 12. Iuste omnia disponis, & infra: Cum magna reuerentia disponis nos. Ecclesiastici 33. Quasi lutum figuli in manu ipsius plasmare illud & disponere; omnes via eius secundum dispositionem eius, sic homo in manu illius, qui se fecit. Confirmatur definitione Boetij lib. 4. de consol. Philosoph. profa 6. inter princip. & med. Providentia est ipsa ratio in summo omnium principe constituta, que cuncta disponit. Fatum verò inherens rebus mobilibus dispositio, per quam providentia, suis quæque necit ordinibus. Nota dispositionem inherere rebus mobilibus: providentiam verò non nisi in Deo constitutam esse. Fateor tamen Boetium ibi nonnunquam disponendi verbum tribuere ipsi diuinæ & æternæ actioni providentiæ.

Dispositio nō
adequat to
tam executio
nem.

Dico tertio. Dispositio specialiter sumpta non adæquat totam executionem providentiæ. Habere enim hoc peculiare dispositio, quod non refertur, nisi ad res habentes partes, quæ ordinantur, vt S. Thomas obseruat. 1. 2. quæst. 49. art. 1. ad 3. & art. 2. ad 1. Durand. 1. dist. 39. quæst. 3. num. 5. & 6. sed providentia & eius executio

vniuersalior est ad res omnes, quantuncunque indiuisibiles.

Dico quartò. Nullum solidum fundamentum inuenio discriminis illius quo dispositionem strictè sumptam pertinere ad fieri rerum, sed providentiam ad factum esse, docent Alexander 1. p. quæst. 26. memb. 2. versus finem, & Albert. 1. p. quæst. 67. memb. 2. ad argumenta collatis solutionibus ad 1. & ad 4. in contrarium. Cui simile est quod alij dicitur, dispositionem esse illam rationem, cuius executio est creatio; sed providentiam esse rationem, cuius executio est gubernatio rerum iam creatarum. Ita Durand. 1. dist. 39. quæst. 3. num. 6. Suarez lib. 3. de attributis c. 10. num. 3. Vtraque igitur differentia gratis excogitata videtur.

Dico quinto. Fatum à providentia differt eodem ferè modo, quo dispositio. (Accipimus autem fati nomen non sinistro Genitilium, sed Catholico Theologorum sensu) est enim fatum ipse rerum ordo, per providentiam cautatus; maxime verò denotat fatum connexionem causarum secundarum, quam providentia causat. Vnde providentia realiter distinguitur à fato, sicut ab effectu creato & temporali distinguitur causa increata & æterna, & sicut exemplar ab exemplo, siue vt forma & idea, quæ est in mente artificis differt à forma posita exteriori in re artificata. Ita existimant S. Thomas infra quæst. 116. de fato art. 2. corp. & ad 3. & lib. 1. sentent. dist. 39. quæst. 2. art. 1. ad 5. & de veritate quæst. 5. art. 1. ad 1. Alexand. 1. p. quæst. 26. memb. 2. prope finem, Albert. 1. p. quæst. 67. memb. 2. argumento 5. & 6. Ricard. 1. distinctio. 39. artic. 2. quæst. 1. ad 1.

Probatur testimonio Boetij lib. 4. de Consolar. profa 6. inter princip. & medium dicentis: Fatum est inherens rebus mobilibus dispositio, per quam providentia suis quæque necit ordinibus. Et post pauca: Fatum singula digerit in motu, locis, formis, ac temporibus distributa, vt hac temporalis ordinis explicatio in diuina mentis aduina prospectu, providentia sit: eadem verò ad aduina digesta, atque explicata temporibus, fatum vocetur. Et adducto exemplo artificis, qui faciende rei formam mentè percipiens, mouet operis effectum, concludit: Illud cerè manifestum est, immobitem, simpliciterque gerendarum formam rerum esse providentiam: fatum verò eorum, quæ diuina simplicitas gerenda esse disposuit, mobilem nexum, atque ordinem temporalem.

Colligit hoc ipsum S. Thomas ex vocis etymologia, quia fatum dicitur à fando; ideo quæ Deus dixit & facta sunt, ea sunt fata: sed ipsa locutio & imperium est providentia. Prior autem Augustinus lib. 5. de ciuitate cap. 9. post med. ita ratiocinatus fuerat: Fati nomen, ubi fides à loquentibus ponit, id est, in constitutione siderens; quæ quilibet conceptus, aut natus est: quomodo res ipsa in antea asseritur, nihil valere monstramus. Ordinem autem causarum, ubi voluntas Dei plurimum potest; neque negamus, neque fati vocabulo nuncupamus; nisi forte vt fatum à fando dictum intelligamus, id est à loquendo, non enim abnuere possumus, esse scripturam in lucris sanctis: semel loquutus est Deus, duo hæc audiui, quoniam potestas est Dei: & tibi Domine misericordid quia in reddes unicuique secundum opera eius. Quod enim dictum est: semel loquutus est, intelligitur immobiliter, hoc est, incommunicabiliter est loquutus, sicut nouit incommutabiliter omnia, quæ futura sunt, & quæ ipse facturum est. Hac in æternitate possemus à

10

Iob 33.

Psalm. 88.

11

Ars, & scientia Dei secū dum rationē differunt à providentia.

fando fatum appellare, nisi hoc nomen iam in alia re soleret intelligi, quo corda hominū nolimus inclinari.

Breuius autem id attigit ipse Augustinus lib. de spiritu & litera cap. 3. circa medium. Quod autem ponderauit ex Psalm. 61. posse eadem ratione ponderare in verbis Iob. 33. Semel loquitur Deus, & secundo id ipsum non repetit. Quod autem aduerbium semel significet immobilitatem consilij, magis apertum est Psalm. 88. semel iuravi in sancto meo si David mentiar. Plura de fato reperies apud S. Thomam infra tota quæst. 116. Alexd. 1. p. q. 27. Albertū 1. p. q. 68. & alios. Diximus aliqua tomo de scientia disp. 48. tractantes, quo sensu fatalis necessitas refertur à Patribus.

Dico sexto: Ars, & scientia Dei secundum rationem differunt à providentia. Primò quoniam scientia vniuersalior est ad omnia cognoscibilia per scientiam speculatiuam, sed providentia & ars est solum cognitio practica. Secundò quoniam scientia etiam practica, & ars est de omnibus, quæ fieri possunt: at verò providentia tantum est de faciendis à Deo vel ab arbitrio libero. Tertio scientia, & ars nec includunt, nec supponunt decretum voluntatis: quod tamen includit vel supponit providentia ratione imperij determinantis ad opus. Atque in hoc sensu providentia addit aliquid supra scientiam, & artem, vt notauit S. Thomas lib. 1. sentent. dist. 39. q. 2. art. 1. & de veritate q. 5. art. 1. corpore, & ad 9. Quem sequitur Capreol. 1. dist. 40. art. 2. conclus. 7. & 3. & hoc sensu debet intelligi Ricard. 1. dist. 39. art. 2. q. 1. dicens, providentiam pertinere ad scientiam practicam, similiterque loquitur Durand. 1. dist. 39. q. 6. art. 1. Quoniam igitur ars continetur in providentia, merito Boetius lib. 4. de consol. profa 6. providentiam cum arte comparat.

ARTICVLVS III.

Vtrum Deus immediatè provideat omnibus rebus. DISPVTATIO V.

Quousque sit mediata vel immediata conseruatio, cooperatio, & gubernatio rerum.

SECTIO I.

Quodnam genus cause contineatur in quidditate providentiæ.

Dico primò. Providentiæ est causa exëplaris re. Ita docet Alexand. 1. p. q. 26. memb. 2. prope finem & memb. 3. art. 3. Albert. 1. p. q. 67. memb. 2. argumeto 5. & 6. & memb. 4. art. 1. S. Thom. 1. p. q. 116. art. 2. corp. & ad 3. & de veritate q. 5. art. 1. ad 1. & lib. 1. sentent. dist. 39. q. 2. art. 1. ad 5. Quem sequitur Capreol. 1. dist. 40. art. 2. conc. 1. & 3. Probatur autoritate & ratione, Boetij lib. 4. de consol. profa. 6. inter princip. & med. dicentis: Sicut artifex faciende rei formam mentè percipiens, mouet operis effectum, & quod simpliciter presentariæ; profexerat, per temporales ordines ducit: Ita Deus providentia quidem singulariter, stabiliterque faciendæ disponit. Et post pauca: Illud cerè manifestum est, immobilem simpliciterque gerendarum formam rerum esse providentiæ. Obserua formam non quidè rebus intrinsecâ, per quæ earum essentia constituantur: sed formam extrinsecam rebus artificatis, existètem autem in mente artificis. Hæc autè forma nō est aliud, quàm idea, vel exëplar rei faciendæ. Providentia igitur est causa exëplaris. Confirmatur ex dictis disp. 3. sect. 9. probat. 3. nam Dion. Arcop. paradigma, siue rationes exëplares appellatur providentiam.

Notandū est autè Alexandrū, Albertum, & Ricardū initio citatos, prædictâ ratione exemplaris

Rui de Providentia Dei.

causæ referre tantummodo ad rationē scientiæ practicae, quæ præcedit imperiū. Melius autè & exactius exëplaris supra dicta constituitur in scientia practica, iam determinata per imperium intellectus, dictans, quid voluntas operari decreuerit, & immediatè operationem attingens: vt explicatum est in eadem disp. 3. sect. 9. & sequentibus.

Dico secundò. Providentia est etiam efficiens causa rerū, quæ providentur. Hanc causalitatem Theologi omnes agnoscūt. Probat 1. Pf. 103. omnia in sapientiâ fecisti, Prou. 3. Dominus sapientiâ fundauit terrâ, & stabiluit celos prudētia. Deiverò prudētia est idē quod providentiæ; vt constat ex disp. 3. Secundo probatur ex Patribus, qui vim effectiua simul cū exëplari causalitate copulat in providētia, tanquā in artifice. Clem. Rom. lib. 8. Recog. pag. ante pen. proposito exëplo artificis, qui paulatim excudēs, & ad librâ suæ artis exculpēs, exprimat formâ, quâ mente cōcepit. Ita ergo, ait, ex informitate, vel deformitate, artificis manu peruenitur ad formâ, & vtrūq; ab artifice procedit: simili igitur modo, & ea, quæ in mūdo geruntur, per artificis providentiâ sunt, etiam si minus ordinata videantur. Sic etiam Dionysius exemplaria vocat effectrices rationes, vt vidimus disp. 3. sect. 9. probat. 3.

Tertio probatur ex alijs Patribus Damasc. 2. de fide toto fere c. 29. plane cōcedit providentiæ vim effectricē rerū omnium: Augustinus multoties eandē efficientiâ cōcedit, præcipue quādò declarat bipartitū opus providentiæ lib. 8. de Gen. ad lit. c. 9. & lib. 9. c. 13. 14. & 15. circa mediū, Boetius lib. 4. de consol. profa. 6. parū à principio. Omnia, inquit, generari erit, cunctis que mutabilitū naturas in progressu, & quiddam aliquo moueri modo, causas, ordinem, formas ex diuina mentis stabilitate forsitur. Hac in sua simpliciu arce composita, multiplicem rerū generandi modū statuit, qui modus cū ipsa diuina intelligentiæ puritate conspiciunt, providentia nominatur. Generatio igitur & progressus rerum causalium sortiuntur ex providentia diuina.

Quartò probatur, quia providentiæ est essentialiter scientia practica (vt disp. præced. sect. 6. ad finem dicebamus) scientia verò practica Dei est causa rerū efficiens, modo probato, & explicato in tomo de scientia disp. 15. sect. 1. & 2. Magis ad re præsentē facit, quod Aug. lib. 6. de Trinit. c. 10. circa mediū ait: Ibi noui omnia Deus, quæ facit per ipsam, & ideo cū decedant & succedat tēpora, non decedat aliquid, vel succedat scientiæ Dei. Non enim hæc, quæ creatæ sunt, ideo sciuntur à Deo, quia facta sunt: ac nō potius ideo facta sunt, vel mutabilia, quia immutabiliter à Deo sciuntur. Hæc igitur scientia, quæ rebus est causa, vt sint, non potest esse scientiæ solius possibilitatis, quoniam hæc est indeterminata, & cōmunis rebus nunquā futuris: sed debet esse scientia supponens decretum liberum, & dictans, quid Deus sit facturus: sicut magis explicuit eandem sententiā repetens Augustinus lib. 15. de Trinitate c. 3. circa med. illis verbis: Vniuersas autè creaturas suas, & spirituales & corporales, non quia sunt, ideo nouit, sed ideo sunt, quia nouit. Non enim nesciuit quæ fuerat creaturus. Quia ergo sciuit, creauit; non quia creauit, sciuit. Hoc sciuit intelligere debes sicut proximè dixerat: Quæ fuerat creaturus. Hæc autè scientia est vltimum complementum providentiæ iuxta dicta disp. 3. sect. 9. & sequentibus.

Quintò probatur, quia providentia volitionē Dei vel essentialiter includit, vel supponit: volitionē autem Dei esse causam rerū effectricem, ex Scripturâ, & Patribus ostendimus præced. tomo

F de volun

Providentia efficiens causa rerum. Psalm. 103. Prouerb. 3.

Clem Rom.

Boetius.

Augustinus.

Augustinus.

7

de voluntate Dei disp. 1.1. sect. 4. & disp. 1.4. sect. 1. Sexto probatur omnibus testimoniis, Scripturæ & Patrum, quibus disputat. 3. sectione 9. conc. 4. probatum est Deum agere per imperium intellectus: nam ibidem fuit ostensum, hoc imperium esse quod præcipue constituit providentiam.

Vnde colligo & dico 3. Dei providentia vim efficientiæ causæ sortitur, non præcisè ratione voluntatis, quam includit, sed etiam ratione intellectus, quantum ad scientiam & imperium: licet multoties voluntati potius, quam intellectui tribuatur Dei operatio transiens; quoniam voluntas est, quæ liberè determinat ad illam, cum posset non determinare, sicut fusiùs explicatum est. disp. 1.4. sect. 3. in tomo de voluntate Dei. Hoc igitur sensu debent intelligi Alexand. & Albertus initio citati, quando causam efficientem esse referunt voluntati, formalem causam inlinquentes intellectui.

Dico 4. Formalitas causæ finalis non affertur in quidditate providentiæ; quamvis ex illa necessitate consequatur: Pro cuius declaratione præmitto Augustini verba libro octoginta trium quæstionum q. 24. ante med. Summè enim est illud bonum, cuius participatione sunt bona cetera, & omne quod mutabile est: non per seipsum, sed boni immutabilis participatione, in quantum est, bonum est. Porro illud bonum, cuius participatione sunt bona cetera, quæcumque sunt, non per aliud, sed per seipsum bonum est, quam divinam etiam providentiam vocamus. Hinc argumentantur Alexand. & Albertus initio sectionis citati, quia summum bonum est finis omnium: sed providentia est summum bonum; ergo providentia est finis omnium.

Bene tamen idem Doctores distinguendo respondent, summò bono, quia summum bonum est convenire diffusionem, & communicationem, quæ pertinet ad causam efficientem & formalem, & quam August. his verbis expressit, & vt asseruit esse providentiam. Eidem tamen bono summò, quia summum bonum est, convenit esse ultimum finem: sed hæc formalitas finis non affertur in quidditate providentiæ, nisi consecutione quadam, & quasi in obliquo. Cuius ratio est, quia providentiæ propriissimum est sapienter omnia media disponere propter finem; sed nō disponerentur sapienter, nisi propter illum finem, qui est summum bonum, vt idem esset principium primum, & ultimus finis.

Dico quintò: licet plures scholastici putarent Aristotelem, & Averroem negasse Dei efficientiam, circa Mundum, & solam agnovisse causalitatem finalem: probabilior est S. Thomæ & aliorum sententia, dicentium vtramque causalitatem agnovisse. Quod probat copiosè Pennotrus in propugnaculo lib. 8. c. 2. tangit brevitè Scalliger exercitatione 362. & 365. §. 4.

SECTIO II.

Conservationem creaturarum, & cooperationem cum omnibus causis, ad regimen providentiæ pertinere, probatur Scripturis & Patribus.

Postea separatim sectionibus acturi de conservatione & cooperatione, nunc simul eas pro-

bamus, quoniam ex sacra Scriptura simul inferuntur à Patribus, in hac, & sequenti sect. citandis. Providentiam igitur strictè sumendo, prout creationem non includit, (iuxta dicta disp. 4. sect. 5.) duo solent à Theologis assignari præcipua capita operationum illius: alterum est conservatio; alterum verò gubernatio, quamvis vtrumque soleat multoties gubernationis nomine contineri.

Conservationem opus esse providentiæ proprium probatur ex sacris literis, & Patribus cas exponentibus. Imprimis enim Apost. inquit, Hebræor. 1. Qui cum sit splendor gloriæ, & figura substantiæ eius, portansque omnia verbo virtutis suæ. Vbi Chrysostom. homil. 2. circa med. ait: Ecce & hic idem ipse verbo suo cuncta facit. Feratque inquit omnia, hoc est gubernet omnia. Siquidem cadentia, & ad nihilum tendentia continet. Non enim minus est continere Mundum, quam fecisse: sed si oportet aliquid, quod admireris, dicere, adhuc amplius est. Nam in faciendo quidem, ex nullis existentiis rerum essentia producta sunt: in continendo verò, ea que facta sunt, ne ad nihilum redeant, continentur. Et post pauca dicendo: Verbo potentia suæ significavit iterum, quod sine labore cuncta contineat. Et benedixit, verbo potentia suæ.

Theodoretus eundem locum ita exponit: Non solum enim fecit omnia, sed ea etiam dirigit & gubernat. Insignem autem eius ostendit potentiam, cum dixit, verbum ei sufficere ad omnium fabricationem, & eorum curam; & providentiam. Dixit enim fiat lux, & facta est lux, &c. Eodemque modo exponunt Theophylactus & Haymo. Commentarius autem, qui tribuitur Ambrosio partem sententiæ Chrysostomi desumpsit his verbis: Portans, id est gubernans omnia eo verbo virtutis suæ, per quod fecit omnia. Non enim minus est gubernare Mundum, quam creare. Nam in creando quidem, ex nihilo rerum substantia producta sunt: in gubernando verò ea que facta sunt, ne ad nihilum redeant continentur.

Beda in Collectaneis ad huius loci expositionem affert Augusti. verba ex lib. sentent. Prosperi & ex lib. 8. de Genesi ad liter. quæ referemus in hac & sequenti sectione; Anselmus autem in eundem locum: Portans, inquit, omnia, id est, sursum tenet, ne decidant, & in nihilum revertantur, unde creata ab ipso fuerant: & sustentat ea, non labore & difficultate, sed imperio suæ potentie Oecumenius ex Photio in collectaneis ad Hebræor. 1. Moderatur inquit, omnia, hoc est, visibilia & invisibilia verbo circumferens & gubernans.

Primasius autem ait: Dicendo: Portans, facilitatem continendi voluit exprimere; posuitque: Portans pro eo quod est gubernans, & regens, Verbum igitur Dei Patris, omnia, que fecit, verbo virtutis suæ portat, hoc est, potentia virtutis suæ & verbo insonis suæ omnia gubernat & regit: Non enim minus est gubernare Mundum, quam creasse; nam in creando ex nihilo substantia rerum producta sunt: in gubernando verò ea, que facta sunt, ne ad nihilum redeant, continentur. Magister sent. in eiusdem loci commentario ait: Portans, id est, continens, & gubernans omnia: Verbo, id est, solo imperio virtutis suæ, id est, potentia & charitatis suæ, qua non minor apparet gubernando, quam creando. Obiter tandem admooneo, nec sacro textui, nec imperio iubentis repugnare; sed potius optimæ Theologiæ consonare magis, quod S. Thom.

S. Thomas ibid. lect. 2. longè post med. exponit, Filium portare omnia Verbo virtutis suæ, id est, seipso, quod est Verbum omnipotentis. Cuius ratio declarata fuit in tomo de Trinitate disp. 57. sect. 4. num. 12. & sequentibus.

Idem dogma probatur secundo ex eodem Apof. Colof. 1. Omnia per ipsum, & in ipso creata sunt; & ipse est ante omnes, & omnia in ipso constant. Quæ Chrysoft. homilia 3. sic exponit: Quod vero dicit, in ipsum, quid est? hoc scilicet: In ipsum pendet omnium hypostasis. Non solum ipse ea ex nihilo ad hoc, vt essent produxit, sed & idem ipse nunc quoque ea conservat, & tenet, ita vt si ipsius cura desituerent, mox perirent, & corrumperebantur. Sed non dixit: conservat, quod crassum fuisset; sed quod subtilius, nempe quod omnia in ipsum pendunt. Duntaxat ad ipsum annuere, & inclinari satis est ad conservandum, & constringendum. Et infra: dicit eum omnia conservare: quod non minus est, quam omnia creare. Theodoretus in eundem locum: Non solum, ait, est omnium opifex, sed etiam curam gerit eorum, quæ fecit: & gubernat creaturam, quæ stat per eius sapientiam & potentiam.

Theophylactus verò ait: Nec ipse ea tantum condidit, verum etiam ea ipse continet. Itaque si ab eius providentiâ auellantur, pereunt. Non dixit autem: Ad ipsum pertinent, sed quod ex actibus est, in ipsum respiciunt, vergent, & ab eo pendunt. Atque hoc ipsum in eum respicere satis est vt contineat, atque pariter ea cingat. Hoc autem non minus est, quam creare. Quantum enim ad eas res, quæ à nobis proficiuntur, est multò maximum. Etenim nos conficimus pallium quoddam fortasse, vel domum extruimus: conservare autem ipsum à corruptione non possumus. Anselmus ibidem: Omnia in ipso constant; quia sicut omnia creavit, sic omnia continet & regit. Omnia in ipso constant, quia secundum immensitatem in civi cuncta scripta & incomprehensibiles diuinitatis eius omnia sunt intra ipsum, & ne in nihilum redeant, per eum consistunt.

Tertiò probatur Sapientiæ capte vndecimo. Quomodo autem posset aliquid permanere, nisi in voluisset; aut, quod à te vocatum non esset, conservaretur: Vocatio hæc; sine qua nihil conservaretur est illa, qua Deus imperando dicit, vt res conserventur, sicut imperando dicit vt sint, & ita vocat ea que non sunt, tanquam ea que sunt. Quam vocationem esse insonem, ex Augustino, aliisque Patribus vidimus disputatione tertia sectione vndecima ad finem. Porro summam indigentiam diuini concursus, quo sublato, protinus interirent vniuersæ creature, significauerat paulò superius exemplo guttæ roris, Quoniam tanquam in momentum statera, sic est ante te orbis terrarum; & tanquam gutta roris antelucani, que descendit in terram. Illæ namque guttæ, quæ super herbam, aut alias quasdam res descendunt, permanent, licet brevissimo tempore matutino, sed gutta roris descendens in terram, statim evanescit, præsertim si fuerit singularis & sola, non verò multæ guttæ.

Quartò diuinæ providentiæ proprium regimen, gubernationem & administrationem esse, non modo conservationem rerum, sed etiam concursum & cooperationem cum quibilibet causis ad earum actiones, probatur Ioannis quinto. Pater meus vsque modo operatur, & ego operor. De hoc Augustin. lib. quarto de Genesi ad literam capite duodecimo tractans

quo sensu dicatur requieuisse Deus die septimo. Potest, inquit, intelligi Deum requieuisse, à condendis generibus creatura, quia ultra iam non condidit aliqua genera nova: deinceps autem vsque nunc, & ultra operatur eorundem generum administrationem, que tunc instituta sunt, non vt ipso saltem die septimo potentia eius à cali & terra, omniumque rerum, quas condiderat, gubernatione cessaret. Alioquin continuo dilaberentur. Creatoris namque potentia, & omnipotentia, atque omnipotentis virtus causa, subsistendi est omni creature: que virtus ab eis, que creata sunt regendis; si aliquando cessaret, simul & illorum cessaret species, omnisque natura concideret. Proinde & quod Dominus ait: Pater meus vsque modo operatur; continuationem quandam operis eius, qua vniuersam creaturam continet, atque administrat, ostendit.

Magis autem explicat vim istius testimonij sequenti libro. 5. de Genesi ad literam capite 20. initio. Sunt, inquit, qui arbitrantur, tantummodo mundum ipsum factum à Deo, cetera iam fieri ab ipso mundo, sicut ille ordinavit, & iussit. Deum autem ipsum nihil operari. Contra quos profertur illa sententia Domini: Pater meus vsque nunc operatur. Et ne quisquam putaret, à pater se illum aliquid operari, non in hoc mundo, sed in me manens, inquit, facit opera sua; & sicut Pater suscipit merces & vivificat, sic filius quos vult, vivificat. Quæ paulò superius retulimus ex lib. quarto capite duodecimo recipiunt Prosper. lib. sentent. ex Augustino sententia 277. & Beda in collectaneis ad Hebræor. 1. ad illud. Portans omnia verbo, &c. Rursum Augustinus epist. 146. ad Consentium columna vltima quæst. 2. Quomodo, inquit, negare poterimus, Deum etiam nunc operari cuncta, que creantur, cum Dominus dicat: Pater meus vsque nunc operatur? Cum ergo natura rerum à creatore administraretur, & per ordines præfinitis locis & temporibus suis cuncta nascerentur; Deus vsque nunc operatur. Nam si Deus nunc ista non format, quomodo legitur: Priusquam te formarem in vtero novi te.

Chrysostomus in Ioan. homilia. 37. propius ad med. quàm ad princip. Quod si percontareris, & quomodo Pater operatur, cum septimo ab omni opere cessaverit; accipe quomodo providet, continet, temperat omnia que fecit. Cum igitur solem orientem, luna cursum, stagna, fontes, fluvios, nature vim seminibus in nostris, & brutorum corporibus progressum, cetera omnia, quibus hoc totum constat, vides: intellige perpetuam Patris operationem. Idque confirmat aliis locis Euangelij. Cyrillus Alexand. in Ioan. lib. 2. cap. 133. post med. similiter docet, non & voluntate opicis Dei sabbati quoque die omnia gubernari, ac solem quidem oriri, fontes fluere, plantas è terra prorumpere, &c.

Anastafius Synaita de relictis fidei dogmatibus lib. 2. propius ad med. quàm ad princip. Credere debemus, inquit, vim hanc operatoriam esse ipsam conservationem. Conservatur enim & continenter perseverat ipsa rerum vniuersitas, quod dum sit, circa eam ipsa esset ratio versatur, a qua separari nequitiam potest essentia. Proinde cum eam rerum machinam inque eius singulis partibus consistit essentia Dei. Ad hunc sane sensum intelligimus quod à Salvatore dicitur: Pater meus vsque modo operatur, & ego operor: non quod vniuersitati rerum vlla fiat accessio (requirit enim Deus die septimo ab omnibus operibus suis, que ceperat Deus facere, & iuxta Salomonem, nihil sub sole novum.) sed conservationis nomine exprimitur opus

quo sensu dicatur requieuisse Deus die septimo. Potest, inquit, intelligi Deum requieuisse, à condendis generibus creatura, quia ultra iam non condidit aliqua genera nova: deinceps autem vsque nunc, & ultra operatur eorundem generum administrationem, que tunc instituta sunt, non vt ipso saltem die septimo potentia eius à cali & terra, omniumque rerum, quas condiderat, gubernatione cessaret. Alioquin continuo dilaberentur. Creatoris namque potentia, & omnipotentia, atque omnipotentis virtus causa, subsistendi est omni creature: que virtus ab eis, que creata sunt regendis; si aliquando cessaret, simul & illorum cessaret species, omnisque natura concideret. Proinde & quod Dominus ait: Pater meus vsque modo operatur; continuationem quandam operis eius, qua vniuersam creaturam continet, atque administrat, ostendit.

Magis autem explicat vim istius testimonij sequenti libro. 5. de Genesi ad literam capite 20. initio. Sunt, inquit, qui arbitrantur, tantummodo mundum ipsum factum à Deo, cetera iam fieri ab ipso mundo, sicut ille ordinavit, & iussit. Deum autem ipsum nihil operari. Contra quos profertur illa sententia Domini: Pater meus vsque nunc operatur. Et ne quisquam putaret, à pater se illum aliquid operari, non in hoc mundo, sed in me manens, inquit, facit opera sua; & sicut Pater suscipit merces & vivificat, sic filius quos vult, vivificat. Quæ paulò superius retulimus ex lib. quarto capite duodecimo recipiunt Prosper. lib. sentent. ex Augustino sententia 277. & Beda in collectaneis ad Hebræor. 1. ad illud. Portans omnia verbo, &c. Rursum Augustinus epist. 146. ad Consentium columna vltima quæst. 2. Quomodo, inquit, negare poterimus, Deum etiam nunc operari cuncta, que creantur, cum Dominus dicat: Pater meus vsque nunc operatur? Cum ergo natura rerum à creatore administraretur, & per ordines præfinitis locis & temporibus suis cuncta nascerentur; Deus vsque nunc operatur. Nam si Deus nunc ista non format, quomodo legitur: Priusquam te formarem in vtero novi te.

Chrysostomus in Ioan. homilia. 37. propius ad med. quàm ad princip. Quod si percontareris, & quomodo Pater operatur, cum septimo ab omni opere cessaverit; accipe quomodo providet, continet, temperat omnia que fecit. Cum igitur solem orientem, luna cursum, stagna, fontes, fluvios, nature vim seminibus in nostris, & brutorum corporibus progressum, cetera omnia, quibus hoc totum constat, vides: intellige perpetuam Patris operationem. Idque confirmat aliis locis Euangelij. Cyrillus Alexand. in Ioan. lib. 2. cap. 133. post med. similiter docet, non & voluntate opicis Dei sabbati quoque die omnia gubernari, ac solem quidem oriri, fontes fluere, plantas è terra prorumpere, &c.

Anastafius Synaita de relictis fidei dogmatibus lib. 2. propius ad med. quàm ad princip. Credere debemus, inquit, vim hanc operatoriam esse ipsam conservationem. Conservatur enim & continenter perseverat ipsa rerum vniuersitas, quod dum sit, circa eam ipsa esset ratio versatur, a qua separari nequitiam potest essentia. Proinde cum eam rerum machinam inque eius singulis partibus consistit essentia Dei. Ad hunc sane sensum intelligimus quod à Salvatore dicitur: Pater meus vsque modo operatur, & ego operor: non quod vniuersitati rerum vlla fiat accessio (requirit enim Deus die septimo ab omnibus operibus suis, que ceperat Deus facere, & iuxta Salomonem, nihil sub sole novum.) sed conservationis nomine exprimitur opus

Divina scientia rerum efficiuntur.

Finis formalitas non affertur in quidditate providentiæ.

Augustinus.

Aristoteles, & Averroes Dei efficientiam circa mundum agnovissent.

Conservatio opus providentiæ.

Hebræor. 1.

Non est minus conservatio quam creatio.

Anselmus.

Anselmus.

Sap. 11.

Anselmus.

Oecumenius.

Magister.

Magister.

Ioan. 5.

Augustinus.

10

Ioan. 5.

Hebræor. 1.

Augustinus.

11

Cyrillus.

12

Ioan. 5.

Gen. 1.

Ecclesiastes 1.

Paris. Ipsa enim rerum genera, & quas sub se complectuntur species videre utique possis, nullo non tempore salua persistere, nec ullam omnino admittere accessionem, aut imminutionem; ut qua (veluti praediximus) a verbo conseruantur. Multaque subiungit, ostendens, ad prouidentiam & gubernationem Dei pertinere perpetuum rerum omnium, conseruationem, sine qua perirent.

Theophyl quoque Ioan. 5. praedicta verba sic exponit: vis discernere, quomodo operetur adhuc Deus? Vide dispensationem rerum, & discere opera prouidentiae, solum orientem, occidentem, mare, fontes, flumina, animalia, & simpliciter omnes facturas, & uidebis creaturam opera sua operari, imo operationem recipere, & moueri, ineffabili prouidentia uerbo. Omnino autem prouidentia, & in sabbatho sua operatur. Eandem conseruationem & gubernationem perpetuam, significari praedictis uerbis Euangelij, notauit Nazianzenus oratione 36. quae est 4. de Theologia uersus med. (ut referemus sect. seq.) Ambros. lib. 7. in Lucam ad caput 13. sub titulo de curatione mulieris, & Hieronym. ad Ctesiphontem prope med. cuius uerba referemus sect. sequenti.

14 Quiraro probatur. Act. 17. In ipso enim uiuimus, & mouemur & sumus, quibus uerbis prodactionem, conseruationem & operationem complectitur, operationemque significatur nomine in motu. Porro dictio, in, denotat efficientem causam hic, ut in multis Scripturae locis, ut Psal. 17. in Deo meo transgrediar murum, & Psal. 59. In te faciemus uirtutem, in te inimicos nostros uentillabimus cornu. Hoc ita ponderat August. lib. 4. de Genesi ad literam c. 12. post medium. Illud, quod ait Apostolus. In illo uiuimus, mouemur & sumus, liquidè cogitatum, quantum humana mens ualet, adiunat hanc sententiam, qua credimus, & dicimus, Deum in his, qua creauit indelensiter operari.

15 Probat autem ualida & acuta ratione, hoc intelligendum esse de praedictis operibus prouidentiae: Nec enim tanquam substantia eius, sic in illo sumus, quia modum dictum astruendo habeat uitam in semetipso: sed utique cum aucto sumus quam ipse non ob aliud in illo sumus, nisi quia id operatur, & hoc est opus eius, quae continet omnia. Et paucis interpositis: Crede igitur ne uo quidem die cessasse Deum ab opere regendi, quae creauit, ne motus suos naturales, quibus aguntur, atque ueletantur illico amitterent, & esse aliquid omnino desinerent, si eis subtraheretur motus ille sapientiae Dei, quo disponit omnia suauiter. Eandem ponderationem uerborum Apostoli desumpsit ex hoc loco Prosper sententia 277. Origenes autem lib. 2. Periarchon cap. 1. ante med. Quomodo, inquit, in Deo uiuimus, & mouemur, & sumus, nisi quia uirtute sua uniuersum constringit & continet mundum?

16 Sexto probatur uerbis Apostoli 1. Corinth. 15. Quod seminas, non corpus, quod futurum est, seminas sed nudum granum; ut puta tritici, aut alicuius ceterorum. Deus autem dat illi corpus, sicut uult. Ex quo loco August. lib. 5. de Genesi ad lit. c. 20. ante med. ita concludit: Sic ergo credamus, uel si possumus, etiam intelligamus, usque nunc operari Deum, ut si conditis ab eo rebus, operatio eius subtrahatur, intereat.

17 Septimo probatur aliis plerisque testimoniis Scripturae, quorum singula ponderare prolixum esset. Quale est illud Psal. 138. Tu formasti me, & posuisti super me manum tuam. Job. 10. Manus tua Domine, fecerunt me, & plasmauerunt me totum.

Nōne sicut lac mulsisti me, & sicut caseum &c. Hieron. 1. Prius quam te formarem in uero. Psal. 138. Quò ibo à spiritu tuo, &c. Etiam illuc manus tua deducet me, & tenebit me dextera tua. Psal. 103. & 146. Qui producit in montibus fenum. Multa de curfibus syderum, & operationibus elementorum & animalium enumerat Job cap. 9. & cap. 38. & 39. Sic etiam ad huius dogmatis confirmationem Chrysof. homil. 37. in Ioan. propius ad med. quàm ad princip. & Prosper lib. sent. ex August. sent. 281. producit illud Matth. 5. Solum suum oriri facit, & pluit, &c. Et iterum Matth. 6. Si autem fenum agri, &c. Deus sic uestit, & Luca 12. Pater meus caelestis pascit illa. Matth. 10. Vnus passer non cadit super terram sine Patre uestro.

Multa plura consultò praetermitto, & illa potiori ratione, quibus probari solet supernaturalitas operationis, cui non sufficiant vires naturae cum generali Dei concursu, quorum robur enervabitur, si deprimantur ad probandam necessitatem generalis concursus ad opera naturalia. Qualia sunt Isai. 26. Omnia opera nostra operatus es nobis. 1. Corinth. 12. Qui operatur omnia in omnibus. Philip. 2. Operatur in nobis uelle & perficere. Ioan. 15. Sine me nihil potestis facere. 2. Corinth. 3. Sufficiens nostra est Deo est. De quibus dicemus inferius disp. 18.

SECTIO III.

Cetera testimonia Patrum pro necessitate prouidentiae conseruantis & cooperantis.

Dionysius de diuinis nominibus cap. 10. initio, ipse est sedes, quae tenet omnia quae omnia & continet, & complectitur, & firmat, & fundat, & constringit, & uniuersum in se indissolubile absoluit, & ex se omnia, quasi ex stirpe, quae omnia tenet, in lucem profert, & ad se, ut ad profundum quod omnia capit, conuertit omnia, eaque continet, quasi sedes capax omnium, & omnia, quae continentur uno complexo, qui omnia superat, munus nec finit ab se, ita quam perfecta domo delapsa, agitatione & impulsu perire. Perpende, quot, & quàm significatiuis metaphoris Dionysius explicet vim rerum omnium conseruationem, qua conseruatione cessante, continuo res interibunt, & cap. 12. post med. ait: Diuina prouidentia, quae contemplatur, & conseruat ea, quae curat. Et cap. 13. parum à princip. inter rationes, ob quas Deus dicitur esse perfectus, hac reddit, quoniam ultra omnia pertineat perpetuis progressionibus, interminatisque actionibus. Et prope med. eiusdem capitis. In qua, scilicet diuinitate, sigillatim collecta, & coniuicta sunt omnia praestandi modo, & ante exitum insunt. Itaque ad eam rectè referuntur, eique tribuuntur omnia, à qua, ex qua, per quam, & in qua sunt omnia, & ordine quodam disposita sunt, manentque ac continentur.

Nazianz. orat. 36. quae est 4. de Theol. uersus med. ait: Hoc fortasse esse queat, quod & Pater usque modo operari dicitur, & Filius. Nec uero hoc dumtaxat nomine, sed etiam ratione gubernationis, & conseruationis eorum, quae facta sunt: & indicat illud: Qui facit Angelos suos spiritus, & qui fundat terram super stabilitatem suam: cum semel & haec formata, atque stabilita sit, & illi procreati. Quò etiam pertinet quod firmare tonitru dicitur, & uentum creare: quorum ipsa quidem ratio semel condita

condita est, ceterum nunc quoque perpetua uis est ac facultas.

3 Damascen. lib. 1. fidei cap. 3. inter med. & finem Ipsa, inquit, conditionis mundi cooptatio, conseruatio, & gubernatio, nos aperte edocent Deum esse, qui hoc totum consistentia firmat, & continet, & conseruat, semperque prouidet. Sequentique capitis contextu docet, contrariarum rerum concordiam, & optimam Mundi constitutionem permanere non potuisse, nisi Deo conseruante. Eodem spectant illa uerba lib. 2. fidei cap. 29. post princip. Et factiua eius uirtus, & contentiua, & prouisiua bona ipsius uoluntas est, & post pauca: Vult consistere Mundum, & consistit.

4 Anastasius Synaita lib. 2. de rectis fidei dogmatibus propius ad med. quàm ad finem ait: Essentia eiusmodi in omnibus est iuxta Propheta dictum: Nōne caelum & terram ego impleo, dicit Dominus? Implet sane etiam, & quae emibus istis eminentiora sunt. Nihil enim finit inane esse, nihil non eius particeps. Et paulò inferius: Quod cum probè nosset Propheta ait: Quò ibo à spiritu tuo, &c. Unde refutat eorum errorem quos latuui, Dei actiones, quaque uersum cuncta peruenire, nec ullam cuiusuis materiae particulam esse, quae non sit opus Dei.

5 Hieronymus ad Ctesiphont. prope med. epistolae: Fraudulenter, inquit, praetendis, ut Dei gratiam ad conditionem hominis referas, & non in singulis operibus auxilium Dei requiras, ne scilicet, liberum arbitrium, uidearis amittere, & cum Dei contemptas adminiculum hominum queras auxilia. Audite, quaeso, audite sacrilegum. Si, inquit, uoluerò curuare digitum, mouere manum, sedere, stare, ambulare, &c. Semper mihi auxilium Dei necessarium erit? Audi ingrate, imo sacrilege Apostol. praedicanter, Sine manducatis siue bibitis siue aliud quid agitis, omnia in nomine Domini agite, & illud Iacobi, Ecce nunc qui dicitis, hodie, aut cras proficiemus in illam ciuitatem, & faciemus illi annum, ut negotiemur &c. pro eo quod debeatis dicere: Dominus uoluerit.

6 Rursus dialogo 1. aduersus Pelagian. col. 2. libenter concedit consequens, quod Critobolus Pelagianorum nomine obiciebat, inferens: Si in singulis rebus, quas gerimus, Dei uentum est adiutorio: ergo & calamus temperare ad scribendum, & temperatum pumice terere, manumque aptare licet, tacere, loqui, sedere, stare, ambulare, currere, comedere, ieiunare, flere, ridere, & cetera huiusmodi, nisi Deus iuuerit, non poterimus? Iuxta me: in sensum, inquit Hieron. non posse perspicuum est. Et paulò inferius ex errore negante necessitatem diuini adiutorij ad singula opera etiam naturalia, tanquam inconueniens inferit: Dormit at ergo Deus in operibus nostris, semel data liberi arbitrij potestate; nec orandum est, ut in singulis operibus nos adiuuet. Et suffus pergit, eandem ueritatem confirmare. Praeterea epistola 139. ad Cyprian. de Psal. 89. col. 3. Homo, inquit, a principio conditionis suae Deo uiuor adiutor, & cum illius sit gratia quod creatus est, illiusque misericordiae, quod subsistit & uiuit; nihil boni operis agere potest absque eo, qui ita concessit liberum arbitrium, ut suam per singula opera gratiam non negaret, ne libertas arbitrij redundaret ad iniuriam conditoris, & ad eius contumaciam, qui ideo liber conditus est, ut absque Deo nihil esse se nouerit.

7 In praedictis Hieron. uerbis ad Ctesiphontem & contra Pelagian. obseruare debes, simul atque promiscuè tractari de supernaturalibus, ac de naturalibus operibus, nō modò difficilibus, sed etià facillimis, & consequenter promiscuè citari testimonia

Scripturae: quae propria sunt operum supernaturalium, & quae communia sunt etiam naturalibus operibus: id quod propterea, quoniam Pelagiani contendeant, arbitrij libertatem impediri, atque ligari, si Dei adiutorium asseratur esse necessarium ad quodlibet opus uoluntatis humanae. Cum igitur Hieronymus ad opera naturalia, quantumcunque facillima requiratur adiutorium Dei nō potest intelligere, nisi generalè concursu uniuersalis causae, quauis ad opera supernaturalia requiratur altius adiutoriu eiusdè ordinis cū illis.

Augustinus de Ciuitate lib. 22. c. 24. non longe à principio: Conformatio, inquit, in illo eius est opere, quo usque nunc operatur. Efficacem quippe potentiam suam, si rebus subtrahat, nec progredi poterunt & suis dimensis motibus peragere tempora, nec prorsus in eo quod create sunt aliquatenus permanebunt. Et Enchirid. cap. 27. paulò post princip. Non sane creatoris desistente bonitate, & malis Angelis subministrare uitam, uiuacemque potentiam, quae subministratio, si auferatur interibunt: & hominū quamuis de propagine uiciata, damnataque nascentium formare semina, & animare, & ordinare membra per temporum atates, per locum spatia vegetare sensus, alimenta donare. Toto ferè lib. 3. de Trinitate praestitum cap. 3. 4. 8. & 9. probat, primam & uniuersalissimam causam administrare creaturam conseruando, & ad omnes actiones cooperando, prout uult.

Plura reperies in libris de Genesi ad liter. praeter ea, quae supra retulimus, ueluti lib. 8. de Genesi ad lit. cap. 26. (cuius testimonium Beda & Magister sententiarum amplectuntur ad illud Hebrae. 1. Portans omnia uerbo uirtutis suae) & lib. 9. de Genesi ad liter. cap. 15. circa medium docet, conseruationem & cooperationem supra dictam pertinere ad bipartitum prauidentiae opus, quod prius explicuerat. Prosper in Psal. 148. ad illud: Ignis grando, nix, glacies, quorum, ait, nihil fortius motibus subiaceret, & singula quaque eius legibus seruiunt, qui uult, de omnibus, atque in omnibus secundum causas occulte rationis operatur. Similia scribit lib. sententiarum ex Augustino sententia 281.

Gregor. lib. 2. Moralium c. 8. aliàs c. 12. paulò post initium Caelum, inquit, palmo metiens, & terram pugillo concludens, ostenditur, quod ipse sit circumquaque cunctis rebus, quae creauit exterior. Id namque quod interius concluditur ad concludente exterioris continetur. Per sedem ergo cui praesidet, intelligitur esse interius, supraque. Per pugillum quo continet, exterioris subterque signatur. Quia enim ipse manet intra omnia, ipse extra omnia, ipse supra omnia, ipse infra omnia, & superior est per potentiam, & inferior per sustentationem, exterior per magnitudinem, interior per subtilitatem: sursum regens deorsum continens: extra circundans, interius penetrans, nec alia ex parte superior, alia inferior, aut alia ex parte exterior, atque alia manet interior: sed unus idemque totus ubique praesidendo sustinens, sustinendo praesidens, circundando penetrans, penetrando circundans. Quod magis explicat & confirmat sequenti contextu.

Praeterea lib. 16. Moral. cap. 16. post medium, aliàs cap. 18. initio ponderans illud Job 23. Ipse enim solus est: sit, inquit, haec omnia, sed principaliter non sunt, quia in semetipsis minime subsistunt, & nisi gubernantis manu teneantur, esse nequaquam possunt. Et paulò inferius, Numquid nam haec quae inanimata, uel quae uiuentia dicimus, suis instinctibus, & non magis diuinis impulsuibus aguntur.

Anselmus lib. de casu Diaboli cap. 20. docet, quamlibet operationem etiam, illam, quæ mala est, non fieri sine diuino concursu. Vnde ad finem capitis concludit: Quid mirum, si dicimus, Deum facere singulas actiones, quæ sunt in voluntate, cum faciamur, eum facere singulas substantias, quæ sunt in iustitia voluntate, & inhonestas actiones? Idem tractatu de concordia liberali arbitrij cum gratia & prædestinat. cap. 1. col. penul. Omnis, inquit, qualitas, vel omnis actio & quicquid aliquam habet essentiam, à Deo est à quo est omnis iustitia, & nulla iniustitia; & facit igitur Deus omnia, quæ iusta, vel iniusta voluntate sunt; id est, bona opera & mala.

Bernard. sermone. 6. in dedicatione Ecclesiæ circa medium. Est, inquit, in omni loco, omnia vniuersaliter continens, omniæque disponens. Idem in præfatione in Psalm. Qui habuit. Quid enim timendum nobis, si adiu qui portat omnia? Quid est, quod totam terram, molem iustinet, & vniuersus orbis cui inniuitur? Nam si est aliquid, quod sustinet omnia, ipsum à quo sustinetur? Non inuenitur, nisi virtutis verbum omnia portans. Verbo enim Domini celi firmati sunt, & spiritu oris eius omnis virtus eorum. Rursus lib. 7. de Considerat. multo propius ad med. quàm ad princip. Quid item Deus, sine quo nihil est, iam nihil esse sine ipso, quàm nec ipse sine se potest. Ipse sibi, ipse omnibus est. Ac per hoc quodammodo solus est ipse, qui suum ipsum est. & omnium esse. Et paulo inferius: Quid est Deus? ex quo omnia, per quem omnia, in quo omnia. Ex quo omnia creabuntur; non seminabuntur: per quem omnia, nec alium autorem, aliumque principem arbitre: usque in quo omnia, non quasi in loco, sed quasi in virtute.

Hugo Victor. rudit. Theolog. summæ sentent. tractatu 1. cap. 4. inter med. & finem ex Augustino dicit: Indubitauer credimus, Deum ubique esse: aliter esse: nec sine eo potest aliquid subsistere etiam per momentum ex omnibus, quæ fecit: quia omnia continet & penetrat: & à nullo continetur. Quibus similia repetit lib. 1. eruditionis de Sacramento parte 3. cap. 17. prope finem. Denique primæ causæ generalem concursum ad omnes effectus Pantoleus diaconus significauit in encomio Michaelis Archang. prope initium, & in narratione micaculorum eius §. 3. Nam Deum vocat primum bonum, & quod præcipue primò operatur: & infra. Vniuersi, quod dicitur, & intelligitur, boni efficiens & impertiens, & largiens causa, & prima causa. Habetur apud Surium 29. Septemb. ex Metaphrasæ 8. Nouembriis.

SECTIO IV.

Ratione probatur, omnes creaturas indigere providentia seruante.

Catholica fides docet, rerum omnium dependentiam ab assidua Dei operatione & influxu, tantum esse, vt nisi perpetuo & indefinenter Deus conseruet, omnibus momentis influens ad sustentandum, sed vnico momento vel instanti contineat influxum: tota creatura redeat in nihilum, vnde fuit per creationem educta. Hæc veritas efficaciter colligitur ex locis Scripturæ ponderatis in sect. 2. Clariùs tamen traditur à Patribus in eadem sect. 2. & 3. citatis.

Quatuor autem sunt præcipuæ metaphoræ, quibus Patres illuminant, & quasi manu ducunt intellectus nostri tarditatem, vt meliùs hanc dependentiam penetremus. Prima est &

1 Rerum omnium dependentiam à Deo docet fides.

2 Quatuor metaphora.

firmissimi fundamenti, & fundi; quod inferius subsistens, creaturam sustinet, ne recidat in centrum sui nihili. Secunda est metaphora rei superioris, quæ suspensam retinet nec inferiorem, ne decidat, & relabatur ad statum, in quo iacebat. Tertia est metaphora interioris principij fouentis, & viuificantis, & subministrantis habitum, ac motum. Quarta est fortissimæ manus constringentis, copulantis, & continentis, ne res disfluant, ac dissoluantur.

Has omnes metaphoras simul complectuntur aliqui Patres, vt Hilarius lib. 1. de Trinitate col. 4. ita ponderans verba Isaie 66. Conclusum palmo calum, rursus Deo thronus est, & terra, quæ pugillo continetur, eadem & scabellum pedum eius. Et post pauca: Vt in his cum cælis originibus creaturarum Deus, intra, & extra, & supereminens, & internus, idem circumfusus & insusus in omnia noceret, cum & palmo, pugilloque continens potestatem naturæ exterioris ostenderet, & ipse rursus exterior interna concluderet: Quod statim confirmat Psal. 138. Quò ibo à spiritu tuo. &c.

Sed magis aptè ad rem præsentem Gregor. lib. 2. Moral. cap. 8. relatus sect. præced. num. 10. exposuit, quo modo Deus sit intus & extra, supra, & infra, & omnia circumdans, atque constringens. Rursus Deum esse interiorem qualibet re, docet Augustinus lib. 8. de Genes. ad liter. cap. 26. Quem sequitur Beda Hebræor. 1. ad illud, Portans omnia verbo. Dionysii sect. 3. initio citat. dixit. Deum esse fundum, & sedem, quæ omnia fundat, & firmat, & vnum complexum, qui continet omnia. Anselmus autem sect. 2. citatus ait, Deum omnia tenere sursum, ne decidant. Similia reperies apud alios Patres in eisdem sectionibus citatos.

Rationem à priori, propter quas res omnes indigent assiduo influxu Dei conseruantis copiose. S. Thomas & Caietanus exponunt infra q. 104. art. 1. Cuius efficacia sic potest ad syllogisticam formam reuocari, fortæ claritate maiori. Quilibet effectus non retinens sibi coniunctam radicem suæ conseruationis, indiget sua causa, non minùs vt conseruetur in esse, quàm vt primò producat: sed totum esse creaturarum non retinet sibi coniunctam radicem suæ conseruationis: ergo totum esse creaturarum indiget Deo, non minùs vt conseruetur, quàm vt primò producat. Semper autem intelligo retinere radicem conseruationis, sublata causa primò producente.

Maior probatur ostensa ratione discriminis, propter quam, quorundam effectuum conseruatio non indiget quibusdam causis, quibus indiget eorum prima productio: sed aliorum effectuum conseruatio requirit easdem causas, quæ requirit eorum prima productio. Domus enim licet ad primam sui productionem indigeat actione artificis; illa tamen non indiget, vt conseruetur, saltem aliquo tempore, quia subiectum formæ domus sunt lapides & ligna, quæ quoniam suapte natura sunt solida & firma, retinent sibi coniunctam radicem conseruandi formam domus, quod est conseruare domum. Eadem ratione leo, productus ab alio leone, recipit in se ipso naturalem virtutem retinendi formam leonem, quæ radicalis virtus est forma leonis; & dispositiones eius, propter quas non indiget alio leone conseruante, licet indigerit alio leone producente, quia nondum habebat formam & dispositiones

3 Hilarius.

4 Psal. 138.

5 Ratio à priori pro dependentia rerum omnium à Deo.

6 Cur aliquorum effectuum conseruatio indigeat causis primò producentibus, aliorum vero conseruatio non iem.

dispositiones leonis: vt videbimus sect. 7. & 8. Quin etiam calor in aqua, vel in ferro productus, vt saltem breui tempore conseruetur, non indiget igne, vel sole, calefaciente; quoniam aquæ, vel ferri materia radix est: conseruandi calorem aliquo tempore, eo quod est susceptiua formæ ignis, & ad eam formam recipiendam disponitur per calorem.

E contrario, lumen in aëre, nec ad momentum conseruetur, cessante actione corporis luminosi, quoniam aër non habet radicem conseruandi lumen. Siquidem aëris materia per lumen non disponitur ad suscipiendam formam corporis luminosi. Nam ad recipiendam formam solis aut lunæ non disponi materiam aëris, satis euidentis est; ad alias verò formas ignis, aut alterius corporis luminosi, non disponitur materia per lumen directè & per se, quoniam lumen non est dispositio constituens materiam aptam ad recipiendam formam: quamuis per accidens & consequenter iuuet lumen ad introducendam formam ignis, quatenus idem agens, producto lumine, producit etiam cum illo calorem, disponentem ad formam ignis.

Euidencior autem est hæc ratio in speciebus intentionalibus, visus & auditus, quarum conseruatio aëris materia non appetit, nec illius radix est, quoniam ad nullam formam substantialem disponunt. Constat igitur ex prædictis exemplis, quod quilibet effectus, non retinens sibi coniunctam radicem suæ conseruationis, indiget sua causa non minùs vt conseruetur, quàm vt primò producat.

Minor autem prioris syllogismi, videlicet, totum esse creaturarum non retinere sibi coniunctam radicem suæ conseruationis, probatur, quoniam esse, id est existentia non est de essentia alicuius creaturæ, sed solius Dei, nec existentia habet necessariam connexionem cum essentia alicuius creaturæ: Ideòque non est necessarium, sed merè contingens, & Deo liberum quod essentia creaturarum existat, vel non existat nunc, aut postea, tanta, vel tanta duratione. Igitur sublato influxu Dei, volentis conseruare existentiam, totum esse creaturarum non retinet sibi coniunctam radicem conseruationis.

Confirmatur primò, quia Deus ipse solus est Iob 23. ille namque, Ego sum, qui sum, dixit Exod. 3. & Ioan. 8. Nisi credideritis, quia ego sum, & Ioan. 13. Vt cum factum fuerit credatis, quia ego sum. Vnde communiter Patres inferunt, solum Deum esse, de cuius essentia sit ipsum esse, vel existere; propterea que solum Deum existere necessario, & independentem ab alio principio: cætera verò contingenter existere, dependentem à Deo, qui est fons & pelagus entitatis. Loca Patrum citauimus in tomo de Trinitate disp. 8. sect. 5. nu. 7. & sequentibus, & disp. 25. sect. 1.

Magis expressè atque directè ad rem præsentem vtuntur hoc testimonio Gregor. lib. 16. Moral. cap. 16. & Bernardus lib. 5. de Consid. ad Eugenium. Vtriusque verba retulimus sect. præced. Augustinus lib. de immortalitate animæ cap. 8. à medio illa, inquit, effectoria vis vacare non potest, quum id, quod ab ea factum est, teneatur, & specie carere non sinat, quia est, in quantumcumque est. Quod enim per se non est, si deseratur ab eo per quod est, profecto non erit. Robur igitur istius rationis est, solum Deum per se esse. Anastasius Synaita lib. 2. de rectis fidei dogmatibus paulo

9 Existentia de essentia Dei, non creaturæ.

10 Iob 23. Exod. 3. Ioan. 8. 13.

11 Augustinus.

Anastasiu.

post med. Diuina, inquit, virtute contrahit ad se vniuersa & continet. Non enim ens vllum subsistere possit, nisi entis illius particeps. Deus sanè solus est ens propriè sumptum, quod parè modo se semper habeat, nec mutetur. Si quid præterea in eius participium venit, vt vocetur ens, non statim primitiue est ens, sed participio eius, qui propriè & primitiue forè autem singulariter & solitarie est ens.

Confirmatur secundò, nam eadem omnino ratio conseruationis est, & creationis, quæ sumitur ex eo, quod Deus solus est. Hæc autem ratio nis identitas manifestior inspicitur in creaturis incorruptibilibus, videlicet, Angelis, anima rationali, & cælis. Huiusmodi quippe substantiæ, cum non possint ab aliquo agente creato corrumpi, vel destri, nec pendent ab inhærentibus dispositionibus, aut influentibus conseruantibus: nihil amplius habent virium, nec intra, nec extra se, quibus conseruentur independentem à Deo pluribus annis potius, quàm in primò instanti producerentur independentem à Deo.

Confirmatur tertio, quoniam dependentia celorum, animarum rationalium & Angelorum à Deo, non esset essentialis eisdem, si non semper, sed primò tantum momento dependentem ab influxu Dei. Quod enim per æternitatem essentialiter habet à se ipso subsistere, independentem ab influxu Dei, eadem virtute atque soliditate essentia potuisset à se ipso subsistere suæ creationis instanti, nisi hoc impeditur per accidens, eo quod non præcessisset illius existere præcedente tempore. Nam præcedentis temporis existentia per accidens se habet ad existentiam præsentis temporis, aut præsentis aui.

Confirmatur quartò quia si res incorruptibiles non penderent ab assiduo concursu Dei conseruantis: sequeretur, Deum non posse redigere in nihilum illas, videlicet, Angelos, animas rationales, & cælos; consequens autem est manifestè absurdum. Sequela probatur, quia prædictas creaturas non potest destruerè Deus, creando aliquid postiuum, ita repugnans earum vitæ vel subsistentiæ: quia sicut non pendent ab vllis dispositionibus, aut ab vllò influxu creato; sic etiam nihil creatum potest esse destructiuum illarum; præsertim cum non sint subiecta receptiua qualitaris nociuæ; alioqui forent naturaliter corruptibilia. Restat igitur eiusmodi creaturas non aliter destri posse; nisi per subtractionem concursus conseruantis, quæ subtractionem non inferret annihilationem; nisi foret simpliciter necessarius concursus ille conseruantis.

Falsitas autem illius consequentis est adeo manifesta, vt neque Platonem latere potuerit, nam in Timæo, siue lib. de anima inter faciens & med. inducit Maximum Deum ita verba faciendentem ad Deos creatos, id est, Angelos: Dei deorum; Plato. quorum ego sum opifex, & pater operum, quæ per me facta, me volente solui non possunt. Quidquid igitur ligatum est, solui potest. At quod pulchrè coaptatum est, & bene se habet, hoc soluere velle, mali est. Quapropter quando quidem facti estis, immortales quidem non estis, neque penitus indissolubiles: non tamen soluemini, neque mortis sortem sequeremini; cum mta vultus nraus: adhuc est præstantius vinculum vobis contigerit, quàm sunt illa, quibus quando prædicere mini, colligati estis. Agnouit itaque Plato non solum annihilationi posse Angelos, sed etiam vt non soluantur, id est, annihilentur, indigere diuinæ voluntatis vinculo, quod sit præstantius, quàm

12

13

14 Potest Deus destruerè Angelos.

15

vinculum primæ creationis: quoniam maioris est beneficii conferuare in æternum, quam semel producere. Vnde non est alienum à mente sui Magistri, quod aliqui Platonici senserunt, mundum, semper fieri, & pendere à Deo; sicut umbra pendet à corpore, & lumen à sole: quemadmodum refert Marsilius Ficinus lib. 2. Theolog. Platon cap. 7.

16
Aristoteles.

Confirmatur quintò, nam indigentia influxus conseruatiui, venientis à superioribus & vniuersalibus causis, agnouit Arist. quando lib. 1. de celo cap. 9. sub finem dixit: *Per eandem etiam rationem finis vniuersi cali, ac finis is, qui tempus totum, infinitumque continet semper sempiternus est, à semper essendo appellatione sumpta; immortalis sanè atque diuina, vnde & ceteris, aliis exactius, aliis offuscatus ipsum esse, viuereque dependet.* Afferit igitur Arist. sempiternitatem earum substantiarum, quæ sunt extra mundum, esse causam, à qua deriuatur ad cæteras res, vita & existentia, pro cuiusque modo, conditione, & gradu. Sic etiam Scaliger exercitat. 362. §. 4. prope finem, docet iuxta sententiam Aristotelis intelligentias æternas producere & conferuare. Quamuis igitur intelligentiis, siue substantiis, extra mundum existentibus, (excepto Deo) falsò tribuatur virtus conseruatiua: verè tamen afferitur indigentia conseruationis, prouenientis ab agente superiore.

17
Effectus recipiens formam eiusdem rationis non indiget eodem principio principio conseruatiua.

Confirmatur sextò, quoniam effectus, recipiens formam eiusdem rationis cum suo principio producente, non indiget eodem principio ad sui conseruationem; propterea quòd forma substantialis, quam accepit, affert vires æquales virtutis principij producentis. Quia ratione leo productus à leone, non indiget conseruari ab eodem generante, quoniam recepit substantialem formam leonis (idem intellige de cæteris rebus corruptibilibus.) Et contrariò tamen effectus, non recipiens formam eiusdem rationis cum suo principio producente, indiget eodem principio ad sui conseruationem: propterea quòd forma substantialis, quam accepit, non affert vires æquales virtutis principij producentis. Omnis autè creatura, comparatione Dei, est effectus, non recipiens formam eiusdem rationis cum suo principio producente. Hanc rationem sub nomine causæ vniuersæ, vel æquiuocæ docuit S. Thomas dicta. q. 104. art. 1. corpore.

18
Aucienæ rationis probatur dependentia à Deo.

Confirmatur septimò autoritate, & ratione Aucienæ tractatu 6. Metaphysicæ cap. 1. cuius postrema verba sunt hæc conclusio: *Causatum & eget datore sui esse semper & incessanter, quamdiu habuerit esse.* Huius demonstrationem attulerat post medium capituli, cuius vim ita possumus breuius, & clariùs explicare. Quidquid non necessariò est, sed potest non esse, requirit causam, per cuius actionem determinetur, & necessitetur, vt existat: sed quælibet creatura non necessariò existit, etiam postquam semel creata est, sed potest non esse, siue non existere: ergo requirit causam per cuius actionem determinetur, vt existat. Maior probatur, quidquid enim non necessariò est, sed potest non existere, non habet ab intrinseco, nec à se ipso rationem, propter quam determinetur ad existere potius, quam ad non existere; sed est indifferens: igitur vt determinetur ad existendum, indigebit actione causæ determinantis; maxime cum nulla res sit libera ad existendum, & non existendum; sicut voluntas est libera ad volendum & non volendum, quæ præter-

rea seipsam determinare potest ad volendum.

19

Minor verò probatur, quia si creatura vlla necessariò existeret, postquam semel creata fuit, talis necessitas existendi vel proueniret ab essentia rei, quæ iam cepit existere, vel proueniret ab inceptioe ipsa; sed non potest ab aliquo istorum principio, nec ab vtroque prouenire: ergo nulla creatura necessariò existit etiam si iam ceperit existere per creationem, aut per aliam productionem. Quòd illa necessitas existendi non proueniat ab essentia rei, quæ iam cepit existere, probatur, quia si proueniret ab essentia; sequeretur etiã rem illam semper existisse; & in æternum semper existere. Quòd enim essentialiter & necessariò conuenit, non variatur propter id, quòd conuenit contingenter, & accidentaliter: at verò cepisse atque productam fuisse, vel non fuisse productam conuenit creaturæ contingenter, & accidentaliter: igitur necessitas essentialis existendi non variaretur ex eo quòd res fuerit producta, vel non fuerit producta.

20

Quòd autem necessitas existendi non proueniat ab inceptioe, probatur, quoniam inceptio ipsa non habet esse necessarium, sed contingens: igitur ab inceptioe non potest prouenire, vt res quæ iam cepit, necessariò existat, postquam cepit. Confirmatur, quoniam inceptio post vnicum instans protinus perit necessariò; quòd autem habet intrinsecam necessitatem non existendi amplius, neque permanendi; non potest esse ratio à qua proueniat rem productam permanere in sua existentia. Eisdem igitur rationibus concluditur, etiam si conflaueris vnum complexum ex rerum essentia, & inceptioe illarum, in eo non afferri principium, vnde proueniat necessitas existendi.

21

Confirmatur vltimò primaria ratione initio posita: quia si naturales causæ potuissent suos effectus conseruare, sine influxu conseruatiuo Dei, sequeretur eadem ratione posse producere illos, Deo non concurrente ad primam productionem. Consequens autem esse falsum constabit sect. 8.

22
Diuine conseruationis indigentia duplex.

Magis explicando prædictum dogma, dico primò. Duplex est indigentia diuinæ conseruationis. Alia per se & directã, quæ conuenit omnibus creaturis, tam incorruptibilibus, quam corruptibilibus. Et hanc huc vsque probauimus. Alia est dependentia indirectã, & per accidens propria rerum corruptibilium, quæ per generalem influxum omnibus entibus requisitum, indigent prouidentia, remouente contraria corruptione.

23

Dico secundò. Neque de potentia absoluta possibile est alicui creaturæ communicari virtutem sui ipsius conseruatiuam, ita vt non indigeat diuina prouidentia conseruante: sicut non potest ei communicari virtus creatiua sui ipsius. Sicut enim omnis creatura non potest existere, nisi Deo principaliter producete; propterea quòd soli Deo necessariò & essentialiter conuenit existere: ob eandem rationem non potest continuare existentiam, nec in illa persistere, sicut probatur totus discursus præsentis sectionis. Atque ita docent Alexand. 1. part. quæst. 26. memb. 5. artic. 1. Albertus. 1. parte quæst. 67. memb. 4. artic. 1. particul. 4. §. vltimo, S. Thomas infra quæstione 104. artic. 1. ad 2. (vbi Caietan. & cæteri expostores) & art. 2. ad 2. & lib. 1. sentent. distinct. 37. quæst. 1. artic. 1. corpore & ad 3. distinct. 47. art. 4.

47. art. 4. corpore & lib. 2. contra gentes cap. 25. sine, & de potentia quæst. 5. art. 2.

SECTIO V.

Vtrum esse debeat totaliter immediatus & adæquatus concursus per quem diuina prouidentia conseruat creaturas incorruptibiles, atque sit ipsemet concursus creatiuus.

1
Deus totaliter incorruptibilis primò produxit.

Mediationis & immediationis voces quid valeant, quando diuina prouidentia, vel gubernationi vel causalitati iunguntur, explicabimus magis sectione 12. Inde nunc supponimus, fuisse totaliter immediatum influxum, quòd Deus primò produxit res incorruptibiles, Angelos, animas nostras, & cælos quoniam omnino nulla causa præter Deum intercessit, per quam Deus deriuauerit partem aliquam sui concursus productiuui; siquidem nulla causa creata potuit illo modo concurrere ad illarum rerum productionem. Quòd magis explicatur à contrariò. Nam quoties generatur leo, v. g. Deus concursum aliquem deriuat per causas creatas, videlicet, per patrem & matrem leonis, per solem, & astra & elementa, quoniam omnes istæ causæ concurrunt ad generationem leonis per virtutem acceptam & deriuatam à Deo. Et quantum ad hoc præcisè, Deus concurrat mediatione suppositi: quamuis maxima sit immediatio suppositi, quantum ad vniuersalem influxum primæ causæ: pro vt dicemus in eadem sectione 12.

2
Res se conseruare putarunt aliqui.

Non desuere qui putauerint, non esse totalem immediationem diuini concursus, per quem prædictæ res incorruptibiles conseruantur à diuina prouidentia; sed interuenire mediationem quandam. Putant enim, eiusmodi res accepisse vires ad sui conseruationem, intimè continuandam, Deo præbente tantummodo generalem concursum. Vnde vis conseruatiua, quæ per illas vires, instans rebus incorruptibilibus, deriuatur à Deo, mediat inter Deum & illos affectus mediatione suppositi; quamuis concursus generalis sit immediatus immediatione suppositi. Hanc sententiam vel docuit, vel supposuit Henricus quodlibet. 1. quæst. 6. paulò post med. inter alia dicens; Magnum etiam videtur esse inconueniens, quòd esse creatura, eum sit esse substantiale permanens, semper sit in continuo fieri: licet non possit nisi ad præsentiam suæ causæ permanere. Cui consequens est, quòd scribit quodlib. 9. q. 1. circa med.

3
Eorum fundamentum primum.

Eius autem argumentum est, quoniam in generatione rerum naturalium cessat actio particularis agentis post primam productionem; & corpus generatum conseruatur ab vniuersalibus causis, videlicet, corporibus cælestibus, & motore illorum: ergo si agens vniuersalissimum primò rem ipsam per se, & immediatè generaret, & generatam post modum conseruaret; actio eius esset alia generandi & alia conseruandi. Vnde tandem concludit, esse dicendum idem in iis, quæ creantur à Deo, videlicet, postquam semel creata sunt, non indigere nisi generali quodam concursu. Confirmari potest Aristotelis testimonio, qui lib. 2. de anima textu 47. dicit: *Generat nihil seipsū, sed conseruat.*

Aristoteles.
Secundum.

Secundum argumentum additur ab aliis, quo-

niam facilius est aliquid iam productum conferuare, quam ab initio producere; ergo licet ad primam productionem opus sit pleno & totali influxu; nihilominus ad conseruationem sufficit solus influxus generalis. Confirmant, quòd, quoniam facilius est pondus, semel eleuatum tenere suspensum, quam illum primò eleuare; per creationem autem res eleuatur à nihilo; per conseruationem verò quasi suspensa tenetur: ergo facilius est conseruatio, quam creatio, antecedens constet, quia columna vel clauus potest sustinere corpus suspensum; sed non potest illud eleuare.

9
Tertium.

Tertium argumentum sit, quoniam ad primam productionem corporum corruptibilium requiritur duplex actio, alia causæ particularis, alia verò Dei, tanquam vniuersalis causæ: nihilominus ad eorum conseruationem satis est actio Dei, tanquam vniuersalis causæ: igitur generalis influxus, non sufficiens ad primò producendum, sufficit ad conseruandum: eadèque ratione etiam Angeli & alie res incorruptibiles conseruari poterunt solo generali concursu Dei, nec opus erit illo totali concursu, quo fuere creatæ. Confirmatur, quoniam ædificiis, & quibuslibet rebus artificialibus est necessarius concursus artificis & instrumentorum, vt primò producantur, non autem vt conseruentur. Exemplum sit imago per sigillum impressa materiam solidam, quæ destructo, vel recedente sigillo, conseruabitur.

6
Quartum.

Quartum. Impetus impressus lapidi proiecto, & calor in aquam introductus, paulatim destruitur: concursus igitur, illo breui tempore conseruans hos affectus, est minor, quam concursus primò producus. Consequenter probatur, quia si concursus primò producus non esset maior & fortior, non vinceret resistentiam aquæ, se reducentis ad pristinam frigiditatem, sicut eam non vincit concursus conseruatiuus, sed tandem vincitur. Idem intellige de concursu primò imprimente impetum proiectis corporibus.

7
Quintum.

Quintum argumentum. Animal in extrema senectute, vel morbo letali; conseruatur aliquandiu per dispositiones inhærentes, & causas extrinsecas, sub quibus non possit & primò produci: similiter aliquandiu aqua conseruatur sub tanto calore, & tam exigua frigiditate, sub qua non potuisset primò produci: ergo minus requiritur ad conseruandum, quam ad primò producendum.

8
Sextum.

Sextum. Difficilius est longum iter ad distantem locum acquirendum, quam quies & permanentia in eodem loco: sed creatio est via & iter à nihilo ad esse, quæ longissimè distant; conseruatio verò est quies, & permanentia in eodem esse: ergo difficilior est creatio, facilius autem conseruatio.

9
Septimum.

Septimum argumentum addunt aliqui, quoniam rupes, & montes absque vlla actione seipsos conseruant in suis locis, ne possint ab eis dimoueri, & homo creptus firmus manet in statu suo absque vlla actione: ergo quamuis res incorruptibiles non agant in seipsas per veram efficientiam: adhuc se ipsas conseruabunt, propter soliditatem & constantiam sui esse.

10
Octauum.

Octauum argumentum. Summæ virtutis & efficacitatis est ex nihilo producere aliquid: sed hæc est propria quiditas creationis: ergo creatio est summæ virtutis & efficacitatis. Rursus conseruatio non est productio rei ex nihilo: ergo non est sum-

est summa virtutis & efficacitatis: ac proinde minor virtus requiritur ad conferuandum. Confirmatur, quia si conferuatio foret productio rei ex nihilo; conferuatio esset creatio; & consequenter non differret, nec ad providentiam stricte proprieque sumptam pertineret conferuatio potiori ratione, quam creatio. Contra ea quae dicta sunt disput. 4. sect. 5.

SECTIO VI.

Totalis immediatio concursus conferuatiui, & identitas cum creatiuo.

Conferuatio concursus totaliter immediatus.

Nihil seipsu conferuat.

Augustinus.

Dico primò. Totaliter immediatus est concursus, per quem providentia conferuat creaturas incorruptibiles; quin potius est ipsemet concursus creatiuus. Probatur imprimis impugnando prædictam sententiam, quæ putat, res accepisse vires ad sui conferuationem intimè continuandam: Hoc enim probatur esse impossibile generali principio Philosophorum & Patrum, asserentium nihil posse sibi ipsi principium vel causam esse, vò sit: alioqui foret seipso prius, & posterius. Sic Augustinus, de immortalitate animæ c. 8. Sit igitur, ait, nostræ ratiocinationis exordium. Nulla res se facit, aut gignit; alioqui erat antequam esset, & lib. 1. de Trinitate cap. 1. ante med. Nulla res est, quæ seipsam gignat. & lib. vnico contra sermon. Arianor. cap. 2. à medio: Non enim per seipsum fieri potuit, itaquam iam esset, antequam fieret, vt esset ipse, per quem fieret id ipse.

Clemens Alexand. 8. Stromat. pag. penultima ait: Non est aliquid ipsum sui ipsius causa, nec est aliquid Pater suus: nam sic primum futurum esset secundum. Causa quidem certe agit, & afficit: quòd à causa factum est, patitur, & afficitur. Non potest autem idem à se ipso sumptum, operari simul & affici, & post pauca confirmat, quia non potest idem simul & tempore esse prius quo ad materiam, quatenus est causa, & tempore esse posterius, quatenus est opus cause.

Anselmus.

Bernard.

Ansel. Monolog. cap. 28. circa med. Locutio Dei per se fieri non potuit. Nihil quippe per seipsum fieri potest, quia quidquid sit, posterius est eo per quod sit, & nihil est posterius seipso. Bernard. de consideratione ad Eugen. lib. 5. prope med. A se, inquit, caput nihil. Nisi forte quis putauerit, quod non erat, dare sibi potuisse, vt esse inciperet, aut fuisse aliquid antequam esset. Quod vtrumque rationi non consentit, constat nihil sibi extitisse principium. Ricard. Victorin. lib. 1. de Trinitate cap. 6. à medio & cap. 8. à medio rectè probat, nihil temporale posse dare sibi ipsi esse, ne se ipso prius & posterius esset, atque esset prius, quam esset.

Sic etiam plerique Patres ratiocinantur, Arium deducentes ad inconueniens, dicentem, verbum esse factum, vnde sequitur verbum esse factum per seipsum, siue fecit seipsum; quia facit omnia quæ Pater, & per ipsum facta sunt omnia. Hanc impossibilitatem & absurditatem notat Athanasius epist. ad Africænos post med. & dialogo 2. de S. Trinitate contra Anomæum propius ad med. quàm ad princ. Cyrillus Alexand. lib. 5. thesauri cap. 1. in med. & lib. 10. thesauri cap. 4. inter princ. & med. & lib. 4. dialogor. de Trinitate. Multò propius ad finem quàm ad med. videlicet, quinque columnis ante finem Ambros. lib. 1. de fide ad Gratianum. cap. 6. inter princ. & med. & lib. 3. de fide cap. 3. ad finem. Greg. Boëticus lib. de Trinitate col. 3. & alij, quo-

rum testimonia retulimus tomò de Trin. disp. 110. sect. 9. Alia quoque retulimus disp. 19. sect. 4. probantes, nihil posse generare seipsum & disp. 63. sect. 6. probantes, Patrem non esse principium sui.

Dicit aliquis, prædicta testimonia & eorum rationem habere vim aduersus primam productionem sui ipsius; non autem aduersus conferuationem sui ipsius, quoniam quod conferuatur, iam prius extiterat, & ea ratione poterat esse prius seipso, considerato prout postea conferuatur. Nihilominus non satisfacit prædictis testimoniis, nec eorum rationi. Primò quia diuini verbi productio nunquam fuit prima, sed semper fuit conferuatio, & vt ita loquamur, continuatio productionis æternæ: quapropter, quantum est ex hoc capite, verbum potuisset producere, seu facere seipsum, quoniam prout fuerat prius, ante quodcumque tempus, potuisset conferuare seipsum, quòd esset ab æterno facere, seu producere: Patres autem supra citati dicunt esse absurdissimum, & impossibile, quòd verbum producat, siue faciat seipsum, idque probant generali ratione supradicta: ergo reiciunt non modo primam productionem, quæ sequitur post non esse, verum etiam conferuationem, seu continuationem existentem.

Secundò refutatur eadem solutio, quia præcedentis temporis duratio, cum iam præterierit, iam non existit; ergo illa duratio non potest esse causa, vt res existat in sequenti tempore. Quod enim non existit, non potest agere. Si respondeas, esse satis præcessisse immediatè ante productionem effectus: id quidem erit possibile agentibus, quæ relinquunt iam in materia introductas dispositiones, quas naturali necessitate sequitur aliqua forma: cæterum aliis agentibus naturaliter agere, quando non sunt, licet immediatè prius extiterint, non erit possibile.

Tertia & præcipua refutatio est, quia præcedentis instantis productio non affert distinctionem realem inter Michaelem & eundem Michaelem, vt idem pendat à seipso. Præcipuum verò fundamentum superioris doctrine est, quoniam opus est id, quo pender aliqua res, esse realiter distinctum ab illa re, quæ dependet, vt prius natura concipiatur existere, & esse actû, postea verò communicare esse rei, quæ pender ab illo.

Confirmatur primò: sic enim Aristoteles lib. 1. de Generatione cap. 9. initio text. 77. docet, id agere, quòd quatenus tale, actû est; id pati, quòd quæ tale, est in potentia. Quod adeo premit, vt sequenti textu 78. inferat: continuum igitur quodque, & vnum existens affectionis expertus est, nimirum, quando in continuationem quantitatis commutatur omnimoda similitudo qualitarum: eo namque casu pars vna non potest in aliam agere: ergo multò minus poterit quando totaliter vnum absque vlla prorsus dissimilitudine fuerit ens, de quo quæritur, an efficiat in seipsum. Ideo S. Thomas 1. p. q. 2. art. 3. corpore sub. init. ait: De potentia non potest aliquid reduci in actum, nisi per aliquid ens in actu. Idem autem ens non est in actu, & in potentia eodem tempore vt à seipso, prout est actû, producat, prout erat in potentia. Vnde paulò inferiùs ait. Nec est possibile, quòd aliquid sit causa efficiens sui ipsius, quia sic esset prius seipso, quòd est impossibile.

Expressit autem clariùs S. Thomas, istius impossibilitatis rationem eandem esse circa conferuationem,

4 Eiusus refutatur.

Res non existens agere non potest.

6 Præcipua refutatio.

7 Aristoteles.

S. Thomas.

uationem, quæ circa primam productionem, quando 1. p. quæ. 104. art. 2. ad 2. dixit: Sicut nulli effectui prestari potest, vt sit causa sui ipsius, potest tamen ei prestari, vt sit causa alterius; ita etiam nulli effectui prestari potest, vt sit sui ipsius conferuatiuum; potest tamen ei prestari, vt sit conferuatiuus alterius. Similia docet de potentia q. 7. art. 8. corp. & alibi non rarò, nec non Alexand. & Alber. citati sect. 4. fine.

Confirmatur 2. quia licet admitteremus eorum sententiam, qui putant in Eucharistia Christi Domini corpus seipsum producere, nihil inde sequeretur contra præsentem discursum; quoniam illa vis producendi seipsum tribueretur per eleuationem supernaturalem corpori tanquam instrumento, atque supposita productione, seu conferuatione alia, per quam conferuatur in cælo prorsus independentè ab Eucharistia. Nos autem in præsentem non loquimur, nisi de causa, quæ non tanquam instrumentum, sed tanquam principalis causa particularis, (solo generali Dei concursu præsupposito) nec eleuata supernaturaliter, sed naturali virtute; nec supposita conferuatione alia prorsus independenti, sed vnica & sola conferuatiue conferuet seipsam. Hoc igitur euidentiorem habet rationem impossibilitatis.

Secunda probatio conclusionis est, quia si creaturæ semel conditæ, possunt seipsas in suo esse conferuare tanquam particulares causæ, solum præbente Deo generali concursu; manifestè sequitur, minorem esse, Dei operationem conferuatiuam rerum, quàm creatiuam; quoniam non totaliter causat, sed partem causalitatis relinquit causæ particulari. Consequens autem esse falsum, aperiè docent Patres, quorum verba retulimus sectione 2. Dicunt enim, conferuare, vel gubernare, ne res ad nihilum redeat, non esse minus, quàm creare. Ita Chrysost. duobus in locis, Theophylactus Oecumenius ex Photio, Commentarius ad Hebræos inter opera Ambrosij Primasij & Magister.

Quin etiam Chrysost. ad Hebræ. & Theophylactus ad Colossen. citati in eadem sect. 2. dicunt, plus esse ac multò maius conferuare; nec immeritò, si respiciamus diurnitatem durationis, præcipue si fuerit æterna: tum quia maius est longissima duratione continuare eandem actionem creandi, quàm vnico tantum instanti talem actionem exhibere: tum etiam, quoniam agentia particularia, (siue per naturalem virtutem, siue per artem) producant effectus, quos tamen non nisi breui tempore conferuare possunt maiori, aut minori, iusta cuiusque naturam, nullum autem possunt in æternum conferuare.

Tertia probatio fit, quoniam eadem est actio, qua Deus creat entia incorruptibilia, & qua conferuat illa, sed concursus creatiuus est totaliter immediatus, ita vt non deriuetur per aliquam particularem causam, nec per aliquod instrumentum, & non est tantum generalis concursus, sed est concursus totaliter productiuus, ergo concursus conferuatiuus erit totaliter immediatus, & totaliter productiuus eodem sensu. Maiorem, videlicet, eandem actionem esse creatiuam & conferuatiuam, docent plerique Scholastici. S. Thomas 1. p. q. 104. art. 1. ad 4. & q. 3. de potentia art. 3. ad 6. & q. 7. art. 1. ad 2. & 3. contra Gen. cap. 6. ratione 2. Duran. 2. sent. dist. 1. q. 2. num. 19. in med. Scotus eadem dist. 2. quæst. 1. §.

9

10

Conferuare non minus, quàm creatio.

11

12 Conferuatio & creatio actio eadem.

ad argumenta pro prima opinione, & sequentibus. & quodlib. 12. art. 1. & 2. Carthusian. 2. dist. 1. quæst. 7. post med. Capreol. eadem dist. 1. q. 2. art. 1. concl. 3. & art. 2. ad argumenta. contra 3. conclusionem Ferraricn. 3. contra Genr. cap. 6. §. circa probate Caiet. 1. p. q. 104. art. 2. §. ad cuius euiden. Molina 1. p. q. 10. art. 7. disp. 1. §. quarta actio & in response ad 2. Vaquez. 1. p. disp. 26. num. 18. & disp. 28. num. 10. & disp. 33. num. 23. & 3. p. tomo 3. disput. 182. cap. 4. num. 24. Suarez Metaphys. disput. 2. i. sect. 2. num. 4. & 1. i. & sect. 3. num. 20. Lessus de perfect. diuina lib. 10. c. 4. Connimbric. lib. 8. Physic. cap. 2. art. 4. §. hoc posito. Albertinus quæst. 1. Theologica ex 2. princip. philosophico num. 24. & sequen. q. 2. num. 6. & q. 16. num. 8. §. respondeo Mayo. 2. sent. dist. 1. q. 4. iuncta quæst. 1. dicit, esse productionem eandem creationem & conferuationem, sed actionem existimat non esse, nisi qua producuntur accidentia in subiecto. Refertur pro eadem I. Cerebus tract. de æternitate Mundi q. 1. & Egidius de ente & essentia qu. 7.

Quin etiam Ricardus Aureolus & Gregorius, licet asserant, distinctas actiones, siue distinctas productiones esse creationem & conferuationem; in eo nobiscum conueniunt, quod eandem potentiam & virtutem & æquè fortem influxum & actionem requirunt ad conferuandum, quam requirunt ad creandum res incorruptibiles, vt videre est in Ricardo 2. dist. 1. toto art. 1. præsertim quæst. 1. & 4. vbi defendit, eas res immediatè à Deo conferuari per totalem influxum, & non minus indigere Deo, vt conferuentur, quàm vt creentur. Aureolus autem in 2. dist. 1. in postrema parte. distinctionis q. 2. art. 2. post med. videtur plane recedere à sententia, quam prius probauerat, obiciens contra illam septem argumenta quæ non soluit, atque vt minimum fatetur esse virtutis eiuudem conferuare, cuius est creare. Idem colligitur ex Gregorio lib. 2. sent. dist. 1. q. 6. art. 2. iuncto lib. 1. sent. dist. 45. q. 1. art. 1. con. 3. & 5.

Fauet postremo August. lib. 4. de Genesi ad lit. cap. 12. illis verbis: cum Dominus ait, Pater meus vsque modo operatur, & ego operor, continuationem quandam operis eius, quæ vniuersam creaturam continet, & administrat, ostendit. Nam illud aduerbium vsque modo, denotat, continuationem ab ipso primo instanti, quo cæpit operari Deus, ita vt actionem creationis, qua tunc operatur est Mundum, continuet vsque modo. Augustinus enim ibi nomine operis non intelligit effectum, sed actionem, vt constat ex sequentibus verbis: Si hoc opus suum rebus subtraxerit, nec viuemus, nec mouebimur, nec erimus. Non est igitur diuersa actio conferuatio, vel certe non est minoris efficacis, nec minus totalis, & immediata, quàm creatio.

Quarta probatio fit: Quia si Gabriel, v.g. vim haberet conferuandi seipsum per aliquod genus causalitatis, dependenter à concursu generali Dei, sequeretur, Gabrielem, tanquam particularem causam, asserre sibi naturalem necessitatem existendi, quemadmodum, sol asserit necessitatem naturalem, vt existat lux in ære. Quapropter aliqua necessitas existendi conueniet Gabrielis, post quam creatus est: Hoc autem esse falsum videbimus, probantes assertionem sequentem.

Ex præcedentibus infero & dico. 2. Res incorruptibiles, postquam semel creatæ sunt, nihil amplius habent sufficientiæ sibi, ratione cuius indi-

13

14 Augustinus

15 Quarta probatio quia res non asserunt sibi necessitatem existendi.

16 Incorruptibilia vt conferuantur.

serventur nō indigent Dei minori concursu.

Enasē,

Refutatur primò.

geant minori Dei concursu, aut minus totali, quam ante creationem. Hæc assertio dirigitur ad præoccupandam evasionem, quæ dicere posset, res incorruptibiles, à solo Deo productas; non concurrere efficienter ad sui conservationem: nihilominus non indigere maiori cōcursu, quàm generali, propter soliditatem, & constantiam suæ substantiæ. Ad hoc enim respicere videntur, aliqua ex argumentis proposita in sect. præcedenti, præcipuè septimum argumentum. Hunc igitur modum sentiendi refutat 1. supradictæ probationes secunda & tertia de concursu ad conservandum, non minori, nec diuerso, quàm ad primò producendum.

17 Sed præterea refutatur 2. quia sublata reali causalitate, & efficientia, qua res conservet seipsam, non potest alia ratione fingi, rem productam sibi sufficere, vt conservetur, nisi quatenus existentia necessariò fluat ab eius essentia, dependenter tamen à generali Dei concursu (sicut à generali Dei concursu pendet omnis necessitas, proveniens à causis naturalibus, quo modo necessarium est solem illuminare.) At verò postquam creatus est Michael, non habet maiorem rationem istius necessitatis, quam ante creationem. Creatio namque, post vnum instantem elapsa, non habet vim conferendi talem necessitatem essentiæ Michaelis: nec essentia Michaelis ex se prædictam vim habet, vt ab ea necessariò fluat existentia. Si enim talem vim haberet; etiam vt produceretur Michael in primo instanti, sufficeret generalis concursus Dei, quia quod amplius requirebatur de concursu particulari, suppleret necessariò ille effluxus existentie ab essentia.

18 Confirmatur, quia sicut ex eo, quod res sibi sufficeret ad sui conservationem absque villo Dei concursu, sequitur, quod eadem res sibi sufficeret ad primam sui productionem absque villo Dei concursu (quod vidimus sect. 4. præsertim confirmatione 7.) sic etiam ex eo, quod res sibi sufficeret ad sui conservationem, cum solo generali concursu Dei; sequitur, quod eadem res ad primam sui productionem sibi sufficeret cum solo generali concursu Dei.

19 Refutatur teritiò, quoniam inter res corruptibiles, illæ, quæ à suis agentibus pendunt in fieri tantum, & non in conservari, non conservant seipsas directè & per se, quamvis ad sui conservationem indirectè concurrant, producendo & conservando res alias; à quibus vicissim ipsæ conservantur, concurrentibus cælorum influentiis, vt videbimus sect. sequentibus: ergo quantum est ex communi & generali ratione substantiæ permanentis, nullum habemus sufficiens principium asserendi, quod res semel producta possit seipsam conservare absque vlla efficientia saltem indirecta. At verò res incorruptibiles non possunt habere efficientiam indirectam ad sui conservationem; quoniam à nulla alia causa, præter Deum, dependere possunt: alioqui forent corruptibiles; ergo res incorruptibiles neque directè, nec indirectè possunt ad sui conservationem cooperari, nec aliqua ratione sibi sufficere, vt ad conservationem non indigeant tanto Dei concursu, quanto ad creationem.

20 Refutatur quartò, quia si res sibi sufficeret ad sui conservationem, non indigeret concursu Dei ad primam sui productionem.

SECTIO VII.

Corruptibiles substantias & accidentia providentia conservat mediantibus causis secundis.

Sunt authores, qui putent, omnes corruptibiles substantias, & omnia earum accidentia conservari à solo Deo per determinatum, & integrum influxum, qualis, & quantum sufficeret, vt illi effectus à solo Deo producerentur absque villo concursu secundarum causarum: ideò que nullam substantiam corruptibilem conservari mediante concursu alicuius causæ creatæ; atque idem sentiunt de accidentibus, quæ non pendunt in fieri & conservari à causis creatis, vt pendet lumen. Ita sentiunt Suarez Metaphys. tota disp. 2. l. Lessius de perfectionibus diuinis lib. 10. cap. 4. num. 41. & sequentibus.

Tribuitur hæc sententia Capreolo lib. 2. sent. dist. 1. quæst. 2. art. 3. ad 4. contra 3. conclus. Verum tamen ille nihil aliud asserit, nisi quod S. Thomas de potentia quæst. 5. statim citandus.

Primum argumentum accipiunt ex autoritate. S. Thomæ de potentia quæst. 5. art. 1. ad 7. dicentis. *Actio corporalis agentis non se extendit ultra motum, & ideo est instrumentum primi agentis in educatione formarum de potentia in actum, quæ est per motum; non autem in conservatione earum, nisi quatenus ex aliquo motu dispositiones in materia retinentur, quibus materia su propria forma. Sic enim per motum corporum caelestium inferiora conservantur in esse.* Vnde colligitur, quod agens corporeum non potest esse instrumentum Dei ad conservandas substantias corruptibiles illo modo & actione, qua est instrumentum Dei ad illas generandas. Confirmatur, quia 3. p. quæst. 18. art. 2. corp. ad finem ait: *Solus Deus creaturas conservat, ne in nihilum decendant.*

Secundum argumentum constituamus in leone, vt idem intelligatur de cæteris rebus corruptibilibus. Hic leo, genitus naturaliter ab alio leone, ad sui conservationem eget diuino concursu non minori, quàm indigebat primus leo, à solo Deo creatus, & indigeret iste leo, si fuisset à solo Deo creatus, sed leo creatus à solo Deo, indigeret eadem creatione continuata, & eodem concursu, prorsus independenti à causis secundis: eadem igitur creatione continuata siue concursu creativo indiget hic leo, naturaliter genitus ab alio leone. Minor probatur quia non minus requiritur ad conservandum, quàm ad primò producendum, imò idem est concursus creativus & conservativus, & eadem actio; sicut præced. sectione dicebamus.

Confirmatur, quoniam hic leo, ad primam sui productionem eguit alio leone generante: sed ille generans iam est mortuus, & licet viveret, non posset concurrere ad conservandum filium: ergo necesse est, ad conservationem alterius agentis operatione suppleri concursum generantis, consequentia probatur quoniam ad conservationem requiritur efficientis causæ concursus non minus, quàm ad primam productionem.

Tertium argumentum quia cælum, & alia causæ naturales non possunt concurrere ad conservationem substantiæ. Quod probant, quia quodcumque causa concurrat ad effectum perfectiorem medio instrumento minus perfectio; concurrat tantum ad fieri, non autem ad conservari,

1 Corruptibilia à solo Deo conservari putantur a liqui.

7. Quartum.

8. Corruptibilium conservatio medij creaturis.

9.

10.

11. A forma dispositiones resultant.

conservari; quoniam hoc requirit maiorem perfectionem causarum etiam instrumentalium; sed cælum & alia causæ naturales non concurrunt, nisi mediis accidentibus, quæ sunt instrumenta ininus perfecta, quàm substantiæ corruptibiles: ergo non concurrunt ad earum conservationem, sed tantum ad earum productionem.

Quartum. nam elementa non pendunt in conservari à cælo, siquidem perseverant semper sub quacumque mutatione Solis, & aliorum astrorum: ergo neque mixta pendeant, quia sunt perfectiora.

Confirmatur experientia quorundam mixtorum insensibilium, vt auri, vel marmoris, aut adamantis, quæ conservantur sub quacumque mutatione influentiarum.

Nihilominus sit prima conclusio. Corruptibiles substantias, & earum dispositiones providentia conservat mediantibus causis secundis. Hanc ex professo probat S. Thomas 1. part. quæst. 104. toto artic. 2. vbi non agit solummodo de accidentium conservatione, sed etiam substantiarum, quæ generantur & corrumpuntur per ordinem causarum secundarum atque cælorum, quod observandum est in fine corporis. Vnde Caietanus in fine commentarij generalem doctrinam explicat exemplo cuiusdam animalis. Confirmatur ex verbis S. Thomæ positis in argumento primo. nam per motum corporum caelestium inferiora conservantur in esse, quatenus per illum dispositiones in materia retinentur, quibus materia fit propria forma.

Quibus consonat de malo quæstion. 5. artic. 5. ad 6. dicens: *Sicut contraria elementa non se invicem corrumpunt, quia conservantur per virtutem corporis caelestis, à quo actiones eorum regulantur: ita contraria qualitates in corpore mixto regulantur, & conservantur, ne se invicem corrumpant, per formam substantialem.* & ad septimum concedit in forma mixti virtutem reparandi qualitates, diminutas per contrariorum actionem, & ita conservandi mixtionem elementorum.

Præterea quamlibet rem naturaliter conservare se ipsam in esse, ac resistere corruptentibus, quantum potest, expressè docet S. Thomas 2. 2. quæst. 64. artic. 5. & 7. corp. & de veritat. quæstion. 21. artic. 2. corp. & de Malo quæst. 1. artic. 1. corp. fine. Probat autem ex Boëtio lib. 3. de consolation. prosa 11. versus finem, dicente: *Dedit enim providentia creatis à se rebus hanc vel maximam manendi causam, vt quoad possunt, naturaliter manere desiderent.* Est igitur manendi causa naturaliter insitum desiderium manendi, quatenus eo moventur ad loca tuta, & connaturalia, vel in orbem se ipsa colligunt, vt fortiora reddantur, vel reparant amissam partem suarum dispositionum, vel adherent similibus, & conservatiuis corporibus. Nec enim directè & immediatè potest aliquid agere in seipsum ad sui conservationem, sed producendo alias res, quibus conservatio iuuatur, sicut iam explicare aggredior sequenti conclusione, quæ erit etiam probatio primæ conclusionis.

Secunda conclusio. Modus conservandi substantias corruptibiles, mediantibus causis secundis, ita dispositus est à diuina providentia; vt ex vnaquaque forma resultant per naturalem emanationem eius dispositiones. Re-

sultant autem illæ dispositiones eodem genere causalitatis, & emanationis, quo propriæ passionis, atque potentia resultant ex qualibet essentia (reducitur autem hæc causalitas ad efficientiam, vt ostendimus 2. Physic.) Porro dispositiones in alio genere causalitatis sibi proprio conservant formam in materia. positus enim dispositionibus vltimis, naturaliter sequitur introductio formæ in materia, cuius expulso naturaliter sequitur, sublatis dispositionibus: ergo manentibus dispositionibus, numquam naturaliter expelletur forma; quod ipsum est conservari substantiam corruptibilem. Hanc autem operationem mutuan in diuerso genere, qua forma conservat dispositiones, & vicissim conservatur ab illis, adiuuat alioquin cælum. Totum hoc colligitur ex locis S. Thomæ nuper citatis, præcipuè de malo quæst. 5. artic. 5. ad 6. & 7. & de potentia quæst. 5. artic. 1. ad 7.

Confirmatur autem primò communi Philosophorum sententia, dicentium. Aqua calefacta, recedente principio calefactivo, se ipsam naturaliter reducit ad pristinam frigiditatem: ergo fortius eam retinebit, & conservabit: sicut agens, quod potens est calorem producere, potest etiam illum semel productum conservare, sicut experimur in sole & in igne. Confirmatur secundò, quia naturalis & necessaria concatenatio est formæ substantialis cum suis dispositionibus; itaut positus dispositionibus, necessariò consequatur productio formæ substantialis, atque propter eandem rationem manentibus dispositionibus, necessariò consequatur permanentia formæ substantialis in materia, virtute illius principalis agentis, quod potens fuit omnes illas dispositiones ita temperatas conservare.

Secunda probatio magis propria presentis articuli, deducitur ex summa perfectione diuinæ providentiæ. nam vt in artic. 3. præfati corpore S. Thomæ ait: *Sunt aliqua media diuina providentiæ; quia inferiora gubernat per superiora, non propter defectum suæ virtutis, sed propter abundantiam suæ bonitatis, vt dignitatem causalitatem etiam creaturis communicet.* Recolendum autem est, ex disputat. 4. section. 5. conservationem magis propriè pertinere ad providentiam, quàm creationem, aut primam productionem; ideo præcipuè de conservatione venit intelligenda præducta abundantia bonitatis, communicans creaturis dignitatem causalitatis.

Confirmatur, quia nulla nec apparens ratio contradictionis inuenitur in hac communi ratione virtutis conservatiuæ: & aliunde dignior est diuina bonitate & maiestate. Nec enim potest excogitari sufficiens ratio discriminis, propter quam sit dignius Deo, communicare causis secundis virtutem producenti, non verò virtutem conservandi, ex suppositione quòd hæc virtus sit possibilis.

Confirmatur secundò, nam & Dionys. de diuinis nomin. cap. 4. propius ad med. quàm ad princip. summum bonum inde laudat, quoniam ex eo sunt non confusa res, & proprietates, superiorum providentiæ, parium inter se connexiones, conuersiones inferiorum: omnium sui conservatrices, & immutabiles stabilitates atque firmitates. Obserua, immutabiles stabilitates sui conservatrices; deinde nota

Disposiciones formam conservant.

Cælum corruptibilia conservat.

12.

Agens calorè producens potest illi conservare.

13. 2. Probatio ex providentiæ perfectione.

14. Nulla est in eo contradictio ratio.

connexiones, quibus addit post pauca *indissolubiles rerum coherentias*, vt inde colligas, eiusmodi connexionibus & coherentiis res conseruare se mutuo, atque hoc pertinere ad summam laudem diuinæ prouidentie.

15. *Prouidentia & maiestas diuinæ prouidentie, quæ mediis secundis causis corporum mundum administrat, reduceretur ad inceptiois instantia, quæ nulla ratione comparari possunt cum duratione conseruationis: præsertim cum lapides pretiosi possint ultra mille annos conseruari, & multa arbores, & olim homines ultra nongentos annos uiuerent, & nunc ultra septuaginta nonnulli. Cum quibus spatiis conseruationis nullo modo potest comparari primum instans generationis. Itaque contraria sententia contrahit ultra modum, & angustat suauitatem & maiestatem prouidentie per causas creatas.*

16. *Confirmatur quartò, quia perexigua redditur laus primarum substantiarum, scilicet Angelorum, quas ad primas sue prouidentie actiones permouet, & impellit Deus (vt Dionys. loquitur de cœlesti hierach. cap. 13. prope fin.) si solum uideatur eorum ministerio ad instantaneas productiones quarundam rerum, applicando actiua passiuus per motum localem, non autem vt suos effectus conseruent, tempore sequenti; sed Deus continuò post primum instans suscipit totum negotium conseruationis. Quod si foret ita, uideretur esse melius non interponi ministerium Angelorum pro tam breui duratione, quæ pro nihilo haberet comparatione temporis, quoniam est instans indiuisibile.*

17. *Præcedenti cognata est probatio tertia, quia nimirum extenuatur ars, & potentia diuina; si nec sciuit, nec potuit harmoniam orbis ita componere, vt sufficeret eius generalis concursus, absque concursu totali & prioris immediato ad singula quæque conseruanda quantumcumque minima. Quod exemplo declaratur horologij tam imperfecti, vt singulis horis atque momentis indigeret artificis manu, pulsantis cymbalum, & mouentis indicem, & agentis rotas, ne sisterent. Confirmatur, quoniam in tota collectione rerum corruptibilium nullus effectus reperitur, cuius non possit assignari determinata causa particularis, ita vt non requiratur maior Dei concursus, quàm generalis, vt ostendemus sect. 8. discurrendo per plures illorum, qui solent nobis opponi.*

18. *Probatur quartò, quoniam ignis indicatur esse causa caloris, & sol luminis, & uix frigiditatis; idque reputatur euidentis ab omnibus Philosophis (vno vel altero tantum excepto, vt uidere est apud S. Thomam 1. part. quaest. 115. artic. 1.) Huius autem euidentie non est alia ratio potior, quàm experientia sensus, animaduertentis lumen sole præsertim, & eo absente tenebras; similiterque calorem admoto igne, & frigus admota niue. Similiter autem experimur, substantias aliquas conseruari quibusdam aliis substantiis præsertim, quibus absentibus corrumpuntur: sicut arbores conseruantur sole & astris, aqua, stercore, cultura, & aere benigno; contrariis autem corrumpuntur. Hæc igitur experientia sufficiens est ad afferendam euidentiam naturalem, qua monstratur, eiusmodi substantias conseruari per naturalem actionem aliarum substantiarum.*

19. *Confirmatur primò, quia si semel admittamus illud genus euasioneis, quòd solus Deus, tanquam totalis causa conseruat arbores, v. g. quando tales substantie sunt præsertim, & non illis absentibus: eadem ratione dicere licebit, solum Deum esse causam totalem luminis, præsertim corpore solari, atque idem sentire de cæteris omnibus, quæ putantur naturaliter agere. Nec enim potest afferri sufficiens ratio discriminis. Illa quippe ratio, quam solus Lessius affert, quamuis probet, idem non posse conseruare seipsum directè & immediatè: minimè tamen probat, res naturales non posse per mutuum actionem in diuerso genere se inuicem conseruare.*

20. *Confirmatur secundò, nam illud genus euasioneis extinguit omnem euidentiam naturalem. Eadem quippe ratione licebit alicui defendere, sub accidentibus ignis non latere substantiam ignis, nec sub accidentibus hominis; latere formam hominis; sed solum Deum esse causam totalem, vt omnia accidentia sine subiecto sustententur, & vt actiones humane fiant, nulla concurrente substantia hominis. Hanc enim absurdissimam existimationem non poteris refutare, nisi supposita experientia sensus.*

21. *Confirmatur tertio, quia frustra Deum suum concursum conseruatiuum arboris alligasset, vt prædictis substantiis præsertim, conseruaret, & illis absentibus, non conseruaret arborem; si prædictæ substantie nihil iuuant, vt secunda causa conseruationis. Imò talis alligatiõis nullus alius fructus proueniret, nisi nostra deceptio, qui putamus, esse causas eas res, quibus positis, ponuntur effectus, & quibus sublatis auferuntur. Quàm uero sit indignus Dei ueracitate, & maiestate prædictus modus alligatiõis ad res, omnino nihil conferentes, ostendit exemplum præstigiatoris, qui circumstantibus oculorum aciem præstringit, vt eius efficiencia lateat occulta, uideanturque quidam effectus ex quibusdam inutilibus rebus ostentatis prouenire, à quibus prouenire non possunt.*

22. *Probatur quinto, quia uiuentibus, ac potissimum animalibus inesse naturalem uirtutem nutritiuam, attractiuam, & expulsiuam, qua se ipsa conseruent per actionem in alimenta, & excrementa; nemo Philosophorum dubitat: & animalia quidem, quoniam longè perfectiora sunt, rebus insensibilibus, & perfectius temperamentum, atque plura membra diuersæ rationis requirunt: perfectiorem accipere debuerunt uirtutem conseruatricem. Hoc igitur indicio sufficienter ostenditur, etiam rebus insensibilibus & inanimatis potuisse concedi uirtutem conseruatricem reciprocam, quatenus unaquæque res naturaliter mouetur, vt adheret rebus sibi similibus, & amicis, atque illas fouet, & fouetur ab illis.*

23. *Probatur sexto, Nisi res naturales vim habeant se mutuo conseruandi per actionem reciprocam: non poterit ratio reddi, propter quam lumen statim extinguatur, & succedat tenebræ, eam primò recessit corpus luminosum. Ignis autem non statim extinguatur, recedente alio igne, qui genuit illum; nec calor in qua productus, recedente igne, protinus interpescat, sed durat aliquandiu. Idem intellige de cæteris.*

cæteris effectibus permanentibus, postquam eorum causa recessit.

24. *Respondent Auctores contrariæ sententiæ, natiuum conditionem quarundam rerum esse, vt durare possint, amota particulari causa, quia sunt res solidæ, & multoties sunt eiusdem rationis in agente & passio. Verumtamen hæc ratio principium petit, & alia circumlocutiones, quibus explicatur, resoluuntur eodem. Etenim calor, aut ignis si totaliter pendet à Deo, recedente sua causa particulari, nec habet aliam causam naturaliter sui conseruatiuam, nec est magis solidus, quàm lumen, nec magis eius natura postulat conseruari, amota causa. Quòd autem effectus sit eiusdem rationis cum sua causa particulari, rectè probat ab illa non pendere per se, quia sicut sua causa potuit conseruari per alias causas, sic etiam eius effectus uniuocus poterit per alias causas conseruari.*

25. *Probatur septimò, quia supernaturalis, aut præternaturalis foret concursus, quo Deus omnes substantias corruptibiles, & earum dispositiones conseruat: si solus totali concursu conseruat, quemadmodum supernaturalis, aut præternaturalis esset concursus, quo Deus conseruaret in aère meridianum lumen, absente sole. hoc enim foret miraculum, quoniam est insolitum, illud non, quia solitum: nihilominus, quantum ad naturalitatem, aut præter, aut supernaturalitatem, nihil omnino differrent.*

26. *Probatur octauò, quoniam ex sententia, quam impugnamus, euidenter infertur, nullam esse rationem naturalem, ex rerum essentia profectam, propter quam hoc animal tamdiu uiuat, & cum talibus dispositionibus moriatur, neque quare calor in ferro tamdiu conseruetur, & non amplius. Idem intellige de mensura durationis cæterarum rerum, quæ conseruantur absentibus illis, à quibus sunt generatæ: nam illis omnibus sola Dei uoluntas, absque præsupposita ratione discriminis ex parte rerum ipsarum, præfiget durationis mensuram. Vnde præterea sequitur aliud inconueniens, non minus conuenienter potuisset mundum inferiorem conseruari sine continuo circulo generationum & corruptionum; quia sicut Deus pro libito uoluit hoc indiuiduum se solo conseruare tot annis, potuit pro libito uelle illud ipsum indiuiduum conseruare uiginti millibus annorum, si tamdiu duraturus est mundus; atque ita conseruatis singulis indiuiduis, nihil opus esset successione generationum & corruptionum, maxime si nullius corruptio conducit naturaliter ad conseruationem nullius indiuidui.*

27. *Confirmatur, quia si totalis & plenus est influxus Dei ad conseruandum frigus, v. g. præsertim igne; sicut illud conseruat aliquandiu, poterit quamdiu uoluerit, conseruare, & ita impedire actionem ignis absque ulla supernaturalitate. Quapropter, quod tribus micis contigit in camino Babylonico, licet miraculum fuerit ea tantum ratione, quoniam fuit insolitum; cæterum quantum ad modum agendi, & conseruandi res naturales nihil habuisset supra naturam, si uera foret sententia, quam impugnamus.*

28. *Probatur nonò. Si quilibet effectus, deficienti causa illius productiua, conseruatur à solo Deo per totalem concursum: consequens est, cæteris effectibus permanentibus, postquam eorum causa recessit.*

29. *Respondet contraria sententia. Sicut ad munus authoris naturæ pertinet suo influxu cooperari, etiam ad actus peccatorum; sic etiam ad eiusdem munus pertinet conseruare effectus productos ab illis, quando non possunt ab illis effectiue conseruari.*

30. *Cæterum hæc solutio minimè satisfacit, quoniam influxus generalis ad materiales actus peccatorum, propterea non infert, Deum esse causam peccatorum, quoniam infert, Deum esse causam virtutum (quam rationem probant omnes illæ disputationes nuper citatæ,) sed è contrario totalis concursus, se solo conseruans habitum odij Dei, non est indifferens, nec inclinans ad bonum, sed quantum ex se est, uehementer inclinans ad malum actum odij Dei, quantum ipse habitus inclinans.*

31. *Confirmatur, quoniam si præcedens actus odij Dei suapte natura non habuit vim, nisi producendi habitum, & ille habitus, cessante actu, naturaliter cessare debuisset, sicut lumen, cessat recedente sole; nulla subest ratio, propter quam generale gubernatorem deceat conseruari talem habitum.*

32. *Quòd si petas, quænam causa naturalis conseruat habitus spirituales in potentiis intellectus, & uoluntatis? respondeo, ipsam animam mediis potentiis conseruare habitus naturaliter ad instar emanationis potentiarum. Sicut enim intellectus, & uoluntas naturaliter emanant ab anima propter illius perfectionem, & hac emanatione perpetua conseruantur: sic etiam habitus, producti per actus, quadam emanatione conseruantur à potentiis & ab anima, quoniam facilitatem afferunt potentiis ad repetendos actus similes illis, à quibus producti sunt; ideoque sunt consentaneæ dispositiones potentiarum, ex suppositione quod prius ita fuerint operata.*

33. *Tertia conclusio deducitur ex toto præcedenti discursu, quæ primariò intenditur ab illo, uidelicet. Substantie corruptibiles & earum dispositiones non indigent speciali, uel totali, & adæquato concursu diuinæ prouidentie, sed concursu generalis sufficit, vt conseruentur, sicut sufficit, vt primò producantur.*

34. *Non parum debilitabitur discursus præcedentis sectionis, ac potissimum eius probatio secunda & tertia, si contrariæ sententiæ permixtum fuerit aliquod exemplum inuenire, in quo*

35. *Ordinaria prouidentia semper utitur causis secundis ad quoslibet effectus determinandos, producendos, & conseruandos.*

36. *Non parum debilitabitur discursus præcedentis sectionis, ac potissimum eius probatio secunda & tertia, si contrariæ sententiæ permixtum fuerit aliquod exemplum inuenire, in quo*

37. *Ordinaria prouidentia semper utitur causis secundis ad quoslibet effectus determinandos, producendos, & conseruandos.*

38. *Non parum debilitabitur discursus præcedentis sectionis, ac potissimum eius probatio secunda & tertia, si contrariæ sententiæ permixtum fuerit aliquod exemplum inuenire, in quo*

39. *Ordinaria prouidentia semper utitur causis secundis ad quoslibet effectus determinandos, producendos, & conseruandos.*

40. *Non parum debilitabitur discursus præcedentis sectionis, ac potissimum eius probatio secunda & tertia, si contrariæ sententiæ permixtum fuerit aliquod exemplum inuenire, in quo*

41. *Ordinaria prouidentia semper utitur causis secundis ad quoslibet effectus determinandos, producendos, & conseruandos.*

19. *Licet dicere Deum esse causam totalem luminis.*

20. *Extinguit omnem euidentiam naturalem.*

21. *Confirmatur tertio, quia frustra Deum suum concursum conseruatiuum arboris alligasset, vt prædictis substantiis præsertim, conseruaret, & illis absentibus, non conseruaret arborem; si prædictæ substantie nihil iuuant, vt secunda causa conseruationis.*

22. *Probatur quinto, quia uiuentibus, ac potissimum animalibus inesse naturalem uirtutem nutritiuam, attractiuam, & expulsiuam, qua se ipsa conseruent per actionem in alimenta, & excrementa; nemo Philosophorum dubitat: & animalia quidem, quoniam longè perfectiora sunt, rebus insensibilibus, & perfectius temperamentum, atque plura membra diuersæ rationis requirunt: perfectiorem accipere debuerunt uirtutem conseruatricem.*

23. *Probatur sexto, Nisi res naturales vim habeant se mutuo conseruandi per actionem reciprocam: non poterit ratio reddi, propter quam lumen statim extinguatur, & succedat tenebræ, eam primò recessit corpus luminosum.*

24. *Respondent Auctores contrariæ sententiæ, natiuum conditionem quarundam rerum esse, vt durare possint, amota particulari causa, quia sunt res solidæ, & multoties sunt eiusdem rationis in agente & passio.*

25. *Probatur septimò, quia supernaturalis, aut præternaturalis foret concursus, quo Deus omnes substantias corruptibiles, & earum dispositiones conseruat: si solus totali concursu conseruat, quemadmodum supernaturalis, aut præternaturalis esset concursus, quo Deus conseruaret in aère meridianum lumen, absente sole.*

26. *Probatur octauò, quoniam ex sententia, quam impugnamus, euidenter infertur, nullam esse rationem naturalem, ex rerum essentia profectam, propter quam hoc animal tamdiu uiuat, & cum talibus dispositionibus moriatur, neque quare calor in ferro tamdiu conseruetur, & non amplius.*

27. *Confirmatur, quia si totalis & plenus est influxus Dei ad conseruandum frigus, v. g. præsertim igne; sicut illud conseruat aliquandiu, poterit quamdiu uoluerit, conseruare, & ita impedire actionem ignis absque ulla supernaturalitate.*

28. *Probatur nonò. Si quilibet effectus, deficienti causa illius productiua, conseruatur à solo Deo per totalem concursum: consequens est, cæteris effectibus permanentibus, postquam eorum causa recessit.*

29. *Respondet contraria sententia. Sicut ad munus authoris naturæ pertinet suo influxu cooperari, etiam ad actus peccatorum; sic etiam ad eiusdem munus pertinet conseruare effectus productos ab illis, quando non possunt ab illis effectiue conseruari.*

30. *Cæterum hæc solutio minimè satisfacit, quoniam influxus generalis ad materiales actus peccatorum, propterea non infert, Deum esse causam peccatorum, quoniam infert, Deum esse causam virtutum.*

31. *Confirmatur, quoniam si præcedens actus odij Dei suapte natura non habuit vim, nisi producendi habitum, & ille habitus, cessante actu, naturaliter cessare debuisset, sicut lumen, cessat recedente sole.*

32. *Quòd si petas, quænam causa naturalis conseruat habitus spirituales in potentiis intellectus, & uoluntatis? respondeo, ipsam animam mediis potentiis conseruare habitus naturaliter ad instar emanationis potentiarum.*

33. *Tertia conclusio deducitur ex toto præcedenti discursu, quæ primariò intenditur ab illo, uidelicet. Substantie corruptibiles & earum dispositiones non indigent speciali, uel totali, & adæquato concursu diuinæ prouidentie, sed concursu generalis sufficit, vt conseruentur, sicut sufficit, vt primò producantur.*

34. *Ordinaria prouidentia semper utitur causis secundis ad quoslibet effectus determinandos, producendos, & conseruandos.*

29. *Solutio.*

Refutatur.

30. *Anima, & potentia conseruant habitus.*

31. *Solo generali concursu corruptibiles conseruat Deus.*

Dei concursus totalis intercedere debeat, sup- plendo vires causarum naturalium, quoniam illæ non sufficiunt in suo genere ad determinandum, vel producendum, vel conseruandum aliquem effectum. Sed quia res hæc inuoluit multa membra philosophica, satis erit attingere singula breuiter, ne longius ab instituto theologico diuagari videamur.

2. Primum igitur exemplum sit productio formæ substantialis, ad quam aliqui Doctores accesserunt concursum totalem Dei, in medijs accidentibus, quæ sunt imperfectiora instrumenta, producat a causa particulari substantialis forma. Nihilominus Aristoteles, & communiter Philosophi, necnon S. Thomas, & communiter Theologi (præter animam rationalem) cæteras omnes existimant ab agentibus naturalibus produci, prout exposuimus in 2. Phisic.

3. Secundum exemplum continet cunctas bestiolas, quæ generantur ex putrefactione, absque causa eiusdem speciei: loquemur autem de muræ, vt idem intelligatur de cæteris omnibus.

Dico igitur naturalem causam muris, ex putrefactione geniti, consisti ex collectione elementorum, & stercoreis & influentijs astrorum, pro vt ordinatè producat & temperant, atque miscent primas qualitates, ex quibus etiam secundæ qualitates naturaliter resultant, & ex illis omnibus dispositionibus naturaliter resultat in materia forma muris, sicut ex summo calore naturaliter resultat forma ignis.

Nec inde sequitur huius animalis substantiam produci ab agente minoris perfectionis: quoniam agens principale est Angelus, mouens cælos ordinato quodam accessu atque recessu, & ita temperans influentias, & effectus cælorum immediatos, vt reducantur ad proportionem aptam productioni talium animalium. Hoc igitur sensu verum est cælum agere, vt instrumentum Angelis, ad similes effectus producendos, vt S. Thomas docet i. part. quæst. 70. artic. 3. ad tertium. Quem sequitur Capreolus 2. dist. 1.4. & quidam alij. Sed quia res hæc quibusdam huius temporis Philosophis durior esse videtur, nec vacat in ea diutius immorari, vt saltem autoritas emolliat difficultatem, placuit referre verba S. Thom. cuius est huiusmodi argumentum. *Causa nobilior est effectus. Sed sol & luna & alia luminaria sunt causa vitæ, vt patet maxime in animalibus ex putrefactione generatis, quæ virtute Solis & stellarum vitam consequuntur. Ergo multò magis corpora cælestia viuunt, & sunt animata. Respondet autem: Corpus cælestè, cum sit mouens motum, habet rationem instrumenti, quod agit in virtute principalis agentis, & ideo ex virtute sui motoris, qui est substantia viuens, potest causare vitam.*

4. Tertium exemplum faciliorem solutionem habet, videlicet, ignis excussus ex filice, vel inter nubes frigidas per antiperistasin genitus, vel in visceribus montium, quos semper nix tegit. Data enim naturali causa, quæ summam raritatem efficere possit in aère, fortiter intercepto inter durissima corpora collidentia, raritate tantam sequitur tantus calor, quæ naturaliter sequitur forma ignis virtute cælorum tanquam principalis agentis post Deum. Causa verò antiperistasis adeò celebris est in Philosophia, vt non egeat explicatione nostra.

5. Quartum exemplum est determinatio naturalium agentium, vt producant hoc indiuiduum

potius, quàm aliud, vtque nunquam reproducant indiuiduum semel corruptum. Hanc enim determinationem agentibus naturalibus denegare, solique diuino concursui referuare, coguntur aucthores, qui negant effectus naturales indiuiduari per ordinem transcendentem ad hanc materiam sub his dispositionibus, vel ad hoc subiectum, hoc loco, & hoc tempore. Hæc autem est vna ex præcipuis rationibus recedendi ab ea sententia, quoniam cogitur fateri tantam imperfectionem in agentibus naturalibus, vt quamuis Deus offerret illis concursum generalem, si tamen negaret particularem illam determinationem, à solo Deo prouenientem, nihil prorsus agere possent; quia non esset maior ratio producendi hoc indiuiduum potius, quàm aliud ex infinitis, possibilibus intra eandem speciem. Hæc autem imperfectio naturalium agentium, qua redduntur quasi manca, vel mutilata, minueret laudem diuinæ prouidentie bonitatis, artis, & omnipotentie, sicut in præcedenti sectione dictum est.

Quintum exemplum adduci solet de minimo quodam ignis perfecte rotundo, constituto in centro mundi tam perfecte, vt centrum istius ignis correspondeat centro mundi. Nam eo casu dato, necessarium esse putant, ignem moueri fursum: nihilominus causa nulla naturalis erit, vt moueatur versùs polum Arcticam, potius quàm versùs Antarcticum, aut versùs Oriens potius, quàm versùs Occidens.

Sed facile soluitur difficultas ipsa veritate: dato namque casu, qui fingitur, minimum ignis non mouebitur fursum, quoniam æqualiter retinebitur ab inclinatione mouendi versùs quamlibet partem. Sic enim res dura & grauis posita supra cuspidem acutissimam in æquilibrio, nullam in partem mouetur, quamdiu nullum agens impellit magis ad vnâ partem. Idque propterea, quia grauitas illius corporis non habet sufficientes vires ad diuidendas partes illius: idcoque quantum ad partem orientalem inclinant quædam partes illius, tantum retinent alia partes inclinantes ad partem occidentalem. Idem igitur eueniet in illo minimo ignis.

Sextum exemplum adiungunt de planissima mole magni ponderis, quæ cadat supra vitrum planissimum, æqualiter illud percutiens. Frangetur enim vitrum, nec dabitur causa naturalis determinans, vt his fractionibus comminatur potius, quàm alijs, cum non possit in omnem partem diuidi, sed necessariò manere debeant aliqua partes integræ, quarum continuatio solui potuisset, si non fuissent solutæ continuationes alia.

Nihilominus respondetur. Casus est naturaliter impossibilis, itaut vitrum sit æqualiter forte, & æqualiter crassum ex omni parte, & corpus colaterale vitri resistentiam æqualiter adiuuet. Cæterum, eo casu dato, vitrum non frangeretur ex vlla parte; quoniam ad diuisionem requiritur distractio partium ad opposita loca, quæ non erit possibilis in illo casu. Tandem ad instar prædictorum exemplorum excogitari poterunt alia plurima; quibus solutio debebitur ad instar præcedentium solutionum.

no ad indiuidua.

Rerum indiuiduatio.

6. Minimū ignis in centro mundi constituitur quorsum moueretur.

7. Moles planissima eadem supra vitrum planissimum illud non frangeret.

Satisfit argumentis positiss in sect. septima; deinde verò argumentis positiss in sectione quinta.

nus perfecto, non posse concurrere ad conseruationem, licet concurrat ad productionem. Deinde cælum, prout est instrumentum Angeli ordinatè mouentis, concurrere ad productionem & conseruationem, vidimus præcedenti sect. exemplo 2.

Ad quartum respondetur. Multæ partes elementorum corrumpuntur, & totum aliquod elementum corrumpetur, nisi cælum vicissitudinè motus faueret vno tempore magis, quàm alio.

Ad confirmationem respondetur. Etiam marmor & adamas cessante motu cæli & eius influentijs, vergeret in corruptionem, & aliquando tandem corrumpetur. Nec potest aduersùs hoc experientia vlla notari.

Argumenta, quæ probare contendunt, ad conseruandas substantias incorruptibiles, non requirunt tantum influxum Dei, quantum requiritur ad eas creandas, posita sunt sect. 5.

Ad primum eorum respondetur negando primam consequentiam, quoniam concursus conseruatiuus, qui præstatut à tota collectione causarum secundarum, videlicet ab intrinseca essentia, semper influente conseruationem suarum dispositionum, & ea influentia præsupposita, præstatut etiam ab elementis, & ab Angelo mouente cælos ordinatè, totus, inquam, iste concursus simul sumptus, æqualis est concursui omnium causarum, concurrentium ad productionem: ideo si agens vniuersalissimum primò rem ipsam per se immediatè generaret, & genitam conseruaret; eadem, vel nihilo minor esset eius actio conseruatiua, quàm fuerat creatiua.

Ad confirmationem respondetur. Aristotel. lib. 2. de anima textu 47. loquitur de vegetatiuis animantibus, quæ seipsa nutriendo conseruant, sed non generant seipsa. Nutritio verò fit per actionem viuentis in alimentum, de qua alibi.

Ad secundum respondetur. In speciem, & ad sensum esse videtur facilius res corruptibiles conseruare, quàm primò producere; quoniam sensibus est magis exposita virtus actiua, & efficacitas exterioris agentis, primò producentis, eo quòd prima productio plures motus locales, & alterationes continet, quàm conseruatio. Cæterum in re ipsa, & ad mentis considerationem, non est facilius conseruare; cum requirat oculos illos influxus, & reciprocas actiones substantia in suas dispositiones, & dispositionum in substantiam, vltra cælorum influxum & elementorum.

Ad confirmationem respondetur. Omisso antecedente negando consequentiam. Ratio disparitatis est, quoniam pondus, ne eleuetur, resistit positiuè ratione grauitatis, conseruantis inferiorum locum, quem appetit: nihil autem est, quod resistat positiuè conseruando nihilum. Propterea tota difficultas creationis, est summa totalitas agendi sine vilo prorsus adiutorio: hæc autem tota concurrat in conseruatione cuiuslibet incorruptibilis substantia, quoniam ad illam nullum aliud agens concurrere potest. Explicatur magis solutio, nam vbi maior est resistentia contrarij, maior est difficultas. Vnde prouenit, vt comparatione creatorum agentium, sit maior difficultas, vt plurimum, in productione rerum corruptibilium, quàm in conseruatione: per accidens tamen

1. Argumenta, quæ contendunt probare, naturalium causas nihil efficere ad rerum naturalium conseruationem, vel certè non esse sufficientes ad eam conseruationem efficiendam in genere causarum particularium, posita sunt sect. 7. sub init. ex cuius doctrina facile colligitur eorum solutio.

Ad primum respondetur. S. Thomas de potent. q. 5. art. 1. ad 7. probat potius, quàm oppugnat conseruatrices vires naturalium causarum: vt ostendimus in eadem sect. 7. probantes primam conclusionem.

Ad confirmationem respondetur. S. Thomas 3. p. q. 13. art. 2. corpore, loquitur de conseruatione totali, quæ directè & adæquatè correspondet creationi totali, & propria est earum rerum, quæ non possunt produci, nisi per creationem. Ita notat Caietanus ibi. Propterea namque subiunxit sanctus Thomas, ne in nihilum decidant, quia solus Deus potest annihilare totalem concursum auferendo, sicut solus potest creare. Nihilominus sicut causa naturales producere possunt, eodem genere causalitatis conseruare possunt, ne res corrumpantur; licet non annihilentur. Quibus consonant alia loca S. Thomæ, ponderata in eadem sect. 7. concl. 1.

Secundum argumentum expressè soluit S. Thomas i. p. quæstio. 104. artic. 2. ad 1. negando minorem illius syllogismi. Nam *Deus immediatè omnia creauit; sed in ipsa rerum reparatione (sub hac intelligit conseruationem etiam, vt constat ex argumento, & ex toto discursu articuli) ordinem in rebus instituit, vt quadam ab alijs dependere, per quas secundario conseruentur in esse (videlicet tanquam per causas secundas) præsupposita tamen principali conseruatione, quæ est ab ipso.* Itaque leo creatus à solo Deo non indigeret eadem creatione continuata, & eodem concursu; sed postquam primò creatus esset, potuisset per causas secundas conseruari, supposito generali Dei concursu.

Ad probationem minoris respondetur. In rebus, quæ non possunt ab alio agente produci, nisi à solo Deo, simpliciter est verum, non minus requiri ad conseruandum, quàm ad primò producendum. At verò substantia corruptibiles, & earum accidentia sicut poterunt à causis naturalibus produci, licet à solo Deo producta sint, possunt ab eisdem causis conseruari.

Ad confirmationem respondetur. Ad conseruationem requiritur talis efficientis causa concursus, qui sufficiat continere dispositiones formæ, quibus positis est introducta. Quoniam autem quælibet substantia, postquam est producta, potest concurrere ad suas dispositiones retinendas, sed ad illas inducendas non potest concurrere prius, quàm producat; ideo ad conseruationem non requiritur agens extrinsecum, quod requiritur ad productionem, ac proinde non est opus Dei concursu suppleri concursum generantis.

Ad tertium respondetur. Merè gratis asseritur, causam perfectiorem, medio instrumento inferiori, præferri in productione rerum corruptibilium, quàm in conseruatione: per accidens tamen

6.

7.

Conseruatio creationi æqualis.

8.

9.

ratione maioris resistentiæ. Quæ cum sit omnino nulla respectu Dei, non potest ex eo capite crescere difficultas creationis, vt propterea sit facilius conferuare.

10. Ad tertium respondetur, negando minorem. Quin potius ad conseruationem corporum corruptibilium vltra generalem influxum Dei, requiritur influxus totius collectionis aliarum causarum, quas exposuimus sect. 7. & 8.

Ad confirmationem respondetur. Vt conferentur res artificiales, velut adificium, aut sigillum, essentialis virtus corporum, ex quibus constat, præstat concursum non minorem quam artifex per omnia instrumenta contulit ad eas producendas. Quoniam essentialia talium corporum præstat soliditatem & duritiam, per quam retinet figuram semel impressam, & vnum corpus sustentat, & continet aliud, ne machina corrumpatur. Obseruauimus hoc supra sect. 4. ex S. Thom. 1. p. q. 104. art. 1.

11. Ad quartum fateor, minorem esse concursum; quo minor effectus, & ad corruptionem propereans, conseruatur, quam concursus primò produciens maiorem effectum. Calor autem, in aquam introductus, à primo instanti; quo separatur à causa calefaciente, incipit esse minor & minor, & ad corruptionem propereat: ac multo celerius imperus impressus corporibus cælestibus. At incorruptibiles substantiæ, de quibus nunc agimus, nec ad corruptionem vergunt, nec suscipiunt magis & minus: ideo requirunt, vt conseruentur, concursum non minorem productiuo.

12. Ad quintum consequentia negatur. Si enim fumantur cætera paria, nihil minus requiritur ad conseruandum animal in vita constanti, & non propinqua morti, quam ad primò producendum. Ad conseruandum autem animal morti propinquum, minus requiritur, quam ad primò producendum, nisi fortè producerat statim moriturum, tunc enim non erit concursus maior ad productionem primam. Verùm id contingit rariùs, & sub diuersis dispositionibus, quæ non possunt comparari cum dispositionibus animalis; senescens, aut ægrotantis post adultam ætatem. Non aliter existimo, potuisse produci aquam eam tanto calore, & tam exigua frigiditate, si tanta densitas & siccitas adesset, sub quibus nec forma aëris, nec ignis introducti posset, nec adessent dispositiones requisitæ ad formam alicuius mixtæ.

13. Ad sextum respondetur. Quies & permanentia in eodem loco propterea facilius est, quam longum iter, quoniam non seruat totum effectum, productum per longum iter; qui est vbi successiuum, sed tantum conseruat vbi terminatiuum motus. Quòd si per impossibile conseruanda simul forent omnia vbi longi itineris; non esset facilius quies & permanentia in illis omnibus simul. At verò conseruatio substantiarum incorruptibilium, est quies & permanentia in toto effectu productio per creationem: ideo requirit æqualem influxum.

14. Ad septimum respondetur. Rupes & montes seipfos conseruant in locis suis eadem actione, qua mouerentur ad ea loca, si suspenderentur ab Angelo, vel à Deo, posteaque demitterentur. Grauius siquidem & leuius mouentur à generante per insitas qualitates grauitatis & leuitatis, semper emanantes, & conseruatas ab intrinseca forma. Eodem igitur sensu & modo conseruantur

à generante in suis locis naturalibus actione tanto fortiori, quanto plus habent istarum qualitatum; sine quo ad extensionem, siue quo ad intensionem.

Denique homo erectus non absque vlla actione manet firmus in statu suo, sed potius corrumpitur protinus, quando impeditur actio cerebri, seruantis lineam directionis, & centrum ponderis, vel impeditur actio cordis per animales spiritus sustentantis.

Ad octauum absolute negatur minor. Quamuis enim conseruatio non sit productio ex nihilo immediate antea præcedente; ceterum est productio ex nihilo semper imminente, & quasi concomitante, quia semper abiret in nihilum creatura, si vel vnico instanti conseruatio cessaret, atque vt non redeat in nihilum, nulla profus causa materialis, nec formalis, nec efficiens præstat vllum adiutorium Deo. Hoc igitur est ex nihilo conseruare continuò producendo.

Ad confirmationem respondetur. Creatio, prout est actio productiuæ, non differt ab intrinseco, sed per intrinsecam denominationem adiunctæ mutationis & transitus de non esse ad esse, quam mutationem non habet adiunctam conseruatio. Hoc igitur discrimen sufficit, vt ad prouidentiam, propriè, strictèque sumptam pertinet conseruatio potius, quam creatio, propter rationem dictam disp. 4. sect. 5.

Creationis & conseruationis differentia quantum.

SECTIO X.

Nulla mediante prouidentia, sed variis executoribus medianibus, Deus prouidet.

PRIMA conclusio. Quantum ad rationem ordinis rerum prouisarum in finem, Deus immediate rebus omnibus prouidet.

1. Rebus immediatè prouidet.

Probat S. Thomas, quoniam Deus in suo intellectu habet rationem omnium, etiam minorum: & quascunque causas aliquibus effectibus præfacit, ad eos producendos virtutem eis contulit. Quapropter necessariò supponitur in sua ratione præhabuisse rationem illorum effectuum, quæ est prouidentia. Consequens igitur est, vt quantum ad immanentem operationem prouidentia, nulla possit alia prouidentia mediare, cui Deus commiserit, vt arbitrio suo res gubernet, absque ordine præscripto per diuinam prouidentiam, sicut Plato somniabat; de cuius errore diximus disp. 1. sect. 2. cæteris sectionibus ex professo probantes, prædictam immediationem prouidentia generalem esse rebus omnibus.

Aduertit igitur bene Caietanus ad præsentem artic. 3. ex lib. 3. cont. gent. cap. 76. non esse intentionis D. Thomæ inter medios prouifores excludere, tanquam executores prouidentia immanentis in Deo (sic enim Angelorum & hominum prouidentia tolleretur, aduersus ea, quæ dicemus sequentibus conclusionibus.) Sed tantum intendit excludere prouifores primarios, id est, non subordinatos, quantum ad omnia præscriptis ordinibus à superiori prouidentia.

Secunda conclusio. Quantum ad executionem ordinis, quæ gubernatio dicitur, Deus immediate prouidet; quoniam inferiora gubernat per superiora, non propter defectum suæ virtutis, sed propter abundantiam suæ bonitatis, vt dignitatem

2. Intermedijs prouifores.

3. Quantum ad executionem mediatè prouidet.

tem causalitatis, etiam creaturis communicet. Ita S. Thomas non solum in præsentis articulo, sed etiam infra q. 103. art. 6. & q. 104. art. 2. & lib. 3. contra Gent. c. 77. & 78. Alexander 1. p. q. 26. memb. 5. art. 2. & 3. & memb. 7. fine. Albertus 1. p. q. 67. memb. 4. art. 1. partic. 4. Richardus 1. dist. 39. art. 2. quæst. 3. & dist. 45. art. 2. tota q. 2. & lib. 2. distinct. 1. artic. 3. quæst. 4. & artic. 4. quæst. 2. corp. fine. Egidius 2. distinct. 1. part. 1. quæst. 2. artic. 6. vbi Gabriel dist. 1. quæst. 2. Caietanus non modò 1. p. citata, sed etiam opusculo de infinitate Dei propius ad finem, quam ad med.

4. Deus non causat per suam essentialiam.

Tertia conclusio. Deus prouidet non immediate per suam essentialiam, prout essentialis est, sed prout est libera voluntas, & imperium. Itaque secundum considerationem nostram, inter Dei essentialiam & executionem operis mediat libera voluntas & imperium: sicut probatum est tomo de voluntate tota disput. 14. Ceterum quia prouidentia est ipsamet libera voluntas & imperium (vt probatum fuit tota disput. 3.) nihil diuinum neque secundum rationem mediat inter Dei prouidentiam & operis executionem.

5. Angeli prouidentia ministri.

Quarta conclusio. Præcipui ministri, quibus mediantibus Dei prouidentia cuncta gubernat, sunt Angeli: atque illi potissimum, qui sunt motores cælorum; eorum quippe sapientiæ, virtutique præcipue tribuuntur ordinatæ generationes, conseruationes, & alterationes rerum sublimarium, medijs syderibus, tanquam instrumentis, vt præcedentibus sectionibus dicebamus. Vtitur etiam Deus ad particulares operationes Angelis, non modò bonis, sed etiam malis, atque etiam hominibus, non modò iustis, sed etiam peccatoribus. Ita docet Augustinus lib. 3. de Trinitate cap. 3. & multis sequentibus. Breuius autem lib. 8. de Genesi ad lit. cap. 9. Gemina, inquit, operatio prouidentia reperitur, partim naturalis, partim voluntaria. Naturalis quidem per occultam Dei administrationem, qua etiam lignis & herbis dat incrementum; voluntaria verò per Angelorum opera & hominum. Vtramque verò magis distinguit, & explicat per singula membra.

6. Angeli nihil creant.

Et sequenti lib. 9. de Genesi ad lit. cap. 15. sub init. sic explicat quid possint, quidve non possint Angeli diuinæ prouidentia executores: Angeli nullam omnino possunt creare naturam: solus enim vnus cuiuslibet natura, seu magna, seu minima, creator est Deus, id est, ipsa Trinitas Pater, & Filius, & Spiritus sanctus. Aliter ergo quaeritur, quemadmodum sit operatus Adam, costaque eius sine ulla doloris sensu à corporis compage detrala sit. Hac enim fortasse dicantur potuisse per Angelos fieri: formare autem, vel adificare costam, vt mulier esset, usque adeò non potuit, nisi Deus, à quo vniversa natura subsistit, vt ne illud quidem carnis supplementum in corpore viri, quod in illius costa successit locum, ab Angelis factum esse crediderim.

7.

Et prope finem eiusdem capituli: Quale itaque ministerium Deo exhibuerint Angeli in illa mulieris formatione, quis audeat affirmare? Certissime tamen dixerim supplementum illud carnis in costa loci, ipsiusque femina corpus & animam, conformationemque membrorum, omnia viscera, sensus omnes, & quidquid erat, quo illa, & creatura, & homo, & femina erat, non nisi in illo opere Dei factum, quod Deus non per Angelos, sed per seipsum operatus est, nec dimisit, sed ita continuè operatur, vt nec vllarum alia-

rum verum, nec ipsorum Angelorum natura subsistat, si non operetur.

Hieronymus Matth. 8. ad illa verba: Nam & ego homo sum. Volens, inquit, ostendere, Dominum quoque non per aduentum tantum corporis, sed per Angelorum ministeria posse implere, quod velle. Audiens autem Iesus miratus est, quod vidit Centurionem suam intelligere maiestatem. Perinde enim erant, vel infirmitates corporum, vel fortitudines contraria (quibus homo ad debilitatem saepe conceditur) & verbo Domini, & ministeris Angelorum.

Boëtius lib. 4. de Consol. profa 6. propius ad med. quam ad princip. ait: Sine igitur famulantibus quibusdam prouidentia diuina spiritibus, fatum exerceatur: seu anima, seu tota inseruente natura, seu cælestibus syderum motibus, seu Angelica virtute, seu demonum varia solertia, seu aliis quibus horum, seu omnibus fatalis series texitur: illud certè manifestum est immobilem simplicemque gerendarum formarum esse prouidentiam.

Plurimas res mediante Angelorum ministerio gubernari Dei prouidentia probari potest quamplurimis testimoniis vtriusque Testamenti, quæ sigillatim expendere, atque exponere, pertinet ad disputationes de Angelis. Nam in Gen. 3. præficitur Cherubin ad custodiam paradisi. Exod. 23. Angelus mittitur, qui præcedat & custodiat & introducat in locum, &c. & Isaia 6. Seraphin ignito calculo tetigit & mundauit os Propheta. Tobia 12. Raphael vnus ex septem qui adstant ante Dominum, & viæ dux fuit, & expulso demonij, & sanato ferociter Tobia. Zacharia 1. & 2. multa curant Angeli circa felicitatem Ecclesiæ. Iudith capit. 13. testatur, se ab Angelo custoditam. Danielis 3. Angelus Domini descendit cum Azaria, &c. & excussit flammam ignis de fornace, & fecit medium fornacis quasi ventum roris flantem. & capit. 10. Michael vnus ex Principibus primis venit in adiutorium. 4. Reg. 19. prope finem. Angelus Domini percussit in castris Assyriorum centum octoginta quinque millia. Denique omnes sunt administratores spiritus in ministerium missi, propter eos, qui hereditatem capiunt salutis, Hebr. 1. Nam cætera testimonia referre longum esset, ac minime necessarium.

Quinta conclusio. Plurimi sunt effectus, ad quos vitur prouidentia bonorum Angelorum ministerio, quorum capita sunt hæc. Inferiores spiritus illuminare per superiores, viatorum hominum illuminare mentes atque docere, necnon voluntates excitare, seu visibiliter per signa sensibilia, sensibus obiecta, seu inuisibiliter, mouendo humores & spiritus animales circa cor, & mouendo circa phantasiam eas partes spirituum, in quibus recipiuntur species aptiores ad illam excitandam, insuper homines custodire, propulsando demones, & alia nocumenta, necnon procurando, quæ possint illis proficere. In apparitionibus non modò propriam, sed etiam alienam personam gerere, loquentes nomine Dei, vel etiam Domini nostri Iesu Christi, atque Beatissimæ Virginis, & aliorum Sanctorum.

Quin etiam mali demones sunt instrumenta, quibus mediantibus Deus infligit mala poenæ, siue tentationis, probationis, ac purificationis causa (quantum est ex parte Dei) siue causa punitionis temporalis, aut æternæ. Supponimus autem Angelos omnes per solas vires naturæ, seclusa supernaturali eleuatione, non aliter esse

8.

9.

10.

11. Primi effectus ad quos Deus Angelorum ministerio. Inferiores spiritus superiores illuminantur.

12.

instrumenta providentiæ diuinæ, nisi quatenus immediate producere possunt motum localem. Quia quantum ad substantias & quælibet accidentia corporalia, nihil immediate possunt Angeli producere; sed per motum localem, applicando actiua passiuus, efficiunt quoscunque mirabiles effectus.

Nullas substantias possunt Angeli producere.

13. Sexta conclusio. Ad generationes, alterationes, & motum localem rerum inferiorum mediare propriis actiuitatibus causas naturales atque secundas, pro comperto supponimus ex lib.

Causarum naturalium influentibus mediatur actiuitas.

14. Septima conclusio. Nullum additamentum mediat inter actionem Dei & causas secundas, vel earum operationes, aut effectus, nec aliquis influxus Dei deriuatur in causas, per quem præmoueantur, aut determinentur ad suas operationes. Hoc genus immediationis probatum est fusè tomo præcedenti de voluntate disp. 46. & tribus seqq.

Causæ secundæ non præmouentur.

SECTIO XI.

Immediatio maxima generalis concursus.

1. Generalis concursus necessarius probatur.

PRIMA conclusio non tam disputatur hinc, quam supponitur ex Philosophia, Theologicis rationibus corroboranda. Generalis Dei concursus; & cooperatio simpliciter est necessaria, ut omnes causæ creatæ possint suas operationes exercere. Ex sacris litteris & Patribus hæc probata fuit sect. 2. & 3. Rationes autem, quibus istud dogma deducitur ex testimoniis ibi relatis, hæc sunt.

Prima, quia Patres & Scriptura testantur, Deum assidue operari, etiam in die Sabbati. Quod si solum diceretur Deus illa facere, quia olim res creauit, & tales vires atque potentias eis indidit; non sequeretur inde, Deum semper & assidue operari. Consequens igitur est, ut assiduas operationis verificetur, quantum ad rerum, conseruationem & cooperationem cum causis secundis; etenim si Deus non operatur simul cum causis secundis, consequens erit causas secundas conseruare posse sine concursu Dei, quoscunque effectus naturaliter conseruant. Quod si Dei operatio requiritur ad eorum conseruationem, & co ipso requiritur, ut causæ naturales conseruationem possint efficere.

2. Secundò probatur quia improprè diceretur res corruptibiles facere.

Secunda ratio, quia remotè & improprè diceretur Deus producere herbas, arbores, animalia, cæterisque res corruptibiles facere; si fierent immediatè & totaliter à causis secundis, independentè à generali concursu Dei; quemadmodum improprè & remotè diceretur ignis me calefacere, quando me calefacit aqua per calorem, & accipit ab igne iam extincto.

3. Tertio probatur.

Tertia ratio sit, quoniam Scriptura, & Patres eisdem in locis intendunt, commendare nobis quotidianam & assiduum cœlestis Patris beneficentiam, qui oriri facit solem suum super bonos & malos, & pluit super iustos & iniustos, quibus operationibus Christus Dominus completitur

omnes effectus naturales, & supernaturales, quos ad hominum salutem, & commoditatem operatur; quamuis idem sint effectus causarum secundarum, sicut pluuia est effectus astrorum, & elementorum, & ortus Solis est effectus intelligentiæ mouentis.

Quarta ratio sit, quia si Deus non alio modo concurreret ad effectus naturales producendos, nisi quia tribuit causas substantiam, & virtutem actiuam; sequeretur eas non esse causas essentialiter subordinatas respectu Dei, quoniam in causando non penderent à Deo, sed tantum penderent, quantum ad existere, & posse operari.

3. Quarta.

Quinta ratio, quia conseruatio prout actio est, nihil differt à prima productione, nisi quatenus hæc connotat, effectum immediatè antea non fuisse; conseruatio verò connotat, effectum immediatè antea fuisse. Sed Deus immediatè conseruat omnes effectus: igitur etiam immediatè producit productione prima. Argumenti vis est clarior in effectis, quæ pendent in fieri & conseruari à suis causis particularibus (quales sunt lux, species intentionales, & actiones vitales.) Hæc enim numquam conseruabuntur à Deo, nisi Dei concursu generali cooperante cum causis particularibus.

Prima productio, & rei conseruatio differunt solum penes conseruata.

Sexta ratio, quoniam omnis causa naturalis est caeca in suis operationibus; igitur necessarium est, eius operationes dirigi & gubernari aliquo superiori concursu immediatè cooperante. Nec enim satis erit mediatè gubernari per aliquam causam naturalem, quia cum illa sit etiam caeca, non minus erit exposita erroribus, & inordinatis operationibus, quam alia quæcunque causa naturalis.

4. Probatur sextò ex eadem causæ naturalium conseruatione.

Confirmatur primò, quoniam Angeli nihil possunt producere immediatè præter motum localem (vt præcedenti sect. dicebamus.) Vnde non possunt intimè, & immediatè dirigere operationes causarum naturalium, sed tantum extrinsecè iuuare. Requiritur ergo altior, & intimior conseruus dirigens.

Angeli immediatè solum motum produciunt.

Conferuntur secundò, quia Machabæorum mater lib. 2. cap. 7. hac ipsa ratione suæ ignorantie circa filiorum productionem, probat, Deum fuisse præcipuum authorem illius, dicens. Nescio qualiter in uero meo apparuistis, nec enim ego spiritum & animam donavi uobis, & vitam & singulorum membra non ego ipsa compegi: sed enim mundi creator, qui formauit hominis naturam, & quique omnium inueniet originem, &c.

5.

Confirmatur tertio, quia nec homines rationis compotes sciunt, vel aduertunt, quos musculos debeant contrahere, quos verò locare, quando conuertunt oculos in vnâ, aut aliam partem, & quando spiritum ducunt, aut voces emittunt dormientes, aut vigilantes ignorant quibus instrumentis corporis utantur, & quomodo. Denique si fortè sciunt aliqui, cuius speciei operationes per intellectum, aut voluntatem concipiunt: nemo tamen scit cuius differentie numerice futurum sit indiuiduum præsentis volitionis, aut intellectiõnis. Ad hæc igitur intimè & immediatè dirigenda requiritur intimus & immediatus Dei concursus.

Septima ratio magis à priori, magisque metaphysica, cui semper nititur S. Thomas, præsertim articulo 5. corp. fine, & de potentia quaestio 3.

6. Septimò probatur à priori.

art. 7. corp. ad fin. & fundamentum habet in Dei nomine, sum qui sum, prout fusiùs explicuimus supra sect. 4. confirmat. 1. quoniam esse, quantum ad communem rationem essendi, proprius & adæquatus effectus est Dei, quia solus Deus est suum esse (quemadmodum ignis proprius effectus est ignis, quoniam ille solus est ignis.) Igitur esse quantum ad communem rationem essendi, non poterit producere sola causa particularis, nisi concurrente Deo ad esse, in quantum esse; causa verò particulari concurrente ad esse, in quantum esse tale esse.

7.

Confirmatur primò, quia sicut esse generalissimus effectus est in omni creatura repertus: ita Dei efficientia, debet esse generalissima causatio, correspondens illi effectui non minori generalitate: proptereaque reperiri debet in omni creatura. Confirmatur secundò, quia sicut esse primus effectus est: ita séper tribuendus est primæ causæ.

Confirmatur tertio, quoniam inter omnia rerum prædicata magis intimum esse ipsum esse, transcendens vltimas quasque differentias; ergo similiter operatio vniuersalissima, quæ adæquatè correspondet eidem esse, debet esse magis intima, transcendens vltimas differentias cuiusque operationis.

8.

Accedat octauò Philosophorum sententia, potissimum autem Procli, nam in principioli libri de causis: Omnis, ait, causa primaria plus est influens supra causatum suum, quam causa vniuersalis secunda. Cum ergo remouet causa vniuersalis secunda virtutem suam à re; causa vniuersalis prima non auferit virtutem suam ab ea. Quod est, quia causa vniuersalis prima agit in causatum causa secunda; antequam agat in ipsam causa vniuersalis secunda, quæ sequitur ipsum. In cuius commentario S. Thomas: Inuentio, inquit, huius propositionis in his tribus cõsistit. Quorū primum est, quod causa prima plus influit in effectum, quam secunda. Secundum est, quod impressio causa primæ tardius recedit ab effectu. Tertium est, quod prius ea aduenit.

9.

Hæc postquam Proclus demonstrauit circa vniuersaliora prædicata, quæ sunt quasi formales causæ vniuersaliores, ex illis colligit, idem prioritatis genus intelligendum esse de causis efficientibus. Præsertim sunt notanda illa verba: Causa longinqua est prima, & prima est plus comprehendens, & vehementius causa rei, quam causa propinqua; & propter id sit eius operatio vehementioris adhaerentia cum re, quam operatio causa propinqua. Et hoc quidem non fit secundum hoc, nisi res in primis non patitur, nisi à virtute longinqua. Deinde patitur à secunda virtute, quæ est sub prima. Inde paulo inferius infert. Non fitur causatum causa secunda, nisi per virtutem causæ primæ: quod est, quia causa secunda, quando facit rem, influit causa prima, quæ est supra eam, super illam rem non de virtute sua.

10.

Quæ omnia recipit Aueroes in comment. eiusdem libri, & S. Thomas ibidem magis explicat, dicens: Quanto aliqua causa efficiens est prior, tanto eius virtus ad plura se extendit. Vnde oportet, vt proprius effectus eius communior sit; causæ verò secunda proprius effectus in paucioribus inuenitur. Vnde & particularior est. Ipse enim causa prima producit, vel monet causam secunda agentè, & sic fit ei causa, vt agat.

11.

Prædicata generalitas diuini concursus, agentis in quolibet agente particulari, traditur ab omnibus Scholasticis, vnicò tantum excepto Durando, cuius opinio notatur erroris ab aliquibus, sed vt minimum est periculosa; quoniam repugnat testimoniis Scripturæ, & sanctorum Patrum, ad-

Durandi opinio periculosa.

ductis sect. 2. & 3. iunctis eorum ponderationibus, & illationibus in præsentis sect. notatis. Plures Scholasticos retulimus circa Dei cooperationem in liberis volitionibus, quantumcunque vitiosis, tomo præcedenti de voluntate Dei disp. 28. sect. 1. & tota disp. 39.

Denique difficultates, quas excitant argumenta Durandi, expeditæ sunt non tantum in 2. lib. Physic. sed etiam in præcedenti tomo de voluntate per varias disputationes, præsertim disp. 45. & sequentibus.

Secunda conclusio. Generalis iste concursus applicat, excitat, & determinat causas naturales ad totam operationem, non modò secundum rationem vniuersalem, sed etiam secundum particulares rationes, quatenus eo concursu dato, causæ particulares agunt protinus, & necessariò, sed eodem negato, non agunt.

12. Generalis concursus Dei applicat naturales causas.

Tertia conclusio. Voluntatem creatam non nisi ad vniuersalem amorem boni in communi determinat prædictus generalis concursus, & eodem amore excitat ad particularia bona. Vtraque conclusio declarata est & probata tomo præcedenti de voluntate tota disp. 45.

13. Prædictus generalis concursus volitatem solum ad bonum in communi determinat.

SECTIO XII.

Magis explicatur immediatio diuini concursus.

Dico primò. Immediatus & intimus est concursus primæ causæ ad omnes operationes in particulari. Quod præter Proclum, & S. Thomam præcedenti sect. citatos, docet iterum D. Thomas de Potentia quæst. 3. art. 7. corp. & fine & ad 4. & lib. 1. sent. dist. 12. & dist. 37. (pro vt referemus ad probandam secundam & tertiam assertionem) Alexander 1. p. quæst. 35. membr. 2. S. Bonavent. 1. dist. 45. art. 2. quæst. 2. Richard. 1. dist. 45. art. 2. q. 2. Gabriel 2. dist. 1. q. 2. art. 2. & in 1. dist. 45. fine. Marfilius 1. q. 44. art. 1. conc. 7. & communiter Scholastici variis in locis. Hanc intimam & immediatam cooperationem imbibitam in omnibus actionibus causarum secundarum, simul cum præsentia substantiali, & actuali conseruatione docere videntur Patres, quando dicunt, Deum esse interiorè omnibus rebus, & exteriorè, superius, & inferius atque vndique continentem. Sic enim loquuntur Hilarius lib. 1. de Trinitate col. 4. & 5. & Gregorius lib. 2. Moral. relatus sect. 3. & sect. 4. sub init.

1. Concursus causæ primæ immediatus, & intimus.

Augustinus autem lib. 8. de Genes. ad lit. c. 26. à med. Non debemus, inquit, opinari, eius substantiam, quæ Deus est, temporibus locisque mutabilem, sed in opere diuinae providentiæ ista cognoscere: non in illo opere, quo natura creat, sed in illo, quo intrinsecus creatas, etiam extrinsecus administrat, cum sit ipse nullo locorum vel intervallo, vel spacio incommutabili aternitate excellentique potentia, & interior omni re, quia in ipso sunt omnia, & exterior omni re, quia ipse est super omnia.

2.

Dico secundò. Duplex est immediatio, alia virtutis, alia verò suppositi. Solius Dei propria est immediatio virtutis: sed immediatio suppositi conuenit etiam causis particularibus (quamuis illa quoque conueniat diuino concursu generalis, prout inferius explicabimus.) Ita S. Thomas obseruauit 3. contra Gent. cap. 70. in solutione primæ difficultatis, & de potentia q. 3. art. 7. ne primæ difficultatis, & de potentia q. 3. art. 7. corpore post med. illis præsertim verbis: Si consideremus

3. Immediatio virtutis, & suppositi.

Vtraque conuenit diuino concursu.

deorum supposita agentia, quodlibet genus particulare est immediatum ad suum effectum; si autem consideremus virtutem, qua fit actio, sic virtus superioris causae erit immediatus effectus, quam virtus causae inferioris. Eandem distinctionem aliis verbis tradit lib. 1. sent. dist. 12. q. 1. art. 3. ad 4. & dist. 37. q. 1. art. 1. ad 4. ut statim dicemus. Eandem sequuntur Capreolus 2. sent. dist. 1. q. 2. art. 1. concl. 6. & art. 3. p. 6. ad argumenta contra 6. conclusionem. Ferraricus lib. 3. contra Gent. cap. 70. §. de immedatione. Caietanus 1. p. q. 8. art. 1. quos sequuntur communiter Theologi & Philosophi, qui post illos scripserunt.

4. Immediatio virtutis solius Dei propria.

Prima principia qua.

Pro cuius declaratione dico tertio, triplicem esse comparationem immedationis virtutis: unde triplex ratio proficitur, probans eam esse solius Dei propriam. Prima ratio est, quoniam virtus efficiendi primae causae competit non mediante virtute alterius efficientis, quod primae causae virtutem tribuat. Est autem hic modus loquendi similis alteri, quo prima principia, quae non possunt a priori demonstrari, dicuntur esse immedata; quoniam eorum extrema copulantur, nulla mediante propositione, per quam probetur eorum unio. Ita S. Thomas adnotavit lib. 3. contra Gent. cap. 70. & lib. 1. sent. dist. 12. quaest. 1. art. 3. ad 4. dicens. Quando sunt multa causae agentis ordinatae, possunt dupliciter considerari, secundum quod est duo innere in agente, scilicet, ipsum agens, quod exercet actionem: & virtutem ipsius, qua est principium actionis in supposito. Si igitur considerentur causa agentis ordinatae secundum rationem agentis, cuius est agere, sic quanto agens est posterior, tanto magis est proximum & immedatum ad actionem, & ad id, quod per actionem educitur: si autem considerentur quantum ad virtutem, qua est principium operationis; quanto causa est magis prima, tanto est magis immedata: eo quod agens secundum non agit, nisi in quantum est motum a primo, & secundum quod virtus primi est in ipso. Unde oportet ut semper resoluantur virtus ultimi agentis in virtutem agentis primi. Et post pauca: Inde est, quod quia Deus est agens primum, ipse immedatus se habet secundum virtutem suam ad quamlibet operationem naturae, quam aliquod agens naturale. Et inde est etiam quod propositiones prima dicuntur immedatae, quia predicatum non coniungitur subiecto per virtutem alterius causae praecedentis.

Idem explicat aliis verbis in eodem lib. 1. sent. dist. 37. q. 1. art. 1. ad 4. & bene Ferraricus ac fufius lib. 3. contra Gent. cap. 70. dicto §. de immedatione. Caietanus autem obiter 1. p. q. 14. art. 3. §. neque sustinendus, ait, prioritatem primae causae esse tantummodo secundum dependentiam, & immedationem virtutis, quia prior, independentius, & immedatius immedatione virtutis attingit effectum, quam secunda. Sic etiam Aegidius in 2. dist. 1. p. 1. q. 2. art. 6. §. Profectus: Agendo, inquit, immedatum pro eo, quod ex proprijs attingit rem, quilibet talis effectus est immedatus a Deo totus.

Secunda ratio ducitur ex alia comparatione, quatenus virtus primae causae comparari potest cum causis particularibus, quas ad agendum applicat effectui. Hoc igitur modo virtus primae causae est etiam immedata & intima: quoniam, ut S. Thomas observat dicta q. 3. de potentia art. 7. corpore post med. Virtus superioris causae erit immedatiore effectui, quam virtus causae inferioris. Nam virtus causae inferioris non coniungitur effectui nisi per virtutem causae superioris: unde dicitur in libro de cau-

sis, quod virtus causa prima prius influit in causatum, & vehementius ingreditur in ipsum. Eadem sequitur Capreolus in 2. dist. 1. quaest. 2. art. 1. prope finem. Quomodo autem inferioris causae virtus coniungatur, & applicetur effectui, iam attingimus praecedenti sect. ad finem, remittentes ad locum, ubi fufius explicatum est.

Tertia ratio ducitur ex comparatione virtutis primae causae cum suo formali termino, quem primario respicit. Formalis enim terminus illius est effectus: esse magis intimum est cuilibet, & profundius omnibus inest, cum sit formale respectu omnium, quae in re sunt: ut loquitur S. Thomas 1. p. q. 8. art. 1. corpore. Unde 1. p. q. 105. art. 5. corp. sine concludit: Quia formae est intrare, & tanto magis, quanto consideratur ut prior, & universaliore, & ipse Deus est proprie causa ipsius esse universalis in rebus omnibus, quod inter omnia est magis intimum rebus, sequitur, quod Deus in omnibus intus operetur. Attingit eandem rationem praedicta q. 3. de potentia art. 7. corpore prope finem.

7. Prima causa formalis terminus.

Eam accommodato exemplo declaravit Aegidius lib. 2. sent. dist. 1. p. 1. q. 2. art. 6. ad finem corporis, dicens: Sicut, amota cortice, remanet medulla, & ideo dicitur medulla intimior & immedatiore rei, quam cortex: sic, amoto a re, quod sit tale ens, remanet quod sit ens: unde cum quilibet effectus sit immedatus a Deo, ut est ens, & immedatus a secundo agente, ut est tale ens, immedatius est quilibet effectus a Deo, quam a secundo agente.

Ex his sequitur & dico quarto. Licet nihil falsitatis contineat alia significatio & acceptio immedationis virtutis, quam tradit Vasquez in praesenti q. 22. art. 3. §. penultimo, nihil tamen lucis, aut utilitatis afferit praesentibus disputationibus de immedatione diuini concursus; est etiam nouus, & inauditus apud Scholasticos, propterea que non usurpandus. Dicit enim, esse immedationem virtutis, quoties agens operatur non virtute ab ipso defluente, sed sibi innata: quomodo multa agentia creata operantur immedatione virtutis.

Dico quinto. Circa immedationem suppositi conciliari potest Caietanus cum Ferraricus (quamuis communiter ab eo dissidere putetur.) Quod enim Caietanus 1. p. q. 8. art. 1. & alij plures ibidem observant, cum causis particularibus Deum concurrere immedatione suppositi; satis commode verificatur de generali concursu primae causae. Nam hic non deriuatur per causas secundas & particulares, sed immedate attingit actionem & effectum: sicut probatum est in hac, & praecedenti sectione. Quod autem Ferraricus cum S. Thomas, & Capreolo locis supra citatis asserit, esse immedatum primae causae concursum, est limitandum ad eum concursum, quem Deus deriuat per causas secundas, quibus mediantibus, agit actione determinata, non vero de generali concursu indifferenti. Alia tamen miscet Caietanus & Ferraricus, quae non possunt verificari.

Ex quibus tandem colligo, & dico sexto. Cum causis particularibus ad eorum effectus Deus concurrat immedatione suppositi secundum unam rationem, ac simul concurrat immedatione suppositi secundum aliam rationem. Quia quantum ad generalissimum & indifferentem concursu primae causae concurrat immedatiissime immedatione suppositi: sed quantum ad concursum particularem & determinatum, qui per causas creatas deriuatur, Deus concurrat immedatione suppositi.

8.

9.

10.

11. Deus cum causis secundum immedationem, & immedatione suppositi concurrat.

TRACTATUS SECVNDVS DE PRÆDEFINITIONIBVS.

ARTICVLVS IV.

Utrum providentia rebus prouisis necessitatem imponat.

EXPOSITIO TEXTVS, ET PROOEMIUM.

1. S. Thoma responsio.

ANCTVS Thomas respondet conclusionem bimembri. Providentia Dei quibusdam rebus necessitatem imponit, videlicet, effectibus causarum naturalium, aut effectibus, qui fiunt a solo Deo: non autem imponit necessitatem rebus omnibus, quoniam operationibus, procedentibus a libero arbitrio creato, non imponit necessitatem. Probat autem ex D. Dionysio cap. 4. de diuinis nominibus, non remotè ante finem, quia diuinae providentiae non est naturam corrumpere, sed illam potius seruare, & suam perfectionem vniuerso communicare; ideo pertinet ad diuinam providentiam omnes gradus entium producere, atque illum praecipue, qui praestantissimus est, videlicet, liberum arbitrium & eius operationes, in quibus consistit imago diuinitatis.

mus in tomo de scientia Dei a disput. 61. vsque ad 84. Peculiariter autem ibidem disp. 69. probatum est diuinæ providentiae suauitatem & efficaciam, praerquirere conditionis scientiae ductum, quo praecunte consequitur, ut infallibiliter & libere fiat, quod vult fieri liberè, & quanta libertate vult fieri.

Veruntamen exacta providentiae cum libertate concordia, nec non quidditatius & intrinsecus modus prouidendi liberis operationibus, intimè penetrari non poterit, nisi probata & explicata duplici ratione, seu via praedefiniendi bonas operationes, ac praedefiniendi permissionem peccatorum, quod ipsum est infallibiliter permittere. Id quod obseruare fuit duobus praecedentibus tomis de scientia & voluntate Dei, ubi diuinæ voluntatis efficacia insuperabilis, certitudo praedefinitionis, aut praedestinationis, & infallibilitas permissionis frequenter nobis obiecta, tunc autem obiter expedita, suo iure postulant, ut aliquando tandem in propria sede plenius differantur, veluti praestantissimum caput totius providentiae.

Praedefinitionem autem aliquando Patres restringunt ad omnes tantum effectus, quos Deus operatur, prorsus independentem a qualibet libertate creata: ut Damasc. lib. 2. fidei cap. 30. declarandus infra disp. 27. sect. 5. & disp. 28. sect. 4. sine. Nos autem ob maiorem commoditatem expediendi negotij, quod aggredimur, & iuxta communiorum modum loquendi Theologorum huius gratias, praedefinitionem in sequentibus disputationibus accipimus pro illa tantum providentiae parte, quae disponit fieri actiones liberas, siue naturales fuerint, siue supernaturales. Aliquis enim est providentiae modus, quasi genericus, & vtrisque communis, de quo potissimum tractamus in praesenti.

Pro clariori quoque rerum tractandarum notitia praemonco, duplicem infallibilitatis rationem interuenire posse, siue in praedefinitione bonarum operationum, siue in praedefinitione permissionis peccatorum. Altera ratio infallibilitatis fundatur in mera scientia media, dictante, quid haec voluntas faceret, si constitueretur in his circumstantiis absque vlla infallibilitate connexionis interuenientis inter circumstantias & electionem,

4.

5. Praedefinitio nem quando que restringunt Patres.

De qua praeterea definitio sermo futurus.

6. Duplex infallibilitatis ratio.

Infalibilitas
connexio
vaga, & de-
terminata.

nem, sed potius cum ex vi circumstantiarum non magis posset colligi talis electio, quam eius oppositum. Altera infalibilitatis ratio fundatur in connexionem, moraliter infalibili, per quam talis electio libera sequitur infalibiliter ex voluntate cum tali connexionem omnium circumstantiarum.

Est autem duplex infalibilitas connexionis; alia videlicet vaga, quæ refertur ad varias temporis partes, vel ad varias operationes disunctim (de qua dicemus deputatione octava.) Alia verò est infalibilitas connexionis determinatæ, per quam electio libera hic & nunc infalibilitate morali sequitur ex hac voluntate, talibus motibus & circumstantiis affecta & impulsiva, de qua dicendum erit disp. 10.

Præfens itaque tractatus, octo sequentibus disputationibus, tractabit primùm de prædefinitione in communi, & eius infalibilitate certitudine, abstrahendo à prædictis differentiis infalibilitatis; probabit postea infalibilitatem vagam; deinde verò infalibilitatem in particulari cum omnibus circumstantiis: ac postmodò infalibilem permissionem peccatorum. Nam eorum neque malitiam, neque materiales actiones, contrarias diuino præcepto, prædefiniri posse, monstratum est abundè præcedenti tomo de voluntate Dei à disput. 26. vsque ad 51. De illa tandem certitudine prædefinitionis, cuius fundamentum est sola scientia media sine connexionem liberam volitionis cum motibus & circumstantiis, dicendum est disp. 9. sect. 1. præterea, quæ dicta sunt tomo de scientia Dei disp. 69. sect. 5.

DISPUTATIO VI.

Utrum Deus prædefiniat liberas operationes, quæ bonæ sunt.

SECTIO I.

Possibile esse prædefinitionem bonarum operationum.

N V N c in communi de prædefinitione tractamus, abstrahendo ab ea quæstione, utrum operationes bonæ prædefiniantur in particulari cum omnibus circumstantiis determinatè, vel prædefiniantur vagè; rursus abstrahendo ab altera quæstione: utrum supernaturales tantùm operationes, vel etiam naturales; & vtrum omnes operationes, vel aliquæ solummodo prædefiniantur. Verumtamen ut à certioribus incipiamus, statuendum est in primis de possibilitate prædefinitionis; postea verò de actuali existentia illius.

Sit igitur conclusio vnica, de qua dubitare non licet, quoslibet actus bonos, ac liberos Deus potest certè & infalibiliter prædefinire. Ad melius penetrandam vim & robur omnium argumentorum, quæ in hac & sequentibus sectionibus desumuntur ex sacra Scriptura & Patribus, supponendum est, quoties affirmant, Deum posse, si velit facere, vel iam fecisse, aut facturum esse, ut homines operentur aliquos actus virtutum; eo ipso docere prædefinitionem eorumdem actuum. Quoniam prædefinitio est ille actus voluntatis, ac potissimum intellectus diuini, quo Deus

Bonæ actio-
num prædefini-
tio possibi-
lis.

ordinat, & efficaciter imperat talium effectuum executionem; ut ostendimus tota disputatione 3.

Quo supposito conclusio probatur primò, Mat. 3. Potens est Deus de lapidibus istis suscitare filios Abrahæ. Luca 18. Quis potest salus fieri, quæ impossibilia sunt apud homines, possibilia sunt apud Deum. 2. Cor. 9. Potens est autem Deus, omnem gratiam abundare facere in vobis, et in omnibus semper sufficientiam habentes, abundetis in omne opus bonum. Ephes. 3. postquam precatus fuerat omnium virtutum plenitudinem, addit Apostolus: ei autem, qui potens est omnia facere superabundanter, quam petimus, aut intelligimus. Rom. 11. Potens est Deus inferre illos, videlicet in bonum oleum. Rom. 14. Potens est enim Deus statuere illum, videlicet in perpetua mandatorum obseruantia. Et Iudas in fine canonice: Ei autem, qui potens est vos conseruare sine peccato, & constituere ante conspectum gloriae suae immaculatos.

Secunda probatio non minus valida, quam subtilis, attingitur ab Apostolo, quoniam qui promittit prudenter, non promittit, nisi quæ possunt ab ipso fieri, siue per se solùm, siue per alias personas, faciendo, ut illa faciant, quod ipse promissit. Hoc argumentum virtualiter continetur in illa fide, quam tantopere commendat in Abrahamo Roman. 4. Plenissime, inquit, sciens, quia, quacumque promissit (Deus) potens est & facere. Loquitur autem de fide totius Ecclesiae, per Christi Domini gratiam impleta, sicut Abrahæ fuerat promissa. Eius autem rationis robur expressit Augustinus lib. de Prædestinat. sanctor. cap. 2. versus finem: Cauendum est, inquit, ne homo se extollat aduersus Deum, cum se dicit facere quod promissit Deus. Nonne fides gentium promissa est Abrahæ, & ille dans gloriam Deo, plenissime credidit. Quoniam qui promissit, potens est & facere. Ipse ergo fidem gentium facit, qui potens est facere, quod promissit.

Eadem verba luculentius ponderat in eodem lib. de prædestinat. Sanctor. cap. 10. in medio, dicens: Quando ergo promissit Deus Abrahæ in semine eius fidem gentium, dicens: Patrem multarum gentium posui te. Unde dicit Apostolus: Ideo ex fide, ut secundum gratiam firma sit promissio omni semini: non de nostræ voluntatis potestate, sed de sua prædestinatione promissit. Promissit enim, quod ipse facturus fuerat, non quod homines: quia etsi faciunt homines bona, quæ pertinent ad colendum Deum, ipse facit, ut illi faciant, quæ præcepit: non illi faciunt, ut ipse faciat, quod promissit: alioquin ut Dei promissio compleantur, non in Dei, sed in hominum est potestate, & quod à Domino promissum est, ab ipsis redditur Abrahæ. Semper itaque Augustinus insistit in eo principio, quod fidei opera, quæ promissit Abrahæ, Deus ipse facturum est, & promissio redditurus, faciendo, ut homines faciant.

Quod etiam confirmat, quoniam non ait (Apostolus) predicere; non ait præscire: nam & aliena facta potest predicere, atque præscire; sed ait, potens est & facere: ac per hoc facta non aliena, sed sua; unde tandem collige, quod Deus non solùm facit opera fidei, quæ per charitatem operatur, sed etiam facit ipsam fidem, & illius initium. Unde sequenti capite 11. infert, vtrumque in Deo esse potestate, & quod iubet, & quod offertur. Tractans eundem locum Prosper lib. 1. de vocat. gent. cap. 20. fine: Quis, inquit, tam alienus est à fide Abrahæ, qui promissionem Dei aut non impleri, aut ab alio præter eum, qui promissit, dicit impleri: ille quidem erit mendax, Deus autem est verax.

Probatur

7. Probatur tertio, ex efficacia diuini Verbi, & imperij, vnde Chrysostronius hom. 2. in Psal. 50. col. 5. Si Deus, inquit, dixerit adultero: Iam nolo, ut adulter sis; verba statim vertuntur in opera. Si dixerit fornicatori: Fornicari cessa ab immunditia tua; illico mens eius in melius mutatur. Et ut scias, quia in a est, dixit: Fiat cælum, & factum est cælum. Præcipit fieri terram, & verbum eius in opere cessit. Volo fieri luminaria, statim facta sunt, & astris completum est cælum, sol & luna præcepto eius consummant cursum suum. Volo fieri Angelos, & in puncto horæ tanta millia facta sunt. & qui ex nihilo hac omnia fecit, si vult, sermone suo tua peccata non valet soluere; & post penitentiam in angelicum constituere gradum? Valet igitur Deus in perditissimis hominibus, quencumque, licet altissimum virtutis gradum infalibiliter prædefinire. Nam, ut post pauca subiungit, Si Deus voluerit, nullus impedit.

Hoc totum argumentum virtualiter & eminen- ter continet 2. Cor. 4. Deus, qui dixit, de tenebris lumen splendescere, illuxit in cordibus nostris, ut ponderat Fulgent, de Incarn. & grat. c. 19. post med.

Quarto ex efficacia diuinæ voluntatis ita probat August. in enchiridio cap. 97. fine: Ubi est illa omnipotentia, quæ in cælo, & in terra omnia quacumque voluit, fecit; si colligere filios Ierusalem voluit, & non fecit: An potius & illa filios suos ab ipso colligi noluit? Sed ea quoque nolente, filios eius collegit ipse, quos voluit; quia in cælo & in terra non quædam voluit, & fecit; quædam verò voluit, & non fecit: sed omnia, quæcunque voluit, fecit. Quis porro tam impie desipiat, ut dicat, Deum malas hominum voluntates quas voluerit, quando voluerit, ubi voluerit in bonum non posse conuertere? Eandem sententiam inseruit Glossa ordinaria Rom. 9. ad illa verba, Non volentis, neque currentis. Obserua præcipue postmodum illam propositionem, quæ sub generalissimis circumstantiis personarum, temporum, & locorum comprehendit cæterarum omnium circumstantiarum collectionem. Quapropter Augustinus docet, esse possibilem prædefinitionem liberæ volitionis in particulari cum omnibus circumstantiis, de qua dicemus disp. 9. sect. 7. initio.

10. Hieron. March. 9. subitam illius conuersionem exponens, ait: Dominus omnium creaturarum, ad se trahere poterat, quos volebat. Ambrosius Luca c. 9. suo lib. 7. c. 3. propius ad princip. quam ad med. de Samaritanis, non recipientibus Christum, ait: Si voluisset, ex indeuotis deuotos fecisset. & post pauca: Dominus quos dignatur, vocat; & quem vult, religiosum facit. Quo testimonio vtrius August. de bono persequ. c. 19. & lib. 1. de grat. Christi c. 46. vbi exclamat: O censura hominis Dei, ex ipso haustum fonte gratia Dei. & in fine concludit, nisi à Deo fiat, ut homo faciat opera religionis, neminè ea facere.

11. Confirmatur, nam efficacitati diuinæ voluntatis nullum arbitriū resistit. Vnde Aug. de corrept. & grat. c. 14. sub initium ait: Volenti saluum facere, nullum hominis resistit arbitrium, sic enim velle, vel nolle in volentis, aut nolentis est potestate, ut diuinam voluntatem non impediatur, nec superet potestatem. & paulo inferius Augustinus: De ipsi, inquit, hominum voluntatibus, quod vult, cum vult facit.

12. Basilius apud Petr. Diacon. de incarn. & grat. Iesu Christi c. 8. in oratione, quam tota Orientalis Ecclesia frequentabat: Malos quasumus, inquit, bonos facito: bonos in bonitate conserua; omnia enim potes, quem enim volueris saluas, & non est, qui resistat tibi. Sed impossibilitas resistendi bonitati diuinæ ex professo declarata est, & probata præcedenti Ruiz de Prædefinitione Dei.

de voluntate Dei disputatione 18. & 19.

Probatur quintò, nõ auerfas etiam & auerfas voluntates Deus conuertere potest: ut Augustinus docet de gratia, & lib. arb. cap. 14. in medio. Rectissime credimus, inquit, etiam peruersas, & fidei contrarias voluntates omnipotentem Deum ad credendum posse conuertere: liberum quidem hominis arbitrium pulsatur, ubi dicitur: Hodie si vocem eius audieritis, nolite obdurare corda vestra. sed nisi possit Deus etiam duritiam cordis auferre, non diceret per Prophetam: Auferam ab eis cor lapideum, & dabo eis cor carneum. Cyrillus Ierosolymitanus in Præfatione ad catecheses sine: Potens est, inquit, Deus, qui nouit corda vestra, & scit, quis sit verus, quis verò simulator: germanum quidem suum seruire, hypocritam verò fidelem efficere, si modo cor illi præberit, & catechesi 16. ante med. Alius temperantiam corroborat, alium instruit ad eleemosynam, alium docet ieiunare & exerceri ad martyrium. Aliisque pluribus effectibus enumeratis, concludit cum Apost. Hac autem omnia operatur vnus atque idem spiritus, diuidens singulis, prout vult. Et inter med. & fin. eiusdem catechesi. Respice magnum hunc preslem, & gratiarum parochum (id est, exhibitorum) quomodo in vniuerso mundo aliquid castitatem, aliquid studium paupertatis, aliquid vim repellendi aduersarios spiritus tribuit.

Probatur sextò, quoniam Deus potest efficere, ut humana volutàs nullis tentationibus succumbat, sed perseueret in gratia: ut August. de bono perseuer. c. 8. fine: Possibile est, inquit, Deo auerfas & aduersas in fidem suam hominum conuertere voluntates, & in coru cordibus operari, ut nullis aduersitatibus cedant, neq; ab ipso aliqua superati tentatione discedat. Id quod Gamaliel confirmat Act. 5. persuadens, Iudæorum persecutionem nihil aduersus Apostolorum constantiam esse valituram. Quoniam si est ex hominibus consilium hoc, aut opus, dissoluetur; si verò ex Deo est, non poteritis dissoluere illud.

Confirmatur, nam eos etiam homines, qui de facto ceciderant, potuit Deus efficaciter sustentare, ut infalibiliter euitarent lapsu, vnde Prosper lib. 2. de vocat. gent. c. 28. de Petro negante sic loquitur. Potuit Deus hanc firmitatem animi præcipuo conferre discipulo, ut sic ipsam Dominum nihil ab explendo passionis proposito deterrebat: ita neque Beatum Apostolum vlla tunc formido superaret.

Generalius idem dogma cecinit Prudentius in Hamartigenia, propius ad med. quam ad finem: Inuito ne aliquis potis est peccare tonante? Cui facile est in cor de hominis componere sensus, Quos libeat fibrâsq; omnes animare pudicis Pulsibus, & totum venter infundere honestum.

Probatur septimò, nam eos etiam homines, quos de facto reprobauit, potuit Deus prædestinare, ut nunquam peccarent, vel ut conuerterentur, & æternam salutem consequerentur. Vnde August. lib. 11. super Genes. ad lit. cap. 10. ait: Sed posset ipsorum voluntatem in bonum conuertere, quoniam omnipotens est, posset planè. Cur ergo non fecit? quia noluit. Cur non voluerit, penes ipsum est, quam eandem potestatem Dei, & voluntatem defendit Fulgent. de incarn. & grat. c. 28. & 29.

Idem confirmant primò plurima testimonia Augustini, Prosperi, Fulgentij, & aliorum Patrum; imò & Apostoli Rom. 9. & 11. quibus ad inscrutabilia Dei iudicia refertur ratio discriminis, propter quam Deus plurimos homines interire permittit, etenim si Deus illos non potuisset efficaciter conuertere, atque saluare; promptum esset huius discriminis reddere rationem ex im-

13.

Psal. 94.

14.

15. Peccatores
sustentare
potuit Deus.

16.

17. Reprobi pe-
ccatores præ-
destinari.

18.

H possibi

possibilitate desumptam: nec opus esset confu- gere ad altitudinem inuitabilem iudiciorum Dei. Vide quæ retulimus tomo de scientia Dei disp. 59. præsertim sect. 8.

Confirmatur secundò, nam idem Augustinus de Prædest. Sanct. c. 8. paulo post med. *Esse illos, ait, quibus stultitia est verbum crucis, ut ad Christum venirent, docere voluisset, proculdubio venirent & ipsi. Non enim fallit, aut fallitur qui ait: Omnis qui audivit à Patre, & didicit, venit ad me.*

Confirmatur tertio, ex Prospero lib. 1. de vocat. gent. c. vlt. dicente. *Quantumlibet impiorum malignitas accusetur, resistens gratie Dei; nunquid probabitur eum, quibus est collata, meruisse? aut illa virtus gratia, quæ sibi quos voluit, subdidit, convertere eos, qui inconvertibiles permansere, non potuit? Idem Prosper epistola de libero arb. ad Ruffin. inter med. & finem: *An dicendum est, inquit, voluntati Dei humanas obistere voluntates, & tam ferocis, tamque intracabiles horum hominum mores, ut Evangelium idèò non audiant, quia prædicationis impia corda non pateant? & quis istis corda mutavit, nisi qui finxit sigillatim corda eorum.**

Similiter Petrus Diaconus de incarn. & gratia Iesu Christi c. 7. & 8. tradit, quòd Deus, si vellet, potuisset omnes homines bonos facere, & saluare. Eandem doctrinam sæpe repetit glossa toto c. 9. ad Rom. peculiariter versu, *Quid adhuc queritur? ait: Talis erit unquamque, qualem vult Deus esse.*

Probatur octavo, nam quod in particulari de Tyriis, & Sidoniis, & de Corozain, & Bethsaida docent Prosper, Augustinus, & alij Patres, idem propter rationis paritatem affirmatur de quibullibet hominibus. Prosper itaq; ad excerpta Genuensium, responsione 8. post medium: *Manifestissime scimus, inquit, non solum Tyrios & Sidoniis, sed etiam Corozain, & Bethsaida potuisse converteri, & fideles ex infidelibus fieri, si hoc in eis Dominus voluisset operari. Neque enim vili falsum videri potest, quòd Veritas ait: Nemo potest venire ad me, nisi fuerit ei datum à Patre meo. & Vobis datum est nosse mysterium regni colorum, illis autem non est datum. & Nemo novit Filium, nisi Pater, neque Patrem quis novit, nisi Filius, & cui voluerit Filius revelare. & Sicut Pater vivificat mortuos, ita & Filius quos vult vivificat.*

Augustinus de Bono persever. c. 14. propius ad principium, quàm ad med. asserit, *in massa perditionis Tyrios & Sidoniis fuisse relictos, qui etiam credere potuerunt, si mira illa Christi signa vidissent. Sed quoniam ut crederent, non erat eis datum, etiam unde crederent, est negatum.* Et paulo inferius de Iudæis excæcatis subiungit: *Nec istis obfuisse, quòd non poterat credere, si ita prædestinati essent, ut eos cæcos Deus illuminaret, & induratis cor lapideum veller auferre.*

Nonò eandem veritatem probat certitudo & generalitas spei. Liceret enim alicui perditissimo, & obstinatissimo desperare; nisi Deus posset quemlibet convertere, atque saluare. Hanc rationem attigit Cælestinus Papa epist. 2. ad Episcopos Galliarum, cap. 2. dicens: *Desperat de clementia Dei; qui eum ad subveniendum morienti sufficere, vel in momento posse non credit.*

Probatur decimò communi Scholasticorum consensu. D. Th. 1. p. q. 111. art. 2. corp. ait: *Solum Deum efficaciter potest movere voluntatem.* Nec dubiù, quin intelligat quælibet: ut colligitur ex aliis plurimis locis, quorù aliquos statim citabimus.

Duo sunt Scripturæ testimonia, quibus præcipuè Scholastici communiter confirmant, quòd Deus possit immutare voluntatem, & facere, vt

inclinationi voluntatis succedat contraria inclinatio, per quam voluntas seipsam liberè moueat ad quamcumque partem Deus voluerit: videlicet Proverb. 21. *Cor Regis in manu Domini, de quo dicemus tomo seq. tractantes de causa totali prædestinationis, & Lucæ 14. *Compelle eos intrare, de quo dicemus disputat. 12. Ita D. Thom. de verit. q. 22. art. 8. corp. & ad argumenta, & art. 9. corp. & in fine solutionis argumentorum, necnon 1. 2. q. 112. artic. 2. ad 2. & q. 113. art. 7. corp. Quem sequuntur omnes eius discipuli. Bonavent. 2. dist. 25. parte 2. art. vnico q. 5. corp. D. Anton. 1. p. tit. 4. c. 2. §. 9. Egidius 2. dist. 25. q. 1. art. 3. dum responderet ad argumenta dubij lateralis §. *Advertendum.* Argentina in eadem dist. 25. q. vnica. art. 4. in medio. Richardus in eadem dist. 25. art. 4. q. 2. corpore, & ad arg. in 1. dist. 47. art. vnico q. 1. corp. & ad 2. & dist. 40. art. 3. q. 3. Conradus 1. 2. q. 36. art. vlt. ad finem corporis. Gabriel. 2. dist. 25. q. vnica. art. 3. dub. 1. propof. 2. Maiorin. 1. sent. dist. 1. q. 15. prope finem, & consonat in 2. dist. 28. q. 1. ad 7. Idem docet Nicolaus de Orbellis 2. sent. dist. 25. fine. Rich. art. 7. contra Luther. propius ad princ. quàm ad med. pag. 301. & longè inferius inter principium, & med. eiusdem articuli. pag. 812. in medio. Driedo de redempt. generis humani tract. 2. part. 1. consider. 1. ad finem, eandemque doctrinam multoties repetit tam in eodem libro de redemptione, quàm in libro de concordia gratiæ & liberi arbitrij, & lib. 1. de grat. & libero arb.**

Idem fatentur omnes nostri Doctores, aduersus physicam prædeterminationem disputantes, & à fortiori colligitur idem ex iis, qui docent prædefinitri quaslibet actiones bonas in particulari cum omnibus circumstantiis, quos referemus disp. 9. sect. 2. Idem supponunt Ocham in 1. dist. 41. q. vnica, post med. & Gabriel ibid. art. 1. concl. 3. tractantes de insigniter prædestinatis per specialem gratiam, qui præveniuntur, ita vt non sit possibile, eos damnari.

SECTIO II.

Prædefinitione Dei causari qualibet opera pietatis, probatur ex electione, sorte & discernente causa.

Quam præcedenti sectione probauimus esse possibilem, eandem iam aggredimur probare, bonorum operationum prædefinitionem actualiter exerceri, Deumque pro suo beneplacito decreuisse ab æterno efficaciter causare liberas operationes honestas prius ratione, quàm illas præuideret, vt absolute futuras. Intelligimus autem, talem esse causalitatem, & efficaciam huius decreti, ex qua infallibiliter sequatur liberi arbitrij operatio; infallibilitatem verò semper eam intelligimus, quæ procedit ex diuina præscientia, atq; proposito, supposita scientia conditionata; non verò infallibilitatem, quæ ratione causalitatis præcisè imponat antecedentem necessitatem.

Rursus quæ dicenda sunt, intelligimus non solum de hominibus, qui sunt absolute prædestinati, videlicet, ad finalem gratiam, & gloriam; sed etiam de hominibus, qui licet absolute sint præsciti, & reprobj, propter finale peccatum; nihilominus secundum quid prædestinati sunt ad fidem; vel etiam, ad charitatem aliquo tempore habendam, vel ad aliquod saltem opus pietatis quantumcumque inchoatum & imperfectum. Sed quoniam ingens est numerus atque moles argumentorum,

mentorium, quæ huiusmodi prædefinitionem probant; visum est illa omnia reuocare ad præcipua capita, & in sequentes sectiones distribuere.

Primum caput est eorum testimoniorum Scripturæ, quibus fides, sãctitas, & quodlibet distimè Sanctorum à reprobis, reductor ad electionem gratitã, vt Ioannis 13. cum dixisset Dominus: *Si hæc scriis: beati eritis, si feceritis ea.* subiungit: *Non de omnibus vobis dico. Ego scio, quos elegerim.* Quæ verba cum præcedentibus non cohærent, nisi electorum proprium foret, quòd Deus re ipsa, & cum effectu conferat, ea quæ scit, esse necessaria, vt beatitudinem consequantur. Vnde Aug. tract. 59. in Ioan. prope initium: *Est, inquit, inter vos, qui non erit beatus, neque faciet ea, & ego scio, quos elegerim: quos, nisi eos, qui beati erunt, faciendo, quæ præcepit, ac faciendã monstrauit, qui efficere beatos potest? Non est igitur traditor Indus electus.*

Secundò idem constat Ioan. 15. *Non vos me eligistis, sed ego elegi vos.* Vbi Aug. tract. 86. à medio. *Hic certè, inquit, vocat vana illorum ratiocinatio, qui præscientiam Dei defendunt contra gratiam Dei, & idèò dicunt, nos electos ante mundi constitutionem, quia præscit nos Deus futuros bonos, non se ipsam nos facturum bonos.* Et post nonnulla de eodem argumento concludit: *Hæc igitur gratia non inuenit, sed effecit meritã, & videte, quemadmodum non eligat bonos, sed quos elegit, faciat bonos.* Vrget idem argumentum lib. de præd. Sanct. toto c. 17. & c. 19. prope med.

Tertio probatur Ephes. 1. *Elegit nos in ipso ante mundi constitutionem, vt effemus sancti.* Quod profectò non propterea dictum esse, quia præscit Deus crediturus, sed quia facturus fuerat ipse credentes, probat Aug. de prædest. Sanct. c. 17. ante medium, & toto c. 18. cuius hic est scopus: *Non ergo quia futuri eramus, sed vt effemus. Ideo quippe tales eramus futuri, quia elegit ipse, prædestinans, vt tales per gratiam eius effemus.* Quod etiã confirmat seq. cap. 19. & lib. 1. ad Simplician. q. 2. col. 4. dicens: *Non quia inuenit Deus opera bona in hominibus, quæ eligat, idèò manet propositum iustificationis ipsius, sed quia illud manet, vt iustificet credentes; idèò inuenit opera, quæ iam eligat ad regnum caelorum.*

Probatur quarto Marth. 24. vbi ad declarandum persecutionis acerbiteriam, sub Antichristo futuram, dicit: *Ita vt in errorem inducantur, si fieri potest, etiam electi.* Vnde primùm colligo, reliquos, eo ipso quòd electi non sint, in errorem fore inducendos infallibiliter. Secundò colligo, electos non posse in errorem induci, idque ratione electionis, & non ratione præscientiæ, vt supponunt huius loci expostores: & Aug. ad Hefichium epi. 80. Greg. lib. 14. Moral. c. 111. & colligitur ex seq. verbis: *lib. nisi breuiari fuissent dies illi, non fieret salua omnis caro, sed propter electos breuiabuntur dies illi.* Electio itaque causa est circumstantiarum, quibus ab errore liberantur electi; neque supponit præuisam immunitatem ab errore. Quod clariùs indicat Marth. c. 13. dicens: *Nisi breuiasset Dominus dies, non fuisset salua omnis caro, sed propter electos, quos elegit, breuiari illos.*

Probatur quinto, Iacobi 1. *Nonne Deus elegit pauperes in hoc mundo, diuites in fide, & heredes regni.* Quod ita exponit Aug. de prædest. Sanct. c. 17. ad finem. *Eligendo ergo Deus facit diuites in fide, sicut heredes regni. Rectè quippe in eis hoc eligere dicitur, quod vt in eis faciat, eos elegit.*

Obiectio, quod Aug. lib. 1. ad Simplic. q. 2. col. 4. ait: *Nemo eligitur, nisi iam distans ab illo, qui reicitur.* Vnde quod dictum est: *Quia elegit nos Deus ante mundi constitutionem, nõ video, quomodo sit dictũ, nisi præscientia.*

Ruiz de Providentia Dei.

Respondetur, non intendit Augustinus, eligendũ à reiciendo distantiam præsupponi, præcognitam vt absolute futuram tanquam rationem eligendi vnũ, & reiciendi alterum. Hoc enim Augustinus refutat non solum aliis in locis, sed etiam in eadem quæstione, vt nuper retulimus. Sed illius commentarius hic est: *Nemo eligitur ad gloriam, nisi ab eo, qui reicitur, iam distet per bona opera supernaturalia, quæ Deus illi decreuit infallibiliter conferre; non verò alteri homini, qui reicitur.* Atq; inde fit vt præscientiã electi simus ante mundi constitutionem, videlicet præscientiã illius boni, quod Deus decreuit in nobis facere, quæ præscientia practica est, & meritorum factiua, idèòque prior est quolibet merito. De qua scientia diximus abundè tota disp. 3. Pluribus aliis difficultatibus, cum hoc argumento coniunctis, satisfaciemus tom. seq. tractates de causa prædest.

Hoc igitur sensu Anselmus vtramque sententiam Augustini non quasi repugnantem, sed quasi bene cohærentem atrexit commentario epist. ad Rom. c. 9. ad illa verba: *Antequam aliquid egissent boni aut mali, vt secundum electionem propositum Dei maneret. Non enim dicit (Apostolus) electionem voluntatis humane, vel nature, compar enim esset in vtroque mortis damnationisque conditio: sed electionem proculdubio gratia, quæ non inuenit eligendos, sed facit. Propositum iustificationis manet non secundum debiti, sed secundum gratia electione, quæ eligendos facit Deus, non inuenit, quia nequaquam inuenit, opera bona in hominibus, quæ eligat, sed facit, vt ipsi faciant opera, quæ possit eligere. Nemo autem eligitur, nisi iam distans ab illo, qui reicitur.* Eam igitur distantiam, bonorum operum quam prærequirit electio strictè sumpta, facit alia prior electio, siue propositũ efficax faciendi, vt eligendi faciant bona opera.

Consonat Bernardus ser. 67. in Cantica, Deum inducens, ita cum Ecclesiã loquentem: *Neque vt te eligerem tua merita inueni, sed præueni.* quod fufius persequitur tam ibi, quàm serm. 78. in Cantica.

Secundum caput, præcedenti proximum, continet analogiam sortis. Pro qua supponendum est, tum ex natura rei, tum etiam ex vñ Scripturæ sacrae, eam esse vim sortis, vt ostendat, quid tribuendum sit vnicoque persone quando vel nulla subsistit, vel ignota est ratio sufficiens, ob quam vni potius, quàm alteri munus aliquod tribuatur. Rectè quippe Ambrosius in exhortatione ad yrigenis prope medium: *Videtur, inquit, mysteria, videtur gratiam Christi, gratiam Spiritus sancti, quæ velut quadam sorte defertur: quoniam non ex operibus, sed ex fide vnusquisque iustificatur à Domino.* Sicut enim sortis euentus non in nostra est potestate, sed quem casus autulerit: sic gratia Domini non quasi ex mercedis merito, sed quasi ex voluntate defertur, vnde & Apostolus ait de diuisionibus gratiarum, quæ diuerso modo Dei seruulis defertuntur. *Hæc autem omnia operatur vnus, atque idem spiritus, diuidens singulis prout vult. Prout vult, inquit, non prout debet.*

Confirmatur primò, quia non ab humanis meritis, vel industria, sed ab electione diuina sortem provenire, clariùs colligitur Actũ 1. fine: *Osten- de què elegeris ex his duobus vnũ.* Deinde verò: *cecidit fors super Marthiam.* Obseruandum est illud, cecidit, denotans casum, seu fortuitum euentum comparatione Marthiæ, qui non potuit esse per se causa illius electionis. Quapropter cum euentus fortuitus, vel casualis reducendus sit in aliquam priorem per se & causam (vt ex Arist. Aucten. & S. Thom. ostendimus supra disp. 1. sect. 7. versus fin.) consequens est, vt sola diuina electio fuerit

9.

10.

II. Sortis analogia. Vñ sortis.

1. Cor. 12.

12.

Sortis non ab humanis meritis, sed ab electione diuina.

fuerit prima & per se causa determinans, vt fors illa ceciderit. Et quamuis id maximè verificetur in gratia præueniente, quoniam nullo modo dependet ab exercitio libertatis humanæ; nihilominus verificatur etiam de liberis actionibus pietatis, quatenus diuina electioe prædefiniuntur, vt infallibiliter futura. Rectè igitur Aug. in Psal. 30. ad versum infra confirmatione citandum, ex prædictis verbis Actorum primo colligit, vnum diuino iudicio electum fuisse ex duobus electis iudicio humano.

13. Confirmatur secundò, nam comparatione cuiuslibet arbitrij creati, fortuitam esse contingentiam diuinæ electionis ad gratiam, significatur Psal. 15. *Funes ceciderunt mihi in præclariis*, idest, *forte ceciderunt*, vt exponit August. ibi. nam Deus *forte diuisit eis terram in funiculo distributionis*, Psal. 77. vnde & Chaldaus legit, *fortes ceciderunt mihi in dulcedine*; ideo casus, (vt Haymo notat in hunc locum) indicat arcanum prædestinationis mysterium, cuius proprios effectus præcedens & sequens versus indicat. *Tu es, qui resistis hereditatem meam mihi. Benedicam Dominum, qui tribuit mihi intellectum.* Porro non solum casum fortuitum esse comparatione hominum; sed etiam esse consilium diuinæ prædestinationis, vno verbo significauit Ecclesiasticus c. 17. dicens: *destinavit illis sortem veritatis.* Nec prætermittit liberam arbitrij cooperationem excitare, post pauca subiiciens: *sta in sorte propositionis, & orationis altissimi Dei.*

14. Confirmatur tertio, nam, vt sapienter exponit Beda in commentariis Prouerborum, quæ tribuuntur Hieron. c. 18. versus finem; *Sors est occulta, & incomprehensibilis prædestinatio, ex diuina regula procedens. Qua inter potentes, hoc est, electos, dum singulis propria assignat, diuidit.* Sic etiam fortem ad electos refert Ambrosius lib. 4. epist. 16. ad Ireneum inter princip. & med.

15. Confirmatur quarto, nam in veteri lege, quoniam Dei autoritate mittebantur fortes, ideo vim habebat ostendendi diuinam voluntatem, vt constat Iosue 18. & 19. vnde Prouerb. 16. fine: *Sortes mittuntur in sinum, sed à Domino temperantur.* Sors etiam in Scriptura sacra nonnunquam hereditatis significat, inde accepta occasione, quoniam promissionis terra sorte diuisa fuit Iosue 13. & 19.

16. Hinc ergo in nouum Testamētum deriuata est & translata significatio fortis ad significanda gratuita dona, præcipue verò fontem illorum, videlicet electionem Dei: quoniam hereditas est & pars nobis obueniens, non consilio nostro, aut diligentia, sed solius Dei beneplacito. Ideo Paulus Ephe. 1. *In quo & nos, inquit, sorte vocati sumus, prædestinati secundum propositum voluntatis eius, qui operatur omnia secundum consilium voluntatis sue.*

17. Rursus Coloss. 1. *Qui dignos nos fecit in partem sortis sanctorum in lumine.* Vnde Prosper epist. ad Ruff. circa med. *Hoc, inquit, tanto & tam ineffabili bono nemo inuentus est dignus; sed quicumque electus est à Deo, factus est dignus: sicut dicit Apostolus: Qui dignos nos fecit in partem sortis sanctorum.* Vnde idem dogma colligit 2. de vocat. gen. c. 15. Petrus verò Simonem Magum Actuum 8. sic repulit: *Non est tibi pars, neque sors in fide hac.* & Actuum 26. vt accipiant remissionem peccatorum, & sortem inter sanctos.

18. Confirmatur quinto, nam de electione diuina præsertim intelligendum est illud Psal. 30. *In manibus suis sortes mea.* Vbi Aug. *Sortes dixit, quantum ego existimo, gratiam qua saluati sumus. Quare sortis nomine appellat gratiam Dei? quia in sorte non est electio, sed voluntas Dei. Nam ubi dicitur: Iste facit, iste*

non facit, merita considerantur: & ubi merita considerantur, electio est, non sors. Quando autem Deus nulla merita nostra inuenit, sorte voluntatis sue nos saluos fecit, quia voluit, non quia digni fuimus. Hac est sors.

Tertium caput est causa discernens, quaंसque discrimen iustorum ab impiis, de qua 1. Cor. 4. *Quis enim te discernit? Quid habes, quod non accepisti?* nam diuinam electionem absque meritis humanis esse causam, quæ discernit, & tribuit quæcumque accipimus. Augustinus, Prosper, Fulgentius, & alij Patres inde frequenter colligunt, quorum plurima testimonia videbimus tomo seq. tractantes de causa prædest. Dubium quippe non est, quin per huiusmodi prædefinitionem radicalius & plenius, quàm sine illa, verificetur, Deum esse, qui bene operantes discernit ab iis qui operantur iniquitatem. Quamuis enim liberum arbitrium sit secundaria causa, seipsum discernens, quatenus potuit resistere Deo, vel consentire; nihilominus hæc etiam cooperatio liberi arbitrij tandem reuocatur in Deum, tanquam in primariam causam suauiter prædefiniētem.

Ad causam discernentem, & effectiuam discriminis, pertinent mansiones illæ diuersæ, quas Christus D. reuelauit Ioan. 14. inquit. *In domo Patris mei mansiones multe sunt.* De quibus Naz. orat. 3. quæ est prima de Theologia col. pen. n. 28. sic dixerit: *Multa ne apud Deum mansiones sunt, quemadmodum Scriptura docet, an vna tantum? Multa, inquit, non vna. Rectè. Age verò eas ne omnes impleri, an quasdam quidem impleri, ceteras autem minime, vt inanes, vt frustra paratas, & vtique omnes. Neque enim à Deo quicquam temere atque incautum factum est. An porro hoc quoque, dicere queas, quid tandem sit hæc mansio? Num requies & gloria, que beatis in celo recondita est, an quid aliud. Nihil aliud, quàm hoc, inquit. De hoc igitur quando inter nos constat, illud insuper expendamus. Estne aliquid, quod nobis mansiones has conciliet, vt mea est sententia, an omnino nihil? Est sanè, inquit. *Quid nam hoc? hoc nimirum, quod diuersa sint viuendi genera & instituta, quodque pro fidei proportionem alia vita aliò ducat: quas non vna appellamus.* Deus igitur non frustra & inaniter, sed inuitabiliter & certò parauit diuersas mansiones & gradus gloriæ: consequenterque decreuit diuersas vias atque virtutes, per quas peruenitur ad illas.*

SECTIO III.

Diuina voluntatis absolutum dominium, imperium, & cura seruandis suis, & sibi relinquendi, probant eandem prædestinationem.

Quartum caput est diuina voluntas, & eius supremum, absolutumque dominium, vt quibus voluerit supernaturalem vitam conferat, hoc est, operationes, quibus Deo spiritualiter viuatur. De qua vita ex Psal. 19. & Ioan. 5. Fulg. lib. de incarn. & grat. Iesu Christi c. 31. prope finem, ita loquitur: *Sola Dei voluntas humana saluationis est causa. Ira enim in indignatione eius, & vita in voluntate eius. Ira igitur eius nostra iniquitatis est meritum, vita verò nostra voluntatis eius est donum: sicut enim Pater suscitauit mortuos, & viuificauit; sic & Filium quos vult viuificat. Eosdem autem viuificari vult, quos vult saluos fieri. Sic ergo quos vult saluos, quemadmodum quos vult viuificat. Nihil namque voluit, & non fecit, qui, Scriptura teste, omnia quæcumque voluit, fecit.*

Ad idem intentum probandū Prosper in epist. ad Ruff. circa medium vtitur eisdem verbis Ioan. 5. *Sicut Pater viuificat mortuos, ita & Filius, quos vult viuificat.*

19. *Causa discernens iustos.*

Liberum arbitrium secundum causam se discernens.

20.

1. *Diuina voluntatis absolutum dominium.*

2.

uiuificat. cui meritò subiungit illud Matth. 11. *Nemo nouit Filium, nisi Pater, neque Patrem quis nouit, nisi Filius, & cui voluerit Filius reuelare.* & superius dixerat. *Abcondisti hæc à sapientibus & prudentibus, & reuelasti ea paruulis.* Ita Pater, quoniam sic fuit placitum ante te. Lucæ 12. *Nolite timere pusillus grex, quia complacuit Patri vestro dare vobis regnum.* 1. Corinth. 12. *Diuidens singulis, prout vult.* Psal. 17. *Saluum me fecit, quoniam voluit me.*

3. Prosper in sententia super cap. 8. Gallorum, *Qui saluantur, inquit, ideo salui sunt, quia illos voluit Deus saluos fieri.* Vniuersaliter quòd nemo fiat saluus, nisi quem Deus vult saluum fieri; & saluatur quicumque, quem Deus efficaciter vult saluum fieri; docent multis in locis Augustinus, Fulgentius, Prosper, Anselmus, & Beda, & alij, quos retulimus, & exposuimus præcedenti tomo de voluntate Dei. disp. 19. sect. 8.

4. Quintum caput est Dei efficacissimum imperium, de quo Gregorius Nyllenus orat. 5. in Cantica inter principium & medium, & explicans illa verba, *Surge, veni*, sic exclamat: *O vim mandati humani! Reapse Dei vox est, vox potestatis, quemadmodum in Psalmorum libro dicitur: Ecce dabit vocem suam, quæ vox est potestatis: ipse dixit & facta sunt: ipse mandauit & creata sunt. En etiam modò prolatis ad iacentem verbis hisce: Surge, ac veni; mox emendato sit opus ipsum, simul enim atq; vim, potestatemque; sermonis illa recepit, exurgit, & adfuit ei, iamque propius ad lumen accedit, quemadmodum is ipse testatur, qui eam vocat.*

5. Et inter med. & finē eiusdem orationis: *Quoties, inquit, adeo tum verbum hoc, tum alterum illud veni, profert, toties facultatem ascendendi ad posteriora largitur, sic & illa, quæ sequuntur, intellige. Nam cum horatur, vt ex formosa fiat etiam formosior; prorsus idem vult, quod Apostolus præcipiens, vt eadem imago ex gloria in gloriam transformetur. quibus consonat Basilis lib. de Spiritu sancto c. 8. versus medium; quando appellat auxilium, quod per imperium sue potentia operatur in nobis.*

6. Sextum caput est specialis cura & prouidentia, qua Deus seruat suos, ne pereant, de qua Ioan. 10. *Vos non creditis, quia non estis ex ouibus meis. Oves meæ vocem meam audiunt: & ego cognosco eas, & sequuntur me, & ego vitam æternam do eis: & non peribunt in æternum, & non rapiet eas quisquam de manu mea. Pater meus quod dedit mihi, magis omnibus est: & nemo potest rapere de manu Patris mei.* Vbi August. tract. 48. in Ioan. prope med. *Quid potest lupus? quid potest fur, & latro, non perdunt nisi ad interitum prædestinatos. De illis autem ouibus; de quibus dicit Apostolus: Nouit Dominus, qui sunt eius; & quos præsciuit, ipsos & prædestinauit. de ouibus istis nec lupus rapit, nec fur tollit, nec latro interficit: securus est de numero earum, qui pro eis nouit, quod dedit, & hoc est, quod ait: Non rapiet eas quisquam de manu mea.*

7. Prosper ad capita Gall. resp. 8. post med. de tota collectione prædestinatorum sic loquitur: *Hæc est Ierusalem, quæ ab initio vsque in finem lapidibus viuus, & electis edificatur, vt ciuitas fundata in ipso angulari lapide Christo Iesu, in quo omnis edificatio constructa, crescit in Templum sanctum in Domino. De his lapidibus nihil eiicitur, nihil minuitur, nihil rapitur.*

8. Veritas enim dicit: *Omne, quod dat mihi Pater, veniet ad me; & eum, qui venit ad me, non eiiciam foras. Et iterum, Non creditis, quia non estis de ouibus meis.* Eisdem testimoniis eandem veritatem confirmat 1. de vocat. gen. c. 24. ad finem, & 2. de vocat. cap. 29. sub initium.

9. Confirmatur primò Christi Domini oratione *Ruiz de Prouidentia Dei.*

Ioan. 17. *Cum essem cum eis, ego seruabam eos in nomine tuo, quos dedisti mihi; & nemo ex eis periit, nisi filius perditionis, vt Scriptura impleatur. Vbi Cyrill. lib. 11. c. 2. 1. ait: Quod seruare potest, quos velis, longè à natura creaturarum abest. Proprium igitur creatoris est vt quos voluerit, seruare possit. Et August. de corrept. & grat. cap. 9. ante medium. *Hic ergo Christo intelliguntur dari, qui ordinati sunt in vitam æternam. Ipsi sunt illi prædestinati, & secundum propositum vocati; quorum nullus perit. Ac per hoc nullus eorum ex bono in malum mutatus finit hanc vitam, quoniam sic est ordinatus, & ideo Christo datus, vt non pereat, sed habeat vitam æternam.**

10. Confirmat secundò. Matth. 15. *Omnis plantatio, quam non plantauerit Pater meus, eradicabitur, & 1. Ioan. 2. Ex nobis exierunt, sed non erant ex nobis, nisi ex nobis fuissent, permansissent vtique nobiscum.* Vnde Cyprianus lib. 1. epistolarum epistol. 3. ad Cornelium, aliàs epist. 55. propius ad med. quàm ad principium docet, *Plantationem, plantatam à Deo Patre, non esse, quos videmus non frumenti stabilitate solidari, sed tanquam palcas dissipantis inimici spiritu ventulari. De quibus & Ioannes in epistola sua dicit: Ex nobis exierunt, sed non fuerunt ex nobis. Si enim fuissent ex nobis, mansissent vtique nobiscum.* Vnde colligitur, infallibiliter in gratia manere, quos Pater æterna prædestinatione plantat, & infallibiliter perire, quos non plantat. Caterum sua libera culpa perire, prius noueratur Cyprianus, illis præsertim verbis. *Homo libertati sua relictus, & in arbitrio proprio constitutus, subimit ipse vel mortem appetit, vel salutem.*

11. August. de prædest. Sanct. c. 16. fine, de vocatis secundum propositum, & electis: *Istorum, inquit, nemo perit, quia omne quod dedit ei Pater, non perdet ex eo quicquam. Quisquis ergo inde est, omnino non perit, nec erit inde, qui pereat. Propter quod dictum est. Ex nobis exierunt, sed non erant ex nobis; nam si fuissent ex nobis, mansissent vtique nobiscum. Intelligamus ergo vocationem, qua sunt electi, non qui eliguntur, quia crediderunt, sed qui eliguntur, vt credant.*

12. Deinde lib. de bono perueer. cap. 8. ad finem: *Non erant, inquit, ex eis, quia non erant secundum propositum vocati: non erant in Christo electi ante constitutionem mundi: non erant in eo sortem consecuti: non erant prædestinati secundum propositum eius, qui vniuersa operatur. Nam si hoc essent, ex illis essent, & cum illis sine dubitatione mansissent. Eadem est expositio glossæ & S. Thomæ 1. Ioan. 2. de qua videri potest etiam Gratianus cap. si ex bono. quod est 8. de penit. dist. 4. & Bellarminus lib. 2. de gratia & libero arb. cap. 12. col. 3. §. Denique vt alia. Non solum autem hanc expositionem esse veram, sed etiam textui repugnare aliam, quæ intelligit, propterea non esse ex nobis, quoniam fidei, non verè crediderant, & iustificati erant; probat Aug. de corrept. & grat. c. 9. paulò post initium. Ex his collige, nisi referatur ad præscientiam practicam & factiuam, non esse veram expositionem commentatorum, quæ tribuunt Ambrosio Rom. 9. ad illud: *Jacob dilexi.* & glossæ ordinariæ ad illud, vt ostenderet diuinitas, existimantium, ideo non fuisse in nobis, quia iuxta præscientiam numquam fuerunt in libro vite.*

13. Septimum caput, quasi præcedentis appendix, pertinet ad eas reliquias, seu paruorum electorum numerum, quem Deus merè gratis reliquit sibi, quando ceteros homines, permittendo, tradidit in desideria cordis eorum, & in tentationes inimici. De his Paulus ad Rom. 9. *Scias autem clamatum pro Israël, si fuerit numerus filiorum Israël tanquam*

9.

10. *Vocati secundum propositum.*

1. Ioan. 2.

11.

12. *Electorum reliquia gratuita relicta.*

13. arena maris, reliquæ salua sunt. & post pauca: Et sicut prædixit Iſaias: Nisi Dominus Sabaoth reliquisset nobis semen, sicut Sodoma factus essemus.

14. Clarius autem ex superiori contextu constat solo Dei beneplacito decerni, vt hi homines potius, quam illi, sint quos Deus relinquat sibi tanquam vasæ misericordiar, & preparauit in gloriam. Vnde Aug. lib. 1. ad Sympl. q. 2. col. antepenult. Ceteri autem, inquit, tanquam perditionis vasa debito supplicio perierunt: & vt non omnes perissent, sicut Sodoma & Gomorraha, non meritum eorum fecit, sed gratia Dei relinquentis semen: vnde alia messis toto orbe confurgeret. His consonat Hieron. Iſaiæ 1.

15. Ex actione relinquendi colligitur electio merè gratuita Rom. 11. sub initium, vbi posito Dei ad Eliam responso 3. Reg. 19. Reliqui mihi septem milia viroꝝ, qui non curauerunt genua ante Baal. inde continuò colligit: sic ergo & in hoc tempore reliquia secundum electionem gratia salua facta sunt: si autem gratia, iam non ex operibus. Hæc Beda, & totidem ferè verbis Anselmus in eius loci commentario sic ponderat: Non ait, Deus, reliquia sunt mihi, aut reliquerunt se mihi: sed reliqui mihi: vbi non humanum opus, sed diuina gratia patenter ostenditur. In septem verò millibus viroꝝ, perfecta summa viriliter agentium exprimitur: Reliqui, inquit, mihi, idest, per gratiam reseruauit septem milia viroꝝ, quia tunc erant multi, quos Deus sibi reseruauerat, quamuis nesciret Helias, quoniam gratia latebat sub acervo palearũ.

16. Addit autem vltra Bedam Anselmus: Sic ergo & in hoc tempore gratia facilius salua facta sunt reliquia, hoc est, quandoquidem ante tempus gratia Deus tot millia ex sua gratia reseruauit contra opinionem S. Prophetæ: ergo sic, idest, simili modo etiam in hoc tempore gratia, & prædicationis Euangelij, credendum est, multos esse quos Deus præsciuit, & suos esse prædestinauit, & hoc non secundum humanum meritum, sed secundum electionem gratia, quam nulla operũ merita præcesserunt. Eadem planè mens est Aug. de prædest. Sanct. c. 6. lib. 1. ad Simplic. q. 2. col. antep. tract. 86. in Ioan. post med. lib. 5. contra Iul. c. 3. longè post med. & ferm. 7. de verbis Domini secundum Matth. & in id Psal. 94. Quia non repellet Dominus plebem suam. Prosper de vocat. gent. lib. 1. c. 10. & ad excerpta Genueſ. resp. 4. S. Thom. in eum locum Rom. 11. Præcedenti expositioni contrarium esse putant expofitores nonnulli, quam tradit Chrysoſt. in eum locum ferm. 18. paulo ante Morale. Ceterum eadè ratione dicere potuissent, sibi ipsis contrarios esse Auguſt. Anselm. Bedam; imò & ipsum Apostolum. Nam prædestinatione ex præſcientia eodem sensu ponunt hoc loco, sicut Chrysoſt. eodius hæc sunt verba in prædicto ferm. 18. paulo ante Morale. Quid ergo crederis accedere, cum nihil operum postulatũ sit? Quid proposita gratia tumultuando contendis? Nam si ex lege saluari contendis, gratiam banc è medio tollis. & post pauca: cum diceret, quod nunc quoque reliquia ad eum modum secundum electionem gratia facta sunt, ostendit & olim septem milia per gratiam esse saluam adeptæ. Istud autem non solum ex hoc, sed & ex eo ostendit, quod dicit: Reliqui mihi ipsi. Nam & ipsam ostendit est, quod potiorẽ partem ad salutem attulerit ipsi.

17. His aliisq; pluribus Chrysoſtomus ibi, quemadmodum alibi sape docet, electionem pronenire non ex operibus, sed ex beneplacito Dei merè gratuito. Ceterum quantum ad executionem illius requiri liberi arbitrij conatum & diligẽtiam, & propter eius defectum impediri salutem in reprobis, semper monet Chrysoſtomus, ideòque in loco nuper citato continuò subiungit: At dices, si ex gratia salua est, cur non omnes saluamur? Quam nouisti. Gratia siquidem licet gratuita sit, volentes tamen tantummodo saluat, non eos, qui nolunt, qui continuo auerſantur, qui contradicunt, vides, quomodo omnino hoc probet, quod scilicet, impossibile sit, sermonem Dei excidiſſe, ostendens, quod permissio ad eos pertigerit, qui digni fuerunt. Hæc igitur expositionis pars est, quæ Auguſtinianæ prædestinationi existimatur esse contraria.

18. Ceterum optimè cum illa consentire, probatur primò, quoniam volentes, & dignos diuinã gratiã fieri efficaciter homines Dei vocatione secundum propositum, docet expresse Chrysoſt. 2. Theſſal. 1. hom. 3. col. 2. vt referemus sect. 4. n. 7. & vniuersaliter præſcientiam dignitatis, & operis, quam Chrysoſtomus supponit ad prædestinationem, nihil pugnare cum prædestinatione ante præuisa opera, vt absolute futura, probandum est infra disp. 27. sect. 5. num. 20. & seq.

19. Eadem concordia probatur secundò, nam & Apostolus paulo superiùs præmiserat. Non repulit Dominus plebem suam, quam præsciuit. vbi Beda ait: In hac electione, & in his reliquiis, qua per electionem gratia salua facta sunt, voluit intelligi plebem, quam propterea Deus non repulit, quia præsciuit. Obserua causalem, quam post pauca sic explicat: Nullus ergo, qui hæc intelligit, negare, vel dubitare permittitur, vbi ait Apostolus: Non repulit Deus plebem suam, quam præsciuit, prædestinationem significare voluit; præsciuit enim eorum reliquias, quas secundum electionem gratia fuerat ipse facturus. Nihil autem prohibuit, ne Chrysoſtomus eandem præſcientiam intelligeret in prædestinatione.

20. Probatur tertio, nam & Auguſt. ferm. 7. verbis Domini secundum Matth. ex professo ponderans præfens testimonium ad Rom. 11. sic loquitur: Elegit autem, sicut dicit Apostolus, & secundum suam gratiam, & secundum illorum iustitiam. Obserua electionem factam non solum secundum gratiam Dei, sed etiam secundum iustitiam hominum. Vnde propositis verbis Apostoli, ait: Quid est? Reliqui mihi? Ego illos elegi, quia vidi mentes illorum de me præsumentes, non de se, nes de Baal. Ecce manifestam electionis causam ex præſcientia fiducia, collocandã in Deo.

21. Nihilominus hæc opera, quæ præſciuntur, ex diuina electione & causalitate procedere, notat, continuò subiungens. Non sunt mutati. sic sunt, vt à me facti sunt: & tu qui loqueris, nisi de me præsumeres, vbi esses? Nisi gratia meã plenus esses, nonne ante Baal etiam ipse genuſciteres. & iterum: Sum, inquit, quos elegi sicut & te, de me scilicet præsumentes. Nihilominus subdit: Totum gratia semper reputa, quia vt esset aliquid reliquum, gratia in te Dei, non tuum meritum fecit.

22. Quomodo præſcientia bonorum operum, & prædestinatione merè gratuita consentiant, clariùs expofuit Anselmus ad Rom. 11. cum ait: In hac electione, & in his reliquiis est illa plebs, quam propterea Deus non repulit, quia præsciuit. Obserua causalem, qua nulla clarior reperitur apud Chrysoſtomum, & alios Græcos, & considera continuò subiunctam expositionem: Præsciuit enim reliquia, quas secundum electionem gratia fuerat ipse facturus, hoc est, prædestinauit. Plura videbimus tomo seq. tractantes concordiam prædestinationis cum libertate, consonat Prosper lib. 1. de voc. gent. c. 10. in medio, dicens. Plebs ergo præſcita, plebs non repulsa, hi sunt, qui in Christo iustificati sunt. Cyrill. Alex. in Iſai.

Prædestinatio ante præuisa merita.

Auguſtinianæ prædestinationis expositionis.

Electio non ex operibus, sed ex beneplacito merè gratuito.

18.

19. Roman. 11.

20.

21.

22.

Præſcientia bonorum operum, & gratuita prædestinationis concordia.

Iſai. c. 65. text. 4. tractas exemplum vuz, ait: Prouidentia Dei seruatus est, quisquis inter illos erat salua per Christum dignus. Quod autem inde colligunt aliqui, præuisam dignitatem, fuisse rationem & causam prouidentia: seruantis, demonſtrant quæ proximè sequuntur: Nimirum diuinus Paulus gratia electione partem quandam desumptam fuisse dicit, & secretionem, ac segregationem quadam, tanquam ex omni Iudaorum regione, reliquias Israël ad fidem irrecitas & illaqueatas. Non ergo inquit, perdam omnes, sed tollam ex Iacob semen, & ex Iuda, & excelsum redam & suscipiendum. Perpende quanta fuerit efficacitas electionis gratuita, vt videatur ad fidem compellere, dum irretitos tenet, & illaqueatos, quos vult excelsos reddere. Vide eundem Cyrill. lib. 10. in Ioan. c. 24. ad illud, non vos me elegistis.

secundum propositum vocati sunt, quos præsciuit, & prædestinauit conformes imaginis filij sui. Idem vtriusque vocationis discrimen ex eisdem verbis 1. Cor. 1. breuiùs attigit. Prosper ad capitula Gall. resp. 5. & de vocat. gent. lib. 1. cap. 9. fine, sic ponderat. Sed quoniam quidam ex eisdem iustificabuntur fide, quidam autem sua impietate obdurrabuntur: vnum credentium & non credentium genus sub vocationum appellatione discreuit, vt quos a fide significabat alienos, eos quamuis audissent Euangelium, ostenderet vocationis extraneos.

Confirmatur secundò, nam de hac vocatione, simpliciter, & antonomasticè dicta, Rom. 8. Quos, inquit, prædestinauit, hos & vocauit: & quos vocauit, hos & iustificauit: quos autem iustificauit, illos & glorificauit. Quo testimonio vocationem secundum propositum confirmat Auguſt. lib. 5. contra Iul. cap. 3. longè post medium. Vnde Fulgentius lib. 1. ad Monim. c. 11. post medium, colligit quoddam hæc omnia, idest, & vocationis nostræ initia, & iustificationis augmenta, & glorificationis premia, in prædestinatione Deus semper habuit: quia & in vocatione, & in iustificatione, & in glorificatione Sanctorum, gratia suæ opera futura præsciuit. Ob hoc totum Deo assignat Apostolus, dicens: Nam quos præsciuit, & prædestinauit. Propterea Hugo Victorin. in q. 225. circa eundem locum notat, Apostolum hic non agere de vocatione communi, sed de speciali, qua fit secundum propositum, secundum quam nullus vocatur, nisi electus.

Confirmatur tertio, quoniam de eadem vocatione, prædestinatorum propria, loquitur Apostolus ad Rom. 9. dicens. Non ex operibus, sed ex vocatione dictum est ei: quia maior seruiet minori, vt notat Auguſt. de prædest. Sanctoꝝ. cap. 16.

Secundã ac tertiam confirmationis doctrinam tradit Auguſt. de corrept. & grat. cap. 7. in medio, dicens: Ex istis nullus perit, quia omnes electi sunt: electi sunt autem, quia secundum propositum vocati sunt: propositum autem, non suum, sed Dei. De quo alibi dicit, vt secundum electionem propositum Dei maneret, & non ex operibus, sed ex vocante dictum est ei, quia maior seruiet minori. & alibi: Non secundum opera nostra, inquit, sed secundum suum propositum, & gratiam. Cum ergo audimus: Quos autem prædestinauit, illos & vocauit, secundum propositum: vocatos debemus agnoscere, quoniam inde cepit, dicens: Omnia cooperantur in bonum his, qui secundum propositum vocati sunt.

Confirmatur quartò, nam insuperabilis virtus vocationis secundum propositum significatur 2. Theſſal. 1. sine: Oramus semper, vt dignetur vos vocatione sua Deus nosſer, & impleat omnem voluntatem bonitatis, & opus fidei in virtute. Vbi Chrysoſtomus homil. 3. col. 2. prior quam Auguſtinus obleruauit prædictum discrimen vocationis secundum propositum, à cæteris vocationibus: Nam & qui fordidis, inquit, erat indutus, vocatus fuerat; sed in vocatione non manserat, sed ob hoc ipsam magis dignus factus erat, qui vocationem banc ad nuptias amitteret. Etenim & quinque Virgines vocata fuerant: Exurgite, inquit, sponsus venit. Et parabans etiam se; sed non sunt ingressæ. Declaramus igitur de qua vocatione dicit, subdit: & omne propositum honoratis suæ, & opus fidei, cum potentia compleat. Istam, inquit, vocationem inquirimus.

Et post pauca: Omne, inquit, propositum, hoc est, beneplacitum, firmam destinationem, & mespogiar. Ut fiat, inquit, firma destinatio, & propositum Dei, ne quid vobis desit, vt sitis, quemadmodum vos esse vult. Perpende quomodo Chrysoſtomus

SECTIO IV. Vocatio secundum propositum, & preparatio voluntatis probant eandem prædestinationem.

1. Vocatio duplex ex Auguſtino. Matth. 22.

1. Ctauum caput consistit in eo discrimine, quod apud Auguſtinum meritò celebratissimum est, inter duas vocationes, quarum altera suo frustratur effectu, secundum quam multi sunt vocati, pauci verò electi. Altera verò vocatio suum effectum infallibiliter sortitur; quoniam suam efficacitate accipit ex Dei præſcientia & proposito, mouente nostram voluntatem, vt consentiat. De hac Paulus Rom. 8. Diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum, iis, qui secundum propositum vocati sunt sancti. 2. ad Timoth. 1. Vocauit nos vocatione sua sancta, non secundum opera nostra, sed secundum propositum, & gratiam Dei.

2.

Auguſtinus itaque de prædest. Sanct. c. 3. inter med. & finem: Vocatio, inquit, secundum propositum Dei non omnium, qui vocantur, est, sed tantum electorum. Et alibi frequenter, ac luculenter exponit, quanta sit infallibilitas in vocatione secundum propositum, vt neminem, illã vocatum, interire contingat. Quemadmodum lib. de gratia Christi c. 13. de prædest. Sanct. c. 16. & 17. de bono perseverant. c. 8. versùs finem, & c. 23. fine de corrept. & grat. cap. 7. 9. 10. & 12. lib. 5. contra Iul. c. 3. longè post medium. lib. 5. de baptismo contra Donatistas. c. 17. epist. 106. ad Bonifacium col. 9. epist. 46. lib. 33. qq. q. 68. lib. 1. Retract. c. 23. Beda Roman. 8. & 1. Ioan. 5. & Anselm. Rom. 8. Hugo Victorinus in epist. ad Rom. q. 225. tom. 1.

3. Vocatio prædestinationem propriam.

Confirmatur primò, nam vocationem, electorum, seu prædestinatorum propriam, Apostolus appellat aliquando sine addito & antonomasticè vocationem, quemadmodum 1. Cor. 1. Prædicamus Christum crucifixum: Iudæis quidem scandalum, Gentibus autem stultitiam: ipsis autem vocatis Iudæis atque Græcis Christum Dei virtutem & Dei sapientiam. Quæ sic ponderat Auguſt. de prædest. Sanct. c. 16. initio: Vocat enim Deus prædestinatos multos filios suos, vt eos faciat membra præſtinati vnici Filij sui, non ea vocatione, qua vocati sunt, qui noluerunt venire ad nuptias: illa quippe vocatione, & Iudæi vocati sunt, quibus Christus crucifixus scandalum est, & gentes, quibus Christus crucifixus stultitia est: sed ea vocatione prædestinatos vocat, quam distinxit Apostolus, dicens, ipsis vocatis Iudæis, & Græcis prædicare se Christum, Dei virtutem, & Dei sapientiam; sic enim ait: Ipsi autem vocatis, vt illos ostenderet non vocatos, sciens esse quandam certam vocationem eorum, qui

4.

5.

6.

7.

8.

Libertatis indifferentia prædestinationis infallibilitati non pugnat.

9. Confirmatur quintò, eadem quippe vocatio secundum propositum est vocatio sine penitentia, de qua Roman. 11. Sine penitentia, inquit, sunt dona, & vocatio Dei. id est sine mutatione stabiliter fixa sunt. Ad hanc vocacionem, qui pertinent, omnes sunt docibiles Dei. & cætera, quæ notat August. de prædestinatione Sanct. cap. 16. ad finem. Et de bono perseuer. c. 17. sub initium: Quos ergo prædestinavit, ipsos & vocavit vocacione illa, quam me sæpe commemorare non piger, de qua dictum est: Sine penitentia sunt dona & vocatio Dei. Nam in sua, quæ falli, mutarique non potest, præscientia, opera sua futura disponere, id omnino, nec aliud quidquam est, nisi prædestinare. Similia notat in lib. de corrept. & grat. cap. 12. non procul à princip.

10. Prosper ad obiectiones Vincent. resp. 12. initio: Prædestinato, inquit, Dei, est apud nos, dum in præsentis vitæ periculis versamur, incerta est; apud illum tamen, qui fecit, quæ futura sunt, incommutabilis permanet: nec quæ illuminavit, obscurat: nec quæ edificavit, destruit: nec quæ plantavit, evellit: sine penitentia enim sunt dona, & vocatio Dei: & firmum fundamentum Dei stat, habens signaculum hoc: Cognovit Dominus, qui sunt eius.

11. Est etiam hæc vocatio propria fegregatorum, quemadmodum Galat. 1. Cum autem placuit ei, qui me fegregavit de utero matris meæ, & vocavit per gratiam suam, continuo non acquievi carni & sanguini. Rufus vocacionem eandem appellat altam atque secretam. Aug. epist. 107. ad Vitalem col. 2. & lib. de prædest. Sanct. c. 17. post med. eam vocacionem, quæ Deus, id, quod prædestinavit, implebit. Prosper autem lib. 2. de vocat. gent. cap. 33, appellat specialem vocacionem, aliam verò generalem. idem significat duplex suasio Dei: altera, per quam suadetur ita, ut persuadetur; alia verò non ita, quam distinguit August. de spiritu, & lit. c. 34.

12. Confirmatur sextò, nam istius vocacionis efficacitatem agnovit etiam Gregor. lib. 11. Moral. cap. 5. post med. dicens: Sicut nemo obstitit largitati vocanti, ita nullus obviat iustitie relinquentis. & seq. cap. 6. inter princip. & med. Si sancti Spiritus gratia superno munere iuxta vocem prædicantis infunditur, statim terra subvertitur: quia peccatricis mentis duritia ab immobilitatis suæ obstinatione permuat, ut tantum se postmodum præsentis Dominici stendo subiciat, quantum superbiendo prius contra Dominum cervicem cordis erigebat. Ex toto igitur superiori discursu constat quòd vocatio secundum propositum fit effectus proprius prædefinitionis bonorum operum; ac subinde prædefinitio licet à posteriori, validè tamen probatur per eiusmodi vocacionem.

13. Nonum probationis caput est præparatio voluntatis. nam illud celebre Prouerbior. 8. Præparatur voluntas à Domino (de quo plura dicemus disp. 30. sect. 3. num. 4. & seqq.) probat, non solum gratiam præuenientem & excitantem à Domino tribui; sed etiam consensum, & quamlibet pijs operationes æterna prædefinitione præparari, quod significavit Araftican. II. can. 23. dicens: Quando homines ita faciunt, quod volunt, ut di-

nine seruiant voluntati, quamvis volentes agant, quod volunt; illorum tamen voluntas est, à quo præparatur, & obitur quod volunt.

Idem supponit Aug. de prædest. Sanct. cap. 6. sub initium, illis præferim verbis: Voluit ergo isti credere; nolunt autem illi; sed cum illi præparatur; aliis non præparatur voluntas à Domino, discernendum est utriusque, quid veniat de misericordia eius, quid de iudicio. Vnde sic ratiocinari licet. Hominibus etiam illis, qui non credunt, tribuitur gratia præueniens & excitans: nihilominus secundum Augustinum in hoc loco, non præparatur illis voluntas à Domino: ergo præparatio voluntatis, apud Augustinum in præfenti, est electorum propria, veniens ex misericordia, quæ directè pugnat cum iudicio, id est, cum reprobatione: quod magis constat ex sequenti contextu Augustini.

Clariùs autem loquitur Fulgent. lib. 1. ad Monimum c. 8. in medio, dicens: Hæc autem (scilicet initium, profectum, & consummationem voluntatis bonæ) Deus sicut in prædestinatione semper habuit, sic per gratiam, sicut prædestinauerat, facit. Prædestinationis itaque ipsius instituitur agnitio, cum dicit Scriptura: Et præparatur voluntas à Domino. Non autem ob aliud præparata dicitur, nisi quia danda prædicitur. A quo enim præparatur per voluntatem sempiternam, ab ipso datur per indebitam gratiam.

Quod in c. 9. confirmat verbis Apost. ad Hebr. 13. Aptet vos in omni bono, ut faciatis voluntatem eius. & Ephes. 2. Creati in Christo Iesu in operibus bonis, quæ præparavit Deus, ut in illis ambulemus. Sicut ergo præparata est per prædestinationem voluntas à Domino, quæ bonum velimus: sic etiam opera bona præparavit Deus, ut in illis ambulemus. Ita Paulum exponit Fulgent. prædicto c. 9. fine, & c. 14. prope medium: Hoc, inquit, homini gratuita infirmitate tribuitur præparati, quod in æterna prædestinatione præparauerat tribuendum. Hanc voluntatis præparationem superius sanctæ Scripturæ testimonio demonstravi, quo dictum est: Præparatur voluntas à Domino. Ab ipso ergo voluntas præparatur, qui in nobis & velle, & perficere misericorditer operatur.

Nec mirandum, in præparatione voluntatis infallibilitatem afferri, cum præparatio hæc sit idem quod sanitas, ut videbimus loco nuper citato. Sanitas autem importat etiam infallibilitatem æternæ salutis, secundum illud Ieremias 17. Sana me Domine, & sanabor; saluum me fac, & saluus ero. cui concinit illud Psalm. 89. Adiuua me, & saluus ero. Ad eandem veritatem confirmandam adduci possunt omnia Scripturæ testimonia, quæ Deum autorem faciunt tangendi cor, permutandi, ad penitentiam adducendi, atque alia his similia, quæ tractabimus infra disp. 10. sect. 4.

SECTIO V.

Prædefinitio fidei, & perseuerantia in obseruantia omnium mandatorum.

D Ecimum caput est fidei prædefinitio, de qua Actorum cap. 13. Crediderunt quotquot erant Fidei præordinati ad vitam æternam, id est, prædefiniti à Deo. finitio. vt exponit Chrysof. ibi hom. 30. colum. 1. Vnde meritò in morali in principio colligit, quòd ipsa fides non est nostrum opus, sed magis Dei. Prædefinitionem, in hoc loco positam, pertinere ad solam fidem probabilis videtur, quoniã neq; constat, omnes illos, qui eo tẽpore crediderunt, fuisse prædefinitos, ad perseuerantiã in gratia, & ad æternã gloriam: neque

14.

Gratia præueniens non creditibus tribuitur.

15.

1.

17.

2.

3. Fides vitæ æternæ nomine significatur.

4.

5.

Vulgata lectio præferenda.

6. Fidei perseuerantia prædefinita.

Lucæ 22.

neque videtur, eum fuisse animum Lucæ, vt illis verbis significaret, sibi per diuinam reuelacionem constare, quòd eorum, qui tunc crediderunt, nemo foret à fide, & gratia finaliter recessurus, & amissurus vitam æternam; & multo minus videtur verisimile, in ea ciuitate neminem alium fuisse prædestinatum ad vitam æternam; nisi qui per illam prædicationem illo tẽpore crediderunt.

Neque contradicentium multitudo, & cætera illius temporis pericula probare possunt, omnes eo tẽpore credentes fuisse perseueraturos, cum constet, plurimos defecisse; quia licet magnum esset hunc robur fidei & gratiæ, summa tamen vrebant pericula, & difficultates. Propterea rectè Prosper de lib. arb. ad Ruf. post med. hunc locum Actor. 3. referre videtur solummodo ad fidem.

Non obstat, quòd illi dicuntur esse præordinati ad vitam æternam. nam æternæ vitæ nomine non solum visio beatifica, sed etiam fides intelligitur, tanquam via, & inchoatio vitæ æternæ: quemadmodum Ioan. 17. Hæc est, inquit, vitæ æternæ vt cognoscant te solum Deum, & quem misisti Iesum Christum. Vnde Aug. tract. 105. in Ioannem. Si cognitio Dei est vitæ æternæ, inquit, tanto magis in vitæ æternæ, quanto magis in hac cognitione proficimus. Quapropter Actorum sensus erit, in ea ciuitate, tunc, propter illam prædicationem credidisse omnes & solos illos homines, qui præordinati, seu prædefiniti ab æterno fuerant, vt tunc per fidem inchoarent vitam æternam, quæ inchoatio, quantum erat ex se, dirigebat & ordinabat ad consummationem & perfectam vitam æternam visionis beatæ.

Cæterum robur argumenti præfentis nihil enervatur, licet simul cum prædefinitione fidei, exponamus prædefinitionem etiam perseuerantia, & æternæ gloriæ: quemadmodum August. de corrept. & grat. c. 6. prope finem, Crediderunt, inquit, quotquot erant ordinati in vitam æternam. Quis in æternam vitam potuit ordinari, nisi perseuerantia dono? Quandoquidem qui perseuerauerit usque in finem, hic saluus erit. Quæ salute, nisi æterna.

Inde tamen collige, nihil enerrari prædefinitionem, etiam si legamus ordinati, (vt Catherinus, & alij contendunt ex Græco ad enervandã prædefinitionem ante præuifum concursum arbitrij, tanquam absolute futurum.) Hoc enim non obstat tunc, quoniam Augustinus legit, ordinati, & tamen colligit, prædefinitam, & Dei dono causatam esse perseuerantiam. Tum etiam, quoniam apud Chrysofomum, nuper citatum, legitimus præordinati, & prædefiniti: vnde colligitur in Græco sic esse legendam. Denique quoniam Vulgata lectio semper est præferenda.

Vndecimum caput sit perseuerantia in fide, quam à Deo prædefiniti & causari, colligitur ex verbis Christi Domini Lucæ 22. Ego rogavi pro te Petre, vt non deficiat fides tua. quod notat August. de corrept. & grat. c. 6. in medio, & c. 8. sub initium: Si ad liberum, inquit, arbitrium hominis, quod non secundum Dei gratiam, sed contra eam defendis, pertinere dicis, vt perseueret in bono quisque, vel non perseueret, non Deo donante, si perseueret, sed humana voluntate faciente: quid moliturus es contra verba dicentis: Rogavi pro te Petre, ne deficiat fides tua? An audebis dicere, etiam rogante Christo, ne deficeret fides Petri, defecturam fuisse, si Petrus eam defecere voluisset, hoc est, si eam usque in finem perseuerare voluisset, quasi aliud Petrus villo modo velle, quam pro illo Christus rogasset, vt velle? Nam quis ignorat, tunc fuisse perituram fidem Petri, si ea, quæ fidelis erat, voluntas ipsa de-

ficeret: & permanens, si eadem voluntas maneret? Sed quia præparatur voluntas à Domino, ideo pro illo non posset esse inanis oratio. Quando rogauit ergo, ne fides eius deficeret, quid aliud rogauit, nisi vt haberet in fide liberam, fortissimam, inuictissimam, perseuerantissimam voluntatem? Ecce quemadmodum secundum gratiam Dei, non contra eam, libertas defenditur voluntatis: voluntas quippe humana non libertate consequitur gratiam, sed gratia potius libertatem consequitur. & vt perseueret, delectabilem perpetuam, & insuperabilem fortitudinem. Eadem est mens Properi lib. 1. de vocat. gent. c. 24. sub finem.

Quin etiam Tertull. lib. de fuga in persecucione (tametsi eam reprobans, contra fidem errauerit) non longè à principio ait: Ecce, inquit, Dominus, postulatui Savanas, vt discerneret vos velut frumentum: verum ego rogavi pro te, ne deficeret fides tua: id est, ne tantum Diabolo permitteretur, vt fides periclitaretur. Quo ostenditur, vt inquit apud Deum esse, & concussione fidei, & proteccionem, cum vt inquit ab eo petatur, concussio à Diabolo, protectio à Filio. id est, à Deo Diabolus petit, vt permitteret, fidem Petri, concuti; sed Christus Dominus in quantum homo petit, vt protegeret Deus.

Chrysofomus 1. Corinth. 3. hom. 8. col. 4. dicit: Ut semina non aufererent tentacionibus, accedente Apollinis opera, effluctum est, totum autem opus est Dei. Augustinus autem de bono perseuerat. c. 7. Dei opus esse, vt permaneamus cum Deo, & non discedamus à Deo, sicut opus Dei fuit, vt accederemus ad Deum. Confirmat Ierem. 32. Timorem meum dabo in cor eorum, vt à me non recedant.

Idem lib. de corrept. & grat. c. 12. prope initium: Sanctis, inquit, per gratiam Dei prædefinitis tale adiutorium perseuerantia datur, vt eis perseuerantia ipsa donetur, non solum vt sine isto dono perseuerantes esse non possint, verum etiam vt per hoc donum non nisi perseuerantes sint. & prope finem eiusdem capituli duodecimi: Subuetum est infirmitati voluntatis humanae, vt diuina gratia indeclinabiliter, & inseparabiliter ageretur; & ideo quamuis infirma non deficeret, nec aduersitate aliqua vinceretur. Sed de eisdem testimoniis dicemus iterum disput. 5. sect. 2.

Eandem doctrinã de prædestinatione ad infallibiliter perseuerandum probauit, & ab Augustino defendendam curavit Hilarius Arelat. in epist. ad Aug. in medio, vt videbimus tom. seq. vniuersaliter autem Dei efficaci decreto, & electione quamlibet hominum perseuerantiam causari, multis Scripturæ testimoniis probat August. toto libro de bono perseuerantia, præfentim c. 16. & 17: & de corrept. & grat. c. 6. 7. & 14.

Idem probat Fulgentius lib. 1. ad Monim. à c. 7. vsque ad 14. præfentim c. 11. circa med. dicens: Præuenit igitur impium, vt fiat iustus: subsequitur iustum, ne fiat impius. Præuenit elisum, vt surgat: subsequitur eleuatum ne cadat. Præuenit, donans homini bonam voluntatem: subsequitur beneuolentem, operando in illo boni operis facultatem. & post pauca: Hæc autem omnia, id est, & vocacionis nostræ initia, & iustificationis augmenta, & glorificationis præmia in prædestinatione semper Deus habuit. Idem probat in lib. de incarn. & grat. Iesu Christi cap. 29. & cap. 31. & in epilogo sub initium: Donum, inquit, illuminationis ad credendum, & donum perseuerantia ad persistendum, & permanendum, & donum glorificationis ad regnandum, quibus dare voluit, præparauit.

Eandem electionem & prædestinationem ad omnia bona opera, & ad perseuerantiam in illis tradit Prosper ad c. 7. Gallorum, & opusculo de libero arb. ad Ruffin. post medium, & ad excerpta

7.

8.

9.

10. Infallibiliter perseuerantia prædefinitio.

11.

12.

cerpta Gen. dub. 9. Petrus Diaconus de incarn. & grat. in Christi c. 7. & Isidorus lib. 2. sent. c. 5. sine: Quibusdam, inquit, Dei dona dantur, perseverantia vero doni non datur: & inde est quod quidam principia habent conversionis bona sine vero malo clauduntur. Electi vero accipiunt & conversionis donum, & perseverantia doni, ea vero causa est, quod quidam bene incipiunt, & bene finiunt. & seq. c. 6. Vtraque, inquit, scilicet prædeterminatio, & reprobatio, agitur diuino iudicio, ut semper electus suprema, & interiora sequi faciat; semperque reprobos, ut infirma, & inferiora deferendo delectentur, permittat. & infra. Vult aliquis esse bonus, & non valet; vult alter esse malus, & non permittitur interire.

SECTIO VI.

Prædeterminatio causat, ut omnia cooperentur in bonum, & generatio Dei seruat electum.

1. Prædeterminatio si accidit infallibiliter surgit.

1. **D**odecimum caput, velut appendix præcedentis continet specialem, & infallibilem providentiam, ut prædeterminati si ceciderit, resurgat, & illi omnia, etiam ipse casus cooperentur in bonum. De quo Aug. lib. 5. contra Iul. c. 3. paulo post medium, cum proposuisset obiectionem: At, inquit, Apostolus, bonitas Dei ad penitentiam te adducit. Respondet: Verum esse constat, sed quem prædeterminavit, adducit, quamvis secundum duritiam, & cor impeniens, quantum ad ipsum attinet, thesaurizat sibi iram in die ire, & revelationis iusti iudicii Dei, qui reddet unicuique secundum opera eius. Quatumlibet enim præbeat patientiam, nisi ipse dederit, quis aget penitentiam: an oblitus es, quod idem ipse Doctor ait: Ne forte det illis Deus penitentiam ad cognoscendam veritatem, & respiciant à Diaboli laqueis.

1. Tim. 2.

2. Vbi cauendum est, ne mens Augustini putetur esse limitare ad solos prædeterminatos, quod Paulus dixit: Bonitas Dei ad penitentiam te adducit. Hoc enim ad reprobos primario pertinet, ut videbimus seq. tom. de Præd. offendentes reprobis dari possibilitatem salutis. Sed Augustinus, illud prædeterminati affirmat esse peculiare, ut Deus adducat eos efficaciter, superando eorum resistentiam, & molliendo duritiã, & dâdo efficaciter penitentiam.

3. Idem lib. de corrept. & grat. c. 7. prope medium: Quicumque ergo ab illa originali damnatione ista diuina gratia largitate discreti sunt, non est dubium, quod & procuratur eis audiendum Euangeliũ: & cum audiunt, credunt, & in fide, qua per dilectionem operatur, vsque in finem perseverant: & si quando exorbitant, correpti emendantur: & quidam eorum etsi ab hominibus non corripiantur, in viam quam reliquerant, redeunt: & nonnulli accepta gratia in qualibet etate periculis huius vitæ, & mortis celeritate subtrahuntur. Hac enim omnia operatur in eis, qui vasa misericordie operatus est eos, qui & elegit eos in filio suo ante constitutionem mundi per electionem gratie.

4. Et ad finem eiusdem capituli, ponderans Apostoli verba 2. ad Tim. 2. Firmum, inquit, fundamentum Dei stat, habens signaculum hoc: sciuit Dominus, qui sunt eius. Horum fides, qua per dilectionem operatur, profecto aut omnino non deficit: aut si qui sunt quorum deficit, reparatur, antequam vita ista finiatur, & delera, qua intercurrerat, iniquitate vsque in finem perseverantia deputatur.

5. Quod autem omnia cooperantur in bonum his, qui secundum propositum vocati sunt sancti, hoc est, prædeterminati, docuit Apoll. Rom. 8. Vnde August. de corrept. & grat. c. 9. propius ad med. quam ad finem: Quicumque, inquit, in Dei providentissima dispositione presciti, prædeterminati, vocati, iustificati, glori-

ficati sunt, non dico etiam nondum renati, sed etiam nondum nati, iam filij Dei sunt, & omnino perire non possunt. Modum autem providentiæ, per quem Deus efficit, ut perire non possint, paulo inferius subiungit, dicens. Talibus Deus diligentiibus eum omnia cooperatur in bonum, vsque adeo prorsus omnia, ut etiam si qui eorum deviant, & exorbitant, etiam hoc ipsum eius faciat proficere in bonum, quia humiliores redeunt atque doctiores.

6. Et postquam multis confirmavit utilitatem istius humiliatiõis, & experimenti propriæ fragilitatis, in fine capituli de Petro resipiscente sic loquitur: Quod est enim aliud, Resipexit eum, nisi faciem suam, quam paululum ab illo auerterat, reuocavit ad eum? Factus ergo fuerat conturbatus: sed quia didicit non de seipso fidere, etiam hoc ei profecit in bonum, faciente illo, qui diligentibus eum omnia cooperatur in bonum, quia secundum propositum vocatus erat, ut nemo eum posset eripere de manu Christi, cui datus erat. Eandem veritatem brevius attigit lib. 5. contra Iulian. cap. 3. longè post med.

Luc. 22.

7. His ergo fit manifestum ex Augustini mente loquutum esse quicumque fuerit auctor quorundam soliloquiorum in to. 9. August. quando c. 28. has inter alias propositiones intulerit: Quos tibi eligis de multis in templum sanctum tuum, ipsos mendas, quorum nomina, numerorumque tu nosti: qui etiam scripti sunt in libro vite, qui nequaquam perire possunt, quibus omnia cooperantur in bonum, etiam ipsa peccata. Cum enim cadunt, non colliduntur, quia tu supponis manum tuam, custodiens omnia ossa eorum, ut vnum ex his non conteratur. & post pauca de præcitis ita loquitur: Quos reliquisti in immunditiis suis, quibus omnia cooperantur in malum, & ipsa etiam oratio vertitur in peccatum.

7. Alia sunt que habentur tom. 1. qua ipse cognoscit in retractationibus.

8. Bern. ferm. 23. in Cant. col. vlt. Stat, inquit, propositum Dei, stat sententia pacis super timentes eum, ipsorum & dissimulans mala, & remunerans bona, ut miro modo eis non modo bona, sed & mala cooperentur in bonum.

9. Decimum tertium caput est generatio Dei, de qua 1. Ioan. 5. Scimus quia omnis qui natus est ex Deo, non peccat: sed generatio Dei conservat eum. Bernardus autem in eod. ferm. 23. in Cant. non procul à fine: Generatio celestis, inquit, æterna prædeterminatio est, qua electos suos Deus dilexit, & gratificavit in dilecto filio suo ante mundum constitutionem, sic in sancto apparentes sibi, ut viderent virtutem suam, & gloriam suam, quo eius forent consortes hereditatis, cuius & apparerent conformes imaginis. Hos ergo aduertit, quæ nunquam peccasse, quoniam etsi qua deliquisse videntur in tempore, non apparent in æternitate, quia charitas Patris ipsorum cooperit multitudinem peccatorum: & dixi beatos, quorum remissa sunt iniquitates, & quorum reuera sunt peccata.

10. Secundum eundem intellectum ser. 1. in Septuag. sub initium eundem locum exponit, dicens: Non peccat, inquit, id est, non permanet in peccato, quia conservat illum, utique ut perire non possit, ea qua falli non potest generatio celestis. Sive non peccat, id est, tantumdem est, ac si non peccet, pro eo scilicet, quod non imputatur ei peccatum, generatio enim celestis etiam in hac parte conservat illum.

11. Ab hac expositione sola voce dissident, qui exponunt: Non peccat peccato ad mortem. Ita Beda & S. Thomas in commentario. Vnde quod sequitur: Sed generatio Dei conservat eum. sic exponit Beda: Gratia Christi, qua renati sunt fideles, conservat eos, qui secundum propositum vocati sunt sancti, ne peccatum ad mortem committant: & si in quibuslibet pro humane conditionis fragilitate deliquerint, ne ab hoste maligno possint tangi, defendit.

Et

12.

Et quamvis Augustinus hunc locum expressè non tractauerit; nihilominus istius expositionis fundamenta posuit in lib. de corrept. & grat. capit. 9. prope med. ponderans Christi Domini verba Ioan. 8. Si vos manseritis in sermone meo, verè discipuli mei eritis. Vnde sic ratiocinatur. Quia ergo non habuerunt perseverantiam, sicut non verè discipuli Christi, ita nec verè filij Dei fuerunt; etiam quando esse videbantur, & ita vocabantur. Appellamus ergo nos & electos Christi discipulos, & Dei filios, quia sic appellandi sunt, quos regeneratos pie vivere terminus: sed tunc verè sunt, quod appellantur, si manserint in eo, propter quod sic appellantur. Si autem perseverantiam non habent, id est, in eo, quod coeperunt esse, non manent, non verè appellantur, quod appellantur, & non sunt: apud eum enim hoc non sunt, cui notum est, quod futuri sunt, id est, ex bonis mali.

13.

Homines ergo presciti quamdiu verè credunt, & verè de peccatis penitent, & in charitate permanent, quorum ad illud tempus, & secundum præsentem iustitiam, sunt verè discipuli Iesu Christi, verè iusti, verè filij diligentes Deum, & adeo dilecti. Neque hoc negare intendit Augustinus, sed tantum docere, hæc omnia si comparatur ad durationis tempus & fructum hereditatis propriæ filiorum, secundum quid tantum convenire præcitis: simpliciter autem & absolute solis prædeterminatis, in æternum permanentis in sermone Christi in filiatione, & dilectione mutua, & percepturis hereditatem & regnum Patris: quæ mens colligitur ex toto illo cap. 9. de correptione & gratia.

SECTIO VII.

Prædeterminationis eiusdem alie multæ probationes attinguntur & remittuntur.

1. Ratio & modus eligendi.

Genes. 25. Malach. 1.

Prædeterminatio ante præuisa merita.

Decimum quartum probationis caput est modus & ratio eligendi Iacobum, Esau reprobato, Rom. 9. Sed & Rebecca ex uno concubitu habens, Isaac patris nostri. Cum enim nondum nati fuissent, aut aliquid boni egerent, aut mali (ut secundum electionem propositum Dei maneret) non ex operibus, sed ex vocante dictum est ei: Quia maior serviet minori, sicut scriptum est: Iacob dilexi, Esau autem odio habui. Quo tanquam illustrissimo & manifestissimo exemplo docet Apostolus omnium hominum prædeterminationem, & reprobationem factam esse ante præuisa opera, ut absolute futura non fuerit istius discriminis ratio, seu mortuum non fuerit præscientia meritorum. Hanc verè fuisse mentem Apostoli ex professo probat Aug. lib. 1. ad Simplician. q. 2. col. 6. & epist. 105. ad Sixtum col. 10. & epist. 106. ad Bonifac. col. 5. propius ad med. quam ad principium epistolæ, & de prædest. & grat. c. 7. Beda, & Anselmus ad Rom. 9. & D. Thomas Rom. 9. lect. 3. & 1. p. q. 23. art. 5.

2. Quamvis hæc expositio refertur à nonnullis authoribus, eorum tamen obiectionibus satisficit, & præsens expositio diffusè probabitur tom. seq.

3. Secundò præcedenti probationi consequens est, quod adiungit Apostolus. Moysi enim dicit: Miserebor, cui misereor; & misericordiam prestabo, cuius miserebor. Hebraismus significat liberam esse Dei voluntatem, ut vni homini misericordiam electionis & gratiæ præster potius, quam alteri, nulla ratione discriminis præsupposita ex parte utriusque hominis. Propterea vulgatus interpret Exod. 33. sensum magis, quam verba respiciens,

vertit: Miserebor cui voluero, & clementer ero, in quem mihi placuerit. Quem etiam intellectum exposuit Apostolus paulò inferius colligens: Ergo cuius vult miserebor, & quem vult indurat. Quod ad rem præsentem ponderat Augustinus in enchirid. ad Laurent. c. 98. & 99. de prædest. & grat. c. 4. & 6. & de verbis Apostoli sermon. 20. Prosper in id. Psal. 102. Qui coronat te in misericordia & miserationibus.

Tertiò confirmatur exemplò figuli, quod subiungit Apostolus, dicens: An non habet potestatem ibi, figulus lutu ex eadem massa facere aliud quidem vas in honorem, aliud verò in contumeliam? Vnde mero Dei beneplacito fieri delectum prædeterminatorum, rectè colligit Aug. de Præd. Sanct. c. 8. lib. de Præd. & grat. c. 16. lib. 1. ad Simplic. q. 2. col. 10. & ep. 105. ad Sixtum. Eandem expositionem pluribus Augustini locis concatenatis illustrat Beda in prædicta verba Rom. 9. cui concordat Anselmus, & D. Thomas ibidem. Vnde Petrus Diaconus de incarn. & grat. c. 7. ad fin. Alios, inquit, salvas præuitio dono, alios derelinquit iusto iudicio, qui potestatem habet ex eadem massa facere.

Hunc autem esse legitimum sensum illius loci, probabimus tomo seq. tractantes de causa prædeterminationis ante præuisa merita. Nunc solummodo restat ex tomo præced. disp. 42. 43. & 44. recollere vasa in contumeliam non proprie & per se à Deo fieri, sed permissivè solum; vasa verò in honorem Deus facit proprie, & per se: ut constat ex Trident. sess. 6. can. 6.

Confirmatur quartò, nam eadem analogia figuli & lutu, necnon similitudine dierum, Ecclesiasticus c. 33. ostendit, mero Dei beneplacito causari sanctitatem quibusdam in hominibus potius, quam in aliis: quemadmodum Deus mero beneplacito dicit quosdam sanctificat, & clariores alius reddit. Vnde meritò August. lib. 1. ad Simplician. q. 2. versus finem agnoscit eandem vim esse in sequentibus verbis Ecclesiasticis, quæ in superioribus verbis ad Rom. 9. quod fusiùs explicabimus loco nuper citato. Ait igitur Ecclesiasticus c. 33: Quare dies dicem superat, & iterum lux lucent, & annus annus a sole? A Domini scientia separati sunt, factio sole, & præceptum custodiende, & immutavit tempora, & dies festos ipsorum, & in illis dies festos celebraverunt ad horã. Ex ipsis exaltavit, & magnificavit Deus, & ex ipsis posuit numerum dierum. Et omnes homines de solo, & ex terra, vnde creatus est Adam. In multitudine disciplina Dominus superavit eos, & immutavit vias eorum. Ex ipsis benedixit, & exaltavit: & ex ipsis sanctificavit, & ad se applicavit: & ex ipsis maledixit, & humiliavit, & convertit illos à separatione ipsorum. Quasi lutu figuli in manu ipsius, plasmare illud, & disponere. Omnes: via eius secundum dispositionem eius: sic homo in manu illius, qui se fecit, & reddet illi secundum iudicium suum.

Decimum quintum caput complectitur omnia ferè testimonia Scripturæ sacræ & sanctorum Patrum declaranda in prædicta disputatione de causa prædeterminationis. Probant enim quam in præsentem tractamus prædeterminationem bonorum operum, illa verò velut ad indicem redigendo, sunt quæ sequuntur.

In primis, quæ ostendunt totum bonum essetribuendum Deo, ut auctori; & nihil esse tribuendum libero arbitrio, ac proinde nihil esse nostrum, sed totum Dei. Hoc enim ea præcipue ratione verificatur, quonia Deus per congruam, & opportunam gratiam, quibus hominibus vult, tribuit, ut bene operentur; aliis verò negat.

Secundò

Secundò quæcunque testimonia docent, ipsam actualiter cõcurrere per liberũ arbitrium, & actualiter velle, & operari quodlibet bonum, esse Dei gratiam, & effectum diuini auxiliij: hoc idem ea præferunt ratione verificat, quoniam Deus suo libero beneplacito, & prædefinitione infallibili tales effectus caulat.

9. Tertiò eadem est præcipua ratio, propter quam plenius, & perfectius impletur, quod per Ezechielem cap. 11. & 36. Deus promiserat, dare cor nouum, & facere, vt in præceptis eius ambulemus. Quamuis enim hoc & alia familia testimonia quantum ex parte Dei, & ex intentione Scripturæ sacræ, referantur ad omnes homines, maximè fideles, siue fuerint prædestinati, siue præciti. Nihilominus prædestinatus potius quam præcitus accommodatur à Patribus: quoniam illis excellentiori, & efficaciori modo Deus tribuit cor nouum, & facit vt efficaciter velint, & operentur; quatenus per æternam prædefinitionem bonorum operum illis accommodat opportunam uocationem. Hæc verba Ezechielis tractabimus tomo sequenti.

10. Quartò, idem proflus argumentum sumitur ex verbis ad Philipp. 2. *Deus est, qui operatur in vobis & velle & perficere.* quibus familia sunt Ephef. 1. *Operatur omnia secundum consilium voluntatis sue,* & Isaia 26. *Omnia opera nostra operatus es nobis.*

Quintò, celebre non minus, quàm validum argumentum sumitur etiam ex verbis Rom. 9. *Non volentis, neque currentis, sed miserentis est Dei,* alijq; Scripturæ testimonijs, quæ cursum, vias, & gressus nõ hominis, sed Dei solius esse tradiderunt. Hæc omnia ponderabimus loco nuper citato.

11. Sextò, Dei æterna prædefinitio est, quæ principaliter agit filios, qui spiritu Dei aguntur.

Septimò eximiam præcipuè celestis electionis efficaciam significauit Christus Dominus Ioan. 6. cum dixit: *Nemo potest venire ad me, nisi Pater, qui misit me, traxerit eum.* Vtiusque loci vires ad monendum & trahendum infallibiliter, non minus quàm suauiter ponderabimus tomo sequenti.

12. Octauò eadem infallibilitatem diuinæ prædefinitiois probat illud Ioan. 6. *Omne quod dat mihi Pater, ad me veniet, & infra: Nemo potest venire ad me, nisi fuerit ei datum à Patre meo.* Quæ verba ponderat Augustinus lib. 1. de prædestinat. Sanctior. cap. 7. sine. & cap. 8. & 9. & Prosper 1. de vocat. Gent. cap. 24. & epistola ad Ruffinum, & ad excerpta Genuef. respons. 8. & ad capi. ula Gallor. respons. 8. inter medium & finem. Quæ autem sit explicatio legitima eorum verborum, videbimus in eisdem disputationibus tomi sequentis. Clariùs autem indeclinabilem infallibilitatem diuinæ prædefinitiois dantis continent superiora verba Christi Domini in eodem cap. 6. Ioannis: *Hæc est autem voluntas eius, quæ misit me, Patri: vt omne quod dedit mihi, non perdam ex eo, sed resuscitem illud in nouissimo die.* Vnde rectè Augustinus de prædest. Sanct. c. 16. colligit neminem perire ex his qui dati sunt à Patre, & Prosper lib. 1. de vocat. gent. cap. 24. sine.

13. Idem confirmant alia plurima testimonia, quæ supernaturales operationes, afferunt, esse datas à Patre. Nam, vt rectè Augustinus lib. de bono perseuer. cap. 14. in medio, *Audium hæc, & faciunt, quibus datum est; non autem faciunt, siue audiant, siue non audiant, quibus non datum est, quia vobis, inquit, datum est nosse mysterium regni calorum, illis autem non est datum: quorum alterum ad misericordiam,*

alterum ad iudicium pertinet.

14. Nonò probatur ex eodem cap. Ioan. 6. *Omnia qui audiuit à Patre, & didicit, venit ad me. Quod ad probandam infallibilem efficaciam interioris doctrinæ procedentis à diuino proposito, sepe ponderat Augustinus, vt lib. de prædest. Sanctior. cap. 8. & 16. & libro de bono perseuerant. cap. 14. & lib. 1. de grat. Christi cap. 13. & 14. quorum verba referemus & explicabimus in eisdem disputationibus de causa prædefinitiois.*

Decima probatio, cum præcedentibus coherens consistit in eo, quòd Deus legem suam in electorum cordibus scribit, vt eam infallibiliter impleant, de qua Paulus ad Hebr. cap. 8. & 10. verbis Ieremiæ 31. *Dabo legem meam in visceribus eorum, & in corde eorum scribam eam; & ero eis in Deum, & ipsi erunt mihi in populum, & non docebit ultra vir proximum suum, & vir fratrem suum, dicens: Cognosce Dominum. Omnes enim cognoscent me à minimo vsque ad maximum, ait Dominus: quia propitiabor iniquitati eorum, & peccati eorum non memorabor amplius.* Vides igitur

Primò infallibilem certitudinem practicæ cognitionis, hoc est, fidei operantis per charitatem scriptam in cordibus fidelium.

Secundò huius causam esse, quia Deus propitiatur iniquitatibus nostris.

Tertiò, quàm firma & indefectibilis sit infallibilitas prædicta, continuò Propheta declarat exemplis: *Hæc dicit Dominus: Qui dat solem in lumine diei, & ordinem Luna, & stellarum in lumine noctis: qui turbat mare, & sonant fluctus eius. Dominus exercituum nomen illi. Si defecerint ista leges coram me, dicit Dominus: tunc & semen Israël deficiet, vt non sit gens coram me cunctis diebus. Hæc dicit Dominus: Si mensurarum posuerint cali sursum, & inuestigari fundamenta terra deorsum: & ego abiciam vniuersum semen Israël propter omnia, quæ fecerunt, dicit Dominus. Hæc autem ed diriguntur, vt ostendant decretum aded statutum de perpetua successione fidelium, qui Euangelio credunt, esse ratum & inuiolabile non minus, quàm leges cælorum, & elementorum: vt eleganter exponit Hieronymus ibi, & ponderat etiam August. de spiritu & lit. cap. 20. & 21. & Fulgent. de incarn. & grat. Iesu Christi, cap. 27. à med.*

17. Vndecimò idem probant omnia Scripturæ testimonia, quæ in eisdem disputationibus tomi sequentis per multiples translationes Deo adscribunt causalitatem nostræ salutis. Quales sunt, cor in manu sua habere, vt quocunque voluerit vertat, inclinet, immutet, regat, circũcidat, aperiat, conuertat, præparet, & creet. Deinde sunt eiusmodi, quòd Deus redimit, vincula dirumpit, & soluit animas à morte, & à peccato liberat, deponit, & proicit nostra peccata, lauat, & mundat, viuificat, resuscitat, seruat, conseruat, custodit, ædificat & saluum facit.

18. Præterea idem probant omnia, quæ testantur, quòd Deus illuminat, & facit oculum videntem, intellectum dat, docet, sapientiam donat, imò & cogitationem, gressus, & vias dirigit, appropinquat hominibus, quærit, & inuenit. Denique colligitur idem ex omnibus, quæ testantur robur, fortitudinem, atque victoriam esse Dei donum; Deum esse, qui confortat, corroborat, hominem statuit, ne cadat, protegit vt refugium; scutum, & arma induit vestimentis salutis, tribuit incrementum, & alia eiusmodi præstat, quæ referemus in eisdem disput. tomi sequentis.

Duodecimò

14.

15.

Deus legem suam in electorum cordibus scribit.

16.

17.

18.

Deus illuminat, intelletum dat, docet sapientiam.

19.

Duodecimò ad verificandas causales propositiones, significantes, ideo liberum arbitrium bene operari, quoniam Deus vult, & facit, & c. præcipua ratio sumitur ex prædefinitione bonorum operum, & consequenter illam confirmat. Tractabuntur autem istæ propositiones inter eandem disput. tomi sequentis.

Decimoterziò validum, & frequenter ab August. ponderatum ad probandam prædefinitioem, seu prædefinationem est illud 1. Cor. 4. *Quid habes, quod non accepisti? si autem accepisti, quid gloriaris quasi non acceperis.* Præcipua quippe ratio, propter quam omnia bona Deo referuntur accepta, nihilque nobis relinquitur, vnde gloriemur, nisi in Deo, prædefinitiois virtus est atque potentia, vt ostendemus in eisdem disputationibus.

20.

Decimoquartò necessitas orandi, & postulandi à Deo, vt nobis tribuat velle, & operari; necnon obligatio gratias agendi, & nostram spem non in viribus nostris, sed in solo Deo, & eius beneplacito collocandi, confirmat, Dei prædefinitioem, & libera voluntate fieri vt homines exerceant quantumque virtutum opera. Hoc argumentum frequenter vrgent Augustinus & alij Patres in locis, quæ referemus inter disp. de causa prædest.

SECTIO VIII.

Impiorum etiam & reproborum voluntates Dei prædefinitio sedit, vt velint sanere prædestinatis.

1.

Dictum est huc vsque de prædestinatis, siue simpliciter ad perseuerantiam & gloriam, siue secundum quid ad temporalem iustificationem, vel saltem ad fidem, aut aliquã aliam supernaturalem actionem, prout ad ipsorum vtilitatem dirigitur. Nunc dicendum est præcipuè de præcitis, & impijs, & eorũ actionibus moraliter bonis, & nonnunquam etiam supernaturalibus, in quantum Deus eas prædefinit, caulat, & ordinat in vtilitatem prædefinitorum.

Impiorum actiones in vtilitate prædefinitorum ordinat Deus.

2.

Non itaque differimus in præsentia de prauis volitionibus, quibus nocere intendunt, quantum ex se est, quarum euentum contra earum intentionem Deus conuertit ad vtilitatem electorum (de hoc enim proprio in loco differuimus tomo præcedenti de volunt. Dei disp. 18. sect. 2. & 3. & disp. 44. sect. 2. & sequentibus.) Sed de volitionibus honestis, quas Deus inspirat, vt illi, qui priùs oderat, & nocere pertinaciter intendebant, postea diligant ardentem, & prodesse cupiant. Hoc autem præcipuè probandum erit exemplis Scripturæ sacræ.

3.

Primum Gen. 39. ad finem. *Fuit, inquit, Dominus cum Ioseph, & miserus illius dedit ei gratiam in conspectu Principis carceris, qui tradidit in manu illius vniuersos vinilos, & c. Quod ponderans Hieronymus Dialogo 3. aduersus Pelagianos col. 7. subiungit, quod in eadem historia sequitur: Vnde & cunuchis somnia suggeruntur, & Pharaõ videt somnia inextricabile: vt per hanc occasionem liberaretur Ioseph, pater pasceretur, & fratres, Ægyptus tempore famis saluaretur. Rursus Genes. 43. ad filios in Ægyptum redeuntis Iacob ait: Deus autem meus omnipotens faciat vobis enim placabilem, & remittat vobiscum fratrem vestrum, & c.*

Gen. 40. & 41.

4.

Insuper ex cap. 46. Hieronymus nuper citatus, ita ratiocinatur: *Dixit autem Deus ad Israël in visione noctis: Ego sum Deus patrum tuorum, noli timere descendere in Ægyptum, in gentem enim magnam Ruiz de Providentia Dei.*

faciam te ibi: & ego descendam tecum in Ægyptum, & educam te inde: & ponet Ioseph manus suas super oculos tuos. Vbi hic est liberi arbitrij potestas? An non totum quod ire audeat ad filium, & genti se committere Dominum nescienti, Dei patrum eius auxilium est? Videlicet, quoniam solus Deus poterat Pharaonis, & aliorum infidelium voluntates conuertere, vt Israëlitis fauerent, quandiu illorum fauor expediebat ad fines, Dei prædefinitioem præscriptos.

Ad hæc Exodi 11. initio: *Adhuc, inquit, vna plaga tangam Pharaonem, & Ægyptum: & post hæc dimittet vos, & exire compellet. Dices ergo omni plebi, vt postulet vir ab amico suo, & mulier a vicina sua vasa argentea, & aurea. Dabit autem Dominus gratiam populo suo coram Ægyptijs. Et sequenti cap. 12. n. 35. *Feceruntque filij Israël, sicut præceperat Moyses: & petierunt ab Ægyptijs vasa argentea & aurea, vestemque plurimam. Dominus autem dedit gratiam populo coram Ægyptijs, vt commodarent eis: & spoliauerunt Ægyptios.**

Iosue cap. 2. Deus implet, quod promiserat, immittendo pauorem in corda Palæsthorum ad vtilitatem Israëlitarum, quibus è contrario prædixit Deus Leuitici 16. & Deuteron. 28. in peccnam futurorum criminum, *Dabo vobis cor pauidum, & oculos deficientes.*

1. Regum 10. *Cum auertisset (Saul) humerum suũ vt abiret à Samuele, immutauit ei Deus cor aliud. Quod egregiè ponderat Gregorius in primum Regum suo lib. 4. versus finem, vt ostendat Reges & prædicatores pro Dei beneplacito in bonum commutari. Rursus ad finem eiusdem capitis 10. *Abijt cum Saule pars exercitus, quorum tetigerat Deus corda; filij verò Belial dixerunt: Num saluare nos poterit iste? & despererunt eum. Vnde Augustinus libro de corp. & grat. cap. 14. post med. diuinæ prædefinitiois infallibilitatem ita colligit. Nunquid aliquis dicturus est, non iterum fuisse cum Saul quemquam eorum, quorum tetigit corda Deus, vt irent cum illo, aut isse aliquem pestilentium, quorum, vt hoc facerent, corda non tetigit? Idem colligitur ex 1. Reg. 11. quando irruit super eum spiritus Domini, videlicet, vt absque dubitatione & formidine Saul præliaretur aduersus Ammonitas.**

8. Ex libris autem Paralipomenon Augustinus nuper citatus adducit illud: *Et ambulabat Dauid proficiens, & magnificabatur, & Dominus erat cum illo. Hoc cum præmissum fuisset, paulo post dictum est: & spiritus Domini induit Absai principem inter triginta, & dixit: Tui sumus Dauid, & tecum futuri filij Iesse. Pax tibi, & pax adiutoribus tuis, quia auxiliatus est tibi Deus. Nunquid ille posset aduersari voluntati Dei, & non potius eius facere voluntatem, qui in eius corde operatus est per spiritum suum, quo indurus est, vt hoc veller, diceret, & faceret? Hæc Augustinus, idè postea confirmans factos bellatorum, qui sua sponte Dauidem constituerunt Regem in Hebron. Idem colligitur ex 1. Paralip. 22. *Filius qui nascetur tibi, erit vir quietissimus: faciam enim eum requiescere ab omnibus inimicis suis per circuitum; & ob hanc causam pacificus vocabitur; & pacem & otium dabo in Israël cunctis diebus eius. Ipse ædificabit domum nomini meo.**

9. Esdra lib. 1. cap. 5. sub initium: *Oculos autem Dei eorum factus est super senes Indæorum, & non poterunt inhibere eos. Videlicet duces Samaritæ non poterunt impedire instauratione tēpli, quod nomine Babylonis Regis tentauerant. & c. 6. fine: *Letificauerat eos Dominus, & conuertit cor Regis Assur ad eos, vt manus eorum adiunaret in opere domus Domini**

5.

6.

7.

8.

1. Paralip. 11. & 12.

9.

Dei Israël. necnon sequenti cap. 7. Dedit ei rex secundam manum Domini Dei eius super eum, omnem petitionem eius. & in fine capituli: Benedictus Dominus Deus Parrum nostrorum, qui dedit hoc in corde Regis, ut glorificaret domum Domini, quæ est in Ierusalem, & in me inclinavit misericordiam suam coram Rege, & universis principibus.

10. Tobia 1. Dedit ei Deus gratiam in conspectu Salmanazar Regis, & dedit illi potestatem, quocunque vellet ire. In quo & aliis similibus Deus concessit quod Salomon 3. Reg. 8. precatus erat: Dabis misericordiam coram eis, qui eos captivos habuerunt, ut miserantur eis. Quod Iudith cap. 9. postulauerat à Deo, ut Holofernes caperetur laqueo oculotum suorum in ea, ut ei benevolentiam & fauorem exhiberet. hoc Deus opere compleuit abundè toto cap. 10. & 11.

11. Sic etiam Esther cap. 14. orauit: Tribue sermonem compositum in ore meo in conspectu leonis, & transfer cor illius in odium hostis nostri, ut & ipse pereat, & ceteri, qui ei consentiunt. Nos autem libera manu tua, & adiuua me, nullum aliud auxilium habentem nisi te Domine. Denique Danielis 1. Dedit Deus Danieli gratiam, & misericordiam in conspectu Principis Eunuchorum; nimirum vt timore deposito, tentaret abstinentiam permittere quam deprecabatur. Vbi Hieronymus; Ex quo intelligimus, inquit, pro necessitate rerum si quando diliguntur sancti ab infidelibus, Dei esse misericordiam, non bonitatis hominis peruersorum.

12. Insigniora cæteris omnibus exempla sunt odia Saulis aduersus Dauid, toties in benevolentiam subito commutata, vt videre est lib. 1. Reg. c. 19. vsque ad 26. præsertim vt capite 19. lictores & nunciij per tres vices à Saule missi, vt Dauid rapeant, & Saul postremò veniens, iras in Dei laudes & prophetiam commutarunt, factò super eos spiritu Domini: vt factò prædicaret, quod Ioanis 7. legitur. Nam miserant Principes, & Pharisei ministros, vt apprehenderent Iesum. Cuius concione lictores, & persecutores conuersi sunt in fortissimos & intrepidos præcones laudum Iesu Christi, siquidem interrogantibus Principibus. Quare non adduxisti illum, non excusauerunt impossibilitatem, sed laudauerunt doctrinam, dicentes. Nunquam sic locutus est homo.

SECTIO IX.

Rationibus probatur prædefinitio bonarum operationum.

1. SEquentium rationum robur & firmitas nititur illi fundamento, quod tanquam exploratum traditur communiter à Philosophis & Theologis, videlicet Deum facere semper id quod optimum, & quod perfectissimè prouidentia, atque rationi maximè cõsistentem est, vt melius aliud nec fieri possit, nec excogitari. Hoc ex professo probatum fuit tomo præcedenti de volunt. Dei disp. 9. & 10. Ex quo fundamento sequitur, si probatù fuerit prædefinitio bonarum operationum esse prouidentia modù meliorem, magisque consentaneum rationi sapientia, bonitati & omnipotentia Dei; ipso probatum manere, Deum de facto prædefiniuisse bonas operationes; licet potuerit eas non prædefinire. Quia licet potuerit non eligere modum prouidendi meliorem; de facto tamen semper elegit meliorem; vt ex fundamento constat.

Bonarum operationum prædefinitio melior prouidentia modus.

Ad hoc igitur probandum sit ratio prima, qua-

niam erit melior prouidentia ratio: si prima causa, mouens ad quodcumque bonum & finem particularem, pro sua libertate decernat etiam & præconstituat media omnia, per se ordinata ad illum finem, in persona, in qua voluerit, quando, & ubi voluerit, & quo gradu & modo voluerit, iudicans expedire. Contra verò fuerit minus perfecta prouidentia ratio; si Deus finem, à se constitutum, non obtineat per talia media determinata, & per tales actus humanos; nisi expectandum præuisionem eorumdem actuum bonorum, quasi absolute futurorum. Hoc enim esset aliquid remittens de supremo & absoluto dominio, quod posset exerceri salua libertate, & seruitutis rerum naturis.

Secunda ratio, quoniam magis commendatur diuina misericordia & liberalitas erga quoslibet homines fideles, aut iustos; si nullius operis vt absolute futuri præuisionem expectans, decreuerit efficaciter & infallibiliter præbere huic homini potius, quàm alteri, tales actus fidei, spei, charitatis, aut aliarum virtutum. Nam de quibuslibet alijs virtutibus, & earum actibus dicere potuit, quod de fide dixit Aug. de prædestinat. Sanctorum c. 17. Intelligamus ergo uocationem, qua sunt electi, non qui eliguntur, quia crediderunt; sed qui eliguntur, vt credat. Contra verò reprobis, quoniam non erant prædestinati ad credendum, non est illis datum adiutorium illud, quod præciebat Deus fore, vt fidem obtinerent, si daretur. sic de bono persequ. cap. 17. Quoniam vt crederent, non erat eis datum, etiam unde crederent est negatum.

3. Diuina misericordia commendatio maior.

Confirmatur primò, quoniam misericordia & liberalitas specialissima est quibusdam hominibus potius, quàm alijs, præbere talia auxilia, in talibus circumstantiis, ex efficaci intentione, vt bene operentur. Hæc autem misericordia & liberalitas cessaret; si Deus non prædefinit bonas operationes.

Intensio efficacior vniuersi alio.

Confirmatur secundò, nã inde sequeretur etiam, quòd præscindendo ab actuali cooperatione Dei & hominis ad actum, & considerando solùmmodo gratiam & liberalitatem in actu primo, non esset maior gratia & liberalitas Dei erga quosdam homines efficaciter cooperaturos, quàm erga alios homines non cooperaturos, qui Dei fauoribus, & donis abundantioribus resistunt, vt olim obtinanti Iudæi resistebant Christi D. prædicationi, miraculis & exemplis, cum Niniuitæ credidissent, & penitentiam egissent Iona prædicante.

4.

Inde nascitur ratio tertia, quoniam maiorem laudem auxiliatrici gratia, subindè que maiorem gloriam Deo conciliat prædefinitio bonarum operum. Nam sine prædefinitio non est illa prædestinatio, de qua Ephes. 1. Qui prædestinavit nos, inquit, in adoptionem filiorum per Iesum Christum secundum propostum voluntatis sue in laudem gloria gratia sue.

5.

Confirmatur primò, sic enim Deus ostendit diuinitas gratia sua in vasa misericordia, Rom. 9.

Confirmatur secundò, nam gratia tantum minueretur, quantum Deus euentui, & cooperationi liberæ committeret, non intendens efficaciter bonam arbitrij cooperationem obtinere.

6.

Quarta ratio, quoniam secundùm se considerata, opus infinita sapientia & omnipotentia magis dignum, & magis ostensiuum illius est, homines efficaciter & infallibiliter mouere, vt eliciant liberè pietatis opera. Hoc est enim à fine vsque ad finem fortiter attingere, & suauiter omnia disponere, etiam actus liberòs, vt manente libertate nihilominus à Deo prædefiniantur, & statuatur certò & infallibiliter.

Quinta

7.

Quinta ratio, quia Deus est, qui præbet omnia motiua, cunctasque circumstantias, quibus volutatis incitatur ad bonum: & per cõditionalem scientiam præcicit quid hic homo sub talibus motiuis & circumstantiis foret operaturus. Quo supposito nulla ratio melioris prouidentia potuit cohibere voluntatem Dei, ne per exhibitionem talium motiuorum & circumstantiarum, plena & absoluta volitione intenderet honestam operationem istius hominis, quam conditionaliter præcicit eliciendum fuisse sub his motiuis, & circumstantiis. Hæc autem absoluta volitio & imperium, quod ex ea necessariò sequitur, est prædefinitio.

Plena, & absoluta volitio operationum liberarum.

8.

Confirmatur primò, quia cum Deus sit natiuo ingenio propensissimus ad amorem talium bonorum; feretur ad illorum amorem efficacem, quando per illum nihil prorsus impediuntur alia maiora bona. Constat autem ex eo quòd talis amor efficacis Dei antecedit opera bona, quæ de facto fiunt, nihil impeditur, nisi quod impeditur, etiam si talis amor non præcederet.

Efficax Dei amor antecedit opera bona.

Confirmatur secundò, nam & homines, Dei charitate & sapietia pleni, vellent efficaciter consequi quæcumque bonum actum proximorum, quem scirent infallibiliter eliciendum propter media per ipsos adhibenda; nullaque ratio maioris charitatis posset eos auocare, ne talem volitionem efficacem conciperent.

9.

Sexta ratio est, quoniam sapientissimo artifice dignus est, præordinare atque constituere apud se omnia, quæ secundùm suæ artis directionem est facturus prius quàm ea deducat in opus, & ea ratione certò præcicit quid facturus sit, & quid non facturus: at verò Deus facturus est in hominibus & cum illis quælibet opera bona, quæ fiunt ab ipsis. Ergo prius quàm Deus videat, se cooperaturum esse cum hominibus, præconstituit, ac prædefiniuit, quæ opera debeant esse illa. Confirmatur, nam in hoc principio fundatur illud axioma: Prædestinatione sua Deus sciuit ea, quæ ipse facturus est, quod tradit August. lib. 1. de prædest. Sanct. c. 10. 17. & 19. lib. de bono persequ. c. 18. fine, & alij Patres, quos retulimus supra disp. 3. sect. 3. probat. 5. & sect. 9. vbi etiam ponderata sunt Scripturæ loca, vnde prædictum axioma desumitur.

10. Deo gratias agendi obligatio maior.

Septima ratio sit, quoniam hæc prædefinitio bene operantibus imponit maiorem obligationem agendi gratias, & referendi per dilectionem, & magis se ipsos despiciendi, & humiliandi. Quoniam si Deus illis prædefinitio gratiam negaret; nihilo meliores cæteris peccatoribus euasissent.

DISPUTATIO VII.

Eorum qui compelluntur intrare Luca 14. quibus medijs, illasa libertate, prædefinitur conuersio.

SECTIO I.

Scopus disputationis, & vniuersalior concordia compulsionis cum indifferentia libertatis.

1.

ICET non inuenerim ab hæreticis contra libertatem opponi, nec aduersus dissentientiè possibilitatè in sensu composito, ab authoribus physica prædeterminationis adduci: Ruz de Prouidentia Dei.

præmittere non debui, quod accurate tractatur ab antiquis & recentioribus Theologis, quando differunt de fortissima, & infallibili motione diuina prouidentia concilianda cum libertatis indifferentia, videlicet, quòd Patrifamilias dixit seruo, Exi in vias & sepes, & compelle intrare, vt impleatur domus mea.

Lucæ 14.

Sex autem sunt præcipuæ propositiones, ad quas corroborandas dirigitur istius compulsionis declaratio.

2.

Prima est, Deum de facto prædefinire bona opera: quamuis hoc iam satis in præcedenti disp. fuerit probatum.

Compulsio efficacis comparatione quorum.

Secunda, compulsionem hanc non esse infallibilis efficacis comparatione singulorum hominum in particulari; sed comparatione plurimorum hominum vagè, & aliquorum determinatè.

Prædefinitio inuincibilis potentia.

Tertia est, prædefinitio inuincibilem potentiam non consistere solùm atque præcisè in physica causalitate concursus effectiui, sed cum illa simul requirere plurima motiua & circumstantias, non solùm interiores, sed etiam exteriores, sine quibus non consequeretur infallibiliter effectum ille concursus physicus, quem Deus offert huic homini sub tali temperamento & limitatione.

Libertas physica, & moralis necessitas.

Quarta est, libertatem simpliciter, quæ dicitur libertas physica, manere multoties integram, & solutam: licet moralis indifferentia, seu libertas sublata sit per morale necessitatem, id est, efficacitatem motiuorum, infallibiliter inducentium ad consensum.

5. Infallibilium scientia facta ad prædefinitio per infallibilia motiua.

Quinta sequitur ex tribus præcedentibus, videlicet in eiusmodi compulsionem non interuenire physicam prædeterminationem. Hæc enim foret infallibilis efficacis non circa homines vagè, sed circa singulos determinatè: præterea ex vi solius efficientia physica fortiretur infallibilem efficaciam: ac denique physicam libertatem absolute ligaret antecedenti necessitate, vt probatum est tomo de scientia Dei disp. 3. 8. vsque ad disp. 59.

6. Infallibilium scientia facta ad prædefinitio per infallibilia motiua.

Sexta est ad prædefinitio per motiua infallibilia satis esse scientiam conditionaliu infallibiliu, vt certa sit, & omnino tuta, ne frustretur. Hæc tamen scientia non sufficit ad prædefiniendos alios actus, non solùm physicè, sed etiam moraliter liberòs, sed requireretur scientia media; de qua re dicemus disp. 10.

7. Compulsio non semper moraliter infallibilis.

Dico igitur primò, siue coactio non semper in sacris litteris assertit infallibilitatem moralem, quin potius aliquando compulsionem respondit actualis disensus illi contrarius (tantum abest vt physicam, & antecedentem necessitatem afferat;) ideòque tunc compulso tantum significat vehementiam motiuorum.

Probatur primò, nam 2. Reg. 12. Venerunt seniores domus, & coegerunt Dauid, vt surgeret de terra. Qui noluit, nec comedit cum eis cibum. Itaque coactio ibi significat instantiam & importunitatem precum, additis rationibus & persuasionibus vehementibus. Quod etiam constat sequenti cap. 13. Cum rogauerit Absalon, & nolisset venire (Dauid ad conuiuium), coegit, inquit, Absalon eum, &c.

8.

Probatur secundò, quia 2. Machab. 6. in medio Eleazarus aperto ore hians compellebatur, carnem porcinam manducare. qui tamen constantissimè recusauit. Sicut & sequenti cap. 7. in princ. restiterunt septem fratres vna cum matre sua, de quibus dicitur, compelli à Rege edere contra fas carnes porcinas, flagris, & tauris cruciatis.

I 2

Tertio

Tertiò ad idem probandum valent Angeli verba Iudic. 13. Si me cogis, non comedam panem.

6. Dico secundò, compulsio, siue coactio in facris literis significat aliquando morale infallibilitatem consentiendi, non quidem singulis hominibus imposita determinatè & in particulari; sed vagè, ita vt ex vi motuorum impellentium sit infallibile plures homines liberè confensuros. Sic 2. Machab. 6. initio. Misit rex senem quendam Antiochenum, qui compelleret Iudeos, vt se transferrent à patrijs & Dei legibus. & paulo inferiùs: Cogebantur hedera coronati Libero circuire, quibus coactionibus licet plurimi consentirent, alij resiste-

7. Præterea qui prædicabant, circumcisionem esse ad salutem necessariam, dicuntur à Paulo coëgisse Gentiles, vt circunciderentur, quemadmodum Galat. 6. Hi cogunt vos circuncidi. Imò & Galatas 2. quoniam Petrus dissimulabat, Paulus ait: Cogis gentes iudaizare, vt sapienter exponunt Augustinus lib. contra mend. cap. 1. 2. ad med. & S. Thom. Galat. 2. lect. 3. col. 2. & tamen huic coactioni non omnes Gentiles, ad Christum venientes parebant, repugnante Paulo, vt constat de Tito Galat. 2. sub initium.

8. Ex his colligo, & dico tertiò, compulsio illa, quam Paterfamilias præcipit adhiberi, non affert infallibilitatem intrandi quibuslibet hominibus, quibus adhibetur; sed multis illorum vagè & indeterminatè.

Ad efficaciã compulsiois sufficit vaga infallibilitas.

9. Probatur primò, quoniam vaga infallibilitas sufficit ad verificandam efficaciam compulsiois, iuxta receptam Scripturæ phrasim, vt constat ex superioribus assertionibus. Probatur secundò, quoniam illa compulsio refertur ad vehementissimas vires euangelicæ prædicationis, propter euidentissimas rationes, quibus contrarios errores reuincit, propter miracula, exempla, & vocationis vehementiam, ad conuertendos præcipuè Gentiles destinata; vt multi Patres exponunt, citandi sectionibus sequen. & tamen plurimi Gentiles determinatè, & in particulari audientes, atque videntes prædicta motiua non crediderunt, sed quoniam alij plurimi credituri erant, conuicti prædicationis virtute; ideo comparatione plurimorum vagè, & indeterminatè vim habebat compulsiois infallibilis.

10. Confirmatur, nam plerique de facto resistunt vehementibus inspirationibus internis, quæ etiam intelliguntur hoc loco nomine compulsiois, vt videbimus sect. 2. & 3.

11. Tertiò probatur à simili, nam vbi Pater trahit homines ad filium, Ioannis 6. tractio significat compulsioem: & tamen multi trahuntur, quantum est ex parte Dei, qui tamen ex parte sua resistunt trahenti, vt probabimus sequenti tomo inter disputationes de causa prædestinationis. Vnde Bernardus tract. de gratia & libero arbitrio, longè post med. ait: Quamofcunque compellere, vel trahere videatur ad salutem benignus pater, qui omnes vult saluos fieri: nullum tamen indicat salute dignum, quem ante non probauerit voluntarium. Supponit ergo plures compelli, qui de facto non saluantur, quia noluit.

12. Colligo præterea, & dico quartò, compulsio, siue coactio tam Lucæ 14. citato, quam in alijs locis ferè omnibus, non est coactio simpliciter, sed tantum secundum quid; absolute autem relinquit expeditam indifferentiam libertatis.

Probatur primò, quia compulsio, cui de facto

dissentire contigit, non est absolute compulsio: at verò compulsioibus, de quibus Scriptura loquitur, nonnunquam dissentire contigit: vt probatum est in præcedentibus assertionibus.

13. Probatur secundò VValdenfis lib. 1. doctrinalis cap. 23. ad finem; quoniam in facris literis nonnunquam homines dicuntur compelli, aut cogi ad committenda peccata; quæ tamen illis imputantur ad culpam; ac proinde vitari potuerunt, resistendo compulsioni; hæc enim possibilitas cuitandi requiritur ad peccatum, vt vidimus tomo præcedenti disp. 27. & sequentibus, præcipuè disp. 28. Antecedens autè constat in illa compulsione 2. Machab. 6. quam retulimus in assert. 2. & Prouerb. 30. Aut egestate compulsus fuer, & periuuem nomen Dei mei. Danielis 14. Vidit Rex quòd irruerunt in eum vehementer, & necessitate compulsus tradidit eis Danielelem. 4. Reg. 5. dixit Naaman: Melius est vt accipias duo talenta, & coëgit enim, scilicet Giezi; & Paulus Actorum 26. Per omnes, inquit, synagogas frequenter puniens eos cõpellebã blasphemare.

Idem argumentum fusiùs expendit Bernardus tract. de gratia & libero arbitrio, propius ad medium, quàm ad finem, ostendens, Petrum & cæteros Christianos, qui metu vel tormentis compulsi sunt Christum Dominum negare, fuisse nihilominus absolute liberos, & potuisse cõfiteri Christum Dominum, quoniam non peccarent negando, si non possent non negare.

14. Probatur tertiò, quia metus gravis, cadens & inconstantem virum, vel vrgens necessitas dicuntur compellere, & tamen multi contractus per talem coactionem initi, non redduntur irriti, sed valent: igitur eiusmodi coactio, siue compulsio libertatem non ligat, sine qua nemo potest validos inire cõtractus. Minor probatur Leuitici 25. Si paupertate compulsus vendiderit se tibi frater tuus, & Genesis 47. cunctos Ægyptiorum laicos fame fuisse compulsos vendere possessiones suas, supponitur, quando dicitur, sacerdotes non fuisse compulsos vendere possessiones suas. Porro venditionis contractus sicut & cæteri, sine libera potestate non contrahendi, non erit validus. Sicut nec illa promissio valeret eligendi Iephte Principem populi, si vicisset, quoniam ad illum venerunt necessitate compulsi, Iudicum 11.

15. Confirmatur, nam & appellatio, sicut & cæteri iudiciales actus, libertatem requirunt, & tamen Paulus Actuum 28. Coactus sum, inquit, appellare Casarem.

16. Probatur quartò, quia præceptum Dei, comparatione filiorum obedientium, quando eos cohibet ab aliqua propensione, quod ex se est, bona & laudabili, compellere dicitur. Ideoque Mat. 14. compulsi sunt discipulos ascendere in nauiculam, qui nimirum amore præceptoris ne ad punctum quidem ab eo separari vellent, vt notat ibi Hieronymus, & Marci 6. Chrysof. apud S. Thom. in catena, vel potiùs Theophyl. ad illa verba, coëgit discipulos suos ascendere nauim. Attamen in ea re discipulorum obedientiam fuisse imputabilem ad meritum, ac subinde liberam, dubitabit nemo; vt bene ad rem præsentem obseruauit VVald. lib. 1. doctrinalis c. 23. fin.

17. Quintò vniuersaliùs & à priori probatur verbis Augustini lib. de spiritu & littera cap. 31. sub initium: Etiam quod quisque facere cogitur, si facit, voluntate facit: sed quia malit aliud, ideo iniustus, hoc est, nolens facere dicitur. Nam si tanta voluntas sit, vt malit hoc non facere, quàm illud non pati, cogenti proculdubio

proculdubio resistit, nec facit. Et post pauca. Hinc est, quòd etiam illi, qui cogunt, vel qui suadent, solent dicere: Quòd habes in potestate quare non facis, vt hoc malo minus boni careas? Quapropter in iis hominibus, qui dicuntur compelli, consistit in eo libertatis indifferentia, quòd si velint, absolute possunt eligere minus bonum, & immunitatem à minori malo, tolerando maius malum, & carentiam maioris boni. Cæterum possunt etiam recta ratione duci ad electionem, & tunc eo ipso coguntur eligere maiùs bonum & immunitatem à maiori malo.

18. Ideo Bernardus tract. de gratia & libero arbitrio propius ad medium, quàm ad finem, ea ratione coactionem, de qua loquimur, cum libertate conciliat, quia voluntas cogi ab alio non potuit, quàm à se ipsa: quòd si se ipsa coëgit, compulsio, & compellens, vbi amittere, vbi recipere visa est libertatem. Vtm quippe, quam ipsa sibi traxit, à se perulit. Porro quòd à se voluntas perulit, ex voluntate fuit. Quòd ex voluntate fuit, iam non est necessitate, sed liberum.

19. Confirmatur primò, nam compulsio hæc provenit ex suppositione libera, quemadmodum qui vult efficaciter aliquem finem obtinere, compellitur eligere medium vnicum; & tamen liberè eligit, quia potest non velle efficaciter illum finem, vt vidimus tomo de scientia Dei disp. 34. sect. 6.

20. Confirmatur secundò, quia necessitas vaga, seu disiunctiua nihil obstat libertati determinandi vnum ex illis, ad quæ vagatur necessitas; vt magis constabit disp. 8. sect. 5. & sequentibus; sed compulsio, de qua tractamus, est necessitas vaga, seu disiunctiua ad eligendum vnum è duobus, aut ex pluribus sub eam necessitatem comprehensis. Hac ratione Ansel. in dialogo de libero arbitrio cap. 5. illum hominem, cui metus mortis incutitur ad extorquendum mendacium, adhuc mangere liberum, ne mentiantur, defendit his verbis. Quamuis necesse sit illum aut occidi, aut mentiri: non tamen necesse est illum occidi, quia potest non occidi, si mentitur: neque necesse est illum mentiri, quia potest non mentiri, si occiditur: neurum enim est determinatè in necessitate, quia vtrumlibet est in voluntate, vel potestate. idem postea in c. 9. repetit, & in libro de concordia præficientiæ & prædestinationis cum libertate cap. 1. inter medium & finem, ait; licet enim necesse sit aut vitam, aut rectitudinem relinquere; nulla tamen necessitas determinat quam seruet, aut deserat. Et remittit se ad ea, quæ dixerat in dialogo nuper citato. Semper igitur necessitatem excludit Anselmus ab vno extremo determinatè sumpto, vt in eo relinquat libertatem; supponens tamen, non esse libertatem, sed necessitatem circa vtrumque extremum indeterminatè & disiunctiue sumptum.

21. Mediorum electio libera.

22. Vaga necessitas libertati non obstat.

12.

13.

14.

15.

16.

17.

dicentibus hominibus à Deo, & ab eius ministris oberuditur opportunè & importunè prædicatio verbi, obsecratio, increpatio, suasio, exempla, miracula, flagella, beneficia, occasiones salutis, imò etiam interiores illustrationes, vehementes impulsus, & suauitates, quibus peccator infallibiliter conuertatur: vt in simili de vi, & proprietate trahendi ad Christum videbimus tomo sequenti, tractantes causam prædestinationis.

2. Ad hunc sensum Bernardus, tract. de gratia & libero arbitrio inter med. & fin. distinguit duplicem compulsioem, aliam merè passiuam, quæ fit in nobis sine nobis, hoc est, sine nostro consensu libero; aliam verò compulsioem actiuam, quæ non fit sine nostro consensu. Quam eadem distinctionem antiquiores Scholastici declarabant nomine compulsiois sufficientis, & inducentis. Compulsio merè passiuæ & sufficientis, est compulsio simpliciter & absolute; sed actiuæ, & inducens non nisi quodammodo est compulsio, quas distinctiones plenius, quàm cæteri tractauit Alexander 2. p. q. 4. memb. 7. corp. & 3. p. q. 70. memb. 4. corp.

3. Dico secundò, non proprie, neque simpliciter, sed quodammodo contingit compulsio, quantum ad causandum liberum voluntatis consensum, & conuersionem. Imò nulla necessitas antecedens imponitur inuitatis, & compulsis, vt intrent ad cœnam magnam; sed potiùs in sensu composito cum tota vocatione tam externa, quàm interna, & cum omnibus motiuis & impulsibus, in actu primo consideratis, adhuc quicumque intrat ad cœnam, potuit non intrare, si veller.

4. Ad huius explicationem dico tertiò, eiusmodi vocationem ideo significatã fuisse nomine compulsiois, vt notaretur illius vehementior actiuitas, quæ auersos, & reluctantes multorum animos infallibiliter conuertat, & quauis significetur infallibilitas vaga, & indeterminata respectu totius communitatis (vt vidimus sect. præced. assert. 3.) nihilominus principalis significatum est infallibilitas determinata respectu prædestinationum, quos diuina gratia inseparabiliter & indeclinabiliter intrare compellit, vt impleatur domus Dei.

5. Duæ præcedentes assertiones ac præcipuè libera dissentientiã possibilitas simul cum euangelicâ compulsione subsistens, probatur, vnam plenã & adæquatam expositionem confidò ex plurimis, quas præteritis verbis Lucæ 14. Patres adhibent, & Scholastici Doctores, quæ omnes tantum distant à mutua repugnantia, vt se inuicem impliciter ac virtualiter includant: imitabimur autem D. Thomam Ioan. 6. lect. 5. enumerantem varios modos, quibus Pater trahit ad filium, quos referemus tomo sequenti, ponderantes eundem locum.

6. Deus igitur ad cœnam intrare compellit secundum multiplices modos, quibus homines solent ad hospitium, vel ad conuiuium cogere, salua libertate eorum, quos inuitat. Primus & communior est preces importunæ supplices & alacres, amanter ac liberaliter adhibita. Quemadmodum Lucæ 24. duo discipuli coegerunt Iesum, dicentes, Mane nobiscum Domine, quoniam aduersitas, &c. Nec tamen potuerunt illius libertatem alligare, ne possent, si veller, omnino refutare conuiuium. Quòd idem potuit Paulus & Lucas Actuum 16. quando Lydia peritæ deprecata est, dicens: Si iudicasti me fidelem Domino esse, introite in domum meam, & manete, & coëgit nos. Genesis 19. Loth compulsi Angelos oppido, vt disserterent ad eum.

1. Aliquibus contingit compulsio, siue coactio. Dico primò, proprie & in rigore contingit coactio siue compulsio, quantum ad producenda & adhibenda quibusdam hominibus ea motiua, siue interiora, siue exteriora, quibus impellatur ad liberam conuersionem. Probatur, quia plerumque non volentibus, imò etiam quantum ex se est, reluctantibus, & contrariis de Providentia Dei.

2. Compulsio actiua & passiuæ.

3. Actuum liberorum compulsio qua.

4. Nominè compulsiois vehementis significatur vocatione.

5. Prædestinationum determinata compulsio.

6. Multiplex compellendus modus. Primus preces importunæ.

7. Sic etiã Jacob, suppliciter, & instanter obsecrans, compulsi Esau suscipere, quod prius recusauerat munus Genes. 33. *Vix fratre compellente suscipiens.* Ad hæc 2. Reg. 13. precum instantia, recusantem, atque periculo præcauentem, Danidem coegit Absalon, & dimisit cum eo Ammon, & uniuersos filios regis. Elieum verò nolentem, ac præcium inutilis laboris, filij Prophetarum instando coegerunt donec acquiserent, ac diceret: *Mittite.* Est autem vehementior vis compellendi, cum sic inuitans ad cibum aut potum, acceptationem iure suo reposcit, velut officium amicitia, atque vrbaniatū debitum, & oppositum iniuriæ loco numerat, de qua compulsionem Esther 1. *Nec erat, inquit, qui nolentes cogeret ad bibendum.* Eccl. 3. 1. *si coactus fueris in edendo multum, surge e medio, &c.*

8. Prædictum igitur inuitandi modum precibus instanter, amanter, modeste, atque humiliter, exercent omnes qui munere Apostolico compellunt ad fidem & amicitiam Iesu Christi. Quem admodum Petrus epist. 1. cap. 2. *Obsecro vos, inquit, tanquam aduenas & peregrinos, obsequere vos à carnalibus desiderijs, &c.* Similiter obsecrat epist. 2. cap. 1. initio, & Paulus Roman. 12. *Obsecro itaque vos fratres per misericordiam Dei, ut exhibeatis corpora vestra hostiam uiuentem, &c.* Sap. 15. *Obsecro ergo vos fratres per Dominum nostrum Iesum Christum, & per charitatem sancti Spiritus, ut adiuuetis me in orationibus vestris.* & 2. Corinth. 5. *Obsecramus pro Christo, reconciliamini Deo.* Similiter obsecrat 1. Corinth. 1. vers. 10. & cap. 16. vers. 15. & 2. Cor. 2. vers. 8. & cap. 10. versu 1. & Galat. 4. vers. 12. & Eph. 4. vers. 1. & 1. Thessalon. c. 4. vers. 1. & 2. Thessalon. vers. 1. 2. & 1. Timoth. 2. vers. 1. & ad Philem. vers. 9. & 10.

9. Quin etiam Deus ipse petit & rogat homines, & ita inuitat, vt suo iure confugam exigat, & recusantis meritò puniat, vt ingratos, & inimicos. Sic enim Deuteronom. 10. *Et nunc Israël, quid Dominus Deus tuus petit à te, nisi ut timeas Dominum Deum tuum, & ambules in eius, & diligas eum.* Ecclesiastici 30. *Fili mi, miserere anima tua placens Deo. Quem locum ponderas Augustinus sermone 102. de tempore in med. ait. Deus te rogat ut tui miserearis, & non vis? Causam tuam apud te agit, & non potest impetrare.* Hoc idem significat Luca 15. pars illa parabolæ. *Pater ergo illius egressus, cepit rogare illum.* Quibus in precibus quanta beneuolentia, quantaque vis lateat, vt intrare compellat, explicabitur tomo sequenti: idcirco Chryllostomus sermone 2. de Spiritu sancto in Pentecoste post medium tomo 3. *Mirum, inquit, inhortatur, obsecrat Deus mortalem, obsecrat Dominus seruum, idque intrinsecus in anima, & alios quidem alloquitur amice ut filios, alios ut fratres, alios ut amicos compellit.*

10. Secundus modus est, vt vnus homo compellat alium rationibus conuincendo: quem admodum solemus dicere, proteruos fuisse compulso aliam veritatem fateri. Ideo prædicatio euangelica euidenter demonstrans falsitatem cuiuslibet sectæ contrariæ, & creditibilitatem Christianæ fidei non solum rationibus, sed etiam miraculis & exemplis, compellit omnes gentes intare, vt impleatur domus Dei, quæ est Ecclesia. Quibus additur infallibilis actiuitas per interiore illustratorem intellectus, vt penetret veritatem, quæ prius latebat obscura.

11. Tertius modus est, vt solent homines propriis affectibus, desiderijsque compelli, siue natura vel

consuetudine fuerint comparata, siue aliorum hominum blandimentis, suasionibus, aut etiam fascino, aut veneficio fuerint permutata. Quam permutationem affectuum in ipsam animam immediatè solus Deus potest influere. Ideoque solus Deus potentissime potest huiusmodi compulsionem causare. Explicatur exemplis. Nam primò, quemadmodum Prouerborum 16. *Anima laborantis laborat sibi, quia compulsi eum os suum.* hoc est, auiditas & necessitas edendi: sic etiam quibus Deus tribuit, vt esuriant, sitiãtque iustitiam, eo ipso spirituales labores aggredi compelluntur.

Secundò amor & fidelitas militis erga Regem compulsi Ethai, vt sequeretur Dauidem sibi dicentem: *Heri venisti, & hodie compelleris nobiscum egredi,* &c. Sic etiam milites quibus Deus inspirat amorem & fidelitatem erga Iesum Christum, compelluntur nunquam à vestigijs & imitatione summi Imperatoris recedere.

Tertiò inuitus amor officij, ac decori tenax, compellit Exod. 36. sub initium: *Unde & artifices venire compulsi, dixerunt Moysi: Plus offert populus, &c.* Fortius ergo Christi Domini gratia compellit seruare iustitiam, inspirando illius affectum.

Permutationem intellectus esse modum, quo Deus compellit ad fidem, explicuit Origenes lib. 1. contra Celsum post medium, dicens: *Irrideat licet Celsus quod dicitur, aut introductus ab eo Iudeus; dicitur tamen, multos penè inuitos attractos esse ad Christianam religionem, spiritum quodam repente mutante intellectum eorum: ut pro verbo exoso ad id temporis non cunctarentur mortem oppetere, post visio- nem oblatas ipsis vel dormientibus, vel vigilantibus. Multa enim talia vidimus, quæ si memoraremus duritaxat gesta in nostra presentia; cachinnum tollerent infideles, rati nos quoque, sicut illos; de quibus male suspicantur, fingere. Testis autem est Deus nostra conscientia, conari me non falsis narratiunculis, sed veris exemplis commendare diuinam Iesu doctrinam.*

Rursus permutationem affectus & delectationem esse vim quodammodo compulsionem, notauit Cyrillus Alexand. lib. 5. in Ioan. cap. 12. paulo post principium, vbi responsum ministrorum ad Pontifices Ioan. 7. *Nunquam sic locutus est homo, sic ponderat: Verba eius animos vigore suo penetrant, feriunt intima cordis: & vel inuitos ad alta de eo cogitanda pertrahunt. Sensimus animos nostros præter solitum in aliud mutatos, raptos in sueto amore, & sermonibus eius mirum in modum delectatos.* Sic etiam permutationem affectus esse rationem, qua Deus salua libertate, compellit. Bernardus tractatu de gratia & libero arbitrio longè post medium, explicans præsentem locum 14. Luca, notauit his verbis: *Hoc quippe inuendit, cum terret, aut percussit, et faciat voluntarios, non ut saluet inuitos: quatenus dum de malo mutat voluntatem in bonum, transferat, non auferat libertatem.* Hanc mutationem Ecclesia postulat cum orat, dicens: *Ad te nostras etiam rebelles, compelle propitius voluntates.* Fufius & clariùs id explicuit Alexand. 2. p. q. 74. memb. 7. & 3. p. q. 70. memb. 4.

5. Bonauent. 2. dist. 25. parte 2. articulo vnico q. 5. corp. docet, Deum non solum inducere homines persuasionem valde intensa, quæ nomè coactionis sortitur, licet non sit vera coactio; sed etiam mutare voluntatem. *Tunc autem, inquit, voluntas mutatur, quando ipsa volente vnium, potenti virtute, affectio immittitur ei ad contrarium, & de volente sit nolens,*

prijs affectibus desiderijsque compellimur.

12.

2. Reg. 15.

13.

14. Deus compellit ad fidem.

15.

Dominica 4. post Pentecost. in Missa.

16.

nolens, ita quod vna affectio expellitur, & contraria inducitur; sicut patet, cum Deus de amatore temporalium facit temporalium contemptorem, & hac dicitur esse quædam compulso & ratio diuina. Sic asserit intelligendum esse, quod in Scriptura dicitur, Deum compellere & trahere voluntates hominum. Similia quædam docet sanctus Antoninus 1. part. titul. 4. cap. 20. §. 9.

17. Vtramque verò tam intellectus, quam voluntatis mutationem Dei potentia factam, explicuit Theophylactus Luca 14. dicens: *Ut sciamus magna virtutis Dei esse credidisse gentes, in tanta ver- santes ignorantia; ideo dixit, compelle. Nisi enim magna fuisset eius, qui predicabatur, virtus, & magna verbi veritas; quo modo persuasi essent homines, in idolorum cultu insipientes, & sæda operantes, ut repente agnoscerent, verum Deum & spiritualem diligerent viam? igitur admirabilem translationem significare volens, necessitatem nominauit. Quasi diceret quis: Gentiles etiam idola & delicias relinquere nolentes, à predicatione tamen veritatis ea relinquere coacti sunt. Vel aliter, virtus signorum magnam asserere necessitatem, ut transferrentur ad fidem Christi.*

18. Chryllostomus etiam aliud agens, videlicet enumerans quæ sanctus Spiritus operatur in anima serm. 2. de Spiritu sancto in Pentecoste post medium tom. 3. transmutationem non solum cognitionis, sed etiam dilectionis atque dulcedinis completitur, dicens: *Alios ut amicos compellit, instigat, ad se attrahit, ineffabili, & mentali charitate cor exhibeat, edulcat, caesicat, à terrenis transfert, & ad cœlestia vocat, redire facit animam, & ad Deum transire, & volare, vt erget mentem; diuino accendit desiderio, docens, et bona, quæ illis sunt, cogitemus, quæ illis sunt imaginemur.* Hæc autem bona postquam enumerauit copiosè, subiungit: *Spiritus paraclitum vocat, & obsecrat animam, & ostendit ei intrinsecus quasi in speculo cum in ineffabili gaudio futurum æternum gaudium; adhortaturque eam, & dicit: Veni, &c.*

19. Non solum animæ, sed etiam corporis dulcedinem, & affectum ad opera pietatis, compellere authore Spiritu sancto, declarauit. Antonius Magnus tom. 3. biblioth. epistol. 1. de diuina vocatione prope initium, ubi de iustificandis, quos primus vocat spiritus, ita scribit: *Præstat eis lenitate in omnibus inuans eos spiritus, ut indulcentur eis opera penitentia: ponit eis ierminos per modum quemdam penitentia in corpore & anima corua, vsquequo doceat eos etiam conuersionis modum ad conditorem proprium Deum; necnon & præbet eis compulsionem in anima discurrentem & corpore, ut etraque sanctificari queant.*

20. Abulen. Iosue 11. quæst. 81. circa medium. *Interdum, inquit, gratia pulsatiua & ita fortis, vt homines velut inuitos trahat, & tunc quicumque pulsatus ab illa movebitur: quem admodum amatores interdum ita vehementi incitantur amore, ut magis serere, quam amare videantur. & postea quæst. 82. docet, etiam obduratos infallibiliter rapi, si detur illis hæc gratia.*

21. Patres alij compulsionem referunt ad fortio- rem vocationem & vehementiorem prædicationem; vt Titus Bostrorum Epif. Luca 14. (tomo 1. biblioth.) proponit quætionem: *cum credere vnique sit liberum, imò cum donum hoc non sine precibus à Deo obtineri soleat, (videlicet precibus procedentibus à supernaturali quodam initio & inchoatione fidei: Quomodo dicit: Compelle intrare? & respondet. Quia enim gentes in toleran-*

da quadam errorum seruitute tenebantur, diabolo subdita, Dei autem, diuinaque cognitionis profusè etiam ignara, propterea validiori quadam vocatione egebant; tali nimirum, quæ aliquam compulsionis speciem præferret: quo vel hac ratione aliquam doctrinam cœlestis gustum caperent.

Euthymius verò in eundem locum 14. Luca ait: *Cogi verò iussit eos, qui ex gentibus erant. Non quod violentiam inferri præcepit; sed subindicans, quod vehementiorem, ac constantiorem adhiberi prædicationem eis oportebat, ut potè fortiter à demonibus detentis, &c.*

Hoc eodem sensu accipiendum est quod scribit Glossa ordinaria Roman. 9. ad illud, *Vt ostenderet diuinitas gloria sue.* Notandum quod quibusdam nec gratiam apponit; cum alijs inferi eam quasi coactis. Cassianus verò collat. 13. Cheremonis cap. 18. ante med. docet, *Deum à ruina iam proxima lapsusque precipitij etiam inuitos, & inscios reuocare: nunc autem occasiones, & opportunitates salutis ingerere, ac præcipites violentosque conatus à lesalibus dispositionibus inbibere, & alios quidem volentes, currentesque suscipere; alios verò nolentes renitentisque pertrahere, & ad bonam cogere voluntatem.*

Origenes in Numeros cap. 25. homil. 20. colum. penultim. postquam dixerat: *Liberi arbitrij est anima, & in quam voluerit partem, est ei liberum declinare, subiungit: Quodammodo vim nobis facit, ut nos pertrahat ad salutem.* videlicet Christus Dominus. Quod inferius confirmat Euangelicis verbis: *Quoscumque inueneritis, cogite introire; sic ergo non solum inuitamur à Deo, sed & trahimur, & cogimur ad salutem.*

SECTIO III.

Illustriora compulsionis exempla Hieremias & Paulus.

1. EO vehementiæ peruenit aliquando instin- ctus, & impulsio voluntatis, cum intimo dolore, mactitiæque coniunctus, qui tolerari non possit, moraliter loquendo. Quod autem tolerari non potest, eo ipso necessitate succumbere, & obedire compellit, etiam nolentem prius, atque pro viribus resistentem. Quem admodum Hieremias cap. 20. sumit apud se constituerat, tacendo declinare persecutionis acerbitatem, & ignominiam. *Quia iam olim, ait, loquor vociferans iniquitatem, & vastitatem clauitio, & factus est mihi sermo Domini in opprobrium, & in derisum tota die; & dixi: Non recordabor eius, nec loquar ultra in nomine illius.*

2. Nihilominus à prædicatione se contineri non potuit, ne sustineret intolerabilem dolorem, quo torquebatur interius quamdiu non parcat spiritui prophético. Ideo subdit, & factus est in corde meo quasi ignis exarsitans, claususque in ossibus meis, & defeci ferre non sustinens. Vbi Theodoretus ait: *Hoc ipsum accidit Paulo Athenis, dum tacitus expectaret. Incitabatur, inquit, spiritus eius in ipso, videns idololatriæ deditam ciuitatem.* Gratia enim prophética incitabat eum nolentem vt loqueretur.

3. Eodem exemplo Actorum 17. æstantem Hieremias zelum declarat Hieronymus in verba Hieremias citata, & rationem addit: *Conceptus enim sermo diuinus, nec ore prolatus, ardet in peccatore. Vnde & Paulus loquitur: Si euangelizauero, non est mihi gloria; necessitas enim mihi incumbit. Quam necessitatem non solum ad obligationem præcepti, sed*

22.
23.
24.
1.
2.
3.
1. Corint. 9.
1. 4

Quod tolerari non potest necessitas & compellit.

Actuum 17.

sed etiam ad vrgentem & compellentem interiùs incitationem spiritus Hieronymus refert hoc loco. Nec mirum, Spiritus quippe diuinus debilior non est, quàm humanus, qui frequenter homines iniuria læcessitos erumpere compellit in verba, & in opera, quæ prorsus vitare de- creuerant.

4. Sed fortior adhuc erat illa necessitas, qua Saulus compellebatur ad fidem, quando dictum est ei, Act. 9. *Durum est tibi contra stimulum calcitrare.* Porro Ecclesiastes cap. 12. *Verba sapientium sicut strigili, & quasi clauis in altum defixi, qua per magistrorum consiliùm data sunt a pastore vno, Deo videlicet, & Christo Domino.*

5. Quapropter non modò Saulus, sed etiam cæteri homines, si per interiorè illustratiõnem & inspirationem Dei conuictorum verba conscientiam vehementiùs stimulant, & punctationibus, seu stigmatibus instigant, infallibiliter conuertuntur, ne durum & intolerabilem dolorem sustineamus: vt est in prouerb. *Si stimulos pugnis calcidit, manibus plus dolet.*

6. *Plauto in Truculentis.*

6. Consonat Hieronymus Eceles. 12. nupercitato, & Ambros. in Psalm. 118. sermon. 15. tractans illud! *Confige clauis à timore tuo carnes meãs. Qui compungitur, inquit, excitatur: qui configitur, mortificatur; vt peccato deficiat, Deo vinat. Ut sciamus autem clauos spirituales esse, etiam stimuli spirituales sunt, de quibus scriptum est: Durum est tibi aduersus stimulum calcitrare. Hoc stimulo Paulus stimulatus, surrexit à terra, & se leuauit, vt conuersaretur in celo.*

7. August. epistol. 50. prope medium, & refert 23. quæst. 6. cap. *Schismatici; Vbi est, inquit, quod isti clamare consueuerunt, liberum esse credere, vel non credere? Cui vim Christus inuult? quem cogit? Ecce habent Paulum Apostolum, agnoscat in eo priùs cogentem Christum, & postea docentem; priùs ferientem, & postea consolantem. Vide familia sect. seq. ad finem, imò & Cassian. coll. 13. Chereemonis c. 15. sub initium, *Inuult, inquit, ac repugnatem attrahit Paulum.**

8. Compulsionem suæ voluntatis Paulus eleganter explicuit metaphora prætoris capientis reum fugientem; aut Imperatoris in bello persequentis & capientis inimicos, quando Philipp. 3. ait: *Sequor artem, si quando comprehendam, in quo & comprehensus sum à Christo Iesu.* Vbi Theodoretus: *Ipse, inquit, me prior apprehensum irretit. Eum valde auersabar, ipse apprehendit fugientem.* Quod autem huiusmodi coactio tranterit in spontaneam & libertinam voluntatem, ostendit, quod præmisit Paulus, exponente eodem Theodoretus; *Ego quoque eum persequor, eum cupiens apprehendere, ne à salute excidam.* Qui autem persequitur, non compellitur, sed potius compellit eum, quem persequitur.

9. Eundem locum Apostoli sic legit & interpretatur OEcumenius. *Sequitur si etiam apprehendam in his, ob quæ apprehensus sum à Christo Iesu, hoc est, in ea re, qua apprehensus sum à Christo; iam enim fugientem me comprehendit, & fecit vt crederem. In his ergo, ob quæ apprehensus sum, nimirum ad prædicandum, & gestandam nomen eius coram gentibus, & Regibus, ego curro, si quomodo apprehendam, vt talis efficiar, qualis vt fieret, electus sum.*

10. *Theodoretus, & OEcumenius* Hæc obiter obseruentur ad omnem suspicionem OEcumenij, ac Theodoretus diluendam. Hic enim electio præcedit, & facit, vt faciamus etiam quando nos fugimus. Quod ipsum notat ibidem Chrysolomus, serm. 2. colum. 5. illis præsertim

verbis. *Ipse (scil. Deus) nos cum fugeremus, magno studio persecutus est, quod non dicit: quoniam & apprehensus sum, ostendit apprehendere volentis diligentiam, & nostram plurimam auersionem, & errorem, quod ipsum scilicet fugerimus.* Vide quomodo de omnibus hominibus, non de solo Paulo Chrysolomus pronunciet, fugientis Dei gratia præueniri, & non quærentes inueniri & apprehendi.

11. Non dissimiliter Ambros. ibid. ait: *Ad hoc ergo comprehensus est, id est, à præsentia Dei requisitus inuentus est, & didicit mysterium Christi, vt in omni vita augmentum faciens meritorum comprehendat destinatum præmium.*

12. Retulit etiam nobis Apostolus aliud præsentis compulsionis exemplum Actuum 20. *Ecce, inquit, ego alligatus spiritu vado in Ierusalem, vbi interlinealis exponit: quasi coactus ad illud iter.* & Lyra: *reuelatione Spiritus sancti ad hoc astrictus, nimirum, quia iubente, propellente, atque vehementer interiùs vrgente Spiritu sancto, moraliter erat impossibile peregrinationem illam declinare, imò perinde certum erat illud iter ab eo conficiendum esse, ac si deportaretur vinculis constrictus: ideòque laborem perdere discipulos dissuadentes iter.*

SECTIO IV.

Terrores & flagella suasonibus addita, liberè intrare compellunt.

1. Intrandi verbum, summa significationis proprietate intellectum, continet libertatem intrandi, & non intrandi, quoniam intrare idem est, quod ad interiora Ecclesiæ, siue ad Christum venire: sed proprie non venit, nisi qui se ipsum mouet, ac proinde potest non mouere: alioqui trahitur, & intus proicitur amore necessitante. Quod Patres obseruant circa verba Christi Domini Ioann. 6. *Nemo potest venire ad me, &c.* quos referemus tomo sequenti.

2. Porro quicumque persequitur & intulit terrorem & metum imminentis periculi, solet homines compellere, vt fugiant, & ciuitatem, aut arcem munitam liberè ingrediantur. Quemadmodum Iudic. 9. *Abimelec persecutus est fugientem, & in urbem compulit.* Deus verò Gabaaonem compulit Israëlitarum populum ingredi, hanc reddentes rationem sui consilij: *Prouidimus animabus nostris vestro terrore compulsi.* Iosue 9. Tam infallibilis autem solet esse nonnunquam terroris illius efficacia, vt non temere, sed tutò Lylias promiserit, se compulsum Regem amicum fieri. vide 2. Mach. 11.

3. Terroribus imminentis interitus additur vis efficacior repetita sapius exhortatione & confortatione virium, per speciale Dei concursum, & impulsum. Cuius rei exemplar Deus nobis proposuit in Loth, quem retinebant irretitum amœnitas paradisi campi, domus, & labore comparata diuitiæ, amor & desiderium secum educendi generos. Sed, *cum esset manè, cogebant eum Angeli, dicentes: Surge, tolle uxorem tuam, & duas filias, quas habes, ne & tu pariter peras in scelere ciuitatis.* Dissimilantem autem illo apprehenderunt manum eius, & manum uxoris, ac duarum filiarum eius, eo quòd parceret Domino illi. *Eduxeruntque eum.* Vbi Chrysolomus homil. 43. inter medium & finem, *Animabant, inquit, eos manuum contactu,*

comactu, & roborauerunt eorum alacritatem, ne timor dissolueret eorum robur.

4. Rupertus autem de quolibet iusto sic exponit: *Si apprehenderit Deus manus eius, & posuerit eum extra ciuitatem, id est, extra temptationis inclusionem; tunc demum ad se reuertitur.* hic scilicet est optimus cogendi modus. Petrus Chrysologus serm. 10. in Psalm. 28. ad fin. *Amicus, inquit, amicum attrahat ad salutem, vt de gratia diuina humanam comprobet charitatem.* Peregrinum cuius possessio hostitem Dei ducat ad mensam: vt sine suo sumptu de diuinis copiis sit humanus. Attrahite nolentes: nemo dicat, non vult: quia & Abraham, vt offerret filium, colligauit & Loth. Angeli, vt subtraherent flammis, extraxerunt manibus sustulerunt, & Petrus Dominus, vt iret ad martyrium quo volebat, auxilij sui virtute præcinxit, dicens: *Præcinget te alius, & deducet quo tu non vis.* Et Pater cœlestis non solum volentes suscipit, sed attrahit, & nolentes, dicente filio: *Nemo potest venire ad me, nisi Pater, qui misit me, attraxerit illum.* Idem sermo. 50. de paralytico in medio comprobat exemplo medici compellentis agrotum, & subdit: *Si homo iniurias despicit, male dicta contemnit, vt sauciatis morbo sponte vitam conferat, & salutem: quanto magis Christus medicus bonitate diuina morbis saucios peccatorum ad salutem eriam inuitos attrahit, & nolentes? & post pauca: Nostras quotidie noxias respicit voluntates, & ad salutaria nos remedia pertrahit, & perurget inuitos.*

5. Sunt etiam in eodem genere compulsionis celeberrima. I. lebellimæ, quas Deus fidelibus spectandas præbuit, quando Pharaonem & Ægyptum obstinatissimos compulsi: vt qui priùs tenaciter retinebant filios Israël, postea se praberent ministros & instrumenta, quibus Deus cunctabundos & repugnantes exire compelleret. Exod. 11. *Adhuc, inquit, vna plaga tangam Pharaonem & Ægyptum, & post hæc dimittet vos, & exire compellet.* Timorem autem fuisse compulsionis causam, legitimus in seq. cap. 12. *Urgebant Ægyptij populum Israël de terra exire velociter, dicentes: Omnes moriemur.* & post pauca. *Cogentibus exire Ægyptijs, & nullam facere sinentibus moram.*

6. His autem ad compellendum addita sunt valida inuitamenta, videlicet pretiosa suppellex, gratia & opportunus comæatus, ac denique tam importunæ preces, vt afferrent violentiam; quæ significatur Sapientia 19. *Quos rogantes proieceraunt.* Nam motus & impetus, impressus à proiciente, semper est violentus.

7. Denique durissimi labores, & crudelissima oppressio, quam Israëliticus populus patiebatur in Ægypto, nec non truculenta rabies persequentium fugitiuos donec mare transmitterent, diuina prouidentia destinata sunt, vt nos doceret, propter suauiore arbitrij gubernationem, non expedire, vt Deus interioribus inspirationibus referuet semper totam difficultatem superandam; sed potius ita munera diuidat, vt terrenis rebus inhærentes, propter aduersos earum euentus ab illis resiliere compulsi faciliùs diuina gratia trahantur.

8. Sapienter namque Petrus Damianus epist. 3. ad Blancam, cap. 2. in principio: *Sicut ducesm Moysen diuina prouidentia disposuit ad educendum de Ægypto Israëliticum populum, cum iam Pharaon ad opprimendum illum duris operibus fuisset exercitatus; quatenus Israëlitarum populos Ægypto deformiter inhærentes, alius dum vocaret, quasi traheret, alius velut impelleret, dum sauiret; vt dum plebs in seruitio*

trypiter figitur, vel malis impulsis, & prouocata moueretur. Hoc etiam in populo Dei frequentius agitur, cum prædicatis præmijs cœlestibus, sauire in electos reprobi permittuntur; vt se vocati ad terram promissionis exire negligimus, pressuris saltem sauientibus impellamur.

9. Eandem artem, animas ad Deum infallibiliter reuocandi, prædictam legitimus Osee 2. *Ecce ego sepiam vias tuas spinis, & sepiam eam mæteria, & semitas suas non inueniet, & sequetur amatores suos, & non inueniet; & dicit: Vadam, & reuertar ad virum meum priorem, quia bene mihi erat tunc magis, quam nunc.* Cuius sententia verba singula postquam expendit Gregorius homil. 36. in Euangelia circa parabolam Cœnæ Lucæ 14. columna penultima, concludit: *Postquam in hoc mundo non possumus obtinere quæ volumus, postquam in terrenis desiderijs de impossibilitate lassamur; tunc placere incipit, quod displicebat, & is, cuius nobis amara fuerant præcepta, repente dulcescit memoria.* & post pauca. *Qui ergo huius mundi aduersitatibus fracti ad Dei amorem redeunt, isti compelluntur, vt intrent.*

10. Eodem modo compulsionem exponunt Glossa ordinaria, Beda & Haymo Episcopus Lucæ 14. D. Bonauentura Ioan. 6. declarans tractionem Patris. D. Thomas non solum in carena Lucæ 14. sed etiam de veritate quæst. 22. artic. 8. sine Alexandr. citatus sect. 2. sub init. Ægidius 2. sentent. distinct. 25. quæst. 1. artic. 3. dum responderet ad secundum principale. Richard. in eadem dist. 25. artic. 4. quæst. 2. ad primum.

11. Theophylact. in eadem verba Lucæ: *Multis, ait, morbos & pericula inmittendo, fecit, eos etiam voluntarios renuocare huic vita: quibus indicijs solet inducere illos ad cenam suam, necessitatem eis faciens periculationem.* Isidorus quoque lib. 2. sententiarum cap. 7. post medium ait: *Nonnulli coacti plagis conuertuntur, qui ex deuotione non conuertebantur, iuxta capitulum Psalm. dicentis: In campo & frano nullas eorum constringet, qui non approximant ad te.* His similia sunt, quæ scribit Bernardus serm. 21. in Cantica, inter medium & finem.

12. Non solum omnes cogendi modos, tota præsentis disputatione notatos copulatiuè complectitur vnicus, & integer intellectus illius præcepti, *compelle intrare;* sed etiam ad illius integritatem tanquam substantialis pars requiritur, quæ demandatur Ecclesiæ pastoribus, potestas, & obligatio compellendi per censuras Ecclesiasticas, & leges vindictas Principum sæcularium. Quamuis enim concederemus compellendi præceptum seruo datum esse primario propter Gentiles, qui nondum erant ingressi domum Dei, quos directè non potest Ecclesia per leges, aut supplicia compellere ad fidem: nihilominus eo ipso ad plenitudinem muneris, seruo commissi, pertinet exeuntes ab Ecclesia per hæreses, aut schismata, fortiori potestate tanquam sibi subditos compellere, vt iterum intrent.

13. Confirmatur, quoniam Paterfamilias præcepto compellendi nullam limitationem adhibuit. Ac proinde voluit intelligi quamlibet compulsionem, quam recta ratio pateretur singulis adhiberi pro ratione personarum, locorum, & temporum.

14. Adde quòd Augustinus vias intelligit hæreses, & schismata sepes. Ideòque contendit, compellendi præceptum Lucæ 14. Ecclesiam obligare, vt per censuras, & per auctoritatem Principum sæcularium hæreticos, & schismaticos redire

9.

10.

11.

Psalm. 31.

12.

Potestas compellendi per censuras.

13.

14.

Compellendi præceptum Ecclesiam obligat.

redire cogat. sic Augustinus lib. 2. contra secundam epistolam Gaudentij cap. 17. tom. 7. ante medium. epistola 48. ad Vincent. epistola 50. ad Bonif. circa medium. epistola 204. ad Donatum, relatus 23. quæst. 4. c. Nimirum, & c. displicet. quod est 37. & 38. & serm. 33. de verbis Domini ad finem.

Atque in eisdem locis non omisit explicare rationes, ob quas eiusmodi compulsio nihil impediat libertatem, quæ requiritur ad fidem. Si quidem lib. 2. contra secundam epistolam Gaudentij. cap. 17. initio. Erratis, inquit, nescientes Scripturas, neque virtutem Dei, qui eos volentes facit dum cogit inuitos. Nunquid enim penitentiam Niniuita inuiti egerunt, quia hoc Rege suo compellente fecerunt. Addere possumus: Nunquid Ionas inuitus vouit cap. 2. ac subinde fuit irritum eius votum, quia constructus terrerit & mortifero carcere vouit, videlicet in ventre ceti? Post pauca verò subdit Augustinus primariam causam libertatis voluntatis esse interiorē gratiam & suauitatem. Quia etsi violentè adducuntur, & compelluntur intrare; inuitatem inueniunt unde se laetentur intrasse.

Tota epistola 48. eximio robore & copia rationum idem dogma confirmat, unde accipe illud tantum ex eorum. 2. Putas neminem debere cogi ad iustitiam; cum legas, Patrem familias dixisse seruis: Quocumque inueneritis, cogite iurare; cum legas etiam ipsam primò Saulum, postea Paulum, ad cognoscendam, & tenendam veritatem, magna violentia Christi cogentis esse compulsionem. Lucem que oculis capitur, caelesti prostratus lumine, subito amissam, non recuperauit; nisi cum sancta incorporaretur Ecclesie. Quibus familia de Paulo, & aliis per flagella coactis, scribit epistola 204. ad Donatum, & dicto serm. 33. de verbis Domini sine. Foris inueniatur necessitas, inquit, nascitur inde voluntas.

Compulsionem per timorem supplicij destinam esse, vt necessitas ad libertatem transeat faciendo de necessitate virtutem, satis indicauit Paulus Rom. 13. dicens. Ideo necessitate subditi estote, non solum propter iram, sed etiam propter conscientiam. Vbi sanctus Thomas lect. prima inter medium & finem. Propter prædictas, inquit, rationes subditi estote voluntaria necessitati, quæ vobis imminet præcepto Principum, vt faciatis de necessitate virtutem, non solum propter iram, id est, vindictam vitandam, sed etiam propter conscientiam bonam conseruandam.

DISPUTATIO VIII.

Num vaga, & indeterminata infallibilitas ex parte obiecti sufficiat, vt actus liber in vniuersali prædesini queat.

SECTIO I.

Distribuitur in plures infallibilitas vaga, & probatur ea, quæ vagatur circa diuersas personas, actiones, & motiua.

IN hac & in duabus sectionibus proximè sequentibus ferè nihil agimus de prædefinitione; consideramus enim solummodo vim, & potestatem quorundam motiuorum, & circumstantiarum ad infalli-

liter inferendos actus liberos; & hanc vim consideramus secundum se præcisam à quolibet præscientia & prædefinitione diuina; vt ex hac consideratione postea in sect. 4. & sequentibus facimus gradum, ad prædefinitiones quasdam colligendas, & conciliandas cum libertate.

Propterea multa huius infallibilitatis exempla & probationes subiicimus in peccatis, & in eorum materialibus actionibus: quia licet istæ propter turpitudinem sint prædefinitionis expertes, & incapaces; nihilominus quantum ad infallibilitatis certitudinem, & illius cum libertate concordiam, eadem est ratio de bonis, quæ de malis operantibus; si omnes considerentur abstractendo à præscientia & prædefinitione Dei.

Vnde collige, quòd te præmonitū esse oportet. Quoties in hac & sequentibus sectionibus, asserimus vagam & indeterminatam infallibilitatem quorundam bonorum operum, & negamus eorundem infallibilitatem in particulari, & determinatam; accipienda esse omnia, quæ dicimus, cum prædicta præcisione. Quapropter his assertionibus non obstantibus, tota disputatione 9. probabimus determinatam & omnino singularizatam prædefinitionem ac prædestinationem ex vi sententiæ mediæ, atque etiam quandoque ex vi motiuorum, & circumstantiarum infallibiliter impellentium ad hunc numero actum, hinc, & nunc eliciendum. Caterum propter solam & præcisam vim motiuorum & circumstantiarum, quæ vagam infallibilitatem afferunt; nunquam sequetur determinata infallibilitas, nec fieri poterit prædefinitio determinata & in particulari: vt magis constabit ex sequentibus disputationibus.

Sit igitur prima conclusio. Plurimæ sunt res, per quarum disiunctiuam indeterminatam vagari potest, infallibilitas, quæ nullam illarum rerum in singulari determinet, sed tantum in confuso, & in vniuersali. Potest namque vagari primò circa personas: secundò circa genera, vel species, aut indiuidua operationum; & consequenter circa earum obiecta formalia vel materialia. Tertio vagari potest circa extensionem ad plura obiecta materialia, vel pauciora. Quarto circa maiorem, aut minorem intensionem. Quintò circa eliciendum actum in hoc, vel in alio instanti. Sextò circa magis, aut minus diuturnam durationem, seu continuationem actus. Septimò circa diuersa loca, in quibus operari poteris. Octauò circa eas circumstantias omnes, quæ licet non sint obiecta formalia operationis: nihilominus ad illam eliciendam adiuuant sine per se, siue per accidens, interius, vel exterius.

Propterea licet foret physica, & antecedens necessitas ea, quæ vagatur circa hæc omnia, necessitando ad aliquod illorum eligendum, & determinandum: adhuc maneret soluta & indifferens potestas, vt voluntas seipsam determinaret ad vnum, vel ad plura illorum, circa quæ vagatur prædicta necessitas. Quemadmodum qui naturali, & diuino præcepto, nec non inrita propensione seruandi vitam, compellitur aliquando manducare aliquem cibum; nihilominus non compellitur, vt hunc cibum determinate, hic & nunc comedat, sed potest hunc vel alium cibum, sic, vel aliter paratum, in hac hora, vel in alia, hic, vel alibi comedere.

Secunda conclusio. Indeterminata, & generalis infallibilitas aliquando vagatur circa illa omnia,

omnia, quæ numerata sunt in conclusione prima; aliquando verò non vagatur circa illa omnia; sed quædam illorum determinat, alia verò non determinat. Huius conclusionis membrum secundum constat sect. 2. & 3. Nunc verò primum illius membrum explicatur, & probatur primò Marth. 18. *Necesse est vt veniant scandala. Verumtamen va homini illi, per quem scandalum venit.* Vbi Christus Dominus aperte significat, necessitatem vagari per varias personas, & varia scandalorum genera indeterminatè. Nec enim necesse est, vt per hunc hominem fiat, nec vt hoc, & non aliud scandalum fiat: *Ideo va ei est homini, qui quod necesse est, vt fiat in mundo, vitio suo facit, vt per se fiat,* vt Hieronymus exponit in versu proximè sequenti post suprà citatum.

Eandem sententiã colligere licet ex Chryso. homil. 60. in Marth. colum. 1. & 2. & Theophyl. Lucæ 17. Porro necessitas hoc loco non est sola & nuda indigentia mediorem ad finem; sed est etiam infallibilis consecutio effectuum ex causis efficientibus ita dispositis, hæc enim sola necessitas æquipollet impossibilitati contradiætorij. De qua Lucæ 17. initio: *Impossibile est, inquit, vt non veniant scandala. Sicut si medicus videntem quemquam mala dicere videntem, dicat, necesse est hunc egrotare.* Ita Theophyl. in catenâ insertus à D. Thom.

Similis fortasse necessitas indeterminata, & vaga circa personas, & genera delictorum quæ in præliis committenda sunt, continetur in illis verbis Marth. 24. *Oportet primum hæc fieri.* Vide licet, prælia & opiniones præliorum, & quæ committantur calamitates & scelera. & 1. Corinth. 11. *Oportet hæreses esse.* Nam verbum oportet in his locis significat non modò indigentiam in ordine ad finem; sed etiam infallibilitatem euentus, supposita hominum malitia, quam Dei ordinaria prouidentia permittit.

Secundò probatur conclusio eadem in actionibus ex se indifferentibus, quæ nonnunquam honestè, ac laudabiliter, & quandoque etiam turpiter, & culpabiliter fiunt. In quibus innumeræ sunt infallibilitates, quæ vagantur circa personas, tempora, loca, & alias circumstantias. Est namque infallibile fore vt aliquæ personæ vendant aliis ementibus, aliquæ personæ dominentur, aliæ verò seruiant, & obediant: aliæ bellum, aliæ pacem, aliæ rusticationem, aliæ navigationem, aliæ literarum studia sequantur. Nec vllus prudens timebit, vnquam defuturos esse omnes agricolas, nec omnes mercatores, nec omnes fabros, si non defuerint homines. Tutò etiam & certò prædicere poteris, quamdiu Deus vniuersum solita prouidentia gubernauerit, plurimos homines esse futuros, qui liberè comedant, bibant, dent operam liberis, & humanæ speciei propagationi, qui cæteris libenter præstant, iudicent, publica negotia curent, & aliis muneribus etiam sordidis & abiectis occupentur. Ad harum imitationem, promptum est infallibilitates alias plurimas excogitare.

Tertio quantum ad supernaturales operationes ex vi circumstantiarum, & gubernationis ordinariæ prouidentia infallibile est, vt aliqui homines sacris ordinibus initiuntur, setuato iuris ordine, alij contra iuris ordinem: vt aliqui sacerdores dignè celebrent, alij indignè: vt aliqui audiant sacrum; alij negligant audire: vt aliqui cum debita dispositione suscipiant sacramenta, alij verò sine dispositione debita: alij statum re-

ligionis, alij sæcularem eligant; & ex religiosis multi persecerent, aliqui ab instituto deficiant. Quarum ad instar inueniri possunt aliæ quamplurimæ infallibilitates, quæ nullum hominem determinatè & in particulari respiciunt: sed disiunctim hunc, vel illum, aut alium hominem.

Quartò ex populo Gentilico plurimos homines vagè, per varios virtutum actus, & variam intentionem & circumstantias illorum, variis motiuis allectos, intraturos fuisse in Ecclesiam, fuit infallibile ex vi compulsionis, quam Deus adhibuit per miracula, prædicationem, exempla, reuelationes; maximè verò per suam exaltationem à terra, qua traxit omnia ad seipsum: vt notauimus tota disputatione 7. præsertim sect. 3. num. 8. & sequentibus.

Quintò. Præcedenti similis infallibilitas est, vt postquam plenitudo gentium intrauerit, quando auferetur velamen quod positum est super cor eorum, Iudæi prouocentur ad emulationem Gentilium, & Israël saluus fiat, & conuertantur ad vespèram. Etenim huiusmodi circumstantia non hanc, aut illam personam determinatè respiciunt, sed vagè plurimos ex omnibus nationibus Iudæorum, qui multiplici motiuo & variis actibus conuertendi sunt ad Iesum Christum Dominum nostrum.

Sextò circa media inducentia ad credendum, & circa persona vagatur infallibilitas illa Exodi 4. *Si non crediderint, inquit, tibi, nec audierint sermonem signi prioris; credent verbe signi sequentis. Quod si nec duobus his signis crediderint, nec audierint vocem tuam; sume aquam fluminis, &c.* Vnde in fine capitis notatur: *Fecit signa coram populo, & credidit populus.*

Septimò. Interitum incurrendi infallibilitas vagatur circa personas, & circa media, occasiones illius, à Deo dispositas in pœnam iniquorum. Quemadmodum Isaia 24. *Formido, & fouea, & laqueus super te, qui habitator es terra: & erit qui fugerit a voce formidinis, cadet in foueam: & qui se explicauerit de fouea, tenebitur laqueo. Quod idem minatur Heremias cap. 48. vers. 44. Ezechiel 6. *Qui longè est, peste morietur: qui autem prope, gladio corruet: & qui relictus fuerit & obfessus, fame morietur, & cap. 33. *Qui in ruinosis habitant, gladio cadent: & qui in agro est, bestias trahentur ad deuorandum: qui autem in præsidij & speluncis sunt, peste morientur.* Cui similis est illa vniuersalis, & indeterminata comminatio Ieremias 15. *Egrediantur qui ad mortem, ad mortem; & qui ad gladium, ad gladium: & qui ad famem, ad famem: & qui ad captiuitatem, ad captiuitatem.* Nec dissimilis est altera Amos c. 5. *Quomodo si fugiat vir a facie leonis, & occurrat ei vsus: & ingredietur domum, & imitatur manu sua super parietem, & mordeat eum coluber. Numquid non tenebra dies Domini, &c.* Nam ex cæca ignorantia hominum, Dei autem sapientia & potentia præuenit, vt quoumque fugerint, Dei punitionem & vindictam incurrant.**

Octauò liberandi populum Israëliticum infallibilitas, quæ vagaretur per varias personas, & varias occasiones, habetur Esther 4. vbi Mardocheus Reginam, meritò formidantem accedere ad Regem, ita compellit: *Ne putes quod animam tuam tantum liberes, quia in domo Regis es præ cunctis Iudeis. Si enim nunc silueris, per aliam occasionem liberabuntur Iudæi: & tu & domus partis tuæ peribitis. Et quis nouit, vtrum idcirco ad regnum ueneris, vt in tali tempore parareris?*

2.

Peccatorum actiones prædefinitionis expertes.

3.

Vaga infallibilitas plurimum rerum.

5.

Infallibilitas vaga & libera potestas ad unum vel plura.

6.

Necessitas vaga circa personas, & genera delictorum.

7.

8.

9. Actionum indifferentium infallibilitates innumera.

10.

13.

104 3.

16.

11.

17.

18.

1. Motiuorum vis ad infallibilitatem inferendos actus.

11.

12. Rom. 11. 1. Cor. 3.

13. Psalm. 58.

13.

14.

15.

16.

Nono decantando laudes Christo Domino infallibilitas, quæ per varias personas, & varia media vagaretur. Luca 19. docetur: *Dico vobis, ait, quia si hi tacerint, lapides clamabunt.* Veluti petra scissa & aperta monumenta expirante Christo, & percutientibus pectora sua Iudeis, qui viuentem blasphemabant corde lapideo.

SECTIO II.

Comparatione vnus & eiusdem persone infallibilitatis actionum in genere, relicta specierum indifferentia.

VENIO iam ad probandum alterum membrum, quod sect. præcedenti conclus. 2. proposui: & sit conclusio vnica. Comparatione vnus & eiusdem persone, multæ contingunt collectiones circumstantiarum, virtute quarum actus in genere & vagè sunt infallibiles; imò etiam necessarium est ex speciebus sub illo genere contentis, aliquid indiuiduum produci; & consequenter est impossibile totam collectionem illarum specierum prætermitti; quamuis illarum specierum singula possint totaliter prætermitti, nullum prorsus indiuiduum vniuersiusque producendo; dummodo producantur aliqua indiuidua aliarum specierum.

Hæc infallibilitas, ita intellecta, sicut prænotauimus in exordio præcedentis sectionis, non solum ex principiis fidei; sed etiam naturali ratione, nec non experimento quotidiano tam manifestè colligitur, vt non possit, nisi cum erroris periculo, negari. Adhuc tamen operæ pretium erit illius aperire fundamenta firmissima, ne quisquam audeat ab ea resilire, atque recedere, perterritus singulari difficultate conciliandi vagam infallibilitatem, seu necessitatem, cum indifferentia omnimoda circa singulos actus in particulari, quam tractabimus à sect. 7. vsque ad 12.

Probatur primò, quoniam comparatione cuiuslibet hominis in particulari, dum vigilat, est simpliciter necessarium, vel semper, vel aliquando saltem intra breue temporis interuallum amare bonum, & beatitudinem; siue illud ametur solummodo in communi & abstractè, nullum particulare bonum amando; siue ametur vt imbibitum in aliquo speciali bono, quod amatur. Hinc verò provenit vaga necessitas, vel infallibilitas eliciendi aliquam ex innumeris volitionibus liberis: quemadmodum explicabitur & probabitur infra disp. 42. sect. 5. & 6.

Probatur secundò, nam ad instar prædictæ motionis naturalis ad bonum Deus persepe mouet per excitantem & præuenientem gratiam, prorsus indeliberatam, vt peccator vehementer desideret æternam & supernaturalem felicitatem; & remouet eo tempore fortiora impedimenta, quæ liberam electionem supernaturalium bonorum impedire possunt. Ex vi quorum motionum & circumstantiarum, præcisè qualibet alia causalitate, & præcisè præscientia & prædefinitione Dei hic peccator non est infallibiliter determinatus, vt eligat confessionis sacramentum protinus recipere; sed in differens est, vt incipiat nunc orate, aut ieiunare, vel dare elemosynam; & incipiat habere attritionem, vel audiatur sacrum, vel concionem, vel pios libros legat, vel consilium petat à viro pio, vel deliberet de statu religionis, vel de peregrinatione. Alij de-

num innumerabiles actus conducunt ad æternam felicitatem obtinendam, circa quos omnes dinisue sumptos vagatur libera & soluta indifferentia istius hominis, sola manente infallibilitate concipiendi liberè aliquem illorum, ex suppositione illius desiderij, & inspirationis atque cæterarum circumstantiarum.

Probatur tertio, quoniam certum est fieri posse (id quod de facto frequenter euenire verisimilius est) hominem aliquem iustum, & sanctum à Deo infallibiliter; & determinatè moueri, vt omnino velit subuenire necessitatibus extremis proximorum. At ex vi huius motionis præcisè non determinatur hic homo ad varias species actuum interiorum, & exteriorum, quibus subuenire potest. Sed relinquitur illi vaga & indeterminata indifferentia, vt illi desiderio subueniendi satisfaciatur per actum merè naturalem compassionis, & misericordiæ, vel per actum supernaturalem charitatis Theologicæ, aut misericordiæ, cuius obiectum formale sit subleuatio miseræ illorum, qui Deo coniuncti sunt, vel actum religionis ad exhibendum honorem Deo in eius imagine, vel in eius filio adoptiuo, vel per actum penitentia, volendo satisfacere pro peccatis, vel per desiderium obtinendæ castitatis, ad illam impetrandam, & fouendam per huiusmodi labores. Loquor semper ex vi talis desiderij generalis, præsciendò à qualibet alia causalitate, præscientia, vel prædefinitione.

Rursus eidem homini quantum ad exteriores actus manet indifferentia, vt subueniat indigentibus manè, vel vespere, vel nocte: nec non vt indigentes in domum suam recipiat, vel extra domum aliat; vt corroget elemosynam ab aliis, vel vt propriis sumptibus sustentet: vt per seipsum, vel per alias personas ministrat infirmis: vt colloquiis piis consoletur, vel solummodo rebus: vt colloquia de his, vel de illis rebus misceat; vt fauore apud Principes, vel iudices liberet oppressos. Ad instar quorum excogitare licet alias innumeratas operationes interiores, & exteriores, ad quas relinquitur indifferentia; licet omnino fixum & immutabile sit decretum subueniendi proximis.

Confirmatur. Nam eidem præcepto diuino, vel humano satis fieri potest per interiores actus specie diuersos. Vnde quando ex circumstantiis reddatur infallibilis, aut etiam absolutè necessaria præcepti alicuius obseruatio; ex eo præcisè manet infallibilitas vaga cum indifferentia libertatis, vt impleat præceptum per actum istius speciei, & propter hoc obiectum formale, aut propter aliud, vel aliud obiectum formale, atque per alios actus specie differentes; quemadmodum de Christo Domino diximus tomo de scientia Dei disp. 47. sect. 2.

Euidentiore tamen probatione occurrunt in actionibus peccatorum, quam in actionibus honestis. Ideo sit probatio quarta & generalis, quam postea distribuemus in partes. De fide est quædam circumstantias occasionum peccandi, tentationum, & destitutionis auxiliorum, quibusdam hominibus ingruere, sub quibus est illis absolutè impossibile diu se continere ab omni peccato lethali. Ex qua impossibilitate sequitur euidenter, esse necessarium, vt hic homo, sub hoc statu constitutus, aliquando committat aliquod peccatù lethale. Nam si vnum contradictorium est impossibile, aliud est necessarium; aliqui dari

Circumstantia respectu vnus persone actum in genere infallibilem redentes.

Ex principiis fidei, & naturali ratione colligitur.

Cuius boni & beatitudinem amare simpliciter necessarium.

Excitatio gratia indeliberata.

5.

6.

7.

8.

Sub quibusdam circumstantiis diu sine peccato perseverare impossibile.

dari potuissent duo contradictoria simul vera: vt logica demonstrat.

9. Quodlibet peccatum vitare possibile.

Hinc vterius arguitur. Quodlibet peccatum in particulari determinatè est possibile vitare in quolibet statu: alioqui peccatum non esset nisi vitari potuisset (vt demonstratum est tomo de voluntate Dei à disputat. 28. vsque ad 51.) sed contingit in aliquibus statibus esse simpliciter impossibile vitare quodlibet lethale peccatum collectiue longo tempore, & necessarium esse committere aliquod peccatum lethale: vt nuper probatum est. Ergo de facto dantur circumstantiæ, & status, ex vi quorum vitare infallibilitas, aut necessitas vaga & indeterminata; cum tamen relinquatur omnino soluta indifferentia libertatis ad singulas actiones determinatè, & in particulari.

10.

Huius probationis vires clariores emicant in barbaro, valde remoto à notitia fidei, qui communi prouidentia relictus, numquam perueniet ad fidem, vt experimento constat de nationibus integris barbarorum. Hic deo cognouerit, furtum, homicidium, periurium, aut alia peccata esse à Deo prohibita; nihilominus quamdiu caret fide, auxiliis specialibus gratiæ solummodo pulsatus quibusdam initiis præuenientis gratiæ valde tenuis; infallibiliter ruet de peccato in peccatum etiam lethale. Quoniam arbitrium ad bene operandum, & ad cauenda peccata, non est liberum nisi per gratiam; sed supernaturalibus auxiliis destitutum, est seruus peccati; vt ex Paulo Romanorum 7. aliisque testimoniis Scripturæ sacræ colligunt Concilia & Patres communiter.

11.

Confirmatur primò pluribus testimoniis Augustini, & aliorum Patrum, asserentium, hominem absque Dei gratia nihil posse, nisi peccare: nihilque habere de suo, nisi mendacium & peccatum; proptereaque singulis momentis Dei auxilio indigere, vt vidimus præcedent. tomo de voluntate Dei disp. 36. sect. 4. & 9.

12.

Secundò confirmatur omnibus testimoniis Scripturæ, & Sanctorum Patrum, ac rationibus, quibus Theologi, de gratiæ necessitate disputantes, probare solent, sine auxilio gratiæ neminem diu posse resistere omnibus tentationibus collectiue: nec posse diu constantèrque Deum, vt auctorem naturalem, super omnia diligere; nec diu satisfacere quibuslibet naturalibus præceptis collectiue sumptis. Hanc autem infallibilitatem, siue necessitatem succumbendi alicui tentationi, & admittendi peccatum appposito simili S. Bonauentura explicuit in 2. sentent. dist. 28. art. 2. quæst. 2. corp. dicens: *Pugil cum se cooperit ex vna parte contra istum, & ex altera discooperit à magis esperto pugnatore leditur.* Cui doctrinæ valde consonat Egidius in eadem distinct. 28. quæst. 2. toto articulo. 2. præcipue ad fidem dubij lateralis, & Richardus eadem distinct. artic. 2. quæst. 2. & 3.

13.

In peccato herenti diu perseverare sine alio impossibile est sine gratia.

Eidem principio nititur probatio 5. quoniam peccator, etiam fidelis, quamdiu hæret in mortali peccato, non potest diu perseverare, quin aliquod aliud mortale committat: ergo in statu peccati mortalis est infallibile aliquod aliud mortale committere, quamuis singula quæque mortalia potuerint vitari. Antecedens docuit Gregor. homil. 11. in Ezech. post medium, & lib. 25. Moralium cap. 13. quem refert, & sequitur S. Thomas 1. 2. quæst. 109. art. 8. & communiter Scholast. tam ibi, quam in 2. sent.

Ruiz de Prouidentia Dei.

distinct. 27. & 28. Colligiturque ex Mileuitano Concil. cap. 3. 4. & 5.

14.

Nec debilitatur istius probationis robor, licet respondeas, peccator propterea liberum esse, atque possibile singula peccata vitare, quia potest, si velit, recuperare iustificatam gratiam, cooperando supernaturalibus auxiliis, quibus ad penitentiam excitatur. Hoc enim non obstantè vis argumenti sic instauratur. De potentia absoluta fuit possibile, quòd Deus decreuisset alicui peccatori denegare auxilium simpliciter necessarium, vt rediret in gratiam; & solummodo tribueret auxilia, quæ communiter tribuuntur fidelibus existentibus in peccato mortali, vt eurent sequentia peccata, etiam si maneat in mortali. Fingamus igitur hanc hypothèsim, absolute possibilem, de facto contigisse in Iuda, exempli causa, postquam cœperat furari pecunias, sibi committas.

Diluitur.

Auxilium ad gratia recuperatione necessarii quæ ratione negari potuit.

15.

Nunc peto, vtrum Iudas sub his auxiliis, & circumstantiis potuerit multis annis se continere à quolibet peccato, mortali collectiue, itaut amplius numquam furaretur, nec præceptorem proderet auaritiæ causa, nec Eucharistiam indignè sumeret, nec vllum aliud lethale committeret. Si enim affirmes, omnia mortalia collectiue potuisse vitari ab illo; consequens est, peccatorem, in peccato hærentem, posse diuturno tempore vitare omnia mortalia collectiue: quod est contra superiorem doctrinam Theologorum; imò & contra definitiones Conciliorum, quæ decernunt, etiam homines iustos, nedum peccatores, absque speciali auxilio gratiæ non posse diu perseverare sine mortali, vt videbimus probat. sequenti num. 20.

16.

Si respondeas, Iudam in prædicto casu non potuisse vitare omnes illas operationes, ex se turpes; verumtamen illi non imputari ad culpam; quoniam non poterat recuperare gratiam iustificatam, sine qua vitari non poterant: consequens erit, vt plurimos homines excusos à culpa criminum atrocissimorum. Quoniam eorum criminum occasione, & tentatione vrgente, tam longè distabant à gratia propter vehementè attentionem ad vindictam, ad bella, ad libidinem, aut alias res, vt secundum ordinariam prouidentiam esset illis impossibile recuperare gratiam iustificatam; nisi longiori mora temporis Dei auxilio præuenirentur, & emollirentur, cui paulatim cooperando se disponerent. Quapropter ita crimina non imputarentur ad culpam: hoc autem est prorsus absurdum, & improbabile. Consequens igitur est, sufficientem imputabilitatem, & sufficientem possibilitatem non peccandi reperiri posse in homine peccatore; etiam si quando peccat, non possit recuperare gratiam iustificatam.

17.

Confirmatur primò, quoniam si Iudæ sub prædicta hypothèsi constituto, non imputarentur ad culpam furta, proditio, desperatio, & alia scelera: sequeretur auxilia supernaturalia, quæ Deus per gratiam iustificatam communicat, non esse necessaria, imò nec prodesse ad vitandas culpas imputabiles: sed solummodo prodesse, vt imputentur ad culpam homicidia, furta, periuria, adulteria, & cætera facinorosa, quæ omnia licet fierent, non imputarentur ad culpam; nisi per auxilia supernaturalia concederetur peccatori potestas recuperandi gratiam. Hoc autem nullus vel mediocriter Theologus concedet.

Auxilia supernaturalia ad vitandas culpas.

K

Confirma.

18. Confirmatur secundò, quoniam aliqua imputabilitas criminum reperitur prorsus independenter ab imputabilitate omissionis recuperandi gratiam; unde licet hæc omisso non imputetur ad culpam; nihilominus imputantur alia crimina. Quemadmodum quando quis probabiliter existimat, se esse in gratia; quoniam iniuincibiliter obliuiscitur alicuius peccati, per ignorantiam vincibilem commissi: vel quia putat se poenituisse sufficienter, vel iniuincibiliter ignorat, necessarium esse recuperare iustificantem gratiam, ad euitanda sequentia peccata. Tunc enim sequentia peccata imputantur illi, & tamen non imputantur illi ad culpam omisso recuperandi gratiam. Maneret tamen in eo infallibilitas committendi aliquod mortale peccatum vagè, quamuis posset singula diuini vitare.

19. Tertiò ad confirmationem præcedentium & sequentium probationum obseruandum est, quòd testimonia Scripturæ, Conciliorum, Patrum, & Scholasticorum non loquuntur de impossibilitate vitandi peccata, quæ nascatur ex sola præscientia Dei; sed quæ necessariò sequatur ex humanæ naturæ ignorantia, fragilitate, blanditijs concupiscentiæ, fascino, nuga citatis, impugnatione dæmonum, adiuncta destitutione peculiaris inspirationis.

20. Sexta probatio, præcedenti similis, est infallibilitas committendi aliquod lethale peccatum, quæ cuiuslibet iusto imminet, si destituatur speciali auxilio Dei; cum tamen peccata lethalia singula diuini vitare sit absolute possibile. Nam, vt decernit Tridentinum sess. 6. can. 22. iustificatus sine speciali auxilio Dei in accepta iniustitia perseverare non potest. Cum verò perseverantia iustitiæ non possit intermitteri, nisi per lethale peccatum, consequens est, vt aliquod lethale committere sit necessarium, aut infallibile: alioqui si quodlibet peccatum mortale collectiue vitare potuisset iustus absque speciali Dei auxilio; potuisset eo ipso in gratia perseverare.

Confirmatur primò, quoniam de facto continget non rarò, iustificatum hominem destitui hoc speciali auxilio, requisito ad perseverandum diuturno tempore: quoniam destitutionem hanc meretur propter effrenatam impudentiam & audaciam multiplicandi veniales culpas, præsertim eas, quæ grauioribus, ex obiecto, & magis deliberatè committuntur; & propter negligentiam impetrandi huiusmodi auxilium speciale per orationes, ieiunia, elemosynas, & alia pia opera, vt ex eodem Tridentino colligitur, & videbimus disputat. 13. sect. 3. & 4. In hoc autem casu non est dicendum, istum hominem iustum non posse vitare singula mortalia, quæ committere potest. Inde quippe sequeretur, illi non imputari ad culpam, subindeque non posse gratiam iustificantem amittere: quapropter foret melioris conditionis; & tutioris status iste iustus, speciali auxilio destitutus, quam alter iustus speciali auxilio suffultus. Ergo iustus, speciali auxilio destitutus, potest singula peccata mortalia vitare, & non vitare; licet non possit omnia collectiue vitare; ideoque necessarium sit aliquod vagè committere.

Confirmatur secundò. Nam si quis ferè nudus, & fauos ex aluelo rapiens, numeroso apum examini circumquaque inuadenti, velit resistere; necessarium erit omnino, vt vagè aliquam corporis partem protectione destituat, & vulne-

randam præbeat aculeis; quamuis singulas corporis partes determinatè possit protegere: poterit namque brachia protegere; sed faciem, & collum exponet vulneribus. Poterit faciem protegere; sed pedes relinquet in manifesto periculo. Quoniam dum occupatur in retundendo, & arcendo istarum impetu, non vacat apibus alijs resistere. Eiusmodi vaga infallibilitas homini iusto contingit, quando speciali Dei auxilio destituitur. Nam dum attendit ad vnã tentationem superandam, incautus præoccupatur ab alia longè diuersa, vt merito dicat: *Omnes gentes circueuerunt me. Circumdantes circumdederunt me. Circumdederunt me sicut apes fauum*, Psalm. 117. *fauum* in textu legunt antiquiores Patres, Augustinus, Prosper, Theodoretus & alij: Hieronymus autem *fauum* addit in commentario, & secundum Theodoretum & Hieronymum significatur frequentia & varietas irruptionum, quibus dæmones conantur eripere dulcedinem, quam Christus infundit. Ideoque omnibus illis collectiue sumptis impossibile sit resistere; nisi nomine, auxilio & protectione speciali Dei, cui soli tota victoriæ laus decantatur in omnibus ferè versibus eiusmodi Psalmi.

Impossibilitatis perseverantia in gratia sine speciali auxilio.

Venialium multiplicata auxilij destitutionem meretur.

Iustus sine speciali auxilio singula venialia vitare potest.

Septima probatio est euidetior alia infallibilitas committendi aliquod veniale, nullum in particulari determinando. Quoniam absque speciali Dei priuilegio nemo, licet iustificatus, potest in tota vita peccata omnia, etiam venialia, vitare: vt decernit Tridentinum sess. 6. can. 23. Ex quibus omnibus colligitur, eandem necessitatem, seu infallibilitatem vagam, & in communi, cum libertatis indifferentia coniunctam, reperiri posse similiter in actionibus honestis, etiam supernaturalibus, quoniam potest Deus ad illas augere motiua tam ex parte intellectus, quam ex parte voluntatis, vt fortius inuident, quam bona sensibilia: & aliunde inter infallibilitatem vagam & libertatem in actionibus honestis, etiam supernaturalibus, discordiæ ratio nulla reperietur maior, quam in actionibus peccatorum. Quod vtrumque probationis membrum constabit magis sect. 4 & sequentibus.

Octauò eandem veritatem à fortiori demonstrant omnes rationes adducendæ in 3. sect. seq. nam infallibilem esse actionem incerta & determinata specie, maneretque libertatem circa indiuidua & circumstantias, difficilius videbatur, quam infallibilem esse actionem in genere, manentè libertate circa varias species.

SECTIO III.

Vaga infallibilitas operationum sub eadem specie, & comparatione vnus persona.

Restat vt probemus infimum infallibilitatis, seu necessitatis modum, quæ vagari possit per varias actiones. De qua sit conclusio. Sæpe Dei providentia disponit talem collectionem motiuorum, & circumstantiarum omnium, virtute quarum est infallibile, quòd hic homo eliciat aliquem actum virtutis vnus speciei infimæ: quamuis non sit infallibile, sed potius sit omnino liberum, quòd hunc numero, vel alium actum producat in hoc, vel in alio instanti, cum tanta, vel tanta intentione, vel extensione ad obiecta materialia, & cum his, vel illis circumstantiis.

23. Omnia venialia sine speciali priuilegio nec iustus vitare potest.

24.

25.

1. Vaga infallibilitas actionum sub eadem specie.

2. Probatur primò. Nam eiusmodi est infallibilitas, quæ diuina providentia quemlibet Romanum Pontificem, & quodlibet Oecumenicum Concilium protegit, vt vera dogmata decernat, & credenda proponat. Exempli gratia. Quando Arius oppugnabat consubstantialitatem Filij, Spiritus sancti protectio & assistentia, successoribus Petri promissa, non determinabat Syluestrum, vt hoc numero fidei actu, in hoc instanti, & non in alio, hic & non alibi, per hæc, & non per alia verba, idem melius vel æquè bene significantia decerneret, & credendum proponeret Filium Patri consubstantialem. Nihilominus eadem protectio determinabat, vt aliquo actu fidei, & aliqua professione fidei, aliquando intra breue tempus, & verbis aptis, & convenientibus eandem veritatem decerneret. Ideo quamuis Syluester eo in actu non potuerit errare, nec ab eo deficere: liberè tamen, præcedente Concilio, & deliberatione illum actum produxit.

3. Probatur secundò, specialis Dei protectio, & charitatis perfectio diffusa in cordibus eorum, qui sunt in gratia confirmati, causa est, vt sit infallibile illos numquam peccaturos mortaliter, ac subinde quodlibet præceptum impleturos. Ideoque virtute illarum circumstantiarum erit omnino infallibile, quòd aliquando eliciat aliquem actum fidei ad explendum præceptum credendi; quamuis omnino liberum sit hunc actum fidei potius, quam illum in hoc instanti, cum tanta intentione, & extensione producere. Idem intellige de actibus spei, charitatis & cæterarum virtutum, quarum imminet obligatio sub mortali.

4. Magis à priori, & vniuersalior est tertia probatio, quoniam infinita Dei sapientia, comprehensiuè penetrans vniuscuiusque hominis ingenium & mores, insuper adquisitos habitus, & dispositiones actuales animi & corporis, euidenter scit quænam bona, & per quam cognitionem proposita, cuiuslibet voluntati suauius arrideant, & efficacius blandiantur.

5. Rursus potest Deus nullo negotio mutare actuales & habituales dispositiones corporis & animi: potest luce clarissima supernaturalium bonorum pulchritudinem ostendere intellectui, & voluntatem, prius fastidientem, & auersantem, potest suauissima voluntate perfundere, & eorumdem bonorum aueritate inflammare. Potest dæmonis & hominum tentationes propulsare, passiones tranquillas & pacatas reddere, virtuosiorum habitus auferre, vel impedire illorum effectum. Est autem insita voluntati creatæ propensio ad bonum ita vehemens, vt aliquando tandem & aliquo actu libero sequatur bonam maximam clarè cognitum, maturè discussum & nimium aridens, atque consentiens auditati, quam indeliberatam, & à solo Deo immixtam habet voluntas: quando nullum malum nec mali periculum occurrit, quod præponderet; sed omnia repræsentantur tanquam inferioris ordinis & pro nihilo ducenda comparatione superioris boni.

6. Quartò magis explicatur & probatur à minori. Nam homines, præcipue qui calidiores sunt, & potentiores, ad plurimas actiones liberè concipiendas, infallibiliter inducunt aliquos homines: ergo multo certius & efficacius hoc poterit Deus præstare.

Probatur consequentia propter infinitum exemplum, *Ruiz de Providentia Dei.*

Pontificum, & Conciliorum infallibilitatis Dei protectio.

Confirmatum in gratia specialis Dei protectio.

Insita voluntas ad bonum propensio.

cessum sapientiæ & potentiæ diuinæ, quæ potest immediate illustrare intellectum, & mutare propensiones, ac delectationes cuiuslibet voluntatis, quod nullus homo potest: insuper maiora bona offerre, & grauioribus terrere periculis.

Antecedens verò probari potest exemplis penè innumeris, ex quibus pauca subiiciam.

Primum. Si homini auaro, & gloriæ humanæ, vel potestatis cupidissimo, nec illustrioribus & vehementioribus inspirationibus ad mundi contemptum vocato, gratis offerantur auroreorum multa millia, vel regnum, aut totius orbis imperium; infallibiliter, & liberè pecunias, aut imperium accipiet, infallibiliterque veniet ad locum, & faciet alias actiones capiendæ possessioni præscriptas; & tamen eas omnes actiones interiores & exteriores liberè concipiet, ita vt eas absolute possit cohibere, si velit. In eo genere numerus, si potes, quot sint homines, qui liberè, sed infallibiliter admitterent pinguem Episcopatum, aut præbendam oblatam, vel ad se deuolutum ius primogenij, vel copiosam hæreditatem sibi delatam.

Secundum. Negotiatoribus infallibiliter persuadebis, vt citò merces distrahere procurent; si certò annunties, eiusdem speciei merces aduentare tanta copia, vt propterea vilescant pretio. Contra verò infallibiliter persuadebis, vt seruent merces in aliud tempus; si certò annunties postea defuturas.

Tertium. Medicus poterit etiam efficere, vt hydropicus infallibiliter abstineat à nimietate potus, si per medicamenta sitim extinguat, imò & aquæ nimis nauseam pronoueat.

Quartum. Quemlibet hominem sanæ mentis, magno currentem impetu retinebis infallibiliter si certiore reddas, latere foueas, laqueos, cuspides areas, inimicorum insidias, & per viam tutiorem dirigas eò, quo peruenire cupit.

Quintum infallibile est, quemlibet patrem prudentem, & copiosum daturum esse aliquando panem filio petenti; & non daturum esse lapidem, aut scorpionem, Lucæ 11.

Sextum infallibile est vigilaturum fuisse patrem familias prudentem, & seruaturum esse diuitem suppellectilem, si sciret, qua hora fur veniret, Matth. 26.

Septimum; quoniam inspectum & exploratum habebat ingenium Idumæi, David, Sciebam, Septimum. inquit, in die illa quod cum ibi esset Doeg, Idumæus proculdubio annuntiaret Sauli, 1. Reg. 22. ad finem. Vide quanta certitudine prælagium ex circumstantiis acceperit.

Octauum. Nauta quilibet infallibiliter maneret in portu; si certus foret de naufragio, vel capitiuitate superuenturis eo tempore soluentibus portu: nec minus infallibiliter quicumque mercator eidem nauis merces suas non committeret.

Ex his, & alijs, quæ numerari nequeunt, infallibilitatibus naturalium operationum colligimus circa supernaturales operationes, componendo cognitiones sensitivas & intellectivas, & indeliberatas propensiones voluntatis, ac cætera motiua & circumstantias ad instar prædictarum infallibilitatum naturalium.

Respondet fortasse quispiam, negando consecutionem ab obiectis sensibilibus & naturalibus ad supernaturalia deductam: quoniam se-gnuius ita, sicut illa fortius irritant animum.

Primum exemplum. Secundum. Tertium. Quartum. Quintum. Sextum. Septimum. Octauum. Ex infallibilitatibus naturalium operationum colligimus circa supernaturales operationes, componendo cognitiones sensitivas & intellectivas, & indeliberatas propensiones voluntatis, ac cætera motiua & circumstantias ad instar prædictarum infallibilitatum naturalium. 11.

Solutio diluitor. Nihilominus ex hac ipsa solutione maiores vires argumentum recuperat: quoniam omnes rationes, propter quas sensibilibus & naturalibus obiectis allicitur, rapiturque voluntas humana; potest Deus altiori & validiori modo transferre ad spiritalia & supernaturalia obiecta; simul etiam in obiectis sensibilibus debilitando vires, ut parum, & cum fastidio inuitent: sed supernaturalia infallibiliter rapiant.

12. Probat, nam in obiectis sensibilibus rationes vehementer alliciendi reducuntur ad quatuor capita.

Quatuor capita rationū cur sensibilibus vehementer alliciant. Primum, quia bonitatem & conuenientiam sensibilibus obiectorum cognoscimus prius, facilius, melius, euidētius, & certius, quam bonitatem & conuenientiam obiectorum supernaturalium: ad quorum notitiam peruenire non possumus, nisi ex auditu & fide, & eorum conceptus debemus per discursum componere per conceptus connotatiuos rerum sensibilibus, & ad illorum imitationem. Ideoque quasi per umbras solum, & alienas species spiritalium bonorum pulchritudinem obscure, languide ac propè moribunda luce cognoscimus.

13. At potest Deus per intensissimum, & perfectissimum actum fidei, magis illustratum dono sapientiæ, & intellectus, vel per gratiam prophetiæ, aut reuelationis; aut per altissimam contemplationem, aut scientiam infusam communicare multo promptiorem, faciliorem, profundiorē, constantiorem, certiorēque cognitionem bonorum spiritalium, quam sit cognitio cuiuslibet obiecti sensibilis: potestque Deus euidenter intellectui proponere fascinationem, & vanitatem, & periculum rerum sensibilibus.

14. Secundum caput est consensus & connaturalitas bonorum sensibilibus cum natura humana, propter quem ex illis vehemens delectatio percipitur; cum tamen è contrario supernaturalia bona tristitiam & anxietatem inferant, præferunt appetitui sensitiuo. At verò Deus efficere potest, imò re ipsa præstat non rarè, ut non solum voluntas, sed etiam appetitus sensitiuus gaudio, & suauissima delectatione superabundet, quando cruciatur à tyranno, multo magis, quam, si omnium sensibilibus bonorum delectatione simul perciperet. Idem intellige de ieiunio, vigilia, elemosyna, paupertate, lachrymis, & cæteris omnibus difficultatibus, quibus horrere videtur sanctitas, si prædicta Dei operatio deficiat.

15. Tertium caput est improba & importuna frequentia, per quam singulis momentis bona sensibilia pulsant animos hominum à primis incunabilis ad extremam vsque senectutem in dies singulos consuetudine capiente maiores vires: unde prouenit, ut prolixa pugna defatigatos, & molestissimæ vitæ perturbatos, ac prope de victoria desperantes, deiciat, & manus infallibiliter demus, nisi diuina gratia succurrat. Nam & fortissimus Samson fictis mulierculæ blandimentis, quibus semel atque iterum facile restitit, sæpius iteratis lassatus est vsque ad mortem, ideoque succubuit Iudic. 16. *Cumque molesta esset ei; & per multos dies ingriter adhaerere spatium ad quietem non tribuens, defecit anima eius, & ad mortem usque lassata est. Tunc aperiens veritatem rei, dixit ad eam, &c.*

Potest autem Deus comprimere importunam frequentiam instantis concupiscentiæ, terrenarumque cogitationum silente tumultu, diutius, frequentiusque pulsare, & acriter incitare plurima varietate motiuorum, quæ animum à creaturis ad creatorem auocant. Nec insolitum est Deo saltem aliquo tempore spatium ad quietem animæ non tribuere, donec diuinæ gratiæ respondeat, & obediat.

16. Quartum caput est, quoniam præsentia futuris naturaliter præponuntur, & res præponitur spei: spiritalia quippe bona prophetantur in longa tempora, sicut Ezechiel obiciebatur cap. 12. Nihilominus hanc etiam rationem Deus non rarè permutat, & per aliquos menses, aut annos seipsum interiori & prompta cognitione præbet ita præsentem, ut amorem, reuerentiam & obedientiam prouocet efficacius, quam quæcumque subiecta sunt oculis corporeis. Quemadmodum & Moyses inuisibilem tanquam videns sustinuit, postponens animositatem Regis quem videbat, Hebr. 11. Alii verò mentibus iudicis vibrantem gladium, intentum arcum, succensasque flammam inferni, venenosos conscientiæ morsus, tristitiamque intolerabilem proponit quasi præsentem; ut iamiam absorberi, & interire videantur; nisi caelerrimè fugiant. Quid dicam de paradisi gaudiis, quando Deus ea proponit, ut præsentia & vanas sæculi delectationes, ita proponit, ut iam euauisse profusus, & præterisse videantur, solis eorum oculis & pudore relictis.

Totus præcedens discursus confirmatur, quoniam nemo est tam alienus ab amore virtutis tanquam vitiorum illecebris irretitus, qui non præciperet vitiorum dirumpere vincula, si posset sine dolore ac sine labore. Quilibet etiam virtutem anteponeret, si speraret statim, maiores delectationes, suauitates ac facilitates inuenire coniunctas cum honestate virtutis. Est enim profusus impossibile virtutem alicui displicere, aut exosam esse propter se ipsam: quapropter cum ratione sui necessariò placeat & ametur; infallibiliter sequitur, ut absolute & efficaciter ametur, si Deus ab virtute remoueat molestiam, laborem & difficultatem, & cum ea copulet delectationes maiores, quam in vitiis inueniri queant.

Probat, quintò. Nam aliquando voluntatem diuinam virtus sic impellit, ut omnis dubitatio, imò etiam dubitandi facultas anima sublata sit, quominus sequatur impulsione talem, sicut legitur, beato Paulo, & Mattheo, & alijs nonnullis vocante Christo, accidisse, ut loquitur sanctus Pater noster Ignatius, fundator Societatis Iesu, in libro exercitiorum spiritalium, in quo singula quæ continentur, certa scientia probauit, & collaudauit felicis recordationis Paulus III. in bulla quæ libro præfigitur.

Confirmatur primò, nam communis fidelium sensus est, non solum ex præscientia futurorum, sed etiam ab intrinseca & reali fortitudine inspirationis, infallibilem fuisse Magdalene penitentiam, & lacrymas & latoris in cruce pendens confessionem & orationem de insuperabili potentia, qua Paulus compulsum est non solum credere, sed etiam Euangelium prædicare, satis dictum est disp. 7. sect. 4. à n. 4. Talis potentia retinuit infallibiliter Petrum quando dicit Christo Domino: *Nunquid & vos vultis abire?* respondit:

16.

17.

Quartū præsentia futura præponuntur.

18.

Præcedenti discursus confirmatio.

Virtutē propter se displicere impossibile.

19.

Sanctus pater Ignatius.

Eius liber exercitiorum spiritalium à sede Apostolica approbatus.

20.

respondit: *Domine ad quem ibimus? verba vita æterna habes, & nos credimus, & cognouimus, &c.*

21. Confirmatur secundò, nam feruente primò religionum spiritu sæpe contigit egregios viros tanto impetu incitari ad eorum perfectionem proftendam, ut neque quiescere, neque aliud cogitare sinerentur; quamuis dedita opera conarentur animum ad negotia secularia conuertere.

22. Probat, sextò, nam collectio motiuorum & circumstantiarum omnium poterat sine dubio profusus infallibiliter Iacobum impellere ut adiret Ægyptum fruiturus optatissima præsentia filij, & extremæ alimentorum inopiæ subuenturus, Genes. 45. & 46. & tamen illa collectio motiuorum non afferebat infallibilitatem talis actionis potius, quam alterius solo numero distinctæ in hoc instanti, potius quam in alio propinquo. Præterea peregrinatio virtute circumstantiarum prædefinita fuit, sed locus peregrinationis & aliæ circumstantiæ particulares non sunt prædefinitæ 4. Reg. 8. quando *Eliſæus locutus est ad mulierem, cuius viuere fecerat filium, dicens: Surge & vade tu & domus tua, & peregrinare vbicumque repereris. Vocauit enim Dominus famem, & venit super terram septem annis.* Nam fides & amor conceptus experientia singularis miraculi & beneficii resuscitandi filium, infallibiliter impellebat, ad credendum famis vaticinium, & iudicandum peregrinationis consilium esse sibi saluberrimum: sed peregrinationis locus omnino permittitur eius arbitrio, nec illum determinant circumstantiæ supradictæ.

Septimò quoties in Scriptura sacra hostes mirabiliter dispersi, aut interfecti sunt ex vi circumstantiarum infallibile, fuit, victores, qui fame sitique laborabant, citò ex spoliis cibum, potumque rapturos, veluti 4. Regum 7. & Iudith 14. Alia quamplurima exempla lector obseruare poterit in omnibus sacris historiis: si cunctas occasiones, circumstantiisque notauerit.

23. Octauò præstantissimum omnium exemplorum est humanitas Iesu Christi Domini nostri. Nam licet ab ea per considerationem præscindas vnionem hypostaticam, & visionem beatificam: & solummodo consideres creatas & supernaturales dotes altissimæ scientiæ infuse, sapientiæ, & intellectus, perpetuæ contemplationis Dei, ardentissimæ charitatis, & aliarum virtutum in gradu superheroico, despoticæ atque omnimodæ subiectionis omnium inferiorum virtutum ad rationis nutum, & imperium Dei: ex vi harum circumstantiarum fuisset profusus infallibiliter Christum Dominum libenter obediturum cuiusque præcepto Patris.

24. Nonò neminem, arbitror, dubitare posse, quin ex vi amoris, quo Beatissima semper Virgo, Dei filium, atque suum prosequeretur; foret omnino infallibile, quòd lac infanti præberet, cum opus esset, & puero necessaria ministraret, semperque veneretur, & coleretur, ut Deum.

25. Decima ratio à priori est insita propensio voluntatis ad bonum, quod si magnum sit, & notabiliter præponderans aliis bonis repugnantibus sibi, & melius penetret euidētius & constantius, excelsus maioris boni; infallibiliter aliquando & sub aliquibus circumstantiis voluntas eligit maius bonum, postposito minori bono.

Ruiz de Providentia Dei.

Nihilominus eliger liberè, tum quia nullum bonum præter Deum clarè visum necessariò rapit voluntatem; tum etiam, quia quando eligit, potest non eligere differendo electionem ad aliud instans, ut magis constabit sect. 7. & sequentibus, præsertim sect. 11. & 12.

SECTIO IV.

Vaga prædefinitio actionum siue in genere, siue in vna specie infima deducitur ex dictis.

Inter præstantissimos ætatis nostræ Doctores. Aliqui negare videntur quamlibet prædefinitioem vagam. Ita Suares lib. 3. de auxili. cap. 17. toto num. 2. & 14. & 1. part. lib. 1. de prædest. cap. 13. num. 4. 5. & 6. & lib. 3. de prædestin. cap. 10. num. 3. Zumel etiam tomo 1. variarum pag. 360. & sequenti, Ledesma artic. 9. pag. 173. probat. 3. & pag. 179. colum. 2. Quorum argumenta sunt,

Primum & maximum, quoniam hæc prædefinitio supponit, repugnare libertati, & impossibile esse prædefinitioem actus liberi in particulari cum omnibus circumstantiis: quod videtur esse contra perfectionem diuinæ prouidentiae, & contra modum loquendi Scripturæ de potestate Dei ad immutanda corda hominum, etiam liberè operantium.

Secundum, quia prædefinitio vaga supponit in Deo scientiam, ita limitatam & imperfectam, ut prænotescere non possit, quibus modis attrahi possit voluntas, ut hic & nunc in particulari simul infallibiliter vellet & liberè.

Confirmatur primò, quoniam videtur hæc prædefinitio tollere scientiam mediam, qua Deus ante voluntatem dandi vocationem, prænotuit an illa futura esset congrua, nec ne, id est, an voluntas sit ei consensus si ei detur.

Confirmatur secundò, quia si prænotatur scientia media, & possibilis esse prædefinitio actionis in particulari: frustra tribuitur Deo ille modus prouidendi vagè & in generali.

Tertium argumentum, quoniam talis modus prouidendi est indignus Deo, quoniam est imperfectissimus, utpote valde confusus, incertus, ac indeterminatus.

Confirmatur primò, quoniam disunctio illa, ut si vnus medium non habuerit effectum, applicetur aliud medium: & si vno tempore non responderit, vocetur alio tempore; simileque disunctiones non sunt requisitæ, nisi propter ignoratam efficaciam vnus determinati medij: quapropter nemo per illas disunctiones operabitur, si rectè sciat vnus medij efficaciam satis esse.

Confirmatur secundò, quoniam vagè prædefinire foret Deum tentando incedere, ut si nunc non consenserit homo, iterum, atque iterum eum vocet, alio & alio fortiori modo vocandi.

Confirmatur tertio, quoniam ad perfectionem diuinæ prouidentiae spectat, ex certa scientia, distinctè, & in particulari cuncta disponere iuxta vnus cuiusque rei dignitatem; & capacitatem: præsertim verò quam perfectissimam rationem prouidentiae Deus obseruat cum prædestinatis, quos singulariter dilexit, & ad definitum gloriæ gradum elegit & gratiæ.

Vagam prædefinitioem negantes.

Argumentum primum.

Confirmatio prima.

Secunda.

Tertium.

Confirmatio prima.

Secunda.

Tertia.

5. **Quartum.** Argumentum quartum, quoniam hic modus prædefinendi nunquam attingere potest illum certitudinis gradum, qui necessarius est ad decretum Dei absolutum circa finem, eo medio comparandum, & ad prædestinationem, factam prius ratione, quam prævideantur opera, vt absolute futura: quoniam decretum Dei absolutum est ita infallibile, vt contradictionem implicet non peruenire ad consecutionem finis; sed vagam prædefinitionem frustrari non implicaret contradictionem; quoniam singula hæcque media potuissent cassa reddi ex libertate voluntatis.

6. **Quintum.** Quintum, quoniam talis actus consentiendi prædefinitus est, qualis respondet vocationi, sed Deus decernit huic homini dare hanc vocationem hic & nunc, quam scit huic homini futuram congruam, & penetraturam eius animam, vt constat in vocatione Pauli: ergo hic actus consentiendi prædefinitus est in particulari.

7. **Sextum.** Sextum, quia hic modus prædefinendi non est necessarius ad conciliandam libertatem cum prædestinatione & reprobatione.

8. **Septimum.** Septimum, quoniam in negotio Angelorum aperte constat, non habere locum illum providentiæ modum: nam in secundo instanti, in quo via omnium Angelorum terminata est, ita fuit præparata voluntas electorum, vt omnino non caderent: nam si caderent, non resurgerent, imò etiam vt haberent totum meritum necessarium ad illum gradum gloriæ, ad quem comparandum electi erant.

9. **Octavum.** Octavum argumentum additur à quibusdam, quoniam quantumcumque ponatur esse vaga prædefinitio; deolvitur illius certitudo tandem ad instans determinatum, & ad determinatum actum, cæterum de hac difficultate postea dicendum erit sect. 8. & sequentibus.

10. **Vaga prædefinitio eiusdem effectus determinatam excludit implicat.** Nihilominus sit prima conclusio. Impossibilis est prædefinitio, quæ vaga sit per negationem & exclusionem cuiusque prædefinitionis determinatæ circa eisdem actus in singulari cum omnibus circumstantiis. Hanc conclusionem efficaciter probant argumenta, quæ nuper retulimus; & fortasse illam solummodo intendunt auctores illorum argumentorum, nec intendunt contradicere sequentibus conclusionibus.

11. **Valde notandum.** Est autem valde notandum, vagam prædefinitionem tunc affirmari, quasi per negationem & exclusionem prædefinitionis determinatæ, quando vaga prædefinitio ponitur tanquam simpliciter & vnicè requisita ad concordiam libertatis cum prædestinatione ante præuisa opera. Nam eo ipso supponitur prædefinitionem determinatam actionis in particulari cum omnibus circumstantiis, non posse consentire cum libertate. Cæterum quando vaga prædefinitio asseritur tanquam vnum ex medijs promptioribus & possibilibus ad conciliandam libertatem cum prædestinatione ante præuisa opera, tunc non asseritur prædefinitio, quæ vaga sit per exclusionem & negationem prædefinitionis determinatæ; sed talis prædefinitio potest appellari vaga secundum præcisionem, & abstractionem à prædefinitione determinatâ.

12. **Possibile est, & de facto datur vaga prædefinitio.** Secunda conclusio. Possibilis est, & facto datur multiplex prædefinitio vaga circa actiones, quæ sunt infallibiles in generali; quamvis in particulari & determinatè non sint infallibiles ex vi illius prædefinitionis, præscindenti solum, &

abstrahenti à prædefinitione determinata. Loquimur autem de solis actionibus honestis, vt ante disputationem primam præfati sumus.

Probat in primis auctoritate sancti Thomæ, & multorum Scholasticorum, quos referemus sect. sexta; admittunt enim expressè modum providendi per vagam infallibilitatem: cum tamen iidem admittant alibi prædefinitionem determinatam & in particulari: vt referemus disputat. 9. sect. 1. & 2. Quare S. Thom. erit sibi ipsi contrarius, similiterque alij Scholastici dissentient à se ipsis; nisi prædefinitionem vagam asseruerint, talem, quæ non excludat prædefinitionem determinatam, sed abstrahat, seu præscindat ab ea. Nec inueniri poterit alia via, quæ sufficienter conciliet hæc loca S. Thom. & aliorum Scholasticorum.

Generalis autem ratio eiusdem conclusionis est, quoniam hic modus prædefinitionis nullam includit imperfectionem, sed potius affert perfectionem maximam, quæ Deo non potest deficere, vt ostendunt rationes sequentes. Prima colligitur ex tribus sectionibus præcedentibus. Nam demonstratum est, de facto constitutas esse à Deo plurimas collectiones circumstantiarum, ex vi quarum actiones sunt infallibiles, imò & necessariae in generali & vagè: quamvis in particulari & determinatè sint omnino liberae, & possint non esse. Ergo possibile est, Deum velle, atque de facto vult, vt tales collectiones circumstantiarum habeant eam vim tam infallibilem, quam habent ex natura sua, & ex auctoritate, atque constitutione sui creatoris.

Consecutio videtur ex terminis euidens, sed præterea confirmatur primò, quoniam Deus amat, & efficaciter vult, quicquid est bonum, & causatum ab ipso ad perficiendas creaturas: sed illa vis infallibilis inclinandi ad actiones aliquas vagè atque in generali, est aliquid bonum, à Deo causatum ad perficiendas creaturas (nam ea vis resultat ex innata propensione voluntatis ad bonum, clarè & constanter propositum ab intellectu, & longè præponderans alijs inferioribus bonis, & remotis difficultatibus & impedimentis.) Ergo Deus amat & efficaciter vult vt tales collectiones circumstantiarum habeant vim & fortitudinem infallibilem ad inferendos actus aliquos in generali & vagè.

Confirmatur secundò, quoniam prædicta causarum infallibilitas est quædam participatio illius certitudinis, & efficacitæ, quam habet omnipotentia Dei. Ab illa quippe multo magis distaret collectio causarum secundarum, sine qua in generali & vagè posset aliquos actus liberos infallibiliter inferre.

Vltimò autem procedere debet ratiocinatio sic. Deus efficaciter vult, vt causarum & circumstantiarum collectio habeat prædictam vim infallibiliter vagam: ergo Deus efficaciter vult, vt ex tali genere actuum, vel ex tali specie producat aliquis actus per vagam infallibilitatem absolute infallibilitate determinatâ, quantum est ex parte illarum causarum præcisè: hoc autem ipsum erit vagè prædefinire. Consequentia probatur, quoniam ad bonam & munificam providentiam pertinet efficaciter velle, vt quælibet causa suas vires exerat, & actualiter exercent suam potestatem ad vniuersale bonum. At verò prædicta causarum & circumstantiarum collectio non aliter suas vires exercit, nec potestatem exercet aliter,

II. Ratio generalis.

Conclusio ratio prima.

12.

13. Vaga infallibilis efficacitæ, & certitudinis omnipotentia participatio.

14.

alter, nisi producendo aliquem actum vagè modo deo superius dicto.

15. **Potentia ab intrinseco ordinatur ad producendum actum.** Confirmatur primò, quoniam sicut potentia quælibet ab intrinseco destinatur ad producendum actum sibi proprium: ita potentia talis ab intrinseco destinatur ad talem, atque taliter producendum actum sibi proprium: idèque potentia vagè & infallibiliter productiva destinatur ab intrinseco ad suum actum producendum tanquam vagè, & indeterminatè infallibilem. Rursus Dei proprium est intendere fines, ad quos singulæ res bonæ destinantur ab intrinseco; nec enim suavis esset providentia Dei; nisi res singulas ad fines sibi proprios dirigeret. Ergo Deus intendit actum esse in generali & vagè infallibilem, sicut postulat ab intrinseca destinatione causarum.

Dei proprium vnum finis intendere.

Confirmatur secundò, quoniam actus, prout virtualiter continetur in tali collectione causarum, est infallibilis & vagè & in genere. Deus autem efficaciter vult actum virtualiter contineri in tali collectione causarum, quoniam hoc bonum est, & ab ipso causatum: ergo vult actum esse infallibilem vagè & in genere.

16. **Conclusio ratio secunda.** Ex eodè ferè principio procedit ratio secunda, quoniam ex parte rerum, ad extra productarum foret imperfectus modus providentiæ, si Deus hominibus nõ imprimeret auiditatem ciborum, atque famem; aut non multiplicaret ciborum abundantiam & varietatem, vt qui fastidiret vnum, appeteret alium, quo sustineretur. Porro nulla prioris ratio bonitatis excogitari potest, quæ Dei liberalitatem, & benevolentiam vniuersalissimam cohibere poterit, ne vellet, vt homines consequerentur eam vtilitatem, quæ sequitur ex tanta varietate ciborum, videlicet, vt secundum varias constitutiones corporum & animorum vnus homo liberè deligeret vnum cibum, & alius alium. hoc enim præcisè consequitur ex auiditate hominum, & varietate ciborum. Quod non impedit, ne Deus per scientiam mediam, vel quouis alio modo determinet hunc hominem ad hunc cibum, hic & nunc capiendum, potius quam alium. Nam illa vaga infallibilitas est alia specialis bonitas proveniens ex illa naturali, & ordinaria providentia famis, & ciborum, eadèque bonitas est digna vt ipsa etiam ametur, & intendatur.

17. Quod exempli gratia dictum est de ciborum appetentia, & abundantia in ordine ad conseruationem individuorū; idem proportione seruatâ dicere poteris de naturali propensione ad conseruandam speciem per filiorum procreationem. Vnde similiter colligere licebit, Deum efficaciter intendisse vt ex ordine causarum, à se disposito sequeretur infallibiliter conseruatio speciei: & tamen ex eodem non sequeretur infallibiliter, vt hic homo potius, quam alter, nec in hoc tempore potius, quam alio, hunc filium, & non alium sub his circumstantiis produceret: quamvis hoc sequeretur ex alia parte diuinæ providentiæ.

18. **Exemplum primum.** Varietas actionum & virtutū Christi Domini. Ad horum imitationem excogitare poteris alia quam plurima exempla non solum in providentia naturali, sed etiam in supernaturali, ex qua visum est vnum, aut alterum subicere. Magna fuit varietas actionum atque virtutum in vniuersa vita Christi Domini, nec minor varietas miraculorum, exhortationum, parabolarum, argumentorum, in ea varietate vis erat, vt qui non crederent prioribus, sequentibus crederet; quemadmodum ad Moysen dictum est Exodi 4. & vi-

dimus sect. 1. num. 14. Igitur non est dubitandum, quin Deus efficaciter voluerit, vt hæc varietas motuorum suas vires quantas, & quales habebat, exerceret. Ac proinde voluit Deus vt quantum erat ex vi talium motuorum, non esset determinatū, vt hic homo crederet propter hoc miraculum, & propter hoc virtutis exemplum; sed solum esset vagè infallibile, aliquos homines, aliquando, propter aliqua ex his motiuis, esse credituros.

Non dissimiliter vaga est infallibilitas in tanta varietate rationū, quas Scriptura & Patres offerunt, vt persuadeant obseruantiam diuinæ legis. Nā quidam timore, alij amore, alij beneficiis, alij pulchritudine virtutis efficacius inuitantur.

Aliud exemplum accipere possumus ex lib. 1. Regum cap. 5. Nam multiplicata flagella super Philisthæos, & super Deos eorum, & responsa sacerdotum ac diuorum quosdam prius, alios postea compulerunt, vt vellent arcam Dei remittere. Nam Azotij priores dixerunt: *Non maneat arca Dei Israel apud nos; sed alij voluerunt vltimò experiri: quoniam ex hominibus obduratis non omnes æqualiter aggrauant corda sua.* Cæterum quia omnes liberè aggrauant, ideo quidam diutius & magis, alij minus & breuior. tempore aggrauant corda sua. Ex vi cuius infallibilitatis vagæ consequitur etiam alia, vt quidam prioribus, alij non nisi posterioribus flagellis cedant, atque consentiant. Hanc igitur infallibilitatem potuit Deus velle modo superius explicato.

Tertia ratio, quoniam à prædefinitione vaga, sic intellecta, sicut à nobis asseritur, procul absunt omnes imperfectiones, quæ obiciuntur illi; vt magis constabit ex sequentibus sectionibus, præcipuè verò confusio, & indeterminatio, licet reperiat ex parte obiecti, nihilominus ex parte scientiæ atque decreti diuini est summa determinatio, & distinctio possibilis: quod manifestum fiet exemplo. Deus euidenter scit, aliquem oculum requiri ad videndum, & sic non requirit determinatè oculum dextrum, nec determinatè requirit sinistrum; sed requirit alterum illorum sub disunctione dextrum, vel sinistrum. Rursus diuina voluntas efficaciter vult, vt ad videndum requiratur aliquis oculus, & vult, vt non requiratur determinatè dexter oculus, nec determinatè sinister; sed vt requiratur illorum alter sub disunctione. Hæc scientia & hæc volitio diuina nullo confusiois vitio notari potest, sed potius vitiosa foret; nisi hanc confusam, & vagam obiectorum indigentiam ita vellent.

Confirmatur. nam huiusmodi scientia tutissima est à periculo deceptionis: & consequenter eiusmodi volitio tutissima est à periculo frustrationis: vt magis constabit ex omnibus sectionibus sequentibus, maximè verò ex disp. 10. sect. 4. & sequentibus.

Quarta ratio, quoniam scientia & volitio diuina non vilescit, eo quòd vilissimas quasdam creaturas sciat, & velit existere: neque redditur contingens, aut corruptibilis, licet sciat, & velit existere res contingentes, & corruptibiles. Ergo eadem scientia & volitio non contrahit imperfectionem indeterminacionis vagæ; licet cognoscat, & efficaciter velit eam ipsam vagam indeterminacionem, quæ est in effectibus creatis comparatione causarum. Quapropter quando huiusmodi prædefinitionem appellamus vagam, vel indeterminatam, ab obiectis, accipimus eam

19.

20. Secundum.

1. Reg. 5.

21.

Vaga prædefinitio imperfectionis excipit.

Confusio ex parte obiecti, non ex parte actus.

Appissimo exemplo declaratur.

22.

23.

Prædefinitio ab obiecto dicitur vaga.

appellationem: sicut conditionatam scientiam appellamus ab obiecto conditionato.

24. Quinta ratio, nam sicut ex parte obiecti foret minus perfecta diuina prouidentia: si sola produceret animalia perfectissima, prætermitteretque alia minus perfecta animalia: nec non si solus ipse crearet semper animalia omnibus in membris integra, nec vnquam cum causis fecundis concurreret ad producenda animalia monstruosa, vel membris aliquibus diminuta: sic etiam foret minus perfecta prædeterminatio diuina; si solummodo prædeterminaret determinatè, & in particulari, nec vnquã prædeterminaret vagè modo superius explicato.

25. Confirmatur, quia licet hic modus prædeterminandi videatur minus perfectus ob minorem determinationem: hanc tamen imperfectionem abundè compensat suauitate magis accommodata ad propensionem voluntatis, & eius libertatem. Vnde prouenit etiam, vt hic modus prædeterminandi magis immediatè, atque magis per se respiciat vniuersale bonum, & vniuersalem curam illius: cum tamen prædeterminatio profusè determinata immediatè atque per se respiciat particulare bonum.

26. Suppositis speculatiuis rationibus, quæ vagam prædeterminationem probant, practica ratio Theologorum Doctores admonet, prudentiæ consentaneum esse, vt illam admittant, & doceant, quoniam & facilius, & à pluribus intelligitur illius concordia cum libertate. Quamobrem illi etiam Theologi, quibus prædeterminatio actuum in singulari cum omnibus circumstantiis, videtur esse contraria libertati; non refugiunt concedere vagam infallibilitatè, imò & necessitatem vagam in committendis peccatis supra sect. 2. eadem verò ratione admittunt, vagam prædeterminationem consentire posse cum libertate.

Facilis concordia prædeterminationis cum libertate.

27. Confirmatur, quoniam Theologus Doctor, nisi ratione compellatur pro veritate tuenda; nunquam debet imminuere, sed potius multiplicare solutiones ad arguenda, quæ contra fidei dogmata obijciuntur ab infidelibus. Cuius prudentiæ Patres antiqui reliquerunt exempla, plures solutionum vias aperientes, quoties dogmatis veritas patiebatur. Sunt quippe diuersa hominum ingenia, & rarum est easdem solutiones omnibus plene satisfacere; ideoque curarunt, vt qui resisteret ab vna solutione, inueniens alteram conquiesceret.

28. At inter dogmata theologica maioris momenti numerari debet prædeterminationis efficacia infallibilis, quæ possit efficere, vt inseparabiliter, & indeclinabiliter arbitrium cooperetur ad suam salutem: vnde certa reddatur prædeterminatio, licet non supponat opera præuisa, quasi absolutè futura (talem quippe modum prædeterminandi saltem Beatissimam Virginem & insigniores alios Sanctos, nemo poterit negare; idque sufficit ad rem præsentem: quidquid sit de prædeterminatione cæterorum hominum.) Rursus ingenia quædam sunt, quæ facilius, & libentius acquiescunt concordie libertatis cum hac prædeterminatione, si fiat per vagam infallibilitatem; contra verò resiliunt à concordia libertatis cum prædeterminatione cuiuslibet operationis in particulari, & omnium circumstantiarum: quæ tamen aliis ingeniis multo magis placet. Idcirco Theologus Doctor suffragante ratione theologica, debet vtramque concordie rationem proponere eo animo, vt vel vtraque admittatur simul, quoniam vtraque si-

mul est vera: si minus, altera saltem à quibusdam, altera ab aliis ingeniis admittatur.

SECTIO V.

Maiores explicatio præcedentis conclusionis, & argumentorum solutio.

Prima conclusio dirigitur ad ampliacionem præcedentis. Prædeterminatio vagari potest circa omnia, per quæ vagari potest infallibilitas. Hæc autem numerata sunt & explicata sect. 1. 2. & 3. Itaque prædeterminatio vagari potest circa personas operaturas; circa media, & notoria inducentia ad operandum; circa operationes, specie differentes sub eodem genere, vel numero differentes sub eadem specie infima; circa intensiõis gradus & extensiõis obiecta; circa durationem, & instans inceptiõis, & cæteras circumstantias. Nam hæc omnia probant rationes præcedenti sectione adductæ pro concl. 2.

Quod infallibilitas vagari nequeat per infinita indiuidua æqualis intensiõis, contendunt aliqui Doctores huius temporis, quorum sententiam refutauimus tomo præcedenti de voluntate Dei disp. 49. sect. 4. n. 18. & sequentibus.

Aduersus fundamenta, quibus nititur secunda conclusio sectionis præcedentis, obiectio potest occurrere: videntur namque probare, quod materiales peccatorum actiones Deus prædeterminat per vagam infallibilitatem; quoniam cognoscit, & producere vult collectionem causarum, & circumstantiarum, quæ vim habet infallibiliter alligandi ad aliquod peccatum vagè.

Respondeo & sit secunda conclusio, Deus nec prædeterminat de facto, nec prædeterminare potest etiam in communi & vagè materiales peccatorum actiones: vt probatum est tomo præcedenti de voluntate Dei disput. 40. sect. 3. & sequentibus. Nec id sequitur ex fundamentis nostræ sententiæ; quoniam ad sapientissimum & optimum gubernatorem sicut pertinet velle, vt qualibet causa suas vires exerat, & actualiter exercent: ita pertinet ad eundem, nullo modo velle, vt eadem cause deficiant à causando, & à suis viribus degenerent: hoc autem est inclinare ad quamlibet actionem, cui sit inseparabiliter coniuncta malitia.

Confirmatur, quoniam ad prædeterminandum aliquem effectum non sufficit velle producere causam, ex qua scitur esse consecuturus talis effectus; sed præterea requiritur velle, vt talis effectus sequatur: vel saltem requiritur quod effectus per se, & non per accidens sequatur ex tali causa. At peccatorum actiones non per se consequuntur ex collectione causarum, quam Deus producit, sed omnino per accidens: nec Deus vult, illas sequi; sed tantum vult, eas permittere, vt probatum est tomo præcedenti disput. 27. & multis sequentibus, præcipue verò disp. 33. 34. & 35.

Ad argumenta proposita initio sectionis præcedentis, qua parte videntur pugnare contra secundam illius conclusionem respondetur.

Ad primum prædeterminatio facta per vagam infallibilitatem, prout à nobis asseritur, non supponit esse impossibile, sed potius vt possibile admittit prædeterminationem actus in particulari cum omnibus circumstantiis: abstrahit tamen ab ea vt in præcedenti sect. declarauimus.

Ad secundum respondetur. Hæc prædeterminatio non supponit, Dei scientiam esse limitatam & imperfectam;

1. Prædeterminatio vaga ampliatio.

2.

3. Obiectio.

4. Vaga prædeterminatio non prædeterminat peccatorum actiones.

5. Requisita ad prædeterminationem.

6. Argumentorum solutio.

7.

imperfectam; sed abstrahit ab ea perfectione scientiæ diuinæ, quæ ostendit, quibus modis abstrahi potest voluntas, vt hic, & nunc infallibiliter eliciat hanc volitionem; quoniam hæc prædeterminatio totum fundamentum accipit ab alia perfectione diuinæ scientiæ, secundum quam dicitur, quæ causarum & circumstantiarum collectio vim habeat cauandæ per vagam infallibilitatem.

8. Vnde respondetur ad primam confirmationem, hæc prædeterminatio non tollit scientiam mediam, nec supponit illam; sed abstrahit ab ea: quemadmodum communis prouidentia disponens ita mundum, & hominum voluntates, vt infallibiliter & liberè conferuerit species humana, non supponit scientiam mediam, nec tollit eam, sed abstrahit ab ea; quoniam ad illam sufficit scientia infallibilitatis, quæ sequitur ex tali collectione causarum, & circumstantiarum.

9. Ad secundam confirmationem respondetur. Hic modus prædeterminandi non frustra tribuitur Deo, tum quia pertinet ad perfectionem diuinæ scientiæ, potentiæ, atque prouidentiæ: vt vidimus sect. præced. conclus. 2. ratione 1. 2. & 4. tum etiam, quia defendendis fidei dogmatibus prodest, non vnã tantum, sed plures, etiam solutiones, & conciliationes adhibere; vt vidimus ad finem sectionis præcedentis.

10. Ad tertium argumentum solutio constat ex præced. sect. probatione 3. num. 21. & sequentibus, ostendimus enim, non esse confusam & incertam cognitionem, & volitionem; sed versari circa obiectum confusum & incertum.

Ad primam confirmationem respondetur, distinguendo antecedentes; licet enim verificari possit quando disunctiones illæ non clauduntur in quidditate causarum, sed extrinsecus apponuntur. Nilominus quando disunctiones illæ quidditatiuè clauduntur in natura causarum & obiectorum; non proueniunt ex ignorata efficacia vnus determinati medij: constat enim, Deum eo sine duos oculos tribuisse animalibus, vt si contigerit altero videre non posse, videant altero oculo; & eo sine tantam ciborum varietatem tribuisse, vt si vnus respuerit, alterum appetat. Quapropter disunctiones huiusmodi sunt requisitæ propter amorem, & prouidentiam suauitatem, quam omnium causarum naturis atque viribus exhibere debet sapientissimus & optimus gubernator: vt sect. præcedenti probatum est.

Ad secundam confirmationem respondetur. Tentando Deus incederet; si non sciret, cui particulari vocationi, sub quibus circumstantiis adhibendus foret liber consensus à qualibet voluntate; verum tamen simul etiam Deus scit aliquam esse collectionem vocationum, & mediõrum, impellentium ad consensum, quæ vagam illius infallibilitatem essentialiter continet. Hanc igitur vim infallibilem Deus adhibere vult. Hoc verò non est tentando incedere, sed multiplicem rem variegatè, iuxta cuiusque naturam administrare vt sectione præcedenti probatum est.

11. Ad tertiam confirmationem respondetur, illius fundamentum esse pro nobis, quoniam ad perfectionem diuinæ prouidentia spectat, ex certa scientia, distinctè & in particulari cuncta disponere, iuxta cuiusque rei capacitatem, & dignitatem. Sed capacitas & dignitas virtutis, quæ reperitur in quibusdam collectionibus causarum, quidditatiua destinatur ad vagam infallibilitatem: ergo ad perfectionem diuinæ prouidentia

12. spectat, ex certa scientia, distinctè & in particulari disponere illam infallibilitatem vagam. Nec enim propterea Dei prouidentia suam distinctiõnem, ac determinationem amittit, quoniam versetur circa obiectum ex se vagum & indeterminedum; vt probatum est sect. præced. ratione 3. 4. & 5. præsertim cum Deus simul etiam omnes actiones bonas in particulari prædeterminat.

Ad quartum argumentum respondetur, licet in obiecto non sit metaphysica, sed tantum moralis infallibilitas: nihilominus ex parte diuinæ scientiæ certitudo est plusquam metaphysica; & consequenter etiam certitudo prædeterminationis, vt constat sect. 11. & 12. & disp. 5. sect. 4. & sequentibus.

Ad quintum argumentum concedo totum, cæterum non obstante prædeterminatione huius actus in particulari, prædeterminatur etiam vagè.

Ad sextum respondetur. Hic modus prædeterminandi licet non sit absolutè necessarius ad eum finem: nihilominus est utilis & admittendus, propter rationem positam sectione præcedenti sub finem: insuper est ad perfectionem diuinæ prouidentia simpliciter necessarius, vt probatum est sectione præcedenti.

Ad septimum manifestum est, in negotio Angelorum nõ fuisse tot infallibilitates vagas, quot sunt apud homines. Cæterum an interuenierit aliqua infallibilitas vaga propter multitudinem motiuorum allicientium ad peccandum, vel ad perseuerandum in obedientia Dei, nihil attinet disputare, cum satis sit vagam prædeterminationem hominibus adhiberi.

SECTIO VI.

S. Thomæ & aliorum Scholasticorum suffragia pro vaga prædeterminatione, præsertim operationum Iesu Christi Domini nostri.

Perpicuum aded, vt nulla possit declaratione torqueri, vel obscurari, pro vaga prædeterminatione suffragium accepimus à S. Thom. de veritate quæst. 6. art. 3. post medium corporis, dicens: Præter certitudinem præscientia ipse ordo prædeterminationis habet infallibilem certitudinem; neque tamen causa proxima salutis ordinatur ad eam necessario, sed contingenter, scilicet liberum arbitrium. Quod hoc modo potest considerari. Inuenimus enim ordinem compositibilem esse respectu alicuius dupliciter. Vno modo in quantum vna causa singularis producit effectum suum ex ordine diuinæ prouidentia: alio modo, quando ex concursu causarum multarum contingitur, & deficere possibilem peruenitur ad vnum effectum: quarum vnamquamque Deus ordinat ad consequuionem effectus loco eius, qua deficit, vel ne altera deficiat; sicut videmus, quod omnia singularia vnus speciei sunt corruptibilia: & tamen per successionem vnus ad alterum potest in eis scidum numerum saluari perpetuis speciei, diuina prouidentia taliter gubernante, quod non omnia deficiant, vno deficiente. & hoc modo est in prædeterminatione, liberum enim arbitrium deficere potest à salute, tamen in eo, quem Deus prædestinat, tot alia adimnicula preparat, quod vel non cadat, vel si cadat, quod resurgat; sicut exhortationem, & suffragia orationum, donum gratia & alia huiusmodi, quibus Deus administratur homini ad salutem.

Ne fortè caueris, S. Thomam in summa Theologiæ

13.

14.

1.

S. Thomæ suffragia pro vaga prædeterminatione.

2.

Theologiæ sententiam reuocasse; eandem rationem concordia; licet breuius, & obscurius attigit 1. p. quæst. 23. art. 3. ad 3. his verbis. *Cum dicitur, quod reprobatum non potest gratiam adipisci; non est hoc intelligendum secundum impossibilitatem absolutam, sed secundum impossibilitatem conditionatam; sicut supra dictum est; quod prædestinatum necesse est saluari necessitate conditionata, qua non tollit libertatem arbitrii. Unde licet aliquis non possit gratiam adipisci, qui reprobatum à Deo: tamen quod in hoc peccatum, vel in aliud labatur, ex eius libero arbitrio contingit.* Vbi primum oblerua infallibilitatem vagam circa peccata, nimirum quod in hoc peccatum, vel in aliud labatur; hæc enim sola sequitur ex omni reprobatione adultorum, & non infallibilitas determinata ad vnum peccatum hinc & nunc eliciendum; sed tamen vtrum ex aliqua peculiari reprobatione sequatur infallibilitas committendi vnum aliquod singulare peccatum, nihil opus est in præfenti examinare: dicemus tamen aliquid disp. 12. sect. 5. & sequentibus, & disp. 13. sect. 1. & 3.

Deinde nota, eisdem verbis tacite significari, similem vagam infallibilitatem reperiri circa opera bona requisita ad iustificationem & salutem hominis prædestinati, quod ex triplici indicio deduco.

Primum est, quia hoc expresse docuit S. Thom. in q. 6. de veritate, nuper citata, & nullo alio in loco reuocauit postea.

Secundum est, quod virtute continetur in prædictis verbis, ait enim similes esse inter se conditionatam necessitatem salutis in prædestinato, & conditionatam impossibilitatem gratiæ finalis in reprobo: & hanc impossibilitatem reducit ad vagam infallibilitatem peccati, ergo subindicat necessitatem illam pertinere ad vagam infallibilitatem boni operis, quam alibi expresse docuerat.

Tertium indicium, quia in eadem quæst. 23. art. 6. ex professo tractans de certitudine prædestinationis ita proponit secundum argumentum. *Posito possibile, nullum sequitur impossibile: possibile est autem aliquem prædestinatum (vt Petrum) peccare, & tunc occidi: hoc autem posito, sequitur prædestinationis effectum frustrari. Hoc igitur non est impossibile.* Huic argumento ita respondet, *licet sit possibile eum, qui est prædestinatus, mori in peccato mortali secundum se consideratum, tamen hoc est impossibile, posito, prout scilicet ponitur eum esse prædestinatum. Unde non sequitur quod prædestinatio falli possit.*

5. S. Thom. causa notanda.

Vbi obseruatione digna est cautio quam sanctus Thomas adhibuit huic solutioni. Nec enim dixit, Petrum non posse peccare eo tempore, quo occidendus erat. Nam viatore quemlibet de lege ordinaria, quando est viator, posse peccare mortaliter, & amittere charitatem, docet S. Th. 1. p. quæst. 82. art. 2. conc. fin. & quæst. 100. art. 2. & 1. 2. q. 106. art. 2. ad 2. & 2. 2. quæst. 24. a. 1. & 4. contra gentes conc. 70. & alij Doctores, vt probatum est tomo de scientia Dei disp. 47. sect. 4. n. 5. Ideo tacite admissa prædicta potestate mortaliter peccandi sanctus Thomas recurrit ad illud, quod est in potestate solius Dei, nimirum ad mortem inferendam, quando Petrus fuerit in peccato mortali: quod impossibile est Deum facere ex suppositione, quod Petrum prædestinavit. Quid igitur faciet Deus? adhibebit media ne hoc tempore cadat, vel si cadat quod resurgat (vt Sanctus Thomas dicebat loco citato ex q. 6. de veritate.) & quando fuerit in peccato mortali expectant, vt misereatur illius, & patientia & benignitate

adducet ad poenitentiam, qua consecuta, rapiet ne malitia mutet intellectum eius.

Sanctum Thomam imitantur communiter eius discipuli, quoties tractant vtrum prædestinatus possit damnari. Respondent quippe non posse ex suppositione prædestinationis. Quia quamuis possit peccare mortaliter, non potest mori in peccato mortali. Ita Rainerius verbo præficientia cap. 10. fine. Insuper Capreolus in 1. dist. 40. quæstione vnica concl. 7. ad verbum refert, & recipit illam doctrinam de vaga infallibilitate per plures causas, quarum vna suppleat alterius defectum, quam ex D. Thom. retulimus in principio sectionis.

Quem imitatus Deza eadem disputatione 40. quæstione vnica articulo 3. notabili 4. ad finem ait: *Omnes cause media, que ad effectum prædestinationis ordinantur, sunt, absolute loquendo, cause contingentes, aut libera, ex quibus certitudo & infallibilitas trahi non potest, quantum est ex sui natura. Trahitur huiusmodi certitudo ex omnibus simul collectis in quantum cadunt sub ipsa prædestinatione, prout accipitur ex dictis S. Thom. de veritate q. 6. art. 3. corp. videlicet verbis citatis in principio sect.*

Ferrariensis etiam admittit eandem doctrinam S. Thom. de veritate quæst. 6. & eam adhibet quasi explicationem & propugnationem alterius doctrinæ, quæ frequens legitur apud S. Thom. videlicet, futura contingentia, pro vt sunt præuisa non posse non esse; quamuis secundum se considerata possint non esse. Ita Ferrariensis 3. contra gentes à c. 94. colum. penult. §. vbi attendendum. & inferius §. vltimo sic loquitur. *Quomodo autem cum certitudine diuina prouidentia stet libertas arbitrii, possumus hoc exemplo declarare; si quis debilem viribus & volentem aliquo proficisci, iuaret sustinendo ne caderet in via, sicque eum ad aliquem destinatum locum absque defectu perduceret suis tamen pedibus gradientem, diceretur utique quod iste perduxit ad terminum absque defectu eum, qui si sibi relictus fuisset, multoties in itinere cecidisset, & tamen hoc non obstat, hic suis pedibus ad terminum peruenit, & quantum est ex se defectibiliter. Simili ratione, cum per diuinam prouidentiam homo ad aliquem finem perducitur, Deo eius voluntatem mouente, & adiuuante, atque vniuersa remouente impedimenta, homo quidem liberè, ac propria voluntate, ac quantum est ex ipso, defectibiliter operatur, adiutus tamen per diuinam prouidentiam in quantum huiusmodi infallibiliter ad illum finem peruenit.*

Vbi perpende primò, præfens exemplum propterea rectè congruere cum vaga prædefinitione; quam idem author paulo superius docuerat; quoniam qui debilem viribus iuiat, sustinendo, ne cadat in via, suis tamen pedibus gradientem; non prædeterminat, vt hic homo dextrum pedem moueat prius, quam sinistrum, nec sinistrum prius quam dextrum; nec determinat, vt celeribus, vel tardius, nec vt maiore distantiam vno passu transeat, nec vt interponat quietes, nec vt incipiat in hoc vel in alio instanti moueri; solum determinat, ne cadat, nec omnino quiescat; sed gradatur, donec ad terminum perueniat. Vnde obiter collige secundò, quantum à physica & antecedenti necessitate distet illa certitudo diuinæ prouidentia, quam insignis hic angelici Doctores explanator admittit.

Caietanus verò nullibi meminit præfentis doctrinæ S. Thomæ, siue obliuionis causa, siue quia minus probauerit illam: id tamen certum est in magnas fuisse redactum angustias 1. p. q. 2. 1. art. 4. aliorum

aliorum omnium etiam S. Thomæ solutiones oppugnans, nouam inueniens, cui demum non acquiescit aliter, quam suam ignorantiam profertendo, & intellectum captiuando in obsequium fidei.

11. Operationes Christi Domini & vage, & determinata prædefinitione prædefinita.

Ad operationes Iesu Christi Domini nostri veniamus, ab illis namque sumitur validum argumentum ad ceteras omnes operationes bonas, & prædefinitionis capaces in hunc modum. Christi Domini operationes præ ceteris omnibus dignæ sunt, vt prædefinitæ fuerint in particulari, & cum omnibus circumstantiis supra sect. 3. num. 2. 3. & infra disp. 10. sect. 4. & 5. num. 11. Sed non obstante hac prædefinitione determinata & particulari, eadè operationes prædefinitæ sunt etiam in generali & vage abstrahendo à particularibus earum differentiis & circumstantiis. Ergo reliquæ operationes bonæ cuiusque alterius personæ poterunt, ac debuerunt etiam prædefiniri prædefinitione vage, & in generali, non obstante prædefinitione determinata & in particulari.

12.

Maior probatur, nam Deus absoluto & efficaci decreto suæ voluntatis constituit, vt humanum arbitrium Iesu Christi Domini nostri satisfaceret cuiuscunque præcepto diuino in particulari determinando singula præcepta. Possimus autem hoc decretum abstrahere à quibuscunque aliis volitionibus diuinis; atque vt sic ex vi huius decreti præcisè prædefiniuntur plurimæ actiones in generali & vage, non præfiniendo illarum differentias specificas, neque numericas, nec earum circumstantias particulares. Cuius ratio est, quoniam ex vi huius decreti, sic præcisi, Deus nihil aliud prædefinit, nisi vt Christus Dominus impleat hoc & illud præceptum sibi impositum. Sed hoc totum obiectum licet determinet præcepta; non tamen determinat actiones nisi generaliter & vage relinquens indeterminate multas species, indiuidua & circumstantias: vt probatum est tomo de scientia Dei disp. 47. sect. 1. & 2. Ergo ex vi huius decreti non prædeterminantur species & indiuidua actionum omnium, sed illud generale tantum, videlicet satisfacere præceptis Dei.

13. Christi Domini operationes solum in generali, & vage præcepta.

Confirmatur primò, quia nullum particulare præceptum impositum fuit Christo Domino, per quod obligaretur ad talem actum interiore, hic, & nunc cum talibus circumstantiis eliciendum: nam huiusmodi præceptum non posset liberè impleri, quoniam ad eius impletionem visio beatifica Christi Domini afferret antecedentem necessitatem. Nec satis erit confugere ad illam cognitionem infusam & diuersam visione beatifica cuius Christus Dominus eliciat talem actum: quoniam eadem volitio non potest esse libera in ordine ad vnam cognitionem, si necessariò sequitur ex alia cognitione, vt probauimus tomo de scientia Dei disputatione 53. tota sect. 8.

Confirmatur secundò, quoniam per plures actiones specie diuersas potuit Christus satisfacere quibusdam præceptis, & quemlibet actum, quo satisfaciebat præcepto, potuit omittere, diuisiue loquendo; vt probatum est in eodem tomo disp. 47. sect. 1. & 2.

14.

Quod autem operationes Christi Domini solummodo in generali & vage fuerint præceptæ, atque necessariae; non verò determinatæ, nec in particulari, semper docuit S. Thom. nam de veritate quæst. 29. articulo 6. primum argumentum

ita proponit. *Omne meritum ex libertate procedit, quia indeterminatè se habet ad multa: sed liberum arbitrium in Christo determinatè se habebat ad bonum; ergo mereri non potuit.* Huic argumento respondet his verbis: *Licet anima Christi esset determinata ad vnum secundum genus moris, scilicet ad bonum; non tamen erat determinata ad vnum simpliciter, poterat enim hoc, vel illud facere, & non facere, & ideo libertas in eo remanebat, que requiritur ad merendum.*

Christus Dominus meruit.

15.

Idem 3. p. quæst. 18. art. 4. sic proponit tertium argumentum. *Liberum arbitrium se habet ad vtrumque: sed voluntas Christi fuit determinata ad bonum, quia non potuit peccare; ergo in Christo non fuit liberum arbitrium.* Respondet autem: *Voluntas Christi licet sit determinata ad bonum, non tamen est determinata ad hoc, vel illud bonum, & ideo pertinet ad Christum eligere per liberum arbitrium confirmatum in bono, sicut ad beatus.* Atque de hac difficultate, quæ nascitur ex repugnantia libertatis cum determinatione ad vnum, nihil meminit S. Thom. in seq. quæst. 19. art. 3. & 4. disputans de merito Christi Domini tacendo significans, requiri & sufficere ad meritum eam libertatem & indeterminatorem, quam exposuerat in præcedenti quæst. 18. art. 4. nuper citato. Quam eandem solutionem tacendo probat etiam Caietanus vtrobique.

16.

Insuper S. Thom. in 3. dist. 18. quæst. vnica art. 2. sic proponit argumentum quintum. *Naturalibus non meremur propter hoc, quod sunt determinata ad vnum; sed liberum arbitrium in Christo erat determinatum ad bonum; ergo ipse per liberum arbitrium mereri non potuit.* Respondet autem sic: *Liberum arbitrium Christi non est determinatum ad vnum secundum numerum, sed ad vnum secundum genus, scilicet ad bonum, quia in malum non potest, sed tamen hoc potest facere, & non facere, videlicet, hoc bonum, aut illud.*

17.

Circa illud tamen, quod S. Thomas continud subiungit in solutione secunda concedens, ad meritum satis esse spontaneam, non coactam volitionem, etiam si necessariò eliciatur, nec possit non elici. Notandum est, hanc solutionem explicandam esse de necessitate, & impossibilitate consequente, quæ supponit existentiam actus liberæ futuram: qualis est apud S. Thomam necessitas ex præficientia, prouidentia, & voluntate diuina proueniens, vt ostendimus tomo de scientia Dei disp. 33. sect. 7. & disp. 51. præfentim sect. 2. vel erit explicanda de necessitate, & impossibilitate vage, quam in priori solutione dixerat: hoc enim modo loquitur etiam S. Bonanura infra num. 20. & 21. Alioqui necessariò concedendum est à D. Thoma reuocatam fuisse sententiam; quoniam, vt ipse loquitur quæst. 6. de malo, quæ est de electione humana art. vnico. *Non videtur esse meritum, vel demeritorium quod aliquis sic ex necessitate agit, quod vitare non possit.*

Ad meritum libertatis.

Hoc idem supponit in locis nuper citatis ex 3. p. & quæst. 29. de verit. Clariùs autem constat ex aliis plurimis, vbi docet ad libertatem non sufficere spontaneum & voluntarium; si necessariò velis, nec possis velle, & non velle: quæ vidimus in eodem tomo de scientia disp. 45. sect. 3. & disp. 49. sect. 2. & 3. præfentim cum idem sentiant communiter Theologi & Philosophi; citati in prædicta disp. 45. sect. 3. & tota disp. 49.

18.

Redeo ad solutionem de vage necessitate, atque impossibilitate, quam prior tradiderat Alexander 3. p. q. 16. memb. 2. art. 2. ad 1. ita scribens: *Ad illud quod obijciunt; mereri est voluntarium, ergo poterat*

poterat non mereri. Dicendum quod mereri potest dici dupliciter, in particulari, & vniuersali; in particulari, ut cum dicitur mereri hoc motu, vel illo; vel operatione hac, vel illa, & hoc modo poterat Christus mereri, & non mereri, id est, mereri hoc motu, & non mereri illo motu; si vero mereri dicatur in vniuersali, sic non poterat non mereri, quia quamuis posset non mereri hoc motu, vel illo, tamen non poterat esse quin mereretur aliquo. Neque ex hoc sequitur quod mereri non sit voluntarium. Quia voluntarium semper determinatur respectu actus singularis, & particularis. Rursus ad tertium ait, liberum arbitrium Christi Domini erat determinatum ad bonum in vniuersali, sed erat indeterminatum ad bonum in particulari; & poterat hoc opus facere, vel dimittere, & ideo manet indeterminatio, secundum quam attenditur meritum.

19. Eandem Alexandri solutionem, summam expositam, sequitur Carthusianus in tertio libro sententiarum, disputatione 18. quaestione 1. col. 3. vel centier.

20. Sanctus Bonaventura in 3. distinctione 18. articulo primo, quaestione secunda ad primum tractans de merito Christi Domini, Ad illud, inquit, quod obicitur, quod potentia determinata ad vnum, non facit opus de genere laudabilem; dicendum est quod determinatio potentia ad vnum, si sit per necessitatem naturæ, tunc tollit arbitrii libertatem: si autem sit determinatio meriti per confirmationem gratia; cum talis confirmatio simul sit cum libera voluntate, sic non tollit qualitatem meriti: in Christo autem fuit liberum arbitrium determinatum ad vnum, non per necessitatem naturæ, sed per confirmationem gratia. Cæterum hæc solutio maneret adhuc ambigua, nisi idem sanctus Doctor in 2. distinctione 7. parte prima, articulo secundo, quaestione 1. præsertim ad tertium argumentum explicuisset, confirmatis in gratia manere libertatem arbitrii ad opposita indifferentem, quantum ad eligendum hoc, vel aliud opus bonum; non vero quantum ad eligendum opus malum. Prout retulimus tomo de scientia disputatione 47. sectione 3. vnde constat, solutionem S. Bonaventuræ in re nihil diffidere à solutione S. Thom. & Alexandri nuper adducta.

21. Eodem sensu videtur intelligendum quod asserit Argentina in tertio, distinctione 18. quaest. vnicæ, articulo tertio post conclus. primam ad tertium. Agens naturale non prohibetur à merito ex hoc, quod est determinatum ad vnum; sed ex modo determinationis puta, quia necessarium, & non voluntarie tendit in illud vnum; sed Christus, & qui libet confirmatus in gratia, licet determinate tendat in bonum, tamen voluntarie, & libere tendit in ipsum, &c. Antithesim illam obserua, ex qua constat, apud hunc authorem fuisse libertatem necessitati contrariam in actionibus meritoriis Christi Domini; & totam illarum determinationem fuisse absque vera necessitate, idque magis constat ex doctrina generali de libertate, quam idem Argentina tradit in secundo, tota distinctione 25. sæpe.

22. Marfilius vero seipsum magis explicuit. Nam in secundo sententia, quaestione 17. ad finem totius quaestionis asseruerat, quod Beata Maria post conceptionem Saluatoris non potuit ferri in malum: erat tamen libera in facere, & non facere, iuxta illud, quod indicabat optimum. Quo supposito, defendit statim, Deiparam meruisse, quando in via, non obstante necessitate ad bonum. Nimirum, quoniam intra genus boni, secundo quo-

libet malo, manebat indifferens ad hoc, vel illud bonum etiam optimum.

23. Hunc igitur eundem modum necessitatis in generali, & libertatis in particulari actionibus Christi Domini tribuit idem author in 3. quaestione 12. in postrema parte articuli, dum respondet ad primum principale asserens, Christum Dominum meruisse per opera, qua fecit necessitate inuitabilitatis, per gratia plenitudinem, in bono confirmantem; sicut etiam Beata Virgo post secundam sanctificationem; videlicet in conceptione Saluatoris, ut dixerat loco citato, vnde etiam in contextu eiusdem q. 1. 2. satis indicat, Christum Dominum absolute potuisse non elicere illos actus, quibus meruit.

24. Ex aliis antiquis, & grauius Scholasticis colligi potest eadem ratio cõcordiæ libertatis Christi Domini cum præcepto sibi imposto. Nam omnes supponunt, esse de fide Christum meruisse subeundo mortem, & hoc fuisse mandatum à Patre, Ioannis 10. Supponunt etiam, esse de fide Christum Dominum, non potuisse peccare; ac subinde non potuisse omittere impletionem illius præcepti. Quapropter manifestè conuincuntur existimare, non fuisse præceptam particularem aliquam & determinatam actionem impletuam illius præcepti; sed tantum vagè & in vniuersali: quoniam asserunt contingentem fuisse actionem, qua Christus Dominus meruit, ideoque in eo instanti, in quo fuit, potuisse non esse, & non necessariò fuisse: quod expressè docet Scotus in 3. sentent. tota dist. 8. præsertim verò in 4. argumento principali, & in eius solutione.

25. Non dissimiliter Durand. in 3. distinctione 3. quaestione 4. numero 7. Non est, inquit, meritum circa illud vnum, circa quod arbitrium non est flexibile ad alterum. & in eodem libro 3. distinctione 18. quaestione 2. articulo 1. docet, Christum Dominum habuisse conditionem illam, ad meritum requisitam, videlicet, quod agens sit Dominus suæ actionis, ita quod in potestate eius sit agere, vel non agere, nec agat ex necessitate, sed libere. Eandem prorsus doctrinam Durandi sequitur Paludanus in 3. distinctione 18. quaestione secunda, articulo 2. sub initium, & postea in tertio & quarto modo dicendi.

26. Richardus in 3. distinctione 17. art. 1. quaest. 2. ad secundum asserit, Deliberatiam voluntatem Christi non fuisse ad vnam partem determinatam. & consequenter in proxima distinctione 18. articulo 1. quaestione 1. corp. concedit, arbitrium Christi Domini fuisse Dominum suæ actionis meritoria. Cui dominio & libertati repugnare necessitatem, ac deberi potestatem determinandi se ipsum, docuerat in secundo, distinctione 24. articulo 1. quaestione 4. ad 3. & dist. 25. art. 2. quaest. 1. & art. 4. q. 1. & 2.

27. Ioan. Maior in 3. distinctione 18. quaestione 1. prope initium corol. 3. supponit tanquam certum, de lege ordinaria non esse meritorium actum, qui non est in potestate libera voluntatis. Cui consequentia sunt, quæ docet in quaestione secunda, colum. penult. §. contra secundam viam. Similiter Gregorius in secundo, distinctione quinta, quaest. vnicæ, art. 2. colum. 2. ad meritum requirit potestatem eliciendi & non eliciendi actum. quamuis nullibi de Christi Domini libertate & merito scripserit, quod inuen-

23.

24.

25.

26.

27.

28. Palacios in 3. dist. 18. disp. 1. colum. penult. docet ad meritum cuiusque personæ, etiam Christi Domini, non sufficere actus voluntarios, id est, non violentos: sed requiri actus contingentes, qui positi sint in libera potestate voluntatis libertate contradictionis, ideoque Christum Dominum non potuisse mereri visione Dei, neque fruitione beatifica, sed meruisse acceptando mortem, quam contingenter acceptauit.

29. Adam in 1. dist. 1. q. 6. prope finem totius quaestionis docet, Christum Dominum ideo potuisse mereri in primo instanti, quia prius natura, quam causeret actum, potuit liberè non causare illum, idque positis omnibus viis requisitis ad eum actum causandum. Cui similia sunt, quæ docet in 8. q. eiusdem distinctionis art. 1. ad finem, conferendo cum his, quæ de libertate in primo instanti creationis, & de potestate deliberandi, atque peccandi in eodem primo instanti; dicit in eadem quaest. artic. 2. circa med. dum respondet ad primum argumentum.

30. Almain. in 3. sent. dist. 18. versùs finem totius distinctionis in 1. dub. supponit tanquam certum, de lege ordinaria non esse meritorium actum, nisi fuerit liber libertate contradictionis, per quam potuerit omitti; ideo consequenter docet, Christum Dominum meruisse per amorem non beatificum, specie distinctum ab amore beatifico, quia hic erat præditus libertate contradictionis, vel meruisse per amorem beatificum, non vt verfabatur circa Deum, sed quatenus extendebatur ad creaturas, quia sic etiam erat liber, sicut etiam, liberæ erant plures aliæ volitiones procedentes ex amore beatifico.

31. Addit tamen Almainus tertium disinctionis membrum, scilicet, aut Deum peculiariissimo privilegio acceptasse ad meritum Christi Domini actum necessarium, & non liberum, quod etiam, quamuis sub dubio, docuit apertè Gabriel in 3. dist. 18. q. vnicæ, art. 3. dub. 1. versùs finem, cum alioqui rectè senserit indifferentiam agendi, & non agendi requisitam esse ad libertatem in 2. sent. tota distinct. 25. & alibi sæpe, vt vidimus tom. de scientia disput. 49. sect. 8. sub init.

32. Inter recentiores non desunt, qui simul cum prædefinitione bonarum actionum, facta per directionem scientiæ mediæ admittant etiam vagam prædefinitionem, quam ex D. Thoma retulimus in principio sectionis præsentis: quorum vnus fuit Ioan. Alphonsus Curiel cõtrouersiarum Scripturæ lib. 2. controuer. 4. post concl. 4. num. 267. & seqq. pag. 301. Alij reiecta prædefinitione bonarum operationum in particulari, quæ fiat virtute scientiæ mediæ, solam admittunt prædefinitionem factam per directionem scientiæ vagarum infallibilitatum, vt Ioan. Mariana lib. 2. de morte & mortalitate c. 11. & 12. & lib. 3. c. 8.

SECTIO VII.

Necessitas vaga & in generali non obstat, quominus omnes formalitates specifica atque generica sint absolute libera.

1. Quatuor obiectiones contendunt, non esse libertatem simpliciter; sed diminutam & secundum quid illam, quæ relinquitur ex vaga necessitate, siue infallibilitate, quam sex præcedentes sectiones comprobant. Prima. Quoniam sola differentia numerica poterit esse libera, quando per vagam necessitatem prædefinitur infima species alicuius operationis. Consequens autem est omnino absurdum. Difficultas explicatur exemplo. Quando cõtritionis actus prædefinitur, vt infallibiliter proueniens ex vi motiuorum, & collectione omnium circumstantiarum; relinquendo tamen indifferentiam, vt hic homo, in hoc instanti, vel in alio, intra plures dies, vel menses, hunc singularem actum cõtritionis, potius, quam illum, cum maiori, vel minori intentione, alisque circumstantiis eliciat: tunc specifica ratio cõtritionis huic homini non erit libera, sed necessaria: quoniam necessariò sequitur, tãquam ex antecedenti causa ex auxiliis & aliis circumstantiis. Restat igitur vt sola numerica differentia cõtritionis, & illius tempus, locus & aliæ circumstantiæ maneant liberæ. Consequens autem esse valde absurdum, probatur, quoniam ad gratiam proximè disponere, & illam mereri de congruo, vel de condigno mereri gratiæ & gloriæ augmentum, effectus sunt tantæ dignitatis, vt non possint prouenire ex præcisâ differentia numerica cõtritionis; sed quidditatiuè requirant specificam rationem cõtritionis. At verò cõtritionis actu peccator proximè disponitur ad gratiam recipiendam, & illâ de congruo meretur; sicut & iustus de condigno meretur gratiæ, & gloriæ augmentum. Cum autem ratio meriti, & dispositionis essentialiter requirat libertatem, necessarium erit specificam rationem cõtritionis esse simpliciter liberam. Confirmatur primò, quoniam ratio, propter quam cõtritio proximè disponit ad gratiam, est illius quidditatiua tendentia in Deum, & eius legem, omnibus bonis anteponendam; propterea detestando peccata super omnia mala, volendoque, prout poterit, refarcire iniuriam, Deo illatam. Hoc autem bonum totum continetur in ratione generica, & specifica cõtritionis: & nihil illius continetur in differentia numerica; hæc enim solummodo consistit in limitatione singularizante communem illam tendentiam ad obiecta.

Obiectio prima quia sola

Reiz de Providentia Dei.

differentia numerica actus esset libera.

2.

3. Confirmatur ex eo quod cõtritio quatenus tendit in Deum disponat ad gratiam.

4. Confirmatio secunda, quia differentiam numericam, obij non posset Deus determinare.

5.

L oppo

opponitur differentia numerica, nisi propter specificam rationem, cui adiungitur. Consequens igitur est, non solum differentiam numericam, sed etiam specificam rationem esse liberam, & imputabilem in similibus casibus.

6. Respondebit fortasse quispiam. Ratio specifica contritionis, vel alterius actus, in simili casu non est physice necessaria, neque per vagam necessitatem; sed est solummodo infallibilis moraliter. Hæc autem infallibilitas non repugnat physice libertati, quæ simpliciter libertas est: ut ostendimus disp. 10. sect. 3. & 4. Ideo etiam ratio specifica contritionis est simpliciter libera. Veruntamen hæc solutio non plenè satisfacit, propter duas rationes.

Prima, quia non defendit specialem rationem, & viam conciliandi libertatem cum prædestinatione, vel prædefinitione vagâ, & in generali, sed totam rationem concordia deouoluit ad illam eandem viam, qua defenditur libertas, non obstante prædefinitione determinata & in particulari. Vnde sequitur, D. Thomam & alios Scholasticos, præcedenti sectione citatos, inutiliter confugisse ad varietatem mediourum, & actuum, per quæ vagatur prædestinatio, & obligatio præcepti.

7. Secunda ratio est, quoniam Christo Domino fuit simpliciter, ac physice necessarium liberè amplecti mortem, & velle obedire Patris æterni mandato ponendi animam suam, quod violare foret simpliciter, & physice impossibile propter visionem beatificam: sicut notatum est section. præced. num. 13. ut omitteremus eam rationem, quæ prouenit ex vnione hypostatica, de qua disp. 10. sect. 5. num. 11. Nihilominus Christo Domino fuit simpliciter libera non solum differentia numerica, sed etiam differentia specifica illius actus, & potuit illam omittre. Hoc enim præcipue significat illa verba Ioan. 10. *Potestatem habeo ponendi animam meam.* prout ponderantur à Patribus, adductis tomo de scientia Dei disp. 47. sect. 1. num. 9. & seqq.

8. Propterea respondeo, & sit concl. 1. Quamuis foret simpliciter, ac physice necessarium, ut Petrus intra hunc diem eliceret aliquem contritionis actum vagè, & in generali: nihilominus quando Petrus in hoc instanti conciperet contritionis actum, foret libera non solum differentia numerica illius, sed etiam tota ratio specifica & numerica contritionis.

Probatur primò à priori, quoniam ratio specifica non est realiter vna in omnibus indiuiduis eiusdem speciei, vnde prouenit, ut vaga necessitas discurrat disfunctione per plures realitates, realiter distinctas, relinquendo singulas determinatè & in particulari simpliciter liberas propter eam realem diuersitatem.

9. Confirmatur, quoniam à differentia numerica huius equi refunditur realis distinctio etiam in naturam specificam equi; quæ quoniam realiter identificatur cum hoc singulari equo, distinguitur etiam realiter à natura specifica, quæ conuenit, & identificatur realiter cum alio equo. Consequenter igitur à differentia numerica huius actus contritionis refunditur non solum realis distinctio, sed etiam libertas in specificam naturam contritionis, quæ realiter identificatur cum hoc actu contritionis, & realiter distinguitur à quolibet alio actu contritionis.

10. Probatur secundò, quia quæcumque ratio specifica quæ potest produci, & non produci ab arbitrio, est absolute libera; sed in præsentis casu non solum hæc differentia numerica contritionis, sed etiam ratio specifica, & generica, quæ realiter identificatur cum hoc actu contritionis, potest produci, & non produci ab arbitrio. Ergo libera est etiam ratio specifica & generica, quæ quidditatiuè conuenit huic actu contritionis. Minor probatur, quoniam si non produceres hanc differentiam numericam contritionis, non produceres, nec existeret in rerum natura ratio generica, & specifica, quæ realiter identificatur cum illo, & quidditatiuè conuenit huic actu: sed produceres aliam rationem genericam & specificam, realiter diuersam ab ista; quoniam realiter identificaretur cum alio actu contritionis.

11. Tertid probatur exemplo. nam conseruato caufarum naturalium ordine, physice necessarium est in mundo permanere speciem tauri: vnde dicunt Philosophi species esse incorruptibiles. Nihilominus liberum est tibi efficere, ut permaneat, vel non permaneat specifica natura tauri, quæ quidditatiuè conuenit, & identificatur realiter cum hoc tauro. Nam quando liberè interficis hunc taurum, non solum perit eius differentia numerica, sed etiam perit specifica ratio tauri, quæ realiter inerat illi, & quidditatiuè prædicabatur de illo.

12. Confirmatur; quoniam si nullus alius taurus foret in mundo, nisi iste quem interficis; tunc periret cum eo natura specifica tauri: & tamen nihil reale tunc periret, quod tunc non pereat: ergo nunc perit natura specifica, quæ est in hoc tauro, licet non pereat ea, quæ conuenit aliis tauris. Eodem modo ratiocinare de tauro singulari, cuius generationem liberè procurat is, qui vaccam exponit tauro genitori. Sic igitur, seruata propositione, liberum erit alicui peccatori conipere, vel non concipere totam rationem specificam & genericam contritionis; quæ identificatur cum hoc actu: quamuis sit necessarium, ut hanc, vel aliam, vel aliam contritionem eliciat.

13. Secunda obiectio moralem æstimationem libertatis potius, quam eius metaphysicam rationem ita ponderat. Secundum æstimationem, prudentiæ consentaneam, nullius laudis, & nullius præmij digna est actio, quam aliquis homo necessitate compellitur facere; licet ei relinquatur libertas circa instans, indiuidua, & circumstantias illius actionis: igitur ad meritum de congruo, vel de condigno nihil valet actus contritionis, si necessarius est in generali; quamuis huic homini relinquatur libertas eliciendi, & non eliciendi hunc actum, in hoc instanti, & sub his circumstantiis. Propter eandem rationem probatur, fuisse nullius meriti obedientiam, qua Christus Dominus acceptauit mortem.

14. Antecedentis veritas manifesta fiet exemplis. Primum sit obstinatus ille latro. Hic quando traheretur inuitus ad crucem, poterat breuissimo saltem interuallo temporis plus, minùve retardare gressum, poterat in hoc, vel in alio instanti motum corporis inchoare, dextrum pedem proicere priusquam sinistrum, ad vnum latus viæ magis, quam ad aliud inclinare. Nullus tamen iudicabit eiusmodi actiones fuisse laudabiles & meritorias, etiam attendendo solummodo

modo laudem & meritum, quod prouenire potest ex solis viribus naturæ per actiones honestas. Nec enim potuit illius arbitrio imputari, quòd pergeret, ad soluendas pœnas suis criminibus debitâs.

15. Secundum exemplum sit vnusquispiam ex illis Ægyptiis, qui tenebantur inclusi carcere tenebrarum, nec mouit se de loco, in quo erat Exodi 10. & Sapientiæ 18. Nam huic homini non poterat imputari tanquam libera quies, & reclusio illius carceris: quamuis posset corpus super lectum versare in vnum, aut alterum latus, vel per cubiculum palpando progredi ad dextrum, vel ad sinistrum latus. Similia cogitare poteris de his, qui deportantur ad insulas, vel damnantur ad metallâ, vel additi sunt tritremibus, aliisque plurimis exemplis.

16. Respondeo & sit secunda conclusio. Quando non solum necessitas, sed etiam coactio versatur circa rationem specificam; tunc non imputatur ad laudem & meritum ratio specifica: etiam si maneat indifferentia libera circa numericas differentias tempus, locum, aliâsque circumstantias. Hanc conclusionem probant exempla nuper adducta: & illius ratio à priori est, quoniam quidquid est inuoluntarium, non est liberum, nec imputabile ad laudem: at ratio specifica in hoc casu est inuoluntaria, ut magis constabit ex probatione conclus. sequentis.

17. Tertia conclusio, vbi nulla interuenit coactio, & violentia circa rationem genericam; sed potius interuenit tam vehemens impetus spontaneæ propensionis ad amandam, & totis visceribus amplectendam rationem specificam; ut ex hac vehementia voluntarij necessitudis emergat circa rationem specificam: tunc secundum rectam prudentiam nihil minuitur, sed potius augetur eximie ratio meriti apud Deum, & homines: dummodo liberum sit elicere, vel non elicere hunc, aut illum actum, hîc, & nunc. Ratio à priori est, quoniam tunc tota ratio specifica, quæ identificatur realiter cum hoc actu singulari, est totaliter voluntaria, & est libera propter rationes adductas pro conclus. 1.

18. Huiusmodi autem erat Christo Domino ratio specifica subeundi crucem, cui veluti calici, quem dedit sibi Pater, auidissimus inhiabat. Similiter ergo philosophare de prædestinato quopiam, cui vehementissima vocatio necessitatem afferret aliquando producendi aliquem contritionis actum.

19. Confirmatur, explicando rationem discriminationis inter vtrumque casum secundæ conclusionis, & tertiæ. Nam quantum ad realem productionem ratio specifica eundi ad crucem & mortem, non potest præscindi à differentia numerica. Ideoque latro ille, quantum cooperabatur ad rationem numericam eundi ad crucem, cooperabatur etiam ad rationem specificam. Nihilominus quantum ad amorem & complacentiam, præscindebat latro rationem specificam eundi ad crucem, quam odio prosequeretur omnino, & ita reddebat incapacem imputabilitatis: ideoque nihil imputabatur ad laudem, quòd hîc, & nunc ambularet, licet posset hanc ambulationem omittere. Sed è contrario Christus Dominus amabat ardentè specificam rationem eundi ad crucem; ideoque capacem reddebat illam, ut hîc & nunc imputaretur, quoniam hîc, & nunc poterat non produci, & tamen producta fuit.

Ruz. de Providentia Dei.

20. Tertia obiectio libera potestas determinandi, ut producatur hic actus obedientiæ potius, quam alter, sufficit, ut humano arbitrio Christi Domini imputetur non solum differentia numerica, sed etiam specifica ratio obedientiæ, & tota illius consonantia cum charitate; idque non obstante necessitate, qua diuinitas determinauit specificam rationem obedientiæ. Ergo propter eandem rationem libera potestas determinandi, ut producatur hic materialis actus odij Dei, potius quam alter, sufficit, ut imputetur Deo non solum differentia numerica, sed etiam specifica ratio odij Dei, quantum ad totam realem oppositionem cum charitate; idque non obstante, quòd homo determinauerit ad specificam rationem odij Dei. Consequens autem est falsum; ergo & antecedens.

21. Confirmatur primò, quia cum homines ignorent prorsus differentias numericas suarum actionum; non est in eorum potestate deligere hunc actum potius, quam alium solo número distinctum. Quapropter hæc determinatio fit à Deo, siue immediatè per generalem concursum (ut quidam volunt) siue mediâtè, quatenus voluntari de cæteris causis determinationem indidit, ut in hoc instanti circa hæc obiecta cum cæteris circumstantiis non nisi talem actum possint producere: ut vidimus præcedenti tomo de voluntate Dei disp. 49. sect. 4. num. 8. & sequentibus.

22. Confirmatur secundò, quoniam semper quando mentem intendimus ad eliciendum contritionis actum, nihil cogitamus de indiuiduo, nec de specie; sed tantum consideramus attentè contritionis obiectum, & motiua: quapropter ob solam incogitantiam non possemus indiuiduum actum determinare; licet hoc alioqui foret possibile.

Huius tamen obiectio solutio deducitur ex discrimine, notato in secunda & tertia conclusio. conuinceret namque argumentum, si Deus ex amore sibi voluntario & spontaneo, quamuis necessariò, quo diligeret specificam rationem odij Dei, procederet ad liberè eligendum determinare ad hunc materialem actum odij potius, quam ad alterum actum singularem eiusdem speciei. Veruntamen aliter se res habet. Nam Deus necessariò prosequitur odio quemlibet actum odij Dei; ideoque quasi coactus concurrat ad specificam rationem illius, sicut & coactus determinat numericam illius differentiam. Coactio autem hæc, in quantum est ad tales actus, prouenit per se à malitia voluntatis creatæ determinantis se ad illos; per accidens autem prouenit ex munere primæ causæ, quod ex se est destinato & propendente ad oppositos actus. Hanc verò Dei coactionem probauimus eodem tomo de voluntate, disp. 50. sect. 4.

23. Quarta obiectio. Non possumus homines in hac vita determinare differentiam numericam actus (ut semper probatum fuit in confirmatione præcedentis obiectio), ergo non est nobis possibile indifferentia relicta circa differentias numericas contritionis, si per antecedentem necessitatè determinamur ad rationem specificam illius.

24. Respondetur primò, licet directè non possumus determinare numericas differentias contritionis, quoniam illas mente non discernimus: possumus tamen indirectè, quatenus possumus actum contritionis elicere in hoc, vel in alio instanti, & possumus simul eodem

Christo physice necessarium liberè amplecti mortem.

Conclusio responsua.

Ratio specifica realiter multiplex in indiuiduis.

A differentia numerica refunditur in naturam realem distinctio.

10. Quod potest produci, & non produci liberum est.

11. Exemplo res declaratur.

12.

13. Moralem æstimationem ponderat 2. obiectio.

14. Exëplis probatur antecedentè.

20. Obiectio tertia, quia imputatur Deo odij pacifica ratio.

21. Confirmatur quia actuum differentias numericas ignoramus.

22. Soluitur. Peccatù necessario Deus odio prosequitur.

23. Quarta obiectio, quia non possumus indifferentiam numericam determinare.

24. Indirectè determinamus differentias numericas actuum.

actu plura peccata detestari, & alia obiecta materialia diligere, propter eandem rationem formalem contritionis. Ex quorum diuersitate totus actus redditur numero diuersus, vt alibi probatum à nobis est.

Christus Dominus, & Angelis possibile fuit numericam differentiam determinare suis actibus, vt in eodem tomo de voluntate Dei disp. 49. sect. 4. num. 17. dictum fuit.

24. Circa conscientiam inuincibiliter perplexam corollarium colligitur ex toto superiori discursu, præsertim ex solutione secundæ obiectionis, & tertie. Huic itaque conscientie non potest imputari aliqua culpa ex eo quod eligat actionem, quam existimat esse leuius peccatum, vel saltem æquale peccatum; nec posse vitari hoc, nisi committendo aliud grauius, vel æquale peccatum. Exemplum sit Iephte, offerens in hococaustum filiam suam, Iudicum 11. de quo non disputo modò, quid fecerit, qua conscientia, quo spiritu impellente: (de quibus sapienter & eruditè Franciscus Suarez tomo 2. de religione lib. 2. de materia voti cap. 10. num. 5. & sequentibus;) sed conditionaliter loquor ad rei explanationem. Si forte ille per inuincibilem ignorantiam existimabat, se transgressorem voti constitui, nisi mactaret filiam: & simul etiam existimabat, parricidium & sacrilegium committi eiusmodi sacrificio; & existimabat, leuius peccatum esse filiam mactare: ex hac suppositione non imputatur illi communis ratio peccati; sed solum imputatur illi sub ratione leuioris, quod est imputari ad laudem. Ratio est, quoniam totam malitiam vtriusque peccati prosequatur odio, & vitare volebat si posset, & ex hoc odio peccati adductus est ad actionem, quam existimabat esse leuius peccatum. Non dissimile exemplum constituitur in Iosue, propter iuramentum non occidendi Gabaonitas, Iosue 9.

Hinc ergo soluitur quorundam obiectio, qui contendunt, in huiusmodi perplexitate imputari totam rationem culpæ. Probant autem exemplo actionum Christi Domini, quæ licet essent necessariæ quantum ad specificam rationem vagè, nihilominus tota illarum bonitas imputabatur ex eo solum, quod Christus Dominus poterat hanc numero actionem omittere, vel producere.

25. Quorundam obiectio. Hinc ergo soluitur quorundam obiectio, qui contendunt, in huiusmodi perplexitate imputari totam rationem culpæ. Probant autem exemplo actionum Christi Domini, quæ licet essent necessariæ quantum ad specificam rationem vagè, nihilominus tota illarum bonitas imputabatur ex eo solum, quod Christus Dominus poterat hanc numero actionem omittere, vel producere.

26. Soluuntur. Hoc autem argumentum foret omnino validum in casu, quo perplexus ille voluntaria propensione amaret eas operationes, quibus putat inesse malitiam. Quemadmodum Herodes volebat occidere Baptistam Matth. 14. & volebat Herodijadi & discumbentibus satisfacere: ideòque adductus est ad decollandum Ioannem pro vitanda transgressione iurisurandi, quam culpabiliter errando iudicabat. Contrà verò, quando perplexus, inuincibiliter errans, odio prosequitur, quantum in se est, communem rationem malitiæ, & cogitur omnino ad determinandam, & eligendam actionem, quam putat æqualiter malam, aut minus malam: tunc interuenit coactio, excludens spontaneum & liberum, & ideo cessat ratio imputandi malitiam, vtrique actioni communem; quemadmodum colligi potest ex conclusione 2. & 3. & ex obiectione 3. & eius solutione numero 22. Hæc attingere necessarium fuit, quoniam radicibus explicant rationem, & regulam imputandi communem bonitatem, aut com-

munem malitiam tunc, quando ad illam determinat necessitas. Cætera quæ ad perplexam conscientiam pertinent, tractauimus 1. 2. q. 19. art. 5. dubitatione 14.

SECTIO VIII.

Vtrum termino certo claudatur ac determinetur spatium temporis, per cuius varias partes vagatur infallibilitas actus.

EX temporis quidditate successiua, & prorsus irreuocabili grauior quædam difficultas oritur aduersus prædefinitionem actus liberi, cuius infallibilitas vagatur per varias partes alicuius temporis: quæ difficultas nullum inuenit locum in cæteris omnibus, circa quæ vagari potest infallibilitas, dummodo simul occurrant, non successiue. Huic viam sternit argumentum quod aduersus peccandi necessitatem vagam, siue infallibilitatem solet communiter opponi, & ad prædefinitas operationes potest hoc modo accommodari.

Quando actio prædefinita est, vt elicienda non in particulari, & determinato instanti temporis cum omnibus circumstantiis, sed prædefinita est in generali & vagè, tunc circa singula instantia temporis, & circa singula indiuidua illius actionis retinemus libertatis indifferentiam plenam & integram, ratione cuius in quocunque temporis spatio, & in quocunque instanti, necnon sub quibuslibet circumstantiis possumus talem actionem omittere: possumusque resistere cuicunque motiui, & cuicunque alteri causæ, quocunque modo impellenti ad eum actum. Ergo in quocunque temporis spatio, & in quocunque instanti collectiue sumpto, necnon sub quibuslibet circumstantiis collectiue sumptis possumus talem actionem omittere, ac subinde possumus irritam reddere prædefinitionem.

Communis solutio est illationem non valere, ductam à diuina distributione ad collectiuam. Quemadmodum nihil valet hæc consequentia. Hic leo potest superare quemlibet hominem diuisiue; ergo etiam omnes homines collectiue sumptos poterit superare. Vel hæc consequentia. Hic homo potest deuorare quælibet poma diuisiue sumpta; ergo quælibet poma collectiue sumpta poterit deuorare.

Hæc doctrina vera est, & inchoatio quædam solidæ solutionis. Sed maiorem lucem desiderat, vt plenè satisfaciatur, quando singularia, de quibus agitur, sunt finita; & tam in antecedenti, quam in consequenti accipiuntur successiue: tunc enim illatio valet ex distributione diuina collectiuam inferens, præsertim quando supponitur, non esse imminutam, nec impeditam magis potentiam, de qua loquitur, vt videbimus sect. 10. Hoc autem modo contingit in casu præsentis: nam motiua ad actum vagè prædefinitum, occurrunt non omnia simul, sed successiue, & necessitas, seu infallibilitas eliciendi prædefinitum actum vagatur per successiuas temporis partes, & illarum instantia.

Sit exemplum. Si Deus prædefiniat, vt Petrus eliciat electionis agriculturæ actum liberam intra mensem per mille inspirationes, seu cogitationes varias, sub magna varietate circumstantiarum allicientium. Si enim omnimoda libertatis indifferentia Petro relinquatur circa quemlibet singularem

1.

2.

3.

4.

5.

Obiectio quia in quocunque spatio, & instanti temporis collectiue possumus actum omittere.

Communis solutio.

Declaratio ne eget.

Exemplo difficultatis arguitur.

gularem actum prædictæ electionis agriculturæ, & in qualibet parte temporis, ac in quolibet instanti illius mensis (vt requiritur ad vagam prædefinitionem, & ostendemus sectionibus sequentibus) consequens est, Petrum posse triginta prioribus diebus illius mensis liberè permanere in otio, non eliciendo prædictum electionis actum. Rursus eadem ratione poterit electionem omittere vsque ad vltimam horam postremi diei illius mensis, & vsque ad minutum postremum illius horæ, & vsque ad vltimam partem millesimam illius minuti, & sic de reliquis partibus, quæ per cogitationem diuidi possunt in illa parte millesima. Illatio probatur, quoniam in hac hypothesi non est prædefinita prædicta electio, nisi vt elicienda intra mensem. Quare quamuis ante finitum mensem non eliciatur vsque ad postremum minutum illius mensis; nihil aduersus prædefinitionem committitur.

Ne quis præsentem difficultatem existimet ex temporis diuturnitate pendere, aut ex numero cogitationum: singat tempus, intra quod elicienda prædefinitur prædicta electio, siue mille annorum, siue tantum vnius minuti temporis: singat etiam quem voluerit numerum cogitationum, & circumstantiarum allicientium. Nam in ea hypothesi, prout voluerit, excoitata, præsentem dubitandi rationem instaurabimus, accipiendo postremam aliquam & perexiguam illius temporis partem, antequam semper est possibile Petrum omisisse dictæ electionis actum. Cum autem possibili posito in esse, nullum sequatur inconueniens: demus ita contigisse, vt Petrus liberè resisteret omnibus suasionibus, omnibusque motiuis ad electionem oblati, quæ præcesserunt postremam & perexiguam assignati temporis partem. tunc restat vnicum motiuum, & vnica tantum cogitatio, cui si Petrus dissentiat, non eliciet electionem in tempore Dei prædefinitione præscripto.

Nunc argumentor ita. Potest Petrus in hac perexigua & postrema temporis parte, quæ restat, non assentiri huic postremæ suasioni quæ restat. Ergo Petrus potest omnino frustrare prædefinitionem de electionis actu faciendo intra hoc tempus, quod supponitur in hypothesi. Huic argumento directe satisfaciatur sectio vndecima postquam in hac & duabus sequentibus examinauerimus alias solutiones.

Fateor præsentem difficultatem esse valde similem alteri, quæ circa peccata siue mortalia, siue venialia tractari solet in disputationibus de necessitate gratiæ, videlicet quo modo siue speciali auxilio perseverantiæ sit impossibile diuturno tempore quodlibet mortale peccatum evitare; vel quomodo sine specialissimo priuilegio sit impossibile longo tempore vitare quodlibet peccatum veniale; cum tamen omne peccatum, præcipue verè mortale, quidditatiue postulet liberam potestatem illud euitandi. Nihilominus succurrit aliquid quod faciliorem reddit solutionem circa peccata. Quoniam licet veniri possit ad vltimam partem, imò etiam ad vltimum instans assignati temporis, in quo, si antea non est commissum peccatum, sit infallibiliter committendum, & tamen liberè committatur. Huic tamen infallibilitatis ratio reddi potest varias, & multitudinem peccatorum genere differentium, quæ possunt diuisiue in eodem instanti committi, ex quibus peccans liberè deligit

6. Difficultas arguitur amplius.

7.

8. Prædicta difficultas alteri simili.

Solutio circa peccata facilior.

vnium, alio relicto; quare circa singula peccata diuisiue manet libertatis indifferentia in eodem instanti. Hæc autem solutio non habet locum, quando infallibilitas non vagatur circa varias species actuum, sed tantum circa plures actus, solo numero differentes sub eadem specie electionis. Nam ex his non potest voluntas deligere vnium, alio relicto, quoniam non discernit singularem actum ab alio singulari eiusdem speciei, vt vidimus sect. præcedenti numero vigesimoprimo.

Adhuc tamen propter vtriusque infallibilitatis similitudinem operæ pretium erit eam solutionem, quam circa peccata fusè tradidit Ludouicus Molina in concordia disputatione 20. huic argumento accommodatam examinare. Existimat ipse, in iis, quæ moraliter infallibilia sunt, & longo tempore repetitisque vicibus aliquando ineuitabiliter euentura, non posse dari designatum tempus, in quo necessarium sit eam rem euenire, ita vt in quocunque minore possibile sit non euenire. Exempli gratia, in peccatis venialibus, ait, non dari determinatum tempus, in quo toto non possit homo fe continere à veniali peccato, & in quocunque minori possit: nec assignari posse determinatum tempus in quo toto possit homo fe continere à peccato veniali, & in quocunque maiori non possit. Itaque prorsus negat vtrunque terminum temporis fixum & assignabilem, videlicet, intrinsecum terminum, quem appellant Philosophi maximum quòd sic: necnon extrinsecum terminum, quem appellant, minimum quòd non.

Hanc assertionem probat, quoniam si posset assignari determinatum tempus; ventum foret aliquando ad determinatam aliquam vicem, & perexiguam extremi temporis partem, in qua foret impossibile non peccare. Hoc autem consequens est falsum: quoniam in extrema temporis parte potestas euitandi peccatum non est minor, quam in prioribus partibus temporis; imò fortè maior erit propter acquisitum virtutis habitum, dexteritatèque superandi peccata, quæ ex præcedentibus victoriis peccatorum, & obseruatione præceptorum ad illud vsque tempus comparata fuit.

Rem explicat talorum exemplo ex Aristotele secundo de cælo cap. 12. dicente: Rectè agere multa, aut sapè, difficile est, vt talos coenises mille proiecere impossibile est, sed vnium, vel duos facilius. Quod si illud est impossibile, consequens est vt eius contradictorium sit necessarium, videlicet, vt si proiciantur mille tali; aliquis eorum non prodeat coenisis (hoc est, sub signo Veneris, quo puncta sex deputabantur in lucro) quoniam est necessarium, talos tot, aut toties proiectos signa felicitatis & lucri venari.

Non minus vniuersale, quam verum est hoc axioma de impossibilitate sapiens atque diutius feliciter operandi, & necessitate aliquando infeliciter operandi longo tempore, & sub difficultibus circumstantiis. Ex eo quippe manabat infallibilitas illa, quam non solum dictante naturæ lumine, sed etiam promissa Dei protectione inspirate, vt perueniret ad regnum, David animaduertit 1. Reg. 17. initio, quando dixit in corde suo: Aliquando incidà una die in manus Saul. Nomen melius est vt fugiam, & saluer in terra Philistinorum, vt desperet Saul, cessetque querere me in cunctis finibus Israel? Et enim seclula specialissima Dei protectione, atque

9.

Solutio Ludouici Molina examinatur.

10. Probat Molina.

11. Exemplo declaratur.

12.

secundum communes leges necessarium erat, toties tam diligenter, atque per tot homines à Saule quaesitum, aliquando in eius manus incurere.

13. Exempla posita difficultatem augent.

Hæc exempla quanto clarius demonstrant euenire casus, in quibus contingentes sint, & possint deficere singulae particulares actiones, quamuis in tota illarum collectione reperitur impossibilitas deficiendi totaliter, & necessitas, ut actio aliqua ex illa collectione producat in rerum natura: tanto magis augent difficultatem, quam in præsentibus discutimus: quod sequenti calculatione declaratur.

14.

Impossibilitas vitæ omnia venialia collectiue prædictam solutionem impugnat.

Accipiamus, exempli causa, tempus annorum triginta. In hoc evidens est, ac de fide neminem abque specialissimo privilegio posse vitare collectionem quamlibet culpam venialem. Hoc supposito inquiri, vtrum ab his triginta annis hora postrema detracta, possimus reliquo tempore perseverare sine culpa veniali? Si respondeas non posse: iterum inquiri, vtrum ablata in super alia hora in reliquo tempore possimus sine culpa veniali perseverare? Hoc ordine & serie consequenter interrogabo de cæteris horis, retrocedendo versus primam horam; & de singulis minutissimis partibus horarum, & quousque vel consumatur totum tempus annorum triginta, vel deueniatur ad tempus ita certum, & commensuratum infallibilitati peccandi, ut quantumcumque exigua illius temporis parte detracta, possimus perseverare sine culpa; quamuis in toto illo tempore non possimus.

15. Respondent prædictæ solutionis auctores.

Prædictæ solutionis auctores respondent diminutiones, & additiones partium temporis, in hoc argumento contentas, non habere locum in actionibus liberis; in quibus non potest certo definiti terminus fixus, mathematicusque, siue temporis, siue multitudinis occasio, intra quem terminum necessarium sit aliquam ex prædictis actionibus euenire. Probant, quoniam quilibet actus liber in particulari dependet ab arbitrij libertate; ergo terminus temporis, aut multitudinis occasio, intra quem voluntas liberè debet succumbere, definiendus est ab arbitrij libertate: quapropter antequam ab ipsa definiatur, terminus non erit definitus, fixus, & certus.

16. Confirmant quia ad gratiam Christi nullus pervenire potest.

Confirmant, quia certum est, neminem pervenire posse ad gratiam tantam, quantum habet Christus Dominus, & sanctissima illius mater: nihilominus assignari non potest mathematicas terminus gratiæ, fixus & determinatus, ad quem vsque pervenire possimus, & ultra quem progredi nemo possit; quinimo de fide est, quemlibet iustum in hac vita per opera pietatis augere posse suam gratiam, quantumcumque iam fuerit intensa, ut videbimus tomo sequenti.

17. Solutionis primaria propositio falsa. Terminus infallibilitatis omnibus non est idem.

Huius solutionis primaria propositio deprehenditur non esse vera; si dialecticis arguendi modis strictius prematur argumentum præfens. Ad cuius explicationem suppono, evidens esse, nõ dari fixum & determinatũ durationis terminum, quibuslibet hominibus generalè, & sub quibuslibet circumstantiis; intra quem terminum necessariũ sit, omnes homines peccare venialiter, cum tamen omnes possint à veniali peccato abstinere antequam perveniant ad illum terminum. Ratio evidens est, quoniam quidam homines sunt animo & corpore magis ad virtutem apti, magis remoti ab

occasionibus peccandi, pluribusque auxiliis suffulti, & illi magis diuturno tempore poterunt vitam agere sine ulla culpa etiam veniali.

Propter eandem rationem idem homo secundum diuersas ætates, occupationes, occasiones, copiam, vel inopiam auxiliorum poterit tempore longiori, aut breviori quamlibet culpam venialem euitare. Unde cum auxilia supernaturalia, & specialis Dei protectio possint in finitum augeri, poterit etiam in infinitum crescere diuturnitas temporis, intra cuius terminum possibile sit nullam venialem culpam committere.

Hoc supposito vis argumenti clarior elucebit, accipiendo hunc numero hominem (v.g.) Petrum hic & nunc, sub his circumstantiis, quas præter libertatem Petri Deus adhibet, aut permittit; & sub certo diuina protectionis gradu, & certa mensura diuini concursus, quem Deus prædefiniuit huic homini adhibere. Sub hac hypothese profero hanc propositionem affirmatiuam. *Potest Petrus in spatio annorum viginti, qui sequuntur ab hoc instanti, abstinere ab omni culpa veniali.* Cui propositioni affirmatiuæ ut facilius, atque sine controuersia contradicam, toti præpono negationem, dicens. *Non potest Petrus in spatio annorum viginti, qui sequuntur ab hoc instanti, abstinere ab omni culpa veniali.*

Rursus, quoniam omnium principiorum evidentiissimum est, atque certissimum, ex duabus contradictoriis altera esse veram, & alteram falsam (præcipue si nullam supra se ipsas reflexionem significant) inquiri, quænam illarum propositionum sit vera. Si respondeas primam esse veram: ideòque Petrum posse in toto spatio annorum viginti, qui sequuntur ab hoc instanti, abstinere ab omni culpa veniali: facile erit ascendere per annos sequentes, & per menses, dies, horas, & minutissimas partes illarum, de singulis interrogando, quænam illarum contradictoriarum verificetur, donec veniamus ad terminum fixum, ac determinatum? Nam primò petam, vtrum illa constantia cauendi venialia peccata, possit durare etiam anno vigesimo primo, & rursus vtrum possit durare anno vigesimo secundo? similiterque de mensibus vnusquisque anni, & illorum diebus, & horis interrogabo?

Si verò respondeas, ut dicere debes, Petrum in viginti annis, qui sequuntur ab hoc instanti cum illa certa, & prædefinita protectionis, & diuini concursus mensura, & sub talibus circumstantiis, non posse quamlibet venialem culpam euitare: tunc eadem contradictoria propositiones transferam ad annos decem & nouem; deinde verò ad annos decem & septem: sicque retrocedendo subtraham annos, menses, dies, horas, minuta, atque millesimas partes minorum, donec veniam ad tempus, infra quod Petrus possit abstinere ab omni culpa veniali, & ultra quod non possit.

Hinc deducitur non obscure, inter res physicas & morales siue fortuitas, siue liberas, non esse discrimen illud, quod prædicta solutio constituit. Etenim siue res sint physice, siue morales, & fortuitæ, aut liberæ; necessarium est, assignato quocumque temporis interuallo, respectu eiusdem hominis, sub eisdem circumstantiis, veram esse vnam ex his contradictoriis: *Potest abstinere ab omni culpa veniali. Non potest abstinere ab omni culpa veniali.*

18. Terminus eundem in diuersis circumstantiis diuersus.

19. Argumentis vi clarior eluces possit duabus contradictoriis, quarum vna necessariò erit vera.

20.

Ascensus per annos, menses, dies & horas.

21.

Defectus per annos, dies, &c.

22. Non datur discrimen assignatum inter res physicas, & morales.

23. Vis argumenti in scientia Dei.

Ne fortè quispiam confugiat ad ignorantiam nostram, vrget argumentum in scientia diuina. Deus quippe distinctissimè cognoscit singulas quasque particulas temporis, quæ fluituræ sunt ab hoc instanti per viginti annos proximè sequentes. Rursus illarum partium instantia singula, quamuis infinita cognoscit. Insuper omnes propositiones possibles cognoscit, quæ possunt à quocumque intellectu creato formati de hoc homine, sub hac hypothese, & in hunc modum: Petrus à præsentibus instanti vsque ad tale instans potest cauere ab omni culpa veniali: Petrus non potest, &c. Præterea cognoscit Deus ex quolibet binario contradictoriarum respectu cuiusque instantis veram esse affirmatiuam propositionem, aut veram esse negatiuam. Denique Deus nullum instans videt, respectu cuius non possit affirmari & verificari; vel falsificari altera illarum contradictoriarum; & omnia hæc instantia fixa sunt, & determinata in diuino conspectu: ergo Deus videt terminum fixum & determinatum, ad quem vsque Petrus in hac hypothese potest euitare quamlibet culpam venialem, & ultra quem non potest.

24. Oppositum argumentum soluitur.

Potestas hominis in assignando termino in quo ab omni culpa abstinere.

25.

Terminus gratia.

26. Alterius solutionis refutatio.

27.

Ad argumentum autem illius sententiæ, positum num. 15. respondetur. Rectè probat, quòd in potestate Petri sit positum, assignare terminum spatio temporis, intra quod ab omni culpa de facto abstinere. Potest enim Petrus breviori tempore committere venialem culpam; & potest illam differre diutius intra spatium & terminum, eius viribus commensuratum. Cæterum Petrus non potest assignare terminum spatio temporis, intra quod possit, & ultra quod non possit ab omni culpa abstinere. Nam quamuis in tua potestate sit facere, vel non facere; nihilominus posse facere, aut non posse facere, non est in tua potestate. Quemadmodum gratiam operantem siue præuenientem non est in nostra potestate recipere, quoniam ipsa præbet potestatem in ordine ad supernaturalia, sicut dicemus infra disp. 3. sect. 3.

Ad confirmationem, & exemplum eiusdem argumenti respondeo, cuiusque homini singulari supposito vitæ spatio, mensura diuina protectionis, & auxiliorum, cæterisque circumstantiis à Deo præscriptis; eo ipso fixus est terminus gratiæ Deo cognitus, ultra quem progredi non possit: quamuis possit ad eum non pervenire, imò ferè semper contingat, non adipisci tantam gratiam, quanta capitur intra illum terminum, ut ostendemus alibi.

Totus superior discursus consumatur, quoniam ex eo refutata manet etiam alia solutio, quæ verbo tenus distinguitur ab ista, quam modò discutimus. Aiunt enim auctores aliqui non esse moraliter possibile pervenire ad exiguam partem postremi temporis sine culpa aliqua veniali. Quæ assertio inseparabiliter coheret cum prædicta solutione de impossibilitate assignandi terminum certum.

Cæterum in hac solutione clariùs elucet implicatio contradictionis, quæ virtualiter continebatur in alia solutione. Nam si non est moraliter possibile pervenire ad exiguam partem postremi temporis sine aliqua culpa veniali: consequens est illam exiguam partem postremi temporis non contineri intra spatium temporis, per cuius partes vagatur libertas & infallibilitas

moralis. Nam de ratione huiusmodi spatij est, quòd infallibilitas non sit in aliqua temporis parte determinata, sed in omnibus vagè atque sub disunctione.

Confirmatur primò, quoniam seclusa illa exigua parte postremi temporis, manet adhuc infallibile, intra reliquum tempus esse committendam culpam venialem: igitur infallibilitas terminus assignandus est, ante illam exiguam temporis partem: & illo termino assignato, erit possibile pervenire ad exiguam partem proximam huic termino recens assignato.

Confirmatur secundò, nam inde præterea sequitur, quòd non est pars temporis, pertinentis ad infallibilitatem vagam, illa pars exigua postremi temporis, ad quam, dicit hæc solutio, moraliter esse impossibile pervenire sine culpa veniali. Duæ igitur probatæ manent contradictiones. Prima pervenitur, & non pervenitur ad exiguam morulam postremi temporis. Secunda contradictio exigua illa morula est pars, & non est pars postremi temporis, pertinentis ad infallibilitatem vagam.

Sit igitur conclusio vnica, ex præcedentibus impugnationibus deducta. Certus & fixus est terminus qui claudit, ac determinat spatium temporis, per cuius partes vagatur infallibilitas actus, qua ratione prædefinitus est vaga prædefinitione: itaut ex vi talis prædefinitionis præcisè, & abstrahendo à qualibet alia præscientia & prædefinitione Dei, sit infallibile actum eliciendum esse prius, quam totum illud tempus fuerit elapsum; & tamen in quacumque parte illius temporis diuinitè sumpta; non sit infallibile, sed moraliter liberum, & possibile talem actum non elicere.

SECTIO IX.

Non satisfacit solutio, confugiens ad terminum extrinsecum temporis, & infinitas partes proportionales illius.

Difficultati propositæ in principio sectionis præcedentis, altera solutio nonnunquam in Theologicis disputationibus adhibetur: quæ sic explicatur. Sit casus, quo Deus prædefiniat, ut Petrus, variis motibus & circumstantiis incitatus intra spatium vnus anni liberè decernat agriculturæ operam dare. In hoc casu solutio præfens assereat, illud spatium temporis non intrinsecò, sed extrinsecò termino concludi, hoc est, ante instans terminatum & postremum illius temporis, esse infallibile quòd eliciendus sit actus ille, nec differendus sit, ut fiat in instanti terminatio & postremo illius temporis. Rursus cum ante instans terminatum & postremum procedant infinita instantia, nullumque sit instans immediatum terminatio & postremo instanti: consequens erit, esse impossibile, ut aliquando veniat ad aliquod instans determinatum, respectu cuius infallibilis sit actus ille, ita ut non possit in aliud instans differri: sed præsentè quocumque instanti temporis illius, differri poterit ad infinita instantia, quæ restant intra idem tempus.

Quapropter concedit hæc solutio, posse aliquando contingere, ut iam sint elapsi omnes dies, & omnes horæ, & omnia minuta, præter vltimum illius anni, in quo prædefinita est ele-

28. Seclusa exigua parte postremi temporis manet adhuc eadè infallibilitas.

29.

30. Ex præcedentibus conclusio vnica.

Certus, ac fixus terminus infallibilitatis.

1. Præcedentis difficultatis solutio alia ad extrinsecum terminum recurrit.

2.

Etio agriculturæ Petri. Similiter admittit quasi iam factum id, quod est moraliter possibile, videlicet, & lapsam esse medietatem illius minuti postremi, nec non secundæ medietatis alteram medietatem, similiterque de sequentibus partibus proportionalibus loquitur. Adhuc tamen ante instans terminatum illius anni restabunt infinita instantia, & infinitæ partes proportionales sequentis temporis, in quorum singulis viget in Petro moralis & æquabilis libertas eliciendi, aut omittendi electionis actum; quamvis in aliquo illorum instantium vagè, aut in aliqua illarum partium proportionalium infallibilis sit prædicta electio.

Quod si obiicias. Quælibet electio libera requirit determinatam temporis morulam, in qua duret; ergo designata ea morula vltima prædicti anni, in illius morula instanti initiatio erit infallibilis electio libera.

Respondetur, omisso antecedenti, negando consequentiam, & ratio est, quia licet annus assignatus sit Petro, vt intra eum eliciat actum electionis: non tamen assignatus est ille annus, vt in eo solummodo duret electio; sed poterit morula temporis, quæ requiritur ad durationem illius actus, pertinere ad initium anni sequentis: dummodo verum fuerit intra illum priorem annum fuisse productum electionis actum.

Hæc solutio licet aliquando mihi placuerit, modo non probatur.

Primò, quia non est generalis ad omnes infallibilitates possibles. Nam dari potest infallibilitas vaga & successiva, in qua non interueniant infinitæ partes, & infinita instantia, sed determinatus & certus numerus partium temporis determinatarum. Exemplum sit ea, quæ potest mente concipi, collectio hominum successiue transeuntium per hoc templum. Quorum quilibet sit omnino liber, vt quamdiu transit per templum, non loquatur otiosum verbum. Nihilominus Deus cognoscit determinantum hominum determinatam multitudinem, ex qua infallibile est aliquem, transeundo per templum, prolaturum esse otiosum verbum. Dato igitur casu moraliter possibili, quod iam transferat penultimus homo illius multitudinis, & vnus restet vltimus, tunc in hoc homine postremo verificanda est infallibilitas otiosè loquendi, quæ prius vagabatur per omnes homines illius multitudinis; ergo sicut in prædictis hominibus satisfaciendum est difficultati, quæ resultat ex infallibilitate vaga, concedendo vltimum hominem transeuntem in vltimo tempore determinato; nec possumus confugere ad infinitos homines, qui præcedunt vltimum; si quidem omnes homines præcedentes sunt numero finiti: sic etiam in casu proposito de electionis actu, per vagam infallibilitatem prædefinito, satisfaciendum est, concedendo vltimum instans, aut vltimam temporis morulam, nec erit necessarium confugere ad infinitatem instantium & partium proportionalium, nec ad terminum extrinsecum temporis.

Refutatur secundò, quoniam sophisticum aliquid redoleret confugere ad terminos extrinsecos temporis, & ad infinita instantia, & infinitas partes proportionales temporis.

Tertiò, quia nulla redditur ratio sufficiens, propter quam intra illa infinita instantia, qui-

bus continetur postremum minutum, vel secunda medietas illius minuti, sit infallibilis electio agriculturæ, & tamen non fuerit infallibilis in omnibus horis, nec in omnibus instantibus anni præcedentis. est enim possibile Petrum in ea postrema temporis morula non minus liberum & indifferentem esse, vt eliciat, vel omittat electionem agriculturæ, quam toto præcedenti anno: vt magis constabit ex duabus sectionibus sequentibus.

Quartò refutatur, quoniam licet illa diuisio temporis per infinitas partes proportionales, & per infinita instantia, foret Angelo possibilis: attamen hominibus viatoribus omnino impossibilis est, quoniam tot & tam subtilia sensu percipere, aut mente distinguere nequeunt; vt vidimus supra sect. 7. num. 21. Quapropter si Petrus in aliquo instanti postremæ morule per exiguam decernit omittere electionem, & aliis rebus attendere: eo ipso necessarium erit consumere tantam morulam temporis, vt inchoati non possit electio intra tempus illius anni.

SECTIO X.

In postrema temporis morula, necnon in illius terminatio instanti non minus, quam in prioribus, vel intermedijs, liber erit

Petrus ad omittendam electionem, vagè prædefinitam.

VT constat magis, præsentis nodi tam difficultatem, quam solutionem non esse naturam ex principiis gratiæ supernaturalis; sed naturalibus & vniuersalibus principiis cuiuslibet electionis liberæ, tam in præcedentibus sectionibus, quam in hac ex sequentibus, ponimus exemplum electionis agriculturæ, vt idem intelligatur dictum de cæteris electionibus liberis, in quibus potest vaga infallibilitas euenire. Restat autem examinanda solutio alia, quæ in casu proposito in principio sectionis præcedentis, concedit esse moraliter possibile, ac subinde admittit etiam contigisse de facto quòd Petrus peruenerit ad postremam, & per exiguam morulam totius anni, vel etiam peruenerit ad vltimum instans terminatum illius, & tamen antea nunquam elicerit actum prædictæ electionis. In quo casu solutio præsens asserit, in hoc instanti terminatio totius anni, vel in hac postrema morula, quæ per illud instans clauditur, infallibiliter eliciendam esse electionem.

Duplex autem occurrit via defendendi prædictam infallibilitatem, determinatam ad vltimum instans, vel ad vltimam morulam. Prima, quoniam Deus, videns Petrum vsque ad postremam morulam, vel postremum instans totius anni non elegisse agriculturam, ne sua prædefinitio frustraretur, addit tantam motiuorum vim & concursuum copiam, vt virtute illorum sit moraliter infallibilis electio agriculturæ in quocumque instanti, vel morula temporis animum affecerint ea motiua & concursus. Quòd autem hæc infallibilitas libertati non repugnet, ostendemus infra disputat. 10. præcipue sectione 4.

Cæterum hæc via soluendi propterea insufficientis est, quia non est impossibile electionis actum

6.

1.

2.

3.

Simile.

4.

5.

6.

7.

Impugnatur.

actum infallibiliter eliciendum esse intra spatium vnus anni; licet Deus decernat, in postremo illius instanti, & postrema morula, non dare concursus maiores, quam in præcedentibus morulis & instantibus. Quin potius infallibilitatis huius possibilitas probatur à simili; quia quamvis Deus decernat, in posterioribus morulis anni, aut in postremo illius instanti huic homini iusto conferre concursus non minores, quam in præcedentibus morulis & instantibus: nihilominus erit infallibile aliquando esse peccatum venialiter intra illud spatium temporis. At verò sicut se habet concursuum copia, vt infallibilis sit actus electionis intra tempus Dei prædefinitioe præfixum: ita se habet concursuum Dei inopia, vt infallibilis sit venialis culpa huic homini iusto intra certum, ac determinatum spatium temporis.

Adde quòd infallibilitas contingere potest in hominum collectione, quorum nullus sit minus liber, quam alter: vt videbimus infra num. 8. tunc verò Deus non decernit homini postremo vim & copiam concursuum maiorem, quam prioribus hominibus.

Eiusdem solutionis secunda via est, non propter maiorem concursuum copiam, sed propter defatigationem resistendi prioribus inspirationibus, & veluti lassitudinem (omnibus quippe hominibus durum est contra stimulum calcitrare, supra disputat. 7. sect. 3. num. 4. & sequent.) insuper propter insitam arbitrij mutabilitatem, ac propè infinitam varietatem cogitationum, quando ventum fuerit ad per exiguam morulam postremi temporis, vel ad vltimum instans; iam infallibilem esse prædictam electionem hinc & nunc ex suppositione, quòd antea non fuerit elicitæ. hoc enim modo philosophantur aliqui Doctores circa peccatorum infallibilitatem.

Quòd si dicas, Petrus semel atque iterum resistens inspirationibus, ad electionem impellentibus, acquirit habitum, facilitatemque resistendi. Ergo in postrema morula temporis, & in vltimo illius instanti facilius erit resistere, quam in præcedentibus; ac proinde non erit infallibilis electionis actus. Respondetur ex eo capite facilius erit electionis actum omittere. Cæterum aliunde magis præponderat lassitudo resistendi, tædium eodem modo agendi longo tempore, varietas cogitationum, & occasio, in quibus omnibus quanta sit vis, & quanto maior, quam in habitu per actus acquisito, demonstrat quotidiana experientia. Omnes enim adquirimus habitum sæpius iterando similes actus; & tamen actionis iteratam repetitionem, & continentem illius perseverantiam ferre non possumus, nisi speciali Dei concursu suffulti.

Hæc solutio cum in reliquis vera sit, in eo videtur esse falsa, atque diminuta, quia quoties contingerit aduenisse iam postremam morulam, aut vltimum instans prædefiniti temporis, toties in Petro negabit libertatem inoralem, & concedet infallibilitatem prouenientem ex præsentibus motiuis & circumstantiis. Hoc autem esse falsum, probatur; quia possibile est aliquem actum esse infallibilem in aliquo tempore vagè; quamvis in singulis instantibus, etiam in postremo, & in quibuslibet morulis temporis actum omittere sit liberam & possibile, non minus

quam in prioribus morulis illius temporis, eo quòd omnia quæ possunt hominem mouere ad operandum, in vltimo instanti, aut in vltima morula non habeant pondus maius, nec vim maiorem, quam in præcedentibus.

Quod idem clariùs ostenditur in diuersis hominibus sibi succedentibus. Nam illis actus aliquis erit infallibilis; quamvis omnes sint moraliter & æqualiter liberi respectu talis actus, & tunc infallibilitas prouenit ex sola diuersitate ac multiplicitate voluntatum, quæ sic, vel aliter eligunt operari, aut non operari; ergo similiter in vno eodemque homine, respectu diuersorum temporum poterit esse infallibilis aliquis actus propter solam arbitrij libertatem, & mutabilitatem; licet in singulis quibusque instantibus, & partibus illius temporis ille homo sit moraliter, & æqualiter liber: ideoque in vltimo instanti, aut in vltima morula possit actum omittere non minus, quam poterat in præcedentibus, quantum erat ex vi, & pondere motiuorum omnium, & circumstantiarum, quæ possunt ad agendum impellere.

Antecedens constat, quia si centum mille homines successiue transcant per hoc templum, est infallibile quòd aliquis illorum liberè loquetur otiosum verbum; & tamen ex eo, quòd mille homines præcessissent, nihil otiosum loquuti, sed omnino seruantes silentium, & reuerentiam, nihil amplius difficultatis, aut tædij redundaret in homines subsequentes, vt propterea propenderent magis ad otiosa verba, quam si nullus præcedentium hominum tacuisset. Quod idem verificatur de homine postremo illius multitudinis, ex qua, Deus scit, aliquem vagè loquuturum esse verbum otiosum. Nam ille postremus potuisset manere liber ad euitandum otiosum verbum libertate tanta, quantum habuerunt omnes homines, qui de facto siluerunt, quantum erat ex vi motiuorum, & circumstantiarum, quæ ad otiosa verba prouocare possunt.

Confirmatur, quia licet innata libertas, & mutabilitas arbitrij propendeat, & impellat, vt actiones variemus; cæterum propensio hæc, & impulsus non est ita vehemens, vt ille solus semper afferat infallibilitatem respectu vnus actus, hinc & nunc eliciendi. nam poterit arbitrium suæ propensioni & impulsui satisfacere, variando alios actus, quamvis nunquam eliciat actum electionis, de cuius infallibilitate vaga disserimus. Quapropter licet ex vi motiuorum omnium & circumstantiarum non sit infallibilis actus electionis in postremo instanti, aut in postrema morula; manere poterit illius infallibilitas vaga respectu diuturni temporis.

SECTIO XI.

Infallibilitas, ab extrinseco deuoluta, soluit difficultatem, tractatam in tribus sectionibus præcedentibus.

Duplex est infallibilitas moralis quod ad præsens attinet, duplex item libertas moralis, illi respondens.

Alteram infallibilitatem appello realem, & intrinsecam; quoniam prouenit ex rebus, tantummodo

8. Clariùs patet præcedentia solutionis falsitas.

9.

10. Arbitrij mutabilitas quantum impellat.

11. Moralitè infallibilitatis duplex.

3. Obiectioni respondet.

4. Non probatur prædicta solutio. Primò quia generalis non est.

5. Secundo quia sophisticum aliquid redoleret. Tertio quia non redditur sufficientem rationem.

Solutio alia prædicta difficultatis ad vltimum instans vagam infallibilitatem determinat.

2. Duplici via defenditur.

3. Prima via insufficientis.

etiam modo nunc, & realiter existentibus, videlicet ex motibus, & circumstantiis talibus, quales in quocumque instanti, & in quacumque morula temporis infallibiliter inferret liberam operationem, siue præcessisset illius omiffio, siue non præcessisset. Hæc infallibilitas directè opponitur libertati morali, & æquabili, nam ratione huius libertatis est, quòd non sit infallibilis aliqua pars determinatè, sed in vtramque partem contradictionis de facto contingat inclinari voluntatem, vt vidimus domo de scientia Dei tota disp. 74.

Infallibilitatem ab extrinsecis libentiam morali opposita.

2. Infallibilitatem ab extrinsecis.

Non opponitur libertati morali.

3. Vera difficultatis solutio.

Euentus ad vltimum infallibilitatis morales instant.

Rarissime contingit.

4. Sic constitutus non habet infallibilitatem intrinsecam. Retinet libertatem moralem.

5. Contrahit infallibilitatem ab extrinsecis deoolutam.

actum elicitorum esse, supposito, quòd toto superiori tempore electionem omisit.

Ex his colligo, & quartò dico illud, quod in forma responderet argumento, posito in sect. 8. In forma diffinitum. 7. distinguendo antecedens. Petrus in hac perexigua, & postrema temporis parte, aut etiam in vltimo instanti, potest non assentiri huic postremæ cogitationi, potest, inquam, quòd attinet ad realem omnem vim, & efficacitatem cogitationis præsentis, & omnium motiuorum & circumstantiarum realium, quæ quolibet modo possunt realiter adiuuare, vt cogitatio hæc fortietur effectum. Cæterùm non potest non assentiri, quantum attinet ad moralem impossibilitatem, hoc est, infallibilitatem, ab extrinsecis deuolutam, vt in assertione tertia dictum est. Atque moralis hæc impossibilitas, siue infallibilitas sufficit, vt Petrus non possit frustrare prædefinitionem de electionis actu faciendi intra illud tempus; quoniam illa prædefinitio, de qua loquimur, nihil amplius decreuit, nisi hoc præcisse, vt intra hoc tempus per vagam infallibilitatem, à talibus motibus Petrus impelleretur ad actum electionis, quemadmodum in simili dicemus disp. 10. sect. 4.

6. In forma diffinitum. 7. In forma diffinitum.

Infallibilitatem ab extrinsecis sufficit ne possit frustrari prædefinitio.

7.

Obiectio prima.

8. Ostenditur quo sensu vana infallibilitas sit intrinseca.

9. Obiectio secunda.

Totius præsentis solutionis probatio firmior erit, & clarior, si nonnullis, aduersus illam occurrentibus obiectionibus inferatur.

Sit igitur obiectio prima, vaga infallibilitas electionis provenit ex tali pondere, & efficacitate, tantæque multitudine cogitationum sibi succedentium, sub talibus circumstantiis animi & corporis: vt constat ex sect. 3. & 4. Rursus hæc eadem infallibilitas electionis deuoluitur ad vltimam morulam, & vltimum instantans terminatiuum illius. Ergo infallibilitas, quæ vrget in postrema morula, vel in instanti prædefinitio, est realis & intrinseca, & non constituitur per extrinsecam denominationem.

Respondetur distinguendo vtrumque membrum antecedentis. Nam vaga infallibilitas electionis integrè sumpta, & relata ad suum æquatum tempus, & ad totam collectionem cogitationum & circumstantiarum, ex quibus resultat, vt sic est omnino realis & intrinseca, non supponens aliquam extrinsecam denominationem. Cæterùm vaga infallibilitas electionis, prout coarctatur & vrgetur postrema morula illius temporis, aut instanti terminatiuo, ex cogitatione postrema, vt sic non est omnino realis & intrinseca; quia licet resultet ex tanto pondere & efficacitate, tantæque multitudine cogitationum sibi succedentium; cæterùm hæc non sufficerent ad infallibilitatem in hac morula, vel instanti; nisi supponeretur, omiffam esse electionem toto superiori tempore. Hæc autem suppositio nihil reale nunc addit libero arbitrio Petri, ad solam extrinsecam denominationem à præteritis omiffionibus. Porrò infallibilitas vaga, prout ad vltimam morulam, vel instans deuoluitur, iam est coarctata per supradictam denominationem extrinsecam ex suppositione præcedentium omiffionum.

Verumtamen inde nascitur obiectio secunda, quia iam facta est prædicta suppositio electionis, omiffa toto præcedenti tempore, insuper non est in potestate Petri, suppositionem hanc inflectam reddere, & facere, vt elapso iam tempore, electionis

electionis actum elicuerit: præterea suppositio hæc nullo modo supponit, existentiam electionis esse futuram in hoc instanti, vel in hac morula temporis; quapropter est suppositio antecedens. At verò suppositio antecedens tantam libertatem impedit, quantum affert infallibilitatem illationis. Vnde si affert physicam illationis necessitatem, totaliter libertatem excludit, vt vidimus tomo de scientia Dei disp. 33. & 34. si tamen illa suppositio tantum affert moralem illationis infallibilitatem; auferret libertatem æquabilem, seu moralem; quapropter non remanebit hæc libertas in vltima morula, vel instanti terminatiuo illius.

10. Suppositio antecedens libertati contraria.

11. Suppositio dicta non minuit realem, & intrinsecam indifferentiam.

12. Exemplo confirmatur.

Respondetur, suppositio quælibet antecedens libertatem impedit eodem ipso gradu, & mensura, iuxta quam infert infallibilitatem moralem: quapropter ea suppositio antecedens, quæ non infert infallibilitatem determinatam realiter & ab intrinsecis, sed determinatam solummodo per extrinsecam denominationem à præcedentibus omiffionibus, supposita infallibilitas vaga non auferit, nec minuit realem & intrinsecam indifferentiam æquabilem & moralem, vt eligi possit quælibet pars contradictionis; sed auferit solummodo denominationem extrinsecam libertatis, quæ directè opponitur prædictæ determinationi.

Huiusmodi autem est suppositio, quam tractamus. Nam tota suppositio integra completitur omnes concursus, & omnes circumstantias, ex vi quorum est infallibile, actum electionis eliciendum esse intra hoc tempus, & insuper addit, toto tempore præcedenti præter vltimam morulam, omiffum fuisse talem actum. Hæc autem integra suppositio non infert infallibilitatem, realiter determinatam ab intrinsecis; sed determinationem solummodo per extrinsecam denominationem à præcedentibus omiffionibus electionis, supposita infallibilitate vaga; ratione cuius erat infallibile, electionis actum eliciendum esse intra hoc tempus. Ideo suppositio hæc non minuit realem & intrinsecam indifferentiam Petri, secundum quam sit possibile electionis actum committere, nunc, sicut omiffus est antea; sed auferit solummodo denominationem libertatis, qua formaliter constituitur immunis ab infallibilitate deuoluta, per extrinsecam denominationem.

Ad cuius doctrinæ declarationem & confirmationem apprimè iuuat exemplum eiusdem infallibilitatis deuolutæ ad priores morulas temporis. Nam quando ex vi motiuorum & cogitationum electio est infallibiliter elicienda intra certum tempus, v. g. intra mensem; si Deus tibi reueler, electionem non esse eliciendam in primo & secundo die, nec in die quarto, & reliquis sequentibus: eo ipso sequetur infallibiliter electionem eliciendam esse in tertio die; & tamen ex eo quòd elicienda non sit electio in diebus sequentibus, post tertium nihil minuitur ab intrinsecis, & realiter libertas Petri, ne possit committere electionis actum. Quapropter comparatione cuiuslibet morule præcedentis, & comparatione cuiuslibet instantis, reperitur hæc infallibilitas ab extrinsecis deuoluta & determinata ex eo, quòd in aliis morulis, & in aliis instantibus infallibilitas non sit executioni mandanda.

Sed vrgebis tertio, dicens, multum interesse

quòd suppositio sit iam irreuocabiliter posita, quòd euenit quando differtur electionis actus ad postremam morulam, tunc enim Petrus non potest vltius illam differre, quòd tamen poterat in prioribus morulis.

Obiectio tertia.

Respondetur etiam in prioribus morulis, & soluitur. in tertia die prædicti mensis, Petrus non poterat electionem agriculturæ differre ad dies sequentes ex suppositione, quòd non erat eliciturus electionis actum in diebus sequentibus. Rursus in die tertia mensis non habet Petrus in sua potestate facere, vt reddatur falsa illa suppositio, quam tibi Deus reuelauit, quòd Petrus non erat eliciturus actum electionis in diebus sequentibus, imò nullus habet in sua potestate modò determinare omnino & irreuocabiliter illam actionem, quam omnimoda libertate facturus, vel omiffurus est sequentibus diebus. Nam quantuncumque firmiter statuat de futuris actionibus, adhuc adueniente illarum tempore poterat oppositum eligere.

Denique illud tantum discrimen, quòd vna suppositio fuit iam posita extra causas, altera verò manet adhuc in potestate liberi arbitrij, nihil interest ad rem præsentem, dammodo in hoc conueniat vtraque suppositio, quòd Petrus hic & nunc neutram suppositionem habet realiter afficientem, impellentem & præsentem; sed vtramque habet absentem, & solum extrinsecè denominantem, & independentem ab exercitio præsentis libertatis, hic & nunc actualiter eligentis.

14.

Solutionis istius veritas clariùs elucebit in ea infallibilitate vaga, quæ respicit operationes diuersorum hominum, per libertatem æquabilem factas. Pro cuius exemplo consideremus collectionem eorum tantum hominum totius mundi, quibus attenda copia, vel tenuitate concursum, & attenda rerum abundantia, qua fruuntur, & attendis omnibus motibus & circumstantiis, est moraliter & æquabiliter liberum, vt hodie singuli furentur aliquid, vel à furto se contineant. Ex illa collectione est infallibile, quòd aliquis vage furabitur hodie (vel constituit, si malueris plures dies, aut menses, nam eadem erit vis argumenti) & Deus scientia visionis cognoscit, quoniam homines ex illa collectione non sint hodie furaturi, quos omnes si Deus tibi reuelaret, inde posses per euidens illationem colligere, alios homines, qui restant ex illa collectione, hodierna die furaturos, vel saltem vnum aliquem, si tantum restaret vnus: eum tamen ille vnus, qui furaturus est hodie, nullam propensionem ad furtum, nec aliquid aliud, ad furandum inclinans, acquirat ex eo solum, quòd cæteri homines illius collectionis hodie non furentur; ideòque quamuis illi non furentur, est illi possibile manus à furto continere non minus, quam cæteris hominibus illius collectionis, qui de facto non sunt hodie furaturi.

15. Prædicta solutio amplius declaratur.

Confirmatur, quoniam si ex illa collectione quidam homines sint in Europa, alij in Africa, alij in Asia, alij denique in America, manifestum est, ex eo quòd hodie non furentur, qui sunt in Europa & in Africa & in America, nihil contrahere homines, qui sunt in Asia, vt illis sit ab intrinsecis infallibile furari. Quòd si negauerit aliquis, dari certam & determinatam collectionem hominum, de quibus affirmari possit, quòd aliquis illorum furabitur hodie,

16.

17. Præoccupatus responsio.

13.

hodie; & Deus cognoscat, talem affirmationem esse veram. hoc ipsum concedere compellitur eadem forma ratiocinandi, qua supra sect. 8. à num. 14. usque ad finem probatum est, certum, & determinatum esse temporis spatium, intra quod infallibilitas vaga termino fixo & assignabili claudatur.

18. Etenim exclusis omnibus illis hominibus, qui propter circumstantias sibi peculiare infallibiliter determinati sunt, vt hodie fuerunt, vel vt hodie non fuerunt; & accepta collectione eorum omnium hominum, qui ad neutram partem sunt determinati; est omnino infallibile, quòd aliquis illorum hodie abstinebit à furto, & aliquis illorum liberè furabitur, quo supposito, ex tota illa multitudine angelicus intellectus, vt potest subtilissimus & perspicacissimus successiue subtrahat prius vnum hominè determinatum, postea verò alium, & alium, & post singulos homines detractos pronunciet hanc propositionem. *Manet adhuc in ea collectione quæ restat, infallibilitas, quòd aliquis furabitur.* De hac propositione Deus necessariò scit, esse veram, aut scit esse falsam, & eius contradictoriam esse veram; quemadmodum dicebamus sect. 8. num. 19. & 20. præterea quoad detractis determinatis hominibus, adhuc coram Deo vera permanet illa propositio affirmatiua, pergat angelicus intellectus, consideratione subtrahere sigillatim alium hominem determinatum, donec perueniat ad aliquem, quo detractò, falsa sit illa propositio affirmatiua, & vera sit eius contradictoria negatiua, videlicet, *Non manet adhuc in ea collectione, quæ restat, infallibilitas, quòd aliquis furabitur.* Tunc igitur eum hominem postremò detractum restituit collectioni, & de illa pronunciet, quòd est certa, determinata, & assignata collectio hominum, ex qua per libertatem æquabilem & moralem aliquis infallibiliter furabitur, hodierna die.

19. Quòd si contentiosè negaueris, esse infallibile furtum aliquod hodierna die; assigna tempus quantumcumque magnum, etiam mille annorum, & ex illo detrahet angelicus intellectus annos, menses, dies, & horas, donec præcisè relinquat tempus determinatum, intra quod sit infallibile, furaturum esse aliquem hominem, & in eo casu restituatur in integrum vis argumenti, quòd superius à nobis factum est.

20. Respondebit aliquis, prædictum exemplum pertinere ad actiones diuersorum hominum, quæ simul eodem tempore concurrunt. Nam quando aliqui homines se continent à furto, alij homines, vel vnus illorum furatur, difficultas autem, quam in præsentì tractamus, pertinet ad successiuas operationes eiusdem hominis. Hæc tamen solutio nihil debilitat vires argumenti, quæ consistunt in hac similitudine. Quemadmodum ex eo, quòd tales homines istius collectionis non sint furaturi; sequitur infallibiliter, quòd hic homo sit furaturus; & tamen non additur huic homini maior determinatio realis & intrinseca, sed tantum determinatio per denominationem rationis, ab extrinseco proueniens: sic etiam contingere poterit, vt ex eo, quòd Petrus non elicerit actum electionis toto præcedenti tempore; sequatur infallibiliter, quòd in hoc instanti determinato sit eliciturus electionis actum; & tamen non addatur Petro in hoc instanti maior determinatio ad electionem realis & intrinsecam; sed tantum determinatio extrinseca per me-

tam determinationem rationis, superius explicatam.

Vnde sicut in vno homine collectionis illius possibilitas cuitandi furtum, nihil omnino minuitur ex eo, quòd alij non fuerunt, ita etiam Petro, possibilitas omittendi electionis actum in hoc postremo instanti, nihil omnino minuitur ex eo, quòd omiserit toto superiori tempore. Præterea quemadmodum hunc hominem abstinere à furto est moraliter impossibile cum virtute aliorum hominum eiusdem collectionis abstinentium à furto: cæterum impossibilitas hæc est ens rationis. Quoniam nihil reale causat repugnantiam inter virtutem vnus & aliorum hominum; sic etiam Petrum in vltimo instanti omittere electionem agriculturæ, est moraliter impossibile cum præcedentibus omissionibus. Cæterum hæc impossibilitas est ens rationis, quia nihil reale causat repugnantiam inter omissiones præteritas & præsentem, vt satis probatum est.

SECTIO XII.

Vaga necessitas quomodo possit cum libertate consentire.

DE vaga infallibilitate morali tantummodo dictum est in quatuor sectionibus præcedentibus. Nunc verò quando physica necessitas imminet, vt aliquis actus eliciatur intra determinatum spatium temporis, multo grauior imminet difficultas, proueniens ex temporis successione (præter alias difficultates, iam expeditas in sect. 7.) Quia si fuerit simpliciter necessarium elicere aliquem actum vnus speciei infimæ intra determinatum spatium temporis, eo ipso non esse liberum actum quacumque illius temporis morula, vel quocumque concipiatur instanti, contendit hoc argumentum, ostendens contradictionem inuolui tum in libertate, tum etiam in assignatione temporis, & in expletione præcepti.

Hoc autem, exempli causa, monstrare possumus in Christo Domino, vt idem intelligatur etiam dictum de quolibet Angelo beato, quando Deus imperat illi faciendum aliquid ad gubernationem hominum intra certum tempus, relinquendo libertatem vagam, vt nunc, vel postea munus sibi demandatum exequatur. Accipiamus igitur actum subeundi crucem, qui præceptus intra certum tempus, requirit aliquam temporis moram, vt expleatur, & claritatis causa fingamus, esse vnã horam, quæ requiritur explendo præcepto.

Sub hac hypothesi & sub qualibet alia simili inuolui contradictionem in expletione præcepti, & in libertate actus, probo, quoniam in vltima hora illius tempore est impossibile implere illud præceptum: dissimiliter est impossibile illud implere in penultima hora, & consequenter in antepenultima; & sic de reliquis horis: igitur absolute est impossibile præceptum illud implere; ac proinde contradictionem inuoluit expletionem illius præcepti vagari per illud tempus.

Quòd in vltima hora illius temporis sit impossibile præceptum illud explere, probatur, quoniam præcipitur libera expletio præcepti, quæ sit imputabilis ad meritum & satisfactionem, vt supponimus. At in vltima hora non potest esse libera, quia est necessaria: siquidem supponitur

21.

5.

in hypothesi, esse necessarium explere præceptum intra hoc tempus; & requiri vnã horam, & non superesse aliam præter hanc. Quapropter actus charitatis, necessariò consequutus ex visione beatifica, non poterat omittere nunc impletionem præcepti, sed necessariò determinabat ad illam.

Quòd si non potest impleri præceptum in vltima hora; consequens est, vt cum deuentum fuerit ad horam penultimam, tunc etiam sit absolute necessarium implere, quia iam illa hora erit vltima, siquidem non restat alia hora, in qua possit impleri præceptum. Quapropter tunc etiam non erit actus liber, & consequenter non poterit satisfacere præcepto. Vnde si retrocesseris ad horam antepenultimam, de illa poterit impossibilitas eadem ratione probari, & vltieris progrediendo de reliquis horis probabitur consequenter.

6.

Vnde præterea colligitur, quòd etiam mille annorum spatium concedatur ad implendum præceptum in aliqua illorum hora: nihilominus in qualibet hora sit impossibile impletio, etiam si eligatur hora prima, vel cætesima, vel millesima, vel quælibet alia citra vltimam; quia qualibet illarum horarum prohibetur esse vltima, si ab hora vltima illorum annorum retrocedendo de singulis repetas calculationem modò propositam. Sequitur etiam alia implicatio, videlicet spatium quodlibet assignatum non esse tam magnum, quantum assignatur, & non esse possibilem actum intra tantum tempus, quantum assignatur. Nam quocumque tempore dato, detrahenda est vltima hora, & illa detracta, si assignes quod reliquum est temporis, detrahenda erit alia hora, quæ illius temporis fuerit vltima, & sic de cæteris spatiis temporis assignabilibus.

7.

Solutio prima.

Respondet primò, in vltima hora non esse necessariam impletionem præcepti, nisi propter suppositionem liberam, quam impedire positum erat in potestate Christi Domini.

Refutatur primò.

Contra hoc est primò, quoniam Dei amor necessariò sequutus ex visione beatifica, necessitatem infert, vt impleatur præceptum in hac hora; si iam non potest differri ad aliam horam, nisi violando præceptum: hoc autem totum reperitur in præsentì.

8.

Secundò, quoniam saltem euidentis est, non manere libertatis indifferentiam nunc, quia nunc non potest non elici actus, quo impletur præceptum; qui si non eliceretur, fieret contra charitatis actum simpliciter necessarium supposita visione beata. Confirmatur, accepto principio ex tom. de scientia Dei disput. 34. sect. 1. Quando actus necessariò sequitur ex suppositione, & tota suppositio non est in potestate libertatis: tunc nec actus, ex ea consecutus, est in potestate libertatis. At executio præcepti necessariò sequitur ex suppositione, quòd beatus necessariò diligit Deum, & necessariò cognoscat, hoc sibi esse præceptum, & iam non restat aliud tempus implendi præceptum: porro quamuis ad hoc supponatur, quòd antea omiserit liberè, cæterum quòd illa omissio non præterierit, iam non est nunc in potestate libertatis, nec potest nunc reuocari etiam de potentia Dei absoluta.

9.

Solutio secunda.

Secundò si respondeas, satis esse quòd liberè omiserit in præcedentibus horis, cum potuerit non omittere.

Refutatur primò.

Hæc etiam solutio non satisfacit, primò, quoniam ex ea saltem sequitur, quòd executio, & im-

pletio, & im-

pletio præcepti, fiat in vltima hora, nequit habere libertatem præsentem ratione sui, & ratione circumstantiarum, quæ nunc existunt: sed tantum per extrinsecam denominationem ab omissione præterita, quæ iam non est libera, sed fuit libera.

Refutatur secundò, quia cum omissio non sit libera in se, & formaliter, sed interpretatiuè tantum; non dabit denominationem extrinsecam, nisi à voluntario interpretatiuè, quæ duæ diminutiones & imperfectiones voluntarij & liberi videntur indignæ perfectissimo Christi Domini merito, & perfectissima obedientia. Confirmatur, quoniam obedientia & meritum erit non aliter liberum quam dormienti somnare bona, quæ interdiu cogitauit; aut phrænetico facere quod parentes rogant, aut imperant, supposito amore & obedientia, quam prius liberè adquisiuit erga parentes.

Refutatur tertio, quoniam si executio præcepti, facta in vltima hora, non est imputabilis ratione sui, sed ratione præcedentis omissionis: consequens est, executionem in vltima hora non esse imputabilem, nisi vt exteriorem actum ratione omissionis præteritæ, tamquam ratione actus interioris. Consequens autem videtur absurdum. Nam omissio impletionis vsque ad vltimam horam non est laudabilis, nec vituperabilis: & consequenter non est apta, vt ab illa tanquam ab actu interiori ratio meriti proueniat.

Confirmatur primò, nam actus imputabilis ratione alterius se habet solummodo tamquam actus exterior, motus ab alio actu tanquam ab anima & interiori principio.

Confirmatur secundò, quia quantum ex se est, illa omissio poterat procedere ex neglectu præcepti, vel ex voluntate violandi illud, tales enim affectus magis determinant ad omittendum, quam amor & obedientia.

Confirmatur tertio, quia illa omissio non continet virtualiter, nec interpretatiuè amorem præcepti, nec proficitur ex illo: ergo non est apta, vt ratione illius tantummodo sit imputabilis executio præcepti.

Tertio, si respondeas, fuisse necessarium, vt Christus Dominus, in præcedentibus horis habuerit actum positum, quo voluerit ex tunc, vt in hora vltima præceptum impleteretur ab ipso: iam ille positus actus erit necessarius saltem in hora penultima. Vnde non erit liber, nec ab eo deriuabitur extrinseca libertas ad vltimum actum. Quapropter retrocedendum erit ad horam antepenultimam, in qua renouiscit eadem difficultas; quia vt saltem extrinseca denominatione redderetur liber actus, à Christo Domino, eliciendus in hora penultima, & in vltima; necessarius fuit actum liberum præcessisse in hora antepenultima: quòd si necessarius fuit, non fuit liber, nec imputabilis ratione sui, nec ab eo deriuabitur extrinseca libertas ad actum sequentium horarum. Atque idem argumentum instaurabitur circa singulas horas præcedentes, nulla excepta.

Quartò non effugies difficultatem, licet confugas ad actus numero diuersos, vel ad intentionem, aut obiectiuam extensionem illorum, quoniam omnium dabatur optio libertati Christi Domini. Quin potius hoc ipsum erit concedere quantum præsens argumentum probare contendit.

10. Secundò. Interpretatiua libertas Christi Domini merito repugnat.

11. Refutatur tertio, quia executio præcepti solum vt exterior actus imputatur.

Confirmatio prima.

12. Secunda.

Tertia.

13. Solutio tertia rescitur.

14. Solutio quarta refutatur.

Solutio im-

pegnatur.

19.

20.

18.

4.

Refutatur primò.

dit, videlicet, spatium temporis, quantuncunq̄ diuturni, etiam septem millium annorum, nihil prodesset, vt liber hora illius temporis, quam beatus aliquis voluerit eligere, executioni mandari: sed solam diuersitatem actuum & circumstantiarum, quarum omniam simul & sine successione datur optio, protegere libertatem. Adde non esse impossibile, quod Christo Domino, vel alteri beato præcipiatur hic numero actus, cum tanta intentione, & obiectiua extensione, ceterisque circumstantiis; data optione temporis, in quo sit eliciendus, & in eo casu libertas defendi non poterit, nisi ratione temporis successiui.

Christo Domino omnes circumstantie præcipi poterunt.

15.

Libertas cum vaga necessitate conciliatur.

Sit igitur conclusio, deducta ex toto discursu præsentis sectionis, varietas, & multiplicitas partium temporis, vel instantium, libertatem conciliat cum necessitate vaga, qua ratione temporis partes & instantia simul proponuntur voluntati, vt circumstantiæ deligendæ: insuper qua ratione voluntas in aliquo instanti, aut in aliqua temporis parte necessitatur ad eligendum vnum è multis instantibus, vel vnam ex multis partibus temporis, in qua satisfaciatur præcepto, & quolibet alio modo contradictionem implicat, necessitatem esse vagam, aut cum necessitate vaga conciliari libertatem.

16.

Beato Deo præcepta vel le implere necessarium.

Pro cuius explicatione suppono, cuiuslibet beato, ac præcipue Christo Domino, semper esse necessarium actualiter velle præcepta Dei implere; hoc enim est de ratione actualis charitatis, quæ necessariò inest cuiuslibet beato, & propter eius perfectionem non solum in generali, sed etiam in particulari de quolibet præcepto distinctè, & expressè cogitat, & necessariò vult eius executionem. Quapropter Christus Dominus in qualibet hora, & momento suæ vitæ cogitabat, de implendo præcepto mortis, & id expressè volebat.

17.

Solutio difficultatis circa Christi Domini libertatem.

Quo supposito, Christus Dominus ante vltimam horam temporis, præfixi Dei præcepto, vel decreuit implere tunc, & executionem præcepti non differre vsque ad vltimam horam: & in hoc casu tam executio, quam decretum est manifestè liberum, & potuit non existere, vel Christus Dominus, ante vltimam horam, præfixi temporis decreuit impletionem præcepti differre vsque ad vltimam horam; & hoc decretum expressè voluntarium, & liberum est tunc, quando decernitur; quia tunc potuit non esse. Verumtamen executio illius decreti, & impletio præcepti in vltima hora, non erit libera, nisi per denominationem ab illo decreto præterito: quamuis intrinsecè sit honesta, & consequenter erit meritoria solummodo tanquam actus exterior, non tanquam actus interior.

18.

Obiectio. Soluitur.

Dices, quid si Christus Dominus de tempore implendi præceptum nihil decreuisset vsque ad horam vltimam? Respondeo talem dilationem decreti esse impossibilem, quoniam in hora penultima necessariò volebat implere præceptum, vt supponimus, & necessariò cogitabat, non posse impleri nisi in illa hora, vel in vltima. Vnde non poterat non velle impletionem, vt exquendam in hora penultima; nisi eligendo executionem differre ad horam vltimam. Quapropter necessariò tunc eligebat vnum è duobus, aut pluribus temporibus, in quo necessariò existeret executio ex vi præsentis decreti, facti ante vltimam horam.

Quod si adhuc velis, possibile fuisse, vt in hora penultima non decerneret expressè, & explicitè dilationem vsque ad horam vltimam, saltem ex eo præcisè, quod volebat implere præceptum, & quod liberè volebat, vt nunc non existeret executio præcepti, sciens non posse existere, nisi in hora vltima; virtualiter ex vi præsentis actus realis (& non sola interpretatione voluntatis,) volebat, vt executio existeret in vltima hora.

19. *Instantia occurrunt.*

20.

Eos insuper moneo, quibus aliæ solutiones occurrerint, vt diligenter obseruent, an reuiuiscant eadem calculationes, in principio sectionis propositæ. Nam veterani Theologi, acres & perspicaces ingenio, multum diuque, varias solutiones excogitantes, & discutientes, in illis deprehenderunt, eadem recrudescere difficultates, si profundius examinentur.

21. *Discrimen inter vagam necessitatem, & vagam infallibilitatem.*

Postremum corollarium sit magnum discrimen inter vagam necessitatem, & vagam infallibilitatem. Nam de infallibilitate morali quatuor præcedentibus sectionibus demonstratur aperte, tantam libertatem in vltima morula, vel in vltimo instanti manere, tantamque inunitatem ab infallibilitate, reali & intrinseca, quantam voluntas habuit in primo instanti, sed de vaga necessitate nunc demonstratum est, impedire, ne maneat libertas in vltima morula, nec in vltimo instanti.

22.

Facilis modus defendendi libertatem Christi D.

Valde tamen notandum est, totum discursum præsentis sectionis procedere, non simpliciter & absolute, sed tantum ex suppositione, quod determinatus actus interior vnius speciei fuerit simpliciter necessarius ex suppositione visionis beatæ. Alioqui libertatem Christi Domini facilius & melius defendi, si tantum fuerit præceptus actus exterior, subeundi crucem, qui potuit expleri per varios actus interiores diuersæ speciei, iam vidimus tomo de scientia Dei disp. 47. sect. 2.

23. *Modus alius defendendi libertatem Christi.*

Potuit etiam Deus de potentia absoluta impedire necessariam emanationem illorum actuum, quibus implebatur præceptum, ita vt ad illos non necessitaret visio beatifica; quoniam illa consecutio non est causæ formalis, sed reducitur ad efficientiam.

Alius modus defendendi Christi libertatem proponitur.

Potuit præterea Verbum diuinum suæ obligationi, vel potius naturali necessitati non permittendi peccatum in assumpta humanitate, satisfacere, gubernando voluntatem illius eodem genere gubernationis, quo voluntatem Beatissimæ Virginiis, aut Apostolorum, salua eorum libertate, supposita scientia conditionalium, cum qua in sensu composito non esset possibile peccatum. Hoc tamen interesset inter illud genus gubernationis, prout dabatur assumptæ humanitati, quod necessariò per physicam necessitatem Verbum tenebatur, illo, vel alio modo provide taliter, vt esset metaphysicè certa & tuta impeccabilitas illius humanitatis: cæteris autem personis poterat Deus permittere peccata, nec physica & naturali necessitate tenebatur illa impedire.

24. *Aliorum modus recurrens ad inuentam libertatem Verbi reuocatur.*

Colligitur tandem ex dictis, ad defendendam libertatem & meritum Christi Domini, non esse necessarium, nec vile confugere ad libertatem increatam Verbi diuini. Nam, vt omitam insequentiam rerum, qui constituentes actum liberum Dei, per connotationem alicuius actionis creatæ, quæ potuerit non esse, nullam verò concedentes formalitatè increatam intra Deum, quæ potuerit ab æterno non fuisse: nihilominus dicunt

dicunt hanc actionem creatam non alia ratione potuisse non esse, nisi quia diuina voluntas potuit non velle. Præterea refutatur primò, quia Christus Dominus de seipso, quatenus erat homo, mandatum accipiens à Patre, & mortalis, loquebatur Ioan. 10. quando dicebat, se habere potestatem ponendi, vel non ponendi animam, & hoc mandatum accepisse à Patre, vt committeret Patres exponunt, quorum testimonium ponderauimus eod. tom. de scientia disp. 47. sect. 1.

25.

Refutatur secundo, quia Verbum per increatam libertatem non est capax meriti, & consequenter actio humanitatis assumptæ, prout procedit à libertate diuina, non est capax meriti; quoniam se habet vt actus exterior imperatus, cuius meritum non conuenit ab intrinseco, sed ab extrinseco actu imperante.

Vnde refutatur tertio, quoniam eximia perfectio & dignitas actus meritorij denegatur Christo Domino prout est homo, nec enim aliter erit liber actus obedientiæ in anima Christi; nisi quemadmodum liber est quilibet impulsus indeliberatus, qui est gratia præueniens, qui liber est Deo, sed hominibus non est liber; solum esset discrimen, quoniam voluntas diuina & humana coniunctæ sunt in eadem persona Verbi; sed in nobis sunt separatæ. Hoc autem discrimen nihil interest vt actus humanitatis formaliter, ab intrinseco, & ratione sui possit imputari ad meritum tanquam actus elicitus liberè cum potestate non eliciendi.

DISPUTATIO IX.

Vtrum singulas operationes in particulari cum omnibus circumstantiis Deus prædefiniat.

SECTIO I.

Negatiuæ partis authores, argumenta & solutiones attinguntur, ac remittuntur.

1. *Antiqui Scholastici parum, aut nihil de præsentis questione docuerunt.*

ANTIQUIORES Scholastici de questione præsentis parum, aut nihil expressè docuerunt, colligi tamen poterit mens eorum ex aliis questionibus circa præscientiam, voluntatem ac prædestinationem, in quo genere valida, & insolubilis collectio est; qua probatur plurimos & grauissimos antiquorum Scholasticorum virtualiter negasse, possibilem esse prædestinationem absolutam & efficacem: quoniam existimabant, libertatem defendi non posse, nisi concedendo, Deum etiam nunc posse non præscire, & posse non prædestinare, eos homines qui sunt adhuc viatores, ideoque possunt adhuc peccare & omittere operationes requisitas ad salutem, quod retulimus in tomo de scient. Dei disp. 31. sect. 2.

2. *Sententia negans.*

Præterea. Negatiuam partem supponere videntur Scholastici, qui negant prædestinationem ante præuisa opera: vel dicunt, Deum, quantum ex se est, æqualiter se habuisse ad prædestinatos & ad reprobos. Quemadmodum S. Thomas in 1. sent. dist. 41. q. 1. art. vnico ad 2. ait, *Quamuis Deus, quantum ex se est, æqualiter se habent ad omnia* Ruiz de Providentia Dei.

nia: non tamen omnia eandem idoneitatem habent ad recipiendam largitudinem bonitatis eius. Sic etiam Alexand. 1. p. q. 28. memb. 2. art. 2. docuerat, Dei voluntatem æqualiter se habere respectu hominum: ex nostra verò cooperatione atque receptione gratiæ prouenire discrimen prædestinationum à reprobis. Idem ferè docet Albertus 1. p. q. 63. memb. 2. ad 3. & in 2. sent. dist. 28. ar. 1. ad 4. ait, Deum semper eodem modo se habere ad nos gratiam porrigendo, sed nos non eodem modo nos habere ad Deum. Insuper idem Albert. 1. p. quest. 63. memb. 3. art. 1. quest. incid. 1. præuisa merita, putat, esse rationem prædestinationis; licet non sint causa, & idem docuit in 1. distinct. 41. artic. 2. & 3. quamuis contrarium videatur sentire præced. membr. 2. vt referemus sect. 2. n. 15. Eiusdem sententiæ videtur esse D. Bonau. si ea, quæ docet in 1. dist. 41. art. 1. q. 1. & clarius q. 2. conferantur cum his, quæ docet in 4. dist. 15. q. 1. p. dist. art. 1. q. 5.

Henric. Gandau. quodlib. 4. qu. 19. ad finem, docet, bonum vsum gratiæ non esse prædefinitum & prædestinatum, sed potius illius præscientiam fuisse rationem prædestinandi, quod etiam fusiùs defendit quodlib. 8. quaest. 5. & consequenter loquitur quodlib. 5. quest. 5. licet oppositum alibi sensisse videatur, vt sect. 2. num. 16. Gregorius 1. distinct. 38. quest. 2. artic. 2. inter med. & fin. Ochamus 1. distinct. 38. quest. vnica inter princ. & med. & iterum inter med. & fin. & Gabriel ibidem artic. 2. column. 2. paulo ante concl. 3. contra Scotum docent, futura non posse cognosci in decreto diuinæ voluntatis. Adduntque, quod Deus eodem modo cognosceret futura contingentia, licet illorum causa nullo modo foret cognitio, nec voluntas, nec potentia Dei. Idem contra Scotum docet Palacios 1. dist. 38. disput. 2. col. penultim. referens pro eadem sentent. Gersonem in epistola commendatoria S. Bonauenturæ, & Vasquez disp. 65. cap. 4. §. ex hac.

Giltonus, quæ refert, & sequitur Ioan. Bacho in 1. sentent. distinct. 40. artic. 2. inter med. & fin. *Futura, inquit, producta à Deo voluntate efficaci, non sunt in potestate nostra; quantumcumque contingenter producuntur ab illa; & post pauca. Futura autem, producta voluntate permissiua, sunt in potestate nostra, quantum ad determinationem, præsupposita tamen influentia in generali & in essendo, & in causando.* & subdit, omnes liberas actiones per huiusmodi voluntatem permissiuam à Deo produci. Consequenter itaque Bacho in proxima distinct. 41. docet bonum vsum liberi arbitrij, præuisum à Deo, esse rationem prædestinationis.

Quantum ad rationem prædestinationis ex præuisis operibus, idem sentit Aureolus 1. sent. tota dist. 40. præsertim art. 1. & dist. 41. art. 1. §. restat nunc. & in eadem dist. 41. Ochamus q. vnica Gabriel art. 2.

Argentina in 1. dist. 41. art. 1. docet, homines non prædestinari, neque reprobari, nisi post præuisa opera. Vnde cum in 2. sent. dist. 28. ar. 1. post 2. con. & art. 4. existimare videatur, res omnes in particulari præordinari à diuina voluntate, vel permitti; consequens esse videtur, apud illum operationes aliquas, ad salutem vitales, non esse præordinatas & prædefinitas, sed tantum permissas; meliori tamen genere permissiõis, quam materialis actionis peccatorum.

6. Clarius prædestinationem, à præuisis operibus dependentem, docuit Osorius lib. 9. de iustitia. Catherinus in compendio opusc. de prædest. ad Tudem. & in alio magis copioso tribus libris, præcipue lib. 1. cap. vlt. & lib. 3. c. 1. & 2. Ioan. Mariana lib. 2. de morte & immortalitate cap. 12. & lib. 3. cap. 7. & 8. & alij recentiores nonnulli.

7. Eiusdem sententiæ videtur esse Turrianus toto dogmatico de electione, quamvis expositionem admittat, quam videbimus sect. 3. fine. Sed Carthagenæ de prædestinatione discip. 4. dub. 3. dict. 3. p. 42. & discipulo 10. dub. 2. pag. 338. magis expresse, quam alij, negat, prædefiniri posse liberas actiones in particulari cum omnibus circumstantiis. Similiter Lessius tract. de prædestinatione num. 17. ad quem remittit lectorem in lib. 11. de prouidentia cap. 5. fine, docet, bona opera in particulari non esse prædefinita absoluto decreto Dei, ante præuisionem determinationis nostræ voluntatis, tanquam absolute futuræ, & in re sentit idem Pennotus lib. 4. præpugnaculi cap. 12. 13. 14. & 15.

8. Durand. in 1. dist. 47. q. 1. num. 6. existimat, esse probabile quosdam actus moraliter bonos à Deo non prædefiniri, quod latius, firmissusque tradit Anton. à Cordub. lib. 1. quaestionarij quæst. 55. dub. 10. post vltimam solutionem argumenti in principio propositi notat. 2. & quaestiuicula 2. in 2. coroll. & dub. 11. & 12. Eandem limitationem prædefinitionis dilinxit magis Francisc. Suarez lib. 2. de auxil. cap. 7. num. 11. & sequentibus, confirmatque lib. 3. cap. 17. num. 15. ad finem, videlicet, non esse prædefinits à Deo actus moraliter bonos, quando nec ad vitam æternam profunt; nec ad eò specialiter deseruiunt ad aliquem peculiarem finem prouidentia, de quo dicemus sect. 10.

9. Fundamentis, quibus oppugnari posset omnium operationum prædefinitio in particulari, tum ex autoritate, tum etiam ex ratione, sunt quæ sequuntur.

Primò, quoniam ex D. Thoma, Capreolo, Deza, & Ferrariensi, colligi potest, non prædefiniri supernaturales actiones in particulari cum omnibus circumstantiis; & multo minus, actiones moraliter bonas, quoniam vaga prædefinitione, atque infallibilitate conciliant libertatem: vt vidimus disp. 3. sect. 6. à primo vsque ad num. 9. Cæterum vaga prædefinitione non excludi determinatam prædefinitionem omnium operationum in particulari cum omnibus circumstantiis, vidimus disp. 3. sect. 4. præcipue n. 10. qua solutione diluit fundamentum primum.

10. Cæterum arguitur secundò, quoniam 1. 2. q. 9. art. 6. ad 3. S. Thomas asserit, interdum aliquos homines moueri specialiter à Deo ad aliquod determinatè volendum; sicut contingit his, qui mouentur per gratiam. Vnde constat, apud S. Thomam non omnes homines, neque semper determinatè moueri ad aliquid in particulari amandum; sed libero arbitrio permitti, vt seipsos determinent ad aliquid in particulari amandum.

Respondetur tamen, hinc meritò refutati determinationem physicam, & antecedentem necessitatem, quæ determinet, vt vidimus in tomo de scientia Dei, disp. 49. sect. 2. Sed non excluditur prædefinitio, quæ nullam imponat physicam determinationem.

Tertio videbatur idem colligi ex 1. p. q. 23. art. 7. corpore post med. quatenus asserit, non esse per se præordinatum à Deo numerum quarundam rerum. Verumtamen eo ipso asserit, esse præordinatum, licet non per se: vt videbimus sect. 8.

12. Insuper vt eandem sententiam ex D. Thoma colligeres, fauerent nonnulla rationes, propter quas ex alijs Patribus, & Scholasticis colligi potuisset, veluti quando scientiæ certitudinem non ex decreto desumunt, sed ex præsentia in æternitate, de quo infra num. 18.

13. Multa sunt etiam antiquorum Patrum testimonia, quæ videntur directè pugnare contra prædefinitionem omnium operationum in particulari, etiam bonarum.

In primis ea, quibus traditur, quòd Deus non præuenit voluntates nostras: vt Chrysof. loquitur variis in locis, quæ retulimus, & exposuimus tomo de scientia Dei disp. 33. sect. 5. Cæterum ij Patres non excludunt, nisi totalem prioritatem, ita totaliter præuenientem, vt antecedentem necessitatem imponat, quod in eadem sect. 5. probatum est. Non itaque negant prædefinitionem, probandam sectionibus sequentibus.

14. Secundò Patres nonnulli docent, Deum non prædefinire, nec prædefinire, nec prædeterminare liberas operationes, vt loquitur Damasc. Cæterum in eadem sect. 5. num. 10. probatum est, Damascenum solummodo negare physicam & prorsus antecedentem prædeterminationem; & eo ipso negare prædefinitionem, aut prædestinationem, quæ continet physicam & antecedentem illationem necessitatem.

15. Tertio Patres aliqui tradunt, ea, quæ sunt in nobis, hoc est, actiones liberas, non esse à diuina prouidentia, vt Nemes. Damasc. Theodor. Iustinus, Origenes citati prædicta disp. 33. sect. 5. n. 18. & sequent. Verumtamen ibidem ostendimus, intelligere, non totaliter esse à diuina prouidentia; sed cooperante libero arbitrio tanquam secunda causa, quæ potest non cooperari, si velit.

16. Quarto possunt aduersus prædefinitionem rerum in particulari produci testimonia omnium Theologorum, qui ab operationibus humanis propullant necessitatem, quasi contrariam libertati. Hos retulimus tomo de scientia Dei disp. 39. & quatuor sequentibus, & disp. 49. & 50. A quibus ita deduci poterit argumentum. Operationem in particulari cum omnibus circumstantiis prædefinitam, impossibile est non fieri, & necessarium est fieri; igitur operatio sic prædefinita non potest esse libera.

17. Respondetur ex eodem tomo disp. 33. constat ab his omnibus Theologis antecedentem necessitatem excludi; consequentem verò necessitatem admitti, quasi consentientem libertati. At ex eo genere prædefinitionis, quam nos admittimus, quæ deducitur necessitas, non est antecedens, sed consequens, supponit enim, conditionalem futuritionem esse præcognitam, vt constabit sect. 7. & sequentibus, & disp. 10. sect. 5. & 6.

Quintò potest opponi, quoniam prædefinitio est essentialiter imperium efficax Dei, vel illud inseparabiliter infert. Vnde quicumque operatur ex Dei prædefinitione, operatur ex imperio Dei, ergo quicumque operatur ex Dei prædefinitione, non operatur ex arbitrio suo & liberè. Consequenter probatur ex Patribus, libertatem in

11.

12.

13.

14.

15.

16.

17.

13. Patrum testimonia, quæ pugnare videntur contra prædefinitionem rerum in particulari. Primum, quia Deus non præuenit voluntates nostras.

14. 2. Quia Deus non prædefinit actiones liberas.

15. Tertium, quia actio libera non sunt à diuina prouidentia.

16. 4. Quia necessitas libertati contraria est.

17. Quintum, quia prædefinitio vel est Dei imperium, vel illud infert.

in eo constitutus, quòd aliquis operetur non ex imperio Dei, sed ex arbitrio suo. Veluti Hieronymo epist. 147. ad Damasum de filio prodigo, col. 3. Ennodius Ticinens. apud Turrianum lib. 4. pro epistolis Pontific. cap. 2. prope fin. Greg. Nyss. lib. de officio homin. cap. 16. post med. & orat. 5. in Cantica inter med. & fin.

Respondetur ea prædefinitio, quam admittimus, non est imperium totale, quòd nullas imperij atque dominij partes, atque consortium homini relinquat in executione, sed quantum est ex modo causandi, relinquit homini consortium imperij atque dominij, quo possit auxilijs resistere, si velit, ideo non est imperium libertati repugnans, vt fusiùs declaratum est prædicto tomo de scientia Dei disp. 44. sect. 3. ad finem.

18. Sextò contra prædefinitionem militare videntur August. Boëtius, Anselm. S. Thom. & alij plurimi Patres, & Scholastici, dicentes, futura contingentia certò & infallibiliter à Deo præsciri non posse, libertate manente, nisi prout supponuntur esse præsentia in æternitate. Hoc est, supponendo, quòd libertas seipsam determinat in aliqua differentia temporis, vt vidimus tomo de scientia Dei disp. 28. sect. 3. & 4. Hæc autem doctrina falsa redditur, si Deus omnes operationes liberas in particulari cum omnibus circumstantiis prædefinit. Nam in huiusmodi prædefinitione poterit Deus certò & infallibiliter cognoscere quæcumque futura contingentia.

19. Respondetur 1. prædicti Patres loquuntur de ratione cognoscendi, quæ generalis sit quibuslibet futuris, siue bonis, siue malis. Peccata verò & eorum materiales actiones prædefiniri nequeunt; ideo non possunt in prædefinitione cognosci. Et licet aliqua peccata possint certò cognosci in decreto negandi auxilium abundantius, & adhibendi tales circumstantias ex se bonas; quibus positis, voluntas ob suam fragilitatem, & malitiam infallibiliter corruet, vt ostendimus disp. 13. sect. 13. Cæterum plurima peccata non poterunt hoc modo cognosci; quia plurima non sequuntur infallibiliter ex voluntate, posita sub talibus circumstantiis; vt vidimus eodem tomo de scientia Dei disp. 74.

20. Secundò & vniuersaliùs respondetur, Patres & Scholasticos supra dictos eò præcipue respicere, vt liberam actionem esse, non sit necessarium, nisi præsupponatur esse sicut omne quod est, quando est, necesse est esse. Ad hoc autem sufficit, præsupponi conditionatam futuritionem, & adiungi Dei decretum, producendi, & adhibendi tales circumstantias, quibus positis, iam sciebat, talem actum eliciendum fuisse. Id quod erit manifestum recolenti quæ diximus in eodem tomo de scientia Dei disp. 75.

21. Septimò eisdem ferè solutionibus satisfiet alteri argumento, quod sumi potest ex Patribus, & Doctoribus Scholasticis, asserentibus, operationes liberas non ideo esse futuras, quia præsciuntur à Deo, sed potius, quia futuræ sunt, propterea præsciri, quorum multos retulimus eodem tomo de scientia Dei disp. 36. Quòd si Deus prædefiniret omnes operationes in particulari; tunc ideo fierent, quia Deus prædefinitione sua vult, & præscit, eas esse futuras.

Respondetur 1. eas causales propositiones à Patribus & Scholasticis ferè semper vsurpari, quando tractant de prauis operationibus, quas Deus non prædefinit.

Ruiz de Prouidentia Dei.

Respondetur prædefinitionem non esse imperium totale.

18. Sextum, quia futura præsciri non possunt, nisi sint præsentia in æternitate.

19. Solutio 1. Loquuntur de generali ratione cognoscendi.

20. Secundò soluitur.

21. Septimus, quia actiones liberae non sunt futurae quia præsciuntur à Deo.

Solutio prima.

Respondetur secundò. Ad prædefinitionem quamlibet præsupponitur scientia conditionata, siue propositionum affirmantium infallibilem connexionem, siue affirmantium coexistentiam operationis cum suppositione, quæ foret, & in vtraque scientia verificatur, existentiam operationis nostræ, quæ foret, esse rationem, ex parte obiecti præsuppositam, propter quam à Deo cognoscitur; quoniam ergo Tyrij & Sidonij penitentiam egissent, si apud illos factæ fuissent virtutes & miracula Christi Domini, ideo Deus scit, quòd penitentiam egissent: & non ideo penitentiam egissent, quia Deus hoc scit.

Ad quorum confirmationem obseruandum est primò, Patres plerumque nomine futurorum comprehendere non solum absoluta, sed etiam conditionaliter futura, quamvis hæc plerumque sub nomine possibilium comprehendant, vt ostendimus eodem tomo de scientia Dei disp. 66. sect. 1. Secundò nota, frequentius eosdem Patres, qui affirmant causales adductas in argumento, asserere alias causales, quæ vocis enuntiatione contrarium sonant, videlicet operationes bonas ideo fieri, quia Deus vult, quia Deus prædestinat, aut præordinat, aut præscit. Quarum exempla vidimus supra disp. 3. sect. 3. & 9. & videbimus tomo sequenti, tractantes de causa prædestinationis. Ideo ex vtriusque causalibus, in speciem contradicentibus, temperandum est sensus theologicus eorum.

Octauum argumentum, quoniam aliqui Patres affirmant, Deum ex præsentia bonorum operum homines prædefinire.

Respondetur eos Patres intelligere præscientiam bonorum operum, quæ Deus sua prædefinitione decreuit facere, vt homines liberè faciant, hæc enim præscientia quidditatiùs clauditur in prædestinatione, seu prædefinitione, de quo iam diximus disp. 6. sect. 3. num. 16. & sequentibus, & videbimus etiam infra disp. 27. sect. 5. à num. 20. atque sensum eundem obseruare licet in aliquibus antiquorum Scholasticorum, qui causam prædestinationis affirmant ex præuisis operibus.

SECTIO II.

Prædefiniri determinatè, & in particulari quamlibet bonas operationes, probatur autoritate Scholasticorum.

Hoc in primis colligitur ex D. Thoma variis in locis. Nam 1. parte q. 22. articulo 4. conferendo solutionem primi argumenti cum solutione secundi, docet, quæcumque Deus prouidet, vt contingenter eueniant, in iis certum & immobilem esse prouidentia ordinem, vt infallibiliter, simulque contingenter eueniant. Ita intelligit Caietanus ibi, & communiter expoitores illius loci.

Id tamen clarius asseruit S. Thom. contra Gent. Nam cap. 75. oratione 5. & 6. & toto cap. 76. probat, Deum sua prouidentia disponere & ordinare non solum res omnes in singulari, & particulari; sed etiam omnium indiuiduorum accidentia & circumstantias, & cap. 91. ad med. ait: Omnium voluntatum & electionum motus in diuinam voluntatem reduci, non autem in aliam aliquam causam: quia solus Deus

22. Secunda. Ad prædefinitionem quamlibet supponitur conditionata scientia.

23. Nominè futurorum plerumque Patres absoluta & conditionata comprehendunt.

Frequentè affirmant Patres futura ideo fieri quia Deus vult.

24. Octauum, quia ex præsentia Dei prædefinit.

1. S. Thoma testimonia pro prædefinitione bonarum actionum in particulari.

2.

nostrarum voluntatum & electionum causa est. & cap. 94. versùs finem, docet, quòd si Deus prouidit, hunc hominem esse regnaturum; ille regnabit infallibiliter, simulque contingenter, & non poterit non regnare, si consideretur hoc vt prouisum: licet possit non regnare secundum se consideratum. Vbi idem existimat Ferrarientis.

Ad hæc autem, & alia multa Scholasticorum & Patrum testimonia rectè declaranda, debemus rationem prouidentia singulari obiectis pro sua capacitate distributam intelligere: ideòque prædeterminationem prouidentiam rebus omnibus concedere, quibus malitia non est inseparabiliter coniuncta: actionibus autem, quibus malitia est inseparabiliter copulata, permissuam prouidentiam, explicatam supra disputatione 2. Hæc igitur generalis regula, dicta semel, valeat etiam pro sectionibus, & disputationibus sequentibus.

Præterea S. Thomas 1. p. quæst. 19. art. 8. ad 1. Augustinum in Enchirid. cap. 103. dicentem, Nullus sit saluus, nisi quem Deus voluerit saluari; & ideo rogandus est, vt velit, quia necesse est fieri, si voluerit, exponit de necessitate non aboluta, sed conditionata, & in corpore artic. 1. tradit, Deum velle, vt contingenter fiant, quæ sunt contingenter. Rursus 1. parte q. 25. art. 5. ad 1. docet, fieri non posse, vt Deus aliqua faciat, quæ non præscierit, & præordinauerit se facturum; quia ipsum facere præscientia & præordinationi Dei. Propter eandem rationem 1. par. q. 116. art. 1. corpore, Ea que hic per accidens aguntur, inquit, siue in rebus naturalibus, siue in humanis, reducuntur in aliquam causam præordinantem, que est prouidentia diuina.

Idem 1. 2. q. 112. art. 3. corpore, Alio, inquit, modo potest considerari preparatio, secundum quod est à Deo mouente, & tunc habet necessitatem ad id, ad quod ordinatur à Deo, non quidem coactionis, sed infallibilitatis: quia intentio Dei desicere non potest. Secundum quod dixit Augustinus de prædest. Sanctior quod per beneficia Dei certissime liberantur, quicunque liberantur. Vnde si ex intentione Dei mouentis est, quod homo, cuius cor mouet, gratiam consequatur, infallibiliter ipsam consequetur. Consonat 1. 2. q. 9. art. 6. fine, dicens, quos Deus mouet per gratiam, mouere ad aliquod bonum determinatè volendum.

Consequenter 2. 2. q. 24. art. 11. initio corporis, ait, ex parte Spiritus sancti mouentis animam ad diligendum Deum, charitas impeccabilitatem habet ex virtute Spiritus sancti; quæ infallibiliter operatur quocumque voluerit. Confirmat autem citatis Augustini verbis de beneficiis Dei, quibus certissime liberantur, quicunque liberantur. Generalius autem loquitur in 1. sentent. dist. 39. q. 2. art. 2. corpore fine, constituens hoc discrimen inter bonum & malum, quòd bonum non solum est præscitum & ordinatum à Deo, sed etiam intentum est bonum contingens, ita quòd desicere possit; ex tota verò articuli serie constat, S. Thomam loqui distributivè de quolibet bono contingenti. Notanda sunt præcipuè, quæ scribit in solutione quinti argumenti.

Idem colligitur etiam ex D. Thoma in commentario ad Dionysium de diuinis nominibus, cap. 5. lect. 3. dicente: & huiusmodi rationes sacra Scriptura vocat prædeterminationes, seu prædeterminationes, & post pauca, que quidem prædeterminationes, seu volun-

tates sunt distinctiua entium & effectiua ipsorum, quia & huiusmodi rationes supersubstantialis Dei esse prædeterminant, omniàque produxerunt.

Præterea, quodlib. 12. q. 1. art. 4. sequitur illorum sententiam, qui ea, quæ contingenter, & variabiliter contingunt, omnia reducunt in causam supracælestem, scilicet in prouidentiam Dei, à qua omnia sunt prædeterminata, & ordinata, & secundum hunc intellectum admittit fatum cum Augustino lib. 5. de ciuit. cap. 9. & 10. idemque de fato existimat 1. p. q. 116. art. 3. necnon alij Theologi, quos retulimus tomo de scientia Dei disp. 48. lect. 1.

Idem probatur ex alijs locis, vbi S. Thom. docet, prædefiniri à Deo tempus & instans, numerum, & mensuram, quæ referemus sect. 7. 8. & 9. Fauter etiam alia multa, quibus S. Thomas docet, creatam voluntatem à Deo habere quòd agat, & quòd se ipsam determinet, Deumque mouere omnes causas non solum naturales, sed etiam liberas, vt 1. p. q. 83. art. 1. ad 3. & q. 105. art. 1. ad 3. & art. 4. & 5. contra gent. cap. 66. 67. & 70. & 2. sent. dist. 37. q. 1. art. 1. ad 5. de potentia quæst. 3. art. 7.

Cæteros Scholasticos audiamus, qui non eisdem verbis, aut æqualiter perspicuis prædeterminationem significarunt. Parisiensis Theologiae Magistri, & præsertim Stephanus Episc. sensisse videntur, esse certum, à prima causa præordinata fuisse omnia, quoniam inter errores, quos damnarunt anno 1226. sub titulo 1. de Deo, versùs finem, habetur hæc propositio damnata: Falsum est omnia esse præordinata à prima causa; quia tunc euenirent de necessitate. Nam si error est tanquam falsam respuere omnium rerum præordinationem; certum est admittendam esse tanquam veram, verum ex natura rei virtualiter à præordinatione subintelliguntur exceptæ actiones, quibus ab intrinseco deordinatio conueniens, incapaces reddit ordinationes, vt supra num. 3.

Fauter D. Bonauent. in 1. sent. dist. 47. artic. vnic. quæst. 1. corpore, & ad 4. arg. dicens: Diuina voluntas connotat, causam creatam concurrere: ideo necessario sequitur, si Deus vult, istum saluari, quòd iste etiam velit. & in 1. distinct. 45. art. 1. quæst. 2. videtur supponere, omnia bona volita esse à Deo. Magist. sentent. in 1. dist. 40. cap. vlt. & distinct. 41. cap. Multi verò, cum Augustino supponere videtur omnes pias operationes procedere à prædeterminatione, ac subinde prædefinitas esse.

Altiſodorenſis lib. 1. cap. 10. colum. vlt. ad 1. argumentum ait, In libero arbitrio hominum non est, numerum prædeterminationum impleri. Imò in prædeterminatione & prouidentia Dei: qui etiam per malos & impedientes implet numerum prædeterminationum; quia Deo militat omne quod optat. Quibus supponit prædeterminationem eorum, quæ conducunt ad obtinendum prædeterminationis effectum; quemadmodum & cæterorum omnium bonorum præordinatiuum prouidentiam docet in inſeq. cap. 11. quamuis non satis aperte.

S. Antoninus 4. parte titulo 14. §. 3. & sequentibus probat, à diuina prouidentia propter altissimas rationes, partim manifestas, & partim occultas, omnia contingentia disponi, prosperitates, vel aduerſitates, multiplices status, diuerſos mores, & conseruandi rationes: peculiariter autem notanda sunt quæ desuper naturalibus opera

operationibus procedentibus ex Dei prædeterminatione, & occulto iudicio instigante diuerſos electos ad opera diuerſa, notat in §. 4. & ante med. & post med.

Abulen. Matthæi 10. quæst. 122. inter med. & finem, ex illis verbis Christi Domini, capilli capitis vestri omnes numerati sunt, rectè colligit, Deo curam & prouidentiam esse non solum de generibus & speciebus, sed etiam de indiuiduis & partibus quantumcunque minimi valoris, & de omnibus actibus eorum, accidentibus, proprietatibus & quibuscumque rebus. Et ad 6. dicit, omnes res esse optimè ordinatas à Deo; licet earum ordo sit nobis ignotus. Alexand. 1. p. quæst. 24. memb. 7. valde fauet, præsertim illis verbis sub initium, Deus potest scire quod non sciuit, id est, quod non præuidit se facturum, & longè inferius colum. penult. ad 1. Hoc quod dico, præscire, dicit respectum ad res secundam esse in præordinatione. & post pauca: præscientia ponit res secundam quod sunt per prouisionem in causa.

Albertus Magnus 1. p. quæst. 63. memb. 2. corp. Opus, inquit, Dei in beneficio gratia principale est; & præuenit non opus hominis tantum, sed etiam hominis esse, determinando hominem ad gratiam, & ad gloriam; vnde post pauca docet, prædeterminationem importare non solum præscientiam, sed etiam causalitatem. Licet huic sententiæ obstent quæ retulimus sect. 1. num. 2.

Henricus quodl. 4. quæst. 18. prope initium. Quando prædeterminatio, inquit, est respectu alicuius, non est ipsius solius in se, & absolute, sed cum tota ordinatione omnium aliorum effectuum, vel non effectuum, qui ordinantur ad illum. Quibus affirmare viderur, à Deo fuisse prædefinita cuncta, quæ ad prædestinatum pertinent. Imò generalius omnia bona esse prædefinita Dei decreto, colligitur aperte ex eodem Henric. 1. p. art. 36. q. 5. à medio, asserente, omnia futura contingentia cognosci in decreto diuino causandi, vel permitendi, licet ab his discordent quæ retulimus sect. 1. num. 3.

Richard. 1. sentent. dist. 38. art. vnic. quæst. 5. §. ad hoc etiam, ait, Deus scit, quòd nullum bonum potest fieri, nisi ipse volente; & quòd omne bonum, quod vult fieri, fiet. Sequitur ergo, quòd Deus liquido scit omnia illa bona, quæ fiunt. Falleret autem hæc illatio, scientiam bonorum omnium, quæ fiunt, colligens ex voluntate; nisi omnia & singula bona Dei voluntate prædefiniuerit, & dist. 45. art. 1. q. 5. docet omnia bona volita esse à Deo. His consequentia tradit in distin. 40. artic. 3. quæst. 3. & dist. 41. art. 2. quæst. 1. ad finem corp. Deus, inquit, præordinauit, aliquibus se futurum prædeterminationis totum effectum; quia omnis actus, qui est in homine, ordinans ipsum ad salutem, etiam quantum ad initium, totum comprehenditur sub effectus prædeterminationis. & 1. dist. 48. art. 1. q. 1. admittit, efficacem esse Dei voluntatem de nostris liberis actionibus.

Scotus in 1. dist. 39. §. viso. de contingencia, vsque ad finem distinctionis defendit, omnia futura contingentia certò cognosci à Deo in suæ diuinæ voluntatis determinatione, nec aliter potuisse determinatè & certò cognosci, vnde in 1. dist. 41. §. sed contra istud arguitur, ait: Deus non præuidet istum bene vsurum libero arbitrio, nisi quia vult, vel præordinat, istum bene vsurum eo. Quia

sicut dictum est, dist. 39. circa præuisio futurorum contingentium, est ex determinatione voluntatis diuinæ. & consequenter tradit prædeterminationem ante præuisa opera, cuius prædeterminationis effectum dicit esse bonum vsum gratiæ. His similia scribit in dist. 47. fine, atque in quodl. 14. dum agit de secundo principali. Cæterum quomodo plura eiusdem Doctores testimonia quæ pugnare videntur, inter se conciliant, vidimus tomo de scientia Dei disp. 48. lect. 7. Scotum sequitur Basolis in 1. dist. 38. art. 2. & dist. 39. art. 2.

Durandus in 1. dist. 47. quæst. 1. num. 6. docet, omnia bona, quæ sunt à prædeterminatis, & eos quomodolibet iuuant ad prædeterminationis effectum, cadere sub voluntate Dei determinata & in particulari: vt magis constat ex his, quæ notat in num. 9. licet tanquam probabile dubitando dicat, circa bona purè moralia, & non meritoria in non prædeterminatis Deum se habuisse per indifferentiam, ita vt neque voluerit fieri, nec voluerit non fieri. Rursus in 1. dist. 41. quæst. 2. ad finem, & quæst. 3. in medio tradit, hominum merita & orationes esse à Deo prædeterminatas, antequam præderentur, quibus consonant quæ docet in 1. dist. 38. q. 3. num. 9. & 22. de scientia in decreto.

Carthusianus in 1. dist. 38. quæst. 2. inter med. & finem §. Cuius responſo, ait, nihil esse futurum, nisi ex prædispositione diuina, loquendo de his, quæ propriè sunt à Deo, si licet de bonis effectibus. Idem dist. 39. quæst. 2. refert, & approbat quæ supra num. 6. retulimus ex D. Thoma in eadem dist. & dist. 41. quæst. 1. versùs finem. Sicut Deus, inquit, preparauit suis electis gratiam, & opera bona, hoc est, bonos liberi arbitrii vsus, & ita hæc omnia cadunt sub prædeterminatione tanquam eius effectus.

Dionysius Cisterciensis in 2. post. dist. 35. in q. 3. circa materiam de peccato actuali, art. 2. con. 2. probat. 3. ait, Ad qualitercumque agere Deus est author; ad saliter agere prædestinat, præmouet, & actuali voluntatem: quia non potest facere, voluntatem esse causam, quin ab eterno præsoluerit, voluntatem esse causam.

Gregorius Ariminensis in 1. dist. 40. q. vnic. art. 2. col. 3. in §. Secundo probo idem antecedens, & sequentibus, docet, omnem bonum vsum liberi arbitrii esse prædefinitum, atque prædefinitum à Deo in electis, atque, vt colligitur ex sequenti discursu, videtur hanc prædeterminationem ponere ex vi gratiæ, qua Deus facit, nos velle, & præstare nostrum liberum concursum.

Ioan. Maior in 1. sent. dist. 1. q. 15. prope finem, concedit fortem attractionem per specialissimum auxilium, sed absque necessitate, sicut dicitur Proverb. 21. Cor Regis in manu Domini; quocumque voluerit, inclinabit illud. & in eodem lib. 1. dist. 38. q. 1. art. 4. & q. 3. tradit contingentium futurorum præscientiam in decreto. Quibus aptè consonant omnia, quæ scribit in dist. 40. tota q. vnic. de prædeterminatione, merè gratis vni homini potius, quam alteri donata. Præcipuè notandum est illud prope finem quæstionis, vbi tractans de Beatissima semper Virgine Deipara, & omnibus Apostolis, ait: Ingenue fatebor. Auxilium speciale efficacius aliquibus prædeterminatis, quam alijs suppeditauit: nihil tamen minus citra meritum respectum omnes prædeterminatos prædestinat. Existimat itaque omnibus prædeterminatis esse prædefinita merita, sicut Apostolis prædefinita sunt.

Regula generalis ad intelligenda Patrum dicta.

8. Sequitur sententiam eorum, qui contingentia reducunt in causam supracælestem.

9. Probatur ex locis ubi docet prædefiniri tempus, & instans.

10. Aliorum Scholasticorum pro eadem prædeterminatione suffragia.

11.

12.

13.

Quidquid ordinat hominem ad salutem est prædeterminationis effectus.

Bonum gratia vsus esse prædeterminationis effectus docet Scotus.

19.

20.

Quid sentiant esse prædeterminationis effectus.

21.

22.

23.

34. Marsilius in 1. q. 44. in solutione ad sextam probationem primi argumenti principalis, ait, Deus producit omnes effectus, præintendens etiam determinatissimè, vel singularissimè; sic quod eos vult sic produci, sicut producuntur. Sed hoc intelligit, Deum velle ex suppositione præscientiæ, quæ præscit, in quam partem voluntas seipsam determinatur sit, ut constat ex his, quæ docuerat in q. 40. art. 2. post concl. 3. præsertim verò post concl. 4. & post 4. suppositionem corol. 2. & prope finem eiusdem q. 40.

25. Guillel. de Rubione in 1. sent. dist. 41. q. 1. art. 2. versus finem, manifestè docet, Deum voluisse, ut hic electus meritoria opera exerceret potius, quam alter homo, & causa huius, inquit, nulla potest poni, nisi sola voluntas diuina. Vnde quod in eodem art. conc. 3. dixerat, obiectiua prædestinationis dari causam; Deus enim electum ordinat ad præmium propter meritum præuisum, intelligit de merito, quod Deus efficaciter voluit facere, ut electus operaretur.

26. Conradus 1. 2. q. 112. art. 3. concl. 2. existimat, quoties homo de factò gratiam consequitur, hoc fieri, quia Deus intendit efficaciter mouere, & conferre gratiam; & alioqui seclusa hac intentione Dei, hominem non consequi gratiam propter suum liberum dissentium; quamvis sufficienter moueatur à Deo.

27. Prædefinitionem præterea docet Caietanus 1. parte locis ex D. Thoma. superius citatis, præsertim q. 22. art. 4. & 1. parte q. 14. art. 13. circa med. 5. ad secundum autem, concedit quod idea supposita libera determinatione voluntatis diuinæ, representant contingentia. Ferrariensis etiam docet prædefinitionem 3. contra gentes locis superius ex D. Thoma citatis, præsertim cap. 94.

Præterea quòd Deus possit efficaciter prædefinire, docet Ruardus Taper art. 1. contra Lutherum pag. 301. & longè inferius inter principium, & medium eiusdem art. pagina 312. præsertim in his verbis. Potest quidem humana voluntas resistere diuino instinctui, sed non potest impedire intentionem prædeterminantis Dei, &c. quibus similia tradit Driedo de redemptione generis humani, tract. 2. cap. 2. parte 1. consideratione 1. ad finem, & in libro de concordia gratiæ, & liberi arbitrii, & lib. 1. de gratiæ & libero arbitrio, sæpius eandem doctrinam repetit. Imò & actualiter esse prædefinitos omnes actus supernaturales, tradere videtur Ruardus in eodem artic. 7. propos. 10. inter principium & med. pag. 314.

28. Magis apertè tradunt prædefinitionem Bellarm. lib. 1. de gratiæ & libero arbitrio, toto cap. 12. Molina 1. p. q. 14. toto ferè articulo 13. præsertim disputatione 14. & 18. Suarez 3. parte disput. 37. sect. 3. §. Superest, & lib. 3. de auxiliis, cap. 17. à numero 8. Valquez 1. parte disput. 87. cap. 1. colum. vlt. disput. 99. cap. 5. potissimum in fine, & cap. 6. 7. & 8. in principio, Trigofus in 1. partem summæ D. Bonauenturæ quæst. 15. articulo 2. dub. 3. Curiel lib. 1. controuersiarum controuersia 7. art. 4. num. 4. & sequentibus. Arrubal. 1. p. disput. 65. & 66. & quantum ad rem ipsam eadem est sententia. Henric. 1. p. disput. 23. cap. 13. Pennotus lib. 4. propugnac. c. 8. n. 6. & sequentibus capitibus, licet ij Doctores non omnes æqualiter amplient generalitatem prædefinitionis, ut comprehendat qualibet operationes moraliter honestas; sed Suarez li-

mitet suprà sect. 1. n. 8. Insuper quidam loquendi modo negare videantur prædefinitiones efficaces, ut Herice; alij verò reipsa negare prædefinitiones, quas verbis concedunt, & inconsequenter loqui censendi sunt, ut Pennotus.

Eidem prædefinitioni fauent Scholastici suprà citati, alij quatenus existimant, ex parte nostra nullam esse prædestinationis causam: sed adultos prædefiniri ante præuisa opera. nam eo ipso supponunt opera prædefiniri, saltem illa, quæ pertinent ad finalem iustificationem.

Quantum ad asserendam prædefinitionem quarumlibet operationum, in particulari cum omnibus circumstantiis, nihil à nobis dissident, omnes authores physicæ prædeterminationis, cæterum in modo prædefinendi per physicam illationis necessitatem valde dissident à nobis, ut videbimus disp. 1. 1. sect. 4.

SECTIO III.

Prædefinitio determinata & in particulari, probatur; quia Deus fecit ventura, Isaia 45.

Qvod in præcedenti sectione frequentior Scholasticorum sententia docuit, hoc ipsum in hac & sequentibus sectionibus Scripturæ diuinæ & antiquorum Patrum probat authoritas.

Primum igitur argumentum sit, quoniam Deum ab æterno fecisse omnia quæ in tempore ventura erant, non aliter est intelligibile; nisi prædefinendo, & præconstituendo productionem eorum omnium; sed Deus ab æterno fecit omnia ventura: ergo Deus ab æterno prædefiniuit atque præconstituit eorum omnium productionem. Rursus humanæ operationes honestæ, præsertim illæ, quibus iustificamur, vel gratiam augemus, primarium locum obtinent inter ea ventura, seu futura, quæ Deus facit; ergo Deus ab æterno has omnes operationes prædefiniuit, ac præconstituit.

Deinde cum ex his operationibus non solum quidditates genericæ, aut specificæ; sed etiam differentia numerica, & omnes circumstantiæ sint entia ventura, quæ fiunt in tempore: consequens est ea omnia comprehendi generali lege venturorum: ac proinde ab æterno prædefinitas, & præconstitutas esse non solum genericas & specificas, sed etiam numericas differentias honestarum operationum, præcipuè supernaturalium, & omnes illarum circumstantias.

Huius argumenti fundamentum docuit Isaia cap. 45. vbi Septuaginta, & cum illis plurimi antiquorum Patrum sic legunt. Sic enim dicit Dominus Deus sanctus Israël, qui fecit ventura. Interrogate me de filiis meis, & de operibus manuum mearum mandate mihi. Nec diuersus erat sensus olim in quibusdam codicibus Latinis ita legentibus, Plastes eius ventura, qua punctorum appositione significabant, Deum esse, qui plasmavit ventura. Cæterum vulgata editio Clementis Octauæ ventura copulat eum sequenti verbo sic: Sanctus Israël plastes eius: ventura interroga me, &c. Quomodoconque tamen legamus, ex superiori & inferiori contextu debemus intelligere, Deum esse, qui pro suo arbitratu fingit nostras operationes, ad instar figuli plasmantis lutum; & ea ratione procreat filios spirituales, credituros in

29.

30.

1. Prædefinitio determinata, & in particulari probatur. Primò, quia ventura fieri à Deo aliter intelligi nequit.

2. Rerum differentia numerica, & circumstantia sunt entia ventura.

3.

in Iesum Christum, & præceptis obtemperatos, ut exponit ibi Hieronym. lib. 13. prope init. & Cyrill. lib. 3. in Isaï. orat. 2. multo propius ad finem quam ad med.

4. Ideo ad probandam bonorum operum prædestinationem, vtuntur hoc testimonio frequenter Auguf. Ambros. Fulgent. Prosper, Hilar. Leo, Isid. Ansel. Cyrillus, Concil. Valent. Augustinus de prædest. Sanctor. cap. 10. prope init. ait, Prædestinatione Deus ea præscit, quæ fuerat ipse factururus. Vnde dictum est: Fecit quæ futura sunt. Atque inde in libro de correptione & gratia, cap. 14. colligit voluntati ei, qui in celo & in terra omnia quacunquè voluit, fecit; & qui etiam illa, quæ futura sunt, fecit, voluntates hominum non posse resistere.

5. Eodem fundamento nititur, quod Auguf. tract. 104. in Ioan. circa med. ad illa verba: Pater venit hora: clarifica filium tuum, ita ponderat: Ostendit omne tempus, & quid, & quando faceret, vel fieri sineret, ab illo esse dispositum, quæ temporis subditus non est: quoniam quæ futura erant per singula tempora, in Dei sapientia causas & efficiens habent.

6. Ad huiusmodi causas efficientes, quas in Dei sapientia habent omnia futura; & consequenter ad secundas & creatas causas, prout reguntur, & diriguntur ab illis, referendum est, quod idem in lib. 7. de Genesi ad lit. cap. vlt. explicans illud Ecclesiastici 18. Quis viuut in æternum, creauit omnia simul, exponit, simul omnia creauisse, quædam conditis iam ipsis naturis; quædam præconditis causis: sic ut non solum præsentia, sed etiam futura fecerit omnia potens. Ideo Auguf. ad articulos, sibi falso impositos; vel potius ex illius mente Prosper ad obiectiones Vincentianas obiecit. 12. initio. Apud illum, ait, qui fecit, quæ futura sunt, incommutabilis permanet prædestinatio. Ambros. lib. 1. de fide ad Gratiam. cap. 7. non procul à princip. notat, hanc esse consuetudinem prophetiæ, ut quæ futura sunt quasi præsentia, vel quasi iam facta ducantur, & reddit rationem: Deo enim quæ sunt futura, præsentia sunt: & ei, cui præcognita sunt omnia, ventura pro factis sunt; sicut scriptum est: Qui fecit quæ ventura sunt.

7. Eisdem vestigiis insistent Fulgent. lib. 1. ad Monim. cap. 12. prope initium, tractans illud Rom. 8. Quos autem iustificauit, illos & glorificauit, ait: Ea sicut futurum est, velut factum firmat, qua sicut propheta de Deo dicit: Qui fecit quæ futura sunt; & post pauca, in ipso (scil. Christo Iesu) ex æternitate dispositionis suæ in prædestinatione iam fecit, quæcunque effectus operis sui, tempore congruo faciendæ disposuit. & infra, in qua æternitate incommutabilis voluntatis suæ creator ille iam fecisse dicitur, quod in creatura mutabilis, prout opportune faciendum disposuit, sic ritè dispositum facti.

8. Eandem sententiam supponens magis, quam explicans Leo Magnus sermone 16. de passione cap. 2. ait, Cum tanto ante prædicta sint, ut non tam de futuris, quam de presentibus propheticus sit sermo contextus; quid aliud nobis, quam sempiternarum dispositionum Dei incommutabilis ordo reseratur, apud quem & discernenda iam diiudicata, & futura iam facta sunt? & Isidorus lib. 1. sententiarum cap. 18. in medio. Cur, inquit, futura quasi præterita scribuntur; nisi quia ea, quæ adhuc faciendæ sunt in opere, iam facta sunt in diuina prædestinatione? Nobis igitur temporaliter accidunt, quæ conditori omnium sine tempore præcidentur.

Sed prior & breuior Hilarius 4. de Trinitate versus finem, eundem locum Isaia 45. sic interpretatur: quia omnia mandando fecit, facti opera sibi assumens, non utique efficienda, nisi dixisset, ut fierent. Filius autem idem Hilarius lib. 12. de Trinitate multo propius ad med. quam ad finem, ait: Nihil non semper cum Deo fuit quidquid in rebus est: quæ est ad creationem sui capta sunt; non sunt tamen à Dei præscientia, vel potestate inchoata; & relictus est nobis Prophetas, dicens: Deus, qui fecisti omnia, quæ futura sunt. Quæ enim futura sunt, licet in eo quod creanda sunt, adhuc fient, Deo tamen, cui in creandis rebus nihil nouum ac recens est, iam facta sunt: dum & temporum dispensatio est ut creentur, & iam in diuina virtutis & præscientiæ efficacia sint creata. Perpende dispensationem temporum ut creentur & diuinæ præscientiæ efficaciam. Anselm. in comment. Epistolæ ad Romanos cap. 8. ad illud: Nam quos præscit, & prædestinauit; transcribit eadem verba, quæ suprà num. 4. retulimus ex Auguf. de prædestinatione Sanctor. cap. 10.

Cyrillus autem in Isaia lib. 4. orat. 2. multo propius ad finem, quam ad med. exponens præsentia verba Isaia. Vt lutum, inquit, nos figulo cedimus; & concedimus, ut quod ipsi visum est, operetur. Transfert enim circa laborem quocunque voluerit, quæ nostra sunt, & à turpioribus ad id, quod honestum est, animum transformat: nobisque cor nouum immittit, extirpato priore. Nimirum eiusmodi quippiam dixit voce Ezechielis: Euellam cor lapideum ex carne ipsorum, & dabo illis cor carneum, id est, tenerum & flexibile. Et post pauca: Et quid ita mirum, aut incredibile videri debet, si hominis mentem pro suo arbitratu aliter fingat, ac fabricet, qui manu celum firmauit. Ezech. 11. & 36.

Concilium Valent. III. celebratum anno 855. sub Lothario Imperat. in professione fidei cap. 3. Fidenter, inquit, fatemur prædestinationem suam. Deum ea tum statuisse, quæ vel gratuita misericordia, vel iusto iudicio facturus erat secundum Scripturam dicentem: Qui fecit quæ futura sunt, & post pauca: De hac immobilitate præscientiæ & prædestinationis Dei, per quam apud eum futura iam facta sunt, apud Ecclesiastem bene intelligitur dictum: Cognoui quòd omnia opera, quæ fecit Deus, perseverent in perpetuum. Non possumus his addere, vel auferre, quæ fecit Deus, ut timeatur. Eccles. 3.

Sed suprãdictis Isaia verbis, & ponderationi, quam ex Fulgent. retulimus num. 7. Turrianus in dogmatico de electione sel. 6. & 7. respondet, intelligendam esse prædestinationem antecedentem, quam ille vocat ad instar voluntatis antecedentis. Qui Doctor eò præsertim dirigit disputationem, ut excludat necessitatem antecedentem, & asserat, Deum non prædestinare, nisi præscium operationum bonarum, quæ facturus est in nobis, cooperante libero arbitrio. Nam si contenderet, de bonis operibus futuris Deum, apud se non decreuisse ab æterno, nec prædefiniuisse per decretum absolutum & efficax; sed tantum per uelleitatem, seu conditionatam uoluntatem, quæ communis est præscitis & electis; id præter alia fundamenta, hoc etiam præsentem refutaretur. Nam Isaia, secundum expositionem omnium Patrum, quos nuper audiuius; tractat de illis bonis operibus, quæ Deus determinatè scit ab ipso in nobis, & nobiscum esse faciendæ, nec non de scientia, quæ propria est prædestinatorum, quæ discernuntur à præscitis.

9.

10.

11. Concilium Valentiniæ.

12. Turriani responsio interpresatur.

SECTIO IV.

Probatur ulterius, Deum esse, qui singula bona in particulari facit in tempore, & faciendâ decrevit ab æterno.

I. Probatur secundò ex illo Psal. 32. Nullum opus nostrum lateat Deum, quia animam nostram creat.

Secundum argumentum latet in illo versu Psal. 32. Qui sinit sigillatim corda eorum; qui intelligit omnia opera eorum. Vbi omnes Patres intelligunt, contineri probationem, qua persuadear Propheta, nullum opus hominum posse latere Deum, quoniam creavit, atque formavit animam & mentem. Altius tamen August. hanc rationem penetravit, intelligens corda non solum animæ substantiam, sed etiam cogitationes singulas & volitiones. Quas omnes propterea Deus intelligit evidentia & certitudine summa, quia singulas sigillatim & in particulari format, & fingit ad nutum; iis exceptis, quorum esse Deum auctorem eius bonitatis sapientiæque repugnat, quibus etiam sua permissione modum atque mensuram suo arbitratu præscribit, vt vidimus præced. tomo de voluntate Dei disp. 44. sect. 3. & sequentibus.

Propterea prædicta laus Dei ad eas operationes hominum præcipue refertur, quarum maximo & specialissimo titulo Deus artifex est; videlicet supernaturales. Quamobrem August. lib. 10. de Genesi ad liter. cap. 6. prædictum verbum exponens: Quamquam hoc, inquit, non mihi videatur dictum, nisi ex eo quod per gratiam nostram anima ad imaginem Dei renouatione formatur. Vnde dicit Apostolus: Gratia salui estis per fidem, & hoc non ex vobis, sed donum Dei est; non ex operibus, ne forte quis extolatur: ipsius enim sumus figmentum, creatum in Christo Iesu in operibus bonis. Non enim per gratiam fidei corpora nostra creata, vel facta possumus intelligere; sed sicut in Psal. dictum est: Cor mundum creata in me Deus. Hinc etiam illud esse puto: Qui sinit spiritum hominis in ipso: tanquam aliud sit factam animam mittere, aliud in ipso homine facere, id est, rescire, ac renouare. Eandem exponendi rationem sequitur in eiusdem Psalmi commentatio.

Fingere tandem hoc loco est actio, procedens à figulo, & tendens ad figmentum ex luto factum: quæ tres voces in Scriptura sacra semper referuntur ad liberrimam Dei potestatem, vt hominum animos, quales voluerit, formet. Quemadmodum Ecclesiastici 33. Isai. 29. & 45. Hierem. 18. Rom. 9.

Tertium argumentum. Nam præordinatos esse singulos effectus, & illorum ordinem prioris ac posterioris, sub qua circumstantia generaliter comprehenduntur reliquæ pertinentes ad dignitatem, locum, tempus, utilitatem ac finem, tradit Iudith cap. 9. sic orans. Tu fecisti priora, & illa post illa cogitasti, & hoc factum est, quod ipse voluisti. Rursus quæcumque Deus ad extra operatur in tempore, fuisse ab æterno præparata & disposita, significant, quæ continuo subiungit: Omnes viae tue paratae sunt, & tua iudicia in tua prouidentia disposuisti.

Confirmatur. nam ob eandem rationem increparat quicumque asserit, aliquid sine prosperum, siue aduerfum euenire sine Dei voluntate, & imperio. Threnor 3. post med. Quis est iste, qui dixit, vt fieret, Domino non inueniente? ex ore Altissimi non egredientur bona, nec mala. Quasi diceret, non solum lata, sed etiam tristitia conclusa ex ore & im-

perio Altissimi procedere, de quibus verbis plura ponderauimus in prædicta disputat. 44. sect. 3. num. 5.

Quartum argumentum. Quælibet opera bona non solum in generali, sed etiam in speciali & in particulari, Deus facit, vt faciamus, & ea omnia Deus operatur in nobis, atque nobiscum: sed omnia, quæ Deus erat in tempore factururus, in sua prædestinatione præsciuit, ac præordinauit; ergo Deus omnia bona non solum in generali, sed etiam in speciali, & in particulari, prædestinauit; ac subinde prædefiniuit. Maior huius syllogismi constat ex plurimis Scripturæ & sanctorum Patrum testimoniis, quæ nunc præteritum, quoniam in promptu sunt omnibus Theologis, & alibi saepe repetuntur. Minor verò tradita est ab August. de prædest. Sanct. c. 10. (cuius verba retulimus sect. præced. num. 4.) & cap. 17. & 19. & lib. de bono perseverant. cap. 18. prope finem. Prædestinasse, inquit, est hoc præscisse, quod fuerat ipse factururus.

Eandem doctrinam sequitur Prosper ad obiectiones Vincentianas obiectio. 10. 11. 12. & ad capita Gallorum responsione 15. Dubium non est, inquit, sine vlla temporali differentia, Deum & præscisse simul, & prædestinasse, quæ ipso erant antebore faciendâ, vel quæ malis meritis, iusto erant iudicio retribuendâ; præscisse autem tantummodo, & non prædestinasse, quæ non ex ipso erant causam operationis habitura. Hæc verba Prosperi refert, & approbat Fulgent. in fine lib. 1. ad Monimum, qui plurima dixerat toto eodem lib. 1. in eandem sententiam. Quale est illud cap. 24. init. Deum itaque omnia opera hominum, siue bona, seu mala, præsciuit, quia cum latere nihil potuit; sed sola bona prædestinauit, quæ se in filiis gratia facturum esse præsciuit. Vbi, vt colligitur ex aliis locis eiusdem libri, intelligit omnia opera gratiæ etiam quæ fiunt à præscitis hominibus, qui tamen in quantum recipiunt talia opera gratiæ, sunt filij gratiæ. Nam in eodem capite subiicit inferius. Præsciuit enim hominum voluntatis malas & bonas: prædestinauit autem non malas, sed solas bonas.

Idem Fulgentius cap. 29. ad finem, ait. Puto, in his dictis Augustini euidenter ostensum, bona opera sua Deum præscisse & prædestinasse, hoc est, siue quæ ad misericordiam, siue quæ ad iudicium pertinent, imò totus ille primus liber hoc docet, maximè caput 7. 11. 21. & 30. Ac lib. 2. ad Monimum cap. 1. quasi epilogo complectens quidquid superiori lib. 1. docuerat, ita concludit. Facile possumus & diuinorum librorum testimoniis instrui, & S. Augustini libris, & Prosperi eruditissimi viri responsionibus informari: quibus agnoscant prædestinationem Dei nihil aliud esse, nisi præparationem operum eius, quæ in æterna sua dispositione, aut misericorditer se facturum esse præsciuit, aut iuste. Ponderandum est, prædictas propositiones, maximè verè postremam, esse doctrinales; ac proinde valere tantum, quantum valent vniuersales, ac distributiue propositiones. Vnde consequens est, omnia priorum opera, quæ Deus factururus est in tempore, prædestinata esse ab æterno: quæ fuit minor syllogismi nuper positi.

Confirmatur primò, quoniam si attentè considerentur contextus Augustini, & Prosperi, præsertim verò Fulgentij locis adductis; constabit, dogmatis rationem desumi ex intima quidditate prædestinationis, & operationis Dei ad extra procedentis ex perfectissima prouidentia.

6. Quia Deus omnia facit vt faciamus, & ea operatur in nobis.

7.

8.

9. Dogmatis ratio ex quidditate prædestinationis desumitur.

Hæc enim ratio est, propter quam Deus ab æterno præparauerit, quæcumque factururus erat in tempore: ideoque præparauerit omnia bona in particulari, & omnes eorum circumstantias, quia hæc omnia Deus factururus erat. Cæterum opera mala non præparauerit, quia ea non erat factururus.

IO. Confirmatur secundò. Nam vniuersalissimam prædestinationem bonorum omnium operum, ex prædicto fundamento deductam, clarius expressit idem Fulgent. de Incarnat. & gratia Iesu Christi cap. 31. fine, dicens: Sicut nihil naturaliter subsistit, quod ille non fecerit; ita nihil prouenit in salutem hominum, quod ille non in æterna bona voluntatis sua dispositione faciendum prædestinauerit. A quo & fides gratis infunditur, & perseverantia donatur. Hæc autem dona sua semper Deus in æterna, atque incommutabili habet voluntate disposita, in qua præordinauit, & quæ daret, & quibus daret.

II. Confirmatur tertio, exceptio namque firmat regulam in contrarium. Cum autem ab Augustino, Prospero, Fulgentio citatis, solummodo excipiantur opera mala, ne prædestinentur à Deo; manifestè significant, nullum opus bonum excipiendum esse à prædestinatione diuina. Quod præcipue considerandum est in Fulgentio lib. 1. ad Monim. à cap. 24. vsque ad finem libri, ubi tertio quoque verbo repetens eandem conclusionem, nunquam excipit alia opera, nisi mala. De qua exceptione plura vidimus præcedenti tomo de voluntate Dei disput. 32. tota sect. 1. Non igitur excipienda sunt opera moraliter bona, concepta sine auxilio gratiæ; sed potius illa etiam prædefiniuntur, seu prædestinantur à Deo, siue fiant ab electis, siue à reprobis hominibus.

II. Confirmatur quarto, quoniam eandem Augustini sententiam de prædestinatione bonorum operum, & non malorum, sequitur etiam Hypognostr. lib. 6. Beda libro qq. q. 13. post med. Hugo Victor de Sacramentis lib. 1. part. 2. c. 18. à med. Gratianus 23. quæstion. 4. cap. vltis ira. colligunturque manifestè ex Leone IX. Quorum omnium verba retulimus eodem tomo præced. disp. 35. sect. 1. num. 6. 7. 23. 24. & 25. & ex Concil. Valentino sect. præcedenti num. 11. Vide etiam quæ diximus supra disput. 6. sect. 9. num. 12. & 13.

SECTIO V.

Alia testimonia Patrum de prædefinitione bonarum operationum in particulari, cum omnibus circumstantiis.

I. Hanc docuisse videtur Dionysius de diuin. nomin. cap. 5. propius ad finem, quam ad medium, dicens: Exemplaria autem dicimus esse essentia rerum effectrices rationes, quæ in Deo coniunctæ antè fuerunt, quas Scriptura diuina prædefinitiones appellant, diuinisque ac bonis voluntates, quæ constitunt, & faciunt omnia, quemadmodum Deus qui essentia antecellit, ea quæ sunt, & ante statuit, & in lucem protulit. Quod autem Dionysius ab huiusmodi prædefinitione prauas actiones excluserit, & antecedentem necessitatem negauerit, constat ex præcedente cap. 4. & ex aliis locis, quæ ponderauimus aliis in locis. Eandem Dionysij doctrinam, de prædefinitionibus, refert, & appro-

Ab hac prædefinitione prauas actiones exclusit.

bat Damascenus oratione 1. de imaginibus pag. 3. cuius verba retulimus, ac declarauimus tomo de scientia Dei disput. 33. sect. 5. Atque idem Damasc. lib. 1. fidei cap. 12. post med. Inuenit, inquit, omnia prius quam deducantur ad ortum, in temporaliter intelligens vniuersamque secundam voluntariam ipsius in temporaliter intelligentiam; quæ quidem est prædefinitio & imago, cuius exemplum & expressio in prædefinito tempore fit.

Athanasius ad Ephesios 2. in illud, ipsius enim sumus factura creati in Christo Iesu, in operibus bonis, quæ præparauit Deus, vt in illis ambulemus, ait, Sciens autem hæc, parauit Deus, quæ differri non poterunt; nec prætermitti, quin peragantur, tanquam diuinitus sint præfinita, idque per multam erga nos prouidentiam.

Chrylost. ad Ephesios 1. sermon. 1. column. 2. illud, sicut elegit nos in ipso ante mundi constitutionem, vt essemus sancti, sic ponderat: In omnibus ferè epistolis diligenter istud ostendit, nimirum, non esse recentiora quæ nobis obueniunt, sed ab initio diuinitus præfigurata; neque esse ex penitentia: sed ita dispensa ac præfinita, idque multa prouidentia.

Hieronym. Ephes. 1. in id, sicut elegit nos in ipso; ad finem commentarij 2. Non enim, ait, eliguntur Paulus, & qui ei similes sunt, quia erant sancti & immaculati; sed eliguntur & prædestinantur, vt in consequenti vita per opera atque virtutes sancti & immaculati fiant. & longè inferius in eodem capit. 1. illud: Prædestinati secundum propositum eius, qui vniuersa operatur secundum consilium voluntatis suæ. sic exponit: Non quo omnia que in mundo fiant, Dei voluntate, & consilio peragantur: alioquin & mala Deo poterant imputari; sed quò vniuersa que facit consilio faciat, & voluntate, quòd scilicet & ratione plena sint, & potestate facientis. Nos homines plerumque volumus facere consilio, sed nequaquam voluntatem sequitur effectus: illi autem nullus resistere potestate, quin omnia, quæ voluerit, faciat. Vult autem ea quæcumque sunt plena rationis atque consilij.

Perpende primò, Hieronymum in præsentia ea tantum bona, quæ plena sunt rationis, atque consilij, tribuere diuino consilio, & proposito voluntatis: ac subinde non tribuere operationes, quæ deficiunt à rectâ ratione. Secundò licet in sequenti contextu Hieronymus eam sententiam ampliet etiam ad antecedentem Dei voluntatem, quæ vult omnes homines saluos fieri; nihilominus cuiuscumque voluntati tam antecedenti, quam consequenti, concedit infallibilis efficaciam tantum, quantum Deus eam habere vult, quoniam illi nullus resistere potest, quin omnia, quæ voluerit, faciat.

Theodoret. Ephes. primo, sub initium, Ab initio, inquit, & ante constitutionem mundi, quæ ad nos pertinebant, præsciuit, & prædefiniuit. & paulo inferius. Nostram, inquit, vocationem præconstituit, vt nos filiorum adoptionis donum acciperemus.

Theophylact. illud Osæ 5. post med. In die correptionis, vt legitur apud Theophylactum, in die redargutionis, in tribubus tuis Israël monstrauit fidelia. ita ponderat, Vt in Scriptura talibus verbis præteritis pro futuris, vt ostendat, Deo nihil futurum esse, verum omnia ipsum præoccupare præscientia, & prædefinitione. Simul autem, vt certiores nos reddat, quòd omnia sic contingent, & perinde ac impossibile est, quæ iam facta sunt, facta non esse: sic impossibile est hæc

3.

4.

Ephes. 1.

5.

Hieronymus tantum bona tribuit diuina voluntatis proposito.

6.

haec etiam non fore, qua dicantur. Obserua, prædefinitione, & non sola præscientia præoccupare Deum omnia futura.

7. Fulgentius lib. 1. ad Monim. cap. 14. ante medium. In utriusque, ait, idest, iustis, & iniustis, tria quadam consideranda existimo, initium voluntatis, progressum operis, finem retributionis. Vt in his quæcunque iusta, & bona videmus, iusto, & bono Deo demus: illa autem Deo indigna nouerimus, in quibus nec bonitatem, nec iustitiam inuenimus. Et considerata operum qualitate, illa credamus à Deo prædestinata, qua misericordia, vel æquitati diuine condigna reperiuntur, & congrua. Misericors enim, & miserator, & iustus Dominus. Ac primo totius bonæ voluntatis initium, ab illa sempiterna Trinitate, qua vnus solus, & verus est Deus, & prædestinatum confitemur, & datum. Noranda est illa generalis distributio, quæcunque iusta, nam, vt planè colligitur ex contextu, significat, omnia opera bona fuisse prædestinata, sicut notauimus sectio. præcedenti numer. 11.

8. Prosper eandem infallibilem efficacitatem diuinæ gratiæ, atque supernaturalis prouidentia, tradit toto libro de libero arbitrio ad Rufinum, præsertim à pagina 4. vsque ad finem, & toto lib. 1. de vocat. gentium præsertim à cap. 23. & libro de ingratis cap. 14. & seqq. præsertim notanda sunt illa carmina in cap 15.

At verò omnipotens hominem cum gratia saluat, Ipsa suum consummat opus: cui tempus agendi Semper adest qua gesta velit, non moribus illi Fit mora, non causis anceps suspenditur vllis.

Facit etiam ad idem probandum, quod lib. 2. de vocat. gent. cap. 36. adducit, quasi Raphaëlis verba ad Tobiam cap. 6. Tibi destinata est ante secula, tu eam sanabis. Quamuis ea verba non legantur in Scriptura facta: sententia tamen auctoritatem habet ex Prospero, cum sufficienti fundamento in historia Tobia.

9. Fauet præterea Leo Magnus serm. 1. de sanctis Apostolis Petro, & Paulo, cum ait: Quo te diuini præordinationibus antebant, & honor potestatis, & gloria passionis. Rursus de Christi Domini passione frequenter asserit fuisse dispositam, & præfinitam. Quæmodum sermo. 7. de passione inter principium & medium, illis verbis: In opere paterna dispositionis inurepidus, & inter medium & finem. Nec ulla poterat ratione turbari quod ante æterna secula & misericorditer erat dispositum, & incommutabiliter præfinitum. Sic etiam dispositiones & dispositum appellat serm. 9. in princ. & serm. 16. cap. 2. & cap. 5. In tempore præfinito secundum propositum voluntatis suæ Iesus Christus crucifixus, mortuus & sepultus est.

10. Gregorius lib. 1. dialogorum cap. 8. receptus cap. obtineri 23. quæst. 4. Obtineri, ait, nequaquam possunt qua prædestinata non fuerint: sed ea, qua sancti viri orando efficiunt, ita prædestinata sunt, vt precibus obrineantur. Idem lib. 12. Moral. cap. 2. illud Iob 14. Constituisi terminos eius, qui præteriri non poterunt. ita exponit: Nulla que in hoc mundo ab hominibus sunt, absque omnipotentis Dei occulto consilio veniunt. Nam cuncta Deus futura præsciens, ante secula decreuit, qualiter per secula disponantur: statutum quippe iam homini est, vel quantum hunc mundi prosperitas sequatur, vel quantum aduersitas feriat. Sed de hoc plura sectione sequenti.

11. Author soliloquiorum, inter opera Augustini tomo 9. cap. 24. ad med. Velle, inquit, quod bonum est, non possum, nisi tu velis; nec quod volo, possum, nisi

tua potentia me confortet, & quod possum aliquando nolo, nisi tua voluntas fiat sicut in celo, & in terra. & c. 26. sub initium. Antequam nascerer, tu me præuenisti, preparans mihi semitas, quibus incederem, & venirem ad gloriam domus tuæ. Priusquam me formares in utero, nouisti me, & antequam exirem de vulua, quidquid tibi placuit, præordinasti de me.

12. Anselmus lib. de concordia libertatis cum prædestinatione, & gratia, cap. 1. inter principium & medium, Quoniam, inquit, quod Deus vult, non potest non esse, cum vult hominis voluntatem nulla cogi, vel prohiberi necessitate ad volendum, vel ad non volendum; & vult effectum sequi voluntatem; tunc necesse est, voluntatem esse liberam, & esse quod vult. Quæ verba sic probant, liberas electiones esse prædefinitas: vt tamen collata cum præcedentibus ostendant euidenter, non antecedenti, sed consequenti necessitate prædefiniti: vt ponderauimus tomo de scientia Dei disp. 5. 1. sect. 1. & disp. 33. sect. 2.

Hugo Victor in quæstionibus circa epistolam Roman. q. 233. in med. Preparatio, inquit, non est aliud, quam ipse Deus, preparans, & discernens, & statuens, & proponens, vel eligens in semetipso, vt hæc vel illa dona his, vel illis in tempore conferat, & hoc propositum, vel hæc preparatio causa est futurorum bonorum, quibus adoptamur in filios Dei. & q. 244. docet, Deum disposuisse meritum, sicut disposuit omne bonum.

SECTIO VI.

Quæ de iudiciis & occultissimis prouidentia rationibus Patres scribunt, ad eiusdem prædefinitionis confirmationem pertinent.

1. Mvltæ sunt in Scriptura sacra & Patribus, quæ probant, quoslibet euentus non solum prosperos, sed etiam aduersos, quæ mala tristitia dicuntur; ac subinde cunctas operationes, quatenus illorum causatiuæ sunt, à Dei prouidentia descendere, quorum non pauca retulimus præced. tomo. de volunt. Dei disp. 35. tota sect. 6. & disp. 42. sect. 1. Hæc igitur omnia in vnum collecta, præcipue verò notatis testimoniiis, quæ continentur sect. præfenti, sufficienter probare videntur prouidentiam, determinatè, & in particulari præordinantem, atque prædefinentem eas operationes, quæ talis prouidentia capaces fuerint. Quoniam sine tali prædefinitione vel nullo modo, vel non satis perfecto verificari potest, quod Patres asserunt, Deum occulto iudicio, & profundissimo consilio, res omnes disponere, ac dispensare ad utilitatem hominum, præsertim electorum, necnon ad punitionem reproborum: ideoque notas & intentas esse à Deo quorumlibet euentuum rationes & utilitates, licet sint hominibus ignotæ.

2. Apostol. Petrus adhuc catechumenum Clementem ita consolatur, & instruit lib. 1. recognition. pag. 7. Qui credit, summæ Dei prouidentia dispensari mundum, non debet, o amice Clemens, de singulis que quoquo modo accidunt, aspèrnanter accipere, certus quod iustitia Dei etiam ea quæ superflua videntur, aut contraria, in vnoquoque negotio opportuno exitu, competentique dispensat, præcipue tamen erga eos qui eum familiariter colunt.

3. Irenæus aduersus hæreses lib. 2. cap. 45. prope initium, Quid enim, ait, si super hos conatus paululum

lum quis elatus, eo quod Dominus dixerit, quia & capilli capitis vestri omnes numerati sunt, curiose inquirere voluerit. Et numerum vnusquisque capitis capillorum, & causam exquirere, per quâ hic quidè tantos, ille autem tantos capillos habeat, non omnibus ex æquo habentibus, sed multis millibus super millia alijs, atque alijs numeris inuenitis, eo quod alijs quidem maiora, alijs autem minora habeant capita, & alijs quidem spissos capillos semper, alijs autem raros, alijs verò, & omnino paucos capillos habeant? Et hi qui putant se numerum inuenisse capillorum, tenent referre ad testimonium sua scèla, quam excogitauerunt? cur etiam quis ob hoc, quod dictum sit in Euangelio, Nō omne duo passeris esse venient, & vnus ex his non cadet super terram sine Patris vestri voluntate, enumerare voluerit captos vbique quotidiè passeris, siue in vnaquoque regione, & causam requirere, ob quam heri quidem tantos, ac pridem tantos, hodie autem iterum tanti sint qui capti sunt, & adnectat passerum numerum ad suum argumentum; nōne seipsum seducit omnino? & eos qui ei acquiescunt, in magnam insaniam cogit, semper promptis hominibus, vt in talibus amplius quidquam Magistri eorum putentur inuenisse. Quid autem si quis interroget nos, si omnis numerus omnium que sunt facta, & que fiunt, scitur à Deo, & si secundum illius prouidentiam vnusquisque eorum eam qua secundum se est, accepit quantitatem: nobisque consentientibus, & consentientibus, quia nihil omnino horum qua facta sunt, & que sunt, & fiunt, Deum fugit, sed per illius prouidentiam vnumquodque eorum, & habitum, & ordinem, & numerum, & quantitatem accipere, & accepisse propriam, & nihil omnino neque vanè, nec vt prouenit factum, aut fieri, sed cum magna aptatione, & consonantia sublimi, & esse admirabilem rationem, & verè diuinam, qua possit huiusmodi & discernere, & causas proprias enunciare.

Matth. 10.

13.

4.

5. Omnia nobis accidunt Deo volente.

6.

Quamuis de liberis actionibus mentionem in his verbis non reperimus expressam: nihilominus illorum mens virtualiter, & implicitè completitur vniversa quæ sunt, non solum à naturalibus, sed etiam à liberis causis; ab his enim multoties causatur, quod capillorum numerus minuatur, aut quod passer cadat in terram. Cæterum scopus, Irenæo præcipue propositus in hæc sententia, fuit cognitæ, & dispositæ esse, à Deo cunctorum euentuum rationes, licet hominibus sint occultæ.

Basiliius homil. 9. Quod Deus non sit author malorum, non longè à principio, ait, Vnum quidem hoc habere in mentibus nostris præsumptum oportet, quod, cum finis boni Dei opificium, & ab illo constemus, omnia circa nos tam modica, quam magna dispensante; nihil nobis accidat, illo non volente. Omnia igitur tam modica, quam magna nobis accidunt, Deo volente ac dispensante. Verum ab hac regula generali Basiliius excipit mala, quæ libero committuntur arbitrio contra voluntatem Dei, prout præsentem Basilij locum exposuimus præcedenti tomo de voluntate disputatione 50. sectione 6. sicut sect. 8. exposuimus prædicta verba Irenæi.

Chrysostr. lib. 1. de prouidentia inter medium & finem, colum. 18. & lib. 2. colum. 6. in id incumbit, vt probe, eorum omnium, quæ nobis eueniunt, siue fuerint prospera, siue aduersa, rationes, & utilitates esse Deo cognitæ, licet nobis sint occultæ. Præcipue verò notandum occurrit quod in prædicto libro 2. col. 6. initio ait: Illud tamen scio manifestè, ubique persuasum cupio, vt rursus de Prouidentia Dei.

uis horum contingat, pro tua utilitate & gloria futuræ. Quod si hoc animo fueris, cito supremum hunc malorum, vt ais, verticem abs te arcebis. Ad quod idem probandum pertinet tota quarta oratio de fato, imò & 5. & 6. & ferè tota homil. 64. ad populum Antiochenum.

Hanc doctrinam Chrysostr. & alij Patres vel plurimus S. Scripturæ testimoniis didicerunt, veluti Iudith toto cap. 8. præsertim ibi, Tenuerunt patres nostri, vt probarentur, si verè colerent Deum. Et post pauca: Quasi serui corripimur ad emendationem, & non ad prædicationem nostram euenisse credamus. 2. Machab. 6. Reperit ea, quæ acciderunt, non ad interitum, sed ad correptionem esse generis nostri. 1. Reg. 3. Dominus est, quod bonum est in oculis suis faciat. 2. Reg. 15. Si autem dixerit mihi: Non places, præsto sum, faciat quod bonum est coram se. 1. Machab. 3. Sicut fuerit voluntas in celo, sic fiat. Et alia multa, quæ retulimus præced. tomo de voluntate disputatione 27. sect. 1. tribuunt diuinæ prouidentia, atque voluntati, quæcunque contingunt aduersa.

Idem dogma fufius confirmat Theodoretus sermone 7. 8. & 9. de prouidentia, præsertim verò sermone 10. prope initium, & ad finem. Anastasius Episcopus Nicenus quæstionibus in Scripturam quæst. 15. & tribus sequentibus vsque ad 18. in principio, subindicans varias rationes, propter quas Deus iniquis hominibus aliquando regna, magistratus, Episcopatusque deferri vult. Iustis ærumnas & mortem, iniquis diurnam vitam suo nutu dispensat, & confirmans quibusdam reuelationibus, & testimoniis sacra Scripturæ.

Dorotheus Abbas doctrina 7. paulo post med. intelligamus, inquit, si vel bene, vel male fuerimus affecti; id omne desuper esse, & in cunctis, qua nobis occurrunt, gratias semper agendas. Et doctrina 13. sub initium: Quæcunque nobiscum agit, & dispensat Deus, omnia in utilitatem nostram agit, & omnia ex beneuolentia & charitate sua erga nos dispensat, vt scilicet curet & saluet. Quare in cunctis (ait Apost.) eius bonitati gratias agere debemus, multisque confirmat hanc veritatem, & sæpius repetendo, tanquam indubitabilem commendat illius certitudinem.

Idem doctrina 17. versus finem. Certum, inquit, habet, quæcunque in nobis sunt, aut eueniunt, etiam si minima, & vilissima fuerint, ex diuina prouidentia euenire, & persuadere tibi ipsi, esse antidota & medecinas contra superbiam animæ tuæ. Quam doctrinam breuiter iterat quinq; epistolæ ad fratrem oppressum tentationibus, & alium fratrem diuturno morbo laborantem.

Athenagoras lib. de resurrectione mortuorum propius ad medium, quàm ad finem. Equum est, inquit, vt nihil existimèr neque terrestrium, neque celestium rerum cura & prouidentia destitutum esse: sed in omnia æquè tam que in aperto sunt, tum que latent, in magna item & parua penetrare creatoris sollicitudinem; omnia enim que sunt, creatoris prouidentia indigent: peculiariter autem vnumquodque pro sui natura, & ad quod conditum est. Non enim existimo ambitiosè singularim explicandum & disquisitionibus disingnuendum quid cuique natura conueniat.

Clemens Alexand. lib. 6. Strom. tribus postremis columnis tradit prouidentiam prædefinitiuam omnium singularium in particulari. Nam de singularibus differens ait: Nihil ex his, qua sunt, constitit, si Deus nolit: quod si eo volente est à Deo Philosophia, &c. Et inferius: cogitata eorum, N

7.

8. Confirmat idem Theodoretus.

9.

10.

11.

12.

qui sunt virtute præditi, per divinam sunt inspirationem, cum anima aliquo modo efficitur, & divina voluntas in humanas animas transmittitur. Et post pauca. Pastor itaque singularum omnium curam gerit.

13. Nemesius Episcopus Emissenus in lib. de natura hominis, & de providentia cap. 42. 43. & 44. docet, providentiam Dei omnibus rebus creatis non solum in genere, & in specie, sed etiam in singulari & particulari prospicere, consulere, gubernare, & cap. 44. §. Verumtamen, ait, omnia a divina voluntate pendent, & inde permanentiam & salutem accipiunt. Et §. que autem nobis. Necessè est, inquit, etiam congruentem cuique providentiam, eamque differentem & variam & multiformem, & cum rerum singularum immensitate coniunctam comitari. Quod si accommodatam cuique oportet in quaque, & propriam esse providentiam, infinita autem est rerum singularum differentia, simul infinita est, eis accommodata ratio providentia.

14. Vbi notandum primò, non solum de rebus naturalibus, sed etiam de liberis actionibus sermonem esse, vt constat ex sequenti contextu. Secundò, prædicta verba significant prædefinitionem omnium in singulari cum omnibus circumstantiis. Tertio, nihilominus servat libertatem indifferentem ad vtrumlibet: vt constat ex capite 35. 40. & 41. & aliis multis. Denique Nemesius ad asserendam prædefinitionem nititur scientiæ conditionalium, vt constat non longè inferiùs cap. ultimo prope finem, vbi reddit rationem, ob quam divina providentia permittit aliquem vitiliter occidi, eo quod occupet providentia futura illius maleficia, nimirum, quæ committeret, si superuiveret.

15. Hieronymus in Ecclesiastem cap. 8. ad illa verba, Afflictio hominis multa super eum, quia nescit quod futurum est, ait, Tamen scit, à Deo cuncta in utilitatem hominum fieri, & non absque eius voluntate disponi. Et cap. 9. ad illa verba, Vade & comede cum latitia Dei iudicio, inquit, cuncta fieri. Et infra, omnia fieri Deo disponente. Quam vniuersalitatem diuinæ dispositionis, & voluntatis Scripturæ testimoniis confirmat dialog. 3. aduersus Pelagianos column. 6. post medium, illis præsertim verbis, Omnia dat Domini voluntati.

16. Augustinus in Psalmo 148. illum versum: Ignis, grandænix, glacies, spiritus tempestatis, qua faciunt verbum eius, ita ponderat: Non tibi ergo videantur casibus moueri, que verbo Dei in omni motu suo deseruiunt. Quo vult Deus, illuc lucet ignis, illuc fertur nubes, &c. Et proposita quæstione: quare fulmina percussant montem, & non percussant latronem? Respondet, qua forte adhuc latronis conuersionem querit, & ideo percussit mons. Et tu cum das disciplinam homini, qui timet aliquando. Et tu cum das disciplinam terram, vt infans expansecat: & aliquando ferit, & quem vult hominem. Sed dicis mihi, Ecce cecidit innocentior, & dimittit sceleratorem. Noli mirari, undecunque mors pio bona est. Vnde autem scis illi sceleratori si se mutare noluerit, quid panarum in occulto seruetur?

17. Et paulo inferiùs ita concludit: Quicquid ergo hic accidit contra voluntatem nostram, noueris non accidere, nisi de voluntate Dei, de providentia ipsius, de ordine ipsius, de nutu ipsius, de legibus ipsius, & si non nos intelligimus quid, quare fiat, demus hoc providentia ipsius, quia non fit sine causa, & non blasphemamus. Cum enim ceperimus disputare de operibus Dei, quare hoc, quare illud, & non debuit sic face-

re, male fecit hoc, vbi est laus Dei? Perdidisti balneum, omnia sic considera quomodo placeas Deo, & laudes artificem. Quibus in verbis quamuis de liberis actionibus expressa mentio non fiat, nihilominus virtualiter etiam continentur actiones liberæ. Nam ab illis plerumque proueniunt, quæ contingunt contra voluntatem nostram; vt constat in exemplo, quod paulo superius August. tractauerat de morte per tyrannum inafflicta.

Eiusdem commentarij ad Psalmum 148. summam Prosper ita præstinxit, in eodem versu: Nihil fortuitis motibus subiacet, & singula quæque eius legibus seruiunt, qui vt vult, de omnibus, atque in omnibus secundum causas occultæ rationis operatur.

Sed August. iterum Psalm. 35. ad illud: Præterde misericordiam tuam scientibus te, &c. Illi iur, inquit, recti corde, qui sequuntur in hac vita voluntatem Dei. Voluntas Dei est aliquando, vt sanus sis, aliquando vt agrotas. Si quando sanus es, dulcis est voluntas Dei, & quando agrotas, amara est voluntas Dei; non recto corde es. Quare? quia non vis voluntatem tuam dirigere ad voluntatem Dei.

Gregorius lib. 2. Moralium cap. 12. illud Iob cap. 1. Sicut Domino placuit, ita factum est; ita ponderat. Cum enim in hac vita ea que volumus, patimur, necesse est, vt ad eum, qui iniustum velle nihil potest, studia nostræ voluntatis inclinemus. Magna quippe est consolatio in eo quod displicet, quod illo irauante erga nos agitur, cui non nisi iustum placet.

Boëtius de consolatione Philosophica lib. 4. profa 6. & 7. probat rerum omnium administrationem optimis, licet oculis, rationibus ad nostram salutem à Deo dirigi; peculiariter profa 6. circa med. explicat à simili. Non enim, ait, dissimile est miraculum nescienti: cur sanis corporibus his quidem dulcia, illis vero amara conueniant; cur agri etiam quidam leuibus, quidam vero acerbis adiuantur. At hoc medicus, qui sanitatis ipsius atque agritudinis modum temperamentumque dignoscit, minime miratur. Quid vero animorum aliud salus videtur esse, quam probitas? quid agritudo, quam vitia? Quis enim alius vel seruator bonorum, vel malorum depulsor, quam rector, & mediator mentium Deus? Qui cum ex alta providentia specula respicit, quid vnicuique conueniat, agnoscit, & quod conuenire nouit, accommodat. Hinc iam fit illud fatalis ordinis insigne miraculum, cum à sciente geritur quod suspente ignorantes. Eandem doctrinam ex Boëtio recipit S. Thom. in 1. sent. dist. 39. prope finem totius distinctionis, & Abulensis Matth. 10. q. 122. ad 6. & fusiùs Antoninus 4. p. titulo 14. §. 3.

Prosper, (seu quilibet alius author) lib. de providentia inter medium & finem multa cecinit in eandem sententiam, qualia sunt illa.

Cumque Deus medicam in celo demittere curam dignatur, penitusque putres abscondere fibras Incusamus operem teneri, & tabescere morbo. Malumus antidoti quam vim tolerare ferri, Non igitur mala sunt, qua nos mala ducimus: & cum Ulcerebus diris non parit dextra medentis, Amplectimur salus, non exacuenda querela est. & quæ sequuntur idem dogma confirmant.

Generalitatem providentiæ disponentis vniuersa Paulinus in natali 8. longè post principium ita cecinit. — Sicut cura precandi Calestem Dominum, à quo nascitur, aut leta parantur, Qui solus prestare potest ditione superna, Rursus vt ex actis renouentur gaudia curis.

18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

Hoc etenim regit, & variat Deus arbiter vsu Res hominum, vt semper succedant nubila sudis, Atque iterum fugiant imbres redeunte sereno. Vnde & Anselm. in elucidario, in medio, ait: Sed neque minimum pecus homini moritur, nisi Dei nutu indicetur.

Hugo Victorinus de sacramentis lib. 1. part. 4. cap. 23. post med. has scribit propositiones: Non fit, nisi quod ipse vult fieri. Si facimus bonum, vult hoc Deus, & vult quia factum est sic. Constat eius omnipotens voluntas, eius certa, & firma in beneplacito suo, approbans bona & permittens mala. Quibus concordant sequentia capita.

Postrema ratione probatur, quoniam nisi per Dei providentiam disponentur omnes euentus ad nostram utilitatem: sequeretur, non esse rationem sufficientem, propter quam debeamus Deo gratias agere pro quibuslibet euentibus siue prosperis, siue aduersis. Consequens autem esse falsum, constat Ephesios 5. Gratias agentes semper pro omnibus, id est, non solum in prosperis, sed etiam in aduersis, vt exponunt ibi Hieronymus, & Athanasius, & 1. Theofalon. 5. In omnibus gratias agite. Vbi Theodoretus: non solum in secundis, sed etiam in rebus aduersis. Nouit enim quid est utile liberalis ac munificus Deus; supponit itaque Theodoretus, omnia in utilitatem destinare à libertate & munificentia Dei.

Chrysostomus homilia 64. ad populum Antiochenum, Igitur, inquit, & si fueris agritudine correptus, ser generosè, & Deo gratias age, & eandem cum illis mercedem accipies. Quomodo verò in agritudine positis, & doloribus, Deo gratias habere poteris? Si eum legitime diligas. Nam si pueri tres in carminum proiecti, & alij in carceribus, & in alijs innumeris constituti malis, agere gratias non desinebant: multo magis in agritudinibus positi, grauius oppressi morbis hoc facere poterunt. Idem docet libro 2. de providentia propius ad med. quædam ad finem, videlicet col. 16. fine.

Dorotheus epistola 3. ad fratrem diuturno morbo laborantem, Hortor, inquit, fili, vt tolere, & gratias agas ob ea, que in morbo accidunt tibi; secundum eum qui dixit. Omnia qua accidunt tibi tanquam bona suscipe, vt scopus providentia ad beneplacitum ipsius consummatur in te, fili mi. Quod præceptum agendi gratias in omnibus præscribit etiam doctrina 7. paulo post medium, doctrina 13. sub initium, & doctrina 17. sub finem supra citatis num. 9. & 10. Necnon Damascenus lib. 2. de fide cap. 29. Augustinus in Psalmum 35. & in Psalmum 148. Gregorius item 2. Moral. cap. 12.

Prædefinitionem determinatam & particularem probant multa ex his, quæ vidimus tota disputatione 6. & 7. & quæ videbimus sequenti disputatione 10. nec non ea, quæ de providentia singularium rerum etiam vilissimarum, & tam aduersæ, quam prosperæ fortunæ, atque rerum à casu vehementium, docent Patres citati disputatione 1. sectione 5. & sequentibus. Eadem postremo colligitur ex Patribus, qui præcedenti tomo de voluntate Dei disputatione 18. sectione 2. & 3. & disputatione 44. sectione 6. & 7. dixerunt, praus dæmonum & hominum voluntates à Deo non alia ratione permitti, nisi vt seruiant eius voluntati ad maiora bona colligenda. Vnde manifestè sequitur, esse à Deo volita, & efficaciter intenta omnia bona, quæ colliguntur ex malis. Ruiz de Providentia Dei.

Quapropter potiori iure quæ bona colliguntur ex alijs bonis, & quæ sunt prima bonorum fundamenta, erunt à Deo efficaciter intenta, & volita. Hoc autem ipsum esse est prædefinita.

SECTIO VII.

Circumstantias omnes esse prædefinitas, & peculiariter instans tempus & locum.

Circumstantiarum omnium prædefinitio licet sufficienter potuisset ex superioribus sectionibus deduci; firmior tamen esse constabit ex hac & sequentibus.

Probatur primò, & generaliter. Augustinus omnium circumstantiarum prædefinitio probatio prima. enim de gratia & libero arb. cap. 20. ait, voluntates omnes ita esse in Dei potestate, vt eas quò voluerit, & quando voluerit, facias inclinari. Et in Enchirid. cap. 97. fine docet, Deum malas hominum voluntates quas voluerit, quando voluerit, vbi voluerit in bonum posse conuertere. Quibus verbis omnes circumstantias complectitur, vt vidimus disp. 6. sect. 1. num. 9. & tam ex eo, quàm ex alijs locis Augustini constat, hanc potentiam exerceri à Deo de facto. Eadem Augustini verba recipit glossa ad Rom. 9. citata in eadem sectione 1. & Richard. in 1. dist. 40. art. 3. q. 3.

Irenæus etiam citatus supra sect. 6. numero 3. circumstantias omnes complectitur illis generalibus verbis: Habitum, ordinem, numerum & quantitatem. Prosper secundo de vocatione gent. cap. 34. Ex incommutabili proposito Dei, Christiana gratia subit electio, nec aliter quidquam procedere potest, quam omnipotentis voluntate dispositum est. Vbi aliter illud complectitur omnes modos & circumstantias. Generalis denique prædefinitio circumstantiarum omnium probabitur statim, discurrendo per singulas; præcipue verò ex eo, quòd mensura prædefiniatur, colligitur alias circumstantias prædefiniri: vt notabimus sect. 9. n. 20.

Instantis, ac temporis prædefinitio suas habet peculiare probationes. Prima. nam Prosper in lib. sentent. ex August. sententia 40. Id quod in tempore nouum est, inquit, non est nouum apud Deum, qui condidit tempora, & sine tempore habet omnia, quæ suis quibusque temporibus pro eorum varietate distribuit. Quæ sententia potest esse commentarius verborum Iudith, quæ ponderauimus sectione 4. num. 4. Illa post illa cogitasti, & hoc factum est, quod ipse voluisti. Idem docet Prosper epigram. 41. & 58. quæ referemus sect. 9. num. 21. & 22.

Probatur secundò, nam, vt S. Thom. 1. 2. q. 112. art. 2. ad 2. docet, Deus potest peccatorem subito conuertere, & infundere gratiam, vt Saulo. Confirmat autem Ecclesiastici 11. Facile est in oculis Dei subito honestare pauperem. Supponit autem, pro suo beneplacito communiter disponente præparationem ad gratiam, vt longiori tempore fiat.

Idem sequenti quæstione 113. articulo septimo, corpore, fine. Potest, inquit, quantumque materiam creatam subito disponere ad formam, & multo magis liberum arbitrium hominis, cuius motus potest esse instantaneus, secundum naturam. Sic igitur infusio impij fit à Deo in instanti. Dixerat autem in superiori contextu, Deum in tempore disponente arbitrium secundum ordinariam providentiam: nec dubium, quin existimet, N 2 in

Augustini testimonia pro præsentis dogmate.

Optimis rationibus eadem providentia generalitatem probat Boëtius.

Idem confirmat Prosper.

Generalitatem providentia cecinit Paulinus.

in quo tempore, & quanto tempore voluerit. In eadem quaestione 113. art. 10. corpore sine. Quandoque ait: Tam vehementer Deus animam mouet, ut statim quandam perfectionem iustitiæ assequatur sicut fuit in conuersione Pauli.

Idem quæst. 28. de veritate art. 3. ad 19. Licet Paulus, inquit, antequam iustificatus esset, immediate gratiam fidei impugnet, tamen in ipso instanti iustificationis sua consensit per liberum arbitrium, diuina gratia commotum. Motum enim gratiæ voluntatis in instanti potest Deus alicui mittere. Quam doctrinam recipitur communiter Thomistæ prædictis in locis, præcipue Conradus dicta q. 112. art. 2. ad 2. & q. 113. art. 7. ad 1.

Sequitur etiam Charrulianus in 1. distinct. 47. colum. vltima, docens, aliquibus hominibus conferri gratiam ita efficacem, ut infallibiliter & statim conuertantur. Motio, inquit, Spiritus sancti quibusdam ita donatur, quod tollit omnem obicem gratiæ, et August. affirmat, & Thomas in summa contra Gentiles allegat; alijs autem non ita confertur. Et post pauca: Interdum homines quidam vagissimi, vitijs pleni, & sceleratissime vitæ subito præueniuntur, compunguntur, grandemque gratiam sortiuntur.

Cum autem Deus prædefiniat id, quod ex obiecto difficilius est, videlicet, circumstantiam subiti & instantanei motus liberi arbitrij: consequens est multo verifilius esse, quod prædefiniat etiam longè faciliorem circumstantiam successiue dispositionis ad conuersionem, in tali, & tanto tempore consummandam, & non in alio tempore, neque longiori, neque breuiori. Nam de quibuslibet actionibus honestis verificatur, quod Athanasius supra citatus sect. 5. n. 2. dixit, ea quæ Deus præparauit, non posse differri, nec intermitteri. Et quod Prosper in eadem sect. 5. num. 8. cecinit,

Non moribus illi
Fit mora.

Sed obseruandum est, interuenire quandoque peccatum in conuersione differenda vsque ad aliud tempus, & tunc dilationem Deus non prædefinit. Prædefinit autem circumstantias ex se bonas, & auxiliorum mensurâ, quibus positus, præfuit Deus, committendum esse dilationis peccatum, quod vult permittere, volens ut tali tempore, vel instanti fiat conuersio. Deus itaque positiuè vult, & prædefinit, ut nunc fiat conuersio: non tamen prædefinit, ut non fiat antea, si hæc negatio peccatum continet.

Quæ de tempore dicta sunt hæcenus, eadem propter rationis paritatem abundè probabant, prædefinitum esse locum, tam bonis, quam prauis operationibus, proportionem seruata ad modum prædefiniendi tempus.

Loci & temporis aliarumque circumstantiarum prædefinitio multo certior, quam in alijs cernitur in iis, quæ pertinent ad Christum Dominum, & sanctissimam eius matrem: quorum omnium principium fuit prædefinitio Incarnationis, de qua Galatas 4. At ubi venit plenitudo temporis, misit Deus filium suum. Vbi subintelligendum esse, temporis à Deo prædefiniti, constat apertè ex præmissa similitudine, sub tutoribus &

actoribus est vsque ad prædefinitum tempus à patre. Sic & Iudæi sub elementis mundi huius, & sub lege tanquam pædagogos continebantur vsque ad præfinitum temporis à Deo, ut optimè Theodoretus ibi. Hoc tempore prædefinito conse-

quens fuit prædefinitum tempus, in quo Beatissima Virgo liberum consensum præberet, & primum instans, in quo Christus Dominus liberam obedientiam exhiberet Patri in instanti Incarnationis prædefinitum etiam edictum Cæsaris, descriptionem faciendam à præfide Syriæ Cyrino, perfectionem Virginis à Nazareth, repulsam à diuersorio Bethleem, aduentum Magorum, responsum sacerdotum, & alia, quæ sequuntur mysteria, quibus omnibus consequenter tempus & locus prædefiniendus fuit.

Eodem modo Deus non solum sanctissimis, & liberis actionibus Christi Domini, tempus, locum, & mensuram præscripsit, sed etiam turpissimis actionibus Iudæorum iuxta debitum & accommodatum vniuersi cuiusque modum. Quod optimè probat S. Thomas 3. parte quaestione 46. art. 9. & 10. ex Ioan. 13. Sciens Iesus, quia venit hora eius, ut transeat ex hoc mundo ad Patrem. Et Lucæ 13. Oportet me hodie & cras & sequenti die ambulare, quia non capio prophetam perire extra Ierusalem. Lucæ 22. Filius hominis, secundum quod definitum est vadit. Act. 4. Conueniunt in ciuitate ista aduersus sanctum puerum tuum Iesum facere que manus tua, & consilium tuum decreuerunt fieri.

Aug. in lib. quaestionum ex nouo Testamento, quaestione 45. in principio. Omnia, inquit, proprijs locis & temporibus gessit Saluator. quod S. Th. citatus intelligit de temporibus & locis per Dei sapientiam & voluntatem dispositis & ordinatis. Cæterum de actionibus Iudæorum Leo Magnus sermone 7. de passione sub initium, Diuino, inquit, intelligimus dispositum fuisse consilio, ut sacrilegi Iudæorum Principes, & impij Sacerdotes, qui sciendi in Christum occasiones sape quaesierant, non nisi in solemnitate paschali exercendi furoris sui acciperent potestatem.

Theophylact. Lucæ 13. prope finem tractans illud quod nuper retulimus: Monstrabat eis, etiam si plurimum vellet Herodes, non posse ab illo se interimi: non enim in Galilæa, sed Ierusalem, præfinitum erat, Christum esse passurum. Temporis etiam prædefinitionem significat Lyra Matth. 26. ad illa verba: Tunc venit Iesus in villam. Prædictisque prædefinitionibus consequens fuit, prædefinitum etiam locum & tempus affigendi titulum Crucis, petendi, & concedendi licentiam sepeliendi, adhibendi custodes ad monumentum.

Locum præterea tribuendi, & accipiendi elemosynam in tempore necessitatis extreme, quando, & vbi requirebat eximiam fidem, & charitatem, prædefiniuit Deus 3. Reg. 17. Nam ad Eliam, Surge, inquit, & vade in Sarepta Sidoniorum, & manebis ibi: præcepti enim mulieri viduæ ibi, ut pascat te. Vbi non est intelligendum solummodo præceptum obligans, quod violare frequentius homines solent; sed intelligendum est, præceptum ordinans & prædefiniens infallibiliter, atque faciens ut vidua faceret liberè, quod postulat Elias. In qua prædefinitione notanda est circumstantia loci repetita, manebis ibi, vidua ibi. Vnde Christus Dominus Lucæ 4. ciuitatem, in quam missus est Elias, obseruat potius, quam alias circumstantias.

12. Turpiu actionum locum, mensura, & tempus præscriptum.

13.

14.

15.

Præceptum aliud obligat, aliud prædefiniens.

SECTIO VIII.

Numerus prædestinatorum & reproborum, imò & omnium bonorum actuum; in super irrationalium rerum numerus quo discrimine sit prædefinitus.

1. Prædestinatorum numerus prædefinitus.

Dico primò, prædestinatorum numerus est prædefinitus, idque certius est apud Theologos. Prosper in lib. de libero arbitrio ad Rufinum post med. ait, Ex omni numero hominum per sacula cuncta natorum, certus apud Deum definitusque est numerus prædestinati in vitam æternam populi, & secundum propositum Dei vocantis electi, quod quidem tam impium est negare, quam ipsi gratia contraire. Hæc itaque certitudo non solum ratione præscientiæ, verum etiam ratione prædestinationis & electionis conuenit numero prædestinatorum.

Idem lib. 2. de vocat. gent. cap. 29. ad med. Sicut præsciuit ante sacula, quanta totius mundi hominum multitudo, vel communibus esca donis, vel è specialibus adiuta præsidijs, declinans tamen ab itinere veritatis & vitæ, ingressuram esse latitudinem erroris & mortis: ita semper præcognitum habuit, quantum piorum numerus per opem gratiæ, & per seruitutem obedientiæ ad æternam beatitudinem pertineret, ut nullo excidente plenitudine promissorum, qui nec prouectu erat fallendus, nec auxilio defuturus, eos glorificaret præ omnibus, quos elegit ex omnibus.

Et in eodem lib. 2. cap. 33. inter med. & fin. In qua electione, inquit, quicquid hominum in Christo præcognitum non est, nulla eadem ratione sociabitur. omnes enim qui in regnum Dei de cuiuslibet temporis vocatione veniunt, in ista quæ sacula cuncta præcessit, adoptione signati sunt. Et sicut nullus infidelium in hac sorte numeratus, ita nullus piorum ab hac sorte discretus est. De plenitudine quippe membrorum corporis Christi, præscientia Dei, quæ falli non potest, nihil perdit, & nullo detrimento minui potest summa præcognita, atque in Christo ante sacula æterna præelecta.

Habet etiam eadem assertio fundamentum in sacris litteris, clariùs tamè in illo versu Psal. 146. Qui numerat multitudinem stellarum, & omnibus eis nomina vocat. Hoc enim August. & Prosper indignum putant, de corporeis stellis esse dictum, sed de hominibus potius, quos Deus secum regnatos & aggregandos corpori unigeniti sui numeratos habet. videlicet, stellas in æternam præelectas gloriam.

Præsentem verò numerum non referri ad scientiam meram, sed ad scientiam cum efficaci benepalato, & electione coniunctam, facile colligitur ex secundo membro eiusdem versus, nam vocare Dei est imperio facere, secundum illud Rom. 4. Vocat ea, quæ non sunt, tanquam ea quæ sunt. Confirmatur, nam scientia merè cognoscitiua & non factiua, reprobi scilicet etiam à Deo numerati, & tamen illi dicuntur esse super, vel ultra numerum, quoniam non continentur in hoc numero electorum. Quemadmodum August. obseruat in prædicto commentario; & probat ex Psal. 39. Multiplicati sunt super numerum. Quem imitatus Gregor. lib. 25. Moral. cap. 8. post med. illud Iob 34. Conteret multos & innumerabiles. ita exponit, Indicare voluit, quod omnes qui perierunt, intra electorum numerum non habentur: ut eo sint innumerati.

Præsentem verò numerum non referri ad scientiam meram, sed ad scientiam cum efficaci benepalato, & electione coniunctam, facile colligitur ex secundo membro eiusdem versus, nam vocare Dei est imperio facere, secundum illud Rom. 4. Vocat ea, quæ non sunt, tanquam ea quæ sunt. Confirmatur, nam scientia merè cognoscitiua & non factiua, reprobi scilicet etiam à Deo numerati, & tamen illi dicuntur esse super, vel ultra numerum, quoniam non continentur in hoc numero electorum. Quemadmodum August. obseruat in prædicto commentario; & probat ex Psal. 39. Multiplicati sunt super numerum. Quem imitatus Gregor. lib. 25. Moral. cap. 8. post med. illud Iob 34. Conteret multos & innumerabiles. ita exponit, Indicare voluit, quod omnes qui perierunt, intra electorum numerum non habentur: ut eo sint innumerati.

Ruiz de Providentia Dei.

merabiles, quo extra numerum currunt. Vnde Prophetata inueniuntur hoc Ecclesie tempore specie tenus credere, quantos numerum certum est electorum numerum summamque transire, ait, multiplicati sunt super numerum.

Propius ad scholasticam perspicuitatem accessit Hugo Victorinus in annotationibus quaestionum circa epistolam ad Romanos quaest. 120. dicens, numerum prædestinatorum minui, vel augeri esse impossibile secundum causas superiores. Subiungit autem: Causa superiores dicuntur diuina potentia, voluntas, dispositio, & prædestinatio, quæ quandoque cum inferioribus, quandoque sine ipsis operatur: quæ semper habent effectum. Quapropter non solum ex diuina scientia, sed etiam ex efficaci voluntate, dispositione ac prædestinatione prouenit, definitum esse numerum prædestinatorum, ut neque minui possit, nec augeri.

Ex quibus consequens est, sapienter D. Thom. 1. part. quaest. 23. artic. 7. ad finem corporis dixisse: Certus est Deo numerus prædestinatorum, non solum per modum cognitionis, sed etiam per modum principalis præfinitionis. Idem sentit Altihiore. libro 1. summæ capite 10. colum. vlt. ad 1. dicens, non in libero arbitrio hominum, sed tantum in prædestinatione & prouidentia Dei esse, ut prædestinatorum numerus impleatur, quod retulimus sectione 2. numero 12. & Charrulianus 1. distinct. 40. post med. §. His verbis, docet, Deum in seipso determinasse numerum prædestinatorum absolute; & prædeterminasse quibus, & quot daturus esset gloriam. Atque ideum sentiunt communiter huius ætatis Theologi.

Ad explicationem præcedētis assertionis dico secundò. Non eodè modo prædefinitus est numerus prædestinatorum quantum ad limitandum, ne sit maior, & quantum ad procurandum, ne sit minor. Est quippe magnum discrimen inter impossibilitatem minuendi, & impossibilitatem augendi numerum electorum. Nam impossibilitas minuendi numerum, directè, per se, & propriè intenta est, & causata per efficacem Dei voluntatem, & prædefinitionem. Cæterum impossibilitas augendi numerum electorum, & efficiendi maiorem, non est directè, per se, & propriè intenta & causata per efficacem Dei voluntatem & prædefinitionem; quoniam vt non augeatur numerus, prouenit ex eo, quod omnes reprobi liberè resistunt diuinæ gratiæ, quantum ex se est, sufficienti, & destinata ad hoc, ut conuertantur, & transcant ad numerum electorum. Hæc autem resistentia cum sit peccatum, non potest esse à Deo intenta, & prædefinita.

Dico tertio. Ex eodem principio colligitur decisio alterius difficultatis, occurrētis in discrimine reproborum à prædestinatis, quantum ad certitudinem numeri. Nam postquam Diuus Thom. dicta q. 23. art. 7. dixit, prædestinatorum numerum esse certum per modum cuiusdam principalis præfinitionis, subiungit: Non sic autem omnino est de numero reproborum, qui videntur esse præordinati in bonum prædestinatorum. Ad cuius discriminis explicationem præmiserat exemplum: Vt individua corruptibilia non ordinantur ad bonum vniuersi quasi principaliter, sed quasi secundario, in quantum in eis saluatur bonum speciei, unde licet Deus sciat numerum omnium individuum non tamen numerus vel bonum vel culicum, vel aliquorum huiusmodi, est per se

6.

7.

8.

9.

præordinatus à Deo; sed tot huiusmodi diuina prouidentia produxit, quæ sufficiunt ad specierum conseruationem.

10. Vbi notandum est primò, D. Thomam minime negare numerum irrationabilium esse præfinitum, & præordinatum à Deo. Quin potius implicite concedit, esse minus principaliter, & quasi per accidens, & secundariò præfinitum, & præordinatum eorum numerum, quoniam S. Thom. saltem virtualiter & implicite docet, reprobatorum numerum nunquam excedere nec deficere ab eo, qui requiritur ad utilitatem prædestinationis; qua utilitate seu necessitate sublata, nulla est ratio, propter quam Deus augeat numerum reprobatorum, supposita prouidentia, quam in Scripturis sacris reuelauit. Eadem quoque necessitas, siue utilitas non permittit eorundem numerum minui. Eodem modo ratiocinare de quibuslibet indiuiduis irrationalibus prædefinendis secundariò, & minus principaliter, & quasi per accidens propter utilitatem specierum.

11. Dubitant verò Doctores, qua ratione potuerit reprobatorum numerus prædefiniri, cum malum sit incapax diuinæ prædefinitionis. Ad hoc dicendum est quartò prædefinitos fuisse homines illos, quantum ad substantiam, potentias, & actus merè naturales, & quantum ad actus liberos moraliter honestos; præcipue verò quantum ad supernaturales actus, quos aliqui reprobi concipiunt, vt dicemus infra scet. 10. Et quantum ad omnia bona tam naturalia, quam supernaturalia.

12. In hac autem prædefinitione reprobi cum electis licet quantum ad eas res prædefinitas conueniant; nihilominus differunt valde quantum ad intentionem prædefinendi. Nam quæ prædefiniuntur in reprobis, omnia destinantur ad bonu electorum. Hæc Caietanus ex parte notauit prope finem eiusdem articuli, dicens: Considerando reprobos ratione subiecti, certus est eorum numerus etiam prædefinitus.

13. Dico quintò. Quantum ad negationem electionis seu prædestinationis, & quantum ad permissionem peccati finalis, prædefinitus fuit etiam numerus eorundem hominum. Quoniam hæc omnia nihil includunt mali, & Deus decreuit tot hominibus, & non paucioribus nec pluribus electionem non conferre; sed permittere finale peccatum in illis omnibus & solis.

14. Dico sextò. Quantum ad positiuam reprobationem, atque voluntatem puniendi, non est prædefinitus eorum numerus. Hæc enim reprobatio supponit futura peccata iam esse præcognita quasi absolute futura. In hoc sensu Caiet. nuper citatus ait: Considerando eos, quatenus reprobi sunt, non est in certo numero prædefinitus. Quod deducit ex D. Thom. non solum 1. p. quæst. 23. citata, sed etiam in 1. sentent. dist. 40. quæst. 3. art. vnico, & quæst. 4. art. 1. inter se collatis. Verum hæc omnia pendunt ex aliis conclusionibus, quas suo loco examinauimus tomò sequenti tractantes de causa, reprobantis. Hæc tamen in aliena sede sufficiat attigisse.

15. Dico septimò. Non modò personarum, sed etiam operationum humanarum multitudo numeratur à Deo, non solum tanquam à sciente, sed etiam tanquam à prædefiniente numerum earum, quæ prædefinitioni non repugnant ab in-

trinfeco. Imò etiam omnium rerum irrationalium prædefinitus est numerus. Hanc assertionem superius scet. 6. num. 3. deduxit Irenæus ex cap. 10. Matth. Vestri autem & capilli capitis omnes numerati sunt. Quam numerationem non esse solius præscientiæ, sed præterea continere prouidentiam, & curam conseruandi, manifestè colligitur ex contextu. quemadmodum Luca 21. Capillus de capite vestro non peribit. Atque ita communiter Patres obseruant Matth. 10.

Vbi Hilarius. In numerum, inquit, aliquid colligi diligentia, ac sollicitudinis cura est. Neque enim dignum negotium est peritura numerare. Ut igitur nihil ex nobis periturum esse cognosceremus, quia multo paucioribus meliores sumus; ipsi capillorum nostrorum supputatorum numero indicatur, saluis nobis ex solido futuris, cum quod immutabile in nobis sit conseruandi & affectu, & potestate numeretur.

Magis scholasticè S. Thom. in commentario ad prædicta verba Matth. 10. Hic notat, inquit, prouidentiam circa minimos actus, quia omnia, quæ in ipsis sunt, ordinantur ad eos; & de his prouidet Dominus. Sed notandum quod dicit (numerati sunt); sed ratio est, quia conseruatum est, quod illud, quod vult aliquis sibi retinere, illud numerat; quod vult autem dispensare, alij tradit. Vnde hæc est differentia inter prouidentiam rationabilium & aliorum; quia immediate ordinantur ad Deum, quia talis creatura capax Dei est, alia verò non. Item quæ numeramus, nobis conseruare volumus; & ideo non dicit superius, quod pauciores numerati sunt, quia non in perpetuum durant.

Ex quibus collige, quod Hieronym. Matth. 10. ait; Vbi numerus est, scientia numeri demonstratur, non eiusdem numeri conseruatio. Intelligendum est, qua parte capilli excedunt debitam humanæ perfectionis mensuram & numerum. Nam numerus & quantitas capillorum, ad perfectionem vniuscuiusque beati pertinens, restituetur in resurrectione, vt bene obseruat S. Thom. in prædicto commentario.

Hieronymum autem idem sensisse, demonstrant illius superiora verba. Quod autem ait Christus Dominus: Vestri autem & capilli capitis omnes numerati sunt; immensam Dei erga homines ostendit prouidentiam, & ineffabilem signat affectum. Hieronymum sequuti sunt Beda, & Ansel. in commentariis eiusdem loci.

Obstare videbitur alicui quod Chrysostr. in Matth. homil. 35. paulo post med. ait. Non cooperante Deo incidere in laqueum passeris, quod diuina maiestati indignum est. quem sequitur Theophyl. ibidem.

Respondetur tamen hoc de prouidentia primariò intenta propter res ipsas, intelligendum esse, quemadmodum 1. Corinth. 9. Nunquid de bobus cura est Deo. Nam prouidentia destinata ad utilitatem hominum, præfertim electorum, Deo cura est de omnibus, Sapient. 12. Quod discrimen prouidentiae, seu prædefinitionis inter rationales creaturas & irracionales, attigit D. Thom. 1. p. q. 23. art. 7. (vt notauimus, supra num. 9. & 10.) sed fusiùs explicat Matth. 10. in prædicto commentario, & 3. contra Gent. toto cap. 112.

Vnde in cap. 113. colligit, hoc esse proprium creaturæ rationalis, ut à Deo dirigatur ad suos actus, non solum secundum congruentiam speciei, sed etiam secundum congruentiam indiuidui. Quod in ratione tertia confirmat, quoniam sicut ostendit priùs in eodem lib. cap. 76. Diuina prouidentia ad

Omnium rerum irrationalium prædefinitus est numerus.

16.

17.

18.

Qui numerus, & capillorum quatuor in resurrectione beati restituentur.

19.

20. Obiectio ex Chrysostr. soluitur.

Prouidentia rationalium, & irrationalium discrimen.

21.

ad omnia singularia se extendit, etiam minima; quibuscumque igitur sunt aliqua actiones præter inclinationem speciei, oportet quod per diuinam prouidentiam regulentur in suis actibus præter directionem, quæ pertinet ad speciem. Sed in rationali creatura apparent multe actiones, ad quas non sufficit inclinatio speciei: cuius signum est quod non similes sunt in nobis omnibus, sed variae in diuersis. Oportet igitur, quod rationalis creatura dirigatur à Deo ad suos actus, non solum secundum speciem, sed etiam secundum indiuiduum.

22. Prædefinitiones rationabilium & irrationalium actionum conueniunt & differunt. Ex quibus omnibus constat quod licet actiones humanæ cum irrationalibus creaturis in eo conueniant, quod omnibus in singulari & particulari Deus prouidet, & omnes prædefinit in particulari, vt probatum est. Nihilominus prouidentia & prædefinitio humanarum actionum, altiori quodam modo singularibus coaptatur in particulari. Nam singularizat & particularizat actiones singulas per multo plures & maiores differentias, easque singulis personis, & variis eiusdem personæ dispositionibus, & quod maius est, eiusdem personæ liberis determinationibus accommodat, qui modus prædefinendi non conuenit rebus irrationalibus.

SECTIO IX.

Mensura gratiæ & gloriæ, & cuiuslibet humane operationis, imò etiam cuiusque rei prædefinitione diuina præscribitur.

1. Determinata mensura bonæ voluntatis meriti prædefinitur. Dico primò, certam determinatamque mensuram bonæ voluntatis, operationis, & meriti Dei prædefinitione, decreto, & operatione præscribi.

Probat primò Rom. 12. Unicuique sicut Deus diuisit mensuram fidei. Quod Augustin. de prædeltinat. Sanctor. cap. 2. fine, sic accipit, vt Deus causa sit initij & augmenti, & cuiusque partis fidei. Hanc autem causalitatem fidei prædestinatione, seu prædefinitione diuina, constat ex illo & aliis capitibus eiusdem libri, & sequentis de bono persequentiæ, quorum nonnulla retulimus in præcedentibus sectionibus. Vnde Prosper lib. 1. de vocat. gent. cap. 23. inter med. & finem, Apostolus, inquit, hanc ipsam fidem secundum mensuram dari pro arbitrio largientis, ita prædicat: Dico enim per gratiam quæ data est mihi, omnibus qui sunt inter vos non plus sapere quam oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem, sicut unicuique diuisit Deus mensuram fidei.

2. Secundò ex 1. Corinth. 12. probat Prosper lib. 2. de vocat. Gent. cap. 7. à med. dicens. Quis nisi insipientissimus de differentia diuinorum munerum conueratur, aut in paribus adscribendum meritis arbitretur, quod non aequaliter de superna libertate conferretur? Si enim hæc distributio secundum præcedentium operum merita pronerit, non ipsorum donorum catalogum tali conclusione Apostolus determinaret, vt diceret: Hæc autem omnia operatur vnus atque idem spiritus, diuidens singulis prout vult.

3. Ad vrgendam vim vtriusque testimonij Rom. 12. & 1. Corinth. 12. recolendum est, in plurimis actibus gratiæ gratis datæ interuenire alios actus gratiæ gratum facientis: vt ostendimus in peculiari libro de quidditate gratiæ & partitionibus illius. Quapropter licet prædicitis in locis Apostolus primariò videatur agere de gratia gratis data, & illius mensura; nihilominus eo ipso

completitur mensuram gratiæ gratum facientis, cuius incrementum, aut decrementum vnus non parum ad augendas, vel minuendas operationes gratiæ gratis datæ.

Tertiò probatur, quoniam vtriusque gratiæ mensuram completitur Apostolus Ephes. 4. cum ait: Unicuique autem nostram data est gratia secundum mensuram donationis Christi. Quod licet Patres ita exponant, vt mensura donationis Christi commenferetur capacitati recipientis: nihilominus ipsam capacitatem & illius mensuram Deus pro suo arbitratu distribuit, non pro meritis; idè quod tam ipsa capacitas, quam gratia illi commenferanda prædefinitur.

Vnde Chrysostr. Ephes. 4. ferm. 11. colum. 2. Quid est, inquit, secundum mensuram? Hoc est, non secundum nostram dignitatem. Alioquin neque accepisset quisquam quæ accepit; sed vniuersi ex gratia & dono accepimus. Quamobrem hic plus, ille minus accepit. Nihil hoc refert, inquit, sed prouidentia res est. Ad edificationem enim quisque accepit. Et propterea declaratur, quod non ex propria dignitate hic quidem amplius, iste verò minus accepit; sed quod omnia partitus sit per alios tanquam per seipsum. Quomodo modò & alibi dicit: Membra verò posuit vniuersumque ipsorum, sicut ipse voluit. & rationem huius non addit, ne mentes audientium deiciat.

Confirmatur, nam quod paulo inferius addit Apostolus. Qui est caput, Christus, ex quo totum corpus compactum, & conexum per omnem vniuersam subministrat, secundum operationem in mensuram vniuscuiusque membri, augmentum corporis facit in edificationem sui in charitate. Sic exponit Chrysostr. in eodem ferm. 11. paulo ante morale. Spiritus ille est superioribus abundè infusus, cuiusque membris prebensis, iuxta cuiusque captum subministrat, incrementum ita facit. Perpende, quomodo mensuram gratiæ Chrysostr. referat priùs in Dei liberrimam voluntatem, postea verò ad vniuscuiusque membri captum accommodat: quoniam & membrum, & illius capacitas libera Dei voluntate constituitur, & præfinitur. Ideo Theodoret. mensuram donationis Christi sic exponit: Ipse enim ita vt nouit, unicuique gratiam dimensus est.

Apud Ambrosium hic est eiusdem loci commentarius. Unicuique tantum dicit dari gratiam, quantum donare dignatus fuerit Dominus. non tamen sine æquitate mensura, quia unicuique pro viribus tribuit, vt tantum hauriat, quantum sinit. Et paulo inferius, illud Apostoli, In mensuram vniuscuiusque membri, &c. exponit, à Deo per Christum fieri, vt totius Ecclesiæ membra meritis discernantur officiorum & naturarum.

Vnde intelligitur quod Hieronym. in eorundem verborum comment. ait. Non quod ad mensuram, spiritum, & gratiam, tribuat Deus, magnificentia enim eius non est finis; sed quod iuxta mensuram vasculorum, infundat liquorem; tantum maneris largiens, quantum potest ille, cui donatur accipere; nec enim ad mensuram dat Deus spiritum: aut potest habere mensuram, quod aequaliter ubique diffusum est. Idque declarat exemplo haurientium aquam è mari. Ceterum æqualitatem prædictam non esse Geometricam, sed Arithmeticam, siue proportionalem, secundum statum vniuscuiusque membri, quem Deus illi constituit, ostendunt que longè inferius scribit Hieronymus: Ita vt vna subministratio eademque operatio, & vnus etatis consummata perfectio, totum crescere faciat corpus æqualiter.

æqualiter : & omnia membra iuxta mensuram suam incrementum atatis accipiant. Explicat autem exemplo membrorum infantis, cuius oculi & brachia æqualiter crescunt, vsque ad virilem ætatem; sed non ita ut quantitas oculorum tanta sit, quantum brachiorum; sed tantum proportionem seruata. Quam omnem proportionem, differentiamque membrorum Deus instituit, atque variis hominibus pro suo beneplacito distribuit, ut hic potius, quam aliter esset oculus, ille verò manus, aut pes.

9. Mens eadem est Augustini tractat. 14. in id Ioan. 3. Non enim ad mensuram dat Deus spiritum. Quomodo, inquit, aliud accipit manus, ut operetur: aliud oculus, ut videat: aliud auris, ut audiat; anima tamen una est, quæ agit omnia: in manu ut operetur, &c. Sic sunt etiam diuersa dona fidelium, tanquam membra ad mensuram propriam cuique distributa; sed Christus, qui dat, non ad mensuram accipit. quæ verba suis commentariis ad Ephes. inseruere Beda, & Anselm.

10. Ideo sequentia verba Apostoli. In mensuram cuiuscuiusque membri, exponit Anselmus, quia unusquisque iuxta modum suum operatur bona, & per hac crescit vsque ad mensuram quantitatis suæ. Unusquisque enim secundum eam, quæ operatur, magnus, aut paruus dicitur. Et post pauca: Hac autem operatio fit in mensuram cuiuscuiusque membri, id est secundum quod unumquodque membrum potest operari.

11. Ad maiorem explicationem assertionis primæ, dico secundò, gradus & mensura gratiæ & gloriæ prædefinitus est à Deo.

Probatur primò, nam gradus & mensura gratiæ & gloriæ commensuratur augmento virtutum & meritotum. Mensuram verò spiritualis incrementi virtutum & meritotum, à Deo esse præscriptam, notauit Gregor. lib. 12. moral. cap. 2. ad finem, dicens: Nemo est qui tantum virtutis apprehendat, quantum desiderat. Quia omnipotens Deus, interiora discernens, ipsis spiritualibus profectibus modum ponit.

12. Secundò, nam, ut Anselm. in Elucidario in med. Nullus, inquit, plus laborare poterit, quam eum diuina gratia inuenerit: nec aliam mansionem quis habiturus erit, quam eam, ad quam ante mundi exordium præordinatus est. Itaque perspicue docet gradum atque mensuram gratiæ & gloriæ prædefinitum esse.

13. Tertio; quoniam id etiam colligi potest ex illo testimonio Athanasij, quod retulimus sect. 5. num. 2. Nam secundum aliam interpretationem sic habet. Tanquam diuinitus sint preparata, quoniam sit procedendum, videlicet, quibus limitibus finiendus sit progressus & incrementum bonorum, & virtutum, quæ Dei prædestinatione parata sunt.

14. Quarto colligitur etiam ex verbis Apostoli Philippica 3. Sequor autem, si quomodo comprehendam, in quo & comprehensus sum à Christo Iesu. Quæ S. Thomas in comment. lect. 2. sic ponderat. Non omnes habent æqualem beatitudinem, quia quidam clariùs vident, sicut quidam ardentius amabunt, & magis gaudebunt. Unde quilibet habebit certam mensuram, & hoc à prædestinatione diuina. Et ideo dicit: In quo & comprehensus sum. Quasi diceret, in tali mensura intento comprehendere, secundum quod mihi dispositum est à Christo. Vbi inanimè tradit, mensuram gratiæ & gloriæ Dei prædestinatione præscribi.

15. Consonat Ægidius in 2. distinct. 29. quæst. 2.

artic. 1. dubio laterali 1. præcipue versùs finem illius. Et in principio sequentis dubij 2. Nam utrobique docet, totam inæqualitatem meritotum prouenire à Dei voluntate, tanquam prima causa, mouente ad hoc ipsam causas secundas secundum maiorem, aut minorem conatum, & pugnam difficultatem. Denique ante præuisa opera, & sine ratione discriminis ex parte liberi arbitrij, prædefinitum esse gradum gratiæ, atque gloriæ, ad quem peruenturus est quilibet prædestinatus, disertis verbis docent huius ætatis Theologi, vt Bellar. lib. 2. de gratia & libero arbitrio cap. 15. de obiect. 3.

Quintò probatur efficacia ratione, fundata in verbis Apostoli Ephes. 4. quæ ponderauerunt Patres citati num. 6. & sequentibus. Nam creatoris munus perfectè non exerceat Deus, nisi mensuram, locum, & ordinem vniciuique membro præscriberet; sed hominis arbitrio permetteret, vt digitos faceret maiores, aut minores, vel vt oculos alia in sede, vel maiores collocaret; similiter ergo supernaturalis auctoris officium Deus non exerceat perfectè, nisi mensuram, locum & ordinem præscriberet vniciuique membro sui corporis mystici, quod est Ecclesia.

Confirmatur primò, quia licet à materiali corpore mysticum differat in eo, quòd huius membra liberè possunt cooperari, & non cooperari ad suum incrementum. Nihilominus in eo conueniunt, quòd omnibus Deus præscribere potest mensuram, vniciuique iuxta suam naturam, & dignitatem, accommodando prædefinitionem. Hoc autem sufficit, vt in hoc sicut in aliis proportionibus valeat argumentum, à materialibus membris ad mystica ductum, vt frequens est apud Paulum 1. Corinth. 6. & 12. & Ephes. 4. & 5.

Hoc eodem adhibito temperamento, suam vim habet confirmatio secunda, ex verbis Christi Domini Matthæi 6. Quis vestrum cogitans potest adiicere ad staturam suam cubitum unum. Nam multo magis impossibile est per humanas vires, aut per auxilia minoris intentionis, & perfectionis proficere, & augere vsque ad perfectionem maiorem, & intensiorem. Rursus sicut homines nonnumquam animalibus & plantis impediunt incrementa, subtrahendo cibum, opprimendo ponderibus, cohibendo funibus, & includenda vasculis: sic etiam, & magis per se & immediatè possunt sibi ipsis impedire spirituales profectus. Verumtamen Deus potest efficaciter prædefinire, vt liberè velint, non impedire, sed cooperari. Et in sensu composito cum hac prædefinitione, nullus potest ab statura sua detrahere cubitum unum, nec minimum gradum spiritualis incrementi.

Confirmatur tertio, omnibus quippe vasis & illis præsertim quæ sunt in honorem, figulus modum atque mensuram præscribit. Alioqui non plenè satisfecisset arti. Deus autem se gerit vt figulus; prædestinari verò ad gratiam, vel gloriam sunt quasi vasa in honorem, Rom. 9.

Quarto confirmatur, quoniam & architectus debet singulis lapidibus, in templo collocandis, mensuram præscribere, præsertim qua parte faciem templi ornant artificiosa varietate, vel vniformitate. Hunc autem ornatum Ecclesia præstant fideles supernaturalibus donis & actibus illorum, maxime verò triumphantem Ecclesiam ornant prædestinati.

Dico tertio, ex præcedentibus probationibus euidenter infertur, omnibus supernaturalibus operatio

16. Probatur ratione.

17. Mystici & materiali corporis distinctia, & conuenientia.

18.

19. Deus figulus, electi vasa.

20. Supernaturali operatio.

num circumstantia prædefinita.

Inuadit ad augendum, vel minuendum meritum.

21. Naturalibus actibus Dei prædefinitio præscribit mensuram.

22.

23. Modus præscribendi mensuram prauis & bonis operibus.

24.

operationibus Deum prædefiniuisse mensuram, & limites intentionis, extensionis obiecti diuina, durationis, seu continuationis, repetitionis, seu frequentationis, & numeri perfectionis, tam prouenientis ex obiecto formali, seu ex genere, quam ex obiecto materiali, seu circumstantiis, ac subinde facilitatis, ac difficultatis.

Illatio probatur, quoniam hæc omnia iuuant ad augendum, vel minuendum meritum gratiæ & gloriæ: ideòque non potest prædefini certus ac determinatus gradus gratiæ & gloriæ; nisi hæc omnia prædefiniantur: vel certè Deus spectet intuitiuam cognitionem futurorum, per quam exploret, vtrum hic prædestinatus ad tantam perfectionem perueniret vsque ad tale tempus, & per tales actus; quo viso, decerneret prorogare viæ curriculum, vt augeat merita, si mensuram adhuc non expleuit: vel succidat, si gradum expleuit. Quod minus perfectæ gubernationis erit, præsertim cum possit à principio salua libertate gradus omnes prædefinire; dicente Fulgentio lib. 1. ad Monimum cap. 13. in princip. Nullius aduersitatis impeditur obstaculo, quo id, quod promissit, aut minus quam vult, aut tardius faciat.

Ad vniuersaliorem amplitudinem præcedentium assertionum dico quartò. Non tantum supernaturalibus & meritoris, sed etiam quibuslibet actibus humanis, imò etiam quibuslibet rebus Dei prædefinitio præscribit limites & mensuram, sicut & cæteras circumstantias. Quas omnes Prosper epigram. 44. complectitur.

Lex aeterna Dei stabili regit omnia nutu, Nec mutat vario tempore consilium. Vt locis præsent. simul est Deus omnibus vnus; Sic rerum metas secum habet & numeros. Nec seruum aut properum sibi sentit in ordine rerum, Cui cuncta assitum acta & agenda simul.

Perpente primò, quam generaliter de rebus omnibus loquitur. Deinde considera singulas circumstantias vniuersaliores, videlicet, loca, metas, seu limites, quibus terminanda est vnuscuiusque mensura; deinde tempus, aut instans in penultimo versu,

Nec seruum, aut properum. Magis expressam de voluntate & eius operibus mentionem faciens, eorum fines, seu limites præfixos esse, notat epigram. 58. Hinc mutabilium rerum immutabilis ordo Aeterni seruit legibus artificis. Inque suos fines procedit quæque voluntas, Nec varijs meritis arbiter æquus abest, Corda regens, vires tribuens.

Recolendum tamen est discrimen inter modum, quo Deus mensuram præscribit prauis operibus, & modum quo præscribit mensuram nocuentis & calamitatibus, aut bonis operibus. Nam prauis operibus mensuram præscribit solummodo, permittendo, vt crescant, & augeantur vsque ad tantam quantitatem; sed posituè & per se causando, vt supra mensuram illam non augeantur. Contra verò nocuentis & calamitatibus, inde resultantibus, & potiori ratione bonis operibus Deus mensuram præscribit, posituè & per se causando, vt augeantur vsque ad tantam quantitatem; atque vt eam quantitatem non excedant, quando in hoc nullum inuoluit peccatum.

Ita intelligendum est quod Basilii lsaie 13. Demon, inquit, vel tantillum amaritudinis à te non potest auferre, nec ad prædefinitam penam adiicere: sed immaniter ac feruissimè in dicta sibi mensura selet

vii. August. de prædestinat. Sanctorum cap. 16. post med. Tanta, inquit, ab inimicis Iudæis manus Dei, & consilium prædestinatum fieri, quanta necessaria erant Euangelio propter nos.

Gregorius, quem retulimus sect. 5. num. 10. docuit, statuum esse homini quantum hunc mundi prosperitas sequatur, vel quantum aduersitas seriat. Et Isidorus sententiarum cap. 5. notat, insidias diaboli à potestate diuina non egredi, ne tantum nocent, quantum malitiose comendant. De quo videntur da sunt, quæ tractauimus tomo præcedenti de voluntate Dei disputat. 44. sect. 3. & 4.

Totius sectionis præsentis decemem corroborat indissolubilis coherentia, qua se mutuo inferunt mensura malorum, & mensura bonorum. Nec enim bonis, quæ Deus colligit ex malis, potuisset mensura prædefini; nisi malis præscriberetur mensura. Rursus, vt malis præscriberetur mensura, nullum erit medium; nisi prædefiniendo mensuram bonorum, quibus prauæ voluntates præsciuntur abusuræ, secundum ea, quæ tractauimus dicta disputat. 44. sect. 1. & 2. Et prædefiniendo etiam mensuram bonorum, quibus prauæ voluntates cohibentur, ne præscriptam mensuram excedant.

Declaratur, & probatur exemplo Regis Achab, cui propter calumniam, homicidium & usurpatum agrum Naboth iusta pœna prædefinita, & denunciata fuit 3. Reg. 21. In loco hoc, in quo lincxerunt canes sanguinem Naboth, lambent quoque sanguinem tuum. Obserua non solum actionem, sed etiam circumstantiam loci, quæ multum referebant, ad ostendendam causam supplicij. Hæc autem impleta sunt per plurimas actiones liberas, non solum bonas, sed etiam malas, vt videre est in vaticinijs Prophetarum circa belli euentum, & in fidelitate Regis sequenti cap. 22. donec vir quidam tendit arcum, in incertum sagittam dirigens, quantum erat ex vi suæ cognitionis & intentionis, respectu cuius casti percussit Regem Israël inter pulmonem & stomachum; sed magno & occulto Dei consilio dirigente sagittam, & impellente Regem & eius familiares, vt redirent in Samariam, & sanguinem currus lauarent, vbi lincerent canes. In iuxta verbum Domini, quod locutus fuerat. Nec dubium, quin ob rationis paritatem idem sentiendum sit de cæteris effectibus, qui comparatione humanæ ignorantie casuales, siue fortuiti videntur.

SECTIO X.

Prædefiniendi rationes vrgentur circa reprobos, & circa omnes operationes moraliter tantum honestas.

O mnes rationes, adductæ disp. i. tota sect. 9. efficaciter probant, esse prædefinitas in particulari non solum operationes omnes, quæ non fuerint ab intrinseco repugnantes diuinæ legi; sed etiam qualeslibet circumstantias illarum in particulari. Hæc enim erit optima prudentiæ ratio, media destinantis ad finem modo conuenientissimo. Nam circumstantiæ mediocri conducunt ad efficacitatem consecutionis, & ad obtinendum finem, suo loco, & tempore, modo, & gradu per prudentiam intento. Hinc etiam consurgit maior gloria diuinæ misericordiæ, libertatis, sapientiæ, omnipotentis, nec non diuinæ gratiæ, prout fufius ostensum est in eadem sect. 9.

25.

26. Indissolubilitas inter se inferu malorum, & bonorum mensura.

27.

I. Quorū operū circumstantias prædefinitas esse probent præcedentes rationes.

Scd

2. Sed quoniam prædictæ rationes clariores, ac firmiores vires ostendunt circa prædestinatos, & eorum supernaturales operationes: videntur autem obscuriores atque debiliores circa reprobos, & eorum supernaturales operationes, maxime verò circa nonnullas operationes moraliter honestas & elicatas per solas vires naturæ; si nihil conducunt ad finem prædestinationis: ideo harum operationum prædefinitio magis corroborabitur in præfenti.

3. Reprobatorum ergo supernaturales operationes prædefiniri, docuit expressè Ruardus art. 7. contra Lutherum propius ad med. quam ad principium, proposuit. 10. ad finem pag. 314. sed magis ex professo Franciscus Suarez lib. 3. de auxili. c. 17. num. 16. & sequentibus.

4. Probatur autem primò, nam generaliter Patres, in præcedentibus sectionibus citati, præsertim August. Prosper, & Fulgentius citati sect. 4. n. 6. & sequentibus, à prædefinitione, seu prædestinatione Dei nullum opus excipiunt, eo quòd sit personæ, quæ præcitur fore damnanda, sed tantum excipiunt opera intrinsecè mala, vt fufius vidimus tom. præced. de volut. Dei d. 35. sect. 1. & 2.

5. Confirmatur, nam filiatio Dei, ius ad hereditatem & gloriam, & familiaris communicatio cum Deo, digna sunt, vt prædefiniantur à Deo, etiam quando reperiuntur in homine præscito. Nam ex futuro lapsu, & damnatione personæ non amittunt suam dignitatem ea dona, cum essentialiter sint participationes diuinæ naturæ, quantum ex se est perpetuæ. Atque huius perfectionis initia eiusdem ordinis habent præsciti, quando credunt, sicut oportet, licet hæreant in mortali peccato: idè quod actus fidei etiam imperfectus, inchoatus & informis, dignus est prædefinitione diuina.

6. Probatur secundò, quia fideles quilibet, etiam præsciti & reprobi, quantum ad quolibet actus supernaturales & dona sunt membra corporis mystici, lapides pretiosi, & vasa in honorem. Quapropter quantum ad hos actus, viget in eos ratio, probans, prædefinendum esse illorum perfectum in particulari cum omnibus circumstantiis, secundum ea, quæ diximus sect. 9. num. 16. & sequentibus.

7. Tertio, quoniam quilibet homines, quantumcumque præsciantur finaliter peccaturi, non possunt credere, sperare, pœnitere, vel diligere sicut oportet, nisi Pater eos ad filium traxerit per vocationem congruentem, & opportunitam. Talis autem vocatio non datur à Deo nisi ex intentione efficaci, qua disponit, vt homo cooperetur ad actum supernaturalem. Semper igitur hos actus prædefinit efficaciter intentio Dei.

8. Quartò, quoniam sola Dei prædestinatio, seu prædefinitio discernit credentem, sperantem, vel diligentem, ab eo, qui tales actus non elicit, vt videbimus tom. sequenti tractantes illud 1. Corinth. 4. Quis enim se discernit. Quapropter nullus præscitus crederet, speraret, aut diligeret ad tempus; nisi hoc fuisset Dei prædestinatione donatus; nisi hoc fuisset Dei prædestinatione donatus; nisi hoc fuisset Dei prædestinatione donatus; nisi hoc fuisset Dei prædestinatione donatus.

9. Eodem modo possunt instaurari rationes alia, quæ probant, in particulari fuisse prædestinationes omnes supernaturales operationes electorum. Obiectiones nonnullæ possent aduersus præsentem assertionem opponi, quæ prætermittuntur,

quoniam eorum solutio facilè deducitur ex prædictis, præsertim sect. 8. num. 7. & sequentibus.

10. Venio ad secundum difficultatis articulum. Quosdam actus moraliter bonos, & elicitos per solas vires naturæ, non esse prædestinatos à Deo, præsertim in hominibus non prædestinatis, existimarunt Durand. Corduba, & Franciscus Suarez citati sect. 1. n. 8. Præcipuum fundamentum est, quia talium actuum quamplurimi nihil profunt ad obtinendam vitam æternam, nec Deo specialiter deseruiunt ad aliquid peculiarem finem prouidentia eius; ergo non sunt peculiariter intenti, aut voliti à Deo; sed committuntur generali cursui causarum secundarum cum generali concursu: hoc autem ipsum est non prædefiniri.

11. Nihilominus exceptionem hanc non esse admittendam, probatur primò, quoniam ex testimoniis Scripturæ, & antiquorum Patrum, quæ præcedentibus sectionibus allata sunt, aliqua generaliter tractant de quibuslibet actionibus honestis, absque vlla exceptione.

12. Probatur secundò, quoniam omnis actus moraliter honestus ratione sui, præciso quolibet alio fine, dignus est, quia diuina voluntate sit efficaciter intentus, & prædefinitus, quoties non impedit secundarum causarum ordinem, neque perturbat seriem prædestinationis, aut reprobationis. Tales autem sunt omnes, qui de facto eliciuntur.

13. Confirmatur, quoniam omnis actus moraliter honestus ratione sui, præciso quolibet alio fine, dignus est vt ametur efficaciter ab homine. Ergo à fortiori amabitur etiam à Deo. Tum quia diuinæ voluntatis propensio ad honestos actus est infinitè maior: tum etiam, quoniam Deus vt author naturæ est præcipua causa, cui præcipuè tribuendus est talis actus honestus.

14. Probatur tertio, quia nullus esse videtur actus moraliter honestus, qui non deseruiat ad aliquem bonum finem, quem specialiter intendere dignum est infinita bonitate, clementia, & sapientia Dei. Nam quilibet actus moraliter honestus Deo deseruiit, in primis ad impedienda peccata, quæ directe, vel indirectè repugnant simul existere cum illo. Secundò deseruiit ad liberandum hominem à pœna æterna, vel temporali, quam propter illa peccata mereretur. Tertio mereretur temporale præmium.

15. Quartò acquirit habitum virtutis moralis, quo naturaliter ornatur animus: quam pulchritudinem intendere dignum Deo magis, quam intendere pulchritudinem florum, auium, aut animalium. Quintò inde sequitur etiam diminutio, aut totalis extirpatio vitiosi habitus contrarij. Vnde sexto sequitur vt in futurum idem homo plures actus honestos, pauciores autem tempes eliciat, quam eliceret alius, nec ita præfens ruat, sed facilius, & sapius cohibeat, vel certè minoris grauitatis peccata committat. Hæ omnes utilitates pertinent ad bonum priuatum elicientis actum moraliter honestum.

16. Ex his autem emanant alia plures utilitates ad bonum aliorum. Nam vniuersitas hominum, velut vna respublica, cuiusque ciuis particularis virtute honestatur, ornatur, & honoratur. Rursus si prodeat in opus exterius, prouocat alios ad virtutis studium, & habentem reddit aptum, vt de virtutibus moralibus rectè sentiat, loquatur, consulat, scribat, quibus instruantur, & persuadeantur alij, atque vt legibus honestis, &

7. Actus naturales non prædefiniuntur aliqui.

Præcipuum fundamentum.

8. Audiendi non sunt.

9. Quia omnes actus honesti prædefinitioni digni.

10. Quia apud plures fines à Deo intentio deseruiunt. Eorum utilitas prima impedit peccata.

Secunda liberare à pœna æterna. Tertia meritum præmij temporalis.

11. Quarta honesti habitus acquisitio. Quinta oppositi destructio. Sexta productio frequens actuum honestorum.

12. Utilitates alia generales.

13.

14. Alia peculiaris.

Actus naturalis à supernaturali imperatus auget gratiam.

15.

16. Quia à est perfectior modus prouidentia.

17. Alia ratio probatur.

18. Obiectio.

recta iustitiæ administratione rempublicam in officio continet.

Deinde quilibet exercens actum virtutis moralis, euitat maius scandalum, vel nocumentum, quod præberet aliis hominibus, præcipuè prædestinatis, & minus impedit virtutes eorum; imò nonnumquam ad illas exemplo, & consilio prouocat; potissimum verò filios, atque posteros prædestinatos exemplo iuuat, & hæreditaria traditione virtutis.

Sed vltra prædictas utilitates prædestinatus habet alias sibi peculiare. Nam per actum virtutis moralis reddit se minus impeditum ad supernaturalia auxilia recipienda, & ad cooperandum cum illis, imò & aliquam illorum opportunitatem offert, vt probabimus infra disput. 16. Præterea si virtutis moralis actus imperetur ab actu supernaturali, suo modo iuuat ad obtinendum augmentum gratiæ, & gloriæ: quod non est huius loci explicare. Atque istæ utilitates suo modo conueniunt etiam illis præscitis, qui prædestinati sunt ad aliquos actus supernaturales, vel etiam ad gratiam iustificantem aliquo tempore habendam.

Postremò dubium non est, quin Deo nota sint alia plurimæ utilitates, quas peculiariter colligat ex actibus moraliter bonis, etiam illis, quorum peculiare utilitates magis latere videntur. Quippe qui nullum particulare peccatum permittit, nisi propter aliquod bonum ex eo colligendum, quod sine illo non colligeretur: multo credibilibus est ex singulis operibus bonis colligere aliquod bonum.

Probatur quartò. Nam licet præscindamus ab intrinseca appetibilitate, quam omnis actus moraliter bonus iure suo vendicat, & ab utilitatibus modò numeratis, & à quibuslibet aliis: adhuc foret perfectior modus prouidentia, magisque dignus vniuersalissimo, sapientissimo, & potentissimo gubernatore, quilibet bonas operationes in particulari, & ceterne propter rationes, quas attigit præfentis sectionis exordium, & habentur supra disp. 6. sect. 9.

Confirmatur, quia Deus præscit, quòdnam actus moraliter honestos, quælibet voluntas sit elicitura in quibuslibet circumstantiis: insuper Deo volente, vel permittente succedunt omnes circumstantia. Præterea Dei voluntas antecedenter saltem, & per simplicem complacentiam omnes actus moraliter bonos ardentissimo amore prosequitur, tanquam suæ bonitatis, & sapientia ritulos, & imitationes. Quibus fundamentis præsuppositis, nulla boni ratio potest excogitari, quæ vehementissimam hanc diuinæ voluntatis propensionem cohibeat, ne suo pondere feratur ad efficaciter volendum quemlibet actum moraliter bonum, de facto eliciendum, atque circumstantias omnes disponendas, vel permitendas ea intentione; vt faciat elici talem actum moraliter bonum.

Supereft vna difficultas, quoniam ad omnes utilitates prædictas videtur interesse nihil, vtrum hic actus honestus fiat, vel aliter solo numero distinctus, vtrum fiat paulo antea, vel postea, & vtrum habeat alias circumstantias, quibus nihil magis honestus, nec magis utilis redditur; ergo saltem erit superfluum, à Deo prædefiniri tales differentias numericas, vel tales circumstantias. Explicatur magis si prædefinitur, vt præbeas indigenti calicè aquæ frigidæ, nihil interest, vtrum hanc partem aquæ, potius quam aliam haurias

ex eadem hydria; nec vtrum vnâ, aut alteram guttam plus, aut minus haurias, vel supereffluere facias, nec vtrum hoc vase, vel alio æqualiter apto.

Respondetur, sine dubio sunt plurimæ circumstantia, atque plurimæ differentia numerica, vel potius infinita, quæ nihil magis, nec minus prodesse ad obtinendos peculiare fines prouidentia, sed prorsus æqualiter. Nihilominus non solum prodest, sed etiam necessaria est determinatio alicuius in particulari: sicut eodè exemplo demonstrari potest. Nam si nulla causa determinet vt hanc partem aquæ, potius quam illam in tanta mensura, hic, & nunc bibas, nunquam bibes, & interibis siti. Quod idem erit de pane, vestimento, ac ceteris ad vitam corporis, aut animæ simpliciter necessariis.

Cum igitur res hæc sit tanti momenti, vt impossibile sit obtineri bona vniuersalia, nisi per aliquam causam determinentur differentia numerica, & omnes particulares circumstantia, nulla excepta: consequens est, vt non sit indignum vniuersalissimo gubernatore, & motore omnium causarum, iuxta vniuersalique naturæ prædefinire determinationes, ab illis seu liberè, seu naturaliter adhibendas. Quas ea ratione Deus efficaciter vult, quoniam prædicto modo requiruntur ad vniuersale bonum, & perfectam administrationem vniuersi. Authores autem, qui Deo referunt determinationem omnium differentiarum in individualium; hanc etiam rationem poterunt accumulare præcedenti, vt necessarium sit in particulari singulos actus prædefiniri.

Ex his constat solutio primarij fundamenti contrariæ sententiæ. Quæ adiungit etiam aliud argumentum ex D. Thom. 1. p. quæst. 23. art. 7. verum inde potius colligi prædefinita esse omnia bona, licet non principali prædefinitione, ostendimus supra sect. 8. num. 7. & sequentibus. Denique Patres, qui diligenter admonent non omnia prædefiniri, licet omnia præcognoscantur; agunt de actionibus peccatorum, vt vidimus tom. de voluntate Dei disp. 35.

Obiter etiam est obseruandum ex eo quòd aliqui actus moraliter boni non prædefinientur, non sequi prouidentiam Dei circa illos esse merè permittuam, & similem prouidentiam circa prauas operationes, neque posse colligi casualem, siue fortuitam esse illorum prouidentiam, aut cæcam, vel confusam, vt contendit Zumel tom. 1. variarum disputationum, in quadam conclus. 3. pag. 355. & seq. Has enim obiectiones sapienter præoccupauerat Franciscus Suarez dicto lib. 2. cap. 7. & in quantum illa obiectiones oppugnant prouidentiam permittuam circa materiales actiones peccatorum, soluta sunt eodem modo præcedent. disputatione 50.

SECTIO XI.

In diuina prouidentia, quod genus est perfectionis, ad quam pertinet prædefinitio determinata cuiuslibet actionis honesta.

Diriguntur hæc ad maiorem explicationem, & confirmationem illarum rationum, quas attulimus in sect. præcedent. disp. 6. sect. 9. Diuisiones duæ viam aperient decisioni. Perfectiones diuina

19. Soluitur ac confirmatur præcedens doctrina.

20.

21.

22. Si non prædefiniantur, eorum prouidentia non esse merè permittuam.

I. Diuina prouidentia perfectio duplex.

beræ fuerint; nihilominus infallibiliter con-
secuta sint ex motibus interioribus, & exterioribus,
videlicet ex annua reclusionne cum feris sine lumine,
sine commoditate cibi, & potus, præsertim Deo præcipiente,
Egredimini, crescite & multiplicamini. Simulque interius inspirante,
vt firmiter crederent, & sperarent in Deum, Genes. 8.

7. Secundum.

Genes. 11.

Secundum, & illustrius exemplum Spiritus sanctus proposuit Genes. 11. quantum in diuino consilio ponderentur infallibilizantia motiua, vt remoueantur ad eorum effectum impediendum; vel adhibeantur ad eorum effectum causandum, ita declarat. *Descendit Dominus, et uideret ciuitatem, & turrim, quam edificabant filij Adam, & dixit: Ecce unus est populus, & unum est labium omnibus; cœperuntque hoc facere, nec desisterunt a cogitationibus suis, donec eas opere compleant. Venite igitur, descendamus, & confundamus ibi linguam eorum, ut non audiat unusquisque uocem proximi sui, atque ita diuisit eos Dominus ex illo loco in uniuersas terras, & cessauerunt edificare ciuitatem.*

8.

Duplex infallibilitas hæc cernitur, altera proueniens ex unitate labij, & populi, & opere cœpto per conspirationem animorum, altera proueniens ex confusione linguæ.

Prima infallibilitas illationis notatur à Chrysostomo homil. 30. in Genes. in medio, sic exponente. *Si in tanta concordia, & lingue unitate in tantam incidere insaniam, ubi tempus processerit, quomodo non deterius attentabunt? non cessabunt enim ab his, quæ decreuerunt facere, nihil eorum impetum, & ardorem morari poterit; sed omnia, quæ stauerunt secum, studebunt perficere nisi statim pro attentatis pœnas luant.* Vbi cum aperte doceat impossibilitatem, intelligenda est impossibilitas moralis omittendi actum liberum, qui per mortalem necessitatem, hoc est, infallibilitatem, sequeretur, ex illis circumstantiis, nisi mutarentur.

9.

Similiter paulo inferius impossibilitatis verbo significat secundam illationis infallibilitatem, cum ait, *sicut lingue unitas cohabitationem fecit, ita lingue diuersitas. Nam quibus non est idem sermo, & lingua, quomodo cohabitare possunt.*

10.

Infallibilitatem utramque Daniel Abbas apud Cassianum collat. 4. cap. 12. sine, sic exposuit. *Permaisset igitur aduersus Deum, imò aduersus eos, qui diuinam eius attentare cœperant maiestatem, consensus noxius, nisi eos dispensatione Dei repugnans inter se diuersitas lingua per dissonantiam uocis in meliorem statum proficere compulisset, & quos ad excidium sui animauerat perniciosa consensio, ad salutem reuocasset bona uirilique diuersitas. Perpende compellendi uerbum, significare solent infallibilitatem proueniens ex uehementi efficacia motiuorum, vt uidimus tota disp. 7.*

11.

Secundam uero motiuorum efficacitatem notauit August. lib. 16. de ciuitate cap. 4. *Sic illa conspiratio dissoluta est, cum unusquisque ab eo, quem non intelligebat, abscederet, nec se nisi ei cum quo loqui poterat, aggregaret, & per linguas diuisæ sunt gentes, dispersæque per terras: sicut Deo placuit, qui hoc modis occultis, nobisque incomprehensibilibus fecit.* Adhibet itaque Deus, quando uult infallibiliter allicientia motiua & circumstantias, & eo consilio, & intentione adhibet, vt obtineat liberos actus, ad quos infallibiliter inclinant.

Tertium exemplum obseruare licet Genes. 12. quando flagellauit Dominus Pharaonem plagis maximis, & domum eius, propter Sarai uxorem Abraham. Nec dubium, quin Deus illi manifestauerit flagellorum causam, & duriora imitaretur, nisi protinus cum honore Saram suo uiro remitteret, ex quibus omnibus admonitionibus, flagellis, atque motiuis infallibiliter sequebatur, vt liberè, quanto celerius posset, Pharaon Dei uoluntatem exequeretur.

12.

Tertium.

Quartum sit, qualibet mater sana mentis, paruulum filium cernens in extremo uitæ discrimine, cognoscensque remedium præuens, quo possit illi succurrere. Hæc enim sine dubio quanta poterit celeritate, & affectus intentione succurreret, præsertim Deo imperante, atque posteritatis multitudinem, honoresque promittente, vt Genes. 21. Angelus ad Agar: *Tolle puerum, inquit, & tene manum illius, quia in gentem magnam faciam eum; aperuitque Dominus oculos eius, quæ uidens puerum aque abyssi, & impleuit uirum, dedique puero bibere.* Nam præ iudicium de illius uita desperabat: fuit autem incomparabilis excessus infallibilitatis, quo libera uoluntas fugiendi in Ægyptum, deferendo Iesum infantem, quanto maiori commoditate, & cautione potuisset, conseqeueretur ex affectu sanctissimæ uirginis, certissima fide, & spe, de promissis Dei per Gabrielem, & imperio fugiendi, aliisque circumstantiis.

13.

Quartum.

Quintum. Timor ac terror tantus potest à Deo cordibus inimicorum immitti, vt eos liberè, & infallibiliter contineat ab inferendo bello, vel molestia iustis Dei fiducia roboratis, vt frequentur in sacris litteris, & Ecclesiasticis historiis legimus, sufficiat Genes. 35. *Cumque profecti essent Iacob, & filij eius, terror Dei inuast omnes per circuitum ciuitates, & non sunt ausi persequi recedentes.* Vnde August. quaestionibus in Genesim q. 112. *Incipiamus, inquit, aduertere quemadmodum Deus operetur in hominum mentibus. A quo enim timor Dei factus est in illis ciuitatibus, nisi ab illo, qui sua promissa in Iacob, filijque tuebatur? & lib. de gratia, & libero arbitrio cap. 21. tractans illud 2. Paralip. 25. Virtus est Deo uel adiuuare, uel in fugam uertere. Quomodo, inquit, uirtus Dei alios inuast in bello, dando eis fiduciam, alios immisso timore uertit in fugam, nisi quia ille, qui in celo, & in terra, omnia quacumque uoluit fecit, etiam in cordibus hominum operatur.* Chrysost. homil. 60. in Genes. sub initium. *Non solum, ait, Iacob, & filios eius à timore mortis liberauit, sed alios etiam, qui uicturi erant, à conatu persequendi retraxit. & post pauca: Sicut enim iusto fiduciam dedit, ita illis dedit metum; enim uero Dominus existens, omnia prout uoluerit uertit, & omnipotentem suam sapientiam in omnibus declarat.*

14.

Quintum.

15.

Clarioribus uerbis exponitur infallibilitas à timore proueniens, & appellatur necessitas. Iudith cap. 14. sub initium: *Accipiat unusquisque arma sua, & exite cum impetu, non ut descendatis deorsum, sed quasi impetum facientes, tunc exploratores necesse erit ut fugiant ad Principem suum excedendum ad pugnam, cumque duces eorum cucurrerint ad tabernaculum Holofernis, & inuenierint eum truncum in suo sanguine uoluptatum, decidit super eos timor, cumque cognoueritis eos fugere, ite post illos securi, quoniam Dominus conteret eos sub pedibus uestris.*

16.

Sextum.

Sextum. Adolefcens uiribus corporis, & animi robustus, uirò sibi delatam regiam dignitatem, contestan-

contestantibus oraculis Dei, & populi consensu conspirante non minus infallibiliter, quam liberè capiet possessionem regni, quocumque modo sibi fuerit à Deo, per suos ministros imperatum; vt uidere est in Saule, Dauide, & Salomone, imò & de secunda post Regem autoritate cernimus idem in Iosepho, & Mardocheo.

17. Septimum.

Septimum ingruens subito bellum uniuersæ reipublicæ periculosum, Regem quemlibet, aut Ducem, nisi fuerit mentis, aut cordis inops, infallibiliter adigit, vt à priuatis simulatibus, & ciuilibus bellis recedens, statim ad arma conuollet aduersus hostes. Quemadmodum Saul persequens Dauidem, quem parum aberat, vt caperet 1. Reg. 23. sine, audiens nuncium, dicentem: *Festina & ueni, quoniam insuderunt se Philistinum super terram. Reuersus est ergo Saul desistens persequi Dauid.* Obserua dictionem illatiuam, ergo, significat enim medium illud à Deo adhibitum habuisse vim infallibiliter inferendi liberam consilij mutationem in Saule, insuper ea intentione auertendi bellum à Dauide, Deum misisse nuncium illum, colligi potest ab alia simili historia 4. Reg. 19. & Isaia 37. *Ecce, inquit, ego mittem ei Rabfaci spiritum, & audiet nuntium, & reuertetur in terram suam, & deiciam eum gladio, in terra sua.*

18. Octauum.

Octauum. Quando Iesus D. N. uoce magna clamauit: *Lazare, ueni foras.* Ioan. 11. Tanti miraculi nouitate, qui præsentem aderant, omnes infallibiliter impellerentur vt oculos, & animum intenderent ad considerandas in Lazaro uite operationes, & indicia, & præcipiente authore uitæ, soluerent, & finerent abire, posteaque absentibus, & incisis infallibiliter narrarent.

19. Nonum.

Nonum. Concionator Dei & animarum zelo uehementer accensus, infallibiliter eligit apud eos prædicare, apud quos maius Dei auxilium, maioremque fructum sperat, sicut Paulus Actorum 18. Quando dixit Dominus nocte per uisionem Paulo: *Noli timere, sed loquere & ne taceas: propter quod ego sum tecum; & nemo apponetur tibi, ut noccat te, quoniam populus est mihi multus in hac ciuitate, uidelicet Corinthiorum.* Contrà uero concionator libidè infallibiliter reuocatur à concionibus habendis apud eos, apud quos certò seic oleum & operam perdere; præcipue si Deus eum ad uiliora mittat, & maiora. Quemadmodum Actuum 21. Paulus orans in templo Ierusalem, Iesum Christum Dominum uidit dicentem sibi, *Festina, & exi uelociter de Ierusalem, quoniam non recipient testimonium tuum de me, & post pauca, Vade, quoniam ego in nationes longe mittam te.*

20. Decimum.

Decimum auxiliorum exuberantia, exteriora motiua, & omnes circumstantias, quas Deus in Sauli conuersione disposuit, habuisse vim infallibiliter, & subito eliciendi feruentissimam conuersionem, iam uidimus disputat. 7. sect. 4. à num. 4. de quo August. lib. 1. ad Simplic. quaest. 2. prope finem, *Quam rabida uoluntas, inquit, quam furiosa, quam caeca? Qui tamen una desuper uoce profectus occurrit utique tali uiso, quo mens illa & uoluntas, refracta sanitate reuolueretur; & corrigeretur ad fidem, repente ex Euangelij mirabili persecutore, mirabilior prædicator effectus est.* Considera quomodo repentinam mutationem, à tanto scelere, ad tam eximiam uirtutem August. adscribat efficaciam uocationis interioris, & exterioris. Ideo D. Thom. 1. 2. quaest. 113. artic. 10. corpore sine, ex uehementia diuinæ monitionis, asserit esse consecutam statim quamdam iustitiæ perfectionem *Ruiz de Prouidentia Dei.*

in conuersione Pauli, vt uidimus disp. 9. sect. 7. Ad instar præcedentium poterit Theologus alia quamplurima exempla depromere, tam ex veteri, quam ex nouo Testamento, sacris historiis, & omnium hominum propensione, quamdiu mente constant, ueluti corruente super se domo, uel conflagrante discedere, quanta possint celeritate. Postea uero supellecili consilere manifestam habet infallibilitatem in homine rationis compute.

21.

SECTIO II.

Virtus & potentia Dei, magis ostenditur in ijs actibus, quos efficit fieri per concursus & motiua infallibiliter allicientia.

Adimus secundam probationem decisionis eiusdem, quam sectione præcedenti declarauimus duabus propositionibus. Probationis uero fundamentum est, quod Scriptura, Patræque notant de uia, & ratione, quæ Deus hominum uoluntates infallibiliter conuertit in bonum. Nam istud opus frequentius & accuratius ad potentiam reducunt, quam ad scientiam infinitam Dei; ergo frequentius, & attentius respexerunt ad eam energiam, & uires diuini concursus, & omnium motiuorum, ex quibus per infallibilem illationem conseqeuitur liber assensus uoluntatis; potissimum, quando sequitur infallibiliter hic numero actus, in hoc loco, & tempore, cum tanta intentione, ac talibus circumstantiis.

1.

Consequentiã probatur. Nam in huiusmodi concursu, & medijs allicientibus Dei potentia respicendæ multo magis, quoniam ex se ipsis, & in actu primo præscindendo à scientia media fortuantur efficaciam infallibilem, & tantam, quantum nullus homo de facto frustra uult illo tempore, etiam si infinitis hominibus, & infinitis applicetur. Ideo prædefinitio, quæ talibus medijs uitur, omnipotentiam Dei exercet, & ostendit multo magis quam prædefinitio, quæ fit per talem concursum, & motiuorum mensuram, quantum nonnunquam resistit humanum arbitrium; sed Deus per scientiam mediam præcognouit fore, quòd hoc arbitrium hæc & nunc non resisteret.

2.

Hæc prædefinitio magis exercet potentiam Dei.

Quamuis enim hæc etiam prædefinitio exercet, & ostendat omnipotentiam, in eo quòd talem diuini concursus, & motiuorum mensuram adhibet, ubi, & quando scit habituram esse liberæ cooperationis effectum: caterum illius infallibilis certitudo tota prouenit ex præscientia, qua præscit Deus quòd ijs medijs hæc, & nunc adhibitis electionem conciperet hic homo, quam non conciperet alter cum eisdem motiuis, nec idem homo in alio tempore.

3.

Fundamentum autem, initio præmissum, probatur, in primis omnibus testimonijs Scripturæ, & sanctorum Patrum, quæ ponderauimus disputatione 6. sect. 1. omnia quippe nituntur in omnipotentia Dei.

Fundamentum probatur primò.

Secundò probatur quia fidem formatam, & omnia uirtutum opera quæ nascuntur ex illa, Paulus tribuit operationi diuinæ potentia, cum ait Ephes. 1. *Quæ sit supereminens magnitudo uirtutis eius in nos, qui credimus secundam operationem potentia uirtutis eius.* Quod optime ponderat Chrysostomus citandus num. 8. & consequenter cap. 3. *Secundum donum, inquit, gratia Dei, quæ data est mihi secundam operationem uirtutis eius.*

Secundò.

Ideo

SECTIO III.

Eandem prædefinitionem exerceri de facto, probat possibilitas illius, & quidditas infallibilitatis.

1. Prædefinitio determinata per infallibilis motuorum vim probatur ratione 1.

2. Hic est modus providentia perfectior.

Sic supernaturalis providentia melius naturaliter respondet.

3. Que motiva infallibiliter inferant actum determinatum cum omnibus circumstantiis.

4.

In illis actum Deus efficaciter intendit.

5.

Probationes, in duabus præcedentibus sectionibus adductæ, nituntur potissimum auctoritate, sequentes verò probationes rationem afferunt à priori.

Prima sit. Possibilis est modus prædefiniendi talis, vò propter robustas vires diuini concursus, & motiuorum infallibiliter inferatur actus liber in particulari tali loco & tempore cum tanta intentione, & extensione. Ergo Dei providentia dignum est eum modum prædefiniendi saltem aliquoties exercere.

Consequencia probatur primò, quoniam hic est modus providentiæ perfectior, vò potè magis ostensiuus omnipotentia diuinæ. Secundo, quia licet foret imperfectior modus providentiæ; adhuc ad perfectionem diuinæ providentiæ pertineret, omnes modos posibles exercere, dummodo non inuertant ordinem, & seriem causarum: at hic non inuertit, sed potius seruat. Tertio, quoniam ita supernaturalis providentia meliori proportione respondebit providentiæ naturali, secundum quam aliqui actus in particulari cum omnibus, aut cum præcipuis circumstantiis sunt infallibiles, vt exemplis ostensum est sect. 1. Quarto, quia licet non possit hæc prædefinitio sine miraculo exerceri; digna tamen foret, quæ per miracula nonnunquam exerceretur.

Antecedens autem, videlicet, possibilem esse talem prædefinitionem, probatur, quia non implicat contradictionem à Deo conferri simul hæc omnia cuidam Ethnico, vt naturaliter euadat bene moratus, virtute naturalis providentiæ Dei. Quorum primum sit clarior lux intellectus, qua virtutis alicuius pulchritudo, dignitas, & bonitas evidentissima, certissima, & constantissima consideratione penetretur. Secundum suauissima, & vehementissima illius concupiscentia, & propensissimum pondus voluntatis ad eam. Tertium intensissimum habitus illius virtutis, vel concursus solito fortior, qui suppleant abundè vices illius. Quartum extirpatio contrariorum habituum, & protractio, à quibuslibet cogitationibus, & tentationibus, quæ possint ab illius virtutis exercitio retardare. Quintum tranquillitas, & despotica subiectio appetitus sensitui saltem pro illo breui tempore, quo exercendus est ille actus virtutis.

His autem positis, erit moraliter infallibile, quòd voluntas, quàm primum poterit, erumpet in liberam electionem illius virtutis, & erumpet tanta intensione dilectionis, quantum illa motiva, & omnes circumstantia prouocant, & adiuant. Cum autem Deus certò sciat esse infallibilem eius actus consecutionem ex tali concursu, & motiuis; potest hunc concursum, & motiua, ea intentione adhibere, vt ex illis sequatur hic actus in tali tempore, cum tali extensione, & intensione, & hoc erit in particulari, & determinatè prædefinire per motiua infallibilizantia.

Confirmatur primò. Nam infallibilitas motiua de Providentia Dei.

in quo permaneret, si vellet, non quo fieret, vt vellet. Hæc est prima gratia, que data est primo Adam, sed hæc potentior est in secundo Adam. Prima enim est, qua sit, vt habeat homo iustitiam, si velit. Secunda vero plus potest, quia, etiam sit, vt velit, & tantam velit, tantoque ardore diligat, vt carnis voluntatem, contraria concupiscentem, voluntate spiritus vincat. Obserua, tantum velit, tantoque ardore diligat. Quo denotat prædefinitam esse talium affectuum intentionem, robur, & mensuram, & ea omnia prædefinita esse, vt fiant per maiorem potentiam gratia.

Talis autem gratia potentiam infallibiliter inferre consensum, clarius expressit August. sequenti cap. 12. ad finem: Subuenitur est, inquit, infirmitati voluntatis humane, vt diuina gratia indeclinabiliter, & inseparabiliter ageretur; & ideo, quamuis infirma non deficeret, nec aduersitate aliqua vinceretur. Ita factum est, vt voluntas hominis inuolida, & imbecilla, in bono adhuc paruo perseveraret per virtutem Dei. Ad virtutem igitur & potentiam Dei Augustinus reuocat illam indeclinabilem, & inseparabilem infallibilitatem.

Consequenter in cap. 14. sub initium. Sic enim, ait, velle, vel nolle in volentis, aut nolentis est potestate; vt diuinam voluntatem non impediatur, nec superet potestatem. & in medio capitis, habens humanorum cordium quo placeret inclinandorum omnipotentissimam potestatem. & in fine. Magis habet in potestate voluntates hominum, quam ipsi suas.

Idem in lib. de gratia Christi cap. 24. fine, ex indignatione Regis Assyrij, quam Deus ad lenitatem conuertit, Esther oratione concludit. Interna atque occulta mirabili ac ineffabili potestate operari Deum in cordibus hominum, non solum veras reuelationes, sed etiam bonas voluntates. Quibus omnibus licet comprehendantur etiam bonæ voluntates, quas Deus operatur sine concursibus & motiuis infallibilizantibus: attamen præcipuè intelliguntur voluntates, quas operatur Deus per concursus, & motiua infallibilizantia vagè, maxime verò per infallibilizantia determinatè, & in particulari cum omnibus circumstantiis; quoniam hoc est eximie potentia, vt in principio diximus.

Ideo ex omnipotentia Dei, cui Sapiens cap. 12. Subest, inquit, tibi cum volueris, posse, Fulgentius lib. 1. ad Monim. cap. 12. & de Incarnatione & gratia Iesu Christi c. 29. deducit, Deum quas voluerit hominum voluntates, & quando voluerit, posse conuerrere, non expectato aliquo initio, quod præcedat ex parte ipsarum.

Propter eandem rationem gratia tribuitur cognomen omnipotens, à Prospero lib. de ingratia cap. 15. vt retulimus disputatione 9. sectione 5. numi. 8. & lib. 1. de vocatione gent. cap. vltimo docet virtutem, hoc est, potentiam gratia sibi quos voluit subdidisse.

Quintò probatur. nam providentiæ fortitudo cum suauitate coniuncta respicet euidentiùs in eiusmodi prædefinitione per infallibilitatem determinatam cum omnibus circumstantiis. Huic enim præ cæteris congruit, quod Bernard. tractatu de gratia & libero arbitrio longè post med. ait. Attingit à fine vsque ad finem fortiter, hoc est, ab ortu creaturæ vsque ad finem destinatum à creatore, siue in quem urget natura, siue quem accelerat causa, siue quem concedit gratia, attingit fortiter, dum nihil horum euenit, quòd non prout vult, potenti præordinet providentia.

12.

13.

14.

15.

16.

Gratia cur omnipotens dicatur.

Probatio 5. ex suauitate, & fortitudine providentia.

Sap. 8.

SECTIO

7. Ideo spei nostræ robur, & fortitudinem animi ad superandas tentationes Paulus ad Dei potentiam, potius, quàm ad conscientiam respicere, significat Ephes. 6. dicens; Confortamini Domino, & in potentia virtutis eius induite vos armaturam Dei, vt possitis stare aduersus insidias diaboli. Et consequenter, potentia potius, quàm scientia postulat exercitum illa deprecatione 2. Thessal. 1. Impleat omnem voluntatem suam Deus, & opus fidei in virtute. id est, potentia, prout legit ibi Chrysofost. homil. 3.

6. Cum Dei manus in Scriptura potentiam significet, ad idem probandum valet illud 2. Paralip. 30. In Iuda facta est manus Dei, vt daret illis cor vnum, vt facerent præceptum Regis, & Principum in verbo Domini. Quòd & alia testimonia egregie ponderat August. lib. 1. circa duas epistolas Pelagianorum cap. 19. & 20. vbi notanda præsertim sunt illa verba. Qui cor Regis (Asucri) occultissima & efficacissima potestate conuertit, & transiit de voluntate ledendi, ad voluntatem fruendi.

7. Probatur tertio idem fundamentum ex Patribus, qui præsertim ad potentiam Dei referunt humanarum voluntatum impulsum, & inclinationem ad bonum efficaciter amandum. Ita philosophatur Chrysofost. frequenter, vt homil. 60. in Genes. Cuius verba retulimus sect. præced. num. 16. Idemque lib. 1. de prouidentia propius ad medium, quàm ad finem, tractans de promissione facta Abraham, de qua Heb. 11. Ex unigenitum offerebat, qui susceperat repromissiones, Hoc, inquit, maxime Dei potentiam commendat, dum in rebus ambiguis finem certum, atque exitum reperit. Et paulo inferius. Certissimam potentia suæ argumentum capimus, quòd scilicet possit desperatissima promissa sua, spe, atque opinione melius perficere.

8. Rursum ad Ephes. 1. serm. 2. colum. 3. Multo siquidem, ait, humanis rationibus difficilius est, voluntatem obedientem reddere, quàm naturam ipsam facere. Causa vero est, quòd ipse ita constituit, vt voluntariè boni reddamur, itaque merito dixit, Paulus, aut quæ sit excellens magnitudo potentia ipsius in nos, qui credidimus.

9. Basilius lib. de Spiritu sancto cap. 7. tractans illud Rom. 8. Sed in his omnibus superamus, &c. Auxilium, inquit, quod per imperium suæ potentia operatur in nobis. Hic etiam repetendum est quòd disp. 7. sect. 2. n. 17. vidimus ex Theophylacto Lucæ 14. ad illa verba, Compelle, dicente: Quamuis voluntarium sit omnibus credere, carerem ut sciamus magna virtutis Dei esse credidisse gentes in tanta versantes ignorantia, ideo dixit: Compelle, nisi enim magna prædicaretur virtus, & magna esset verbi veritas, quomodo persuasi essent?

10. Origenes lib. 1. contra Celsum post medium. Iesu vero virtutes, inquit, non eo tantum tempore viderunt, quo in corpore versatus est in terris; sed nunc que eius potentia est efficax ad conuertendos, & corrigendos, quotquot Deo credunt per illum. Hæc enim ipsius virtute fieri, vel inde manifestum est, quòd cum quaratur de defectu operariorum ad messem animarum, tantum segetem demessarum, vndique conuehatur, & comportetur in areas Ecclesie Dei.

11. Quarta probatur. plenius enim quàm cæteri, August. vtamque ratiocinationis partem complexus, docuit, & potentiorem esse gratiam, quæ infallibiliter infert consensum, & eo ipso magis Dei omnipotentiam declarari, cum lib. de correptione & gratia cap. 11. in medio, Tale erat adiutorium, inquit, quòd desereret, cum vellet, &

Dei manu potentia in Scriptura significatur.

Et hinc fundamentum probatio 3. ex Patribus.

Probatio 4. ex Augustino.

ralis eligendi bonum aliquid, determinat voluntatem, quoties intellectus euidenter iudicat, hoc expedire valdè, & eius oppositum esse valde nociuum, & malum eligenti, & aliunde nulla difficultas retardat ab electione illius boni.

Confirmatur secundo, quoniam ad peccandum demon plerumque tam vehementer incitat hominem, vt sit moraliter impossibile se continere à peccato, nisi Deus faciat cum tentatione prouentum, vt possit sustinere. Ergo multo magis Deus poterit ita vehementer illuminare, excitare, & accendere, vt sit moraliter impossibile dissentire, quamuis absolute sit possibile.

Confirmatur tertio, quoniam homines etiam sciunt, quibus operibus, & verbis alius quidam homo sit infallibiliter prouocandus ad iram, contumelias, iuramenta, & his similia; sciet igitur Deus multo fortius ad virtutis alicuius actum prouocare. Consequencia probatur, quia licet supposita corruptione, vulneribusque naturæ, vehementius, & facilius ad vitia, quàm ad virtutem incitemur: attamen Deus, etiam de potentia ordinaria pro temporis spatio breui tantam animæ fanitatem confert, vt ad eam infallibiliter impellendam multo fortiora, vehementioraque sint motiua virtutis alicuius, hinc & nunc exercendæ, quòd fuis probatum est disp. 8. sect. 3.

Confirmatur quarto, quoniam in hac prædefinitione nullam contradictionem inuolui, constabit ex solutione obiectionum, quæ contra illam opponi possunt, quarum faciliores in sectione præfenti, sed difficiliore quæ ad libertatem pertinent, tractatæ sunt tomo, de scientia Dei, disputatione 80. præsertim sectione 7. & sequentibus, & ex parte tractabuntur inferius.

Secunda probatio sit. Nam quoties de facto contingit alicui homini talis collectio diuini concursus, & omnium motiuorum, & circumstantiarum, ex qua virtutis actus in particulari cum tanta intensione, & extensione in tali tempore, vel instanti sequatur infallibiliter: toties ille actus est à Deo prædefinitus vt talis collectionis infallibiliter allicientis.

Hoc autem esse simpliciter necessarium, vel saltem moraliter infallibile, probatur, quia nisi Deus vellet, & causaret, vt talis collectio haberet vim infallibilem, & illam exerceret, non posset eam vim habere, nec exercere. Quòd si vult, vt habeat, & exerceat vim infallibilem; eo ipso vult, vt actus infallibiliter sequatur ex illa collectione, & hoc ipsum est prædefinire ex vi talis collectionis. Loquor enim de solis motiuis, & circumstantiis infallibiliter inclinantiibus ad honestos actus, à quorum volutione non abhorret diuina bonitas, & sapientia, sicut à contrariis.

Tertia probatio principalis consistit in aporienda, & demonstranda quidditate moralis infallibilitatis, quæ duas præcipue partes complectitur. Altera est euentus certitudo tanta, quantum frustrari numquam contingat, sed semper à qualibet persona; & in quolibet tempore fiat talis actus, si talis collectio circumstantiarum concurrat. Altera pars est illius certitudinis concordia cum physica libertate; quæ simpliciter sit libertas.

Confirmatur secundo.

6.

7.

8.

Eiusdem prædefinitionis probatio 2.

9.

Probatio 3. quidditatem infallibilitatis moralis aperit.

Hæc

10. Hæc autem quidditas aperitur solutione quarumdam obiectionum, quæ contendunt prædictam certitudinem cum libertate pugnare, si referantur ad eundem numero actum in particulari cum omnibus circumstantiis.

Obiectio 1.

Prima obiectio, quoniam actus non potest certus, & infallibilis esse, nisi eiusdem actus omisso sit impossibilis: si autem impossibilis est omisso illius actus, necessarius est elici talem actum, idque necessitate proveniente à causa, videlicet, diuino concursu, & motiuis infallibilizantibus. Quapropter necessitas erit antecedens, quam repugnare libertati, probatum est tom. de scientia Dei, plurimis disputationibus, præcipue disp. 33. & 34.

11.

Prima huius obiectionis propositio probatur, quoniam certitudo, & infallibilitas hæc consistit in ordine causæ ad effectum, & effectus ad causam, videlicet, quoniam voluntas concursu, & motiuis talibus, incitata sub tali collectione circumstantiarum omnium, infallibiliter infert actum, & actus infallibiliter infertur ex illa. At ordo causæ ad effectum infallibiliter inferendum, est essentialiter ordo potentie, quia causa, prout causa, non includit actum, sed solam potentiam, vnde non potest certò, & determinatè inferre actum, nisi quoniam non potest non elicere actum. Confirmatur, quoniam in ordine ad causam, non potest actus esse infallibilis; nisi causa sit determinata ad illum actum; ergo causa prout in actu primo, & vt causa est, non est indifferens ad eliciendum, & omittendum actum, ac subinde non est libera.

Confirmatur.

12.

Solutur.

Dicitur moralis infallibilitas non esse simpliciter necessitas.

Probatur primò à priori.

Voluntas non rapitur à bono finito clarè viso.

Respondeo, & dico primò. Certitudo, & infallibilitas moralis, quam in præsentia tractamus, non est simpliciter necessitas, & determinatio ad eliciendum actum: ac subinde non est absolute impossibilitas illum omittendi.

Probatur primò à priori, quia voluntas licet talibus concursu & motiuis incitetur vehementer, & nullo impedimento retardetur ab actu; nihilominus retinet omnia, quæ simpliciter necessaria sunt, vt actum omittat si velit. Nam voluntas retinet suam quidditatem ab intrinseco liberam, & ex parte obiecti, & cogitationis, non rapitur infinito bono clarè viso; sed potius potest, si velit, animum conuertere ad considerandas in eo actu aliquas rationes mali, & aliquas rationes boni, apparentes in illius omissione, vel in actu contrario, & aliunde concursum Dei generalem habet paratum, vt actum contrarium eliciat si voluerit. Confirmatur, nam supponitur imaginatiuam esse solutam omni vinculo, vt possit intellectui ministrare ad quamlibet intellectionem voluntas inclinauerit, ac probe voluntas, & intellectus sui compotes sunt, & cum deliberatione possunt operari.

Confirmatur.

13.

Probatur secundò autoritate Aristotelis 9. Metaphys. text. 8. cap. 4. & S. Thom. ibi lect. 3. dicentis: Nihil prohibet, aliquid possibile, existens, aut esse, aut fieri, non esse, nec futurum esse. Poterit ergo possibilitas omissionis permanere simul cum infallibilitate, quod nunquam erit omisso, sed semper elicietur actus. Vide quæ dicemus disp. 12. lect. 8. in principio.

Probatur 3.

Probatur tertio, quia nonnunquam ex vi talium motiuorum, & circumstantiarum supposita destituitio fortioris concursus, & impul-

sus, relicto tamen generali concursu, certa est, & infallibilis omisso actus, hic, & nunc interpretatiuè committenda, vt contingit obduratis, quamdiu manent obdurati, probabiturque disputatione 12. sectione 5. initio; & tamen eadem omisso libera est, & absolute vitari potuit. Ergo similiter poterit actus, hic & nunc eliciendus, esse infallibilis, & certus, quamuis absolute possit omitti. Consequenter probatur, quoniam comparatione indifferentiæ, per quam libertas vltimatè constituitur in actu primo, ratio eadem est omissionis, & actus. Quapropter, si moralis determinatio, seu moralis infallibilitas omissionis libertati non obstat, neque moralis determinatio, siue infallibilitas actus obstat.

14.

Ad eiusdem assertionis comprobationem faciunt omnia, quæ duabus præcedentibus sectionibus, & plurima ex illis, quæ sparsim in disputatione 8. lect. 1. confirmant ex actibus liberis aliquos esse infallibiles seu vagè seu determinatè.

15.

Eadem certitudo moralis aliquando est necessitas antecedens.

Dico secundò. Eadem certitudo, & infallibilitas moralis est aliquo modo necessitas antecedens eliciendi actum, & quodammodo determinatio voluntatis ad illum. Quapropter est etiam secundum quid impossibilitas eum omittendi. Hanc assertionem sufficienter probat præcedens obiectio prima.

Necessitas secundum quid in quo formaliter consistat.

Confirmatur primò, quoniam hæc necessitas, & impossibilitas secundum quid in eo formaliter consistit, quod voluntas quidditatiuè sit inclinatio ad bonum amandum, supposita obiecti propositione per intellectum, vnde prouenit vt tanto vehementius propendeat in bonum, quanto maius est, & clariùs cognitum, & quanto habitus, concursus, cæteraque motiua fortius incitant. Inde namque sequitur, vt voluntas, nullo casu, & nullo tempore excepto, semper liberè amplectatur bonum, in quod concursuum, & omnium motiuorum momenta maximo quodam excessu præponderant oppositæ parti. Nec enim quilibet excessus ad infallibilitatem sufficit, vt ostendimus tomo de scientia Dei disp. 74.

16.

Operatio difficilis impossibilis dicitur.

Confirmatur secundò, quoniam sacræ litteræ, & Patres aliquando appellant impossibilem operationem, quæ nimium difficilis est, & repugnans propensioni voluntatis; quamuis sit absolute possibilis. Quapropter eo ipso dicunt esse necessariam illam partem, ad quam vehementer inclinatur voluntas, & à qua se cohibere foret illi difficillimum. Antecedens probatur Lucæ 13. Contendite intrare per angustam portam; quia multi, dico vobis, querent intrare, & non poterunt, videlicet ob asperitatem itineris, vt exponit Beda Matth. 16. Faciem cæli diiudicare nostris: signa autem temporum non potestis scire? credendo scilicet in Christum D. Matth. 26. Non potuisti vna hora vigilare? Ecclesiastes cap. 6. de auaro dicitur: Nec tribuit ei Deus potestatem, vt comedat ex eo. Genes. 37. Oderant eum, nec poterant ei quidquam pacificè loqui. Vbi Chrysol. optimè Ioan. 8. Non potestis audire sermonem meum. Videbimus multo plura disp. 12. lect. 5.

17.

Obiectio 2.

Obiectio secunda, quoniam videtur ex dictis, colligi, prædictam certitudinem, & infallibilitatem illationis esse physicam, id est, naturalem. Sequitur enim ex quidditatiua propensione voluntatis adiuncta collectione talium motiuorum,

Confirmatur.

Solutur.

rum, & concursu diuini, maximo excessu præponderantium oppositæ parti. Confirmatur, quoniam actus ille sequitur ex voluntate, & concursu Dei per physicum, & reale genus causalitatis. Solutio tamen constat ex dictis tomo de scientia Dei disput. 38. lect. 2. & 3. distinguendo æquiuocationem vocis physica. Nam quod ad præsens attinet, certitudo, & infallibilitas, quæ scècum paritur, absolute possibile esse illius omissionem eidem voluntati cum eisdem omnibus circumstantiis; ea non est physica tanquam antecedentem necessitatem inducens, licet sit physica tanquam proveniens à natura voluntatis, & motiuorum, & tanquam inclinans ad physicum & reale genus causalitatis.

18.

Obiectio 3.

Obiectio tertia, voluntas non habet physicam potestatem operandi contra naturalem, & insitam sibi propensionem; sed propensio voluntatis ex qua confurgit moralis infallibilitas, est naturalis, & insita voluntati: ergo voluntas non habet physicam potestatem operandi contra illam: ac subinde simpliciter necessarium est secundum illam propensionem operari.

Solutur.

Respondetur distinguendo maiorem. Voluntas non habet physicam potestatem operandi contra eam inclinationem, quæ ita naturalis est, vt non solum à natura procedat, sed etiam inclinaret ad operandum absque deliberatione, & dominio sui; hoc enim est operari per modum naturalis causæ. At licet inclinatio proueniat ex natura voluntatis: si tamen inclinaret ad operandum per deliberationem, & cum dominio sui, voluntas habet physicam potestatem operandi contra eiusmodi propensionem.

19.

Obiectio 4.

Obiectio quarta. Quia si actus ille moraliter tantum est infallibilis, & non physicè, deficiet aliquando eius productio, & illatio ex causa sub talibus circumstantiis; in eo quippe distinguitur moraliter certum ab eo, quod physicè, aut metaphisicè certum est, quoniam hoc nunquam potest deficere; illud verò deficere potest.

Solutur.

Respondetur illam acceptionem infallibilitatis, aut certitudinis moralis, quæ patitur aliquando deficere, non esse quam in præsentia disputat. vsurpamus. Accipimus enim nunc infallibilitatem, pro certitudine tanta, quam nullo tempore in nulla persona deficiet, etiam si physicè, & absolute possibile sit actum omittere, vt dictum est num. 9.

SECTIO IV.

Metaphysica certitudo prædefinitionis ex vi motiuorum infallibilizantium.

1.

Prædefinitionem actus, qui sequitur infallibiliter ex motiuis, & circumstantiis, consideramus in præsentia præcisè, quatenus dirigitur per scientiam infallibilis illationis, omnino abstrahentes ab illa scientia media, quæ non indicat de illatione moraliter infallibili, sed de coexistentia liberi actus, cum aliqua suppositione si foret. Sit igitur vnica conclusio. Prædefinitionio prout consideratur innixa scientiæ, iudicanti de infallibilitate morali, præscindendo à qualibet alia scientiâ, est metaphisicè certa, ita vt contradictionem implicet frustrari, aut irritam reddi.

Prædefinitionio certitudo ex vi motiuorum infallibilizantium metaphisica est.

Probatio 1. à priori.

Probatur primò à priori; quoniam prædefinitionio non potest frustrari, nisi fallatur scientia, qua

dirigitur, & cui nritur. Sed scientia qua dirigitur, & cui nritur hæc prædefinitio metaphisicè certa, & euidens est, ita, vt implicet contradictionem falli: ergo contradictionem implicat frustrari talem prædefinitionem.

Maior non indiget probatione. Minorem verò probare, licet huius loci proprium non sit, sed ex professo tractatum à nobis in tomo de scientia Dei disput. 80. præsertim sect. 7. & sequentibus, inde tamen, aliquas probationes hic inferere necessarium fuit. Prima, quoniam Deus scit omne, quod est, & omne verum, sed liberum consensum infallibiliter inferri ex talibus concursu diuino & circumstantiis, est aliquid quod ita est, sicut dicitur, & est verum; ergo Deus scit liberum consensum infallibiliter inferri ex talibus concursu diuino, & circumstantiis. Deinde, cum scientia diuina nequeat esse dubia, nec obscura, nec obnoxia falsitati, quoniam omnia hæc defectuosam redderent scientiam; consequens est, prædictam scientiam esse prorsus euidencem, certam, & omnino tutam à periculo fallaciæ, ita, vt contradictionem implicet falli.

2. Scientia infallibilis euidens omnino est certa.

3.

Confirmatur, quoniam Deus euidenter scit, talem scientiam infallibilitatis per nullam omnino potentiam posse decipi, & falsam reddi. Hæc autem reflexio plurimum confert ad certitudinem scientiæ tutissimam ab omni formidine falsitatis.

4. Probatio 2.

Probatur secundò. Nam scientia Dei comprehensiuè penetrat cuiuslibet obiecti quidditatem, & omnia singularia, quibus illa quidditas conuenit; ergo comprehensiuè certitudine cognoscit quidditatem infallibilitatis moralis consistere in eo, quod liber assensus per modalem infallibilitatem sic inferatur ex talibus motiuis, vt nunquam de facto talis actus omittatur, licet physicè possibile sit omitti; & præterea comprehensiuè cognoscit hanc quidditatem infallibilitatis conuenire huic collectioni motiuorum, & circumstantiarum inclinantium ad talem assensum liberum. Ergo Deus comprehensiuè certitudine, ac subinde plusquam metaphisicè, cognoscit hæc motiuorum, & circumstantiarum collectione posita, liberum assensum inferri tanta infallibilitate, sub quanta nunquam de facto contingit assensum omitti; licet physicè possibile sit omitti. Ac proinde per eiusmodi scientiam Deus formaliter habet plusquam metaphisicam certitudinem, quod hic assensus de facto non omittetur, licet possit omitti.

5. Deus absque discursu cognoscit, quæ nos per discursum.

Confirmatur, quia Deus, cognitis principiis, absque discursu comprehendit in illis, quidquid ab hominibus potest per discursum inferri: at verò quidditas infallibilitatis moralis, & collectio motiuorum, ac circumstantiarum in tali gradu vehementissimo, sunt duo principia, ex quibus homines per discursum inferre possunt, assensum de facto non esse omittendum, sed eliciendum liberè. Igitur Deus ex præcisâ ratione comprehensionis talium principiorum, comprehendit euidenter fore, vt sub talibus motiuis, & circumstantiis assensus nunquam omittatur, sed liberè eliciatur.

6. Ex præcedenti fundamento probatio 3.

Ex eodem fundamento sumitur probatio tertia. Nam quod ab hominibus probabiliter, & ambigüè cognoscitur cum formidine partis alterius, id totum à Deo scitur euidentissimè, & certissima cognitione: ac subinde, quod apud homines habet solidam certitudinem, id multo maiorem

maiores habebit apud Deum. At homines prudentes, & rerum experti nonnunquam, explorato alicuius hominis ingenio, certò, & absque ambiguitate coniciunt, tali occasione data, sic & non aliter eum esse operaturum, nisi specialis aliqua Dei providentia talem operationem impediatur. Quemadmodum David 1. Reg. 22. Sciebam, inquit, in die illa, quòd cum ibi esset Doeg Idumæus, proculdubio annuntiaret Sauli. Quod cum aliis multis infallibilitatis exemplis, quæ sapientibus certa sunt, ponderavimus disputat. 8. sect. 3. num. 6. & sequentibus. Nunc obseruetur dictio, proculdubio.

Simili coniectura ducti exploratores Assyriorum cap. 10. Iudith certiores futuræ benevolentia reddiderunt, dicentes: Hoc autem scias, quoniam cum steteris in conspectu eius, bene tibi faciet, & eris gratissima in corde eius. Quod evidenter inferebant ex ingenio, & moribus Holofernis, & ex pulchritudine, & splendore scæminæ plusquam humano, & sapientissimis verbis, quibus, & potentiam Holofernis, ut supremam in mundo suspicere, & suum populum ipsi prodere videbatur. Marci 11. & Lucæ 20. sub initium Principes sacerdotum, & Scribæ cogitabant intra se dicentes, Quia si dixerimus, de cælo, dicit: Quare ergo non creditis illi? Si autem dixerimus, ex hominibus, plebs uniuersa lapidabit nos: certi sunt enim Ioannem Prophetam esse. Quibus addit Matth. 21. Cum venerit Dominus vineæ, quid faciet agricolis illis? Auiunt illi: Malos male perdet, & vineam suam locabit alijs agricolis, qui reddant ei fructum in temporibus suis. Quin etiam infallibilem euentum liberum, non dubie, sed evidenter apparere, dicit Prosper lib. 2. de vocatione gent. cap. 15. sub init. & Bernard. in natali Sæctorum Innocent. sermon. vnico sub finem, quorum verba referemus disputatione 12. sect. 5.

8. Cur humani obiectus potest subesse falsum.

Confirmatur primò. Nam humanis coniecturis de huiusmodi futuris euentibus, propterea potest subesse falsum, quoniam homines ignorant primò, vtrum Deus aliqua speciali motione interius animum hominis directurus sit ad contrariam electionem liberam. Secundò, ignorant vtrum aliæ dispositiones, & affectiones in corde hominis lateant occultæ, propter quas impediatur infallibilitas. Tertio, quia non comprehendunt quanta sit vis & vehementia motiuorum, & circumstantiarum, quam vim si homines comprehenderent, & euidenter scirent, nullas alias circumstantias interuenturas esse, nisi eas, quarum vim comprehendunt: tunc ex vi motiuorum infallibilium, certò, & euidenter inferrent talem actum esse eliciendum de facto, licet physicè possit omiti. Deus igitur in infinita certitudine poterit idem obiectum comprehendere.

9.

Confirmatur secundò, quoniam nullius ambiguitatis capax est certitudo, qua omnes homines, præsertim sapientes iudicant, nunquam defuturos esse homines, qui conseruent vniversum, liberè procreando filios, qui comedant, vendant, emant, quandiu Deus ordinariam prouidentiam non mutauerit, & tamen obiectum istius certitudinis, non est aliquid physicè necessarium; sic enim non esset liberum, sed aliquid moraliter infallibile. Ergo moralis infallibilitas potest esse obiectum omnimodæ certitudinis absque vlla dubitatione.

10. Probatio 4.

Quarta probatio sit, quoniam physica possibilitas omittendi actum, prædeterminatum per infalli-

bilizata motiua, nihil derogat metaphysicæ certitudini, quam implicet contradictionem frustrari, sicut implicat contradictionem, quòd consequentia moraliter infallibilis, non sit consequentia moraliter infallibilis, & consequenter non habeat vim referendi actum liberum, cuius omisso sit physicè possibilis: quòd totum, & solum à Deo scitur per scientiam infallibilitatis, prout omnino præscinditur à scientia mediæ, nihilominus aduersus hanc veritatem argumenta difficillima nascuntur ex congressu possibilitatis physicæ cum certitudine actus oppositi; verum illis satisfacimus in prædicta disputat. 80. de scientia Dei.

SECTIO V.

Vtrum omnes operationes liberae prædeterminentur ex vi motiuorum infallibilium.

Omnes operationes honestas in particulari cum omnibus circumstantiis prædeterminari saltem per directionem scientiæ mediæ, satis probatum est tota disput. 9. Nunc verò peculiariter inuestigamus, vtrum extendatur etiam ad omnes operationes altera prædeterminatio, quæ dirigitur scientia consecutionis infallibilis, per quam assensus infertur ex motiuis vehementibus, & tota collectione circumstantiarum.

Sit igitur prima conclusio. Multæ operationes ex vi motiuorum & tota collectione circumstantiarum non possunt prædeterminari (loquimur semper de solis operationibus honestis.) Probat, quoniam multæ operationes eliciuntur cum libertate non solum physica, sed etiam morali & æquabili. Ac proinde non sequuntur infallibiliter ex tota collectione motiuorum, circumstantiarum, & diuini concursus oblatis, prout ostendimus tom. de scientia Dei disput. 74. ergo non est possibile Deum scire, nec velle talem actum infallibiliter consequi ex talibus motiuis, concursu, & circumstantiis. Probat, quia quod non est, non scitur, nec efficaciter amatur, & prædeterminatur à Deo.

Confirmatur primò. Nam temere, & cum periculo frustrationis prædeterminetur ex vi motiuorum assensus, qui non sequitur infallibiliter ex illis, quia contingere possit, ut voluntas illis motiuis dissentiret, & tunc irrita redderetur prædeterminatio.

Quòd si respondeas, Deum præscire, quòd voluntas est adhibitura consensum: adhuc non satisfacis. Nam ea scientia non erit infallibilis illationis, de qua in præsentibus tractamus, sed erit scientia de conditionalibus, quæ nullam affirmant illationis infallibilitatem, ac proinde non erit ea prædeterminatio, quam prima conclusio negat, sed alia.

Secundò suadet experientia quotidiana, siquidem in aliquibus consiliis hæremus dubij, & paulo momento huc, atque illuc impellitur affectus. Vnde manifestum est, eo tempore voluntatem non rapi tanta vehementia motiuorum, quæ moralem infallibilitatem afferat.

Secunda conclusio ex illis etiam actionibus, quæ prædeterminantur ex vi motiuorum infallibilium, plurimæ sunt, quarum aliquæ circumstantiæ non prædeterminantur ex vi motiuorum infallibilium. Probat, quia contingit sæpè mediæ communis prouidentia infallibiliter inclinare ad aliquem

1.

2.

3.

4.

5.

Aliqua circumstantia non prædeterminantur motiua infallibilitate.

6.

aliquem actum eliciendum, & tamen non infallibiliter inclinare, ut eliciatur cum tanta intentione, vel extensione, vel hinc, & nunc, aut paulo post, ut potest colligi ex dictis tota disput. 8. præsertim sect. 3. & sequentibus.

Confirmatur, quoniam ad infallibilitatem non sufficit quilibet excessus ponderis eorum motiuorum, quæ ad vnam partem inclinant; sed requiritur magnus excessus: ut vidimus sect. 3. num. 15. At verò contingit sæpè motiuorum pondus excessu magno inclinare ad eliciendum actum, saltem sub intentione vt vnum: cæterum non erit tantus, sed multo minor excessus ponderis, inclinantis ad intentionem, ut quinque, vel vt octo. Quoniam intentio tanta requirit maiorem conatum, cuius difficultas retardat, & magna ex parte rependit, quod alterius partis motiua præponderabant. Similiter quamuis vehementia motiuorum & circumstantiarum excessu magno superent resistentiam voluntatis, quantum ad tribuendam eleemosynam vnus argenti, adhuc fieri poterit vt non magno, sed nullo, aut per exiguo excessu superent resistentiam voluntatis, quantum ad eleemosynam centum, aut mille aureorum. Ad hoc imitacionem possunt in alijs circumstantiis exempla proponi, conferendo eas, quæ maiorem difficultatem afferunt, cum alijs facilioribus.

7.

Naturaliter non potuit Deus per motiua infallibilitate omnes actiones prædeterminare.

Tertia conclusio licet de potentia absoluta Deus potuisset omnes actiones in particulari cum omnibus circumstantiis prædeterminare ex vi motiuorum infallibilium; cæterum de potentia ordinaria non potuit.

Primò quoniam ordinaria & perfectior prouidentia non semper ad omnes actiones tribuit infallibilitatem motiua. Hoc enim postulare multarum rerum ordinem inuerti, ut aliqua vehementius allicerent, & aliæ nihil, aut parum impedirent actiones humanas: & quantum ad supernaturales operationes opus esset maiorem concursuum copiam dari quoties aliquis de facto cooperaturus est auxilijs.

8.

Multiformitas prouidentia perfecti vniversum.

Secundò, quoniam ad vniversi decorem pertinet varietas rerum, & multiformitas prouidentia, quæ resplendet non solum in motiuis vehementer allicientibus, sed etiam in iis, quæ segniter alliciunt, atque remissè, relinquendo magis expeditam libertatis indifferenciam.

Tertio, quoniam libertas maior, quæ relinquatur sublati motiuis infallibilizantibus, augeat meritum, quantum est ex eo capite, quod magis possibile fuit transgredi præcepta, & tamen seruata sunt. Hoc autem augmentum meriti dignum est, ut aliquando causetur à diuina prouidentia: quamuis ex alijs capitibus sint magis meritorij actus infallibilizati per motiua.

9.

Tota prouidentia exprimit imaginè Dei.

Quartò, quia tota ferè prouidentia dirigitur ad experimendam perfectè imaginem Dei; hæc autem consistit in dominio, & in differentia libertatis: ut ostendimus tomo de scientia Dei. disput. 40. sect. 1. & 2. Maius autem dominium, & maior indifferencia exercetur, quando non solum physicè, verum & moraliter potest voluntas in vtramvis partem se flectere. Dignum igitur est, ut diuina prouidentia, quibusdam operationibus infallibilizantia motiua non apponat.

10.

Omnia peccata infallibilitate sunt.

Quintò. Nam si ex vi motiuorum infallibilium prædeterminentur omnes actus, quibus explentur diuina præcepta, sequeretur, ex vi motiuorum infallibilium fuisse cuncta peccata, quæ de

facto committuntur: consequens autem esse falsum, in aliquibus iustis, qui mortaliter peccant, ostendimus disput. 11. sect. 3. Consequentia verò probatur, quia si peccata non sunt infallibilia ex vi motiuorum de facto contingit aliquanto ea vitari, & seruari præceptum sub tali, & tanto pondere motiuorum, sub quanto de facto peccare contingit: ac proinde tunc ex vi motiuorum non erit infallibilis obseruatio præcepti.

Sed inquires, quoniam sint actus, qui de facto prædeterminantur à Deo per infallibilizantia motiua. Respondeo, & sit quarta conclusio, de his nullam assignari posse regulam certam, & generalem: attamen in particulari possumus certò affirmare omnes actus, qui pertinebant ad maiorem gloriam Patris, cum omnibus circumstantiis, quæ ad eandem maiorem gloriam conferrebant, fuisse Christo Domino prædeterminatos ex vi motiuorum, infallibiliter impellentium ad quærendam in omnibus semper, & vbique maiorem gloriam Patris, propter rationes adductas disput. 8. sect. 3. num. 2: quod idem proportione seruata sentientium est de Beatissima semper Virgine, etiam in vita mortali, & de omnibus beatis Angelis, & hominibus.

Deinde viatoribus in gratia confirmatis per infallibilizantia motiua prædeterminantur actus, quibus præcepta seruant. Alijs hominibus eodem genere prædeterminationis decernuntur insigniores quædam conuersiones, & actus virtutis heroicæ, & alij quidam actus, ad publicam, & vniversalem vtilitatem Ecclesiæ pertinentes, etiam si faciendi sint à reprobis. Frequentius tamen hæc prouidentia exercetur circa insigniter prædeterminatos.

Tandem omnes operationes honestæ, quæ sequuntur infallibiliter ex collectione motiuorum, & circumstantiarum, prædeterminantur virtute illorum propter rationem dictam supra sect. 3. probatione 2. Cæterum plurimæ infallibilitates eiusmodi sunt ignotæ ipsis etiam recipientibus, & per illas impulsis ad operandum, quanto magis crunt alijs hominibus ignotæ.

DISPUTATIO XI.

Vtrum effectiuis Dei concursus ob specialem aliquam vehementiam inserat infallibiliter consensum.

OTA dirigitur ad examinandum, an idem consensus prædetermini queat virtute concursus effectiui, habentis specialem vehementiam, ac velut intentionem.

SECTIO I.

Questionis status & sententia negans.

Supponimus, esse impossibile consensum proferre liberum, nisi ex parte obiecti aliqua ratio sit liberati boni cognita sit motiuum alliciens ad consentiendum. Cæterum contingere potest, ut hæc ratio boni sit in se ipsa tam vnus, vel tam obscurus, tamque remissè proponatur ab intellectu, quæ

11. Qui actus per infallibilizantia motiua prædeterminati.

12.

13.

14. Ut consensus sit liberati...

quæ non infertur infallibiliter consensum; sed potius relinquatur voluntatem magis propensam ad contemnendam, & omittendam eam rationem boni, propter aliquam difficultatem, vel tristitiam; quæ cognoscitur esse coniuncta cum illa.

2. Nunc igitur quando motiua omnia, quæ per cognitionem inuitant, sunt ita remissa; quaritur utrum concursus effectiuus Dei possit ad eam mensuram, & temperamentum crescere, vt consensum infallibiliter inferat, integra manente physica potestate non consentiendi, quæ requiritur ad libertatem. Non ergo disputamus hic de quolibet augmento diuini concursus. Nam illud esse potest tantum, vt voluntatem nostram necessitet ad consensum, etiam manente cognitione bonitatis, & malitiæ in vtraque parte contradictionis; vt probatum est tom. de scientia Dei disp. 3. sect. 3. 4. & 5. sed disputamus de augmento diuini concursus, temperato libertati, sed infallibiliter impellente.

3. Secundò supponendum est, primæ causæ generalem concursum non sufficere ad talem infallibilitatem afferendam ratione sui; & consequenter non sufficere ad prædefinendas operationes, ad quas paratus offertur. Etenim afferret infallibilitatem ad operationes impossibiles simul pro eodem instanti, & illas omnes prædefiniret. Quoniam generalis concursus primæ causæ, quod ex se est, non magis inclinatur ad vnâ operationem, quàm ad eius oppositam, si omnes sint honestæ. Confirmatur, quoniam materiales actiones peccatorum non prædefinit, nec ad illas infallibiliter inclinatur. Quæ omnia satis probata sunt præcedenti tomo de voluntate Dei multis disputationibus, præsertim 45. vsque ad 50. in qua discussa sunt argumenta, quibus contraria sententia contendit de ratione generalis concursus esse, prædefinire quascunque operationes causarum secundarum.

4. Sufficit tamen generalis concursus primæ causæ ad prædefinendas operationes, ad quas ex parte obiecti prouocant vehementer rationes boni, propositi pro euidentem, & intensam cognitionem, quæ magno excessu præponderent impedimentis illarum, vt constat ex disp. præcedenti. Tunc itaque generalis concursus non præcisè ratione sui, sed ratione motiuorum, ex parte obiecti trahentium, affert infallibilitatem, & prædefinitionem.

5. Sufficeret etiam generalis concursus præcisè ratione sui, licet ex parte obiecti motiua tenuiter, ac leuiter inuitent; si Deus generalem concursum offerret ad vnâ tantummodo volitionem, hîc, & nunc eliciendam, negando generalem concursum ad quascunque alias volitiones hîc, & nunc eliciendas, siue fuerint eiusdem speciei, siue diuersæ, idque satis probatum est tomo præcedenti de voluntate Dei disp. 49. sect. 4. Fundamentum autem est vehementissima propensio voluntatis ad aliquam volitionem eliciendam quandiu vigilamus, quam propensionem infallibile est nunquam à voluntate cohiberi, vt ostendimus infra disput. 27. sect. 6. & 7. Quapropter si nequit voluntas aliam volitionem, eliciet infallibiliter illam, quam solam conceditur elicere. Tandem, utrum generalis Dei concursus prædefiniat omnes numericas differentias volitionum, tractatum est prædicta disputatione 49. sect. 4.

6. His ita constitutis, prima sententia negat esse possibilem prædefinitionem consensum, qui se-
quatur infallibiliter ex effectiuo, & physico Dei concursu, propter specialem vehementiam illius, asserit enim hoc esse contrarium libertati, ita sentiunt non solum illi Doctores, qui generaliter negant esse possibilem prædefinitiones, sed etiam aliqui recentiores, concedentes, fieri posse prædefinitionem per motiua infallibiliter allicientia ex parte obiecti, non tamen per effectiuum concursum.

7. Huius sententiæ argumenta sunt quæ sequuntur.

Primum, quia supposita libera voluntate, qua Deus decreuit ad nostros actus concurrere, Dei concursus ad extra tam necessarius est, tamque necessariò resultat ex præexistenti decreto diuino, sicut illuminatio resultat ex sole. Ergo noster actus non liberè, sed necessariò resultat ex diuino concursu effectiuo; si Deus efficaciter decreuit nostrum actum effectiuè producere. Vnde non erit actus liber.

8. Confirmatur primò. Nam in eo casu noster actus à diuino concursu resultabit eodem modo, quo gratia resultat in anima ex concursu diuino, quo gratia resultat in anima ex concursu diuino, eleuante aquam Baptismi, & cooperante cum illa, quæ actio Dei ad extra comparatione aqua nullo modo est libera, sed omnino necessaria.

9. Confirmatur secundò, quia si Deus se solo produceret eum actum, quem prædefinit per concursum effectiuum; ille actus non esset liber voluntati nostræ. Ergo non erit liber, quamuis voluntas nostra concurrat, si Dei effectiuus concursus determinat ad concurrendum.

10. Secundum argumentum cõstituitur in discrimine inter prædefinitionem, quæ fit per motiua, ex parte obiecti trahentia infallibiliter, & prædefinitionem, quæ fit per concursum effectiuum; nam prior prædefinitio permittit, vt voluntas à motiuis, ex parte obiecti cognitis, inuitata, ipsa se determinet, & non determinatur ab alio, ac proinde libera manet. Cæterum quando motiua omnia, prout ab intellectu proponuntur, non infallibiliter allicient voluntatem, vt ipsa se determinet; sed solus concursus effectiuus infallibilem reddit determinationem voluntatis: tunc non voluntas se ipsam determinat, sed determinatur à concursu Dei; ergo non operatur liberè.

11. Confirmatur. Nam aliquando per intellectum nullo modo cognoscitur specialis ille concursus Dei. Ergo tunc saltem ab illo non allicitur voluntas, vt ipsa se determinet, sed voluntas determinatur ab illo concursu.

12. Tertium argumentum. Quia talis concursus effectiuus Dei determinat infallibiliter ad actum, & non determinat infallibilitatem morali: ergo physica infallibilitate determinat. Ac proinde physicam libertatem excludit. Consequentia probatur, quia omnis infallibilitas, aut est moralis, aut physica. Ideoque infallibilitas concursus effectiuus si non est moralis, debet esse physica. Minor autem probatur, primò quia ille concursus est physicus: ergo determinatio, quam affert, est physica. Secundò, quia determinatio moralis non fit, nisi per motiua ex parte obiecti cognita.

13. Rem explicant, & confirmant exemplo. Nam Petro persuaderi potest, vt egrediarer ex templo, rationibus, quæ illum infallibiliter moueant, vt liberè

6. *Dei effectiuum concursum infallibiliter inferre consensum sententia negat.*
7. *Fundamentum 1.*
8. *Confirmatur.*
9. *Confirmatur.*
10. *Fundamentum 2.*
11. *Confirmatur.*
12. *Fundamentum 3.*
13. *Confirmatur.*

liberè velit egredi, videlicet, proposita ruina recti, vel periculum imminenti; vel propositis censuris, aut periculo incurrendi in manus iudicis, nisi celeriter fugiat. Cæterum possibile non est impetum propellentem, & efficientem extra templum à Deo taliter imprimi, vt Petrus infallibiliter exeat, & tamen idem Petrus physicè possit non exire, sed in templo manere. Nam vel ille impetus resistentiam Petri superat omnino; & tunc Petrus non poterit non exire. Vel impetus non superat resistentiam Petri; & tunc virtute illius imperus non sequetur infallibiliter Petrum egredi. Vnde sumitur confirmatio secunda; quia vel concursus diuinus omnino determinat voluntatem: & sic necessitatè afferet, & consequenter impediet libertatem. Vel concursus diuinus non omnino determinat voluntatem; & sic non inferet actum infallibiliter esse futurum.

12. *Confirmatur secundò.*

13. *Fundamentum 4.*

14. *Quintum.*

15. *Sextum.*

16. *Septimum.*

17. *Octauum.*

12. Quartum argumentum. Quia illa prædefinitio per concursum effectiuum, vel certò infert actum prius, quàm supponatur futuram esse determinationem voluntatis: & tunc iam esset necessitatè antecedentem. Vel non certò infert actum, nisi præsupponendo futuram esse liberam voluntatis determinationem; & tunc non est prædefinitio actus. Nam quidditas prædefinitionis exigit, vt antequam præuideatur actus esse futurus, efficaciter decernatur.

13. Quintum argumentum. Quia si voluntas eliceret eum actum omnino determinatam per qualitatè à Deo infusam: tunc non operetur liberè. Sed effectiuus concursus Dei non minus necessitat, quàm illa qualitas infusa. Ergo.

14. Sextum. Quia Deus per effectiuum concursum potest voluntatem necessitare ad aliquem actum, vt supposuimus in principio num. 2. Sed non erit alius modus effectiuè concurrendi, quotiescunque per effectiuum concursum prædefiniat actum. Ergo quotiescunque per effectiuum concursum prædefiniat actum, voluntatem necessitat ad illum.

15. Septimum. Quia si Deus actum prædefiniat per vehementiam concursus effectiuus, tunc nullus erit possibilis concursus ad oppositum. Ergo non manebit libertas ad oppositum. Antecedens probatur, quia sicut contradictionem implicat, voluntatem Petri simul amare, & non amare; sic etiam contradictionem implicat Deum efficaciter velle concurrere, vt voluntas Petri eliciat actum amoris; & nihilominus velle concurrere, vt eadem voluntas non auct, sed odio habeat idem obiectum. Nam contradictionem implicat Deum velle quod ex parte obiecti contradictionem implicat.

16. Octauum. Quia diuina potentia creata voluntas resistere nullo modo potest nec moraliter, nec physicè; sed quando Deus concursu effectiuo prædefinit efficaciter actum voluntatis creata, tunc actus, & illius determinatio procedit à diuina omnipotentia. Ergo illi nulla voluntas potest vlla ratione resistere, nec moraliter, nec physicè. Vnde voluntas non poterit actum omittere: quapropter non operabitur liberè.

SECTIO II.

Prædefinitio per concursum effectiuum infallibiliter impellentem.

I. Illis argumentis non obstantibus, sit prima prædefinitio conclusio. Virtute maximi, & vehementissimi

conkursus effectiuus, quem Deus præbere decernat, potest prædefinire consensum, illius libertate manente; quamuis omnia motiua ex parte obiecti cognita legniter, atque leuiter voluntatem ad consentiendum inuitent: imò quamuis sublata prædicta speciali vehementia maximi concursus, motiua ex parte obiecti cognita relinquerent infallibilitatem omittendi consensum, ac dissentiendi.

2. *Dei effectiuus concursus præstat quid habitus.*

3. Ut probem, supponendum est primò Dei effectiuum concursum præstare posse sine habitu, quidquid habitus præstat in genere causæ efficientis, inclinando ad actum, & concurrando ad illum. Cuius ratio est, quoniam quilibet concursus causæ efficientis, non vitaliter concurrentis, suppleri potest sine vnione aliqua substantiali, vel accidentali, ratione cuius Deus mutetur, aut aliquam imperfectionem contrahat: idque nullam contradictionem inuoluit; atque ita suppleri à Deo concursum habituum. Vt peccatores eliciant primos eorum actus, videbimus infra disp. 3. sect. 2. n. 13.

4. *Habitus potest infallibiliter inclinare ad actus.*

5. Supponendum est secundò habitum siue infusum, siue aduersum posse peruenire ad tantam intentionem, vt infallibiliter inclinet ad suos actus eliciendos. Experimur enim, homines aliquos propter intensissimum habitum iracundiæ, longa consuetudine contra actum, infallibiliter, ac semper irasci sub talibus circumstantiis, atque motiuis, sub quibus alij homines iracundiam frænare solent. Quod idem cernere licet in habitibus auaritiæ, luxuriæ, ac similibus. Contra verò, qui præditus est intensissimis habitibus obedientiæ, humilitatis, mansuetudinis, vel patientiæ, data occasione, suos actus infallibiliter exercebit sub talibus circumstantiis, sub quibus alij homines, habitibus destituti, contrarios actus elicient nonnunquam, vel vltimum.

6. *Habituum vehementissimam intensio non auferre libertatem.*

7. Rursus à prædictis actibus vehementissimam intentionem habituum non auferre libertatem, inde probatur, quoniam actus imputantur ad mortalem culpam, vel ad heroicum meritum, singuli pro sua turpitudine, vel honestate.

8. Confirmatur, quoniam de potentia ordinaria non est possibilis intensio maior habituum, quàm illa, quæ de facto concessa fuit animæ Christi Domini, suæque sanctissimæ matris: quæ tamen libertatem non auferit, siquidem meritum non impediuit, sed auxit.

9. *Probatur conclusio 1.*

10. Quibus suppositis, conclusio probatur primò. Nam Dei effectiuus concursus siue habitu præstare potest, quidquid habitus præstat in genere causæ efficientis, inclinando ad actum: sed habitus intensissimus infallibiliter inclinatur ad suos actus eliciendos, etiam quando motiua ex parte obiecti cognita, non allicient infallibiliter: ergo effectiuus Dei concursus potest esse tam vehementis, vt consensum infallibiliter inferat, etiam quando motiua prout ex parte obiecti repræsentantur, nullam afferunt infallibilitatem consentiendi; imò licet afferant infallibilitatem dissentiendi.

11. *Effectiuus concursus ut infallibiliter rapiat non opus est vt cognoscatur.*

12. Confirmatur, quoniam vt vehementia concursus effectiuus rapiat infallibiliter voluntatem, nihil opus est ab homine cognosci concursum Dei, & ab illo moueri tanquam ab obiecto cognito. Quemadmodum plerique rusticorum infallibiliter ad aliquos actus rapiuntur vehementia suorum habituum: licet prorsus ignorent, inesse sibi qualitatè aliquam, consuetudine comparatam,

paratam, nec vnquam audierint, aut cogitaerint habitus.

7. *Responsio re- gij.*

Quod si respondeas, intensissimi habitus infallibiliter inclinant ad liberum consensum, quatenus causant indeliberatas cogitationes, ac delectationes vehementes, vel tristitias, quibus moraliter allicitur voluntas ad consensum: adhuc his eisdem, aut æqualibus cogitationibus, aut delectationibus dissentiret voluntas aliquando; nisi habitus intensissimus vehementer impelleret ad consensum, prout potens est ad illum immediate concurrere. Cuius indicium est, quod æquales cogitationes, ac delectationes, si suggerantur à dæmone, deficiente habitu vitij, non inferunt infallibiliter consensum.

8. *Probatio 2. à priori.*

Secundò probatur à priori. Nam, vt vidimus disp. 10. sect. 3. voluntatem infallibiliter inclinant ad vnã partem eligendam, quæcumque causæ per maximum aliquem ponderis excessum præponderant omnibus causis, atque motiuis impellentibus ad oppositum. Sed Deus prout exhibet effectiuum concursum, est præcipua causa, inclinans ad vnã partem eligendam: insuper Deus exhibere potest effectiuum concursum, ita exuberantem, vt maximo quodam ponderis excessu præponderet omnibus causis, atque motiuis, impellentibus ad oppositum: ergo Deus per effectiuum concursum poterit infallibiliter inclinare ad concursum.

9. *Confirmatur ex maiori, & maiori vehementia diuini concursus.*

Confirmatur primò. Nam quanto fuerit vehementior, & fortior effectiuus concursus Dei, tanto probabilius infert eliciendum esse consensum, sed vehementia & fortitudo diuini concursus potest magis, ac magis augeri sine termino. Ergo poterit peruenire ad tantam vehemẽtiam, & fortitudinem, vt infallibiliter inferat, eliciendum esse consensum. Probatur consequentia. Nam quãto magis augetur probabilitas, tanto magis excluditur formido, seu dubium de altera parte. Cùm autem finita sit ista formido, vel dubium per ablationem partium, poterit omnino aboleri. Quapropter manebit certitudo de futuro consensu sine vlla formidine dissensus.

10. *Confirmatio 2. præoccupat solutionem.*

Confirmatur secundò. Quamuis enim dixeris vehementiam, & fortitudinem non posse augeri in infinitum, sed dari certum aliquem terminum, vitra quem progressi contradictionem inuoluat; adhuc negare nulla ratione poteris, quin eadem vehementia, & fortitudo possit excessu valde magno superare fortitudinem concursus generalis. Atque hoc sufficit, vt reddat infallibilem actum, maximè quando motiua, quæ retardare poterant ab illo, vires habent valde tenues, atque remissas.

11. *Confirmatio 3.*

Confirmatur tertio. Quoniam prædictam vehementiam, & fortitudinem ita temperari, vt libertatem conferuerit illasam, infallibilitate non obstante, non implicat contradictionem, vt constabit ex solutione argumentorum in sectione sequenti.

12. *Causalitatis efficientis genus efficacius quam moralis.*

Tertio probatur. Quoniam physicum, & reale causalitatis genus est efficacius, & potentius, quàm genus causalitatis intentionalis, & moralis. Sed illud potest infallibilitate afferre. Ergo & illud. Explicatur. Motiua ex parte obiecti cognita, mouent intentionaliter in genere causæ moralis, & ea possunt ad vehementiam, & efficaciam tantam augeri, vt morale infallibilitatem afferant, vt ostensum est tota disp. 10. Ergo vehementia, & fortitudo diuini concursus effe-

ctiui, poterit esse tanta, vt morale infallibilitatem afferat, siquidem ille concursus pertinet ad genus causæ physicum, & reale.

13. *Confirmatur.*

Confirmatur, quoniam Deus per infinitam sapientiam nouit, quo gradu temperari debeat concursus, vt relinquat absolute dissentendi potestatem; & tamen efficiat, vt de facto semper sequatur assensus.

14.

Quartò eandem conclusionem confirmant, quæ sequuntur conclusiones, & rationes earum.

15.

Secunda conclusio. De facto Deus aliquos actus, potissimum supernaturales, prædefinit per vehementiam, & fortitudinem concursus effectiui, modo nuper explicato.

16. *De facto per vehemẽtiam effectiui concursus aliqui actus prædefiniuntur. Probatur 1.*

Probatur primò, quia cùm iste modus prædefiniendi sit possibilis, vt præcedenti conclusione probatum est, expedit aliquando exerceri per Dei prouidentiam. Primò, quoniam est valde ostensiuus diuinæ omnipotentis in genere causæ efficientis, eo quòd sola vincat resistantiam voluntatis creatæ, absque adminiculis motuum ex parte obiecti trahentium. Secundò, quoniam huiusmodi concursus est valde proportionatus essentis supernaturalium operationum, quibus necessarius est semper specialis concursus effectiuus, nec sufficit generalis concursus.

17. *Probatur 2. ex historijs Sanctorum.*

Probatur secundò, quoniam aliquæ Sanctorum historia referunt, illos aliquando fuisse interius validissimè incitatos ad aliquid agendum, & tamen ignorasse qua utilitate, aut qua ratione mouerentur ita vehementer: postea verò consecutam fuisse conuersionem alicuius peccatoris, quam Deus illis ignorantibus, intendebat, vel aliam utilitatem Ecclesiæ, vel liberationem à proprio periculo. Tunc enim motiua ex parte obiecti vim habebant infallibiliter trahendi; siquidem non erant cognita, cùm potius Sancti se ipsos mirarentur, atque discuterent, nec deprehenderent rationem sibi notam illius vehementis impulsus. Nihil igitur aliud restat, quod illam infallibilitatem attulerit, nisi diuinus concursus effectiuus.

18.

Tertia conclusio. Per subtractionem effectiui concursus libera ommissio non potest infallibiliter prædefini. Probatur, quia si concursus totaliter subtrahatur, ita vt non offeratur saltem concursus generalis, non erit libera, sed absolute necessaria negatio actus; eo quòd impossibile fuit actum elicere. Si verò conceditur ad actum totus ille concursus, qui requiritur, vt sit absolute possibilis; quamuis nulla maior vehementia concedatur, nihilominus aliquando continget actum elici, dummodo sit aliqui facilis. Quòd si magna sit illius actus difficultas; tunc ratione difficultatis potius, quàm ratione subtractionis concursus, sequetur infallibilitas omissionis. Iuuabit tamen ad eam infallibilitatem effectiui concursus tenuitas, ac diminutio.

19. *Per subtractionem effectiui concursus libera ommissio nequit prædefini.*

Restat demum exponere, quomodo possit esse intensior, vehementior, atque fortior diuinus concursus effectiuus, & quomodo distingui possit ab alio concursu minus intenso, minuique vehementi, ac forti. Dubitandi ratio supponit, in eo concursu nullam aliam rem excogitari posse, nisi Dei actus immanentes, & increatos, videlicet efficax decretum, & imperium, & insuper humana voluntatis consensum, ad extra productum, atque actionem, seu dependentiam, in qua formaliter concursus, atque productio consistit. Quo supposito, ratio dubitandi est, quoniam ex parte nullius

20. *Ratio dubitandi.*

nullius ex tribus rebus prædictis interuenire potest augmentum vehemẽtiæ fortitudinis, & intensiois. Nam in primis non ex parte diuini decreti, & imperij, quod non est capax intensiois, & remissionis, & semper est infinite fortitudinis, & efficacis, quantum ex sectione. Nec ex parte consensu, qui est effectus producendus, totus enim ille consensus, & quælibet pars illius produciuntur semper à Deo, tanquam à causa principali operante, siue operetur per concursum minimum, qui requiritur ad actum, siue operetur per concursum maximum, & intensissimum.

Confirmatur primò, quia perfectior, & altior concursus rectè intelligitur, quando actus producendus est altioris ordinis, vel perfectioris speciei, sed comparatione eiusdem actus, vel alterius æqualis, non est in quo possit exerceri perfectior, & altior concursus.

17.

Confirmatur secundò. Nam illa maior intentio concursus non poterit interuenire ratione actus producendi, quia totam intensioem actus, & quælibet intensiois partes producer concursus effectiuus Dei, siue impellat infallibiliter ad actum, siue non infallibiliter. Insuper contingere poterit vt voluntas, vtens concursu infallibilizante, remissioem actum producat: & eadem, vtens concursu non infallibilizante, producat intensioem actum, si maiorem conatum adhibeat intra latitudinem, quam potest attingere virtute illius concursus. Quemadmodum aliquando elicit actum intensum vt vnum, qui habet habitum intensum vt decem; cùm tamen alter, habens habitum intensum vt quatuor, eliciat actum intensum vt tria, vel vt quatuor.

18.

Tandem ex parte actionis ipsius, seu dependentis non videtur interuenire posse prædictum augmentum vehemẽtiæ, fortitudinis, & intensiois.

19.

20. *Diuini concursus vehemẽtia maior se tenet ex parte modi producendi.*

Respondeo & sit quarta conclusio. Diuinus concursus, comparatus ad eundem actum producendum cum eadem intensioe, potest esse vehementior, fortior, & eminenter intensior ex eo solùm, quòd impellat ad eliciendum infallibiliter actum, qui sine tanto, & tam vehemẽti concursu non esset infallibilis. Tunc autem excessus fortitudinis vehemẽtiæ, & virtualis intensiois non interuenit ex parte consensu, qui est effectus producendus, sed ex parte modi producendi, & cauandis; quia talis concursus causat infallibiliter, alter verò non infallibiliter.

20.

21. *Probatur 1.*

Explicatur, & probatur primò. Nam ad eliciendum actum intensum, vt quatuor habitus intensus, vt quatuor impellere poterit, & concurrere; sed non reddet infallibilem cum actum, nisi habitus fuerit multo intensior (vt in prima conclusio dictum est.) quod ergo præstat intensio magna, formaliter existens in habitu, hoc ipsum præstat effectiuus concursus Dei fortior, & vehementior. Et hac ratione dicitur eminenter habere maiorem intensioem, quoniam præstat, quod habitus non præstaret, nisi forte intensissimus.

21.

22. *Probatur 2.*

Inde sumitur explicatio, & probatio secunda. Nam eiusdem actus ad concursum infallibilizantem erit ordo maioris dependentis, & maioris influxus ab illo recepti. Quemadmodum actus intensus vt vnum productus ab habitu intenso vt decem, maiorem dependentiam, &

Ruiz de Prouidentia Dei.

influxum recipit ab habitu, quam si produceretur ab habitu intenso vt vnum: eo quòd in priori casu penderet, & influxum reciperet à decem illis gradibus intensiois habitualis; sed in posteriori casu reciperet influxum ab vnico tantum gradu.

22.

Vnde colligitur conclusio quinta. Maior intensio, vehemẽtia, & fortitudo diuini concursus, prout in actu primo parata est ad concurrendum, consistit in decreto voluntatis, & imperio intellectus diuini, quatenus decernit, & imperat vt creatæ voluntatis consensus. Dependens, & influxum maiorem, ac eminenter intensioem recipiat, ratione cuius infallibiliter eliciatur.

Effectiui concursus vehemẽtia in actu primo quid.

SECTIO III.

Soluuntur argumenta posita in sectione prima.

Ad primum negatur antecedens, quia Dei concursus ad extra non est necessarius, neque necessariò resultat ex decreto diuino; sed dependenter à libera cooperatione voluntatis creatæ, quæ physicè potest suam cooperationem subtrahere: quoniam Deus hoc totum vult, & hoc temperamentum adhibet suo concursui. Vnde constat solutio confirmationis primæ negando similitudinem illius exempli. Quoniam actio Dei, eleuantis aquam Baptismi ad producendam gratiam, non dependet à libera cooperatione aquæ, cui nulla libertas inest.

Ad primum Dei concursus non resultat necessariò ex decreto.

Ad secundam confirmationem consequentia negatur, quia si Deus se solo produceret actum voluntatis, Dei concursus, & productio actus nullo modo penderet à libera cooperatione voluntatis.

Ad 2. confirmationem.

Ad secundum argumentum responderetur. Quando concursus effectiuus Dei reddit infallibilem determinationem voluntatis ad consensum, tunc voluntas determinatur à concursu Dei, tanquam principalis causæ; non verò tanquam causæ totaliter determinantis, ac proinde non determinatur voluntas à concursu Dei, nisi dependenter à libera cooperatione, qua voluntas se ipsam secundariò determinat, cùm absolute, ac physicè possit non determinare.

Ad 2. non determinatur voluntas à concursu Dei independenter à libera cooperatione.

Ad confirmationem, antecedente concessio, distinguendum est consequens. Nam quando per intellectum nullo modo cognoscitur specialis ille concursus Dei; tunc ab illo non allicitur voluntas, vel ab obiecto per cognitionem proposito; nec in genere causæ finalis: verumtamen allicitur ab illo velut à concursu causæ efficientis, impellentis ad consensum. Sicut in sectione præcedenti, conclusione 1. probatione 1. in eius confirmatione dictum est, habitibus etiam vim esse, vt fortiter impellant ad actum, licet penitus ignorentur.

Ad confirmationem.

Ad tertium repetenda est distinctio æquiuocationis, quæ latet in vocibus moralis, & physica. Specialis ille concursus effectiuus Dei voluntatem creatam determinat infallibilitate, quæ physica est quantum ad realitatem, & quantum ad genus causalitatis efficientis; & in hoc eodem sensu non est determinatio moralis, quia non fit per motiua ex parte obiecti cognita. Cæterum in alio sensu eadem determinatio est moralis, & non physica, quantum ad suauitatem illationis; quia non infert consensum

Ad tertium.

P per

per necessitatem absolutam, ita vt dissentire sit absolute impossibile; sed potius relinquit illam dissentiendi potestatem.

Ad primam confirmationem respondetur, in exemplo magnam esse dissimilitudinem, quantum ad præiens propositum. Nam impetus Petri impellens, & efficiens extra templum, imprimitur in corpore Petri, quod nullo modo liberum est: ac proinde imprimitur omnino independentem à libertate. At verò concursus effectivus, quem defendimus, imprimitur dependentem à libera cooperatione voluntatis. Foret autem exemplum non nisi accommodatum ad præsentem veritatem explicandam; si Petro Deus imprimeret impetum, ea mensura temperatum, vt absolute posset illi resistere per summum conatum, & extremum laborem, ac difficultatem; quam foret infallibile non esse subeundam, nec impetui resistendum.

Ad secundam confirmationem respondetur. Specialis ille concursus diuinus, licet non omnino determinet voluntatem creatam; infert tamen infallibiliter, quod ipsa se determinabit ob rationes adductas in sect. præcedenti.

Ad quartum argumentum respondetur. Prædefinitio per concursum effectivum, certò infert actum, præsupponendo futuram esse liberam determinationem voluntatis, non quidem tanquam in seipsa existentem, sed tanquam infallibiliter illatam, ex vehementia, & fortitudine concursus effectivi; & ideo in illo euidenter cognitam. Hæc autem cognitio nõ obstat quidditati prædefinitionis. Atque in præcedentibus tertio & quarto argumento, sicut in aliis nonnullis, obseruandum est, eadem argumenta fieri posse aduersus infallibilitatem, & prædefinitionem per motiua, ex parte obiecti cognita, quam admittunt etiam authores eorumdem argumentorum.

Ad quintum respondetur. Effectivus concursus non determinat omnino voluntatem; & ideo minus determinat, quam illa qualitas infusa; nisi talis esset, quæ inclinaret voluntatem per modum habitus, qui relinquit absolute potestatem non operandi.

Ad sextum negatur minor. Etenim modus effectivi concurrendi ad liberum consensum infallibiliter eliciendum, est modus attemperatus quidditati voluntatis, prout est libera; & consequenter, quantum ad hoc est similis modo concurrendi habituum, quorum actiuitas subditur arbitrio voluntatis; & ideo concursus ille præberi non potest ad extra, nisi dependentem à libera cooperatione voluntatis. At verò concursus, afferens necessitatem, & accommodatus ad naturam voluntatis, prout natura est, & operatur sicut reliquæ naturales causæ, non quantum ad proprium illius modum operandi liberè; & consequenter non est similis modo concurrendi habituum, nec pender à libera cooperatione voluntatis.

Ad septimum negatur antecedens, & ad eius probationem vltima propositio distinguitur ita. Contradictionem implicat, Deum efficaciter velle vt fiat, quod ex parte obiecti contradictionem implicat. Cæterum non implicat contradictionem, Deum efficaciter velle, vt fiat vnus actus, & nihilominus offerre generalem concursum paratum, & velle concurrere ad contrarium, & repugnantem actum; cæterum hoc non velle voluntate efficaci, sed quasi conditio-

nali, si voluntas creata se determinauerit ad illum. Hæc enim voluntas Dei tantum abest, vt repugnet efficaci voluntati Dei, vt potius efficacem voluntatem explere sit impossibile, nisi accedente hac voluntate, quasi conditionata, per quam præbetur facultas oppositi, & ea ratione seruat libertas, quam efficac voluntas decreuit. Quocirca licet contradictionem implicet Petrus amare, & non amare, vel odisse idem obiectum: nihilominus non implicat contradictionem Deum efficaciter velle concurrere, vt Petrus infallibiliter amet; & nihilominus velle efficaciter, sed quasi conditionaliter concurrere cum Petro, si voluerit non amare, sed odisse.

Ad octauum respondetur. Diuina potentia creata voluntas potest resistere tali modo, & gradu resistentiæ, cuius eadem potentia Dei tribuit facultatem. At verò facultatem tribuit omnipotentia Dei, vt resistatur eius concursui effectiuo infallibilizanti, prout in actu primo paratus est, & præcisus à præsentia, & prædefinitione; non autem in sensu composito cum præsentia, & prædefinitione, vt fufus declarabitur tomo sequenti, exponendo testimonia sacra Scripturæ, quibus traditur, diuinæ voluntati neminem posse resistere.

SECTIO IV.

Vtrum Dei prædefinitio certa & infallibilis fieri posset absque physica & antecedente necessitate illationis.

Negant omnes authores physica prædeterminationis. Hoc sumitur ex Bañez 1. parte quæst. 19. toto art. 8. & quæst. 22. art. 4. & 2.2. q. 10. art. 1. docum. 3. sed magis expressè atque diffusè docent Zumel. prima parte quæstione 19. sua quæstione prima, & secunda, & quæstione 22. articulo 4. sua quæstione vnica, & tomo 1. variarum disputationum, conclusione quadam tertia, pagina 348. & sequentibus, & alibi sæpe. Didacus Aluarez de auxiliis, disputatione 41. præsertim conclusione 2. & disputatione 22. à numero octauo, & alibi sæpe. Nauarr. prima parte tomo 2. controuerf. 21. Ledef. quæstione vnica de auxiliis articulo secundo, conclusione 2. & fufus articulo 9. Nazar. prima parte, quæstione 22. artic. 4. controuerf. 2. & alij quidam eiusdem scholæ.

Hæc sententia satis impugnata manet ex tomo de scientia Dei, à disp. 38. vsque ad 79. & tomo de voluntate Dei, à disputatione 27. vsque ad 51. Testimonia Sanctorum Patrum, ac diui Thomæ, cæteraque argumenta eiusdem sententia partim inserta sunt præcedentibus disputationibus inter alia plura, & fortiora, quæ nihil amplius probant, quam prædefinitionem, absque physica, & antecedente necessitate illationis, prout in singulis considerare licebit præcedentia recolenti. Eadem autem, & alia quædam, quatenus in speciem fauere videntur physica prædeterminationi, soluta sunt in eisdem tomis, & disputationibus.

Restat igitur, ex eorum authorum obiectionibus eas tantum attingere, quæ magis immediate, ac directè pertinent ad prædefinitionem. Prima obiectio sumitur ex Bañez secunda secundæ, quæstione 10. articulo 1. docum. 3. §. ad hanc obiectionem. vbi existimat, ex nostra sententia sequi, necessarium esse, vt à me solo prædefiniatur actus

Soluitur.

actus liber, nec posse prædefinitum esse à Deo. Respondetur, satis ex præcedentibus disputationibus constat, in nostra & vera sententia liberos actus à Deo prædefiniti multiplici genere prædefinitionis: à nobis autem non prædefiniuntur nostri actus. Prædefinitio quippe significat prioritatem aliquam ante nostram actualem operationem. Hanc autem habere non potest operatio nostra comparatione sui ipsius. Ideoque voluntas quando eligit, seipsam secundariò determinat, & electionem definit, nõ prædefinit.

Vnde præterea constat, illationem esse nullam, qua Bañez in eodem loco deducit ex nostra sententia, quod humana voluntas sit primum deliberans, & non deliberasse Deum ab æterno liberos, & honestas actiones hominum. Sed de primo deliberante plura vide tomo de scientia Dei disputatione 50. sectione 2. & disputatione 52. sect. 9. & tomo de voluntate Dei, disput. 35. sectione 1.

Secunda obiectio aliorum est, quoniam de ratione prædefinitionis est, vt sit principium nostri consensus liberi; proptereaque concurrat, operetur, & influat in consensum prius, quam voluntas creata, nec expectet voluntatem creatam. Quæ omnia, dicunt, in nostra sententia defendi non posse.

Confirmant, quia in nostra sententia non erit, nisi condeterminatio, aut postdeterminatio, seu postdefinitio: siquidem supponitur exercitium libertatis nostræ.

Respondetur. Contra rationem prædefinitionis est, totale principium esse consensus liberi, totaliter determinans ad illum, & totali prioritate, quæ nullam in alio genere causæ posterioritatem admittat. Ita prius concurrere, ac præuenire, vt in nullo genere causæ concursum voluntatis expectet ad producendum liberum consensum. hæc enim omnia repugnant libertati consensus: & consequenter repugnant quidditati prædefinitionis, quæ quidditati destinatur ad efficaciter producendum liberum consensum. Vera proinde prædefinitionis ratio postulat, non solum tempore, sed etiam causalitate priorem esse, non totali prioritate, sed tantum in genere principalis, & altioris causæ, admittendo posterioritatem in alio minus principali genere causæ, atque cum hac limitatione prædefinitio est principium principale concurrans & influens in consensum prius, quam nostra voluntas. Quod sicut sufficit, vt propter prioritatem præstantiorem Dei concursus sit & dicatur absolute prior; ita sufficit, vt eius decretum & imperium sit, & dicatur absolute prædefinitio, & non postdefinitio.

Ad confirmationem respondetur. Ad prædefinitionem non supponitur exercitium libertatis nostræ, vt absolute futurus, sed tantum vt futurus ex suppositione conditionata, vel tanquam infallibiliter illatus ex motiuis. Hæc autem suppositio non obstat, quominus exercitium libertatis vt absolute futurus, & causatus, sit posterius prædefinitione.

Obiectio tertia tanquam insufficientem redarguit omnem prædefinitionem, quæ sine physica prædeterminatione nitatur scientiæ conditionali de consensu, quem voluntas creata præberet. Quoniam ex ea prædefinitione sequitur, & ab aliquibus conceditur, quod si per impossibile admitteremus aliquam voluntatem futuram esse tam prauam, vt omnibus temporibus, &

4. Humana voluntas non est primum delibens.

5. Obiectio 2.

6. Soluitur ostendendo qua ratione prædefinitio sit prior consensu libero.

2.

7.

8. Tertia.

9. Ad obuiam.

1. Authores negantes.

2.

3. Obiectio 1.

momentis repugnatura esset cuiusque vocationi, quantumuis potentissima; data illa hypothefi, Deus non posset talem voluntatem efficaciter, & liberè conuertere; posset tamen illam conuertere, quo veller, impediendo libertatis vsu; neque hoc, iniquum, repugnat diuinæ omnipotentia, sed potius consonat suaui dispositioni illius, quoniam nisi præsupponatur præsentia illa conditionata futuri consensus ex hypothefi, quod voluntas constituitur in talibus circumstantiis, impossibile est, quod conuertatur, aut operetur, saluo vsu libertatis, ita Didacus Aluarez disputatione 28. numero septimo à medio. Hoc autem refutat, quoniam Deus, non solum est omnipotens respectu eorum, quæ facit quantum ad substantiam actus, sed etiam quantum ad modum producendi; non enim solum est causa efficacissima respectu actus, sed etiam attingit, & potest attingere omnem modum illius; ergo si data illa hypothefi, Deus sua omnipotentia non potest liberè conuertere ad seipsam voluntatem, non esset simpliciter omnipotens.

Respondetur, hypothefis illa est impossibilis; sicut est possibile aliquam voluntatem esse intrinsecè malam, & nulla præditam propensione ad bonum: hæc autem propensio facit, vt sublati impedimentis, ac difficultatibus, necnon clarè proposita dignitate virtutis, oblatique suauissima delectatione, & facilitate illius, aliquando saltem eam eligat, vt vidimus disputatione 8. sectione 3. sine, & tota disput. 10. præsertim sect. 3. Quapropter data illa hypothefi, nihil mirum est, si sequatur impossibile esse modum efficaciter & liberè conuertendi talem voluntatem. Vnde nullo modo sequitur aliqua diminutio diuinæ omnipotentia, cuius perfectio est, nullum impossibile posse, & posse quodcumque possibile.

Insuper argumentum retorquetur. Si enim per impossibile foret aliqua voluntas ita proterua, & obstinata, vt neque per physica prædeterminationem conuerteretur ad Deum; illam Deus non posset efficaciter conuertere secundum eorum sententiam: & tamen inde non sequeretur Deum non esse simpliciter omnipotentem. Igitur data impossibili, & mala natura voluntatis, quod ex ea sequatur impossibile esse conuersionem illius, nihil derogat omnipotentia Dei. Quin potius hoc ipsum valde commendat omnipotentiam Dei, quoniam ea voluntas impossibilis, quæ omnibus temporibus, & momentis repugnatura foret cuiusque vocationi, quantumuis potentissima, non posset effectus esse omnipotentia, sed potentia defectuosa atque intrinsecè malæ, & implicantis contradictionem: sicut ipse effectus intrinsecè malus est, & contradictionem inuoluens. Hanc autem voluntatem posse conuertere, non est laus, sed potius viruperatio potentia conuertentis; quoniam quod esset intrinsecè malum, non deberet ad conuersionem admitti, & ad gratiam, & amicitiam Dei. Quemadmodum peccator obstinatus in peccato, & illius obstinatio permanens, & æterna non conuertitur ad Deum, nec admittitur ad Dei amicitiam, & gratiam.

Ad impugnationem illam respondetur. Deus est omnipotens ad producendam non solum substantiam actus, sed etiam omnem illius modum possibilem & bonum, non verò impossibilem, & malum, & rectæ rationi contrarium.

9. Respondetur hypothefim esse possibilem.

10. Retorquetur obiectio.

11.

DISPUTATIO XII.

Vtrum permissio peccati prædefiniatur à Deo.

SECTIO I.

De qua permissione tractetur, & quo fructu.

1. N EQUE formalem rationem malitiae, neque materialem entitatem, ex qua necessario consequitur, esse prædefinitionis capacem, iam constat ex tomo de voluntate disp. 27. & multis sequentibus, præsertim disp. 35. & 40. Propterea nunc agimus tantum de permissione, quam Deus causare potest; idcirco frequenter à Patribus Deo tribuitur, cum dicunt, peccata permittere: vt vidimus eodem tomo disputatione 32. & 33.

2. Duplex autem est permissio, increata videlicet, & creata. Increata permissio est decretum immanens in Deo, quod decernit non impedire peccatum, & decernit aliqua bona facere, sicut sciat, illorum occasione committendum esse peccatum. Hanc permissionem Deus non prædefinit; sed potius ipsa est prædefinitio creata permissionis. Creata permissio simul complectitur quarundam rerum productionem, & aliarum rerum negationem, seu non productionem, quibus positus peccatum committitur.

3. Subdiuiditur autem creata permissio, vt alia sit in actu secundo; alia in actu primo. Permissio in actu secundo, est actualiter per generalem concursum. Prima causa proprium, concurrere ad materialem actionem peccati, & eo ipso non impedire illam. Quod si peccatum sit omissionis puræ, permissio erit non præbere actualiter concursum ad operationem, quæ præcipitur. Hæc permissio in actu secundo non prædefinitur à Deo, quia diuinum decretum, & imperium, quod ex se est, non determinat generalem concursum ad materialem actionem peccatorum. Sed potius yellet ad illas non concurrere; nec determinat ad omittendos actus præceptos, vt probatum est eodem tomo de voluntate Dei, disp. 50. præsertim sect. 2. 3. & 4.

4. Restat igitur sola permissio creata in actu primo, de qua disputatio præsens inquirat, vtrum à Deo prædefiniatur. Consistit autem eiusdem permissio in tali subtractione copiosioris auxilij, & productione circumstantiarum, ex se bonarum, quibus positus committitur peccatum. Discrimen igitur huius permissionis ab altera, consistit in eo, quod permissio in actu secundo, non respicit causas, vel occasiones, quibus peccator abutitur ad peccatum; sed immediatè respicit actum ipsum peccati. Contra verò permissio in actu primo non respicit actum peccati, nisi prout per accidens, propter abusum peccatoris sequitur ex negatione copiosioris auxilij, & ex aliis rebus bonis, à Deo causatis.

5. Vterius eiusdem permissionis in actu primo duplex est acceptio. Sæpe nanque significat solummodo, relinquere solum voluntatis indifferentiam in vtranque partem contradictionis, non connotando culpam esse committendam potius, quam fugiendam. quomodo loquuntur

multi ex Partibus, citatis eodem tomo de voluntate Dei, disp. 31. sect. 2. & 3. Sub hac significatione non loquimur in præsentis de permissione; quoniam eam prædefini, nihil aliud foret, quam prædefini libertatis indifferentiam, antecedenti necessitate solutam. Permissionem itaque disputatio præsens talem intelligit, qua posita, certum est committendum esse peccatum, de hac querimus, vtrum prædefiniatur à Deo.

6. Vtilitas, vel potius necessitas istius laboris est, ad ostendendam possibilitatem prædefinitionis eorum bonorum, quæ colligenda sunt ex peccatis, siue prædefiniatorum, siue reprobatorum; qua ratione constabit etiam permissionem peccatorum, quæ committuntur à prædestinatis, à prædestinatione posse procedere tanquam illius effectum. Proderit etiam ad ostendendum, ante præuifa opera potuisse decerni reprobationem merè negatiuam, qua posita sit certa damnatio: idque fieri potuisse sine physica prædeterminatione materialis actionis peccati.

7. Prædefinitio denique permissionis velut collarium sequitur ex prædefinitione bonarum operationum duplici ratione. Prima, quoniam excepta intentione qua Deus intendit fieri bonam actionem, (repugnat enim Deum intendere, vt fiat actio mala) reliqua, quæ pertinent ad certitudinem prædefinitionis, & certitudinem peccati committendi, & illius concordiam cum libertate, sunt prorsus eadem in prædefinitione permissionis, quæ dicta sunt in prædefinitione bonæ actionis. Secunda ratio est, quia multorum esse permissionem peccatorum, quæ supponuntur ad illa bona, vt infra sect. 3.

SECTIO II.

Cuiuslibet peccati permissionem esse prædefinitam, probatur ex negata prædestinatione & congrua vocatione.

1. G ENERALIS est assertio, quæ titulo sectionis prænotatur: nullum peccatum excipit, inò comprehendit non solum in particulari peccata singula, sed etiam eorum circumstantias augentes, vel minuens grauitatem. Hæc enim omnia non alio tempore, vel loco, nec aliter, nec magis, aut minus contingunt, quam Deus vult permittere.

2. Theologica ratio est, quoniam Deus prædefinit omnia bona in particulari cum omnibus circumstantiis, vt tota disputatione nona probatum est. Sed bona est permissio cuiuslibet peccati in particulari, & permissio cuiuslibet circumstantiæ, non solum minuens malitiam, sed etiam aggrauantis. Ergo Deus eam prædefinit. Minor probatur, quoniam omnia membra permissionis plurimum habent boni, & nihil mali siue diuini sumpta, siue collectiue. Primum nanque membrum, & caput permissionis est negatio volitionis efficacia, qua Deus impediret peccatum, si vellet efficaciter impedire. Secundum membrum est negatio motiuorum, & circumstantiarum, sub quibus euitaretur peccatum. Tertium est productio, & constitutio circumstantiarum, ex se bonarum & auxilij, sub quibus Deus nouit committendum fuisse peccatum. Quartum est paratum offerre generalem concursum ad omnem liberam actionem,

De qua permissione sermo sit.

Præsentis disputationis utilitas.

Prædefinitio permissionis sequitur ex bonarum operationum ratione prædefinitione.

Cuiuslibet peccati permissio prædefinita.

Probatur quia bona est.

non excludendo materialem actionem peccati. Hæc autem omnia plurimum habent boni, non solum ratione sui; sed etiam propter altiores alios fines, ad quos per diuinam prouidentiam destinantur.

3. Hæc ratio explicatur, & confirmatur. Primò, quoniam, vt optimè obseruauit Scotus in 1. distinct. 47. quæst. vnica, volitio permittendi, & volitio reflectens est supra negationem propriæ volitionis: vult itaque Deus, se non velle impedire productionem Iudæ, ne impediatur eximium suæ passionis bonum. At non velle impedire peccatum Iudæ, non est malum; quia Deus non tenetur illud impedire; sed prudentius, & melius agit non impediendo, ne impediatur maiora bona.

4. Confirmatur secundo, quoniam ad perfectionem diuinæ volitionis pertinet circa quamlibet partem contradictionis versari volitione positua, si datur obiectum capax volitionis positua, sicut e contrario foret imperfectio prætermittere aliquod opus per meram omissionem volitionis, nihil decernendo per postiuam volitionem prætermittendi tale opus.

5. Confirmatur tertio, quia sicut perfectio prouidentia requirit, omnia bona prædefini in particulari cum omnibus circumstantiis; sic etiam requirit, omnium malorum in particulari cum omnibus circumstantiis permissionem prædefini propter rationes positas in disputatione 9. sectione 10. & 11.

6. Confirmatur quarto, quia Deus decernit huic homini non dare talem concursum, & tales cogitationes, & impetus, quibus nouit, peccatum fuisse vitandum; sed dare alias cogitationes bonas, & concursum, quibus non obstantibus, committendum esse peccatum, Deus nouit scientia conditionata. Hoc autem ipsum decretum est prædefinitio permissionis. Quæ ratio sumitur ex Augustino citando num. 12.

7. Confirmatur quinto, nam in vtraque prouidentia negata, vel concessa clauduntur alia res omnes interiores, aut exteriores, corporales, vel spirituales, ex quarum presentia, vel absentia sumit occasionem peccator ad culpam, quarum omniam productionem, aut non productionem Deus prædefinit cum prædicta scientia futuri lapsus volens illum permittere.

8. Præcedentem rationem quæ primaria est, corroborant alia probationes, ex Litteris sacris, Patribusque deducta. Sic igitur probatur secundo, quoniam cuiusque Deus denegat prædestinationem, permittitur finale peccatum committendum certò, & indubitabiliter; sed Deus prædefinit prædestinationem denegare, quibus denegat. Ergo eisdem ita permittit finale peccatum, vt certum & indubitabile sit ab eis esse committendum. Maior probatur in primis Ioan. 10. Sed vos non creditis, quia non estis ex ouibus meis. Vbi August. tract. 48. Beda, Sanctus Thomas lectio 5. & alij, negationem electionis ad fidem intelligunt esse causam per accidens, qua posita permittitur à Deo, & committitur ab homine peccatum incredulitatis, vt vidimus supra disputatione sexta, sectione tertia, numero sexto.

9. Eadem maior probatur secundo, nam licet causa per se cuiusque peccati sit non solum fragilitas, & libera malitia voluntatis humanæ, sed etiam truculentissima frenitiam cum maxima potentia illius bestia, quæ deseribitur Apocal. 13. Ruz de Prouidentia Dei.

cæterum inde non nisi prædestinationem, quasi remouendo prohibens, indubitabiliter sequitur, quod ibidem notatur. Adorauerunt bestiam omnes, qui habitant terram, quorum non sunt scripta nomina in libro vite agni, qui occisus est ab origine mundi. Nomina non esse scripta in libro vite, idem est, quod non fuisse prædestinatos.

10. Probatur tertio, ex Isaia 1. & Rom. 9. Nisi Dominus Sabaoth reliquisset nobis semen, sicut Sodoma facti essemus, & sicut Gomorraha similes fuissetemus. Vbi semen relinquere est idem, quod efficaciter prædestinare. Quæ singularis gratia si negaretur etiam Apostolis, & reliquis Sanctis, vide quanta infallibilitate ruerent in barathrum peccatorum. Atque ita communiter Patres intelligunt, citati disputatione sexta, sectione tertia, numero 12. & sequentibus, explicantes reliquias, & reliqui, quæ Paulus ponderat Rom. 9. & 11.

11. Quarto, quoniam pro suo beneplacito Patet mysteria fidei abscondit à sapientibus & prudentibus, & Patrem ne vnus nouit, cui Filius non voluerit reuelare, negando prædestinationem ad fidem, vt Christus Dominus Patri confitetur, Matth. 11. Quintò, Nam omnis plantatio, quam non plantauit Pater meus, eradicabitur, Matth. 15. Plantat autem Deus prædestinatione, vnde colligitur infallibiliter in peccatis arescere, quicumque non prædestinatur, vt vidimus disputatione sexta, sectione tertia, numero 8. & 9. ex Cypriano & Prospero, de vocatione gentium lib. 1. cap. 6. Ad finem deducit; quidquid non est eradicatum, manifestum est à Patre esse plantatum.

12. Tertia probatio principalis continet plurima testimonia Scripturæ, & Patrum, in quibus notantur iusta Dei iudicia delinquentis, & abundantiori auxilio destituentis in partem præcedentium peccatorum: qua destituitio posita, sequitur infallibiliter peccatum 1. Reg. 2. Filij Heli non audierunt vocem Patris sui, quia voluit Dominus occidere eos. 3. Reg. 12. Roboam non acquieuit populo, quoniam auersatus fuerat eum Dominus, vt suscitaret verbum suum. & 4. Reg. 14. Non audiuit Amasias, quoniam à Deo erat, vt traderetur in manus eius, quoniam quæserat Deos Edon. Quæ duo testimonia ponderat August. libro de gratia & libero arbitrio, capite vigesimo primo. Psalm. 29. Auertisti faciem tuam à me, & succus sum conturbatus. Psalm. 80. Diuisi eos secundum desideria cordis eorum, ibunt in adiuuentionibus suis. Isaia 57. Propter iniquitatem auaritia eius iratus sum, & percussi eum: abscondi à te faciem meam, & indignatus sum, & abiit vagus in via cordis sui.

13. Colligitur idem ex verbis Apostoli Rom. 11. Quod quarebat Israel, hoc non est consecutus electio autem consecuta est; cæteri verò excæcati sunt. Vbi cæteri omnes, quos non comprehendit electio, permittuntur, & de facto excæcantur propria malitia. Quod bene ponderat Augustin. de prædestinatione Sanctorum capite 16. post medium. Prosper ad excerpta Genuen. dub. 4. Alia multa videre est apud August. lib. de gratia, & libero arbitrio, capite vigesimo, & vigesimo primo. Et libro quinto contra Iulianum capite tertio, vbi probat, eos, qui propter culpam destituuntur, infallibiliter omittere penitentiam. Notentur potissimum illa verba. Quantum aget penitentiam? Nititur autem 2. ad Timoth. 2. P 3 Ne

1.

2. Permissio increata vna, creata alia.

3. Creata permissio alia in actu primo, alia in actu secundo.

4. Permissio in actu primo quid: & vtriusque discrimen.

5. Permissionis in actu primo acceptio duplex.

7. Probatio 3. ex Isa. 1. & Rom. 9.

8. Probatio 4.

9. Tertia probatio principalis ex Scriptura, & Patribus.

10.

Augustinus.

Ne forte Deus det illis penitentiam. Idem lib. primo contra duas epistolas Pelagianorum capite 18. docet, homines Deo deserente pro meritis ire in malum, & Deo adiuvante sine meritis converti ad bonum.

11. Ad huius probationis confirmationem pertinent eorum multa, quæ diximus tom. præced. de voluntate Dei, disp. 43. sect. 5. & 6. tractantes, quomodo peccatum Deus permittat in penam peccati, tradens in reprobam sententiam, & in delicta, percutiensque cæcitate, amentia, & furoris mentis.

12. Quarta probatio duas præcedentes corroborat variis testimoniis Augustini, causam propter quam aliqui non credunt, vel non obediunt, assignantis, quia iusto Dei iudicio negata est illis prædestinatio, & congruum, siue opportunum auxilium, ac præparatio voluntatis. Quemadmodum lib. de bono perseverantie cap. 14. ante medium. *Cæteri autem*, inquit, *vbi nisi in massa perditionis iusto diuino iudicio relinquantur? Vbi Tyrii relictii sunt, & Sidonii, qui etiam credere poterunt, si mira illa Christi signa viderent. Sed quoniam ut crederent, non erat eis datum, etiam vnde crederent est negatum. Ex quo apparet habere quosdam in ipso ingenio diuinum naturaliter manus intelligentia quomouentur ad fidem, si congrua suis mentibus, vel audiant verba, vel signa conspiciant: & tamen si Dei altiore iudicio, a perditionis massa non sunt gratia prædestinationis discreti, nec ipse eis adhibentur, vel dicta diuina, vel facta, per quæ possent credere si audirent vniuersæ talia, vel viderent.*

13. Perpende primò, postremam conditionalem, si Dei altiore iudicio, &c. vt inde colligas ex negatione prædestinationis infallibiliter inferri negationem auxilij congrui, quo negato, infallibiliter committitur incredulitatis peccatum.

Perpende secundò pro eodem poni ab Augustino negatum esse illis vnde crederent, & negatum esse illis illud, per quod credere possent. Nam Augustinus, & alij Patres nonnunquam ad significandam actionem, quæ foret, vel non foret sub tali conditione, vtuntur verbo *possent*, aut *non possent*, de qua phrasi plura diximus tomo de scientia Dei, disputatione 66. sectione prima.

14. Obseruationem vtrunque confirmant eiusdem Doctoris verba in lib. 1. ad Simplicianum, quæstione secunda, colum. 6. vel 7. *Ad alios autem vocatio quidem peruenit; sed quia talis fuit, qua moueri non possent, nec eam capere apti essent; vocati quidem dici poterunt, sed non electi.* Vide igitur potentiam accipi pro aptitudine quam sequeretur effectus, deinde negata electione, negati etiam congruam vocationem. Vnde post pauca subdit: *Si vellet etiam ipsorum misereri, posset ita vocari, quomodo illis aptum esset, vt & mouerentur, & intelligerent, & sequerentur.* Et rursus: *Illi autem, qui non congruebant, neque contemperabantur vocationi, non electi, quia non secuti, quamuis vocati.*

15. Quòd si potentiam, vt sonat, intelligere velis: moralis, & congrua possibilitas intelligenda est, de qua nimirum non esset infallibile, quòd non consequeretur effectum. Quam in prædicto cap. 14. de bono perseverantia confirmat Augustinus Ioan. 12. *Et ideo non poterant credere, quia iterum dixit Esaias: Excæcavit oculos eorum, &c.* Alioquin Tyrii, & Sidonii fidem fuisse simpliciter possibilem, constabit tomo sequenti de prædestinatione.

Rursus ad finem eiusdem cap. 14. tractans verba Christi Domini Luca 8. *Qui habet aures audiendi audiat, ita ratiocinatur: Aures ergo audiendi, ipsam est donum obediendi, vt qui adhiberent venirent ad eum, ad quem nemo venit, nisi fuerit ei datum à Patre ipsius. Exhortatur ergo, atque predicamus: sed qui habent aures audiendi, obedienter nos audiunt; qui verò eas non habent, sit in eis quod scriptum est, vt audientes non audiant: audientes videlicet corporis sensu non audiant cordis assensu. Cur autem illi habeant aures audiendi, illi non habeant: hoc est, cur illis datum sit à Patre, vt veniant ad Filium; illis autem non sit datum, quis cognouit sensum Domini, aut quis eius consiliarius fuit.* Existimat ergo August. iis omnibus, qui de facto non audiunt credendo, neque veniunt ad Christum per fidem, aliquid donum esse negatum à Deo propter subsistentissimas causas, quo negato, infidelitas subsequitur infallibiliter.

Eadem prorsus sententia dissimilibus verbis traditur ab Augustino, lib. de Spiritu, & littera cap. 34. fine. *Iam*, inquit, *si ad illam profunditatem scrutandam quisque nos coarctet, cur illi ita suadeatur, vt persuadeatur; illi autem non ita; duo interim occurrunt, quæ respondere mihi placeat. O altitudo diuinitarum, & nunquid iniquitas apud Deum.* Supponit ergo tali suasionem non data neminem persuaderi; ac subinde quemcunque hominem liberè dissentire.

Idem prorsus est negare voluntatis præparatione propter occulta iudicia, de qua lib. de prædestinatione Sanctorum c. 6. *Multis audiunt*, inquit, *verbum veritatis; sed alij credunt, alij contradicunt. Volunt ergo isti credere; nolunt autem illi. Quis hoc ignoret? Quis hoc neget? sed cum alijs præparetur, alijs non præparetur voluntas à Domino, discernendum est vniuersæ quid veniat de misericordia eius, quid de iudicio.* Venit igitur ex iudicio Dei quòd hominibus quibusdam non præparetur voluntas à Domino, qua negatione posita, sequitur infallibiliter, vt credere non velint, sed contradicant verbo veritatis. Magis autem explicatur eadem præparatio voluntatis lib. de peccator. merit. & remiss. cap. 17. sub init. cum ait: *Nolunt homines facere quod iustum est, siue quia latet, an iustum sit, siue quia non delectat. Tanto enim quidque vehementius volumus, quanto certius quam bonum sit nouimus, eoque delectamur ardentius. Vt autem inopescat quod latebat, & suauè fiat quod non delectabat, gratia Dei est, qua hominum adiuuat voluntates.* quibus subscribit Fulgentius libro primo ad Monim. capite 28.

Denique ex communiore sententia Scholasticorum colligi prædefinitionem cuiuslibet permissionis, videbimus sect. 6.

SECTIO III.

Consilium, & intentio Dei solatiæque patientiæ probant permissiones esse prædefinitas.

Eandem assertionem positam in sectione præced. probare pergitus quintò, quia Dei voluntate, consilio, decreto, definitione fieri peccatorum actiones significat Scriptura Gen. 45 & 50. Actorum 2. & 4. Quòd non potest infinitæ bonitati conuenire, nisi quatenus sua voluntate, decreto,

16.

Confirmatur primò,

creto, consilioque prædefinit, permissionem eorum operum, vt ostendimus præced. tom. de voluntate Dei disp. 42. sect. 1. Confirmatur primò. Ob eandem quippe rationem permissionis, & non ob aliam, verificari possunt multa loca Scripturæ, significantia, Deum ad operationes malas impellere, incitare, mouere, conuertere, immutare, inclinare, ac demonibus, vel prauis hominibus tanquam instrumentis vt, quæ retulimus in eadem disputatione 42. sect. 1.

Secundò,

Confirmatur secundò, quia propter eandem rationem Deus dicitur seducere, decipere, errare facere, mittere spiritum erroris, inducere in tentationem, & in laqueos.

3.

Sexta, quia peccata permittit Deus propter bona colligenda.

Probatu sextò, quoniam Deus nullum peccatum permittit, nisi propter aliquid maius bonum ex eo colligendum. Sed prædefinita sunt in particulari omnia bona, etiam illa, quæ colligenda sunt ex peccatis. Ergo prædefinita est etiam permissio certa & infallibilis peccatorum, ex quibus colligenda sunt illa bona. Maior probata est tom. præcedent. de voluntate Dei disp. 18. sect. 2. & 3. & disputat. 44. sect. 6. 7. & 8. Minor verò probata est in præcedentibus disputationibus 9. & 10.

4.

Confirmatur quia non prædefiniunt bona.

Confirmatur primò, quia si Deus non prædefiniret permissionem; aut ex permissione non esset certa futuritio peccati; sequeretur non esse possibilem prædefinitionem eorum bonorum, quæ colligenda sunt ex peccatis: nisi postquam Deus scientia visionis præcognouisset peccatum vt absolute futurum. Hoc autem non solum diuinae prouidentia perfectionem, atque potentiam minueret, sed etiam contradiceret plurimis actibus eiusdem prouidentia, in quibus antequam prædefiniretur bonum, ex peccato colligendum, non potuit præuideri peccatum, quasi absolute futurum.

5.

Attingemus autem præcipua genera iudiciorum Dei, quibus id clarius constet, in primis quoties Deus hominem iustum in regno, vel alio regimine sæculari, aut Ecclesiastico constituit, & eo sine constituit, vt eius peccatis in regimine commissis, populi peccata puniat: tunc impossibile fuit, illius hominis peccata vt absolute futura, & per scientiam visionis præcognita, præsupponi antequam Deus prædefiniret punitionem illam faciendam permissione peccatorum. Exemplum sit Saul, cuius peccata, committenda in administratione regni, quasi absolute futura præuideri non poterant, nisi præsupposito decreto creandi illum regem. Rursus istud decretum præsupponebat intentionem permitendi peccata in administratione regni ad puniendum populum; ergo intentione efficacè permitendi talia peccata fuit prior, quam præuiderentur Saulis peccata vt absolute futura.

6.

Pro cuius exempli clariori notitia notandum est, Saulem fuisse iustum, quando regnare cepit, vt communiter Doctores colligunt ex 1. Reg. cap. 10. & tribus sequentibus. Et tamen importunis precibus populi, Regem postulantis, cum Deus concessit ad puniendam propter viam, & impudentiam populi detrectantis magis immediatam Dei gubernationem, secundum illud Osæ 13. *Dabo eis Regem in furore meo.* Quod de Saule in populi penam dato August. intelligit lib. 5. contra Iulianum cap. 3. Hieronym. & alij

expositores Osæ 13. Gregor. lib. 25. moral. c. 14. alias cap. 20.

Confirmatur secundò.

Confirmatur secundò, quia Iudam, eo tempore iustum, quo Iesu Christi scholam ingressus fuit, Deus eo sine in Apostolum cooptauit, vt illi permitteret auaritiam, & prodicionem ad totius mundi redemptionem obtinendam. Bonum igitur ex tali permissione colligendum, prædefinitum fuit prius quam Iudæ peccata præuiderentur quasi absolute futura. Quòd Saul, & Iudas erant boni, & apti ad munus quando sunt electi, docent Hieron. dialogo 3. aduersus Pelagianos colum. 5. Cyrillus Alexand. lib. 4. in Ioan. cap. 30. & lib. 9. fufius cap. 10. à medio. Tertullianus lib. vnioco de anima cap. 4. fine, alias c. 11. fine. Theophylact. & Euthym. c. 6. Iansen. in postremis verbis totius commentarij. Quòd autem eo sine Christus Dominus Iudam elegerit vt permitteret eius prodicionem, qua Deus bene vteretur ad nostram redemptionem, docent Augustinus de corrept. & gratia cap. 7. tractat. 27. & tract. 57. parum à princip. & quæst. 117. in Genes. in Psal. 34. & in Psal. 55. Beda tom. 5. in Ioan. cap. 6. ad finem.

Confirmatur tertio. Nam eadem ratio generaliter vtget circa peccata prædefinitorum, quorum permissio est effectus prædestinationis, (vt probabitur tomo sequenti.) At verò prædestinationis effectum esse, nihil aliud est, quam prædestinatione definitum, atque causatum. Quapropter augmentum gratia, & gloria, & ceteri fructus, quos prædefinitati colligunt ex præteritis peccatis, prædefinitati sunt prius ratione, quam peccata præuiderentur vt absolute futura.

Permissio peccati prædestinationis effectus.

Confirmatur quartò. nam ad colligendum fructum humilitatis nonnullos lapsus à Deo permitti, docet August. lib. 1. de ciuit. cap. 28. & lib. 14. cap. 13. & serm. 49. de tempore 14. de ciuitate cap. 13. lib. de natura, & gratia cap. 28. & lib. de quæstionibus in Euangelium Matthæ quæst. 14. & in Psal. 93. Ambros. lib. 10. in Lucam cap. de negat. Petri, versus finem. Chrysof. homil. 41. ad popul. post med. & lib. 1. de prouidentia columna antepenultima. Irenæus lib. 4. contra hæres. cap. 72. prope fin. S. Maximus centuria 3. cap. 23. quibus consonat cap. 9. 10. 16. Damascen. 2. fidei cap. 29. Basilus apud S. Thomam in catena. Gregor. lib. 34. moral. cap. 9. & 10. ad illa verba Iob. 4. *sternit sibi aurum quasi lutum* (refertur 33. quæst. 3. cap. citius, quod est 44.) & lib. 6. moral. cap. 13. ad illud Iob. 35. *Qui docet nos supra iumenta terra.* Et de cura pastoralis parte 4. fine S. Thomas 1. 2. quæst. 87. artic. 2. ad 1. Magister & communiter Scholast. 1. dist. 46. §. hinc patet. Laurent. Instianus lib. de disciplina, & perfectione monasticæ vitæ cap. 3. paulo post med.

8.

Vnde probatur septimò. nam quidquid oportet ad Dei maiorem gloriam, & utilitatem Ecclesiæ, Deus prædefinit, & vult; sed ad Dei maiorem gloriam, & utilitatem Ecclesiæ oportet diabolo, & eius membris, & instrumentis, Antichristo, & sequacibus permitti plurima peccata, quibus tenent, & exercent electos: ergo hæc permissionem Deus prædefinit, & vult. Minor probatur Apocalyp. 20. *Oportet eum solui breui tempore; solui autem diabolus est permitti exercere totam Diaboli solentationem quam potest vi vel dolo per se ipsum, & sua membra, vt exponit August. lib. 20. de ciuitate cap. 8. ante med. Perpende verbum*

9. Probatio 7.

ni quid.

operet, & quæ de illo notauimus disput. 8. sect. 1. num. 8. Confirmatur, quia disertis verbis præfinitur permissionem peccatorum ad hominis perfectionem, & utilitatem Ecclesiæ probat Irenæus ex Hieremias cap. 2. *Arguet te malitia tua, & auersio tua increpabit te.* cuius eundem sensum alii verbis reddidit lib. 4. aduersus hæreses cap. 72. ad finem, dicens. *Deo quidem magnanimitatem præstante in apostasia hominis: homine autem erudito per eam, quemadmodum & Propheeta ait: Emendabit te abscissio tua; præsentente Deo omnia ad hominis perfectionem, & ad edificationem & manifestationem dispositionum, ut & bonitas ostendatur, & iniuria persiciatur.* Quibus consequentia scribit in cap. 76. initio in eodem lib. 4.

10. Probatio 8. quia Deus prædefinit mala pœna.

Probatur octauo, nam mala tristitia, siue pœnalia sunt absolute bona, ideoque Deo tanquam auctori tribuenda. Sed Deus prædefinit omnia bona, quorum est auctor. ergo prædefinit omnia mala tristitia, siue pœnalia. Rursus hæc eadem mala plerumque sunt necessariò coniuncta cum malis culpæ alterius, vel eiusdem hominis, vel dæmonis. Ergo Deus certò, & infallibiliter prædefinit permissionem earum culpæ, sine quibus non existerent ea mala tristitia, & pœnalia. Maior satis probata fuit motu præcedenti de voluntate Dei disput. 35. sect. 6. 7. & 8. nunc recollere sufficiat illud Ecclesiastici 11. *Bona, & mala, vita, & mors, paupertas, & honestas à Deo sunt;* & Amos 3. *Si est malum in ciuitate, quod Dominus non fecerit.* Minor pertinens ad prædefinitionem omnium bonorum probata est disputat. 9. peculiari ter verò prædefinitionem cuiuslibet aduersitatis, quantum est ex parte Dei, ad medicinam destinatæ, probant Scripturæ, & Patrum testimonia, posita in eadem disp. 9. sect. 6.

11. Confirmatur 1. quia proprio dicitur Deum velle mala tristitia.

Confirmatur primò, nam quantum ad mala tristitia, non figurata, sed propria, & rigorosa locutione dicit Scriptura sacra, Deum ea velle facere, præcipere, mittere. Atque ita proprio, & rigoroso sensu declarant Patres communiter citati dicta disp. 35. sect. 6. 7. & 8.

Confirmatur 2.

Confirmatur secundò, quoniam causa principalis est, quæ præconcepit, & præordinat actionem instrumenti, quatenus instrumentum est, & præfinit illi mensuram, & cæteras circumstantias. At verò dæmones, & homines peccantes, licet quantum ad malitiam sint causæ principales, cæterum quantum ad inferenda mala tristitia, sunt instrumenta Dei, quemadmodum probatum est eodem tom. de voluntate Dei disp. 33. sect. 4. Ergo Deus præconcepit, & præordinat eorum actionem, quantum ad inferenda mala tristitia, & præfinit illis mensuram, & cæteras circumstantias.

Confirmatur 3.

Confirmatur tertio, quoniam in sacris litteris Deo tribuuntur eiusmodi mala tanquam auctori principali; nihil de hominibus, aut dæmonibus curando, quasi de instrumentis, quantum ad inferendas aduersitates, nihil operantibus, nisi pro Dei beneplacito, iuxta illud: *Dominus abstulit, sicut Domino placuit, ita factum est.*

12. Probatio 9. quia vires enervantur patientia.

Ex eisdem principiis erumpit probatio nona, quoniam leges, ac vires enervantur patientiæ mansuetudini, & conformitati cum voluntate diuina; nisi supponamus quancumque calamitatem per dæmones, aut homines inuectam, Dei voluntate fuisse prædefinitam cum omnibus circumstantiis. Etenim si Deus omnino commisit arbitrio tui inimici, vt eligeret, vel non eligeret

inferre vulnus, contumeliam, rapinam, oppressionem; quam Deus non præuoluit, ac prædefiniuit: iam nulla ratio, vel certe debilior erit ratio, propter quam debeas vulnus, contumeliam, rapinam, oppressionem acceptare, tanquam Dei manu datum calicem. Nam secundum rectam rationem dissentire poteris à voluntate deordinata tui inimici. Quapropter si nulla superior voluntas prædefiniuit, sed ipsa sola voluntas inimici tui se ipsam determinauit ad hæc mala inferenda; poteris dissentire, & discordare à quacumque causa determinante, vt hæc tibi mala inferantur. Si autem Deus ea prædefiniuit in particulari cum omnibus circumstantiis; teneberis ea omnia recipere tanquam calicem Patris beneuolentia propinatum, & pro eo gratias agere, vt docent sacrae literæ, & Patres supra disp. 9. sect. 6.

Præcedenti consequens est probatio decima, quoniam diluitur, & acefcit dulcedo, roburque solatij, quod in omnibus aduersitatibus animi fortitudinem constantiamque collocat in diuina prouidentia: si absque illius præcepto noster inimicus nobis potuit plus, minùse nocuerit, & calamitatis afferre, vel non afferre.

Confirmatur primò, quoniam inde sequeretur, fiduciam non totam in Deo collocandam, sed cum hominibus, aut etiam cum dæmonibus esse diuidendam: siquidem in eorum potestate constitutum erit aliquid mali non inferre, quia non est à Deo prædefinitum, quòd si Deus prædefinit omne malum triste, quod nobis à quibusque prauis voluntatibus inferitur; iam in Deum recurrit tota fiducia nostra, etiam illa, quæ secundariò collocatur in causis secundis, tanquam in liberis instrumentis.

Confirmatur secundò, quoniam sequeretur etiam propter eandem rationem nõ solum Deum esse timendum; sed etiam homines, ac dæmones esse timendos suo peculiari timore, qui non currat in Deum, vt in primariam, & principalem causam; etenim ad hunc timorem eripendum non est satis mala tristitia non posse contingere; nisi Deo sciente, permittenteque per meram omissionem definitionis, & concessionem facultatis ad vtrumlibet indifferentis. Nam voluntas, quæ nocuumentum inferre potest; à Dei prouidentia non decretum, atque commensuratum; timeri potest ne inferat nocuumentum, quod Deus nec voluit inferre, nec impedire curauit, quasi negligens talem euentum; talem verò timorem ex animis fidelium Christum Dominus expellit Matth. 10. dicens: *vestri autem & capilli capitis omnes numerati sunt. Nolite ergo timere, multis passuribus meliores estis vos.* Vide Patres citatos disp. 9. sect. 8. num. 15. & sequentibus.

Nec satisfacies si concedas, Deum prædefinire cunctas aduersitates quantum ad certam mensuram, non verò quantum ad omnes circumstantias, personarum temporis, loci, & alias similes. Etenim si Deus non prædefiniuit, vt ab hoc homine potius, quàm ab alio; nunc potius quàm antea, vel postea, in hoc loco, per talem actionem inferretur tibi calamitas, & afflictio: consequens erit, quantum ad ea omnia remitti vires earum rationum, quæ luadent patientiam, conformitatem cum diuina voluntate, fortitudinem, & constantiam animi, fiduciam, ac timorem solius Dei. Prout in præcedentibus rationibus probatum est. Ille namque non sine violentia diminutioneque diuinæ prouidentia, atque dominij limitationem prædictam

13. Probatio 10. quia diluitur sanctorum solatium.

Confirmatur 1. quia non esset in Deo collecta tanta fiducia.

14. Confirmatur 2. quia nisi solus Deus esset timendum.

15. Malorum pœna circumstantia prædefinita.

prædictam accipient; cum Deo fuerit promptum omnes circumstantias prædefinire: & hoc ipso maius solatium, maioreque vires, & tranquillitatem animi suis athletis communicare.

SECTIO IV.

Mensura, & cætera circumstantia peccatorum prædefinita permissione circumscribitur.

1. Permissio peccatorum mensura & circumstantia prædefinita.

Declaratio hæc amplitudinis, & vniuersalitatis, quam conclusio principalis, in sectione secunda posita continebat, probari cœpit in præcedenti sectione 3. num. 10. & sequentibus, quoniam colligitur ex eo, quòd mensura, & cætera circumstantia sint prædefinita circa mala pœnæ. Nunc addimus probationes, quæ magis immediatè respiciunt mala culpæ. In primis quod attinet ad mensuram,

Probatur primò Zachar. 5. *Hæc est amphora egrediens, & post pauca, & ecce mulier sedens in medio amphoræ; & dixit: Hæc est impietas, & proiecit eam in medio amphoræ, & misit massam plumbeam in os eius.* Septuaginta legunt, & proiecit eam in medium mensuræ, sicut etiam prius dixerant, *Hæc est mensura, & omnes expositores, etiam Hieronymus, qui transtulit amphora, exponit, vt idem profus significet, quod mensura.* Cauetur ergo per Dei prouidentiam, vt iniquitas mensuram implere sinatur, sed vltra mensuram sibi præscriptam proflire non permittatur.

Amphora, id est quod mensura.

Vnde Theodoretus in eum locum: *Ex his, inquit, intelligitur, vt omnia in mensura, & pondere administrat Dominus omnipotens. Sic etiam Abrahæ peregrinum fore semen illius prædixit, & causam affert: Nondum, inquit, completa sunt iniquitates Amorrhæorum vsque ad præsens tempus. Nondum digna extrema pernicie peccauerunt. Quare eos ad eadem nunc tradi non permittam, sed iniquitatis pondus, & mensuram expectabo.*

2.

Secundò probatur verbis à Theodoro citatis Genes. 15. *Nec dum completa sunt iniquitates Amorrhæorum.* Hæc ita exponit Chrysostr. in Genesim homil. 37. propius ad medium, quàm ad finem: *Nondum in tanto numero peccata fuerunt, vt talem ferant pœnam. Quam eandem expositionem sequitur Rupertus, & ad eandem rem faciunt alia Scripturæ testimonia, quæ confert cum hoc loco Gregorius in Ezechiel. homil. 11.*

3.

Tertio probatur Matth. 23. *Implete mensuram patrum vestrorum.* Vbi non significari præceptum, sed prædicationem, & permissionem, ex Chrysostr. Theophylact. Euthym. & S. Thom. vidimus tom. præcedenti de voluntate Dei disputat. 44. sect. 3. Nunc verò colligimus, huiusmodi permissioni prædefinitam esse mensuram. Vnde S. Thom. in eius loco commentario: *Videndum, inquit, quòd omnia, quæ eueniunt, ex certo Dei iudicio eueniunt. Sed in illo Dei iudicio non statim soluitur pœna, donec totaliter exaggetetur, & veniat ad cunululum. Unde quantum ad iudicium Dei non adhuc erat impleta culpa eorum.*

4.

Quartò deducitur idem ex 1. Thessalonien. cap. 2. *Vt impleant peccata sua semper.* Vbi S. Thomas lectione 2. post medium. *Ratio, inquit, huius culpe est ex diuina permissione, quæ vult, vt impleant peccata sua; omnium enim, quæ sunt sue bona, siue mala, est quædam certa mensura, quia nihil est infinitum, & omnium istorum mensura est in presentia. Bonorum quidem in eius preparatione, & Ephes. 4. *Quia**

5.

vnicuique vestrum datur gratia secundum mensuram donationis Christi. Malorum autem in permissione; quia si aliqui sunt mali, non tamen quantum volunt, sed quantum Deus permittit, & ideo tandiu viuunt, quamdiu perueniant ad loc, quod Deus permittit. Matth. 23. implete mensuram, &c.

Quintò probatur, nam sicut Deus electis suggerit cogitationes spiritualium rationum eo fine, vt augeant merita vsque ad gradum prædestinatum; sic etiam reprobis eas cogitationes subtrahit, & permittit ab eis in obliuionem tradi rationes æternas, vt permittat demerita pœnarum augei vsque ad mensuram præscriptam. Vnde Sapient. 19. *Horum, ait, quæ acciderant, commemorationem amittebant, vt quæ deorum tormentis, repletet puniit.*

Sextò. Nam in Cantico Deuteronomij 32. *Mea, inquit, est vltio, & ego retribuam eis, in tempore, vt labatur pes eorum.* Id est, in tempore, quo lapsus fuerit pes eorum, vt legit Gregor. lib. 25. moral. cap. 9. propius ad medium, quàm ad finem, ita ponderans: *Ecce atrocissima illorum facinora describuntur, & tamen ad vltionis diem adhuc subsequens lapsus aspiciunt, quo eorum culpe cumulerunt. Habent quidem iam vnde ferri mereantur, sed sustinetur tamen adhuc peccatum crescere vt peccantes possit atrocior pœna cruciare.*

Cæterarum omnium circumstantiarum prædefinitio colligitur ex eo, quòd sit prædefinita mensura. Quoniam omnes, aut ferè omnes circumstantia culpe grauitatem accumulunt, vel extenuant, ideoque demeriti mensuram & gradum variant. Quapropter non potest prædefiniri certa, & determinata mensura demeriti, cui certus, & determinatus gradus supplicij respondeat: nisi prædefiniatur omnes circumstantia. Quemadmodum in simili de gradu meriti, & gloriæ diximus disp. 9. sect. 9. n. 20.

Consequens igitur est Dei permissione peccatis omnibus prædefiniri mensuram, & limites intentionis, extensionis obiectiue, durationis, seu continuationis, repetitionis, seu frequentationis, aut numeri, & grauitatis tam prouenientis ab obiecto formali siue ex genere, quàm ex quocumque obiecto materiali, ac subinde etiam facilitatis, aut difficultatis.

Confirmatur, quoniam prædefinitio mensuræ, aliarumque omnium circumstantiarum, est potissima ratio, propter quam Deus in sacris litteris dicitur actiones prauas præcipere, siue mandare, diciturque excæcare, & obdurare; vt probauimus præcedenti tomo de voluntate Dei disp. 44. sect. 3. & 4.

Vltra generales probationes suppetunt alia peculiare, quæ demonstrant prædefinitam esse durationem temporis in culpa, sic enim dæmoni vt grauiore tentationes exercere sinatur, breue tempus præfigitur, videlicet annorum trium & sex mensium, Apocal. 20. *Opportet eum solui breui tempore, de quo videndus est August. lib. 20. de ciuit. cap. 8. ante medium iam supra citatus. Idem colligitur Threnorum 4. *Completa est iniquitas tua, & Danielis 9. *Septuaginta hebdomades abbreviata sunt super populum tuum, & super urbem sanctam tuam, vt consummetur prauaricatio, & finem accipiat peccatum, & deleatur iniquitas.***

Ratione tandem probatur, quoniam non est impossibile Deo, prædefinire permissionem huiusmodi, quia mensuram, & omnes peccatorum circumstantias æternæ dispositionis limitibus cœrcat,

6.

7.

8.

9.

10.

coërceat, atque concludat. Insuper in eiusmodi gubernatione magis splendet sapientia, omnipotentia, & bonitas Dei: ergo credendum est eiusmodi providentiam de facto exerceri circa omnia peccata permittenda. Quemadmodum simili argumento probatum fuit de bonis operibus supra disp. 10. sect. 2. & 3.

SECTIO V.

Prædefinitur aliquando permissio per motiua, & circumstantias, ex quibus peccatum infallibiliter inferitur.

I. Peccatorum permissio dupliciter prædefinitur potest.

Quamvis omnium peccatorum permissio nem certò prædefinitur, probatum sit in sectionibus præcedentibus; nondum explicatus est modus prædefinitionis. Addimus ergo duplicem esse modum, alter communis est omnibus peccatis, nullo excepto, quo videlicet divina voluntas dirigitur per scientiam omnium futurorum sub conditione, prorsus independenter ab illatione infallibili, qua futurum inferatur ex suppositione. Hunc modum prædefinitionis vt minimum probant duæ sectiones præcedentes. Alter modus est, quo diuina voluntas ad prædefiniendum dirigitur scientia infallibilis illationis conditionalis, vt explicauimus tota disp. 10. De hoc igitur inquirimus, vtrum aliquorum saltem peccatorum permissio ita prædefinitur. Dicemus autem in præfenti possibilem esse huiusmodi prædefinitionem de potentia absoluta; sequens verò conclusio, & alia sectiones tractabunt de potentia ordinaria atque de facto.

2. Permissio prædefinitur potest ex motiuis infallibilibus.

Sit itaque conclusio prima. De potentia Dei absoluta fieri potest permissio esse talem, vt ex motiuis, & circumstantiis infallibiliter inferatur committendum esse peccatum, non solum in communi, & vagè, sed etiam in particulari, & determinatè. Talisque permissio potest à Deo prædefinitur per scientiam illius infallibilis illationis.

3. Permissio alicuius peccati prædefinitur potest per motiuis infallibilibus.

Quod attinet ad vagam infallibilitatem alicuius peccati, nullum in particulari determinando, satis probatum est disp. 8. sect. 2. num. 8. & sequentibus, videlicet, esse de fide contingere quasdam collectiones temptationum, & occasionum peccandi, cum tali destituitioe auxiliorum; sub qua sit infallibile committendum esse aliquod lethale peccatum. Atque vt minimum de potentia absoluta fuit possibile Deum apud se statuisse firmum & irreuocabile decretum destituendi aliquem hominem illo speciali auxilio, quod ad perseuerandum requiritur, qua hypothese data, foret infallibilis aliquis actus peccati mortalis, qui tamen foret absolutè liber, vt ostendimus loco citato.

4. Permissio peccati determinati possibilis est prædefinitio.

Cæterum de peccato particulari, ac determinato, hîc & nunc infallibiliter illato ex circumstantiis, & destituitioe auxiliorum, probatur etiam possibilitas de potentia absoluta, quoniam dæmones semper, & infallibiliter peccant, præfertim superbia, & odio Dei, vel ad minimum omissione amoris, quem naturaliter habere tenentur erga suum creatorem, ac Dominum, secundum illud Psalm. 73. Superbia eorum, qui se oderunt, ascendit semper. Atque idem intellige de quibuscumque damnatis. Nihilominus illis omnibus absolutè manere liberam potestatem euitandi singula peccata, satis probatum est præcedenti

tom. de volunt. Dei disput. 40. sect. 3. & 5. Cum igitur sint absolutè possibile prædictæ collectiones circumstantiarum, ex quibus infallibiliter sequitur peccatum: consequens est potuisse Deum eo animo tales circumstantias producere, vt permitteret committi peccatum, quod scit ex illis infallibiliter inferri.

Confirmatur, quia supponimus circumstantias omnes esse intrinsecè bonas, aut saltem non malas, vt diuitias, robur corporis, potentiam, honores, pulchritudinem obiectorum, destituitioem auxiliorum abundantium: permissio quoque bona est, vt diximus sect. 2.

Secunda conclusio de potentia ordinaria possibile est, & de facto contingit non raro, peccatorem aliquem in præfenti sæculo relinquit à Deo tam tenui mentis illustratione, & tam exigua Dei protectione munitum, tamque gradibus temptationibus pulsatum, vt ex vi totius collectionis circumstantiarum infallibiliter inferatur peccatum aliquod mortale determinatum, & in particulari: nec solum inferatur peccatum ex suppositione, quòd homo in gratiam redire non vult; sed etiam quoniam infallibiliter inferitur, eundem hominem numquam esse volitum in gratiam redire. Hanc igitur infallibilem illationem Deus euidenter cognoscit, & vult permittere, quod ipsum est prædefinit permissioem per motiua, & circumstantias, ex quibus peccatum infallibiliter inferitur.

Probatur primò, quoniam Scriptura, & Patres plerumque docent aliquibus hominibus impossibile fuisse credere, aut penitere, & impossibilem causam esse dicunt inopiam auxiliorum; sed intelligi non potest impossibilitas absoluta, quoniam simpliciter liberum erat illis credere & penitere, ideòque simpliciter possibile infidelitatem & obstinationem vitare, alioqui non esset imputabilis ad culpam eorum infidelitas, & impenitentia; ergo impossibilitas illa credendi, aut penitendi non aliter intelligi debet, nisi vt significat infallibilitatem hîc, & nunc omittendi debitam fidem & penitentiam.

Maiores probatur Deuteronom. 29. Vos vidistis vniuersa, qua fecit Dominus coram vobis in terra Aegypti, &c. Et non dedit vobis Dominus cor intelligens, & oculos videntes, & aures, qua possunt audire vsque ad presentem diem. Quamuis igitur ne possent audire, causa per se fuerit eorum libera malitia; nihilominus causa per accidens, ex qua sequebatur infallibiliter, fuit, quia non dedit illis Dominus cor intelligens, &c. Eadem causa manifestior indicatur Ioan. 12. Propterea non poterant credere, quia iterum dixit Isaias: Excæcavit oculos eorum, &c. De quo videndus est præfertim August. tractat. 53. in Ioan. vbi quamuis excæcationis causam meritoriam dicat fuisse liberam eorum malitiam; cæterum ea supposita, concedit, propter destituitioem auxiliorum illos non potuisse credere.

Confirmatur primò Isaias 29. Misit vobis Dominus spiritum soporis, claudet oculos vestros, Prophetas, & Principes vestros, qui vident visiones, operiet, & erit vobis visio omnium sicut verbo libri signati, quem cum dederint scienti litteras, dicent: lege istum; & respondebit, non possum, signatus est enim.

Confirmatur secundò Sapient. 12. Non poterat mutari cogitatio illorum in perpetuum, semen enim erat maledictum ab initio. id est, abundantiori auxilio propter sua peccata destitutum, vnde moralis impossibili

5. Datur de facto.

6. Probatur 1. Scriptura & Patribus.

7.

8.

impossibilitas, siue infallibilitas sequebatur. Hierem. 13. Si mutare potest Aethiops pellem suam, & pardus varietates suas, & vos poteritis benefacere, cum didiceritis malum. Tertio vt alia plurima prætermittamus, illustre testimonium est apud Ecclesiastem cap. 7. Considera opera Dei, quod nemo possit corrigere, quem ille despexerit. videlicet, auxilium abundantius non præbendo propter hominis demerita, cui consonat commentarius Hieronymi in eum locum.

9. Confirmatur quartò. Nam & Gregor. lib. 11. moral. cap. 5. tractans illud Iob 12. Si destruxerit, nemo est, qui adificet, ita disserit: Hinc Salomon dicit, considera opera Dei, quod nemo possit corrigere, quem ille despexerit. Nec mirum si a corde reprobato prædicator minime auditur, dum nunquam ipse quoque Dominus in his, qua loquitur, resistendum moribus impugnatur. Hinc est enim quòd Cain & diuina voce admoneri potuit, & mutari non potuit: quia exigente culpa malitia iam intrus Deus cor reliquerat; cui foris ad testimonia verba faciebat.

10. In eodem rursus cap. 5. declarans sequentia verba Iobi: Si inclusit hominem, nullus est, qui aperiat, sape nonnulli à prauis actibus exire cupiunt, sed quia eorum actuum pondere premuntur, in mala consuetudinis carcere inclusi, à semetipsis exire non possunt; & quidam culpas proprias punire cupientes, hoc quod rectè se agere astimant, in grauiores culpas vertunt. Et quæ modo miserabili; vt quod existunt putant, hoc inclusionem inueniant. Obserua semel, & iterum repetitum impossibilitatem, intellectam inclusionis nomine, quam eandem esse moralem infallibilitatem, probatur, quia semper & in omnibus personis consequitur suum effectum, vnde post pauca subdit: Si inclusit hominem, nullus est qui aperiat; quia sicut nemo obstitit largitati vocantis, ita nullus obuia iustitia relinquentis.

11. Quintò confirmari potest verbis Iob cap. 34. nouit enim opera eorum, idcirco inducet noctem, & contenerent. Quasi impius percussit eos in loco videntium. Vnde subtrahente luminis gratia peccatores aliquando puniri, vt videri non possint, colligit Gregor. lib. 25. moral. toto cap. 9. præsertim in fine, & cap. 20.

12. Sextò Ildorus lib. 2. sententiarum cap. 15. initio infallibilitatem obstinationis, proaenientem ex vberioris auxilij destituitioe, tradit his verbis: Deo deserente nullum penitere; Deo respiciente, sua mala vnumquemque videre, & plangere, & vnde ceciderit cogitare. Nam nonnulli ita despiciuntur à Deo vt deplorare sua mala non possint, etiam si velint. Vide impossibilitatem moralem, quam lib. 3. cap. 2. versùs finem ita repetit; In tanto demergi quosdam desperationis profundo, vt neque per flagella valeat emendari. De quibus rectè per Prophetam dicitur: Erustra percussisti filios vestros. disciplinam non receperunt.

13. Septimò confirmat Prosper lib. 2. de vocatione gentium cap. 17. Tam acerbo, inquit, natura humana vulnerè sauciata est, vt ad cognitionem Dei neminem contemplatio spontanea plene valeat erudire; nisi obumbrationem cordis vera lux disruserit: quam inscrutabili iudicio Deus iustus, & bonus non ita præteritis sæculis, quemadmodum & in nouissimis diebus effudit. Vnde consequens est in præteritis sæculis multo plures luce interiori caruisse; proptereaque ad cognitionem Dei plene erudiri non potuisse, scilicet potestate morali. Nam alioqui simpliciter potuisse notauerat Prosper

superioribus verbis: Quibus tamen illa mensura generalis auxilij, qua desuper omnibus hominibus est præbita, non negatur, videlicet auxilium sufficiens.

14. Octauò Anselm. de concordia gratiæ cum libero arbitrio cap. 3. in medio: Quoniam, inquit, homo est spiritus vadens, & non rediens, postquam sponte cadit, nullo modo potest resurgere, nisi gratia reueletur. Hæc est impossibilitas simpliciter: ideo dixit; nullo modo potest. Verum eam consequitur alia secundum quid impossibilitas euitandi peccata, id est, infallibilitas committendi, de qua continud subdit: Sed merito suo de peccato, in peccatum vsque in abyssum peccatorum sine fundo, hoc est, profundo sine astimatione demergitur, nisi misericordia reuineatur, ita vt bonum ei vertatur in odium, & sit illi in mortem.

15. Nona confirmatio sit, quia nihil enervatur robur præcedentis probationis; licet plerique Patres exponant, sacris litteris appellari impossibile illud, à quo vehementer abhorret voluntas, & quod amplecti foret illi difficillimum. Quemadmodum Chrysost. Theophylact. Theodoros Heraclotes, Euthymius, & Leontius ad illud Ioan. 12. Propterea non poterant credere, &c. Athanas. ferm. de passione, & cruce Domini exponens varicinum Isai. 6. Nazianz. orat. 2. de filio Dei, quæ est 4. de Theolog. prope med. Nec obstat quòd exponunt impossibilitatem beoperandi descendere ex libera electione, qua volunt retinere impedimenta contraria, vel nolunt admittere salutis remedia. Quemadmodum Clemens Roman. epistol. 3. de officio sacerdotis in medio. Nazianzen. loco nuper citato, Chrysoptom. homil. 60. in Matth. ad illud, Vamundo à scandalis, & homil. 40. in Ioan. columna 2. Cyrillus lib. 3. in Ioan. cap. 6. & 7. & lib. 5. cap. 22. à medio August. tractat. 47. in Ioan. & tractat. 64. Hugo Victor in epistol. ad Roman. quæst. 264. Quin potius inde valdè corroboratur argumentum nostrum, quia voluntas propter insitam propensionem ad bonum, prout ab intellectu proponitur, semper, & infallibiliter amplectitur illud bonum, in quod omnium motiuorum momenta maximo quodam excessu præponderant motiuis oppositæ partis, vt vidimus disputatione 10. sectione 3. num. 15. & propter eandem omnino rationem semper & infallibiliter respicit illud, quod ita repræsentatur illi tanquam malum triste, atque molestum, vt horrois, tædij, atque difficultatis apprehensæ vehementia maximo quodam excessu præponderet auxiliis, atque motiuis oppositæ partis, eo quòd valde tenuiter, & languidè alliciant ad illud bonum amplectendum. Præterea certum est difficultatem si perueniat vsque ad inferendam infallibiliter omissionem, impossibilitatis nomine dignam esse potiori iure, quam si non inferret infallibiliter omissionem.

16. Confirmatur primò. Nam Augustinus impossibilitatem appellat difficultatem lib. 3. de libero arbitrio cap. 18. versùs finem, dicens. Illa est enim pena peccati iustissima, vt amittat vniquisque quo bene vti noluit, cum sine vlla posset difficultate, si vellet. Id est autem, vt quisque rectè non facit, amittat scire quòd rectum sit: & qui rectè facere cum posset, noluit, amittat posse, cum velit. Nam sunt re vera omni anima peccati duo ista pœnalìa, ignorantia, & difficultas. Hæc scilicet sunt, ratione quorum amittitur

amittitur posse. Ad eandem sententiam pertinet totum illud cap. 18. & sequens 19. & ex lib. 1. retractat. cap. 9. quorum plura verba repetuntur in lib. de natura, & gratia cap. 67. & lib. 2. de peccatorum meritis, & remissione cap. 19. molestia, ac difficultatis nomine prædictam impossibilitatem appellat.

17. Confirmatur vndecimò. Nam multitudo, & vehementia tentationum, comparata cum infirmitate voluntatis, causa est eximie difficultatis, cui homines infallibiliter succumberent, nisi potentiori sustinerentur adiutorio, de quo August. lib. de corruptione & gratia cap. 12. post med. Inter tot, & tantas tentationes, inquit, infirmitate sua voluntas ipsa succumberet, & ideo perseverare non possent. Obserua impossibilitatem; cum tamen loquatur expressè supposito adiutorio tali, quale primo homini datum est, cum quo posset perseverare, & non perseverare.

Docet itaque August. per hoc adiutorium voluntatem infirmari posse, & non posse. Quod non aliter intelligi potest, nisi posse simpliciter, & physicè; verum non posse moraliter, quoniam infallibiliter succumberet. Huc tandem pertinet illud conari, & non posse ex negligentia nostra, & prava consuetudine proueniens, quod notat Basil. in regulis breuior. quæst. 16.

18. Secunda probatio principalis mutud primam infert, & infertur ex illa: quoniam impossibilitas vnus infert necessitatem contradictorij, & infertur ex illa. Ideo quemadmodum Scriptura, & Patres nuper citati dixerunt, sub aliis circumstantiis Deo subtrahente fortius auxilium, esse impossibile non peccare: sic etiam dicunt esse necessarium peccare. Hæc autem necessitas non potest esse absolutè, & simpliciter necessitas: quoniam libertati repugnat, quæ requiritur ad peccandum. Est igitur necessitas secundum quid, hoc est, moralis infallibilitas.

19. Ideo Innocentius Roman. Pontifex rescribens ad Patres Concilij Carthaginensis epistolam 25. quæ inter epistolas Augustini est 91. inter med. & finem, impossibilitatem ex necessitate sic probat: Quotidiana præstat illo (Christus Dominus) remedia, quibus nisi freti confisique nitamur, nullatenus vincere humanos poterimus errores. Necessè est enim, ut quo auxiliante vincimus, eo iterum non adiuvante vincamur. Sed multo frequentius, & clarius de necessitate peccandi quæ præmit, humanam infirmitatem abundantiori auxilio gratiæ destitutum disserit Augustinus lib. de natura, & gratia cap. 66. & lib. de perfectione Iustitiæ ratiocinatione 9. 12. 13. & 15. & lib. de verâ religion. cap. 18. Chrysofom. Basil. Damascen. Nazianzen. Hieronym. Gregor. Isidorus, Anselm. Bednard. & alij, quorum sententias, Scripturæ testimoniis comprobata, retulimus tom. præced. de voluntate Dei disp. 38. sect. 6. & 7.

20. Nunc sufficiat vnum, aut alterum testimonium. Cyrillus Alexandr. lib. de adoratione in spiritu, & veritate, inter princip. & med. videlicet columna 7. Inopia, inquit, diuinorum bonorum nihil aliud est, quam boni desperatio. Nam in quodam absurdum prolabitur hominis natura, nisi contineat illam seruatoris gratia, celestibus suisque bonis locupletans; & post pauca: Vbi Deus manum quasi contrahit, & auxilium suum suppeditare nobis cessat, necessarium quodammodo est, nos etiam in mala inuoluntaria incidere, & omni virtute ex-

cidere, & subire quasi alterius iugum. & in tanta peruenire mala, ut propè necessarium sit, etiam intellectum desperare. quod valde diffuse confirmat. Notandum est, quodammodo necessarium, & propè necessarium, idem esse quod infallibile. Prouenit autem infallibilitas hæc non ex totali destitutione, sed ex inopia; & tenuitate diuini auxilij; eo quod Deus manum contrahat, & cesset suppeditare bona cœlestia, quibus locupletare solebat. Gregorius in tertium Psalm. penitentialem versu penultim. Necessariò sequitur, inquit, ut omni tentationi sit subditus, quicumque à Deo fuerit derelictus.

SECTIO VI.

Descendendo magis ad particulares personas, quibus infallibilitas peccandi continet, corroborantur præcedentes probationes.

It probatio prima, quoniam homines specialiter obæcati, & obdurati sunt primarij, & insigniores, inter destitutos abundantioribus auxilijs, qui pariantur impossibilitatem boni faciendi, necessitatèque mali perpetrandi, nuper in præcedenti sectione probatam. Illis igitur potius, quàm cæteris hominibus prædefinitur permissio per motiua, & circumstantias, ex quibus peccatum infallibiliter infertur. Nam cæteris peccatoribus; & eminent in suo ordine, quemadmodum in ordine contratio præcedunt cæteris insigniter prædestinati, & in gratia confirmati, quibus ex vi auxiliorum, & circumstantiarum est infallibilis expletio præceptorum, ut vidimus disputat. 10. sectione 5. num. 11. & 12.

Pro cuius explicatione recolendum est ex præcedenti tomo de voluntate Dei disp. 42. sect. 2. & disputat. 43. sect. 4. obduratorum, & excæcatorum nomen extendi nonnunquam ab Augustino, & alijs Patribus, ut comprehendat quoslibet non prædestinatos, etiam infantes. Habet autem hæc acceptio fundamentum Roman. 9. Cuius vult miseretur, & quem vult indurat. & c. 11. electio consecuta est; ceteri verò excæcati sunt. Nichilominus propriè, & strictè non dicuntur excæcati, & obdurati, nisi peccatores ita obstinati, ut potentissimis remedijs suæ salutis infallibiliter resistant propter superbiam, ex impunitate, peccandi consuetudine; & temporalis felicitate conceptam, adiuncta destitutione auxiliorum magis abundantium. Nam, ut sapienter adnotauit Bellarm. lib. 2. de amissione gratiæ, & statu peccati cap. 14. §. secundo loco. cæci non dicuntur, qui videri possunt, licet actu non videant; nec dura corpora dicuntur; quæ cedere possunt, licet de facto non cedant; sed cæci dicuntur, qui videre nequeunt, & dura, quæ cedere non possunt, & prius franguntur, quàm cedant, quod Ioan. 12. significat illa causalis, Ideo non poterant credere, quia iterum dixit Isai. excæca cor populi, &c.

Confirmatur primò, quia cum omnino certum sit excæcationis, & obdurationis Deum non esse causam, & authorem, sed solummodo permittère subtrahendo gratiam: ut probatum est in prædicta disputat. 42. & 43. præsertim sect. 3. Aliqua specialis energia figuratæ locutionis est concedenda, propter quam Deus voluerit, toties in Scriptura

I. Exæcatis potissimum prædefinitur permissio per infallibilitatem motiua.

2. Excæcationis extensio.

3. Excæcationis Deus non est causa.

Scriptura sacra significari, quasi Deus sit qui peccatores excæcat, & indurat; nulla verò ratio reperitur magis sufficiens, quàm infallibilitas illationis peccatorum ex subtractione diuinæ gratiæ, cui cohæret infallibilitas alia, de qua in eadem disp. 42. sect. 1. num. 13.

4. Confirmatur secundò. Nam ex destitutione specialis gratiæ peccatum infidelitatis, & excæcationis infallibiliter inferri, notauit Prosper lib. 2. de vocatione gent. cap. 15. à principio, dicens: *Ve non dubie, sed euidenter appareat, quod nisi ubi abundauit iniquitas, superabundaret gratia, nunc quoque vniuersum genus humanum similis obcaeret impietas.* Perpende primò, quantam certitudinem, & euidentiam habuerit Prosper de peccato moraliter infallibili. Secundò quod ea infallibilitas vniuersum genus humanum complectitur. Tertio ea infallibilitas, supposita pariori, & magis tenui gratia, quàm prius notauerat Prosper, sequitur ex sola destitutione gratiæ superabundantis.

5. Probatio 2. ex propensione infidelium ad suam infidelitatem. Probatio secunda, quoniam infideles ferè omnes, quibus specialia negantur adiutoria, solaque generalia conceduntur, manent infallibiliter propensi ad suam infidelitatem, & alia peccata, quæ consequuntur ex illa: præsertim, si regnum, aut honores, vel diuitias cum vxoribus, & liberis se amissuros esse sciant: si à sua secta recedant. Hæc autem infallibilitas euidentior est in Turcarum Imperatore, vel Regibus, aut Ducibus, quorum nullus recipit Christi fidem, nec cessabit à cædibus Christianorum; nisi specialissima luce Dei, & patrocinio suffultus.

6. Peccandi infallibilitas. Tertio. Quanta sit infallibilitas, qua prætores, & senatores labuntur in crimen; si Rex imperet, & eum soleant timere plus quàm Deum, ostendit falsum testimonium aduersus Naboth, imperatum à Iezabel nomine Regis Achab, quæsitum à senioribus, & optimatibus, & sine dubitatione inuentum 3. Reg. 21.

7. Quarta. Quarto inter fideles etiam multi reperiuntur iudices, ita rerum æternarum oblitii, & temporalibus luctis intenti, ut eos magna vis auri, latentè, ac sine infamiæ periculo submissa, fauorque Regis, aut Principum, cum spe promotionis ad altiora, corrumpant infallibiliter.

8. Quinta. Quintò, peccator, grauissima tentatione præoccupatus & specialissima Dei luce, à suauitate destitutus, infallibiliter peccauit, veluti si proponantur acerbissima tormenta, & turpissimæ ignominie, nisi fidem saltem ore negauerit, aut in aliud peccatum consenserit. Vnde Bernard. in natali sanctorum Innocentium, serm. vnico prope finem. *Si in hac tam infirma voluntate induceretur in eam, quæ supra ipsum est, tentationem, nec roboraretur, quis illum dubitet defecturum, negaturum.*

9. Sexta. Imò etiam iustus, grauissima tentatione concussus, & specialissimo Dei robore destitutus infallibiliter peccaret. Tunc enim foret tentatio supra id, quod moraliter posset iustus superare. Quod manifestè colligitur ex Paulo 1. Corinth. 10. dicente: *Fidelis Deus, qui non patietur vos tentari supra id, quod potestis; sed faciet cum tentatione etiam prouentum, ut possitis sustinere.* Itaque sine prouentu fortioris virtutis, calitus immisise sustinere non possent, ut Patres communiter agnoscunt relati tom. de scientia Dei disp. 74. sect. 1. & in sequenti disp. 13. sect. 2. & sequentibus. Confirmat Ambros. lib. 2. de Cain & Abel cap. 9. versus finem, dicens: *Vita diuino gubernaculo de-*

Ruiz de Providentia Dei.

stituta, præcipitatur, & in grauiora prolabitur: ut si gregem pastor relinquat, incurserit bestia: ita cum Deus deserit hominem, ingrit Diabolus, serpit malitia, vultus augetur, ubi medicina defuerit.

10. Septimò probatur, nam in errorem induci, & à vera religione recedere, sequetur infallibiliter ex motiuis prodigiorum, quæ facienda sunt tempore Antichristi, supposita destitutione specialissimi auxilij, quod tunc necessarium erit, & omnibus electis dabitur; quibus non sufficit tunc illa tantum auxilij copia, quæ nunc datur multis electis. Hæc autem infallibilitas significatur Matth. 24. *Surgent pseudo-Christi, & pseudo-prophetae, & dabunt signa magna, & prodigia, ita ut in errorem inducantur (si fieri potest) etiam electi.* Perpende primò periculum inducendi etiam electos, prouenire ex magnitudine signorum, & prodigiorum; secundò quod liberentur ab eo periculo solummodo prouenire ex omni potentia eligentis, qui munit maioribus auxilijs.

11. Perpende tertio tantam esse infallibilitatem tentationis illius, ut, nisi breuiati fuissent dies illi, non fieret salua omnis caro. quemadmodum Christus Dominus paulo superius monuerat. Quem locum ponderans Ambrosius in commentario ad verba citata 1. Corinth. 10. Breuius, inquit, dies dicit Dominus, ut saluentur electi, ut possint consequi regnum Dei. *Quomodo tamen à Deo adiuantur, sitantum permittatur tentari, quantum potest? Adiuntur plane, dum non plus permittitur ei imponi, quam scitur ferre posse, ut quarto die pati non permittatur, qui scitur ultra non posse quam triduo tolerare.*

12. Confirmatur primò. Apocalyp. cap. 20. Angelus ligauit diabolum, ut non seduceret iam gentes, donec finiatur mille anni, post hæc oportet eum solui breui tempore, videlicet tempore Antichristi, quod nuper vidimus esse breuiandum. Vnde August. lib. 22. de Ciuitate cap. 8. euidenter colligit, longè maiorem esse futuram fortitudinem gratiæ, per quam electi tunc temporis aduersus Antichristum dimicaturi sunt. Nam per eam solummodo gratiam, & auxiliorum robur, quod nunc electis conceditur, plurimos electos deiceret à fide diabolum, si permittèretur exercere totam tentationem, quam potest. Pro qua sententia notanda sunt, quæ scribit August. ab illis verbis, sed alligatio diaboli est non permitti exercere totam tentationem, quam potest, & quæ sequuntur.

13. Confirmatur secundò Gregorij testimonio lib. 34. moral. à cap. 8. vsque ad cap. 15. diffusè tractantis, quanta sit infallibilitas, ut superentur, & inereant non solum debiliores, sed etiam robustiores iusti; si diabolus permittatur suas technas ita liberè, sicut per Antichristum, exercere; subtrahente Deo copiosissimum auxilium. Exordium autem sumit Gregorius ab illis verbis Iob cap. 41. *Reputabit ut paleas ferrum, & quasi linum puridum es. Non fugauit eum vir sagittarius: in stipulam versum est ei lapides funda. Quasi stipulam estimabit malleum, & deridebit vibrantem hastam, & quæ sequuntur.*

14. Octauò probatur, quoniam ex vi præsentis dispositionis, & destitutionis specialis auxilij, quibus laborant Principes sacerdotum, & seniores, quando Christum Dominum, quasi reum in iudicio interrogabant, infallibiliter sequebatur, quod Lucæ 22. respondit: *Si vobis dixerò, non credetis mihi: si autem interrogauero, non respondebitis mihi, neque dimittetis.* Cui simile est

est illud Jerem. 38. *Si consilium dedero tibi, non me audies.*

15. **Dubium 1.** *Nov omnium peccatorum permissio per infallibilia motiua prædefinita.*
Colligitur ex dictis decisio duorum incidentium dubiorum. Primum est, utrum omnium peccatorum permissiones fuerint prædefinitæ per infallibilizantia motiua. Cui respondemus negatiuè. Nam plurima peccata committuntur resistendo consiliis, motiuis, & circumstantiis tantæ virtutis, vt non solum physicè, verum etiam moraliter fuerit possibile vitare peccatum. Etenim non semper Deus ita destituit homines peccaturos, præcipuè iustos, vt ex vi destitutionis, & omnium circumstantiarum sit infallibile peccatum, quod ab illis de facto committitur, vt constabit disp. sequenti, præsertim sect. 3. & 4.

Confirmatur. quoniam in hominibus persæpe manet libertas moralis, & æquabilis ad vtranque partem, vt vidimus disp. 10. sect. 4. & fusiùs tomo de scientia Dei tota disput. 74. Ergo absque infallibilitate morali contingit vtranque partem sequi, nunc quidem seruando præceptum, nunc verò violando.

16. **Dubium 2.** Dubium secundum est, utrum prædefinitio permissionis per infallibilizantia motiua possit extendi ad omnes circumstantias, ita vt tempus, locus, intensio, extensio, duratio, repetitio, grauitas, & facilitas sequantur infallibiliter ex motiuis, & circumstantiis.

Permissio prædefinitio per infallibilia motiua ad omnes circumstantias extenditur.
Respondetur id sine dubio esse possibile, & verisimilius est aliquando contingere, tunc præcipuè quando obstinatus quispiam, & obduratus vehementissimo, & effrenato affectu præcipitur in crimen. Tunc enim quantum potest intentionis, & extensionis, quam celerimè potest, & vbicunq; est, infallibiliter toto conatu sibi possibili profundit in crimen, & quandiu feruor ille durat, durat etiam in crimine. Cæterum raro contingit omnes circumstantias criminis infallibiliter inferri ex motiuis, & circumstantiis quæ præcedunt in voluntate prius natura, quam crimen admittat.

Raro contingit.

SECTIO VII.

Num Scholastici Doctores existimauerint, prædefinitam esse permissionem peccatorum.

1. *Nullus antiquorum id expresse tradidit. Colligitur ex illis.*
Antiquorum reperio neminem, qui hoc expresse tradiderit; imò nec à iunioribus traditur sub eisdem verbis; sed sub aliis æquivalentibus, vt vidimus num. 6. & sequentibus. Cæterum ex plurimis antiquorum efficaciter deducit, prædefinitas esse permissiones peccatorum. In primis, quoniam dicunt, nullum actuale peccatum, præuisum vt absolute futurum, fuisse causam reprobationis negatiuæ: sed potius quibuscunq; fuit negata prædefinitio, independentè à præuisis personalibus peccatis fuisse negatam. Hoc autem decretum negandi prædefinitationem his hominibus adultis foret expositum periculo deceptionis, & frustrationis; nisi decerneret causare permissionem, qua data, certò sciret, committendum esse finale peccatum.

2. Confirmatur primò, nam iidem Doctores docent, prædictum decretum non prædefiniendi, fuisse causam derelictionis, & subtractionis gra-

tia, atque excæcationis, & obdurationis, prout abstrahitur à culpa, & solum dicit negationem gratia illuminantis, & emollientis.

Confirmatur secundo, quoniam consequenter dicunt permissionem peccati saltem finalis effectum fuisse reprobationis negatiuæ. Cæterum ex his omnibus fundamentis non potest efficaciter colligi prædefinitio permissionis determinati peccati in particulari, nam ad ea omnia verificanda satis erat prædefinitam esse permissionem alicuius peccati vagè, & in generali.

Propter hæc argumenta, præcipuè verò propter primum negandi prædefinitationem pro suo beneplacito, quibus Deus vult, colligitur prædefinitio permissionis, prout nuper explicata fuit, ex S. Thoma 1. p. q. 23. art. 3. corp. & ad secundum, cui consonat q. 19. art. 9. fine, & ex Magistro in 1. dist. 40. cap. ult. & dist. 41. cap. 4. fine. Cui iunge distinct. 46. §. *illi verò*, & dist. 47. initio ex S. Antonin. 4. p. tit. 14. cap. 12. §. 4. Durand. 1. dist. 40. q. 2. num. 8. & dist. 41. q. 2. præsertim num. 14. Greg. 1. dist. 41. q. 1. art. 2. concl. 4. & 5. Marfil. in 1. quæst. 41. art. 2. concl. 4. & sequentibus. Maiore distinct. 41. quæst. 1. art. 2. concl. 4. & 5. Driedone de concord. liberi arbitr. cum prædest. p. 1. cap. 3. concl. 1. & 3. & cap. 4. ad 5. & mem. 2. sent. 1. & 2.

Euidentiùs tamen colligitur ex Doctoribus, qui manifestè dicunt, cognita negatione prædefinitationis, & voluntate permittendi peccata, ex vi huius cognitionis certò cognita fuisse peccata futura, præcipuè finalia. Ita docet Scotus 1. distinct. 41. quæst. vnica. §. *contra istud Petrus*, & §. *Primum istorum*. Caietanus 1. p. quæst. 23. art. 5. ad 4. argumentum Henrici, sed clariss. Ferrarini. 3. contra gen. cap. 161. §. *pro solutione*. Richardus verò magis perspicuè, quam cæteri omnes antiqui, cuiuslibet peccati permissionem esse prædefinitam, significauit, dicens, Deum scire, quòd euenient omnia mala, quæ non vult prohibere. ita docet in 1. distinct. 38. art. vnico quæst. 5. corpore ad finem, & dist. 40. art. 3. quæst. 3. & dist. 46. art. vnico corpore, & ad 2. quibus consonat in dist. 41. art. 2. quæst. 2. & art. 3. quæst. 1.

Præterea prædefinitio permissionis colligitur ex omnibus Scholasticis, qui supra disp. 4. sect. 2. dixerunt, quaslibet operationes bonas esse à Deo prædefinitas. Inde quippe consequens est, quando Deus voluit non prædefinire impletionem præcepti, eo ipso voluisse permittere, vt certò & infallibiliter committeretur transgressio præcepti? Certus enim erat Deus, transgressionem esse futuram; nisi prædefiniretur impletio præcepti.

Recentiores tandem Scholastici communiter 1. parte quæst. 23. art. 3. magis ex professò probant, fuisse positiuam, & expressam voluntationem, qua Deus voluit permissionem, sciens ex permissione infallibiliter inferri, committendum esse peccatum, quod permittitur. Cæterum, licet in hoc conueniant: valde tamen dissident circa modum permissionis, & rationem infallibilitatis. Etenim auctores physica prædeterminationis existimant permissionis infallibilitatem auferri; nisi permissio consistat in neganda physica prædeterminatione simpliciter necessaria ad eliciendum actum bonum, & tribuenda physica prædeterminatione simpliciter necessaria ad alliciendum materialem actionem pecca-

6. *Id expresse fatentur recentiores.*

peccati, & consequenter contrariam sententiam oppugnant, quoniam ex ea sequitur, quòd licet Deus permittat aliquem hominem peccare; ex ea permissione non inferitur infallibiliter illum hominem esse de facto peccatum. Ita Bañez 1. parte quæst. 23. art. 3. dub. 2. §. *secundus sensus*. argum. 2. cui consequenter loquantur illius sectatores, vt Didacus Aluarez lib. 2. de auxiliis disputatione 11. conclusione prima.

7. *Clarior id fatentur nostri.*
Nostris verò Doctores omnium peccatorum in particulari constituunt à Deo volitam esse permissionem, ex qua singula peccata in particulari, & infallibiliter inferuntur, supposita scientia media, qua Deus nouit tali concursu, talibusque motiuis, & circumstantiis adhibitis, committendum fuisse tale peccatum; nam velle talem concursum, taliaque motiua cum talibus circumstantiis adhibere, hoc ipsum est velle permittere vt committatur peccatum, quod scit infallibiliter committendum; ita Molina 1. p. q. 14. disp. 18. mem. 2. col. 4. & sequentibus, & q. 19. art. 6. disp. 2. concl. 3. Bellar. lib. 2. de amissione gratia, & statu peccati. cap. 14. & sequentibus. Suarez lib. 2. de auxil. cap. 3. num. 4. & cap. 5. num. 18. & 19. & cap. 6. num. 11. & 1. parte lib. 5. de reprobatione cap. 7. num. 9. & sequentibus. Vasquez 1. parte disput. 95. cap. 9. initio. Valentia 1. parte quæst. 23. posteriori parte quæstionis puncto 1. & 2.

8. Talem verò permissionem, prout ex motiuis, & circumstantiis per illationis infallibilitatem colligatur committendum esse peccatum, in excæcatis, & obduratis concedit expresse. Bellar. lib. 2. de amissione gratia, & statu peccati cap. 14. §. *secundo loco*. & sequentibus. Et quamuis hanc infallibilitatem reiiciat Suarez locis superius citatis: nihilominus admittit diuinam permissionem hominibus quandoque negari auxilium, quod licet non sit absolute necessarium, est tamen moraliter necessarium, aut ferè necessarium; quia sine illo difficillimum est vitare peccatum, & explere præceptum. sic existimat lib. 2. de auxil. cap. 3. num. 4. fine, & tom. 4. de penitentiæ disp. 8. sect. 2. num. 25. quod confirmat 1. parte lib. 5. de reprobatione cap. 7. Videtur etiam idem sentire Vasquez 1. parte disput. 95. cap. 10. num. 68. fauèrque Driedo de captiuitate & redemptione generis humani tractat. 5. cap. 4. non longè post med. dum respondet ad quoddam argumentum 3.

9. Eandem infallibilitatem moralem intelligunt sine dubio Doctores, qui dicunt, tantum crescere posse vehementiam tentationis, vt absque speciali auxilio gratia non possit illi resisti, nec cui tari peccatum. ita Maior in 2. dist. 25. q. 1. fine, & dist. 28. q. 1. prope finem, vbi Gabriel q. vnica art. 3. dub. 2. §. *secundo considerandum*. Soto lib. 1. de natura, & gratia cap. 21. ad 2. Vega in opuscul. de iustificatione q. 12. non longè à principio, Stapleton. lib. 2. de iustificatione cap. 9. & 13.

SECTIO VIII.

Obiectiones aduersus infallibilitatem mortaliter peccandi.

1. Non defunt ex nostris authoribus, quibus displicet infallibilitas committendi peccata hæc, & nunc.

Kuiz de Providentia Dei.

Primum eorum argumentum est, quia non potest esse infallibiliter non futurum id, quod habet principium verè sufficiens, & verè possibile est. Ac proinde non potest esse infallibiliter non futura expletio præcepti, & obedientia; vnde nec peccatum erit infallibile. Antecedens probant ex Arist. lib. 9. Metaph. cap. 4. text. 8. dicente, *Manifestum est quòd non potest verum esse dicere, quòd possibile quidem est hoc: non tamen erit, alioquin quam impossibilia sint, hoc modo fugiunt nos.* Vtitur hoc argumento Diotalleuius in opusculo de concursu Dei, & c. cap. 5. argum. 3.

2. *Solutio.*
Nihilominus ex sequenti contextu constat, Aristotelem admittere aliquid esse possibile, quod tamen non est, neque erit. nam paucis interiectis, ait: *Nihil prohibet aliquid possibile existens, aut esse, aut fieri, non esse, nec futurum esse.* Totumque contextum exponit optimè D. Thom. ibid. lect. 3. post med. vt mens Arist. sit, concedenda esse impossibilia, & eorum impossibilitatem ex eo probari, quia non solum de facto non existant, sed etiam illis positus, sequatur aliquod impossibile. Cæterum illa, quibus positus, nullum sequitur impossibile, possibilia sunt, licet non existant, neque vnquam futura sint.

3. Alij sapientes, & graues Theologi quanuis concedant aliquid peccatum in particulari ex vi circumstantiarum esse infallibiliter committendum hæc, & nunc; asserunt tamen non habere libertatem sufficientem ad mortale peccatum; quia libertas, inquit, physica, siue moralis non sufficit ad peccatum mortale. Cuius assertionis primum argumentum desumunt ex Augustino in expositione quarundam propositionum ex epist. ad Romanos num. 62. dicente: *Non ergo hoc illi Pharaoni imputatur, quòd tunc non obtemperavit, quandoquidem obdurato corde obtemperare non poterat, sed quia dignum se præbuit, cui cor obduraretur priori infidelitate.* Quibus omnino similia sunt quæ tradit Hugo Victorin. in quæstionibus, circa epistolam ad Rom. quæst. 264. vbi docet obduratos, ac præcipuè Iudæos non potuisse credere; neque aliter illis imputat culpam incredulitatis, nisi quia liberè voluerunt obdurari.

4. *Solutio ostendendo excæcatis imputari culpam.*
Nihilominus Theologorum nullus admittet, Principes sacerdotum, seniores, Phariseos, & scribas fuisse omnino liberos ab imputabilitate culpæ mortalis, eo ipso tempore, quando resistebant Christi Domini concionibus, miraculis, exemplis, & quando mortis reum pronuntiabant: licet tunc etiam obdurati fuerunt, & excæcati, iuxta vaticinium Iſaiæ cap. 6. confirmatum testimonio Christi Domini Marth. 13. & Ioan. 12. Concedendum est igitur excæcatis, & obduratis ad culpam mortalem imputari illum ipsum factum, quod moraliter vitare non possunt propter excæcationem, & obdurationem: vt vidimus supra sect. 6.

5. Eadem veritas probatur secundo, quia videmus Pharaonem quod cessasset pluuia, & grandis, & tonitrua, auxit peccatum, & ingratum est cor eius, & c. Exod. 9. fine. Iam ergo supposita præcedenti obduratione, & excæcatione, Pharaon nouam addebat imputabilitatem culpæ. nam sine illa nihil auxisset peccatum.

Probatui tertio, quoniam in particulari Pharaonem potuisse credere tunc, quando miraculis, & testimoniis Moysi resistebat, & libero contra Deum arbitrio repugnasse, docet

Q 2 ex

ex professo August. lib. de prædestinat. & grat. cap. 14. & 15. quibus aliqua verba retulimus in præced. tomo de voluntate Dei disp. 42. sect. 2. num. 7.

6. Probatur quartò, quoniam alioquin sequeretur, plurimos homines excusandos esse à culpa criminum atrocissimorum propter vehementissimam tentationem & occasionem facilem, & promptam, addita consuetudine peccandi, & obliuione rerum supernaturalium, ac destitutione diuinæ lucis, ex quibus circumstantiis infallibilitas sequitur hîc & nunc admittendi criminis. Quam rationem confirmant ea, quæ diximus supra disp. 8. sect. 2. num. 15. & sequentibus.

7. Ad testimonium igitur Augustini, productum ex libro propositionum epistolæ ad Rom. respondetur, illius hanc esse mentem. Pharaoni non imputatur, quòd tunc non obtemperarit ex suppositione, quòd obdurato corde manebat, etenim obtemperare, & obdurato corde manere, contraria sunt, & impossibilia. Cæterum eidem Pharaoni tunc, & in quocunque instanti, in quo non obtemperarit, imputabatur, quòd obduratus manere volebat liberè, cum tamen absolute potuisset, si vellet, cum Dei auxilio deponere cor lapideum, & obdurationem abiicere; quemadmodum probatum est in prædicta disp. 42. sect. 2. & amplius probabitur tom. sequenti tractando, quomodo reprobis fuerit possibile salutem obtinere.

8. Quapropter quibuslibet obduratis, & excæcatis in quocunque instanti præceptorum transgressiones imputari possunt ad mortalem culpam, quoniam possunt excæcationem, & obdurationem deponere, vt talia crimina euitent. Quænam admodum August. tractat. 53. in Ioannem circa medium. Hinc, ait, illi non poterant credere, non quia homines mutari in melius non possunt; sed quandiu talia sapiunt, non possunt credere. Faciunt ad idem probandum, quæ diximus præcedenti tom. de voluntate Dei disp. 38. sect. 6. 7. & 8.

9. Hanc esse mentem Augustini, confirmatur ex sequenti contextu eiusdem libri propositionum ex epistola ad Rom. num. 62. nam post verba, quæ citantur in argumento, continuo subiungit: Sicut enim in his, quos elegit Deus, non opera, sed fides inchoat meritum, vt per munus Dei bene operentur: sic & in iis, quos damnat, infidelitas, & impietas inchoat pœna meritum, vt per ipsam pœnam etiam male operentur. Quapropter sicut illi, quos elegit Deus, etiam postquam fides inchoat meritum, nouam imputabilitatem & nouum meritum accumulunt, quando per munus Dei bene operantur; sic & illi, quos damnat Deus, etiam postquam infidelitas, & impietas inchoat meritum pœnæ, videlicet obdurationis, nouam imputabilitatem, & nouum crimen accumulunt, quando per ipsam obdurationis pœnam male operantur.

10. Pro cuius difficultatis declaratione maiori, dico primò, obduratio, & excæcatio sumi possunt in actu secundò, vt significant actualem volitionem obstinate resistendi Deo vocanti, & permanendi in peccato. Excæcatio, & obduratio secundum hanc acceptionem manifestè contraria est, & omnino impossibilis cum obedientia præceptorum. In hoc sensu præcipue videtur Augustinus dixisse, obdurato corde obtemperare non poterat.

Rursus excæcatio, & obduratio sumi possunt in actu primo, prout significant solummodo destitutionem auxiliorum, & alias circumstantias à Deo causatas, non significando culpam actualiter ab obdurato commissam, sed solummodo pœnam præcedentis culpe. Hoc modo sumpta obduratio, & excæcatio non est impossibilis cum obedientia, sed in hoc sensu Pharaoni licet esset obdurato corde, poterat obtemperare. Tertio si prædictæ excæcationi, & obdurationi, consideratæ in actu primo, superaddas prædefinitionem permissionis, supposita scientia dictante, Pharaonem sub illa excæcatione, & obduratione non fuisse obtemperaturum: vt sic etiam omnino impossibilia sunt obtemperare, & obdurato corde manere, quæ impossibilitas probata est disputatione 10. sect. 4. & 5. Atque in hoc etiam sensu vera sunt illa verba Augustini, obdurato corde obtemperare non poterant. Et de primo argumento hætenus.

Secundum argumen. authores citati numero tertio desumunt ex Anselmo lib. 1. Cur Deus homo, cap. 23. Cæterum ibi reperio nihil, quod eorum sententiæ faueat. Occasionem tamen iis authoribus præbuisse videtur, quod Anselmus asserit in sequenti cap. 24. videlicet in potentiam satisfaciendi illis hominibus imputari, qui non vtuntur meritis Christi Domini. Verumtamen hoc nihil probat contra moralem infallibilitatem peccandi, quam defendimus, quia sine meritis Christi Domini non solum moraliter, sed etiam physicè, ac metaphysicè impossibilis est satisfactio.

Tertium argumentum. Quoniam, vt D. Thom. docet 3. contra gent. cap. 160. homini permanenti in peccato mortali propterea sequentia peccata imputantur, quoniam ex culpa præcedenti relinquitur impotentia euitandi peccata; sed in peccatore permanente in peccato perseverat adhuc libertas, & physica potentia euitandi sequentia peccata mortalia: ergo physica potentia euitandi non sufficit, vt impentur sequentia peccata mortalia; sed requiritur etiam potentia moralis absque infallibilitate.

Respondetur, ex eodem capite constare, illam rationem adduci à D. Thom. vt impentur peccata generali, & extrinseco titulo, quoniam ex priori peccato sequuntur. Alio namque vbi proprio, & intrinseco titulo libera esse & imputabilia peccata singula, subdit continuo docens: Licet ille, qui est in peccato, non habeat hoc in propria potestate, quòd omnino vitet peccatum: habet tamen potestatem nunc vitare hoc, vel illud peccatum, vt dictum est: unde quocunque committit, voluntarie committit; & ita non immerito imputatur ei ad culpam.

Quartum argumentum, quia peccatum ex genere mortale, propter defectum plenæ libertatis redditur veniale, vt contingit in motibus secundò primis ad homicidium, vel alia peccata; sed exigua valde libertas est, quando propter moralem infallibilitatem aufertur libertas moralis, & physica tantum libertas remanet: ergo non erit libertas sufficiens ad imputandum mortale peccatum.

Respondetur libertatem physicam esse libertatem simpliciter, etiam si desit libertas moralis: vt vidimus in solutione primi argumenti, & con

11. Excæcatio in actu primo minimè.

12. Obiectio alia ex Anselmo soluitur.

13. Obiectio alia ex D. Thom. soluitur.

14. Soluitur.

15. Obiectio ultima.

16. Soluitur.

& constat ex dictis tota disputat. 10. præsertim sect. 3. Quapropter physica libertas in eo differt à libertate secundum quid, qualis est in motibus secundò primis, quoniam illis deficit tempus deliberandi, & conferendi rationes vtriusque partis. At verò quoties simpliciter adest libertas physica, licet coniuncta sit cum infallibilitate morali, non deficit tempus deliberandi, sed absolute potest homo, si velit, vtriusque partis rationes suis ponderare momentis, potestque suspendere operationem, vt maturius de illa deliberet.

DISPUTATIO XIII.

Vtrum Deus possit velle directè, & causare collectionem rerum omnium & circumstantiarum, quibus positus peccatum infallibiliter infertur.

SECTIO I.

De peccatoribus in ea infallibilitate constituendis.

1. PRÆSENTIS quæstionis decisio magna ex parte deducitur ex præcedenti disput. sect. 5. & sequentibus. Nec multum differt ab ea, quæ tradita fuit tomo præced. de voluntate Dei disp. 44. duabus prioribus sectionibus. Nam in sect. 1. num. 6. & sequentibus probatum est plurimas res naturales, aut supernaturales à Deo causari, quibus certò scit, homines aliquos ad peccandum esse abufuros, & eorum occasione vehementius obstinandos, & obdurandos. Et in eadem disp. 44. probatum est, id causari posse non solum producendo exteriora obiecta ex se bona, sed etiam interiùs impellendo ad generale aliquam rationem volitionis, & ad illam influendo.

2. Cæterum iis in locis tractatum non fuit, vtrum hæc eadem bona possint à Deo causari; quamuis talia sint, vt illis positus infallibilis sit illatio peccati committendi. Hoc igitur est, quod peculiariter differendum restat in præsentibus, quamuis ex eadem disp. 44. sect. 1. & 2. colligi possint aliqua testimonia, & exempla, quibus sequens decisio confirmetur.

3. Nunc dubitandi rationes sunt. Prima, quia Deus tentaret hominem, & ad peccandum impelleret, si causaret, ac proponeret motiua, quibus infallibiliter induceretur ad peccandum.

4. Confirmatur. Confirmatur, quoniam Dæmon non aliter tentat nisi suggerendo, & proponendo motiua, & occasiones peccandi.

5. Secunda, quoniam causa virtualiter continet effectum, qui sequitur infallibiliter ex illa: ergo quicunque vult talem causam, eo ipso virtualiter vult effectum, qui sequitur infallibiliter ex illa. Quamobrem si Deus vellet producere res, & circumstantias, ex quibus infallibiliter sequitur, committendum esse peccatum; eo ipso Deus virtualiter voluisset vt committeretur peccatum.

6. Confirmatur. nam prætor, aut Episcopus peccat. Ruiz de Providentia Dei.

caret, si gregibus sibi commissis ea bona proponeret, quibus sciret eos ad peccandum esse infallibiliter inuitandos. Id igitur facere fuerit indignum Deo.

7. Tertia ratio dubitandi est, quia rigidissimum videtur, & diuinæ clementiæ contrarium tales peccandi occasiones obicere, quibus positis, auxilia, quæ Deus præbet ad non peccandum, videntur potius ad hominis damnationem, quam ad eius vtilitatem esse collata: ideoque non Dei clementiam, sed potius nimiam seueritatem indicarent.

8. Quarta. Quoniam nullus prudens gubernator subditum exponit evidenti periculo maioris mali, propter aliud minus bonum obtinendum; sed peccatum quodlibet, ac præcipue mortale, est malum omnium malorum maximum, & eo ipso maius est, quam carentia cuiuscunque boni creati, siue naturalis, siue supernaturalis. Quapropter quodcunque bonum creatum est minus bonum, quam lethale peccatum sit malum; ergo nullus esse potest finis tam bonus, propter quem obtinendum Deus secundum rectam rationem possit hominem constituere in circumstantiis, ex quibus infallibiliter inferatur lethale peccatum.

9. Nihilominus sit prima conclusio. Deus potest velle directè causare, & peccatoribus proponere plurimas res ex se bonas, ad bonum destinatas, & inuitantes; quibus tamen positus, peccatum infallibiliter infertur propter quorundam hominum prauos affectus, veluti superbiam, inuidiam, auaritiam, & obstinationem. Insuper intentio Dei esse potest, vt permittat, eos homines infallibiliter ad peccatum induci.

10. Probatur. Nam in Principibus sacerdotum, & Phariseis Deus directè voluit, & causauit destitutionem abundantioris auxilij (hic enim effectus directè, & immediatè à solo Deo causatur) causauit etiam miracula, doctrinam, & exempla Christi Domini, & populorum affectum ad eum audiendum confluentium, & credentium: Quis autem non videat, hominibus arrogantibus, inflatis, inuidis, & avaris fuisse infallibilem illationem odij, & contradictionis vehementis, ex increpationibus Christi Domini coram vniuerso populo detegentibus hypocritarum scelera; ex argumentis euidenter aperientibus eorum ignorantiam, ex propria diuinitatis manifestatione, atque confirmatione consequente fide virorum, & frequentia discipulorum, & acclamationibus puerorum; maxime verò ex miraculis, quibus vniuersum mundum seducendum fore timebant.

11. Probatur secundò. nam suppositis eisdem vitiis auditorum, ex modo concionandi, mysteria parabolis inuoluendo, sequebatur infallibiliter ad prauos & absurdos sensus omnia verba fore detorquenda, & in illis quærendam impugnandi occasionem. Atqui horum criminum permissionem intentam fuisse à Christo Domino, docuit ipse Marci 4. dicens. Illis autem, qui foris sunt in parabolis omnia sunt, vt videntes videant, & non videant, & audientes audiant, & non intelligant. Eadem intentio ponitur Matth. 13. & Lucæ 8.

12. Probatur tertio. Nam Iudith cap. 9. Deum ita peccata fuerat: Fac Domine vt gladio proprio eius superbia ampuetur; capiatur laqueo oculorum suorum.

5. Tertia.

6. Quarta.

7. Potest Deus velle res bonas quibus positus peccatum infallibiliter infertur.

8. Probatur 1.

9. Secundò.

10. Tertiò.

suorum in me, & percussus enim ex labiis charitatis meae. Vbi Spiritus sanctus pro ea postulat, vt Deus causet ea ipsa bona, quæ de facto causauit, ex quibus infallibiliter inferebatur decipiendum, & concupiscentiæ laqueo capiendum esse Holofernem. Nam cap. 10. Iudith omnibus ornamentis suis ornavit se, cui etiam Dominus contulit splendorem. & iterum: in illa pulchritudinem ampliauit, vt incomparabili decore omnium oculis appareret. Rursus eidem inspirauit Deus singularissimam artem ambiguae, ac figuratae locutionis, qua de sui populi salute desperare, & eum inimicis prodere videbatur, ex quibus non modò libido, atque superbia, verum etiam seductio, atque securitas infallibiliter inferebantur in Holoferne, & eius exercitu.

11. Horum autem peccatorum permissionem intentam fuisse à Deo, monstrat oratio nuper adducta, & confirmatur ex Cantico in capit. 16. *Acceptit stolam nouam ad decipiendum eum.* Infallibilitas autem illationis, proneniens à vehementia motuorum, significatur illis verbis eiusdem Cantici: *Sandalia eius rapuerunt oculos eius, pulchritudo captiuam fecit animam eius.* Captiuus autem resistere non potest, nec seruitutis iugum excutere; rapina quoque vim affert, cui non possit resisti, nisi valde difficulter.

12. Nec potest cum Scriptura sacra congruere, quod aliqui dicunt, mendacia fuisse multa, quæ Iudith locuta est ad Holofernem, ideòque non fuisse à Deo inspirata. Si enim hæc fuissent mendacia, non verificaretur de illis, quod Iudith preceata fuerat: *Percussus enim ex labiis charitatis meae.* Nec enim Deus author fuisset mendaciorum, quibus percipiendus erat. Insuper si mendacia forent illa, non leuia, sed grauissima forent, videlicet periuria, & blasphemia. Iuramento quippe sua dicta confirmauit, asseruitque se missam esse à Deo vt ad Holofernem mandata deferret. At talia crimina repugnant eximiae sanctitati, quam eius liber commendat.

13. Inde colligo, & sit secunda conclusio. De potentia absoluta non repugnat à solo Deo causari totam, & integram collectionem rerum, & circumstantiarum, quibus positis, propter hominis fragilitatem infallibiliter inferatur ab eo committendum esse aliquod peccatum in particulari, dummodo nulla illarum rerum per se destinetur ad peccatum, sed ad bonum.

14. Probatur, quia nulla contraditionis implicatio, nec repugnantia cum Dei bonitate prohibet, quin Deus possit virum producere robustissimum, & omnibus potentiis corporis validissimum, ac fubinde propensionibus sensitui appetitus vehementer incitatum (hæc namque ratione sui præcisè non sunt malæ.) Poterat insuper Deus eundem specialibus auxiliis destituere, & ad aliqua pietatis negotia peragenda mittere sceminam pulcherrimam, & prudentissimam, inde namque infallibilis foret illatio captiuitatis animi per oculos, & concupiscentiam, quemadmodum contigit Holoferni.

15. Tertia conclusio. De potentia ordinaria Deus non totam, & integram collectionem earum rerum causat, sed supponit ab homine per liberam malitiam, aut negligentiam, (seu mortalem, seu venialem) causatas esse propensiones

passionum, & affectus inordinatos ad bona sensibilia, quibus bonis, postea propositis, infallibiliter capitur laqueo: supponit etiam, dæmonis suggestionem parari laqueum, & ad eum incitari. Ratio est, quoniam hoc videtur esse conformius diuinæ clementiæ, & suauitati, prout in sacris literis reuelatur, vt magis constabit ex sequenti solutione argumentorum, necnon sectione 3.

15. Declaratur, & probatur à simili. Nam quoniam Vrius nullo crimine Regem offenderat, nec temerè, & ambitiosè affectabat periculosa certamina; ideo crudelitatis, & iniustitiæ fuit præcipere. *Ponite Vriam ex aduerso belli, vbi fortissimum est prælium, & dereliquite eum, vt percussus intereat.* Igitur cum Ioab obsideret urbem, posuit Vriam in loco, vbi sciebat viros esse fortissimos, fortasse Davidis præceptum exculans; quoniam aliquod occultum scelus Vriæ volebat ea ratione punire simul, & tegere. Quod ergo regimini tunc, vel maxime dignum foret ex Vriam exerceri, quando ille temere, & ambitiosè contenderet primam, & periculosiorem aciem exercitus tenere supra suas vires, nec vellet sui ducis ordinationibus acquiescere.

16. Sic igitur ratio congruentior, & diuina benignitate dignior ostenditur, vt ibi constituat hominem, vbi scit hostes esse fortissimos, vehementes tentationes, & occasiones spiritualis interitus, & eum abundantioribus auxiliis destituat, ac relinquat, vt percussus intereat: si homo ille superbus desiderauit ea pericula, videlicet honores, regimen Ecclesiasticum, aut seculari, diuitias, fauores Principum, familiaritatem, ac benevolentiam sceminarum: nec timuit, sed amaui ea pericula; vnde nec diuinam opem anxie postulauit. Insuper namque lex est: *Qui amat periculum, in illo peribit*, Ecclesiasticus cap. 3. Cæterum hæc ratio seclusa, licet non foret iniustitia ex parte Dei, quoniam est Dominus omnium; minor autem congruentia foret, vt supra diximus.

17. Ad rationes dubitandi respondetur. Ad primam negatur sequela, si loquamur de tentatione, prout repugnat Deo, & propria est dæmonis: iuxta ea, quæ tractauimus tomò præcedenti de voluntate Dei disput. 37. sect. 1. Nam huiusmodi tentatio continet non solum occasiones, & motiua, quæ per accidens propter hominis fragilitatem, aut malitiam, ad peccandum impellunt, sed etiam intentionem, qua diriguntur ad eum finem, vt homo peccet. Præterea semper, aut ferè semper admixtum habent aliquid intrinsecè malum, & ab intrinseco destinatum ad prouocandum peccatum, cuiusmodi est consilium, vassio, impulsus interior, atque suggestio inducens ad postponendum eo tempore diuinum præceptum, vt homo fruatur bonis temporalibus. At verò Deus nihil potest causare, quod ab intrinseco destinatum sit ad peccatum prouocandum, nec res intrinsecè bonas potest Deus ea intentione producere, vel exhibere, vt hominem ad peccandum inuident: licet possit ea intentione producere, vt permittat, infallibiliter inferri peccatum. Inde constat solutio confirmationis.

18. Ad secundam respondetur. Causa virtualiter continet effectum, qui ex illa sequitur per se, non per accidens, etiam si non sequatur infallibiliter. At verò causa non continet virtualiter effectum,

lum illius tantum, qui sua culpa, & libera voluntate peccat. Ideo propter illud impediendum Deus, Angeli, & homines sancti non debent à propriis bonis procurandis abstinere.

SECTIO II.

Dubitandi rationes, an homo iustificatus deuenire possit ad mortalem infirmitatem mortaliter peccandi.

19. Ad confirmationem.

20. Respondetur 2.

21. Ad tertiam illa occasiones permittuntur in penam prioris peccati.

22. Ad quartam, peccatum ab homine commissum comparatione Dei est nullum malum.

effectum, qui non per se, sed per accidens sequitur ex illa; quamuis infallibiliter inferatur. Ideo quicumque vult causam per se ordinatam ad peccatum, eo ipso virtualiter vult committi peccatum: non verò qui vult causam per se, & ab intrinseco destinatum ad bonum, ex qua per accidens inferatur, peccatum esse committendum, & aliunde non tenetur eam causam impedire.

Ad confirmationem respondetur primò. Antecedens non esse vniuersaliter verum. Nam propter aliquod bonum commune, vel propter iuris ordinem seruandum, poterit Prætor, vel Episcopus aliquos subditorum constituere in circumstantiis, ex quibus infallibiliter inferatur peccatum. Quemadmodum, quando tyrannide Maurorum coacti Christiani, nonnullos suorum filiorum, aut filiarum tradunt, vel quando iuris ordine postulante, iuramentum exigitur ab illis hominibus, quos propter vitandam ignominiosissimam mortem est infallibile, veritatem esse negaturos.

Secundò respondetur, & plenius, in huiusmodi rebus consequentiam non valere, quæ ducitur ab hominibus ad Deum. Nam prætor, aut Episcopus non est Dominus animarum, & gratiæ, quin potius illarum vtilitatibus seruire tenetur, non solum vniuersali lege charitatis, sed etiam speciali obligatione muneris, & iustitiæ: ideo quantum possit, tenetur peccandi occasiones subducere, vt subditorum saluti consulat. Deus autem vniuersalissimus omnium, & absolutus Dominus nemini debet gratiam, aut salutem, nullius vtilitatibus seruire tenetur: ideòque potest ea, quæ bona sunt, & ad bonum per se destinata, liberè producere, præcipuè cum omnes homines mouerit, vt sibi ab inordinatis illarum rerum affectibus caneant, quibus illaqueantur.

Ad tertiam rationem respondetur, illius difficultatem emolliiri, quoniam illæ occasiones, quibus positis infallibiliter inferatur committendum esse peccatum, à Deo tribuuntur, vel permittuntur in penam alterius prioris peccati. Mirandum quippe non est, Deum ita se gerere cum iis, quos odio iusto prosequitur, & quibus hæc ipsa pœna datur ex intentione reuocandi eos ad meliorem frugem; videlicet vt suam miseram seruitutem agnoscentes, Dei redemptorem, & gratiam feruenter implerent, quod si non faciunt, culpa sua & merito pereunt.

Ad quartam respondetur. Hoc peccati proprium est, vt eius intrinseca malitia non sit malitia, nisi comparatione personæ peccantis, vt illius tantum malum sit, & non alterius, vnde licet personæ peccanti peccatum sit malum maius, quam vilius creati boni carentia, siue naturalis, siue supernaturalis; cæterum comparatione Dei, & comparatione cuiusque Angeli, vel hominis sancti, peccatum mortale, quod ab alia persona committitur, est nullum malum, vel certè leuissimum. Ideòque maius malum esset carere manifestatione diuinorum attributorum, & carere virtutum actibus, & habitibus; aut carere visione beatifica, propter quos fructus, melius, ac suauius colligendos, Deus permittit peccata. Propterea Deus prudentissimè gubernat, quando hominem aliquem exponit periculo peccati mortalis, etiam infallibiliter committendi, quoniam hoc peccatum sicut non est peccatum Dei, nec Angeli, aut hominis sancti; sic etiam non est malum Dei, & Sanctorum, sed ma-

1. Drigitur quæstio præsens ad inuestigandum modum prædefinendi permissiones peccatorum, quæ committuntur ab hominibus iustificatis. Supponimus autem omnes permissiones esse prædefinitas ex vi scientiæ conditionalis, cuius obiectum non est infallibilitas illationis: vt probatum est disput. 12. quatuor prioribus sectionibus. Nunc igitur inquirimus de prædefinitione per scientiam infallibilis illationis.

2. Vtilis erit hic labor ad melius reddendam rationem æquitatis, & lenitatis, quam Deus seruat erga homines iustificatos, & in alto perfectionis gradu constitutos, quos reprobaui ante præuisa finalia peccata, vt attingemus sect. 3. concl. 3. probatione 3. num. 16. Insuper ad intelligendum discrimen duplicis auxilij sufficientis, quod iustis præberi contingit, sicut & peccatoribus: de quo in sect. 3. sine.

3. Pro parte negatiua, videlicet, hominem iustum deuenire non posse ad tantam destitutionem auxiliorum, talisque circumstantias, ex quibus infallibiliter inferatur esse mortaliter peccaturum, occurrunt sequentes rationes. Prima. nam quoties aliquis homo rapitur à tentatione, vt infallibiliter peccet, nec moraliter possit non peccare; toties est excæcatus, & obduratus. At nullus induratur, & excæcatur, nisi in peccata præcedentium peccatorum: vt ex Scripturis & Patribus probatum est præcedent. tom. de voluntate Dei, disput. 43. sectione 3. & 44. sect. 1. Confirmatur. nam excæcationis, & obdurationis pœna grauissima est; ergo non erit æquitatis consentiens, eam homini iustificato infligere.

4. Secunda, quia durum videtur, & contrarium legibus amicitiae, medio in agmine inimicorum ita constituere, vel destituere amicum, vt infallibiliter eius mors inferatur; quamuis eius culpabili negligentia intercedente, præsertim cum Deus nullo negotio, posset illi subuenire.

5. Tertia, quia durius adhuc esse videretur, si Deus eam infallibilitatem non modò permitteret, verum etiam iustis hominibus ipse produceret, & offerret occasiones, ex quibus infallibiliter inferretur peccatorum esse mortaliter.

6. Quarta, quoniam auxilia sua Deus homini non denegat, nisi propter illius culpam, & demerita, sed homo iustificatus iam non tenetur reus lethalis peccati, propter quod denegari possunt auxilia: ergo illi non sunt deneganda.

7. Quinta, quoniam iustus Deus non deserit, nisi prius deserat ab illis: vt ex Tridentino, & communi sententia Patrum probatum est tomò præcedenti de voluntate Dei disput. 34. sect. 2. & 3. Sed iustus, quandiu manet in gratia, Deum non deserit; ergo non destituitur diuinis auxiliis, ita vt illi sit infallibile mortaliter peccare.

1.

2.

3. Partia negatiua fundamentum primum.

4. Secundum.

5. Tertium.

6. Quartum.

7. Quintum.

8. Sexta, auxilium speciale, quod ad perseverandum offertur, tribuit potentiam moralem ad perseverandum: ergo excludit moralem impotentiam; ac subinde non patitur secum moralem infallibilitatem mortaliter peccandi. Rursus cuilibet homini iusto promittitur speciale auxilium, quod ad perseverandum offertur: ergo quilibet iustus habet moralem potentiam perseverandi in gratia, & vitandi mortale peccatum: ac subinde nemini iusto erit infallibilis illatio mortalis peccati propter destitutionem auxiliorum. Maior, videlicet speciali auxilio perseverantiae tribui potentiam moralem, probatur. nam physica potentia perseverandi, & vitandi singula peccata diuini, manet absque prædicto auxilio speciali. Alioquin non imputarentur peccata, ut vidimus disputat. sect. 2. num. 20. & sequentibus. Quapropter non restat alia potentia, quæ tribuatur per speciale auxilium, nisi potentia moralis.

Confirmatur. Confirmatur, quia iustus potest hoc auxilium obtinere, si velit: ergo potest hanc potestatem moralem vitandi peccata mortalia, si velit.

9. Septima. nam Paulus 1. Corinth. 10. *Fidelis, inquit, Deus, qui non patietur vos tentari supra id, quod potestis; sed faciet etiam cura tentatione provenientem, ut possitis sustinere.* Hæc autem gratia diuinæ fidelitatis intelligi nulla ratione potest de tentatione superante physicam potestatem resistendi peccato. nam contradictionem implicat tentatio talis. Nec enim erit peccatum, nec vlla ratione imputabitur ad culpam, nisi maneat physica potestas resistendi peccato, & sustinendi tentationem. Vnde licet per impossibile fingeretur, in Deum cadere posse crudelissima tyrannis, per quam pateretur homines tentari supra id, quod physice possunt, ita ut tentationem sustinere, atque resistere foret physice impossibile: adhuc ab ea providentia nihil timendum foret iustorum perseverantia; & quoniam nihil illis imputaretur ad culpam, talibus tentationibus extortam, licet foret essentialiter turpe. vnde nullius æternam salutem impediret.

10. Cum igitur prædicta consolatio Pauli nitatur non in rerum impossibilitate, sed in libera, & gratuita Dei fidelitate; consequens est ita debere intelligi, ut Deus non patietur vos tentari supra id, quod moraliter potestis, sed faciat etiam cum tentatione provenientem fortioris opulationis, ut moraliter possitis sustinere. Quod si tentationem sustinere mortaliter est possibile; non est infallibile peccare consentiendo tentationi. Hoc autem genus fidelitatis, & providentiæ pertinere videtur ad omnes iustos propter rationis paritatem.

SECTIO III.

Qua ratione, atque demerito iustus constituitur possit, atque destituitur sub circumstantiis, ex quibus mortale peccatum infallibiliter inferatur.

I. Prima conclusio. De potentia ordinaria potest iustus à Deo constitui in circumstantiis, ex quibus infallibiliter sequatur occatione peccatorum venialium præsentium, vel præteritorum mortalium, quæ licet per

sacramentum poenitentiae, vel contritionem deleta fuerint, restant adhuc eorum reliquiae, sanitate nondum perfecte recuperata.

Probatur. Quoniam hoc non repugnat ex natura rei, neque repugnat diuinis promissis, & legibus. Ergo absolute est possibile de potentia ordinaria.

Primum ex natura rei non repugnare, manifestè colligitur, quoniam auxilia gratiæ communia, & omnibus iustis debita ratione illius status, sine auxilio speciali perseverantiae non sufficiunt, ut iustus habeat potestatem moralem perseverandi in gratia longo tempore. Quapropter præcisè ex vi illorum auxiliorum non auferetur infallibilitas mortaliter peccandi longo tempore, quæ infallibilitas consequitur ex fragilitate, & infirmitate liberi arbitrij, supposita humana ignorantia, & tentationibus variis longo tempore occurrentibus: quemadmodum dictum est disputatione 8. sect. 2. præsertim num. 20. & sequentibus, & à fortiori colligitur ex dictis disputatione 12. sect. 5. & 6.

Idem verò, quod in conclusione asseritur, non repugnare diuinis promissis, & legibus, præstandi cuilibet iusto speciale auxilium, quod ad perseverandum requiritur, probatur, quoniam hoc auxilium non promittitur absolute sine conditione apposita; sed promittitur sub ea conditione, si nos acceptis prius talentis communis auxiliij supernaturalis diligenter negotiantes iciumis, & elemosynis, orationibus, & aliis piis operibus impetremus à Deo speciale auxilium perseverantiae, ut admonuit Trident. sessione 6. cap. 13. At verò iusti non raro deficiunt huic splendæ conditioni. Deus igitur non raro per nostram culpam liberatur ab obligatione sui promissi conferendi auxilium speciale perseverantiae. Vnde quamvis plerisque iustis Deus etiam tunc conferat speciale auxilium perseverantiae: multis tamen subtrahere poterit, & de facto subtrahit. Manet igitur iustus in eo casu cum solis communibus auxiliis gratiæ, idèoque longo tempore superandus infallibiliter à tentationibus mortiferis.

Sed dices. Omnibus iustis est moraliter possibile obtinere à Deo auxilium speciale perseverantiae. Ergo omnibus iustis erit moraliter possibile vitare quodlibet peccatum mortale, etiam longo tempore.

Huic obiectioni satisfaciunt conclusiones sequentes, quibus prima conclusio explicatur, & corroboratur.

Sit igitur secunda conclusio. Iustus homo nonnunquam in eas circumstantias ob suam negligentiam devolvitur, ut illi sit moraliter impossibile tunc acquirere, & impetrare speciale auxilium perseverantiae. Cuius ratio explicatur, si singas (exempli causa) longum tempus, intra quod infallibile est, Petrum iustum esse mortaliter peccaturum, si destituatur speciali auxilio perseverantiae esse tempus vnus anni: atque Petrum toto ferè anno, videlicet vsque ad vltimum diem fuisse desidem & ignaum, ita ut nunquam feruenter, sed tepidè, indeuotè, sine debita reuerentia, & attentione, raro, & exiguo tempore orauerit, ac ferè nullis operibus supererogationis perseverantiae speciale auxilium à Deo, curauerit, obtinere. Iam in hoc

hoc casu Deus non erit promissionis reus; quantum Petro in hac vltima die totius anni postulanti auxilium speciale perseverantiae non conferat. Quoniam Petrus non expleuit eam conditionem, à qua pendeat obligatio diuinæ promissionis.

Quod si respondeas. Saltem Petrus hic, & nunc potest feruenter petere diuinum auxilium speciale. Ergo Deus ex tua lege, & promisso tenebitur concedere. Nihilominus vis præcedentis argumenti nihil enervatur; quoniam, quæ promittuntur orationibus impetranda, non promittuntur, quasi statim concedenda; sed vna ex conditionibus requisitis, ut oratio infallibiliter impetret, est diuturna perseverantia: quemadmodum Christus Dominus docuit Lucæ 11. illis præsertim verbis, *et si ille perseverauerit pulsans. de quo videndus est Diuus Thom. 2. 2. quæst. 83. art. 15. ad 2.*

Si respondeas adhuc, superiorem doctrinam non habere locum, quando premit necessitas accipiendi auxilium quod petitur. Adhuc distinguendum est. nam si ad eas angustias urgentis necessitatis iustus absque sua culpa, negligentia, vel arrogantia deuenerit, tunc sane verisimilius est promissionem Dei retinere vim obligandi, ut speciale auxilium perseverantiae conferat. Cæterum quando iustus ob negligentiam, elationem animi, & arrogantiam non studuit comprimere, neque orauit attentè, deuotè, feruenter, & perseveranter, neque aliis operibus pietatis quæsuit, atque pulsauit: manifestè videtur tunc euenire casum, qui continetur in ea generali regula, per quam cessat infallibilitas obtinendi per orationem ea, quæ necessaria sunt ad salutem, si quis deficiat in conditionibus ad orationem præscriptis.

Confirmatur. Quia nulla certa quantitas perseverantiae, deuotionis, & attentionis in oratione, nullave determinata qualitas, aut numerus bonorum operum præfixus est omnibus hominibus, ut illis exhibitis, Deus ex promissione, & lege teneatur concedere speciale auxilium perseverantiae. Sed hic terminus relinquatur à Deo liberè designandus in singulis hominibus, & singulis eorum occasionebus. Quapropter facilius est sufficientem rationem Deo suppere, propter quam liber maneat ab obligatione promissi; nec teneatur concedere auxilium speciale perseverantiae. Potissimum verò, quoniam Deus nos omnes frequenter, & manifestè præmonuit, ut semper vigilemus, oremus, nunquamque deficiamus, ne in tentationem intremus. In asserendo prædicto genere providentiæ S. Maximi frequentior est, quam alij Patres tota ferè centuria 3, præsertim cap. 9. 10. 11. 16. 17. 22. & 23. sufficiat illud referre ex cap. 16. *Ira iustè exercetur in animum alta de se sapientem, hoc est, derelictio, ut pote permisso, ut ipse tam in operatione, quam in speculatione perurbetur à demonibus, &c. Deinde cap. 17. subiungit: Qui per primam iram speciem, derelictionis videlicet, non eruditur ut descendat ad humilitatem, existimans eam esse explorationis probè magistrum, aliam à parte recipit iram in se venientem, quæ charismatum efficaciam eripit illi, & vacuum reddit illum potentia, quæ illum modo protegebat. Auferam enim spem eius, & erit in disreptionem. Diruam maceriam eius, & erit in conculcationem. Deferam vineam meam, & non puta-*

Isaia 5.

bitur, neque fodietur. Ascendent super eam, et super terram incultam, spina: & nubibus mandabo ne pluant super eam.

Secunda ratio conclusionis est, quoniam in sacris literis, & Conciliis, non modò iustis, sed etiam omnibus peccatoribus promittitur auxilium sufficiens, ut quoties voluerint conuertantur, sed hac promissione non obstant, peccatores nonnunquam propter sua demerita deueniunt ad eas circumstantias, in quibus sit moraliter infallibile, illos non esse vsuros parato sibi ad conuersionem auxilio; sed potius restituros, ut ostendimus non solum in sect. 1. sed etiam disputat. 12. sectione 5. & 6. Ergo quamuis cuilibet iusto sit promissum auxilium ad perseverandum: nihilominus propter venialia demerita permitti poterit in iis circumstantiis manere, sub quibus moraliter infallibile sit eundem iustum non petiturum esse speciale auxilium, sicut oportet, nec voliturum eodem auxilio vii. Consequentia probatur; quia sicut auxilium, ad conuersionem requisitum, se habet respectu peccatorum mortalium; ita perfectius, & alius auxilium, quod ad perseverandum requiritur, se habet respectu peccatorum venialium, & præteritæ negligentiae. Imò in hoc auxilio fortior ratio reperitur, quoniam (ut vidimus) non promittitur, nisi deuotè petentibus, & feruenter cooperantibus cum communibus auxiliis gratiæ.

Probatur tertio, quoniam hæc infallibilitas peccandi mortaliter, ex multitudine, & grauitate præcedentium venialium conurgens, asseritur à Patribus, & Scholasticis communiter, quando minantur certum, & euident periculum mortaliter peccandi proveniens ex multitudine, & grauitate peccatorum venialium, præsertim à quibusdam materiis, & personis, ut si adolescens robustus sit nimium deditus gula, nitori, & elegantiae mollium indumentorum, sæculari pompæ, deliciis, otio, familiaritati puellarum, fabulis, vaniloquiis, & consuetudini, cum aliis sui similibus; negligens verò sit orationis, audiendi concionis, dandi elemosynam, & aliorum operum. Hic enim adolescens longo tempore infallibiliter committer peccatum aduersus castitatem; nisi per extraordinariam Dei protectionem feruetur. De supradicto periculo peccatorum venialium plura tractauimus 1. 2. quæst. 88. artic. 3. & 4.

Confirmatur. Nam ex præcedente ratione colligitur non esse rigorem nimium, & indignum Deo, si iustis hominibus, negligentibus cauere venialia peccata permittat infallibilitatem peccandi mortaliter. Quoniam hæc infallibilitas rebus non superadditur à Deo, sed potius nascitur ex ipsa quidditate rerum. nam prædicta venialia, quatenus realiter augent libidinosum, & inordinatum affectum creaturæ, eatenus etiam coniciunt hominem in tentationes grauiiores. Rursus eadem venialia, quatenus Deum offendunt, eatenus impediunt deuotionem, filialem fiduciam, & recursum ad Deum, ac proinde promptitudinem impetrandi auxilium. Quapropter hic modus prouidentiae est congruentissimus naturis rerum. Vt inam eum non ita frequenter experientia comprobaret.

Proba.

9. Probatur 2. Quia omnibus iustis promittitur auxilium sufficiens.

10. Tertio, quia infallibiliter peccandi mortaliter ex præcedentibus venialibus asseritur à Patribus.

11. Venialia coniciunt hominem in tentationes grauiiores.

12. *Quarid.* Probatur quartò. Licet enim præscindamus à peccatis venialibus, solam, atque nudam cessationem ab actibus charitatis, inuenimus, disponere ad corruptionem charitatis (ac subinde ad mortale peccatum, quo solo corrumpitur charitas) vt docet S. Thom. 2. 2. quæst. 24. art. 10. corpore sine.

Confirmatur 1. Confirmatur primò. Nam & spirituales viri, regressum à via virtutis, atque ruinam certò præfagiunt hominibus iustis, qui non conantur ulterius in via spiritus progredi, vt ex Gregor. Bernard. Cassiano, Bonauent. & aliis Patribus probandum erit tomo sequenti.

13. Confirmatur secundò. Nam vniscuiusque personæ priuatum, & peculiare periculum significat etiam, quod principaliter de republica, & Principe dictum esse videtur Ecclesiasticis 10. *In pigritia humiliabitur contignatio, & in infirmitate manuum perillabit domus.* Ergo nonnunquam homo iustus ob culpabilem negligentiam deuoluitur ad periculum infallibilis ruinæ; nisi Deus vltra debitum ac promissum abundantius, & fortius opituletur.

Quintò probatur, & explicatur magis conclusione sequenti.

14. *In iustificatiõnis initio aliquibus permittitur impossibilitas obtinendi speciale auxilium.* Tertia conclusio. Ab ipso primo iustificatiõnis instanti permittitur multis hominibus incipere morale impossibilitatem obtinendi speciale auxilium perseuerantiæ, & consequenter incipere infallibilitatem peccandi, quæ dictæ sunt in conclusione 1. & 2.

Probatur primò. Quoniam homines non pauci per sacramentum penitentiae soluuntur reatu præcedentium peccatorum, & iustificantur: qui tamen vitiorum habitibus, veluti carenis constringuntur, iterum seruire peccato, passionibus verò veluti feris indomitis exagitantur. Tales igitur homines potentiori, & abundantiori auxilio cum ad perseuerandum indigeant; minus tamen illud merentur, quam alij iusti, cæteris paribus. Insuper ex prædictis passionibus, & habitibus, nascitur infallibilitas parum atque tepidè vacandi orationibus, eleemosynis, & aliis operibus pietatis, (nisi Deus opem ferat plusquam ordinariam.) & consequenter etiam infallibilitas laxandi habenas affectibus creaturarum, propter quas negligentias, & veniales culpas negari poterit, & de facto multis negatur speciale auxilium, requisitum ad perseuerandum.

15. *Secundò.* Secundò probatur. Nam etiam pueros recens iustificatos, qui ante iustificatiõnem nullum commiserunt mortale peccatum, erit infallibile, longo tempore mortaliter esse peccaturos, si Deus illis non tribuat maiorem protectiõnem à periculis, & tentationibus, nec auxilia magis copiosa, quam iustis debentur ex lege. Etenim sub tali prouidentia puerilis ætas, & humana fragilitas adducet prius infallibilitatem dilabendi ad plurima peccata venialia, ex quibus leuiora paulatim augebunt vitiorum habitus & passiones, merebunturque maiorem destitutionem diuinam illustrationum, & inspirationum, & permissionem grauiorum venialium: sicque paulatim, & occultè cumulando demerita, minuendo auxilia, multiplicando pericula, quasi crescente impetu hominis per lubrica, declinãque velociter, & incautè descendenti, infallibiliter ad eum statum deueniet, in quo non sit illi moraliter pos-

sibile peccati mortalis præcipitium euitare, sed ruet infallibiliter.

16. *Tertiò.* Tertio. Prædicta conclusiõnis veritas cernitur euidentior in illis Christianorum filiis, qui baptizati ante rationis vsum, rapiuntur à Barbaris, & Sarracenis, vel illis traduntur à parentibus. Ij namque peccabunt infidelitate, cæterisque generibus peccatorum, non minus infallibiliter, & quàm infidelium filij nunquam baptizati. Nisi Deus vltra leges ordinariæ prouidentiae maiorem protectionem, clariores illustrationes, potentioresque suauitates inspiret ad bonum.

17. *Quarid.* Quarto. Nam præcedenti suppar infallibilitas erit puero baptizato, & inter Christianos educato, cui tamen defuerit doctrina, & exempla pietatis, & multa suppetant documenta superbiæ, libertatis, atque luxuriæ, multæque vitiorum opportunitates, & illecebræ: nec adsit specialis Dei protectio, & copiosa lux, atque suauitas Dei.

18. *Ex dictis melius intelligitur res diuina prouidentia suauitas.* Quintò probatur, quoniam ex doctrina præcedentium conclusiõnem melius intelligitur suauitas diuinæ prouidentiae erga præcitos, & illos potissimum, quibus gratiam iustificantiem conferre, diuque conseruare decreuit; & tamen illos reprobatit ante præuisa finalia peccata vt absolute futura. Etenim ostendere debemus modum, quo Deus certam reddere possit suam probationem. Quòd si dicamus, solummodo Deum studiosè quæsiisse circumspectas, & auxilia, quibus sciebat, hos homines minime cooperaturos, dicemus verum; sed nondum explicauimus rationem, propter quam non videatur durum, & affectui parētis optimi erga filios, & amicos non satis consentaneum, ita cum illis agere.

19. Cæterum eam difficultatem emolliemus, si concedamus, ex naturis rerum, ex hominum libera negligentia, superbia, & alijs vitiis provenire infallibiliter, vt longo tempore mortaliter peccent, & pereant omnes illi homines iusti; etiam valde perfecti, quibus Deus solummodo contulerit auxilia, quæ debentur ratione status, & propter meritum, & imperationem orationis, & honorum operum. Quibuslibet enim Deus potest propter quotidiana venialia minuere paulatim interiores inspiraciones, & spirituales consolaciones, & propter inordinatos affectus superbiæ, aut temporalis commoditatis, potest illis præbere bona temporalia, & honores, ac dignitates, permittendo vt illis sint occasio inanis gloriæ, ac distractionis, & impedimentum orationis frequentis, atque feruentis. Rursus ob hæc demerita potest Deus permittere vt temporalium rerum affectibus, & passionibus syllescant; vnde sit infallibile mortaliter peccare. In quo peccato permanebunt infallibiliter, nisi specialibus illustrationibus, & inspirationibus reuocentur; etiamsi paratum habeant sufficiens salutaris auxilium.

20. Huc vsque dictum est de vaga infallibilitate, ratione cuius erit moraliter infallibile, iustum aliquem peccare longo tempore, & variis speciebus peccatorum diuisiue. Restat examinare, vitium de lege communi, & ordinaria prouidentia possit iustus prædictis Dei favoribus, & protectione destitui vsque ad eum gradum, vt sit infallibile hic, & nunc mortaliter peccaturum hac specie peccati; nec sit illi moraliter possibile hoc peccatum hic & nunc euitare.

Cui

21. *Abque hominis demerito naturaliter implicat definitio talis vt sit infallibile hic & nunc peccaturum.* Cui respondeo, & sit quarta conclusio. Si nulla istius hominis iusti præcessere demerita, non videtur, illam destitutionem esse possibilem de potentia ordinaria; videtur enim contraria legibus amicitiae, & auxiliorum à Deo statutis, secundum quas iustum neminem deserit, nisi prius ab illo deseratur, vt ex communi Patrum consensu probatum est præcedenti tomo de voluntate Dei disp. 34. sect. 2. & 3. Confirmatur, quoniam contrarius rigor non est concedendus nisi probetur. At nullo fundamento probatur.

22. *Id fieri potest si multa vel grauia venialia commiserit.* Quinta conclusio. Si multa, vel grauia peccata venialia commiserit aliquis iustus, videtur secundum ordinarias leges prouidentiae, Deum posse permittere prædictam infallibilitatem hic & nunc peccandi mortaliter in tali specie peccati propter vehemētissimam tentationem, & occasiones periculosas, quas idem iustus amauit & quæsiuit, propter passiones, quas fouet, & prauos habitus, quos auxit.

23. Probatur. Talis enim infallibilitas nascitur ex naturis rerum, & ideo congruit ordinariæ prouidentiae, cum aliunde propter tam graua demerita, licet venialia, liberetur Deus ab obligatione protectiõnis specialis, & abundantissimæ consolatiõnis, & illustratiõnis, quæ in tanto periculo requirebatur, vt moraliter esset possibile tentationem superare. Confirmatur ex dictis num. 18. in quinta probatione conclusiõnis tertiæ, & ex toto superiori discursu, quatenus explicuit leges & ordinem, quo Deus ratione suæ promissionis, & legis tenetur, aut non tenetur fortius, & abundantius optulari.

SECTIO IV.

Fit satis rationibus dubitandi, positus in sectione secunda.

1. EX dictis duo colliguntur. Alterum est: Mortalis peccati, non solum ab homine peccatore, sed etiam ab homine iusto committendi, permisso potest prædefiniri per infallibilem illationem ex destitutione & circumspectis.

2. Alterum est solutio argumentorum contrariæ partis.

Ad primum non quauis moralis necessitas peccandi est exccatio. Ad primum respondetur primò, negando maiorem. Quamuis enim ad exccatiõnem, & obdurationem, propriè, & in rigore sumptam, requiratur infallibilitas illationis, (vt vidimus disp. 12. sect. 6. sub initio.) Nihilominus non sufficit infallibilitas. Quin potius in homine iusto infallibiliter lapsuro, qui moraliter non potest diutius perseuerare. Duo deficient, quæ necessaria sunt ad propriam, & rigorosam exccatiõnem, & obdurationem, de qua loquuntur præcipua loca Scripturæ, & testimonia Patrum. Primum, quoniam exccatiõ, & obdurationem non ad recentem lapsum mortalis peccati, sed ad tenacem adhesionem, & obstinationem in prioribus peccatis, referri solet. Idque sonat obdurationis nomen, ratione cuius animus flecti non possit ad penitentiam, nec cedere conterentibus. Secundum, quoniam ad obdurationem, & exccatiõnem propriè dictam, non sufficit quæcunque moralis impossibilitas respicientia; sed requiritur tanta, quanta resistat infallibiliter potentissimis remediis, atque motiuis exterioribus, & non paruis inspirationibus, & suasiõnibus in-

ternis, quibus emolliretur, & flecteretur quodlibet cor, nisi lapideum, & adamantinum foret, vt probauimus tomo præcedenti. de voluntate Dei disp. 42. num. 13. & sequentibus. Tantam igitur duritiem existimo non posse iustis hominibus euenire.

3. Respondetur secundò, si nomen exccatiõnis, & obdurationis ampliemus ad minus propriam, minisque rigidam significatiõnem, vt comprehendat quamlibet infallibilitatem mortaliter peccandi: in hac acceptiõne vera erit maior, videlicet, iustum aliquem esse obduratum, & exccatum. Verum hæc pœna poterit infligi propter demerita præcedentium venialium peccatorum, vt vidimus sect. præced. concl. 3. & 5.

4. *Ad confirmationem.* Vnde respondetur ad confirmatiõnem. Hæc pœna iustorum non est tam seuera, sicut obdurationem propriè, & in rigore dicta. Insuper illa sequitur ex rerum naturis, videlicet ex habitibus, & passionibus, propria culpa quæsitis, & ex negligentia quærendi remedia, & auxilia: idèoque nihil à Dei æquitate dissentit, vt vidimus sect. præced. num. 14. & sequentibus.

5. *Ad secundum.* Ad secundum fateor, hoc prouidentiae genus prima facie rigidissimum videri. Cæterum attentius consideratum emollitur, ob maximam illius consonantiam cum rerum naturis, & cum diuinis legibus, prout ostensum est tota sect. præcedenti. cuius summa sit ex peccatis venialibus, cessatiõne ab actibus virtutum, negligentia quærendi, & petendi gratiam auxiliatricem, & reliquiis præcedentium peccatorum mortalium, quasi naturaliter prouenire, vt tentaciones, & occasiones peccandi fortiores occurrant, & augeatur difficultas: vires autem ad resistendum minuuntur, ita vt quando Deus facit oppositum, faciat supra rerum naturas, & communem cursum illarum, & supra merita hominis iusti.

Declaratur amplius, & confirmatur. nam & homines minime consentunt amicitiae iura violare, si facile patiantur amicitias dissolui, imò licet occasiones sponte, quibus non lacessitus ab eis, propria sponte discedat amicus, quando frequenter affert molestias, etiam leues, ac beneficiorum immemor, & propriè paupertatis, atque vilitatis oblitus, debitam erga superiorem amicum obseruantiam, reuertentiam, & recursum negligenter exhibet. Quæ ratio tanto fortior viget in Deo, quanto Dei ad hominem infinitus est excessus, incomprehensibilia beneficia, & nos indignissimi sumus, vt ad eius amicitiam eleuemur.

7. *Ad tertium.* Ad tertium respondetur. Non potest Deus esse author, & causa totius collectiõnis circumspectiarum, ex quibus infallibiliter infertur, hic, & nunc committendum esse mortale peccatum, vt diximus sect. 1. concl. 3. Nihilominus Deus potest causare, & offerre iustis hominibus res & occasiones, ex se bonas, & ad bonum destinatas, licet nouerit propter istius hominis fragilitatem, ac deprauatos habitus, aut passiones, & negligentiam petendi Dei opem, ex illis infallibiliter inferendum esse mortale peccatum, vt vidimus in sect. 1. Id quod etiam in hominum amicitia non miramur: posset enim sapientissimus virtutum ab amico petere, quauis certò coniectum, recessuri esse ab amicitia: & quauis eundem amicum posset delinere blanditiis, atque aliis officiis in

in benevolentia continere; non teneretur id præstare, nec teneretur à mutuo petendo desistere.

8. *Ad quartum.* Ad quartam rationem dubitandi respondetur. Abundantiora, fortioraque salutis remedia Deus subtrahere potest sine ullo præcedenti demerito, præbens ea tantum, quæ simpliciter necessaria sunt ad salutem: qualia sunt, quibus est simpliciter, & physicè possibile non peccare mortaliter, licet hoc ipsum sit moraliter impossibile.

9. *Ad quintum.* Ad quintam respondetur. Certa quædam auxiliorum mensura, quæ iustis ratione status ex lege debetur, nunquam illis subtrahitur prius, quam mortaliter peccent. Nihilominus speciale auxilium perseverantiæ, & specialis protectio Dei potest iustis denegari propter venialia peccata, & propter negligentiam quærendi, & postulandi feruenter auxilium: vt vidimus in sect. præced.

10. *Ad sextum.* Ad sextam. Solutio data est in sect. præced. dum explicantur, & probantur secunda, & tertia conclusio. Hæc autem ad formam argumenti applicabitur distinguendo minorem illam. Cui liber iusto promittitur speciale auxilium perseverantiæ, non promissione absoluta, sed conditionata, videlicet, si iustus homo ieiuniis, vigiliis, elemosynis, orationibus quærat, pulset, ac petat humiliter, deuotè, feruenter, ac perseueranter. Qua conditione deficiente non violatur promissio, licet Deus non largiatur ea remedia salutis, quæ moralem perseverandi potestatem afferendo, liberant ab infallibilitate mortaliter peccandi.

Ad confirmationem. Ad confirmationem respondetur. Iustus nunquam ad eum statum deuoluitur, vt moraliter non possit obtinere auxilium, quod ad perseverandum requiritur, vt diximus sect. 3. conclus. 2. num. 5. & seq.

11. *Ad septimum.* Ad septimam respondetur, concedendo, fidelitatem illam ab Apostolo prædicatam 1. Corinth. 10. in eo consistere, quod Deus iustos non permittat tentari supra id, quod moraliter possunt, sed potius cum tentatione faciat talem auxiliatricis gratiæ prouentum, vt sustinere moraliter possint, ideoque non sit illis infallibile moraliter peccare, prout fuisus ostendimus præced. tom. de scientia Dei disp. 74. sect. 1. Nihilominus ea fidelitas fundatur in diuina promissione, quæ conditionata est, videlicet, si iusti diligenter sibi caueant à venialibus peccatis, feruenter, humiliter, & perseueranter orent, atque elemosynis, ieiuniis, & vigiliis diuinam opem implorent. Hanc verò conditionem, quoniam homines de facto non adhibent, nisi fortioribus inspirationibus, ac illustrationibus trahantur: ideo Deus manet liber ab obligatione fidelitatis illius, & iustos supra id, quod moraliter possunt, tentari patietur, si voluerit.

12. *Ad octauum.* Prædictam conditionem esse subintelligendam in illa promissione, ac fidelitate Dei, satis ostendimus sect. præced. conclus. 2. & 3. Verum insuper colligitur ex præcedenti contextu 1. Corinth. 10. ideo quippe Paulus præmisit exhortationem humilitatis, diffidentiae sui ipsius, atque

vigilantiae, dicens: *Qui se existimat stare, videatur cadere.* Vbi etiam tacitè præcipitur recursus ad diuinum auxilium. Quasi diceret, nemo iustorum desit humilitati, vigilantiae, & orationi, quo facto, Deus nemini deerit ob suam fidelitatem, sed faciet cum tentatione etiam prouentum, vt sustinere possit.

Peculiari tamen ratione fidelitas hæc, & promissio respicit eos, qui tribulationem patiuntur propter iustitiam, de quibus Psalm. 33. *Multa, inquit, tribulationes istorum, & de omnibus his liberabit eos Dominus.* Ita exposuit Hieron. 1. Corinth. 10. & eodem modo videntur intelligere Chrysost. Ambros. & Petrus Lombard. Hoc & alia quædam ex supradictis breuiter complexus est Isaac Presbyter lib. de contemptu mundi column. 9. cap. *Qui potest*, tom. 5. Bibliothecæ, dicens: *Protectio Dei, & prouidentia contra omnes homines est, nec videtur, nisi ab iis, qui purgauerunt semetipsos à peccato, & meditationem habent in Deo. Specialiter autem manifestatur his prouidentia Dei, qui pro Deo incidunt in magnam tentationem: tunc ipsam sentiunt, & vident eam, iuxta quantitatem & curam contingentiæ tentationis.*

13. Non discrepat à præcedenti expositione; sed potius illius præcipuum membrum est, tanquam absolutam promissionem opportuni auxiliij accipere verba prædicta, quando referuntur ad solos prædestinatos. Est enim generalis ea regula in omnibus locis Scripturæ, quibus auxilium certò futurum promittitur fidelibus, aut iustis; vt qua parte referuntur ad solos prædestinatos absolute permittant; licet ad cæteros homines tantum conditionaliter. Vt Philipp. 1. *Qui cepit in vobis opus bonum, perficiet usque in diem Christi Iesu: sicut est mihi iustum hoc sentire pro omnibus vobis.* Quasi diceret, iustum est mihi de omnibus vobis, quasi de prædestinatis ad perseverantiam, & gloriam sentire, & loqui, propter indicia, & pignora vestræ salutis, quæ in vestris operibus, & in meo spiritu experior.

14. Sic igitur absoluta promissio est illa: *Faciet etiam cum tentatione prouentum, siue, quantum.* Quia Deus faciet, vt iustus tentatus non deficiat orando, & piis operibus pulsando; vel licet iustus prædestinatus in hac conditione deficiat, Deus ultra suas leges, & promissa, impendet auxilium opportunum, & copiosum, quo finaliter perseueret. Ideo specialiter de prædestinatis hunc locum intelligunt Ambros. & Petrus Lombard. Quapropter de prædestinatis non solum verificatur quod sustinere moraliter poterunt, sed etiam, quod infallibiliter sustinebunt.

Nec mouere quemquam debet, quod Apostolus prædictum solatium proponit omnibus Corinthiis, ex quibus verisimilius est, aliquos fuisse damnatos, imò idem proponit omnibus fidelibus, præsertim pro religione, aut pro iustitia tribulatis. Nam exhortationes omnibus hominibus proponendæ sunt, quasi prædestinatis, omnes erigendo in spem finalis perseverantiæ, & salutis æternæ, vt August. annotauit de bono perseverantiæ cap. 22. & Paulus, ac cæteri Apostoli semper faciunt.

Exhortationes omnibus proponendæ.

TRACTA

TRACTATUS TERTIVS
DE
PRÆDESTINATIONIS
EXORDIO NVLLO MODO
possibili per solas vires naturæ.

PROOEMIUM.

1. *Supernaturalis prouidentia laus.*

1. **S**UPERNATURALIS prouidentia, quam præcipue sibi proponit hoc volumen exponere, istud in primis ad suam gloriam, & elationis humanæ deiectionem statuit, totius naturæ vires, si destituantur gratia supernaturali, valere profus nihil ad præbendum initium quantumcumque minimum prædestinationis, aut iustificationis. Solet autem hæc controuersia multiplici titulo pranotari, veluti, de causa prædestinationis ex viribus naturæ, siue ex vsu liberi arbitrij moraliter bono: de initio gratiæ, de initio iustificationis, de reliquiis Pelagianorum errore. Nec immeritò, cum hic esset scopus, aut vnicus, aut præcipuus, ad quem omnes Semipelagianorum argumenta dirigebantur, nimirum, vt ex humano conatu per solas vires naturæ, præberent rationem discriminis, propter quam istis hominibus potius, quam illis data fuerint quædam remedia salutis, aut iustificans gratia, vel perseverantia, quam consequitur gloria.

2. *Semipelagianorum scopus.*

2. Fuit hæc ansa, per quam arreptus Semipelagianorum error, sic trahitur, extenditurque nonnunquam, vt eum nulla possit effugere catholica defensio libertatis, sed terrore tanti periculi præcipitetur in absolutam & antecedentem necessitatem, qua voluntas innata libertate priuetur. Ea propter istius scopuli partes, sinus, anfractus describere sigillatim, operæ pretium erit, vt qua parte vndis superior eminet sub meridiana luce, quasi digito demonstratus, & qua parte inferior laet in vndis, submissa exploratus bolide, nullum terreat longioribus vmbis, nec prohibeat eum navigationis cursum, quem sacris indicatum tabulis, Summi Pontifices, Concilia, Patres Ecclesiæ, & Augustinus præcipue tenuere. quod hoc toto volumine, Deo fauente, monstrabimus.

Quæ de Prouidentia Dei.

DISPUTATIO XIV.

Quibus articulis contineatur Semipelagianus error.

1. **A**D eos notandos ac colligendos, auctores nobis erunt tam illorum assertores, quam eorumdem impugnatores. In primis verò Prosper & Hilarius in epistolis ad Augustinum, quæ tomo 7. præmittuntur ad librum de prædestinatione Sanctorum. Augustinus quoties de gratia & libero arbitrio disputat, præsertim verò lib. 1. de prædestinatione Sanctorum c. 3. & lib. 2. de bono perseverantiæ. Cassianus collatione 13. Abbatis Cheremonis, præsertim cap. 11. & de institutis Cænobiorum à cap. 11. vsque ad 14. Prosper in lib. contra Collatorem, & lib. ad obiectiones Vincentianas, & altero ad capita Gallorum. Cælestinus epistola 1. ad Episcopos Galliæ, Hormisdæ in epistola ad Possessorem, nisi fortè supposititia sit, vt contendit Ioannes Maxentius continuo citandus. Hic enim Romanus Pontifex reprobatur doctrinam Faustii Regien. lib. de gratia & libero arbitrio, præsertim cap. 12. & expressius lib. 2. cap. 9. cuius testimonia pugnancia cum doctrina Augustini singula singulis opponendo, notauit Ioannes Maxentius in responsione ad prædictam epistolam Hormisdæ post medium (in Bibliotheca sanctorum Patrum tomo 4. aliàs tomo 5. habetur epistola Hormisdæ & responsio Ioannis Maxentij, & recentiores editiones Conciliorum referunt inter epistolas Decretales Hormisdæ n. 67.) Petrus Diaconus in lib. de Incarnatione & gratia Iesu Christi à cap. 6. præsertim cap. 8. (in quibusdam editionibus habetur tom. 5. Bibliothecæ veterum Patrum propè finem) & Fulgentius eundem librum alio eiusdem titulo probans, atque corroborans à cap. 16. Concilium Arausicum I I. aliæque Concilia, & Patres, quos sequentes disputationes citabunt.

Iniuria temporum, & pax Scholasticorum circa

circa præfentes articulos, situm penè obliuionis obduxerat, quoufque controuerfia nata compu- lit antiquitatem repctere. Maiorem lucem quam alius ante illum Gabriel Vafquez attulit eximia diftinctione, autoritate, diligentia, eruditione in primam partem tom. 1. difputat. 89. cap. 4. & 5. & difput. 91. cap. 8. auxit Francifcus Suarez 1. part. lib. 2. de caufa prædeftinationis cap. 5. & 6. & poftea voluminibus de gratia.

SECTIO I.

Prædicti erroris authores, & affecla.

I omnes fuere catholici viri, & multi inter illos Epifcopi, præter alios dignitate, doctrina, & fanctitatis opinione celebres, qui tota in Gallia, fed præfertim Maffilia, nonnulli etiam in Africa flourerant, de quibus Profer in epift. ad Auguft. verfus finem, ait: *Multum nos & vita meritis antecellunt, & aliqui eorum adepti nuper fummo facerdotij honore fupereminent.* & prope finè ait: *Meritis atque honoribus claros catho iftius opinionis obfcurat.* Ciuile hoc bellum fuiffe valde cruentum ex his, quos nuper citauimus, authoribus conftat, præfertim Profero in præfatione ad lib. contra Collatozem.

Excitatum fuit prope annum 430. ad extremam fenefcèntem Auguftini, cuius priorem doctrinam de initio gratiæ ad naturali conatu, quam docuerat iuuenis, & retractauerat fenex, Galli probabant, & mordicus retinebant.

Inde nomen fortiti, Pelagianorum reliquiæ nuncupantur ab Hilario & Profero, fed à recentioribus Scholafticis Semipelagiani dicuntur. Prior appellatio meliùs quadrat; ij namque authores non dimidium errorem Pelagij, fed illius perexiguam partem retinebant. Pelagius namque totius gratiæ neceffitatem verè negabat. Sed Pelagianorum reliquiæ concedentes gratiæ neceffitatem ad pietatis opera, quibus iuftificamur, eamdem gratiam fubiungebant humanis conatibus per folas vires naturæ modo explicando in fecl. 2. 3. & 4. Quapropter ipfe etiam Iulianus Pelagianus, aduersùs quem fex libros fcripfit Auguft. argumentis coactus eft, veritatis non parum cedere, concedendo, *ad capeffendam perfectionem hominem adiuuari, quod ipfe pofuit, vti que volens intelligi, hominem per fe incipere fine gratia quod perficit gratia.* Verba funt Auguft. lib. 4. aduersùs Iulian. cap. 3. prope initium.

Horum duce atque Magiftrum fuiffe Caffianum, qui Maffilia circa annum 435. flourit, inde colligitur, quoniam aduersùs Collatozem præfertim diriguntur tractatus atque decreta, quibus Patres & Concilia prædictum errorem refellunt quandoque expreffo, quandoque verò fuppreffo nomine Collatoris. Sed ab aliorum Maffilienfium errore non patum Caffianus diffidet, nec mirum quippe qui à feipfo ita diffentiat, vt aliquibus in locis Pelagianorum reliquiæ confutare videatur. Hæc eft inconfantia falfitatis: loca notabimus in fecl. 5.

Propterea Caffiani opera tanquam apocrypha damnantur in Concilio Romano feptuaginta Epifcoporum, præfidente S. Gelafio Papa in cap. *fancta Romana.* dift. 15. Quapropter audienda non funt querelæ Gennadij aduersùs Proferum pro Caffiani doctrina indignè infamata, quas refert Sixtus Senen. lib. 6. Bibliothecæ annot. 184. & Ioannes Motinienfis in n. 11. citand. Nihilomi-

mus extra præfentem controuerfiam in aliis rebus Theologicis, præfertim verò circa religioforum difciplinam obferuantiamque tradendam, magna femper fuit autoritas Caffiani. Nam & S. Benedictus in regula certis temporibus collationes præfcripfit legèdas, & earum lectione Gregorius Magnus delectatus fuiffe refertur, aliique religionum fundatores atque Doctores eundem librum affiduè verfabant, vt S. Dominicus, S. Thomas Aquinas, & S. P. N. Ignatius. Conftat ergo neque perfonam Caffiani, neque totam eius doctrinam, fed aliquos tantùm illius articulos effe damnatos.

Ferunt ex Græcis Patribus, præfertim Chryf. hauiffè Caffianum, quæ contra Auguftinum docuit, & fortè vt fe ipsum deciperet, occasione accepit ex perliquis locis Chryfoftomi non bene intellectis, neque cum aliis eiusdem Chryfoftomi comparatis. Verè namque Chryfoftomus, & cæteri Patres Græci catholicam doctrinam docuerunt contrariam Semipelagianorum reliquiis, vt difput. 27. & 28. monftabimus.

Dicemus etiam difp. 28. fecl. 2. de Arnobio, qui in Comment. Pfal. 146. poft medium interpretatione indiget, ne multo antiquior Pelagio, reliquiatum femina pofuiffè videatur.

Vincencio Lyrinenfi error idem adfcribitur, falfo tamen. Quippe qui lib. de hærefibus c. vlt. fummo opere laudat epiftolam 1. Cœleftini I. ad Epifcopos Galliæ, eiuſque aliqua verba refert. Conftat autem ex initio eiuſdem epiftolæ & tota ferie capitum fequentium illâ fuiffe primariò deftinatam ad defenfionem Hilarij & Proferi aduersùs Caffianum, eiuſque feclatores, quorum doctrinæ nouitatem, libertatè que reprehendit.

Confirmatur nam idem Vincentius in cap. 34. docet ad liberum arbitrium, *in bonis rebus per actus fingulos adinuandum, neceffariam effe Dei gratiam.* Quapropter id etiam concederet de illis actibus, quibus gratiam petimus & querimus, ad quos gratiæ neceffitatem Semipelagiani negabant. Et quamuis in aliquo alio articulo potuiffet Maffilienfium errore decipi, fed nulla ratio, nec autoritas perfuadet, ita contigiffe.

Nam Vincentius ille, qui fcripfit obiectiones Vincentianas, quibus fatisfacit Profer, non fuit ille Monachus Tyrinenfis author operis aduersùs hærefes: fed alter Vincentius præfbyter Gallus, cuius meminit Gennadius lib. de viris illuftribus cap. 80. cum priùs c. 64. de Vincentio Tyrinenfi dixiffet.

In eodem errore fuiffe Fauftum Rhegiensem de monafterio Lyrinenfi, conftat ex multis illius fententiis in lib. 1. & 2. de gratia & libero arbitrio. Quapropter Hormifda Papa in ea epiftola 67. ad Poffefforem, quam paulò ante feclionem 1. retulimus, fupponit Fauſti libros pugnare cum doctrina Auguftini ab Ecclefia probata, & fubdit, *in autoritatem Patrum non recipit examen catholica fidei.* fignificans id quod Gelafius Papa cap. *fancta Romana.* dift. 15. decreuit, videlicet apocryphos effe illius libros. Fulgentius reprobaffe Fauftum refertur in c. 28. vitæ Fulgentij. Ioannes Maxentius in refponfione ad epiftolam citatam Hormifdæ lógè poft medium, Fauſti libros, vt hæreticos, planè refutat, varias fententias illorù cum Auguftini fententiis comparans, vt conftet effe contrarias. Propterea eodem libro reprobat Petrus Diaconus lib. de Incarnatione & gratia c. 8. Exceffiffet ergo indulgètia Driedonis excufantis doctrinam

Quo tempore excitatus Semipelagianorum error.

Error Pelagij, & reliquiæ eius.

Opera Caffiani apocrypha.

Caffiani doctrina in qui-

bus commen- data.

Nea Caffiani doctrina eorum, nec eius perſona damnata.

Defendantur Patres Græci.

De Arnobio quid dicendum.

Vincencio Lyrinenfi error falfo adfcribitur.

8.

Errauit Fauſtus Rhegiensis.

10. Fauſtus habitus hæreticus.

11. Gennadius fufpectus.

12. Libri de Ecclèſiaſticis dogmatibus authoritas quanta.

13. Rufinus eidè errori fauif.

doctrinam Fauſti tractat. 4. de captiuitate & redemptione generis humani cap. 2. parte 4. non longe ante finem.

Imò Fauftum non folùm propter hunc, fed etiam propter alios errores habitum fuiffe Pelagianum hæreticum, tradit Iſidorus in lib. de Scrip- toribus apud Bellarm. Ado Vienenfis in chronico ætate 6. fub anno 492. Author vitæ D. Fulgentij cap. 28. & Bellarmin. tom. 3. lib. 6. de gratia & libero arbitrio cap. 4. fine. atque vt minimum effe vehementer fufpectum, negari non poteft, vt rectè Suarez lib. 3. de auxiliis cap. 13. num. 21. Quamuis Rufinus Taper. articulo 7. fæpe, ac præfertim 5. nec *ve ipfa*, Fauftum Catholicum appellet, & Vafquez pium, & religiofum in difputat. 91. cap. 9. colum. 2. & licèt incertum fit, vtrùm Fauftus fuerit hæreticus Pelagianus, multò magis ambiguum eft quod Trithemius docet, à D. Fulgentio reuocatum fuiffe ad veram fidem, quod verifimilibus coniecturis oppugnat Vafquez nuper citatus.

Gennadium eiuſdem erroris fufpicionem notat Ioannes Motinienf. in epiftol. ad lectorem, quam præmiſit ad opera Proferi: nec immeritò, quoniam Gennadius in lib. de viris illuftribus, quem libro B. Hieronymi adiecit, Fauftum, & eius libros de gratia & libero arbitrio plus nimio commendat, imò Profero, & eius doctrinæ detrahit, dicens: *Infamaſſe ex nocua Caffiani opifcula qua Ecclefia Dei falutaria probat.* Quin etiam de Auguftino ait, multa fcripfiſſe; idè in multis erraſſe, quia in multiloquio non deerit peccatum. Rufinum etiam Hieronymo præponit; cum tamen Gelafius Papa difto cap. *fancta Romana*, diftinet. 15. dicit: *Sed quoniam Hieronymus eum (videlicet Rufinum) in aliquibus de arbitrij libertate notauit; illa ſentimus, que prædictum B. Hieronymum ſentire cognoſcimus.* Plura eiuſdem fufpicionis atque vehementia indicia videre poteris apud eundem Ioannem Motinienfem. Sed ea præfertim ratio Gennadium prodit, eiuſdem farinae fuiffe cum Caffiano, quoniam eius libros priuſquam ab Ecclefia caſtigarentur, atque expurgarentur, probauit & excuſauit; vt Baronius notat tomo 5. anno 433. pag. 640. dum agit de Profero.

Nihilominus propterea r probandum non eft liber de Ecclèſiaſticis dogmatibus, quem Magifter ſententiarum, S. Thom. aliique Theologi fub nomine Gennadij citant, huic enim libro non tam ab authore (ſi Gennadius fuit) quàm à communi Theologorum confenſu citante frequenter, ac proinde tacitè approbante, non vulgaris conciliatur autoritas. Quod autem citatus Motinienſis ex cap. 21. de Ecclèſiaſticis dogmatibus finiftrè ac difortè interpretatum refutat, idipſum rectè intellectum placet grauiffimis Theologis, & à nobis ſuo loco relatum eft ad confirmandam indifferentiam libertatis, que poſſit conſentire, vel diſſentire. Quin etiam ad depellendam fufpicionem erroris huius abundè fuppetunt plurima non folùm in eodem cap. 21. fed etiam fequentibus vfque ad 51. vt videbimus infra difp. 17. fecl. 3. verſus finem.

Rufinum eidem errori fauiffè, aut conſenſiſſe, colligimus ex verbis Gelafij, quæ retulimus n. 11. (tancerſi eius perſonam collaudat vt religioſam) & quoniam ad Proferum fcripfit epiftolam, monens, plurimos in illo malè ſentire, quòd Auguftini ſententiæ infiftens, aduersùs Collatozem *Ruiz de Prouidentia Dei.*

fcripfiſſet, cui Profer reſcripfit epiftolam, quæ eft inter eius opera, ipſum contra Maffilienfium errorem inſtruens, monensque, vt in libris Auguftini ſtudium & labore impendat.

VVitelph alia via longè diſſimili à Semipelagianis præueniens gratiæ non folùm neceffitatem, fed etiam poſſibilitatem negabat, vt videre eft apud VValdenſem de Sacramentis cap. 10.

Raymundus Lullius Catalanus, mercator proſus imperitus, demonis illuſione ſub crucifixi ſpecie apparètis, accepit doctrinam, cuius pluſquam quingenti articuli tanquam erronei damnati funt à Leone XI. vt refertur in Directorio Inquiſitorum part. 2. q. 9. Hic inter alias hærefes docuit Maffilienſium errorem; nam illius articulus ſexageſimus quartus fic habet. *In faciendo bono non oportet nos ſperare, quòd Deus incipiat, quia iam incepit quando nos creatur.* Et ſeptuageſimus articulus: *Homo poteſt venire ad ſaluationem per virtutes morales; & quilibet homo poteſt habere de gloria paradifi tantam, quantum vult habere; & tam in hoc, quàm in 62. 65. 66. 67. 68. & 69. errore frequenter inculcat libertatem potèſtatem adquirendi virtutem, amorem, contemplationem & amicitiam Dei, quantum vult, & quando, & vbi vult, nulla facta mentione gratiæ. Vnde loquitur de viribus naturæ ſaltem inchoantibus abſque gratia præueniente. Quod aliqui in dubium reuocant, vtrùm huiusmodi errores falfo impoſiti & inſerti fuerint libris Raymundi, & vtrùm eius perſona damnata fuerit, nihil attinet diſputare.*

Vnus aut alter ex recentioribus Scholaſticis partem aliquam Semipelagianij erroris, ita docent, vt pluſquam Maffilienſes ad Pelagianum errorem accedant, vt videbimus difput. 21. fecl. vltima.

SECTIO II.

Enumerantur Semipelagiani articuli decem.

Præmittendum eft, à Caffiano cæteriſque omnibus reliquiis Pelagianorum concedi neceffitatem gratiæ, eò vfque, vt non folùm creatiue gratia, quæ naturalis eft, atque gratia externæ prædicationis, quæ in ſe quidem ſupernaturalis eft, verumtamen extra audientem exiſtens, nihil ſupernaturale & gratuitum producere poteſt in animis auditorum, fed etiam gratia internæ illuſtrationis & inſpirationis abſolutè neceſſaria ſit ad iuſtificationem, perfeuerantiam & meritum vitæ æternæ; ita vt nullo modo, neque facile, nec difficile obtineri poſſint abſque ſupernaturali gratia. Vnde illorum hæc erat vna vox: Conatus noſtri irriti funt, niſi gratia Dei adiuuentur & promouentur. Ita referunt Auguftinus, Hilarius, & Profer citati in principio diſputationis. Imò Caffianus ex profeſſo probat neceffitatem gratiæ in collatione 13. Abbaris Cheremonis, præfertim à c. 8. vfque ad 12. & lib. 12. de inſtitutis cœnobiorum cap. 10. 17. 18. & 19. & fuſius Fauſtus 1. de libero arbitrio cap. 1. vfque ad 6. & præfertim cap. 14.

Nihilominus, quando redarguuntur à ſanctis Patribus, notantur non ſincerè, ſed ſimulatè conſiteri neceffitate gratiæ; non quia illi authores intenderent mentiri, aut fingere; ſed quoniam

14.

15. Raymundus Lullius docuit Maffilienſium errorem.

16.

1. Pelagius & Semipelagiani gratiæ neceſſariam ſatebantur.

2. Eorum non ſincera, ſed ſimulata cōfeſſio.

male intelligentes quidditatem gratiæ, concedebant, illam deberi humanis conatibus; cum tamen de quidditate gratiæ sit, esse prorsus indebitam, ut demonstrabimus disput. 1. sect. 2. & 3. Proinde Ambrosius epistol. 8. 4. ad Demetriadem, vel potius Prosper in medio epistol. ait: *Hinc postremo diuina gratia. Simulata & insincera confessio, qua secundum merita daretur, non ex qua merita nascerentur. Quam partem superbe prædicationis, quidam sibi cetera abnuerunt, seruauerunt.* Pelagianam hæresim intelligit superbam prædicationem, & illius partem, cum cetera abnuerunt, seruauerunt sibi Semipelagiani, simulatæ & insincere confiterendo necessitatem gratiæ, quæ secundum merita humana daretur. Sic etiam Cassianus collat. 13. & 14. simul cum liberi arbitrii conatibus docet necessitatem gratiæ.

3. Non desunt Theologi, qui existimant aliquos ex Semipelagianis negasse supernaturalis gratiæ necessitatem, concedentes solummodo necessariam esse creationis gratiam, quam initialem & rationalem appellabant, quoniam per illam tribuit nobis ratio, & liberum arbitrium, quod si dicerent, non Semipelagiani, sed plene & integre Pelagiani forent. Occasionem autem aliquam dederunt ita de ipsis existimandi; quia quando premebantur argumentis ut concederent aliquod initium merè gratis collatum, & quod nullis humanis meritis deberetur, recurrerunt ad gratiam creationis, qua ratio nobis, libertatque confertur; sed non propterea negabant aliam supernaturalem gratiam requiri ad iustificationem. Hæc constant ex verbis Prosperi in epistola ad Augustinum paulò ante medium. *Quidam, inquit, illorum in tantum à Pelagianis semitis non declinant, ut cum ad consistendam eam Christi gratiam, qua omnia præueniat merita humana, cogantur, ne si meritis reddatur fructus gratia nominetur: ad conditionem hanc velint vnusquisque hominis pertinere, in qua cum nihil prius mererentur, quia nec existentem liberi arbitrii, & rationalis gratia creationis instituat.* Quod autem referunt, Augustinum dicere, hos esse Pelagianis deteriores, non inuenio dictum, quantum ad necessitatem gratiæ supernaturalis, sed solummodo quantum ad conditionalia merita, vel demerita, quæ vel ipsi Pelagiani respuerunt; vt constat lib. de prædest. Sanctorum cap. 13. ad finem, & cap. 14. ad finem, de quo infra disp. 15. sect. 1.

4. His suppositis, claritatis & memoriæ causa errorem vniuersum in articulo decem distribuo. Primus articulus est. Dato auxilio supernaturali externæ prædicationis, sine alio supernaturali auxilio interius mouente, liberum arbitrium per solas vires naturæ potest præbere initia gratiæ, iustificationis, & prædestinationis, quæ initia iustificationem præcedunt; sed ad illam peruenire non poterunt, nisi sequentes conatus nostri adiuuentur gratia supernaturali, per quam Deus promoueat, perficiatque bonos motus, per quos liberum arbitrium præbuit iustificationis initia. Vnde Prosper in epist. citata. post med. sic loquitur. *Cum duo sint, quæ hominis operentur salutem, Dei scilicet gratia. & hominis obedientia: priorem volunt obedientiam esse, quam gratiam, & initium salutis ex eo qui saluatur, non ex eo credendum esse stare, qui saluat, & voluntas hominis diuinam sibi pariat opem, non gratia sibi humanam sibiicitat voluntatem.* Idem ferè Hilarius propè initium epistolæ. Vnde etiam dicebant, voluntatem nostram præcedere, & gra-

tiam Dei non esse præuiam, sed esse comitem, aut sequacem liberi arbitrii. Erat etiam eorum dogma, labori humano subiungitur gratia.

5. Secundus articulus colligitur apertè ex recitatis verbis, videlicet gratiam præuenientem & excitantem non esse necessariam ad inchoandam iustificationem; sed tantum requiri subsequenter gratiam, quæ iustificationem efficiat.

Obiicit fortè aliquis: Massilienses saltem aliquos fuisse, qui boni operis initium fatentur esse ex Deo & gratia ipsius per Iesum Christum. Nam hoc dicitur & perspicuis verbis Augustinus tradidisse videtur lib. 1. de prædestinat. Sanctorum cap. 1.

Respondeo. Massilienses quidem fatebantur, ad omne opus incipiendum præcedere diuinam gratiam. Sed in his verbis fidem & voluntatem salutis, siue voluntatem credendi, non computabant inter opera. Itaque ad inchoanda omnia opera, præter fidem & voluntatem salutis, concedebant necessitatem gratiæ peruenientis; non verò ad inchoandam fidem, seu voluntatem salutis. Vnde Hilarius in prædicta epistola ad Augustinum sub initium, sic de Massiliensibus loquitur: *Cæterum ad nullum opus vel incipiendum, nedum perficiendum, quemquam sibi sufficere posse consentiunt. Nec enim alicui operi curationis eorum annumerandum putant, exterrita simpliciter voluntate vnusquisque egrotum velle sanari. Quod enim dicitur: Crede, & saluus eris, vnus horum exigi asserunt, aliud offerri. Idem colligitur ex August. toto libro de prædestinat. Sanctorem postquam primo capite retulit à prædictis authoribus concedi boni operis initium esse ex Deo, & gratia eius per Iesum Christum. Nihilominus tam cap. 2. quam omnibus sequentibus semper supponit ab illis affirmari initium fidei & bonæ voluntatis & cogitationis esse ex libero arbitrio præueniente gratiam. Hoc enim est, quod semper impugnat ibi, & quoties aduersus errorem istum disputat.*

7. Tertius articulus, ex præcedenti necessariò consequens est: Fides saltem inchoata & imperfecta, & terror supplicij, voluntas obediendi mandatis Dei voluntas seu desiderium salutis, oratio siue petitio salutis elici possunt per vires naturæ sine auxilio gratiæ interius mouente.

8. Huius erroris occasione nonnulli Theologi cum Semipelagianis sentire alios Doctores existimant, quoniam docent, liberum arbitrium absque supernaturali auxilio gratiæ posse habere actum improporionatum, imperfectum & naturalem fidei humana, qua non sicut oportet, credant supernaturalia mysteria fidei sibi exteriori propofita cum aliqua naturali affectione ad eadem supernaturalia mysteria: & posse habere aliquam velocitatem, seu desiderium, quo desiderant, credere sicut oportet: ita vt modus ille, sicut oportet, sit obiectum desideratum; sed desiderium ipsum sit, aliter quam oportet: idemque posse circa aliarum virtutum actus imperfectos, videlicet spei, charitatis, pœnitentiæ, & similibus.

9. Propterea ne Semipelagianus error viris non solum catholicis, sed etiam sapientissimis notam, aut leuissimam suspensionem afferat, diligenter distinguere oportet duo. Alterum est, liberum arbitrium posse per suas vires habere prædictos affectus & actus, sed ita nullius prorsus valoris, vt per illos nullum prorsus præbeat iustificationis initium, neque per modum meriti

5. Secundus, gratiam præuenientem non esse necessariam.

6. Obiectio soluitur.

Obiectio soluitur.

11. Quartus, posita illa fide imperfecta & inchoata, vel salutis desiderio, voluntate obediendi, petitione ac diligentia, quales haberi possunt absque vllò supernaturali auxilio, Deum tribuere dispositiones proximas ad iustificationem.

12. Quintus, actus prædictos disponere ad iustificationem.

13. Sextus, esse impetratorios, & meritorios.

14. Septimus, elicitum illos infallibilem esse consequentio gratiæ.

9. Duo notanda.

de congruo etiam remotissimi, aut remotissimæ dispositionis, aut impetrationis, nec vlla alia ratione, & huiusmodi potestas longissimè distat à Semipelagianismo, frustra que contra illam affertur illud Ioannis 15. *Sine me nihil potestis facere, & non quod sumus sufficientes cogitare aliquid à nobis quasi ex nobis, 2. Corinth. 3. Nam huiusmodi actus apud prædictos Doctores catholicos sunt prorsus nihil in ordine ad iustificationem & pietatem; siquidem nihil prorsus prodessè possunt vt præbeant iustificationis initia. Sed afferre argumenta, quibus probatur prædictos actus imperfectos & prorsus inuitiles circa mysteria supernaturalia esse possibiles, non est dispositionis præsentis. Vide quæ dicemus disp. 19.*

Alterum est liberum arbitrium per vires solius naturæ posse habere actus illos in 3. artic. numeratos, tanti valoris esse, vt virtute illorum possit homo cetera quæ ad iustificationem requiruntur, acquirere: vnde fit, vt per naturales vires gratiam præueniat, illam ad se adducendo, & arripiendo antequam ab illa præueniatur. Hoc igitur est proprium Semipelagianorum dogma.

Quartus articulus eiusdem erroris erat: posita illa fide imperfecta & inchoata, vel salutis desiderio, voluntate obediendi, petitione ac diligentia, quales haberi possunt absque vllò supernaturali auxilio, Deum tribuere dispositiones proximè requisitas ad iustificationem, videlicet, actus spei, contritionis & charitatis, & habitus supernaturales gratiæ, & virtutum. Itaque Massilienses non eò deuenerant amentia, vt viribus naturæ concederent potestatem producendi illa initia, quibus positus subiungeretur à Deo supernaturale adiutorium ad proximas dispositiones iustitiæ necessarias.

Articulus quintus præcedenti consentaneus est, videlicet prædictos actus per solas vires naturæ elicitos habere vim disponendi ad iustificationem; & quamuis remotè, ceterum verè disponere. Sed ne huius occasione damnentur ferè omnes antiquiores atque grauiores Scholastici, eorum piam interpretationem atque exculpationem dabimus infra disp. 21.

Sextus articulus erat vim merendi atque impetrandi talem inesse in prædictis actibus per solas vires naturæ elicitis, vt propter illos vnus assumatur ad regnum cœlum; alter verò relinquatur, quoniam illos elicere non curauit. Hic etiam articulus maiori explicatione indiget tractanda in sequenti sectione.

Articulus septimus infallibilis est consequentio gratiæ supernaturalis, si quis per solas vires naturæ elicitæ prædictos actus inchoatæ & imperfectæ fidei, obedientiæ, & desiderij salutis; & quamuis hanc infallibilem consequentionem non tradiderint perspicuis verbis: ceterum ex eorum doctrina colligitur apertè, vt constabit legenti Cassianum lib. 12. de institutis renunciationum c. 14. & Hilari in epist. ad August. col. 2. & confirmatur primò, quoniam eorum fundamentum erat illa infallibilis promissio Christi Domini: *Omnia qui petit, accipit, & qui querit, inuenit: & pulsanti aperietur, quam promissionem & legem pertinere putabant ad humanos & naturales conatus petendi, querendi & pulsandi.*

Ruiz de Providentia Dei.

Confirmatur secundò propter rationem dicendam ad probandum artic. 8.

Aduertendum est hanc infallibilitatem non solum intelligi ad accipiendam gratiam excitantem, sed etiam ad accipiendam gratiam iustificationis. Volebant enim Massilienses propter opera humana elicitæ per vires naturæ conferri tale auxilium supernaturale, vt iustificatio infallibiliter consequeretur. Quod facile animaduertit in epistola Prosperi ad Augustinum, qui notauerit illa verba, quæ refert ex Massiliens. *Ad gratiam qua in Christo renascimur, peruenire per naturalem facultatem.* Et iterum: *Bona natura bene vsus ad saluandam gratiam initialis gratia ope valeat peruenire.* Similia refert Hilarius in epistola ad Augustinum, quale est illud: *Nisi quis credat, & in accipiendi voluntate permaneat, non accipit donum Dei, id est, Spiritum sanctum, per quem infusa charitate possit bonum operari.* Loquuntur autem de fide & voluntate per vires naturæ concepta. Atque idem colligitur ex Cassiano lib. 12. de instit. renunc. c. 11. 13. & 14. & collat. 13. cap. 13.

Confirmatur primò. nam & perseverantiam & gloriam infallibiliter obtineri per opera facta viribus naturæ, dicebant Massilienses, vt ostendimus sect. 4. hæc autem infallibiliter obtineri non poterant, nisi iustificatio prius infallibiliter obtineretur.

Confirmatur secundò, quoniam Aranciani Canones præcipue diriguntur, quia Massiliensium errore, & illi damnant, asserentes viribus naturæ obtineri, vt à peccatis purgemur, iustificemur, veniamus ad gratiam Baptismi, diligamus Deum, & his similia, vt constat canone 4. 8. & 25.

Articulus octauus est etiam infallibilis consequentio negatiua, videlicet ab omissione eorumdem actuum naturalium ad negationem gratiæ supernaturalis, ita vt nulli prorsus detur supernaturalis auxilium, nisi prius illud meruerit, & obtinuerit per conatus solius liberi arbitrii. Quapropter eiusmodi actus producti per vires naturæ sunt simpliciter necessarij ad consequendum auxilium supernaturale, rotamque iustificationem.

Hic & præcedens articulus colligitur ex toto discursu Massiliensium erroris, sed præsertim ex primario scopo, ad quem dirigitur, videlicet, vt ostendant iustitiam Dei ita seruari, si neminem repellat ab auxilio gratiæ, nisi propter negligentiam eliciendi opera moraliter bona per vires naturæ credendo, desiderando, petendo, & eò contrario, cuiusque facienti quod in se est per vires naturæ, Deus non denegat gratiam.

Confirmatur, quoniam intendunt etiam ex parte Dei nullam esse causam discriminis, sed Dei bonitatem & benevolentiam, quantum ex se esse ad omnes æqualiter deriuari, & cum sacra litteræ & ipsa experientia doceat magnam esse infallibilem gratiæ, recurrunt ad humanos naturales conatus liberi arbitrii, qui huius inæqualitatis causa fuerint.

Constat ex Hilario & Prospero in epistolis ad Augustinum, præsertim verò ex illis verbis Prosperi propè medium epistolæ. *Quia iustitia Dei in eo sit, vt qui non crediderint, pereant; bonitas in eo apparet, si neminem repellat à vita, sed indifferenter vniuersos velit saluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire. Quam gratiæ diuinæ æqualitatem ita peruenire. Quam gratiæ diuinæ æqualitatem ita peruenire. Quam gratiæ diuinæ æqualitatem ita peruenire.*

R 3 inæqua

15. Gratia iustificationis consequentionem infallibilem assererent.

16.

17. Oñanus. Nulli datur auxilium gratiæ nisi prius illud meruerit.

18.

19.

inæqualitatis rationem reddere ex bonis actibus, ante gratiam elicitis, tunc recurrerent ad bonos actus qui per vires naturæ elicerentur à parvulis, si pervenirent ad annos discretionis; vel ab adultis, si prædicaretur illis Evangelium, ut dicemus sequenti disput. 15. sect. 1.

20. Quod si non foret infallibilis consecutio in terra, quam diximus 7. & 8. articulo, sed potius aliquando Deus negaret gratiam homini facienti, quod in se est per vires naturæ, & elicienti prædictos actus desiderandi salutem atque imperfectè credendi; aut è contrario, si Deus conferret gratiam alicui homini, qui prorsus neglexisset facere quod in se erat per vires naturæ, credendo, desiderando, peccando: si hæc Deus ita dispenseret, magna inæqualitas daretur ex parte Dei comparatione horum hominum & magna causa discriminis inter illos. Vnde Massilienses relaberentur ad eam personarum acceptionem, quam conabantur effugere.

21. Notandum tamen est adhuc Semipelagiani erroris nota dignum esse, qui diceret plurimos homines divina gratia præveniri ante humanos conatus: cæterum ab aliquibus hominibus per humanos conatus præveniri gratiam, ita ut propterea gratiam inueniant, & obtineant; quia per vires humanas quaerunt & petierunt. Nam hoc etiam asseruit Cassianus infra sectione 5. numero 3. & sequent. pugnat cum fundamentis fidei tradendis in disputatione 17. & sequentibus vsque ad 22.

22. Nonus eiusdem erroris articulus. Non solum ad gratiam, sed etiam ad perseverantiam, & ad gloriam, initium & rationem esse humanos conatus per solas vires naturæ intendebant Massilienses, de quo fufius dicemus. sect. 4.

23. Decimus articulus. Non solum boni conatus per vires naturæ elicit, aut eliciendi de facto in aliqua differentia temporis; sed etiam boni conatus, qui numquam futuri sunt, sed tantum conditionaliter forent, si homo viveret, vel audiret prædicationem Evangelij, sunt ratio & causa gratiæ concedendæ, vel negandæ, & prædestinationis, aut reprobationis. De hoc dicemus in disput. sequenti.

SECTIO III.

Utrum meritum de condigno, vel solummodo meritum de congruo Semipelagiani putauerint, inesse bonis operibus, quæ gratiam præveniunt.

I. Exploratum est Semipelagianos concessisse alicquod meritum, cui quasi aliquo modo debitum redderetur, non merè liberaliter donaretur primum auxilium gratiæ, ut constat ex Cassiano lib. 12. de institut. renuncian. cap. 11. 13. & 14. & collatione 13. cap. 9. & 13. & ex epistola Hilarij ad Augustinum colum. 2. & epistol. Prosperij ad eundem in medio. Et ex Augustino innumeris propè locis, quibus errorem hunc redarguens, insitit in ea ratione, quod gratia non redditur quasi debita meritis, sed merè liberaliter donatur absque vllis meritis: additque quidquid naturæ viribus agitur, nullius esse meriti, ad impetrandam iustificationem & dispositionem illius. Plura testimonia Augustini & aliorum Patrum referemus tota disput. 17. & sequentibus, præsertim verò disput. 14. & 15.

Propterea Prosper lib. contra Collatorem, propè initium, ait: *Convinceris dicere gratiam Dei secundum merita nostra dari, & quosdam ad gratiam venire sine gratia.* & Ambrosius epist. 84. ad Demetriadem in medio epistolæ, vel potius idem Prosper verus author illius epistolæ ait: *Hinc postremo divina gratia simulata & infœcra confessio, quæ secundum merita daretur, non ex qua merita nascerentur. Quam partem superbe prædicationis quidam sibi, cum cætera abnuerent, servauerunt.* (& post pauca) *Naturalem facultatem nihil sui in alieno amississe peccato, cui possibile esset & liberum, per voluntariam deuotionem promereri gratia largiuntatem. Verum istam damnati dogmatis portionem catholicæ mentes facile intelligunt, & merito detestantur.*

Sed non omnibus exploratum est genus meriti, quod Semipelagiani tribuebant bonis conatibus liberi arbitrij, præuenientibus gratiam. Quidam namque Theologi existimant, fuisse meritum de condigno & ex iustitia; alij verò Theologi dubitant. Ducuntur his coniecturis. Prima, quia non putant aliter efficaciam habere posse rationem, qua Augustinus & alij Patres vtuntur contra Semipelagianum meritum, quoniam ex eo sequitur gratiam non esse gratiam. Cæterum hanc rationem efficacem esse non solum contra meritum de condigno, sed etiam contra meritum de congruo, ostendemus infra disput. 18. sect. 1. & 2.

Secunda illorum coniectura est, quoniam post Concilium Arausicanum, atque post Augustinum, aliòsque impugnatores Semipelagiani erroris plurimi Theologi existimantur aliquam dispositionem de congruo, per bonos conatus liberi arbitrij, posse præberi ad obtinendum primum auxilium gratiæ. Et non est verisimile (inquunt) tot Theologos sapientissimos aut ignorasse, aut contempsisse definitiones Arausicanæ Concilij, August. & aliorum Patrum aduersus Semipelagianum errorem.

Respondetur prædictos Theologos partim retractasse priorem sententiam, partim piè interpretandos in sensu valde improprio; partim excusandos illius temporis inaduertentia, & incuria legendi antiquiores Patres, de quo infra disput. 2. 1.

Nihilominus dico primò, certum mihi & indubitabile videri, nullum prorsus meritum de condigno, sed solum meritum de congruo conatibus liberi arbitrij, ad promerendam primam gratiam, concessum fuisse à Massiliensibus, & cæteris Semipelagianis.

Probatur primò ex Hilario in epist. ad August. propè initium; vbi refert Gallos solitos fuisse sic pro se respondere: *Nec negari gratiam, si præcedere dicatur, talis voluntas, quæ tantum medicum querat, non autem quicquam ipsa iam valeat.*

Secundò probatur verbis Cassiani in collat. 13. cap. 13. propè initium: *Occasiones quodammodo Deus quaerit, quibus humana segnitiei torpore discussa, non irrationabilis mansuetudine sua largitas videatur, dum eam sub colore cuiusdam desiderij ac laboris impartit; ut nihilominus gratia Dei semper gratuita perseveret, dum exiguis quibusdam parvisque conatibus tantam immortalitatis gloriam inestimabili tribuit largitate.* Quam sententiam ita in toto illo capite confirmat, ut penitus omne meritum de condigno negare videatur. Similia docet Cassianus in lib. 12. de institut. renunc. cap. 11. & 13. atque in cap. 14.

- 2.
3.
4.
5.
6.

Quorundam Theologorum placitum.

Prima eorum coniectura.

Secundæ

Solum meritum de congruo concedebant.

6.

Qui id concedit pro Massiliensibus est.

sic loquitur: *Dicimus enim secundum Saluatoris sententiam, dari quidem petentibus, & aperiri pulsantibus, & à quærentibus inueniri; sed petitionem & pulsationem, & inquisitionem nostram non esse condignam, nisi misericordia Dei, id quod petimus, dederit.*

7. Probatur tertio ex Augustino de prædestinatione Sanctorum cap. 2. *Videte, ait, si aliud agitur isto modo, nisi ut gratia secundum merita nostra detur quolibet modo, ac sic gratia non sit gratia.* vbi obseruanda est illa dictio *quolibet modo.*

Quartò probatur, quia comprehendit etiam infinitum meritum de congruo Cassianus; sed Concilia & Patres omnia prorsus merita non solum de condigno, sed etiam de congruo viribus naturæ impossibilia putant, ut ostendemus disputatione 18. sect. 7. & disput. 20. sect. 1. conclusione vltima.

8. Dico secundò. In eodem merito de congruo per solas vires naturæ aliquam proportionem operis, quamuis longè remotam, & præterea promissionem Dei, admittebant Massilienses, & quantum neutrum horum perspicuis verbis affirmauerunt; cæterum efficaciter colligitur ex eorum fundamentis. Et quidem operis remota proportio ad eius immeritum inde colligitur, quoniam hoc genus gubernationis existimabant ita postulari à recta ratione prouidentia, ut oppositum dicerent esse acceptionem personarum, & contrarium diuinæ bonitati. Ergo ex ipsa natura operis existimabant esse rationem, ob quam diuina prouidentia quodammodo ita deberet gubernare, videlicet admittendo hæc merita confirmatur, quoniam Massilienses propterea diuinam prouidentiam excusant ab inæqualitate, & acceptione personarum, quoniam non diuina prouidentia, sed homines singuli discriminis rationem præbent: ergo in ipsismet operibus existimabant esse proportionem ad discrimen gratiæ. Alioqui si nulla foret illorum operum proportio, non ab illis operibus, sed à solo Deo fuisset tota ratio discriminis.

9. Deinde verò promissio colligitur manifestius, quoniam frequenter Massilienses vsurpant illa verba Christi Domini Matth. 7. *Petite, & accipietis: quaerite, & inuenietis: pulsate, & aperietur vobis.* In quibus verbis lex & permissio manifesta est, & ex eo testimonio colligitur meritum & vim impetrandi in fide, desiderio, & oratione elicitis ex viribus naturæ. Vnde Prosper in epist. ad August. colum. 3. refert ex sententia Massiliensium homines ad gratiam, qua in Christo renascimur, per naturalem facultatem petendo, quaerendo, pulsando; ut ideo accipiat, ideo inueniat, ideo introeas; quia bono naturæ bene vsus, ad saluam gratiam initials gratia (hoc est, gratiæ creationis) ope meruit pervenire. Et Cassianus suam sententiam de initio gratiæ ex viribus naturæ probat eodem testimonio Matth. 7. ut constat lib. 12. de institutis renunc. c. 14. & collat. 13. c. 9.

10. Nihilominus quicumque in operibus bonis solius liberi arbitrij sine gratia concederet quantum proportionem operis, etiam remotissimam, & nulla promissione roboratam: vel è contrà concederet promissionem, nulla prorsus operis proportionem fundatam: adhuc pro Massiliensibus esset contra catholicam doctrinam, ut constabit ex fundamentis tradendis in disputatione 17. & sequentibus. Imò aliqui Doctores existimant à Massiliensibus non concedi promissionem, sed solummodo valorem quendam distantissimum, cuius intuitu Deus gratiæ auxilium confert.

11. Negant ex recentioribus aliqui, atque ita limitant errorem Massiliensium, ut solum initium iustificationis & prædestinationem ad gratiam vitauerint, concedendo illius causam, seu rationem, meritum, aut impetrationem per solas vires naturæ. Sed intactam reliquerint perseverantiam, aut electionem ad gloriam. Ita Valquez 1. parte disp. 89. c. 5. notab. 3. & 8. ex quibus, & duobus postremis parographis, & aliqui sectatores illius.

12. Duo sunt eorum fundamenta præcipua, alterum est, quoniam existimant, Augustinum contra Massilienses nullibi affirmasse prædestinationem ad gloriam ante præuisa opera, sed solum prædestinationem ad gratiam. Cæterum quam aperte Augustinus docuerit non solum prædestinationem ad gratiam, sed etiam prædestinationem ad gloriam fuisse factam ante præuisa opera, ostendemus fusè tomo seq. tractantes de causa prædeterminationis ex libero arbitrio, prout cooperatur gratiæ, nec poterit in præsentibus breuiter pro dignitate tractari.

13. Alterum fundamentum est, quoniam existimant nihil egisse Massilienses de electione Dei, qua homines eliguntur ob merita supernaturalia, elicitæ per cooperationem gratiæ; sed solummodo egisse de electione, qua eliguntur ob merita, per solas vires naturæ sine gratiæ auxilio comparata.

14. Respondeo Massilienses de vtriusque meritis solius naturæ & cooperantis gratiæ fuisse loquutos, ostendemus in numero 16. Et quamuis de solis meritis naturæ sine gratia fuissent locuti, adhuc nihil probat hoc argumentum: quoniam etiam perseverantiam & gloriam meritis naturalibus obtineri existimabant.

15. Sit igitur conclusio, Massilienses non solum circa initium gratiæ, & electionem ad gratiam, sed etiam circa perseverationem in fide & in gratia, & circa electionem ad gloriam, errabant, dicentes, præuisa bona opera elicienda per vires naturæ non solum fuisse rationem prædestinandi ad gratiam, sed etiam fuisse causam perseverandi in gratia, & rationem prædestinandi ad gloriam.

16. Probatur primò ex Augustino libro de bono perseverantiæ cap. 6. propè initium, vbi Hilarium & Prosperum. De Massiliensibus sic loquitur: *Sed nolunt, ut scribitis, isti fratres ita hanc perseverantiam prædicari, ut non vel suppliciter emereri, vel amitti consumaciter possit.* Quapropter Augustinus contra eosdem toto illo libro de bono perseverantiæ probat perseverantiam esse Dei donum, & pro eius gratuita liberalitate conferendum, non propter vlla merita humana, videlicet per vires naturæ, & absque auxilio gratiæ elicitæ. Eodem spectat quod in præcedenti libro de prædeterminatione Sanctorum cap. 12. 13. & 14. contra Massilienses, disputat de matura morte in gratia, quam Deus absque meritis humanis concedit, quibus vult, & sæpè alibi supponens suo tẽpore grassari.

tionem, sed solummodo valorem quendam distantissimum, cuius intuitu Deus gratiæ auxilium confert.

SECTIO IV.

Utrum perseverantiam & electionem ad gloriam per humanos conatus obtineri, docuerint Massilienses.

17. Negant ex recentioribus aliqui, atque ita limitant errorem Massiliensium, ut solum initium iustificationis & prædestinationem ad gratiam vitauerint, concedendo illius causam, seu rationem, meritum, aut impetrationem per solas vires naturæ. Sed intactam reliquerint perseverantiam, aut electionem ad gloriam. Ita Valquez 1. parte disp. 89. c. 5. notab. 3. & 8. ex quibus, & duobus postremis parographis, & aliqui sectatores illius.

18. Duo sunt eorum fundamenta præcipua, alterum est, quoniam existimant, Augustinum contra Massilienses nullibi affirmasse prædestinationem ad gloriam ante præuisa opera, sed solum prædestinationem ad gratiam. Cæterum quam aperte Augustinus docuerit non solum prædestinationem ad gratiam, sed etiam prædestinationem ad gloriam fuisse factam ante præuisa opera, ostendemus fusè tomo seq. tractantes de causa prædeterminationis ex libero arbitrio, prout cooperatur gratiæ, nec poterit in præsentibus breuiter pro dignitate tractari.

19. Alterum fundamentum est, quoniam existimant nihil egisse Massilienses de electione Dei, qua homines eliguntur ob merita supernaturalia, elicitæ per cooperationem gratiæ; sed solummodo egisse de electione, qua eliguntur ob merita, per solas vires naturæ sine gratiæ auxilio comparata.

20. Respondeo Massilienses de vtriusque meritis solius naturæ & cooperantis gratiæ fuisse loquutos, ostendemus in numero 16. Et quamuis de solis meritis naturæ sine gratia fuissent locuti, adhuc nihil probat hoc argumentum: quoniam etiam perseverantiam & gloriam meritis naturalibus obtineri existimabant.

21. Sit igitur conclusio, Massilienses non solum circa initium gratiæ, & electionem ad gratiam, sed etiam circa perseverationem in fide & in gratia, & circa electionem ad gloriam, errabant, dicentes, præuisa bona opera elicienda per vires naturæ non solum fuisse rationem prædestinandi ad gratiam, sed etiam fuisse causam perseverandi in gratia, & rationem prædestinandi ad gloriam.

22. Probatur primò ex Augustino libro de bono perseverantiæ cap. 6. propè initium, vbi Hilarium & Prosperum. De Massiliensibus sic loquitur: *Sed nolunt, ut scribitis, isti fratres ita hanc perseverantiam prædicari, ut non vel suppliciter emereri, vel amitti consumaciter possit.* Quapropter Augustinus contra eosdem toto illo libro de bono perseverantiæ probat perseverantiam esse Dei donum, & pro eius gratuita liberalitate conferendum, non propter vlla merita humana, videlicet per vires naturæ, & absque auxilio gratiæ elicitæ. Eodem spectat quod in præcedenti libro de prædeterminatione Sanctorum cap. 12. 13. & 14. contra Massilienses, disputat de matura morte in gratia, quam Deus absque meritis humanis concedit, quibus vult, & sæpè alibi supponens suo tẽpore grassari.

23. Duo sunt eorum fundamenta præcipua, alterum est, quoniam existimant, Augustinum contra Massilienses nullibi affirmasse prædestinationem ad gloriam ante præuisa opera, sed solum prædestinationem ad gratiam. Cæterum quam aperte Augustinus docuerit non solum prædestinationem ad gratiam, sed etiam prædestinationem ad gloriam fuisse factam ante præuisa opera, ostendemus fusè tomo seq. tractantes de causa prædeterminationis ex libero arbitrio, prout cooperatur gratiæ, nec poterit in præsentibus breuiter pro dignitate tractari.

24. Alterum fundamentum est, quoniam existimant nihil egisse Massilienses de electione Dei, qua homines eliguntur ob merita supernaturalia, elicitæ per cooperationem gratiæ; sed solummodo egisse de electione, qua eliguntur ob merita, per solas vires naturæ, & absque auxilio gratiæ elicitæ. Eodem spectat quod in præcedenti libro de prædeterminatione Sanctorum cap. 12. 13. & 14. contra Massilienses, disputat de matura morte in gratia, quam Deus absque meritis humanis concedit, quibus vult, & sæpè alibi supponens suo tẽpore grassari.

25. Sit igitur conclusio, Massilienses non solum circa initium gratiæ, & electionem ad gratiam, sed etiam circa perseverationem in fide & in gratia, & circa electionem ad gloriam, errabant, dicentes, præuisa bona opera elicienda per vires naturæ non solum fuisse rationem prædestinandi ad gratiam, sed etiam fuisse causam perseverandi in gratia, & rationem prædestinandi ad gloriam.

Sententia negans.

Fundamentum primum.

Prædeterminatio ante præuisa merita.

3.

Solutur.

Massilienses circa electionem ad gloriam, & perseverantiam errabant.

5.

hunc errorem de perseverantia & gloria, illum impugnat.

6. Iusti perseverantiam per actus ex gratia elictos impetrare possunt.

Confirmatur primò, nam iustos simpliciter emereri perseverantiam, hoc est, per orationes supplices, & auxilio gratiæ elicitas suppliciter impetrare, docet expressè idem Augustinus toto eodem libro de bono perseverantia: præsertim cap. 2. 6. 17. & alibi sæpe. Quapropter D. Augustinus non refutat meritum, & impetrationem prouenientia ex auxilio gratiæ, sed prouenientia ex solis viribus naturæ, per quas Semipelagiani dicebant, perseverantiâ posse suppliciter emereri.

7. Confirmatur secundò, quoniam in dicto capite 17. de bono perseverantiæ prope medium de Semipelagianis sic loquitur: Sed hæc inquit, ut à Deo dentur nobis, fides impetrat, quæ incipit à nobis: quam fidem & incipere & habere, & in ea usque in finem permanere, tanquam id non à Domino accipiamus, nostrum esse contendunt. (& infra) Nolunt hominibus predicari dona Dei esse, ut veniatur ad fidem, & permaneat in fide. Vbi obserua ex toto libri contextu manifestissima luce discipii quodcunque dubium, quod suboriri poterat, vtrum Augustinus loquatur de perseverantia in fide solummodo informi. Constat enim loqui de perseverantia in fide tam formata per charitatem, quam informi.

8. Meritum de congruo ex impetratione colligitur.

Confirmatur tertio, quia meritum de congruo per optimam consequentiam colligitur ex impetratione. Alioqui nulla esset vis illius argumenti, quo August. epist. 105. vitur contra Pelagium, dicens: Neque ipsa remissio peccatorum sine aliquo est merito, si fides hanc impetrat. Nec enim nullum est meritum fidei, quæ fide ille dicebat: Propitius esto mihi peccatori, & descendit iustificatus merito fidelis humiliatus. Vnde constat Augustinum concedentem per operationes, Deo supernaturaliter mouente, impetrari perseverantiam, eo ipso concedere meritum de congruo eiusdem perseverantia: & è contrario excludere quodcunque meritum & impetrationem eiusdem perseverantia prouenientem ex viribus naturæ. Quapropter Sanctus Thomas 1. 2. questione 114. art. 9. ita exponendus erit, ut meritum de congruo ad perseverantiam non negauerit.

8. Thomas exponitur.

9.

Probat secundò verbis Hilarij in epist. ad Augustinum col. 2. post medium: Quod autem dicit sanctitas tua, neminem perseverare, nisi perseverandi virtute percepta; hæcenus accipiunt Massilienses, ut quibus datur, meriti licet, præcedenti tamen proprio arbitrio tribuatur. Pondera proprium arbitrium, præcedens gratiam non esse præuentum gratia; sed solis viribus naturæ suffultum, obtinere virtutem perseverandi. Et post pauca subdit Hilarius: Nolunt istam perseverantiam ita predicari, ut non vel suppliciter emereri, vel amitti contumaciter possit. Quæ eadem verba retulerat Augustinus in prima probatione citatus.

10.

Tertio probatur conclusio peculiariter, qua parte agit de electione ad gloriam, quoniam Massilienses existimabant, ex viribus naturæ sine auxilio gratiæ, liberum arbitrium præbere rationem discriminis, ob quam vim potius, quam alteri confertur perseverantia, ut constat ex probatione 1. & 2. & fatabant eum, qui per suos conatus perseveraret, peruenire ad gloriam. Ergo dicebant gloriam non causari à prædestinatione ante præuisos humanos conatus; sed illis præuisis hominem ad perseverantiam & gloriam eligi.

Confirmatur. nam Hilarius in eadem epistola col. 3. postquam retulit Massiliensibus applicuisse Augustini sententiam de perseverantia auxilio, quod datur in lapsa natura, & de electione ad gloriam, subdit hæc verba: Cæterum quidlibet donatum sit prædestinatis, id posse amittere & retinere propria voluntate contendunt. Quod tunc factum esset, si verum putarent, eam quosdam perseverantiam percepisse, ut nisi perseverantes esse non possent. Inde est quod & illud pariter non accipiunt, ut eligendorum, reijciendorumque esse definitum numerum velint.

Quartò probatur: nam electionem ad gloriam, propter præuisos naturales conatus liberi arbitrij refert Prosper epist. ad August. prope initium, dicens: Qui autem credituri sunt, quæ in ea fide, qua deinceps per Dei gratiam sit inuanda, mansuri sunt, præfisse ante mundi constitutionem Deum, & eos prædestinasse in regnum suum, quos gratis vocatos dignos futuros electione, & de hac vita bono sine excessuro esse præviderit. Hæc non ita possunt explicari, ut vita æterna, & regnum cælorum intelligatur sola gratia, & non gloria, quoniam vt gratia conferatur, nihil interest præuidisse perseverantiam in fide, & bonum finem, quo de hac vita excessuri sumus.

Confirmatur primò, nam post medium eiusdem epistola Prosper refert, Massilienses refugere fateri, Deum secundum propositum, & consilium voluntatis suæ aliud vas condere in honorem, aliud in contumeliam. & subdit. Nec acquiescunt electorum numerum, nec augeri posse, nec minui. (& post pauca.) Ita demum posse unumquemque ad correctionem & profectum vocari, si se sciat sua diligentia bonum esse posse, & libertatem suam ob hoc Dei auxilio inuandam, si quod Deus mandat, elegerit. Itaque humana electio ex arbitrio sine gratia & propria diligentia fuit causa, propter quam voluntas humana iuuetur per gratiam, siue vt vitam corrigat, siue vt in gratia proficiat, siue vt factus quis vas in honorem augeat electorum numerum. Hoc, inquam, Massilienses existimabant.

Confirmatur secundò, nam his consonant quæ Prosper scribit ad excerpta Genensium dub. 6. & alibi sæpe, & Hilarius in epist. ad August. refert eosdem ita dixisse: Quem Deus crediturum esse præsciuit, ipsum elegit, cui Spiritum sanctum daret, ut bona operando etiam vitam æternam consequeretur. Loquitur autem de fide elicta per vires liberi arbitrij ante gratiam.

Quintò probatur, quia nisi pondus belli, & robur argumentorum inter Augustinianos & Semipelagianos incumberet, præcipue ad reuincendam electionem ad gloriam, ex humanis meritis factam, nihil foret quo Massilienses compellerentur, in paruulis querere conditionalia merita, vt prædestinarentur, vel reprobarentur: & in adultis similiter alia merita conditionalia, propter quæ negata sibi Euangelica prædicatione quidam homines derelicti fuerint in æternum damnandi, de quo dicemus disp. 15.

Sextò probatur, quia si quis inter Massilienses reperitur, de quo dici potuerit, non egisse de perseverantia, & de electione ad gloriam, sed solummodo de electione ad gratiam: hic est Cassianus; & tamen ille agit, de electione ad gloriam in collatione 13. c. 13. & de perseverantia, & constantia resistendi agit in sequenti cap. 14. & in utroque primam rationem discriminis petit ex libero arbitrio.

11.

16. Obiectio.

Obiicies: Semipelagiani concedebant post initium gratiæ positum ex viribus naturæ, vltius requiri supernaturale auxilium gratiæ ad quælibet opera pietatis, præsertim verò ad perseverantiam, vt vidimus scct. 2. n. 2. & 3. Ergo libero arbitrio, & eius naturalibus viribus minimè tribuebant perseverantiam in gratia, & electionem ad gloriam, quæ supernaturalia merita consequitur.

17. Soluitur.

Respondetur distinguendo consequens. Non enim tribuebant quoad executionem bonorum operum & perseverantiæ, quibus meremur beatitudinem; sed tribuebant quoad initium & rationem discriminis. Ita vt ratio propter quam hic homo iustus prius quam alter accipit auxilium supernaturale quo resistit tentationibus, & in bonis operibus perseverat, tota sumatur ex eo, quòd hic iustus per vires solius naturæ velit resistere tentationibus, & perseverare in bonis operibus, & petit, atque querit auxilium; qua voluntate, oratione, & diligentia meretur, & impetrat supernaturale auxilium, vt constat ex verbis Augustini, Hilarij, & Prosperi supra recitatis, præsertim verò ex verbis Hilarij supra n. 9.

SECTIO V.

Cassianum ambiguum & inconstantem non solum à Catholico dogmate, sed etiam à seipso, aliisque Massiliensibus dissentire.

1. Cassiani inconstantia, quingue capitibus notatur.

1. QVINGUE sunt præcipua capita, in quibus hæc contradictio & inconstantia notari potest. Primum est, quoniam collatione 3. c. 16. rectè & catholicè Cassianus dixerat, donari & augeri fidem à Deo, & collat. 13. cap. 3. sine docuerat; non solum actuum, sed etiam cogitationum bonarum ex Deo esse principium, qui nobis initia sanctæ voluntatis inspirat, & nostrum esse vt sequamur gratiam Dei, nos quotidie attrahentem. atque ex superiori contextu colligi hoc affirmare quasi necessarium, ita vt nisi attrahente prius Deo & inspirante initia, voluntas nostra non possit cogitationem bonam, aut fidem, aut desiderium inchoare. Itaque non solum de operibus quæ fidem sequuntur, sed etiam de fide loqui videtur Cassianus; nã fides sub cogitatione, & sub initio sanctæ voluntatis sine dubio comprehenditur. Quapropter citata verba Cassiani postquæ retulit Prosper in lib. contra Collatorem c. 39. dum in compendium redigit definitiones Cassiani, definitione prima subiungit Prosper ex propria sententia. Quod & nos amplectimur, catholicæque esse confitemur.

2.

Cæterum ab eadem sententia diffidet Cassianus plerisque aliis definitionibus, quæ continuo referuntur à Prospero, ac præsertim lib. 12. de infortuitis renunc. cap. 14. & eadem collat. 13. c. 8. 9. 12. & 15. apertè ait, liberum arbitrium propriis viribus sine gratia præbere posse salutis initium, credendo, timendo, desiderando, petendo, pulsando peruiugias, & ieiunia. Quam contradictio nem fusiùs carpit Prosper in lib. contra Collatorem prope initium, & in exemplis quæ subiicit Cassianus de Zacchæo, Cornelio, & similibus, ostendit se non agere de fide improporionata, sed de ea fide, quæ ad iustificationem requiritur, quod agnouit eius defensor in annotationibus propositione 4. sine.

Librum arbitrium salutis initium præbere videtur Cassianus.

3.

Secundum caput est. nam lib. 12. de institut. renunc. cap. 14. cum communi Massiliensium sen-

tire videtur initium salutis semper esse à libero arbitrio sine auxilio gratiæ præueniente; asserit enim misericordiam Dei & gratiam conferri solis laborantibus, volentibus, & currentibus. Loquitur autem apertè de humano labore sine gratia, quem laborem ait, expectari à Deo, vt occasionem, qua data præstet est.

Contrarium autem docet alibi, nam plerumque initium salutis esse à diuina gratia, præueniente omnem conatum liberi arbitrij, dicit expressè collat. 13. c. 8. 9. 12. & copiosius probat exemplis in c. 15. & 17. & quamvis quandoque videatur loqui de gratia, & auxilio extrinsecæ exhortationis, quandoque verò de sola ea præuentione, qua paratum est nobis auxilium, vt cum voluerimus, possimus eo vt i: veruntamen loquitur de auxilio interius excitante, antequam liberum arbitrium velit, imò etiam renitatur. Neque potest explicari de solis operibus, quæ sequuntur post fidem, cum cap. 15. exemplum adducat Pauli, quem Deus inuitum attraxit etiam ad fidem, & alium Christus Dominus inuitauit ad fidem, dicens: Si credideris, videbis gloriam Dei, Ioan 11. & cap. 17. citato id manifestè doceat Cassianus. Eiusdem sententiæ videtur fuisse Faustus Rhegiensis, lib. 1. de gratia & lib. arbitrio c. 17. tomo 4. Bibliothecæ, dicens: Si hæc trahentis Dei misericordia non nisi dignis datur; iam gratia Dei humane vtique seruituti impenditur.

Eiusdem sententiæ Faustus Rhegiensis.

Caput tertium ex præcedenti colligitur; nam Massilienses existimabant ex parte Dei nullam esse inæqualitatem respectu salutis huius hominis, potius quam illius; sed omnem inæqualitatem prouenire ex parte nostra, vt diximus scct. 2. n. 15. vsque ad numerum 19. Cassianus præterea non semel asserit gratiæ gradus diuidi pro vario hominum captu, labore, industria & conatu (& loquitur de conatu præcedente gratiam) itaque ex naturalibus viribus videtur petere discrimen gratiæ, in diuersis hominibus. Ita significat lib. 6. de instit. renunc. c. 18. & coll. 3. cap. 11. & 12. & coll. 13. c. 15. sine.

Ex natura discriminis gratiæ petit Cassianus.

Idem tamen sibi suisque contrarius in eodem cap. 15. & in sequentibus capitibus 16. & 17. & in præcedentibus 8. 9. & 12. eiusdem collationis 13. manifestam concedit inæqualitatem ex parte Dei, eo quòd aliquos homines nihil de sua salute cogitantes, præeligat, alios inuitos & reluctantes trahat, alios vocet prius, quam inuocetur ab illis: aliorum autem orationes atque conatus expectet. Et dicto cap. 16. collationis 13. in principio ait: Absoluta pronunciamus sententia, etiam exuberare gratiam Dei, & transgredi interdum humano infidelitatis angustias. Quod probat exemplo Reguli, & Paralytici, quibus Christus maiorem, quam sperabant, atque petebant, gratiam contulit.

6. Sibi contrarius.

Quartum caput, quoniam ex Massiliensibus, quibus melius sentiebant, fatabantur excepta fide & desiderio salutis ad reliqua opera inchoanda necessariam esse gratiam præuenientem & excitantem, vt vidimus scct. 2. n. 2. & 3.

Sed Cassianus non solum fidem, sed etiam vigiliis, ieiunia, solitudinem, lectionem, orationem, & similia opera existimat fieri posse sine supernaturali auxilio: vt colligitur ex lib. 12. de instit. renunc. c. 13. & 14. imò etiam videtur asserere tentationes etiam difficiles quandoque vinci naturæ viribus sine auxilio gratiæ, quas vires vt Deus exploratas faciat, hominem paulisper gratia

7.

8.

15. De electione ad gloriam loquitur Cassianus.

gratia destituit. Ita asserit coll. 13. c. 14. initio, ubi inter Iobum & diabolum dicit concessum fuisse à Deo singulare certamen, nihil aliud efficiente diuina gratia, nisi ne inimicus amentem faceret illius animam, neve certamen grauius offerret, quam Iobus sua virtute sustinere potuisset sine gratia. Quæ propositio non nisi ægrè atque coactè admittit expositiones, quibus eam excusare conatur Petrus Ciaconius in annotat. ad Cassianum, propof. 11.

Quintum caput est, quoniam Cassianus collat. 13. cap. 12. dicit ex cæcationem & obdurationem abici posse, & retineri humana voluntate sine auxilio gratiæ. Sed tamen alibi asseruit voluntatem, quæ obdurata est, non posse suis viribus sine auxilio gratiæ præbere suæ salutis initium.

Hoc in libro Prosperii contra Collatorem scribitur diuerso charactere, quo solent scribi verba Cassiani. Sed apud Cassianum non reperitur, quantum verba, quæ hanc sententiam præcedunt, reperiantur in collat. 13. cap. 9. initio. Quare verisimile est refecata fuisse illa verba ab iis, qui olim Cassiani collationes expurgauerunt. Expurgatæ nanque sunt ab Eucherio, Victore, & Cassiodoro. Sed non potuerunt omni ex parte ab errore mundari, vt ex Adone scribit Baronius tom. 5. sub anno 433. pag. 640. §. *sq. uidem Prosperii*, & seq. Sed ne quis existimet contradictionem in Cassiani libris natam esse ab emendatione: animadvertat, notatam fuisse à Prospero in principio libri contra Collatorem adhuc vita superstitem, vt constat ex Baronio citato §. *id quidem*.

Petrus Ciaconius in notationibus seruata catholica veritate, aliqua Cassiani dicta merito excusat vt probabilia censent, quæ coaceruatim respuunt ab aliis Doctoribus. Sed in duobus fallitur. Alterum est, quoniam voluminis errores expendit, non ex antiqua editione authoris, sed ea, quam præ manibus habemus castigatam. Alterum, quoniam etiam nunc propositiones continent in libris Cassiani, quæ excusari non possunt, præsertim quas cap. 1. & 2. notauimus, quod si illæ excusentur, accusatur Ecclesiæ contra Cassianum censura, quam retulimus supra sect. 1. n. 4.

DISPUTATIO XV.

Verum opera conditionaliter, non absolute futura, præbuerint rationem conferendi, vel negandi auxilia gratiæ, vel prædestinationem ad gloriam.

SECTIO I.

De paruulis.

I. Mirabilis inter paruulos diuersitas.

MIRABILIS est inter paruulos diuersitas, non solum quia multi gratiam & gloriam consequuntur, decedentes post Baptismum; alij verò sine Baptismo decedentes, in æternum reprobantur; sed etiam, quia quibusdam singulari Dei prouidentia, siue per miraculum, siue per causas naturales, aut liberas mirabiliter dispositas, differtur vitæ perodus donec Baptismum accipiant; aliorum parentibus speciali

quadam inspiratione, aut etiam per euentus, qui videbantur aduersi, impellitur animus, vt velint, & procurent filiorum Baptismum; in alios erarabundi, aut tempestate iactari Sacerdotes incurunt, cum tamen multò plures infantes præmaturè, prius quam possint baptizari, rapiantur. Atque, vt Gregorius ponderat lib. 27. moralium cap. 2. *Sæpe fidelium filius sine fide rapitur, sæpe infidelium filius concessio fidei Sacramento renouatur.*

Tanta diuinæ gratiæ disparitate ante omnia paruulorum merita, cum premerentur Semipelagianis subterfugere tentabant, dicentes: Deus præsciuit, illos paruulos honestè, & studiosè fuisse victuros, si ætatem adultam & discretionis annos attigissent; ideo illis Deus salutis remedium contulit. Quod tamen cæteris negauit, quoniam Deus prænouit, illos turpiter, & flagitiosè victuros, si ad ætatem dolè capacem eos peruenire contigisset.

Erroris huius fundamentum aliud non erat, nisi quoniam ex parte diuinæ prouidentia quantumque auxiliorum inæqualitatem concedere formidabant, quasi diuinæ iustitiæ, & bonitati contrariam, nisi quam hominum inæqualia merita postulerent, vt vidimus disp. 14. sect. 1. n. 16. & sequentibus. Cùmque nulla profusus inuenirent paruulorum merita, quæ absolute, atque de facto futura sint in aliqua differentia temporis, opus fuit recurrere ad inæqualitatem meritorum conditionaliter futurorum. Hæc referunt, & reprobant Prosper, & Hilarius in epistolis ad Augustinum, & Prosper item lib. 1. de vocatione gentium cap. 7. aliàs 22. Augustinus lib. 1 de prædestinatione Sanctorum; præsertim cap. 12. 13. & 14. & de bono perseuerantiæ cap. 9. & 10. & epistola 105. & 106. & de correptione & gratia cap. 8. 9. & 10. Gregorius lib. 27. moralium 22.

Non desunt, qui Pelagium eiusdem erroris authorem faciant; sed nullo testimonio vel probabili coniectura confirmant. Quin potius, nec Pelagium ita sensisse, nec ad eius doctrinam consequens esse, monet Augustinus libro primo de prædestinatione Sanctorum cap. 13. ad finem, illis verbis: *Nec Pelagiani hoc dicere potuerunt, & multò magis nec illi dicere debuerunt. Dicit enim non potest, quam molestè feram quod viderunt Pelagiani esse falsissimum, & absurdissimum, hoc non vidisse istos.* Similia dicit sequenti capite 14. ad finem, & de anima, & eius origine cap. 12.

Duæ sunt partes huius erroris, altera supponitur, altera verò asseritur. Supponitur nanque opera, per vires naturæ elicta sine auxilio gratiæ ex se esse sufficientem rationem merendi & impetrandi auxilia gratiæ. Aduersus hanc partem opus est dicere in præsentia, quoniam coincidit cum errore, quem retulimus disputatione 14. sectione 2. & impugnaturi sumus ex professio disputatione 17. & sequentibus. Restat ergo vt propria præsentis disputationis pars altera, nimirum opera quæcumque ex vires generè fuerint meritoria, vel demeritoria gratiæ & gloriæ exercere suam vim, & obtinere gratiam, & gloriam, etiam si nunquam absolute futura sint; sed solummodo conditionaliter futura præficiantur. Hanc erroris partem docuit etiam Brunius Carthusian. fundator, ad Rom. cap. 9. ad illud: *Non ex operibus, sed ex vocante, &c.*

Argumentorū omnium summa, quibus hic error reuincitur, hæc est; peccata, quæ nunquam de

2. Semipelagianorum error de meritis conditionalitatis paruulorum.

3. Fundamentum.

4. Quidam eiusdem erroris authorem putant Pelagium.

Eum ab hoc errore liberat Augustinus.

5. Huius erroris partes duæ.

Pars altera huius loci propria.

6. Nullus pro

pter ea, quæ non fecit præmio vel pœna dignum.

facto committuntur, & merita, quæ nunquam de facto exhibentur, non sunt materia, secundum quæ homo iudicari possit, & præmio vel pœna dignus censeri. Quod quæuis circa præmia sit satis apertum, cæterum circa supplicia est manifestissimum: sicut eius oppositum præ se fert euidentissimam iniquitatem, quam nunquam satis miratur Augustinus in hominum etiam hæreticorum, nedum catholicorum, mentes venire potuisse, vt constat ex dicto libro de prædestinatione Sanctorum, cap. 14. vnde Gregorius lib. 27. moralium cap. 2. ad finem ait: *Quod si ita est, peccata quorundam, priusquam sint perpetrata, puniuntur. Et quis ista rectè sentiens dixerit, quia omnipotens Deus, qui alios à perpetratis facinoribus liberat, hæc in aliis etiam non perpetrata condemnat?*

7. Probatur. Ratio meriti & demeriti imputabilitatem supponit.

Huius prima ratio à priori est, quia intrinseca quidditas meriti, & demeriti, vel includit, vel necessariò supponit imputabilitatem; imputabilitas verò est propria passio liberæ actionis quidditatiuè respiciens personam quæ liberè agit. Vnde fit vt secundum rectam rationem imputentur nobis omnes actiones, quas in aliqua differentia temporis exercemus, habentes potestatem illas omittendi, quia has actiones verè & realiter agimus, liberè atque imputabiliter. Cæterum actiones, quas in nulla profusus differentia temporis de facto eliciunt homines; sed eas elicerent, si diutius viuere, aut in talibus circumstantiis constituerentur; illæ non possunt de facto imputari, quoniam circa illam nullam libertatem de facto exercuerunt homines. Ac proinde nec meritoria sunt, nec demeritoria: subindeque nec præmio afficiendæ, nec supplicio.

8.

Causa extirpare debet, vt causet.

Confirmatur primò, quoniam sicut has actiones homo de facto non elicit, sed eas eliceret, si viuere, aut constitueretur in talibus circumstantiis; ita etiam per easdem actiones de facto non meretur, nec demeretur: sed mereretur, aut demereretur, si positus in prædictis circumstantiis eas eliceret.

Confirmatur secundò, quoniam aliàs aliquis actualis & absolutus effectus proueniret ab eo quod absolute nunquam est, sed tantum conditionaliter esset. Nam redderet hic homo dignus qui actualiter ac de facto præmio vel pœna efficeretur propter opera, quæ nunquam sunt, sed conditionaliter forent. Et quantum hic effectus non sit realis, sed intentionalis: attamen tantum momenti est, vt necessariò requiratur realem & actualem causam.

9. Secunda probatio quæ repugnat diuina prouidentia. 2. Cor. 5.

Idem probatur secundò, quia dato, & non concessio, diuinæ sapientiæ atque iustitiæ non repugnat præmia, vel supplicia rependere, propter opera conditionaliter futura: at sine dubio, id repugnat prouidentia, quam Deus in sacris Literis reuelauit de facto exercendam. Referet namque vnusquisque, prout gessit in corpore, vt Paulus ait. Quapropter qui bona gessit, præmium referet, etiam si mala gesturus fuisset, si diutius in corpore mansisset. Contra verò, qui mala gessit, pœnam referet, etiam si bona gesturus fuisset, si diutius viuere, præsertim cū maioribus auxiliis.

10. Rom. 9.

Probatur terriò, quia si ex operibus conditionaliter futuris aliquid mereretur, aut demeriturum existeret, fallax foret illa consecutio, qua Paulus probat, non ex operibus, sed ex vocante electum fuisse Iacob, sed Esau reprobatum: quoniam ita decerum fuit, antequam quidquam boni egissent, aut mali. Quod argumentum propterea fallax esset,

quia potuisset discriminis ratio sumi ex vtriusque paruuli operibus conditionaliter futuris: ac subinde non ex vocante, sed ex operibus eligi Iacob antequam quidquam boni egisset, aut mali. Similitèrque reprobari Esau.

Quartò probatur, quia multis confertur gratia & gloria, qui diutius viuent, aut grauioribus tentationibus pulsati, aut maiori auxiliorum penuria laborantes, peccarent finaliter, & damnarètur. Vnde Christus Dominus, Matth. 24. ait: *Nisi breuiati fuissent dies illi, non feret salua omnis caro, sed propter electos breuiabuntur dies illi.* Ergo nisi breuiati fuissent dies illi, omnes homines peccarent finaliter, & damnarentur, etiam illi qui electi sunt, quod ne contingat illis, electio præcauet breuiando dies illos, vt in eis sola inueniat bona opera de facto elicta, nihil curando de malis quæ conditionaliter facerent, si dies illi non fuissent breuiati.

Idem probatur quintò, quia, vt Cyprianus ait lib. de mortalitate prope finem. *Per Salomonem docet Spiritus sanctus, eos, qui Deo placent, maturius hinc exire, & citius liberari; ne dum in isto mundo diutius immorantur, mundi contactibus pelluantur. Rapius, inquit, ne malitia mutaret intellectum eius; placita enim erat Deo anima illius, propter hoc properuit educere eum de media iniquitate, Sapientiæ.* Hoc autem beneficij loco non fuisset numerandum, si homo præmatura morte præuentus, nihil minus pueniendus esset propter peccata, quæ commissurus esset, si viueret.

Confirmatur, nam Cyprianus ibidem multis rationibus monet oblatam à Deo mortem liberent esse accipiendam & amplectendam, quoniam nos à peccandi periculis tutos reddit. Quod testimonium Cypriani simul cum citatis verbis Sapientiæ 4. dignis momentis ponderat Augustinus lib. de prædestinatione Sanctorum cap. 14. & de correptione & gratia cap. 8. & lib. 2. contra duas epistolas Pelagianorum cap. 7. & de anima, & de eius origine cap. 12. Idem aperte colligitur ex Fulgètio de Incarnatione & gratia Iesu Christi cap. 30. Prospero libro 1. de vocatione gentium c. 22. & ex Nysseno orat. de infantibus, qui præmaturè rapiuntur, atque alij Patres, & spirituales viri frequenter in ore habent felicitatem eorum, qui per mortem liberantur à periculis peccandi.

Confirmatur secundò, quoniam aliàs martyrij compendiosa via in cælum nihil prodesse iis hominibus, qui si viuere, peccarent. Insuper recessus in eremi solitudinem, aut religionis professio, cæteri que omnes modi vitandi pericula, prodesse nihil iis, qui peccarent, si versarentur inter pericula.

Probatur sextò, quoniam è contrario multi finaliter peccant, atque in æternum puniuntur; quibus si longior vitæ perodus concederetur cum protectione à grauioribus tentationibus, & vberiori auxiliorum copia redirent in Dei gratiam, & perseuerarent gloria coronandi. Ergo bona merita, quæ homines haberent, si diutius viuere, nihil valent, ad obtinendum præmium gloriæ. Antecedens probatur Matth. 11. *Si in Tyro & Sidone facta fuissent virtutes, quæ in te facta sunt olim, in cilicio & cinere poenitentiam egissent.*

Confirmatur, nam Deus obdurare & excæcare dicitur, quoniam abundantiora auxilia gratiæ, & opportuna flagella subministrans, subministrat occasionem ex se bonas, & ad bonum destinatas, quibus

11. Quarta, quia multi dantur gratia, qui si diutius viuerent, peccarent finaliter.

12.

13. Mors à Deo oblata liberet accipientem.

Martyrij à cæpendiosa via nihil prodesse.

14. Sexta probatio, quia multi si diutius viuerent saluarentur.

15. Cur Deus obdurare, & excæcare dicatur.

SECTIO II.

De adultis.

bus abuterentur homines obdurandi & excæcandi. Unde consequens est, eosdem homines recepto lumine flectendos fuisse ad Dei obedientiam & gratiam, si Deus voluisset per abundantiorum gratiæ affluentiam auferre ab illis cor lapideum, & dare cor carneum, & facere vt in præceptis eius ambularent. Ac denique certissimum, & indubitabile est, Deum posse, quemcumque velit, talibus circumstantiis internis atque externis circumuenire, vt infallibiliter capiat, & ad se volentem, atque liberum trahat, vt ex professo probauimus quatuordecim disputationibus præcedentibus. Cæterum quod attigi de excæcatione, & obduratione, tractatum est tomo præcedenti disput. 4. 2. 43. & 44.

16. Probatur septimò, ex Augustino lib. de prædestinatione Sanctorum cap. 12. & 13. quoniam si Baptismus & gloria negatur prædictis infantibus propter peccata, quæ committerent, si peruenirent ad ætatem doli capacem: eadem ratione eisdem infantibus Baptismus & gloria concedenda forent, propter penitentiam peccatorum, quam facturi essent, si diutius viuerent, darenturque illis auxilia congrua & opportuna, quæ omnibus posse dari, certissimum est, vt dixi.

17. Probatur octauò, quoniam omnes infantes, quantum ad præscientiam conditionalem Dei, sunt omnino pares, ita vt inter illos nulla cernatur inæqualitas meritorum conditionalium; ergo ex illis nullam rationem discriminis accipere poterit diuina prædestinatione, vt vni potius quam alteri conferret auxilium Baptismi. Idem intelligo de adultis, quod attinet ad conferenda, vel neganda auxilia. Antecedens probatur, nam quilibet homo possibilis sub infinitis circumstantiis possibilibus si crearetur, committeret peccata, in quibusdam circumstantiis leuiora, in aliis grauiora vsque ad finale obstinationem, atque idem ipse homo possibilis, sub aliis infinitis circumstantiis constitutus adquireret merita, sub quibusdam circumstantiis minorata, sub aliis verò maiora, vsque ad finale perseuerantiam & gloriam. Inter infinita verò nulla reperitur inæqualitas, quando neutrum includit alterum.

18. Confirmatur, quia quamuis conditionalia merita, vel demerita limitentur ad eas tantum circumstantias, quæ secundum communem rerum cursum pueris contingerent, supposita eorum patria, parentibus, conditione, natiuitatis tempore, ac totius corporis constitutione, adhuc eisdem ipsas circumstantias Deus liberè temperat, per innumeras alias siue internas, siue externas, in quibus eorum peccata, vel bona merita conditionaliter futura forent coram Deo paria saltem negatiuè, id est, non inæqualia; & qui optimam indolem cæterasque opportunitates virtutis nactus fuerat, desitutus à Deo, & per varios casus mutata dispositione animi & corporis deuolueretur ad scelera grauissima; contra verò alter nullo natiuitatis præsidio ad virtutem munitus, per varias bonæ fortunæ reuoluciones citra vllum miraculum ita temperaretur à Deo, vt data certa auxiliorum copia studiosissimus esset virtutis.

1. Semipelagianii videntes, Euangelium quibusdam hominibus prædicari, qui grauioribus criminibus tenentur obstricti, & tamen ad plerosque homines vitæ purioris, hoc est, non inquinatæ, nisi leuioribus, paucioribusque delictis, prædicationem Euangelij nunquam, aut non tam citò, aut valde tenuem, peruenisse: vt tantæ inæqualitatis rationem redderent ex parte Dei, asserbant, illis hominibus concessum fuisse auxilium & gratiam prædicationis Euangelicæ, quoniam Deus præsciebat, illos credituros fuisse, si Euangelium audirent; aliis verò fuisse negatum, quoniam præsciebat Deus, illos contumaces futuros, atque restituros, si Euangelium audirent. Similitérque dicebant, illis hominibus citiùs prædicatum esse Euangelium, quoniam in eo tempore præsciebantur credituri, alij verò non item.

2. Idem modus delirandi circa rationem præstandæ gratiæ propter opera conditionalia futura, multò antiquior fuit inter Arrianos. Nam, vt refert Athanas. orat. 1. contra Arrianos prope medium, rationem conferendi tantam gratiam tantamque dignitatem Christo Domino sic assignabant, Quia voluntate sua veri, mutarique potuit, vt reliqua omnia; idè Deum cum præcognosceret illum bonum fore, maturauit, vt illi hanc gloriam daret, quam postea ex virtute meriturus fuisset; vt qui de opere suo, quale futurum esset, præscientiam haberet. Eandem sententiam aliis verbis repetit orat. 2. contra Arrianos eolum. 4. Porò cum Arriani Christi diuinitatem negantes, personam illius creatam, & eiusdem substantiæ cum cæteris hominibus existimarent; facile constat, Christo Domino in particulari accommodasse eandem rationem eligendi ad singularem gratiam, & dignitatem; quam cæteris hominibus prædicationis communem esse putabant. Vnde consequens est in eorum sententia Deum propterea maturasse Petro conferre tantam gratiam & dignitatem, potius quam Iudæ, quoniam sciebat Petrum bonum fore; similitérque de reliquis prædestinatis.

3. Semipelagianorum errorem dictum numero primo referunt Hilarius in epistola ad Augustinum, præsertim circa medium epistolæ, & Prosper in epistola ad Augustinum à medio, & impugnat Augustinus locis citatis in sectione præcedenti, numero tertio. Atque eodem spectat quod Hieronymus docet in dialogo tertio aduersùs Pelagianos ante medium, præsertim illis verbis: Interroga eum, cur Iudam elegerit proditorum? cur ei loculos commiserit, quem firem esse non ignorabat? Audi rationem: Deus præsentia indicat, non futura, nec condemnat ex præsentia, quem nouerit talem fore, qui sibi postea displicat. Quod multis exemplis sacre Scripturæ confirmat Prosper libro primo de vocatione gentium cap. 21. & Fulgentius de Incarnatione & gratia Iesu Christi à cap. 21. per multa capita, præsertim verò cap. 28. probant nulla existente ratione discriminis, aut merito ex parte hominum, Deum merè gratis quibusdam conferre auxilia vberiora, & ad salutem efficaciam, quæ negat cæteris occulto, sed iustissimo iudicio.

Semipelagianorum error circa adultos.

In eodem errore fuerunt Arriani.

4. Contra prædictum errorem sunt experientia & historia.

Secundò quotidiana experientia, & Christi Domini prædicationes, & sacre historię contra eundem errorem aperte pugnant. Videmus namque quotidie plurimas nationibus prædicari Euangelium quæ obstinate resistunt: veluti Mahumetanorum variæ nationes, à quibus tot retrò sæculis ferè nihil obtinuit Euangelium toties prædicatum per insignes viros, & variis religiosorum familiis ad hoc destinatos. Imò ipsi etiam Apostoli Actuum 18. sine, & c. 18. prope initiù, & sepe aliàs experti sunt, quod Christus Dominus prædixerat, Matth. 10. & Luca 9. Quicumque non receperit vos, nec audierit sermones vestros, exeuntes foras de domo, vel ciuitate, excutite puluerem de pedibus vestris. Amen dico vobis, tolerabilius erit terra Sodomorum, & Gomorrhæorum in die iudicij, quam illi ciuitati. Ergo ad concedendam prædicationem Euangelij ratio non fuit, quoniam Deus præsciebat illos esse credituros si Euangelium audirent.

5. Non negatur Euangelij prædicatio, quia non est ei fides danda.

Tertiò è contrario etiam constat prædicationem Euangelij non propterea negari, quoniam Deus præscit, non fore credituros, cum videamus hæc temporibus nationes aliquas Gentilium auidissimè desiderare ac postulare Doctores, & operatorum inopiam esse in causa, vt tam necessarium salutis auxilium differatur.

6.

Quartò idem constat in Tyriis & Sidoniis, qui penitentiam acturi fuissent, si apud illos factæ fuissent virtutes, quæ apud Galilæos factæ sunt. Matth. 11. & Ezech. 3. Si ad eos mittereris, ipsi audirent te.

7.

Impugnatur quintò, quoniam omnes rationes adductæ in sect. præced. valent ad præsentem errorem refellendum. Primò, quia impossibile est imputari actiones conditionaliter futuras, vt secundum illas homines præmia, vel supplicia referant. Secundò, quoniam vt minimum de facto Deus non respicit, nisi ad ea quæ geruntur in corpore. Tertiò, quoniam propter electorum utilitatem contrahitur persecutionis, & tentationis tempus, aut vitæ periodus, ne illis nocere possint opera, quæ alioqui facerent. Quartò, quia nulla est natio tam dura & obstinata, cui, si Deus veller, auferendo cor lapideum, & præbendo cor carneum, facere, vt in præceptis Dei ambularet, non id suauissimè, & efficacissimè consequeretur. Quintò, iidem homines, qui aliquando non essent credituri, postea in eunte tempore credituri essent, & penitentiam acturi. Sextò, omnes homines adulti quoad actiones conditionaliter futuras nullam ostendunt inæqualitatem, ob quam præbeant rationem discriminis, quæ singula fusiùs sectione 1. explicatæ sunt.

8. Prædictus error duplex meritum præmiūque tribuit.

Impugnatur sextò, quoniam hic error eisdem operi tribuit duplex meritum, duplèxque præmiū. Nam secundum quod fides conditionaliter futura præsciebat, meretur prædicationem Euangelij, & illam accipit tanquam præmiū. Ac rursus, secundum quod eadem fides absolute & actualiter existit in aliqua differentia temporis, meretur supernaturalia auxilia gratiæ ad iustificationem requisita: est autem absurda talis geminatio præmiij.

9. Rupertus sententia erroris proxima.

Ex dictis sequitur primò, falsam esse, atque Semipelagianorum errori proximam doctrinam, quam tradit Rupert. lib. 9. de gloria & honore Filij hominis, exponens illa verba Matth. 11. Si in Tyro & Sidone, &c. ait enim: Tyrios & Sidonios non fuisse veram penitentiam acturos, Ruiz de Providentia Dei.

sed humanam, ad vitandum tempore supplicium, atque propterea Deum subtraxisse prædicationis ac miraculorum auxilia. Quia omnino, inquit, datus fuisset Christus, si illi essent veram penitentiam acturi, alias non verè diceretur, velle eos saluare.

Hanc dixi Semipelagianò errori proximam, non qua parte illi asserunt, fidem & penitentiam aliquam imperfectam, & inchoatam, per solas vires naturæ sine auxilio gratiæ elicitam, valere ad obtinenda supernaturalia auxilia, & ipsam iustificationem. Hoc enim non asseruit Rupertus; sed qua parte demerita conditionaliter futura sunt ratio negandi prædicationem: & è contrario, merita conditionaliter futura sunt ratio concedendi prædicationem. Quapropter omnes rationes in hac & præcedenti sectione adductæ valent ad hanc sententiam impugnamdam.

Sed vltimò atque peculiariter impugnatur primò, quoniam hæc vox penitentia, in sacris Litteris semper significat veram penitentiam, nisi ex contextu & variis circumstantiis significetur oppositum. At verò ex Euangelico contextu & circumstantiis Matth. 11. potius colligitur sermonem esse de penitentia vera, & vtili ad salutem. Siquidem illud profertur à Christo Domino ad ostendendam vim suæ prædicationis & miraculorum, & è contrario duritiam, atque obstinationem Iudæorum, quos ad penitentiam non flectebant ea remedia, quæ nationes idololatricæ, aliisque criminibus deditas non ad qualemcunque, sed ad rigidiorum penitentiam in cilicio & cinere commouissent.

Confirmatur, quoniam si pro libito possumus, vbi scribitur aurum, interpretari aurichalcum, nihil erit sumum, & constans, neque in sacris, neque in prophanis instrumentis.

Impugnatur secundò, quoniam Patres communiter, dum illa verba exponunt, quasi de vera penitentia loquantur, multique propterea rationes quarunt, ob quas illæ virtutes non fuerunt factæ in Tyro & Sidone; alij verò recurrunt ad occulta iudicia Dei. Peculiariter autem S. August. de bono perseuerantiæ cap. 9. post medium, ait: Nunquid possemus dicere, Tyrios, & Sidonios, talibus apud se virtutibus factis, credere noluisse, aut credituros non fuisse, si fierent in eis? ipse Dominus attestatur, quod acturi essent magna humilitatis penitentiam, si in eis facti fuissent diuinarum illa signa virtutum.

Alij Patres Augustinianæ doctrinæ sectatores aperte supponunt eiusmodi penitentiam futuram fuisse talem, quæ Dei donum esset, & ad salutem consequendam vtilis. Nam inde probant, ratione diuinæ prædestinationis, & conferendæ gratiæ, non esse fumendam ex nobis; sed ex libera voluntate Dei: quoniam iudicio suo incomprehensibili, sed iustissimo fecerit mirabilia apud eos; quibus profutura non erant, & non fuerit apud eos quibus fuerant profutura. Huius itaque sententiæ est Prosper ad excerpta Genuesium dubio octauo à medio, & ad capita Gallorum sententia octaua, Petrus Diaconus de Incarnatione & gratia Iesu Christi, capite septimo.

Confirmatur. nam de verâ fide intelligendum esse illud Ezech. 3. Si ad illos mittereris, ipsi audirent te, supponit Hieronymi Commentarius ad eum locum.

15.

Superabundantia auxilia quibus vult conferre Deus.

Impugnatur tertio, quoniam auxilia, quæ ad salutem non sunt necessaria simpliciter, sed horum mensuram excedentia superabundant, Deus pro sua liberalitate confert, quibus vult; & pro suo supremo dominio, atque iustissimo iudicio negat aliis, qui melius, aut æquè bene illi auxiliorum abundantiam responderent. At verò verba Christi Domini Matth. 11. non de auxilio simpliciter necessario ad salutem, sed de superabundanti veniunt intelligenda, vt optimè obleruauit Abulenſis quæſtione 53. in Matth. & Maldon. in eadem verba Matth. 11.

16.

Remigij sententia rejicitur.

Remigius apud Abulenſem nuper citatum dicebat, propterea virtutes, quæ in Galilæa factæ sunt in Tyro & Sidone, non fuisse factas, quia forte multi illorum non erant credituri, quamuis alij credituri fuissent. In quo primò videtur infallibile, futurum fuisse, vt seclusa specialissima prouidentia Dei, & secundum ordinem, & prouidentiam multi illorum non crederent, quia nunquam contingit in vna integra prouincia, aut magna ciuitate omnes credere, quando recens prædicatur fides; sed multi vsque ad mortem suæ sectæ pertinaciter inhereant. Secundo, vt verificentur Christi Domini verba, necessarium est, vt maior pars illarum prouinciarum foret creditura, vnde prouincia denominaretur credidisse; sicut Galilæa, & Iudæa denominatur incredula: quoniam maior pars non credidit, quamuis aliqui crederent.

Tertio inde constat rationem discriminis, ob quam illæ virtutes non sunt factæ apud Tyrios & Sidonios, non fuisse, quoniam multi illorum non erant credituri; siquidem illorum maior pars erat creditura, & tamen illæ virtutes sunt in ciuitatibus Galilææ, & Iudææ, quarum maior non erat creditura.

Quarto denique, qua parte hæc expositio Remigij rationem discriminis petit ex operibus conditionaliter futuris, accedit etiam ad errorem Semipelagianorum, sed remotè; quoniam sub dubio loquitur, & non de omnibus, sed de aliquibus hominibus.

17.

Alia sententia refutatur.

Ex eisdem principiis refutatur illa sententia quæ asserbat, ideo apud Tyrios, & Sidonios non fuisse factas virtutes illas, quoniam licet præuidisset Deus eos credituros fuisse: nihilominus simul etiam præuidit eos non fuisse permanentes in fide, sed turpius postea lapsuros. Ita sensisse disputatorem quemdam catholicum, refert Augustinus de bono perseuerantiæ c. 10. sub initio, atque idem ferè Origenes docuit lib. 3. Periarch. c. 1. col. 10. Hic modus dicendi tolerabilis quàm Massilienses errabat, supponebat enim, neminem puniri propter opera conditionaliter futura: asserbat tamen Deum misericordia commotum, ne grauius punirentur Tyrij & Sidonij disposuisse, vt apud illos virtutes prædicte non fierent.

18.

Prædicta sententia temeraria.

Nihilominus doctrina est proflus improbabilis, temeraria, atque ex obliquo pugnant contra catholicam doctrinam.

Primò, quoniam certissimum est Deum potuisse, si veller, illis conferre diurnam perseuerantiam in fide, aut certè illos tempestiue eripere de periculis redeundi ad infidelitatem. Vnde necessarium concedendum est Deum pro sua libertate absque ratione discriminis sumpta ex parte operum futurorum decreuisse non facere virtutes apud illos, quibus absolute & simpliciter fuerant profuturæ. Hæc patenter Augustinus in

citato cap. 10. de bono perseuerantia.

Secundo, quia postquam Tyrij & Sidonij reberentur ad infidelitatem, iterum ad fidem, gratiamque redirent, si Deus veller illis opportuna & copiosa remedia præbere.

Tertio, quia sine vilo fundamento asseritur illorum lapsus conditionaliter futurus, potius quàm aliarum rationum. Quis enim huic Doctori reuelauit scientiam conditionalium futurorum, aut qua id coniectura collegit, nisi supponit Deum omnia remedia salutis etiam abundantiore, & specialia, debere conferre quibuscunque hominibus, quibus profutura fuisse præcitat. Quod alienum esse à vera Theologia, partim ex supradictis hac tota disputatione constat, sed vterius ex toto volumine constabit: magis autem ex prædestinatione ante præuila opera i. p. q. 23.

Videbitur alicui fortassis Augustinum existimare, gratiam aliquam dari, vel negari propter præcognitum bonum vsum, vel abulum futurum eiusdem gratiæ, quoniam de illo Scriba, qui Matthæi 8. dixit: Magister sequar te quocumque ieris, serm. 7. de verbis Domini secundum Matth. initio, ita disserit. *Quid est hoc quod Magistro bono Domino Iesu Christo imitante discipulos ad regnum celorum, displicuit tam paruum. Sed quia talis Magister erat, qui futura præuideret, intelligimus fratres, istum hominem si sequeretur Christum, sua quaesturum esse, non quæ Iesu Christi.*

Respondetur primò futuris abusus gratiæ, præcognitus iuste impedit collatione illius gratiæ, quando virtualiter continetur in dispositione præsentis, iam & actuali. Quemadmodum Matth. 7. præcipitur: *Nolite sanctum dare canibus, neque margaritas vestras ante porcos, ne forte conculcent eas pedibus suis, & conuersi diripiunt vos.* Hic autem Scriba iā fictus, insidiosus, & dolosus erat, (vt August. notat in seq. contextu) & idè indignus, & ineptus ex vi presentis dispositionis, quoniam ex vi illius, sua quaesturus erat, non quæ Iesu Christi.

Respondetur secundò, quantum ad exteriores status, & vitæ rationes, veluti religionem, Episcopatum, sacerdotium, regnum, honores, diuitias, potentiam temporalem; aliquando Patres solent asserere, hæc à Deo quibusdam hominibus misericorditer denegari; quia præcibet illis non esse bene vsuros, vt ostendimus tractantes de scientia conditionata. At Christi Domini sequela erat status aliquis exterior, ideo potuit denegari propter præcognitum abulum futurum, quoniam proditoris officio sufficiebat Iudas, nec alium expediebat in eo collegio permitti.

Existimabit etiam aliquis supra dicto Semipelagianorum errori ad stipulari Patres, qui dicunt tot annorū millibus, propterea distulisse Incarnationem, quoniam illorum temporū maiorem, atque pluriū hominū infidelitatem futurā fuisse præcibebat, & illis temporibus venisse, in quibus sciebat fore, vt crederet in eum. Similiter etiā eos Patres, qui dicunt, tunc vocari prædestinatos, quādo Deus præcitat eos credituros esse, si vocetur; sed horum genuinū & catholicū sensum explicabimus infra disp. 27. sect. 1. c. 4. & sect. 6. ratione 2. confirmat. 4.

Quod attinet ad conditionalem scientiā, quam prædictus Massiliensium error supponit, atque eo præsertim nomine aliqui huius temporis Theologi reprehendunt, non est huius loci disputare ex professo; sed in tomo de scientia Dei ostendimus scientiam hanc solidissimo fundamento sacre Scripturæ, sanctorum Patrum Scholasti

19.

Scientia conditionata solidissimo fundamento subnixæ.

23.

Scholasticorum, ac nominatim August. Hilarij, Prosperij, & S. Thomæ ultra firmas rationes theologicas esse subnixam. De illa obiter dicere aliquid non patitur rei dignitas, & necessitas ad primas Theologiæ controuersias.

Id solummodò obseruandum est, tanquam præsentis loci proprium, nimirum longissimè distare hæc duo. Primum est, Christus Dominus propterea Petrum prædestinauit, atque illi prædicauit, quoniam præsciuit, cum crediturum fuisse, si Euangelium audiret. Secundum est, Christus Dominus pro sua merè gratuita liberalitate voluit prædestinare Petrum, potius, quàm alios, quos posset eadem ratione prædestinare. Et supposita hac prædestinatione talem prædicationem, taliaque auxilia interiora, & exteriora Deus adhibuit Petro, sub quibus sciebat futurum fuisse, vt Petrus conuenteretur, & in gratia perseueraret. Ex his duobus primum est Semipelagianus error, quoniam in illo vt Petrus prædestinetur potius quàm alij homines, atque vt illi potius quàm aliis auxilia conferantur, ratio sumitur ex conditionaliter futuris operibus. At verò secundum longissimè distat ab illo errore, quoniam scientia conditionaliter futurorum non ministrat rationem prædestinandi, aut conferendi gratiam huic homini, potius quàm alteri; sed solummodò ministrat media, quibus diuinum decretum prædestinationis, & gratiæ conferendæ consequatur effectum, non minori suauitate, quàm infallibili certitudine: sicut posset effectum consequi quibuslibet in hominibus possibilibus, quos voluisset prædestinare. Itaque in primo præscientia conditionalis est prima origo discriminis in gratia; sed in secundo præscientia conditionalis deferuit, ad exequendū gratiæ discrimen, cuius prima origo fuit libera, & merè gratuita Dei voluntas.

20.

A prædicto errore liberatur Augustinus.

Scientia conditionata non ministrat rationem prædestinandi.

Responsio 2.

21.

22.

aliqua maiora impediméta eiusdè iustificationis.

Probatum primò, quoniam quod minuit, extenuatque grauitatem culpæ, est causa per accidens consequendi gratiam, eo quòd est causa euitandi maius aliquod impedimentum gratiæ; sed actiones moraliter honestæ, quamuis per solas vires naturæ eliciantur, sunt causa euitandi maius aliquod impedimentū gratiæ; ergo huiusmodi actiones sunt causa per accidens consequendi gratiam; quamuis remotissimè distent, vt postea explicabo.

Maiores certa est 1. Timoth. 1. *Miserentiā concecutus sum, quia ignorans feci in incredulitate.* & Luc. 23. *Pater dimitte illis, quia nescimus quid faciamus.* Obserua dictionem causalem quia, & vide ignorantiam, qua ratione culpam extenuabat atrocissimi facinoris, allegari vt rationem consequendi misericordiam & veniam.

Confirmatur primò, quoniam per vires solius naturæ possunt homines aliquādo implere aliqua præcepta naturalia, præsertim faciliora, & nulla graui tentatione urgente. At verò dum huiusmodi præcepta implēt, eo ipso euitat grauiſſima quædā peccata. Nā dū per vires naturæ exhibēt amorem & reuerentiā erga parētes, vxores, & filios, eo ipso euitant parricidia, quæ huic amori contraria sunt, dum veracitatem, continentiam, iustitiamque sectantur, euitat peruriam, adulterium, & furum.

Confirmatur secundò, quoniam in iis ipsis peccatis, quæ committunt homines, possunt per solas vires naturæ; absque auxilio gratiæ minuer grauitatem, propter merum poenæ, vel naturale odium turpitudinis, & amorem naturalem pulchritudinis, honestatis, atque rationis rectæ.

Confirmatur tertio, quoniam peccata, quātum ex se est, impediunt diuinā gratiā, subindeque grauiora magis, leuiora minus impediunt. Vnde propter grauiora crimina, quādoque homines excæcatur, & obdurantur, & tanto magis crescere potest cæcitas & durities, quanto grauiora sunt crimina (dixi, quantum ex se est, quia quātum ad effectum gratiæ liberaliter concedendæ per se diuinā misericordia huiusmodi impediméta postponit.) Ergo qui per vires naturæ operando bonū, euitat grauiora peccata, remouet maiora impedimenta gratiæ; ac proinde quantum ad hoc, concurrat vt causa per accidens, ad consequendam gratiam.

Confirmatur quartò, quia licet per vires naturæ nullus possit seipsum reddere dignū supernaturalibus auxilijs gratiæ: nihilominus potest seipsum magis, aut minus indignum reddere. Vnde rectè Marcus Eremita in lib. de paradiso & lege spiritali sub tit. 2. c. 23. in tom. 5. Bibliothecæ, aliàs in tom. 3. ait: *Omne opus bonum, quod per nostram naturam operamur, tantum equidem facit, vt a contrario malo, aut vitio abstineamus; ceterum extra gratiam sanctificationis accessionem nobis facere non potest.* Notandum obiter est huic patri falsò imponi Semipelagianum errorem, cum ipse contrarium docuerit in prædictis libris de paradiso, vt videbitur infra disp. 28. sect. 3.

Quintò, ad hoc directè pertinet verba S. Thomæ in 3. cont. Gent. c. 159. dicētis: *Licet aliquis per motum liberi arbitrij diuinā gratiā, nec promereri, nec acquirere possit: potest tamen seipsum impedire, ne ea recipiat.* Dicitur enim de quibusdā Job. 2. 1. *Dixerunt Deo, recede à nobis; scientiam viarum tuarum nolumus.* & Job. 2. 4. *Ipsi fuerunt rebelles luminī, & cum hoc sit in potestate liberi arbitrij impedire diuinā gratiā receptionem, vel non impedire, non immeritò imputatur in culpam.* Pondera S. Thomā loqui non de motu liberi arbitrij

3. Probatur, quia quod minuit grauitatem culpæ, est causa per accidens consequendi gratiam.

4.

5. Præcepta naturalia aliqua per solas vires naturæ impleri valent.

6.

7. Peccata ex se gratiam impediunt.

8.

9.

DISPUTATIO XVI.

Causa per accidens, atque occasio, siue opportunitas ad initium gratiæ, quomodo contingat ex viribus naturæ.

1.

IRCA dictiones causales, quæ ad gratiam, & iustificationem referuntur, frequens solet æquiuocatio committi, quæ non parum impedit sanam, & exactam Scripturæ, Patrum, & Scholasticorum intelligentiā. Apud eos namque dictio causalitatem significans, non nunquam refertur ad impropiam & vulgarem significationem causæ per accidens, & occasionalis non datæ, sed acceptæ. Propterea opus fuit hanc disputationem præmittere ad reliquas sequentes; vt ex ea constet, quid sentiendum, & qua præcautione, atque explicatione loquendum, quando de causa & initio iustificationis agitur.

SECTIO I.

De causa per accidens remouente prohibens.

2.

Actioes per se las vires nature quasi causa per accidens gratia.

SIT cõclusio certa, de qua nullum potuit catholicis esse cum Semipelagianis diffidium. Alique actiones per solas vires naturæ sine supernaturali auxilio elicitæ, profunt ad gratiā & iustificationem, quasi causa per accidens, atque remotissimè distat ab effectu iustificationis: idque propterea, quoniam per tales actiones præcauetur & euitatur, quæ de Providentia Dei.

arbitrij cooperantis cum gratia; quoniam talis motus sine dubio gratiam promereri, & acquirere potest. Sed de motu liberi arbitrij per solas vires naturæ, & per hunc asserit, nos liberè posse impedire, vel non impedire gratiam.

10. Sexto eadem est mens plurimorum Patrum, si quando aliqualem rationem gratiæ reddunt ex actionibus moraliter bonis; sed meliores interpretationes habent disput. 27. & 28. atque melioris, maiorisque partis Scholasticorum dicentium, per solas vires naturæ absque supernaturali auxilio posse dari aliquam remotam dispositionem iustificationis; qui modus loquendi improprieus ruocandus est ad prædictam veritatem, ut dicemus in disp. 21.

11. Notanda sunt singula verba conclusionis, & eorum peculiaris ratio; in primis enim verb. *præcauendi, & euitandi* vsi sumus, potius quàm verbo *remouendi*. quoniam vires naturales liberi arbitrij, ad præcauendum, & euitandum impedimentum, multò plus possunt, quàm ad remouendam impedimenta, iam contracta. Nam, ut peccata semel commissa per veniam deleantur, ac remoueantur, nihil valent vires naturæ sine gratia. Cæterum in genere remouendi impedimenta iam posita, aliquid possunt vires liberi arbitrij absque gratia; quatenus possunt citius desistere ab actuali peccato, quod committitur; & per contrarios atque virtutis moralis debilitare, ac remittere vitiosos habitus, atque inordinatas passiones aliquantulum edomare: nam passio, quanto ferocior, & effrenatior, & vitiosus habitus, quanto intensior, & fortior est, tanto magis Dei gratiam & iustificationem impedit, quod ex se est.

12. Notandum est secundò, non esse dictum præcaueri, & euitari per vires naturæ omnia impedimenta, sed tantum aliqua, quia per vires naturæ non possunt omnia peccata vitari. Diximus etiam vitari maiora impedimenta in hoc sensu, quod vires naturæ per actiones moraliter bonas hoc præstare possunt, ut minor sit sarcina peccatorum, minùsque impediunt gratiæ, quantum ad numerum, & grauitatem peccatorum.

13. Notandum est tertio, quàm diminuta & impropria ratio causæ sit hæc, ita vt simpliciter loquendo non sit causa, sedque propter sequentes defectus. Primò enim non est causa per se, sed per accidens. Secundò, cum inter causas per accidens aliquæ sint, quæ verè influunt in effectum, sicut saxum de rupe cadens, verè influit, & causat interitum prætereuntis animalis; quamuis hoc per accidens & casu contingat: at tamen causa per accidens, de qua loquimur, nihil prorsus influit, nec causat verè comparatione gratiæ; solummodo namque impedimentum remouere potest.

14. Tenet insensibile gradum in hoc genere causa tenet gradum. nam quædam causæ, remouentes prohibes, sūt simpliciter necessariae ad effectum, vel semper, vel vt plurimùm; veluti vt proprio pondere descendat lapis, necessariū est remouere trabem. At verò hæc remotio impedimenti, de qua loquimur, non est necessaria, nec semper, nec vt plurimum, nec potest quantum ad hoc, certa regula stabiliri.

15. Inde colligitur quarta imperfectio eiusdem causæ, nimirum, vt quamuis per vires naturæ euitata sint & imminuta multa impedimenta gratiæ, adhuc nulla inde sit infallibilis consecutio, aut lex obtinendi iustificationis. Propter hæc in conclusione diximus esse causam remotissimè distantem ab effectu iustificationis.

tem ab effectu iustificationis. Loquor autem de infallibilitate, quæ per se proueniat ex humanis conatibus ad remouenda impedimeta. Alia namque infallibilitas, quæ prouenit ex eo, quod Deus decreuerit omnibus hominibus conferre auxilia ad salutem sufficientia, siue ipsi fecerint quod in se est, siue omiserint facere, maiorem locum habet in eo, qui per vires naturæ remouet impedimenta modo explicando disp. 22. sect. 2. & 3. Cæterum hæc infallibilitas non pertinet ad iustificationem cum effectu accipiendam, sed solum ad auxilia, quæ ad salutem necessaria & sufficientia sunt.

Denique pro hac & sequentibus sectionibus suppono quasi certissimum, abundantiora auxilia gratiæ plerumque dari hominibus illis, qui propter grauiora peccata, & obliuionem suæ salutis, & propter alia impedimenta interna & externa longius distant ab opportunitatibus gratiæ excitantibus; cum tamen illi qui faciunt quod in se est per vires naturæ, & plures opportunitates habent ingenij, literarum, indolis, magistrorū, & alias similes; nihilominus maiori penuria excitantis gratiæ laborent, & in peccato hæreant, quod magis confirmabimus sect. 3. circa concl. 2. Denique totum præsentis sectionis discursum confirmabunt ea, quæ dicemus tota disp. 22. sect. 3.

SECTIO II.

Qualis opportunitas, siue occasio gratiæ contingere possit per vires naturæ.

Vnica conclusio sit. Occasio, siue opportunitas dupliciter accipi potest, primò vt sit occasio actiua, & ab hominibus data. Huiusmodi occasio actiua non potest per vires naturæ dari ad obtinendam gratiam. Secundò, vt sit occasio passiuæ, & à Deo quæ sita, siue accepta, non verò actiua, & à nobis data. Tales occasiones, seu opportunitates per sepe cõtinentur in actionibus elicitis per solas vires naturæ; & illa per se & ratione sui nullam physicam, nec moralem causalitatem exercent ad obtinendam misericordiam Dei: sed Deus pro sua intrinseca bonitate & sapientia ex illis occasiõnem accipit.

Explicatur hæc distinctio per proportionem; quam habet cum contraria occasione mali, quam pessimi homines accipere possunt ex quacunque actione sanctissima. Eam S. Thom. 2. 2. q. 43. a. 1. ad 4. explicat his verbis. *Factum alterius potest esse dupliciter alteri causa peccandi: uno modo per se, alio modo per accidens; per se quidem, quando aliquis suo malo verbo, vel facto intendit alium ad peccandum inducere, vel etiam si ipse hoc non intendat, ipsum factum est tale, quod de sui ratione habet, quod sit inducendum ad peccandum, puta cum aliquis publicè facit peccatum, vel quod habet similitudinem peccati. Et tunc ille, qui huiusmodi actum facit, proprie dat occasionem ruinae: unde vocatur scandalum actiuum.*

Ad eundem modum contingeret gratiæ occasio & opportunitas per vires naturæ data & actiua; si, quemadmodum Massilienses volebant supra disp. 14. actiones elicite per solas vires naturæ, non per accidens, sed per se forent inductiua ad conferendam gratiam, siue in ratione meriti tenuissimi, siue in ratione impetrationis, aut dispositionis, aut quocunque alio modo. Quo sensu Cassianus in collat. 13. Abbas Chersonensis c. 13. ait: *Occasiones quodammodo quærens, quibus humanae semitæ corpore discussæ, non irrationabilis munificentiæ sua*

I. Occasio actiua vna, passiuæ alia.

Per vires naturæ non datur actiua occasio gratiæ, passiuam verò Deus accipit.

2. Scandalum actiuum quale.

3.

sua largitas videatur. Itaque supponit, huiusmodi occasioem requiri, ne irrationabilis videatur collatio gratiæ. Et alias sæpe docuerat habere aliquam, licet exiguam vim merendi, & impetrandi; cæterum perquam infallibiliter obtineat gratiam, vt vidimus disp. 14. sect. 2. & 3.

4. Passiuum scandalum quid sit.

Contra verò de passiuo non dato, sed accepto scandalo S. Thomas loco nuper citato subiungit. *Per accidens autem verbum, vel factum vnius est alteri causa peccandi, quando etiam præter intentionem operantis, & præter conditionem operis, aliquis malè dispositus ex huiusmodi opere inducitur ad peccandum; puta cum aliquis inuides bonis aliorum, & tunc ille qui facit huiusmodi actum reuertitur, non dat occasionem, quantum in se est, sed alius sumit occasionem secundum illud ad Rom. 7. Occasione accepta peccatum per mandatum seduxit me. Similia his scribit prima secundæ quaestione 98. art. 1. ad 2. & de malo quaest. 3. art. 1. ad 13. Adde passiuum scandalum notari Matth. 24. Omnes vos scandalum patiemini in me in ista nocte. & Ecclesiastici 32. Qui querit legem, replebitur ab ea, & qui insidiosè agit, scandalizabitur ab ea.*

5. Deus ad effusionem gratiæ occasiõnem sumit.

Ad eundem modum per solas vires naturæ fieri possunt operationes, ex quibus per accidens præter conditionem operis, & præter intentionem operantis (quia tam operis, quàm operantis intentio nullius prorsus valoris sunt ad obtinendam gratiam) Deus pro sua bonitate, & infinita propensione ad effusionem gratiæ, sumit occasiõnem non datam ab homine, quantum ex se est, sed à Deo acceptam & quaesitam. Et huiusmodi occasiones, siue opportunitates gratiæ contingere in actionibus, elicitis per vires naturæ, probabimus ex sacris Litteris, & Theologicis rationibus in hac & sequenti sectione tertia. Istius distinctiõnis aliquis tenuissimus radius affuisse videtur Aristoteli, quando lib. 1. Priorum capite 37. propius ad finem, quàm ad medium, dixit: *Deo occasio est, tempus autem opportunitum non est, quia nihil est Deo conferens.* Vbi occasionem accipit pro occasione à Deo accepta, non verò data ab hominibus; opportunitum verò tempus intelligit occasiõnem Deo datam à suis creaturis, quam propterea negat, quia nihil est Deo conferens. Nihil utilitatem ei asserit, siue quantum ad suam substantiam, siue quantum ad operationes ad extra, neque facilitatem vllam. Porcst enim solo nutu independenter, à qualibet opportunitate facere quidquid voluerit. Quamuis autem apud authores Latinos, vt plurimum quasi synonyma ponantur occasio, & opportunitas. Aliquando tamen opportunitas significat utilitatem, atque facilitatem; sicut Cicero de amicitia dixit: *Summas amicitia opportunitates habet.* & Plinius epist. 24. *Vicinis vrbis, & opportunitas via.* Quapropter non sine fundamento Philosophus, concedens occasiõnem, opportunitatem negauit.

Aliquando occasio, & opportunitas differunt.

6. Prima ratio est Dei bonitate desumpta.

Prima ratio à priori est, quoniam Dei bonitas excessu infinito superat hominum malitiam, sed hominum malitia tanta fuit, vt ex summa bonitate atque sapientia operum creationis, redemptionis, doctrinæ Euangelicæ, atque miraculorum accepit occasiõnem, & captauerit opportunitates reprehendendi, persequendi, & blasphemandi. Ergo Dei bonitas ex quibuscunque hominis operibus quantuncunque imperfectis, & improprietatis, quando voluerit, poterit accipere occasiõnem, & opportunitatem conferendi gratiam.

Ratio de Prouidentia Dei.

Confirmatur, quoniam sicut Prouerb. 18. occasiones querit, qui vult recedere ab amico. nec expectat datas occasiones, & actiuas, sed ipse passiuas occasiones accipit; ita occasiones querit Deus, volens accedere ad amicum, in eundem cum eo amicitiam; nec expectat actiuas occasiones dari, sed passiuas accipit, vnde vult.

7. Maior conclusiõnis explicatiõ.

Secunda ratio est, maior explicatio eiusdem assertiõnis. nam in huiusmodi occasiõnibus, & opportunitatibus, vt planè constat nihil valere humanos conatus per naturales vires, ita Deus gratiam dispensat, vt plerumque sine vlla prorsus opportunitate accepta ex rebus humanis, irrumpat diuina gratia. Rursus quando Deus accipit opportunitates, non eas expectat gratia, sed præmittit, si bonæ sunt; si verò malæ, permittit eo fine, vt inde opportunitatem accipiat. Insuper nulla opportunitas in particulari, nullæ multarum opportunitatum collectio designari potest, quàm infallibiliter, aut regulariter accipiat diuina gratia, vt se infinuet, sicut nulla opportunitas, nullæ opportunitatum collectio ita est ad gratiam necessaria, vt sine illa, aut nunquam, aut rarò se infinuet diuina gratia. Itaque vndique gratia refugit connexionem, concatenationem, aut dependentiam à conatibus humanis per solas vires naturæ. Hæc denique opportunitas & occasio est causa per accidens, nihil influens infectum, vt sect. 1. num. 13. & 14. dicebamus de remouente prohibens gratiæ. Verum tamen opportunitas & occasio distinctæ est à remotiõne impedimenti, vt in sequenti ratione constabit.

Gratia nunquam cum natura connexa.

Quarta ratio, quoniam hoc pertinet ad infinitam sapientiam, & suauitatem diuinæ prouidentia, vt vires naturales faciat ancillari gratiæ, quando voluerit, sicut ex seculari philosophia, & plena notitia fabularū Gætiliū, accepit occasiõnem aperendi per gratiam multorum oculos, vt Deorum vanitatem & spurcitiam detestati, veram Dei, atque sanctæ legis doctrinam complecterentur.

8. Quarta ratio, quia id pertinet ad suauitatem diuinæ prouidentia.

Vnus nobis Augustinus exemplum sit, qui cum incidisset in Ciceronis Hortensium, legisseretque illius exhortationem ad Philosophiam Dei vocationem vehementissimam, sensisse videtur in lib. 3. confess. cap. 4. dicens: *Ille liber mutauit affectum meum, & ad te ipsum, Domine, mutauit preces meas, & vota, ac desideria mea fecit alia. Vilui mihi repente omnis vana spes, & immortalitatem sapientiæ concupiscebam astu cordis incredibili, & sergere iam caperem, vt ad te redirem. & infra, vt sapientiam diligerem atque amplexarer fortiter, excitabar sermone illo, & accendebar, & ardebam.*

9.

Suauitas huius prouidentia in eo est, quoniam humanæ cogitationes & affectus siue in mente, siue in corporis sensibus, & appetitu, quandoque versantur circa aliquod materiale obiectum, quod idem diuina illustratio, & inspiratio altiori ratione formali amadum proponit, aut detestandum. Veluti quando ex naturali & intimo mœrore præsentis funeris accipit gratia occasiõnem inspirandi cogitationem futurorum, & monendi nouissimorum, quod nisi gratia ipsa moneret, & inspiraret, prorsus inutile foret consilium Ecclesiast. 7. *Melius est ire ad domum luctus, quàm ad domum conuiuij: in ea enim finis conuictorum admonetur hominum, & viuens cogitatur quid futurum sit.*

10. Hæc prouidentia suauitatis in quo sit.

Quinta ratio, quoniam in huiusmodi opportunitatibus vsque ad eod nullus habetur respectus ad dignitatem, aut rectitudinem persone operantis, nec ad

11. In his opportunitatibus non est respectus

Et ad personam operantem.

bonitatem operis, & proportionem; vt opportunitates, & occasiones Deus accipiat etiam ex actionibus, quibus sceleratissimi peccatores, quantum ex se est, iram Dei contra seipfos prouocant: vel ex actionibus aliorum hominum, aut extrinsecis bonis, quæ non imputantur homini, cui gratiæ auxilia conferuntur earum occasione, vt constabit sect. sequenti.

SECTIO III.

Ex peccatis & ex rebus indifferentibus quomodo gratiam opportunam accipiat occasio vocandi.

I. Ex peccatis Deus occasio nem accipit.

Multipliciter.

Ezech. 36.

2.

3.

It prima conclusio. Ex peccatis sæpe Deus occasionem accipit vt auxilia gratiæ ipsis peccatoribus conferat. Atque cum in hoc penè innumera sint artificia diuinæ sapientiæ, quatuor præcipua capita enumerare satis erit ad huius assertionis confirmationem.

Primum caput est, quando ex peccatis, quæ, quantum ex se est, Dei honorem prophanant, & violant, Deus occasionem sumit vt suo honori prospiciat, destruendo peccata, & prouocando ad opera pietatis, maiorem Deo gloriam & honorem afferentia. In quo apertissime constat, boni occasionem non prouocare ab hominibus datam, sed à solo Deo propter suam bonitatem accipi. Quod Deus ipse hominibus exprobrat Ezechielis 37. & sapienter ponderat Augustinus de gratia, & libero arbitrio c. 14. post med. dicens: Deus manifestissime ostendit, non propter eorum aliqua bona merita, sed propter nomen suum ista facere, vbi ait: Non propter vos ego facio, domus Israël, sed propter nomen meum sanctum, quod prophanaſtis in gentibus, quo intrastis illuc: & sanctificabo nomen meum magnum, quod prophanaſtum est in gentibus, quod prophanaſtis in medio eorum. & post pauca: Aspergam vos aqua mundâ, & mundabimini ab omnibus munditiis vestris. & cætera quæ ibi promittit ad perfectam iustificationem pertinentia. Vnde Augustinus duo infert, alterum est gratiam non propter bona hominum merita dari, sed propter nomen sanctum Dei. Alterum, mala merita præcessisse, videlicet prophanaſse in gentibus nomen sanctum: vnde propter suam bonitatem Deus prouocatus est, vt sanctificando sui nominis prophanatores honorem & gloriam suam cum fecnore restitueret.

Eodem spectat, vt quando malitia contentiosè agit cum diuina bonitate, inde occasionem accipiat, vt nolit vinci à malo, sed vincat in bono malum, sicut Isai. 7. Nunquid parum vobis est molestos esse hominibus, quia molesti estis & Deo meo? propter hoc dabit Dominus ipse vobis signum. Vbi pro molestia, seu labore Septuaginta, & Theodotio interpretati sunt, lutam atque certamen, apud Hieronymum ibi. Notanda est igitur illa causalis, propter hoc, quæ denotat non veram causam, sed occasionem acceptam ex peccatis, ne contentiosa malitia vinceret, sed victa succumberet summæ gratiæ Incarnationis, & omnium auxiliorum, quæ ex illa redundarunt. Est igitur veluti quædam antiperistasis, per quam niuea nubes concipiunt, & proiciunt fulmina, & niuea cacumina montium à visceribus flammæ euomunt.

Secundum caput est, quoniam experientia ipsa magistra, peccatores addiscunt sæculi vanitatem, vitæ pericula, suarum virium infirmitatem,

& animi vulnera incurabilia, nisi per gratiam; & quamuis hæc inutiliter agnoscant sine gratia, tamen suauior & facilius modus prouidentia diuinæ est, vt ex hac experientia occasionem & opportunitatem accipiat illustrandi intellectum, & inclinandi affectum, vt quæ prius diligebat, detestari vtiliter incipiat. Hanc diuinæ prouidentia suauitatem exemplo appositissimo Gregorius Nyssenus explicuit in orat. de dormientibus inter medium & finem, dicens: Quem admodum si quis rei medica peritus, & omnem scientiam, & salutarium, & noxiarum medicamentorum ex parte tenens, adolescentulo consulat ea, quæ vtilis & res desideret; & consulendo prohibere non possit, & atate & prudentia imperfectum, quem cupidus aliquem pestiferum fructum, vel herbam appetat. Sed cum varium, & omne genus auxiliarium medicamentorum habeat apparatus, permittat puero noxijs vti, vt factio periculo eorum, quæ faciunt dolorem, vilitatem paterni consilij doctum, & sanitatis cupidum rursus per amuletâ & auxiliaria remedia puerum reducat ad bonam valetudinem. Eodem modo dulcis ac bonus natura nostra Pater.

Suauior modus diuina prouidentia.

Hanc prouidentia suauitatem exemplo explicat Nyssenus.

4.

5.

Hominis sua malitia erudit Deum.

Quomodo nos corripit peccatum.

6.

Huius exemplum est tota illa parabola prudentissimi patrisfamilias, permittentis habenas filio prodigo ad interitum eunti, vt ex ipsis peccatis & sinistris euentibus occasionem acciperet inspirandi cogitationem de rebitu, & de humilitate ac precibus fundendis ad Patrem.

Sic nimirum hominem sua malitia arguit, corripit, erudit, & emendat, non per se & ratione sui (quod implicat,) sed tanquam occasio per diuinam gratiam accepta, vt hic sit legitimus intellectus ad verba Hierem. 2. Arguet te malitia tua, siue, erudit te præuicatio tua, vt Hieronymus notat, & auersio tua increpabit te, siue, vt Irenæus legit libro 4. aduersus hæres. cap. 72. ad finem. Emendabit te abfessio tua. Quomodo autem emendat ac corripit nos ipsum peccatum, continud explicat Propheeta, dicens. Scito, & vide, quia malum & amarum est, reliquisse te Dominum Deum tuum. Eruditur enim homo peccatorum experientia, & nauca; vt notat oprime Hieronymus in eum locum, & Irenæus nuper citatus; sed non nisi per vim solius gratiæ. Quam eruditionem & vtilitatem experiendi malitiam magis ponderat Irenæus in eodem lib. 4. cap. 76. sub init. alludens ad arborem scientiæ boni, & mali.

Tertium caput est, quoniam ex ipsis peccatis sæpe gratia præueniens occasionem accipit, vt incipiat, peccatorem pudere sui, tædere vitæ prioris, dolere de amissis bonis, fragrantis sceleris atrocitatem horrere, pericula notare, & fugere, aliorum fragilitati compati. Cuius primarium exemplar datum fuit Genes. 3. Adam vbi es? Quo in statu infelicissimo iaces qui nuper vitæ præsentis felicitate fruebaris? Vnde tibi natus est pudor? Quis enim indicauit tibi, quod nudus esses? Talibus enim quæstionibus, iuxta communem sententiam Patrum Deus Adamum excitat, vt culpam agnoscat, fateatur, & doleat. Similis quoque vox occulte plurimorum aures post admilla peccata vellicat, dicens: Quem fructum habuistis tunc in illis, in quibus nunc erubescitis, Roman. 6. Imò etiam Genes. 4. cuncta verba Dei ad Cain, quantum ex ipsis erat, dirigebantur, vt eum ad pœnitentiam; & spem veniæ prouocarent; vt Patres omnes obseruauerunt. Vbi est Abel frater tuus? Quid fecisti? Vox sanguinis

nis fratris tui clamat ad me de terra. Quare iratus es, & cur concidit vultus tuus? Nonne si bene egeris, recipies. Et irreligiosa, quibus altissima, & valde necessaria peccatoribus Theologia traditur occasione peccati.

7.

Trina Petri negatio propter Christi Domini clementiam accepta fuit tanquam occasio respiciendi illum, atque in memoriam reuocandi, quanta nuper promiserat, quas prædicationes audierat, agnoscendi suam fragilitatem, ideòque fugiendi pericula, & condolendi peccatis proximorum.

8. Ars miserandi.

Matth. 10.

Matth. 6.

9.

10.

11. Ex plurimis alijs rebus Deus occasio nem accipit.

Quandoque hominibus melioris nature & ingenij abundantior gratia confertur.

12.

Quantum caput est, ars veluti quædam inferendi. Deus namque in affectibus hominum inordinatè propensio ad bonum apparens, veri boni affectum inserit, sicut Christus Dominus, quando vidit, quomodo Pharisei primos accubitus eligerent, in ipso appetitu excellentiæ inseruit humilitatis affectum, quo vera gloria comparatur, dicens: Qui se exaltat, humiliabitur, & qui se humiliat, exaltabitur. Ad Discipulos autem: Qui voluerit inter vos maior fieri, sit vester minister. lic etiam in cupiditate diuitiarum inseruit amorem veri thesauri, dicens: Thesaurizate autem vobis thesaurum in celo.

Quotidie præsentis sæculi amatores illius fraudibus, & iniuriis ad odium, & impatientiam, & iram vitiosam & inordinatam prouocantur. Vnde occasione opportunam Deus accipit inferendi mundi contemptum, & sanctum odium, delinatum ad Christi Domini sequelam, sicut olim 2. Reg. 3. Abner iratus nimis propter verbum Ibo se habet (videlicet reprehendens ingressum ad concubinam Saulis) ait: Hac faciat Deus Abner, & hac addat: nisi quomodo iurauit Dominus David, sic faciam cum eo. protinusque vniuersas tribus ad illius ditionem, obedientiamque redoxit.

Zelo diuinæ legis quo non secundum scientiam ductus, Saulus persequebatur Ecclesiam, Deus eiusdem legis diuinæ zelum sapientia, & Spiritu sancto plenum inseruit. Ex fucata, & vmbatica specie virtutis quandoque Deus occasionem accipit, inferendi veram solidamque virtutem, vt olim Porphyrius, dum in Theatro coram Iuliano apostata recens baptizati personam irridendam præbet, diuina gratia mutatus, veram fidem martyrio confirmauit.

Secunda conclusio ex plurimis alijs rebus siue externis, siue inhærentibus in homine, quæ illi nec ad culpam, nec ad laudem imputantur, Deus occasione, & opportunitatem accipit, excitandi & præueniendi sua gratia.

Probatu primò, nam bonam indolem, capitatis sanitatem, ingenium saltem mediocre, iudicium maturum, bonam educationem, præceptores, atque concionatores egregios, bonorum familiaritatem & contubernium, exempla, pios libros, recessum à tumultibus, & occasionibus peccandi, & his similia multa esse occasiones, quas diuina gratia frequentius accipit, quàm eius contrarias, nullus virologum spiritualium dubitat, siquidem ex eis solent conicere, quantum possint cum diuina gratia sperare profectum atque constantiam eorum, qui virtutis viam aggrediuntur. Et experientia comprobatur cum his opportunitatibus diuinam gratiam pluribus, & efficacius communicari, quàm sine illis.

Confirmatur primò, nam diuinum naturaliter munus intelligentiæ in ipso ingenio collatum à Deo, proficere, vt moueantur ad fidem, si con-

grua suis mentibus, vel audiant verba, vel signa conspiciant, ab exemplo Tyri & Sidonis Matth. 11. colligit Augustinus de bono peferuerantiæ cap. 14. ante medium, dicens: Ex quo apparet, habere quosdam in ipso ingenio diuinum naturaliter munus intelligentiæ, quo moueantur ad fidem; si congrua suis mentibus, vel audiant verba, vel signa conspiciant.

Confirmatur secundo, quoniam Matth. 25. Uni dedit quinque talenta, alij autem duo, alij vero unum; unicuique secundum propriam virtutem. Ergo. Non pro largitate & paritate alteri plus, alteri minus tribuens, sed pro accipientium viribus. sic enim Hieronymus, & Beda interpretantur ibi, & Hieronymus illustrat exemplo Pauli 1. Cor. 3. Lacte potantis eos, qui solidum cibum capere non poterant; quamuis hoc magis ad supernaturales vires, & capacitatem, quàm ad naturales pertineat. Cæterum ad rem nostram apertè Prosper lib. 2 de vocatione gentium, cap. 8. aliàs 2. ita exponit: Unicuique secundum propriam virtutem, id est, secundum propriam, & naturalem possibilitatem: non autem secundum proprium meritum, quia aliud est posse operari, aliud esse operari, & aliud esse posse habere charitatem, aliud habere charitatem, aliud esse capacem esse continentem, insistentem, sapientem, in quibus verbis Prosper rationem à priori reddit, propter quam non repugnet gratiæ, si Deus occasionem accipiat conferendi gratiam, aut eius maiorem abundantiam ex maiori capacitate naturali ad seruendum eidem gratiæ, & cooperandum cum illa, perinde ac si Prosper ita ratiocinaretur.

Natura humana, & quæ illi sunt naturales potentia, intellectus, & voluntas, quamuis merè naturales sint; nihilominus sibi innatam proferunt potentiam receptiuam gratiæ, imò etiam potentiam actiuam ex se aptam, vt simul cum diuino auxilio vitaliter producat supernaturalem actum fidei, charitatis, visionis beatificæ: qua vtraque potentia caret cætera substantiæ corporeæ, & omnes illarum potentia. Atque hoc nihil derogat dignitati gratiæ, quia nullum inducit debitum gratiæ, nec debitum connaturalitatis, nec debitum obsequij, sed solummodo præbet receptiuam & cooperantem causam, quam vtramque gratiæ quidditas prærequirit, & præsupponit. Ergo ex simili ratione naturales aliquæ perfectiones eiusdem intellectus, & voluntatis, vt acumen ingenij, & propensio ad bonum ex bona indole, aliæque naturales facultates superioris numeratæ poterunt perficere hanc potentiam receptiuam, & cooperatiuam gratiæ, quam innatam sibi proferunt intellectus, & voluntas vt promptius, & suauius cooperari possit cum gratia, vnde sanior diuinæ prouidentia ordo possit occasionem accipere dandi gratiam: & nihilominus nihil derogabit suæ gratiæ, quia tunc nec propter debitum connaturalitatis, nec propter debitum obsequij, sed solummodo propter suam liberrimam voluntatem vitur hac opportunitate gratiæ. Alias expositiones huius loci Matth. 25. vide infra disp. 24. sect. 5.

Confirmatur tertio, nam idem ipsum magis explicat Prosper in eodem capite subiiciens: Denique isti, quibus secundum modulum capacitatis suæ, quem in eis distributor substantiæ præuidebat, dispar creditus est numerus talentorum, non meriti remunerationem, sed operis accipere materiam. Quasi diceret: accipere materiam, circa quam naturales

13.

14. Natura humana innata potentia receptiuam gratia.

15.

facultates exercentur, dummodo non meriti remuneratio sit, gratiæ non derogat; sed disparem numerum talentorum gratiæ accipere secundum modulum capacitatis suæ, est accipere materiam, circa quam naturales vires exercentur, idque absque meriti remuneratione. Ergo gratiæ nihil derogat.

16. Angelis in natura perfectionem gratiæ dona collata. Confirmatur quartò. Angelorum exemplo, quibus gratiæ dona distribuere tanto maiora, quanto perfectior erat vnusquisque Angeli natura, consentaneum fuit diuinæ sapientiæ, idque absque vilo præiudicio gratiæ; ergo à fortiori non erit præiudicium gratiæ, quandoque abundantior gratiam conferre hominibus, quos natura melioribus & promptioribus facultatibus intellectus, & voluntatis donauerat. Nam illa infallibilitas, & vniformis proportio, in Angelis obseruata; magis videbatur opponi gratiæ, cui multò clariùs consonat prædictam proportionem in hominibus contemni vltimum, & rarò seruari, vt dicemus in sequenti notabili.

17. Naturales dotes Deum non mouent. Confirmatur quintò. nam quando Deus pro sua liberrima voluntate decernit prædictis dōribus naturæ accommodare abundantior gratiam: tunc tantum abest, vt naturales dotes gratiam causet, Deum moueat ad conferendam, vel augendam gratiam intuitu illarum, vt potius eadem dotes naturæ à gratia causetur, tanquam à causa finali, quæ Deum impulit, vt intuitu tantæ gratiæ, quam decreuerat conferre, præmitteret tā singulares dotes in natura. Exemplum sit Paulus; ad quem producendum, educandumque, ita diuina prædeterminatio naturalium, & liberarum causarum seriem, concursumque disposuit, vt nasceretur Romanus ciuis ex tribu Benjamin, ingenio acer, & promptus, animo erectus & confians, vt iis dōribus naturæ commodiùs cooperaretur copiosissimè gratiæ, sibi conferendæ ad fines à Deo prædeterminatos. Idem in Moyse, Augustino, cæterisque prædeterminatis intellige.

18. Præcedens doctrina temperantur. Sed valde notandum est ad temperandam præcedentem probationem, & vniuersam doctrinam totius disputationis præsentis, vt plurimum ac secundum frequentiorē modum prouidentis supernaturalis, nullam haberi rationem indolis, ingenij, bonarum litterarum, imò & virtutum moralium, quas per vires naturæ acquirunt aliqui homines. Quapropter abundantior gratiæ auxilia persæpe dantur hominibus, qui propter plura peccata, & propter altam obliuionem suæ salutis, aliæque impedimenta interna & externa longius distant à prædictis opportunitatibus gratiæ excitantis: cum tamen alij homines indole, ingenio, bonarum artium peritia, & virtutibus moralibus præstantiores maiori penuria excitantis gratiæ laborent, ita vt nunquam ad gratiam iustificatent, imò nec ad fidem perueniant. Propterea Prosper 2. de vocatione Gentium, cap. 8. illi doctrinæ de distributione talentorum gratiæ secundum propriam & naturalem possibilitatem & capacitatem, addendum putauit illud temperamentum. Non itaque omnis sanabilis sanaturus est, nec omnis reparabilis reparatur; quia reparabilem, & sanabilem esse de natura est, reparatum autem & sanatum esse de gratiæ.

19. Clariùs hoc ipsam adnotauit Augustinus variis in locis, & in primis in eo ipso cap. 14. de bono perseverantiæ, post verba quæ retulimus num. 12. subiungit temperamentum, dicens: Et

tamen si Dei altiore iudicio à perditionis Massa non sunt gratiæ prædeterminatione discreti, nec ipsa eis adhibentur, vel dicta diuina vel facta, per quæ possent credere, si audirent utique talia, vel viderent. Illi nimirum qui habebant in ipso ingenio diuinum naturaliter munus intelligentiæ, ergo contingit eos, qui suo ingenio naturali aptiores sunt, vt acceptæ cuidam abundantiori gratiæ consentiant eadem gratia abundantiori destitui.

Idem probat Augustinus de prædeterminat. Sanctorum cap. 5. ex 1. Corinth. 1. Stulta mundi elegit Deus, vt confundat sapientes, & infirma mundi elegit, vt confundat fortia, & ignobilia mundi, & contemptibilia elegit Deus, & ea quæ non sunt, vt ea quæ sunt, destrueret, vt non gloriaretur omnis caro coram ipso. Imò tria priora capita eiusdem epistolæ, tota destinantur ad extirpandam omnem fiduciam in Magistris, concionatoribus, litteris, nobilitate, & quacumque alia humana opportunitate diuinæ gratiæ. Et confirmat Augustinus ibidem hac ratione: Nunquid per hæc dona, quæ omnibus communia sunt hominibus, discernuntur homines ab hominibus? Nimirum cum sanctis & impiis hominibus communia sint dona indolis, ingenij, litterarum, & quarundem virtutum moralium: consequens est ad proportionem donorum naturalium supernaturalia non conferri, quoniam hæc discernunt homines sanctos ab impiis.

Idem Augustinus lib. 1. ad Simplicianum quæst. 2. circa finem ait: Quisquis ergo fuerit quam minimis peccatis irretitus (nam nullis quis potest?) & acer ingenio, & liberalibus artibus expositus, eligendus videtur ad gratiam; sed cum hoc statuero, ita me ridebit ille, qui infirma mundi elegit, vt confundat fortia; vt eum intuens pudore correctus, ego irrideam multos, & præ quibusdam peccatoribus castiores, & præ quibusdam piscatoribus oratores. Ecce apud Augustinum relictis castioribus vocantur efficaciter ad gratiam, qui magis peccatores erant, & relictis ingeniosis, & eruditis, vocantur efficaciter ad gratiam ignari & ingenio tardi.

Consonat D. Isidorus lib. 2. de summo bono cap. 6. dicens: Vult aliquis esse bonus, & non valet: vult alter esse malus, & non permittitur interire: datur ei quod sit malus, qui vult esse bonus, hoc est, permittitur ei facultas, & dantur res, vnde occasiones sumit ad peccandum qui ad virtutem anhelabat.

Hoc supposito, redeo ad secundam conclusionem probandam, & adiungo rationem secundam, quoniam motiua credibilitatis plurimum iuuant, vt fides recipiatur, atque ad faciliti, & meliùs penetrandam vim rationum credibilitatis, potest, supposito supernaturali auxilio, iuuare multum bonarum artium peritia: ergo ex illis Deus poterit pro sua sapientia occasionem, & opportunitatem accipere attrahendi efficaciter ad fidem.

Explicatur, & confirmatur exemplis. nam Astrologiæ scientia, qua pollebant Magi, Deus tanquam opportuna occasio vsus est, vt faciliùs, euidentiùsque deprehenderent supra totum naturæ ordinem vltra numerum stellarum, extra illarum sedes existere, & præter eorum omnium cursum moueri stellam, quæ illos duxit ad præsepium: vt iudicat Leo Papa ferm. 4. de Epiphania, Cyprianus ferm. de stella & Magis, & Isidorus lib. de passione Domini cap. 14.

Dionysio Areopagitæ Astrologia fuit occasio, vt obseruata diligenter illa eclipsi vniuersali, qua

20.

21.

22.

23.

24.

25.

Christus Dominus in Cruce suam diuinitatem comprobauit, gratia præueniens eum priùs excitare ad diuinandum cum Apollophane, & dicendum, esse diuinarum rerum vicissitudines, & iam inde aliquid diuinum, & admirabile supra vniuersum naturæ ordinem optaret scire, quod libentiùs admitteret prædicata sibi Christi Domini passione per Paulum. Vnde & hoc etiam argumento Apollophanem redargebat, adhuc fidei resistentem, vt constat in epistola Dionysij ad Polycarpum à medio.

26.

Iudæo illi medicinæ ars occasio fuit vt mortem, inuitabiliter imminentem Basilio ad Solis occalum, prædicens, postea verò præueniente gratia excitatus, faciliùs euidentiùsque animadverteret manifestum miraculum esse Basilio vires restitui, & mortem longiùs differri, quo tandem fidei lumen recepit.

27.

Dialecticus facilius hereticorum fallacias deprehendit.

Qui tandem bene Dialecticam, & naturalem omnem Philosophiam tenuerit, supposita gratia præueniente & adiuuante, faciliùs deprehendet fallacias argumentorum, quæ contra fidem opponuntur, & mirabilem fidei consonantiam cum vniuersa Philosophia naturali, & multò clariorem cum Philosophia morali vniuersa deprehendet, qui bene didicerit moralem Philosophiam. Ergo hæc facultates aptæ opportunitates sunt, ex quibus Deus occasionem accipiat efficaciter vocandi ad fidem.

28.

Cœlusionem tradit Augustinus.

Probatur tertio, quia tantum abest vt hæc assertio Semipelagianis faueat, vt eam potius Augustinus contra Semipelagianos doceat in lib. de correptione & gratia cap. 5. & 6. Nam cum illi vrgerent dicentes ex Augustiniana prædeterminatione ac necessitate præuenientis gratiæ colligi, nihil prodesse exhortationes, correctiones, comminationes supplicij, & pœnas à Prælati inflictas: ideòque omnia ista esse prætermittenda vt sola expectetur diuina gratia. Respondet Augustinus hæc remedia esse valde vitia, & adhibenda; sed illorum vtilitatem in eo positam esse, quòd ex illis occasionem accipiat diuina gratia.

29.

Verba notanda.

Notanda sunt illa verba cap. 5. Hæc est correptionis vtilitas, quæ nunc maior, nunc minor pro peccatorum diuersitate salubriter exhibetur: & tunc est salubris, quando superius medicus respicit. Non enim aliquod proficit, nisi cum facit, vt peccati sui quemque peniteat. Et quis hæc dat, nisi qui respexit Apostolum Petrum negantem, & fecit stentem? Vnde & Apostolus Paulus postquam dixit cum modestia corripiendos esse diuersa sentientes, protinus addidit: Ne quando det eis Deus penitentiam, &c. Vnde post pauca insert: Non est negligenda correptio, quamuis Deus, quos voluerit, etiam non correptos, facit esse correctos. & cap. 6. notentur illa verba, Vt ex dolore correptionis voluntas regenerationis oriatur: vt strepitu correptionis forissecus insonante, atque flagellante, Deus in illo intrinsecus occulta inspiratione operetur & velle. multa que alia subdit in eandem sententiam.

30.

Concionatorum opportunitas necessaria.

Probatur quartò. nam concionatorum opportunitas ita non solum vtilis, sed etiam de lege ordinaria necessaria est ad gratiam; vt Paulus Rom. 10. dicat: Quomodo credent in eum, quem non audierunt? quomodo autem audient sine prædicante.

31.

Quintò probatur. nam ex corporali ægritudine, aut paupertate occasionem conferendi corporis, & animi salutem captauit Christus Dominus per se ipsum, & per Apostolos olim, &

nunc occultè per inspirationes non raro. Probatur sextò. nam innumerabiles olim & modò Christianam fidem susceperunt occasione Christiani Regis, Domini, heri, parentis, vxoris, mariti, amici, aut etiam mancipij: & innumerabiles ex Christianis parentibus nati, & inter eos educati, forent infideles, si ex infidelibus nati, inter eos nutritur: nisi traherentur ad fidem per extraordinariam Dei prouidentiam.

32.

33.

Septimò, ex dira afflictione Ægypti, & Babylonis, aliisque flagellis, & periculis accipiebat occasionem Deus prouocandi suum populum vt feruentius oraret, ac de vitæ correptione cogitaret.

Octauò, multæ dispositiones corporis minus importunæ sunt gratiæ excitanti, quamuis sine virtutis studio contingerent: sicut vigilia minus, quam somnolentia; sobrietas & inedia minus, quam saturitas & ingurgitatio; tranquillitas animi minus, quam perturbatio & turbulencia.

Ex his omnibus colligo, & sit conclusio tertia. Nihil est quòd veraciter concedere actiones moraliter honestas, quæ per solas vires liberi arbitrij fiunt, accipi à Deo quasi passiuas occasiones, & opportunitates: non quia propter suam dignitatem, meritum, impetrationem, aut proportionem aliquid valeant; sed quoniam sicut ex malis actionibus, aut rebus non imputabilibus, Deus opportunam occasionem caprat, ita etiam ex actionibus moraliter bonis, & tanto suauis, quanto hæc minus impediunt cogitationes, & affectus excitantis gratiæ, hæc intelligendo iuxta modum explicatum sect. 2. num. 5. & sequentibus. Inde sumitur ad plurimos probatissimòque Doctores pia interpretatio. qui dicunt, ex actionibus moraliter bonis, factis per vires naturæ, accipi aliquam remotam dispositionem aut causam auxiliatorum gratiæ, de quibus infra tota disput. 21. Cæterum de huius doctrinæ veritate constabit magis disp. 22. præsertim sect. 3.

34.

Actio bonæ naturæ accipit Deum quasi passiuas occasiones.

DISPUTATIO XVII.

Quidam Patres clariùs confirmant iustificationis initium non acquiri nature viribus, sed præueniente gratia donari.

SECTIO I.

Testimonium Augustini, Summorum Pontificum, & aliorum Patrum autoritate munim.

VI hanc doctrinam de initio gratiæ ab Augustino cœpisse putant, pro laude vituperationem doctrinæ & authori afferunt; & insuper Semipelagianorum obiectionibus fauent, qui hanc doctrinam pugillabant nonitatis. Vnde Summi Pontifices, & Augustinus antiquitatem illius studiosè probant. Imò non solum Latinos Patres, sed etiam Græcos ita sensisse, monstrabimus infra disp. 27. & 28.

Ea igitur fuit solida & egregia laus Augustini, quòd primus fuerit, qui non solum Pelagianos, sed etiam eorum omnes reliquias recens erumpentes,

I.

Doctrina de initio gratiæ Augustino antiquior.

2.

Primus lucæ
genit.

pentes, primus agnouerit pugnare cum antiquissima Ecclesie doctrina, primus eidem doctrinæ lucem ac distinctionem attulerit ad vitandas insidias hæreticorum. Augustinus namque primus dogmatis istius singulas partes distribuit, discussit, decreuit, confirmauit, defendit; idque quamplurimum voluminibus, præsertim verò epist. 105. ad Xistum, & epistol. 106. ad Bonifacium: vbi quamuis contra Pelagium disputet, antequam eius reliquæ pullarent, verum ita, Deo inspirante, incubuit ad illam hæresim penitus extirpandam, vt etiam fibras & capillamenta radicum exurenda Soli præberit. Refutauit, inquam, quòdcumque initium, meritum, impetrationem, dispositionem, seu preparationem, causam, aut rationem gratiæ ex viribus naturæ. Quod etiam præstitit in epistola 143. ad Iulianam viduam Demetriadis matrem, impugnans Iuliani cuiusdam Pelagiani epistolam ad Demetriadem, & in Enchiridio cap. 29. vsque ad 32. & lib. 2. de peccatorum meritis, & remissionis cap. 17. 18. & 19. & de natura & gratia à cap. 23. vsque ad 27. & cap. 32. & 33. & lib. de gratia Christi contra Pelagium & Cœlestium; præsertim cap. 14. 23. 25. 26. 31. 44. 45. 46. & lib. 2. contra duas epistolas Pelagianorum cap. 5. 7. 8. & 9. & libro de gratia & libero arbitrio à cap. 5. per omnia ferè capita vsque ad finem eiusdem libri, & lib. 4. contra Iulianum cap. 3. ferè toto, & in variis rationationibus libri de perfectione iustitiæ contra Cœlestium multa interserit lib. 1. retractationum cap. 23. breuiter tangit. Plurima partim ad populum docuit in expositione Psalmorum, quacumque data occasione de misericordia nos præueniente, vel à nobis præuenta, vel de iustitia & mercede, vel de indigentia diuini adiutorij; similiterque in variis tractatibus ad Euangelium Ioannis, & in Homiliis ad populum, aliisque locis, quæ in totius operis decursu citabimus.

Cæterum in lib. de correptione & gratia controuersie huic de initio iustificationis tam plenè atque manifestè satisfecisse Augustinum, ac si studisset componere quæstiones apud Massilienses postea nascituras, testatur Prosper in principio epistolæ ad Augustinum. Quod etiam suo testimonio confirmat Augustinus, in principio lib. de prædestinatione Sanctorum, id quod etiam Massilienses agnouerunt, propterea reprehendentes quæ de prædestinationis causa, & de nullo initio gratiæ ex viribus naturæ variis in locis docuerat. Vnde Hilarius versus finem epistolæ ad Augustinum ait. *Illud tacere non debeo, quòd se dicant sanctitatem tuam, hoc excepto in factis, & dilectis omnibus admirari.* Massilienses erant hi, qui Augustinum mirabantur in omnibus; sed excipiebant doctrinam de initio gratiæ, & causa prædestinationis, quam in Augustino plusquam in cæteris Doctoribus formidabant. Denique postquam exploratum habuit Semipelagianorum errorem, acrius aduersus illum inuenitur toto lib. 1. de prædestinatione Sanctorum, præsertim à cap. 3. & cap. 7. & 15. & lib. 2. de bono perseuerantiæ, præsertim cap. vltimo. Ex his omnibus locis verba in præsentem referro non expedit. nam pauca non sufficiunt, & multa onerabunt. Propterea explicationem dogmatis per varios articulos & conclusiones insuper fortiores rationes ex illo colligemus, in sequentibus disputationibus inferendas, prout vniuersi cuiusque necessitas postulauerit.

Augustini autoritas, licet fuerit semper eximia in quacumque re theologica, cæterum in causa prædestinationis ad gratiam, & ad gloriam, atque in iustificationis initio, non ex libero arbitrio, sed ex præueniente gratia videtur esse summa. Quippe quæ non solum communi Ecclesie consensu, sed etiam Conciliorum, & Summorum Pontificum autoritate munitur. Nam Hilarius & Prosper cum animaduertentes eos qui sancti Augustini doctrinam carpebant in Galliis, tantà opinionem sanctitatis, atque doctrinæ, tantaque dignitate valere, vt reliquum populum facile in errore traducere potuissent, opem & officium Romani Pontificis implorarunt. Cœlestinus igitur in prima epistola ad Gallos cap. 1. & 2. laudata Augustini doctrina, & commendato studio & labore Prosperi & Hilarij in eadem propugnanda in c. 3. reprehendit grauius illorum aduersarios, quasi veræ, & catholicæ doctrinæ inimicos, eorumque petulantiam præcipit ab Episcopis cohiberi. Sed vt obstrueret Gallorum effugium dicentium, D. Augustini doctrinam in genere commendatam fuisse à Cœlestino, sed non fuisse in specie aequè ex eorum titulo expresso approbatos duos libros de prædestinatione Sanctorum, & de bono perseuerantiæ; occurrit Prosper in libro contra Collatorem extremo, ostendens doctrinam de prædestinatione & gratia in libris de prædestinatione Sanctorum, & de bono perseuerantiæ traditam, eandem esse quam ante Massiliensium errorem docuerat Augustinus in lib. de correptione & gratia, & in epist. 105. ad Xistum, & in epist. 106. ad Paulinum, aliisque operibus, quæ supra num. 2. commemorauimus.

Eadem solutio Gallorum confutatur secundo, quoniam Cœlestinus in dicta epistola doctrinam Augustini defendere intendit à Massiliensium calumniis, & opem ferre Hilario, & Prospero: sed Massilienses doctrinam Augustini de prædestinatione & gratia, deque illius initio, & perseuerantia sugillabant erroris, & hanc defendere conabantur Prosper & Hilarius, vt constat ex eorum epistolis & libris Prosperi sapius citatis; ergo Cœlestinus præcipue laudat & approbat doctrinam Augustini de prædestinatione & gratia, & de illius initio, & perseuerantia.

Confirmatur tertio, quoniam Augustinus Massilienses sugillabat erroris circa prædestinationem & initium gratiæ, & ab illis ipse vicissim sugillabatur. Quòd si Massiliensium censura aduersus Augustini doctrinam de prædestinatione & gratia vera fuit, aut probabilis: fallum est quod inter Augustini laudes Cœlestinus cap. 2. dictæ epistolæ asserit Augustinum fuisse pro Magistro optimo semper habitum, neque vnquam fuisse fæltum rumore sinistrae suspitionis aspersum.

Confutatur quarto, quoniam Cœlestinus in eadem epistola prima asserit Augustinum, Prosperum & Hilarium non excessisse debitum modum, in oppugnando Pelagio, vt Massilienses obloquebantur: & ex prædecessorum doctrina colligit canones, quibus doctrina Augustini de gratia, & prædestinatione maxima ex parte continetur, qui subiiciuntur sect. sequenti.

Romanorum Pontificum, qui Augustini doctrinam de gratia & prædestinatione contra Massilienses approbantur, secundus fuit Leo Magnus, & primus hic, cum Gallorum factio nondum conquisceret ad Concilium Arausicanum secundum, misit articulos de gratia, & prædestinatione

4. Augustini
authoritas in
grauis re
grauissima,
hac summa.

Pontificum
autoritate
probat.

Gallorum ef-
fugium con-
futat primum.

5. Confutatur
secundo.

6. Confutatur
tertio.

Augustini
doctrina nunquam
suspecta.

7.

8. Leo magnus
Augustini
doctrinam
approbat.

9. Idem fecit
Gelafius.

10. Hormida
etiam.

11. Hieronymi
censura circa
Augustini
doctrinam.

Eam censuram
Gelafius
approbat.

12.

13.

natione ab eodem Concilio recipiendos, vt constat sect. sequenti. In articulo, quo maiorem autoritatem Augustino conciliat, atque illud doctrinæ de initio gratiæ & causa prædestinationis non solum mentem August. sed etiam plurima eiusdem verba retinet.

Gelafius fuit tertius, qui in Concilio septuaginta Episcoporum non solum probauit scripta Augustini & Prosperi, & in eorum numerum retulit, quæ à sanctis Patribus conscripta in Ecclesia catholica recipiuntur. Insuper Prosperum religiosissimum virum appellauit, absque dubio propter zelum sanæ & integræ doctrinæ: sed etiam Cassiani opuscula inter apocrypha numerat, quæ omnia constant c. sancta Romana, dist. 15. Huius autem censuræ aut vnica, aut præcipua ratio fuit Cassiani aduersus Prosperum contentiosa pugna circa doctrinam Augustini de iustificationis exordio. Idem etiam Gelafius Primus in epistol. 7. ad Episcopos per Picenum versus finem commendat supradictam Augustini doctrinam.

His Pontificibus Romanis connumerare possumus Hormisdum in epistol. ad Possessorem, quæ habetur tomo 4. Bibliothecæ (nisi supposititia sit, vt Ioannes Maxentius in subiuncta responsione contendit) vbi postquam reprobauit Fausti Rhegiensis doctrinam de libero arbitrio, concludit his verbis: *De arbitrio tamen libero, & gratia Dei, quid Romana, hoc est, catholica sequatur, & feruet Ecclesie, licet ex varijs libris B. Augustini, & maxime ad Hilarium, & Prosperum abundè possit agnosci: tamen & in scrijjs Ecclesiasticis expressa capitula continentur.*

Restat vt videamus quid alij Doctores Ecclesie circa eandem doctrinam senserint, & in primis Hieronymus dialogo 3. aduersus Pelagianos sine, enumerans aliquot operibus Augustini contra Pelagianos subdit: *Vnde super sedens mihi ab hoc labore censo, ne dicitur mihi illud Horatij: In syluam ne ligna feras: aut enim eadem diceremus ex superfluo, aut si noua dicere voluimus, à clarissimo ingenio occupata sunt meliora.* Hæc Hieronymi censura tanto maioris autoritatis est, quanto firmitus pro se testimonium habet Gelafij Papæ in cap. sancta Romana, dist. 15. Vbi circa illa, in quibus Rufinus Hieronymus de arbitrij libertate notauit illa, sentimus (inquit) quæ prædictum Beatum Hieronymum sentire cognoscimus. Ille autem Rufinus malè de doctrina Augustini contra vires naturales arbitrij liberi senserat; vt vidimus disp. 14. sect. 1. num. 11. & 13.

Prosper & Hilarius in epistolis ad Augustinum de Massiliensium errore, mirum est quanta submissione ab eo doceri petant; & contra eundem implorent tanti Doctoris decretum, quasi vnicum & certissimum illius atatis Oraculum post sedem Apostolicam interrogantes. Vnde Prosper ad finem epistolæ ait: *Nam vnum eorum præcipua autoritatis, & spiritualium studiorum virum, S. Hilarium Arelaten. Episcopum, sciat beatitudinis, admiratorem, scilicet atoremque in alijs omnibus tua esse doctrina.* Imò & ipse Hilarius in sua epistola enixè postulat varia opera Augustini, quæ nondum viderat, ad se transmitti.

Sunt alia pleraque Prosperi testimonia, quæ Augustini eximiam in causa gratiæ autoritatem confirmant, præsertim verò in lib. de ingratis, cap. 2. & 3. vbi refert Augustinum interfuisse duobus Concilijs in Africa celebratis (ca verò fuisse ex Carthaginensibus Concilijs vnum, alterum

verò Mileuitanum, constat ex Augustino epistola 95. ad Innocentium, & ex epist. Concilij Mileuitani ad Innocentij, quæ habetur ante epistolam 26. Innocentij) & in his Concilijs ingenium fuisse Augustini, cuius sapientia definita sunt, quæ Romani Pontifices approbarunt, & totius Ecclesie consensus. Prosperi verba sunt,

Geminòque senam celeberrima cætu. Decernis, quod Roma probet, quod regna sequatur. & post pauca:

Cui dux Aurelius, ingeniumque Augustinus erat, quem Christi gratia cornu Oberiore rigans, nostro lumen dedit ano Accensum vero de lumine.

& post alias Augustini laudes: *Istius ergo inter cunctos, qui de grege sancto Insanas pepulere stras, industria maior, Maius opus, totum præstantius imbnit orbem. Nam, quocumque gradum conuertit callidus hostis, Quaque per ambages anceps iter egit operas, Fluus ab occurso est præuentus, mille viarum Insidjs aditum non reperieritibus vllum.*

Plura apud eum inuenies. Denique non est prætereundum quanto studio ac religione, non solum mentem atque sententiam, sed etiam verba ipsa D. Augustini retinent Concilia, non solum Mileuitanum, & Arausicanum, sed etiam Tridentinum, præsertim quando de gratia ac de illius initio decernit in sess. 6.

SECTIO II.

Summorum Pontificum & Conciliorum testimonia pro initio iustificationis non ex viribus naturæ, sed ex præueniente gratia.

Innocentius Primus in epistola ad Concilium Mileuitanum, quæ inter epistolas Innocentij est 26. & inter epistolas Augustini est 93. definit, quòd nemo, nisi per gratiam libero bene vtatur arbitrio. His enim verbis illius epistolæ sententiam complectitur Cœlestinus epist. 1. cap. 7. & in cap. 8. ex eodem Innocentio refert: *Quod omnia studia & omnia opera, ac merita Sanctorum ad Dei laudem referenda sunt; quia nemo aliunde ei placet, nisi ex eo quod ipse donauerit.* Vnde gratiæ donum præcedere oportet quasi principium, virtute cuius placere valeamus.

Sozimus Papa in epistola ad Episcopos Africanos, & illorum rescriptum, hæc inter alia verba continet: *Preparatur voluntas à Domino, & vt boni aliquid agant, paternis inspirationibus suorum tangit ipse corda fidelium. Quotquot enim spiritu Dei aguntur, ipsi filij sunt Dei.* Hæc verba refert Cœlestinus in eadem epistol. 1. cap. 8. in quibus notanda sunt actiones propriæ præuenientis gratiæ, videlicet preparare, inspirare, tangere corda; & agere, hoc est, mouere Dei filios. Plura Sozimi & Episcoporum verba ad idem confirmandum vtilia, refert Cœlestinus dicta epistol. 1. cap. 8. & ponderat Prosper contra Collatorem cap. 10. Sed in libro de Ecclesiasticis dogmatibus cap. 32. & apud Petrum Diaconum de Incarnatione & gratia Iesu Christi cap. 8. ad medium, eidem testimonio adduntur hæc verba, *Vt nec nostrum deesse sentiamus arbitrium, & in bonis quibusque voluntatis humanae singulis moribus magis illius præuenire non dubitemus gratiam.* Hæc postrema verba aliter referuntur à Cœlestino & Prospero citatis,

14.

1.

2.

Actiones præuenientis gratiæ quales.

citatis, videlicet, magis illius valere non dubitemus auxilium. Obscurius hoc, illud clarius prouenientis gratiæ necessitatem testatur Gelasius Papa primus in tomo de anathematis vinculo, inter medium & finem: Non per ipsorum, inquit, propriam emendationem, suoque intellectu, vel moiu, suæque virtute, vel passibilitate conuersi sunt, et sanauerunt; sed per gratiam Dei sancti sunt, et conuerterentur. Ne conuertantur, inquit, & sanem eos. Et post pauca: Ideo inhibetur eis superba præsumptionis effectus, ne conuertantur suis intentionibus, suis nisibus ut putarent: & sanem eos, ne eorum quasi meritis ex propria facultate venientibus, saluatrices gratia daretur, atque ita gratia iam non esset gratia, si non gratis data esset immeritis, sed merces tanquam meritis restituta. Idem epistol. 7. ad Episcopos per Picenum (quæ habetur in recentiori editione anni 106.) inter med. & finem. Illud autem Pelagianorum peculiare virus est olimque detritum, quo putant gratiam Dei secundum merita hominum posse conferri, quod absit à mentibus Christianis, cum testetur Apostolus, Gratia est, quæ gratis datur. Alioquin si ex operibus, gratia non est gratia, quia merces redditur, non gratis, unde gratia nomen accepit, impenditur.

Cælestinus dicta epistola 1. cap. 12. Romanorum Pontificum sententiam hoc colligit Epilogo: omnium bonorum affectuum, atque operum, & omnium studiorum, atque virtutum, quibus ab initio fidei ad Deum tenditur, Deum fatentur auctorem: & non dubitemus, ab ipsius gratia omnia hominis merita proueniri, per quem fit ut aliquid boni & velle incipiamus, & facere. & post pauca: agit quippe in nobis, ut quod vult, & velimus & agamus.

Hæc capitula, quæ ex epistola Cælestini retulimus, videri potius ab alio quopiam interposita, quam esse ipsius Cælestini Papæ, notatur in margine eiusdem epistol. cap. 3. Cæterum Surius, aut quilibet alius author illius verationis, deponisset omnem suspicionem, si vidisset ex illis plurima fragmenta recitari ad verbum à Prospero in libro contra Collatorem cap. 10. & à Petro Diacono de Incarnatione & gratia Iesu Christi cap. 8. quem librum probat atque confirmat Fulgentius lib. de Incarnatione & gratia Iesu Christi, ut constat ex primo capite; & quamuis eorum testimoniorum expressam mentionem non faciat, satis est probatum fuisse librum eo tempore, quo recens erat illius Epistolæ memoria, & facile deprehendi possent supposititia capita, præsertim tam multa, & in re tam celebri. Adde quod etiam Hormisda in epistola ad Possessorem (de qua scd. præcedenti num. 10.) mentionem facit capitulorum Apostolicæ sedis, quæ in scriniis seruabantur, & doctrinam de gratia contra Semipelagianos continebant; quæ videntur fuisse illa Cælestini, & alia Leonis missa ad Concilium Arausicanum II.

Leo Magnus epistolam decretalem scripsit ad Nicetam Aquileiensem Episcopum, quæ incipit, Relatione sancti, & quandoque numeratur 86. aliàs 87. Tota planè est contra reliquias Pelagianorum, ut constat ex cap. 1. collato cum cap. 5. illis verbis, & de exciso olim dogmate aliquid in prouinciis tua cinslem mali germen oriat. In hac igitur epistola cap. 3. ait: Hoc tota arte fallendi, nisi intelligantur, excipiunt, ut gratiam Dei secundum meritum dari accipientium sentiantur; quæ, nisi gratis datur, non est gratia, sed merces, retri-

butiõque meritorum. & post pauca: Gratia unicuique principium iustitiæ, & honor fons, atque origo meritorum est. Et in sermone 1. de Ieiunio decimi mensis ait: Diligendo nos, Deus ad imaginem suam reparat, & ut in nobis formam suæ bonitatis inueniat, dat, unde ipsi quoque quod operatur, operemur. Idem in sermone 8. Epiphaniæ cap. 2. Dubium, inquit, non est, hominem bonam agentem, habere ex Deo & effectum operis, & initium voluntatis.

Arausicanum Secundum, quamuis non Generale, sed Prouinciale Concilium fuerit, nihilominus tantæ autoritatis est, ut de illa dubitare non liceat. Quamuis enim non legamus expressam Sedis Apostolicæ confirmationem accessisse Concilio iam peracto; cæterum fortiore confirmationem habuit præuenientem, excitantem, atque instruentem, ut constat ex cap. 1. illis verbis: Vnde & nobis, secundum auctoritatem, & adnotationem Sedis Apostolicæ, iustum & rationale visum est, ut pauca capitula ab Apostolica nobis sede transmissa, quæ ab antiquis Patribus de certis Scripturarum voluminibus in hac præcipue causa collata sunt, ad docendos eos, qui aliter, quam oportet, sentiunt, ab omnibus obseruanda proferre, & manibus nostris subscribere deberemus.

Secuta est postea confirmatio tacita, non solum omnium Theologorum, sed etiam Sedis Apostolicæ, quæ minimè tolerasset sub nomine suo, & tanquam ab ipsa fede transmissa circumferri, & citari eiusmodi capitula, nisi illorum omnium doctrinam probaret.

Confirmatur primò. nam si ego aliquid tuo nomine refero, te audiente, atque tacente, cum possis contradicere, si velis, atque tuum negotium agatur, tuæque auctoritas periclitetur; si ego falsum refero, proculdubio probas, quod refero. In quo maxime casu veram esse oportet regulam iuris; Qui tacet, consentire videtur.

Confirmatur secundò, quoniam nullus Doctor Catholicus ausus est, Arausicano Concilio contradicere. Nam, qui ab eius doctrina dissentire videntur, vel ignorant illius definitiones, quarum nullam mentionem faciunt, vel sinistra interpretatione torserunt.

Pontificem autem eorum capitulorum auctorem fuisse Leonem Primum, illiusque tempore celebratum fuisse Concilium Arausicanum II. existimauit antiquus Conciliorum Collector, atque Panuinius, & alij viri apertè docti, & multis indicijis conuincit Ioannes Motinienfis in epistol. ad lectorem, Prosperi operibus præfixa, non procul à principio. Cæterum Baronius tom. 10. Annal. in Append. ad annum 529. probat, hoc Concilium celebratum esse tempore Felicis Papæ IV. Sed de tempore atque persona sentiat lector, ut voluerit, cum ad auctoritatem dogmatis, quod tractamus, satis sit à Sede Apostolica fuisse transmissos canones, qui subscripti sunt in Arausicano Concilio, ut vidimus num. 6.

In hoc igitur Concilio tanquam contrarius Apostolicæ atque catholicæ doctrinæ damnatur, qui dixerit ea quæ sequuntur canone 3. Si quis inuocationem humanam gratiæ Dei, dicit, posse conferri, non autem ipsam gratiam facere, ut inuocetur à nobis, &c. Itaque definit inuocationem humanam nihil conferre gratiæ, hoc est, nullo modo esse vtilem ad gratiam obtinendam, sed necessarium esse, ut inuocatio utilis procedat ex gratia, faciente, ut inuocetur,

6. Arausicani Concilij auctoritas quæta.

Tacite à Sede Apostolica probatum.

8. Quo tempore celebratum.

9. Inuocatio humana nihil conferre gratiam.

10. Canone 4. ut à peccato purgemur non sperat Deum voluntatem. Can. 4. Si quis ut à peccato purgemur, voluntatem nostram Deum expectare, contendit, non autem ut etiam purgari velimus, per sancti Spiritus infusionem, & operationem in nos fieri consuetur, respicit Spiritum sancto, &c.

11. Canone 5. fidei initium gratia donum est. Canone 5. Si quis, sicut augmentum, ita etiam initium fidei ipsam credulitatis affectum, quo in eum credimus, qui iustificat impium, & ad regenerationem Baptismatis peruenimus, non per gratia donum, id est, per inspirationem Spiritus sancti corrigentem voluntatem nostram ab infidelitate ad fidem, ab impietate ad pietatem, naturaliter nobis inesse dicitur, &c.

12. Canone 6. industria humana non subiungitur gratia. Canone 6. Si quis sine gratia Dei credentibus, volentibus, desiderantibus, conantibus, laborantibus, vigilantibus, studentibus, petentibus, quærentibus, pulsantibus nobis misericordiam, dicit, conferri; non autem, ut credamus, velimus, vel hac omnia, sicut oportet, agere valeamus, per infusionem, & inspirationem Spiritus sancti in nobis fieri consuetur; aut humilitati, aut obedientie humane subiungit gratia adiutorium, &c.

13. In his duobus capitibus, & in alijs sequentibus, obserua primò, nomine infusionis, inspirationis, illuminationis, operationis, suauitatis, intelligi præuenientem gratiam, quam definit necessariò debere præcedere. Harum vocum explicatio constabit magis ex disputat. 29. & sequentibus.

14. Obserua secundò, non solum sententiam Massiliensium, sed etiam eorum verba notari, ac præsertim Cassiani: ut constabit si prædictos Canones conferas cum his, quæ ex doctrina Massiliensium retulimus disput. 14.

15. Sic etiam Canone 7. definit absque prædicta illuminatione & inspiratione; neminem posse cogitare, nec eligere bonum aliquid, quod ad salutem pertinet vitæ æternæ.

Et Canone 8. prædictam infirmitatem naturæ, & indigentiam præuenientis gratiæ ampliat, ut omnes homines lapsos, nullo excepto, comprehendat. Hæc definitio contra vnum Cassianum dirigitur, in huiusmodi exceptione deficiente à sua factione Massiliensium, ut vidimus disp. 14. sect. 5. num. 3. & 4.

16. Canone 16. definit, non sufficere exterius auxilium prædicationis, aut Scripturæ; sed necessarium esse donum eius, qui ascendens in altum, dedit dona hominibus.

17. Necessitatem gratiæ præuenientis, ut à quacunque miseria liberemur, vel ut mereamur aliquid, vel aliquid boni valeamus agere, testatur expressè in Canone 14. 18. & 25. prope initium, quos in sequentibus disputationibus referemus.

18. Nullis nostris meritis gratiam præueniri traditur in canone 17. fine, & canone 25. post medium ait, Hoc etiam salubriter profitemur & credimus, quod in omni opere bono, non nos incipimus, & postea per Dei misericordiam adiuvamur; sed ipse nobis, nullis præcedentibus bonis meritis, & fidem & amorem sui prius inspirat.

19. Tridentinum sessione 6. cap. 5. declarat, ipsius iustificationis exordium in adultis à Dei per Christum lesam præueniente gratia sumendum esse, hoc est, ab eius vocazione, qua nullis eorum existentibus meritis, vocatur. Et cap. 6. initio, Disponuntur, inquit, ad ipsam iustitiam, dum excitati diuina gratia, &c.

Canone 3. Si quis dixerit, sine præueniente Spiritus sancti inspiratione, exque eius adiutorio hominem credere, sperare & diligere, aut penitere posse, sicut oportet, ut ei iustificationis gratia conferatur, anathema sit. Idem prorsus definitur Concilium Ruiz de Prouidentia Dei.

Arausicanum cap. 25. prope initium; nisi quiddam spei & penitentia non meminit expressè: addidit autem vniuersaliorem orationem operandi quod bonum est, ait enim: Nullus diligere Deum, sicut oportuit, aut credere in Deum, aut operari propter Deum, quod bonum est, possit, nisi gratia eum, & misericordia diuina prouenerit.

Moguntina Synodus prouincialis anno 1549. celebrata cap. 7. §. 2. ait: Iustificationis initiua ex Domini gratia prouenire, qua ante omne meritum dum adhuc inimici & peccatores sunt, excitati & adiuti, & eiusdem gratiæ sic excitanti, & adiuuanti consentientes, & cooperantes ad iustificationem dispanuntur.

SECTIO III. Aliorum Patrum testimonia maiori ex parte remittuntur, pauca quedam hic subiiciuntur.

1. Antiquissimi quique Patres tam Græci, quam Latini, manifestissima reliquerunt suæ fidei testimonia de initio iustificationis præueniente gratia absque vllis operibus, aut meritis humanis. Sed quoniam ex illis plurimi in suspitionem contrarij erroris à recentioribus vocantur: eorum apologiam referuo ad finem huius tractatus, in cuius disput. 27. sect. 4. videbimus plurima testimonia Chrysolomi pro Catholico dogmate, Semipelagianis contrario.

2. Similiter disput. 28. sect. 1. ex Cypriano, Ambrosio, Hieronymo, atque sect. 2. ex Oprato, Lactantio, Eunodio, Paulino, Amobio, Aponio, Luca Abbate S. Cornelij, & Petro Abbate Celenfi, & Iulstiniano. Deinde verò ex Græcis Patribus in sect. 3. Nazianzeno, Athanasio, Nysseno, Basilio, Philone Carpathiorum Episcopo, Cyrillo Hierosolymitano, Machario seniore, Marco Heremita, Cyrillo Alexandrino, Damasceno; præterea in sect. 4. ex Clemente Romano, Dionysio Areopagita, Ignatio, Iustino, Irenæo, Clemente Alexandria, Ephrem Syro, Antonio Magno, ac denique in sect. 9. ex Theodoro, Diadoco, Theophylacto, Euthymio, Photio, & Oecumenio.

3. Nunc venio ad Latinos Patres, quos sine controuersia constat, fuisse Augustini sectatores. In primis Hilarius Arclatenfis in epistola ad Augustinum apertè damnat Massiliensium errorem, & se profiteatur esse Augustiniana sententiæ sectatorem. Aliud eiusdem Hilarij opus habemus nullum. Sed Pictauiensis Hilarij aliqua sparsim dixit in varijs operibus, quale est, quod in Psalmo 118. sub litera He, ad illum versum, Inclina cor meum Deus in testimonia tua, ait: Omnia Propheta ad munus Dei reuult, siue ut sibi intelligentia præstetur, siue ut deducatur in semita, siue ut cor eius in testimonia inclinetur. Constat autem, ab hac intelligentia & inclinatione inchoari iustificationem; & sub litera Dau, ad illum versum, & veniat super me misericordia tua Domine, ait: Salus nostra ex misericordia Dei est, & bonitatis suæ hoc munus est; & inde capit oratio, unde & salus inchoat deprecantis, & post pauca ad illum versum, Ne auferas de ore meo verbum veritatis, Prius, inquit, Propheta concedi sibi orat, quam se id mereri, ut obineat, ostendat, omnia, vult, à bonitate Dei in se inchoari.

4. Idem Hilarius ad illum versum Psal. 62. T Sperate

10m. 12. Usq. 6.

Rom. 11.

31

4.

5.

20.

1. Patrum antiquissimorum testimonia pro initio gratia.

2.

3. Latini Patres Augustini sectatores.

4.

Sperate in eo omnis congregatio populi, effundite coram illo corda vestra: Deus adiutor noster in æternum, ait: Effundendus coram eo omnis affectus est, ut nihil de nobismet ipsis fiducia sit; sed ut per eum, ante quem nos tanquam pro peccato effundimus, adiuuemur. Quod si per nostras vires, absque præueniente gratia, possemus aliquid facere ad gratiam obtinendam utile, iam aliquid fiducia de nobis esset. Rursus libro 4. de Trinitate versus finem ponderans illa verba Isaia 45. *Hic edificabit civitatem meam, & captivitatem meam conuertet, non cum premio, neque cum muneribus, ait, gratia enim omnes salvamur.* Denique Homilia de festo Pentecostes in medio ait: *De Spiritu sancto accipimus, ut sapiamus inter bonum malumque discernere, iusta diligere, iniusta respicere, ut malitia, ac superbia repugnemus.* Subiungitque plurimas actiones his similes, quas de Spiritu sancto accipimus. Nihilominus aliqua scripsit Hilarius, quæ à cæteris diuisa, Semipelagianum quid sonare videntur; sed explicabuntur disp. 24. sect. 1. ad 3. & disp. 28. sect. 2.

Prosper de præueniente gratia plura & copiosa opuscula edidit, videlicet, integrum librum contra Collatorem, & responsiones ad excerpta Genuensium, præsertim ad tria priora dubia, & ad dub. 8. Faciunt etiam responsiones ad capita Gallorum, & ad excerpta Genuensium, quatenus remouent absurda, quæ Semipelagiani conabantur inferre ex præueniente gratia, & prædestinatione, quæ sit bonorum operum causa. Duos præterea libros de vocatione Gentium ad eiuſdem dogmatis confirmationem direxit. Insuper epistolam ad Demetriadem, præsertim à medio: epistolam de libero arbitrio ad Ruffinum, librum de ingratis contra Pelagianos heroico carmine, aliquot etiam epigrammata; multa quoque sparsim notat in libro sententiarum ex Augustino, & in ea expositione quorundam Psalmorum, quæ quasi compendium est commentariorum D. Augustini.

6. Petri Diaconi libri de Incarnatione, & gratia authoritas.

Petrus Diaconus de Incarnat. & gratia Iesu Christi, à cap. 6. vsque ad finem libri, confutat Massilensium errorem. Huic libro magnam auctoritatem conciliant in primis socij & confortes, qui in fine eiusdem libri subscribunt: deinde locus & finis. nam illi Romam missi fuerant ab Ecclesia Orientali, causa proficere Catholicam fidem, huic errori contrariam. Tertio personæ, ad quam illa explicatio fidei dirigitur, nimirum ad Fulgentium, & alios Episcopos Africae, acerrimos gratia propugnatores contra Semipelagianos, ut libri ostendit inscriptio, & caput primum. Quarto Fulgentij authoritas, qui illius libri doctrinam claudat ut Catholicam, & oppositum quasi hæreticum damnat, nomine multorum Episcoporum Africae rescribens ad Petrum Diaconum, alium librum eiusdem tituli & argumenti, ut ostendit exordium & Epilogus illius.

Fulgentius autem in prædicto lib. de Incarnatione & gratia Iesu Christi, initium iustificationis à præueniente gratia contra Semipelagianos fusè probat à cap. 16. vsque ad finem libri, & ad Monitum lib. 1. à capite 8. vsque ad finem eiusdem libri; & libro de fide ad Petrum à cap. 30. vsque ad 35. & lib. 1. de remissione peccatorum cap. 13. 14. & 15. insuper epistola 4. ad Probam cap. 2. 3. & 7.

Sanctus Gregorius necessitatem præuenientis gratiæ ad inchoandam iustificationem tradit lib. 16. Moralium cap. 10. aliàs 11. in postrema verba Iob 22. lib. 17. Moralium cap. 9. & 18. Moralium capite 22. & 23. prope finem, & lib. 24. Moralium cap. 6. sine, in id Iob 33. *Liberavi animam suam, ne pergeret in interitum.* & lib. 33. Moralium capite 20. ad illa verba Iob 45. *Quis ante dedit mihi, ut reddam ei, & Homil. 9. in Ezechielem à principio; atque ad eandem rem faciunt, quæ scribit lib. 10. Moralium capite 29. aliàs 38. & libro 24. Moralium capite 12. & Homilia 8. in Ezechielem sub initium, & 3. parte Pastoralis capite 29.*

Isidorus, sicut in alijs solet, ita etiam in hoc sequitur Gregorium, ut constat lib. 2. sentent. de summo bono cap. 5. §. 2. & 3. & cap. 12. post med.

D. Bernardus frequenter commendat necessitatem gratiæ præuenientis, nullo præsupposito merito nostro, aut conatu, ita ut salutis nostræ initium à Deo sit, non à nobis. Ita docet serm. 67. in Cantica colum. vltim. & serm. 78. in Cantica colum. 2. à medio, & toto serm. 84. in Cantica, & sermone 1. in festo Pentecostes, & serm. 2. prope finem, & in lib. de gratia, & libero arbitrio, prope finem, & columna antepenultima, & sermone de conversione ad clericos capite 2.

Anselmus scribit his similia in id 1. Corinth. 15. *Gratia Dei sum, id quod sum, nisi alterius sint illa commentaria.* & in tractatu de libero arbitrio, cuius sententias refert Alexander Alensis 3. parte quæst. 69. memb. 1. art. 2. in solutione argumentorum.

Beda, ut solet, Augustini fragmenta colligens in varijs locis, veluti in Euangelium Ioannis cap. 1. columna penultima, & in id Rom. 4. *Quis me liberabit? gratia Dei per Iesum Christum.* & Rom. 5. versus finem, & Rom. 8. *Quos præcinit & prædestinauit, & ad Ephes. 2. per multos versus. & 1. Corinth. 15. in illud: Gratia Dei sum, id quod sum. & 2. Corinth. 3. in illud: Dominus autem Spiritus est: ubi autem Spiritus Domini, ibi libertas, & Psalm. 31. versu 1.*

Hugo Victorinus lib. 9. in caput 9. Dionysij de cælesti Hierarchia post medium, & alijs in locis citandis infra disp. 28. sect. 2. atque idem Hugo, seu quilibet alius author in lib. de Spiritu, & anima, inter opera Augustini capite 48. ubi ex libro de Ecclesiasticis dogmatibus capite 21. breuem de initio iustificationis sententiam inserit.

Sed Author libri de Ecclesiasticis dogmatibus à capite 21. vsque ad 32. fusè atque optime decernit de initio iustificationis, non ex humanis viribus, aut meritis, sed ex præueniente gratia. Idque confirmatur sententijs Augustini, Innocentij primi, Sozimi, & Cælestini, cuius multa capita transcribit ad verbum, quæ retulimus sectione 2. Deinde verò à capite 40. vsque ad 51. inserit omnes Canones Arausici II. ad eandem controuersiam pertinentes, quod etiam spectat eiusdem libri caput 55.

Author Hypognostici, inter opera Augustini, plurimas illius sententias de initio iustificationis contra Pelagianorum reliquias contraxit in vnum, in lib. 3. scribens contra tertium articu

- 8.
- 9.
- 10.
- 11.
- 12.
- 13.
- 14.
- 15.

articulum Pelagianorum, cuius vnum membrum erat, *Meritis operum à Deo gratiam unicuique dari.*

Denique totius Ecclesiæ conspiratio aduersus Semipelagianorum errorem clarius ostendit illius demeritum, quam testatur Prosper in epistola ad Demetriadem tomo 3. Ambrosij epistola 84. lib. 10. dicens: *Non solum doctos quosque Pontifices, sed etiam vniuersalis Ecclesiæ plebes Apostolica sedis exemplo huic errori restitisse.*

DISPUTATIO XVIII.

Quibus testimonijs Scriptura sacra, per quas ratiocinationes probetur, initium iustificationis ex præueniente gratia provenire.

SECTIO I.

De nihilo ex nobis, de initio, ac fide.

Ratiocinatio prima. Nihil ad salutem utile, sine gratia fieri potest.

Ab iis testimonijs sumamus exordium, quæ generaliter complectuntur reliqua, inferius in particulari tractanda, & si quæ sunt alia, quæ in specie, nullo testimonio sacra Scripturæ attingantur: sit prima ratiocinatio huiusmodi. Nihil ad salutem utile fieri potest, sine auxilio gratiæ, sed quodlibet initium iustificationis est aliquid utile ad salutem; ergo nullum initium iustificationis potest fieri sine gratia, siue illud initium sit causa, siue meritum condigni, aut congrui, siue imperatio, dispositio, conditio, ad quodlibet aliquid, quocunque modo per se & ratione sui conducens ad iustificationem.

Huius argumenti maior habetur Ioannis 15. capite ab illis verbis: *Sicut palme non potest ferre fructum à semetipso, nisi manserit in vite: ita & vos, nisi in me manseritis. Qui manet in me, & ego in eo, hic fert fructum multum, quia sine me nihil potestis facere.* Vbi obseruanda sunt tria, primum manifestè agi de gratia Verbi incarnati, & virtute, quam fidelibus sibi vnitis communicat.

Secundum agi de operibus frugiferis ad vitam æternam, quibus vitatur æterna damnatio; ut clarius constat ex sequenti contextu: *Si quis in me non manserit, mittetur foras sicut palem, & areſcet & colligent eum, & in ignem mittent, & ardet.*

Tertium est vnum ex fructibus, qui nascuntur ex vnione cum Christo Domino, & verbis illius, esse imperationem. *Si manseritis, inquit, in me, & verba mea in vobis manserint, quocunque volueritis, petietis, & fiet vobis.*

His obseruatis accipe ponderationem Augustini contra Pelagianos, & contra eorum reliquias in lib. 2. contra duas epistolas Pelagianorum cap. 8. ante med. *Dominus autem ut responderet futuro Pelagio, non ait, sine me difficile potestis aliquid facere; sed ait, sine me nihil potestis facere, & ut responderet futuris etiam istis, in eadem Evangelica sermone non ait, sine me nihil potestis perficere, sed facere. Nam si perficere dixisset, possent isti dicere non ad incipiendum bonum, quod à nobis est; sed ad perficiendum esse Dei adiutorium necessarium.*

Ruiz de Providentia Dei.

Vtitur etiam hoc testimonio Augustinus lib. de natura & gratia cap. 32. & lib. de gratia Christi cap. 29. tract. 81. in Ioannem, & alibi sæpe. Vtuntur etiam Concilia contra Pelagianos, & Semipelagianos coacta, præsertim Araus. can. 7. Leo Primus sermone 8. de Epiphania cap. 2. Prosper ad Demetriadem longè post medium epistolæ. Gregorius libro 33. Moral. cap. 20.

Eadem vis argumentationis augetur argumento à maiori ad minus in cap. 15. Ezechielis sub eadem metaphora vitis, & palmitis: *Quid fiet de ligno vitis, &c. Etiam cum esset integrum, non erat aptum ad opus: quanto magis cum illud ignis deuorauerit, & combusserit, nihil ex eo fiet operis.* Vbi quamuis historicus sensus ad ciues Hierosolymitanos referatur, ut Hieronymus explicat ibi: cæterum spiritalis sensus amplior, & Spiritu sancto dignior, hic esse videtur: etiam si natura humana foret integra, nihil posset agere, nisi per influxum vitis, hoc est, per gratiam Dei: quanto magis cum originale peccatum, & actualia plurima corruperint, atque extenuauerint eius vires.

Confirmatur. nam & Adamus, recens creatus integer, nullum initium salutis, & iustificationis habuit à viribus nature, sed ab auxilio præuenientis, & adiuuantis gratiæ, ut constat ex tota disp. 22. & 23. & peculiariter explicabitur disput. 43.

Sed quoniam hoc, & cætera huiusmodi testimonia, infra referenda, Pelagiani explicabant de auxilio generali Dei, quod necessarium est ad opera naturalia; diligentissimè Patres, & Concilia obseruauerunt, ea omnia testimonia non posse intelligi, nisi de auxilio gratiæ per Iesum Christum. Peculiariter autem Augustinus & alij Patres Mileuitani Concilij in epist. ad Innocentium, quæ apud Augustinum est 95. in principio. Quod verum esse supponit, atque confirmat Innocentius ad Mileuitanum Concilium rescribens epist. 26. & totum Concilium Arausicanum secundum.

Indicia verò, quibus hic sensus depromitur ex contextu, hæc sunt.

Primum, quia de necessitate Incarnationis & gratiæ per Iesum Christum collata agunt ea capita clarius, quæ ex nouo Testamento, & paulo obscurius, quæ ex veteri Testamento sumuntur: at verò auxilium illud generale, quod naturalibus operibus debetur, non indigebat incarnatione, & gratia per Iesum Christum.

Secundum argumentum est, quia multa ex his capitibus agunt de vita æterna, & de visione Dei; quapropter auxilium quod dicitur ibi necessarium esse ad illam obtinendam, debet esse proportionatum eiusdem ordinis, nimirum supernaturalis gratiæ.

Tertium, quoniam peculiare quædam loquendi formulas Scriptura sacra reseruat operibus iustificationis ad vitam æternam necessarijs, quas nunquam deprimit ad significandum generale auxilium necessarium ad opera naturalia, veluti reuelare, trahere, aperire oculos, aut aures, illuminare, docere, agere Dei spiritum, vel monere, vocare, diffundere charitatem, & id genus alias, de quibus infra disput. 23. sect. 2.

Quartum, quoniam rei significatæ quidditas indicat, quomodo intelligenda sint verba, etiam si præcisè re significatæ forent ambigua. Quapropter cum agitur de necessitate auxilij

4.

Adamus natura viribus non habuit salutis initium.

5. Hac testimonia explicant Pelagiani.

Patrum explicatio.

6. Colligitur ex contextu.

7.

ad obtinendam vitam æternam, non verò ad obtinendas diuitias, vel ædificandam domum; ipsa rei quidditas indicat, esse debere altioris ordinis, ac proinde superius naturæ viribus.

8. Secunda ratio est, quoniam expressè initium boni operis refertur ad Deum Philipens. 1. *Qui cepit in vobis opus bonum, perficiet usque in diem Christi Iesu.* Quam sententiam Apostoli, esse commentarium illius testimonij Ioannis 15. quod in principio retulimus; S. Augustinus probat in libro 2. contra duas epistolas Pelagianorum capite 8. dicens. *Dominus cum ait, sine me nihil potestis facere; hoc uno verbo initium, finemque comprehendit; Apostolus verò, tanquam sententia Dominica expositor, aperit utrumque distinxit, dicens, quoniam qui in vobis opus bonum cepit, perficiet usque in diem Christi Iesu.* Vtitur eodem testimonio Augustinus in lib. 4. aduersus Iulianum capite 3. prope initium, & Arausicanum Concilium canone 5. Prosper lib. 1. de vocatione Gentium cap. 24. post med. & lib. contra Collatorem cap. 36.

9. Confirmatur. nam incipere bonum opus, est mutatio ita superior naturæ viribus, vt requirat dexteram Dei, hoc est, supernaturale auxilium gratiæ. Psalm. 76. *Dixi: Nunc coepi, hæc mutatio dextera Excelsi.* Vnde Fulgentius in epistola 6. ad Theodorum de conuersione cap. 4. & de Incarnatione & gratia Iesu Christi cap. 29. sine, probat, *Deum esse, qui mutat voluntates hominum, vt esse bona incipiant.* & insuper ponderat: *Non posteaquam coepit, sed hoc ipsum, quod coepit mutationem dextera Excelsi, dixisse.* Similia Prosper ad obiectiones Vincentianas cap. 15. & facit ad eandem rem Augustini commentarius ad eundem Psalmum.

10. Tertia ratiocinatio ex fide sumitur hoc modo. Omne iustificationis initium est fides, saltem inchoata, sed nulla fides, nec perfecta, nec inchoata, potest per vires naturæ acquiri absque gratiæ præueniente; ergo nullum initium iustificationis potest acquiri per vires naturæ absque præueniente gratiæ. Huius Syllogismi præmissa vtraque, tam magnam requirit explicationem, & confirmationem, vt indigeat peculiari, & integra disputatione; propterea sequentem disputationem 19. occupabit.

SECTIO II.

Gratiæ quidditatem pugnare cum quolibet iustificationis initio dato per vires naturæ sacra Scriptura testatur.

1. Quarta ratiocinatio in hunc modum confici potest. Si primum auxilium gratiæ daretur nobis propter aliquam rationem ex viribus naturæ profectum, (sive foret causa, sive dispositio, impetratio, meritum, occasio, conditio, sive quodcumque aliud) sequeretur, primum auxilium non dari merè gratis: vnde vltimè esset consequens, totam sequentium auxiliorum seriem, quam virtute primi auxilij possumus mereri, & impetrare, non donare merè gratis. Consequens autem implicat contradictionem; quia gratia, quæ quidditati gratiæ est, iam non esset gratia.

Tota vis huius rationis quasi in semine posita est ab Apostolo ad Rom. 11. dicente: *Reliquia secundum electionem gratiæ salu facta sunt: si autem gratia, iam non ex operibus, alioquin gratia iam non est gratia.* Nam, vt idem Apostolus ait ad Rom. 4. *Ei qui operatur, merces non imputatur secundum gratiam, sed secundum meritum.* Atque idem colligitur ex illis verbis Ephes. 2. *Gratiæ salui estis per fidem, & hoc non ex vobis; Dei enim donum est, non ex operibus, vt ne quis gloriatur.* Vbi perpende vim rationis: nam ex eo quòd salus per fidem collata sit gratis, infert, fidem esse donum, hoc est, merè gratis collatum, ac proinde non ex operibus nostris, hoc est, non merito, aut impetratione illorum, aut ex illis ratione, aut principio dato per nos. Hæc testimonia egregiè ad rem præsentem ponderat Augustinus de gratia, & libero arbitrio cap. 8. de prædestinatione Sanctorum cap. 7. & toto ferè libro de gestis Pelagij, præsertim cap. 14. cap. 17. 18. 19. & 35. & alibi sæpe, necnon cum Augustino alij plures Episcopi scribentes ad Innocentium Primum ante medium epistolæ; quæ inter epistolas Innocentij sequitur post 26. & inter epistolas Augustini est 95. & Gelasius Papa Primus, cuius verba retulimus disp. 17. sect. 2. num. 2. De testimonio citato Ephes. 2. videri possunt quæ dicemus sequenti disp. 19. sect. 2. in 2. testimonio.

Eadem vis est in 3. ad Titum capite. *Non ex operibus iustitia quæ fecimus nos, sed secundum suam misericordiam, saluos nos fecit.* Nam illa quæ mera est misericordia, est merè gratuita; ideòque pugnat cum operibus iustitiæ præcedentibus ipsam. Et Hebr. 13. *Optimum est gratiæ stabilire cor; non escis, quæ non profuerunt ambulanti in eis.* Vbi *escarum* nomine omnia sacrificia, & cæremoniæ, & omnia opera legis scriptæ comprehenduntur.

Eandem gratiæ quidditatem respexit mens Pauli, quamuis gratiæ nomen non exprimat, quoties docet neminem iustificari ex operibus legis, siue naturalis, siue scriptæ; sed solummodo ex fide iustificari. Nam hoc ipsum est, totam fiduciam iustificationis ita conferre in merita & gratiam Iesu Christi, vt nulla prorsus fiducia sit de nostris operibus absque gratiæ factis, quasi de rebus quæ ad iustificationem valent prorsus nihil, atque ita communiter Patres exponunt hanc phrasim, *Iustificari non ex operibus, sed ex fide.* quod Paulus fusè confirmat Rom. 2. 3. & 4. capite, & ad Galatas 2. & 3.

Quòd apud Augustinum gratia non esset gratia, si ex viribus naturæ daretur aliquod initium illius, totus liber de prædestinatione Sanctorum ostendit attentè legenti, & conferenti singula: idque tradit aliis in locis citatis disput. 17. sect. 1.

Cæterum, quoniam huius rationis eximium robur nonnulli Theologi suis interpretationibus non parum debilitant, & contrahunt: operæpretium erit, examinare: difficultates duas quæ inde nascuntur. Altera est, vtrum quidditati gratiæ repugnet non solum meritum, sed etiam dispositio, impetratio, conditio, aut quælibet ratio ad obtinendam primam gratiam, de hac dicemus sectione sequenti. Altera difficultas est in præsentem tractanda, vtrum quidditati gratiæ repugnet non solum meritum condignum, sed

2.

7. Ratio dubitandi prima.

Secunda.

8. Quomodo meritum condigni, & congrui gratiæ repugnet.

9.

Augustinus.

3.

4.

5.

10. Concilij Palæstini contra Pelagium definitio.

6.

Difficultates due examinantur.

Prima.

Secunda.

sed etiam meritum congruum, præcedens primam gratiam.

Prima ratio dubitandi est, quia inter homines remuneratio alicuius minimi obsequij per eximium donum existimatur esse gratuita; sed meritum congrui est minimum comparatione eximij doni gratiæ: ergo quamuis huiusmodi meritum prædat primam gratiam, non sequitur gratiam non esse gratiam.

Secunda ratio dubitandi est, quoniam gratia iustificans verè gratia est: & tamen illam præcedunt merita de congruo, videlicet actus fidei, spei, & charitatis.

Confirmatur. nam Tridentinum sess. 6. cap. 8. videtur pro nihilo ducere præcedentia merita de congruo, vt impediatur rationem gratuiti.

Nihilominus sit conclusio vnica. Non solum meritum condigni, sed etiam meritum congrui concludit gratiam non esse gratiam, si præcedat primam gratiam. De hac dubitare non poterit qui attentè legerit Augustinum toto libro de prædestinatione Sanctorum, & de bono perseverantiæ, ibi non contra alios, nisi contra Pelagianorum reliquias, qui non merita condigna, sed tenuissima merita de congruo affirmabant, constanter atque vniuersaliter probat gratiam non esse gratiam, si eiusmodi merita præcedant.

Sic enim dicto lib. de prædestinatione Sanctorum cap. 2. post med. de Semipelagiano sic loquitur: *& ideo homo sibi primas eius vendicat partes, vt nouissimas ab illo accipere mereatur. Videre si aliud agitur isto modo, nisi vt gratia Dei secundum merita nostra detur quolibet modo, ac si gratia iam non sit gratia. Redditur namque hoc pacto debita, non datur gratis; debetur enim credenti, vt a Domino fides augetur, & sit merces fidei capte fides augetur. Pondera primò illam dictionem quolibet modo, quæ comprehendit quemlibet modum meriti, etiam de congruo, & valde exiguum. Secundò pondera expressè negari illud meritum, quod Semipelagiani tribuebant initio fidei, videlicet voluntati credendi, quod ipsi asserbant esse leuissimum. Tertio pondera Semipelagianos dixisse hoc meritum non obitare, quominus Dei gratia semper gratuita perseveret, vt dixit Cassianus collat. 13. capite 23. prope initium; atque contra hoc directè dirigitur hæc Augustini verba, sicut & illa in sequenti capite 3. *Quæ vtiq; non esset gratia, si eam vlla merita præcederent.* At verò si præcederent merita de congruo, iam vlla merita præcederent.*

Confirmatur primò, quia Concilium Palæstinum definiuit contra Pelagium, *gratiam non secundum merita nostra dari, vt vera sit gratia.* Vbi non tantum conclusionem, sed etiam rationem attigit, habetur apud Augustinum epist. 106. col. 11. & 12. & alibi sæpe. Imò Pelagius ipse coram Palæstina Synodo negavit se asseruisse, *gratiam secundum merita nostra dari.* & hunc errorem anathematizauit, vt Augustinus refert in libro de gestis Pelagij cap. 14. initio, & cap. 17. 18. 19. & 35.

Confirmatur secundò, quoniam Arausicanum Concilium, & cæteri Patres, qui Augustinum sequuntur, Semipelagianum illud meritum perexiguum oppugnant testimonio Pauli ad Rom. 11. *Alioquin gratia non esset gratia.*

Ruiz de Providentia Dei.

Confirmatur tertio verbis Leonis in epist. 84. aliàs 86. ad Nicetam Aquileiensem Episcopum cap. 3. quæ retulimus disput. 17. sect. 2. num. 5. & Philo tomo 1. Bibliothecæ lib. in Cantica, ad illa verba, *Terribilis vt castrorum acies ordinata,* ait. *Semper opus esse præueniri diuino auxilio; alioquin gratia iam non esset gratia.*

Denique hanc conclusionem confirmant omnia, quæ de quidditate gratiæ dicemus infra disputatione 20. sectione 1. conclusione vltima, probantes nullum præcedere meritum congrui, ex naturæ viribus ad primam gratiam obtinendam. Hic enim solummodo expendimus vim præsentis rationis, quæ sumitur ex quidditate gratiæ.

Conclusionis ratio à priori est, quia quidditas diuinæ gratiæ postulat summam rationem gratuiti, nullo, neque minimo gradu depressam à sua perfectione atque puritate. At verò meritum de congruo, licet non pugnet cum tota ratione gratuiti, deprimit tamen illius perfectionem, & puritatem tollit, quia quantum additur de merito, tantum excluditur de gratuito; quòd si meritum est perexiguum, quale est meritum congrui; perexiguum est, quod tollitur de ratione gratuiti: porò quidditas diuinæ gratiæ nihil gratuiti sibi auferri patitur.

Rationem hanc notauit Bernardus sermone 67. in Cant. versùs finem, iniquens quare sponsa dicat: *Ego dilecto meo, & dilectus meus mihi,* atque respondens: *nempe, vt tunc magis gratia plenam se probet, cum totum gratia dederit, & primas scilicet, partes adscribens, & vltimas. Alioquin quomodo gratia plena, si quid habuerit, quod non sit ex gratia? Non est, quo gratia intret, vbi iam meritum occupauit: nam si quid de proprio inest, in quantum inest, gratiam illi cedere necesse est, deest gratia, quod meritis deputas, & Gregorius lib. 33. Moralium capite 20. aliàs 25. prope initium ait. *Si quid nos bona operationis dedimus, vt eius gratiam mereamur; vbi est quòd Apostolus dicit: Gratiæ salui estis per fidem, & hoc non ex vobis, &c.* Pondera verbum *si quid*, nam meritum de congruo est aliquid, quamuis exiguum; ergo illo dato, non remanet, vbi sit gratia.*

Hinc soluitur prima ratio dubitandi, negando consequentiam, quia inter homines quoties remuneratio interuenit, quamuis obsequio minimo reddatur eximium donum; adhuc deprimitur ratio gratuiti doni, eo saltem minimo gradu, qui est meriti in obsequio. Sed humana gratia diminutionem atque depressionem patitur, imò nulla est possibilis gratia ab vna persona creata proueniens in aliam, quæ habeat puram & perfectam rationem gratiæ; quia quiddid vna persona creata conferre potest alteri, debitum est illi, saltem debito conaturalitatis, & conuenientiæ, seu proportionis cum eius natura; debitum est etiam aliquo modo propter cognationem, & communionem, eo quòd omnes personæ sunt rationis participes, & imagines Dei, & oues eiusdem gregis sub eodem pastore & creatore. At verò diuinæ gratiæ quidditas postulat summam & purissimum gradum doni gratuiti, quo sublato iam non est gratia.

Ad secundam rationem dubitandi simul cum eius confirmatione, breuiter respondeo gratiam

T iustifican

11.

Cantic. 6.

12.

13. Diuina gratia summè gratuita.

14. Meritum congrui perexiguum.

14.

Cant. 2.

15.

Soluitur prima dubitandi ratio.

Inter homines nihil præter gratiam.

16.

Soluitur secunda.

iustificantem, & eius augmentum, atque ipsam etiam gloriam propterea esse gratiam, quia nulla merita præcedunt, quæ non sint ex gratia. Nam quæcumque merita, siue de congruo, siue de condigno, si nascantur ex gratia, nihil minuunt rationem gratiæ; si verò ex gratia non nascantur, destruunt rationem gratiæ. Diximus de hoc plura præcedenti tomo de voluntate Dei disput. § 6. sectione 4.

SECTIO III.

Virum quidditati gratiæ repugnet dispositio, impetratio, conditio, occasio, & quælibet ratio valens ad obtinendam primam gratiam.

1. *Sententia negans.*
Negatiuam partem amplectuntur aliqui Doctores huius temporis, existimantes nullum genus causalitatis moralis, quod in nostris operibus cogitari possit, excludere rationem gratiæ, nisi meritum, idque probant per cætera discurrendo. Nam triplex tantum modus causalitatis moralis hæc intercedere potest, dispositionis, impetrationis, vel meriti. Quamquam enim intra latitudinem horum modorum possit inueniri varietas; omnis tamen illa ad hæc tria capita reuocatur, nec hæcenus aliud excogitatum est.

2.
 Hoc ipsi tanquam indubitatum supponunt, sed illud examinare nihil attinet in præsentibus, quoniam etiam hoc fundamentum dato, aut prætermisso, quæ illi nituntur argumenta, solutionem habent. Nihilominus ad finem præsentis sectionis dicemus de conditione, occasione, & ratione, quæ metaphysicè præcisæ non sunt impetratio, nec dispositio, nec meritum: quamuis in re nunquam ab illis separata reperiantur comparatione diuinæ gratiæ.

3. *Fundamentum primum.*
 Præcipua illorum argumenta sunt tria. Primum, quoniam dispositio si non habeat adiunctam rationem meriti, non tollit rationem gratiæ. nam peccator infunditur gratia secundum ipsius dispositionem, vt Concilium Tridentinum sess. 6. capite 7. & tamen gratis infunditur, secundum sanam, & Catholicam doctrinam, quod sit proxima, & proportionata dispositio ad gratiam. Non obstat quidditati gratiæ; multò minus (inquiunt) obtabit dispositio remota, & improporionata.

4. *Quæ merita non obstat quidditati gratiæ.*
 Respondetur primò retorquendo argumentum. Eodem namque argumento probarent meritum de congruo nihil obstat quidditati gratiæ; quoniam fidei, spei, attritionis, aut contritionis actus, qui gratiam remissionis peccatorum præcedunt, illam merentur de congruo.

5. *Quæ dispositio non obstat quidditati gratiæ.*
 Quapropter, sicut ostendimus alibi, ea merita nihil obesse quidditati gratiæ, quæ tanquam ex prima radice nascuntur ex prima gratia, data absque vilo prorsus merito: attamen quodlibet etiam leuissimum, & remotissimum meritum de congruo, si ex illo nascitur prima gratia, vel propter illud datur obesse quidditati gratiæ: sic in præsentibus respondeo, dispositiones proximas & proportionatas ad gratiam, nihil obesse quidditati gratiæ, quoniam tanquam ex prima radice nascuntur ex prima gratia, quæ absque vlla dispositione quasi creata est à Deo sine materia. Cæterum

pugnabit cum quidditate gratiæ, quælibet dispositio quantumcumque appelletur improporionata & remota, si ab illa sumit initium gratiæ, ita vt prima gratia detur intuitu talis dispositionis.

Huius autem ratio est, quoniam quidditati gratiæ non solum repugnat meritum, & debitum obsequij, quod peculiari vocabulo appellatur meritum, condistinguiturque à dispositione & impetratione, sed etiam meritum & debitum connaturalitatis. At verò quotiescunque datur dispositio, quæ verè sit dispositio, quamuis sit remota, & improporionata, datur etiam meritum, & debitum connaturalitatis eodem gradu remotum, & improporionatum, nam connaturalitatis debito dispositioni debetur forma, ad quam disponit.

Eadem prorsus solutio est alterius argumenti, quo iidem Doctores probant impetrationem, præcisam à merito, nihil pugnare cum quidditate gratiæ; quia peccator fidelis habet vim impetrandi gratiam per orationes: nec tamen destruitur ratio gratiæ.

Respondeo gratiæ quidditatem propterea non destrui, quia tota vis impetrandi nascitur ex prima gratia, quam per orationes sine auxilio gratiæ fufas impossibile fuerat impetrare.

Alioqui verò quamlibet virtutem impetrandi, & vtiliter orandi, quæ non conferatur per Dei gratiam præuenientem, pugnare cum quidditate gratiæ, tanquam certum supponunt Augustinus, & cæteri Patres disputantes contra Semipelagianos. Peculiariter notandum est, quod Augustinus ponderat in lib. de prædestinatione Sanctorum capite 7. circa illa verba Ephes. 1. *Gratia salui estis per fidem.* Vnde infert, nullam impetrationem præcedere ante fidem, nec opera ex quibus impetretur iustificatio. *Quia fides prima datur, ex qua impetretur cætera, quæ proprie opera nuncupantur.* Sic etiam Araucanicum Concilium canone 3. damnat eum, qui dixerit inuocationem humanam gratia Dei posse conferri. Sed de hoc fufius infra disputatione 24. sectione 1.

Confirmatur nam iustificationis gratia omnibus membris Christi Domini collata, eandem habet rationem gratuiti doni, non supponentis aliquid ex parte hominis, quam habuit gratia vnionis hypostaticæ comparatione humanitatis Christi; sed hæc ratio gratuiti exclusit non solum præcedentia merita, sed etiam dispositionem & impetrationem prouenientem ex viribus naturæ; ergo quælibet ratio gratuiti hoc totum excludit. Vide testimonia Augustini citanda infra sectione 10.

Sed vrgent tertio argumento, quia petitio præcisæ à ratione meriti non inducit rationem debiti; præsertim cum eius efficacia, per se spectata non nitatur in iustitia petentis, sed in liberalitate personæ, à qua petitur.

Confirmatur, nam subuenio miseris, quamuis impetrata sit precibus, adhuc retinet veram quidditatem gratuita misericordiz.

Respondeo, petitio quantumcumque præscindatur à merito obsequij, nihilominus quidditatiuè includit aliquod meritum connaturalitatis, ratione cuius aliquo debito connaturalitatis petenti debet concedi quod petit, si debita proportio intercedat, non solum inter perlo

5.
Debitum connaturalitatis gratiæ repugnat.

6.
Dispositio debetur formæ.

6.
Fundamentum secundum.

Solutur.

7.
Impetratio oris ex sola natura repugnat gratiæ.

8.
Iustificatio gratiæ vnionis similit.

9.
Fundamentum tertium.

Solutur.

10.
Petitio vix quæritur.

Solutio probatur.

personas, sed etiam inter petitionem, & impetrationem.

Probat, quoniam huiusmodi connaturalitatis meritum, & debitum est inter quamcumque causam & effectum, præsertim quando sentitur vis naturæ inclinantis ad illum, vt constat ex dictis in peculiari libro de quidditate gratiæ tota disputatione secunda. At verò omnes homines etiam durissimi, & avarissimi, experiuntur in se ipsi vim petitionis maximam, cui cum molestia resistunt; idèoque molestè ferunt precum importunitatem.

10.
 Confirmatur primò, quoniam congrua ratio postulat, vt impetret qui competenter petit, cuius iudicium à posteriori est, quoniam magis gratuita est misericordia, quæ miseri preces anteuertit, quàm quæ preces expectat.

Confirmatur secundò, quoniam importunæ preces vim habent coactionis in aliquibus circumstantiis; ergo preces quæcumque secundum se sumptæ vim aliquam habent impellendi, siquidem earum vis crescendo peruenit aliquando ad coactionem.

Confirmatur tertio, quoniam perfecta ratio gratiæ requirit, ex mera liberalitate donari. At verò non donatur ex mera liberalitate, quod precibus impetratur; siquidem preces vim habent obtinendi etiam ab homine malo, & avaro: vnde signum est dare aliquam causam donationi, propter quam minus indigeat mera liberalitate.

11.
 Hinc constat petitionis efficaciam, quamuis præcipue nitatur in liberalitate personæ, ad quam dirigitur, & nullo modo nitatur in iustitia petentis proprie dicta; nihilominus in prædicto merito connaturalitatis minus principaliter nitit.

12.
Precum efficaciam non ex obsequio erit.
 Ne fortè quis existimet prædictam vim petitionis oriri non ex præcisæ ratione petitionis, sed adiuncto merito obsequij; quale habent omnes orationes apud Deum, iuxta illud Psalmi 49. *Inuoca me in die tribulationis, eruam te, & honorificabis me.* Operæpretium erit similem vim ostendere inter homines, omnino separatam à merito obsequij. Nec enim obsequij loco habebat petitionem ille, qui de intus respondens dicit, *noli mihi molestus esse, & tamen, estis non dabit illi, eoque amicus eius sit: propter improbitatem tamen eius surget, & dabit illi, Lucæ 11.* Itaque hic homo nihil mouetur obsequio: mera, & præcisæ efficacia importunæ petitionis extorquet, quam propterea improbitatem appellauit Christus Dominus, quoniam coactionem aliquam affert. & Lucæ 18. Index ille dicebat: *estis Deum non timeo, nec hominem reuerere; tamen quia molestus est mihi hac vidua.* Nota vim causaliter in precibus importunis, non ex obsequio, sed ex occulta vi inclinandi voluntatem.

13.
 Confirmatur, nam sæpe iniuria infertur alicui homini, petendo ab illo quod indignum est eius persona; & tamen interior vis petitionis, eum quandoque vincit, vt cum ira, & detestatione iniuria nihilominus concedat quod petitur.

14.
Oratio qua non sit laetitia actus non impetrat apud Deum.
 Hæc de formalitatibus per intellectum præcisæ dicta sint. Nam quod attinet ad orationem, vt est à parte rei, constat non habere vim impetrandi apud Deum, nisi fuerit actus la-

triæ, exhibens cultum & honorem Deo, ac proinde rationem obsequij & meriti, necessariò supponit vt impetret. Vnde etiam Semipelagiani appellabant hoc meritum impetratorium. Quæ ratio satis erat, vt quælibet impetratio pugnaret cum gratia, quamuis non pugnaret ex præcisæ ratione impetrationis; sed quoniam adiunctam habet rationem meriti, vt ostendemus disputatione 19. sectione 4. prope finem.

Quæ hæcenus dicta sunt, corroborantur à fortiori per ea quæ dicenda restant, de conditione & occasione. Nam, vt integra maneat totius præsentis quæstionis decisio, necessarium fuit, hanc etiam difficultatem expedire.

Sit igitur argumentum quartum. Occasio, conditio, vel ratio accipiendi primam gratiam à merito impetratione atque dispositione prorsus remota, poterunt aliquando reperiri, & tunc earum repugnantia cum gratia nulla erit, siquidem merè gratis donatur quod absque vllis meritis, impetratione, aut dispositione datur.

Confirmatur exemplo amplissimi cuiusdam Archiepiscopatus, cuius collatio sine dubio est gratuita, quamuis Summus Pontifex attendat personæ literas, prudentiam, experientiam, aut etiam nobilitatem, & potentiam, præsertim si alia personæ etiam non minus idoneæ reperiantur: ergo ratio, aut conditio, aut occasio conferendi gratiam non pugnat cum quidditate gratiæ.

Respondetur primò. Dato reperiretur conditio, ratio, vel occasio prorsus separata à merito, impetratione & dispositione; adhuc repugnaret gratiæ; quoniam adhuc maneret debitum connaturalitatis, quamuis abesset debitum obsequij. Quod probo, supponendo nos agere de ratione, conditione, & occasione quæ per se & ratione sui ex parte hominis prouocet diuinam clementiam, vt illi misereatur; etiam si prouocandi sit tenuissima & leuissima. Quo supposito, quæcumque ratio, conditio, vel occasio quæ ex parte liberi arbitrij existeret, quantum haberet rationis, tantum haberet congruitatis. Nam congruitas nihil aliud est, quàm consonantia cum ratione. Deinde quantum haberet occasionis & conditionis, per se prouocantis Deum ad misericordiam huic homini præstandam, tantum haberet rationis, ac proinde etiam congruitatis. Vbi autem congruitas est aliqua per se data ex parte nostra; ibi etiam aliquod debitum erit saltem connaturalitatis, vt diuina misericordia conferatur.

Hinc ad confirmationem respondetur, collationem illam Episcopatus amplissimi, pro vt est ab vno homine in alium, esse quidem simpliciter gratuitam, sed non summo gradu, quem quidditatiuè postulat supernaturalis gratia, quantum à Deo in hominem deriuatur, vt in sect. præcedenti prope finem dicebamus.

Respondetur secundò. Impossibile est conditionem & occasionem, aut rationem per se conferentem ad diuinam gratiam obtinendam, liberè dari ab homine; quin eo ipso admixta sit formalitas dispositionis, & meriti.

Probat à priori, quoniam si verè est ratio, conditio, vel occasio per se conferens; eo ipso habet aliquam proportionem saltem remotam cum gratia, ad quam obtinendam per se confert.

15.

Fundamentum quartum.

16.

17. Solutio prima. Ratio, conditio, & occasio gratiæ repugnant.

18.

19. Conditio per se conferens ad gratiam, admixta dispositioni, ne & merito Ratio à priori, quia habet proportionem omnium gratiarum.

Quod si proportionem habet saltem remotam, hoc sufficit ut sit dispositio, per quam hic homo redditur aliquo modo proportionatus & præparatus ad obtinendam gratiam. Vnde præterea sequitur esse meritum de congruo saltem remotum si liberè procuraretur. Nam liberè præstare aliquod bonum proportionatum ad gratiam, est aliquo modo meritum gratiæ; nec est aliquis iustus titulus denegandi hoc ius quantumcunque minimum.

20. *Virtualiter continet aliquam dilectionem Dei.* Confirmatur primò, quia virtualiter continet aliquam inchoatam dilectionem Dei quodcunque opus liberè factum & proportionatum, ad obtinendam dilectionem Dei: at verò quicunque liberè inchoat dilectionem Dei, de congruo meretur, ut Deus sui dilectionem rependat, conferendo aliquam inchoatam gratiam.

21. Confirmatur secundò, quia cum Massilienses reprehenderent quasi superflua tor ac tanta, quæ subtiliter, & copiosè Augustinus disseruerat, excludens omnem rationem, occasionem, conditionem, dispositionem, meritum, impetrationem, omne denique initium gratiæ, ipse in lib. de bono persecrantiz cap. 20. & 21. respondet, omnia fuisse necessaria, ut gratia defenderetur esse gratia.

22. *Quicumque articulus Semipelagiani erroris & qualibet illius pars, gratia contraria.* Confirmatur tertio, quoniam quicumque articulus Semipelagiani erroris, & quæcunque illius pars est contraria quidditati gratiæ, atque laudi, & gloriæ illius (ut frequenter clamant Augustinus, Prosper, Fulgentius;) sed ex viribus naturæ dari rationem, conditionem, aut occasionem per se vtilem ad obtinendam gratiam, est aliquis articulus Semipelagianus, aut aliqua pars illius; est enim dari per vires naturæ aliquod initium iustificationis, ut magis constabit disputatione 20. sectione 2. & 3. ergo ex viribus naturæ dari rationem, conditionem, aut occasionem per se vtilem ad obtinendam gratiam, est contrarium quidditati, gloriæ, & laudi gratiæ.

23. *Argumenta nixa in quidditate gratiæ.* Quartò confirmatur, quoniam omnia argumenta, quibus vtuntur Augustinus, Prosper, Fulgentius, & alij, ut probent nullam esse rationem discriminis inter homines, sed à libera Dei electione causari discrimen, nituntur in quidditate gratiæ, & oppositum existimant esse iniuriam gratiæ; sed conditio, occasio, vel ratio obtinendi gratiam, est aliqua ratio discriminis: ergo contraria est quidditati gratiæ. Vide infra sectione 8.

SECTIO IV.

Scriptura sacra præuenientem Dei misericordiam & gratiam operantem opponit quicumque initio iustificationis ex parte nostra.

1. **S**it hæc quinta ratiocinatio, cuius clara testimonia sunt Psalm. 58. *Misericordia eius præueniet me.* & Psalm. 78. *Citò anticipent nos misericordia tua; quia pauperes facti sumus nimis.* Videlicet, eo vsque, ut nihil valoris apud nos sit, ad iustificationem obtinendam. & Psalm. 20. *Præuenisti cum in benedictionibus dulcedinis.* Quibus testimoniis Africanum Concilium capite 14. confirmat, quòd nullus miser de quacunque miseria liberatur, nisi qui Dei misericordia

præuenitur. Atque ea fusius ad rem præsentem ponderant Augustinus contra duas epistolas Pelagianorum lib. 2. capite 9. & lib. 4. contra Iulianum capite 8. & de natura, & gratia capite 32. & de spiritu & litera capite 34. & in Enchirid. cap. 32. Prosper primo de vocatione Gentium cap. 24. Fulgentius de Incarnatione & gratia cap. 18. & lib. 1. ad Monimum cap. 11. Gregorius 33. Moralium capite 20. Bernardus sermone 67. in Cantica versùs finem, & alij plerique.

Atque idem valent verba Sapientiæ 6. *Præoccupat, qui se concupiscunt, ut se prior illis ostendat,* nimirum, antequam concupiscant: nam Sapientia pulchritudinem concupiscere, sicut oportet, nullus potest, nisi cognouerit: cognoscere autem sicut oportet, nullus potest, nisi ipsa præoccupet, se ostendendo.

2. Confirmatur primò, quoniam si Dei misericordia præsupponeret ex parte nostra aliquod obsequium, impetrationem, dispositionem, rationem, conditionem, aut aliquid aliud: sequeretur, Deum misereri hominibus, præbentibus ex parte sua tale obsequium, aut dispositionem, impetrationem, conditionem, vnde quærenti à nobis, cuiam homini Deus miseretur, aptum, atque verum esset responsum, dicentis: *Deus miseretur homini hoc facienti, aut illud cogitanti, aut volenti; quam propositionem primariò exterminare contendit Paulus ad Rom. 9. ponderans illud Exodi 33. Miserebor cui miserebor, & misericordiam præstabo, cui miserebor.* Nec enim misericordia mea extra se ipsam & ex parte hominis aliquam inuenit rationem, conditionem, aut occasionem prouocantem. Vnde post pauca infert: *Cuius vult miseretur, & quem vult indurat.* Non quia induratio careat ratione iustissima ex parte hominis, sed quoniam nulla sit ratio discriminis, ob quam non etiam induraretur alter, cuius Deus miseretur, quoniam vult. *Quem locum ponderans Fulgentius de Incarnatione & gratia cap. 31. confirmat ex Ioannis 5. Sic filius, quos vult, viuificat, & in epistola 6. ad Theodorum de conuers. cap. 8.*

3. Confirmatur tertio, quoniam si homo per vires naturæ volens, currens, & magno conatu contendens ad obtinendam gratiam, præberet aliquod initium, aut rationem, ut illam acciperet, sequeretur, gratiam esse non solum Dei miserentis, sed etiam hominis volentis, atque currentis: cuius oppositum Paulus docet Rom. 9. ex nuper citatis verbis Exodi 33. ita colligens: *Igitur non volentis, neque currentis; sed miserentis est Dei.*

4. Explicatur magis, & confirmatur vis rationis, quoniam consensus liber ad nostram iustificationem est non solum Dei miserentis per auxilium gratiæ, sed etiam hominis liberè volentis, currentis, atque cooperantis cum diuino auxilio. ergo in consensu libero non inuenitur sufficiens ratio, propter quam non sit volentis, neque currentis hominis, nisi in quantum ipse etiam consensus liber prouenit ab alia priori misericordia Dei, qua inuidenter à nostra voluntate elegit, & congruam, opportunamque vocationem præbuit, cui præsciuit, infallibiliter præbendum fuisse consensum. Hæc igitur misericordia præueniens omnem hominis conatum, est quæ primariò, & propter

Deus misericordiam habet perentium.

Gratia esse hominis volentis atque currentis.

Consensus liber Dei miserentis, & hominis volentis.

& propter seipsam, est solius Dei miserentis, & ratione cuius cætera quæ sequuntur, participant suo modo eandem rationem, ut non sint volentis, nec currentis hominis; sed Dei miserentis.

4. Hanc rationem ex hoc testimonio Pauli desumptam, fusè Augustinus ponderat lib. 1. ad Simplicianum quart. 2. non longè ante medium, & in libro expositionis quarundam propositionum ex epistola ad Romanos capite 61. & 62. qua parte illius doctrina non reprobatur, sed potius approbatur in eodem libro Retractionum capite 23. & in Enchiridio capite 32. sine cuius verba recipiuntur à Magistro, & communiter Scholasticis in 1. distinct. 26. Idem etiam ex dicto testimonio Pauli ponderat Fulgentius de Incarnatione & gratia cap. 18. sine. Prosper in epistola Psalm. 118. ante illa verba: *Viam mandatorum tuorum cucurri.* Bernardus tractatu de gratia, & libero arbitrio columna penultima. Anselmus de concordia prædestinationis & gratiæ, cum libero arbitrio capite 3. inter principium, & medium. Fauet etiam Hieronymus epistola ad Demetriadem de Virginitate paulò post medium, & lib. 4. in Hieremiam propè initium.

5. Atque idem propter eandem rationem colligitur ex verbis Ecclesiasticis cap. 9. *Nec velocium esse cursum, nec sortium bellum, nec sapientium panem, nec doctorem diuitias, nec artificum gratiam.* & Hieremias 10. *Scio, Domine, quia non est hominis via eius, neque viri est, ut ambulet & dirigat gressus suos.* Inde namque probatur optimè indignitate diuini auxilij, conferentis nobis potestatem, ut aliquid ad iustificationem cooperari videamus. De quo Augustinus optimè lib. 2. de peccatorum meritis, & remissione cap. 5. & 6. & Fulgentius alia verba Augustini ponderans in libro 1. ad Monimum cap. 28. & de Incarnatione & gratia capite 20. post med. Prosper lib. 1. de vocatione Gentium capite 24.

6. *Homo aliquis prior daret Deo.* Confirmatur tertio, quoniam si homo per vires naturæ præbere potuisset aliquod obsequium, ratione cuius obtineret primam gratiam, iam posset homo aliquid prior dare Deo, ut retribuatur illi, contra Paulum ad Rom. 11. dicentem: *Quis prior dedit illi, & retribuatur ei?* Vnde Petrus Diaconus de Incarnatione & gratia Iesu Christi cap. 7. sine ait: *Manifestè Apostolo omnino resistit, qui dicit: Nisi ego prius voluero, gratia ad me non venit. Quod omnino nihil aliud est dicere, nisi prius dare Deo, ut retribuatur illi.* Hoc testimonio Pauli eadem veritatem Augustinus confirmat de prædestinatione Sanctorum, cap. 2. Fulgentius de Incarnatione & gratia capite 18. initio, & capite 29. ad finem. Bernardus sermone 67. in Cantica, versùs finem.

7. Hanc sententiam sumpsisse videtur Apostolus ex Iob 40. cap. *Quis ante dedit mihi, ut reddam ei.* quam Gregorius 33. Moralium cap. 20. initio exponit, dicens: *Nemo quippè, ut diuina illum gratia subsequatur, prius aliquid contulit Deo. Nam si nos Deum bene operando præuenimus, ubi est quod Propheta ait: Misericordia eius præueniet me.*

8. Idem colligitur ex Psalmo 55. *Pro nihilo saluos facies illos.* sic enim gratia redderet homini, aliquid prius danti, ad illam obtinendam: iam non pro nihilo, sed pro aliquo fieret saluus.

quod expendit optimè Augustinus de prædest. Sanctorum cap. 6.

9. Confirmatur quartò, quoniam præbere aliquod obsequium, est aliquo modo diligere illum, cui præbentur obsequium. Vnde si nos possemus aliquod obsequium offerre Deo ad obtinendam primam gratiam, sequeretur nos priores diligere Deum; cuius oppositum testatur Ioannes 1. epistola cap. 41. *In hoc est charitas, non quasi nos dilexerimus Deum, sed quoniam ipse prior dilexit nos.* Quem locum ponderat Augustinus lib. 1. de gratia Christi cap. 26. Prosper in epist. ad Demetriadem, & in alia epistola ad Rufinum, & lib. contra Collatorem capite 30. Bernardus sermone 67. in Cantica versùs finem.

10. Eadem vis est in electione Ioannis 15. *Non vos me elegistis; sed ego elegi vos.* Vbi negari non potest electio, qua nos elegerimus Deum, postquam Deus nos elegerit. Nam Deuterom. 26. & 30. Israëlita Dominum Deum eligunt. & David Psalmo 118. *Viam veritatis elegit.* & iterum: *Mandata Dei elegit.* Quapropter ea solummodo electio negatur, qua nos priores Deum elegisse dicamur, solumque sit, quod absit, *Non vos me elegistis, sed ego elegi vos,* ut Augustinus loquitur lib. de prædest. Sanctorum cap. 19. & fusius tractatu 83. in Ioannem, & Bernardus serm. 67. in Cantica versùs finem. Eodem testimonio ad eandem veritatem confirmandam vtitur Basilius homil. 22. de humilitate circa medium.

11. Confirmatur quinto, quoniam hominis iustificationis incipit à pugna Dei, alligans Demonem, ut hominem de illius potestate liberet; hoc autem esse, prius notauit Christus Dominus Matth. 12. *Quomodo potest quisquam intrare in domum fortis, & vasa eius diripere, nisi prius alligauerit fortem; & tunc domum eius diripiet.* Alligatur fortis; quando eius tentationes deprimuntur, & franguntur vires: deinde domus eius diripitur, quando captiui homines eripiuntur tanta vi diuinæ illustrationis & suauitatis, quantam Satanas impedire nequeat. Facit ad hanc rem expositio Augustini in sermone 11. de verbis Domini propè initium. Confirmatur denique 1. Ioannis 4. *Vos ex Deo estis filii, & vicistis mundum, quoniam maior est, qui in vobis est, quam qui in mundo.* Hæc nimirum est prima causa victoriæ, Spiritus sanctus per gratiam in nobis existens. Vtitur hoc testimonio Prosper lib. 1. de vocatione capite 24. ad finem.

12. Sexta ratiocinatio pertinet ad operantem gratiam, quæ vix, nisi nomine, differt à gratia præueniente, de qua huc vsque loquuti sumus. Hæc autem gratia propterea dicitur operans, quia priusquam nostrum liberum arbitrium aliquid operetur ad salutem vtile; ipsa in nobis sine nobis operatur, ut cognoscamus ac desideremus bonum. Vnde postea operatur nobiscum consensum, & operis executionem. Quæ omnia virtute continentur in testimonio Pauli Philippens. 2. *Deus est enim, qui operatur in vobis velle, & perficere.* quod ab Augustino aliisque Patribus quàm frequenter ponderatum sit, ad probandam necessitatem gratiæ præuenientis ad initium iustificationis, ostendemus disputatione 19. sectione 2. numero 18.

Idem

Nos priores Deum diligemus.

Electio duplex.

Dei pugna iustificationem inchoat.

Gratia cooperans.

Solo nomine differt à præueniente.

Cur dicatur operans.

14. Idem docemur Ephes. 3. *Ei autem qui potens est, omnia facere superabundanter quam petimus, aut intelligimus, soli Deo honor & gloria.* & Ephes. 1. *Qui operatur omnia secundum consilium voluntatis sue.* & Isaia 26. *Omnia opera nostra operatus est nobis.* & 1. Corinth. 12. ab illis verbis, *Nemo potest dicere, Dominus Iesus, nisi in Spiritu sancto. Divisiones vero gratiarum sunt, idem autem Spiritus; & divisiones ministrarum sunt, idem autem Dominus; & divisiones operationum sunt, idem vero Deus, qui operatur omnia in omnibus.* Cuius loci priora verba ad rem præsentem ponderat Arausicanum canone 8. sed vniuersa fusiùs Prosper in 1. libro de vocatione Gentium cap. 24. Sicut etiam Fulgentius lib. 1. ad Monimum cap. 9. illud Psalmi 59. *Confirmat hoc Deus quod operatus es in nobis.*

15. *Quomodo Deus omnia in omnibus operatur.*
 Confirmatur primò, quoniam Deus omnia in omnibus operatur, quatenus ipse suos filios agit, vt agant: secundum illud Rom. 8. *Qui Spiritu Dei aguntur, ij sunt filij Dei.* Deus autem filios agit, impulsu, tactu, inspiratione, qua præparat, mouetque voluntatem, vt agant; sine qua Dei gratia præueniente, & agente liberum arbitrium, nisi possumus agere, vt ponderat Zosimus Papa, cuius verba refert, & approbat Cælestinus epistola 1. ad Episcopos Gallia capite 8. & fusiùs ponderat Augustinus de gratia & libero arbitrio capite 11. & 12. & de corrept. & gratia cap. 2. & de verbis Apostoli ferm. 13. post medium. Prosper in lib. Sententiarum ex Augustino, sententia 310. Petrus Diaconus de Incarnatione & gratia Iesu Christi cap. 8. Existimo autem eandem esse mentem Pauli 2. Corinth. 5. dicentis: *Qui autem efficit nos in hoc ipsum Deus, qui dedit nobis pignus Spiritus.*

16. *Difficillimum charitatis actus martirium.*
 Confirmatur secundò, nam peculiariter ad maximum & difficillimum charitatis actum, videlicet, fidei confessionem coram Tyranno, Deum esse, qui in corde Martyris cogitationes suggerit, operatur affectus, & ori verba ministrat, docemur Matthæi 10. *Nolite cogitare, quomodo, aut quid loquamini: dabitur enim vobis in illa hora, quid loquamini; non enim vos estis qui loquimini, sed Spiritus Patris vestri, qui loquitur in vobis.* & 2. Corinth. 13. *An experimur quæritis eius, qui in me loquitur Christus.* & Rom. 15. *Non enim loquor, quæ per me non efficit Deus.* Quæ testimonia ad confirmandum initium iustificationis ex gratia præueniente, & operante, ponderat Bernardus tractatu de gratia & libero arbitrio, versus finem, & peculiariter verba Matthæi 10. ponderat Augustinus de prædestinatione & gratia capite 11. & Prosper contra Collatorem capite 34. & 38. & epistola ad Demetriadem prope finem. Cyrillus Hierosolymitanus Cateches. 16. post med.

17. *Quæ ex fide proficiuntur Deus operatur in omnibus.*
 Confirmatur tertio, nam in quocunque fideli generaliter, & absque vlla exceptione operari Deum, non solum vt credat, sed etiam cætera omnia, quæ ex fide proficiuntur, testatur Paulus 1. ad Thesal. 2. *Accepistis illud, non sicut verbum hominum, sed sicut est verè verbum Dei, qui operatur in vobis, qui credidistis.*

18. *Quoniam qua Deus promissit, potens est & facere.* Rom. 4. promissit autem Deus se facturum, vt in lege eius ambulemus; ergo hoc ipsum Deus facit, agendo nos

per gratiam excitantem vt agamus. Vtitur hoc argumento Prosper 1. de vocatione Gentium cap. 20. fine. & Augustinus ad hunc locum alludit frequenter, quando expendit testimonia Ezechielis, & aliorum Prophetarum; quibus eiusmodi promissa continentur.

Confirmatur quindò, ex Psalmo 36. quem ad rem præsentem adducit Augustinus lib. de natura & gratia capite 31. fine, & 32. initio, dicens: *Revela Domino viam tuam, & spera in eo, & ipse faciet: non sicut quidam putant, quod ipsi faciant. Nullos enim videtur attendisse cum dixit, & ipse faciet: nisi eos, qui dicunt, nos facimus, id est, nos ipsi nos ipsos iustificamus. Vbi quidem operamur & nos, sed illo operante cooperamur, quia misericordia eius præuenit nos.*

SECTIO V.

Singula in specie que ad initium iustificationis concurrunt, sacra Scriptura refert ad Dei gratiam præuenientem & operantem.

Dabit hæc sectio ratiocinationes octo de electione diuina, vocatione, illustratione, cogitatione, desiderio, Scriptura Dei, cordis permutatione, ac penitentia. Sit igitur

Ratiocinatio septima, desumpta ex principio extrinseco & increato iustificationis, videlicet diuina electione, quam Paulus studiosè docuit, non habere sui causam aliquam ex humanis meritis petitam; sed potius ipsam independentem à nostris meritis causare omnem gratiam, & omnia hominum merita. Non enim Deus in Christo nos elegit, quia eramus sancti, aut fideles; aut quia sanctos, vel fideles nos futuros esse prævidit; sed potius *elegit nos in ipso ante mundi constitutionem, vt essent sancti, & immaculati in conspectu eius.* Ita S. August. ratiocinatur in libro de prædestinatione Sanctorum cap. 19.

Idem argumentum sumitur ex 1. ad Timotheum 1. *Misericordiam consequutus sum vt sim fidelis. Non dixit, quia fidelis eram; sed, vt essem.* Ita ponderat Arausicanum Concilium can. 25. prope med. Desumpsit autem ex Augustino in lib. de prædestinatione Sanctorum capite 3. & 19. & libro de gratia & libero arbitrio cap. 7. Idem Fulgentius de Incarnatione & gratia Iesu Christi cap. 18. apud Paulum 1. ad Timotheum 1. alia est coherencia verborum, idem tamen sensus.

Obiicies. Aliud est habere aliquam rationem, aut aliquod leuissimum meritum, aut dispositionem obtinendi gratiam; aliud verò est ipsa immaculata sanctitas. Ergo ex eo, quod Deus nos elegerit, vt essemus sancti, & immaculati, non sequitur, Deum etiam nos elegerisse vt haberemus quamcunque rationem, aut meritum etiam leuissimum, aut dispositionem obtinendæ gratiæ.

Respondetur, meritum quocunque, etiam leuissimum, vel dispositio, aut ratio gratiam obtinendi, non aliter distinguitur ab immaculata sanctitate, nisi vt pars à toto: at verò ad totam sanctitatem à principio vsque ad finem Deus nos elegerit prius, quam Deum eligeremus,

remus, vt vidimus supra sectione præcedenti numero 10.

3. *Iustificatio initium à vocatione sumendum.*
 Octaua ratiocinatio descendit ad initium intrinsecum, & inhærens, quod est vocatio, de qua Tridentinum sess. 6. cap. 5. *Declarat iustificationis exordium in adultis à Dei per Iesum Christum præueniente gratia sumendum esse, hoc est, ab eius vocatione; qua nullis eorum existentibus meritis vocatur.* Quod desumpsit ex 2. ad Timoth. 1. *Qui vocauit nos vocatione sua sancta, non secundum opera nostra, sed secundum propositum suum, & gratiam, quæ data est nobis in Christo Iesu, ante tempora æterna.* Quem locum Augustinus ponderat in lib. de bono perseuerantiæ capite 23. fine. Prosper epistola ad Demetriadem, & epistola ad Rufinum, & Chrystos 2. ad Timotheum 1. homil. 2.

4. *Cur Deus omni gratia appellatur.*
 Hoc ipsum confirmat Augustinus in lib. 83. quæstionum quæst. 48. ex parabola eorum, qui vocati sunt ad cœnam Lucæ 14. Vnde concludit, vocationem esse priorem omni merito nostro. Quod ostenditur clariùs Rom. 9. *Non ex operibus, sed ex vocante dictum est ei, &c.* Vbi constat, vocationem non esse ex operibus, siue ex meritis, sed potius ex vocatione esse merita, siue opera, vt notauit Augustinus lib. 1. ad Simplicianum quæst. 2. & lib. de prædestinatione Sanctorum cap. 19. Similia docet in expositione quarundam propositionum ex epistola ad Romanos num. 63. & 64. & in Psalm. 5. ad finem. & lib. 1. Rertractat. cap. 26. prope finem. Præterea confirmatur 1. Petri 3. *Deus auctor omni gratia, qui vocauit nos in æternam suam gloriam in Christo Iesu.* vbi non alia de causa Deus omnis gratiæ appellatur, & subiungitur, in Christo Iesu, nisi vt aduerteres, vocationem esse gratiam per meritum Iesu Christi Domini nostri. Vtitur hoc testimonia Prosper 1. de vocatione Gentium cap. 24. ad finem.

5. *Interna illustratio vocatiõis pars.*
 Nona ratiocinatio sumi potest ab interna illustratione, quæ vocationis pars est, cuius principium non ex viribus naturæ, sed ex Deo esse, constat 2. Corinthiorum 4. *Deus qui dixit de tenebris lucem splendescere, ipse illuxit in cordibus nostris ad illuminationem scientiæ claritatis Dei in facie Christi Iesu.* Quo testimonio contra Cassianum vtitur Prosper lib. contra Collatorem cap. 14. & in epistola ad Demetriadem. Rufus Ephes. 5. *Surge qui dormis, & exurge à mortuis, & illuminabit te Christus.* vbi vocationem, excitationem, & illustrationem obserua. & Ephes. 1. *Deus det vobis spiritum sapientiæ, & reuelationis, in agnitionem eius illuminatos oculos cordis vestri.*

6. *Cogitatio humanarum actionum principium.*
 Decima ratiocinatio sumitur à cogitatione; hæc enim sicut principium est cuiuscunque actus humani, ita etiam debet esse principium eorum actuum, quibus ad iustificationem disponimur. Quapropter cogitatio vocationis pars est. Porro cogitationem vtilem ad salutem non ex viribus naturæ, sed Dei gratia prouenire, testatur Apostolus 2. Corinth. 3. *Non quod sufficientes simus cogitare aliquid à nobis, quasi ex nobis; sed sufficientia nostra ex Deo est, qui & idoneos nos fecit ministros noui Testamenti.* Vbi perpende primò ad Deum, non quasi authorem naturæ, sed quasi authorem gratiæ noui Testamenti, referri cogitandi potestatem, & sufficientiam. Secundò non solum cogitandi potestatem, sed etiam actus ipsam cogi-

tationem esse ex Deo. Hæc breuiter in hoc testimonio attingit Arausicanum canone 7. Concilium Carthaginen. epistola ad Innocentium post eius epistolam 24. Sed explicat clariùs Augustinus de prædestinatione Sanctorum cap. 2. circa med. & de bono perseuerantiæ cap. 8. & libro 1. de gratia Christi cap. 25. fine, & contra duas epistolas Pelagianorum libro 2. capite 8. & epistola 106. ad Paulinum colum. 2. Prosper de vocatione Gentium capite 24. & contra Collatorem capite 15. Fulgentius epistola 4. ad Probam cap. 3. Philo in Cantica ad illa verba, *Terribilis ut castrorum acies;* sed de cogitatione dicemus plura disput. 31. sect. 3. à numero 7.

Vndecima ratiocinatio sumi potest à cupiditate desiderio boni, quæ est altera pars simul cum cogitatione, & illustratione intellectus integrans vocationem. At verò huiusmodi cupiditatem & desiderium non esse ex viribus naturæ, sed ex gratia, fusiùs probandum est disputatione sequenti sectione 2. conclusione 2.

Duodecima sub metaphora scribendi complectitur vtramque partem vocationis, videlicet, illustrationem intellectus, & voluntatis affectum, Hierem. 31. *Dabo legem meam in visceribus eorum, & in corde eorum scribam eam.* Qui locus ad Hebræos 8. ita citatur: *Dabo leges meas in mentem eorum, & in corde eorum scriper scribam eas.* Ad quam promissionem alludens 2. Corinth. 3. Paulus ait: *Epistola estis Christi ministrata à nobis, & scripta non atramento, sed spiritu Dei vini; non in tabulis lapideis, sed in tabulis cordis carnalibus.* Citatum Hieremiæ testimonium in præsentia causa profert Augustinus de spiritu & litera cap. 20. & 21. Fulgentius de Incarnatione & gratia Iesu Christi cap. 25. fine, & cap. 26. fine, & cap. 27. in medio, addit citatum testimonium 2. ad Corinth.

Decimatertia ratiocinatio ad cordis permutationem pertinens omne initium iustificationis, ex viribus naturæ proueniens, excludit duplici argumento.

Alterum est, quoniam quæcumque humana operatio supponit cor hominis, quasi illius principium. nam de thesauro cordis profertur bona Matth. 12. Sicut etiam mala Matth. 15. Vnde necessarium est, cor præsupponi, quasi principium cuiuscunque boni meriti, impetrationis, dispositionis, rationis, aut conditionis, ad obtinendam gratiam. At verò nouum cor nobis donatur atque mutatur per gratiam: quapropter gratia hæc præuenit omne meritum, impetrationem, dispositionem, rationem, aut occasionem.

Alterum argumentum est confirmatio præcedentis. nam tantum abest cor nostrum à potestate præbendi aliquid initium iustificationis nostræ, quantum cor lapideum abest à potestate præbendi initium vitæ, quam præbet cor carneum. Hæc duo argumenta sumantur ex 11. & 16. capite Ezechielis: *Auferam à vobis cor lapideum, & dabo vobis cor carneum; & faciam vt in præceptis meis ambuletis.* & iterum: *Dabo vobis cor nouum, & spiritum nouum ponam in medio vestri; & auferam à vobis cor lapideum, & faciam vt in præceptis meis ambuletis.*

7. *Desiderium boni vocatiõis pars.*

8.

9. *Iustificatio initium à permutatione cordis.*

Cor boni meriti principium.

Mutandi cordis auctor Deus.

10.

11. His argumentis vitur Augustinus in libro 1. de prædeterminatione Sanctorum cap. 11. fine, & futius in lib. de gratia & libero arbitrio cap. 14. & sequentibus. Peculiariter noranda sunt illa verba dicit capitis 141. Nunquid possumus nisi absurdissime, dicere bonum meritum bona voluntatis in homine præcessisse, vt auelleretur ab eo cor lapideum, quandoquidem ipsum cor lapideum non significat nisi durissimam voluntatem, & aduersus Deum omnino inflexibilem. Vbi enim est bona verba, iam non est cor vitæ lapideum. Eadem verba Ezzechielis ad rem præsentem adducit Prosper contra Collatorem cap. 23. & Fulgentius de Incarnatione & gratia cap. 20. & lib. 1. ad Monim. cap. 8. 9. & 14.

12. Confirmatur primò, nam eadem vis est Hieremiæ 32. versu 39. Dabo eis viam alteram, & cor aliud, vt timeant me omnes dies. Ita secundum Septuaginta legit, & adducit ad rem præsentem Prosper lib. 1. de vocatione Gentium cap. 9. Atque idem est sensus vulgata ita legentis: Dabo eis cor vnum, & viam vnam. Quod fieri non potest, nisi ablato multiplici corde, quod vnicuique illorum peculiare prius erat. Et secundo Paralipom. 30. In Iuda facta est manus Dei, vt daret illis cor vnum, vt facerent præceptum Regis, & principum in verbo Domini. nimitum quando ad Dei cultum reuertebatur populus. Quem locum ponderat Augustinus lib. 1. contra duas Epistolas Pelagianorum cap. 19. & 20. 1. Regum 10. Immutauit Sauli Deus cor aliud. Quem locum tractat egregie Gregorius in lib. 1. Reg. suo libro 4. versus finem.

13. Confirmatur secundò multiplici alia phrasi quæ mutandi cordis Deum authorem esse significat. Prima in libro 1. Regum cap. 10. Abiit cum Saul pars exercitus, quorum Deus tetigerat corda. Tangit autem Deus cor hominis per Spiritus sancti illuminationem. vt loquitur Tridentinum sess. 6. cap. 5. Atque eadem phrasi ad significandam præuenientem gratiam vitur Augustinus lib. 2. contra duas epistolas Pelagianorum cap. 8. & lib. 4. contra Iulianum cap. 8. non procul à principio, & de gratia Christi cap. 45. Idem cordis tactus significatur Cant. 5. Vox dilecti mei pulsantis. Aperi mihi. & post pauca: Dilectus meus misit manum suam per foramen, & venter meus intravit ad tactum eius. & Apoc. 3. Ego sto ad ostium, & pulso. Secunda phrasi in 3. Regum 8. Inclinet cor nostrum ad se Dominus, vt seruemus mandata eius. & Psalm. 118. Inclina. cor meum Deus in testimonia tua.

14. Tertia in lib. 2. Machab. cap. 1. Adaperiat Dominus cor vestrum in lege sua, & in præceptis suis. Quarta phrasi Prouerb. 21. Sicut diuisiones aquarum, ita cor Regis in manu Domini: quocumque voluerit, vertet illud. Quem locum ad rem præsentem ponderat Augustinus de gratia & libero arbitrio cap. 21. post medium. Quinta in eodem capite 21. Prouerbiorum: Dirigit corda Dominus. Quo testimonio vitur Prosper 1. de vocatione Gentium cap. 24. & lib. contra Collatorem cap. 12. Sexta phrasi. Dabo eis cor, & intelligent, & aures, & audient, Baruch 2. prope finem.

15. Ratiocinatio decimaquarta cum præcedenti necessariò cohæret. Agit enim de penitentia, cuius proprium munus est cordis permutatio, & nouitas, detestantis, quæ prius diligebat, & desiderantis quæ prius contemnebat. Vnde sic arguitur. Iustificationis initium in homine infi-

deli sumitur ex mutatione voluntatis recedentis à malo per illius detestationem, & penitentiam, & accedentis ad bonum per illius cupiditatem & desiderium; sed penitentia est gratuitum donum Dei: ergo per gratiam Dei donatur iustificationis initium. Ad huius rationis confirmationem illud 2. Timoth. 2. fine. Cum modestia corripientem eos qui resistunt veritati: ne quando Deus det illis penitentiam ad cognoscendam veritatem. & Actuum 11. Ergo & Gentibus penitentiam dedit Deus ad vitam. Ponderat August. lib. 5. aduersus Iulianum cap. 3. circa medium, Prosper ad obiectiones Vincentianas obiect. 15. Fulgentius de Incarnat. & gratia Iesu Christi cap. 17. atque eiusdem argumenti confirmationem continet tota epistola 6. Fulgent. ad Theodorum de conuersione.

Penitentia donum gratuitum.

SECTIO VI.

Creatio, vel generatio ex diuino semine, resuscitatio, & liberatio probant initium iustificationis ex præueniente gratia.

Decimaquinta ratiocinatio. Si, vt Physici, aut Metaphysici, loquamur de physica actione, per quam gratia in animam infunditur, non creat Deus gratiam; quoniam dependenter à subiecto producit, vt suo in loco probant Scholastici. Sed in præsentem consideramus moralem actionem Dei, qua liberaliter vult conferre gratiam, & hanc sacra Scriptura iure optimo creationem appellat, quoniam nihil sui gratia supponit in homine, nullum initium, nullam causam, subindèque gratia semper fit ex nihilo, in quo creationis ratio consistit.

Non creatur gratia.

Moraliter creatur gratia.

Confirmatur primò, quia si ad obtinendam gratiam concurreret aliquod humanum meritum, vel impetratio, iam creata causa moraliter efficiens, Deum prouocaret ad agendum, & inchoaret iustificationem. Quare iustificatio fieret ex aliquo sui initio, & non ex nihilo. Rufus si aliqua dispositio, conditio, ratio, vel occasio supponeretur ex parte subiecti, cum hæc omnia, in genere causa moralis, reducuntur ad genus cause materialis. Sequeretur ex præsupposita materia, & dependenter ab illa conferri gratiam. Quapropter moraliter loquendo, non esset propriè creatio.

2.

Creatura iustificationem inchoaret.

Confirmatur secundò, & simul occurritur obiectioni, quam offert rationalis anima; cuius productio, creatio est, quamuis in materia Deus præsupponat dispositiones à naturali agentre productas ad introductionem animæ rationalis. Cæterum hac de causa productio animæ rationalis considerata in genere moralis actionis deficit à perfectissima ratione creationis, quoniam intuetur aliquod debitum connaturalitatis, cui redditur anima rationalis, & quo sublato non vellet Deus eam producere. Cæterum eadem productio secundum physicam rationem productionis & considerata quacunque causa physica, perfectissimam rationem creationis habet. Quoniam à nulla profus creata causa pender, nisi à Deo: ita vt nec à materia, nec ab illius dispositionibus, nec ab agente physice pender. Vide quæ dicemus disp. 24. sect. 4. num. 15.

3. Obiectioni occurritur.

Anima rationalis productio deficit à morali creatione.

Physice creatio.

Huius rationis vim continent sacra Scripturæ testimonia quæ sequuntur, Ecclesiastici 17. primis

4.

primis parentibus, quantum ad naturales dotes animi, sic loquitur: *Constituam, & linguam, & oculos, & aures, & cor dedit illis excogitandi, & disciplina intellectus replevit illos.* Sed quando ad supernaturalia dona gradum fecit, mutandam censuit phrasim, atque dicendum: *Creauit illis scientiam spiritus, sensu impleuit cor illorum.* Ephes. 2. *Creauit in Christo Iesu in operibus bonis, quæ præparauit Deus vt in illis ambulemus.* & cap. 4. *Deponentem veterem hominem, induite nouum, qui secundum Deum creatus est in iustitia, & sanctitate veritatis.* Psalm. 50. *Cor mundum crea in me Deus.* 2. Corinth. 5. *Vt sitis in illo noua creatura, nouum signum.* Hæc testimonia Ephes. 2. & 4. & Psalm. 50. ad præsentis dogmatis confirmationem producit Augustinus in Enchirid. cap. 31. & libro de gratia, & libero arbitrio cap. 7. & 8. & Prosper de vocatione Gentium lib. 1. cap. 23. fine, & lib. 2. cap. 35. Fulgentius de Incarnat. & gratia Iesu Christi cap. 19. in med.

5. Decimasexta ratiocinatio conciliando iustorum generationem cum propria ratione creationis, idem dogma confirmat, quia quamuis gratiæ infusio, Dei generatio dicatur ex diuino semine facta, prout destinatur ad constituendum hominem diuinæ naturæ participem, & imaginem, modo explicato in peculiari libro de quidditate gratiæ, disputatione 1. sectione 4. & 5. Nihilominus prout comparatur ad terminum à quo, verè est creatio; quia nihil supponit ex parte nostra, quod fuerit initium, sed destinatur, vt nos faciat esse initium creaturæ Dei, vt Iacobi 1. *Voluntariè enim genuit nos verbo veritatis, vt simus initium aliquid creaturæ eius.* Vtrumque complexus est Apostolus, & rationem generationis & creationis, eo quod generatio non supponit initium, sed potius destinatur ad tribuendum nobis initium.

Gratiæ infusio, Dei generatio.

6. Hinc nascitur ratiocinatio decimaseptima, quoniam esse supponitur ad operationes, quapropter nullus potest per suas operationes mereri, aut impetrare, vt sit, nec dare aliquid initium propriæ vitæ, atque operationum; sed illud agens, quod creat, vel generat, est quod ponit primum principium vitæ, atque omnium operationum; quocirca nullus antequam secundum Deum creatus sit, vel genitus ex diuino semine aliquid potest ad salutem vitæ. Hæc ratio à D. Dionysio de Ecclesiastica Hierarchia cap. 2. his verbis traditur. *Si diuinus status diuino ortu, & vt ita dicam, generatione efficitur: profectò qui statum diuinum non accipit, is nihil unquam eorum, quæ à Deo tradita sunt, operabitur. An non etiam nos (hominum more & ordine loquor) esse primum, deinde verò operari ea, quæ nos attingunt, debemus? cum id, quod nullo modo est, neque motum, neque statum habeat: quod autem aliquo modo est, ea modo & faciat, & pariat, quæ natura ipsius ferat.*

7. Nititur hæc ratio in iis testimoniis, quæ diuinum ortum, & generationem docent: vt Ioan. 1. *Sed ex Deo nati sunt.* & cap. 6. *Quod natum est ex spiritu, spiritus est.* 1. Ioannis 5. *Qui natus est ex Deo, non peccat, sed generatio Dei seruat eum.* Quod autem hæc generatio prius terminetur ad esse gratiæ, postea verò ad cooperandum nobiscum, constat 1. Corinth. 15. *Gratiæ Dei sum id quod sum,* & c. quo testimonio in præsentem causa vitur Fulgentius de Incarnatione & gratia cap. 18. & Augustinus, Gregor. Bernard. citandi infra disp. 31. sect. 1.

Ruiz de Providentia Dei.

Confirmatur primò, nam in huiusmodi generatione primum initium est semen Dei: quapropter à gratia, & non à libero arbitrio, datur iustificationis initium. 1. Petri 5. *Renati non ex semine corruptibili, sed incorruptibili per verbum Dei vni.* 1. Ioannis 3. *Omnis qui natus est ex Deo, peccatum non facit, quoniam semen ipsius in eo manet.*

8. Huius generationis initium semen Dei.

Confirmatur secundò, ratione à priori, & sumpta ex perfectione fructus producendi. Quam notauit Anselmus in libro de concordia prædestinationis & gratiæ cum libero arbitrio cap. 3. inter principium & medium, dicens: *Sicut terra innumerabiles herbas, & arbores, sine quibus humana natura alitur, aut etiam quibus perimitur, sine omni hominis cura profert: illa verò, quæ nobis ad vitam nutriendam, maximè sunt necessaria, non sine magno labore, atque cultore, neque absque seminibus: ita corda humana sine doctrina, sine studio, sponte quasi germinant cogitationes & voluntates, nihil viles saluti, aut etiam noxias; illas verò, quibus ad salutem anima proficimus, nequaquam sine generis sui semine, & laboriosa cultura concipiunt, & germinant.* Pondera, generis sui semen esse simpliciter necessarium, videlicet supernaturale semen gratiæ, quod explicat continuò, dicens: *Est autem semen huius agricultura verbum Dei: imò non verbum, sed sensus, qui percipitur per verbum, vox namque sine sensu nihil constituit in corde.* Quod fufius explicat sequenti contextu. Idem S. Bernardus alia ratione confirmat sermone 32. in Cantica post med. dicens: *Nec de verbo malum, nec de corde exiit bonum, nisi quod prius forè de verbo conceperit, quia non potest bona arbor malos fructus facere, nec arbor mala bonos: vt sciant inimici gratiæ, absque gratia nec ad cogitandum bonum sufficere cor humanum; sed sufficientiam ipsius ex Deo esse, Dei vocem; quod cogitatur non cordis prolem existere.*

9.

10.

Confirmatur tertio. Nam mortui nihil operari possunt, quo suæ vitæ, aut resurrectionis initium præbeant; sed totum à gratia Dei provenire debet. Ephes. 2. *Cum essemus mortui in peccatis, conuiscavit nos in Christo (cuius gratia estis saluati) & conuiscitauit.* & Colossens. 2. *& vos cum mortui essetis in delictis & præputio carnis vestre, conuiscavit cum illo.* & filius prodigus Lucæ 15. *mortuus erat, & reuixit, perierat, & inuentus est.* Vnde necessitatem præuenientis gratiæ, & vocationis coligit Augustinus in Psalm. 77. citand. in §. sequenti.

Confirmatur quartò, quia opus fuit Deum abundasse misericordia, vt auerteret iram, recordareturque, quia caro sunt, spiritus vadens, & non rediens, Psalm. 77. cuius paraphrasis hæc est vis apud Augustinum ibi: *Ideo eos vocando, & miserando per suam gratiam ipse reuocauit, quia per se ipsos redire non poterant.* & confirmat Augustinus ex capite 2. Prouerb. vbi de via iniquitatis dicitur: *Omnis qui ambulat in ea, non reuertentur, nimirum, nisi præueniente gratia reuocati.* Eodem versu Psalm. 77. ad idem probandum vitur Prosper 1. de vocat Gentium, cap. 7. & Anselmus dialogo de libero arbitrio cap. 10.

11.

Decima octaua ratiocinatio. Principium cuiusque meriti, impetrationis, aut cuiusque operis utilis ad salutem sumitur à libera potestate seruandi

12. Velle seruare Deo sicut

V uiendi

operari sine gratia nemo potest.

uendi Deo; sed hanc libertatem & potestatem seruendi Deo, sicut oportet, nullus habet, nisi per diuinam gratiam liberantem à seruitute peccati: ergo ante gratiam liberantem nullum est in nobis principium meriti, impetrationis, aut cuiusque operis utilis ad salutem. Quapropter Christi Domini proprium munus est liberare Ioann. 8. Si vos filius liberauerit, verè liberi eritis. Quem locum ad hoc confirmandum adducit Arausican. canone 13. Fulgent. de Incarnatione & gratia cap. 19. & 20. Atque eadem profusus est mens Augustini de spiritu & litera cap. 30. & lib. 1. contra duas epistolas Pelagianorum cap. 3. & in Enchirid. cap. 30. & 106. Prosper in sententia 152. ex Augustino 14. de ciuitate cap. 11. & obiectioes Vincentianas obiectioe 5. & contra Collatorem cap. 38. sine Anselmus in Dialog. de libero arbitrio cap. 3. 4. & 10. Eodem spectant alia testimonia factæ Scripturæ, vt Galat. 4. Quia libertate Christus nos liberauit. 2. ad Timotheum 1. Qui nos liberauit, & vocauit. & id genus multa, atque insuper multo plura, quæ de Redemptione à seruitute peccati loquuntur, idem probant.

SECTIO VII.

Inuentus Deus à non querentibus, & sortes à Deo temperata idem probant.

1. Significatio querendi, & inueniendi vt sacra littera hac verba usurpant.

Decimanona ratiocinatio nititur propriæ significationi querendi & inueniendi, prout sacris litteris vsurpant hæc verba: supponunt namque, ouem, aut filium perditum periisse iam; ideòque nihil posse suis viribus, ad querendum pastorem & patrem: nihilque illius valere conatus, vt inueniatur, nisi præueniente gratia, prius à Deo queratur.

Probat primò Augustinus tract. 7. in Ioannem columna penultima ex Lucæ 15. & Matth. 12. Nunquid enim nos prius quaesiuimus Christum, & non ille nos quaesuit? Numquid nos venimus egroti ad medicum, & non medicus ad egrotos? Nonne ouis illa perierat, & pastor quaesuit illam, & cætera, quæ subiungit ad confirmandam imbecillitatem nostrarum virium, nisi diuina gratia præueniamur. Consonat illud 19. Lucæ: Venit Filius hominis querere, & saluum facere, quod perierat. Vt quem agnoscebamus saluum factum, sciremus à quarente præuentum, sicut ponderat Prosper in lib. contra Collatorem cap. 14.

Rursus Inuentus sum, ait, à non querentibus me: palam apparui his, qui me non interrogabant, Isaiæ 65. & Roman. 10. quo testimonio ad præsentem controuersiam vtitur Arausicanum Concilium canone 3. & fuse Bernardus sermone 84. in Cantica. Insuper Prosper contra Collatorem cap. 4. Cassianum carpit, quòd prædictum Isaiæ testimonium limitare videatur ad aliquos tantum homines, qui antequam Deum querant, ab eo querantur. Quasi non toto multiformis gratia opere, hoc in omnium agatur animis, vt ex nolentibus fiant volentes. Leo Magnus in epist. ad Nicetum Aquileiensem Episcopum, quæst. 84. alias 86. & incipit, Relatione sancti, in cap. 3. de reliquiis Pelagianorum, sic loquitur: Sed ab illis ideo per naturalem industriam dicitur gratia præueniri, vt qua ante gratiam proprio data sit studio, nullo videatur originalis peccati vulnere sauciata; saluimque sit quod Veritas ait: Quoniam Filius hominis venit querere, & saluum

facere quod perierat. Atque Augustinus, quamuis nullibi (quod sciam) pro hac re producat prædictum testimonium, tamen frequenter illius sententiam vsurpat, dicens, hominem seipsum perdere posse: at verò seipsum, aut Deum querere, aut inuenire non posse, nisi diuina vocatione præuentum. Ita docet Augustinus ad fin. Comment. ad illa verba Psal. 77. Spiritus vadens, & non rediens. & ad illa verba Psal. 69. Exultent, & latentur in te omnes, qui quarum te, & dicunt semper, &c. & conioe 2. ad illa verba Psal. 32. Spiritu oris eius omnis virtus eorum. Idem Fulgentius de Incarnatione & gratia cap. 22. à medio.

Confirmatur, quoniam in sacris litteris semper inueniendi phrasis excludit præuenientem operationem in bonis, sicut in malis excludit Dei præuenientem operationem. Veluti Ezechielis 28. Donec inuenta est iniquitas in te, & alibi sæpe: Non est inuenta iniquitas. Bonorum exemplum apertum est Actuum 8. Philippus autem inuentus est in Azoto, tunc nimirum, quando rapuit eum spiritus, & in eius aduentu, atque apparitione nulla humana intercessit industria. & Philippens. 3. Inueniar in illo non habens meam iustitiam, que ex lege est; sed eam, que ex fide est Iesu Christi. Roman. 4. initio: Quid ergo dicemus, inuenisse Abraham patrem nostrum secundum carnem? Si enim Abraham ex operibus iustificatus est, habet gloriam, sed non apud Deum. Obserua quomodo semper intentioni iustitiæ opponat opera, & legis scriptæ obseruationem. Vnde explicatur illud Iob. 28. Sapientia ubi inuenitur? quasi dicat, per humanas vires nullibi.

Non obstat illud Euangelicum præceptum, Querite, & inuenietis; quoniam supponit per interioriorem gratiam nos ad querendum fuisse prius excitatos, & animatos. Vnde, quod Bernardus sermone 4. de Assumptione interpretatur: Inuenisti gratiam, utique quam quaerebas; non intelligit de prima gratia, vt constat ex eius sermone 84. in Cantica.

Vigesima ratiocinatio, quia prima gratia per modum sortis obtigit quibuscumque hominibus; in quorum potestate non est, vt hæc fors potius quam opposita sibi eueniat. Sortes namque mittuntur in sinum, sed à Domino temperantur. Prou. 16. fine. Propterea nihil in seipso, sed totum in Deo sperat Dauid. Psal. 30. dicens: Ego autem in te speravi, Domine; dixi, Deus meus es tu, in manibus tuis sortes mee, quod ad rem præsentem sapienter ponderat Augustinus in eius Commentario. Idemque colligitur Ephes. 1. In quo nos sorte vocati sumus. Itaque propter Iesum Christum Deus ad nos vocationem, quasi sortem, direxit, & Coloss. 1. Qui dignos nos fecit in partem sortis Sanctorum in lumine.

Clarius autem sortis proprietates explicatur Actuum 1. fine. nam à diuina electione, non ab humanis meritis, aut industria sortem prouenire ostendunt in primis verba illa, ostendo, quem elegeris. Deinde illa: Cecidit fors super Matthiam, vt constet, casu, seu fortuna obuenerit sortem comparatione hominis, quamuis à diuino consilio dirigatur. Quæ omnia magis in prima gratia, quam in cæteris omnibus verificantur. Prædicto testimonio Colossen. 1. contra Semipelagianos vtitur Prosper lib. 2. de vocat. gent. c. 15. & in epistol. ad Rufinum circa med.

Ad huius confirmationem pertinet quod facta Scriptura asserit, Spiritum sanctum cecidisse, aut timorem Dei cecidisse, aut accepisse homines iustifican

3. Inueniendi phrasis excludit præuenientem hominis operationem.

4. Obiectio non occurrit.

5. Prima gratia sorte nomine significata.

6.

7.

iustificandos, notatur enim fors comparatione nostræ libertatis merè fortuita, veluti Actuum 10. & 11. Cecidit Spiritus sanctus super eos. &c. c. 19. Cecidit timor super omnes illos. & Lucæ 7. Accepit autem omnes timor.

SECTIO VIII.

Causa discriminis, arrogantiam comprimens, idem probat.

1. Vigesima prima ratiocinatio. Si aliqua opera per vires naturæ elicitæ, præberent initium aliquod iustificationis, (sive meritum, sive impetrationem, dispositionem, causam, rationem, conditionem, occasionem, aut quouis alio modo appellaueris) iam homines pij à suis naturalibus viribus haberent primam rationem discriminis, qua se ipsos ab impiis discernent. Vnde præterea sequeretur, habere homines pios, de quo gloriarentur, quasi de non accepto per gratiam, sed humana industria, & libertate, quaesito iustificationis initio, sed vtrumque consequens est contra Apostolum: ergo & antecedens.

Homines se ipsos discernent.

Haerent de quo gloriarentur.

2. Nam 1. Corinth. 4. ait: Quis enim te discernit? quid autem habes, quod non accepisti? Si autem accepisti, quid gloriaris, quasi non acceperis. Quo præcipue testimonio conuictum se fuisse, cum similiter erraret. Videlicet, sicut Semipelagianus Augustinus fateretur in lib. 1. de prædeterminatione Sanctorum cap. 3. initio. Ideo quoties eandem controuersiam discutit, hoc repetit, & expendit, veluti in cap. 5. de prædeterminatione Sanctorum, & lib. 1. ad Simplicianum quæst. 2. longè ante med. & in Enchirid. cap. 31. 32. 97. 98. & 99. & de spiritu & littera cap. 30. 31. 33. & 34. & de peccatorum meritis, & remissione cap. 17. 18. & 19. & epistola 143. ad Iulianum Demetriadis matrem columna 3. & epistola 106. Eodem testimonio sua decreta, contra Semipelagianos confirmat Arausicanum canon. 6. dicens: Qui humilitati, aut obedientia humane subiungit gratia adiutorium, resistit Apostolo, dicens: Quid habes quod non accepisti? Atque in canone 25. eodem testimonio vtitur, & frequenter Prosper aduersus Collatorem cap. 15. 29. & 30. & ad capita Gallorum dubio 4. & lib. 1. de vocatione Gent. c. 25. Fulgentius de Incarnatione & gratia, cap. 18. & 20. & lib. 1. ad Monimum cap. 15. Basilius homil. 22. de humilitate, circa med.

3. Non est in nobis unde gloriemur.

Tria puncta continentur in prædictis verbis Pauli, quæ singula sigillatim confirmari possunt aliis Scripturæ testimoniis. Primò nihil esse in nobis unde gloriemur 1. Corinth. 1. fine. Stultitia mundi elegit Deus, vt confundat fortia: & ignobilia mundi, & contemptibilia elegit Deus, & ea, que non sunt, vt ea qua sunt, destrueret, vt non gloriaretur omnis caro in conspectu eius. His penitus excludit omnem rationem gloriandi, petitam ex viribus naturæ, quam nomine carnis significat. Vnde concludit in solo Christo Iesu gloriandum esse, quoniam tota iustificatio à principio, vsque ad finem ab ipso per gratiam deriuatur, dicens: ex ipso autem vos estis in Christo Iesu, qui factus est vobis sapientia à Deo, & iustitia, & sanctificatio & redemptio, vt quemadmodum scriptum est: Qui gloriatur, in Domino gloriatur. & Rom. 11.

Ruiz de Providentia Dei.

Noli gloriari aduersus ramos: quòd si gloriaris, non tu radicem portas, sed radix te. & iterum: Tu autem fide stas, noli altum sapere, sed time. Quod perpendit optimè Augustinus epistol. 120. de gratia noui Testamenti ad Honoratum cap. 20. & 21. & Gregorius lib. 22. Moralium cap. 4. & 5. versus finem, ex illis verbis Iob 31. Et ostensus sum manum meam ore meo. Colligit in nobis nihil esse ingloriandum, quoniam Deus præueniendo dat velle, & subsequendo dat posse. Exod. 15. Fortitudo mea, & laus mea Dominus, & Psal. 117. idem, atque Psal. 33. In Domino laudabitur anima mea, quæ ad hanc rem ponderat Prosper contra Collatorem cap. 36.

Deinde nihil nos habere, nisi quod per gratiam Dei accepimus, confirmat Ioannes Baptista Ioannis 3. dicens, Non potest homo accipere quidquam, nisi fuerit ei datum de celo. & Iacob 1. Omne datum optimum, Quibus testimoniis vtuntur Prosper contra Collatorem cap. 36. & lib. 1. de vocatione Gentium cap. 24. Fulgentius lib. 1. ad Monimum cap. 15.

Postremò rationem discriminis, quo iusti discernuntur ab impiis, non esse ab humanis conatibus, sed à Dei gratuita misericordia.

Confirmatur exemplo figuli, qui ex eadem massa, nullam in se præhabente rationem discriminis, pro sua libera voluntate format vasa, quædam polita, & artificiosa, nobilioribus ministris deputanda; alia verò, pro vilitate materiæ rudiora ad contumeliosa obsequia deseruire permittit. Hanc figuli potestatem ex cap. 45. Isaiæ vers. 9. & cap. 18. Hieremiam versu 6. & Ecclesiæ cap. 33. desumptam, sic Paulus explicat ad Romanos 9. Nusquid dicit figmentum ei, qui se finxit, quid me fecisti sic? An non habet potestatem figulus lutu, ex eadem massa facere aliud quidem vas in honorem, aliud verò in contumeliam. Hoc testimonium ad præsens dogma confirmandum producit Augustinus de prædeterminatione Sanctorum cap. 8. & libro de prædeterminatione & gratia, cap. 16. & libro 1. ad Simplicianum quæstione 2. colum. 10. & epistola 105. ad Xistum. Augustini multa fragmenta congerit Beda in verba citata ad Romanos 9. leuiter attingitur à Prospero 1. de vocatione Gentium, cap. 17. fine.

Eadem vis est in analogia dierum & annorum, qui cum ex se nullam haberent rationem discriminis, discernuntur diuina sapientia, & beneplacito, vt alij sint lucidiores, placidiores, salubriores, fertilliores, iund etiam sanctiores. Ecclesiastici 33. Quare dies diem superat, & annus annum à sole? à Domini scientia separati sunt, facti sole, & præceptum custodiente per Dei sapientiam diuiduntur, & immutauit tempora, & dies festos ipsorum, & ex ipsis exaltauit, & magnificauit Deus: & ex ipsis posuit in numero dierum, & omnes homines ex solo & ex terra, vnde creatus est Adam, in multitudine disciplina Dominus separauit eos, & immutauit vias eorum, & ex ipsis benedixit, & exaltauit, & ex ipsis sanctificauit, & ad se applicauit, & ex ipsis maledixit, & humiliauit, & conuertit illos à separatione ipsorum. Subditque protinus similitudinem figuli, quam nihil differre à prædicta ex cap. 9. ad Romanos notat Augustinus libro 1. ad Simplicianum quæstione 2. columna penultima; sed de his fusius tractabimus tomo sequenti circa prædeterminationis causam.

4.

5.

6.

Dierum, & annorum analogia idem comprobatur.

SECTIO IX.

Oratio, gratiarum actio, spes, & charitas probant iustificacionis initium ex præueniente gratia.

I. Pro infidelibus orat Ecclesia.

Vigesima secunda ratiocinatio. Apostoli & vniuersa Ecclesia orat, vt infideles, ac fidei persecutores, scelerum atrocitate, ac multitudine impeditos, Deus ad fidem, iustificacionemque conuertat; sed in his hominibus, aut in plurimis eorum nulla sunt opera, quibus mereantur, impetrent, aut disponantur ad fidem, aut illius initium aliquid præbeant: cum tamen plurima sint, quæ impediunt ergo Apostoli & vniuersa Ecclesia supplicat, à solo Deo per gratiam præbendam esse totum fidei, & iustificacionis initium. Antecedens constat Colossen. 4. Orantes simul & pro nobis, vt Deus aperiat nobis ostium verbi sui, ad loquendum mysterium Christi. Deus autem tunc ostium verbi aperit, quando infidelium corda, vt credant tangendo, aperit; sicut 1. Cor. 16. ait. Ostium enim mihi apertum est magnum, & euident. & 2. Cor. 2. Ostium mihi apertum est in Domino. Quod argumentum fufius exequitur Augustinus de prædestinatione Sanctorum cap. 20. & de bono perseverantia cap. 23.

Confirmatur 2. Thessal. 3. initio: Orate pro nobis vt sermo Dei currat, & clarificetur, vt & apud vos. Quo testimonio vitur Prosper 1. de vocat. c. 24. ad finem, & 1. Timoth. 2. Obsecro, inquit, primum omnium fieri obsecratione, orationes, postulationes gratiarum actiones pro omnibus hominibus. non excipit infideles, imò expressè illos includit quando subdit, pro Regibus, & omnibus qui in sublimitate sunt, quorum ferè tota multitudo eo tempore infidelis erat: quod egregiè ponderat Prosper lib. 1. de vocat. Gent. cap. 12.

Hoc argumentum ab oratione desumptum, non semel repetit Augustinus toto lib. de perfectione iustitiæ contra Cælestinum, & aliis plerisque tractatibus; videndus est præsertim lib. de gratia, & libero arbitrio c. 13. & 14. Notandumque quod in fine cap. 13. multum hortatur, vt de hac re diligenter legamus, & quantum Dominus adiuerit, intelligamus, memoriamque mandemus quod scripsit Cyprianus in lib. de orat. Dominica: Vbi sic hortatur liberum arbitrium, vt ostendat tamen ea, quæ implenda iuuentur in lege, in oratione esse poscenda. Quod etiam de voluntate credendi, & quolibet iustificacionis initio intelligendum esse, probat c. 14. Præterea lib. de bono perseverant. cap. 2. & multis sequentibus, & lib. 1. contra duas epistolas Pelag. ad Xistum, & epist. 107. ad Vitalem, insitit huic argumento, quod ab oratione ducitur.

Idem argumentum vrget Cælestinus Primus epistol. 1. ad Episcopos Gallia cap. 11. & ex illo Petrus Diaconus de Incarnatione & gratia Iesu Christi cap. 8. & ante illum eisdem verbis author Homilia de Adam, & Eua. quam disputat. 27. sect. 4. versus finem probabimus esse Ioannis Chryostomi. Eodem argumento necessitatem diuini auxilij ad singula opera contra Pelagianos probat Hieronymus in epistola ad Ctesiphontem colum. 4. & dialog. 1. contra Pelagianos col. 3. & dialogo 3. præsertim à medio, & in epistol. ad Cyprianum presbyterum in fine; atque Concilium Carthaginense in epist. ad Innocent. Primum, necnon idem Innocentius in epistola 25. scripta ad idem Concil. & epistola Concilij

Mileuitani ad Innocentium: quæ omnes simul habentur in tomo 1. Conciliorum.

Pro huius argumenti confirmatione perpende primò, hos aliòsque Patres attestari consuetudinem orandi pro infidelibus, vt ad fidem conuertantur, fuisse in Ecclesia ab eius exordio perpetuam, atque eximio fructu comprobatam. & quidem in Romana Ecclesia nullus dubitare poterit, cum in sacris officiis, præsertim in die Parasceue, tot audiatur orationes pro paganis, hæreticis, aliisque infidelibus. Sed quod attinet ad Ecclesiam Græcam, Petrus Diaconus, & cæteri Græcorum legati in lib. de Incarnatione & gratia c. 8. initio restatur vniuersum Orientem in sacrificio Missæ frequentare hanc orationem, à S. Basilio Magno acceptam: Dona, Domine, virtutem ac tutamentum, malos quæsumus bonos facito; bonos in bonitate conferua: omnia enim potes, & non est, qui contradicat tibi; cum enim volueris, sanas, & nullus resistit voluntati tua.

Secundò perpende in rebus maioris momenti Ecclesiam à Spiritu sancto gubernari, maxime verò in orationibus. Quoniam quid oremus, sicut oportet nescimus; sed ipse spiritus postulat pro nobis gemitis inenarrabilibus, Rom. 8. Quæ inspiratio & motio Spiritus sancti primò & maxime vniuersali Ecclesiæ promittitur. Quapropter ad hanc rem confirmandam adducitur à S. Augustino de bono perseverantia cap. 23.

Vigesima tertia ratiocinatio præcedenti similis ex gratiarum actione colligitur, quoniam homini considerato præcisè quoad humanas vires, absque auxilio gratiæ præuenientis, & adiuuantis, nullæ gratiæ debentur, eo quòd fidem acceperit, sed tota gratiarum actio debetur Deo; ergo per humanas vires, absque auxilio gratiæ nullum fidei initium præbere potest homo. Probat sequentia, quia si aliquid illius initium præbere potuisset, iure optimo redderet illi gratiarum actio pro initio fidei.

Antecedens probatur Ephes. 1. Ego audita fide vestra in Christo Iesu, & in omnes Sanctos, non cesso gratias agere pro vobis. & 1. ad Thessalon. 2. Propterea nos gratias agimus Deo sine intermissione, quoniam cum percepissetis à nobis verbum auditus Dei, percepistis illud, non sicut verbum hominum, sed sicut est verè verbum Dei. & 2. Corinth. 2. Gratia autem Deo, qui semper triumphat nos in Christo, & odorem notitiæ suæ per nos manifestat in omni loco. & Rom. 6. Gratias autem Deo, quia fuistis serui peccati; obedistis autem ex corde in eam formam doctrinæ, in quam tradidistis. & Rom. 1. Gratias ago Deo meo pro omnibus vobis, quia fides vestra annunciat in vniuerso mundo.

Hoc argumentum ex gratiarum actione desumptum contra Semipelagianos opponunt Cælestinus & Petrus Diaconus locis citat. supra n. 4. De illo vide præsertim Augustinum de prædestinatione Sanctorum cap. 19. post med. Prosperum lib. contra Collatorem c. 36. & lib. 1. de vocat. Gent. cap. 24. post med. Atque hac de causa, non solum Pelagianos, sed etiam Semipelagianos appellat ingratos Augustinus & cæteri Patres, qui contra illos disputarunt: vnde etiam titulum accepit liber de ingratis apud Prosperum.

Vigesima quarta ratiocinatio fit, spem collocare in viribus humanis absque auxilio diuinæ gratiæ, præsumptio est, Deo contumeliosa. Ergo humanæ vires absque diuina gratia non possunt aliquod iustificacionis initium præbere. Explicatur

5. Ecclesia à suo exordio pro infidelibus orat.

6. Basilius oratio.

7. Ecclesia ab Spiritu sancto gubernatur.

8. Tota gratiarum actio Deo debita.

9.

10. Spes in Deo collocanda.

& confirmatur vis argumenti, quoniam si homo infidelis per humanas vires posset præbere initium iustificacionis suæ, licitum esset hominibus fidelibus hoc ipsum bonum, quod infidelibus desiderant, ita sperare, vt spem illius obtinendi collocarent in ipsis hominibus infidelibus, in eorum videlicet libero arbitrio, acumine ingenij, prudentia, rerum experientia, indole; nec foret hoc præsumptionis vitium, quia bonum speratum non excedit facultatem personæ, in qua speratur: ille autem excessus requiritur ad hanc speciem præsumptionis, quæ ad vires humanas pertinet; vt constat ex S. Thom. 1. 2. q. 2. art. 1. Vnde præterea sequeretur licitum esse cuiunque homini confidere in se ipso, & in sua naturali facultate, quod poterit suæ iustificacionis initium præbere, quoties voluerit, siue per infidelitatem, siue quocunque alio peccato fuerit à Deo auersus. Insuper quilibet iustus posset in viribus humanis absque supernaturali auxilio confidere, vt per illas obtineret auxilia supernaturalia requisita ad perseverandum.

Licet in hominibus sperare.

Homini licet in se confidere.

11.

Hæc autem omnia contraria esse sacris literis constat Hieremias 17. Hæc dicit Dominus: Maledictus homo, qui confidit in homine, & ponit carnem brachium suum, & à Domino recedit cor eius, & quæ sequuntur. Luca 18. Pharisæi & publicani orantis exemplo reprehenduntur quidam, qui in se confidebant tanquam iusti, & aspernabantur cæteros. Philip. 3. Qui spiritu seruimus Deo, & gloriamur in Christo Iesu, non in carne fiduciam habentes. Psal. 48. diei malæ timor incurritur, iis præsertim, qui confidunt in virtute sua, & Psal. 117. Bonum est confidere in Domino, quam confidere in homine. Prouerb. 3. Habe fiduciam in Domino ex toto corde tuo, & ne inuicaris prudentiæ tuæ. & cap. 12. Qui bonus est, hauriet gratiam à Domino; qui autem confidit in cogitationibus suis, impiè agit. & cap. 28. Qui sperat in Domino, sanabitur, qui confidit in corde suo, stultus est.

12.

Aliqua ex his testimoniis contra Pelagianos, & Semipelagianos opponunt Hieronymus Dialogo 3. circa med. August. de gratia & libero arbitrio cap. 4. & lib. 1. de doctrina Christiana c. 32. & 53. & tract. 52. in Ioan. & in Enchir. cap. 114. & lib. de continentia cap. 4. & epist. 52. ad Macedonium circa med. præsertim Prosper aduersus Cassianum cap. 36. & in epistol. ad Demetriadem longè ante med. Eadem ratione nititur Iustinus in Dialogo cum Tryphone inter medium & finem. Tridentinum sess. 6. cap. vltim. prope finem, ait: Absit autem, vt Christianus homo in se ipso vel confidat, vel gloriatur, & non in Domino.

13.

Contra tria præcedentia argumenta duz obiectiones occurrunt.

Obiectio prima.

Prima, quoniam naturalia bona per orationes Ecclesia postulat à Deo, pro illis gratias agit: & illorum spem non in hominibus, sed in Deo collocat: & tamen inde non sequitur, eiusmodi bona indigere supernaturali auxilio gratiæ præuenientis, nec excluditur facultas initium præbendi per vires naturæ; ergo quamuis pro initio iustificacionis obtinendo Ecclesia oret, gratias agat, & illius fiduciam non in homine, sed in Deo collocet. Adhuc non rectè colligitur inde, vires naturæ insufficientes esse ad præbendum iustificacionis initium, atque opus esse supernaturali gratia præueniente.

Confirmatur, quia summa indigentia generalis auxilij & providentiæ naturalis, per primam Ruiz de Providentia Dei.

causam præstandæ, sufficiens ratio fuit omnibus Philosophis, vt etiam ignorata gratia orarent, gratias agerent, & in Deo sperarent.

Vt respondeam, suppono Ecclesiam, & quoscunque, sicut oportet, orantes, non alia ratione postulare temporalia bona, nisi vt præsentibus subsidijs sufficienter adiuti sempiterna fiducialius appetamus. Itaque vt sunt instrumenta, ordinanda per diuinam prædestinationem ad gratiam, & gloriam obtinendam, sic & non aliter sunt materia Christianæ orationis, gratiarum actionis, & spei: quod omnes Theologi obseruant quando de singulis his virtutibus agunt, vt S. Thomas de spe 2. 2. quæst. 17. art. 2. ad 2. ac de oratione cum August. 2. 2. quæst. 83. art. 6. corp. Vnde constat naturalia bona non esse materiam orationis, gratiarum actionis, & spei ratione ipsorum naturalium bonorum, sed ratione iustificacionis, ad quam ordinantur.

14. Quomodo peccata temporalia.

Hoc supposito, prima solutio sit: Oratio, gratiarum actio, & spes optimè probant indigentiam gratiæ ad bona quælibet eodem ipso gradu, quo versantur circa illa. Vnde quia circa iustificacionis initium per se & ratione sui versatur Christiana oratio, gratiarum actio, & spes; idè rectè probatur, initium iustificacionis per se & ratione sui indigere præueniente gratiæ; & omnimodo superius esse viribus naturæ. At verò, quoniam circa naturalia bona, non per se propter eorum substantiam, sed per accidens propter subordinationem ad iustificacionem versatur Christiana oratio, gratiarum actio, & spes. ideo rectè probatur, gratiam præuenientem requiri, vt eo loco, tempore, atque mensura conferantur naturalia bona, quo subserviant fini iustificacionis, sed non requiri ad eorumdem bonorum substantiam.

15. Solutio prima reicitur.

Circa bona naturalia per accidens versatur Christiana oratio, & gratiarum actio.

Secunda solutio est, naturalia bona prout considerari possunt à Philosophis absque vlla notitia gratiæ, & prout sunt materia naturalis cuiusdam orationis, gratiarum actionis, & spei, vt sic non sunt totaliter materia istarum virtutum moralium; & contra verò initium iustificacionis, & quælibet supernaturalia bona sunt totaliter materia orationis, gratiarum actionis, & spei. Huius discriminis radix est quidditas gratiæ, etenim quæcumque naturalia bona sunt aliquo modo debita hominibus saltem connaturali debito: & tunc præsertim quando actu existunt causæ sufficientes, & non impedita illorum bonorum, siue naturales causæ fuerint, siue liberæ. Quapropter bene colenti agros debiti sunt fructus, & bene excolenti animum debita sunt morales quædam virtutes per vires naturæ possibiles. Idem intellige de reliquis omnibus bonis, quæ non superant vires naturæ. Inde est, quòd eorum spes in naturalibus causis, & in libero arbitrio aliqua ex parte collocari potest: & postulari possunt per orationem, non quasi profusus gratuita; sed quasi aliquo modo debita. Vnde etiam minuitur gratiarum actio pro illis, & contra verò iustificacionis initium, & omnia quæ ad iustificacionem pertinent; sicut sunt profusus debita, profususque impossibilia humanis viribus; ita etiam totaliter, & summa plenitudine implent quidditatem orationis, gratiarum actionis, & spei, quæ ex toto corde ad Deum referenda sunt, nihil inde hominibus, vel naturalibus causis referuando. Hæc ergo perfectissima ratio orationis, gratitudinis, & spei est, quæ probat nostrum dogma de initio iustificacionis.

16. Secunda solutio refutatur.

Naturalia bona hominibus aliquo modo debita.

17. Hinc constat solutio confirmationis, addendo à Gentilibus Philosophis aliquod genus gratiæ cognitum fuisse, quo Deus sacrificiis, precibusque placatus, peccata remitteret, atque flagellis parceret. Cum autem sic de fide, peccata hominibus remitti non possent, absque supernaturali gratia; manifestum est, opinionem Gentilium Philosophorum consequens esse, ut primum orandum sit pro gratia, & iustificatione impetranda; ne Deus prouocatus sceleribus, neget temporalia bona: quod manifestum est in Ecclesiasticis orationibus semper fieri, & ita 3. Reg. 8. numeratis temporalibus aduersitatibus subiicitur: *Si quis cognouerit plagam cordis sui, & expanderet manus suas in domo hac, &c.*

18. Secunda obiectio nascitur ex plurimis locis sacræ Scripturæ, in quibus homines orantur & obsecrantur pro sua ipsorum iustificatione, & gratiæ illis aguntur, & spes in illis ponitur, & gloria conceditur. Cæterum hæc omnia examinabimus fultius tomo sequenti. Quod ad præsens attinet, satis est, inde supponere nunquam hæc referri ad hominem solis naturæ viribus sine præueniente atque adiuuante gratia nitentem; & quando referuntur ad hominem supernaturalibus auxiliis suffultum, ita esse intelligenda, ut tota illorum laus, & virtus referatur ad Deum, atque homini relinquatur nihil, nisi in Deo, & propter Deum, sicut instrumento libero per diuinam gratiam moto, & illius motionem liberè sequenti.

19. Vigesimaquinta ratiocinatio, quæ ad charitatem pertinet, est confirmatio præcedentis. Nam propterea spes, in viribus humanis posita fallit atque confundit: at verò ea quæ in diuina gratia collocatur spes, non confundit; quia charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum, qui datus est nobis, Rom. 5. ex quo testimonio Deum præueniente & adiuuante gratia esse authorem non solum charitatis, sed etiam fidei, quæ per charitatem operatur, & spei, quæ propter charitatem non confundit, ut ex eodem fonte manent, quæ tam similia & coherentia sunt, tangit Augustinus variis in locis, veluti de Spiritu & littera cap. 32. ad finem, & cap. sequenti, & in sermone de Ascensione Domini, & sermone 44. de verbis Euangelij, & sermone 81. de verbis Apostoli, quorum fragmenta referunt Beda Rom. 5. & in libro sentent. ex Augustino, Prosper sentent. 295. quæ sumpta est ex libro de patientia cap. 17. atque illius verba inseruntur in Araucano Concilio can. 17. atque idem Prosper contra Collatorem cap. 38. & Fulgentius de Incarnatione & gratia, cap. 18. In his locis varietas magna est in modo, quo Patres vtuntur hoc testimonio; sed eo semper eadunt, ut probent gratiæ præuenientis necessitatem, siue ad initium iustificationis, siue ad robur & patientiam spei.

SECTIO X.

Exemplo gratiæ hypostatice absque vlllo initio ex parte humanitatis, probatur idem dogma.

1. Huius argumenti vnicus author est Augustinus, vnicusque inter Patres discipulus Fulgent. ex quibus tres propositiones, & earum probationes, ad scholasticum ordinem redactæ, sic se habent.

Prima propositio. *Ea gratia sit ab initio fidei homo quicumque Christianus, qua gratia homo ille ab initio suo factus est Christianus.* Verba sunt Augustini in lib. de prædestinat. Sanctior. cap. 15. ad medium; & tam ibi, quàm reliquis locis infra citandis explicat, ut quantum ad independentiam ab operibus humanis, quæ præbeant initium gratiæ cuiuslibet Christiani fides & iustificationis initium non minus sit gratuitum, quàm fuit gratuita hypostatice vnionis gratia comparatione humanitatis.

Probat primò, propositionem istam Augustinus de prædest. Sanctior. cap. 15. initio; quia Christus Dominus est præclarissimum lumen prædestinationis & gratiæ, hoc est, exemplar, ad cuius normam cæterorum gratia, prædestinatioque dirigitur. Quapropter non decuit, humana merita, & opera plus in cæteris hominibus, quàm in exemplari habere vires ad gratiam obtinendam; sic enim plus aliquid haberent quod sibi tribuerent.

Confirmatur. quantum ad hoc enim non possunt membra à capite discrepare, ne à se plus aliquid habeant, quàm ipsum caput. Quam rationem multis verbis tangit Augustinus in lib. de bono perseverantiæ cap. vltimo, præsertim illa sunt noranda, & *Christum, & non prædestinatum, quia in illo, ut esset caput nostrum, & in nobis, ut eius corpus essemus, non præcessura merita nostra, sed opera sua futura præsciuit.* Eandem probationem affert in lib. de correptione & gratia cap. 11.

Secundò probat Augustinus dicto capite 15. de prædestinatione Sanctiorum prope medium, quia *de ipso spiritu quilibet Christianus est renatus, de quo Christus est natus.* Quapropter vtriusque initium vitæ debet esse à gratia Spiritus sancti, & non à viribus naturæ. Hanc probationem paulo magis explicuit Fulgentius de Incarnatione & gratia Iesu Christi cap. 20. prope initium, dicens: *Forma præcessit in carne Christi, quam in nostra fide spiritualiter agnoscimus. Nam Christus filius Dei secundum carnem de Spiritu sancto conceptus & natus est. Carnem autem illam nec concipere virgo posset aliquando, nec parere, nisi eiusdem carnis Spiritus sanctus operaretur exortum. Sic ergo in hominis corde nec concipi fide poterit, nec auergeri, nisi eam Spiritus sanctus effundat, & nutriat. Ex eodem namque spiritu renati sumus, ex quo natus est Christus.*

Confirmatur, quoniam per fidem & iustificationem formatur Christus in nobis, Galat. 4. Ergo conceptionis initium debet esse independentens ab humanis meritis, elicitis absque gratia; sicut Christi Domini formatio in vtero virginis. Vnde Fulgentius continuò post citata verba subdit. *Eodem igitur spiritu Christus formatur secundam fidem in corde vnus cuiusque credentis, quo spiritu secundum carnem formatus est in vtero virginis.* Consonat idem Fulgent. in fine cap. præcedentis 19.

Tertiò probatur, quoniam natura humana, atque illius vires, ad bene operandum moraliter præscindendo à quacunque gratia, & dono per se, vel per accidens infuso parces sunt siue in Christo Domino, siue in quocumque Christiano; ergo nulla est ratio discriminis, ob quam opera præcedentia ex viribus naturæ ad obtinendam primam gratiam valeant in aliquo Christiano, sed tamen in humanitate Christi Domini non valuerint, aut è contrario.

Secunda propositio. Vnionis hypostatice primæ gratiæ collata fuit humanitati Christi Domini absque

2. Hominis iustificatione tam gratuita, ac gratia hypostatice vnionis.

3. Christus prædestinatio exemplar.

4.

5. De eodè spiritu quo Christus natus, Christianus renatus.

6. Per fidem, & iustificationem formatur Christus in nobis.

7. Omnium humanum naturales vires ad bene operandum parces.

8. Vnio hypostatice

absque vllis humanis operibus, ac proinde absque vlllo eorum merito, impetratione, dispositione, ratione discriminis, occasione, cõditione, aut initio, quod procederet ex solis naturæ viribus. Ita August. lib. 13. de Trinitate c. 17. prope initium, ait: *Ut gratia nobis sine vllis præcedentibus meritis, in homine Christo commendaretur; quia nec ipse tantum unitate Deo vero coniunctus vna cum illo persona, id est, ipse homo assumptus, mox, ut homo etiam Deus Filius Dei videret, vllis est præcedentibus meritis affectus.* & in lib. de prædestinatione Sanctiorum cap. 15. ait: *Ille homo, ut à verbo Patri coæterno in unitatem persona assumptus, Filius Dei vnigenitus esset; unde hoc meruit? quod eius bonum qualecunque præcessit? quid egit ante, quid credidit, quid petiuit, ut ad hanc ineffabilem excellentiam perueniret? Vbi non solum meritum, sed etiam petitionem impetratio, & qualecunque aliud bonum excluditur, quod potuerit esse illius gratiæ initium.*

Probat primò ex verbis Angeli ad Mariam semper Virginem Lucæ 1. in quibus Augustinus de correptione & gratia cap. 11. versùs med. ponderat illam causalem ideoque (siue, propterea, ut legit Augustinus) cuius sensus est: ut, quod ex te nasceretur, sit sanctum, & verè sit, atque appelletur Filius Dei, huius, inquam, tam singularis excellentiæ totalis causa est, quoniam Spiritus sanctus superueniet in te, & virtus Altissimi obumbrabit tibi. Itaque à mera gratia Spiritus sancti, non ab humano vlllo merito, aut opere habere potuit initium. Vnde Augustinus loco nuper citato. *Propterea, inquit, non propter opera, quæ nondum nati vtrique nulla sint; sed propterea quia Spiritus sanctus superueniet in te, & virtus Altissimi obumbrabit tibi, quod nasceretur ex te sanctum, vocabitur Filius Dei.*

Secundò probatur, quia humanitas Christi Domini nunquam exitit in rerum natura ante vnionem hypostaticam. Ergo nulla illius merè humana merita præcedere potuerunt.

Confirmatur, quoniam merita non præcedunt natiuitatem primam, qua primò natura humana ex nihilo in rerum naturam prodit. Quam rationem Augustinus tangit in omnibus locis citatis, præsertim verò in Enchiridio c. 36. dicens: *Quæ bona voluntas, cuius boni propositi studium, quæ bonis opera præcessere; quibus mereret iste homo ut vna fieret persona cum Deo? Nunquid antea fuit homo, & hoc ei singulare beneficium præstitum est, ut singulariter promeretur Deum? nempe ex quo homo esse capit, non aliud esse capit, quàm Dei Filius. Hæc, & quæ retulimus verba ex 13. lib. de Trinitate recepta sunt à Magistro, & communiter Scholasticis in 3. dist. 6. c. 3.*

Tertiò probatur, quoniam si humanitas Christi Domini per opera, elicita ex viribus naturæ, obtinuisset gratiam hypostaticæ vnionis, alia plures humanitates tandem gratiam obtinuissent; quoniam earum vires naturæ, præciso omni dono per se, vel per accidens infuso, non sunt minores. Vnde Augustinus in libro 2. de peccatorum meritis, & remissione cap. 17. à medio, ait: *Nec enim & ipse ita verbo Dei coniunctus, ut ipse coniunctione vnus Filius Dei, & idem ipse vnus Filius hominis fieret, præcedentibus sua voluntatis meritis fecit. Vnum quippe illum esse oportebat: essent autem & duo, & tres, & plures; si hoc fieri posset, non per Dei proprium donum, sed per hominis liberum arbitrium. Hos ergo præcipue commendatur, hoc in sapientia thesauris, in Christo absconditis, quantum existimare audeo, præcipue docetur, & dicitur.*

Quartò probatur, quoniam si aliqua ratio discriminis attendenda foret ex operibus naturæ humanæ, vt hæc potius, quàm cætera, allumeretur à Dei verbo, nec liberissima gratiæ ac liberalitatis diuinæ foret, hanc potius quàm aliam suscipere: sequeretur, querulosus hominum quæstionibus occasionem dari; quas Augustinus de prædestinatione Sanctiorum cap. 15. sic exponit: *Respondeat hic homo Deo, si audeat, & dicat: Cur non & ego? & si audierit, & homo, tu quis es, qui respondeas Deo? nec sic cohibeat, sed angeat impudentiam, & dicat: Quomodo audio, tu quis es & homo? cum sim quod audio, id est, homo. Quod est ille, de quo ago (scilicet Iesus Christus Dominus noster) cur non sim quod & ille? At enim gratia ille talis, ac tantus est, cur dicitur gratia ubi natura communis est? certe non est acceptio personarum apud Deum. Quis, non dico Christianus, sed, infans; hæc dicat. Vnde concludit Augustinus aliam discriminis rationem non esse querendam, nisi Dei meram, & proflus gratuitam voluntatem.*

Tertia propositio. Non solum hypostatica vnio comparatione humanitatis Christi Domini, sed etiam comparatione Dei genitricis Mariæ fuit gratia, cuius nullum proflus initium datum est per opera procedentia ex viribus naturæ. Atque inde etiam probatur, non ex viribus naturæ, sed ex præueniente gratia prouenire iustificationis initium. Hanc rationem breuiter attingit Augustinus in Enchiridio cap. 36. confirmans ex salutatione Angeli Lucæ 1. *Aue gratia plena, & iterum: Imuenisti gratiam apud Dominum.* Sed eam clariùs explicat Fulgentius de Incarnatione & gratia cap. 20 ante med. dicens: *Sicut enim non solum prius quàm Virgo Maria Christum conciperet, sed etiam prius quàm se concepturam agnosceret, gratia plena Angeli voce nuncupata est; cum nullus eius præcederet concupiscendi Fily Dei, vel cognitio, vel voluntas; ut agnosceretur ex gratia Dei esse tam ipsa obediens voluntas Virginis, quàm conceptio Domini Saluatoris: sic homo priusquam credere velle inciperet, gratia donantis infunditur cordi, ut incipiat in homine Christus formari.*

SECTIO XI.

Experientia, & ratione à priori probatur idem dogma.

1. Hæc duo sunt postrema istius disputationis Argumenta. Alterum est, quoniam rerum spiritualium Magistri in seipsis, & in aliis hominibus experiuntur præuenientis gratiæ necessitatem, & humanarum virium impotentiam. Nam videas peccatores aliquando scire præsentis operis periculum, ac turpitudinem, imò etiam optare, ab illo recedere; nec posse à seipsis obtinere constans, & efficax propositum veræ penitentiae: rursus alio tempore eodem peccatores videas potentissimo impulsu & suauitate interius agi, vt omnes difficultates penitentiae magna cum voluptate superent.

Confirmatur primò, nam simile quidpiam experiuntur in seipsis spirituales viri circa quorundam venialium peccatorum emendationem, victoriã tentationũ, & progressum in via spirituali.

Confirmatur secundò, quoniam non solum diuersis temporibus, sed etiam eodem ipso tempore atque eidem personæ circa materiam diuersam contingit, suauiter & efficaciter velle atque exequi difficiliora, nec posse, ad faciliora etiam

12. Querulosus quæstionibus auresur occasio.

13. Vnio hypostatice comparatione virginis gratia.

1. Experimur præuenientis gratiæ necessitatem.

2.

etiam ad motus stimulis, animum adigere. Hæc igitur experientia ostendit, quanta sit vis atque necessitas præuenientis gratiæ, quæ negata, ex suppositione, quod absit, est simpliciter impossibile, quod illa præsentem foret, non solum possibile, sed etiam quandoque facile, & suaue.

Atque ut tanti momenti veritas tanto altiores in corde radices poneret, quanto maiori doloris sensu, atque periculo euidentiore illius experientia comparatur: Deus permittit etiam prædestinatos quandoque obdurari, & excæcari in criminibus, vel ad res diuinas arefcere: vt Deuter. 8. Moyses populo cauendum præcipit, ne cordis elatione incidat in obliuionem, & ingratitude, quando rerum omnium abundantia circumfluxerit, quoniam ad hoc malum cauendum Deus illum duxerat per solitudinem, in qua erat serpens flatu adurens, scorpio, ac dipsas, & nullæ omnino aquæ: & rursus eduxit riuos de petra durissima, & manna cibauit, & subdit Moyses: Postquam afflixit te, ac probauit, ad extremum miseris est tui, ne diceret in corde tuo: Fortitudo mea, & robur manus meæ, hæc omnia mihi præstiterunt, sed recorderis Domini Dei tui, quod ipse vires tibi præbuerit. Itæ vires, quas Deus præbet, nihil aliud sunt, quam præueniens gratia iam data, & adiuuans gratia in actu primo oblata, & præparata.

Vnde Augustinus lib. 2. de peccatorum meritis, & remissione cap. 17. prope finem, ait: Ideo quisque nostrum bonum opus suscipere, agere, implere nunc scit, nunc nescit, nunc delectatur, nunc non delectatur; vt nouerit, non sua facultatis, sed diuini muneris esse, vel quod scit, vel quod delectatur; & sic ab elationis vanitate sinetur. Quam rationem magis explicat in cap. 19. post medium, atque hoc argumento contra Semipelagianos vtitur Augustinus de bono perseuerantiæ cap. 13. post medium, vbi postquam reuulit illa verba Ambrosij. Non est in potestate nostra cor nostrum, & nostra cogitationes. Quis autem tam beatus, qui in corde suo semper ascendat? sed hoc, sine diuino auxilio, qui fieri potest? nullo profecto modo. Augustinus subiicit: Hoc utique vt diceret, non solum in Litteris sacris legebat, sed sicut de illo viro sine dubitatione credendum est, etiam in corde suo sentiebat Ambrosius.

Basilius in regulis breuioribus interrogatione 16. a. 6. Quid est, inquit, quod nonnunquam animus etiam nullo a se adhibito studio sua sponte ferè, tanquam si ei dolor aliquis incidisset, compungitur; interdum autem adeo languidus est, vt cum maxime conerit, compungi non possit. Et respondet: Enimvero talis compunctio Dei donum est, ad extimulandum mentis nostræ desiderium, vt gustata dulcedine huius doloris cum perpetuo studeat reuincere.

Gregorius Moralium lib. 11. c. 6. ad illa verba Iob 12. Si conueneris aquas, omnia siccabuntur: si miseris eas, subuertent terram, ait: Si sancti Spiritus gratia ab audientis mente subtrahitur, auersit proximus intellectus, qui iam per spem uirescere in audiente videbatur. (& infra:) Si sancti Spiritus gratia superno munere iuxta vocem prædicantis infunditur, statim terra subvertitur; quia peccatoris mentis duritia ab immobilitatis sue obstinatione permuratur.

Bernardus sermone 74. in Cantica inter medium & finem ait: Quid prodest scire, quid te oporteat facere, si non detur & uelle facere? (datur autem uelle per gratiam operantem, seu præuenientem disp. sequenti.) Quam expertus sum agnita ueritate trisitoris, & ideo magis, quia iam fugere ad ignamiam excusationem non liceret. Hæc Bernard.

Postrema accedat nunc ratio à priori, quæ licet contra proteruos debilior, ceterum ad rerum quidditates aperientas, vnde manant rationes congruæ diuinæ prouidentia, sapientibus erit utilior. Eam D. Thomas tradit 1. 2. q. 109. art. 6. hoc ferè modo. Iustificacionis vltimus finis est Deus; sed modo speciali, & altiori, quam est finis omnium actionum naturalium; ergo iustificacionis Deus est causa efficiens speciali, & altiori modo, quam omnium actionum naturalium.

Probatur consequentia, quoniam cum omne agens agat propter finem, ita se debent respicere duæ istæ causalitates, efficiens, & finalis, vt sint eiusdem ordinis, & proportionem habeant.

Confirmatur, quoniam hac de causa vltimus finis, qui est primus in mouendo appetitum, & primum efficiens, ita se habent, vt per se primò se mutuo respiciant, & nullum efficiens respiciat vltimum finem, nisi vt motum à primo efficiente. Quam propositionem D. Thomas explicat exemplo Imperatoris, & inferiorum Ducum. Vide illum, & expositores ibi. Vnde tandem colligitur, Deum non vt autorem naturalem, sed vt supernaturalem autorem esse, qui solus per supernaturale auxilium præbere potest initium aptum & proportionatum ad finem iustificacionis.

DISPUTATIO XIX.

De fide, pro vt est iustificacionis initium.

Quædam aliqua ex his, quæ in hac disputatione tractantur de fide, & illiusque merito, & impetratione, soleant etiam disputari in materia de fide, aut de merito. Cæterum nullum est eis magis natium solum, quam præfens, in quo versamur. Ea quippe, quæ dicenda sunt, & tanquam conclusiones nascuntur ex principiis præcedentium disputationum, & principia sunt, ex quibus vltiores conclusiones inferantur in sequentibus disputationibus. Quocirca si prætermittentur hoc loco radices, & ramis humior arboris pars, inter media defuisset. Peculiariter autem præfens disputatio valebit primò ad penitus extirpandum Semipelagianorum errorem de fide ex viribus naturæ, atque de illius merito, & impetratione. Secundò, ad soluenda eorum argumenta, ostendenda sine fide per gratiam præuenientem inchoata, nihil valere, orationem, opera misericordiæ, ieiunia, & cætera opera, quæ videntur esse pietatis, de quibus infra disp. 24. Tertio, vt constet magis in particulari quomodo infideles ad fidem vocari incipiant, de quo infra disp. 25. ad confirmandam ratiocinationem tertiam, quam posuimus disputatione præcedenti sect. 1. fine.

SECTIO I.

Præmittuntur quæ præsentem controuersiam comitari solent, vt ab illis præcisus certatur postea status disputationis.

Primò certum est, atque ab ipsis etiam Pelagianis concessum, ad credenda supernaturalia mysteria, requiri supernaturale auxilium, quo nobis exteriori proponantur, siue per Dei, aut Angelorum reuelationem, visibilibus, aut inuisibilibus factam;

8. Præfentis dogmatis ratio à priori.

Omne agens propter finem operatur.

Supernaturalia mysteria solis naturæ viribus cognosci non possunt.

2. Fides humana mysterium fidei improporcionata.

Prima improporcionatio. Fidei obiectum supernaturale. Secunda, humana fides non excludit omnem dubitationem.

Tertia falsum credere potest.

Deus non potest falsum affirmare.

Quarta.

Quinta.

3. Quando humana fides sine supernaturali auxilio habita sit honesta.

4.

5.

factam; siue per hominum prædicationem, atque doctrinam, vt fit de lege ordinaria. Constat autem Trinitatem, Incarnationem, Eucharistiam, aliæque supernaturalia mysteria inueniri non posse ratiocinatione humana: quod ostendere non est præfentis instituti. Quare in præfenti non queritur, nisi de interiori auxilio, quod inclinatur ad præstandum assensum, supposita sufficienti propositione mysteriorum fidei.

Secundò certum est, naturales vires intellectus, & voluntatis sufficere, vt mysteriis fidei sufficienter propofitis, credamus humana fide tali, qualem historiis prodigijs, in d. & impossibilibus adhibere solemus. Cuiusmodi fide Iudæi, & hæretici modò credunt plurima quæ in scriptis Litteris continentur. Necnon Gentiles, & Mahumetani portentosa dæmonis mendacia credunt. Erit autem hæc fides humana improporcionata mysteriis fidei; & improporcionatio erit quintuplex.

Prima, quoniam obiectum formale, & materiale præcipuum fidei supernaturalia sūt. Quapropter vt actus circa illa proportionate versaretur, supernaturalis esse debuisset, sicut etiam de charitate, atque de spe dici solet. Secunda improporcionatio est, quoniam humana fides ex natura sua non est sufficiens ad excludendam omnem dubitationem, atque formidinem de obiecti falsitate, quam dubitationem (quantum ex se est) sufficienter excludit fides diuina, vt pote certior omni habitu naturali, subnixaque infallibili veracitati Dei. Tertia improporcionatio est, quod humana fides ex suo modo tendendi, indifferens est, vt falsum credat non secus, atque verum. Sed cum diuina veracitas non possit falsum affirmare, fides illi rationi formali proportionata, nulla erit, nisi quæ non possit ad falsum inclinare. Ex his nascitur quarta improporcionatio ad exercenda propria munera fidei comparatione aliarum virtutum infusarum. Quia fides humana, non sicut oportet, proponere poterit obiectum sperandum, amandum, colendum per spem, charitatem, religionem, cæteraque virtutes per se infusas. Quinta improporcionatio est in ratione meriti, impetrationis, & dispositionis ad iustificacionem, de qua satis diximus in disputationibus proximè præcedentibus. Vide quæ dicemus disp. 23. sect. 4. ratione 5.

Est autem res ambigua, vtrum hæc ipsa fides humana, de qua nuper locuti sumus, possit aliquando per solas vires naturæ absque supernaturali auxilio, euadere honesta ex omni circumstantia sibi intrinseca; ita vt talis actus in seipso formaliter nullam contineat rationem culpæ; sed potius rationem virtutis moralis, cum plena conformitate ad rationem naturalem; quæ dicitur prudentiæ leges obligare vt credamus mysteria, quæ à personis tantæ autoritatis, tanta miraculorum maiestate, & tanta morum suauitate traduntur.

Respondeo distinguendo. Nam ille homo cui proponitur vnum, aut alterum mysterium ex facilioribus, & ignorat reliqua difficiliora, poterit elicere actum credulitatis humanæ, qui sit ex omni circumstantia honestus, modo nuper explicato; siquidem ad hoc naturalis inclinatur, & nulla difficultas impedit.

Cæterum, quoties omnia mysteria fidei, vel saltem difficiliora sunt propofita sufficienter cum euidencia credibilitatis, toties non poterit fides humana euadere ex omni circumstantia honesta, siue circa omnia mysteria, siue circa aliqua illo-

rum, cuius præcipua ratio est, quoniam ardua quædam, ac difficiliora opera, etiam si ex ratione specifica sint naturalia, non possumus honestè & studiosè perficere absque auxilio supernaturali; præsertim virgente aliqua graui tentatione. Sed credere omnibus mysteriis fidei, sicut ratio naturalis dicitur, illis esse credendum, supposita eorum propositione sufficienti, est opus valdè arduum; ab eo nanque retardant rationes quædam humanæ, atque sophistica, occurrentes contra mysteria speculatiua; sed multò vehementius inordinatæ passionibus, & affectibus rerum humanarum superbia, auaritia, luxuria, & cætera id genus monstra violenter rapiunt intellectum, vt falsam iudicet esse legem, cuius autoritate illa omnia trucidantur. Tanta igitur difficultas prohibet, ne vires naturæ absque supernaturali auxilio possint assensum præbere ex omni circumstantia honestum, & naturali rationi consentaneum.

Confirmatur, quoniam nullus adiciet animum, vt omnia mysteria simul certò credat, quia Deus dixit; nisi prius excitatus diuina gratia operante. Nec satis erit dictamen rationis naturalis, hic & nunc dictantis, imprudentiam esse non credere mysteriis, quæ tanta euidencia credibilitatis persudantur. Si autem aliquis recusat omnia simul certò credere, quoniam Deus dixit: iam eius fides humana quæ versatur circa aliqua mysteria, vitriatur aliqua circumstantia turpi, & contraria rationi rectæ. Videlicet, quoniam imprudenter, inconsequentèque pro libito amplectatur vnum, vt refutet aliud, cum illo copulatum in eadem ratione credibilitatis. Vnde fit, vt ipsa etiam naturalis ratio conuincat, aut nullum, aut omnia esse credenda. Quare contra rationem operatur, qui credit vnum ex suppositione quod aliud non credit.

His suppositis Semipelagianis rectè contra Pelagium facebantur, perfectam fidem indigere auxilio supernaturali gratiæ. Deinde non errabant in eo præcisè, quod aliquam imperfectam & inchoatam fidem humanam posset elicere liberum arbitrium per solas vires naturæ. hoc enim præcisè acceptum, aut verum est, aut probabile. Sed in eo errabant, quod eiusmodi fidem, absque auxilio gratiæ productam, existimabant habere aliquam vim merendi de congruo, impetrandi, & disponendi ad perfectam fidem, cæteraque dona iustificacionis obtinenda (vt fufius in generali de omnibus actibus elicitis per vires naturæ supra disp. 14. sect. 2. à n. 7. vsque ad 10. explicatum fuit) in d. etiam ad obtinendam perseuerantiam, & prædestinationem ad gloriam, vt in eadem disput. 14. sect. 4. monstrauimus.

Durius aliquid ante exortam Pelagij hæresim docuerat Ticonius in 3. regula, dicens: Opera nobis à Deo dari merito fidei, ipsam verò fidem sic esse à nobis, vt nobis non sit à Deo. Sic Augustinus refert lib. 3. de doctrina Christiana cap. 33. Imò & Augustinus eundem errorem scripserat, prius quam crearetur Episcopus, vt constat in expositione propositionum ex epist. ad Rom. num. 60. 61. 62. & 63. cuius autoritate se tuebantur Massilienses, vt constat ex epist. Hilarij col. 2. Sed postea Cypriani testimonio excitatus Augustinus agnouit necessitatem gratiæ ad omnia salutis opera, etiam ad ipsam fidem: vt restatur lib. 1. retract. cap. 22. & 23. & lib. de prædestinatione Sanctorum cap. 3.

Ardua naturalia opera sine auxilio gratiæ honestè facere non valent.

Fidei difficultas magna.

6.

7. Semipelagianis perfectam fidem gratiam indigere facebantur.

8.

non longè ante med. de gratia & libero arbitrio c. 9. & 14. in Enchirid. c. 32. de prædest. & gratia c. 11. de bono perseverantia c. 13. de gratia Christi c. 25. epist. 143. ad Iulianam Viduam colum. 3. & lib. 2. de peccatorum meritis, & remissione c. 18. Concilium Arausicanum II. can. 4. & 9. Philo tomo 1. Bibliothecæ lib. in Cantica ad illa verba: *Terribilis ut castrorum acies ordinata.* Prosper lib. 1. de vocatione Gentium capite 24. post medium, & libro contra Collatorem. cap. 8. 16. & 39. atque libro de libero arbitrio ad Rufinum ante medium. Fulgentius lib. ad Monimum à capite 8. vsque ad 14. & de Incarnatione & gratia Iesu Christi capite 17. fine, & capite 18. & 20. & epistola 6. ad Theodorum de conuersione capite 7. Leo Papa non solum loco supra citato; sed etiam sermone 8. de ieiunio decimi mensis cap. 3. Gregorius homil. 9. in Ezechiel. sub initium. Atque eadem est sententia, quamvis sub verbis obcurioribus Hieronymi in capite 26. Hieremiæ ad illa verba, & dices ad eos, &c. & in verba citata Philipp. 2. vbi etiam Ambrosius, imò & Chrysologus ibi sermone octauo; siquidem ait, Deum esse, qui nobis promptitudinem dat, & efficiam, & nos agit, vt velimus & agamus.

cabantur à Paulo. Ergo pro voluntatem aperire viam fidei, vt voluntas intellectum applicet ad intendendum attentè iis quæ per fidem proponuntur; hoc, inquam, Dei opus est, ac proinde gratia præueniente indigenis, qua ratione Augustinus de prædest. Sanct. cap. 20. & Prosper lib. 1. de vocat. Gent. c. 23. exemplo Lydiæ probant esse donum Dei, non solum fidem, sed etiam voluntatem audiendi, & credendi.

Septimò, denique ad huius conclusionis confirmationem valent omnia, quæ dicemus sect. vlt. de fide inchoata.

Tertia conclusio circa mysteria fidei quicunque intellectualis assensus, vel pia affectio voluntatis, elicit per solas vires naturæ, nihil valent ad obtinendam gratiam. Hęc conclusio abundè probata est tota disp. 17. & 18. & magis explicabitur seq. disp. 20. & corroborabitur disp. 22. & 23.

Quarta conclusio. Idem assensus, eademque pia affectio elicit per vires naturæ, sine gratia, non potuit esse ratio electionis, siue prædestinationis ad gratiam, siue ad gloriam, vt generaliter probabimus disput. 26.

SECTIO III.

A supernaturali fide sumitur initium salutis disponendo ad gratiam, & impetrando illam.

DVo clauduntur hoc titulo. Alterum est, ante fidem nihil esse dispositionis, meriti, aut impetrationis. hoc sect. præced. & tota disp. 17. & 18. peregrinus, idemque firmius erit ex hac & sequentibus sectionibus, omnibusque dispositionibus sequentibus. Alterum est cum primùm adest aliquis actus fidei, etiam si cætera desint ad iustificationem requisita, reperiri aliquid, quod verè disponit, impetrat, ac meretur de congruo vltiora auxilia gratiæ, ac proinde acquirere potest vltiores dispositiones, merita, & impetrationes, atque ipsam iustificationem: Hoc secundum est, quod in præsentia, & sequenti sect. probandum restat.

Sit prima conclusio. Fides est humanæ salutis & iustificationis initium. Hęc conclusio est de fide, quoniam Tridentinum sess. 6. c. 8. refert perperuum Ecclesia Catholica cõsensum tenuisse, atque expressisse, vt, scilicet, per fidem ideo iustificari dicamur, quia fides est humane salutis initium, fundamentum, & radix omnis iustificationis; sine qua impossibile est placere Deo, & ad filiorum consortium peruenire.

Augustinus epist. 105. ait: *Restat igitur, vt ipsam fidem, vnde omnis iustitia sumit initium, non humano tribuamus arbitrio.* & lib. 1. ad Simplicianum q. 2. *Ut ostendat, inquit, hominem bene operari non posse, nisi per fidem perceperit gratiam: incipit autem homo percipere gratiam, ex quo incipit Deo credere, &c.* Idem Augustinus in lib. de gestis Pelagij c. 14. post med. scribit, *fidem esse initium vnde bona opera incipiunt.* Fulgentius de Incarnatione & gratia Iesu Christi, c. 10. initio ait: *Vita autem nostra à fide sumit initium, quia iustus ex fide viuít.*

Prosper ad excerpta Genuesium dub. 8. prope initium ait: *Si Deus operatur omnia bona, vique & fidem, sine qua nemo potest placere, & que est omnium virtutum fundamentum.* Hanc rationem desumpsit Prosper ex 11. cap. ad Heb. vbi, *fides est substantia rerum sperandarum.* Substantia verò est, quatenus substat omnibus, quasi eorum fundamentum. Porro res sperandæ primariò & ratione sui, non sunt

23. Nihil solè nature viribus circa fidei mysteria factum valet ad obtinendam gratiam.
24. Neque potuit esse ratio prædestinationis.

1. Duo clauduntur in titulo.

2. Fides salutis initium.

3.

4.

sunt alia, quàm dona gratiæ, atque gloriæ: quapropter illorum omnium initium, atque fundamentum fides erit.

Propterea Greg. hom. 17. in Ezech. post med. asserit, fidem esse portam, & hom. 19. in Ezech. ante med. asserit, esse vestibulum per quod venitur ad cæteras virtutes. Cyril. Alex. in Isaiam c. 52. fin. sic ait. *Radix enim & nuxis cognitionis est fides, & veluti aditus ad pietatem, & ad vitam deducit eos, qui eam recipiunt: siquidem Propheeta Isaias inquit: Nisi credideritis, non intelligetis.* Denique ex Cælestino Papa, epist. 1. ad Episc. Galliæ c. 12. aperte colligitur, ab initio fidei ad Deum tendere omnes affectus bonos, atque virtutes & opera, ita vt ante hoc initium fidei, nihil boni præcesserit.

Secunda cõclusio colligitur ex præcedenti. Fides est initiu totius dispositionis ad iustificationem, atque eidè ipsi fidei virtus & proportio inest, disponendi ad iustificationem partialiter, & remote. Probatur, nam Trid. sess. 6. c. 6. ita decernit: *Disponitur autem ad ipsam iustitiam, dum excitati diuina gratia, & adiuti fidem ex auditu concipientes, liberè mouentur in Deum, credentes vera esse, quæ diuinitus reuelata, & promissa sunt.*

Confirmatur primò, nam si quid obstaret, ne fides ad iustificationem disponeret saltem partialiter & remote; illud maximè, quoniam non cõstituit personam Deo grati, quando nondu collata est gratia remissionis peccatoru. At verò hic status non obstat, quominus fides sit dispositio: siquidè attritio quauis sine sacramento Pœnitentiæ per se ad iustificationem perducere peccatorem nequeat; iam ad Dei grati in sacramento Pœnitentiæ impetrandã disponit, vt Trident. decernit sess. 14. c. 4. vbi ebiter pòdera cum hoc genere dispositionis ad gratiam coniuncta esse impetrationè, de qua dicemus concl. seq.

Confirmatur secundò, quia quamuis Tridentinum non dixerit expressè fidem esse initiu dispositionis; cæterum id aperte supponit in c. 6. citato: siquidè ex professo tractans de dispositione, fidem in principio numerat. Id etiam nõ obscure significauit c. 8. quod retulimus in concl. præced. Nã si aliqua dispositio daretur prior, quã fides illa, & nõ fides foret radix & initium omnis iustificationis.

Confirmatur tertio, quoniam ante fidem nihil supernaturale reperiri potest, nisi gratia vocans, & excitans ad fidem, & quidquid naturale reperitur, nihil valet, vt ad iustificationem disponat, supra disp. 18. præsertim sect. 2. & 3.

Tertia conclusio. Fides est totius impetrationis initium, & ipsa etiam habet valorem ad impetrandam iustificationem.

Probatur primò ex Aug. de spiritu & litera c. 29. à medio, illis præsertim verbis: *Fide igitur Iesu Christi impetramus salutem, quantum nobis inchoatur in re, & quantum perficienda expectatur in spe.* & lib. 1. de prædest. Sanct. c. 7. ait: *Fides prima datur, ex qua impetrentur cætera, quæ proprie opera nuncupantur, quibus rectè viuunt, & cõstat ex Ephes. 1. Gratia salui estis per fidem, &c.*

Secundò conclusionem eandè ex Apostolo ad Rom. 10. colligit Aug. de gratia & lib. arb. cap. 14. ante med. dicens: *Vtrumque dixit esse donatum, & illud maximè, vbi dicit, Paulus, habetis eundem spiritum fidei, quod propterea dixit, vt intelligeremus, quia fides & nõ peti a cõceditur, vt ei petenti alia concedatur; quomodo enim inuocabatur, inquit, in quem non crederentur, ergo Spiritus gratiæ facit, vt habeamus fidem, vt per fidem impetremus orando, vt possimus facere, quæ iubemur.*

Concilium Carthaginè in epist. ad Innocentium I. prope med. (habetur ante epist. 25. Inno-

centij) de auxilio gratiæ sic loquitur: *Quod auxiliu fides impetrat, quæ est in Christo Iesu Domino nostro.* Prosper lib. 1. de vocat. Gent. c. 24. initio, ait: *Fidem qua iustificatur impius ad hoc donari, vt principium possit esse meritorum: & cum ipsa data fuerit, non petita, ipsius iam petitionibus bona cætera consequantur.*

Hanc cõclusionem Aug. & cæteri Patres colligunt generaliter ex omnibus locis Pauli, in quibus docet, non propter opera, sed propter fidem obtineri gratiam. Sed peculiaritè vim habere videtur illud Marc. 9. *Si potes credere, omnia possibilia sũt credenti.* Vbi Hieron. commentarius, què S. Thom. catena inferuit, sic habet: *Si potes credere, libertatem hic arbitrij indicat, omnia possibilia sunt credenti. Quæ sunt omnia, nisi que in nomine Iesu, id est, saluati, possulantur cū lacrymis? sententiã eadem est Matth. 17. in illis verbis: Si habueritis fidem, sicut granum synapsi, nihil impossibile erit vobis.* Vbi Rabanus apud S. Thom. in catena ait: *Sic enim fides mentem nostram, capacem cælestibus donis facit, vt quæcumque volumus, facillimè à fidei Domino impetrare possimus.* Chrysol. in hunc locum Matth. hom. 58. circa med. ait: *Si credis, vt decet, tam solum filium tuum, quam alios facile curabis, eadem conclusio constabit ex dicendis disput. 24. sect. 1. concl. 2.*

SECTIO IV.

A fide sumitur initium meriti, & ipsa de congruo meretur vltiorem gratiam.

Non hęc sermonem contra recentiores hereticos institutam, quibus omne meritum de congruo displicet; sed cõtra nonnullos Doctores Catholicos, qui negat gratiam ante remissionem peccatorum, quamdiu aliquis est inimicus Dei, quamuis concedant operibus fidei, spei, & poenitentia, elemosynæ aliarumque virtutum inesse valorem, disponendi ad iustificationem, & impetrandi illam: cæterum negant inesse vim merendi de congruo iustificationem. Sed quoniam huius quæst. proprius locus est 1. 2. q. 114. art. 5. nos in præsentia prætermittimus ea, quæ omnium virtutum operibus generalia sunt ante remissionem peccatoru; & ea dicemus tantum, quæ solius fidei propria sunt, atque instituto præsentia necessaria.

Sit igitur conclusio. Fides est initium meriti, & ipsa de congruo meretur vltiora auxilia gratiæ.

Probatur primò ex Aug. epist. 105. vbi: *Nec ipsa (inquit) remissio peccatorum sine aliquo merito est, si fides hanc impetrat. Nec enim nullum est meritum fidei, quia fide ille dicebat: Propitius esto mihi peccatori, & descendit iustificatus merito fidelis humiliatus.* & epist. 106. *Cum ergo fides impetrat iustificationem, non gratiam aliquod meriti præcedit humani; sed ipsa gratia meretur augeri, vt aucta mereatur & perfici.* Vbi gratia, quæ meretur augeri, non est alia, nisi fides.

Rursus idem August. lib. de prædest. Sanct. c. 2. sub initium ait: *Quis autem dicat, eum qui iam cepit credere, ab eo, in quem credidit, nihil mereri. quod idem supponit in c. 7. Ac tandem tota præfatio in Psal. 31. præsertim à medio, quamuis non eisdem verbis, in re tamen idem docet, vbi planè Augustinus supponit, fidem esse donum Dei, & nullum illius initium, aut meritum sumi ex nostris operibus. Vnde collige, nec expressè, nec virtualitè tractatum esse hunc locum.*

Quapropter quod S. Thom. asserit 2. 2. q. 114. a. 5. ad 1. nihil fallum; sed duo tantum vera continet, quæ nostræ assertioni non repugnant. Alteru est, quæ nostræ est ex nobis aliquod initium fidei, quo mereamur eius consummationem, & iustificationem. Alteru est, quod

Art. 6.

19.

Credendi voluntatem inter initia gratiæ nominabant Massilienses.

20.

Pia affectio fidei principium intrinsecum.

21.

Inter actus voluntatis & intellectus debet esse proportio.

22.

12.

13.

1.

2.

3.

4.

tecum

Prima gratia non cadit sub fidei merito.

terum est, primam gratiã, & totã integrã iustificatiõne non cadere sub meritũ fidei supernaturalis, quã est donum Dei, quoniam ipsa fides est iustificatiõnis pars, & ad illam requiritur gratia præueniens, quam fides mereri non potest.

Confirmatur, quia meritum de congruo, quo supernaturalis fides vltiora auxilia de congruo mereatur, Augustinus non solum retractavit nunquam, sed etiã difertis, & perspicuis verbis affirmavit, in eodem ipso capite, quẽ S. Thom. allegat (vnde impossibile est huius oppositum sensisse S. Thom. loco nuper citato.) Nã lib. 1. retract. c. 23. versus finem, retractans quã dixerat in expositione quarundam propositionum ex epist. ad Rom. veniensque ad illam propositionem, quem scripserat c. 62. In ijs quos elegit Deus, non opera, sed fides inchoat meritũ, vt per munus Dei bene operentur. Notat August. illud esse verissimũ dictum, sed in eo diminutum quod fidei meritum etiam ipsum esse donum Dei, nec putauerit querẽdum esse, nec dixerit. Eadem censura cõtinuã aliam eiusdem capitis propositionem notat, dicens: Sed & illa misericordia præcedenti merito fidei tribuitur, & ista obduratio præcedenti impietati; quod quidem verum est, sed adhuc querendum erat, vtrum & meritum fidei misericordia Dei præueniat. Huius approbationis veritas inde confirmatur magis, quoniam hæc ipsa retractationum verba inserenda putauit Augustinus in lib. de prædestinatione Sanctorum cap. 3.

Probat secundò, quoniam Prosper, quẽ circa huiusmodi quæstiones non tam discipulum, quam ipsam Augustini mentem alieno scribentem clamor, dixeris in prima responsione ad tria priora dubia Genensium, quã ex hoc ipso 3. c. de prædest. Sanct. desumpta sunt, ait, August. post sagaciorẽ diligentiam, hoc indubitanter agnouisse, quod electionem gratia nulla merita humana præcedant: & quod fides, vnde incipiunt omnia merita, donum sit Dei, & de vocatione Gentium lib. 1. c. 23. prope initium ait: Omne hominis meritum ab initio fidei, usque ad perseverantiã consummationem, donum atque opus esse diuinum, & seq. cap. 24. prope initium, ait, fidem ad hoc donari vt principium possit esse meritorum, & contra Collatorem c. 37. docet, fidem esse non posse sine meritis.

Probat tertio ex Hilario in Matth. can. 9. dicente, fide merendum esse quod petitur. Chrysost. autem in Ioan. c. 15. ad illa verba: Ego sum vitis vera, & vos palmites, hom. 75. prope initium ait: Radices autem non alia causa hic meminit, quam vt discernent, sine ipsius potentia nihil fieri posse; & quod ita ipsi fide vniendi sunt, vt palmites vitis. Vnde supponit, sine vnione per fidem, nullum esse valorem, an meritum, & posita vnione per fidem poni valorem & meritum. Quam veritatem vt certam Laurentius Iustinianus tradit lib. 1. de cõceptu mundi c. 9. prope initium, dicens: Valet proculdubio quis vocatus a Deo gratiam gratificanti mereri ex congruo. Fusiũs idem probat Colonienfẽ Enchiridion Christianæ institutionis ad parochos, titulo de sacramento Pœnitentiã fol. 93. cap. ergo quum peccator.

Probat quartò, quoniam ad meritum congrui non requiritur personam esse simpliciter Deo gratam; quin potius quamuis propter peccatũ mortale sit inimica Dei, nihilominus actus fidei & alij, qui ex fide procedunt, secundum se grati sunt, quantum sufficit, vt iustificationem de congruo mereantur, secundum illud Hebr. 13. Beneficentiã autem & communionis nolite obliuisci; talibus enim hostiis promeretur Deus. Opera nanque fraternã charitatis, & misericordiẽ sunt tanquam

sacrificia, quibus Deum per mortale peccatum amissum promeremur reconciliatum accipere.

Confirmatur 1. Ioan. 1. Si confiteamur peccata nostra, fidelis est, & iustus, vt remittat nobis peccata nostra. At verò fidelitas Dei, non potest esse, nisi comparatione promissionis suã; deinde iustitia consistit in seruando, ac reddendo iure vnuscuusque, vnde supponit aliquod debitum: hoc autem nascitur ex merito. Quapropter si Dei fidei fidelitas & iustitia causa sunt remittendi nobis peccata, si confiteamur ea; consequens est, vt peccatorum confessio, supposita promissione Dei, habeat aliquod meritum iustitiã.

Atque vnuerfaliter operibus misericordiã, atque pœnitentiã, non solum impetrationem, sed etiam meritum iustificationis concedunt Patres, quos referre non est præsentis instituti; dicemus aliquid infra disp. 24. sect. 2. 3. & sequent.

Probat quintò, à priori ex quidditate meriti de congruo, & discrimine illius à merito de condigno. Nam meritum de condigno includit aliquod genus æqualitatis, natã non solum ex valore operis præcisi à persona, sed præsertim ex dignitate personã, quã debet esse Deo grata, vt Deus prius respiciat ad Abel, & propter Abel respiciat ad munera eius. Hæc autem æqualitas, & personã dignitas non requiruntur ad meritum de congruo; quoniam non est meritum ex mera iustitia, sed ex quadam congruentia, & æquitate permixta cum liberalitate.

Huius autem congruentiã quatuor sunt rationes. Prima, quoniam illã actiones secundum se consideratã supernaturales sunt, & eiusdem ordinis cum iustificatione. Secunda, quoniam ex quidditatiuo pondere destinantur ad charitatem & gratiam, sicut semen destinatur ad arborem. Tertia, quoniam illarum actionum principale agens est Spiritus sanctus per gratiam, ad quod agens attendere congruum est, proponendo demeritum humanã personã operantis, vt illis operibus propter suum primarium authorem habeatur honor, acceptãdo ad aliquod meritum. Quarta, licet peccator simpliciter, & absolute sit odio dignus; nihilominus secundum quid, est amore dignus, propter illum inchoatum amorem Dei, quem exercet in quolibet actu fidei, vel alterius virtutis supernaturalis: in quibus omnibus semper includitur aliqua pia affectio ad mysteria fidei, desiderium iustificationis, amor proximi propter Deum aliquo modo. Deus autem ait, Ego diligentes me diligo, id quod Deus ita perfecte & exacte præstat, vt eos, qui secundum quid & inchoatẽ me diligunt, etiam Deus secundum quid, & inchoatẽ diligit.

Omnes istã congruentiã, ac præsertim postrema confirmatur verbis Augustini lib. 2. contra duas epistolas Pelagianorum c. 9. initio dicens: Quid est boni cupiditas, nisi charitas? de qua Iohannes Apostolus sine ambiguitate loquitur, dicens: Charitas ex Deo est, nec initium eius ex nobis, & perfectio ex Deo, sed si charitas ex Deo, tota nobis ex Deo est. Vides, cupiditatem boni, quã est initium fidei, appellari charitatem inchoatã, & esse donum Dei? ergo personam reddit aliquo modo dignam, quã diligitur à Deo.

Tertio probatur, quia meritũ congrui necessariò comitatur impetrationẽ, sed fides habet vim impetrandi iustificationẽ (vt ostendimus sect. præced. & concedunt etiam ij Theologi, qui negant habere vim merendi.) ergo fides habet vim merendi iustificationem. Maior probatur ex suprã citatis verbis

9.

14.

10.

11.

12.

13.

Meritoria de condigno, & de congruo discrimen, & huius quidditas.

Persona dignitas non requirit meritum congrui.

Meritum congrui necessariò comitatur impetrationem.

SECTIO V.

Fidei etiam imperfecta & inchoata competunt supradicta vires inchoandi, merendi, impetrandi, ac disponendi ad iustificationem.

Aduersus ea, quã in præcedentibus sectionibus cõstituta sũt, occurrũt tres obiectiones. Prima, quoniam infideles, antequam perueniãt ad fidẽ, possunt aliquid facere, quo se disponãt, & impetrẽt illuminationẽ, atque prædicationẽ fidei; ergo ante fidẽ iam datur aliquod initium disponendi, & impetrãdi iustificationẽ. Antecedens probatur, quoniã omnibus adultis, etiam barbaris, & remoris à notitia fidei, datur auxilium sufficiens, quo si bene vtantur, obtinebũt vltiora auxilia; sed bonus vsus illius primi auxilij nõ est credere, siquidem nondũ audierunt, quid credere debeat; ergo bonus vsus erit solummodo desiderare veri Dei notitiã, & petere à Deo, & quãtũ possunt inquirere.

Confirmatur, quoniam si fortẽ negaueris huiusmodi auxilium & potestatem, obtinẽdi fidem, omnibus hominibus concedi: at saltem negare non poteris, sicut cõcessum esse aliquibus, in quibus culpa fuit ad fidẽ non venisse ob suam negligentiam, atque vnicus homo huiusmodi fatis est, vt integra in eo maneat tota difficultas obiectionis.

Secũda, quia etiã ante fidẽ datur credulitatis affectus, seu volũtas credẽdi, & querẽdi salutẽ; hæc sunt dona supernaturalia, vnde sumit initium iustificatio, vt ex Arauf. Conc. Hilar. & Prosp. monstrauimus sect. 2. concl. 2. n. 16. ergo ante fidem præcedit aliud prius initium, ac proinde fides non est salutis, & iustificationis initium.

Tertia obiectio, quia fides supernaturalis determinat intellectum ad assentiendum mysterijs, certò & absque dubitatione verò prædicta initia iustificationis reperiuntur, etiam in eo, qui nondũ præbuit assensũ, sed adhuc inquiri, & dubitat, imò & ignorat præcipua, & magis necessaria mysteria; ergo ante fidem præcedit aliud initium.

Ad hæc explicanda, & ponenda fundamenta multarum conclusionum, quã in alijs disp. & in alijs etiam libris tradenda sunt, statuo tres conclusiones.

Prima conclusio. Datur quodã fides imperfecta & inchoata; quã verò est donũ Dei, ab excitãte & adiuuante gratia procedens, atque ab illa plerumque inchoatur iustificatio infidelium adultorum. Probat primò Aug. lib. de prædest. Sanct. toto 2. c. in quo præsertim notãda sunt illa verba: Et ipsi igitur initium fidei nostrã ex quo, nisi ex ipso est? videlicet Deo. Vnde in c. 4. finem concludit, etiam initium fidei acceptum, Deo referendum esse.

Probat secundò, exemplo Cornelij Centurionis Act. 10. quod ad rem præsentem ita ponderat Augustinus lib. 1. ad Simplicianum quæst. 2. prope initium. Incipit autẽ homo percipere gratiam, ex quo incipit Deo credere, vel interna, vel externa monitione motus ad fidem. Sed interest quibus articulis temporum, vel celebratione Sacramentorum gratia plenior, & euidentior infundatur. Non enim catechumeni non credunt, aut verò Cornelius non credebatur Deo, cum elemosinis, & orationibus dignum se præberet, nisi Angelus interiret; sed nullo modo ista operaretur, nisi antea credidisset. Nullo modo autem credidisset, nisi vel secretis per visa mentis, aut spiritibus, vel manifestioribus per sensus corporis admonitionibus vocaretur; sed in quibusdã tanta est gratia fidei, quã non sufficit ad obtinendum regnum celorum, sicut in catechumenis: sicut in Cornelio, antequam Sacramentum

Obiectio prima.

Confirmatur.

Secunda.

Tertia.

Fides imperfecta, & inchoata Dei donum.

Ab illa quãdam inchoatur iustificatio.

5.

verbis August. in epist. 105. Nec ipsa remissio peccatorum sine aliquo merito est. fides hanc impetrat, vbi ex impetratione infert meritum: vnde idem August. Prosp. & Hilar. de merito, & impetratione iustificationis ita loquũtur, vt videãtur supponere, idẽ esse. Nã voces plerũque permutant, atque permittent, dicẽdo prius meritũ, postea impetrationem, vel è contra, vt videlicet in aliquibus testimonijs huius & præced. sect. atque seq. & memini me sæpius id obseruasse, dum eosdẽ authores legerem.

Confirmatur primò, nã in clamore humano vim impetrãdi, vt Deus respõdeat, & auxiliũ præbeat, concesserat Cass. in quodã loco, nulla meriti mentione facta: & tamẽ inde Prosper colligit meritũ. Sic enim libro aduersus Collatorẽ c. 16. proponit prius verba Cass. dicens: Cum viderit Deus nos ad bonũ velles desistere, occurrit, dirigit, atque cõfortat. Ad vocẽ enim clamoris statim, vt audierit, respondebit tibi, & inuoca me, inquit, in die tribulationis, eripiam te, & glorificabis me. Nihil amplius ex Cass. retulerat tibi Prosp. quod tamen cõtinuò redarguit, dicẽs: Quis non videat quod hæc doctrina meritũ libero assignet arbitrio, quo præueniatur gratia. Perpende, quã euidenter videatur esse Prosp. meritũ contineri in clamore, cui Deus respõdeat, de inuocatione, cui diuinum auxiliũ concedatur. Sed clariũs in eod. lib. contra Collat. c. 6. ait: Quomodo nõ aduertis te in illud damnatum incidere, quod velis nolis, conuinceris dicere, gratiam Dei, secundu merita nostra dari, cum aliquid boni præcedere ex ipsis hominibus, propter quod gratiã cõsequatur, affirmas? Non enim nullius meriti haberi potest potens fides; querẽtis pietas; pulsantis instantia; præcipue cum omnes eiusmodi & accipere, & inuenire, & intrare dicantur. Ecce Prosp. meritum colligit ex eo, quod est proprium impetratoriã orationis, videlicet: Petite & accipietis, querẽtis & inuenietis, &c.

Confirmatur secundò, quia quamuis, metaphysicẽ loquendo, præcindere possimus rationẽ meriti ab impetratione, & quãuis ab hominibus aliquod impetrari possit absque aliquo merito (vt vidimus disp. præced. sect. 3.) nihilominus à Deo nihil postumus impetrare sine aliquo merito congrui, quoniã, vt oratio habeat impetrandi valorẽ, debet esse actus humilitatis, deuotionis, & latrie. Ac proinde honorem exhibet Deo, quidquid impetrat à Deo, secundum illud Psal. 49. Inuoca me in die tribulationis, eruam te, & honorificabis me. Vnde impossibile est, quin ille actus secundum se consideratus, Deo placeat, atque dignus reputetur, in quem congruat, diuinam liberalitatem ostendẽ, & in hoc consistit meritum congrui, vt in præcedenti ratione notauimus.

Confirmatur tertio, quoniam ad impetrandum requiritur aliqua proportio inter opus impetrãdi, iustificationem impetratã, & hæc eadem proportio satis est, vt congruum sit, acceptari tantũ meritum. Contra verò sicut Deus de potentia absoluta potuit nullam prorũs rationem habere huius congruitatis; & tamen ex liberalitate adiũcta quadã æquitate cõgruentiã admittit illã ad meritũ: ita potuit nullã rationẽ habere illius operis ad impetrationẽ, sed ex liberalitate adiũcta quadã æquitate opus illud ad impetrãdũ admittit; est ergo eadẽ ratio meriti, quẽ impetrationis, vt quãdo ista cõceditur, illud negari nõ possit.

Argumenta, quã in hac præcipuã difficultatem afferre videntur, siue ex Trident. sess. 6. c. 8. siue ex Aug. in præfatione ad Psal. 3. facile solui possunt ex dictis in tota præsentis disp. præsertim in alio libro de quidditate gratiã disp. 2. sectione 2. ad 2. rationem dubitãdi.

Reiz de Providentiã Dei.

Isai. 30.

15.

16.

17.

A Deo nihil impetratum sine merito.

Opus impetrans proportionatur cum re impetrata.

petratio de cōgruo; de hac enim loquebantur Semipelagiani, vt vidimus disp. 14. sect. 2. a. 6. & seq.

9. Orationes naturæ viribus elicitis habere vim probabiliter impetrandi gratiam, non videtur esse de fide; quia definitiones Patrum & Conciliorum hoc non exprimunt, nec colligitur ex eo, quod circa hoc errauerint Massilienses, cum illi locuti fuerint de impetratione infallibili, vt loco nuper citato vidimus.

10. Nihilominus videtur esse fidei proximum, ita vt oppositū sit periculosum, & errori proximum. Omnia enim fundamenta, superius adducta disp. 17. & 18. tantam vim habent ad huiusmodi probabilem impetrationem excludendam, quantum hæc impetratio habet vtilitatis per se ordinatæ ad obtinendam gratiam, cui gratia subiungitur, si non semper, & infallibiliter, saltem aliquando & probabiliter, ac proinde tunc gratia præuenit à libero arbitrio, & non merè gratis datur, sed plura de oratione dicemus disp. 24. sect. 1.

11. Sexta conclusio. Quilibet actus elicited per vires naturæ absque auxilio gratiæ, non meretur de condigno iustificationem; imò nec auxiliatricem gratiam. Hæc conclusio citra controuersiam est de fide; & oppositum est aperta hæresis Pelagiana, quam etiam Pelagiani refutabant, vt vidimus disp. 14. sect. 3. prope initium.

12. Septima conclusio. De congruo, etiam leuissimo, ac remotissimo merito, non est meritorius gratiæ actus elicited per vires naturæ absque auxilio gratiæ. Hæc conclusio quamuis non sit de fide; attamen est ita fidei proxima, vt oppositum sit errori proximum. Nam, vt Augustini verbis referuntur in lib. de prædest. Sanct. c. 2. initio. Non receditur ab ea sententia, quam Pelagius ipse in Episcopali iudicio Palæstino damnare compulsus est, gratiam Dei secundum merita nostra dari. Porro Augustinum ibi agere de merito congrui, constabit infra n. 14. & sequentibus.

13. Primarium fundamentum præbent Scripturæ testimonia, quæ iam expendimus, disp. 18. præsertim sect. 2. vbi offendimus quidditati gratiæ non solum merita de condigno, sed etiam merita de congruo repugnare. Nunc veniamus ad testimonia Conciliorum & Patrum, quibus id clariùs continetur. Sed priùs ponderandæ sunt tres rationes, quibus planè constat Patres & Concilia, non solum meritum de condigno, sed etiam meritum de congruo negare humanis viribus.

14. Prima ratio est, quoniam viribus naturæ negatur illud etiã meritum, quod incipit per fidem inchoatam, vt mereatur auxilia vteriora & remissionem peccatorum: sed hoc meritum incipiens per fidem, non est meritum condigni, sed congrui; ergo viribus naturæ negatur etiam meritum congrui. Maior certò constat ex disp. 19. sect. 4. Minor verò manifesta est; repugnat enim, peccatorem Dei inimicū habere aliquod iustitiæ ius & condigni, vt illi reddantur auxilia gratiæ.

15. Secunda ratio est, quoniam Concilia & Patres vniuersaliter, & absque exceptione omne meritum excludunt, quod præcedat gratiam, & vbi ipsi nihil excipiunt, nobis non licet exceptionem addere. Præsertim, quoniam pæsepe vtuntur distributiuis signis (vt Logici loquuntur) & quando absque illis signis excludunt merita; nihilominus sensus est vniuersalis, quoniam in doctrinabilibus indefinita propositio equipollet vniuersali.

Tertia ratio est, quoniam Patres & Concilia hoc ipsum meritū reprobant, quod Massilienses affirmabant: sed Massilienses non affirmabant meritum de condigno, sed solummodo meritum de congruo ex viribus naturæ procedere, vt aperte constat supra disp. 14. sect. 4. ergo hoc ipsum meritum de congruo, Concilia & Patres reprobant.

Trium præcedentium rationum vim experiemur in lib. 1. de prædest. Sanct. c. 2. sub initium, vbi Augustinus ita disputat. *Quis autem dicat eum qui iam cepit credere, ab eo, in quem credidit, nihil mereri? unde fit, vt iam merenti, cetera dicantur addi retributione diuina; ac per hoc gratiam secundum merita nostra dari: quod obiectū, ne damnaretur, Pelagius ipse damnauit.* Vbi pondera priùs illud meritum, quod necessariò sequitur ex eo quod aliquis homo credere coeperit, quamuis nondum fuerit iustificatus; idem ipsum, si daretur ex viribus naturæ præuenientibus gratiã, inferre gratiam secundum merita nostra dari, quod Pelagius damnare coactus est in Palæstina Synodo. Quapropter hic retinet suam vim prima ratio, nuper dicta.

Deinde pro secunda ratione pondera modum loquendi vniuersalem, & distributiũ, nihil mereri. Vnde Augustinus colligit eo ipso, quod non nihil, sed aliquid mereatur, inferri Pelagij errorem. Est etiam duplex distributio in verbis, quæ post pauca subiicit. *Apostolus commendat istam gratiam, quæ non secundum aliqua merita, sed efficit omnia merita.* & seq. c. 3. ait: *Quæ vtiq; non esset gratia, si eam vlla merita præcedunt.*

Pro tertia ratione pondera hunc librum de prædestinatione Sanctorum ex primario instituto destinari ad extirpandas reliquias Pelagianorum, & ostendendum, illos adhuc à Pelagianis semitis non recedere.

Eadem vis argumentationis sumi potest ex libro 2. contra duas epistolas Pelagianorum cap. 7. & 8. & libro 1. de gratia Christi contra Pelagium probat, *nulla merita nostra præcessisse; nam quæ merita tunc habere poteramus, quando Deum non diligebamus?* & confirmat ex 1. Ioan. 4. *Non quasi nos priùs dilexerimus Deum, sed quoniam ipse prior dilexit nos.* Nec tamen inde inferas, nullum esse meritum de congruo, antequam peccata remittantur. Nam hoc loco charitatis, & dilectionis nomen extendit Augustinus, vt comprehendat dilectionem secundum quid, per quam operatur opera Deo grata, & alicuius valoris: sicut etiã in lib. 2. contra duas epistolas Pelagianorū c. 9. in principio cupiditatem boni appellat charitatem.

Confirmatur primò, nam quoties Augustinus incarnationis gratiam cõparat cum gratia membris Iesu Christi collata, semper insistit in ea paritate, vt sicut huius humanitatis nulla prolus merita, nulla oratio, nulla dispositio, nulla ratio præcedere potuerunt, quibus obtineret incarnationem; ita in nobis. Sed in humanitate negat non solum merita de condigno, sed etiam merita de congruo; ergo similiter in nobis. Ad quod expendi possunt, quæ fusè disserit in libro de prædest. Sanct. c. 15. de bono perseuerantiæ c. vlt. & lib. 2. de peccatorum meritis, & remissione peccatorum cap. 17. & de correptione & gratia c. 11. & in Enchiridio c. 30. Fulgentius de Incarn. & gratia Iesu Christi cap. 20. & nos ponderauimus disputatione 18. sect. 16.

Confirmatur secundò, quoniam absque vlla exceptione merita, quæ gratiam præcedant, refutat Augustinus lib. 1. retractationum cap. 9. circa med.

med. lib. 4. aduersus Iulianum Pelag. c. 3. lib. 1. ad Simplicianum quat. 2. non longe ante finem, & serm. 7. de verbis Domini secundum Matthæum post med. & lib. de patientia cap. 20. & epistola 105. & 106. & de gratia & libero arbitrio cap. 7. & 8. & cap. 14.

23. Confirmatur tertio, quia eandem Augustini sententiam Summi Pontifices, & Concilia, partim ante Augustinum obscurius, partim post Augustinum clariùs tradiderunt. Nam vnus ex articulis contra Pelagianum definitis in Palæstina Synodo, fuit. *Gratiam non secundum merita nostra dari, vt vera sit gratia.* & alter etiam fuit. *Secundum gratiam, & misericordiam Dei, veniam penitentibus dari, non secundum merita eorum; quandoquidem ipsam etiam penitentiam donum Dei dixit Apostolus: Ne forte der illis Deus penitentiam.* Hæc refert Augustinus epistola 106. ad Bonifacium columna 11. & 12. & supra citato cap. 2. de prædestinatione Sanctorum. Vbi perpende negationem ante merita præcedentem, habere vim distribuendi omnia merita.

Palæstina Synodus.

2. Timoth. 2.

24. Confirmatur quarto, nam Cælestinus epistola 1. cap. 12. ait: *Non dubitemus ab ipsius gratia omnia hominis merita præueniri.* Araficanum Concilium canon. 17. ait: *Spiritus sanctus datus est nobis, nullis meritis gratiam præuenientibus.* Eandem meritorum negationem sub eadem vniuersalitate reperit cap. 25. post med.

25. Tridentinum sess. 6. cap. 5. decernit, exordium iustificationis in adultis à præueniente gratia sumi, *qua nullis eorum existentibus meritis vocantur.* Sic etiam Moguntina Synodus cap. 7. §. 2. ait, *ante omne meritum.*

26. Confirmatur quinto, quoniam Augustinum imitati sunt Patres illius sectatores. Prosper ad capitula Gallorum cap. 6. *Iustificationis*, inquit, *homo, id est, ex impio pius factus nullo præcedente bono merito, accipit donum; quo medio acquiritur & meritum.* & libro 2. de vocatione Gentium cap. 8. initio ait: *Datur ergo unicuique sine merito, unde tendat ad meritum; & datur ante vllum laborem, unde quisque mercedem accipiat secundum suum laborem.* Similia scribit in lib. contra Collatorem cap. 16. & cap. 22. & alibi sæpe.

27. Fulgentius lib. 1. ad Monimum à cap. 8. vsque ad 12. & cap. 26. & lib. de Incarnatione & gratia Iesu Christi à cap. 18. per aliqua capita, facit etiam cap. 25. Petrus Diaconus de Incarnatione & gratia Iesu Christi cap. 8. Gregorius lib. 33. Moralium c. 20. aliàs 25. circa illa verba Iob 45. *Quis ante dedit tibi, vt reddam ei.* Bernardus sermone 67. in Cantica, & aliis in locis citatis in disputat. 17. sectione 3. Author hypognofticon lib. 3. dum impugnat secundum membrum articuli tertij, videlicet, *meritis operum gratiam unicuique dari.*

28. Meritiū proportionatum mercedi.

Naturali ad supernaturale nulla proportio.

gratia & supernaturali actu carere: nec datur proportio merè extrinseca operi & personæ, quæ proueniat ex acceptatione, aut promissione Dei; hanc enim nulla scriptura approbat, & plurimæ improbant supra disp. 18.

Tanta denique est autoritas eorum Patrum quos retulimus, vt nostræ conclusionis certitudinem non possent minuire aliqui recentiores Theologi, quantumcumque magni; quamuis scientes atque prudentes contra illam pugnare voluissent. Cæterum nullus ita pugnavit. Nam magni aliqui Theologi, qui etiam post Tridentinum Concilium admittunt, ex viribus naturæ dari posse ad gratiam merita de congruo: nondum exactè perspexerant quale meritum esset illud, quod Massilienses inducere, & Summi Pontifices cum Augustino & aliis Patribus excludere contendeabant. Nec mirum, aliquando per incogitantiam lapsos esse viros, alioqui doctissimos, præsertim in re, quæ suo tempore vix vnamquam exactè à Scholasticis tradebatur, vt tota disputatione 21. constabit.

SECTIO II.

Conclusiones ad rationem dispositionis, conditionis, & occasionis pertinentes.

Prima conclusio. Quilibet actus elicited per vires naturæ absque auxilio gratiæ, non est dispositio necessaria, vt iustificatio, vel auxiliatrix gratia obtineatur; sed sine tali dispositione obtineri potest. Hanc assertionem, existimo, esse ita certam, vt oppositum sit error, quoniam Concilium Araficanum II. can. 4. damnat vt resistetum Spiritui sancto cum, qui dixerit, Deum expectare voluntates nostras, vt purgari velimus. Quod idem Augustinus, & alij Patres frequenter damnant. Quod si actus à libera voluntate elicited per solas vires naturæ foret dispositio necessaria, expectaretur à Deo de lege ordinaria, secundum quam nihil Deus operatur absque necessaria dispositione. Quomodo autem, postquam Deus, per supernaturalem illustrationem & inspirationem præueniendo excitauit librum arbitrium, expectet liberum consensum, dicemus fortasse tomo sequenti.

Secunda conclusio. Quilibet actus elicited per vires naturæ absque auxilio gratiæ non est dispositio sufficiens ad primam gratiam auxiliatricem obtinendam, si propriè accipiatur dispositio nomen. Quapropter ad gratiam iustificationis non est dispositio etiam remotissima: quoniam ad hanc remotè disponere non potest, nisi quatenus disponit ad obtinendam auxilia necessaria ad credendum, sperandum, peccuitendum, amandum. Hanc conclusionem existimo, esse ita certam, vt oppositum non solum careat omni probabilitate, sed etiam sit errori proximum, quoniam ex Conciliis & Patribus citatis valde efficaciter infertur.

Probatur primò, quia si prædictus actus foret dispositio sufficiens, illo posito & existente subiungeretur à Deo auxiliatrix gratia, vel semper vel regulariter, ac de lege ordinaria. Nam Deus posita dispositione subiungit formam, ad quam disponit. Vnde sequerentur eadem illa absurda, quæ Patres & Concilia tota disputat. 17. & 18. damnant. Primò enim, humanis operibus per vires naturæ elicited subiungeretur diuina gratia.

4. Secundò liberum arbitrium præueniret gratiam, præbendo dispositionem, qua posita de lege ordinaria daretur auxiliatrix gratia.

5. Tertiò. Gratia foret debita, si non debito obsequij, seu meriti, saltem debito connaturalis, quod etiam repugnat quidditati gratiæ, vt vidimus disp. 18. lect. 2. & 3.

6. Quartò sequeretur, hominem ex se habere, & facere satis multum, si per solas vires naturæ posset elicere vnum, aut plures actus, qui sufficienter disponderent ad primum auxilium gratiæ. Vnde cessarent illæ annihilationes, quas humanis viribus improperant Scriptura & Patres: *Sine me nihil potestis facere, quid habes, quod non accepisti, &c.*

7. Quintò illæ ipsæ operationes liberi arbitrij, quæ sufficienter disponderent ad gratiam auxiliatricem, forent initium gratiæ, vnde sequeretur ex viribus naturæ accipi initium gratiæ.

8. Sextò, quoniam dispositionis causalitas pertinet ad causam materiale, cuius omnem prorsus causalitatem excludit creationis ratio, quam Scriptura sacra creationi tribuit supra disput. 18. lect. 6. initio.

9. Peculiariter dispositionis ratio excluditur Prouerb. 19. iuxta editionem Septuaginta, *preparatur voluntas à Domino*. Nam præparatio & dispositio idem sunt. Est autem hoc testimonium aduersus Semipelagianos valde frequenter ponderatum ab Augustino, Petro Diacono, Prospero, Fulgentio, Concilio Arauficano, Cælestino Papa, & aliis, vt videbimus infra disput. 30. sectione 2.

10. Vnde Augustinus contra duas epistolas Pelagianorum lib. 2. cap. 8. post medium ait: *Sed nimirum quod scriptum est, hominis est preparare cor, & à Domino responso lingue: non bene intelligendo falluntur, vt existiment, cor preparare, hoc est, bonam inchoare, siue adiutorio gratiæ Dei ad hominem pertinere. & post pauca, Hominis est preparare cor, quia homo preparat cor, non tamen siue adiutorio Dei, qui tangit cor. & infra, Nam quid est preparare cor, & os aperire, nisi voluntatem parare? Et tamen in eisdem litteris legitur, preparatur voluntas à Domino, & labia mea aperies.* Arque apud Theologos communiter receptum est illud axioma desumptum ex Augustino in Enchiridio cap. 32. *Deus hominis voluntatem & preparat adiuuandam, & adiuvat preparandam.* Eodem modo loquitur in eodem lib. c. 106. & alibi sæpe.

11. Idem confirmat Leo Primus epist. 84. aliàs 86. ad Nicetam Aquileiensem Episcopum colum. 2. dicens: *Omnis itaque bonorum operum donatio diuina preparatio est; quia non prius quisque iustificatur virtute, quam gratia; quæ unicuique principium iustitiæ & bonorum fons atque origo meritum est.*

12. Probatur conclusio, quoniam aptare idem prorsus est, quod reddere aptum atque præparatum; quapropter hoc ipsum est disponere: at verò solus Deus est, qui ad iustificationis opera homines aptat; secundum illud Hebr. 13. *Deus appet vos in omni opere bono, faciens in vobis, quod placeat coram se.* Quem locum ad probandum initium iustificationis non ex viribus naturæ, sed ex præueniente gratia, ponderat Fulgentius lib. 1. ad Monimam cap. 9. & 14. & S. Thomas Hebræ. 13. lectione 3. longè post med. colligit solius Dei esse aptare voluntatem immittendo inclinationem ad bonum, qua redditur apta, vt velit bonum. Cui concinit, quod de omnium iustorum exemplari Christo Domino Psalm. 39.

secundum lectionem Pauli Hebr. 10. cecinit: *Corpus autem aptasti mihi*. Econtra verò sine gratia hominem ad nihil esse aptum, exemplo lumbatis putridi traditur Hieremiæ 13. & exemplo palmitis combusti Ezech. 15.

13. Probatur, quoniam ex Tridentino sessione 6. cap. 6. & 8. non obscurè colligitur, dispositionem iustificationis non posse aliunde incipere, quam à fide concepta per excitantem, & adiuuantem gratiam, vt vidimus in disputatione 19. lect. 3. concl. 2. & ex Moguntina Synodo cap. 7. §. 2. cuius verba retulimus disputat. 17. sectione 3. concl. 2.

14. Probatur, quoniam prædictam sententiam Augustini de præparatione voluntatis, quam Deus præstat, accipitur cum Magistro communiter Scholastici 1. dist. 26. in variis capitibus.

15. Congrua ratio proportionis inter gratiam & naturam traditur ab Egidio in 2. dist. 28. quæst. 1. artic. 3. quoniam dispositiones ad formam naturalem materia recipit ab agente naturali, tanquam à primo mouente; sed anima est veluti materia ad disponendam iustificationis formam. Ergo has dispositiones debet anima recipere ab agente supernaturali, tanquam à primo mouente. Quare non sufficere vlla motio inferioris agentis, vt dispositionem aliquam inducat.

16. Accedit postrema ratio, quæ præsentem tempore cautiore in hac re Theologum esse requirit; cum Lutherus Summum Pontificem, cæterosque catholicos per calumniam reprehendat, & impugnet, quoniam existiment, liberum arbitrium sine gratia posse ad gratiam se preparare, cui calumniæ occasionem dedere minus circumspèctæ quædam loquutiones Scholasticorum, quas referemus disp. 2. i.

17. Conclusio tertia ad explicationem præcedentis, & non minus certa, quam illa. Quilibet actus elicitus per vires naturæ absque auxilio gratiæ non est dispositio physice disponens ad auxiliatricem gratiam, nec moraliter ad illam disponit.

18. Probatur primò, quia siue physice, siue moraliter disponat, sequuntur absurda illa, quæ circa conclusionem præcedentem attigimus.

19. Secundò, quoniam vt physice disponat, requiritur proportio vnius entitatis physice, cum alia entitate physica: ita vt saltem sint eiusdem ordinis. At verò actus elicitus per solas vires naturæ longè inferioris ordinis est, nimirum naturalis; gratia verò auxiliatrix est ordinis supernaturalis. Rursus si moraliter disponeret, eo ipso haberet vim merendi, at impetrandi, nec enim alio modo excitare potuisset, atque flectere diuinam voluntatem, vt ad conferendam auxiliatricem gratiam inclinaretur. At verò merendi, & impetrandi vim nullam inesse in actibus elicitis per vires naturæ, ostendimus iam lect. præcedenti conclus. 5. & 7.

20. Confirmatur, quia, vt moraliter disponat, requiritur moralis proportio vnius entitatis ad aliam, vt saltem sint eiusdem ordinis: at verò actus elicitus per vires naturæ non maiorem proportionem cum gratia habere possunt, in esse moris, quam in esse physico: si quidem in esse moris adhuc sunt merè naturales; gratia verò supernaturalis est.

21. Quarta conclusio. Quilibet actus, elicitus per vires naturæ, absque auxilio gratiæ, non est per se, & ratione sui dispositio ad obtinendam auxiliatricem gratiam, vsque ad eò, vt nec partialis insufficiens,

Dispositio ad causam materiale pertinet.

10.

11.

12. Proportio inter gratiam, & naturam ratio.

13. Præsentem tempore cautiore debet esse Theologus.

14. Natura nec physice nec moraliter disponit ad gratiam.

15.

Auxiliatrix gratia supernaturalis est.

16.

Necque remotè, & imperfectè, ad gratiam disponit natura.

insufficiens, imperfecta & inchoata dispositio esse possit; quantumcumque nulla sit infallibilis consecutio gratiæ auxiliatricis ex illa dispositione. Hanc conclusionem ita certam existimo, vt oppositum sit prorsus improbabile ac periculosum.

17. Probatur primò, quia si per se & ratione sui disponit ad obtinendam auxiliatricem gratiam, quantumcumque remotè, imperfectè, & sine infallibilitate disponat, iam præbet aliquod initium, cui subiungatur aliquando diuina gratia. Vnde secundò sequitur gratiam præueniri à libero arbitrio, ac proinde non esse præuiam, sed pedissequam. Tertiò, saltem in eo casu, in quo hæc est dispositio partialis & insufficiens, à Deo respicitur, vt ratio aliqua conferendi huic homini auxiliatricem gratiam; ac proinde verissimè dicitur, desideranti, quærenti, aut quolibet modo conanti per suum liberum arbitrium dari gratiam auxiliatricem, contra canonem 6. Araufici Concilij, cuius verba referemus infra disput. 22. lect. 2. num. 8.

18. Quartò, quia iam absque Spiritus sancti illuminatione, & inspiratione per naturæ vigorem fiet bonum aliquod, quod ad salutem pertinet vitæ æternæ (quamuis remotè, & insufficienter) quam propositionem damnat Arauficanum Concilium canon. 7.

19. Quintò probatur. Quamuis enim Deus non expectet voluntates aliorum hominum, imò nec huius hominis voluntatem expectet ad alias collationes gratiæ: cæterum ad hanc collationem gratiæ, cuius dispositio partialis, aut inchoata, & sine infallibilitate fuit actus elicitus per solas vires naturæ, verè affirmari poterit, Deum expectasse istius hominis voluntatem. At verò Arauficanum canon. 4. vniuersaliter, & absque discrimine damnat eum qui dixerit, vt à peccato purgemur Deum expectare voluntatem nostram.

20. Sextò. In hoc etiam casu verificabitur voluntatem primò adiuuandam à Deo, prius per proprios conatus præparari, quamuis à Deo præpararetur, deinceps etiam adiuuanda, quod repugnat his, quæ probata sunt in conclus. 2. probat. 6. Septimò in hoc etiam casu non retineretur ratio propria creationis, excludens omnem concursum dispositionis, vt attigimus ibidem probat. 7. Plura alia argumenta ex his, quæ fusiùs tractauimus disputat. 18. possunt ad rem præsentem applicari.

21. Ex his facile colligitur quantum ad Semipelagianos accedat, & aliqua ex parte ultra illos etiam progrediantur pauci Scholastici, qui existimant, attritionem, quæ sit elicitus per solas vires naturæ sine gratia, aut similem aliam voluntatis dispositionem in homine iam fideli sufficienter disponere ad gratiam, in virtute Sacramenti conferendam. Sed hoc attigisse, satis est nostro instituto: nam res est propria disputantium de Sacramentis in genere, aut de sacramento Pœnitentiæ.

22. Hic si obicias sententiam plurimorum, atque grauium Scholasticorum concedentium ex viribus naturæ dari dispositionem ad auxilia gratiæ. Respondeo, illos partim excusandos, partim piè interpretandos de dispositionis voce improprie accepta pro motione impedimenti, & occasione passiuæ non data ab hominibus; sed à Deo accepta, vt tota sequenti disputatione monstrabimus.

Quinta conclusio. Quilibet actus per vires naturæ elicitus sine gratia, non est conditio per se ad gratiam conduens: ita vt nec sit conditio, sine qua Deus non conferat auxiliatricem gratiam; nec sit conditio, qua posita Deus conferat gratiam infallibiliter, aut de lege ordinaria. Neque hanc conditionem largiendi auxiliatricem gratiam, appositus Deus omnibus hominibus, nec aliquibus, nec de hoc legem Deus condidit, aut pactum inuit, nec apud se decreuit, huius conditionis intuitu conferre gratiam, etiam absque promissione & pacto. Aduertendum tamen est, clariorem esse repugnantiam cum gratia, quando lex & pactum interuenit, secundum illud Rom. 15. *Dico enim Christus Iesum ministrum fuisse circumcisionis propter veritatem Dei, ad confirmandas promissiones Patrum: Gentes autem super misericordiam, honorare Deum.* Vbi promissionis, ac veracitatis debitum causa est, vt Christi Domini missio ad populum Israël, non ita tamen gratiæ misericordiæ rationem haberet, quam Euangelicæ prædicationis beneficium ad Gentiles mera misericordia, nulla præcedente promissione destinatum. Ita obseruat Chryostomus ibi sermon. 28. OEcumenius, & S. Thomas ibidem. Atque idem sumitur ex Augustino in Psalm. 78. ad illum versum, *Effuderunt sanguinem ipsorum tanquam aquam, &c.* Cuius Commentarij & cuiusdam sermonis de Passione Domini summam colligens Beda in dictum locum ad Romanos, clarius quam Augustinus notat dictam antichesim misericordiæ & veritatis. Quòd si illa lex, aut promissio mittendi Christum Iesum, vt minister esset circumcisionis, facta fuisset propter moralia opera, quæ Patres fecissent per vires naturæ: non diceret dignitatem gratiæ illa ratio iustitiæ, atque debiti, quæ nascitur ex promissione & lege. Cæterum quoniam promissio & lex illa facta est intuitu operum, quæ Patres per Iesu Christi gratiam facturi erant, ideo hæc diminutio misericordiæ merè gratiæ, non dedecet eximiam dignitatem gratiæ: quin potius illam commendat, quoniam gratia est promittere, & ex gratia procedunt opera, quibus promittitur, & illorum valor totus est ex gratia: vt fusiùs ostendimus tomo præcedenti de voluntate Dei disp. 56. sectione 4.

Tota conclusio præcedens intelligenda est non solum comparatione totius communitatis, sed etiam singulorum hominum, & in singulis quibusque collationibus gratiæ, & non solum ex iustitia, sed etiam ex æquitate quadam, aut ex mera misericordia. Ad hanc conclusionem directè pertinet illa censura Petri Diaconi in lib. de Incarnatione & gratia Iesu Christi cap. 7. sine. *Manifestè Apostolo omnino resistit, qui dicit. Nisi ego prius voluero, gratia ad me non venit; quod omnia nihil aliud est dicere, nisi prius dare Deo, vt retribuat illi.* Vbi coniunctio nisi, conditionem significat, & illam impugnat, quoniam non esset conditio, nisi haberet aliquam rationem meriti præmittendi ad retributionem.

Sexta conclusio. De occasione, quæ per se & ratione sui occasio sit actiua, & ab hominibus data per vires liberi arbitrij, eadem prorsus, atque cum eisdem ampliationibus existimanda sunt, quæ de conditione dicta sunt in conclusione præcedenti. Rationes vtriusque conclusionis 5. & 6. prætermitto, vt fastidium eadem toties repetendi fugiam, porius quam laborem, qui lectori relinquatur.

23. Nihil naturale conditio per se ad gratiam.

Christus intuitu operum Patrum promissus nobis.

24.

25. Viribus natura non datur actiua occasio gratiæ.

quitur

quitur accommodandi ad præsentis conclusiones eadem ipsa fundamenta, quibus nituntur cæteræ conclusiones huius & præcedentis sectionis, præsertim quoniam de his dicta sunt multa supra disput. 18. sect. 3. à num. 15. & disputat. 22. fufius tractandum est, utrum facienti quod in se est, per vires naturæ, Deus conferat gratiam. Cuius quæstionis pars negatiua, quo sensu vera est, eodem à præsentis conclusione 5. & 6. vix nisi vocibus differt.

36. Septima conclusio, quæ vniuersaliter comprehendit omnes modos deseruendi ad gratiam obtinendam, qui fortè excogitari à quolibet ingenio possunt. Absque supernaturali gratia nihil potest homo facere, propter quod ei diuina gratia conferatur.

SECTIO III.

Vtriusque sectionis præcedentis conclusiones ampliuntur.

1. Dico primò. Sub nomine actus elicit per vires naturæ absque auxilio gratiæ, nullus omnino excipiendus est. nam omnes eiusmodi comprehenduntur in conclusionibus, siue sit electio boni, voluntas aut desiderium salutis, consensus in prædicationem, pia aliqua affectio ad res fidei, peccatorum detestatio, aut etiam dolor, imò & ipse humanus assensus ad res fidei, & humana spes, & humanus amor Dei, oratio, vigilæ, quælibet studiosa cogitatio, conatus, studium, labor, inquisitio, misericordiarum opera, & cuiusque alterius virtutis actus siue interni, siue externi. Quæ omnia & singula, siue genera, siue species, siue indiuidua, si per vires naturæ absque auxilio gratiæ fiant, eo ipso sunt improportionata, vt gratiæ initium, partem, causam, meritum, impetrationem, dispositionem, conditionem, vel occasionem præbeant, iuxta omnia dicta in præcedentibus sectionibus.

2. Dico secundò, sub nomine gratiæ comprehenditur quidquid est supernaturale, & indebitum naturæ; siue illud sit inhærens in homine, siue positum extra hominem; siue sit habitus virtutum, siue actus, illustratio, & inspiratio, siue extrinseca Dei præparatio ad concurrendum. Itaque siue auxilium sit generale gratiæ, siue sit speciale, siue sit auxilium efficax, siue sufficiens, siue sit primum auxilium gratiæ; siue quodcumque ex posterioribus auxiliis; siue sit auxilium ad iustificationem, siue ad perseverantiam vel augmentum; vel ad resistendum tentationibus. Hæc enim omnia, quoties supernaturalia fuerint, erunt ordinis altioris, quam vt illorum initium, partem, causam, meritum, impetrationem dispositionem, conditionem, aut occasionem præbere possunt supradicti actus elicit per vires naturæ.

3. Dico tertio, in gratia vocationis congruentis, ac præsertim illius, quæ est secundum propositum, & electorum propria, conclusiones omnes præcedentium sectionum certiores sunt, quam in cæteris vocationibus, quoniam in illa peculiarem vim habent eadem conclusionem fundamenta, cum illa præstantissimam gratiæ, & misericordiarum rationem sibi vendicat, iuxta illud Rom. 9. Cuius vult miseretur, & quem vult indurat. Quapropter de illa peculiari quadam ratione verificanda sunt omnia, quæ consequuntur ex quidditate gratiæ, atque illud præsertim, non esse volentis, neque currentis, per vires naturæ, sed Dei miserentis per gratiam.

4. Sed non propterea minuitur certitudo eadem conclusionum, quantum ad cæteras omnes vocationes & auxilia, quæ non sunt congruentia, nec secundum propositum prædestinationis. Ratio est, nam Massilienses auxilia omnia paria putabant.

5. Electionis ad gloriam nullum initium, causam, rationem, meritum esse per vires naturæ datur.

6. Præsentis doctrine vniuersalitate.

7. Huius autem doctrinæ vniuersalitate ad omnes homines lapsos definitur expressè in Araficano Concilio canone 8. his verbis: Si quis (alius misericordiarum, alius vero per liberum arbitrium, quod in omnibus, qui de præuacuatione primi hominis nati sunt) constanti sanctorum hominum ad gratiam Baptismi posse venire contendit, à recta fide probatur alienus; & postea docet, neminem posse conquirere mysterium salutis, nec ad Christum venire sine reuelatione Iesu Christi irabentis. Prosper etiam lib. contra Collatorem c. 39. definit. 6. illum reprehendit, quoniam aliud initium iustificationis à gratia, aliud verò initium à libero arbitrio docuerit: quasi utrumque ita recipiendum sit, vt in alijs hominibus voluntas gratiam, & in alijs gratia præueniat voluntatem: & non ita vt in omnibus voluntas gratiam subsequatur.

8. Aliquorum sententia.

9. Præterita illustrationis.

10. recordatio non sufficit ad obtinendam gratiam.

10. recordatio non sufficit ad obtinendam gratiam. Dico quartò. Ex his euidenter sequitur electionis, siue prædestinationis ad gratiam, siue ad gloriam, nullum initium, nullamve causam, rationem, meritum, impetrationem, dispositionem, conditionem, aut occasionem posse præberi ab homine per vires naturæ, quod probabimus disp. 26. Dico quintò. Omnes conclusiones vtriusque sectionis præcedentis verificantur in quibuscumque personis creatis, siue Angelis, siue hominibus, ita vt ne vnus quidem ex illis possit per vires naturæ aliquid ad gratiam obtinendam: idque in quocunque statu, siue naturæ integræ, siue naturæ lapsæ. Quoniam licet Concilia, & Patres communiter non agant expressè de Angelis, nec de homine integro ante lapsum, sed post lapsum; nihilominus eorum omnia fundamenta petita ex quidditate ac dignitate gratiæ, atque debilitate virium naturalium eadem vim habent etiam in Angelo & in homine integro. Præsertim, quoniam eos indigere gratia operante, seu excitante clariùs traditur à Theologis Doctoribus; vt videbimus infra disp. 43.

11. Tertio, quia quamdiu homo est omnino infidelis, caret omni prorsus principio meriti, impetrationis, & dispositionis ad gratiam, vt vidimus præcedenti disp. 19. sect. 3. & 4. Quarto, quia quod recordatio præteritæ illustrationis, & vocationis relicta sit ex illa, & recordatio recolat eadem obiecta supernaturalia, quæ priùs fugesserat supernaturalis illustratio, nihil interest, quamdiu illa recordatio est elicit per solas vires naturæ, nullum concursum præbente supernaturali gratia. Quod probo, quoniam Massilienses aperte loquebantur de actu credendi mysteriis supernaturalibus fidei, & de voluntate credendi, aut obediendi legi euangelicæ post auditam sufficientem illius prædicationem: & tamen quoniam hos actus existimabant præbere initium gratiæ, quamuis per solas vires naturæ sine gratia elicerentur; ideo à Conciliis, Patribusque damnantur. Ergo Patres & Concilia nihil curant de obiectiua supernaturalitate, nisi entitatiuè supernaturalis sit actus, & principium productiuum illius sit gratia; quod fundamentum fufius confirmabitur tota disputatione 23.

12. Quinto denique, quia necessaria est gratia præueniens entitatiuè supernaturalis, & eo ipso tempore actualiter existens, in quo exercet suum munus, vt infra disp. 40. sect. 4.

13. Præcedentes conclusiones in infidelibus certiores.

14. Dico sextò. In quolibet peccatore, quantumcumque fidelis sit, verificantur omnes illæ conclusiones. Probatur primò, quia quilibet actus elicitus per vires naturæ, si ad illum eliciendum non concurrat gratia, semper manet intra ordinem naturalem, improportionatum ordini supernaturali. Quapropter ad obtinendam vltiorem aliquam gratiam, siue auxiliatricem, siue iustificantem, non potest esse alicuius valoris, perinde ac si ille actus esset in homine infideli. Confirmatur, quia talibus actibus nulla Dei promissio facta legitur, nulla etiam personæ dignitas valorem confert, cum sit inimicus, & odio dignus peccator.

15. Peccator præter habitus supernaturalis noua gratia excitante indiget ad opera supernaturalia.

16. Vnde sumitur probatio tertia, quia fidelis peccator nullo modo vt ens habitus fidei, & spei, quem iam accepit, minus fecit, quod in se est, quam infidelis. Quoniam in se fuerat per actus priores fidei, & spei, diutius illos continuando, & feruentius in illos incumbendo, mereri, & impetrare de congruo auxilia ad vltiores alios actus ad iustificationem requisitos. Nihilominus huiusmodi actus per solas vires naturæ elicitos, si ab alio supernaturali actu imperentur, habere valorem quasi obiectum, seu materiam circa quam, effectum, atque complementum sui actus imperantis, dicemus disputat. 24. sect. 2. assertionem 4.

17. Iustus actibus viribus naturæ elicitis non præbet dispositionem gratiæ.

18. Eisdem nihil meretur de condigno.

19. Dico septimò. De homine iusto, per vires naturæ absque influxu gratiæ eliciente actus moraliter honestos, certum est non præbere causam, & rationem, meritum, impetrationem, dispositionem, conditionem, aut occasionem, ratione cuius Deus perseverantiæ donum conferat huic potius iusto, quam alteri. Huius probatio constat ex disputat. 14. sect. 4. vbi ostendimus in hoc etiam errasse Massilienses, atque ab Augustino, Hilario, & Prospero notari, reprehendi, & impugnari.

20. Vnde validum argumentum sumi potest ad probandum eosdem actus nihil mereri de condigno, nisi quando imperatur à supernaturalibus actibus, & tunc non mereri, nisi præcisè, quasi exteriores actus, ita vt quasi actus interiores nihil gratiæ mereantur. Argumentum autem est,

14. In quolibet peccatore si dei verificatur.

15. Peccator præter habitus supernaturalis noua gratia excitante indiget ad opera supernaturalia.

16.

17. Iustus actibus viribus naturæ elicitis non præbet dispositionem gratiæ.

18. Eisdem nihil meretur de condigno.

pernaturalis; sed solummodo egerunt de nudis viribus liberi arbitrij, prærentibus iustificacionis initium. Cæterum veritati, atque doctrinæ Augustini, & aliorum Patrum non esse congruentem prædictam sententiam, ostendemus infra disput. 23.

16. *Alius articulus dolor de peccatis proximè disponit ad gratiam.* Dico tertio. Restant articuli duo, qui partem aliquam Semipelagiani erroris tam aperte continent, vt nullam interpretationem admittant. Alter in eo differt à præcedentibus articulis, quoniam illi tractant de dispositione ad obtinendam quancumque gratiam auxiliatricem, etiam illam, quæ fidem præcedit: sed præfens articulus solummodo agit de dispositione immediata, ad recipiendam gratiam iustificantem, supposita fide, & spe. Afferit ergo, fidelem hominem per solas vires naturæ posse de peccatis supra omnia dolere propter Deum summè dilectum, & hunc dolorem esse sufficientem & vltimam dispositionem ad gratiam, habitualiter iustificantem; quamvis non merito condigni, sed congrui.

17. *Impugnatur.* Hæc sententia, quamvis quoad initium iustificacionis præcisè consideratum, nihil habeat cum Semipelagianis commune: nihilominus quantum ad augmentum fidei, & iustificacionis, hoc est, quantum ad remissionem peccatorum, atque quantum ad electionem ad gratiam iustificantem, & ad gloriam, coincidit cum parte illius erroris, vt facile constabit repetenti, quæ diximus disputatione 14. sect. 4. Nunc satis sit attingisse definitionem Concilij Tridentini in sermone 6. canone 3. sumptam ex Mileuitano, & Arausicano, secundum quam ad sperandum, diligendum, & poenitendum, sicut oportet, præueniens Spiritus sancti inspiratio, atque adiutorium requiritur non minus, quam ad credendum. Rursus præter harum virtutum actus, nullas alias dispositiones requirit ad obtinendam gratiam iustificantem, certum est; exceptiones verò, quæ à quibusdam Doctoribus fiunt vel pro casu necessitatis, vel pro iustificacione cum Sacramento, sunt prorsus improbabilis; quoniam fundamenta Conciliorum & Patrum, quæ in præcedentibus disputationibus retulimus, & in quocumque casu conuincunt, aut nullam prorsus vim habent; de quo non est locus amplius disserendi.

18. *Alter: ante iustificantem gratiam nihil supernaturale concedit.* Alter articulus maiorem crassiorémque partem Semipelagiani erroris continet, quoniam ante totam gratiam habitualiter iustificantem, nihil supernaturale prærequirit: de quo dice-mus sect. 3. fine.

19. *Expositio iurgens ratio.* Dico quartò. Vt omnes catholici Doctores piam aliquam interpretationem admittant in quatuor illis articulis, quos in assertione secunda retulimus, ratio compellit vrgentior, quam in vlla re alia, quam meminimus. Probatur primò, quoniam illos articulos tradunt nobilissimi quique inter Scholasticos, quos quia catholice doctrinæ propugnatores sunt, odio summo prosequuntur hæretici, & mille calumniis tanquam hæreticos traducere conantur. His autem conatibus quilibet catholicus author totis viribus debet resistere ne hæreticis arma ministrans, nostrorum ducum autoritatem frangat.

20. *Summum* Confirmatur. nam peculiariter propter duos priores articulos de dispositione ad iustificacionem, & de faciente quod in se est, per vires naturæ, huius temporis hæretici summum Pontificem, & vniuersos Scholasticos Pelagianos erroris accusant, veluti Calvinus lib. 2. institutionum cap. 3. vbi appellat Okamicum dogma. Sed prior Lutherus paucis quibusdam sacra Scripturæ testimoniis contendit, cum Christo pugnare summum Pontificem, & Catholicorum scholam, eo quod doceant, liberum arbitrium sine gratia posse, ad recipiendam gratiam se præparare. Hanc imprudentissimam calumniam optimè refellit Rossensis in articulo 36. inter principium & medium. §. in scripturis, & multis sequentibus, præsertim §. sed iam addis, & sequenti. Cæterum Rossensis refutatio falsa foret, si tota ferè schola concederet, dispositionem, quæ positivè & propriè sit dispositio per vires naturæ absque præuenienti auxilio gratiæ.

21. *Ratio ab inconuenienti.* Probatur secundò, quia nisi piè interpretemur prædictos articulos de dispositione ad gratiam, & de faciente quod in se est, deuoluimur ad inconueniens maximum, videlicet vt fateamur, Ecclesiam penè vniuersam, & ferè omnes illius Episcopos, concionatores, parochos, & magis instructam fidelium partem iacuisse in errore Semipelagiano per annos trecentos, & eo amplius, cum ab eadem Ecclesia damnatus esset multis retro sæculis.

22. *Dei protectio circa Theologorum scholam.* Probatur consequentia. Nam optimi quique Episcopi, concionatores, parochi, tunc vel maxime tutam esse putant, suam doctrinam, quando sentiunt, atque docent populum, quæ in scholis didicerunt: in scholis autem plurimum valet multitudo & autoritas Scholasticorum, aliquam sententiam verbo, aut scripto tradentium.

23. *Tertia ratio à simili.* Confirmatur, quia circa vniuersam ferè scholam, & Theologorum communitatem, ne erret, maior est diuina protectio & prouidentia, quam circa paucos aliquos Doctores. Quapropter honorem, atque fiduciam debitam eiusmodi prouidentia deferimus, quando præsumimus rectè in animo sensisse Scholasticos, etiam si fuerint improprie locuti.

24. *Recentiores interpretantur.* Probatur tertio à simili. nam in eos errores, siue defectus, qui à toto ferè exercitu, vel à tota penè republica florentissima committuntur, præsertim quando singuli non proprio, sed prædecessorum, & præsentium exemplo ducuntur, clementiores esse debent Imperatores, & iudices, quam si ab vno, aut altero viro committerentur: ergo maiori pietate procuranda est interpretatio totius ferè theologicæ scholæ, in qua plurimi prædecessorum, & præsentium opinionem ducebantur.

25. *Probatur.* Ex his colligo, & dico quinto. Tueri non potest autoritatem antiquorum, nec eorum sententias piè interpretari, qui recentiores Scholasticos Semipelagiani erroris insinuat, quoniam dixerint, facienti, quod in se est, per vires naturæ, dari auxilia gratiæ, absque vilo prorsus merito, impetratione, vel dispositione ex mera Dei misericordia.

26. *Probatur.* Probatur primò, quoniam veram aliquam explicationem admittunt, minori verborum violentia, minusque coactò, & improprio intellectu, quam antiquorum Scholasticorum verba, quæ sonitu, & cortice vix differunt à verbis Massilien-sium.

27. *Probatur.* Probatur secundò, quoniam ij recentiores, de quibus loquor, disertis & perspicuis verbis respuunt & oppugnant Massilien-sium errorem, & singulos illius articulos, quod apud antiquos Scholasticos vix legitur, nisi valdè breuiter, & obiter factum; idque apud aliquos tantum.

28. *Probatur.* Probatur tertio, quoniam iidem recentiores tanto sunt excusabiliores, quanto plures antiquorum habuere duces improprie locutionis, quos ipsi bona ex parte correxerunt, clarius quam antea explicantes Ecclesiæ definitiones contra Semipelagianos.

SECTIO II.

Sancti Thomas & Bonaventura, & qui illos præcesserunt, Albertus, Alexander, & vterque Guillelmus.

1. *Aggredimur iam singulorum Scholasticorum referre sententias, vt ipsorum scriptis attestantibus, constat, non fuisse imprudentia, aut temeritatis fateri, in re tanti momenti tot ac tam præclaros viros aliquando negligentia, & impropria locutione laborasse.*

2. *S. Thomas in secundo sententiarum distinctione 5. quæst. 2. articulo 1. tractans de conuersione Angelorum in Deum, asserit, illam potuisse fieri, per solas vires liberi arbitrij, & per illam se disposuisse ad gratiam. Addit præterea, si homo faciat, quod in se est, per vires liberi arbitrij, Deus dat illi gratiam. Sed quoniam hæc nonnihil obscura, & implicita sunt in contextu, notentur præsertim illa verba, Sed istam gratiam ponere (scilicet gratis datam) non videtur necessarium, nisi ipsa libertas arbitrij gratia dicatur, vel aliqua occasiones, quæ interdum dantur hominibus a Deo ad conuersionem, vt introductio legis, castigatio ad humilitatem, & alia huiusmodi: sine quibus tamen impossibile est, gratiam consequi, quia si homo faciat, quod in se est, Deus dat ei gratiam. Vnde concludit: Dicendum, quod ad eliciendum actum conuersionis, sufficit liberum arbitrium, quod se ad habendam gratiam per hunc actum preparat, ac disponit.*

3. *Idem S. Thomas in 2. distinct. 28. quæstione vnica, articulo 4. corpore post medium, sic loquitur: Non oportet, vt actus, quibus homo se ad gratiam preparat, sint naturam humanam excedentes. Sicut enim natura humana se habet in potentia naturali ad gratiam, ita actus virtutum moralium se habent vt dispositiones naturales ad ipsam; vnde non exigitur lumen gratiæ præcedens. & post pauca: & ideo, aliis consentiendo, dicimus, quod ad gratiam gratum facientem habendam, ex solo libero arbitrio se homo potest preparare; faciendo enim, quod in se est, gratiam a Deo consequetur. Hoc autem solum in nobis est, quod in potestate liberi arbitrij constitutum est.*

4. *Et ad tertium argumentum docet, satis esse exteriores occasiones salutis, vt homo faciens, quod in se est, ad gratiam se præparet; neque requiri interius lumen, sicut de Saulo non dicitur, quod interius fuerit illuminatus; sed tantum quod claritas Dei circumfulsit eum.*

5. *Vnde clarius constat quod in corpore articuli docuerat, quod homo sine gratia Dei non potest se preparare ad habendam gratiam, gra-Ruiz de Prouidentia Dei.*

255

tum facientem, accipiendo gratiam requisitam pro quocumque excitatio voluntatis, homini à diuina prouidentia exhibito. Deus namque pro sua infinita bonitate omnibus rebus gratis impendit ea, quæ ipsi conueniunt. Præsertim notanda sunt illa verba: *Nec referi quidquid sit illud, quod huiusmodi variationis occasione præbeat, quasi voluntatem excitando; siue sit admonitio hominis, vel egritudo corporis, vel aliquod huiusmodi, quæ omnia, constat, diuina prouidentia subiecta esse, & in bonum electorum ordinata. Vnde quidquid illud fuerit, quod hominem excitauerit ad conuertendum se: gratia gratis data dici potest, & sic sine gratia gratis data, homo ad gratiam se non preparat.*

6. *Et in eodem articulo in solutione ad quartum ait: ad gratiam habendam, aliquis se potest preparare, per id quod in ratione naturali est. Vnde dicitur, quod si aliquis, in barbaris natu nationibus, quod in se est, faciat, Deus sibi reuelabit illud, quod est necessarium ad salutem, vel inspirandum, vel doctorem mittendo. Vnde similiter homo se potest preparare ad fidem habendam, sicut ad alias virtutes & gratiam habendam.*

7. *Et de veritate quæstione 14. articulo 1. ad 1. Si aliquis, ait, nutritus in sylvis, ductum naturalis rationis sequetur, in appetitu boni, & fuga mali: certissime tenendum est, quod ei Deus, vel per internam inspirationem reuelaret ea, quæ sano credenda, vel aliquem fidei prædicatorem ad eum dirigeret: sicut misit Petrum ad Cornelium, Actuum 10. & in sequenti solutione ad 2. ait: Si nos fecerim, quod in nobis est, vt scilicet, ductum rationis naturalis sequamur: Deus non deficiet nobis ab eo, quod nobis necessarium est.*

8. *Atque iterum de veritate quæst. 24. quæ est de libero arbitrio articulo 1. ad 2. ait: Gratiam, quæ opera meritoria facit, quamvis non possit homo ex libero arbitrio acquirere; potest tamen ad gratiam habendam, se preparare, quæ ei aduò non denegabitur, si faciat quod in se est.*

9. *Clarius adhuc loquitur in articulo 15. eiusdem quæstionis in corpore, vbi quamvis requirit eam gratiam gratis datam, quæ sit diuina prouidentia, dirigens ad bonum; nihilominus non supernaturalem, sed solummodo naturalis entitatis, & ordinis directionem, & auxilium requirit, vt homo exterius, vel interiorius excitetur ad quærendam gratiam. Præsertim notanda sunt illa verba, si autem omnibus datur, non videtur aliud esse, quam aliquod naturale donum, nam in nullo inueniuntur omnes homines conuenire, nisi in aliquo naturali. & rursus illa verba. Si autem per gratiam gratis datam intelligant diuinam prouidentiam, quæ misericorditer homo ad bonum dirigitur; sic verum est, quod homo sine gratia non potest se preparare ad gratiam gratum facientem. Atque in prima probatione conclusionis sub disiunctioe requirit exteriorem admonitionem, aut interiorem instinctum. Quapropter hunc interiorum instinctum non requirit determinatè, tanquam simpliciter necessarium in quocumque euentu; sed solummodo exteriori admonitione deficiente. Fateor tamen in secunda probatione paulo amplius fauere necessitati directionis, & gubernationis internæ.*

10. *Sic etiam disiunctim, interioris, vel exterioris auxilium prærequirit S. Thomas in 4. distinct. et. 17. quæst. 2. artic. 2. quæstiuicula 2. ad 2. dicens: Ipsa*

Y 2

Ipsa voluntas bona, que gratiam gratum facientem precedit, ex Deo nobis provenit: qui gratuita sua voluntate nos ad hoc pronocat flagellis, vel aliquo auxilio interiori, aut exteriori; & in solutione ad 4. eiusdem quaestiuiculae 2. ait: Etiam ille qui fidem non habet, potest se ad fidem habendam prae- parare, & ad gratiam, si secundum suam cogniti- onem peccatum sibi displiceat. & in toto illo articulo 2. constanter defendit huiusmodi peccati displicentiam esse prae- parationem, seu dispo- sitionem ad gratiam, sed non esse causam gratiae.

11. Et in primo distinct. 41. artic. 3. dicit, opus bonum, praecedens gratiam, non esse merito- rium eius; sed tantum dispositionem ad illam, & solutione ad primum docet, homini dari gra- tiam, quia preparavit se. limitat autem, vt con- iunctio, quia, denotet dispositionem, & non causam. Deinde in solutione ad secundum addit, hanc dispositionem non tollere, quin primus effectus gratiae detur omnino gratis: quoniam datur absque meritis, quamvis non detur absque dispo- sitione. Vnde videtur S. Thom. agere de dispo- sitione, quae praecedit primam gratiam auxi- liaticam, ac proinde agere de dispositione, quae per vires naturae concipitur.

12. Item S. Thomas 1. 2. quaest. 89. articulo 6. corpore, vt defendat originale peccatum repe- riri non posse cum veniali peccato, docet, pue- ro, cum primum ceperit habere rationis vsum, cogitandum occurrere, ac deliberandum de seipso, & siquidem se ipsam ordinaverit ad debitum finem; per gratiam, inquit, consequetur remissionem originalis peccati. & ex contextu manifestum est, hoc in- telligere de quibuscumque pueris, quantumcum- que barbaris, & cuiuscunque mysterij superna- turalis profus ignaris. Eamdem sententiam docet in 2. distinct. 42. quaest. 1. artic. 5. in solu- tione septimi argumenti, & de veritate quaest. 28. articulo 3. ad 4. quorum verba refert Capreo- lus in 2. distinct. 40. quaest. 1. art. 3. col. penultima, ad quoddam argumentum 3.

13. In commentario epistol. ad Rom. capite 10. lectione 3. prope med. de barbaris nutritis in sylvis, qui propter inuincibilem ignorantiam excusantur a peccato infidelitatis, ita loquitur Doctor Angelicus: Si qui tamen eorum fecissent, quod in se est, Dominus eis secundum suam miseri- cordiam providisset, mittendo eis predicatorem fidei, sicut Petrum Cornelio Act. 10. & Paulum Ma- cedonibus Act. 16. Sed tamen hoc ipsum, quod aliqui faciunt, quod in se est, convertendo se, scilicet ad Deum, ex Deo est, mouente corda ipsorum ad bonum.

14. Recte sancti Thomae discipuli communiter respondent, retractasse priorem sententiam perspicuis verbis, & quae prius attulerat argumenta diluisse in 1. 2. quaest. 109. art. 6. per totum, & pen- dendam est solutio ad 2. & quaest. 112. artic. 3. corpore, & ad 1. & articulo 2. corpore, & ad 1. vbi docet non dari infallibiliter gratiam homi- ni facienti, quod in se est, ex viribus natu- rae tantum; sed facienti, quod in se est, ex viribus supernaturalibus: nullamque prae- parationem, aut dispositionem ad gratiam, aut meritum illius existere per solas vires naturae. & 2. 2. quaestione 10. articulo 4. fine docet, Cor- nelium non sine fide supernaturali & operibus, ex illa procedentibus, meruisse, vt ad illum mitteretur Petrus. Qua doctrina euerit pra-

cipuum fundamentum, quod attulerat de veri- tate quaest. 14. artic. 11. ad primum & secun- dum de puero, in sylvis nutrito. Quapropter illam sententiam tacite retractat, & tertio con- tra Gentes cap. 159. nihil amplius tribuit libero arbitrio, nisi vt liberè possit impedire, vel non impedire gratiam.

Prædictam sententiae mutationem opponit Durandus 2. dist. 28. quaest. 5. num. 5. agnoscunt Capreolus eadem distinct. prope finem, illius. Deza in 2. distinct. 29. art. 1. fine. Caietanus 1. 2. quaest. 109. art. 6. §. nec obstat. Soto lib. 2. de natura & gratia cap. 3. & alij communiter: quamvis ali- qui ex recentioribus interpretari conentur, & quidem pie, & probabiliter, quod attinet ad ex- positiones datas sect. praecedenti num. 6. & 8. & 14. quas etiam expositiones attigit Caietanus dicta quaest. 109. art. 6. versus finem, sed non ad vnguem explicuit; vt notabimus sect. sequenti num. 12. & sequentibus.

16. Illud tamen admiror magis quod S. Thomas in quaest. 111. articulo 5. ad 2. ait: Per gratiam gratis datam homo non potest causare in alio coniu- ctionem ad Deum, quam ipse habet per gratiam gratum facientem; sed causat quaedam dispositiones ad hoc. Pende primò dispositiones quas per gratiam gratis datam vnus homo immediatè causat in alio, non esse supernaturales, sed merè naturales, vt ex parte dicemus disputa- tione 39. Quapropter neque gratiam excitantem, neque aliquem illius effectum causare potest, sed solam naturale cognitionem, & amorem potest homo excitare, proponendo motiua per sensus, & nihil interiùs operando.

17. Secundò hinc constat naturale cognitio- nem & amorem, à sancto Thoma hoc loco dispo- sitiones appellari; quod si recusaueris conce- dere, inde sequetur, intelligi à sancto Thoma supernaturales dispositiones fidei, spei & poenitentiæ, quas vnus homo causet in alio iuis exhortationibus & doctrina, quatenus Deus ad illorum praesentiam interiùs per gratiam operatur. Vnde faciliùs inferitur concedi posse eum- dem hominem seipsum exhortando per natura- lem discursum in seipso causare praedictas dispo- sitiones fidei, & charitatis, quatenus Deus ad praesentiam illius exhortationis & discursus natu- ralis interiùs operatur per gratiam. Itaque quocunque modo interpreteris S. Thomam, oportet valdè impropiè accipi aut verbum causandi, aut nomen dispositionis.

18. Tertid pendente in fulgentissimo lumine Theologiae tam breui intervallo quaestionum, non esse verisimile per obliuionem, aut inco- gitantiam accidisse, vt quae in quaestione 109. articulo 6. rectè docuerat, non aduerteret in quaestione 111. articulo 5. nec expungeret, aut emendaret in sequenti quaestione 112. artic. 2. & 3. iterum de eadem materia rectè & secun- dum theologiam proprietatem disputans. Vnde consequens est, S. Thomam quocunque tem- pore suae vitae non multum abhorruisse ab illo modo loquendi improprio, quem illa Scho- lasticorum aetas ferebat, & de sancto Thoma haecenus.

19. Sanctus Bonauentura pro ceteris Scholasti- cis semper constantissimus fuit, in asserenda necessitate praeventis gratiae gratis datae, vt seipsum homo ad gratiam gratum facientem praeparet; sine qua gratia gratis data, quan- tumcum

15.

20. Non dissidet à mente S. Thomae.

16.

Quid nomine gratiae gratis datae compre- hendat.

17.

21.

22.

Albertus quid senserit.

18.

Credi non potest.

23.

Gratiae neces- sariam ad- struit.

24.

Alexandri mens.

tuncumque homo faciat, qui dquid in se est, nihil proficit ad obtinendam gratiam, vt constat in 2. distinct. 26. quaest. vltima, & distinct. 28. articulo 1. quaestione 1. ad 4. & articulo 2. quaestione 1. corpore, & ad 3. & 4. & in lib. 4. distinct. 15. in 1. parte distinctionis articulo 1. quaest. 5. corpore.

Quapropter S. Bonauentura in modo loquen- di non parum discrepat à S. Thoma locis supra citatis ex 2. sentent. distinctione 28. & ex quaestione de veritate 14. & 24. Nihilominus si attentius S. Bonauentura consideretur, vix, aut ne vix quidem diffidet à mente S. Thomae, nam in dicta distinctione 28. articulo 2. quaestione 1. ait: Vocatur hic gratia gratis data, quidquid illud sit, quod superadditur est naturalibus, adiuvans aliquo modo, & preparans voluntatem ad habitum, vel vsum gratiae, siue illud gratis datum sit habitus, sicut timor servilis, vel pietas aliquorum visceribus inserta ab infantia, siue sit etiam aliquis actus, sicut aliqua vocatio, vel locutio, qua Deus excitat animam, vt se praeparet. Et de huiusmodi gratia gratis data declarat intelligendum esse, quod concludit liberum arbitrium sine gratia, non posse ad gratiam gratum facientem se disponere. Ac prope finem quaestione docet esse donum Dei, & gratiam gratis datam, cognoscere, quod illud culpa sit offensiva Dei, ex quibus, & ex toto illius quaestione contextu colligitur, sub nomine gratiae gratis datae, quae sufficit ad eiuf- modi gratiae dispositiones excitandas, S. Bonauenturam comprehendere quascunque cogi- tationes, & affectus, quae fuerint moraliter honesti, praesertim si expresse versentur circa Deum: & insuper quocumque habitum aut motionem, quae ad tales cogitationes, & affectus inclinauerint, etiam si non excedant ductum rationis naturalis, sed causentur à Deo, vt au- thore boni moralis.

21. Confirmatur, quoniam hic erat modus sentiendi communis Scholasticorum aetatis illius, à quibus Bonauentura didicerat Theologiam, vel cum quibus in ea docenda concurrebat. Ab iis verò si discrepare voluisset Doctor Seraphicus, debuisset clariùs explicare, quid sibi de communi sententia minimè probaretur, arque argumentis ostendere, se non arrogantia, aut rantorum vitiorum contemptu, sed rationis pondere coactum dissensisse.

22. Albertus 2. parte quaestione 18. prope finem docet, Angelos per vires naturae elegisse bonum, & ea electione de congruo, meruisse gra- tiam, & in 2. distinctione 28. articulo 1. ad 4. ait: In nobis est, aliquid facere, quo facto habeamus potestatem ex gratia. Hoc autem est facere, quod in nobis est; quia si hoc fecerimus, Deus inenitabi- liter dat gratiam, quia ipse vno modo semper se habet ad nos, scilicet gratiam porrigendo; sed nos non vno modo habemus nos ad eum, quando auertimur. Sed si conuertimur, faciendo quod in nobis est, statim accipimus.

23. Cum tamen idem Albertus 2. parte quaest. 100. membr. 1. testetur, profanum esse dicere, nisi quod gratia semper praenit voluntatem, & erigit eam, vt velit bonum.

Alexander 3. parte quaestione 69. membr. 5. articulo 2. §. 1. corpore, & ad 1. docet, Deum facienti quod in se est, ex viribus naturae, con- ferre gratiam, non ex merito condigni, neque congrui, sed ex merito interpretatiuo. Est au- Ruiz de Providentia Dei.

tem meritum interpretatiuum, quando Deus ex mera liberalitate sua, sine aliquo merito, ex parte hominis, exhibet donum suum per- inde, ac si homo meruisset. Rursum in artic. 3. eiusdem membri 5. in corpore articuli ait: Im- mutabiliter se habet diuina bonitas ad donum gratiae omni volenti recipere, faciendo quod in se est; qua necessitate nulli negat se. Concedendum igitur est, quod si homo faciat, quod in se est, Deus dat ei gra- tiam necessariò, id est, immutabiliter, sicut Sol im- mutabiliter dat donum suum omni volenti recipere. Hanc infallibilitatem diuinae legis & neces- sitatem confirmat in solutionibus argumen- torum. Sed in solutione ad 5. eiusdem articuli 3. videtur hoc totum reducere ad remotionem impedimenti.

25. Nihilominus ad 6. argumentum perspicuè declarat positiuas actiones moraliter bonas natu- rae lumine excitatas, sufficere, vt illis positis, conferatur gratia, dicens: Ad videndum, quid est, facere, quod in se est, notandum quod in quo- libet homine per naturam est recta ratio, & hac rectitudo boni est notio, indita à creatione, qua quilibet anima potest cognoscere suum principium, sci- licet, Deum; per hoc enim, quod quilibet homo naturaliter scit, se non semper fuisse, scit se factum esse: & ita scit, se habere principium, & scit quod ab illo principio habet, quiaquid habet, & non à se: & scit quod ab illo debet petere bonum. Si ergo secundum istam notionem operetur homo suo arbitrio, recurrendo ad illum, quem scit, suum esse principium, & quem scit, esse orandum sibi, & peccat ab eo lumen cogniti- onis fidei, & boni dabitur ei. Haec postrema verba sunt praecipuè ponderanda, & comparanda cum praecedentibus.

26. Atque in eadem quaestione 69. memb. 3. arti- culo 3. prope finem, dixerat Alexander: Actio liberi arbitrii hominis, existentis in peccato mortali, quando mouetur ex recta intentione, & facit, quod in se est, & Deus dat illi gratiam: non praecedit gra- tiam, vt meritum, seu meritorie; praenit tamen illa actio gratiam, vt disponens ad ipsam. Sic etiam 1. parte quaestione 28. memb. 3; artic. 1. ad 1. docet, hominem facere posse aliquid, quod facto ha- beat gratiam.

27. Secunda parte quaestione 129. memb. 8. §. 1. de puero profus ignorante fidei mysteria, re- spondet: Cum talis prouenerit ad adultam aetatem, habet potentiam credendi omnino; quia si facit, quod in se est, Dominus illuminabit illum per occultam inspirationem, aut per Angelum, aut per hominem, & post pauca: facere quod in se est, est vti ratione, per quam potest comprehendere Deum esse, & inno- care adiutorium Dei.

28. Ex quibus constat, quomodo Alexander in- telligat catholicum dogma, quod in 3. parte quaestione 69. citata, memb. 1. artic. 2. corpore docuit; videlicet, nullos esse conatus liberi arbitrii ad bonum, nisi excitentur a gratia. Ipsam cogi- tationem bonam, & voluntatem credendi, quae fidem praecedit, hoc modo esse à Deo, fatetur in memb. 3. art. 3. versus finem, & consonat in se- quenti quaest. 70. memb. 3.

29. Guillelmus Parisiens. in 1. parte versus finem tractat. de meritis columna 4. quaestione pro- ponit. De Angelis sanctis, aut Adam & Eva in statu innocentiae, virum, cum ex viribus suis natura- libus soli Deo seruirent, aliquid apud ipsum Deum merebantur ex merito, vel condigno? & respondet, Manifestum esse, quia Deum sibi facerent debito-

Meritum in- terpretati- uum quid.

25.

26.

27.

28.

29.

Decem ca- tholicum dogma.

SECTIO III.

Antiquiores discipuli S. Thomæ quid in eadem controuersia senserint.

SANCTUS Antoninus 1. parte tit. 4. cap. 2. §. 2. ad finem ait: Licet gratiam, qua possit homo meritoria opera facere, non possit quis ex libero arbitrio promereri, seu acquirere; potest tamen ad eam gratiam habendam se preparare: que ei à Deo non denegabitur, si faciat quod in se est, & ex sequenti contextu constat etiam, quod loquitur de præparatione per virtutes politicas, ad quas sufficit potestas arbitrij, & in eadem 1. parte tit. 13. cap. 2. §. 3. ad finem docet iustificantem gratiam esse conferendam puero, ad vsum rationis peruenienti, si se ordinauerit ad debitum finem, secundum quod in illa ætate est capax discretionis.

Nihilominus idem Antoninus 4. parte tit. 9. cap. 5. §. 4. rectè sentit de necessitate præuenientis gratiæ, vt homo se preparet ad gratiam, & quod dicitur, facienti, quod in se est, non denegari gratiam, atque in potestate hominis esse, obtinere gratiam, explicat, intelligendum esse, in quantum homo est motus à Deo. Cæterum motionem hanc videtur intelligere vt cæteri Scholastici, in præcedenti sectione citati, nisi prior sententiam mutauerit.

Rainerius in Pantheolog. verbo prædestinationis. cap. 2. propè med. ait: Licet aliquis sua virtute non possit cauere gratiam, quia hoc solius est Dei: tamen potest aliquis facere quantum est in se; quo facto Deus de congruo sibi infundet gratiam, sicut aliquis aperiendo fenestram, facit quod illuminetur domus. Eidem sententiæ fauet in verbo spes cap. 2. in medio. Clarius tamen hanc sententiam de faciente, quod in se est ex viribus naturæ, tenet idem Rainerius verbo gratia, toto capite 3. secutus sanctum Thomam de veritate, quæst. 24. & 2. distinct. 28. & Alexandrum; quorum verba supra retulimus in sectione 2. eamdemque sententiam tradit Rainerius in verbo, liberum arbitrium, cap. 4. & cap. 10. post med. & verbo, liberatio à peccato, capite 23.

Nec obstat quòd postea cap. 24. initio dicat, in præparatione ad gratiam hominis voluntatem esse pedisequam gratiæ; & post med. eiusdem cap. 24. dicat preparare ad gratiam esse Dei, principaliter operantis, & mouentis liberum arbitrium, & pulsantis ad osium. at verò liberi arbitrij esse quasi consentientis, & aperiens ianuam, & cooperantis. hæc, inquam, non obstat, quia in eodem verbo liberatio à peccato in cap. 21. explicauerat indifferenter, atque disunctim auxilium exterius, vel interius prærequiri, quo Deus nos prouocat, secutus sanctum Thomam in 4. dist. 17. quæst. 2. art. 2. quæstiuicula 2. ad 2.

Ægidius in 2. distinct. 28. quæst. 1. art. 2. in fine ait: Possimus facere, quod in nobis est: quod faciendo, etsi non ex condigno, tamen ex congruo Dominus dabit nobis gratiam, & quamuis in sequenti art. 3. corpore post med. expressè doceat, nisi præcedat diuina vocatio, & bonarum cogitationum à Deo immisso; non posse per liberum arbitrium nos sufficienter mouere ad gratiam.

Nihilominus in sequenti art. 4. in dubio laterali propè initium explicat; quando Deus immisit nobis bonas cogitationes, sine per Scripturam sacram, sine per prædicationes, & retores, sine per seipsum, loquendo nobis interius, iam esse datam vocationem

1.

2.

3.

4.

5.

6.

Supernaturalem impulsam non putat necessariam.

cationem & motionem, seu inspirationem Dei, & tales cogitationes posse vocari diuinam gratiam: eamque satis esse, vt velimus eam sequi ad obtinendam gratiam: quamuis vt gratiam consequamur, requiratur vltior alia vocatio. Ex illa ergo disuncta propositione, quam nuper retulimus, constat, interiore impulsu ordinis supernaturalis ab Ægidio non reputari simpliciter necessarium, vt homo faciat, quod in se est, ad obtinenda supernaturalia auxilia. Hanc esse mentem Ægidij clarius constat ex eodem in 2. distinct. 5. quæst. 2. artic. 1.

Paludanus in 4. distinct. 14. quæstione 2. quasi attritionem vtilem ad iustificationem, admittit penitentiam virtutem moralem acquisitam absque omni habitu, & videtur sentire, huiusmodi naturalem penitentiam posse contingere ita perfectam c. omni circumstantia, vt statim infundatur gratia. In quo subscribit opinioni Durandi, quam fusè discutit. Fateor tamen illius quæstionis discursum quantum ad hunc articulum, esse valde implicatum, & obscurum.

Capreolus semper profiteatur sententiam sancti Thomæ in 1. 2. quæst. 109. art. 6. & quæst. 112. artic. 2. & 3. de necessitate motionis gratuita, vt homo possit se ad gratiam preparare, faciendo quod in se est, vt constat in 2. distinct. 28. articulo 1. conc. 5. atque in fine totius dist. 28. ait, non sufficere bonum morale, quod nihil habeat de gratuito, nec tendat in aliquid supernaturale; & sequenti distinct. 29. articulo 1. con. 4. in medio ait, non sufficere influentiam generalem, sed requiri auxilium gratiæ ad bonum, quod excedit naturæ humanæ facultatem: atque vt hanc sententiam retineat, nullum admittit testimonium S. Thom. in libris sententiarum, quamuis ibi contrarium docuerit sui temporis magistros secutus: vt videre est prope finem distinct. 28.

Nihilominus magna ex parte relabitur Capreolus in eandem sententiam S. Thomæ iunioris, quam reiecerat. Etenim in 2. distinct. 29. articulo vltimo, colum. penultima, refert verba S. Thomæ in 2. distinct. 28. quæst. 1. artic. 4. dicentem eam gratiam, quæ requiritur, vt homo se ad iustificantem gratiam preparet, esse gratiam gratis datam. Quæstus est, inquit, ipsa diuina prouidentia, quæ omnibus rebus gratis impendit, quæ illis conueniunt: nec differre quidquid illud sit, quod huiusmodi variationis (qua peccator in Deum conuertitur) occasionem præbeat, quasi voluntatem excitando; sine sit egritudo corporis, vel quidquid huiusmodi, & reliqua quæ ibi Capreolus refert, & defendit tanquam rectè explicantia non generale, sed specialem motionem gratuitam, quæ requiritur vt homo se ad gratiam preparet. Vnde constat, Capreolus nondum agnouisse necessitatem interioris motionis, cuius entitas sit quiddamitæ supernaturalis, sed existimasse, sufficere motionem per externa motiua excitantia; & quidquid diuina prouidentia ordinauerit ad bonum prædestinatorum, etiam si, quantum ad suam entitatem, non exceserit vires naturæ.

Idem Capreolus in 2. distinct. 40. articulo 3. versus finem sequitur sancti Thomæ sententiam de puero, faciente quod in se est, & de conuertente se ad Deum; cui statim concedenda sit gratia; vt retulimus sectione 2. numero 12. sine. Vide quæ notabimus in num. 12. sine.

7.

8.

9.

Labitur in eam quam reiecit sententiam.

10.

Deza in 2. dist. 28. art. 1. con. 4. rectè docet hominem absque speciali, & gratuito auxilio Dei, non posse ad gratiam habitualem sufficienter se preparare. Cæterum, dum eandem conclusionem explicat, & confirmat in art. 3. notab. 6. post med. sequitur eam doctrinam, quam ex S. Thomæ de verit. quæst. 24. art. 15. retulimus in sect. 2. num. 9. Vnde constat Dezam non requirere motionem interiorem, quæ sit entitatis supernaturalis; sed quasi sufficientem admittere quancunque excitantem, factam à diuina prouidentia, siue per exteriora, siue per interiora motiua, quamuis excitatio fuerit entitatis naturalis. Cui doctrinæ consonant quorundam argumentorum solutiones, quas subdit in art. 4.

Peculiariter notandum est quod responderet ad primum argumentum Durandi contra quartam conclusionem, vbi ait, exemplum à Durando inductum de anima rationali, ad quam recipiendam disponit naturale agens, esse aptum, ad explicandam necessitatem diuinæ motionis specialis, vt homo se ad gratiam preparet: quoniam propria (inquit) & vltima dispositio ad animam rationalem à Deo fit, & simul cum anima rationali introducit. Vbi cum nihil meminerit remotæ dispositionis, quam naturale agens introducere potest: videtur tacite admittere, non esse inconueniens, vt absque auxilio gratiæ introducat remotam dispositionem ad illam: præsertim quoniam de dispositione ad gratiam concludit his verbis: propria & vltima dispositio ad gratiam facultatem excedit liberi arbitrij. Atque eadem videtur esse ratio, propter quam in art. 1. conc. 4. non absque limitatione decreuit, hominem non posse ad gratiam se preparare: sed limitationem addidit, dicendo, sufficienter preparare, sed insufficientem præparationem nulli negat, idque absque temeritate affirmare possum.

Hanc doctrinam de vltima dispositione ad animam rationalem comparata cum dispositione vltima ad gratiam, prior inuexit Capreolus in 2. distinct. 28. propè finem, respondens ad argumenta contra quintam conclusionem.

Denique tam Capreolus, quam Deza depriment gratiam, quæ requiritur ad iustificationem initium, vt solo ferè nomine sit gratia. Nam probant sententiam Gregorij Ariminensis de necessitate motionis specialis Dei, ad quemlibet actum simpliciter honestum esse omni circumstantia, quam referemus sect. sequenti num. 18. Hanc sententiam sequuntur Capreolus 2. dist. 28. quæst. vnica, art. 3. ad 15. argumentum, & Deza in eadem distinct. quæst. vnica, art. 1. concl. 2.

Caictanus 1. 2. quæst. 89. art. 6. non solum supponit tanquam verum quod S. Thom. ibi docet de puero, qui ad vsum rationis perueniens, si seipsum ordinauerit in debitum finem, per gratiam consequetur remissionem originalis peccati: sed etiam Caictanus ostendit esse naturalem vim & rationem, ob quam eo tempore primum occurrat puero, deliberare de seipso, & conuertere se ad vltimum finem: vt constat præsertim §. ad cuius euidenciam, & sequentibus. Itaque per vires naturæ, & per euidenciam naturalem, deducit totam excitationem, atque motionem pueri, vt se ordinet ad debitum finem.

Et in quæstione 109. articulo 6. quamuis veram illius articuli doctrinam amplectatur; nihilominus ab ea parte deficit, in §. nec obstat,

11. Prins rectè sentit.

Post eamdem docet sententiam.

12. Dispositio nem gratiæ comparat cū dispositione anima.

Eodem exemplo vsus Capreolus.

Vterque deprimit gratiam.

13. Desist à vtra doctrina Caictanus.

30. Gratiam operantem docet quantoque esse admonitiones externas.

Ita legit meus Codex.

31.

32. Altisiodorensis mens.

33. Obiectio.

Solutio.

rem, & hoc ex illa promissione, quam verisimile est, scriptam esse in cordibus eorum naturaliter. Non enim dubitat naturaliter mens humana, quin Dei bonitas adeo profusa beneficentia sit, vt qui prouocauit nondum seruientibus naturalia, addat seruientibus ampliora. Et ex præcedenti sequentique contextu constat, Guillelmum agere non de merito alicuius præmij naturalis, sed de merito in ordine ad gratiam.

Atque gratiam operantem non semper esse internam inspirationem, sed admonitiones externas esse satis, supponit apertè in eodem tractat. de meritis eorum. penultima illis verbis: In nobis Deus operatur opera sua, & nostra, non tam præstando virtutem, facultatem, & opportunitatem; quam etiam excitando foris doctrinis, & prædicationibus, & beneficiorum consolationum inuitationibus, flagellorum quoque stimulationibus, & interdum compulsionibus, & cæteris.

Denique secundum hunc modum operantis & excitantis Dei, valde consequenter idem Guillelmus existimat nullum motum esse folius liberi arbitrij & naturale, nisi cum, qui non refertur ad Dei honorificentiam, vel gloriam, nec ad salutem propriam; sicut ambulare, comedere, & bibere. Cæteros alios motus, ait, procedere primariò à gratia operante, imperante, & emanante illos.

Guillelmus Altisiodorensis lib. 3. tractat. 2. qui est de virtutibus cap. 1. quæstione 5. ex professo quæstionem tractat, vtrum hæc argumentatio sit necessaria. Iste facit, quidquid in se est, ergo Deus dat illi gratiam; & respondet affirmatiuè. Atque in fine ita concludit: licet det sæpè gratiam iis, qui non faciunt quod in ipsis est: tamen ei, qui facit quidquid in se est, semper dat gratiam, aliter non reciperet confugientes ad se. Atque negare misericordiam facienti, quod in se est, impossibile esse, sicut Deum negare se ipsum. Insuper in eodem tractat. 2. quæst. 8. in principio asseruit, peccatoris bona opera valere ad habitatem gratiæ.

Obiectis tamen. Altisiodorensis in toto illo tractatu non explicat, vtrum loquatur de faciente quod in se est, per solas vires naturæ sine auxilio gratiæ supernaturalis; quin potius in lib. 2. Summæ tractat. 11. cap. 1. quæst. 4. dixerat, non posse nos sine gratia gratis data, aliquid bonum operari. & in lib. 3. tractat. 2. quæstione 5. nuper citata docet, Deum stare ad osium, & pulsare, vt cuiusque facienti, quod in se est, atque hoc modo aperiens, gratiam præbeat. Ergo Altisiodorensis de initio iustificationis propriè, atque exactè loquitur esse.

Respondetur, Altisiodorensis nomen gratiæ gratis datæ extendit, vt comprehendat quamcumque diuinam influentiam, quamuis naturæ proportionatam, ac proinde suo modo debitam viribus naturæ; sic enim lib. 2. tractat. 11. capite 1. quæstione 4. nuper citata, explicat, dicens: Si gratia largè sumatur pro omni gratis dato à Deo, bene concedimus quòd liberum arbitrium non possit in opere de genere bonorum sine gratia.

ita scribens : *Quod communiter dicitur, quod homo, faciendo quod in se est, disponit se ad gratiam; intelligitur de dispositione, & præparatione, non simpliciter, sed quantum est ex parte sua: & rursus de dispositione simpliciter accipiendo, intelligitur, ut faciat quod in se est, motus specialiter a Deo.* Unde primò constat, quæ non fuerit simpliciter dispositio, sed tantum secundum quid, & quantum est ex parte hominis, eam dispositionem præstari posse ab homine faciente quod in se est per vires naturæ, absque speciali motione Dei. Secundò colligitur, in eadem sententia Caietani non esse prorsus nihil; sed esse aliquid in genere dispositionis ad gratiam illud, quod homo præstat faciendo quod in se est per vires naturæ. Alioqui absolute falsa esset illa propositio: Homo faciendo, quod in se est, disponit se ad gratiam, quantum est ex parte sua; sicut falsa est hæc propositio: Homo disponit se, ut sit substantialiter Angelus, vel Deus, quantum est ex parte sua; & falsitatis ratio est, quia homo est ex parte sua nihil est in genere dispositionis, ut sit Deus, vel ut sit Angelus. Tertiò. Hæc fuit occasio, propter quam authores aliqui Caietani adscribunt opinionem, quæ remotam & indirectam dispositionem ad gratiam concedit, viribus liberi arbitrij comparari posse. His consequenter præcessit in eadem 1. 2. quæstione 111. articulo 5. ad 2. ubi cum sanctus Thomas asserat, dispositiones ad gratiam iustificantem, causari posse ab vno homine in alium per gratiam gratis datam; Caietanus nihil suæ menti contrarium animaduertit explanatione indigens: ideoque nihil scripsit ad temperandam dispositionis appellationem. Vide quæ diximus sect. 2. numero 16.

Chrysoströmus Iauellus in commentariis de prædest. ad quæst. 23. D. Thom. cap. 5. existimat, primò actus moraliter bonos cum sola honestate naturali, quamvis supernaturalis non sint, & quamvis non sint elicitos per auxilia gratiæ, & supernaturalia, esse dispositiones, quibus prædestinatus de congruo meretur, ut illi conferatur statim gratia, quæ sit principium eorum actuum, qui sunt meritorij gloriæ de condigno. Quapropter Iauellus ante primam gratiam iustificantem, nullam dispositionem supernaturalem prærequirit, sed solos actus naturales. Secundò existimat, eosdem actus moraliter bonos, sine auxilio gratiæ elicitos, fuisse rationem, ob quam præcognitam ab æterno ut futuram, Deus elegerit ad gloriam eos, quos præsciuit bene operaturos; & alios reprobauerit, quos malè operaturos esse præsciuit.

Non defuit ex recentioribus, qui Iauellum ab errore liberet, quasi ille dixerit, opera moraliter bona, ex auxilio gratiæ profecta, & a Deo præuisa, rationem fuisse, ob quam Deus decreuerit præbere auxilia ad actus supernaturales, fidei, spei, charitatis, & præbere gratiam, & gloriam. Cui explanationi anam præbere potuit nomen specialis auxiliij, quod Iauellus requirit ad opera bona, verum si attentè legatur totum caput quintum, manifestum est apud authorem auxilium illud speciale esse, non supernaturale, sed merè naturale. Appellatur autem speciale, quoniam per illud Deus mouet ad opera moraliter bona, ut distinguatur ab auxilio generali, quo Deus paratus est concurrere nobiscum ad actiones bonas & malas. Præterea quòd gratia, quæ est principium actus meritorij de condigno, qualis est sola gratia iustificans, detur non præcedente alia dispositione præter actiones moraliter bonas, manifestum est apud eundem authorem.

Eapropter Iauelli doctrina, à junioribus communiter appellatur Pelagianus error, sed in eo Iauellus minus errat, quam Pelagianus, quoniam non ait, actiones illas esse meritorias de condigno, sed tantum de congruo. Attamen in eo turpius errat, quam Scimpelagiani, quoniam sine vltioribus dispositionibus supernaturalibus gratiam iustificantem tribuit propter opera moraliter bona. Hunc errorem copiosius referunt, & refutant expositores D. Thomæ 1. parte quæst. 23. art. 5.

Ferrariensem eiusdem scholæ egregium Doctorem propterea prætermisi, quoniam in vniuersis Commentariis contra Gentes, pauca & ea bene limata scripserit de præsentis controversia, ita ut nihil expositione indigeat, & multò minus mereatur impugnationem: ut constat 3. contra Gentes cap. 149. à medio, & cap. 159. in quo illud obiter notandum est, aperte colligi ex eius sententia infallibilitatem accipiendi auxilium supernaturale, quoties per vires naturæ non apponitur impedimentum peccando, quia Deus, quantum ex se est, omnibus est præsens pulsando & mouendo; nisi ipsi resistent: de quo in sectione 6. numero 24. & disputatione sequenti, præsertim sect. 3. sectio. 4. antiqui Scholastici post tempora sancti Thomæ, & illius doctrinæ non addiit.

Scotus in quarto distinct. 14. quæst. 2. artic. 2. vers. 5. *ad huius intellectum, & sequentibus, dicit primò: Peccator potest ex naturalibus cum communi influentia*

17. Iauelli doctrina.

18. Eam quidam ab errore liberant, sed immeriti.

19. Minus quam Pelagius errat.

Turpius quam Scimpelagiani.

20. Ferrariensis laus.

1.

influentia considerare peccatum commissum ut offensiuum Dei, ut contra legem diuinam impediuum præmij, & inductiuum supplicij, & voluntas potest ipsum, sub aliqua illarum rationum, vel sub multis detestari. Secundò addit posse huiusmodi detestationem esse circumstantiam totaliter circumstantiis moralibus debitis. Tertiò ait, *iste modus dicitur esse attritio, & est dispositio, siue meritum de congruo ad deletionem peccati mortalis.* Denique existimat, aliter esse difficile, saluare, quòd apud Deum non sit acceptio personarum, id quod erat Massiliensium argumentum. Sed vtrum hæc intelligenda sint supposita fide supernaturali, non explicat ibi, quin potius eius prima assertio, quam nuper retulimus in omnes homines, tam infideles, quam fideles, æqualiter quadrat. His planè consonum est quod in 3. distinct. 27. quæst. vnica, articulo 3. ex professo probat liberum arbitrium per vires naturæ posse Deum diligere super omnia, quem amorem non fugillat ibi, quasi ineptum, ut obtinendæ gratiæ deseruiat; nec quasi inutilem ad salutem. imò in 2. distinct. 28. quæst. vnica, prope solutionem argumentorum, tractans de dilectione Dei super omnia, ait: *Quandoque voluntas actum huius præcepti exequitur, licet informis, & disponit se de congruo ad gratiam gratificantem, cui oblatæ vel resistet, & peccabit mortaliter, vel consentiet, & iustificabitur.*

Durandus in 2. distinct. 28. quæstione 5. ex professo defendit, hominem per solas vires naturæ, absque speciali adiutorio, seu motione interiori, & immediata Dei, posse ad gratiam se disponere: atque intelligere videtur immediatam, & sufficientem dispositionem. Nam ea ratione probat, quia quamvis gratia, & natura non sint eiusdem ordinis, habent tamen immediatum ordinem; sicut anima rationalis est superioris ordinis, quàm agentia corporea: & tamen ut Deus rationale animam infundat, disponunt agentia corporea.

Addit temperamentum, dicens, non sine speciali prouidentia Dei, prædestinatos se disponere ad gratiam; quoniam, quidquid hominem iuuat, ut prædestinationis finem assequatur, etiam si res naturalis fuerit, à diuina prædestinatione prouenit. Quod quamvis profit, nec circa prædestinationem Durandus deuinet à catholico dogmate; nihilominus nihil prodest circa gratiam, & dispositionem illius: in quo puncto plusquam Massilienses à veritate distat. illi namque non dispositionem proximam & sufficientem ad gratiam iustificantem, sed remotam, concedebant humani arbitrij viribus supra disput. 14. sect. 2. articulo 5.

Hæc Durandus de quocunque homine, tam infideli, quàm fideli, videtur asserere. Nam in 1. distinct. 39. quæst. 3. sine ait, *Deum omni creature rationali contulisse auxilia, per quæ potest vitare mala culpa, & impedimenta suæ salutis.* Cum tamen in eodem libro 1. distinct. 46. quæst. 1. ad finem doceat, specialia auxilia gratiæ multis hominibus denegari; quamvis eis concedantur communia, videlicet, liberum arbitrium, præcepta, consilia. Quapropter hæc auxilia sunt, quæ Durandus existimat sufficere ad vitanda impedimenta salutis, & obtinendam salutem. His consequentia sunt, quæ Durandus docet in 4. dist. 14. quæst. 1. de penitentia ex omni circumstantia bona & acquisita.

3. Temperat doctrinam Durandus.

Distat à veritate plusquam Massilienses.

4.

Richardus in 2. distinct. 28. artic. 1. quæst. 2. ait: *Loquendo de remota, & indirecta dispositione, liberum arbitrium per sua naturalia, cum sola generali motione primi mouentis (quam supponit quælibet actio creaturæ) potest se ad gratiam gratum facientem disponere.* & in præcedenti quæstione 1. videtur sentire prædictam dispositionem, per vires naturæ conceptam, secundum quid, & de congruo mereri diuinam gratiam: & per illam facienti quod in se est, dari gratiam. Quod tamen clarius docuit in 1. distinct. 41. art. 2. quæst. 2. ubi probabilius existimat, dari meritum congrui, & dispositionem remotam prædestinationis.

Cæterum proximam, & directam dispositionem, & meritum de condigno, ad gratiam obtinendam, expressè Richardus negat omnibus locis citatis. Cui consequens est, penitentiam actum indigere supernaturali auxilio: ut docet idem Richardus 2. distinct. 7. art. 2. quæst. 1. & in 4. distinct. 14. art. 6. quæst. 1. Quapropter falsò illi adscribitur oppositum.

Henricus quodlibeto 4. quæst. 19. post medium loquens de prima gratia, quæ in nobis, ut velimus, operatur incipiens, ait: *Hæc igitur prima gratia nullam causam habet in nobis meritoriam; sicut habet secunda: habet tamen causam congrui, non propter quam, sed sine qua non conferretur vni primæ gratiæ gratum faciens, quæ alteri denegatur, cum apud Deum non sit personarum acceptio, sed æqualiter faciat omnibus; & quamvis exemplum, continuò subiectum, videatur non nihil temperare præcedentem assertionem: nihilominus tam exemplum, quàm assertio ipsa non parum accedit ad Massiliensium errorem, ea præsertim ratione, quia prædictam causam congrui, tanquam simpliciter necessariam requirit.*

Item in quodlibeto 5. quæst. 20. post medium ait: *Quicumque est in mortali peccato, si quantum in se est bene se habet circa peccata, à se commissa; & circa alia, ea detestando, secundum quod possibile est ei pro statu illo; non potest esse, quod diu sic bene se habeat circa actus morales, siue politicos, in quos potest ex puris naturalibus absque gratia gratum faciente; quin Deus liberum arbitrium eius moueat aliquo motu gratiæ, gratis date, ut bono simpliciter assentiat.* & post pauca, *Ad talem autem statum quilibet potest venire, faciendo quod in se est: & in hoc, quantum est ex libertate arbitrij, potest alium præuenire, vel simul cum ipso accedere.*

Ioannes Bacho in 1. distinct. 41. quæstione vnica, articulo 2. prope finem expressè docet causam prædestinationis ex congruo, & non ex condigno esse præcognitionem vsus liberi arbitrij moraliter boni, qualis est in potestate nostra ex naturalibus, supposita influentia generali Dei. Additque vsum liberi arbitrij, supernaturali, & gratuita bonitate præditum esse non causam, sed effectum prædestinationis.

Ocham in 1. distinct. 41. quæstione vnica, dum impugnat opinionem primam, asserit: *Opera bona ex genere, facta in peccato mortali, sunt aliquo modo causa, quare Deus dat alicui gratiam, & subdit: faciendæ esse, ut Deus citius det alicui gratiam.* Videtur autem loqui de operibus, factis per generale auxilium naturale, vt superior, inferiorque contextus significat.

Gabriel in 2. sentent. distinct. 22. quæst. 2. articulo 3. docet, facienti quod in se est, per vires naturæ, dandam esse gratiam, & in 2. distinct. nit.

15. Propius ad Massilienses accedit.

Pugnat cum Arausicano.

16.

5.

6.

7.

Accedit ad Massilienses.

8.

9.

10.

11.

nit. 27. quæst. vnica, articulo 2. con. 4. ex professo probat de congruo mereri gratiam, eum qui per vires naturæ conuertitur ad Deum; etiam si fuerit infidelis. Quapropter quantum ad hunc articulum, nihil à Semipelagianis dissidet. Vnde in eiusdem quæstionis articulo, dubio 4. repetit, ex lege conferri gratiam, facientis, quod in se est per vires naturæ. Atque in primo sententiarum, distinct. 41. quæstione vnica, articulo 3. dub. 1. docuerat, vsum liberi arbitrij esse dispositionem de congruo ad media prædestinationis, qua dispositione non existente, gratia non infunderetur. Insuper in 3. distinct. 27. quæstione vnica articulo 3. dub. 2. propositione 1. ait: *Vtioris voluntas humana ex suis naturalibus potest diligere Deum super omnia.* & propositione 2. ait: *Prædictum amorem amicitie de potentia ordinaria non posse stare sine gratia, & charitate infusa: quia secundum legem ordinariam cuiuslibet facientis, quod in se est, & per hoc disposito ad gratia susceptionem Deus infundit gratiam.* & post pauca docet, *hunc amorem, quia est actus perfectissimus omnium actuum ex naturalibus haberi possibilem, esse immediatam & ultimam dispositionem ad gratia infusionem.* In quo articulo ad Pelagium accessit propinquior, quam Massilienses.

Quantum ad hoc nihil à Semipelagianis dissidet.

Pelagio propinquior.

12.

Dionysius Carthusianus in 2. distinct. 27. quæstione 3. ante med. assert. & tacite approbat opinionem Petri, atque Richardi, affirmantium eum qui facit, quod in se est, absque gratia, posse interpretatiuo merito, & secundum quid mereri gratiam. Videtur autem agere de solis viribus naturæ, absque omni supernaturali auxilio. & in 2. distinct. 28. tota quæstione 2. complectitur, quasi inter se consentientes doctrinas S. Bonaventuræ, S. Thomæ in scriptis sententiarum, & in 1. 2. Petri Richardi, atque Durandi (quas omnes retulimus sectione 2. & in præfenti sectione) easque concordare nititur, dicens dispositione remota, & mediata hominem posse ad gratiam se disponere; non verò dispositione propinqua, & immediata: idque non solum supposita fide, sed etiam ante fidem. Vnde si Barbarus faciat quod in se est, Deus reuelabit illi fidem.

13. Necessitatem gratia facientis.

Dionysius Cisterciensis, quamuis rectè affirmet necessitatem præuenientis gratiæ, præmouentis & actuantis arbitrium ad qualibet opera bona, quibus ad gratiam præparamur, vel in gratia existentes mereamur, vt constat in 2. dist. 25. quæst. 2. articulo 1. conc. 5. & distinct. 27. quæstione vnica, articulo 1. conc. 4. & artic. 2. conc. 1. & sequentibus, & articulo 3. corol. 1. & 2. Cæterum voces istæ exterius planè catholice, sed ex eæ latentis explanatione, redduntur inanes. Nam in dicta distinct. 27. quæst. vnica articulo 1. notabili 2. ait: *Gratia gratis data specialis (qua non est gratum faciens, sed qua stat cum peccato mortali) potest dici quodlibet auxilium ad actum bonum bonitate præfisse morali, sicut habent scientiarum, vel reuelatio, & huiusmodi.* Cum igitur idem author nullibi explicet, hanc gratiæ gratis datæ acceptionem non sufficere ad bona opera, quibus ad gratiam iustificandam præparamur: consequens est, vt acceptionem illam præmiserit eo fine, vt esset generalis interpretatio eorum, quæ continuo dicturus erat de necessitate gratiæ gratis datæ & præmotionis diuinæ. Quapropter illud genus auxilij, quod sufficit vt addifcas Dialiecticam, vel Philoso-

Notatur.

phiam, sufficit etiam, vt elicias opera bona, quibus te ad gratiam præparas: quod plusquam Semipelagianum est.

Thomas ab Argentina in 1. distinct. 41. quæst. vnica, articulo 2. in §. *Respondeo quod Augustinus,* & ad 2. & 3. rationem existimat, eum liberi arbitrij vsum, qui morali bonitate bonus est, non esse necessariò reducendum ad supernaturale principium, sed sufficere ad illum vires naturæ cum Dei generali influenza; eundemque bonum vsum esse meritorium gratiæ atque prædestinationis, non merito condigno, sed de congruo, quod (inquit) non est meritum abusuum. Cui doctrinæ consequens est quod in 2. distinct. 27. quæst. vnica articulo 3. post med. ait: *Si faceret quod in se est, etiam si paganus existet, Deus nunquam dimitteret, qui in veritate sua fidei panderet, & infunderet gratiam Spiritus sancti.* Quapropter, quod postea subiicit de modo redeundi ad Deum, & gratiam consequendi, Deo prius admonente per gratiam præuenientem, & impetus spirituales, intelligere videtur de proxima dispositione, qua est vera pœnitentia, non verò de dispositione illa, quam in 1. sentent. dixerat dari per vires naturæ: alioqui sibi ipsi contrarius erit.

14.

Adam Goddam in 1. distinct. 17. quæst. 1. post med. dub. 2. sine tradit feruentem Dei amorem super omnia, & aliorum propter ipsum, esse naturaliter causabilem, & subdit: *Existimo, quod semper in habente notitiam necessariam ad salutem, eo ipso Deus infundat gratiam: nec aliter potest esse de ista lege statuta.* Quapropter vltimam dispositionem ad gratiam admittit esse dilectionem viribus naturæ conceptam, & in sexto dubio supponere videtur, opera facta ante fidem, & ante omnem gratiam esse posse initium, ad obtinendam gratiam.

15.

Marfilius in 2. quæst. 18. articulo 3. con. 3. & 4. & post art. 4. respondens ad 7. argumentum rectè sentit ex puris naturalibus, absque speciali auxilio gratis dato præueniente, & interiori inspirante, & admonente, neminem posse mereri primam gratiam, etiam de congruo. Cæterum nimium latè acceperat nomen inspirationis supernaturalis, & specialis, quoniam si attentè legatur articulus primus, & illius conclusio 4. & 5. conferatur cum conclusione 1. constabit quamcunque interiori suggestionem ad bonum, eo ipso quod non sequitur omnem intellectum, & voluntatem hominis, etiam supposita tali complexione individuali, sed à Deo pro sua libera voluntate tribuitur; à Marfilio appellari non communem influentiam, sed Dei inspirationem specialem, & supernaturalem, quamuis non excedat dictamen naturalis rationis, & pertineat ad morale bonum, naturæ lege præscriptum; nullasque præterea vires superaddat libero arbitrio: vnde intelligitur, quo sensu in fine articuli 3. concedat, *hominem Dei auxilio præuentum, posse ex puris naturalibus mereri primam gratiam de congruo;* intelligit namque præuentum eiusmodi auxilio nuper explicato. Nam si intelligeret præuentum alio auxilio, quod verè & propriè auxilium gratiæ apud Patres appellatur, illa conclusio contradictionem inuolueret. Hoc enim auxilium vires maximas libero arbitrio superaddit; easque simpliciter necessarias ad opus, quod pura naturalia non possunt attingere. Cui consequens

16.

Ampliat inspirationis nomen Marfilij.

sequens est, quod idem Marfilius docet in 5. quæst. 20. articulo 3. propositione 4. & 5. & in fine totius quæstionis, & in 2. quæst. 17. art. 3. ad 3. rationem factam contra secundum suppositum: nimirum, idem, quod ex Gregorio Ariminensi referemus in num. 18.

17.

Gerfon parte prima Alfab. 24. in reg. Moralium littera M. ait: *Nulli facienti, quod in se est (hoc est, bene veni donis iam habitis) deest Deus in necessariis ad salutem; siue illa sint credenda, siue operanda.* Rursus in Alfab. 61. lit. G. tractatu de vita spiritali lectione 1. ait: *Nolo negare, quin anima possit ex sua virtute naturali bene moraliter agere, & faciendo, quod in se est, se ad vitam gratia disponere.* & subdit postea, in natura corrupta per peccatum, ad idem ipsum præstandum, non requiri gratiam: nisi appellatur gratia, quicquid à Deo gratis & liberaliter confertur sine meritis, quomodo omnis tribulatio, omnis infirmitas, imò & ipsa tentationes inter gratuita numerantur.

18. Laudatur Gregorius.

Arbitrij vires eleuat.

Gregorius Ariminensis in 2. distinct. 28. quæst. 1. toto articulo 1. copiosè & eruditè plurima congerit ad probandum initium iustificationis esse à gratia præuenientem, & non ex viribus liberi arbitrij. Cæterum præ nimio zelo extenuandi vires liberi arbitrij eas incaute supra seipsas eleuat, vel potius gratiam vsque ad ipsas deprimit. Quoniam nomine specialis auxilij & gratuiti comprehendit Gregorius quodlibet auxilium, quod ad agendum actus moraliter prauos non est necessarium, vt constat in dicto articulo 1. colum. 2. supposit. 5. & colum. 6. in quadam probatione 5. Atque inde probat, nec de congruo posse hominem mereri primam gratiam gratis datam, quoniam ante illam quicunque actus liberi arbitrij est culpabilis, vt videre licet in dicto articulo primo colum. 4. in §. *ex his infero,* & sequenti. Hanc sententiam, quatenus quoscunque actus moraliter bonos facit congruas dispositiones ad gratiam, impugnabimus tota disputatione 23. præsertim sectione 5. & aliquid notauimus sectione 1. numero 15.

19. Aberrat.

Maiores distinct. 28. quæst. 1. columna 12. dum respondet ad 17. argumentum §. *ad formam,* ab initio iustificationis longius quam Ariminensis aberrauit, ait enim primò. *Si adultus mediocriter vtatur naturalibus, licet interdum non habeat auxilium speciale ad tempus, datur ei alio tempore, dummodo bene vtatur naturalibus.* & post pauca: *si bene vtatur naturalibus aliquis, illi datur præuenire naturalia in eliciendo.* Secundo naturalium bonum vsum asserre dignitatem, & meritum specialis auxilij docuit in columna sequenti, tractans de Magdalena & Paulo, & dicens: *Qui optime vsi sunt naturalibus, propterea digni iniuncti sunt, quatenus Deus eis assisteret.* Notat tamen alios non minus dignos fuisse relictos.

20.

Tertiò ad bene moraliter operandum, sicut oportet, vt nobis iustificationis gratia confertur, nullum aliud auxilium requirit, vltra illud, quod appellat auxilium speciale. At verò illud esse inferioris ordinis non excedentis lumen, & obligationem naturæ, constat ex prædicto §. *ad formam,* ubi asserit illud auxilium speciale requiri, vt mali & hypocrite egregie declament contra vitia: & in qualibet veritate prædicata dari auxilium speciale, & antiquos Philosophos non potuisse rectè scribere de virtutibus, absque

auxilio speciali; & in principio sequentis quæstionis secundæ asserit speciale auxilium requisitum ad bene moraliter agere, apud maiores communius vocabatur gratia. Nec agnoscit maior aliam præuenientem gratiam, nisi hanc. Denique idem constat, quoniam in distinct. 26. quæst. 3. ex professo probauerat, actum meritorium, & non meritorium, peculiariter verò dilectionem Dei meritorium, & non meritorium esse eiusdem speciei in genere naturæ, & solummodo in genere moris specie differre. Quare inter prædictas assertiones contradictio est non obscura. Quia nullus bene vtatur naturalibus, nisi bene moraliter operando; sed non potest bene moraliter operari, absque auxilio speciali (vt ait Maior:) ergo non potest bene vtatur naturalibus quandiu non habet auxilium speciale. Vnde non poterit bene vtatur obtinere auxilium speciale, & quamuis huic obiectioni videatur occurrere in colum. antepenultima. §. *de Tyriis;* cæterum non satisfacit: in quo non est immorandum amplius.

Contradictio.

21.

Abulensis in Matth. parte 5. propè finem, videlicet, in caput Matth. 21. quæst. 211. ait: *Deus præstò est omni hora & instanti infundere gratiam nobis, facientibus quod est in nobis. Ipse quoque semper pulsat præueniendo, vt faciamus quod in nobis est; & tunc ipse infundit habitum gratia gratum facientis.* Hæc sententia præcedenti, quam ex Maiore retulimus, similior est, quam cæteris. Videtur autem agere de exhortatione præueniente nos, vt à viribus naturæ bene moraliter vtamur; nam ex ea doctrina inferit, dicens: *Quisquis ille sit, apud quoscunque gentes, vel regiones sit, qui nondum credens, applicat animum suum ad volendum scire, que sint illa, per qua poterit salutem animæ obtinere; Deus reuelat illi, ostendendum manifestè, quid credere, & agere debeat.* Clarius loquitur Abulensis in cap. 19. Matth. quæst. 181. ad 4. dicens: *etiam ad fidem habendam se potest quis præparare sine gratia, ita quod non oportet præcedere gratiam gratum facientem, neque gratiam gratis datam habitalem; sed per naturalem rationem, simul cum pulsatione. Dei interiori poterit se sufficienter disponere quis ad fidem.*

22.

Nicolaus de Orbellis in 2. distinct. 27. & dist. 28. art. 2. sequitur sententiam Richardi in dist. 28. quam retulimus numero 5.

23.

Michaël de Bononia in 2. distinct. 29. quæst. vnica sine ait: *Existens in peccato mortali sine gratia, si facit quod in se est, & quicquid potest, ad hoc vt non peccet, vitat omnia peccata; quia ex hoc ipso gratia sibi à Deo infunditur.* Loquitur autem de faciente quod in se est per solas vires naturæ absque auxilio gratiæ: vt ex contextu constat.

24.

Contadus tractatu 7. de contract. quæst. 100. conc. 2. post medium, & in 4. argumento, præsertim sub initium, & ad finem supponit tanquam certum, homini facienti quod in se est, concedendam esse notitiam, quæ fuerit ei ad salutem necessaria; & quamdiu non conceditur, non esse talem notitiam necessariam. Argue, simul loquitur de faciente quod in se est, per solas vires naturæ, & lumen rationis, necnon de faciente quod in se est, per gratiam sibi datam à Deo, vt constabit consideranti totum contextum auctoris.

SECTIO V.

Aetati nostræ propinquiores Scholastici.

1. HAdrianus quodlibet 4. quæst. 1. paulò post medium §. ad sciendum autem, existimat facientem quod in se est, vt ministerio hominum, vel Dei auxilio instruat, Deum esse paratum, succurrere in necessariis ad salutem, secundum illud Psalm. 143. Propè est Dominus omnibus inuocantibus eum in veritate, & deprecationem eorum exaudiet, &c. adeò vt Glossa asserat ad Rom. 5. Si confugientem ad se Deus non reciperet, esset in eo iniquitas. Vbi Hadrianus non solum facientem quod in se est per vires gratiæ, sed etiam per vires naturæ comprehendere videtur; quoniam vniuersaliter, absque distinctione loquitur: ac præsertim, quoniam agit de homine ignorante diuinum ius, eorum, quæ requiruntur ad salutem. Insuper in quodlibeto 7. quæst. 4. in medio asserit: Dilectio Dei super omnia que nobis in præcepto est, reponit nos in statum salutis. Nec distinguit, vtrum sit dilectio supernaturalis, vel naturalis, quin potius ex contextu videtur comprehendere quamcumque dilectionem Dei super omnia.

2. Albertus Pighius controuersia secunda de fide & iustificatione propius ad med. quam ad finem §. neque hoc rectè, asserit, nostras præparaciones, & opera non causam effectiuiam, sed solum dispositiuam esse, quod Spiritum sanctum accipiamus, & quibus positis, ille nunquam desit, & quibus deficientibus non adsit. & toto sequenti contextu satis ostendit, se agere de operibus, quæ præcedunt, antequam Deus misericordiæ & gratiæ respectu, nobis medelam & sanitatem afferat. Intelligit autem hæc, supposita fide, quam longè ante med. eiusdem controuersia dixerat, præcedere omnem in nobis regressum ad Deum, ad eius implorandam misericordiam. Idem Albertus Pighius à fide dignis scriptoribus refertur in lib. de libero arbitrio contra Augustinum fol. 99. asserere facientem, quod in se est per vires naturæ, Deum conferre auxilia gratiæ.

3. Driedo sæpe docet piè credi, auxilia gratiæ conferri facienti, quod in se est per vires naturæ, ad bene moraliter operandum, siue fuerit puer ad vsum rationis perueniens, siue adultus, quamuis non protinus conferantur auxilia gratiæ, ita in lib. de concordia liberi arbitrij cum prædestinatione parte 2. cap. vltimo §. hic iam si dixeris pag. 193. & seq. Cæterum in lib. de captiuitate & redemptione generis humani tractat. 5. capite 2. parte 2. versus finem fol. 126. valdè exactè, & catholicè explicat prædictam doctrinam, vt ille, qui per solas vires naturæ absque auxilio gratiæ fecerit quod in se est, solummodo remoueat impedimentum, vt sit minus dignus, & minus distans à præparatione; non verò se reddat dignum, nec paratum, aut dispositum ad obtinenda auxilia gratiæ. His similia & conuentia docuerat in tractat. 4. eiusdem libri capite 2. à parte 3. vsque ad finem capituli, præsertim parte 4. & parte 8. memb. 2. sententia 3. & 5. & memb. 4. concl. 1.

4. Ruardus Tapper art. 7. de libero arbitrio circa medium §. Doctores autem fol. 348. ait: Quod tamen etiam Deus adest facienti, quod in se est, ex puris naturalibus ad illustrationes & instinctus diuinos; ad quos ex immensa erga peccatores charitate

imitatur, non autem ex vilo merito aut dignitate piè creditur. Sed quòd semper, & quasi infallibilis ordinatione eis adsit, vt necessaria salutis largiatur, diximus superius ex Scripturis non certò constare posse: piè tamen hoc confidimus. Insuper tam in præcedenti, quam in sequenti contextu rectè atque catholicè negat ex viribus naturæ omnem dispositionem positiuam, admittit tamen negatiuam.

Castro de lege pœnali lib. 2. cap. 14. col. 5. & 6. vniuersaliter, & absque vlla distinctione concedit sententiam Doctorum, dicentium, viro ignoranti præceptum Baptismi; aut aliud simile ius diuinum, ad salutem necessarium; si faciat, quod in se est, protinus dandam esse gratiam: sed non protinus dari notitiam fidei. Cæterum non esse permittendum à Deo, vt sine fidei notitia moriatur; & quamuis expressè non dicat, se agere de faciente, quod in se est per vires naturæ, absque auxilio gratiæ: nihilominus de hoc agere videtur, quia gratia quæ datur ante fidei notitiam simpliciter necessarium ad salutem, non est gratia iustificans, sed gratia auxiliatrix, & loquitur de faciente, quod in se est, cui propterea hæc gratia confertur, & totus ille contextus pertinet ad facientem, quod in se est, per ductum rationis naturalis, & vires naturæ.

Ioannes de Medina codice de pœnitentia, tractatu 1. quæst. 11. §. nunc admodum, in fine illius ait, simpliciter non est negandum hominem rectè suis naturalibus videntem, si per hominem, aut per miracula doceatur, posse credere alia superabundanti gratia seclusa. & post pauca de Tyro & Sidone subdit: Si quod in eis erat, debite fecissent, doctore fidei Deo providente, minime caruissent.

Michaël de Medina lib. 3. de recta in Deum fide cap. 1. inter principium, & med. ait: Deus, quem vult per gratiam interius mouendo, ad fidei confessionem adducit; & quem vult, auxilio gratiæ suæ destituendo, permittit in infidelitate fordescere. Quod quamquam quidam in diuina iudicij inscrutabilia reducant; ego tamen malim, in merita, vel demerita, qualia ante fidei aduentum, vel postea per vsum fidei suscipienda haberi possunt, referre, quòd eam opinionem, quæ à prædestinatione opera nostra excludit, ex animo oderim. Nec enim possum aquo animo ferre, Deum maiori effectu ad quemuis hominum trahi, quam ad alium. quod idem multis exemplis confirmare nititur.

Non video, quomodo hæc doctrina liberari possit, ne coincidat cum illo articulo Massiliensibus erroris, qui merita fidem præcedentia, dicebant esse rationem obtinendi fidem, & prædestinationem ad illam. Ne Deus esset personarum acceptor.

Vega libro 6. in Tridentinum cap. 17. & fufius cap. 20. de adultis, qui fidem, & Deum inuincibiliter ignorant, existimat si humano modo cognoscant legem sequendi honestum, & fugiendi turpe, & eam legem adimpleant; accipere à Deo gratiam iustificantem, quoniam Deus ab illis non debet exigere fidem, aut alium supernaturalem actum, quem propter inuincibilem ignorantiam habere non possunt. Hæc sententia, quamuis quoad personas limitata sit, quoniam non omnes homines comprehendit, sed solos inuincibiliter ignaros Dei: nihilominus quantum ad modum tribuendi iustificationem, absque vlla supernaturali dispositione incurrit

Negat positiuam, admittit negatiuam dispositionem Ruardus.

5.

6.

7.

8.

9.

Cum Iauello notandum. I.C.

currit in errorem Iauelli, quem notauimus supra sect. 3. fine. Minus à vera Theologia distat, quod asserit lib. 13. in Tridentinum cap. 12. columna vltima. Vel hoc argumento possumus conuincere, quemlibet vtiorem posse secundum legem communem conuerti; quia nullus est ex viatoribus, qui non possit bene vii naturalibus. Et autem, qui hoc fecerit, Deus, qui nemini desit, facienti, quod in se est, auxilium sine dubio præstabit sufficiens, ad obtinenda bona supernaturalia.

II.

Cæterum operibus, elicitis per vires naturæ nullam esse vim merendi de congruo, aut disponendi ad obtinendam gratiam, rectè docet in libro de iustificatione quæstione 7. propositione 1. 2. & 5. & in solutione secundi argumenti contra illam, & in libro octauo cap. 11. vbi tamen prorsus improbabiler addit, meritum congrui, non obesse rationi gratiæ, quod etiam docuit in eodem libro 8. cap. 5. & 15. & à nobis satis impugnatum est in peculiari libro de quidditate gratiæ disp. 2. sect. 4.

12.

Victoria in relectione vltima de peruenientibus ad vsum rationis prope finem, videlicet parte 3. post propositionem tertiam num. 14. refert, & tacite approbat, quod S. Thomas docet de puero in syluis nutrito, & faciente quod in se est, sequendo dictamen legis naturalis cum appetitu boni, & fuga mali, cui subuenire in necessariis ad diuinam providentiam spectat. Et quoniam Victoria ibi expressè asserit, in instanti vsum rationis non esse præceptum alterius cuiusquam conuersionis ad Deum, nisi huius; siue puer labore ignorantia Dei, nisi in notitia, & cultu Dei fuerit educatus: & aliunde, referendo S. Thomæ doctrinam, atque tacendo, supponit, puerum, si non peccat mortaliter, violando hoc præceptum, statim obtinere gratiam iustificantem. Consequens est, vt non sine valde probabili fundamento alij Doctores Victoria tribuant eundem errorem, quem num. 7. asseruit Vega, sed cum aliquo discrimine, quantum ad personas, quoniam Victoria non solum de ignorantibus, sed etiam de scientibus Deum loquitur, dummodo non sint pueri peruenientes ad vsum rationis. Vega tamen de solis ignorantibus inuincibiliter Deum, sed quocumque tempore, & ætate.

13.

Cano in relectione de pœnitent. p. 5. longè post med. §. tertio etiam attritio, ait: Attritio qua procedit ab amore naturali Dei super omnia, forsitan dispositio est idonea, vt virtute sacramenti Baptismatis, & Pœnitentiæ gratia conferatur. Et quamuis necessariam esse supponat, fidem ex auxilio gratiæ conceptam, vt constat in relectione de Sacramētis in genere p. 2. longè ante med. Nihilominus partè aliquam Semipelagianii erroris incurrit, quatenus proximam dispositionem ad gratiam admittit, esse actum aliquem naturalem. Atque illud durius adhuc, quod paulo superius in §. respondeo, dixerat, solam inuincibilem existimationem talis attritionis sufficientis, (quamuis verè nõ sit attritio, per se requisita,) esse dispositionem sufficientem, vt per sacramenta Baptismi, & Pœnitentiæ gratiæ conferatur.

14.

Idem Magister, quamuis dicta relatione de Sacramētis in genere p. 2. versus medium rectè loquitur de initio iustificationis ex præueniente gratia, & non ex viribus naturæ; nihilominus facienti quod in se est, per vires naturæ, Deum contulisse auxilia in lege naturæ, & nunc conferre in lege gratiæ, docet in eadem parte 2. inter principium & medium §. ad primum verò. & multo clariùs de Providentia Dei.

rùs ac fufius inter medium & finem eiusdem partis 2. à §. igitur illa opinio. vbi sic interpretatur S. Thomæ sententiam de puero in syluis nutrito, veniente ad vsum rationis; vt si faciat quod in se est, per lumē rationis naturalis, Deus infundat lumen supernaturale fidei, vt iustificetur tempore inuente.

Dominicus Soto in 4. dist. 18. q. 3. art. 3. proximè ante solutionem primi argumenti, asserit probabilius fortasse dici, etiam peccati dolore, qui nascitur ex timore detrimetorum temporalium, vt infamiæ, aut mortis, aut iacturæ bonorum esse attritionem sufficientem, vt cum Sacramento conferatur gratia, dumodo existimetur contritio. Plus igitur quam Magister Cano nuper citatus excessit Soto. Eandem sententiam supponit in 4. dist. 17. q. 2. art. 5. duabus postremis columnis, & cõfirmat in lib. 2. de natura & gratia c. 3. vbi postquam probauit proximam, & sufficientem dispositionem, quam infallibiliter iustificatio consequatur, esse debere ex auxilio gratiæ; nihilominus in fine capituli excipit eam iustificationem, quæ Sacramenti virtute confertur. & in eodem lib. c. 15. circa med. docet attritionem cognitã sufficere vt Baptismus conferat gratiam. Sed vt sacramentum Pœnitentiæ conferat nõ sufficere, nisi reputetur contritio. Hanc autem attritionem per solas vires naturæ posse haberi, docuerat in fine præcedentis cap. 14.

Insuper ad iustificationem extra Sacramentum opus moraliter bonum, quod fit ex puris naturalibus, esse dispositionem impropria, insufficientem, & remotissimam, concedit in eodem lib. 2. de natura & gratia c. 3. propè initium, in quo illud præsertim occurrit notandum quod asserit, viam de se sternere ad charitatem. Cum tamen hanc vim sternendi viam non habeant, nisi valde per accidens, vt explicauimus tota disp. 16. & confirmant omnes præcedentes disputationes. Difficilia sunt etiam verba, quæ subiicit, præsertim si in huiusmodi se operibus peccator exerceat intentione stectendi Deum, qui durum sibi cor emolliat ad pœnitentiã. Quem nimirum finem, sicuti, & honestos alios, potest sibi naturaliter præstinere. vbi planè concedit ex viribus naturæ viam aliquam ad stectendũ Deum, vt præuenientè gratiam conferat. Deinde in eodem c. 3. in solut. ad 1. concedit hominem ex naturalibus habere detestatiõnem, quæ sit remota à dispositio ad iustificationem, modo superius explicato, & in lib. 1. de natura & gratia, c. 21. col. 2. dixerat, opus moraliter bonũ ex viribus naturæ esse dispositionem remotissimã ad gratiam.

De illo axiomate, facienti quod in se est, Deus non desit, quamuis in dicto lib. 2. cap. 3. propè finem explicet, intelligendum esse, præueniente Deo, & homine cooperante cum inspiratione. Nihilominus ab hac expositione recedit, sæpius affirmans nullum adultum infidelium excusabilem esse à peccato ignorantia fidei, quoniam si ius naturale secundum dictamen rationis naturalis seruarent, illuminarentur à Deo, ita docet in epistola ad Romanos cap. 1. ad illa verba: Ita vt sint inexcusabiles, in fine illius Commentarij, & cap. 10. ad illa verba, sed dico, nunquid non audierunt, in fine Commentarij. & in 4. sentent. distinct. 1. quæst. 2. artic. 3. circa medium; antequam veniat ad secundum argumentum S. Thomæ, & lib. 1. de natura & gratia cap. 21. propè initium, & lib. 2. cap. 12. fine.

Viguerius institutionum cap. 18. §. 4. in principio. ante vers. 1. colum. 2. ait: Hac preparatio ad gratiam fit per auxilium speciale Dei, quod semper est paratum homini, facienti quod in se est. Dicitur autem facere,

15.

Excessu Soto.

16.

Eius difficultia verba.

17.

18.

Alibi catholicè loquitur Driedo.

Ex parte notatur.

facere, quod in se est, quando cessat à peccato, & anhelat ad bonum rationis, & post pauca: cum concursu generali, mediante synderesi assistente fide, possumus aliquo modo conari ad bonum; licet non possimus perficere. & infra. Sic conanti Deus sua proclamata misericordia adest, & conuertitur ad eum suo auxilio speciali, quod dicitur gratia praueniens.

19. Delphinus in lib. 4. de libero arbitrio circa med. sub titulo, Quanta sit nunc potestas liberi arbitrii, & quid sit hominem facere quod in se est. in conclus. 1. pagin. 161. tanquam veram S. Thomæ doctrinam, cui consentiunt Scotus, Altiisiodorensis, & Gerson, docet: Si quis in sylis nutritur, sequens ductum naturalis rationis interne cum fuga mali, & appetitu boni, certissime tenendum est, quod Deus per internam inspirationem reuelaret ea, quæ ad salutem sunt necessaria, vel prædicatorum mitteret. Idem fusiùs tradit in lib. 5. de iustificatione post med. in quæst. Possint ne, qui Euangely prædicationem numquam audierunt, salutem consequi. & confirmat verbis Gabrielis in 2. dist. 22. quæst. 2. art. 3. & Alexandri 2. part. quæst. 129. memb. 8. quorum sententiam retulimus sect. 2. num. 27. & sectione 4. num. 11. Cæterum in vtroque loco citato, & paulò inferiùs post vtrumque locum, & præsertim in lib. 5. de iustificatione sæpissimè, vt pag. 193. & 205. constanter negat, meritum, dispositionem, seu præparationem ad gratiæ auxilia obtinenda, nisi per opera, quæ facimus, Dei præueniente motione excitati. Turrianus toto dogmatico de iustificatione, & toto dogmatico de electione docet, nihil nos obtinere per solas vires naturæ, sed tantùm per opera, quæ Deus per gratiam operatur in nobis, concurrente libero arbitrio. Præsertim verò in dogmatico de electione fol. 6. refutat errorem affirmantiù, ex viribus naturæ aliquid initium aut semen virtutis, & probat à solo Deo per gratiam voluntatem præparari.

Docet S. Thomæ doctrinam.

20. Corduba in quæstionario lib. 2. de ignorantia quæst. 5. ad 4. argumentum. facit: In hunc sensum facienti, quod in se est per vires natura, Deus non denegat gratiam, quia præsto est Dei auxilium, illustrantis hominem, & mouentis ad cognoscendum, & amandum illum, vt finem supernaturalem, & ad se vltimatè, & perfecte disponendum ad gratiam. Quam doctrinam frequentius, fusiùsque docuerat in præcedenti q. 4. præsertim propositione 3. probat. 2. & ratione 7. & longè inferiùs §. ad commune autem dictum.

21. Petrus Ciaconius in annotationibus ad Cassianum propositione 2. admittit ex viribus naturæ sine auxilio gratiæ dari remotam dispositionem ad gratiam.

22. Antonius Pantufa lib. de prædest. & gratia c. 6. post medium citatur pro eadem sententia de dispositione remota ex viribus naturæ.

23. Matthæus Felisius instituit Christianæ disp. 24. cap. 20. & 21. citatur pro eadem sent.

24. Calderarius in expositione Psalmi 50. lect. 23. tradit partem Massiliensis erroris malè coherenti ratiocinatione insertam opinioni Scholasticorum de causa prædestinationis ex præscientia bonorum operum, quam referre non vacat.

SECTIO VI.

Alij recentiores quid in eadem controversia docuerint.

I. Palacios in 2. dist. 29. disput. 2. colum. 7. & 8. §. Jam verò, concedit morales virtutes, elicitas

per solas vires liberi arbitrii, & non indigentes speciali motione Spiritus sancti, esse indirectas dispositiones ad gratiam, & rationem subdit his verbis. Nam, qui ad modum prædictum vitam suam moderatur infidelis, faciliorem habet transitum, vt illuminetur ad Christianam pietatem, quam qui corruptam vitam degit. Cæterum dispositionem directam etiam remotam ad gratiam facientem, quod in se est, per solas vires naturæ denegat toto sequenti contextu, & in fine præcedentis disp. 1.

Carthagena de prædestinatione, discursu 8. prope med. §. respondendum igitur, ait: Quandoque homo fecerit quod in se est, iuxta id quod potest, sine per vires naturales, sine per vires supernaturales, clementissimus Deus sufficienter illuminabit illum, vt credere possit. Nec ideo equidem assero, illud operari quod in se est per vires naturales, esse veram, infallibilem, rigorosamque dispositionem ad gratuita dona: sed certè congruitatem quandam, quæ potius se tenet ex parte diuinæ bonitatis. Et post pauca sententiam magis temperat, dicens, ad initium iustificationis naturam concurrere per modum remouentis impedimenta, qui concursus est accidentarius.

Christophorus de capite fontium in assertione catholica de libero arbitrio paulo post med. totius operis pagin. 201. & sequenti docet, bona opera, ante fidem facta, & preces implorantis à Deo auxilium, & facientis quod in se est, ita grata, & accepta esse Deo, vt eorum contemplatione Deus fidei lumen, & gratiam largiatur. Et quantum ex toto superiori, & inferiori contextu colligitur, agit de quibuscumque operibus, etiam iis, quæ absque auxilio gratiæ fiunt ante Baptismum, & ante vllam fidei notitiam.

Toletus in epistol. ad Romanos à cap. 8. annotatione 31. versus finem ait: Quamuis aliquam causam esse affirmemus ex parte hominis, propter quam hos Deus ad fidem, & gratiam vocare voluerit, & proposuerit, non autem illos, non propterea tolli rationem gratiæ diuinæ. Quod magis temperat, & limitat, vt intelligatur de causa sine qua non, merè voluntaria ex diuino beneplacito, absque vllò merito, ex iustitia, vt quando aliquis donat pecunias manum porrigenti, quoniam manum porrigit. Hic locus à quibusdam Doctoribus refertur, quasi consentiens cum Vega dicente, meritum de congruo non pugnare cum ratione gratiæ: nihilominus absque fundamento sufficienti. Sed singula examinate non vacat. Insuper testimonium Toleti non bene adducitur ad probandum dispositionem præuiam non pugnare cum ratione gratiæ: nam tota illa causa sine qua non, pertinere potest ad solam remotionem impediementi, & illam de facto existere non affirmauit Toletus, sed tantùm dixit illius existentiam non pugnare cum ratione gratiæ.

Bartholomæus Medina 1. 2. quæst. 76. artic. 2. ad vltimum argumentum ait: Deus dat vniuersis hominibus sufficiens auxilium, vt rectè, & studiosè vitam instituant. Quod si facerent, sine dubio illuminarentur. Loquitur de infidelibus, & agitque de conformitate ad legem naturalem; nam supernaturalem prorsus ignorare supponit. Idem repetit in quæstione 109. articulo 10. post solutionem quartæ rationis, dum respondet ad objectionem quandam, vbi addit, ad hunc finem à Deo præberi omnibus hominibus diuinarum inspirationum vicissitudines; sed illæ omnes non aliud respiciunt, quam bonitatem morum secundum

2.

3.

4.

Consentit cum Vega.

5.

cundum rationis lumen, quantum ex illo contextu colligitur.

6. Tam de puero quam de quolibet adulto infideli, & prorsus ignaro fidei, si faciat quod in se est per vires naturæ, statim infundendum esse lumen supernaturale fidei, quamuis non statim detur gratia iustificans, docet 1. 2. quæst. 89. articulo 6. ad 2. argumentum Capreoli, & quæst. 109. articulo 6. columna penultima ad 2. & 3. argumentum. Fateor tamen, ambiguum, & difficile esse coherentem eorum, qui ibidem sequuntur, sed in hoc amplius immorandum non est.

7. Bañes 2. 2. quæst. 10. articulo 1. in medio, dum respondet ad quartum expressè affirmat per vires naturæ esse possibile quod homo in statu naturæ corruptæ, præsertim ignorans suam debilitatem, desideret, & nitatur, quantum in se est, atque proponat per totam vitam secundam rectam rationem agere, & post pauca de hoc ipso desiderio, & deliberatione agens, ait: Quod si homo in illa prima deliberatione, reuera egerit, quantum in se est, conuertendo se ad bonum, secundum rationem prosequendum; piè credimus, quod omnis, qui ita se gerit, illuminatur, & iustificatur à Deo per gratiam. Sed vtrum bene cum hac doctrina cohæreant, quæ ibidem sequuntur, examinare non interest.

8. Solummodo obseruandum est, hoc ipsum magis limitatum fuisse ab eodem auctore 1. part. quæstione 23. articulo 3. in 3. dubio, conclus. 1. & 2. ait enim, si vera est prædicta sententia sancti Thomæ de veniente ad vsum rationis, necessariò intelligendum esse, quod prius natura, quam adimpleat naturale præceptum, conuertendo se ad bonum, receperit gratiam præparantem. Cæterum quantum ad hoc verbis multum, re autem parum, aut nihil restringit necessitatem gratiæ, sed potius extendit gratiæ nomen. Nam ad finem primæ conclusionis ait: Fortassis illud auxilium, quod vniuersaliter dicimus conferri omnibus venientibus ad vsum rationis, non semper est ex parte intellectus; sed ex parte voluntatis erit quedam instigatio supra naturam infernam & peccato vulneratam, inclinando ad operandum bonum, quod aliàs lumine naturali cognoscit. Vnde primò constat ex parte intellectus non requirere vllam gratiam. Secundò ex parte voluntatis non requirere gratiam, quæ intrinsecè, & entitatè sit supernaturalis, & versetur circa supernaturale obiectum. Tertio solam operationem moraliter bonam non ecedentem dictamen rationis naturalis, & eius præscriptum, probabiliter admitti tanquam initium iustificationis & præparationem ad gratiam.

Verbis multum, re autem parum restringit gratiam.

9. Aragon solidam tradit Theologiam.

Eam subuertit.

pernaturale videtur requirere ad iustificationis initium; sed solummodo gratiæ nomen extendit, vt de Gregorio, & Maiore dicebamus in sect. 4. num. 18. & sequentibus, & impugnabimus tota disput. 23.

Cui doctrinæ consequenter loquitur in solutione ad vltimum, probans verè fuisse Augustini sententiam, quam Ariminensis scripsit de impossibilitate cuiusque moralis boni, absque speciali Dei auxilio. Idem auctor 2. 2. quæst. 2. art. 3. post primam conclusionem ad 2. ait: Quis ignorat inuincibiliter credenda, si faciat quod in se est, illuminabitur sine dubio à Deo, & sic non consequetur salutem sine supernaturali cognitione. Vade colligo, illud facere quod in se est, intelligi ante omnem supernaturalem cognitionem. Quod magis limitat in eadem quæst. 2. art. 5. versus finem ad primum argumentum, dicens, si faciat, quod in se est, ex auxilio speciali Deus illuminabit, &c. Sed hoc auxilium speciale intelligit, quale supra notauimus.

Zumel affirmat puerum non baptizatum, qui in primo instanti vsum rationis se toto corde ad Deum conuertit per lumen naturalis rationis; vel si Deum inuincibiliter ignorat, saltem statuatur apud se, viuere secundum rectam rationem, & malù fugere; protinus esse illustrandum à Deo, & efficaciter mouendum ad omnes actus, quibus infallibiliter consequatur iustificationem, vt constat 1. 2. quæst. 89. art. 6. disp. 2. in 2. parte illius disp. præsertim dicto 4. §. Sed obserua valde. & disputat. 3. p. 2. in confirmatione primæ conclusionis, & disp. 4. præsertim dicto 4.

Cæterum huic sententiæ limitationem adhibet 1. 2. quæstione 113. articulo 4. disputatione 2. post maiorem explicationem, conclus. 4. & 5. dicens cuiuslibet puero in primo instanti vsum rationis dari supernaturale auxilium ex parte intellectus, & ex parte voluntatis, quo auxilio si bene vtatur, bonum honestum cognoscendo, & amando tanquam finem; infallibiliter dabitur illi explicita cognitio Dei, & reliqua auxilia, quibus protinus iustificetur. In quo, vt omitteremus plurimas alias, quæ inuoluuntur, difficultates, illud solum obseruemus, quo deficit ab exacta Theologia de initio iustificationis: nam in puero inuincibiliter ignorante Deum concedit iustificationis initium lumi ab actu, qui, quantum ad totum suum obiectum, & quantum ad totam intrinsecam entitatem, & est merè naturalis, & potuisset elici per solas vires naturæ ab aliquo adulto: & solummodo addit illi actui supernaturalitatem extrinsecam auxiliij mouentis ad illum. Insuper talem actum, concedit, tantæ virtutis esse, vt tantam dispositio infallibiliter obtineat cætera, quæ ad iustificationem requiruntur.

Idem auctor 1. 2. quæst. 109. articulo 6. disput. vnica, post conclus. 4. §. hac assertio, ait: Quamuis ex operibus misericordiæ & cessatione à peccatis per aliquod tempus, & ex detestatione imperfecta peccatorum, vt sunt contra Deum auctorem naturæ, & ex alijs bonis operibus, viribus naturæ præcis factis inuitetur diuina misericordia, vt conferat auxilia pro conuersione ex mera gratia & mera liberalitate, tamen dicere quod est lex vniuersalis & infallibilis Dei, ad quam omnino, & infallibiliter de facto sequitur conuersio. Itaque infallibilem negat esse legem; verum tamen absque infallibilitate prouocari misericordiam concedit, & non longè ante conclusionem quintam asserit eadem opera esse imperatorias.

10.

11.

12.

Deficit à rebus Theologicis.

13.

Et per modum impetrationis, imitando diuinam misericordiam impetrare auxilia. cuius doctrina falsitas constat ex his quae diximus disput. 20. sect. 1. conclus. 5.

14. Idem in tomo primo opusculorum sectione 2. conclus. 5. sine ait: Si peccator ita se gereret, ut nullum nouum impedimentum gratiae adhiberet, tunc auxilium gratiae inciperet non ex indebito, sed ex illa liberali Dei largitate, qua ipse stat ad omnium ostium, & pulsat. Quod confirmant omnia quae tradit post conclusionem sequuntur. Eamdem profus doctrinam repetit in tom. 3. opusculo de gratia, & libero arbitrio, discursu 5. conclus. 3. sine, & sequenti conclus. 4. cui reliquae conclusiones sequentes consonant, & quae scripserat 1. part. quaest. 23. artic. 3. quaest. 5. dubio 5.

15. Recte idem author respuit omnem dispositionem, impetrationem, aut meritum, & omne initium iustificationis, ex viribus naturae: vt constat in plurimis conclusionibus & solutionibus, quae praecedunt, & sequuntur ad omnia loca citata, sed non bene inde colligit impugnationem Molinae, vt infra constabit.

16. Molina in concord. ad quaest. 14. artic. 13. disputat. 10. § docet: Quoties ex nostris viribus naturalibus conatur, facere, quod in nobis est, praesto nobis esse auxilia gratiae, quibus eas, vt oportet ad salutem efficiamus. & post pauca: sicut Deus praesto est per concursum generalem libero arbitrio, vt naturaliter velit, aut nolit, prout placuerit; ita praesto est illi per auxilium gratiae sufficiens, vt quoties ex suis viribus naturalibus aggredi voluerit opus aliquod ex iis quae ad iustificationem spectant, illud exequatur prout ad salutem oportet. Et postea exemplum ponit in hominibus, qui ex suis naturalibus conantur, & faciunt quod in se est, vt vel fidem amplectantur, vel de peccatis doleant.

17. In eodem articulo 13. disputatione 14. num. 5. longè post med. ait: Christus nobis promeruit auxilia, non solum quae, conantibus nobis ex nostris naturalibus, efficere, quod in nobis est, praesto essent, ac praeuenerent, vt sic illo eodem conatu eliceremus dispositionem supernaturalem ad gratiam; sed etiam quibus saepe excitaremur omnino.

18. Hanc Molinae sententiam aliqui auctores Semipelagianismi erroris insinulant, praesertim Zumel in omnibus ferè locis, quae citauimus à num. 11. vsque ad 15. quandoque suppresso, quandoque expresso nomine authoris; praesertim verò in tomo primo opusculorum, sect. 2. conclus. 4. fol. 290. & sequentibus vsque ad conclusionem 7. & in solutione argumentorum, & tomo 3. discursu 5. ante 1. concl. & omnibus ferè sequentibus conclusionibus à pag. 167.

19. Duo sunt primaria puncta, circa quae Zumel finitè interpretatur Molinam contra illius expressa verba, quibus rectè explicatis, nullus aduersus eam sententiam pugnabit Theologus.

Primum punctum est, quoniam semper supponit Molinam concedere in operibus moralibus, elicitis per vires naturae, inesse aliquam rationem dispositionis ad primam gratiam; praesertim verò in tomo 3. opusculorum, discursu 5. post conclus. primam, paulò ante §. moueor. Notat Zumel rationem meriti expressè negatam esse à Molina, sed minimè expressisse vtrum opera facta ex viribus naturae haberent rationem dispositionis.

20. Dico igitur primò, expressè satis, atque perspicue Molina negauit rationem dispositionis etiam

remotè ad primam gratiam vocationis, in quibuscumque operibus moraliter bonis, productis per solas vires naturae, vt euidenter legitur concord. ad quaest. 14. art. 13. disp. 6. concl. 1. & disp. 8. circa med. & disput. 9. in princ. & disp. 14. numero 5. Valde vrget necessitatem supernaturalem dispositionis ad gratiam etiam virtute Sacramenti recipendam.

Dico secundò, ex eo quòd Molina dixerit ea quae supra retulimus n. 16. & 17. non bene inferatur dispositionem aliquam, aut aliquod iustificationis initium dari ex viribus naturae. Probat primò, quoniam ipse expressè negauit omne initium iustificationis ex viribus naturae, & omne meritum, impetrationem, & dispositionem in locis nuper citatis.

Probat secundò, quoniam expressè docuit bona opera per vires naturae facta, non concurrere, nisi per modum remouentis aut impedimenti, quod praesertim explicuit in citata disp. 9. §. patet tertio, dicens: licet Deus non vocet ad fidem propter merita aliqua eius, qui vocatur; imò saepe eos etiam misericorditer vocet, qui pertinaciter resistunt, & contradicunt, (nimirum singulis quibusque hominibus, quantumcunque obduratis, repetendo saepius vocationem & gratiam excitantem, vt expressè docet in disput. 10.) nihilominus magis indignus, vt supernaturaliter adiuuetur, & vocetur is est, qui sinistra intentione, quam qui paratus obedire veritati ad ad audiendum accedit.

Tertio probatur ex his, quae dicemus vsque ad num. 27.

Secundum punctum, praedictos impugnatores offendens, est illa infallibilitas diuina legis conferendi auxilia cuiuscunque facienti, quod in se est per vires naturae.

Dico igitur tertio, infallibilitas, quam Molina ponit, non pertinet ad totam iustificationem; sed solummodo ad primam gratiam praenicientem. Vnde quantum ad hoc longè distant ab errore Massiliensium, quamplurimi ex impugnatoribus, ponentes infallibilitatem ad totam iustificationem in primo instanti vsus rationis, quoties puer non apposuerit impedimentum, per vires naturae, mortaliter peccando, vt constat apud multos Doctores in hac, & praecedentibus sectionibus citatis.

Dico quarto, infallibilitas praedicta non nascitur ex operibus factis per vires naturae, quasi ex causa per se, quin imò causa per se illius infallibilitatis est lex infallibilis conferendi gratiam praenicientem quibuscumque hominibus, etiam si non faciant quod ex se est, sed resistant gratiae, & accumulent peccatorum impedimenta. Ceterum opera moraliter bona facta per vires naturae, sunt causa per accidens remouendo impedimenta. Vnde fit vt Deus, qui semper paratus est dare gratiam praenicientem, conferat infallibiliter illi qui remouet impedimenta; cum tamen alteri nonnumquam subtrahat propter eius impedimenta, vt dicemus disput. sequent. sect. 2. conclus. 1. & sequentibus.

Hanc doctrinam esse ipsam mentem Molinae constabit aperte cuiuscunque viro docto, & bene in huiusmodi cõtrouersis instructo, qui sincero veritatis desiderio legerit totum Molinæ discursum, in disp. 6. 8. 9. 10. & 14. semper enim tanquam primarium fundamentum repetit generalem, & infallibilem Dei legem ex misericordia Dei, & meritis Christi Domini profectam, dandi omnibus etiam

posicionē expressè negauit.

21. Defenditur.

22.

23.

Quam infallibilitatem concedat.

24.

25. Eius mens.

etiam perditissimis hominibus gratiam praenicientem, & illam saepius iterandi. De quo notanda sunt praesertim ea verba, quae supra num. 17. ex disp. 14. Molinae in memb. 5. regulimus, atque semper excludit quodlibet initium iustificationis ex viribus naturae, quibus solam vim relinquit remouendi aliqua impedimenta; vt vidimus dicto 2.

26. Confirmatur, quia Molina in eisdem ipsis verbis, quae retulimus n. 16. & 17. expressè profertur esse praenicientem illam gratiam, quae datur facienti quod in se est, & vtrius exemplo Solis illuminantis omnem hominem, qui non apponit impedimentum lumini; quod desumptum ex S. Thom. 3. contra Gentes cap. 159. commune est Molinae cum suis impugnatoribus. Ex quo saltem exemplo potuissent animaduertere, quanta vis inferatur praedictae sententiae, quando torquetur ad Semipelagianismum.

27. Plus ceteris Semipelagianis distat. Dico quod, multo longius distat ut Semipelagianismo praedicta sententia Molinae, quam ceteri omnes Scholastici, quos in hac, & sequentibus sectionibus retulimus, vt cõstabit singula eorum dicta conferenti. Vnde quid causae fuerit, ob quam ceteris omnibus praetermissis in vnum Molinam conferatur Semipelagianismi erroris aut pars, aut suspicio, aut periculum? consideratione potius, quam explicatione opus habet.

28. Valentia 1. 2. quaest. 4. puncto 2. propè finem, & quaest. 6. puncto 4. sub titulo gratiam non cadere sub merito. §. porro. & sequenti, docet homini, qui praenitens est aliqua Dei gratia actuali, & facit quod in se est, Deum non denegare vteriora auxilia gratiae. Adiditque nullum facere, quod in se est, nisi praenitens eiusmodi gratia; quoniam omnes praenitens. Atque sub eodem modo faciendi quod in se est, supposita gratia praenitente ignorantibus mysteria fidei conferendam esse notitiam suae per reuelationem, siue per externorum praedicationem, docet 2. 2. disp. 1. q. 2. punct. 2. in argumento 5. & eius solutione & puncto 4. ad 2. obiectionem.

29. Bellarminus vniuersaliter, & absque vlla distinctione respuit, facientes quod in se est per vires naturae, ne illis gratia conferatur, sed solummodo faciētibus, quod in se est, cooperando gratiae praenitenti, conferatur vterior gratia. Ita de gratia & libero arbitrio lib. 6. cap. 6. ad obiectionem 3. & consonat lib. 2. de gratia, & libero arbitrio cap. 8. ad 3. argumentum.

Eodem modo processit Petrus de Soto agens de sacramento Penitentiae totali sectione 9.

30. De Francisco Suarez nihil opus est dicere, cum ipse luculenter atque sapienter non solum suam, sed etiam aliorum de hac re sententiam explicauerit, in prima parte lib. 2. de causa praedestinationis à cap. 6. praesertim cap. 7. 9. & 18. & in opusculo de auxiliis lib. 3. cap. 2. & fusius in libris de gratia. Ioannes Mariana lib. 3. de morte & immortalitate cap. 9. non solum probat aliquid boni fieri posse viribus naturae (idque bene contra Vasquez), sed etiam addit illud esse remotam dispositionem ad gratiam, & quae vix mereatur nomen dispositionis remotae, Deus enim bonis operibus flectitur, sed magis sua benignitate, &c. Fortassis intellexit totum Molinæ remotionem maioris impedimenti.

31. Nauarrete 1. part. q. 19. art. 8. controuersia 23. pag. 457. obiter hanc difficultatem attingens, ait: Licet quando viribus naturae facit homo totum, quod in se est, non se disponat ad gratiam dispositione, quae ex Ruiz de Providentia Dei.

32.

natura sua, & necessariò exigat gratiam; sed solum pie credendum sit, quòd Deus tunc non denegabit gratiam, seu auxilium supernaturale; tamen aliquo modo dicitur preparatio illa, dispositio. Haec sententia, vt sonat, viribus naturae plus aequo valorem tribuit; sed quo temperamento & explicatione liberari possit à falsitate, constat ex supradictis.

Didacus Aluarez lib. 7. de auxiliis disput. 56. & 57. quamuis praecipuis in articulis rectè contra Semipelagianos sentiat; ceterum non satis ab illis recessit, quando existimauit conuersionem ad Deum, vt est author naturae, & non vt est author gratiae, qua conuersione solummodo naturale praecipuum impletur, sufficere, vt protinus illuminandus sit puer, atque iustificandus per vteriora auxilia, idque propterea, quoniam illa conuersio ex speciali, & supernaturali auxilio concepta sit. Vide illum dicta disp. 56. conferendo num. 23. cum praecedenti num. 22. Docet itaque expressè actionem, quae ex obiecto sit merè naturalis, sufficere ad iustificationis exordium: vnde videtur etiam parum curare, vtrum sit entitatis supernaturalis sibi intrinseca: siquidem de hoc non meminit, praesertim quoniam intellectiones & volitiones entitativè supernaturales non versantur circa obiectum merè naturale. Quapropter istius doctrinae impugnatione colligi poterit ex dicendis tota disp. 23. & sequentibus.

Idem author in disp. 77. conclus. 2. existimat, conatus & industriam ministrorum Ecclesiae esse causam sine qua non, ad interiorem vocationem regulariter necessariam. Insuper hanc causalitatem esse in eodem gradu, vt quamuis non sit principalis causa conuersionis, nihilominus sit causa, & cooperetur ad conuersionem, disponendo subiectum, quemadmodum respiratio, & cibus, est causa sine qua non vitae animalis.

Nihil est quod in praesenti tractemus de Sacrificio Missae, atque de Sacramentis, quorum indubitata est efficacia. Insuper dubium non est, quin orationes ministrorum Ecclesiae, impetrandò, & de congruo merendo magnam vim habeant ad peccatoris cuiuscunque conuersionem.

33. Sed praedictam assertionem author expressè applicat ad praedicationem, doctrinam, cõsiliu, exhortationem, similes industrias ministrorum Ecclesiae. At verò illae omnes in alios homines nihil supernaturale possunt producere, nec iuuare ad illius productionem: solummodo namque producere possunt in auribus, & in oculis, aut etiam in aliis sensibus, species, quibus excitata phantasia, & ministrante phantasmata, intellectus agens eliciat intelligibiles species, & manuducatur ad cognitiones, discursusque merè naturales. Cum autè omnes ij effectus, in alio homine resultant immediatè, vel mediatè ex conatu vel industria cuiuscunque ministrum Ecclesiae, sint merè naturales, nihilque supernaturale habeant sibi intrinsecum; quicumque concedit eiusmodi conatus concursare, & cooperari ad conuersionem, disponendo subiectum, quemadmodum respiratio, & cibus cooperantur ad vitam animalis: proximè accedit ad concedendū quod inde sequitur, videlicet aliquos effectus, & actiones merè naturales in homine esse dispositiones subiecti per se & ex natura rei (& non per accidens) viles, & accommodatas ad recipiendam gratiam. Explicatur magis & confirmatur, nam eiusdem ordinis, & vtilitatis sunt omnes dispositiones, quas vnus homo sibi acquirere potest naturali conatu & industria, le-

33.

34.

35.

gendo pios libros, addiscendo liberales artes, considerando res omnes naturales cœlestes & terrestres, meditando, discurrendo, & quavis in plurimas species intelligibiles acquirat, plurimisque rerum naturales notitias, aut effectus, & desideria moraliter bona; sed hæc omnia, qui asserit esse dispositiones saltem remotas ad conuersionem, vel aliquod illius initium, cœsetur aliquid accedere ad Semipelagianorum errorem, eodem Didaco Aluarez iudice in citata disp. 56. & 57. sed de hac re plura dicemus disp. 39. sect. 4.

DISPUTATIO XXII.

Utrum facienti, quod in se est per solas vires naturæ, conferantur auxilia gratiæ?

SECTIO I.

Disputationis status.

E hac controuersia multa in præcedenti disputatione dicta sunt; sed obiter, & non alio seruatō differendi ordine, nisi quem cuiusque auctoris sententia exponenda, vel respicienda postulabat. Properea necessarium est nunc seruatō doctrinæ ordine, atque ex professo tractari. Observandum est, præsentis questionis decisionem esse veluti partem, aut appendicem virtute contentam in eo catholico dogmate, quod in præcedentibus disputationibus confirmatum est, præsertim à disp. 17. vsque ad 20. Idèd pauca quædam erunt necessariò repetenda; alia verò remittenda. Sed quia non raro à Doctõribus hæc disputatione inuoluitur cum præcedentibus, diligenter notare debemus discrimen, ac proprios fines præsentis disputationis. In præsentī namque non quaeritur, vtrum facienti quod in se est, ex viribus naturæ conferantur auxilia gratiæ, tanquam propter merita de congruo, vel tanquam propter dispositiones, etiam remotas, nec tanquam propter impetrationem, aut conditionem, seu occasionem. Nuda igitur cõsecutio est, quæ tractanda proponitur in præsentī disputatione, sed consequenter etiam tractatur, vtrum ea consecutio possit esse in re separata à merito impetratione, dispositione, conditione.

3. Status questionis.

Dux sunt primariæ partes huius disputationis. Altera vtrum quotiescumque homo vernos, & naturales vires intendit, ad obiectum supernaturale cognoscendum, vel amandum, eo modo, quo præcepta supernaturalia dicunt, esse cognoscendum, vel amandum; tunc continuò & infallibiliter adsit in promptu supernaturale auxilium, virtute cuius actus euadat supernaturalis, & utilis ad salutem. De hac parte dicemus sect. 5.

Altera pars, quam continuò explicare aggredimur, versatur circa hominem, qui supernaturale obiectum vel profus ignorat, vel nihil de illo cogitat, vel saltem non applicat conatum suum, vt circa obiectum supernaturale versetur, & quasi arripat auxiliū supernaturale, sed solummodo intentione, & vires naturæ confert ad actiones moraliter honestas, conformesque naturali rationi.

Quæremus igitur, vtrum ex huiusmodi actionibus honestis inferatur auxiliū gratiæ dādum, non

ex promissione, aut pacto, sed tantum ex simplici decreto, quo Deus per meram & liberalem misericordiam ita statuerit, nulla prorsus iustitiæ, vel debiti ratione intrinseca, idque siue auxilia sint protinus, ac sine temporis mora tribuenda, siue pro temporis opportunitate, ac post plurimas actiones moraliter honestas; siue consecutio sit certa & vniuersalis, siue solummodo probabilis, & quandoque contingens.

SECTIO II.

Decisio disputationis.

It prima conclusio. Ex eo quòd aliquis faciat scilicet quod in se est per solas vires naturæ, eliciens actiones honestas, non sequitur illi concedenda esse auxilia ita congruentia, & opportuna, vt illis infallibiliter obediat, & iustificetur.

Probat̃ur primò, quoniam ex eo quòd aliquis faciat, quod in se est per actiones merè naturales, non sequitur, infallibiliter illi concedenda esse auxilia sufficientia peculiari priuilegio vltra legem dandi auxilia, etiam iis, qui propter negligentiam omittunt eiusmodi actiones naturales, vt ostendetur in conclusione 3. ergo multo minus sequetur concedenda esse auxilia ita congruentia, & opportuna, vt illis infallibiliter obediat, & iustificetur.

Probat̃ur secundò, quoniam facienti quod in se est, per auxilia supernaturalia fidei, & spei, quamuis dentur auxilia ad contritionem, & charitatem, sed non sequitur inde, ita congruentia, & opportuna auxilia donari, vt infallibiliter cõsequatur iustificationem; sed plerumque auxiliis ordinatis ad contritionem & charitatem homo liberè resistit in peccato mortali, postquam cooperando auxiliis gratiæ elicit actus supernaturalis fidei, & spei: ergo multo minus sequitur hæc infallibilia auxilia ex actionibus quibuscumque quæ non excedunt vires naturæ. Probat̃ur consequentia, quoniam cooperatio cum auxiliis supernaturalibus fidei, & spei magis proportionata est ad inferenda auxilia vltiora gratiæ, quam quicumque bonus vsus liberi arbitrii sine gratia.

Probat̃ur tertio, quoniam nulla autoritate sacra Scripturæ, aut Sanctõrum potest probari illa consequitio opportuni, & congruentis auxiliij ex operibus naturæ, nam si aliqua auctoritas eiusmodi foret, maximè illa, quæ de Petro ad Cornelium, & de Philippo ad Eunuchum missis, afferri solet, quæ quàm aliena sit à præsentī, videbimus disp. 24. sect. 3.

Venio igitur ad auxilia communia & sufficientia, ex quibus non sequitur infallibiliter fore, vt homo obediat, & iustificetur.

De his sit secunda conclusio. Cuicumque homini faciendi, quod in se est, per actiones honestas, ex solis naturæ viribus infallibiliter conferenda sunt auxilia supernaturalia excitantia ad iustificationem pro opportunitate loci & tẽporis. In quo erit ea saltem infallibilitas generalis prouidentie, qua omnibus hominibus, etiam iis, qui omittunt facere quod in se est, per vires naturæ conceduntur infallibiliter auxilia sufficientia pro loco & tempore, idque propter misericordiam vniuersalem, qua Deus vult omnes homines saluos fieri, ad cuius executionem pertinet stare ad cuiuscumque hominis ostium, & pulsare.

Huius conclusionis probatio nullam difficultatem habet, si aduertas quod in ipsa conclusione continen-

1. Quid de congruentibus auxiliis dicendum.

2.

3.

4.

De sufficientibus scilicet conclusio.

5.

continetur, videlicet consecutionem hanc non inde robur accipere, quoniam iste homo facit quod in se est per vires naturæ; sed ex eo quod omnibus hominibus sine villo discrimine, etiam si quod in se est facere negligat, Deus confert præuenientem gratiam pro opportunitate loci, & temporis. Quapropter hic modus loquendi erit quasi materialis, perinde ac si diceret, omnibus hominibus nauigantibus ad Indos conferuntur à Deo auxilia supernaturalia: quod ea ratione verum erit, quia siue nauigauerint, siue mare nunquam conscenderint, omnibus conferuntur auxilia.

Atque ad confirmationem conclusionis addere possumus, auxilia gratiæ non impediri operibus moraliter bonis, sed potius per illa remoueri aliqua impedimenta gratiæ; ergo ad auxilia supernaturalia obtinenda, quæ infallibilitas erat sine operibus moraliter bonis, eadem nihilominus remanet si fiant opera moraliter bona.

Tertia conclusio, si absolute atque doctrinaliter loquamur, nulla explicatione adhibita, debemus constanter asserere, facientibus quod in se est per vires naturæ, non conferri auxilia gratiæ.

Probat̃ur primò, quoniam Theologorum sermo debet esse formalis, respiciensque ad illa, quæ rebus per se conueniunt, non quæ materialiter, & per accidens. At verò opera moraliter bona, elicitur per solas vires naturæ, per se atque ratione sui, nullo titulo, aut priuilegio gaudent, vt obtineant supernaturalia auxilia: vt satis constat ex omnibus præcedentibus disputationibus, præsertim à 17. vsque ad 20. Vnde non solum infallibilitatem auxiliij ratione sui non afferunt, sed nec vllam maiorem probabilitatem: nam si qua est maior probabilitas, ea per accidens prouenit: vt dicemus sect. seq. concl. 1. & 2.

Probat̃ur secundò, quoniam Concilia & Patres, quos retulimus in eisdem disputationibus, vniuersaliter negant connexionem, aut consecutionem gratiæ ex nostris operibus, & nullam limitationem adiciunt; ergo neque nos limitare debemus, præsertim cum argumenta quæ limitationem oppugnent, grauiora sint, quàm illa, quæ limitationem probare videntur. Circa antecedens ponderanda sunt verba Cõcilij Araucanici II. can. 6. Si quis sine gratia Dei credentibus, volentibus, desiderantibus, conantibus, vigilantibus, studentibus, perentibus, quaerentibus, pulsantibus nobis misericordiam Dei dicit conferri, non autem diuinitus vt credamus, velimus, vel hac omnia, sicut oportet, agere valeamus, per infusionem & inspirationem sancti Spiritus fieri constituitur; aut obedientia humana subiungit gratia adiutorium; neque vt obediens & humillimus ipse gratia donum esse consentit, resistit Apostolo dicenti, Quid habes quod non accepisti, & gratia Dei sum, id quod sum.

Perpende igitur primò illum loquendi modum, credentibus, desiderantibus, conantibus, &c. quod nihil aliud est, quàm dicere, facientibus quod in se est per vires naturæ. Nam hic maioris claritatis gratia Patres conglobatas omnes quasi species posuerunt pro genere; est namque veluti quoddam genus, facientes quod in se est per vires naturæ, cuius quasi species sunt, credentes, volentes, desiderantes, conantes, vigilantes, &c. si hæc non fiant per Spiritus sancti inspirationem, & infusionem.

Confirmatur, quoniam si aliqua esset consecutio, per quam ab operibus bonis per solas vires naturæ fieret gradus, ad Dei misericordiam, & su-

6.

7. Facienti quod in se est per vires naturæ non conferuntur auxilia gratiæ. Probat̃ur 1.

8.

10.

pernaturalia auxilia consequenda, iam tunc absolute & simpliciter vera esset hæc propositio: Credentibus, desiderantibus, conantibus, perentibus, datur misericordia Dei. Quæ propositio reprobatur in prædicto canone Araucanico.

Probat̃ur tertio ponderando postremam propositionem eiusdem canonis: Aut obedientia humana subiungit gratia adiutorium. Quod etiam Petrus Diaconus & eius socij Græcorum Legati in libro de Incarnatione & gratia Iesu Christi cap. 8. sic dicunt: Contra ipsius Apostoli contradictionem veniens, humano labori subiungit gratia adiutorium. At verò adiutorium gratiæ subiungeretur obedientiæ humanæ; si ea præceptorum adimpletio, quæ per solas vires naturæ fieri potest, ac proinde appellatur humana, esset antecedens, ex quo tantquam consequens sequeretur auxilia, nam omne consequens subiungitur antecedenti.

Explicatur & confirmatur primò, nam opera moraliter bona, quæ per solas vires naturæ eliciuntur, persæpe subiunguntur gratiæ, quatenus gratia impetrat, vel excitat, vt illa etiam opera eliciantur. Insuper eadem opera multoties iunguntur, ita vt nec opera sequantur ex gratia, nec gratia ex dictis operibus consequatur, nec alia ratione intrinseca copulentur, præterquam vnitatem subiecti, & cõexistentiæ durationis: at verò gratiam prædictis operibus subiungi, hoc est impossibile.

Confirmatur secundò, nam Massilienses notantur erroris, eo quòd priorem volens obedientiam esse, quàm gratiam, vt Prosper ait in epist. ad Augustinum post med. similiterque Hilarius in epist. ad Augustinum prope initium eosdem notat; quoniam dicebant voluntatem nostram præcedere, & gratiam Dei non esse præuiam, sed comitem, aut in quacem liberi arbitrii.

Probat̃ur quartò, quoniam si aliqua infallibilitas, aut maior probabilitas auxiliõrum supernaturalium sequeretur ex eo quòd aliquid faciat quod in se est per vires naturæ, vltra eam infallibilitatem auxiliõrum, quæ cõmunis est omnibus peccatoribus, iam aliquod initium salutis & iustificationis essent opera elicitia per vires naturæ. Nam aliquod initium cuiusque boni est illud, ex quo infallibiliter sequitur illud bonum, aut saltem sequitur maior probabilitas perueniendi ad illud bonum. Porro nullam initium iustificationis existere, nisi ex præueniente gratia, probatum est disputationibus præcedentibus à disp. 17. vsque ad 20. præsertim disp. 18.

Confirmatur primò, quoniam iam illæ operationes, elicitæ viribus naturæ, viles essent ad iustificationem, quasi afferentes, vel nouam infallibilitatẽ, vel maiorem probabilitatem auxiliõrum ad iustificationem; quare non essent reputandæ omnino pro nihilo in ordine ad iustificationem. Atqui sacra Scriptura & Patres, omnia quæ per solas vires naturæ fiunt, reputant profus nihil, nulliũque vtilitatis esse in ordine ad iustificationem, supra disp. 18. sect. 1.

Confirmatur secundò, quoniam iam Dei vocatio aliquo modo esset secundum opera nostra contra Paulum 2. ad Timoth. 1. de quo disp. 18. sect. 1. dictum est.

Quintò probatur, quoniam vt maior aliqua probabilitas supernaturaliam auxiliõrum sequatur ex eo, quòd homo faciat quod in se est per vires naturæ, necessarium est dari saltem aliquos homines, quibus non daretur gratia, si non face-

11. Arascani propositio reprobat̃ur.

12. Cõfirmatio 2.

13. Cõfirmatio 2.

14. Natura opera essent iustificationis initium.

15.

16. Non facientibus quod in se est non daretur gratia.

sent quod in se est, & tamen daretur facientibus quod in se est. Vnde vltimus sequeretur hos ipsos homines venire ad gratiam per suum liberum arbitrium. Hoc autem damnat Araucanum c.8. & Prosper contra Collatorem cap.39. definit. 6. quorum verba retulimus disputatione 20. sectione 3. num. 7.

17. Sexto probatur, quia si diuinum decretum conferendi auxilia gratiæ, fuit tale, vt ex vi illius sit maior aliqua probabilitas obtinendi auxilia, homini facienti quod in se est per vires naturæ; idque habito respectu ad bonitatem operum (vt omittam remotionem impedimenti, de qua dicemus sect. seq. concl. 1. & 2.) Si, inquam, tale fuit diuinum decretum, ex eo sequitur, opera facta per solas naturæ vires, esse aliquam præparationem ad gratiam. Nam quidquid non est remotio impedimenti (quale solum est peccatum) & propterea iuuat quocumque modo, vt agens intuitu illius incipiat introducere dispositiones ad formam, illud est aliqua præparatio ad formam saltem remota, & quamuis aliquis voce neget præparationem, re tamen ipsa concedit, si concedit iuuare modo supra dicto. At verò omnem præparationem ad gratiam non esse ex viribus naturæ, probabimus disputatione 20. sect. 2. concl. 2.

18. Confirmatur primò, quia quando Deus vult auxilia conferre ei, qui facit quod in se est, per solas vires naturæ, si hoc vult sine vllò intuitu bonorum operum moralium; iam perinde conferrentur auxilia eidem homini, etiam si non fecisset quod in se est, per vires naturæ, quod nos intendimus. Si autem conferre auxilia Deus vult intuitu operum moralium, quæ videt elicienda esse sine auxiliis gratiæ; iam aliqua datur ratio, & congruentia ex parte huius hominis, vt Deus illi velit conferre auxilia gratiæ; ac proinde aliquo modo minuitur ratio gratiæ, quæ tanto magis est gratia, quanto tunc habet summo gradu rationem gratiæ, quando nulla prorsus est ratio, aut congruentia illius ex parte eius, qui recipit gratiam, vt vidimus disp. 18. sect. 2. & 3.

19. Confirmatur secundò, quoniam iam gratia aliquo modo esset ex operibus, sed gratiam nullo modo esse ex operibus, docet Paulus multis in locis adductis in eadem sect. 2. & 3.

20. Probatur septimò, quoniam diuina gratia antecedit omnem rationem ex parte sua, ita vt gratia excitans huic homini, conferatur, vel conferatur abundantior, efficacior, aut frequentior, quia Deus vult, & non alia de causa, vt ex illis verbis ad Rom. 9. *Miserebor, cui miserebor, & non est volentis, neque currentis*, perpendimus disp. 18. sect. 4. Si autem ex eo quòd aliquis faceret, quod in se est per vires naturæ, sequeretur aut noua infallibilitas gratiæ, aut maior probabilitas; iam ille conatus ex viribus naturæ esset aliqua ratio gratiæ.

Confirmatur. Confirmatur, quoniam inde etiam sequeretur nos aliquo modo querere Deum per solas vires naturæ, prius quam Deus nos quereret per auxilia gratiæ, contra ea, quæ diximus in eadem disp. 18. sect. 7.

21. Octauò probatur, quoniam aliqua causa alicuius discriminis inter homines, daretur ex operationibus elicitis per solas vires naturæ; si homini bene operanti per vires naturæ, aut noua infallibilitas, aut maior aliqua probabilitas, concedenda essent auxilia gratiæ. Quapropter idem homo se discerneret aliquo modo, neque in initij gratiæ tota gloria tribueretur Christo Domino; sed

Operum natura essent præparatio ad gratiam.

Effect ex operibus.

Confirmatur.

Homo se discerneret.

aliquid humanæ libertati, antecedenti gratiam tribuendum esset, contra ea quæ probata sunt in eadem disp. 18.

Confirmatur. Confirmatur, quoniam iam non mera sorte, sed consilio suo sibi aliquis afferret discrimen, quod esse contra sacras Litteras, probatum est in eadem disp. 18.

22. Nonò probatur ab exemplo prædestinationis Christi Domini; quoniam in Christi Domini humanitate, vt eligeretur ad vnionem cum verbo, nihil prorsus præcessit, ratione cuius esset infallibile, aut saltem esset probabilius illam humanitatem, potius, quam aliam assumendam esse à Verbo diuino; sed prædestinatio Christi Domini est exemplar nostræ prædestinationis, in his quæ per se conducunt ad prædestinationem; ergo vt homo prædestinetur ad auxilia supernaturalia gratiæ, nihil præcedit in aliquo homine, ratione cuius infallibile sit, aut magis probabile, illi homini potius, quam alteri conferenda esse auxilia gratiæ. De hoc argumento recolere dicta in citata disp. 18. sect. 10.

23. Decimò redditur ratio à priori, quoniam cum moralia bona comparatione auxiliorum gratiæ sint tam inferioris ordinis, vt meritò à sacra Scriptura, & Patribus reputentur pro nihilo; ordo prouidentia postulat, vt illorum non habeatur ratio, ad conferenda auxilia supernaturalia; nisi ea præcisè ratione, quatenus vel impedimenta remouent, vel opportunitatem suauioris prouidentia offerunt, vt quælibet res naturalis offerre potest, modo explicato in disput. 16.

SECTIO III.

Superioris sectionis postremam conclusionem explicans, & duas alias subiungens.

1. Quamuis rationes, quæ probant non sequi peculiarem infallibilitatem auxiliorum supernaturalium, ex eo quòd aliquis faciat quod in se est per vires naturæ; eadem etiam probent non sequi probabilitatem aliquam maiorem auxiliorum; nihilominus firmitus probant, non esse vllam nouam infallibilitatem, quia inconuenientia numerata in argumentis, manifestius sequuntur ex infallibilitate noua auxiliorum, quam ex sola probabilitate maiori.

2. Eadem argumenta probant, nullum peculiare priuilegium supernaturalium auxiliorum concessum esse facienti quod in se est per solas vires naturæ; manent tamen communia priuilegia, quæ indifferentè pro sua libertate Deus cõfert etiam eis, qui omitunt facere quod in se est. Nullum, inquam, peculiare priuilegium, neque quoad maiorem auxiliorum copiam, aut maiorem congruentiam illorum cum libero arbitrio, aut maiorem efficacitatem, aut frequentiam, neque quoad aliud quidpiam, excepto eo, de quo dicemus n. 7. & sequentibus.

3. Vera est doctrina superius dicta, etiam si aliquis per longum tempus faciat quod in se est per solas vires naturæ, & quamuis de lege communi totum quod in se est, nullus faciat longo tempore sine auxilio supernaturali; adhuc tamen, licet alicui daretur auxilium specialis prouidentia naturalis, vt longo tempore faceret totum quod in se est per vires naturæ, inde non alia probabilitas auxiliorum supernaturalium sequeretur, nisi quæ ex remotione impedimenti & opportunitate sequitur;

Confirmatur.

22.

Christus non prædestinationis exemplar.

Ratio à priori.

1.

Non sequitur probabilitas maior.

2.

3.

sequitur; quod probandum erit sequenti disp. 23. sect. 5.

4. Qui diceret, non ex condignitate operum, sed ex quadam congruentia dari auxilia supernaturalia, peculiari ratione & infallibilitate, iis qui faciunt, quod in se est per vires naturæ: hic non propterea effugeret Massiliensium errorem, qui manifestè agnoscebant, nullam esse condignitatem bonorum, quæ sunt per vires naturæ ad auxilia gratiæ; sed tantum esse congruitatem, vt ostensum est disp. 14. sect. 2.

5. Qui diceret, opera elicita per vires naturæ non necessariò auxilia gratiæ, sed multis gratiæ auxiliis conferri, nullis præcedentibus operibus naturalibus; veruntamen quando præcedunt opera moralia elicita per vires naturæ, iam illi peculiari ratione, & infallibilitate conferenda esse auxilia gratiæ supernaturalia; ille, inquam, qui tale affirmaret, non propterea liberaretur ab errore Massiliensium. Nam Cassianus illorum Magister asserbat, in quibusdam hominibus gratiam præcedere, in aliis consequi ad opera elicita per vires naturæ, vt vidimus in eadem disp. 14. sect. 5. & impugnauimus sect. præcedenti post conclusionem 3. probat. 5.

6. Qui dicit ita conferri auxilia supernaturalia homini, facienti quod in se est per solas vires naturæ, vt tamen opera moralia nullam habeant rationem dispositionis proximæ, aut remotæ, nullam rationem meriti de congruo, aut de condigno, nullam impetrationem, nullam promissionem, aut pactum Dei, sed solummodo simplici decreto Dei ex mera misericordia factò, statutum esse, vt peculiari infallibilitate, aut maiori probabilitate auxilia supernaturalia darentur facienti, quod in se est, per vires naturæ, quamuis persæpe dentur etiam iis, qui omitunt facere quod in se est. Hic, inquam, qui ita existimat, non potest euidenter reuinci Massiliensium erroris: nihilominus verè aliquam illius partem includit, quam simul cum aliis primariis refutant Patres, vt ostendunt probationes pro tertia conclusione adductæ in sectione superiori. Hactenus de explicatione causalitatis, aut vtilitatis per se deseruientis ad gratiam.

7. Nunc de causalitate per accidens sit prima conclusio. Facere quod in se est per vires naturæ, prodest ad obtinendam gratiam quasi causa per accidens, nihil influendo, sed solummodo præcauendo impedimentum prohibens. Vnde fit, vt illa infallibilitas, accipiendi gratiam excitantem, & auxilia sufficientia pro loco & tẽpore, quæ communis est omnibus hominibus, etiam contemnentibus facere quod in se est, reddatur magis infallibilis accedente aliqua probabilitate maiori, accipiendi citius hic, & nunc prædictam gratiam excitantem, & auxilia sufficientia.

8. Hæc conclusio satis probata & explicata fuit disp. 16. sect. 1. Nunc solummodo recolendum est breuiter, hominem per vires naturæ non posse præcauere omnia impedimenta gratiæ, sed solummodo aliqua. Deinde iam commissa impedimenta remouere non posse. Tertio, hanc causam per accidens præcauendi aliqua impedimenta non esse necessariam ad excitantem gratiam, & sufficientia auxilia accipiendi; sed gratiam excitantem, & cætera sufficientia auxilia vt plurimum dari, & offerri sine hac causa per accidens. Quarto, etiam data causa per accidens, nulla infallibilitate dari iustificationem, quamuis infallibiliter

dentur gratia excitans, & auxilia sufficientia modo nuper explicato.

Secunda conclusio. Facere quod in se est, per vires naturæ, prodest ad obtinendam gratiam, quasi causa per accidens, quæ est opportunitas, & occasio, accepta à Deo propter suam immensam bonitatem, sed tamen à nobis non data. Vnde præterea consequens est, generalem illam infallibilitatem, conferendi gratiam excitantem, & auxilia sufficientia omnibus hominibus, reddi magis infallibilem in eo, qui facit quod in se est per vires naturæ, accedente aliqua probabilitate maiori, quod citius hic, & nunc accepturus sit, eiusmodi auxilia, eo quòd diuina gratia plures habet opportunitates earum, quas suauior prouidentia potest accidere. Hanc conclusionem fusius explicatam, probauimus in prædicta disputatione 16. sect. 2. & 3.

Superest obiectionibus satisfacere. Atque prima obiectio resultat ex congressu duarum conclusionum præcedentium, cum toto superiori discursu: nam probationes, allatæ pro conclusione 3. præcedentis sectionis, vniuersaliter, & sine exceptione probant, nullam maiorem probabilitatem accipiendi gratiam, augeri per opera moraliter bona facientis, quod in se est per vires naturæ.

Respondetur, propterea in sectione præcedenti, conclusione 3. probatione prima explicauimus, nos agere de vtilitate, quam opera præstare possent, ratione sui & per se. Nam ea vtilitas, quæ per accidens superadditur à diuina misericordia, nihil gloriæ tribuit operibus, sed soli diuinæ misericordia; & in homine non arguit virtutem maiorem, quam naturalem. Quod vt euidenti ratione demonstremus, hominem præcindamus à quacunque gratia auxiliatrice, solummodo dato auxilio naturalis prouidentia, quod libero arbitrio debetur. Hic homo sine dubio peccare potest, & eo ipso quòd possit peccare, potest præcauere hoc peccatum hic, & nunc, & quodlibet peccatum diuisiue. Implicat namque cõtradictionem peccatum esse, & vitari non posse. Rursus euidentis est, peccata per se, & ex natura sua esse impedimenta gratiæ, ita vt quantum ex se est, digna sint priuatione gratiæ; quapropter hæc ipsa impedimenta gratiæ remoueri posse, non arguit in homine virtutem maiorem, quam naturalem.

Opportunitas demum, seu occasio gratiæ, quæ non ab hominibus datur, sed à diuina misericordia accipitur, nullam gloriam affert operibus factis per vires naturæ, nullamque virtutem, & vtilitatem illorum in seipsis probat, perinde sicut occasio scandali, quæ non à Christo Domino data, sed à Phariseis propter inuidiam accepta fuit, nullam veram rationem ignominia, nullumque vitium in operibus Christi Domini fuisse probat, vt fusius diximus disp. 16. sect. 2.

Secunda obiectio est quorundam Doctorum, quoniam antequam homines accipiant gratiam, nullum potest esse discrimen, quo discernatur hic homo ab alio, ad accipiendam gratiam. Hoc autem discrimen daretur ante gratiam, si ab operationibus elicitis per solas vires naturæ, proueniret aliqua maior probabilitas gratiæ, licet non proueniat, nisi tanquam à causa per accidens præcauente impedimenta, & tanquam à passiuâ occasione non data, sed accepta à Deo.

Respondetur. Inter homines ante gratiam nullum.

9. Occasio & opportunitas accepta à Deo.

Generalis infallibilitas infallibilior redditur.

10. Obiectio 1.

Solutur.

11.

12.

Discrimen per accidens. nullum esse discrimen, quantum est ex parte illorum, & per se loquendo: quod autem sit discrimen, per accidens appositum à diuina gratia, occasione accepta ab operibus, quæ sunt ante gratiam; nullum est inconueniens. Sicut non est inconueniens acutissimum ingenium Augustini acceptum esse à Deo, vt instrueretur gratia eximij Doctoris Ecclesiæ: & hoc discrimen à natura fuisse insitum Augustino, vt ille suauis eleuari posset ad tam excellentem sapientiæ gradum, ad quem minus suauiter eleuaretur homo ingenio tardissimus.

13. Tertia. Obiiciunt tertio, quoniam primi effectus prædestinationis homo non potest esse causa, etiam per accidens, remouendo prohibens, aut ministrans actum, qui sit occasio finis, non data ab homine, sed à diuina misericordia accepta. At verò prima vocatio, seu gratia præueniens est primus prædestinationis effectus; ergo illius homo non potest esse causa, etiam per accidens.

Solutio 1. Respondetur primò, negado maiorem. Quamuis enim inter supernaturales effectus prædestinationis primus sit prima vocatio, seu gratia præueniens; nihilominus alij effectus, quantum ad suam entitatem intrinsecam merè naturales sunt priores. Nam & creatio in talibus circumstantiis, & educatio, & naturales mores bene compositi ad rationem rectam, sunt prædestinationis effectus; sicut & cætera omnia, quæ quomodocumque per se, vel per accidens iuuant, & à Deo fieri possunt.

14. Solutio 2. Respondetur secundò. Primi effectus supernaturalis homo per vires naturæ non est causa, nec per accidens, remouendo prohibens, sub ratione *formali effectus* prædestinationis: quoniam Deus hunc hominem ante omnia illius opera præuifa præordinauit ad gloriam, & ea intentione per dispositionem naturalis prouidentia direxit eius mores ante omnem gratiam, vt minus impeditus, minusque ineptus esset ad suauiter accipiendam primam gratiam præuenientem. Hæc igitur formalitas primæ gratiæ præuenientis, quæ est procedere à diuina prædestinatione, tanquam illius effectum, nullo modo causata fuit à bonis operibus elicitis per vires naturæ, etiam tanquam à causa remouente prohibens, vel quocumque alio modo causante per accidens.

15. Solutio 3. Respondetur tertio, vt aliqua gratia præueniens sit effectus prædestinationis, non sufficit, vt cunq̄ue dari; sed necessarium est, contemperari talibus circumstantiis, sub quibus Deus præseit, obtenturam esse consensum; & quibus Deus decreuit addere cætera auxilia opportuna & efficacia ad obtinendam perseverantiam in gratia. At verò tanta collectio gratiarum non causatur ab homine, etiam tanquam à causa per accidens, quando ante omnem gratiam operatur aliquas actiones honestas.

16. Obiectio 4. Obiiciunt quarto, quoniam præcauere impedimenta, id est, vitare peccata, prouenit à diuina gratia; ergo homo ante gratiam non potest per solas vires naturæ præcauere impedimeta gratiæ.

Solutio. Respondetur antecedens esse alterius dispositionis, nunc satis esse breuiter distinguere. Nam primò ad quædam peccata committenda grauior tentationes vrgent, & impellunt. Quæ proinde sine gratia vitare non possumus. Secundò plurimam collectionem peccatorum, diu vitare sine gratia non possumus. Tertio, vnum, aut alterum peccatum, præsertim grauius, nulla tentatione

grauius vrgente possumus vitare absque gratia, cum generali auxilio naturalis prouidentia, & hoc ipsum potest per accidens esse vitale, ad citius accipiendam gratiam præuenientem.

Hactenus de interiori motione Dei ad credendum, vel sperandum, vel diligendum, vel ad alium supernaturalem actum. Restat vt dicamus de reuelatione mysteriorum fidei, vtrum vera sit illa multorum Scholasticorum sententia, quos disputatione præcedenti retulimus, qui affirmant, cuiusque puero, siue adulto, inuincibiliter ignorantia mysteria fidei, infallibiliter esse reuelanda, siue per interiorem illustrationem, siue per Angelum, aut hominem si fecerit quod in se est conuertendo se ad bonum rationis, & seruando legem naturæ.

De hoc sit tertia conclusio. Quamuis puer, siue adultus faciat quod in se est, per vires naturæ, non est infallibile, neque magis probabile conferendam esse illi prædicationem externam fidei, vel reuelationem illius; sed nihilominus remanere poterit cum ignorantia fidei, & poterit damnari propter aliqua peccata actualia, vel propter solum originale, de quo nihil curo in presenti. Hæc decisio colligitur ex hac, & præcedenti sectione, quoniam nulla noua infallibilitas auxiliorum gratiæ, nullaque maior probabilitas sequitur ex eo, quod aliquis faciat quod in se est per solas vires naturæ, vltra eam infallibilitatem gratiæ, quæ datur in homine, qui omittit, quod in se est per vires naturæ: sed illis qui omittunt quod in se est per vires naturæ, non datur infallibiliter propositio fidei, per externam prædicationem, neque per internam reuelationem; sed quibusdam datur, & aliis negatur. Ergo idem erit respectu eorum, qui fecerint quod in se est per vires naturæ.

Confirmatur primò, quia vel dicendum est hanc reuelationem fidei infallibiliter dandam esse facienti, totum quod in se est, per longum tempus: & hoc est impossibile per solas vires naturæ; & quamuis esset possibile, nulla inde sequeretur maior probabilitas auxiliorum gratiæ, vt ostensum est in sectione præcedenti: vel dicendum est hanc reuelationem fidei infallibiliter conferri facienti totum, quod in se est, breui tempore, aut facienti partem eius quod in se est: & incredibile est ante annum millesimum quadringentesimum inter remotissimas nationes Indorum Occidentalium neminem fuisse, qui tempore saltem breui fecerit aliquam partem eius boni, quod in se est per solas vires naturæ; cum tamen nullus fuerit repertus, cui reuelatio hæc interior facta fuerit, neque miraculosè destinatus ad eum aliquis conuator.

Confirmatur secundò, quoniam non solum primi atque vnicui instantis conuersio ad bonum rationis, sed etiam diurni temporis virtutes morales non sufficere, vt infallibiliter aut magis probabiliter Deus conferat notitiam fidei, siue per internam reuelationem, siue per externam prædicationem, experientia ipsa nos docet, Augustinus teste, qui in lib. 1. de peccatorum meritis, & remissione cap. 22. à principio ait: *Vnde enim sit, vt homo ab ineunte pueritia modestior, ingeniosior, temperantior, ex magna parte libidinum victor, qui oderit auaritiam, luxuriam detestetur, atque ad virtutes cæteras proleclior aptiorque conjungat, & tamen eo loco sit, ubi ei predicari gratia Christiana non possit? Quomodo enim inuocabunt, in quem non crediderunt?*

17.

18.

Facienti quod est in se non est infallibile reuelandam fidem.

19.

20.

21. *Quid de puero dicendum.*

22. *Qua lege auxilia omnibus dentur.*

23.

De probabilitate notitia fidei ex causa per accidens.

aut quomodo credent ei, quem non audierunt? Quomodo autem audient sine predicante? Alius autem tardus ingenio, libidinibus deditus, flagitijs & facinoribus cooperatus, ita gubernetur, vt audiat, credat, baptizetur, rapiatur, aut si decenter hic fuerit, laudabiliter viuatur? ubi duo isti tam diuersa merita contraxerunt; non dico vt iste credat, ille non credat, quod est propria voluntatis, sed vt iste audiat, quod credat; ille non audiat; hoc enim non est in hominis potestate: ubi, inquam, hæc tam diuersa merita contraxerunt.

Atque inde etiam impugnatur illa magis temperata defensio puerorum, quæ asserit peruenientibus ad vsum rationis in primo illius instanti supernaturale auxilium præberi; cui si cooperantes conuertantur ad bonum rationis, conferenda sit notitia fidei. Quod breuiter impugnatur, quoniam isti homines, qui apud Augustinum citantur, modestiores, temperantiores, & ad cæteras virtutes prolecliores euaserant, id præstabant, cooperando diuino auxilio, quocumque illud esset, quod prouocabat ad sequendum bonum rationis, & fugiendum malum. Quod si supernaturale auxilium dabatur illis, auxilio supernaturali cooperabantur: & tamen ad fidei notitiam peruenire non poterant. Itaque sola conuersio ad bonum rationis naturalis, à quocumque auxilio fingatur procedere, non sufficit ad obtinendam notitiam fidei. Sed de puero, ad vsum rationis veniente, quantum ad infallibilitatem obtinendi gratiam, nisi protinus mortaliter peccet, plura differuimus 1.2. q. 89. art. 6. dub. 2.

Obiicies: Infallibile est omnibus hominibus, siue facientibus quod in se est per vires naturæ, siue id omittentibus, conferri auxilia necessaria ad salutem. Sed vnum ex auxilijs necessarijs est notitia fidei sufficiens; ergo cuiuslibet facienti quod in se est per vires naturæ, datur notitia fidei ea infallibilitate, qua datur omnibus etiam negligentibus.

Respondetur auxilia necessaria ad salutem, omnibus hominibus dari hæc lege, vt negari soleant vltiora auxilia ei, qui primæ gratiæ excitanti, non satis, vt debet, cooperatur. Quia igitur barbari, fidem ignorantes, prius per gratiam præuenientem excitati ad actiones aliquas supernaturales, quæ haberi possunt sine notitia Trinitatis, & Incarnationis, non cooperantur, vt debent, illi gratiæ excitati: propterea illis negatur notitia plena fidei, quæ aliàs concederetur. Sed de hoc dicemus plura tota disputatione 25. præsertim sect. 1. & 3.

Petis, vtrum saltem in eiusmodi barbaro, & ignorante, si faciat, quod in se est per vires naturæ, sit aliqua maior probabilitas accipiendi notitiam fidei; quæ probabilitas nascatur ex causa per accidens, qualis est, præcauere aliqua impedimenta fidei, scilicet peccata quædam & actionem eliceret, quæ sit opportunitas, seu occasio passiva per Dei misericordiam accipienda: sicut de prima vocatione dictum est in conclus. 1. & 2.

Respondetur, neque hæc probabilitatem esse, nisi remotissimam, atque tenuissimam, & quæ sit reputanda pro nihilo. Quia licet fecerit, quod in se est per vires naturæ; adhuc incertum est, vtrum cooperatur sit primæ gratiæ excitanti. Cui quamuis cooperetur, adhuc ambiguum est vtrum cooperatur sit vltioribus auxilijs supernaturalibus, per aliquod certum temporis spatium, petendo, quærendo, & pulsando per alia pietatis opera. Nec enim protinus ob primam bonam

cooperationem datur prædicta notitia fidei. Confirmatur. nam aliqui tot sæculis ante recentem noui orbis inuentionem, ex tam innumerabili multitudine Occidentalium Indorum, aliquis fuisset inuentus, qui huiusmodi notitia mysteriorum fidei fuisset instructus; si aliqua huius notitiæ obtinendæ probabilitas proueniret ex operibus factis per solas vires naturæ. Nam quod viribus naturæ est absolute possibile, saltem alicui continget ex innumerabili multitudine.

SECTIO IV.

Soluuntur eorum argumenta, qui contendunt absque Massiliensis erroris periculo defendi posse, opera moraliter bona, elicita per vires naturæ, ratione sui, prodesse ad obtinendam gratiam.

1. Primum argumentum est, quoniam Massilienses non videntur requirere auxilium externum, quo dæmonis potentia comprimitur, nisi eatenus, vt hominem non reddat amentem. Ergo qui asseruerit hoc auxilium externum requiri ab eorum errore, tutus erit, quamuis asserat, facienti, quod in se est per vires naturæ, per se quasi propter remotam dispositionem esse diuina misericordia conferri gratiam excitantem. Antecedens probant ex Cassiano collat. 13. cap. 14. in cuius principio aliquam huius opinionis eruentæ occasionem præbet, præsertim illis verbis: *Non cum à dæmonis impugnatione sic protegens, vt nullum virtutis humanæ relinqueret locum, sed hoc tantum procurans, ne violentissimus inimicus animam eius amentem faciens, &c.*

Respondeo primò, antecedens non esse verum, eodem Cassiano teste, versùs finè capitis 14. ubi ait: *Fidelis Deus qui non patietur vos tentari supra id quod potestis, 1. Corinth. 10. Non vtrique oprat Paulus, ne eos Dominus tentari permitteret; sed ne supra id quod sustinere poterant, tentaretur. Hoc Domini gratiam tentationum lucifamina moderantis ostendit.* Deinde verò subiungit varias protectiones, quas Deus certantibus præstat; ergo Cassianus requirit auxilium externum, quo dæmonis potentia comprimitur, vltra illud quod datur, ne hominem reddat amentem.

Respondetur secundò, quamuis constaret, Cassianum ita sensisse, non inde colligeretur, cæteros Massilienses fuisse eiusdem sententiæ. Quoniam Cassianus in multis articulis à reliquis Massiliensibus, & à seipso dissenit supra disp. 14. sectione 5.

Respondetur tertio, consequentiam negando, quia vt opinio nostra sit tuta ab aliquo errore, non est satis discrepare ab aliqua parte illius erroris; sed opus est, discrepare ab omnibus illis articulis quos Patres, & Concilia refutant. Patres autem & Concilia refutant opera per vires naturæ facta, ratione sui prodesse aliquid, ad gratiam obtinendam, vt vidimus sect. 2. concl. 3. & fultius tota disp. 18.

Secundum argumentum, quoniam Massilienses non requirebant vllam peculiarem prouidentiam Dei ad bonam cogitationem. Dicebant enim (teste Prospero ad Augustinum.) *Quantum quisque ad malum, tantum habere facultatis ad bonum; parique momento animum se vel ad vitia, vel ad virtutes mouere.* Ergo qui asseruerit, peculiarem Dei prouidentiam naturalem requiri ad bonam cogitationem

1.

2.

3.

4.

5.

tationem, qua excitetur homo, ad faciendum, quod est in se per vires naturæ; tutus erit ab errore Massiliensium, quamvis asserat illi tribuendam esse gratiam excitantem.

Confirmatio.

Confirmant, quoniam Massilienses ad inchoandum omne bonum, nihil aliud requirebant, nisi naturæ liberi arbitrij, dono creationis acceptam.

6. Duplex naturalis prouidentia acceptio.

Respondetur primò distinguendo antecedens. Nam hæc peculiaris prouidentia naturalis ad bonam cogitationem excitandam, potest intelligi ea solummodo, quæ debetur omnibus hominibus ex lege communis prouidentia naturalis, secundum quam Deus per synderesim prouocat boni complacentiam, mali detestationem, atque conscientia remorsum. Huiusmodi autem cogitationes, cum ipsa natura ab eius auctore data, tam manifestæ sunt, ut à Massiliensibus ignorari non poterint, præsertim cum alioqui foret viri acuti; & facris Litteris bene instructi. Nâ & barbaris, lege carentibus testimonium reddit conscientia ipsorum, & inter se inuicem cogitationibus accusantibus, aut etiam defendentibus, Rom. 2. Quapropter has cogitationes comprehendisse videntur Massilienses sub generali nomine gratiæ creationis. Hæc autem prouidentia dicitur peculiaris solummodo comparatione actionum, quia non datur ad malas actiones, sed ad bonas.

Rursus peculiaris prouidentia naturalis ad bonam cogitationem excitandam, potest intelligi talis prouidentia, quæ quamvis, quantum ad totam entitatem effectus producti, naturalis sit, attamen ex modo prouidendi, & ex motiuis, aliisque circumstantiis, altior est, quàm illa, quæ naturæ humanæ debetur ex lege communis prouidentia naturalis. Quòd si argumentum hoc secundum intelligatur de huiusmodi prouidentia, coincidit cum difficultate tractanda in disputatione sequenti, præsertim sect. 5. ex cuius decisione constabit eiusmodi prouidentiam non sufficere, ut gratiæ præbecamus initium.

Respondetur secundò, omisso antecedenti, negando consequentiam. Nam si aliquid valeret, probaret etiam, tutum esse ab errore Massiliensium, qui ex parte voluntatis nullam exigeret præuenientem inspirationem, & suauitatem; dummodo ex parte intellectus prærequireret bonam cogitationem à prouidentia naturali præuenientem.

Tertium argumentum est, quoniam Massilienses non requirebant auxilium diuinæ cooperationis naturalis, ut homo faciat quod in se est per vires naturæ. Igitur qui huius auxilij necessitatem asseruerit, tutus erit ab errore Massiliensium, quamvis existimet gratiam dari facienti quod in se est per vires naturæ.

Antecedens probant coniecturis, quas omitendas dixi, ne onerentur; solummodo aduerto, Cassianum dicta coll. 13. c. 13. sine, & c. 14. sine admittere diuinam cooperationem adiuuantem; sed vtrum existimauerit eam esse simpliciter necessariam ad quodlibet opus bonum, non constat, quod ego sciam.

Adiuuantem cooperationem admittere Cassianus.

Respondetur ergo antecedente prætermissio, negando consequentiam. Nam si aliquid valeret, probaret, tutum esse ab errore Massiliensium, quicumque negaret, necessariam esse gratiam præuenientem, ut credamus, sicut oportet, dummodo affirmaret necessariam esse auxilium cooperationis naturalis. Atque in his omnibus argumentis præ oculis habere oportet solutionem tertiâ datam ad primum argumentum. Nullus enim est ab

aliquo errore tutus, si aliquam illius partem à Patribus damnatam, retinet, quâvis cæteras respiciat.

Quartum argumentum, quia Massilienses volebant, facienti quod in se est per vires naturæ, infallibiliter conferri iustificationem, ut ostendimus disp. 14. sect. 2. n. 15. & 16. Ergo ab eorû errore distabit, qui non iustificationis gratiâ, sed solummodo primâ gratiam excitantem, dixerit infallibiliter conferri facienti, quod in se est, per vires naturæ.

Respondetur consequentiam esse nullam propter rationem notatam in solutionibus præcedentium argumentorum.

Denique, quamvis aliquis omnes condiciones tactas in quatuor argumentis præcedentibus, & alias plures conseret in vnam, non liberabitur à Massiliensium errore; si concesserit, per se, & ratione sui esse aliquam vtilitatem in operibus solius liberi arbitrij, ad obtinendam gratiam auxiliatricem, quantumcumque minimam.

Confirmatur, quoniam si illæ omnes condiciones conglobatæ sufficerent ad excusandum ab errore Massiliensium; sequeretur in actibus solius liberi arbitrij sine gratia concedi posse meritum, impetrationem, dispositionemque immediatam, cui primum auxiliû gratiæ infallibiliter tanquam debitum redderetur, ne Deus esset personarum acceptor: dummodo adderemus omnes illas circumstantias limitantes, videlicet, requiri auxiliû externum, & protectionem Dei, quæ demonis potentia comprimatur, & peculiarem prouidentiam naturalem ad excitandam bonam cogitationem, rationi naturali conformem, & auxilium diuinæ cooperationis naturalis, atque huiusmodi actibus humanis nullam infallibilitatem iustificantis gratiæ comparari. Hoc autem ab errore Massiliensium liberari non posse, perspicuum est.

SECTIO V.

Vtrum facienti quod in se est per vires naturæ, ut vtatur auxiliis supernaturalibus, protinus adsint auxilia supernaturalia, cum eo concurrando.

Quomodo hæc difficultas à superioribus differat, ostendimus in sect. 1. n. 3. & 4. Nunc explicare oportet, eum hominem facere quod in se est per vires naturæ, ut vtatur auxiliis supernaturalibus, qui, postquam sufficienter didicerit, quòdnam supernaturale obiectum, propter quam autoritatem, & quanta certitudine credere debeat, applicat suas vires ad obiectum supernaturale, tam formale, quàm materiale, & ad illius certitudinem, habedam. De hoc querimus, vtrum infallibiliter illi adsit auxilium supernaturale, ut tunc eliciat actum supernaturalem, & similiter quando fidelis peccator applicet se, ad obiectum contritionis, vel charitatis cum debita appretiatione diligendum.

Affirmatiuam partem docuisse videntur multi ex Doctoribus citatis disp. 21. sect. 2. & seq. quâdo affirmant gratiam dari, facienti quod in se est per vires naturæ; sed præsertim Molina in concordia ad articulum 13. disp. 10. §. 1. Cæterum huius Doctoris mentem ipse satis explicuit, ut vidimus disp. 21. sect. 6. n. 16. & sequentibus.

Contra verò negatiuam partem docere videntur omnes Doctores, qui vniuersaliter negant, facienti quod in se est per vires naturæ, conferri auxilia gratiæ. Clarius quàm cæteri hanc sententiam explicant

11.

12.

13.

5. Solum actum naturalem producit sine gratia præueniente.

6.

7.

Actus supernaturalis inciperet à nobis.

8. Gratia non esset præueniens.

9.

explicant Bellarminus libro de gratia, capite sexto, in refutatione secundæ solutionis, & nonnulli recentiores, dum Molinam circa hunc articulum impugnant.

Ut in huius quæstionis decisione procedamus clarius, duæ priores conclusiones agent de homine, qui nondum accepit infusum habitum illius virtutis, cuius actum elicere tentat; sed auxilia Dei actualia supplere debent, illius habitus defectum ad eliciendum actum. At verò conclud. 3. loquemur de homine, qui habitum iam accepit.

Sit ergo prima conclusio. Quicumque per solas vires naturæ, nondum excitas præueniente gratia, suum conatum applicat, ut supernaturalia obiecta complectatur, atque auxiliis supernaturalibus vtendo, producat supernaturalem actum fidei, vel spei, vel alterius virtutis; non producat supernaturalem actum talis virtutis, nec cum eo concurrent auxilia supernaturalia, sed tantum concipiet actum quemdam naturalem; quocirca obiecta supernaturalia veretur disproportionatè, & non sicut oportet ad obtinendam gratiam.

Probatum primò à priori, quia eiusmodi homo quantumuis desideret suum conatum applicare, sicut oportet, & desideret actum prodire, sicut oportet: attamen ipse verè non applicat vires, sicut oportet; perinde, ut Cyphelus, postquam semel ad terram dimissus iacuerit, reperere potest, sed volatum suscipere frustra tentabit, nisi alterius manu à terra excitatus in aërem.

Explicatur magis huius rationis vis, quoniam gratia præueniens est simpliciter necessaria, ut homo eliciat quantumcumque supernaturalem actionem; & illa gratia debet excitare liberum arbitrium, priusquam liberum arbitrium se applicet, ad obediendum gratiæ; ut constat ex dictis tota disputatione decima octaua, præsertim sect. 4.

Confirmatur primò, quoniam si antequam excitaremur diuina gratia præueniente, cum primùm applicamus omnes naturales vires ad obiectum supernaturale, & ad illius appretiationem, Deus concurret nobiscum per auxilia supernaturalia, & eliciamus actum supernaturalem: iam noster concursus, ut est à libero arbitrio, præuenit concursum gratiæ, & excitat ad actum supernaturalem: cum tamen noster concursus non esset excitatus, neque præueniens à gratia.

Confirmatur secundò, præterea sequeretur actum supernaturalem incipere à nobis, & non à gratia; quoniam nostra voluntas non est excitata à gratia, sed potius auxilia gratiæ quasi attracta sunt, & ad nos accessita per nostrum concursum.

Confirmatur tertio, quoniam tunc diuina gratia tantum esset adiuuans ad actum supernaturalem, & subsequens nostram applicationem non præueniens. Finge enim quamlibet causam sine creatam, siue increatam, quæ solutionem nostram non præueniat, sed tantum adiuuet; illa non alio modo se habebit, nisi hoc, quo prius sit nostram voluntatem se applicare ad volendum, & nullo modo prius sit ab illa causam nostram voluntatem excitari.

Probatum secundò, quoniam Deus per actus necessarios supernaturales sine vlla libertate no-

Reiz de Prouidentia Dei.

stra debet illustrare prius intellectum, & affectum inflammare, ut ea ratione voluntas nostra moueatur ad volendum sicut oportet, de quo tractabimus infra disputatione 30. Ergo nisi hæc illustrationes & inspirationes supernaturales præcedant nostram liberam applicationem, quamvis nos liberè applicemus ad actum supernaturalem, & ad illius obiectum, adhuc non prodibit actus supernaturalis.

Confirmatur, quoniam aliàs non esset necessarium Deum facere vt nos velimus sicut oportet: alliciendo voluntatem, vt velimus; sed nos per vires naturæ velimus, sicut oportet, vt nobiscum concurrant auxilia.

Sed ais, necessariò præcedere actus libertate carentes, videlicet illustrationes & suauitates, verum tamen ad actum liberum fidei, spei, penitentia, & charitatis non esse priorem concursum Dei excitantis. Quod contra hoc est, quòd nisi Deus per motus illos necessarios, illustrationis, & suauitatis moueat ad actus liberos, & impellat ad illos, iam illi motus necessarii non erunt gratia excitans ad actus liberos. In eamque posita est ratio excitantis ad credendum, quod moueat, & impellat vt liberè credamus, alioqui gratia erit, sed non erit excitans ad credendum. Atque idem intellige de reliquis virtutibus.

Probatum tertio, quoniam illæ, qui suas vires applicat, vt eliciat actum supernaturalem, circa obiectum supernaturale per auxilia supernaturalia, vel se applicat sine debita appretiatione, & certitudine sine modo proportionato; & iam illa applicatio non præueniet ad actum supernaturalem, sed tantum eliciet actum naturalem; quantumuis intentio hominis feratur ad actum supernaturalem. Vel se applicat cum debita appretiatione, certitudine & modo proportionato, atque applicatio hæc non potest provenire à solis naturæ viribus; sed provenire debet à supernaturali gratia excitante.

Ad cuius maiorem explicationem obiecto, quoniam per solas naturæ vires possumus elicere actum, quo Deum vt auctorem supernaturalem diligamus super omnia, & actum, quo reuelatis à Deo, credamus propter Dei autoritatem, anteposendo illam certitudinem cuiuscumque alteri. Ergo possumus per vires naturæ applicare nos ad debitam appretiationem Dei super omnia, & ad debitam certitudinem credibilem supra omnia quæ certa sunt.

Respondeo, fidei, charitatis, contritionis, & aliorum actuum supernaturalium certitudo, & appretiatio, quamvis sit supra omnia alia scibilia, & credibilia, & supra omnia amabilia; adhuc non est proportionata, & sufficiens appretiatio, & certitudo, neque qualis oportet, nisi proueniat à gratia excitante, quoniam eo ipso, quòd non proueniat à gratia excitante, erit merè naturalis, & inferioris ordinis, & suapte natura infirma, & incerta, & errori, atque mutabilitati obnoxia quantum ex se est, ac subinde obiecto supernaturali profus indigna.

Vnde sumitur confirmatio nostræ rationis, quia quamvis aliquis expressè vellet habere appretiationem, & certitudinem supernaturalem proportionatam, & qualem habere oportet ad gratiam iustificationis, adhuc hæc eius voluntas

10. Responso dicitur.

11.

12. Obiecto.

13. Fides se non procedat à gratia naturali erit.

14. Præcedentis rationis confirmatio.

tas per solas vires naturæ elicita non assequeretur, quod intendit, sed tantum elicere actum naturalem. Itaque in illo vera erunt verba Pauli ad Rom. 7. Non quod volo bonum, hoc facio. & iterum: Velle mihi adiacet, perficere autem non inuenio. Quod non solum est intelligendum de externa executione; sed præcipue intelligendum est de interna voluntate efficaci, vt oportet ad iustificationem: ad hanc enim maxime requiritur gratia Dei per Iesum Christum, cuius necessitatem probat Paulus ita concludens: Quis me liberabit de corpore mortis huius, gratia Dei per Iesum Christum.

16. Secunda conclusio ad præcedentis explanationem, sicut ille, qui nondum accepit habitum fidei, quamuis per solas vires naturæ se applicet, ad vtendum auxiliis supernaturalibus, & elicendum actum supernaturalem fidei, non eliciet actum supernaturalem, sed tantum naturalem; ita etiam qui iam habet habitum fidei, vel etiam spei, & nondum accepit habitum charitatis, & contritionis; quamuis applicet suum conatum naturalem circa obiecta supernaturalia contritionis, aut charitatis, intendens elicere actum supernaturalem, nihilominus non eliciet nisi gratia præueniente ad contritionem, vel ad charitatem. Probat, quoniam ad hoc non sufficit fides supernaturalis; sed præterea requiritur gratia specialiter excitans ad contritionem, vel charitatem, vt probandum erit infra disputatione 41. sectione tertia & sequentibus.

17. Ex præcedentibus conclusionibus prima esse debet omnino certa; secunda verò propè ad certitudinem accedit. Restat tertia conclusio, quæ solummodo probabilitatis maioris obtinet gradum, habet namque adhuc ambiguitatis aliquid admixtum. Pertinet autem tertia conclusio ad eum hominem, qui præditus infuso habitu fidei, applicat suum conatum naturalem, vt simul cum habitu eliciat actum fidei, & qui præditus infuso habitu charitatis, applicat suum conatum naturalem, vt simul cum habitu eliciat actum charitatis; & sic de reliquis virtutibus infusis.

18. Nam in eo casu verè eliciendos esse supernaturales actus prædictarum virtutum, probari potest. Primò, quoniam liberum arbitrium, præditum habitibus infusis, est completa, & proportionata potentia ad actus supernaturales.

Secundò, quoniam habitibus vtimur quando volumus.

Tertiò, quoniam ille habitus, quod ex se est, inclinatur semper ad suos actus supernaturales, & vim habent gratiæ præuenientis & excitantis, sicut habitus acquisiti excitant, & inclinant ad suos actus.

Quartò, quoniam non esset maior promptitudo, & facilitas hominis, qui præditus est habitu infuso; si excitante gratia indiget, non secus atque ille qui habitu caret.

19. Nihilominus sit tertia, quamuis præditus sit habitu fidei supernaturalem, & nisi præueniatur actuali aliqua illustratione, & inspiratione mouente ad actum fidei; non te applicabis, sicut oportet, ad vtendum habitu fidei, ac proinde si te per solas vires liberi arbitrij applica-

ueris, concipies solummodo naturalem quandam, & improporionatum actum fidei; & non vteris habitu supernaturali. Idem intellige de reliquis actibus, & habitibus infusis. Huius conclusionis probatio maior est, quam vt possit huius sectionis breuitate comprehendendi, traderetur autem ex professo disputatione quadagesima prima, sectione tertia, & sequentibus, vbi probabimus quemcumque supernaturalem actum indigere aliqua actuali gratia præueniente, & excitante; etiam si eliciendus sit ab homine per habitum iam sibi infusum.

Notandum tamen est in aliquo sensu, verum esse, non requiri aliam gratiam præuenientem præter habitum infusum; quatenus ipse habitus causat cogitationes indeliberatas & impulsus indeliberatos, quibus intellectus, & voluntas impelluntur ad producendos actus proprios illius habitus, vel certè Deus ad præsentiam illius habitus causat easdem cogitationes & impulsus, vt in hoc sicut in cæteris aliis, quoad fieri possit, supernaturalis prouidentia optime cum naturali consonet. Sed de hoc, atque de solutione argumentorum, quæ proposita sunt num. 18. dicemus, Deo fauente, citata disputatione 41.

Restat postremò generale aliud solatium omnium hominum, siue fuerint præditi habitibus infusis, siue omni prorsus habitu caruerint. De quibus omnibus sit

Quarta conclusio. Per solas vires naturæ magno conatu se applicare ad obiecta supernaturalia propter eorum rationem formalem cognoscenda cum debita certitudine, atque cum debita appretiatione diligenda, hæc, inquam, facere, est vtile ad iustificationem, & ad illius augmentum obtinendum. Est autem vtile per modum causæ per accidens remouentis impedimenta, & dantis non actiuam, sed passiuam opportunitatem; & occasionem diuinæ misericordiæ: sicut in simili diximus sectione tertia, à conclusione prima, vsque ad finem, & fusius tota disp. 17.

Huius ratio est vniuersalis lex diuinæ misericordiæ, qua ita decreuit, præuenientem gratiam omnibus adultis, nullo excepto, distribuere, siue suas naturales vires applicuerint magno conatu ad obiecta supernaturalia cognoscenda, & diligenda, siue de hoc nihil curauerint: vt tamen simul statuerit, suauioremodum prouidendi seruare frequentius excitando, atque vehementius hominem minus impeditum, minusque distantem ab actu supernaturali. At verò qui totas vires naturales impendit, ad cognoscenda, & amanda supernaturalia obiecta, desiderans habere debitam certitudinem, & appretiationem illarum, est minus impeditus, minusque distans ab actu supernaturali, ad quem Deus pro sua misericordia excitare, & adiuuare desiderat.

Confirmatur, quoniam alias infidelibus, aut fidelibus, iustis, aut peccatoribus non essent viles conciones, exhortationes, priuatæ correctiones, piorum librorum lectiones, mysteriorum supernaturalium meditationes, & eiusmodi alia, ad quæ liberè nos applicamus, vel nolentibus nobis applicantur à Dei ministris.

20.

21.

22.

23.

Vii magno conatu vires nature vtile.

Probat.

Confirmatur.

Si

Si dicas: Hæc propterea valde vtilia sunt, quia illis semper aut ferè semper se interfert diuina gratia præueniens, & alioqui forent inutilia. Id ipsum est, quod ego probare contendo, quando nostrum naturalem conatum impendimus ad obiecta supernaturalia cognoscenda, & amanda, semper aut ferè semper sese interfert diuinam gratiam præuenientem, & excitantem, quamuis forte non præcesserit, antequam nostrum naturalem conatum applicarem.

niam nullam actionem ex omni circumstantia honestam elicere possumus per solas vires naturæ; quin potius omnis actio moraliter bona, quamuis merè naturalis sit quantum ad intrinsecam entitatem, indiget auxilio gratiæ, propter meritum Christi Domini collatæ.

Tertia propositio: si aliqua actio ex omni circumstantia honesta fieri possit per solas vires naturæ, præsertim desiderium veræ religionis, & salutis æternæ, aut petio illius: iam ex viribus naturæ existeret initium iustificationis.

Hanc sententiam docti recentiores tribuunt plurimis antiquorum, ex quibus Marfilus, Maior, & Gregorius Ariminensis sunt authores, quorum verba id clarius sonant, iis proximus est Gerson, quorum testimonia sigillatim expendimus supra disput. 21. sectione 4. num. 16. & sequentibus.

Insuper negari non potest, quin eisdem sententiæ fauere videantur quamplurimi Scholastici tota disputatione 21. citati, & in primis sanctus Thomas in quibusdam locis sententiarum, & in disputatis, nec non 1. 2. quest. 89. sanctus Bonaventura, Albertus, Alex. Guillelmus Parisiensis, & Altsiod. quorum verba retulimus disputatione 21. Sanctus Antoninus, Raynerius, Ægidius, Palud. Capreol. Deza, Caiet. Conradus senior citati in tota disputatione 21. Ij namque Doctores quibusdam in locis non aliam gratiam videntur exigere ad iustificationis initium, nisi quæ sit specialis motio Dei ad bonum. Significant autem sufficere; quamuis ad naturale bonum iuxta dictamen rationis naturalis moueatur, & actionem moralem, ita elicita esse viam per se distinctam & sufficientem, ad obtinendam vltiorem gratiam, quamuis ex his Doctores quidam clarius, quam alij, faueant huiusmodi actionibus merè naturalibus, elicitis ex speciali motione Dei: vt fusius ibi retulimus.

In eandem sententiam trahi possunt alij Doctores, qui humanis actionibus factis per vires naturæ, clarius concedunt vim disponendi, aut impetrandi, aut obtinendi gratiam. Nimirum Scotus, Durandus, Ricardus, Henricus, Bacho, Ocham, Gabriel, Dionysius Carthus. & Cistercen. Argentina, Nicolaus de Orbellis, & Michaël à Bononia; quorum sententias retulimus disputatione vigesima prima, sectione quarta. Insuper Hadrianus, Albertus Pighius, Castro, Ioannes de Medina, & Michaël de Medina, Vega, Victoria, Cano, Soto, Viguerius, Delphinus, Corduba, citati in eadem disputatione 8. sectione 5. Vnde sicut mirandum non est, quosdam ex his Doctores vocari in subsidium huius primæ sententiæ, ita operosum erit, atque superfluum, examinare, virum verè hanc primam sententiam docuerint; satis enim fuit, quid expressè asseruerint, locis supra citatis retulisse. Vnde etiam constare potest, quàm leui fundamento Driedoni tribuatur hæc sententia; sicut & quibusdam aliis recentioribus.

Sed prætereundum non est hanc sententiam sine fundamento tribui sancto Thomæ in prima parte quæstione vigesima tertia, articulo quinto corpore, sine, & ad tertium, & prima secundæ quæstione 109. articulo secundo corpore, & ad primum, & in articulo sexto, & 2. 2. quæst. 139. a. 3. Item frustra per hanc sententiam promittitur concordia locorum S. Thomæ de faciente titur concordia locorum S. Thomæ de faciente

DISPUTATIO XXIII.

Vtrum iustificationis initio sufficiant actiones honestæ, quarum nulla realis est supernaturalis.

SECTIO I.

Status quæstionis, & duæ sententiæ affirmantes.

1. IDEBITVR alicui præsentem quæstionem nihil à præcedenti differre. Quem propterea monemus primò actiones naturales virtutum bifariam constitui posse initio iustificationis, ita vt non solum actiones, secundum totam suam entitatem realem, sint merè naturales; sed etiam vt productæ sint à nobis sine vilo concursu supernaturali gratiæ, collato propter Christi Domini merita. Opera naturalia hoc modo accepta non esse initium iustificationis, neque rationem prædestinationis, peregrinus in præcedenti quæstione.

In præsentem verò agimus, vtrum iustificationis initium, & prædestinationis ratio sint, illæ actiones virtutum, quæ secundum totam realem entitatem naturales sunt, & tamen eliciuntur per auxilia gratiæ, collata propter merita Christi Domini; & quamuis huius decisio haud obscure colligatur ex superiori quæstione, illam tamen difficilem reddiderunt autoritas Scholasticorum, & argumenta.

2. Moneo secundò in præsentem quæstione sermonem esse de actione, quæ non solum ex obiecto materiali; sed etiam ex obiecto formali, seu sine, & ex omni circumstantia honesta est; ita vt in genere naturalis virtutis sit actio simpliciter honesta.

3. Tertio notandum, actiones naturales honestas, si à fide & spe supernaturali imperentur, etiam in homine peccatore habere aliquam vim impetrandi, modo explicando in disputatione sequenti sectione 3. Nunc autem non agimus, nisi de actionibus naturalibus honestis, quæ neque spem, neque fidem habent adiunctam; sed sunt in homine infideli, siue vincibiliter ignorante veram fidem.

4. Prima sententia cõstat tribus propositionibus. Prima propositio. Actiones merè naturales, quantum ad intrinsecam entitatem, si fuerint ex omni circumstantia honestæ, vim habent impetrandi fidem, & reliqua supernaturalia pertinentia ad iustificationem.

Secunda propositio. Propterea ex viribus naturæ nullum existit initium iustificationis, quod

Ruiz de Prouidentia Dei.

5. Tributur plurimis antiquorum.

6.

7.

8. Falsè S. Thomæ tribuitur.

quod in se est per vires naturæ; cum eandem esse impossibile fateantur primarij omnes Thomistæ supra disp. 21. sect. 2. n. 15.

9. Quasi secundam sententiam numerare, placuit, temperamentum, quod addunt Docti recentiores, ut evitent inconueniens necessitatis peccandi, & impossibilitatis penè operandi, quam prima sententia inducit in naturam humanam gratiæ auxilio destitutam: vtque insuper explicent quomodo verè, & propriè sit gratia dogmaticè dicta ad mentem Conciliorum, ea motio specialis, quæ requiritur ad actiones moraliter honestas circa obiectum consonum rationi naturali.

10. Secunda sententia. Secunda igitur sententia fatetur in primis hominem non solum fide carentem, sed etiam omni supernaturali illustratione & inspiratione, ad fidem vocante, habere simpliciter & absolute potentiam, perficendi actum moraliter bonum, non solum ex obiecto, sed etiam ex omni circumstantia, idque per solas vires naturalis rationis & liberi arbitrij.

11. Sed addunt secundò, nunquam efficere hominem talem actum sine aliqua præueniente gratia. Quod explicant, & concordant cum præcedenti assertionem notando, hanc necessitatem præuenientis gratiæ non esse antecedentem, sed consequentem, supponendo, quòd nostra voluntas liberè operaretur sub talibus circumstantiis, vt in eo sensu nemo posset per solas vires naturæ operari actionem moraliter bonam; quia nisi Deus tali modo attemperet auxilium entitatiuè naturale, & tales naturales cogitationes naturales, talèque initium deliberationis moueat, quæ scit opportuna, vt nostra voluntas de facto eligat actionem moraliter bonam, nunquam bene operabitur.

12. Has duas assertiones huic sententiæ concedere, nihil morabimur; quoniam illæ per se solæ nihil mutant de iustificationis initio. Cuius tamen fundamenta commouent duæ aliæ, quæ sequuntur, assertiones.

13. Asserunt ergo tertio prædictum auxilium, cogitationis, aut deliberationis initium, quamuis tota sua entitate sint naturalia, esse veram gratiam, de qua loquuntur Concilia & Patres. Primum propter specialem illam protectionem, & opportunitatem, commensuratum præscientiæ boni operis conditionaliter futuri, per quam cogitatio, & motio accommodatur, vt voluntatem cum effectu inducat ad bonum actum: quòd supra totam hominis facultatem est, quia non potuit homo hæc sibi preparare. Secundò, quia hæc providentia non debetur naturæ. Tertio, quia propter Christi Domini merita tribuitur. Quarto, quia est prædestinationis effectus.

14. Vnde inferunt & asserunt quartò, quamlibet actionem moraliter bonam esse sufficientem, vt iustificationis initium præbeat, obtinendo vltiora auxilia supernaturalia.

Hæc postrema assertio est, quam præcipuè examinandam suscipit præsens disputatio. nam de tertia assertionem quid sentiendum sit, constabit disputatione 40. Norandum namque est, duas esse quæstiones valde similes, atque coniunctas in istdem principiis theologicis, ceterum planè diuersas. Altera est, vtrum quoad intrinsicam entitatem supernaturalis esse debeat gratia præueniens, ad iustificationis initium requisita, & hæc tractanda erit disputatione 42. Altera

quæstio est, vtrum qualibet actio moraliter bona sit iustificationis initium, hanc in præsentè tractamus.

15. Has ergo quæstiones esse ita diuersas, vt postquam de vnius decisione constiterit, nondum de alterius decisione cõflet, sed nono indigeat examine, sic ostendo. Quamuis præueniens gratia fuisset supernaturalis quoad intrinsicam entitatem; si tamen virtute illius produceretur actio moraliter bona, quæ quoad totam suam intrinsicam entitatem esset naturalis; tunc restaret adhuc inquirendum, vtrum talis actio moraliter bona posset impetrare vltiora auxilia gratiæ.

Rursus è contrario dato, quòd actiones delibereatæ, quæ possint impetrare vltiora auxilia gratiæ, debeant esse supernaturales quoad intrinsicam entitatem, adhuc inquirendum restaret, vtrum ad illas excitandas, sufficeret præueniens cogitatio, & impulsus, cuius intrinseca entitas esset naturalis, nihil habens supernaturale sibi intrinsicum; ergo diuersæ sunt prædictæ quæstiones. Fundamenta primæ & secundæ sententiæ, in sect. 6. proponuntur simul, & diluuntur.

SECTIO II.

Negatiua conclusio probatur ex phrasi Patrum, & Conciliorum conformiter, ac sine discrimine comprehendente vniuersa iustificationis opera.

1. Vnica conclusio est, præsentè disp. satisfaciens, videlicet nullam actionem esse iustificationis initium, nisi quantum ad realem entitatem sibi intrinsicam fuerit supernaturalis. Hanc conclusionem ita explico. Non solum actio, quæ secundum totam entitatem sibi intrinsicam naturalis est, & elicitur per solas vires naturæ, sed etiam actio, quæ per vires supernaturalis auxiliij facta est, si tamen tota ipsius entitas intrinseca est naturalis, non potest esse iustificationis initium; suppono enim supernaturalia auxilia sæpe excitare, atque iuuare ad opera moraliter bona, quæ ex suo genere non excedunt vires naturæ.

2. Præterea non solum actio naturalis ex parte totius obiecti, quæ videlicet nullum obiectum supernaturale intuetur; sed etiam actio quæ respicit obiectum supernaturale, si quantum ad totam intrinsicam realitatem ac modum tendendi fuerit naturalis, non poterit esse iustificationis initium.

3. Semper insisto in realitate intrinseca actionis. Nam quælibet denominatio extrinseca, quæ in actionem redundet ab aliquo termino supernaturali, nihil valet, vt ipsa actio, tanquam actus interior, & ratione sui mereatur, disponat, vel interpretet aliquid supernaturale. Quæ propter actiones moraliter honestas, & quantum ad totam intrinsicam entitatem, naturales, quamuis sint in homine fideli, quamuis imperentur à fide, imò etiam quamuis à charitate imperentur, nihil valent tanquam actus interiores ratione sui, sed tanquam actus exteriores præcisè ratione actus supernaturalis imperantis, vt generaliter notauimus disput. 20. assert. 6. & 7. & dicemus etiam disput. sequenti sect. 2.

4. Quædo nego eiusmodi actiones esse iustificationis initium, eisdem nego quæcumque vim disponendi, impetrandi, metendi, aut quacumque via obtinendi quocumque auxilium gratiæ; siue tamquam causa, siue tanquam conditio, aut occasio, modo fufius explicato in tota disputatione 20.

5. Actus insu-
suum vir-
tutum super-
naturales.

6. Credendi vo-
luntas super-
naturalis.

7. Conclusio
ratio.

8. Conciliorum
& Patrum
phrases.

impetrandi, metendi, aut quacumque via obtinendi quocumque auxilium gratiæ; siue tamquam causa, siue tanquam conditio, aut occasio, modo fufius explicato in tota disputatione 20.

Vt explicem supernaturalitatem intrinsicam, quæ ad iustificationis initium requiritur, præmitto cõrouetiam esse inter scholas circa actus virtutum insularum, præsertim fidei, spei, charitatis & pœnitentiæ, vtrum ij actus sint quoad substantiam naturales, solumque quoad modum supernaturales: an verò sint supernaturales quoad substantiam, & quoad modum. Et quamuis supernaturalitas actuum quoad totam substantiam communiter recepta sit à recentioribus, quoniam ex Patrum & Conciliorum decretis, atque Theologiæ principijs, colligitur efficaciter. Nihilominus multò certius est, actibus fidei, spei, & charitatis inesse aliquam realem supernaturalitatem, abstrahendo ab hoc quòd illa supernaturalitas sit modus accidentalis superadditus naturali substantiæ intellectiõnis, & volitionis, vel potius sit ipsa essentia, & substantia intellectiõnis, & volitionis: supernaturalitas ita abstractè dicta sine graui erroris periculo negari non potest actibus trium Theologalium virtutum fidei, spei, & charitatis, ad quam certitudinem iam proximè accedit supernaturalitas pœnitentiæ, atque illius præsertim, quæ sine Sacramento sufficienter ad iustificationem disponit; vt obiter notauimus disputatione 21. sectione 4. & 6. circa quosdam Doctores oppositum existimantis.

6. Venio igitur ad voluntatem credendi, aut desiderium salutis, vel ad quamlibet aliam actionem honestam, quæ potest esse initium iustificationis, aut vocationis, aut fidei. Et contendo illi concedendam esse aliquam entitatem realem, supernaturalem intrinsicam, siue illa sit essentia & substantia actus, siue sit modus accidentaliter inhærens. Itaque præcipuè intendo, non satis esse, quòd per auxilia supernaturalia producat, nisi in ea actione sit realitas aliqua supernaturalis.

7. His suppositis, prima ratio sic instruit. Actus fidei, spei, charitatis, & pœnitentiæ, nisi fuerint supernaturales quoad aliquam realitatem sibi intrinsicam, non sufficiunt ad iustificationem. Ergo quælibet actio honesta, nisi fuerit supernaturalis quoad aliquam realitatem sibi intrinsicam, non poterit vllò modo esse initium iustificationis, quamuis produceretur ex auxilio supernaturali, & versaretur circa obiectum supernaturale. Antecedens vt certum supposuimus iam notabili primo. Consequentiam autem efficaciter probò, quoniam, omnia Concilia & Patres exigunt supernaturalitatem in actu fidei, spei, charitatis, & pœnitentiæ. Eadem prorsus phrasi loquendi, eisdemque verbis, quibus eam exigunt in actione, quæ debet esse initium iustificationis. Quod si certum est in actibus fidei, spei, charitatis, & pœnitentiæ intelligere supernaturalitatem realem & intrinsicam, actui; idem intelligendum est in actione, quæ fuerit initium iustificationis vllò modo.

8. Vt vim huius rationis explicem, & confirmem, suppono phrases, quibus præcipuè, atque frequèntius Concilia & Patres vtuntur ad significandam supernaturalitatem actionis requisitæ ad iustificationem, esse has quæ sequuntur. Fit per gratiam Reiz de Providentia Dei.

Christi fit per Christi redemptionem, fit per infusionem, per inspirationem, per illuminationem, siue illustrationem, per operationem Dei, vel Spiritus sancti, per gratiam præuenientem, per misericordiam præuenientem, per vocationem, aut exhortationem Dei, est donum Dei, seu donum Spiritus sancti mosenis, non est nostrum, totum est Dei, non redditur nobis, sed donatur, non obinetur per liberum arbitrium, aut per humanos conatus, aut per naturales vires absque gratia, ad illam actionem eliciendam, infirmum, & inualidum, & non liberum est arbitrium sine gratia, voluntas preparatur à Domino, dante suauitate, Deus præstat ut velimus, non est volentis, nec currentis, nullus seipsum ab alio discernit per bona opera, ideo de illis non est gloriandum, Deus bonam actionem operatur in nobis, ad illam aguntur Dei spiritus qui sunt filij Dei, & quædam aliæ loquendi formulæ his similes, vt videre licet in omnibus Patribus & Concilijs, quæ citauimus tota disp. 17. præsertim Mileuitano Concilio can. 4. & 5. & Africano can. 80. & Arausiano à can. 3. vltimè ad finem, & Tridentino tota sess. 6. præsertim cap. 5. & 6. & can. 2. 3. & 4. & decretalibus epistolis Cælestini, Innocentij, & Leonis, quas retulimus dicta disputatione 17. sectione 1.

9. Vnde sumitur prima confirmatio in hunc modum. De quibuscumque actionibus quomodocumque vtilibus, ad iustificationem obtinendam, his eisdem phrasibus loquuntur Concilia & Patres, vt significant esse supra vires naturæ, & gratuitas; sed istæ phrasès, & non aliæ clariore, conuincunt omnes Theologos, vt fateantur fidei, spei, charitatis, & pœnitentiæ actus esse supernaturales, quoad realem & physicam entitatem sibi intrinsicam: ergo eadem conuincere debent, vt fateantur esse supernaturales quoad realem & physicam entitatem sibi intrinsicam quascumque actiones, quocumque modo vtilis ad iustificationem obtinendam. Quamobrem quæcumque quantum ad totam entitatem intrinsicam naturales fuerint, quamuis à principio efficiente supernaturali fuissent excitatæ, nihil ad iustificationem obtinendam valere possunt.

10. Confirmatur secundò, quia prædicta Concilia & summi Pontifices, atque Augustinus, Prosper, Fulgentius, & ceteri Patres non distinxerunt in actionibus duo genera supernaturalitatis; aliud, quod positum esset in sola indigentia alicuius causæ efficientis, data propter gratiam Iesu Christi; cum tamen tota illarum actionum entitas esset merè naturalis: aliud verò supernaturalitatis generis, quod ipsam entitatem actionum constitueret physicè, & intrinsecè supernaturalem. Nec vllum vestigium huius discriminis reperitur apud illos omnes. Vnde colligimus, Concilia & Patres solummodo admittere secundum genus supernaturalitatis, quod physicè & realiter constituit actiones ab intrinseco diuinas, & gratuitas. Sed illud primum genus supernaturalitatis extrinsecè reputari pro nihilo, vt sit vtile ad iustificationem obtinendam. Sic Cælestinus 1. epist. 1. ad Episcopos Galliæ capite 12. ad medium, recitatis Pontificum & Conciliorum decretis ita concludit. Sic ergo Ecclesiasticis regulis sumptis auctoritate documentis, ita adiuuante Domino confortati sumus, vt omnium bonorum affectuum atque operum, & omnium studiorum, omniumque virtutum, quibus ab initio fidei ad Deum tenditur, Deum fateamur auctorem, & non dubitemus ab ipsius gratia omnia hominis merita A a 3 præueni

præueniri, per quem fit, ut aliquid boni & velle incipiamus, & facere. Perpende postrema verba, & illa intermedia, quibus ab initio fidei ad Deum tenditur, ut videas non aliud genus supernaturalitatis & gratiæ postulari ad fidei, spei, & charitatis actus, quibus ad Deum tenditur, nisi quæ requiritur ad initium cuiusque voluntatis, aut operis iuuantis ad iustificationem. Præterea perpende non computari initium iustificationis, nisi ab initio fidei, nec computari opera bona, iuxta Conciliorum idioma, neque virtutes, nisi supposita prius fide.

11. Confirmatur tertio. Nam hæc eadem clariora fient subiectis exemplis, quorum primū accipi ex Tridentino Concilio sess. 6. can. 3. *Si quis dixerit, sine præueniente Spiritus sancti inspiratione, & adiutorio hominem credere, sperare, diligere, aut penitere posse, sicut oportet, ut ei iustificationis gratia conferatur, anathema sit.* Obserua, quibus verbis horum actuum supernaturalitatem significet, videlicet, quia non possunt fieri absque præueniente Spiritus sancti inspiratione, & adiutorio. Nunc vide in eadem sess. 6. c. 5. *Iustificationis exordium à Deo per Christum lesum præueniente gratia sumendum esse.* Quam eandem statim appellat excitatē gratiam Spiritus sancti illuminationem, & inspirationem, adiungitque insuper necessitatē adiuuantis gratiæ, ergo quodcumque genus supernaturalitatis significat Tridentinum in actu credendi, sperandi, diligendi, & penitendi, idem genus supernaturalitatis significat in quolibet actu libero, qui potuerit esse iustificationis initium.

12. Confirmatur quarto. nam Araucanum clarior sub eadem clausula copulauit simul actiones omnes ad salutem vitæ cum actibus Theologicalium virtutum; eisdem prorsus verbis, earum omnium supernaturalitatem declarans in capite 25. sub initium, dicens: *Nullus aut diligere Deum sicut oportuit, aut credere in Deum, aut operari propter Deum, quod bonum est, possit, nisi gratia eum, & misericordia diuina præuenierit.* Ergo quodcumque bonum operandum quod ad salutem quomodocumque sit vitæ, eodem supernaturalitatis genere vires naturæ superat, quo credere & diligere Deum, sicut oportuit, superat vires naturæ.

13. Iustificationis initia. Confirmatur quinto. nam iustificationis initia maximè sunt actus isti, voluntas, ut purgari velimus, inuocatio diuinæ gratiæ, & auxiliij, credulitatis affectus, desiderium, conatus, labor, vigilia, & studium; & tamen de his omnibus Araucanum can. 3. 4. 5. & 6. definit, quod debeant fieri in nobis per gratiam, & per sancti Spiritus infusionem, & operationem per gratia donum, & per inspirationem Spiritus sancti. Ergo quæcumque operationes, remotissimæ à iustificatione, si tamen sunt iustificationis initium, gaudent eodem supernaturalitatis genere, quæ cæteræ omnes actiones supernaturales.

14. Confirmatur sexto, quia nullum est initium iustificationis longius à iustificatione distans, quam cogitatio boni, quod ad salutem pertinet vitæ æternæ: tamen huius cogitationis supernaturalitatem supra vigorem naturæ, eadem prorsus phrasi, qua supernaturalitatem fidei, declarat Araucanum canone 7. decernens, hæretico falli spiritu, qui dixerit: *Per natura vigorem bonum aliquod ad salutem pertinet vitæ æternæ, cogitare, ut expedit, aut eligere, sine saluari, id est, euangelicam prædicationi consentire posse absque*

illuminatione & inspiratione Spiritus sancti, &c. Vides nihil esse in hoc contextu, vnde diuersum modum supernaturalitatis tueri possis in cogitationibus quæ fidem præcedunt veluti inchoatio fidei.

15. Confirmatur septimo, quia his & similibus formulis vtiur Cælestinus in epist. 1. ad Episcopos Galliarum c. 12. August. & ceteri Patres citati.

16. Confirmatur octauo, quoniam Tridentinum sess. 14. c. 4. circa medium, declarat, attritionem, quæ ex turpitudine peccati, vel pœnarum metu concipitur, esse donum Dei, & Spiritus sancti impulsam, non adhuc inhabitantem, sed tantum mouentem, quo penitens adiutus, viam sibi ad iustitiam parat. Sed propter hæc verba, & propter ea quæ generaliter Concilia & Patres tradunt de initio iustificationis, iam merito quasi periculosa, & errori proxima respuitur sententia quorundam Scholasticorum, alioqui sapientium, qui existimabant, contritionem entitatiuè naturalem, quamuis in se & formaliter nihil haberet supernaturale, sufficere ad iustificationem virtute Baptismi, aut virtute absolutionis obtinendam. ergo huiusmodi phrasæ ex se sufficientes sunt ad significandam supernaturalitatem realem & intrinsecam actioni, siue referantur ad voluntatem salutis, siue ad inuocationem diuinæ gratiæ, siue ad opera misericordiæ, siue ad quodcumque aliud opus quod possit obtinere auxiliium gratiæ diuinæ.

17. Effugium præcluditur. Confirmatur nono, & præcluditur effugiendi via, quoniam dici non potest, actus fidei, spei, charitatis, & penitentiae hac peculiari excellentia notari, quasi altioris ordinis, quam actus bonos moraliter, qui sunt iustificationis initium; quoniam non ad hos inferiores, sed tantum ad illos altiores actus Concilia & Patres requirunt Dei adiutorium, seu gratiam adiuuantem, seu cooperantem, hoc, inquam, dici non potest, quoniam Tridentinum sess. 6. can. 5. expressè requirit ad iustificationis initium, non solum præuenientem, & excitantem, sed etiam adiuuantem gratiam. Et Araucanum can. 9. de quolibet opere pietatis ad iustificationem vitæ, sine vlla exceptione sic loquitur: *Quoties bona agimus, Deus in nobis, atque nobiscum ut operemur, operatur.* In quo vides gratiam operantem & cooperantem, quæ eadem est adiuuans eisdem verbis ac sine discrimine exigi ad quæcumque opera. Imò Dei adiutorium ad singulos actus esse necessarium, est frequens modus loquendi apud Augustinum, Hieronymum, Innocentium, & alios Patres, ut alibi sæpe referimus.

18. Vnde sumitur confirmatio decima, quia Concilia & Patres quando loquuntur de necessitate præuenientis, & adiuuantis gratiæ ad omnia opera pietatis, vel comprehendunt solummodo actus physicè, & quoad intrinsecam entitatem supernaturales, vel præterea comprehendunt actus moraliter bonos entitatiuè naturales, sed procedentes ab auxiliio dato, per Christi Domini gratiam, si hos omnes actus comprehendunt Concilia & Patres in suis definitionibus, consequens est nullum esse fundamentum asserendi maiorem supernaturalitatem, & magis intrinsecam conuenire actibus fidei, spei, charitatis & penitentiae, quam sit supernaturalitas, cuiusque actus boni moraliter, & respicientis solummodo conformitatem ad bonum rationis naturalis. Si autem

(ut fateri debemus) Concilia & Patres sub prædictis diffinitionibus non comprehendunt actus moraliter bonos, & naturales, quoad totam entitatem sibi intrinsecam, sed solummodo comprehendenter actus physicè, & quoad intrinsecam entitatem supernaturales. Consequens est, quod probare intendimus, videlicet ad iustificationis initium, atque ad vteriora gratiæ auxilia obtinenda, nihil valere actum quantumcumque bonum moraliter, cuius tota intrinseca entitas fuerit naturalis; quia ad hunc finem nihil valet actus, nisi qui sub prædictis Conciliorum, & Patrum definitionibus comprehenditur.

19. Confirmatur vndecimo, quoniam opposita sententia viam aperit afferendi, quemcumque actum cuiuscumque virtutis infusa naturalem esse quoad totam realitatem sibi intrinsecam, & solummodo esse supernaturalem, quia fit per auxiliium datum propter merita Christi Domini; esset autem in promptu huius assertionis fundamentum satis firmum, si prædictæ locutiones, & definitiones comprehendunt actus moraliter bonos, & quoad totam suam intrinsecam entitatem naturales.

20. Habitus per se infusi negari nequeunt. Confirmatur duodecimo, quoniam habitus per se infusos, distinctos ab aliis, qui per accidens infusi dicerentur, negare nullus sine temeritate aut erroris periculo poterit; sed hos negandos esse consequens est, si admittamus, actus moraliter & honestos, & secundum totam entitatem intrinsecam naturales, indigere inspiratione, infusione, præueniente gratia, & adiutorio Dei, ac de illis concedamus intelligi, quæ Patres & Concilia dicunt de actibus supernaturabilibus. Nam ex iis, & non ex aliis principiis Theologi omnes colligunt, habitus eorum actuum per se infusos esse debere; non verò per accidens infusos, qui ex genere suo possunt per vires naturæ adquiri, quales sunt habitus omnium virtutum moralium circa bonum rationi naturali commensuratum.

21. Responsioni occurrunt. Confirmatur decimo tertio, quia non erit factis, respondere, obiectum fidei, spei, charitatis, & penitentiae esse intrinsecè, & quidditatiuè supernaturale, ac proinde requirere habitus, & actus intrinsecè, & quidditatiuè supernaturales. Nam inde potius colligitur, verba Conciliorum & Patrum, quæ de fide, spe, & charitate, vel generaliter, vel specialiter loquuntur, significare supernaturalitatem realem, & intrinsecam actui, & habitui: ac proinde eadem verba nullo modo competere actibus naturalibus, quantum ad intrinsecam, & realem entitatem.

22. Fidei, spei, & charitatis, & penitentiae, quibus nihil realitatis sibi intrinsecæ sit supernaturale; vt dicemus sect. 4. ratione 5. & illi, cum sint honesti, & conformes rationi rectæ, non producentur nisi Deo præbente cogitationem congruam, quam Doctores oppositæ sententiæ requirunt ad omnes actus honestos, & asserunt esse propriè atque dogmaticè gratiam. Quapropter huiusmodi spes, fides, & charitas, & penitentia merè naturales quantum ad totam intrinsecam realitatem, erunt sufficientes dispositiones ad iustificationem recipiendam, & per illas dicetur homo credere, sperare, diligere, & penitere sicut oportet, vt ei iustificationis gratia conferatur: quod esse valde absurdum Theologorum dubitabit nullus.

23. Hæc omnia firmiora reddentur ex dicendis sect. 5. præsertim pro conclusione 3.

SECTIO III.

Ex præcisa necessitate fidei, & supernaturalis auxiliij, ad iustificationis initium, probatur eadem conclusio.

Secundam, & tertiam probationem conclusionis subiungit sectio præsens. Ratio igitur secunda est, quoniam fides est primum fundamentum totius spiritualis ædificij, prima radix spiritualis vitæ, & ab illa sumitur initium iustificationis, & principij totius meriti, dispositionis, aut impetrationis, (quod esse indubitabile demonstrauimus supra disputat. 19. sect. 3. & 4.) Ergo quæcumque opera fuerint facta sine fide, non præbent vllum iustificationis initium; nihilque valent, vt mereantur, disponant, vel impetrent vteriora auxilia gratiæ, sed opera moraliter bona, quæ secundum totam realitatem sibi intrinsecam naturalia sunt, existere possunt sine fide; ergo nullum initium iustificationis præbere possunt, nec disponere, mereri, aut impetrare vteriora auxilia gratiæ.

Explicatur magis, & confirmatur, recolendo ex disput. 19. sect. 5. vt præbeat iustificationis initium, satis esse fidem inchoatam, & imperfectam, quæ secum patitur ignorantiam cuiusque mysterij supernaturalis in particulari, & distinctè: nihilominus talem esse debere hanc etiam fidem, vt intrinsecè & quidditatiuè supernaturalis sit, atque infusa; quod ex definitionibus positus in eadem disput. 19. sect. 2. facile constat. Quomodo autem eiusmodi fides imperfecta, & inchoata versetur circa supernaturale obiectum, saltem in confuso virtualiter, & sub dubio; atque hoc sufficiat, vt ipsa possit esse supernaturalis quoad intrinsecam entitatem, dicemus tota disputatione 25.

Hoc supposito vis nostræ rationis in eo posita est, quod auctores primæ & secundæ sententiæ concedunt, quælibet opera moraliter bona, quæ quantum ad totam realitatem intrinsecam merè naturalia sunt, esse iustificationis initium, & impetrare, mereri, ac disponere, ex eo solum quod specialis quædam motio Dei, siue congrua cogitatio de obiecto merè naturali requiratur ad illa: quæ omnia fatentur ipsi, posse existere sine vlla fide, & per illa obtineri posse fidem. Nostra verò ratio concludit, aliquam cognitionem, quæ quoad intrinsecam realitatem sit supernaturalis, & versetur circa aliquod obiectum supernaturale, saltem in confuso, implicite, & sub dubio; & aliquam piam affectionem eodem modo supernaturalem esse minimum, & imperfectissimum initium, quod ad iustificationem dari potest; ita vt sine illis, aut aliis perfectioribus actibus nihil valeant opera moraliter bona.

Confirmatur secundò, quoniam alioqui non fides, sed opera moraliter bona essent fundamentum, radix, & exordium iustificationis, quod nullus Theologorum tolerare audebit. Sequela probatur, quia si opera moralia fidem impetrant, merentur, & ad illam disponunt (vt prædictarum sententiarum auctores fatentur) iam his operibus fides nititur, tanquam principijs; à quibus de facto accipit suum esse, & sine quibus hæc fides non subsisteret hic, & nunc, quamuis alioqui posset fides existere sine operibus moraliter bonis præcedentibus fidem.

Confirmatur tertio, quoniam cogitatio de honestate

1. Ratio 2. quia fides iustificationis fundamentum.

2.

3.

4.

5.

honestate naturali, qualem excitare potest synderesis, & naturale rationis lumen; non est illa schola, valde remota à sensibus, in qua Pater auditur & docet, vt loquitur Augustinus lib. de predestinatione Sanctorum cap. 8. nec est illa reuelatio, aut tractio, de qua Christus Dominus loquitur, quando agit de fide. Ergo eadem cogitatio quantumcumque congrua sit, non meretur nomen fidei etiam inchoatæ, ac proinde ab illa non potest inchoari iustificatio.

6. Confirmatur quartò, quia sine fide nihil ad salutem valet oratio quæcumque; nihil opera misericordiae, aut poenitentiae, imò & latronis in cruce oratio, centurionis eleemosynæ, eunuchi Æthiopsis peregrinatio Hierosolymitana, & sacra lectio, nihil ad gloriam obtinendam valuisent, nisi à fide supernaturali saltem inchoata procederent, vt ostendemus sequenti disputatione 24. sect. 1. 2. & 3.

7. Tertia ratio principalis est, quoniam supernaturaliale auxilium gratiæ simpliciter necessarium est ad eliciendam quamlibet actionem, quæ sit iustificationis initium, & mereatur, aut impetret gratiam. Ergo hæc actio debet esse supernaturalis quoad realitatem sibi intrinsicam, quæ frequentia probatur, quia nulla actio, quæ naturalis sit quoad totam realitatem sibi intrinsicam, requirit tanquam simpliciter, & absolute necessarium auxilium naturale, sed tanquam per accidens necessarium, vel quodammodo necessarium, aut nullo modo necessarium: vt constabit sectione 5.

8. Confirmatur primò, nam huius rationis vim agnoscentes authores secundæ sententiæ, quam sect. 1. retulimus, asserunt opera moraliter bona simpliciter, & absolute fieri posse sine gratia. Cæterum nunquam de facto fieri, nisi quando Deus inspirat illam cogitationem entitativè naturalem, quam præcitat aptam fore, vt de facto persuadeat opus moraliter bonum. Vnde planè sequitur, gratiam non esse simpliciter, & absolute necessariam, vt homo possit, sed vt de facto præbeat initium iustificationis suæ. Consequens autem esse falsum, & errori proximum constat, ex tota disput. 17. 18. 19. & 20. vbi gratiam præuenientem, quasi absolute necessariam, ita vt sine illa nihil possimus agere ad initium iustificationis nostræ, requirunt factæ litteræ, Concilia, & Patres.

9. Confirmatur secundò, quia qui concedit hæc duo simul, videlicet, opera moraliter bona, simpliciter, & absolute loquendo, fieri posse, absque gratia: & nihilominus concedit, eadem opera esse iustificationis initium, eo quòd numquam de facto sunt sine gratia. Eadem ratione conuincetur, vt concedat fidei, spei, charitatis, & poenitentiae actus, absolute loquendo, fieri posse per vires naturæ, sed gratiam requiri, vt de facto fiant, & ea ratione disponere ad iustificationem. Quod Pelagiani erroris pars est, aut illi valde proximum. Sequelam probò, quoniam nullis aliis fortioribus verbis Concilia & Patres docent necessitatem gratiæ, ad credendum, sperandum, diligendum, atque poenitentiam; nisi quibus idem docent de quibuscumque operibus, quæ iustificationis initium præbent, vt vidimus sect. præcedenti. Porro non solum ad operandum actualiter, sed etiam ad posse, gratiam esse simpliciter necessariam, constat ex Tridentino canone 2. & 3. Araucano canone 7. & 25. Mileuitano canone 5.

Ad posse gratiam simpliciter necessariam.

Africano canone 80. & Augustino sæpe, sed videndus præsertim lib. 1. de gratia Christi cap. 5.

Confirmatur tertio, quoniam opera, quæ sufficienti ad iustificationis initium, debent esse talia, vt ex sua quidditate specifica requirant, tanquam sibi proprium efficiens principium Deum quasi authorem gratiæ, & misericordiae; vt colligi potest discurrendo per varias rationes positas in disput. 18. præsertim sect. 6. vbi nouæ creaturæ creatio, vel generatio ex diuino semine, aut resuscitatio probant iustificationis initium à præueniente gratia; omnia enim hæc denotant proprium sibi ac peculiare principium efficiens.

Confirmatur quartò, quoniam actiones moraliter bonæ, quas contrariæ sententiæ dicunt, sufficere ad iustificationis initium; vel sunt per se, & quidditatiuè infusæ, atque supernaturales, vel non: si sunt per se infusæ, atque supernaturales, iam quoad intrinsicam sibi realitatem supernaturales sunt, ac proinde supponunt aliquam supernaturalem cognitionem, qua dirigantur: & hæc ipsa perfectio est, quam contendimus debere conuenire actionibus, sufficientibus ad iustificationis initium. Si autem prædictæ actiones non sunt per se infusæ, ac supernaturales, sed per accidens infusæ, atque per accidens indigentes supernaturali auxilio; iam inde sequitur, easdem actiones, per se loquendo, & ex vi suæ quidditatis specificæ, posse fieri per vires naturæ, ac proinde esse inutiles ad initium iustificationis.

Confirmatur quintò, quia contradictionem implicat actione aliquam ex sua intrinseca quidditate superare totas naturæ vires, & indigere supernaturali auxilio gratiæ; sed tamen quoad intrinsicam, & realem quidditatem specificam non esse supernaturalem, sed naturalem; quia nihil aliud est supernaturalem esse actionem, quam indigere productiuo principio supernaturali, & non posse fieri per vires naturæ. Alioquin nulla firma relinquitur via colligendi ex sacra Scriptura, Conciliis, & Patribus supernaturalitatem actionum: eam quippe non alia clariori phrasi declarant, nisi dicendo, actionem per vigorem, aut vires naturæ non posse fieri, sed indigere diuina gratia, inspiratione, motione, &c.

Confirmatur sextò, quoniam si omnia opera moraliter bona per se ab intrinseco indigerent auxilio gratiæ; non potuisset Deus etiam de potentia absoluta intellectualem naturam condere absque gratia. Sequela probatur, quia si natura intellectualis conderetur absque gratia, nullum opus moraliter bonum posset elicere: vnde sequeretur, esse physicè, aut moraliter determinatam à se ipsa, & à suo conditore ad semper peccandum quolibet opere libero, præsertim cum actum liberum in indiuiduo indifferens esse, sit impossibile. Talis autem determinatio, ad semper peccandum, in quolibet actu libero, non proueniens ab alio priori peccato, sed ipsa quidditate rei, à Deo conditæ, repugnat operi, & auctori; est enim contra sapientiam, bonitatem, & iustitiam; vt ostendimus præcedenti tomo de voluntate Dei. disput. 27. & plurimis sequentibus, præsertim disput. 40. 45. & 46.

Rursus dicere naturam intellectualem non posse de potentia absoluta produci absque gratia, est dicere gratiam non esse gratiam, sed naturam, sicut intellectus, voluntas, & auxilia primæ causæ, quæ illis debentur. Nam gratiæ quidditati sicut repugnat debitum obsequij, ita etiam repugnat

10.

14. Naturalia præcepta non possunt impleri.

11.

15.

12.

Actio superæ naturæ vires intrinsecè supernaturales.

Supernaturale quid.

13.

Non posse naturam intellectualem condì sine gratia.

Natura ex se determinata ad peccandum repugnat Deo.

pugnat debitum connaturalitatis, vt vidimus in lib. de quidditate gratiæ tota disput. 2.

Confirmatur septimò, quia si opera moraliter bona per se & ab intrinseco indigerent auxilio gratiæ, nullum naturale præceptum potuisset imponi. Quia præceptum, quod propriè, & simpliciter naturale est, respicit solas vires naturæ, nulla gratia præsupposita. At verò iisdem viribus ita nudis nullum bonum esset possibile; ergo nulla profus obligatione naturali adstringerentur. Hæc autem absurda sunt contra sensum omnium Philosophorum, & Theologorum, & contra innatum omnibus hominibus dictamen rationis.

Ex quibus omnibus concludo, nullam actionem moraliter bonam, & entitativè naturalem, posse præbere iustificationis initium; quia non per se, & ab intrinseco postulat, procedere auxilio gratiæ, vt in huius rationis principio dicebamus.

SECTIO IV.

Ex imperfectione earundem actionum commensurata viribus naturæ, probatur eadem conclusio tribus alijs rationibus.

1.

Quarta ratio est, quoniam sententiæ afferentes, nullam actionem moraliter bonam fieri posse per vires naturæ absque gratia; atque inde inferentes actiones moraliter bonas sufficere, vt præbeant iustificationis initium: hæc, inquam, sententiæ, quamuis in speciem videantur deprimere vires naturæ; cæterum re ipsa solam gratiam deprimunt, vires autem naturæ supra se ipsas eleuant. Quod probatur, nam indubitatum est apud omnes Theologos, ad opera moraliter honesta requiri aliquod auxilium Dei, quod non requiritur ad opera moraliter turpia. Atque hac solâ ratione huiusmodi auxilium appellatur speciale à plerisque Scholasticis, vt de singulis sigillatim notauimus in disput. 21. sect. 2. & sequentibus, à multis etiam appellatur gratia. Quapropter ij Doctores ad opera moraliter bona nullum auxilium aliud exigunt, quàm cæteri omnes Theologi, existimantes multa opera moraliter bona fieri posse per vires naturæ. Cum ergo in re nulla sit inæqualitas in auxilio, restat, vt solius vocis inæqualitas ponatur à prædictis sententiis, quoniam speciale auxilium, & gratiam appellant, quod ab alijs appellatur auxilium generale naturæ debitum: vnde fit, vt rem non eleuando, sed solam vocem, nihilominus concedant, gratiam obtineri posse virtute huius auxilij & horum operum.

Honestæ opera non sunt sine auxilio.

2.

Præoccupatur responsio.

3.

Confirmatur primò, quia si respondeas, in re ipsa inæqualitatem poni, asserendo, esse realiter supernaturalem, & gratuitum, quod alij Doctores asserunt, esse naturæ debitum, ibi manifestior est depressio, atque deiectio gratiæ; siquidem gratiæ quidditas conuenire potest auxilio, sine quo natura intellectualis condì non potest, vt paulo superius dicebamus in sect. præcedenti.

Confirmatur secundò, quoniam auctor naturæ, in quantum talis, tenetur intellectualibus naturis præbere omnia principia simpliciter necessaria, ad suas naturales actiones conformiter ad suam naturam eliciendas. At verò vnum ex principijs requisitis est prima cogitatio indeliberata, & primus impulsus indeliberatus; qui à Deo non potest præberi ad malum, sed ad bonum. Hæc verò

cogitationes, atque impulsus sufficienter excitant voluntatem humanam, vt cum generali auxilio primæ causæ producere possit aliquos actus moraliter honestos, & absque difficultate. Ergo hæc omnia auxilia sunt verè, & realiter naturalia; & solummodo illis mutatur nomen, appellanturque gratia, vt impetrent, & mereantur vltiorem gratiam.

Confirmatur tertio, quia cogitationem, & impulsulum ad bonum naturalis rationis, non esse gratiam excitantem, eo quòd gratia excitans debeat esse de obiecto supernaturali, & secundum intrinsicam entitatem supernaturalis, probabimus fusè infrâ disput. 40. sect. 2. & 3.

Quinta ratio est, quoniam aliquæ actiones honestæ non solum ex obiecto, sed etiam ex omni circumstantia, possunt fieri per solas vires naturæ absque auxilio gratiæ, saltem nulla graui tentatione, aut alia graui difficultate impediente, atque tempore breui, sine diuturna perseuerantia, id quod probare ex professo autoritate Conciliorum, & Patrum ratione, alterius est instituti, & à nobis abundè probatum, in lib. de necessitate gratiæ disput. 4. 5. & 6. Hac ergo veritate tanquam certa præsupposita, quod ad præsens attingit, est colligere insufficientiam & vilitatem omnium actionum moraliter bonarum, ne possint esse iustificationis initium; quoniam ex eo sunt actionum genere, quæ per solas vires naturæ, absque auxilio gratiæ fieri possunt.

Confirmatur primò supponendo non solum actiones honestas, quæ versantur circa obiectum merè naturale; sed etiam alias, quæ improporcionatè & sine plena efficacia versantur circa obiecta supernaturalia, & propter motiua supernaturalia, posse fieri per vires naturæ absque gratia: idque siue actiones illæ sint per modum simplicis complacentiæ, aut velleitatis, siue per modum voluntatis absolutæ, & efficacis (quæ tamen semper erit ab intrinseca quidditate infirma, & inefficax) siue sit iudicium per modum opinionis ambigui, siue sit per modum certæ & infallibilis fidei: quamuis necessariò debeat esse fallibilis, & ambigua, quantum est ex sua quidditate intrinseca, quamdiu non fuerit supernaturalis; id quod probauimus 2. 2. in 3. disput. de charitate quest. 3. & aliquid diximus supra di sp. 19. sect. 1. prope initium, vbi explicuimus quinque improporcioniones, ob quas velleicit assensus mysteriorum supernaturalium, conceptus per vires naturæ: ad cuius imitationem totidem alias improporcioniones cogitare debemus in spe, vel charitate, vel contritione, conceptis per vires naturæ.

Atque, vt exempli causa rem explicem, in charitate prima improporcionio erit, quia actu entitativè naturalis & per modum tendendi naturalium, non potest esse proporcionatus obiecto supernaturali. Secunda, quia talis amor entitativè naturalis, non est sufficiens, vt hominem diu retineat in obseruantia præceptorum Dei, neque vt superet grauem tentationem, aut difficultatem. Tertia, quoniam idem amor, quantum ex se est, erit indifferens, vt amet simul aliquid malum, & moueat ad illud; sicut contingebat Iudæis zelantibus legem & Dei cultum. Quarta, improporcionio est, quoniam ad exercenda propria munera charitatis comparatione aliarum virtutum inferiorem nihil valebit charitas per vires naturæ concepta: nec erit forma fidei, nec illa conciliabit illustrationes, vt sit firmior, nec spem confortabit.

4.

5. Honestæ operari potest solâ natura viribus.

6.

7. Improporcioner quinque.

confortabit, nec mouere poterit virtutes morales. Quinta improprio, quia non poterit disponere, mereri, aut impetrare iustificationem.

8. Quo supposito sic argumentor. Huiusmodi actiones, quamuis versentur circa obiecta supernaturalia, & propter motiua supernaturalia, quia tamen possunt per solas vires naturæ concipi, supposita extrinseca propositione obiecti supernaturalis, ideo sunt indignæ vt præbeant iustificationis initium. Ergo à fortiori aliæ actiones moraliter bonæ, quæ per solas vires naturæ productæ, versantur circa obiectum nullo modo superans naturalem rationem, indignæ erunt præbendi iustificationis initium, nam istæ adhuc inferiores sunt prioribus. Antecedens probatur, quia Tridentinum sess. 6. can. 3. & Arausicanum can. 25. sub initium non frustrâ & inutiliter addunt illam particulam, sicut oportet, quando decernunt, absque præueniente, & adiuuante gratia neminem posse credere, sperare, diligere, pœnitere, aut bonum aliquod operari: nec potest alius sensus, Conciliis dignus, & Theologiæ vtilis excogitari; nisi denotare, absque præueniente, & adiuuante gratia per solas vires naturæ, si forte homo qualitercunque credat, speret, diligat, pœniteat, vel aliud bonum operetur, eiusmodi actiones cunctas non esse, sicut oportet ad iustificationem obtinendam.

9. Confirmatur secundò, quia saltem Angeli per solas vires naturæ, absque vilo supernaturali auxilio exercere potuissent actiones moraliter honestas ex omni circumstantia conformes naturali rationi: & nihilominus non potuissent per illas præbere iustificationis initium, nec mereri, aut impetrare auxilia gratiæ; quoniam ad hoc indigebant gratia præueniente, vt ostendemus infra disputatione 43. sectione 3. & 4. Ergo actiones moraliter honestæ non sufficiunt vt præbeant iustificationis initium. Simile aliud argumentum sumi potest ex potestate operandi bonum morale, quæ conueniret homini, si creatus fuisset in puris naturalibus, absque vlla gratia, de quo paulo inferius dicam.

10. Postrema ratio quia sunt inferioris ordinis. Sexta & postrema ratio est, quia quamuis supernaturalis sit principium, excitans & adiuuans ad aliquam actionem, nihil propterea eleuatur actio ad altiore gradum, nisi principium supernaturalis communicet supernaturalitatem realem, & intrinsecam actioni. Quapropter quæcumque actio fuerit naturalis quoad totam suam intrinsecam entitatem, quamuis per supernaturales vires eliciatur, nihilominus ab intrinseco erit inferioris ordinis, quàm iustificatio supernaturalis: ac proinde non erit proportionata, vt vilo modo disponat, mereatur, impetret, aut quolibet alio modo initium præbeat iustificationis. Hac enim de causa Concilia & Patres citati tota disp. 17. & 18. negant ex viribus naturæ existere initium iustificationis, quoniam omnis naturalis actio inferioris ordinis est, & pro nihilo reputatur ad iustificationem.

11. Confirmatur, quoniam si in puris naturalibus daretur auxilium ad opera moralium virtutum, & non daretur propter merita Christi Domini; rursus illud auxilium & opera per illud elicta, quoad totam entitatem intrinsecam essent eiusdem rationis, & ordinis, cuius sunt modò bona moralia, & naturalia; sed tunc essent improporcionata ad iustificationem, & non possent præbere illius initium; vt ostendemus infra disp. 43.

sect. 2. Ergo modò quantum ad intrinsecam entitatem improporcionata sunt ad eundem effectum obtinendum, & si quæ illis inest proportio, est solummodò ex denominatione extrinseca à meritis Christi Domini, propter quæ tribuuntur.

Confirmatur secundò: quatuor enim gradus caloris, vt valeant disponere ad formam ignis, vel ad formam aquæ, vel ad formam cœli, non redduntur magis proportionati ex eo, quòd producantur à Deo immediatè & supernaturaliter producente potius, quàm ab igne naturaliter calefaciente siue ab vtroque simul concurrente; ergo naturales actiones moraliter bonæ, siue producantur à solo libero arbitrio, siue simul concurrente gratia supernaturali, nullam inde maiorem proportionem adquirent vt disponant, vel obtineant iustificationem.

Confirmatur tertio. nam dignitas, & excellentia melioris causæ producentis, est merè extrinseca effectui, quando in effectum nihil physicum & reale influit, quo imitetur dignitatem & excellentiam causæ.

Confirmatur quartò, quia illa dictio, sicut oportet, quæ ponitur in Tridentino sessione 6. can. 3. & Arausicano canon. 25. planè significat aliquam perfectionem intrinsecam actui, ratione cuius sit proportionatus, ad obtinendam iustificationem, & non significat solummodo ordinem ad auxilium gratiæ, tanquam ad causam efficientem. Cuius efficax argumentum est, quia si hoc postremum significaret Concilium, esset negatio, vel potius identica propositio, esset namque ac si definiret, à solo libero arbitrio absque vilo supernaturali auxilio excitante, & adiuuante, non posse produci fidem talem, quæ in se habeat realem ordinem dependentiæ ad supernaturale auxilium excitans & adiuuans, tanquam ad suam primariam causam efficientem. Hæc veritas ex terminis est non minus evidens, quàm hæc propositio: Ignis per solas vires naturæ absque supernaturali concursu Dei, non potest producere calorem talem, qui in se habeat realem ordinem dependentiæ ad Deum supernaturaliter concurrentem, tanquam ad suam particularem causam efficientem. Quæ veritas euidentissima, nec à Pelagio negabatur, ideoque frustra contra illum decerneretur, & alioqui indigna erat quæ à Philosophis disputaretur, ne dum à Patribus Ecclesiæ in Conciliis Arausicano & Tridentino.

Ne huius argumenti vim restringat fortè aliquis ad solam fidem, spem, charitatem, & pœnitentiam, de quibus meminit Tridentinum; aduertat eandem particulam sicut oportet, addi ab Arausicano in canone 6. ad volendum, desiderandum, conandum, laborandum, vigilandum, studendum, petendum, quærendum, pullandum. Quapropter circa quamcumque actionem cuiuscunque virtutis, siue inchoatæ, siue perfectæ, & cuiuscunque speciei fuerit, si ad iustificationem, potest prodesse aliquid, vim habet præcedens argumentum.

Confirmatur quinto, quia secundum oppositas sententias non est alia intrinseca perfectio, quæ significari possit particula, sicut oportet, nisi moralis bonitas. At verò ad hanc significandam, frustra adderetur illa particula; cum per se notum sit ad turpes actiones non requiri gratiam, nec opus esset addere, sicut oportet, vt ei iustificationis gratia conferatur; nisi essent.

essent speciales quædam actiones, quæ talem intrinsecam proportionem habent ad obtinendam gratiam, & propterea non possunt nisi à gratia procedere.

SECTIO V.

De actionibus quoad realitatem intrinsecam naturalibus, sed tamen necessario requiruntur auxiliium supernaturalis.

1. Aliqua actiones naturales sine gratia fieri nequeunt.

Earum caput primum opera heroicæ.

2. Secundum per seuerantiam.

Tertium multarum collectio.

3. Quartum difficultas.

4.

5. Non præbent iustificationis initium de facto.

De facto supponuntur iustificationem inchoatam.

6.

Ordinatio ad datur supernaturalis auxiliium nisi ad inchoandam fidem. naria ante fidem, vel ante fidei initium per notitiam aliquam supernaturalem, non præberi supernaturalia auxilia, præsertim ea quæ sunt copiosiora, nisi ad inchoandam fidem; quia hic est rectus ordo prouidentie supernaturalis, vt dirigatur prius ad fundamentum, & radicem totius gratiæ. Quibus auxiliis, quoniam resistit, indignus est supernaturali auxilio, requisito ad opera moraliter bona superius numerata. Qui autem assensum præbet illis auxiliis, iam habet iustificationis initium; & virtute illius obtinere potest supernaturale auxilium, requisitum ad quæcumque opera, siue naturalia, siue supernaturalia.

Confirmatur, quoniam auxilium supernaturale, quod requiritur ad prædicta opera moralia, tam excellens est atque singulare, vt nec hominibus fidelibus conferatur de lege ordinaria, quamdiu iacent in peccato mortali; nec de pœnitentia cogitant: ergo multo minus dabitur infidelibus, antequam vllam supernaturalem notitiam accipiant.

Sed vtrum rarò aliquo diuinæ prouidentie ordine, ac præter communem legem, Deus aliquibus hominibus contulerit copiosa auxilia naturalia, & supernaturalia, quibus ante vllam supernaturalem notitiam, & initium fidei exercuerint aliquod opus ex his, quæ in prædictis quatuor capitibus continentur: atque in eo posuerint solidam & veram honestatem coram Deo, non vmbaticam virtutis laruam ad captandam inanem gloriam; adhuc mihi non est exploratum, imò existimo nullam esse rationem sufficientem, vt in hac re aliquid possit, absque leuitate affirmari.

Secunda conclusio secundum extraordinariam prouidentiam, vel secundum absolutam potentiam, potuisset Deus ita disponere auxilia supernaturalia, vt homo infidelis antequam aliquod aliud præberet initium iustificationis faceret heroicum, & excellens opus virtutis moralis, diuturno tempore in vna vel pluribus eiusmodi virtutibus perseveraret, vel plurimas collectiue exerceret, aut grauem aliquam tentationem difficultatemve superaret, & hoc casu dato, adhuc illæ omnes actiones, quoad intrinsecam realitatem, naturales, nullum præberent iustificationis initium.

Probatum primò, quoniam nisi hæc conclusio vera esset; sequeretur, etiam illa omnia opera moraliter bona, quæ per solas vires naturæ absque auxilio gratiæ fieri possunt, præbere iustificationis initium. Sequelam probò, quoniam quæcumque opera moraliter bona, per solas vires naturæ absque auxilio gratiæ facta, sunt dispositiones ab intrinseco proportionata, vt concludant ad altiora eiusdem generis, & ordinis opera, per altius aliud auxilium facienda. Atque illa eadem opera inferiora, & commensurata viribus naturæ, digna sunt, vt mereantur, & impetrent indices magis ac magis augeri auxiliorum copiam, quo perueniant tandem ad opera difficiliora, & perfectiora intra eundem ordinem entitatis naturalis. Quòd si postrema hæc opera sunt iustificationis initium, iam huius initij præcessit aliud valde proportionatum initium ex viribus naturæ datum.

Confirmatur primò, quia si opera entitatiue naturalia impetrant, & merentur auxilium, ad elicienda opera quidditatiue supernaturalia, veluti ad credendum, sperandum, & diligendum, à fortiori

Ordinatio ad datur supernaturalis auxiliium nisi ad inchoandam fidem.

7.

8. Absolutè potest dari.

Abiit non sunt initium.

9.

10.

fortiori opera entitatiue naturalia, quamuis elici-
ta sint per solas vires naturæ, impetrabunt, at-
que merebuntur auxilium ad opera eiusdem ordi-
nis, & entitatis naturalis, quamuis elicienda sint
ex auxilio supernaturali. Consequenter probatur,
quoniam maior, & excellentior proportio est,
quæ in physica realitate intrinseca consistit, quam
illa quæ consistit in solo ordine ad principium
sui efficiens: hæc proportio sola desideratur in
operibus moraliter bonis, vt vnum mereatur, &
impetret auxilium ad aliud opus.

11. Confirmatur secundò, discurrendo per illa
quatuor genera operum, quæ indigent auxilio
supernaturali, quamuis entitatiue sint merè natu-
ralia. In primis enim ad heroicum aliquid
virtutis actum eliciendum, per se & ex natu-
ra sua valere plurimum, prius affluere faci-
lioribus actibus eiusdem, aut similibus virtu-
tum, omnes Philosophi morales rationis lu-
mine cognouerunt. Id namque persuadet ratio
naturalis, quoniam adquiruntur habitus, miri-
gantur passiones, & homo animosior redditur ne
difficultatibus terreatur.

12. Deinde ad diuturnam perseuerantiam in casti-
tate initium esse vno die, imò etiam vno temporis
momento seruare castitatem, principia Geome-
trica, & arithmetica demonstrant, atque idem in-
telligo de perseuerantia, quamcunque diuturna,
in vna vel pluribus, vel omnibus virtutibus quas
ratio naturalis dicitur.

13. Tertio. In Arithmetica euidentissimum est,
vnitatem esse principium numeri, vnde conse-
quens est, vnum opus moraliter bonum, per
vires naturæ factum esse quidditatiue, & ab in-
trinseco principium illius magni numeri ope-
rum, quorum singula diuisiue per vires naturæ
fieri possunt: quamuis omnia collectiue requi-
rant supernaturale auxilium.

Confirmatur, quoniam non solum arithmeti-
cè loquendo, est principium multitudinis, vni-
cum opus, sed etiam physicè loquendo, quatenus
primum opus moraliter honestum producit in
anima qualitatem (sive illam appelles habitum,
sive hoc nomine indignam iudices, nihil curo)
quæ qualitas est initium habitus intensioris, ac
subinde inchoat facilitatem, ad frequentandos
intensiores actus.

14. Quarto. Propter easdem rationes quodcum-
que opus honestum, sine tentatione, ac gra-
ui difficultate factum per se, & ex natura rei
valebit plurimum, vt facilius fiat eiusdem ge-
neris opus; quamuis contra illud tentatio,
& difficultas crescat: accedente tamen Dei
auxilio, quod difficultati superandæ sit propor-
tionatum.

15. *Præceditium rationum vis integra.* Secundò probatur conclusio, quoniam in his
omnibus generibus operum, eo quòd sint natu-
ralia quoad intrinsecam realitatem, quamuis su-
pernaturali auxilio indigeant, suam integram vim
retinent omnes rationes trium sectionum præ-
cedentium, & alioqui nihil probarent de reli-
quis operibus, quæ fiunt per vires naturæ, quod,
vt constat, opus erit obiectionem proponere, quæ
cunctas illas rationes enervat et videtur; & solu-
tione data illarum instaurare vim, ad probandam
præsentem conclus. 2.

16. Obiectio igitur sic se habet. De prædictis qua-
tuor generibus operum verificatur, non posse
fieri per naturæ vigorem, sive per solas vires natu-
ræ, indigere præueniente gratia, & auxilio su-

pernaturali, fieri per operationem, infusionem, &
inspirationem Spiritus sancti: verificantur deni-
que cætera omnes phrasæ, numeratæ in sect. 2.
ratione 1. Ergo eadem opera sunt proportionata,
& sufficientia, vt præbeant iustificationis ini-
tium; quamuis naturales sint quoad totam rea-
litatem sibi intrinsecam. Quapropter cætera
opera moraliter bona, si contingat procedere ex
auxilio gratiæ; quamuis naturalia sint quoad in-
trinsecam realitatem, valebunt ad iustificationis
initium.

Hæc obiectio directè oppugnat primam ra-
tionem, in sect. 2. positam, sed ex obliquo cæ-
teras omnes euerit. Nam eadem opera supponunt
fundamentum, & radicem iustificationis,
quæ est fides, & indigent auxilio supernaturali.
Ergo quantum est ex his capitibus, non pos-
sunt respui, quasi ad obtinendam gratiam pror-
sus inutilia omnia opera quæ sunt naturalia,
quantum ad totam realitatem sibi intrinsecam.
Vnde enervantur rationes duæ, positæ in sect. 3.
& multo magis reliquæ positæ in sectione 4.
cùm constet multa esse opera, merè naturalia;
quoad intrinsecam realitatem, quæ non sint im-
perfectionis tantæ, vt commensurata sint viribus
naturæ.

Respondetur primum antecedens absolute
esse falsum, quia Conciliorum, Patrumque ver-
ba non verificantur, quando à proprio sensu,
quem intendunt, detorquentur ad sensum im-
proprium. Proprius autem sensus à Patribus in-
tensus requirit actiones liberae, quæ ratione
suz quidditatis per se, naturæ vigorem exce-
dant, ac propterea indigeant præueniente gra-
tia; & quasi per principium sibi proportiona-
tum, atque in quocunque euentu debitum fiant
per operationem, inspirationem, & infusio-
nem Spiritus sancti. Quæ omnia repugnant qui-
buscumque actionibus, quantum ad suam in-
trinsecam realitatem naturalibus, quantumcum-
que sint difficillima: vt in sequenti conclus. 3. de-
monstrabimus.

Vnde constat, firmam subsistere rationem pri-
mam propositam in sect. 2. atque idem, facile est,
colligere de cæteris rationibus; quoniam quæ-
cumque opera, non propter intrinsecam &
realem quidditatem suam, sed per accidens
supponunt fidem, & indigent auxilio superna-
turali; eadem sunt ab intrinseco ita imperfecta,
vt commensurata sint viribus naturæ, & indi-
gna, vt disponant, impetrent, aut mereantur
auxilia supernaturalia, quantumcumque per ac-
cidens indigeant fundamento fidei, & auxi-
lio supernaturali, & superent vires naturæ.
Cui doctrinæ quoniam tota præsens disputa-
tio nititur, digna est quæ probetur ex pro-
fesso.

Sit ergo tertia conclusio. Quatuor generibus
operum moralium, in principio huius sectionis
numeratis, valde per accidens conuenit superare
vires naturæ, & indigere præueniente gratia, &
supernaturali auxilio.

Probatur primò, quoniam opera, quæ ab
intrinseca quidditate, ac per se postulant au-
xilium supernaturale, in quacunque euentu po-
stulant; ita vt nec de potentia absoluta fieri
possint absque supernaturali auxilio: nec sup-
pleri possit illius auxilij defectus per auxilia
naturalia, quantumcumque in infinitum cre-
scant per extraordinariam, & singularissimam
providentiam.

17.

18.

19.

20.

Probatio 1.

21.

22.

23.

24.

25.

Confirmatur primò, quoniam iisdem generi-
bus operum moralium magis connaturale esset,
fieri per huiusmodi auxiliorum copiam & pro-
tectionem specialem intra ordinem naturæ,
quam fieri per auxilia supernaturalia; ergo non
per se, atque ab intrinseca quidditate, sed per
accidens ob defectum auxiliorum sibi magis
connaturalium postulant auxilia supernatura-
lia, præuenientem gratiam, infusionem, inspi-
rationem, &c.

Probatur secundò, nam opera quæ per se, &
ab intrinseca quidditate requirunt præuenien-
tem gratiam, inspirationem & infusionem Spi-
ritus sancti, eam requirunt in quacunque per-
sona reperiantur. Alioqui per accidens ratione
personæ, in qua sunt, & non per se, ratione
suz quidditatis requirunt præuenientem gra-
tiam. At verò illa quatuor genera operum mo-
ralium, quæ in principio numerata sunt, ab
Angelo fieri possunt per solas vires naturæ, ab-
sque vilo auxilio gratiæ præuenientis, & adiuuan-
tis. Non ergo ratione sui, sed per accidens, quia
sunt in homine, indigent prædicto supernatu-
rali auxilio.

Cæterùm ne fortè dicas, prædictam indigen-
tiam gratiæ, per se conuenite operibus humanis
propter eorum specificam quidditatem, quæ
respicit humanas vires longè debiliores Ange-
licis, addo probationem tertiam, quoniam si
natura humana foret integra per subiectionem
plenam inferioris portionis ad superiorem, solæ
vires naturæ absque auxilio gratiæ concurrente
ad ipsas moraliter bonas actiones, potuissent illas
perficere. Solus ergo status naturæ corruptæ siue
carentis prædicta integritate, est ratio indigentia
supernaturalis auxilij, ac proinde per accidens
conuenit prædicta indigentia.

At inquit: Non nisi supernaturaliter per gra-
tiam conferri potest illa integritas naturæ, qua
inferiores vires perfectè superioribus obediunt;
iam ergo requiritur auxilium gratiæ.

Respondeo primò, requiri illud auxilium gra-
tiæ per accidens ad remouendum impedimen-
tum illorum operum moralium, quo remoto
non supernaturalis gratia, sed solæ vires naturæ,
cum auxilio naturali sunt totale principium effi-
ciens illorum operum.

Respondeo secundò (& sit probatio 4.) illam
plenam subiectionem inferiorum virium præ-
beri posse per auxilium merè naturale quoad
intrinsecam entitatem, quamuis valde speciale
debeat esse; imò per auxilium eiusdem ordinis
naturalis possit homo confirmari in vniuerso
bono præscripto per rationem naturalem, vt
constat tum in beatitudine naturali, quam ani-
mæ separata acciperent in præmium, si creatio-
nem in puris naturalibus seruarent naturalia
præcepta vsque ad mortem, tum etiam in eo
statu, quem sortiti sunt pueri limbi. Nam in
Rui. de Providentia Dei.

Probatio 3.
Fieri possunt
sine gratia à
natura inte-
gra.

Solutio 1.

Probatio 4.

vtroque statu nihil supernaturale, & propriè
gratuitum concedere possumus; & tamen con-
cedere debemus aeternam perseuerantiam in ob-
seruantia omnium mandatorum naturalium, nul-
lo excepto. Ergo non per se ratione intrinseca
quidditatis, sed per accidens ratione status cor-
ruptæ atque infirmæ naturæ requiritur gratia
præueniens ad illa difficiliora opera virtutum
moralium.

Quintò probatur, quoniam prædictæ actio-
nes moraliter bonæ, non propter se ipsas, sed
propter alias actiones per se infusas, quas per
accidens supponunt, indigentiam supernatura-
lis auxilij, & gratiæ præuenientis contrahunt.
Etenim Deus non instituit de facto naturam hu-
manam in puris naturalibus, destinatam solum-
modo ad beatitudinem naturalem, sed eam ele-
uauit ad gratiam in statu innocentia; postea ve-
rò per originale peccatum vulnecatam ac debi-
litatam decreuit non aliter sanare, atque con-
fortare, nisi per gratiam Iesu Christi Domini
nostri; & consequenter decreuit, illis solum-
modo hominibus conferre auxilia, requisita ad
difficiliores actus virtutum moralium, qui per
charitatem, aut saltem per fidem, & spem, fuis-
sent coniuncti cum Christo Domino, vt membra
cum capite. Cùm ergo ad fidem, spem, & cha-
ritatem necessaria sit gratia præueniens, hinc
per accidens, propter prædictam institutionem
Dei factum est, vt ad opera moraliter bona, in
principio numerata, prærequiratur etiam præue-
niens gratia.

Confirmatur, quoniam si homines fuissent à
Deo creati in puris naturalibus secundum per-
fectiorem rationem prouidentia naturalis, ex-
pediret à Deo præberi abundantiora auxilia merè
naturalia, quibusdam hominibus, quibus illa
difficiliora opera virtutum moralium exercere
possent, si vellent.

Probatur sextò, quia etiam in statu naturæ
lapsæ viris perfectis, qui per singularem auxilio-
rum supernaturalium abundantiam, & diutur-
num perfectionis studium suas omnes passiones
bene domauerint (pro vt in hoc statu possibile
est) contingere poterit, solas vires naturæ ab-
sque auxilio gratiæ sufficere, vt sint principium
immediatè elicitium operum moralium, cum
tota illa heroica perfectione, diuturnitate, mul-
titudine, aut difficultate ab extrinseco proue-
niente, quam continent quatuor genera operum
moralium in principio huius sectionis numerata.
Nemo tamen inde inferat, in viris perfectis præ-
dicta opera moralia non indigere auxilio super-
naturali; sed fieri posse per vires naturæ. Nam
semper in quacunque huius vitæ perfectione in-
digent actuali auxilio gratiæ, vel immediatè
concurrente ad ipsa opera moralia; vel saltem
remouente impedimenta, comprimendo passio-
nes, & rebellionem appetitus, & reddendo vo-
luntatem promptam, vt rationi naturali obe-
diat, quo supposito, iam ipse naturæ vigor ex-
pedite & libere suas vires exercens, poterit eli-
cere tales actus.

Septimò probatur, quia non solum in Iesu
Christo Domino nostro, sed etiam in eius matre
dignissima vires naturæ erant ita solutæ, & ex-
pedite à quocunque impedimento; & ita in suo
genere robustæ, vt illæ solæ absque immediato
influxu gratiæ supernaturalis, potuissent quasi
immediatum principium efficiens, producere
quasi
B b

26.

27.

28.

29.

Ab aliquibus
in natura
lapsa fieri
possunt sine
gratia.

Supponitur
gratia.

Santissima
Virginis na-
turalis vires.

quaslibet actiones naturales moraliter honestas, quantumcumque heroicæ, diuturnas, numerosas, quacumque tentatione, difficultate, aut contradictione, exterius occurrente, impeditas.

30. Probatum octauò, quia quod rei conuenit ratione alicuius circumstantiæ accidentalis, non conuenit per se; at verò indigentia supernaturalis auxilij, non conuenit moralibus operibus, nisi ratione alicuius accidentalis circumstantiæ, videlicet, difficultatis maioris, quæ prouenit à tentatione, vel contradictione extrinseca, vel à prauis habitibus, vel mala corporis dispositione, vel à fascinatione nugacitatis, & inconstantia concupiscentiæ, vel à multitudine operum concurrentium, vel à diuturnitate, aut intentione, vel à sinistra aliqua in malum inclinatione vehementi.

31. Explicatur & confirmatur à simili corporali actionum. nam cursus tam velox, & tam perpetuus, vt vno mense conficiat quinque leucarum millia, indiget supernaturali aliquo auxilio, aut extraordinaria aliqua protectione & auxilio naturali; cæterum hæc indigentia non per se conuenit: siquidem cursus ex sua quidditate specifica fieri potest per naturæ vigorem; sed conuenit per accidens, propter circumstantias diuturnitatis, atque velocitatis nimia. Sic ergo supernaturalis auxilij indigentia per accidens conuenit difficilioribus actibus moralium virtutum.

SECTIO VI.

Referuntur ac diluuntur præcipua fundamenta primæ & secundæ sententiæ, quas in sectione 1. proposuimus.

1. Obiectio 1. PRimum accipitur ex doctrina S. Augustini, Concilij Arausiaci, & aliorum Patrum contra Massilienses, ex qua constat inprimis nullum bonum fieri posse absque gratia præueniente: deinde omne bonum ex gratia præueniente factum, habere vim disponendi, & impetrandi, atque merendi vltiorem gratiam; ac proinde præbere iustificationis initium. His duobus principiis verissimis, illæ duæ sententiæ subiungunt hanc minorem propositionem. Omne opus morale ex omni circumstantia honestum, quamuis sit naturale quoad omnem realitatem intrinsecam, nihilominus est verè bonum. Ergo idem opus morale non fit absque præueniente gratia, & vim habet disponendi, impetrandi, ac merendi vltiorem gratiam, ac præbendi iustificationis initium.

2. Confirmatur primò, quoniam omne bonum honestum placet Deo, & in eius honorem cedit: ac proinde dignum est de se aliquo favore, ac remuneracione.

Confirmatur secundò, quoniam peculiariter amor Dei super omnia, quamuis entitatiuè naturalis sit, dignus est cui Deus de congruo propter suam liberalitatem rependat auxilia maiora.

3. Respondetur. Solutio facilè constat ex quatuor præcedentibus sectionibus, præsertim verò ex sectione 5. Neganda enim est minor, quia licet opera moraliter honesta ex omni circumstantia sint verè bona in ordine naturali; ni-

hilominus theologicè, atque dogmaticè loquendo in ordine ad iustificationem, pro nihilo reputantur, eo quòd sint profus inutilia propter rationes allatas à sectione 2. vsque ad 5. & propter autoritates sacræ Scripturæ & Patrum adductas tota disputatione 17. & 18. Nam & Paulus 1. Corinth. 13. *Si distribuero, inquit, in cibos pauperum omnes facultates meas, & si tradidero corpus meum ita vt ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest.* Itaque nec sine ipsa vera, & completa charitate valent aliquid bona opera vt mereantur de condigno; nec sine inchoatione aliqua eiusdem charitatis (quæ datur cum pia affectione fidei, vt sæpe ex August. referimus) valent aliquid ad meritum congrui, nec ad impetrationem, aut dispositionem. Vide supra disputatione 18. sect. 1. Quapropter cum aliunde sit manifestum in sacris litteris ieiunium, eleemosynam, & orationem, cæteraque opera pietatis valere plurimum, vt peccatores impetrent iustificationem: intelligendum est, si fiant, sicut oportet, hoc est, per interiores actus quidditatiuè supernaturales, modo explicando disputatione 24.

4. Ad vtramque confirmationem respondetur, quodcumque bonum honestum, ac præcipuè amorem Dei super omnia qualiscumque potuerit esse, qui fuerit naturalis quoad suam intrinsecam realitatem, quantum ex se est, dignum esse favore, remuneracione, atque vltiori auxilio sibi proportionatis intra eundem ordinem naturalem; cæterum nihil supernaturale posse mereri, aut impetrare.

5. Obiectio 2. Secundum fundamentum est veluti appendix præcedentis, complectiturque plurimia Conciliorum, & sanctorum Patrum testimonia, quæ solent adduci ad probandum, nullum opus moraliter bonum ex omni circumstantia fieri posse per vires naturæ; quæ omnia possumus ad quatuor capita reuocare. In primo sunt testimonia quæ asserunt, hominem de suo nihil habere, præter mendacium, & peccatum. In secundo quæ asserunt voluntatem absque gratia non esse liberam ad bonum; sed tantum ad malum. quæ testimonia sunt valde frequentia (vt videbimus alibi declarantes modum, quo gratia libertatem sanat.) In tertio capite sunt testimonia, quæ asserunt hominem absque gratia nihil boni agere posse, cuiusmodi aliqua vidimus disputatione 18. sectione 1. In quarto sunt quæ testantur ad singula opera, & singulis momentis nos indigere adiutorio Dei, & gratia.

6. His omnibus & singulis plene satisfacere, non est huius loci, nec nobis necessarium, cum copiose, atque eruditè satisfecerint multi Doctores huius temporis, siue in Commentariis ad 1. 2. quæstione 109. articulo 2. siue in controuersiis de gratia, & libero arbitrio contra huius temporis hereticos; diximus tamen aliquid in præcedenti tomo de voluntate Dei disput. 36. sect. 4. & plura in quodam libro de necessitate gratiæ disput. 4. 5. & 6.

7. Obiectio 3. Nunc verò illud peculiariter explicandum videtur, quomodo his omnibus autoritatibus satisfacere possit solutio nuper data ad primum fundamentum. Ratio namque difficultatis est, quoniam exceptio firmat regulam in contrarium. Ergo illa exceptio potestatis solum

solummodo ad malum, ad mendacium, scilicet, ac peccatum, confirmat quidquid non fuerit malum mendacium, & peccatum non cadere sub humanam potestatem ac libertatem, absque auxilio gratiæ, sed actiones moraliter bonæ ex omni circumstantia non sunt malum, mendacium, & peccatum. Ergo non cadunt sub humanam potestatem absque auxilio gratiæ.

8. Soluitur. Respondeo, exceptio firmat regulam in contrarium intra illud genus rerum, quod regula tractat, & comparatione illius finis, quem regula intuetur; sed non extrà. Rursus prædicta testimonia Conciliorum & Patrum non tractant, nisi de illo rerum genere, quæ aliquid possunt circa vitam æternam, siue illam impediendo, siue ad illam disponendo, & iuuando: & hunc finem salutis æternæ solummodo intuentur eadem testimonia. Nunc verò comparatione huius finis ad illum impediendum, ac destruendum, plurimum valent nostra mendacia, atque peccata, propterea quando dicebatur liberum arbitrium ad nihil esse liberum, nihil agere posse, atque valere nihil, oportuit excipere peccata. Contrà verò actiones moraliter honestæ nihil sunt, nec ad impediendam, neque ad iuuandam iustificationem: ideòque comparatione finis, intenti à regula, nihil sunt: propterea de illis opus non fuit, mentionem facere in exceptione, quoniam de illis non agebatur.

9. Explicatur à simili. Hæc solutio explicari potest à simili: solemus enim aliquando dicere, talem testatorem nihil hæredibus reliquisse, præter æs alienum. Nec arguimur falsitatis, quamuis præterea reliquerit vestes à Deo attritas, & contemptibiles, vt nullius valoris essent; idque propterea, quoniam non agebamus, nisi de illo rerum genere, quæ sunt aliquid comparatione commercij, & æstimationis humanæ.

10. Obiectio 3. Tertium fundamentum erat, quoniam Concilia & Patres docent, nos tentationibus resistere non posse absque gratia; ergo à fortiori non possumus facere bonum. Nam minores vires requiruntur vt declinemus à malo, sicque superemus tentationem, ad illud inclinantem, quam vt faciamus bonum.

11. Soluitur 1. Respondeo primò. Homo per vires naturæ absque gratia potest leuibus tentationibus resistere, singulis diuini, atque breui tempore; quamuis longo tempore, atque magnæ alicui collectioni tentationum leuium, vel vnica graui tentationi, non possit absque gratia resistere, nec amplius tradunt Patres, & Concilia. Vnde similiter possumus absque gratia ex facilioribus operibus moraliter bonis singula diuini facere breui tempore.

12. Soluitur 2. Respondetur secundò. Sæpè contingit, nullam tentationem occurrere contra opus aliquod moraliter bonum, ac proinde illud saltem fieri sine gratia.

13. Soluitur 3. Respondetur tertio, omnes tentationes collectiuè sumptas, etiam grauissimas, longissimo tempore, superari posse per sola naturalia auxilia, per se loquendo; attamen per accidens contingere, quòd gratia indigeamus in statu naturæ corruptæ, quod intellige, sicut de bonis operibus explicatum, & probatum fuit sect. præced. tota concl. 3.

13. Obiectio 5. Quintum fundamentum, quoniam ex oratione

actione, atque gratiarum actione Patres & Concilia colligunt, indigere nos diuina gratia, & supra nostras vires esse fidem, spem, charitatem, & perseverantiam, quia nemo petit ab alio quod in sua potestate habet: vt vidimus disput. 18. sectione 9. Sed orandum nobis est in singulis operibus etiam moralibus, & naturalibus, vt ea faciamus honestè, & cum fecerimus, pro eo beneficio Deo gratias reddere debemus; ergo inde colligere licet, cuncta opera moraliter bona indigere diuina gratia, vnde consequens erit vt sint ad iustificationem vtilia.

14. Ad orationem naturalem tenetur homo. Respondeo, & dico primò. Ad orationem merè naturalem vt minimum tenetur homo, vt à Deo imploret auxilium, naturæ debitum; ad opera moraliter bona. Atque hæc obligatio est, quæ per se consequitur naturalem obligationem operandi moraliter bona, & conformia rectæ rationi naturali. Cæterum de hac oratione nihil Patres & Concilia curant; quoniam solummodo agunt de oratione, quæ nititur fidei, & spei in Iesum Christum, vt ostendimus disputatione sequenti sectione 1. Ex huiusmodi oratione naturali non colligitur indigentia supernaturalis auxilij, sed solummodo indigentia naturalis auxilij.

15. Ad supernaturalem vt petat auxilium ad opera naturalia per se non tenetur. Dico secundò. Ad supernaturalem orationem, per se loquendo, non tenetur homo; vt à Deo petat auxilium ad opera moraliter bona, quantumcumque difficillima; quoniam, per se loquendo, ad illam non requiritur auxilium supernaturale, sed requiritur tantum per accidens, modo explicato in præced. sect. con. 3.

16. Tenetur per accidens. Dico tertio. Ad orationem supernaturalem tenemur per accidens, vt petamus auxilium pro quibuscumque operibus, etiam moralibus, naturalibus, & facilibus. Teneri autem intelligo, pro loco, & tempore aliquoties saltem obligatione sub veniali peccato (nec enim modò disputare volo conscientia casus; sed rem merè speculatiuam:) sunt autem quinque rationes, vt hæc obligatio per accidens nobis incumbat.

Prima, quoniam difficiliora quædam opera moralia per accidens indigent auxilio supernaturali, vt in sect. præced. con. 2.

Secunda ratio, quoniam ignoramus, quænam sint illa opera, ad quæ nostræ vires sufficiunt, cum tamen certum sit, esse per pauca. Insuper ignoramus, vtrum ea ipsa opera facilia, ad quæ nostræ vires sufficiunt, sint impedienda, graui tentatione, aut hominum strepitu, vel contradictione, aut bonorum operum multitudine simul concurrente, aut alia quavis difficultate.

17. Tertia ratio, quia etiam iis bonis facilioribus, quæ per naturales vires explere possumus, liberè solemus plerumque deesse. Quod ignoramus quando, & quibus in bonis esset futurum: Deus autem certò præscit, quibus obligationibus naturalibus defuturi simus; nisi supernaturali auxilio agamur efficaciter, ad illas explendas. Ideo recta ratio spiritualis prudentiæ requirit, ad Dei supernaturale auxilium per orationem recurrere etiam ad minima naturalia opera moraliter honesta.

Quarta, atque valdè præcipua ratio est, quoniam Christiana dignitas exigit, vt adspiramus ad hanc perfectionem Deo placendi, in singulis quibusque, atque minimis operibus, & per illa

crefcenti in charitate, & vnione cum Iesu Christo: hoc autem obtineri non potest, sine singulari auxilio supernaturali, & supernaturali oratione illud sustulante.

18. Quinta ratio est, quia etiam operibus ex omni circumstantia honestis, solemus, per alios actus eodem tempore elicitos, adiungere venialia peccata. Debemus autem curare, vt quoad fieri possit, pauciora, & leuiora committamus. Ad hoc autem, sicut supernaturale auxilium copiosum est simpliciter necessarium, ita etiam orare debemus supernaturali oratione ad illud obtinendum.

19. Adde simile, quod omnes præcedentes rationes explicat. Homo infirmus ad incedendum, per accidens indiget auxiliatrice manu alterius sani, & quandiu longum iter peragit, per accidens tenetur illam petere semper, etiam si possit vno, aut altero gradu sine alterius auxilio incedere; quia ignorat, quo in loco futurum sit, vt offendat, vel deficiat, si propria infirmitati relinquatur.

Postremò, quod de oratione dictum est, idem prorsus, seruata debita proportione, dictum intellige de gratiarum actione naturali, per se debita, & supernaturali, per accidens debita pro accepto beneficio bonorum operum moralium, quæ per nos facta deprehendimus.

20. Obiectio 5. Quintum fundamentum erat, quoniam omnes adulti, quantuncunque barbari, & ignari mysteriorum fidei, facultatem à Deo acceperunt, qua possint ad fidem, iustificationemque peruenire. Hæc autem facultas facile explicatur, si prædicta opera conformia rectæ rationi naturali, eo quod fiant ex congrua cogitatione, & auxilio speciali, possunt impetrare vltiorem gratiam, & ipsam etiam prædicationem, aut explanationem mysteriorum fidei. Hanc autem si prædictis barbaris claudamus viam, nulla eis superest facultas obtinendæ salutis.

21. Respondetur. Imò potius quibuscunque barbaris, & ignaris à Deo conceditur facultas obtinendi salutem per supernaturalia initia fidei, vt explicabimus disputatione 25. sectione 3. & sequentibus.

22. Obiectio 6. Sextum fundamentum contrariæ sententiæ fuit, quoniam cogitatio congrua necessaria est ad honestè operandum, & illa non est debita naturæ, nec est in potestate nostra illam habere; ergo est gratia præueniens libertatem nostram: ac proinde sufficiens erit, vt excitet ad opera, quæ sint iustificationis initium, merendo, impetrando, ac disponendo.

23. Solutio 1. Huius solutio duplex est. Prima. Cogitatio congrua, ad bene moraliter operandum, non est propriè, atque dogmaticè gratia præueniens, hæc enim esse debet supernaturalis, quantum ad intrinsecam sibi realitatem, ac per se infusa. Quod non obscurè colligi potest ex præced. sectionibus, sed ex professio demonstrabitur infra disputatione 25. sectione 3. & sequentibus. Vbi constabit eandem cogitationem debitam esse naturæ, vt minimum, in aliquibus eius indiuiduis, & præciso impedimento peccati, debitam esse in omnibus indiuiduis, saltem pro aliquo tempore: & posse per naturales causas produci, cum solo generali concursu Dei.

24. Solutio 2. Secunda solutio. Si prædicta cogitatio foret propriè, atque dogmaticè gratia præueniens;

inde rectè colligeres, actiones moraliter bonas, quæ secundum suam intrinsecam quidditatem illam requirunt, esse supernaturales quoad intrinsecam sibi realitatem; atque ea ratione sufficere ad iustificationis initium. Cæterum è contrario, quoniam secundum rei veritatem (quam istæ sententiæ fatentur) prædictæ actiones nullam realitatem supernaturalem sibi intrinsecam habent; sequitur eas actiones non esse sufficientes ad iustificationis initium, propter omnes rationes adductas in sectionibus præcedentibus. Quapropter ex illa hypothesi duo contraria sequuntur.

DISPUTATIO XXIV.

De variis argumentis, quæ contendunt ex viribus naturæ posse præberi iustificationis initium.

ORVM argumentorum præcipua semina posuerunt reliquæ Pelagianorum, quibus incrementum dedere quidam Scholastici, propè ad eorum errorem accedentes: addentesque non solum confirmationes, sed etiam nouas argumentationes, quas nos conabimur, quantum fieri possit, vrgere, quo firmior, ac tutior maneat postea catholica veritas earum solutione data. Suppono autem in superioribus disputationibus pro data occasione multas difficultates esse expeditas, quarum in præsentī nulla erit mentio facienda.

SECTIO I.

De oratione peccatoris.

PRIMUM argumentum sumitur ex innumeris testimoniis sacræ Scripturæ, quibus oranti, & petenti promittitur auxilium. Quale est illud Isaïæ 30. (quo vtebatur Cassianus apud Prosperum in lib. contra eum cap. 16.) Ad vocem clemoris tui statim, vt audierit, respondebit tibi. Quod autem ad impetrandum sufficiat quæcunque oratio moraliter honesta, quamuis per solas vires naturæ sit elicit, probatur, quia verba sacræ Scripturæ sunt vniuersalia, ideòque non sunt à nobis limitanda ad solam orationem supernaturalem.

Confirmant reliqui Massilienses apud Prosperum & Hilarium in epistolis ad Augustinum, quoniam si nostræ orationes diuinam gratiam non impetrant, frustra oramus; frustra nos hortatur, ac præcipit Christus Dominus, semper orare, ac nunquam deficere: atque fraudulenter (quod absit) promittit, dicens: Petite, & accipietis: quærite, & inuenietis: pulsate, & aperietur vobis. Omnis enim qui petit, accipit. Quidquid orantes petitis, credite, quia accipietis.

Secundum argumentum est; quoniam peccatoris oratio non est supernaturalis, & tamen valet ad impetrandam gratiam. Ergo quamuis oratio non sit supernaturalis, sed per solas vires naturæ eliciatur; poterit impetrare gratiam, ac proinde præbere iustificationis initium. Maior probatur, quoniam peccator non habet orationis virtutem

virtutem infusam: hæc enim sine charitate non infunditur; ergo non habet principium, quo possit orationem supernaturalem concipere, sed tantum naturalem.

4. Eiusdem argumenti minor, videlicet, peccatoris orationem valere, ad impetrandam gratiam, certa est apud omnes Theologos. Eam præsertim docuit Augustinus tractat. 44. in Ioannem, dicens: Si peccatores Deus non exaudiret, frustra Publicanus oculos in terram demittens, & pectus suum percutiens, diceret, Deus propitius esto mihi peccatori. & in Psalm. 7. in illo versu, Iustum adiutorium meum à Domino, qui saluos facit rectos corde. Multi sacræ Scripturæ testimoniis Augustinus confirmat peccatores ex misericordia impetrare officium medicinæ, quo sanatur infirmus, sed rectos corde ex iustitia impetrare officium medicinæ, quo sanitas custoditur.

5. Basilius in regulis breuioribus interrogatione 261. sine, exponens illud Matth. 18. Si duo ex vobis consenserint super terram de omni re quæcunque petierint, fiet illis, ait: Cum Deus nolit mortem peccatoris, sed vt conuertatur & viuat; si qui correptus est, animo indoluerit, & in idem propositum venerit cum eo, vnde corripitur, de omni re, hoc est, de omni peccato, si relaxationem petierint, dabitur eis à clementissimo Deo.

6. Tertium argumentum difficilius colligi potest ex Hilario ad illum versum Psalm. 118. Inclina cor meum Deus in testimonia tua, vbi ait: Est ergo à nobis cum oramus exordium, vt munus à Deo sit: debinc quia de exordio nostro munus est eius, ex nostro rursus est, vt exquiratur & obtineatur, & maneat. Vbi planè docere videtur, exordium impetrandi munus, seu gratiam Dei, esse à nobis per orationem, & non à Deo.

7. Quartum argumentum, nam S. Thomas 2. 2. quæst. 83. artic. 16. corpore docet, orationem peccatoris ex bono naturæ desiderio provenientem exaudiri à Deo, non ex iustitia, sed ex misericordia. Ergo quamuis oratio non ex supernaturali gratia, sed ex bono naturæ desiderio proveniat, valorem habet impetrandi ex misericordia.

8. Nihilominus sit prima conclusio. Oratio peccatoris, vt vim habeat impetrandi, debet procedere à supernaturali auxilio gratiæ.

Oratio impetratoria à supernaturali auxilio procedit.

Probatur primò ex Paulo ad Rom. 8. dicente, Spiritus adiuuat infirmitatem nostram. Exponendo verò, ad quid adiuuet, adiungit: Nam quid oremus, sicut oportet, nescimus; sed ipse spiritus postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus. Vnde Augustinus epist. 105. ad Sixtum inter principium, & medium ita ratiocinatur: Ne saltem orationis putarentur procedere merita, quibus non gratuita darentur gratia, sed iam nec gratia esset, quia debita redderetur, etiam ipsa oratio inter gratia munera reperitur. Quid enim oremus, sicut oportet, nescimus; sed ipse spiritus interpellat pro nobis. Quid est autem, interpellat, nisi interpellare nos facit. Quam eandem interpretationem repetit lib. 2. de perseuerantiâ bono, cap. 23. & lib. 1. contra Manich. & lib. 1. contra Maximum, & libro ad Probam de orando Deo, & tract. 6. in Ioannem, & ex sermone in Psalm. 53. quorum omnium locorum verba in vnum collecta videre licet apud Bedam Rom. 8. Eodem testimonio ad eandem conclusionem confirmandam vitur Prosper in epist. ad Demetriadem versùs finem, & Damascenus lib. 4. de fide cap. 23. sine.

9. Probatur secundò ex præcedentibus verbis Ruiz de Providentia Dei.

eiusdem cap. 8. ad Rom. Accepistis spiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus: Abba Pater. Cui consonat Galat. 4. Quoniam autem estis filij, misit Deus spiritum filij sui in corda vestra clamantem: Abba Pater, id est, clamare nos facientem, vt exponit August. epist. 105. inter principium & medium, & libro de correptione & gratia cap. 15. & tract. 97. in Ioannem, & Prosper in epistola ad Demetriadem prope finem, & contra Collatorem cap. 38. versùs finem.

10. Probatur tertio ex eodem Apostolo 1. Corinth. 12. Nemo potest dicere: Dominus Iesus, nisi in Spiritu sancto. hæc enim vox est inuocantis Saluatorem, vt ab eo salutem impetret. Vnde Augustinus de bono perseuerantiæ cap. 23. versùs finem ait: Diuini esse munus, vt oremus: quod vidit B. Ambrosius, ait enim: Orare Deum, gratia spiritualis est, sicut scriptum est: Nemo dicit, Dominus Iesus, nisi in Spiritu sancto. Vnde acceperit Augustinus hæc ipsa verba Ambrosij, nondum inueni. Cæterum 1. Corinth. 12. propè initium eandem sententiam docet Ambrosius. Atque eodem testimonio Pauli ad probandum iustificationis initium esse ex gratia, vitur Prosper in epistol. ad Demetriadem post med. & contra Collatorem cap. 14. & 15. & 1. de vocatione Gentium cap. 24. ante med. Eodem testimonio S. Thomas probat, orationem vtilem ad impetrandum debere ex gratuito Dei dono procedere 2. 2. quæst. 83. artic. 15. & 1. 2. quæst. 109. artic. 6. Si solutio secundi argumenti conferatur cum præcedenti contextu. Marcus Eremita lib. de paradiso in proemio, interrogatio 1. in med. ait: Quomodo quis orabit, non impulsus ab Spiritu? Mihi quidem testimonium perhibet Scriptura, qua dicit: Nemo potest dicere Dominum Iesum, nisi in Spiritu sancto. & paulo superius dixerat, esse verba cordis, quæ per Dominum proferuntur, & exaudiuntur in corde. Dominus enim operatur, & tuac spiritus loquitur spiritualiter.

11. Quarto probatur, quia Concilium Arausicanum Leonis Primi autoritate, atque instructione ita definit can. 3. Si quis inuocationem humanam gratiam Dei, dicit, posse conferri: non autem ipsam gratiam facere, vt inuocetur à nobis, contradicit Isaïa, vel Apostolo idem dicenti: Inuentus sum à non querentibus me. & can. 6. similiter damnat eum, qui petentibus, querentibus, pulsantibus nobis misericordiam, dicit, conferri: non autem diuinitus, vt hæc omnia, sicut oportet, agere valeamus, per infusionem, & inspirationem Spiritus sancti in nobis fieri consistit. Confirmatur, quoniam oratio quamuis formaliter consistat in actu intellectus; nihilominus necessariò supponit voluntatem & desiderium boni, à quo moueatur ad petendum: at verò voluntatem, & desiderium salutis fieri in nobis per Spiritus sancti infusionem, & inspirationem, definit Arausicanum can. 4. 6. & 7.

12. Quintò probatur, quoniam Ecclesia non solum omnem operationem, sed etiam omnem orationem præueniente, atque adiuuante gratia indigere, supponit, quando ita orat: Actiones nostras, quæ sumus Domine, aspirando præueni, & adiuuando prosequere, vt cuncta nostra oratio, & operatio à te semper incipiat, & per te cepta, finiatur.

13. Sextò probatur ex Patribus, & inprimis Dionysius cap. 3. de diuinis nominibus, propè initium, docet orationem è summo cælo pendere, veluti finem, per quem nos Deus ad se euehit: quamuis econtra videamur nos trahere Deum ad nos. Quo significatur, & ipsam orationem, & B b 3 eius

bitarent, aut interrogarent in die iudicij: Domine, quando te vidimus esurientem, & cibavimus te, &c.

20. Solutur 1. Viso in verbo.

Prima solutio. Iusti in die iudicij nihil dubitabant, nihilve ignorabant de suorum operum valore, & relatione implicita, vel explicita in Iesum Christum Dominum; quoniam quæcunque ad suum statum pertinent, videbunt in verbo ab instanti mortis, soluta pœna, in purgatorio debita; præsertim verò videbunt sua opera meritoria, & vim, quam ex fide in Iesum Christum participabant, ut in Christo Domino gaudeant, & glorientur de illis operibus, & non in seipsis, est enim hæc optima pars gloriæ accidentalis. Interrogatio igitur Sanctorum in die iudicij à Christo Domino inducitur non ad significandam ignorantiam, aut dubium; sed ad præmij magnitudinem exaggerandam comparatione operis leuissimi, quod Deus pro sua liberalissima dignatione dignatur, quasi beneficium sibi ipsi factum, accipere ac retribuere. Præterea ut interrogacione significetur, Sanctos cuiusque rei cognitionem à Deo per Iesum Christum accipere; ac denique, ut ea figura colloquij magis excitarentur auditores, & attentè audirent, atque memoriæ mandarent excellentiam meriti, & præmij retribuendi operibus misericordiæ.

21. Secundo soluitur.

Secunda solutio. Etiam si supponamus Sanctos in die iudicij ignoraturos esse suorum operum relationem in Iesum Christum, vel de illa dubitatos, & inde processuram esse interrogacionem: adhuc inde non licet inferre opera non fuisse in Iesum Christum relata, si non formali, saltem virtuali intentione. Tria namque poterant ignorari, aut dubitari. Primum erat virtualis & implicita intentio referendi in Iesum Christum, quæ vltimum latet homines, præsertim minus instructos in Theologia pertinente ad actus humanos; cum tamen hæc intentio virtualis satis sit, ut remuneratione digna sint opera, si cæteras condiciones habeant. Secundum erat intentio formalis, referendi opera in Iesum Christum, de qua plerumque dubitamus, vtrum sit qualis oportet, ut placeamus Deo, recta & sincera. Insuper dato, in illos Sanctos cadere posset ignorantia; cadere etiam potuisset obliuio suæ intentionis formalis, quam antea cognouissent. Tertium erat applicatio tam sublimium verborum ad opera tam vilia, quantum est ex parte nostra, ita ut ignorarent Sancti, Deum opera misericordiæ accepta referre perinde, ac si hospitio, cibo, potu, cæterisque charitatis officiis aliquando fuisset à nobis exceptus ipsemet Iesus Christus Dominus noster.

Intentio virtuali.

22. Argumentum.

Sed vrget adhuc eadem opinio, ita obiciens, Matth. 25. Impij excluduntur à regno; quia esurienti Christo Domino non dederunt manducare, &c. Et tamen ferè omnes reprobi non omittunt opera misericordiæ ea intentione explicita, vel implicita, ut non subueniant Christo Domino in paupere; tanquam ex odio Christi Domini, pauperibus subtrahant eleemosynam: sed potius propter auaritiam, vel alia de causa, ergo secundum phrasim sacræ Scripturæ, idem est dare eleemosynam Christo, quod dare pauperi, etiam sine intuitu Christi.

23. Retorquetur.

Respondeo, consequentiam esse nullam; plurimis namque rerum naturalium exemplis demonstrari posset, in simili forma fallere. Sed

fatis erit vnum de rebus supernaturalibus exemplum ex Matth. 10. & Lucæ 12. Quicumque in persecucione Christum Dominum non confiteatur; sed negat coram hominibus, negandus est à Christo Domino, idque quamuis ad negandam Christi Domini confessionem, non moueatur ex intentione explicita, nec implicita, ut non reddat veritati testimonium, nec exhibeat debitum honorem Christo Domino coram hominibus; nec ex odio Christi, quem potius, optarent, retinere posse simul cum vita, & magno animi dolore negat: solum mouetur nimio vitæ præsentis amore, vel familia, vel tormentorum terrore, vel auaritia, aut alio sine. Ergo secundum phrasim sacræ Scripturæ idem est confiteri Christum coram hominibus, quod exterius proferre verba professionis fidei, quamuis non profertur ex intentione explicita, nec implicita, reddendi Christo Domino debitum honorem, & veritati debitum testimonium. Constat in hoc exemplo antecedens esse verum, & consequens falsum; ergo ille modus illationis vitiosus est.

24.

Respondeo igitur: Impij excluduntur à regno cælesti, quoniam omiserunt debitum amorem Christi Domini in paupere, qui amor tunc tantum obligabat, quando pauper egebat; sed ratio obligationis nascebatur ex obligatione diligendi Christum in seipso. Ideo quamuis huic obligationi satisfacere prætermiserint solummodo ex auaritia, sine vlla explicita, nec implicita intentione subtrahendi Christo Domino debitum officium, adhuc verè Christo Domino subtrahunt, quod Christo Domino præbere debebant in paupere. Atque hinc non colligitur secundum phrasim sacræ Scripturæ, idem esse dare eleemosynam Christo, quam dare eleemosynam pauperi, etiam sine intuitu Christi. Addo insuper bonum esse ex integra causa; malum verò ex singularibus defectibus. Ideoque omnes phrasæ sacræ Scripturæ, quando referuntur ad actus bonos, intelliguntur cum multis conditionibus requisitis, ut fiant, sicut oportet; quando verò illis eisdem phrasibus additur negatio, ad significanda contraria peccata; tunc vnus tantum conditionis defectus sufficit, ut verificentur prædictæ phrasæ, negatione affectæ, nam vnus tantum conditionis defectus sufficit, ut affirmari non possint, nisi falsò: vnde consequens est, veram esse illarum negationem, quoniam reddit contradictorium sensum.

25.

Postremò, ut occurramus aliis obiectionibus, quæ sumi possunt ex eodem 25. capite Matth. obiecta, non omnes reprobos damnari propter omiſsa opera misericordiæ; nec omnes prædestinatos beatitudine donari, propter opera misericordiæ, sed sub his euidentiõibus, faciliõibusque charitatis indicijis comprehendere voluit Christus Dominus vniuersam charitatem in Deum, & in proximum, ac proinde omnia opera cuiuscunque virtutis, ad quæ Dei & proximi charitas obligat, & mouet animum. Denique sicut omne mandatum in hoc verbo instaurantur:

Aliis obiectionibus occurrir.

Diliges proximum tuum sicut te ipsum, Rom. 13. ita etiam omnia bona opera instaurantur in opere misericordiæ.

SECTIO III.

Solutur argumentum tertium, ductum ab exemplis Cornelij, Latronis, Zachæi, Nathanaëlis, Eunuchi, & aliorum, qui ad fidem videntur peruenisse per opera.

- 1. Hæc & similia exempla versantur in eorum ore frequenter, qui contendunt actiones moraliter bonas ex viribus naturæ sine gratiæ auxilio conceptas, valere ad impetranda supernaturalia auxilia, non solum internæ illustrationis, & inspirationis, sed etiam externæ propositionis fidei, per homines, aut per Angelos.
2. Exemplum primum. Primum ac celeberrimum exemplum est Cornelij Centurionis, Actuum 10. qui nec Iudæus erat, nec Christianus, sed Gentilis: & tamen per eleemosynas, & oraciones Angeli reuelacionem, Petri prædicationem, & sancti Spiritus gratiam obtinuit. Ergo sine fide, ac sine supernaturali auxilio gratiæ, opera misericordiæ, & oraciones possunt auxilia impetrare supernaturalia.
3. Secundum exemplum est latronis Lucæ 23. qui æternam salutem impetrauit propter opus misericordiæ ac pietatis, quo Christum Dominum in cruce pendentem à blasphemijis alterius latronis defendit, & propter orationem, qua sui memoriam in regno Iesu Christi postulauit.
4. Tertium est Zachæi, cuius auaritas aspiciendi Christum Dominum, & recipiendi hospitio pietas, & diligentia, insuper eleemosynæ ex facultatum dimidio, & restituito quadrupli, meruit audire: Hodie salus huic domui à Deo facta est.
5. Quartum est Nathanaëlis, qui propter simplicitatem, & veracitatem ab omni dolo alienam, obtinuit specialem aliquam Christi Domini beneuolentiam, Ioan. 1.
6. Quintum exemplum est Eunuchi maximi Æthiopiæ, qui licet esset Gentilis, peregrinatione tamen Hierosolymitana, adoratione Dei in templo, & lectione sacræ Scripturæ obtinuit miraculosam missionem Philippi, ad eum instruendum in fide & baptizandum, Actuum 8.
7. Alia plurima exempla solent adduci, ut Abrahami, Moſis, illorum discipulorum, qui Ioan. 1. quærebant, vbi Iesus habitaret, insuper Cananæ, & illius serui, qui precibus impetrauit decem millia talenta sibi remitti, multaque his similia.
8. Nihilominus sit ptima conclusio generalis. Tam ij omnes Sancti, nuper enumerati, quam cæteri omnes, qui possunt in exemplum adduci, diuina gratia præueniente, & adiuuante conceperunt prius fidem, deinde verò virtute gratiæ, atque fidei orabant, donabant eleemosynas, & cætera opera pietatis exercebant: quæ nihil valerent ad iustificacionem, nisi procederent ex illa radice.
9. Ad huius conclusionis certam, & indubitabilem probationem satis erant quæ in 1. & 2. sect. dicta sunt, & quæ vniuersaliter diximus disputat. 4. 5. 6. 9. & 10. Nihilominus quo magis ex omnium mentibus (quantum Deo auctore, in nobis fuerit) extirpemus quasque fibras rationum, quæ ad contrariam sententiam in-

clinare possunt, adhibendæ erunt probationes, his exemplis peculiare, & illæ quidem prius de multis, aut de omnibus exemplis simul, postea verò de singulis exemplis separatim.

Probatu ergo primò ex Arauficano Concilio can. 25. versus finem, vbi postquam profiteretur se credere, quod in omni opere bono non nos prius incipimus; sed Deus nobis nullis præcedentibus bonis meritis & fide, & amorem sui prius inspirat; ex hac doctrina generali ad omnia opera, & ad omnes homines, descendens ad singularia exempla, ita concludit: Vnde manifestissime credendum est, quòd illius latronis, quem Dominus ad paradisi patriam reuocauit, & Cornelij Centurionis, ad quem Angelus Domini missus est, & Zachæi, qui ipsum Dominum suscipere meruit, illa tam admirabilis fides non fuit de natura, sed diuina largitatis donum. Vbi pondera appellari admirabilem fidem, & donum, siue gratiam Dei cam, qua Centurio meruit Angeli reuelacionem; & latro promissionem regni, & Zachæus hospitium Christi Domini.

Vniuersalitatem ad omnes homines cuiuscunque sæculi clariùs expressit Prosper lib. 2. de vocat. Gentium cap. 5. dicens: Quis ambigat, eos, qui de quibuscunque nationibus quibuslibet temporibus Deo placere putauerunt, spiritu gratiæ Dei fuisse directos (siue, ut alij codices habent, directos). Que estis pariter antea, atque occultior fuit, nullo tamen sæculo se negauit virtute vna, quantitate diuersa, consilio incommutabili, opere multiformi. & cap. 10. ait: Denique si ad ipsa mundi exordia recurramus, inueniuntur omnium Sanctorum, qui diluuium præcesserunt, Dei spiritum fuisse rectorum. Propter quod & filij Dei nominati sunt, Genes. 6. Quoniam, sicut ait Apostolus, quicumque spiritum Dei aguntur, ij filij Dei sunt, Rom. 8.

Bernardus sermone 78. in Cantica, prope finem, ait: Bene proinde se inuentam perhibuit ab his, qui custodiunt ciuitatem, qua à Domino ciuitatis præcognitam iam se nouerat, & præueniam. Quid Saulo paratiis, qui supplicij iam & mente, & voce clamauerat: Domine quid me vis facere? Nec minus Cornelius, qui eleemosynis & orationibus suis, Domino quidem eas sibi inspirante, promeruit peruenire ad fidem. Inuenit quoque Philippus Nathanaëlem, sed prius Dominus illum cum esset sub ficu, iam viderat, qua Domini viso, nunquid non preparatio fuit? & Andreas fratrem suum nihilominus inuenisse referunt, sed præsumum eque à Domino, atque præscitum. Nota singula exempla, & inuicem compara, ut sibi mutuò sint commentaria.

Veniamus ad singulos viros sigillatim, & in primis ad Cornelium Centurionem, de quo De Cornelio eadem conclusio probatur primò, quoniam probatur conclusio 2. sed vera religio, verusque Dei timor esse non potest, sine illius radice & fundamento, quod est fides. Vnde nunquam in sacris literis nomen religiosi, & timentis Deum tribuitur, nisi viro iusto. Iustus autem ex fide viuunt. Hanc autem religionem, & timorem Dei fuisse causam, eleemosynas faciendi, & orandi, significat sequens contextus, nam continuò subiungitur: Faciens eleemosynas multas plebi, & deprecans Deum semper.

Vnde sumitur secunda probatio eiusdem doctrinæ, quoniam qui vnum Deum deprecatur, Secundo, semper iam credit esse vnicum Deum, & illum esse misericordem & flexibilem ad preces, ut homini

Astor. 10.

hominibus ostendat veram salutis viam, ad quam inueniendam suas omnes orationes, & eleemosynas dirigebat, vt significant verba Angeli: Orationes tuæ, & eleemosyna tua ascenderunt in memoriam in conspectu Dei. & nunc mitte viros in Ioppen, & accersè Simonem quendam, qui cognominatur Petrus, &c.

17.

Hinc Augustinus lib. 1. ad Siuiplicianum quæst. 2. prope initium, colligit, præueniente Dei gratiâ, & inchoata in Deum fide impulsu fuisse Cornelium ad illas eleemosynas & preces, quæ reuelationem Angeli præcesserunt. Augustini verba retulimus supra disput. 19. sectione 5. num. 5. In Leuiticum quæst. 84. docet, in Cornelio, & omnibus qui cum eo baptizati sunt, inuisibilem sanctificationem præcessisse, antequam visibiliter Spiritum sanctum, Baptismumque reciperent.

18. Augustinus.

Et lib. de prædest. Sanctorum cap. 7. in medio, idem confirmat his verbis: Solet dici: Ideo credere meruit, quia vir bonus erat, & antequam crederet. Quod de Cornelio dici potest, cuius acceptæ sunt eleemosynæ, & exaudita orationes, antequam credidisset in Christum. Nec tamen sine aliqua fide donabat, & orabat. Nam quomodo innocabat, in quem non crederat? Rom. 10. & superius, inferiusque docet, hanc fidem sine præueniente Dei gratiâ non esse.

19.

Sic etiam Gregorius homil. 19. in Ezechielem, circa medium probat fidem Cornelij: Si enim verè & ante Baptismum non crederat, quid orabat? vel quomodo hunc omnipotens Deus exaudierat, si non ab ipso se in bonis perfici petebat. Perpende, quid peteret Cornelius. Rationes namque non habent vim impetrandi, nisi quæ ad salutem animæ diriguntur. Eadem Gregorij verba refert, & sequitur Beda Actuum 10. in principio.

20.

Tertia probatio sumitur ex illa secunda voce ad Petrum: Quod Deus purificauit, tu commune ne dixeris. Quam his verbis ad rem præsentem ponderat Prosper lib. de libero arbitrio ad Rufinum pag. 4. Dicunt etiam magnum in Centurione Cornelio extare documentum, eo quod ante gratiâ perceptionis timens, atque orans Deum, eleemosynis, & ieiuniis & orationi spontaneo studio fuerit intentus: atque ab hoc diuino testimonio laudatus gratiam regenerationis accepit: Neque intelligunt, omnem illam preparationem Cornelij per Dei gratiam fuisse collatam. Quod probat ex ipsa historia Actuum 10. Quæ Deus mundauit, tu ne commune dixeris, quo satis aperte ostenditur, omnia bona opera, quæ in Cornelio præcesserunt, Dei gratiâ ad emundationem ipsius inchoasse.

21.

Fauet huic probationi Hieronymus in epist. ad Augustinum de Petro reprehendo à Paulo, columna 3. dicens: Surge Petre, occide, & manduca, &c. Quo dicto ostenditur nullum hominem secundum naturam esse pollutum; sed æqualiter omnes ad Christi gratiam vocari.

22.

Idem Hieronymus Galat. 3. non multum à principio ait: Sciebat, Paulus, & Cornelium Centurionem spiritum ex operibus legis accepisse; sed non ex operibus legis, quam nesciebat (videlicet Iudicæ.) si autem è contrario dicitur: Ergo sine auditione fidei accipi spiritus potest. Nos respondebimus, accepisse quidem cum spiritu; sed ex auditu fidei & naturali lege, quæ loquitur in cordibus nostris, bona quæque faciendâ, & mala vitandâ: per quam dudum quoque Abraham & Moysen & ceteros sanctos

iustificauit retulimus. Quem locum conferendo cum superiori loco, ad quem se remittit Hieronymus, constat, Cornelium fuisse iustificatum per interius loquentem non solum naturalem legem, sed etiam fidem, & quidem fidem in Iesum Christum. Talem namque fuisse Hieronymus confirmat fidem, per quam Abraham, Moyses, ac cæteri Sancti olim iustificati sunt in præceden. cap. 2. ad Galat. circa illa verba: Scientes autem, quod non iustificatur homo ex operibus legis. Cæterum implicita erat in Cornelio hæc fides, aut saltem ignorabat, vtrum iam venisset Christus Dominus saluator, vt notat Magister citandus in numero 26.

23.

Hinc sumitur quarta probatio. nam Cornelius, quando eleemosynas faciens orabat, iam erat iustificatus; ergo per gratiam & fidem. Antecedens probatur non solum ex dictis probatione prima, sed etiam ex verbis Petri: In veritate comperi, quia non est acceptor personarum Deus; sed in omni gente, qui timet Deum, & operatur iustitiam, acceptus est illi. Ergo iam Cornelij persona accepta erat Deo, & operabatur iustitiam simpliciter, ac proinde iam erat iustificatus; id quod aperte supponit Hieronymus in verbis, quæ nuper retulimus, & in epistola ad Saluinam de viduitate seruanda, columna 1. sine, & clarius notauit Chrysostomus prædicta verba Petri tractans, in Acta cap. 10. homil. 23. col. 3. & 1. Corinth. 3. homilia 8. colum. 3. & in Matth. cap. 17. hom. 58. ante med.

Astor. 10.

24.

Augustinus lib. 4. de Baptismo contra Donatistas cap. 21. ait, esse cooperat iustitia Cornelij priusquam ipse esset in plebe Christiana; & probat, quoniam alioqui non dixisset ei Angelus: Accepta sunt eleemosynæ tuæ, & exaudita sunt orationes tuæ. Consonat idem Augustinus in libro quinquaginta Homiliarum homil. 45. in medio.

25.

Idem sensit Bernardus num. 14. citatus, dicens: Cornelium eleemosynis, & orationibus, Domino sibi eas inspirante, promeruisse perseuere ad fidem. videlicet, magis explicitam, cum antea illam haberet implicitam. Hugo de sancto Victore in epistol. ad Rom. quæst. 266. probat, virtute gratiæ, & supernaturalis fidei Cornelium impetrasse prædicationem Petri.

26.

Quod etiam docuit Magister sententiarum in 3. distinct. 25. à medio, referens verba Augustini in cap. 7. de prædestin. Sanctorum, & Gregorij in Ezechielem homil. 19. Eandem sententiam secuti sunt S. Bonauentura in 3. distinct. 24. art. 1. quæst. 3. sine. S. Thomas 2. 2. quæst. 10. art. 4. sine, & communiter Scholastici in Commentariis ad vtrumque locum Magistri & S. Thomæ, atque aliis in locis notatis, supra disput. 21. præsertim sect. 3. 5. & 6. & de Cornelio hæcenus, nunc cæteros persequamur.

27.

Latro per supernaturalem illustrationem, priusquam oraret crediderat Christum esse filium Dei, & Regem futuri sæculi, cuius fidei euidentis indicium fuit in primis testimonium innocentie Christi Domini, quasi omni prorsus culpa vacantis, & ea præsertim, quam tunc omnes improperebant, iactandi se Filium Dei, & Christum Regem esse: quam dignitatem sibi arrogare foret extremum flagitium nisi propriam sibi debita vendicaret. Hoc ipsum testatur oratio: Memento mei Domine dum veneris in regnum tuum. Supponit ergo post passionem & mortem regnaturum.

Nec

28.

Nec mirum præuenientis gratiæ efficaciam tunc singulariter fuisse ostensam. Inde namque maxima illius vis fumebat exordium, secundum illud Ioan. 12. Ego si exaltatus fuero à terra, omnia traham ad me ipsum. Vnde Prosper lib. contra Collatorem c. 14. prope med. ait: In latrone autem etiam nulla operantis gratiæ intelligeretur indicia; nonne cum omnibus credentibus ipsum acciperemus attractum, dicente Domino: Omnia mihi tradita sunt à Patre meo; cum exaltatus fuero à terra, omnia traham ad me ipsum.

29.

Idem probatur ex subita mutatione à tanta nequitia in tantam fidem, spem, & dilectionem Christi Domini, de qua subdit Prosper: Qui cum aliquandiu blasphemus fuisset in Iesum Christum, repente est mutatus. Sed unde in vno homine tanta compugnantium vocum sit orta diuersitas, instruat nos Apostolus, & dicat: Nemo in spiritu Dei loquens, dicit anathema Iesu, & nemo potest dicere, Dominus Iesus, nisi in spiritu sancto: ut non dubitemus, in eiusdem hominis voluntate, & de proprio fuisse, quod blasphemauit; & de spiritu sancto, quod credidit.

30.

Ex eadem mutatione argumentum sumpsit S. Gregorius libro 18. moral. cap. 23. aliàs 25. vbi postquam toto superiori capite docuerat necessitatem gratiæ præuenientis, ad illius doctrinæ exemplum profert latronem. Præsertim notanda sunt illa verba Gregorij. Interna gratia est mutatus in cruce. (& post pauca) Inspirante Deo totum illi obtulit, quod in se liberum inuenit. (& post pauca) Nunc autem manent fides, spes, charitas, quas cunctas subita repletus gratia, & accepit latro, & seruauit in cruce.

31.

Ex iisdem capitibus Gregorij quadam verba carptim decerpens Isidorus in lib. 2. sententiarum cap. 5. prope medium, sic loquitur: Hominis meritum superna gratia, non vt veniat inuenit; sed postquam venerit, facit; atque ad indignam mentem veniens, facit in ea meritum; quod remuneret, qui solum inuenerat, quod puniret. Quid enim ex se ille latro meruit, qui de faucibus diaboli crucem ascendit? Respondeo quidem ille, & fraterno sanguine venit cruentus; sed diuina gratia in cruce est mutatus.

32.

Fauet etiam Augustinus quæst. 84. in Leuiticum, quam citauimus num. 17. nam latronem prius memorans, videtur idem sentire de illo, quod postea de Cornelio subiecit, videlicet, inuisibilem sanctificationem præcessisse ante orationem. His consonat Chrysost. homil. 2. in Psal. 50. col. 5. de latrone, dicens: Tantum præualuit sermo, præualuit confessio, adiuuante misericordia Dei. & colum. 6. Quomodo ergo latro saluatus est, & tanta soluit peccata? scio eum misericordia pronocatum; sed fide sua tanquam adnuculo usum in eo, quod dixit: Memento mei, &c. Necnon Cyrillus Hierosolymit. catech. 13. inter med. & finem ait: Quæ virtus te illuminauit à latro, quæ te docuit adorare contemptum, & simul cruci affixum? O lumen perpetuum illuminans obscuratos! ideo & instè audit: Confide, non quod tua opera digna sint confidentia, sed quia Rex adesit, qui gratiam confert. Bernardus tract. de passione super illud Ioannis. Ego sum vitis vera: cap. 9. circa med. Orat, inquit, fide, spe, & charitate, dicens: Memento mei, &c. quod tali oratori ille bonus Pater negaret, qui cum incitauerat vt rogaret.

33.

De Zachæo probatur.

Zachæum diuina gratia fuisse præuentum, probat Prosper lib. contra Collatorem cap. 14. ex verbis Christi Domini Lucæ 19. Zachæus festinans descendere, quia hodie in domo tua oportet me manere; nisi forte, inquit, hæc vox orosa fuit, & non preparauit sibi eius animum, cuius elegit hospitium. Confirmatque Ruiz de Providentia Dei.

sequentibus verbis Christi Domini: Venit enim Filius hominis querere, & saluum facere quod perierat; vti quem agnoscebamus saluum factum, sciremus a querente presentem. Adde postremo confirmationem, desumptam ex ratione propter quam hodie saluus huius domus facta est, nimirum, eo quod & ipse sit filius Abrahæ non sanguine: ergo fide. Iam ergo ratio salutis ex fide supernaturali originem duxit, qua filius erat patris credentium.

34. De Nathanaele.

Nathanaelem Christi Domini gratia fuisse præuentum, vt ad Christum veniret, & in eum crederet, probat Augustinus tract. 7. in Ioan. col. penultima, ex illis verbis Ioannis 1. Prius quam te Philippus vocaret, cum esses sub ficu, vidi te, ostendens non fuisse simplicem visionem, sed pastoris quærentis ouem, inuenientis, & vocantis per Philippum. Eodem argumento vtuntur Gregorius 18. Moralium cap. 20. S. Bernardus in verbis supra citatis num. 14. & Beda in eumdem locum Ioannis 1.

35.

Confirmatur primò. nam illud videre est volentis prouidere de remedio, vt sæpè aliàs in sacra Scriptura.

Confirmatur secundò. nam illud, Prius quam te Philippus vocaret, non significat nudam prioritatem durationis; sed adiunctam habet prioritatem causalitatis: ita vt visio, & prouisio Iesu Christi causa fuerit, vt Nathanael Philippus visibiliter, & aliàs Christus Dominus per inuisibilem gratiam vocaret interius. Quapropter hic sensus pro vt ad Nathanaelem refertur, est verè literalis, quamuis pro vt ad genus humanum refertur, allegoricus sit.

36.

Eunuchum Actuum 8. verè habuisse implicitam fidem Saluatoris, aliquando venturi, constat inde, quod venerat adorare in Hierusalem, & tanta deuotione adharebat Scripturæ sacræ, vt etiam in curru legeret Isaiam: nec dubitaret de veritate prophetiæ, sed solammodo de illius interpretatione, vt constat ex colloquio illius cum Philippo. Multi namque ex Gentilibus Deo illuminante, & inspirante, hoc eodem modo in Hierusalem adorare solebant.

37.

Eodem modo satisfacere debemus cæteris quibusque ex prælo Abrahami, Moysi, aut aliorum in lege naturæ, vel in lege scripta, & Cananæ, & quorumcumque in lege gratiæ. In omnibus namque quamuis exterior literæ contextus sonare videatur expresse iustificationem ab eorum diligentia, conatu, obedientia, fide, pietate; semper tamen subintelligendum est, quod alibi saepe Scriptura declarauit, priorem Dei gratiam, excitando, & adiuuando præcessisse.

SECTIO IV.

Soluuntur variæ rationes de preparatione ad gratiam.

AD probandum initium aliquod iustificationis prouenire ex viribus naturæ præter superiora argumenta congerimus alia in præsentibus: quorum solutio colligitur ex præcedentibus disputationibus.

1. Argumentum 1.

Primum argumentum; quoniam ex natura rei assensus probabilis disponit ad assensum certum eiusdem obiecti, reddens illum faciliorem: & si militer velleitas disponit ad voluntatem absolutam eiusdem obiecti reddens illam faciliorem; ergo actiones naturales disponunt, & faciliores reddunt actus supernaturales. Explico antecedens, & probò consequentiam, quoniam si alicui Philo-

sopho, aut viro maturi & perspicacis ingenij proponatur externa prædicatione fides cum rationibus, quæ eam reddunt euidenter credibile: ille per solas vires naturæ sine supernaturali auxilio iudicare poterit mysteria nostra, digna esse vt credantur, & poterit habere humanam opinionem de illorum veritate, quamuis cum aliqua formidine. Hæc autem naturalia iudicia, quamuis minus certa, iuuant ad actum supernaturalem fidei certum habendum, quoniam propinquius accedunt ad actum fidei, quàm si dissentiret mysteriis, & eorum credibilitati.

2. Confirmatur, quoniam idem homo naturaliter potest optare præmia cœlestia, qua proponuntur, & timere æterna supplicia. Hoc autem desiderium, & timor, licet imperfecta sint, & improporcionata, via tamen sunt ex natura sua ad desiderium absolutum, & efficax, & timorem similiter efficacem.

3. Respondeo & dico primò. Naturale iudicium de euidencia credibilitatis, & probabile iudicium naturale, de veritate mysteriorum fidei per accidens, iuuat vt obtineatur fides supernaturalis; quoniam remouet impedimenta oppositi iudicij, & materiam ministrat, ex qua diuina misericordia passiuam occasionem, & opportunitatem accipiat illustrandi intellectum, & piam affectionem voluntatis excitandi per gratiam præuenientem. Sed tamen inde non sequitur aliquod initium gratiæ existere ex viribus naturæ, vt ostendimus disp. 16. Atque idem intellige de naturali amore beatitudinis, & naturali timore supplicij comparatione supernaturalis, & vtilis spei, atque timoris.

4. Dico secundò. Naturale iudicium de euidencia credibilitatis, aut de veritate mysteriorum fidei, siue dubitationem aliquam habuerit admixtam, siue absque dubitatione adhererit veritati, nullo modo per se, atque ratione sui iuuat, vt supernaturali fide credamus, nec per se reddit faciliorem assensum fidei supernaturalem, nec vlla physica consecutione, aut mortali dispositione inducit ad eundem assensum. Idem seruata proportione debita, intelligo de naturali timore supplicij æterni, & naturali desiderio æternæ beatitudinis comparatione supernaturalis attritionis, aut contritionis.

5. Probatur, quia licet naturales actus propter cognationem, & proportionem, quam habent intra eundem ordinem, & quoniam præscriptis naturæ legibus gubernantur, mutua inter se inuicem consecutione, aut resultantia copulentur: ac proinde naturale iudicium de credibilitatis euidencia, vel de veritate mysteriorum fidei, ad naturalem assensum certiorum, ac firmiter possit inducere: quam etiam consecutionem, & resultantiam inter se inuicem actus supernaturales seruare possunt. Carterum ab actibus naturalibus ad supernaturales, impossibilis est consecutio, resultantia, vel connexio, ratione cuius actus naturalis iuuat, ac faciliorem reddat supernaturalem actum. Cuius ratio duplex est. Prima, quoniam naturales actus sunt inferioris ordinis infirmioris & improporcionati. Secunda, quia nisi Deus pro sua liberrima misericordia decernat, conferre præuenientem, & adiuuantem gratiam, vt præbeas assensum fidei supernaturalem, nulla ratione sequetur assensus supernaturalis, quantumcumque præcesserint mille affectus naturales; nec Deus tenetur naturæ legibus concurrere ad eiusmo-

di consecutionem & resultantiam, sicut tenetur ad resultantiam, & consecutionem inter actus naturales.

Idem intellige de naturali timore pœnarum, & naturali desiderio beatitudinis. Quod experientia confirmat, cum videamus frequenter, peccatores siue fideles, siue infideles etiam accepto auxilio supernaturali, quod sufficiebat, vt, si vellet, inchoarent suam iustificationem: hæcere vsque ad mortem in naturali, & sterili velleitate saluti, & naturali timore, & amore pœnarum, & beatitudinis, nec vnquam peruenire ad supernaturalem voluntatem salutis, nisi forte ad aliquam inefficacem, & citò transeuntem. Nam si volitio supernaturalis duraret in animo tam diu, quam diu naturalis ille timor, desiderium, seu velleitas permanent, non foret tam sterilis; sed impelleret ad opera supernaturalia, quibus maior gratia obtineretur. Ita verisimilius videtur, quantum Theologica coniectura capere possumus.

Secundum argumentum est: Infideles adhuc in errore pertinaciter resistentes, solent à piis & sapientibus catholicis admoneri, vt à peccatis sibi temperent, vt rationis lumini obediant, virtutes sectentur, elemosynas, & alia misericordiæ opera faciant, & Deum orent. Ergo hic est communis Catholicorum sensus, per hæc opera viam præmuniri, ad obtinendum fidei lumen & gratiam.

Respondeo. Fateor, hunc esse communem Catholicorum sensum, & verissimum, atque in praxi tutissimum; etiam si nulla clariore discussione, atque explicatione adhibita executioni mandetur. Carterum quando à Theologo in disputationem vocatur, distinguere debemus, & explicare illud consilium propterea esse vtilissimum, quoniam Deus infideles, adhuc in errore pertinaciter resistentes, frequenter excitat præueniente aliqua gratia, vt saltem dubitent de suis erroribus, & de veritate nostræ fidei, & saltem desiderent à Deo maiorem illustrationem obtinere, qua videntes, quod verum est exequantur, sicut explicuimus disputat. 19. sectione 5. præsertim conclusione 2. & dicemus disputatione sequenti. Quapropter eo sine exhortari, vt Deum orent, & bona opera exercent, non est exhortari ad opera naturalia, ex viribus naturæ, sed ad supernaturalia ex viribus gratiæ facienda. Nec valde distant à manifesta huius doctrinæ notitia communiter fideles, qui huiusmodi exhortationibus operam dant; siquidem ipsi per se atque per alios insistant orationibus, vt hoc ipsum orate, & bona opera exercere inspiret Deus eiusmodi infidelibus. Adde quod à peccatis temperare, & opera moraliter bona exercere, iuuat per accidens, remouendo impedimenta, & ministrando materiam, ex qua diuina misericordia summat passiuam occasionem & opportunitatem, sicut diximus ad primum.

Eodem modo soluitur tertium argumentum, quod frequens erat in ore Semipelagianorum; quoniam exhortationes, correctiones, & punitioes adhiberentur frustra; si nullus potest, sine præueniente gratia iustificationem acquirere.

Respondetur, rectè id sequeretur, si gratia ita præueniret nostram libertatem, vt posita præueniente gratia, per necessariam illationem sequeretur noster consensus, nec foret in potestate liberi arbitrij dissentire si vellet, & non conuerteret ad Deum, vel si quicumque non conuerteretur,

uertitur, propterea non conuerteretur; quoniam illi denegata est gratia præueniens, sic enim Massilienses detorquebant doctrinam Augustini de necessitate gratiæ præuenientis, vt clarius constabit legenti eorum obiectiones apud Prosperum inter capita Gallorum, & obiectiones Vincentianas, & excerpta Genuensium.

11. Carterum cum supponamus Deum stare ad ostium, eiusque adulti, atque per intervalla, & opportunitates pulsantem, & præuenientem, interius vocare, atque paratam offerre suam gratiam adiuuantem; verumtamen ita suauiter, vt libero arbitrio permittat, posse dissentire, si velit, aut consentire: inde est, in magno cum fructu adhiberi exhortationes, correctiones, punitioes, & alia humana remedia, quibus liberum hominis arbitrium inclinatur, vt cooperando diuinæ gratiæ consentiat, nec resistat.

12. Ex eadem praua interpretatione præuenientis gratiæ natum est quartum argumentum, quo maximè nitebantur Massilienses, quoniam si non est in potestate liberi arbitrij, Dei gratiam ad se adducere, & acquirere, vel non acquirere, sed Deus nostram libertatem præueniens, præbet iustificationis initium, sequitur inde libertatem tolli, & necessitatem afferri circa iustificationem.

13. Respondeo ex eodem principio. Si daretur in nobis aliqua gratia, quam, non esset in nostra potestate, acquirere, vel respicere, & illa posita non maneret integra libertas, quæ posset illi consentire, aut dissentire si vellet; sed ex gratia necessariò sequeretur consensus voluntatis: tunc quidem gratia præueniente libertas destrueretur. Carterum reuera propterea integra manet, & multo perfectior libertas, quoniam potest gratiæ consentire, aut dissentire.

14. Quintum argumentum, quoniam opera moraliter bona habent immediatam proportionem ad opera supernaturalia; ergo disponunt ad illa. Antecedens probatur, quoniam supremum infimum, tangit infimum supremi; sed inter naturalia bona, supremum est bonum morale, & inter supernaturalia bona aliquid erit infimum; videlicet prima gratia excitans ad fidem. Ergo bonum morale habet immediatam proportionem ad primam gratiam excitantem.

Respondetur. Respondetur, concessio antecedenti, negando consequentiam priorem: quoniam inter bona diuersi ordinis supremum vnus non disponit ad infimum alterius; sed comparatione illius reputatur pro nihilo. Solum namque illud agens, quod potest introducere formam superioris ordinis, potest disponere ad illam; quoniam disponere, est mouere ad formam, ex D. Thoma dictum est supra disp. 18. sect. 11.

15. Sed vrgebis; quoniam solus Deus confert rationale animam superioris ordinis; & tamen homo per dispositiones corporeas inferioris ordinis disponit ad eandem animam infallibiliter recipendam. Ergo quamuis auxilia gratiæ sint superioris ordinis, & opera moraliter bona sint inferioris ordinis, & per vires naturæ elicita; nihilominus bona moralia poterunt disponere ad recipienda auxilia supernaturalia.

Respondetur. Respondetur negando antecedens, dispositiones namque corporeæ, quas homo generans introducit in materiam, neque sunt inferioris ordinis, neque ab inferiori agente, quoniam anima rationalis essentialiter est forma corporis, & vt

Raiz de Providentia Dei.

sic essentialiter respicit dispositiones corporeas, quibus eget, & has dispositiones corporeas introducit generans virtute animæ rationalis, quam ipse habet, in quantum ipsa etiam est forma corporis. At verò naturæ vires sunt causa inferioris ordinis, & bona moralia sunt qualitates inferioris ordinis, quàm gratia. Vide quæ diximus disp. 18. sect. 6. num. 3.

Sextum argumentum, quia quamuis ex natura rei non essent proportionata bona moralia, congruum tamen esset à Deo acceptari, vt illis positus daretur gratia infallibiliter.

Respondeo, hoc primo aspectu videtur esse congruum, sed aliter videtur consideranti longè excellentiorem congruitatē, ratione cuius expedit Deum re, atque opere ostendere, quàm nihil valeant opera nostra, si gratiæ auxilio destituta sint.

16. Vrgebis, quoniam videtur esse congruum, vt ille saltem, qui sine vllis gratiæ impedimentis fuerit, infallibiliter à diuina misericordia gratiam obtineat.

Respondeo si loquaris de prima gratia excitante, & auxiliante, hæc infallibiliter datur omnibus hominibus; sed nulla ratio huius infallibilitatis sumitur, tanquam à causa per se, ex eo quòd aliquis homo impedimenta remoueat; sed tota ratio sumitur ex diuina misericordia, quæ etiam impeditissimis hominibus gratiam abundantissimam confert. Si autem loquaris de iustificante gratia, nullus hominum est, qui non labore aliquo illius impedimento, saltem originali peccato, & sinistra inclinatione ad bona sensibilia, & apparentia. Vnde sufficiens ratio sumitur negandi abundantiorum, & efficacem gratiam, & relinquendi eam tenuitatem auxiliorum præcisè, quæ sufficit, vt verè possit inchoare suam iustificationem, si voluerit.

18. Quòd si aliquem hominem Deus crearet absque peccato originali, & absque gratia, sed cum decreto conferendi gratiam, si se ad illam disponeret; adhuc non esset congruum, dare illi gratiam intuitu naturalium virtutum, quibus impedimenta remouet peccatorum, idque propter rationes dictas disput. 18. sect. vltima, & disput. 23. sect. 2. & sequentibus.

Septimum argumentum, quoniam gratiæ indignum esse videtur si conferatur hominibus indignis, & frequens axioma Patrum est, gratiam dignis conferri; ergo antequam gratia excitans conferatur, in homine præcedit aliqua dignitas; sed ante gratiam nihil præcedit, nisi actiones per solas vires naturæ conceptæ. Ergo hæc actiones possunt comparare dignitatem ad obtinendam gratiam excitantem.

20. Respondetur. Indignum foret gratia, si conferretur hominibus, qui ante gratiam forent digni gratia; hoc enim esset, gratiam esse debitam, ac proinde non esse gratiam, imò illud summo opere gratiæ dignitatem commendat, quod indignissimis, celeratissimisque succurrit.

Foret etiam indignum, gratiam conferri hominibus, quos priori sua indignitate relinqueret. Carterum summa gratiæ dignitas est, nullam sui dignitatem supponere, sed rotam secum afferre. Vnde Augustinus lib. 5. contra Iulianum cap. 3. in medio, tractans illud Rom. 11. *Quis prior dedit illi, ait: Nullum elegit dignum; sed eligendo effecit dignum.* Similia scribit in lib. de prædestin. Sancto. cap. 19. & Arausico. cap. 12. ait: *Tales nos diligit Deus, quales futuri sumus ipsius dono, non quales*

C c 2

SECTIO V.

Explicantur Scriptura sacra testimonia, quæ rationem, & causam gratiæ videntur admittere.

PRimum argumentum sumitur ab illis testimoniis, quæ significant Deum præueniri nostris operibus, aut expectare opera nostra, vel hominis partes esse preparare animum, & explorare Dei præcepta, aut velle salutem; sed Dei esse, conferre gratiam volentibus, obedientibus, præparantibus. Sic Psalm. 22. Misericordia tua subsequetur me. Psalm. 87. Manè oratio mea præueniet te. Psalm. 118. Præueni in maturitate, & clamaui. Præueniunt oculi mei ad te diluculo. Iſai. 30. Expectat Dominus ut misereatur vestri. Prouerb. 16. Hominis est preparare animam. 1. Reg. 8. Preparate corda vestra Domino, & liberabit vos. Amos 4. Preparare in occursum Dei tui Iſrael. Hierem. 15. Si conuerteris, conuertam te, & ante faciem meam stabis. Zachariæ 1. Conuertimini ad me, & ego conuertar ad vos. Iacob. 4. Appropinquate Deo, & appropinquabit vobis. 1. Paralip. cap. 28. Si quaesieris eum, inuenies: si autem dereliqueris eum, deiciet te in æternum. De hac re totus liber Prouerb. præsertim cap. 1. & 2. in quo notanda sunt illa verba: Si sapientiam innoueris, & inclinaueris cor tuum prudentia, si quaesieris eam quasi pecuniam; & quasi thesuros effuderis illam, tunc intelliges timorem Domini, & scientiam Dei inuenies. His similia pleraque referemus disput. 27. sect. 6. ab initio.

Respondetur. Hæc & cætera id genus testimonia loquuntur de gratia subsequente, videlicet, quam obtemperamus per supernaturales actiones, à libero arbitrio virtute præuenientis, & adiuantis gratiæ conceptas. Talem voluntatem bonam, præparationem, orationem, clamorem, conatum, obedientiam, conuersionem, tales denique actiones reliquas, sacra Scriptura dicit, expectari à Deo, vt eas subsequatur diuina gratia perfectior. Cæterum de actionibus, quæ procedunt ex libero arbitrio, nudo, ac de destituta quacunque gratia, nihil agunt prædicta testimonia sacra Scripturæ.

Sed ais. Scripturæ verba ex se vniuersalia sunt, & quod ex se est, quacunque actiones, etiam naturales comprehendunt, & quamlibet auxiliatricem gratiam, etiam præuenientem: nec Scriptura illis adhibet limitationem; ergo non debent à nobis limitari, vt solummodo loquantur de gratia subsequente, obtinenda per solas supernaturales actiones, elicitas virtute prioris gratiæ.

Respondetur, antecedens, absolute loquendo, esse falsum. Quoniam in vnaquaque disciplina, seu scientia verba intelliguntur, iuxta sensum eisdem scientiæ vtilem; non verò iuxta sensum prorsus inutilem. Similiter in vnaquaque republica accipiuntur verba ad negotia pertinentia; sic ergo in sacra doctrina, & in ordine ad Christi Domini rempublicam, quæcunque illius generis verba intelligenda veniunt de solis supernaturalibus actionibus, elicitis virtute gratiæ, quoniam cæteræ omnes actiones reputantur pro nihilo.

Confirmatur. nam licet in eisdem locis sacra Scripturæ, limitatio hæc non exprimat: satis fuit, eam aliis plerisque in locis explicatam fuisse, vt sæpè diximus supra, præsertim disput. 18. sect. 1.

Quod si loquuntur hæc testimonia de solis actionibus supernaturalibus, virtute gratiæ conceptis, euidenter sequitur, ante illas præcessisse aliam

21.

quales sumus nostro merito. Est enim Dei gratia tantæ maiestatis regina, cui nullæ opes alienæ dignum possunt hospitium preparare.

Imò potius Augustinus lib. de gestis Pelagij c. 14. post med. hac præsertim ratione quemdam Pelagij articulum damnat: *Cum non ait, donare Deum cui voluerit; sed ait, donare Deum ei, qui fuerit dignus accipere omnes gratias, non potui, cum legerem, non esse suspectus, ipsum quippe gratiæ nomen, & eius nominis intellectus auferitur, si non gratis datur, sed eam qui dignus est, accipit.* Quam veritatem postquam solitis testimoniis confirmauit Augustinus, ita concludit: *Gratia ergo donatur indignis, vt reddatur debitum dignis. Ipse autem facit, vt habeant quacumque redditurus est dignis, qui ea, quæ non habebant, donauit indignis.*

22. Argumentum 8.

Sit octauum argumentum illud, quod plerique Doctores catholici supra disputat. 21. sect. 2. & sequentibus citati, contendunt, puero nondum baptizato, & venienti ad vsum rationis, conferendam esse gratiam iustificantem, si faciat, quod in se est per vires naturæ, conuertendo se ad bonum honestum. Quod probant, quia nisi protinus illi tribuatur auxilium, quo iustificetur, sequitur, illum posse venialiter peccare, antequam mortaliter peccet. Vnde præterea sequitur, veniale peccatum reperiri posse cum solo originali; ac proinde puniendum esse in inferno, quod videtur diuina clementia, & æquitate indignum.

23.

Respondeo. Plurimæ quæstiones in hoc argumento inuoluuntur, quas ex professo tractauimus 1. 2. q. 89. art. 6. quarum compendiosa decisio hæc est.

Puero, ad rationis vsum non protinus peccat mortaliter si non conuertatur.

Primo puer perueniens ad vsum rationis, non protinus peccat mortaliter, si non ipso momento temporis conuertatur ad bonum honestum, imò in ipsa deliberandi mora interuenire potest veniale peccatum, antequam committatur mortale peccatum (vt omittimus ignoranciam eiusmodi obligationis quæ in illo statu, omnibus ferè pueris erit inuincibilis.)

Secundo etiam si conuertatur ad bonum honestum naturale, nihil id refert ad obtinendam gratiam. & quantum ad hoc suam sententiam retractauit S. Thom. vt vidimus disput. 21. sect. 2.

24.

Tertio, quamuis cuiusque puero detur gratia excitans, quando peruenit ad vsum rationis; & quamuis quilibet puer cooperaretur huic primæ gratiæ excitanti; adhuc plurimum temporis restaret ad obtinendam iustificacionem per instructionem fidei, spei, & charitatis.

Posset prius venialiter quam mortaliter peccare. Si cum originali, & veniali solo moriatur in inferno puniatur.

Quarto in hoc tempore intermedio potuisset venialiter peccare, antequam peccaret mortaliter.

Quinto, si moretur cum veniali solo, & originali peccato, puniendus esset in inferno; neque id foret diuina clementia indignum. Primo, quia non daretur illi poena sensus maior, quam pro gradu culpæ venialis; & ea citra condignum. Secundo, quoniam clementis agit cum illo qui præmaturè rapitur, antequam mortalia committat, quam si expectetur, vt committat mortalia, quæ cæteri homines infideles; in quorum consortio versatur, infallibiliter committunt. Præsertim cum hæc sententia plurimum Scholasticorum autoritate munita sit, quos in eadem quæstione 89. articul. 6. citauimus. Sed de his incidentibus difficultatibus, parum ad præsens interest, vtrum à nobis dissentias, dummodo ita sentias, vt conuersio pueri ad bonum honestum, per solas vires naturæ concepta, nihil prorsus ad iustificacionem obtinendam, valeat.

Cassiani deceptio.

aliam priorem gratiam, ac proinde illam non fuisse per tales actiones adquiretam. Vnde constat, quæ fallacia Cassianum deceperit in collat. 13. cap. 9. & 13. in quibus testimonia subsequenti gratiæ, quæ à nostro libero consensu præuenitur, & testimonia gratiæ præuenientis, singula singulis eleganter conferens colligit, quosdā homines conatibus humanis præuenite omnem gratiam; alios verò ita per gratiam præueniri, vt nihil boni fecerint ante gratiam: sed in eo deceptus est, quod hominibus distinctionem adhibuit, quam supernaturalibus auxiliis gratiæ adhibere debuisset, ac dicere, omnium hominum conatus, nullo excepto, præueniri à prima gratia excitante, cæterum multos conatus, ex hac prima gratia profectos, priores esse vterioribus auxiliis, & gratia iustificante, atque respectu illius esse præuenientes; gratiam verò iustificantem esse subsequentem, vt magis constabit infra disput. 37. sect. 1.

Secundum argumentum ex Ioan. c. 1. Quotquot receperunt, eum dedit eis potestatem, filios Dei fieri. ergo humanus conatus, atque consensus recipiendi Christum præcedere debet, vt consequamur auxilia supernaturalia, conferentia nobis potestatem, filios Dei fieri.

Respondetur. Sequens contextus solutionem indicat, subditur namque: *Ijs, qui credunt in nomine eius.* Vnde constat receptionem illam fieri debere per fidem. Nullam verò fidem esse, nisi Pater traxerit, reuclauerit, dederit, constat ex eodē Euangelio aliis in locis: vt vidimus disput. 19. sect. 2. Quapropter ante omnia supponitur gratia præueniens, vt per fidem recipiēdo Christum possimus fieri filij Dei.

6.

Tertium argumentum. Quoniam Christus Dominus, peregrè proficiscens, videlicet ad Patrem, in cælum ascendens, vni dedit quinque talenta, alij autem duo, alij autem vnum; vnicuique secundum propriam virtutem, Matth. 25. ergo secundum naturalem vniuscuiusque hominis facultatem Deus gratiæ dona distribuit.

7.

Respondetur primo distinguendo consequens. Deus gratiæ dona distribuit secundum naturalem facultatem, non tanquam secundum causam per se, aut secundum rationem, vilo modo per se mouentem; sed solummodo tanquam secundum causam per accidens; quatenus Deus non semper, nec vltimum, sed raro ea intentione quibusdam hominibus confert ingenium, indolem, animi robur, aliisque naturales facultates, vt promptius, efficacius, atque suauis cooperentur copiosissimæ gratiæ, ad quam eos prædestinauerat, vt explicuimus fusiùs disputat. 16. præsertim sect. 3. probat. 2. hoc ipsum confirmantes autoritate Hieronymi, Bedæ, & Prosperi, ita explicantium Euangelij verba citata.

8.

Talentum gratiæ subsequenti.

Respondetur secundo absolute negando consequentiam. Quoniam parabola verba intelligi possunt ita, vt talentum singulis distribuendum, sit gratia subsequens, rursus virtus propria, secundum quam distribuitur, sit supernaturalis dispositio, per auxilium præuenientis gratiæ, comparata. Quam dispositionem vnusquisque sibi propriam fecit, eo quod liberè, & cum dominio suæ actionis consensum præbit diuinæ gratiæ. Ita S. Thom. 2. 2. q. 24. art. 3. ad 1. Atque eodem modo intelligendum est, quod Hilarius in eandem parabolam can. 27. Matth. ait: *Vnicuique secundum fidei suæ mensuram, talentum, id est, Euangelij predicationem à predicante suscepit.* Suppono namque apud Hilarium neminem per naturæ vigorem credere possit, Reiz de Providentia Dei.

se, sicut oportet, vt per fidem obtineat gratiam, vt ostendimus disput. 17. sub initium. Quapropter eodem sano sensu possimus accipere Theophylactum. Matth. 25. ita explicantem, secundum mensuram fidei, & purificationis: *In vas enim, quod ego daturus sum Deo, in illud mittet donum suum, &c.*

Respondetur tertio. Potest ita exponi parabola, vt talenta sint gratiæ gratis datæ, quas Deus distribuit vnicuique secundum propriam virtutem, videlicet secundum auxilia supernaturalia, atque virtutes solidas, quas accepit, vt bene vtatur gratiis gratis datis. Ita Bellarminus lib. 2. de gratia, & libero arbitrio cap. 3. post med. Cæterum probabilius videtur, tres expositiones huc vsque positas in parabolam quadrare, quasi partes vnus plenioris expositionis.

Respondetur quarto. Quamuis hæc parabola pars non possit ad spirituales sensum accommodari, non foret contra rectam rationem exponēdi parabolas; vt omnes earū expositores obseruant.

Quartum argumentum continet varia scripturæ testimonia, quæ affirmant Deum sine personarum acceptione, secundum vniuscuiusque opera distribuere dona gratiæ, tanquam iudicem iustum, non tanquam absolutum Dominum. Insuper quæ affirmant Deum, velle, omnes homines, sine vlla exceptione, saluos fieri; quasi ad omnes æqualiter pertineat hæc voluntas Dei, & omnibus æqualiter faueat, quantum ex se est. Quæ omnia, Semipelagiani putant, verificari non posse; nisi vnusquisque valeat, proprio arbitrio bene operando, acquirere primam gratiam, vel non acquirere, & maiorem, aut minorem gratiam pro maiori, aut minori conatu liberi arbitrij.

Confirmatur, quoniam si Deus non expectato nostro conatu, aut ratione aliqua ex parte nostra quibusdam hominibus pinguem, & abundantem, aliis contra tenuem & sufficientiæ commensuram auxiliorum copiam distribuit; iam vtitur iure dominantis, & quasi tyrannidis, coniuncta cum personarum acceptione, dum pro ratione voluntas est, dandi gratiam vni potius, quam alteri, aut abundantiorē vni quam alteri.

Respondeo. Tria in hoc argumento tanguntur, quæ alibi à nobis tractata fusiùs.

Primum est, vtrum voluntas, qua Deus vult omnes homines saluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire, comprehendat etiam reprobos, & eos præsertim, quibus nulla vnquam illuxit notitia expressa mysteriorum fidei, cuius rei partem affirmatiuum probauimus præcedenti tomo de voluntate Dei, disput. 19. 20. & 21.

Secundum est, vtrum Deus pro sua libera voluntate sit causa inæqualitatis gratiæ, secundum quam vni datur gratia opportuna & congrua, alij non datur, sed tantum gratia sufficiens: iusuper vni datur gratia longè copiosior, quam alteri.

Tertium est, vtrum sit acceptor personarum Deus, eo quod pro sua libera voluntate, nulla præcedente ratione inæqualitatis ex parte nostra causet prædictam inæqualitatem in gratia, de his 2. & 3. puncto dicemus ex professo tomo sequenti; vnde nunc breuiter sequentes solutiones prælibamus.

Prima solutio. Quamuis fingas, Deum iustitiæ lege teneri, vt velit omnes homines saluos fieri; vtque omnibus largiatur gratiam, quantum ex se est sine personarum acceptione: adhuc satisfecisset abunde his obligationibus, conferendo omnibus hominibus primam gratiam auxiliatricem, & offerendo reliquis vteriores gratias,

9. Talentum gratiæ gratis data.

10.

11.

12.

13. Quomodo obligati largiendi gratia fiat saluus.

gratias, quantum est ex parte Dei paratas, si homines velint, prioribus respondere: adque ad hunc finem sæpius inuitando, & pulsando corda hominum. Quod si præstaret aliquid elemosynarum distributor, & pauperes pro sua liberta ignavia recusarent venire ad elemosynam accipiendam: non censeretur erga illos exercuisse, quantum est ex parte sua, inæqualitatem, aut vitium acceptionis personarum, etiamsi ex iustitia teneretur illas elemosynas distribuere. Vnde quamuis nullus possit, per vires liberi arbitrij absque gratia obtinere primam gratiam; adhuc Deus seruaret prædictam æqualitatem sine vlla personarum acceptione, siquidem præbendo omnibus primam gratiam præuenientem, præbet potestatem veniendi ad cæteras si velint.

14. Deus non est personarum acceptor.

Secunda solutio. Quamuis Deus plurimis hominibus, qui cæteros sapientia, & bonis moribus antecellerent, nihil inquam conferret gratiæ, nec offerret, sed prorsus inaccessibilem illis relinqueret aditum ad gratiam, contra verò paucis hominibus istque sceleratissimis, ignorantissimis, vilissimisque conferret copiosissimam gratiam, nulla esset personarum acceptio apud Deum. Cuius ratio demonstrans est, quoniam personarum acceptio est vitium contra iustitiam; ergo ubi nulla interuenit obligatio iustitiæ, nulla est possibilis acceptio personarum. Sed in distributione gratiæ nulla interuenit obligatio iustitiæ (alioqui gratia non esset gratia, disputat. 18. sect. 2. & 3.) ergo in distributione gratiæ nulla est possibilis acceptio personarum.

15.

Confirmatur primò, quoniam nihil gratiæ debetur actionibus bonis, elicitis per vires naturæ, cum illæ nullius sint valoris. Ergo comparatione illarum actionum, impossibilis est acceptio personarum, etiamsi habenti plures actiones eiusmodi, nihil gratiæ detur, & nihil habenti de illis actionibus donetur plurima gratia.

Confirmatur secundò, quoniam inter homines, quantum ad signa benevolentiæ, & liberalitatis opera, licitum est, pro libera vniuscuiusque voluntate huic personæ potius, quam alteri fauere, eum tamen inter homines sit commune aliquid debitum, quo inuicem obligati sumus; ergo multo magis hoc verum erit in Deo, qui nulla prorsus obligatione tenetur ad beneficiendum creaturis, nisi quam ipse sibi voluerit, imponere.

16.

Tertia solutio. Quamuis fingas, Deum naturali iure teneri ad præbendam hominibus gratiã, iam illud ius amisissent omnes adulti propter actualia peccata, imò & infantes propter originale. Vnde absque personarum acceptione Deus negaret gratiam, quibus vellent, & quibus vellent, licite conferret, nihil curando de illorum naturalibus operibus.

17.

Quarta solutio. Ex præcedentibus colligitur à fortiori, quibusdam hominibus præbere gratiam abundantiosem, quam aliis; aut opportunam gratiam, sine præuenientem, siue subsequenter cum speciali priuilegio, aliis hominibus negato; idque nulla habita ratione moralis boni, facti per vires naturæ: hoc, inquam, ne vestigium quidem habet acceptionis personarum, & aliunde multiplice demonstratione constat ex sacra Scriptura, vt demonstrabimus tomo sequenti.

18.

Sed petis, qua in re foret illa personarum acceptio, quam sacra littera negant, quasi vitiosam, & diuinæ iustitiæ contrariam.

Respondet illa personarum acceptio necessario debet præsupponere legem, & promissioem

diuinam, ratione cuius Deus sibi ipsi, & suæ veracitati debet conferre vltiora auxilia, & dona gratiæ, his hominibus, qui præuenti & adiuti per diuinam gratiam cœperunt in Deum credere, & alias supernaturales actiones exercuerunt. Hic enim sicut interuenit aliqua obligatio iustitiæ, ita interuenit personarum acceptio, si quæ debentur istis hominibus, negarentur illis, & aliis conferenda reseruentur.

19.

Vnde sequitur, absque acceptione personarum esse, abundantiosem gratiam subsequenter conferre istis hominibus, qui minus merebantur illam per opera supernaturalia; dummodo illis qui plus merebantur, tota gratia debita conferatur, sed aliis citra debitum alia multo copiosior.

20.

Quintum argumentum Cassiani collat. 13. c. 12. circa med. sumitur ex illo 3. Reg. c. 8. & 1. Paralip. 28. Quod cogitasti in corde tuo edificare domum nomini meo, bene fecisti, hoc ipsum mente pertractans. Verumtamen non tu edificabis domum nomini meo. Ex quibus verbis primò constat Deo gratiam, & Davidis salutem vtilem fuisse illam voluntatem Davidis; & tamen eandem non fuisse à diuina gratia inspiratam, probat Cassianus, quoniam Iesus non negat effectum desiderij quod inspirat.

21.

Prosper egregie respondet in lib. contra Collatorem cap. 25. multa desideria à Deo inspirari, & præcipi, quæ vult non impleri omni ex parte, sic præcipit, & inspirat fidelibus desideria, & orationes pro salute omnium inimicorum; & tamè vult Deus, quosdam inimicorum punire, permittendo illorum obdurationem. sic Matth. 28. præcepit Apostolis: euntes docete omnes gentes. & tamen Actuum 16. Prohibiti sunt loqui verbum in Asia, & ire in Bithyniam. Neque frustra Deus inspirat voluntatem, cuius effectum impedit, quoniam ea volutates pro facto reputatur. Quapropter plurimi confesores, quoniam voluntati martyrij confesores, quoniam voluntati martyrij confesores, sed martyrio voluntas non defuit, essentiali præmio Martyrum coronantur. Denique quando Dei voluntas efficax ignoratur, laudabiliter nos desiderare illius oppositum, si alioqui res honesta sit, constat ex his, quæ diximus 1. 2. quæst. 19. art. 10.

Multa Deus præcipit, quæ vult non impleri ex toto.

22.

Quoniam hæc ad argumentorum solutionem sufficiunt, prætermitto omnia, quæ probant Davidis fidem supernaturalem, & ardentissimum amorem in Iesum Christum, Dei, & eiusdem Davidis filium, ad quem, vt ad finem dirigebat templum, & illius omnem cultum. Ex quibus colligitur, non sine Dei inspiratione, & supernaturali auxilio voluisse templum ædificare.

SECTIO VI.

De tentatione, qua Deus tentat iustos, ac de fide, quam inuenit, duo postrema argumenta.

Cassianus collat. 13. cap. 14. argumentatur ex testimoniis sacre Scripturæ, quæ affirmant Deum quandoque ab hominibus recedere, aut eos destituere, vt tentet experiaturque vires arbitrij, & nostrum propositum. Vnde infert Deum ad nostram iustificationem expectare opera liberi arbitrij gratia destituti.

1.

Confirmatur primò, præsertim exemplo Iobi, quem Satan petiit, destitutum diuino auxilio, sibi tentandum permitti; & obtinuisse videtur illis verbis cap. 1. Ecce vniuersa qua habet, in manu tua sunt, tantum in eum ne extendas manum tuam. Quod Cassianus ita intelligit, vt solum prohibitus sit inimicus,

2.

inimicus, ne Iobum amentem redderet; sed omni supernaturali auxilio ad resistendum fuisse destitutum. Probat, quoniam si per auxilia supernaturalia restitisset, non euassisset illam diaboli calumniam. Nonne tu vassasti eum; sed aufer manum tuam ab eo, hoc est, sine eum suis mecum viribus decertare.

3.

Confirmatur secundò, quoniam 1. Corinth. 10. Fidelis Deus, qui non patitur vos tentari supra id quod potestis. Ergo in eo tantum sita est protectio Dei, ne tentationes maiores sint, quam pro viribus arbitrij.

4.

Tertiò confirmat tentatione, qua Deus tentauit Abraham, præcipiens sacrificare filium, & Deuteron. 13. cap. Si prædixerit signum, atque portentum, & euenerit, quod locutus est, & dixerit tibi, Eamus & seruiamus dijs alienis; ne audias verba propheta illius, aut somnatoris. Quia tentans tentat te Dominus Deus tuus, vtrum diligas eum in toto corde tuo, &c. Vnde ita argumentatur Cassianus. Quod eos necesse est tentari, quos ita infirmos nouit ac fragiles, vt nequaquam virtute sua valeant resistere tentatori. Atque eodem modo vtitur verbis Iudicum 3. Has gentes dimisit Dominus, ac disperdere noluit, vt in eis experiretur Israël, vtrum custodiret mandata Domini Dei sui, &c.

5.

Nihilominus ad principale argumentum respondeo consequentiam esse nullam. Ceterum ad breuiter explicandam quæstionem, quam argumentum tangit, dico primò. Quamuis vna aut altera leuis tentatio superari possit viribus naturæ; sed diuturna victoria tentationum, & cuiusque grauis tentationis victoria indiget supernaturali auxilio, secundum illud Psalm. 17. Quoniam in te eripiar à tentatione, & Matth. 6. Ne nos inducas in tentationem, & 26. Orate, ne intretis in tentationem.

Diuturna victoria eget supernaturali auxilio.

6.

Dico secundò. Quæcunque tentationum victoria, quæ utilis fuerit ad iustificationem, vel impetratoria, aut meritoria saltem de congruo, ea indiget auxilio supernaturali; vt constat ex dictis disp. 17. hucusque, & hoc præcipue intendunt Concilia & Patres, quando vniuersaliter exigunt supernaturale auxilium, ad tentationes superandas. De hoc fusiùs Prosper, satisfaciens argumento Collatoris c. 33. quod incipit, quis hæc, & c. 34. & 35. Sed hoc pluribus testimoniis Conciliorum, & sanctorum Patrum confirmare pertinet ad materiam de gratia.

7.

Ad primam confirmationem respondetur. Cum ex eodem cap. 1. constet, Iobum fuisse iustum, ac timuisse Deum, & in ea iustitia mansisse, cumque gratia iustificans non reperiat sine supernaturali auxilio, cum præterea constet, Iobum habuisse resurrectionis, & vnius Saluatoris fidem, quam proficitur ab illis verbis cap. 19. Credo quod Redemptor meus vinit, &c. consequens est Iobum non pugnasse sine supernaturali auxilio. Nam vt minimum fruebatur ope, habitum supernaturalium, & communium auxiliorum, quæ filiis debentur; sed vltra hæc habuit peculiaris auxilia supernaturalia. His consonat Iob. c. 14. Signasti quasi in sacco delicta mea, sed curasti iniquitatem meam. videlicet dimittendo leuem, & à graui præseruando iniquitate: quod vtrumque diuina gratia, flagellando præstat electis, de quo videri potest Gregorius ibi lib. 12. cap. 12.

8.

Ad rationem autem Cassiani respondeo primò. Fortè dæmon nulla alia calumnia extenuabat laudem Iobi; nisi quoniam prospera vtebatur fortuna, & protectione Dei circa bona tem-

poralia, & ideo subiunxit: Sed extende manum tuam, & tange cuncta qua possides. quod etiam illi concessum est: Ecce vniuersa qua habet, in manu tua sunt.

9.

Respondetur secundò, quamuis Diabolus sua calumnia postulauerit Iobum, destitutum diuino auxilio supernaturali: Deus tamen nullam rationem habuit huius calumniæ, quoniam laus virtutis in Dei gratiam, & non in naturales vires Iobi referenda erat. Concessit autem, quòd ad ostendendas vires gratiæ, vile erat, videlicet, vt carceret omnium temporalium rerum auxilio. His similia scribit fusiùs Prosper contra Collatorem c. 33. 34. & 35.

10.

Ad secundam confirmationem respondetur. Illud verbum, potestis, intelligitur cum diuino auxilio supernaturali. Quapropter additur, sed faciet cum tentatione prouentum, vt possitis sustinere; ergo nisi Deus prouentum faceret, non possemus sustinere. quod obseruant Patres communiter in eum locum, de quo plura diximus supra disp. 13. sect. 2. & sequentibus.

Ad tertiam confirmationem respondetur. Tentari eos, quos ita infirmos Deus nouit, ac fragiles, vt nequaquam virtute sua valeant resistere tentationi necesse fuit. Primò ad summam gloriam diuinæ gratiæ, quæ thesaurum tantum seruat in vasis fictilibus, & hoc non ex nobis, Dei enim donum est. Secundò, ad maiorem contumeliam, confusionemque diabolicæ superbiæ, quæ dum in se gloriabatur, sibi que confidebat, robustissima quamuis esset, non potuit obtinere, quod infirmis, atque fragilibus obtinent, sibi diffidentes, & diuino auxilio freti. Tertiò, vt Deus experiretur, vtrum liberum arbitrium liberè cooperaretur diuinæ gratiæ, ad eam fortiter propugnandam; vel potius per solas vires liberi arbitrij eam contemneret, atque hostibus proderet. Vnde tandem concludo, nec illud deesse, quod Cassianus desiderat, videlicet explorari à Deo aliquid, faciendum per solas vires naturæ. Nam etiam hoc exploratur, nimirum, vtrum tentationi succumbens transgredietur diuinam legem. Ceterum simul cum hoc exploratur aliud, & præcipue intenditur à Deo, vt cooperando diuinæ gratiæ, resistat tentationi, & seruet diuinam legem.

11.

Aliud argumentum interseruit præcedenti Cassianus in eodem cap. 14. collationis 13. ex verbis Christi Domini: Non inueni tantam fidem in Israël. Vnde sic ratiocinatur. Nullus enim laudis esset, ac meriti, si id in eo Christus, quod ipse donauerat, prætulisset. Alioquin dixisset: Non dedi tantam fidem Israël.

Obiectio.

Solutio.

Respondetur, si homo nihil cooperaretur diuinis donis, liberè acceptando, quæ donat, cum potuisset liberè respicere; tunc rectè intulisset Cassianus, esse nullius laudis, ac meriti; & eo in casu dicendum fuisse non aliud, quam illud, Non dedi tantam fidem Israël. Ceterum magna laus, magnūque meritum est, liberè acceptare quod Deus donat, cum possis contemnerere, atque respicere, & quamuis ipsum acceptare sit etiam donum Dei: ceterum à nostra etiam libera voluntate dependet, & ea ratione vt nostrum sit Deus facit. Inde etiam constat vis, & significatio illius verbi, inueni, quod denotat aliquid pendens ab alio etiam arbitrio libero vltra voluntatem Dei: quod ponderauimus in tomo de scientia Dei disputatione 41. sectione 2.

DISPUTATIO XXV.

Impossibilitas inchoandi iustificationem per vires naturæ, absque illustratione & inspiratione supernaturali, & possibilitas obtinendi gratiam, qua concordi ratione conveniant in barbaris remotis, à quacunque notitia supernaturalium mysteriorum.

SECTIO I.

Rationes difficultatis, & earum solutiones breviter attinguntur.

1.

IRIGITUR hæc sectio ad explicandam necessitatem, & coherentiam eorum omnium, quæ in sequentibus sectionibus tractantur. Supponimus autem, omnibus adultis, nullo excepto, dari auxilia sufficientia ad salutem, & non impedita, sed ita expedita, ut in potestate cuiusque sit, illis cooperando, vltiora auxilia obtinere. Quod ex professo probandum est tomo sequenti. Cæterum obserua; quamvis hoc non esset verum, adhuc procedere posse vniuersam doctrinam præsentis disputationis; quoniam ostendit viam, & rationem, qua possibile erat, omnibus dari auxilia sufficientia, & potestatem obtinendi salutem; quamvis per vires naturæ non possint obtinere auxilia gratiæ. Quapropter hæc disputatio viam sternit ad vniuersalitatem auxiliorum in tomo sequenti.

Omnibus adultis dantur auxilia sufficientia.

2.

Prima difficultatis ratio.

Ratio igitur difficultatis prima est, quoniam si per vires naturæ non possumus obtinere primum auxilium supernaturale; non erit in potestate hominis conuersio, & iustificatio. Quæ illatio probatur, quoniam iustificationem obtinere, absque omni auxilio supernaturali, est proforsus impossibile. ergo si aliquo modo est possibile iustificationem obtinere; hic tantummodo possibile est, videlicet habendo primum auxilium supernaturale, virtute cuius obtineatur. Vnde præterea sequitur, impossibile esse iustificationem homini, cui impossibile est, obtinere primum auxilium supernaturale.

Confirmatur.

Confirmatur, quoniam primum auxilium supernaturale, vel obtinetur per aliud auxilium supernaturale; & iam non est primum auxilium: vnde inuoluitur contradictio, vel obtinetur sine auxilio supernaturali, vnde consequens est, ut obtineatur per vires naturæ.

3.

Primum supernaturale auxilium gratis datur.

Respondetur. Primum auxilium supernaturale nec obtinetur per aliud auxilium supernaturale, nec per vires naturæ, sed merè gratis, independentè à quacunque actione, facta per vires naturæ, confertur à Deo quibuscunque adultis, quo possint vltiora obtinere auxilia, & ad iustificationem tandem peruenire, si velint, in bono eorum vsu, perseverando, progredi.

4.

Difficultas secunda.

Sed virget magis secunda difficultas, in his præsertim hominibus, qui ab infantia separati ab hominum consortio, nutriuntur in syluis: deinde etiam in nationibus perisique, ad quas post mille quadringentos annos à Christi Domini Natiui-

tate, nec tenuissimus Euangelij radius, nec lenissima, & obscurissima forma peruenerat. Quales sunt præsertim omnes Indi occidentales, quos Nouum orbem appellant. De quibus sic arguitur. Ij homines nullum obiectum supernaturale cognoscebant, imò plurimi illorum ignorabant etiam illa, quæ naturaliter cognosci possunt de Deo: veluti vnum esse incorporeum, ingenerabilem, & incorruptibilem; ergo non poterant habere vllum supernaturalem motum, nec in intellectu, nec in voluntate; ac proinde nec poterant habere gratiam præuenientem. Probatur consequentia, quoniam gratia præueniens est illustratio, per quam cognoscitur obiectum supernaturale, & inspiratio inclinans ad illud amandum infra disp. 40.

Confirmatur primò, quoniam non possunt inchoare iustificationem, nisi eliciendo aliquam actionem, quidditatiuè supernaturalem, qua mereantur, & impetrent vltiora auxilia, supra disp. 23. sect. 5. sed actio quidditatiuè supernaturalis est impossibilis, nisi verteretur circa obiectum quidditatiuè supernaturale. ergo iis, qui penitus ignorant omnia supernaturalia, est penitus impossibile suæ iustificationis exordium.

Confirmatur secundò, quoniam actio quidditatiuè supernaturalis, est impossibilis, nisi propter motuum, & rationem formalem obiecti supernaturalis; hanc autem prædicti barbari penitus ignorabant.

Respondetur, prædicti barbari, quantumcunque ignoratissimi per interiorè gratiam mouentur, ad cognoscendum non explicitè, sed implicitè, & virtualiter: non certò, sed sub dubio; non in particulari, sed in vniuersali aliquo supernaturale; atque ad illud desiderandum, idque sufficit, ut illustrationes, & inspirationes sint quidditatiuè supernaturales; & insuper liberæ actiones, per quas illis consentiunt, & cooperantur, euadant etiam quidditatiuè supernaturales, & sufficientes ad iustificationis initium. Id quod omnibus sectionibus sequentibus per partes erit explicandum.

Hinc rursus nascitur tertia difficultas, quoniam fides est prima radix, & fundamentum meriti, & impetrationis, & primum iustificationis initium supra disp. 19. sect. 3. & 4. Sed in iis barbaris absque vlla notitia veri Dei, & mysteriorum supernaturalium, non est fides; ergo nullum est initium iustificationis, nullaque vis merendi, & impetrandi vltiora auxilia; etiam si consentiant, & cooperentur, prædictis illustrationibus & inspirationibus, quæ implicitè, & virtualiter in generali, & sub dubio versantur circa obiecta supernaturalia.

Respondetur distinguendo minorem. In illis barbaris non est fides perfecta, quæ propriè, & simpliciter fidei appellationem meretur; est tamen in eisdem inchoata fides quæ ad initium iustificationis sufficit supra disp. 19. sect. 5. magis explicabimus infra, præsertim sect. 5. & 6. num. 15. & sequentibus.

Denique in seqq. sect. barbarorum nomine intelligo eos homines, quos descripsi in difficultate 2. n. 4. proforsus destitutos notitia Dei veri, & supernaturalium mysteriorum. Quod propterea præmoneo ne cogar sæpius eorum ignorantiam describere, & vim argumentorum obscuriorem reddere.

5.

Confirmatur secundò.

6.

Barbari gratia mouentur.

7.

Tertia difficultas.

8.

9.

SECTIO II.

Nullum obiectum supernaturale expressè & formaliter cognitum barbaris proponit gratia præueniens.

1. Barbaris per primam gratiam naturalem obiectum proponitur.

AD explicandas, & roborandas solutiones in præcedenti sectione tactas, sit prima conclusio. Secundum ordinariam prouidentiam Dei, barbaris non datur talis gratia præueniens, qua immediatè cognoscant obiectum supernaturale expressè, & formaliter; sed solummodo naturale obiectum, quod per vires naturæ cognosci potest, proponitur illis expressè & formaliter per primam gratiam præuenientem.

2.

Probatur primò supponendo, interiorè gratiam præuenientem dari semper, vel vt plurimum, ita vt aptè respondeat exterioribus auxiliis prædicationis, aut aliarum rerum, quæ diriguntur à Deo, vt nos excitent ad Dei cognitionem & amorem, quod probabimus alibi ex professo. Quo supposito, considera exhortationem Pauli ad Lycaonios Actuum 14. & primam gratiam excitantem, quæ illi aptè respondeat, vt moueat interiorè corda ad eosdem affectus, quos sequentia verba Pauli continent: *Annunciantes vobis, ab his vanis conuerti ad Deum, qui fecit cælum & terram & mare, & omnia quæ in eis sunt, qui in præteritis generationibus dimisit gentes, ingredi vias suas, & quidem non sine testimonio. semetipsum reliquit, benefaciens de cælo, datus pluuias, & tempora fructifera, implens cibo, & lætitia corda nostra.*

Act. 14.

3.

Vbi pondera primò in hoc exordio exhortationis ad fidem, nullum obiectum supernaturale, expressè, & formaliter dictum, proponi, omnia quippe in eo contenta cognosci poterant per vires naturæ.

Secundò pondera, quomodo Paulus occultè moneat, non esse excusabiles à sua ignorantia, quia quamvis Deus promiserit, eos ingredi vires suas, peccando: cæterum non subtraxit sufficientes auxilia, quo possent Deum cognoscere, & amare si vellent. Hoc enim significat testimonium, quod interiorè corda monet, & contestatur veritatem, atque obligationem nostram.

4.

Tertiò pondera hoc testimonium esse, *Deum de cælo benefacere, dare pluuias, &c.* iam ergo prima hæc gratia præueniens nihil supernaturale, sed tantum obiecta merè naturalia proponit expressè, & formaliter.

Quartò, Athanasius oratione contra Idola post medium, fufius ponderat hoc testimonium Actuum 14. & ex prouidentia naturali Dei non solum colligit, quæ naturaliter cognoscimus, & euidenter de auctore nature; sed etiam sensum assurgit ad supernaturalia mysteria, implicitè & generaliter asserenda.

5.

Confirmatur primò, ex simili sententia Act. 17. *Desinens statuta tempora, & terminos habitationis eorum, querere Deum, si forte atreterent eum, aut inueniant.* Vnde colligo ex naturali prouidentia Dei, quam expèritum supposita inuisibilitate Dei, & humanæ mentis stoliditate, sumi valde conuenientem opportunitatem, vt Deus excitet in animo cuiusque barbari aliquam scintillam desiderandi quærere, & inuestigare Deum, saltem palpando, atque tentando, vt cæci solent, si forte Deum atreterent, aut inueniant, siue aliorum hominum doctrina, siue alia quauis ratione Deus se

illis voluerit manifestare. Atque hoc obiectum expressè cognitum, quamuis totum per vires naturæ cognoscibile sit, nihilominus virtualiter continet aliquod supernaturale sufficiens, vt sit obiectum gratiæ præuenientis, vt magis explicabimus in sectionibus sequentibus.

Virtualiter continet aliquid supernaturale.

Confirmatur tertio, nam & Christus Dominus suos discipulos, ex naturalibus effectibus diuinæ prouidentia ad supernaturales affectus prouocabat sæpius, veluti Matth. 6. *Si ergo fennum agri, quod hodie est, & cras in clibanum micuitur, Deus sic vestit, quanto magis vos modica fidei.* & rursus: *Querite ergo primum regnum Dei, & iustitiam eius, & hæc omnia adicientur vobis.* & ad dilectionem inimicorum prouocat exemplo Patris, dicens: *Vt sitis Filij Patris vestri, qui solem suum ori facit super bonos, & malos, & pluit super iustos & iniustos.* Vnde ad rem præsentem colligo, in naturali prouidentia Dei, quæ per vires naturæ cognosci potest, diuinam gratiam posse inserere aliquam supernaturalem cognitionem, & impulsum prouocantem ad supernaturales actus.

Confirmatur quartò verbis S. Augustini lib. 10. Confessionum cap 6. in principio: *Cælum, & terra, & omnia quæ in eis sunt, ecce vndique mihi dicunt, vt te amem, nec cessant, dicere omnibus, vt sint inexcusabiles.* Vide exteriorè auxilium excitans, & præueniens, cui continuò subiungit interiorè gratiam præuenientem, dicens: *Altius autem tu misereberis, cui miserus fueris: & misericordiam præstabis, cui miseris fueris.* Deinde, vt ostendat, illam exteriorè excitationem cælorum, nihil proforsus prodesse sine hac interiori admonitione per misericordiam, & gratiam, statim addit: *Alioquin cælum & terra iuratis loquuntur laudes tuas.*

Confirmatur quintò, nam & Prosper, manifestè alludens ad cap. 14. & 17. Actuum, & illorum quasi commentarium efficiens, nostram conclusionem deducit in lib. 2. de vocat. Gentium cap. 1. aduersus finem, secundum antiquam diuisionem, & secundum recentiorè diuisionem cap. 4. initio, dicens: *Sed ne in præteritis quidem sæculis hæc eadem gratia (quæ post Domini Iesu Christi resurrectionem vbiq; diffusa est, & de qua scriptum est, Illuxerunt coruscationes sue orbi terræ) defuit mundo. Quamuis enim speciali cura, atque indulgentia, populum Israeliticum, constet, electum, omnisque alia nationes suas vias ingredi, hoc est, secundum propriam, permisissent, viuere voluntatem: non ita se tamen aterna creatoris bonitas ab illis hominibus auertit, vt eos ad cognoscendum se, atque metuentum, nullis significationibus admoneret.* Vide expressum nomen gratiæ præuenientis, & excitantis. Nam prius appellatur eadem gratia, quæ per Christum diffusa est. Deinde illi tribuitur munus admonendi ad cognoscendum, metuentumque Deum, quod est proprium gratiæ præuenientis.

Postremò significationes exteriores, & expressè propositas menti, quibus olim admovebat diuina gratia explicat Prosper continuò subiungens: *Cælum quippe, ac terra, & mare, omnisque creatura, quæ videri, atque intelligi potest, ad hanc præcipuè disposita est humani generis utilitatem, vt natura rationalis de conuersione tot specierum, de experientis tot honorum, de perceptione tot numerum, ad cultum, & dilectionem sui imbueretur auctoris.*

Hæc autem, licet naturalia obiecta sint, attamen à supernaturali gratia interiorè vim accipere, constat tum ex prioribus verbis, quæ initio retulimus; tum ex illis, quæ postea subdit: *Implente omnia*

6.

7.

8.

9.

10.

omnia spiritus Dei, in quo vivimus, movemur, & sumus. & infra, Sicut enim ista gratia largitas, qua in omnes novissime effluxit, non evacuat eam, qua super unum Israëlem sub lege roboravit: nec de illa cura Dei, qua Patriarcharum filiis proprie præsidebat, conijciendum est, gubernacula divina misericordiam cæteris hominibus suis, se subtrahit. Qui quidem in comparatione electorum videntur abiecti; sed nunquam sunt manifestis, occultisque beneficiis abdicati. Pende non solum manifesta, sed etiam occulta beneficia, seu dona gratiæ, non esse denegata Gentilibus reprobis.

11.

Denique idem constat ex cap. 5. sine: *Quæ videlicet gratia, est parior antea, atque occultior fuit, nullis tamen seculis, si negavit virtute una, quantitate diversa, consilio incommutabili opere multiformi.* Iam ergo Prosper agnoscit, occultam gratiam cunctis sæculis fuisse concessam occasione naturalium obiectorum, sicut paulo superius explicuerat ipse. Quod idem persequitur cap. 13. ostendens, hanc gratiam etiam ad obdurnos pervasisse. Atque in eandem doctrinam conspirant eiusdem libri, & aliorum Properi multa capita.

12. Probatio 2.

Probatio conclusio secunda sumitur ex illis verbis ad Galat. 1. *Ut revelaret filium suum in me.* In quorum commentario Hieronymus ponderat illa verba, in me, dicens: *Non est autem ipsum, ut revelaret Filium suum in me, quod si diceret, ut revelaret Filium suum mihi, cui enim quid revelatur, huic illud potest revelari, quod ante in eo non erat: in quo vero revelatur, illud revelatur, quod prius fuit in eo, & postea revelatum est, simile est illud in Evangelio. Modum in vobis stat, quem vos nescitis, & alibi, erat lux vera, qua illuminat omnem hominem. Ex quo perspicuum sit, natura omnibus Dei inesse notitiam, nec quemquam sine Christo nasci, & non habere semina in se sapientia, & iustitia, reliquarumque virtutum. Unde multi absque fide, & Evangelio Christi, vel sapienter faciunt aliqua, vel sancte, ut parentibus obsequantur, &c. & inde infert. Magis iudicio obnoxios fieri, eo quod habentes in se principia virtutum, & Dei semina, non credunt in eo, sine quo esse non possunt.*

Natura omnibus Dei inesse notitiam dicit Hieronymus.

13.

Non est quod miretis modum loquendi Hieronymi, videlicet: *natura omnibus inesse notitiam Dei, nec quemquam sine Christo nasci.* nam etiam Paulus Rom. 2. dicit: *Non enim auditores legis iusti sunt apud Deum; sed factores legis iustificabuntur. Cum enim gentes que legem non habent, naturaliter ea, que legis sunt, faciunt: eiusmodi legem non habentes ipsi sibi sunt lex, qui ostendunt opus legis scriptum in cordibus suis.* Vbi pondera primò adverbium, *naturaliter.* Secundò pondera *iustificari* huiusmodi factores legis. Tertio pondera *opus legis, scriptum in cordibus.* quæ phrasis divinum gratiam prævenientem significat, ut vidimus disp. 18. sect. 5. num. 8. Vnde rectè Fulgentius lib. de Incarnat. & gratia Iesu Christi toto cap. 25. colligit Paulum loqui non de natura absque gratia, sed de natura, quæ absque lege scripta sanatur divino munere gratiæ, scribentis legem in cordibus. Quam expositionem sumpsisse videtur ex Augustino lib. 4. contra Iulianum cap. 3. longè post medium, & de spiritu & litera cap. 26. & 27. quam eandem tradit Prosper contra Collat. cap. 2. Beda, & Anselm. Rom. 2. vbi D. Thomas lect. 3.

Nota.

Intelligendus de natura absque lege scripta.

14.

Et Cyrillus Alexandrinus lib. 3. contra Iulianum propius ad finem quam ad medium, eodem testimonio ad Rom. 2. vitur, ut probet Deum in omni ætate mundi omnium Gentium salutem providisse sufficienter auxilia, per iustas leges, quas omnium cordibus insculpsit. *Natura enim per se-*

ipsam discendo, factore annuente recipit omnis boni scientiam. vbi quod ait, *per seipsum*, intelligit sine exteriori lege, aut magistro instruyente. Nam interiores instructiones agnouerat, quando dixit, *instis ad hoc instructionibus peruenientes.*

Quo supposito, facile intelligitur, qua ratione nihil habeat cum Semipelagianis commune, quod Hieronymus ait: *Natura omnibus Dei inesse notitiam, nec quemquam sine Christo nasci, nec sine semine sapientia & iustitia.* Vnde nec sine semine fidei, non quia naturales causæ præferant in nobis hæc semina, & hanc notitiam Christi: nec quia ex principiis, naturaliter notis nostro intellectui possumus per discursum invenire aliquam notitiam Christi, sicut oportet, ut per illam adquiramus gratiam, sed propter tres rationes; prima, quia ipsis principiis speculativis, & practicis, quæ nobis sunt naturaliter nota, Deus inserit suam gratiam prævenientem, & supernaturalem illustrationem, modo explicando in sectionibus sequentibus.

Secunda, quoniam eandem illustrationem inserit cognitioni elementorum, cælorum, & totius uniuersi, qui occultis clamoribus prouocat ad desiderandum notitiam maiorem creatoris, & gubernatoris.

Tertia, quoniam sine vlla exteriori doctrina, vel discursu nostro, hoc in nobis nascitur, & sine nostra libertate; quemadmodum è contrario appellantur *natura filij iræ* per originale peccatum sine nostra libertate contra actum.

Confirmatur primò, sic enim Catholicam interpretationem admittit quod Macarius senior, antiquitate, & sanctitate insignis, scripsit homil. 8. prope initium (habetur tomo 2. Biblioth.) *Gratia quidem continenter adest radicata, & permixta ab inueniente aate; & ratquam naturale, & concretum quiddam, quod inest homini, veluti una substantia; sed variis modis, pro arbitrio, quatenus expedit, hominem gubernat, quandoque enim vehementius ardet, & accenditur ignis; interdum remissius, & mollius, ipsam quoque lumen, quibusdam temporibus intensius accenditur, & lucet; quandoque vero remittitur, & subtrahitur est.*

Confirmatur secundò, nam & Antonius Magnus tomo 3. Biblioth. epist. 1. ad fratres suos de diuina vocatione, prope initium, tres vocationis modos distinguit, quibus *gratia Dei vocanti apprehendit animas.* & primum modum assignat eorum hominum, qui per testamentariam legem, & inditum in eis semel bonum à prima sui conditione, perreperunt parati cum Deo, sicut Abraham. Nihilominus idem Antonius paulò inferius explicat, hos etiam indigere, ut *primus eos vocet spiritus.* quod referemus disp. 18. sect. 4. in Antonio.

Confirmatur tertio verbis Enchiridij Christianæ institutionis, quod nomine Concilij Coloniensis citari solet, in titulo de sacramento Pœnitentiæ fol. 92. p. 1. cap. *Prior gratia, à medio dicitur: Quod autem (Act. 14.) legimus, dicente Paulo ad viros Lystrios, Deum in prateritis generationibus dimisisse omnes gentes, ingredi vias suas; non sic intelligendū, quasi Deus gentibus sua gratia defuerit. Quisimò ipse Paulus statim subiicit, & quidem non sine testimonio semetipsum reliquit, benefaciens de celo, dans pluias, & tempora fructifera, implem cibo, & lætitiâ corda eorum, &c. & post pauca: Verum cum gentes id, quod de Deo cognosci potest, manifestum habuerint, quod Deus illis per gratiam prævenientem manifesta- uerit, nec tamen cum cognouissent Deum, sicut Deum glorificauerunt; factum est, ut gentes, Dei gratiam*

15. Defenditur ab errore Hieronymus.

16. Defenditur, & interpretatur Macarius.

17.

18.

SECTIO III.

Obiectum supernaturale implicitè, & virtualiter cognitum, barbaris proponitur per primam gratiam præuenientem, quæ datur de lege ordinaria.

19.

contemnent, ac repudiantes dimissa sint, ingredi vias suas; atque eadem omnino ratione fit, ut non omnes illos motus gratia specialis omnibus peccatoribus Deus imperiat.

Probatur tertio, quia si ordinaria prouidentia barbaris tribueret gratiam præuenientem, qua explicitè, & formaliter cognoscerent determinatè aliquid supernaturale, quod antea nunquam audiissent: sequeretur, dari illis occasione, ut deprehenderent manifestè aliquam operationem alicuius causæ superioris, quæ in ipsis operaretur miraculosè, & supra naturam. Consequens autem est contra suauem modum, quem diuina prouidentia ordinariè seruat. Quippe, quæ multos licet supernaturalis effectus singulis momentis operetur; eos tamen occultare ita studet, ut nullus possit euidèter in se, vel in alio deprehendere supernaturalem effectum, esse factum. Nam neque Christi Domini præsentiam in Eucharistia, neque vim effectiuam sacramentorum, neque characterem, aut gratiam, per sacramenta producta, neque nostros ipsos habitus, aut actus supernaturales euidenter cognoscimus. Ergo quamuis Deus in cordibus barbarorum operetur supernaturalem effectum excitans gratiam: nihilominus de lege ordinaria ita eos operatur, ut ex ea operatione non possit euidenter colligi supernaturalem esse effectum, qui deprehenditur.

20.

Probatur quartò, nam & ipsis baptizatis, siue scientibus, siue prorsus ignorantibus mysteria fidei, secundum legem ordinariam non immittuntur talia phantasmata, & tales species intelligibiles, quæ in modo representandi, & in obiecto representato deprehendantur esse supernaturales (etiã si existimes species supernaturales ad fidem præberi), sed potius, quantum humana reflexio aduertere potest, idem modus representandi est in speciebus fidelium, qui erat etiam in speciebus infidelium, siue quæ à sensibus acceptæ fuerant, siue per doctrinam prædicatoris, siue per naturalem discursum collectæ. Hic autem ordinarius prouidentia ordo violaretur, si ordinariè barbaris gratia præueniens proponeret expressè & formaliter aliquid supernaturale, quod neque per sensus, neque per doctrinam magistri, neque per naturalem discursum colligere possent. Tunc enim species daretur illi, representans illud supernaturale mysteriū: idque non quasi acceptum per sensus, neque per doctrinam magistri, neque quasi discursu collectum: ac proinde modus representandi illius speciei apertè differret à modo representandi cæterarum specierum naturalium, ita ut potuisset animaduerti differentia.

21.

Quintò probatur, quoniam supponendo id quod efficaciter probatur tomo sequenti, videlicet omnibus barbaris adultis dari gratiam præuenientem, si hæc proponeret aliquid obiectum supernaturale formaliter & expressè; impossibile foret, in tanta barbarorum multitudine non fuisse inuentos plurimos, qui recordarentur illius obiecti supernaturalis, expressè, & formaliter sibi propositi per gratiam præuenientem. At verò quotidiana experientia eorum Patrum, qui apud Orientales, & Occidentales Indos eorum salutem procurant, ostendit, vel nullum, vel rarissimum inueniri, cui supernaturale aliquid per interiorum illustrationem explicitè, & formaliter affluerit antequam audiret euangelicos ministros. Denique ad eadem conclus. comprobanda valent omnia, quæ in sectionibus seqq. afferenda sunt.

1. Modus vocandi rudes.

Tali propofitio sufficit ut gratia fit supernaturali.

2.

3. Samaritana exemplo probatur.

4.

Secunda conclusio, quasi appendix primæ conclusionis in præcedenti sectione positæ, hæc est. Ordinaria prouidentia talem gratiam præuenientè barbaris tribuit, quæ supernaturale obiectum implicitè, virtualiter, obsecurè, sub dubio, inuutili, rudi & crasso modo proponat. Talis autem obiecti supernaturalis propositio, quado proportio nato modo tendit in tale obiectum, etiam si teneat infimum gradum cognitionis supernaturalis, adhuc sola ipsa, absque alia maiori notitia supernaturalium rerum, satis est, ut gratia præueniens sit quidditatiuè supernaturalis, & virtute illius possint concipi aliquæ actiones libera quidditatiuè supernaturales, quibus homines diuinæ gratiæ consentiant, & cooperentur, ac proinde mereantur de congruo, & impetrent vltiorem illustrationem, & gratiam.

Probatur primò, quia gratia præueniens barbaris tribuenda, ut per se sit supernaturalis, debet necessariò versari circa obiectum supernaturale, sed non potest versari circa obiectum supernaturale, expressè, & formaliter cognitum: ut in sect. præced. monstrauimus: ergo debet necessariò versari circa obiectum supernaturale, implicitè & virtualiter cognitum. Confirmatur, quoniam proponere obiectum supernaturale sufficit ut gratiæ præuenienti per se conueniat supernaturalitas intrinseca: ergo huiusmodi propositio virtualis, est prima quæ per gratiam præuenientem præbetur hominibus, omni prorsus cognitione supernaturali carentibus. Consequentià probatur, quia suauitas diuinæ prouidentia ab imperfectioribus incipit, nimirum, ut supernaturalis prouidentia in hoc, sicut in cæteris, aptè consonet prouidentia naturali.

Probatur secundò, quoniam prædictus modus vocandi ad fidem infideles, reperitur in sacra Scriptura variis in locis. Insignis est vocatio Samaritanæ Ioannis 4. in qua supponendum est, incarnatum Verbum interius in audientis animo semper fuisse operatum spiritualem exhortationem, aptè correspondentem sensibilibus verbis, quæ proferebat exterius, ut ostendimus alibi ex professo. Quo supposito, consideretur prima vocatio, & exhortatio ad gratiam desiderandam, & petendam, quam implicitè, obsecurè, & accommodatè ad ruditatem audientis ceperit inuitare. Si Ioan. 4. scires, inquit, donum Dei, & quis est, qui dicit tibi: Da mihi bibere; tu forsitan perisses ab eo, ut dedisset tibi aquam viuam. Vbi S. Thom. in Ioan. 4. cap. lect. 2. text. 1. post medium agnoscit, per gratiam excitari desiderium impetratorum vltioris gratiæ, videlicet proponendo Dei donum, cuius tanta est pulchritudo, atque maiestas, ut si eam sciret Samaritana, forsitan petiisset; præsertim verò si cognosceret eum, qui petit bibere, esse Deum largitorem gratiæ.

Atque ut constet, in audientis animo nihil minus implicitum, & obsecurum, minusve crassum illuxisse, quam quod illa exteriora verba sonabant, refertur Samaritanæ responsum. Domine, neque in quo

quo haurias habes, & puteus alius est. & rursus. Da mihi hanc aquam, & non veniam huc haurire. Adhuc ego Samaritana materialem tantum aquam, corporis necessitatibus feruientem, cogitabat; cæteram aliquo speciali modo supra naturam, sicut & Iudei regnum Christi existimabant corporeum, & temporali felicitate redundans, sed aliquo modo supra naturam.

5. Obiter obseruandum est, Samaritanam, dum rationes obferuandi Christo proponeret, licet quodammodo resisteret, nihilominus absolute fuisse cooperatam primæ gratiæ præuenienti: cuius immediati finis erat, excitare ad inquirendam veritatem supernaturalem, miserendo colloquia, & proponendo rationes dubitandi, cum sincero desiderio intelligendi veram solutionem.

6. Artem hanc seruata à Christo Domino in hac muliere vocanda, notauit S. Thomas in cap. 4. Ioannis lect. 2. sine, ad illa verba: Ego sum qui loquor tecum, dicens: Non autem Deus manifestatus se à principio mulieri, quia forte visum sibi fuisset ex vanitate loqui: nunc autem paulatim in cognitione Christi eam reducens, opportune reuelauit seipsum.

7. Eadem est sententia Chrysoctomi homil. 31. in Ioannem ante medium ad illa verba: Da mihi hanc aquam, &c. Considera, inquit, quam paulatim ad veræ doctrinæ altitudinem adducitur. Primum Iudeum quendam legis transgressorem suspicatus est: inde ut hoc crimen propulsauit, audit aqua viua, sensu perceptibilem existimauit; tandem spiritualem intelligens, credidit, huiusmodi aqua posse se tollere sitis necessitatem, non tamen adhuc quamnam esset, intelligens, ambigebat. & in sequenti homil. 32. in medio, ait: & quam gratia, inquit, his mulieri rationibus, non persuasit Christus, ut Nicodemus cui in medium serpentem attulit, & Nathanael, cui prophetauit? quoniam y viri erant, & in huiusmodi versati. Samaritana rudis, & abiecta mulier, experta omnium literarum erat. Ideo nullum cum ea de scripturis verbum facit; sed aqua tantum pollicitatione, & prophetia eam allicit. & post pauca. Pederentem, & modeste nactus occasionem, omni se suspitione absoluit.

8. Probatur tertio, quia Deum esse, atque inuisibilem, & valde ignotam hominibus esse illius substantiam, est obiectum naturaliter cognoscibile per naturale lumen rationis. In hac mercè naturali notitia solet prima gratia præueniens velut in syluatico stipite aptissime inserere desiderium habendi maiorem notitiam de illo ignotissimo, & excellentissimo obiecto: coniciendo plurima posse de illo sciri, & reuelari, quæ nostrum captum superent: & sub dubio coniciendo, fortè alicui reuelatum esse aliquam notitiam. Atque hic modus virtualiter proponendi supernaturale obiectum, est proprius illius primæ gratiæ præuenientis, quæ pullabat ad osium Atheniensium interius, quod corporis auribus audiebant illa verba Pauli Actuum 17. Inueni aram, in qua scriptum erat: Ignoto Deo. Quod ergo vos ignorantes colitis, hoc ego annuncio vobis. Et inde sumpsit exordium, ad explicandam Dei prouidentiam naturalem, & supernaturalem. Suppono namque, vnum verumque Deum, ineffabilem, inuisibilem, & innominatum fuisse illum, cui hæc ara inscripta erat, vt docet Augustinus libro primo contra Cresconium c. 29. Hieronymus libro quarto in Ezechielem capite

16. (licet aliter senserit ad Titum 1.) Clemens Alexandrinus libro primo Strom. capite 9. Quapropter quam locutione sensibili Paulus Atheniensibus, eandem omnibus barbaris interius poterit prima gratia inserere cupiditatem inquirendi ignotum Deum, scitu dignissimum.

9. Quarto probatur verbis ad Hebræos 11. Accedentem ad Deum oportet credere, quia est, & quod inquirentibus se, remuneratur sit. Vbi suppono, de supernaturali fide sermonem esse. siquidem agit de fide, sine qua impossibile est placere Deo, vt proximè præcedenti contextu prædixerat. At verò supernaturalem esse fidem requisitam, vt Deo placeamus, constat ex disputatione 19. sectione 2.

Confirmatur ex superiori contextu eiusdem, & præcedentis capituli, agit enim de fide, ex qua viuunt iustus, & quæ est sperandarum rerum substantia.

10. Quo supposito probatur conclusio, quoniam in his duobus articulis, quod Deus sit, & quod remunerator sit, virtualiter & implicite continentur cæteri articuli, etiam supernaturales, vt sanctus Thomas 2. 2. questione 1. art. 7. corp. docet his verbis: Omnes articuli implicite continentur in aliquibus primis credibilibus, scilicet, vt creditur Deus esse, & prouidentiam habere circa hominum salutem, secundum illud ad Hebr. 11. Accedentem ad Deum oportet credere, &c. in esse enim diuino includuntur omnia, quæ credimus in Deo eternaliter existere; in fide autem prouidentia includuntur omnia, quæ temporaliter à Deo dispensantur ad hominum salutem, quæ sunt via in beatitudinem. Vnde constat omnia mysteria supernaturalia, siue Trinitatis, quæ pertinet ad esse Dei, siue Incarnationis, & sacramentorum, quæ pertinent ad prouidentiam Dei, vt via ad nostram beatitudinem, virtualiter, & implicite claudi in prædictis duobus articulis; quamuis totum quod explicite, & formaliter continent, possit cognosci solo naturæ lumine.

Vnde colligo primam gratiam præuenientem barbaris hominibus collatam, habere sufficiens obiectum supernaturale virtualiter, & implicite cognitum, si proponat Deum esse, atque remuneratorem esse, cum dubio, atque suspensio desiderio melius cognoscendi quid sit Deus, & quam remunerationem præbeat inquirentibus se, quòve supplicio peccatores puniat.

11. Confirmatur. nam & Gregorius homil. 19. in Ezechielem agnouit huiusmodi fidem, qua creditur Deus esse creator omnium, & qui possit bonis suis perficere homines, fuisse sufficientem, vt præberet initium salutis, verba retulimus supra disputatione 19. sectione 5. num. 6. in quibus præsertim notanda sunt illa: vel quomodo hunc omnipotens Deus exaudiverat; si non se ab illo in bonis perfici petebat? sciebat igitur creatorem omnium Deum, sed quod eius omnipotens Filius incarnatus esset, ignorabat, &c. & tamen hanc fidem ibidem asserit fuisse sufficientem, vt per illam Cornelius veniret ad opera, quibus Deo placeret.

12. Quinto probatur, quoniam virtualem & obsecram inclusionem supernaturalis mysterij significare videtur Prosper libro secundo de vocatione Gentium capite 15. aliàs capite 5. in principio, dicens: Adhibita semper est vniuersis hominibus quadam superna mensura doctrinæ, quæ est parciore, occultiorique gratia fuit, sufficit tamen

tamen, sicut Dominus iudicauit, quibusdam ad remedium, omnibus ad testimonium. Quod autem hæc gratia sufficiens omnibus ad testimonium, ideo appelletur à Prospero parciore, & occultior, quia supernaturalia mysteria solummodo implicite, & virtualiter proponebat, prout continentur in iis, quæ naturali lumine cognosci possunt, constat ex Prospero in eodem libro secundo, capite quarto & quinto, cuius verba retulimus supra sect. secunda, probat. 1. in fine.

14. Obiectio. Ex his nascitur difficultas, quoniam nihil est implicite cognitum, nisi quod virtute continetur in alio obiecto, explicite, & manifestè cognitum; sed in prædicto obiecto naturali, quod expressè, & manifestè proponitur barbaris, non continetur virtualiter obiectum supernaturale: ergo non cognoscunt implicite obiectum supernaturale, ac proinde talis illustratio prima, nec potest esse quidditatiuè supernaturalis, nec sufficere ad eliciendum actum liberum quidditatiuè supernaturalem. Minor syllogismi probatur, quoniam vt vnum obiectum virtualiter continetur in alio, necessarium est, inferri posse ex illo; sed ex obiecto naturali, quod barbaris proponitur, non potest inferri obiectum supernaturale: ergo non continetur virtualiter in illo.

15. Duplex virtualis inclusionis gradus. Respondetur, distinguendo duplicem gradum virtualis inclusionis & continentia. Primus, & perfectior est, quando cognoscitur totum illud, ex quo sufficienter inferri potest alterum obiectum, quod nondum est explicite cognitum. Secundus gradus minus perfectus est, quando cognoscis vnam quandam propositionem, quæ est quasi maior, in qua includuntur alia inferiores propositiones, sed illas non poteris inferre, nisi præbeat tibi cognitio alterius propositionis, quam adhuc penitus ignoras. Hic secundus gradus virtualiter continendi sufficit ad supernaturalitatem fidei. Vnde à fortiori sufficit ad supernaturalitatem gratiæ præuenientis.

16. Exod. 3. Confirmatur primò verbis Christi Domini Lucæ 20. Quia verò resurgant mortui, & Moyses ostendit secus rubrum, sicut dicit Dominum Deum Abraham, & Deum Isaac, & Deum Iacob. Deus autem non est mortuorum; sed viuorum, omnes enim viuunt ei. Vide quis nostrum, nisi valde dubia coniectura, potuisset peruenire ad fidem resurrectionis: si nullum aliud testimonium illius extaret, præter hoc datum à Moysè, & tamen Christum Dominus asserit, in illo ostendisse Moysen mortuos resurgere: id tamen virtualiter; quod significant illa verba Christi Domini Matth. 22. & Marc. 12. præmissa ante argumentationem supradictam: Erratis nescientes Scripturas, neque virtutem Dei, id est, quod virtualiter continent Scripturæ à Deo inspiratæ.

17. Confirmatur secundo, quoniam præter paucos insigniter illustratos à Deo cæteri Iudæi penitus ignorabant diuini Verbi Incarnationem, Passionem, & Resurrectionem; imò etiam Trinitatis mysterium, nec poterant sine maiori illustratione, & doctrina ad illorum cognitionem peruenire proprio discursu. Nihilominus ab omnibus Theologis dicuntur implicite, & virtualiter credidisse Trinitatem, Incarnationem, Passionem, & Resurrectionem; quoniam credebant in Deum, qui Abraham, & cæteris Patriarchis fuerat reuelatus, & pro Ruiz de Prouidentia Dei.

missus illius populi Redemptor, animi præparatione complectentes, quidquid Patriarchæ crederant explicitè, & quidquid ad salutem, redemptionemque necessarium erat.

18. Confirmatur tertio ex modo virtualiter, & implicite continendi; quem circa fidei articulos notauit sanctus Thomas secunda secundæ questione 1. articulo 7. corpore, vt paulo superius retulimus.

Confirmatur quarto ex variis modis virtualiter continendi; quos sequens sectio explicabit.

SECTIO IV.

Varios modos virtualiter continendi supernaturale obiectum primæ gratiæ præuenienti sufficere.

1. Primum modus est dubium de aliqua veritate, quæ in se quidem supernaturalis est, quamuis eius supernaturalitas ignoretur.

Huius primum exemplum fuit mulier Samaritana, quæ sicut vnica fuit, quam Christus Dominus extra Iudæam docuit, ita fuit typus totius Ecclesiæ, quæ postea ex Gentibus erat vocanda, vt Augustinus notat tractatu 15. in Ioan. Hæc igitur mulier considera, quot dubiis fuerit ad veritatem inquirendam excitata. Primum: Quomodo tu Iudæus cum sis, bibere à me potes? &c. Secundum: Puteus alius est; neque in quo haurias habes. Vnde ergo habes aquam viuam? Tertium: Nunquid tu maior es patre nostro Iacob? Quartum: Patres nostri in monte hoc adorauerunt, &c. Quintum: Nunquid ipse est Christus? Sed de hoc Christi Domini colloquio plura ad rem præsentem diximus sect. præcedenti probat. 2.

2. Secundum exemplum præbuit Nathanaelis Ioan. 1. versùs finem, cui Philippus, Inuenimus, inquit, Iesum, filium Ioseph à Nazareth. Quam obscura & occulta latet hæc annunciatio diuinitatis, latet tamen virtualiter in illis verbis: Quem scripsit Moyses in lege, & propheta. Ideo sufficiens fuit vt primò excitaret tanquam opportuna gratia præueniens, quoniam duo iniecit dubia, & inquirendi auiditates in animum audientis sincerum. Alterum; à Nazareth potest aliquid boni esse? Vnde vt satisfaciatur dubio, libenter acquiescit gratiæ interius loquenti, quod Philippus exterius subiunxit: Veni, & vide. Alterum dubium: Vnde me nosti? Qua occasione Christus Dominus clarius suam diuinitatem significauit, quam protinus Nathanael credidit, dicens: Rabbi tu es Filius Dei, &c.

3. Tertium exemplum præbuit præcursor Iesu Christi, typum præferens gratiæ præuenientis. Sicut enim ille discipulos mittit ad Christum, & dubitantes, & inquirentes: Tu es qui venturus es, an alium expectamus? Vt ea occasione certiores reddantur de euidencia credibilitatis; ita gratia præueniens barbaros prius dubitare facit, vt, ad inquirendum, mittat, de vera religione, ac de credibilitatis euidencia.

4. Quartum exemplum fuit, qui à natiuitate cæcus postea illuminatus est, Ioan. 9. Quem cum inuenisset Iesus, ita prouocauit ad dubitandum, & interrogandum: Tu credis in Filium Dei? & ille quis est, D d Domine,

Domine, ut credam in eum? Quod dubium atque inquisitiones fides subsecuta est.

Quintum sit Paulus de cælo prostratus, inquirens prius, Quis es Domine? & iterum, Quid me vis facere?

5. Modus inquisitionis veritatis.

Secundus modus præcedenti valde vicinus, at propè indissolubiler cum eo coniunctus, est anxia sollicitudo, inquirendi veritatem, quæ animum quiescere non sinit, donec eam inueniat, & amplectatur. Cuius primum exemplum ostendit Clemens libro 1. Recognitionum, in principio, fusè referens suæ vocationis exordia; in quibus præsertim notanda sunt illa verba: Inerat mihi comes optima, que me quiescere non sinebat, immortalitatis cupidus. Ut enim post rerum exitus docuit, & gratia Omnipotentis ostendit, hæc me animi intentio ad inquisitionem veritatis, & agnitionem veræ lucis adduxit. Deinde pluribus explicat, tam vehementem sibi inditam fuisse curam inuestigandi, vtrum post mortem aliqua alia vita restaret hominibus, vt eam à se abicere, aut negligere, quamuis vehementer optaret, atque conaretur, nulla ratione potuerit.

6.

Secundò probatur exemplo eorum Gentilium, qui antequam Euangelij prædicationem audirent, auidissimè desiderabant, expectabantque Petrum de vero Dei cultu disputaturum. In quo desiderio, & expectatione gratiam præuenientem, interius operantem, Petrus ipse notavit apud Clementem 4. libro recognitionum, pagina secunda his verbis: Occulta Dei virtute quem debeant diligere, prius etiam quam doceantur, agnoscunt. Videtis enim eos quasi bonos seruos desiderare eum, quem sibi sperant aduentum suum Domini nunciare. Desiderium ergo audiendi verbi Dei, & voluntatem eius faciendi ex Deo habent, & hoc est initium doni Dei, quod gentibus datur, vt possint per hoc doctrinam recipere veritatis. Quibus simillima sunt verba Petri, quæ idem Clemens refert in epistola prima ad Iacobum, columna vltima.

Petrus apud Clementem.

7.

Pondera primò, quàm imperfectum potuerit esse hoc salutis initium in Gentilibus, qui desiderabant Petri præsentiam, vt ab eo audirent Euangelium.

Secundò hoc desiderium audiendi verbi Dei, ex Deo haberi, & occulta Dei virtute doceri. Tertiò hoc esse initium doni Dei, hoc est, gratiæ: & inde inchoati potestatem recipiendi doctrinam veritatis, assentiendo fidei. Certè si aliis in locis recognitiones Clementis deprauatæ sunt ab hæreticis; hoc tamen in loco nihil est, quod reprehendere possit, neque feruissimus censor eorum, quæ pertinent ad iustificacionis exordia.

Credulitatis affectus inquisitionis initium.

Confirmatur. nam credulitatis affectum, seu voluntatem credendi, & querendi salutem, esse supernaturalia dona, à quibus fides, & iustificatio initium sumit, docent Araficanum Concilium, Hilarius, & Prosper, vt vidimus disputatione decima nona, sectione secunda, conclusione 2.

8.

Tertiò probatur exemplo Iustini Martyris, qui vt ipse diffusè narratione exponit in Dialogo cum Tryphone paulo post initium ab illis verbis: Ego quoque initio cupidus eius sodalitijs, vehementi amore Philosophiæ, atque veritatis, Deique cognoscendi ardenti desiderio adductus est, ad sperandum, quod ille Platonius quidam promiserat fore, vt per Philosophiam

perueniret ad Deum mente videndum. Quam stultam existimationem diuina gratia veluti occasionem arripuit, vt Dei videndi, atque inueniendæ veritatis studium, diuina gratia præueniente inchoatum, illustraret, atque perficeret doctrina cuiusdam senis, (homo ne, an verò Angelus incertum) qui variis ratiocinationibus eò Iustinum deduxit, vt aduerteret Deum videri, & veritatem cognosci non posse, nisi recepta, atque seruata doctrina Prophetarum, & Domini nostri Iesu Christi: Mihi continuo (Iustinus subiungit) quidam ignis accensus est in animo, correpto Prophetarum amore, & illorum, quicumque Christo cari sunt. & cum mecum sermone hos reuoluerem, hanc solam Philosophiam comperiebantur, & vilem: atque ita euefisi Philosophus. Perpende interiorum gratiam, quæ intellectum Iustini illustrabat clarius, quam antea & ardentius inflammabat voluntatis affectum.

9.

Quartò probatur. nam Hilarius salutis exordium accepit à desiderio, & dubia opinione immortalitatis animæ, atque diuinæ providentiæ circa res humanas, qua sollicita ambiguitate ad querendum adductus, incidit in vetus nouumque Testamentum, Deo gubernante illum, qui videbatur esse fortuitus casus, vt illuminaretur, & traheretur ad fidem. Ipse Hilarius author est in exordio librorum de Trinitate.

Quintò. non dissimilis ambiguitas, & implicata perplexitas, nata ex contrariis placitis Philosophorum, & anxia cupiditas inueniendi solidum fundamentum, in quo tutò posset intellectus conuiescere, initium vocationis fuit Gregorio Thaumaturgo apud Nyssenum in eius vita pag. 4.

10.

Postremò, quoniam idem est author gratiæ nostrorum temporum, qui fuit præteritorum, ostendit nobis plurima exempla eorum, qui nunc videntur ad fidem, similia supra dictis. Vnus sufficiat Anger ille Iaponius, qui quoniam fidei ianuam aperuit ad vastissima regna Iaponis; indole, atque ingenio præstantiora cæteris Orientalibus Indis, non fuerit indignus, qui numeretur inter insigniora exempla vocationis ad fidem. Hic ergo propter peccata, quæ in adolescentia commiserat, conscientiæ stimulis agitatus, cum nullo suorum Sacerdotum consilio posset conuiescere, per diuinam gratiam adactus fuit, vt à Christianis remedium peteret, dubius adhuc, vtrum sibi posset aliquando sufficere; quod tamen sancti Francisci Xauerij doctrina felicissima consecutus est ad suam, & suæ nationis salutem, de quo Ribadeneira in vita sancti Patris nostri Ignatij libro 4. capite 7. & Lucena in historia de vita Xauerij lib. 5. cap. 19.

11. Tertius modus in Christianam legem profectio.

Tertius modus perfectior adhuc, & ad fidem proximior, & in legem Christianam propensio, & complacencia simplex, cuius insigne testimonium Nazianzenus profert oratione 19. in laudem Patris mortui columna 4. vbi postquam illius prudentiam, temperantiæque commendauit, ac præcipuè iustitiam vsque ad eò incorruptam, vt quamuis in magnis Reipublica muneribus, administrationibusque versatus, ne renuncio quidem facultates suas auxerit, subdit: Pro his rebus fidem quoque, ni fallor, præmij loco retulit. Quapropter oportuit, in hoc viro ante explicitam fidem Christi,

quan

quando hæc exercebat opera virtutum, fuisse aliquam supernaturalem propensionem ad fidem, quæ Christianorum lex & eorum præcepta placere inciperent, virtute cuius cætera opera bona vim habebant impetrandi fidem. Id quod ipse Nazianzenus paulo superius notauerat, dicens: Quemadmodum ex nostris plerique nobiscum non sunt, quos scilicet à communi corpore flagitiosa vita ratio separat: sic contra permulti exteriorum à nobis stant, quicumque nimirum fidem moribus antecurrunt, ac solo Christiani nomine carent, cum rem ipsam habeant, quo in numero meus quoque Pater erat: ramus quidem alienus, cæterum morum honestate ad nos propendens. Atque huius propensionis ad fidem Christi Domini fuit etiam aliud indicium, videlicet Christianam vxorem ducere, atque illius magister ad fidem suscipiendam cedere, vt post pauca Nazianzenus notat.

12. Cuiusdam expositio re-igitur.

Vir nostra ætate sapientissimus aliter Nazianzenum exponit, supponendo moralia bona, per vires naturæ facta, esse proportionata, vel apta ad aliquam naturalem remunerationem. Quo supposito, Deus noluit huic viro dare proportionatum præmium naturalium virtutum; sed loco illius dedit fidem, ex gratia & magnificentia sua. Hanc expositionem probare non possum, quia quomodocunque fides data respiciat merita per solas vires naturæ facta, ita vt præmij locum, & munus suppleat, lædit rationem gratiæ; siquidem verificatur pro his meritis dari, præmij loco.

Confirmatur, quoniam de quolibet homine posset idem præsumere Deum pro naturalibus, humanisque virtutibus præmij loco daturum esse gratiam ex suppositione, quòd negare decreuerit proportionatum præmium naturale, quòd alienum esse à mente Augustini, & aliorum Patrum, constat ex dictis disput. 18. sectione secunda & tertia, & disputatione 20. sectione 1.

13.

Contrà verò expositio nostra inde probabilior redditur, quoniam tritam viam aperit, vt interpretetur plures, grauissimòsque Sanctorum, qui describentes media, quibus diuina prouidentia insignes aliquos viros ab infidelitate traduxit ad fidem, diligenter notare solent bonos mores, & opera rationi naturali consentanea præcessisse, significantes, inde cepisse aliquam dispositionem, aut impetrationem fidei. quod verificari potest, supponendo illos viros tunc iam per diuinam gratiam accepisse aliquam inclinationem, aut desiderium veræ religionis, à qua cætera bona valorem acciperent.

14. Quartus, opinio de supernaturali veritate.

Quartus modus sublimior adhuc est opinio de veritate supernaturali cum ambiguitate permixta, quæ appellatur etiam fides inchoata. Nam & ille, qui Marci 9. dicebat: Credo Domine, adinua incredulitatem meam, adhuc sub dubitatione trepidabat, & incredulitate dubitabat. & notat Gregorius lib. 22. moralium capite 14. cuius verba retulimus disputatione 19. sect. 5. num. 8. Vnde adhuc aliquid habebat diffidentia, & incredulitatis, vt notant Prosper, & Beda in eadem sectione 5. citati num. 9. & 11.

16.

Probatur secundò. nam & Reguli fidem, neque integram, neque firmam, sed dubiam fuisse, Ioan. 4. notant Chryostomus, & Gregorius, quorum verba retulimus ibidem numero 14. & 15. & tamen ea fides initium fuit obtinendi integram, & certam fidem.

Ruix de Prouidentia Dei.

Probatur tertio exemplo Dionysij Areopagite, cui simul cum Apollophane data est prima gratia præueniens, quæ eos excitauit ad diuinam gratiam sub dubio, aliquid noui circa res diuinas contigisse supra omnem naturæ cursum, quando defectionem Solis tempore Passionis Iesu Christi Domini nostri contemplantibus, non solum defectionis substantiam, sed etiam modum, & ordinem obseruauerunt, supra vniuersum naturæ ordinem contigisse. Vnde idem Dionysius in epistola ad Polycarpum prope finem ait: Tum quidem etiam diuinare, haud scio vnde, Apollophanes cepit, & mecum, quasi ea, quæ sibi, conferens hæc dixit, sunt iste Dionysij diuinarum rerum vicissitudines? Pondera primò verbum diuinare, quod diuinum instinctum, absque hominis libertate collatum significat etiam apud Græcos Philosophos; vt constat apud Aristotelem libro septimo Ethicorum Eudemiorum capite decimo octauo, & Platonem in Menone versus finem. Secundò quod asserit Dionysius, nescio vnde, significat, nullam potuisse assignari humanam causam illius instinctus, ac proinde solummodo à Deo provenire potuisse. Tertio pondera, quàm obscura, & ambigua fuerit hæc dubitatio, & quasi suspicio, aut subodoratio rei alicuius supernaturalis; & tamen Dionysium reddit aptum, vt facilius Paulo, explicanti rationem eclipsis, præberet assensum. Quæ etiam præbere potuisset Apollophanes per diuinam gratiam, sed sua libera malitia resistit.

Diuinare quid significat.

17.

Quintus & postremus modus virtualiter, & implicitè proponendi supernaturale obiectum, quo gratia præueniens initium facit, vocandi infideles ad fidem, est vniuersalitas quòdam obiecti veri, & boni abstractis à naturali, & supernaturali, quantum ex se est; hanc enim virtualem, implicitamque supernaturalitatem satis esse, vt circa illam possit versari gratia, confirmat Augustini experientia, quam refert libro tertio confess. capite quarto ad finem, vbi de Ciceronis Hortensio, quem legebat, sic loquitur: Hoc tamen solo delectabar in illa exhortatione, quòd non illam, aut illam sectam, sed ipsam, quicumque esset, sapientiam, vt diligerem, atque amplexarer fortiter, excitabar sermone illo, & accendebar, & ardebam. Vide vniuersalitem sapientia, quæ quoniam non solum naturalem; sed etiam supernaturalem præcipuè complectebatur, ratio erat tantæ illustrationis, & suauitatis. quanta sine gratia erat planè impossibilis ad spiritualia bona desideranda; præsertim adolescenti adhuc infideli, & vitis irretito.

18.

Inde colligo, etiam barbaris hominibus, qui nihil profus audierunt de mysterijs fidei, sufficere illud obiectum vniuersale, & abstractum, quod naturali lumine ductus persuadere posset Cicero, aut quilibet alius Gentilis. Quod obiectum, quoniam virtualiter, & implicitè sub se continet præcipuè res supernaturales, dignum est, circa quod versetur gratia quidditatiuè supernaturalis.

19.

Quod explicatur, & probatur primò, quoniam naturaliter potest quilibet Gentilis dubitare de tanta, & tam vtili Deorum multitudinè, & propendere animo ad vnitatem potentissimi, & optimi gubernatoris hominum. Ex quo principio potest ulterius progredi, apud se inquirendo, vtrum Deus hominibus virtutis amato-

Potest quis de multitudine Deorum naturaliter dubitare.

iicitur. Motium assentiendi, & amandi debet esse cognitum. Sed barbaris est profus incognita diuina motio, qua interius ipsi moueantur à Deo; ergo hæc eadem motio non est illis motium assentiendi, & amandi obiectum supernaturale, implicite, & virtualiter sibi propositum.

Motium duplex est quod debeat cognosci.
Respondetur distinguendo maiorem, simul & conclusionem: aliud namque est motium per modum obiecti, aliud verò per modum causæ efficientis (sive proprie, sive reductiue ad hoc genus causæ pertineat.) Primum quidem motium debet esse cognitum saltem implicite, & virtualiter, & huiusmodi motium non est interior motio, sed potius terminorum immediata vnio ratione sui ad modum primi principij, cui sine discursu assentimur: vt in præcedenti diffinitione dicebamus. Sed aliud motium, quod non per modum obiecti, sed tantum per modum efficientis causæ mouet, non debet esse cognitum; sed quamuis penitus ignoretur, mouebit, sicut contingit pæsepe hominibus, qui existimantes se esse ab omni passione liberos, nihilominus ab illa ipsa mouentur, vt in sinistra de rebus iudicent; atque ad illas malè afficiantur animo. Sic ergo interior motio, qua Deus impellit barbarorum mentes, non per modum obiecti, sed per modum efficientis mouet; ideòque potest esse motium, quamuis penitus ignoretur.

12. Quinta difficultas, quoniam ex præcedentibus solutionibus sequitur nullum adulum esse, qui fidem inuincibiliter ignoret, quoniam omnes fidei notitiam consequentur, si quod in ipsis est, faciant, cooperando gratiæ præuenienti, quæ omnibus facilis & expedita tribuitur modo superius explicato.

Respondetur negando sequelam; quia quamuis consequuturi sint notitiam fidei, si cooperentur gratiæ excitanti: possunt inuincibiliter ignorare suam obligationem, cooperandi, & assentiendi prædictæ gratiæ excitanti. Deinde quamuis hanc obligationem non ignorarent inuincibiliter; nihilominus inuincibiliter ignorant, prædictam cooperationem, & assensum esse medium necessarium, ad obtinendam notitiam fidei; eaque ratione inducere obligationem. Vnde consequens est, propter ignorantiam inuincibilem huius obligationis excusari ab ea culpa, quæ formaliter consistit in præcludendo aditu fidei, quamuis ab alia culpa non excusentur: de quo fusius in materia de fide.

13. Nihilominus absolute verum est, nullum adulum longo tempore vitæ carere gratia & fide, sine aliqua culpa personali, qua præuenienti gratiæ resistit, aut illi opponit impedimentum; quamuis ea culpa directè & formaliter non violet obligationem acquirendi fidem & gratiam. De hoc impedimento liberè disceptato videndus est Prosper libro secundo de vocat. Gentium capite decimo quinto, aliàs 5. & sanctus Thomas 3. contra Gentes cap. 159.

SECTIO VI.

Satisfaciens alijs difficultatibus, quæ circa varia puncta præsentis disputationis occurrunt.

1. Prima difficultas. Quoniam si de lege ordinaria sola præueniens gratia sufficit, vt obiectum supernaturale proponat modo supradicto; sequitur de lege ordinaria non esse necessarium, audire prædicationis verbum. Consequens autem est contra Paulum Rom. 10. dicentem: *Quomodo credent eum, quem non audierunt: quomodo autem audient sine prædicante?* Vnde concludit. Ergo fides ex auditu; auditus autem per verbum Christi.

Respondedo, & dico primò. Fides implicita, inchoata, & obscura, in qua tota præsens disputationis versatur, non prærequirit prædicationis verbum propter rationes positas in sectione secunda, tertia, & quarta.

2. Dico secundò: Fides explicita, & integrè constituta in sua propria quidditate, prærequirit prædicationis verbum, & de hac præcipue loquitur Paulus Rom. 10. Vnde Augustinus de prædestinatione Sancti. cap. 7. de Cornelio sic loquitur: *Sed si posset sine fide Christi esse saluus, non ad eum adificandum mitteretur archidællus Apostolus Petrus.* Ergo sine aliquo prædicante Euangelium Cornelius saluus esse non poterat. Quod idem Augustinus repetit lib. 1. ad Simplicianum quæst. 2. vbi præsertim notanda est illa metaphora: *Non solum concipi, sed & nasci opus est, vt ad vitam perueniatur æternam.* id est, non solum inchoatum fidem, & implicitam virtute gratiæ præuenientis concipere; sed etiam ad explicitam fidem Christi, auditu prædicationis verbo, in lucem prodire opus est, vt ad vitam perueniatur æternam. Sed de hoc plura in materia de fide.

3. Dico tertio, si quis velit in prædicto testimonio Pauli, prædicationem, & auditum spirituales interpretari, poterit comprehendere non solum explicitam, & natam fidem; sed etiam implicitam, & recens conceptam, vt Christum Dominum Ioan. 6. *Omnis qui audiuit à Patre, & didicit, venit ad me.* De qua interiori schola, & doctrina sæpe incidit mentio superius, & plura dicemus infra disp. 39. sect. 2. & sequentibus.

4. Accedit Paulum fortasse prædicantis nomine comprehendere non solum Angelos, aut homines; sed etiam quæcumque obiecta sensibilia, ex quibus diuina gratia occasionem solet accipere, excitandi homines ad supernaturalem cognitionem & affectum. Quo sensu non solum Apostolos, sed etiam corporeos cælos comprehendere potest sententia, quæ subiungitur. *Nunquid non audierunt? & quidem in omnem terram exiit sonus eorum.* Nec mirabitur Paulum hac mente fuisse loquutum ad Rom. 10. qui recordatus fuerit, pluias & tempora fructifera testimonium Dei appellari ab eodem Apostolo Actuum 14. vt ponderauimus supra sectione secunda, probat. prima.

5. Secunda difficultas inquit, vtrum ille assensus, qui datur primæ gratiæ præuenienti, solummodo implicite proponenti supernaturale obiectum, ad iustificationem sufficiat; si addatur illi actus spei, & contritionis, cum Baptismo in re, vel in voto suscepto. Huius solutio ex dictis nuper deducitur manifestè: assensus

assensus ille non est sufficiens ad iustificationem; sed necessarium est, crescere vsque ad fidem explicitam Christi, sine qua de lege ordinaria nunquam exister actus, qui sit spes proprie dicta, & multo minus contritio proprie dicta. Erunt tamen inchoationes quadam spei, & contritionis. Cæterum quæ mysteria, quanta luce, & explicatione in lege naturæ, scripta, & euangelica, necessarium sit credere, siue necessitate finis, siue necessitate præcepti, remittimus in proprias disputationes de fide.

6. Tertia difficultas, quia ex dictis sequitur, in quolibet infideli fuisse plures actus supernaturales ex parte intellectus, & voluntatis, quibus excitaretur ad fidem: hoc autem videtur absurdum in homine, suis erroribus pertinaciter adhærente.

Respondetur. Si actus illi supernaturales delibitati forent, adhibito consensu libero; tunc fortasse inconueniens esset illos concedere in homine pertinaciter infideli; sed actus indeliberatos in homine, sine homine causatos à Deo, ad instar motus primo primi conuenientissimum est, perditissimis quibusque infidelibus dari, vt quantum est ex parte Dei, prouocentur ad fidem; neque illorum honestas, & dignitas commendat, sed potius vituperat eiusmodi personas; sicut e contrario turpissimæ quæque suggestiones dæmonis non vituperant, sed commendant personam iusti, per gratiam viriliter repugnantis.

7. Quartò Vega in Tridentinum lib. 6. cap. 20. multis argumentis contendit, non omnes adultos excitari supernaturali cognitione, sed prætermisissis alijs, quæ facile soluantur ex dictis. Vnicum huius authoris argumentum profero. Si omnes barbari excitarentur ad supernaturalem cognitionem; sequeretur omnes esse Prophetas, aut saltem aliquando prophetare, tunc videlicet, quando explicita fides illis sine prædicatore reuelatur.

Argumentum Vega.

8. Respondedo primò consequentiam multiplici ratione claudicare. Primò, quia non omnes barbari, sed si aliquis rarissimus, explicitam fidei reuelationem accipiunt absque prædicatore. Vnde non prophetant, quantum attinet ad fidem explicitam. Secundò actum fidei implicitæ, & inchoatæ, de qua huc vsque locuti sumus, per pauci infideles liberè eliciunt ad præsentiam prædictæ gratiæ præuenientis, antequam Euangelij prædicatores audiant; sed potius eidem gratiæ cooperari, ferè omnes infideles contemnunt, quapropter non prophetant, quod attinet ad fidem implicitam.

9. Gratia præueniens barbaris data non est prophetia.

Prophetia dissentire non possumus.

Tertio gratia præueniens, quæ datur omnibus barbaris, non est actus, nec habitus prophetiæ, propter duo præsertim discrimina. Primum, quia prophetia certò, & sine dubitatione dicat, Deum, aut eius nomine Angelum esse, qui loquitur. At verò gratia præueniens illa, in qua versamur, aut nullo modo, aut non sine ambiguitate dicat Deum esse qui loquitur. Secundum discrimen, quia prophetiæ non poteris dissentire, licet velis: ac verò præuenienti gratiæ poteris dissentire, si velis. Propter hoc discrimen, etiam si per reuelationem tribueretur barbaro fides explicita, non esset proprie prophetia; quandiu eidem foret integrum reuelatis dissentire, si vellet.

10. Respondetur secundò. Nullum foret inconueniens concedere, actum aliquem prophetiæ communicari paucissimis hominibus, quibus fortasse

fides explicita sine prædicatore reuelata fuit, eo quod præuenienti gratiæ cooperantes, fecerint, quod in se est. Nam siue prophetia differat à fide, siue non differat specie, metaphysicè considerata vtriusque quidditate (quod nihil ad præsens attinet) cæterum quantum ad Theologicam considerationem sufficientiæ ad iustificationis initium, non differunt specie. Quoniam virtute prophetiæ posset homo mereri de congruo, & impetrare vltiora auxilia, vt speraret, diligeret, & pœniteret, sicut oportet; etiam si nullam fidem accepisset alterius specificæ quidditatis.

Respondetur tertio. In barbaris hominibus proprie reperietur instinctus propheticus, quando probabiliter, & cum formidine cognoscunt, Deum esse, qui ad eos loquitur. In hoc enim Doctores propheticum instinctum à prophetia solent distinguere. Cæterum communi lege neque prophetia, neque instinctus propheticus tribuitur barbaris: quoniam Deum esse, qui ad eos loquitur, penitus ignorant.

12. Quinta difficultas versatur in examinanda honestate illius dubitationis, quam sect. 4. in principio diximus, causari aliquando per gratiam præuenientem, hoc enim constabit esse impossibile, si dubitatio fuerit turpis, & contraria diuinæ legi. Quoniam gratia non nisi ad honestum, & diuinæ legi consonum inclinare potest. Esse autem turpem atque contrariam diuinæ legi, probatur, quia est certissima veritati contraria, cui debetur assensus determinatus, & certus: at contra certitudinem, atque determinationem ambiguitas pugnat.

Confirmatur primò, nam peccatum infidelitatis est, de rebus fidei dubitare.

Confirmatur secundò, nam etiam voluntas habet suum genus dubitandi de violanda, vel seruanda lege diuina, quam constanter, & absque ambiguitate seruare tenetur. Ideòque prædicta dubitatio ex genere mortale peccatum est.

Respondetur distinguendo duplex dubium, ac duplicem illius rationem formalem. Alterum dubium est, quo à vero, & à bono, cui adhæreas, recedens, ad falsum accedis & turpe, incipiens habere aliquam illius complacentiam, quæ ad æquilibrium mentem reducit, quasi nouo pondere posito in altera libræ lance, quæ prius exigni ponderis reputabatur in animo. Huiusmodi dubium turpe est, fidei, & charitati cōtrarium, vt argumentum demonstrat, & eius confirmationes.

14. Alterum dubium est, quo à falso & turpi, cui adhæreas, recedens, ad verum & honestum accedis, incipiens habere aliquam veri, & honesti complacentiam, quæ ad æquilibrium mentem reducit, quasi propria virtutis amplitudine, atque illius pondere denuo posito in altera libræ lance, quæ prius nullius ponderis reputabatur in animo, cum deberet esse summi. Huiusmodi dubitationem, constat continere inchoationem veri, & boni, ac proinde sub hac ratione, cum vero, & bono non pugnat; quamuis secum patiatur aliquod repugnans bono, & vero, quod repugnans non causatur à gratia præueniente, sed solummodo illud, quod vero & bono fauet, quasi conceptum illius semen.

15. Sexta difficultas est. Fides alicuius barbari, ignorantis mysteria fidei, & solummodo dubitantis, & desiderantis cognoscere veritatem, est longè imperfectior ea fide, quam per vires naturæ aliquando elicit hæreticus, qui firma adhæsiōne

intellectus & voluntatis assentitur distincte plurimis fidei mysteriis, sed hæc propter suam imperfectionem non sufficit, præbere iustificationis initium. Ergo neque illa.

Soluitur.

Responderetur distinguendo maiorem. Nam secundum quid est imperfectior, quatenus non habet assensum determinatum, nec notitiam expressam: cæterum simpliciter est perfectior, quem perfectionis excessum incomparabilem cum altera probat primò illius quidditas supernaturalis: secundò eius causa, quæ debet esse gratia.

Inchoata fides perfectio.

16.

Continuatio.

Tertiò eundem perfectionis excessum probat modus attingendi obiectum, in eo sensu certissimus, quoniam contradictionem implicat, inclinare ad falsum: ac proinde quidditas eius, si cognosceretur, certò tribueret infallibilem certitudinem de obiecto, quod repræsentat; sed quia non cognoscitur, non reddit certum habentem, sed patitur adhuc dubitationem in animo.

Confirmatur.

Confirmatur exemplo plurimorum actuum prudentiæ supernaturalis ad particulares actiones dirigendas destinata. Qui licet plerumque admixtam habeant dubitationem aliquam: nihilominus eo sensu certissimi sunt, quoniam qui sequitur eorum ductum, errare non potest. Idem intellige de instinctu prophætico, & quolibet alio instinctu Spiritus sancti secum admittente ignorantiam, vel dubitationem de suo auctore.

17.

Quartò eundem probat excessum, prædictæ fidei virtus & effectus, videlicet quantum ex se est, perducere ad certam fidem, & perfectam, quam virtualiter, & quasi in semine continet.

Quintò probat eius contrarium, nam huiusmodi fides repugnat cum pertinacia propria infidelitatis, per quam adheretur erroribus fidei contrariis; aut saltem incipit ab ea pertinacia aliquantulum recedere, vt captiuè intellectum in obsequium fidei: his autem perfectionibus caret illa fides humana, quæ hæreticus assentitur aliquibus mysteriis fidei.

18.

Solutionem explico à simili, quia quantum ad omnes operationes vitæ sensitivæ, & quantum ad imitationem humanæ & rationalis astutiæ, simia, præsertim, quæ inter homines diu versata sit, longè perfectior est humana embrione, præsertim antequam infundatur anima rationalis. Nihilominus absolute perfectio est embrio humanæ naturæ: quoniam virtute continet hominem, & requirit perfectiorem causam: idèoque initium est vitæ humanæ. Nunc verò fides illa, quæ hæreticus plurima mysteria fidei firma adhesionem humana distinctè credit, est simia veræ fidei, sed aliud desiderium salutis, & inchoata fides, etiam dubitans, vel ignorans, est veluti embrio veræ ac perfectæ fidei. Cætera facile applicabis.

19.

Septima difficultas ex dictis sequitur, non esse actum fidei illum supernaturalem assensum, qui primus elici potest virtute primæ gratiæ præuenientis, superius explicatæ. Consequens autem est falsum: ergo & antecedens. Sequelam probò, quoniam fidei actus habet pro ratione formali diuinam veracitatem reuelantem, & ab Ecclesia propositam, quæ ratio formalis non reperitur in illo primo assensu, imò neque certitudo requisita ad essentiam fidei. Sed consequentis falsitas probatur, quoniam prima vocatio, & excitatio Dei debet esse ad fidem: ergo primus ille actus, quem barbarus elicit per gratiam præuenientem, debet esse assensus fidei. Secundò quoniam fides est initium cuiusque meriti, & impetrationis suprâ

disput. 19. sect. 3. & 4. Sed barbarus per primum supernaturalem assensum de congruo meretur, & impetrat vteriora auxilia: ergo ille assensus est actus fidei.

Respondeo, & dico primò. Metaphysicè loquendo, prædictus assensus inchoatæ fidei specie distinguitur à fide iam facta, & quasi adulta.

Probat primò, quoniam hæc fides mouetur à diuerso obiecto formali, & diuerso modo proposito, nempe à diuina veracitate reuelante, & per Ecclesiam proposita; sed fides inchoata, tanquam ab obiecto formali mouetur à terminorum immediata vniõne per modum primi principij suprâ sect. 5. num. 8. & sequentibus.

Secundò, quia fides inchoata est incerta, & quandoque est mera dubitatio, sed altera fides est assensus determinatus, & certus.

Tertiò, quia prædictam specificam distinctionem planè supponit Carechismus Pij V. paulo ante expositionem Symboli; quando ait: *Fides autem, quamquam late pateat, & magnitudine, ac dignitate differat (est enim sic in sacris literis: Modica fidei, quare dubitasti? & magna est fides tua, & ad auge nobis fidem; item, fides sine operibus mortua; & fides, quæ per charitatem operatur) tamen est idem genere, & diuersis fidei gradibus eadem definitionis vis, & ratio conuenit.*

Quartò, quia propter hanc metaphysicam distinctionem quandoque Patres de inchoata fide loquuntur, quasi de actione, quæ fidem præcedit, & ipsa non est fides. Sic enim Gregorius homil. 9. in Ezechielem inter principium & medium ait: *Neque fides sine operibus, neque opera adiuuant sine fide, nisi fortasse pro fide percipienda fiant, sicut Cornelius ante pro bonis operibus meruit audire, quam fidei existeret. Quia ex re colligitur, quia bona opera pro fide percipienda faciunt. Nam cui ab Angelo dicitur: Orationes tuæ, & elemosinæ tuæ ascenderunt in memoriam in conspectu Dei; & mox pro eadem ascensione præcipitur, vt ad Simonem mittat, qui ei veniens, prædicare debeat, constat, quod hoc fecit, unde meruit exaudiri.* Nota exceptionem, in qua sine fide adiuuant opera, videlicet, quæ pro fide percipienda sunt: ergo nondum percepta est fides. Cum tamen idem Gregorius alias non semel huiusmodi inchoationem soleat appellare fidem; vt hom. 19. in Ezechielem.

Et Titus Bostrorum Episcopus ad illa verba Lucae 14. *Compelle, intrare, ait, Donum fidei à Deo non sine precibus obtineri solet.* Pondera preces ante fidem habere vim obtinendi fidem; ergo supernaturalis cognitio, cui preces nituntur, non est fides; intellige, iam facta & adulta fides. Nam inchoata prærequiritur. Habentur illa verba in Bibliotheca homiliarum tomo 3. Dominica 2. post Pentecostem.

Dico secundò. Nihilominus in genere moris, atque in ordine ad iustificationem, vterque assensus reputatur ad eandem speciem pertinere, idèoque propriè & theologice loquentur Patres, fidei appellatione; comprehendendo etiam assensum inchoatæ fidei implicitæ & dubiæ, veluti quando asserunt fidem esse primam radicem, & fundamentum spiritalis vitæ, neminèque sine fide placere Deo, neque actum de congruo meritum, vel impetratorium elicere.

Confirmatur primò, quoniam in ordine ad conseruationem vniuersi, & Reipublicæ bonum reputantur, vt vnum, recens conceptus filius, & iam informatus animæ rationali. Vnde simile gaudium,

20. Distinctio à fide iam facta.

21. Catechismus Pij V.

22.

23.

24.

25.

gaudium, & spem propagandæ familiæ, similemque protectionem, curam, & prouidentiam in parentum animis generare solet; præsertim quoniam istæ inchoationes rerum non propter speciem sibi peculiarem, sed propter perfectiores species, ad quas quidditatiuè destinantur, inductæ sunt à natura. Idem propositione seruata dictum existima de fide inchoata comparatione fidei factæ & adultæ, supponendo illud Augustini lib. 1. ad Simplic. quæst. 2. prope initium: *Sunt ergo inchoationes quedam fidei, conceptionibus similes. quæ videlicet ab auctore gratiæ, non propter speciem sibi peculiarem; sed propter fidem explicitam inductæ sunt, ad quam quidditatiuè destinatur, sicut ad terminum via, & medium ad finem.*

Confirmatur secundò, quoniam etiam hæc inchoata fides nititur diuinæ veracitati, & ex ea quamdam certitudinem participat, modo explicato ad sextam difficultatem num. 15. & sequentibus.

DISPUTATIO XXVI.

Verum ex viribus naturæ detur causa prædestinationis ad gratiam, vel ad gloriam.

- 1. VONTIAM affirmatiua pars erat vnus ex articulis Massiliensis erroris suprâ disput. 14. sect. 4. eius impugnatio non debuit in hoc loco prætermitti; præsertim, quoniam omnia illius fundamenta iam sunt constituta, vt nihil restet operosum. Ex autoribus catholicis eandem partem affirmauerunt aliqui auctores citati disput. 21. præsertim Bacho, Argentina, & Iauellus ibi sect. 4. num. 9. 14 & 17. & Michaël de Medina sect. 5. num. 7.
- 2. Nihilominus sit prima conclusio. Electionis, siue prædestinationis ad gratiam, siue ad gloriam, nullum initium, nullamve causam, rationem, meritum, impetrationem, dispositionem, conditionem, aut occasionem præberi posse à nobis per solas vires naturæ, absque auxilio gratiæ.
- 3. Probat primò, quoniam quæcunque actio solis naturæ viribus concepta, quocunquemodo ex dictis valeret aliquid, vt Deus illius intuitu nos eligeret ad conferendam nobis gratiam, aut gloriam; eo ipso valeret, vt nos obtineremus gratiam & gloriam: sed tota disput. 17. 18. & 20. demonstratum est, actiones eiusmodi nihil profus valere, vt obtineamus à Deo gratiam, vel gloriam. Ergo nihil valent vt Deus nos illarum intuitu eligat, ad conferendam nobis gratiam, vel gloriam.
- 4. Confirmatur primò, quoniam quicunque actus foret quocunquemodo ex dictis ratio, cuius intuitu Deus nos eligeret ad gratiam, vel ad gloriam, idem actus foret ratio, cuius intuitu Deus nobis conferret vocationem efficacem, & secundum propositum quæ primarium prædestinationis instrumentum est. Constat autem ex disp. 20. sect. 3. num. 3. peculiari certitudine excludi omnem rationem, petitam ex viribus naturæ ad conferendam vocationem efficacem, & secundum propositum.
- 5. Confirmatur secundò, quia quamuis à Conciliis, & summis Pontificibus, citatis suprâ disp. 17.

non definitur expressè hoc, quod de prædestinatione diximus, nihilominus virtualiter definitur, quoniam euidenti illatione deducitur ex eorum definitionibus, præsertim ex canone 12. Concilij Arausicani. *Tales, inquit, nos amat Deus, quales futuri sumus ipsius dono, non quales sumus nostro merito.* & canone 25. in principio. *Displicentes amati sumus, vt fieret in nobis vnde placeremus.* Id denique ab Augustino, Prospero, & Fulgentio expressè traditur, vt ostendemus tomo sequenti tractantes de causa prædestinationis.

Confirmatur tertiò, quoniam ij Patres hunc etiam articulum de electione ad gloriam, facta propter opera merè humane tanquam sanæ doctrinæ contrarium fuggillant, & inter Pelagianorum reliquias censent suprâ disp. 14. sect. 4.

Probat secundò, quamuis enim ex viribus naturæ daretur ratio, & causa gratiæ, adhuc non daretur causa prædestinationis ad gratiæ, & ratio est, quoniam actiones honestæ elicite per solas vires naturæ, essent effectus prædestinationis ad gratiam; quoniam eo sine Deus non moueret ad eas actiones moraliter bonas, vt per eas obtineremus gratiam, ad quam nos prædestinauerat.

Confirmatur primò, quia Doctores non pauci quamuis admittant, ex viribus naturæ dari causam meritoriam de congruo, aut dispositionem remotam ad gratiam; adhuc tamen existimant, prædestinationis nullam esse causam, quoniam actiones moraliter bonæ sunt effectus prædestinationis, ita Durandus, Richardus, Scotus, Driedo, & quidam alij ex citatis suprâ disput. 21. sectione 4.

Confirmatur secundò, quoniam actiones elicite per auxilia supernaturalia, sunt causa accipiendæ gratiæ iustificantis; & actiones supernaturalis, in gratia elicite, sunt causa de condigno meritoria gratiæ, nihilominus non sunt causa prædestinationis ad gloriam, quoniam sunt effectus prædestinationis ad gloriam; ergo quamuis actiones moraliter bonæ essent causa gratiæ, non protinus essent causa prædestinationis ad gratiam.

Tertiò probatur, quod attinet ad prædestinationem gloriæ, quoniam quamuis aliquis homo per actiones moraliter bonas, elicitas solis naturæ viribus, obtinuisset prædestinationem ad auxilia supernaturalia, vel etiam ad iustificantem gratiam, non protinus obtinuisset prædestinationem ad gloriam: quoniam vt longo tempore perseueret in gratia, indiget speciali auxilio supernaturali, insuper vt matura morte colligatur ad gloriam eo tempore, quo perseuerat in gratia, neque detrudatur ad inferos, cum primùm immortale fuerit lapsus indiget speciali protectione Dei, qua deficiente multi, qui prius iusti fuerant, propter peccata commissa damnantur.

Confirmatur, quoniam quamuis actiones elicite per vires naturæ, essent causa meritoria gloriæ; non protinus essent causa prædestinationis ad gloriam, propter ea quæ diximus probat. 2.

Sed petis, vtrum de potentia absoluta poterint actiones, elicite per solas vires naturæ, esse causa, vel ratio prædestinationis ad gratiam, vel ad gloriam.

Respondeo, & sit conclusio affirmatiua, quoniam præscindendo à decretis diuinis, vt de facto sunt, non inuoluit contradictionem, si Deus ab æterno decreuisset illis conferre gratiam, & gloriam, de quibus præuideret, fore vt per vires naturæ magis sibi à peccatis temperarent, & magis

Supernaturales actiones non sunt prædestinationis causa.

6.

De potentia absoluta potest ex natura viribus dari prædestinationis causa.

magis incumbere in morales virtutes: ita ut ratio ob quam huic homini potius, quam alteri gratia & gloria tribueretur, essent præuisa opera ex viribus naturæ elicienda: ante quorum præuisionem non existeret determinatum decretum de salute hominis. Cæterum quamuis hoc non inuoluar contradictionem, dedecet dignitatem gratiæ, & ordinatissimam Dei prouidentiam; quare eo modo impossibile est, quo impossibile est à Deo perturbari ordinem vniuersi sine fructu maioris boni, & præter sapientiæ leges gubernari res naturales atque supernaturales.

DISPUTATIO XXVII.

Utrum Chrysostomus docuerit actiones solis naturæ viribus elicatas præbere iustificationis initium.

SECTIO I.

Quanta necessitas cogat, Semipelagianismi suspicionem à Chrysostomo, cæterisque Patribus Augustini prædecessoribus propulsare.

In sequenti disputatione dicemus sigillatim de singulis antiquioribus, etiam Latinis, sed præcipue de Græcis Patribus; in præsentibus verò dicemus generaliter de omnibus: sed peculiariter de Chrysostomo, cuius hoc tempore sententia per calumniam traducitur. Vtranque disputationem ad finem istius tractatus referuabimus, ne lectoris memoriam obtineret, antequam placide absque fastidio tanti laboris vero dogmate, & eius rationibus imbueretur.

Supponendum est primum. Cassianum in Ecclesia Græca didicisse doctrinam sacram, & in primis Chrysostomi fuisse discipulum, ut omnes cum Trithemio fatentur, & ipse Cassianus de Incarnatione aduersus Nestorium lib. 7. in fine, de Ioanne Chrysostomo ita loquitur: Ille me docuit, ac per hoc non tam meum hoc, quam illius esse creditur. Videri potest Baronius tomo 5. anno 404. §. post Paladium.

Cassianus Chrysostomi discipulus.

Præterea certum est, Cassianum ita suos magistros intellexisse, ut idem ipsum assererent, quod ipse docuit de initio gratiæ per vires naturæ, ut constat ex lib. 12. de institutis renunciantium, cap. 13. & 14. Vbi de sua doctrina circa humanos conatus & labores, quibus subiungatur gratia, sic loquitur: sed plane constantissime non mea, sed seniorum sententia definitio. & in cap. 13. dixerat. Tempus est, ut ipsis, quibus tradunt, verbis Patrum sententiam proferamus, eorum scilicet, qui viam perfectionis, & qualitatem eius non verborum iactantia depinxerunt; sed potius re, & opere, ac virtute spiritus possidentis, experientis eam proprijs, & exemplis certissimis tradiderunt. Quibus similia scribit collat. 13. Abbatis Cheremonis cap. 18. in principio, dicens: Per quod evidenti ratione colligitur, ab his, qui non loquacibus verbis, sed experientia duce, &c. & post medium capituli. Hoc ab omnibus Catholicis Patribus definitur, qui perfectionem cordis non inani disputatione verborum, sed re atque opere didicerunt diuini esse munera.

Iis verbis ex obliquo vanitatis notare videtur Augustini, & discipulorum eius subtilitates, quibus acriter pungebatur, & supra vires virgebatur. Sed Cassiano vicem reddidit Prosper epistol. ad Demetriadem (quæ apud Ambrosium tom. 3. lib. 10. est epistola 84.) vbi pagina 4. fine ait, Vros meritis, & heroicis virtutibus claros, per elationem & superbiam in hunc errorem deuenisse. & lib. contra Collatorem in peroratione dicit. Per superbiam paucorum, & aliorum imperitiam hæc esse turbata. Vbi nullus magis quam Collator notari potest superbiæ, qui sibi suisque rem, opus, experientiam atque virtutem spiritus arrogauerit; sed suis antagonistis vaniloquas tantum reliquerit subtilitates, cum tamen e contrario fuerint sanctitate præclari.

4. Nouitatis Augustinum arguit Cassianus.

Collatoris superbia notatur.

Certum est, Massilienses in eodem sensu accepisse doctrinam omnium antiquorum Patrum, & præsertim Orientalium. Nam, ut referunt Prosper, & Hilarius in epistolis ad Augustinum, Massilienses obstinationem suam vetustate defendentes, oppositam sententiam nouitatis accusabant, ut contrariam menti omnium Ecclesiasticorum.

5. Antiquis Patribus suam imponebat doctrinam.

Confirmatur, quoniam Cassianus præcipuus Massiliensium magister fuit, supra disputat. 14. sect. 1. num. 3. & 4. Quapropter quod ipse existimauit, hoc etiam discipulus docuit, esse germanam interpretationem antiquorum Patrum.

Nec desunt hoc tempore viri sapientia non minus insignes, quam zelo catholice pietatis, qui nolentes Cassiano, & Massiliensibus maximum præsidium ferant, dum existimant Patres antiquiores Augustino, præsertim Græcos, maxime verò Chrysostomum, plus æquo extulisse vires arbitrij, proindeque minus rectè de initio gratiæ fuisse locutum, quo in iudicio non eorum tantummodo Patrum, sed totius etiam Ecclesiæ res agitur, quia non tam eorumdem autoritas, quam recentiorum, præsertim Augustini, maxime verò Romanorum Pontificum in discrimen vocatur.

6. Cassiano qui, dam præsidium ferunt.

E contrario tamen, ut huius causæ patrocinium suscipiat strenuus quisque professor Theologiæ, mouent plures vrgentissimæque rationes.

7. Deservitibus Patres Græci.

Prima, quoniam liberi arbitrij hostes hac tempestate magnum sui erroris prædium collocant, in accusandis Græcis, ac præsertim Chrysostomo, quod in extollendo libero arbitrio modum exceßerint, ut hac exceptione omnia eorum testimonia taxantes à iure suffragij, depellant antiquiores nobiliores, locupletioresque testes libertatis, quæ sibi dominetur, ut possit in vtramuis partem se flectere, siue ad malum sine gratia, siue ad bonum cum auxilio diuinæ gratiæ. Quæ testimonia vidimus tomo de scientia Dei à disp. 39. vsque ad 44.

Sic Caluinus apud Ruard. articul. 7. pag. 371. ait: Græci pie alijs, atque inter eos singulariter Chrysostomus in extollenda humana voluntatis facultate modum exceßerunt. Veteres autem omnes, excepto Augustino, sic in hac re, aut variant, aut vacillant, aut perplexè loquuntur, ut certè ferè nihil ex eorum scriptis referre liceat. Apud Latinos liberi arbitrij nomen semper extitit. Græci vero multo arrogantijs usurparunt vocabulum ἀρτεμον, quod significat sui ipsius potestatem, ac si illa esset penes hominem. Verumtamen Patres nec variasse, nec vacillasse circa libertatem arbitrij, sed constantissimè semper in eius assertione perseverasse, constat ex nuper citatis

8.

citatis disputationibus, præcipue disp. 43. sect. 5. sine in tomo de scientia Dei.

9. Secunda ratio, quoniam non solum Cassiano, & Massiliensibus eripimus, quos violenter rapiunt in duces sui erroris; sed etiam catholico dogmati testes, & patronos restitimus numero, antiquitate, & pondere maiores.

10. Tertia ratio. Sic enim etiam cum catholicis disputantes de indifferentia libertatis, plura & firmissima conseruamus antiquitatis testimonia ab eo tempore, quo Petrus Apostolorum Princeps, cæterisque Apostoli, & eorum proximè successores de libertate disputant contra Simonem Magum, Manichæos, Astrologos, & aliâque illius ætatis monstra, præsertim verò contra Ethnicos Philosophos libertatis impugnatores, ut propterea nihil mirandum sit, in causa libertatis clariorem, certiorèque lucem attulisse, quam Patres sequenti ætatis, qui supponentes, iam suo tempore circa libertatem arbitrij nihil ferè restare periculi, suas omnes vires contulerunt, ad propugnandam gratianam, circa quam eo tempore bellum virgebat periculosius.

11. Quarta ratio, quia quantum in nobis fuerit, Deo præsertim auctore, debemus subtrahere occasiones, ad quas plurimi offendunt, & scandalizantur, quando studiosè se legunt antiquiores Patres. Quorum legitimam impetrationem ignorant, vel sibi hauriunt falsa dogmata pro veris, vel Patribus erroris lapsum imponunt.

Quinta ratio est generale præceptum orthodoxæ atque sanè interpretandi, quoad fieri possit, verba cuiuscunque Doctoris, qui pietate & doctrina clauerit; quæ charitatis, & iustitiæ lex virget tanto magis, quanto maior est numerus antiquitas, & auctoritas eorum Patrum, de quibus agitur in præsentibus.

Sexta & præcipua ratio, quoniam firmissimis argumentis ostenditur, prædictos Patres nihil finitè de initio gratiæ sensisse, ut constabit tota præsentibus, & sequenti disputatione.

SECTIO II.

Antiquos Patres generaliter rectè sensisse de iustificationis exordio.

1. Antiqui Patres, idem quod Augustinus senserunt.

PRIMA conclusio sit. Ecclesiæ Patres, qui Augustinum ætate præcesserunt, de initio gratiæ, & causa prædestinationis, non sumenda ex viribus naturæ, sensisse, atque docuisse idem, quod postea clarijs explicauit Augustinus, certum est, sicut è contrario temerarium, & periculosum videtur asserere, illos aduersa & repugnantiâ docuisse, quamuis concedi possit non magis exactè explicasse, quam sui temporis necessitas postulabat.

2. Probatur primò. Nam Augustini doctrinam, quæ defendebatur à Prospero, & Hilario, fuisse antiquam, & eius contrarium errorem Massiliensium fuisse nouitatem, notat apertè Cælestinus epistol. 1. ad Episcopos Galliæ, quam totam esse destinatam ad defendendam doctrinam Augustini, Prosperi, & Hilarij, de iustificationis exordio, & necessitate gratiæ præuenientis, constat ex principio eiusdem epistolæ, & cap. 2. In proæmio igitur epistolæ Cælestinus ita prohibet: Non sit illis liberum habere pro voluntate sermonem. Desinat, si ita res sunt, incesse nouitas veterum. Quæ verba egregiè ponderat Vin-

centius Lyrinensis lib. aduersus hæresis, prope finem, vbi etiam plurimis alijs argumentis confirmat, antiquam doctrinam esse catholicam; ac subinde non esse catholicam, quæ repugnat antiquitati.

3. Vnde sumitur confirmatio prima. quamuis enim Cælestinus nihil expressè dixisset de antiquitate doctrinæ; nihilominus manifestum foret supponere, Augustini doctrinam non pugnam cum antiquioribus Patribus. Semper enim Sedi Apostolicæ fuit in summa veneratione antiquitas, præsertim eorum Patrum, qui quo propius aberant à Christo Domino & Apostolis, eo firmius, certiusque mentem, & traditiones eorum retinebant.

Confirmatur secundò, quoniam omnes definitiones, quas tota illa epistola contra Semipelagianos constituit, esse compendium eorum, quæ antiqui Patres tradiderant, testatur in fine tertij capituli, dicens: Constitutiones sanctorum Patrum compendio manifestè in indiculo.

Confirmatur tertio. nam & Prosper contra Collatorem cap. 42. de Cælestino sic loquitur: Euidenter pronuncians, quantum sibi præsumptionis istius nouitas displiceret, qua auderent aduersus antiquos magistros insolenter insurgere.

4. Probatur secundò. nam Araucanum Concilium, Leonis Primi autoritate directum, cap. 1. ait: Pauca capitula, ab Apostolica sede nobis transmissa, quæ ab antiquis Patribus de certis Scripturarum voluminibus in hac præcipue causa collata sunt, &c. & cap. 25. versus finem vocat definitionem antiquorum Patrum, nostramque, quæ subscripta est. Hæc vera esse nulla ratione possunt, si nostra conclusio falsa est.

5. Probatur tertio. nam Hormisda Papa in epistola ad Possessorum post medium (quamuis non sit exploratum, non esse supposititium) doctrinam Augustini de gratia & libero arbitrio, contrariam libris Faustii, approbat quasi Apostolicæ, catholice, & antiquæ fidei consentientem: & ante medium aduersarios saggillans appellauerat. Contemptores auctoritatum veterum, nouarum cupidus questionum, eo vsque tumoris elatos, ut ad arbitrium suum vrisque orbis putent inclinandum esse iudicium. Alter orbis est Græcorum, alter verò Latinorum; vtrumque verò contrarium esse errori Semipelagiano Faustii, Hormisda declarat.

6. Probatur quarto, quoniam Augustinus lib. 2. de bono perseverantiæ à cap. 17. vsque ad 19. probat, suam sententiam esse omnium fidelium, & antiquorum Patrum, quorum aliquos refert, ut videbimus disputat. sequent. sect. 1. & 3. & in epistol. 106. ad Bonifacium col. 11. & 12. eandem doctrinam de initio gratiæ ex Palæstino Concilio recitans, adiungit: Hæc semper tenuit catholica Ecclesia. Consonat lib. de prædestinatione Sanctorum cap. 14. & toto libro de gestis Pelagij.

7. Confirmatur primò, quoniam non in hac solum, sed etiam in reliquis controuersis fidei Augustinus semper fuit diligentissimus explorator antiquitatis, eiusdemque discipulus modestissimus, ut constat, præsertim lib. 1. & 2. aduersus Iulianum, & libro de gratia Christi à cap. 43. vsque ad finem, & libro de natura & gratia à cap. 61. vsque ad 65. Ergo procul ab eo fuit imprudentia, vel impudentia, qua scienter, aut ignoranter noua dogmata cuderet sub sigillo antiquitatis.

3.

4.

5.

6.

7.

Confirma

Augustinus
nuocavit er-
rorem.

Confirmatur secundò. nam Augustinus, testi-
monio Cypriani conuictus, reuocauit errorem de
fide per vires naturæ obtinenda, vt fatetur lib.
de prædestinat. Sancto. cap. 3. initio. Ergo mul-
to promptior foret, vt quemcunq; sentium sibi
peculiarẽ, vel iam euulgatum retractaret, vel re-
cens erumpentem in sua mente comprimeret, ac
suffocaret, si pugnaturum crederet cum tota vni-
uersalitate Doctõrum.

8. Probatur quintò, nam Petrus Diaconus, &
alij, qui in causa fidei à Græcis ex Oriente Ro-
mam missi fuerunt, de Incarnatione & gratia
Domini nostri Iesu Christi, & de libero arbitrio
ad Fulgentium, & alios Episcopos Africæ scrip-
sisse librum, in quo initium iustificationis ex gra-
tia eo modo, quo ab Augustino traditur, do-
cent esse totius Orientalis, & Occidentalis Ec-
clesiæ doctrinam & fidem Sanctõrum Patrum.
Notanda sunt præsertim illa verba capitis pri-
mi. *In nullo sanctam gloriosamq; confessionem ves-
stram (videlicet Fulgentij, & sequacium) credi-
mus dissentire, præsertim cum vno vbiq; Spiritu san-
ctam Dei Ecclesiam vegetari minime dubitemus. Non
enim parua, imò potius magna latitua vniuersi re-
plebuntur Orientales, si sanctitatem vestram suis,
imò magis catholicis, nouerint, in omnibus consen-
sire dogmatibus.* & ad finem capitis ait: *Vt in fide
sanctorum Patrum perseverantes, &c.* Huic libro
eiusdem tituli de Incarnatione, & gratia Iesu
Christi rescripsit Fulgentius, in quo à cap. 12.
respondet eandem sententiam de initio iusti-
ficationis probans, quam Orientales profite-
bantur cum Petro Diacono, tanquam à suis ma-
ioribus acceptam.

Petrus Dia-
conus.

9. Idem Petrus Diaconus in fine totius operis,
postquam Cælestini, & Innocentij doctrinam
de initio iustificationis ex præueniente gratia re-
tulerat, subdit: *Hæc ad confutandum eorum amen-
tiam, qui ea, vt noua dogmata, & penitus Ecclesijs
inaudita refugium.* (& post pauca) anathematizat
non solum Pelagium, & Cælestium; sed etiam
præcipue libros *Fausti Galliarum Episcopi, quos con-
tra prædestinationis sententiam scriptos esse, non du-
bium est. In quibus non solum contra horum omnium
sanctorum Patrum, verum etiam contra ipsius Apostoli
contradictionem veniens, humano labori subiungit gra-
tia adiutorium.* Hæc Petrus.

10. Cassiani sen-
tentia tutior
foret.

10. Sextò probatur, quia si antiquiores Patres
communiter de initio gratiæ, vel prædestinati-
onis causa, sumenda ex viribus naturæ, docuerant
idem, quod Cassianus, Massilienses, & Faustus;
consequens erit, horum opinionem tutiorem fuisse,
magisque probandam maturioribus ingenijs,
& catholicæ antiquitatis sectatoribus. Quapro-
pter iniquæ fuerint Pontificum, & aliorum Pa-
trum aduersus illos incertationes, quibus arro-
gantia, ingratitudinis, nouitatisque notatur; cum
potius propter prudentiam, antiquitatẽ, studium,
& modestiam, qua iudicium proprium submitte-
bant antiquitati, commendandi fuissent, & de
contrario vitio Augustinus, & sui forent vitu-
perandi.

11. Errasset Ec-
clesiam.

11. Probatur septimò, quia si antiquiores Patres
modo supradictò, errauissent: inde sequeretur Ec-
clesiam totam, vel ferè totam errasse in illis secu-
lis, quæ Augustinum præcesserunt. Consequentis
absurditas manifestissima est. Sequela verò pro-
batur, quia cum primarij Theologiæ magistri er-
rarent, necessarium erat alios suppres, vel infe-
riores illis prædicatores fidei vt plurimum errasse

in eodem articulo; atque suum errorem instillasse
in plebem fidelium, siue in publicis concionibus,
siue in priuatis colloquijs, tã apud Græcos, quàm
apud Latinos. Porro quanto plures numero fide-
les, quanto grauiores doctrina, & autoritate Do-
ctores, quanto diuturno magis tempore quod ab
Apostolis fluxerat ad Augustinum vsque, quanto
liberius ab omni contradictione alterius catholi-
ci Doctõris de initio gratiæ, & causa prædestina-
tionis senserunt, & docuerunt, tanto certius est,
Deum promissa erga suam Ecclesiam prouidentia
cauisse, ne maxima, & optima pars Ecclesiæ Ori-
entalis, & Occidentalis erraret. Confirmatur, quia
aliud est, aliquem articulum fidei tempore ineun-
te declarari magis ab Ecclesia, quod frequenter
contigit: aliud est, denuo in Ecclesia definiti con-
trarium eius, quod olim communiter docti, &
indocti tenuerint in Ecclesia; & hoc supposita
Christi Domini prouidentia, Ecclesiæ promissa,
est impossibile. Cuncta denique in hac & sequen-
ti disput. tractanda, faciunt ad huius conclusio-
nis confirmationem.

SECTIO III.

Græcos Patres communiter, sed præcipue Chry-
sostomum vera docuisse de initio iustifica-
tionis, & prædestinationis causa, non
sumenda ex viribus naturæ.

SECUNDA conclusio sit. Præstantiores Græco-
rum Doctores communiter nihil docuerunt
contra doctrinã Augustini, circa præsentem con-
trouersiam cum Massiliensibus: quin potius præ-
uenientis gratiæ necessitatem tradiderunt; nihil-
que valere naturæ vires, gratia destitutas, vt auxi-
lia, vel prædestinationem obtineant. Ita Salmoron
tom. 4. part. 1. tract. 17. ad illa verba: *Quid queritis,
Bellarminus de gratia, & libero arbitrio lib. 5.
cap. 25. §. septimus decimus.* Suarez lib. 2. de causa
prædestinationis cap. 8.

Hæc conclusio probatur primò, quia manife-
sta illatione deducitur ex præcedenti sectione, illa
enim arate, quæ Augustinum præcessit, sacra lit-
teræ apud Græcos maxime floruerunt, quo
tempore Athanasius, Chrysoströmus, Nazianze-
nus, Nyssenus, Epiphanius, alique suppres con-
tra hæreticos strenuè dimicabant, & quamuis
apud Romanam sedem semper fuerit supremum
examen doctrinæ; cæterum ab eo tempore cepe-
runt præcipui Latinorũ Doctores exurgere, iique
Græcorum Patrum discipuli, aut viua voce, vt
Hieronymus à Nazianzeno, aut eorum scriptis
edocti: ex quibus plurima mutuatos esse, constat,
Ambrosium, Hilarium, aliòsq; Latinos Doctores.
Vnde si Græci Patres communiter errabant eo
tempore, non poterant Latini non errare; quan-
diu in eorum scholis, scriptisq; versati, nihil in
hac controuersia suspicabant latere falsitatis.

Probatur secundò ex consensione Orientalium
Episcoporum in Concilio Palæstino, quod refert
Augustinus epistol. 106. column. 11. & 12. no-
tans, in illo fuisse damnatam Pelagij sententiam
iam exortam, & Semipelagianorum sententiam
antequam esset exorta. Neque immeritò. nam
idem Concilium definiuit duodecim articulos,
quos & Pelagium confiteri compulsi, & inter il-
los quatuor articuli sunt Semipelagianis cõtrarij.
Primus est gratiam Dei & adiutorium etiam ad
singulos actus dari, eamq; non dari secundum
merita

1. Præstantiores
Græcorũ ni-
hil contra
Augustinum
docuerunt.

2.

3.

7. Contraria
sententia
responsio ve-
futur.

merita nostra, vt vera sit gratia. Secundus, esse
liberum arbitrium, etiam si diuino indiget auxi-
lio. Tertius, quando contra tentationes, concu-
piscentiæque illicitas dimicamus, quamuis &
illic habeamus propriam voluntatẽ, non tam-
en ex illa, sed ex adiutorio Dei, nostram pro-
uenire victoriam. Quartus, secundum gratiam,
& misericordiam Dei veniam petentibus dari,
non secundum merita eorum; quandoquidem
ipsam etiam pœnitentiam donum Dei dixit Apo-
stolus 2. ad Timoth. 2. *Ne forte det illis Deus pœ-
nitentiam.*

4. Confirmatur primò, quoniam his articulis
Semipelagianorum errore anathematizatum
esse, non solum Augustinus nuper citatus, sed
etiam Prosper notauit, quando in lib. de ingra-
tis cap. 2. eandem Synodum referens ita cecinit:
*Sed sancta fides examine in illo
Vicit oborturam diuo de femine prolem.*

Posteaque refert, vniuersum orbem Græcorum,
& Latinorum cum Romano Pontifice contra
errorem conspitasse. His similia refert
contra Collatorem cap. 41. & 42.

5. Confirmatur secundò, quia si non expresse
omnes partes Semipelagianij erroris in iis arti-
culis anathematizatae sunt: nihilominus impli-
citè, & virtualiter omnes, nulla excepta, dam-
nantur in sua radice, ac semine.

Confirmatur tertio, quoniam Græci Episco-
pi in suis Concilijs diligenter discutere, atque
perpendere solebant antiquorum Patrum sen-
tentias, maiori ex parte Græcorum, & minori
Latinorum, vt clariùs constat legenti sextam
Synodum Constantinopolitanam, actione 8. &
tribus sequentibus. Ergo non est verisimile, Pa-
læstinum Concilium contra mentes Græcorum
Patrum definiuisse.

Quartò, nam longo post tempore, quando
per schisma ab Ecclesiæ vnitatem Græci recesserant,
ea præsertim ratione conuicti sunt, con-
cedere Spiritum sanctum à Patre, Filiòque pro-
cedere, quoniam Græci Patres communiter ita
docuerunt, simul cum Doctoribus Latinis, & eor-
um quædam verba, quæ oppositum sonare vi-
debantur, habebant legitimam, & orthodoxam
explicationem.

6. Confirmatur quintò, nam hoc argumentum
maximè probat de Chrysostrómo, qui vel eo
vinebat tempore, interfuitque Palæstino Con-
cilio, vt aliqui censent probabile: vel Chryso-
strómus ante annos circiter octo ad meliorem
vitam fuerat translatus (secundum probabilio-
rem Chronologiam apud Baronium tomo 3.
anno 415. §. Diopoli, & §. Cum inter) quando
celebrata est Palæstina Synodus, quæ appellatur
etiam Diospolitana. Cum igitur eo tempore
Chrysostrómi discipuli, scripta, fama, & recen-
tissima memoria plurimum valerent apud vni-
uersos illius Cornelij Patres; non est verisimile
tanta consensione definiuisse contra Chryso-
strómi sententiam, præsertim cum longo post tem-
pore in sexta Synodo Constantinopolitana ac-
tione 8. & 10. diligentius quàm caterorum Pa-
trum, Chrysostrómi sententia ponderata sit.

Contraria sententia responderet, Palæstini Con-
cilij Patres non intellexisse latentem in verbis
Pelagij fraudem. Sed nihil propterea debilitan-
tur, quæ atulimus argumenta. Nam Patres rectè
atque catholicè intellexerunt suos articulos, nec
minus penetrarunt errores Pelagij, quos totos
Ruiz de Prouidentia Dei.

extirpare voluerunt, nullis eorum fibris rema-
nentibus, ex quibus Pelagianorum reliquia pul-
lularent. Huius rei certa scientia, & destinata
voluntas à Spiritu sancto inspirata, & destinata
negari non potest: & ea sufficit vt confirmet quod
intendimus, quidquid sit de insidiosis vocabulis
Pelagij.

Tertio probatur, quoniam Augustinus non
solum legebat cum studio, & cum veneratione
sequebatur antiquos, vt vidimus sectione 2. sed
etiam peculiari affectu Chrysostrómum: cuius
testimonia contra hæreticos multa producit, &
quæ ab hæreticis obicitur Chrysostrómi ver-
ba, exponenda suscipit ex professio, veluti libro
de natura & gratia, cap. 64. & lib. 1. contra Iu-
lianum cap. 6. & 7. & lib. 2. cap. 6. secundum re-
centiorem partitionem. Ergo similiter expli-
casset Chrysostrómum circa præsentem contro-
uersiam, si aliqua certa, determinatq; verba
illius sibi fuissent à Pelagianis obiecta, nec pa-
teretur cum sibi aduersarium reputari.

Confirmatur, quoniam si tam grauius ex-
cessit Chrysostrómus in libero arbitrio prædican-
do, cur veteres illum non reprehendunt, aut
exponendo temperant eius excessum, sed potius
Augustinus eum locis citatis vehementer laudat,
præsertim libro 2. contra Iulianum cap. 6.
inter principium & medium.

Sed opposita sententia ita redarguit. Quando
Semipelagianij Græcos Patres, Chrysostrómum
præsertim intelligentes, opponebant contra sen-
tentiam Augustini, facile potuissent Augustinus
respondere, negando tales esse illius erroris pa-
trones. Quapropter faciliorem hanc, promptio-
remque solutionem tacendo, consentire vide-
tur. Augustinus namque respondet, antiquiores
Patres scripsisse antequam Pelagiana hæresis
esset exorta: proptereaque non curasse, nisi de
antiquis erroribus euertendis, & commendan-
do studio bonorum operum. Ita in lib. de præ-
destinatione Sanctõrum cap. 14. & in lib. 1. con-
tra Iulianum, cap. 6. circa viciniam controuer-
siam de originali peccato ab eisdem Pelagianis
excitatam, proponit obiectionem, quare Chry-
sostrómus aliquo in loco obscurius paulo fuerit
de infantium peccato locutus, & responderet:
*Quia disputans in catholica Ecclesia, non se aliter
intelligi arbitrabatur, tali questione nullus pulsaba-
tur, vobis nondum litigantibus securus loquebatur.*

Respondeo primò, ac simul confirmo præce-
dentem probationem. Augustinus lib. 2. de bono
perseuerantia cap. 18. sine manifestè testatur,
antiquos Patres, qui dicunt Deum prædestinare
ad gratiam, & gloriam eos, quos præscit factu-
ros esse bona opera, intelligi posse de operibus,
quæ Deus præscit, diuina prædestinatione mo-
uente, & adiuuante, facienda esse; quam expli-
cationem conuenientem esse probat; quoniam
ita intelligendus est Paulus ad Rom. 11. dicens:
Non repulit Dominus plebem suam, quam præscitit
(de quo fufius dicendum erit tomo sequenti.)
Sed euidentiùs in cap. 23. eiusdem libri initio
probat Augustinus suam sententiam contra Mas-
silienses esse omnium fidelium, quoniam omnes
sue docti, siue indocti petunt à Deo conuersio-
nem eorum, qui audita fide, adhuc permanent
in errore; atque pro huiusmodi fide gratias
agunt, de cuius rationis fidei dicitur est dis-
putatione 18. sectione 9. Nunc autem satis sit
Augustinum, qui vniuersæ Ecclesiæ tribuit suam
E e senten

8. Maximo af-
fectu Chryso-
strómum Au-
gustinus le-
gebat.

9. Opposita sen-
tentia argu-
mentum.

10.

sententiam, non posse ab illa excludere Doctores maximos orientalis Ecclesiæ, præsertim cum à Massiliensibus non minus obicerentur orientales, quam occidentales Doctores.

11. Respondeo secundò. Quod Augustinus respondit in libro de prædestinatione Sanctorum cap. 14. præcipuè dirigitur ad reddendam rationem, ob quam antiqui Patres non aded expressè, & fusè, vt Augustinus, quæstionem disputauerint. Quod si Augustinus ibi tacite concederet, opinionem Massiliensium fuisse antiquorum Patrum, non excusabatur antiqui Patres à falsitate doctrinæ, neque sententia Augustini liberabatur à suspecta nouitate.

Confirmatur, quoniam quod Augustinus respondet testimoniis antiquorum in libro de prædestinatione Sanctorum cap. 14. id ipsum responderet ad explicanda, & retinenda pleraque sua testimonia aliorum librorum, vt videbimus sect. 6. probat. 2. & sectione 7. fine. Ergo ita existimat, alios Patres fuisse in vera sententia, sicut ille fuerat, quando scripsit ea, quæ tanquam vera defendit & explicat.

12. Probatur quartò. nam Gelasius Papa in Concilio Romano, cap. Sancta Romana, distinct. 15. libros Cassiani, & Fausti, quasi apocryphos reicit; vt vidimus disput. 14. sectione 1. Econtrario Ioannis Constantinopolitani, videlicet, Chrysostr. opuscula numerat inter ea, quæ Catholica Ecclesiæ recipit; similitèrque Athanasij, Basilij, Nazianzeni, & aliorum Patrum Græcorum. Ergo Ecclesiæ Catholica nunquam fuerat subodorata in iis Patribus eum errorem, propter quem præcipuè Cassiani, & Fausti libros respuit.

13. Probatur quintò ex peculiari repugnantia huius erroris cum principio sanctitatis, eiusdemque primario fundamento. Quam ob causam vel neganda est vera sanctitas Doctoribus Græcis Chrysostr. Nazianzeno, Nysseno, Basilio, Athanasio, & alijs; vel ab omni huius erroris suspitione liberandi sunt. Gratia enim sanctitatis principium superbos, arrogantes, & ingratos dederit, tota id Scriptura clamante. Eadem quoque vitia humilitatem dirunt, præcipuum sanctitatis fundamentum. Ast omnes, qui proprio arbitrio, & naturæ viribus adscribunt iustificationis initium, bonam voluntatem, fidem, merita, & impetrationem gratiæ, ij superbi sunt, arrogantes, & ingrati, Paulo sæpius attestante, & clariùs exponente Augustino, Prospero, Fulgentio, & alijs sæpè citatis.

14. Confirmatur primò, quia si Græci Patres Semipelagianorum errore laborassent, posuissent carnem baculum suum, & à Domino recessisset cor eorum: quapropter non sancti, sed maledicti forent (quod absit) secundum illum Hieremix 17. *Maledictus homo, qui confidit in homine, & ponit carnem.* &c. supra disputatione 18. sect. 9. num. 11. Quocirca maiori iure tunc in quemlibet Græcorum Patrum quadrarent illa verba, quibus Chrysostr. alloquitur Augustinus lib. 1. contra Iulianum cap. 2. circa medium; aliàs capite 6. ante medium. *Si verè tale aliquid inuenisset Iulianus, & quod ipse sentit, se sentire claruisset, nunquam se vnum tot, & talibus præferre in ea causa posset, de qua nunquam fides Christiana & Ecclesiæ catholica variavit. Sed absit, vt tu aliud sapias, & in ea tam præcipuum emittes.*

Confirmatur secundò, quoniam hic error de peccato originali, quem Chrysostr. tribuebat Iulianus, cum vera & Christiana humilitate, ac sanctitate minus directè pugnabat, quam Semipelagianorum error. Ergo potiori ratione Augustinus assereret, Chrysostr. non potuisse in Ecclesiâ inueniri tam præcipuum Doctorem, si ita sensisset.

Probatur sextò. Nam Chrysostr. & cæteri Græci Patres perspicuè satis docuerunt veritatem Catholicam de initio iustificationis, & de Chrysostr. quidem in sequentibus sectionibus, de cæteris verò in sequenti disputatione constabit.

SECTIO IV.

Aliqua ex testimoniis Chrysostr. in causa gratiæ contra Semipelagianos.

PRæmitto postremam huius disputationis conclusionem. Chrysostr. veritatem catholicam, directè pugnans cum Semipelagianorum errore, plurimis in locis docuit clariùs multò, quam alij Patres, tam Græci, quam Latini, qui à Cælestino Papa, Augustino, Prospero, & Petro Diacono, citantur pro veritate catholica. Eius testimonia claritatis gratia ad capita reducemus.

Inprimis initium & fundamentum iustificationis, semen conceptum, & partum timoris esse à diuina gratia, Chrysostr. docet 2. Corinth. 1. homil. 3. prope morale, ad illa verba: *Qui confirmat nos vobiscum, quique vixit nos, ac signauit, deditque arrhabonem Spiritus in cordibus nostris, dicens: Si initia & fundamentum dedit, si radicem, & fontem veluti veram de ipso cognitionem, Spiritus communionem: qui conuenit, vt qua ex his nascuntur, daturus non sit? & post pauca, Non enim, nisi totum daturus erat, voluisset arrhabonem exhibere, & perdere.* Apertè igitur Chrysostr. docuit initium, fundamentum, medium & consummationem, totum esse Deo dandum, & non hominibus, atque non de exteriori solum exhortatione, & doctrina; sed præcipuè de interiori cordis inspiratione Chrysostr. agere, constat tum ex textu Pauli, quem explicat, videlicet, arrhabonem Spiritus in cordibus nostris datum, tum etiam ex cætero commentario Chrysostr. vbi aliam sententiam fusius explicat.

Idem homil. 2.2. in Genesim col. 2. *Nonne manifestum est, inquit, sua quemvis voluntate, vel malitiam, vel virtutem eligere: nam nisi ita esset, & natura nostræ potestas insita esset, neque illos puniri, neque istos virtutum retributiones recipere oportebat: verum quia in nostra voluntate totum post gratiam Dei relictum est, ideo & peccantibus supplicia proposita sunt, & bene operantibus retributiones.* Pondera præsertim postremam clausulam, in nostra voluntate totum post Dei gratiam relictum est. Ergo Chrysostr. priores partes concedit gratiæ; & quoties totum, vel partem boni arbitrio tribuit, hoc propterea dicit, quoniam priores partes gratiæ nunquam hominibus deesse supponit, quantum est ex parte Dei; sed potius totum, quod deficere solet ad iustificationem hominis, pertinet ad partes hominis. Similia docet Eph. 1. ferm. 2. cuius verba referemus infra num. 16. & homil. 13. in Ioan. de qua infra num. 6.

Rursus homil. 14. ad Populum Antiochenum post

post medium ait: *Qui verò corda compungit, qui compunctionis dat spiritum, corda nostra compungat, & in profundo semina ponat, & ab ipso timore concipiat, & pariat Spiritum salutis.* Ephes. 2. fermone 4. prope morale ad illa verba: *Ipsi sumus opus, creati in Christo Iesu ad opera bona, quæ præparauit Deus, vt in eis ambularem; sic creationem explicat: Igitur creatio est res ista, alteraque pretiosior. Nam ex illa quidem, quod viuimus; ex ista verò, quod bene viuimus, contingit, ad opera bona, quæ præparauit Deus, vt in eis ambularem, non vt exordiamur dumtaxat, sed vt ambulemus.* Perpende primò assertionem è diametro pugnantem, cum illa gratiæ creationis naturalis, ex qua iustificationis initium Semipelagiani fumebant. Nam Chrysostr. duplicem creationem distinguit, alteram pretiosam quidem, sed naturalem; alteram verò pretiosior, videlicet, supernaturalem, ex qua veluti ex principio contingit, quod bene viuimus ad opera bona, quæ præparauit Deus, &c. Perpende secundò postrema illa verba: *Non ut exordiamur dumtaxat.* ex quibus constat, ex prædicta creatione supernaturali, & præparatione bonorum operum præuenire tum exordium, tum etiam iustificationis progreffum.

5. Secundum caput apud Augustinum & alios celeberrimum est; Deus aliquid prius operatur in nobis sine nobis, vt postea bonum, quod appetimus, operetur nobiscum, de quo fusius dicemus disputatione 29. sectione 1. Hanc ipsam sententiam alijs verbis Chrysostr. docuit homil. 34. in Matthæum inter principium, & medium. *Ipsè, inquit, Apostolos oues mansuetudine fecit, id enim significatur, cum dicitur: Ecce ego mitto vos, sicut oues in medio luporum.* Deinde Matth. 10. *Vt aliquid etiam à se ipsis conseruauit, neque omnia videamur esse à gratia, nec frustra & aliena, solum virtute coronari estimetur, adiecit: Estote ergo prudentes sicut serpentes, & simplices sicut columbe.* Nota priùs præsupponi aliquid, quod Deus fecit, in quo nihil à seipsis homines conseruauerunt: deinde aliud esse, in quo aliquid à se ipsis homines conseruauerunt, neque tamen sine gratia, & hæc causa est, vt non aliena solum virtute coronentur.

6. Tertium caput est, gratiam non reddi præcedentibus meritis. Ita Chrysostr. homil. 13. in Ioannem ait: *Gratia Dei semper in beneficijs priores sibi partes vendicat. Non enim nostris præcedentibus meritis hanc accepimus remunerationem, non solum quod facti sumus ex nihilo, sed quod facti, & facienda didicerimus.* & homilia 71. in Ioannem ad illa verba: *Sicut ego dilexi vos, ait: Non enim vestris præcedentibus meritis debitum persolui; sed ego incepi.*

7. Præterea homil. 38. ad Populum de humilitate & quiete, inter med. & finem, inquit: *Ne mercedem repetes, vt capias mercedem; gratia consistere saluari, vt Deus tibi se debitorem consuecat, non modo meritorum, verum & talis gratitudinis.* Ephes. 2. fermone 4. prope morale idem asserit, illis præsertim verbis: *Quid operatum ac meritum: nihil. Multaque postea in eandem sententiam.*

8. Quantum caput est, vocationem à Deo, & non à nostro arbitrio, atque humanis conatibus cepisse. Ita Chrysostr. 2. ad Timoth. 1. homil. 2. colum. 2. ad illa verba: *Vocauit nos vocatione sua sancta, non secundum opera nostra, sed secundum propositum suum & gratiam.* &c. ait: *Quomodo vocatus es, inquit, vocatione sancta: hoc est, sanctos effecit, Kniz de Providentia Dei.*

qui peccatores, & inimici eramus; & hoc non ex nobis, sed ex diuino munere est. Si igitur ille, & potens est vocando, & bonus; idque per gratiam, non ex debito faciendo; nihil est cur metuamus. *Qui enim nos cum perdit, inimicique essemus, saluos per gratiam fecit; multò magis cum operantes viderit, cooperatus accedit: Non secundum opera nostra, inquit, sed secundum propositum suum. Nemine cogente, nemineque consulente, sed ex proposito suo, sola vi sue bonitatis impulsu, saluos nos fecit; secundum propositum suum, inquit, & gratiam.*

1. Corinth. 1. homil. 2. in med. illa verba: *Fidelis Deus, per quem vocati estis, ita ponderat: Vocati estis, inquit Paulus, non ipsi sponte vestra accessistis.* & homil. 4. de laudibus Pauli, colum. 1. fine ait: *Concede incomprehensibili Dei providentia, salutes hominum notis sibi temporum opportunitatibus ordinari. Sic enim etiam Paulus fatebatur, dicens: Cum autem placuit ei, qui me segregauit de vtero matris meæ, vocauit per suam gratiam.* &c. Vnde protinus infert Chrysostr. *Discamus, quoniam nullus ante Paulum, neque ipse Paulus Christum inuenit, sed ipse se Christus ostendit; & idcirco dicebat: Non vos me elegistis, sed ego elegi vos.* Deinde quæstionem proponit, quare Paulus non antea crediderit; tot cernens argumenta credibilitatis, & responderet: *Quia necdum tunc vocatus fuerat à Christo.* Vnde post pauca infert, omnes homines è caelo vocari à Deo, & nihil aliud deesse, nisi vt habeant animam paratam ad obediendum vocationi diuina.

10. Quantum caput est, Dei gratia præueniri nostros conatus: quod non solum constat ex præcedentibus capitibus, sed etiam homilia 38. in Genesim col. 4. vbi Chrysostr. docet, Deum ita preces nostras præuenire, vt eam ipsam dispositionem conferat, qua promissa impetrare mereamur: *Vt scias, inquit, quod Deus non solum benefacere vult, & dona sua dare, sed solitus sit, sua beneficia acceptiorum facere clariore, vide quomodo hoc & in Chanana illa faciat.* & post pauca: *Neque responsio dignatur eam misericors, & clementissimus Dominus, alioqui preces nostras semper præueniens.* & homil. 28. in 9. cap. Genesim, versùs finem, egrègiè declarat, quomodo per diuinam gratiam fides hominibus suadeatur; & cum propouisset plurima impedienda, ne mundus Apostolorum prædicationi crederet, subiungit: *Præuia gratia subulit hæc omnia.*

11. Ad idem caput reducit gratia, excitans ad bona opera, de qua Chrysostr. ad illa verba 2. Corinth. 8. *Gratias autem ago Deo, qui dedit eandem sollicitudinem pro vobis in corde Titii.* in homil. 18. initio ait: *Dei monstrans hoc opus esse, & gratias agit ei, qui dedit; atque adeò sic adhortatur: nam si Deus illum excitauit, & misit ad vos; ipse petit per illum. Ne igitur putetis humanum esse, quod factum est.* Insuper homilia 2. in Psalmum 50. colum. 6. ait: *Prouocat nos Deus, & dicit: Da & tu aliquid, ut puta mille scelera perpetrasti, habes onera delictorum, volo alleniare pondus tuum, da & tu manum tuam. Non quia ego tui ego, sed quia volo, & te aliquid conferre ad eam utilitatem.* Ergo apud Chrysostr. quicumque conatus, quem Deus requirit à nostra libertate, præuenitur à diuina gratia, prouocante non ad illum.

12. Sextum caput est, Deum in nobis operari nostra bona opera, & agere nos ad illa. Hoc Chrysostr. testatur non solum in eo, quod nuper retulimus testimonio ex 2. Corinth. 8. sed etiam

ad Philippenfes 2. sermone 8. in id, *Deus est, qui operatur in nobis velle & perficere.* &c. obsevat non solum opera, sed etiam bonam voluntatem, & promptitudinem Deum operati nobiscum; & *propensionem*, inquit, *voluntatis ipsi nobis præbet, & operationem*, subditque: *Deus vult, nos secundum voluntatem suam vivere; si vero vult, agit nos ad hoc: ipse istud omnino operabitur.* Pondera operationem, qua Deus operatur in nobis, & ad bene operandum nos agit, esse gratiam præuenientem, excitantem, siue operantem, quam Semipelagianis Catholicis cum Diuo Augustino opponunt, quasi è diametro pugnantem.

Septimum caput est, fidem non solis naturæ viribus, sed & diuinæ gratiæ auxilio, & inspiratione indigere. ita Chrysostrum homil. 44. in Ioannem post medium, ad illa verba Ioannis 6. *Omne quod dat mihi Pater, ad me veniet.* præsertim illis verbis: *Cum enim Pater, inquit, aliquem dirigat, nihil prohibet illum ad me venire.* Ergo directio Patris debet præcedere potestatem veniendi per fidem ad Christum, & post pauca confirmat verbis Christi Domini Matth. 10. *Beatus es Simon Bariona; quia caro & sanguis non reuelavit tibi. quod significat, non paruum rem esse fidem; sed superno indigere auxilio, quod per totum Evangelium generosa cuiusdam anime, & inspirationis diuina esse contendit.* Perpende supernum auxilium, & inspirationem, quæ manifestè pertinet ad gratiam præuenientem ex parte voluntatis; neque prætermisit illustrationem, ex parte intellectus requisitam, quando post pauca subdidit: *Non paruum quiddam esse credere, atque humanam cogitationem superna indigere reuelatione, & anima, quæ eam fideliter accipiat.*

Ioannis 15. in id: *Ego sum vitis vera, & Pater meus agricola est.* Homil. 75. docet, sine vitis potentia nihil fieri posse, & inter ea, quæ faciendæ sunt, numerat fidem, qua veniendi sumus vt palmites vitæ, & quamvis paulò post explicans illud: *Sicut palmes non potest ferre fructum à se ipsis, dicat Chrysostrum, Deum à nobis exigere priores partes, scilicet, vt maneamus in vite per fidem: verumtamen hoc ipsum, quod à nobis prius exigitur, scilicet, manere in radice per fidem, dicit statim esse à Patre, & omnia bona discipulorum esse etiam à Filio.*

Insignis est locus ad Ephes. 2. sermone 4. prope morale, vbi postquam retulit dignitatem, ad quam Christus Dominus euexit hominem, subiungit: *Quem existentem? mortuum, naturæque filium ira. Quid operatum ac meritum? nihil. Nam gratia salui estis, inquit, etenim ne beneficiorum magnitudine extollat, vide quomodo te contrabat. Gratia si quidem, inquit, salui estis per fidem. Deinde ne rursus libera voluntatis facultas ledatur, posuit & quæ nostra sunt: atque istud iterum suscipit, dicens: Atque hoc non ex vobis, neque fides ex vobis, nisi enim venisset, nisi vocasset, quomodo credere valuisset. Itaque neque quod fidem concernit, nostrum est. Dei, inquit, donum est.* Perpende, quomodo Chrysostrum non solum Dei auxilium, sed etiam nostrum liberum conatum, ad eliciendam fidem, asserat esse donum Dei ex vocatione præueniens, non ex meritis, aut ex operibus nostris, quod futurus potestæ persequatur. Similia scribit Philip. 1. sine, sermone 4. prope morale, ad illa verba: *Vobis datum est pro Christo, non solum vt in ipsum credatis.* & 1. Corinth. 4. homil. 12. vtriusque loci verba referemus cap. 10. num. 20.

Octauum caput est fidem, & opera non esse causam prædestinationis ad illa; sed potius prædestinationem esse causam fidei, & bonorum operum. Ita Chrysostrum ad Ephes. 1. serm. 2. *Deus, inquit, prædestinavit ad hoc, vt credant.* Ergo apud Chrysostrum fides est finis, & effectus intentus & causatus, à diuina prædestinatione. Quapropter paulò inferius addit: *Credidimus, principium hoc est, ita & ipse arrhabonem dedit.* nimirum, dando hoc principium, vt crediderimus, sicut in n. 2. retulimus ex 2. Corinth. 1. hom. 3.

Præterea homil. 9. de laudibus Pauli sine: *Videmus, inquit, complures ad defensionem suæ ignauitiæ prætextu tali vi, & quando eos adhortamur, vt illuminentur, & ad meliorem vitam conuertantur, atque ad alia id genus bona opera, respondere, quasi cunctabundos, & resistentes: si Deus vult, persuadebit mihi, & conuertar. Quos non arguo, sed valde probo, quod ad voluntatem Dei confugiunt. Vellem autem nos etiam nostra asserre, & tunc dicere: si Deus voluerit.* Chrysostrum ergo valde probat eorum sententiam, qui conuersionem, & persuasionis efficacitatem reuocant in diuinam voluntatem, vt in causam primariam: & solummodo ita temperat, vt non inde occasionem sumamus resistendi voluntati Dei.

Insuper diuinæ bonitatis efficacitatem, vt faciat nos à peccatis recedere, & virtutem sequi, docet homil. 2. in Psalm. 50. coluin. 5. iis verbis: *Si Deus dixerit adultero: iam nolo, vt adulter sis; verba statim vertuntur in opera. Si dixerit fornicatori: Cessa ab immundicia tua, illico mens eius in melius mutatur; & vt scias, quia ita est, dicit: Fiat calum, & factum est calum. Præcepit fieri terram, & verbum eius in opere cessit. Volo fieri luminaria, & statim facta sunt, & astris completum est caelum. Sol, & Luna præcepto eius consummatur cursum suum. Volo fieri Angelos, & in puncto horæ tanta milia facta sunt, & qui ex nihilo hæc omnia fecit, si vult, sermone suo tua peccata non vales soluere, & penitentiam in Angelicum constitutere gradum? & postea: Si Deus voluerit, nullus impedit.*

Nonum caput est, neminem posse tentationibus etiam ordinariis, & humanis resistere, sine auxilio diuinæ gratiæ. Qua in re luculentissimum est testimonium Chrysostrum 1. Corinth. 10. homil. 24. prope initium, dicens: *Fidelis autem Deus, qui non patietur vos tentari ultra quam sufferre potestis. Sunt ergo tentationes, quas sufferre non possumus; & quanam sunt illæ? omnes, vt ita dicam: possibilitas enim in diuino nutu est, quam nostra allicimus voluntate. Quare vt certo cognoscas, non solvunt illas, quæ virtutem nostram exuperant, non posse nos sine diuino auxilio facile sustinere, sed ne has quidem humanas, addidit: Sed faciet cum tentatione, & prouentum, vt possitis sustinere. Et quidnam hoc significat? neque enim mediocres illas, quod dixi, inquit, propria virtute sufferemus; sed hic quoque diuino indigemus auxilio, vt eas vel effugiamus, vel certe perferamus, si euitare non deitur. Ipse namque & patientiam dat, & celeritatem mutationis inducit, vt in hac parte tolerabilis fiat tentatio. Hoc autem significauit, cum dixit: Faciet euentum, vt possitis sustinere: & omnia ei tribuit.*

Caput decimum est. Nihil nobis, sed Deo totum esse tribuendum: propterea quæ nihil esse vnde gloriamur. In hoc multus est Chrysostrum, præsertim 1. Corinth. 4. homil. 12. col. 2. dicens: *Igitur quod accepisti, habes, neque hoc tantum, aut illud, sed quidquid habes. Non enim merita tua hæc*

16.

17.

18.

19.

20.

hæc sunt, sed Dei gratia. Quamuis fidem adducas, à vocatione eam accepisti; quamuis peccatorum veniam adducas, quamuis dona, quamuis doctrine sermonem, quamuis virtutes, omnia mole tibi prouenerunt. Quid igitur habes, quæso, quod non acceptum habeas? num ipse per te rectè operatus es? non sanè, sed accepisti, & idcirco magni te facis. Propterea cohibeatis oportet: non enim tuum id minus est, sed largientis. Nam si accepisti, ab illo accepisti; si ab illo non tuum accepisti, si non tuum, quod insolentis, ac si tuum habeas? &c.

21. Multa similia habet 1. Corinth. 3. homil. 8. col. 3, explicans illud: *Vnicuique sicut Dominus dedit.* & illud: *Ego plantavi, Apollo rigauit,* docens quid quid boni habent prædicatores, & auditores, quamuis exiguum sit, acceptum esse à diuina gratia, & liberalitate. Idem ad illa verba 2. Corinth. 9. *Propter eminentem gratiam Dei in nobis.* Homil. 20. col. 2. fine ait: *Vidisti Pauli sapientiam, quomodo laudatis illis, totum acceptum tulerit Deo; opus enim gratiam vocauit.*

22. Rursus 2. ad Thessal. 3. homil. 5. prope initium ad illud: *Confidimus autem de vobis fratres in Domino, quoniam qua præcepimus vobis, & facitis, & facietis;* ait: *Nam oportet quidem totum in Deum prouicere: sed ita vt & ipsi operemur, & labores, & certamina aggrediamur.* & homil. 38. ad populum, quæ est de humilitate, & quiete, ait: *Nolumus igitur extolli. Sed nos dicamus inuites, vt viles efficiamur, multaque in eadem sententiam scribit in eadem homilia.*

23. Extremum locum teneant eiusdem Chrysostrum verba in homil. de Adam, & Eua, præsertim coluin. vltima, vbi Semipelagianorum errorem eisdem verbis refutat, quibus Cælestinus vitur epist. 1. ad Episcopos Galliarum cap. 11. & 12. Illa verò reperies supra disp. 17. sect. 2. num. 3.

24. **Obiectio.** Sed contraria sententia prædictam homiliam de Adam & Eua, aut certè illius extremam partem, contendit, esse supposititiam; neque habere pro authore Chrysostrum. Probat primò: quoniam ea videtur conscripta propter errorem Pelagianorum, ante cuius ortum Chrysostrum obiit.

19. **Solutio 1.** Respondetur primò, inde non inferri verba non esse Chrysostrum. Alioqui concluderet, totas ferè homilias, quas in præsentî sectione citauimus, esse falsò adscriptas Chrysostrum. Nam ea quæ retulimus testimonia, clariora, & locupletiora sunt, quàm homilia de Adam, & Eua, ad euertendum non solum Pelagianum, sed etiam Semipelagianum errorem. Nec nouum est in Ecclesia, recentes errores inuenire apud antiquos Patres antidota, à Spiritu sancto pro profundam Scripturarum intelligentiam præparata.

29. **Secundò.** Respondetur secundò, antecedens esse falsum. Chrysostrum namque, vt minimum, duobus annis vixit, postquam Pelagiana hæresis è latibus erupit in publicum, vt colligitur ex epistola 4. Chrysostrum ad Olympiadem, & ostendit Baronius tomo 5. ad annum Domini 405. §. de Pelagio, adiuncto obitu Chrysostrum anno 407. §. cum inter.

25. **Secundò obiectio.** Argumentatur secundò, quoniam ea homilia lectorem remittit ad concertationes Augustini, & aliorum Patrum, quæ fuerunt post Chrysostrum obitum.

30. **Solutio 2.** Respondetur primò. Nulla ibi mentio fit Augustini, neque dubium est quin duobus illis annis, grassante iam peste Pelagij, aliquid remedium adhibere conati fuerint Doctores Ecclesiæ, *Ratiz de Providentia Dei.*

ad quos lectorem potuit remittere Chrysostrum, vel etiam ad aliquem tractatum Augustini, iam tunc ab eo compositum.

26. Tertiò possumus adiungere maiorem rationem dubitandi, quoniam postrema columna eiusdem homiliæ non eandem solum sententiam, sed etiam ferè omnia verba continet, quæ habentur in epistola 1. Cælestini Papæ ad Episcopos Galliarum cap. 11. & 12. Cæterum cum in ea epistola proficitur Pontifex, sententias, & verba proferre aliorum Episcoporum: non erit mirum si Chrysostrum sententiam protulerit, & propterea nomen suppresserit, quoniam non erat Summus Pontifex, vt alij, quos retulerat.

27. **Præcedentis doctrine confirmatio.** Omnia supradicta confirmantur, quoniam de initio gratiæ, & causa prædestinationis, non sumenda ex viribus naturæ plura, & clariora fundamenta petuntur ex Paulo, vt vidimus disputatione 18. & sequentibus. Qua in re tam copiosus est Apostolus, totque conclusiones deducit ex his fundamentis, vt optimam illius partem ignorare necesse sit, qui ignorauerit, ad quiddam tatem gratiæ pertinere, nullis hominum meritis, aut conatibus præueniri. Chrysostrum autem ita excellit in exponendis epistolis Pauli; vt meritò credatur, multa ab Apostolo didicisse, vel eo dictante excepisse. Ergo incredibile est, Chrysostrum ignorasse hanc præcipuè, & summopere commendatam à Paulo sententiam. Vnde præterea infertur, plurimos alios Græcos, qui à Chrysostrum sacram doctrinam, seu viua voce, seu scripto didicerunt, eandem de initio iustificationis habuisse sententiam.

28. **Opposita sententia solutio.** Aliquibus ex supradictis testimoniis contraria sententia responderi, eandem propositiones, quæ à Chrysostrum conceduntur, concedi à quibusdam Massiliensibus, & nihilominus constitui ex viribus naturæ aliquid initium iustificationis tam à Chrysostrum, quàm à Massiliensibus.

Impugnatur 1. Hæc solutio refutatur primò, quoniam apud omnes certum est, illas propositiones, bene intellectas, contrarias esse errori Massiliensium, quòd si illas malè intelligebant Massilienses, aut assererant contraria, & pugnantia; non protinus existimandum est idem de Chrysostrum, nisi euidencia testimonio ostendatur; quod tamen non ostendunt, vt constabit in sectione sequenti.

29. **Secundò.** Impugnatur secundò, quoniam cum testimonia Chrysostrum inter se pugnare videantur, & necessariò explicanda sint: verisimilius attingit mentem tanti Doctoris, qui interpretatus fuerit in sensu Catholico testimonia, quæ aliud sonarent, quàm qui interpretantur in sensu erroneo testimonia, quæ ex se sonant veritatem catholicam.

30. **Tertiò.** Tertiò impugnatur, quoniam nihil amplius asseruere Cyprianus, Ambrosius, & Nazianzenus; & tamen Cypriani testimonio incitatus est Augustinus, vt discederet ab errore, quem antea docuerat, & eiusdem Cypriani, Nazianzenus, & Ambrosij testimoniis eundem confutat errorem, vt constat lib. 1. de prædestinatione Sanctorum capite 3. & 14. & lib. 2. de bono perseverantiæ capite 19. & libro de natura & Gratia cap. 43. & sequentibus, vt videbimus disputatione sequenti sectione 1. & 3.

26.

27.

28.

29.

30.

SECTIO V.

Exponuntur testimonia Chrysoſtomi, qua Semi-pelagianis fauere videntur.

1. Caput 1.

Chryſoſtomi locutiones quò faciliùs exponantur, ad capita reducendæ sunt.

10. 1.

Primum caput eſt, à Deo non præueniri voluntates noſtras, ſed Deum ſubſequi iuſtificationis initium, à nobis datum. Ita Chryſoſtomus homil. 27. in Ioannem, longè poſt med. ad illa verba primi capitis : *Conuerſus autem Ieſus, ſic ait: hinc admoneri poſſumus Deum ſuis in noſ beneficiis noſtras non præuenire voluntates, ſed à nobis incipiendum eſſe, ſed cum nos prompto, paratòque animo, ad ſuſcipiendam gratiam, exhibemus, tunc multas nobis offert ſalutis occaſiones.* & homil. 12. in epiſt. ad Hebræos in expoſitione morali, parum à principio, inquit: *Oportet nos eligere primum, quæ bona ſunt, & tunc Deus, quæ ſua ſunt introducit, non antecedit noſtras voluntates, ne ledatur arbitrium: cum autem nos elegerimus, multam tunc adfert auxiliatiorem.*

2.

Homil. 42. in Genefim prope initium, & iterum verſus finem de Abraham ita loquitur: *Niſi priùs ille, quod ſuum erat, feciſſet, non tanta à Domino obtinuiffet. Eapropter attende, quomodo primum in omnibus virtutis ſue iudicium exhibuerit, ac ſe diuinum meruerit præſidium.* & poſt pauca: *Vidiſti quomodo ab initio, quæ à ſemetipſo erant, obtulerit, & propterea diuina uertim accepit?* Simillima ſunt quæ loquitur homil. de conuerſione Pauli, & lib. 1. de compunção cordis, agens præſertim de Paulo, & homil. 19. in Acta Apoſtolorum, agens de Eunucho Candacis reginæ, & Corinth. epiſt. 2. homil. 2. propoſito exemplo Chananæ, & illi, ſerui, qui precibus impetrauit remiſſionem decem mille talentorum, colligit hanc ſententiam. *Hinc itaque diſcimus, quòd quamquam miſericordiam ſumus experturi: tamen ut nos ipſos priùs miſericordia dignos præbeamus oportet.*

3.

Huic etiam locutioni valde proxima eſt altera, videlicet, Deum expectare, ut nos incipiamus, ipſum verò perfectionem adiungere. Quod non ſolum aliqua ex ſupradictis testimoniis ſignificant; ſed etiam illud homil. 9. in Genef. propè initium: *Gratia parata eſt, quærens qui ſe cum largitate ſuſcipiant. Quòd ſi Deus uiderit animam uigilem, & deſiderium ſeruens; ipſe ſuas diuinitas largitur ſuppeditat.*

4. Similes locutiones apud alios Patres reperiantur.

Reſpondeo, & dico primò, ſimiles propoſitiones reperiri apud alios ſanctos Patres, quos non propterea exiſtimamus Semipelagianum aliquid ſenſiſſe (ut uidebimus diſput. ſequenti.) præſertim verò apud Hieronymum epiſt. 147. ad Damaf. de filio prodigo col. 3. dicentem: *Vnumquemque viuere non ex imperio Dei, ſed ex obſequio ſuo, id eſt, non ex neceſſitate, ſed ex uoluntate.* & apud Damafcenum lib. 2. fidei capite 30. & dialogo aduerſus Manichæos pag. ante penultimam, dicentem: *Deum non prædeſtinare, atque prædeſtinare ea, quæ ſunt in nobis.* Quapropter ſicut hos Patres interpretari compellimur: ita Chryſoſtomum interpretari debemus. & quidem ſanctus Thomas communiter receptus à Theologis 1. parte quæſt. 23. art. 1. ad 1. reſponder, *Damaſcenus nominat prædeſtinationem in poſitionem neceſſitatis.* Idque optimè probat ex ſequenti contextu, & confirmari poſteſt ex doctrina, quam præmittit in cap. 26. eiufdem libri ſecundi, dum explicat ea, quæ ſunt in nobis.

Hæc ſolutio veriſſima eſt, eadèmq; vndique quadrare poſteſt in testimonia Chryſoſtomi, nuper citata, præſertim cum ex tota præced. ſect. abundè conſtet præuenientis, excitantis, & prouocantis gratiæ neceſſitatem Chryſoſtomo fuiſſe perfectam. Cæterum operapretium fuerit, explicare, vnde apud Græcos Patres nata fuerit iſta locutio, ne videantur ſine ratione locuti; aut contra ſuam mentem à nobis explicati.

5.

Dico igitur ſecundò. Chryſoſtomus aliique Patres eiufmodi locutionibus intendebant ſignificare, diuinam gratiam comparatione noſtrorum actuum, quibus ad iuſtificationem diſponimur, non eſſe totaliter priorem in concurrendo ad tales actus: ſed in tali concurſu eſſe quodammodo poſterioſorem noſtro libero concurſu; quamuis ſimpliciter & abſolutè ſit prior, atque hæc totalitas prioritatis negatur, quando dicunt, non præuenire, non prædeſtinare, non prædeſtinare noſtra opera, non fieri ex imperio Dei, & his ſimilia.

6. Qui talibus intendere loquuntur.

Ad hoc explicandum dico tertio. Prædicta testimonia Chryſoſtomi agunt de diuino auxilio, non qua ratione præueniens eſt, ſed præciſè, qua ratione eſt adiuuans, ſive ſubſequens.

7. Agunt de adiuuante auxilio.

Probo, quoniam auxilium, præciſè conſideratum, qua ratione præueniens eſt, quamuis deſtinatum ſit, ut prouocet actum liberum: cæterum tota eius quidditas manet integra, quamuis nullus actus liber eliciatur, cooperando cum eadem gratia. Quapropter, qua ratione idem auxilium ſimul cum noſtro arbitrio concurrat ad actus liberos; dicitur gratia adiuuans, cooperans, vel ſubſequens, ut conſtat tota diſputatione 31. & 36.

8.

Rurſus Chryſoſtomum agere de auxilio Dei, pro ut concurrat ad actus liberos, & non præciſè pro ut reperiri poſteſt ſine vlla cooperatione hominis, conſtat ex ipſo contextu, præſertim homil. 12. ad Hebræos, & in cap. 2. ad Ephel. ſerm. 4. prope morale, & ad Philip. ſerm. 8.

Confirmatur, quoniam Chryſoſtomus ſemper agit exhortatorem virtutis, potius quàm Scholaſticum diſputatorem; exhortatio verò verſatur ſolummodo circa liberæ actiones, quibus diuino cooperamur auxilio.

9.

Dico quartò. Concurſus gratiæ, ut eſt ſubſequens adiuuans, ſeu cooperans comparatione actionis liberæ ſupernaturalis, eſt quodammodo poſterior concurſu noſtræ voluntatis, qui eſt quodammodo prior diuino concurſu. Ratio à priori eſt, quoniam in his quæ ſimul duratione ſunt poſterior eſſe, idem eſt quod dependere ab alio; hoc autem aliud eſſe, prius idem eſt, atque ab illo pendere illud poſterior, quod fuſius oſtendimus in tomo de uoluntate Dei diſput. 22. 23. & 24. Quo ſuppoſito, cum diuinum auxilium non poſſit cum noſtro libero arbitrio concurrere ad eliciendum actum ſupernaturalem, niſi noſtrum liberum arbitrium priùs excitatum liberè ſe applicet, atque determinet, ad concurrendum, & cooperandum cum diuino auxilio; conſequens eſt, diuinum auxilium, quantum ad præbendam actualem cooperationem, eſſe quodammodo poſterior, hoc eſt, dependens, quamuis abſolutè priùs ſit. Sed hæc fuſius, & enucleatius tractari poſtulant alibi.

Gratia cooperans concurſus noſtro quodam modo poſterior.

10.

Dico quintò. Aliqua testimonia Chryſoſtomi, & aliorum Patrum agunt ſolummodo de illa gratia, quæ propriiſſimè eſt ſubſequens, quia conſequens agit.

Aliqua locutiones de gratia propriè ſubſequens agit.

fertur à Deo propter meritum & impetrationem alicuius actus ſupernaturalis, vel quia illum neceſſariò ſupponit, ſicut auxilium proximè, & ſufficienter mouens ad actum contritionis ſupponit liberum actum fidei, & ſpei, & ut plurimum aliqua alia merita de congruo ad impetrandum tale auxilium. Sed ne fortè reprehendas Chryſoſtomum, & alios Patres, quòd abſolutè dicant liberi arbitrij præparationem eſſe priorem diuina gratia, ſubintelligendo, ſubſequente, ſed non explicando. Aduerte ſanctos Patres ante exortam Pelagij hæreſim in hac ſicut in aliis locutionibus ſecutos eſſe ſacras literas, quæ licet abſolutè doceant, diuinam miſericordiam, & gratiam præuenire, nihilominus quandoque etiam aſſerunt, Dei miſericordiam ſubſequi, Deum expectare, & hominem præuenire, ut in ſequenti ſectio. 6. initio notabimus.

11. Iuſtificationis initium duplex.

Dico ſextò. Duplex eſt iuſtificationis initium. Aliud merè extrinſecum iuſtificationi, eo quòd reperiri poſteſt cum ſummis impedimentis iuſtificationis, & nulla diſpoſitione ad illam. Cuiusmodi eſt prima gratia, præueniens omnem libertatem, & meritum, & huiusmodi initium Chryſoſtomum non requirit à nobis, ſed à Deo: ut oſtendimus ſectio. præcedenti. Aliud eſt initium intrinſecum iuſtificationi, in quo iam uoluntas cœpit liberè cooperari gratiæ, ac tendere ad iuſtificationem, diſponendo ſe, impetrando, atque merendo. Hoc initium eſt, quòd Chryſoſtomus, & alij Patres dicunt, expectari à Deo, ut gratiam ulterioſorem, & perfectioſorem conferat. Nec nouus eſt iſte modus loquendi, ſiquidem fidei actus liber à Patribus appellatur iuſtificationis initium ſuprà diſputatione 19. ſect. 3. & ſequen. & credulitatis affectus, quod ad regenerationem Baptiſmatis peruenimus, appellatur initium fidei ad Arauſicano Concilio canone 5. & Hilarius Primus Semipelagianorum delator, aliquando aſſerit: *A nobis, cum oramus, exordium eſt, ut munus à Deo ſit,* de quo ſuprà diſput. 24. ſect. 1. ad 3.

Hilarius Semipelagianorum primus delator.

12. Prædeſtinationem expreſſè docet Chryſoſtomus.

Ex his tandem conſtat minimè negare Chryſoſtomum eam prædeſtinationem Dei, quæ libertati non repugnat: quoniam potiùs eam expreſſè docet in locis, quæ retulimus ſect. præcedenti cap. 8. num. 16. & ſequen.

13. Caput 2.

Secundum caput continet aliam locutionem hom. 42. in Genef. propè initium, cuius aliqua uerba cap. 1. explicauimus, ſed præterea reſtant hæc de Abrahamo. *Qui ante gratia tempus, & ante legem fuit, à ſe ipſo, & ſcientia natura inſita in tantum peruenit uirtutis ſuſtigitum.*

14.

Reſpondetur, etiam Paulum Rom. 2. dixiſſe: *Factores legis iuſtificabuntur; cum enim gentes, quæ legem non habent, naturaliter ea, quæ legis ſunt, faciunt: cuiusmodi legem non habentes, ipſi ſibi ſunt lex, qui oſtendunt opus legis, ſcriptum in cordibus ſuis.* & Hieronymus Galat. 1. ait: *Natura omnibus Dei in eſſe notiſſima, nec quemquam ſine Chriſto naſci, nec ſine ſemine ſapientia & iuſtitia.* & Nazianzenus oratione 19. in laudem Patris mortui colum. 4. poſtquam illius eximias uirtutes morales narrauerat, ſubdit: *Pro his rebus fidem quoque, ni fallor, præmij loco retulit.* At verò de Nazianzeni ſenſu catholico aduerſus Semipelagianos dubitare non licet, niſi contra Auguſtinum ſentire uelimus, ut conſtat diſputatione ſequenti ſectio. 3.

Sicut ergo Paulus, nuper citatus ab Auguſtino, & Fulgentio, ſic exponitur, ut loquatur de natura abſque lege ſcripta, & abſque aliis exterioribus auxiliis doctrinæ, exemplorum, & gubernationis; ſed non ſine interiori gratia, interius in cordibus ſcripta, ut uidebimus ſuprà diſputatione 25. ſect. 2. prob. 2. & ſicut inde explicauimus ibi Hieronymum, & in eadem diſput. 25. ſect. 4. num. 11. Damafcenum, ut loquatur de uirtutibus, elicitis ex aliqua ſupernaturali complacencia, & propenſione ad fidem: ita explicare tenemur Chryſoſtomum, præſertim cum hoc ſatis inſinuet ſequens contextus illis uerbis: *Quando à patria ſua migrabat, nullo à progenitoribus ſuis fidei ſemine accepto, ex ſe ipſo ualde religioſam, & piam mentem habuerit,* &c. Vnde conſtat, Chryſoſtomum ſolummodo negare exteriora prouocatiua fidei, & pietatis, quibus plurimi homines quamuis abundant; nihilominus diuinæ gratiæ, interius, exterioriſque uocanti, reſiſtunt; proptereaque proſuſ inexcusaſiles redduntur: ſed è contrario Abraham ſine vlla exteriori doctrina, directione, gubernatione, aut exemplo naturæ vires totas contulit, ad cooperandum diuinæ gratiæ, interius præuenienti, & uocanti omnes homines, remouendo impedimenta, & facilem ſe præbendo.

15.

Confirmatur primò, quoniam Chryſoſtomus non ignorabat ad illud uirtutis faſtigium Abrahamum perueniſſe per fidem; cum hoc ex profeſſo confirmet Paulus ad Hebræos 11. à n. 8. at verò fidem eſſe donum Dei, à diuina gratia procedens, docuit Chryſoſtomus locis adductis in ſect. præcedenti num. 13. & ſequentibus.

16.

Confirmatur ſecundò, nam & alij Patres & ipſe etiam Auguſtinus, quandoque aſſerunt, hominem poſſe ſuo arbitrio peccare peccata, & exercere bona opera, idque nulla expreſſa mentione gratiæ: neque propterea cenſentur gratiam excluſiſſe, quin potiùs eam tacitè ſupponunt: ſic enim Auguſtinus lib. de natura & gratia cap. 64. & 65. explicat Sixtum Philoſophum, & Hieronymum. Quam explanationem non retractat, ſed tacendo approbat lib. 2. Retractationum cap. 42. atque eodem modo ſeipſum exponit, ut uidebimus ſect. ſequenti num. 8.

17.

Tertium caput eſt alterius locutionis, videlicet, *Dei præcepta eſſe adeò leuia, ut multi philoſophica tantum ratione, ea exceſſerint.* Hanc & aliam ſimilem ſententiam uideo Chryſoſtomo tribui primæ Corinth. 1. homil. 3. ſed neque ibi, neque alibi uſpiciam, omni adhibita diligentia, reperire potui. Fortè tamen huius rei occaſio accepta eſt ex uariis locis Chryſoſtomi, quibus commemorat aliquas inſigniores uirtutes Philoſophorum, quæ nobis non ſunt in præcepto, ſed conſilio, ueluti de iis, qui naturaliter potuerunt in paupertate uiuere, mentionem facit. Rom. 8. ſerm. 15. col. 2. ad illa uerba: *Omnia cooperantur in bonum.* & 1. Corinth. 1. homil. 4. in morali propè initium, & in medio de iis, qui mortem contempſerunt, atque ut Deorum multitudinem reſellerent, ſubierunt extremum periculum, & eiufdem epiſtole homil. 7. in morali propè initium: *In errore, inquit, perſeuerantes philoſophiam tamen amplectuntur, nos autem contra.* & prope medium eiufdem moraliſ: *In uita philoſophica non adeò hæc præcepta grauiſſima.*

Caput 3.

Nihilominus quoniam gratia fieri potuit, ut me fugerit, verè tamen ſcripta ſit à Chryſoſtomo illa locutio.

18.

gendus de gratia simpliciter necessaria ad salutem, vel intelligi debet æqualitas non Geometrica, sed Arithmetica, iuxta proportionem vniuersi cuiusque status, & muneris, aut alia æqualitates explicatæ tomo de voluntate Dei disputatione 53. & fusiùs tractandæ tomo sequenti de prædestinatione.

SECTIO VI.

Probationes generales, ad confirmandas expositiones, in præcedenti sectione traditas.

1. Præcedentibus locutionibus alia in sacra Scriptura similes. Prima probatio, quia in sacra Scriptura reperiuntur locutiones plurimæ, valde similes illis, quas contraria sententia in Chryso-stomo, aliisque antiquioribus Patribus quasi Semipelagianas reprehendit, quæ si expositionem admittunt in sacra pagina scriptæ; eandem admittunt in libris antiquorum Patrum, qui non solum mentem, sed etiam phrasim Scripturæ sacræ affectantur. Eas autem locutiones ad capita reducimus claritatis studio.

2. Primum est. Homo sua oratione, & conatu præuenit: Deus expectat, & subsequitur. Psalm. 22. Misericordia tua subsequetur me, &c. Psalm. 87. Mand oratio mea præuenit te. Psalm. 118. Præueni in maturitate, & clamauit. Præueniunt oculi mei ad te diluculo. Isai. 30. Expectat Dominus ut misereatur vestri. Zachariæ 1. & Ioëlis 2. Convertimini ad me, & ego conuertar ad vos. Iacobi 4. Appropinquate Deo, & appropinquabit vobis.

3. Secundum caput est. Causam accipiendi gratiam, & dilectionem Dei, esse aliquam operationem nostram. Apocal. 3. Quoniam seruasti verbum patientia mea, & ego seruabo te ab hora tentationis, quæ ventura est in orbem vniuersum, tentare habitantes in terra. Ioan. 16. Ipse enim Pater amat vos; quia vos me amatis, & credidistis, quia à Deo exiui. Sapientia 1. Sentite de Domino in bonitate, & in simplicitate cordis querite illum; quoniam inuenitur ab iis, qui non tentant illum: apparet autem iis, qui fidem habent in illum. Quoniam in malenolam animam non introibit sapientia. Matth. 6. Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris. Si enim dimiseritis hominibus peccata eorum; dimittet & vobis Pater vester calcstris delicta vestra. Si autem non dimiseritis hominibus, nec Pater vester dimittet vobis peccata vestra. 2. Petri 3. Propter quod, fratres, hæc expectantes satagate immaculati, & inuolati ei inueniri in pace. scilicet in die iudicij, ergo satagendo per nostram solertiam, causare possumus, vt inueniamur immaculati.

4. Tertium caput est præcedenti proximum. Actiones nostræ sunt conditio prærequisita, vt Deus nobis gratiam conferat. Hieremiæ 15. Si conuerteris, conuertam te, & ante faciem meam stabis. 1. Paralipom. capite 28. Si quaesieris eum, inuenies: si autem dereliqueris eum, reiciet te in æternum. De hac re totus liber Prouerb. præsertim caput 1. & 2. In quo notaunda illa verba: Si sapientiam inuocaueris, & inclinaueris cor tuum prudentia: si quaesieris eam vt pecuniam, & quasi thesauros effoderis illam: tunc intelliges timorem Domini, & scientiam Dei inuenies. Exodi 19. Si ergo audieritis vocem meam, & custodieritis pactum meum; eritis mihi in peculiū de cunctis populis, &c. Similis conditio repetitur Deuteronomij 30.

Ioan. 15. Si manseritis in me, & verba mea in vobis manserint, quodcumque volueritis, petetis, & fiet vobis. (& post pauca:) Si præcepta mea seruaeritis, manebitis in dilectione mea. & cap. 16. Si quid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis.

5. Quartum caput. Ex parte nostra prærequisitur præparatio ad gratiam. Prouerb. 16. Homini est præparare animam. 1. Reg. 7. Præparate corda vestra Domino, & liberabit vos. Amos 4. Præparare in occursum Dei tui Israël.

6. Quintum est. Gratiam conferri dignis, diligentibus, humilibus, mansuetis, obtemperantibus, & quærentibus. Sapientia 6. Dignos seipfos circūit quærens. Prouerb. 8. Ego diligentes me diligo, & qui manè vigilaerit ad me, inueniet me. (& post pauca,) vt dicam diligentes me. Ioan. 14. Qui diligit me, diligetur à Patre meo, & ego diligam eum, & manifestabo ei me ipsum. Isai. 28. Quem docuit scientiam, aut quem intelligere faciet auditum? ablatos à lacte, auulos ab uberibus. Prouerb. 3. & Iacobi 4. Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam. Multa eiusmodi passim, vt Psal. 33. & 101. 112. & Prouerb. 29. idemque de mansuetis frequenter. Ad eandem locutionem pertinet totus sermo Domini in monte de octo Beatitudinibus Matth. 5. & illud Ecclesiastici 27. Volantilia ad sibi similia conueniunt, & veritas ad eos, qui operantur illam, reuertetur. Psalm. 17. Cum sancto sanctus eris, &c. quoniam tu populū humile saluum facies.

7. Sextum est, nos causare nostram sanctitatem, veluti Ezechielis 18. Facite vobis cor nouum, & spiritum nouum. Hebr. 12. Remissus manus, & soluta genua erigite, & gressus rectos facite pedibus vestris, vt non claudicans quis erret, magis autem sanctur. Isaiæ 40. Rectas facite in solitudine semitas Dei vestri.

Hæc, & his similia, plurima Scripturæ verba, nisi secundum exponendi canones temperantur, adiunctis aliis locis eiusdem Scripturæ, facile colligeretur ex illis Semipelagianus error, sicut ex Chryso-stomo, & antiquioribus Patribus colligitur. De expositione similibus testimoniorum diximus satis supra tota disput. 24. præsertim sect. 5. & dicemus etiam tomo sequenti, conferentes inter se plura Scripturæ verba, quæ nunc à Deo, nunc ab hominibus tales effectus exigunt.

8. Secunda probatio est. Omnia que secundum errorem Massiliensium docuerat Augustinus, expressè retractauit in 1. de prædestinatione Sanctorum cap. 3. & lib. 1. Retractionum, cap. 23. & tamen non retractauit, sed potius explicauit, & retinuit, vt veras plerasque propositiones, similes iis, propter quas error Massiliensium tribuitur Chryso-stomo, & Græcis Patribus. Ergo sicut Augustinus eas propositiones vero & catholico sensu priùs docuit, & postea explicatas retinuit; sic explicanda, & retinenda sunt similia testimonia veterum. Antecedens probatur ex lib. 1. Retractionum cap. 9. vbi Augustinus ex variis tractatibus suis refert propositiones, quibus asseruit, nostram voluntatem pro sua libertate posse liberè virtutem, aut vitium amplecti, idque tanta facilitate, vt ipsum velle honestè viuere, sit habere quod voluit. & postea ait in voluntate meritum esse. Deinde sic loquitur Augustinus: His atque huiusmodi verbis meis, quia gratia Dei commemorata non est, de qua tunc non agebatur, putant Pelagiani, vel putare possunt, suam nos tenuisse sententiam. Sed frustra hoc putant. Voluntas quippe

quippe est, quia peccatur, & rectè viuatur, quod his verbis egimus. Sic ergo antiqui Patres existimandi sunt egisse partes liberi arbitrij, quod tunc ab hæreticis oppugnabatur, sed nihil dixisse contra gratiam Sanctorum.

9. Confirmatur primò, quoniam Augustinus eodem libro 1. de prædest. Sanctorum cap. 9. ait, se contra Porphyrium dixisse, quòd sufficiebat conuincendæ illius infidelitati, & consultò euitasse difficiliorem controuersiam de gratia, & prædestinatione. Ergo similis prudentia, credibile est, vsos fuisse Orientales Patres, disputantes de libero arbitrio.

Hoc autem de Chryso-stomo verisimilius est. Nam in homil. de Adam, & Heua col. vltima tom. 1. postquam ostendit, initium iustificationis esse non ex nobis, sed ex gratia Dei præueniente, nullis præcedentibus meritis nostri liberi arbitrij, subdit: Profundiores verò difficilioreque partes incurrentium questionum, quas latius pertractauerunt, qui hæreticis resistere, non necesse habebunt astruere, quia ad confutandam gratiam Dei, satis sufficere credimus, &c. Vnde constat, Chryso-stomum in exhortationibus ad populum profundiores gratia, & prædestinationis quæstiones consultò, & studiosè vitasse.

10. Confirmatur secundò, quoniam Augustinus 1. de prædest. Sanct. cap. 6. dum oppugnat Massilienses, concedit hanc propositionem causalem: Illi homines quia voluerunt, crediderunt: & illi quia noluerunt, non crediderunt. Nihilominus dicit, initium, & rationem fidei esse ex Deo; quoniam Deus facit, vt velit: atqui in causalitate prioritas inest. Ergo quamuis Chryso-stomus, & alij prioritatem asserant in nostro libero arbitrio respectu fidei; adhuc ea prioritas, & causalitas poterit moueri, & excitari ab auxilio supernaturali Dei, præsertim cum aliis in locis iidem Patres hoc ipsum significauerint.

11. Augustinus exponendus. Confirmatur tertid, quoniam sicut necessarium est, Augustinum exponere in lib. 83. quæst. 68. post medium: ita possumus, ac subinde tenemus, Chryso-stomum interpretari, quando similia loquitur. Augustinus igitur loco citato dicit: Cuius vult, miseretur, & quem vult, obdurat. Sed hæc voluntas Dei iniusta esse non potest. Venit enim de occultissimis meritis, quia & ipsi peccatores cum propter generale peccatum vnam massam fecerint; non tamen nulla est inter illud diuersitas. Præcedit ergo aliquid in peccatoribus, quo quamuis nondum sint iustificati, digni efficiantur iustificatione: & item præcedit in aliis peccatoribus, quo digni sint obfusone. (& post pauca.) Parum est velle, nisi Deus miseretur: sed Deus non miseretur, qui ad pacem vocat, nisi voluntas præcesserit. Ex vtroque testimonio manifestè constat, Augustinum admittere aliquod meritum voluntatis præcedere, ratione cuius quidam digni sunt diuina misericordia; alij verò digni sunt, qui permittantur obdurati manere. Quamobrem Magister 1. sentent. distinct. 41. cap. bis tamen, respondet: Quid intelligere voluerit Augustinus, ignoratur: nisi forte hoc dicitur intellexisse, quod supra diximus, eum retractasse. Quem respondendi modum docti recentiores imitati sunt.

12. Nihilominus Augustinus 1. Retractionum cap. 26. versus finem, perueniens ad dictam quæstionem 68. nihil prorsus retractat, sed solum explicat illa postrema verba, quæ supra retulimus: Deus non miseretur, nisi voluntas præcesserit, dicens: Hoc dictum est post penitentiam. Nam est misericor-

dia Dei, etiam ipsam præueniens voluntatem; quæ si non esset, non prepararetur voluntas à Domino; & ad eam misericordiana pertinet & ipsa vocatio, quæ etiam fidem præuenit. Atque hanc fuisse suam mentem confirmat ex variis verbis eiusdem quæstionis, ex quibus placuit hæc addere: Nec velle quisquam potest, nisi admonitus, & vocatus, &c. Vnde postea infert: etiam ipsum velle Deus operatur in nobis. (& post pauca.) Vocatio ergo ante meritum voluntatem operatur. & iterum: Non habuit meritum præmij, vt vocaretur. Considera in vno, eodémque contextu nihil re ipsa pugnare, quæ in speciem pugnare videbantur; vt discas in diuersis contextibus inuenire concordiam. Vide supra disputatione 6. sect. 3. ad finem.

13. Confirmatur quartò. Nam Pelagius asseruerat, donare Deum ei, qui fuerit dignus accipere omnes gratias, sicut Paulo Apostolo donauit. Ad hoc Synodus dixit, consequenter, & Ecclesiastico sensu, & ipse sensisti de dono gratiarum, quæ in sancto Apostolo continentur. Ita refert Augustinus lib. de gestis Pelagij cap. 14. inter princ. & med. quam Palæstina Synodi sententiam veneratur Augustinus, & ita exponit, vt gratia priùs docetur indignis, quibus reddantur digni vteriori gratia, vt retulimus supra disput. 24. sect. 4. num. 21.

14. Aliam eiusdem propositionis explicationem tradit Augustinus in eodem lib. cap. 17. ad finem, dicens: Si enim pro eo, quod possumus est, dignus; possumus esse, prædestinatus, vel aliquid huiusmodi, nihil cerè scrupuli tangeret, atque tangeret animum. Et tamen si dicatur, eum, qui per electionem gratia iustificatur, nullis quidem præcedentibus meritis bonis, sed destinatione dignum vocari, sicut electus vocatur, vitium vel cerè, vel minima offensione intelligentia, dici possit, difficile indicatur. Nam quantum ad me attinet, ab hoc verbo facile transirem, nisi me liber ille, cui respondi, vbi omnino nullam dicit Dei gratiam, nisi naturam nostram cum libero arbitrio, gratiam creaturam, de ipsius Pelagij sensum sollicitum redderet, ne forte hoc verbo non de negligentia locutionis, sed de diligentia dogmatis curauit inserere.

15. Pondera postrema verba, illisque cum vtraque interpretatione collatis, collige quantum facilius transiret Augustinus; nec offenderet, sed potius catholico interpretaretur sensu, si apud Chryso-stomum, Nazianz. Basilium, cæterisque, quos veluti magistros venerabatur, legeret, dignos præberi Dei gratiam, vel auxilia. Quam eandem doctrinam, vt potè magni momenti, in cap. 35. eiusdem lib. in epilogo repetendam duxit, Palæstinos Patres his verbis excusans: Et quod eas omnes gratias, quas loco vno commemorat, habuit Apostolus Paulus; quas tamen eum dignum fuisse accipere, aut non secundum meritum, sed potius secundum prædestinationem aliquo modo intelligere poterunt.

16. Confirmatur quintò. Nam circa electionis, & reprobationis causam aliqua Augustini testimonia indigent eadem interpretatione, quam superioris sect. num. 22. & sequentibus concessimus Chryso-stomo, veluti lib. 1. ad Simplicianum quæst. 2. col. 4. illis præsertim verbis: Nemo eligitur, nisi iam distans ab illo, qui reicitur. Vnde quod dictum est, quia elegit nos Deus ante mundi constitutionem, non video, quomodo sit dictum, nisi prescientia, & ferm. 7. de verbis Domini secundum Mattheum in principio, agens de illo, qui Matth. 8. se obtulit Christo, dicens: Domine sequar te, quocumque ieris. Augustin. inquit, reprobatum fuisse illum hominem, quoniam si sequeretur Christum, sua quæstiones erat,

erat, non que Iesu Christi. Et tamen ex sequenti textu evidens est Augustinum in iis verbis fictam Christi Domini sequelam intellexisse. Nam cum hominem fictum, dolosum, & insidiosum appellat. Contra verò omnem hominem, qui verè, & ex animo se offert Iesu Christo, hanc ipsam promptitudinem, ac deuotionem animi accipere à Deo merè gratis, latè persequitur idem sermone 7. Sic etiam epist. 49. quæst. 2. post med. ait: Tunc voluisse apparere Christo, & apud eos predicari doctrinam suam, quando sciebat, & ubi sciebat esse, qui in eum fuerant credituri.

17. Sicut ergo Augustinus in Dei præscientia constituit vnum hominem, qui crediturus est, & simplici fide victurus, atque propterea dignus est, cui Christi Domini præscientia, euangelica doctrina, electio, & vocatio tribuatur. Rursus in eadem præscientia constituit alium hominem, qui propter cordis fictionem reprobat, & nihilominus idem Doctor agnoscit fidei simplicitatem, & rectitudinem, atque vitæ puritatem esse dona, causanda per diuinam electionem, vocationem, & gratiam: ita etiam eadem esse potuit mens, & concordia Chrysofomi, quando diuetsis in locis diuersimodè loquitur de præscientia operum in ordine ad prædestinationem, aut de prædestinatione, causante fidem, & opera. Plura de iis testimoniis Augustini dicemus tomo sequenti tractantes de causa prædestinationis.

18. Tertia probatio fit. Quoniam aliqui antiquorum Patrum ipso etiam Augustini testimonio commendati sunt, quasi rectè, & catholicè de initio gratiæ contra Semipelagianos existimantes. Veluti Nazianz. Cyprianus, Ambros. & Hieronym. & tam ij Patres, quàm alij plurimi, quandoque vsurpant eadem locutiones, quas sententia contraria quasi Semipelagianas in Chrysofomo reprehendit, vt videbimus disput. sequenti, sect. 1. & 3.

SECTIO VII.

Contraria sententia qua restant argumenta soluntur.

1. PRIMUM argumentum est. Quoniam Cassianus Chrysofomi, aliorumque Græcorum discipulus fuit, suamque sententiam tradit, quasi à suis præceptoribus acceptam: vt vidimus sect. 1. ergo eiusdem sententiæ fuerant Græci, ac præcipue Chrysofomus.

Solutur. Respondetur illationem esse nullam. Alioqui probater, etiam Scripturæ sacræ fuisse Cassiani sententiam, quam ille tot Scripturæ testimoniis demonstrari putabat. Cassianus igitur sicut Scripturam, ita etiam Græcorum Patrum, ac præsertim Chrysofomi mentem assecutus non est. Quod in difficilioribus fidei controuersis non raro contingit hominibus, qui propter facilitatem ornate dicendi, & rerum spiritualium experientiam tantum sibi arrogat, vt hæc sibi ad Theologiæ dogmata sufficere reputantes, scholasticas Theologiæ ratiocinationes, & subtilium Doctorum auctoritatem contemnant.

Confirmatur. Confirmatur. nam Cassianus, & cæteri Massilienses non solum Græcos, sed etiam Latinos Patres, & vniuersam antiquitatem faciebant suæ sententiæ, vt Augustini sententiam nouitatis insimularent: quod ostendimus sect. 1. & 2.

Sicut ergo decepti sunt circa Latinos, & vniuersam antiquitatem: ita circa Græcos Patres propria sunt arrogantia decepti.

2. Secundum argumentum. Quoniam Cassianus, Faustus, alique Semipelagiani eadem locutiones vsurpant, quas Chrysofomus, & alij Patres Græci.

3. Respondetur primò. Fateor vsurpare aliquando eadem locutiones; sed non eas solas: sed adiungere plures alias locutiones, quibus eorum sensum detorquent ad Semipelagianismum. Itaque si Cassianus, Faustus, & Massilienses in fauorem liberi arbitrij docuissent nihil amplius, quàm Chrysofomus, alijque Græci: & insuper alijs in locis, ad confirmandam indigentiam diuinæ gratiæ præuenientis, & diuinæ voluntatis, & prædestinationis, eadem docuissent, quæ Chrysofomus, & alij Græci tradiderunt; illi nulla ratione ab Ecclesia damnarentur quasi Semipelagiani. At verò disertis verbis negabant necessitatem gratiæ, quæ præueniat omnes conatus naturalium virium: asserébantque, opera, quæ solis naturæ viribus sunt, posse de congruo mereri, & impetrare gratiam, vltra alios manifestos errores, quos supra disputatione 14. retulimus sectione 2. & sequent. Atque illud maxime deprauatum sensum eorum declarabat, quod aperto Marte pugnantem contra Augustinum, illius dogmata de initio gratiæ, & prædestinationis causa, non solum argumentis, sed etiam maledictis lacerabant.

4. Tertium argumentum. Quoniam Augustinus respondens obiectionibus Massiliensium, tacendo videtur concedere, quod illi affirmabant, se cum antiquos Patres sensisse de initio iustificationis. Sed huic argumento abundè satisfacimus sect. 3. probat. 3.

5. Quartum argumentum. Quoniam Augustinus aliquando existimauit, fidem haberi posse per vires naturæ, absque gratia: ergo non erit inconueniens concedere circa eandem materiam Chrysofomum, ac cæteros Græcos errasse.

6. Respondetur. Ex vi antecedentis solum colligi poterat Chrysofomum, & cæteros Græcos, singulos separatim sumptos, errare potuisse: ita verò, vt quilibet se ipsum corrigeret, vel corrigeretur ab Ecclesia vniuersali, vel certe non tanto in pretio haberetur, vt quasi tutam, & suspicione carentem eius doctrinam Ecclesia reciperet. Sic enim Augustinus errauit, antequam crearetur Episcopus, qui nisi suum correxisset errorem, non tantam in Ecclesia obtinuisset docendi auctoritatem. Nihilominus repugnat protectioni, quam Deus Ecclesiæ promisit, Chrysofomum sæpius atque constanter Semipelagianismum docuisse; multis Græcorum annuentibus, & nullo illius, vel sequentis temporis Doctore, siue Græco, siue Latino aduersus Chrysofomum animaduertente, sed potius Ecclesia vniuersa recipiente, ac venerante illius doctrinam, & aliorum Græcorum, cuius repugnantiam rationem suscipimus explicuimus sect. 3.

7. Quintò valdè ponderare solent contrariæ sententiæ Doctores, quod Græci Patres, simpliciter, & absolute loquentes, gratiam plerumque silentio prætereant, quando vehementer incumbunt ad commendandos liberi arbitrij conatus. Cæterum obiectionis huius solutio eadem esse debet, quam Augustinus adhibuit ad præoccupandam obiectionem Pelagianorum contra libros de

de libero arbitrio in lib. 1. retractationum c. 9. in med. dicens: In his, atque huiusmodi verbis meis, quia gratia Dei commemorata non est, de qua tunc non agebatur, putant Pelagiani, vel putare possunt, suam nos tenuisse sententiam, sed frustra hoc putant. Nota rationem excusationis, quia tunc non agebatur de gratia. Cui Augustinus subiungit duas alias, nimirum, quia tunc Pelagiani nondum eruperant, sed tantum contra Manichæos scribebat. Et quia nihilominus non omnino de gratia reticuit, sed aliquam illius mentionem fecit, cum diceret omnia bona esse à Deo. Vide nunc fit ne aliquis antiquorum Patrum, qui non clariorem gratiæ mentionem fecerit in suis scriptis, quàm Augustinus in prædictis libris de libero arbitrio.

6. Confirmatur, quia catholici, quibus hæc solutio non satisfecerit, cogentur concedere, insolubilia esse Græcorum argumenta, quibus probant, Spiritum sanctum à filio non procedere, quia Concilium Nicænum, & plurimi antiquissimi Patres dixerunt, Spiritum sanctum à Patre procedere, nulla expressa mentione Filij: insuper iuste accusari Ecclesiam, quæ in simbolo Nicæno addiderit, Filioque. Quod si hæc, quæ virtualiter, & implicitè continebantur in verbis antiquorum Patrum, licuit supplere & exprimere: licebit etiam gratiam subintelligere, & supplere, præsertim cum longè clariora de gratia testimonia extant apud Chrysofomum, & cæteros Patres supra sect. 4. & tota disp. sequent.

7. Postremò diligenter obseruandum est pro hac, & sequenti disp. eas ipsas locutiones, quæ tempore Chrysofomi, & aliorum Patrum nulla reprehensione dignæ censebantur, & merito nunc sine culpa, vel nota vsurpari nõ posse à Scholasticis. Quoniam temporum varietas, & hæreticorum insidiosæ fraudes, quas quotidie nouas experimur, compellunt à Theologis exigere doctrinam exactè, atque distinctè explicatam, cui opus non sit, limitationes, aut cõditiones supplere. Inde occasione arripuit ex recentioribus aliqui refellendi quædam testimonia Chrysofomi, & aliorum Patrum, quæ ipsis opponuntur; quoniam iniqui, Nullus Theologus hæc audebit hodie affirmare. Quos nunc generaliter redarguimus, quoniam quilibet Theologus potest, & debet illa eadem affirmare, adhibita semper expressa explanatione, ex eisdem Patribus desumpta, vt nuper dicebamus: nec propter expressam explanationem detrahitur aliquid eorum auctoritati; nec excusatur aliquis Theologus à recipienda eorũ veritate.

fimi sunt Ecclesiæ, audiendo circa liberum arbitrium, & gratiam, & eorum testimonia conferendo cum alijs Patribus, quorum doctrina sugillatur, euidenter constet, omnes eiusdem fuisse sententiæ, siue quando exactè loquentes, explicant necessitatem præuenientis, & operantis gratiæ, siue quando in speciem videntur oppositum sentire, dum locutiones accommodant ad communem, & vulgarem loquendi modum.

Hæc de causa duæ priores sectiones continebunt eos Patres, quorum doctrina circa iustificationis exordium, maiorem in Ecclesia obtinuit auctoritatem, quo cæteris Patribus facilius pateat explicatio aditus in 3. 4. 5. & 6. sect. Suppono autem ex disputatione præcedenti sect. 2. & 3. generalibus probationibus esse monstratum, non potuisse tot Patres, tanto tempore, in re tanti momenti errare. Quapropter nihil restat in generali dicendum; sed tantum de singulis in particulari.

SECTIO I.

Cyprianus, Ambrosius, & Hieronymus quomodo cum Augustino, Græcisque consentiant.

DE Cypriano Augustinus lib. 1. de prædestin. Sancto. cap. 3. initio contra Massilienses sic loquitur: Non sic pius, & humilis Doctor ille sapiebat Cyprianus, qui dixit, in nullo gloriandum esse, quando nostrum nihil sit. Quo præcipue testimonio committitur, cum similiter errarem, putans fidem non esse donum Dei, &c. Idem clarius repetit lib. 2. de bono perseverantia, cap. 14. post med. Vbi ex eodem testimonio Cypriani colligit prædestinationem ante præuisa opera, elicienda per solas vires naturæ, absque auxilio gratiæ. Vnde constat etiam, Augustino iudice, Cyprianum in præsentia causa esse testem omni exceptione maiorem.

Nihilominus idem Cyprianus in lib. de exhortatione ad Martyrium cap. 10. sine ait: Vniquisque secundum Dominicam promissam, & fidei suæ merita tantum accipit de Dei ope, quantum se credit accipere, neque est quod Omnipotens præstare non possit, nisi accipientis fides eaduca defecerit. Quæ verba non de qualibet ope, & auxilio Dei; sed solummodo de subsequenti erunt necessariò intelligenda; nisi velis Semipelagianismum in eis admittere. Inde igitur discas, similes locutiones, etiam apud Græcos non temere damnare, sed exponere.

Idem Cyprianus in fin. libri primi de opere, & cleemosyna, & lib. 4. epistolatum, epist. 7. affirmat, omne hominum genus diuinis auxilijs æqualiter petri. Quam sententiam Semipelagianam existimabis; nisi aduertas, esse communem antiquorum Patrum, intelligendamque solummodo de auxilijs ad salutem simpliciter necessarijs, vt fusè ostendemus tomo sequenti.

Ad Ambrosium veniamus, cuius doctrinam de gratia, & viribus naturæ, veneratur Augustinus tota ferè epistola ad Vitalem 107. & locis infra citandis. Ac in primis lib. de bono perseverantia, cap. 8. in medium refert Ambrosium in lib. de fuga seculi, c. 1. dicentem: Non enim in potestate nostra est cor nostrum, & cogitationes nostræ, quæ improviso offusa, mentem, animumque confundunt, &c. Vnde rectè Augustinus colligit, iustificationis initium non esse in potestate nostra, sed in Dei potestate; Quis dat cordi humano cogitationes piæ, per quas habeat fidem. Nam à cogitatione datur initium

DISPUTATIO XXVIII.

Vtrum ceteri omnes Patres circa iustificationis exordium cum Chrysofomo, & Augustino concordent.

1. Disputatio vtilitas.

Vt vs disputationis vtilitas est duplex, prima, vt tanto firmior sit catholica veritas, quanto constiterit clariùs, omnes Patres circa initium iustificationis in eandem sententiam conspirasse. Secunda, vt in hoc, & cæteris tomis pro libertate vindicanda integros habeamus plurimos testes, quos hac sola exceptione à testimonio depellere conantur libertatis oppugnatores, vt vidimus disputatione præced. sect. 1. Tertia vtilitas est, vt eos Patres, qui probatiffime Ruiz de Providentia Dei.

iustificacionis supra disp. 18. sect. 5. atque in c. 13. eiusdem libri de bono perseverantia. Iterum ponderatis eiusdem verbis Ambrosij subiungit alia eiusdem: Quis autem tam beatus, qui in corde suo semper ascendat? sed hoc sine diuino auxilio qui fieri potest? nullo profecto modo. Denique supra eadem scriptura dicit: Beatus vir, cuius est auxilium eius abs te, Domine, ascensus in corde eius, Psalm. 83.

5. Eiusdem testimonio vtitur Augustinus de bono perseverantia, cap. 19. quo & in commentario super Lucam, exponens illa verba proemij, Visum est & mihi. Inde Ambrosius colligit, eum, qui Deo credit, posse etiam dicere: visum est & mihi credere; quoniam non sibi soli, sed etiam visum est Deo, à quo præparatur voluntas ad credendum: Potest (inquit Ambrosius) non sibi visum esse, quod sibi visum esse declarat. Non enim voluntate tantum humana visum est; sed sicut placuit ei, qui in me loquitur Christus, qui ut id, quod bonum est, nobis quoque videri bonum possit, operatur: quem enim miseretur, & vocat. Eodem prorsus testimonio ad eandem veritatem confirmandam vtitur Augustinus lib. de gratia Christi cap. 46.

6. In eodem cap. 19. de bono perseverantia Augustinus aliud producit testimonium eiusdem Ambrosij lib. 7. in Lucam, ad illa verba capitis noni: Quia facies eius erat euntis in Hierusalem. vbi Simul discite, inquit, quia recipere noluit non simplici mente conuersos. Nam si voluisset, ex inuentis fecisset devotos. Cur autem non receperunt eum, Evangelista ipse demonstrat, dicens: Quia facies eius erat euntis in Hierusalem. Discipuli autem recipi intra Samariam gestiebant. Sed Deus quos dignatur vocat, & quem vult religiosum facit. Quibus recitatis, Augustinus ait, nihil euidentiis dici posse contra Semipelagianum errorem, si adsit amor, & delectatio inueniendi veritatem.

7. In eodem libro de bono perseverantia cap. 23. versus finem refert Ambrosium dicentem: Orare Deum gratia spiritualis est, sicut scriptum est: Nemo dicit, Dominus Iesus, nisi in Spiritu sancto. Atque inde colligit Augustinus initium cuiusque boni operis, & fidei, & orationis procedere à Dei gratia præueniente.

8. Idem Augustinus lib. 1. de gratia Christi contra Pelagium, & Cœlestiū c. 44. refert aliud testimonium Ambrosij super Lucam lib. 2. c. 12. vbi: Vides vtrique (inquit) quia vbi que Domini virtus studijs cooperatur humanis, ut nemo possit edificare sine Domino, nemo custodire sine Domino, nemo quidquam incipere sine Domino, & ideo iuxta Apostolum, sine manducatis sine bibitis, omnia in Dei gloriam facite. Quæ verba ponderans idē Augustinus, subiungit: Videtis, quemadmodum sanctus Ambrosius etiam illud quod solent homines dicere, nos incipimus, & Deus perficit, his verbis absolutis dicens: Neminem quidquam vel incipere sine Deo.

9. Deinde in eodem capite 44. refert aliud testimonium eiusdem Ambrosij super Lucam lib. 6. cap. 21. quo probat, dilectionem, & dilectionis augmentum ad beneficium gratia pertinere. Sed in cap. 45. eiusdem libri de gratia Christi Augustinus citat aliud testimonium Ambrosij, quod clariù testatur necessitatem gratia præuenientis ad conuersionem, & poenitentiam, nimirum lib. 10. super Lucam cap. 96. ad illa verba Lucæ 22. Et conuersus Dominus respexit Petrum. Sed quomodo vterque Doctor ponderauerit efficaciam Domini respicientis & flentis Petri cooperationem, opportunè referemus infra disputatione 31. sect. 3. nunc attingisse satis fuerit. Plura ad huius

dogmatis confirmationem spargit Ambrosius toto cap. 2. ad Ephes. & ad Hebr. 6. ad illa verba: Generans herbam opportunam, ait: Notandum est, quod omnis abundantia in frugibus terræ, in fructibus arborum, non aliter nisi per Dei benedictionem cultoribus ad voluntatem respondere poterit. Neque enim agricolarum est, terram excitare ad fructus; sed imperium Dei, sicut alibi Beatus Paulus ait: Ego plantavi, Apollo rigauit; sed Deus incrementum dedit.

10. Idem lib. de Iacob & vita beata lib. 1. cap. 6. ait: Non habeo igitur unde gloriari in operibus meis possim. Non habeo unde me iactem, & ideo gloriabor in Christo. Non gloriabor quia iustus sum; sed quia redemptus sum. Gloriabor non quia vacuus peccati sum, sed quia mihi remissa sunt peccata: non gloriabor quia profui, &c. Idem in prologum Lucæ inter medium & finem, ait: Ut Deus honorificetur à sancto, Dei gratia est. Ergo quacumque actio, ad iustificacionem quomodocumque utilis, est gratia Dei: nam quacumque eiusmodi actione Deus honorificatur.

11. Ac lib. 6. in Lucam cap. 9. ad illa verba cap. 8. Date illis vos manducare, ait: Gratia celestis impartitur alimentum; sed quibus impartitur aduertit. Non otiosus, non in ciuitate quasi in Synagoga, vel seculari dignitate residentibus; sed inter deserta querentibus Christum. Qui enim non fastidium, ipsi excipiuntur à Christo, & cum ipsis loquitur Dei verbum. Si hæc fortè dixisset Chrysoströmus, aut Græcorum alter, protinus contraria sententia Doctores notarent coincidere cum verbis Semipelagianorum, quæ in Atracifano canone 6. damnantur, videlicet misericordiam conferri credentibus, volentibus, desiderantibus, conantibus, laborantibus, vigilantibus, studentibus sine gratia Dei.

12. Attamen huius notæ suspicionem sustulit non solum tanti Doctoris autoritas apud Augustinum, cæterisque assertores gratia; sed etiam quod iis omnibus priorem esse sanitatem, quam offert gratia vocationis, ostendunt verba, quæ subdit Ambrosius: Itaque nemo cibum accipit Christi, nisi fuerit ante sanatus, & illi, qui vocantur ad cænam, prius vocando sanantur. Si claudus fuit, gradiendi facultatem accepit: si lunine erat priuatus oculorum, domum vtrique Domini nisi refusa luce intrare non potuit. Ubique ergo mysterij ordo seruatur, ut prius per remissionem peccatorum, vulneribus medicina tribuatur, postea alimonia mensa celestis exuberet.

13. Præterea libro 2. de Abraham Patriarcha cap. 10. post medium: Talem, inquit, te prabe bonis studijs, & prompta fide, ut Deus tui miseretur, & vocet te. Hæc verba si à cætero contextu diuisa reperirentur apud aliquem Græcorum, non dubitarent Doctores opposita sententia numerare inter ea, quibus plus nimio fauent libero arbitrio. quasi hominum studia primam Dei misericordiam mereantur: nam prima gratia, & misericordia est vocatio. Nihilominus quæ immediatè præcedunt verba, & quæ sequuntur, manifestè testantur contrarium dogma catholicum. Conclufit, Ambrosius ait, Deus omnia in incredulitate, ut omnibus miseretur: ut non volentis, neque currentis, sed miserentis Dei esset gratia: ne te ipsum iustificares, sed omnia tribueres Deo, qui te vocauit. Nemo enim pigrescat, & excusationem prætentat, quo serius credat, quia scriptum est: Non volentis, neque currentis esse. Consideret enim quid additum sit; sed miserentis, inquit, Dei.

Idem

14. Idem in Psalm. 118. sermon. 10. ad illa verba: Fiat misericordia tua, ut consoletur me, ait: Non volentis, neque currentis hominis perseverantia est. Non est enim in hominis potestate; sed miserantis Dei est, ut possit complere, qua cæperis. Quæ verba videntur innuere, initium esse volentis, atque currentis; at verò miserentis Dei non esse, nisi complementum, & perseverantiam. Cæterum in præcedenti, atque sequenti contextu aperte docet, exhortacionem, qua peccatores reuocantur ad salutem, esse diuinæ misericordia deputandam. Vnde constat, non de prima misericordia, & vocatione, quæ est totius vocationis initium: sed de vltiore vocatione, qua fideles vocantur, ut de peccatis doleant, vel acceptam iustificacionem augeant, locutum esse Ambrosium in prioribus verbis.

15. Eadem interpretatione accipiendum est, quod in Psalm. 36. colum. 3. ait: Bonus agricola quotidiana operatione, & periculis sollicitudine exercet agrum suum, & propria cura custodit, ne desinet ea aper de sylua, & fructus maturos rapto eripiat. Ara ergo terram tuam, ut cum venerit, qui seminat verbum, animam tuam inueniat preparatam, &c. Pondera, semen esse cuiusque viuientis initium, proindeque significare primam gratiam supra disput. 18. sect. 6. propè initium. Quapropter significare videtur Ambrosius, aliquem laborem, & dispositionem ex parte liberi arbitrij, vel prærequiriti, vel certè posse præcedere ante primam gratiam. Cæterum ibi agit de fidelibus, qui per fidem, spem, orationem, & poenitentiam ex priorali alio semine gratia conceptas, disponuntur, ut altiorum virtutum semina accipiant à Deo; ut constabit legenti totum illius Commentarij discursum.

16. Simili alia explicatione intelligit, quod in eodem Commentario Psalm. 36. colum. 4. (numerando à fine) ad illa verba: Os iusti meditabitur sapientiam, ait: Ideo memor erat in stratu suo semper Domini sui, & in ipso meditabatur, ut diluculum præueniret, & in tenebris ei illucesceret Christus, dicens: Surge qui dormis. Nam in omnibus hæc gratia est; sed potest esse & in pluribus diligentia. Ne igitur expectes, ut excitet te Christus; sed potius Christum excita, excitat eum, qui de ipso dormitans cogitat. Si tu illum excitaueris, & ipse te excitabit à somno, resuscitabit à morte, dicens tibi: Exurge à mortuis. Cuius surges ergo, vel resurges, ipsum loquere, ut impleas quod iuberis; audi quomodo te Christus excitet. Hæc omnia intelligenda sunt non de gratia primò excitante; sed de alia excitante gratia. Homines quippe iam excitati ad fidem, spem, & orationem, per istarum virtutum actus excitare possunt Christum, ut ipsos excitet ad maiores profectos, de qua dicemus infra disput. 41. sect. 1. num. 9. & sequentibus.

17. Idem Ambrosius ad Philippens. 1. sine explicans illud: Vobis donatum est pro Christo non solum, ut in eum credatis; sed etiam, ut pro illo patiamini, ait, Quamquam Dei gratiam extollat in omnibus: ad laudem tamen illorum proficit, quod dicit; quia Deus illis concessit pati pro Christo. Non enim concedit, vel donat, nisi amatoribus Christi. Quæ verba Semipelagiana erunt, nisi, ut debemus, exponamus de sola gratia subsequente, atque de laude illa, quam virtute diuinæ gratia, cum illa cooperando, comparamus.

18. Tandem Philippens. 2. ad illa verba: Cum timore, & tremore vestram ipsorum salutem operamini. Deus est enim qui operatur in vobis velle, & perficere Ruz de Præuidencia Dei.

pro bona voluntate sua, dicit, Deum bonos conatus adiuuare testatur (scilicet Paulus;) omnem enim gratiam semper reportat ad Deum, ut nostrum sit velle, perficere vero Dei. Ecce nostrum est velle, aliquo peculiari modo, quo perficere non est nostrum, sed solius Dei; & tamen perficere est nostrum. Atque hoc non obstat, quo minus omnem gratiam Ambrosius cum Paulo reportet ad Deum; quoniam velle nostrum est propter liberam voluntatis cooperationem cum præueniente, & adiuuante gratia. Ergo quamuis Chrysoströmus, aut Græcorum alius dicat, nostrum esse velle, aut credere, aut voluntatem ad gratiam præparare, intelligendum erit eodem modo.

19. Testimoniis Ambrosij adiungere possumus aliud ex commentariis epistolæ ad Roman. quæ tribuuntur Ambrosio, ad illa verba ad Roman. 9. Antequam quidquam boni egissent, aut mali, &c. ad illa: Miserebor, cui miserebor. Vbi electio ex præscientia facta esse scribitur, illis præsertim verbis: Sciens esse conuersurum, & mansurum apud me, &c. iterum: Eum vocare, quem scit obaudire; & eum non vocare, quem scit minime obaudire. Qui locus exponendus erit eodem modo, quo disputat. præcedenti sect. 5. cap. 4. exposuimus Chrysoströmum, & sect. 6. probat. 2. confirmat. 4. Augustinum.

20. Tertius accedat Hieronymus, cui ne minimam quidem Semipelagianismi suspensionem tribuere permittit in primis Gelasij autoritas in cap. Sancta Romanæ, distinct. 15. vbi doctrinam Hieronymi de gratia, & libero arbitrio contra Ruffinum, Semipelagianum errorem tactum, approbat: sicut etiam approbat epistol. 7. ad Episcopos per Picenum versus finem, ut vidimus disputatione 14. sect. 1. num. 11. Deinde quoniam Hieronymus Augustini sententiam de gratia contra totum Pelagianum errorem commendat in Dialogo 3. aduersus Pelagianos sine, ut vidimus disputat. 17. sect. 1. sine. Et ipse vicissim Augustinus Hieronymi de præsentia causa sententias, à Pelagio recitatas, exponit in libro de natura & gratia cap. 65. Qualis est illa Matth. 5. vbi Hieronymus ait: Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt: quos non arguit conscientia ulla peccati. Mundus mundo corde conficitur, templum Dei non potest esse pollutum. Hoc vtrique agitur in nobis, conando, laborando, orando, impetrando, ut ad illam perfectionem, in qua possumus Deum mundo corde conficere, eius gratia perducamur per Iesum Christum Dominum nostrum. Quæ verba vera esse fatetur Augustinus: cæterum intelligi de conatu, labore, oratione, & impetratione, quæ prouenit à gratia. De alio tamen testimonio Hieronymi circa libertatem, quod ibidem exponit Augustinus in tomo de scientia Dei, dicemus disp. 43. sect. 2.

21. Idem Hieronymus in exposit. Psalm. 89. videlicet in epist. ad Cyprian. col. 4. ait: Sanctos quoque excelsaque virtutes Dei, semper misericordia procreari. Et propè fin. epistolæ in illa verba Psalmi eiusdem: Respice in seruos tuos, & in opera tua. ita ratiocinatur: Ergo in seruis ipse Dominus operatur opus suum.

22. Præterea Hieremias 9. propè finem: Non gloriatur sapiens in sapientia sua, & non gloriatur fortis in fortitudine sua, & non gloriatur dives in diuitijs suis; sed in hoc gloriatur, qui gloriatur, scire, & nosse me. Vbi Hieronymus ait: Omnis hominum auferitur superbia, dum & sapientia, fortitudo, & opes eorum reputantur in nihilum; & ista est sola gloriatio, ut sciat & intelligat, quod

quod ipse sit Dominus. (& post pauca:) Ubi sunt ergo, qui dicunt hominem proprio regi posse arbitrio, & sic datam liberi arbitrii potestatem, ut Dei misericordia tollatur, atque iustitia? Unde & Apostolus assumens hoc testimonium, ponit exemplum: Qui gloriatur, in Domino gloriatur. Pondera primo omnes vires naturales liberi arbitrii pro nihilo reputari ad salutem sub illis nominibus, sapientia, fortitudo, & opes. Secundo, hominem non ita proprio regi arbitrio, ut ad salutem non præcipue indigeat gubernatione diuinæ misericordiae, seu gratiæ. Tertio, hanc esse rationem, ut nullus in se possit, sed tantum in Domino gloriari.

23. Idem Hieronymus lib. 3. aduersus Pelagianos propè medium ait: Ubi autem misericordia, & gratia est, liberum ex parte cessat arbitrium, quod in eo tantum est, ut velimus, atque cupiamus, & placitis tribuamus assensum. Ex parte igitur cessat arbitrium, quantum ad gratiam præuenientem, quam nobis tribui, vel non tribui, non est in nostra potestate; at verò ut illi tribuamus assensum per liberam voluntatem, in nostra potestate est. Insuper Isaiæ 49. propè initium, videlicet colum. 2. ait: Dei enim vocare est, & nostrum credere. Nec sciam si nos non credimus, impossibilis Deus est; sed potentiam suam nostro arbitrio reliquit, ut iuste voluntas præueniat. Cum autem aliàs Hieronymus, præsertim in epistol. ad Ctesiphontem, & tribus dialogis contra Pelagianos expressè doceat indigentiam diuini auxilij, adiuuantis ad omnia opera; constat, ita esse nostrum credere, ut etiam sit Dei, ac proinde vocare ita esse Dei, ut non sit nostrum.

34. Non secus ad Galat. cap. 5. ad illa verba: Persuasio vestra non est ex eo, qui vocauit vos, ait: Dei est vocare; hominum verò credere, vel non credere. Dixerat autem huius rationem paulo antea: Quia in arbitrio positum est, obedire, vel non obedire. & Ephes. 1. illud: Elegit nos in ipso ante mundi constitutionem, ut essemus sancti, glossat Hieronymus: Non cum essemus sancti. & quod sequitur: secundum propositum voluntatis suæ, glossat: Non secundum merita nostra.

25. Hactenus ea retulimus Hieronymi testimonia, quæ discretè continent veritatem catholicam de iustificationis exordio. Restat ut audiamus alia, quæ Semipelagiana videbuntur planè, si eadem trutinâ ponderentur, quam Græci Patres iniuria subire coguntur. Hieronymus ergo Ezechiel. 3. propè initium in illud: Et aperui os meum, &c. ait: Aperto ore Dominus largitus est cibos, ut initia voluntatis in nobis sint, & perfectionem beatitudinis à Domino consequamur. Non est enim volentis, neque currentis, sed misericordis Dei: attamen & velle, & currere nostri arbitrii est. Hoc ita explicandum est, ut primæ dispositiones liberæ ad iustificationem sint initia, quæ in nobis sunt, id est, in nostra potestate, supposita Dei gratia præueniente, & adiuuante: atque eodem modo velle, & currere nostri arbitrii est. Hæc autem rectè appellantur initia comparatione donorum, quæ propter hæc dispositiones liberæ Deus nobis confert, infundendo habitus gratiæ, & gloriæ; ad quam infusionem immediate non concurrat liberum arbitrium. Et hanc mentem Hieronymi colligitur ex verbis sequentibus: Pro aperui, septuaginta transtulerunt, aperuit, ut subaudiatur Deus, quia ipse & aperuit os Propheta, & cibauit eum.

26. Insuper dialogo 3. aduersus Pelagianos propè init. (quo in opere, quantum poterat, distare affectabatur ab errore Pelagianorum, quem refutabat) sic loquitur: Quia (videlicet iustitia) labore, & industria, ac diligentia; & semper super omnia Dei clementia custodiuntur; ut nostrum sit rogare, illius sit tribuere, quod rogatur: nostrum incipere, illius perficere: nostrum offerre, quod possumus, illius percipere, quod non possumus. Nihilominus Hieronymus notare nullus audebit, quasi ex viribus naturæ sine gratia iustificationis initium dari concedat: quoniam ex illis tribus dialogis, & ex præcedenti epistola ad Ctesiphontem constat Hieronymum ita intelligere, ut ipsum rogare, incipere, & offerre fiat virtute auxilij diuini, quod ad singulas quasque actiones esse necessarium, ex professo probat. Clariùs tamen præcedentia explicantur verbis eiusdem Hieronymi epistol. 8. ad Demetriadem cap. 7. sub initium, dicentis: Velle, & nolle nostrum est: ipsum quoque quod nostrum est, sine Dei miseratione nostrum non est.

Hieronymum nullus notare audebit.

27. Item ad Ephes. 2. in illa verba: Gratia enim estis salui facti per fidem. ita claudid commentarium: Addidit itaque Paulus, & dixit, fidem quoque ipsam non nostra voluntatis esse, sed Dei munus. Non quod liberum homini tollatur arbitrium, & secundum illud Apostoli ad Rom. 9. Non sit currentis, nec volentis, sed misericordis Dei: verum quod arbitrii ipsa libertas Deum habeat auctorem, & ad illius beneficium cuncta referantur, cum etiam nos velle ipse permiserit. Vides Hieronymum circa fidem, & iustificationis exordium recurrere ad creationis gratiam, quam Massilienses sufficere putabant? Nihilominus ex aliis testimoniis supradictis, & infra referendis, præsertim ex dialogis contra Pelagianos constat, Hieronymum expressè refutasse, quod illi dicebant, ea tantum ratione omnia bona in bonum reduci, quoniam ille dedit homini liberum arbitrium. Quare quod hoc loco Hieronymus ait, supponit, quod antea sæpe docuerat, arbitrii libertatem completam ad bene operandum constare non solum nostra naturali potentia, sed etiam gratuito Dei auxilio, ad singulas actiones requisito. Ergo quia hæc completa arbitrii libertas Deum habet auctorem, inde est, ut ad eius supernaturale beneficium cuncta referantur, & nisi ita intelligatur Hieronymus, nec cum textu, neque cum præcedentibus verbis eiusdem commentarij cohæret.

Exponitur.

28. Idem in Matth. lib. 1. cap. 5. ad illa verba: Ut sitis filij Patris vestri, ait: Si Dei præcepta custodiens filius quis efficitur Dei: ergo non est natura filius, sed arbitrio suo. Subintellige, supposita gratia, quæ arbitrium præueniat, & adiuuet. Et in id Galat. 1. Ut reuelaret filium suum in me, ait: Natura omnibus Dei inesse notitiam, nec quomquam sine Christo nasci, nec sine semine sapientia, & iustitia. Hæc tamen explicuimus satis disputat. 25. sect. 2. probat. 2.

29. Circa prædestinationem etiam factam ex præscientia futurorum operum, difficilia quædam occurrunt in Hieronymo, præsertim epistol. 150. ad Hedibiam. q. 10. post med. vbi docet, Deum in durare vasa iræ, vocare autem, & non soluere vasa misericordiae. Cæterum: causis præcedentibus, quia alij non susceperunt Filium Deum; alij autem recipere sua sponte voluerunt. & post pauca asserit, Paulum idcirco dixisse, Genes, quæ non selectabantur iustitiam, apprehendisse iustitiam; quia non superbiebant: sed in Christum crediderint. Israëlis autem magnam partem

partem ideo corruisse, quia offenderit in lapidem offensionis, & petram scandali; & ignorauerit iustitiam Dei, & querens suam statuere iustitiam, iustitia Dei, quæ Christus est, subici noluerit.

30. Rufus Malach. 1. colum. 3. ait, rationem dilectionis erga Iacob fuisse, quia ex arbitrii libertate in utramque partem, ut volumus, declinamus: quamuis una stirpe geniti, ut Iacob, & Esau. Similiter rationem prædestinationis ex præscientia futuri actus liberi, docet, esse Galatas 1. ad illa verba: Cum autem placuit ei, qui me segregauit. Cæterum utriusque loci expositio esse debet eadem, quam similibus Chryostomi testimoniis dedimus dissp. præcedenti sect. 5. cap. 4.

31. His similia sunt alia testimonia, quibus Hieronymus docet: Eligere nostrum esse, ita ut non vitiumus ex imperio Dei, sed ex arbitrio nostro. Veluti in Matth. cap. 9. ad illa verba: Si vis perfectus esse. & epistol. 147. ad Damasum de filio prodigo colum. 3. Cæterum eorum contextus offendit, solummodo excludere coactionis necessitatem, libertati contrariam; sed minime negare imperium Dei, non solum obligantis per mandata, sed etiam dirigentis, & agentis filios suos per gratiam: ut opussumus tomo de scientia Dei, disp. 44. sect. 3. n. 17. & sequent. Denique auxiliorum æqualitatem affirmat Hieronymus in epist. nuper citata 147. & epist. 150. paulo superius citata, & epistol. ad August. de Petro reprehensio à Paulo colum. 3. Cæterum tomo sequenti constabit, hæc, sicut cætera multorum Patrum, de auxilij sufficientis æqualitate intelligenda esse.

32. Ad hunc locum placuit reducere, quæ solent citari ex commentariis in epistol. ad Romanos sub inscriptione Hieronymi. sed illa præsertim 8. & 9. cap. plurimas continent propositiones, non Semipelagianas tantum, sed etiam Pelagianas, ut propterea falsò adscripta esse Hieronymo exploratum sit Theologis sapientibus. Nihil ergo de illis curandum est amplius.

SECTIO II.

Ceteri Patres Latini cum Augustino, Chryso- stomoque concordant.

I. Oportet Augustinus laudat.

Oportet Mileuitanum Augustinus laudat in lib. post collationem contra Donatistas cap. 31. & lib. 1. contra Parmenianum cap. 3. atque Ambrosio, Cypriano, Lactantio, & Victorino comparat libro de vnitæ Ecclesiæ cap. 16. & lib. 3. de doctrina Christiana cap. 4. sicut & Fulgentius lib. 2. ad Monimum. Hic præfati in lib. 2. contra Parmenianum propius ad medium quam ad finem (habetur Bibliothecæ tomo 2. aliàs tomo 4.) explicans illud 1. Ioannis 1. Si dixerimus, quia peccatum non habemus, &c. ait: Est enim Christiani hominis, quod bonum est, velle; & in Deo, quod bene voluerit, currere; sed homini non est datum perficere. (& post pauca: Nostrum est velle, nostrum est currere: Dei, perficere. Cæterum ex ipsis verbis, & ex præcedenti, sequenti que contextu constat, subintelligi diuinam gratiam; virtute cuius nostrum sit velle, & currere. Nam cum dicit, in hac vita non esse datum perficere, supponit datum esse velle, & currere: ac proinde dono cœlestis gratiæ haberi eiusmodi potestatem. Mens autem Oportet hæc est. In presenti vita per diuinam gratiam possumus ad perfectionem

Ruiz de Providentia Dei.

currere, sed nunquam possumus ad eam perfectionem venire, qua sine vlla veniali culpa viuamus. Lactantius diuinam instituit. libro 7. cap. 5. post medium ait: Voluit nos Deus vitam nobis inuitam comparare. (& post pauca:) Spirituale vitam per nos ipsi adquirimus. Hic nisi subintelligitur diuinum auxilium, grauior erit error quam Semipelagianorum. Cæterum subintelligendum esse donum, & gratiam, apertè ostendunt postrema verba eiusdem capituli. Propterea colli se, Deus expetit, ab homine, tanquam Patet, ut virtutem, & sapientiam teneat. Nam quia nullus alius præter ipsum donare eam potest, solus possidet pietatem hominis.

Petrus Chrysológus ab aliquibus authoribus huius ætatis notatur, eo quòd dixerit: Primam voluntatem reportare à Deo bona, malare, quasi nos priùs demus Deo, vt retribuat nobis. Sic enim eius verba interpretantur. Cæterum licet illud de voluntate fuisset à Chrysológolo dictum (quod adhuc reperire non potui) non foret Semipelagianum, sed verum. Ageret namque de voluntate concepta per diuinam gratiam, sine qua nihil boni à nobis fieri posse tradit multis in locis. Quemadmodum ferm. 97. qui est secundus de parabola zizaniorum, sed verum. Ageret namque de voluntate concepta per diuinam gratiam, sine qua nihil boni à nobis fieri posse tradit multis in locis. Quemadmodum ferm. 97. qui est secundus de parabola zizaniorum, illa verba Matth. 13. Nōne bonum semen seminasti in agro tuo? ita ponderat: Seminasti, non seminauimus: nos quod per te facimus, tibi sper nostro assignamus auctori: & tu in is que nobis facienda præcipis, ipse operator assitis. Ergo si nos operi: tui facis esse pro tua dignatione conforis, non nobis solis quod zizaniam nascuntur, adscribas. & post pauca: Nos, inquit, præter tuam gratiam nihil habemus, per quam stamus, viuimus, mouemur, & sumus: & sine qua incemus, deficiamus, & perimus. Perpende etiam semina, & initia bonorum Deo assignanda esse, & fermone 108. in verba Apostoli Roman. 12. Obsecro vos, &c. sub init. ponderat illud: Per misericordiam Dei, quia per ipsam solam, & Paulus crimen persecutoris euasit, & Apostolatus tantum adeptus est dignitatem, sicut ipse fatetur, &c. Et sermone 11. de ieiunio, & tentationibus Christi: Scribant, inquit, diabolo mala, bona Deo, declinent mala, faciant bona, habituri in bonis adiutorem Deum, qui dat posse quod iubet, & que præcipit, facit ipse. Gratiæ præuenientis necessitatem etiam ad fidem, & ad voluntatem bonam docet ferm. 136. in Diuum Laurentium ad finem, dicens: Ut fides non desiceret, ut spes non auerteretur, ut charitas inter panas igneus corporales plus accenderetur, Dei dona erant. Fratres mei, nemo arroget potentia sua, quod non dat, nisi Deus. Merito Apostolus alloquens Martyres, ut in epistola eius: hodie, cum legeretur, audistis, Vobis, inquit, donatum est pro Christo, non solum ut creditis in eum, sed etiam ut patiamini pro eo. Ergo Martyrum merita, velut Dei dona laudemus, amemus, oramus, subferamus voluntatem nostram. Voluntas enim sequitur, non præuenit. Vide nunc quomodo poruerit Chrysológus existimare, nos esse qui priores demus Deo voluntatem, ut reportemus à Deo bona. Similia tradit in sermone 152. de infantium nece propè finem, & in ferm. 176. qui est postremus ad finem illius, ait: Venit ad eum Christus, & apprehendit manum eius, ut dono vocatus, non beneficio legis, non proprio curatum, se gloriaretur arbitrio. Vide quomodo primum iustificationis initium, quod est vocatio, Dei dono, seu gratiæ, non libero adscribat arbitrio.

2. Chrysológus ab aliquibus notatur.

Defenditur.

Philipp. 1.

3. Sedulius in Collectaneis epist. ad Rom. in illud: *His qui secundum propositum vocati sunt, ait: Quos præscivit futuros devotos sibi, ipsos elegit ad promissa premia capeffenda.* &c. infra: *Quos præcivit credituros, hos vocavit, vocatio enim volentes colligit.* &c. infra: *Iacob, & Esau, qui ex uno sunt de Rebecca nati concubitu, antequam nascerentur, fidei sunt merito separati, ut propositio iam maneret; ita ergo & nunc quos præcivit de Genibus credituros, elegit, & ex Israël reiecit incredulos.* Cæterum hæc patiuntur eandem explicationem, quam verba Chrysofomi disputat. præced. sect. 5. cap. 4.

4. Theodolus Rom. 8. exponens illud: *Quos autem prædestinavit, sic loquitur: Absurdum colligitur, si Deus in quosdam beneficium contulit, in quosdam vero non contulit.* & sequentibus verbis dicit esse personarum respectum in Deo, nisi virtus eorum, qui prædestinantur, præcognita supponatur. Sed eandem quam Sedulius exposi. onem admittit

5. Ennodius Ticinensis, ante mille annos scribens ad Constantium quendam, apud Turrianum lib. 4. pro epistol. Pontificum cap. 2. prop. fin. ait: *Nemo negat, nemo condemnat, quod auctore gratiæ præstante, & ipse aequitatis callis hominibus aperitur, dux enim bonorum, & præcessor est gratiæ, quando celitus multiplici ad requiem incitatur hortatus, quando nobis dicitur: Venite filij, audite me. (& post pauca:) Ergo debemus gratiæ, quod vocamur: debemus gratiæ, quod occultis itineribus, nisi resistamus, sapor nobis vitalis infunditur. Nostra tamen electio est, quod beneficia demonstrata sceltamur.* Plurimaque subiungit in eiusdem sententiæ confirmationem, qua & prævenientem gratiam, & subsequenter arbitrij nostri electionem copulavit.

6. Hilarius supra cæteros antiquiores omni suspicione Semipelagianismi maior est. Nam omnes eius libros sine vlla suspicione erroris legi posse testatur Ecclesia in eius officio matutino, confirmatque testimonio Hieronymi ad Latam. Hilarij præclara testimonia pro initio iustificationis ex prævenienti gratia vidimus disputat. 17. sect. 3. initio.

7. Nihilominus aliqua scripsit, quæ si apud Græcos reperta fuissent, eandem, quam cætera, debuissent subire calumniam. Cuiusmodi est illud in Matth. cap. 7. ad illa verba: *Domine, nōmo in nomine tuo prophetavimus, ubi rationem reddit, ob quam inanis erat spes regni cælorum, concepta ex sola miraculorum operatione, nimirum, quia in illa nihil erat proprium; sed omnia perficiebantur à virtute Dei, & subdit: De nostro igitur est beata illa aternitas promerenda, præstandumque est aliquid ex proprio, ut bonum velimus, & malum vitemus, totòque affectu præceptis cælestibus obtemperemus.* Cæterum Hilarius proprium, & nostrum appellat opus propter liberi arbitrij dominium; supponens tamen, Dei esse præcipue, cui totum bonum tribuendum est, vt docuit suprâ disp. 17. sect. 3. initio.

8. Idem Hilarius in Matth. can. 27. explicans parabolam talentorum, quæ distributa sunt vnicuique secundum propriam virtutem, ait: *Divisio pecunie inæqualis est, sed non ad divitem referenda, divites est, ait enim, vnumquemque secundum virtutem suam accepisse. Ergo in quantum quis capax est, accipit: & extra moderantis arbitrium est, quod irat in iure sumentis.* Cæterum Hilarius non loquitur, nisi de solo talento subsequentis gra-

tia, quæ meritis supernaturalibus redditur. Nam post pauca se ipsum explicans ait: *Igitur vnumquisque secundum fidei suæ mensuram talentum, id est, Evangelij prædicationem à prædicante suscepit. Hac enim incorrupta substantia est, hoc patrimonium Christi, æternis hæredibus reservatum.* Porro fidem esse ex præveniente gratia, agnovit plane Hilarius supra disputatione 17. sectione 3. Itaque vult, pro quantitate suæ supernaturalis fidei vnumquemque plura, pauciorave suscipere, atque executioni mandare ex his, quæ persuadet Evangelica prædicatio.

Rursus in Psalm. 118. ad illum versum: *Inclinæ cor meum ad testimonia tua, ait: Est ergo à nobis, cum oramus, exordium, ut manus à Deo sit: dehinc, quia de exordio nostro munus est eius, ex nostro rursus est, vt exquiratur, & obtineatur, & maneat.* Quis hoc in loco non diceret, ex virtutibus naturæ sine gratia concedi iustificationis exordium? & tamen necessariò explicandum est locus de oratione, & exordio, liberè à nobis factio virtute prævenientis, & adiuantis gratiæ, vt fusiùs explicuimus disput. 24. sect. 1. ad 3.

Paulinus Nolanus quàm bene de iustificationis initio, de infirmis naturæ viribus, & necessitate gratiæ senserit, quamvis alia deforent testimonia, sufficienter probare illius familiaritas cum Augustino, cuius doctrinam per epistolam veneratur, vt videre licet inter epistolam Augustini epistol. 31. 33. & 58. quem August. vicissim commendat epistola 32. 34. 59. & 106. Cæterum eius expressa testimonia non desunt. Nam in epistola 27. quæ est 1. ad Aprum colum. 4. (tomo 3. Bibliothecæ) ait: *Opus Dei est vivare hominem; quia solum potest instaurare, quem fecit: quod toto iam orbe terrarum sapientia Dei Christum operatur, ubique se gentium, verbo, voluntate circumferens, & per electas animas semetipsum immittens, vt in omni gente primatum habeat.* Pondera primò opus Dei esse conuersionem, & iustificationem hominis. Secundo Christum se ipsum circumferre, & immittere, nec expectare, vt ab hominibus adducatur, aut vocetur. & infra: *Quanto enim prudentiorem te ceteris, & doctiorem fuisse meminerunt, tanto euidentior ipsi esse debet operatio potentia Dei, quia prudentem a sententia sua cursu, vel statu non potest flectere, nisi summa ipsa sapientia, &c.* His consonant plura, quæ in seq. epist. subiicit.

Idem Paulinus in epist. 2. ad Severum colum. vltima ait: *Vt spiritu, quo capti sumus, eiusdem Domini gratia perficiamur.* Vbi passiva voce dicens, nos esse cæptos, significat, eundem Christum Dominum fuisse, qui cæpit in nobis opus bonum: præsertim quoniam spiritus, & gratia refertur ad vtrumque membrum eiusdem propositionis. Deinde in epistol. 4. ad eundem Severum fusè ostendit, Christum esse, qui nobis resecat vitia, vt virtutes inserat per gratiam. Notanda sunt præsertim illa verba in colum. 4. fine: *De potente exit dulce, cum amaritudine malitia nostra per ipsum, in dulcedinem bonitatis commutata; dulcis à verbo eius est, a procedimus, qui nos edēdo, consumpsit peccato, reparavit ad vitam: solum hic potēs, dulciter potens, qui liberavit pauperem ab auaro potente; & colum. 7. eiusdem epistolæ: Christus illuminat omnem hominem venientem ad hunc mundum, id est, omnis hominis mentem venientem; sollicitat nos ab aspectu præfenti in suspectum æternorum.* & colum. 11. ait: *Opera nostra bona annumeranda à Christo, sicut capillos capitis sui.* Significat ergo Christi Domini diuini

9.

10.

Paulinus re-
ctū de iustifi-
cationis ini-
tio sensu.

11.

diuinitatem esse primum principium omnium bonorum operum.

12. Paulini in-
terpretatio.

Ex his collige interpretandum esse Paulinum, quando gratiæ nulla mentione facta, nostræ libertati & operationi tribuit aliquid bonum, asserens esse proprium nostrum. Semper enim subintelligit Dei gratiam operantem, & cooperantem, quam in prædictis locis testatur. Ita interpretari debes, quod in eadem epistola 4. ad Severum versus finem ait: *In nobis est, unde solvamus; res potestatis nostra est, noster affectus. Hunc Domino impendamus, & solvimus.* & epist. 2. ad eundem Severum col. 3. ait: *Nunc opus est, vt que verè nostra sunt, dependamus Deo, hoc est, cor & animam, & corpora nostra exhibentes in hostiam viuam, vt scriptum est, Domino: nosque ipsos adificantes ei in templum sanctum in ipso lapide angulari, qui nobis sanctificationis nostra formulam in semetipso dedit, & ait: Sancti estote, quoniam ego sanctus sum. Quæ igitur nobis gratia, si in alieno tantum fideles fuerimus, nisi de proprio seruiamus, id est, de libero voluntatis arbitrio?*

13. Leo Primus
Semipelagian-
ismi dam-
nator.

Leo Magnus Primus, Semipelagianum dogmatis damnator, vt vidimus disput. 17. sect. 2. num. 5. nihilominus aliquas propositiones scribit, in quibus nisi gratia subintelligatur, Semipelagianæ videbuntur. Qualis est illa in sermone 3. de Pentecoste prope init. *Oportebat, vt aliquid etiam salvandi pro se agerent, & concessis ad Redemptorem cordibus, ab inimici dominatione desisterent.* quod subintelligendum esse fieri Spiritus sancti gratia, sequens contextus aperte monstrat.

14.

Profer, præuenientis gratiæ propugnator acerrimus, vt vidimus disput. 17. sect. 3. sub init. nihilominus videtur aliquam in natura concedere rationem gratiæ, veluti lib. 2. de vocat. Gent. cap. 8. aliàs 2. vbi ait, secundum vniuscuiusque naturalem possibilitatem distribui talenta gratiæ. Cæterum exposiuimus eum disp. 16. sect. 3. n. 13. & in eodem libro 2. cap. 3. 1. & lib. de ingratis capite 10. post medium afferit, Dei prouidentiam & bonitatem, pari, & equali gratia omnibus hominibus subuenire. Cæterum istas æqualitates, toties à Patribus repetitas, solum ad auxilia sufficientia referenda esse videbimus tomo sequenti.

15. Copiè de
gratia dispu-
tat Greg.

Gregorius Magnus tam copiosè, atque frequenter de præuenientis gratiæ necessitate disputat, vt propterea non verba, sed loca notauerimus disp. 17. sect. 3. circa med. Nihilominus scribit aliqua, in quibus gratiam supplere oportet, veluti homil. 10. in Ezech. prope init. ait: *Os aperire esse sensum ad intelligentiam sacri eloquij præparare; sed cibum hunc sumere, non esse nostrarum virium.* Vnde significare videtur, præparare sensum esse nostrarum virium absque gratia. Nam si subintelligas gratiam, eodem modo erit nostrarum virium cibum hunc sumere. Nihilominus Gregorius intelligit, præparare sensum esse nostrarum virium, supposita gratia præueniente, & cooperante, quæ omnibus Christianis communitè offertur; sed cibum intelligentiæ sumere peculiari, & altiori gratia indigere; quæ non omnibus, sed quibusdam hominibus pro Dei libera voluntate conceditur.

16. Gregorij imi-
tator Isido-
rus.

Isidorus, sicut in cæteris, ita etiam in asserenda necessitate præuenientis gratiæ imitator Gregorij, vt vidimus disputatione 17. sect. 3. Nihilominus quibusdam in verbis similem desiderat expositionem, veluti in lib. de summo bono c. 2. cum ait: *Voluntatem credendi esse ex libero arbitrio.*

Glossa ordinaria ad Rom. 9. ait: *Miserebor, cui miserus sum, id est, cui scio miserendum, sciens illum conuertendum, & apud me mansurum, hoc est, illi dare, cui dandum est; & non dare illi, cui dandum non est, vt eum vocet Deus, quem sciat obaudire.* Quæ omnia verba desumpta ex commentariis ad Rom. quæ adscribuntur Ambrosio. Quapropter debetur Glossæ in hoc loco eadem expolitio, qua disput. præcedenti sect. 5. num. 21. & sequentibus exposiuimus Chrysofomum, & sect. 6. num. 16. & seqq. Augustinum. Nam aliàs glossam tenere non solum Augustini sententiam, sed etiam verba, ex variis locis desumpta texere constat multis in locis, præsertim sequenti versu ad Rom. 8. vbi ait: *Deus hominis voluntatem binam & præparat adiuuandam, & adiuuat præparatam. Nolentem præuenire, vt velit, volentem subsequitur, ne frustra velit.* Quod confirmat adducto testimonio Augustini, & in ea verba: *Cuius vult miseretur,* ait Glossa: *Meritum misericordiam nullum est.*

Glossa Augu-
ni sententiam
sequitur.

18.

Eadem Glossa 1. Ioan. 2. ad illa verba: *Advocatum habemus apud Patrem, ait: Non est advocatus, nisi eum inuocantibus, displiceant peccata tibi, clama, & ipse audit, & liberat.* Quod intelligendum est de patrocinio proximo, & immediato, ad peccatorum remissionem, & iustificationis gratiam impetrandam; non verò de patrocinio, ad primam gratiam præuenientem concedendam. Et Ezech. 3. prope init. ad illa verba: *Et aperui os meum, asserit: Initia voluntatis in nobis esse, & nostri arbitrij esse velle, & currere.* Cæterum quoniam hæc verba desumpta sunt ex Hieronymo, eandem habent interpretationem, quam Hieronymus sectione præcedenti num. 25.

19.

Hugo de Sancto Victore videri posset fautor Semipelagianorum, quoniam tomo 1. in quæst. in epist. ad Rom. quæst. 238. post med. ita loquitur: *Potest dici, quod gratia aequè prædestinato, ac reprobo proponitur; quam tamen vniuscuique non apprehendit, & diuinam gratiam comparat Soli, & reprobum comparat ei, qui oculos claudit, ne solem videat; & quæst. 248. inquirat rationem ob quam Iacob potius quàm Esau gratia collata est, & responder: Quoniam gratia eadem vtrique proposita est; sed Esau gratia se subtraxit, & oculum suum clausit: Iacob verò gratia cessit, & vrabentem sicurus est.* Cæterum, quoniam longè à Semipelagianis distet, constat ex eisdem, aliisque quæstionibus, nam in quæst. 238. ad fin. defendit totum bonum esse gratiæ, & hominem nihil boni posse sine illa tangente, mouente, & illuminante, vt puer qui non potest incedere, nisi ab aliquo ducatur. & in quæst. 248. ad citata verba subiungit: *Deo omnia operante, & disponente, pro arbitrio iustissima voluntatis suæ.* Rursus in quæst. 241. dixerat voluntatem bonam esse Dei vt authoris. & in quæst. 266. expressè ait, nullum meritum esse sine auxilio gratiæ. Deinde argumento aduersariorum, desumpto ab exemplo Cornelij Centurionis, responderet Cornelium meruisse doctrinam Petri, virtute præcedentis fidei supernaturalis, & gratiæ, de quo iam diximus disp. 24. sect. 3. Nec minus catholicis in commentariis Dionysij de cælesti Hierar. lib. 9. in cap. 9. post med. & multo clariùs necessitatem gratiæ præuenientis, excitantis, & operantis docuit in summa sententiarum tract. 3. cap. 9. ad med.

Longè à Se-
mipelagianis
distat Hugo.

Arnobium placuit in hunc locum referuare, quoniam licet prædictis Patribus ætate fuerit antiquior, sed non autoritate doctrinæ. Hic etiam

pro iustificationis initio testimonium fert; sed non satis apertum, quod non est mirandum tanto tempore ante Pelagianam hæresim. In commentario igitur ad Psalmum 146. post med. ait: *Obicitur hoc loco, nos hoc ita dicere, ut videamur hominis voluntatem ostendere, quod Dei gratiam antecedit.* Hoc autem refutat enumerando vniuersalia redemptionis beneficia, quibus humana voluntas restitit, potius quàm illa præueniendo impetrauerit, & subdit: *Ostendimus tibi antecedentem gratiam Dei generalem, omnium hominum bonam voluntatem. Nota tibi, prædestinatione, quod loquor. Omnium hominum bonam voluntatem Christi gratia hoc ordine, quo diximus, antecedit: si tamen pro omnibus natus, si tamen pro omnibus positus. Si non negas pro omnibus mortuum, si cum Apostolo asseris, quod vult, omnes homines saluos fieri, age nunc tolle te a generali gratia, ad specialem accede.* (& post pauca:) *Non vtrique nobis rogantibus, omnibus nobis medicus superuenit, officinam aperuit, & vocem emisit, quia ac si præco clamans, dixit: Venite ad me omnes. Iam modo post hanc vocem, antecedit voluntas gratiam.*

21.

Hæc si ita intelligantur, vt solummodo præcedat ea generalis gratia, quæ consistit in redemptione humani generis, & prædicatione Euangelij, Semipelagiana sunt. Si autem intelligantur iuxta modum loquendi sacræ Scripturæ & antiquorum Patrum, qui sub exteriori doctrina, & prædicatione semper intelligunt interiorem gratiam, quæ illam, vt corpus anima comitatur: sic rectè dicit, prius antecedere gratiam vocationis, qua supposita nostra voluntas antecedit gratiam, quatenus eam determinat, se disponendo ad iustificationem, vt idè author explicat postea.

22.

Aponius lib. 4. in Cantica col. 4. (tomo 1. Bibliothecæ) videtur, primo aspectu Semipelagianis fauere, quando asserit: *Christum Dominum expectare, se ab impio inuocari.* Nihilominus aperte dicit, præuenientem gratiam & initium conuersionis præmittere Christum & à nobis solam cooperationem voluntatis expectare. Verba illius sunt: *Post parietem incredulitatis nostræ stans Dominus Christus, expectat se ab impijs inuocari, & vocat ad penitentiam animam peccatricem, & expectat sibi ab incredulis credi. Post quem parietem stat vsque ad tempus baptismatis, vel penitentia. Et licet non mereamur, eum inueneri; tamen per hoc, quod idololatram abdicamus, fenestram in supradicto facimus pariete, quibus nos ab immundis spiritibus defendendo, respicit Christus, & ipsi soli genua cordis descedendo, cancellos faciemus, per quos compunctionem ad se conuertendo, donando prospiciat.*

23.

Lucas Abbas Sancti Cornelij in summariolis commentarijs Aponij col. 5. (in eodem tomo 1.) ait: *Christus per occultam compunctionem pulsus ostium mentis, vt suscitatus a somno lethali, videat se periculis circumdatam, & depreceatur a se adiutorium.*

24.

Petrus Abbas Cellensis lib. de panibus, capite 26. de pane frigido, inter princ. & med. (tomo 9. Bibliothecæ ad finem) ait: *Sicut nonnunquam gratia ex operibus, alicuius mentem præueniendo, vngit in exultatione futuri præmij; sic ex sua bonitate Deus quandoque hominem immeritum, tam ad meritum, quam a l. præmij clementer excitat.* Huius sententiæ primum membrum à Cassiani errore nihil distare videbatur. Ille namque existimabat, non semper, sed nonnunquam humanis meritis diuinam gratiam præueniri supra disputatione 14. sectione 5. num. 3. & 4.

25.

Nihilominus illud intelligendum esse de gra-

tia, quæ licet comparatione futuri operis sit præueniens, tamen comparatione prioris gratiæ est subsequens. Insuper ante omnia hominis merita necessariò præcedere aliquam gratiam, probant quæ continuò subiicit verba: *Sed quale, vel ad quid est meritum nostrum? sine dubio meritum nostrum, per se tam malum est, vt à Deo, merito deseratur, tam pessimum, vt non immeritò condemnemur. Ex dono autem Dei, fit donum per præuenientem gratiam, fit melius per cooperantem: vt ex Deo sit, panis vnctus; ex homine, panis durus in mensa deseratur: vt Deo attribuas vnctionem illuminationis, tibi peccatori duritiam execrationis.*

26.

Laurentius Iustinianus Semipelagianis fauere videtur in sermone sancti Lucae Euangelistæ prope init. dicens: *Magna profectò liberi arbitrij virtus est, quæ salutis, vel propriæ damnationi: efficitur causa, vnde reprobationem ex se meretur & laudem.* & prope med. *Ad gratiam vtrique non repente, sed præuicæ mentis exercitatione ac virtutis proposito per incrementa perficient. Non enim adipiscitur gratis, quod ex animi torpore deperijt.* (& post pauca:) *Cordis nostri habitaculum sponsi hortus esse perhibetur. Naturaliter quidem fecundus est, & ad sponsum suscipiendum idoneus; si tamen neglectus non maneat. Tanquam ab opifice summo conditus bene semper naturaliter tendit ad bonum, quanquam ab adolescentia hominis ad malum pronus appareat. Nihilominus tam ex eodem sermone, quàm ex alijs plurimis locis constat, Iustinianum loqui de insita, & naturali potestate liberi arbitrij, vt cooperetur præuenienti, & cooperanti gratiæ. Nam prope init. prædicti sermonis ait: *Spirituales affectiones gratis donamur à Christo: neque est, qui carum quidquam virtute propria sibi vindicare sufficiat.**

27.

Idem in lib. de contemptu mundi cap. 8. init. ait: *Liberum autem arbitrium esse, dixerim, facultatem rationis, & voluntatis, qua eligitur bonum gratia existente. Hoc autem tantum nostrum proprium esse noscimus: cetera autem siue naturalia, siue gratuita, Dei sunt munera nobis collata.* Vnde ex obliquo significare videtur eligere bonum ita esse nostrum proprium, vt Dei munus non sit. Cui consonant illa verba ad fin. eiusdem cap. *Virutes, & meritum cumulus ex liberi arbitrij assensu creantur; Dei nihilominus cooperante virtute, qua liberum arbitrium adiuuando perficit.* Ex liberi itaque arbitrij electione peruersa quemadmodum homo delinquit, ita ex electione laudabili efficitur iustus, & ad promerendum idoneus. Nam secundum arbitrij electionem gratificatur opus. Vide quàm similia sint hæc locutionibus Græcorum Patrum, quando liberi arbitrij voluntatem stimulant.

28.

Nihilominus quàm rectè de necessitate gratiæ operantis senserit, constat ex superiori contextu, præsertim, vbi ait: *Quod Deus iubet, nequaquã voluntas assequitur: quoniam amissa arbitrij libertate, iacet velut mortua torporis spiritualis ignauia, à qua nisi Dei operante virtute liberari non valet.* & in eodem eiusdem capituli ait: *His paucis vales percipere, vnde virtus generetur merendi. Non quia icinasti, seuisti, laborasti, &c. sed quoniam suscedente gratia, liberòque tuo arbitrio consentiente illa completi.* & in exordio eiusdem capituli dixerat: *Operum nostrorum merita ex gratia Dei, & libero nostro arbitrio procreant.*

29.

Rursus penitentiam esse munus Dei præuenientis, & vocantis, docet lib. de obedientia cap. 15. init. & sæpe aliàs totum bonum esse à Deo; hominem à se non posse irreprehensibilia facere, à nobis nihil esse nisi malum; ideoque nihil esse vnde

vnde gloriemur: veluti in libro de humilitate cap. 1. & cap. 7. & in fasciculo amoris cap. 8. versus finem: vbi magis expressè notat necessitatem gratiæ operantis, & cooperantis, qua Deus operatur in nobis velle, & perficere. Similiàque scribit in lib. de disciplina, & perfect. cap. 23. ante med. & lib. de humilitate cap. 12. inter princip. & med. ait: *Fides humano nequit haberi studio, nec laboribus adquiri; sed cœlitus infusa, cui vult donatur à Domino.*

SECTIO III.

Græcorum Patrum præcipui, qui circa tempora Chrysostomi floruerunt, de iustificationis exordio testimonia.

I.

NAzianzeni sit primum, sancti Augustini auctoritate corroboratum, qui in lib. de bono persecutorum cap. 19. post med. de Nazianzeno sic loquitur: *Crederet in Deum, & quod credimus confiteri, Dei donum esse restatur, dicens: Vnius Deitatis, qua sumus, vos consistimini Trinitatem. Si verò aliter vultis, dicite vnus esse nature, & Deus vocem dari vobis à sancto Spiritu deprecabitur: id est, rogabitur Deus, vt permittat vobis dari vocem, qua quod creditis, confiteri possitis. Dabit enim, certus sum; qui dedit, quod primum est, dabit, & quod secundum: qui dedit credere, dabit & confiteri.* Eundem Doctorem commendat auctoritas Hieronymi, qui tanto gloriatur magistro sacras Litteras didicisse.

2.

Nihilominus in eodem Nazianzeno reperitur aliqua, quæ à quibusdam hæreticis, & à nonnullis Catholicis sigillantur, quasi Semipelagianis fauentia. Nam oratione 32. in dictum illud Euangelij: *Cum consummasset Iesus sermones hos, &c.* Matth. 19. post med. orationis, sic disserit: *Cum audis, quibus datum est, adde; & volentibus datum est, & ipsi qui ea animi propensione sunt. Etenim cum illud audis: Non est volentis, neque currentis, sed miserentis Dei; idem existimandum censeo.*

3.

Mens Nazianzeni Semipelagianis contraria.

Cæterum quàm fuerit illius mens Semipelagiano errori contraria, constat ex verbis, quæ continuò subiicit, Deum appellans auctorem, & supradicatorum bonorum, & dicens: *Quod ipsam etiam rectè velle diuino auxilio indigeat, imò, vt relictis loquar, voluntas quoque ipsa, & electio eorum, qua recta, & cum officio coniuncta sunt, diuinum quoddam beneficium est, atque à Dei benignitate manans.* Idcirco ait: *Non volentis, id est, non solum volentis, neque currentis solum, sed miserentis Dei. Ita quoniam velle quoque ipsam à Deo est, optimo iure totum Deo assignauit.* Vide nunc, vtrum Semipelagianis vel potius August. placeat totum bonum Deo assignari tanquam auctori, ita vt bona voluntas, & electio, & quodcumque bonum opus sit Dei beneficium. Quapropter Nazianzenus prioribus verbis, atque postremis solummodo intendit, asserere libertatem nostram, supposito principali agente, quod est Deus per misericordiam, & gratiam.

4.

Inde etiam explicatur, quod in eadem oratione 31. versus finem illa verba eiusdem cap. 19. Matthæi: *Sunt Eunuchi, qui seipso castrauerunt, &c.* exponit de iis hominibus, qui cum nullis magistris nati essent, prohi sibi ipsis magistri extiterunt. (& subdit: *At tu rationem tibi insitam mouens, ac virtutis igniculum per arbitrij libertatem excusitans, te ipsum excusasti, radicem excidisti, vitij instrumenta depulisti, tantum tibi virtutis habitum comparasti, vt iam ad vitium ferri propemodum nequeas.* In quibus omnibus exprimitur libera & propria hominis

actio; sed præueniens gratia, & adiuuans subintelligitur, quæ prius in eadem oratione fuerat explicata, virtute cuius prius excitata mens, se ipsam mouet, excuscatque rationis igniculum. Denique orat. 19. in laudem Patris mortui, col. 4. aperte ait: *Eidem moribus antecurrisse, & fidem loco præmij retulisse.* Verum hoc de fide explicata, & certa intelligit, supponendo inchoatam fidem, supernaturali auxilio conceptam; vt explicuius fusiùs disput. 25. sect. 4. num. 11. & 12.

Athanasius in questionibus qua st. 117. explicans illud 2. Corinth. 5. *Si qua ergo in Christo noua creatura, ait: Hoc est, si quis in Christum credidit, in aliam vitam transiit. Nam è supernis est natus per Spiritum, & vixit non eam, qua in peccatis; sed vitam, qua est in spiritu.* Ergo iustificationis initium, agnoscit Athanasius, esse à natiuitate, qua per spiritum producit noua creatura.

Et in q. 144. illud Eph. 5. *Expergiscere, qui dormis, surge à mortuis, & illuceat tibi Christus.* ita interpretatur: *Dormientem vocat eum, qui peccatis immersus est. Nam qui in peccatis vixit, mortuus dicitur. Etenim vt mortuus immobilis est: ita qui in peccatis est mortuus, ad bonum non mouetur.* Vnde aperte constat, apud Athanasium nihil ad spirituale vitam vile fieri posse à peccatore, nisi supernaturali virtute Dei excitetur.

Gratiam esse à Deo operante, tradit Athanasius epist. ad Serapionem de Spiritu sancto col. antepenult. dicens: *Gratia & donum, quod datur, in Trinitate datur, à Patre per Filium in Spiritu sancto, vt enim à Patre gratia Filij, qua donatur proficitur; ita quocumque non poterit fieri in nobis communicatio doni, nisi in Spiritu sancto.* (& post pauca:) *Vna ergo ex istis operatio Trinitatis declaratur.*

Insuper huiusmodi operationes, gratias, & virtutes esse supra humanas vires, docuerat Athanasius orat. 1. contra Arrianos, prope init. docens: *Disciplina quidem & gratia eius in nos collata, magna haud dubia sunt, & supra hominem: vt est cœlestis potentia specimen, potestas contra demones, adoptio, iusque filiorum, & quod transcendit sua excellentia omnia charismata Patris; illa ipsiusque Verbi cognitio, & donatio sancti Spiritus. Sed tamen hominis animus studiose ad malum praclinis est, aduersarius item noster diabolus, tanta nobis bona inuidens, obambulat, quaerens, vt rapiat semenem verbi è nobis. Ea de causa Dominus, disciplinas suas veluti ibelauos quosdam in nobis recondens, denunciatione istorum verborum vti voluit.* Apud Athanasium ergo quæcumque pietatis actio, & ad præsertim fides sanctissima Trinitatis & donum pretiosissimum, superans humanas vires, à Deo gratis collatum; sed hominis libertati commissum, & commendatum, assistente interterim gratia, & suadente, vt seruetur.

Dei electionem, atque prædestinationem esse nostræ fidei, cætera vniuersæ virtutum causam, docet idem Athanasius sermone 3. contra Arrianos non longè ante finem, dicens cum Paulo Ephes. 1. *Quemadmodum elegit nos in se, ante iacta fundamenta mundi, vt sancti essemus, & incontaminati coram ipso, cum iam animi benevolentia prædestinasset, vt nos sibi in filios adoptaret per Iesum Christum. Quomodo igitur elegisset nos antequam fieremus, nisi, vt ipse dixit, In eius animo iam antea præsignati, declinatique fuisset; aut quomodo omnino priusquam homines crearemur, nos designasset in adoptiuos filios, nisi ipse Filius ante eum fundatus fuisset; & paulo inferius ait: *Quia vita nostra fundata fuit, & preparata in Christo, ideo sit, vt vita nostra in eo nitente, & constabili,**

biliter, possumus & nos quoque vitam æternam obtinere. Deus enim, vixit bonus, semper hoc voluit, cognoscens, nostram infirmam naturam egere suo auxilio, & conseruatione.

10. Explicandus est Athanasius. Inde fit explicatio catholicam debere aliis locis Athanasij, quæ primo verborum fonitu Semipelagiana videntur. Quale est illud in orat. contra idola longè post med. Via qua ad Deum tendit, in nobis sita est, & initium eius a nobis inuestigari potest, quemadmodum & Moyses docuit his verbis: Verbum fidei intra cor tuum est, quod & Saluator noster significauit, ac confirmauit, dicens: Regnum Dei intra vos est. Quia enim in nobis habemus fidem, & Dei regnum: ideo possumus celeriter intelligere, & contemplari vniuersitatis Regem. (& post pauca subdit:) Mentem esse viam, per quam solum Deus spectari, & intelligi potest. Quod longè inferius magis explicat, dicens: Ideo certè diuina contemplationis vim, intelligentiamque possidet, ipsique sibi ipsi ut via ac methodus quedam, non aliunde, sed ex seipsa Verbi diuini scientiam apprehensionemque haurit, ac percipit. Sed in his gratia auxilium Athanasius subintellexit, quod silentio premere consultum fuit, quando id præcipue agebat, vt idololatriæ crimen conuinceret argumentis.

11. Idem Athanasius in vita Antonij col. 8. refert eum dixisse: Virtutis studium ex nostro, Dei gratia procedente, pendet arbitrio. Perpende gratiam Dei præcedere ante quodcumque studium virtutis, in quo iustificationis exordium situm est. Vnde facile explicantur, quæ aliqui Semipelagiana dixisse. Nam continuè subiungit: Huius operis homini inserta natura est, & eiusmodi res est, quæ nostram tantummodo expectat voluntatem. Perpende ideo solam voluntatem expectari, quia nunquam deficit gratia præcedens ex parte Dei. Vnde intelligitur etiam, quod addit post pauca: Regnum Dei intra vos est: virtus qua in nobis est, mentem tantum requirit humanam. Cui enim dubium est, quia naturalis anima puritas, si nulla fuerit, forde polluta, fons sit, & origo omnium virtutum? & infra: Sufficit nobis naturalis ornatus. Quæ omnia intelliguntur supposito quod iam intra nos est regnum Dei, & virtus, videlicet, diuina gratia. Vnde etiam intelligitur quod longè superius dixerat Antonius: Tenendus est continuus instituti rigor habentibus Deum auxiliatorem, sicut scriptum est: Quia omni proponenti bonum Deus cooperatur.

12. Gregorius Nyssenus lib. de beatitudinibus tit. 5. in 5. beatitudinem: Beati misericordes, paulo antemedium ait: Per singularia enim & particularia de vniuersalibus docetur, quod non alia ratione potiri quis possit eorum, quæ cupit; nisi ipse sibi bonum largiatur. Quamobrem Dominus alicubi dicit ad auditores: Regnum Dei intra vos est, & quicumque petit accipit; & qui querit inuenit, & pulsanti aperietur, et accipiendi, quod desideretur, & inueniendi quod queratur, & introeundi quo cupiamus, penes nos potestus sit, & à nostro pendeat arbitrio cum velimus. Hæc, si censuram pro fonitu aurium adhibeas, Semipelagiana dices: si autem iuxta regulas, superius traditas, Nysseni mentem seruteris, eadem videbis esse intelligenda ex suppositione, quod Deus omnium bonorum materiam, atque subsidia in natura sui operis deposuit, nimirum tanquam in cella quadam penuria, vt paulo antea docuerat. Non quod naturalia sint; sed quod in arbitrio nostro supernaturalia auxilia recipiantur: & ibi sint parata, vt quando voluerimus, illis possumus vti, prius tamen à Deo excitati.

13. Eadem suppositio subintelligenda est in verbis, quæ post pauca subdit: Diuinum iudicium, in corrupta instatque sententia sequens ea, quæ iuxta propositum nostrum commissa, ac designata sint, cuique tribuit id, quod quis sibi ipse forte præstiterit. His quidem, qui, vt inquit Apostolus, perseverantes in bono opere gloriam, & honorem querunt, vitam æternam; is vero qui veritati non obtemperat, &c. Homo itaque sibi præstat perseverantiam in bono opere; sed suppositis subsidii supra dictis; vel non obtemperat veritati, & tunc solus sibi malum præstat.

13. Eadem suppositio subintelligenda est in verbis, quæ post pauca subdit: Diuinum iudicium, in corrupta instatque sententia sequens ea, quæ iuxta propositum nostrum commissa, ac designata sint, cuique tribuit id, quod quis sibi ipse forte præstiterit. His quidem, qui, vt inquit Apostolus, perseverantes in bono opere gloriam, & honorem querunt, vitam æternam; is vero qui veritati non obtemperat, &c. Homo itaque sibi præstat perseverantiam in bono opere; sed suppositis subsidii supra dictis; vel non obtemperat veritati, & tunc solus sibi malum præstat.

14. Clarius virtutem & efficacitatem gratia vocantis, & excitantis declarat in explanatione Canticorum. Nam orat. 5. inter princip. & med. explicans illa verba: Surge veni, ait: Surge, inquit, nimirum à lapsu, neque hoc satis est tibi; verum etiam per profectum in bonis progredere. (& post pauca:) Non enim tantum sermo excitat incumbens illud onus lectulo; sed etiam ambulare iubet Quibus verbis, equidem arbitror, per modum incedendi significari quandam in melius progressionem, & incrementum. Surge, inquit, ac veni. O vim mandati huius! Resp. Dei vox est, vox potestatis, quemadmodum in Psalmorum libro dicitur: Ecce dabit vocem suam, quæ vox est potestatis. Ipse dixit, & facta sunt, ipse mandauit, & creata sunt. En etiam modo prolatis adiacentem verbis hise, surge, ac veni: mox e mandato sit opus ipsum. Simul enim atque vim potestatisque sermonis illa recepit, exurgit, & adiit ei, tamque propius ad lumen accedit, quemadmodum ipse is restatur, qui eam vocat.

15. His similia repetit inter med. & fin. eiusdem orat. 5. Quoties adeo tum verbum hoc, surge, tum alterum illud, veni, referri potest facultatem ascendendi ad potiora largitur. Sic & illa, quæ sequuntur, intellige. Nam cum hortatur, vt formosa fiat etiam formosior: prorsus idem vult, quod Apostolus præcipiens, et eadem imago ex gloria in gloriam transfermetur. Et circa med. eiusdem orationis docet, Deum esse causam omnium virtutum in anima, quemadmodum ver, hyeme expulsa, producit flores, & fructus.

16. Idem clarius explicuit in lib. de differentia essentia & hypostaseos paulo post principium, dicens: Quodcumque ad nos à diuina potentia, atque virtute bonum præuenit, hæc omnia efficiuntur gratia actionem, & opus esse dicimus, vt inquit Apostolus: Hæc omnia operatur vnus, & idem Spiritus, distribuens singularitè unicuique prout vult. Si inquiramus autem, an à solo sancto Spiritu bonorum subministratio accepto initio, ita perueniat ad eos, qui digni sint ijs bonis. Rursus à Scriptura deducitur ad id, vt subministratio bonorum, quæ per Spiritum nobis suppeditantur, principem, auctorem, & causam vniuersitatis Deum esse credamus. Nota primò quod sit initium gratia, quis author, & causa prima, quæ verò causa efficiens instrumentalis, nimirum, gratia efficiens, & operans. Deinde nullum esse bonum, quod inde non deriuetur. Cui non repugnat quod interferit; is qui digni sunt: intelligit namque eos, qui gratia actionem non impediunt, resistendo (quod à se ipsis possunt,) sed potius illi cooperantur. Vt inde discas interpretari quoties apud Græcos & Latinos legeris, gratiam dignis dari.

17. Idem Nyssenus de orat. Dominica ad illa verba: Fiat voluntas tua, paulo post initium ait: Quare precamur, vt à Deo bonum nobis animi propositum contingat? Quia infirma ad bonum est humana natura, posteaquam semel per viuositatem enervata est. Apertè igitur existimat ex gratia esse initium, qui bonum propositum à Deo esse existimat.

18. Basilium fuisse patronum veri dogmatis contra Semi

13. Semipelagianos antequam morerentur, constat ex Petro Diacono in lib. de incarn. & gratia Iesu Christi cap. 7. cuius verba sunt: Basilius Casariensis in oratione sacri altaris, quam penè vniuersus frequenter. Oriens, inquit, malos quosumus bonos facito, bonos in bonitate conserua, omnia enim potes. Cum enim volueris, saluas: & nullus resistit voluntati tue. Pondera hanc fuisse mentem non solum Basilij; sed etiam pænè totius Orientis, & tam certam, vt potuerit in altaris sacrificio interponi.

19. Et homilia 22. de humilitate prope med. ait: Nihil tibi relictum est, o homo, de quo gloriari possis, cuius gloriatio & spes in eo sita est, vt omnia tua mortifices, & futuram in Christo vitam queras, cuius primitias habentes in his nunc sumus, per vniuersum in gratia ac dono Dei viuentes. Et Deus est qui operatur in nobis & velle, & perficere pro bona voluntate. Demum item est, qui sapientiam suam prædestinat ad nostram gloriam per spiritum suum reuelat. Deus est, qui in laboribus dat virtutem. Abundantius omnibus, inquit Paulus, laborans: non autem ego; sed gratia Dei, que est mecum. Ad eiusdem dogmatis confirmationem plura superius, inferiusque disseruit. Similiter, omnia rectè facta esse Deo adscribenda, & non sibi, docet in regulis breuierionis interrogatio 247.

20. Idem in Hexæmeron homil. 10. inter med. & fin. ait: Nisi enim is, qui nos condidit, Dominus auertisset occupatione, vt diceret illud: Faciamus, & ad reuertentem, si non sua solius munificentia prærogasset potestatem, quæ adiuuante nos ipsius similitudini conformaremus; nulla vnquam nostra ipsorum facultate ad diuina similitudinis susceptionem euassemus. Nunc quando potentia quidem nos similes Deo fecit, largitus potestatem in hoc, vt assimilermur Deo: reliquum erat vt nos sine eo cooperari isti gratia similitudinis, nobis potentia prærogata. Vbi pondera plurimas voces, significantes præuenientem gratiam, independentem à libera cooperatione nostra, videlicet, auertisset occupatione, id est, præoccupasset, sua solius munificentia, prærogasset, & tandem, prærogatam dicit esse similitudinem in potentia.

21. Rursus cuiusque bonæ actionis Deum esse causam docet in constitutionibus monasticis capite 17. dicens: In omnibus, que rectè fiunt, causas, cur illa sic fiunt, Domino assignare Dominus debet, neque omnino esse quidquam existimare, quod suarum virium facultate assequi possit. Idem in regulis breuierionis interrogat. 16. ait: Talis compunctio donum est, ad stimulandum mentis nostre desiderium. Plurima, ad præsentis dogmatis confirmationem opportuna, scribit in homil. cui titulus est: Quod sine diuina virtute, & gratia resistere Sathana non possit quisquam. præsertim circa princip. & circa finem eiusdem homiliae.

22. Vnde conuincitur catholico sensu exponenda esse aliqua, in quibus Basilius minus expressit necessitatem gratia præuenientis. Quale est illud, quod in Hexæmeron homil. 10. inter med. & fin. dum explicat discrimen illarum vocum ad imaginem & similitudinem ait: Quod priore statuitur loco, in ipsa mox creatione obtinuumus; quod posteriore, ipsi vt assignantur à nostro pendet libera voluntatis arbitrio. Nam quod ad imaginem Dei facti sumus, nobis suppetit ex ipsa statim primigenia conditione; vt autem similitudine insigniamur Dei, id demum relinquatur nobis ad inquirendum certa animi destinatione. In his, & similibus præuenientem, & adiuuantem gratiam Lector suppleri tenetur mutuam ex locis supra citatis.

23. Idem in constitut. monast. cap. 16. ait: Neque

enim in rebus bonis conatus humanus sublati a ope diuina, per vnquam, quod vult, poterit adipisci: neque item vicissim diuinum præsidium ad nos nullo nostro studio venturum putandum est. Sed ad perfectum virtutis cumulum conuicta simi esse vtraque oportet, & humanum studium, & auxilium celeste, fidei opera & ascitum, & comparatum. Vbi quod ait, non esse putandum diuinum præsidium ad nos nullo nostro studio venturum, intelligendum est de subsequenti auxilio, siue de cooperante actualiter, ita vt nos liberando, sortiatur effectum. Et hoc idem esse debet fidei opera ascitum, & comparatum. Aliud autem auxilium primò præueniens ad fidem nullo nostro conatu, nec fidei opera ascitum, donatur à Deo.

24. Philo Carpathiorum Episcopus, per diuinam reuelationem ab Epiphano consecratu libro in Cant. tom. 1. Biblioth. ad illa verba: Terribilis vt castrorum acies ordinata. ita scribit: Sed prius sponus in hortum descendat, oportet. Nihil enim ad id per se potest humana fragilitas, nisi diuina gratia præueniat: nihil valet ad celestia consequenda, nisi irabatur à Patre gratiarum; sicut eadem veritas ait: Nemo venit ad me, nisi Pater meus traxerit eum. & col. seq. ait: Parendum est Deo, quod proprijs viribus adipisci nullo modo valeamus. Unde Seruator noster ait: Sine me nihil potestis facere. & toto sequenti contextu frequenter repetit gratia præuenientis necessitatem. Confirmatque Apocal. 3. Sto ad osium, & Philip. 2. Deus est, qui operatur, &c. & Rom. 11. Alioqui gratia non esset gratia. Alia etiam eiusmodi, vt dixeris, eum Augustini voce locutum. Præsertim notanda sunt illa verba: Gratia alliciendo incipit, admissa consequitur, bene retenta, ac fœta perficit.

25. Inde constat, Philonem nihil contra iustificationis exordium sentire, quando post pauca illud: Iacob dilexi, Esau autem odio habuit, exponit: Intelligendum esse quod hunc amore, illum odio dignum fore prouiderit. Hanc autem prouidentiam fuisse illius dignitatis causam, monstrant ea, quæ post pauca sequuntur: Omnia bona soli Deo accepta referri in illumque primum auctorem, & vberissimum fontem bonorum omnium, perfectiorumque recipit, secundum illud: Omne datum optimum, & omne donum perfectum superne est, descendens à Patre luminum.

26. Cyrillus Hierosolymitanus catech. 16. post med. apertè docet, bonæ cogitationis initium, & exhortationem ad virtutem esse ab operante Spiritu sancti gratia, illis præsertim verbis: Quod si forte sedenti tibi de castitate, aut virginitate subeat cogitatio illius, est ea doctrina. Deinde persequitur alia exempla virtutum, quarum asserit causam esse Spiritus sancti eruditionem, & annunciationem. Ac peculiariter explicat exhortationes, quibus Spiritus sanctus confessorum suos, imminente martyria, alloquitur, & describit homini regnum caelorum, & demonstrat deliciarum paradysum, & docet quid dicendum sit. Vbi hæc poterit audis Lector inspicere. Rursus diuina gratia operantis efficacitatem docuit in præfatione ad catech. sine, dicens: Potens est autem Deus, qui nouit corda vestra, & scit, qui sit verus, qui vero simulator: germanum quidem suum seruare, hypocritam vero fidelem efficere. Potest enim Deus facere fidelem, si modo cor illi præuerit. Intellige non præueniendo gratiam, sed subsequendo, & illi cooperando.

27. Et catech. 16. ante med. de Spiritu sancto, & eius gratia sic loquitur: Alius temperantiam corroboret, alium instituit ad eleemosynam, alium docet ieiunare, & exerceri ad pietatē, & res corporales ceternere, alium

fateatur veluti gradu 15. de castit. columna secunda, capite 24. & 25. de humil. & gradu 28. de oratione.

14. Damascenus eiusdem ferè temporis cum August. egregie de iustificacionis exordio & præueniente gratia decreuit in libro secundo de fide orthodoxa capite 30. prope initium, dicens: *Illud quoque sciendum, virtutem quidem natura nostra diuinitus inditam esse, Deumque ipsum omnis boni fontem, atque authorem esse; nec citra ipsius operem, atque auxilium fieri posse, ut bonum velimus, aut faciamus. Caterum nobis liberum esse, vel in virtute perstare, Deumque nos ad eam vocantem sequi, vel à virtute abscedere.* Vbi obseruandum est primò virtutem diuinitus, id est, supernaturaliter inditam esse naturæ. Alioqui si naturaliter esset congenita, non magis diceretur esse diuinitus indita, quam corporis, & animi naturales facultates ac dotes.

Secundò Deum esse omnis boni authorem. Tertiò non solum ad bonum quodlibet opus, sed etiam ad bonam voluntatem necessarium esse Dei auxilium.

Quartò, Dei auxilium esse debere non solum adiuuans; sed etiam præueniens & vocans, quo supposito, & non antea liberum nobis est sequi, aut non sequi vocantem. Ex quibus coalescit integra, & expressa gratiæ præuenientis doctrina.

15. Cui consonat quod in libro quarto, capite vigesimo tertio prope initium ait: *Adueniens Dei lex menti nostra, attrahit ad seipsam, & stimulat nostram conscientiam.* Vbi nomine legis gratiam intelligit excitantem; & ad finem eiusdem capitis: *Nam Spiritus corruellatur infirmitati nostre, & præbet virtutem legi mentis nostre aduersus legem, que est in membris nostris. Quid enim oremus, secundum quod oportet, nescimus, sed & ipse Spiritus interpellat pro nobis gemitibus inenarrabilibus, hoc est, docet nos, quod oremus. Quare impossibile est, nisi per perseverantiam & orationem mandata Dei adimplere.* Vbi apertè vides duo alia dogmata contra Semipelagianos de necessitate gratiæ, tum ad tentationes superandas, tum etiam ad orandum, sicut oportet.

16. Idem in lib. de duabus Christi voluntatibus paulo post medium ait: *Ut non minus boni, quod datum est, quam Dei, qui dedit semina, siamus participes. Ipse enim & rectè agendi nobis potestatem dedit, & nostra potestatis nos procreavit, ut tum ab ipso, tum à nobis præclaræ actiones oriuntur. Omnes enim, qui ea, que bona sunt, volunt, & sequuntur, in ijs efficiendis Deus adiuuat, ut cum ea, que à natura data sunt, nobis integra seruauius ea, que naturam superant, consequamur, tum immortalitatem, tum ex Dei coniunctione diuinitatem.* Vnde colliges primò, Dei donum esse boni semina, ac proinde iustificacionis initia. Secundò Dei donum esse bene agendi potestatem, quam actione priorè esse, constat ex terminis. Tertiò, præterea necessariam esse adiuuantem gratiam ad singulas actiones præclaras & honestas. Quartò ea, quæ nobis à natura donata sunt, integra non seruari, nisi virtute huius auxiliij.

17. Hæc ponderasse opus fuit, nec eni Theologo liceat declinare onus catholicum sensu interpretandi, quæ in eisdem, aliiue libris Damasceni Semipelagianum sonant. Quale est, quod paulo superius ante postrema verba quæ retu-

limus, asserit. *Anatura Dei serui sumus, & liberum arbitrium habemus, quod virtutis efficiens est.* Supple simul cum gratia præueniente & adiuuante. Quo eodem supplemento catholicum dogma est quod libro quarto de fide, capite 22. ait: *Unusquisque propria voluntate bonus, aut malus fit, & quod in historia Barlaam cap. 15. ad finem ait: Cum facultates virtuti consensant in nostra potestate sint, in nostra quoque potestate virtutes sint, necesse est.*

Rursus libro secundo de fide capite vigesimo nono post medium ait: *Electiorem agendorum in nostra esse potestate, finem autem bonorum in Dei cooperatione, iuste cooperante, ijs, qui recta conscientia bonum eligunt secundum præscientiam; malorum autem derelictione Dei, versus secundum præscientiam iuste derelinquente.* Hæc significare videntur, Dei cooperationem ad initium boni non requiri; sed tantum ad finem, id est, ad finalem perseverantiam. Rursus eandem cooperationem Dei non concedi nisi his hominibus, qui recta conscientia bonum eligunt. Caterum mens Damasceni est, in nobis esse libertatem, per quam supposita Dei præueniente, & adiuuante gratia, possumus eligere quæ agenda sunt: attamen electionem non possumus ad operis executionem deducere, nisi Deo ulterius auxilium præstante: quod auxilium Deus concedit iis, qui recta conscientia bonum eligunt.

Damascenus tandem libro secundo de fide capite 30. initio idem his verbis docet: *Operæpretium est cognoscere, omnia præscire Deum, non autem omnia prædesinare, atque prædesinare. Præscit enim & ea, que in nobis; non prædesinit autem hæc. Nam non prauitatem fieri, neque cogit, neque vim affert virtuti. Prædesinit autem ea, que non in nostra potestate sunt. Similiterque in dialogo contra Manichæos pag. antepenult. ait: Deum non prædesinare nisi ea, que in arbitrio nostro non sunt.* Vnde videri potuisset Damascenus negare prædestinationem Dei ad supernaturales actiones liberas: cum tamen, ut minimum aliquas esse prædesinitas, & prædesinitas catholicum dogma sit contra Semipelagianos. Quapropter amplectenda est expositio S. Thom. 1. p. q. 23. art. 1. ad primum, dicentis: *Damascenus nominat prædeterminationem, (aliàs prædefinitionem) impositionem necessitatis, sicut est in rebus naturalibus, que sunt prædeterminata ad unum. Quod patet ex eo quod subdit, non enim dicit malitiam, neque compellit virtutem.*

SECTIO V.

Græci Patres ab Apostolis usque ad tempora Chrysostomi.

1. Clemens Romanus epist. 1. ad Iacobum Fratrem Domini col. vlt. refert Petrum hæc sibi tradidisse docenda: *Anime hominum occulta Dei virtute, quem debeant diligere priusquam doceantur agnoscent.* (& post pauca:) *Desiderium habere erga Doctorem veritatis, hoc à Patre cælesti donatum est. Sed salus in eo est, ut voluntatem eius, cuius amorem & desiderium (Deo largiente) conceperis, facias.* & 4. lib. recognitionum pag. 2. eadem ferè repetuntur, & præterea clariùs exprimitur prædictum desiderium esse initium doni Dei, quod genibus datur. Et in prædicta epistola 1. col. antepenult. refert Petrum prædicasse, *boni aliquid in se cum viderit*

viderit, Deo applicare (sive, ut alij interpretantur, attribueri) & malum à se factum cognoscat, & sibi imputet.

2. Ex quibus constat, non sine orthodoxo sensu dicta esse, quæ prope finem eiusdem epistolæ subdit: *Deus his, qui rectè sentiunt, & bona agunt, præstio est, quoniam his manifestat seipsum.* (& infra:) *quapropter preparanda sunt corda nostra, ac corpora sancta mandatorum eius, suorumque Episcoporum, ac predicatorum obedientia militatura, ut sua gratia inbeat nobis auxilium ministrari.* Quæ intelligenda veniunt de gratia subsecutiva.

3. Dionysius Areopagita de diuinis nominibus c. 2. 3. & 4. imò vsque ad finem libri ostendit, omnia bona hinc naturalia, sive supernaturalia procedere à prima bonitate, tanquam à primo efficienti, & causa exemplari. Peculiariter c. 11. post med. ait: *Diuina pro virili parte perficimus Iesu Christi prouidentia, qui omnia operatur in omnibus.* Ecce gratiam operantem, cuius vim clariùs explicuit in eodem lib. de diuinis nominibus cap. 4. inter principium & medium. Nam inter plurima bonorum genera, quæ à pulchro, hoc est, à Deo causantur, annumerat: *Stationes omnes, & motus, qui sunt mentium, qui sunt animarum, qui sunt corporum.* Cuius rationem subdit, quia Deus statio omnibus est, & motus, quod est super omnem stationem, & omnem motum, collocans unumquodque, & mouens ad diuinum motum. Motus autem mentium & animarum præcipuè appellantur actiones intelligendi, & volendi. Tales igitur motus, & stationes in illis per eorum perseverantiam circa idem obiectum causantur à summo pulchro, mouente secundum diuinum motum.

4. Idem lib. de Ecclesiastica Hierarchia cap. 2. necessitatem gratiæ præuenientis ad quamlibet bonam actionem probat, quoniam esse prius est, quam operari: hoc autem esse diuino ortu & generatione efficitur, de quo fufius diximus disp. 18. sect. 6. à num. 6.

5. Quapropter quod Dionysius de diuinis nominibus cap. 2. in medio, & de cælesti Hierarchia cap. 9. post medium, videtur asserere; totam rationem inæqualitatis prouenire ex defectu accipientium gratiam, explicandum erit tomo sequenti.

6. Ignatius epist. 1. ad Mariam Cassobolitam prope initium ait: *Omnium namque bonorum largitor est Deus.* & in fine eiusdem epistolæ: *Incolumem & carnali, & spiritali salute Dominus te sanificet semper.* & epist. 3. ad Magnesianas post medium, postquam grauissima impiorum scelera numerauerat, subdit: *A quibus eruamini misericordia faciente per Dominum nostrum Iesum Christum. Non enim sentimus utilitatem eius, (hoc est, summam indigentiam gratiæ,) nisi nos tenuerit; secundum autem quod agimus, iam non erimus, nisi ipse nostri miseratus fuerit; si enim iniquitates obseruauerit, quis sustinebit, id est, secundum vires, & merita nostrarum actionum nihil sumus, & in nihilum iam effemus redacti. Vide summam necessitatem diuinæ misericordiæ, facientis, siue operantis per gratiam Domini Iesu Christi, quæ non solum non supponit merita; sed etiam eruit nos à grauissimis demeritis, & sceleribus. & in fine eiusdem epistolæ ad Magnesianos ait: *Fidelis est Pater Iesu Christi, adimplere petitionem meam, & vestram, in qua inueniamur immaculati, & acquisiti in Domino. Amen.**

7. Idem in epist. 12. ad Rom. post med. apertè *Ruiz de Prouidentia Dei.*

significat, Deum esse authorem martyrij; siquidem qui operatur in martyrio, adiutor est Deij, sic enim ait: *Princeps mundi huius diripere me vult, & in iudicio Dei mei dirumpere. Nemo ergo de præsentibus vobis auxilietur ei, magis autem mei adiutores estote, hoc est, Dei.* & in epist. 1. ad Ephes. post medium: *Præfens gratia est, ut inueniamur in Christo Iesu, & in veritate viuamus.* & in epistola 10. ad Heronem post med. monet, ut qui gloriatur, in Domino gloriatur.

8. Quapropter explicandum est quod in epist. 6. ad Philadelphienles circa medium ait: *Per ipsam salutem adepti sunt, qui erant digni dilectione, & digni laude sanctificati à Iesu Christo.* Intellige quos Christus Dominus dignos dilectione, & laude reddidit sua gratia, cum prius essent indigni. Sic enim epistola septima ad Smyrnenles prope finem ait: *Vinctus omnes saluo, qui non sum dignus esse vltimus eorum, sed secundum Dei voluntatem dignus effectus sum, non eximia prouidentia, sed ex gratia Dei, quam opto, perfectam mihi tribuit.*

Rursus quod epist. 6. ad Philadelphienles post med. postquam dixerat se accepisse Spiritum à Deo, subdit: *Ego quod meum est, feci ut homo in unitate perfectus.* Ergo aliquid est suum, & facit. Intellige quod supposita præueniente & adiuuante gratia meum est, quia illud facere possum, & ex meo munere teneor.

10. Iustinus in dialogo cum Tryphone inter medium & finem, dum explicat illud Psalmi 21. *Deus meus es tu, ne discesseris à me,* docet: *Omnes homines debere spem suam in Deo solo ponere, & ab illo auxilium, salutemque petere.* (& post pauca:) *Nam si videmus, Filium Dei, nec viribus suis, nec sapientia, (videlicet humanitatis,) ferre acceptam salutem, cum tamen sit innocentissimus, nec putare se posse, sine Deo saluum euadere; qui fieri potest, ut quicumque sine hac spe salutem expectant, non seipos decipiant?* Constat ergo apud Iustinum nullum profus hominem, etiam liberum à quocunque vulnere & corruptione originalis peccati, posse aliquid sine diuina gratia.

11. Hæc igitur gratia subintelligenda est, quando asserit: *In nostra potestate est, esse castos, aut scortatores.* veluti in quæstionibus, quæ agentibus propositæ fuerant quæstione 9. & apologia 2. pro Christianis ad Imperatorem Antoninum paulo post medium ait: *Liberò arbitrio genus humanum, & res turpes fugere potest, & pulchras, ac bonas sequi.*

12. Irenæus eodem modo exponendus est, quando libro 4. aduersus hæres. cap. 9. ait: *Homo liber in arbitrio factus, & suæ potestatis, ipse sibi causa est, ut aliquando quidem frumentum, aliquando autem palea fiat, videlicet causa secundaria supposito primario authore per gratiam præuenientem, & adiuuantem ut fiat frumentum, quod idem subintelligendum est libro quarto aduersus hæres. capite 72. vbi ex verbis Matth. 9. *Secundum fidem tuam fiat tibi.* colligit, *boniis propriam esse fidem, quoniam propriam suam habet sententiam.**

13. Clemens Alexandrinus quantum eius antiquissima tempora ferebant, præuenientis gratiæ necessitatem docuit, ut constabit attentè consideranti totum librum primum de Pedagogo, in quo æternum verbum omnium hominum, veluti puerorum curam gerit, monendo, Gg 2 exhor

exhortando, ducendo, corripiendo, & reuocando etiam sceleratos, & impios, quique nullo beneficio digni sunt. Quam etiam doctrinam repetit in libris Stromatum, præsertim lib. 7. à principio vsque ad med. ostendens Deum vocare omnes, & omnium curam gerere, & omnes adhortari. Quæ omnia non solum de exteriori, sed etiam de interiori exhortatione intelligenda esse, constabit legenti totam seriem. Peculiariter notentur illa verba lib. 1. pag. dog. c. 3. initio: *Intus est in homine id amatorium, quod Deo inspiratio, seu insufflatio dicitur.* Amatorium autem appellatur poculum, ad amoris insaniam impellens, vt constat ex Plinio lib. 8. cap. 12. & lib. 13. cap. 15.

14. Et in oratione exhortatoria ad Gentes paulo propius ad med. quam ad finem ait: *Quidnam aliud restat incredulis, quam iudicium, & condemnatio? Non negligit autem Dominus, suadens, terrens, adhortans, excitans, admonens. A somno quidem excitat, & ab ipsis tenebris, eos qui aberrauerunt, facit surgere. Expergit, inquit, qui dormis, & exurge a mortuis, & illuminabit te Christus Dominus, sol resurrectionis.* Perpende primò, quomodo etiam eos, quorum nulla merita, sed multa incredulitatis demerita præcesserunt, Deus excitet, hortetur, admoneat. Perpende secundò, quod facit eos surgere, quod est gratiæ operantis, & excitantis proprium.

15. Insuper lib. 5. Stromatum pag. 2. vt bene operemur, Dei gratiæ prærequirit notat his verbis: *Oportet quoque mentem habere sanam, & qua nulla retardetur penitentia à boni ueneratione, ad quod quidem maxime diuina opus habemus gratia, rectaque doctrina, & munda animi affectione, & Patris ad ipsum attractione.* In quo testimonio diligenter aduerte primò, sequentia nomina propria esse gratiæ præuenientis, vt constabit sequentibus disputationibus, præsertim disputatione 29. sect. 2. videlicet mentis sanitas, qua nulla penitentia, id est, tristitia, odio, & auersione retardetur à bono, attractio Patris ad Filium & doctrina interior. Rursus libro 4. Stromatum pagina 8. fol. 102. ait: *Et si quis altercans dicat, & quomodo fieri potest, vt caro imbecilla resistat potestatis, & spiritibus dominationum; illud sciat, quod omnipotenti Domino freti, in eoque habentes fiduciam aduersamur potestatis tenebrarum, & morri.*

16. Hæc quæ retulimus probant sano, & vero sensu explicanda esse, quæ in speciem docere videntur, ex libero arbitrio sine gratia existere aliquod initium, aut causam iustificationis. Cuiusmodi sunt primò varia loca, in quibus Clemens, nulla facta mentione gratiæ, tradit esse in nostra potestate, bonum eligere, aut non eligere, credere, aut non credere: seruare, aut non seruare præcepta, videlicet lib. 1. Stromatum circa med. & lib. 2. pag. 3. & 5. & prope med. eiusdem libri 2. & lib. 4. longè ante finem, & lib. 7. pag. 3. quorum verba retulimus tomo de scientia Dei, disputatione 42. sectione 2. quibus omnibus in locis gratia præueniens, & adiuuans subintelligenda est.

17. Aliis in locis videtur ex viribus naturæ concedere aliquam dispositionem ad gratiam, veluti lib. 1. Stromatum pag. 7. ait: *Præparat ergo Philosophia, ei viam muniens, qui à Christo perficitur.* Vbi nomine Philosophia intelligit, non solum quæ ad intellectum, sed etiam quæ ad mores practicè componendos, & exercendos pertinent. Et in eodem libro primo Stromatum circa medium ait: *Sed si non comprehendit Græca Philosophia ve-*

ritatis magnitudinem, & est adhuc imbecilla, ad mandata Domini exequenda; at maxime quidem regali doctrina viam præparat, utique castigans, & mores prorsus formans, & ad suscipiendam veritatem confirmans eum, qui opinatur prouidentiam. & lib. 7. Stromatum pag. 5. *Philosophia autem Græca veluti præpurgat, & præparat animam, ad fidem accipiendam, super quam veritas edificat cognitionem.*

Hanc præparationem intellige, c. 18. remouendo impedimenta, & præparanda naturalia bona, ex quibus Deus pro sua misericordia merè gratuita sumat passiuas occasiones, siue opportunitates vocandi ad fidem, modo explicato supra tota disp. 16. atque insuper aptitudinem præbendo, vt supposita fide per Dei gratiam accepta facilius homo perueniat ad illius mysteria penetranda, exercendisque virtutes, quas dicitur; quod clariùs explicuit lib. 7. Stromatum pag. 3. dicens: *Si quis autem ex Græcis transgressus, id quod præcedit Græca Philosophia, protinus ad veram aggressus est doctrinam, is, est planè rudis, longo superauit intervallo cum salutis compendium per fidem elegerit ad perfectionem. Quæcumque ergo nihil impediebant, quominus esset homini liberum eligendi arbitrium, effecit Deus, vt ea ad virtutem opem ferrent.*

19. Prædictum genus præparationis duobus illustrat similibus, altero in lib. 5. Stromatum pag. 7. vbi; *Græca, inquit, Philosophia similis est illuminationi, quæ fit ex scirpo, quem homines accendunt, lucem artificiosè à sole suffurantes. Verbo autem prædicato vniuersa illa sancta lux eluxit. Deinde futurum quidem nostrum utile est in adibus, interdum autem illustratur ignis, & vniuersa nox illuminatur tanto sole lucis, quæ percipitur intelligentia.* Alterum simile in libro primo Stromatum longè post medium ita proponit: *Est quidem per se perfecta, & nullius indiga seruatoris doctrina, cum sit Dei virtus, & sapientia. Accedens autem Græca Philosophia non veritatem facit potentior, sed debilem aduersus eam efficit sophisticam argumentationem, & propulsans dolos aduersus veritatem insidias, dicta est vinea apia sepes, & vallus.*

20. Postremò quod in libro septimo Stromatum pagina secunda dicit: *Omnes homines ex æquo vocari à Deo. & pagina quinta: Omnibus omnia à Deo proposita esse æqualia.* intelligendum est de generalibus auxiliis gratiæ, vt ostendimus tomo sequenti.

21. Ephrem Syrus præuenientis gratiæ munera tradit serm. 1. de compunctione cordis à med. dicens: *Semper Dei gratia corda nostra visitat; & si locum sibi paratum inuenit, ingreditur, semperque in anima nostra quiescit; sed si cor immundum offenderit, illico recedit. Rursusque misericordia tactus, cogit eam ad nos peccatores inuisendos venire. & post pauca: Vnde fit, vt cum ad nos visitandos gratia ingredi cupiat, improbarum cogitationum fatorem turpissimum in cordibus nostris reperiat, quare illico recedit, cum locum introcundi, acquiescendi, in nobis sicut volebat, non inueniat. Veruntamen cor nostrum dulcedine luminis sui pulsatur, vt respiciatur & inuocetur ipsa, vt sic lucis dulcedine allectus homo, ipsam inquirat: nequit enim penitus nos gratia deserere, à propria enim ipsius benignitate eò adigitur vt omnium nostri miseretur.* Perpende primò propria gratiæ præuenientis nomina dulcedinem, siue suauitatem; lumen, siue illustrationem visitantem & pulsantem, vt respiciatur peccator. Secundò ad hæc Deum

18.

19.

20.

21.

Deum nullis hominum meritis inuitari, sed potius demeritis offendi; & sua merè gratuita misericordia compulsum, hæc præstare.

22. Idem in breui quodam opusculo de diuina gratia, eam comparat matri, quæ hominem vel infantem, prorsus ignorantem quid circa se geratur, vbera præbens, nutrit, ab insidiatoribus custodit, instruit, exercet. Circumstantiam illam ignorantiam infantium addidit Ephrem, vt significaret homines suo studio, aut diligentia nihil contulisse vt diuinam gratiam adipiscerentur. Et consequenter in sermone de vita religiosa atque monastica pag. 6. ait: *Ipse dilexit nos, ipse miseratus est nostri, ipse mentis nostræ oculos illuminauit, ipse nobis suæ cognitionis gratiam præbuit, ipse dulcedinem suæ charitatis nobis gustandam indulxit.* Ergo non solum charitatem, sed etiam fidem agnoscit Ephrem, esse donum supernaturalis gratiæ.

23. Insuper effectus diuinæ gratiæ præuenientis describit fusè in opusculo de timore animi. Præsertim notanda sunt illa verba post medium: *Gratiæ præsentia, simul cum cordis compunctione, animi dulcedinem, & tranquillitatem affert. Exhilarant vnde diuina gratia, inbârq; sancti Spiritus, nostrâ pectora; faciuntque vt anima repente omnium rerum terrenarum, cupiditatumque carnalium, ac noxiarum obliuiscatur. Fount igitur vnde diuina gratia intellectum, simul & animam.* Et in opusculo de timore Dei ad imitationem Prouerbiorum longè post medium ait: *Si gratiarum donis effectus sis dignus, ne propterea superbas, nihil enim habes boni quod à Deo non acceperis.*

24. Ex prædictis testimoniis constat, subintelligendam esse præuenientem, & adiuuantem gratiam in plurimis locutionibus, quæ sine hac mentio forent Semipelagianæ. Veluti quando variis in locis asserit, gratiam dari petentibus, quærentibus, inuocantibus, diligentibus, aut similes alias sententias; peculiariter verò quando in citato sermone de vita religiosa, atque monastica pagina 5. ait: *Voluntas cum libera sit, ac sui iuris, tanquam agricola quidam est, nature nostræ consuetudines prauas inferens, & bonas sicut ipsa voluerit. Quam sententiam iterum atque iterum repetit, & inter medium & finem eiusdem sermonis ait: Homini est gratiam inuocare, vt illa adueniens mentem, ac cor ei illuminet: purificansque se ipsum homo, eam in domicilio pectoris sui inhabitatricem, & auxiliatricem sibi acquirat.*

25. Antonius Magnus tomo 3. Bibliothecæ epist. 1. ad Fratres de diuina vocatione à principio, viribus, & bono quod à prima conditione inditum est naturæ, videtur concedere vim sufficientem, vt homo pergat paratus ad Deum. Nihilominus paulo inferius aperte docet, omnibus hominibus necessariam esse præuenientem gratiam, dicens: *Puto quod eos primus vocet Spiritus, qui ingrediuntur ex toto corde certamen. (& post pauca:) Præstat eis, lenitate in omnibus iuuans eos Spiritus, vt indulgerentur in illis opera penitentia. Ponit eis terminos per modum quendam penitentia in corpore, & anima eorum, vsquequo doceat, eos etiam conuersionis modum ad conditorem proprium, Deum; nec non & præbet eis violentia compulsionem in anima discurrantem, & corpore, vt vtraque sanctificari queant.*

26. Insuper epistola 2. ad Eratres Arsenoitas columna vltima ait: *Ut cognoscatis, quia benignitas Patris non cessat à quo motio facta est beneficii, fulciens semper vsque in hodiernum. Loquitur autem Ruz de Prouidentia Dei.*

non solum de hominibus piis, & dignis, sed etiam de impiis, & indignis; vt constat ex superioribus, & inferiori contextu. Denique gratiam excitantem omnes homines aperte docuit epistol. 5. ad Fratres Arsenoitas prope initium, dicens: *Non in uno tempore visitationem facit creaturarum suarum, sed à constitutione mundi moderatur Deus proprias creaturas, per generationes singulas, expurgans quemque occasionebus quibusdam & gratia.* Alia eiusdem Antonij verba apud Athanasium in eius vita explicuimus sect. 3. num. 11.

27. Origenes non videtur omnino prætereundus, eius namque testimonium in aliis fidei controuersiis non contemnitur. Errauit ille quidem circa prædestinationis causam turpius, quam Massilienses. Cæterum eorum errorem nullibi, quod sciam, docuit aperte: sed potius eundem aliquibus in locis satis expressè refutauit, veluti in epist. ad Rom. libro octauo, capite 11. ad illa verba: *Si autem gratia, iam non ex operibus, vbi: Scitendum est, inquit, quia opera quæ Paulus repudiatur, non sunt iustitia, quæ mandantur in lege; sed ea, in quibus hi, qui secundum carnem legem custodiunt, gloriantur, id est, vel circumcisio carnis, vel sacrificiorum ritus, vel obseruatio Sabbatorum, & neomeniarum. Hæc & huiusmodi sunt opera, ex quibus dicit, neminem potuisse saluari, & de quibus in ipso loco dicit; quia non ex operibus. Alioquin gratiam non est gratia. Si enim per hæc quis iustificatur, non gratis iustificatur. Qui autem per gratiam iustificatur, ista quidem opera ab eo minime queruntur; sed obseruare debet ne accepta gratia inanis fiat in eo; sicut & Paulus dicit: accepta gratia eius in me vacua non fuit, sed amplius quam omnes illi laboraui, & iterum addidit tanquam memor gratiæ: Non ego, inquit, sed gratia Dei mecum. Non facit ergo inane gratiam ille, qui digna ei opera subiungit, & gratia Dei non existit ingratis. Qui enim post consecutam gratiam peccat, ingratus fit ei, qui præstitit gratiam. Si autem non inane feceris gratiam, multiplicabitur tibi gratia, & tanquam mercedem boni operis gratiarum multitudinem consequeris.*

28. Pondera primò, hæc aperte, tanquam inutilia refutari omnia prorsus opera, quæ gratiam præcedunt. Secundò, ea tantum opera vitia censeri, quæ accepta gratia opera præueniente, & cooperando gratiæ adiuuanti exercentur; quod aperte notatur illis verbis: *Ne accepta gratia inanis fiat in eo, & illis: Digna ei opera subiungit; & iterum: post consecutam gratiam.*

29. Et in eisdem commentariis ad Rom. lib. 4. cap. 4. ad illa verba: *Ideo ex fide, vt secundum gratiam firma sit permissio, ait: In superioribus Paulus distinctionem dedit mercedis, & gratiæ, dicens, mercedem rem debiti esse, gratiam autem nullius esse debiti, sed benevolentia beneficium, &c. In presenti ergo loco ostendere volens Deum hereditatem promissionum non ex debito, sed per gratiam dare, dicit, quia hereditas à Deo his qui credunt, non ex mercedis debito, sed fide munere concedatur.*

30. Nec tacuit etiam cuiusque meriti principium, quod est fides, esse gratiam. Nam post pauca ita occurrit obiectioni: *Quod si forte videatur, hoc ipsum quod dicitur ex fide non esse gratis; quippe si offerenda sit fides prius ab homine, & ita à Deo gratia promerenda: audi quomodo in alijs etiam de hoc Apostolus docet. Etenim ubi enumerat dona Spiritus, quæ dicit secundum mensuram fidei credentibus dari,*

ibi inter cetera, etiam domum fidei asserit per Spiritum sanctum tribui. Post multa namque ita etiam de hoc dicit: Alij fidem in eodem Spiritu, ut ostendat quod etiam fides per gratiam datur. Sed & alibi idem Apostolus docet, dicens: quia à Deo vobis datum est, non solum ut credatis in Christum, sed etiam, ut patiamini pro illo. Aliquid statim subdit paulo durius; sed explicari debet ne proximè præcedentibus contradicat.

1. Eandem doctrinam confirmat in eisdem commentariis lib. 3. cap. 3. procul ante finem, dicens: Credidit Abraham Deo, & reputatum est ei ad iustitiam, tantum est, ut is qui iustificatur per gratiam fidei, dicat secundum Paulum, quia gratia Dei, que data est mihi, inanis non fuit. Excluditur ergo omnis gloriatio, qua ex legis operibus venit. (& post pauca:) Vides Apostolum non gloriantem super iustitia sua, neque super castitate, &c. & dicentem: Qui gloriatur, in Domino gloriatur.

2. Ex dictis testimoniis colligo, esse incredibile contra veritatem istam, sensibile Origenem in eisdem commentariis ad Roman. quando in libro septimo, capite 9. ad illa verba: Voluntati eius quis resistit? & iterum: An non habet potestatem figulus ex eadem massa, &c. docet, Dei esse, eligere ex præscientia meritum eos, quos scit futuros esse bonos, & puros: ceterum, nostram voluntatis esse, & ex nobis fieri bonos & puros. Vbi gratiæ præuenientis, & cooperantis auxilium debet suppleri mutuatum ex testimoniis nuper citatis.

SECTIO VI.

Ceteri Patres Greci qui post Augustini tempora floruerunt.

1. Theodoretus, quamvis contra Semipelagianorum errorem nihil scripsisset expressum, certis argumentis comprobare potuisset, nullum illius erroris articulum docuisse, tum propter Magni Leonis Papæ ad Theodoretum, & ipsius ad Leonem vitro citroque conscriptas epistolas eo tempore quo Leo coacto Concilio Arausicano II. aliisque remediis cum errore exstirpare conabatur: tum etiam, quoniam Chalcedonenfis Synodus Theodoretum orthodoxum, & catholicum Ecclesiæ Doctorem, & pastorem appellauit. Nilominus multa & satis aperta tulit aduersus Semipelagianos testimonia, quæ eadem confirmant, in hac parte sanam fuisse Chrysostrami doctrinam, quam Theodoretus vltimum sequitur, præsertim in Pauli expositione.

2. Fidem ergo esse Dei gratiam, & fidei initium fuisse ex diuina vocatione sine vllis nostris meritis, docet Theodoretus ad Ephes. 2. ad illa verba: Gratia salui estis per fidem, & hoc non ex vobis, Dei enim donum est, non ex operibus, ut ne quis gloriatur. Non enim (ait Theodoretus) nostra sponte credidimus, sed vocati accessimus, & cum accessissemus, non exigit vicia puritatem, & innocentiam, sed sola fide suscepta, condonantur peccata. Ipsius enim sumus factura, creati in Christo Iesu in operibus bonis, que preparauit Deus, ut in illis ambulemus. Illud, creati, hic posuit pro regeneratione. Vocauit nos, inquit, per suam bonitatem ineffabilem. Obedimus, & cum credidissimus, sumus salutem consequuti. Sed ante Baptismum quidem actiuam à nobis virtutem non exegit, post Baptismum verò ei etiam iubet herere, & eam tenere. Hoc enim dicit, in operibus bonis, ut in illis ambulemus. Actiuam

virtutem appellat quamlibet actionem hominis, quæ obtinere potuisset, vt ad Baptismum vocaremur.

3. Idem Philip. 1. sine illa verba: Vobis donatum est, &c. sic interpretatur: Dona Dei vocauit, & credidisse, & splendide docere esse, non liberum, & spontaneum, tollens animi arbitrium, sed docens, quod ipsa per se mens, aut voluntas, gratia destituta, nihil potest recte, & ex virtute facere. Ex his manifestè constat, nulla virtutis actione potuisse præberi iustificationis, nec fidei exordium, absque præueniente vocatione & gratia. Sed præterea fidei confessionem indigere diuina gratia, docet 1. Cor. 12. prope init. Nec fieri potest vt Deum pure & sincere consecratur, nisi ab illa gratia illuminetur.

4. Rursus Rom. 8. ad illa verba: Nam quidoremus, &c. orationem indigere diuina gratia, sic docet: Deus est nihil petatis, sed tantum gematis, pro gratia, que inhabitat operantes, vestra sapienter administrat: & id quod vobis vile futurum est, præbebit. Hoc enim subiunxit: Qui autem scrutatur corda, scit quid desideret Spiritus; quia secundum Deum posuit pro sanctis. Spiritum autem hic non dicit substantiam Spiritus, sed gratiam que data est ijs, qui credunt. Ab ea enim excitati, compungimur, ab ea inflammati, alacrius precamur, & gemitibus inenarrabilibus Deum compellamus.

5. Seruitute peccati mancipatum teneri hominem, donec auxilio gratiæ liberetur, docet ad Rom. 7. dicens: Ego autem carnalis sum, venundatus sub peccato. Introducit hominem ante gratiam ab animi motibus, & perturbationibus obsessum. Carnalem etiam vocat eum, qui nondum spiritalem gratiam est affectus. Illud autem, venditus sub peccato, per id quod à Propheta usurpatur intelligamus. Ecce, inquit, peccatis vestris venundati estis. Hoc etiam hic dicit, transfugi ad peccatum, & ne illi venundedi. Rectè etiam de principio gratiæ loquitur 2. Corinth. 3. Non quod sufficientes simus cogitare aliquid à nobis, &c. & 1. Corinth. 4. in illa verba: Quid habes quod non accepisti? & Rom. 11. ad illa verba: Alioqui gratia non esset gratia.

6. Peculiariter circa electionem ac prædefinitionem, de qua solet suggillari Theodoretus, rectè sensisse constat Ephes. 1. prope init. vbi ait: Sicut elegit nos in ipso ante mundi constitutionem. Ab initio enim ante constitutionem mundi ea, que ad pertrahant, præsciuit, & prædesinit. Docet autem etiam quam de causa elegerit. Vt essemus sancti, & immaculati in conspectu eius; & quomodo elegit eos, qui nondum nati erant? In charitate qui prædestinauit in adoptionem filiorum per Iesum Christum in ipsum, & præsciuit nos, & dilexit, & nostram vocationem præconstituit, ut nos filiorum adoptionis donum perciperemus, per seruitoris nostri dispensationem. Illud autem, in ipsum dicit Patrem, pro eo, quod est, & eius filij appellamur. Deinde honoris & liberalitatis magnitudinem admirans, subiunxit: Secundum propositum voluntatis sue. Hoc enim, inquit, voluit, hoc ei placuit. Quibus in verbis prædestinationem, & electionem, agnoscat esse causam nostræ vocationis, iustificationis, sanctitatis, & bonorum operum.

7. Ex his colligo expositionem eiusdem Theodoretus ad Rom. 8. ad illa verba: Quos autem prædestinauit, &c. vbi ait: Quorum propositum præsciuit, eos ab initio prædestinauit, prædestinatos autem, ac prædesinitos etiam vocauit, &c. Nam si totus sequens contextus expendatur, constat solummodo intendisse Theodoretum excludere necessitatem, quam diuina prædestinatio antecederet inducat. De cetero

cetero hanc Theodoretus sententiam de prædestinatione ex præscientia explicare debes, sicut Chrysostramus disput. præced. sect. 5. num. 21. & sequentibus. Eodem modo intelligendum est, quod asserit ad Rom. 9. ad illa verba: Non ex operibus, sed ex vocante.

8. Rursus quod ad Rom. 8. ad illud: Ijs qui secundum propositum vocati sunt sancti, asserit. Non enim vocat simpliciter, sed eos, qui habent propositum, intelligendum est de vocatione, actualiter cooperante cum libera voluntate, vt constat ex eodem §. vbi ait: Non cooperatur omnibus, sed ijs qui diligunt. Multa alia scribit, quæ intelligenda sunt de gratia consequente, sicut ad Roman. 12. Secundum mensuram fidei gratiam suppeditari. & in fine epistolæ ad Ephes. Non simpliciter omnibus suppeditatur gratia; sed ijs, qui Dominum diligunt. Quod non de quacunque gratia auxiliatrice, sed de sola gratia, quæ simpliciter iustificat, intelligendum esse, demonstrant verba, quæ continuò subiungit: Neque ijs quidem simpliciter, sed ijs, qui præter id quod amant, eius viuificas leges seruant. Similia vide 1. Corinth. 7. in id: Sed vnusquisque proprium donum habet ex Deo. & Philippenf. 2. in id, Deus est, qui operatur.

9. Diodochus de perfectione spirituali cap. 2. tom. 5. Bibliothecæ, ait: Homo efficitur bonus, dum mutatur in id boni, quod ex se ipse non est, per eum qui vi sua bonus est. Vides, principium mutationis ab impietate ad iustificationem ex Deo esse: Nunc fidem quam cognitionis nomine comprehendit, ceterasque virtutes esse gratiæ dona, ita docet in cap. 9. Vnus quidem Spiritus sancti sunt charismata, sapientia, & cognitio, sicut cetera omnia diuina charismata, & quæ sequuntur. Et cap. 89. docet gratiam Baptismi prius nos reuocare ad imaginem Dei; ceterum, vt simus ad similitudinem Dei, non statim largitur, sed expectat potius, vt illud nobis adiutoribus cooperetur. Vbi fuse describit initia, & progressum gratiæ, operantis perfectionem in anima. Facit etiam, ad confirmandam necessitatem gratiæ, quod asserit in fine cap. 87. Aduertendum tamen est, quod cum ipse satanas per se pugnam cum anima committit, inde cessione, inquam, gratiæ, que fit ad erudicendum, subducit quidem se ipsa, vt dixi, gratia, quodam tamen ignoto, & occulto auxilio animam adiuuat, vt inimicus eius ostendat, anime esse victoriam. Considera postrema verba, vt videas, anime, atque hominis esse quodcumque bonum, liberè factum: quamvis non fiat sine gratia, siue occulta, siue manifesta.

10. Theophylact. Marc. 10. ad illa verba: Qui vos audit, me audit, ait: Ne gloriemini, vel sapite sublimi, quod quidam vos audiant, non enim vestrum est opus, sed meum & gratia. Ergo apud Theophylactum, Dei, & gratiæ opus est fides, quia infideles audiunt, & obediunt Apostolis, prædicantibus Euangelium. Porrò hanc ipsam fidem & obedientiam sine nostris meritis, aut labore merè gratis à Deo donari notat Theophylact. in prologo ad Euangel. Matthæi, dicens: Euangelium nunciat, quod facile, & gratis hæc bona, nempe remissionem peccatorum, & adoptionem in filios accipimus. Nec enim nostro labore affecti sumus hæc bona, ne ea ex nostris accepimus bona operibus; sed gratia & misericordia Dei talia bona consecuti sumus.

11. Ex his collige primò, quomodo intelligenda sunt, quæ postea spargit in vniuersis commentariis Euangeliorum de nostris liberis operibus ad salutem necessariis. Nam Theophylactus hæc in-

telligit supposita prima gratia excitante, & vocante merè gratis, & sine nostra cooperatione; sic Matth. 22. ad illa verba: Multi sunt vocati, ait: Multos enim, vel potius omnes vocat Deus; paucos verò electi; pauci enim qui saluantur, & qui digni vt eligantur à Deo: ita vt Dei quidem sit vocare, electos autem fieri vel non nostrum. Vbi aperte supponit, vocationem esse solius Dei, sed cooperationem esse nostram simul cum diuino auxilio.

12. Aduerte præterea illam vocem electos, hic non accipi quasi participium, significans Dei electionem versari circa illos; sed accipitur quasi nomen significans rem optimam, & quæ digna est, vt eligatur; sicut paulo antea in hoc ipso contextu dixerat idem Theophylactus, sic enim Psalm. 17. dicitur: Cum electo electus eris, & sapie in Scriptura milites, aut cedri, aut ciuitates, aut res aliæ propter egregiam præstantiam dicuntur electæ.

13. Negandum tamen non est, quin potest etiam illa vox electos, esse participium, significans electionem Dei. Hanc autem circa nos versari, nos ipsi quodammodo facimus, quatenus ab ea moti liberè cooperamur illi. Quomodo D. Petrus ait: Fratres fratregite, vt per bona opera, certam vestram vocationem, & electionem faciatis. Nec te offendant prædictus modus loquendi Theophylacti, libro 2. de vocat. gent. cap. 35. ait: Deus ergo his, quos elegit sine meritis, dat vnde ornentur, & meritis, & frustra dicitur, quod ratio operandi non sit in electis, cum etiam ad hoc operentur, vt electi sint. Sic ergo Theophylactus dixit, nostrum esse cooperari, vel non cooperari, vt electi simus. Anselmus etiam per omnia Augustinianus in Commentario ad illud 2. ad Timoth. 2. Et discat ad iniquitate omnis, &c. Liberum, inquit, arbitrium dedit nobis Dominus vt arbitrio propriæ voluntatis recedamus ab iniquitate, & sumus ex illis, quos ipse nouit, suos esse: vel permaneamus in iniquitate, & sumus ex illis, quos nouit ad se non pertinere.

14. Ex eisdem testimoniis colligitur secundò, quando Theophylactus dicit, fidem à nobis dari, subintelligere, supposita gratia præueniente nostra merita, & conatus, cuius gratiæ opus sit fides, & quando dicit; secundum mensuram fidei dari gratiam, intelligere non de prima gratia præueniente, sed de subsequente. sic Matth. 25. ait: Spiritualia dona accipientes, illi quidem plura, hi verò minora, vnusquisque secundum propriam facultatem, hoc est, secundum mensuram fidei, & purificationis, in vas enim quod ego daturus sum Deo, in illud mitteret donum suum, si paruum dederit, paruum dabit ipse donum; si magnum, magnum ipse quoque dabit.

15. Colligitur tertio sano & catholico sensu accipi debere, quod asserit Rom. 8. ad illa verba: Quos præsciuit & prædestinauit, videlicet, præconoscit Deus eos, qui vocatione digni sunt, deinde sic prædestinat. Prior itaque est præscientia, postea sequitur prædestinatio. Prædestinationem autem intelliges impermutabilem Dei voluntatem. Prænoti itaque Paulum vocatione dignum esse, sicque præsciuit, seu prædestinauit, hoc est, impermutabiliter decreuit, adeoque statuit vocare ipsum. Quæ verba eandem interpretationem postulant, quam similia Chrysostrami disputat, præcedenti sect. 5. num. 21. & sequentibus. Peculiariter verò notandum est, quod Theophylactus in id Osee 5. Sublatu est Ephraim, asserit, Deum omnia præoccupare sua præscientia, & prædesinatione. Vbi verbum præoccupare, Gg 4 aperte

apertè significat prioritatem comparatione nostrorum operum, & quantum coniciere possumus, non solum temporis, sed etiam causalitatis prioritatem significat.

16. Eodem modo exponendum est, quod Anastasius Episcopus Nicænus quæstionibus in Scripturam quæst. 59. circa med. ait: *Præcinit Deus fore, ut non pœniteret Pharaonem, & induxit cor eius dilationem, & lenitate, qua eum ad tantum deduxit contemptum & audaciam, ut etiam aquis fuerit obrutus, similiter præcinit Hieremia rectitudinem, & prædestinavit eum existere vas electionis: si ergo quem vult Deus servat, quem autem vult, perdit; neque qui servatur, dignus est mercede; neque qui perit supplicio.* Quæ doctrina eò tantum euadit, ut non independentè à libera cooperatione arbitrij executioni mandetur prædestinationi, & multò minus reprobatio: neque Deus solus sine nostra cooperatione libera sit boni operis author, & multò minus author pravi operis; ideòque Anastasius tota illa quæst. confirmat indifferentiam libertatis, ut bene operetur, aut malè.

17. Euthymius gratiam præuenientem expressè docuit in Psal. 10. dicens: *Quoniam præuenisti eum, & præoccupasti sapius beneficij tuis, antequam ipse aliquid peteret à te. Benedictionem hic pro beneficij accipere debemus, qua à Dei bonitate proficiuntur, & ideo dicit, in benedictionibus bonitatis.* Et iterum in Psal. 58. *Misericordia eius præueniet me. Vide,* inquit, *quali persuar Deo, qui præstò semper mihi est, ut summa sua misericordia meas longè præueniat preces.* Præterea gloriandum non esse virtutibus, quoniam Deus solus victoriam vitorum præstat, docet in Psal. 31. fine, dicens: *Gloriamini non de vestris virtutibus. Iffirma enim sunt, nisi conferuentur à Deo: sed in ipso solo Domino, qui adiuvat ac protegit vos. Nam & ego olim in virtute confidens, lapsus sum. & paulò inferiùs in Psal. 34. in principio: Iustus, inquit, nulla alia in ve exultare iubet, quam in Domino, qui solus & verè adiuvat, & victoriam præstat.*

18. Iuxta doctrinam his in locis traditam intelligenda sunt alia verba, quæ silentio tegunt præuenientis gratiæ necessitatem, quale est illud in Ioannem c. 6. (quod apud illum est nonum) ad illa verba: *Omne quod dat mihi Pater, ad me venit.* Vbi obiicit: *Culpa ergo carebit qui non venerit, utpote non datus à Patre.* & respondet: *Sed Pater illos dat, in quibus præcedit bona voluntas: neque enim hac per se facere potest ut credant absente Dei adminiculo, neque illud auxilium, nisi bona voluntas.* Obserua primò, ex postremis verbis constare Euthymium fateri mutuatam dependentiam auxilij & voluntatis, quantum ad eliciedum actum credendi. Secundò hinc collige illam præcedentiam voluntatis, quæ priùs dixerat Euthymius non esse talem ut bona voluntas præcedat simpliciter, & absolutè auxilium Dei, sed præcedat solummodo completum, & absolutum effectum gratiæ, virtute cuius verificatur hunc hominem esse datum à Patre, & venire ad Christum. Hic enim completus & absolutus effectus requirit concursum diuini auxilij, & voluntatis humanæ: ac proinde vtraque partialis causa est prior hoc pleno, & completo effectui.

19. Idem Euthymius Lucæ 17. ad illa verba: *Auge nobis fidem,* sic loquitur, ut videatur asserere partem aliquam fidei, quæ est prior, & imperfectior, esse à nostro libero arbitrio, & non esse donum Dei; aliam verò fidem posteriorem, & perfectam esse donum Dei, ait enim: *Fides partim à nobis inducitur, iuxta illud: Fides tua te saluam fecit; partim*

verò à Deo datur. Hanc quæ à Deo datur esse diuersam partem, signant illa verba, quæ subiicit, *Petunt discipuli eam fidem, qua à Deo datur, quam etiam acceperunt post superuentionem Spiritus sancti.* Cæterùm ex contextu colligitur hanc esse mentem Euthymij. Duplex est fides: altera cuius habendæ facultas omnibus hominibus conceditur à Deo per gratiam præuenientem, & adiuuantem, ea videlicet fides, quæ ad salutem est simpliciter necessaria; & hæc est pars fidei, quæ à nobis inducitur, & quæ dicitur esse tua, vel nostra. Altera fides pertinet ad gratias gratis datas, vel certè est altior quidam gradus fidei, ad quem perueniendi facultas non omnibus hominibus conceditur à Deo, sed peculiari priuilegio donatur aliquibus. Et ob hanc causam dicit, fidem partim à Deo dari, quam & discipuli petierunt, & per superuenientem Spiritum sanctum acceperunt, ideòque ad huius confirmationem rectè Euthymius citat Rom. 12. vbi fides numeratur inter alia gratias gratis datas.

20. OEcumenius in Collectaneis ad epistol. Pauli plurima dicit, præsertim ex Photio Patriarcha Constantinopolitano, quæ directè pugnant cum Semipelagiano errore, maxime verò quod asserit ad Ephes. 2. ad illa verba. *Etiam cum essemus mortui, vbi ait: Mortui quantum ad boni alicuius operationem.* (& post pauca:) *Vniuscuique nunc quidem potestate, postmodum verò efficacia; per gratiam estis seruati, non labore, non proprijs bonis operibus. nam cum oportuisset punire eos, qui facti erant filij iræ; hos sola gratia seruauit.*

21. Et paulò inferiùs, ad illa verba: *Non ex operibus, ne quis gloriatur, ait: Ne quis arrogantiæ ansam accipiat, quasi ex proprijs operibus factus sit saluus. At qui licet contingeret ex operibus saluum fieri, nec sic oportet, inquit, in arrogantiam, ac iactantiam decidere.* (& post pauca:) *Quando ad bona opera conditi, non solum nihil boni operati sumus; sed in contrarium potius delati sumus, & delati, non ex nobis ipsis conuersi sumus; sed gratia, & dono Dei. Quanta debetur à nobis Deo gratiarum actio? Quod autem ait: Ad opera bona conditi, simul & adhortantis est, & ad bonas actiones excitantis.*

22. Idem in proœmio primæ epistol. ad Corinth. ad illa verba: *Per quem vocati estis,* ait: *Nemo quippe venit ad Filium, nisi Pater traxerit eum; quemadmodum neque ad Patrem quisquam venit, nisi cui reuelauerit Filius. Per quem vocati estis, qui vocauit vos.* (& post pauca:) *Vocati estis, neque enim à vobis ipsis venistis, sed gratia vocati estis.* Deinde in eadem prima Corinth. cap. 4. ad illa verba: *Quid habes quod non accepisti,* ait: *Verè fortassis laude dignus es ob doctrinam, at ne ita quidem extolleris. Non enim tuum opus est factum hoc, sed Dei donum.*

23. Rursum 2. Corinth. 8. ad illa verba: *Qui dedit eamdem sollicitudinem pro vobis,* &c. notat ab Apostolo Dei opus appellari, quod Titum ad hoc excitauerit. Præterea fidem & vocationem gratis, & absque operibus à Deo donari, docet Rom. 11. ad illa verba: *Si autem gratia, iam non ex operibus.* Vbi peculiariter notandum est, quàm exactè rationem gratiæ opponat retributioni, & operibus, ut quantum ad hoc punctum nihil ampliùs notauerit Augustinus. Faciunt ad eandem veritatem confirmandam, quæ breuiter notat OEcumenius Philippenf. 1. fine, in id: *Vobis pro Christo datum est,* &c. & 2. Corinth. 3. in id: *Non quod sufficienter simus cogitare,* &c.

24. Ex his colligo easdem interpretationes OEcumenij

menij deberi, quas multis Patribus tam Latinis, quàm Græcis superiùs attulimus, & peculiariter quando OEcumenius ad Rom. 8. ait: *Quos præcinit, hos etiam prædestinuit, quia secundum propositum sunt: quos autem prædestinuit, hos & vocauit, quia secundum propositum sunt: & quos vocauit, eosdem & iustificauit, quia secundum propositum sunt; & nihil absurdum occurrat, si quibusdam Deus benefaciat, quibusdam verò non. Cum enim subditur, secundum propositum; statuitur illorum virtus, qui secundum proprium propositum crediderunt, & sic à personarum respectu Deus liberatur.* Quo in loco intendit Deum, quod ex se est, nullum à vocatione, siue à iustificatione exclusisse, quippe qui omnibus hominibus sufficientia obtulerit auxilia. Vnde non Dei, sed hominum culpa est, si non iustificantur, qui libero voluntatis proposito vocationem, & auxilia respiciunt. Sed è contrario ex his qui libero voluntatis proposito vocationi acquiescunt, nulli Deus iustificationem, gratiam, & gloriam denegat, quod solum personarum acceptio appellari solet in sacris litteris, quando remouetur à Deo. Eodem sensu locutus est Rom. 9. ad illud: *Cum nondum nati fuissent, &c.*

25. Deinde ad Rom. 3. vbi legit Vulgata: *Omnes peccauerunt, & egent gloria Dei, iustificati gratis,* &c. OEcumenius legit: *Omnes peccauerunt, & posteriores sunt gloria Dei, gratiæque iustificanti per gratiam ipsius.* Quæ verba fauerent plurimum gratiæ præuenienti, nisi in Commentario limitasset, dicens, nos gratis iustificari absque operibus nostris, nihil aliud conferentes præter fidem. Cæterùm explicandum est nos fidem conferre, postquam merè gratis accepimus præuenientem, & adiuuantem gratiam ad credendum, ut constet ex locis superiùs citatis.

26. Denique quod Philippenf. 2. videtur, aliquod initium nostri studij atque voluntatis à nobis exigere, ut Deus operetur in nobis velle, & perficere pro bona voluntate sua, temperandum est, atque ad subsequetem gratiam referendum, ut in simili superiùs frequenter ostendimus. Nec te moueat, quòd OEcumenius multa ex Gennadio

colligat; non enim ex Latino Gennadio, qui fuit Massiliensis Præbyter circa annum 500. sed ex Græco Gennadio Constantinopolitano, qui floruit circa annum 460.

27. Authorem imperfecti in Matth. quod est inter opera Chrylost. hoc loco placuit adiungere. Hic enim homil. 18. in Matth. ad illa verba cap. 7. *Petite, & accipietis; querite, &c.* plurimas spargit locutiones Massiliensibus similes. Qualis est illa in colum. 1. *Non ita infirmum Deus creauit hominem, ut omnino nihil boni facere possit.* & colum. 2. *Adiuutorium non dormientibus datur; sed festinantibus, & praualentibus.* & colum. 3. *Quod potes, fac, ut amplius possis, & iis similia multa, & in homil. 32. colum. 6. ad illa verba Matth. 19. *Sed quibus datum est, ait: Debet autem voluntas precedere; & sic sequitur gratia.**

28. De horum explicatione non oportet esse sollicitos Theologos, quibus exploratum est, illud opus ita esse authoris incerti, ut tamen sit hæretici certi, quod notauit Baronius tom. 5. ann. 407. §. *Sed quod.* Nihilominus, quoniam huius authoris testimonia ad confirmanda Theologica dogmata inter Patres citari solent, non erit contentenda horum verborum expositio, si qua ex eisdem locis peti potest.

29. Et potest quidem. nam in prædicta homil. 23. paulò ante verba, quæ retulimus, Semipelagianum errorem confutat illis verbis: *Quibus datum est, non hoc significat; quoniam quibusdam datur, quibusdam non datur: sed illud ostendit, quia nisi auxilium gratia acceperimus, nihil ex nobis valeamus.* (& post pauca:) *Nam nec gratia sine voluntate aliquid operatur, nec voluntas sine gratia potest. Nam & terra non germinat, nisi pluuiam susceperit, nec pluuia fructificat sine terra. & in cit. homil. 18. colum. 3. *Dum tu iustitiam operaris in te, iustitia te operatur in se.* (& post pauca:) *Qui iustitiam operatur, cum sit, & ipsa iustitia Spiritus sanctus, operatur in eo delectationem iustitia facienda, ut delectatus circa iustitiam amplius faciat.* Sed in iis ponderandis, & illis explicandis non oportet ampliùs immorari.*

TRACTATUS QUARTVS

DE

PRÆDESTINATIONIS

EXORDIO DANDO PER GRATIAM

OPERANTEM, AC DE QUIDDITATIVO

discrimine illius à gratia cooperante.

PRO O E M I V M.

ESTINABITVR præfertim iste tractatus ad explicandam necessitatem vtriusque gratiæ in ordine ad iustificacionem progressum, & interim clarior certiusque manebit quomodo requiratur gratia præueniens ad initium prædestinationis, quod actum est toto præcedenti tractatu, cuius hic quartus est veluti appendix & complementum. Sub nomine gratiæ operantis comprehendimus gratiam præuenientem, siue excitantem: & sub nomine gratiæ cooperantis comprehendimus adiuantem, concomitantem, & subsequenter, de quarum omnium quidditatiua ratione ac necessitate simul dicemus in sequentibus disputationibus.

bum Dei, qui operatur in vobis, qui credidistis. Philip. 2. Qui operatur velle & perficere pro bona voluntate sua. 1. Corinth. 12. Qui operatur omnia in omnibus. Hæc & similiter testimonia significare gratiam operantem multorum patrum autoritate probauimus supra disp. 18. sect. 4. à num. 13, & disp. 19. sect. 2. num. 18.

Plurima testimonia Patrum, quæ his nominibus præbuere fundamentum, vidimus disp. præcedenti, & videbimus etiam toto discursu sequentium disputationum, præsertim verò videbimus disp. 31. interim hæc pauca sufficiant. Primum ac præcipuum Augustini lib. contra duas epistolas Pelagianas cap. 8. sine receptum à Concilio Arausicano II. can. 20. Multa Deus facit in homine bona, quæ non facit homo; nulla verò facit homo bona, quæ non præstat Deus, ut faciat homo. Priora ergo bona, quæ solus Deus facit, sunt gratiæ operantis; posteriora, quæ Deus præstat, ut homo faciat, sunt gratiæ cooperantis cum libero arbitrio. Quod explicuit magis idem August. lib. de gratia & libero arbitrio cap. 17. sub initium, dicens: Ipse ut velimus, operatur incipiens, qui volentibus cooperatur perficiens: propter quod ait Apost. Cerrus sum, quoniam qui operatur in vobis opus bonum, perficit vsque in diem Christi Iesu. Ut ergo velimus, sine nobis operatur: cum autem volumus & sic volumus ut faciamus, nobiscum cooperatur.

Coelestinus epist. 1. ad Episcopos Galliarum c. 12. ait: Agit Deus in nobis, ut quod vult, & velimus, & agamus. Eadem verba habentur in hom. de Adam, & Heua colum. vltima, de cuius autoritate dixi disp. 27. sect. 4. fine.

Prosper epistol. ad Demetriadem inter med. & finem ait: Operante spiritu Dei, inuatur arbitrium, non auferitur, & hoc agit gratia, ut voluntas curata reualefcat; & gaudeat, se non interrogantem edoelam, & non querentem esse quesitam. Nota primò Dei spiritum operantem, & gratiam agentem. Deinde perpende huiusmodi gratiam, & spiritum operantem referri ad voluntatem, antequam interroget, aut quærat; ac proinde antequam aliquid ad salutem vtile operetur.

Gregorius 16. moralium, cap. 10, aliàs 11. in expositione postremæ sententiæ cap. 22. Iob ait: Superba pietas prius agit in nobis aliquid sine nobis: ut, sequente

DISPUTATIO XXIX.

Quenam sit vis & ratio nominum, quibus operans & cooperans gratia compellari solet.

SECTIO I.

De nominibus operans, & cooperans gratia.

Ac nomina quamuis frequenter occurrant apud Magistrum sententiarum, & alios Scholasticos in 2. dist. 26. & 27. apud nullum (quem sciam) antiquorum Patrum reperiantur expressa. Cæterum non sine eorum autoritate inducta sunt. Quoniam Augustinus passim, & post illum aliqua Concilia & Patres docent, Deum gratuita sua voluntate quædam in nobis sine nobis operari: quædam autem operari nobiscum. Hanc igitur appellant Scholastici gratiam cooperantem, illam verò operantem.

Huius theologicæ phrasæ fundamentum præbuit præfertim Paulus 1. ad Thessal. 2. Suscepistis illud non sicut verbum hominum, sed sicut est vere ver-

1. Nominum vsu.

81

sequente quoque nostro libero arbitrio, bonum, quod iam appetimus, agat nobiscum.

7. Isidorus in lib. 2. sentent. cap. 5. propè initium, ait: Nam si confessionem boni operis non in nobis Deus operatur; cur per Prophetam dicitur: Confessio & magnificentiâ opus eius? Ab illo enim nobis omnia bona gratia præueniente, donantur.

8. Sed cum gratia operans quidditatiuè includat operationes aliquas vitales intellectus, atque voluntatis nostræ, vitaliter ab illis productas, ut constabit infra disput. 33. Occurrit protinus inuestiganda ratio, propter quam gratia operans dicatur fieri in nobis sine nobis: nec enim dicitur, ita fieri sine nobis, quasi fiat sine nostro physico concursu effectiuo, quam sine dubio præstant noster intellectus, & voluntas, eleuati diuino ac supernaturali concursu. Sed dicitur fieri sine nobis, hoc est, sine nostro morali, & imputabili concursu.

9. Hæc explicatio clarior est apud Bernardum tract. de gratia & liber. arbitrii, tota col. penultima, illis præsertim verbis: Deus tria hæc, hoc est, cogitare, velle & perficere operatur in nobis. Primum profectò sine nobis; secundum nobiscum; tertium per nos. & toto præcedenti, & sequenti contextu explicat, ea tantum Deum operari nobiscum, quibus per nostrum liberum consensum cooperamur; cætera verò sine nobis fieri in nobis. Præsertim notanda sunt illa verba, quæ paulo post subiicit: A Deo sine dubio nostra fit salutis exordium, neque per nos utique, neque nobiscum; verum consensus & opus, etsi non ex nobis, non iam tamen sine nobis.

10. Ad hunc loquendi modum ita exponendum, exemplum, & rationem à priori habemus ex Paulo ad Rom. 7. ubi agens de inordinatis animi motibus primis, ac profus indeliberatis, quos excitat peccatum, hoc est, concupiscentia, ex peccato originali proueniens, & ad peccata personalia inclinans (vt ex mente Augustini explicat Trident. sess. 5. can. 5.) sic ratiocinatur Apostolus: Si autem quod nolo, illud facio: iam non ego operor illud, sed quod habitat in me peccatum. In hac propositione conditionali pondera primò duas partes Antecedentis: altera est verbum facio, quo notatur physicus concursus ad eiusmodi actiones: altera est verbum, nolo, quo excluditur libertas electionis. Deinde perpende consequens. Iam non ego operor illud, videlicet, quasi homo liber modo humano, & imputabili; ita ut mihi eius malitia tribuenda sit, vt auctori; sed potius tribuenda est concupiscentiæ, non vt est à Deo, sed quatenus propter originale peccatum caret rectitudine debita. Vnde additur, sed quod habitat in me peccatum.

11. De prædicta necessitate operationis, omni consensu, & libertate carentis, hunc locum exponunt Methodius Martyr pag. penultima & vltima. Cuiusdam fragmenti (quod recitat & tacite approbat Epiphanius hæresi 64.) Basilius in regulis breuioribus interrogat. 16. (quamuis aliter exponat alibi, vt referemus n. 15.) Augustinus de libero arbitrio c. 18. & de natura & gratia c. 67. lib. 1. retractionum c. 9. & concione 2. & 3. in Psal. 18. Cyrillus Alexan. lib. 3. contra Iulian. col. 12. Bernardus tractatu de gratia, & libero arbitrii. inter med. & finem, & epist. 42. ad Henricum Senonem. Episcopum circa med. Anselmus de concordia prædestinationis & gratiæ cum libero arbitrio cap. 3. prope med. Eandem explicationem ex variis sententiis Augustini texiit Magister sent. ad Rom. 7. eandemque sequitur D. Thomas 1. p. q. 83. art. 1. ad 1. consonatque 1. 2. q. 74. art. 3. in, sed contra.

Demum pondera vim illationis, latentem in coniunctione conditionali si, vnde necessarium est, eam consequentiam, si bona est, valere in quacunque materia, siue honesta, siue turpi. Quapropter de subitis illustrationibus intellectus, & inspirationibus voluntatis, quibus ante suam liberam electionem, imò contra suam obstinatam voluntatem, Saulus agebatur ad fidem, & sanctitatem, quando audiuit: Durum est tibi contra stimulum calcitrare, iure optimo dixisset: Si quod nolo bonum, illud facio: iam non ego operor illud, sed quod habitat in me, diuinum auxilium. hoc est, nullo modo mihi vt auctori, & causæ morali, sed soli gratiæ sancti Spiritus imputandum est illud bonum.

Hac ipsa ratione Martyres sic alloquitur Christus Dominus Matth. 10. n. 18. Non enim vos estis, qui loquimini; sed spiritus Patris vestri, qui loquitur in vobis. Quod propter operantem Spiritus sancti illustrationem, & inspirationem, sine humana liberatione, atque præmeditatione, infusam, dictum esse, aperte ostendunt superiora verba: Cum autem tradent vos, nolite cogitare, quomodo, aut quid loquamini; dabitur enim vobis in illa hora quid loquamini. Eadem profusa sententia habetur Marci 13. & Luca 12. Videnda sunt quæ notauimus supra disp. 18. sect. 4. sub finem.

Confirmatur primò, quoniam illa propriè nostra sunt, quibus nos dominamur liberè; quapropter prædictæ operationes, cum sint extra nostræ libertatis dominium, ac solius Dei nutu mittantur, & reuocentur, meritò dicuntur esse solius Dei, & non hominis operationes.

Confirmatur secundò. Nam operationes libertate carentes, non dicuntur humana, quia non sunt hominis, vt homo est, vt communitur Doctores docent cum Arist. ac D. Thom. 1. 2. quæst. 1. art. 1.

Confirmatur tertio, quoniam agere propriè dictum, quando ad humanas actiones refertur, significat, operari cum indifferentia libertatis, vt ostendimus tomo de scientia Dei disp. 45. sect. 1.

Videbitur alicui superiorem ratiocinationem, debilitari, eo quòd verba Pauli ad Rom. 7. quibus illa nititur, alio etiam sensu exponatur ab eisdem, aliisque Patribus. Nam de consensu libero, atque culpabili, ad quam liberum arbitrium, voluntate atque concupiscentia delinuit, inclinatur; interpretantur Chrysostomus ibi serm. 13. Hieronymus, Ambrosius, & Theodoretus ibidem: atque iterum Ambrosius lib. 1. de Iacob cap. 4. à medio. Hieronymusque in epist. ad Cresiphontem contra Pelagium propè init. & post med. & in dialog. 2. aduersus Pelagianos col. 1. & 2. Basilius in moralibus regul. 23. init. Bernardus serm. 81. in Cantica versus finem.

Nihilominus ex hac ipsa expositione nostra doctrina colligitur à fortiori. Si enim necessitas quædam secundum quid, & quasi violenta seruitus contracta ex originali per concupiscentiam, & ex personali peccato per consuetudinem, sufficiens ratio fuit Paulo, vt diceret. Si quod nolo, illud facio; iam non ego operor illud, etiam si opus fuerit liberum absolutè: consequens est, vt à fortiori de actu bono, & simpliciter necessario, in quo nulla sit libertas nostri arbitrii, sed solius diuini, maiori iure dicere liceat: Si quod nolo bonum, facio, iam non ego operor illud, sed quod in me habitat, supernaturale auxilium.

Obiicies prædictam rationem probare, gratiam, quam Theologi appellant operantem, potiori iure, ac proprietate appellandum fuisse operatam:

12.

13.

14.

Quæ nostra dicuntur.

Necessaria operationes non dicuntur humana.

15.

16.

17.

ratam: siquidem illa fit in nobis sine nobis, & ipsa non operatur in nobis sine nobis.

Respondetur primò ex D. Thoma 1. 2. q. 111. art. 2. ad 1. hanc gratiam esse operantem, non efficientem, sed formalis cause operatione, constituendo formaliter hominem, illustratum, & incitatum ad bonum; sicut albedo constituit album.

18. Respondetur secundò, Deum esse, qui operatur, & cooperatur, secundum phrasim, magis frequentem Augustini, & aliorum Patrum locis citandis disp. 3. 1. ac proinde eius preparatio, ad excitandum, est, quæ propriè dici potest gratia operans, ut principium efficiens, de quo infra disp. 3. 6. sect. 1. At verò ea gratia, qua Deus operatur in nobis sine nobis, appellatur operatio & infusio Spiritus sancti, ut constat in Arausicano II. canone 4. & apud alios Patres citatos in præced. disputationibus.

19. Cooperantis gratiæ nomen clarius fundamentum habet in sacris litteris. In primis namque fide esse gratiam, sæpè testatur Apostolus supra disp. 1. 9. sect. 2. Rursus eandem fidem esse aliquando cooperantem, constat Iacobi 2. Vides quoniam fides cooperabatur operibus illius? videlicet Abrahami, quando obtulit Isaac filium suum super altare.

20. Secundò homines esse cooperatores cum Deo, constat 1. Cor. 3. Vnusquisque mercedem accipiet secundum suum laborem; Dei enim sumus coadiutores. Vbi vox Græca συνεργός significat cooperatores, eadem enim est, quæ habetur Marci ultimo, Domino cooperante, & sermonem confirmante. Vbi pondeta primò hanc operationem referri ad opus liberum, & meritotium, dignum præmio, ut constat ex priori membro, Vnusquisque mercedem accipiet secundum suum laborem.

21. Secundò ex nostra cooperatione à posteriori colligi eius correlatiuum, scilicet, Dei, & eius gratiæ cooperationem, quæ assertitur Marci ultimo, Domino cooperante.

Tertiò distinctionem obserua illarum vocum, Domino cooperante, ut referatur ad prædicationem, orationes, & alias actiones liberas; & sermonem confirmante, ut referatur ad miracula, quæ solus Deus præstat.

22. Idem colligitur tertio ex 3. epist. Ioannis: Nos ergo debemus suscipere huiusmodi, ut cooperatores simus veritatis. vbi, siue increatam veritatem Deum intelligas, siue creatam & Euangelicam veritatem; consequens est, Deum per Euangelicam gratiam, seu veritatem, nobiscum cooperari: alioqui nos veritatis cooperatores non essemus.

23. Quartò colligitur ex 1. Corinth. ult. In ministerium Sanctorum ordinauerunt se ipsos, ut & vos subditi sitis eiusmodi, & omni laboranti & cooperanti. Quibus nominibus appellat quencunque prædicationis, vel gubernationis ministrum. Vnde Paulus Timotheum hortatur in 2. epist. cap. 1. dicens: Collabora Euangelio secundum virtutem Dei, qui nos liberauit, & vocauit, &c. Supponit ergo virtutem Dei, in Euangelio latentem, collaborare Timotheo, id est, cooperari cum illo ad labores subeundos præbendo robur, & fortitudinem.

24. Denique salutationes, seu benedictiis imprecationes in sacra Scriptura frequentes: Dominus vobiscum, Dominus tecum, gratia Domini nostri Iesu Christi vobiscum, siue cum spiritu vestro, communicatio sancti Spiritus sit cum omnibus vobis, & ceteræ similes, quæ in veteri Testamento & in epistolis Pauli reperiuntur, sine dubio primariè significant affectum desiderantis, & obsecrans Deum; ut ipse

eiisque gratia nobiscum cooperetur ad salutem. Hic enim est præcipuus modus, quo in præsentia vita gratiam Dei nobiscum adesse præsentem, & cum omnibus hominibus desiderare debemus.

Hanc eandem doctrinam confirmant testimonia Patrum, quorum pauca sufficiunt in re manifesta. Anacletus Papa epist. 13. post med. ait: Summopere studendum est, ut cooperatores simus gratia Dei; quia ad hoc vocati sumus, eiusque familiari colloquio sociati, & Sacerdotes sacrati, ut fructuosos illi manipulos reportemus cooperante gratia eius. Vbi Anacletus notauit vtriusque agentis mutuam cooperationem. Nam & nos cooperatores, & gratiam cooperantem appellauit.

25. Cælestinus epist. 1. ad Episcopos Galliæ c. 12. versùs fin. ait: Agit Deus in nobis, ut quod vult, velimus, & agamus. Nec otiosa in nobis esse patitur, que exercenda, non negligenda donauit; ut & nos cooperatores simus gratia Dei. Alludit ad verba Pauli 1. Corinth. 3. secundum Græcam vocem, de qua diximus paulo superius num. 20. Augustinus de gratia & libero arbitrio cap. 17. De operante illo, ait, ut velimus dictum est, Deus est, qui operatur in vobis & velle. De cooperante illo, cum iam volumus, & volendo facimus. Scimus, inquit, quoniam diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum, Rom. 8.

27. Magnus Antonius apud Athanasium in eius vita col. 8. Tenendus est, inquit, continuis instanti rigor habentibus Deum auxiliatore, quia omni proponenti bonum Deus cooperatur. Damascenus lib. 2. de fide cap. 19. post medium, & alibi sæpè cooperationem Dei, & cooperantem Deum nominat. Postremò ex dictis facilè colligitur ratio huius nominis, gratia cooperans; quia videlicet, simul cum nostro libero arbitrio concurrat ad opera pietatis, ut magis constabit tota disp. 3. 1.

SECTIO II.

Alia plura eiusdem gratia operantis nomina, & quedam etiam cooperantis.

1. Gratia operans appellatur etià excitans. Nam illud Isaïæ 45. de Christo capite dictum ad eius etiam membra seruata proportione referri debet. Ego suscitavi eum ad institutum, & omnes vias eius dirigam. Appellatur autem excitans, siue à morte, siue à somno peccati. & à morte quidem Psalm. 55. Nunquid mortuis facies mirabilia; aut medici suscitabunt, & constabunt tibi? Vnde nullius egregij concionatoris, sed solius Dei esse, peccatorem intima gratia excitare, ut consistatur Deo, colligit Augustin. ibi. Mortem & somnum complectitur Paulus Ephes. 5. Surge qui dormis; & exurge à mortuis; & illuminabit te Christus.

2. Hoc testimonium Ephes. 5. docti recentiores respuunt, quasi alienù à gratia excitante, eo quòd intentio Apostoli respexerit aliud quod probare intendebat; sed hæc ratio promptam habet solutionem, quoniam quidquid asseritur à Paulo, verum est ipsù in se; quamuis destinetur, ad probandum aliquid aliud. Asserit autè Paulus hoc loco, gratiam excitantem à somno, & à morte; ut communi Patrum expositione ostendere aggredimur. Sed priùs confirmatur præcedens solutio ex communi stylo omnium Patrum & Scholasticorum, qui fidei dogmata confirmant quocunque testimonio Scripture, in quo verè asseritur illud, de quo agitur: quãuis primaria intentio scriptoris sacri eo in loco respexerit historiæ narrationem, vel exhortationem ad mores, vel aliud quoduis intentum.

In

3. In primis ergo Clemens Alexandrinus in oratione exhortatoria ad gentes paulo propius ad medium, quàm ad finem ait: Quid aliud restat incredulis, quam iudicium, & condemnatio? non negligit autem Dominus, suadens, terrenis, adhortans, excitans, admonens, à somno quidem excitat, & ab ipsis tenebris eos, qui aberrauerunt, facit surgere; expurgiscere, inquit, qui dormis, & exurge à mortuis; & illuminabit te Christus Dominus sol resurrectionis. Vtramque igitur excitationem, & à somno, & à morte complectitur.

4. Athanasius quæst. 144. prædicta verba Ephes. 5. ita interpretatur: Dormientem vocat eum, qui peccatis immerisus est. Nam qui in peccatis vivit, mortuus dicitur. Etenim, ut mortuus immobilis est: ita qui in peccatis est mortuus, ad bonum non mouetur.

5. Ambrosius in postremo versu Psalm. 118. Christum Dominum sic alloquitur: Pulsus ad ianuam, ut excites dormientem: vis iacentem leuare, dicens: Surge qui dormis, & exurge à mortuis?

6. Augustinus lib. 8. Confessionum capite 5. ait: Non erat, quod responderem tibi, dicenti mihi: Surge qui dormis, & exurge à mortuis, & illuminabit te Christus; & vndique ostendenti vera te dicere: non erat omnino quid responderem veritate conuictus. & de natura & gratia cap. 23. initio ait: Deserti luce iustitia, quid pariant aliud, quàm opera tenebrarum; donec dicatur illis, si dicto obaudiant: Surge, qui dormis, & exurge à mortuis, & illuminabit te Christus.

7. Fauet Chrysostomus Ephes. 5. sermone 18. colum. 3. notans impossibilitatem, qua tenentur dormientes, & multo magis mortui, ne videant, audiant, vel aliquid vtiliter operentur. & sanctus Thomas in Commentario Ephes. 5. & 1. 2. quæst. 109. artic. 7. ad 2. intelligit, prædictis verbis præcipi actum liberi arbitrij, quo surgere conatur homo, priùs tamen motus per diuinum auxilium.

8. Excitantis & adiuuantis gratiæ nomina, & necessitatem docuit Augustinus lib. 2. de peccatorum meritis & remissione capite 18. dicens: Quod ad Deum nos conuertimus, nisi ipso excitante, & adiuuante, non possumus, prioris gratiæ necessitatem sub nomine excitantis probat Augustinus libro 1. contra duas epistolas Pelagianorum capite 19.

9. Prosper epistol. ad Demetriadem propius ad med. quàm ad finem, ait: Cooperatores nos esse oportet gratia Dei, ut illam excitantem, inuancem, & quotidie pronehantem, vigilanter, & sobriè subsequamur. & Bernardus tract. de gratia, & libero arbitrio col. antepenult. ait: Conatus nostri ad bonum cassi sunt, si à gratia non adiuuentur; & nulli, si non excitentur.

10. Hinc sumitur ratio nominis, & simul ostenditur gratiam operantem, & excitantem esse eandem re, & ratione formali; hoc solo discrimine quòd excitantis nomen clariùs explicat indigentiam hominis, sed operantis nomen clariùs significat solius Dei adiuuantem. Ratio est, quia sicut mortuus nulla naturali vi redire potest ad vitam, nisi supernaturali virtute excitetur: & sicut dormiens non pro sua libertate somnum excutit, quo vsque vel interior virtus naturalis decoquat excutiaturque vapores capitis, vel alterius personæ, clamor, aut concussio excitet; sic peccatores indigent Dei clamore, atque manu interioris tangente, & resuscitante ad

Ruiz de Providentia Dei.

vitam. Vide, quæ diximus supra disputatione 18. sect. 6. num. 10. & 11.

Adiuuantis gratiæ nomen ex plurimis locis Scripturæ sacræ accipitur, veluti ex Rom. 8. Spiritus adiuuat infirmitatem nostram. Marci 9. Credo Domine, adiuua incredulitatem meam. Actuum 26. Auxilio autem adiuuus Dei vsque in hodiernum diem sè. In Psalmis verò frequenter ad Deum referuntur hæc voces: Adiuuare, adiutorium, & adiutor, veluti Psalm. 18. Misericordia tua, Domine, adiuuabat me. & Psalm. 118. Adiuua me, & saluus ero.

12. Quamuis prædicti nominis vsus ita sit à sacra Scriptura inductus, & ab antiquissimis Patribus receptus, ut adiuuus Dei auxilium indifferenter respiciat gratiam excitantem, operantemque, vel gratiam cooperantem: nihilominus Scholasticorum vsus, in Augustino fundamentum habens, posteaquæ à Tridentino receptus in verbis statim citandis in num. 14. limitauit nomen adiuuantis, ut non conueniat gratiæ operanti, sed solummodo gratiæ cooperanti. Nec defuit huius accommodationis atque limitationis congrua ratio, quoniam adiuuare, quiddam respicit eum, qui aliquid laboris, atque concursus impedit ex parte sua. Si enim ad ferendum pondus ne digitum quidem admoveas, non adiuuaris ad ferendum pondus; sed solummodo tuum onus ab alio portatur.

13. Præuenientis gratiæ appellationem Doctores sumunt ex Psalm. 20. Præuenisti eum in benedictionibus dulcedinis. & Psalm. 58. Misericordia eius præueniet me. Simili modo appellari potuisset gratia anticipans, secundum illud Psalm. 78. Cito anticipent nos misericordia tua; vel gratia præoccupans, secundum illud Sapientiæ 6. Præoccupat, qui se concupiscunt. Quæ testimonia de præueniente gratia Concilia & Patres intelligunt, ut vidimus supra disputatione 18. sect. 4. initio.

14. Non distinctam, sed potiùs vnã, & eandem esse gratiam, quæ appellatur præueniens, vel excitans, vel vocatio, vel iustificationis initium, vel inspiratio, aut motio, constat ex Trident. sess. 6. cap. 5. declarante: Iustificationis initium à Dei per Iesum Christum præueniente gratia sumendum esse, hoc est, ab eius vocatione, qua nullis eorum existentibus meritis, vocantur; ut qui per peccata à Deo auersi erant, per eius excitantem, atque adiuuantem gratiam, ad conuertendum se, disponantur. & cap. 6. ait: Disponuntur ad iustitiam dum excitati diuina gratia, & adiuti, &c. Idem canone 3. appellat præuenientem Spiritus sancti inspirationem. & can. 4. ait: Motum, & excitationem. Eadem identitas gratiæ præuenientis, & operantis constat ex Augustino multis in locis, præsertim de natura & gratia cap. 31. 32. & 33.

15. Hæc omnia nomina pertinere ad eandem gratiam, constat ex plurimis testimoniis Augustini inter se collatis; quorum multa referemus omnibus quæstionibus quæ restant.

16. Tertio. Apud Bernardum tractatu de gratia & libero arbitrio tota columna penultima manifestum est hæc nomina esse eiusdem gratiæ, cognitatio, seu cogitatum, seminatum, exordium salutis, præueniens, excitans, operans in nobis sine nobis.

Idem ferè colligitur ex vsu Scholasticorum, nam gratiam operantem esse, quæ præuenit, & præparat, docet Magister 2. distinct. 26. initio, & communiter Scholastici ibidem. Albert. 2. parte quæst. 98. memb. 2. & quæst. 100. & 101.

H h ipe

fapè Alexand. 3. parte quæst. 69. memb. 3. art. 3. Gabriel in 2. distinct. 26. quæst. vnica art. 1. not. 2. Enchiridion Christianæ institutionis (quod sub nomine Concilij Colonienfis solet à quibusdam authoribus citari) in tit. de sacramento Pœnitentiæ capite, *Septimò retinendum est*, ait: *Gratia distinguitur in gratiam operantem, & cooperantem; seu in praueniens, & subsequens*, ac deinceps quasi de iisdem semper loquitur. Atque non solum praueniens, sed etiam excitans nomen coincidere cum gratia operante, supponit D. Bonauentura 2. distinct. 26. art. vnico, quæst. 6. corpore. Eodem modo S. Thomas loquitur, quando de gratia simpliciter, & absolute praueniens differit. Aliquando tamen gratiæ praueniens nomen videtur extendere vt conueniat cuiusque gratiæ, quæ duos subordinatos effectus causans, & comparatione secundi appellatur praueniens, & comparatione primi appellatur subsequens, vt constat 1. 2. quæst. 111. artic. 3. corpore. Cæterum eadem ratione potuisset extendere operantis gratiæ nomen, vt quælibet gratia in quantum priorem effectum causat, vt postea causet secundum, appellatur operans, in 1. effectu, vt in 2. cooperetur; atqui in his non est amplius immorandum, vide quæ dicemus infra disputat. 35. sect. 2.

17. **Cur appellatur praueniens.** Duæ sunt rationes, ob quas praueniens appellatur hæc gratia. Prima, quoniam prauenit nostram libertatem, cum fiat in nobis sine nobis supra sect. 1. & infra disp. 31. per totum. Secunda & præcipua ratio est, quoniam prior ad nos venit hæc gratia, antequam nos ad gratiam veniamus vilo modo, siue per cognitionem, siue per affectum, & antequam vilo modo gratiam ad nos attrahamus impetratione, merito, dispositione, aut ratione aliqua data per humanos labores, & conatus, vt ostendimus præcedentibus tredecim disputationibus à disput. 17.

18. **Quid gratia subsequens.** Hinc facillè colligitur quid significet nomen gratia subsequens, erit namque illa, quæ post praueniens gratiam data fuerit. Cæterum tres alias acceptiones praueniens, & subsequens gratiæ usurpant Augustinus, alique Patres, & Doctores Scholastici. Prima acceptio est, vt sola gratia, quæ post iustificationem sequitur, appellatur subsequens: reliquæ omnes gratiæ, quæ hanc præcedunt, appellentur praueniens. Secunda acceptio vt auxilium immediatè adiuuans exterioris operis executionem, appellatur gratia subsequens, & comparatione illius quodlibet auxilium, interiore voluntatis actum adiuuans, sit gratia praueniens. Tertia acceptio est, vt quælibet gratia, appellatur praueniens, si post illam sequitur alia, eademque appellatur subsequens, si post aliam priorem gratiam collata fuit. Sed de his fusiùs infra disput. 37. sect. 2.

19. **Concomitans.** Gratia concomitans dicitur, quæ cooperatur cum libero arbitrio ad consensum, illumque adiuuat. Huius nominis fundamentum esse potuit, quod Ecclesiasticus capite 1. de timore Domini: *Cum fidelibus in vultu concreto*, id est, in ipso vitæ spiritualis exordio per conceptionem diuini seminis asserit: *Cum electis feminis gradiuntur; & cum iustis & fidelibus agnoscuntur*. & capite 27. idem Ecclesiasticus, *Volarilia ad sibi similia conueniunt; & veritas ad illos, qui operantur illam, reuertetur*. Nimirum, vt simul cum illis cooperetur, illòque comiterur; vt volatilia, quæ gregatim amant discurrere. Gratiæ comitatur mi-

nistrat, & indicat Dei Angelus. Vnde Tobias cap. 5. sic Deum precatur: *Sit Deus in itinere vestro, & Angelus eius comitetur vobiscum*.

20. Ex his colligo id, quod ad vniuersas quæstiones sequentes dictam esse volo, quidquid de gratia operante fuerit à me affirmatum, vel negatum, idem intelligendum esse de gratia excitante, & praueniens, atque vicissim è contra: item quidquid de gratia cooperante dictum fuerit, intelligendum esse etiam de gratia adiuuante, seu concomitante, atque vicissim e contra. Quapropter superfluum erit, de omnibus sigillatim disputare.

21. Neque obstat argumenta, quibus aliquis huius temporis author contendit, solam gratiam, moraliter operantem, esse realiter idem cum gratia excitante; sed gratiam physicè operantem realiter distingui à gratia excitante, omnia quippe nituntur in physica prædeterminatione, quam existimat esse praueniens, & excitans initium cuiuslibet operationis humanæ, eandemque putat esse concursum cooperantem cum libera voluntate. Hic particularis articulus erit refutandus disputatione 35. Sed totum corpus eiusdem prædeterminationis abundè refutatum manet tomo de scientia Dei disputatione 38. & multis sequentibus, & tomo de voluntate Dei disput. 27. & multis sequentibus, & tota disput. 18. & 28. & dicendis duabus disputationibus sequentibus, colligitur, vnus & eiusdem gratiæ praueniens plurima esse nomina, quarum præcipua coæquatim proponere, visum est, quoniam eorum notitia necessaria est legentibus Concilia & Patres. Appellatur enim primò gratia operans: 2. excitans. 3. anticipans. 4. sapientia præoccupans. 5. operatio Dei, siue Spiritus sancti. 6. gratia faciens, vt velimus. 7. faciens, vt sciamus, atque in præceptis Dei ambulemus. 8. Spiritus sancti motio. 9. infusio, siue diffusio. 10. inspiratio. 11. initium salutis, seu iustificationis initium. 12. prima gratia. 13. vocatio. 14. gratia liberans, id est, tribuens libertatem ad bonum. 15. stans ad ostium, & pulsans. 16. tangens cor. 17. inclinans cor. 18. emolliens cor. 19. auferens cor lapideum, & dans carnem. 20. subleuans cor, & erigens vt sursum ascendat. 21. faciens cor nouum. 22. mutans cor. 23. aperiens cor. 24. appellatur tractatio Patris ad Filium. 25. doctrina, instructio, disciplina, siue interior schola Dei. 26. instinctus, instigatio, siue impulsus, aut incitatio, aut suggestio Spiritus sancti. 27. Scriptura in corde. 28. sanitas, siue voluntatis preparatio. 29. visitatio. 30. exhortatio, suasio, admonitio, locutio Dei. 31. Gratia inuitans siue alliciens. 32. illustratio, siue illuminatio, reuelatio, siue oculorum apertio. 33. dulcedo, siue suauitas, consolatio, exultatio, dilatio cordis. 34. sancta cogitatio. 35. intellectus, siue sensus à Deo nobis datus, vel apertus, apparitio Dei, vt inueniatur à non quærentibus. 36. inquisitio, qua Deus non quærentes querit. 37. erectio. 38. directio. 39. confortatio. 40. gratia deducens. 41. prudentem faciens. 42. concupiscentia sapientiæ, siue desiderium. 43. reprehensio, correctio. 44. terror. 45. creatio in operibus bonis. 46. viuificatio, suscitatio, aut resuscitatio. 47. edificatio, constructio. 48. manus Dei facta super hominem. 49. manus Dei deducens, & dextera tensens. 50. denique dicitur parua voluntas, & charitas parua, seu inchoata, hoc est simplex, & inefficax.

cax complacencia Dei, aut boni supernaturalis ab Augustino lib. de gratia & libero arbitrio cap. 17. & lib. 2. contra duas epistolas Pelagianorum c. 9.

videlicet physica prædeterminatio realiter inhærens, & realiter destinata à quacunque actione vitali. In hoc argumento quasi in radice continentur alia plurima, quæ illo refutato radicibus conuelluntur. Qualia sunt ea omnia, quæ continent nullum actum supernaturalem, siue liberum, siue necessarium elici posse, abique aliquo inhærente dono supernaturali, quod Deus suo immediato concursu, etiam de potentia absoluta, supplere nequeat. Hæc autem soluta manebunt partim ex sequentibus disputationibus & tomo sequenti, partim ex præcedentibus tomis de scientia, & voluntate Dei.

DISPUTATIO XXX.

Quenam operationes vitales sint propria gratiæ operantis.

SECTIO I.

Virum excitans, seu praueniens gratia formaliter sit actus vitalis intellectus, aut voluntatis.

1. Sententia negans.

Vt expressè negauerit, inuenio nullum, præter vnum, aut alterum præsentis temporis authorem; apud quem: *Gratia purè praueniens, seu, quæ primò prauenit nos, non est formaliter actus noster vitalis, sed casualiter*. Aditque ita docere communiter Thomistas.

2.

Probat primò, quoniam secundum doctrinam Augustini confirmatam in Arausiano Concilio, gratia praueniens est bonum, quod non facit homo; sed in homine fit à Deo. Cæterum huius solutio planè constat ex dictis disput. præcedenti sect. 1. vbi ostendimus secundum phrasim Scripturæ factæ, & sanctorum Patrum, imò etiam Philosophorum, propriè accipiendi verbum agere, nos ea solummodo agere, quæ facimus cum dominio, & libera potestate omittendi: ea verò non agere nos ipsos; sed agi nos ad illa per aliud extrinsecum agens in nobis, ad quæ necessariò, ac sine libertatis indifferentia mouemur; quamuis physico influxu ad illa concurrat intellectus noster, vel voluntas, vt constabit magis disputatione 33.

3. Soluitur.

Secundò probat ex illis verbis Apocalyp. 3. *Ego sto ad ostium, & pulso, si quis*, &c. sed pulsatio effectiue procedit à solo pulsante, non autem ab homine, cuius pulsatur ostium: ergo, &c.

Respondetur, si pulsationem intelligas merè materialem, & prorsus inanimatam; illa præcisè consistit in actu, quo pulsans, extrinsecum ostium quatendo, sonitum edit, nullo respectu habito ad hominem, intra domum clausum, qui prouocetur ad aperiendum: sicque nullo modo procedit effectiue à solo pulsante, non autem ab homine, cuius pulsatur ostium: ergo, &c. Respondetur, si pulsationem intelligas merè materialem, & prorsus inanimatam; illa præcisè consistit in actu, quo pulsans, extrinsecum ostium quatendo, sonitum edit, nullo respectu habito ad hominem, intra domum clausum, qui prouocetur ad aperiendum: sicque nullo modo procedit effectiue à concursu physico illius hominis, cuius ostium pulsatur. At Scriptura sacra non hanc, sed animatam & humanam pulsationem intelligit, quæ idem sit quod fortior quædam vocatio hominis, magis distantis atque impediens conuersionem. Hæc pulsatio in eo formaliter consistit, quod efficiat, vt homo audiat, & intelligat se à Dèo inuitari ad salutem; Deumque paratum stare, ad præbendum auxilium, nisi per homines contumacia steterit. Hæc autem percipere, & audire formaliter est vitalis actio intellectus. Rursus per hæc inchoari motionem voluntatis, quæ à pulsante prouocatur, consistit formaliter in volitione, seu desiderio inchoato. Quapropter actus vitales intellectus, & voluntatis clauduntur in pulsatione formaliter accepta.

4.

Probat tertio. Nam gratia praueniens non est influxus immediatus Dei in actiones intellectus, & voluntatis; sed est influxus immediatus in ipsas potentias, intellectus & voluntatis, *Ruiz de Providentia Dei.*

5. **Conclusio 1.** Ex his colligo, & dico primò. Foret de solo nomine quæstio, proindeque de illa parum nobis curandum est, si hoc solum intenderet prædicta sententia, quòd illa virtus Dei extrinseca, in nobis causans illustrationes intellectus, & suauitates, seu bonas concupiscentias voluntatis, appellari possit excitans gratia & praueniens, præcisè ab actu intellectus & voluntatis, quem causat: similiterque ab eodem actu vitali præscindi potest actualis concursus, seu actio, per quam producitur à Deo; atque hæc actio Dei, ita præcisè, quamuis ab aliquo Scholastico appellaretur gratia praueniens, excitans: dummodo eorumdem nominum impositionem atque significationem communi antiquorum Patrum vsu receptam, & in sequent. sect. probandam, minimè negaret, nec antecedentem necessitatem induceret.

Vnde dico secundò. Prædicta acceptioni nominum constanter, ac feridè resistendum est propter sequentes rationes, & inconuenientia, quæ sequuntur ex illa. Primò namque sequitur ex prædicta nominum impositione libertatis indifferentiam antecedenti necessitate ligari tam in omnibus actibus voluntatis etiam naturalibus, in illis enim etiam suo modo, & proportionem, necessariò præcedit impulsus, & motio Dei excitans, operans, & praueniens; vt videbimus disput. 42.

6. **Praueniens gratia non est prædeterminatio. Primò.** Secundò, talis nominum impositio latenter excludit veram sententiam Conciliorum & Patrum de causa, & modo prouidentie supernaturalis circa prædeterminationem, & eius effectus generales, qui sunt exordium iustificationis ex praueniens gratia, & illius progressus per cooperantem gratiam, supponit enim eorum vocabis significationem eorum menti contrariam.

7. Tertiò, quia si probatum fuerit à nobis, actiones concursu physico à voluntate productas esse illas, quas Concilia, & Patres tradunt in nobis fieri sine nobis; idque propterea, quoniam independentes à dominio, & potestate cohibendi, & omittendi, voluntas, & intellectus necessitate rapiuntur ad illas. Iam eo ipso fateri cogentur nullam cooperationem voluntatis à prædictis authoribus admitti, per quam formaliter voluntas verè & propriè agat, secundum propriam acceptionem huius verbi agere, quam authoritate Philosophorum, Patrum, & Scholasticorum probauimus tomo de scientia Dei disp. 45. sect. 1.

8. Vnde præterea conuincuntur apud illos omnem concursum voluntatis fieri in nobis sine nobis; quoniam apud illos physica prædeterminatio voluntatem ad quemcumque actum siue naturalem, siue supernaturalem: ita necessariò rapit, vt nullum voluntatis dominium, aut potestas impedire possit, quo minus prædeterminatione recipiat, & multo minus, quominus eadem prædeterminatione recepta voluntas operetur.

9. Ex his duobus inconuenientibus tertium necessarium sequitur, videlicet, predictos auctores non posse discrimen vllum ostendere, quo illustrationes, & suauitates à solo Deo immixtae differant ab actu fidei, spei, & charitatis, liberè ab arbitrio virtute diuinæ gratiæ concepto; discrimen, inquam, ratione cuius voluntas verè dominetur actibus charitatis, fidei, & spei, possitque illos omittere; nihil tamen dominetur illustrationibus, & suauitatibus, quæ ad præuenientem gratiam pertinent. Ratio autem huius impossibilitatis est, quoniam siue illustrationes, & suauitates sine nostra libertate immixtae, siue actus fidei, spei, & charitatis, liberè concepti virtute diuinæ gratiæ, prærequirunt eodem gradu necessitatis illam præmotionem Dei, quam ista sententia vocat præuenientem, & excitantem, atque eodem gradu necessitatis antecedentis sequuntur ex illa (iuxta eandem sententiam.) ergo non potest in illis ostendi sufficiens differentia quantum ad modum libertatis, & dominij.

10. Confirmatur, quoniam in voluntate, quantum ex se est, reperitur passiva indifferentia, vt à Deo recipiat, vel non recipiat illam entitatem realiter distinctam à volitionibus indeliberatis, quibus impellitur ad bonum. Insuper hæc indifferentia non est minor, quam illa, per quam voluntas est indifferens, vt à Deo recipiat illam entitatem, realiter distinctam à volitionibus deliberatis, & simpliciter liberis. Rursus ex parte Dei, prorsus eadem est actiua indifferentia libertatis, vt prædictam entitatem tribuat, vel non tribuat impellendo ad volitiones indeliberatas, incitantes ad bonum: nec magis indifferens est diuina libertas, vt eam entitatem tribuat, vel non tribuat voluntati, impellendo ad eos actus virtutem, qui debent esse simpliciter liberi. Denique antecedens impossibilitas omittendi actum virtutis, & antecedens necessitas elicendi illum, ex suppositione, quod à Deo collata sit entitas illa (quam ista sententia vocat præuenientem gratiam) non est minor ad actus virtutum, qui debent esse simpliciter liberi, quam ad indeliberatos impetus voluntatis, quibus absque libertate placet illi virtus, & incipit illam amare, & desiderare.

11. Vnicum ergo prædictæ sententiæ restat effugium, recurriendo ad cognitionem intellectus. nam ad quosdam voluntatis actus elicendos præcedit in intellectu discussio rationum, quibus aperitur via, & motuum eligendi alteram è duabus partibus coprietatis, aut contradictionis, nullam ex illis determinando. Cæterum huiusmodi indifferentiam non sufficere, nisi quando inde manet in voluntatem formalis indifferentia, expedita ab omni vinculo, independentem à sua libertate sibi iniecto, & necessariò determinatè ad vnam partem, ostendimus tomo de scientia Dei disput. 37.

12. Inde labuntur in quartum inconueniens, conceduntque subsequentem gratiam dari ante liberum voluntatis consensum, quam acceptionem gratiæ subsequentis apud nullum Patrum ostendere poterunt, cum apud omnes subsequens appelletur, quæ vel sequitur post liberum aliquem voluntatis consensum, virtutem gratiæ præuenientis, & cooperantis elicitem, vel certè cooperatur ad liberum consensum, vt ostendimus disputat. 37. sect. 2.

13. Hoc autem inconueniens euitare non possunt,

quia si vitales actiones, quæ independentem à nostra libertate immittuntur à Deo, non sunt propriè prima gratia præueniens, & excitans; sed solum comparatione sequentium actuum liberorum, & ante illas præcedit prædeterminatio physica, quæ propriè sit prima gratia excitans, & præueniens: inde necessariò sequitur, prædictas vitales actiones absolute & simpliciter esse gratiam subsequentem comparatione primæ gratiæ præuenientis, & excitantis.

Dico igitur tertio, & principaliter. Excitans, seu præueniens gratia formaliter est actus vitalis intellectus & voluntatis.

Probatur primò ab inconuenientibus contrariæ sententiæ, quæ à num. 7. huc vsque retulimus.

Probatur secundò, quoniam vera non sunt fundamenta contrariæ sententiæ, vt ostendimus à principio vsque ad numerum sextum, & clariùs constat in aliis disputationibus ibidem citatis.

Tertio probatur, quia vocatio est gratia præueniens, Tridentino ita attestante sessione 6. cap. 5. *Iustificatio exordium in adultis à Deo per Christum Iesum præueniente gratia sumendum esse, hoc est, ab eius vocatione.* Sed vocatio quidditatiuè, & formaliter includit productionem notitiæ, qua vocatus intelligat, seruari à Deo, & quibus rationibus inuitetur, & alliciatur ad ipsum; in super includit voluntatis motum pronocantem, ad obtemperandum vocanti, qui omnes formaliter sunt actus vitales.

Confirmatur primò, quoniam huiusmodi cognitiones, & voluntatis motus nomine *vocationis* intelligunt Augustinus, & cæteri Patres, quoties agunt de vocatione Pauli, Matth. & cæterorum Apostolorum: item quoties agunt de vocatione Gent. præsertim & Prosper, & Augustinus, tunc maximè, quando agit de vocatione secundum propositum, quorum multa testimonia inferenda sunt variis in locis huius, & sequentis tomi.

Confirmatur secundò, quoniam si per possibile, vel impossibile Deus Saulo præbuisset aliquo tempore solam physicam prædeterminationem, negando prorsus suum concursum ad quamlibet illustrationem supernaturalem intellectus, & ad quamlibet suauitatem, & complacentiam voluntatis: tunc Saulus non posset appellari vocatus à Deo ad fidem Iesu Christi: ergo physica prædeterminatio non est formaliter vocatio, ac proinde nec est gratia præueniens.

Quarto probatur, quoniam Summi Pontifices, Concilia & Patres communiter, præsertim Augustinus de illustrationibus atque exhortationibus intellectus, necnon de voluntatis consolationibus, suauitatibus, desiderijs pijs, concupiscentiis, terroribus, aliisque affectibus loquuntur, quasi de gratia operante, præueniente & excitante: cuius rei plurima testimonia dabunt quinque sectiones sequentes, & nunc affirmo, me plurima eiusmodi, quæ occurrerunt, consultò prætermisisse, ne obruerent. Porro prædictas illustrationes & suauitates, cæteròque motus intellectus, & voluntatis esse vitales actiones eorumdem potentiarum, probatur, quoniam illustratio non est aliud, quam intellectio, qua cernitur verum, quod antea non videbatur. Exhortatio autem, aut persuasio Dei est intellectio; qua melius, quam antea, penetrantur rationes ad bonum allicientes, & deterrenes à malo. Porro delectationem, & motum timoris, spei, siue tristitiæ, aliòque

14. Excitans gratia formaliter est actus vitalis.

15.

16.

17.

18.

19.

aliòque similes esse actus vitales appetitus rationalis, vel sensitiui, quibus versatur circa bonum, vel malum præsens, vel absens, est ita manifestum in libris de anima, & in 1. 2. vt in hoc amplius non sit immorandum.

Confirmatur, quoniam Scholastici communiter locis citandis in sequenti disputat. sect. 7. & disputatione 34. nullam præuenientem, & excitantem, seu operantem gratiam memorant, nisi prædictos vitales actiones, aut habitus permanentem infusos.

SECTIO II.

Varios affectus, & impulsus intellectus & voluntatis, sed præcipuè illustrationem & suauitatem esse partes operantis gratiæ, probatur ex Scriptura & Patribus.

1. Gratia operans intellectus, & voluntatis operationes complectitur.

Conclusio in hac & sequentibus sect. præbanda, & explicanda, hæc est. Gratia operans complectitur operationes intellectus & voluntatis. Primò ex parte intellectus illustrationem, hoc est, intellectum magis quam antea perspicuam, magisque certam, & melius penetrantem mysteria supernaturalia cum quodam intimo sensu rationum, quæ ad bonum alliciunt. Secundò ex parte voluntatis complectitur suauitatem, delectationem, lætitiæ, complacentiam, & desiderium (siue simplex & inefficax, siue efficax, & absolutum) isti, & similes sunt affectus gratiæ operantis circa bonum. Sed circa malum complectitur tristitiam, confusionem, terrorem, aliòque similes motus indeliberatos.

2.

Probatur primò ex sacris literis. Nam illustrationem intellectus postulat Paulus Ephes. 1. *Deus det vobis spiritum sapientiæ & reuelationis in agnitionem illuminatos oculos cordis vestri.* 2. Corinth. 4. *Deus, qui dixit, de tenebris lucem splendescere, ipse illuxit in cordibus nostris, ad illuminationem scientiæ claritatis Dei.* Quod testimonium pro gratia præueniente adducit Prosper libro contra Collatorem capite 14. & epistola ad Demetriadum. De lætitia, seu gaudio, in exordio nascentis Ecclesiæ, quando operantis gratiæ virtus maximè enitit Actuum 2. sine dicitur: *Sumebant cibum cum exultatione.* & cap. 8. *Factum est gaudium magnum in illa ciuitate.* Actuum 13. ad finem. *Audientes Gentes, gauisa sunt, & glorificabant verbum Domini, & crediderunt quotquot erant præordinati ad vitam æternam.* 1. Thessal. 1. *Excipientes verbum in tribulatione multa cum gaudio Spiritus sancti.* Rom. 15. *Deus spei repleat vos omni gaudio, & pace, in credendo.* Plal. 4. *Signatum est super nos lumen vultus tui Domine, dedisti lætitiæ in corde meo.* & Plalm. 50. *Audiuisti meo dabis gaudium & lætitiæ, & exultabunt ossa humiliata.* 1. Machab. 4. *Facta est lætitia in populo magna valde.*

3.

De tristitia 2. Corinth. 7. *Quæ secundum Deum tristitia est, penitentiam in salutem stabilem operatur.*

4.

De timore Lucæ 1. *Factus est timor super omnes vicinos eorum, vt iam inde inciperent ad prædicationem gratiæ preparari.* Lucæ 7. *Acceptit omnes timor, & magnificabant Deum, nimirum quando incipiebant ad fidem Christi inuitari.* Actuum 2. *Fibat omni anima timor, & iterum: Metus magnus erat in vniuersis.* & cap. 5. *Factus est timor magnus in vniuersa Ecclesia.* cap. 19. *Cecidit timor super omnes illos, & magnificabatur nomen Domini Iesu.* Ecclesiast. 1. *Initium sapientiæ timor Domini, cum fidelitate de Providentiæ Dei.*

bus in vulua concreatus est, videlicet in ipsa prima conceptione diuini seminis.

Confirmatur primò Nam quod in Saulo visibiliter egit diuina gratia Actuum 9. quem subito circumfulsit lux de cælo, & tremantem, ac stupefactum reddidit, hoc idem inuisibiliter in omni vocatione geritur, vt subita conuulsione, & quasi fulgore intellectum, ac voluntatem, fragore, aut sonitu vehèmentis spiritus, & interna voce Deus excitet. Vnde Augustinus lib. 1. contra duas epistolas Pelagianorum cap. 19. ait: *Vt credat, ipsa voluntas (sicut Sauli) desuper excitatur.*

Confirmatur secundò. nam vtramque partem gratiæ operantis, illustrationem, videlicet, ex parte intellectus, & suauitatem ex parte voluntatis complectitur sensus, quem sacra Scriptura dicit à Deo dari, vel aperiri. Velut 1. Ioan. 5. *Scimus quoniam Filius Dei venit, & dedit nobis sensum, et cognoscimus verum Deum, & scimus in verò Filio eius.* & Marci 24. *Aperuit illis sensum, vt intelligerent scripturas.* Est autem sensus profunda penetratio cum intimo & spiritali gustu, auidè complectente mysteriorum dulcedinem.

Hæc omnia indicantur clariùs Sapient. 7. *Propter hoc operati, & datus est mihi sensus, & inuocauit, & venit in me Spiritus sapientiæ: & præposui illam regnis, & sedibus, &c.* Hunc autem sensum esse gratiam operantem, sequent. cap. traditur his verbis: *Quid sapientiæ locupletius, quæ operatur omnia? si autem sensus operatur: quis horum, quæ sunt, magis quam illa est artifex?* Vnde Augustinus lib. de gestis contra Pelagium capite 3. sub initium, postquam retulit prædictam orationem Salomonis ita scribit: *Nonne luce clarius apparet, quemadmodum iste, considerata miseria fragilitatis humana, non est ausus, se regendum sibi committere, sed operari, & datus est ei sensus, de quo dicit Apostolus: Nos autem sensum Domini habemus, & inuocauit, & venit in eum Spiritus sapientiæ. Hoc enim spiritum, non viribus propria voluntatis, reguntur, & aguntur qui filij sunt Dei.* Porro regere, atque agere homines proprium esse gratiæ præuenientis, paulo superius in eodem capite docuerat Augustinus præter alia plurima loca referenda tomo sequenti, quando probauerimus, aliquid ex seipsis agere, qui spiritu Dei aguntur. Rom. 8. *Quibus consonant quæ de sensu diximus supra disput. 19. sect. 2. num. 15.*

Deinde probatur ex Patribus, quos in quatuor ordines distribuimus. Primus erit eorum, qui de sola illustratione loquuntur. Secundus eorum, qui de sola suauitate, ac dulcedine. Tertius eorum Patrum, qui simul illustrationem suauitatemque complectuntur. Quartus eorum Patrum, qui varios affectus, & impulsus Dei vltra suauitatem & illustrationem complectuntur. In primo ordine est Dionysius Areopagita, qui sæpè illustrationes, illuminationes, & lucis largitiones appellat, vt de cælesti Hierarch. capite 9. circa med. de diuinis nominibus cap. 3. & 4. alibi sæpè.

Cyrillus Alexandrinus lib. 4. in Ioannem cap. 7. sine ait: *Cognitionem sui Filij, non sono, aut voce Pater nobis inmittit, sed illuminatione mentis, quæ rectè diuinas Scripturas percipimus; quæ illustratio animi à Filio quoque fieri dicitur. Scribitur enim, quia tunc adaperuit oculos eorum, vt Scripturæ inuolucra possent intelligere.*

D. Gregorius 17. Moral. cap. 9. ad Iud Iob 25. *Super quæ non surget lumen illius, ait: Lumen Dei est gratia præueniens, quæ si in corde nostro nequaquam*

gratuita confurgeret, profectio mens nostra in peccatorum suorum tenebris obscura remaneret. Atque idem probant alia testimonia Patrum, quæ disput. præcedenti sect. 2. à num. 3. vsque ad 7. de excitante gratia intelligunt illud Ephes. 5. Surge qui dormis, &c.

10. Secundus ordo eorum Patrum, qui de sola suauitate, ac dulcedine loquuntur, sine expressa mentione illustrationis. Augustinus lib. 2. contra duas epistolas Pelagianorum cap. 9. explicat id Psalmi 20. Præuenisti eum in benedictionibus dulcedinis, dicens: Benedictio dulcedinis est gratia Dei, quæ sit in nobis, ut nos deleat, & cupiamus, hoc est, amemus, quod præcipit nobis; in qua, si nos non præuenit Deus, non solum non perferitur, sed neque inchoatur ex nobis, & lib. 2. de peccatorum meritis, & remissione cap. 19. Vetricem delectationem, appellat eam gratiam, quæ ita nos præuenit, ut faciat consentire.

11. Idem Augustinus libro 1. ad Simplicianum quæst. 2. col. penultima ait: Quis autem animo amplectitur aliquid, quod eum non delectat. & prope finem totius quæstionis ait: Voluntas ipsa, nisi aliquid occurrerit, quod delectet, atque inuictet animum, moueri nullo modo potest.

12. Gregorius Cant. 1. ad illa verba: Trahe me; post te curruem in odorem unguentorum tuorum. Fusè exponit præuenientis gratiæ dulcedinem, & suauitatem charitatis, qua Pater trahit ad Christum.

13. Confirmatur. nam ex suauitate provenire vires, & efficacitatem, ut illustratio liberum consensum obtineat à voluntate, sumitur non obscure ex Clemente Romano lib. 1. Recognitionum sub initium, ubi, exponens suæ vocationis initia, diligenter obseruauit, qua ratione tantam vim habuerit cura & sollicitudo immortalitatis, ut eam à se abicere ac spernere non potuerit: Quin potius, velut cum quadam voluptate latentè iurepens, huiusmodi cogitatio mentem, & animum possidebat.

14. Tanta est efficacia suauitatis, ut compulsionis nomen acceperit ab Antonio Magno epistola 1. ad fratres de diuina vocatione prope initium (tomo 3. Bibliothecæ) ubi modum, quo iustificandos primus vocat spiritus, describit his verbis: Præstat eis lenitate in omnibus, inuans eos spiritus, ut indulcentur eis opera penitentia. Hoc autem auxilium & suauitatem non solum ad animam, sed etiam ad corpus pertinere notauit, continuò subiungens: Ponit eis terminos per modum quemdam penitendinis in corpore & anima eorum vsque quò doceat eos etiam conuersionis modum ad conditorem proprium Deum, necnon & præbet eis compulsionem, in anima discurrerentem & corpore, ut utraque sanctificari queant.

15. Tertius ordo eorum Patrum, qui suauitatem simul, & illustrationem in gratia operante, ac præueniente contineri, clariùs tradiderunt. Concilium Arausicanum secundum canone 7. docet, nullum posse consentire prædicationi Evangelica, neque bonum aliquid eligere absque illuminatione, & inspiratione spiritus sancti, qui dat omnibus suauitatem in consentiendo, & credendo veritati.

16. Petrus Diaconus de Incarnatione & gratia Iesu Christi cap. 6. ad finem ait: Credere in Dominum gloria crucifixum, & tunc non ex arbitrii libertate, quia non hoc caro, & sanguis, sed Pater celestis reuelat, cui voluerit, ad veram eum attrahens libertatem, non violenta necessitate, sed infundero suauitatem per spiritum sanctum. Considera reuelatio-

nem, & suauitatem, virtute quarum trahimur, absque violenta necessitate.

Ephrem Syrus lib. de timore animi pag. 2. ait: Diuina gratia fructus, ac medicamenta nobis splendorem, dulcedinem, lætitiámque præbet: anima illustratur eius splendoribus, & afficitur dulcedine. Idem sermone 1. de compunctione versus finem de gratia à nobis repulsa per peccatum, ac sapius ad querendum in nobis locum redeunte, sic loquitur: Cor nostrum dulcedine luminis sui pulsatur, ut respiciat, & intronitatur ipsa, ut sic; lucis dulcedine allectus homo, ipsam inquirat. Similia scribit in libro de agone, atque luctamine spiritali prope finem, & in beatitudinibus parte 2. prope finem.

Cyrillus Hierosolymit. Catechef. 16. prope medium de aduentu spiritus sancti sic loquitur: Primum enim mansuetus illius aduentus, fragrans progressus, onus leuissimum, ante suum accessum radios præmittens lucis & cognitionis. Vbi priora membra ad suauitatem voluntatis & inspirationis posterius ad illustrationem pertinet; & hanc esse priorem, aperte notauit illis verbis: Ante suum aduentum præmittens. & post pauca ait: Vocatur paracletus propter consolationem, & auxilium infirmitatis nostræ; nos enim quid & quatenus orare debeamus, nescimus, sed ipse spiritus postulat pro nobis gemibus ineffabilibus.

Bernardus tractat. de gratia & lib. arbitr. ait initio: Diuersa sunt caco ducatum, ac fessio præbere vehiculum, non quicumque ostendit viam, præbet & viaticum itinerandi: aliud illi præstat qui facit, ne deuitet, & aliud qui præstat, ne deficiat in via. Duo mihi sunt necessaria, doceri, & iuuari. Quæ verba ferè omnia sonant operantem gratiam, potius quam cooperantem, ut colligitur ex dictis disput. præced. sect. 2. & dicendis tota disput. sequenti.

Illustrationem simul & dulcedinem postulat Ecclesia in 3. orat. ad postulandam charitatem, dicens: Spiritus sancti gratia, quæsumus Domine, corda nostra illuminet, & perfecta charitatis dulcedine abundanter reficiat.

Quartus ordo est eorum Patrum, qui varios effectus, & impulsus Dei, tam ex parte intellectus, quam ex parte voluntatis, vltra suauitatem, & illustrationem, peculiariter verò timoris, atque terroris instinctum pertinere, putant, ad præuenientem & operantem Dei gratiam. Inter quos Prosper est copiosior, qui in lib. contra Collatorem cap. 14. postquam docuit: Quomodo contemplatio, cognitio, timor, lætitia, desiderium, & delectatio trahit ad Deum. sic loquitur: Quisquis perspicere, aut enarrare possit per quot affectus visitatio Dei animum ducat humanum, ut qua fugiebat sequatur, que oderat, diligit, que fastidiebat, esuriat; ac subito commutatione mirabili, qua clausa ei fuerant, sint aperta; qua onerosa, sint leuia, que amara, sint dulcia, que obscura sint lucida? hæc autem omnia operatur vnus, atque idem spiritus, diuidens singulis pro ut vult.

Ad hanc multitudinem affectuum magis in particulari explicandam descendit in lib. 2. de vocatione Gent. cap. 9. aliàs 26. dicens: Gratia Dei in omnibus iustificationibus principaliter præcineret, suadendo exhortationibus, monendo exemplis, terrendo periculis, incitando miraculis, dando intellectum, inspirando consilium, corque ipsum illuminando, & fidei affectionibus imbuendo, sed etiam voluntas hominis (scilicet libera) subiungitur ei, atque coniungitur: quæ ad hoc prædictis est excitata præsidio, ut diuino cooperetur operi; & incipiat exercere ad meritum, quod superno semine concepit ad studium, de sua habens multabilitate,

17.

18.

19.

20.

21.

22.

23.

24.

25.

26.

27.

23. *habilitate, si deficit: de gratia optulacione, si proficit.* Peculiariter autem timorem, atque terrorem esse gratiam præuenientem, qua Deus ex nolentibus facit volentes, fusè Prosper explicat toto sequen. cap. 27. eiusdem lib. 2. de vocat. Gent. præsertim illis verbis: Hunc autem consensum non solum corroboratio prædicantium, & incitamenta doctrinæ, sed & metus gignit. Propter quod scriptum est: Principium sapientiæ timor Domini, qui quamvislibet terroribus inferatur, non aliud agit, quam ut quem fecerit timentem, faciat & volentem; neque solum volentem, sed etiam sapientem.

24. Cyrillus Alexandrinus lib. 3. in Isaiam tomo 2. ad illa verba capitis 28. *Disce audire,* ait: Optimus & Maximus omnes homines vult saluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire. Hinc eos, qui infirmi erant, commonefaciens, & qui animam suam nibili fecerunt, in rectam & planam semitam renouans, omnes vias, omnemque orationem admonet. Nunc enim suppliciorum minis, ac ira terroribus concutiens, ad melius reducit, nunc autem bonorum pollicitationibus inescat, attrahitque ad vtile. Vide, quomodo Deus peccatores, non solum moncat vtunque; sed etiam apud eos orationem habeat in genere suo forio. Deinde considera hinc terrores, illinc verò hamum & escam in suauitate: hæc scilicet ars est, qua Deus homines capir.

25. Cyrillus Hierosolymitanus Catech. 16. prope med. munera, seu nomina præuenientis gratiæ, & operantis enumerat, dicens: Germani (id est, veri, sine hypocritis, & fitione) proteclitoris viscera habens aduenit, venit enim seruare, sanare, docere, adhortari, confortare, admonere & illuminare mentem. Deinde aliquibus interpositis, explicat, quibus exhortationibus spiritus sanctus erigat suos confessores, quando martyrium imminet. Interea sanctus spiritus alloquitur: Sustine Dominum, parua sunt ista, que sunt: breui tantum tempore labora, & in sempiternum eris cum Angelis. Describit homini regnum colorum, demonstrat deliciarum paradysum, &c. & confirmat verbis Christi Domini: Nolite cogitare quomodo, aut quid loquamini: non enim vos estis, qui loquimini, sed spiritus Patris vestri, qui loquitur in vobis.

26. Clemens Alexandrinus toto lib. 1. Pædagogii multitudinem atque varietatem eximiam eorum affectuum, quibus Deus excitat, & agit homines ad bonum, fusè atque sapienter explicat. Peculiariter notanda sunt illa verba cap. 8. ad finem. In pædagogia eius magna est sapientia, & varia est eius administrationis ratio ad salutem. Bonis enim fert testimonium pædagogus; vocatos autem ad meliora euocat, & eos, qui ad iniuriam faciendam properant, ab impetu auertit: inbet autem ad vitam meliorem traduci. & in princip. sequen. cap. 9. ait: Omnibus ergo viribus humana natura pædagogus diuinum nostrum verbum utens, omnibus sapientiæ machinis infantes conseruare, aggressus est, admonens, reprehendens, increpans, arguens, minans, sanans, promittens, gratificans, multis quibusdam quasi frans à ratione alieno humana natura appetitiones alligans. Vt ergo paucis dicam, in nos ita se gerit Dominus, ut nos in nostros filios, &c. Hæc autem intelligere, non solum quantum ad exteriorum doctrinam, exempla, & opportunitates, sed præcipue quantum ad interiorum inspirationem, constat ex toto libro 1. Pædag. præsertim cap. 3. initio, ubi agit de interna inspiratione, quæ ad dilectionem Dei prouocat, & ex Epilogo lib. 3. ad finem.

27. Chrysolomus de Spiritu sancto in Pentecost.

ferm. 2. post med. hac ratione notat spiritum sanctum appellari Paraclerum, hoc est, inhortatorem. Inhortatur enim semper ad bonum corda fidelium, inhortatur animum, ut Deo se vniat, inhortatur mentem, ut à malis desistat. Mirum, inhortatur, & obsecrat Deus mortalem, obsecrat Deus lutum, obsecrat creator creaturam, obsecrat Dominus seruum, idque intrinsecus in anima, & alios quidem alloquitur amice ut filios, alios ut fratres, alios ut amicos compellit, instigat, ad se attrahit, ineffabili, & mentali charitate cor exhibilarat, edulcat, calefacit, à terrenis transfert, & ad celestia vocat: redire facit animam, & ad Deum transire, & volare, urget mentem, diuino accendit desiderio, docens, ut bona, que illic sunt, cogitemus. Atque in eadem sententiam scribit multo plura inferiori, superiori que contextu.

SECTIO III.

Eiusdem conclusionis duæ aliæ probationes à sanitate, quæ palato & stomacho, &c. cæli benignitate, ac suauitate, quæ fructibus terra necessaria est.

PRIMA ratio est; quoniam vt palatus & stomachus sanitate prius indigent, ne vtilem ac suauem cibum fastidio respiciant: sic intellectus & voluntas à morbis ignorantia, & concupiscentia, propter originale contractis, debent prius sanari, ne cum fastidio reculent Dei cognitionem & dilectionem. Ignorantia sanitas est illustratio: concupiscentia sanitas, est suauitas, delectatio, & auditas boni, cæterique affectus supra enumerati. Hæc igitur sanitas debet esse primus effectus gratiæ qualitercunque acceptæ; ac proinde propriissimus est gratiæ præuenientis, vt docent cum Magistro communiter Scholastici 2. dist. 26. & 27. & D. Thomas 1. 2. quæst. 111. art. 3. corp. confirmantque ex Augustino de gratia & libero arb. cap. 3. sub init. dicente: Præuenit, vt sanemur: subsequitur, vt sanati vegetemur.

Clariùs vtriusque morbi sanitatem complexus est Augustinus lib. 2. de Baptismo paruulorum cap. 17. quem refert, & sequitur Fulgentius lib. 1. ad Monimum cap. 28. dicens: Ignorantia & infirmitas vitia sunt, quæ impediunt voluntatem, ne moueamur ad faciendum opus bonum, vel ab opere malo abstinendum. Vt autem innotescat, quod latebat, & siuane fiat, quod non delectabat: gratia Dei est, quæ hominum adiunat voluntates.

Confirmatur primò; quoniam sensus gustandi, quando sanus est, atque ad Dei similitudinem reuocatus, præstat vtrumque munus; & rectè iudicandi de saporibus, & respuendi cum horrore malum, atque auidè appetendi bonum. Hunc autem sensum, nisi per Dei gratiam operantem, nullus poterit obtinere. Sapient. 9. Sensum autem tuum quis sciet, nisi tu dederis sapientiam, & miseris spiritum sanctum tuum de altissimis, & sic correctæ sint semita eorum, qui sunt in terris; & que tibi placent, didicerint homines? Nam per sapientiam sanati sunt, quicumque placuerunt tibi Domine, à principio. Hac nimirum sanitate indiget, quicumque vt sciat sensum Dei, rectè de saporibus iudicando, vt iudicat Deus. Id quod Ennodius iudicando, vt iudicat Deus. Id quod Ennodius notauit, scribens: de libero arbitrio cum dixit: Debemus gratia quod oculis irriteribus, nisi resistamus, sapor nobis vitalis infunditur. Sine hoc spiritali gustu: Vt qui dicitis malum bonum, & bonum malum: ponentis tenebras lucem, & lucem tenebras:

ponentes amarum in dulce, & dulce in amarum. Vt qui sapientes estis in oculis vestris, &c. Isai. 5.

Confirmatur secundò, quoniam ex hac doctrina constat, quam benè in eandem sententiam de gratia præueniente, & operante conspirant duæ lectiones, quæ aliqui videbantur longè distantes Prouerb. 8. Qui me inuenierit, inueniet vitam, & habuerit salutem à Domino. Vbi antiquissimi Patres secundum Septuaginta legunt: Preparatur voluntas à Domino. Explicantes hanc præparationem esse præuenientem gratiam, à qua sumitur iustificationis initium. ita Concil. Araus. can. 4. & prior Augustinus lib. de prædestinatione Sancti. cap. 20. ad finem, & epist. 107. colum. 2. & lib. 1. contra duas epistolas Pelagianorum cap. 18. & lib. 2. cap. 8. post med. & lib. 4. contra Iulian. cap. 3. non procul à principio, & alibi sæpè.

Idem notatur Zosimus Papa, & ad illum rescribentes Episcopi Africani, quos refert & approbat Cælestinus Papa epist. 1. ad Episcopos Galliarum cap. 8. his verbis: Preparatur voluntas à Domino, & ut boni aliquid agant, paternis inspirationibus suorum tangit ipse corda fidelium. Quæ verba ex Cælestino referunt Petrus Diaconus lib. de Incarnatione & gratia Christi cap. 8. ante med. & Prosper contra Collatorem cap. 10.

Eundem locum Prouerb. 8. secundum prædictam lectionem Septuaginta, ad præsentem veritatem confirmandam adducit Fulgentius de Incarnat. & gratia Iesu Christi cap. 17. fine, & cap. 21. Ambrosius item ad illa verba Lucæ in proemio. Visum est & mihi, ait: Christus, ut id quod bonum est, nobis quoque bonum videri possit, operatur, quem enim miseretur & vocat. (& post pauca:) A Deo enim preparatur voluntas hominum. Quam sententiam Ambrosij pro initio iustificationis ex præueniente gratia, meritò ponderat Augustinus de bono perseuerantiæ cap. 19. Gregorius in septimum Psalmum pœnitent. ad illa verba: Anima mea sicut terra sine aqua tibi. vtrius eodem testimonio: Preparatur voluntas à Domino, ad probandam necessitatem præuenientis gratiæ, vt constat ex superiori, inferiorique contextu, similiterque Author libri de Ecclesiasticis dogmatibus cap. 26.

Confirmatur denique Prouerb. 21. initio: Dirigit corda Dominus. siue: Preparat corda Dominus, vt Theodotion & Lyranus legunt in annotationibus ad Biblia Septuaginta. Clariùs præuenientem sanitate diuina illustratione donari, vt sit initium vitæ, notauit Ecclesiast. cap. 34. vt magis explicabimus disp. seq. sect. 2. fine. Quibus consonat Gelasius Papa in tomo de anathematis vinculo inter med. & fin. dicens: Non per ipsorum propriam emendationem, suoque intellectu vel motu, suæque virtute, vel possibilitate conuersi sunt, vt sanentur, sed per gratiam Dei sanati sunt, vt conuerterentur.

Secunda ratio. Quemadmodum terra, vt incipiat flores fructusque proferre, non horrentem hyemis rigorem, neque vrentem æstatis ariditatem, sed benignam suauitatem cæli requirit, aperiente vere. Sic terra nostra vt incipiat dare fructum suum, diuinæ gratiæ benignam suauitatem exigit, Psal. 84. Dominus dabit benignitatem, & terra nostra dabit fructum suum. Ita hunc versum interpretantur Patres, & imprimis Auguft. de peccatorum meritis, & remissione lib. 2. cap. 17. post med. ait: Ideo vnusquisque nostrum bonum opus suscipere, agere, implere, nunc scit, nunc nescit: nunc delectatur, nunc delectatur; vt nouerit, non sua facultatis, sed diuini muneris esse, quod scit, vel quod

delectatur, ac sic ab electionis vanitate sanetur, & sciat, quam verè non de terra ista, sed spiritualiter dictum sit: Dominus dabit suauitatem, & terra nostra dabit fructum suum. Eandem profus sententiam bis repetit in cap. 19. eiusdem libri initio, & in medio capitis, & in expositione eiusdem Psalm. 84.

Idem Doctor Ecclesiæ in lib. de correptione, & gratia cap. 2. Quando id agitur, sicut agendum est, id est, cum dilectione & delectatione insititia; suauitatem, quam dedit Dominus, vt terra eius daret fructum suum, accepisse se gaudeant.

Augustinum sequuntur Fulgentius, & Prosper; & Fulgentius quidem lib. de Incarnat. & gratia Iesu Christi cap. 24. confirmat his verbis: Deus qui fidem donat, ipse hominis mutat, & dirigit voluntatem, Dominus dabit suauitatem, & terra nostra dabit fructum suum. Prosper autem contra Collatorem cap. 6. Non resistentem, ait; inuitumque compellit: sed ex inuito volentem facit, & quibuslibet modis infidelitatem resistentis inclinat, vt cor audientis, obediendi in se delectatione generata, ibi surgat, vbi premebatur, inde velit, vnde nolebat. Etenim Dominus dabit suauitatem, & terra nostra dabit fructum suum.

SECTIO IV.

Eiusdem veritatis quatuor alia probationes, que restant.

PRima sumitur ex libertate, quæ ad bonum non solum perficiendum, sed etiam in hoc mundo facultatem tribuit. Tetro namque tenebrarum carcere, ac dura peccati feruitute nostrum tenetur arbitrium; quo vsque illustratione intellectus liberetur ex tenebris; & suauitate atque dulcedine boni soluantur vincula difficultatis atque impossibilitatis, quibus impedita tenebatur voluntas.

Scitè namque Sanctus Auguft. de Spiritu & littera cap. 3. Scripsit: Neque liberum arbitrium quidquam, nisi ad peccandum, valet, si lateat veritatis via: & cum id quod agendum, & quo nitendum est, cœperit non latere, nisi etiam delectet, & ametur; non agitur, non suscipitur, non bene viuunt: vt autem diligatur, charitas Dei diffunditur in cordibus nostris, non per arbitrium liberum, quod surgit ex nobis; sed per Spiritum sanctum, qui datus est nobis.

Ad eandem libertatem, atque potestatem, quæ per illustrationem, suauitatemque confertur, pertinet, quod Augustinus in eodem libro de Spiritu & littera cap. 15. fine: Spiritus, inquit, Domini, cuius dono iustificamur, quo fit in nobis, vt non peccare delectet vbi libertas est: sicut præter hunc Spiritum peccare delectat vbi seruitus est, à cuius operibus abstinendum, id est, spiritualiter sabbatum andum est. Explicabat Augustinus quid significet obseruatio Sabbati, abstinendo ab operibus seruilibus.

Eandem libertatem voluntatis præberi per affectum timoris, quem Deus præuenienti gratia operatur, notauit Prosper lib. 2. de vocat. Gent. cap. 27. dicens: Cum ergo hic timor, etiam per quandam vim magni terroris, immittitur, non ibi ratio extinguitur, neque intellectus auferitur, sed potius illa, que mentem premebat, caligo discutitur, vt voluntas, deprauiata prius, atque captiua, reuera efficiatur, & libera.

Ad libertatis perfectionem pertinet expulsiō timoris seruilis, & filialis inductio; quam fieri per dulcedinem, & suauitatem, docuit Augustinus lib. 1. de gratia Christi cap. 13. fine, illud Psalmi

9.

10.

1.

2.

3.

4.

5.

1. Ex libertate ad bonum.

Psalmi 118. littera Teib. Bonus es tu, & in bonitate tua doce me iustificationes tuas, ita legens & exponens: Suauis es Domine, & in tua suauitate doce me iustitiam tuam, id est, vt non formidine pœnæ seruiliter cogar esse sub lege; sed libera charitate delecter esse cum lege. Præceptum quippe liber facit, qui libens facit. & hoc modo quisquis didicerit, agit omnino, quidquid agendum didicerit. Hinc Augustinus ibi reddit rationem virium, & efficaciar, quæ est in lege gratiæ longè maior, quam in lege scripta.

6. Similiter in epistol. 120. de gratia Noui Testamenti ad Honoratum cap. 21. ait: Hunc timorem charitas foras mittit, quam non delectat iniquitas, etiam si proponatur impunitas; non illum quo timet anima, ne amittat ipsam gratiam, qua in illa factum est, vt eam non peccare delectet.

7. Secunda probatio. Quoniam illustratio, & suauitas abundantior, si à Deo concederetur impiis, conuerterentur, vt essent pii; imò etiam tam copiosa præberi potuisset, vt euaderent perfecti, & profus immaculati. Cuius doctrinam membrum prius colligitur non obscurè ex 1. Corinth. cap. 2. Si enim cognouissent, nunquam Dominum gloria crucifixissent. Lucæ 19. Si cognouisses & tu, & quidem in hac die tua, que ad pacem tibi, nunc autem abscondita sunt ab oculis tuis. Ioan. 4. Si scires donum Dei, & quis est, qui dicit tibi: Da mihi bibere; tu forsitan petisses ab eo, & dedisset tibi aquam viuam.

8. Confirmatur, quia propterea reprobis, quorum finalis impenitentia iusto Dei iudicio permittenda erat, opus fuit abundantiorum illustrationem subtrahere, vt permitterentur sua libera culpa excæcari; similiterque abundantiorum dulcedinem, & suauitatem denegare, vt permitterentur obdurari vsque ad cor lapideum, secundum illud Isaiæ 6. confirmatum ore Christi Domini Matth. 13. & Ioan. 12. Excæca cor populi huius, & aures eius aggraua, & oculos eius clauda, ne forte videat oculis suis, & auribus suis audiat, & corde suo intelligat, & conuertatur, & sanem eum.

9. Cognitionem, & delectationem supernaturalis boni per Dei potentiam absolutam concedi potuisset hominibus in via, ita perfectam atque copiosam, vt per illam vincere omnem difficultatem, vitare quancumque culpam, etiam veniale, perfecte viuere, atque perseuerare possemus, constat ex Augustino lib. de Spiritu, & littera cap. 35. vbi postquam dixerat, hominem per Dei gratiam, & liberum arbitrium posse viuere semper sine vilo peccato; cæterum hoc nulli hominum contigisse vnquam, & fore etiam, vt nulli vnquam contingat; subdit hæc verba: Ecce quemadmodum sine exemplo est in hominibus perfecta iustitia: & tamen impossibilis non est; fieri enim si tanta voluntas adhiberetur, quanta sufficit tante rei: esset autem tanta, si & nihil eorum que pertinent ad iustitiam, nos lateret, & ea sic delectarent animam, vt quicquid aliud voluptas, sine dolor impedit, delectatio, illa superaret: quod vt non sit, non ad impossibilitatem, sed ad iudicium Dei pertinet. Quis enim nesciat, non esse in hominis potestate quod sciat, neque esse consequens vt, quod appetendum cognitum fuerit, appetatur, nisi tantum delectet, quantum diligendum est: hoc autem sanitatis est anima.

10. Tertia probatio. Quoniam gratia operans, seu præueniens eò destinatur, vt Deus per eas operationes, quas in nobis sine nostra libertate operatur, nos inuitet, & suauissima compulsionem trahat, vt liberè velimus, quod antea noleba-

mus, vt constabit disputatione sequenti sect. 4. num. 17. & 18. At verò prædictas operationes intellectus & voluntatis esse ex suo genere maxime accommodatas, & opportunas ad hunc finem, probatur, quoniam debita proportione respondent illis operationibus intellectus, & voluntatis, quibus naturaliter excitamur ad nouam electionem liberam alicuius rei ardor, quæ prius deterrebat. Nam ad huiusmodi electionem naturaliter non moueris, nisi nouas rationes, aut nouam penetrationem antiquarum rationum propria inuentione, vel altius suauis conciperis; & propter mutationem corporis, aut animi, aut obiecti placere incipiat, & ariditate, quod antea tibi molestum erat, vel nouis periculis terrearis denudum, vel nouis adiutoribus regaris ad sperandum felicem nouæ electionis euentum. Itaque ij aut similes motus subiti, & indeliberati debent naturaliter præcedere vt postea liberè possis, nouam electionem concipere.

Quarta probatio sumitur ex analogia temptationum. Quoniam in malo quicquid boni reperitur, consistit in fallaci quadam imitatione illius, quod est simpliciter bonum. Quapropter industria incitandi ad peccatum libertate manente est iudicium à posteriori ostendens, qualis sit modus, suauiter, & salua libertate exercitandi ad pietatem. At verò suggestionem cuiusdam splendoris, apparentis in bono creato, quod demonis præstigiis ob oculos imaginatiuæ ponitur quasi præfens, & euidenter cognitum: insuper vehemientiore illius delectatione, quæ à Dæmone sunt in nobis sine nobis, hoc est, sine libero nostro consensu, inuitamur ad liberum consensum peccati. Hæc igitur industria à posteriori ostendit, optimum modum attrahendi hominem, esse per illustrationem, atque delectationem veri & solidi boni. Vnde acutè Augustinus Pelagianos suis Episcoporum verbis ita redarguit lib. 1. contra duas epistol. Pelagian. cap. 19. Cur enim non dixisti, hominem Dei gratia in bonum opus incitari: sicut dixisti in malum diaboli suggestionibus incitari? & Concilium Toletanum Quartum cap. 56. relatum cap. de Iudæis 45. distinctè. ait: Sicut enim homo propriæ arbitrii voluntate serpenti obediens perit: sic vocante se gratia Dei propria membris conuersione quisque credendo saluatur.

Confirmatur primò. Sic enim vnusquisque tentatur à concupiscentia sua abstractus, & illeclus, vt concupiscentia, cum conuenerit, pariat peccatum, Iacobi 1. vbi ex suggestionibus dæmonis, quasi ex semine Patris, concupiscentiam per delectationem concipere, & parere consensum, exponunt Beda, Glossa, & clariùs S. Thomas ibi; ergo diuina prouidentia dignum est, in arte sapientissima reuocandi homines à peccato alteri modo præbuisse exemplar cuiusque suauitatis, efficacitatisque mouendi liberam voluntatem, dum sapientia se nobis ostendit hilariter, & inuitum illius vnusquisque est discipulina concupiscentia, Sapien. 6.

Confirmatur secundò. Sic enim sapientissimæ artes operantes gratiæ sunt directæ contrariæ infidiis, & machinationibus Dæmonis, mundi, & carnis. Illustratione namque soluitur fascinatorio mugacitatis, qua obscurat bona, & hilaritate artioque concupiscentia sapientia sanatur inconstancia concupiscentia transuersens sensum sine malitia, Sapien. 4.

II. Ex analogia cum malo.

12.

13.

Confirma

14. Confirmatur tertio. Nam sicut datur gratia operans, ita etiam datur malitia operans, tum ex parte Dæmonis, tum etiam ex parte mundi & carnis. De omnibus enim hoc notauit eximius operantis gratia Doctor variis in locis, vt 2. Thesal. 2. *Mysterium iam operatur iniquitatis*, Ephes. 2. *Princeps potestatis aeris huius, spiritus operatur in filios dissidentie*. 2. Thesal. 2. *Cuius est aduentus secundum operationem Sabana in omni virtute, & signis & prodigijs mendacibus, & in omni seductione iniquitatis is, qui pereunt*. Rom. 7. *Passiones peccatorum, qua per legem erant, operantur in membris nostris, vt fructificarent morti, & infra: Iam non ego operor illud, sed quod habitat in me peccatum*.

15. Confirmatur quarto. Sic enim Deus vteres delectationes & desideria nouis delectationibus & desiderijs quasi clauum clauo trudit, vt Bernardus notat serm. 20. in Cantica, quod expertum se esse testatur Augustinus lib. 9. Confess. cap. 1. & Cyprianus 2. lib. epist. 2.

16. Confirmatur quinto, quoniam tentationes, initium, & vires sumi à suggestione cogitationis, atque delectatione, Patres communiter tradunt. Augustinus de sermone Domini in monte lib. 1. cap. 23. docet tribus peccatum consummari, suggestione, delectatione, consensu, quæ correspondent serpenti, mulieri, & viro.

17. Ambrosius etiam libro de paradiso cap. 15. prope init. ait: *Delectatio prima est origo peccati*. Leo sermone 6. de Epiphania prope fin. ait: *Quia nullum sine delectatione peccatum est, citò acquiescit deceptoria voluptati*. Causalem pondera, vt colligas delectationem, & voluptatem esse medium efficacissimum ad obtinendum consensum.

18. Gregorius lib. 4. Mor. cap. 25. aliàs 27. *Quatuor, inquit, modis peccatum perpetratur in corde, suggestione, delectatione, consensu, & defensionis audacia*. Vnde eandem sententiam ferè ad verbum desumpsit Isidorus lib. 2. senten. cap. 16. in medio, & in eodem libro 2. cap. 23. prope initium ait: *Istis fomitis, quasi quibusdam gradibus coalescit omne peccatum; cogitatio namque praua delectationem parit, delectatio consensum, &c.*

19. Bernardus de interiori domo cap. 39. ait: *Cogitatio praua delectationem parit, delectatio consensum, consensus actionem, &c.* & cap. 40. *Cogitatio mala non inquinat, consulsat: nisi cum hanc sibi per delectationem subiungat*. quæ verba ex Gregorio mutuatus est Bernardus.

20. Gregorius namque fufius, & clarius, quam cæteri, cogitationem malam fieri in nobis sine nobis; consensum autem, vel diffensum esse liberum; insuper delectationem esse opportunum medium ad subiugandum mentem, docuit 21. Moral. cap. 3. sub init. (& refertur cap. Inter hæc, de poenit. distinct. 2.) *Inter hæc, ait, sciendum est, aliud esse, quod animus de tentatione carnis patitur, aliud vero, cum per consensum delectationibus obligatur*. Plerumque enim cogitatione praua pulsatur, sed reniuitur: plerumque autem, cum peruersum quid concipit, hoc intra semetipsum etiam per desiderium voluit, & nimirum mentem nequaquam cogitatio immunda inquinat, cum pulsatur; sed cum hanc sibi per delectationem subiungat: Hinc etenim predicator egregius dicit: *Tentatio vos non apprehendit nisi humana*, (1. Corinth. 10.) *humana quippe tentatio est, qua plerumque in turpi cogitatione ranguitur, etiam nolentes*. (& post pauca:) *Iam verò demoniaca est & non humana tentatio, cum ad hoc, quod carnis corruptibilitas sug-*

gerit, per consensum se animus adstringit. Similia docent Magister, & communiter Scholastici 2. distinct. 24. post med.

Ne calumnijs pateat prædicta similitudo modi, quo Diabolus ad malum, & Deus præmouet, atque excitat ad bonum: diligenter obseruandum est, analogiam præsentis probationi sufficientem, in eo solum consistere, quòd vterque procurat exordium sumere à cognitione viua, & lucida imaginatiuæ, & intellectus, necnon à delectatione voluntatis, & appetitus sensitui; vt ita persuadeat, & inuitet arbitrium ad consensum: relinquendo tamen illi facultatem integram assentiendi, vel dissentendi, si velit.

De cætero est discrimen maximum, præcipue quo ad hæc duo. Primum quoniam Deus physicè & realiter cat. fat in intellectu illustrationem, & in voluntate suauitatem; quæ præuenit libertatem nostram ad bonum. Sed Dæmon nihil potest immediatè causare in nostro intellectu, & voluntate; sed solummodo potest mouere localiter humores corporis, & spiritus animales, in quibus recipiuntur species sensibiles, & mouere localiter exteriora corpora, applicando actiua passiuus, vt sic sensibus obiecta proponens, intellectui suggerat, & voluntatem prouocet ad delectationem, mediante phantasia & appetitu sensitiuo. Secundò Deus physicè & realiter concurrat ad ipsum actum liberum meritotium; ad nullum tamen actum liberum concurrere dæmon nulla ratione potest, vt magis constabit disp. 40. sect. 5.

SECTIO V.

Vtrum solummodo ad exordia conuersionis, vel potius etiam ad perseverandum, requiratur prædicta illustratio & suauitas.

1. Ico primò. Lux & suauitas maior magisque necessaria est in exordio conuersionis, vt infantem; in Christo nascituri, suauis aliquo cibo ablactentur à lacte, auellanturque ab vberibus mundi, vt eos Deus scientiam doceat, & intelligere faciat auditum, Isaiæ 28. Notauit hoc Gregorius lib. 18. Moral. cap. 7. ad finem, dicens: *Prius dulciter vocat, postea terribiliter increpat, & ad extremum irretactabiliter damnat*.

2. Fufius rem explicuit Gregorius lib. 24. Moral. cap. 7. inter principium & medium, aliàs cap. 13. cum ait: *Tres modi sunt conuersionum, inchoatio, medietas, atque perfectio; in inchoatione autem inueniuntur blandimenta dulcedinis, in medio quoque tempore certamina tentationis, ad extremum verò perfectionem plenitudinis*. Prius ergo illos dulcia suscipiunt, qua consoletur, &c. Quod fusè probat similitudine ducta ab sponso, quando futuram sponfam inuitat ad nuptias, aliisque similitudinibus, quas sacra Scripturæ testimonijs confirmat.

3. Ex hoc Gregorij loco desumpsit Isidorus quod scripsit in lib. 2. senten. cap. 8. initio: *Triodum est genus conuersionis ad Deum, inchoationis cum dulcedine, medietatis cum labore, perfectionis cum requie*. Sed tamen plerumque alij incipiunt à dulcedine, alij à tentationum amaritudine. Quod tamen ita intelligendum est, vt super ipsam tentationis amaritudinem magis amara sit ignauia succumbens; nihilque dulce sit nisi constantiæ pugnae, viriliter resistens, vt ad finem præsentis sectionis dicemus. Simili,

21.

22. Notandum discrimen.

5. Ad perseverandum spiritualis voluptas necessaria.

6.

7. Obiectio.

8.

9. Soluimus.

4. Simili, ducto ab arte medicina, rem illustrauit Bernardus in sermone de conuersione ad clericos cap. 6. vbi ait: *Multiplex nunc consolatio argumentis conscientie reuelat cruciatum. Benignus est enim Deus, qui non patitur nos tentari ultra quod possumus, neque veremur hunc supra modum, patitur malignari, maxime inter initia conuersionis. Oleo misericordie linit vlcera, vt neque morbi quantitas, neque difficultas curationis ultra, quam expedit, innotescat; magis autem aridare videtur facilitas quedam, que postmodum euanescit, quando iam exercitatos habenti sensus, certamen forte datur, vt vincat, & discat, quoniam omnium potentior est sapientia*. Has veritates etiam tacentibus Ecclesiæ Doctoribus, quotidiana virorum spiritualium experientia confirmat.

Dico secundò. Nihilominus etiam ad perseverandum requiri spirituales voluptates, à Deo per charitatem immixtas, ita vt earum affluentia causet perseverantiam: sed data illarum inopia, & positis contrariis voluptatibus mundi, lapsus, sequatur ex libero arbitrio, tradit Prosper lib. 2. de vocat. Gent. cap. 11. fine. Vbi de charitate sic loquitur: *Quæ quoniam non solum ex Deo, sed etiam Deum est, stabiles & perseverantes, atque insuperabiles facit, quos flumine sua voluptatis impleuerit. Qui autem istam aquarum dulcedinem nesciunt, & adhuc de mundi huius torrentibus bibunt, aut etiam, si aliquid primoribus labris de vite fonte gustarunt, inebriati tamen aureo Babylonis calice delectantur; suo prorsus decipiuntur arbitrio, sua voluntate labuntur: & si in hac desidia perseverant, ipsi se his, qua accipere, despoliant*.

6. Consonat Ignatius, supponens, exultationem esse medium, quo Deus in nobis operatur profectionem ad fraternam charitatem, & illius perseverantiam, quando in epist. 6. ad Philadelphienfes ante med. ait: *Frates mei valde pronus sum ad dilectionem vestram, superexultans de unanimitate vestra*. Propterea iustus quilibet Deum orare debet cum David Psal. 35. dicens: *Lætetur cor meum, vt timeat nomen tuum*.

7. Obiectio. Obiicit aliquis. Impius quilibet excitatur, & præuenitur, vt à peccatis fugat, & conuertatur, cum tamen plerumque maximam difficultatem, obfcuritatem, tedium, & amaritudinem experitur: ergo gratia excitans & præueniens non semper cõstitit in luce, & suauitate, seu delectatione.

8. Confirmatur primò. nam & viri spirituales idem experiuntur non raro, quando impelluntur à Deo, vt se ipsos, suarumque passionum repugnantiam vincant.

9. Confirmatur secundò. Nam etiam excæcatis & obduratis, & iis qui prauæ consuetudinis tenentur in vinculis, datur gratia operans, & præueniens; & tamen illorum obduratio consistit in carentia illustrationis & suauitatis: ergo non omnis gratia operans ac præueniens continet illustrationem & suauitatem.

Ad principale argumentum respondeo. Etiam tunc adest aliqua lux cæcli, qua cenatur non solum præfens obfcuritas, & absentia lucis, sed etiam quæ præcipitia imminuant, nisi vigilanter, atque sollicitè diuina postuletur directio. Tunc etiam adest delectatio aliqua, atque suauitas, virtute cuius tolerare & vincere tedium, ac desiderando, atque petendo querere Dei lucem, & consolationem, delectat magis, quam contentat repugnantiam, tedium, & mæstitia inferioris partis. Vt enim quæ secundum Deum est tristitia, & do-

lor de peccatis comitem habet de dolore gaudium; ita qui carnis repugnantiam animosè superat, quamvis tristetur de opere, in quantum tendit contra naturalem inclinationem, vel contra malos habitus; cæterum de victoria obtinenda delectatur.

10. Huc pertinere videtur illud Augustini in lib. de Spiritu & litera cap. 29. prope fin. *Sub quo timore anima laborans, quando concupiscentiam malam non vicerit, per fidem confugiat ad misericordiam Dei, vt det, quod iubet, atque inspirata gratie suauitate per Spiritum sanctum, faciat, plus delectare, quod præcipit, quam delectat, quod impedit*. Supponit ergo Augustinus, quamuis nondum delectent diuina præcepta; ideòque non vincatur concupiscentia, adhuc delectare aliquid facilius, videlicet confugere ad misericordiam Dei, petendo delectationem. Hinc constat solutio 1. confirmationis.

11. Ad secundam confirmationem responderet, excæcati & obdurati quantum habent gratiæ operantis, tantum habent illustrationis & suauitatis ad bonum. Sed quoniam illa perexigua est comparatione difficultatis, & tædij, quod sua libera culpa fouent, & nutriunt aduersus virtutem, & comparatione cæcitatibus, qua voluntariè oculos claudunt; ideo dicuntur obcæcati & obdurati, de quo aliàs fufius.

SECTIO VI.

Expediuntur incidentes difficultates.

1. Prima est, vtrum aliquando à sola illustratione intellectus sine delectationis motu indeliberato incipiat deliberatus, & absolutus consensus voluntatis virtute adiuuans gratiæ elicitus ad iustificationem inchoandam. Sed de hoc commodiùs dicemus disp. 32. sect. 3. & disp. 44.

2. Secunda difficultas, vtrum de lege ordinaria prædicti motus voluntatis, quibus constat gratia operans, siue excitans sint velleitates, & non absolutæ volitiones, quas appellant efficaces, ex modo volendi.

3. Responderet. De lege ordinaria non sunt volitiones absolutæ, sed velleitates, aut simplices complacentiæ.

Probatur primò, quia quamuis actus efficaces charitatis, vel cuiusque alterius virtutis supernaturalis possint à Deo fieri in nobis sine nostra libertate; ac proinde Deus per illos de potentia absoluta possit, quemcumque voluerit, excitare: nihilominus ex intrinseco modo tendendi, atque intrinseca perfectione talium actuum, sunt minus apti, vt fiant in nobis sine nostra libertate. Econtrario tamen illi motus voluntatis, quos in sect. 1. commemorauimus, aptissimi sunt.

Antecedens probatur primò exemplo naturalium affectuum, quibus debita proportione respondent supernaturales. Nam volitiones efficaces hominibus sanæ mentis despoticè obediunt, alioqui exteriora membra, ad exequendum, mouerent sine libertate: sed è contrario cogitatio, delectatio, & auditas cum suauitate, aut tædij, terror, displicentia, motus desperationis, aut iræ, aliique similes circa obiecta naturalia bona, vel mala ante omnem deliberationem, imò etiam contra liberam electionem, nunc violentè assurgunt, nunc verò penitus extinguuntur. Ergo isti affectus inefficaces ex natura rei sunt aptiores, vt in nobis fiant sine nobis, & ab illis incipiat mutatio

10.

11.

1.

2.

Gratia operans velleitas, & simplex complacentia.

3.

mutatio voluntatis. Confirmatur. nam etiam bruta per inefficaces passiones appetitus excitantur ad actus efficaces, vt facile potest iudiciis deprehendi.

4. Probatur secundò. Nam voluntas efficax est perfecta ex suo modo tendendi; sed complacentia simplex, velleitas, aut inefficax desiderium imperfecta sunt; ergo hæc aptiora sunt, vt ab illis incipiat gratia, vt progrediatur ad perfectiora; sicut natura progreditur in omnibus viuentibus. Confirmatur. nam ars imitatrix naturæ, vt fructiferam arborem inferat syluaticæ, non arborem integram, imò nec ramum aliquem fructibus onustum, sed tenerum furculum, aut corticem, vna vel altera gemma erumpentem, imponit: est autem diuina gratia *insum* verbum, quod potest saluare animas, Iacob. 1. & consonat Rom. 11.

5. Tertia difficultas, cuiusnam virtutis actus sint prædicti omnes motus, quibus constat gratia præueniens.

6. Respondeo, & dico primò. Quando infidelis excitatur ad fidem, illustratio intellectus, quæ est gratia præueniens, non est actus fidei; sed alia intellectio, per quam supernaturaliter, & melius quàm antea penetrantur rationes credibilitatis, & optima consonantia mysteriorum cum ratione, & cum diuina maiestate. & in voluntate gratia præueniens non est actus alicuius virtutis nominatæ, sed est quædam imperfecta affectio pietatis erga Dei veracitatem & eius legem, qui actus quamuis metaphylica specie differat ab actu fidei; cæterum appellatur quandoque actus fidei, quando liberè admittitur à voluntate, propter rationem explicatam supra disput. 25. sect. 6. difficul. 6.

7. Secundò: quando fidelis excitatur ad pœnitentiam, tunc in intellectu illustratio, quæ est gratia præueniens, communiter est actus fidei, solito clarior, & firmitior, vt dixi sectione 1. sed possunt altioris generis cognitiones ad eundem finem imitti.

8. At in voluntate potest esse gratia præueniens subitus motus spei, attritionis, terroris inferni; sed perfectior est modus amoris cuiusdam imperfecti, & inefficacis erga Deum. Hunc enim esse licitum, & supernaturalem sapere, & initium ad actum charitatis, ostendi de charitate tractans disput. 4. quæst. 6. & 7. Nunc verò obserua huiusmodi cupiditatem boni, qua dulcescere incipit, appellari ab Augustino charitatem imperfectam, seu inchoatam, & præuenientem gratiam in libro 2. contra duas epistolas Pelagian. capite 9. initio, & de gratia & libero arbitrio capite 17. Non quia metaphylica quidditate specifica cum charitatis actu conueniat, cum potius specie differat; sed quoniam secundum moralem considerationem reputatur vnum cum charitate, eo quod sit semen, & initium charitatis, vt in simili de initio dictum est disputatione 25. nuper citata.

9. Præsentis disputationis complementum postulabat, vt postquam explicatæ sunt interiores, & spirituales actiones, quæ sunt quasi anima, & forma gratiæ operantis: explicarentur etiam exteriores partes illius, partim visibiles, partim verò inuisibiles, quæ sunt quasi corpus complem integræ substantiæ gratiæ operantis. Sed de his magis opportunè dicemus infra disput. 39. sectione 4.

DISPUTATIO XXXI.

Vtrum præcipuum discrimen gratiæ operantis à cooperante consistat in libertate huius, & illius indeliberatione.

E quidditatiua ratione gratiæ operantis, & cooperantis magna est sententiarum non modò varietas, sed etiam obscuritas; plurima hinc inde argumenta, ex quibus vtiliora referemus; sed non prius, quàm placidè & expeditè deduxerimus veritatis filum, quod postea, in hac & sequentibus disputationibus videbimus plurima trica impeditum, & nodo.

SECTIO I.

Affirmatiua sententia explicatur, & probatur ex Sapientia 9. & 1. Corinth. 15.

1. Prima conclusio. Gratia operans consistit formaliter in hoc, quòd nihil cooperante libertate nostra, immittantur à Deo illæ illustrationes intellectus suauitas, & cæteri affectus voluntatis, quos retulimus disputatione præcedenti.

2. Secunda conclusio. Gratia cooperans consistit formaliter in hoc, quòd simul cum nostra libertate concurrat, & cooperetur ad liberum consensum meritorium. Sed vtrum debeat concurrere tanquam principium actiuium, vel tanquam concursus, & actio, dicemus infra disputat. 36. Hanc sententiam esse omnium Scholasticorum tam antiquorum, quàm recentiorum, ostendimus sect. 7. Excipio Doctorem vnicum ex recentioribus, cuius opinionem, & fundamenta refutabimus in sect. 9.

3. Ad explicandas conclusiones, notanda sunt duo. Primum est, in præsentis disputatione præcipuè tractari eam rationem gratiæ operantis, quæ communis est vtrique gratiæ operanti, siue illi, quæ est initium fidei, siue illi, quæ operatur in nobis post acceptam fidem, vel post acceptam remissionem peccatorum, & filiationem Dei. Nam illa prior gratia operans, quæ est initium fidei, rigidissimè dicitur præueniens & operans, non solùm quia sine vlla præsentis cooperatione nostræ libertatis existit; sed etiam quoniam nullum minimum meritum de condigno, aut congruo, nullamque minimam dispositionem, etiam remotissimam, neque vlla minima ratio impetrandi, vel accipiendi præcesserit: de quo factum dictum est supra disputatione 18. 20. 22. & 23.

4. At verò gratia operans, seu præueniens minus rigidè accepta est, quæ fit à Deo in nobis sine nostra libertate; quamuis illam præcesserint merita de congruo, & orationes impetratoriæ. De quidditate igitur, quæ vtrique gratiæ communis est, agimus in præsentis disputatione. Vide quæ dicemus disputatione 41. sectione 1. versus finem.

5. Notandum est secundò admittendas esse præterea alias duas minus rigidas acceptiones gratiæ operantis, seu præuenientis alteram, quæ est operatio libera, modo explicando in sequenti disput.

disput. sect. 3. alteram quæ non est operatio, sed habitus; de qua infra dicam disp. 34.

6. Prædictæ conclusiones, prout nuper explicatæ sunt, probantur primò ex cap. 9. Sapientia, & 1. Corinth. 15. quæ duo loca in eandem sententiam conspirant; dum exponunt duo munera sapientiæ, seu gratiæ. Prius est, nobiscum esse de cælis missam; sicquè nobis esse quoddam supernaturalè & principium operationis tribuere, quod independentè à quacumque nostra operatione libera præstat gratia; posterius munus est, nobiscum laborare, quod non fit, nisi dependentè ex nostra libera electione, qua col-laboramus, & cooperamur gratiæ. Verba Sapientia 9. hæc sunt: *Mitte illam* (videlicet sapientiam) *de cælis sanctis tuis, vt tecum sit, & mecum laboret.* Quam loquendi formulam videtur studiosè imitatus Paulus 1. Corinth. 15. dicens: *Gratia Dei sum id, quod sum, & gratia eius in me vacua non fuit, sed abundantius illis omnibus laboraui: non ego autem, sed gratia Dei mecum.* Quem locum Pauli ad rem præsentem Patres communiter adducunt.

7. Et in primis de infusione, & inspiratione sancti Spiritus quæ sit iustificacionis exordium, Concilium Arausicanum Secundum can. 6. intelligit priora illa verba Pauli, *Gratia Dei sum, id quod sum*; posteriora verò: *Non ego, sed gratia Dei mecum.* Hieronymus in Commentario eiusdem loci ita explicat: *Neque se sine gratia, dicit in Euangelio laborasse; neque gratiam sine se, vt liberum seruaret arbitrium.* Ergo cooperans gratia, ad liberi arbitrii vsum adiuuandum, pertinet.

8. Clariùs & crebriùs Augustinus Pauli verba ponderauit, præsertim lib. 3. de prædestinatione & gratia cap. 10. & cap. 11. post med. illis præsertim verbis: *Gratia Dei sum id, quod sum. Hac est prima misericordia, quam libera voluntatis opera consequuntur. Sed vt Apostoli Pauli vocationem bona opera sequerentur, qui ait: & gratia eius in me vacua non fuit. Quid enim fecisti? Plus, inquit, omnibus laboraui. Ne multum superbas, o liberi defensor arbitrii, audiens Paulum de suis laboribus gloriantem, attende, quod sequitur: Non autem ego; sed gratia Dei mecum.*

9. Idem Augustinus lib. de gratia & libero arbitrio cap. 5. sic loquitur: *Ne voluntas putetur sine gratia Dei boni aliquid posse, continuo cum dixisset Paulus: Gratia eius in me vacua non fuit; sed abundantius illis omnibus laboraui; subiunxit: Non ego, sed gratia Dei mecum, id est, non solus, sed gratia Dei mecum, ac per hoc, neque gratia sola, neque ipse solus; sed gratia Dei cum illo.*

10. Vbi notandum est primò, in contextu proximè superiori Augustinum probasse, liberi arbitrii cooperationem esse ad salutem necessariam. Quapropter, quæ nuper retulimus verba, referenda sunt ad liberam electionem cuiusque boni, vt colligitur ex illa vltima negatiua: *Ne voluntas putetur sine gratia Dei boni aliquid posse.* Ergo etiam cooperans in eo consistit formaliter, quòd simul cum nostra libertate concurrat, & cooperetur ad quancumque liberam electionem salutis. Hunc locum Augustini in hoc ipso sensu recipiunt communiter Scholastici cum Magistro in 2. distinctione 27. §. *idem nuncpe.*

11. Rursus ex eodem testimonio Pauli Augustinus continuo post verba prædicta colligit operantem gratiam, dicens: *Vt autem de celo vocaretur, & de Providentia Dei.*

12. tur, & tam magna & efficacissima vocatione commouetur, gratia Dei erat sola. Ergo vocatione, seu gratia præueniens fit in nobis à sola gratia, sine cooperatione nostræ libertatis.

13. Eodem ferè modo vtitur hoc Pauli testimonio Basilii in homilia de humilitate propè medium, ad probandum totam virtutem nostram esse à Deo.

14. Similem valdè explicationem Ennodius tradit, de libero arbitrio scribens ad Constantium quendam, vbi supponens gratiam aliquam independentè à nostro libero concursu collatam, clariùs explicat, cooperantem gratiam tenuari & macie consumi, si nostra libera cooperatio desit: verba refert Turrianus lib. 4. pro epistolis Pontificum cap. 2. prope finem. Verba Ennodij sunt: *Cum inimicus arrogantia dixit: Gratia Dei sum, id quod sum. Ne sic fugax gloria crederetur, vt longo interuallo à veritate descisceret, sapiens architectus adiunxit: Abundantius omnibus laboraui, & gratia Dei in me egenæ non fuit. quod dixisse est, Christus in me, quem dignè, aut abundantè muneraretur, inuenit. Non enim pauper est diuina gratia; sed meritorum nostrorum putatur quadam macie, aut exiliatè tenuari: qua tunc non suis assumatur meritis fluere, quando de suis cursibus ariditatis nostra vena nihil recipit.*

15. Philotomo 1. Bibliothec. lib. in Cantica ad illa verba: *Terribilis vt castrorum acies ordinata.* postquam docuit, ad consequenda cælestia, nihil posse humanam fragilitatem, nisi diuina gratia præueniam; opponit: *Ergo non laborandum, &c.* Cui obiectioni respondet: *Audè quomodo hunc nodum rectè soluat Apostolus: Gratia Dei sum id, quod sum; sed gratia eius in me vacua non fuit; collaboraui enim, & quidem plusquam cæteri. Studeamus igitur, & nos hunc imitari, post acceptam Spiritus sancti gratiam, ex libero voluntatis arbitrio, qua bona sunt agere, cooperemur gratiæ.*

16. Vtramque gratiam operantem & cooperantem ex eodem loco Pauli deducit Gregorius 16. Moralium cap. 10. sic: *Superna pietas prius agit in nobis aliquid sine nobis; vt subsequente quoque nostro arbitrio bonum, quod iam appetimus, agat nobiscum. Quia enim diuina nos bonitas, vt innocentes faciat, præuenit, Paulus ait: Gratia Dei sum id, quod sum. Et quis eandem gratiam liberum arbitrium subsequitur, adiungit: & gratia eius in me vacua non fuit. Qui dum se de se nihil esse, conspiceret, ait: Non autem ego; & quia se esse aliquid cum gratia, inuenit, adiunxit: Sed gratia Dei mecum. Non enim diceret mecum, si cum præueniente gratia subsequens liberum arbitrium non haberet. Eodem modo explicat eundem locum Pauli lib. 24. Moralium cap. 6. sine, in id Iob 33. *Liberauit animam suam, &c.* & homil. 9. in Ezechielem sub initium. Facit etiam ad rem præsentem lib. 18. Moralium cap. 22.*

17. Bernardus tractatu de gratia & libero arbitrio columna penultima tractans eundem locum Pauli, ait: *Potuit dicere, per me; sed quia minus erat, maluit dicere, mecum; præsumens, se non solum operis esse ministrum per effectum, sed & operantis quodammodo socium per consensum.* quod postea confirmat ex 1. Corinth. 3. *Coadiutores Dei sumus.*

Auctor Commentariorum in primam ad Corinth. quæ tribuantur Anselmo, eadem transcripsit verba, quæ paulò superius retulimus ex Gregorio.

gorio. Sed Beda, vt solet, ex Augustino variis in locis Collectaneam textit in dicta verba 1. Corinth. 15.

18. Quod gratia cooperans sit illa quæ simul cum nostro libero arbitrio concurrat ad operationem liberam, colligit ex Paulo 1. Corinth. 15. & 2. Corinth. 6. Concilium Senonense in sua præfatione colum. 2. Cuius decretis de gratia, & libero arbitrio contra Lutheranam hæresim, eo tempore grassantem, autoritas magna conciliatur ex suo præside Cardinali Archiepiscopo, & tacita approbatione Summorum Pontificum, ac præcipue Tridentini Concilij, quod viginti post annos edidit decreta de gratia & libero arbitrio, quas autoritatis rationes fusiis alibi ponderamus. Huius igitur Concilij verba sunt: *Debeatur certe Lutherus ex Apostolo in se necessarium esse diuinam gratiam ad bene operandum, vt cum ea tamen liberum arbitrium bonum opus efficiat. Testis siquidem est Apostolus, diuinam gratiam in se vacuum non fuisse: Cum abundantius (inquit) laborauit; non ego autem, sed gratia Dei mecum. Unde recte conficitur, ipsum diuine gratie, & vt reliquos fideles cooperatum fuisse: quos ipse cohortatur, ne in vacuum gratiam Dei recipiant, laborem eorum pronuncians, nequaquam fore vacuum, si sic gratia utantur, vt non frustra illam videantur suscipere.*

19. Hæc Conciliorum, & Patrum testimonia si legissent docti, & catholici recentiores aliqui, nunquam eò processissent, vt putarent, argumentum præfens debilitari ea ratione, quoniam testimonium ablatum ex 1. Corinth. 15. aperte agit de Apostolatu, & prædicatione Euangelica, quæ gratia est gratis data, non gratum faciens. Cæterum inde nihil roboris minuitur argumento, nam vt ostendimus in lib. de quidditate gratiæ disputat. 4. sectione 3. & sequent. præstantissimæ gratiæ gratis datæ includunt essentialiter gratias gratum facientes, & earum præstantissimas operationes; maxime vero gratia Apostolatus, quæ sine ardentissima charitate erga Deum & proximos succumberet difficultatibus. Vnde constat, solidissima ratione subnixos fuisse Patres superius citatos, vt non solum de gratia gratis data, sed etiam de gratia gratum faciente intellexerint prædictum locum.

20. Hæc postquam scripseram, ad meas manus peruenit Augustini liber de gestis Pelagij, in cuius cap. 14. fuse ponderat prædictum testimonium Pauli, vt de quacunque gratia intelligatur dictum, quod de Apostolatus gratia docuit Apostolus. Rationem verò reddit, quoniam Apostolatus cæteras omnes gratias includit; præsertim ab illis verbis versus finem capituli: *Non solum nulla se habuisse, dicit, merita bona, vt Apostolus ferret; sed etiam mala merita sua dicit, vt Dei gratiam manifestet, & prædicet. Non sum, inquit, idoneus vocari Apostolus; quod quid est aliud, quam non sum dignus? nam hoc plerique Latini codices habent. Hoc est nempe quod quarimus, nempe isto munere Apostolatus illa omnes gratia continentur. Non enim decebat, aut oportebat Apostolum non habere prophetiam, aut non esse doctorem, aut non clarescere virtutibus, donationibusque sanitarum, aut adiutoria non præbere, aut Ecclesiam non gubernare, aut linguarum generibus non excellere. Omnia hæc unum nomen Apostolatus amplectitur.*

21. Quo fundamento præsupposito pergit deinceps circa quodcunque genus gratiæ ponderare verba Pauli 1. Corinth. 15. prius autem operantis gratiæ propriam rationem, vt præcedat omnia merita, colligit, dum Paulum his allocuitur: *Faciens igitur tantum mali, unde meruisti tantum boni? audiant respondentem omnes gentes: sed gratia Dei sum, id quod sum. Nunquid aliter est gratia commendata, nisi quia est indigno data?*

22. Deinde pergit explicare propriam rationem cooperantis gratiæ requirentis liberi arbitrij laborem, talem tamen vt illius vis atque laus tota pendeat à præueniente & cooperante gratia, quando subiungit: *Et gratia eius, inquit, in me vacua non fuit. Hoc etiam alijs præcipit, vt etiam arbitrium voluntatis ostendat, ubi ait: Præcipientes autem & rogamus, ne in vacuum gratiam Dei suscipiatis. Unde autem probat, quod gratia eius in eo vacua non fuit, nisi ex eo quod sequitur, sed plus omnibus illis laborauit. Proinde non laborauit vt gratiam acciperet, sed accepit, vt laboraret; atque ita vnde ad accipiendam debitum præmia fieret dignus, gratiam gratis accepit indignus. Nec ipsum sanè laborem sibi ausus est arrogare. Cum enim dixisset, plus omnibus illis laborauit, continuo subiicit: Non ego, sed gratia Dei mecum. O magnum gratiæ præceptorem, confessorum, prædicatorem. Quid est hoc? plus laborauit non ego: ubi sese extulit aliquantum voluntas; ibi continuo vigilauit pietas, & tremuit humilitas, quia se agnouit infirmitas.*

23. Confirmatur primò. Nam ita sentientes de legitimo intellectu verborum Apostoli, distamus magis non solum à Luthero, quem illis nuper oppugnabat Senonense Concilium, sed præsertim à Caluino, qui per summam impudentiam deridet antiquos Patres, quod ex hoc loco gratiam cooperatricem esse colligant.

24. Huic occasio fuit, quod Græcus textus sonat, & apud Græcos Patres per sepe legitur: *Gratia Dei, quæ mecum.* Vbi Vulgata reddit: *Gratia Dei mecum.* Cæterum idem prorsus est sensus vtriusque lectionis, & necessarid referendus ad cooperationem. Alioqui si ad solius gratiæ operationem referendū fuisset (vt Caluinus volebat), hoc posterius membrum destrueret, quod prius asseruerat Paulus, gratiam in se vacuum non fuisse, quoniam ipse Paulus laborauerit. De quo Bellarminus optimè lib. 6. de gratia & libero arbitrio cap. 10. fine.

25. Confirmatur secundò, quoniam eadem exceptione notare potuissent plurima testimonia Pauli, quæ à Concilijs, & Patribus communiter proferuntur, ad confirmanda dogmata de gratia iustificationis; cum tamen Pauli contextus clariùs sonet gratiam Apostolatus, quale est illud 2. Corinth. 3. *Non quod sufficientes simus, cogitare aliquid à nobis, quasi ex nobis: sed sufficientia nostra ex Deo est, qui & idoneos nos fecit ministris noui Testamenti.* Cum tamen, ad probandum iustificationis exordium ex gratia præueniente contra Semipelagianos, frequenter proferatur hoc testimonium ab Arafuicano, Augustino,

Prospero, Fulgentio aliisque Patribus, & communiter à Doctoribus Scholasticis, vt vidimus supra disput. 18. sect. 5. n. 6.

SECTIO II.

Iesus respiciens Petrum, & ille foras egressus, & amarè flens, probant prædictum operantis gratiæ discrimen.

1. Exordium & progressus penitentiae, qua Petrus postquam ter negauit, rediit in gratiam Lucæ 22. exemplar est, & argumentum, ad probandas duas conclusiones, positas in principio sectionis præcedentis. Quoniam in potestate Petri non erat, vt post tertiam negationem continuè gallus cantaret, & conuersus Dominus respiceret Petrum, & recordaretur Petrus verbi Domini Iesu, ipso non solum excitante memoriam, sed etiam suggerente remedium, vitandi occasione peccandi, & vtiliter penitendi. At in potestate Petri fuit, obedire huic diuinæ inspirationi: ergo proportionate seruata, idem continget omnibus, qui conuertuntur; vt prius aliqua Deus interius & exterius præbeat excitementa, quæ nullo modo pendeant à libertate hominis; sed postea consensus sit in hominis potestate.

2. Confirmatur, sic enim repericimus, contigisse non solum in prima vocatione Apostolorum, Zachari, & omnium Discipulorum; sed etiam quando errantes in viam reuocati sunt post resurrectionem. Neque enim erat in potestate Magdalenæ, & omnium discipulorum, vt Christus Dominus corporeis se offerens oculis, lucem intellectui, & gaudium afferret voluntati, cuius multa post resurrectionem exempla leguntur in Euangelij & Actis Apostolorum.

3. Sed peculiariter, quod Petri penitentiam attingit, ponderarunt Patres ad rem præsentem. In primis Ambrosius lib. 10. in Lucam cap. 96. aliàs 13. ad finem, dicens: *Quos Iesus respicit, plorant dictum. Negauit primò Petrus, & non fleuit, quia non respexerat Dominus. Negauit secundò, non fleuit, quia adhuc non respexerat Dominus. Negauit tertio, respexit Iesus, & ille amarissime fleuit. Respice Domine Iesu, vt citamus nostrum desistere peccatum.* Postrema verba pondera, quibus breuiter notauit Ambrosius argumentum, quod ex hoc loco ducitur ad cuiuslibet peccatoris penitentiam; cuius initium præbeat Iesus, continuo respiciens. Quod clariùs explicuit, post pauca, dicens: *Estis, si veniam vis mereri, dilue culpam lachrymis tuam. Eodem momento, eodem tempore respicit te Christus. Si in aliquo fortasse laboris; quia secretorum tuorum assistit testis: respicit, vt recordaris, & fatearis errorem.*

4. Ambrosij testimonium cum protulisset Augustinus lib. de gratia Christi cap. 45. concludit, gratia interius respiciente, atque excitante, actum esse, vt Petrus recordaretur, & fleret, & quamuis ambiguum sit, quod Augustinus ibi supponit, Iesum non respexisse visibiliter corporalibus oculis (de quo egregie disputat Suarez in 3. partem sancti Thomæ tomo 2. disputazione 35. sectione 1. ad finem) nihilominus omnino certum est, præcipuam vim fuisse, non in exteriori oculorum coniectu, sed in ea gratia interiori, quam Psalm. 24. postulamus: *Respice in me, & miserere mei.* Quod ad rem præsentem accommodatè Augustinus loco nuper citato explicuit, dicens: *Quod scriptum est: Respexit eum Dominus, intus actum est, in mente actum est, in voluntate actum est. Misericordia Dominus Ruz de Providentia Dei.*

latenter subuenit, cor tergit, memoriam renouauit, interiori gratia visitauit Petrum, interioris hominis usque ad exteriores lachrymas mouit, & produxit affectum. Ecce quemadmodum Deus adiunando ad est voluntatibus, & actionibus nostris. Ecce quemadmodum & velle, & operari operatur in nobis. & lib. de corrept. & gratia cap. 5. versus finem: *Nullus, inquit, hominum orante pro Petro, Dominus respexit eum, & fecit eum summum fletu. Similia tradit in eodem lib. de corrept. & gratia cap. 9. fine.*

5. In hoc etiam, vt in cæteris, Augustinum imitatus est Prosper de vocatione Gentium cap. 28. dicens: *Quis ergo, tunc conuulsatum cor Apostoli non humanis, sed diuinis conuenit oculis; & ad largos penitendius fletus potenti incitauit aspectu: potuit hanc firmitatem animi præcipuo conferre discipulo.*

6. Idem sentit Leo sermon. 9. de passione prope finem dicens: *Dominus Iesus, qui intra Pontificale Concilium solo corpore reuebatur, trepidationem discipuli, foras positi, diuino vidit intuitu; & paucis animus, mox vt respexit, erexit; & in fletu penitendius excitauit. (& post pauca:) adfuit dextera Domini Iesu Christi, qua labentem prorsquam deieceris exciperet; & firmitatem standi in ipso cadendi periculo receperit. & sermone 3. de passione cap. 5. ait: *Respexit Dominus Petrum & turbatum discipulum conuenit oculis, quibus eum prouiderat esse turbandum; & in illum conuersa est veritatis inspectio, ubi erat cordis faciendam correctio, quasi quadam illi vox Domini insonaret, ac diceret: Quid habes Petre? quid in tuam conscientiam recedis? ad me conuere, in me confide, me sequere.**

7. Gregorius homil. 8. in Ezechielem prope initium ait: *Omnipotens Deus & implet Sanctorum mentes celesti desiderio, & ipse exaudiri impletus: ipse enim creat in Sanctorum cordibus amorem; & ipse ex amantibus cordibus suscipit precem. Negationem suam Petrus fleuit amare; sed tamen illic pramissur, quia Iesus respexit Petrum.*

8. Et in septimum Psalmum penitentialem ad illa verba: *Non aueris faciem tuam à me, & similis ero descendens in lacum, ait: Auerente Domino faciem, peccator in lacum descendit; quia nisi illum Dominus misericorditer respexerit; post multa perpetrata scelera in desperationis foueam cadit. Nam & Petrus amarè non fleuisset, nisi eum Dominus respexisset. Nisi benigna Dei misericordia mentem hominis illuminauerit, impossibile est ei, in nouam naturam mutari.*

9. Isidorus lib. 2. sentent. cap. 12. §. 4. ait: *Quisquis peccatorum memoria compungitur ad lamenta, tunc Dei se sciat visitari presentia, quando id, quod se admisisse recolat, interius erubescit; suoque iudicio penitendo iam punit. Nam tunc Petrus fleuit, quando cum Christo. Vnde Psal. Respexit, inquit, & commota est, & conuulsum terra. Coalescit hic locus ex tribus Psalmis, videlicet 103. & 17. & Psalm. 76. præsertim secundum Pfalterium Isidorianum, vt obseruat ibi Loayla.*

10. Drogonis Hostiensis Episcopi eadem est sententia in sermone de Sacramento Dominicæ passionis columna 4. dicentis: *Tandiu faciem habuit velatam Petrus, donec respexit eum Christus. Sed nunquid non etiam prius respiciebat? etiam, sed Petrus respicientem se Christum non respiciebat, quia velatam faciem habebat. Unde bene alius Euangelista: & recordatus est, inquit, Petrus, recordatus Petri, respectus fuit Christi. Ergo cum peccatorum flendo*

recordaris, à Christo videris; imò sublato velamine Christum vides.

Denique Domini respicientis oculi præueniente, & subsequente misericordia præstiterunt Petro illos omnes effectus, qui Ecclesiastici 34. numerantur his verbis: *Oculi Domini super timentes eum, protector potentie, & firmamentum virtutis*, (vt istius petrae fides non deficeret) *regimen ardoris, & umbraculum meridiani*, tempore passionis, ne summo illius splendore, humanæ mentis aciem præstringente, fides conuieret in Petro, quando in eius fratribus caligauit. *deprecatio offensionis* (videlicet negationis iam commissæ) & *adiutorium casus* (ne in deteriora tueret prioris peccati pondere atque impetu) *exaltans animam*, eleuando ad supernaturales actus sperandi veniam, ac dolendi de peccatis. Hæc autem omnia præstat per illustrationem intellectus & sanitatem voluntatis, quam esse gratiam præuenientem, constat ex disp. præced. sect. 2. & 3. Quapropter continuò subditur: *illuminans oculos dant sanitatem*. Vnde sequitur iustificatio, & auxilia, quæ iustificatis debentur: quapropter additur, & *vitam & benedictionem*.

SECTIO III.

Alie duæ rationes, à priori probantes idem discrimen gratiæ operantis à cooperante.

I. Prima ratio est, quia potestas prima non supponit aliam potestatem, sed impossibilitatem. Vnde primam potestatem habere non est in nostra potestate; ac proinde nullo modo pender à nostra libertate: at verò data nobis potestate vti, vel non vti, est in nostra potestate; ac proinde à nostra libertate dependens. Sed gratia operans, & præueniens est prima potestas operandi bonum. ergo illa nullo modo pender à nostra libera potestate. Rursus gratia cooperans concurrit ad vsum acceptæ potestatis bene operandi; ergo gratia cooperans consistit in hoc, quòd simul cum nostra libertate concurrat ad liberum consensum.

2. Hanc rationem confirmat in primis Basiliius in Hexaëm. homil. 10. inter med. & fin. dicens: *Nisi enim is, qui nos condidit, Dominus anteuertisset occupatione, vt diceret illud: Faciamus, & ad similitudinem; si non sua solius munificentia prærogasset potestatem, qua adiutrice nos ipsius similitudini conformaremus: nulla unquam nostra ipsorum facultate ad diuina similitudinis susceptionem euasissimus. Nunc, quando potentia quidem nos similes Deo fecit, largitus potestatem in hoc vt assimilēmur Deo; reliquum erat, vt nos suerit cooperari isti gratiæ similitudinis, nobis potentia prærogata.*

3. Vbi perpende primò plurimas voces, significantes præuenientem gratiam, independentem à libera cooperatione nostra, videlicet, *anteuertisset occupatione*, id est, præoccupasset; *sua solius munificentia*, prærogasset; & tandem prærogatum dicit, esse *similitudinem in potentia*. Vnde secundo perpende totam hanc gratiam præuenientem, independentem à nostro libero arbitrio referri ad potentiam. Tertio quod attinet ad cooperationem, *Deus non sinit cooperari*, id est, relinquit in manu consilij nostri. Quod post pauca explicuit clariùs, dicens: *Penes me esse voluit, & licuit arbitrarium, vt ad Dei possum peruenire similitudinem.* & paulò superius dixerat: *A nostro id pendere libera voluntatis arbitrio.*

4. Eandem rationem confirmat secundò Cle-

mens Rom. lib. 4. Recognitionum pag. 2. dicens: *Desiderium audiendi verbi Dei, & voluntatem eius quærendi ex Deo habent, & hoc est initium doni Dei, quod gentibus datur; vt possint per hoc doctrinam recipere veritatis.* Hoc autem initium esse sine hominum libera cooperatione; sed postea Deum exigere ab hominibus cooperationem liberam, ostendit post pauca, dicens: *Operum verò ratio potestati, & arbitrio vniuscuiusque permittitur; & hoc ipsorum est proprium.* & postea ostendit, hominē debere in se habere aliud ex diuino munere, aliud ex propria industria.

Tertio Damasc. lib. de duabus Christi voluntatibus paulo post med. ait: *Semina bonorum, & rectè agendi potestatem nobis datam esse à Deo* (quod independens est à libera quauis actione bona; cum ante omnem actionem præcedat illius potentia, in super actiones bonas tum à Deo, tum à nobis oriri. Atque hoc, docet ibidem, esse in nostra potestate. Cui consonat lib. 2. de fide c. 29. post med. & in eodem lib. 2. c. 12. ante med. ait: *Potestatem habet, & manendi & proficiendi in bono diuina cooperatio gratiæ; idem idem & mutari ex bono, & in malum prolabi, Deo id permittente, propter liberam eius potestatem.*

Confirmatur quartò, quoniam potestas, vt filij Dei fiant, qui credunt in eum, nulla est; nisi à Deo detur, vt Augustinus lib. 1. ait contra duas epistolæ Pelagian. cap. 3. à medio, atque in eandem sententiam lib. 1. Retractionem cap. 22. ad finem ait: *In potestate hominis est mutare in melius voluntatem; sed ea potestas nulla est, nisi à Deo detur; de quo dictum est: Dedit eis potestatem filios Dei fieri. Cum enim hoc sit in potestate, quod, cum volumus, facimus: nihil tam in potestate, quam ipsa voluntas est; sed præparatur voluntas à Domino.* & post pauca repetens eandem voluntatis præparationem, concludit; *Eo modo ergo dat potestatem.* Ex quibus constat operante & præueniente gratiæ præberi potestatem, vt filij Dei fiant, qui credunt in Iesum Christum: cæterum, vt de facto fiant, pendere à nostra libertate, docet Augustinus in sequentibus verbis eiusdem capituli, & alibi sæpe.

Secunda ratio, veluti præcedentis appendix, sumitur ex propria ratione cogitationis, pro vt Patribus solet vsurpari. Pro cuius explicatione præmitto, cogitationis nomen in sacra Scriptura, Patribus, atque plerisque Scholasticis, ratio sumi pro mera, & nuda cognitione intellectus; frequentius enim connotat adiunctum affectum voluntatis, saltem indeliberatum, vt Genes. 8. *Sensus enim & cogitatio humani cordis in malum prona sunt ab adolescentia sua.* & Lucæ 24. *Quid turbati estis, & cogitationes ascendunt in corda vestra.* 1. Corinth. 13. *Charitas non cogitat malum.* Ex quo testimonio S. August. lib. de gestis Pelagij, cap. 4. post medium colligit, esse distinguendum, his verbis: *Cogitatio vocari solet, cum aliquid in mentem venit, etsi consensus non sequatur. Cogitatio verò, quæ culpam contrahit, & merito prohibetur, consensione non caret.* Idem planè diceret de cogitatione, quæ meritum parit, & præmium; idemque præcipitur, consensione non carere.

Prætera licet Scriptura sacra nunquam videatur limitasse cogitationis nomen, vt solos indeliberatos motus comprehendat; nihilominus communiter Patres, & Scholastici Doctores ita limitant, & quidem quando de tentationibus agunt, cogitationis nomen ita restringere constat ex præcedenti disput. sect. 3. ad finem. Similiterque de præueniente gratiæ tractantes, cogitationis

nis nomine intelligere solos indeliberatos motus intellectus, & voluntatis, constabit ex testimoniis in hac ratione citandis.

9. Cogitatio potestatem probans gratiæ operans.

Hoc supposito ratio est, quoniam illæ cogitationes, quæ præbent potestatem volendi, & perficiendi bonum, quibus ad pietatem allicimur, sunt gratia operans, & præueniens; sed prædictæ cogitationes non sunt in nostra potestate; ergo gratia operans non est in nostra potestate. Rursus cogitationi præbere consensum, positum est in nostra potestate: & hoc ipsum est cooperari cum gratia, nobiscum cooperante; ergo gratia cooperans est, quæ simul cum nostra libertate cooperatur ad liberum consensum.

10. Duplicis istius syllogismi propositiones, & consecutiones confirmantur Patrum testimoniis, Ambrosius lib. de fuga sæculi cap. 1. ait ex Psalmo 118. *Inclina cor meum in testimonia tua, & non in auaritiam. Non enim in potestate nostra est cor nostrum, & nostra cogitationes, quæ improuiso offusa mentem, animamque confundunt, atque aliò trahunt, quam tu proposueris.* Ex quo testimonio Ambrosij Augustinus lib. 2. de bono perferentia cap. 8. sequentia intulit: *Non itaque in hominum, sed in Dei est potestate, vt habeant homines potestatem filij Dei fieri, ab ipso quippe accipiunt eam, qui dat cordi humano cogitationes piæ.* Idque continuò confirmat 2. Corinth. 3. *Non sumus sufficientes cogitare aliquid quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est; in cuius est potestate cor nostrum, & cogitationes nostra.* Hæc Augustinus in cap. 8. atque eandem doctrinam, eidem Pauli, & Ambrosij testimonio confirmatam, repetit in cap. 13. eiusdem libri.

11. Ex eodem Augustino de spiritu & littera cap. 34. (resecatis paucis verbis) sumitur hæc sententia: *Visorum suasionibus agit Deus, vt velimus, & vt credamus; siue extrinsecus per Evangelicæ exhortationes; siue intrinsecus, vbi nemo habet in potestate, quid ei veniat in mentem; sed consentire, vel dissentire propria voluntatis est.*

12. Idem lib. 1. ad Simplicianum quaestione 2. columna penultima, ait: *Quis habet in potestate, tali viso attingi mentem suam, quo eius voluntas moueatur ad fidem? Quis autem animo complectitur aliquid, quod non cum delectat? aut quis habet potestatem, vt vel ei occurrat, quòd eum delectare possit; vel delectet, cum occurrerit? Cum ergo nos ea delectant, quibus proficiamus ad Deum, inspiratur hoc, & præbetur gratia Dei, non mutu nostro, & industria studij, vt sint opera charitate feruentia, ille tribuit. & infra propè finem totius quaest. *Voluntas, nisi aliquid occurrerit, quod delectet atque inuitet animum, moueri nullo modo potest. Hoc autem vt occurrat, non est in hominis potestate.**

13. Recole ex præcedenti disputat. visum aut cogitationem occurrentem, & delectationem, quæ inuitant animum, vt moueatur ad bonum, esse gratiam operantem, & præuenientem. Deinde aduerte, nihil occurrere, quod voluntatem delectet, nisi per cogitationem intellectus. Quapropter rectè Augustinus probat, non esse liberi arbitrij gratiam operantem, & præuenientem; quia non est in eius potestate, vt occurrat talis cogitatio, neque vt delectet, cum occurrerit.

14. Clemens Romanus libro Recognitionum exorditur his verbis: *Ego Clemens, in vrbe Romanus, ex prima atate pudicitia studium gessi: dum Ruiz de Prouidentia Dei.*

me animi intentio, velut vinculis quibusdam sollicitudinis, & mæroris innexum teneret: inerat mihi cogitatio (incertum sane, vnde initium sumpsit) crebro enim ad memoriam meam conditionem mortalitatis adducens, simulque disticiens, virum ne si mihi aliqua vita post mortem. Et cætera multa, quæ scribit ibidem, ad ostendendum exordia suæ vocationis fuisse ex huiusmodi sollicita cogitatione.

Hanc autem sibi non fuisse liberam persuadet primò, quia sibi incertum erat, vnde initium sumpsisset; quod propterea dicit, quia neque ipse sibi illam attulit; nec incidentes occasiones attulerunt, sed solus Deus. Secundò quia vinculis tenebat innexum, ergo non erat libera. Tertio, quia post pauca verba subdit Clemens: *Inerat mihi comes optima, quæ me quiescere non sinebat, immortalitatis cupidus, vt enim post verum exitus docuit, & gratia Dei omnipotentis ostendit, hæc me animi intentio ad inquisitionem veritatis & agnitionem veræ lucis adduxit.* Quarto, quia neque abicere poteram (inquit Clemens) desiderium requirendi; sed quanto magis negligere conabar, ac sternere, tanto ardentius, velut cum quadam voluptate latenter impens, huiusmodi cogitatio memini, & animam possidebat. Vnde, quàm sine libertate, imò etiam contra liberos conatus Clementi Deus cogitationem, & operantem gratiam impresserit.

Petrus Diaconus & alij Orientales in lib. de Incarnat. & gratia Iesu Christi ad Fulgent. cap. 6. post med. ait: *It' ergo falsa libertas fieret Christiana libertas, eadem libertas liberatore indigni, quo posset per eius gratiam ea cogitare & desiderare, quæ pertinent ad vitam æternam. Sine hac gratia potest quidem cogitare & desiderare humana; non autem potest cogitare, aut velle diuina.*

Bernardus toto tractatu de gratia, & libero arbitrio, nomine cogitationis, videtur complecti omnem motum animi, qui non est liber. Nam liberum vsum voluntatis semper distinguit à cogitatione, tanquam membrum adæquatam oppositum in motibus animi nostri.

Denique confirmatur exemplo, ducto à malis cogitationibus ad bonas, eo quòd in vtrifque non sint libera illarum initia; verum illis obedire sit liberum. Vnde Methodius Martyr in penultima pagin. cuiusque fragmenti, quod aduersus Origenem refert Epiphanius hæresi 64. ait: *Non enim in nobis omnino situm est, vt aut cogitemus, aut non cogitemus absurdum; sed vt cogitationibus utamur, aut non utamur. Impedire quidem, vt ne incidant in nos cogitationes, quæ forinsecus ad probationem nostri inspirantur, non possumus; non obedire autem, aut non vti istis possumus.* Plura subiungit, ad eandem sententiam confirmandam, explicans illud Pauli: *Non quod volo bonum facio.* Consonant quoque cæteri Patres, quorum aliquos retulimus præcedenti disputatione sectione 3. ad finem.

SECTIO IV.

Quiddatina ratio vocationis alia tria ministrat argumenta eiusdem discriminis.

Suppono vocationem esse gratiam operantem seu præuenientem, vt ostendimus disput. 18. sect. 5. num. 3. Quare, quod de vocatione probatum fuerit, idem probatum erit de gratia operante, seu præueniente. Hoc supposito accipio rationem

15.

16.

17.

18.

Confirmatur exemplo.

1.

Vocatio præueniens gratia.

Vocatio à solo vocantis pendet arbitrio.

1. tionem communem vocationis, abstrahentem à Deo, vel ab Angelo, vel homine vocante; & primum argumentum ita conficio. Vocatio ex ratione vocationis pendet à solo arbitrio libero vocantis, & nullo modo pendet à libero consensu personæ vocandæ, præsertim quando hæc à vocante auersa est, atque contrariis rebus intenta. Ergo supernaturalis vocatio, præsertim hominis auersi à Deo, & terrenis rebus intenti, à solo arbitrio Dei pendet, & nullo modo ab arbitrio libero hominis vocandi.
2. Rursus vocationi respondere, & consentire, positum est in libero arbitrio eius, qui vocatur: ergo liber consensus est non à sola gratia operante, sed à gratia cooperante cum nostro libero arbitrio. Vtriusque argumenti fundamentum habemus Isaia 50. *Erigit manè, mane erigit mihi aurem, ut audiam, quasi magistrum. Dominus aperuit mihi aurem; ego autem non contradico.* Vbi Christus Dominus, in quantum homo, suam sibi liberam operationem, agnoscit, esse obedientiam doctæ exhibitam; sed potestatem audiendi, atque doctrinam cui obedit, solius Dei esse proficitur. Hæc autem potestas & doctrina est vocatio; idemque licebit de quolibet Christi membro sentire.
3. Confirmatur primò, nam Matth. 22. & Luca 14. ad nuptias vocati sunt multi, in quorum potestate non fuit, vocari, aut non vocari; sed in eorum potestate fuit, contemnere, aut obedire vocanti. Quam rationem dignis momentis ponderat Augustinus lib. 83. quæst. q. 68. colum. 3. peculiariter ad rem præsentem notanda sunt illa verba: *Esti quis sibi tribuit, quod venit vocatus; non sibi potest tribuere, quod vocatus est.*
4. Confirmatur secundò, quoniam vocationem non pendere à libero arbitrio eorum, qui vocantur; sed ex solius vocantis libertate, significauit Paulus Ephes. 1. dicens, *nos sorte vocatos esse, vt ponderauimus disp. 18. sect. 7.* à num. 5.
5. In eandem veritatem conspirant testimonia Patrum, & Augustinus quidè lib. de spiritu & littera cap. 34. ait: *Quando Deus agit cum anima rationali, vt ei credat; neque enim credere potest quolibet libero arbitrio, si nulla sit suasio, vel vocatio, cui credat; profectò ipsum velle credere, Deus operatur in homine; & in omnibus misericordia eius præuenit nos. Consentire autem vocanti, vel dissentire propria voluntatis est. vbi apertè supponit vocari non esse propria voluntatis.*
6. Idem Doctor lib. 1. ad Semipelagianum q. 2. inquit: *Vt velimus suum esse, voluit, & nostrum; suum vocando, nostrum consequendo.* Ergo vocatio est solius Dei; alioqui non esset magis propria Dei, quam ipsum sequi: quod tamen ita nostrum est, vt magis sit Dei. Vnde in eadem quæst. 2. prope med. ait: *Quia non præcedit voluntas bonæ vocationis; sed vocatio bonam voluntatem, propterea vocanti Deo rectè tribuitur, quod bene volumus; nobis verò tribui non potest, quod vocamur.*
7. Et lib. de prædestin. & gratia cap. 9. sic loquitur: *Ita inter se, atque homines Deus, tempora, officia que distribuens ordinauit, vt vocatione ipsius honorum principia sumeremus: vocati autem atque illuminati, vias mandatorum eius boni ingenij intelligentia nosceremus; & eas libero vel eligeremus, vel relinqueremus arbitrio.*
8. Hieronymus Isaia 49. colum. 2. ait: *Dei enim vocare est, & nostrum credere. Nec statim, si nos non credimus, impossibilis Deus est; sed potentiam suam nostro*

arbitrio dereliquit, vt iuste voluntas præmium consequatur. Cum autem aliàs Hieronymus præsertim in epistol. ad Ctesiphontem & tribus dialogis contra Pelagianos expressè doceat indigentiam diuini auxilij, adiuantis ad omnia opera, constat, apud illum credere ita esse nostrum, vt etiam sit Dei, ac proinde vocare ita esse Dei, vt non sit nostrum. Eandem sententiam repetit Hieronymus Galat. 4. ad illa verba: *Persuasio vestra non est ex eo, qui vocauit vos, dicens: Dei est vocare, hominum credere, vel non credere. Dixerat autem huius rationem paulo antea. Quia in arbitrio positum est obedire, vel non obedire.*

Hoc idem Chrysostomus 1. Corinth. 1. homil. 2. ad illa verba: *Fidelis Deus, per quem vocati estis.* obseruat, dicens: *Vocati estis, inquit Paulus, non ipsi sponte vestra venistis.* & in homil. 4. de laudibus Pauli colum. 2. ait: *Tu verò, hæc audiens, noli vocationem istam necessitatem putare; non enim cogit Deus homines vocando, sed post vocationem quoque permittit, eos propriam esse Dominos voluntatem.* Vtrumque igitur statum & munus gratiæ notauit Chrysostomus, & vocandi independentem à nostra libertate, & post vocationem ita iuandam, vt permittat libertatis vsum.

Damascenus 2. de fide cap. 30. prope initium ait: *Sine Dei cooperatione & auxilio impossibile est, nos bonum velle, aut agere: at in nobis est, sequi Deum nos vocantem ad virtutem, aut deserere virtutem.* Vides, Dei cooperationem destinari ad volitionem liberam & actionem, supposita tamen priori vocatione, quam sequatur voluntas nostra.

Theophylactus Matth. 22. ad illa verba: *Multi sunt vocati, pauci verò electi.* ait: *Dei est vocare; electos autem fieri, vel non nostrum.* Electos autem dicit perinde, ac si diceret bonos, & qui digni sunt, vt eligantur; quod explicuimus supra disputatione 28. sectione 6. num. 11. & sequentibus.

Oecumenius 1. Corinth. 1. ad illa verba: *Per quem vocati estis,* ait: *Neque enim à vobis ipsis venistis; sed gratia vocati estis.*

Bernardus in sermon. de conuers. ad Clericos cap. 2. de interiori voce Dei, vocantis ad poenitentiam, sic loquitur: *Neque sanè laborandum est, vt ad vocis huius præueniatur auditum. Labor est potius, aures obrurare ne audias. Nimirum, vox ipsa se offert, ipsa se ingerit.* Ergo non à nostro libero conatu dependet; sed à sola Dei libertate. & post pauca Bernardus subdit: *Hoc nempe initium loquendi Domino, & hoc verbum ad omnes, qui conuertuntur, præcessisse videtur; & non modo reuocans eos, sed reducens, & statuens contra faciem suam. (& prope finem capituli,) vt anima eadem sit inspicies, & inspecta: contra suam faciem à violentis quibusdam apparitoribus immisissarum vitæ cogitationum coacta, proprio interim iudicanda, assistere tribunali.* Perpende primò initium, & præuenientem vocationem. Secundò violentiam cogitationum tanquam apparitorum, quos quamuis coneris, non possis à te repellere. Non igitur hæc vocatio nostro libero conatu indiget, vt sit; sed tantùm vt fructuosa sit.

Confirmatur denique ex Tridentino sess. 6. c. 5. & can. 4. vbi decernit in potestate liberi arbitrij esse assentiri, & recipere vocationem, seu gratiam excitantem, vel illam abiiciendo dissentire; nunquam verò dicit, esse in potestate hominis vt vocetur, vel vt excitetur gratia; sed potius semper supponit, vocationem & gratiam excitare ante exercitium

15. Reprehenditur nullus, quia non vocatur.

exercitium libertatis circa iustificationem, & meritum.

Secundum argumentum. In sacris Litteris nullus vnquam reprehenditur, quia non vocatur: reprehenduntur autem, qui vocationi resistunt; vt Promorb. 1. *Vocauit, & remisistis.* Hieremiæ 17. *Vocauit vos, & non respondistis mihi.* Psalm. 80. *Et non audistis populum meum vocem meam, & Israël non intendit mihi.* Similes increpationes legimus Isaia cap. 65. vers. 12. & cap. 66. vers. 4. & Hieremiæ 7. vers. 14. & Psalm. 94. & Hebr. 4. ab initio, & alibi sæpe. Ex quibus colligo, vocationem non esse in nostra potestate; sed respondere vocationi, positum esse in nostra potestate.

16. Confirmatur primò, quoniam phrasis sacræ Scripturæ nomine vocationis non solum externam prædicationem, sed simul ac præcipuè internam inspirationem comprehendit.

Confirmatur secundò, quoniam in vtroque Testamento, præsertim in nouo, quotis actiuum principium vocationis exprimitur, ponitur Deus, nunquam verò nostrum arbitrium. Sed quando de fructu vocationis agitur, sæpe humanum arbitriū admonetur, aut laudatur, quasi principium illius simul cum Deo. Sicut Ephes. 4. *Vt digne ambuletis vocatione, qua vocati estis.* 1. Petri 1. *Certam vestram vocationem faciat.* Alia exempla plurima reperies in sacris Litteris.

17. 4. Ratio.

Argumentum tertium, quoniam diuina vocatio, & illa, quam semper includit, exhortatio, inuitatio, & excitatio, est præcipuum medium, quo Deus à nostro libero arbitrio, suauiter & efficaciter obtinet, vt velimus, & liberè consentiamus fidei, & legi diuinæ. Ergo vocatio non est liber consensus, sed aliquis actus prior omni consensu libero. Probatur consequentia, quia quodcumque sit illud genus causæ, & quicumque sit ille modus concurrenti, quo vocatio est causa nostri consensus liberi (de quo infra disp. 36. sect. 5.) illud tamen certum esse debet, quòd in eo genere erit vocatio prior reali prioritate naturæ; in quo causat consensum liberum. Quare ipsa vocatio non poterit esse libera. Antecedens probati potuisset quam plurimis testimoniis sanctorum Patrum, præsertim Augustini, quando agit de vocatione secundum propositum, congrua, opportuna, & quæ sine poenitentia est. Hæc tamen prætermittimus, quoniam sæpe aliàs occurrent nobis referenda como sequenti, & multa retulimus supra disp. 6. sect. 4.

18. Nunc sufficiat vnum aut alterum testimonium Augustini, qui in lib. de prædest. Sanct. capite 19. circa medium ait: *Neque quia credimus, sed vt credamus, vocamur; atque illa vocatione, qua sine poenitentia est, id profus agitur, & peragitur, vt credamus. (& in fine eiusdem capituli:) Deus igitur operatur in cordibus hominum vocatione illa secundum propositum suum, vt non inaniter audiant Euangelium; sed eo auditu conuertantur.* & epist. 107. col. 2. docet: *Deum vocatione alta, atque secreta sic hominis agere sensum, vt legi atque doctrina accomodat assensum.*

SECTIO V.

Eadem differentia quidditatis operantis gratiæ, atque cooperantis, probatur conglobatis plurimis Scripturæ testimonijs.

1. Eorum verba sigillatim referre, & notare liberos & capita, fastidiosum erit, cum eorum

sæpe fecerimus mentionem. Cæterum ponderare vim rationis, qua ex illis testimonijs deducitur prædicta differentia, est proprium disp. præsentis. Vis ergo rationis consistit in obseruando duplici verborum genere, quæ valde frequenter copulantur sub eadem clausula; & tamen proprietatem habent valde diuersam. Aliamque verba significant, actionem à solo Deo provenire, profus independentem à nostro libero concursu. Alia verò significant actionem provenire à nostra libera voluntate, supposita diuina gratia.

In primo genere verborum sunt trahere, reuelare, aperire ostium, vel sensum, quæ omnia sunt à solo Deo, independentem à nostra libertate; sed eisdem verbis subiunguntur alia, vt venire, currere, credere, cognoscere, quæ à nostra libertate dependent. Horum testimonia expendimus supra disp. 19. sect. 2.

Secundò sic etiam peculiariter potestas faciendi aliquid, & ferendi fructus, atque influxus virtutis solius Dei est, independentem à nostro libero concursu: verò fructum ferre, & facere aliquid vitale ad salutem per influxum virtutis, est etiam nostræ liberæ cooperationis, quæ scripsimus supra disp. 18. sect. 1.

Tertiò nullo modo pendet à nostra libertate gratia, quæ non est ex nobis, nec ex operibus, de qua fuscè in eadem disp. 18. sect. 2. Item misericordia præueniens, anticipans, & præoccupans, & quæ prior datur, & nullo modo retribuitur, & quæ est executio electionis hominum, antequam homines Deum eligant, & operatur opera nostra, & agit nos ad illa, de quibus diximus in eadem disp. 18. sect. 4. Quibus verbis plerumque subiungitur non in vacuum recipere gratiam, sed cooperari cum Deo, subséquere gratiam, & eligere, ac decernere, seruire Deo, & exhibere Deo dona, & merita, quæ omnia dependent à nostra libera cooperatione.

Quartò à nostra libertate non pendet gratia, qua Deus illustrat, illuminat, scribit legem in cordibus nostris, aufert cor lapideum, & dat cor carneum, & nouum, immutat, inclinat, tangit, aperit, vel dirigit corda. Quibus verbis subiunguntur, respondere, audire, videre, consentire, obedire, & implere legem, respicere, poenitere de peccatis, conuerti ad Deum, vel alia idem significantia, de quibus abundè diximus disp. 18. sect. 5.

Quintò ad hominis libertate non pendet creare, generare ex diuino semine, resuscitare, viuificare, liberare; sunt quippe solius Dei actiones, quantum ad sui initia. Quibus subiungitur, bene viuere, hoc esse vitales, & liberare actiones bonas exercere, atque vt accepta potestate, filios Dei fieri. de illis verbis diximus in eadem disput. 18. sect. 6.

Sextò, Independentem est à libertate hominum, Deum illis apparere, sed inueniendum offerre, quærere oues, in illos fortem cadere, siue Spiritum, aut metum cecidisse, aut accepisse homines. Quibus subiunguntur credere, & laudare, seu glorificare Deum. de his in eadem disput. 18. sect. 7.

Septimò, Illud, quo homines discernit ab hominibus, & quod à solo Deo perendum est, & sperandum, est munus solius Dei, independentem à nostra libertate, in eadem disputatione 18. sect. 8. & 9. Quibus verbis subiungitur plerumque exhortatio, vt nos emendemus, vt reddamur vas in honorem

Duplex verborum genus.

2.

3.

4.

5.

6.

7.

honorem, utque transeamus à grege impiorum ad Sanctorum consortium.

8. Eadem differentia gratiæ operantis, & cooperantis probatur ad exemplar totius gratiæ, quoniam Christi Domini humanitate necessarium fuit, præcedere gratiam quæ profus independenter ab eius libera voluntate donaretur, deinde verò gratiam, sublequi, cui libera voluntas eiusdem humanitatis cooperaretur. de cuius argumenti robore diximus in eadem disp. 18. sect. 10.

9. Visibile tandem exemplar hominibus præbuit Spiritus sanctus in ipso nascentis Ecclesiæ principio, quando non pendebat à libera electione Apostolorum, & multo minus à libera electione infidelium, qui tunc aderant in Hierusalem: *Ut factus repente de caelo sonus tanquam aduenientis Spiritus vehementis, repleat totam domum ubi erant sedentes, & apparerent illis dispersa lingue tanquam ignis, sederetque super singulos eorum, omnesque repleverunt Spiritu sancto.* Cæterum ab Apostolorum libera electione pendebat ut vel tacerent, vel loquerentur variis linguis, prout Spiritus sanctus dabat eloqui illis. Insuper ex infidelium libertate pendebat, ut facta hac voce, conveniret multitudo, & audiret, & crederet.

SECTIO VI.

Idem probatur ex Patribus, qui communiter tradunt, initia boni operis esse solius Dei, & gratiæ operantis; sed postea liberè volentibus cooperari.

1. Augustinus de gratiæ & libero arbitrio c. 17. Aliquantulum à principio dicit: *Cooperando Deus in nobis proficit, quod operando incipit; quia ipsi, ut velimus, operatur incipientes, qui volentibus cooperatur proficiens.* Vides, apud Augustinum Dei cooperationem, in eo positam, quod adiuvat liberam volitionem; operationem verò Dei, hoc est, gratiam operantem esse priorem libera volitione & destinatione, ad excitandam liberam volitionem?

2. Quod idem colligitur aperte ex Augustino lib. 1. retractat. cap. 26. prope finem, ubi ait: *Est misericordia Dei, ipsam præveniens voluntatem, que si non esset, non prepararetur voluntas à Domino, ut ad eam misericordiam pervenit ipsa vocatio, que etiam fidem prævenit.* Quod si huiusmodi misericordia prævenit voluntatem, eo ipso prævenit quencunq; liberum consensum, qui essentialiter est voluntatis actus.

3. Hieronymus lib. 3. adversus Pelagianos prope med. ait: *Ubi autem misericordia & gratia est, liberum ex parte cessat arbitrium, quod in eo tantum est, ut velimus, atque cupiamus, & placitis tribuamus assensum.* Ex parte igitur cessat arbitrium, quantum ad gratiam præveniensem, quam nobis tribui, vel non tribui, non est in nostra potestate: at verò, ut illi tribuamus assensum per liberam volitionem, in nostra potestate est.

4. Prosper in epist. ad Demetriadem propius ad medium, quàm ad finem ait: *Operante Spiritu Dei inuatur arbitrium, non auferuntur, & hoc agit gratia, ut voluntas per opem miserantis medici, curata reualeat, & gaudeat se, non interrogantem, edoctam, & non querentem, esse quæsitam.* Hic iam aperte notavit operantem gratiam, quæ omnino prævenit nostram voluntatem, ut postea gaudeat de sanitate & doctrina, à se inuenta, priusquam quæreret, sed liberam nostræ voluntatis cooperationem,

quam respicit eadem gratia, in quantum cooperans est, subiunxit post pauca, dicens: *Cooperatores nos esse oportet, gratia Dei; ut illam excitent, inuuantem, locupletantem, & quotidie prouebentem, vigilantem, & sobriè subsequantur.*

Fulgentius de Incarn. & gratia Iesu Christi cap. 17. post med. ait: *Non dicat, mentem esse velle, credere, Dei autem gratia est, adiuuare; sed dicat, gratia Dei est, adiuuare, ut sit mentem, velle credere. Tunc enim verè rectè ait; Eius hoc velle (supple esse) cum eum gratia præueniens cooperit adiuuare, ergo præueniens gratia non est nostra, ac proinde nec libera nobis; sed consensus post illam sequutus est liber, cum nos sit, ac proinde illius habeamus dominium. Consonat Petrus Diaconus libro de Incarnatione & gratia Iesu Christi cap. 6. 7. & 8.*

5. Clarissimum testimonium Bernardus præbuit tractatu de gratia, & libero arbitrio, columna penultima, dicens: *Ipsa gratia liberum excitat arbitrium, cum seminat cogitatum; sanatur, cum immutat affectum; roboratur, ut perducatur ad actum; seruat, ne sentiat defectum; sic tamen ista cum libero cooperatur arbitrio, ut tamen illud in primo præueniat, in cæteris comitetur; ad hoc præueniens, ut iam sibi deinceps cooperetur. (& prius dixerat:) Deus tria hæc, hoc est, cogitare, velle, & perficere, operatur in nobis: primum profectò sine nobis, secundum nobiscum, tertium per nos. Ecce cogitatio à Deo immissa est semen, & initium præueniens liberum arbitrium, & illud excitans ad iustificationem; & rursus eadem cogitatio fit à Deo in nobis sine nobis; sed libera voluntas fit à Deo, cooperante nobiscum.*

6. Confirmatur, quia Bernardus eadem columna penultima ait, prædictam cogitationem non esse meritorium, quod non alia ratione potuit eueneri, nisi defectu libertatis; cum alioqui sit supernaturalis, ac proinde sufficientis dignitatis, ut saltem de congruo mereretur.

7. Hugo Victorinus lib. 9. in cap. 9. Dionysij de cælesti hierarchia (qui habetur tomo 1. Hugonis ad finem) post med. lib. sic loquitur: *Sicut in nostra potestate non est, ut diuina illuminationis donum nobis offeratur; ita non nisi in nostra potestate, ut oblatum suscipiatur. Nam aliquando cum nolumus offeratur, sed non suscipitur nisi cum volumus, & cum volumus quidem à Deo volumus, quia donum Dei est voluntas bona; cum autem nolumus, à nobis nolumus, &c.* Quod fusiùs confirmat, & colligit ex illis verbis Dionysij: *Illam quidem non reuelantur per propriam potestatem prouidentium, &c.*

8. Basilii in regulis breuioribus interrogat. 16. sic quæstionem proponit: *Quid est, quod animus nonnunquam, etiam nullo à se adhibito studio, sua sponte ferè, tanquam si ei dolor aliquis incidisset, compungitur, interdum autem adeo languidus est, ut cum maxime conetur, compungi non possit?* & respondet: *Enimvero talis compunctio est donum Dei, vel ad simulandum mentis nostræ desiderium, ut, videlicet, animus gustata dulcedine huiusmodi doloris, eum perpetuò studeat retinere. Nota primò, Donum ad simulandum, &c.* Est ergo gratia excitans. Secundò idem donum, quàm extra nostrā liberam potestatem sit, ostenditur satis illo exemplo: *Tanquam si dolor aliquis incidisset, videlicet, corpori, & plura alia, quæ prætermitto, scribit ibidem Basilii, ut ostendat, non esse in nostra potestate absque diuino auxilio. Tertio cooperationem esse liberam, & posse à nobis adhiberi, vel negligi, ostendunt postrema verba: Ut gustata dulcedine, eum perpetuò studeat retinere.*

Clemens

9. Clemens Alexandrinus lib. 1. Pædag. cap. 3. initio sub amatorij poculi metaphora declarat, quæ efficax, & quàm independens à nostra libera voluntate propinquet, & interius prouocet charitatis initium, & incitamentum, dicens: *Inus est in homine id amatorium, quod Dei inspiratio, seu insufflatio dicitur.*

10. Et lib. 5. Strom. pag. 2. ait: *Nec vniuersum positum est in nostra voluntate, quale sit, quod est euenturum; gratia enim seruamur, sed non absque bonis operibus; sed oportet cum natura apti sumus ad bonum, ad id aliquod adhibere studium. Oportet quoque mentem habere sanam, & qua nulla retardetur penitentia à boni veneratione, ad quod quidem maxime diuina opus habemus gratia, rectæque doctrina, & munda animi affectione, & Patris ad ipsum attractione. In quo testimonio distinguere debes nomina, quæ propria sunt gratiæ operantis: cuiusmodi est mentis sanitas, attractio, doctrina. Ad hæc namque refertur, quod dicitur, non esse positum in nostra voluntate; deinde nomina, quæ denotant liberam cooperationem, cuiusmodi sunt bona opera, & studium. Quod clariùs notauerat verbis proximè præcedentibus, dicens: *Non omnes assequuntur boni perfectionem, nam neque fieri potest, ut sine libero animi nostri arbitrio, & studio consequamur.**

11. Clariùs autem lib. 7. Strom. non procul à medio ait: *Deus præbet æternam salutem istis, qui opem illi ferunt, & cum eo cooperantur ad cognitionem, & bonas actiones. Cum autem simul cum eo, quod facimus, in nostra sint potestate ea, quæ præcepta impetrant, perficitur promissio.*

12. Ennodius Ticinensis, scribens de libero arbitrio, cuius verba refert Turrianus libro 4. pro epist. Pontific. c. 2. prope finem ait: *Auctore gratiæ præstante, ipse æquitas hominibus callis aperitur, dux enim est honorum, & præcessor est gratiæ, quando callus multiplici ad requiem incitatur hortatus; quando nobis dicitur: Venite filij, audite me. Sed nisi talibus monitis voluntas nostra, quæ libera est, & labor præstet obsequium, &c. (& post pauca) Debemus gratiæ quod vocemur; debemus gratiæ, quod oculis iuuenibus, ministris, sapor nobis vitalis infunditur. Nostra tamen electionis est, quod beneficia demonstrata sectamur.*

13. Liber de Ecclesiasticis dogmatibus inter opera Augustini cap. 21. sic habet: *Munet ad quærendam salutem arbitrij libertas; sed admonente prius Deo, & inuitante ad salutem, ut vel eligit, vel sequatur: & initium salutis nostra Deo miserante habemus; ut acquiescamus salutifera inspirationi, nostra potestatis est.*

14. Philo Carpathiorum Episcopus lib. in Cantica ad illa verba: *Terribilis ut castrorum acies ordinata, tomo 1. Bibliothecæ ait: Trabamur oportet, præueniamur à gratia, eaque semper adiuuemur. Id ipsum fatemur utique; sed collaboremus omnino necesse est, ne in illud incidamus, quod de negligentibus & peruicacibus dicitur: Ex te perditio tua Israël. Duo igitur ad salutem sunt nobis maxime necessaria, quorum vnum supra nos, alterum nobis inest ex munificentia conditoris; diuina gratia scilicet nos præueniens, & liberum de voluntate iudicium. Gratia alliciendo incipit, admissa consequitur, bene retenta, ac tota perficit.*

15. Andreas Episcopus Cæsareæ in Apocalypsim serm. 7. suo c. 19. ad illa verba: *Quosque signemus seruos Dei nostri in frontibus eorum, ait: Spiritus signaculi, quod homini contra tentationes datur, eatenus vim suam ostendit; quatenus ipsi collaboramus. Qui igitur auxilio hoc destituitur, ideo destituitur, quia vni cum ipso manum operi adhibere non volumus. Signacu-*

lum, seu sigillum Dei esse gratiam, plurimi Patres colligunt non solum ex prædictis verbis Apocalypsid. etiam ex 2. Corinth. 1. *Qui vnusquisque Deus, qui signauit nos, & dedit pignus Spiritus in cordibus nostris, & Ephes. 4. Nolite contristare Spiritum sanctum Dei, in quo signati estis in diem Redemptionis.* quod probatum ex profecto in lib. de quidditate gratiæ. disputatione 1. sectione 5. Quo supposito pondera signaculum contra tentationes dari non pendere ex eo, quo nos ipsi laboremus, & manum operi admoueamus. Cæterum idem signaculum vim suam ostendere nequit, profertur fructus bonorum operum; nisi quatenus ipsi collaboramus, & vnà cum ipso manum operi adhibere volumus.

16. Simili ducto à magnete eandem veritatem attingit Theophylactus Ioan. 6. ad illa verba: *Nemo potest venire ad me, nisi Pater, qui misit me, traxerit eum, dicens: Sicut magnes non ad omnia, ad qua propius applicatur, sed solum ferrum attrahit; ita & Deus ad omnes quidem appropriat; eos autem, qui magis idonei, & familiaritatem erga ipsum præ se ferunt, trahit.* Itaque Deum appropriari nobis præcedit nostram dispositionem liberam. Sed trahi, & venire ad Christum, sit dependenter à nostra libertate.

17. Arnobius in Psalm. 17. circa med. postquam retulit verba Christi Domini: *Omnis qui petit, accipit, & qui querit inuenit, & pulsanti aperitur.* subdit: *Hæc porta, quam pulsatis, non est hominis libertatis concessa, sed est in Domini auxilio constituta.* & Psalm. 146. post med. commentarij ostendit, gratiam Dei esse, quæ antecedit hominum voluntates; & eam esse independentem à libera voluntate hominis; imò plerumque contra illam, & subdit: *Non vni que rogantibus nobis omnibus nobis medicus speruenit, officinam aperuit, & quasi præco clamans, dixit: Venite ad me omnes.*

18. Peculiariter autem gratiæ cooperantis proprium munus esse cum libero arbitrio concurrere, & cooperari ad liberam actionem, docet Prosper 2. de vocat. gentium cap. 12. dicens: *Ut quod non potest, nisi cooperante Spiritu Dei fieri, eorum meritis deputetur, quorum id potuit voluntate non fieri.* Chryso. 2. ad Timoth. 1. homil. 2. col. 2. ait: *Qui enim nos, cum perditis, inimicis esse fecimus, saluos per gratiam fecit; multo magis, cum operantes viderit, cooperator accedit.*

19. Beda lib. variarum quæst. q. 13. fine tomo 8. columna 207. ait: *Ita Deus nobis bona sua promittit, ut tamen labore nostro adquirantur; quod si vouerimus ad laborem in omnibus, quæ bene agemus, nobis cooperabitur. Ecce cooperatio Dei parata expectat eam conditionem, si vouerimus, & agemus bene, ut nobis cooperantibus cooperetur etiam Deus.*

SECTIO VII.

Postrema eiusdem veritatis confirmatio, ex communi suffragio Scholasticorum.

1. Antiquiores Scholastici quamuis approbent illam acceptionem gratiæ operantis, & cooperantis, quæ refertur ad habitum gratiæ, & omnium virtutum infusarum, de qua dicemus disp. 35. nihilominus simul agnoscunt eam acceptionem gratiæ, actualis, operantis, & cooperationis, quam sect. 1. explicuimus, & præcedentibus sectionibus probauimus. Sed quoniam nec eisdem vtuntur loquendi formulis, nec totum simul quod ad rem præsentem pertinet, dicuntur: sed ex

ex variis eorum sententiis inter se collatis non sine difficultate colligimus eorum mentem: non satisfacimus rei dignitati, si nuda Scholasticorum loca citemus, sed opus erit ostendere, qua ratione hanc singulis sententiam tribuamus, præsertim cum non defuerit hoc tempore, qui contrarium persuadere tentauerit, ut videbimus sect. 9. Primò S. Thomas ratione confirmat 1. 2. quæst. 111. a. 2. corp. cuius verba sunt. *Operatio alicuius effectus non attribuitur mobili, sed mouenti: in illo ergo effectu, in quo mens nostra est mota, & non mouens: solus autem Deus mouens, operatio Deo attribuitur, & secundum hoc dicitur gratia operans: in illo autem effectu, in quo mens nostra mouet, & mouetur, operatio non solum attribuitur Deo, sed etiam animæ, & secundum hoc dicitur gratia cooperans.* Et tam ex sequenti contextu eiusdem articuli, quam ex prædictis verbis colligitur huiusmodi operationem, qua parte est gratia operans non esse liberam. Nam quælibet operatio libera non solum Deo, sed etiam nobis imputatur, & tribuitur, quamuis Deo principaliter tribuatur, si bona sit. Fateor in contextu S. Thomæ aliquam occasionem dari colligendi diuersam quidditatem gratiæ operantis, & cooperantis, sed illi satisfaciemus disp. seq. sect. 3.

2. Magister 2. dist. 26. §. Caterum. & §. Illa autem, concedit, esse quædam actuales gratias præuenientes; inter quas prima est cogitatio, seu cognitio honestatis, & vitilitatis diuinarum iustificacionum. Secunda est, concupiscentia, qua optamus, desiderare iustificaciones, iuxta illud Psalm. 118. *Concupiscit anima mea desiderare iustificaciones tuas.* Confirmatque verbis D. August. in exposit. illius Psalmi, & lib. de prædest. Sanct. cap. 2. Porro in dist. 27. §. Si igitur. Magister probat nullum actum liberum esse gratiam operantem, quia non fit à solo Deo. Quare supponit prædictas cogitaciones, & motus voluntatis, quæ sunt gratia præueniens, seu operans, non esse liberos.

3. Sed multò clariùs in eadem dist. 27. §. Idem nempe, ait: *Illæ gratiæ præueniens, quæ & virtus est, & non usus liberi arbitrii est, sed ex ea potius est bonus usus liberi arbitrii, quæ nobis est à Deo, non à nobis. Usus vero bonus arbitrii, & ex Deo est, & ex nobis, ideo bonum meritum est: ibi, non solum Deus operatur, sic & Deus & homo.* & confirmat ex 1. Corinth. 15. *Gratia Dei sum id quod sum.* Secundum expositionem S. August. in lib. de gratia, & lib. arbitrio cap. 5. & 6. (de quo diximus satis sect. 1.) Magister ibi aperit docet, gratiam cooperantem esse, quæ ad liberum consensum concurrat.

4. Adhuc clariùs alij Scholastici tradunt, gratiam excitantem & præuenientem, seu operantem esse cogitationem bonam, à Deo immixtam sine nostræ voluntatis consensu; cæterum consentire, & acquiescere esse liberi arbitrii, ad idque concurrere gratiam subsequentem, siue cooperantem, ita Alexand. 3. parte quæstione 69. membro 3. articulo 3. & 4.

5. Eadem propè sententia est Alberti Magni 2. p. q. 18. ad finem, & q. 101. memb. 1.

6. Sanctus Bonaventura in 2. dist. 26. quæstione vltima corp. post medium ait: *Gratia operans liberum arbitrium præuenit, & mouet, quia Deus illam infundendo voluntatem hominis sanat, & preparat. Gratia vero cooperans siue subsequens liberum arbitrium, dicitur mouere; quia voluntas tali dono gratia informata, mouet seipsam.* Quod autem hoc genus mouendi se ipsum, sit cum potestate & dominio indifferenti ad vtramque partem contradic-

nis, explicuerat in dist. 25. ad quam remittit ibi lectorem. His similia, & consequentia scribit in 2. dist. 27. dub. 1. circa lit. & dist. 28. art. 2. quæst. 1. corp. & ad 1.

7. Egidius 7. dist. 26. quæst. 2. art. 3. corpore circa med. & in proximo dubio laterali fusiùs explicat, impetus voluntatis, à Deo immixtos transeuntes, esse volitiones imperfectas priores motu liberi arbitrii, & esse gratiam operantem, & excitantem, Idemque dist. 28. q. 1. art. 3. §. *Visa conuenientia.*

8. Durandus 2. dist. 26. quæst. 3. non solum sententiam, sed etiam verba eadem scribit, quæ in principio retulimus ex D. Thoma.

9. Ricardus 2. dist. 28. art. 1. quæst. 2. in sed contra, & in fine corporis, clariùs docet præuenientem gratiam esse bonas cogitaciones, affectiones, & operationes, à Deo seminatæ in nostro libero arbitrio, & nostri arbitrii operationem subsequi. Quapropter supponit illas non esse liberas. Rursus cooperantem esse gratiam, prout cum liberò arbitrio concurrat ad opera meritoria, docet in dist. 26. art. 2. q. 5. & 6.

10. Dionys. Carthus. in 2. dist. 26. quæst. 4. & 5. eandem doctrinam sequitur, quam nuper ex S. Bonavent. in eadem dist. retulimus: & apud Carthusianum dicta quæst. 5. idem tenet Vdalricus in summa lib. 2.

11. Cisterciensis Dionys. in 2. distinct. 27. quæst. vnica art. 2. concl. 3. ait: *Deus præuenit voluntatem ad actum bonum, se solo mouendo intellectum, & etiam se solo mouendo voluntatem tali motione, sine quali voluntas non coefficeret illum actum bonum.* & concl. 4. ait: *Deus præuenit voluntatem se solo mouendo ipsam, ut gratiam recipiat, quam infundit.* Quod recipere intelligit per actum liberum voluntatis se disponendo, ut ex sequenti contextu constat.

12. Gregorius Ariminensis idem sensit, quod ex Capreolo continuò referemus.

13. Capreolus & Deza, quamuis nullibi ex professo disputent de quidditate, & discrimine gratiæ operantis, & cooperantis; nihilominus de speciali motione Dei, quæ requiritur ad inchoanda supernaturalia opera, & de cooperatione Dei cum nostro libero arbitrio, frequenter mentionem faciunt dist. 24. & sequentibus, præsertim verò distinct. 28. & 29. in quibus duo puncta peculiariter notanda sunt.

14. Primum est, prædictam motionem specialem Dei fieri à Deo in nostra voluntate sine nostræ voluntatis concursu, & destinari ad hoc, ut fiat nos liberè velle, & cooperari. Quo supposito Deus simul cum nostra libera voluntate cooperatur. Hæc fusè cum Gregorio Ariminensi docet Capreolus in 2. dist. 28. quæst. vnica art. 3. prope med. §. ad 12. dicit Gregorius. Idem Deza in eadem distinctione, & quæst. 4. art. 4. ad 12. Gregorij contra secundam conclusionem, cui consonant sequentia.

15. Secundum punctum est, huiusmodi motionem pertinere ad illustrationes, seu cognitiones intellectus, & ad motus voluntatis ad bonum. Hæc docet Capreolus in 2. dist. 28. quæst. vnica art. 1. concl. 5. dicens, esse auxilium Dei mouentis, seu inspirantis bonum propositum, & in eadem quæstione, art. 3. prope initium docet esse illustrationem, qua Deus mouet ad cogitandum, & cognoscendum quod pertinet ad salutem, & distinct. 29. art. 1. concl. 4. prope initium docet, hominem indigere auxilio Dei sicut primo mouente, quatenus inspirat primum actum, sine quo non potest incipere

incipere humana deliberatio, & qui præcedit omnem deliberationem, ac proinde etiam libertatem, & toto sequenti contextu eiusdem conclusionis quartæ ostendit ad primam gratiam, quæ præbet iustificacionis initium pertinere, voluntatem hominis mouere, ut velit bonum supernaturale, quod ex adductis testimoniis S. Thomæ confirmat in dist. 29. art. 3. col. penult.

16. Quantum ad initium deliberandi, & primam motionem voluntatis ad bonum supernaturale, idem profus docet Deza in 2. dist. 28. q. vnica a. 3. nota. 6. & in art. 4. ad argumenta Gregorij contra secundam conclusionem.

17. Conradi eadem est sententia, siquidem existimat præuenientem, seu operantem gratiam, prout est gratia actualis, non habitualis, esse motionem Dei specialem, qua Deus solus caufat in nostra voluntate inclinationem, & inductionem; per quam facit ut voluntas liberè cooperetur Deo, & partialiter concurrat, & simul cum Deo efficienter producat volitionem liberam. Cæterum voluntas nostra non cooperatur, nec concurrat cum Deo, ut faciat se velle prima volitione. ita Conradus 1. 2. quæst. 109. art. 6. in sectione 5. commentarij. §. vltimo. & art. 7. ad 1. & quæst. 111. art. 2. §. hic consequenter, & §. sed circa ista.

18. Sed quantum ad secundum punctum, videlicet; huiusmodi motiones præuenientes pertinere ad primos actus intellectus, & voluntatis, qui præbent initium deliberandi circa res supernaturales, quamuis hoc non asserat expressè Conradus; tamen efficaciter colligitur ex illo in eadem quæst. 109. art. 6. circa medium, & art. 2. concl. 1. fine, ubi semper de initio deliberationis circa nostram iustificacionem, sumendo ex aliqua volitione, ad quam Deus moueat sine nostra libertate, philosophatur, inhærendo generali doctrinæ de initio deliberandi, naturaliter sumendo ex prima volitione boni in communi: de quo fusiùs infra disputatione 42.

19. Caietanum etiam esse pro nostra sententia, si bene perpendantur eius verba 1. 2. quæst. 111. art. 2. constat dist. sequenti sect. 1. initio, & sectione 3. n. 4. & 10.

20. Marfilus eandem veritatem agnouit in secunda quæstione 18. art. 1. conclus. 4. & 5. nam apud illum, antequam liberum arbitrium cooperetur, gratia præueniens, & operans facit, nos velle, & ea continet inspirationes interiores, & admonitiones speciales, suggerentes bonum, terrores quoque, quibus Deus trahit, & allicit specialiter concursu supra influentiam rationali natura debitam.

21. VValden. de Sacramentis cap. 10. num. 5. ait. *Prima vocantis gratia ex voluntate Dei donatur ante motum liberi arbitrii.* & addit, in potestate liberi arbitrii esse, excitationi applaudere, & cooperari. Insuper gratiam operantem, & præuenientem nullam aliam, videtur, agnoscere, nisi actualem vocationem, & excitationem ad orationem, & alia pia opera, quibus obtrincamus gratiam.

22. Plenius, clariùsque nostram conclusionem positam in sect. 1. concl. 1. & 2. Scholastici, agnoscunt, hæc esse, aut vnica, aut primariam acceptio-nem gratiæ operantis, seu præuenientis, nec non gratiæ cooperantis, seu adiuuantis secundum usum Scripturæ sacre, Augustini, & aliorum Patrum; & illius præcipuè habendam esse rationem ad exponendas controuersias de gratiæ efficacitate. Ita Ruardus art. 7. pag. 15. & 16. & postea ver-

sus med. art. ante §. tractamur circa. Driedo de captiuitate & redemptione tract. 6. c. 2. part. 2. non longè post medium, & in fine totius libri de concordia gratiæ, & liberi arbitrii parte 2. capite 2. particula 2. fol. 7. §. deinde quemadmodum. Enchiridion Christianæ institutionis ad Parochos ab Archiepiscopo Colonienfi editum sub tit. de sacramento Pœnitentiæ, cap. & vel hoc exemplo, & multis sequentibus à pag. 88. præsertim cap. *Gratia ergo præueniens.* Suarez lib. 3. de auxiliis cap. 4. num. 3. & cap. 5. Vasquez 1. part. disp. 88. & 12. disp. 185. cap. 6. 7. & 8. Molina in concord. ad quæst. 14. dist. 43. Bellarminus lib. 6. de gratia cap. 15. sent. 6. Lessius idem supponit toto cap. 10. & 11. sed clariùs docet cap. 12. à principio. Vega lib. 6. in Trident. cap. 8. (licet dissentiat in eo quod dicemus disp. 33.) Delphinus lib. 4. de libero arbitrio propius ad medium, quam ad finem, sub tit. *Quo pacto Deus aliqua in nobis operetur sine nobis.* pag. 166. breuiter Soto 1. de natura & gratia capite 16. inter medium & finem. communiter expositores S. Thomæ 1. 2. quæst. 111. art. 2.

Philosophus etiam concinit in lib. 2. magnorum moralium cap. 8. sed præcipuè lib. 7. Ethicorum ad Eudemum prope finem, videlicet, cap. 18. ubi, ut in rebus quæ citra rationem sunt, excite-tur concupiscentia, qua desideremus, quod, quando, & quomodo oportet ad felicitatem naturalem, docet, esse necessarios quosdam impetus, ebf-que non esse deliberatos, sed ab exteriori motore provenire, quem, tandem concludit, non esse alium, nisi Deum. Ergo supernaturales impetus, ad felicitatem supernaturalem destinati, erunt similiter indeliberati, non ab intrinseca motione, qua liberum arbitrium seipsum moueat, sed à solo Deo, ut supernaturali auctore provenientes. cuius rationis vim explicabimus magis infra disp. 24. præsertim sectione 3. & sequentibus.

SECTIO VIII.

Augustini testimonia inter seipsa, & cum nostris conclusionibus conciliantur.

EX dictis colligitur concordia inter quasdam sententias Augustini, quæ videntur inter se pugnare, sicut etiam sententia quorundam aliorum Patrum, præsertim Prosperi, & Fulgentij. Nam aliquando asserunt, in nobis à solo Deo fieri, ut velimus; aliquando asserunt, hoc ipsum fieri à Deo nobiscum, & vtriusque locutionis exempla lector aduertere potuit in sectionibus præcedentibus. Nunc satis sit Augustinus, qui lib. de gratia, & libero arbitrio cap. 17. ait: *Ipse ut velimus, sine nobis operatur.* & tamen lib. 1. ad Simplicianum quæst. 2. ante medium dicit: *Ut velimus, suum esse voluit, & nostrum: suum vocando, nostrum sequendo.*

Huic difficultati satisfiet duplici explicatione. 2. Prima distinguit duplicem voluntatem; aliam imperfectam, quæ est subitum desiderium inefficax, & indeliberatum: quam Augustinus in eodem cap. 17. de gratia, & libero arbitrio, appellat paruum voluntatem, seu charitatem. Huius volitionem Deus sine nobis operatur. At non sine nobis operatur alteram volitionem deliberatam, & efficacem; quam solam communior vsus Sanctorum appellat voluntatem, aut consensum: nam prior illa volitio indeliberata communiter comprehenditur nomine cogitationis supra sect. 4. Atque eadem planè mens fuit Caiet. 1. 2. quæst. 111. art. 2. prope

prope med. ita distinguens: *Facere ut velimus, contingit dupliciter, scilicet, ut velimus, mouendo nos ipsos, & ut velimus, moti tantum ab ipso Deo. Secundo modo spectat ad gratiam operantem; primo modo ad gratiam cooperantem. Quæ distinctio quantum ad rem significatam eodem euadit, quo præcedens intendebat.*

3. Secunda explicatio notat aliud esse operari, vt velimus, aliud verò operari ipsum velle. Nam operari, vt velimus, est operari aliquid præuium, ac destinatum, vt nos inclinet ad volendum. Quomodo qui rogat, vel persuadet, vel inuitat, vel metum incutit, aut promissis allicere conatur; rectè dicitur, operari, vt velimus; sed non dicitur, operari nostrum velle; quia non concurrat ad nostrum actum volendi. Rectè igitur dici potest Deus, in nobis sine nobis operari, vt velimus liberè. Sed nunquam (quod meminim) dicitur operari in nobis, sine nobis ipsum velle: quamuis enim sæpe dicatur, operari nostrum velle, semper tamè aut exprimitur, aut subintelligitur nobiscum. Sic ergo August. loco citato ait: *Ut velimus, sum esse vocando, quia Dei solius est vocatio, destinata ad eum finem, vt velimus. Eadem ferè distinctio, atque doctrina est, quæ ex Gregorio in 2. distinctione 28. quæst. 1. art. 3. ad 12. desumpta recipitur à Capreolo in eadem distinctione, dum respondet ad argumenta contra 2. conclusionem circa 12. argumentum Gregorij. Similitèrque Deza, & Conradus 1.2. q. 111. art. 2. sectione 4. loquuntur: de quorum doctrina infra disp. 35. dicemus plura.*

4. Denique si fortè aliquis Patrum dixerit, Deum sine nobis operari nostrum velle; explicandus erit secundum primam explicationem.

5. Secundò difficultia sunt alia verba in eodem libro 1. ad Simplicianum quæst. 1. quæ sic habent: *Quod autem voluerimus, solus Deus præstat. Vbi Augustinus videtur asserere, præteritam voluntatem factam esse à solo Deo. Quapropter illa, quando præsens fuit, à solo Deo facta fuit, ac proinde omnes voluntates fiunt à solo Deo. Huius explicatio consistit in vsu vario illius dictionis quod. nam in præsentibus non est aduerbium synonymum dictioni et; sed est relatiuum substantiue acceptum. Sensus igitur hic est: Solus Deus præstat illud bonum, quod nos voluerimus per nostram liberam conuersionem ad Deum, solus enim Deus præstat infusionem gratiæ habitualis, remissionem peccati, auxilium necessarium ad perseuerandum, opportunitates, & occasiones bene agendi, & æternam vitam. Vnde Augustinus statim exposuit, *semper beatè viuere*, esse id quod nos volumus, & solus Deus præstat. Quod clariùs expressit liber de Ecclesiasticis dogmatibus, dicens: *Ut adipiscamur, quod acquiescendo admonitioni cupimus, diuini est muneris.* Et Hieronymus dial. 3. contra Pelagianos non longè ante medium ait: *Iam in Domini potestate est, vt id quod cupimus, quod laboramus, ac nitimur, illius ope, & auxilio implere possimus.**

6. Colligo ex his solutionem ad duas obiectiones, quibus Bellarminus lib. 1. de gratia, & libero arbitrio capite 14. §. hæc explicatio, & §. hæc esse, contendit, gratiæ operantis proprium, & immediatum effectum esse, vt liberè velimus. Prima obiectio est, quoniam Apostolus sine vlla limitatione voluntaria ineliberatè dixit: *Deus est qui operatur in nobis velle, & perficere.* Et Augustinus supra citatus, ait: *Ipse ut velimus sine nobis*

operatur. Sed huius solutio constat ex numero 2. & 3.

7. Altera obiectio est, quoniam August. de gratia & libero arbitrio capite 5. sic loquitur: *Vt Apollolus Paulus de celo vocaretur, & tam magna, & efficacissima vocatione conuerteretur, gratia Dei erat sola; quia merita eius erant magna, sed mala.*

Respondetur primò, hîc verbum *conuerteretur* significare solam Dei actionem, qua Paulus mouebatur efficaciter ad conuersionem. Alioquin conuersionem non fuisse sine libero consensu Pauli, ac proinde non fuisse ex sola gratia, fides docet.

Respondetur secundò, Augustinus in conuersione Pauli ad gratiam dicit fuisse solam, quia nullum supponebat meritum; non quia nullam haberet arbitrij cooperationem, vt contextus indicat. Sed prædictæ explicationes confirmantur ampliùs tomo sequenti.

SECTIO IX.

Satisfit argumentis, quæ probare contendunt gratiam excitantem, seu præuenientem esse liberum quendam actum, ac minimè necessarium.

Quidam ex recentioribus author fatetur illuminationem, & inspirationem pertinentem ad actus intellectus, quæ antecedit omnem actum voluntatis, conuenire homini necessariò, & esse actum profus necessarium, & ineliberatum. Insuper auxilium, inquit, excitans, quatenus denotat infusionem cuiuscunque principij supernaturalis necessariò requisiti ad primum actum supernaturalem; siue intellectus, siue voluntatis, est aliquid necessarium, id est, non liberum comparatione illius hominis, qui recipit tale principium.

Nihilominus ait: Auxilium excitans ex genere suo, & quatenus excitans est, & præueniens hominem, non necessitat ipsum hominem, nec est actus necessarius, sed liber. Quod idem in alia conclusione magis explicat, dicens: Auxilium excitans, quatenus denotat actum voluntatis, per se loquendo, est actus liber eidem voluntati; additque ita contingere de potentia ordinaria, quamuis Deus de potentia absoluta necessitate possit.

Illius fundamenta, resecat pluribus atque diffusis notationibus, quibus interferuntur in vnum collecta, atque ad breuiorem methodum redacta, hæc sunt.

Primum argumentum est, quia excitatio comunicatur homini conformiter ad naturam hominis, sed in ordine naturali primus actus intentionis, qui tribuitur auctori naturæ, est liber quoad exercitium.

Respond. Primus actus intentionis, qui tribuitur auctori naturæ, aliquando est liber, quoad exercitium; & tunc præsertim, quando est intentio efficax, & absoluta. Nihilominus simplex aliqua complacentia boni, per primam ineliberatam cogitationem propositi, ferè semper est actus necessarius, & non liber. Quod in tentationibus quotidie experitur, quicunque vigilant, vt tentationibus resistat: & multo melius spirituales viri, quos Deus frequenter visitat consolationibus, suauitatibus, & gaudiis, quæ nec attrahere

attrahere, nec abicere potuerunt à principio. Denique peccatores, quando conuertuntur, non habent in sua libertate, vt ea denuo delectentur animus, quæ priùs terrebant, & contristabant vehementer. De quo recolenda sunt peculiariè, quæ ex Augustino libro secundo contra duas epistolas Pelagianorum capite 9. & in libro de spiritu & litera capite 35. retulimus supra sectione secunda, numero 10. Denique quantum illa doctrina de primo actu intentionis libero pugnet cum receptissima sententia Philosophi, sancti Thomæ, & omnium ferè Scholasticorum cuiusque scholæ, constat disputatione 42. sect. 3. & sequentibus.

5. Secundum argumentum, quoniam voluntas in prima volitione excitante sequitur bonum propositum per intellectum sub indifferentia, ad tenendum, vel non tenendum in illud. At verò contradictionem implicat, voluntatem necessariò, & sine libertate moueri, data huiusmodi indifferentia ex parte cognitionis; quod remittit à se probatum alibi.

Respondetur primò. Sola indifferentia intellectus, proponentes rationes amplectendi, & respiciendi obiectum idem, seu, quod in idem recidit, sola indifferentia obiecti, prout per intellectum proponitur, non sufficit libertati; imò quandoque sine libertate reperitur. Nam experientia constat, dormientes, pueros, & amentes cogitare rationes vtriusque partis; & tamen sine libertate velle.

6. Respondetur secundò. Quamuis cogitatio rationum vtriusque partis nunquam sine libertate reperiri contingeret; adhuc certum esset, solam eiusmodi cognitionem, & illius indifferentiam (quam appellant) non sufficere, vt voluntatis vera, & absoluta libertas defendatur: si negatur voluntati potestas indifferens, vt se in hanc vel illam partem flectat ex suppositione cuiusque antecedentis motionis, quæ à libertatis vsu non dependent, sed de hoc ex professo diximus tomo de scientia disput. 53.

7. Tertium argumentum ex Tridentino sessione sexta, can. 4. vbi definitur, liberum hominis arbitrium, à Deo motum & excitatum, cooperari, assentiendo excitanti, atque vocanti, & non merè passiuè se habere in tali excitatione. Non enim satisfit huic definitioni, si dicamus, quòd datur priùs præmotio & excitatio voluntatis, & liberi arbitrij, quæ sit omnino necessaria, & postea superuenit alius actus, quo possumus resistere huic præmotioni, sed potius in eodem actu, per quem præmouetur & excitatur homo à Deo, inuenitur dicta libertas, in assentiendo, vel dissentiendo. Hæc ipsa sunt prædicta auctoris verba.

8. Respondetur ex eodem Tridentini decreto colligere debuisset oppositum. Nam etiam in rebus humanis, quibus ad diuinas manuducimur, in potestate dormientis non est, vt excitetur à somno: insuper in potestate hominis auerti, & alii rebus intenti, non est vt ab alio vocetur; sed in potestate atque libertate posita sunt solius hominis, vigilantis, excitantis, alium quærentis, & vocantis. At verò excitanti atque vocanti dissentire, si velit, aut consentire; hoc possumus est in libera potestate eius, qui excitatur, & vocatur, vt etiam Tridentinum in eodem canone 4. notat.

9. Quartum argumentum sumit ex D. Thoma 1. *Rais de Prouidentia Dei.*

2. quæst. 111. art. 2. vbi docet, eandem esse gratiam operantem, & cooperantem secundum essentiam, & solùm differre per ordinem ad diuersos effectus. Vnde idem actus, causatus in voluntate à Deo, dicitur gratia operans, & excitans, quatenus prouenit à Deo, & dicitur gratia cooperans, quatenus voluntate consentiente elicitor ab illa.

Respondet & dico primò. Gratiam operantem & cooperantem inter se distingui essentia, id est, ratione formali, constat ex tota præsentis disputatione, & magis constabit disp. 36.

Dico secundò: realitas illustrationis, & suauitatis, quæ independenter à nostra libertate immititur à Deo, est gratia operans, seu præueniens, secundum se considerata; & tamen eadem ipsa, in quantum dependenter à nostra libertate concurrat ad elicendum liberum consensum, est gratia cooperans, vt videbimus disputatione 36. sect. 4. & 5.

Dico tertio, quid peculiariè de hac re sanctus Thomas senserit 1.2. quæst. 111. art. 2. explicabimus satis tota disp. 32. præsertim sect. 3.

Quintum argumentum, quoniam si eadem gratia, excitans voluntatem, est actus liber illius, verificatur quod August. sæpe ait: Deum in nobis inchoare operationem, excitando: & tamen eandem operationem perficere, cooperando. Confirmat, quoniam August. solet asserere, voluntatem à Deo præparari: quam phrasim hic author refert ad actualitatem transeuntem, per quam Deus determinet ad consensum.

Respondetur Augustinus in plurimis locis tota præsentis disp. 31. recitatis, & in aliis plurimis in hoc & sequenti tomo de prædest. recitandis, satis manifestè suam mentem explicuit, vt Deus præparet voluntatem, præueniat, & inchoet operationem, præbendò cognitionem, & delectationem boni, quam habere, vel non habere, non est in nostra potestate; postea verò perficiat cooperando, non ad eandem paruam, & inchoatam voluntatem, quam priùs dederat, sed ad liberum consensum, & electionem voluntatis.

Sextum argumentum ex Tridentino sessione 6. cap. 6. dicitur: *Disponuntur autem ad ipsam iustitiam, dum excitati diuina gratia, & adiuti, fidem ex auditu concipientes, liberè mouentur in Deum.* Ecce, (inquit author citatus) quomodo Concilium loquatur de illo motu actu, per quem excitatur homo, & per quem ipse non moueat se, sed moueatur à Deo; cum quo tamen stat, quòd medio eodem actu liberè moueatur in Deum.

Respondetur nullam esse consequentiam, qua ex prædictis verbis colligitur, eundem actum esse, quo formaliter excitatur homo, & per quem homo liberè se mouet in Deum. Imò potius ipsa verborum constructio denotat, excitationem præsupponi, vt homo liberè moueatur in Deum per liberum voluntatis consensum. Præterea ex eisdem verbis nulla ratio colligitur, hominem non mouere seipsum ad eum fidei actum, quo liberè mouetur in Deum: imò contradictionem implicat, liberè moueri, & tamen non moueri à seipso, sed à solo Deo. Nam libertatis exercitium in eo formaliter consistit, quòd homo seipsum moueat, & determinet, supposita diuina gratia præueniente & cooperante.

Septimum argumentum, quia communis scholæ Theologorum habet, quòd prima illa excitatio, per quam homo disponitur ad gratiam, & est simul cum gratia, & tribuitur ipsi Deo excitanti; K k licet

Duplicis obiectionis solutio.

7.

1. Recentioris sententia.

2.

3.

Primum argumentum.

4.

10.

11.

12.

licet non sit meritoria gratia; est tamen meritoria gloriae. Si vero talis excitatio esset actus necessarius, non esset meritorius: imò vero nisi actus ille esset liber, non disponderetur proprie homo per ipsum ad recipiendam gratiam.

13. Respondetur antecessus non esse verum: quamvis enim vera sit sententia Theologorum, asserentium ad gratiam esse meritum, & sufficientem dispositionem ad gratiam esse meritum gloriae; ceterum nemo Theologorum, quem viderim, ante praedictum auctorem, asseruit, eiusmodi dispositionem immediatam, & sufficientem esse primam excitationem ad fidem, vel ad contritionem: quin potius omnes expressè asserunt, de lege ordinaria praecedere excitationes necessarias, id est, non liberae, propterea quae nullius meriti esse.

14. Insuper nemo Theologorum asseruit, immediatam, & sufficientem dispositionem ad gratiam ita esse soli Deo tribuendam, ut non tribuatur etiam libero arbitrio, cooperanti ad suum consensum; quemadmodum soli Deo tribuitur gratia operans, perueniens, & excitans. Quin potius omnes asserunt, quamcumque liberam actionem, virtute divina gratia conceptam, tribuendam esse libero arbitrio, quasi secundario cooperanti: sed ita, ut eius laus, & gloria tota fit in Deo, & tandem tota recurat in Deum, ut fusiùs probabimus tomo sequenti.

15. Ex his constat quam falso fundamento nitatur argumentum octavum, quia excitatio, inquit, esse debet dispositio, & non potest esse dispositio, nisi sit libera.

Respondetur. Excitans, seu praeveniens gratia non disponit in ratione meriti, aut impetrationis, vel in genere dispositionis imputabilis; sed disponit in genere propensionis ad actum de liberatum, sicut sanctus Thomas Hebr. 13. lectione 3. longè post medium, exponens illud: *Apet vos in omni bono*, ait: *Voluntas humana cum sit quaedam inclinatio rationis, est principium actuum humanorum, sicut gratia est principium motus gratium deorsum. Unde se habet ad actus rationis, sicut inclinatio naturalis ad actus naturales. Res autem naturalis dicitur apta ad illud, ad quod habet inclinationem. Deus etiam, quando immittit homini bonam voluntatem, aptat eum, id est, facit ipsum aptum.*

16. Confirmatur, nam subitè & proptus indeliberati motus irae disponunt ad liberam electionem vindictae, & reliquae aliae suggestiones demonis, vel carnis, quamvis nulla libertate gaudeant, disponunt ad liberum consensum in illas. Ad eum ergo modum subitè, & non deliberati motus in bonum supernaturale rectè dicuntur praeparare, aut disponere voluntatem ad consensum liberè praestandum. Haec igitur fuit mens Augustini, & aliorum Patrum, quando de gratia praeveniens & excitans interpretantur illud Proverbiorum 8. *Præparatur voluntas à Domino.*

17. Nonum argumentum, quia primus actus excitantis gratia, quo voluntas à Deo movetur, est intentio finis: haec autem est principium totius libertatis, non tanquam virtualiter continens libertatem, sed tanquam formaliter continens.

Respondetur. Minorem propositionem probare non potuit, neque probare tentavit praedictus author. Alioqui ex Aristot. D. Thom. & ceteris Theologis constat, primam intentionem finis non aliter esse principium libertatis, nisi

quemadmodum fixum & immobile debet, praesupponi ad quemcumque motum, ut videbimus disputatione 42. sectione 2. 3. 6. & 7. Unde quamvis prima intentio finis nullo modo sit libera, potest sum munus commode & plenè subire, exhibendo in seipsa fixum cardinem, in quo liberae volitiones voluuntur.

Decimò nostram sententiam impugnat, quasi gratia excitans à nostris authoribus appelleretur naturalis, ut opponitur supernaturali. Cum tamen, si hoc nomine usus est nostrorum aliquis, acceperit sine dubio naturale, ut opponitur libero; sed nemo nostrorum, quem sciam, ita loquitur.

Præterea miscet alias confirmationes ex suis generalibus principiis de promotione divina, & de libertate quae singula singulis in locis impugnamus disputatione 35. & magna ex parte in tomis praecedentibus, & in sequenti de praedestinatione.

Tandem generaliter supponit, de lege ordinaria totam iustificationem ab exordio primae gratiae excitantis usque ad finem infusionis gratiae iustificantis perfici in instanti. Quod, quam sit alienum non solum à ratione theologica & doctrina Patrum, sed etiam ab experientia, non est huius loci explicare; sicut nec alia plurima quae incidenter interfuit refutare.

DISPUTATIO XXXII.

Quo sensu gratia operans peculiariter ad interiorum actum, & primam volitionem finis; sed gratia cooperans ad exteriorum actum, & volitionem mediorum accommodetur.

SECTIO I.

Proponitur Scholasticorum doctrina & illius fundamenta.

ANCTVS Thomas 1. 2. q. 111. art. 2. in priori parte corporis statuit duas conclusiones.

Prima conclusio. Gratia operans dicitur, secundum quod Deus movet humanam mentem ad interiorum actum voluntatis, praesertim ad primum, cum voluntas incipit bonum velle, quae priùs malum volebat. Probat S. Thomas, quoniam in hoc actu voluntas se habet, ut mota: solus autem Deus se habet ut movens; & ideo operatio soli Deo tribuenda est, ac proinde gratia operans est, quae eiusmodi volitionem causat.

Secunda conclusio. Gratia cooperans dicitur respectu actus exterioris, qui imperatur à voluntate. Probat S. Thom. quoniam in hoc actu voluntas se habet, ut movens: & operatio voluntati tribuitur, Deo adiuuvante, & cooperante, & interius confirmando voluntatem, ut ad actum perveniat, & exteriori facultatem operandi praebendo.

Tertiam conclusionem subiungit in solutione ad tertiam, quae est veluti explicatio duarum praecedentium; videlicet, gratia operans adiuuat hominem, ut velit bonum, & finem; sed cooperans gratia

17. Nostris defenduntur authoribus.

18.

19.

4.

5.

6. Dissentium inter se.

7. Eorum fundamenta.

8.

gratia adiuuat, ut velimus praesupposito fine. Unde aperte signat S. Thom. gratiam operantem pertinere ad volitionem mediorum.

Duas priores conclusiones eisdem ferè verbis, quibus S. Thomas, tradit etiam Durand. in 2. distinct. 26. quaest. 3. Antoninus 4. p. tit. 9. cap. 3. §. 1. & 2. sequuntur Caiet. & Conradus 1. 2. quaestione 111, articulo 2. Soto lib. 1. de natura & gratia, capite 16. inter medium & finem. Driedo libro 2. de gratia, & lib. arb. tract. 1. cap. 2. & 3. Ruardus articulo septimo, §. & quia articulum, pagina 299. Bellarminus libro 1. de gratia & libero arbitrio cap. 14.

Eadem planè sententia fuit antiquorum, quam approbando refert Magister 2. distinctione 27. cap. 3. fine, praesertim verbis illis: *Infunditur plenitudo divina benedictionis, id est, inspiratur gratia, (quod solus Deus facit, non homo cum eo) qua rigatur voluntas hominis, ut germinat & fructificet, id est, sanatur, & preparatur, ut bonum velit, & secundum hoc dicitur operans, & iuvatur, ut bonum faciat, & secundum hoc dicitur cooperans.* Sic & Alexander 3. part. quaestione 69. memb. 3. articulo 3. ad 4. ait: *Secundum essentiam omnino eadem est gratia operans, & cooperans; sed differunt secundum effectus, quia alius est effectus gratiae cum facit nos velle bonum, alius cum facit nos exequi bonum, & quantum ad primum effectum dicitur gratia operans; quantum ad secundum gratia cooperans, sicut eadem est voluntas coniuncta actui exteriori, & non coniuncta actui exteriori, sed tantum differt secundum effectum solum.* De hac sententia vel de alia, quae huic simillima est, ut propè videatur, eadem redibit sermo infra disp. 38. sect. 1. num. 12.

Ij etiam Doctores inter se dissentiant primò, quoniam illorum aliqui existimant, interdum esse volitionem sine deliberatione, ac consilio rationis, ac proinde sine libertate elicitam, virtute gratiae operantis. Ita Driedo, & magis significat D. Thom. Alij verò existimant, semper esse debere volitionem liberam, ac meritoriam illam, quae elicitur virtute gratiae operantis; dummodo sit prima volitio finis, ita Caiet. Soto, & Bellarm. citati. Secundò dissentiant, quoniam aliqui requirunt, ut volitio propria gratiae operantis sit volitio finis, sicut D. Thom. & aliqui ex discipulis. Alij nulla mentione facta finis, hoc solum requirunt, ut sit prima volitio.

Fundamentum, propter quod primam volitionem liberam citati Doctores dicunt fieri in nobis sine nobis; ac proinde ad gratiam operantem pertinere, non est, quia non concurrat ad illam effectivè volūtas, quin potius effectivè produci à voluntate, fatentur expressè illorum aliqui, ut referemus disp. sequenti; sed quoniam volitio, inquit, fit sine nobis, hoc est, fit in nobis sine nobis, exhortantibus, & persuadentibus nos ipsos. Tunc enim homo dicitur, se movere, ad volendum, vel operandum, quando ex vna volitione in aliam, vel in opus se liberè movet; & quando liberè, & data opera, rationes quaerit, & ponderat, ut suam voluntatem ad aliquem interiorum affectum, vel exterius opus impellat. Quod quia deficere putant in prima volitione libera, ad quam solus Deus nos hortatur interiori, ideo dicitur fieri in nobis sine nobis, subindèque ad operantem gratiam pertinere.

Fundamentum verò, ut volitionem finis, dixerunt ad operantem gratiam pertinere, ex praecedenti ratione deducitur, nimirum, quoniam *Quis de Providentia Dei.*

volitio finis est prima volitio, movens ad omnes volitiones mediorum. E contra verò ad sequentes volitiones mediorum movet se ipsam voluntas, supposita volitione finis, quapropter volitiones mediorum pertinere, dicuntur, ad gratiam cooperantem. Confirmant testimoniis Augustini, quae retulimus disp. praeced. sect. 8. quia videntur asserere, solius gratiae operantis esse facere, ut velimus.

Fundamentum denique, ut assererint, gratiam operantem dici, secundum quod Deus movet humanam mentem ad interiorè actum; sed cooperantem dici respectu actus exterioris, qui imperatur à voluntate; huius, inquam, assertionis fundamentum sumi potuit ex August. qui saepe gratiae operantis vim docuit esse destinatam, ut velimus, peculiariter autem lib. de grat. & lib. arb. c. 17. ait: *Ipsi, ut velimus, operatur, incipiens, qui volentibus cooperatur perficiens.* & post pauca: *Ut velimus, sine nobis operatur: cum autem volumus, & sic volumus, ut faciamus, nobiscum operatur: & tamen sine illo vel operante, ut velimus, vel cooperante cum volumus, ad bona pietatis opera nihil valeamus.* Vbi ad cooperantem gratiam refertur videtur, eam solummodo volitionem, quae in exteriorum actum prodit, faciendo quod vult. Quapropter aliae volitiones, quae non prodeunt in exteriorum actum, exequendo, non ad cooperantem, sed ad operantem gratiam pertinebunt. Hanc sententiam ex praedictis verbis August. colligit Magist. in 2. dist. 27. cap. 1.

Nihilominus alia est mens illorum verborum August. namque ibi (sicut saepe aliis in locis sparsum positis in tota disp. praeced.) distinguit duplicem volitionem, alteram qua ita volumus, ut nos ipsi operemur, & faciamus; nimirum, quia liberè consentimus, & movemus nos ad illam; atque huiusmodi volitionem Deus nobiscum operatur: nam volitionem alteram, qua ita volumus, ut nos ipsi nihil faciamus, nec operemur, humanum modo, quia non consentimus liberè: hanc solus Deus in nobis operatur sine nobis.

Non aliam fuisse mentem August. probatur efficaciter primò, quoniam Aug. sicut & ceteri Patres quemlibet liberum consensum voluntatis refert ad gratiam non solum praeveniens, sed etiam cooperantem, ut vidimus disputatione praeced. & magis constat tota disp. 36. & disp. 37. sectione 1.

Confirmatur secundò, quoniam in eodem ipso cap. 17. de libero arbitrio ante praedicta verba satis significaverat Augustinus ad gratiam operantem pertinere solum initium iustificationis, quod semper, aut ferè semper sumitur à voluntate quadam imperfecta, seu velleitate, & concupiscentia boni, quae sine nostra libertate immittitur à Deo. Ceterum quando voluntas vltieriùs progreditur ad iustificationem pergens, iam Deum cooperari. Ad quod peculiariter notanda sunt illa verba: *Quis istam, est parvam, dare cooperat voluntatem; nisi ille, qui preparat voluntatem, & cooperando perficit, quod operando incepti.*

SECTIO II.

Operantis, & cooperantis gratiae acceptio in praecedenti sectione recitata, secundum eum sensum, quem primo sonitu reddit, refutatur.

Dico primò. Propria & exacta significatio gratiae operantis, secundum mentem Augustini

9.

10. Augustini mens declaratur.

11.

12. Kk 2 fini

1. *significatio.*

stini, & aliorum Patrum, non extenditur ad vllas volitiones liberas, etiam si fuerit prima inter volitiones; sed solummodo comprehendit motus profusus indeliberatos illustrationum, & inspirationum tam intellectus, quam voluntatis. Hæc conclusio satis probata est tota præced. disp. 31.

2. Nunc peculiariter probatur, impugnando præcedentem sententiam; primò, quia quæcunque libera volitio, etiam si prima sit, & versetur circa finem, dummodo procedat à gratia, est actus meritorius saltem de congruo, vt constat ex dictis supra disp. 19. sect. 4. Sed nullus actus meritorius fit in nobis, sine nobis; ergo prædicta volitio libera non fit in nobis sine nobis, ac proinde non est gratia operantis, sed cooperantis. Minor probatur ex can. 9. Arausico. 2. qui est sententia 22. in lib. sentent. Augustini tom. 3. cuius verba sunt: *Quotiescunque bonum operamur, Deus in nobis, atque nobiscum, vt operemur, operatur.* At quoties operamur actum meritorium, operamur bonum; ergo quoties operamur actum meritorium Deus operatur in nobis atque nobiscum, ac proinde cooperatur.

3. Confirmatur, quoniam, vt supra disp. 18. sect. 2. à principio vidimus secundum phrasim Scripturæ frequenter ab Apostolo vsurpata, & ab Augustino, aliisque Patribus ponderatam. *Non ex operibus* aliquid nobis tribui, idem est, atque non ex meritis aliquid nobis tribui; ergo quæcunque fuerint merita nostra, erunt etiam opera nostra. At verò opera nostra, quamuis Deus operatus sit nobis, non tamen sine nobis; si enim sine nobis fierent, non essent opera nostra. Quapropter ad illa non solus Deus operatur, sed nobis cooperatur.

4. Secundò probatur, quoniam quando infidelis ad fidem conuertitur, prima volitio de congruo meritoria est credulitatis affectus; vt notat Arausicanus II. canon. 5. & fufius explicuimus disputatione 19. sectione 2. 4. & 5. Hunc autem affectum, quando est liber & meritorius, Augustinus, & alij Patres appellant actum fidei inchoatam, vt ostendimus in eadem disp. 19. sect. 5. & à tota ferè disp. 25. Rursum actum fidei à Deo, non præcisè vt operante, sed cooperante nobiscum, notat Augustinus non raro, veluti tract. 72. in Ioan. post med. dicens: *Ipsam credere in Christo, opus est Christi; hoc operatur in nobis, non utique sine nobis.* (& post pauca:) *Qui operante in se Christo, cooperatur salutem aeternam ad iustificationem suam.*

5. Probatur tertio, quoniam contingit sæpe, Deum inspirare nobis sine nostra libertate illustrationes, suauitatem, affectus & complacentias circa media, veluti circa religionis ingressum, abstinentiam, pauperatam, aut orationem; & tamen illæ volitiones sunt gratiæ operantis; ergo gratia operans non est restringenda ad solum finem, sed etiam ad media pertinere potest; vnde gratia cooperans non complectitur quamcunque volitionem mediourum, sed eam tantum, quæ fuerit libera.

6. Dico secundò. Actus exterior quando accipitur pro solo actu corporeo, qui elicitor à potentia corporea, & actus interior appellatur quilibet actus potentie spiritualis, scilicet intellectus & voluntatis. Secundum hanc acceptionem loquendo, gratia operans non complectitur omnes actus interiores, sed solummodo indeliberatos; & gratia cooperans non complectitur solos actus exteriores, neque solas volitiones,

prodeutes in exteriorem actum, sed omnem volitionem liberam.

Probatur ex dictis tota præced. disp. & nunc peculiariter confirmatur primò, quoniam Augustinus libro 2. de bono perseuerantiæ cap. 13. distinguit volitionem ab opere, & vtrique concedit Dei cooperationem his verbis: *Nos volumus, sed Deus operatur in nobis; & velle. Nos operamur, sed Deus operatur in nobis operari.* Aliqui præterea confirmant, quoniam ad exteriorem actum non requiritur peculiaris gratia, vltra illam, quæ requiritur ad volitionem efficacem. Sed de hoc dicemus disp. 38. sect. 2. & sequentibus.

Dico tertio. Actus exterior apud Scholasticos est quilibet actus, per alium impetratus, etiam si fuerit actus spiritualis & liber. Quo sensu plurimæ volitiones, & intellectiones sunt actus exteriores. At verò actus interior est sola volitio, quæ à nulla alia imperatur, de quo vide S. Thom. & eius expositores 1. 2. quæstione 17. & quæstione 20. In hoc igitur sensu constat sine discrimine interiores, & exteriores actus pertinere ad solam gratiam operantem, quando sunt indeliberati, & ad cooperantem gratiam pertinere, quando liberè eliciuntur; siue fuerit actus imperans, & interior, siue fuerit actus imperatus & exterior. Cæterum hæc omnia magis explicabuntur sectione sequenti.

SECTIO III.

Eiusdem acceptionis legitimus sensus aperitur, ac defenditur.

1. Sententia S. Thomæ, & aliorum Scholasticorum, quam in sect. 1. retulimus, tunc optimè explicata manebit, quando plenè satisfactum fuerit sequentibus difficultatibus.

2. Prima difficultas est, quoniam illa doctrina pugnare videtur, non solum cum Augustino, & cæteris Patribus, quos retulimus disputatione præcedenti quatuor prioribus sectionibus, & in super sect. 6. sed etiam cum ipso D. Thoma cæterisque Scholasticis, quos retulimus sect. 7. eiusdem disputationis.

Nihilominus non re ipsa dissidere, sed solo modo loquendi, imò amplius explicare eandem quidditatem gratiæ operantis, & cooperantis, constabit ex sequentium difficultatum solutione, præsertim cum ij Scholastici disertis, & perspicuis verbis admittant, gratiam operantem esse illustrationes, inspirationes, persuasiones, & exhortationes, quæ immittuntur à Deo sine nostra libertate. Quapropter primam volitionem interioriorem, ea ratione dicunt peculiariter pertinere ad gratiam operantem; quoniam in illa prius, & ratione illius in cæteras omnes exercetur vis gratiæ operantis, vt magis explicabimus infra, præsertim diff. 5.

3. Secunda difficultas est, quia omnis volitio libera est actus interior voluntatis, sed ad omnem volitionem liberam voluntas mouet seipsam. Ergo ad omnem actum interioriorem si liber est, voluntas se habet vt mouens seipsam, & non præcisè, quasi mota ab alio mouente: ac proinde non omnis actus interior voluntatis est gratia operans; sed ille solus, qui non fuerit liber. Maior constat ex prima secundæ quæstione 20. vbi quicumque actus ratione sui habens imputabilitatem laudis, aut vituperationis, est actus interior: at

7. *Abus exterior dicitur, qui ab alio imperatur.*

5. *Secunda, & tertia difficultas soluitur.*

at verò quæcunque volitio libera ratione sui prædictam imputabilitatem fortitur, ergo quæcunque volitio libera est actus interior. Minor verò fusè probata fuit in tomo de scientia Dei disputatione 39. & multis sequentibus, peculiariter disp. 50. & tomo de voluntate Dei à disp. 27. vsque ad 51. in quibus ostendimus libertatem volitionis in eo consistere, quòd voluntas seipsam moueat, & determinet ad volendum, prius tamen à Deo mota, & excitata ad bonum saltem in communi.

4. Nascitur inde tertia difficultas, quia propter eandem rationem, non quæcunque prima volitio finis erit gratia operans, sed illa tantum, quæ non fuerit libera, quoniam sit necessaria.

Confirmatur primò, quoniam primus actus interior, & prima volitio finis, qua voluntas incipit bonum velle, potest esse libera. Nam amor finis, & boni in communi, quamuis sit actus necessarius quoad specificationem; nihilominus quoad exercitium non est necessarius. Quocirca simpliciter, & absolute liber est, vt cum sancto Thoma in prima secundæ quæstione 9. articulo 4. & 6. & in quæst. 10. art. 2. docent communiter eius expositores.

Confirmatur secundò. Nam sanctus Thomas, aliique Doctores citati in sect. 1. non limitant suam doctrinam ad primam volitionem, quæ sit indeliberata, & profusus necessaria: quin potius significant, se loqui etiam de libera volitione finis, dummodo sit prima, & interior, quod clariùs expressit Caiet. citandus num. 10.

Vtrique difficultati respondeo, absolute veras esse conclusiones, quas inferunt; sed non esse contra mentem sancti Thomæ, & aliorum Scholasticorum, quos retulimus in sectione 1. Quoniam S. Thom. nunquam dixit, primum actum interioriorem voluntatis, quo incipit bonum velle, esse gratiam operantem; sed tantum dixit: secundum quod Deus mouet humanam mentem ad interioriorem actum voluntatis, præsertim ad primum, dicitur gratia operans. Aliud ergo est, primam volitionem interioriorem esse gratiam operantem, aliud autem est, dici gratiam operantem, in quantum Deus mouet ad illam. Quæ motio propterea meriti fortitur nomen gratiæ operantis, quia nullo modo pendet à libertate nostra, quòd Deus per illustrationes, & inspirationes nos moueat ad primam interioriorem volitionem, quamuis à nostra libertate pendeat, quòd illa volitio prodeat libera, continens liberum voluntatis consensum, vel solummodo producat à Deo aliqua volitio necessaria, repugnante nostro libero consensu; quemadmodum contingere solet in motibus primò primis, quos circa malum, vel demon suggerit, vel concupiscentia excitat, sed deliberata voluntas respuit.

6. Petis, quare Deus est gratia operans, in quantum mouet ad primam interioriorem volitionem finis, etiam si libera sit; potius, quam, in quantum mouet ad sequentes volitiones mediourum, quæ dicuntur exteriores.

Respondeo. Ratio colligitur ex dictis. Nam ad sequentes volitiones mediourum, quæ exteriores sunt, Deus non mouet, nisi dependenter à nostra libertate; quoniam Deus ad prædictas volitiones exteriores, non mouet, nisi mediante alia volitione libera, per quam nos ipsos liberè mouemus ad sequentes volitiones. Contrà verò, vt Deus nos moueat ad primam volitionem

liberam, non pendet ab aliqua nostra volitione libera, vt nuper dicebamus.

7. Quarta difficultas. Deus potest, & solet, postquam mouetur ad primam volitionem finis independentem à nostra libertate, mouere etiam ad sequentes alias volitiones mediourum independentem à nostra libertate: ergo dicitur etiam gratia operans, in quantum Deus mouet ad sequentes volitiones mediourum. Hæc difficultas requirit explicationem harum vocum *prima, & sequentes*. Nam in præfenti à Scholasticis non referuntur ad durationem, sed ad dependentiam, & concatenationem.

8. Vnde quamuis multæ volitiones liberæ immediate ante præcesserint, si tamen ad hanc volitionem mediourum, vel finis Deus independentem ab illis mouet voluntatem, hæc volitio verè erit prima, & interior in eo sensu, quo in præfenti accipiuntur hæc voces: in super, in quantum eadem volitio versatur circa bonum in communi, erit etiam volitio finis, quamuis simul etiam versetur circa media, vt explicabimus magis in sequenti difficultate.

Confirmatur, quoniam hac ipsa ratione opus non est noua gratia præueniente, quando durat concatenata series supernaturalium actuum, quæ cæpit à prima gratia operante, quoniam supernaturalis volitiones liberæ, quando durant, possunt mouere ad alias volitiones supernaturales ac liberas, vt fufius dicemus disputatione 41. sectione secunda.

9. Quinta difficultas vrgere videtur adhuc, quia Deus, in quantum mouet ad volitionem liberam, etiam si fuerit interior, & prima circa finem, cooperatur cum libero arbitrio, se mouente, atque determinante ad prædictam volitionem liberam, ergo in quantum Deus mouet ad prædictam volitionem, non debet dici gratia operans, potius, quam cooperans.

Respondetur, & simul aperitur, magis ratio discriminis inter primam volitionem interioriorem, & sequentes. Nam aliud est, mouere, vt volitio producat, & existat in rerum natura: aliud verò, mouere, vt eadem volitio liberè existat. Prima igitur volitio circa finem: habet hoc peculiare, vt solus Deus mouere poterit ad illam, vt existat, cæterum vt liberè existat, Deus non præstat, nisi dependenter à nostra libertate.

10. Pro cuius explicatione notandum est, id contingere posse duplici modo. Alter est, quo motus primò primi, siue circa bonum versentur, siue circa malum, erumpere solent independentem à nostra libertate; nihilominus sæpe, iidem motus, qui prius erant indeliberati, & independentes à libertate, postea superueniente plena aduertentia rationis euadunt in volitiones liberas, nihilo mutata eorum intrinseca entitate, aut certè aduertentia: sed solummodo addita extrinseca aduertentia rationis, virtute cuius poterat voluntas, si vellet, cohibere illos motus, & ab illis dissentire. Sicque Caietanus dicta quæstione 111. articulo 2. *Primum velle, inquit, ideo esse liberum, quia voluntas potest ab illo dissentire.* In hoc casu eadem volitio, quæ prius necessaria fuit, propterea quæ solus Deus mouere potuit ad illam, vt existeret: postea, vt liberè existat, non præstat Deus, nisi dependenter à nostra libertate.

11. Alter modus est raro contingens, vt prima volitio boni & finis supernaturalis à primo instanti suæ inceptionis concipiatur liberè.

Nihilominus in eadem ipsa volitione distinguer debemus formalitates duas; alteram quæ sit necessaria, & respectu cuius diuina motio sit gratia operans, & præueniens; alteram verò, quæ sit libera, respectu cuius formalitatis diuina motio sit gratia cooperans, & adiuuans, seu concomitans. Suppono enim sæpe contingere, vt Deus necessitet voluntatem nostram ad aliquam communem rationem amoris alicuius boni, in genere & vagè, permittendo liberam electionem remanendi in solo amore simplicis complacentiæ vel progrediendi ad efficacis voluntatis amorem, dandòque voluntati optionem liberam vt amet tale, vel tale bonum in specie, vel si malit, amet solummodo genus alicuius boni abstractum ab speciebus: quod ostendemus magis infra disp. 42. sect. 6. & 7.

12. Hinc collige duos alios modos, quibus contingere potest, eandem volitionem simul esse interioriorem, & exterioriorem.

Primus modus est, quo volitio in primo instanti sine deliberatione concepta euadit absolute necessaria: quapropter non imperatur à ratione in eo instanti. Vnde manet verè interior, & nullo modo exterior. Atque eadem volitio in sequenti tempore cum deliberatione continuatur; ideòque subest rationis imperio; atque hac ratione exterior est comparatione sui ipsius, prout in primo instanti existens, rationem impulit, vt impetraret eiusdem liberam continuationem.

13. Secundus modus est, quando volitio prima euasit absolute libera ab ipso primo inceptionis instanti; sed erat necessaria, quantum ad aliquam rationem communem & vagam, vt nuper dicebamus, & tunc eadem volitio secundum communem rationem, & vagam, est interior; quia non subest imperio rationis, sed potius ipsa mouet rationem, vt impetret determinatam speciem volitionis liberæ circa talem speciem obiecti. Sic vniuersaliter retinetur quod sanctus Thomas 1. 2. quæstione 17. toto art. 5. præsertim ad tertium docet, imperari à ratione omnes actus liberos, præter primum, qui est ex instinctu naturæ, & consonant alia loca S. Thomæ, in quibus etiam primum actum, dicit, esse liberum quoad exercitium, & quæ consequenter ad hoc principium tradit in quæstione 111. articulo 2. in cuius explicatione versatur præsens disputatio.

14. Obiicies. Ex dictis sequeretur, nullum actum liberum esse interioriorem; quia quicumque actus liber imperatur à ratione. Consequens autem esse falsum, constat, quia omnis actus ratione sui habens imputabilitatem laudis, & vituperij, est actus interior; at verò omnis actus liber habet ratione sui imputabilitatem laudis, aut vituperij; ergo omnis actus liber est interior.

Solutio 1. Respondetur primò eundem actum liberum esse interioriorem, & exterioriorem simul respectu diuersorum. Nam respectu actus mouentis ad illud, & imperantis, est actus exterior; quod non impedit, quominus ipse etiam moueat, & imperet alios actus, & comparatione illorum sit interior.

15. Respondetur secundò, duas esse rationes exterioritatis nonnihil diuersas; alteram, quæ in eo consistit, quòd actus ratione sui præcisè non habeat imputabilitatem, nec moralem rationem bonitatis, & malitiæ. Quo modo exterioris actus nomen restrinxit sanctus Thomas 1. 2. tota quæ-

stione 20. vt ibi postulabar subiecta materia. Atque vt sic, nullus actus liber voluntatis est exterior ratione sui, sed forè extrinsecè ratione alterius volitionis versantis circa ipsum. Altera ratio exterioritatis consistit in eo solum, quòd actus imperetur, & moueatur ab alio: & de hac tractamus in præsentia.

16. Ex dictis colligo, non incongruè concedi posse vterius, aliquam rationem gratiæ operantis reperiri in quacunque volitione supernaturali, quantumcunque libera sit, & circa media versetur, supponitque priores alias volitiones, à quibus imperetur. Nam in quacunque volitione supernaturali quidditatiuè includitur communis aliqua ratio amoris erga bonum, & finem supernaturalem, quæ ratio amoris, vt sic considerata est volitio finis supernaturalis, & imperat volitionem mediorum, quæ in eadem volitione eliguntur; ac proinde illa ratio communis præcisè considerata, est interior & prima comparatione rationis particularis. Subindèque in quantum Deus mouet ad illam rationem communem, dicitur gratia operans.

17. Et confirmatur à simili. nam inter naturales volitiones, non solum prima volitio finis reducit in primum motorem exterioriorem, videlicet, Deum, tanquam in causam determinantem; sed etiam in eandem causam reducit vniuersalis quædam ratio amandi bonum, quæ quidditatiuè includitur in quacunque volitione particulari, etiam mala, quamuis ad illam, vt particularis volitio talis boni est, non Deus, sed voluntas seipsam determinet, vt magis constabit disp. 42. sect. 3. 6. & 7. Eandem operantis gratiæ quidditatem confirmant quæ dicemus disp. 41. sect. 2. probatione 2.

18. Vnde tandem colligo, rationem gratiæ cooperantis respicere magis propriè rationes particulares talium volitionum, quæ liberè versantur circa tale, vel tale bonum supernaturale in specie, præsupposito illo fine, qui præstitutus est per rationem communem amandi bonum supernaturale. Sic ergo videtur intelligendum quod S. Thomas docet dicta quæstione 111. art. 2. ad 3. atque ita meliùs consonat cum corpore articuli in priori parte illius.

19. In his omnibus supponimus, aliquando contingere, vt iustificatio incipiat à volitione libera supernaturali, quam Deus inspirauerit, nulla præmissa volitione supernaturali indeliberata, & necessaria, quæ habuerit rationem gratiæ operantis: id quod non exiguam difficultatem habet, at non examinandam in præsentia, sed disp. 44.

DISPUTATIO XXXIII.

Utrum noster intellectus, & voluntas physica efficientia concurrant ad producendas eas intellectiones, & volitiones, quæ propriè sunt gratiæ operantis.

NEGATIVAM sententiam expressè docent omnes illi Doctores, qui vniuersaliter existimant primam volitionem indeliberatam, à qua deliberatio incipit, produci à solo Deo sine vilo concursu physico voluntatis. ita Bernardus de Gannaco impugnatione quæst. 11. quodlib.

16. In qualibet supernaturali volitione aliquis operans gratia reperitur.

17.

18.

19.

quodlibet. 13. Henrici, cuius verba refert, & probat Capreol. in 2. distinct. 25. quæst. vnicæ art. 3. post medium in solutione septimi & vltimi argumenti contra primam conclusionem, atque idem Capreolus in 2. distinct. 24. articulo 3. longè post medium, respondens ad 8. argumentum contra 5. conclusionem ait: *Voluntas ad volitionem finis se habet merè passiuè, & non actiuè: vel si se habet aliquo modo actiuè ad illam, hoc est, in quantum motio Dei, vel aliquid à Deo influxum, quiddam illud sit, ponit eam in actu primo sufficienter, ad eliciendum actiuè volitionem respectu finis.* Sed in 2. sentent. dist. 25. quæst. vnicæ art. 3. inter med. & finem ad 1. argumentum Henrici contra secundam conclusionem expressè, & resolutè docet, primam motionem voluntatis, ad volendum bonum in vniuersali, esse actiuè à solo Deo, & quantum ad illam purè passiuè se habere voluntatem nostram.

2. Eadem est sententia, quam docet Vega lib. 6. in Tridentinum cap. 8. quàmque expressè applicat ad eas illustrationes, & inspirationes, quæ propriè pertinent ad gratiam operantem.

3. Marfilus in 2. quæst. 16. art. 3. concl. 2. 3. & 5. docet, primam volitionem complacentiæ, quæ non est libera, sed necessariò sequitur, proposito obiecto, non causari effectiuè, à voluntate; sed à sola cognitione, proponente obiectum. Eadem sententia fuit Roseti apud Almain. in 3. Moralium cap. 24.

4. Videtur eiusdem sententiæ fuisse Cisterciensis Dionysius in 2. dist. 27. quæst. vnicæ art. 2. concl. 3. dicens: *Deus præuenit voluntatem ad actum bonum, se solo mouendo intellectum, & etiam se solo mouendo voluntatem.* Peculiariter autem, quantum ad supernaturales motus intellectus & voluntatis, videtur idem existimasse Ricardus 2. distinct. 26. art. 2. quæst. 5. dicens, excitationem, & inclinationem à solo Spiritu sancto produci per gratiam: *at verò liberum arbitrium esse passiuum tantum.* Henrici in hac re, seu contradictionem, seu difficilem concordiam, attingemus infra num. 15.

5. Pro eadem sententia citari possunt Doctores, qui vniuersaliter docent, voluntatem non esse principium productiuum, & efficiens suæ volitionis, siue indeliberatæ, siue deliberatæ: sed tantum esse potentiam passiuam, & receptiuam. Ita Agidius 2. distinct. 25. quæst. vnicæ art. 3. ad argumenta dubij 2. & in articulo 6. in 1. & 2. dubio laterali. Argentina eadem dist. 25. quæst. vnic. art. 1. Atque idem sensisse videtur Goffredus quodlib. 8. quæst. 2. & quodlib. 9. quæst. 19. & quodlib. 13. quæst. 3. prout refertur ab Scoto 2. dist. 25. quæst. 1. propè initium.

6. Primum fundamentum, quo ducuntur omnes ferè Doctores citati, est. Si actus indeliberatus, & primò primus procederet à voluntate, vt à causa efficiente, esset in potestate voluntatis, eum elicere, vel cohibere, quapropter liber prodiret. Consequens autem esse falsum, constat, quoniam motus primò primi, siue naturales siue supernaturales fuerint, non sunt liberi, neque pendet ab arbitrio voluntatis, vt vidimus disp. 31. Quòd si contingat, aliquos eiusmodi motus esse liberos, at tamen certum est, vt plurimum esse merè necessarios, saltem in primo suæ inceptionis instanti.

Confirmatur, quia gratia operans fit in nobis sine nobis: ergo ex parte nostra nullus confertur effectiuus concursus ad illam.

7. Secundum fundamentum peculiare Capreoli

in citata distinct. 25. art. 3. ad primum argumentum Henrici est, quia motio prima voluntatis, ad volendum bonum in vniuersali, habet rationem actus primi magis, quàm rationem actus secundi; videlicet, quatenus voluntatem vltimò constituit potentem operari vitaliter, & mouere se ipsam.

8. Tertium fundamentum; quoniam, vt Anselmus docuit in libro de casu diaboli cap. 12. & sanctus Thomas 1. 2. quæst. 9. artic. 4. cum Aristot. lib. 7. Moralium ad Eudemum in primum motum voluntatis, necessarium est, voluntatem prodire ex instinctu alicuius exterioris mouentis. Ratio illorum est, quia, quicumque se mouet, ad volendum aliquid, nititur alia priori volitione, vnde se moueat ad sequentem volitionem; præsertim verò volitione finis opus est ad volitionem mediorum. Primam verò volitionem finis non præcessit alia volitio, vnde voluntas potuerit se mouere ad illam; ergo voluntas non se mouet ad primam volitionem finis, sed à solo Deo mouentur ad illam.

9. Quartò denique confirmant, quia nullum est miraculum, à solo Deo produci eum actum, qui propter suam peculiarem quidditatem non potest produci ab vlla causa creata; vnde postulat produci à solo Deo; sicut animæ rationales singulis momentis à solo Deo sine vilo miraculo producantur.

10. Nihilominus sit conclusio certa. Intellectiones, & volitiones, quæ propriæ sunt gratiæ operantis physica efficientia eliciuntur ab intellectu, & voluntate, sicut & reliquæ intellectiones & volitiones, quantumcumque primò primæ, à quibus incipit deliberatio, siue naturalis, siue supernaturalis per gratiam operantem. Ita Caietanus 1. 2. quæst. 9. artic. 4. propè finem, & q. 111. artic. 2. Conradus 1. 2. quæst. 9. articulo 4. §. nota circa, vsque ad finem articuli, & quæst. 111. art. 2. §. sed circa ista. quamuis hic non nihil habeat ambiguitatis, quod parum interest examinare; asserit enim solum Deum esse, qui facit inclinationem & inductionem ad velle, quod tamen magna ex parte explicatum est in disp. præcedenti.

11. Similiter Ferrariensis 1. contra Gentes cap. 23. §. secundum eos, docet primam volitionem finis causari effectiuè à voluntate, & 3. contra Gentes cap. 89. §. ad euidentiam, ait, Deum esse efficiens vt quod. Sed voluntatem esse formam qua, sicut ipse putat contingere in motu grauium, & leuium: de quo parum curo, dummodo veram efficientiam voluntatis ad primam finis volitionem admittat.

12. Eandem voluntatis efficientiam vitalem esse omnino requisitam ad quamcunque volitionem, quantumcumque primam, indeliberatam, & boni in communi, docent Ioannes Bacho 2. dist. 23. propè finem illius. Adam in primo distinct. 1. quæst. 6. art. 1. in §. item Hugo. & in fine eiusdem articuli, & quæst. 10. conclus. 2. per totam, præsertim §. vltimo, & concl. 7. (vbi specialiter agit de volitione supernaturali, quantumcumque simpliciter necessaria.) Ioannes Maior in 2. dist. 24. quæst. 2. dubio 1. ad fin. Almain lib. 3. Moral. cap. 24.

13. Peculiariter circa illustrationes, & motus indeliberatos operantis gratiæ voluntatis efficientiam physicam tradunt Ruardus Taper articulo 7. de libero arbitrio pagina 15. Molina in concordia ad quæst. 14. disput. 43. Bellarmin. lib. 6. de gratia

gratia & libero arbitrio cap. ultimo sentent. 6. & lib. 3. cap. 14. circa med. Suarez lib. 3. de auxiliis cap. 5. num. 5. Vasquez 1. 2. disputat. 9. cap. 5. & disp. 38. cap. 1. & disp. 185. & 1. part. disp. 88. Delphinus lib. 4. de libero arbitrio propius ad medium, quàm ad finem, pag. 166. sub titulo: *Quo pacto Deo aliqua in nobis operetur sine nobis.*

14. Idem aut dicunt, aut supponunt Dominicus Soto lib. 1. de natura & gratia cap. 16. inter med. & finem, & Petrus de Soto de institutione Sacerdotum sub titulo de Sacramento poenitent. lect. 9. initio.

15. Henricus quodlib. 12. quæst. 26. versùs finem sentire videtur, etiam primam volitionem finis, non à solo Deo, sed etiam à voluntate efficienti produci, quod etiam confirmare videtur quodlibeto 9. quæst. 5. post med. Sed in eo videtur contradictionem involuere, quòd se remittit ad quodlibetum 6. quæst. 10. quæ est de bona fortuna, ubi tamen docet primos voluntatis motus ad bonum non esse à voluntate, sed à Deo; vtriusque loci concordia difficilis erit, & nobis minime necessaria.

16. Fauet Magister in 2. distinct. 27. quatenus supponit, omnem actum non fieri à solo Deo. Colligitur ex D. Thoma 1. 2. quæst. 3. artic. 2. & alibi, semper asserente, omnes intellectiones, & volitiones esse operationes intelligentis, & volentis. & 2. 2. quæst. 23. artic. 1. probat, charitatis affectum non solum à Spiritu sancto, sed etiam à voluntate produci, quia si à voluntate non produceretur, esset contra rationem voluntarij, cuius oportet principium in ipso esse, sicut supra dictum est, unde sequeretur quòd diligere non esset voluntarium, quod implicat contradictionem, cum amor de sui ratione importet, quòd sit actus voluntarij. quam rationem magis ponderabimus statim.

17. Probatur primò, quia siue implicet contradictionem, siue non implicet, à solo Deo produci in nostro intellectu aliquam intellectioem, quæ verè intelligamus; & in voluntate volitionem, quæ velimus verè, & propriè (de quo nihil opus est disputare modò, quamvis ego existimem implicare) certum est, talem modum producendi intellectiones, & volitiones nostras sine nostro physico concursu, non esse conformem naturæ, & quidditati actuum vitalium perfectissimorum, præsertim, qualis est intellectio, & volitio: quarum quidditati conformius est, vitaliter produci à potentia vitali; ac proinde secundum communem prouidentiam, ac de potentia ordinaria non producentur intellectiones, & volitiones siue vitali efficientia intellectus & voluntatis.

18. Quòd autem sine vilo effectiuo concursu voluntatis à solo Deo produci volitionem, vt minimum, sit contra naturalem modum producendi, probatur ex ratione spontanei, quia quælibet volitio, etiam si fuerit primò prima, & circa finem, & bonum in communi, vel fuerit propria gratiæ operantis; adhuc quidditatiuè est spontanea, est enim ratio spontanei de quidditate cuiusque volitionis, siue liberæ, siue necessariæ, vt constat ex Aristotele 3. Ethic. cap. 2. initio, & lib. 1. Magnorum Moralium cap. 18. Damasceno, & Nemesio locis statim citandis. S. Thoma, & cæteris Doctoribus vbique. Rursus: *voluntarium esse, cuius principium est in ipso agente, scientie singula, in quibus est actio*, definit Aristoteles lib. 3. Ethic. cap. 1. propè finem, atque eodem sensu retento, verbis non nihil mutatis, Nemesius lib. 5. Philo-

sophiæ cap. 3. vel secundum aliam diuisionem sub titulo de animæ facultatibus cap. 32. initio. Damascenus 2. de fide cap. 24. sanctus Thomas 1. 2. quæst. 6. artic. 1. & communiter Doctores.

Probatur secundò peculiariter impugnando præcipuum fundamentum contrariæ sententiæ, quoniam plurimæ intellectiones, & volitiones physico concursu producuntur ab anima, & Angelo, quamuis non producantur liberè; ergo ex negatione libertatis non bene colligitur negatio concursus effectiuu à voluntate prouenientis. Antecedentis primarium exemplum sit visio beata, & amor ab illa procedens; qui actus nullo modo sunt liberi Beatis, nec possunt ab illis cessare; & tamen ad illos producendos, physicè concurrunt intellectus, & voluntas illorum. Alioquin non essent operationes Beatorum; ac proinde beatitudo non consisteret in operatione, cuius oppositum demonstratur in materia & beatitudine.

Secundum exemplum præbent inordinati motus primò primi, siue sint contra charitatem, contra castitatem, contra fidem, siue contra aliam quamcumque virtutem. quos à solo Deo produci sine physico concursu causarum secundarum, determinantium ad illos, implicat contradictionem; quia Deus esset author mali, vt ostendimus præcedent. tomo de voluntate Dei disp. 41. sect. 1. Nec producuntur à dæmone, quia non influit immediatè in actus voluntatis, & intellectus, vt omnes Theologi docent in materia de Angelis.

Probatur tertio, quoniam gratia præueniens est illustratio, qua perfectiùs penetramus veritates supernaturales, & inspiratio, qua vehementiùs afficimur ad illas supra disputat. 30. At verò modus cognoscendi, penetrandi, atque affectuòsè desiderandi, vitaliter producendo intellectioem, & desiderium, est perfectior, quàm solummodo recipiendo passiuè; quia per actionem simul, & passionem perfectiùs potentia vnitur cum obiecto, & possidet illud, quàm per solam passionem, absque actiuitate vlla. Postremò eandem conclusionem confirmant, quæ dicimus, soluentes contrariæ sententiæ fundamenta.

Ad primum respond. negando antecedens. Voluntas enim, quoniam est potentia longè altior quacunque potentia corporea, sortitur duplicem modum effectiuè producendi suos actus; alterum sine deliberatione, vt inde possit intellectum, & seipsam mouere ad deliberandum; alterum verò deliberatè, ac proinde liberè, & cum potestate cohibendi illum. Ad confirmationem constat solutio ex disp. 29. sect. 1.

Ad secundum respond. Quamuis motio prima voluntatis, ad volendum bonum in vniuersali habeat quandam rationem actus primi, in quantum requiritur, vt voluntas possit se ipsam liberè mouere ad particulares volitiones mediorem. Nihilominus absolutè, & simpliciter ipsa est actus secundus, & operatio voluntatis, propterea que necessarium est à voluntate per physicum concursu produci.

Ad tertium respond. Primam volitionem prode ex instinctu alicuius exterioris mouentis, non excludit, quominus voluntas ad eandem volitionem effectiuè concurrat. Solummodo namque excludit ne voluntas seipsam moueat & determinet ad talem volitionem, quod requirit dominium operationis indifferens ad vtramque partem.

19. Necessarij actus à nobis producuntur.

20.

21.

22.

23.

24.

partem. Itaque instinctus & motio exterioris mouentis in eo consistit, quòd profusus independentè à libera determinatione, qua voluntas seipsam determinat, necessitatur, ac determinatur voluntas, vt per modum causæ naturalis effectiuè producat talem volitionem. Vnde S. Thom. 1. 2. q. 9. artic. 4. postquam in corp. docuit, necessarium esse, instinctum exterioris mouentis, continuò in solutione 1. argument. docet, prædictum motum voluntatis habere principium proximum intrinsecum, & solum primum principium esse extra. & in solutione secundi argumenti addit, voluntatem conferre vim ad huiusmodi motum, ne alioqui foret violentus.

25. Quòd autem Anselmus, S. Thom. alique Doctores asserunt, voluntatem non mouere se ad huiusmodi volitionem, intelligunt de motione, quæ excitat, determinat, faciàtque, vt voluntas velit; quod non contingit, nisi respectu volitionis liberæ, vt præced. disp. sect. 3. diximus.

26. Ad quartum. Quamuis illa doctrina, vt sonat, vera sit; cæterum eius explicatio supponit falsum. Si enim pro libito absque virgenti ratione compellente remittimus ad Deum totalem efficientiam eorum effectuum, quos vniuersi regimen primarium requirit, quasi absolutè necessarios; & sine quibus mundus aptè gubernari non potest: aperimus viam negandi vniuersam Philosophiam de secundis causis efficientibus, & dicendi, neque visionem ab oculis, cogitationem à phantasia, motum progressi um ab animali; neque calorem ab igne produci, tanquam à causa efficienti. Vilescit præterea, si non est singularis, animæ rationalis productio, quæ in exemplum adducitur. Ac denique Dei opus priuatur egregia laude Creatoris, qui non auare, ac diminutè, sed liberaliter & plenè rebus omnibus, non solum esse communicauit, sed etiam potentias actiuas, pro vt vniuscuiusque natura postulabat. Omnia igitur remedia, omnesque solutiones tentare debet Philosophus & Theologus, prius quàm ad superum remedium recurrat in Deum reiciendi totalem efficientiam rei naturaliter, & frequentissimè producendæ; præsertim accidentalis, & requisitæ, vt naturales potentia operentur. Sed hoc fusiùs probatum est supra disp. 5. sect. 8.

DISPUTATIO XXXIV.

Utrum habituali gratiæ conueniat diuisio in operantem, & cooperantem.

I. Gratia operans ad actus primario refertur.

Ico primò. Gratiæ operantis, & cooperantis partitio, propriè, & exactè vsurpata ex mente Augustini, & aliorum Patrum, primario refertur ad solas operationes intellectus, & voluntatis, quas exposuimus disputat. 30. & 31. Ac proinde habitus gratiæ non est adæquatum, nec primarium diuisum istius partitionis; ita supponit Ægid. in 2. distinct. 5. quæst. 2. artic. 1. Argentina in eadem distinct. 5. quæst. vnica art. 3. sine. Driedo de captiuitate, & redempt. tract. 6. cap. 2. part. 2. non longè post med. & de concordia gratiæ, & liberi arbitrij parte 2. cap. 2. particula 2. fol. 7. §. Deinde quemadmodum, & Ruardus artic. 7. de liber. arbitrij. pagin. 15. & versùs medium articuli §. ex propositionibus, & §. ex quibus

manifesta, & Suarez lib. 3. de auxiliis toto cap. 4. & 5. & quamuis breuiter, idem tamen supponit Rosensis artic. 36. contra Lutherum longe post med. §. nihil aduersus. Enchiridion Christianæ institutionis ad Parochos ab Archiepiscopo Coloniensi editum titul. de sacrament. Poenitent. cap. & vel hoc exemplo, & c. gratia ergo præueniens, & multis alijs à folio 88.

Clariùs id notant Petrus de Soto de institutio. Sacerdotum tract. de sacrament. Poenitent. lect. 9. Vega lib. 8. in Trident. cap. 13. Molina in concordia ad articulum 13. disp. 8. & 9. Bellarmin. lib. 1. de gratia & liber. arbitrij. cap. 14. Vasquez 1. 2. disp. 185. cap. 2. & 1. part. disp. 88. cap. 2. Delphinus lib. 4. de libero arbitrij. propius ad med. quàm ad finem, sub titulo, *Quo pacto Deus aliqua in nobis operetur sine nobis*, pag. 166.

Hæc assertio constat ex testimonijs allatis tota disp. 81. eorum vis nunc explicatur magis duplici indicio manifesto. Apud Augustinum, cæterisque Patres illius sectatores, illa præsertim gratia fit in nobis sine nobis, liberum arbitrium præueniendo, & excitando; quæ præbet iustificationis initium; atque præcedit omnia profusus merita, dispositiones, & cooperationes nostras. Quæ duæ proprietates non possunt conuenire habituali gratiæ, & multo minus si ea sit gratia remissionis peccatorum. Nam adultis nullus habitus supernaturalis infunditur, nisi præcedente aliquo merito de congruo, & dispositione per actum supernaturalem. Quapropter initium iustificationis ab actu sumitur semper, & non ab habitu.

Confirmatur. nam gratia operans ab operatione nomen accipit, quæ operatio pertinet ad genus causæ efficientis; quod non reperitur in habitibus, nisi in quantum cooperantes sunt. Nam ratio operantis non tribuitur illis, nisi in genere causæ formalis, vt S. Thom. notat 1. 2. quæst. 111. artic. 2. ad primum argumentum. At verò congruentiùs appellatur operans gratia ea, quæ formaliter consistit in actuali operatione intellectus & voluntatis, per quam excitatur liberum arbitrium ad cooperandum Deo prius operanti, & postea cooperaturo.

Confirmatur secundò, quia si fortè habitus in genere causæ efficientis exercent aliquam rationem operantis gratiæ, id præstant quatenus ex illis immediatè resultant illustrationes, & suauitates actuales, quibus proprium est minus gratiæ operantis, vt dicemus disputat. 41. sect. 10. num. 13.

Dico secundò. Nihilominus prædictam partitionem gratiæ operantis, & cooperantis sapienter, & vtiliter Doctores Scholastici accommodarunt habitibus gratiæ, præsertim verò illi, quo primariò, & absolutè iustificamur. Ex propria quidditate vtriusque gratiæ operantis & cooperantis acceptum est fundamentum. Nam habitus supernaturalis dici potest gratia operans, quatenus à solo Deo producit fine nostro physico concursu, & quæ ratione se ipso formaliter ornat, & perficit animam, nobis nullo modo ad hoc concurrentibus. Ac proinde etiam quatenus animam sanat, sanctificat, & gratiam Deo facit, vt loquitur D. Thomas, & alij Scholastici infra citandi.

Idem habitus dici potest gratia cooperans, siue adiuuans, in quantum simul cum nostro intellectu, aut voluntate concurrat ad eliciendam operationem supernaturalem liberam, & meritouriam; siue concurrat immediatè, vt habitus fidei, charitatis,

2.

3.

4.

5.

6.

Habitibus accommodatur gratia operantis nomen.

charitatis, & aliarum virtutum concurrunt ad proprios actus: siue mediata, vt primarius habitus iustificans, & gratum faciens, qui non solum propter seipsum tribuitur, sed etiam propter actus eliciendos, mediantibus aliis habitibus; vt sumitur ex D. Thom. 1. 2. quæst. 111. art. 2. & q. 109. artic. 9. & quæst. 110. artic. 2. in quo etiam ratio cooperantis gratia non solum posita est in physica ratione principij, sed etiam in ratione moralis principij tribuentis dignitatem, & meritum personæ, & operibus.

7. Hac ratione accommodatam, atque ad specialem quoddam gratia genus restrictam partitionem gratia operantis, & cooperantis, tradunt communiter Scholastici. D. Thom. 1. 2. quæst. 111. artic. 2. Albert. 2. part. quæst. 98. memb. 2. & q. 100. sine. Alexand. 3. part. quæst. 69. memb. 3. artic. 3. corp. & ad 2. D. Bonaventura 2. distinct. 26. artic. vnicò quæst. 6. & distinct. 27. artic. 1. quæst. 1. (licet Alexand. & Bonaventura obscure loquantur) Antoninus 4. part. tit. 9. cap. 3. §. 1. Aegidius 2. distinct. 26. quæst. 2. artic. 3. corp. & ad 1. Caietan. Conradus, & ceteri expositores S. Thom. 1. 2. quæst. 111. artic. 2. Durandus 2. distinct. 26. q. 3. Ricardus 2. distinct. 26. quæst. vltima. Gabriel distinct. 26. quæst. vnica artic. 1. notab. 2. Valricus in Summa lib. 2. quem aliosque Doctores sequitur Carthusian. 2. distinct. 26. quæst. 5. Marfilius in 2. quæst. 17. artic. 1. notab. 2. Driedo de captiuit. & redempt. tract. 6. cap. 2. part. 2. non longè post med. Soto lib. de natura & gratia cap. 16. versus finem.

8. Imò huius accommodatæ partitionis auctorem fuisse Magistrum, constabit attentè legenti lib. 2. 26. distinctionem cap. 4. vbi ex Augustino probat, fidem cum dilectione esse gratiam præuenientem, & distinct. 27. probat actum non esse gratiam præuenientem. Vnde loquitur aperte de habitu. Recolendum tamen est, non solum recentiores Scholasticos in principio huius disputationis citatos, sed etiam antiquos, simul agnouisse operantem gratiam, quæ est actualis motio, & operatio intellectus & voluntatis supra disp. 31. sect. 7.

9. Dico tertio. Ex duobus illis membris partitionis, gratia cooperans habitibus conuenit magis proprie, quam gratia operans. Nam de potentia ordinaria simpliciter necessarij sunt habitus infusi, vt cum libero arbitrio cooperentur, ad eliciendos actus meritorios siue de congruo, siue de condigno (excipio actus, qui præcedunt infusionem sui habitus: de quibus nihil attinet ad præsens) vt magis constabit disp. 36. sect. 3. At verò de lege ordinaria non dantur habitus ad primum finem, atque proprium munus gratia operantis, quod est mouere, excitare, allicere, & inuitare liberum arbitrium, vt velit; præsertim quando ab impietate ad pietatem conuertendum est; hoc enim non habitus, sed actuales illustrationes & suauitates præstant supra disp. 30. & 31.

10. Id ex parte docuit S. Thomas 1. 2. quæst. 109. art. 6. corpore, dicens: vt voluntas se ad gratiam præparet, non prærequirit aliquid donum habituale; sed requirit auxilium gratuitum Dei interius animam mouentis, siue inspirantis bonum propositum.

11. Dico quarto. Probabile est, atque piè creditur, quòd Deus aliquando solet per alicuius habitus infusionem immediatè, & primò excitare atque mouere mentem ad illos motus indeliberatos, qui

sunt proprij gratia excitantis; itavt nullus actus supernaturalis, neque deliberatus, neque indeliberatus præcedat infusionem illius habitus. Ita videtur sentire S. Bonavent. 2. distinct. 28. art. 2. quæst. 1. corp. propè initium, vbi distinctiue ponit excitationem, quæ requiritur, siue illud gratis datum sit habitus, sicut timor seruilius, vel pietas aliorum visceribus inserta ab infantia; siue sit aliquis actus, sicut aliqua vocatio, vel locutio. Idem recipit Carthusianus in 2. dist. 28. quæst. 2. initio.

12. Quod etiam supponere videtur S. Thomas in eadem distinct. 28. quæst. 1. artic. 4. ad 1. & 2. illis præsertim verbis: *Neque tamen oportet, quòd illud auxilium semper sit per aliquem habitum infusum.* quæ significant, S. Thomam permittere, aliquando per habitum infusum excitari hominem, vt se præparet ad gratiam; de hoc enim agebatur ibi.

13. Vt de habituali excitatione ad bonum ita senserit Doctor vterque, suspicor ductum esse propria experientia. Quoniam vt ab infantia, & ante quodcumque proprium meritum ita frequenter, vel potius semper, ac sine intermissione pulsarentur illis motibus pietatis, suauis per habitum infusum, & intensum, quam sine illo fieri poterat.

14. Nos igitur deinceps dicentes gratiam operantem, semper intelligemus actualem, non verò habitualem: nisi aliud notauerimus expressè. At verò nomine gratia cooperantis, comprehendemus etiam habitus gratia. Hoc magis consonum est modo loquendi Patrum, & Scholastic. vt infra disp. 36. sect. 3.

DISPUTATIO XXXV.

Utrum physica prædeterminatio sit operans, & cooperans humana operationis initium.

SECTIO I.

Affirmatiua sententia refutatur.

1. VONIAM physica prædeterminatio sic à suis assertoribus ampliatur, vt ad omnem operationem requiratur, non modò supernaturalis, sed etiam naturalem, honestam vel turpem, necessariam, vel liberam: & quoniam præmotio Dei ad quilibet operationes naturales prærequisita, correspondet apta portione præuenientibus illustrationibus, & inspirationibus gratia, (vt videbimus disp. 42.) operæ pretium erit examinare, num physica prædeterminatio prærequiratur ad omnem operationem humanam; sicut excitans, præueniens, & operans præmotio: quemadmodum etiam ad materiales actiones peccatorum prærequiritur, dicebat ea sententia, quam refutauimus præcedenti tomo de voluntate Dei, disp. 36. sect. 4. & sequent. & vtrum simul etiam sit cooperans, concomitans, adiuuans, vel subsequens.

2. Ex autoribus illius sententiæ vnicum repetio, qui expressè negans, esse præuenientem, & excitantem, affirmauerit esse cooperantem, seu adiuuantem. Alij duo Doctores disertis verbis affirmant realitatem physica prædeterminationis esse præuenientem, excitantem, & operantem; provt facit, vt velimus: eandem quoque realitatem.

tatem, nulla entitate realiter auctam, esse cooperantem, & adiuuantem, quatenus per illam Deus nobiscum operatur.

3. Vtrumque munus supponere videntur priores assertores physica prædeterminationis, quippe quam probare tentant eisdem argumentis philosophicis, aut theologicis, quibus probatur necessitas diuinæ præmotiois; atque simul asserunt, per illam determinari voluntatem ad liberum consensum.

4. Hanc sententiam, prius quam refutemus, diligenter debemus distinguere alias quæstiones duas, quæ simul cum præsentem, & cum cæteris, ad physicam prædeterminationem pertinentibus, inuoluntur ab eius autoribus; quasi supponentibus, tres illas esse vnicam quæstionem, aut certè vnicam esse omnium decisionem.

5. Prima quæstio est, vtrum aliqua realitas intentionalis, & fluens per modum transcuntis, simpliciter necessaria sit, vt voluntas vltimò, & completè constituitur in actu primo ad producendam volitionem: hæc quæstio nihil attinet ad præsentem; quia siue requiratur prædicta realitas intentionalis & fluens, siue non requiratur (vt ostendimus præcedenti tomo de voluntate Dei, disp. 46. & sequentibus) quod ad præsentem quæstionem attinet, est, illam non esse operantem, neque cooperantem motionem, sed potius vtrique repugnare; si antecedenti necessitate determinat voluntatem; itavt ex suppositione illius impossibile sit, omittere talem volitionem, & sine illa prædeterminatione volitionem elicere sit etiam impossibile. Itaque si prædicta realitas intentionalis, & fluens antecedentem necessitatè non imponeret, non pugnaret cū quidditate motionis operantis, & cooperantis: solummodo vt superflua redundaret, & ab aliis principijs Philosophiæ atque Theologiæ, validam subiret impugnationem.

6. Secunda quæstio est, vtrum Deus non solum moraliter moueat per illustrationes, exhortationes & suauitates; sed etiam causalitate physica realiter influat ad consensum simul cum libero arbitrio producendum. Quia contraria sententia sic in omnibus procedit, quasi negari non possit prædeterminationem, physicam, & antecedentem necessitatè imponens; quin etiam simul negetur quilibet realis influxus, quo Deus causalitate physica ad liberum consensum producendum concurrat.

7. Sed longè aliter se res habet, & nostri Doctores expressè tradiderunt. nam Deus reali concursu, & causalitate physica, vt vera & perfectissima causa efficiens, concurrat, ad producendum consensum simul cum libero arbitrio; idque non solum immediatè per influxum, qui per nullam creatam realitatem inter mediam deriuatur; sed etiam mediatè deriuando physicum influxum per habitus, aliisque realitates creatas, de quibus tota disp. sequenti dicemus. Cæterum hæc Deus tanta suauitate præstat, vt integrum sit voluntati impedire, & respicere prædictum influxum, quamuis physicum, liberè omittendo consensum, vel consentiendo admittere concursum Dei, & ipsi cooperari. Restat ergo quæstionem, quam in præfati tractamus, ab his duabus separandam esse.

8. Vnica conclusio sit. Physica prædeterminatio non est operans excitans, seu præueniens initium operationis humanæ; multòque minus est concursus cooperans, adiuuans, vel subsequens. Probatur primò, quia talis realitas intentiona-

lis, & fluens non requiritur ad operationes, siue naturales, siue supernaturales; quin potius si daretur, libertatem absolutè ligaret vinculis necessitatis antecedentis: quod probare argumentis, pro vtraque parte collatis, non est disput. præsentis. Quòd satis probatum fuit tomo de scientia Dei à disp. 38. vsque ad 78. & tomo de volunt. Dei à disp. 27. vsque ad 51.

9. Probatur secundò, quoniam August. cæterique Patres citati, atque citandi toto præfati tomo vltra cogitationem, seu vocationem præuenientem, & excitantem, atque concursum cooperantem, seu adiuuantem, nihil aliud requirunt ad liberam operationem. Nullibi apud eos reperitur mentio alicuius realitatis, quæ intermedià interfit post vocatam motionem, præuenientem, & excitantem, & ante consensum liberum, præter concursum, qui simul cum libera voluntate cooperatur.

10. Confirmatur primò, quoniam vt Deus nos faciat velle inchoata voluntate, quæ deliberationem præcedit, sufficiunt illustrationes intellectus, & suauitates, seu inspirationes voluntatis; in quibus consistit ratio vocationis. Insuper, vt Deus nos faciat velle libera & absoluta volitione, sufficiunt non solum prædictæ illustrationes, & suauitates, sed etiam physicus, & realis influxus ad producendum consensum, cooperando simul cum libero arbitrio, quem influxum Deus paratum offert, integrum relinquendo libertatem, vt voluntas cooperetur, vel nõ cooperetur, vt voluerit.

11. Confirmatur secundò, quia nomine impulsus motionis, & instinctus antiqui Patres & Scholastici intelligunt prædictas illustrationes, & suauitates: vt ex eorum contextu constare potest, variis locis inter se collatis: & aliunde supposito prædicto impulsu, seu gratia præueniente, solos habitus requirunt, aut Deum, qui suo concursu illorum defectum suppleat; supponentes tamen concursum alium immediatum, quem siue præsentem, siue absentem habitu, immediatè ad consensum deriuari, necessarium est; sicut ad quemlibet effectum secundarum causarum requiritur immediatus influxus primæ causæ vltra illum, qui per secundas causas deriuatur mediata.

12. Tertio probatur, quoniam illa prædeterminatio non modò non potest esse cooperans, & concomitans, sed etiam excludit quemcumque concursum concomitantem, & cooperantem. Hic enim quidditatiue postulat, simul & cõcomitanter cum libero arbitrio cooperari. Hæc autem similtas, seu concomitantia in eo primario consistit quòd vtriusque concursus mutuò adinuicem pendeat, itavt neuter sine altero existere queat; proindeque neuter sit ita simpliciter, & absolutè prior, vt non expectet alium sibi cooperari, & ea sit ratione posterior; quamuis alia ratione longè perfectiori diuinus concursus; sit prior, vt plenius explicabimus tomo sequenti.

13. Porro Dei cooperationem à liberi arbitrij cooperatione pendere Deo ita suum temperante concursum, vt nisi libero arbitrio simul cooperante, non velit ad consensum concurrere, satis constat ex Patribus, quos tota disp. 31. retulimus, & magis confirmabitur in sect. 3. Hanc autem mutuatam dependentiam inter cooperationem Dei, & liberi arbitrij physica prædeterminatio ppter se excludit, quia non solum ipsa, neque vt sit, neque vt in consensum influat, ab hominis libertate dependet; sed etiam voluntatem ita necessariò, & antecedenter rapit, vt nullum relinquat actualem libertatis

bertatis exercitium, à quo p̄dere possit alius concursus, vt verè cooperans sit, atque dicatur.

Confirmatur, nam in Beatis ad amorem beatificum elicendum, non datur gratia cooperans, quia virtute visionis beatifica à Deo necessariò rapiuntur ad amandum ita, vt in sensu composito cum visione beatifica, non sit in eorum potestate, non amate; at verò prædeterminatio physica similiter necessariò & antecedenter voluntatem ad consensum rapit ita, vt in sensu composito cum prædicta prædeterminatione non sit in potestate voluntatis, non consentire. Disparitatis rationes, quas inter hæc duo aliqui conantur ostendere, præsentī argumento non satisfacere ostendimus tomo de scientia Dei disputat. 34. & disputat. 51. multisque aliis.

SECTIO II.

Gratiam physicè operantem identificari realiter cum gratia excitante.

14. Beatus ad amorem beatificum non datur gratia cooperans.

1. Prima sententia. Fundamen tum primū.

1. Illa sententia, quam refutauimus sect. præcedenti, pergīt vterius, contendens, gratiam physicè operantem distingui realiter à gratia excitante. Cuius duo sunt argumenta præcipua.

Primum, quia gratia excitans sæpe sine nostro consensu, & cooperatione existit: at verò gratia physicè operans nunquam existit sine nostro consensu; ergo gratia excitans realiter existit sæpè, non existente gratia physicè operante, ac proinde realiter ab illa distinguitur. Antecedentis membrum primum probatione non indiget. Secundum membrum probat, quoniam per gratiam physicè operantem Deus certò, & infallibiliter sibi subicit humanam voluntatem, ac ex nolentibus facit volentes, ex repugnantibus consentientes.

2. Secundum argumentum, quia sæpè non existit gratia excitans, quando Deus operatur consensum liberum, ac proinde gratia excitans non potest esse physicè operans, quapropter requiritur alia gratia physicè operans, quæ tunc existat, quæ Deus physicè operetur consensum.

3. Operans cum cooperante gratia realiter identificatur.

Nihilominus sit conclusio. Gratia physicè operans identificetur realiter cum gratia excitante. Probat, quia necessariò concedendum est, Concilium Tridentinum aut nimium diminutam, & truncam de iustificacionis initio doctrinam tradidisse (quod ab sit existimare) aut gratiam operantem reputasse eandem cum gratia excitante, seu præueniente, & cum vocatione ipsa. Nam tota sessio 6. præsertim cap. 5. & 6. & canon. 3. & 4. ex professò tractans de gratia, requisita, tum ad iustificacionis initium, tum etiam ad liberum voluntatis consensum, nunquam vsurpat operantis gratiæ nomen; cum tamen expressè asserat, liberum arbitrium moueri, & excitari à Deo, vt ad iustificacionis gratiam obtinendam se disponat: præsertim cum expressè eorum mōnerit nostræ cooperationis, quæ diuinam non solum cooperationem, sed etiam operationem prærequirit. Quapropter sine dubio Tridentinum totam operantem gratiam iustificacionis exordio necessariam, complexus est nominibus gratiæ præuenientis, seu excitantis, quam ipsum Tridentinum interpretatur esse vocationem.

4. Confirmatur primò. nam apud Augustinum celeberrima est partitio vocationis in eam quæ

est secundum propositum, quæ sola certò, & infallibiliter sortitur iustificacionis effectum; & aliam vocationem, quæ non est secundum propositum: idèquæ suo effectu frustrari permittitur. Quapropter eadem erit partitio gratiæ operantis, & consequenter sicut excitans gratia existit sine effectu nostræ cooperationis multoties: sic etiam operans gratia.

Confirmatur secundò. nam præuenientem gratiam eandem esse cum excitante gratia, constat ex Tridentino sessione 6. cap. 5. & 6. & canon. 3. & 4. Rursus præuenientem, & operantem esse eandem gratiam, constat, quoniam Augustinus, & Prosper vtroque nomine indifferenter vitur pro eadem gratia multis in locis supra disputat. 30. & 31. recitatis. Nunc satis sunt illa verba lib. de natura, & gratiæ. cap. 32. initio: Operamur & nos; sed illo operante, cooperamur, quia misericordia eius præuenit nos. Præuenit et sanemur. Multaque alia subiungens de operatione gratiæ præuenientis, postea in sequent. cap. 33. colligit, Deum esse qui operatur in nobis & velle & operari, Philippens. 2. De hac identitate gratiæ operantis, excitantis, & præuenientis plura diximus disputacione 29. sect. 2. à num. 10.

Ad primum argumentum initio positum, respondetur, falsam esse postremam propositionem illius, quantum ad infallibilitatem. Quin potius apud Concilia, & Patres, & Scholasticos omnes (præter vnum aut alterum ex recentioribus) gratia operans multoties de facto non obtinet effectum cooperationis nostræ, sicut gratia excitans: & quando consequitur effectum nostræ cooperacionis, non imponit antecedentem necessitatem ad illam, sed relinquit illæsam libertatem.

Ad secundum respondetur negando antecedens. Quin potius Deus nunquam operatur nostrum consensum, nisi tunc actualiter existente aliqua gratia excitante, quæ eadem est tunc gratia operans. Nihilominus sæpè contingit, vt ante illam gratiam excitantem & operantem, quæ coexistit consensui, præcesserint, & extinctæ fuerint aliæ plures gratiæ excitantes, & operantes, pro vt fufius explicabitur infra disp. 40. sect. 4. & disput. 41. sect. 2.

SECTIO III.

Gratiam cooperantem, pro vt cooperans est, non esse præuenientem.

Vnus ex authoribus illius doctrinæ, quam duabus præcedentibus sectionibus refutauimus, addit gratiam cooperantem, in quantum cooperans est, & in quantum ab excitante distinguitur, esse gratiam præuenientem, itavt ordine rationis, & causalitatis præcedat arbitrii creati cooperationem cum illa. Atque in idem recidit alterius authoris sententia, apud quem auxilium adiuuans, & cooperans antecedit actum secundum elicitum à voluntate: vterque autem expressè agit non solum de gratia cooperante, pro vt in actu primo parata offertur libero arbitrio; sed etiam de ipso actuali concursu cooperantis, & adiuuantis gratiæ ad consensum, quem asserunt, ita esse absolutè præuenientem & priorem nostro concursu, vt nullo modo dependeat ab illo, neque ab exercitio libertatis nostræ; ac proinde nullo modo sit posterior.

Gratia operans multoties non obtinet effectum.

1. Sententia affirmans.

2. Gratia cooperans in quantum talis comitans est.

Rationis prioritas in quo consistat.

Nihilominus sit conclusio. Gratia cooperans, in quantum cooperans est, non est præueniens, sed concomitans, & consequenter actualis cooperatio Dei non antecedit actualem cooperationem voluntatis creatæ, sed comitatur illam cum muna prioritate.

Probat, primò, quoniam vbi non interuenit prioritas temporis, sed sola prioritas rationis, maxime verò inter formalitates, sola ratione distinctas, prioritas formalissimè consistit in eo, quòd vna formalitas pendeat ab alia, ita vt formalitas, quæ pender, sit eo ipso posterior; illa verò formalitas à qua dependet, sit prior. Vnde sit, vt simpliciter & absolutè sit prior ea formalitas, quæ non dependet ab alia, licet alia pendeat ab illa. Cæterum ea formalitas non sit absolutè prior, sed tantum in aliquo genere, quæ mutuo pender ab alia, licet alia pendeat ab illa. Quam ob causam huiusmodi formalitates verius dicuntur coexistere simul etiam secundum rationem, vt fufius probatum est tomo præcedenti de voluntate Dei disputacione 22. 23. & 24. Cùm igitur formalitas actualis cooperationis diuinæ ad liberum consensum nostrum, existere nequeat, nisi voluntas nostra se ipsam liberè applicet, supposita vocatione, & excitante gratia, consequens est, eo modo esse posteriorem, licet alio potiori modo sit prior, idèquæ non esse simpliciter, & absolutè præuenientem, sed simultaneam, & concomitantem.

Secundò, quia disertis verbis Dei cooperationem dependere à nostra cooperatione, & in hoc sensu esse subsequentem, tradunt non pauci Patres citandi tomo sequenti. Atque in re idem est, quod Augustinus & alij Patres frequenter affirmant, Deum non cooperari sine nobis, quod significat, velle vt sua cooperatio non existat, nisi existente nostra libera cooperatione, cuius aliqua exempla reperies sequenti disput. sect. 2. Alia vidimus supra disput. 29. sect. 1.

3. Tertio aliqui ex grauissimis Patribus asserunt, Dei voluntatem & operationem non antecedere nostras voluntates, ne libertas lædatur. Quod non ita pronunciant, quasi negauerint gratiam præuenientem, vt satis ostendimus supra disput. 27. & 28. vnde consequens est, vt solummodo voluerint, Dei præparationem ad concurrendum, & illius actualem concursum, pro vt cooperans est, non ita simpliciter & absolutè antecedere, vt nullo modo sit etiam posterior concursu liberi arbitrii, quasi pendens ab illo, in suo genere causæ. Hos autem Patres retulimus tomo de scientia Dei, disput. 33. sect. 5.

4. Quarto, quoniam Scriptura & Patres plurimi asserunt, Deum expectare nostræ libertatis consensum & cooperationem, cumque idem ipsi traderint, præuenientis gratiæ necessitatem, manifestum est, agere de cooperante gratia, per quam Deus expectat liberam arbitrii cooperationem. Hæc Scripturæ, & Patrum testimonia ponderabimus tomo sequenti, probantes possibilitatem salutis obtinendæ concessam cunctis hominibus.

5. Quintò probatur. Quoties enim gratia Dei non sortitur effectum obtinendi nostram cooperationem; id contingit propter nostram culpam: hæc autem culpa nulla foret, nisi talis effectus ponderet à libera cooperatione nostra, cuius argumenti, quantum sit robor, constabit in loco nuper citato.

6. Sextò, quoniam ad impediendam iustificacionem nostram & effectum diuinæ gratiæ, nos sumus priores & primaria causa, præbens initium impediementi: vt constabit loco nuper citato. Hoc autem foret impossibile, nisi actualis concursus diuinæ gratiæ ad nostrum consensum penderet à libera arbitrii cooperatione. Nam si nos impedimus negando liberam cooperationem, Deus etiam non cooperatur; si verò non impedimus, sed cooperamur, Deus cooperatur. Insuper si Deus ita nos prior determinat ad cooperandum, vt nullo modo pendeat à libera nostra cooperatione, impossibile nobis erit, quando voluerimus, esse primariam causam, atque prius, & præueniendo Deum, initium præbere, vt nostra iustificatio impediatur. Confirmatur, quoniam non solum circa diuersos actus liberos, sed etiam circa vnum & eundem consensum, verum est dogma Tridentini, desumptum ex Augustino, aliisque antiquioribus Patribus. Deus neminem deserit, nisi prius deseratur ab illo, quod ponderabimus in eodem loco.

7. Septimò, quoniam conditionalis est voluntas, qua Deus vult omnes homines saluos fieri, etiam eos, qui de facto damnantur. Condicio autem est, si libera diuinæ gratiæ cooperari voluerint; quam conditionem oppositam esse diuinæ voluntati multis locis sacræ Scripturæ desumptam notarunt plerique Patres relati præcedenti tomo de volunt. Dei, disput. 19. & 20.

8. Octauò. Quia per Deum non abest, per Deum non stat, quominus liberum arbitrium cooperetur Deo, quin potius, quantum in se est; & quantum ex sua parte requiritur, liberaliter, & abundanter præstat: vt ferè omnes Patres diligenter obseruant locis referendis tomo sequenti. Quo supposito, cum nihilominus plerumque Deus de facto non cooperetur ad liberum consensum voluntatis: consequens est, totam impediementi rationem nullo modo se tenere ex parte Dei, sed solummodo ex parte liberi arbitrii. Vnde constat effectum diuinæ gratiæ, quem Deus, quantum ex se est, optat, atque procurat, & quantum ex se est, nullo modo impedit, pendere ex eo quod liberum arbitrium non impedit: impedit autem, quando non cooperatur, non impedit quando cooperatur.

9. Nonò. Huc pertinent causales propositiones, quæ apud Patres leguntur frequentes. Ideo hic homo non iustificatur, aut non conuertitur, quia non vult, aut quia non cooperatur; ideo pertinaciter hæret in peccato, quia vult: & similes aliæ quas ponderabimus tomo sequenti, ex quibus eadem argumentatio sumi potest, quam proximè præcedenti probatione notabimus.

10. Probat, decimò, quia Deus non est causa peccati, neque præmouet ad illud, sed liberum arbitrium est causa, initium, & consummatio peccati præbens, atque se ipsam determinans, Deumque quodam quasi compulsionis genere trahens, vt præbeat generalem concursum ad actum peccati. Quod testimoniis sacræ Scripturæ, Conciliorum sanctorum Patrum, & Scholasticorum, plurimisque rationibus monstrabimus tomo præcedenti de voluntate Dei, à disput. 27. vsque ad 51. Quòd si Deus independenter à libera cooperatione arbitrii, illamque in nullo genere causæ expectando, determinaret voluntatem nunc ad bonum consensum, nunc verò ad consensum intrinsecè malum

SECTIO IV.

Gregorio Ariminensi falso adscribi, operantem, seu præuenientem gratiam esse physicam prædeterminationem.

DE aliis authoribus, quibus coactè & falso adscribitur physica prædeterminatio, diximus tomo præcedenti, præsertim disputat. 39. Nunc verò de solo Gregorio, quippe cui sub peculiari ratione ac munere gratiæ præuenientis physica prædeterminatio tribuitur etiam ab illius impugnatoribus. Nec miror. nam in 1. dist. 28. quæst. 1. art. 3. ad 12. exterior verborum cortex similis esse videtur, quamvis mens longè diuersa.

Nota igitur impulsus, applicationem, & motionem Dei tripliciter intelligi posse.

Primò, vt idem sit quod prædeterminatio, quæ independentè à libertate ponatur, & qua posita in sensu composito impossibile sit non consentire, & qua sublata, impossibile sit in sensu composito consentire; idque siue sit aliqua entitas realiter distincta, non solum à tota vocatione, & singulis eius partibus, sed etiam à volitione libera, & appelletur fluens qualitas; siue sit aliqua actio solius Dei, siue realitas intentionalis, & in esse intentionali, siue applicatio voluntatis ad volendum, siue quocunque alio nomine appelletur: siue non sit entitas creata, & realiter in hærens; sed increata Dei voluntas, vel applicatio ad voluntatem prædicta necessitate mouendam.

Primum hunc præmotionis modum esse alienum à mente Gregorij constat primò, quoniam eodem in loco Gregorius ait: In qua motione voluntas non necessitatur, sed instrumentum liberum existens, in cuius potestate est, sequi motionem primi agentis. Inuatur secundò, quoniam libro 1. sentent. distinct. 10. quæst. vnica, art. 2. existimat de ratione libertatis, pro vt communiter à Patribus, & Scholasticis accipitur, esse, vt positus omnibus requisitis ad operandum possit operari, & non operari. quod fusiùs retulimus in tomo de scientia Dei disputat. 49. sect. 8. Hæc autem duo physica prædeterminationis repugnant, quoniam asseritur esse postrema realitas ad operandum requisita, & tamen non ita retinere libertatem, vt ea posita voluntas possit operari, & non operari, & in sua potestate habeat, primi agentis motionem sequi, vel non sequi.

Secundo modo intelligi potest præmotio, impulsus & applicatio; ita vt illustrationes intellectus, & suauitates, cæteri que affectus voluntatis causati à Deo sine nostra libertate, vim habeant inclinandi, & alliciendi, vt liberè velimus. Quapropter Deus, in quantum præbet tales illustrationes, & affectus, rectè dicitur facere, & causare, vt nos liberè velimus; & tamen nostra voluntas hoc modo causandi non facit, neque causat, vt ipsa liberè velit, & ideo non cooperatur voluntas, vt faciat se ipsam velle, & causare volitionem. sic loquitur Gregorius loco citato, sicque sententiam esse ex mente Augustini, & Patrum, ostendimus disputat. 31.

Tertio potest intelligi præmotio, impulsus, & applicatio, in quantum actio Dei, siue actualis concursus, quo concurrat ad nostram volitionem liberè producendam, est perfectissimo genere causalitatis prior, & causa, vt nostra voluntas simul

simul cum illo liberè cõcurrat: quamvis sit etiam in alio genere causæ quodammodo posterior. Qui modus concurrendi est proprius comparatione actuum bonorum. Nam ad actus malos nostra voluntas est, quæ se applicat, & impellit peculiari aliqua ratione. Hoc autem docuisse videtur Gregorius loco citato, & verum esse, si rectè intelligatur, constat ex variis disp. tomi præced. de voluntate Dei, & sequentis de prædestinat.

Cæterum quod ibidem significat, hoc pertinere ad rationem gratiæ operantis, falsum est: nam potius est gratia cooperans, disputat. sequent. sect. 3. & 4.

Gregorij verba loco nuper citato, refert, & quasi doctrinæ S. Thomæ consentanea probat Capreolus in 1. dist. 28. quæst. vnica, art. 3. prope med. §. ad duodecimum dicit Gregorius. Quapropter de Capreolo dictum esse volo, quod de Gregorio hæcenus dictum est. Illud insuper addo, indifferentiã libertatis, vt se ipsam determinet, vel non determinet; càmque solutam ab omni antecedente necessitate manifestè traditam esse à Capreolo variis in locis, vt vidimus in tomo de scientia Dei, disputat. 49. sect. 6. & tomo de voluntate Dei disputat. 39. sect. 3.

DISPUTATIO XXXVI.

De multiplici membro cooperantis gratiæ, illiusque distinctione reali ab operante gratiæ, & à consensu libero voluntatis.

SECTIO I.

Summa eorum omnium, quæ in tota disputatione fusiùs discutienda sunt.

1. Vo faciliùs clariùsque comprehendatur integer globus cooperantis gratiæ, operæpretium erit, ob oculos ponere omnia membra, simul in vnum collecta: ne postea memoriam sua varietate cõfundant, quando membratim explicentur, atque probentur.

Dico igitur primò: Gratia cooperans est omnis illa gratia, quæ simul cum nostra voluntate concurrat, & cooperatur ad liberum consensum: vt probatum est disputat. eadem 31. & 35. Quapropter gratia cooperans complectitur non solum, quicquid concurrat tanquam principium, & tanquam auxilium in actu primo potens; sed etiam ipsummet concursum in actu secundo, qui est realiter idem cum concursu nostræ voluntatis ad eandem volitionem producendam: idque siue concursus distinguatur realiter ab ipsa qualitate volitionis, quæ est terminus productus, siue non distinguatur realiter ab illa, de quo nulla est hîc peculiaris difficultas præter eam, quæ generalis est distinctioni cuiusque actionis à suo termino producto.

Dico secundò. Hinc sequitur ad quinque præcipua capita reduci, quæ comprehenduntur sub gratia cooperante. Primum est Deus, pro vt est paratus, ad concurrendum cum nostra voluntate, vt liberè consentiat vocationi. Secundum est habitus. Tertium est vocationis, seu gratia operans; non in quantum est operans, seu præueniens; sed in quantum est potens concurrere, & concurrat Ruiz de Providentia Dei.

SECTIO II.

Qua ratione Deus ipse sit gratia cooperans.

AD primatium cooperantis gratiæ membrum explicandum, atque probandum, accedens, suppono id, quod satis probatum est lib. de quidditate gratiæ, disputat. 3. sect. 2. & disputat. 5. sect. 2. à n. 5. videlicet, Deum ipsum, qua ratione paratus est, vt nobiscum concurrat supernaturali concursu, ad efficiendum pietatis actus, esse gratiam auxiliatricem. Cùm autem omnis auxiliatrix gratia, vel sit operans, vel cooperans, manifestè sequitur, Deum ipsum esse gratiam operantem, aut cooperantem, aut vtramque sub diuersis rationibus.

Hæc igitur præparatio potest considerari præcisè, pro vt respicit concursum physicum nostri intellectus, & voluntatis, absque libertatis exercitio, ad illas operationes indeliberatas, in quibus consistit gratia operans, seu excitans in actu secundo; atque vt sic considerata Dei præparatione, Deus est gratia excitans, seu operans, vt principium actuum, & in actu primo, vt attigi disputat. 29. sect. 1. num. 18.

Quo supposito dico primò. Qua ratione dicta præparatio Dei ad concurrendum nobiscum respicit nostros actus supernaturales liberos, Deus est gratia cooperans vt principium & in actu primo.

Hæc appellatio gratiæ operantis, & cooperantis, relata ad Deum, cuiusque præparationem, valde consonat modo loquendi Augustini, aliorum Patrum, & Conciliorum, quos retulimus supra disputat. 29. & 31. Sæpè namque dicunt, Deum in nobis, sine nobis quædam bona operari, L1 2 rari,

11.

12.

Confirmatur primò.

Secundò.

Tertio.

Quartò.

1.

2.

3.

4.

5.

Præmotio, impulsus, & applicatio tripliciter intelligitur.

Primum motus à mente Gregorij alienum.

4. Habitus non est simpliciter necessarius.

5. Quomodo cooperans gratia ab operante & libero consensu differat.

1. Qua ratione paratus est nobis cum concurrat.

2. Deus gratia excitans.

3. Gratia cooperans in actu primo.

4.

rari, & alia cooperari nobiscum: insuper ab hominibus exigunt, vt cooperentur Deo. Pauca quædam in præsentî proferre testimonia satis erit. Chrysostr. 2. ad Timoth. 1. homil. 2. col. 2. ait: *Deum, cum operantes viderit, cooperatur accedit.*

Augustinus serm. 13. de verbis Apostoli inter med. & fin. ita ratiocinatur: *Scimus, inquit Apostolus, quia diligentibus Deum omnia cooperatur in bonum. Si non esses operator, ille non esset cooperator.* & postquam explicuit, liberum arbitrium sine Dei adiutorio nihil posse bene operari; sed solummodo ad mala esse liberum, subdit: *Prorsus hoc credite, sic vos agere bona voluntate, quia vultis vti que agitis, non enim adiutor est ille, si nihil agitis, non enim cooperatur est ille, si nihil operamini.* Ergo secundum intellectum Augustini, diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum, quia omnia sunt instrumenta, per quæ Deus, vt causa principalis cooperatur cum libero arbitrio, quod est causa secundaria.

Idem lib. de gratia & libero arbitrio cap. 17. ait: *Cooperando Deus in nobis perficit, quod operando incepit, quia ipse vt velimus operatur incipiens, qui volentibus cooperatur perficiens.* Quæ verba & alia his similia recipiuntur à Scholasticis communiter, & præsertim à D. Thoma infra citando.

Augustinus item tractatu 72. in Ioannem, illa verba capit 14. *Qui credit in me, opera, qua ego facio, & ipse faciet, & maiora horum faciet,* intelligit de operibus pietatis, quæ maiora sunt omnium operum, quæ Christus facit, & hæc facit, qui credit in Christum, sed non solus, nec principaliter homo, sed Deus per hominem. Quod probat Augustinus ex sequenti contextu: *Quia ego ad Patrem vado, & quacunque petieritis in nomine meo, hæc faciam.* Vnde sic ratiocinatur August. *Qui dixerat faciet, post ait faciam: tanquam diceret; Non vobis impossibile hoc videatur, non enim poterit esse maior me, qui credit in me, sed ego facturus sum, & tunc maiora quàm nunc. Maiora per eum, qui credit in me, quàm præter eum per me, ego tamen ipse præter eum, ego ipse per eum: sed quando præter eum, non faciet ipse, quando autem per eum, quamuis non per se metipsam, faciet & ipse. Porro autem maiora facere per eum quàm præter eum, non est defectio, sed dignatio.* & post pauca: *& ipsum credere in Christo, opus est Christi, hoc operatur in nobis, non vti que sine nobis. Audi ergo iam & intellige. Qui credit in me, opera qua ego facio & ipse faciet. Quæ opera, nisi vt ex impio iustus fiat? & maiora horum faciet, quorum obsecro? Nunquid nam omnium operum Christi maiora facit, qui cum timore & tremore suam ipsius salutem operatur? quod vti que in illo, sed non sine illo Christus operatur. & infra. Qui operante in se Christo cooperatur salutem æternam ac iustificationem suam.*

Prosper lib. 2. de vocatione Gentium cap. 12. ait: *Vt quod non potest, nisi cooperante spiritu Dei fieri, eorum meritis deputatur, quorum id potuit voluntate non fieri.*

Bernardus tractatu de gratia & libero arbitrio col. penult. ait: *Hinc coadiutores Dei, & cooperatores Spiritus sancti promeritores regni nos esse, præsumimus: quod per consensum vti que voluntarium diuine voluntati coniungimur, & paulo post, docet: Deum in nobis sine nobis operari bonum cogitare, sed bonum velle operari nobiscum.*

Beda lib. variarum quæst. q. 13. fine tom. 8. col. 407. ait: *Ita Deus nobis bona sua promittit, vt tamen labore nostro adquirantur. Quod si voluerimus, ad laborem in omnibus, quæ bene agemus, nobis coopera-*

bitur. Deus igitur est cooperatur, & in quantum talis paratus expectat eam conditionem, si voluerimus, & agemus bene, vt nobis cooperantibus cooperetur etiam Deus.

Imò etiam comparatione naturalium actionum, & earum præsertim, quæ per liberum arbitrium fidelium destinantur ad supernaturalem finem, homines esse Dei cooperatores, testatur Ignatius epist. 6. ad Philadelphien. ante med. vbi parentes appellat *Cooperarios Dei ad filiorum generationem*, & ea ratione diligendos præcipit.

S. Thomas 1. 2. quæst. 111. art. 2. docet, gratiam operantem dici, quando operatio soli Deo tribuitur; cæterum quando operatio non tribuitur soli Deo, sed etiam animæ, ait, dici gratiam cooperantem. Vnde manifestè supponit D. Thomas Deum esse, qui primariò ac præsertim appellatur gratia operans, & cooperans, propter prædictos duos modos causandi operationes supernaturales. Sic etiam Deum esse gratiam cooperantem, concessit Durandus 2. dist. 26. quæst. 3. fine.

Dico secundò. Hæc præparatio Dei, ad concurrendum, accepta vt principium effectuum nostrorum actuum supernaturalem, est duplex. Alia est, quæ totaliter, & immediatè supplet defectum nostræ potentie, vt possit elicere actum supernaturalem, vitaliter concurrente potentia simul cum Deo, qui est causa principalis. Huiusmodi præparatio requiritur, deficiente habitu supernaturali, supplente defectum potentie: ac proinde requiritur ad eos omnes actus, quibus adulti disponuntur ad infusionem sui habitus. Cuiusmodi est primus actus fidei in adulto infideli, & primus actus spei, attritionis, & contritionis in eo, qui carebat talibus habitibus.

Alia Dei præparatio est solummodo, ad præstandum illum concursus, qui requiritur, vt per habitum supernaturalem quasi per instrumentum nobiscum Deus operetur actum supernaturalem liberum, qui concursus non est generalis, eo modo quo datur concursus causis naturalibus, quia naturales causæ non sunt propriæ, & strictè instrumenta Dei: nec Deus per illas concurrat tanquam causa particularis, sed præcisè vt causa vniuersalis: vt ostendimus præced. tomo de voluntate Dei disput. 48. At verò habitus supernaturalis est verè, propriè & strictè instrumentum Dei, per illum namque concurrat Deus, non præcisè vt causa vniuersalis, sed etiam vt causa particularis, cui proinde peculiari ratione tribuitur effectus.

Dico tertio. His addere poteris tertiam præparationem, ex vti que conflatam, qua Deus paratus est non solum per habitum concurrere, sed etiam immediatè seipso. Tertia hæc præparatio concurrendi ad tres fines requiritur.

Primus est, vt homo, præditus habitu, possit elicere actum intensiorem, & perfectiorem habitus.

Finis secundus est, vt possit diutius in eodem actu perseverare, superando extraordinarias difficultates, atque vt possit plures diuersarum virtutum actus iterare, quoties postulauerit lex diuina, & necessitas perseverandi in gratia. Quamuis enim habitus, iusto infusi, sufficient ad singulos actus diuini eliciendos inter ordinarias difficultates: cæterum non sufficient, ad omnes collectiue eliciendos longo tempore, & cum extraordinariis difficultatibus. Propterea enim Concilia & Patres vltra gratiam iustificationem requirunt magnum illud perseverantiæ donum,

11.

12.

13.

14.

15.

16.

17.

18.

19.

20.

21.

22.

Humanitas Christi diuinitati instrumentum.

num, & auxilium, sine quo nullus in natura lapsa perseverare potest. Verumtamen has difficultates, aut ferè semper Deus superat, immediatè se ipso producendo in nobis illustrationes & suauitates, quibus mediis iuuat ad liberam perseverantiam, vt dicemus disp. 41. sect. 4.

Tertius finis est, vt homo faciliùs & delectabiliùs eliciat eundem actum, eiusdemque perfectionis, & intensiorem, quem potuisset minori facilitate, & delectatione elicere solo habitu, sine hoc speciali concursu Dei.

Dico quartò. Non solum Deus præcisè vt Deus, sed Iesus Christus Deus homo est gratia cooperans, quatenus nobiscum certat, secundum illud S. Dionysij lib. de Ecclesiastica Hierarchia cap. 3. inter med. & finem, vbi de homine recens baptizato, & sacra vnctione perfuso sic loquitur: *Sub Christo Athleta collocatur: quandoquidem vt Deus affector est propositionis præmiorum, vt autem sapiens, eius leges tulit; fecit verò vt pulcher digna premia eis, qui vicerint, quodque est diuini, quoniam vt bonus in ipsis athletis fuit, cum eis præclare pro illorum libertate, & victoria aduersus mortis interius imperium certat, & dimicat.* Præteritum illud tempus, quo Iesus Christus Dominus fuit in carne mortali & passibili, cum dæmone, atque eius membris decertans, significatur prædictis verbis Dionysij: *In ipsis athletis fuit.* videlicet quasi vnus athleta, atque hæc est causa, ob quam idem modò cum suis omnibus athletis certat, & dimicat.

S. Augustinus de spiritu & litera cap. 29. in medio sic loquitur de mandatis Dei: *Quæ, vt possit homo facere, Deus operatur in homine per fidem Iesu Christi, id est, per spiritum incorporatus; factusque membrum eius, potest quisque illo incrementum intrinsecus dante, operari iustitiam.*

Tridentinum sess. 6. cap. 16. ante medium ait: *Ipe Christus Iesus tanquam caput in membra, & tanquam vitis in palmites, in ipsos iustificatos iugiter virtutem infudit, quæ virtus bona eorum opera semper antecedit, & comitatur, & subsequitur.*

Ex Tridentino & Augustino nuper citatis colligitur efficax ratio nostræ conclusionis. nam Christus Iesus non est solummodo Deus, sed Deus & homo: insuper caput Ecclesiæ, ac præsertim fidelium, non est præcisè, qua ratione Deus est, sed potius qua ratione Deus & homo est, vt communiter Scholastici supponunt in 2. dist. 13. & cum S. Thoma 3. p. quæst. 8. *Rursus nec vitis est, nisi qua ratione Deus homo est. Vnius quippe natura sunt vitis, & palmites; propter quod cum esset Deus, cuius natura non sumus, factus est homo; vt in illo esset vitis humana natura, cuius & nos homines palmites esse possemus.* vt August. loquitur tract. 80. in Ioannem, atque vniuersalis Ecclesia recipit in officio Martyrum tempore paschali. Quibus suppositis necessariò inferatur, Christum Iesum non ea præcisè ratione, qua Deus, sed ea ratione, qua Deus homo est, hoc est, ratione vnionis hypostaticæ per humanitatem influere, ac deriuare virtutem, id est, gratiam auxiliatricem in sua membra, suosque palmites: atque triplicem gratiam, videlicet antecedentem, comitantem & subsequentem. Quapropter non solum Deus præcisè, vt Deus, sed etiam Deus homo est gratia non solum operans, & præueniens in actu primo; sed etiam cooperans in actu primo, & subsequens in actu primo.

Christus qua ratione Ecclesiæ caput.

Explicatur magis, & confirmatur, quoniam secundum probabiliorem sententiam Theologorum, *Ruiz de Providentia Dei.*

rum, meliùsque consentientem Scripturæ, & sanctis Patribus humanitas Christi Domini reali, & physica efficientia, quasi diuinitati instrumentum, ab illa eleuatum, concurrat olim in vita mortali, & concurrat modò ad opera mirabilia, & gratiam communicandam. De quo legendi sunt recentiores S. Thomæ expositores in 3. p. quæst. 13. Nunc satis sit Damascenus, qui lib. 3. de fide cap. 15. inter medium & finem Christi Domini miracula, & passionis tolerantiam diuina simul, & humana operatione asserit esse facta, & rationem reddit. *Nam caro diuinitatis organum erat.* & inferius ita colligit. *Vnde per contactum & sermonem, & id genus similia, diuina signa operabatur.* ex quo testimonio Damasceni S. Thomas 1. 2. q. 112. art. 1. ad 1. colligit: *Humanitatem Christi Domini causare gratiam non propria virtute, sed virtute diuinitatis adiuncta, ex qua actiones Christi sunt saluantes.*

SECTIO III.

Omnes supernaturales habitus complectitur membrum alterum cooperantis gratia.

Dico primò. Supernaturalis habitus est gratia cooperans, seu adiuuans, quatenus simul cum nostro intellectu, & voluntate concurrat ad liberè eliciendam nostram operationem, supernaturalem, & meritoriam. Ita docuit S. Thomas, & communis consensus Scholasticorum, quos retuli disput. 34.

Illud in præsentî notandum restat, habitibus supernaturalibus absolutè ac sine difficultate conuenire rationem gratia cooperantis magis propriè, quàm rationem gratia operantis, quæ habitibus difficilius, minùsque propriè quadrat, vt vidimus disp. eadem 34. Quapropter ij etiam Doctores huius ætatis, qui rationem gratia operantis propriè conuenire habitibus negant, nihilominus absolutè concedunt, illis conuenire rationem gratia cooperantis & adiuuantis.

Ratione probatur, quoniam habitus, in quantum concurrat ad liberè eliciendam operationem supernaturalem, est auxiliatrix gratia, & vt sic non est gratia operans: ergo est gratia cooperans. Maior probatur, quia adiutorium est omne illud, sine quo non fit aliquid, vt ex Augustino de correptione & gratia cap. 12. vidimus lib. de quidditate gratia disput. 5. sect. 1. memb. 5. sed habitus supernaturales sunt eiusmodi, quoniam sine illis non fiunt actus supernaturales, nisi Deo supplente eorum absentiam: ergo habitus supernaturales sunt adiutorium, siue, quod idem est, auxiliatrix gratia.

Confirmatur primò, quoniam gratiam Dei, qua iustificamur, dari nobis in adiutorium, quo possumus vitare peccata, & implere diuina præcepta, definitur in Synodo Mileuitana cap. 3. & 5. quorum verba, tanquam fidei regulam recitat Cælestinus Primus epist. 1. ad Episcopos Gallia cap. 10. Porrò gratiam, qua iustificamur, esse habituale donum de fide est.

Confirmatur secundò, quoniam accepta per Baptismum gratia, posse baptizatos, Deo auxiliante, adimplere, quæ ad salutem pertinent: definit Araucanum secundum can. 25. in medio; sed accepta per Baptismum gratia, plures habitus complectitur: ergo illi habitus sunt gratia, qua, Deo auxiliante possumus adimplere, quæ ad salutem pertinent. Gratia autem, qua hæc possumus

adimplere, est gratia auxiliatrix. Minor vero illius syllogismi probatur, quia gratia operans, formaliter in quantum operans, est profus independens a nostra libera voluntate, quantum ad suum proprium effectum; ut vidimus tota disp. 32. ergo habitus in quantum concurrunt ad liberè eliciendam operationem supernaturalem, non est gratia operans.

6. Confirmatur tertio, quoniam ad actus supernaturales liberos requiritur gratia cooperans elicitiva illorum, & non requiritur alia præter habitum, quando adest habitus: ergo habitus ipse est gratia cooperans. Cum habitu autem comprehendendo concursus Dei, qui debetur habitui iuxta suam quidditatem, de quo in assertione sequenti.

7. Dico secundò. Quilibet habitus supernaturalis est gratia cooperans, quod ex se est sufficiens ad suos actus supernaturales eliciendos, dato illo concursu Dei, qui debetur omnibus habitibus supernaturalibus tanquam instrumentis Dei: ac proinde non est simpliciter necessaria alia vltior gratia adiuuans, seu cooperans.

8. Probatur, quia quæcunque potentia integra & completa potest simpliciter, & absolute elicere suum actum sine alio vltiori auxilio, præter illud, quod est debitum illi potentiae ex sua quidditate, ut constat, inductione discurrendo per omnes potentias naturales tam vitales, quam non vitales, siue corporeas, siue spirituales. At verò habitus supernaturalis constituit nostrum intellectum & voluntatem in ratione potentiae integræ & complete in ordine ad actum supernaturalem. Ergo nullo vltiori auxilio indiget præter illud, quod debetur omnibus habitibus supernaturalibus, tanquam instrumentis Dei.

9. Duas tamen adhibeo limitationes, ex verbis eius assertionis secundæ profectas.

Prima sumitur inde quòd egerit solummodo de auxilio, quod requiritur in ratione potentiae operatiuæ: ad cuius complementum non requiritur alia superaddita realitas, complens in actu primo. Quare non excluditur necessitas vocationis per illuminationem, & suauitatem, non solum præcisè in quantum operans est, sed etiam in quantum est cooperans, modo explicando in sect. 4. & 5. Nam hæc cooperatio non completitur potentiam in ratione potentiae operatiuæ, sed potius, supponens illam esse iam completam per habitum, aut per concursus Dei præparatum, ut suppleat defectum habitus, excitat, allicit, & inuitat, ut potentia suis completis viribus utatur.

30. Secunda limitatio est, præcedentem assertionem egisse de gratia cooperante simpliciter necessaria ad aliquos actus supernaturales talis speciei, etiam si fuerint remissi, & exiguo tempore perseverantes, & raro frequentati, & absque difficultatibus. Nam ratione intentionis, diuturnitatis, frequentiae, & aliarum difficultatum, superantium vires habitus, requiritur auxilium Dei immediatè cooperantis, iam diximus sect. præcedenti dicto 3.

SECTIO IV.

Eadem realitas gratiae operantis est etiam gratia cooperans, sola distinctione muneris & officij.

7. Ita sentiunt communiter Scholastici, Magister 12. dist. 26. §. hic considerandum, & dist. 27. §. si igitur. D. Thom. 1. 2. q. 111. art. 2. inq. & art. 3. corpo-

re, & ad 2. Alber. 2. p. q. 101. memb. 1. Alexand. 3. p. q. 69. mem. 3. art. 1. & art. 3. ad 4. & 5. D. Bonavent. 2. dist. 27. dub. 1. circa literam, & art. 1. q. 1. ad 1. Durandus 2. dist. 26. q. 3. vbi Aegid. q. 2. art. 3. corp. & ad 1. Gabriel q. vnica art. 1. notab. 2. Carthuf. 2. dist. 26. q. 5. cum Alberto ibi. Caietanus, Conradus, & alij Thomistæ 1. 2. quæst. 111. art. 2. & 3.

2. Hi Doctores præcipuè loquuntur de habituali gratia operante & cooperante, quam esse eandem realitatem habitus, sola diuersa formalitate officij distinctam, constat ex præcedenti sect. 3. & ex his, quæ diximus disp. 34.

3. Nihilominus cæteri Doctores antiqui, sicut simul cum habituali gratia operante admittunt actualem gratiam operantem, vt vidimus disp. 31. sect. 7. & disp. 32. sect. 1. & 2. sic etiam de hac intelligere videntur esse eandem rem, quæ sola diuersa formalitate officij operans sit, & cooperans. Quod peculiariter constat ex D. Thoma 1. 2. q. 111. art. 2. in cuius corpore perspicuè distinxit actualem motionem operantem, & cooperantem ab habituali gratia operante & cooperante. Nihilominus ad 4. absolute ac sine distinctione respondet: Gratia operans & cooperans est eadem gratia, sed distinguitur secundum diuersos effectus.

4. Quapropter contra mentem authoris est commentarius, quem ad illum articulum Conradus scribit, obseruat enim, realem identitatem gratiae operantis, & cooperantis intelligi solummodo de gratia habituali: cæterum realiter distingui gratiam operantem & cooperantem, acceptas pro actuali motione, & cooperatione Dei. Ita Conradus dicta q. 111. art. 2. §. nota autem, & ad 4. & art. 3. §. nota circa, & ad 2. Adhuc tamen in re ipsa concedit Conradus idem, quod S. Thomas intendit: nam in dicto art. 2. §. sed circa ista, fatetur, prædictam motionem inclinare, & facere, ut velimus.

5. Clariùs tamen, quam modò tractamus realem identitatem actualis gratiae operantis, & cooperantis, & magis ex professo, quasi primario intentam à Patribus, tradunt recentiores. Inter quos nimium excessit Ruardus art. 7. pag. 14. dicens, habitus infusus non esse rationem agendi; sed dari, ut homo faciliùs, & suauius operetur: at verò primariam rationem agendi esse Dei motionem, id est, cogitationem, à Deo immissam, & bonum propositum inspiratum.

6. Alij Doctores, minimè negata vi, & adiuuante habitu, atque illorum necessitate, asserunt, eandem illustrationem, & inspirationem, quæ est gratia præueniens, & excitans, esse etiam gratiam cooperantem modo infra explicando. Ita Molina in concordia ad q. 14. art. 13. disp. 37. & sequentibus. Valentia tomo 2. disp. 8. q. 3. punct. 5. Valquez 1. p. disp. 88. cap. 9. & 12. & disp. 185. cap. 9. col. vltima. Mascareg. disput. 1. p. 2. num. 4. & p. 4. num. 9. & sequentibus, & alij recentiores, quorum sententiam ex parte probat, ex parte reprobat Suarez lib. 3. de auxiliis cap. 4. num. 11. & sequentibus, atque inter hos ipsos Doctores magna est varietas in modo explicandi eandem sententiam, ut obiter notabimus in hac & sequenti sect.

7. Ad hanc identitatem explicandam, & temperandam suppono, ex tribus præcedentibus sectionibus, totum gratiae cooperantis globum includere plurimas entitates realiter distinctas à se inuicem, & ab entitate gratiae operantis, siue excitantis. Quapropter in præsentem nihil aliud inquirendum restat, nisi vtrum realis entitas vocationis, seu operantis, præuenientis, & excitantis gratiae,

gratiæ, sit pars quædam gratiæ cooperantis, & quomodo.

8. Sit ergo prima conclusio. Realis entitas vocationis, seu gratiæ præuenientis, est pars quædam gratiæ cooperantis, quatenus modo quodam sibi peculiari concurrat cum nostra voluntate ad liberum consensum eliciendum.

2. Probatur primò, nam Deus ratione eiusdem operationis, in nobis productæ, est operans in nobis, & est cooperans nobiscum, sed operans in nobis est ratione gratiæ operantis, seu excitantis in nobis productæ; ergo ratione eiusdem realitatis est cooperans nobiscum, quamuis sub diuersa ratione. Maior probatur, quoniam nisi Deus esset cooperans nobiscum ratione eiusdem operationis, quam operatur in nobis, nos sanando; sequeretur, non esse propriam, neque absolute veram hanc propositionem: Homo cooperatur Deo in se operanti, vocanti, atq; sananti: quam aliàsve omnino similes apud Patres plerumque legimus.

9. Sic Augustinus in Psal. 77. ad illa verba: Et non est creditus cum Deo spiritus eius, ait: Hoc est ergo credere in Deum, credendo adhaerere, ad bene cooperandum bona operanti in se Deo, & post pauca de illa generatione, que non dixit cor suum, ait: Non ex fide adhaesit Deo, vt sanata à Deo, bene cooperaretur operanti in se Deo. Vbi priùs dicimur cooperari operanti Deo, & postea cooperari Deo per sanitatem: sanitas autem est gratia operans, vt vidimus disp. 30. sect. 3. Idem Augustinus de natura & gratia cap. 32. de iustificatione, loquens ait: Vbi cooperamur & nos, sed illo operante cooperamur, quia misericordia eius præuenit nos. & tract. 72. in Ioannem ait: Operanti in se Christo cooperatur homo salutem æternam, & iustificationem suam.

10. Probatur secundò, nam clariùs identitatem realem operantis, & cooperantis gratiæ indicant Gregorius 16. Moral. cap. 10. dicens: Quia diuina nos bonitas, vt innocentes faciat, præuenit, Paulus ait: Gratia Dei sum id quod sum, & quia eandem gratiam liberum arbitrium subsequitur, adiungit: & gratia eius in me vacua non fuit. Vbi pendere appellari eandem gratiam, quæ præuenit, & quam liberum arbitrium subsequitur, vt vacua non sit, sed cooperando fructum ferat.

11. Et Bernardus tract. de gratia & libero arbitrio, prope initium ait: Gratia operanti salutem cooperari dicitur liberum arbitrium, dum consentit. Insuper de gratia quasi realiter vna, præstante plura munera Bernardus lib. de gratia, & lib. arb. col. penultima sic loquitur: Ipsa gratia liberum excitat arbitrium, cum seminat cogitatum, sanat cum immutat affectum, roborat vt perducet ad actum; seruat ne sentiat defectum. Sic tamen ista cum libero cooperatur arbitrio, vt tamen illud in primo præueniat, in cæteris comitetur. Aliaque subiungit verba, quibus quasi eiusdem gratiæ munera explicat.

12. Tertio probatur phrasi vsitata inter Patres, secundum quam, sequi Deum vocantem, id est, quòd gratiæ diuine cooperari. Sic apud Damasc. 2. de fide c. 30. & alios supra citatos tota disp. 31. reperies.

13. Quarto probatur, quia gratia, cui nos cooperamur, est gratia, quæ cooperatur nobiscum. nam cooperatio gratiæ correlatiuum est alterius cooperationis, scilicet, nostræ. At verò diuinam vocationem esse cui homo cooperatur consentiendo liberè, & inspirationem recipiendo, cum illam possit abicere, docet Tridentinum sess. 6. can. 4. & c. 5. ait: Per eius excitamentum, atque adiuuantem gratiam, ad conuertendum se ad suam ipsorum iustificationem, ad conuertendum se ad suam ipsorum iustificationem,

nem, eidem gratiæ liberè assentiendo, & cooperando disponantur. Vbi satis significat esse realiter eandem gratiam excitantem, & adiuuantem, in quantum eidem, quæ nos excitauit, liberè assentimur.

14. Huius argumenti vim debilitare conantur aliqui huius ætatis authores obiectione præcipuè duplici. Prima, quoniam illud pronomen eidem confusa, seu disiunctiua suppositione referendum est ad vtramque gratiam, perinde ac si Concilium dixisset, duplicem esse gratiam, alteram excitantem, alteram adiuuantem, per quam ad iustificationem disponimur eidem gratiæ excitanti liberè assentiendo, eidemque gratiæ adiuuanti liberè cooperando.

15. Respondetur hanc expositionem verbis non profus repugnare, si solas Grammaticæ constructionis leges attendamus. Cæterum simplicior, planior, & facilior verborum constructio erit, si Tridentinum putauerit, gratiam realiter vnam esse operantem, & cooperantem. Huiusmodi autem expositiones debemus sequi, quandiu ratio non compellit ad duriores ac difficiliore inuendas. In præsentem autem rationes multæ suadent, intelligendam esse realem identitatem, videlicet, omnes illæ, quibus præsentem conclusionem primam probare pergitur.

16. Respondetur secundò. Quamuis Grammatica constructio intelligenda esset eo modo, quem in obiectione retulimus, adhuc colligeretur, realiter eandem esse gratiam excitantem & cooperantem. Nam quicumque assentitur gratiæ excitanti, eo ipso cooperatur gratiæ excitanti ad assensum: quòd si homo cooperatur gratiæ excitanti, consequens est, vt gratia excitans cooperetur homini.

17. Inde colligitur solutio ad obiectionem secundam, quæ in eo præcipuè nititur, quod existimat in prædictis verbis Concilij Tridentini soli excitanti gratiæ correspondere verbum assentiendo, similitèrque soli adiuuanti gratiæ correspondere verbum cooperando. Hoc autem non solum constructionis leges molestæ fuerunt, sed etiam theologica ratio manifestè refutat. Tum quia sine adiuuante gratia impossibile est consentire; tū etiam quoniam quicumque consentit gratiæ excitanti, eo ipso cooperatur illi. Sed consensus quidam virtualis, ad quem recurrit huius solutionis author, impugnatus fuit tom. de scient. Dei disp. 52. sect. 8.

18. Quinta probatio sumitur ex testimonio Synodi Moguntinæ Prouincialis (in quo eadem vis est, quæ in nuper explicato testimonio Tridentini) in cap. 7. §. 2. dicens: Quia, videlicet, gratia ante omne meritum, dum adhuc inimici, & peccatores sunt, excitati, & adiuti, eidem gratiæ sic excitanti, & adiuuanti consentientes, & cooperantes, ad iustificationem disponuntur.

Confirmatur nam Enchiridion Christianæ instit. magnæ authoritatis liber propter multam, & apprime catholicam eruditionem cap. septimo retinendum, in fine agnoscit in gratia præueniente duplicem gradum, quo ad nostram iustificationem ascendit, quorum secundus est cooperari cum libero arbitrio, his verbis: Gratia præueniens plurimos habet gradus, & vt summam dicamus, duplex est, vna, qua Deus præuenit peccatorem, vt resurgat; altera qua peccator, præuenienti Deo assentiens, iam resurgit. Vtramque voluntatem nostram præuenit Deus, sed priorem subministrando, solus operatur, in altera voluntas nostra, Deum præuenientem subsequens, ei per velle, seu assensum, remissionem peccatorum accipiendo cooperatur.

19. Probatur sextò. nam gratia, quæ aliquando dicitur esse vacua, videlicet, quando nostra culpa priuatur fructu cooperationis, eadem, quando liberè cooperamur cum illa, dicitur non esse vacua, sed laborare nobiscum. Ergo gratia realiter eadem est cooperans, & potuit non esse cooperans, sed tantum excitans, & præueniens. Antecedens probatur 2. Corinth. 6. *Exhortamur, ne in vacuum gratiam Dei recipiatis.* & 1. Corinth. 15. *Gratia Dei in me vacua non fuit, sed abundantius illis omnibus laborauit, non ego, sed gratia Dei mecum.*

20. Explicatur magis, & confirmatur vis istius argumenti; quia quamuis vacua relinquatur à nobis etiam illa gratia cooperans, seu adiuuans, quæ est principium in actu primo præparatum ad concurrendum nobiscum: nihilominus ad præsentis argumenti vim satis est, etiam gratiam excitantem, seu operantem, aut præuenientem ab Scriptura, & Patribus appellari vacuum, si non cooperemur illi, & non in vacuum recipi, quando cooperamur. Nam de gratia operante & præueniente Patres intelligunt illa verba: *Gratia Dei sum id, quod sum.* Et ad eandem gratiam referunt, quod sequitur, & *gratia eius in me vacua non fuit.* Præsertim Gregorius paulo superius citatus, alios recole disput. 3. 1. sect. 1. à num. 7.

21. Septimò probatur & magis explicatur eadem conclusio, qua vocatio, quatenus antecedit usum nostræ libertatis, & quatenus se ipsa formaliter constituit hominem vocatum & excitatum, vt sic, est gratia operans, præueniens, & excitans, & nihilominus, quatenus eadem vocatio nobiscum operatur consensum liberum, est gratia cooperans.

22. Probatur octauò, quia vocatio, seu gratia præueniens est præcipuum medium, quo Deus facit, vt liberè velimus, quod ostendimus disput. 3. 1. sect. 4. à num. 17. ergo eadem vocatio, seu gratia concurret aliquo modo ad nostrum liberum consensum, quando à nobis præstatur.

Confirmatur, quoniam ad volitiones naturales eliciendas per potentias, & per habitus naturales cooperatur, & concurret aliquo modo vocatio, seu excitatio naturalis, ab obiectis, vel à persuadentibus, vel ab humoribus proueniens; ergo seruata debita proportione, eadem vis cooperandi conueniet vocationi supernaturali.

23. Nonò, quoniam clara & firma cognitio boni & mali suo peculiari modo influit, & cooperatur ad liberum amorem boni, & odium mali; sed gratia præueniens continet boni cognitionem clariorem & firmiorem modo explicato in disp. 30. sect. 2. ergo gratia præueniens peculiari modo influit, & cooperatur ad liberum amorem boni supernaturalis. Similiter simplex complacentia solet mouere & influere, ad eliciendam liberè volitionem absolutam, & efficacem, vt experimento constat in motibus subitis & indeliberatis, incitantibus ad vindictam libidinem, aliudve vitium, quibus facile voluntas præbet assensum liberum, nisi per diuinam gratiam fortiter resistat. At verò gratia excitans & præueniens vt plurimum est subitis & indeliberatis motus complacentiæ simplicis supra disput. 30. sect. 2. quapropter habebit proportionatam virtutem, ad influendum, & cooperandum, vt voluntas liberè præstet supernaturalem assensum efficacem.

24. Probatur decimò, quoniam principia, clarè, & certò cognita mouent, & cooperantur ad assensum conclusionis: sæpè autem gratia præueniens

est illustrior, & certior cognitio principiorum; ergo habebit suam vim cooperandi cum intellectu ad assensum conclusionis, & mouendi voluntatem, vt liberè imperet huic assensum. Seruata debita proportione, idem argumentum fieri potest in actibus voluntatis; quia intentio, id est, amor finis vim habet, vt ex ea necessariò resultet electio mediorum: at verò gratia præueniens aliquando est amor finis, & consensus aliquando electio mediorum, supra disput. 3. 2. præsertim sect. 3.

25. Vndecimò, nam actus imperans vim habet mouendi, ad actum imperatum liberè eliciendum: at verò sæpè gratia præueniens est actus impetrans, vt constat ex dictis in eadem disput. 3. 2. præsertim sect. 3.

Confirmatur, nam sicut actus fidei, vel alterius virtutis supernaturalis potest cooperari, mouendo voluntatem ad actus aliarum virtutum infra sectione 5. initio: ita etiam illi actus intellectus & voluntatis, in quibus consistit gratia operans, poterunt cooperari. Nam quoad vim mouendi & cooperandi nulla est ratio discriminis.

26. Secunda conclusio. Realis entitas vocationis, seu gratiæ præuenientis, non est præcipua pars, præstans præcipuum concursum physicum simul cum nostra voluntate, ad producendum consensum liberum, & supernaturalem, eo quòd entitas vocationis, seu gratiæ præuenientis non complet nostram voluntatem in ratione potentie elicitivæ supernaturalis operationis, neque supplet vices habitus; sed opus est hoc præstari à Deo, vt causa immediata, & totali, vt explicatum est sect. 2. & præsertim assert. 2. & 3.

Antequam probetur conclusio, erit necessariò explicanda, distinguendo æquiuocationem, quæ plerumque incidit in has voces, *potentia, potestas & posse.* nimirumque nocebit non solum præsentis conclusioni, eiusque probationibus, sed etiam multis disputationibus de possibilitate salutis data reprobis in tomo sequenti.

27. Notandum igitur est, potentiam sumi dupliciter (quod ad præsens atinet.) Primo modo dicitur potentia illa, quæ est plena in omni genere, hoc est, cui nihil deficit ex quibuscunque rebus, quæ requiruntur ad actum, quocumque modo requirantur, siue ex parte elicientis potentie, siue ex parte obiecti, siue ex parte medij, siue ex parte excitantis, siue ex parte vniuersalis causæ, siue in quocumque alio genere. Quomodo homini dormienti, aut tenebris circumfuso, aut velata facie, operitque oculis, vel denegato vniuersali Dei concursu, non est potentia videndi: quamuis omnibus prorsus corporis membris, & sensibus, atque oculis præsertim sanus & integer sit homo. Quia licet habeat potentiam, quantum ex se est, visionis elicitivam; desunt requisita ex parte obiecti, vel ex parte medij, vel ex parte causæ vniuersalis. Si autem horum omnium tibi defuerit nihil: tunc demum habebis videndi potentiam plenam in omni genere. Cuius indicium à posteriori est, quòd actus videndi, est simpliciter & absolute possibilis.

28. Alia est potentia plena tantum in genere elicientis, pro vt hoc genus distinguitur ab obiecto, & specie, & quacumque causa, excitante potentiam; & ab actuali concursu causæ vniuersalis. Hoc modo quandiu prorsus sanos habemus oculos,

oculos, etiam si tenebris circumfusi fuerimus, aut velata facie, oculis cooperis; & quamuis denegaretur nobis concursus primæ causæ ad actum videndi necessarius, imò quamuis constitueremur in vacuo, vbi nullum esset obiectum visibile; adhuc diceremur, habere potentiam visivam plenam solummodo in genere elicientis visionem, pro vt hoc genus distinguitur ab ea parte potestatis videndi, quam confert lux, & species visibilis, mediūque diaphanum, & obiectum colore affectum, atque concursus causarum vniuersalium, præsertim Dei. Huius indicium à posteriori est, quòd actus videndi non est simpliciter & absolute possibilis, sed possibilis solummodo secundum quid, attendendo præcisè vim elicitivam potentie visivæ.

29. Hæc eadem applicanda sunt potentie intellectivæ, atque voluntati in ordine ad obiecta supernaturalia; sed hoc solo discrimine temperanda sunt, quòd intellectus in ratione intellectiui supernaturalis, siue in ratione potentie elicitivæ supernaturalis intellectiois, non est completus ac natura, sed completur per habitus supernaturales, vel per concursum Dei suppletis vicem habituum; similiter voluntas in ratione volitivæ potentie supernaturalis non est completa à natura, sed completur per habitus supernaturales, aut per concursum Dei suppletent eorum absentiam: at verò naturales potentie in ordine ad naturales actus completæ sunt à natura, & non expectant ab habitibus complementum in ratione potentie elicitivæ illorum.

30. Nihilominus potentia intellectiua supernaturalis distingui potest, vt vna sit plena in omni genere, id est, habens omnia quæ requiruntur ad supernaturalem intellectioem, & supernaturalem volitionem; siue requiratur ex parte obiecti, siue ex parte propositionis obiecti, siue ex parte primæ causæ, siue ex parte excitantis, siue ex parte motiui principij, veluti ex parte principiorum ad inferendas conclusiones, aut ex parte intentionis ad electionem mediorum. Huius autem indicium à posteriori est, quòd supernaturalis intellectio, & supernaturalis volitio est simpliciter & absolute possibilis absque villo impedimento. Alia verò potentia (seu intellectiua, seu volitivæ supernaturaliter) sit potentia plena solummodo in genere elicientis intellectioem, & volitionem. Quomodo intellectus & voluntas infantis baptizati est potentia plena, quia eius intellectus, pro vt instructus habitu fidei, est intellectiui rei supernaturalis, & elicitivus intellectiois supernaturalis: similiterque voluntas eiusdem, pro vt instructa habitu spei, & charitatis, est volitivæ rerum supernaturalium. Cui tamen absolute non est possibilis vlla intellectio supernaturalis, neque supernaturalis volitio: eo quòd deest illi dispositio imaginatiuæ requisita ad usum rationis, deest etiam doctrina mysteriorum fidei, auxilium Dei excitans, & alia quæ ab his pendent. Idem seruata proportione, intellige de phantasia, & appetitu sensitivo eiusdem infantis in ordine ad suas operationes supernaturales.

31. Hoc igitur sensu potentiam elicitivam intelligo in conclusione secunda, vt sit plena præcisè in genere elicientis actum, abstractendo ab hoc quòd sit plena in omni genere earum omnium rerum, quæ requiruntur ad actum.

32. Conclusiois probatio prima. Hac explicatione supposita, conclusio probatur primò, quia quoties ad actiones naturales

excitatur ab obiectis externis, supponitur vis integra in potentia ad illas actiones, & per excitantem vocationem nulla tribuitur vis constitutiva potentie ineffe potentie; ergo seruibitur idem eadem proportione in supernaturalibus. Antecedens explicatur. nam quando post somnum denuo excitatur intellectus, vt intelligat, non illi additur noua potentia intellectiua, neque necessarius est nouas semper species produci, sed satis est per externos sensus moueri phantasia. Ad cuius operationis præsentiam intellectus prouocatur, ad intelligendum, id quod sufficit etiam excitare voluntatem, vt velle incipiat, quamuis ipsa iam sit completa in ratione potentie volitivæ.

33. Probatur secundò, quia licet actus augeat aliquando vim operatiuam potentie, causando habitum, & mouendo ad alios actus: attamen actus nunquam se ipso formaliter constituit potentiam in ratione potentis operari, sed supponit ipsam iam constitutam. Porro gratia operans, seu excitans est actus, vt vidimus tota disp. 30. Ergo non constituit potentiam in ratione potentis operari: sed aliunde hoc debet habere.

Confirmatur primò, quia multo minus poterit actus vnus speciei constituere voluntatem ineffe potentis, elicere actum alterius speciei. Sæpè autem actus, eliciendus pro liberum consensum, specie differt ab omnibus actibus, in quibus consistit gratia operans, seu excitans.

34. Confirmatur secundò, quia minus id præstare poterit, si actus gratiæ præuenientis sit longè imperfectior, cuiusmodi est simplex complacentia boni supernaturalis, terror poenarum, & spes præmiorum: qui actus longè inferiores sunt actu contritionis, aut charitatis, ad quos excitant, & quibus cooperantur in homine fidei. Rursum quando infidelis excitatur ad fidem, gratia præueniens solet esse iudicium practicum de credibilitate mysteriorum, & pia quædam affectio, qui actus, aut alij similes sunt longè imperfectiores, quam vt sint elicitivum principium actus fidei.

35. Probatur tertio, quoniam gratia præueniens nonnunquam ex parte voluntatis non est actus realiter distinctus à libero consensu: ac proinde non potest reali, & physico concursu influere, ad producendum eundem consensum, vt ex parte diximus disput. 32. num. 10. & sequen. vsque ad finem sectionis, & fusius dicemus disput. 44. sect. 1. & 2. Restat igitur, vt in prædicto casu sit aliqua gratia operans præueniens, & excitans physico, & reali influxu aliquid influere possit, ad liberum consensum eliciendum, ea sit sola illustratio intellectus. At verò actus intellectus licet vim habeat physicè mouendi ad volitionem liberam, cui obiectum proponit (modo explicando in sect. 5. versus finem) illud tamen certum est, propositione obiecti non constitui potentiam voluntatis in ratione potentis operari, & potentis velle, sed constitutam supponi, vt moueatur à cognitione, proponente bonum: perinde vt vis appetitiua stomachi supponitur, vt moueatur à lingua & estimatiua, percipiente saporem.

36. Probatur quartò, quia quòd aliqui ex recentioribus, postremo loco citatis, asserunt, gratiam excitantem esse instrumentum Dei, propterea quod excitantem esse instrumentum Dei, propterea quod non posse cooperari ad effectus perfectiores, non posse cooperari ad effectus perfectiores, non satisfaciunt. Quia nec gratia excitans est instrumentum ex sua ratione quidditatiua designatum, ac

Actus non constituit potentiam potentem.

34.

35.

Recentiores referuntur.

ac

15. Eorumdem Theologorum mens explicatur magis, & confirmatur, quia tam D. Thomas, quam ceteri eò prædictam doctrinam dirigunt, vt firmum & constans retineatur philosophicum dogma: Nihil mouetur a se ipso, sed omne quod mouetur, ab alio mouetur. ac proinde præcipue intendunt, assignare causam efficientem volitionis mediatorum realiter distinctam à subiecto patiente, atque recipientem volitionem eandem. Quapropter necessarium est, volitionem finis, ratione cuius solius prædicta efficiens causa realiter distinguitur à subiecto recipiente, esse veluti partem, & complementum efficientis causæ.

16. Principalis conclusio probatur secundò, quoniam plurimi actus voluntatis reali, & necessaria inter se mutuò concatenatione, connexionione, & resultantia copulantur. Quemadmodum ex amore boni præsentis necessariò sequitur lætitia, & timor amittendi illud, si potest amitti; ex amore absentis boni quandoque tristitia & desperatio; quandoque verò spes obtinendi illud, & ira contra illius impedimenta: sic etiam ex affectu charitatis consequitur actus spei, timoris, humilitatis, patientiæ, aliarumque virtutum. Atque inter cæteras virtutes reperitur mutua connexionione & imperia, vt vicaria ope sibi mutuo ministrent, oblata necessitate, aut vilitate. Atque in his omnibus actum imperantem, & mouentem habere actiuitatem physicam & realem, à paritate rationis probatur exemplo actiuitatis, quam intentio finis exercet ad producendam electionem mediatorum: de qua in præcedenti probatione dictum est.

17. Huiusmodi autem concatenatio, connexio, aut resultantia plerumque reperitur inter gratiam excitantem, seu præuenientem, atque consensum liberum. Nam, vt vidimus disputat. 30. sect. 2. gratia præueniens est suauitas, & lætitia de bono supernaturali: hanc autem liberè retinere, est impossibile, nisi liberè præstando ea, quæ requiruntur, ad illud supernaturale bonum obtinendum. Quandoque etiam gratia præueniens est terror, atque timor æterni supplicij, qui nisi respiciatur ac deponatur animo, concatenationem habet cum libera voluntate fugiendi æterni supplicij causas. Idem intellige de cæteris affectibus excitantis gratiæ in prædicta disput. 30. sect. 2. numeratis.

18. Tertiò probatur, etenim quando aliqui actus intellectus per liberum imperium voluntatis sunt inferendi ex principiis fidei, aut supernaturalis prudentiæ, tanquam conclusiones illorum, tunc principiorum cognitio physica & reali causalitate concurrunt, ad producendum assensum conclusionis: at verò excitans, seu præueniens gratia, quæ se tenet ex parte intellectus, plerumque est veluti principium, ad huiusmodi conclusiones liberè inferendas.

Confirmatur, quoniam huiusmodi realis, & physicus influxus principiorum ad conclusiones, communiter à Dialecticis Philosophis, atque Theologis conceditur, accepto fundamento ex Aristotele 1. Posteriorum textu 1. dicente, omnem doctrinam, & disciplinam fieri ex præexistente cognitione.

19. S. Thomas prima parte quæst. 14. art. 7. corp. ait, esse discursum secundum causalitatem, quando per principia peruenimus in cognitionem conclusionum, & 1. contra Gentes cap. 57. non procul ab initio, ait: Conclusiones in principiis sunt in potentia. &

post pauca: Principia sunt quodammodo causa efficiens conclusionis: unde demonstratio dicitur syllogismus faciens scire. Similia scribit 1. poster. lect. 3. & de malo quæst. 6. art. vnico in corpore, dum comparat principia cum intentione finis, & electionem mediatorum cum conclusionibus; vt homo ab vno actu mouere se possit ad alium. Clariùs eandem efficientiam testatur Gregorius 1. distinct. 1. quæst. 1. artic. 2. concl. 1. probat. 1. in eius confirmationibus. Gabriel in prologo sententiarum quæst. 8. dub. 2. Ferrar. 1. contra Gentes capite 57. præsertim in medio, eandemque sententiam sequuntur multi Doctores neoterici.

20. Probatur quartò, quoniam illustratio intellectus, quæ est gratia præueniens, est ratio, quæ vltimò constituit voluntatem, potentiam efficere volitionem, qua diligit illud supernaturale bonum, quod per illustrationem proponitur, ac proinde realem & physicum influxum habebit ad producendam eiusmodi volitionem. Hic discursus eadem ferè ratione corroborandus est, qua superior probatio prima; sicut enim Doctores asserunt, volitionem finis esse rationem volendi media, ne sola voluntas se ipsam moueat, & agat in se ipsam: ita propter eandem rationem, vt voluntas possit efficienter producere volitionem finis, dicunt rationem agendi, vltimò constitutiuam, esse cognitionem finis. ita D. Thomas 1. 2. quæst. 51. artic. 2. corpore, & ad 1. & ad 2. & alibi sæpè. Conradus 1. 2. quæst. 9. art. 1. & art. 3. & 4. eiusdem quæst. 9. Caietanus 1. parte quæst. 80. art. 2.

21. Clariùs cognitionem obiecti simul cum voluntate effectiue concurrere ad producendam volitionem, docet Gregorius in 2. distinct. 25. quæst. vnica, artic. vnico, conclus. 2. Ocham quodlibeto 1. quæst. 16. Gabriel in 2. distinct. 25. artic. 3. dub. 3. Adam in 1. sentent. distinct. 1. quæst. 4. dub. 3. & quæst. 6. artic. 1. & 2. dubio 17. & quæst. 7. Maior 2. distinct. 25. quæst. 3. concl. vnica, & ad 3. & quæst. 4. conc. 4. Marfilus in 2. quæst. 16. art. 3. Almain in 3. lib. Moral. cap. 24. prope initium. Hieronymus de Hangesto lib. 1. Moralium, cap. 3. documento 4. Dionysius Cisterciens. 2. distinct. 25. quæst. 3. artic. 2. conclus. 4. Paludanus 4. distinct. 49. Omitto authoritates Aristotelis, Augustini, Bernardi, Richardi, Victorini, S. Thomæ, aliæque argumenta, quæ copiose tractantur à recentioribus, siue in lib. 9. Metaphysicæ, cap. 2. siue 1. 2. quæst. 9. apud quos videri poterunt Doctores, qui oppositum sentiunt, notando tamen eos esse perpaucos & parum à nostra sententia distare. Nam Scotus 2. distinct. 25. quæst. vnica, post med. §. Dico igitur hic primò, fatetur intellectiorem requiri vt causam sine qua non. & Henricus quodlib. 9. quæst. 5. & quodlib. 12. quæst. 26. asserit, intellectiorem, esse conditionem afferentem causam.

22. Denique realem & physicam actiuitatem vnus actus ad producendum alium, siue producatur ab eadem potentia, siue à diuersa, nihil obstat libertati; sed nihilominus voluntatem sui iuris esse, vt cohibeat alterum, vel vtrumque actum, si opus fuerit, quando sunt necessariò connexi tomo de scientia Dei, à disputat. 38. vsque ad 59. probatum est.

SECTIO VI.

Vtrum cooperantis gratia quidditas requirat concurrere in actu secundo, an verò satis sit principium esse, paratum in actu primo.

1. Peculiariter difficultas est, vtrum illa omnes operationes, de quibus seet. præcedenti loquuti sumus, siue necessariæ fuerint, siue liberæ; dicantur gratia cooperans, ratione actualis concursus in actu secundo: an verò sufficiat, esse potentes in actu primo, ad talem concursum præbendum, etiam si priuenter effectum.

2. Bellarminus lib. 1. de gratia & libero arbitrio cap. 2. ad finem, & cap. 14. & Molina concord. art. 13. disp. 40. propius ad finem, quam ad med. §. ad secundam verò, existimant non esse cooperantem eam, quæ caret effectu. Idem videtur sentire Vasquez 1. 2. disp. 185. cap. 9. penult. & clariùs Mascareg. disp. 1. part. 3. num. 3.

3. Nihilominus sit conclusio. Ad rationem gratiæ cooperantis satis est, in actu primo esse principium, potens cooperari; etiam si priuenter effectu actuali cooperationis propter hominis culpam; vt rectè docuit Alexand. 3. p. quæst. 69. memb. 3. artic. 3. ad primum.

4. Probatur primò, quia generaliter nomine auxilij, seu gratiæ auxiliariæ intelligitur tam illa, quæ actualiter concurrunt; quam illa, quæ potuit concurrere, licet de facto non concurrat. Sic enim auxilium sufficiens appellatur absolute & simpliciter auxilium, siue gratia auxiliatrix.

Secundò probatur, quoniam sine actuali concursu, ex sola potestate illum præstandi, habet sufficientem distinctionem gratia cooperans ab operante; ita vt realitas illustrationis, & inspirationis seu vocationis diuinæ, qua ratione est principium, potens cooperari cum libero concursu voluntatis, sit gratia cooperans, & distinguitur à se ipsa, provt independenter à libero concursu voluntatis constituit hominem vocatum, excitatum, & præuentum; sub qua ratione est gratia operans.

5. Tertia, & vrgentior probatio sumitur ex Tridentino sessione 6. cap. 5. & canone 4. vbi decernit, excitanti, atque adiuuanti gratiæ liberè assentiendo, & cooperando, disponi peccatores. Libertatem autem huiusmodi assensus in eo, decernit, consistere, quòd inspirationem recipere, & abiicere; consentire, aut dissentire possit. Quod autem abiici potest, non est actualis concursus, provt actualiter existens; sed provt paratus est in actu primo in virtute & potentia causæ efficientis, similitèrque consentire, atque dissentire non possumus actuali concursui, provt actualiter existenti, sed provt paratus est in actu primo in virtute, & potentia causæ efficientis. Ergo ad rationem gratiæ cooperantis satis erit in actu primo esse principium, potens cooperari.

6. Confirmatur primò, nam de potestate consentiendi, & cooperandi, vel abiicendi gratiam excitantem, & adiuuantem, seu cooperantem, oblata à Deo, quantum ex se est, eodem modo, quo Tridentinum, loquuntur Patres communiter locis citatis ex parte tota disput. 31. & in tomo de scientia Dei, à disp. 39. vsque ad 43.

7. Confirmatur secundò, nam Colonienfè Enchiridion Christianæ institutionis titul. de fide Ruiz de Providentia Dei.

cramento Pœnitentiæ. cap. dicitur autem. supponit atque confirmat eandem potestatem in actu primo, collatam per gratiam cooperantem. Hæc enim potestas idem est, quod libertas bene operandi; præsertim notanda sunt illa verba: Dicitur autem hac gratia subsequens, seu cooperans comitari voluntatem nostram; quòd voluntas nostra sanata per gratiam iustificatam iam nata sit aliquam libertatem repugnandi infirmitati sua, &c.

8. Probatur quartò, quia nisi vera esset nostra conclusio; sequeretur, in adæquatam, & diminutam esse diuisionem auxiliariæ gratiæ in operantem, & cooperantem. Darentur enim multæ auxiliatrices gratiæ, quæ neque essent operantes, neque cooperantes. Nam concursus Dei, provt in actu primo sufficienter præparatus, & oblarus cunctis hominibus, quantumcumque obstinatis, & supernaturales habitus eorum hominum, qui eos otiosos & vacuos derident, sunt auxiliatrix gratia, vt constat ex partitione Augustini lib. de corrupt. & gratia cap. 12. prope initium dicentis: Aliud est adiutorium, sine quo aliquid non fit: aliud est adiutorium, quo aliquid fit. Exemplis explicans dixit alimenta esse adiutorium, sine quo aliquid non fit; beatitudinem verò esse adiutorium, quo fit beatus Angelus, aut homo. Ideo principium potens concurrere vocatur auxilium, siue adiutorium à Magistro lib. 2. distinctione 24. §. hic considerandum. & distinctione 26. & 27. ac ceteros Scholasticos in eisdem distinctionibus. Alberto 2. parte quæstione 90. memb. 1. & quæstione 91. initio. Alexandr. 3. part. quæstione 69. & 70. S. Thoma, & aliis, ita frequenter, vt superfluum sit plures in particulari referre. Sed tamen neque prædictus Dei concursus in actu primo, neque prædicti habitus essent gratia cooperans, si non esset vera nostra conclusio. Rursus neque essent gratia operans sub ea ratione, de qua loquimur, nimirum, quatenus impediatè respiciunt concursum, ad liberè præstandum consensum: vnde sub hac ratione forent gratia, & tamen non essent gratia operans, nec cooperans.

9. Probatur quintò, quia nulla nos ratio compellit, aliter limitare gratiam cooperantem; vt constabit discurrendo per singulas, quæ pro contraria opinione adducuntur. Quarum prima desumitur ab ipso nomine gratiæ cooperantis, quod actualem cooperationem significat, non sterilem potestatem, atque virtutem, actuali operatione carentem.

10. Nihilominus respondetur. Imò eiusmodi voces frequenter non significant actum; sed vim intrinsecè destinatum, vt in actum prodeat; nisi nostro vitio impediatur. Sic enim Iacob. 3. Quo defursum est sapientia bonis consentiens est. & 1. Corinth. 13. Charitas patiens est; item credentes appellantur omnes, qui præditi sunt habitu fidei, & notitia mysteriorum: etiam si longo tempore non eliciant actum credendi. Denique Hebr. 10. Omnis sacerdos præsto est, quotidie ministrans, & easdem sæpè offerens hostias. Constat autem aliquòs sacerdotes actu non ministrare, nec offerre, siue defectu sanitatis, siue ob alia impedimenta: & tamen de illis etiam verificatur vniuersalis propositio propter potestatem, ad ministrandum, & offerendum ex se destinatum.

11. Secundum argumentum est. Gratia cooperans nunquam frustratur effectu, neque destituitur Mm nostra

nostra cooperatione libera; sed vocatio sæpè frustratur effectu nostræ cooperationis liberæ: ergo vocatio non est gratia cooperans.

Respondetur primò, negando maiorem, eius namque falsitatem nuper probauimus.

Respondetur secundò, etiam si gratiæ cooperantis nomen restringere voluisses ad eam, quæ in actu secundo cooperatur; adhuc hæc esset eadem realitas, cum ea vocatione, quæ tunc fortitur effectum, modo explicato in sectione præcedenti.

Tertium argumentum, quoniam vocatio, in quantum excitat, & mouet ad consensum liberum, vt sic est gratia operans: ergo vt sic non est cooperans.

Probatur antecedens, quoniam alioqui gratia operans non esset appellanda operans actiua voce; sed operata.

Respondetur, appellari operantem, non efficientem, sed formalis causæ operatione; vt cum D. Thoma notauimus disp. 29. sect. 1. num. 17.

Obiiciunt quartò, quia nunquam insinuatur à Patribus acceptio hæc gratiæ cooperantis pro uocatione, seu gratiæ præueniente.

Respondetur oppositam constare ex hac & præcedent. sectione 4. & 5.

SECTIO VII.

Quilibet actualis concursus ex parte Dei proueniens est etiam gratia cooperans.

1. **D**ico primò: Dei actualis concursus, ad nostrum liberum consensum vocationi præbendum, est verè & propriè gratia cooperans, seu adiuuans, secundum modum loquendi Augustini, & aliorum Patrum. Ita existimat Vasquez 1. 2. disp. 185. cap. 9. fine. Bellarm. lib. 6. de gratia & liber. arbitr. cap. 15. sent. 8. versus finem, & quasi probabile admittit Suarez lib. 3. de auxiliis cap. 4. fine. Solet hæc assertio probari, impugnando alios modos gratiæ cooperantis, seu adiuuantis, vt hic solus relinquitur. Sed eiusmodi argumentis iam satisfacere sectionibus præcedentibus. Existimo enim plurima esse membra gratiæ cooperantis quæ se inuicem non excludunt à munere cooperandi, & adiuuandi, sed potius se inuicem exigunt, atque fouent, vt in sect. 1. explicauimus.

2. **S**olidius probatur primò; quia gratia auxiliatrix non solum est illa, quæ est principium, potens concurrere ad nostros actus; sed etiam ipsamet concursus actualis est gratia auxiliatrix: imò, vt proprius loquamur, hæc est vltima pars, completæ & perficiens gratiam auxiliatricem. Ergo similiter gratia cooperans, seu adiuuans non erit solummodo principium potens cooperari, seu adiuuare, quale est Deus, vt paratus; & insuper habitus & gratia excitans, vt vidimus in præcedent. sectionibus: sed etiam ipse actualis concursus horum principiorum, quæ cum libero arbitrio cooperantur, erit gratia cooperans.

3. **A**ntecedens illud, videlicet, actuale concursus esse gratiam auxiliatricem, aliqui Doctores negant; existimant enim de ratione auxiliij esse, vt sit principium, afficiens potentiam, & constituens illam in actu primo potentem prius natura, quam operetur. Ij Doctores quamuis in hac re sola voce dissentiant: inde tamen viam aperiant, ad alias de rebus ipsis opiniones confirmandas. Propterea magnum inest momentum in acceptione præsentis atque illius autoritate

grauissima. Nam concursus actuale appellatur auxiliarius D. Thom. 1. 2. q. 109. art. 1. & 2. & q. 110. art. 2. & alibi sæpè. Caiet. & alij expositores dicta quæst. 109. art. 1. & 2. Durandus 2. distinct. 26. quæst. 3. num. 4. & distinct. 29. quæst. 5. Egidius 2. dist. 28. quæst. 1. art. 2. & post articulum 4. literali dubio. Richardus 2. distinct. 28. artic. 1. quæst. 1. & 2. Gabriel in 2. distinct. 28. quæst. vnica artic. 3. dub. 2. post med. Gregor. Arim. 2. distinct. 28. quæst. 1. art. 3. Ruardus toto art. 7. de liber. arbitr. præsertim à pagin. 16. & pagin. 23. proposit. 3. & sequentibus. Driedo de captiuit. & redempt. generis humani tractat. 5. cap. 1. fine, & cap. 2. sub init. & alibi sæpè. Vega lib. 6. in Trident. cap. 6. & sequent. præsertim 9. cap. Sotus 1. de natura & gratia cap. 16. Bellarminus tomo 3. lib. 1. de gratia cap. 2. parte 3. Suarez opus. de auxiliis lib. 3. cap. 3. num. 2. Vasquez 1. 2. disp. 185. sæpè, atque alij Scholastici communiter, quorum testimonia retulimus disp. 21. sect. 2. & sequentibus.

4. **P**robatur primò ex illis omnibus Conciliis & Patribus qui affirmant, ad singula quæque opera pietatis, & ad tentationes superandas, opus esse quotidiano auxilio gratiæ: quorum scripta omnia si legantur attentè, constabit nomine *auxilij*, & gratiæ iatelligere non solum principium in actu primo præparatum ad concurrendum; sed etiam actuale concursus re ipsa exhibitum. Hic enim est, qui propriè datur per singulas actiones, & in singula momenta, cum Dei præparatio ad concurrendum ab æterno fuerit, & semper eadem maneat, nec aliter detur in singulis momentis, & per singulas actiones, nisi quatenus datur actualis concursus, qui singulis momentis, singulisque actionibus peculiaris nascitur atque moritur cum eisdem.

5. **P**rædictam ergo necessitatem gratiæ ad singula opera pietatis & in singula momenta docent Africanum Concilium autoritate Leonis I. præsertim can. 9. 11. 20. 22. 23. & 24. Carthaginense Concilium (cui Augustinus interfuit) in epistol. ad Innocentium, & Innocentius in epist. rescripta ad idem Concilium, quæ apud Augustinum sunt epistol. 90. & 91. & inter epistol. Innocent. est epist. 25. & sequentes duæ epistolæ Mileuitani Concilij ad eundem Innocentium, & Innocentij ad illum Concilium Mileuitanum epistol. 26. Cælestinus I. epistol. 1. ad Episcopos Galliæ cap. 8. & 9. referens in eandem sententiam verba Sozimi Papæ. Hieronymus epist. ad Cresiphontem colum. 4. & tribus libris dialogorum aduersus Pelag. August. Prosper, Fulgent. Bernardus, & alij Patres frequenter citati suprâ disp. 9. & 10. & sparsim multis sequentibus, præsertim disp. 41.

6. **P**robatur secundò, quia iuxta definitiones, quas ex Augustino retulimus sect. 6. num. 7. concursus actualis Dei est adiutorium, non tantum *sine quo aliquid non fit*, sed etiam *quo aliquid fit*.

7. **T**ertio probatur exemplo, quia tam vulgari sermone, quam metaphysico rigore appellabitur auxiliium ille actualis concursus, quo vnus homo alium iuuat, vt pondus sustineat, vel portet, vel sursum tollat, quamuis vnus homo nihil reale in alium hominem influat, quod eidem homini possit esse principium operationis. Quartò probatur, quoniam actualis concursus est veluti vltima pars, completæ & perficiens auxiliū, quod in actu primo erat veluti imperfectum, & potentiale,

tiale, expectans proprium actum, quo perficiatur. Perinde vt arbor sine fructu imperfecta est; & actuali fructu ornatur atque perficitur.

7. **S**ecunda probatio principalis assertionis est, quia nos Deo cooperamur per nostrum actuale concursum ad liberam operationem supernaturalem. Ergo Deus similiter per suum actuale concursum cooperatur nobiscum ad eandem operationem.

Probatur consequentia, quia cooperantes, & coadiutores referuntur ad inuicem relatione quadam veluti æquiparantia, cuius quidditas in eo consistit, quòd vtraque operatio simul ad eundem effectum concurrat.

8. **C**onfirmatur, quoniam si puero imponatur portandum onus viribus impar, & gigas cooperari velit, & adiuuare: eadem actio, vehendi pondus, procedet à puero & à gigante. Et illa eadè, vt procedit à gigante, erit auxiliium adiuuans & cooperans: siquidem gigas nullam qualitatè, nullumve principium actiuū infundere potest puero. Idem ergo dicendum erit quando Deus nobiscum cooperatur prius natura quam habitū infundat. Sed quoniam hoc simile solet à quibusdā authoribus reprehendi; aduerte, illius similitudinem quatum ad præsens attinet, in eo solum consistere, quòd actualis concursus Dei nobiscum sit auxiliium adiuuans, & cooperans, sicut actualis concursus gigantis est auxiliium adiuuans, & cooperans, quamuis de cætero multa & lata sint discrimina; & in eo præsertim quòd diuinus concursus sit longè superioris ordinis, quā noster & eleuans nostrum: at verò gigantis & pueri concursus sunt non solum intra idem genus, sed etiam intra eandem speciem. Videantur quæ diximus in præcedenti tomo de voluntate Dei, disp. 45. præsertim sect. 9.

9. **E**iusdem assertionis probationes sunt eorum quæ sequuntur obiectionum solutiones.

10. **P**rima desumitur ex vi & proprietate participij vel nominis habentis huiusmodi terminationem, solet enim denominare principium operationis, non ipsam operationem. Vnde sicut calefactio non appellatur virtus calefaciens: ita actualis concursus & cooperatio seu adiuuatio non est appellanda cooperans vel adiuuans gratia.

11. **R**espondetur huiusmodi participia vel nomina quædam imposita esse ad significandum aliquam veluti vim & actiuitatem, quam vna actio exercet respectu alterius actionis, vel respectu termini producti, aut subiecti, aut obiecti; ac proinde tribuuntur actionibus. Sic Dei concursus actuale ad effectus supernaturales, appellamus actionem seu concursum eleuantem comparatione concursus, quem præstat eleuata creatura. Causæ particularis concursus actuale appellamus actionem determinatam, comparatione concursus causæ vniuersalis, qui est indifferens ex se. Actio causæ vniuersæ dicitur esse assimilatiua & assimilans. Eiusmodi etiam appellationes sunt actio immanens, vel transiens, luperans resistentiam, cognitio penetrans, proponens obiectum, volitio imperans, & eiusmodi sexcenta.

12. **M**aiori ergo iure Dei actualis concursus appellabitur cooperans & adiuuans, cum istæ voces denotent quadam veluti vim, & actiuitatem vnus actionis erga alium, vt ostendimus exemplo illius, qui pondus cum alio portat.

13. **S**ecunda obiectio est, quia noster actualis concursus, non appellatur cooperans; ergo neque concursus Dei. Probatur consequentia, quia coope-

rantia debet esse veluti relatiua æquiparatiæ. Antecedens probatur, quia nos ipsi, & nostrum arbitrium dicitur cooperari Deo, vt Paulus ait: *Abundantius illis omnibus laborauit; non ego, sed gratia Dei mecum*, & modus cõmunis loquedi Patrum ita habet.

Solutur. Respondetur, non est insolitum apud Patres & Scholasticos dicere, nostrum laborè & conatum diuinæ gratiæ cooperari. quæ verba nostræ actionem & actuale concursum sonant. Præterea in qualibet operatione libera nostrum concursum esse determinatam respectu diuini cõcurus, saltem determinatione libera; ac proinde cõcurrere determinando, multi Doctores Theologi dicunt. Quapropter maiori iure licebit dicere, Dei concursum esse cooperantem & adiuuantem; eo quòd multo præstantiores vires exercet circa nostrum concursum, corroborando, & quasi viuificando illum. Nihilominus fatemur proprium, & valde vsitatum modum loquendi esse, dicere, Deum cooperari nobiscum, & cooperari Deo.

14. **T**ertia obiectio, quia gratia cooperans debet esse prior, & causa nostræ cooperationis, & consensus, sed actualis concursus Dei non est prior, neque causa nostri consensus; ergo non est gratia cooperans. Maior probatur, nam gratia Dei, tam adiuuans, quam præueniens, est causa nostri consensus, & præintelligitur in actu primo parata, vt si voluerimus, illa vtamur.

15. **R**espondetur primò. Non omnis gratia, est prior quasi causæ; sed est prior vel quasi causæ, vel quasi actualis causatio: rursus non omnis gratia intelligitur ita esse præparata, quasi existat ante nostrum consensum; hoc enim solummodo verificatur de gratia quæ parata est tanquam principium in actu primo. Ceterum ea gratia, quæ est actualis concursus ad nostrum consensum, in eo sensu est nobis parata, quatenus Deus paratus est, nobis illum præstare, si velimus cooperari.

16. **R**espondetur secundò, actuale Dei concursus esse priorem nostro, prioritatem non reali, sed secundum rationem, cum fundamento, in quidditate vtriusque concursus, nostri & diuini: vt ostendimus tomo sequenti.

17. **Q**uarta obiectio, quia duo inuicem cooperantia sunt correlatiua, vnde exigunt realem distinctionem: sed actualis concursus Dei non distinguitur realiter à nostro actuali concursu; est enim realiter vna actio, vt colligitur ex principijs probabilioribus, quibus Philosophi venantur realem vnitate actionis, vt vidimus tomo de voluntate Dei disp. 45. sect. 10. Ergo Dei concursus non est cooperans nostro concursui.

18. **R**espondetur. Idem argumentum fieri posse, vt probaret Dei actuale concursus non esse cooperationem, quia cooperatio correlatiuum est alterius cooperationis; quòd si Dei actualis concursus non est cooperatio, consequens est, Deum non cooperari: atque eadem ratione probabitur, neque homines ipsos cooperari Deo. Quæ omnia manifestissimis testimonijs sacre Scripturæ & Patrum repugnant. Quapropter sicut sine reali distinctione vnus cooperationis ab altera retinetur realis relatio transcendentis, quæ significatur hoc nomine *cooperatio*: ita etiam quæ significatur hoc nomine *cooperans*, est enim profus eadem, quando hæc vox tribuitur actuali cõcurui. Porro transcendentales relationes, quamuis sint reales, non indigere reali extremorum distinctione, multis exemplis constat in philosophia & Theologia, tunc præsertim, quando primarij termini earum

dem relationum realiter distinguuntur, sicut hic primarij termini cooperationis actualis diuinæ, & humanæ sunt Deus & homo cooperans, qui realiter distinguuntur, quamuis eadem cooperationes se mutuo respiciant. Sic in materia prima capacitas recipiendi formam substantialem corruptibilem, supponit capacitatem recipiendi formas accidentales, quæ sunt dispositiones, & se mutuo respiciunt istæ capacitates duæ, quamuis non distinguantur realiter.

13. Ex dictis colligo, & dico secundò. Non solum actualis concursus, quem Deus solus immediatè sine habitu præstat; sed etiam ille concursus actualis, quem deriuat mediante habitu, vel mediante gratia excitante, comprehenditur sub nomine, & ratione gratiæ cooperantis.

Probatur, quia etiam isti concursus, deriuati per instrumenta creata, complent, adiuuant, & roborant nostrum concursum: vt supra explicatū est.

Confirmatur, quoniam quamuis instrumenta illa creata operentur; eorū tamen influxus præcipue respicit Deum, vt principale causam, quæ per talia instrumenta cooperatur cum libero arbitrio.

14. Inde tandem à paritate rationis infertur sub nomine & ratione gratiæ cooperantis comprehendens quemlibet actualem concursum, quem Deus deriuat per actus liberos & meritorios, aliarum virtutum, quando per illos allicit & mouet ad aliarum virtutum actus, imperando illos (vt vidimus sect. 5. à principio,) & consequenter comprehendens similiter eum concursum, quem deriuat Deus per habitus earumdem virtutum imperantium, medijs eorum actibus.

DISPUTATIO XXXVII.

Utrum discrimen gratiæ cooperantis, seu adiuuantis à gratia subsequente, consistat in eo, quòd ad interiorem consensum illa, hæc verò ad cætera consequentia dona requiratur.

SECTIO I.

Utrum gratia adiuuans, seu cooperans requiratur ad quemlibet modum consentiendi vocationi, & inspirationi Dei.

1. D liberè consentiendum, requiri cooperantem seu adiuuantem gratiam, suppono ex dictis in proximè præced. disput. 36. & disput. 31. Quo supposito, restat inuestigandum vtrum ad consensum inefficacem simplicis complacentiæ, & ad consensum interpretatiuum, per omissionem resistentiæ, requiratur.

2. Prima conclusio. Adiuuans, seu cooperans gratia requiritur, non solum, vt eliciatur actus absolutus, & efficax, quo plenè quis consentiat vocationi; sed etiam, vt eliciatur liberè actus inefficax simplicis complacentiæ; si tamè sit qualis oportet. Probatur, quia per talem actum voluntas incipit affici ad pulsantem, aulfucare vocantem, & exhortantem audire grato animo; vnde viam aperit, vt vocationi sortiatu effectum: imò iam incipit moueri ad Deum, & venire; quamuis tardo lentòque gradu. Quapropter hæc etiam verificatur illa

sententia Augustini in lib. de gratia Christi c. 14. Hoc arbitrium potest esse solum si non venit: non autem potest esse, nisi adiutum, si venit. Nam quicumque liberè se constituit propinquior, vt perueniat ad aliquem terminum, eo ipso venit ad illum terminum: at verò quicumque liberè prestat supernaturalem consensum, etiam inefficacem, & simplicis complacentiæ, propinquior se constituit, vt, ineunte progressu gratiæ, consentiat pleno, absoluto, & efficaci consensu.

3. Confirmatur primò. Nam huiusmodi actus complacentiæ inefficacis, quamuis inchoati, imperfecti, & carètes debita appretiatione, quandoque sunt entitatiuè supernaturales, vt ostendimus 2. 2. tractantes de præcepto diligendi Deum, disput. 4. de charitate q. 6. ergo ad illos actus requiritur gratia adiuuans, quando liberè eliciuntur.

4. Confirmatur secundò, quoniam iidem actus inefficaces & simplicis complacentiæ, quòd liberè sunt, sicut oportet, etiam antequam explicite cognoscantur fidei mysteria, merentur de cògruo vltiora auxilia gratiæ; vt ostendimus supra disput. 19. sect. 4. & 5. & tota disput. 25. præsertim sect. 6. At verò quilibet actus meritorius requirit, non solum præuenientem, sed etiam cooperantem Dei gratiam: cum omne meritum debeat esse aliquo modo propriū liberi arbitrij, & nihilominus debeat à Deo per gratiā tanquam à principali causa procedere.

5. Confirmatur tertio, quoniam tribus, vt plurimum gradibus arbitrium liberum moueri solet, vt à malo transeat in bonum. Primò namque voluntas ducitur libera complacentia pulchritudinis, quam per illustrationem diuinam intuetur in bono. Secundò eadem complacentia libera corroboratur eò vsque, vt apud voluntatem vires habeat non minores, quàm consuetudo, & affectus prauus; ideòque voluntatem constituit quasi in æquilibrio dubitantè de vtriusque partis electione. Tertio, tandem voluntas efficaci actu eligit bonum relicto malo. His gradibus processisse Augustini conuersionem constat ex lib. 8. confess. c. 11. præsertim post mediū, ab illis verbis: *Aperiebatur ab ea parte, qua intendere faciem, & quo transire trepidabam, casta dignitas continentia, serena, & non dissolutè hilaris, honestè blandiens, vt venirem, neque dubitarem, & quæ sequuntur in eodem, & in cap. 12. atque in cap. 1. libri noni, in quibus describitur Augustini voluntas prius dubitatione fluctuans, deinde verò firmæ electionis portum tenens.*

6. Confirmatur quartò, quoniam tentationibus prædicto modo affici, censetur esse consensus, & peccatum mortale morosæ delectationis. Ergo in bonis erit etiam ille quidam consensus imperfectus, & veluti delectatio morosa, quæ sit bonus actus liber, ac proinde indigeat auxilio adiuuante.

7. Restat dicere de pura omissione dissensus, siue de consensu interpretatiuo, circa quem Doctores communiter videntur supponere, solas vires boni arbitrij absque gratia sufficere, vt resistat, vel non resistat; dissentiat, vel non dissentiat Deo vocanti. Clarius tamen, quàm cæteri Doctores, punctum attingit Bellarminus in lib. 6. de gratia & libero arbitrio cap. 15. quod est vltimum, sententia 7. vbi de illo homine, qui neque reiecit, neque recipit vocantem, nec efficitur ad illum, sed merè negatiuè se habet, docet perinde se habere, ac si reieceret, ac proinde ad hoc non indigere diuina gratia. Probat, quia qui pauperem clamantem audit, & non mouetur ad misericordiam; neque aliquid ei donat, repellere illum dici potest; quamuis

quamuis neque verbo, neque manu illum abigat; & qui longo tempore audit suadentem, & non persuadetur, dicitur suadenti resistere. Confirmat, quoniam Augustinus paulo superius citatus ait: *Arbitrium potest esse solum, si non venit.* At verò ille, qui non recipit vocantem, nec afficitur ad illum, non venit ad vocantem, quamuis non recedat amplius: ergo potest esse solum arbitrium ad hæc, ac proinde gratia non indigebit ad illa.

8. Hæc sententia sui temperamentum & interpretationem in prædictis probationibus virtualiter continet. Ad quam explicandam clariùs, sit conclusio 1. Quamuis negatio resistentiæ atque dissensus per se & propter præcisam quidditatem suam, nullam prorsus requirat gratiam adiuuantem, seu cooperantem; sed possit ex nudis viribus liberi arbitrij contingere: nihilominus aliquando eadem negatio resistentiæ atque dissensus est interpretatiuus consensus in vocationem, atque tunc opus erit cooperante, seu adiuuante gratia, vt non reiciatur vocationi per actum aliquem positiuè contrarium, quamuis adhuc non præbeat illi consensus, neque afficiatur animus ad illam; sed merè negatiuè se habeat, quantum ad reales actus liberos.

9. Pro vtriusque membri probatione, distinguere oportet, plures quasi partes atque circumstantias, sub quibus prædicta omisso còsiderari potest. & Primò, quando præceptum consentiendi viget, sine dubio peccatum est omisso consensus: ad peccatum autem non requiritur diuina gratia.

Secundò diurnitas omissionis huius consensus irreuerentiam quandam continet, & interpretatiuum dissensum, propter obligationem consentiendi, & aliquando tandem post moram non valde diurnam respondendi vocanti personæ eximie autoritatis, potestatis & charitatis.

Tertio cæterum nullus dubitabit, quin aliqua breui temporis mora non respondere vocanti, neque assentiri suadenti, persæpe nulla sit culpa: imò potius habeat honestatem, vtilitatem, ac difficultatem non exiguam. Quapropter indigebit gratia cooperante, seu adiuuante.

Probatur antecedens, quia non semper vrget obligatio consentiendi vocationi continuè cum primùm pulsatur; sed quòdoque differri potest consensus aliquo tempore absque peccato: & tunc honestum est vitare peccatum dissentendi, & abiiciendi gratiam, & præcauere ab impedimèto vltioris gratiæ, quod inde prouenire potest. Quapropter eò ipso erit ad salutem vtile, tunc nõ dissentire vocationi. Insuper hoc ipsum habere, potest peculiarem difficultatem ratione tentationis, impellentis ad resistendum vocationi. Cæterum hæc peculiaris difficultas non est ab intrinseco, sed ab extrinseco; ideòque quantum est ex quidditatiua ratione non resistendi vocationi secundum se considerata, nõ requiritur gratia adiuuans.

10. Quartò addo in super id, quo præcedens doctrina confirmatur, etiam eo tempore, quo pura omisso consensus est peccatum mortale, contingere posse, vt indigeat diuina gratia, non qua parte est omisso consensus, sed qua parte est omisso dissensus. Quia si vehemè aliqua tentatio impellat ad grauius peccatum dissentendi formali & positiuo dissensus; & ratio continendi & frændandi suam propensionem ad dissentiendum fuit observatio grauioris præcepti, quod seuerius prohibet ne positiuè dissentiamus: iam illa omisso, quatum ad hanc partem, est interpretatiuus consensus in

Ruiz de Providentia Dei.

obseruationem illius grauioris præcepti; & còsequenter proximus accedit ad còsensum; estque inchoatus motus veniendi ad Deū; rursus eadè omisso est honesta & fidelis; ergo indigebit gratia.

12. Confirmatur primò, nam grauis tentationis resistentia vitando aliquod peccatum, ad quod incitat, indiget diuina gratia: vt còmuniter Doctores docent in materia de gratia; at omisso dissensus in præfenti casu est resistentia tentationis grauis.

13. Confirmatur secundò, nam pura omisso actus prohibiti tunc est meritoria, quando liberè omittimus, & omittendi ratio fuit observatio præcepti, qua sublata, cætera circumstantiæ nos impellebant ad actum prohibitum: vt ostendimus 1. 2. q. 72. art. 6. dub. 3. in appendice. Erit autem hoc meritum solummodo naturale, nec merebitur aliquod supernaturale, etiam si omittendi motiua supernaturalia fuerint, quia tota omissionis illius honestas, & ratio meriti perfectioris modo reperiri potuisset in actu entitatiuè naturali; quapropter supernaturalia motiua, improprietate amata, vellet homo non dissentire vocationi: cum tamè ille actus non sit proportionatus ad supernaturale meritum, vt constat ex tota disput. 23. præsertim sect. 3. Nihilominus hæc naturalis honestas, & naturale meritum puræ omissionis sufficit, vt adiuncta speciali aliqua difficultate, indigeat diuina gratia cooperante; sicut indigent actus virtutum moralium, quando peculiari difficultate impediuntur.

14. Confirmatur tertio, nam duæ omissiones sunt, quasi realiter distinctæ, omisso consensus in gratiam, quæ est peccatum mortale, & omisso dissensus, quæ est honesta & meritoria: nec est impossibile, simul concurrere in eodem tempore duos actus, seu formales, seu interpretatiuos, quorum alter sit peccatum mortale, alter verò sit meritorius de congruo, etiam supernaturali merito. Veluti quando furatur aliquis, gerens actualem propositum, postea confitendi, restituendi, & agendi penitentiam: quod propositum, quamuis valde imperfectum, nihilominus si fiat, sicut oportet propter motiua supernaturalia, erit de cògruo meritorium. Ex his constat solutio ad argumenta, quæ conclusionem secundam præcesserunt, qua ratione contra illam pugnare videntur.

SECTIO II.

De acceptionibus gratiæ cooperantis, & subsequentis, secundum quas interdum pro eadem, interdum verò pro diuersa gratia vsurpantur.

1. Mitto aliam impropiam non minus, quàm latam acceptionem gratiæ subsequentis, quæ complectitur omnia prorsus dona supernaturalia. Hæc enim omnia dicuntur gratia subsequentis comparatione naturalium donorum. Sed è contrario naturalia dona præuenientis gratiæ nomen aliquando præripiunt, quamuis valde rarò: veluti apud Gregorium in Moralibus, quem refert D. Bonauentura 2. distinct. 27. dubio 1. circa litteram, & apud Hugonem Victorinum in id Isaia 1. *Vultus & liuor*, quem refert Alexand. 3. part. quæst. 69. membr. 3. articul. 3.

2. Venio ad proprias & dogmaticas acceptiones, sit prima conclusio: Persæpe apud Theologos gratia à cooperante subsequens, neque re, neque ratione formaliter distinguatur à gratia cooperante, siue adiuuante; nisi sola nominis ratione. Nam gratia

M m 3 subse

subsequens dicitur ab ordine post præcedentem; at verò gratia cooperans, seu adiuuans denominatur ad humanas vires, atque conatum, quibus cooperatur.

3. Probatur primò ex Augustino lib. 2. contra duas epistolas Pelagian. cap. 9. ad finem, dicente: *Homini propofitum bonum adiuuat quidem subsequens gratia, sed neque ipsum esset, nisi præcederet gratia.* Vbi apertè adiuuantem gratiam, quæ ad propositum, siue consensum liberum cooperatur, Augustinus appellat subsequentem.

4. Confirmatur duplici oratione Ecclesiæ, altera est: *Actiones nostras, quas sumus Domine, aspirando præueni, & adiuuando proficere.* Altera: *Viam illorum præcedente gratia tua dirigas, & subsequenti comitari digneris.* Vnde constat, gratiam subsequentem & comitantem esse eandem. Quo etiam modo loquitur D. Bernardus tract. de gratia, & libero arbitrio col. penultima, vbi postquam retulit omnes effectus priores, & posteriores gratiæ, subiungit: *Sic tamen ista cum libero cooperatur arbitrio, ut tamen illud in primo præueniat, in cæteris comitetur.* Ecce comitatur, & cooperatur cum arbitrio, qualibet gratia quæ sequitur post præuenientem.

5. Denique Philo tomo primo Bibliothecæ lib. in Cantica ad illa verba: *Terribilis ut castrorum acies ordinata, ait: Gratia alliciendo, incipit; & subsequenti comitatur bene retenta, ac foras perficit.* Vbi subsequens gratia appellatur, quæ admittit, consequitur immediatè, postquam præueniens gratia alliciendo incipit; hæc autem non est alia gratia, nisi quæ ad liberè consentiendum, & admittendam gratiam cooperatur.

6. Probatur secundò, quoniam D. Thomas 1. 2. quæst. 111. artic. 3. corpore sic loquitur: *Gratia, secundum quod causat primum effectum, vocatur præueniens respectu secundi effectus; & prout causat secundum effectum, vocatur subsequens respectu primi effectus.* Vnde statim S. Thomas infert, eandem gratiam appellari posse subsequentem respectu prioris gratiæ; & præuenientem respectu posterioris. Idemque proflus Ægidius 2. distinct. 26. quæst. 2. artic. 4. docet.

7. Confirmatur, quia sicut operantis, & cooperantis gratiæ diuisionem accommodauerat gratiæ habituali D. Thom. quæst. 111. artic. 2. ita etiam in art. 3. ad 2. eidem accommodat præuenientis, & subsequenti gratiæ diuisionem secundum diuersos effectus priores & posteriores. Quod obfcurius D. Thomas, & clarius eius aliqui discipuli docent, & Conradus fufius explicat in vtroque artic. 2. & 3. Itaque S. Thomas, & eius discipuli de gratia subsequente non fecerunt loquuntur, quam de gratia cooperante, quæ immediatè post præuenientem gratiam cooperatur cum voluntate; & ab hoc posterioritatis ordine denominatur subsequens.

8. Probatur tertid, nam Doctores Scholastici indifferenter vtuntur nominibus gratiæ subsequenti, cooperantis & adiuuanti, & vnum explicat per aliud. sic loquitur Magister 2. dist. 26. §. 1. & 2. Albertus 2. p. q. 101. memb. 1. Alexan. 3. part. q. 69. memb. 3. art. 3. Bouauentura 2. distinct. 27. dub. 1. circa litteram, & lib. 2. dist. 26. q. vltima corpore post med. Carthus. 2. dist. 26. quæst. 4. & 5. Richardus 2. dist. 26. q. vltima. Gabriel eadem dist. 26. quæst. vnica, art. 1. notabili 2. Marfilus in 2. q. 17. artic. 1. præsertim notabili 2. vbi etiam iidem Doctores referunt plures alias acceptiones præuenientis, & subsequenti gratiæ.

9. His adde Colonienfè Christianæ institutionis Enchiridion, quod planè demonstrat, se pro eadem gratia sine discrimine vsurpare cooperantem, siue subsequentem gratiam, vt constat in titulo de sacrament. Pœnitentiæ fol. 91. cap. septimò retinendum, prope medium, & fol. 94. cap. hanc autem, in principio, & fol. 97. cap. dicitur autem, & fol. 98. cap. habes vt speramus. Cæterum vtrumque nomen cooperantis, vel subsequenti gratiæ nunc ad liberum consensum voluntatis, nunc ad operis executionem, nunc ad iustificationem, nunc verò ad alios effectus referre videtur; & quandoque videtur eam ab adiuuante distinguere.

10. Prædictam acceptionem gratiæ subsequenti pro gratia cooperante, seu adiuuante docti recentiores, tanquam vnicam docere videntur, veluti Suarez lib. 3. de auxiliis cap. 5. num. 2. & Bellarm. lib. 1. de gratia & libero arbitrio cap. 2. sub finem.

11. Nihilominus sit secunda cõclusio. Subsequens gratia strictè sumpta, apud Patres & Scholasticos lectores legitur non rarò, quasi membrum, distinctum, atque posterius cooperante, siue comitante, vel adiuuante gratia. Pro cuius explicatione nota, tria hæc nomina, *cooperans, comitans, seu adiuuans gratia*, latiori acceptione sumpta, æqualem prioris ambitum habere, quem habet similiter gratia subsequens, latè sumpta. Nam omnes ista quatuor voces apud Theologos reperiuntur, relatae ad qualibet gratias, vna tantum excepta præueniente prima, qua nullo modo pendet à libero consensu voluntatis.

12. Cæterum quando gratia subsequens accipitur strictius, quali condistincta à gratia cooperante, vel concomitante, siue adiuuante, strictè sumpta; tunc gratia cooperans, concomitans, siue adiuuans locum forsitur secundum, post gratiam præuenientem; referitur namque ad interiorum consensum liberum: sed gratiæ subsequenti tertius relinquatur locus, vt ei tribuantur omnes gratiæ, quæ post liberum consensum voluntatis donantur à Deo; siue nostro arbitrio liberè concurrente ad illarum infusionem, sicut ad donum perseuerantiæ, siue non concurrente, vt non concurrat ad infusionem habitualis gratiæ iustificantis, neque luminis gloriæ, & visionis beatæ.

13. In hac strictiori acceptione, gratia dicitur subsequens, non solum comparatione præcedentis gratiæ; sed etiam comparatione præcedentis consensu liberi, atque propter hanc rationem non solum Deum, sed etiam hominè subsequitur hæc gratia. Quòd Deum, & eius priorem aliã gratiam subsequatur, & ab ea subsequenti nomen accipiat, constat ex dictis huc vsque, & infra dicendis.

14. Quòd autem subsequatur liberum voluntatis consensum, & ipsum hominem, probatur, nam Leo IX. epistola ad Petrum Antiochenum Episcopum columna vltima ait: *Gratiam Dei & præuenire & subsequi hominem, credo, & profiteor; ita tamen vt liberum arbitrium rationali creatura non denegem.* Vbi decernitur, gratiam Dei subsequi non solum post aliam gratiam præuenientem, sed etiam post hominem. Idque propterea, quoniam libero arbitrio post præuenientem, & ante subsequentem gratiã operatur homo ad salutem; sed cooperando cum adiuuante gratia. Idem posterioritatis ordo cõparatione hominis denotatur illa Ecclesiastica oratione: *Tua nos, quasumus Domine, gratia sæper præueniat & sequatur.*

9.
10.
11. Aliquando distincta.
12.
13.
14.

15.
16. Subsequentia gratia acceptiones quinque.
17.
18.
19.
20.
21.
22.
23.
24.

Idem colligitur ex Augustino in lib. 83. quæstionum quæst. 68. colum. 3. dicente: *Parum est enim, velle, nisi Deus miseretur; sed Deus non miseretur, qui ad pacem vocat, nisi voluntas præcesserit ad pacem.* Hæc verba, nisi voluntas præcesserit, Augustinus primo retractationum cap. 26. versùs finem, ita interpretatur: *Hoc dictum est post penitentiam. Nam est misericordia Dei, etiã ipsam præueniens voluntatem.*

Ex his colligo, & sit conclusio tertia præcedentem explicans. *Gratia subsequens*, sumpta strictè, vt à cooperante distinguitur, quinque habet præcipuas acceptiones. Prima pro habituali gratia iustificante, Secunda pro incremento, & profectu in gratia. Tertia pro gloria. Celebriores tamen sunt duæ aliæ acceptiones gratiæ subsequenti, videlicet, quarta pro perseuerantia in gratia, & quinta pro auxilio supernaturali, peculiariter requisito ad operis executionem.

17. Primam acceptionem subsequenti pro habituali gratia iustificante reperies apud aliquos Scholasticos, veluti apud Ægidium 2. dist. 28. q. 1. art. 3. post med. & Alexandrum 3. p. quæst. 69. n. 3. art. 3. corpore.

18. Secundam acceptionem pro incremento & profectu iustitiæ Augustinus tradit lib. de natura & gratia cap. 32. dicens: *Præuenit vt sanemur; subsequitur vt sanati vegetemur.* eius loci, quæ sequuntur, verba, referemus statim. Eandem acceptionem vsurpat Glossa, cuius verba referemus infra numero 25.

19. Tertiam acceptionem subsequenti gratiæ pro beatitudinis præmio Augustinus tradit lib. de natura & gratia cap. 32. nuper citato, dicens: *Præuenit, vt vocemur; subsequitur, vt glorificemur, præuenit, vt vitè viuamus; subsequitur, vt cum illo semper viuamus.*

20. Fulgentius epist. 6. ad Theodorum cap. 9. ait: *Ad has (scilicet Scripturas sacras) si humilis, & mitis accesseris; ibi profectò inuenies, & præuenientem gratiam, qua potest elisum surgere; & comitatè, qua viam recti possit inuenire currere; & subsequentem, qua valeat, ad regni cœlestis beatitudinem peruenire.* Idem colligitur ex Psalm. 22. proximè citando.

21. Quartam acceptionem subsequenti gratiæ pro perseuerantiæ dono colligere possumus ex Psalm. 22. *Misericordia tua subsequetur me omnibus diebus vitæ meæ, vt inhabitem in domo Domini in longitudine dierum.* quod vel ad perseuerantiam, vel ad gloriam pertinet.

22. Fulgentius lib. 1. ad Monimum cap. 11. ait: *Præuenit impium, vt fiat iustus; subsequitur iustum, ne fiat impius. Præuenit elisum, vt surgat; subsequitur eleuatum, ne cadat.* & cap. 24. ait: *Deus prædestinavit ad regnum, quos ad se præciuit misericordia præuenientis auxilio redituros; & in se misericordia subsequenti auxilio remansuros.* Idem Fulgent. lib. 2. de remissione peccatorum ad Euthymium cap. 2. fine ait: *Quibus Deus penitentiam hic donat, vt etiam perseuerantiam donec, sic diuina præueniente misericordia conuertuntur, vt eadem misericordia subsequente, ad crimina nullatenus reuertantur.*

23. Gregorius lib. 10. moral. cap. 29. aliàs; 8. ait: *Vitam nobis & misericordiam tribuit, quia ea, qua nos misericordia ad bene viuendum, præuenit, etiam subsequente, custodit; nisi enim misericordiam subroget, seruari non valet vita, quam præbet.*

24. Anselmus de concordia gratiæ & liberi arbitrii cap. 3. colum. 4. *Sicut rectitudinem nullus accipit, nisi gratia præueniente; ita nullus eam seruat, nisi eadem gratia subsequente; nempe quamuis illa seruetur*

per liberum arbitrium: non tamen est tantum impetandum libero arbitrio, quantum gratia, cum hac rectitudo seruetur; quoniam illam liberum arbitrium, non nisi per gratiam habet, & seruat. Fateor tamen, non satis constare, quæ fuerit horum verborum mens, fortè namque gratiam seruare apud Anselmum hoc loco significat, liberè consentire, atque admittitè quamlibet præuenientem inspirationem Dei. Hoc enim videtur innuere superior inferiorque contextus, & phrasis, qua vitur Anselmus etiam in libro de libero arbitrio, ad quem remittit hoc loco nuper citato.

25. Denique Glossa ad illa verba Exodi 33. *Si ergo inueni gratiam in conspectu tuo;* sic loquitur: *Est gratia, qua præcedit, vt Deum cognoscant, & diligant; & est gratia qua sequitur, vt se mundos, & immaculatos custodiant, & proficiant.*

26. Quintam verò acceptionem pro supernaturali auxilio, ad exteriorum actum peculiariter requisito, relinquimus in sequentem disputationem, probandam & explicandam.

27. Hanc varietatem acceptionum tum in gratia subsequente, tum etiam in gratia cooperante agnouit S. Thom. & magna ex parte explicuit in 2. distinct. 26. quæst. 1. art. 5. corpore, & ad argumenta; & S. Bonauentura in eadem dist. 26. dub. 1. circa litteram. Alexand. 3. part. quæst. 59. memb. 3. art. 3. corp. aliique antiquiores Scholastici.

DISPUTATIO XXXVIII.

Vtrum peculiaris gratia subsequens requiratur ad externi operis executionem.

SECTIO I.

Status controuersia, errores hereticorum & opiniones Catholicorum.

1. CONTINGIT frequenter executiuam potentiam debilitatam esse suis naturalibus viribus, aut impeditam, & ligatam; tunc verò requiritur gratiam, siue supernaturale auxilium, vt promptè ac expeditè exequatur opus, quod efficax, & absoluta voluntas imperat, dubitat nullus. Exemplum sit Valerius Cæsar Augustinus Episcopus, cui ad prædicandum Euangelium populo, & ad Iesu Christi fidem coram tyranno liberè constantèrque propugnandum, interior voluntas non deorat, efficax, absoluta, conistans, laboris, & tormentorum nihil reformidans; deorat tamen executiuam potentiam, propter linguæ impedimentum, ideòque sine alia speciali gratia, supernaturaliter supplente linguæ defectum, quod optabat, exequi non poterat. Idem intellige in cæteris omnibus potentiis animi & corporis, quæ voluntatis imperio ad executionem moueri possunt.

2. Deinde quamuis adsit executiuam potentiam retinens suas vires integras & expeditas; contingit frequenter, deesse materiam, circa quam exerceri possit executio; aut loci, temporis, aliarumve circumstantiarum opportunitatem; quorum defectus vt suppleatur, opus est supernaturali aliqua Dei prouidentia & gratia, quamuis nobis plerumque sit occulta.

3. Præterea suppono voluntatem plenam & efficacem

efficacem operis, etiamsi præuisas difficultates superauerit absentes, noua gratia indigere; ne præsentibus eisdem difficultatibus, quas præuiderat, turberet, fluctuaret, obruatur. Cum experientia conitet, longè difficilior esse, præsentibus difficultates efficaci voluntate postponere, quàm absentes, quamuis exacta præcognitione præuisas.

His suppositis status controuersie versatur in homine cui adest tota gratia, requiuita, ut inter præsentibus & expertas negotiis difficultates retineat plenam, efficacem, constantemque voluntatem operis; quicquid integra, prompta & expedita potentia executiua pollet, quantum ad naturales vires illius, nec deficit materia circa quam, nec opportunitas temporis, loci aliarumque circumstantiarum, quæ requiruntur ad opus. De hoc homine quærimus in præsentibus, utrum præterea indigeat vltiori alia gratia subsequente ad operis executionem.

Affirmatiua pars. Affirmatiuam partem, erroribus permixtam, aliqui huius temporis hæretici scripserunt. Veluti Kemnitius, qui gratiam, siue subsequentem, siue cooperantem, siue adiuuantem, existimauit solummodo pertinere ad exteriores actus executionis, non verò ad ipsam interiorem volitionem. Hanc enim, absoluta Dei gratia præueniente, fieri sine cooperatione liberi arbitrii, probat Kemnitius (apud Iodocum Toleranum in 1. part. apologeticæ pro Trident. circa medium, ubi agit de libero arbitrio fol. 184. & seq.) his verbis: *Augustinus adiuuantem gratiam tunc primum ponit, quando sine veteris hominis cooperatione gratia præueniens operata est velle. Tunc enim adiuuat, ne frustra velimus. Sic inquit in Enchirid. Augustinus. Hominis voluntatem adiuuat preparatam, & preparat adiuuantem, & alibi: Hominis propositum bonum adiuuat quidem subsequens gratia, sed neque ipsum esset, nisi præcederet gratia studium quoque hominis, quod dicitur bonum, quamuis cum esse cœperat, adiuuetur à gratia: non tamen incipit sine gratia; sed à Deo inspiratur.*

6. Idem Kemnitius ab inconuenienti sic probat: *Qui adiuuantur, ipse cum adiuuante aliquid agit, & cooperatur: voluntas nondum venata, adiuuatur à gratia. ergo ex se aliquid confert, & viribus suis naturalibus quas habet ex sua prima natiuitate, aliquid cooperatur ad conuersionem. Quod argumentum eo sensu proponit Kemnitius, ut ex fallitate consequentis colligat, antecedens etiam esse falsum; ac proinde voluntatem, nondum iustificatam, nihil posse cooperari; ut se ad iustificationem disponat. Lutherus, Caluinus, & Melancthon idem sentiunt, licet non ita expressè meminerint gratiæ operantis. Nam proteruè negant semper liberi arbitrii cooperationem liberam ad interiores affectus: quamuis ad exteriores concedant.*

7. In cuius erroris impugnatione nihil est, quod immoremur in præsentibus, duos namque articulos complectitur, alibi à nobis ex professò refutandos. Primum namque voluntatem liberè concurrere, & cooperari ad consensum liberum, quo se ad iustificationem disponat, probauimus tomo de scientia Dei disp. 39. & plurimis sequentibus. Nunc sufficiat Tridentini decretum, sessione 6. can. 4. *Si quis dixerit, liberum hominis arbitrium, à Deo motum & excitatum nihil cooperari assentiendo Deo excitanti, atque vocanti, quoad obtinendum iustificationis gratiam se disponet, ac præparet, nec posse dissentire, si velit, sed velut inanime quoddam nihil omnino agere, merèque passiuè se habere, anathema sit.*

Secundò gratiam cooperantem & adiuuantem

esse simpliciter necessariam, ut voluntas possit præstare liberum consensum Deo vocanti, & excitanti, ut se ad iustificationem disponat, constat ex Patribus citatis tota disp. 31. & 36. sectione 2. & magis constat ex tomo de scientia Dei, disp. 39. & plurimis sequentibus.

His duobus articulis refectis, in reliqua sententia Kemnitij nihil restat falsitatis. Solummodo enim restat illud, quod proprium est præsentibus disputationis, videlicet peculiarem gratiam subsequentem requiri ad externi operis executionem. Qui articulus præcisus à duabus præcedentibus verus est, atque tantæ auctoritatis, ab Augustino, aliisque Patribus acceptæ, ut sub eius prætextu, atque vmbra Kemnitius ausus fuerit duos hæreticos articulos quos retulimus nuper, obtrudere.

Testimonia verò, quæ profert ex Augustino, solutione non indigent; cum manifestè conftet, ex illis solummodo pro boni præuenientem gratiam esse simpliciter necessariam, & voluntas possit consentire Deo vocanti, quo se ad iustificationem disponat. Sed inde nulla nec tenuissima vis illationis est, ut inferat Kemnitius, ad eundem consensum liberum non requiri præterea gratiam adiuuantem, seu cooperantem, aut subsequentem. Quin potius, si voluisset aduertere, potuisset huiusmodi necessitatem ex ipsis verbis Augustini, quæ citat, colligere; præsertim illis: *Homini propositum bonum adiuuat quidem subsequens gratia, quod quidem, ut sit, adiuuat subsequens gratia. Similiterque ex illis verbis: Studium hominis bonum, cum esse cœperat adiuuatur à gratia.* Incipit autem per gratiam præuenientem independentem à nostræ libertatis concursu: & adiuuatur, ut idem bonum studium euadat in consensum liberum; quam explicatione ex quamplurimis aliis eiusdem Augustini testimoniis constat, esse illius mentem.

In oratione autem Kemnitij latentem deprehendere fallaciam facile est, distinguendo minorem, & consequens. Voluntas enim, nondum renata per gratiam iustificatam, aliquid confert, & viribus suis naturalibus, quas habet ex prima sua natiuitate, aliquid cooperatur ad conuersionem, præsupposita gratia excitante, & cooperante gratia adiuuante, siue subsequenti. Cæterum altera vel vtraque gratia deficiente, nudis naturalibus viribus nihil confert, nihil ad conuersionem cooperatur.

Prætermisso igitur hæreticorum errore, plurimi ex Catholicis Scholasticis, præsertim antiquioribus, ita loquuntur, ut gratiam siue subsequentem, siue cooperantem referrent ad solam executionem operis: sed ad liberum consensum voluntatis, quo voluntas euadit bona, relinquere gratiæ præuenienti. (hæc verba licet similia sint quibusdam verbis erroris nuper refutati; cæterum mens longissimè distat, eum planè concedant omnes, voluntatem nostram liberè simul cum gratia cooperari ad suum consensum.) Ita expressè loquitur Magister in 2. distinctione 26. sub initium, & cap. 2. sub finem, cuius aliqua verba referemus sect. sequenti probat. 9. S. Bonauent. in 2. distinct. 27. dub. 1. circa litteram. Marfilii 2. quæst. 17. art. 1. notab. 2. Ricard. Carthus. & alij citati disp. præced. sect. 2. conclus. 1. probat. 3. num. 8.

Eodem modo loquitur Colonienſe Christianæ institutionis enchiridion titulo de sacram. Penitent. cap. Septimò retinendum, fol. 91. & cap. Hanc autem

autem, fol. 94. Quamuis postea in fol. 94. cap. dicitur autem, & fol. 98. cap. habes ut speramus, alias etiam acceptiones cooperantis, & subsequentis gratiæ agnoscat. Ab hoc modo loquendi parum distat S. Thomas, S. Antoninus, Durandus, Caiet. Conradus, Driedo, & Ruardus, citati disp. 32. sect. 1. num. 4. Habet autem hic modus loquendi fundamentum in Augustino, ut retulimus disp. 32. sect. 1. num. 9.

14. Venio tandem ad controuersiam non de modo loquendi, sed de re ipsa, eamque magni momenti, quæ inter Catholicos versatur. Nam ex recentioribus sapientissimi aliqui existimant, externi operis executionem nulla peculiari gratia indigere vltra illam, quæ requiritur ad volitionem plenam, & efficacem concipiendam, dirigendam, protegendam, & conseruandam: idque nominatim decernunt de operibus penitentia tam corporis, quam spiritualibus, quæ sequuntur actum conuersionis, & ad gratiam præparant. Hanc opinionem primus tradidit Ruardus art. 7. inter principium & medium, §. ex propositionibus, propositione 4. & 5. eamque videtur amplecti Bellarminus, lib. 1. de gratia, & libero arbitrio, capite 14 §. sed non videtur, & lib. 6. capite 15. secent. 11.

15. Hæc sententia quo sensu, quæ parte vera sit, constabit sect. 3. conclus. 3. Sed quoniam eius fundamenta desumpta ex testimoniis S. Augustini, in speciem pugnant videntur contra veram sententiam confirmandam in sectione 2. & 3. propterea dilucenda erunt in sectione 4.

SECTIO II.

Peculiaris gratia subsequens requiritur ad operis executionem.

1. Ad operis executionem peculiaris gratia necessaria.

Primaria conclusio, directè respondens disputationis titulo, hæc est. Ad executionem operis est simpliciter necessaria peculiaris gratia, per se destinata, ut executionem adiuuet; & hæc peculiaris nomine appellatur gratia subsequens (quamuis sæpe comprehendatur sub generalibus nominibus gratiæ cooperantis, & adiuuantis, aut comitantis) peculiaris, inquam, gratia vltra eam, quæ requiritur ad volitionem plenam, & efficacem concipiendam, dirigendam, protegendam, & conseruandam, etiam inter præsentibus, & expertas difficultates operis; idque quamuis homo polleat naturali potentia executiua integra & expedita, nec desit materia circa quam, nec opportunitas temporis, aut loci, aliarumque circumstantiarum.

2. Probatur primò, quoniam perficere bonum, tanquam diuersus effectus gratiæ, nouo diuini operis influxu præstandus, traditur à Paulo Philip. 2. quod clariùs notarunt Fulgent. & Greg. Atque Fulgen. quidem epist. 4. ad Probam c. 3. ante medium ait: *Nec quisquam hominum siue ad cogitandum, siue ad operandum quodcumque bonum, potest esse idoneus; nisi fuerit gratuito munere diuine opitulationis adiuuus. Deus est enim qui operatur in suis, & velle & perficere.* & paulo inferius: *Ab ipso est initium bonæ voluntatis, ab ipso facultas boni operis, ab ipso perseverantia bonæ conuersationis.*

3. Gregorius homil. 9. in Ezechielem sub initium: *Eccæ, ait, diuina vox iacenti Propheta inſiſſit, ut surgeret; sed surgere omnino non posset, nisi hunc omnipotentis Dei Spiritus intrasset. Quia ex omnipotentis Dei gratia ad bona opera conari quidem possumus; sed hæc implere non possumus, si ipse non adiuuet,*

qui iubet. Sic Paulus Philip. 2. *Cum discipulos admone-ret, dicens: Cum metu & tremore vestram ipsorum salutem operamini: illico, quis in his hæc bona operaretur, adiunxit, dicens: Deus est qui operatur in vobis, & velle, & perficere, pro bonâ voluntate sua. (& post pauca: Ipse aspirando, nos præuenit, ut velimus, qui adiuuando, subsequitur, ne inaniter velimus; sed possumus implere, quod volumus.*

Probatur secundò, quoniam voluntatem aliquando reperiri sine potestate operis exequendi, notat Paulus ad Rom. 7. dicens: *Non enim quod volo bonum, ago; sed quod odi malum, illud facio.* & post pauca: *Nam velle mihi adiacet, perficere autem non inuenio. vbi apertè hoc docent communiter expostores ad Rom. 7. videndus præsertim ibi Chrysoſt. serm. 13. & S. Thom. lect. 3.*

Hanc operis impossibilitatem cum voluntate operis reperiri, notauit Prosper lib. contra Collatorem cap. 8. post med. hæc verba ad Rom. 7. concilians cum verbis, quæ in probatione prima ponderauimus ex Philip. 2. sic ergo Prosper scribit: *Dixit quidem B. Apostolus: Velle enim adiacet mihi; perficere autem bonum non inuenio. Sed idem dixit: Non quod idonei sumus, cogitare aliquid ex nobis ipsis; sed sufficientia nostra ex Deo est. Et idem dixit: Deus est enim qui operatur in vobis, & velle & perficere pro bonâ voluntate. Non ergo Apostolus sibi contrarius est; sed cum donatum nobis fuerit bonum velle, non statim inuenimus & facere; nisi quærentibus, petentibus, atque pulsantibus, ut qui dedit desiderium, præstet effectum. Vox namque ista dicens: Velle enim adiacet mihi; perficere autem bonum non inuenio; vocati est, sub gratia constituti: qui delectatur quidem legi Dei secundam interiorem hominem, sed videt aliam legem in manibus suis, repugnantem legi mentis suæ, & captiuantem se in lege peccati & quæuis accepit scientiam recte volendi, virtutem tamen in se non inuenit eorum, quæ opor operandi, donec pro bonâ voluntate, quam sumpsit, mereatur inuenire qui faciat.*

Ex eodem testimonio ad Rom. 7. vltra bonam voluntatem supernaturalem ex gratia profectam, absolutam, & quod ex se est efficacem, adhuc ad operis executionem esse necessariam peculiarem gratiam, probat fusè & egregiè Gregorius lib. 29. moral. cap. 15. colum. vltima, aliàs cap. 25. ostendens Deum insere bona desideria iustis, & tamen permittere, ut ab eorum effectu consequendo deficiant, ut suam fragilitatem agnoscentes, tutiores sint à periculo superbiæ, & post multa sic loquitur: *Videamus, Paulus, inſuſa videlicet terra, quanta discipline glacie premebatur, dum ait: Velle mihi adiacet; perficere autem bonum, non inuenio. Qui enim velle se habere, asserit, iam per inſuſionem gratiæ quæ in se lateant semina, ostendit. Sed dum perficere bonum non inuenit, profectò indicat, quanta illum dispensationis supernæ glacies premat. An ista glacies eorum corda non preſſerit, quibus dicebat: Vt non quæcumque vultis, illa faciatis? ac si apertè diceret: Occulta cordis vestri semina iam prodire in frugem, quæ-runt, sed superni moderaminis gelu premanur, ut equo post secundus exeant, quanto diuini iudicij prementia pondera patientius putant. Perpende illa verba, per inſuſionem gratiæ, quæ in se lateant semina ostendit. & illa, occulta cordis vestri semina iam prodire in frugem, querunt. Ergo verè loquitur de voluntate supernaturali, & absoluta; & quod ex se est efficaci; sed adhuc expectante vltiorem gratiam, ut fortiaur effectum.*

Et in eodem lib. 29. moral. ad fin totius lib. ait: *Alius*

Alia celsitudinem bene vivendi appetere & vult, & valet; alius, neque vult, neque valet; & non vult, & non valet; alius valet, & non vult. Vnde argumentor. Iste appetitus quo placeat, & sapiat bona vita, est actus exterior comparatione eius voluntatis, quo volumus illum habere; & tamen potestas habendi talem appetitum deficit quandoque habenti voluntatem, & quandoque adest non habenti voluntatem: ergo prædicta potestas distinguitur à voluntate efficaci. Probatur consequentia, quia ubi est mutua separatio talis, ut vtrumque extremum reperiri possit sine altero, est realis distinctio.

8. Eandem impossibilitatem boni operis propter pugnam carnis cum spiritu obtinere plerumque bonæ voluntati, apertius docuit Paulus Galat. 5. Caro concupiscit adversus spiritum, spiritus autem adversus carnem; hæc enim sibi invicem adversantur, ut non quæcumque vultis, illa faciatis.

9. Hæc simul cum testimonio ad Rom. 7. quod nuper ponderavimus, exponit ad rem præsentem Augustinus lib. de natura & gratia cap. 52. 53. & 54. præsertim notanda sunt illa verba in cap. 53. ante medium: Ecce tamen etiam baptizatus caro contraria est, & quomodo contraria, ut non quod volunt faciant? ecce adest voluntas in homine, ubi est possibilitas illa natura? Fatemur gratiam necessariam, clamemus: Miser ego homo, qui me liberabit de corpore mortis huius; & respondetur nobis: Gratia Dei per Iesum Christum Dominum nostrum. Quando enim istis rectissime dicitur, quare sine adiutorio gratia Dei, dicitis, hominem posse esse sine peccato? non tunc de illa gratia quæstio est, qua est homo conditus; sed de ista, qua fit saluus per Iesum Christum Dominum nostrum. Similem ponderationem eiusdem loci ad Galat. 5. tradit Augustinus in Psalm. 143. column. 2.

10. Sanctus Bernardus in ferm. de conversione ad Clericos cap. 7. S. 9. & 10. acutè & eleganter describit resistantiam carnis, ne mandetur executioni, quod boni cordis proposito cernit esse ab Spiritu constitutum; quam voluntas superare non potest, donec humilitati, recurrens ad Dei misericordiam, sanitate & vires impetret: & quantum testimonium epistolæ Galat. 5. non proferat, eius mentem perspicue & fideliter exponit. Peculiariter notanda sunt illa verba in cap. 7. ante medium: Estimatur homo facile, quod iubetur implendum, tanquam ignarus exercitii spiritualis. Quis enim prohibeat, inquit, quominus imperem membris meis? Indicit eius gula ieiunia; & crapula interdicit, obiturari præcipit aures, &c. & post pauca: Ceterum dum suas quibusque membris in hunc modum leges promulgat, & decreta proponit, interrumpunt subito vocem iubentis, & uno impetu clamant, &c.

11. Probatur tertio, quoniam satis non est, hominis voluntatem levari, & assumi à Spiritu Dei, ut bonum velit; sed insuper ad operis executionem opus est, manu Domini confortari. Sic Gregorius exponit illa verba Ezech. 3. Spiritus quoque levavit me, & assumpsit me: & abij amarus in indignatione spiritus mei. Manus enim Domini erat mecum confortans me. vnde in fine homiliæ 10. Nam quando homo ex sua virtute sufficit terrena despicere, celsitiam amare, pacem cum Deo querere, secum rixam subire, in cogitatione semetipsam reprehendere, & gemitibus punire? Nullus hac agere, nisi quem divina gratia roboraverit, valet. Unde & subditur: Manus enim Domini erat mecum, confortans me. Ad bona quippe assurgere peractè non possumus; nisi non Spiritus & præveniendi eleuet, & subsequendo confortet.

12. Sanctus Augustinus, vel alius quilibet author

apprimè Augustinianus, & pius, in libro Soliloquiorum animæ ad Deum, qui habetur tomo 9. cap. 24. ait: Velle quod bonum est, non possum; nisi tu velis, neque quod volo possum; nisi tua potentia me confortet: & quod possum, aliquando nolo; nisi tua voluntas fiat sicut in celo, & in terra; & quod volo, & possum ignoro, nisi tua sapientia me illustret. Intellige ignorare hominem quomodo agendum sit, quod agere vult, & potest, & in cap. 25. ait: Dicebam, hoc faciam, illud perficiam; neque hoc, neque illud faciebam; aderat voluntas, non erat facultas; aderat facultas, non voluntas; quoniam de meis viribus confidebam. (& infra:) Non est hominis velle, quod possit, aut posse, quod velit, vel scire, quod velit, & possit; sed potius a te gressus hominis dirigitur.

13. Idem confirmare possumus ex Iudith cap. 13. Nam iam conceperat decretum, & absolutam voluntatem iugulandi Holofernem, quando novum à Deo implorabat auxilium: stetit enim ante lectum, (nimirum Holofernis) orans cum lachrymis, & labiorum motu in silentio, dicens: Confirma me Deus Israel, & respice in hac hora ad opera manuum mearum; ut sicut promissisti, Hierusalem civitatem tuam evigas, hoc, quod credens, per te posse fieri, cogitavi, perficiam. Iam cogitaverat virile pectus femineæ opus heroicum; iam illud apud se decreverat, diuino auxilio fretum; & tamen adhuc petit, ut Deus confirmet respiciens ad opera manuum eius, ut perficiat opus quod cogitauerat.

14. Huius rationem reddit S. Thom. 3. contra Gentes cap. 92. à medio, ostendens ultra auxilium prærequiritum ad bonam electionem hominis bene fortunati: quatenus disponitur per cœlestia corpora, vel illustratur per Angelorum custodiam, vel etiam inclinatur per operationem diuinam, ad aliquid agendum: requiri aliud diuersum auxilium ad executionem, in quantum homo consequitur ex alia superiori causa robur & efficaciam ad implendum, quod elegit, & quantum ad primum auxilium, (inquit S. Thom.) dicitur Deus hominem dirigere: quantum verò ad secundum auxilium, dicitur hominem confortare. Eandem doctrinam S. Thom. sequitur Capreolus in 2. dist. 40. quæst. 1. art. 2. concl. 6. & 12.

15. Quarto probatur Ezechielis 36. quem locum Fulgentius ponderans lib. 1. ad Monimum cap. 9. in principio, quasi de duplici gratia loquitur de illa, quæ præstat, ut velimus, & quæ præstat, ut facere possimus, dicens: Vnde cognoscimus, Dei esse, & ut bonum facere velimus, & bonum facere valeamus. Hoc autem colligit ex illa duplici parte capit. 36. Ezechielis: Dabo vobis cor novum: & faciam, ut in præceptis meis ambulatis.

16. Probationem, quintam præbet Genesis cap. 19. ubi Loth postquam prædicentibus Angelis civitatis incendium credidit, & suis generis prædicavit: Cum esset manè, cogeant eum Angeli, dicentes: Surge, tolle uxorem tuam, & duas filias quas habes, ne & tu pariter pereas in scelere civitatis. Nec dubium, quòd cum crediderit, voluerit efficaciter incendium euadere; sed non peruenit ad operis executionem, quo usque dissimulante illo apprehenderunt manus eius, & manum uxoris ac duarum filiarum eius, eo quòd parceret Dominus illis. Manus ad executionem pertinet. Insuper parcere hoc loco est misereri, ut ex originali constat. Vnde ibidem notat Ambrosius, Penè non est profectus, ut euaderet; nisi urgentibus Angelis, & tenentibus manus eius, egredi coactus esset. Non ergo profectus, sed eductus est.

17. Sextò probatur 2. Thessalon. 1. ubi Paulus in sua deprecatione, executionem operis distinguens à voluntate bona, significat etiam impetrato auxilio, ut bonitatis, impleatur voluntas, restare adhuc, quærendum, atque petendum auxilium, ut opus in virtute perficiatur, illis præsertim verbis: Oramus semper pro vobis, ut dignetur vos vocatione sua Deus noster; & impleat omnem voluntatem bonitatis, & opus fidei in virtute.

18. Fautent alia testimonia Scripturæ, quæ Deo, illiusque gratiæ tribuunt labores & opera externa: vnde significant illis esse suam specialem indigentiam gratiæ. Quale est istud Sapientiæ 9. Mitte illam (scilicet sapientiam, quæ eadem est gratia) de sede magnitudinis tue, ut mecum sit, & mecum laboret. Et Actuum 14. Paulus, & Barnabas rulerunt quanta fecisset Deus cum illis; videlicet opera bona ad Genium conversionem, & 1. Corinth. 15. Abundantius, inquit, illis omnibus laboravi, non ego autem; sed gratia Dei mecum.

19. Probatur septimò iis testimoniis Patrum, quibus expresso nomine gratiæ subsequentes eam requirunt ad operis executionem, post gratiam aliam præuenientem, quæ requiritur ad voluntatis consensum, & propositum.

Augustinus in Enchir. cap. 32. ait: Nolentem præuenit, ut velit; volentem subsequitur, ne frustra velit. id est, ne volitio frustretur executionis fructu, atque in hoc sensu accipitur à Magistro, & communiter Scholasticis in 2. dist. 26. cap. 2. si cum primo capite conferatur.

20. Clarius loquitur Fulgentius, qui lib. 1. ad Monimum cap. 7. ait: Ut præueniente misericordia, bonum velle incipiat, & subsequente misericordia, bonum, quod vult, facere valeat. & cap. 11. ait: Præuenit, bonum donans voluntatem; subsequitur bene volentem, operando in illo operis facultatem.

21. Anselmus in Lucidario, quod est summa totius Theologiæ, prope med. ait: Homo liberum arbitrium nunc habet captivum, quia bonum non vult; nisi gratia Dei præueniatur, neque potest, nisi enim subsequatur velle eadem gratia Dei. Ad eandem probationem valent quæ ex Gregorio homil. 9. in Ezechielem retulimus supra probatione prima fine.

22. Idem colligitur ex Leone I X. epist. 4. ad Petrum Episcopum, colum. 4. dicente: Gratiam præuenire, & subsequi hominem, credo, & profiteor: ita tamen ut liberum arbitrium rationalis creature non denegem. In eo autem quod ait, subsequi hominem, & non dicit subsequi aliam priorem gratiam, denotat ordinem ad præcedentem consensum liberum hominis, per quem homo attrahit ulterio-rem gratiam ad ea opera quæ liberè vult.

23. Octauò probatur ex Patribus, qui prætermissa subsequente gratiæ nomine, tradiderunt peculiarem gratiæ necessitatem ad operis executionem. Mileuitanum Concilium canone 4. anathematizat eum, qui dixerit non præstari per gratiam, ut quod faciendum cognouerimus, etiam facere valeamus, & valeamus. Vbi postremum, quod est facere valeamus, ponitur quasi donum diuersum à priori, quod est facere diligamus. Idem profus habetur in Concilio Africano circa tempora Bonifacii cap. 79.

24. Hieronymus lib. 3. aduersus Pelagianos prope med. ait: Vbi gratia & misericordia est, liberum ex parte cessat arbitrium; quod in eo tantum est ut velimus, atque cupiamus, & placitis tribuamus assensum. Iam in Domini potestate est, ut id quod cupimus, quod laboramus, ac nitimur, illius ope & auxilio implere va-

leamus. Vide tria membra distincta, primum gratiæ sine libero arbitrio; secundum liberi arbitrii tribuentis assensum placitis Dei; tertium Dei præbentis potestatem exequendi opus.

25. Consonat aduersus Pelagianos in lib. 1. col. 3. & 4. refutans Pelagium, dicentem, idco hominem nullum esse sine peccato, quia quamuis velint multi, esse sine peccato; sed non plene volunt: & contendit Hieronymus, etiam plene, quantum ex se est velint, non posse. Et epist. ad Ctesiphontem colum. antepenult. ait: Noui me multa velle, quæ faciendæ sunt; & tamen implere non posse; Spiritus enim fortitudo ducit ad vitam, sed carnis fragilitas ducit ad mortem.

26. Augustinus de spiritu & litera post 31. initio ait: Cum duo quedam sint velle, & posse; neque qui vult, continè potest; neque qui potest, continè vult; quia sicut volumus aliquando quod non possumus, sic etiam possumus aliquando quod nolumus. Quam sententiam fusè toto illo capite confirmat; agit autem præcipue de potestate, quæ pertinet ad eliciendos supernaturalium virtutum actus, resistendumque tentationibus. Et lib. 1. retractationum capite 23. ad finem: Omnino verissimum esse confirmat, quod dixerat in expositione quarundam propositionum ex epist. ad Rom. c. 61. Neque velle possumus, nisi vocemur; & cum post vocationem voluerimus, non sufficit voluntas nostra, & cursus noster; nisi Deus & vires currentibus præbeat, & perducatur, quò vocat.

27. Nyssenius lib. de orat. Dominica, ad illa verba: Fiat voluntas tua pag. 2. Quod si in melius, ait, inclinatio fiat; Deo opus est, qui studium & desiderium ad opus perducatur.

28. Damascenus verè idem vult, quando lib. 2. de fide cap. 29. post medium ait: Electionem agendorum in nostra esse potestate: finem autem honorum in Dei cooperatione, nisi cooperante ijs, qui recta conscientia bonum eligunt. Vbi nomine finis intelligit opus bonum, quod electione agendum decreuimus, quasi diceret, etiam postquam electione libera decreueris bonum opus; & non poteris illud executioni mandare, nisi Deo cooperante per nouum auxilium. Ceterum hoc Deus non denegat iis, qui recta conscientia bonum eligunt.

29. Eodem planè sensu Marcus Eremita in lib. de Paradiso in præmio interrogatione vltima ait: Operis perfectio Dei est, voluntas autem hominis, de quo fufius egimus supra disp. 28. sect. 3. in Marco.

30. Gregorius 25. moral. cap. 11. ait: Ex infirmitate plerumque solet accidere, amare bonum, sed implere non posse; ex studio verò peccare, est bonum neque facere, neque amare.

31. Bernardus tract. de gratia & libero arbitrio, colum. penult. ait: Deus immittendo bonam cogitationem, nos præuenit; immutando malam voluntatem, sibi per consensum inuigit: ministrando & consensui facultatem, foris per apertum opus internum nostrum interius opifex inuoluit. & infra inter alios effectus gratiæ hos duos numerat quasi distinctos, & peculiari virtutis: Gratia sanat, cum immutat affectum; roborat et perducatur ad actum; & prius dixerat: Deus tria hæc, hoc est, cogitare, velle, & perficere, operatur in nobis; primum profectò sine nobis; secundum nobiscum; tertium per nos. Vides peculiarem modum gratiæ quæ ministrat consensui facultatem, roboratque ad operis executionem, & per nos operatur.

32. Probatur nonò communi sententia Scholasticorum cum Magistro in 2. distinctione 26. cap. 1. ubi postquam retulit illa verba Augustini lib. de gratia

gratia & lib. arb. cap. 17. Ipse, ut velimus, operatur incipiens, qui volentibus cooperatur perficiens, &c. continuo subiungit: *Ecce his verbis satis aperitur, quae sit operans gratia, & quae cooperans. Operans enim gratia est, quae praenitit voluntatem bonam: ea enim liberatur, & preparatur hominis voluntas, ut sit bona, bonumque efficaciter velit. Cooperans vero gratia voluntatem iam bonam sequitur, adiuvando.*

33. Pondera postrema verba, ex quibus constat, subsequentem gratiam, quae generali vocabulo dicitur etiam cooperans, pertinere ad operis executionem, postquam voluntas iam bona facta per gratiam operantem, seu praenitentem, bonum vult. Quod clarius explicuit S. Bonavent. 2. dist. 27. dub. 1. circa literam. S. Thom. 2. dist. 26. qu. 1. art. 5. in fine corporis. Alexand. 3. part. quaest. 69. memb. 3. art. 3. corpore. Ricardus, Carthusianus & alij citati praecedenti sect. 2. conclus. 1. probat. 3. praefertim Marfilii 2. quaest. 17. artic. 1. notab. 2. & omnes Doctores qui supra disput. 32. sect. 1. existimant cooperantem gratiam esse propriam exterioris actus.

34. Confirmatur primò verbis sancti Thomae 1. 2. quaest. 111. art. 2. corp. dicentis: *Deus nos adiuvat, & interiori confirmando voluntatem, ut ad actum perveniat, & exteriori facultatem operandi praebendo.* Eadem verba tranferat Durandus 2. distinct. 26. quaest. 3. & S. Anton. 4. parte titulo 9. capite 3. §. 1. & 2.

35. Secundò confirmatur à simili quod Aegidius 2. dist. 28. qu. 1. art. 4. in dubio laterali proponit his verbis: *Puero nescienti scribere non sufficit, quod detur calamus, & atramentum, ad scribendum; sed oportet quod scriptor capiat manum pueri, & deducat eam ad hoc, quod bene scribat. Sic non sufficit, quod Deus inspirat nobis bonas cogitationes, & quod liberum arbitrium secundum illas cogitationes velit, habere gratiam; sed oportet, quod Deus moveat ipsum liberum arbitrium nostrum super naturam suam, ut possit consequi gratiam.* Tertio à paritate rationis naturalium operum confirmat Aegidius, quoniam non satis est propositum illa faciendi, nisi Deus ad ipsa naturalia opera concurrat immediatè concursu alio diverso ab eo, quo productum est naturale propositum operandi.

36. Probationem ex rationibus, maiori explanatione illustratam, dabit sectio sequens.

SECTIO III.

Per singula externorum operum genera explicatur magis, & rationibus confirmatur praedicta necessitas specialis gratiae.

1. **P**rima conclusio. Ad externos actus intellectus & voluntatis, hoc est, ad actus imperatos, requiritur peculiaris gratia ultra eam, quae datur ad interiorum volitionem, plenè & efficaciter imperantem. Hanc conclusionem probant testimonia sacrae Scripturae & sanctorum Patrum, adducta in praecedenti sectione. Nunc peculiaris ratione probatur primò, in illis actibus, quorum expressam mentionem fecit opposita sententia sectione praecedenti, videlicet, in operibus poenitentiae, quae sequuntur ad actum confectionis, & quibus ad gratiam praeparatur. Nam quamvis absoluta & efficaci voluntate supernaturali decreueris, à peccato recedere, & ad gratiam te disponere; adhuc actus contritionis, vel amoris Dei, vel etiam actus attritionis elici non possunt;

nisi peculiari vniuscuiusque habitu supernaturali, vel concursu Dei suppletè actiuitatem illius habitus, ut vidimus disp. 3. 6. sect. 4. à n. 26. Haec autem gratia, quamvis sit cooperans & adiuvans, ut comparatur ad. consensum liberum; est tamen gratia subsequens, in quantum cooperatur ad executionem actus imperati. Idem argumentum fieri potest in reliquis omnibus actibus intellectus, & voluntatis, nisi merè naturales futuri sint.

2. Haec doctrina confirmatur primò Gregorij testimonio homil. 10. in Ezech. quod retulimus sect. praeced. probat. 3. sub init.

3. Confirmatur secundò. Bernardi testimonio in serm. de conversione ad Clericos, quod retulimus sect. praeced. probat. 2. ad finem.

4. Confirmatur tertio. nam ad praxim spiritualium virorum, qui sollicitè in studium perfectionis incumbunt, appriue necessarium esse hanc doctrinam existimavit Laurètius Iustinian. lib. de disciplina & perfect. c. 23. circa med. dicens: *Hoc naquo quamplurimi, discretionis oculum obtusum ex nimio desiderio tenentes, considerare negligunt, Puffilli enim cum sint spiritus, magna corporaliter perficere, & supra vires operari volunt. Onera poenitentiae, & carnis macerationem ultra propriam virtutem bulare festinantes: sub fasce periculati coguntur. Hi nempe Sanctorum gesta, & praecedentium Patrum vitam solummodo attendentes exteriori, nec percipere valentes, quonia maxime superna gratia fulgebant, & abundabant interiori; tota eos affectu satagunt imitari; sed, deficient illi cooperante gratia more avium absque alarum remigio. Caeli alta potentium, ad ima terrarum vivere compelluntur. Caelis namque gratia omnibus se communicat; non tamen aequaliter. Cunctos saluare vult Deus, non autem sanctificare. Intelligit Deum non velle cunctos sanctificare sanctitate aequaliter insigni, ut constat ex sequenti Iustiniani contextu.*

5. Ex hoc ipso testimonio sumitur secunda probatio conclusionis, quia singuli actus virtutum, etiam quando imperantur ab aliis, peculiarem sibi difficultatem retinent; quae quoniam insignior, & manifestior est in quibusdà actibus in illis, exempli gratia, urgebimus argumentum sic. Quamvis plena, efficaci, & constanti volitione decernas habere bonam existimatione de tuis persecutoribus, & feruentem erga illos benevolentiam, cum intima tristitia de eorum aduersitatibus, & latitia intima de eorum incremento & potestate supra te ipsum; adhuc experieris, actus hos imperatos tibi esse difficillimos. Idem experieris circa tui despicientiam intimam & odium circa mundi, & proprii honoris neglectum; circa constantiam, & firmam fiduciam retinendam inter imminenti pericula extrema; circa deuotionem & attentionem in oratione, & circa innumeros alios actus, imperatos à volitione plena, & efficaci.

Hanc difficultatè, quae in actu imperato restat, etiam supposita voluntate imperante, subtiliter notauit Aug. lib. 8. confess. c. 8. 9. & 10. praesertim illis verbis c. 9. *Unde hoc monstrum: imperat animus corpori, & paratur statim: imperat animus sibi, & resistitur. & post pauca: Imperat animus, ut velit, quod non imperaret, nisi vellet, & non sit, quod imperat; sed non ex toto vult, non ergo ex toto imperat. Nam in tantum imperat, in quantum vult, & in tantum non sit, quod imperat, in quantum non vult. & post pauca: Non visque plena voluntas imperat; ideo non est, quod imperat: nisi plena esset, non imperaret, ut esset, quia iam esset. Ergo quando non est ipsa voluntas, quae imperat; sed tantum est alia volitio facilior, imperans, & mouens ad*

ad difficultiorem volitionem, tandiu contingere poterit, quod Augustino contigit, ut imperet & non fiat. Vide quae dicemus sect. seq. ad sextum testimonium Augustini.

6. Confirmatur, quoniam hac imperfectio imperij in eo consistit, quòd ratio ex diuersis partibus mouetur ad imperandum, vel non imperandum; unde fluctuat inter duo. Haec autem fluctuatio non est in potestate voluntaria, ut cesser. Quod clarius probat S. August. in praedicto c. 10. & notat S. Thom. 1. 2. q. 17. a. 5. ad 1. Ergo opus est auxilio alio, ut vel fluctuatio reducatur ad tranquillitatem, vel non obstante fluctuatione, vincat voluntas, & eliciat volitionem, quam imperat.

7. Tertio probatur verbis S. Thomae ad aliud propositum scriptis de veritate q. 24. art. 15. corp. fin. *Quia quocumque ad aliquid faciendum requiritur aliquis modus operationis, ignotus operanti, operans indiget gubernante, & dirigente.* Sic autem in operatione qualibet supernaturali, veluti in contritione, aut attritione, aut dilectione Dei, & proximi, vel actu credendi, aut sperandi, requiritur aliquis determinatus modus; qui homini non potest esse notus, cum donum gratiae cognitionem huiusmodi excedat, atque hac ratione Deum oramus, dicentes: *Dirige me in veritate tua, & doce me.* Eandem sententiam sequitur Raynerius verbo gratiae, c. 3. sine.

8. Explicari potest à simili. Nam faciem plerumque nihil deficit voluntatis ad querendam oris pulchritudinem, & capitis ornatum: nihilominus faciem maculatam vix satis tergere, fucò pingere, & caput ornare, non possunt sine speculo, aut dirigente alio. Porro nostri animi facies, eiusque vera pulchritudo & ornatus coram Deo multo erit occultior cognitioni nostrae naturali, quam exterior facies suis corporeis oculis.

9. Denique circa interiores corporis morbos sapissimè fallimur; nisi Dei, & custodis Angeli prouidentia dirigantur medicamina: quanto facilius error contingeret circa spiritualia animi morbos, etiam si adfit bonum desiderium remedij, nisi diuina gratia dirigat?

10. Venio iam ad opera corporea, quae non solum ea ratione externa sunt, quia imperantur à voluntate, sed etiam quia sensibus percipiuntur: & suppono quaedam procedere à potentiis, quae non despotice, sed politice obediunt voluntati, veluti imaginatiua, & appetitu sensitiua, & à quadam parte potentiae loco motiuae, quae illis subest, & non immediatè voluntati.

11. De his sit secunda conclusio. Praedicta opera externa clariorem ostendunt indigentiam nouae & vltioris gratiae ultra eam, quae requiritur ut voluntas ea facere constituat decreto, quantum ex se est, absoluto & efficaci. Huius conclusionis fundamenta sunt non solum generales probationes, adductae in sect. praecedenti, atque praecipue 2. qua parte ponderat illud Galatas 5. *Caro concupiscit aduersus spiritum, &c.* Sed etiam conclusionis primae, quae nuper attulimus, rationes fortiorum aliquam vim habent, ut praesentem persuadeant; eo quòd huiusmodi opera maiorem difficultatem habeant, minusque subiectam voluntatis imperio, ut cum voluerit protinus superetur.

Quapropter indiget omnipotentia Dei, cui Psal. 143. cecinit: *Protektor meus, & in ipso speraui; qui subdit populum meum sub me.* Vbi quod fufius in exordio eiusdem Psalmi praefatus fuerat Augustinus, compendio colligens Prosper, ita exponit: *Voce autem corporis intelligi potest, spiritualis quisque Ruiz de Prouidentia Dei.*

bellator, qui populum rebellem cupiditatum, & morum, carnalium desideriorum, legi mentis suae per opem gratiae subditum confiteatur.

12. Tertia conclusio. Circa actus corporeos despotice subiectos voluntati, manifestum est, aliquam exiguam & leuem illorum partem non indigere peculiari gratia ultra voluntatem plenam, absolutam, & efficacem. Huiusmodi est, dare leuem aliquam elemosynam, genuflectere ante sacræ imaginem, peccus percutere, & alij actus, qui supposita fide, & bono affectu voluntatis ad ea opera, nullam specialem difficultatem habent ex suo genere, neque ex aliis circumstantiis temporis, loci, & personarum. Quantum ad hanc conclusionem vera est sententia, quam retulimus sect. 1. sine.

13. Nihilominus sit quarta conclusio. Absolutè necessaria est gratia peculiaris, ad exequenda quaecumque opera corporea, etiam per potentias & membra, despotice subiecta voluntati, quamvis ex genere fuerint leuia, & facilia; si tamen prodire debent integra, plena, omnique circumstantia exteriori perfecta.

14. Explico, & probo primò, quoniam plurimi actus corporei, etiam si fiant officio linguae, manuum, vel pedum, indigent circumstantiis vultus & cordis, quae non despotice, sed tantum politice obediunt; ideoque peculiarem difficultatem habent. Quid enim facilius, quam tacere, si hoc decreueris efficaci voluntate seruandi patientiam inter contumelias? & nihilominus difficillimum est, oculos, vultum, & totam corporis tranquillitatem visibilem exhibere talem, quae significet animum esse tranquillum, constantem simul atque beneuolum: sine qua circumstantia silentium aliquando degenerabit in taciturnitatem, quae non patientiam & constantiam animi, sed potius impatientiam, & contemptum proximi, vel pusillanimitatem ostendat.

15. Rursus quid facilius, quam non moueri loco, si hoc decreueris ex efficaci voluntate fortitudinis seruandae? sed interim vultu & corporis habitu non ostendere formidinem ingruentis belli, & irruentis inimici, difficillimum; nisi sensitiuus appetitus sit prorsus liber à mortis formidine. Sic suam peculiarem difficultatem habet elemosyna, exteriori vultu, & verbis significans laetitiam spontaneam, & honorem Christi Domini in paupere, mundanis oculis contemptibili. Sic exterior reuerentia, debita ipsi Deo in oratione, & omnes actus externi tales, qui aptè correspondeant supernaturalibus actibus, suam peculiarem difficultatem habent.

16. Probatur secundò, quia etiam opera ex genere difficillima specialem auxilium supernaturalè necessarium requirunt, ad componendos illos omnes totius corporis motus, qui rationi despotice non obediunt; praesertim verò frontis, oculorum, & vultus. Quod auxilium requiritur, etiam supposito firmo, constanti, & efficaci voluntatis decreto, virtute gratiae concepto.

17. Exemplum sit supremum opus externum subeundi martyrium: ad quod suppono, iam Martyri virtute diuinae gratiae collatam fuisse promptam, constantem, & efficacem voluntatem, tolerandi quaecumque tormenta vsque ad mortem, pro fidei confessione. Suppono etiam impleta esse Christi confessionem. Eidemque datum iam esse Domini promissionem. Eidemque datum iam esse in illa hora, quid loquatur; ita ut non sit ipse, qui loquitur; sed Spiritus Patris nostri, qui loquitur in eo. Ceterum in his praescindo gratiam, N n quae

quæ prædictam voluntatem efficacem confert: simul cum illa copulando gratiam, quæ conceptus mentis, & sensibilia verba linguae ministrat. Quo supposito, addo, ad prædictos motus corporis requiritur vltiorum gratiam, quæ deesse potest, & fortasse aliquando deest Martyri, habenti priores duas gratias. Vnde colligo esse distinctam gratiam; vel si maui, distinctam extensionem, affluentiam, & perfectionem priorum gratiarum.

Probatur primò, quia si eiusmodi gratia deficit cum imaginatiua, non despotice obediatur voluntati, nisi sua peculiari gratia subiiciatur rationi, poterit vehementer mortis apprehensione absorberi, vt Martyr extra se positus quasi in rapto, trahatur ad mortem, quod dignitatem auctoritatemque Christianæ confessionis minus decet, ne infidelibus vlla relinquitur occasio suspicandi, Martyris animum vsque ad desperationem, vel amentiam esse deiectum.

Secundò, quia cum appetitus sensitiuus non obediatur despotice voluntati, idemque vim habeat, vt corpus quibusdam motibus concutiat, etiam contradicente, & renitente absoluto voluntatis imperio: opus est, peculiari Dei gratia confortari, & rationi subiici omnino; vt etiam cor, & caro exultet in martyrio. Vnde fiet, vt tutissimus sit ab omnibus illis inordinatis corporis passionibus, quæ ab appetitu sensitiuo timore vehementer concusso, excitatae, solent quoadque constantibus animis pudorem afferre, & presentibus contemptibile exhibere spectaculum. Hæc igitur gratia corporis mæbra confortabit ad incedendum, standum, sedendum, vel decubedum in tormentis quieto & tranquillo corpore, frontem & oculos exhilarabit grauior & modestè; vultu ad varias personas vario modo componet; erit nepe ad martyrii focios gratulabundus, alacer & suavis fidelibus, spectatoribus ad consolationem illorum, exhortationemque coparatus; ad obstinatos fidei hostes arduus, erectus, & constans; sed Christiana modestia, & charitate conditus: ipsa vocis modulatio talis erit, vt non interclusi spiritus præ timore, sed inuincibilis constantiae indicium sit.

Huius primarium exemplum in capite Martyrum Christo Iesu considerandum lectori relinquo. Solummodo assero regiã verè, atque planè diuinam dignitatè, maiestatemque summa modestia, atque charitate conditam, toto passionis tempore refulsisse, etiam in ipsa cruce, ita vt frons, oculi, vultus, verba, vocis modulatio, incessus, decubitus in cruce, atque in ea corporis compositio, cæteraque id genus exteriora indicia, in solo Christi Domini corpore ostensa, probarent abundè, non in ligno puniri reum, sed regnare à ligno Deum. Quod si per impossibile diuinitas subtraheret specialem gratiam, qua imaginatiua, & appetitus sensitiuus, omniãque membra Christi Domini despotice subiiciebantur rationi, neque per immediatum concursum suppleret huiusmodi gratiæ defectum; quamuis conferuaret totam illam gratiam, quæ ad intellectum, & voluntatem Christi Domini pertinet, sequeretur, vt quamuis ipsa passionem subiret, atramen non posset humanitas ea, quæ retulimus, exteriora signa præbere, pro dignitate diuinitatis, imò nec pro summa perfectione virtutum omnium, quibus humana Christi Domini voluntas summo gradu erat ornata.

Probatur tertio, quia in intellectu opus est peculiari prudentia supernaturali, qua Deus doceat,

quid, quando, quomodo, & qua mensura faciendum sit: id quod vltra supernaturalem volitionem efficacem, & post illam necessarium est, vt tradunt testimonia, quæ ex Soliloquijs apud Augustinum retulimus scet. præced. probat. 3. Peculiariter ponderandum est ex c. 24. *Quod volo, & possum, ignoro; nisi tua sapientia me illustret. & ex c. 15. Non est hominis, velle, quod possit, aut posse, quod velit; vel scire, quod velit, & possit; sed potius a te gressus hominis dirigitur.*

Bernardus sermone primo Pentecost. post medium, explicans id Ioan. 14. *Ille docebit vos omnia, & suggeret vobis omnia, quaecumque dixerit vobis;* ait: *Multi monentur, vt benefaciant; sed minime sciunt, quid agendum sit; nisi adsit deo gratia Spiritus sancti, vt quam inspirat cogitationem, doceat in opus profere, ne vacua in nobis sit gratia Dei.*

Confirmatur. nam quamuis efficacem voluntatem retineas, macerandi corpus, vt melius seruiat spiritui; excedet quandoque, quandoque verò deficit opus exterius macerandi; ita vt impediatur potius, quæ seruiat spiritui. Cuius rei vtilitas cum pendeat ab ea mensura gratiæ, quam Deus tibi conferre decreuit; non poteris perfecte obseruare vtilem tibi modum castigandi corpus sine excessu & sine defectu; nisi diuina te gratia dirigat ad finem quem ipsa præscripsit.

Idem, potiori iure, circa doctrinam, conciones, gubernationes, pugnas, aliãque similia exteriora opera verissimum est. Quoniam ignoramus, quid, quando, & quomodo dicendum sit, vel tacendum; aggrediendum, vel fugiendum, in ordine ad finem spiritualem; nisi dirigat ille, qui solus nouit, qualem, quantam gratiam, quando, quibus medijs, quibus personis daturus sit, vel negaturus; à quo pender prosper nostri laboris euentus: de quo vide probat. 5.

Quartò probatur, quia in membris ipsis corporeis mouendis, opus est peculiari auxilio gratuito, vt operis executio euadat conformis regulis prudentiæ, quas hîc & nunc actualiter intelligimus, & efficaci voluntate decernimus exequi. Quod explicatur à simili. nam quamuis Muficæ regulas optimè teneas intellectu, atque memoria, simulque quantum est ex parte voluntatis, efficaciter decernas vocis modos eisdem regulis exactè conformare; adhuc tamen non poteris, quousque potentia æstimatiua didicerit, & numerorum interualla exactè dimetiri, & singulos acutè atque grauis modulationis gradus distantiãque distinguere: deinde guttur exercitatione adquisierit præptitudinem, intendendi, remittendi, atque flectendi vocem, aptè ad eosdem numeros atque modos, ab æstimatiua præscriptos. Ergo multo minus poteris verba, prononciationem, oculos, vultum, incessum, & reliquas omnes corporis actiones componere ad regulas supernaturalis prudentiæ, quas exequi decreueras; nisi Deo docente, atque præbente auxilio, etiam ad ipsas exteriores actiones. Vnde prouenit, vt aliquando, qui pauciores regulas sciunt bene concionandi, aut priuatis colloquijs agendi, admonendo, consolando, rogando, reprehendendo: hæc charitatis opera præstent cum magna tum sua, tum etiam proximorum vtilitate: cum tamen è contrario contingat non raro, eos, qui plures regulas norunt, hæc præstari maiori damno, quam emolumento, idque propterea, quoniam opus exterius non euadit conforme regulis, quas seruare decreuerunt. Idem maiori iure verum est circa gubernationem.

Confir

26.

Confirmatur, quoniam circa gratias gratis datatas facilius erit, animaduertere peculiari gratiæ necessitatem ad ipsum opus exterius concionandi, interpretandi, promptè & expedite loquendi. Nam hoc experientia testatur, aliquos viros spirituales, siue ex affectu charitatis, siue obediendi, vel obligatione proprii muneris Prælatorum, seruere prompta, absoluta, & quod ex se est, efficaci volitione, rectè dicendi, concionandi, & interpretandi, ad extirpandas hæreses & vitia; nihilominus eis deesse facilitatem operis exequendi. Nimirum: *Alij datur per Spiritum sermo sapientiæ: alij autem sermo scientiæ secundum eandem Spiritum. Nunquid omnes Prophete, nunquid omnes Doctores, nunquid omnes interpretantur? Emulamini autem charismata meliora.* Ex quibus, & toto cap. 12. & 13. primæ Corinth. aperte constat actus harum gratiarum deesse multoties hominibus charitate præditis. Petrus etiam epist. 1. capite 4. notauit peculiarem Dei gratiam ad hæc opera gratiæ gratis datæ concedi, cum ait: *Vnusquisque sicut accepit gratiam, in alterutrum. illam administrantes, sicut boni dispensatores multiformis gratiæ Dei. Si quis loquitur, quasi sermo Dei: si quis ministrat, tanquam ex virtute, quam administrat Deus. Isaia 50. Dominus dedit mihi linguam eruditam, vt sciam sustentare eum, qui lassus est verbo.* Denique realem distinctionem & separabilitatem gratiæ gratis datæ à gratia iustificante & charitate, fusc probauimus lib. de quidditate gratiæ disputatione 4. sectione prima, 3. & 4.

22.

1. Corinth. 12.

23.

24.

25.

27.

Probatur quintò, quoniam executio boni operis pertinet ad bonam fortunam; hæc autem requirit concursum plurimarum causarum per accidens, quas solus Deus potest consilio, & certa scientia disponere, & ordinare, vt concurrant ad bonum rei euentum. Neque solum requirit bona fortuna plurimas causas irrationales, concurrentes naturaliter, sed per accidens; verum etiam requirit plurimas causas rationales, & liberatas; neque tantum requirit bonam fortunam huius hominis, qui concepit propositum bene operandi, sed etiam bonam, aut malam fortunam aliorum plurimorum hominum, qui possunt, aut causando concurrere principaliter, aut iuuare, aut certè non impedire, cum possent, aut per se, vel per accidens ministrare materiam, & occasiones offerre. Ad quæ omnia requiri speciale Dei auxilium vltra illud, quod Deus contulit, ad bene eligendum, docet sanctus Thomas tertia contra Gentes capite 92. post medium, cuius sententiam compendio retulimus sectione præcedenti probatione tertia, sine.

SECTIO IV.

Explicantur Augustini testimonia, quæ ad operis executionem peculiari gratiæ necessitatem negare videntur.

1.

PRIMUM testimonium ex libro de gratia & libero arbitrio cap. 16. in medio, vbi: *Certum est, inquit, nos mandata seruare, si volumus; sed quia preparatur voluntas à Domino, ab illo petendum est, vt tantum velimus, quantum sufficit, vt volendo faciamus.*

2.

Respondetur, hunc esse sensum, quantum sufficit in genere volitionis efficaci, quæ maxime

Quæ de Providentiã Dei.

momentum habet: non quantum sufficit in quocumque genere. Sicut quando à Deo petimus illustrationem intellectus, debemus etiam petere, vt tantum cognoscamus, quantum sufficit vt cognoscendo faciamus: sed non sequitur inde, in voluntate, non requiri peculiarem gratiam; imò vulgari sermone ita loquuntur plerique; ex meis fundis habeo frumentum, quantum sufficit, vt meam familiam sustentem; sed non propterea existimant, suam familiam non indigere vitali facultate, sanitate, atque auiditate edendi, vt sustentetur: neque inde inferunt, non indigere hordeo, vino, oleo, vestibus, aliisque sexcentis rebus externis; sed tantum significat ex tali specie alimenti, videlicet tritici, nihil amplius opus esse.

Secundum testimonium ex eodem capite 16. de gratia & libero arbitrio. *Certum est, nos facere, cum facimus; sed ille facit, vt faciamus, præbens vires efficacissimas voluntati.*

Respondetur, sicut his verbis non excluditur, sed supponitur auxilium, peculiariter illustrans intellectum; ita non excluditur, sed supponitur auxilium, peculiariter adiuuans alias potentias, ad operis executionem. Ceterum quia voluntas est, cuius defectu solent hæc omnia impedire, idè præsertim voluntatis mentionem hic fecit Augustinus, alibi autem mentionem facit earum virium, quas executio requirit, vt vidimus sect. 2. & 3.

Tertium testimonium in eodem libro de gratia & libero arbitrio capite quinto, ad finem, vbi Augustinus ait: *Per gratiam fit, vt ipsa bona voluntas, que iam esse cepit, augetur: & iam magna fiet, vt possit implere diuina mandata, que voluerit; cum valde, perfectèque voluerit, ad hoc enim valet, quod scriptum est: Si volueris, conseruabis mandata: vt homo qui voluerit, & non potuerit, nondum se plenè velle cognoscat, & oret, vt tantam habeat voluntatem, quanta sufficit ad implenda mandata.*

Huic adiunge quartum testimonium eiusdem prorsus sententiæ, atque eiusdem lib. de gratia & libero arbitrio, capite decimo septimo initio, cuius verba sunt: *Qui ergo vult facere Dei mandatum, & non potest; iam quidem habet voluntatem bonam; sed adhuc paruam, & inualidam; poterit autem, cum magnam habuerit, & robustam.*

Respondeo. Duobus in testimonijs nuper adductis Augustinus agit, non de quolibet externo cuiusque virutis opere, & sub quacumque perfectione implendo; sed tantum de operibus, quæ Dei mandatis imperantur; atque ad huiusmodi opera ita exequenda, vt satisfiat diuino mandato, nunquam deficit nobis auxilium necessarium; nisi propter defectum liberæ voluntatis: quoniam huiusmodi auxilia nunquam denegantur, nisi propter liberam hominis culpam, vt constat tomo sequenti.

Quapropter tunc voluntas est tam magna, & tam robusta, vt possit implere mandata; quando nulla sua culpa impedit, quominus Deus illi præstet illud vltierius auxilium, quod operis executio necessariò requirit: tunc enim infallibiliter accipiet eiusmodi auxiliũ. Quòd si tam magnæ atque robuste volũtati Deus denegaret vltierius illud auxilium; propterea que non posset ad executionem impetrati operis peruenire; iam tunc voluntas satisfecisset diuinis mandatis: siquidem per ipsam

Non 2 non.

non stetit, quominus illud opus ad executionem perueniret.

8. Itaque Augustinus tantummodo asserit hærere in voluntate totam culpam, non implendi mandata, & per Deum, & eius auxilia non stare. Sed non intendit retractare, quam sæpe alias docuit, necessitatem peculiaris auxiliij ad operis executionem.

9. Obiicit ex hac solutione sequi falsum esse, quod tota præcedenti sectione supposuimus, aliquando reperiri integram, promptam, absolutam, & quantum ex se est, efficacem voluntatem, absque operis executione.

Respondetur primò, non sequitur esse falsum; sed explicandum magis, ac limitandum. Illud namque potest contingere, primò in omnibus operibus præteritis, ad quæ diuina mandata non obligant. Secundò in quocunque tempore, in quo non vrget obligatio, exequendi opus præceptum. Tertiò in circumstantiis perfectæ executionis, ad quas non obligat præceptum.

10. Quartò peculiariter circa illa opera, quæ sub veniali tantum peccato imperantur, supponendum est, voluntatem in hac vita nunquam esse totaliter perfectam, & diuturno tempore constantem, & illius culpa deesse etiam executionem (vt Augustinus docere intendit locis citatis.) Nihilominus cum ea perfectione voluntatis, quæ in hac vita possibilis est, absque singularissimo priuilegio, quamuis quod ex se est, efficaci & absoluto decreto constituas, nullum veniale peccatum admittere, hæc tamen voluntas nunquam peruenit ad operis executionem.

11. Respondetur secundò, & radicatus aperitur tam ipsius rei veritas, quam Augustini mens in illis aliisque capitibus. In volitione operis exequendi duplex potest considerari perfectio. Prima intrinseca & præcisâ à quacunque extrinseca perfectione. Secunda perfectio extrinsecus adueniens. Quo supposito, dico primò quantum ad intrinsecam perfectionem, præcisam à reliquis perfectionibus, extrinsecus aduenientibus quibuscunque operibus, etiam illis, quorum executio sub mortali præcipitur, contingere potest vt integra, prompta, quantum ex se est, efficax, absoluta, perfectâque volitio reperiatur absque operis executione; vt probatum est sectione secunda, & tertia. Neque contradicunt testimonia sancti Augustini, adducta & adducenda, quoniam loquuntur de perfectione extrinsecus adueniente, per collectionem plurium aliarum volitionum, quas imperat operis præcepti volitio. Hæc enim imperat creationem feruentem, humilem, & perseverantem, quæ impetret auxilium ad executionem: imperat etiam opera misericordiarum, & alia pietatis opera, quibus impetrantur auxilia, requisita ad explenda diuina præcepta. Sicque verissimum est, quod Augustinus asserit, in aliqua harum volitionum interuenire imperfectionem, quando deficit gratia, quæ necessaria est ad operis executionem. Nam cum donatum fuerit nobis velle, non statim imerimus & facere, nisi quærentibus, potentibus, atque pulsantibus, qui dedit desiderium præstet effectum; vt sapienter adnotauit Prosper contra Collatorem capite 8. cuius plura verba retulimus sectione 2. num. 5.

12. Adde præterea, Augustinum complecti etiam eam perfectionem volitionis, virtute cuius in beatitudine desporicæ, & ad nutum imperat in-

ferioribus viribus, nisi perfectissimè subiectis; quæ perfectio voluntatis si in hac vita daretur, nunquam daretur volitio absoluta & efficax sine operis executione.

Hæc eadem est legitima expositio ad testimonium quintum, quod sumi potest ex libro de spiritu & litera capite 35. vbi Augustinus, agens de perfecta iustitia, qua sine villo peccato viuatur, quæ nulli vnquam hominum contigit, neque contingeret, ait: *Ecce quemadmodum sine exemplo est in hominibus perfecta iustitia; & tamen impossibilis non est: fieret enim, si tanta voluntas adhiberetur, quanta sufficit tanta rei.*

13. Eodem modo intelligendum est testimonium sextum, quod sumitur ex libro octauo confess. capite 8. 9. & 10. cuius præcipua verba retulimus in sectione præcedenti, conclusione prima, probat. 2. vbi peculiariter notanda sunt illa verba: *Si plena esset voluntas, non imperaret, vt esset, quia iam esset.* Vbi manifestum est, agere de plenitudine voluntatis, quæ complectitur non solum volitionem imperantem; sed etiam omnes volitiones imperatas: qua plenitudine data, certum est, totum quod voluntas sibi ipsi imperat, executioni mandari à seipsa.

14. Septimum sit testimonium, quod Ruardus accipit ex verbis D. Thomæ in prima secundæ quæstione 111. articulo secundo, corpore. Cæterum nobis potius fauet, illis præsertim verbis: *Interiori voluntatem confirmando, vt ad actum perueniat, & interiori facultatem operandi præbendo.*

15. Octauo loco referamus oppositæ sententiæ duo argumenta: alterum, quoniam posita voluntate efficaci, necessariò consequuntur externa opera sine noua difficultate: ergo non est opus noua & peculiari gratia.

16. Respondetur. Antecedentis falsitas ex præcedenti sectione secunda, & tertia constat abundè.

17. Alterum argumentum est, quia ex principiis cognititis possumus propriis viribus inferre conclusiones: ergo ex amore finis, diuina inspiratione concepto, absque noua inspiratione poterimus progredi ad inquisitionem & electionem mediourum.

Respondetur, hoc argumentum validum esse ad nostram sententiam confirmandam hac ratione: cognititis principiis per solas vires naturæ, adhuc noua difficultas restat, vt conclusiones inferre possimus; eaque difficultas sine doctrina Magistrorum, & assiduo studio est prorsus insuperabilis eisdem viribus naturæ: ergo, proportionem seruata, postquam finis amor fuerit per diuinam inspirationem gratiamque conceptus, restabit adhuc noua difficultas, vt progrediamur ad inquisitionem, electionemque mediourum, vbi quando, & quomodo supernaturalis prudentia dicat, esse faciendam, eaque difficultas sine vltiori magisterio eiusdem Spiritus sancti, cum assiduo studio & oratione supernaturali, erit prorsus insuperabilis eisdem viribus gratiæ, quibus supernaturalis amor finis iam fuerat conceptus.

18. Gratia operantis, cooperantis & subsequenteris discrimina inuestigantes, eò nos deuoluit disputationis ratio, vt de subsequente atque cooperante, quæ difficiliora erant tractantes, ferè obliuisceremur operantem, seu præuenientem gratiam. Ad hanc modò redimus vel solam, vel præcipuè discutendam.

DISPV

DISPUTATIO XXXIX.

Vtrum gratia præueniens necessariò atque primariò includat interiorem motionem atque doctrinam, ita vt sine illa nihil valeat exterior quacunque gratia.

SECTIO I.

Negatiuæ partis fundamenta nullius esse roboris.

I.
Sententia negans.

ANCTVS Thomas, aliique Scholastici videntur, aliquando dicere exteriorem gratiam excitantem esse, vt præbeat iustificationis initium; nec requiri interiorem gratiam excitantem: nam S. Thom. de veritate q. 24. art. 15. corp. in 1. probatione conclus. sub disunct. requirit exteriorem admonitionem, aut interiorem instinctum: itaque non videtur, determinatè exigere, tanquam simpliciter necessarium interiorem instinctum, quamuis in secunda probatione videatur, magis interiorem gubernationem & directionem petere. Sic etiam disunctim interior, vel exterior auxilium prærequirit S. Thom. in 4. dist. 17. q. 2. art. 2. quæstiuncula 2. ad 2. quem refert & sequitur Raynerius in verbo *liberatio à peccato* cap. 21.

2. Guillelmus Parisiensis parte 1. versùs finem tract. de meritis col. penult. planè supponit, excitationes exteriores sufficere; nec addi interiores, nisi interdum. Illius verba retulimus supra disput. 21. sect. 2.

3. Egidius in 2. dist. 28. q. 1. art. 4. in dubio laterali prope initium disunctim prærequirit, Deum immittere nobis bonas cogitationes, siue per *Scripturam sacram*, siue per *predicatorum & rectorum*, siue per *seipsum loquendo nobis interiori*. Sic etiam Capreolus in 2. dist. 29. col. penult. indifferenter admittit interiores, vel exteriorem excitationem, vt homo valeat se ad iustificationem disponere.

4. In eadem sententia videntur esse aliqui huius temporis Theologi, apud quos sufficit externa excitatio per Euangelij prædicationem, vel lectionem cum auxilio Dei, concurrente ad eliciendum actum conuersionis. Atque in huius fauorè explicare conantur verba Tridentini de necessitate gratiæ præuenientis, quam explicationem attingit, & impugnat Bellarminus lib. 6. de gratia & libero arbitrio c. 15. §. quarta gratia, & §. nec puto.

5. Fundamentum. Quo fundamento niteretur hæc opinio, apud nullum auctorem explicatum reperio. Vnum tamen occurrit argumentum, quod maximè potuisset auctores decipere, vt eam amplecterentur. Nimirum, quoniam S. Aug. aliquando non determinatè interiorem gratiam excitantem, sed disunctiue interiorem, vel exteriorem videtur requirere, supponèdo alteram illarum sufficere. Sic Aug. lib. 1. ad Simplicianum quæstione 2. prope initium, vbi Cornelium indigni gratia & vocatione Dei ad eas orationes & elemosynas, quibus dignum se præbuit cui mitteretur Angelus, ostendit his verbis: *Sed nullo modo ista operaretur; nisi antea credidisset. Nullo modo autem credidisset, nisi vel secretis per visum mentis, aut spiritus, vel manifestioribus per sensus corporis admonitionibus vocaretur.*

Quæ de Providentia Dei.

Idem Aug. de spiritu & litera c. 34. ait: *Visorum suasionibus agit Deus, vt velimus, & vt credamus; siue extrinsecus per euangelicas exhortationes; siue intrinsecus, vbi nemo habet in potestate, quid ei veniat in mentem.* & lib. 33. quæstionu q. 68. longè post mod. *Nec velle, ait, quisquã potest, nisi admonitus & vocatus, siue intrinsecus, vbi nullus hominum videt, siue extrinsecus per sermonem sonantem, aut per aliqua signa visibilia.*

7. Cæterum August. docuisse interioris doctrinæ & vocationis necessitatem, tam in his, quam in aliis libris, constabit in sect. seq. Nunc prædicta testimonia exponamus: ne fortè aliquem minus in Augustiniana doctrina versatum, decipiant.

8. Respondetur primò, S. Aug. potest intelligi de *Solutio* 1. sola propositione obiecti, & notitia mysteriorum, quæ necessariò requiritur ad fidem, cæterisque actus supernaturales. Hanc autem doctrinam, seu propositionem mysteriorum, non est necessarium interiori fieri: satis est, si fiat exteriori; dummodo interiori exciteretur intellectus illuminatione, & voluntas suauitate, vt eliciat actû supernaturalem.

Respondetur secundò. Potest etiam magis ad propriam illius mentem Aug. intelligi de tota & integra operante, seu præueniente gratia. Pro cuius explicatione suppono, quoties sacra Scriptura & Patres, quasi de remedijs, per diuinâ providentiam destinatis ad nostram salutem agunt de exterioribus auxilijs, veluti lege, Euangelij prædicatione, doctrina, & exhortatione, correctione, miraculis, beneficijs, flagellis, promissis, cæterisque similibus, agere de illis, nõ quasi de mortuis inanimatis corporibus; sed quasi de animatis per gratiam, interiori simul cum exteriori subsidio dandam. Veluti quando equum, aut leonem dicimus esse donatos, animalia intelligimus integra corpore, & anima constantia, non verò exanime, & inutile cadauer. Hæc interior gratia nisi cõprehenderetur in sacris literis, atque libris sanct. Patrum, nullo iure aut ratione defendi possent ab iniustitia reprehensionis, ex probationeque frequentes, quas in sacra Scriptura, Concilijs, & Patribus reperimus: quibus hominũ vitio & contumaciæ tribuitur, quod doctrinæ, miraculis, exemplis, pollicitationibus, comminationibus, flagellis recusaerint redire ad sanam mentem. Atque inde colligitur, Deum abundè, quantum in se fuit, præstitisse remedia, ad salutem hominis necessaria. Hoc autem nulla ratione foret consequens; nisi in prædictis exterioribus auxilijs subintelligeretur, illa præberi non mortua, sed viua & animata per interiorem gratiam præuenientem & operantem. Sed de hoc plura dicemus fortasè tom. seq.

9. Hoc supposito, sensus Aug. est, quandoque sine vlla exteriori visione, aut exhortatione sola interiori doctrina & inspiratione Deum vocare, & agere, vt velimus; quandoque autè visorũ suasionibus extrinsecus per Euangelicas exhortationes, & per interiorè gratiã excitantè, quæ de lege ordinariã comitatur eiusmodi exteriora incitamentã virtutis.

10. Eandem interpretationem adhibere tenemur D. Thom. aliisque antiquioribus Scholasticis nuper citatis, ne Pelagiano errori fauere videantur; secundum ea quæ dicemus sect. 3. præsertim à n. 7. Hanc autem fuisse illorum mentem, colligimus, quoniam S. Thom. expresse docuit necessitatem interioris gratiæ atque doctrinæ in sect. seq. n. 18. fin. & n. 29. sect. 3. n. 3. Cæteri autem Scholast. rectè cum Magistro in 1. dist. 7. secuti fuerint Augustinum de necessitate interioris gratiæ dicentem in sect. seq. n. 4.

SECTIO II.

Sine interiori gratia praeuenienti nihil prodesse exteriori quamcumque vocationem, atque doctrinam, certissimum est.

Conclusio vnica disputationis titulo directè satisfaciit. Illa gratia praeueniens, quæ à Conciliis & Patribus dicitur, esse ad iustificationem simpliciter necessaria, primario includere debet interiori Dei motionem, atque doctrinam; sine qua, vt iustificationis initium præbeat, exterior, quæcumque vocatio, doctrina, seu gratia valebit prorsus nihil. Hanc conclusionem, existimo esse, fidei proximam, ita vt oppositum possit, error non immeritò cenferi.

Probatum primò ex Paulo 1. Corinth. 3. Ego plantauit, Apollo rigauit, sed Deus incrementum dedit. Itaque neque qui plantat, est aliquid; neque qui rigat, sed qui incrementum dat Deus. Vnde Ambros. Hebr. 6. ad illa verba: Terra enim saepe venientem supra se bibens imbrem, & generans herbas opportunam, ait: Et hoc notandum, quod omnis abundantia in frugibus terra, in fructibus arborum, non aliter, nisi per Dei benedictionem, cultoribus ad voluntatem respondere poterit. Neque enim agriculturalium est, terram excitare ad fructus, sed imperium Dei; sicut alibi B. Paulus ait: Ego plantauit, Apollo rigauit, Deus autem incrementum dedit.

Eandem Pauli sententiam ad præsentem conclusionem confirmandam frequenter Augustinus ponderat. In primis tractatu 80. in Ioannem in medio, ad illa verba: *Omni qui fert fructum, purgabit eum, vt fructum plus afferat. Iam vos mundi estis propter sermonem, quem locutus sum vobis*, ait: *Etiã palmites suos operarios fecit. Nam est non dant incrementum; impendunt tamen aliquod adiumentum. Ego plantauit, Apollo rigauit, & subdit: Iam verò quod sequitur; sed Deus incrementum dedit, excedit hoc humanam humilitatem, excedit Angelicam sublimitatem, neque omnino pertinet, nisi ad agricola Trinitatem.*

Idem lib. de gratia Iesu Christi cap. 13. ait: *Hæc gratia, si doctrina dicenda est, certè sic dicitur, vt altius, & interiori eam Deus cum ineffabili suauitate credatur infundere, non solum per eos qui plantant & rigant extrinsecus; sed etiã per ipsos, qui incrementum suum ministrat occultis: ita vt non ostendat tantummodo veritatem, verum etiã impèdat charitatem.*

Rursus in 3. de Trinit. c. 8. circa medium (recipitur à Magistro & communiter ab Scholasticis 1. dist. 7.) ait: *Itaque Apostolus Paulus, discernens interiori Deum creatorem, atque formantem ab operibus creatura, quæ admoventur extrinsecus; & de agricultura similitudinem assumens, ait: Ego plantauit, Apollo rigauit; sed Deus incrementum dedit. Sicut ergo in ipsa vita nostram mentem, iustificando formare non potest, nisi Deus; prædicare autem Euangelium extrinsecus, & homines possunt, non solum boni per veritatem, sed etiã mali per occasionem. Ita creationem rerum visibilibus Deus interiori operatur: exteriores autem operationes sue bonorum, siue malorum, vel Angelorum, vel hominum, &c.*

Prosper lib. de ingratia cap. 14. sic cecinit: *percurrat Apostolus orbem. Prædicet, hortetur, plantet, riget, increpet, instet. Quæque viam verbo referatam innenerit, intret: Vt tamen his studiis auditor promoueat, Non doctor, neque discipulus, sed gratia sola Efficit.* Idem Prosper epist. quæ apud Ambrosium est 84.

ad Demetriadem Virginem ait: *Quidquid illud est, quo corpororum sensuum exteriora pulsantur, in agro cordis, cui impediunt ista cultura, nec radicem potest figere, nec germen emittere; nisi ille summus & verus agricola potentiam sui operis adhiberit, & ad vitalem profectum, ea, quæ sunt plantata, perduxerit. Sine enim contemplatio creaturarum; sine sacrorum series voluminum, sine scientia differentiarum sacro, & asseculo testimonio prædicet veritatem; neque qui plantat est aliquid, neque qui rigat; sed, qui incrementum dat, Deus.*

Fulgentius de fide ad Petrum cap. 32. ait: *Firmissimè tene, & nullatenus dubites, posse quidem hominem, quem neque ignorantia literarum, neque aliqua prohibet imbecillitas, vel aduersitas, verba sanctæ legis, siue Euangelij, siue legere siue ex ore cuiusquam prædicatoris audire: sed diuinis mandatis obedire, neminem posse, nisi quem diuina gratia præuenierit, vt quod audit corpore, corde etiã percipiat, & accepta diuinitus voluntate atque virtute, mandata Dei facere & velit, & possit. Neque enim qui plantat, est aliquid, neque qui rigat est aliquid; sed qui incrementum dat Deus.*

Anselmus in lib. de concord. prædest. & gratia cum lib. arb. c. 3. inter princ. & med. idem testimonium 1. Corinth. 3. adducit ad confirmandū, quod dixerat, nihil prodesse verba, & prædicationes sine interiori sensu intellectus, & rectitudine voluntatis, quam, dicit esse incrementum, à Deo dandū, sine quo neque qui plantat est aliquid, &c.

Secunda probatio est veluti confirmatio præced. Hæc enim est peculiaris ratio, quæ Doctores Ecclesiæ, concionatoresque compellit, vt per profundam humilitatem suas submittant alas exhortatione diuinæ vocis, interiori vocantis, & exhortantis hominem, secundū illud Ezech. 1. vers. fin. *Cumque starent, demittebatur penna eorum. Nam cum fieret vox super firmamentum, quod erat super caput eorum, stabant & submittebant alas suas. Quod Greg. ibi hom. 8. prope med. ita interpretatur: *Fortasse Doctores sunt, sed cum cæperint tacita mente cogitare, quæ sit ineffabilis Dei sapientia, quæ mentes hominum sine strepitu verborum docet; & quomodo hæc eadem sapientia si auditorum mentes non doceat, vox docentium vacuè laborat; sua eis doctrina protinus vilescit: quia neque qui plantat est aliquid, neque qui rigat, sed qui incrementum dat Deus.**

Tertiò probatur ex cap. 53. Isaia in principio, quod Iustinus in dialogo cum Tryphone de veritate Christianæ religionis ante medium sic ad rem præsentem inducit: *Isaias quasi ex persona Apostolorum, ad Christum loquentium, non auditioni eorum credere homines; sed ipsius qui miserit eos, virtuti, ita inquit: Domine quis credidit auditui nostro, & brachium Domini cui reuelatum est? Annunciamus coram eo tanquam puelus, sicut radix in terra stitimus.*

Sic etiam Laëtantius lib. 4. institutionum c. 16. ait: *Annunciamus coram ipso, sicut pueri, & sicut radix de terra stitimus. Vtriusque testimonij ratio est, quia nimirum, neque à pueris intelligentia, nec pinguedinis humor à terra stitenti; sed à Deo expectandus est: atque simili ratione fructus fidei & iustificationis non ab vilo concionatore, etiam Apostolo, sed à Deo supernaturali auctore donandus est.*

Probatum quartò ex Psal. 87. *Nunquid mortuis facias mirabilia; aut medici suscitabunt & constitubuntur tibi? Quod ita ponderat August. ibi: *Quantumlibet per fidele ministerium opitulentur saluti, viuentes curare possunt, non mortuos excitare: de quibus dictum est, Nunquid**

Nunquid mortuis facies mirabilia. Nimis enim occulta Dei gratia est, quia hominum mentes quodammodo reuolunt, vt possint à quibuslibet eius ministris præcepta sanitatis audire. Quam gratiam commendat in Euangelio Dominus, dicens: Nemo potest venire ad me, nisi Pater, qui misit me, traxerit eum.

13. Quem locū Ioan. 6. postquam ad rem præsentem dignis momentis expendit, suam doctrinam vsque ad ipsos Apostolos ampliat, vt nullum profus Euangelij ministrum excipiat; vnde subiungit: *Quantumlibet ergo ex ipsa excellentes verbi prædicatores, & veritatis, etiã per miracula sua fortes, tanquam magni medici agant cum hominibus: si mortui sunt, & tua gratia non reuixerint, nunquid mortuis facies mirabilia, aut medici exsuscitabunt, & hi, quos exsuscitabunt, constitubuntur tibi? Ad idem dogma confirmandum pertinet tota epistola 130. Augustini ad Circepses.*

14. Prosper lib. de ingratia in cap. 15. de ministris Euangelij sic loquitur: *Qui quamuis multa admovent mandata vocantis, Pulsant, non intrant animas. Deus ergo sepultos suscitatur.*

& post pauca: *Hunc itaque effectum, quo sumunt mortua vitam, Quo tenebre sunt lumen, quo immunda nitescunt, Quo stulti sapere incipiunt, agrisque valescunt. Nemo alij dat, nemo sibi,*

15. Confirmatur, nam huic Psalmo consonat Isai. cap. 26. dicens: *Mortientes non viuunt, gigantes non resurgant. Vbi Symmachus more suo manifestius legit: Mortui non viuificabunt: gigantes non suscitabunt. & Septuaginta: Mortui vitam non videbunt, neque medici suscitabunt. Er sensus est, non solum corporis, sed præsertim animi salutem, maxime verò resurrectionem à morte ad vitam, à nulla medicorum arte, nisi à solo Deo sperari posse, vt Hieronymus explicat ibi.*

16. Cyrillus Alexandrinus ibidem ait: *Extra te eiusmodi sunt (scilicet mortua) qui vite, qui viuicæ gratia exortes sunt. Rursus extra te qui animi morbis eos, qui his detinentur, liberare valebant, qui & spirituales medici merito queant intelligi, neminem eorum qui egrotarunt, potuerunt suscitare, spirituales autem medicos esse dicimus sanctos Prophetas, Apostolos, & Euangelistas, &c.*

17. Probatum quintò, simul ex cap. 5. Lucae, & Psalmo 67. sine. Vnde Bernardus sermone de conuersione ad clericos, toto cap. primo eleganter simul & grauer notiam conclusionem confirmat, illis præcipue verbis: *Conuersio animarum opus diuinæ vocis est, non humane. Simon Ioannis piscator hominum, in hoc ipsum vocatus, & constitutus à Domino, incassum tamen & ipse laborans, tota nocte nihil capiet; donecque in verba Domini rectè iactans, concludere possit multitudinem copiosam. (& post pauca:) est loquimur iustitiam, & gloriam Dei querimus, effectum tamen ab eo solo sperare, ab eo postulare necesse est; vt voci sue vocem virtutis accommodet. Ad hanc ergo interiori vocem aures cordis erigi, admonemur, vt loquentem Deum intus audire, quem foris hominem studemus.*

18. Sextò probatur ex prima Ioan. 2. prope finem: *Et vos vocationem, quam accepistis ab eo, maneat in vobis; & non necesse habebis, vt aliquis doceat vos; sed sicut vntio eius docet vos de omnibus, & verum est, & non est mendacium, & sicut docuit vos, manete in eo. Quo loco S. Augustinus tract. 3. sine ait: *Nolite putare, quenquam hominem aliquod docere ab homine. Admonere possumus per strepitum vocis nostræ; si non**

*sit intus qui doceat, inanis est strepitus nostrer. & confirmat verbis Christi Domini Matth. 23. *Nolite vobis dicere Magistrum in terra. Vnus est magister vester Christus, & subdit: Vbi illius inspiratio, & illius vntio non est; forinsecus inaniter perserpunt verba; sic sunt ista verba, quomodo est agricola ad arborem, inducitque illud 1. Corinth. 3. *Neque qui plantat est aliquid, &c. Eandem sententiam docet cum Glossa D. Thom. in comment. illius capitis.***

Septimò probatur ex Luca 10. *Quis vos audit, me audit. quod non solum significat, Deum esse auctorem legis, & doctrinæ, cui primario præstatur obedientia; sed etiã significat, Deum esse auctorem ipsius etiam obedientiæ, non verò Euangelicos ministros. Vnde Theophylactus ibi ait: *Ne gloriamini, vel sapite sublime, quod quidam vos audiant: non enim vestrum est opus, sed meum & gratia.**

19. Probatum octauò, variis testimoniis sanctorum Patrum. Augustinus de prædestinatione Sanctorum cap. 8. Valde, inquit, remota est a sensibus hæc schola, in qua Pater audiatur, & docet, vt veniat ad Filium, ibi est & Filius, quia ipse est verbum eius, per quod sic docet, neque agit hoc cum carnis aure, sed cordis.

20. Et in epistol. 107. ante medium ait: *Si ergo ita præpararet, atque operaretur Deus hominis voluntatem, vt tantummodo legem suam, atque doctrinam libero eius adhiberet arbitrio, neque vocatione illa alta atque secreta sic eius ageret sensum, vt eidem legi, atque doctrina accommodaret assensum, proculdubio eam legere, vel intelligere legendu, vel etiam exponere, ac prædicare sufficeret; neque opus esset orare, vt Deus ad fidem suam infidelium corda conuerteret.*

21. Petrus Diaconus de Incarnatione & gratia Iesu Christi cap. 8. initio ait: *Nos, sequentes eundem Apostolum, omnem bonarum cogitationum originem, earumque confessionem, & voluntatem ex Deo, & per Deum, & in Deo dicimus, qui prauas hominum voluntates per infusionem & operationem intrinsecus sancti Spiritus absoluit, & corrigit.*

22. Fulgentius libro de Incarnatione & gratia Iesu Christi, in vltimis verbis: *Frustrâ, inquit, sermo diuinus exterioribus auribus sonat, nisi Deus spirituali munere auditum hominis interioris aperiat.*

23. Clemens Romanus epistol. 1. ad Iacobum fratrem Domini prope finem ait: *Occulta Dei virtute cognoscere animas, quem debeant, diligere, priusquam doceantur.*

24. Chrysostr. 2. Corinth. 1. homil. 3. prope morale sic exponit Paulum alloquentem Corinthios: *Hoc ipsum quod vos statis immobiles, quod fixi, non in nobis est, sed Dei munus est, qui nos, inquit Paulus, confirmat Deus. Non igitur nos sanus, qui stabilimus vos, quandoquidem & ipsi opus habemus à quo confirmemur.*

25. Marcus Eremita lib. de paradiso sub titulo 1. cap. 76. ait: *Quoties homo homini verbis profuerit, aut operibus, Dei vtique gratiam esse agnoscat. Cæterum hoc non intelligens, ab intelligente potestate superabitur, videlicet, à demone. Quod clarius explicat c. 80. dicens: *Homo dat consilium homini, quemadmodum nouit: Deus autem operatur in audiente, secundum quod credidit. Et in eodem libro sub titulo 2. cap. 56. ait: *Doctrina proximi occultatur gratia. loquebatur autem de auxiliatrice gratia.***

26. Gregorius 11. Moralium cap. 5. Caini exemplo comprobatur, dicens: *Cum audientis cor, exigentibus culpis, omnipotentis Dei gratia non repletur; incassum*

SECTIO III.

Non solum creata cuiusquam persona, sed etiam ipsius Christi Domini, siue per humanitatem, siue per diuinitatem doctrina, exterius tradita, siue interiori doctrina non sufficit.

Quamuis Euangelij ministri fuerint Apostolorum superiorum, eorum exteriorum doctrinam siue interiori uocatione & gratia Dei prodesse nihil, constat ex dictis tota sect. præcedenti, præsertim ex Bernard. Iustino, Lactantio, Augustino, Cytillo, Theophylacto, Chrysostomo, quorum testimonia retulimus sect. præced. num. 10. 11. 13. 16. 17. 19. & 25. Rursus eandem profus rationem esse de Angelorum doctrina constabit sequenti disp. sect. 5.

Sed multo magis exaggeratur, quia Christus Dominus in quantum homo, & secundum eam naturam, secundum quam non potest dicere: Ego & pater unum sumus, quamuis exterius prædicet, & miracula exterius faciat; nullus tamen ad eum venire poterit, nisi, in quantum idem Christus Dominus est unum cum Patre, & Spiritu sancto, interiori trahat, doceat & suggerat. Quod ultra alia colligitur ex illo Ioannis 6. Nemo potest venire ad me, nisi Pater, qui misit me, traxerit eum. & iterum: Erunt omnes docibiles Dei. & Ioan. 14. Paraclitus autem Spiritus sanctus, quem mittet Pater in nomine meo, ille uos docebit omnia, & suggeret uobis omnia, quaecumque dixerit uobis. Quasi diceret, non alia ratione poteritis efficaciter edoceri, & discere; nisi quoniam ea ipsa, quæ sensibilibus uerbis ego profero, Spiritus sanctus, à Patre, & à me ipso procedens, & missus docebit, & suggeret.

Vnde D. Thomas Ioan. 14. lect. 6. sub finem ait: Ille uos docebit omnia, quia quacumque homo doceat extra, nisi Spiritus sanctus interiori det intelligentiam, frustra laborat; quia nisi spiritus adsit cordi audientis, otiosus erit sermo doctoris. Iob. 31. Inspiratio Omnipotentis dat intelligentiam, in tantum quod etiam ipse Filius, organo humanitatis loquens, non ualet, nisi ipsemet interiori operetur per Spiritum sanctum.

Eadem uerba Ioannis 14. Gregorius homil. 30. in Euangelia ponderat, dicens: Nisi autem idem spiritus cordi adsit audientis; otiosus est sermo doctoris. Nemo ergo docenti homini tribuat, quod ex ore docentis intelligit; quia nisi intus sit, qui doceat, doctoris lingua exterius in vacuum laborat. Sed & ipse conditor non ad eruditionem hominis loquitur, si eidem homini per uñtionem spiritus non loquatur. Certe Cain priusquam parricidium opere perpetraret, audiuit, Peccasti, quiesce. Sed quia, culpis suis exigentibus, uoce est admonitus, non uñtione spiritus, audire uerba Dei potuit, sed seruari contempsit. In prædicta expositione Gregorij latet hæc argumentatio. Ipsius diuinitatis uerba sensibilibus probata nihil profunt, si deficiat interior exhortatio, & doctrina (ut constat exemplo Caini.) Ergo à fortiori neque humanitatis Christi Domini uerba procedunt, nisi Spiritus sanctus doceat, & suggerat quæcumque Christus Dominus dixerat per humanitatem. Clarius autem idem Gregorius Caini exemplum induxit sect. præced. num. 27.

Quod autem hæc schola debeat esse occulta, & interior, ex eisdem uerbis Christi Domini Ioan. 14. colligit Gregorius in eadem homilia 30. hac ratione: Requirendum uero nobis est, cur de eodem spiritu

1.

2. Christi doctrina exterius tradita non sufficit.

3.

4.

5.

6.

spiritu dicatur, suggeret uobis omnia, cum suggerere soleat esse minoris. Sed quia suggerere aliquando dicitur, non quod nobis scientiam ab imo inferat, sed ab occulto. Quæ uerba non solum in catena, sed etiam in sua propositione Ioan. 14. lect. 6. sine D. Thom. inferuit.

Valde consonat, quod ad eadem uerba Ioan. 14. Cyrillus loquitur lib. 10. in Ioan. cap. 6. prop. initium: Ut ab homine igitur dictum est, quia hoc locutus sum uobis, apud uos manens. Iam enim hinc ad celos secundum carnem abiturus erat. Veram exquisitam reuelationem mysterij per Spiritum sanctum, à Patre missum, futuram nobis affirmat. Itaque non per sola uerba, & miracula humanitatis datur illa exquisita reuelatio. Ad eiusdem ueritatis confirmationem faciunt quæ circa prædicta uerba Ioan. 14. & circa alia similia Ioan. 15. & 16. ponderat Didymus lib. 2. de Spiritu sancto colum. 4. & 6. & multis sequentibus apud Hieronymum tomo 9. prop. finem, alius tomo 5.

Quinimò ipsius etiam diuinitatis lex & doctrina non sufficit, quandiu solummodo sensibus exterius sonat, & illius author mentem interiori non docet & illuminat. Probatur, quia lex Moysi quamuis per Angelos ministrata fuerit, illius tamen primarius conditor Deus erat. Nihilominus sine gratia Iesu Christi non poterat suos uiuificare, sed occidere. 2. Corinth. 3. Littera occidit: spiritus autem uiuificat, cuius primarius sensus hic est: sine gratia lex occidit, occasione grauioris culpæ, propter boni cognitionem, & uementiorem imperum concupiscentiæ, Rom. 7. quamuis hæc occasio non per se data per legem, sed per accidens ab hominibus fuerit accepta. E contrario spiritus uiuificat, nimirum charitas Dei diffusa in cordibus nostris per Spiritum sanctum, qui datus est nobis: propter quam nos delectat illud ipsum bonum, quod per legem ostenditur atque præscribitur.

8.

Hoc argumentum validissimis neruis urget Augustinus lib. de spiritu & littera cap. 3. 4. 5. & 6. & cap. 29. eiusdem libri de spiritu & littera. Similia in eandem sententiam scribit Augustinus lib. 1. de gratia Christi cap. 7. lib. 3. contra duas epistolas Pelagianorum cap. 7. & lib. de gratia & libero arbitrio cap. 11. & 12. & epistola 200. ad Adalericum. Theodoretus in epistolam ad Rom. tom. 3. in cap. 6. & 7. Consonat Nazianzenus orat. 42. siue 2. in Pascha post med. Colligitur apertè Galat. 2. Si per legem iustitia: ergo Christus gratis mortuus est. & cap. 31. Quoniam ex lege nemo iustificatur; manifestum est, quia iustus ex fide uiuit. Item: si data esset lex, qua posset iustificare; uere ex lege esset iustitia. De qua re passim obuios habebis Patres, quoties utriusque legis discrimen tractant.

9.

Confirmatur primò. Nam Pelagius ipse, illiusque sectarij disertis, atque perspicuis uerbis, ut piè uiuamus iustificationemque consequamur, fatebantur, esse necessariam gratiam non solum legis, sed etiam doctrinæ illuminationis, persuasionis, & exhortationis, quibus Deus operetur in nobis uelle & perficere; sed quoniam huiusmodi gratiam, interpretabantur, esse non solum liberum arbitrium, quod gratia creationis accepimus, sed etiam legem, doctrinam, illuminationemque per exteriora uerba, uel scripta, non uero per interiorem mentis illuminationem, & inspirationem supernaturalem, ac præuenientem (hanc enim, quamuis faterentur prodesse pluri-

mum ad facilitatem augendam; sed necessariam esse negabant) ideo refutantur ab Augustino, & cæteris Patribus, ut uidere est apud Augustinum in lib. 1. de gratia Iesu Christi cap. 7. 9. 10. 24. 31. & 41. consonatque in epistola ad Vitalem, quæ est 107.

Confirmatur secundò. nam legis scientiam sine interiori gratia per Iesum Christum, ad salutem ualere nihil, docet Augustinus lib. de gestis Pelagij cap. 7. 8. 9. 10. & in cap. 14. initio, dicens: Hinc iam obijciuntur Pelagio alia Cælestij capitalia, & sine dubitatione damnanda, quæ nisi anathematizasset, cum his sine dubio damnaretur. In 3. capitulo scripsisse Cælestium gratiam Dei, & adiutorium, non ad singulos actus dari, sed in libero arbitrio esse, uel in lege ac doctrina. & longè inferius inter principium & med. ait: Cum enim rectè anathematizauerit eos, qui dicunt gratiam Dei, & adiutorium non ad singulos actus dari, sed in libero arbitrio esse, uel in lege, ac doctrina; profectò Dei gratia, uel adiutorium ad singulos actus datur, excepto libero arbitrio, uel lege, atque doctrina, ac per hoc per singulos actus à Deo regimur.

Contra eandem partem Pelagiani erroris directè atque primaria intentione pugnat c. 16. Araulicani: Nemo ex eo, quod uidetur habere, gloriatur, tanquam non accepit: aut ideo se putet accepisse, quia littera extrinsecus, uel uel legeretur, apparuit, uel ut audiretur, sonuit. Nam sicut Apostolus dicit, si per legem iustitia; ergo Christus gratis mortuus est. Ascendens in altum captiuum duxit captiuitatem, dedit dona hominibus. Inde habet, quicumque habet. Quisquis autè inde se habere negat, aut uere non habet, aut id, quod habet, auferetur ab eo. Ponderentur illa uerba, præsertim: Quia littera extrinsecus, uel, ut legeretur, apparuit, uel, ut audiretur, sonuit. Vnde constat, quoties idem Ataufricanum ad iustificationis initium prærequirit illustrationem, inspirationem, suauitatem, & operationem Spiritus sancti, requirere interiorem gratiam, sine qua insufficientem reputat exteriorem.

Vnde sumitur genuinus intellectus ad canonem septimum eiusdem Concilij, ubi deccernitur, hæretico falli spiritu eum, qui confirmat, nos per naturæ uigorem euangelizanti prædicationi consentire posse absque illuminatione, & inspiratione Spiritus sancti, qui dat omnibus suauitatem in consentiendo, & credendo ueritati. Eadem ratione colligitur idem ex Tridentino sess. 6. can. 3. dicente: Si quis dixerit sine præuenienti Spiritus sancti inspiratione atque eius adiutorio, hominem credere, sperare, diligere, aut penitere posse, sicut oportet, ut ei iustificationis gratia conferatur, anathema sit.

Confirmat Prosper in lib. de ingratis toto cap. 14. & 15. & præsertim notanda sunt illa carmina in cap. 14.

Non hoc consilio tantum hortaturque benigno
Suadens, atque docens, quasi formam legis haberet
Gratia; sed mutans intus mentem, atque reformans;
Uàsque nouum ex fracto fingens uirtute creandi.
Ergo neque ipsa gratia, neque Deus author, illius
externis prædicationibus, legibus, & monitis factis est, nisi interiori operetur.

Idem in lib. contra Collatorem cap. 28. reprehendit Cassianum, eo quod diceret, inesse animæ semina uirtutum; sed excitanda esse per externam prædicationem, significans, non esse necessariam aliam interiorem excitationem, ut mens qua uirtutum est opulenta seminibus, utatur facultate quam possidet: ut earum uirtutum apprehendat culmina, quarum sibi scit inesse principia.

Ratione

28.

Ennodius Ticinensis ad Constantium, referente Tutriano lib. 4. pro epistolis Pontificum cap. 2. prop. finem ait: Ergo debemus gratia, quod uocatur: debemus gratia quod occultis itineribus, nisi resistamus, sapor nobis uitalis infunditur. Isidorus lib. 3. sententiarum cap. 10. initio: Doctrina, inquit, siue adiuuante gratia, quamuis infundatur auribus, ad eorum nunquam descendit; foris quippe perstrepat, sed interiori nihil proficit. Tunc autem Dei sermo, infusus auribus, ad cordis intima peruenit, quando Dei gratia mentem interiori, ut intelligat, tangit. Sicut enim quosdam flamma charitatis sua Deus illuminat, ut uitaliter sapiant; ita quosdam frigidus, torpensque deserit ut sine sensu persistant. Quod intellige, propria illorum culpa, contra primariam Dei uoluntatem & desiderium, ut ex eodem Isidoro aliisque Patribus ostendemus tomo sequenti, si Dominus concesserit.

29.

Glossa in id Roman. 10. Fides ex auditu, ait: licet Deus intus doceat, præterea tamen exterius annunciat. Augustinus in lib. de Magistro, ait: Solus Deus cathedram habet in calis, qui ueritatem docet interiori. Ex quo testimonio S. Thomas de ueritate quæst. 11. artic. 1. per totum, præsertim ad 7. & 8. colligit, Deum solum interiori docere; quamuis D. Thomas tota illa quæst. non explicet, utrum de naturali doctrina solummodo, uel etiam de supernaturali loquatur.

30.

Fauet Clemens Alexandrinus lib. 1. Pædagogici cap. 3. initio, tractans, quomodo Deus hominem condiderit, motus ab amore hominis, & eo sine ut homo redamaret Deum, ait: Et intus est, in homine id amatorum, quod Dei inspiratio, seu infusio dicitur. Itaque intus est poculum ad sapientissimum amoris insaniam impellens, ut magis explicuimus disputat. 28. sectione 4. num. 13. & sequent.

31.

Fauet etiam nonnihil Cyrillus Hierosolymitanus in præfatione ad cateches. prop. finem, dicens: Nos quidem hæc tanquam homines adhortamur, & docemus. (& post pauca:) Mecum est dicere, tuum uero agere, Dei autem perficere.

32.

Eandem ueritatem, siue ex sacris scriptoribus furto sublatam, siue maiorum traditione à Noë usque receptam, tradit Plato in Phædro, siue dialogo de pulchro, prop. finem, ubi ex professio probat, inefficax esse docendi genus per uerba, siue per scripta librorum; solumque ualidum, clarum atque perfectum, potensque docendi genus esse, cum scientia scribitur in discens animam de iustis & pulchris bonis. Hoc autem docendi genus esse Dei proprium donum, indicat, cum dialogum claudit hac oratione: O chare Pan, & eos alij, qui hic habitatis Dijs, date mihi ut pulcher intrinsecus sum. Et in Menone, siue de uirtute dialogo ad finem probat, nullos esse uirtutis Doctores, ac proinde uirtutem doceri non posse, sed diuina sorte accedere hominibus. Hæc omnia firmiora reddentur ex dicendis in tota sectione sequenti.

Plato

15. Ratione confirmatur tota doctrina præsentis, ac præcedentis sectionis, quia iustificationis initium impossibile est sine gratia excitante, seu operante: sed huius gratiæ partes sunt, illustratio, & suauitas, alique affectus, quibus intellectus & voluntas mouentur in Deum; vt demonstraui- mus disput. 30. ergo sine huiusmodi gratia, interi- rius mouente voluntatem, & intellectum, impos- sibile est iustificationis exordium.

Confirmatur primò, quoniam inspiratio, & illustratio non exteriorem tantum, sed præcipuè interiorem Spiritus sancti operationem signifi- cant, vt nuper ex Concilio Arausicano mon- strauimus.

16. Confirmatur secundò, quoniam externa do- ctrina, & illius suauiores & magistri, secundum se ac præcisè considerata, non sunt gratia propriè ac theologicè dicta, iuxta modum loquendi Con- ciliarum & Patrum aduersus Pelagianos, vt vi- dimus nuper num. 9. Vnde Augustinus lib. 1. de gratia contra Pelagium cap. 8. sub initium ait: *Usque adeò aliud est lex, aliud gratia, vt lex non solum nihil possit, verum etiam plurimum obicit, nisi adiuet gratia.* Eundem modum loquendi & sentiendi se- quitur Prosper lib. sent. ex Augustino sent. 315. 321. & contra Collatorem cap. 7.

Ratio à priori est, quoniam gratia, propriè ac theologicè dicta, debet esse superioris ordinis quam natura, & prorsus indebita natura: pro- ptereaque debet esse supernaturalis & interior inhærens animæ. Contrà verò qualibet exterior doctrina, & illius suauiores & magistri non inhæ- rent animæ, nec sunt entitatiuè supernaturales, quia voces & scripta, & qualibet alia signa sensi- bilia sunt entitatis naturalis; atque insuper ni- hil immediatè possunt in animam influere, sed tantum in sensus corporis. Quam veritatem su- sius confirmauimus lib. de quidditate gratiæ disput. 3. & disp. 4. sect. 4. ergo quandiu defuerit interior mentis illustratio, & inspiratio; non- dum erit collata, quæ propriè atque dogmaticè appellatur gratia: subindèque desiderabitur ad- huc, quæ simpliciter, & propriè atque dogma- ticè appellatur gratia operans, seu præueniens, sine qua impossibile est iustificationis initium.

17. Hinc colligo plures alias rationes valere ad eandem veritatem confirmandam, nimirum quæ infra disp. 41. excitantis gratiæ necessitatem: & quæ disp. 40. probant, excitantem gratiam esse de- bere supernaturalem, vt semen sit proportiona- tum arbori, & initium medio finique respondeat. Nam tota externa prædicatio, & auditio illius, siue lectio, & cætera alia externa sunt entitatiuè naturalia; licèt agant de obiecto supernaturali, idèque minus proportionata sunt, quam si actus intellectus, & voluntatis naturalis versaretur cir- ca obiecta supernaturalia.

18. Ex his omnibus poterit maturus rerum esti- mator deducere, quanto veritatis fundamento in principio sect. 2. dixerimus conclusionem no- stram esse fidei proximam, ita vt oppositum, pos- sit, error non immeritò censeri.

19. His omnibus non obstantibus Christi hu- manitas per obedientialem potentiam, tanquam diuinitatis instrumentum, supernaturaliter ele- uatum, concurrat ad interiorem illustrationem, doctrinam, exhortationem, & inspirationem producendum; & ea ratione subit manus quod- dam gratiæ operantis, præuenientis, & excitantis; sicut supra disputat. 36. sectione 2. num. 18.

vsque ad finem diximus, subire rationem gratiæ cooperantis.

SECTIO IV.

Exteriorē gratiam de lege ordinaria requiri, vt præbeat interior: sicut rationalis anima, nisi in corpore, non infunditur.

Prima conclusio. Prædictæ illustrationes in- tellectus, & voluntatis motus, ad pietatis opera cum suauitate impellentes sunt quasi essen- tia, vel anima gratiæ præuenientis: alia tamen concurrunt exteriora dona quasi eiusdem gra- tiæ corpus, aut membra ad illius integritatem pertinentia.

Probat explicando magis singulas partes huius corporeæ seu exterioris gratiæ.

Primò, namque in sensibus internis excitantur talia phantasmata, sensibilisque apprehensiones; atque in appetitu sensitio tales affectus sensibili- les, quæ opportuna sint, & proportionata ad illu- strationes, & inspirationes animi fouendas.

Huc pertinet modus pœnitentis in corpore simul & anima per Dei operationem positus; & compulso in anima discurrens & corpore; quam Magnus Antoninus tradit tomo 3. Bibliothecæ epistol. 1. ad fratres de diuina vocatione pro- pè init. vbi modum, quo iustificandos *primus vocat spiritus*, describit his verbis: *Præstat eis lenita- te, in omnibus inuans eos spiritus, vt indulcentur eis ope- ra pœnitentia.* Hoc autem auxilium & suauitatem non solum ad animam, sed etiam ad corpus, nota- uit, continuò subiungens: *Ponit eis terminos per modum quandam pœnitentis in corpore & anima eor- um, vsque quo doceat eos, etiam conuersionis modum ad conditorem proprium Deum; nec non & præbeat eis compulsionem, in anima discurrentem, & corpore, vt vtraque sanctificari queant.*

Secundò diuinæ legis præcepta dantur atque consilia præmiis, terroribusque munita. Hanc autem inter auxilia connumerari posse constat ex Augustino libro de gestis Pelagij cap. 1. vbi re- fert, & approbat iudicium Palestinae Synodi ad- mittentis quasi catholicam expositionem, qua vnum ex articulis sibi obiectum Pelagium expli- cabat, dicens: *Adiuuari per legis scientiam ad non peccandum, sicut scriptum est: Legem in adiutorium dedit illis.* quod in capite 35. quod est vltimum non longè à principio his verbis repetit: *Approbaue- runt enim secundum qua ille ad ea qua obiecta sunt, res- pondebat, adiuuari hominem per legis scientiam ad non peccandum, sicut scriptum est: Legem in adiuto- rium dedit illis. Non tamen ex hoc eadem legis scientia illum Dei gratiam esse approbarunt, de qua scriptum est: Quis me liberabit de corpore mortis huius. Gratia Dei per Iesum Christum Dominum nostrum.* Similiter etiam auxilium per legem datam dicit Basilius ci- tandus in num. 4. Illud autem in hoc genere est maximum auxilium, quod talis doctrina legis, & exhortatio talis extrinsecus offeratur, quæ menti congruat aptè & opportunè hæc gratia exterior est; cæterum summi momenti ad salutem, vt ostendimus alibi. Hanc præsertim gratiam, exte- rius excitantem, Augustinus, S. Thomas, & alij Scholastici intelligunt, quando dicunt ad iustifi- cationem concurrere, vt vidimus tota sect. 1.

His tertio accedunt aliquando visiones, de qui- bus simul cum præceptis atque consiliis Euange- licis

I.
Præuenit
gratia ani-
ma, & cor-
pus.

2.

3.

4.

licis Augustinus libro de spiritu & littera cap. 34. ait: *Verumetiam visorum suasionibus agit Deus, vt ve- limus: siue extrinsecus per Euangelicas exhortationes, vbi mandata legis aliquid agunt.*

Quartò præcedentibus proxima sunt miracu- la, ad eundem finem destinata. Hæc simul cum duabus præcedentibus membris exterioris gra- tiæ complectitur Prosper lib. 2. de vocatione Gentium cap. 9. aliàs 26. dicens: *Gratia Dei in omnibus iustificationibus principaliter præeminet, sua- dendo exhortationibus, monendo exemplis, terrendo pe- riculis, incitando miraculis, dando intellectum, inspi- rando consilium, corque ipsum illuminando, & fidei af- fectionibus imbuedo: sed etiam voluntas hominis.* His similia sunt quæ alij Patres scribunt locis addu- ctis tota disput. 30. præsertim sect. 2. num. 21. & sequentibus. Supradictas exteriores gratias ex præueniente Spiritu sancti operatione proueni- re, tradit Basilius lib. de Spiritu sancto. cap. 16. post medium, dicens: *Cæterum dispositiones circa homi- nem, quæ facta sunt à Magno Deo, & seruatore nostro Iesu Christo, iuxta bonitatem Dei, & Patris, quis nega- bit per spiritum gratiam esse peractas? Siue velis præ- spectare, veluti Patriarcharum benedictiones, auxilium per legem datam, figuras, prophetias, fortiter in bellis gesta, miracula per sanctos edita.*

Quintò singulari protectione Deus exterius peccandi occasionem auerit, bene operandi im- pedimenta remouet, non solum quæ impedire, sed etiam quæ retardare possunt: opportunita- tes offert, vniuersumque ingenio accommoda- tos concionatores, Prælatos, Magistros, socios, exempla, euentus prosperos, vel aduersos, & præ- fertim vniuersalem totius vitæ statum, veluti re- ligionis, aut sacerdotij disponit. Hæc enim ad di- uinam vocationem, ac proinde ad operantem, seu præuenientem gratiam pertinere, ostendit præter alios Augustinus lib. 83. quæst. q. 68. sed fusiùs & elegantius lib. 1. ad Simplicianum quæst. 2. propè init. & colum. 6. & 7.

7. Peculiariter, quod attinet ad gratiam præfer- uandi à peccatis, Augustinus libro quinquaginta homiliarum, homilia 23. col. 3. sic docuit: *Hoc tibi dicit Deus tuus, Regem te mihi, seruam te mihi; vt adulterium non committeres; suator desuit, & vt suator desit, ego feci; locus & tempus desuit, & vt hæc des- sent, ego feci; affuit suator, non desuit locus, non desuit tempus; vt non consentires ego terræ. Agnosce ergo gratiam eius, cui debes, & quod non admisisti. Mihi debet iste, quod factum est, & dimissum vidisti; mihi debes & tu, quod non admisisti. Nullum est enim pec- catum, quod fecit homo, quod non possit facere alter ho- mo, si desit rector, à quo factus est homo.*

8. Quam doctrinam vniuersaliori ratione Ansel- mus explicat in lib. de concordia prædestinatio- nis & gratiæ cum libero arbitrio cap. 3. colum. 4. dicens: *Adiuuat etiam gratia liberum arbitrium, quando, vt deserat rebus adinam acceptam, impugnat, miigando, aut penitus remouendo vim tentationis im- pugnantis, aut augendo affectum eiusdem rebus adinam.*

9. Quod magis scholasticè docuit S. Thomas 3. con- tra Gentes cap. 162. fine, dicens: *Hoc auxilium est non solum infuso gratia, sed etiam exterior custo- dia, per quam occasiones peccandi homini ex diuina prouidentia tolluntur; & prouocantia ad peccandum comprimuntur. Adiuuat etiam Deus hominem con- tra peccatum per naturale lumen rationis, & alia na- turalia bona, quæ homini confert. & quamuis hæc primo aspectu videantur non minus pertinere ad gratiam adiuuantem, quam ad præuenientem;*

cæterum, quia hæc directè, & immediatè non subduntur arbitrio, sed tantum impetrari pos- sant, sicut impetratur gratia præueniens; ideo magis proportionatè pertinent ad gratiam præ- uenientem.

10. Sextò Sacramenta, & sacrificia in quantum sunt exteriora signa, & instrumenta gratiæ, nume- randa esse inter primaria membra exterioris gra- tiæ, probatione non indiget.

11. Septimò. Aliud eiusdem exterioris gratiæ membrum constituunt omnes orationes, quæ pro te non à te ipso, sed à quibuscumque aliis deprecatoribus funduntur in particulari, siue in generali; priuatim, siue publico Ecclesiæ no- mine, in via, siue in patria, ab hominibus, vel Angelis. Eorum namque nullus pro nobis oraret, nisi Spiritus sanctus nostræ salutis cupidus per il- los postularer pro nobis gemitibus inenarrabili- bus. Hoc auxilij genus S. Thom. Philipp. 1. lect. 2. propè init. colligit ex verbis Pauli. *Scio quia hoc mihi prouenit ad salutem per vestras orationes,* &c. vbi S. Thom. *Auxilium, inquit, est triplex, scilicet, ex parte aliorum, nuxia oratio, &c.*

12. Octauò pertinere etiam potest ad corpus præ- uenientis gratiæ, humani corporis bona dispositio ad virtutem apta; siue per cælorum influen- tiam, siue per alias causas corporeas, vel spiritua- les deriuata: semper tamen à diuina prouidentia destinata, vt gratiam iuuet, & bonam electio- nem; à qua dispositione homo dicitur bene na- tus, secundum modum loquendi frequentem apud Aristotelem. Hoc totum notabile per euidentem illationem sumitur ex S. Thoma 3. contra Gentes cap. 92.

13. De aliis rebus naturalibus, & externis, quo- modo illas Deus ad gratiam præmittat, & qua ratione ad iustificationem profuit, tanquam occa- siones, & opportunitates, plura diximus supra disput. 16. præsertim sect. 2. & 3. quibus præsens sectio confirmatur. Nunc satis sit exemplum quod Augustinus refert lib. 9. confess. cap. 8. de contumelia cuiusdam ancillæ, qua tanquam ferro putredinem prauæ cuiusdam consuetudinis matri adhuc adolescentulæ diuina gratia rescacuit, di- cens: *At tu Domine rector callium, & terrenorum ad vsus tuos contorques profundis torrentis, fluxum scu- lorum ordinans turbulentum, etiam de alterius anima insaniam sanasti alteram; ne quisquam cum hoc aduertit, potentia sua tribuat, si verbo eius alius corrigatur, quem vult corrigi.*

14. Omnia denique exteriora bona, seu mala (pœ- niæ, non culpæ) esse membra integritatis prædi- ctum corpus gratiæ præuenientis, notauit An- selmus libro de concordia prædestinationis & gratiæ cum libero arbitrio c. 3. col. 4. dicens: *Omnia denique cum subiaceant dispositioni Dei; quidquid contingit homini, quod adiuuat liberum arbitrium ad accipiendum, aut ad seruandum hanc, de qua loquor, rebus adinam, siue gratia imputandum est.*

15. Idque peculiariter verum esse, quando Deus speciali prouidentia rerum euentus ita disponit, vt liberum arbitrium ad bene operandum ad- ducat, Eusebius lib. 6. de præparatione Euange- lica capite 5. post medium ita disserit: *Præsiden- tia Dei, vniuersa ineffabilibus gubernans rationibus, multa etiam eorum, quæ natura sunt, commutat, auxi- liumque offert, vt ea, quorum nos sumus causa, & eligamus, & operemur. Obserua circumlocutionem, qua solet Eusebius ibi appellare actiones liberas, ea, quorum nos sumus causa.*

16. Rectè igitur Colonienſe Enchiridion Chriſtianaſtitutionis ad parochos, titulo de Sacramento pœnitentiæ fol. 91. cap. prior gratia, diſtinguit duplicem gratiam præuenientem, vt altera generalior fit, altera ſpecialior, tot habens ſpecies, quot ſunt ſpeciales boni motus, ad reſpiciendum; veluti ſunt audiio verbi Dei, immiſſio aduerſitatis (que ferocientia hominis animam deſicit, & ad Deum reſpicere facit.), remotio occaſionis peccandi, ablatio, ſeu debilitatio ſentationis, & id genus alia.

17. De circumſtantis externis, quæ iuuant vt arbitrium prouocetur ad cooperandum, & conſequendum prædeſtinationis effectum, maxime de matura morte dicemus tomo ſequenti. Huius etiam exterioris gratiæ, requiſitæ, vt interiorẽ iuuet, aſſulſit Platonĩ aliqua lux dum Socratem introducit in fine dialogi de Pulchro, qui appellatur Phædrus, ita orantem: O chare Pan, & vos alij, qui hic habitatis Dij, date mihi vt pulcher intrinſecus ſum, & vt ea, quæ extrinſecus habeo, internis ſint amica. Petit ergo, vt exteriora Deus ea ratione temperet, qua interiorẽ pulchritudinem foueat & protegat.

18. Secunda conſuſio. De lege ordinaria ſimpliciter neceſſaria eſt aliqua exterior gratia; ita vt ſine illa non præbeat interior vocatio & illuſtratio.

Probatũ Rom. 10. Quomodo credent ei, quem non audierunt? aut quomodo audient ſine predicante? Vbi omnes expoſitores agnoſcunt exteriorẽ doctrinam de lege ordinaria eſſe ſimpliciter neceſſariam: de quo videndus eſt præſertim Auguſtinus lib. 1. ad Simplicianum quaſt. 2. colum. 6. & lib. annotationum in Iob cap. 6.

19. Confirmatio, quia licet ſcientia legis non ſit abſolutè neceſſaria, nihilominus breuis, & compendioſa explicatio myſteriorum fidei eſt ſimpliciter neceſſaria. Vtrumque membrum probatur, & pariter præoccupatur obiectio, quæ ſumi poteſt ex Auguſtino lib. de geſtis Pelagij cap. 1. à medio, vbi ſic loquitur: Profectò admonemur adiutoriorũ genera eſſe duo, alia quippe ſunt ſine quibus illud, ad quod adiuuatur, eſſi non poteſt, ſicut ſine nauĩ nauigat nemo; nemo ſine voce loquitur; nemo ſine pedibus graditur; nemo ſine luce inuenitur; & multa huiusmodi: vnde eſt etiam illud, quod nemo ſine Dei gratia rectè vinit. Alia vero ſunt adiutoria, quibus ſic adiuuamur, vt etiam ſi deſint, poſſit alio modo fieri, propter quod ea requirimus: ſicut illa ſunt, qua commemorari: tribula ad fruges terendas, pedagogus ad puerum ducendum, medicamentum humanitate conſectum, ad recipiendam ſalutem, & cetera talia. Querendum eſt igitur, ex quo diuorum iſtorum generum ſit legis ſcientia, id eſt, quomodo adiuuet ad non peccandum; ſi eo modo, vt ſine illa hæc non poſſit impleri, non ſolum Pelagius verum reſpondit in iudicio, ſed etiam verum ſcripſit in libro; ſi verò eo modo, vt adiuuet quidem ſi aduerit, poſſit tamen illud ad quod iuuat, alio modo fieri; citari ſi iſta deſuerit: verum quidem reſpondit in iudicio, quod merito Episcopis placuit, adiuuari hominem ad non peccandum legis ſcientia, ſed non verum ſcripſit in libro, non eſſe hominem ſine peccato, niſi qui ſcientiam legis habuerit. Ex his planè conſtat primum conſirmationis membrum, videlicet, legis peritiam abundantiorẽ, clarioremque non eſſe ad iuſtificationem ſimpliciter neceſſariam. Aliam, verò compendioſam inſtructionem myſteriorum fidei ſimpliciter neceſſariam eſſe fateatur Auguſtinus in eodem libro cap. 2.

initio, præſertim notando ſunt illa verba: Ad hoc ſi forte Pelagius reſponderet, hanc ipſam ſe diſiſſe ſcientiam legis, ſine qua non poteſt homo liber eſſe à peccatis, que per doctrinam fidei Neophytis, atque in Chriſto paruulis traditur, qua etiam baptizandi catechizantur, vt ſymbolum noverint, &c. Quam explicationem ſi daretur à Pelagio, duplici ratione reſutandam, putauit Auguſtinus ibidem. Prima, quia hæc doctrina non ſolet intelligi ſub nomine ſcientia legis. Secunda, quia paruuli per baptiſmum ſine illa iuſtificantur. Quapropter tacite concedit Auguſtinus adultis, vt credant, & iuſtificentur, prædictam inſtructionem eſſe ſimpliciter neceſſariam.

Sed obiciet, quamuis ad explicatum, ad terminatum aſſenſum fides ſimpliciter neceſſaria ſit prædicta myſteriorum inſtructio, illa tamen neceſſaria non eſt ad primam illam inchoationem fidei, quæ contingere poteſt barbaris hominibus, penitus deſtructis quacunque doctrina ſupernaturali, imò & Deum eſſe neſcientibus. Huius ſolutio ſit ſecunda probatio conſuſionis. Illud etiam primum, ac minimum grammæ ſynapiſ, hoc eſt, fidei ſemen & initium, quod per primam præuenientem gratiam prædictis barbarorum mentibus inſunditur, de potentia ordinaria prærequirit exteriorẽ aliquam inſtructionem rudiorem, de qua Pſalm. 18. Cali enarrant gloriam Dei, & opera manuum eius annunciat firmamentum. & Paulus Actuum 17. poſt medium, quam veritatem abundè probauimus, & explicuimus ſuprà diſputatione 25. ſeſtione 3. & 4.

Probatũ tertio, nam externa proteſtio Dei, quæ non patiatũ vos tentari ſuprà id quod poteſtis, eſt ſimpliciter neceſſaria, ſine qua tentationibus inſallibiliter ſuccumberetis ſolo interioris gratiæ præſidio muniti, niſi incomparabiliter excederet eam meſuram, quæ ordinaria lege præbetur. Adde etiam proteſtionem, ne dæmon vel vitam eripiat, vel à mentis ſtatu deiciat ante iuſtificationem. Quartò probatur, nam ſacramenta, ſacrificia, & orationes Eccleſiæ de lege ordinaria ſunt requiſita vt hominibus conferatur gratia.

Tertia conſuſio. Prædicta neceſſitas exterioris gratiæ non proficiſcitur ex eo quòd aliquid verè, & realiter inſluit, concauſet, & cooperetur; proprie loquendo ad interiorẽ gratiam (ſacrificia excipio & ſacramenta.) Hæc conſuſio ſatis aperte colligitur ex tota ſeſt. 2. & 3. vbi Patres conſtanter docent, Deum eſſe ſolum, qui operatur interioris animæ vitam, & plantæ incrementum; medicos autem agricolos, & Doctores ſolummodo extrinſecum aliquid præbere. Id etiam probatum eſt ſuprà diſp. 21. ſeſt. 6. fine. Hæc conſuſio præcipue dirigitur, ad explodendam recentem opinionem, quæ exiſtimat interiorẽ gratiam pendere ab exteriori doctrina & conatu miniſtrorum Eccleſiæ, tanquam à cauſa ſine qua non, quæ verè concauſat & cooperatur ad conuerſionem peccatoris, eo modo, quo cibus & reſpiratio cooperantur ad vitam animalis.

Probat autem primò ex 2. Corinth. 6. vbi conſonator ait: Adiuuantes exhortamur, ne in vacuum gratiam Dei recipiatũ. & 1. Corinth. 3. Dei adiutores ſumũ. & Pſal. 67. Ecce dabit voci ſuæ vocem virtutis. Quibus in locis virtus adiuuandi ad iuſtificationem impiorum, Dei verbo, atque eius miniſtris conceditur.

Reſponde

Soluitur.

Reſponderetur primò ex aliis testimoniis ſacræ Scripturæ conſtare, quòd genus adiutorij tribuendum ſit conſonatoribus, ea autem loca retulimus ſeſt. 2. & 3.

Reſponderetur ſecundò: Poſſumus etiam intelligere, proprie & realiter adiuuare per ſacrificia & ſacramenta, quæ phyſicè producunt gratiam.

Reſponderetur tertio, vt ad ſequentem obiectionem.

24. Fundamentum ſecundum.

Probat ſecundò, quoniam verbum Dei à Patribus appellatur cibus, æris temperamentum, medicamentum ignis, aliſque ſimilibus appellationibus; quæ licet metaphoricè, ſignificant tamen vim concauſandi, & cooperandi aliquid in anima.

Soluitur.

Reſponderetur. Quando ſacræ Scriptura, vel Patres loquuntur de verbo Dei, & de prædicatione euangelica, non agunt de corpore præciſè ſumpto, id eſt, ſola & nuda exteriori doctrina, ſed de hac pro vt informata, & viuificata eſt per interiorẽ animam illius, quæ eſt gratia euangelica. De hoc toto integro propriiſſimè affirmari poteſt, cauſare, & cooperari; ſicut in ſeſtione prima verſus ſinem explicuimus Auguſtinum, S. Thomam, aliòſque Theologos.

25.

Petis ergo, qua ratione neceſſaria eſt exterior gratia.

Reſpondeo propter legem Dei merè extrinſecam, profectam ex ſuaui modo prouidendi, conformi rerum naturis, idque multiplici ratione, quam explicuimus fuſè ſuprà diſputat. 16. ſeſt. 2. & 3.

DISPUTATIO XL.

Utrum quoad intrinſecam entitatem ſupernaturalis debeat eſſe gratia operans, ſeu præueniens.

SECTIO I.

Explicatur diſputationis titulus, & grauiorum Scholaſticorum mens quàm ſit ambigua.

1.

Vt in diſputationi valde ſimilis, atque affinitate coniuncta eſt alia, de actibus moraliter bonis, & quantum ad intrinſecam entitatem merè naturalibus; vtrum ſufficiant ad iuſtificationis initium. Nihilominus præſens quaſtio ita diſtincta eſt ab illa, vt licet ei ſatisfeceris, adhuc reſtet difficultas, in præſentis quaſtionis veritate eruenda; vt magis explicatum eſt ſuprà diſput. 23. ſeſt. 1. num. 14. Atque ex eadem diſput. ſuppono multa, quæ ad rei præſentis clariorem notitiam plurimum conferunt.

2.

In diſputationis titulo entitatem dixi, non ſubſtantiam, vt diſputationem præſentem ſubducam, & abſtraham ab illa quaſtione, quibuſlibet operationibus ſupernaturalibus communi: vtrum ſint ſupernaturales quo ad ſubſtantiam, vel quo ad modum; de qua nihil opus eſt in præſenti diſputare, quoniam ſue tota operationis ſubſtantia, ſue tantum aliquis illius modus ſupernaturalis ſit; illud tamen apud Theologos certum eſt, aliquam intrinſecam entitatem operationis noſtræ ſupernaturalem eſſe, debere, ſaltem

Ruiz de Prouidentia Dei.

in actibus fidei, ſpei, charitatis, & pœnitentiæ: vt notatum eſt ſuprà diſput. 23. præcipue num. 5. id quod præſenti inſtituto ſufficit, & expeditum manet à difficultatibus alterius quaſtionis, quam omittimus.

Hoc ſuppoſito quaeritur in præſenti, vtrum ſimiliter debeant eſſe ſupernaturales quoad intrinſecam entitatem illa intellectiones, & volitiones ſubitæ, & indeliberatæ, in quibus conſiſtit gratia operans, ſeu præueniens ſuprà diſp. 30. & 31.

Multi ex grauiſſimis Scholaſticis exiſtimare videntur, ad iuſtificationis initium ſatis eſſe operantem, ſeu præuenientem gratiam, quæ ſit entitatiuè naturalis: nec requiri gratiam entitatiuè ſupernaturalem. Ita ſaltem aliquando ſenſiſſe videtur Albertus 2. parte quaſt. 18. prope finem, & in 2. diſput. 28. art. 1. ad 4. cuius verba retulimus ſuprà diſput. 21. ſeſt. 2. num. 2. & clariùs adhuc Alexander 3. parte quaſt. 69. mem. 3. art. 3. prope finem, & memb. 5. art. 3. ad 6. & 2. parte quaſt. 129. memb. 8. §. 1. vt fuſiùs eadem diſput. 21. ſeſt. 2. num. 2. à numero 25. Guiller. Pariſienſis 1. parte verſus finem. tract. de meritis col. 4. vt in eadem ſeſt. 2. num. 30. retulimus. Altiſiodorenſis lib. 2. tract. 1. cap. 1. quaſt. 4. vt in eadem ſeſt. 2. ſine retulimus.

Eiuſdem ſententiæ fuiſſe videtur S. Thomas de veritate quaſt. 24. art. 15. corp. illis præſertim verbis: Si autem omnibus datur, non videtur aliud eſſe, quàm aliquod naturale donum. Nam in nullo inueniuntur omnes homines conuenire, niſi in aliquo naturali, & quæ ſequuntur; atque iterum illis verbis: Si autem per gratiam gratis datam intelligant diuinam prouidentiam; qua miſericorditer homo ad bonum dirigitur; ſic verum eſt, quod homo ſine gratia non poteſt ſe preparare ad gratiam gratam facientem.

Clariùs idem Angelicus Doctõr in 2. diſtinct. 28. quaſt. 1. art. 4. docet, non requiri diſpoſitionem excedentem vires naturæ; ſed hanc ſententiam fuſè tractauimus diſp. 21. ſeſt. 2. vbi oſtendimus, eandem fuiſſe ſententiam ſancti Bonauenturæ, idque ſcitè obſeruauit Carthuf. in 2. diſtinct. 28. quaſt. 2. initio, vtriuſque Doctõris Angelici & Seraphici doctrinam ſimul complexus.

Doctores, quibus hæc ſententia frequentius adſcribitur, ſunt Marſilius Maior, & Gregorius Arimin. quorum verba id clariùs ſonant, iis proximis eſt Gerſon; quorum teſtimonia ſigillatim expendimus ſuprà diſput. 21. ſeſt. 4. à num. 16.

Inſuper negari non poteſt, quin eidem ſententiæ fauere videantur quamplurimi Scholaſtici, & ipſe etiam S. Thom. 1. 2. quaſt. 89. S. Bonauentura, Albert. Alexand. Guiller. Pariſienſ. & Altiſiodorenſis nuper citati. S. Antoninus, Raynerius, Ægidius, Palud. Capreol. Deza, Caietan. Conradus ſenior citati diſput. 21. ſeſt. 4. quoniam ij Doctores quibuſdam in locis non aliam gratiam videntur exigere ad iuſtificationis initium, niſi quæ ſit ſpecialis motio Dei ad bonum: ſignificant autem ſufficere; quamuis ad naturale bonum iuxta dictamen rationis naturalis moueat.

Qua ratione his addere poſſumus ceteros omnes Doctores, qui humanis actionibus factis per vires naturæ clariùs concedunt vim diſponendi, aut impetrandi, aut obtinendi gratiam. Nimirum Scotus, Durandus, Richardus, Henricus,

O o ricus,

18. De lege ordinaria exterior gratia requiritur.

19. Praoccupatur obiectio ex Auguſtino.

20.

Soluitur, & probatur ſecunda conſuſio.

21.

22. Vnde oriatur exterior gratia neceſſaria.

Recentis opinio.

23. Fundamentum eius primum.

ricus, Bacho, Ocham, Gabriel. Dionys. Carthus. & Cisterc. Argentina, Nicolaus de Orbellis, & Michael à Bononia, quorum sententias retulimus eadem disput. 2. sect. 4. Insuper Hadrian. Albertus, Pighius, Caffro, Ioannes de Medina, & Michael de Medina, Vega, Victoria, Cano, Soto, Viguierius, Delphinus, Corduba citati in eadem disput. 2. sect. 5.

10. Nunc verò ex eadem sententia colligi, minimè necessariam esse gratiam operantem, seu præuenientem, quæ quoad intrinsecam entitatem sit supernaturalis, sic ostendo. Gratia operans, seu præueniens requiritur maximè, vt sit primum principium excitans, & mouens totam illam seriem actuum concatenatorum, qui requiruntur ad iustificationem: sed dato merito, & impetratione de congruo, quæ sunt entitatiuè naturalia, iam datum est sufficiens principium, mouens ad totam seriem aliorum actuum; quia per merita de congruo, & impetrationem obtinemus vltiora auxilia, & nos ipsos applicamus ad illorum vsum. Ergo iam est data gratia operans, seu præueniens. Rursus gratia, quæ excitauit ac præuenit ad opera moraliter bona, prouit esse eiusdem ordinis cum illis actibus; ac proinde entitatiuè naturalis tam quoad substantiam, quam quoad omnem modum, sibi intrinsecam (quamuis per supernaturalem aliquam prouidentiam dispensetur.) Nam actus, qui sunt gratia præueniens, vltimum sunt imperfectiores, quam actus, ad quos excitant; nunquam tamen, aut ferè nunquam sunt perfectiores; aut certè non est simpliciter necessarium, perfectiores esse, si congruam rerum concatenationem attendamus.

11. Argumenta, quæ tendunt, sufficere operantem gratiam, quæ sit entitatiuè naturalis, dummodo per supernaturalem prouidentiam detur, quasi non debita nature, abundè disp. 23. sect. 6. soluta sunt, imò etiam in tota illa, & præfenti disput. dantur fundamenta, vnde prompta se offert eorum solutio.

Fundamentum. Illud autem omnium difficillimum argumentum est, quia sufficiens auxilium ad credendum, conceditur quibuscumque adultis, quantumcumque barbaris, remotisque à quacunque humana & Angelica doctrina de rebus supernaturalibus; imò & Deum esse, inuincibiliter ignorantibus. Talibus autem nulla videtur incidere cogitatio entitatiuè supernaturalis. Sed huic difficultati satisfaciendum hac tota disput. 40.

12. Sed è contrario iidem Doctores, quos nuper retulimus, in eisdem, vel in aliis locis existimare videntur, ad iustificationis exordium necessariam esse talem gratiam operantem, & præuenientem, quæ secundum intrinsecam sibi entitatem sit supernaturalis. Ita sanctus Thomas 1. 2. quæstione 109. artic. 6. corpore, satis significat, esse debere auxilium supernaturale quoad intrinsecam entitatem; illis verbis: *Oportet præsupponi aliquod auxilium gratuitum Dei, interius animam mouentis, siue inspirantis bonum propositum.* Nam gratuitum proprie non dicitur, nisi quod entitatiuè supernaturale est, & inspiratio, quamuis fortè aliquando etiam naturalem cogitationem, impulsivumque significet; cæterum propria atque magis vtitur Theologorum acceptione supernaturale quiddam notat.

13. Colligitur ex eo quod ait, secundum ordinem agentium, siue mouentium, esse ordinem finium. Vnde infert, motoris vniuersalis esse

mouere, & agere ad finem vniuersalem: ergo supponit etiam, motoris supernaturalis, vt supernaturalis, esse mouere ad finem supernaturalem; ac proinde per motionem entitatiuè supernaturalem.

14. Hæc eadem mens est D. Bonauenturæ in 2. distinct. 28. art. 2. quæst. 1. corpore, dum probat necessariam esse talem gratiam præuenientem, & excitantem, quæ sit superior tota natura, & gratis data, proportionatæque supernaturali gratiæ ad quam disponit. Clariùs adhuc loquitur Egidius eadem distinct. 28. quæst. 1. art. 3. §. *visi conuenientia*, & in eiusdem quæstione prima art. 4. in dubio laterali. & distinct. 27. quæst. 2. art. 1. circa finem, & quæst. 2. art. 3. §. *ad quod dici potest.*

15. Richardus 2. distinct. 28. art. 1. quæst. 2. corpore, & ad argumenta ad dispositionem propinquam, & directam. Vnde incipit iustificatio, requirit supernaturalem cognitionem, & desiderium, & specialem motionem Spiritus sancti. Quod idem sumitur apertè ex præcedenti quæst. 1. eiusdem articuli.

16. Argentina 2. distinct. 28. quæst. vnica, art. 2. prope initium ait: *Forma supernaturalis, pura, gratia non inducitur in animam adulti hominis sine supernaturali agente, supernaturaliter mouente animam.* Agit autem de motionibus, quibus homo inducitur, vt iustificationi liberè consentiat. Carthus. in 2. distinct. 28. quæst. 2. initio sequitur eandem sententiam, quam nuper ex S. Thoma 1. 2. & S. Bonauent. 2. distinct. 28. retulimus num. 12. 13. & 14.

17. Rectè etiam circa eundem articulum sentire videtur Capreolus 2. distinct. 28. quæst. vnica, art. 1. concl. 5. non solum quia sequitur S. Thomam 1. 2. quæst. 109. art. 6. referens eius verba; sed etiam quia motionem Dei gratuitam, dicit, requiri: & in fine totius distinctionis 28. dicit, non sufficere bonum morale, quod nihil habet de gratuito, neque tendit in aliquid supernaturale. Insuper in sequenti distinct. 29. art. 1. conc. 4. in med. ait, non sufficere influentiam generalem; sed requiri auxilium gratiæ ad bonum, quod excedit nature humanæ facultatem: idque probat ex S. Thoma de veritate quæst. 24. art. 14. Clariùs eandem doctrinam tradit Deza in eadem distinct. 28. art. 3. notab. 2.

18. Contradus 1. 2. quæst. 109. toto art. 6. præsertim vbi ponderat illa verba S. Thomæ *per auxilium gratuitum*, clariùs adhuc quam S. Thomas, significat hoc auxilium esse supernaturale, quoad intrinsecam entitatem: præsertim verò, quia quæstione 111. art. 2. & 3. frequenter hanc specialem motionem Dei appellat gratiam operantem, & præuenientem. Caietanus etiam in eadem quæst. 109. art. 6. versùs finem videtur idem sentire, dum requirit specialem motionem Dei, vt authoris supernaturalis gratiæ.

19. Idem supponere videntur communiter recentiores, quoties huiusmodi gratiam præuenientem appellant supernaturalem, & eiusdem ordinis cum actibus fidei, spei, & charitatis; seu proportionatam ad illos; & quoties vtuntur aliis loquendi formulis, statim explicandis in sect. 2. num. 3. Peculiariter Soarez, quamuis in lib. de auxiliis cap. 4. num. 12. reuulerit quasi probabilem multorum opinionem, qui existimant motus gratiæ excitantis non esse supernaturales quo ad substantiam, sed solum in modo, quo

quo ex speciali prouidentia, & ordinatione tribuuntur, vt excitent ad actus supernaturales: cæterum in 1. parte libro 2. de causa prædestinationis cap. 16. & sequentibus, præsertim capite 19. ex professo probat, præuenientem gratiam debere esse supernaturalem quoad realitatem sibi intrinsecam.

SECTIO II.

Quoad intrinsecam sibi entitatem supernaturalem debet esse gratia operans, seu præueniens.

1. Conclusio affirmatiua.

Hæc supernaturalitas, quoad entitatem intrinsecam & realem, simpliciter necessaria est ad rationem gratiæ operantis, præuenientis, seu excitantis; ita vt qualibet operatio, cuius tota entitas sit merè naturalis, quamuis virtute supernaturalis auxiliij, & dirigente supernaturali prouidentia producatur; & quamuis circa obiectum supernaturale versetur, nihil profus valeat subeundo muneris gratiæ operantis, præuenientis, seu excitantis; quoniam ad nullam actionem excitare poterit, quæ sit utilis ad iustificationis initium, vel progressum.

2. Eius certitudo.

Hæc decisio est ita certa, vt de illa dubitare non audeam, nullisque, vt speramus, audebit, qui bene perpenderit, quàm efficaciter ostendatur, fuisse hanc mentem Augustini, Conciliorum, & Patrum, quoties gratiæ operantis, seu præuenientis necessitatem contra Pelagianos, aut contra eorum reliquias propugnabant. Vnde verisimilius est, idem sensisse antiquos Scholasticos communiter, præsertim locis notatis in sect. præced. num. 12. & sequentibus.

3. Loquendi formula.

Pro cuius explicatione suppono primò esse aliquas loquendi formulas, quas summorum Pontificum, Conciliorum, & Patrum non minus constans, quàm frequens vsus imposuit, vt semper significant supernaturalitatem intrinsecam actui. Tales sunt quæ sequuntur formulæ. *Fit per gratiam Christi, fit per Christi redemptionem, fit per infusionem, per inspirationem, per illuminationem, siue illustrationem, per operationem Dei, vel Spiritus sancti, per gratiam præuenientem, per misericordiam præuenientem per vocationem, aut exhortationem Dei, est donum Dei, seu donum Spiritus sancti mouentis, non est nostrum, totum est Dei; non redditur nobis, sed donatur, non obtinetur per liberum arbitrium, aut per humanos conatus, sed per naturales vires, absque gratia ad illam actionem elicendam infirmum, & inuolidum, & non liberum est arbitrium sine gratia, voluntas preparatur à Domino, dante suauitatem, Deus prestat vt velimus, non est volentis, nec currentis, nullus se ipsum ab alio discernit per bona opera: ideo de illis non est glorandum, Deus bonam actionem operatur in nobis, agit nos ad illam, & quædam alie loquendi formulæ: his similes, vt videre licet in omnibus Patribus & Conciliis, quæ citauimus supra tota disput. 17. præsertim Mileuitano Concilio can. 4. & 5. & Africano can. 80. & Arausiano secundo à can. 3. vsque ad finem, & Tridentino tota sess. 6. præsertim cap. 5. & 6. & can. 2. 3. & 4. & Decretalibus epistolis Calestini, Innocentij, & Leonis, quas retulimus in prædicta disput. 17. sect. 2.*

4. Eam vbi, & significatio.

Suppono secundò talem inesse vim & significationem prædictis formulis, qualem in principio præcedentis numeri notauimus. Quod inde Ruiz de Prouidentia Dei.

probatur efficaciter, quoniam illæ sufficientes sunt, vt nullus Theologorum iam negare audeat, actus fidei, spei, charitatis, & penitentia: esse supernaturales quo ad intrinsecam entitatem (siue modus sit, siue substantia, id quod supernaturale est) neque aliæ formulæ loquendi clariores de hac re leguntur apud Concilia & Patres: vt constat legenti totum Concilium Arausicanum secundum, & Mileuitanum, præsertim capite 4. & 5. & Tridentinum tota sess. 6. præsertim capite 5. & 6. & canone 2. 3. & 4.

5. Confirmatur, quoniam iam apud Theologos certum est, in se formaliter, & entitatiuè supernaturalem esse debere attentionem, quæ cum sacramento Penitentia: sufficit ad iustificationem; idque eo maximè fundamento, quoniam Tridentinum sess. 14. cap. 4. circa medium asserit, *eam esse donum Dei, & impulsivum Spiritus sancti, mouentis animam.* & quoniam indigere gratiæ, atque per naturales vires non posse fieri, sicut oportet, constat ex doctrina Conciliorum, & Patrum, dicentium, neminem posse ad gratiam se preparare, nisi motum à præueniente gratia, vt vidimus supra disput. 17. 18. & 19. Ergo eiusmodi phrasæ significant aliquam realitatem, quæ ab intrinseco sit supernaturalis, vt fufius ponderauimus ad aliud propositum supra disputatione 23.

6. Ex his terriò infero, à fortiori esse supernaturales quoad entitatem intrinsecam illos actus; qui sunt ipsamet inspiratio, illustratio, infusio, impulsus, motio Spiritus sancti, gratia præueniens, & operans, ac de quibus prædicantur cæteræ omnes appellationes nuper enumeratæ. Probatur consequentia, quoniam actus, procedentes ab vno principio naturali, scilicet, libero arbitrio, ex eo solum, quod necessariò postulent illud aliud principium, quod appellatur infusio, inspiratio, vel gratia, habere debent supernaturalitatem sibi intrinsecam, vt Theologi colligunt; ergo illud principium quod vnum sufficit vt probet prædictam supernaturalitatem intrinsecam, erit intrinsecè supernaturale.

7. Confirmatur, quia si illud principium esset quoad intrinsecam entitatem naturale, ex illo solo non sumeretur sufficiens argumentum, ad colligendam intrinsecam supernaturalitatem in actu.

8. His suppositis, de qualibet subita & indeliberata operatione intellectus & voluntatis, qua excitatur ad iustificationem, & sic arguenter. Illa operatio à Conciliis & Patribus appellatur infusio, inspiratio, illuminatio, motio, impulsus Spiritus sancti, donum Dei mouentis; gratia præueniens, data per Christum, & similibus aliis nominibus: aut certè Concilia & Patres dicunt, prædictam operationem non posse fieri, nisi per inspirationem, infusionem, illustrationem, motionem, impulsivum, & donum Spiritus sancti. At ex vtroque modo loquendi colligitur supernaturalitas quoad intrinsecam entitatem, vt ex 2. & 3. fundamento constat. Ergo prædicta operatio excitans, & præueniens, est supernaturalis quoad intrinsecam entitatem.

9. Huius argumenti antecedens apertè sumitur ex dictis tota disputatione 29. 30. & 31. sed præsertim ex Tridentino sessione 6. cap. 5. & 6. vbi vocationem appellat gratiam præuenientem & excitantem; à qua sumitur iustificationis initium, & canone 4. appellat præuenientem Spiritum sanctum.

436 De Prædestinationis exordio dando per gratiam operantem, &c.

ritus sancti inspirationem. Arafricanum Concilium secundum canone 4. & 6. decernit, voluntatem, ut purgari velimus, fieri in nobis per sancti Spiritus infusionem, operationem, inspirationem, & gratia donum. & canone 7. docet prædictam voluntatem existere non posse, absque illuminatione & inspiratione Spiritus sancti. & canone 13. eandem voluntatem fieri per gratiam Baptismi. & canone 15. per gratiam Dei. Eodem modo loquitur Cælestinus Papa in epistola 1. ad Episcopos Galliarum cap. 12. alique Summi Pontifices atque plurimi Patres, quorum testimonia sparsim retulimus præcedentibus disputationibus, præsertim disputat. 17. & sequentibus, maxime disputat. 28.

9. Hæc primaria ratio multis confirmatur, primo, quoniam illæ operationes, in quibus consistit gratia operans, sunt per se infusæ, ut constat ex prædictis modis loquendi; ergo ex sua intrinseca ratione specifica sunt supernaturales. In hoc enim distinguuntur operationes per se infusæ ab illis, quæ infunduntur per accidens.

10. Confirmatur secundò, quoniam ad hoc non sufficit esse producta à Deo supernaturali modo producendi: imò neque sufficit esse tales operationes, ad quas propter suam excellentiam, vel difficultatem nunquam perveniunt naturales vires: cuiusmodi sunt pleræque scientiæ naturales, naturali demonstratione concludentes, quas Deus infundere potest, & infundit aliquibus hominibus sed sunt infusæ per accidens, propterea que non dicuntur absolute supernaturales, & eiusmodi sunt etiam quidam actus heroici virtutum moralium infra ordinem naturæ.

11. Confirmatur tertio, quoniam si Deus institueret statum hominum in puris naturalibus, præberet auxilia ad eiusmodi operationes, quæ modo non possunt fieri per vires naturæ: & tamen nullus concederet eas operationes in eo casu esse per se infusæ, neque esse supernaturales, neque esse gratiam, neque esse infusionem, inspirationem, & donum Spiritus sancti, neque superare vires naturæ: alioqui diceret iam eum statum non esse puræ naturæ, sed habere gratiam. Ergo prædictæ formulæ, relatæ ad gratiam operantem, & prævenientem, plus aliquid supernaturalitatis probant ultra extrinsecam productionem à Deo supra vires naturæ.

12. Confirmatur quartò, quoniam Angelus sine villo auxilio supernaturali elicere potest operationes intellectus & voluntatis longè perfectiores extrinsecæ ratione specifica quibuscunque nostris operationibus per accidens infusis: nihilominus Theologorum nemo concederet, Angelum habere per illas operationes proportionatum principium excitans & præueniens, ad gratiam: ergo hæc gratia requirit operationes, quæ ex sua intrinseca specie, & entitate sint supernaturales & infusæ.

13. Confirmatur quintò, quoniam primum mouens in aliquo genere non debet esse inferioris ordinis, quàm ea, quæ mouet, sed quæcumque operatio quoad totam intrinsecam entitatem naturalis, quamuis per supernaturale auxilium eliciatur, erit ab intrinseco inferioris ordinis, quàm iustificatio supernaturalis & dispositiones illæ: ergo erit improporcionata, ut sit primum mouens ad reliquas omnes operationes supernaturales, requisitas ad iustificationem: at verò prima gratia præueniens & excitans est

primum mouens ad cæteros actus supernaturales.

Confirmatur sextò, quoniam hac ratione Concilia & Patres negant, humanas & naturales operationes esse initium iustificationis, quoniam sunt improporcionatæ, & inferioris ordinis.

Confirmatur septimò, quoniam in huiusmodi operationibus gratiæ operantis maxime elucet potentissima vis gratiæ, & valde exigua debilitate potentia naturalium virium: ergo prædictæ operationes debent esse ab intrinseco gratiæ & supernaturales, potiori iure quàm reliquæ.

Octauò confirmatur verbis Augusti. lib. 2. contra duas epistolas Pelagianorum cap. 9. *Quid est boni cupiditas, nisi charitas, de qua Ioannes Apostolus sine ambiguitate loquitur, dicens: Charitas ex Deo est. Neque initium eius ex nobis, & perfectio eius ex Deo: sed si charitas ex Deo, tota nobis ex Deo est.*

Vbi ex toto præcedenti atque sequenti contextu aperte constat agere Augustinum de illa cupiditate boni, quæ est gratia præueniens, & excitans. Quapropter sicut charitas ex Deo est, tanquam ex supernaturali causa efficiente, sibi per se debita, propter suam intrinsecam quidditatem supernaturalem: ita etiam illa gratia præueniens, eodem perfectatis genere, debet postulare, esse ex Deo, tanquam ex supernaturali causa efficiente, ac subinde supernaturalis esse debet quantum ad intrinsecam realitatem.

Obiciunt docti recentiores. Donum perseverantiæ vsque ad finem vitæ, licet brevi tempore duret, est gratia per Iesum Christum, & de illa loquuntur Patres, sicut de aliis rebus, quæ sine gratia fieri nequeunt: & tamen perseverantia, brevi tempore durans, non semper indiget gratia, quæ sit entitatiuè supernaturalis; ergo cogitationem & inspirationem entitatiuè supernaturalem esse debere semper, non bene colligitur ex eo, quòd sit gratia per Iesum Christum, & ex aliis nominibus, positis num. 6. & sequentibus.

Respondetur primò. Perseuerantia brevi tempore durans absque grauius, aut frequentibus tentationibus, est donum & gratia per Iesum Christum, non quidem gratia intrinsece inherens iusto, sed gratia protectionis extrinsecæ. Quemadmodum Augustinus lib. Quinquaginta homiliarum homil. 23. col. 3. docuit Dei gratiam esse, quòd defuerit suafor, aut locus, aut tempus ad committendum peccatum: ut probatum est in præced. disput. sectione 4. num. 6. & sequentibus.

Patres itaque non eodem modo loquuntur de huiusmodi gratia, quæ consistit in protectione prorsus extrinseca. Hæc enim non infunditur, nec inspiratur, nec est illustratio, motio impulsus, cogitatio, aut actio. Quapropter quod sequenti disputatione sect. 4. probamus, iustus, ut perseverent in gratia, necessarias esse illustrationes, & inspirationes supernaturales, intelligendum est de perseverantia diuturni temporis, aut occurrentibus difficilioribus tentationibus, quibus consonat doctrina de perseverantiæ munere, quam S. Thom. Caiet. & Ferrariensis tradunt alibi à nobis relati.

Respondetur secundò. Perseuerantia, brevi tempore durans absque difficultate, est donum & gratia quasi modus accidentalis, & circumstantia, seu conditio gratiæ, quam supponit veluti

14.

15.

16.

17.

18.

veluti substantiam, & fundamentalem gratiam. Hæc enim gratia est collectio habituum supernaturalium, qui constituunt hominem fidelem iustum, & amicum Dei. Quorum omnium infusio continuata, seu conseruatio est entitatiuè supernaturalis gratia: cui accedit conditio, & circumstantia protectionis, remouentis occasiones peccandi, & maturè rapientis per mortem, ne malitia mutet intellectum eius. At verò donum & gratia, quod non est quasi substantia & fundamentum, sed quasi modus accidentalis, & circumstantia gratiæ, non semper est entitatiuè supernaturalis, & inherens animæ; sed quandoque est entitatiuè naturalis, vel extrinsece denominans: quemadmodum de opportunitatibus, requisitis ad finem prædestinationis obtinendum, videbimus tomo sequenti. Nunc sufficiat, in hoc genere gratiæ numerare exteriorem prædicationem, correctionem, flagella, exempla & alia huiusmodi, præsertim verò Dei voluntatem dandi vocationem, illustrationem & suauitatem sub illis circumstantiis, sub quibus præscit adhibendum esse consensum.

SECTIO III.

Non esse gratiam præuenientem cogitationem, quantumcumque opportunam ad opus moraliter bonum, nisi fuerit supernaturalis quoad intrinsecam realitatem.

I. Quorumdam opinio.

SUPRA disputatione 23. sectione 1. retulimus opinionem quorundam recentiorum, existimantium, esse propriè atque dogmaticè gratiam præuenientem; ac subinde sufficere ad initium iustificationis, quandam cogitationem congruam, quæ secundum suam entitatem intrinsecam naturalis est, atque ad actum eodem modo naturalem, & moraliter bonum inclinatur: cæterum datur propter merita Iesu Christi Domini nostri. Ad cuius sententiæ refutationem sufficere possent rationes adductæ in eadem disputatione 23. sectione 2. 3. & 4. Eadem namque ex obliquo militant contra huiusmodi gratiam præuenientem: præterea sufficere possent rationes, quibus sectione præcedenti, generaliter probauimus, nullam esse gratiam præuenientem, nisi quantum ad intrinsecam entitatem supernaturalem fuerit. Cæterum tanti momenti est veritas, quam defendimus, tamque nouus est modus ab illa deficiendi, quem nuper retulimus, ut operæpretium sit, contra illum sigillatim disputare.

2. Refellitur primò.

Sit ergo ratio prima, quia beneficium illud congruæ cogitationis est debitum naturæ intellectuali: & non transcendit ordinem & prouidentiam naturalem; ergo non est gratia propriè atque dogmaticè, qualem Concilia requirunt ad iustificationem.

Confirmatur primò.

Explicatur, & confirmatur primò recolendo ex peculiari libro de quidditate gratiæ disputatione 2. sectione 2. cuiuscumque naturæ deberi connaturalitatis debito illum concursus Dei, qui necessarius est, ut actiones sibi connaturales operetur, & propriam sibi perfectionem consequatur, quemadmodum igni debetur concursus ut calefaciat, comburat, & sursum ascendat. Hoc autem genus debiti gratiæ repugnare ostendimus in eodem libro tota disputatione 2.

Cogitatio

Nunc verò cogitationem congruam, ad operantem de Prouidentia Dei.

randum bonum, deberi naturæ intellectuali, demonstratur, quoniam libera potestas eligendi bonum, naturali rationi consonum, aut eligendi malum, est debita naturæ intellectuali non minus, quàm igni debita est vis calefaciendi, & ascendendi sursum. Ergo eidem naturæ intellectuali non minus debetur concursus necessarius ad hanc liberam potestatem: hic autem concursus includit cogitationem illam congruam & opportunam.

Confirmatur secundò, quia naturæ debitum est, quidquid Deus illi negare non potest secundum prudentem gubernationem: contra quam planè foret creaturam intellectualem producere, ita destitutam quacumque cogitatione congrua, ut necessarium, aut infallibile foret, eam creaturam peccare in quolibet actu libero; ac proinde semper operari actionem contrariam suæ naturæ, & nullam inquam operari actionem suæ naturæ consentaneam, ut ostendimus præcedenti tomo de voluntate Dei disp. 40. sect. 3. & sequentibus.

Confirmatur tertio, quia si forte id possibile fuisset, per accidens permitti in aliquibus indiuiduis, vel propter culpas contractas, vel propter causas naturales impediens: cæterum cuiusque indiuiduo naturæ humanæ, respectu cuiusque actionis honestæ, & quocumque tempore, denegare cogitationem ita necessariam, ut sine illa nunquam elicendus sit actus honestus, hoc diuinæ sapientiæ atque bonitati repugnat. Quòd si vel vni tantum indiuiduo naturæ humanæ debita est eiusmodi cogitatio, id satis erit, ut quidditatiuè non sit gratia: ac proinde comparatione cæterorum omnium indiuiduorum non erit gratia.

Confirmatur quartò, quoniam ad authorem naturæ pertinet, immittere primam cogitationem, & primum impulsum voluntatis, prorsus indeliberata, ut inde possit deliberatio inchoari, sicut ex Aristot. S. Thom. & communi Doctorum sententia ostendimus infra disput. 42. sect. 3. & sequentibus. Cum autem naturæ author non possit ad malum inclinare; consequens est ut cogitatio, & impulsus, immitti ab authore naturæ, quod ex se est, ad bonum potius, quàm ad malum inclinet. Iam igitur author naturæ, in quantum talis, tenetur, præbere cogitationem & impulsum, inclinantem ad bonum.

Respondet opposita sententia. Non tenetur author naturæ, ita præbere hanc cogitationem & impulsum, ut sint opportuna, ad persuadendum efficaciter bonum. Sed hæc solutio redarguitur, quia tenebitur saltem non adhibere studium, ut data opera querat importunitatem, oportunitati contrariam semper & in omnibus actionibus: ita ut nulla prorsus bonarum actionum, ad quas Deus per se inclinatur, fortiaur effectum, sed solummodo efficaciter fiant turpes actiones. Hoc enim studium, data opera, circa omnes actiones, & omni tempore adhibendum, pugnat cum primaria voluntate, qua naturæ author, in quantum talis, præoptat, ut creatura rationalis bonum potius, quàm malum eligat, ut similitior, & honorabilior sit authori, & ipsa suam naturalem felicitatem consequatur.

Confirmatur quintò, quia quamuis nulla congrua cogitatio boni deberetur naturæ humanæ; ex eo solum quòd illi deberetur boni cogitatio incongrua, ut nuper demonstratum est, sufficenter probaretur, tam cogitationem congruam, quàm incongruam non esse propriè & dogmaticè gratiam.

3.

4.

5. Deus debet immittere primam cogitationem.

6. Contraria sententia reprobatur.

7.

gratiam præuenientem. Quoniam gratia præueniens est veluti genus indifferens, vt sit congrua, vel incongrua: & ad quemcumque actum datur gratia præueniens congrua, & quæ præscitur pro futura, potest dari gratia præueniens, incongrua, & quæ præscitur effectu caritura. Quamobrem cum omnis incongrua cogitatio, excitans ad naturalem actum moraliter bonum, indigna sit nomine gratiæ præuenientis, consequens est, vt quælibet etiam cogitatio congrua, ad eundem actum requisita, indigna sit nomine gratiæ præuenientis.

8. Confirmatur sextò, quoniam eiusdem omnino generis sunt gratia præueniens, quæ præscitur fructificatura, & gratia præueniens, quæ præscitur in vacuum esse recipienda. Quocirca si quælibet congrua cogitatio virtutis est gratia præueniens propriè atque dogmaticè, consequens erit etiam incongruam cogitationem virtutis esse gratiam præuenientem propriè atque dogmaticè. Vnde præterea sequeretur, quamlibet cogitationem virtutis, quantumcumque naturalem, esse illustrationem & inspirationem Spiritus sancti. Gratia namque præueniens continet illustrationem & inspirationem Spiritus sancti, sicut probatum fuit supra disput. 30. Atque tandem inferret, naturæ debitam esse illustrationem, & inspirationem Spiritus sancti, quoniam humanæ naturæ debetur aliqua cogitatio virtutis, & aliquis impulsus ad illam (sive congruus, sive incongruus,) vt confirmatione 4. probatum est.

9. Confirmatur septimò, quoniam naturæ rationali deberi aliquam cogitationem congruam, vt aliquando bene operetur, quamuis sit clarius, & certius, agendo de natura humana secundum se præciso peccato originali, quod sufficit vt cogitatio congrua quidditatiuè pugnet cum quidditate gratiæ, quæ nullo modo potest esse debita naturæ: nihilominus id etiam certum esse debet, agendo de natura humana, infecta per originale peccatum, antequam actualia peccata committat. Quoniam propter peccatum originale, sicut non amissum intellectum, & voluntatem, & quod in illis est liberum; ita non amissum naturale ius ad auxilium tanquam ad connaturaliter debitum intellectui & voluntati, vt possit liberè bonum rationis, vel malum eligere. Nam hoc debitum connaturalitatis intellectui & voluntati correspondet, ideòque non amittitur nisi amisso intellectu & voluntate, præsertim cum ne ipsi etiam pueri limbi, qui sunt in statu damnationis propter originale peccatum, priuentur huiusmodi concursu, quin potius abundantissimè illo donentur, vt semper bene moraliter operentur.

10. Confirmatur octauò, supponendo plurima esse beneficia, quæ merè liberaliter conferuntur à Deo plerisque indiuiduis naturæ humanæ, quæ tamen non sunt gratia, quia ex genere debita sunt naturæ humanæ in aliquo indiuiduo vagè, hoc vel illo. Huiusmodi est beneficium, quo Deus præseruauit à periculis generationem, atque educationem, vt puer nascatur, & adolescat sanus, integer, robustus, ingenio promptus, & acer, bonæ indolis, & à natura ad bonum propensus, cum potuisset nasci cæcus, aut mancus, aut mente captus, aut quolibet alio defectu impeditus à naturali felicitate. Quod beneficium nulli homini in particulari est ita debitum, vt contra ordinem naturalis prouidentia foret, illud denegare; quin potius poterat Deus disponere talem naturalium causarum concursum, quo impediretur huius

hominis naturalis felicitas, & nasceretur amens, aut mancus, aut cæcus. Cæterum hoc idem beneficium est ita debitum naturæ humanæ, in aliquibus indiuiduis vagè his, vel illis hominibus, vt planè foret indignum diuina sapientia & bonitate, talem procurare ordinem, & concursum causarum naturalium, vt omnes homines nullo excepto, carerent semper rationis vsu, corpore monstruosi, membrisque omnibus capti ab ortu suo, vsque ad interitum, quo etiam brutorum, nedum hominum felicitate atque lætitia priuarentur.

Vnde fit vt hoc beneficium, merè liberaliter collatum, quòd hic homo potius quàm alij, præseruaretur ab amentia, & cæteris morbis, non possit appellari gratia propriè, atque dogmaticè: quam appellationem Pelagius inducere, atque Concilia excludere conabantur. Hoc supposito, cogitatio congrua, vt hic, & nunc fiat opus moraliter bonum, quamuis non sit debita huic, vel illi homini, (de quo non disputo): nihilominus debita est naturæ humanæ in hoc, vel in illo indiuiduo. Idque sufficit, vt non possit esse gratia, vt confirmatione tertia dicebamus.

Confirmatur octauò, reddendo præcedentis confirmationis rationem à priori, quoniam vniuersalis gubernator debet suæ sapientiæ atque bonitati suæ ex suppositione, quod rerum multitudinem producit, & gubernandam suscipit: talem illi concursum, & contemperationem causarum præbere, vt ex genere suo boni, & conuenientes effectus ad conditoris laudem sequantur, saltem interdum, & non debet affectare talem rerum intemperiem, vt nullus bonus, & Deo dignus effectus; sed omnes mali, & indigni prodeant: hoc enim non esset ordinare, sed ordinem subuertere, non gubernare, sed perturbare, non prouidere, sed inuidere, non diligere, sed odisse opus, quod fecit.

Secunda ratio est, quoniam bona cogitatio, ad opus moraliter bonum excitans, potest produci per solas causas naturales, absque speciali aliqua prouidentia Dei: ergo merè naturalis est; ac proinde nec supernaturalis est, nec gratia præueniens. Antecedens probatur. nam produci potest, ex vi intellectus, prouocati per sensus, quando illis occurrunt exteriora objecta, proportionata ad talem cogitationem; præsertim accedente dispositione corporis, quæ consentanea sit eiusmodi cogitationi.

Confirmatur primò, quia saltem viri bonis literis, ac præcipuè morali philosophia imbuti à pueritia in bonis moribus educati à parentibus, deinde audientes Philosophum aliquem, declamantem contra vitia, vel in laudem virtutis, naturaliter possunt habere aliquam cogitationem bonam, qua excitentur vt aliquem actum ex omni circumstantia honestum, liberè eliciant, nulla graui difficultate, aut tentatione impediente. Exempli causa poterunt apud se decernere, filio præbere cibum, eo quòd naturalis ratio ita præcipiat, vel ex superfluo subuenire egenti extraneo, vel depositum restituere.

Confirmatur secundò, quoniam sine dubio Angeli possunt eiusmodi cogitationes excitare, non quidem immediatè intellectum, sed imaginatiuam, & sensitiuum appetitum, mouendo ac dirigendo, ita vt necessariò in mente resulter eiusmodi cogitatio.

Confirmatur tertio, quoniam pertinet ad debitam rebus prouidentiam, vt creator cum his causis

11.

12.

13.

14.

15.

16.

17.

18. Probatur tertio.

19.

20.

21.

Probatur quarto.

causis naturalibus ad hos bonos effectus concurrat generaliter, & vt plurimum. Nec enim deceret diuinam bonitatem, causis semper subtrahere concursum, ad bonas cogitationes producendas, cum illum non subtrahat, ne producant cogitationes malas. Nec minus indecens esset, speciali prouidentia præcauere, vt semper interueniat aliqua causa naturalis, quæ impediatur cogitationem bonam excitari.

Confirmatur quartò, nam in tanta multitudine causarum naturalium, in tam multiplici temperamento dispositionum animi & corporis, in tanta varietate occasionum, in tanta multitudine hominum, tantæque temporum varietate, si Deus sinat causas naturales, suum rectum ordinem seruare, non præcauendo per specialem prouidentiam, ne producant bonos effectus; impossibile est, non erumpere multas cogitationes bonas, ita opportunas, vt de facto sortiantur effectum, eliciendi actum moraliter bonum ex omni circumstantia.

Tertia ratio supponit eas loquendi formulas, quibus Concilia & Patres gratiam præuenientem atque illius necessitatem significant, quas reuolimus sect. 2. num. 3. ac de illis quærit, vtrum prædictam congruam cogitationem entitatiuè naturalem ita comprehendant, vt data eiusmodi cogitatione, censetur esse iam datum, quod per illas phrasas significatur esse gratia præueniens. Nam si affirmaueris, sequitur inde, congruam cogitationem merè naturalem quoad intrinsecam realitatem esse gratiam præuenientem, quæ sufficit ad credendum, sperandum, diligendum, & poenitentiam, sicut oportet, vt peccatori iustificationis gratia conferatur. Sequitur præterea eiusdem generis cogitationem sufficere ad totum augmentum gratiæ, & meritorum. Sequela probatur, quia concessisti iam esse datum, quod per illas phrasas significatur esse gratia præueniens, & in nullo Concilio, nullòve antiquorum Patrum reperitur aliud genus gratiæ præuenientis, quod sit altioris ordinis, quàm illud, quod per dictas phrasas significatur.

Si verò fatearis, cogitationem congruam non implere significationem illarum phrasum, sed ab illis postulari altiore aliam perfectionem. Consequens est, cogitationem prædictam non esse propriè atque dogmaticè gratiam præuenientem, nec auxilium supernaturali, quia in nullo Concilio, nullòve Patrum antiquorum reperitur aliud genus gratiæ præuenientis, vel supernaturalis auxilij, quod sit inferioris ordinis, quàm illud quod per dictas phrasas significatur. Vnde ita conficio syllogismum: Nulla gratia præueniens est, nisi quæ sufficit, verificare prædictas phrasas Conciliorum & Patrum. Sed has non sufficit verificare cogitatio, quæ naturalis est quoad intrinsecam entitatem, ergo cogitatio, quæ naturalis est quoad intrinsecam entitatem, non est gratia præueniens.

Confirmatur primò, quia indignum erit concedere, cogitationem, de alendis filiis propter consonantiam cum recta ratione naturali, absque vilo motiui supernaturali, & absque vlla realitate supernaturali esse illustrationem, illuminationem, inspirationem, infusionem, operationem Spiritus sancti, vocationem, tractionem, & illam anteriorem scholam, in qua Pater auditur & docet, vt veniat ad Filium, quam valde remotam esse à sensibus carnis, docet August. de prædest. Sanct. cap. 8.

Quarta ratio, quoniam Massilienses concede-

bant, cogitationem bonam requiri, ad bene operandum, & addebant, hanc gratiam requiri ad initium iustificationis: & tamen à Concilijs & Patribus damnantur, quasi hostes gratiæ sub insidiosa vocis æquiuocatione. Ergo cogitatio bona, nisi fuerit supernaturalis, non est verè atque dogmaticè gratia præueniens. Maiorem probationem Massilienses apertè fatebantur, vltra intellectum & voluntatem, & insitam omnibus synderesim, requiri reuelationem extrinsecam Dei, prædicationem, doctrinam, legem, exempla, miracula Christi Domini. Quæ omnia non alia ratione poterant esse necessaria, nisi quatenus exteriori proposita sensibus, prouocant in mente bonam cogitationem, quam possit voluntas amplecti per liberam electionem. Quapropter concedebant, requiri bonam cogitationem excitatam ab iis causis. Deinde hanc esse gratiam non solum Massilienses, sed etiam Pelagius ipse dicebat.

Respondebit fortassis opposita sententia, illam cogitationem bonam non esse gratiam, nisi qua ratione congrua est; hanc verò congruitatem esse à diuina voluntate, ita præordinante, ac proinde esse gratiam, hoc non agnouisse Massilienses, imò potius negasse. Et quidem ita res habet, ideòque prædicta sententia damnari non potest erroris Massiliensis. Sed perpendat nihilominus, quantum ad illos accedat, recedendo ab Augustini, aliorumque Patrum, & Conciliorum mente, qui nullam aliam realitatem prærequirit ad initium iustificationis, nisi quam requirebant Massilienses: & solummodo addit, consultò ex diuina præordinatione, per seriem & concursum causarum naturalium procuratam fuisse à Deo illam realitatem; solum ergo extrinsecam præordinationem Dei, Massilienses negabant; quam hæc sententia concedit: sed quoad totam realitatem auxiliorum, ab eisdem Massiliensibus non discrepat.

Confirmatur primò, quoniam Concilia & Patres contra Massilienses non solum requirunt extrinsecam gubernationem, & protectionem Dei, ordinantis causas; sed præcipuè insistant, in postulandis altioribus viribus & auxilijs, quibus fieri possit, quod per solas vires naturæ fieri nequit; hoc autem non est postulare extrinsecam præordinationem, atque dispositionem causarum naturalium, & cogitationis naturalis.

Confirmatur secundò, quia Massilienses non latuit scientia conditionalium, quin potius expressè tradebant, Deum certò præscire, quinam homines, tali prædicatione audita, credituri essent, vel non credituri (quamuis hac scientia abusi fuerint Massilienses, supra disp. 15.) Quapropter facile adduci potuissent, vt faterentur, Deum præscire, hanc prædicationem huic homini futuram esse congruam, vt de facto ille obediret: ac subinde potuisse, per voluntatem apud se ab aeterno decernere, hanc prædicationem congruam huic homini adhibere, hoc sine, vt crederet, ideòque Massilienses facile concederent totam hanc gratiam congruæ cogitationis, adhuc retinentes præcipuos sui erroris nodos.

Quinta ratio, quoniam quæcumque gratia præueniens sufficit ad iustificationis initium; sed nulla cogitatio naturalis modo supradicto, sufficit ad iustificationis initium. Ergo nulla talis cogitatio est gratia præueniens. Maior constat ex omnibus disputationibus præcedentibus. Minor verò probatur, quia cogitatio merè naturalis quoad intrinsecam entitatem non sufficit, nisi ad elicien-

22. Refutatur solutio.

23.

24.

25.

elicendos actus moraliter bonos, & quoad suam intrinsecam entitatem naturales: quos nullum præbere iustificationis initium, sed inutiles esse ad obtinendam vltiorem gratiam, probatum est disput. 23. sect. 2. 3. & 4.

26. Aliæ plures adduci possent impugnationes, tum contra huius sententiæ corpus; tum etiam contra ea, quæ incidenter asserit. Sed nimis prolixitatis vitandæ ratio prohibet, vltius progredi, cum superiores rationes abundè sufficiant.

27. Ex tota præsentī, ac præcedenti sect. colligitur, operationes, proprias gratiæ operantis, seu præuenientis, debere tales esse, quæ versentur non solum circa obiectum supernaturale, propter supernaturalem motiū, seu rationem formalem; sed etiam modo tendendi proportionato & supernaturali. Alioquin non erunt supernaturales quoad entitatem, sibi intrinsecam & realem: sed sola extrinseca denominatione obiecti, vel prouidentia, per quam causantur.

SECTIO IV.

Præterita operantis gratiæ memoria nihil valet, nisi supernaturalis fuerit. Subinfertur etiam supernaturalitas gratiæ cooperantis & subsequenti.

1. Præfens & sequens sectio continent corollaria, quæ ex præcedentium sectionum doctrina colliguntur, ad eiusdem maiorem explicationem.

Præterita gratiæ recordatio non sufficit nisi supernaturalis sit.

Primo namque colligitur, vt excitetur gratia præueniente ad iustificationem, non sufficere solum recordationem gratiæ præuenientis, quæ tempore præcessit, & iam non est, si ea recordatio entitatiuè naturalis est.

2. Probatur primò, nam præueniens gratia supernaturalis, quæ iam non est, sed fuit antea, non potest operari aliquid mouendo voluntatem nostram; nisi vel tanquam obiectum cognitum per recordationem præsentem: vel tanquam principium efficiens, quod reliquit aliquam sui virtutem effectiuam in anima, videlicet, sui memoriam. Vtraque autem ratione nihil valere ad iustificationis initium, constat ex supradictis. Nam obiectum supernaturale cognitum per actum entitatiuè naturalem, nihil valet ad iustificationis initium. Huiusmodi autem est præcedens gratia præueniens, præcisè considerata, in quantum est obiectum cognitum per recordationem præsentem. Rursus principium efficiens, quamuis supernaturale sit, nihil influit vtile ad iustificationis initium; quamuis non producat effectum entitatiuè supernaturalem, sed tantummodo naturalem. Talis autem est gratia præueniens, quæ in præsentī non existit; sed solum reliquit impressam sui memoriam entitatiuè naturalem.

3. Confirmatur primò, quoniam si præueniens gratia, iam præterita operaretur, excitarèque voluntatem, mediante recordatione præsentī, & actualiter existente; sequeretur hanc recordationem esse veluti semen, & primum initium, immediatè operans, & disponens, vt liberum arbitrium, ad iustificationem obtinendam se præpararet. Porro semen & initium immediatè operans & disponens ad prædictos actus supernaturales liberi arbitrij, debet esse supernaturale quoad intrinsecam entitatem; sine qua supernaturalitate ineptum est ad hoc munus: vt tota

præcedenti sect. probatum est. Ergo ad idem munus inepta erit naturalis recordatio præteritæ gratiæ supernaturalis.

4. Confirmatur secundò, quia recordatio præcedentis gratiæ præuenientis, si in se ipsa formaliter est entitatiuè naturalis, improporcionato modo intuetur, & reducit in memoriam præcedentem gratiam supernaturalem: quapropter, vt moueat, excitarèque voluntatem ad supernaturales actus, non minus improporcionata est prædicta recordatio, quàm foret quilibet alius actus, qui versaretur circa obiectum supernaturale modo tendendi naturali, & improporcionato.

5. Confirmatur tertio, quia non satis euadere à scopulis Massiliensis erroris, qui admittit, ad iustificationis initium sufficere recordationem præcedentis vocationis supernaturalis, quando ipsa recordatio est naturalis; ostendimus supra disputatione 20. sectione 3. num. 9. & sequentibus.

6. Probatur secundò, quoniam si sola naturalis recordatio præcedentis gratiæ præuenientis sufficeret, ad exercendum munus gratiæ operantis, & præuenientis, sequeretur ad eiusmodi recordationem vtilem, & fructuosam non requiri operationem, & inspirationem Spiritus sancti.

Consequens autem esse falsum, probatur, quia tanquam proprium munus Spiritus sancti ponitur non solum interiùs docere illa, quæ Christus Dominus verbis exterioris dixerat, sed etiam suggerere, in memoriam reuocando. Ioan. 14. *Hæc locutus sum vobis, apud vos manens: paraclitus autem Spiritus sanctus, quem mittet Pater in nomine meo, ille vos docebit omnia, & suggeret vobis omnia, quacumque dixerit vobis.* Vbi Cyrillus lib. 10. in Ioannem cap. 6. explicat *in memoriam reducet.* Atque eundem locum exponens Augustinus tract. 77. in Ioan. ait: *Quod addit, commemorabit vobis, intelligere debemus etiam, quod iubemur, non oblitisci, saluberrimos monitus ad gratiam pertinere, quam nobis commemorat Spiritus sanctus.* Augustinus enim pro *suggeret legit, commemorabit*; sicut legit etiam Theodoretus Ioan. 14. S. Thom. ibi lect. 6. ad finem, & omnes ferè expositores suggerere intelligunt, reuocando in memoriam, & admonendo, seu subinonendo.

7. Ex his secundò colligo, frequenter euenire, vt præteritæ illustrationis, inspirationis, & vocationis recordatio, entitatiuè supernaturalis, relinquatur immediatè post prædictam vocationem & inspirationem, ac diurno tempore conseruetur, vel reuocetur in memoriam, postquam somno, aut contrariis occupationibus obliterata ruit. Quod etiam quotidiana confirmat experientia, præsertim quando quis insigni aliqua vocatione, aut Spiritus sancti consolatione visitatus diurno tempore illius recordatione accenditur, ad subeundos alacriter labores pro Iesu Christo. Sic enim non solum, quæ à Deo immititur, cogitatio *conferbitur ei*; sed etiam *reliquia cogitationis diem festum agent Deo*, Psalm. 75. Vbi Augustinus cogitationis reliquias intelligit recordationem cuiusque boni affectus, priùs per gratiam accipi.

8. De hac igitur recordatione supernaturali quoad intrinsecam entitatem, & in eodem tempore coexistente cum libero consensu supernaturali, verificari potest, quod aliqui non vulgares huius temporis Doctores scripserunt, interdum solum præteritæ gratiæ operantis recordationem tempore concurrere cum consensu.

Tertio

SECTIO V.

Bonos Angelos non posse, gratiam operantem, seu præuenientem, & illius illustrationes, & inspirationes physicè causare in hominibus.

1. Vega lib. 6. in Tridentinum cap. 8. existimat, vocationes, illustrationes, & inspirationes produci à Deo totaliter vel per se ipsum immediatè, vel per Angelos.

2. Nihilominus ex toto præcedentium sectionum discursu colligitur, bonos Angelos non esse sufficientis virtutis, vt eorum ministerio, sine supernaturali, ac immediato concursu Dei, hominibus afferant cogitationes & volitiones indeliberatas, quæ sunt propriæ gratiæ excitantis.

3. Probatur primò, quoniam Angeli circa homines, suæ curæ commissos, nihil aliud possunt, nisi mouendo in capite species sensibiles, & in corde, ac toto corpore humores, excitare tales cognitiones in phantasia, & tales affectus in appetitu sensitiuo, qui magis opportuni sint, vt, illis præsentibus, Deus intellectum & voluntatem supernaturaliter moueat, vt intelligat, & appetat indeliberatè obiecta supernaturalia. Solum namque Deus potest in animam illabi, causando lumen, seu clariore cognitiones in intellectu, & pios motus in voluntate. Angelus verò non potest hoc modo illabi in animam; imò etiam in corporibus nihil aliud potest immediatè causare, nisi motum localem. Vnde etiam mediatè nihil aliud causare potest, nisi quod ex locali corporum motu resultare potuerit, applicando actiua passiuus, vt cum communi Theologorum doctrina docuimus 1. parte quæst. 51. art. 2. sect. 1. & 5. & quæst. 52. art. 3. sine. & quæst. 55. art. 2. sect. 4. Videndum est de hac re S. Thom. 1. parte tota quæst. 106. præsertim art. 1. & 2. & tota quæst. 111.

4. Probatur secundò, quamuis enim naturales species intelligibiles, habitus itidem naturales, atque naturales intellectiones, aut volitiones Angelus potuisset nobis imprimere, adhuc supernaturales illustrationes, & inspirationes, non posset; eo quòd sunt altioris ordinis supra totam facultatem cuiusque substantiæ creatæ, quantumcunque perfectæ.

5. Tertio, quia neque Christus Dominus, in quantum homo, poterat anteriore gratiam auxiliatricem, vel iustificantem infundere, neque ad illius productionem physicè concurrere; nisi quatenus diuinitas humanitatem quasi instrumentum eleuabat, vt supra disput. 39. tota sect. 3. Ergo neque Angeli per naturales vires id præstare poterunt. Porro ad hoc munus supernaturaliter eleuari de lege ordinaria, non expedit, sicut ad alia munera supernaturalia hominibus præstanda, non concurrunt Angeli, tanquam instrumenta supernaturaliter eleuata.

6. Probatur quartò omnibus testimoniis sacre Scripturæ, & Patrum, adductis disputatione 39. sect. 2. & 3. præsertim illo 1. Corinth. 3. *Neque qui plantat est aliquid; neque qui rigat, &c. Quem locum ad confirmandum, neque Angelum Doctorem sufficere, absque interiori doctrina Dei, Augustinus ponderat, libro de peccatorum meritis & remissione sub init. illis præsertim verbis: Nullus hominum illuminatur, nisi illo lumine veritatis, quod*

9. *Tota gratia cooperans & omnes eius partes supernaturales.*

9. Tertio sequitur, totam gratiam cooperantem, & omnes eius partes esse supernaturales, quoad intrinsecam entitatem. Nam, vt vidimus disput. 36. gratia cooperans in actu primo, vel est Dei præparatio ad concurrendum, & hæc supernaturalis est eo modo, quo diuinum decretum, de obiecto, & effectu supernaturali producendo potest esse supernaturale; vel gratia cooperans in actu primo est habitus supernaturalis, aut entitas gratiæ excitantis, quam iam probauimus esse supernaturalem, aut entitas alterius actus supernaturalis, & meritorij. Quapropter nullum est membrum gratiæ cooperantis in actu primo quod naturalem entitatem patiatur.

10. Rursus in actu secundo gratia cooperans, seu cooperatio ipsa Dei, manifestè est intrinsecè supernaturalis: siquidem ab hac cooperatione prouenit supernaturalitas cuiuscumque actus, qui sit intrinsecè supernaturalis. Dei verò cooperationem intelligo non solum eam, quam Deus immediatè per suum imperium præstat, sed etiam eam, quam deriuat per habitus supernaturales, per gratiam excitantem, per actus supernaturales, & meritorios, aut per quodcumque aliud supernaturale instrumentum.

11. *Gratia subsequens supernaturalis.*

Quartò inferitur gratiam subsequentem esse supernaturalem quoad intrinsecam entitatem, qua parte concurrat ad imperatos actus supernaturales intellectus, voluntatis imaginatiuæ, aut appetitus sensitiuo, modo explicato disput. 38. sect. 3. à principio. Deinde supernaturalis est quoad intrinsecam entitatem ea pars gratiæ subsequentis, quæ facit imaginatiuam, appetitum sensitiuum, cæterarumque potentias corporis, alioquin non subiectas despoticè voluntati; obediè promptè ad exequendum opus virtutis, iuxta ea, quæ diximus in eadem disput. 38. sect. 3. concl. 2. Quamuis enim hoc possit Deus præstare per aliquod donum entitatiuè naturale; cæterum congruentius est, regulariter, & de lege ordinaria fieri per donum aliquod entitatiuè supernaturale, siue transeunter, siue permanenter, per modum habitus infusum, de quo aliàs.

12. *Quadam subsequenti gratia pars naturalis.*

Restat nihilominus alia pars gratiæ subsequentis, solummodo respiciens actus exteriorum membrorum, qui semper, aut ferè semper sunt naturales quoad intrinsecam entitatem, & solummodo supernaturales ex modo, quo producuntur à supernaturali auxilio gratiæ, & imperio actuum supernaturalium. Hæc pars gratiæ subsequentis est naturalis quoad intrinsecam entitatem, & solus modus producendi est intrinsecè supernaturalis. Non solum hic producendi modus, sed etiam actus, per illum productus, rectè appellabitur gratia, propter rationes, ob quas libro de quidditate gratiæ disputatione 1. sect. 2. probauimus, naturalia beneficia tunc præcipuè, quando ex supernaturali Dei prouidentia procedunt, gratiam appellari. Idem dicendum est de quibuscumque actibus intellectui, voluntatis imaginatiuæ, & appetitus sensitiuo, quando contingit eas esse naturales quoad totam intrinsecam entitatem, & tamen indigere supernaturali imperio, & auxilio.

quod Deus est, ne quisquam putaret ab eo se illuminari, à quo aliquid audit, ut discat, non dico, si quendam magnum hominem; sed nec si Angelum, ei coningat, habere doctorem. Adhibetur enim sermo veritatis extrinsecus vocis ministerio corporalibus; verumtamen neque qui plantat aliquid, neque qui rigat; sed qui incrementum dat Deus. Audit quippe homo dicentem, vel hominem, vel Angelum, sed ut sentiat, & cognoscat, verum esse, quod dicitur, illo lumine intus mens eius aspergitur, quod æternum manet, quod etiam in tenebris lucet.

7. **Obiectio soluitur.** Atque inde colligitur, quomodo intelligenda sint aliqua Scripturæ sacræ & Patrum testimonia, quæ oppositum significare videntur. Primò enim Angelos esse Dei ministros, vt nobis gratiam impriment, argumentabitur aliquis, quoniam Angeli imprimunt sigillum Dei viui, quo prædestinati secernuntur à reprobis Apocalypf. 7. Vide Angelum Dei, ascendentem ab ortu Solis, habentem signum Dei viui; & clamauit voce magna, &c. quosque signemus seruos Dei nostri in frontibus eorum. Vbi sigillum gratiæ significatur: vt probauimus lib. de quidditate gratiæ disput. 1. sect. 5.

Respondetur primò Doctores, qui significationem illam intelligunt illuminationem, & gratiam Christi, iidem etiam intelligunt, illum Angelum esse magni consilij Angelum, à Patre missum, vt Primalius, Haymo, Ansbertus, Anselm, Richardus, & Beda ibi. Quapropter secundùm hanc expositionem Angelorum Dominus Iesus Christus, solus est qui signum Dei viui apud se habens, solus signat. Sed illi ministrantes Angeli exterioris materiam præparant, & offerunt.

Respondetur secundò Angeli omnes signant eo modo, quo etiam Euangelici ministri, exterioribus docendo, exhortando, remouendo impedimenta, & præbendo lumen, & suauitatem naturalem in imaginatiua, & appetitu sensitio, aliisque opportunitates, modo superius explicato.

8. **Secunda obiectio.** Secundò argumentati poteris, quoniam Patres aliquando ita loquuntur, quasi auxilia, ad salutem sufficientia, deriuentur à Deo per Angelos in homines.

Confirmatur. nam, vt Patres loquuntur, Angeli nos illuminant, docent, hortantur, confortant, excitant, accendunt, gratiam ad nos reportant; sunt ministri, per quos Deus omnia, quæ ad nostram salutem pertinent, operatur: quas locutiones & alias similes videbimus apud Patres infra citandos.

9. **Solutur.** Respondetur, nihilominus ea omnia ita esse intelligenda, vt per Angelos detur corpus auxiliij, hoc est, moueantur cogitationes in æstimatiua, & appetitu sensitio, & in corpore dispositiones; insuper exterioribus proponant visiones, verba, prodigia, terrores, opportunitates & cætera, quæ possunt exterioribus ad bonum allicere. Porro hæc ipsa intelligantur esse animata, propterea quæ sub hoc exteriori auxilio subintelligatur interior doctrina, exhortatio, & vocatio, quam solus Deus intellectui, & voluntati communicat. Sic enim plerumque sub nomine exterioris auxiliij intelligitur etiam interior gratia, vt vidimus disp. præcedenti sect. 1. num. 8. & tota sect. 4. Adde, illas omnes locutiones referendas esse ad moralem, non ad physicam efficientiam. Hunc enim sensum materia subiecta postulat, & adiunctæ aliæ propositiones indicant, vt in aliquibus testimoniis infra referendis constabit.

Quorum omnium commentarius esse possunt verba Athanasij, qui, quamuis in lib. de communi essentia Patris, & Filij, & Spiritus sancti prope finem, sub titulo de Angelis, dicat: *A sublimioribus erudimur inferiores ordines, atque ita deinceps ceteri pro suo gradu: postremi autem sunt Angeli, qui & hominibus pedagogi sunt censendi; nihilominus alio in loco declarat omnem physicam & realem actionem esse illis impossibilem circa eiusmodi ministeria. Hoc enim signant illæ propositiones: Non possident vim & causam agendi, operari nequeunt. Quam regulam confirmat exceptio, quæ subiicitur ad solam causalitatem moralem pertinens, videlicet, Ad negotia obeunda mittuntur. Patris per Filium donationes largitas renunciant. Hic nempe modus est, quo deserunt, vel reportant Dei dona, vel gratiam. Audiamus Athanasium contra Arianos serm. 4. col. 10. dicentem: Non enim operante Patre, operatur aliquis Angelorum, aut quisquam alius ex rebus creatis: nec mirum, quum nihil istorum agendi vim, causamque possideat: sed ipsi potius sint, qui conduntur, maxime quia segregati sunt, dissidentque ab eo, qui solus natura est, & existit; tum quia ipsi ex genere operum sunt, ac proinde operari nequeant, que Deus operatur. Nam quamquam omnia operari videntur; non tamen donante Deo, simul cum eo condonare; aut conspecto Angelo, qui spem dixerit se Deum conspexisse. Angeli enim, quemadmodum scriptum est, administratorij sunt spiritus, qui ad negotia obeunda emittuntur, & Patris donationes per Filium largitas, renunciant illis, qui accipiunt.*

10. Sic intelligendus est Dionysius de cælesti Hierarch. cap. 9. à medio. vbi vt ostendat, Gentiles olim sua culpa, non auxiliorum defectu, caruisse vera Dei religione, ait: *Errorum, quo alia nationes in eos, qui Dy non sunt; deslexerint, rectis Angelorum præsertur non esse tribuendum, sed illis ipsis, qui proclititate sua de recta ad Deum serente via deslexerint. Cuius explicatio colligitur ex verbis, paulo post subiectis. Hoc etiam Pontificia tua sapientia commemorabo, & Pharaoni ab Angelo, qui Ægypti præpositus erat, & Babyloniorum Principi à suo omnibus prouidentis, atque dominantis prouidentiam, potestatemque permissam esse, &c. & infra subiungit: Præsertim cum aliis Gentibus non alieni Dy præferunt, sed vnum principium omnium, & ad illud Angeli, qui vnicuique nationi præferti erant, sequaces deducunt, videlicet eos, qui sibi commissi erant, vt eorum ductum sequerentur.*

Eodem modo explicandum est, quod Dionysius de diuinis nominibus cap. 4. prope initium tradit. *Angelos sicut lumina clara interpretatiua eius quod est in abditis, præpositos esse. Vbi sanctus Thomas sic loquitur: Ad hoc ergo, quod ea, quæ nobis per Angelos enunciantur, intellectu capere possumus, ipsi claritate sui luminis intellectum nostrum adiuuant, ad capiendum occulta Dei. & paulo post Dionys. de animabus rationalibus, illuminandis per Angelos, sic loquitur: Per ipsas (scilicet intelligentias Angelicas) sicut bonos duces, sursum agi, & inde emanantium illuminationum in participatione fieri secundum eorum proportionem, & deformi bono secundum virtutem participare. Vbi sanctus Thomas lect. 1. prope finem ait: Deiforme bonum intelligit bonum gratia, & merito, nam hoc solum nos facit filios, & similes, & participes; hoc est, quod per custodiam Angelorum intenditur.*

12. Ex eadem solutione constat, quid auxiliij nomine intelligant Didymus & Damascenus: ex quibus

quibus Didymus, sancto Hieronymo interprete in libro de Spiritu sancto col. 4. fine. (& habetur inter opera sancti Hieronymi tom. 5. aliis tom. 9.) ait: *Angeli hominibus, non homines Angelis auxilium tribuunt, ministrantes eis salutem. Loquitur autem de participatione Trinitatis per gratiam adquirenda. Damascenus vero lib. 2. de fide cap. 3. post medium ait: & se inuicem illuminant propter excellentiam ordinis & naturæ, dilucidumque est, eos qui præcillant inferioribus illuminationis, & scientia tradere consortium. & post pauca: & ea, quæ sunt apud nos, dispensant, & auxiliantur nobis.*

13. Nec caret fundamento Scripturæ sacræ Angelos hominibus auxiliari. Nam Danielis 10. *Angelus, ait, Michael vnus de principibus primis, venit in adiutorium meum. & iterum in fine cap. Nemo est adiutor meus in omnibus his, nisi Michael princeps vester. Cum autem Angelus nullo egeret adiutorio propter suam personam; manifestum est, adiutorium illud Michaelis dirigi ad omnes fideles iuuandos. quo vno fundamento Ecclesia in officio sancti Michaelis precatur, dicens: Michael Archangele veni in adiutorium populo Dei.*

14. Eadem esse debet interpretatio Augustini, vel cuiusque alterius Doctores pij, & Augustiniani, in lib. vnico Soliloquiorum animæ ad Deum cap. 27. vbi ait, Angelos esse missos, vt homines custodiant in omnibus viis suis: confortent quoque, & moueant. (& post pauca:) *Vt referant ad nos diuina gratia desideratam benedictionem. (& iterum:) Adiuuant laborantes, protegent quiescentes, hortantur pugnantem, & quod Pantoleo Diaconus in encomio Michaelis Archangeli, ad finem ait: Vt sanctitatem faciamus, nos inducit, & dat salutarem gratiam Princeps Dei militia; & ad petitionem semper vtilem deducit, & ad viam penitentiam. Apud Surium die 29. Septemb. ex Metaphraste die 8. Nouembris.*

15. Simili accipiendum est mente, quod Bernardus scribit serm. 31. in Cantica in medio, & recipitur à sancto Bonauentura in vita Christi cap. 37. vbi agit de Chananaea: *Ipsa est (videlicet Angelus) qui in omni loco sedulus quidam pedissequus anima non cessat sollicitare eam, & assiduus suggestionibus monere, dicens, &c. (& post pauca:) Discurre medius inter dilectam & dilectam, vota offerens, referens dona, excitat istam, placat illum. & serm. 12. in Psalm. Quis habitat. explicans versum 12. In manibus portabunt te. postquam multis explicat Angelorum protectionem & auxilia, sermonem claudit hac sententia: *Vultis scire, quas intelligam duas manus? duplicem vtiq; demonstrationem; dum videlicet hinc quidem tribulationis breuitas, inde avertitas retributionis ostenditur; aut magis pingitur, vel imprimitur cordi, vt intimo affectu sentiat. (& subdit:) Quis istas tam bonas non credat per bonos fieri, cum certum sit quod è contrario mala vtiq; fiant immisiones per Angelos malos?**

16. Clemens Alexandrinus lib. 6. Stromatum pagina penultima: *Is, inquit, qui est cognitione præditus, cum à Deo potestatem iuuandi acceperit, alios quidem iuuat effingens affectatione, alios vero adhortans assimulatione, alios vero præceptione docens & erudiens. Certe ipse quoque pari ratio adiuuus est à Domino. Sic ergo cognoscitur utilitas, quæ à Deo peruenit ad homines, simul adhortantibus Angelis. etenim diuina virtus præbet bona per Angelos, sine videantur, siue non videantur. Nihilominus Angelorum*

exhortationem, & auxilium non aliud intelligere, nisi extrinsecum, quod etiam homines præbere possunt, constat ex verbis, quæ continuo subdit, præcipue de Apostolis tractans: *Talis etiam fuit modus in aduentu Domini, quando & per hominem cogitationes, & rationationes virtus aliquid inspirat, & in mentes vim immittit, & sensum perfectiorem, promptitudinis & animi alacritatis vehementiam præbent & ad quæstiones & ad implenda opera.*

17. Quod intellectus humanus tanquam inferior, fortificatur per actionem intellectus Angelici, docet S. Thomas 1. parte quæst. 111. art. 1. in fine corporis. sicut etiam quæst. 106. art. 1. in medio corporis dixerat, vnum Angelum alteri notificare posse, fortificando virtutem intellectiuam eius. & de veritate quæst. 11. art. 3. similiter docet lumen intellectus Angelici confortare posse lumen intellectus humani, quamuis non possit infundere lumen: intelligendum esse de exteriori confortatione, siue per sensibiles voces, & visibiles apparitiones, siue temperando humores, & mouendo species imaginatiuæ tali proportionem, quæ apta sit, vt lumen intellectus non debilitetur, & obsecratur caligine imaginatiuæ, & appetitus sentitiui.

18. Atque hoc sufficere vt Angelus dicatur confortare. Probatur primò. nam Daniel 10. prope finem, Angelus loquendo confortat, non solum corporis, sed etiam animi vires reparando, vt constat ex illis verbis: *Quomodo poterit seruus Domini mei loqui cum Domino meo? nihil enim in me remansit virium, sed & halius meus intercluditur. Rursum ergo tetigit me quasi visio hominis, & confortauit me, & dixit: Noli timere vir desideriorum, pax tibi: confortare, & esto robustus. Cuiusque loqueretur mecum, conualsi, & dixi: Loquere Domine mi, quia confortasti me.*

19. Probatur secundò. nam & Christo Domino in horto oranti solummodo exterioris ministerium præstitit Angelus, per corpoream visionem, & sensibilia verba, nihil attingendo circa humores corporis, & species imaginatiuæ, vel circa interiores potentias corporeas; & tamen dicitur apparuisse *Angelus confortans eum*, Lucæ 22. ergo à fortiori, qualibet exhortatio per Angelos non solum externis verbis & visionibus, sed etiam imaginatiuæ cogitationibus, & cordis alterationibus causata, dicitur confortatio luminis intellectualis. Vide quæ S. Thomas & eius expositorum 3. parte quæst. 12. art. 4. ad 1. de Angelo confortante notant.

20. Denique hanc fuisse mentem D. Thomæ constat non solum ex commentario Caietani in 1. parte ad quæst. 106. art. 1. §. *Ad hoc dicitur, & sequenti, sed etiam ex D. Thoma in sequenti art. 2. eiusdem quæst. 106. in corpore, & quæst. 111. art. 2. 3. & 4. in eadem 1. parte, atque de veritate quæst. 111. art. 3. citato, vbi ostendit, ad homines docendos ac permouendos nihil aliud Angelos posse immediatè efficere, quam immutare potentias sensitivas per obiecta, & huiusmodi modo superius explicato. Denique in 1. 2. quæst. 112. art. 1. postquam decreuerat solum Deum vt causam principalem per humanitatem Christi Domini, & eius sacramenta, vt per instrumenta, esse causam efficientem gratiæ, ne Angelis efficientiam gratiæ concedere compellatur, ita respondet ad 3. argumentum. *Angelus purgat, illuminat, & perficit Angelum, vel hominem per medium instrum**

SECTIO II.

Quamdiu prioris gratiæ præuenientis durat supernaturalis virtus, noua præueniens non est simpliciter necessaria.

I. Gratia motio durans sufficit ad reliquos actus.

Prima conclusio. Quamdiu actualiter durat motio alicuius gratiæ præuenientis, illa sufficit, ad excitandos reliquos actus, suo imperio, & motioni subordinatos, siue immediatè, siue mediatè subordinantur. Hæc sententia colligitur ex Capreolo in 2. distinct. 28. artic. 3. ad argumenta contra primam conclusionem propè finem, & eandem planè docet Deza 2. distinctione 28. quæstione vnica artic. 3. notabili 6. vt referemus in sectione 8. Clariùs tamen eam tradunt Ruardus artic. 7. inter principium & medium, post §. ex propositionibus, propositione 4. & 5. & §. Ex quibus. Bellarm. lib. 1. de gratia & libero arbitrio cap. 14. §. Sed non videtur. & lib. 6. cap. 15. sentent. 11. Qui Doctores licet in his locis videantur affirmare, post primam gratiam excitantem, seu præuenientem, nullam aliam præuenientem, & excitantem gratiam requiri, vt peccator gratiam recuperet, neque vt iustus exerceat opera meritoria. Nihilominus huiusmodi gratiam excitantem necessariam esse, vt voluntas ex otio reducat ad actum; vel ex inutili ad vtilem actionem, etiam post acceptos habitus fidei, spei, charitatis, & ceterarum virtutum, expresse docet Ruardus paulo infra locum citatum, ante §. tractantur, & ferè idem Bellarminus dicto libro 6. c. 14. dum soluit 3. & 4. objectionem contra 4. sententiam. Vnde constat, prædictos Doctores nihil aliud intendere, quàm quod præsentem assertionem continetur.

Nostram denique conclusionem à fortiori docent alij plerique Doctores huius temporis, qui in sectione 3. num. 2. & 8. asserunt, peccatori, vt conuertatur, non esse necessariam nouam gratiam excitantem, præsertim si retinet habitum fidei, & qui sectione 10. dicunt, iustus, vt eliciant opera meritoria, non esse necessariam nouam gratiam operantem, & præuenientem. Doctorem autem, qui contra præsentem conclusionem sentiat, inuenio neminem, præter eos, qui physicam Dei prædeterminationem ad quaslibet actiones requirunt.

Probatur conclusio primò, quia quamdiu viuunt primum semen arboris, siue illius virtus, illa sufficit, ad producendam, conseruandamque arborem, & nouos in ea suis temporibus fructus ferendos. Porro prima vocatio, seu gratia excitans, vel præueniens est Dei semen. 1. Petri 1. Renati non ex semine corruptibili, sed incorruptibili per verbum Dei viuunt. 1. Ioan. 3. Omnis qui natus est ex Deo, peccatum non facit, quoniam semen ipsius in eo manet. & cap. 5. Omnis, qui natus est ex Deo, non peccat, sed generatio Dei seruat eum. Quapropter quandiu prædicta vocatio prima, seu gratia excitans, & præueniens durat vel in se ipsa formaliter, vel in sua virtute, quam reliquit in supernaturalibus operationibus, tandiu, ad nouos actus supernaturales producendos, necessaria non erit alia noua gratia præueniens & excitans: sed postquam, cessando prorsus ab omni actu supernaturali, extincta est tota vis actualis feminis diuini, opus erit nouo alio semine, seu gratia excitante; vt ostende-

mus sectione 6. 7. 8. & 9. imò etiam tota disput. sequenti.

Probatur secundò, explicando duplicem modum, quo actualiter durat motio gratiæ præuenientis.

4. Dupliciter gratia præueniens durare dicitur.

Primus modus est clariùs, quando actualiter durant illustrationes & inspirationes, in nobis sine nobis factæ; & illæ mouent immediatè ad quosdam actus virtutum, atque illis mediantibus mouent ad alios, veluti quando mouent ad actum feruentis charitatis, qui actus mouet ad actum religionis, & hæc mouet ad actum penitentiae, vel misericordiae. Sic enim actus plurimarum virtutum concatenari possunt cum vnica gratia præueniente, ita vt alia præueniente non indigeant. Sicut motus primæ rotæ horologii, ab extrinseco agente factus, satis est, vt reliquæ rotæ moueantur; neque indigent singulæ alia peculiari motione extrinseci agentis, videlicet quòd non contineatur in horologio.

Secundus modus est, postquam illustratio & inspiratio, in nobis sine nobis facta, iam cessauit; sed tamen actualiter durat aliqua operatio supernaturalis, quæ excitata fuit ab illustratione, & inspiratione actualiter existente. Hæc enim sufficit, vt mouere possit, immediatè, vel mediatè ad plurimos actus supernaturales, sibi subordinatos, & concatenatos. Vnde quandiu non interruptur hæc series actuum supernaturalium, non est simpliciter necessaria alia gratia excitans, seu præueniens. Veluti etiam si cessauerit illustratio, & inspiratio, quæ excitauit ad feruentem actum charitatis; si tamen hic durat actualiter, vel durat actualiter actus alterius virtutis supernaturalis, ab eodem actu charitatis excitatus; hoc sufficit, vt moueat ad alios actus sibi subordinatos, veluti ad orationem, vel ad actum misericordiae: neque opus est alia noua gratia præueniente, & excitante.

Confirmatur primò. Nam supernaturales operationes meritorias vim habere gratiæ operantis, constat ex Galat. 5. Fides, qua per dilectionem operatur. Vnde Augustinus lib. de gestis Pelagij cap. 14. post medium: Quid enim, ait, putauimus, quòd fides non operetur? imò ipsa veraciter operatur, qui per dilectionem operatur. Hoc autem ideo Augustinus dixit, vt probaret fidem esse causam bonorum operum, vt constat ex præcedenti, sequentique contextu.

Confirmatur secundò. nam in quacumque volitione supernaturali, quantumcumque libera sit, reperitur aliqua communis ratio volendi supernaturale bonum, secundum quam conuenit illi operantis gratiæ munus: vt vidimus disputat. 32. sect. 3. num. 16. & sequent.

Valet tertio ad huius explicationem, exemplum naturalium operationum, quæ non indigent extrinseco agente excitante, quandiu vigilamus; nam aliæ possunt ad alias excitare. Cæterum postquam eorum series somno fuerit interrupta, indigemus noua causa extrinseca excitante, infra disputatione sequent. sectione 3. sic quandiu non irrepserit supernaturalis vitæ somnus, cessando ab omni operatione supernaturali; vna operatio supernaturalis vim habet, excitandi ad aliam sibi subordinatam.

Ad eandem veritatem explicandam simul, & commen-

5.

6.

7.

8.

Ignis perpetua conclusio probat.

commendandam, Spiritus sanctus direxit antiquum illud præceptum alendi, & conseruandi perpetuò ignem, de celo delapsum, quo vno in altari vti licebat ad sacrificia. Hic enim quandiu legitima perpetuæque successione deriuatus fuit in ligna, quæ manè per singulos dies subiiciebat sacerdos; tandiu opus non erat, alium ignem, cœlitus datum excitari. At postquam, Babylonica vrgente captiuitate, sacerdos nullus ignem nutrire potuit (vix namque licuit illum in puteo abscondere) succedente in locum ignis aqua crassa, necessarium fuit, nouum ignem cœlitus excitari, vt Iudæi re-ducens in renouato, & purificato tempore sacrificare possent. Vbi propterea fortè Nehemias iussit, sacrificia aspergi eadem aqua crassa, quæ ex antiquo igne remanserat; quoniam merita ex congruo, non de condigno, ex præcedentibus actibus supernaturalibus relicta, iuant, vt Deus iterum excitet, & inflammet animum per gratiam operantem, & præuenientem.

9. Sed quoniam totius historiæ veritas est fundamentum præsentis explicationis, & probationis, eius singulas partes breuiter ex sacris litteris colligemus. Et primò quidem in Leuitico cap. 9. ad finem: Egressus ignis à Domino deuorauit holocaustum. Quapropter sequenti capite 10. Nadab, & Abiu igne de altari egresso consumpti sunt, quoniam alieno igne, atque prohibito vti sunt in sacrificiis. Vnde Augustinus lib. 3. officiorum, cap. 14. circa med. & communiter Doctores colligunt, hoc vno igne, cœlitus dato, licuisse vti in sacrificiis.

10. Secundò eundem ignem perpetuò seruandum fuisse ex diuino præcepto, constat Leuit. 6. Ignis in altari meo semper ardebit, quem nutrit sacerdos, subiiciens ligna manè per singulos dies. (& post pauca:) Ignis est iste perpetuus, qui nunquam deficit in altari.

11. Tertio de facto hunc ignem seruatum fuisse vsque ad Babylonicam captiuitatem, colligitur ex prædictis locis, & Machabæorum libro 2. cap. 2. Idem supponere videtur Ambrosius citatus, & clariùs docet Lyra Leuitic. 9. sine. Abulens. Exodi 29. quæstione 20. & docti recentiores, qui de rebus tabernaculi, aut templi scripserunt.

12. Quarto inuentam fuisse aquam crassam loco seruati prioris ignis, eamque postea in ignem fuisse conuersam in sacrificio, fusè describitur 2. Machab. cap. 1. & 2. Vide Serarium ibi quæstiuncula 13.

13. Quintò, nostram allegoriam, seu similitudinem sanctus Gregorius si non expressit, saltem indicauit lib. 25. Moral. cap. 7. dicens: Sacerdos ergo, in altari ignem nutrens, quotidie ligna subiiciat, id est, fidelis quisque ne in eo charitatis flamma deficiat, in corde suo tam exempla præcedentium, quam sacra Scriptura testimonia congerere non desistat. Ergo actualis meditatio rerum supernaturalium, quamuis libero nostro studio adhibita sit, plurimum valet vt charitatis flamma nutriatur, excitando affectus imitandi sanctorum exempla, & explendi sacre Scripturæ præcepta, atque consilia, quos affectus ad virtutes varias pertinere constat.

14. Clariùs adhuc, libero nostro studio, atque diligentia nutriti, atque conseruari posse, vt fem-

Ruiz de Prouidentia Dei.

per duret supernaturalis impulsus, & affectus, (quantum humana fragilitas patitur supposita diuina gratia.) Insuper si libera nostra negligentia intermitteretur, opus esse noua gratiæ operante & excitante, quam habere, non sit in nostra potestate, tradit Basilus in regulis breuioribus interrogatione 16. dicens: Quid est, quòd nonnunquam animus, etiam nullo à se adhibito studio, sua sponte ferè, tanquam si ei dolor aliquis incidisset, & compungitur; interdum autem adeo languidus est, vt cum maxime conetur, compungi non possit? Et respondet: Enimverò talis compunctio Dei donum est, ad stimulandum mentis nostræ desiderium, vt, videlicet; animus, gustata dulcedine huius doloris, eum perpetuò studeat retinere: vel ad id manifestè monstrandum posse animum, adhibito diligentiori studio, assidue in compunctione esse, ad eripiendam excusationem negligentia ipsius, qui illam amiserant. Illud autem conari, & non posse, simul & negligentiam nostram, qua alio tempore vsumus, coarguit; & indicio est, animum esse in dominatorem aliorum vitiarum.

Secunda conclusio ad præcedentem maiorem explicationem. Prædicta vis sufficiens, vt ad supernaturales actus aliarum virtutum excitet, atque moueat, non est cuiuscumque actui supernaturali comparatione alterius cuiusque virtutis; sed illis tantum actibus, qui ex sua natura specifica, & ex singulari aliqua intensione, siue feruore habent vim superandi eas difficultates, ad quas superandas destinatur illustratio, & suauitas, voluntatem præueniens. Quapropter vis supradicta primariò, & maxime conuenit feruenti actui charitatis, atque fortè etiam cuiuscumque virtuti, quæ ex sua specifica ratione perfectior sit aliis quibusdam, atque propterea vim, & auctoritatem obtineat imperandi alios imperfectiores: sicut religionis actus imperat actus aliarum virtutum moralium, vt humilitatis, vel abstinentiæ.

Ex his colligitur tertia conclusio. Prædictus feruor, in actu imperante requisitus, sensim intepescit, & tandem extinguitur tam in ipso actu imperante, quàm in actibus imperatis; nisi Dei illustrationibus, & inspirationibus foueatur; sicut impetus impressus, nisi à proliciente sapiùs renouetur, facile deficit: è contrario tamen quanto longior redditur diurnitas alicuius operationis, tanto est difficilior eius conseruatio, etiam si cæteræ omnes difficultates cessent propter diurnitatem. Proinde opus est, per interualla nouas gratias præuenientes tribui à Deo, ne penitus cesset ille concatenatus motus actuum subordinatorum.

Huic doctrinæ optimè consonat S. Thomas de veritate quæst. 24. art. 9. corpore, vbi docet, nihil in vita præsentem esse ita confirmatum in gratia, vt peccare omnino nequeat. Et probat primò & principaliter, quia rationem esse semper in actu recta contemplationis in statu vite præsentis, ita quòd omnium operum ratio sit Deus, est impossibile. & post pauca subdit: Sed totum quòd deficit ad confirmationem, completur per custodiam diuina prouidentia in illis, qui confirmati dicuntur, vt, scilicet, quando cumque occasio peccati se ingerit, eorum mens diuinitus excitetur ad resistendum. Quibus aptè consonant quæ docet 2. 2. quæst. 24. artic. 15.

15. In quibus actibus prædicta vis sit.

16. Prædictus feruor tepescit, nisi illustrationibus foueatur.

17.

articul. 11. vbi primariam rationem, ob quam in hac vita semper possit amitti charitas, dicit esse, quia non semper actu fertur in Deum, sicut in Patria.

18. Ex his colliguntur duo, alterum est tractandum ex professo, in sect. 4. videlicet, impossibilitas perseverandi in gratia sine nouo in dies auxilio præuenientis gratiæ. Alterum est præsentis sectioni proprium, videlicet impossibilitas continuandi vnum & eundem actum contemplationis tempore valde longo, nisi consolationis gratia præueniens, & specialissima facultatem præbeat. Vnde etiam manat impossibilitas continuandi tempore valde longo quosdam aliarum virtutum actus, qui sine huiusmodi contemplatione actuali conuerfari nequeunt: quæ indigentia nouæ gratiæ præuenientis viget, etiam si nullæ difficultates emergant.

19. Clarior autem est eadem necessitas nouæ gratiæ præuenientis ad continuandum eundem virtutis actum, quando nouæ, atque graues emergunt difficultates. Eam ob causam quamuis ducunt, ac Senatores populi non solum prædicationem ac monitis Aggæi, & Zachariæ Prophetarum, sed etiam interiori gratia instigante, cæperunt adificare templum Dei in Hierusalem; nihilominus postea, Samaritanorum Ducibus nomine Babylonij Regis impediens templi instaurationem, desisterent ab incepto, nisi quia oculus Dei eorum factus est super senes Iudaorum: & non tuerunt inibere eos, 1. Esdræ cap. 5. sub initium. Vbi Lyra: Oculi, inquit, id est, respectus diuinae misericordiae, & adiutorij. Tu adde peculiariter intelligi præuenientis, secundum ea, quæ de illius nominibus notauimus disp. 19. sect. 2. sine, atque de oculis Dei respicientis supra disp. 31. sect. 2.

20. Neque mirari debes, appellari gratiam præuenientem, seu excitantem eas consolationes spirituales, & illustrationes, quæ ad continuandum eundem actum supernaturalem, iam prius inchoatum, denuo tribuuntur. Nam eiusmodi consolationes & illustrationes sæpe in ipso progressu nostri actus meritorij erumpunt in nobis sine nostra libertate. Et quamuis comparatione primæ productionis huius actus meritorij non sint præuenientes, sed potius subsequentes, nihilominus comparatione futuræ continuationis, & perseverantiæ eiusdem actus, verè sunt præuenientes, & excitantes, vt scitè obseruauit Suarez lib. 3. de auxilijs cap. 5. sine.

21. Quarta conclusio. Prædicta vis vnius actus meritorij, vt moueat, excitetque ad alium altius speciei, certior est in homine iusto, habente omnium virtutum habitus: at homo peccator maiorem difficultatem patitur comparatione eorum actuum, quorum habitibus caret. Cæterum existimo, maxima aliqua, & extraordinaria intensio, atque feruore actus fidei & spei sufficienter excitari posse, ad actum penitentiæ per concatenationem cum aliqua gratia præueniente, modo explicato in assertione prima.

22. Postremò ne supra dicta conclusio prima, vel negare, vel limitare videatur vniuersalitatem necessitatis, qua communiter Concilia & Patres operantem, & præuenientem gratiam ad omnes meritorias actiones prærequirunt in sect. sequentibus; aduertendum est, etiam in casu conclusionis primæ verificari necessitatem præuenientis & operantis gratiæ: quoniam vel immediatè per se ipsam, vel mediatè per supernatura-

lem virtutem, relictam in alijs supernaturalibus actibus, excitat, operatur, & agit voluntatem ad alios: vt in 1. probatione dicebamus.

SECTIO III.

Peccatoribus fidelibus ad singulas dispositiones iustificationis est simpliciter necessaria præueniens gratia.

1. Sectio præfens versatur in homine, qui aliquando accepta diuina illustratione & inspiratione, concepit actum supernaturalem fidei; postea verò, retento huius virtutis habitu, deposuit omnem actum supernaturalem, ita vt in præsentem non solum non duret actualiter illustratio, & inspiratio aliqua; sed neque duret aliquis alius actus supernaturalis, retinens quasi impetum impressum à priori illa inspiratione & illustratione. De huiusmodi homine, si fuerit iustus, disputabimus sectionibus sequentibus, vtrum indigeat noua gratia operante, & præueniente ad quemlibet actum meritorium, seu supernaturalem & liberum. Nunc verò de homine peccatore inquirimus, vtrum noua gratia operante, & præueniente indigeat ad singulos actus, quibus ad iustificationem disponendus est.

2. Prima sententia sit, quam tradit Vega lib. 6. in Tridentin. cap. 7. existimans, gratiam excitantem, licet communiter peccatoribus detur; nihilominus non esse simpliciter necessariam: quin potius sine excitante gratia, solum adiuuantem satis esse, vt peccator perfectè se præparet ad iustificationem, etiam si ex malitia hæreat in peccato.

3. Primum eius argumentum est, quia possumus subito odisse, quos amabamus; & contra diligere, quos odio prosequeremur, nulla noua suborta occasione, sed dumtaxat ex libito nostræ voluntatis; ergo peccatores, neque vocati, neque excitati nouis inspirationibus, possunt subito per Dei gratiam adiuuantem dolere de peccatis, cum emendationis proposito. Consequentiā probat, quia hoc, Deo nos adiuuante, facilius videtur, quam illud.

4. Hoc argumentum soluitur simul, & retorquetur, constituendo paritatem, seruata debita proportione, inter naturales, & supernaturales actus, hoc modo. Impossibile est, nouum amorem liberum in nostra voluntate erumpere, nisi prius natura supponatur ex parte intellectus cognitio proponens rationem boni, & ex parte voluntatis propensio ad illam rationem boni per simplicem complacentiam; vel saltem detur actualis propensio ad communem rationem boni, quæ nunquam deficit voluntati, quando intellectus operatur: vt ostendemus disp. sequenti sect. 3. 6. & 7. Quapropter concedenda est semper cognitio proportionata, & complacentia proportionata, quibus sufficienter exciteris, vt subito, & liberè mutare possis naturales affectus amoris & odij.

5. Eadem ergo ratione impossibile erit, nouum amorem Dei, aut nouam detestationem peccati liberè erumpere in voluntate; nisi prius natura supponatur ex parte intellectus supernaturalis, & proportionata cognitio boni supernaturalis, & ex parte voluntatis supernaturalis, & proportionata propensio, saltem per simplicem complacentiam, ad bonum supernaturale, siue in commu-

communi, siue in particulari; & talis cognitio, & complacentia erit gratia excitans, ad actum supernaturalem liberè eliciendum.

6. Confirmatur, quoniam sicut inter naturales operationes intellectus, & voluntatis, quando actu durant liberè, potest esse transitus liber ab vna in aliam: cæterum necessarium fuit, earum omnium seriè cepisse ab aliqua operatione, quæ nobis non fuerit libera, vt sit operatio excitans ad omnes operationes liberas, immediatè, vel mediatè ab illa procedentes; sic nos idem concedimus de operationibus supernaturalibus, quando actu durant, supra sect. 2. assert. 1.

7. Eiusdem sententiæ secundum argumentum est, quia nisi sufficeret gratia adiuuans sine excitante; sequeretur, nunquam immediatè subesse potestati peccatoris suam conuersionem. Sequentiā probat, quia vocatio non est in nostra potestate, supra tota disp. 31.

8. Respondetur quamuis vocatio non sit in nostra potestate, cæterum quia Deus eam semper nobis tribuit per temporum interualla & opportunitates; ideo in eis temporibus, & opportunitatibus peccator potest, si voluerit, conuerti: vt explicabimus tomo sequenti.

9. Secunda sententia asserit, peccatores fideles non indigere noua gratia præueniente, seu excitante, sed satis esse fidem licet informem, vt per illam excitentur ad timorem Dei, & penitentiarum; quibus disponantur ad iustificationem. Ita docet apertè Alexand. 3. part. quæst. 70. memb. 3. ad 1. atque eiusdem sententiæ fortasse diceret fuisse Ruardum & Bellarminum, nisi alibi magis suam mentem explicuissent, vt vidimus sectione præcedenti assert. 1. Sed quoniam eorum argumenta contendere videntur totum id, quod sonat hæc secunda sententia, recole eorum solutiones datas supra disp. 38. sect. 4.

10. Sit igitur prima conclusio. Ad omnes, & ad singulos actus, quibus peccator disponitur ad iustificationem, est simpliciter necessaria gratia præueniens, seu operans & excitans; ac proinde non solum infidelibus, sed etiam peccatoribus fidelibus necessaria est. Hanc, existimo, esse debere prorsus certam, quoniam firmissimis testimonijs roboratur.

11. Probatur primò Hieremiæ 31. *Conuertere me Domine, & conuertar. Postquam enim conuertisti me, egi penitentiam; & postquam ostendisti mihi, percussisti femur meum.* Vbi Hieronymus lib. 6. Commentariorum sic loquitur: *Vide, quantum sit auxiliium Dei, & quam fragilis humana conditio: ut hoc ipsum, quod agimus penitentiam, nisi nos Dominus ante conuerterit, nequaquam implere valeamus.*

12. Tridentinum sess. 6. cap. 5. *Cum respondemus, inquit, conuertere nos Domine, & conuerteremur: Dei nos gratia præueniri, consuevit.* Alia verba ex Tridentino ponderabimus infra num. 31. & sequent. Consonat Gregorius 24. Moral. c. 12. in id lob 34. *Deficiet omnis caro simul.*

13. Probatur secundò, ex 2. ad Timoth. 2. sine: *Ne quando det illis Deus penitentiam, ad cognoscendam veritatem; & respiciant à diaboli laqueis.* Quo testimonio Fulgentius de fide ad Petrum cap. 31. confirmat hunc canonem: *Firmissime tene, & nullatenus dubites, neminem hic posse penitentiam agere; nisi quem Deus illuminauerit, & gratuita sua misericordia conuerterit.* Porro Fulgentium loqui præsertim de præueniente gratia, constat, quia post pauca subiungit: *Diuinis mandatis obedire, neminem posse, nisi Ruc de Præuidentia Dei.*

quem Deus gratia sua præuenit. Hæc autem maxime requiritur, vt ille, qui prius obedire neglebat, postea obedire incipiat primo præcepto penitentiarum.

14. Augustinus lib. 5. contra Iulianum cap. 3. circa medium idem testimonium Pauli explicat, ostendendo penitentiam dari vocatione secundum propositum, sine qua nulli datur penitentia; constat autem vocationem esse gratiam præuenientem. Similiter gratiæ præuenientis necessitatem ad penitentiam ex eodem testimonio Pauli colligunt Prosper ad obiectiones Vincentianas obiectione 15. & Fulgent. de Incarnat. & gratia cap. 17.

15. Confirmatur testimonio Leonis epistola 91. cap. 4. sine, dicentis: *Cum ipsam penitentiam (aliàs penitendi affectionem) ex Dei credamus inspiratione concepim, dicente Apostolo: Ne forte det illis Deus penitentiam, vt respiciant à diaboli laqueis, à quo carni renentur ad ipsius voluntatem.*

Hic recolenda sunt duo. Primum inspirationem esse gratiam præuenientem supra disput. 29. & 30. Secundum est, dandi verbum in sacra Scriptura significare præuenientem gratiam: vt notauimus disputat. 34. sect. 2. num. 5. & sequentibus.

16. Probatur tertio. Nam Petrus, quando Christum Dominum negauit, fidei habitum non amisit Luca 22. *Egorogauit pro te, vt non desiciat fides tua;* & tamen nunquam per veram penitentiam conuerteretur; nisi quia conuersus Dominus respexit Petrum, & recordatus est Petrus, & sinit amare, in eodem cap. 22. Luca. Ex quo, gratia interius respicienda, atque excitante factum esse, vt Petrus recordaretur, & fletet: in super inde colligi vniuersalem necessitatem præuenientis gratiæ, vt peccator quilibet peniteat, docet Ambrosius lib. 10. in Lucam cap. 96. aliàs cap. 13. ad finem, Augustinus lib. de gratia Christi cap. 45. & de correptione & gratia cap. 5. versus finem. Prosper 2. de vocat. Gentium cap. 28. Leo sermone 9. de passione propè finem, & sermone 3. de passione cap. 5. Gregorius homil. 8. in Ezechiel. propè initium, & in 7. Psalmum penitentialem ad illum versum: *Non auerfas faciem tuam à me.* Isidorus lib. 2. sententiarum cap. 12. §. 4. quorum verba retulimus, & argumenti vim fusiùs ponderauimus supra disp. 31. sect. 2.

17. Probatur quarto, quia Dei timor est semen à Spiritu sancto ponendum in cordibus nostris, vt penitentiam concipiamus; alioqui sicut filij non concipiuntur sine semine; ita neque penitentia sine Dei timore. Isai. 26. *Sicut quæ concipit, cum appropinquauerit ad partum, dolens clamat; sic facti sumus. A facie tua, Domine, concepimus, & quasi parturimus, & peperimus spiritum.* Nota illud a facie tua, Domine, id est, propter tuam vim; & efficacitatem tales facti sumus, vt conciperemus. Quod claritùs Hieronymus vertit secundum Septuaginta: *Propter timorem tuum, Domine, in quæro accipimus, & parturimus, & peperimus spiritum salutis tue.* Ad quem locum alludens Chryostomus homil. 41. ad populum Antiochenum post medium ait: *Quæ corda compungit, qui compunctio dat spiritum, corda nostra compungat, & in profundo dat spiritum, corda nostra compungat, & pariat spemina ponat, & ab ipso timore concipiat, & pariat spiritum salutis.* Idem locus Isai. 26. ad probandum necessitatem gratiæ præuenientis, adducitur à Fulgentio de Incarnatione & gratia Iesu Christi cap. 20. propè initium. Sed profundius Chryostomus

nomus de Spiritu sancto in Pentecost. sermon. 2. inter medium, & finem, istius testimonij vim explicuit, dicens: *Propter timorem tuum, Domine, verum gessimus, & parturimus, & peperimus verbum salutis. Nos qui sumus carnes infirmitatis, peperimus spiritum salutis: quia concepimus hodie ab excelso spiritum adoptionis filiorum. De hac salutari incorruptissima spiritus conceptione, volo tibi hodie spirituali, & mysticum quemdam sermonem instituire, ut manifestis scias, quis prius fueris, quis nunc factus sis, & quid intra te ipsum conceperis, & qualem factum in anima tua feras, & quomodo omni christiana menti quadret, ut dicatur: Benedicta tu in mulieribus ut sponsa Dei: & benedictus fructus ventris tui, qui quidem Spiritus sanctus est.*

16. Probatur quintò. Nam quibusque peccatoribus, etiam fidelibus, congruit, quod Psal. 77. cecinit, & Patres ex eo colligunt, videlicet, necessarium fuisse, ut Deus abundet misericordia, & iram auertat, recordatus quia caro sunt, spiritus vadens & non rediens. In cuius paraphrasi hæc est vis apud Augustinum ibi: *Ideo eos vocando, & miserando per suam gratiam ipse reuocauit, quia per se ipsos redire non poterant.* & confirmat Augustinus ex cap. 2. Proverb. ubi de via iniquitatis dicitur: *Omnes qui ambulat in ea, non reuertentur, nimirum, nisi præueniēte gratia reuocati.* Eodē versu Psal. 77. ad idem probandum vitur Prosper 1. de vocat. Gent. c. 7. & Anselm. dialog. de libero arbitrio cap. 10.

17. Probatur sextò, quia de quibuslibet peccatoribus etiam fidelibus verificatur illud Isaia 65. & Rom. 10. *Inuentus sum à non quaerentibus me, palam apparui ijs, qui me interrogabant.* atque ouem esse, quæ perierat, nec rediret vnquam ad causas nisi prius pastor quæreret Lucæ 15. & Matth. 12. quod argumentum fufius ponderauimus supra disp. 33. sect. 7. à principio.

18. Probatur septimò, quia confessio & magnificentia opus eius est, Psal. 110. Ex quo versu Augustinus & Prosper in commentario colligunt, per gratiam præueniri, & excitari confessionem peccatorum, qua eorum impetratur remissio.

19. Probatur octauò Isaia 30. *Aures tue audient verbum post tergum monentis: hæc est via, ambulate in ea.* Quem locum tractans Gregorius 3. part. Pastoralis admonit. 29. notat, hoc generaliter dictum de vniuersa Ecclesia, necessariò intelligendum esse etiam de singulis hominibus, & post pauca sic loquitur: *Vocem post tergum monentis audimus, si ad iuuuantem nos Dominum saltem post peccata reuertimur. Debemus ergo pietatem vocantis erubescere.*

20. Probatur nonò, variis testimoniis sanctorum Patrum, qui generaliter loquuntur de quacunque conuersione ad meliorem frugem; siue ab infidelitate ad fidem, siue iam accepta fide, ab iniustitia transeas ad iustificationem; vel à secularibus negotiis ad perfectionis statum confugas; nec aliud quod ex his penitentia genus accipiunt.

21. Magnus Antonius epist. 1. ad fratres paulo post initium tom. 3. Bibliothecæ de iis, qui per veram penitentiam vitiiis, atque dæmoni certamen indicunt, ait: *Puto, quod eos primus vocet spiritus, qui ingrediuntur ex toto corde certamen.* (& post pauca:) *Præstat eis lenitate in omnibus, iuuans eos spiritus, ut indulcentur in illis opera penitentia. Poni eis terminos per modum quandam penitudinis in corpore & anima eorum, usque quo doceat eos etiam conuersionis modum ad conditorum proprium Deum, nec non & præbet eis violentia compulsionem, in anima discurrentem, & corpore, ut veraque sanctificari queant.*

22. S. Augustinus lib. 2. de peccatorum meritis & remiss. cap. 18. ait: *Quod ad Deum nos conuertimus nisi ipso excitante & adiuvante non possumus.*

23. Paulinus epistol. 27. quæ est 1. ad Aprum col. 4. ait: *Opus Dei est, mutare hominem; quia solus potest, instaurare, quem fecit: quod toto iam orbe terrarum, sapientia Dei Christus operatur; ubique se gentium, verbo, voluntate circumferens, & per electas animas semetipsum immittens, ut in omni gente primum habeat. Pondeta primò opus Dei esse conuersionem, & iustificationem hominis. Secundò Christum Dominum se ipsum circumferre, & immittere, nec expectare, ut ab hominibus adducatur, aut vocetur. Tertio, non haberet Christus Dominus primum; nisi prior inchoaret hominis regimen, sed expectaret, ut homo sui ipsius regimen à Christo sibi præbendum praescriberet. Hæc igitur omnia significant præuenientem gratiam: sicut etiam flestendi verbum, quod subditur infra: *Quanto enim prudentiorem te ceteris, & doctiorem fuisse meminere, tanto euidentiore esse debet operatio potentia Dei; quia prudentem à sententia sua cursu, vel statu non potest fletere, nisi summa ipsa sapientia.* &c. His consonant plura, quæ in eadem & in sequenti epistola subiicit.*

24. Fulgentius lib. 1. de remissione peccatorum ad Euthymium cap. 15. ait: *Sicut cæcus quilibet, quando cæcus est, non potest lumen videre, sic iniquus quilibet, aut impius remissionem non accipit peccatorum; nisi præueniens gratuita iustificationis munere, toto corde conuertatur ad Deum.* Similia de necessitate gratia præuenientis, ut quilibet impius conuertatur, docet in sequenti libro 2. de remissione peccatorum cap. 2. & tota epistola 6. Fulgentij ad Theodoretum de conuersione continet eiusdem veritatis confirmationem.

25. Gregorius lib. 17. Moralium cap. 9. ait: *Lumen Dei est gratia præueniens, quæ si in corde nostro nequam gratuita confurgeret, profectio mens nostra in peccatorum suorum tenebris obscura remaneret.* & hom. 8. in Ezechielem sub initium ait: *Veniit Maria Magdalena post multas maculas culpe ad pedes Redemptoris nostri cum lacrymis. Sed quis eam infundit intus, nisi qui benigne suscepit foris, quis illam ad lacrymas urgebat per compunctionis spiritum, nisi qui hanc exteriorius coram simul recumbentibus recipiebat ad veniam? Pondera verbum infundere, nam infusus est vnum ex nominibus gratia præuenientis supra disp. 29. sect. 2. Similia multa scribit lib. 11. Moralium cap. 5. & 6. & alibi sæpè.*

26. D. Lucas Abbas sancti Cornelij in summariolis commentariis Aponij columna 4. tomo 1. Bibliothecæ explicans illud Canticozum: *Vox dilecti mei pulsantis,* ait: *Christus per occultam compunctionem pulsat ostium mentis, ut suscitata à somno lethali, videat se periculis circumdatam, & deprecetur à se adiutorium.*

27. Bernardus sermon. 1. Pentecostes, & 2. propè finem, & in fine probat penitentiam indigere præueniente & excitante gratia Spiritus sancti. Quod ab experientia confirmat in serm. 1. Pentecostes propè medium, dicens: *Initium reuertendi ad Deum penitentia est, quam sine dubio spiritus operatur, non noster, sed Dei, idque & certa ratio docet, & confirmat auctoritas. Quis enim cum ad ignem venerit algens, & fuerit calefactus, dubitabit, si ab igne venisse calorem, quem habere non poterat sine illo? Sic ergo qui prius in iniquitate erat frigidus, si postmodum feruore quodam penitentia accendatur, alium sibi spiritum, qui suum arguit, & diiudicat, non dubitet aduenisse. Habes hoc*

hoc, & in Evangelio, ubi cum loqueretur de Spiritu quem accipturi erant credentes in eum: ille, inquit, arguet mundum de peccato.

28. Obserua primò plurima verba, quæ gratiam operantem, seu præuenientem, in nobis sine nostra deliberatione factam, denotant, videlicet, *initium, operatur aduenisse alium Spiritum, qui suum arguit.* Secundò Bernardus existimat, accepto feruore penitentia, non esse dubitandum; quin Spiritus Dei operans, & præueniens venerit; ergo supponit sine illo nunquam contingere talem feruorem. Alioquin dubitandum esset, an ex illa causa, vel ex alia penitentia feruor profluerit.

29. Clarius eadem veritati testimonium dedit Bernardus sermone 1. de Annunciatione col. 1. fine, dicens: *Præuenienti siquidem misericordia, ut veritas nostra conuersionis occurrat necesse est: ac de cetero sanctorum testimonium, & pacem, sine qua nemo videbit Deum. Ubi enim compungitur quis, iam tunc eum misericordia præuenit; sed nequaquam ingreditur, donec ei veritas confessionis occurrat.*

30. Laurentius Iustinianus lib. de Obedientia c. 15. initio ita scribit: *Asperges me hyssopo, & mundabor: lauabis me, & super cinem dealbabor. Nouerat quippe, non sui esse arbitrij ream ac Deo placiam de proprijs facinoribus compunctionem habere, neque innocentia mentis ad libitum obtinere candorem. Hoc speciale est minus, ad profectum & meritum prærogatum electis. Nam clamor vocis, motus labiorum, verba confessio, iustio peccatoris, corporis inclinatio, & plura huiusmodi sunt, quæ valet ex se coram Deo quisque peragere: minime tamen humilitatem cordis, pia compunctio nis gemitum, & gratum facientis charitatis possidere suspirium. Hoc namque solius Dei est opus. Præuenit enim gratia ipsius prædestinatos ad vitam, conuertit auersos. Pluraque alia subiungit in eadem sententia; in his verò postrema verba præsertim consideranda sunt, præuenit enim gratia, &c.*

31. Theodoretus ad Rom. 8. ad illa verba: *Qui autem scrutatur corda, scit quid desideret spiritus,* ait: *A gratia excitati compungimur.*

Decimò probatur ex Tridentino sess. 6. multis in locis. nam can. 3. ita decernit: *Si quis dixerit, sine præuenienti Spiritu sancti inspiratione, atque eius adiutorio, hominem credere, sperare, diligere, aut penitere posse, sicut oportet, ut ei iustificationis gratia conferatur, anathema sit.* Vbi notandum est primò, quatuor actus virtutum theologialium, & penitentia distinctiue poni, ut non solum ad eorum collectionem, vel ad primum eorum; sed etiam ad singulos diuisiue referatur necessitas gratia præuenientis. Secundò hæc necessitas eodem modo refertur ad actum penitentia, vel ad actum spei, vel charitatis, quomodo refertur ad actum fidei. Ergo sua peculiaris indigentia est vnicuique actui. Nam alioqui si spes, charitas, & penitentia non aliter indigerent gratia præueniente; nisi quatenus indigent fide, quæ supponit gratiam præuenientem; verius, clariusque dixisset Tridentinum, neminem credere sine præueniente inspiratione, qua data, nulla opus est inspiratione, ut possit sperare, diligere, & penitere, sicut oportet.

32. Confirmatur primò, nam eiusdem sessionis sextæ cap. 5. agit de adultis; non distinguendo fideles ab infidelibus, ut constat ex titulo, atque contextu capitis, & de omnibus decernit, *iustificationis exordium in adultis à Dei per Christum Iesum præueniente gratia sumendum esse.* Sequenti contextu docet hanc gratiam requiri, ut peccatores se ad iustificationem disponant. Quòd idem fufius ex-

ponit toto cap. 6. ostendendò, dispositionem iustificationis necessariam non solum esse fidem, sed etiam spem, & penitentiam.

33. Secundò ad eiusdem probationis confirmationem valde notanda sunt verba Trident. sess. 6. cap. 14. initio: *Qui verò accepta iustificationis gratia per peccatum exciderunt, rursus renouari poterunt, cum excitante Deo per Penitentia sacramentum, merito Christi amissam gratiam recuperare procurauerint.* Pondera illa verba, excitante Deo. Quæ frustra inserta essent decreto, si absque præueniente, & excitante gratia contingeret lapsos procurare gratia recuperationem, præsertim cum in his capitibus Concilium valde exactè atque præcisè numeret ea, quæ per se requiruntur, saltem de lege ordinaria.

34. Probatur vndecimò ex Arauficano II. can. 4. dicente: *Si quis, ut à peccato purgemur, voluntatem nostram Deum expectare, cõtendit; non autem, ut etiam purgari velimus, per sancti Spiritus infusionem, & operationem in nos fieri, constetur, restit Spiritui sancto per Salomonem, dicenti: Preparatur voluntas à Domino; & Apostolo salubriter prædicanti: Deus est qui operatur in nobis velle, & perficere pro bona voluntate.* Sed voluntas, ut purgari velimus, est initium penitentia, qua peccatorum fordes abluimus: ergo initium penitentia fit per Spiritum sancti infusionem, & operationem, non expectata voluntate nostra: quæ circumlocutio propriè signat operantem & præuenientem gratiam, ut constat ex disputatione 29. sect. 2. & disp. 31.

35. Confirmatur primò, quia nullus miser de quantacunque miseria liberatur, nisi qui Dei misericordia præuenitur. Ut idem Arauficanum decernit can. 14. sed fidelis peccator per penitentiam liberatur à maxima miseria inimicitia Dei, & damnationis aternæ: ergo hæc liberatio non fit sine misericordia præueniente.

36. Confirmatur secundò, quia peculiariter diligere Deum, sicut oportet, esse impossibile sine gratia præueniente definit Arauficanum II. can. 25. & Augustinus lib. 2. contra duas epistolas Pelagianorum cap. 9. At vera penitentia, si est contritio, est actus dilectionis Dei, vel dilectionem supponit: si autem est attritio cum sacramento, disponit ut infundatur dilectio Dei.

In his atque similibus testimoniis ponderanda sunt duo. Primum indefinitè loqui, non limitando ad hoc omnes fideles, vel infideles, iustos, aut peccatores. Quapropter neque à nobis limitanda sunt. Secundum ad ea verba verificanda, non satis esse, si ad credendum requiratur gratia præueniens, ut notauit circa Tridentinum in num. 31.

37. Postremò eadem conclusio à fortiori probata manebit omnibus testimoniis, atque rationibus, quæ restant in sequentibus sectionibus, & disp. 42. ad probandam necessitatem gratia præuenientis, ut iustus eliciat aliquem meritum actum.

38. Secunda conclusio. Indigentia gratia præuenientis certior est ad eos actus, quorum peccator non habuerit habitum, veluti ad actum spei, si eius habitum nondum accepit, vel per desperationem amiserit; nec non ad contritionem, vel attritionem, vel dilectionem Dei. Cæterum circa eos actus eliciendos, quorum habitus adhuc peccator retinet, certa etiam est necessitas præuenientis gratia; sed paulo inferiori gradu certitudinis: veluti ad eliciendum actum spei, aut attritionis, siue timoris Teruiliis, aut amoris Dei

propter retributionem, quando peccator retinet habitus horum actuum proprios.

39. Probatur primò, quia testimonia supra citata vniuersaliter, & sine discrimine loquuntur, non limitando ad hos peccatores, potiusque illos, nec ad eos actus, quorum habitus non retinentur.

40. Secundò, quoniam etiam iustis necessaria est gratia præueniens ad actus meritorios, & tamen eorum habitus præditi sunt, vt sequentibus sectionibus constabit. Vnde rectè Driedo de captiuitate & redemptione generis humani tract. 5. cap. 2. part. 2. ait, ad resurgendum à peccato non sufficere vllum habituale donum virtutis infusæ; sed opus esse peculiari tactu & pulsu Dei, qui excitet fidem dormientem. Idem Bellarminus lib. 6. de gratia & libero arb. cap. 15. sent. 4. ad obiect. 3. & 4. vltra plurimos alios Scholasticos antiquos & recentiores, qui plus aliquid affirmant infra sectione 8.

SECTIO IV.

Iustis, vt perseuerent in sua iustitia simpliciter necessaria est operans, seu præueniens gratia.

1. Iustus frequenter excitari, & præueniri per illustrationes & inspirationes, pertinentes ad dona Spiritus sancti sapientia, intellectus, consilij, pietatis, & timoris, per charitatis feruorem, & spirituales consolationes, omnes Theologi concedunt; nullusque negare poterit, nisi cum fidei periculo negauerit exempla sacrae Scripturae, & sanctorum Patrum, quotidianamque experientiam spiritualium virorum.

2. Sed cum plurima Deus auxilia conferre soleat, ad facilitatem augendam, quamuis simpliciter necessaria non sint, præsertim iustis & amicis suis, qui liberaliorem erga se Deum experiuntur: adhuc restat inquirendum, vtrum iustis hominibus simpliciter necessaria sit operans, seu præueniens gratia.

3. Et quamuis eò tandem euasura sit disputatio, vt concludat singulas quasi actiones supernaturales, etiam si nulla peculiari difficultate impeditæ fuerint, indigere præueniente, & operante gratia infra sect. 6. & sequentibus. Ceterum oportuit nominatim, atque in speciali tractari de necessitate eiusdem gratia præuenientis; tum etiam ad heroicos actus virtutum, de quibus dicemus in sect. sequenti.

4. Huius autem duplex est ratio. Prima, vt certitudinis gradus facilius discernatur: quoniam præuenientis gratia necessitas ad perseverandum, vel ad actus heroicos, multo certior est, quam eiusdem gratia præuenientis necessitas ad ceteros actus supernaturales. Secunda ratio, quoniam ad actiones alias, nulla peculiari difficultate impeditas, noua præueniens gratia non requiritur, quando actualiter durat motus, seu virtus alterius gratia præuenientis, supra sect. 2. conclus. 1. Ceterum etiam in hoc casu perseverantia, & quilibet heroicus actus virtutum supernaturalium nouam requirit operantem, & præuenientem gratiam, modo explicato in sect. 2. conclus. 2. & 3. Quapropter ampliationem hanc subintelligendam volo in conclusionibus huius, & sequentis sectionis.

5. De necessitate auxilij ad perseverandum celebratissima est doctrina Patrum, & Scholasticorum,

quam in præsentem tradere opus non erit: satis namque fuerit, ex aliis authoribus eam supponere. Ceterum in speciali, atque nominatim, vtrum peculiari gratia præueniens, & operans simpliciter necessaria sit ad perseverandum, vix apud aliquem ex professo tractatū reperio. Rectè nihilominus de hoc articulo decreuerunt Bellarminus libro vnico de gratia primi hominis cap. 4. col. vltima, & lib. 2. de gratia & lib. arb. cap. vltimo §. denique, & Soarez lib. 3. de auxilijs cap. 11. n. 12. & 13. & cap. 15. num. 16. Est autem huius veritatis cognitio non modicæ utilitatis, ad meliùs intelligendum auxilium quod ad perseverandum requiritur.

Sit ergo conclusio vnica iustis, vt perseuerent, sua iustitia simpliciter necessaria est operans, seu præueniens gratia. Conclusionem ita explico, quemadmodum Tridentinum sess. 6. can. 22. definit, iustificatum sine speciali auxilio Dei, in accepta iustitia perseverare non posse; eodem sensu nos vterius declarantes, quòd virtute implicita in hoc decreto continetur, asserimus, iustificatum sine speciali auxilio præueniente, seu excitante perseverare non posse. Minime verò propterea negamus necessitatem auxilij adiuuantis, & cooperantis, quòd singula supernaturalia opera requirunt, quorum plurima complectitur perseverantia. De huius auxilij necessitate dicemus sect. 11.

Hanc conclusionem, existimo, esse debere certam. Primò, quoniam efficaciter colligitur ex sacris Literis. Nam si ad aliquod bonum necessaria est iusto præueniens gratia; maxime ad perseverandum, quod ex genere est difficillimum omnium bonorum; quippe quòd cetera omnia bona, eorumque difficultates complectitur ex genere. At verò iustis necessaria esse gratiam præuenientem, & operantem, probant plurima sacrae Scripturae testimonia, quæ à Patribus citantur, ad probandam necessitatem gratia præuenientis; ea namque de iustis agunt, non minus quam de peccantibus, & primò iustorum voces sunt illæ Psal. 58. Misericordia eius præueniet me. & Psal. 78. Cito anticipent nos misericordie tuae. Ex quibus necessitatem gratia præuenientis colligunt Araulicorum II. Augustinus plurimis in locis, Prosper, Fulgentius, Gregorius Magnus, Bernardus, & alij Patres locis notatis supra disp. 18. sect. 4. initio.

Probatur secundò, quia iusti oratio est illa Psal. 118. Inclina cor meum Deus, in testimonia tua. Vbi Ambrosius serm. 5. non obscure tradit auxilij præuenientis necessitatem in versu 4. fine, & versu 5. præsertim ad finem, & versu 6. post medium. Quamuis enim nomen præuenientis gratia non exprimat; vtitur tamen propriis circumlocutionibus illius. Adde postremum versum eiusdem Psal. mi, quem iustorum nomine pronunciat, indicat postrema pars. Quia mandata tua non sum oblitus. & tamen orat, dicens: Erravi sicut ovis, que perijt; quare scrutamini? Qui actus non est in potestate eius, qui queritur, & est inuentione prior; significatque interiorum exhortationem, vt fuit Bernardus toto ferè sermone 84. in Cantica, & Ambrosius in Commentario eiusdem versus, Christum Dominum sic alloquitur: Pulsus ad ianuam, vt excites dormientem; vis iacentem leuare, dicens: Surge qui dormis, & exurge à mortuis; mittis manum tuam per cauernam, vt surgat.

Probatur tertio, nam robur, radices, & fundamentum in charitate requiruntur ad perpetuitatem, constantiamque perseverantia propriam, Hæc

6. Iusti vt perseuerent gratia necessaria.

7. Perseuerantia difficultas.

8.

9.

Hæc autem operante; atque præueniente gratia indigere, non obscure colligitur ex Paulo Ephes. 3. vers. finem: Flecto, inquit, genua mea ad Patrem, &c. vt det vobis secundum diuitias gloriae suae, virtute corroborari per spiritum eius in interiorum hominem, Christum habitare per fidem in cordibus vestris, in charitate radicati & fundati. Quod disp. 18. sect. 9. probatum est ex oratione rectè colligi necessitatem gratia operantis & præuenientis. Eandem significat verbum dare, vt supra diximus. Sed clariùs eam significauit Paulus, subiungens: Ei autem, qui potens est, omnia facere superabundanter, quam petimus, aut intelligimus secundum virtutem, que operatur in nobis. Hæc nimirum est gratia operans, quam postulauit priùs.

10. Status innocentia, & natura lapsæ discrimen.

Probatur ex Augustino de correctione & gratia toto cap. 11. & 12. vbi inter statum innocentia, & statum natura lapsæ hoc præcipuum discrimen constituit, quòd in statu natura lapsæ indiget homo gratia, non solum qua possit perseverare, si velit; sed etiam gratia, qua Deus faciat, vt homo velit perseverare. Quam vnam eandemque sententiam, variis formulis explicatam, sæpiùs repetit in eisdem capitibus, & rationem reddit propter infirmitatem, & fragilitatem natura lapsæ, & propter carnis pugnam cum spiritu. Vnde subiungit: Subuentum est infirmitati humanae natura, vt à diuina gratia indeclinabiliter, & insuperabiliter ageretur.

11. Porro, vt videas, in prædictis sententiis Augustini contineri necessitatem gratia operantis, seu præuenientis, recole vocationem, seu exhortationem internam esse præcipuum medium, quo Deus facit, vt velimus obedire præceptis eius, vt notauimus breuiter disp. 3. 1. sect. 4. num. 17. & 18. & constabit magis tomo sequenti. Sed quod Augustinus hæc tangit de Angelis, & Adamo in statu innocentia, tractabimus infra disp. 43. Nunc prædictæ rationis vis explicatur magis, quia natura humana post lapsum est animo inconstantissima, & ad bonum languet, plena caligine, & odio, atque tristitia; nisi momentis singulis diuina illustratio, & suauitas erigat, consolatione ac suauitate perfundens. Hæc autem est ipsa gratia operans, seu præueniens supra disp. 30.

12. Quintò probatur, quia propter hanc rationem quibuslibet iustis, non solum tepidis, aut exiguo tempore in virtute exercitatis, sed etiam longo virtutis studio innouatis, & feruentibus, ne cõcidant, sed perseuerent, necessariam esse præuenientem, & excitantem Dei visitationem. Greg. lib. 10. moralium cap. 29. alia 38. in fine ait: Et nisi nos superna visitatio, vel ad amorem, compungendo, viuificet, vel ad timorem, flagellando restituet; repentino lapsu mens funditus tota destruitur, que longo virtutis studio innouata videbatur. Vnde subiungitur: Visitatio tua custodit spiritum meum. Visitatio vnum est ex nominibus præuenientis & excitantis gratia, supra disp. 29. sect. 2.

13. Sextò. Eodem spectant illa verba Bernardi sermone 2. in Pentecostem fine: Quid ergo à te querit, qui tanta sollicitudine te quaesuit, nisi te sollicitum ambulare cum Deo tuo? hanc sollicitudinem non facit nisi Spiritus sanctus, qui scrutatur profunda pectorum nostrorum, discretor cogitationum, & intentionum cordis, qui nec minimam paleam intra cordis, quod possidet, habitaculum patitur resistere: sed statim igne subtilissima circumspectionis exurit spiritus dulcis & suavis, qui nostram voluntatem flectat, imò erigat, & dirigat magis ad suam, vt eam & veraciter intelligere, &

feruenter diligere, & efficaciter implere possimus. Vbi diligenter obserua operantis, & præuenientis gratia propria esse dulcedinem, & suauitatem spiritus, quæ nostram voluntatem flectat, vt supra disp. 30. sect. 2.

Septimò probatur, quia non solum prima gratia, sed etiam perseuerantia: Non volentis, neque currentis; sed miserentis est Dei, Rom. 9. Hæc enim verba pertinent ad prædestinationem, quæ non fortitur effectum sine perseverantia. Causam verò propter quam non volentis, neque currentis, sed miserentis est Dei, Augustinus probat, esse vocationem secundum propostum, quæ sine penitentia est, ac sine mutationis, aut frustrationis defectu. Ergo huiusmodi vocationem, seu gratiam præuenientem, existimat Augustinus esse necessariam, vt prædestinati perseuerent. Huius rationis vim percipiet, qui plurima legerit ex variis operibus Augustini de gratia & prædestinatione, veluti de correctione & gratia, toto cap. 9. & capite 12. circa med. & in Enchirid. cap. 32. & lib. 1. ad Simplicianum non longè ante medium, & 1. retractationum cap. 23. cui attestantur Prosper, Fulgentius, Bernardus & Anselmus citati disp. 18.

Probatur octauò, præcipuum quippe maximumque beneficium, quo Deus in via prædestinatus deseruit à reprobis, est perseverantia. Quapropter de illa præcipuo iure intelligendum est illud 1. Corinth. 4. Quis enim te discernit. At verò ex eo quòd Deus sit causa huius discriminis, communiter Patres cum Augustino colligunt præuenientis & operantis gratia necessitatem; vt ostendimus supra disputatione 18. sectione 5. in princ. Nonò probatur D. Thomæ testimonio quod retulimus sect. 2. conclus. 3.

Postremò idem à fortiori colligitur ex omnibus testimoniis, & rationibus theologis, quæ in sequentibus sectionibus, & tota disp. 42.

SECTIO V.

Iustificatis gratia præueniens simpliciter necessaria est, ad eliciendos actus heroicos, vel extraordinaria à quacunque difficultate impeditos.

Huius sectionis vnica est conclusio, eademque in illius titulo præfixa. Videtur autem esse omnino certa, & à nullo Theologorum, quem sciam esse negata; imò expressè conceditur etiam ab iis Doctoribus, qui iustificatis, negare, videntur, necessariam esse præuenientem gratiam ad singulos actus meritorios.

Huius probatio & explicatio inductione constabit, discurrendo per genera præcipua eorum operum, quæ extraordinaria difficultate impediuntur.

Primum exemplum nobis præbent Apostoli, qui non sequebantur Euangelicam perfectionem, nisi vocati fuissent, Matth. 4. Marci 6. & Lucae 6. Rursum nisi priùs accepissent virtutem, superuenientis Spiritus sancti in ipsos, non fuisset Deo testes in Hierosalem, Actuum 1. & 2. Alioqui sicut in Christo Domino moriente scandalum passi sunt, ita vrgentibus persecutionibus, deficerent à fide, vel eam saltem ore negarent.

Secundum exemplum, præcedenti proximum, est martyrium; & fidei coram tyranno confessio, Spiritus S. ex verbis Christi Domini Matth. 10. Nolite

14.

15. Maximum beneficium perseverantia.

16. Omnino certa.

17. Exemplis probatur.

18. Fidei coram tyranno confessio.

Nolite

Nolite cogitare quomodo, aut quid loquamini, &c. colligunt Augustinus de prædest. & gratia cap. 11. & Prosper contra Collatorum capite 34. & 38. & epist. ad Demetriadem propè finem. Quibus consonat Didymus, Hieronymo interprete, in lib. 1. de Spiritu sancto colum. 6. & col. penult. & Athanasius in epist. ad Serapionem de diuinitate Spiritus sancti col. 4. & Chrysostr. tom. 1. homilia de Natiuitate septem Machabæorum col. 2.

4. Peculiariter Cyrillus Hierosolymitanus catechef. 16. post medium sic præuenientis gratiæ describit exhortationem ad Cõfessores, vel Martyres: *Sepe propter Christum afficitur contumelia, & ignominia quispiam; martyrium imminet, tormenta undique & ignis, & gladius, & bestia, & gurgites. Verum interea Spiritus sanctus alloquitur, Sustine Dominum; parua sunt ista, quæ fiunt; breui tantum tempore labora, & in sempiternum eris cum Angelis. Non sunt condigna passionis huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis. Describit homini regnum celorum, demonstrat deliciarum paradysum. Huiusmodi autem illustrationem, & inspirationem esse ad martyrium simpliciter necessariam, notat post pauca subiiciens: Si enim nemo dicere potest Dominum Iesum, nisi in Spiritu sancto; vitam pro illo. & sanguinem quis profunderet; nisi in Spiritu sancto?*

5. Eiusdem præuenientis gratiæ vim, & efficacitatem Ignatius expertus quando vincit ducebatur ad bestias, epist. 12. ad Rom. ad finem dicebat: *Aqua autem alia vna manet in me, intrinsecus mihi dicens: Veni ad Patrem. Non comedam escam corruptionis, neque voluptates mundi desidero: panem Dei volo, panem caelestem. Quæ omnia vocationem ad martyrium valde suauem & efficacem significanti.*

6. Ad Cõfessores Christi, quos infidelium persecutio vexat, dirigitur præsertim illa interior exhortatio & consolatio, quam in se, suisque Paulus expertus testatur 2. Corinth. 1. *Benedictus Deus, & Pater Domini nostri Iesu Christi. Pater misericordiarum, & Deus totius consolationis, qui consolatur nos in omni tribulatione nostra, ut possimus & ipsi consolari eos, qui in omni pressura sunt per exhortationem, quæ exhortamur & ipsi a Deo, quoniam sicut abundant passionem Christi in nobis; ita & per Christum abundat consolatio nostra.*

7. Tertium exemplum sit castitas perpetua, de qua Matth. 19. disputans Dominus, ait: *Non omnes capiunt verbum istud; sed quibus datum est. Quæ phrasis est præuenientis gratiæ supra disputatione 19. sectione 2. num. 5. & sequentibus. Castitati subiunge religionis ingressum, si eius electio fiat, sicut oportet, ex animo fugiens seculares mores, & Christi Domini perfectionem imitationem desiderans. Ad illam namque omnes viri, rerum spiritualium experti, atque illustrati diuinitus, peculiarem Dei vocationem prærequirunt; eamque per multa indicia, & experimenta, diligenter explorant.*

8. Huc pertinent Magni Antonij verba, quæ regulimus supra sect. 3. probat. 9. initio, quæ licet ad quamlibet conuersionem referantur; præcipue tamen diriguntur ad illam, per quam a seculari vita ad statum perfectionis conuertimur.

9. Huic etiam præcipue congruunt verba Cyrilli Alexand. catechef. 16. post med. *Cernis, quemadmodum iustus Spiritus sanctus illuminat? & post pauca: Quod si forte sedenti tibi de castitate, aut virginitate subeat cogitatio, illius est ea doctrina. Nomen per-*

sape puella iam ad sponsi thalamum constituta, effugit, Spiritu sancto de virginitate eam docente? Nomen sape splendidus aliquis homo aulicus contempserit diuitias, probe institutus a Spiritu S. Nomen inuenit sape videns pulchritudinem, compressit oculos, & ne amplius videret aut fugit, pollutionemque vitauit? Queris unde id contingat? Spiritus sanctus certe sic erudit animum adolescentis.

10. Quartum sit sacerdotium, quod non solum propter castitatis obligationem, sed etiam propter cetera illius munera specialem Spiritus sancti gratiam præuenientem, operantemque requirit. Quam vocationis nomine significauit Paulus Hebr. 5. dicens: *Nec quisquam sumit sibi honorem, sed qui vocatur a Deo tanquam Aaron.* vbi S. Thomas: *Hoc est, inquit, contra naturam, quod aliquid perducatur se ad statum altiorum sua natura: sicut aer non facit seipsum ignem; sed fit a superiore.*

11. Quinto. Ad contemplationem opus esse diuina vocatione non immerito notant spirituales viri, sicut vocauit Moysen Dominus de medio caliginis, Exod. 24. atque ut sponfam prouocauit in Canticis toto ferè cap. 2.

12. Sexto. Non solum ad perfectionis statum, sed etiam ad quemlibet in-virtute profectum opus esse Dei illustratione, atque inspiratione vocantis, & excitantis, colligitur ex Canticorum cap. 5. quia nõ solum ad vniuersam Ecclesiam, sed etiam ad singulas iustorum animas dirigitur illa vocatione: *Vox dilecti mei pulsantis: Aperi mihi foror mea, amica mea, immaculata mea, & infra vehementiorem vim tangendi, & excitandi intimo sensu animi significat: Dilectus meus misit manum suam per foramen; & venter meus intremuit ad tactum eius.*

13. Ventris, seu cordis tactus est gratia operans, seu præueniens apud Augustinum multis in locis, veluti lib. 2. contra duas epistolas Pelagianorum cap. 8. & lib. 4. contra Iulianum cap. 8. non procul à principio, & de gratia Christi capite 45. Hæc autem verba Greg. ita exponit in Ezechielem homil. 19. *Dilectus manum per foramen mittit, quando virtute sua Dominus nostrum animum per subtilem intellectum pulsatur; & venter in tactu illius contremiscit, quia infirmitas nostra per hoc, quod caelestis gaudij in intellectu tangitur, ipsa sua exultatione turbatur, & fit in mente pavor cum letitia; quia etsi iam sentit, quod de caelesti gaudio diligit; adhuc metuit, ne pereat, quod vix tenuiter sentit; quid ergo restat, nisi ut ad perfectionis vitam cursum dirigant omnes, qui illa gaudia patriæ caelestis agnoscunt.*

14. Sed in Commentario eiusdem cap. 5. Canticorum clarius idem Gregorius expressit excitantis, & operantis gratiæ vocabula, dicens: *Sponsus propius accedens, per seipsum eam excitare non dubitat. Ubi dicitur: Dilectus meus misit manum suam per foramen, & venter meus intremuit ad tactum illius. Manus dilecti ad sponfam mittit per foramen, ut surgat, quando per subtilem intellectum, quanta sit operationis diuina virtus, ei inspirando manifestet.*

15. Isidorus in eiusdem lib. Commentario ita scribit: *Pulsat ostium cordis, cum nos Dominus ad profectum virtutum excitat. Aperi mihi, id est, cor pande mihi, foror mea, amica mea. & post pauca: Dilectus meus misit manum suam per foramen, cum nos Dominus occulta inuisibiliter compunctione ad opus virtutum accendit.*

16. Gregorius Nyssenus 11. orat. in Cantica, quamuis paulo obscurius, eandem tamen sententiam tradit, præsertim ab illis verbis: *Veritas extra naturam nostram stans, per cognitionem particularem (ut*

Apostolus loquitur) considerationibus quibusdam, & enigmate ostium pulsatur, & Aperi, ait, suaque exhortatione modum ei subijcit, quo aperendum sit ostium, &c.

17. Clarius autem idem Nyssenus orat. 5. in Cantica inter principium & med. in illis verbis Cantico- rum 2. *Surge & propera, seu veni, duplicem vocationem excitantem agnoscit; alteram, ut à peccato surgat; alteram ut in virtute progrediat- tur anima. Quod fufius postea explicans, tandem inter medium & finem eiusdem orationis addit: Propterea rursus ait ad excitatam surge; & ad venientem, veni. Nec enim ille, qui hoc modo surgit, vnquam surgere desinet, neque à corrente ad Dominum amplif- sinum illud diuo cursu destinatum, spatium consi- citur. Semper nimirum excitari nos oportet; nec vnquam est quiescendum, etiam si cursu propius ad scopum perueniamus. Quæ ad id tum verbum hoc surge, tum alterum illud veni, profert; toties facultatem ascendendi ad potiora largitur. Pondera præsertim illud, semper excitari nos oportet.*

18. Prædictam necessitatem excitantis gratiæ, at- que impossibilitatem retinendi illam, pro libito, quoniam à solo Dei nutu, non à nostra libertate dependet, Bernardus tradit sermone 21. in Cantica columna 2. explicans illud Cantic. 1. *Trabe me post te. Præsertim notanda sunt illa verba: Vides ne illum qui in spiritu ambulat, nequaquam permanere in vno statu, nec eadem semper facili- tate proficere, & quod non sit in homine via ciuitatis, sed quemadmodum ei spiritus moderatur, pro ut vult, dispensat, nunc segnius, nunc alacrius, quæ retro sunt, obliuisci, & ad anteriora se extendere? Puto, quod hoc ipsum, si accenditis, vestra vobis experientia intus respondet, quod ego foris loquor. Ergo cum te torpore, acedia, vel radio afficit sentis, noli propterea diffidere, aut desistere à studio spirituali: sed iu- uantia require manum, trahi te obsecrans spon& exem- plo, donec denuo suscitante gratia factus promptior, alacriorque curras, & dicas: Viam mandatorum tuorum cucurri cum dilatasti cor meum. Sic autem quandiu adest gratia, delectat in ea, ut non te existi- stimes donum Dei iure hereditario possidere. Multa- que subdit in eandem sententiam.*

SECTIO VI.

Ad omnes & singulas operationes supernaturales præuenientem gratiam esse simpliciter necessariam, probatur ex sacris Literis.

1. **A**gimus de quibuscumque supernaturalibus actionibus, etiam si neque ratione obiecti, & ex specie sua, neque ratione tentationis, alteriusve circumstantiæ singularem aliquam difficultatem, & extraordinariam contrahant. Ad illas ergo qualcumque actiones, assero gratiam operantem, seu præuenientem esse simpliciter necessariam homini iam iustificato, ac proinde omnium virtutum supernaturalium habitibus instructo.

2. Probatur primò, quia fideles, & iustos esse Thessalonicenses, Paulus supponebat, quando illis præuenientem gratiam precabatur. 2. Timoth. 2. fine: *Dominus Iesus Christus, & Deus Pater noster, qui dilexit nos, & dedit consolationem æternam, & spem bonam in gratia; exhortetur corda vestra, & confirmet in omni opere & sermone bono.* Nota primò interioriorem consolationem, exhortationem, seu admonitionem esse gratiam

præuenientem, iuxta disp. 29. sect. 2. ad finem. Nota secundò vniuersalitate ad omnia opera, in omni opere, & sermone bono.

3. Secundò, quoniam, ad probandam necessitatem gratiæ operantis, passim Augustinus atque Patres illius asectæ proferunt testimonium ex Philip. 2. *Deus est, qui operatur in vobis velle, & perficere pro bona voluntate sua. Quæ verba ad fideles, iam iustificatos, referri constat ex proximè præcedentibus verbis: Sicut semper obedistis, non in præsentia mei tantum, sed multo magis nunc in absentia mea, cum metu, & tremore vestram salutem operamini. Deus est, qui operatur in vobis, &c.*

4. Rursus prædictam Pauli doctrinam generalem esse omnibus meritorijs actionibus, etiam si nulla extraordinaria difficultate ab hominibus iustis eliciantur, probatur, nam in propositionibus doctrinalibus, indefinita aequipollet vniuersali. quapropter idem valet, ac si Apostolus dixisset: *Deus est qui operatur in vobis & omne velle, & omne perficere.* Sicut 1. Corinth. 12. dixit: *Diuisiones operationum sunt; idem verò Deus, qui operatur omnia in omnibus.* & Iſaias cap. 26. *Omnia opera nostra operatus es nobis.*

5. Quæ testimonia, præsertim illud Philip. 2. quàm frequenter ab Augustino, aliisque Patribus ponderata fuerint, ad probandam necessitatem operantis, & præuenientis vocationis, ostendimus supra disp. 19. sect. 2. num. 18. & dicemus plura tomo sequenti. Nunc satis fit illud Augustini libro 83. quæst. q. 68. colum. 3. *Et quoniam neque velle quisquam potest, nisi admonitus & vocatus, siue intrinsecus, vbi nullus hominum videt; siue extrinsecus per sermonem sonantem, aut per aliquid signa visibilia: efficitur, ut etiam ipsum velle Deus operetur in nobis.*

6. Quam doctrinam supponit illa oratio Ecclesiæ: *Montes nostras & corpora possideat, quasumus Domine, doni caelestis operatio, ut non nos ter sensus in nobis, sed eius ingiter præueniat effectus.* Et quidem quævis non dixisset ingiter, nec loqueretur de iam reuêntis Eucharistia, quos supponit gratia Dei iam viuos; ex sola petitione omnium bonorum actuum, & gratiarum actione pro illis, rectè colligeretur ad singulos actus esse necessariam vberiore gratiam præuenientem, si valet illa consequentia, quæ supra disp. 18. sect. 9. necessitatem gratiæ præuenientis ad fidem, Concilia & Patres probant tum ex orationibus, tum etiam ex gratiarum actionibus, pro fide impetranda, vel impetrata. Est autem validissima consequentia.

7. Probatur tertio, quia quibuscumque meritorijs volitionibus & operibus ad brauium supernæ vocationis currit quilibet iustificatus: at verò nec volentis esse velle, nec currentis esse currere, sed Dei misericentis per gratiam operantem, & præuenientem, Paulus tradit ad Rom. 9. cuius testimoniij vim fufius expendemus tomo sequenti.

8. Probant quartò Christi Domini verba Ioan. 14. *Hæc locutus sum vobis, apud vos manens. Paracletus autem Spiritus sanctus, quem mittet Pater in nomine meo, ille vos docebit omnia, & suggeret vobis omnia, quacumque dixerò vobis. Quod ad exaggerandam interioris gratiæ necessitatem, artulimus supra disputatione 39. sect. 3. Nunc verò, ad præsentem conclusionem confirmandam, ponderandum est primò, siue suggerere significet solum in memoriam reuocare, siue præterea submonere (ut multi vertunt ex Græco.) hoc tamen certum videri, non esse immediatè positam in voluntate nostra huiusmodi gratiam, videlicet quòd Spiritus*

Castitas perpetua.
Religionis ingressus.

Doctrina indefinita aequipollet vniuersali.

7.

8.

Spiritus sanctus nos doceat, submoneat, & suggerat, ac proinde esse gratiam operantem, seu præuenientem. Nam ea, quæ obliuiscimus, & alio suggerente recordamur, aut discimus, non à nobis discimus; nec nos ipsi nobis suggerimus.

Confirmatur. nam etiam suggestio diabolica est omnino extra nostram potestatem & libertatem; & ideo non imputatur ad culpam. Vnde ipsa puritas, & sanctitas Dominus noster Iesus Christus tentari per suggestionem potuit, vt cum Greg. homil. 16. in Euang. Ecclesia proficitur.

9. Pondera secundò hæc dicta esse Apostolis iam iustificatis. Vnde colligitur etiam iustificatis necessarium esse doctrinam & suggestionem Spiritus sancti.

Tertiò pondera distributiuam dictionem omnia, non solum quæ locutus sum apud vos manens, sed etiam quæcumque postea dixerò vobis. Atque ita videtur planè intelligere S. Thom. Ioan. 14. lect. 6. sub finem, dicens: *Facit autem nos scire omnia, interius inspirando, dirigendo, & ad spiritualia eleuando.* & infra: *Suggerit, in quantum nos impellit, prout est amor; vel suggeret nobis omnia, vel ad memoriam reducit.*

10. Tota præcedens probatio confirmatur. nam prædicta Spiritus sancti suggestionem se indigere supponit Apostolus Philip. 1. secundum lectionem Athanasij in epist. ad Serapionem de Spiritus sancti diuinitate col. 5. fin. *Scio enim quod hoc eueniet mihi ad salutem, per vestras orationes, & suggestionem Spiritus Iesu Christi.* Nec alia est significatio vocis, quæ ponitur in Vulgata, videlicet *subministratio*; hanc enim S. Thom. ibi lect. 2. exponit per supradicta verba Ioan. 14. *Suggeret vobis, &c.* Atque mens eadem est Chrysostr. in illud caput serm. 3. prope initium, vbi *subministratio Spiritus* exponit ita. *Nempe si subministratus, si plus aliquanto adauctus mihi fuerit Spiritus.* & Theodoret. ibidem: *Diuino, inquit, Spiritu mihi gratiam suppeditante.*

11. Probatur quintò, quia Paulus iam iustificatus erat, quando abundantius cæteris Apostolis laborauit: rursus quolibet bono opere laborabat, & quolibet augebat eam abundantiam laboris, quam Deo referere acceptam. Ergo de quolibet opere bono quilibet iustus cum Paulo 1. Corinth. 15. sentire debet, ac dicere: *Gratia Dei sum id, quod sum.* & rursus: *Non autem ego.* Quibus in verbis præuenientis & operantis gratiæ necessitatem Patres agnoscunt, præsertim Hieron. ibi, August. multis in locis, Basil. Ennodius, Philo, Bernard. maximè verò Gregorius locis notatis supra disp. 41. sect. 1.

12. Satis sit in præfenti repetere Gregorij verba 16. moral. cap. 10. *Superna, inquit, pietas prius agit in nobis aliquid sine nobis, vt subsequente quoque nostro arbitrio, bonum, quod iam appetimus, agit nobiscum.* Quia enim diuina nos bonitas, vt innocentes faciat, præuenit; Paulus ait: *Gratia Dei sum, id quod sum.* Et quia eandem gratiam liberum arbitrium subsequitur, adiungit: *& gratia eius in me vacua non fuit, qui dum se de se nihil esse conficeret, ait: Non autem ego: & quia se esse aliquid cum gratia, inuenit, adiungit: sed gratia Dei mecum.* Non enim dicebat, *meum, si cum præueniente gratia subsequens liberum arbitrium non haberet.*

13. Probatur sextò ex vi & significatione verborum dare, & accipere, quæ in sacris Literis significant præuenientem, & operantem Dei gratiam. Constat autem, quæcunque bona opera cuiuscumque iusti esse dona per Deum data, & ab illo accepta. Vnde Chrysostr. ad illa verba 1. Corinth. 8.

Gratias autem ago Deo, qui dedit eandem sollicitudinem pro vobis in corde Titi in homil. 18. in it. ait: Dei monstras hoc opus esse, & gratias agit ei, qui dedit, at quæ adeo sic adhorretur. nam si Deus illum excitauit, & misit ad vos, ipse petit per illum. Ne igitur putetis humanum esse quod factum est. Similiter Oecumen. ibid. ait: Dei autem opus dicit, quod Titum ad hoc excitauerit.

14. August. lib. 2. contra duas epist. Pelag. c. 9. sub fin. ait: *Hominis propositum bonum adiuuat: quidè subsequens gratia. Sed neque ipsum est, nisi præcederet gratia.* Atque hanc sententiam intelligendam esse de quocumque bono proposito, non solum peccatoris, sed etiam hominis iusti, ostendunt, quæ sequuntur verba: *Studium hominis bonum ab illo inspiratur.* de quo dicit Apostolus 1. Corinth. 8. *Gratias autem Deo, qui dedit idem studium pro nobis in corde Titi: si studium quisquam, vt pro alijs habeat, Deus dat; vt pro seipso habeat, quis alius est daturus?*

15. Confirmatur primò, & præcipuè, quoniam cuiuscumque operis meritorij, quantumcunque facilius, gloriam si iustus aliquis arrogaret sibi, eum corripere Paulus 1. Corinth. 4. dicens: *Quis enim te discernit? quid autem habes, quod non accepisti? si autem accepisti, quid gloriaris, quasi non accepisti?* Vnde gratiæ præuenientis, & operantis necessitatem colligit Augustinus multis in locis, Concilium Araucanicum, Prosper. Fulgentius, Basilius, & alij citati supra disp. 18. sect. 8. num. 2.

16. Confirmatur secundò, quia quamuis hi Patres plerumque hoc testimonio vtantur circa fidem, aut circa voluntatem credendi; nihilominus eorum ratio, imò etiam quandoque verba probant, idem intelligendum esse de quocumque opere meritorio. Si enim voluntas credendi à vocatione, & gratia præueniente, præcipuè habet, quòd sit donum à Deo acceptum; cæteræ omnes piæ voluntates hoc ipsum non aliunde habebunt. Neque enim satis est, esse à gratia adiuuante; alioquin hoc ipsum effectus in voluntate credendi, vt effectus donum Dei.

17. Septimò probatur Hierem. 24. *A tertio decimo anno Iosue, vsque ad diem hanc factum est verbum Domini ad me. Quod Hieron. ita ponderat: Ex quo loqui ad populum coepit, nunquam prædicare cessauit, sed singulis diebus diluculo, & de nocte consurgens loquebatur ad populum.* Vnde Hieron. colligit, necessarium esse vt diuina admonitio nobis quotidie renouetur, dicens: *Quomodo Propheeta (videlicet Hieremias) se semper ingerit, & quotidie replicat madata Dei? nisi, vt hoc ostendat, Dei nos semper indigere auxilio, & nunquam posse sufficere, quod semel datum est, nisi quotidie Domini admonitione renouetur.* Nota primò, admonitionem Dei esse gratiam præuenientem, seu vocantem, vt constat ex disp. 29. & seq. prioribus disputationibus. Secundò, illam vocem quotidie, supponi pro singulis opportunitatibus, in quibus opus sit gratia; etiam si pluries contingat vna die; sicut panem nostrum quotidianum da nobis hodie, & illud, clamat ad me quotidie.

18. Octauò probatur 2. Thessalon. 1. *Oramus semper pro vobis, vt dignetur vos vocatione sua Deus noster, & impleat omnem voluntatem bonitatis, & opus fidei in virtute.* Perpende primò Thessalon. fideles, & iustos esse supponi toto superiori còtextu epistolæ. Secundò perpende illud semper, ne vllam excipias actionem iustificationis, quæ in tẽpore aliquo fit. Tertio huiusmodi argumento, quod ab oratione sumitur, scilicet August. aliòsque Patres probasse necessitatem gratiæ, vt vidimus disp. 18. sect. 9. Quartò nota S. Thom. in lect. 1. ad fin. ita exponere, vt sensus sit: *Faciat vos Deus in mundo conuersari dignè*

dignè sua vocationi, vel vt Deus dignetur vobis dare illud, ad quod vocauit vos.

19. Sed Pauli mentem meliùs attigisse videtur Chrysostr. ibidem homil. 3. colum. 2. dicens: *Ad quod & semper, inquit, pro vobis oramus, vt Deus noster ista vocatione dignos vos habeat, & omne propositum bonitatis sua, & opus fidei cum potentia compleat, vt dignos, inquit, vos habeat ista vocatione. Nondum enim ea vocati erant; quapropter subiungit: Et omne propositum bonitatis sua compleat. Nam & qui sordidus erat indutus, vocatus fuerat; sed in vocatione non manserat: sed ob hoc ipsum magis dignus factus erat, qui vocationem hanc ad nuptias amitteret. Etenim, & quinque virgines vocatæ fuerant; Exurgite, inquit, sponsus venit; & parabant etiam se, sed non sunt ingressæ. Declarans igitur, de qua vocatione dicat, subdit: & omne propositum bonitatis sua, & opus fidei cum potentia compleat. Istam inquit vocationem inquirimus.*

20. Probatur nonò, quia quodlibet meritorium opus est fructus quem dat terra nostra. Ergo nisi Dominus suauitatem & illustrationem præuenientem dederit, nullum meritorium opus ferre poterit terra nostra. Consequentia probatur. Psal. 84. vbi nos legimus, *Dominus dabit benignitatem, August. legit, Dominus dabit suauitatem, & terra nostra dabit fructum suum.* Atque inter alia sic loquitur: *Ingenisse ad Deum, & consueti illi peccata, mereris ab illo delectationem, & suauitatem iustitie faciendæ, dabit tibi, vt incipiat te delectare iustitia, quem prima delectabat iniquitas.* & postquam fusus explicuit huiusmodi suauitatem ad singula bona opera, eius necessitatem affirmat, dicens: *Nisi Deus pluerit, quid prodest quod seminatur? hoc est, Dominus dabit suauitatem, & terra nostra dabit fructum suum. Ille enim visitationibus suis in otio, in negotio, in lecto, in conuiuium, in collatione, in deambulatione visitat corda vestra. Veniat imber Dei, & quod fructificet, quod idem seminatum est.*

21. Confirmatur. nam quibuslibet hominibus generaliter, & absque vlla limitatione huius, vel illius operis, vt bene operentur, necessarium esse prædictam suauitatem priùs à Deo dari, notat Augustinus lib. 2. de peccatorum meritis & remissione cap. 17. & 19. & de corrept. & gratia capite 2. Fulgentius & Prosper, quorum testimonia retulimus supra disp. 30. sect. 3. fine.

22. Decimò idem confirmat ferè totum caput 6. Sapientie, præsertim illa verba: *Praecipuas, qui se concupiscunt, vt se illis prior ostendat.* (& infra,) *quoniam dignos se ipsa circuit, querens, & in visis ostendit se illis hilariuer, & in omni prouidentia occurret illis.* & cap. 7. *Venerunt autem mihi omnia bona pariter cum illa, & innumerabilis honestas per manum illius: & latatus sum in omnibus, quoniam antecedebat me ista sapientia: & ignorabam, quoniam horum omnium mater est.* Vide sapientiam antecedentem, seu præuenientem vsque adeò, vt non solum antequam desideraret, quæreret, peteret; sed etiam antequam sciret, eam esse ducem, fontem, caput, & matrem; illa per suas manus operata fuerint omnia in omnibus, innumerabile, videlicet, honestatem virtutum. Vnde quod dixerat, venisse omnia bona pariter cum sapientia, sic intelligendum erit, sicut pedissequæ venire dicuntur pariter cum regina, quamuis sublequantur præuenientem.

23. Eandem vim habent, quæ paulò post subiicit: *Adhibi autem dedit Deus, dicere ex sententia, & præsumere dignum horum, quæ mihi dantur: quoniam ipse sapientia dux est, & sapientium emendator. Præsumere*

ibi est præconicipere; hoc si datur à Deo tanquam à sapientie duce; consequens est præcedere Dei donum, & gratiam; vt hic iam sapiens, & iustus dicat horum digna. Quod ita confirmat: *In manu enim illius, & sermone nostri, & omnis sapientia, & operum scientia & disciplina.* Nihil ergo excipit à prædicta operatione Dei, qui vt sapientie dux dat præconicipere. Cui explicationi consonat Augustinus de doctrina Christiana lib. 4. cap. 16. Prosper de vocatione Gentium lib. 2. cap. 24. Bernardi epistola 87. ad Ogerium.

Vndecimò probatur lib. 1. Regum cap. 10. *Abijt cum Saul pars exercitus, quorum Deus tetigerat corda.* Cæteri namque contempserunt, & tamen fideles erant. Nec dubium, quin eorum aliqui iusti forent, donec contempnerent. Nihilominus ad illud virtutis opus indigebant tangente Deo cor hominis, per Spiritus sancti illuminationem, vt loquitur Tridentinum sess. 6. cap. 5. atque eadem phrasi, ad significandam præuenientem gratiam, vtur Augustinus variis in locis supra disp. 18. lect. 5. num. 13.

24. Duodecimò probatur 1. Esdræ cap. 1. vers. fin. *Et surrexerunt principes patrum de Iuda, & Beniamin & Sacerdotes, & Leuitæ: omnis cuius suscitauit Deus Spiritum, vt ascenderent ad edificandum templum Domini.* Vnde planè colligitur, nullum ascendisse ad ædificandum, cuius Deus non suscitauerit Spiritum.

25. Decimotertiò probatur lib. 1. Machabæorum capite 4. *Et cogitavit de altari holocaustorum, quid de eo faceret, & incidit illis consilium bonum, vt destruerent illud.* vbi verbum incidit denotat comparationem inquisitionis humanæ fuisse casuale initium illius consilij, quoniam à superiori aliquo agente delapsa esset illius inspiratio.

SECTIO VII.

Eadem veritas probatur autoritate Patrum & Conciliorum.

1. Tridentinum sess. 6. capite 16. in medio agens de influxu Christi capitis in membra, sic loquitur: *Quæ virtus bona eorum opera semper antecedit, comitatur, & subsequitur; & sine qua nullo pacto meritoria esse possent.* Vbi nota vniuersalem distributionem, non solum, quia in propositionibus doctrinalibus indefinita æquipollet vniuersali; ac proinde bona opera idem significant, quod omnia bona opera: sed præsertim propter duas voces distributiuas, quæ subiunguntur, videlicet, *semper, & sine qua nullo pacto.*

2. Secundò probatur ex Concilio Araucanico II. can. 9. *Quoties, inquit, bona agimus, Deus in nobis, atque nobiscum, vt operemur, operatur.* Nota primò distributionem vniuersalem ad omnes actus: *Quoties bona agimus.* Secundò præuenientem & operantem gratiam in illis verbis: *Deus in nobis operatur.* cuius distinctio à cooperante gratia notatur sequentibus verbis; nec enim frustra additur, *atque nobiscum.* Tertio operari in nobis, vt nos operemur, proprium est præuenientis, & operantis gratiæ. & canone 14. sic loquitur: *Nullus miser de quacunque miseria liberatur, nisi qui Dei misericordia prauentur.* Nota non solum distributionem personarum, sed etiam miseriarum. Rursus, can. 20. ait: *Nulla facit homo bona, qua non præstet Deus, vt faciat homo.* Quæ verba desumpta ex Augustino

lib. 2. contra duas epistolas Pelagianor. cap. 8. fine. Ostendimus autem supra disp. 31. sect. 4. num. 17. vocationem, seu gratiam operantem esse, quæ Deus præstat ut velimus, & faciamus.

3. Idem Concilium can. 25. prope initium ait: *Nullus post peccatum diligeret Deum, aut credere in Deum, aut operari propter Deum, quod bonum est, potest, nisi gratia eum & misericordia diuina prouenerit.* & post medium eiusdem canonis ait: *Hoc salubriter profitemur, & credimus, quod in omni opere bono non nos incipimus, & postea per Dei misericordiam adiuuamur: sed ipse nobis, nullis procedentibus bonis meritis, & fidem, & amorem sui prius inspirat, ut Baptismi gratiam fideliter requiramus, & post Baptismum cum ipsius adiutorio, ea qua sibi sunt placita, implere possimus.* Perpende vniuersalitatem illam in omni opere bono. Deinde nota illud membrum, *fidem & amorem sui prius inspirat*, referri copulatiue etiam ad ea, quæ Deo sunt placita post Baptismum implenda.

4. Tertio probatur ex verbis Zosimi Papæ apud Cælestinum, infra citandum, qui scribens ad totius orbis Episcopos ait: *Nos autem instinctu Dei (omnia enim bona ad auctorem suum referenda sunt, unde nascuntur) ad Fratrum, & Coepiscoporum nostrorum conscientiam vniuersa retulimus.* Vbi primò obferua, hoc non de solo Dei instinctu, Summo Pontifici peculiari, sed de instinctu generali ad omnia opera omnium Sanctorum esse dictum. Quod

Probatur primò, ex ipsa parenthesi, quæ hypotheticam ad thesim reuocando, probat quod dixerat: *Omnia enim bona ad auctorem suum referenda sunt.* Loquitur ergo de instinctu necessario ad omnia bona, quorum Deus auctor fit.

Secundò probatur, quia sub hac vniuersalitate intelligitur à Cælestino Papa epistola 1. ad Episcopos Galliarum capite 8. dicente: *Quod omnia studia, & omnia opera ac merita Sanctorum ad Dei gloriam laudemque referenda sunt: quia nemo ei placet, nisi ex eo, quòd ipse donauerit. In quam sententiam dirigit Beata recordationis Papa Zosimi regularis auctoritas, cum scribens ad totius orbis Episcopos, ait: Nos autem instinctu Dei, &c.*

5. Obserua secundò, instinctum hic esse gratiam præuenientem, & excitantem. Quod

Probatur primò, quia pro instigatione, & motione diuina, quæ mentem impellat, accipitur hæc vox non solum à Christianis, sed etiam ab Ethnicis, ut videre est apud Ciceronem 1. de diuinat. & 1. Tusculan.

Probatur secundò, quia Episcopi Aphri præuenientem gratiam esse interpretantur, referente hoc, atque approbante Cælestino I. in dicto capite 8. illis verbis: *Et tamen instinctu Dei factum esse fideliter vidistis, veraciterque dixistis, ideo utique quia preparatur voluntas à Domino, & ut boni aliquid agant, paternis inspirationibus suorum tangit ipse corda fidelium.* Cui consonat totum sequens caput nonum.

6. Sed apud Petrum Diaconum de Incarnatione & gratia cap. 8. ad medium eadem testimonio adduntur hæc verba: *Ut nec nostrum deesse sentiamus arbitrium, & in bonis quibusque voluntatis humane, singulis moribus, magis illius prouenire non dubitemus gratiam.* Quæ verba aliter referuntur à Cælestino, videlicet, *magis illius valere non dubitemus auxilium*, lib. de Ecclesiast. dogmat. cap. 32. eodem modo legit sicut Petrus Diaconus nuper citatus.

7. In eadem epist. cap. 12. Cælestinus sic loquitur:

Non dubitemus ab ipsius gratia omnia hominis merita proueniri, per quem fit, ut aliquid boni & velle, incipiamus & facere. Quæ & alia testimonia eiusdem epistolæ refert Petrus Diaconus de Incarnatione & gratia cap. 6. 7. & 8. & Prosper lib. contra Collatorem cap. 10.

Eadem verba quæ retulimus ex Cælestino, habentur etiam apud Chrysostomum in homil. de Adam & Heua, column. vltima, tomo 1. eam autem esse homiliam Chrysostomi ostendimus supra disp. 27. sect. 4. versùs finem. Sed apud Chrysostomum non legimus *proueniri*, sed *prouenire*. Idem tamen sensus est. Quod enim prouenit ex alio, præuenitur ab eo, à quo prouenit.

Augustinus lib. de bono perseverantiæ cap. 17. parum à principio, postquam dixerat perseverantiam, & castitatem esse dona, quæ Deus per gratiam operatur in nobis per æternam prædestinationem, agens nos, ad illa liberè complenda, subdit: *Quod autem dixi de castitate, hoc de fide, hoc de pietate, de charitate, de perseverantia, & ne pergam per singula, hoc de omni obedientia, qua obeditur Deo, veracissimè dici potest.* Quo nomine obedientia complectitur cuiusque virtutis actum, siue quando eius præceptum obligat, siue quando Dei consilium dirigit ad illum. Idem lib. de gratia & libero arbitrio, c. 17. sub initium vniuersaliter affirmat: *Sine illo vel operante, ut velimus, vel cooperante cum volumus, ad bona pietatis opera nihil vallemus.* & ex toto contextu illius capitis & præcedentium constat Augustinum agere de indigentia gratiæ præuenientis ad omnia opera.

Prosper epist. de libero arbitrio ad Ruffinum prope finem de natura humana sic loquitur: *Nec illo modo ab æterna mortis debito liberam, nisi eam ad imaginem Dei secundæ creationis Christi gratia reformauerit. Liberumque eius arbitrium, agendo, spirando, auxiliando, & usque ad finem præuendo seruauerit.* Vtique ad finem igitur simpliciter necessaria sunt auxilia, & inspirationes quæ liberum arbitrium præuendo ad bonum agant, & seruent.

Ambros. ad Hebr. 6. ad illa verba: *Terra enim sepe venientem supra se bibens imbrè, & generans herbam opportunam, ait: Nihil sic opportunum, sicut fides in Filium Dei, & vita optima.* Hæc verò talis terra accipit benedictionem à Deo, ut ferat tricesimum, sexagesimum & centesimum. Et hoc notandum quòd omnis abundantia in frugibus terre, in fructibus arborum, non aliter, nisi per Dei benedictionem cultoribus ad voluntatem respondere poterit. Nota distributiua vniuersalitatem omnis abundantia, quo nomine quælibet abundantia pars, ac subinde quælibet pia, & meritoria operatio comprehenditur. Deinde benedictio, aut solum, aut præcipue gratiam præuenientem & excitantem denotat. Sed etiam clariùs expressit, quado subiungit imperium Dei esse, quod terram ad fructus excitat, dicens: *Neque enim agricolarum est, terræ excitare ad fructus, sed imperium Dei, sicut alibi beatus Paulus ait: Ego plantavi, &c.*

Idem probatur ex Basilio in regulis breuioribus interrogatione 16. cuius verba retulimus supra sect. 2. concl. 1. fin. Nunc verò obseruandum est, compunctione apud Patres non solum includere dolorem de commisso malo, & omisso bono; sed etiam propositum faciendi bona. Ideoque compunctio refertur ad quodcunque opus piū & meritorium. Quapropter sicut ad compunctionem requiritur gratia operas, & præueniens, ita etiam requiritur ad quodlibet piū, & meritorium opus.

Præter ea probatur ex Isidoro, qui bonum quodlibet

8.

9.

10.

11.

12.

Compunctio boni propositi & laudis.

13.

quodlibet opus appellare videtur confessionem, ea phrasi, qua sancti in Ecclesia appellantur Confessores, & Christus Dominus ait: *Qui me confessus fuerit, &c.* igitur sub hac significatione docet, ad confessionem opus esse præueniente Dei gratia. Sic lib. 2. sent. c. 5. §. 2. ait: *Si confessione boni operis non in nobis Deus operatur; cur per Prophetam dicitur: Confessio & magnificentia opus eius? ab illo enim nobis omnia bona, gratia præueniente, donantur. Nam nihil boni operis dedimus, per quod confessionem fidei accipere mereremur.*

14. Eadem sententia sumitur ex Gregorio lib. 18. moral. c. 22. & 23. prope finem, ubi vtitur eodem testimonio P'sal. 110. vt probet à Deo nobis dari & confiteri, & operari, idque sine nostris meritis præuenientibus; sed Dei gratia præueniente.

15. Rursus Isidorus in eodem lib. 2. sententiarum cap. 5. §. 3. *Professus, inquit, hominis donum Dei est, neque a se potest quisquam, sed à Domino corrigi. Non enim quidquam boni habet proprium homo, cuius via non est eius, testante Propheta: Scio, Domine, quia non est hominis via eius, neque viri est vt ambulat, & dirigit gressus suos.* Vbi nota primò, quodlibet bonum extra nostram potestatem esse, nisi propter gratiam præuenientem, quæ non est in potestate liberi arbitrii. Nota secundò sub nomine *professus*, & sub nomine *vix* comprehendi quodlibet opus ad salutem vile, & meritorium.

16. Præclare denique idem Isidorus in lib. 2. sententiarum capite 12. post medium ait: *Gressus Dei sunt in cor hominis interior vis, qua bona desideria surgunt, vt calcentur mala. Quando ergo ista in corde hominis sunt, sciendum est, tunc esse Deum per gratiam cordi humano presentem. Unde se tunc homo magis acuerit ad compunctionem debet, quando sentit & Deum interius operantem.*

17. Bernardus tract. de gratia & libero arbitrio. col. antepenult. agens de libero arbitrio, ait: *Neque ab ipso salutis merita, quod sola saluat misericordia. Cuius quippe conatus ad bonum & casti sunt, si gratia non adiuuentur; & nulli, si non excitentur.* Vide distributiua nulli. Idem sermone 17. in Cantica prope finem ait: *Inuocemus Spiritum veritatis, & reuocemus ab alto, quo nos duxerat; quatenus antecedit nos etiam ad nos (videlicet scrutandos), quoniam sine ipso possimus nihil.* & post pauca: *Ducit nos & reducit de claritate in claritatem, tanquam Domini Spiritus, quandoque rapient ad se in lumine suo, quandoque contemperans, & illuminans tenebras nostras, &c.* Videtur autem exhortatio illa dirigi ad iustos.

18. Probatur denique, quia Ecclesia omnium fidelium nomine, non solum qui peccatores, sed etiam qui cuncti iusti fuerint, Deum precatur, dicens: *Actiones nostras quesumus Domine, aspirando præueni, & adiuvando proficere, vt cuncta nostra oratio, & operatio à te semper intrepidat.* Obserua dictiones vniuersales, *cuncta*, & *semper*, & iterum. *Tua nos quesumus Domine, gratia semper præueniat, & sequatur, ac bonis operibus iugiter præstet, esse intentos.*

SECTIO VIII.

Scholasticorum communis sententia confirmat eandem necessitatem præuenientis gratia ad singulas actiones meritorias.

1. Scholastici omnes Augustinum sequentes, docent iustos mereri augmentum, & perfectionem gratiæ, voluntate non præuia, sed pedissequa *Roz de Providentia Dei.*

gratiam autem præcedere, vt motium ad meritum. Sic Magister 2. distinctione 26. §. 3. refert & approbat hæc verba Augustini epistola 106. ad Bonifacium: *Non gratiam Dei aliquid meriti præcedit humani; sed ipsa meretur augeri, vt aucta mereatur & perfici, & voluntate comitante, non ducente, pedissequa non præuia.*

Vbi sanctus Bonauentura quæst. vltima illius distinct. 26. initio corporis ait: *Abique dubio sicut auctoritates Sanctorum dicunt, necesse est, ponere, liberum arbitrium à gratia moueri, & excitari. Ab ipsa enim gratia operante præuenitur, & à cooperante ad opera meritoria eleuatur; itaque respectu operis meritorij gratia est sicut primum principis motrix, & voluntas sicut pedissequa.* Clariùs necessitatem gratiæ & supernaturalis vocationis, seu cogitationis, vt homo se ad gratiam præparet, docet Bonauent. 2. dist. 28. art. 2. quæst. 1. corp.

Apud antiquissimos Scholasticos in prouerbium abierunt illa carmina.

Quidquid habes meriti, præuenit gratia donat. Nil Deus in nobis, præter sua dona, coronat.

Horum author à Guillemo Parisiens. appellatur Debertus Cenom. Episcopus, ab aliis Prapositionius. Hæc tanquam vera recipit Guillel. Parisiens. in 1. p. versùs fin. in tract. de meritis paulo post med. & postea colum. penultima confirmat omne opus bonum & meritorium esse à Deo excitante.

Eisdem verbis eandem veritatem confirmat Albertus 2. part. q. 100. memb. 1. dicens: *Profanum est, dicere, nisi quòd gratia semper præuenit voluntatem, & eripit eam, vt velit bonum.*

Alexand. 3. p. q. 69. memb. 1. a. 2. corpore docet: *Nullus esse conatus liberi arbitrii ad bonum, nisi excitentur à gratia.* & quæst. 70. memb. 3. docet, munus gratiæ esse, vt tanquam motor excitet meritorios motus in voluntate.

Neque obstat hos Scholasticos existimare, habitus esse gratias præuenientes: nobis enim satis est, ab illis agnoscere necessitatem præuenientis & operantis gratiæ ad singula opera meritoria, vt moueat & excitet. (quæ autem realitas præstet hoc munus, iam supra disp. 30. & 32. & 34. tractauimus) præsertim cum iidem Doctores, vel omnes, vel ferè omnes admittant etiam necessitatem actualis gratiæ præuenientis, quæ sit cogitatio, vt vidimus supra disp. 31. sect. 7. & disp. 34.

Clariùs colligitur etiam ex S. Thoma supra quæst. 109. art. 9. corpore, & ad argumenta, quoniam ultra habitum gratiæ requirit specialem motionem ad actus illius; idque peculiari ratione, dum sumus in via, potius quam in patria, propter ignorantiam, concupiscentiam, & fragilitatem naturæ lapsæ. *Motiois autè nomè* apud S. Thom. semper comprehendit præuenientem concursum, imò aliquando illum solum significat; vt constabit legenti totam quæst. 109. & sequentes in 1. 2.

Confirmatur nam ad concurrèdum, & cooperandum cum libero arbitrio, sufficit habitus charitatis; hoc enim est proprium munus illius. Quapropter si ad aliquid requiritur motio, erit ad excitandum, & ad eam cooperationem, quæ cum excitatione per se coniungitur.

Propter easdem rationes idem colligitur ex Vincentio Beluacensi in speculo morali, videlicet tomo 3. lib. 1. rota dist. 10. ubi refecit omnes articulos S. Thomæ 1. 2. q. 109. resecatis argumentis. Fauet etiam tomo 1. speculi lib. 29. cap. 117. refert namque multa ex Augustino pro necessitate gratiæ præuenientis.

- 9. Ricardus in 2. dist. 28. art. 1. q. 1. in sed contra, & in eius solutione admittit illa verba Bernardi in tractatu de libero arbitrio: Cuius quippe conatus ad bonum & casti sunt, si à gratia non adiumentur; & nulli, si non excitentur.
- 10. Gregorius in 2. distinct. 26. quæst. 1. art. 3. ad 12. ait: Etiam inuauit Deus, ipsum actum immediatè causando, & ad ipsum immediatè mouendo potentiam. Unde homo habens gratiam etiam gratum facientem, & aliud quodcumque habituale Dei donum, adhuc, ad bene operandum, indiget alio speciali auxilio. Quod testimonio Augustini confirmat, & magis explicat, hoc auxilium esse non solum concausare cum voluntate, sed etiam illam mouere, & applicare voluntatem, & facere, vt velit, & causet, quod est proprium gratiæ operantis.
- 11. Eandem necessitatem præuenientis gratiæ ad singula quæque opera meritoria expressè docet Agidius in 2. distinct. 27. quæst. 2. post articulum tertium in dubio laterali §. si ergo querat, & 2. dist. 28. quæst. 1. in dubio laterali post med. illis verbis: Et postquam etiam susceperimus gratiam, non possumus agere opera gratia sine Deo, ad hoc nos agitante, & mouente; & fauet valde in eadem dist. 28. quæst. 1. art. 3. §. visa conuenientia.
- 12. Carthusianus in 1. dist. 41. q. 1. col. vltima, ait: Ad meritorie operandum non sufficere habitualem gratiam & liberum arbitrium; sed requiri actualem motionem Spiritus sancti. Idem repetit in 2. dist. 37. col. penultima, §. sed contra istam Scoti.
- 13. Cisterciensis Dionys. in 2. dist. 25. quæst. 2. art. 1. concl. 5. ait: Arbitrium iustum eget, ad bene volendum, pramotione diuina. & post dist. 35. in ea quæst. quæ circa materiam de peccato actuali est tertia, in art. 2. concl. 2. probat. 3. ait: Ad qualitercumque agere Deus est author, ad taliter agere prædestinat, pramouet, & actuat voluntatem. & iterum Cisterciens. in 2. dist. 27. q. vnica, art. 1. concl. 4. & a. 2. concl. 1. & sequentibus, & in artic. 3. corol. 1. & 2. tradit necessitatem gratiæ præuenientis, & diuinæ motionis ad omnia bona opera.
- 14. Capreolus 2. sent. dist. 28. art. 3. ad argum. contra primam conclusionem prope fin. ait: Habens gratiam habitualem, indiget speciali motione diuina ad bene moraliter cogitandum. Exiitimat etiam mentem Gregorij Arimin. quantum ad hoc, eandem esse, quæ S. Thomæ fuit supra num. 7.
- 15. Non solum conclusionem positam in sect. 6. sed etiam eius limitationem, & explicationem, quam præmissimus in sect. 2. Deza clarius quàm cæteri Doctores, tradidit in 2. distinct. 28. quæst. vnica art. 3. notab. 6. ante med. Afferit enim, seruari proportionem inter naturalem, & supernaturalem Dei præmotionem; quæ requiritur ad nostras operationes. Peculiariter notanda sunt illa verba. Sanctus Thomas inquit 1. 2. quæst. 9. art. 3. ad 1. Voluntas, in quantum actu vult fidem, reducit se de potentia ad actum, respectu eorum, quæ sunt ad finem, vt, scilicet, ea actu velit; & simili modo dicendum est, quod per hoc, quod aliquid vult, vel ad aliquid mouetur, ex speciali & gratuita Dei motione reducit se de potentia ad actum, ad hoc quod alia velit, vt ad alia mouetur, quæ ex illo primo dependent, vel deduci possunt sine nouo speciali auxilio de proximo mouente.
- 16. Martinus Magiltri in tractatu de fortitudine in ea parte, qua tractat de perseuerantia, quæstione 3. Vtrum ad perseuerandum indigeamus auxilio gratiæ, dum respondet ad primam obiectionem, ait: Per peccatum primi parentis sic vulnerata

est voluntas, vt ad præsentiam habitus non sufficiat exire in actum suum bonum; sed coëxigitur altera causa, scilicet, specialis Dei motio, sine qua voluntas non potest actum bonum causare. Et quamuis non explicet, vtrum de actu naturali, vel supernaturali loquatur; nihilominus videtur ex contextu, loqui de quocunque, maximè verò de supernaturali, ad quem necessitatis ratio maior est, maiorque impotentia voluntatis humanæ.

Gabriel 2. dist. 27. quæst. vnica, art. 2. post conclusionem 2. asserit opera nostra esse meritoria, pro vt sunt à Spiritu sancto, quasi à primo mouente, & inhabitante, & à gratia cooperante. Quod postremum membrum indicio est, in priori membro intellexisse gratiam operantem, cuius proprium est mouendo, excitare

Necessitatem gratiæ operantis, scilicet, cogitationis, inspirationis, & excitationis, à Deo immittæ, etiam ad eos actus, quorum habitus accepimus, quando iustificati sumus exemplo necessitatis exterioris mouentis ad primum actum naturalem voluntatis, docet Ruardus valde expressè in a. 7. pag. 14. §. & potest homo, longè ab initio, & longè inferius pag. 17. & clarius pag. 36. ex quibus manifesta, in fine. Idem planè sentit, quamuis obiter & minus apertè, Driedo de captiuit. & redemptione tract. 6. c. 2. part. 2. non longè post med.

Idem supponere videtur Suarez lib. 3. de auxiliis cap. 4. n. 6. & Medina 1. 2. q. 109. art. 10. à medio vsque ad finem. Sed expressè id docent Vafquez 1. 2. disp. 185. cap. 8. fine. Mascareg. disp. 1. part. 3. num. 5.

Ne fortè aliquis respondeat prædictis testimoniis probari necessitatem vnus tantum gratiæ præuenientis, quæ ad omnia opera meritoria excitat, quatenus excitat ad primum opus supernaturale. Hanc explicationem esse violètam probat; si enim hoc significare voluissent sacra Literæ, Concilia, Patres, & Scholastici; debuissent potius opposita loquendi forma vti, & affirmare ad solum primum actum requiri gratiam præuenientem, seu excitantem, & ad reliqua non requiri. Adde, quod singula testimonia ponderantes, supra notauimus non pauca, quæ clarius exigunt nouam, & presentem cõsolationem, visitationem, exhortationem, suauitatem, gratiam operantem, & excitantem ad singula opera in particulari.

SECTIO IX.

Eiusdem veritatis rationes à priori, & corollaria.

VT eisdem rationibus non solum assertiones nostras probemus; sed etiam simul diluamus fundamenta contrariæ sententiæ, quæ referemus infra sect. 10. hic erit nostrarum rationum scopus. Quamuis per habitus supernaturales homo iustus habeat integram, & completam potentiam ad actus supernaturales; adhuc necessaria est exterior vis Dei, excitans & mouens, ad vtendum habitibus infusis, inchoando nouam seriem actuum supernaturalium, postquam omnino intermissi fuerint modo explicato in sect. 2.

Hoc igitur probat primò, quia natura lapsa, vt se erigat ad supernaturales actus, magnam patitur difficultatè; quantam non patitur circa actus naturales. Nam omnia sensibilia obiecta, omnes corporis indigentia, labores & anxietates, à supernaturalibus auocant. Terret etiam obiecti

17.

18.

19.

20.

1.

2.

4. Deus ad primum actum supplet concursum habitus.

5.

6.

7.

8.

9.

obiecti supernaturalis altitudo, quæ vix à nobis percipitur, nisi per vmbra & caliginem, donec Dei peculiaris illustratio adit. Quapropter ad res spirituales animus nauscat, & languet, nisi spiritualis aliqua consolatio excitet appetitum.

Vnde sequitur primò, etiam si omnes potentia hominis iusti, sint completæ, & integræ, ad actus supernaturales eliciendos per habitus infusos; adhuc indigere illustratione, & suauitate inuitante, qua superetur bona pars difficultatis. Secundò sequitur, huius rationis vim pertinere ad omnes actus supernaturales, etiam si non impediantur extraordinaria difficultate. Nam ea sola difficultas, quod de obiecto supernaturali sunt, & modo supernaturali, sicut oportet, satis est, vt prædictæ rationi vires præbeat.

Probat secundò, quia quando Deus concurret ad primum actum fidei, vel spei, vel charitatis, prius natura, quàm infundatur habitus, Deus supplet totum concursum effectiuum, quem præstare debuisset habitus; supra disput. 8. sectione 1. & sect. 4. conclus. 4. & nihilominus præter hunc influxum requiritur gratia operans, præueniens, & excitans. Ergo quamuis adit habitus, requireretur ista gratia.

Probo consequentiam, quia habitus ipse, quando adest, non est magis potens quàm Deus; prout effectiuo concursu omnem habitus actiuitatem supplet.

Confirmatur, quia concursus habitus, & concursus gratiæ præuenientis sunt diuersæ rationis, & diuersæ necessitatis; ac proinde, vno dato, non cessat necessitas alterius.

Probat tertio, quoniam à cogitatione sumi debet cuiuscunque operis exordium, siue in peccatore, siue in homine iusto. At verò quamlibet piam, & vtilem cogitationem indigere præueniente, & operante Spiritu S. gratia constat 2. Corinth. 3. Non quod sufficentes simus, cogitare aliquid à nobis, quasi ex nobis; sed sufficientia nostra ex Deo est. Vnde præuenientis gratiæ necessitatem colligunt August. multis in locis, Arausicanum, Prosper, Fulgentius, Philo, quos supra disp. 18. sect. 5. n. 6. citauimus.

Peculiariter autem August. lib. de bono perfectantia cap. 8. in medio, & cap. 13. fusiùs confirmat adducto testimonio Ambrosij lib. de fuga seculi cap. 1. dicentis: Non enim in potestate nostra est cor nostrum, & cogitationes nostra, quæ in prouiso offensa mentem, animamque confundunt, &c.

Probat quarto experientia. nam qui diligenter incumbunt in studium perfectionis, frequenter obseruant, se nonnunquam torpere ad facillima pietatis opera; cum tamen aliàs, Deo maiorem illustrationem, suauitatemque inspirante, promptissimi sint, tum ad facilliora, tum etiam ad difficiliora. De hac experientia plura diximus supra disp. 2. sect. 11. Illius testis est Bernardus serm. 21. in Cantica, cuius verba retulimus sect. 5. fine, & sermone i. Pentecost. prope med. cuius verba retulimus sect. 3. probat. 9. prope finem.

Probat quintò, quia quocunque bono opere, siue difficiliori, siue faciliori ad perfectionem tendimus, gratiam, & merita cumulando, vt offendimus 2. 2. quæst. 24. de charitatis augmento. Porro præueniens, & operans gratia prærequiritur, vt tendere ad perfectionem possimus; sicut ostendimus supra sect. 5.

Probat sextò, quia aliqua orationes nulla Ruiz de Prouidentia Dei.

extraordinaria difficultate impediuntur; & tamen, vt oremus, sicut oportet, indigemus præueniente gratia; vt probatum est supra disp. 24. sect. 1.

Probat septimò, quia iusti pro quocunque bono opere facili, vel difficili gratiæ, auxilium à Deo precantur, & pro quocunque bono opere Deo gratias agunt. Porro ex oratione, & gratiarum actione rectè colligi necessitatem gratiæ præuenientis, ostendimus supra disp. 18. sect. 9.

Probat octauò ex analogia & proportionem ad naturales operationes intellectus, & voluntatis, quod argumentum tractandum est tota disp. seq. præsertim sect. 4. & 5.

Ex his rationibus, maximè verò, ex postrema colliguntur nonnulla corollaria, quibus ampliat, explicaturque magis conclusio posita in sect. 6. & hucusque probata. Primò colligitur, gratiam præuenientem non solum per accidens propter difficultates quas patitur natura lapsa, sed etiam per se propter naturam ipsam liberi arbitrij, & operationis ab illo eliciendæ, gratiam operantem, & præuenientem esse simpliciter necessariam ad singulas quæque supernaturales actiones. Vnde secundò colligitur etiam in statu innocentia, atque in Angelis, locum habuisse prædictam necessitatem, vt fusiùs ostendimus disp. 43.

Tertio colligitur, quoties ad tentationes superandas, & ad vitanda peccata, necessariam esse gratiam Theologi decernunt, siue propter peculiarem aliquam difficultatem victoriæ, aut debilitationem subiecti, aut vehementiam tentationis, siue propter frequentiam & diuturnitatem temporis: toties intelligendam esse necessitatem, non solum gratiæ adiuuatis, sed etiam excitantis, seu præuenientis. Quoniam nunquam, aut ferè nunquam cõtingit talis victoria per gratiam, nisi mediis supernaturalibus actibus fidei, spei, charitatis, aut aliarum virtutum: qui actus requirunt gratiam excitantem, vt supra probatum est. Quod si aliquando vincitur tentatio, & vitatur peccatum sine villo actu supernaturali voluntatis & intellectus, qui destinetur ad resistendum: id nunquam contingit, nisi leuibus ac facilibus tentationibus, quæ proinde sine gratia superari possunt, vt supra disp. 23. n. 11. notauimus.

Quartò colligo, prædictam necessitatem gratiæ præuenientis in homine iam iustificato habere duplicem gradum probabilitatis. nam longè probabilius est, necessariam esse, vt minimum necessitate morali; ita vt sit moraliter impossibile, denuo se applicare ad operationes supernaturales sine illo concursu, tã physico, quàm morali, quem gratia præueniens præbet supra disp. 36. sect. 4. & 5. sed in alio inferiori gradu probabilitatis censet, etiam physica necessitate requiri gratiam præuenientem homini iam iustificato: ita vt sit physicè impossibile, denuo se applicare ad operationes supernaturales sine prædicta gratia præueniente saltem quoad intellectum.

Colligo quintò, ad illa opera entitatiuè naturalia, quæ propter extraordinariam difficultatem, aut propter perseuerantiam, vel multitudinem indigent gratia, necessariam esse gratiam excitantem, seu præuenientem entitatiuè supernaturalem; sed non requiri per se & immediatè, sed per accidens, & mediatè; quatenus Deus, supposita eleuatione ad gratiam, decreuit, vt plurimum non dare hæc auxilia entitatiuè naturalia, nisi supposita supernaturali cõuersione ad Deum. Cæterum attendendo præcisè ad actus entitatiuè

10.

11.

12. Corollaria.

13.

14.

Prædicta necessitatis duplex probabilitatis gradus.

15.

Naturalium operum supernaturalium gratia necessitas per accidens.

naturales, per se non requiritur ad illos; nisi excitatio entitatiue naturalis, sed tanto fortior communi excitatione, quanto difficiliore fuerint actus, vt colligitur ex dictis disputat. 38. sect. 5.

16. Sexto colligitur decisio ad duas incidentes quaestiones, quas nonnulli Theologi hoc tempore seiscitantur. Altera est, vtrum cuicumque habenti intensiorem gratiam habitualem, & consequenter intensiores habitus virtutum, Deus semper conferat fortiores inspirationes, & gratias excitantes. Huic quaestioni absolute dicendum est negatiue. Constat enim non solum incipientibus iter perfectionis, & etiam peccatoribus, toto conatu recedentibus a Deo, quandoque conferri fortiores, & frequentiores illustrationes, inspirationes, suauitates, & consolationes, ita vt ij tandem conuertantur, & citò ascendunt ad altissimum perfectionis statum; alij verò qui virtutis viam priores arripuerant, vel redcant ad vitia, vel ignauiter, ac tepidè incedant.

Aliquando minus sancto abundantior gratia praeueniens datur.

17. Sed clarius explicando, dicendum est primò, esse quandam mensuram auxiliorum excitantium, & adiuuantium, proportionatam intensioribus, aut remissioribus habitibus gratiae; & hæc proportio ita feruatur semper a Deo, vt ex ea nihil detrahatur, quantum est ex parte Dei.

18. Dico secundò. Nihilominus variatur hæc proportio, dando pro sua libera voluntate mille ei, cui debebatur vnum, & alteri cui debebantur quatuor, non dando nisi tantum quatuor, aut decem, aut viginti. Quod potest facere, sicut potuit maiora excitantia dare Saulo, quam multis discipulis, qui eodem tempore Sauli, & aliorum persecutionem pro fide constanter tolerabant. Idemque argumentum sumi potest ab exemplis aliorum peccatorum, qui ad altissimum perfectionis fastigium vocati sunt ab exordio nascentis Ecclesiae vsque ad nostra tempora.

19. Dico tertio. Eadem proportio variatur etiam ex parte nostra, impediendo, auferendoque opportunitates gratiae; idèque habens valde intensos virtutum habitus, si rebus sæcularibus distrahatur, aut passionibus, aut culpis venialibus; aut animi remissione retardetur; sæpe pauciora auxilia excitantia recipiet, quam tyrones, & remissioribus habitibus præditi, qui feruenter, ac violenti rapiunt abundantiora auxilia.

20. Ad vtramque varietatis causam, siue ex parte Dei, siue ex parte nostra, referri potest, quod sanctus Isidorus libro 2. sententiarum capite 5. post medium ait: *Possè fieri non est dubium, vt ij, quos quidam virtutum excellentia antecellunt, Dei repentina præueni gratia, quosdam compendio sanctitatis præueniant: & dum sint conuersione postremi, subito efficiuntur virtutis culmine primi.* Vnde constat gratiam præuenientem abundantiorum, efficaciorumque dari aliquando minus sanctis hominibus.

21. Altera quaestio est, vtrum actus euadere possit intensior, quam sit intensa inspiratio, & illustratio; præsertim si habitus virtutis infusus sit intensior, quam illustratio & inspiratio.

Respondet, de hac re nihil esse hucusque certum; videtur tamen hoc physicè possibile esse, & postquam semel excitatum est arbitrium, etiam remissiori excitatione, posse, si velit, intensiori habitu secundum totam eius intensiorem vt; quia nulla sufficiens ratio impedit vt tota eius

potestate, quæ subest voluntatis imperio. Sed videtur infallibile fore, vt hoc nunquam contingat, vel certè non contingat regulariter, sed raro. Cui doctrinæ nonnihil fauent quæ nuper ex Isidoro, & quæ ex Laurentio Iustiniano supra disputatione 38. sectione 3. numero 3. retulimus, atque eodem modo intelligendus est sanctus Thomas 1. 2. quaestione 112. articulo quarto corpore, vbi existimare videtur, maiorem intensiorem actus correspondere intensi maiori gratiae præuenientis.

SECTIO X.

Explicantur Doctores, qui oppositum sensisse videntur, & eorum argumenta diluuntur.

Vltra eos Doctores, quos retulimus sectione 3. in 1. & 2. sententia, alij Doctores videntur asserere, præuenientem, seu operantem gratiam non esse simpliciter necessariam homini, iam iustificato, ad eliciendum supernaturalem actum, cuius habitus adhuc viget, & nulla extraordinaria difficultas, neque ratione obiecti heroici, neque ratione tentationis vehementis, aut alterius circumstantiæ illum impedit. Ita sentire videntur Ruardus articulo septimo, inter principium & medium §. ex propositionibus, propos. 4. & 5. & §. ex quibus. Bellarminus libro sexto de gratia & libero arbitrio capite 15. sententia 13. Molina in concordia ad quaest. 14. disputatione 8. post medium, & disp. 19. fine.

Huic opinioni proxima est altera Caietani 1. 2. quaestione 111. articulo 2. fine, qui quamuis concedat gratiam operantem frequenter reperiri post iustificationem impij; videtur tamen hoc limitare ad novos actus excedentes proportionem acceptæ gratiæ.

Nihilominus ij Doctores expositionem admittunt, valde congruam suis mentibus, atque verbis; præsertim verò Ruardus, & Bellarminus. Nam Ruardus expressè affirmat, excitantem & præuenientem gratiam esse simpliciter necessariam cuicumque homini, etiam iustificato, ad quemlibet actum meritorium; pro vt retulimus supra sect. 8. num. 18. Bellarminus verò Ruardum sequitur in ea sententia, eisdemque fundamentis nititur, viamque aperit eidem explanationi; quam etiam admittere potest Molina.

Eorum igitur authorum mens tria præcipue respexit, eaque verissima. Primum est, supposito habitu, & aliquo supernaturali actu præcedenti, non esse simpliciter necessariam gratiam, summo rigore, atque totaliter præuenientem; quod explicatum, atque probatum est sect. 1.

Secundò, non requiri nouam gratiam præuenientem, & operantem, quandiu prioris gratiæ præuenientis durat supernaturalis virtus, & actualis motio.

Tertio, homini iam iustificato, & omnium infusarum virtutum habitibus instructo, non aliam gratiam præuenientem, & excitantem esse simpliciter necessariam, præter eam, quam habitus singuli, vel Deus immediate ad præsentiam illorum subministrat, tanquam ex lege debitam habitibus singulis, suggerendo cogitationes, illustrationes, & exhortationes indeliberatas, suauiter impellentes ad frequentandum actus singulorum habituum;

habitu; vt magis explicabimus in solutione ad 4. & 5. argumentum.

5. Eorum fundamentum primum.

Solutur.

Nihilominus operæ pretium erit, eorundem authorum fundamenta diluere, qua parte pugnare videntur, contra generalem necessitatem gratiæ, ad singulas quaslibet actiones meritorias. Primum fundamentum est, quoniam (vt ipsi loquuntur) habetur id disertis verbis positum in canone postremo Concilij Arausicani.

Respondetur. In eo canone nulla reperiuntur verba, quæ hoc sonare videantur, nisi illa: *secundum fidem catholicam credimus, quod accepta per Baptisimum gratia, omnes baptizati, Christo auxiliante, & cooperante, qua ad salutem pertinent, possint, & debeant, si fideliter laborare voluerint, adimplere.* Ex quo testimonio potiori ratione colligitur necessitas operantis gratiæ ad singulas quaslibet actiones meritorias, quoniam illa verba, *Christo auxiliante, & cooperante*, denotant duos auxiliandi modos, alium operando, & præueniendo; alium verò cooperando, præsertim cum aliis canonibus clarius idem Concilium nostræ sententiæ fauerit, supra sect. 7. probat 2.

6. Confirmant aliqui ex Concilio Mileitano canone 3. vbi ait: *Quicumque dixerit gratiam Dei, qua iustificamur per Iesum Christum Dominum nostrum, ad solam remissionem peccatorum valere, non etiam ad adiutorium, vt non committantur; anathema sit.* Respondeo, hoc testimonio rectè probari, quòd nos libenter fatemur gratiæ iustificantis habitus esse gratiam adiuantem, vt euitantes peccata, impleamus diuina præcepta, & meritorie operemur; sed non probatur, hoc præstari absque vlla exhortatione, illustratione, & inspiratione, quam vel habitus ipsi, vel Deus ad illorū præsentiam suggerat, vt voluntatè excitet ad operandum, modo magis explicando in solutione ad 4. & 5.

7. Fundamentum 2. Secundum illius sententiæ fundamentum est, quoniam gratiæ operantis, seu præuenientis minus est, cooperari ad assensum liberum, & actum meritorium, supplendo concursum, quem debet præstare habitus. Quapropter, habitu dato, cessat illius necessitas.

Solutur.

Respondet. Disput. 36. sect. 4. concl. 2. & tota sect. 5. ostendimus duo. Primum est, concursum, habitum proprium, nunquam præstari a gratia præueniente; sed à solo Deo. Secundum est, insuper gratiæ præuenienti conuenire suum influxum peculiarem, quoad liberum, & supernaturalem assensum cooperantem, & huius cooperationis necessitas non cessat dato habitu, vt ostendimus in præcedentibus sectionibus, & constabit magis disp. sequenti sect. 4. & 5.

8. Fundamentum 3. Tertium fundamentum erat, quoniam liberum arbitrium præditum supernaturalibus habitibus omnium virtutum, & donorum, est potentia integra, completa, & proportionata, ad eliciendos suos actus supernaturales. Ergo non indiget gratia excitante ad illos.

Confirmatio 1. Confirmatur primò, quoniam habitus vtimur, quando volumus, cum sint eorum casualitates diuersæ, & singulæ per se requisitæ, non verò per accidens ob defectum alterius.

Confirmatur secundò, quoniam ad actus naturales liberum arbitrium non indiget aliquo alio concursu excitante, præter generale auxilium: sed liberum arbitrium, pro vt supernaturali habitu instructum, non est minus potens comparatione actus supernaturalis. Ergo non indiget alia motione excitante.

Respondetur. Potentia integra, completa, & proportionata, quamuis nullo alio principio indigeat, quod defectum potentiae suppleat; nihilominus indiget principio excitante, cuius necessitas non suppletur per habitum, cum sint eorum casualitates diuersæ, & singulæ per se requisitæ, non verò per accidens ob defectum alterius.

Habitibus vtimur cum volumus.

Ad confirmationem primam, Respondetur primò. Habitibus vtimur, quando volumus volitione, proportionata ad habitum, & eius actum; idèque quando volitione naturali volumus vti habitu acquisito, vtimur illo, sed non vtimur habitu infuso; nisi volitione supernaturali & infusa velimus eo vti, quia volitio naturalis est improporionata habitui, & actu eliciendo per illum. Ad hanc igitur volitionem requiritur gratia præueniens & excitans.

Respondetur secundò. Habitibus vtimur, quando volumus, si adsit cætera, quæ per se postulantur à tali habitu. Quapropter miles non poterit vti habitu sequendi vexillum, & imperatori obediendi inter pericula belli; nisi adsit imperator vexillo præmonens ad pugnandum; nihilque proderit priuati alicuius hominis imperium, vt prædictus habitus concurret. Sic ergo quicumque habitus infusus eo ipso, quòd destinatur ad producendos actus supernaturales, intrinsecè destinatur ad sequendam motionem præuenientem Dei, vt supernaturalia auctoris. Quapropter ea deficiente, nihil operari possunt, quamuis à naturali conatu prouocentur.

Hinc respondetur ad secundam confirmationem, vt acquisitis habitibus vtamur, non indiget liberum arbitrium alio concursu excitante, præter generale auxilium; quia generale auxilium naturale secum affert excitationem, proportionate applicantem per indeliberatas cogitationes, & impetus voluntatis indeliberatas. Quæ excitatio improporionata est habitui supernaturali, proptereaque requiritur alia superior.

Adde quartum argumentum. Quoniam quilibet habitus infusus, quod ex se est, inclinat semper ad suos actus, sicut habitus naturales, & vim habet gratiæ præuenientis, & excitantis. Ergo non est simpliciter necessaria alia actualis gratia excitans.

Confirmatur. nam fidei habitus est sufficiens principium, vt hominem excitet, applicetque ad eliciendum actum fidei, quando concionatorem audit, vel pium librum legit, de huiusmodi mysteriis differenter. Et hic actus fidei sufficienti, & proportionato modo proponit obiecta supernaturalia, eorundemque rationes, & motiua, vt excitetur actus spei, contritionis, charitatis, atque cæterarum virtutum actus in homine, qui eiusmodi habitibus est præditus.

Respondetur. Sicut habitus acquisitus (verbi gratia, vindictæ & odij) non aliter inclinat, excitatque ad suos actus deliberatos; nisi excitando prius indeliberatas cogitationes, & indeliberatos imperus voluntatis ad odium, & vindictam: ita etiam habitus infusus (verbi gratia, charitatis) non aliter inclinat, excitatque ad diligendum Deum, & proximum; nisi quatenus idem habitus charitatis, vel Deus ad præsentiam illius, vt suauiter seruet, excitat indeliberatas uem rerum ordinem seruet, excitat indeliberatas cogitationes supernaturales, & indeliberatos imperus supernaturales diligendi Deum, & proximum; & hæc est gratia excitans. Vnde constat

solutio confirmationis, concedendo actum fidei sufficienter excitare reliquarum virtutum actus, quantum est ex parte intellectus; sed præterea requiritur impulsus & inspiratio voluntatis, imò illa, quæ ad actum fidei necessarii prærequiritur, non videtur sufficere ad actum contritionis, vel charitatis. Cæterum potest esse illustratio, & inspiratio prima tam perfecta, vt quamuis vnica sit, excitare possit ad actum fidei, spei, charitatis, & contritionis, & aliarum etiam virtutum.

Quintum argumentum. Sequeretur eum, qui præditus est habitu virtutis infusæ, non esse promptiorem, facilioremque vt eliciat actum illius virtutis, quam alter homo carens eiusmodi habitu. Sequela probatur, quia vterque indiget excitante gratia, qua data vterque poterit elicere.

Respondetur negando sequelam. Quinimò longè maior promptitudo & facilitas eliciendi actum supernaturalalem, conceditur per habitum infusum. Primò, quia ipse habitus causat, vel Deus ad præsentiam illius immittit subitas, & indeliberatas cogitationes, & impetus, seruata analogia ad naturales habitus, vt in solutione præcedentis argumenti dicebamus. Atque propterea infusum habitum retinenti, dantur frequentiores, vehementioresque cogitationes, & impulsus, quam si careret habitu, ea proportione seruata, quam in præcedent. sect. propè finem, notauimus. Sicut propter adquisitum habitum iræ, aut odij frequentiores erumpunt, vehementioresque cogitationes, & impetus indeliberati, ad iracundiam præuocantes. Secundò est maior facilitas, quoniam vt minimum, tanta vis auxiliij cooperantis offertur parata, quanta est intensio habitus; & plerumque etiam offertur maior. Quapropter regulariter intensius auxiliium cooperans offertur paratum hominibus, qui præditi sunt habitibus infusis, quam iis qui habitibus carent.

Sextò nonnulli ad eiusdem sententiæ confirmationem proferunt D. Thomam 1.2. quæst. 109. artic. 1.2. & 3. & quæst. 113. artic. 7. cuius verba referre non interest; satis namque fuerit, monere, ex illis ad summum colligi, iisdem in locis, commemorata infusione habitus iustificatis, sanctum Thomam non explicuisse necessitatem præuenientis gratiæ ad singulos actus: cæterum inde nihil contra prædictam necessitatem poterit inferri; cum eam satis apertè tradiderit loco citato supra sect. 8. num. 7.

SECTIO XI.

Appendix de gratia cooperante, & adiuuante, & aliquid de subsequente.

1. Facilius expediri potest similis alia quæstio de gratia cooperante, siue adiuuante, vtùm illius necessitas sit generalis ad omnes, & singulas quasque actiones meritorias: in ea quippe manifesta est assertio affirmatiua. Nam gratiæ cooperantis, seu adiuuantis necessitas generaliter complectitur quancunq; operationem supernaturalalem, & liberam; idque absque vlla prorsus exceptione.

2. Ratio est, quoniam talis operatio procedere debet ab aliquo principio supernaturali, concurrente simul cum nostro libero arbitrio: quod principium supernaturale, & ipse concursus est gratia cooperans; siue illud principium sit habitus, siue Deus immediatè concurrans, siue opera-

tiones gratiæ excitantis, siue quodcunq; aliud. Quapropter ad huius confirmationem superfluum erit, plura, ex autoritate, aut ratione desumpta, congerere; licet eorum copia in promptu se offerat; de quibus multa diximus supra tam in disp. 31. quam in disp. 36.

Restat nihilominus difficultas, vtùm præter adiuuantem, cooperantemque concursus, qui deriuatur per habitum, & per entitatem ipsam gratiæ præuenientis, & adiuuantis, vterius sit necessarium aliud speciale auxiliium adiuuans, & cooperans ad singulos actus.

Affirmant recentiores aliqui, videlicet illi, qui supra disp. 35. sect. 1. tradunt, humanæ operationis initium accipiendum esse à physica prædeterminatione, quam eandem esse, dicunt, præuenientem, & adiuuantem.

Ad cuius doctrinæ confirmationem proferunt plurima ex illis testimoniis sacra Scriptura; Conciliorum, & Sanctorum Patrum, quæ adduci communiter solent à Doctores, ad probandum singulis quibusque momentis, ad singula quæque pietatis opera non solum peccatoribus, sed etiam iustis esse simpliciter necessariam gratiam adiuuantem. Sed hanc veritatem, vt certam, atque indubitabilem supponimus, in præsentia, atque illa supposita inquirimus, vtùm sufficiat ea gratia adiuuans, quæ est habitus, & entitas gratiæ præuenientis, in quantum per hæc instrumenta Deus cooperatur ad liberum consensum; vel potius requiratur aliud vterius auxiliium adiuuans, & cooperans.

Alij verò Doctores, qui libertatem cuiuslibet actus humani, quantumcumque naturalis per physicam prædeterminationem violari iudicant, meliùs ad quæstionem propositam respondent negatiuè. Ita Molina in concordia ad quæstionem 14. disp. 8. & alibi. Franciscus Suarez lib. 3. de auxilijs cap. 4. præsertim n. 6. & 17. Mascareg. tractatu de auxilijs disp. 1. part. 3. n. 4. 5. & 6.

Præcipuum fundamentum est, quia, vt homo, iam excitatus gratia præueniente, actum eliciat supernaturalalem, non videtur requiri amplius, quam vt habeat principium, actui proportionatum, videlicet, habitum infusum, quo potentia elicitua completur in ratione potentie; accedente demum actuali, & supernaturali Dei concursu, non solum vt causæ vniuersalis, sed etiam vt causæ particularis, & principalis, quæ per habitum, quasi per instrumentum deriuat suum concursus, vt explicauimus magis disputat. 36. sect. 3. & 4.

Confirmatur primò, quia non est asserenda necessitas vterioris auxiliij, nisi auctoritate, aut ratione suadente, quam in præsentia, quam discutio, nullam inuenio sufficientem.

Confirmatur secundò, quoniam ad eliciendos liberè actus merè naturales intellectus, & voluntatis, sufficiunt istæ potentie, si excitatæ fuerint cogitatione atque volitione boni, ad quam moueat author naturæ, concurrente Dei generali concursu. Quòd si habitibus instructi fuerint intellectus & voluntas, superabundat sufficientia facultatis, ita vt non solum suppetat, quod simpliciter necessarium est, ad prædictos actus eliciendos; sed etiam, quod iuuat, vt faciliùs, detestabiliùsque producantur intensiores actus. Porò supernaturales habitus comparatione suorum actuum præstant intellectui, & voluntati, non solum illud potentie supplementum, quod eis deficit

14. Fundamentum 5.

Solutio.

15.

1. Cooperans gratia ad omnes adiuuans meritorius necessaria.

2.

3.

4. Recedendum sententia.

5.

6. Vera sententia præter concursum habitus & gratia adiuuantis aliud auxiliium non requiritur.

7.

8.

9.

10. Quando actus non est intensior habitus.

11.

12. Quando nulla difficultas impedit actum.

13.

14.

15.

deficit in ordine ad supernaturales actus, sed præterea etiam conferunt facilitatem, atque suauitatem, vt intensiores actus producantur; quapropter non solum sufficit, sed etiam superabundat auxiliium adiuuans quod per habitus deriuat Deus, supposita gratia excitante.

Confirmatur tertio, quia concursus, quem Deus per entitatem præuenientis gratiæ, & per habitum quasi per instrumenta deriuat in arbitrium liberum, vt cooperetur ad illius actus meritorios, sufficit vt verificetur illud adiutorium gratiæ, quod singulis momentis ad singulos actus pietatis sacra Scriptura, Concilia & Patres requirunt, vt in principio dicebamus.

Hanc sententiam explicando magis, Dico primò, intelligendam esse, quando actus eliciendus non excedit sui habitus intensiorem. Si enim excedat, comparatione illius excessus perinde se habet homo, quantumcumque iustus, ac si non haberet habitum: si quidem habitus ad illum excessum concurrere nequit, quapropter necessarium est, Deum supplere defectum illius habitus, sicut notauimus disp. 36. sectione 2. num. 15.

Confirmatur, quia concursus intensioris habitus, requisitus ad intensiorem actum, suppleri non potest per concursus præuenientis, & excitantis gratiæ: sicut totius habitus concursus non potest suppleri per concursus eiusdem gratiæ præuenientis, & excitantis: eo quòd ille sit alterius generis; vt ostendimus disputat. 36. section. 4. conclus. 2.

Dico secundò. Eadem sententia certior est, quando nulla extraordinaria difficultas impedit actum. Nihilominus existimo, eandem esse veram, quamuis magnæ, & extraordinariæ difficultates occurrant; si tamen Deus contemporeret illustrationes intellectus, atque suauitates, exhortationesque voluntatis, vt illarum vis, & efficacitas maior sit, quam superuenientis difficultatis impedimentum.

Huius ratio non est alia, nisi quoniam hoc est proprium præuenientis, & operantis gratiæ munus: reddere leue, quod sine illa foret onus graue, atque suaue reddere, quod sine illa foret iugum asperum, atque durum: hoc autem esse munus præuenientis, & operantis dulcedinis, & suauitatis, qua præparatur voluntas à Domino, docent per sepe Augustinus, Fulgentius, & Prosper locis adductis tota disp. 30. & 31. & adducendis tomo sequenti.

Dico tertio. Quando neque intensio actus eliciendi, neque illius magna difficultas excedunt intensiorem habitus, aut vires præuenientis illustrationis, & suauitatis, tunc concursus adiuuans, & cooperatiuus, qui per entitatem gratiæ operantis, & præuenientis deriuatur, non solum est utilis, vt faciliùs producatur supernaturalis, & meritorius actus; sed etiam est simpliciter necessarius, ad illum producendum.

Probat, quia vbi est simpliciter necessaria præueniens, & excitans gratia, est etiam simpliciter necessarium, quicquid ex quidditatiua ratione eiusdem gratiæ præuenientis petitur, quasi necessarium, vt suas vires exerat. Sed ex ratione quidditatiua præuenientis, & excitantis gratiæ petitur, vt habeat sibi per se, ac necessariò coniuictam eiusmodi cooperationem, & adiuuantem concursus, per quem suas vires exerit excitans & operans gratia, & sine quo foret quasi subner-

uata, ne mouere posset, vt faciliè constat ex dictis disp. 36. sect. 5.

Ex eadem sectione sumuntur præsentis argumenti confirmationes. nam quicumque sit ille concursus, per quem intentio finis influit in electionem mediorum; ille non solum est utilis, sed etiam simpliciter necessarius. Porò idem ille conuenit inspirationi supernaturali respectu volitionis liberæ. Eodem modo argumentor de concatenatione, & resultantia, physice influente, virtute cuius quidam actus voluntatis necessario resultant ex alijs, & quidam actus intellectus, similiter ex alijs; & de influxu, quo intellectio, proponens obiectum, influit in liberam volitionem illius: de quibus dixi loco nuper citato.

Postremò gratiæ subsequentiæ necessitatem esse generalem ad omnes, & singulos exteriores actus, exceptis paucis leuissimis, & imperfectè factis, constat ex disp. 38. sect. 2. & 3.

DISPUTATIO XLII.

Vtrum præmotio Dei, ad operationes naturales prærequisita, rectè probet gratia præuenientis necessitatem ad quaslibet supernaturales operationes.

SECTIO I.

Rationes desumptæ à potentijs non liberis.

GRETIOR explicare præmotio-nem, seu prædeterminationem primæ, & vniuersalissimæ causæ, prærequisitam, ad omnes operationes naturales intellectus, sed præcipuè voluntatis. Quamuis enim huius rei plena decisio, & confirmatio tradita iam sit tomo de scientia Dei disp. 39. & multis sequentibus, & tomo de voluntate Dei à disp. 27. vsque ad 50. vbi probauimus, ad bona particularia, & ad volitiones in particulari non prædeterminari voluntatem à Deo; sed hanc esse vim libertatis, vt se ipsam determinet, ad quam elegerit partem contradictionis, vel contrarietatis: cæterum in præsentia tradimus prædeterminationem ad bonum in communi, & vniuersali, & ad primam volitionem, quæ vnica, & sola est præmotio, ex doctrina Arist. S. Thomæ, Augustini, & omnium Theologorum efficaciter deducta.

Præmitto generalem rationem, quæ à quacumque operatione cuiusque potentie vitalis desumitur, ad probandam necessitatem præuenientis gratiæ, ad singulas operationes supernaturales. Omnes namque potentie vitales, quamuis in suo genere sint perfectæ, nihilominus ad suos naturales actus (id est, non supernaturales) indigent aliquo excitante ad suas operationes, siue illud sit obiectum extrinsecum, mittens species ad sensum, & per illos excitans intellectum, & voluntatem; siue illud excitans sit aliqua intrinsecum, & perperua operatio. Ergo à fortiori ad actus supernaturales necessaria erit aliqua vis excitans, quamuis alioqui potentia sit completa per habitus infusos.

Ad generalem hanc ratiocinationem variis potentiarum generibus in particulari applicandam,

16.

17. Subsequentis gratia necessaria ad omnes exteriores actus.

1.

Prædeterminatio ad bonum in communi.

2.

Omnes potentie vitales indigent aliquo excitante.

3.

dam, & in eis vrgendam, totus præsentis diputa- tionis progressus destinatur. Sed in præsentis fe- ctione dicemus solummodò de potentiis natu- ralibus (id est, libertate carentibus,) quoniam faciliùs expediuntur harum potentiarum natio- nes, vt ab eis gradum faciamus ad voluntatem, seu liberè, seu indeliberatè volentem; in cuius operationibus, sicut operosius erit negotium, ita efficacior erit ratio, ab illis desumpta.

Primò igitur probatur exemplo sensuum, ac præsertim visus. Quod Augustinus lib. de natura & gratia cap. 26. sic explicat: *Sicut enim oculus cor- poris, etiam plenissimè sanus, nisi candore lucis adiutus, non potest cernere, sic homo, etiam perfectissimè iustifi- catus, nisi aeterna luce iustitiæ diuinitus adiuuetur, rectè non potest viuere. sanat ergo Deus, non solum, ut deleat quod peccauimus; sed et præstet etiam ne peccemus.* Vnde constat, præter habitus infusos, alias illu- strationes & auxilia requiri, ad rectè viuendum: quæ auxilia præsertim esse debere excitantia, constat ex aliis testimoniis Auguft. citatis in disp. præcedentis sect. 6. & 7. & ex ipso exemplo lucis, atque candoris, excitantis corporeo oculos.

Secundò probatur exêplo loco motiuæ poten- tiæ animalium. Nam sicut Aristot. docet 8. Physic. cap. 2. sine, textu 20. motus animalium post quie- tem, necesse est, præcedere alios motus, quibus anima excitetur ad agendum; & subdit, eiusmodi motionibus etiam mentem & appetitum moueri: quod intelligendum est quando per somnum cef- fauit omnis motio & sensus in homine; vt expli- cabimus infra. Hac ratione, ad probandam nec- cessitatem gratiæ alicuius excitantis, vt possit homo se ad gratiam præparare, vitur S. Thom. de veritate q. 24. artic. 15. corpore, & in 2. dist. 28. q. 1. art. 4. corpore.

Tertia probatio pertinet ad intellectum, qui ad primam intellectionem non potest determi- nari à voluntate, neque à se ipso; sed necessariò in- diget exteriori aliquo, determinante ad eam in- tellectionem naturalem, quæ initium sit cætera- rum intellectionum, & volitionum. Ergo simili- ter prima cogitatio intellectus, quæ possit esse initium cæterarum intellectionum, & volitio- num supernaturalium, debet pronenire ab exte- riori principio supernaturaliter determinante: nec poterit ad illam se ipsum excitare intelle- ctus; neque illum excitare poterit imperium vol- untatis.

Antecedens explicatur magis, & confirmatur sic. Exteriùs illud principium, mouens ac deter- minans intellectum ad primam intellectionem, non idem comparatione Angelorum, & homi- num; quamuis namque in duobus conueniant hu- manus intellectus, & Angelicus, primò, quòd neu- ter ad primam intellectionem moueri possit à se ipso, neque à voluntate, quoniam ante primam intellectionem nulla est volitio, per quam volun- tas moueat intellectum; nullaque præcessit intel- lectio, virtute cuius intellectus se ipsum moueat ad aliam intellectionem. Secundò conueniunt, quoniam vterque intellectus, tam humanus, quam angelicus à Deo moueri possunt ad primam intellectionem.

Nihilominus valdè differunt, quoniam intel- lectus angelicus ad primam intellectionem à nullo alio principio moueri potest, & excitari, nisi à Deo; quia inter agentia creata, nullum est possibi- le tantæ virtutis, vt in angelicum intellectum possit, reali, & physica efficientia influere: vt cum

communi Theologorum sententia monstraui- mus 1. part. quæst. 55. toto articulo. 2. & quæst. 57. art. 4. sect. 6.

Confirmatur. nam ea de causa intellectum An- gelicum, oportuit, necessariò versari in perpetua cognitione sui, per quam excitarentur ad cætera obiecta cognoscenda. Alioqui si Angelus ali- quando (seu liberè, seu absque libertate) omnem actum intellectus deponeret, nunquam posset deinceps, iterum se ad volendum, vel intelligend- um applicare; nisi Deo iterum exteriùs mouente ad primam intellectionem, vt probauimus 1. part. quæst. 58. art. 1. sect. 1.

Humanus intellectus è contrario, non solum à Deo, sed etiam à duobus aliis agentibus immedia- tè excitatur ad primam intellectionem. Primò enim excitatur ab exterioribus obiectis sensibili- bus, per omnes sensus externos. Secundò, excita- tur à humoribus, & spiritibus animalibus, in quantum per illos mouentur species sensibiles, phantasiam prouocantes ad suas cogitationes, ad quarum præsentiam necessariò in intellectu excita- tur aliqua intellectio. His adde excitari etiam humanum intellectum ab Angelis: sed quia hoc præstare nequeunt, nisi in quantum applicando actiua passiuus, proponunt exteriora obiecta sen- sibilia, vel mouent interiores species phantasiæ, vt vidimus disput. 40. sect. 5. ideo Angelos præ- teriuimus in numero eorum agentium, quæ im- mediatè excitant intellectum humanum.

Denique aduertendum est, semper Deum esse primariù principium, excitans intellectum huma- num, etiam quando, per agentia creata excitatur; has enim omnes causas Deus sua prouidentia tali ordine disposuit, atque omnia illarum impedi- menta remouit, vt tali vel tali momento ad in- tellectionem talis obiecti, cum tanta claritate, certitudine, extensione, penetratione, ac firmitate necessariò mouerent.

SECTIO II.

Vtrum aliqua naturalis volitio debeat proce- dere à Deo in nobis operante, sine nostra libertate.

Naturalem intelligo pro vt opponitur super- naturali; atque propterea inquirò, vtrum procedat à Deo, in nobis operante sine nostra libertate, & operantem excitationem & præmotio- nem Dei ad cæteras volitiones: vt magis consta- bit inferiùs.

Prima conclusio sit. Omnibus hominibus nec- cessariò inest, ab auctore naturæ inditus amor beatitudinis, seu felicitatis in communi; ratione cuius omnes beati esse volumus quacunque volitione, etiam illa, per quam à beatitudine vera pec- cando recedimus. Hoc principium lumine natu- ræ, atque experientia notum, frequens est in ore Augustini, ad varias Theologiæ conclusiones comprobandas. Sic lib. 10. Confessionum cap. 20. Nōne (inquit) ipsa est beata vita, quam omnes volunt, & omnino, qui nolit eam, nemo est, vbi nouerunt eam, qui sic volunt eam? & in fine capituli: *Nōsa est igitur omnibus, qui vna voce, si interrogari possunt, vtrum beati esse vellet, sine vlla dubitatione, velle responderent.*

Et sequenti cap. 21. Si queratur à duobus, vtrum militare velint: fieri possit, vt alter eorum velle se,

9. Intellectus homini ab obiectis extrinsecis, & à humoribus, & spiritibus anima- libus.

10. Deus prima- rium princi- pium excita- tis intellectum humanum.

4. Sensus.

5. Potentia loco motiua.

6. Intellectus ad primam volitionem eget exteriori determi- nante.

7.

8. Angeli ad primam in- tellectionem à Deo solo mouentur.

1. I.

2. Omnibus nec- cessariò indi- tus beatitu- dinis amor.

3. I.

4.

5.

Mouet ad cæteras volitiones.

6.

7. Etia in pra- uis volitioni- bus operamus beatitudinè.

8.

alter nolle respondeat. Si autem ab eis queratur, vtrum beati esse velint, vterque statim, se sine vlla dubitatione, dicat, optare, nec ob aliud velit ille militare; nec ob aliud aliud iste nolit, nisi vt beati sint? num forte quoniam alius hinc, alius inde gaudet? ita se omnes beatos esse consonant, quemadmodum consonant, si hoc interrogarentur se velle gaudere, atque ipsum gaudium vitam beatam ferunt. Quod est alius hinc, alius illinc assequitur, vnum est tamen, quo peruenire omnes nituntur, vt gaudeant. & subdit: *Hanc rem esse, quam se experiri non esse, nemo potest dicere.*

Idem in lib. de vita beata colum. 5. ait: *Ego rursus exordians, beatos esse, nos volumus, inquam. Vix hoc effuderam, occurrerunt vna voce consentientes. Plura que subiici in eandem sententiam, & lib. 1. de libero arbitrio cap. 14. initio: *Centes ne (ait) quem- quam hominum omnibus modis velle, atque optare vitam beatam? & respondit: Quis dubitat, omnem hominum velle. & postea fusius ostendit, etiam im- probos, atque miseros homines per volitiones prauas appetere aliquam vmbraam beatitudinis. Quod clariùs expressit in lib. 2. de libero arbitrio cap. 9. ante medium, dicens: *Nam illi omnes, quos commemorasti, diuersa sectantes, bonum appetunt, & malum fugiunt. Sed propterea diuersa sectantur, quod aliud aliq videtur bonum; quisquis ergo appetit, quod appetendum non erat, tamen si id non appeteret, nisi ei videretur bonum, errat tamen.***

Idem planè supponit in lib. 10. de Trinitate cap. 3. 4. & 5. & clariùs lib. 13. cap. 3. refutato Scenico, qui dixerat: *Vili vultis emere, & caro vendere; & Ennio, qui dixerat: Omnes mortales sese laudari exoptant.* subdit: *At si dixisset, Omnes beati esse vultis, miseri esse non vultis, dixisset aliquid, quod nullus in sua non agnosceret voluntate.* Porò huius- modi amorem esse, qui latenter mouet ad cæteras omnes volitiones, quantumcunque prauas & recedentes à vera felicitate, continuo subiungit, dicens: *Quicquid enim aliud quisquam latenter velle ab hac voluntate, que omnibus hominibus satis nota est, non recedit. Mirum est autem, cum capefenda atque vsinenda beatitudinis voluntas vna sit omnium; vnde tanta existat de ipsa beatitudine rursus varietas, atque diuersitas voluntatum; non quod aliquis eam nolit, sed quòd non omnes eam norint.* Et in eodem lib. 13. cap. 8. appellat hanc tam perfectam, tam examinatam, tam eliquatam, tam certam sententiam, beatos esse omnes velle. Multaque his familia in præcedenti & sequenti capite.

In Enchirid. cap. 105. *Qua (videlicet volunta- re) beati esse sic volumus, vt esse miseri non solum nolumus, sed nequaquam prorsus velle possumus.* & lib. de natura & gratia cap. 46. *Perquam absurdum est, inquit, vt ideo dicamus, non pertinere ad voluntatem nostram, quòd beati esse volumus; quia id omnino nolle, non possumus.*

In omnibus denique volitionibus etiam prauis semper beatitudinem optari, clariùs quàm locis nuper citatis, Augustinus docuit, enarrans il- lud Psalm. 52. *Beata gens, &c.* Vbi ita concludit: *Ergo ne miser sis, malus est, & ideo inferior est, quia malus est. Depellenda ergo miseria causa, & acquirenda beatitudinis causa faciunt omnes homines, quidquid velle boni faciunt, vel mali. Semper ergo beati esse volumus; sue male viuentes, siue bene viuentes beati esse volumus. Et non contingit omnibus, quòd omnes esse volumus; omnes enim beati esse volumus: non autem eruet, nisi illi, qui iuste esse voluerint.*

Damascenus lib. 2. fidei cap. 22. ait: *Id latere non*

oportet, anima natura instam esse vim appetitiuam eius, quòd secundum naturam est, & omnium, que natu- ra substantialiter conferunt, expetiua est ea, qua volun- tas dicitur. Nam substantia & esse, & viuere, & moueri, secundum mentem & sensum appetit, propriam capiens, & naturalem & plenariam entitatem. Quapropter & hoc pacto definimur naturalem voluntatem: voluntas appetiuis est rationalis, & naturalis, ex yso- lum pendens, qua secundum naturam sunt. Quare volun- tas est ipse rationalis, & naturalis appetitus, & sim- plex virtus eorum, qua naturam absolunt. Considera, quàm varia, atque multiplici phrasi Damascenus significat, illud bonum, quòd vnum voluntatem reddit felicem atque beatam semper ac naturali- ter appeti à voluntate.

Anselmus de casu diaboli cap. 12. prope finem: *Dico, inquit, nunc beatitudinem, non beatitudinem cum iustitia; sed quam volunt omnes, etiam iniusti. Omnes quippe volunt, bene sibi esse, & potè pauca: Commòdum non solum omnium rationalis natura, sed & omne quòd sentire potest, vult & vitat incommòdum. Nam nullus vult, nisi quòd aliquo modo, putat sibi commòdum. Hoc igitur modo, bene sibi esse omnes volunt, & malè sibi esse nolunt.* & cap. 13. ante medium ait: *Qui vult aliquid propter beatitudinem, non aliud vult quam beatitudi- nem. Quibus ostendit beatitudinis volitionem esse rationem communem quidditatiuè inclusam in qualibet volitione particulari. Deinde verò huius volitionis necessitatem explicans: *Quero (inquit) an possit deserre hanc voluntatem, & mouere se de velle, ad non velle beatitudinem? & responderet: Si quidem hoc facit nolens, non ipse facit; si verò volens, aliud vult, quam beatitudinem. Sed non vult aliud. Quare manifestum puto; quia nullatenus potest per se non velle, ad quòd solum accepit velle, & continuo clariùs explicat, dicens: *Non potest, nò velle beatitudinè.***

Aristot. lib. 3. Ethicorum cap. 2. & 3. ait: *Nemo consultat, an debeat esse felix, neque eligat felicitatem, sed consistat de medijs.* Supponit ergo Aristoteles cer- tam ac necessariam esse omnibus hominibus vol- untatem felicitatis. Quòd idem colligitur ex Arist. in 2. Physicorum cap. 9. textu 89. vbi finem in operatione comparat cum principio in specu- latione; sed intellectus primis principiis necessariò adhæret, maxime verò primo, & vniuersalissi- mo principio, quòdlibet est, vel non est. Similiter ergo voluntas per amorem adhæret necessariò supremo, & vltimo fini, videlicet, felicitati, seu beatitudini, saltem in generali.

Plato in hac doctrina perpetuus est in variis dialogis; ex illa verò malè intulit suum illum erro- rem, videlicet, neminem, nisi ex ignorantia, peccare.

Præcedenti conclusioni, quæ sequuntur, ita sunt cognatæ, vt sola ratione formali, atque consideratione diuersa distinguantur ab illa, cui tamen inseparabiliter connectuntur. Sit igitur se- cunda conclusio. Veritatis atque sapientiæ amor, nec non deceptionis odium necessariò, atque natu- raliter inest, quibuscunque hominibus.

Sic Augustinus lib. 10. Confess. cap. 23. prope initium ait: *Quero ab omnibus, vtrum malint de ve- ritate, quam de falsitate gaudere: am non dubitat dice- re de veritate se malle, quam non dubitant dicere beatos esse, se velle. Beata quippe vita est gaudium de veritate: hoc est enim gaudium de re, qui veritas es, Deus illumi- natio mea, salus faciei mea, Deus meus. Hanc vitam bea- tam omnes volunt. Hanc vitam, qua sola beati est, omnes volunt; gaudium de veritate omnes volunt. Multos ex- pertus sum, qui velint fallere, qui autem falli, neminem.* Et

9.

10.

Intellectus primo prin- cipis neces- sariò adha- ret.

11.

12.

Veritatis amor, & de- ceptionis odiù omnibus nec- cessariò in- sunt.

13.

14. Et lib. 2. de libero arbitr. cap. 9. prope med. ait: Vt ergo constat, nos beatos esse velle, ita nos constat, velle esse sapientes: quia nemo sine sapientia beatus est. Nemo enim beatus est, nisi summo bono, quod in ea veritate, quæ sapientiam vocamus, cernitur. & tenetur. (& post pauca:) Vnusquisque nostrum si interrogetur, velit ne esse sapiens, sine ulla caligine dubitationis, se velle, respondet.

15. Tertia conclusio. Amor boni in communi voluntati necessarii inest inditus ab auctore naturæ, qui est primus & vniuersalis motor voluntatis, ita sentit Magist. in 2. dist. 31. c. 3. S. Thom. 1. 2. q. 9. artic. 6. sine, conclusionem ita probat: Deus mouet voluntatem hominis, sicut vniuersalis motor ad vniuersale obiectum voluntatis, quod est bonum, & sine hac vniuersali motione homo non potest aliquid velle. Sed homo per rationem determinat se ad volendum hoc, vel illud. Sed tamen interdum Deus specialiter aliquos mouet ad aliquid determinate volendum, quod est bonum, sicut in his, quos mouet per gratiam, infra dicitur. Quibus in verbis duæ rationes virtualiter continentur: altera quæ sumitur ex proportionem seruanda inter vniuersalem motorem, & vniuersale obiectum voluntatis: altera quæ sumitur ex præcisa necessitate huius motionis, vt homo possit aliquid velle, quam necessitatem fusiùs probabimus in sect. 3.

16. Eandem S. Thomæ doctrinam sequuntur Ægidius, Ricardus, Henricus, & Carthusianus, citandi pro sequenti conclus. 4. Insuper Capreolus & Deza, Conradus, Caietan. & Ferrariensis citandi in sect. sequenti. Antoninus, & Raynerius, & Heruæus citandi sect. 4. Ioannes Bacho in 2. dist. 23. quæst. vnica. artic. 3. præterea Durand. Paludan. Adam, Marfil. Scotus, Soto, & alij citandi sectione 5. & 6.

17. Quarta conclusio, sola ratione formali præcedenti differens (vt notauimus ante conclusionem secundam.) Amor finis est simpliciter necessarius, atque impressus ab auctore naturæ. Ita S. Thom. variis in locis infra citandis, in sect. 3. 4. & 6. Ægidius in 2. distinct. 25. quæst. 1. artic. 3. in 1. dubio laterali, & in 2. dubio, via 2. & art. 4. §. Secundum. & artic. 6. in 1. dub. laterali docet, voluntate necessarii amare finem, seu beatitudinem in communi, & ad hunc amorem non determinare se ipsam; sed esse determinatam à Deo, & hunc amorem supponi, vt possit se determinare ad ea, quæ sunt ad finem. Quod idem ex professo probat Heruæus quodlibeto 1. quæst. 1. toto artic. 1. & quodlib. 10. q. 9. ad finem.

18. Carthusianus in primo distinct. 1. quæst. 6. cum S. Thoma variis in locis docet, necessarium esse amorem vltimi finis, & boni, non habentis admixtam vllam rationem malitiæ veræ, neque apparentis. Idemque repetit in 2. dist. 25. quæst. 2. & 3. Eandem conclusionem tradit Ricardus 2. dist. 24. art. 1. quæst. 4. ad 3. & dist. 25. art. 3. quæst. 2. corp. & alij Doctores citandi in sectionibus sequentibus.

19. Henricus, quamuis pro contrariis sententiis referatur quandoque à Doctores, cui varietati occasione dedit, dicens, volitionem finis non esse à Deo; sed à voluntate: vt constat quodlibet. 12. quæst. 26. versùs finem; cæterum quantum ad hoc, videtur de re parum aut nihil dissentire; cum expensè concedat, voluntatem necessarii ferri in finem, ita vt non possit illum non amare, postquam intellexit illum; neque possit, velle cessare ab actu intellectus quo finem cognoscit; sed necessarii velit, intellectum persistere in co-

gnitione; & ipsa etiam necessarii amet finem cognitum. Vnde colligitur, apud Henricum, tam quoad exercitium, quam quoad specificationem esse necessarium amorem finis, quando intellectus intelligere potest. Quod magis explicat aliis in locis, quæ referemus sect. 6. num. 17.

Quinta conclusio. Sui ipsius amor necessarii inest cuilibet personæ, inditus ab auctore naturæ. Ita Capreolus in 1. sent. dist. 1. quæst. 3. in art. 3. ad 6. argum. Aureoli contra primam conclusionem. Deza Hispanen. in 1. dist. 1. q. 3. art. 4. ad 6. Aureoli contra 1. conclus. Atque in re idem præfenti sentiunt omnes Patres & Scholastici, tota profertur sect. citati. Etenim personam aliquam tunc amamus, quando illi volumus bonum, felicitatem, beatitudinem, atque finem: at verò quæcunque hominem hæc sibi ipsi semper ac necessarii velle, docent Patres, & Scholastici citati.

Harum omnium conclusionum explicationes & rationes à priori constabunt ex sectionibus sequentibus.

SECTIO III.

Ad primam volitionem auctor nature determinat voluntatem absque illius libertate.

Communis Theologorum sententia docet, necessarium esse, vt à Deo quasi vniuersali motore extrinseco, per generalem influentiam moueatur nostra voluntas ad primum actum, à quo incipit deliberatio; eaque motio sit ad generalem complacentiam boni, non determinando, quantum est ex parte Dei, ad hoc vel illud bonum in particulari, atque hac ratione omnes intellectiones & volitiones reduci in primam, & à Deo immixtam intellectiorem, & volitionem; sine qua impossibile foret, aliquam intellectiorem aut volitionem elicere.

Et quamuis iidem Doctores valde inter se diffideant circa physicum concursum intellectus & voluntatis ad eandem primas intellectiones & volitiones; quidam enim affirmant, intellectum & voluntatem physicè cum Deo concurrere, ad prædictas primas operationes producendas; alij verò negant, vt vidimus disp. 33. nihilominus omnes in eo conueniunt, quòd ad prædictas operationes primas independenter à nostra libertate determinemur à Deo, quasi à motore primo, & vniuersalissimo.

Ita existimat S. Thomas variis in locis, quorum aliqua referemus in hac & sequenti sect. veluti 1. 2. q. 9. art. 4. cuius corpus concludit his verbis: Necessè est ponere, quòd in primum motu, voluntatis voluntas prodeat ex instinctu alicuius exterioris moueris; vt Arist. cõcludit in quodam capitulo Ethicæ Eudimicæ.

Eam doctrinam sequuntur Bernardus de Gannaco in impugnatione q. 11. quodlib. 13. Henrici apud Capreolum, qui eius verba refert, & approbat vt vera, & secundum mentem S. Thomæ in 2. dist. 25. q. vnica art. 3. dum respõdet ad postremum argumentum cõtra primam conclus. atque idem repetit Capreolus in eadè dist. 25. art. 3. ad 1. Henrici cõtra 2. concl. & iterum ad 1. Henrici contra tertiam concl. idemque dixerat dist. 24. artic. 3. post medium §. ad 8. dicitur conformiter, Deza in 2. dist. 25. quæst. vnica, artic. 3. notabili 3. Caietan. 1. 2. quæst. 9. artic. 4. & in eadem quæst. 9. art. 6. sine, & quæst. 10. artic. 2. §. ad hæc dicitur, & §. circa doctrinam. & 1. part. q. 8. art. 4. sine, & quæst. 105. art. 4. Conradus

20. Cuilibet persona sui ipsius amor necessarii inditus à Deo.

1. Motio ad primum voluntatis actum.

2.

3.

4.

5. Conradus 1. 2. quæst. 9. artic. 4. §. responderi in xta, & §. nota circa. & artic. 6. ad 3. & quæst. 10. artic. 1. corpore, & artic. 3. corp. & quæst. 80. art. 1. ad 3. & quæst. 109. art. 2. corp. & ad 1. & eadem quæst. 109. art. 6. circa medium in comment. §. Ferrariensis lib. 3. contra Gentes cap. 89. §. Ad euidentiã. Ioannes Bacho in 2. distinct. 23. quæst. vnica, art. 3. Bellarm. 3. lib. de gratia & libero arbitrio quæst. 14. post medium, & communiter recentiores 1. 2. quæst. 9. art. 4.

6. Eadem videtur esse mens Adami in 1. sententiarum distinct. 1. quæst. 6. art. 1. sine, & quæst. 10. concl. 7. dicentis: Voluntas ante omne dictamen habitum; & ante omnem notitiam compositam merè naturaliter elicit actus suos, non solum respectu Dei; sed etiam respectu cuiusque obiecti simplici intelligentia apprehensi; secundum illud Augustini: Non est in potestate nostra, quibus visis tangamur. Similiter Almainus in 3. tract. Moral. cap. 24. prope initium probat, motus primò primos, qui nullo modo sunt in potestate voluntatis, reperiri non solum in appetitu sensitio, sed etiam in voluntate; quæ, rerum spiritualium bonitate cognita, naturaliter insurgit in complacentiam illius.

7. Huc pertinet quod Eusebius de præparatione Euangelica lib. 6. cap. 9. post med. ait: Non ambigimus ea, quæ in nobis non sunt, causam esse interdum eorum, quæ in nobis sunt. Facimus enim aliqua plerumque libenter, aut non facimus, quia non nulla, quæ voluntatis humana non sunt, præcesserunt: si verò quispiam absolutam esse nostram voluntatem, putat, vt, nulla re præcedente, voluntas nostra hoc aut illud amplectatur, is mundi se particulam esse, continerique ab vniuerso, oblitus est.

8. Nota primò, ea quæ in nobis, aut, quæ voluntatis humana sunt, appellari actiones liberas; sicut è contrario appellationes eadem negantur actionibus libertate carentibus. Secundò opus esse præcedente aliqua re non libera, vt, quæ in nobis sunt, liberè amplectamur. Tertio hanc necessitatem prouenire ex eo, quòd ab vniuerso continemur, tanquam creaturæ; neque sumus creatores. Omnis enim creatura præmoueri debet à Deo, & ex aliquo immobili debet procedere ad motum. Quarto. Quod autem dicit Eusebius, hoc interdum euenire, & non dicit semper, propterea dicit, quoniam quamdiu actu sumus in liberis actibus, ab illis ad alios transire possumus.

9. Nostræ conclusionis fundamentum Doctores sumunt ex doctrina Aristotelis de bona fortuna, cuius eundem locum variè, atque multipliciter nominare solent, vt minus versatis videatur esse diuersus. Citatur namque in cap. de bona fortuna, & in Moralibus, & lib. 7. moralium Eudemiorum. Ultra quem locum citabimus alios ex lib. 2. Magnorum Moralium, & ex lib. 2. Physicorum.

10. Pro quo supponendum est breuiter quid sit bona fortuna; quidque, bene fortunatum esse hominem. Quam definitionem inuestigans Aristoteles lib. 7. qui est vltimus Ethicæ ad Eudemum prope fin. post longam ratiocinationem, qua hinc inde arguentatur, probans fortunam, neque esse intellectum, cum stolidis contingat sæpe bona fortuna; neque naturam, quia hæc semper eodem modo operatur, sed fortuna variabilis variè ac multipliciter operetur; neque Deus, quia fauet, ac diligit malos frequentier.

11. Interim tamen certas esse, decernit, has pro Ruiz de Providencia Dei.

positiones. Prima, illos esse bene fortunatos, quicquid rationem, & consilium, etiam si aliàs solidi sint; impetu quodam animi feruntur, vt concupiscant, quod, quando, & quo pacto oportuit; prosperè que agant, & consequantur. Quod magis explicat lib. 2. Magnorum Moral. cap. §. post medium, dicens: Vt si quis roget, ita habentem, cur nam id tibi ita liber agere? Nescio (inquit) sed liber. Simile prope lymphaticis (id est, furiosis) siquidem lymphaticis sine ratione, ad aliquid agendum, impelluntur.

12. Secundò. Quamuis in dicto lib. 2. Magnorum Moral. cap. 8. doceat bonam fortunam non esse Deum, sed naturam, impellentem sine ratione ad ea, quibus bene habemus: nihilominus in dicto lib. 7. Ethicorum ad Eudemum prope finem existimat, Deum esse bonam fortunam, in quantum causat cogitationes, & impetus, vt sine præcedenti consilio & ratione concupiscamus, quid, quando, & quomodo oportet.

13. Hæc autem veritas non re, sed sola vocis acceptione dissidet ab alia veritate, quam idem Aristot. tradit in 2. Physic. textu 52. vbi, Fortuna, inquit, est causa per accidens in iis, quæ operantur, ob aliquam finem ex electione, raro eueniens. Hic enim respexit ad physicam differentiam explicandam inter causam per se, & causam per accidens, quæ vulgò appellatur fortuna, quando refertur ad humanas actiones; at verò in duobus lib. Moral. nuper citatis, fortunæ bonæ nomen altiori acceptione referuauit, ad significandam illam primam causam, quæ per se ex certa scientia, & electione causat eos bonos effectus, qui comparatione humanæ electionis contingunt per accidens, præter, aut supra humanam scientiam, & intentionem.

14. Hoc supposito, primam cogitationem, primamque volitionem causari à Deo, vt à motore primo, & vniuersalissimo, ac sine illa motione inchoari, non posse totam seriem intellectiõnum & volitionum: Doctores supra citati probant eodem modo, sicut Philosophus probat, primam cooperationem, & volitionem, quæ ad felicitatem instigat, esse à Deo, tanquam à bona fortuna.

15. Notandum namque est, primam volitionem esse in duplici differentia: alia est simpliciter, & vniuersalissimè prima; quæ necessarii prima est comparatione cuiusque volitionis, & hæc pertinet ad rationem formalem primæ & vniuersalissimæ causæ, pro vt distinguitur formaliter à fortuna. Alia verò non est prima, nisi solummodo comparatione alicuius negotij, in quantum determinat ad volendum aliquid, vnde incipit deliberatio illius particularis negotij, ex qua sequitur fortunatus euentus. Et hæc pertinet ad formalem rationem bonæ fortunæ. In huiusmodi volitione, quòd prima sit comparatione alicuius negotij, non tam consistit in eo, quòd longè diuersum negotium inchoetur ab eo instanti durationis, in quo talis volitio incipit, quam in eo, quòd huiusmodi volitio, & eius cogitatio præter totam intentionem, atque inquisitionem hominis, in eius incidat mentem.

16. Deum igitur esse bonam fortunam, probat Aristot. lib. 7. Ethicorum ad Eudemum prope finem, videlicet cap. 17. & 18. quia bona fortuna est principium motus in anima; sed solus Deus est principium motus in anima. Ergo solus Deus est bona fortuna. Maiorem probat, quia

R r princi

principium motus in anima est illud, à quo incipit cognitio, & consultatio; inde enim reliquæ operationes proficiuntur; sed cognitio & consultatio non incipiunt ab alio præcedente consilio, & cognitione, qua deliberemus, nos debere consultare, & cognoscere; ne detur processus in infinitum: ergo incipiunt à fortuna. Probatur consequentia, quia quæ homini contingunt non à consilio, neque à natura, veniunt à fortuna.

17. Inde vltierius progreditur Aristot. in eodem lib. 7. Ethicorum ad Eudenum cap. 18. hac ratiocinatione. Quando sine consilio, deliberatione, & ratione concupiscimus quid, quando, & quomodo oportet ad felicitatem consequendam, hæc voluntas non provenit à consilio, ratione, & deliberatione. Ergo provenit à bona fortuna. Sed quoties incipimus deliberare, illa prima cogitatio, & illa prima volitio non provenit à consilio, deliberatione, & ratione. Ergo provenit à bona fortuna, tanquam ab exteriori principio. Quam conclusionem significat Aristoteles illis verbis: *Neque igitur considerandi iunctum principium, neque consulendi consilium. Quid igitur aliud nisi fortuna? quocirca à fortuna omnia proficiuntur: & quoddam est principium, extra quod nullum aliud reperitur.* Quibus verbis manifestè indicat, esse primam causam, videlicet, Deum. & subiungit, quætere vim, & facultatem fortunæ idem esse, quod querere principium motus in anima.

18. Clarius autem Deum solum esse principium talis motus in anima, probat duplici ratione. Prima, quoniam est vniuersalissimum principium circa omnes actiones & res, illis verbis: *Patet autem sic esse, quemadmodum in vniuerso Deus, & vicissim cuncta in illo. Mouentur enim omnia ab inexistente in nobis numine.* Secundò probat eandem minorem, quia quod est principium motus in anima, est principium rationis, seu cognitionis. *Rationis autem non ratio, sed præstantius quiddam est principium. Quid autem scientia præstantius est, nisi Deus?*

19. Obiter aduerte, Aristotelem lib. 2. Magnorum Moralium cap. 8. negasse Deum esse bonam fortunam; sed non vacat explicare, & conciliare.

20. Hoc est Philosophi fundamentum, cui toties innititur sanctus Thomas citans caput de bona fortuna, & Ethicæ Eudemicæ, veluti 1. 2. quæst. 9. art. 4. vbi fusè & ex professo magis explicat eandem ratiocinationem, vt concludat, necessarium esse, primam volitionem procedere ex instinctu alicuius exterioris mouentis; & alioquin esse impossibile, inchoare deliberationem, atque consilium. Similia scribit 3. contra Gentes cap. 88. fine, & 1. parte quæst. 82. art. 4.

21. Eandem doctrinam Aristot. ad præsens propositum cum D. Thoma sequuntur non solum Capreolus, Deza, Caiet. Conradus, Ferratiensis, ac cæteri Thomistæ; sed etiam reliqui Theologi in principio citati, peculiariter autem Henricus quodlibeto 6. quæst. 10. vbi quantum ad hoc fusè, atque optimè conciliat Catholicam Theologiam cum doctrina Philosophorum, præsertim Aristotelis, dum disputat de bona fortuna, & notat Henricus ea, quæ à Theologica veritate discrepantia, vel inter se inuicem pugnantia, miscebantur à Philosophis: de quibus Arist. ambiguè, atque obscure scripsisse videtur. Istius quæstionis decimæ decisionem confirmat tandem in quodlibeto 9. quæst. 5. vbi ad illam remittit lectorem, quamuis prius ab illa dissidere videatur.

Confirmari potest, atque ampliùs explicari prædicta ratio, quia cum primum à somno redimus ad vigiliam, intellectus, excitatus à sensibus, vel speciebus, in memoria referuatis, ex præcedentibus curis aut obiectis lætis, aut tristibus, vel in somniis, protinus intelligit aliquid. Tunc autem voluntas in primo instanti, antequam deliberet, non est libera; vnde necessariò rapitur, ac defertur pondere obiectorum, cognitionis habituum, & passionum, saltem vt placeat in aliquo illorum obiectorum, vel habeat displicentiam illius, vel certè placeat illa obiecta cogitare, vel placeat in alteram autem dormire.

Quòd autem hoc sit necessarium, probatur, quia voluntas, antequam deliberet, non agit vt libera; ergo agit vt natura; ergo naturaliter fertur obiectorum pondere; sed quodcumque obiectum cognitum habet sufficientem rationem, vt moueat saltem ad sui aliquam complacentiam secundum aliquam rationem boni, vel displicentiam secundum aliquam rationem mali, iam cognitum in eodem obiecto; vel certè ad complacentiam cognoscendi illud obiectum; ac desiderium transeundi ad aliud obiectum cognoscendum, & relinquendi priorem cogitationem, & minus vtilem, minus delectabilem. Ergo quodcumque obiectum de facto excitabit, & mouebit ad aliquam ex his volitionibus: siquidem in prædicto casu voluntatis libertas nihil impedit, quominus obiectum agat, tanquam naturalis causa, de facto excitando volitiones.

Vnde tandem colligitur decisio illius quæstionis, vtrum in exordio cuiusque deliberationis prima volitio debeat esse de bono in communi, aut beatitudine, seu felicitate, & sine: quod affirmare videntur plerique ex Doctores, in principio citatis. Cæterum ita intelligendi sunt, vt non præcisa & sola ratio communis boni, seu beatitudinis, sit obiectum cuiuscunque primæ volitionis, cum experientia constet, & ratio nuper allata confirmet, primam volitionem plerumque versari circa specialia obiecta, ad quorum cognitionem, & complacentiam naturaliter prouocant obiecta, quæ sensibus internis vel externis absque nostra libertate proponuntur, siue per causas corporeas, siue per Angelos. Rursus Deus primam volitionem excitare potest circa quodcumque bonum particulare, quod voluerit.

Mens igitur eorum Doctores duas tantum veritates respexisse videtur. Prima est, vt plurimum deliberationis exordium sumi ab amore saltem complacentiæ alicuius obiecti magis vniuersalis, quòd se habeat tanquam finis, à quo voluntas se moueat, vt, media consultando, eligat: sic D. Thom. 1. 2. quæst. 9. art. 4. exemplum ponit in sanitate. Secunda veritas est in hoc fine, totam vim & efficacitatem, qua voluntatem ad se necessariò rapit, consistere in ratione boni, & felicitatis, seu beatitudinis, quæ sola ratio formalis propter se ipsam diligitur, & reliqua omnia diliguntur propter illam: & quæ sola nunquam potest non diligi, quandiu diligitur aliquid.

SECTIO IV.

Præuenientis gratiæ necessitas ad singulas operationes supernaturales colligitur ex doctrina duarum sectionum præcedentium.

Prima ratio. Instinctus Dei, quasi vniuersalissimæ causæ naturalis, mouens, ad amandam bonum

22.

23.

24.

An in exordio deliberationis volitio prima sit de bono in communi.

25.

bonum in communi, est simpliciter necessarius, vt homo possit velle aliquod bonum in particulari. Ergo similiter instinctus Dei, quasi agentis supernaturalis, mouens ad bonum supernaturale in communi, erit simpliciter necessarius, vt homo possit velle aliquod supernaturale bonum in particulari. Consequentiam probo ex D. Thoma, qui circa necessitatem diuinæ motionis per gratiam eodem modo philosophatur 1. 2. quæst. 109. art. 2. in fine corporis, & ad primum, sicut prius in q. 9. art. 4. corpore philosophatus fuerat circa necessitatem diuinæ motionis per naturalem vim, & concursum, Vtrobique enim hoc probat ex necessitate alicuius primæ volitionis indeliberatæ, à qua possit inchoari deliberatio; ne si omnes volitiones deliberatæ sint, abeat in infinitum. Hanc autem volitionem indeliberatam, ait, esse à Deo: quia non caufatur à voluntate, vt domina suorum actuum.

2. Sed operæpretium erit, ob oculos ponere vtrumque locum, quo faciliùs possit lector eorum omnimodam proportionem obseruare in dicta q. 9. art. 4. præsertim notanda sunt illa verba: *Ipsa (nimirum voluntas) mouet se ipsam; in quantum per hoc, quod vult finem, deducit se ipsam, ad volendum ea, que sunt ad finem: hoc autem non potest facere, nisi consilio mediante. Cum enim aliquis vult sanari, incipit cogitare, quomodo hoc consequi possit, &c. Sed quia non semper sanitatem actum voluit, necesse est, quòd inciperet velle sanari, aliquo mouente. Et siquidem ipsa se moueret ad volendum (videlicet sanitatem) oportuisset, quòd mediante consilio, hoc ageret ex aliqua voluntate præsupposita, hoc autem non est procedere in infinitum. Vnde necesse est ponere quòd in ipsam primum motum voluntatis voluntas prædeat ex instinctu alicuius exterioris mouentis, vt Aristoteles concludit in quodam capite Ethicæ Eudemicæ.*

3. Eadem proterus proportione in 1. 2. q. 109. art. 2. postquam in fine corporis dixerat: *Ita vtroque statu (videlicet nature integræ & corrupte) indiget homo auxilio diuino, vt ab ipso moueatur, ad bene agendum.* Deinde vt ostendat, voluntatis innatam libertatem non sufficere, vt possit bonum velle, nisi præueniente Dei auxilio moueatur, & excitetur, ita ratiocinatur in solutione ad primum: *Homo est Dominus suorum actuum & volendi, & non volendi, propter deliberationem rationis, que potest flecti ad vnam partem, vel ad aliam: sed quòd deliberet, vel non deliberet, & si huiusmodi etiam sit Dominus, oportet quòd hoc sit per deliberationem præcedentem. Et cum hoc non procedat in infinitum, oportet quòd finaliter deueniatur ad hoc, quòd liberum arbitrium hominis moueatur ab aliquo exteriori principio, quòd est supra mentem humanam, scilicet à Deo, vt etiam Philosophus probat in cap. de bona fortuna. Vnde mens hominis etiam sani non ita habet dominium sui actus, quin indigeat moueri à Deo, & multo magis liberum arbitrium hominis infirmi post peccatum, per quòd impeditur à bono per corruptionem naturæ.*

4. Quòd autem huiusmodi auxilium, & instinctus Dei, mouens ad primam volitionem, sit gratia operans, & præueniens, constat ex S. Thoma in q. 111. art. 2. & 3. præsertim notanda sunt illa verba articuli secundi in corpore: *Est autem in nobis duplex actus. Primus quidem interior voluntatis, & quantum ad istum actum, voluntas se habet, vt mota; Deus autem vt mouens, & præsertim cum voluntas incipit, bonum velle, qua prius malum volebat. & ideo secundum quòd Deus mouet humanam mentem ad hunc actum dicitur gratia operans.*

Ruiz de Prudentia Dei.

Vnde sumitur confirmatio, & maior explicatio ratiocinationis, in principio huius sectionis positæ. Nisi Deus, vt author naturalis, sit primum mouens ratione indeliberata, ad inchoandam deliberationem, non potest voluntas habere volitionem deliberatam naturalem. Ergo similiter nisi Deus, vt author supernaturalis, sit primum mouens motione indeliberata supernaturali, ad inchoandam deliberationem supernaturalem, non poterit voluntas habere volitionem supernaturalem, etiam quando omnes eius potentia sint completæ per habitus infusos: quemadmodum potentia naturales sunt completæ in ordine ad actus naturales, & tamen adhuc indigent motione, inchoante deliberationem.

Hæc mens S. Thomæ certa fuit, & explorata antiquioribus Thomistis. Ex quibus Caietanus non solum in locis, quos retulimus sect. 3. paulo post principium, docet primam volitionem boni esse necessariam; sed etiam in nuper citata q. 111. art. 2. §. *ad hoc*, ex proportione gratiæ operantis cum naturali motione Dei ad primam volitionem naturalem, colligit argumentum, ad probandum, primam volitionem supernaturalem, quæ initium præbet deliberationi circa salutem æternam, esse gratiam operantem, seu præuenientem. *Et nomine primi actus (inquit Caietanus ibidem) non intelligitur solus ille, quem voluntas in principio suorum operationum omnium habet: sed quicunque primus absque consilio, & præstio motu ad bonum.*

Generalem doctrinam de prima volitione boni, quam diximus in sect. præced. ad gratiam, & supernaturales actiones applicat Deza in 2. dist. 28. art. 3. toto notabili 6. sed peculiariter notanda sunt illa verba ante medium: *S. Thomas inquit 1. 2. q. 9. art. 3. ad 1. Voluntas in quantum actum vult finem, reducit se de potentia in actum respectu eorum, qua sunt ad finem, vt, scilicet, actum ea velit, & simili modo dicendum est, quòd per hoc quòd aliquid vult, vel ad aliquid mouetur ex speciali, & gratuita Dei motione, reducit se de potentia ad actum, ad hoc quòd alia velit, & ad alia moueatur, qua ex illo primo dependent, vel deduci possunt sine nouo speciali auxilio de proximo mouente.* Confirmat ex S. Thoma 1. 2. q. 109. art. 6. & 1. p. q. 82. art. 4. & de veritate q. 24. art. 15. quibus omnibus, in locis D. Thomas ex necessitate diuinæ motionis naturalis ad principium deliberandi, & volendi, colligit necessitatem diuinæ motionis supernaturalis, vt peccator se possit ad gratiam preparare. Eandem sententiam confirmat Deza in eadem dist. 28. art. 4. ad argumenta Gregorij contra quintam conclusionem.

Hæc igitur est præmotio ex mente Doctores Angelici, legitimis orta natalibus, atque vt talis semper habita ab antiquiori schola, quæ quò propius à suo fonte distabat, eo puriores doctrinæ latices in posteros influebat.

Altera ratio valde affinis est prioræ. Sumitur autem ex centro, atque fundamentum cuiusque motus, quòd esse debet aliquid fixum, & immobile, vt in illo mutabili operationum caudo vertatur, atque omnium motuum sæpius iteratæ circulationes voluantur. Sic S. Thomas 1. p. q. 82. art. 1. ex professo disputans, vtrum voluntas aliquid ex necessitate appetat, in corpore articuli post longam ratiocinationem ita concludit: *Necessitas naturalis non repugnat voluntati, quinimo necesse est, quòd sicut intellectus necessario inhaeret primis principiis, ita voluntas necessario inhaeret vltimo fini, qui est beatitudo: finis enim se habet in operatiuis, sicut principium*

R 2 principium

472 De Prædestinationis exordio dando per gratiam operantem, &c.

principium in speculativis. Oportet enim, quod illud, quod naturaliter alicui convenit, & immobiliter, sit fundamentum & principium omnium aliorum, quia natura est primum in unoquoque, & omnis motus procedit ab aliquo immobili. Notanda est vtraque ratio.

10. Præterea ex toto illo articulo, & sequenti constat, sanctum Thomam agere de tali necessitate, ex vi cuius non est in nostra potestate non agere. Præsertim notanda sunt illa verba in art. 2. corp. sine: *Voluntas videns Deum per essentiam de necessitate inheret Deo; sicut nunc ex necessitate volumus esse beati.* Nimirum, quoties aliquid operatur intellectus, quo possit voluntati proponere bonum aliquod. His omnibus similia scribit in quæst. 3. de malo art. 3. corp. & de veritate quæst. 2. art. 5. in 1. argum. & in fine corporis, ubi etiam notat hanc voluntatem non esse coactam, & insuper esse requisitam, quasi fundamentum firmum, ad volitiones liberas, quæ omnia confirmat in sequenti art. 6. eiusdem quæstionis.

11. Eadem docet Antoninus 1. p. tit. 4. cap. 1. præsertim §. 1. sine, & §. 2. & 3. & Raynerius in verbo *liberum arbitrium*, cap. 2. & 14. & 15.

12. Sic Augustinus, qui locis, notatis in sect. 2. conclus. 1. docuerat, beatitudinis, & felicitatis amorem esse omnibus naturale, necessarium, atque perpetuum, hunc veluti cardinem, quamvis in beatitudine fixè, & immobiliter innitentem, nihilominus liberè volui, atque detorqueri per liberas volitiones, notat in lib. 3. de libero arbitrio cap. 1. dicens: *Motus, quo huc, atque illuc voluntas convertitur, nisi esset voluntarius, atque in nostra potestate, neque laudandus cum ad superiora, neque culpandus homo esset cum ad inferiora detorquet, quasi quemdam cardinem voluntatis.*

13. Confirmatur, quia non solum in motu locali, sed etiam in motu generationis, corruptionis, augmentationis, alterationis, & cuiusque alterius operationis, siue inanimatæ, siue vitalis, prærequiruntur cardines, in quibus voluuntur. Præterea namque 1. Regum 2. *Domini, ait, sunt cardines terre, & possit super eos orbem.* Neque enim terra voluitur motu circulari circa aliquem axem, vt somniant aliqui, sed ipsius terræ substantia maxima ex parte manente fixa quantum ad esse substantiale, & quantum ad immobile vbi; nihilominus circa illam voluitur circulus generationum, corruptionum, alterationum, motus localis, & omnium naturalium operationum. Idem colligitur ex verbis Prouerb. 8. *Ahuc terram non fecerat, & flumina, & cardines orbis terra. & Job 36. Cardines quoque maris operiet.*

14. Tertiam rationem aggredior, quam, vt perspicuè videas ex Aristotelis mente desumi, suppono primò illum lib. 7. Ethicorum ad Eudemum iam sæpe citato, agere de vera ac solida fortuna bona, quæ ad beatè viuendum conducit, vt constat ex fine eiusdem libri, quem ad eandem felicitatem explicandam ita claudit: *Quæ igitur electio, possessioque naturæ bonorum, vel corporis, vel amicorum, vel reliquorum considerare, maximè Deum facit; præstantissima est, atque hic terminus est pulcherrimus. Quæ verò vel ab defectum, vel ob excessum considerare, colereque Deum permittit minimè, ea est pessima.*

15. Suppono secundò, rationem, quæ non solum in loco nuper citato, sed etiam in lib. 2. Magnorum moralium cap. 8. Aristotelem compulit, vt fortunam facerent morticem, ad causandas prædictas concupiscentias, quibus desideramus quid, quando, & quomodo oportet, eam fuisse; quia

videbat felices exitus, procedentes à quibusdam desiderijs, quæ nulla ratione, aut consilio excitabantur, sed quandoque erant in stolidis & stultis hominibus, quandoque verò in sapientibus, sed non ex vi sapientiæ, quia nesciunt rationem reddere sui desiderij, nisi hanc tantum, quia ita libet.

16. Tertio prædictæ concupiscentiæ ab Aristotele sæpe appellantur impetus, vt ipsa voce denotet, exterius esse principium mouens.

Quartò hos impetus tunc esse bonæ fortunæ, quando sine ratione, & consilio adducunt copiam rerum externarum, vt amicorum, diuitiarum & aliarum rerum, in ea mensura, & gradu, quia neque per defectum impediatur felicitatem positam in Dei contemplatione, constat ex eodem Aristot. si legatur contextus vsque ad finem dicti lib. 7. Ethicorum, Eudemiorum, & notentur præsertim verba illius prope finè, & quæ retulimus in n. 14.

17. Quibus suppositis, sic argumentor. Ad obtinendam felicitatem naturalem in his rebus, quæ citra rationem desiderantur, necessarium est naturale principium, exterius mouens; ergo à fortiori, ad obtinendam felicitatem supernaturalem in iis rebus, quæ supra rationem desiderantur, necessarium erit principium supernaturale, exterius mouens.

18. Consequentiam vt probem, obicio contra illam sic. Bonæ fortunæ impetus ad felicitatem naturalem non requiruntur, quando per discursum, & artem homo potest scire quid, quando, & quomodo facere oporteat, vt res habeat felicem exitum; sed plurimi fideles, præsertim iusti per fidem, per Theologiam, & per dona Spiritus sancti sciunt quid, quando, & quomodo facere oporteat, vt supernaturalem felicitatem consequantur; ergo ex hoc capite bonæ fortunæ supernaturalis non rectè colligitur necessitas supernaturalis impetus mouentis.

19. Respondeo, & confirmo primò probationem quartam. Nulli citra reuelationem, constat, se hic, & nunc habere actum fidei, spei, contritionis, vel charitatis, vel aliarum virtutum supernaturalium, sicut oportet, vt gratiam denuo accipiat, vel conseruet, implendo præcepta supernaturalia: insuper nulli constat, vtrum vitauerit omnia peccata mortalia; vnde plerique hypocritæ sibi persuadent, se sanctos esse, qui tamen sunt Dei inimici propter graua scelera (vt sæpe sancti Patres clamant.) ergo vt noster actus attingat obiectum supernaturale illo modo, nobis ignoto, sicut oportet, necessaria erit motio; & directio superioris cuiusdam agentis.

20. Confirmatur secundò, quia si inter densissimas tenebras sola confusa notitia scopi, existentis versus talem partem, aliquis sagitta scopum attingeret, atque obtineret præmium, esset naturalis bona fortuna. Ergo supernaturalis bona fortuna erit, inter densissimas tenebras huius vitæ attingere illum scopum talis modi operandi supernaturaliter, ac proinde indigebit motore extrinseco bene fortunante.

21. Tertio confirmatur, quia peritissimus scribendi, aut pingendi, habensque cæteras omnes potentias, & instrumenta; nihilominus quandiu non videt characteres, aut picturam, indiget alio artifice extrinseco, dirigente manum. Alioqui nunquam integram picturam, aut scripturam scribet rectè. Idemque exemplum sumi potest ex homine, qui propter perpetuum surditatem nunquam bene perciperet suarum vocum accentus; hic

hic enim nunquam posset modulatè canere, etiam si mille regulis Musicæ oneraretur, nisi eius vox flesteretur à Deo, vel ab Angelo.

22. Confirmari quartò potest à minori ad maius. Nam in rebus minimè perplexis sæpe nobis deficit & mens, & ratio; ita vt post amissam opportunitatem agendi, miremur quomodo non viderimus, quod erat ante oculos. Contrà verò in rebus obscurissimis & implicatis continuò affulget sæpe consilium optimum, quo res tota facili negotio expeditur. Pari quoque ratione sæpe in rebus minimè arduis animus flaccescit, atque succumbit: in rebus autem difficillimis sæpe animus suppetit, omni difficultate superior. Ex qua disparitate colligimus, vim aliquam occultam naturalis prouidentie in quibusdam effectibus naturalibus. Ergo à fortiori in supernaturalibus, quæ tanto superiora sunt, quoties suppetat ratio, & animus, colligere possumus vim aliquam occultam supernaturalis prouidentie, illultrasq; mentem, & animum corroborasse.

23. Præcipuas partes doctrinæ de bona fortuna, adductæ in hac & præcedenti sect. tradit, atque explicat fusè S. Thom. in 3. contra Gentes cap. 92. peculiariter verò fortunam versati circa illa, quæ sine ratione sufficienti eliguntur, & Deum esse ilorum auctorem, docet prope initium eius cap. dicens: *Quando igitur aliquis ex impressione celestium corporum, & superiorum causarum secundum prædictum modum inclinatur ad aliquas electiones, sibi vitales, quarum tamen utilitatem propria ratione non cognoscit, & cum hoc, ex lumine intellectualium substantiarum illuminatur intellectus eius ad eadem intelligenda, & ex diuina operatione inclinante, inclinatur eius voluntas, ad aliquid eligendum sibi vitale, cuius rationem ignorat: dicitur esse bene fortunatus.* Eandem doctrinam fusè ac dilucidè Raynerius explicat in Pantheologia verbo *fortuna*, cap. 2. & 4. Capreolus in 1. distinct. 40. quæst. vnica, art. 2. conc. 5. & 6. & ex parte etiam Deza in 1. distinct. 40. quæst. vnica, art. 1. conc. 3. & art. 3. notabili 3.

24. Disposuit autem diuina prouidentia, vt hæc naturalis Philosophia cum sacra & supernaturali doctrina, non solum in rebus significatis, sed etiam in vocibus, & modo loquendi congrueret; quod illarum proportio, & cognatio notari facilius potuisset. Nam (vt Philosophus 2. Magnorum moralium cap. 8. asserit) esse bene fortunatum, est & esse bene natum, quod, vt minimum, verificatur in his hominibus, quibus cælestia corpora impresserunt naturalem corporis temperiem, magis aptam, vt sentiant indeliberatos instinctus, & impulsus ad virtutem, illisque consentiant; vt notauit S. Thomas 3. contra Gent. cap. 92. nuper citato. Porro simili proportione in ordine supernaturali bene fortunati apud sacros Auctores appellantur bene nati, nimirum, ex Deo nati, eiuque filij; quoniam eius supernaturali impulsu, & instinctu aguntur ad bonum. Rom. 8. *Quicumque enim Spiritu Dei aguntur, ij sunt filij Dei.*

25. Hunc locum Lyra sic exponit: *sicut Deus per influxum generalem mouet creaturas ad perfectiones suas naturales: sic per influxum specialem mouet creaturas rationales ad bonum supernaturale, & talis influxus à Doctribus appellatur instinctus diuinus, & ita est prima preparatio ex parte Dei ad habitum gratiæ consequendum.* (& post pauca:) *Quicumque Spiritu Dei aguntur, motionem dictam sequendo, in hoc reguntur meliori principio, quam sit humana ratio; secundum Ruiz de Præsentia Dei.*

quod dicit Philosophus in simili de bene fortunato in capite de bona fortuna. Postrema verba pondera, vt constet, etiam præcedenti ad dirigi, vt supernaturaliter bene fortunatus nullus sit; nisi qua ratione bene natus, & Dei filius, eius instinctu agitur.

26. Quarta ratio sumitur ex verbis Arist. in dicto lib. 7. Ethic. Eudemiorum cap. 18. *Pater* (inquit) *quod species felicitatis dua sunt, altera diuina, ideoque, qui felix est, numine adiuuam aliquid fecisse dicunt: is autem est, qui iuxta impetum diuinum aliquid facit: alter est, qui aliquid præter hunc impetum facit, irracionales ambo, ac illa frequens magis felicitas est, ista frequens minus.* Porro quam felicitatem potiori iure diuinam diceret Philosophus, quam supernaturalem, si agnosceret? Ergo ea felicitas requirit, vt homo iuxta impetum diuinum supernaturalem aliquid faciat, illum sequendo, & obediendo vocationi.

27. Confirmatur, nam supernaturalem impetum diuinum, ad omnes actus generaliter incitantem, legimus Ezechiel. 1. *Vbi erat impetus spiritus, illuc gradiebantur, neque reuertebantur, cum ambularent.* Vbi pondera motum gradiendi, & ambulandi esse rationi, & libertati subiectum in animali rationali, qualia erant illa quatuor; & tamen ille motus liber non alibi inueniebatur, nisi vbi erat impetus spiritus, qui sanè impetus præueniebat liberum motum. Alioqui dicendum esset contrario modo, vbi gradiebantur, ibi erat impetus spiritus. Consonant quæ de hoc loco scribit Gregorius homil. 5. in Ezechiel. initio.

28. Eundem impetum diuinum respexit Plato in Menone, siue dialogo de virtute, versus finem, quando fusè probat, nullos esse virtutis Doctores: proindeque *virtutem doceri non posse, neque natura contingere hominibus, sed diuina sorte virtutem accedere, quibus accedit.* Atque idem prope docuerat in Phædro, siue dialogo de pulchro, prope finem. Rursus in alio dialogo de virtute, quòd doceri non possit, (qui adscribitur Platoni, & habetur post Platonis opera,) inducit Socrates, dicens: *Coniecto sanè, diuinam quandam maximè rem esse, & fieri bonos: quemadmodum diuini vates sunt, & qui oracula edunt; hi enim neque natura tales sunt, neque arte; sed ex Deorum inspiratione sunt, & tales sunt.* Quod hac, inter alias, ratione confirmat idem Philosophus, quia Homerus & alij Poætæ, & Lacedæmonij, imò, & imperitæ mulieres, quando aliquem magnificè laudant, dicunt, esse diuinum virum.

SECTIO V.

Proposita obiectione instaurantur rationes, superiori sectione proposita.

1. Scopus est, ostendere, præcedentes rationes esse subnixas, non probabilibus tantum, sed omnino certis fundamentis, quæ à tota Theologorum schola quasi explorata admittuntur, nullo, vel paucis negantibus: neque iis etiam ita negantibus, vt explicationem non admittant. Quod, vt clariùs constet, diluere oportet obiectionem, quæ occurrit contra fundamenta posita in sect. 2. & 3. in hunc modum.

2. Ex communi sententia Theologorum, videtur, potius colligi, nullam prærequiri volitionem necessariam, vt non fuerit in potestate voluntatis, ab illa se continere; siquidem volitionem boni finis, & beatitudinis in communi, dicunt expressè, non esse necessariam quoad exercitium.

sed tantum quoad specificationem. Huiusmodi autem necessitas quoad specificationem non impedit libertatem contradictionis, per quam voluntas potest non velle, neque amare; sed solum impedit libertatem contrarietatis, ne possit odifse, & positio actu nolle.

3. Qui putent beatitudinis amorem liberum quoad exercitium.

Doctores qui existimant, non quoad exercitium, sed quoad specificationem tantum esse necessarium praedictam volitionem, sunt in primis S. Thomas in q. 6. de malo, articulo vnicō corp. post medium, dicens: *Homo de necessitate appetit beatitudinem; dico autem de necessitate, quantum ad determinationem actus, quia non potest velle oppositum; non autem quantum ad exercitium actus, quia potest aliquis, non velle, tunc cogitare de beatitudine, quia etiam ipsi actus intellectus, & voluntatis particulares sunt.* Similia scribit in q. 22. de veritate art. 6. Consonat S. Thomas 1. 2. q. 10. art. 2. illis verbis: *Ex necessitate voluntas tendit in illud, si aliquid velit, non enim poterit velle oppositum.*

4. Hæc sequitur Capreolus in 2. dist. 25. q. vnica, art. 3. col. 2. & in 1. sentent. dist. 1. quaest. 3. art. 1. concl. 1. & 3. similiterque beatitudinem in communi, seu bonum in communi necessarium appeti à voluntate, necessitate quoad specificationem, & non quoad exercitium, docet Caietanus non solum 1. 2. q. 10. art. 2. §. ad hæc dicitur, & q. 9. art. 4. sed etiam 1. parte quaest. 41. art. 2. circa medium à §. aduerte 2. & quaest. 82. toto art. 1. & alibi sæpè. Conradus 1. 2. q. 9. art. 4. §. responderi iuxta, & quaest. 10. art. 2. corpore, & alibi sæpè. Ferrariensis 3. contra Gent. cap. 89. §. ad euidenciam, fusè eandem necessitatem quoad specificationem explicat, & similia docet in 1. contra Gentes cap. 23. dum respondet ad 2. dubium, & Soto in 4. sentent. dist. 49. quaest. 2. art. 1. concl. 2. & 3.

5. Consonat Almain in dictatis circa sententias Roberti Holcot in q. 3. prope initium, & postea sub titulo *circa articulum tertium*, verticulo *quantum ad 2.* & longè inferius, tractans, vtrum voluntas possit velle contra iudicium plenum & perfectum, in conc. 1. Quibus in locis docet, circa bonum in communi, aut beatitudinem, aut circa summum bonum, cognitum sine vlla ratione mali, & insuper circa miseriam, aut malum in communi, non esse libertatem contrarietatis; sed tantum contradictionis, quia bonum, non possumus actu positio nolle, & malum, non possumus velle.

6. Imò eiusdem sententiæ est Scotus in quodlibeto 12. q. 26. & in 4. sentent. dist. 49. q. 10. §. *quantum ad secundum articulum*, & in 1. sent. dist. 1. q. 4. vbi quamvis intendat ex professo impugnare opinionem D. Thomæ, atque Henrici, probans, quamcumque volitionem etiam finis beatitudinis, aut boni in communi, quantumcumque supponatur illius actualis cognitio, non esse necessariam; nihilominus versus finem eiusdem quaest. 4. in §. *potest dici*, concedit tandem aliqua volitione vagè, hac, vel illa, diligere bonum, siue in communi, & præcisum, siue simul cum particularibus bonis amatum, vt referemus sect. seq. num. 18.

7. Respondeo, & dico primò. Quamvis concederemus, postquam homo deliberare iam cepit, liberè posse omnem voluntatis actum collectiue suspendere, ita vt nullam prorsus eliciat volitionem, non solum efficacem, sed neque simplicem complacentiam: adhuc firma constaret præcipua vis nostrarum rationum. Quoniam omnes Doctores agnoscunt, ad primam volitionem, saltem

in primo suæ durationis instanti, necessariò determinandam esse voluntatem ab aliquo exteriori principio, siue illud sit solus Deus, siue etiam obiecta sensibilia, vel dispositiones corporis, vel Angelus. Hoc autem sufficit, vt inde colligatur necessitas gratiæ præuenientis, ad inchoandam supernaturalem operationem, postquam semel fuerit intermissa tota series supernaturalium operationum. Erit autem necessarium, saltem in primo durationis instanti à Deo sine nostra libertate inspirari, & moueri primam volitionem supernaturalem.

8. Atque hac ratione Caietanus 1. 2. q. 10. §. ad hæc dicitur, conciliat loca D. Thomæ, quæ inter se pugnare videntur. Nam locis, in obiectione num. 3. citatis, docet voluntatem ab obiecto non moueri necessariò quoad exercitium; sed tantum necessariò quoad specificationem; cum tamen locis, supra in sect. 3. citatis, asserat, necessariò & naturaliter moueri ad primum actum. Concordiæ ratio apud Caietanum hæc est. Necessitas quoad exercitium in primo actu non prouenit præcisè ab obiecto, sed prouenit præsertim à Deo auctore naturæ, & ab obiecto simul cum tali dispositione voluntatis, in qua nimirum voluntas nondum cœperit deliberare, vt per deliberationem habeat potestatem eliciendi, aut cohibendi quamlibet volitionem, qua, potestate accepta necessitas illius volitionis transit in libertatem: quamuis maneat idem obiectum, eo quòd non manet eadem dispositio voluntatis.

9. Dico secundò. Alia etiam fortiori ratione instaurantur quatuor argumenta præcedentis sectionis, eo quòd semper, & in quocumque instanti, quandiu vigilamus, necessariò existit aliqua volitio vagè, quæ versetur circa aliquod bonum vagè, siue in vniuersali, siue in particulari, in qua volitione vaga semper reperitur vna eademque ratio communis complacentiæ in bono sub ratione boni: vt fusius demonstrabimus in sect. 6. & 7. Vnde rationibus, in sect. præcedenti propositis restituitur integra vis colligendi, similiter in ordine supernaturali necessarium esse, vt aliqua saltem complacentia supernaturalis boni, quidditatiuè inclusa in qualibet supernaturali volitione, à Deo fiat in nobis sine nobis, hoc est, sine nostra libertate, & per illam Deus moueat ad omnes supernaturales volitiones, quæ liberè eliciuntur, quandiu durat concatenata series supernaturalium actuum, modò explicato disputat. præcedenti sect. 2.

10. Ad obiectionem igitur respondeo. Duplex est gradus necessitatis quoad specificationem: alter, qui solummodo excludit libertatem contrarietatis, manente libertate contradictionis: atque de hoc gradu loquuntur S. Thomas, & aliqui eius discipuli, quando asserunt, hominem posse, non velle, & non cogitare de beatitudine, seu bono in communi. Caterum in his locis agunt de beatitudine & bono, præcisè considerato, & amato, non verò pro vt in particularibus volitionibus particularium bonorum amatur.

Alter gradus necessitatis quoad specificationem non solum excludit libertatem contrarietatis, sed etiam quadam ex parte libertatem contradictionis; quoniam aliquis actus vagè necessarius est quoad exercitium; ita vt non possit, non elici: quamuis quilibet actus, determinatè sumptus, possit non elici, atque ex hac parte relinquatur libertas contradictionis. Huiusmodi necessitas quoad

8.

9.

10.

11.

Quando vigilamus semper necessariò existit volitio aliqua.

quoad specificationem est, quam S. Thomas, aliique Doctores, citandi in sect. sequenti, tradunt, esse in volitione boni, seu beatitudinis, pro vt ratio communis boni includitur in quocumque particulari bono, amato; & complacentia eiusdem bonitatis in communi est ratio quidditatiuè inclusa in qualibet volitione particulari.

SECTIO VI.

Necessitatem volendi bonum, ac beatitudinem in communi semper quoad exercitium impellere, ad aliquam volitionem vagè, probatur autoritate.

1. Loquor de voluntate, cui semper paratus afflatur generalis Dei concursus, & cuius phantasia expedita sit, nullòque impedimento ligata, quo minus suppediter intellectui phantasmata, quæ speculetur.

2. Hanc veritatem firmiter constituere, non solum proderit, vt fundamentum præbeat rationibus, quas inflaurauimus sect. præcedenti dicto 2. sed etiam locum asserit, ad perspiciendum præmotionis modum, qui proprius est primæ, & vniuersalissimæ causæ (vt vidimus præcedenti tomo de voluntate Dei disp. 45. vsque ad 51.) subindèque ad penetrandam bonitatem prorsus inculpabilem diuini concursus ad quamlibet materialem actionem peccati in particulari; qui tamen nullo modo ad malitiam incitet, nec impellat, & multominus determinet (vt explicuimus in eodem tomo à disput. 27. vsque ad 41.) deinde aperietur via faciliùs intelligendi, quomodo per motiua, concursus, & circumstantias quandoque Deus asserat vagam infallibilitatem alicuius operationis liberae, siue in genere, siue in specie, de qua diximus supra tota disput. 8.

3. Prima sententia.

3. Duæ sunt in hac re sententiæ. Prima affirmat, voluntatem posse cessare ab omni volitione collectiue, ita vt nullam prorsus volitionem eliciat in aliquo tempore. Ita significat Adamus primo dist. 1. q. 10. paulo ante conclus. 3. dum respondet ad 3. existimat enim, voluntatem posse liberè cessare à volitione vnius obiecti, quamuis non transeat ad volitionem alterius obiecti. Clariùs eandem sententiam docuit Hangestus lib. 1. Moralium cap. 6. docum. 3. & cap. 13. documento 4. eiusdem sententiæ videtur esse Gabriel Vasquez 1. 2. disput. 39. præsertim cap. 4. & 5.

4.

Caterum hi Doctores fortasse non affirmant, nisi solam potestatem physicam, qua voluntas possit se ab omni prorsus volitione cohibere. Quòd si interrogarentur, vtrum de facto contingat aliquando hæc vniuersalis suspensio cuiusque volitionis; responderent, euenire nunquam; quoniam aliunde naturalis propensio voluntatis morali infallibiliter germinat aliquam volitionem, saltem simplicis complacentiæ, eamque valde tenuem, atque remissam: quod satis est ad eos fines, quos nuper retulimus.

5. Voluntas nequit esse sine aliqua volitione.

Sit igitur conclusio vnica. Voluntas nequit esse sine aliqua volitione vagè; sed necessitas volendi bonum finem, ac beatitudinem in communi pertinet ad aliquam volitionem vagè, in qua hæc obiecta diligantur, siue præcisè, siue copulata cum particularibus bonis, siue volitione efficacem, siue complacentia simplici, idque quandiu phantasia non est impedita; vt in principio diximus.

6.

Probatum primò ex Patribus. Prosper lib. 1. de

vocatione Gent. cap. 7. sub finem, tractans de morbis, contractis per originalem culpam, ait: *Ille animi motus, qui nunquam potest sine aliquo esse amore, hoc est, sine aliqua voluntate, non perdidit appetitum, sed mutauit affectum: id recipiens desiderio quod debuit refutare iudicio.* Idem in lib. de ingratitis cap. 27. sine ita cecinit:

Manet ergo voluntas, Semper amans aliquid, quò se ferat, & labyrintho Fallitur, ambages dubiarum ingressa viarum, &c. Fulgentius lib. 1. ad Monimum cap. 18. ante medium ait: *Voluntas creaturæ rationalis sine aliquo amore non potest esse: neque sic potest diligere, vt amorem suum non velit ad aliquid religare.* Boëtius lib. 3. de consolatione prosa 2. post medium ait: *Quibus omnibus solam beatitudinem desiderare liquet. Nam quod quisque præ cæteris petit, id summum esse iudicat bonum: sed summum bonum beatitudinem esse, diffimus; quare beatum indicat esse statum, quem præ cæteris quisque desiderat. Habes igitur ante oculos propositam ferè formam felicitatis humane opes, honores, potentiam, gloriam, voluptates, quæ quidem sola considerans Epicurus, consequenter sibi summum bonum voluptatem esse constituit, quod cætera omnia incunditatem animo videantur asserre. Sed ad hominum studia reuertor, quorum animus est caligante memoria, tamen summum bonum repetit: sed vult ebrius domusque tramite reuertatur, ignouat.*

Gregorius in principio 2. Psal. Pœnitent. Cum omnes, inquit, velim esse beati, diuersi de beatitudine diuersa sentiunt, & desideriorum suorum errorem sectantes, ad beatitudinis portum per denia venire proponunt. Rursus idem Gregorius 18. Moral. c. 18. initio: *Esse quidem ait, sine delectatione anima nunquam potest: nam aut infimus delectatur, aut summus.* & Bernardus tract. de gratia & libero arbitrio col. 2. *Potest, inquit, non ari voluntas, sed non nisi in aliam voluntatem, vt nunquam amittat libertatem. Tam ergo non potest priuari illa, quam neque se ipsa. Si poterit homo aliquando aut nihil omnino velle, aut velle aliquid, & non voluntate, poterit carere libertate voluntatis.*

Idem colligitur non obscure ex omnibus testimoniis August. quæ retulimus sect. 2. quibus non solum assertit, quælibet hominem non posse odio prosequi, atque detestari beatitudinem, seu felicitatem; sed etiam constanter vbique repetit, omnes homines velle amare, & desiderare illam: idque tradit quasi tertium, & indubitabile. Quapropter supponit, aut physica necessitate, aut saltem infallibilitate morali, cuiusque hominis voluntatem ad huiusmodi amorem impelli. Quod clariùs docuit Anselmus, cuius verba retulimus in sect. 2. quibus non solum affirmat, necessarium esse amorem felicitatis, eiusque odium impossibile, sed id clariùs explicat, dicens: *Non potest, non velle beatitudinem.* Sic etiam Hugo Victorinus in libro eruditionis theologicæ summæ sent. cap. 6. prope medium: *Deus, inquit, in primo homine posuit duos appetitus. Appetitum inusti secundum voluntatem, videlicet, liberam; vt statim explicat, & appetitum commodi secundum necessitatem. Non enim potest homo non appetere commodum suum, & ideo istum cum necessitate posuit Deus in homine, vt in eo remuneraretur homo. Vnde in inferno hæc erit maxima poena impiorum, quòd semper appetent commodum, & nunquam assequi poterunt.* & lib. 1. de sacramento parte 7. cap. 21. & 22. ostendit, nihil appeti nisi propter rationem communem commodi.

Confirmatur. nam huiusmodi necessariam volitionem vagari per innumeras volitiones liberae,

siue honestas, siue turpes, in quibus includitur, tanquam communis ratio, voluntatem mouens ad illas, docet August. lib. 10. confessionum cap. 21. & lib. 2. de libero arbitrio cap. 9. & lib. 13. de Trinitate cap. 3. & Psalm. 32. quorum locorum verba retulimus sect. 2. propè initium.

11. Secundò probatur ex Doct. Scholasticis, & imprimis ex D. Thoma, qui aliquibus in locis clarius, quàm alibi, expressit, volitionem boni, & beatitudinis in communi, esse naturalem tali necessitati genere, ex vi cuius non sit in nostra potestate, non velle. Ita loquitur 1. p. q. 82. art. 1. & 2. & in q. 3. de malo, art. 3. corpore, & de veritate q. 22. art. 5. in 1. argumento, & in fine corporis. Cuius doctrinam sequuntur D. Antoninus, & Raynerius, provt retulimus in sect. 4. ratione 2.

12. Porro prædictam necessitatem esse vagam, propter beatitudinis amorem, includum in qualibet particulari volitione, expressè notauit S. Thomas 4. dist. 49. q. 1. quaestiu. 3. sub initium, dicens: Quamuis autem ex naturali inclinatione voluntas habeat, vt in beatitudinem feratur secundum communem rationem; tamen quòd feratur in beatitudinem talem, vel talem, hoc non est ex inclinatione natura, sed per discretionem rationis, qua adiuuenit in hoc, vel in illo summum bonum hominis consistere, & ideo quòd ad quicquid aliquis beatitudinem appetit actualiter, coniungitur ibi appetitus naturalis, & appetitus rationalis, & ex parte appetitus naturalis semper est ibi rectitudo, sed ex parte appetitus rationalis quandoque est ibi rectitudo, quando scilicet appetitur ibi beatitudo, vbi verè est, &c. Sic etiam 1. 2. q. 1. art. 6. corpore, docet: Quidquid homo appetit, appetere sub ratione boni, & ad 3. docet: Virtutem primæ intentionis, qua est respectu ultimi finis, manere in quolibet appetitu cuiuscunque rei, etiam si de ultimo sine actu non cogitur.

13. Confirmatur. nam S. Thomas in prædicta q. 1. art. 6. corpore post medium, notat proportionem, quæ seruari debet inter vltimum finem & primum principium, mouens voluntatem, ad volendum. nam causa secunda mouentes non mouent, nisi secundum quod mouentur a primo mouente. Unde secunda appetibilia non mouent appetitum, nisi in ordine ad primum appetibile, quod est vltimus finis. Itaque motio vltimi finis, videlicet, amor beatitudinis in communi, & motio primi agentis, ad illam impellens, necessariò reperitur in quacunque volitione, sicut motio primæ causæ necessariò comitatur motionem causarum secundarum.

14. Hanc autem proportionem inter finem vltimum & primum principium fufus explicat 1. 2. q. 109. art. 6. corp. circa medium, vt ex ea colligat, Deum quasi supernaturale agens, esse debere primum mouens, cuius præueniente motione voluntas possit ad gratiam se præparare. Quapropter ibidem videret consequenter exigere, vt prima supernaturalis motio sit ad vltimam finem supernaturalem, siue in generali & præcisè, siue pro vt coniunctus reperitur cum aliis particularibus bonis, quæ per gratiam diliguntur. Cui doctrinæ consonat Caietanus 1. p. q. 105. art. 4. circa illa verba S. Thomæ ad finem corporis dicentis: Inclinare in bonum vniuersale est primi mouentis, cui proportionatur vltimus finis.

15. Clarius nostram conclusionem ex mente sancti Thomæ collegit Caietanus 1. 2. q. 9. art. 6. illis præsertim verbis: Aduerte secundo, quod in responsione ad tertium habetur, quod Deus non solum potentiam voluntatis dat, sed actum volendi clausum in omni actu volendi, ipsam, scilicet, volitionem boni. In omni enim volitione hac volitio clauditur, vt principium in conclusione, & propterea in litera dicitur, quod ex hac volitione voluntas per rationem determinat se ad hoc, vel illud bonum verè, vel apparenter, & sine illa præsupposita volitione nihil omnino velle potest, sicut nec sine principiorum cognitione intellectus aliquid nosse potest, & hac volitio est illa, ad quam, dictum est, operare voluntatem moueri ab alio, etiam quoad exercitium actus. Secundum hanc enim fertur actus in finem, & ex hac vult quicquid vult.

Eadem est sententia, quæ obscurior later in Capreolo 2. sentent. dist. 25. q. vnica, art. 3. inter medium & finem, præsertim cum in suæ doctrinæ confirmationem producat testimonium S. Thomæ, quod nos paulò superius retulimus ex 4. sentent. dist. 49. quaest. 1. art. 3. quaestiu. 3. atque eodem spectant omnia ferè, quæ docet Capreolus in 1. distinct. 1. quaest. 3. art. 1. concl. 1. 2. & 3. præsertim concl. 1. dum rationem secundam defendit ab impugnationibus Aureoli.

Henricus quodlibet 3. quaest. 17. post medium magis explicat necessitatem amandi finem, siue Deum, non esse determinatam, sed vagam circa varia bona vera, vel apparentia; quæ propterea amantur, quia in eis recludet aliquid diuinæ bonitatis: & semper necessarium est aliquod eiusmodi bonum amari. Incipit autem hæc sententia ab illis verbis: Bonum igitur illud (videlicet Deus) apprehensum, & cognitum determinatè (scilicet, per claram visionem) non potest non appeti determinatè, & nunc sicut indeterminatè cognoscitur in creaturis, indeterminatè appetitur, & quæ sequuntur ibi.

Quinimò etiam Scotus ea ipsa in quaest. quam dirigit ad impugnamdam sententiam S. Thomæ, & Henrici de necessaria volitione boni, & beatitudinis, tandem concedit (quamuis sub dubio) necessarium esse, vt voluntas habeat aliquam volitionem vagè, circa aliquod particulare, vel generale bonum vagè: ita vt semper necessariò ametur aliqua ratio boni per aliquam volitionem. Ita sentit Scotus in 1. dist. prima q. 4. versus finem §. potest dici. Ponderanda sunt argumenta & solutiones illius quaestiu. præsertim à vericulo ad auctoritatem Augustini, & in fine totius quaest.

In eadem sententia sunt Doctores, qui asserunt, non posse voluntatem ab omni volitione cessare, etiam si intellectus hoc dicit. Ita Robertus Holkot apud Hieronymum de Hangesto lib. 1. Moralium cap. 13. documento 4. & Marsilius in 2. q. 16. art. 1. notab. 6. & art. 2. con. 5. vsque ad finem articuli, & art. 3. post conclusionem secundam, consonatque in 2. q. 22. art. 2. parte 2. concl. 2.

Eandem conclusionem, vt minimum, veram esse putant alij Doctores, qui vniuersaliter, & absque maiori explicatione affirmant, volitionem boni, seu beatitudinis in communi esse necessariam quoad exercitium, ita vt impossibile sit ab eiusmodi volitione cessare, quandiu possumus vri phantasia & intellectu. Quam sententiam fuisse quorundam Theologorum testatur Palud. in 4. dist. 49. q. 7. art. 2. num. 22. & Maior dist. 49. q. 7. eamque Ioannes Bacho in 2. dist. 26. art. vltimo propè initium confirmat, dicens, amorem boni in communi esse necessarium necessitate immutabilitatis, ita vt non possit voluntas, non velle beatus esse.

Quam doctrinam magis explicant alij Doctores, dicentes, simplicem & inefficacem complacentiam beatitudinis, esse simpliciter necessariam, non solum quoad specificationem, sed etiam quoad exercitium: ita vt non possit voluntas ab eiusmodi

16.

17.

18.

19.

20.

21.

iustmodi complacentia se cohibere. Sic Durandus existimat in 4. dist. 49. q. 8. num. 18. & 19. quem sequitur Paludanus in eadem dist. 49. q. 7. art. 2. con. 1. vt conferatur cum solutione primi & tertij argumenti. Eandem sententiam docuit Deza in 1. dist. 1. q. 3. art. 3. notab. 2. & 3. & in art. 4. ad 6. Aureoli contra 1. concluf. & Bernardus de Gannaco in impugnatione q. 11. quodlibeti 13. Henrici apud Capreolum, qui eius verba refert, & approbat, vt vera, & secundum mentem S. Thomæ in 2. dist. 25. q. vnica, art. 3. dum respòdet ad postremum argumentum contra primam conclusionem.

22. Eodem euadit Adamus in 1. dist. 1. q. 6. art. 1. §. item Hugo, & art. 2. dub. 13. & q. 10. eiusdem dist. con. 2. vbi in solut. argumentorum ante conclusionem tertiam, suam sententiam ita temperat, vt voluntas non possit, non velle bonum, apprehensum præcisè sub ratione boni, nulla occurrente ratione mali.

23. Denique illi solummodo Scholastici videri potuissent, aperto Marte, cum conclusione nostra pugnare, qui affirmare audent, possibile esse beatitudinis odium, & positium volitionem, qua quis velis non esse beatus, etiam si beatitudo sibi contingeret sine vilo labore, aut delectationis dispendio, ac sine vlla profus admixtione mali, etiam apparentis, atque leuissimi: vt Ocham, Maior, & Gabriel. Cæterum illi etiam Doctores explicationem admittunt, quæ instituto nostro sufficiat, quia non affirmant expressè, displicentiam, seu odium beatitudinis, præcisè ab omni ratione mali veri, vel apparentis, esse possibilem moraliter, ita vt aliquando de facto contingat; quapropter locuti sunt fortè de sola potestate physica voluntatis, quæ licet falsò affirmetur, at tamen nihil, aut parum obest instituto nostro.

SECTIO VII.

Rationibus probatur eadem veritas, qua in sectione præcedenti.

1. Dvo sunt fundamenta sequentium probationum. Primum fundamentum est quamlibet deliberationem inchoari non posse, nisi præcedente aliqua volitione necessaria, id est, non libera, vt ostendimus in sectione 3.

2. Secundum fundamentum est, non esse in potestate voluntatis, continere intellectum, vt cesserit ab omni profus intellectu (collectiuè loquendo.) Nam quamdiu phantasia expedita est, nullò que impedimento ligata, quo minus suppeditet, intellectui phantasmata, quæ speculati possit; tandiu intellectus naturaliter, & necessariò excitatur ad intelligendum, vel ab obiectis sensibilibus per externos sensus propositis, vel à phantasia per memoriam præteritorum sensibilibus. Quod etiam experientia confirmat: cogitationes namque diuinæ legi contrarias à nobis non possumus repellere; nisi mentem, & cogitationem mouendo, & applicando ad alia obiecta cogitanda, siue bona, siue indifferentia. Alioqui frustra laborat, fastigatque caput, qui directè solummodo conatur, à tali cognitione cessare.

3. Huius autem experientie hæc vnica ratio est, quoniam impossibile est, omnem profus intellectum collectiuè suspendere; atque inde prouenit, vt ab vna intellectuone dimouere intellectum non possimus, nisi transferendo ad aliam intellectuonem; sicut propterea vnum corpus, non possumus, ab vno loco remouere, nisi transferendo ad alium locum; quoniam necessarium

est, quodlibet corpus esse in aliquo loco vagè.

Ex hoc fundamento sumitur prima probatio conclusionis, quoniam posita prima volitione naturali, & necessariò producta, aut voluntas potest liberè suspendere illam volitionem, & quamlibet aliam volitionem, collectiuè; aut non potest. Si non potest, habeo intentum: sequitur namque inde, necessariò voluntatem esse in aliqua volitione vagè. Si autem voluntas liberè potest suspendere, non solum primam illam volitionem, quæ in primo suæ durationis instanti erat necessaria; sed etiam quamlibet aliam volitionem collectiuè, iam eo ipso relabitur voluntas in necessitatem naturalem, habendi primam aliquam volitionem, quam necessariò habebit in eo ipso instanti, quo liberè omiserit quamlibet aliam volitionem, quam possit habere.

5. Probatur autem hæc vltima sequela, quia propterea prima illa volitio, necessariò, & naturaliter secuta fuit, quoniam ad amorem boni in communi & vagè, voluntas necessariò, & naturaliter mouetur à Deo, sicut grauius, & leuius mouentur à Grauius, & leuius mouentur à generantibus. Caietanus clariùs 1. 2. q. 9. art. 4. prope finem. Ferrariensis 3. contra Gentes cap. 89. §. ad euidentiā, & alij Doctores, quos retulimus sect. 3. & 5. Quapropter (vt rectè Caietanus intulit) sublatis impedimentis, necessariò rapitur voluntas ad aliquam volitionem, sed in præsentī casu iam voluntas liberè abstulit omnia impedimenta, quando liberè cessauit ab omni volitione, quam ipsa poterat liberè continuare, aut inchoare in eo instanti. Ergo vis naturalis obiectorum cognitionis, & ponderis ipsius voluntatis exiret suas vires, vt eliciatur aliqua volitio naturalis. Suppositi namque iam adesse cognitionem intellectus, qua proponitur obiectum, & assistere concursum Dei præparatum in actu primo, ac cætera requirita non desiderari.

6. Obiter tamen ex disp. 33. recole voluntatem vera efficientia concurrere ad primam illam volitionem. Deus autem solummodo concurrir, vt causa vniuersalis, quidquid sit de causa efficiente motum grauius & leuius. Vnde, quantum ad hoc, similior est voluntas causis naturalibus verè productiuis.

7. Atque hinc sumitur confirmatio, quia Deus, quantum ad volitionem aliquam vagè alicuius boni, mouet voluntatem, sicut mouet ignem ad calefaciendum, & cæteras causas naturales ad suos effectus; sed ignis, applicata materia, & sublatis impedimentis, necessariò calefacit. Ergo voluntas proposito obiecto per intellectum, & sublatis impedimentis, necessariò vult.

At dicit aliquis, tunc impedimentum esse, ne sequatur naturaliter & necessariò aliqua volitio, quia voluntas liberè vult cessare ab omni volitione. Sed hoc non satisfacit, quia vel volitio positiua cessandi ab omni volitione durat adhuc, & sic habetur intentum, iam enim datur aliqua volitio: vel non durat adhuc, & sic nihil reale existit in hoc tempore. Quòd autem præterit talis volitio, & quodammodo duret moraliter, quia relata est ad tempus sequens, in quo voluit cessare, & non est reuocata, hoc totum est falsa nominatio extrinseca, & nihil reale illius existit in hoc tempore. Quapropter præterita volitio, cessandi ab omni volitione, non potest impedire realem vim effectricem causæ, naturaliter & necessariò operantis, quantum est ex se.

Confir

4. Conclusio probatio prima.

5.

6.

7. Responsio 7a.

8. *Actionem realem quid impedire possit.*
 Confirmatur primò quoniam actionem realem non potest impedire, nisi ens reale aliquo modo repugnans actioni, vel negatio alicuius entis realis requisiti ad actionem: at verò priùs tempore præcessisse prædictam volitionem liberam, neque est aliquid reale, in præsentì tempore existens, sed pura denominatio extrinseca; neque est negatio alicuius entis realis, requisiti ad actionem modo. Hinc sequitur eos, qui quandoque conantur suspendere (vt ipsi loquuntur) potentias, habere volitionem realem, quæ se ipsam falsificat dum vult nullam prorsus volitionem elici, quando ipsa elicitur, nisi fortè virtualiter, aut formaliter excipiat se ipsam, & alias complacentias, quæ sine labore capitis & cordis incurtere solent, quasi dormitantibus, aut languentibus hominibus.

9. *Volitio se falsificans.*
 Confirmatur secundò, quia in eo ipso instanti, in quo suspenditur omnis volitio libera, nisi protinus resultaret aliqua volitio necessaria & naturalis, nunquam resultaret; neque cum primum expergiscimur à somno, vel ab alio impedimento cognitionis. Consequenter probatur, quia non est maior ratio, vt aliis temporibus resultet potius, quam in præsentì tempore; supposito, quòd adsunt parata omnia, requisita ad volendum, & nullum obstat impedimentum.

10. *Conclusio probatio secundæ.*
 Secunda probatio conclusionis, quia quoties homo vigilat, & eius intellectus aliquid intelligit, aut intelligit sine deliberatione, aut intelligit deliberatè. Si absque deliberatione, & sublata libertate voluntatis pro eo tempore breuissimo intelligit; consequens erit, vt eodem tempore voluntas necessariò rapiatur, ad amandum, vel odio prosequendum, quidquid sibi proponitur sub ratione boni & mali, siue hoc fiat per volitiones absolutas, & efficaces, siue per simplicem complacentiam, & displicentiam, pro vt tulerit vis obiecti propositi, & modi cognoscendi, atque passionum naturalium, & habituum.

11. *Obiectio 1.*
 Probatur sequela, quia motus primò primi, & indeliberati, insurgentes in voluntate, non alia ratione insurgunt, nisi quoniam ante sufficiens deliberandi spacium talia obiecta proponuntur voluntati.

12. *Quando voluntas non potest deliberare naturaliter operatur.*
 Confirmatur, quoniam rationis paritas in causa, naturaliter operante, concludit semper eundem effectum, eodem modo fore producendum, sed quandiu voluntas non potest deliberare, operatur, vt causa naturalis. Ergo operatur semper eodem modo, & secundùm easdem leges; ac proinde semper erumpet necessariò & naturaliter in motus primò primos circa obiecta, sibi indeliberatè proposita.

13. *Obiectio 2.*
 Antequam veniam ad secundam partem præsentis dilemmatis, oportet satisfacere obiectiõibus, quæ contra primam partem nunc explicata occurunt.

14. *Obiectio 3.*
 Primò namque obiiciet aliquis experientiam esse in contrarium. Experimur namque nostram voluntatem non rapi ad amandum, vel odio prosequendum quidquid nobis proponitur, etiam ante deliberationem.

15. *Sapè nos latere voluntatem nostram.*
 Respondeo in re præsentì nihil firmum posse ab experientia colligi, propter duas rationes. Altera, quia sapissimè nos latent nostræ ipsæ volitiones: siquidem apud spirituales viros comperitum est, plerumque latere sinistram intentionem in opere, quod existimamus nos, recta & pura intentione à nobis fieri, & latere in nobis amorem

mundi, etiam quando putamus illum penitus exuisse.

16. *Obiectio 4.*
 Confirmatur primò, quia motus primò primi, licet facile deprehendantur à nobis, quando vehementiores sunt, in rebus magni momenti, vt contra salutem æternam, vel pro illius consecratione; at tamen quando remissiores sunt, atque veluti tenuissimæ quædam scintillæ, & circa obiecta exigui momenti, tunc difficillimè deprehenduntur, & non nisi adhibita reflexione, & indagine subtilissima.

17. *Obiectio 5.*
 Confirmatur secundò, quoniam volitiones simplices, & inefficaces, facilius contingit fugere cognitionem euidenter experientia, vt in hac re notauit Durandus in 4. sent. dist. 49. q. 8. num. 18.

18. *Obiectio 6.*
 Vnde sumitur altera ratio, propter quam nos lateat prædicta experientia, quoniam, aut reflectimus supra nos ipsos, aut non reflectimus. Si reflectimus, iam eo ipso habemus actum voluntatis, quo volumus reflecti: si non reflectimus, non animaduertimus motus, in animo insurgentes, neque possumus semper eorum recordari; maxime succedentibus postea maioribus curis, quæ præcedentium motu memoriam penitus delent.

19. *Obiectio 7.*
 Obiiciet secundò. Fieri poterit, vt per intellectiõnem indeliberatam proponatur obiectum aliquod cum aliqua ratione boni, & simul proponatur aliqua ratio mali, obstands ne ametur illud obiectum; ergo fieri poterit, vt voluntas non rapiatur necessariò & naturaliter, ad amandum illud bonum cognitum.

20. *Solutur.*
 Responderetur primò. Ratio mali ob stare potest, ne alia ratio boni ametur amore efficaci: at verò ne ametur simplici complacentia, nulla ratio mali ob stare potest. Nam simplex complacentia præscindit rationem boni à quacunque ratione mali, sibi coniuncta, quantumcumque inseparabiliter coniuncta sit.

21. *Obiectio 8.*
 Responderetur secundò. Si ratio mali ob stiterit, eo ipso voluntas refugiet per actualem displicentiam ab illa ratione mali, in qua fuga & displicentia quidditatiùs includitur complacentia boni, cui opponitur illud malum; vnde iam, eo ipso, habetur intentum.

22. *Obiectio 9.*
 Hactenus de priori parte probationis secundæ. Nunc dicamus de posteriori, nimirum quando intellectus ita intelligit, vt eo ipso tempore voluntas possit, deliberando, eligere liberè aliquod ex obiectis propositis. In hoc ergo casu assero voluntatem necessariò elicere aliquam ex his volitionibus liberis; quas modò commemorabo. Prima, est volitio deliberandi circa obiectum iam sibi propositum ab intellectu, vtrum faciendum, vel non faciendum sit, vel vtrum statim aggrediendum, vel quomodo, & quibus circumstantiis. Secunda est volitio non deliberandi, sed laxandi habenas intellectui, vt proponat, quod occurrerit, & pro vt occurrerit cogitandum. Tertia est volitio diuertendi cogitationem ad alia obiecta. Quarta est volitio amans aliquod obiectum, iam actu propositum. Quinta est volitio penetrandi melius, aut perseuerandi in intuitu & consideratione obiecti, prius representati ab intellectu. Inter has & sub his volitionibus continentur aliæ penè innumera, ex quibus hanc vel illam vagè necessariò eliciet voluntas, retenta libertate circa determinatam quamlibet volitionem.

23. *Obiectio 10.*
 Confirmatur primò, quia quamuis voluntati liberæ possibilis sit ommissio pura circa quodlibet obiectum

24. *Obiectio 11.*
 obiectum particulare, & determinatum; siue illud præceptum sit, siue non præceptum: vt probauimus 1. 2. quæst. 72. art. 6. dub. 3. nihilominus vniuersalissima ommissio, quæ copulatiuè complectatur omnia obiecta voluntatis, & omnes volitiones illius, est impossibilis, quando adsunt omnia requisita, vt voluntas operetur liberè. Cuius ratio est, quia dominium & potestas voluntatis respicit ipsam voluntatem, non in quantum est causa naturalis, sed in quantum est voluntas libera. At verò voluntas, vt causa naturalis, inclinatur ad bonum, sublatis impedimentis, vt supra vidimus: vnde per libertatem voluntatis cohiberi ab hoc non potest.

18. *Nullus scit an per puram omissionem esset ab actu.*
 Confirmatur secundò, quia nullus hominum in hac vita scire potest, vtrum per puram omissionem, an verò per actum positum cesserit ab aliquibus volitionibus; imò quoties à consilio liberè, & ex industria cessat ab illis, toties est aliqua realis, & positua volitio, cohibendi reliquas volitiones, & omittendi; si verò non procuramus ex industria cohibere omnem volitionem, tunc voluntas necessariò habebit aliquam ex volitionibus, nuper commemoratis.

19. *Obiectio 12.*
 Tertia probatio principalis est, quia nunquam potest voluntas se reducere de potetia ad actum, & redire ad volitiones habendas, nisi vera sit nostra conclusio. Sequelam probò, quia postquam voluntas liberè voluit, suspendere omnem prorsus volitionem collectiue per tempus, verbi gratia, semiquadrantis horæ; si hæc eius volitio explicatur, ac subinde toto semiquadrante nullam prorsus habeat volitionem, naturaliter ac necessariò secutum: consequens erit, vt neque transacto semiquadrante voluntas habitura sit aliquam volitionem: quia nihil reale relictum est ex præcedenti volitione, quòd illam determinet, vt protinus eo tempore præfixo sequatur naturalis volitio, & non antea, & insuper ipsa voluntas non potest tunc, liberè velle, inchoare volitionem; nisi priùs habeat primam aliquam volitionem naturalem, vt ostendimus sect. 3.

20. *Obiectio 13.*
 Confirmatur, quia non erit in potestate voluntatis, reuocare illam volitionem omittendi omnem volitionem toto illo tempore. Nam si fuerit reuocanda, id præstandum erit per volitionem, & hæc volitio non potest liberè elici, nisi præcedente volitione necessaria. Si autem aliqua volitio necessaria sequitur in illo intermedio tempore ante finitum semiquadrantem horæ, virtute cuius possit reuocari præcedens volitio; qua ratione volitio necessaria sequitur in hac parte temporis, sequeretur etiam antea primo instanti, in quo voluntas à liberis volitionibus cessauit. Repugnare autem rationi, & experientiæ, dicere, quòd homo sanus & vigilans, possit pro libito sibi præscribere tempus, in quo sine vlla libertate, ac sine noua imputabilitate peccati omitat obligationes, tunc fortè occurrentes: vt si tunc superioris alicuius imperium intimeretur, vel deuter signum pugnae, aut sacri, vel occurrat ante oculos virgens aliqua necessitas proximorum.

21. *Obiectio 14.*
 Quarta ratio est, quoniam Deus, vt vniuersalis motor ex munere primæ cause mouet ad amorem beatitudinis, & boni in communi, & ad primam volitionem: vt notant communiter Doctores, citati in sect. 2. & 3. at verò munus hoc Deus præstat per modum cause naturalis, quæ semper eodem modo operatur, quantum ex se est, nisi impediatur: ergo quocumque instanti, & quo-

cunq; tempore, cessantibus impedimentis, Deus per modum cause naturalis per intermedias causas secundas, & cum illis influens, determinabit ad naturalem, ac necessariam aliquam volitionem, qua bonum, & felicitas ametur, siue abstracta in vniuersali, siue concreta in aliquo speciali bono.

22. *Obiectio 15.*
 Confirmatur primò, quoniam nisi Deus ex vi concursus vniuersalis necessiter semper ad aliquam volitionem saltem vagè & in communi, non poterit defendi, quòd S. Thomas, & alij Doctores ex libro de causis docent, omnes causas secundas, non solum naturales, sed etiam liberatas, moueri, & applicari à prima causa ad exercitium operationis; vt silius retulimus præcedenti tomo de voluntate Dei disp. 45. sect. 4. & sequentibus. At verò ex hac doctrina, quam probamus, rectè explicatur generalis conuocentia, qua omnes cause mouentur à prima causa, & applicantur ad exercitium operationis; explicatque differentia inter causam liberam & naturalem, quatenus positus omnibus requisitis ad operandum causa naturalis applicatur, & determinatur ad talem operationem, non solum in generali, sed etiam in particulari, & determinatè, non vagè: at verò causa libera applicatur, & determinatur ad volitionem vagè, relictà indifferentia, & indeterminatiõne ad quamlibet particularem, ac determinatam volitionem.

23. *Obiectio 16.*
 Confirmatur secundò, quoniam sic redditur exacta ratio, propter quam in qualibet volitione particulari, siue sit bona, siue mala, vt minimum, ratio communis volitionis sit Deo tribuenda, tamquam cause determinanti Quoniam Deus ad eam determinat semper non solum quantum ad specificationem, sed etiam quantum ad exercitium actuale volitionis. Quòd si constitutum esset in potestate voluntatis, abstinere ab omni volitione, aut elicere aliquam volitionem vagè, iam voluntati create, quasi determinanti cause, tribuenda esset non solum determinatio ad talem volitionem, sed etiam ad volitionem boni, quantum ad exercitium illius.

24. *Obiectio 17.*
 Quinta probatio, quia nisi vera sit nostra conclusio, non possunt non sibi ipsis repugnare, & inconsequenter loqui tam S. Thomas, quam alij Scholastici complures; iidem namque nunc dicunt, ad volitionem boni seu beatitudinis in communi non necessitate voluntatem quantum ad exercitium; sed tantum quantum ad specificationem; postea verò dicunt, nullo modo esse liberam, sed naturalem, & necessariam eiusmodi volitionem, & ad illam Deum determinare, mouere & applicare voluntatem, ac reducere de potentia ad actum; quæ testimonia retulimus à sect. 2. vsque ad 5. præsertim verò cõcilium in sect. 7.

25. *Obiectio 18.*
 Sexta probatio, quia secundum præsentem doctrinam Angelis erit similior anima rationalis, ea tantum admixta dissimilitudine, quam solam necessariò infert eius coniunctio cum corpore. Angelus enim semper ac necessariò Deum, vt auctorem naturæ, ac propriam beatitudinem intelligit, ac diligit, vt dicimus disp. sequenti, sect. 4. præsertim num. 12. homo verò non semper, sed quando corporea vincula non detinent intellectum, ligando phantasiam. Fortè etiam Angelus semper eisdem actibus determinatis intelligit, ac diligit eadem semper obiecta; quamuis alios actus liberè mutet; homo verò nullam determinatam intellectiõnem, nullamve determinatam volitionem semper ac necessariò retinet.

DISPUTATIO XLIII.

Vtrum quacunque natura intellectualis, quantumcunque sana, & integra, indigeat gratia præueniente, seu operante.

SECTIO I.

De primis parentibus in statu innocentie.

1. Sententia negant.

Primum iustificationis dispositionem indignis præueniente, seu operante gratia, nullus Scholasticorum negat expressè, præter Guillelmum Parisiensem. in 1. parte suæ Theologiæ, versus finem, in tract. de meritis col. 4. cuius verba retulimus supra disp. 21. sect. 2. num. 29. Cæterum eadem sententia potest colligi ex aliis Scholasticis, qui de Angelis similiter sentiunt infra sect. 3. initio, & à fortiori colligitur etiam ex illis Scholasticis, qui vniuersaliter affirmarunt, aliquas actiones, per vires naturæ absque auxilio gratiæ conceptas, præbere posse iustificationis initium; quos retulimus supra disput. 21. sect. 2. & multis sequentibus.

2. Primi parentes ante peccatum indiguerunt præueniente gratia.

Nihilominus prima conclusio prorsus certa esse debet, primos parentes ad primam iustificationem, quam acceperunt ante peccatum, indignis præueniente, & operante Spiritus sancti adiutorio, & gratia, quo excitarentur ad actus fidei, spei, & charitatis, quibus ad iustificationem se disponerent.

3.

Probatur primò ex omnibus generalibus principiis traditis supra disput. 17. vsque ad 28. ex quibus constat vires naturæ insufficientes, & prorsus inutiles esse, vt aliquod iustificationis initium præbeant, etiam minimum, ac remotissimum: ita vt absque præueniente gratia prorsus impossibilia sint, quodcunque meritum, etiam de congruo; quæcunque dispositio, etiam remotissima; quæcunque impetratio, ratio, occasio, vel conditio. Nam fundamenta præcipua, quibus hoc dogma probatur, sumuntur ex perfectione, atque dignitate gratiæ, quæ prorsus excedit omnes vires cuiusque naturæ creatæ. Quamobrem hæc fundamenta æqualem vim habent in quacunque natura integra, sicut in natura corrupta; quia quantum ad prædicta fundamenta, nulla est ratio discriminis inter vtrumque statum naturæ.

4.

Confirmatur primò peculiariter illis argumentis, quibus supra tota disput. 23. probauimus, quoad intrinsicam sibi entitatem esse debere supernaturalem quamcunque operationem, quæ quolibet modo præbeat iustificationis initium.

5.

Confirmatur secundò Ezechiel. 15. Quid fiet de ligno vitis, &c. etiam cum esset integrum, non erat aptum ad opus: quanto magis cum illud ignis deuorauerit, & combusserit, nihil ex eo fiet operis. Qui locus conferendus est cum verbis Christi Domini Ioan. 15. Sicut palmes non potest ferre fructum à semetipso, nisi manserit in vite: ita & vos nisi in me manseritis. Qui manet in me, & ego in eo, hic fert fructum multum, quia sine me nihil potestis facere. Ex vtriusque loci collatione facile colligitur, Dei sapientiam per Ezechielem locutam fuisse de eodem ligno vitis, de quo postea fuerat ore proprio dictura, videlicet de natura humana, quæ nihil ad salutem vile potest efficere, nisi per Dei gratiam. Quo supposito, Ezechielis verba, etiam cum esset integrum, non erat aptum ad opus, idem valent, ac si diceret, etiam quando natura humana erat sana, & integra, ante originale peccatum, nihil poterat absque supernaturali influxu vitis, videlicet Dei.

Recole denique illa verba, Nihil potestis facere, vim habere, negandi quodcunque iustificationis initium ex viribus naturæ, vt ex Concilio & Patribus, maximè verò ex Augustino ponderauimus supra disput. 18. sect. 1. num. 3. & 4. Quo supposito, aduerte, non minorem vim esse in illis verbis, Non erat aptum ad opus. Ibi enim præcedens negatio negat omne opus, & omnem aptitudinem ad illud, quæ propter idem valet, ac si dixisset, nihil poterat facere.

Probatur secundò, quoniam eadem conclusio deducitur illatione non obscura ex Arausiano Concilio cap. 25. paulo post initium, dicente: Illam præclaram fidem, quam in Patriarcharum laudem prædicat Apostolus, non per bonum naturæ, quod prius in Adam datum fuerat, sed per gratiam Dei, credimus, fuisse collatam. Pondera illam explanationem boni naturæ, videlicet, quod prius in Adam datum fuerat. Qua explanatione ampliatur bonum naturæ ad vtrumque statum, videlicet, ad eum, qui primò datus est à Deo integer, & absque culpa, & ad eum statum, qui non est datus à Deo; sed ab Adamo fuit inducens in illud ipsum naturæ bonum quod à Deo fuerat datum, quod nisi ita Concilium intellexisset, frustra prædicta verba multiplicasset. Denique à fortiori probatur omnibus testimoniis & argumentis adducendis, pro conclusionibus sequentibus, & sequent. sectionibus.

Secunda conclusio. Primi parentes in statu innocentie indigebant noua gratia præueniente, & operante, vt perseuerarent in gratia. Probatur primò ex Concilio Arausiano can. 19. dicente: Natura humana etiam si in illa integritate, in qua est condita, permaneret, nullo modo se ipsam, creatore suo non adiuuante, seruaret. Vnde cum sine gratia Dei salutem non possit custodire, quam accepit, quomodo sine Dei gratia poterit reparare, quod perdidit?

Dicit aliquis, hoc testimonio solummodo probari auxilium gratiæ fuisse necessarium, ad perseuerandum in natura integra: cæterum cuiusmodi auxilium debeat esse, vtrum præueniens, operans, & excitans, vel potius cooperans tantum, vel certè vtrumque auxilium simul, non videtur explicari in prædicto canone: quapropter conclusionem nostram non videtur probare.

Respondeo. Totum illud Concilium à Leone Primo, dirigente per literas, & à Patribus eiusdem Concilij destinatum est, ad probandam necessitatem gratiæ præuenientis, & operantis, quam præcipuè impugnabant Semipelagiani, vt constat attentè consideranti omnes illius canones. Quapropter, quamuis verba non sonent, nisi creatorem adiuuantem per gratiam Dei, mens tamen respexit auxilium & gratiam, non solum cooperantem, sed etiam præuenientem, & operantem.

Confirmatur, quoniam nisi gratiæ necessitatem in natura integra intelligat Concilium de gratia

6.

7.

8.

9.

10.

Hebr. 11.

Vt perseuerarent indigebant noua gratia.

Solutio.

10.

gratia operante, & præueniente, non poterit ex ea tanquam ex antecedenti inferre, quod intulit, videlicet, naturam lapsam sine Dei gratia non posse reparare quod perdidit. Nam in hoc cõsequenti sine dubio intelligit non solum cooperantis, sed etiã præuenientis, & operantis gratiæ necessitatè; vt constat ex cæteris ferè omnibus capitibus.

11.

Probatur secundò, nam eodem argumento præuenientis, & operantis gratiæ necessitatem in natura integra, vt perseueraret in gratia, colligere possumus ex Augustino, qui non solum in Enchirid. sed etiam in lib. de corp. & gratia, qui præcipuè dirigitur, ad defendendam necessitatè præuenientis, & operantis gratiæ, asserit Adamum in statu innocentie absque auxilio gratiæ non potuisse perseuerare. Et quidem in Enchirid. cap. 106. de natura humana in statu innocentie sic loquitur: Esti peccatum in solo libero arbitrio erat constitutum, non tamen iniustitie retinenda sufficiebat liberum arbitrium, nisi participatione immutabilis boni diuinum adiutorium præberetur. & post pauca: Sic homo in paradiso ad se occidendum, relinquendo iustitiã, idoneus erat per voluntariè, vt autè ab eo teneretur vita iustitie, parè erat velle, nisi ille qui eum fecerat, adiuuaret.

12.

In lib. autem de corp. & gratia cap. 11. ad medium ait: Nec ipsum ergo Deus esse voluit sine sua gratia, quem reliquit in eius libero arbitrio; quoniam liberum arbitrium ad malum sufficit; ad bonum autem parum est, nisi adiuuaretur ab omnipotente bono: quod adiutorium si homo ille per liberum non deseruisset arbitrium, semper esset bonus: sed de seruit & desertus est. Tale quippè erat adiutorium, quod desereret cum vellet, & in quo permaneret, si vellet, non quo fieret, vt vellet. Hæc est prima gratia, quæ data est primo Adam. & post pauca: Dederat adiutorium, sine quo in ea non posset permanere, si vellet, vt autem vellet, in eius libero reliquit arbitrio. Posset ergo permanere, si vellet; quia dederat adiutorium per quod posset, & sine quo non posset, perseueranter bonum tenere, quod vellet. Quam eandem gratiæ indigentiam sæpius repetit in illo capite.

sic habet.

13.

Confirmatur primò, nam ipsi etiam Semipelagiani non solum circa initium gratiæ, sed etiam circa perseuerantiam errabant, contendentes, proprium arbitrium præcedere, vt tribuatur perseuerantia. Quapropter negabant præuenientis gratiæ necessitatem ad illam. Sic enim Hilarius scribit in epist. ad Augustinum col. 2. post medium: Quod autem dicit sanctitas sua, neminem perseuerare, nisi perseuerandi virtute percepta; hæcenus accipiunt Massilienses, vt quibus datur, inerti licet, præcedenti tamen proprio arbitrio tribuatur. Quod idem constat ex Augustino lib. de bono perseuerantiæ c. 6. propè initium, & cap. 17. propè medium, vt fufius supra disp. 14. sect. 4. à num. 4. vsque ad 9.

14.

Porro huiusmodi doctrinam intellexisse non solum de homine lapso, sed etiam de homine integro in statu innocentie, constat ex eadem epistola Hilarij in sequenti col. 3. vbi de Massiliensibus sic loquitur: Vnde in hoc solo volunt, à primo homine omnium distare naturam, vt illum integris viribus voluntatis inuaret gratia volentem, sine qua perseuerare nõ poterat, &c. Nora, illos agnouisse in Adamo necessitatem gratiæ ad perseuerandum; sed in eo errasse, quod voluntatem Adami præcedere existimabant, vt ad perseuerandum iuuaretur; hæc enim præcedentia significat illis verbis, inuaret gratia volentem, quod etiam colligitur ex præcedenti, sequenti que contextu eiusdem epistolæ.

15.

Imò & Faustus Rhegiensis inter Semipelagianos vnus ex primarijs authoribus lib. 1. de gratia Ruiz de Providentia Dei.

Christi c. 1. ait: Ego autem arbitror, quod libertas arbitrij sibi sola sufficere sine presidio gratiæ non poterit, etiam anequam privilegium illius transgressio violaret.

Quibus suppositis, superiores probationes confirmantur, quia nisi Augustinus, atque ex illius mente Arausianum Concil. decreuisset, præuenientem & operantem gratiã, ad perseuerandum, fuisse necessariam in statu naturæ integræ; sed solummodo dixissent, auxilium gratiæ fuisse necessarium: nihil dixissent amplius, quàm quod Semipelagiani fatebantur ingenuè.

Confirmatur secundò, nam quæ retulimus Augustini verba ex Enchirid. cap. 106. afferuntur à Magistro in 2. dist. 29. cap. 1. vt probet hominem ante peccatum non cooperante tantum, sed etiam operante gratia indignis. quæ sententia tacitè recipitur à plurimis Scholasticis. Supponunt ergo Augustini mentem respexisse ad vtramque gratiam, operantem scilicet, & cooperantem, quando illius indigentiam assererat in naturã integrã. Quapropter eadem erit mens Magistri, & Scholasticorum in 2. dist. 24. c. 1. dum referunt verba supra citata ex Augustino de corp. & gratia c. 11. vt probent sine gratiæ auxilio perseuerare non potuisse Adamum; sed per illud potuisse. Atque idem colligitur ex S. Thoma, cæterisque Scholasticis citandis in concl. sequenti num. 23.

Probatur tertio ex Bernardo serm. 1. de Annunciatione propè initium, vbi: De operibus, inquit, bonis certum omnino est, quod nemo hac habeat à se ipsa. Nam si stare non potuit humana natura adhuc integra; quanto minus poterit per se ipsam resurgere iam corrupta. Loquitur autè de necessitate gratiæ non solum cooperantis, sed etiam operantis, & præuenientis, vt constat ex eodem serm. cuius verba retulimus disp. 41. sect. 3. num. 27. atque ex aliis plurimis eiusdem Bernardi tractatibus, in quibus vtramque gratiam requirit, vt natura humana iam corrupta resurgere possit. Eandem autem requisitam fuisse, vt stare posset, quando erat integra; supponit in loco citato: alioqui eius argumentum non valeret; vt in simili diximus de Concilio Arausiano supra num. 8. 9. & 10.

Ricardus Victorinus eandem sententiam docet de statu interioris hominis p. 1. tract. 1. c. 20. præsertim verò c. 21. in principio, dicens: Sane absque dubio, & sine omni contradictione sufficientem gratiam habuit ante peccatum, non ad omne bonum faciendum; sed ad omne debitum soluendum, & ad omne malum cauendum. Quanta quæso hac potestas ad bonum, & contra malum fuit, quam ex cooperatione gratiæ habuit.

Quartò denique probatur, quoniam primi parentes in gratia perseuerare non poterant, nisi per actus fidei, spei, charitatis, & obedientiæ impleverent diuina præcepta. At verò quilibet supernaturalis actus indigebat præueniente atque operante gratia, vt ostendimus concl. 4. cuius omnia fundamenta probant à fortiori conclusionè secundam.

Notandum est, in superiori concl. 2. non solum esse dictum, parentes primos indignis gratia præueniente ad perseuerandum, sed etiam dictum esse, hanc gratiam esse debere nouam, ultra illam, quæ necessaria fuit, vt primò se ad iustificationem disponerent. Huius autem ratio à priori est discrimen hominis ab Angelo: homo namque etiam in statu innocentie constitutus poterat aliquando ab omni prorsus gratiæ operatione cessare. Quapropter opus erat, denuò inchoari motu, seu excitationem supernaturalem ab operante & præueniente gratia; iuxta quæ notauimus disp. 41. sect. 2.

16.

17.

18.

19.

20.

Cur nota.

21. Confirmatur primò, quoniam non solum propter superandas difficultates, quæ per accidens contingunt virtuti, sed etiam primariò, atque per se, propter initium præbendum supernaturalibus operationibus, necessaria est gratia operans & præueniens, ut ostendimus tota disput. 41. & 42. Hæc autem ratio viget in statu naturæ integræ; quamuis locum non habeat alia, quæ sumitur ex difficultatibus.

22. Confirmatur secundò, nam sine dubio illi statui, quoties opus erat, præfens aderat maior lux circa res supernaturales opposita illi ignorantia, quam omnes Patres dicunt, esse effectum, & peccatum originalis culpæ; aderat etiam suauitas, & facilitas circa bonum, plenè subiiciens appetitum rationi. Hæc fiebant in homine independenter ab eius libertate, atque istæ gratiæ operantes satis erant ad perseverandum, licet aliæ defuissent. Cæterum sine his omnibus perseverare non potuissent primi parentes in statu innocentia.

23. Tertia conclusio. In statu innocentia ad perseverandum, non fuit necessarium speciale auxilium præueniens; sed satis erat generale præueniens, & excitans, illi statui debitum, quamuis natura lapsa, ut perseveret, requirat speciale auxilium excitans.

Probatur primò ex S. Augustino de corrept. & gratia c. 11. Ille, inquit, videlicet Adamus, non indigebat eo adiutorio, quod implorant isti, cum dicitur: *Videam aliam legem in membris meis*, &c. Negat igitur in illo statu fuisse necessarium speciale auxilium, quod in natura lapsa requiritur propter rebellionem carnis aduersus spiritum; ut statim explicabimus magis.

24. Probatur secundò communi Scholasticorum sententia, qui inhærentes vestigiis Augustini, & aliorum Patrum existimant: *Hominem in creatione (sicut & Angelis) datum esse per gratiam auxiliium, & collatam esse potestatem, per quam poterat stare, id est, non declinare ab eo, quod acceperat, ut loquitur Magist. in 2. dist. 24. c. 1. & dist. 25. c. 2. & possunt, ait: Ante peccatum ad bonum nihil impediēbat, ad malum nihil impellebat; non habuit infirmitatem ad malum, & habuit adiutorium ad bonum. Tunc sine errore ratio iudicare, & voluntas sine difficultate bonum appetere poterat. Eandem sententiam sequitur D. Bonaventura 2. dist. 24. p. 1. art. 1. q. 2. Albert. in 2. dist. 25. & in lib. de homine apud Carthuf. in 2. dist. 25. q. 4. atque idem Albertus in 2. p. summæ q. 90. memb. 2. Alex. 2. p. q. 96. memb. 2. art. 1. S. Anton. 1. part. titulo 9. cap. 5. initio, & §. 3. Ricardus 2. dist. 24. artic. 1. q. 1. atque in eadem dist. Ægidius part. 1. q. 1. artic. 4. Carthuf. q. 2. propè init. atque alij Scholastici.*

25. S. Thomas 1. 2. quæst. 109. artic. 10. ad 3. ait: *Hominem in statu innocentia per gratia donum perseverare potuisse facilius, quam nunc perseveramus in natura lapsa, quia tunc nulla erat rebellio carnis ad spiritum.* Clariùs autem communiter expositores S. Thomæ in eodem art. 10. tradunt naturam integram, ut perseveraret, non indigniſſe speciali auxilio præueniente, operante, seu excitante. Quoniam illi perfectissimo statui commune erat, atque debitum omnibus, supposita communi lege, tantum auxilium, ut inferiores vires ad nutum obedirent superioribus; nullaque ignorantia, concu-

26. Quale auxilium debitum nature integræ.

presentia, vel alia quævis difficultas perseverantiam impediret. Quo auxilio præsupposito, alia pars auxilij præuenientis, seu operantis, quæ communi Dei lege præbatur homini, in gratia constituto, ad perseverandum satis erat, absque alio speciali dono, vel auxilio. Idem colligitur ex Hugone Victorino, citando in sect. 2. num. 3.

Ad huius maiorem explicationem obijcio. Natura corrupta nullam realem potentiam sibi naturalem, nullamve illius partem amisit per originale peccatum; sed solummodo amisit supernaturalia dona, (ut cum communi Theologorum sententia notauimus 1. 2. in peculiari tractatu de originali peccato, sect. 1. dub. 18.) ergo natura integra, ut perseveret, non minori gratia præueniente indiget, quam natura corrupta. Probatur consequentia, quia natura ex se nihilo potentior indiget auxilio non minori, quam alia natura nihilo impotentior.

28. Respondeo, concedendo totum, & notando, nihil pugnare cum tertia conclusione. Quoniam illud auxilium, quod lege communi debebatur statui naturæ integræ, non erat minus, imò longè maius erat, quantum ad impedimenta, difficultatesque circa perseverantiam auferendas. Quapropter in ea solummodo consistit vtriusque status discrimen, quòd auxilium naturæ integræ, quantumcunque magnum, non erat speciale; sed commune comparatione illius status; at verò aliud auxilium, in natura corrupta requisitum, non est commune; sed speciale comparatione præsentis status.

29. Adhibito simili temporalis auxilij, prædicta solutio clarior fiet. Duo eorundem parentum filij, præsertim si paribus animi, corporis, industria, & experientia viribus polleant, paribus subinde suorum parentum temporalibus subsidiis indigent, non solum ad vitam, sed etiã ad status decentiam conservandã. Nihilominus filius natu maior, cui hereditaria successio primogenij detulit valde pingue, non indiget speciali subsidio temporale, quoniam abundè sibi, aliisque sufficiunt aureorum millia ducenta, quæ ordinaria lege ad singulos annos redduntur illius primogenij possessori: ut exempli gratia suppono. Sed è contrario alter filius natu minor speciali subsidio indiget suorum parentum; & illo accepto, adhuc tenuitate victus, & rei familiaris difficultate laborabit, indigebitque quotidianis ad Patrem precibus.

30. Minoris filij subsidiis familia sunt generale atque speciale auxilium naturæ lapsæ necessarium. Illud verò filij natu maioris, capientis redditus primogenij, simile est ordinario auxilio naturæ integræ, quod propter eximiam copiam liberat ab indigentiã specialis alterius auxilij. Obiter tamen obserua, quod modò ad perseverandum præbatur auxilium sub quibusdã aliis rationibus esse maius, quam quod Adamo collatum est, quas explicare nõ est huius loci. Dicemus aliquid in sect. sequenti.

31. Quarta conclusio. In statu innocentia ad quemlibet supernaturalem actum necessaria erat operans, & præueniens gratia eodem modo, quo requiritur in statu naturæ corruptæ; qui modus explicatus fuit disp. 41. sect. 2. Hanc esse mentem D. Thom. constabit ponderanti eius discursum 1. 2. q. 109. art. 2. Nam in fine corp. ait: *Virtute gratuita, superaddita virtuti naturæ, indiget homo in statu naturæ integræ quantum ad unum, id est, ad operandum, & volendum bonum supernaturale.* & post pauca: *Virtus autè in utroque statu indiget homo auxilio diuino;*

27. Obijcio.

28.

29.

30.

31.

In statu innocentia ad quemlibet actum necessarium gratia.

ut ab ipso moueatur ad bene agendum. Et ad 1. ait: *Oportet quòd finaliter deueniatur ad hoc, quòd liberum arbitrium hominis moueatur ab aliquo exteriori principio, quòd est supra mentem humanam, scilicet, à Deo, ut etiam Philosophus probat in cap. de bona fortuna: unde mens hominis, etiam sani, non ita habet dominum sui actus, quin indigeat moueri à Deo.*

32. In his obserua primò, voluntatem hominis mouere, esse proprium operantis, & excitantis gratiæ munus. Secundò. Mens hominis etiam sani, qualis fuit solummodo in statu innocentia, indiget hoc munere operantis, & excitantis gratiæ. Tertio pondera, huius rationem esse principium deliberationis, quod necessariò præbendum est à Deo cuiusque naturæ, in quocunque statu deliberanti, propter rationes, quas notauimus disp. præced. sect. 3. 4. & 5.

33. Idem clariùs docuit Magister in 2. distinct. 29. initio, ubi ex mente Augustini explicans, quantum fuerit ista necessitas operantis gratiæ in statu innocentia, ait: *Non habebat, quo pedem mouere posset sine gratia operantis, & cooperantis auxilio. Quod admittit D. Bonaventura in eadem dist. 29. art. 1. quæst. 2. in fine, corporis. Ægidius ibidem quæst. 1. art. 1. Ricardus art. 1. quæst. 2. ad 4. Et colligitur ex Gregor. in eadem dist. 29. quæst. vnica art. 1. concl. 2. & 3. præsertim si conferatur cum dist. 28. quæst. 1. art. 1. & art. 3. ad 12.*

34. Idem supponit Colonienſe Christiana institutionis Enchirid. titulo de sacramento Pœnitent. cap. sed interim. §. initio quod, dicens: *Quòd Deus constituerit hominem talem, qui gratia creatoris, sibi de se per collata, potuisset, nisi libera sua voluntatis arbitrio male fuisset usus, legi Dei perfectè obedire, ac satis facere.*

SECTIO II.

Testimonijs, quæ contra præcedentes conclusiones pugnare videntur, explicatis agitur de homine, qui crearetur in paribus naturalibus.

1. Scio Doctores aliquos esse, qui putent, neque ad bene operandum, neque ad perseverandum in statu innocentia, fuisse gratiam necessariam. Sed illos referre & impugnare, non est huius loci, in quo non disputamus de necessitate gratiæ ut sic, abstrahendo ab operante, & cooperante; sed hoc necessitate tanquam certa, & indubitabili præsupposita, tractamus in particulari de necessitate præuenientis, seu operantis gratiæ. Nihilominus operæpretium erit, explicare nonnulla testimonia Augustini, & aliorum Patrum, quamuis ea non solum contra necessitatem præuenientis seu operantis gratiæ, sed etiam contra necessitatem cuiusque gratiæ in natura integra pugnare videantur.

2. Primum testimonium pugnare videtur contra primam conclusionem positam in sect. præcedenti. Augustinus namque in lib. de corrept. & gratia cap. 11. inter med. & finem, de homine primo sic loquitur: *Ut reciperet bonum, gratia non egebat, quia nondum perdididerat; ut autem in eo permaneret, egebat adiutorio gratiæ.*

Respondeo. Augustinus loquitur ibi de libero arbitrio primi hominis, non præcisè considerato, proptè erat liberum arbitrium; sed proptè iam acceperat bonum gratiæ, & nondum perdididerat. Vnde non indigebat auxilio, nisi ad seruandum

perseueranter bonum gratiæ, quod iam acceperat. Hanc esse Augustini mentem, constat non solum ex verbis, quæ retulimus; sed etiam ex superiori, atque inferiori contextu.

Confirmatur. nam, ut in sequenti testimonio videbimus, Augustinus de potestate perseverandi loquitur eodem modo in cap. 7. de bono perseverantia, asserens Adamum, & Angelos per liberum arbitrium perseverare potuisse; cum tamen in hoc ipso cap. 11. lib. de corrept. & gratia (quod explicamus modò) declarauerit indigniſſe auxilio gratiæ. Quapropter utrobique quando dicit liberum arbitrium aliqui potuisse in ordine ad gratiam, vel perseverantiam, intelligit liberum arbitrium, pro ut iam eleuatum erat, & roboratum per gratiam, illi statui propriam.

Videtur etiam aduersus eandem conclusionem pugnare Hugo Victorinus cruditionis Theologicae summæ sentent. tractat. 3. cap. 7. ante medium; quia disertis verbis affirmat, Adamum ante lapsum non indigniſſe gratia operante, sed sola gratia cooperante ad bonum faciendum, & perficiendum, non verò præcisè ad vitandum peccatum. Cæterum apud illum ibi gratiæ operantis acceptio longè diuersa est à communi acceptioe, secundum quam loquimur in præfenti, ut constat ex illis verbis: *Operans gratia, facit à peccatis surgere: facit etiam velle bonum. Cooperans gratia volenti cooperante ut bonum faciat. Sed ante lapsum non egebat nisi cooperante: nondum enim ceciderat; & ideo non egebat gratia per quam surgeret: sed ea sola per quam proficeret; post lapsum verò operans præcedit, quæ mouet & excitat cor.*

Secundum testimonium contra secundam conclusionem, positam in sectione 1. pugnare videtur. Augustinus quippe in lib. de bono perseverantia cap. 7. sub initium de perseverantia sic loquitur: *Non est hoc omnino in viribus liberi arbitrij, quales nunc sunt, fuerat in homine, antequam caderet. Quæ tamen libertas voluntatis in illius prima conditionis præstantia quantum valuerit, apparuit in Angelis, qui diabolo cum suis cadente, in veritate steterunt. (& paucis interpositis,) post casum autem hominis non nisi ad gratiam suam Deus voluit pertinere, ut homo non recedat ab eo.*

Huius explicatio colligitur ex præcedenti; & sensus est, in viribus liberi arbitrij antequam caderet, non præcisè consideratis secundum naturalem sibi facultatem, sed proptè retinebant dona gratiæ, & ius ad auxilia, in statu innocentia collata, positum erat non cadere, sed stare: sicut boni Angeli steterunt per vires liberi arbitrij, suffultas auxilio gratiæ, in prima creatione collata: ut ex eodem Augustino constabit sect. sequenti, conclus. 2. & 3. Sed in statu naturæ lapsæ ad perseverandum non sufficit auxilia, statui debita ex prima sua conditione; sed specialia requiruntur, ut notauimus sect. præcedenti conclus. 3.

Tertio contra eandem conclusionem secundam positam in sectione 1. pugnare videtur Petrus Diaconus, nomine aliorum Orientalium, in lib. de Incarnatione & gratia Iesu Christi cap. 6. initio, dicens: *Credimus itaque bonum, & sine ulla carnis impugnatione, à Deo creatore omnium factum Adam, magnaque præditum libertate, ita ut & bonum facere in propria facultate haberet; & malum, si vellet, posset admittere: eratque mors, & immortalitas in eius posita quodammodo arbitrij libertate.*

Ruiz de Providentia Dei.

bus verbis: Cum id egit eorum voluntas bona, ut non ad se ipsos, sed ad Deum conuerterentur, eiusque participatione sapieter, beatique uiuerent: quid aliud ostenditur, nisi voluntatem quamlibet bonam inopem fuisse in solo desiderio remansuram; nisi ille, qui bonam naturam ex nihilo sui capacem fecerat, & se ipsa faceret implendo meliorem, prius faciens excitando auidiorem. Vides opus fuisse, ut Deus Angelum bonum prius faceret excitando auidiorem: Auditas enim, veluti maior fames sanioris stomachi est initium gratiæ, excitantis ad ulteriorem perfectionem, ut facile colligitur ex his, quæ diximus disputat. 30. sect. 3. sub initium. Vides præterea fuisse opus ulteriori alio auxilio, quod Deus ex se ipso impleret hanc auiditatem; alioqui remansuram fuisse in solo desiderio inopem voluntatem quamlibet bonam.

Confirmatur ex Petro Abbate Cellenfi, qui clarius, quam cæteri Patres, operantem, & cooperantem Angelorum gratiam explicuit in libro primo mysticæ expositionis Mosaiici tabernaculi longè post med. dicens: Spontanea uolitione alij elegerunt bonum, alij malum: & de operante gratia quam acceperant in creatione seruata cooperantem meruerunt: qua non sicut ex operante iustificatione impius, sed qua cooperante iunatur ad bene uolendum, & perseverandū pius.

Secundò probatur ex Bernardo sermone 22. in Cantica colum. 2. fine, ubi docet iustitiam, & sanctificationem Angelis, à Deo datam esse propter Christum. Similiter Anselmus de casu diaboli cap. 2. 3. & 17. docet, non solum circa perseverantiam, sed etiam circa iustitiam, & sanctitatem accipiendam, de Angelis verificari illud 1. Corinth. 4. Quid habes, quod non accepisti? Recolendum est, quod sæpe repetimus, verba hæc dandi, & accipiendi in sacra Scriptura & Patribus significare gratiam præuenientem, & operantem.

Tertiò probatur ex Didymo in lib. 1. de Spiritu sancto colum. 4. ubi, Hieronymo interprete, ait, Angelos sanctos esse non ex propria substantia; sed participatione sanctæ Trinitatis, & sanctificatione Spiritus sancti: quemadmodum homines sunt sancti. Hæc non solum sententia, sed etiam verba, quamuis non eodem ordine, scribuntur in lib. citato, & fusè explicantur, & comprobantur in sequenti contextu, afferendo, esse dona, operationem, largitionem, & communicationem Spiritus sancti, quæ voces gratiam præuenientem, & operantem significant. Eadem propè ratione nostra conclusio colligitur ex alijs Patribus communiter; veluti ex Athanasio epist. ad Serapionem de Spiritu sancti diuinitate, propius ad finem, quam ad medium, dicente: Angeli & alia creatura participant de spiritu eius; & quia ex se non habent; sed aliunde capiunt; ideo ab eo, cuius compotes facti sunt, excidere possunt, & Basilio lib. de Spiritu sancto cap. 16. propè med. dicente: Sanctificatio uero non est absque spiritu. Nec enim colorum uirtutes suapte natura sanctæ sunt. Nam si id esset, nulla re differrent à Spiritu sancto: sed iuxta portionem, qua se inuicem superant, à spiritu habent sanctificationis mensuram. His similia scribit in lib. 3. contra Eunom. uersus medium, comparans uirtutes angelicas ferro, quod non à natura propria, sed ab igne illius colorem, calorem, & actionem participat.

Sic etiam Cyrillus Hierosolymitanus catechesi 4. titulo de Spiritu sancto, & cathesi 16. uersus finem ait, Angelos indiguisse Spiritu sancto, ut sanctificarentur. Damascen. 2. fidei c. 3. ante med. ait:

Per uerbum Dei creati sunt Angeli, & per sanctificationem Spiritus sancti perfecti, pro sua dignitate, & ordinis ratione illuminationem, & gratiam participantes, & post pauca: sanctificationem ex Spiritu sancto, foris à sua substantia prouenientem habent. Tatianus Assyrius sectator Iustini Martyris oratione contra Græcos colum. 5. ait: Verbum aque creatos homines produxit Angelos, utraque uero creatura arbitrij sui libertati permessa est, boni rationem, non sibi naturam, sed apud Deum solum repositam habent.

Gregorius in 1. Regum cap. 2. ad illud Cantici: Nec enim est alius extra te, ait: Subauditur sanctus. Extra eum sanctus aliquis esset, si absque dono Vnguenti, sanctificationis spiritum habere potuisset; sed quis hoc asserere audeat de hominibus, quod de Angelis nequaquam constat? Scriptum quippe est: Verbo Domini caeli firmati sunt, & spiritu oris eius omnis uirtus eorum. & post pauca: si ergo etiam Angeli sanctificati creduntur in Filio; multo magis de hominibus creditur, quia extra eum sanctificationis gratiam inuenire non possunt. Consonat Laurentius Iustinianus serm. de Assumptione B. Mariæ propè fin. dicens: Fratellus uentris Mariæ ciuitatem caelestem fundauerat sanctitate, exultatione, & iubilo. Loquitur autem non solum de hominibus, sed etiam de Angelis, ut constat ex contextu. Eandem conclusionem probant, quæ pro secunda & quarta conclusione fundamenta sunt adducenda.

Secunda conclusio. Angeli, ut perseverarent in gratia, indigerunt præueniente auxilio operante. Probatur primò ex Augustino de correptione & gratia c. 11. post med. dicente: Si autem hoc adiutorium uel Angelo, uel homini, quam primum facti sunt, defuisset; quoniam non talis natura facta erat, ut sine diuino adiutorio posset manere, si uellet; non utique sua culpa cecidissent; adiutorium quippe defuisset, sine quo manere non possent. Loquitur autem præcipue de præueniente atque operante adiutorio, ut notaui-mus sect. 1. num. 11.

Nazianzenus oratione de Christi Natiuitate uersus med. de Angelis ita loquitur: Secundi splendores creati sunt, gessit quidem animus, dicere, ad malum immobiles, atque ad bonum dumtaxat agitationem, ac propensionem habentes, utpote Deum circumstantes, ac primario Dei fulgore collucentes. Verum ut non omnino immobiles, sed egrè mobiles existimem, ac dicam, mihi persuadet ille ob splendorem Lucifer, qui propter superbiam caligo effectus est, & subiecti ei rebelles Angeli, qui per boni fugam uitiij architecti eiusdemque nobis auctores extiterunt. Pondera agitationem, ac propensionem ad bonum esse gratiam præuenientem, & excitantem ad actiones pietatis, quæ solæ apud Patres intelliguntur nomine boni simpliciter dicti. Præterea Dei fulgore col-lucere Angelos non potuit, nisi per diuinam illustrationem, quæ similiter est gratia præueniens.

Fulgentius lib. 2. ad Thrasymundum Regem cap. 3. in principio ait: Ipsa igitur etiam homini reparando fuit necessaria, quia non alia stantem Angelum à ruina potuit custodire, nisi illa quæ lapsam hominem post uinum potius reparare. Una est in utroque gratia operata, in hoc ut surgeret; in illo ne caderet; in illo ne uulneraretur; in isto, ut sanaretur. Ab hoc infirmitatem repulit: illum infirmari non sinit. Illius est scilicet istius medicina. Considera primò, illud gratia operata. Deinde perpende, ut homo surgeret, præuenientem, & operantem gratiam fuisse necessariam, eodem Fulgentio teste multis in locis. Quapropter nunc dicens, eandem gratiam fuisse necessariam, ut Angelum à ruina custodiret, consequens

11. 12. Ad perueniendum indigerunt præueniente auxilio. 13. 14.

sequens est, ut non solum cooperantem, sed etiam operantem, & præuenientem existimeret fuisse necessariam.

15. Eodem argumento nostra conclusio colligitur ex Gregorio, & Bernardo. Nam Gregorius hom. 14. in Ezech. propius ad med. quàm ad princip. ait: Unigenitus Patris, qui sursum est firmatus Angelorum, ipse deorsum factus est redemptio hominum. Illis fortitudo, ne eadant, nobis adiutorium, ut surgamus post casum. Bernardus autem serm. 22. in Cantica col. 3. fine ait: Qui erexit hominem lapsum, dedit stanti Angelo ne laberetur, sic illum de captiuitate eruens, sicut hunc à captiuitate defendens; & hac ratione fuit aque uitæ redemptio, soluens illum, & seruans istam.

16. Anselmus in dialogo de casu diaboli cap. 2. 3. & 17. docet, in Angelis etiam quantum ad perseverantiam verificari illud 1. Corinth. 4. Quid habes quod non accepisti? supponiturque quasi certum, Angelos qui ceciderunt, stare non potuisse, nisi à Deo, per gratiam acciperent perseverantiæ donum. Quo supposito, asserit, non per Deum, sed per eorum prauam uoluntatem stetit, quominus illud acciperent.

17. Consequenter ad hæc Magister 2. dist. 5. in cap. penult. ait: Apertè ergo peccantium culpa in hoc deprehendi potest, quia licet sine gratia nequirent proficere, quam nondum acceperant; per id tamen, quod eis collatum erat in creatione, poterant non cadere, id est, stare. Cui sententiæ, aut expresse, aut tacite consentiunt ibi communiter Scholastici, ut sanctus Bonaventura, Ricardus, Ægidius, Durandus, & alij. Videtur autem, eos loqui non solum de gratia cooperante, sed etiam de operante, atque præueniente, propter ea, quæ citauimus ex aliquibus Scholasticis pro conclusione prima. Clarius autem eam sententiam docet Alex. 2. p. q. 19. membro 2.

18. Obiicit aliquos Patres asserere Angelos per liberum arbitrium stare potuisse. Ergo non indigebant præueniente, & operante gratia, ut perseverare possent. Antecedens probatur, nam Basilius homil. 9. quod Deus non sit author malorum inter medium & finem, sic loquitur: Unde iniquus est homo? ex ipsius libera uoluntate: unde malus diabolus? ex eadem penitus causa. Habebat enim & ipse liberam uitam, & insitam sibi potestatem, aut Deum sequendi, aut à bono discedendi. Gabriel Angelus à Deo ingitur stetit: Satan item Angelus ex ordine suo prorsus cecidit, & illum propria uoluntate in celo reuinit; hunc uero uoluntatis libertas celo decit. Poterat enim & ille à Deo desicere, & iste non excidere. Sed illum insatiabilis dilectio Dei seruauit: hunc à Deo relictum esse, ostendit per peccatum alienatio.

19. Lco 1. epist. 93. ad Turibium Asturicen. cap. 6. ait: Deus, qui uniuersitatis est conditor, nihil non bonum fecit. Unde & diabolus bonus esset, si in eo quod factus esset permaneret. Sed quia naturali excellentia male usus est, & in ueritate non stetit, non in contrariam transit substantiam, sed à summo bono, cui debuit adherere, desinuit.

20. Respondetur hæc, & si quæ sunt alia id genus testimonia Patrum, intelligenda esse, præsupposito auxilio diuinæ gratiæ, cuius mentionem facere expresse quandoque non oportuit: aut saltem opus non fuit; ut solummodo insisteretur in Angelorum libertate probanda, quæ sola fuerit causa cadendi; cum tamen Deus malorum causa non fuerit.

Confirmatur primò generaliter, quoniam hac ratione Augustinus seipsum excusat aliquando, quod potestatem boni asseruerit non facta men-

tione gratiæ, ut uidimus supra disput. 27. sect. 6. probat. 2.

Secundò peculiariter, quod attinet ad Basilium, confirmatur. nam de homine, atque de Angelo eodem modo loquitur; hominem uero ad perseverandum indigere diuina gratia; nec Basilius, nec Catholicorum alius dubitabit.

Tertiò, quod Basilius asserit, dilectio Dei seruauit, refertur ad charitatis actum, qui sine diuina gratia est impossibilis.

Quartò tam Basilius, quàm Leo toties alibi generaliter prædicant necessitatem gratiæ præuenientis ad bonum, ut dubitari non possit, quin mente retineant hoc idem, quando illud uerbis non exprimunt.

Denique Basilius lib. de Spiritu sancto cap. 16. ante medium ait: Quæ alia possit esse confirmatio, quam in sancti uoluntate perfectione, confirmationis uerbo significante constantiam, immutabilitatem, ac soliditatem in bonis. Sanctificatio uero non est absque Spiritu. & post pauca: Conservant autem dignitatem per perseverantiam in honore, habentes quidem in eligendo liberum arbitrium; nunquam tamen ab eius, qui uerè bonus est, consortio excidentis, ut si subtraxerit Verbo Spiritum, perierint Angelorum chorea & sanctificatio. His planè Basilius docet, Spiritus sancti gratiam, ut perseverarent Angeli, fuisse necessariam.

Tertia conclusio. Angelis ut perseverarent, non erat necessaria noua gratia præueniens, & operans, & multo minus necessaria erat specialis gratia præueniens, & operans: sed satis erat primum auxilium præueniens, & excitans, illis ex communi lege, atque prouidentia debitum.

Explicatur, & probatur primò, quia quandiu durat prima gratia præueniens, aut actus supernaturalis uirtute illius elicitus retinet intentionem, atque dulcedinem sufficientem, ad superandas difficultates, non est opus alio nouo auxilio præueniente, ut diximus disp. 41. At uerò quoniam Angeli sunt naturali ingenio inflexibiles, & quoniam tota duratione uia infallibiliter retinent primum decretum liberum; fit inde, ut semper durauerit in eis saltem ille primum actus supernaturalis, elicitus uirtute gratiæ præuenientis, & donauerit tota intentione, & dulcedine, quantum ab initio habuit, & quanta satis erat, ut omnes malorum suggestiones, & rationes superare potuissent.

Unde sumitur secunda ratio, quoniam qui totam durationem uitæ claudunt vnica operatione supernaturali, sicut non indigent alia operatione, ita non indigent alio auxilio excitante ultra primum.

Tertia ratio est. nam charitatis actus, perfectus quoad extensionem explicitam, appetit formaliter & expresse perpetuitatem, & augmentum possibile vnionis cum Deo in quocunque euentu. At uerò Angeli à principio habuerunt explicitarum, & perfectum actum charitatis, prædicto modo perfectionis uolentes expresse, & desiderantes, quidquid quidditatiuè, & implicite includitur in actu charitatis. Quapropter per illum sufficienter excitabantur ad perseverandum.

Confirmatur. hæc enim extensio, atque perfectio charitatis, est illa auuiditas boni, quam necessariam duxit Augustinus, ut Angeli se possent facere meliores in lib. 12. de ciuitate cap. 9. præsertim illis uerbis: Ex se ipse faceret implendo meliorem, prius excitando auidiorem. Hanc autem auuiditatem non fuisse denuo infusam; sed in ipsa creatione

21. 22. 23. Anselm ut perseverant facti erat primum auxilium. 24. Probatur primò. 25. Secundo. 26. Tertiò. 27.

inditam, colligitur ex contextu sequenti, ubi Augustinus, querens huius auiditatis, & bonæ voluntatis initium, concludit, non fuisse aliud, nisi Deum, qui Angelos cum casto amore, quo illi adhaerent, creauit simul in eis, condens naturam, & largiens gratiam. Sic etiam Petrus Cellensis Abbas loco citato supra num. 7. non aliam gratiam operantem requirit, ut Angeli mererentur cooperantem, iuantemque ad perseverandum, nisi eam, quam acciperent in creatione.

28. Hæc non solum probant, nouum auxilium non fuisse necessarium; sed à fortiori cõcludunt etiam, speciale auxilium non fuisse necessarium. Quia omne speciale nouum erit, hoc est, distinctum ab eo auxilio, quod omnibus Angelis in prima creatione communi lege collatum fuit. Nihilominus aliæ sunt etiam rationes peculiare, quæ probant, Angelos non indiguisse speciali auxilio ad perseverandum; hæc autem sunt, quæ hoc ipsum probant de primis parentibus in statu innocentie supra sect. 1. concl. 3. nimirum, quia nulla ignorantia, nullæ repugnantia, & rebellione partis inferioris contra superiorem, non esset denique laboribus, aut difficultatibus impediabantur Angeli, quominus perseverarent in accepta gratia, si uellent. Quæ rationes uigerent, etiam si noua gratia operans fuisset Angelis necessaria.

29. Hanc igitur conclusionem tertiam, & nihil contra secundam tradere intendunt Doctores, qui dicunt, Angelos non indiguisse auxilio præueniente ad perseverandum, id est, non alio nouo; sed satis fuisse primum, cuius uel actualiter existens realitas, uel ex illa relicta uirtus semper durabat. Sic intelligo Bellarm. lib. vnico de gratia primi hominis, c. 4. col. vltima & de gratia & libero arbitrio lib. 2. cap. vltimo, §. denique.

SECTIO IV.

Necessitas gratie præuenientis in uia singulas quasque comprehendit supernaturales Angelorum operationes.

I. Angelorum uia unico instanti terminata.

Quamuis tota illorum uia vnico fuerit instanti terminata, hoc est, vnica operatione, nihilominus possibilis fuit intra hanc ipsam temporis morulam multiplicatas operationum ferè innumerabilium; quæ licet, non omnes simul potuerint existere in eadem morula temporis; quælibet tamen illarum distiuisse potuit existere, siue sola, siue simul coexistentibus aliis paucis, aut multis operationibus, de quo non curo in præsentibus: satis enim est hanc vniam conclusionem statuerè: Nulla illarum operationum sine præueniente, & operante gratia potuit concipi, si erat utilis ad finem supernaturalem consequendum.

Omnes Angelorum operationes gratia indigunt.

2. Probatuè primò ex S. Thoma 1. part. q. 62. art. 2. cuius uerba ponderauimus sect. præcedenti conclus. prima. Nunc solummodo aduertendum est, quancunq; operationem supernaturalem continere conuerfionem ad beatitudinem supernaturalem, de qua S. Thomas loquitur ibi. Consonat Magister 2. dist. 5. c. 3. ubi de Angelis sic loquitur: Si autem queritur, utrum post creationem conuerfisi aliquid collatum sit, per quod conuerterentur, id est, diligerent Deum? Dicimus, quia in eis est collata gratia cooperans, sine qua non potest proficere rationalis creatura ad meritum uitæ. Cadere enim potest per se, sed proficere non potest sine gratia adiuuante. Hic autem expresso nomine gratiæ cooperantis, tacitè præ-

supponit præuenientem & operantem, quam per se & necessariò prærequirit gratia cooperans; præsertim cum eadem sit ratio Angelorum & hominis in statu innocentie; de quo in eodem lib. 2. sententiarum dist. 29. initio pronunciat: Non habebat, quo pedem mouere posset sine gratia operantis, & cooperantis auxilio.

3. Quapropter S. Bonauentura, Agidius, Ricardus, & Gregorius admittentes prædictam sententiam Magistri in 2. distinct. 29. ut retulimus sect. 1. prope finem; & rursus in 2. dist. 5. nihil contrarium sentientes de Angelis, uidentur supponere, propter rationis paritatem de omnibus eodem modo esse sentiendum. Clariùs autem locutus est Alexander 2. p. q. 19. mem. 2. Magis ad rem Ricardus 2. dist. 24. art. 1. q. 4. ad 3. explicans testimonium Anselmi, quod infra n. 6. referemus, de quacunque humana & Angelica uoluntate decernit, ad actum uolendi finem, qui est primus uoluntatis actus, non esse determinatam à se ipsa; sed à create: quamuis ad ceteros actus uoluntas se ipsam determinet: cuius sententiæ idem Doctor concordat in 2. dist. 25. art. 3. corpore.

Huius ratio à priori est illa generalis necessitas primi mouentis extrinseci, ad inchoandam deliberationem, quam fusè tradidimus tota disp. præcedenti, quam doctrinam, nunc ad Angelos applicatam confirmabimus testimoniis Patrum.

4. Augustinus igitur 12. de Ciuitate cap. 9. post medium, ex professò inuestigans initium bonæ uoluntatis, qua boni Angeli uoluerunt seipsos facere meliores, docet initium fuisse, quia Deus bonam uoluntatem priùs facit excitando auidiorem, ut postea faciat implendo meliorem. Quam assertionem confirmat hoc dilemmate: Nam & discutendum est, si boni Angeli ipsi in se fecerunt uoluntatem bonam, utrum aliqua eam, an nulla uoluntate fecerunt. Si aliqua, utrum mala, an bona: si mala, quomodo esse potuit mala uoluntas bonæ uoluntatis effectrix? si bona, iam ergo habebant; & istam quis fecerat, nisi ille, qui eos cum bona uoluntate, id est, cum amore casto, quo illi adhaerent, creauit, simul in eis, condens naturam, & largiens gratiam? Si horum fiat collatio cum aliis uerbis, quæ ex eodem cap. 9. retulimus sect. præcedenti concl. 1. Clariùs constabit, Augustinum agere de prima gratia, excitante Angelos per auiditatem melioris boni, & sine hoc deliberationis supernaturalis exordio nullam potuisse ab illis concipi supernaturalem operationem, qua in bono proficerent.

5. Prædictum uerò deliberationis exordium, primamque uolitionem esse debere desiderium beatitudinis in communi; atque illud esse impossibile, nisi conferatur à Deo: Angelos denique sine hoc desiderio, ita collato, nullam posse uolitionem elicere, probat Anselmus in lib. de casu diaboli toto cap. 12. præsertim post medium, hac ratione: Quia nullus trahitur amore alicuius commodi, ad uolendum aliquid, nisi priùs habeat naturalem uoluntatem uitandi incommodum, aut habendi commodum; qua uoluntate se mouet ad alias uoluntates. Dic ergo, quia quidquid se mouet ad uolendum, priùs se uult ita mouere. Quod ergo nihil uult, nullo modo potest se mouere ad uolendum. Vnde concludit: Restat igitur, ut ille Angelus, quoniam apertus factus est, ad habendam uoluntatem, sed tamen nihil uult; non possit habere primam uoluntatem à se.

6. Postea docet, hanc primam uoluntatem esse de beatitudine in communi, pro ut ab omnibus diligitur, tam ab iniustis, quam à iustis. Quæ uerba in

Ratio à priori.

7.

8.

9.

in præsentibus præmittuntur, quoniam sunt scripta superius præcedenti disp. sect. 2. num. 9. Denique totius discursus præcedentis in cap. 12. conclusionem supremam elicit Anselmus in principio sequentis capitis 13. his uerbis: Dicamus ergo, Deum illi dare primum solam beatitudinis uoluntatem, & uideamus an idcirco, quia accepit aliquam uoluntatem, iam se possit ipse mouere ad uolendum aliud, quam quod accepit uelle. Cui quæstioni partim affirmando, partim negando respondet. Asserit enim cætera omnia, quæ uult, esse bona particularia, ad quæ uolenda se determinat propter inditam à Deo uoluntatem beatitudinis in communi, quam in singulis bonis particularibus amat, & sine qua non posset aliquid particulare bonum diligere.

8. Damascenus in Dialogo contra Manichæos inter principium & medium de Angelis docet id, quod de hominibus etiam intelligendum esse constat ex toto sequenti discursu usque ad finem dialogi, dicens: Semper à Deo tum ut sint, tum ut uitalem & intellectualem in modum moueantur, accipiunt. Moueri autem intellectualem in modum operationes intellectus, & uoluntatis elicere. Idque illustrat similitudine trochi, quem impossibile est moueri, nisi impellatur: si autem semper impellatur, semper mouebitur. Hoc autem intelligere non de supernaturali, sed de naturali amore boni, & beatitudinis, non in particulari, sed in communi, facile constat primò, quoniam in eodem dialogo propinquius ad finem, quam ad medium sæpe docet, in potestate libera uoluntatis situm esse, peccata committere, uel cauere, & conseruare bona à Deo accepta, uel negligere: ut retulimus tomo de scientia Dei disp. 42. sect. 4. Secundò, nam multo propinquius ad finem, quam ad medium, ait: Deus diabolo semper bona præbet, uerum ille accipere recusat. Quod dicit propter generale motionem & perpetuam cognitionem, & perpetuum amorem ueri boni, quos impetus diabolus derogat ad malum. Tertio, quoniam hanc ipsam doctrinam continuò extendit ad homines damnatos.

9. Idem Damascenus lib. 2. de fide cap. 3. sub initium ita definit: Angelus est substantia intellectualis, semper mobilis sua potestatis, arbitrioque libera. Quod S. Thom. 1. part. quæst. 50. art. 1. ad 2. ita interpretatur: Motus ibi accipitur, pro ut intelligere, & uelle motus quidam dicuntur. Dicitur ergo Angelus, substantia semper mobilis: quia semper est actu intelligens, non quandoque actu, & quandoque potentia, sicut nos.

10. Angelorum necessitas perpetuò elicendi aliquam intellectionem, & uolitionem.

Naturalis felicitas.

11.

Prædictam necessitatem elicendi perpetuò intellectionem aliquam, & uolitionem, ita ut impossibile sit, ab omnibus collectiuè cessare, de Angelis probant rationes eadem, quæ de hominibus probauerunt præced. disp. sect. 7. Sed ultra illas sunt alia uigentes in Angelo, quarum prima est, quoniam ab actionibus intellectus & uoluntatis Angelus non impeditur somno, labore, fatione, morbo, aut ætate. Deinde sua libera uoluntate tanto minus, quam homo potest appetere cessationem ab omni actu, quanto eius intellectus, quoad naturalia perspicacissimus, minus poterit deludi apparenti aliqua ratione boni, propter quam appetat, omittere suam qualemque naturalem felicitatem, quæ posita est in actuali operatione intellectus & uoluntatis.

Secunda ratio est, quia si Angelus liberè suspenderet omnem operationem intellectus, &

uoluntatis, eo ipso in æternum redderet sibi impossibilem quancunque actualum operationem: nisi Deus speciali prouidentia repeteret primam excitationem naturalem, quam in primo instanti creationis contulerit. In qua impossibilitate Angeli à nobis differunt; nos enim ab obiectis excitamur ad sentiendum, uel intelligendum: Angeli uerò non item. Deinde à uoluntate non poterat excitari Angelicus intellectus, quoniam uoluntas nihil operatur, nisi ab intellectu directa & excitata: unde ut ad intellectionem aliquam exciteret, supponit aliam priorem intellectionem.

Illud etiam in hoc genere peculiare habent Angeli supra homines, quoniam non solum ad aliquam intellectionem, & uolitionem uagè excitantur à Deo, ut auctore naturæ; sed etiam ad aliquam intellectionem, & uolitionem determinatam, & in particulari, perpetuò, atque necessariò retinendam, uidelicet, cognitionem, & qualemque amorem sui, atque Dei, ut auctoris naturalis: ut fusius tractauimus 1. part. quæst. 58. art. 1. sect. 1. Cæterum si forte ab aliquo negetur hanc cognitionem, & amorem esse necessarios in particulari, atque determinatè: ad præsens instutum satis est illa uaga necessitas, quæ in Angelo debet esse indubitata.

Denique Angelos indiguisse dono, largitione, operatione & communicatione Spiritus sancti ad singula quæque supernaturalia opera, colligi potuisset ex Didymo lib. 1. de Spiritu sancto col. 4. collata cum sequentibus. Sed in his non est immorandum.

12. Ad explicandam conclusionem in principio propositam, notandum est, Angelos non indiguisse nona gratia operante, atque præueniente uita eam, quam in prima iustificatione acceperunt. Cuius uirtus, atque motio, perpetuò durans toto tempore uia, satis erat, ut singulas quasque supernaturales operationes possent concipere, cooperantibus simul habitibus gratiæ, & cæteris auxiliis cooperatiuis, quæ retulimus tota disp. 36. Hæc explicatio colligitur apertè ex præcedenti sect. concl. 3. nec alia indiget probatione.

13. Occasione totius doctrinæ, quam in hac & præcedenti sectione probauimus, occurrere potest dubitatio. Quæ ratione commensurata fuerit gratia, & gloria perfectioni naturali uniuscuiusque Angeli, ita ut quantum quisque alium naturæ dignitate præcelleret, tantum excederet donis supernaturalibus gratiæ & gloriæ. Nam si conatus merè naturales attendentur ad gratiam; prompta foret huius commensurationis ratio: si uerò solummodo attenduntur conatus, elicti pro mensura præuenientis, & cooperantis gratiæ, & pro uniuscuiusque libera electione, difficile uideretur ratio non ostendere, quæ hæc commensurata proportio fuerit obseruata. Sed de hoc diximus satis in proprio loco, uidelicet 1. part. q. 62. art. 6.

SECTIO V.

De Sanctissima Deipara, dum erat in uia, de quibuscunque Beatis in patria, nec non de Christi Domini humanitate.

14. Prima conclusio sit, Sanctissimam Virginem indiguisse operante, atque præueniente gratia, non solum ad primam sanctificationis recipiendæ dispositionem; sed etiam ad quancunque super

12. Angeli se, & Deum necessariò cognoscunt, & diligunt.

13.

14.

15. Gratia, & gloria Angelorum perfectioni commensurata.

16. Dei genitrix ad quancunque supernaturales operatur super

rationes indiguit præueniente gratia.

supernaturales operationes, atque ad totam perferantiam. Hæc conclusio non alia probatione indiget, quam eisdem, quibus in quatuor sectionibus præcedentibus ostendimus, primos parentes in statu innocentia, omnique Angelos in via eiusmodi gratia indiguisse. Atque ita supponunt Doctores Scholastici, qui de eximiis Beatæ Mariæ meritis magis exactè tractarunt.

2. Noua gratia præueniente indiguit nunquam.

Secunda conclusio. Noua gratia operante, atque præueniente, verisimilius est, indiguisse nunquam: quoniam primæ gratiæ operantis, & præuenientis, quam habuit à primo instanti conceptionis, vel certè alterius, quam habuerit à primo instanti vsus rationis, virtus, & motio sine vlla vnquam intermissione viguit, in dies accipiens incrementa maiora. Quapropter rationes, quæ in sect. 3. concl. 3. probant, Angelis nouam gratiam præuenientem, aut operantem non fuisse necessariam; eadem fortiore vim habent in Beatissima semper Virgine, quippe quam diuina gratia repleuerat incomparabiliter abundantius, quam Angelos; & aliunde nihil impediebat, aut retardabat, quominus diuinæ gratiæ cooperaretur quantum posset.

3. Quando capiebat somnum diuinæ vacabat contemplationi.

Explicatur magis, & confirmatur. nam Beatissima Virgo non solum quandiu vigilabat, sed etiam quado capiebat somnum, vitæ necessarium, intenta erat diuinæ contemplationi, siue per scientiam per se insulam, siue alia quacunque ratione; vt sapienter scribit Suarez tom. 2. disp. 18. sect. 2. & dicto 4.

4.

Quod si fortè per somnum, vel quacunque alia ratione Beatissima Virgo intermiserit omnem supernaturalem operationem, non est dubitandum, quin egerit noua gratia præueniente, & operante, vt eius intensissimi habitus accipere possent exordium supernaturalis operationis. Nam in eo casu vim suam retinent rationes quas attulimus tota disp. 4. 1. & 4. 2. qualisque ad primos parentes in statu innocentia applicuimus sect. 1. concl. 2.

5. Copiosissimis gratiis excitabatur.

Cæterum citra prædictam indigentiam nouis & copiosissimis semper præuenientibus, & operantibus gratiis Beatissima Virgo excitabatur à Deo, maxime verò Annunciationis, Natiuitatis, Passionis, atque Resurrectionis temporibus, & in Pentecoste, ac toto sequenti vitæ decursu.

6. Beatia necessaria est præueniens, & operans gratia.

Tertia conclusio. Angeli etiam in patria, cæterique omnes Beati nullam supernaturalem actionem possunt elicere sine præueniente, atque operante Spiritu sancti gratia. Ita Basilius lib. de Spiritu sancto cap. 16. circa medium, ait: Quomodo ergo dicent Angeli: Gloria in excelsis Deo; nisi à Spiritu accepta potestate? nemo siquidem potest dicere Dominum Iesum, nisi in Spiritu sancto. Nota phtalim, gratiæ præuenientis, & operantis propriam, vt vidimus supra disp. 24. sect. 1. & post pauca subdit Basilius: Quemadmodum si in nocte tollas lucernam à domo, superest vt nihil videant oculi, nihil operentur virtutes, ne agnoscatur rerum dignitas, sed per ignorantiam aurum perinde conculectur, ac si ferrum esset: ita in intelligibili gubernatione impossibile est, illam institutionem manere vitam absque Spiritu: nihil profectò magis, quam exercitus in recto ordine manere potest absente duce, aut chorus in consonantia, nisi adsit chori præfectus, qui temperet harmoniam. Qui possunt dicere Seraphim Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus, nisi docti per Spiritum! quoties pium est hunc glorificationis hymnum canere; siue igitur laudant Deum omnes Angeli eius, siue laudant omnes virtutes eius, per Spiritum instinctum sit. Nota instinctum, qui refertur sem-

Sic habet.

per ad actualem gratiam præuenientem, & operantem, quam etiam significare solent illa verba, docere, gubernare, aliæque similia, quæ tam in fragmento citato, quam in præcedenti, & sequenti contextu ad eiusdem veritatis confirmationem interfertur.

Concinit Laurentius Iustinianus lib. de vita solitaria cap. 16. vers. finem, vbi postquam enumerauit ministeria, quæ Angeli beati circa homines viatores per eximiam charitatem exercent: *Uniuersa, inquit, hæc agunt in Spiritu, disponente Patre, Verbo, insinuante, dirigente Paraclyto, trahente, pietate, gratiaque cogente.* Quæ verba denotant planè sancti Spiritus instinctum, quem nuper Basilius docebat.

Quarta conclusio. Beatis in patria, siue hominibus, siue Angelis, alia noua gratia præueniente, operante, seu excitante opus non est ad singula quæque supernaturalia opera, præter illam ipsam, qua formaliter constituuntur beati. Nam visio beatifica est illustratio intellectus, incomparabiliter superans vim, & efficacitatem alterius cuiusque illustrationis possibilis: & qui ex illa necessariò sequitur amor, ac delectatio in fruendo, incomparabiliter superat quamecunque aliam possibilem boni concupiscentiam, atque suauitatem, quibus excitetur voluntas, vt promptissime velit, & exequatur, quæcunque ad diuinum obsequium pertinere consiterit, præsertim cum beatos nulla possit retardare difficultas.

Hanc conclusionem respexisse videtur Basilius in citato lib. de Spiritu sancto cap. 16. circa medium dicens: *Throni verò, & Dominationes, Principatus, & Potestates, quomodo beatam illam vixissent vitam, nisi semper viderent cultum Patris, qui in caelis est? at visio non est absque Spiritu.* Quibus significat in visione beatifica, quasi in primo principio, atque radice contineri totum illum instinctum, motionem, gubernationem, potestatem, atque doctrinam, sine quibus ibidem docet, beatos Angelos non posse exercere illas, quas numerat operationes.

Quinta conclusio. Humanitas Christi Domini præueniente & operante gratia indigebat. Hanc conclusionem multis sacra Scripturæ testimoniis Basilius probat in dicto libro de Spiritu sancto cap. 16. post medium dicens: *Quæ circa Christi in carne aduentum dispensata sunt, per Spiritum gesta sunt omnia. Primo enim adfuit ipsi carni dominica, dum illi factus est vnctio, & inseparabiliter coniunctus, sicut scriptum est: Super quem videris Spiritum descendentem, & manentem super eum: hic est Filius meus dilectus, &c. Iesum Nazareth, quem vnxit Deus Spiritu sancto. Deinceps omnis actio presente Spiritu sancto peragebatur. Hic aderat simul, quem & à diabolo tentaretur. Sublatus est, inquit, Iesus à Spiritu in desertum, vt tentaretur. Tum edenti miracula simul aderat. Si enim, inquit, in spiritu eicio demonia. Nec deseruit excitatum à mortuis. Dominus enim qui renouabat hominem, eique reddebat gratiam, quam ex assatu Dei acceptam amiserat, inspirauit in faciem discipulorum, quibus ait: Accipite Spiritum sanctum, &c.*

Similia Scripturæ testimonia eodem planè sensu profert Athanasius, atque eadem mente ponderat in epist. ad Serapionem, cui titulus est: Spiritum sanctum non esse creaturam cond. 3. & sequentibus. Ex his vnum aut alterum ponderare factis erit, supponendo de prima illa operatione, quam Christus Dominus exercuit, quando à Spiritu sancto manifestatus in Baptismate, predebat in

7.

8.

illis sufficit visio beati.

9.

10.

Christi humanitas præueniens, & operante gratia indigebat.

11.

in campum cum dæmone certaturus, quasi de exemplari cæterarum operationum explicatum esse ab Euangelistis, quo duce, impulsore, & auctore fuerit facta: idque magno Spiritus sancti consilio, vt eundem firmiter crederemus ducem, auctorem, & impulsorem fuisse cæterarum Christi operationum.

12. Hoc supposito attende singulorum verba Matth. 4. *Ductus est Iesus in desertum à Spiritu.* Marci 1. *Expulit eum Spiritum.* Lucæ 4. *Agebatur in Spiritu.* & in primis ducatum præbere proprium esse præuenientis, & operantis gratiæ, constat ex disp. 29. sectione 2. versus finem, & ex variis testimoniis Patrum, in disp. 30. & 31. citatis. Deinde expulsus eandem actionem eiusdem ageris significat, quam impulsus, eo tantum discrimine, quod expulsus refertur ad terminum à quo; impulsus verò ad terminum, ad quem: porro impulsus esse proprium operantis, & præuenientis gratiæ vim, & influxum dubitabit nullus.

13. Denique verbum illud, *agebatur à Spiritu*, clariùs significat præuenientem & operantem gratiam, quam Augustinus, Zosimus Papa, & Cælestinus, alique quamplurimi Patres (citati supra disp. 18. sect. 4. & fusiùs citandi tomo sequenti) intelligunt in id Rom. 8. *Qui Spiritu Dei aguntur, & sunt filij Dei.* Quæ verba si ad adoptiuos filios verificantur; multo potiori iure verificanda erunt de Filio naturali secundum eam naturam, in qua duci, & agi poterat à diuinitate, vt in hoc, sicut in cæteris, esset omnium filiorum exemplar.

14. Vnde Origenes homil. 29. in Lucam. *Accepto, inquit, Baptismo, Saluator plenus Spiritu sancto, qui super eum in specie columba de caelis venerat, ducebatur à Spiritu: quia enim, quotquot Spiritu Dei aguntur, hi filij sunt Dei; iste autem extra omnes proprie Filius Dei erat; ideo, & ipsum oportebat, Spiritu sancto duci, &c.* Eodem testimonio ad Rom. 8. vtitur S. Bonaventura in commentario ad cap. 4. Lucæ, vt prædicta Euangelistæ verba exponat.

15. Cyrillus Alexand. in lib. 2. de recta fide ad Reginas col. 12. ait: *Virtute Spiritu duci dicitur in desertum, vt duci dicitur, non auferri, sed potius morari, vel degere.* & post pauca: *Non ante sanctum Baptismum tenebatur, sed neque ducebatur Spiritu in desertum, in figuram nobis rem ponens.* & paucis interiectis: *Tempus autem congruum erat tam honestis operibus post sanctum Baptismum. Corroborabimur enim suo Spiritu sancti participatione, superaque gratia obsequati, ad robur videlicet spirituale, in illi quoque erimus Satana, & quasi in fortitudine Spiritus vinemus.* Virtute, robore, fortitudine, participatione Spiritus duci, & corroborari, circumloquutiones sunt, quæ primariò denotant gratiam præuenientem & operantem.

16. Athanasius in nuper citata epist. ad Serapionem col. 3. inter proprias Spiritus sancti operationes postquam numerauerat illam, quæ supponitur 1. Thessalon. 5. *Spiritum nolite extinguere;* quod ita exponit: *Scilicet, ne Spiritum, qui gratiam in ipsis accendebat, extinguerent.* Accendere autem proprium est gratiæ excitantis; continuo subiunxit: *In Euangelij verò si Euangelistæ loquantur humano more de Salvatore ob carnes, quam assumpsit: Iesus autem plenus Spiritu, reuersus est à Iordane, aut illud, Iesus abluendus est à Spiritu in desertum: eandem ratione ista dicta in se continent.* Et quamvis hæc rationis identitas primariò referatur ad diuinitatem Spiritus sancti, qua primariò probare intendebat: nihilominus Athanasius obiter, & ex consequenti sup-

ponit etiam rationis idèritatem in ea operatione, quam erga humanitatem exigebat per gratiam.

Ad eandem rem faciunt alia plurimorum Patrum commentaria, vt Hieron. Matth. 4. & Chryso. ibidem homil. 13. Ambrosius lib. 4. in Lucam, Cyprian. serm. de tentatione & icunio prope initium, Theophylactus, & Euthymius Lucæ 4. Chrysologus serm. 11. & communiter alij Patres idem significant.

De postremo autem totius vitæ opere, quo nostræ reparationis sacrificium consummauit Dominus N. Iesus Christus, Hebræos 9. ait: *Qui per Spiritum sanctum semetipsum obrulit immaculatum Deo.* Vbi sanctus Thomas præuenientem & operantem gratiam notauit his verbis: *Secundò ponit Apostolus causam, quare Christus sanguinem suum fudit, quia hæc fuit Spiritus sanctus, cuius motu, & instructu, scilicet, charitate Dei, & proximi hoc fecit, Esai 59. Cum venerit quasi flumens violentus, quem Spiritus Domini cogit.* Theodoret. cononat Hebræos 9. dicens: *Nulli reprehensoni obnoxium illud corpus Spiritus sanctus effecit.*

Ratio à priori hæc est, quoniam Christi Domini humanitas, considerata solummodo prout erat hypostaticè vnita cum diuino Verbo, præscindendo à quolibet alio supernaturali dono creato, non maiores vires habet, quam eas, quæ connaturales sunt cuiuscunque humanitati perfectissimæ intra limites naturæ humanæ. Quapropter illæ vires longè inferiores erant Angelicis, quæ tamen præueniente & operante gratia indigebant, vt vidimus sect. 3. & 4.

Confirmatur, quoniam quæcunque vires naturales sunt inferioris ordinis & improporionatæ, vt exordium præbeant supernaturalibus operationibus.

Nec enueratur hæc ratio, si respondeas, hypostaticam vnionem, & Verbi personam seipsis formaliter exhibere humanitati non modò sanctitatem, sed etiam infinitas vires. Nam eas vires non possent verbum exercere ad causandos actus creatos charitatis, obedientiæ, & aliarum virtutum supernaturalium; nisi per habitus, aut per immediatum concursum effectuum eleuaret potentias humanitatis. Quapropter illæ radicales & increatæ vires non auferunt indigentiam operantis & præuenientis gratiæ, quam probamus.

Sexta conclusio. Christi Domini humanitas non indigebat alia noua gratia præueniente, seu operante, ultra illam, qua sanctissima illius anima constituebatur beata à primo suæ creationis instanti. In qua tanto fortius vigent rationes adductæ pro conclusione 4. quanto beatitudo animæ Christi incomparabiliter excessit cæterorum omnium beatitudinem.

Septima conclusio. Si eadem sanctissima humanitas assumpta fuisset à Verbo, carens visione beatifica: tunc ad inchoandam seriem supernaturalium operationum, tam prima vices quam quotiescunque de potentia absoluta cessaret ab omni supernaturali actu, indigeret præueniente & operante gratia, vt nuper conclus. 1. & 2. de sanctissima Virgine dicebamus. Cuius ratio à priori eadem est, quam attulimus pro conclusione quinta.

Et denique differentia valde notanda est inter Christi Domini humanitatem, quantumcunque præcisam à quacunque accidentali gratia; & cæteras omnes naturas intellectuales, quod huic humanitati Christi Domini cõnaturalitatis debito, propter

17.

18.

Probatio à priori.

19.

Sufficebat visio beata.

20.

Quid si sine visione assummeretur.

21.

Humanitati Christi Domini omnes gratia debentur.

propter unionem cum Verbo, cæteræ omnes gratiæ, tam operantes, quam cooperantes debebantur, & illæ præsertim, quæ requirebantur, vt de facto & efficaciter diuini præceptis satisfaceret, quas denegari quando urgebat obligatio contradictionem implicabat.

cedentibus. Cæterum in principio non sint liberi; sed necessarij; postea verò succedente tempore, iidem actus libertate donentur per superuenientem deliberationem, ratione cuius liberè eos actus continuat liberum arbitrium, eum potuisset illos deponere.

Hoc autem esse possibile constat exemplo somniantium, qui postquam vigilauerint, possunt liberè retinere eisdem motus intellectus & voluntatis, quos patiebantur somniantes. Imò vigilantibus subiti & indeliberati motus, omni libertate carentes, redduntur liberi per temporis moram, nihilo mutata eorundem actuum physica entitate, aut certè quidditate, sed solummodo addita potestate deliberandi, ac deponendi eosdem actus, quæ potestas de illorum quidditate non est, vt vidimus disp. 33. sect. 3. num. 10.

Hoc in casu affirmari poterit, eisdem actus, quatenus priùs tempore indeliberati erant, fuisse gratiam præuenientem, & excitantem, ad se ipsos continuandos, quatenus sequenti tempore futuri erant liberi & meritorij. Quoniam Deus independentè à libertate voluntatis, atque in nobis sine nobis effecit vt existerent in primo instanti: postea verò, vt eorum existentia non intermitteretur, sed continueretur, non solus Deus sine nobis, sed Deus nobiscum præstat dependentè à nostra libertate.

Duo sequentes modi in eo distinguuntur à primo, quod secundum illos nullus actus absolutè, & simpliciter necessarius, & non liber præcesserit ante liberos actus fidei, spei, & charitatis, & nihilominus illi omnes, qui fuerint requisiti ad iustificacionem in ipso primo suæ inceptionis instanti euaserint liberi.

Hæc autem ratio communis subdiuiditur in duas, quarum altera est secundus modus verificandi conclusionem secundam, videlicet, si aliqua communis ratio complacentiæ, delectationis, ac desiderij necessariò, ac sine libertate nostra imprimatur à Deo, vt voluntatem impellat, ad amandam communem rationem supernaturalis boni vagè, & indeterminatè ad instar illius modi, quem circa naturales volitiones explicuimus disp. 42. sectione 6. & 7. Tunc enim eadem volitio secundum prædictam rationem communem, & vagam est suauitas, & affectus voluntatis necessarius, ac non liber, atque propterea magis accommodatus, vt subeat munus operantis, & præuenientis gratiæ, quatenus mouet & excitat ad particularem rationem, electionis liberæ, quæ versatur circa tale obiectum supernaturale, quæ motio & excitatio, quamuis non possit esse realis in genere causæ efficientis, quoniam versatur inter partes eiusdem actus sola ratione distinctas; nihilominus est motio, & excitatio realis, & maximè dignitatis, quia est in genere causæ formalis.

Idem quod dictum est de volitione, quæ ratione sui formaliter est libera, intelligendū est etiam de actu intellectus, in quo distinguere possimus communem aliquam rationem illustrationis circa supernaturales veritates, quæ independentè à libera voluntatis consensu præbeatur, eademque sit ratio mouens, ad assentiendum veritati supernaturali; quæ ratio particularis assensus certij, & determinati non concipiatur, nisi dependentè à libera voluntate. Hic modus præmouendi magis opportunus esse videtur, vt aliquando exerccatur à Deo circa homines optimè affectos, & exercitatos in virtutibus, qui ex instituto incumbunt

cumbunt semper ad supernaturalia bona.

10. In prædicto modo secundo ultra eam rationem gratiæ præuenientis, operantis, & excitantis, quam explicuimus nuper, reperiuntur aliæ duæ, quas in sequenti modo tertio explicabimus num. 13.

11. Tertius modus erit, si Deus suo effectiuo concursu immediatè excitet ad actum fidei, spei, & charitatis, & ita excitet, vt omnes ij actus in ipso primo instanti fuerint liberi, & nullus alius actus præcesserit tempore aut natura prior, neque ex parte intellectus, neque ex parte voluntatis: insuper quoque omnem rationem prædicti actus sint liberi, ita vt Deus neque ad communem aliquam rationem illorum vagè, & indeterminatè impellat independentè à libero consensu voluntatis.

12. Hoc autem esse possibile, inde constat, quoniam concursum quemlibet causæ efficientis, præsertim si non sit potentia vitalis, Deus supplere potest alio peculiari concursu: at verò concursus, quem præbere debuisset illustratio, & suauitas, quæ de lege ordinaria sunt gratia præueniens, est concursus effectiuus sue physice, siue moraliter, vt vidimus disp. 36. sectione 4. & 5. hanc rationem rectè notauit Molina disp. 37. sine.

Confirmatur, quoniam Deus solo concursu effectiuo potest infallibilizare actum liberum, vt ostendimus tota disputatione 11. quamuis alia etiam media infallibilizantia possit adhibere.

13. In hoc tertio modo duæ reperiuntur rationes gratiæ præuenientis, operantis, & excitantis: altera est, quam notauimus in concl. prima, videlicet, diuinus concursus supplens alium influxum, quem præbere debuisset gratia præueniens, & excitans, si foret actus realiter distinctus. Altera ratio explicatur, notando, aliud esse mouere, vt volitio producat, & existat in rerum natura: aliud verò mouere, vt eadem volitio liberè existat. In præsentī casu hoc habet peculiare prima volitio, vt solus Deus mouere potuerit ad illam, vt existat: cæterum, vt liberè existat, Deus non præstat, nisi dependentè à nostra libertate. Quapropter diuinus concursus præcisè sub ea ratione, qua mouet ad illam volitionem, vt existat, habeat rationem gratiæ præuenientis & excitantis.

14. Hæc vt explicentur magis, obiectio primò, quoniam gratia operans, & excitans continet effectiuam operationem. Hæc autem requirit realem distinctionem inter principium operans, seu excitans, atque operatum, & excitatum consensum liberum: at verò illa gratia excitans & operans, quam tota sect. præcedenti diuersis in casibus assignamus, non est realiter distincta consensu libero voluntatis.

15. Respondetur primò atque principaliter. Deus est principium operans, & excitans se solo in quolibet casu præsentis sectionis, cuiusque realis distinctio abundè sufficit, ad effectiuè operandum, & excitandum; quemadmodum S. Thom. 1. 2. quæst. 111. art. 2. in priori parte corp. non dicit actus intellectus, & voluntatis esse gratiam operantem; sed ait: In quantum Deus mouet humanam mentem ad interiorè actum voluntatis, præsertim ad primum, dicitur gratia operans; atque hoc esse possibile, vt Deus operantis, seu cooperantis gratiæ munus se solo subeat, vt vidimus supra disp. 36. sect. 2.

Ratio de Providentia Dei.

Respondetur secundo. Forè in rebus extra Deum reperitur etiam aliqua realis distinctio, saltem vt modi à re, per quam ille concursus, quo Deus excitat, distinguitur à termino producto in facto esse, videlicet consensu libero. Sed de hoc parum ad nos.

Respondetur tertio, etiam absque effectiuo concursu per solum genus causæ formalis admittit potuisset gratia operans secundum doctrinam S. Thomæ 1. 2. quæst. 111. art. 2. ad 1. quam alibi notauimus.

Obiectio secundo. Gratia operans formaliter constituitur, & distinguitur à gratia cooperante per hoc, quod fiat in nobis sine nobis, hoc est, independentè à nostra libertate; sed specialis concursus in casu præsentī non præbetur independentè à libera voluntate, siquidem totus actus, & omnes illius rationes non producerentur, nisi liberè cooperaretur nostra voluntas: ergo in præsentī casu nulla reperitur ratio præuenientis & operantis gratiæ, prout distinguitur à gratia cooperante.

Respondetur. Primum concursum in præsentī casu distinguendum esse in duas parciales rationes: quarum altera & secundum rationem prior, est, quatenus supplet illum influxum, quem præbere debuisset gratia præueniens, & excitans; si foret actus realiter distinctus; & consequenter per illum Deus mouet, vt iste actus existat. Secundum hanc rationem ita præcisam iste concursus à solo Deo præbetur prorsus independentè à nostra libertate.

Altera partialis ratio eiusdem concursus est, cooperari cum nostra libera cooperatione, quemadmodum de potentia ordinaria Deus cooperari solet, etiam si gratia operans, realiter à consensu distincta, prius natura præcesserit: quæ partialis ratio istius concursus formaliter ad hoc terminatur, vt consensu liberè existat. Hæc partialis ratio ita præcisè est radix dependentiæ à nostra libera voluntate, atque ex illa redundabit quasi per accidens, & secundariò in alteram priorem rationem parialem, quæ licet, quantum ex se est, potuisset existere, nihil prorsus cooperante nostra libera voluntate: nihilominus quia realiter identificatur cum posteriori parte concursus, ideo non potest existere, nisi cooperante nostra libera voluntate.

Neque in Philosophia nouum est, vnam eandemque realitatem secundum parialem aliquam rationem formalem præcisè consideratam non dependere ab aliqua causa per se, & ratione sui; quamuis ab eadem causa dependeat quasi per accidens, propter identificationem reali cum alia formalitate, quæ per se & ratione sui pendet ab illa causa. Quemadmodum si Deus modò induceret formam ignis in materiam minimè dispositam, & nullo naturali agente concurrente: illa actio prout est à Deo, supplente concursum naturalium agentium, atque dispositionum, vt sic præcisè considerata, ratione sui non penderet à materia, quamuis ab eadem materia penderet per accidens; quoniam realiter identificatur cum alia partiali ratione eiusdem actionis, quæ in eo consistit, quòd sit actiua introductio formæ in materia, retenta eadem specificè quidditate.

Tertia obiectio, quia in prædicto casu Dei concursus effectiuus foret eiusdem speciei, cuius est ille concursus, quem de facto Deus præbet

T t ad

DISPUTATIO XLIV.

Utrum præuenientis gratia necessitas sit ita rebus intrinseca, vt de potentia Dei absoluta nequeat euitari.

SECTIO I.

Effectiuum concursum cuiusque mentis creatæ qua ratione præuenit gratia, etiam de potentia absoluta non potest non præuenire.

Actum supernaturale sine illa gratia elici implicat etiam de potentia absoluta.

D huius explicationem sit prima conclusio. Etiam de potentia absoluta est impossibile, actum supernaturalem elici à quacunque potentia humana, vel Angelica sine vlla præuenienti gratia ultra gratiam adiuuantem. Fundamentum est, quia quamuis de potentia absoluta sit possibile, fieri actum liberum, & supernaturalem sine alio priori actu supernaturali realiter distincto, qui est gratia præueniens; vt constabit conclus. 2. nihilominus est impossibile, fieri nisi Deo excitante, & mouente potentiam creatam tali peculiari concursu, quo suppleat alium influxum, quem præbere debuisset gratia præueniens, si foret actus realiter distinctus: & huiusmodi peculiaris concursus Dei est gratia operans, præueniens, & excitans.

Quod vt facilius intelligas, accipe totam dependentiam, seu totum cōcursum, quo talis actus supernaturalis, & liber produceretur à solo Deo simul cum nostro libero arbitrio: & in hoc concursu distingue secundum rationem alteram partem concursus vitalis & liberi, prout à libero arbitrio procedit: alteram partem concursus adiuuantis, & cooperantis; pro vt Deus se solo supplet defectum habitus, complendo potentiam: & tertiam partem concursus excitantis, pro vt Deus per illum concursum præstat, quod de potentia ordinaria præstaret gratia præueniens, & excitans, realiter distincta à consensu. Hæc igitur tertia pars est, de qua in præsentī loquimur.

Ex dictis nascitur discrimen alterum inter huiusmodi gratiam præuenientem, quæ daretur de potentia Dei absoluta, & eam quæ de potentia ordinaria præbetur. Hæc enim sæpe suo sine frustratur, eo quòd liberum arbitrium renuit consentire vocationi: at verò gratia præueniens, de qua in prima conclusione loquimur, nunquam frustrari potuisset suo sine; quoniam esset ipsa actualis productio nostri consensus liberi.

Secunda conclusio. Triplex modus est possibilis de potentia absoluta, vt producat actus supernaturalis, & liber sine alia gratia præueniente, quæ fuerit actus realiter distinctus, & prior natura quàm consensus.

Primus modus est, si fidei, spei, & charitatis actus producantur à Deo nullis alijs actibus præ-

16.
17. Obiectio secundum.
18. Diuini concursus rationis duæ.
19.
20.
21. Tertia obiectio.

ad supernaturales actus liberos fidei, spei, & charitatis: sed hic concursus qui de facto datur, non potest subire munus gratiæ præuenientis, operantis, & excitantis; ergo neque alter concursus, qui datur in præfenti casu. Consequentia probatur, quia munus præuenientis, operantis, & excitantis gratiæ videtur requirere aliam specificam quidditatem concursus; siquidem ad illud exequendum nunquam præueniet concursus cooperantis gratiæ, quantumcumque eius perfectio crescat in infinitum.

22. Respondeo & dico primò. Fortasse concursus ille effectiuus, qui de potentia Dei absoluta datur in nostro casu, specie physica, & in esse rei differt ab eo concursu, quem de facto Deus præstat ad supernaturales actus liberos fidei, spei, & charitatis; sed in hac veritate examinanda nihil opus est immorari in præfenti.

23. Dico secundò. Quemadmodum in ordine ad aliquod opus artificiosum (exempli gratia) in ratione architecturæ, differunt specie basis, & capitellum, quoniam basis sustentat columnam, capitellum verò sustentatur à columna; quamuis contingat tam capitellum, quam basim secundum vnā partem sui esse circulare, & secundum alteram partem esse quadrangulare; & vtrumque excisum esse ex eodem marmore: quapropter tam illorum substantia, quam figuræ, si considerentur tantum in esse rei, & secundum speciem physicam, non differunt specie. Eadem ratione, quamuis supponeremus, vtrumque concursum, de quo loquimur, in esse rei, & secundum physicam quidditatem esse eiusdem speciei: adhuc distinguerentur specie, prout respiciunt actus ad iustificationem necessarios (quam appellare possumus specificam distinctionem in genere spiritualis ædificij,) quoniam concursus, qui in præfenti casu Dei per potentiam absolutam præbetur, non supponit aliam basim, neque aliud initium, aut fundamentum iustificationis, sed solus ipse potens est, præbere initium, fundamentum, basim, columnam & capitellum, quibus tota nitatur iustificatio.

24. Quapropter quando vrget, dicendo ad exequendum munus gratiæ operantis, præuenientis & excitantis, peruenire non posse specificam quidditatem concursus cooperantis; quamuis eius perfectio crescat in infinitum.

Respondeo, id verum esse de specifica quidditate, considerata in quantum peculiarem speciem constituit in ratione spiritualis ædificij, quam nuper dicebamus; idem autem falsum erit, si referatur ad physicam speciem in esse rei, propter rationem nuper adductam.

25. Quarta obiectio est, quia voluntas non potest elicere primam volitionem, nisi prius natura obiectum illius proponatur per aliquam intellectionem: ergo quantumcumque prima volitio, quæ à Deo immititur, de potentia absoluta sit libera; nihilominus saltem intellectio, proponens eiusdem volitionis obiectum, non poterit esse libera.

Confirmatur. nam hæc intellectio ratione sui formaliter non potest esse libera (vt constat de omnibus intellectionibus.) Rursus non potest esse libera ratione alicuius volitionis liberæ, mouentis ad prædictam intellectionem: nam huiusmodi libera motio constituit volitionem natura priorē intellectione, ad quam mouet; hoc autem est impossibile in prima intellectione,

quoniam est prior natura, quam prima volitio, cui proponit obiectum.

Hic non est disputandum, vtrum de potentia Dei absoluta per effectiuum Dei concursum suppleri possit necessitas intellectionis, proponentis obiectum, ita vt volitio aliqua concipiatur prorsus independentē à quacunque intellectione, obiectum proponente. Sed dando, vel tanquam veram supponendo impossibilitatem huius supplementi.

Respondeo non implicare contradictionem, eodem instanti temporis Deum impellere ad duos actus intellectionem, videlicet, atque volitionem eius obiecti: quæ mutuo se inuicem præcederent prioritate naturæ in diuerso genere; ita vt intellectio esset prior natura volitione in genere proponentis obiectum: at verò volitio eadem intellectione prior esset in genere liberè mouentis ad illam.

Hoc autem esse possibile probatur, & explicatur exemplo. Naturaliter aliquando contingit, vt in intellectu prius tempore præcedat aliqua intellectio, quæ in illo instanti sit prorsus necessaria, & independens à volitione libera, cui proponit obiectum: postea verò succedente deliberatione, voluntas liberè concipiat volitionem eiusdem obiecti propositi; & per eandem volitionem liberè velit conseruare prædictam intellectionem per aliquod breue spacium sequentis temporis. In hoc casu naturaliter contingit, vt intellectio proponens obiectum, & volitio illud amans, quantum ad conseruationem illius sequentis temporis, mutuo abinuenient pendean, subindeque sint mutuo priores, & posteriores. Nam volitionis conseruatio pendet à conseruatione intellectionis, tanquam à propositione obiecti; sed intellectio pendet à volitione tanquam à liberè imperante conseruationem illius, cum iam posset illam deponere. Hanc igitur mutuum dependentiam, quam naturaliter patitur conseruatio intellectionis, & volitionis, nihil mirum est, de potentia Dei absoluta causari posse in aliqua intellectione, atque volitione, non solum in conseruatione, sed etiam in primo suæ productionis instanti.

Obiicies quintò, quia Concilia, & Patres videntur planè exigere illustrationes intellectus, & suauis affectus voluntatis, qui secundum se totos à Deo fiant in nobis sine nostra libertate, atque excitent ad liberum consensum, realiter distinctum ab illis.

Respondetur. Patres pro more loquuntur de potentia Dei ordinaria, nihil decernentes circa potentiam absolutam. Circa quam tamen discutendum est à Theologis, insistendo in eisdem principiis, quæ à Patribus, & Conciliis indicata sunt. Quemadmodum communiter Theologi concedunt, de potentia Dei absoluta iustificari posse hominem sine iustitia, sibi realiter inherente per solam extrinsecam imputationem; quamuis Patres & Concilia decernant hominem iustificari per inherentem sibi iustitiam.

SECTIO II.

Contingit aliquando defectum operantis, & præuenientis gratiæ suppleri partim, & partim non suppleri.

1. Facilius modus sine præcedenti volitione necessaria.

2. Triplex gratia præuenientis in casu dicto.

3.

4. Quando id contingat.

5. Sanctissima Virgo Angeli, & Adamus

Prima conclusio. Modus facilius, quam præcedens, ac minus rarò contingens est, partim præcedere actum realiter distinctum, & natura priorem, qui sit gratia præueniens, partim verò non præcedere. Id autem fiet, si ex parte intellectus præcedat illustratio, quæ sit gratia præueniens: at verò ex parte voluntatis nulla præcedat gratia præueniens prius natura, quam erumpat actus meritorius.

Prædicto in casu triplex inuenitur gratia præueniens operans, & excitans. Prima est intellectus illustratio, realiter influens, & excitans ad consensum liberum voluntatis. Secunda est Dei concursus effectiuus, infallibiliter mouens ad consensum liberum, supplendo influxum, quem præbere debuisset suauitas, & alij voluntatis affectus, qui de potentia ordinaria solent liberum consensum præcedere, siue hoc supplementum præsterit mediâtè per potentissimam illustrationem, siue immediâtè per diuinum concursum. Tertia est illa delectatio, & auiditas supernaturalis boni in communi, & supernaturalis beatitudinis, quæ quidditatiuè includitur in quocunque supernaturali actu, quantumcumque libero: quæ ratione prior est, quam consensus liber pro vt vestatur circa particularem rationem boni. Atque prædicta delectatio, & auiditas boni in communi rationem habet operantis, præuenientis, & excitantis gratiæ, quatenus est ratio mouens ad particulare bonum diligendum: vt notauimus disputatione 32. sectione 3. numero 16. & 17. In hoc igitur sensu etiam de potentia Dei absoluta non potest non esse requisita illa suauitas, & auiditas, quam supra disp. 30. sect. 2. & sequentibus ostendimus esse partem gratiæ præuenientis, & operantis.

Ad præcedentis conclusionis explicationem operæpretium erit, duas expedire difficultates. Prima est, vtrum præcedentis conclusionis casus frequenter, vel potius rarò contingat. Doctores, in disp. 32. sectione 1. citati, supponunt frequenter accedere peccatoribus in principio iustificationis nullam esse volitionem necessariam, & prorsus indeliberatam, quæ reliquas volitiones moueat; sed potius iustificationem inchoari à volitione libera, præcedentibus tamen ex parte intellectus illustrationibus non liberis.

Ego verò absque dubitatione ita existimo contingere, quando illustrationes intellectus plenissimam præbent comprehensionem omnium rationum, quæ sub deliberationem cadere possent, & vim habent vehementissimam impellendi voluntatem, ac Deus præter ea vberissimo auxilio paratus est immediâtè concurrere ad volitionem. Tunc enim tempore opus non est, vt eliciatur volitio libera (sicut nec in volitione Angelorum.) Quod si in eodem primo instanti, quo cæpit existere illustratio, datur volitio libera; nihil opus est aliis volitionibus realiter distinctis, quæ indeliberatæ sint, à quibus illa pendeat.

Hoc modo ad gratiam liberè disposita fuit Beatissima semper Virgo, Angeli, & Adamus in suæ creationis instanti, vt notauit Suarez lib. 3. de auxiliis capite 4. numero 12. & 15. & Val. Ric. de Providentia Dei.

quez i. 2. tomò 1. disputatione 38. cap. 1. num. 4. dispositi fuer. Nihilominus sit secunda conclusio. Hic modus re. liberè consentiendi sine præcedente aliqua volitione non libera, sed necessaria, non contingit nisi rarissime, atque specialissimo privilegio.

Probatum primò, quia rarissimi peccatores sunt, quibus tanta lux diuinæ illustrationis affluat, vt nullo etiam breuissimo tēpore indigent ad deliberandum in re sibi difficillima: cum alioqui, vt in rebus minimis deliberemus, propter imaginatiuæ impedimenta, & intellectus nostri hebetudinem, indigemus tempore. Hoc autem tempore, quo deliberatur, aliquis motus debet esse in voluntate rectè illam efficiens ad obiectum, quod per illustrationem cognoscitur. Primò, quia ex bono, proportionata, & intima penetratione cognito, voluntatis complacencia protinus consequitur. Secundò, quoniam hic affectus requiritur, vt voluntas suauis dirigatur ad bene deliberandum de obiecto. Ergo à fortiori alij peccatores, minori luce illustrati, aliqua saltem breuissima morula, aut resistent, aut consensum retardabunt.

Probatum secundò, quoniam illustratio & vocatio Pauli longè superat eas illustrationes, quæ peccatoribus communiter dantur: superat, inquam, summa fortitudine; ac proinde etiam temporis breuitate, ad suum negotium peragendum requisita. Nihilominus in vocatione Pauli aliqua breuissima morula temporis intercessit, in qua tremens, ac stupens nondum decreuerat consentire vocanti: imò etiam videtur recalcitrasse, aut saltem de recalcitrandò dubitasse. Huic enim mentis motui antea plenam deliberationem suborto, remedium præsens adhibuit vox illa, *Durum est tibi contra stimulum calcitrare.* Ergo à fortiori cæteræ vocationes, atque illustrationes, quæ neque luce, neque fortitudine comparari possunt cum Paulo, indigebunt aliqua saltem breui temporis morula, priusquam deliberent, in qua eorum voluntas aliqua necessario, & indeliberato motu à Deo moueatur.

Vt probem tertio, suppono, quoties illustratio tam potens est, vt absque aliqua voluntatis complacencia, & suauitate, prorsus necessaria, & non libera, inducat ad liberum consensum, toties iustificationem totam perfecti vnico instanti. Nam si aliquo tempore præcederet illustratio ante liberum concursum, eo ipso tempore necessario resultaret indeliberata complacencia illius boni, quod per illustrationem proponitur. Cuius efficax argumentum est, quoniam similes complacenciae necessario resultant ex aliis minus intentis, & minus efficacibus illustrationibus, Deo præbente supernaturalem concursum ad illa secundum eam proportionem, quæ præbere solet concursum ad naturales complacencias. Obiter tamen obserua, nihilominus contingere posse, vt iustificatio tota vnico perficiatur instanti, & tamen ad sit illustratio intellectus, & suauitas, seu complacencia voluntatis simpliciter necessaria, quæ licet non tempore, at tamen natura priores sint libero consensu, quo iustificatur peccator.

Quo supposito, probatur conclusio, quia iustificationem fieri in instanti, non nisi valde rarò contingit; sed casus, de quo in 1. & 2. concl. loquimur, non contingit, nisi quado iustificatio fit vnico instanti: ergo ille idem casus valde rarò contingit. Maior huius syllogismi probatur autoritate S. Thom. qui de iustificatione, vnico instanti perficienda semper loquitur, quasi de casu rarissimo, pecti

6. Rarissime contingit.
7.
8. Tunc iustificatio vnico instanti perficitur.
9.

pertinente potius ad possibilitatem, quam ad æternale exercitium, vt constat 1. 2. quaest. 112. a. 2. & q. 113. a. 7. & a. 10. & de veritate q. 28. a. 3. ad 1. & ad 19. Idem docent expoſitores S. Thom. 1. 2. locis citatis, & reliqui Scholaſtici communiter: vt videbimus ſuprà diſp. 8. ſect. 6.

10. Altera difficultas eſt, vtrum in caſu primæ & ſecundæ conſuſionis Deus per ſe ſolùm immediatè ſuppleat concurſum, quem præſtare debuiffet ſuavis affectus volūtatis neceſſarius, id eſt, non liber, atque realiter diſtinctus à libero conſenſu.

11. Reſpondeo, & ſit tertia conſuſio. Prædictus concurſus non ſuppletur à Deo immediatè, niſi quando illuſtratio eſt minus potens, & minus fortis, quàm opus eſt, vt protinus voluntatem rapiat ad liberum conſenſum. Pro cuius explicatiōe norandum eſt, primæ conſuſionis caſum contingere poſſe triplici modo.

Primus ſi illuſtratio ſit eminentiſſimæ cuiuſdam fortitudinis, & potentia, quæ ſe ſola protinus voluntatè moueat, ad liberè conſentiendum cum ſumma voluptate, ac proinde ſe ſola ſuppleat adequatè totum munus inſpirationis, & ſuauiſſimæ neceſſariæ, quæ deberet in volūtate præcedere.

12. Secundus caſus erit, ſi illuſtratio minus perfecta, minùſque potens ſit, quàm vt ſuppleat concurſum inſpirationis, ſeu ſuauiſſimæ indeliberatæ. Tunc enim Deus de potentia abſoluta ſupplebit ſuo immediato concurſu effectiuo, ſi voluerit abſque vlla volitione indeliberata iuſtificationem perfici.

13. Tertius caſus erit, ſi illuſtratio partialiter concurrere poſſit, ad ſupplendum concurſum, quem præſtare debuiffet ſuavis affectus volūtatis neceſſarius, & non liber. Tunc enim Deus etiam ſuo immediatè concurſu effectiuo partialiter ſupplebit eam, quæ illuſtratio deficit, potentia, ac fortitudinis partem, ex ſuppoſitione quòd velit, iuſtificationem perfici abſque vllò ſuauiſſimæ affectu neceſſario, & non libero. Quocunq; ex his modis res accidat, ſemper illuſtratio habet rationem operantis, præuenientis, & excitantis. Sed in primo modo hanc rationem ſibi totaliter vendicat illuſtratio. Cæterum in 2. & 3. modo partem muneris gratia operantis ſuſtinet diuinus concurſus effectiuus, iuxta dicta in ſectiōe prima.

SECTIO III.

Merita, impetrationem, diſpoſitionemque cuiuſque mentis create, qua ratione præuenit gratia, etiam de potentia abſoluta non poteſt non præuenire.

1. Eſt explicare, vtrum ſaltem de potentia abſoluta ſit poſſibilis actus ſupernaturalis, & meritorius ſine gratia, præueniente omnia noſtra merita. Videbitur alicui non implicare eo modo, quo recentiores docti exiſtunt, omne principium meriti, etiam ipſam hypoſtaticam vnionem, ſub merito cadere poſſe de potentia abſoluta, Deo præbente vnionem hypoſtaticam, vel quodlibet aliud principium meriti propter futuras operationes meritorias, eliciendas virtute illius principij.

2. Nihilominus ſit conſuſio vnica. Gratia præueniens omnia noſtra merita, omnemque impetrationem, atque diſpoſitionem noſtram, eſt ita neceſſaria, vt ſine illa, implicet contradictionem, produci à nobis aliquem actum meritorij. Explico, & probo, quia licet Deus de potentia abſoluta decreuiſſet, acceptare actiones futuras, elici-

ciendas virtute ſuæ primæ gratia, vt mererentur primum auxilium gratia; adhuc eadem acceptatio, & valor operum debuit à Deo gratuita liberalitate inchoari, quia nulla noſtra merita potuerunt mereri, vt ſequentia opera acceptarentur ad meritum primi auxiliij, niſi Deo propter ſuam liberam & gratuitam liberalitatem volente, talem vim merendi per extrinſecam acceptationem conferre futuris operibus. quæ acceptatio in ratione meriti eſt gratia, præueniens omnia proſus merita.

3. Quòd ſi reſpondeas, Deum potuiſſe ordinare, vt plura opera ſibi mutuo mererentur acceptationem ad meritum operum præcedentium: adhuc tamen argumentum viget, quia quamvis mille millibus reflexionum Deus acceptaſſet quædam opera, vt reciproco merito ſibi mutuo mererentur acceptationes ad illud meritum, quo mererentur alias acceptationes; adhuc licebit nobis conſiderare ſimul totum illum globum acceptationum ad merita, nulla acceptatione excluſa, & de illa vniuerſa collectione meritorij, & acceptationum, ac de tota illa diſpoſitione, euidens erit, quòd non cœperit à meritis liberi arbitrij creati, quæ ex ſua natura & quidditate intrinſeca nullam habent proportionem ad tales acceptationes, ſed proceſſerit à ſola diuina liberalitate, volentes concedere tales acceptationes ſuprà vires, & proportionem operum. Quapropter illa acceptatio, ſaltem vt comparatur ad totam collectionem meritorum, erit gratia præueniens omnia proſus merita; & oppoſitum implicat contradictionem.

4. Dicit aliquis, prædictam acceptationem Dei eſſe ipſam dilectionem, atque prædeſtinationem Dei; quapropter non erit gratia; hæc enim debet eſſe donum, à dilectione, atque prædeſtinatione diſtinctum, vt vidimus lib. de quidditate gratia diſp. 1. ſect. 1.

5. Reſpondetur primò. Prædicta acceptatio, pro vt eſt formaliter in Deo, quauis non diſtinguatur realiter à dilectione, & prædeſtinatione, imò ne completa diſtinctione rationis ratiocinatæ; nihilominus partiali, & incompleta quadam diſtinctione rationis ratiocinatæ diſtinguitur. Nam in quantum talis actus vult, & ordinat finem ſupernaturalem, & media propter finem, eſt formaliter dilectio, & prædeſtinatio; in quo etiam comprehendendo eam formalitatem, ſecundum quam vult, & ordinat nouam aliquam rationem meriti, & præmij extraordinario aliquo ordine, & per anticipatam aliquam ſolutionem cum circulari, & mutua concatenatione meritorum & præmiorum. Nihilominus in quantum idem actus diuinus ſe ſolo extrinſecè apponit talem valorem, & meritum actibus, quem aliàs non haberent, vt ſic habet quandam rationem mediij, quo executioni mandatur, quòd dilectio voluerat, & prædeſtinatio præordinauerat; ac proinde vt ſic gratia rationem habet propriè loquendo iuxta ea, quæ in ſimili diximus in eodem lib. de quidditate gratia diſp. 3. ſectiōe 2.

6. Reſpondeo ſecundò (atque ferè in idem redit) extrinſeca denominatio (quæ negatiue diſtinguitur realiter à Deo, eo quòd ſit ens rationis) eſt gratia, per quam ſequentes actiones conſtituuntur formaliter dignæ, & valorem habentes, vt mereantur aliam gratiam, quæ priùs data fuit. Hic ergo extrinſecus valor, & acceptio, quamuis in eſſe phyſico nihil ſit; at in ratione moralis,

moralis, & theologica æſtimationis eſt maxima gratia, à qua ſumerent initium omnia hominis merita in caſu ſectiōis præſentis.

DISPUTATIO XLV.

Vtrum ad opera gratia gratis data operans, & cooperans gratia requiratur.

SECTIO I.

Explicato diſputationis ſtatu probatur requiri operantem.

1. Includentes opera gratia gratum facientis indigent gratia cooperante, & operante.

VNT quædam opera gratia gratis datæ, quæ includunt interiores operationes gratia gratum facientis, ſuprà quæ addunt quandam redundantiam, erumpentem ad proximorum vtilitatem per exteriores actus, maniſteſtatiuos diuinæ gloriæ, quibus conſtituitur in ratione gratia gratis datæ, ſic enim illa gratia gratis datæ, per quæ Apoſtoliſ in Pentecoſte eſt collata potentiſſima virtus conuertendi totum orbem doctrina, miraculis & exemplis, continebat anteriorem fidem, & fiduciam firmiſſimam in Deum, & interiorem charitatem Dei & proximorum; vnde redundabant opera maniſteſtatiua Euangelij. Nam Spiritus ſanctus venit ſanare, ſeruari, ducere, adhortari, confortare, illuminare mentem, primam quidem eius, qui recipit illum, deinde per ipſum & cæteros. Ita Cyillus Hieroſolymitanus loquitur Catecheſi 16. circa med. Id nimirum conſulit Prouerb. 5. Bibe aquam de cifterna tua, & ſtuenta putei tui, deriuentur fontes tui foras, & in plateis aquas tuas diuide. Quòd ad hanc rem optime ponderat Gregorius 3. parte Paſtoral. admonit. 25. verſus finem. Hæc igitur opera indigere gratia operante & cooperante, ſaltem ſub ea ratione, qua includunt opera gratia gratum facientis, ſatis conſtat ex his, quæ huc vſque dicta ſunt.

2. Reſtat vt difficultas ſit clarior in operibus gratia gratis datæ, quæ non includunt interiores operationes gratia gratum facientis. Huiusmodi erat illorum prædicatio, qui ex contentione Chriſtum annunciabant non ſincere, exiſtantes preſſuram ſe ſuſcitare vinculis Pauli, Philip. 1. præſertim ſi quando prædicabant, nullum exercebant interiorem actum fidei ſupernaturalis, ſed hiſtrionico more concionabantur, vt inde quæſtum facerent, aut captarent inanem gloriam, vel tyrannorum odium aduerſus Paulum acuerent, quàm intentionem notat ibi Chryſoſt. ſerm. 2. prope Morale. Huiusmodi etiam fuit prophetia Caiphæ Ioan. 11. Eadem difficultas later obſcurior etiam in operibus gratia gratis datæ, quæ includunt interiores operationes gratia gratum facientis, ſi præſcindas illud, quòd proprium eſt gratia gratis datæ, ab eo, quòd proprium eſt gratia gratum facientis.

3. Vnica eſt conſuſio quæ ad præſentem ſectiōnem attinet. Omnia proſus opera gratia gratis datæ indigent gratia gratis data præueniente, operante, & excitante ad illa opera. Probatur primò, agendo ſimul de quibuſlibet cuiusmodi gratiis, collectiuè ſumptis, quoniam Apoſtolaſ includit cæteras omnes gratias gratis datas, vt ex Auguſtino in lib. de geſtis Pelagij cap. 14. retulimus ſuprà diſp. 31. ſect. 1. num. 20. Apoſtolaſtatum verò indigere gratia operante, con-

4. Omnia opera gratia gratis data egent gratia operante. Reſtat vt difficultas ſit clarior in operibus gratia gratis datæ, quæ non includunt interiores operationes gratia gratum facientis. Huiusmodi erat illorum prædicatio, qui ex contentione Chriſtum annunciabant non ſincere, exiſtantes preſſuram ſe ſuſcitare vinculis Pauli, Philip. 1. præſertim ſi quando prædicabant, nullum exercebant interiorem actum fidei ſupernaturalis, ſed hiſtrionico more concionabantur, vt inde quæſtum facerent, aut captarent inanem gloriam, vel tyrannorum odium aduerſus Paulum acuerent, quàm intentionem notat ibi Chryſoſt. ſerm. 2. prope Morale. Huiusmodi etiam fuit prophetia Caiphæ Ioan. 11. Eadem difficultas later obſcurior etiam in operibus gratia gratis datæ, quæ includunt interiores operationes gratia gratum facientis, ſi præſcindas illud, quòd proprium eſt gratia gratis datæ, ab eo, quòd proprium eſt gratia gratum facientis.

ſtat Galat. 2. Qui operatus eſt Petro in Apoſtolaſtatum circumciſionis, operatus eſt & mihi inter gentes, & cum cognouiſſent gratiam quæ data eſt mihi, &c. Ergo Apoſtolaſtatus eſt gratia quem Deus operatur in homine, Quòd clariùs ibi Chryſoſtom. legit: Qui operatus eſt in Petro, operatus eſt in me. Item 1. Corinth. 12. de eiſdem gratis loquebatur Paulus, quando dixit: Qui operatur omnia in omnibus. & poſtea ſingulis earum enumeratis, ſubdit: Hæc autem omnia operatur vnus, atque idem Spiritus, diuidens ſingulis, pro vt vult.

5. Probatur ſecundò. nam de ſingulis gratiis in particulari fieri per gratiam excitantem, operantem, atque præuenientem impulſum, motionem, & inſpirationem Dei, plurima Scripturæ loca teſtantur, quorum præcipua referemus exempla.

6. Quòd attinet ad ſpiritum prophetia Danielis 13. Suſcitauit Dominus ſpiritum pueri iunioris. Deuter. 18. Prophetam de gente tua, & de fratribus tuis ſuſcitabit tibi Dominus. Zacharia 4. initio: Angelus qui loquebatur in me, ſuſcitauit me quaſi virum, qui ſuſcitatur a ſomno. Ioel 1. & Actuum 2. Effundam de ſpiritu meo ſuper omnem carnem: & prophetabunt filij veſtri, & filia veſtra, & iuuenes veſtri viſiones videbunt, ſeniores veſtri ſomnia ſomnabunt, &c. effuſio ſiue inſuſio nomen eſt operantis, & præuenientis gratia, ſuprà diſp. 29. ſect. 2. ſine. Deinde viſiones & ſomnia maniſteſtæ ſunt in nobis ſine nobis.

7. Vnde ſumitur confirmatio prima. nam propterea Prophetæ, vt prophetia ſpiritus acciperent, excitantur à ſomno, vel ab aliquo inſolito pauore languentis animi, vel aliud agentes, vocabantur, aut rapiebantur: vel denique occurrerent illis viſiones, ſiue reuelationes, quæ omnia minimè ſubiecta ſunt libera hominum voluntati; ac proinde pertinent ad illud genus gratia quæ in nobis ſit ſine nobis.

8. Confirmatur ſecundò. nam irruere ſignificat vehementem aliquem impetum, & impulſum exterioris agentis, qui proprius eſt gratia præuenientis, operantis & excitantis. At verò Numer. 24. prope init. Irruente in ſe ſpiritu Domini, prophetauit Balaam. Eadem viſ eſt in verbo inſiſtere quòd de Saule dicitur 1. Reg. 10. verſ. 6. & 10. quando inſiſit in eum ſpiritus Domini, & prophetauit.

9. De gratia prædicandi, atque docendi Actuum 17. Paulus (inquit) cum Athenis eos expectaret, incitabatur ſpiritus eius in ipſo, videns idololatriam deditam ciuitatem. Diſputabat igitur in Synagoga cum Iudaïs, &c. & Actuum 6. Non poterant reſiſtere ſapientia, & ſpiritu qui loquebatur, videlicet, qui agebat Stephanum, ad loquendum, ſuggerebaturque argumenta, & ſolutiones diſputandi. Hanc autem phraſim, ſecundum quam dicitur Spiritus ſiue Deus in homine loqui. Auguſtinus & alij Patres agnoſcunt, continere gratiam præuenientem, & operantem Math. 10. vt vidimus diſp. 41. ſect. 5. num. 3.

10. Actuum 13. prope initium: Segregate mihi Saulum, & Barnabam in opus ad quod aſſumpſiſtis. & poſt pauca: Et ipſi quidem miſſi a ſpiritu ſancto abierunt, &c. & prædicabant verbum Dei in Synagoga. & Actuum 16. prope initium: Fetati ſunt a ſpiritu ſancto loqui verbum Dei in Aſia. Cum veniſſent autem in Myſiam, tentabant ire in Bithyniam, & non permiſiſſi eos ſpiritus Ieſu. & poſt pauca: Vi autem viſum vidit, ſtatim quaſiuiſſimus proſici in Macedonia, certi facti, quòd vocaſſet Deus euangelizare eis.

11. Linguarum donum præberi gratia præueniente atque operante, conſtat Actuum 2. Cooperunt loqui variis linguis, pro vt ſpiritus ſanctus dabat eloqui illis. & cap. 10. prope finem: Obſuperunt ex

circumcisione fideles, qui venerant cum Petro, quia & in nationes gratia Spiritus sancti effusa est, audiebant enim illos loquentes linguis, & magnificantes Deum.

12. Gratiam gubernandi tam in pace, quam in bello, ex præueniente, atque operante Spiritus sancti dono pendere, probatur Numerorum cap. 11. Auferam de Spiritu tuo, tradamque eis, ut sustentent tecum omnes populi. & infra: Cuiusque requisisset in eis Spiritus, prophetauerunt, nimirum populo ius dicentes, consilio à Deo inspirato. Quem locum simul cum aliis ponderans Athanasius epist. ad Serapionem de diuinitate Spiritus sancti col. 4. ait: In Numeris item Moses dicit ad Iesum filium Naue: Ne tu me emuleris, & quidem ita quum dedit Dominus Spiritum suum super eos, & in Iudicum libris de Othoniele: & factus est Spiritus sanctus, & iudicauit Israël. Atque itidem: Et factus est Spiritus Domini super Iephthe. Similiter quoque de Samson, in virum puer adultus est, & benedixit eum Dominus, & incepit Spiritus Domini cum illo ambulare, & insinuit in eum Spiritus Domini. Quæ testimonia eo sine protulit Athanasius, ut offenderet Spiritum sanctum operari propria diuinitatis opera.

13. Excitantem gratiam, ad gubernandum ex inente Dei esse requisitam, clarius constat Aggæi 1. fine: Suscitauit Dominus Spiritum Zorobabel filij Sathabiel, Ducis Iuda, & Spiritum esu filij Iesedech Sacerdotis magni, & spiritum reliquorum de omni populo: & ingressi sunt, & faciebant opus in domo Domini exercituum. Eldras lib. 1. cap. 7. fine: Ego, inquit, confortatus manus Domini Dei mei, quæ erat in me, congregaui de Israël, principes qui ascenderunt tecum. Scilicet à Babylone in Hierusalem ad docendam legem, gubernandumque populum: ut ex eodem cap. constat. Potrà manus Dei confortans est gratia operans & præueniens, supra disput. 29. lect. 2. fine.

14. Gratia gubernatrix pars est prudentia ducis, & fortitudo in bello, quam etiam indigere impulsu Spiritus sancti, constat 1. Reg. cap. 11. Instiuit Spiritus Domini in Saul, nimirum vt conflaret exercitum, instrueret aciem, pugnaret & vinceret Amonitas. Vniuersam denique gubernationem indigere inspiratione quæ moueat iuxta Dei consilium & voluntatem, constat ex oratione Salomonis 3. Reg. 3. & 1. Paralip. 1. & toto Sapientia c. 9.

15. Miraculorum gratiam indigere præueniente, atque operante gratia, facile colligitur ex Marci 6. & Lucæ 9. vbi: Dedit Apostolus virtutem & potestatem super omnia demonia, ut eicerent, & curarent omnem languorem, & omnem infirmitatem. & iterum Lucæ 10. Ecce dedi vobis potestatem calcandi super serpentes & super scorpiones, & super omnem virtutem inimici, & nihil vobis nocebit. Dare potestatem proprium est gratia operantis (vt sæpe diximus in præcedentibus disput.) & paulo superius num. 3. de irruente spiritu, sic enim Iudicum 14. Irruit Spiritus Domini in Samson, & dilacerauit leonem, & ad finem eiusdem capituli: Irruit in eum Spiritus Domini, descenditque in Asalonem, & percussit ibi triginta viros. & cap. 15. Irruit Spiritus Domini in eum, & sicut solent ad odorem ignis ligna consumi, ita vincula, quibus ligatus erat, dissipata sunt, & soluta, &c.

16. Probationem tertiam, magis à priori, vt explicemus, recollere oportet, duplicem esse ordinem gratia præuenientis: alterum, quo præcedit omnia nostra merita, dispositionem, & impetrationem, & nulla illorum habita ratione, donatur: alterum, quo præcedit liberum nostræ voluntatis concursum, eo quod fit à Deo independentè à nostra libertate.

Quod attinet ad primum ordinem præuenientem

di, facile quiuis Theologus videbit, nullas operationes viribus naturæ conceptas, valere posse, vt aliqua vel minima congruitate mereantur, impetrent, vel disponant ad obtinendam gratiam gratis datam, cum ista sit supernaturalis, & proprie sit gratia, quantum ad rationem dandi gratis & absque vilo proflus merito, vt ipsum nomen præ se fert. Vnde quantum ad hoc suam vim integram retinent omnia fundamenta posita supra disput. 18. lect. 2. & 3.

Potrà licet contigerit plerumque, per supernaturalia merita & orationes de congruo impetrari aliquas gratias gratis datas, vt linguarum donum, ad docendos infideles, vel miraculorum virtutem, ad fidei veritatem confirmandam, vel gubernationis prudentiam, & id genus alia: nihilominus hoc nihil obstat, quo minus præueniens, & operans gratia dicatur esse simpliciter & absolute necessaria, vt constat exemplo gratia gratum facientis, cuius opera de congruo meremur, & impetramus aliquando per opera supernaturalia præcedentia: idque nihil obstat, quominus dicatur ad illa simpliciter prærequiri gratiam præuenientem, operantem, & excitantem.

17. Quo supposito ad confirmandam necessitatem gratia, quæ præcedat omnia merita, dispositionem atque impetrationem ex parte nostra, suffragum ex testimonio Pauli, ponderato per Augustinum, huiusmodi argumentum sumere. Ad opera gratia gratis datae prærequiritur gratia gratis data; hæc autem nullo præcedente merito, aut opere nostro per gratiam præuenientem donatur. Quod Augustinus lib. de gestis Pelagij cap. 14. inter medium & finem, fuse probat, præsertim verò illis verbis: Redditur ergo debitum præmium Apostolo digno: sed ipsum Apostolum indebitum gratia, donauit indigno. An hoc me dixisse poenitebit? absque eius enim testimonio ab hac invidia defensor, nec me quisquam vocabit audacem, nisi qui fuerit ausus ipsum vocare mendacem. Ipse clamat, ipse testatur, ipse se se Dei dona commendat, nec in se ipso, sed in Domino gloriatur. Non solum nulla se habuisse dicit merita bona vt Apostolus feret, sed etiam mala merita sua dicit, vt Dei gratiam manifestet, & prædicet. Non sum, inquit, idoneus vocari Apostolus, quod quid est aliud, quam, non sum dignus? nam hoc plerique latini codices habent. Hoc est nempe quod querimus, nempe isto munere Apostolatus illa omnes gratia continentur.

18. Probatur quartò ex altera præuenientis gratia comparatione ad nostræ libertatis concursum, quem præcedit semper, independentè ab illo mouens, & excitans. Sed opera gratia gratis datae minus pendet à libera electione hominum, quam opera gratia gratum facientis. Imò frequenter nullo modo pèdere à libera electione hominum, ita vt tentantibus exercere eiusmodi opera, negetur aliquando facultas. Nam aliquando Spiritus prophetae Prophetis desit: nec semper eorum meritis præsto est. Quatenus cum hunc non habent, se hunc cognoscant ex dono habere cum habent, vt Greg. scribit homil. 1. in Ezech. inter med. & finem. Ac probat 4. Reg. 4. vbi Eliseus: Anima eius, ait, in amaritudine est, & Dominus celauit à me, & non indicauit mihi, & vt per Dei laudes absentem spiritum prophetia reuocaret, ait: Adducite mihi psalter. Vniuersaliter autem, solum Christum Dominum fuisse, super quem Spiritus sanctus descendit, & permanenter ac perpetuò mansit, quantum ad gratias gratis datas, docet idem Gregorius lib. 2. Moral. cap. 27. post med. & cap. 28. & homil. 5. in Ezechiel. sed de hoc fusius egimus alibi.

Aliquan

20. Aliquando verò Deus solus agit homines ad opera gratia gratis datae, sine facultate cohibendi se ipsos ab illis, vt Hierem. 20. Quia iam olim loquor, vociferans iniquitatem, & castitatem clamito: & factus est mihi sermo Domini in opprobrium, & iudicium tota die, & dixi, non recordabor eius, neque loquar ultra in nomine illius, & factus est in corde meo quasi ignis exarsuans, claususque in ossibus, & defeci, ferre non sustinens. Itaque non potuit se à concionando continere, quamuis id vehementer optaret, aut certè si potuit simpliciter, & absolute se continere à concionibus; nihilominus non potuit mitigare ardorem loquendi, quo exarsuabat in animo. Eiusmodi etiam videtur esse illud Balaam Numer. 22. Numquid loqui poterò aliud, nisi quod Deus posuerit in ore meo.

21. Eadem ratio est in illis actionibus, quæ licet voluntatis fuerint, quantum ad materialem entitatem: nihilominus quantum ad finem & significationem, à Deo intentam sunt proflus inuoluntariae. Quomodo propheta Caiphæ, in quantum significabat necessitatem passionis Domini ad salutem humani generis, fuit illi proflus inuoluntaria, sicut proflus ignora.

Confirmatur. nam propterea celeberrima collatio gratiarum omnium, Actuum 2. notatur facta fuisse repente. Repentina verò, & inopinata nihil à nostra libertate dependet.

22. Quintò probatur, quia quocumque opus gratia gratis datae dirigitur à Deo ad excitanda in aliis hominibus opera iustificationis, iuxta illud 1. Corinth. 12. Vnicuique datur manifestatio Spiritus ad vtilitatem, scilicet Ecclesiae, quod fusius probatum est lib. de quidditate & partitionibus gratiae disp. 4. lect. 1. Ad hunc autem finem primum mouens, quo reliqua mouentur agentia, debet esse Deus per gratiam operantem, vt vel sic primum principium efficiens, & mouens respondeat vltimo fini. Sicut exemplo Imperatoris & inferiorum ducum confititur S. Thomas 1. 2. quæst. 109. art. 6. corpore tractans de necessitate gratia præuenientis ad præparationem gratia, & nos diximus supra disput. 18. lect. 1. num. 8.

SECTIO II.

Vtrum quidditatiue supernaturalis esse debeat gratia præueniens, quæ ad opera prædicta requiritur.

1. Vt plurimum supernaturalis est.

2. Supernaturalis debet esse saltem quo ad modum.

3. Ratio dubitandi.

Suppono primò, vt plurimum esse quidditatiuè, & intrinsecè supernaturalem illum actum, qui à Deo immittitur, tanquam impulsus operans, præueniens, & excitans ad operationes gratia gratis datae. Sic enim Prophetis, vt plurimum, dabatur aliqua illustratio supernaturalis in intellectu, atque in voluntate ad Deum, vel ad res diuinas aliquis supernaturalis affectus: & vterque actus communiter dabatur Doctoribus, quando per gratiam gratis datam concionabantur, discernabant Spiritus, miracula, sanitatesque patrabant, aut variis linguis loquebantur.

Suppono secundò impulsum præuenientem, ad opera gratia gratis datae, esse debere supernaturalem, saltem quantum ad modum, quo à Deo infunditur, & inspiratur mouendo intellectum & voluntatem supra communem concursum causarum naturalium. Nihilominus restat difficultas, vtrum hic impulsus sit aliquando actus entitatiue naturalis, quamuis ex modo fiendi sit supernaturalis.

Prima ratio dubitandi est, quia possibile est

alicui reuelari à Deo aliquid, causando exteriùs in aère, vel interiùs in imaginatiua signa, quæ mere naturalia sint quantum ad identitatem, & producendo in eius intellectu intelligentiam entitatiue naturalem eorum, quæ representantur per illa signa. Similiter potest infundi talis peritia omnium linguarum, qualem acquirere possunt homines humano studio, ita vt sit ars infusa per accidens, & non per se. Potest præterea moueri voluntas alicuius, vt velit concionari, aut linguis loqui, aut miracula facere, & sanitatem conferre: quauis impulsus ad huiusmodi volitiones non sit entitatiue supernaturalis: sed naturalis tantum.

Secunda ratio dubitandi est, quoniam propheta, miracula, prædicatio, vel aliud opus gratia gratis datae nonnunquam excercet per hominem impium & infidelem: cuius indignitati magis congruere videtur impulsus entitatiue naturalis, quam entitatiue supernaturalis; veluti Caiphæ, magis congruebat impulsus ad prophetandum, qui foret entitatiue naturalis.

Tertia ratio, quoniam actus intellectus & voluntatis, quo Caiphæ prophetauit, fuit intrinsecè falsus, & malus, fuit enim actus infidelitatis & odij contra Christum Dominum, quasi contra reipublicæ hostem, & seductorem: ergo non potuit ad illum impellere Deus impulsu, qui esset entitatiue supernaturalis.

Nihilominus probabilius videtur, semper esse entitatiue supernaturalem eum impulsu, qui excitat homines ad opera gratia gratis data.

Probatur primò, quia eiusmodi motus non dantur propter personam, cui dantur; sed propter Ecclesiam, ad cuius vtilitatem diriguntur: at verò Ecclesiae dignitati congruit eiusmodi impulsus esse entitatiue supernaturales, vt ab intrinseca entitate habeant rationem proportionatam, & dignam, cui se gubernandam credat Ecclesia propter Dei veracitatem atque fidelitatem in reuelandis supernaturalibus mysteriis.

Probatur secundò, quia dignitati principalis agentis congruentius est, impulsu entitatiue supernaturali moueri, quæcunque instrumenta mouet, ad finem supernaturalem per se & immediatè procurandum.

Tertiò, quoniam communis Patrum & Scholasticorum sententia hoc videtur supponere, quando has appellat simpliciter ac sine distinctione gratias. Quæ appellatio secundum Theologicam proprietatem, non solet tribui, nisi rebus entitatiue supernaturalibus.

Probatur quartò, quoniam sic absolute & proprie seruatur debita proportio inter primum principium efficiens, & vltimum finem, de qua locuti sumus lect. præcedenti sine.

Hinc constat solutio ad duas rationes dubitandi, videlicet ad 1. 2. & 3.

Respondetur primò. Eandem difficultatem esse, quamuis impulsus fuerit entitatiue naturalis. Deus namque etiam, pro vt est author naturæ, ad actus quidditatiue malos impellere nequit: vt probatum est præced. tomo de voluntate Dei à disput. 27. vsque ad 50. præsertim disput. 41.

Respondetur secundò. Deus agebat Caiphæm vt prophetaret: diuinus impulsus, quantum ex se erat, eo destituitur, vt Caiphæ tandem agnosceret, nullum hominibus perditis restare remedium, nisi per mortem Redemptoris, illumque propterea diligeret. Sed huic bono impulsui, quasi tentationi blasphemiae resistens Caiphæ, propter passionem superbiae, ambitionis, auaritiæ,

4. Secunda.

5. Tertia.

6. Semper entitatiue supernaturalis.

7.

8. Ad rationes dubitandi.

9.

& inuidiæ, quibus liberè præbebat assensum, Deo permittente, illud dictamen supernaturale & illum voluntatis impulsus detorsit, vt Christum Dominum esse reipublicæ perniciosum seductorem & blasphemum iudicaret; eaque ratione pronuntiaret, expedire illius mortem, ne tota gens periret. Itaque in quantum hoc fuit verum & bonum per se processit ab impulsu Spiritus sancti; at verò in quantum falso sensu, & peruerso affectu pronuntiatum fuit, vt sic, non processit nisi à libera malitia Caiaphæ. Cuiusmodi prouidentia generalem doctrinam magis roborauimus tomo prædicto de volunt. Dei disput. 44. sect. 2. Distinguendus igitur est impulsus indeliberatus, quem Deus cauebat in voluntate & intellectu Caiaphæ, qui fuit entitatiuè supernaturalis; quamuis eiusdem volitio & intellectio liberè producta non fuerit entitatiuè supernaturalis.

SECTIO III.

Cooperans gratia quo pacto requiratur ad eadem opera.

1. Al opera gratia gratis data gratia cooperans communiter requiritur.

Dico primò. Gratia cooperans, seu adiuuans communiter requiritur ad opera gratiæ gratis datæ. Probatur, quia communiter operationes entitatiuè supernaturales & liberæ requiruntur ad opera gratiæ gratis datæ. nam ad prædicandum, & interpretandos sermones per gratiam gratis datam, requiritur consensus liber voluntatis in executionem illius, ad quod impellit gratia gratis data: eademque ratio militat in prophetia, & generibus linguarum.

2. Aliqua opera incapacia.

Dico secundò. Aliqua opera gratiæ gratis datæ ob imperfectionem, qua homo concurret ad illa, non indigent cooperante Dei gratia, imò nec illius sunt capacia.

Probatur explicando tres casus, in quibus id verificari potest. Primus casus est, quando absque libero voluntatis consensu & electione aguntur homines ad aliquod opus, manifestatiuum diuinæ gloriæ ad communem vtilitatem Ecclesiæ. Quemadmodum Matth. 21. *Pueri clamantes in templo, & dicentes: Hosanna filio Dauid.* Quos paulo inferius Christus Dominus infantes, atque lactentes appellauit, exponens de illis Psal. 8. fuisse dictum: *Ex ore infantium, & lactentium perfecisti laudem.* Vnde Chrysostomus, Euthym. Theophyl. alique expositores rectè existimant, verè & propriè fuisse infantes ætate. Porò quàm independens ab eorum libertate fuerit hoc opus, non solum probat eorum aetas, sed etiam qui eorum defectum supplere debuissent, lapides, si tacerent infantes, cæteri que discipuli, de quibus Lucæ 19. *Amen dico vobis, quia si hi tacuerint, lapides clamabunt.*

Petrus absque libera electione, ac proinde, propriè loquendo, absque gratia cooperante se induit, præcinxit, exiuit à carcere, & processit cum Angelo vicum vnum, quò vsque Petrus ad se reuersus dixit, *nunc scio verè*, &c. Act. 12. Ionas non solum abique sua libera electione, sed etiam, in quantum in se erat, renitens; eorum tamen euentibus, quæ partim gessit, partim passus est, prætulit figuram Christi Domini mortis & resurrectionis ad Dei manifestationem, & Ecclesiæ vtilitatem. Idemque præter suam intentionem causa fuit, vt conuertentur nauæ, & ipse citius perueniret Niniuem, quam fugiebat.

Vxor denique Pilati, per visum multa patiens, etiam in vita cognouit Christi innocentiam, & iudicis condemnantis periculum: quæ postea marito consulens, testari voluit, sed destinabat Deus ad suæ gloriæ manifestationem, & Ecclesiæ vtilitatem.

Secundus casus præcedenti proximus est, quando præbetur liber consensus in materialem aliquam actionem, sed penitus ignorando, eam esse manifestatiuam diuinæ gloriæ ad communem vtilitatem Ecclesiæ. Quemadmodum Pilatus dictauit titulum Crucis, & reclamantibus Iudæis ratum esse voluit. Quod August. tract. 117. in Ioan. à med. sic ponderat: *O ineffabilem vim diuinæ operationis, etiam in cordibus ignorantium! Nonne occulta vox quedam Pilato intus quodam, si dici potest, clamose silentio personabat, quod tanto ante in Psalmo- rum literis prophetatum est, ne corrumpas tituli inscriptionem.* Obserua primò diuinam operationem & occultam vocem, quæ propria est operantis gratiæ. Secundò hanc etiam insonuisse in corde ignorantis. Tertio inde referre poteris Pilatum non fuisse cooperatum cum Deo ad aliquem supernaturalem actum: sed solummodo Deum supernaturaliter in eius corde operatum fuisse, vt vellet ea verba scribere, ac retinere.

Tertius casus est, quando consensus, qui ab homine præstatur, est intrinsecè malus ob malum finem, aliudve prauum obiectum illius: ad hunc enim consensum gratia per se non concurret, qua parte malus est.

Nihilominus etiam tunc necessarius est aliquis concursus ex parte Dei per modum cooperantis, inclinans ad hoc, vt liberè consentiat ille homo inops gratiæ gratis datæ, relinquendo tamen facultatem liberam, vt consentiat consensu intrinsecè bono, quem Deus, quantum ex se est, præoptat; vel consensu intrinsecè malo, quem Deus permittit decreuit.

Itaque quoties liber consensus in diuinum impulsu interuenit, toties aliqua intercedit cooperatio inter Deum, & homines. Quòd si consensus non datur in totum illud, quod impulsus intendit; sed solummodo in aliquam partem detruncatam, & propterea coniunctam malitiæ: tunc secundum illam rationem, pro vt præscindi potest à malitia, interuenit cooperatio inter Deum, & homines. Quæ non potest esse supernaturalis quoad entitatem sibi intrinsecam, quoniam identificatur realiter cum tendentia eiusdem actus ad partialia obiecta mala, vt supponimus.

Oram igitur extremam tomi præsentis exornet odium istius extremæ malitiæ, quæ vel ad inanem gloriam, vel ad alium finem finem detorquet diuinum impulsu docendi, vel scribendi de gratia præueniente, vel cooperante. Vnde feruens erumpat oratio, cui Deus annuat, faciens, vt nos faciamus, quod per Salomonem præcipit, & per eximium Doctorem Gregorium exponit: *Deriuentur fontes tui foras, & in plateis aquas diuide. Habeto eas solus, ne sint alieni participes tui. Ac si apertius dicat: Sic necesse est, vt predicationis exterius seruus, quatenus per elationem te immundis spiritibus non coniungas: ne diuini verbi ministerio hostes tuos participes admittas. Aquas ergo in plateis diuidimus, & tamen soli possidemus: quando & exterius late predicationem fundimus, & tamen per eam humanas laudes minime ambimus.*

LOCA

Scripturæ sanctæ quæ enucleantur.

Primus numerus paginam, secundus columnam, tertius numerum marginalem signat.

EX VETERI TESTAMENTO.

Ex Genesi.

- CAP. 2. **P**ERFECTI sunt cæli & terra, & omnis ornatus eorum. 5.2.4
 8. Sensus enim & cogitatio hominis prona sunt ab adolescentia sua. 376.2.7
 15. Nec dum completæ sunt iniquitates Amorrhæorum. 177.1.3
 19. Cum esset manè, cogebant eum (Loth) Angeli, dicentes: Surge, tolle vxorem tuam, & duas filias, quas habes, ne & tu pariter peccas in scelere ciuitatis, &c. 104.2.3
 Cum esset manè, cogebant eum Angeli, dicentes: Surge, tolle vxorem tuam, &c. 418.2.16
 37. Oderant eum, nec poterant ei quidquam pacificè loqui. 162.2.16
 39. Fuit Dominus cum Ioseph, & misertus illius dedit ei gratiam in conspectu principis carceris. Qui tradidit in manu illius vniuersos victos, &c. 97.1.3

Ex Exodo.

2. Respexit Dominus filios Israël. 38.1.9
 4. Quòd respexisset afflictionem. ibid.
 14. Respicens Dominus super castra Aegyptiorum. ibid.
 15. Fortitudo mea, & laus mea Dominus. 23.1.2. in it.
 19. Si ergo audieritis vocem meam. 334.1.4
 33. Noui te ex nomine, & inuenisti gratiam coram me. 39.1.17
 Si inueni gratiam in conspectu tuo. 415.2.25

Ex Levitico.

6. Ignis in altari meo semper ardebit. 447.1.10
 9. Egressus ignis à Domino deuorauit holocaustum. 447.1.9

Ex Numeris.

11. Auferam de spiritu tuo, tradamque eis, vt sustentent tecum onus populi. 498.1.12
 Cumque requieuisset in eis spiritus, prophetae tunc erunt. ibid.
 22. Nunquid loqui potero aliud nisi quod Deus posuerit in ore meo. 499.1.20

Ex Deuteronomio.

13. Si prædixerit signum, atque portentum, & euenerit, &c. 307.1.4
 17. Qui autem superbierit, nolens obedire decreto iudicis, morietur. 41.1. in it.
 18. Prophetam de gente tua, & de fratribus tuis suscitauit tibi Dominus. 497.1.6
 32. Mea est vltio, & ego retribuam eis in tempore, vt labatur pes eorum. 177.2.7

Ex I. Regum.

2. Filij Heli non audierunt vocem patris sui, quia voluit Dominus occidere eos. 173.2.9
 Nec enim est alius extra te. 486.2.11
 7. Præparate corda vestra Domino. 334.2.5
 8. Præparate corda vestra Domino, & liberabit vos. ibid.2.1
 10. Cum auertisset (Saul) humerum suum vt abiret à Samuele, immutauit ei Deus cor aliud. 97.2.7
 Immutauit Saül Deus cor aliud. 228.1.12
 Abiit cum Saül pars exercitus, quorum Deus retigerat corda, &c. ibid.1.3. & 457.2.24
 Influxit in eum Spiritus Domini, & prophetauit. 497.1.8
 11. Influxit Spiritus Domini in Saül. 498.1.14

Ex III. Regum.

8. Ambulemus in decretis eius. 41.1. in it.
 Inclinet cor nostrum ad se Dominus vt seruemus mandata eius. 228.1.13
 Si quis cognouerit plagam cordis sui, & expanderit manus suas in domo hac, &c. 237.1.17
 Quòd cogitasti in corde tuo edificare domum nomini meo, bene fecisti, &c. 306.2.20
 12. Roboam non acquieuit populo, quoniam auersatus fuerat eum Dominus, vt suscitaret verbum suum. 173.2.9
 17. Surge & vade in Sarephra Sidoniõrum, & manebis ibi: præcepi enim mulieri viduæ ibi, vt pascat te. 148.2.15

Ex IV. Regum.

4. Anima eius in amaritudine. 498.2.19
 Adducite mihi psaltem. ibid.
 14. Non

14. Non audiuit Amasius, quoniam à Deo erat, vt traderetur in manu eius, quoniam quæsierat Deus Edon. 173.2.9

Ex I. Paralipomenon.

28. Si quæsieris, inuenies: si autem dereliqueris eum, deiciet te in æternum. 304.2.1. 334.1.4
Quodd cogitasti in corde tuo ædificare domum nomini meo, bene fecisti, &c. 306.2.20

Ex II. Paralipomenon.

30. In Iuda facta est manus Dei, vt daret illis cor vnum, vt facerent præceptum Regis, & Principum in verbo Domini. 228.1.2

Ex I. Esdra.

1. Et surrexerunt Principes patrum de Iuda, & Benjamin, & sacerdotes, & Leuitæ. 457.2.25
7. Ego confortatus manu Domini Dei mei. 498.1.13

Ex Tobia.

4. Eleemosyna ab omni peccato, & morte liberat, & non patietur animam ire in tenebras. 295.2.1
5. Sit Deus in itinere vestro, & Angelus eius comitetur vobiscum. 362.2.2. init.

Ex Iob.

1. Ecce vniuersa quæ habet, in manu tua sunt, &c. 306.2.2
4. Stricti sibi aurum quasi lutum. 175.2.8
5. Nihil in terra sine causa fit. 16.1. init.
12. Si destruxerit, nemo est qui ædificet. 179.1.9
Si incluserit hominem, nullus est, qui aperiat. ibid. 10
14. Signasti quasi in sacco delicta mea. 307.1.7
19. Credo quodd redemptor meus viuuit. ibid.
28. Sapientia vbi inuenitur. 230.2.3
31. Et osculatus sum manum meam ore meo. 231.2.2. init.
33. Liberavit animam suam. 373.2.15
34. Subitò morientur, & in media nocte turbantur populi, &c. Oculi enim eius super vias hominum. 38.1.8
Nouit enim opera eorum, idcirco inducet noctem, & conterentur. 179.1.12
35. Qui docet nos supra iumenta terræ. 175.2.8
40. Quis ante dedit mihi, vt reddam ei. 225.1.7
247.1.27

Ex Psalms.

4. Signatum est super nos lumen vultus tui Domine. 365.1.2
5. Misericordia eius præueniet me. 361.2.13
7. Iustum adiutorium meum à Domino, qui saluos facit rectos corde. 293.1.4
8. Ex ore infantium & lactentium perfecisti laudem. 500.1.2
10. Oculi eius in pauperem respiciunt, palpebræ eius interrogant filios hominum, Dominus

interrogat iustum & impium. 38.1.8
15. Funes ceciderunt mihi in præclaris. 88.1.13
17. In Deo meo transgrediar murum. 64.1.14
Quoniam in te eripiar à tentatione. 307.1.5
Cum sancto sanctus eris. 334.2.6
Omnis qui petit, accipit. 381.2.17
18. Cæli enarrant gloriam Dei. 432.2.20
20. Præuenisti eum in benedictionibus dulcedinis. 261.2.13, 366.1.10
21. Deus Deus meus respice in me, quare me dereliquisti. 38.1.9. 304.2.1. 334.1.2. 415.1.21
24. Respice in me, & miserere mei. 375.1.4
30. Ego autem in te speravi, Domine; dixi, Deus meus es tu, in manibus tuis fortes meæ. 230.2.5
31. Verumtamen in diluio aquarum multarum, &c. 15.2.15
32. Spiritu oris eius omnis virtus eorum. 230.2.2. init.
33. Multæ tribulationes infortiorum, & de omnibus his liberabit eos Dominus. 192.2.13
In Domino laudabitur anima mea. 231.2.2. init.
36. Reuela Domino viam tuam, & spera in eo, & ipse faciet. 226.2.19
Os iusti meditabitur sapientiam. 445.2.10
49. Inuoca me in die tribulationis, eruam te, & honorificabis me. 223.1.12. 243.1.15
50. Qui finxit spiritum hominis in ipso. 142.1.2
Cor mundum crea in me Deus. 229.1. init.
Auditui meo dabis gaudium & lætitiã, &c. 365.1.2
55. Nunquid mortuis facies mirabilia: aut medici suscitabunt, & confitebuntur tibi. 360.2.1
58. Deus susceptor meus es. 445.2.10
Misericordia eius præueniet me. 452.2.7
59. In te faciemus virtutem, in te inimicos nostros. 64.1.14
Confirma hoc Deus quod operatus es in nobis. 226.1.14
60. Quoniam homo est spiritus vadens, & non rediens. 179.2.14
67. Ecce dabit voci suæ vocem virtutis. 432.2.23
69. Exultent & lætentur in te omnes, qui quærunnt te, &c. 230.2.2. init.
75. Confitebitur ei; & reliquæ cogitationis diem festum agent Deo. 440.2.7
76. Dixi: Nunc cæpi, hæc mutatio dexteræ Excelsi. 220.1.9
77. Spiritus vadens, & non rediens. 230.2.2. init.
Et non est creditus cum Deo spiritus eius. 403.1.9
78. Effuderunt sanguinem ipsorum tanquam aquam. 249.2.23
Citò anticipent nos misericordiæ tuæ. 361.2.13. 445.2.10. 452.2.7
79. Respice de cælo, & vide, & visita vineam istam. 38.1.9
80. Et non audiuit populus meus vocem meam. 379.1.15
84. Dominus dabit benignitatem, & terra nostra dabit fructum suum. 368.1.8
85. Lætetur cor meum, vt timeat nomen tuum. 371.1.16
87. Manè oratio mea præueniet te. 304.2.1
Nunquid mortuis facies mirabilia, aut medici suscitabunt, & confitebuntur tibi. 426.2.12

Ex Canticis Cant.

93. Dixerunt, non videbit Dominus, nec intelliget Deus Iacob. 37.2.7
110. Confessio & magnificentia opus eius. 294.2.24
117. Omnes gentes circumierunt me. Circumdantes circumdederunt me. Circumdederunt me sicut apes fauam. 110.2.2. init.
118. Confige clavis à timore tuo carnes meas. 104.1.6
Viam mandatorum tuorum cucurri. 225.1.4
Inclina cor meum Deus in testimonia tua. 228.1.13. 293.1.6. 342.2.9. 377.1.9. 452.2.8
Præueni in maturitate, & clamaui. 304.2.1. 334.1.2
Fiat misericordia tuã, vt consoletur me. 339.1.14
Bonus es tu, & in bonitate tua doce me iustificationes tuas. 369.1. init.
Concupiuit anima mea desiderare iustificationes tuas. 382.1.2
143. Protector meus, & in ipso speravi. 421.1.11
146. Qui numerat multitudinem stellarum, & omnibus eis nomina vocat. 149.1.4
148. Ignis, grando, nix, glacies, spiritus tempestatum, quæ faciunt verbum eius. 15.2.13

Ex Prouerbijs.

1. Vocauit, & renouisti. 379.1.15
2. Si sapientiam inuocaueris, & inclinaueris cor tuum prudentiæ, &c. 304.2.1
5. Bibe aquam de cisterua tua, & fluenta pueri tui; deriuentur fontes tui foras, & in plateis aquas tuas diuide. 497.1.1. 500.2.10
8. Ego diligentes me diligo. 334.2.6
Qui me inuenerit, inueniet vitam, & hauriet salutem à Domino. 368.1.4
15. Per misericordiam, & fidem purgantur peccata. 297.2.15
Misericordia & veritate redimitur iniquitas. ibid.
16. Pondus & statera iudicia Domini. 38.1.10
Anima laborantis laborat sibi, quia compulit eum os suum. 102.2.2. init.
Sortes mittuntur in sinum, sed à Domino temperantur. 230.2.5
Homini est præparare animam. 304.2.1. 334.2.5
19. Præparatur voluntas à Domino. 248.1.7. 386.1.5
21. Sicut diuisiones aquarum, ita cor Regis in manu Domini. 228.1.14
Dirigit corda Dominus. ibid. & 368.1.7
22. Oculi Domini custodiunt scientiam. 38.1.8
24. Cum dispositione inquitur bellum. 60.1.2. init.
29. Iudicium à Domino egreditur singulorum. 38.2.2. init.

Ex Ecclesiaste.

1. Initium sapientiæ timor Domini. 365.1.4
3. Didici quodd omnia opera quæ fecit Deus, perseuerent in perpetuum, non possumus eis quicquam addere, vel auferre, quæ fecit Deus vt timeatur. 27.2.3
7. Nequæ dicas coram Angelo, non est prouidentia. 37.2.5

1. Trahe me; post te curremus in odorem vnguentorum tuorum. 366.1.12
2. Ego dilecto meo, & dilectus meus mihi. 221.2.14
Surge, & propera. 455.1.17
5. Vox dilecti mei pulsantis, aperi mihi. 228.1.13
6. Terribilis vt castrorum acies. 227.2.2. init.

Ex Sapientia.

1. Sentite de Domino in bonitate. 334.1.3
3. In paucis tentati, in multis bene disponentur. 60.1.4
6. Æqualiter est illi cura de omnibus. 5.1.1
In omni prouidentia occurrit illis. ibid.
Præoccupat, qui se concupiscunt, vt se prior illis ostendat. 224.2.2. init. 361.2.13. 445.2.9
Dignos seiplos circuit quærens. 334.2.6
7. Attingit autem vbique propter suam munditiam. 10.1.4
Propter hoc optaui, & datus est mihi sensus. 365.2.7
8. Attingit à fine vsquè ad finem fortiter, & disponit omnia lauiter. 60.1.4
9. Mitte illam (scilicet sapientiam) de sede magnitudinis tuæ. 373.1.6. 419.1.8
10. Hæc sciuit iustum, & conseruauit sine querela. 39.1.17
11. Quomodo autem posset aliquid permanere, nisi tu voluisses? aut, quod à te vocatum non esset conseruaretur. 63.1.8
Omnia in mensura, & numero, & pondere constituisti. 5.1.1. 60.1.4
12. Non est alius Deus, quàm tu, cui est cura de omnibus. 5.1.1
Iustè omnia disponis. 6.1.4
Subest tibi, cum volueris posse. 160.2.15
17. Magna sunt enim iudicia tua Domine, & inenarrabilia verba tua. 38.2.2. init.

Ex Ecclesiastico.

1. Cum fidelibus in vltima concreato. 362.1.19
3. Ignem ardentem extinguit aqua, & eleemosyna resistit peccatis. 295.2.1
17. Consilium & linguam, & oculos, & aures, & cor dedit illis excogitandi, &c. 229.1.2. init.
27. Volatilia ad sibi similia conueniunt. 362.1.19
29. Transi hospes, & orna mensam, & quæ in manu habes, ciba cæteros. 5.2.4
Volatilia ad sibi similia conueniunt. 334.2.6
30. Fili mi, miserere animæ tuæ placens Deo. 102.1.9
33. Contra malum bonum est, & contra mortem vita: sic & contra virum iustum peccator. Et sic intueri in omnia opera Altissimi, duo & duo, & vnum contra vnum. 27.2.6
Quasi lutum figuli in manu ipsius plasmare. illud & disponere; omnes viæ eius secundum dispositionem eius, sic homo in manu illius qui se fecit. 60.1.4
Quare dies diem superat, & annus annum à sole. 231.1.6
34. Oculi Domini super rimentes eum. 376.1.11

4. Agebatur in spiritu. 491.1.12,13
 7. Accepit autem omnes timor. 231.1. init.
 365.1.4
 8. Qui habet aures audiendi audiat. 174.2.16
 10. Qui vos audit, me audit. 427.2.19
 13. Contendite intrare per angustam portam, quia multi, dico vobis, quærent intrare, & non poterunt. 162.2.16
 14. Compelle intrare. 320.2.23
 16. Facite vobis amicos de mammona iniquitatis. 295.2.3
 17. Impossibile est, vt non veniant scandala. 107.1.7
 Adauge nobis fidem. 356.1.18
 18. Amen dico vobis, quia si hi tacuerint, lapides clamabunt. 500.1.2
 19. Venit filius hominis quærere, & saluum facere quod perierat. 230.1.1
 Si cognouisset & tu, &c. 369.1.7
 20. Quia verò resurgunt mortui, & Moyses ostendit secus rubum, &c. 313.1.16
 21. Capillus de capite vestro non peribit. 150.2. init.
 22. Ego dispono vobis, sicut disposuit mihi Pater meus regnum. 60.1.4
 Angelus confortans eum. 443.2.19
 24. Qui turbati estis. 376.2.7

Ex Ioanne.

1. Sed ex Deo nati sunt. 229.1.7
 Priusquam te Philippus vocaret, cum esses sub sicu vidi te. 301.2.34
 Quotquot receperunt eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri. 305.1.5
 Conuersus autem Iesus. 330.1.1
 Non potest homo accipere quidquam, nisi fuerit ei datum de caelo. 231.2.4
 4. Si scites donum Dei, & quis est, qui dicit tibi: Da mihi bibere; tu forsitan petiisses ab eo, vt dedisset tibi aquam viuam. 311.2.3, 369.1.7
 5. Scimus, quoniam filius Dei venit, & dedit nobis sensum, vt cognoscamus verum Deum, & sumus in vero filio eius. 239.2.15
 6. Quod natum est ex spiritu, spiritus est. 229.1.7
 Nemo potest venire ad me, nisi Pater, qui misit me, traxerit eum. 428.2.2
 Erunt omnes docibiles Dei. ibid.
 Omne quod dat mihi Pater ad me venit. 238.1.5, 328.1.13, 356.1.18
 Nemo potest venire ad me, nisi Pater, qui misit me, traxerit eum. ibid. & 427.1. init.
 Omnis qui audiuit à Patre, & didicit, venit ad me. ibid. & 318.2.3
 Nemo potest venire ad me, nisi fuerit ei datum à Patre meo. ibid.
 8. Si vos filius liberauerit, verè liberi eritis. 230.1. init.
 9. Tu credis in filium Dei? 313.2.4
 10. Vos non creditis, quia non estis ex ouibus meis. Oves meæ vocem meam audiunt, & ego cognosco eas, & sequuntur me, & ego vitam æternam do eis, &c. 89.1.6, 173.1.5
 11. Properea non poterant credere. 179.2.15
 13. Sicut ego dilexi vos. 327.1.6
 14. Qui credit in me, opera quæ ego facio, &c. 294.2. init.
 Qui diligit me, diligitur à Patre meo. 334.2.6

- Paracletus autem Spiritus sanctus, &c. ille vos docebit, & suggeret vobis omnia, quæcumque dixero vobis. 422.2.22, 428.2.2
 Hæc locutus sum vobis, apud vos manens: paracletus autem Spiritus sanctus, quem mittet Pater in nomine meo, ille vos docebit omnia, quæcumque dixero vobis. 440.2.6, 455.2.7
 15. Sicut palmes non potest ferre fructum à semetipso, nisi manserit in vite: ita & vos, nisi in me manseritis. Qui manet in me, & ego in eo, hic fert fructum multum, quia sine me nihil potestis facere. 219.1.2, 480.1.5
 Non vos me elegistis, sed ego elegi vos. 225.2.10
 Ego sum vitis vera, & vos palmites. 242.1.7, 328.1.14
 Si manseritis in me. 334.2. init.
 16. Ipse enim Pater amat vos. ibid.1.3
 17. Cum essem cum eis, ego seruabam eos in nomine tuo, quos dedisti mihi; & nemo ex eis periit, nisi filius perditionis, vt Scriptura impleatur. 89.2. init.

Ex Actis Apostolorum.

1. Ostende quem elegeris. 230.2.6
 Cecidit fors super Matthiam. ibid.
 2. Hunc definito consilio, & præscientia Dei traditum per manus iniquorum affligentes interemistis. 22.2.7
 Sumebant cibum cum exultatione. 365.1.2
 Fiebat omni animæ timor. ibid.4
 Cœperunt loqui variis linguis. 497.2.11
 4. Conueniunt verè in ciuitate ista aduersus sanctum puerum tuum Iesum, quem vnxiisti, Herodes & Pilatus cum gentibus & populis Israël, facere quæ manus tua, & consilium tuum decreuerunt fieri. 22.2.7
 5. Factus est timor magnus in vniuersa Ecclesia. 365.1.4
 6. Non poterant resistere sapientiæ, & spiritui qui loquebatur. 497.2.9
 8. Philippus autem inuentus est in Apostolo. 230.2.3
 Factum est gaudium magnum in illa ciuitate. 365.1.2
 10. Cecidit Spiritus sanctus super eos. 231.1. init.
 Orationes tuæ, & elemosinæ tuæ ascenderunt in memoriam in conspectu Dei. 300.1. init.
 In veritate comperi, quia non est acceptor personarum Deus. 300.2.23
 Obstuperunt ex circumcisione fideles. 497.2.11
 11. Ergo & gentibus pœnitentiam dedit Deus ad vitam. 228.2. init.
 13. Crediderunt quotquot erant præordinati ad vitam æternam. 92.2.1
 Audientes gentes gauisæ sunt, & glorificabant verbum Domini. 365.1.2
 Segregate mihi Saulum, & Barnabam, &c. 497.2.10
 14. Annunciantes vobis, ab his vanis conuerti ad Deum, &c. 309.1.3
 15. Notum à saculo est Domino opus suum. 39.1.17
 16. Dominus aperuit cor, intendere iis, quæ dicebantur à Paulo. 240.1.22
 Prohibiti

- Prohibiti sunt loqui verbum in Asia, & ire in Bithyniam. 306.2.21
 Veriti sunt à Spiritu sancto loqui verbum Dei in Asia. 497.2.10
 17. Definens statuta tempora, & terminos habitationis eorum, quærere Deum, &c. 309.1.5
 Inueni aram, in qua scriptum erat: Ignoto Deo, &c. 312.1.8
 Paulus cum Athenis eos expectaret, incitabatur spiritus eius in ipso. 497.2.9
 19. Cecidit timor super omnes illos. 231.1. init.
 365.1.4
 20. Ecce ego alligatus spiritu vado in Ierusalem. 104.2.12

Ad Romanos.

1. Gratias ago Deo meo pro omnibus vobis. 232.2.8
 2. Non enim auditores legis iusti sunt apud Deum. 310.1.13
 3. Omnes peccauerunt, & egent gloria Dei, iustificati gratis. 357.1.25
 4. Quis me liberabit? gratia Dei per Iesum Christum. 218.2.12
 Quæ Deus promisit, potens est & facere. 226.1.18
 Quid ergo dicemus, inuenisse Abraham patrem nostrum secundum carnem. 230.2.3
 5. Spes non confundit. 234.1.19
 6. Gratias autem Deo, quia fuistis serui peccati. 232.2.8
 7. Non quod volo bonum, hoc facio. 377.2.18
 278.1. init. 417.2.4
 Velle mihi adiacet, perficere autem non inuenio. ibid.
 Passiones peccatorum, quæ per legem erant. 370.1.14
 8. Quos præciuit, & prædestinavit. 39.1.1.7
 218.1.12, 342.1.4
 Qui Spiritu Dei aguntur ij sunt filij Dei. 226.1.15, 365.1.7, 491.1.13
 Spiritus postulat pro nobis. 232.2.6
 Accepit spiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus, Abba pater. 293.2. init.
 His qui secundum propositum vocati sunt. 342.1.3
 Quos præciuit credituros, hos vocauit. ibid.
 Iacob & Esau, &c. ibid.
 Nam quid oremus. 354.2.4
 Quos autem prædestinavit, &c. 354.2.7, 355.2.15, 357.1. init.
 Scimus quia diligentibus Deum omnia cooperatur in bonum. 400.1.5
 Qui autem scrutatur corda, scit quid desideret spiritus. 451.1.30
 9. Vt ostenderet diuitias gloriæ suæ. 103.2.23
 Nisi Dominus Sabaoth reliquisset nobis semen, sicut Sodoma facti essemus, & sicut Gomorra similes fuisset. 173.2.7
 Non ex operibus, sed ex vocante dictum est ei, &c. 227.1.4
 Nunquid dicet figmentum ei, qui se finxit: Quid me fecisti sic, &c. 231.2.5
 Spiritus adiuuat infirmitatem nostram. 293.1.8
 Antequam quidquam boni egissent, aut mali. 339.2.19
 Miserebor cui miserebor. ibid.
 Reus de Providentia Dei.

- Non est currentis, neque volentis. 340.2.27
 Miserebor cui misertus sum. 343.2.17
 Voluntati eius quis resistet. 354.1.32
 Non ex operibus, sed ex vocante. 355.1.8
 10. Non enim loquor, quæ per me efficit Deus. 226.1.16
 Inuentus sum à non quærentibus me. 230.1.2
 Quomodo enim inuocabunt, in quem non crediderunt. 241.1.10, 294.1.18
 Quicumque inuocauerit nomen Domini, saluus erit. ibid.
 Quomodo inuocabunt in quem non crediderunt. ibid.
 Quomodo credent eum, quem non audierunt. 318.2.1
 Fides ex auditu. 428.1.29
 Quomodo eredit ei, quem non audierunt? & quomodo audient sine prædicante. 432.1.18
 11. O altitudo diuitiarum sapientiæ & scientiæ Dei, quam incomprehensibilia sunt iudicia eius, & inuestigabiles viæ eius. 38.1.11
 Non repulit Dominus plebem suam, quam præciuit. 39.1.15, 90.2.19
 Noli gloriari aduersus ramos. 231.2. init.
 Tu autem fide istas, noli altum sapere, sed time. ibid.
 Alioqui gratia non esset gratia. 354.2.5
 Si autem gratia, iam non ex operibus. 356.2.23
 12. Vnicuique sicut Deus diuisit mensuram fidei. 151.1.1
 Obsecro vos. 341.2.2
 Secundum mensuram fidei gratiam suppeditari. 355.1.8
 13. Ideo necessitate subditi estote, non solum propter iram, sed etiam propter conscientiam. 106.1.17
 Diliges proximum tuum sicut teipsum. 298.2.25
 15. Dico enim Christum Iesum ministrum fuisse circumcisionis propter veritatem Dei ad confirmandas promissiones Patrum: Genes autem super misericordia honorare Deum. 249.1.23
 Deus spei repleat vos omni gaudio, & pace in credendo. 365.1.2

Ad Corinthios I.

1. Stulta mundi elegit Deus, vt confundat sapientes, &c. 231.1.3
 Fidelis Deus, per quem vocati estis. 327.2.9, 378.2.9, 12
 2. Si enim cognouissetis, &c. 369.1.7
 3. Vnicuique sicut Dominus dedit. 329.1.21
 Vnusquisque mercedem accipiet secundum suum laborem; Dei enim sumus coadiutores. 360.1.20
 Coadiutores Dei sumus. 373.2.16
 Ego plantavi, Apollo rogauit. 426.1.25
 Neque qui plantat est aliquid, &c. 427.2. init.
 Dei adiutores sumus. 432.2.23
 4. Quis enim te discernit. 231.1.2
 Quid habes quod non accepisti? 354.2.5, 356.2.22
 7. Sed vnusquisque proprium donum habet ex Deo. 355.1.8
 8. Gratias autem Deo, qui dedit idem studium pro nobis. 456.2.15
 V v 2 9. Per

9. Per quem vocati estis. 356.2.22
 10. Fidelis autem Deus, qui non patietur vos tentari ultra quàm sufferre potestis. 307.1.4 328.2.19
 11. Oportet hæreses esse. 107.1.8
 12. Nemo potest dicere: Dominus Iesus; nisi in Spiritu sancto. 226.1.14.293.2.10
 Alij datur per Spiritum sermo sapientiæ. 423.1.26
 Diuisiones operationum sunt. 455.2.4
 Qui operatur omnia in omnibus. 358.2. in. 497.1.4
 Vnicuique datur manifestatio Spiritus ad utilitatem. 499.1.22
 13. Si distribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, & si tradidero corpus meum ita vt ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest. 290.2. in. 290.2. in. 376.2.7
 Charitas non cogitat malum. 376.2.7
 Charitas patiens est. 409.2.9
 15. Quod feminas, non corpus, quod futurum est, feminas, sed nudum granum. 64.1.16
 Gratia Dei sum id quod sum. 218.2.12.229.1.7.373.1.6.374.2.24.382.1.3.404.1.19
 Abundantiùs illis omnibus laboraui. 419.1.18
 16. Ostium mihi apertum est magnum. 232.1.1
 In ministerium Sanctorum ordinauerunt se ipsos, &c. 360.1.23

Ad Corinthios II.

1. Qui confirmat nos vobiscum, qui que vnxit nos, ac signauit, deditque aurhabonem Spiritus in cordibus nostris. 326.2.2
 Qui vnxit nos Deus, qui signauit nos. 381.2. in. 381.2. in.
 Benedictus Deus, & Pater Domini nostri Iesu Christi. 454.1.6
 2. Ostium mihi apertum esset in Domino. 232.1.1
 Gratias autem Deo, qui semper triumphat nos in Christo. ibid.2.8
 3. Dominus autem Spiritus est: vbi autem Spiritus Domini, ibi libertas. 218.2.12
 Non quod sufficientes simus cogitare aliquid à nobis, quasi ex nobis; sed sufficientia nostra ex Deo est, qui & idoneos nos fecit ministros noui Testamenti. 227.1.6 354.2.5.356.2.23.374.2.25.377.1.10
 Littera occidit: Spiritus autem viuificat. 429.1.7
 4. Deus qui dixit de tenebris lucem splendescere, ipse illuxit in cordibus nostris ad illuminationem scientiæ claritatis Dei in facie Christi Iesu. 227.1.5.365.1.2
 5. Qui autem efficit nos in hoc ipsum Deus, qui dedit nobis pignus Spiritus. 226.1.15
 Vt sitis in illo noua creatura; nouum signum. 229.1. in. 229.1. in.
 Si qua ergo in Christo noua creatura. 245.2.5
 6. Exhortamur, ne in vacuum gratiam Dei recipiatis. 404.1.19
 Adiuuantem exhortamur ne in vacuum gratiam Dei recipiatis. 432.2.23
 7. Quæ secundum Deum tristitia est, &c. 365.1.3
 8. Gratias autem ago Deo, qui dedit eandem sollicitudinem pro vobis in corde. 327.2.11. 356.2.23

9. Propter eminentem gratiam Dei in nobis. 329.1.22
 13. An experimentum queritis eius, qui in me loquitur Christus. 226.1.16

Ad Galatas.

1. Vt reuelaret filium suum in me. 314.1.12. 340.2.28
 Cum autem placuit ei, qui me segregauit. 341.1.31
 2. Scientes autem, quod non iustificatur homo ex operibus legis. 300.2. in. 300.2. in.
 Qui operatus est Petro in Apostolatam circumcissionis, operatus est & mihi inter gentes, & cum recognouissent gratiam quæ data est mihi, &c. 497.1.4
 3. Concluserit Scriptura omnia sub peccato, vt omnium misceretur. 31.1.14
 4. At vbi venit plenitudo temporis, misit Deus filium suum. 148.1.11
 Qua liberante Christus nos liberauit. 230.1. in. 230.1. in.
 Quoniam autem estis filij, misit Deus spiritum filij sui in corda vestra clamantem: Abba pater. 293.2. in. 293.2. in.
 5. Persuasio vestra non est ex eo, qui vocauit eos. 340.1.24.378.1. in. 340.1.24.378.1. in.
 Caro concupiscit aduersus Spiritum. 421.1.11
 Fides quæ per dilectionem operetur. 446.2.6

Ad Ephesios.

1. Prædestinati secundum propositum eius, qui vniuersa operatur secundum consilium voluntatis suæ. 143.2.4
 Quæ sit superueniens magnitudo virtutis eius in nos, qui credimus secundum operationem potentiæ virtutis eius. 159.2.4
 Qui operatur omnia secundum consilium voluntatis suæ. 226.1.14
 Deus det vobis Spiritum sapientiæ, & reuelationis, &c. 227.1.6
 In quo non sorte vocati sumus. 230.2.5. 378.1.40
 Non cesso gratias agere pro vobis. 232.2.8
 Elegit nos in ipso ante constitutionem, vt essemus sancti. 340.1.24
 Deus det vobis Spiritum sapientiæ reuelationis. 365.1.2
 2. Creati in Christo Iesu in operibus bonis, &c. 229.1. in. 229.1. in.
 Cum essemus mortui in peccatis, &c. ibid.2. 10.356.2.20
 Ipsi sumus opus creati in Christo Iesu ad opera, quæ præparauit Deus, vt in eis ambularemus. 327.1. in. 327.1. in.
 Gratia saluati estis per fidem, & hoc non ex vobis, Dei enim donum est, non ex operibus, vt ne quis glorietur. 340.2.27.354.1.2. 356.2.21
 Princeps potestatis æris huius, &c. 370.1.14
 3. Ei autem qui potens est omnia facere superabundanter, &c. 226.1.14
 Flecto genua mea ad Patrem. 453.1. in. 453.1. in.
 4. Vnicuique autem nostrum data est gratia secundum mensuram donationis Christi. 151.2.4

Deponens

- Deponens veterem hominem, induite nouum, &c. 229.1. in. 229.1. in.
 Vt dignè ambuletis vocatione, qua vocati estis. 379.1.16
 In quo (scil. Spiritu S.) signati estis in diem redemptionis. 381.2
 5. Surge qui dormis, & exurge à mortuis, & illuminabit te Christus. 227.1.5.345.2.6. 360.2.2.366.1. in. 366.1. in.

Ad Philippenses.

1. Qui cepit in vobis opus bonum, perficiet vsque in diem Christi Iesu: sicut est mihi iustum hoc sentire pro omnibus vobis. 192.2.14.220.1.8
 Vobis datum est pro Christo, non solum vt in ipsum credatis. 328.1.15.354.2.3. 356.2.23
 2. Deus est enim qui operatur in nobis velle, & perficere. 225.2.13.239.2.18.328.1. in. 355.1.8.358.2. in. 455.2.34
 Cum metu & tremore vestram ipsorum salutem operamini. 417.2. in. 417.2. in.
 3. Sequor artem, si quando comprehendendam, in quo & comprehensus sum à Christo meo. 104.1.8
 Inueniar in illo non habens meam iustitiam, quæ ex lege est. 230.2.3

Ad Colossenses.

1. Omnia per ipsum, & in ipso creata sunt; & ipse est ante omnes, & omnia in ipso constant. 63.1.6
 Qui dignos vos fecit in partem sortis Sanctorum in lumine. 230.2.5
 2. Et vos cum mortui essetis in delictis, &c. 229.2.10
 4. Orantes simul & pro nobis. 232.1.1

Ad Thessalonicenses I.

1. Excipientes verbum in tribulatione multa, cum gaudio Spiritus sancti. 365.1.2
 2. Vt impleant peccata sua semper. 177.1.5
 Accepistis illud, non sicut verbum hominum, sed sicut est verè verbum Dei, qui operatur in vobis, qui credidistis. 226.1.17
 Gratias agimus Deo sine intermissione. 232.2.8
 Suscepistis illud non sicut verbum hominum, &c. 358.1.2
 5. Spiritum nolite extinguere. 491.1.16

Ad Thessalonicenses II.

1. Impleat omnem voluntatem suam Deus, & opus fidei in virtute. 160.1.5
 Oramus semper pro vobis, vt dignetur vos vocatione sua Deus noster. 419.1.17.456.2.18
 2. Mysterium iam operatur iniquitatis. 370.1.14
 Cuius est aduentus secundum operationem Sathanæ, &c. ibid.
 3. Orate pro vobis, vt sermo Dei currat, & clarificetur, vt & apud vos. 232.1.2
 Rex de Providentia Dei.

Ad Timotheum I.

1. Misericordiam consecutus sum vt sum fidelis. 226.2.1

Ad Timotheum II.

1. Qui vocauit nos vocatione sua sancta, non secundum opera nostra, sed secundum propositum suum, & gratiam, quæ data est nobis in Christo Iesu ante tempora æterna. 227.1.3.327.1.8
 Qui nos liberauit, & vocauit. 230.1. in. 230.1. in.
 Collabora Euangelio secundum virtutem Dei. 360.1.23
 2. Firmum fundamentum Dei stat habens signaculum hoc, nouit Dominus qui sunt eius. 39.1.17
 Cum modestia corripientem eos qui resistent veritati: ne quando Deus det illis penitentiam ad cognoscendam veritatem. 228.2. in. 228.2. in.
 Ne quando det illis Deus penitentiam, ad cognoscendam veritatem. 449.1.12
 Dominus Iesus Christus, & Pater noster, qui dilexit nos, &c. 445.1.2

Ad Hebraeos.

1. Qui cum sit splendor gloriæ, & figura substantiæ eius, portansque omnia verbo virtutis suæ. 62.2.2.63.2.10.65.2.9
 4. Accedamus cum fiducia ad thronum gratiæ eius. 294.2. in. 294.2. in.
 5. Nec quisquam sumit sibi honorem, sed qui vocatur à Deo tanquam Aaron. 454.2.10
 6. Terra enim sæpè venientem supra se bibens imbrem, & generans herbam opportunam. 338.2. in. 426.1.2
 9. Qui per Spiritum sanctum semetipsum obtulit immaculatum Deo. 491.2.17
 10. Omnis sacerdos præstò est quotidie ministrans, & eandem sæpè offerens hostias. 409.2.9
 11. Fides est substantia rerum superandarum. 240.2.4
 Sine fide impossibile est placere Deo. 245.1. 19.294.1.13
 Accedentem ad Deum oportet credere, quia est. 312.12.9
 12. Remissas manus, & soluta genua erigite. 334.2.7
 13. Optimum est gratia stabilire cor: non estis, quæ non profuerunt ambulanti bus in eis. 220.2.3
 Beneficiæ autem & communionis nolite obliuisci; talibus enim hostiis promeretur Deus. 242.1.8
 Deus aptet vos in omni opere bono, faciens in vobis quod placeat coram te. 208.1.9

Ex Iacobo.

1. Nonne Deus elegit pauperes in hoc mundo, diuites in fide, & hæredes regni. 87.1.7
 Voluntariè genuit nos verbo veritatis. 229.1.5
 Omne datum optimum. 231.2.4
 Postulet

- Postulet autem in fide, nihil hæsitans. 294. 2. init.
 2. Vides quoniam fides cooperabatur operibus illius. 360.1.19
 3. Quæ defursum est sapientia bonis consentiens est. 409.2.9
 4. Appropinquate Deo, & appropinquabit vobis. 304.2.1.334.1.2
 Deus superbis resistit. 334.2.6

Ex I. Petri.

1. Electis secundum præscientiam Dei patris in sanctificationem. 39.1.17
 Certam vestram vocationem faciatis. 379. 1. 16
 Renati non ex semine corruptibili. 446.1.3
 3. Deus autem omnis gratiæ, qui vocavit nos in æternam suam gloriam in Christo Iesu. 227.1.4
 5. Renati non ex semine corruptibili per verbum Dei viuit. 229.2.8

Ex II. Petri.

3. In Iuda facta est manus Dei, vt daret illis cor vnũ, vt facerent præceptum Regis, & Principum in verbo Domini. 160. 1. 6
 Propter quod patres hæc expectantes fatagite immaculati. 334.1.3

Ex I. Ioannis.

1. Si consiteamur peccata nostra, fidelis est, &

iustus, vt remittat nobis peccata nostra. 242.2.9

2. Aduocatum habemus apud Patrem. 343. 2. 18
 Et vos vnctionem, quam accepistis ab eo, maneat in vobis; & non necesse habetis vt aliquis doceat vos de omnibus, & verum est, & non est mendacium, & sicut docuit vos, manere in eo. 427.1.18
 3. Qui viderit fratrem suum necessitatem habere, &c. 297.1.12
 Omnis qui natus est ex Deo, peccatum non facit: quoniam semen ipsius in eo manet. 229.2.8.446.1.3
 4. In hoc est charitas, non quasi nos dilexerimus Deum, sed quoniam ipse prior dilexit nos. 225.2.9
 Non quasi nos prius dilexerimus Deum, sed quoniam ipse prior dilexit nos. 246.2.20
 5. Qui natus est ex Deo, non peccat, sed generatio Dei seruat eum. 229.1.7.446.1.3
 Scimus quoniam filius Dei venit. 365.2.6

Apocalypsis.

3. Ego sto ad ostium, & pulso. 228. 1. 13, 363, 1. 3
 Quoniam seruasti verbum patientiæ meæ. 334.1.3
 7. Vidi Angelum Dei, ascendentem ab ortu Solis, habentem signum Dei. 442.1.7
 15. Iudicia tua manifesta sunt. 38.2. init.
 16. Vera & iusta iudicia tua. ibid.
 20. Oportet eum (*diabolum*) solui breui tempore. 175.2.9.177.2.9

INDEX

Rerum, & verborum notabilium.

Primus numerus itidem pagina, secundus columna, tertius numeri marginalis indicina est.

A

ACCENDO, de gratia excitante. 491.1.10

Accipio personarum.

Accipio personarum apud Deum 306.1.14

Actio.

- Actiones materiales peccatorum gubernandi modus medius. 31.2.1
 Actio bonarum & malarum prouidentia conueniunt. 32.1.2.3
 Actio materialium peccatorum perfectissima prouidentia. ibid. 2.7
 Actio peccatorum haut fieri casu. 33.2.15
 Actio peccatorum materiales prouise. ibid. 1.8
 Bonarum actio prae definitio possibilis. 84.1.2
 Actio impiorum Deus in vtilitatem prae definitionum ordinat. 97.1.1
 Actio peccatorum prae definitionis expertes. 106.2.2
 Actio indifferentium infallibilitates innumeræ. 107.1.9
 Actio vaga infallibilitas sub eadem specie. 110.2.1
 Vagam actio prae definitionem negantes qui. 113.2.1
 Actio virtutis Christi D. varietas. 115.1.18
 Actio peccatorum non prae definiunt vaga prae definitione. 116.2
 Actio libera non sunt à diuina prouidentia. 136.2.15
 Actio libera non sunt futura, quia præciantur à Deo. 137.1.21
 Actio turpium locus, mensura & tempus præscriptum. 148.2.12
 Actio libera potuit Deus non prædefinire. 156.1.4
 Actio peccatorum ex decreto & voluntate Dei. 174.2.1
 Actio per solas vires naturæ quasi causa per accidens gratiæ. 207.1.2
 Actio honestas Deus quasi passiuas occasiones accipit. 213.2.34
 Actio præuenientis astutiæ quales. 215.2.2
 Sola supernaturalis actio iustificationis initium. 280.2.1
 Actio superans naturæ vires intrinsecè supernaturalis. 284.2.12
 Aliquæ actio naturales sine gratia fieri nequeunt. 287.1.1

- Earum caput primum opera heroica. ibid.
 Secundum, perseverantia. ibid.
 Tertium, multorum collectio. ibid.
 Quartum, difficultas. ibid. 3
 Non præbent iustificationis initium de facto. ibid. 5
 De facto supponunt iustificationem inchoatam. ibid.
 Per accidens naturæ vires superant. 288.2.20
 Absque auxilio fieri possunt ab Angelo. 289. 1. 22
 Fieri possunt sine gratia à natura integra. ibidem 23
 Ab aliquibus in natura lapsa fieri possunt sine gratia. ibid. 28
 Actio supernaturalis non sunt prae definitionis causæ. 321.2.5
 Ad omnes actioes supernaturales præueniens gratia necessaria. 455.1.1
 Actio libera quæ. 469.1.8
 Actioem realem quid impedire possit. 478.1.8

Actus.

- Actus intellectus in prae definitione præcipuus. 37.1.1
 Actus voluntatis in prae definitione quid. ibid.
 Omnis actus intellectus apprehensio, vel iudicium. 44.2.6
 Actus in quo prouidentia Dei, volitionem esse, & creaturas esse producendas, affirmat. 46. 2.2
 Actus liberorum compulsio quid. 101.2.3
 Actus meritorius liber. 121.1.30
 Actus differentia numerica. 123.2.21
 Actus differentias numericas Christus D. & Angeli determinant. 124.1. init.
 Actus prae definitum non fieri liberè. 132.2.1
 In actibus plurimis gratia gratis data interueniunt actus gratia gratum facientis. 151.1.3
 Actus naturales non prædefiniri putarunt aliqui. 154.2.7.
 Omnes actus honesti prae definitione digni. ibid. 2.8. & cur. ibid. & 169.
 Actus naturalis à supernaturali imperatur anget gratiam. 155.1.14
 Actus plurimi prædefiniti in particulari & determinatè. 157.2.4.
 Actus per infallibilizantia motiua prædefiniti qui. 165.2.11
 Actus aliqui prædefiniuntur de facto per vehementiam concursus effectiui. 168.2.13
 Inter actus voluntatis & intellectus debet esse proportio. 240.1.21

INDEX RERVM,

Actus supernaturales peccatorum meritorij de congruo. 242.1.8
 Actus viribus naturæ elicitus quomodo comparetur ad gratiam. 245.2.3
 Non potest esse pars gratiæ. ibid. 5
 Non causa gratiæ. ibid. 6
 Nec gratiam impetrat. ibid. 8
 Actus viribus naturæ elicitus non disponit ad gratiam. 297.2.1
 Non est dispositio sufficiens ad primam gratiam. ibid.
 Actus infusarum virtutū supernaturales. 281.1.5
 Supernaturalis erit actus, quin obiecti supernaturalitas cognoscatur. 317.1.6
 Actus supernaturalis obiectum formale supernaturale. ibid. 7
 Actus exterior & interior quid. 388.1.6
 Actus exterior, qui ab alio imperatur. ibid. 2.7
 Actus vitales à solo Deo produci. 392.1.17
 Actus necessarios produci à nobis. ibid. 2.19
 Nobiscum Deus physica causalitate liberos actus producit. 395.1.7
 Actus non constituit potentiam potentem. 405.2.33
 Pura omisso actus meritoria quando. 413.2.13
 Ad externos actus voluntatis & intellectus requiritur peculiaris gratia. 420.1.1
 Deus ad primum actum supplet concursum habitus. 461.1.4
 Actus illustratione intensior euadere potest. 462.1.21
 Nullus citra reuelationem scit habere actum supernaturalem. 472.2.11
 Actus omisso libera. 478.2.17
 Nullus scit an per puram omissionem cesserit ab actu. ibid. 18
 Actum supernaturalem sine vlla gratia elici implicat etiam de potentia absoluta. 492.1.1
 Actum producendi sine gratia distincta triplex modus. ibid. 4
 Vide *Volitio*.
Adam, & Eua.
 Adam naturæ viribus non habuit salutis initium. 219.2.4
 Adam, & Eua vt perseuerarent indigebant noua gratia. 480.2.8
 Adam dispositus fuit ad gratiam. 495.1.5
Adulus.
 Adulti. 204.2.1
 Semipelagianorum error circa adultos. ibid.
 In eodem errore fuerunt Arriani. ibid. 2
 Contra errorem sunt experientia & historia. 205.1.4
 Prædictus error duplex meritum præmiū-que tribuit. ibid. 8.
 Rupertii sententia huic errori proxima. ibid. 9
 Eiusdem peculiaris impugnatio. ibid. 2.11.
 Adulto fideli gratia totaliter præueniens non est opus de nouo præberi. 445.1.1.
 Multis fidelibus gratia totaliter præueniens necessaria. ibid. 7
 Hæc necessitas per accidens contingit. ibid.
Affectio.
 Pia affectio fidei principium intrinsecum. 240.1.20
Agens.
 Agens principale Angelus. 76.1.3
 Omne agens propter finem operatur. 236.2.8
 Agendi verbum. 363.2.7

Agitatio.
 Agitatio, ac propensio ad bonum, gratia præueniens & excitans ad actiones pietatis. 486.2.13
Algazel.
 Algazelis error circa prouidentiam. 5.1.23
Amor.
 Amor Dei opera bona antecedit. 99.1.8
 Amor boni in communi à Deo necessariò inditus. 468.2.15
 Amor finis necessarius, & à Deo impressus. ibid. 17. & seqq.
 Amor sui cuiuslibet personæ necessariò inditus. ibid. 2.20
Amphora.
 Amphora idem quod mensura. 177.1.1
Angelus.
 Angelus principalis agens. 76.1.3
 Angeli prouidentia ministri. 79.1.5
 Angeli nihil creant. ibid. 6
 Primi effectus ad quos Deus Angelorum vitur ministerio. ibid. 2.17
 Nullas substantias possunt Angeli producere. 80.1.1.
 Angeli immediatè solùm motū producunt. ibid. 2.4
 Angeli iuxta naturæ perfectionem gratiæ dona collata. 212.1.18
 Angeli gratiam excitantem producere non possunt. 441.2.2
 Quid circa homines possint agere. ibid. 3
 Quomodo Angeli nos illuminare dicantur. 442.1.8
 Quomodo Angeli nos confortent. 443.2.18
 Angeli intellectus ad primam intellectionem à solo Deo mouetur. 466.1.8
 Angelis in via necessariam fuisse præuenientem, & operantem gratiam. 485.1
 Angeli per naturæ vires non possunt præbere iustificationis initium. ibid. 2.3
 Ad perseuerandum indiguerunt præueniente auxilio. 486.2.12
 Angeli vt perseuerarent satis erat primum auxilium. 487.2.23
 Angelorum via vnico instanti terminata. 488.1.1
 Omnes Angelorum operationes indiguerunt gratia. ibid.
 Angelorum necessitas perseuerandi eliciendi aliquam intellectionem, & volitionem. 489.1.10
 Angeli se & Deum necessariò cognoscunt & diligunt. ibid. 2.12
 Gratia & gloria Angelorum perfectioni commensurata. ibid. 15
 Angeli dispositi fuere ad gratiam. 495.1.5
Anima.
 Anima & potentia conseruant habitum. 75.2.30
 Animæ rationalis productio deficit à morali creatione. 228.2.3
Apostolatus.
 Apostolatus gratia. 497.1.4
Appellatio.
 Appellare liberum. 100.2.15
 Applicatio.
 Applicatio tripliciter intelligitur. 398.2.2
Apprehensio.
 Apprehensio in Deo impossibilis. 44.1.2
Arbitrium.
 Liberum arbitrium secundaria causa se discernens. 88.2.19
 Arbitrium

ET VERBORVM.

Arbitrij mutabilitas quantum impellat. 129.2.10
 Liberum arbitrium salutis initium præbere testatur Cassianus. 201.1.2
Aristoteles.
 Aristotelis error circa prouidentiam. 4.1.15.
 16.17
 Errorem correxit Aristoteles. ibid. 18
 Aristoteles Dei prouidentiam circa liberas actiones agnouit. ibid. 19
 Aristoteles refutatur. 10.2.8
Arnobius.
 Vide 194.2.6
Arriani.
 Arrianorum error circa adultos. 204.2.2
Ars.
 Ars & scientia Dei à prouidentia differunt. 61.1.11
Ascensus.
 Ascensus per annos, menses, dies & horas. 126.2.20
Attributa.
 Attributorum Dei manifestatio maior, ex peccatis prædestinatorum. 29.2.21
 Dei attributa magis manifestantur ex peccatis prædestinatorum. ibid.
Attritio.
 Attritio in sacramento impetrat gratiam. 241.1.7
Auerroës.
 Auerroës error circa prouidentiam. 5.1.23
Augustinus.
 Augustini laus. 213.2.2
 Eius autoritas in quauis re grauissima. 214.2.4.
 Pontificum autoritate probata. ibid.
 Gallorum effugium contra Augustinum refutatur. ibid. & seqq.
 Augustiniana doctrina nunquam suspecta. ibidem 6
 Leo Magnus Augustini doctrinam approbat. ibid. 8
 Idem fecit Gelasius. 215.1.9
 Fecit & Hormisdas. ibid. 10
 Hieronymi censura circa Augustini doctrinam. ibid. 11
 Eam censuram Gelasius approbat. ibid.
Auicenna.
 Auicennæ error circa prouidentiam. 5.1.23
Auxilium.
 Auxilium ad gratiæ recuperationem necessarium qua ratione negari potuit. 109.2.14
 Auxilia supernaturalia ad vitandas culpas. ibidem 17
 Auxilium speciale ad perseuerandum sub conditione promittitur. 188.2.3
 Auxilium speciale impetrare ad perseuerandum iustis aliquando moraliter impossibile. ibidem 5.
 Auxilium sufficiens omnibus promittitur. 189.2.9.
 Auxilia superabundantia quibus vult confert Deus. 206.1.15
 Auxilium primum gratis dari. 220.1.1
 Auxilia omnia paria putabant Massilienses. 250.2.4
 Auxilia congruentia. 270.2.1
 Auxilia communia & sufficientia. ibid. 4.

Auxilia gratiæ non conferri ei, qui facit quod in se est per vires naturæ. 271.1.7
 Qua lege auxilia omnibus dentur. 275.1.22
 Quis faciat quod est in se vt utatur supernaturali auxilio. 276.2.1
 Supernaturale auxilium simpliciter necessarium ad iustificationis initium. 284.1.7
 Ordinariè non datur supernaturale auxilium nisi ad inchoandam fidem. 287.2.1.
 Absolutè potest dari. ibid. 8.
 Adhuc non sunt initium. ibid.
 Diuturna tentationum victoria eget auxilio supernaturali. 307.1.5
 Omnibus adultis dantur auxilia sufficientia. 308.1.1
 Primum supernaturale auxilium gratis datum. ibid. 3
 Auxilium Dei non solùm ad bonum quodlibet opus, sed etiam ad bonam voluntatem necessarium. 350.1.14
 Auxilium Dei non solùm adiuuans, sed etiam præueniens & vocans. ibid.
 Auxilium, seu gratia auxiliatrix quid. 409.1.3
 Auxilij acceptio. 410.2.4

B

Barbarus.
 Barbari mouentur gratia. 308.2.6
 Barbaris per primam gratiam naturale obiectum proponitur. 309.1.1
Beatitudo, Beatus.
 Beatitudinis amor omnibus necessariò inditus. 466.2.2
 Mouet ad cæteras volitiones. 467.1.5
 Etiam in prauis volitionibus optamus beatitudinem. ibid. 7
 Beatitudinis amorem esse liberum quoad exercitium qui putent. 474.1.3
 Beatitudo summum bonum. 475.2.7
 Beato Dei præcepta velle impleri necessarium. 134.1.16
 Beatis ad amorem non datur gratia cooperans. 396.1.14
 Beatis necessaria est præueniens & operans gratia. 490.1.6
 Illis sufficit visio beatifica. ibid. 8
Bona.
 Minus bonum relicto maiori potest eligi. 101.1.1.
 Bona temporalia quomodo petenda. 233.2.14
 Bona naturalia hominibus aliquo modo debita. ibid. 16

Brutum.

 Bruta imperio non indigent. 51.2.4

C

Cæcus.
 Cæcus à natiuitate apud Ioannem. 313.2.4
Cæsar apud Lucanum.
 Cæsar error circa prouidentiam. 5.1.25
Cassianus.
 Cassianus Pelagianorum dux. 294.1.3
 A seipso dissidet. ibid. 4. & 326.1.12
 Cassiani opera apocrypha. ibid. 4. & 326.1.12
 Cassiani doctrina in quibus condemnata. ibidem.
 Cassiani

Cassiani doctrina nec tota, nec eius persona damnata. *ibid.* 2. init.
 Cassiani inconstantia quinque capitibus notatur. 201.1
 Cassianus discrimen gratiæ ex natura petit. *ibid.* 2.5
 Sibi contrarius. *ibid.* 6
 Cassianus existimat, vigiliis, ieiunia, solitudinem, lectionem, orationem, & similia opera fieri posse sine supernaturali auxilio. *ibid.* 8
 Cassiani collationes expurgata. 202.1.10
 Cassianus Chrysostrumi discipulus. 322.1.2
 Nouitatis Augulstini arguit. *ibid.* 2.4
 Cassiano quidam præsidium ferunt. 322.2.6
Cassitas.
 Castitas perpetua. 454.1.7
Casus.
 Casus quid. 16.2.23
Causa.
 Causa per accidens quid, & qualis. 16.2.25
 Causa sufficiens ad producendum effectum non est per accidens. *ibid.* 2.6
 Causa naturalis eorum quæ fiunt ex putredine. 76.2.3
 Deus cum causis secundis mediatione & im-
 mediatione suppositi concurrat. 77.1.3
 Causa perfectior vti potest instrumento imper-
 fectioni. *ibid.* 5
 Causarum naturalium influentias mediat actiui-
 tas. 80.1.13
 Causæ secundæ non promouentur. *ibid.* 14
 Causa discernens iustos ab impiis. 88.2.19
 Causa existere debet vt causet. 203.1.8
 Causæ dignitas effectus extrinseca. 386.2.13
 Causalitas Dei triplex. 10.1.2
 Causalitatis efficientis genus efficacius quam
 moralis. 168.1.11
 Causalitas moralis. 406.2.4
Cessatio.
 Cessatio ab actibus charitatis disponit ad mor-
 tale. 190.1.12
Christus.
 Christi Domini humanitas. 113.1.23
 Christi Domini operationes & vaga, & determi-
 nata prædefinitione prædefinitæ. 119.1.11
 Christi Domini operationes solum in generali &
 vagè præceptæ. *ibid.* 13
 Christus Dominus meruit. *ibid.* 2. init.
 Christo mortem liberè amplecti physicè necessa-
 rium. 122.1.7
 Christo mortem subeundi ratio specifica. 123.
 1. 18
 Christi humanitas non extitit ante vnionem. 235.1.10
 Christus intuitu operum Patrum promissus no-
 bis. 249.2.23
 Christus nostræ prædestinationis exemplar. 272.
 2.2.2
 Christus gratia cooperans. 401.1.18
 Qua ratione caput Ecclesiæ. *ibid.* 2.1
 Christi humanitas instrumentum diuinitatis.
ibid. 22
 Christi doctrina exterius tradita non sufficit.
 428.2.2
 Christi humanitas præueniente & operante gra-
 tia indigebat. 490.2.10
 Sufficiebat visio beata. 491.2.19

Quid si sine visione assumeretur. *ibid.* 2.20
 Christi humanitati omnes debebantur gratiæ.
ibid. 2.1
 Vide *Deus.*
Chrysoström.
 Chrysoström ab aliquibus notatus. 341.2.2
 Defenditur. *ibid.*
Chrysoström.
 Chrysoström veritatem Catholicam sæpe do-
 cuit. 326.2.1
 Eius testimonia ad capita reducuntur. *ibid.*
 Chrysoström præscientia à Massiliensium præ-
 scientia longè distat. 332.1.21
Cicero.
 Ciceronis error circa prouidentiam. 4.2.21.22
Circumstantia.
 Circumstantiæ respectu vnus personæ actum in
 genere reddentes infallibilem. 108.1.1
 Circumstantiæ omnes prædefinitæ. 147.2.1
 Aliquæ circumstantiæ non prædefiniuntur mo-
 tiua infallibilizantia. 164.2.5
Coactio.
 Coactio circa rationem specificam tollit ratio-
 nem meriti, etiam si differentia maneat libera.
 123.1.16
 Vide *Compulsio, Necessitas, Infallibilitas.*
Cælum.
 Cælum corruptibilia conseruat. 73.2. init.
Cogitatio.
 Cogitatio humanarum actionum principium.
 227.1.6
 Propria cogitationis ratio. 376.2.7
 Cogitatio potestatem præbens gratia operans.
 377.1.9
 Cogitatio de omni motu animi, qui non est li-
 ber. *ibid.* 2.17.
 Cogitatio congrua debetur naturæ. 437.1.2
 Prima cogitatio in Deo immittenda. *ibid.* 2.5
Cognitio.
 Cognitio, in qua consistit prouidentia, potuit
 non esse. 47.1.4
 Cognoscendi futura duplex modus. 49.2.2
 Cognitio futurorum in decreto libero. *ibid.*
Collator.
 Collatoris superbia notatur. 322.2.4
 Antiquis Patribus suam imponebat doctri-
 nam. *ibid.* 5
Compulsio.
 Compulsio efficacia comparatione singulo-
 rum hominum. 99.2.2
 Compulsio non semper moraliter infallibilis.
ibid. 4
 Compulsio aliquando moraliter infallibilis. 100.
 1. 6
 Ad compulsionis efficaciam vaga infallibilitas
 sufficit. *ibid.* 8
 Compulsio secundum quid. *ibid.* 11
 Compulsio & metus libertatem non ligant. *ibid.*
 2. 14
 Compulsio aliquibus contingit. 101.1.1
 Compulsio actiua & passiua. *ibid.* 2.2
 Compulsio actuum liberorum quæ. *ibid.* 3
 Compulsio nomine vehemens significatur
 vocatio. *ibid.* 4
 Compulsio prædestinatorum determinata. *ibi-*
dem.
 Compellendi modus duplex. *ibid.* 6
 Deus compellit ad fidem. 102.2.4
 Compul-

Compulsionis exempla Hieremias, & Paulus.
 103.2.1
 Compellit quod tolerari non potest. *ibid.*
 Compellunt terrores & flagella. 104.2
 Compulsionis celeberrimæ. 105.1.5
 Compellendi potestas per censuras. *ibid.* 2.12
 Compellendi præceptum Ecclesiæ obligat. *ibi-*
dem. 14
 Compulsio per timorem supplicij. 206.1.17
Compunctio.
 Compunctio boni propositum claudit. 458.2.12
Concilium.
 Concilij Arausicanum auctoritas quanta. 216.2.6
 Tacitè à Sede Apostolica probatum. *ibid.*
 Quo tempore celebratum. *ibid.* 8
 Conciliorum & Patrum phrasæ. 281.1.8
 Vide *Pontifex.*
Concionator.
 Concionatorum opportunitas necessaria. 213.
 1.30.
Concurfus.
 Concurfus Dei generalis necessitas probatur. 80.
 1.1. & seqq.
 Concurfus Dei generalis applicat causas natura-
 les. 81.2.12
 Voluntatem solum ad bonum in communi de-
 terminat. *ibid.* 13
 Concurfus causæ primæ immediatus, & intimus.
ibid. 1
 Concurfus generalis non sufficit ad inferendam
 infallibilitatem. 166.1.3
 Ad quas operationes sufficiat. *ibid.* 4
 Concurfus Dei effectiuum infallibiliter inferre
 consensum sententia negans. *ibid.* 2.6
 Concurfus Dei effectiuum præstare quidquid
 præstat habitus. 167.2.2
 Concurfus effectiuus vt infallibiliter rapiat non
 opus est vt cognoscatur. *ibid.* 6
 Concurfus diuini vehementia in quo possit esse
 maior. 168.2.16
 Concurfus diuini vehementia maior se tener ex
 parte producendi medij. 169.1.19
 Concurfus effectiuus vehementia in actu primo
 quid. *ibid.* 2.22
 Concurfus Dei ad extra non resultat necessariò
 ex decreto. *ibid.* 1
 Non determinatur voluntas à concurfu Dei
 independentè à libera cooperatione. *ibid.*
 Concurfus effectiuus non determinat omnino
 voluntatem. 170.1.6
 Concurfus diuini duæ rationes. 493.1.18
Conditio.
 Conditio per se conferens ad gratiam admixta
 dispositione, & merito. 223.2.19
 Vide *Actio.*
Confirmatio.
 Confirmatorum in gratia specialis protectio.
 111.1.5
Coniectura.
 Coniecturis humanis cur possit subesse falsum.
 164.1.8
Conscientia.
 Conscientiæ inuincibiliter complexæ cur non
 imputetur peccatum. 124.1.24
Consensus.
 Consensus vt sit liber aliqua ratio boni cognosci
 debet. 165.2.1

Conseruatio.
 Conseruatio opus prouidentia. 62.2.2
 Conseruatio, & creatio eadem. *ibid.* 71.1.12
 Conseruatio aliquorum effectuum cur indigeat
 causa primò producente, aliorum verò con-
 seruatio non item. 66.2.6
 Conseruationis diuinæ duplex indigentia. 68.
 2.22
 Res se conseruare qui putarint. 69.1.2
 Conseruatio, concursus totaliter immediatus,
 70.1.1
 Nihil seipsum conseruat. *ibid.*
 Res incorruptibiles vt conseruentur non indi-
 gent Dei minori concurfu. 71.2.16
 Se indirectè conseruant. 72.1.19
 A solo Deo conseruari qui putarint. *ibid.* 2.1
 Rerum corruptibilium conseruatio creaturis
 mediis. 73.1.8
 Conseruatio corruptibilium à cælo. *ibid.* 2. init.
 Agens calorem producens potest illum con-
 seruare. *ibid.* 12
 Anima & potentia conseruant habitus. 75.
 2.30
 Solo generali cõcurfu conseruat Deus. *ibid.* 31
 Conseruatio creationi æqualis. 77.2.7
 Conseruatio à creatione differt. 78.2. init.
 Conseruatio rei à productione prima penes con-
 notata differt. 80.2.3
Consilium.
 Consilium pro diuina prouidentia & ratione
 agendorum. 22.2.7
 Consultandi verbum. 40.1. init.
 Vide *Contemplatio.* 454.2.11.
Continentia.
 Vide *Inclusio.*
Contingens, & Contingentia.
 Contingentia diuinæ prouidentia subiecta. 19.1.1
 Contingentia vt talia à Deo. *ibid.* 2
 Contingentia prima causa Deus. *ibid.* 2, 3
 Contingentia modi quinque. *ibid.* 4
 Contingens quid. *ibid.* 2.7
 Contingentia imperfectionem præcognitionis &
 efficaciam denotat. *ibid.* 8
 Contingentia præsentia repugnat. *ibid.*
 Contingens nihil respectu Dei. 20.1.12, 13, 14
 Contingens propriè quid. *ibid.* 12
 Contingens futurum, non præsens. *ibid.* 2.15
 Contingens non dicitur respectu principij ne-
 cessarij. *ibid.* 16
 Contingens vtrum effectus proueniens ex certa
 intentione. *ibid.* 17
Contritio.
 Contritio disponens ad gratiam. 121.2.3
Conuersio.
 Conuersionem differre quandoque peccatum est.
 148.1.9
 In conuersionis exordio lux, & suauitas ma-
 ior. 370.2.3
Cooperatio.
 Cooperationem Dei non requirit ad initium bo-
 ni, sed tantum ad finem. 350.2.18
 Hoc concedi nisi iis, qui recta conscientia,
 bonum eligunt. *ibid.*
 Cooperari nostrum simul cum diuino auxilio.
 355.2. init. & seqq.
Cor.
 Cor boni meriti principium. 227.2.9
 Cordis

INDEX RERVM,

ET VERBORVM.

Cordis mutandi author Deus. *ibid.*
Cor nelius.
 Cornelius Centurio in Actis Apost. 299.1.2
Creatio.
 Creatio & prouidentia differunt. 58.2.1. & seqq.
 Creatio sub prouidentia comprehenditur. 59.1.3
 Creatio & prouidentia distinctæ realiter. *ibid.* 5
 Creatio sumpta pro actione immanente Dei formaliter differt à prouidentia. *ibid.* 6
 Creatio & prouidentia se inuicem includunt. *ibid.* 2.7
 Creatio mouetur à prouidentia. *ibid.* 9
 Creationis & conseruationis differentia quanta. 78.2. in it.
 Creationem explicat Chrysostomus. 327. 1. in it.
 Eam duplicem distinguit. *ibid.*
Vide Conseruatio.
 Creaturæ rationales imperio indigent. 51.1.3
Credibilitas.
 Credibilitatis motiua iuuant fidei receptionem. 212.2.23
 Credulitatis affectus iustificationis initium. 314.1.7
Cultus.
 Verus Dei cultus. 316.1.21
 Custodiendi verbi acceptio. 38.1.8
D
Dæmon.
 Dæmones custodes humanarum actionum quis cenfeat. 32.9
 Dandi, & accipiendi verba. 486.1.8
 Dare potestatem, gratiæ operantis proprium. 498.1.15
Decretum.
 Decerno, pro prædestino. 362.2.11
 Decretum quandoque volitionem, quandoque iudicium significat. 41.1. in it.
 Decretum pro prædestinatione. *ibid.*
Demeritum.
 Absque hominis demerito naturaliter implicat destinatio talis vt sit infallibile hic & nunc peccatum. 191.1.21
 Id fieri potest, si multa, vel graua venialia commiserit. *ibid.* 22
Descensus.
 Descensus per annos, menses, dies & horas. 126.2.21
Desiderium.
 Desiderium boni uocationis pars. 227.2.7
Deus.
 Dei laus ex iustitia. 61.9
 Deus neque vt author naturæ ad falsum inclinatur. 7.2.7
 Deus creator per volitionem & intellectionem. 8.1.12
 Deus mirabilis in magnis æquæ ac in minimis. 11.1.14, 15, 16
 Deus intellectu, & velle se, iudicat. 47.1.7
 Deus non sibi imperat. 51.2.6
 Dei efficiençiam circa mundum agnouerunt Aristoteles & Auerroës. 61.1.11
 Deus totaliter incorruptibilia primò produxit. 69.1.1.
 Deus non causat per suam essentiam. 79.1.4
 Dei specialis cura & prouidentia. 89.1.6
 Deus illuminat, intellectum dat, docet sapientiam. 96.2.18
 Deus compellit ad fidem. 102.2.14
 Deus non præuenit voluntates nostras. 136.2.13
 Deus non prædestinat actiones liberas. *ibid.* 14
 Deus ex præscientia prædestinat. 137.2.24
 Dei prouidentia rebus omnibus in singulari prospicit. 146.1.13
 Dei munus, pro potentia. 160.1.6
 Deus absque discursu cognoscit, quæ nos per discursum. 163.2.5
 Dei fidelitatem in conditionali promissione fundari. 192.1.11
 Prædicta conditionalis promissio probatur. *ibid.* 12
 Deus ad occasionem gratiæ occasionem sumit. 209.1.5
 Deus omnis dictus cur. 227.1.4
 Deus non est personarum acceptor. 306.1.14
 Deus naturaliter cognoscibilis. 312.1.8
 Multitudo Deorum. 315.2.19
 Deus omnis boni author. 350.1.14
 Deus qua ratione paratus, vt nobiscum concurrat. 399.2.1
 Deus gratia excitans. *ibid.* 2
 Dei concursus gratia cooperans. 410.1.1
 Deus actualis concursus auxiliatrix gratia. *ibid.* 3
Vide Christus D.
Diabolus.
 Diabolum solui, id est, permitti exercere totam tentationem quam potest vi vel dolo per seipsum, & sua membra. 175.2.9
Dialecticus.
 Dialecticus hæreticorum fallacias deprehendit facilius. 213.1.27
Differentia.
 Differentiæ numericæ. 123.2.21. & 23
Discretio.
 Dei misericordia nos discernit. 231.2.5
Dispensatio.
 Dispensationis acceptio. 23.2. in it.
Dispositio.
 Dispositio à prudentia distinguitur. 59.2.1
 Dispositio rarè sumitur pro prouidentia. 60.1. in it.
 Dispositio ipsa executio. *ibid.* 3
 Dispositio in prouidentia continetur. *ibid.*
 Dispositio de exteriori actu prouidentia, illiusque executione. *ibid.* 4
 Dispositio, de rebus mobilibus. *ibid.*
 Dispositionem non adæquat totam executionem. *ibid.* 5
 Dispositiones à forma resultant. 73.1.11
 Dispositiones formam conseruant. *ibid.* 2. in it.
 Dispositio vtrum repugnet quidditati gratiæ. 222.1
 Quæ dispositiones non obstant. *ibid.* 4
 Dispositio debetur forma. *ibid.* 2.5
 Dispositionis causalitas ad causam materialem pertinet. 248.1.6
 Dispositio ad gratiam gloriæ meritoria. 386.1. in it.
Diuinitio.
 Diuinare, quid. 315.2. in it.
Doctrina.
 Doctrina de initio gratiæ Augustino antiquior. 213.2.1
 Doctrina Christi tradita exteriùs non sufficit. 428.2.2
Vide

Vide Lex.
Donum.
 Donum Dei iustificationis initia. 350.1.16
 Potestas bene agendi. *ibid.*
Dotes.
 Dotes naturales Deum non mouent. 212.1.17
E
Ecclesia.
 Ecclesia ab Spiritu sancto gubernata. 232.2.6
Vide
Effectus.
 Effectus recipiens formam eiusdem rationis non indiget eodem principio conseruante. 68.1.17
Vide Euentum.
Electio.
 Electorum reliquæ gratis relicta. 89.2.12
 Electio non ex operibus, sed ex beneplacito grauito. 90.1.17
 Eligendi modus & ratio. 95.1.1
 Electionis vis. 225.2.10
 Electio duplex. *ibid.*
 Diuina electio sine causa ex nostris meritis. 226.2.1
 Electionis ad gloriam nullum initium, causa, ratio, meritum, &c. per vires naturæ datur. 250.2.5
 Præsentis doctrinæ vniuersalitas. *ibid.* 6
 Aliquorum sententia. *ibid.* 8
 Electio ante præmissa opera. 274.1.14
 Electorum acceptio. 355.2.12, 13
Eleemosyna.
 Eleemosynæ peccatorum remissio tribuitur. 295.2.1
Vide Opera misericordia.
Empedocles.
 Empedocles, & quorundam aliorum error circa prouidentiam. 31.5
Epicuræi.
 Epicuræorum error circa prouidentiam. 2.2.1
 Eorum argumentum. *ibid.* 2.3
 Ij soli totam prouidentiam negarunt. *ibid.* 4
Esca.
 Esca, pro omni sacrificio, ceremoniis & operibus legis scriptæ. 220.2.3
Eua.
Vide Adam.
Euentus.
 Euentus aliqui vtrum casuales, aut fortuiti. 14.2.1. & seqq.
 Comparatione Dei aliquid esse casuale putat Serenius. *ibid.* 2
 Refellitur. 18.1.7
 Euentus aliquos fortuitos & casuales comparatione primariæ intentionis putat Pennortus. *ibid.* 3
 Peccatorum actiones fortuito euenire fateatur Serenius. *ibid.* 4
 Casu nihil respectu Dei. 315.1.12. & seqq.
 Nihil fortuitum comparatione causæ primæ. 16.1. in it. & seqq.
 Euentus casualis quis. 16.1.19
 Non est fortuitum & casuale quiddid præter intentionem cadit. *ibid.* 2.24. & 18.1.8
 Euentus necessarij casuales non sunt. *ibid.* 1.27
 Peccati turpitudine excepta, cætera omnia à Deo fiunt. *ibid.* 2.3
Ruiz de Prouidentia Dei.
 Comparatione Dei nihil casu fit. 18.1.7
 Peccata non casu fiunt comparatione Dei. *ibid.* 10
 Casualia & fortuita, vt talia à Deo. *ibid.* 12
 Euentus aliquis vtrum contingens comparatione diuinæ prouidentia. 19.1.1. & seqq.
Vide Contingentia.
Eunuchus.
 Eunuchus maximus Æthiopiæ. 299.1.7
Euripides.
 Euripidis & Menandri error circa prouidentiam. 3.1.6
Excæcatio.
 Excæcatis potissimum prædefinitur permissio per infallibilia motiua. 180.2.1
 Excæcationis extensio. *ibid.* 2
 Excæcationis Deus non est causa. *ibid.* 3
 Excæcatis imputari culpam. 183.2.4
 Excæcatis præceptorum transgressio imputatur ad culpam. 184.1.8
 Excæcatio in actu secundo obedientiæ præceptorum contraria. 184.1.10
 In actu primo minime. *ibid.* 11
 Excæco, vide *Obduro.*
Excogitandi verbum.
Vide
Exemplar.
 Exemplaria, rationes effectrices. 61.2.4
Exhortatio.
 Exhortationes omnibus proponendæ. 192.2.15
Existentia.
 Existentia de essentia Dei, non creaturæ. 67.1.9
F
Fallacia.
 Fallaciæ hæreticorum faciliùs deprehenduntur à Dialecticis. 213.1.27
Fatum.
 Fatum & prouidentia differunt. 60.2.7
 Fatum quid, & vnde. *ibid.* & seqq.
Fausus Rheg.
 Fausi Rhegenensis error. 194.2.9
 Fausus habitus hæreticus. 195.1.10
Felicitas.
 Felicitatis duæ species. 473.2.26
 Felicitatis humanæ forma. 475.2.7
 Felicitas naturalis. 489.1.10
Fidelis.
 Fideles præciti quantum ad aliquos actus membra Christi. 154.1.5
Fides.
 Fidei prædefinitio. 92.2.1
 Fides vitæ æternæ nomine significata. 93.1.3
 Fidei perseuerantia prædefinita. *ibid.* 6
 Fidei initium gratiæ donum. 217.1.11
 Fides per fidem, & iustificationem formatur Christus per fidem, & iustificationem formatur Christus in nobis. 234.2.6
 Fides, prout est iustificationis initium. 236.2
 Fidei difficultas magna. 237.2. in it.
 Semipelagiani perfectam fidem gratia indigere fatebantur. *ibid.*
 Nullus potest credere sicut oportet sine gratia. 238.1.1
 Fides humana mysteriorum fidei improprio nata. 239.1.2
 Fidei supernaturale obiectum. *ibid.*
 Fides humana non excludit omnem dubitationem. *ibid.*
Xx
Quan

Quando sine supernaturali auxilio habita sit honesta. *ibid.* 3
 Fides praequirat piam affectionem. 239.2.16
 Ad eam gratia necessaria. *ibid.*
 Ad piam affectionem mysteriorum fidei supernaturalis auxilium necessarium. *ibid.*
 Credendi voluntatem inter initia gratiae numerabant Massilienses. 240.1.19
 Pia affectio fidei principium intrinsecum. *ibid.* 20
 Nihil folis naturae viribus circa fidei mysteria factum valet ad obtinendam gratiam. *ibid.* 23
 Neque potuit esse ratio praedestinationis. *ibid.* 24
 Fides salutis initium. 240.2.2
 Fides ad iustificationem disponit remotè. 241.1.6
 Fides radix iustificationis. *ibid.* 8
 Fides totius impetrationis initium. *ibid.* 9
 Fides meriti initium. *ibid.* 2.2
 Fides meretur auxilia gratiae. *ibid.*
 Fides imperfecta & inchoata doni Dei. 243.2.4
 Ab illa quandoque inchoatur iustificatio. *ibid.*
 In hac fide imperfecta inest meritum vis. 244.1.9
 Fidei inchoatae quanta imperfectio. *ibid.* 2.16
 Inchoatae fidei vis. 245.1.18
 Facienti quod est in se non est infallibile reuelandam fidem. 274.2.18
 De probabilitate notitiae fidei ex causa per accidens. 275.1.23
 Credendi voluntas supernaturalis. 281.1.6
 Fidei, spei, & charitatis improporionati quidam actus. 283.1.22
 Fides iustificationis fundamentum. *ibid.* 2.1
 Sine fide nihil valet oratio, & reliqua opera. 284.1.6
 Fides admirabilis quae. 299.2.12
 Fides implicita praedicatione non eget. 318.2.1
 Fides explicita eadem eget. *ibid.* 2
 Auditus spiritualis. 318.2.3
 Inchoatae fidei perfectio. 320.1.1
 Certitudo. *ibid.* 16
 Distinctio inchoatae fidei à fide iam facta. 320.2.20
 Fides alia, cuius habenda facultas omnibus hominibus conceditur à Deo per gratiam praeuenientem, & adiuuantem: alia ad gratias gratis datas pertinet. 356.2.1
 Fides pro gratia. 360.1.19
 Fides aliquando cooperans. *ibid.*
 Credentes, omnes qui praediti sunt habitu fidei, & notitia mysteriorum. 409.2.9
 Fidei coram tyranno confessio. 453.2.3
Filiatio Dei.
 Filiatio Dei etiam in reprobo, praedestinatione digna. 154.1.4
Fingendi verbum.
 Fingere, quid. 142.1.3
Finis.
 Finis affectio spectat ad prouidentiam. 53.1.3
 Contrarium vide 54.2.1. & seqq.
 Finis formalitas non affertur in quidditate prouidentiae. 62.1.9
 Finis, de opere bono. 419.2.28
Forma.
 Formae substantialis productio. 76.1.2
 Formulae loquendi. 435.1.3
 Earum vis & significatio. *ibid.* 4

Fortuna.
 Fortuna piorum & impiorum dispar. 12.1.2
 Bona fortuna quid. 469.1.10. & seqq.
 Bene fortunati qui. 473.1.24. & seqq.
Futurum.
 Futura praesciri non possunt, nisi sint praesentia in aeternitate. 137.1.18
 Futurorum nomine Patres plerumque absoluta & conditionata comprehendunt. 137.2.23
 Futura ideo fieri quia Deus vult, Patres frequenter affirmant. *ibid.*
G
Generatio.
 Generatio & progressus rerum ex prouidentia diuina. 61.2.5
 Generatio Dei praedestinationem probat. 94.2.9
Gennadius.
 Gennadius suspectus. 195.1.11
 Eius libri de Ecclesiasticis dogmatibus auctoritas quanta. *ibid.* 12
Gentiles.
 Gentilium errores circa praemia, poenas, peccatorum remedia, diuinas leges, reuelationes, & alia eiusmodi. 316.1.22
Germani.
 Germani, veri, sine hypocrisis & fictione. 367.1.25
Gloria.
 Vide Gratia.
 Non est in nobis vnde gloriemur. 231.1.3
Gratia.
 Gratia auxiliatrix supernaturalis est. 2.15
 Gratia praeueniens tribuitur non credentibus. 92.2.14
 Excitans gratia indeliberata. 108.1.4
 Gratiae bonus vsus, effectus praedestinationis. 139.2.1
 Gratia omnipotens, & cur. 160.2.15
 Gratiae iustificantis consecutionem infallibilem afferebant Semipelagiani. 197.2.15
 Gratiae discrimen Cassianus petit ex natura. 201.1.2
 Multis datur gratia, qui si diutius viuerent, peccarent finaliter. 203.2.11
 Gratiam non infallibiliter consequi per vires naturae. 208.1.15
 Gratia nunquam cum natura connexa. 209.2.7
 Gratiae initij doctrina Augustino antiquior. 213.2.1
 Praeuenientis gratiae actiones quales sint. 215.2.2
 Gratia facit vt eam inuocemus. 216.2.9
 Gratia non subiungitur humanae industriae. 217.1.12
 Nihil ad salutem vtile sine gratia fieri potest. 219.1.1
 Gratiae nominis acceptio. 220.2.4
 Gratia diuina summe gratuita. 221.2.13
 Gratiae quidditati quae merita non obstant. 222.1.4
 Quae dispositiones non obstant. *ibid.*
 Gratiae repugnat connaturalitatis debitum. 222.2.5
 Gratiae quidditati vtrum repugnet dispositio. *ibid.*
 Quae dispositiones non obstant. *ibid.* 4
 Dispositioni debetur forma. *ibid.* 2.5
 Gratiae quidditati vtrum repugnet impetratio. *ibid.* 7
 Impetratio orta ex sola natura repugnat gratiae. *ibid.*
 Augustini

Augustini argumenta nixa in quidditate gratiae. 224.1.23
 Gratia cooperans. 225.2.13
 Solo nomine differt à praeueniente. *ibid.*
 Cur dicatur operans. *ibid.*
 Non creatur gratia. 228.2.1
 Creatur moraliter. *ibid.*
 Velle seruire Deo sicut oportet sine gratia nemo potest. 229.1.12
 Gratiae infusio, Dei generatio. *ibid.* 5
 Huius generationis initium semen Dei. *ib.* 2.8
 Prima gratia sortis nomine significata. 230.2.5
 Experimur necessitatem praeuenientis gratiae. 235.2.1
 Gratiae proprium donari. 238.2.9
 Gratia, quae meretur augeri fides est. 241.2.2
 Prima gratia non cadit sub fidei meritum. 242.1.1
 Nullam gratiae principium viribus naturae existit. 245.1.1
 Gratia praeueniens prior quam liberum arbitrium. *ibid.* 2
 Natura nec remotè, nec imperfectè disponit ad gratiam. 248.1.16
 Gratiam inter & naturam proportionis ratio. *ibid.* 2.12
 Natura nec physicè nec moraliter disponit ad gratiam. *ibid.* 14
 Viribus naturae non datur actiua occasio gratiae. 249.2.25
 Praeterita illustrationis recordatio non sufficit ad obtinendam gratiam. 250.2.9
 Praeuenientis gratiae necessitatem asseruit Bonauentura. 256.2.19
 Non diffidet à mente S. Thomae. 257.1.20
 Quid nomine gratiae gratis datae comprehendat. *ibid.*
 Albertus quid senserit. *ibid.* 22
 Gratiae necessitatem adstruit. *ibid.* 23
 Alexandri mens. *ibid.* 24
 Gratiam operantem quandoque esse admonitiones externas quis statuatur. 258.1.30
 Non facientibus quod in se est non datur gratia. 271.2.16
 Praeter infusum habitum gratia praeueniens necessaria. 278.1.19
 Ad posse gratia simpliciter necessaria. 284.1.9
 Gratiae dissentire possumus. 302.2.10
 Gratia confertur dignis, Patrum axiomata. 303.2.19
 Gratia dignum quid. *ibid.* 20
 Quomodo obligationi largiendi gratiam fiat satis. 305.2.13
 Quiuis gratia exciur vt dubitet de existentia Dei. 317.1.4
 Gratia praeueniens barbaris data non est propheta. 319.1.9
 Nullus longo tempore gratia sine culpa caret. 308.1.13
 Gratiae cooperantis concursus nostro quodammodo posterior. 430.1.9
 Gratia adiuuans ad singulas actiones praeclaras & honestas necessaria. 350.1.16
 Gratiae operantis & cooperantis vsus. 358.1.1
 Gratia operans cur in nobis sine nobis. 359.1.8
 Gratia excitans & operans eadem formaliter. 360.1.10
 Gratiae cooperantis nomen clarius fundatur in sacris. *ibid.* 19
 Alia gratiae operantis & cooperantis nomina. *ibid.* 2.1
Ruiz de Prouidentia Dei.
 Gratia excitans & adiuuans. 361.1.8
 Gratiae adiuuantis nomen ex plurimis locis Scripturae sumitur. *ibid.* 2.1
 Horum nominum limitatio. *ibid.* 12
 Gratiae praeuenientis appellationem vnde sumant Doctores. *ibid.* 13
 Appellari potest anticipans, & praecipuans. *ibid.*
 Gratia praeueniens, vel excitans, vel vocatio, vel iustificationis initium, vel inspiratio, aut motio, eadem. *ibid.* 14
 Appellatur praeueniens Spiritus sancti inspiratio. *ibid.*
 Motio, & excitatio. *ibid.*
 Cogitatio, seu cogitatum, seminatum, exordium salutis, praeueniens, excitans operans in nobis. *ibid.* 15
 Gratia operans eadem quae praeuenit, & praeparat. *ibid.* 16
 Gratia praeueniens cur. 362.1.17
 Gratia subsequens quid. *ibid.* 18
 Gratiae praeuenientis & subsequens acceptiones tres. *ibid.*
 Gratia concomitans quae. *ibid.* 19
 Alia plura gratiae operantis nomina. *ibidem* 2.21
 Gratia operans, seu praeueniens vtrum formaliter sit actus vitalis intellectus, aut voluntatis. 363.1
 Gratia praeueniens non est praedeterminatio. *ibid.* 2.6
 Gratia excitans formaliter est actus vitalis. 364.2.14
 Gratia operans intellectus, & voluntatis operationis complectitur. 365.1.1
 Gratia operans velleitas, & simplex complacentia. 371.2.2
 Gratia cuius virtutis actus. 372.1.5
 Gratia operans in eo quod à Deo sine nostra libertate immittatur, consistit. *ibid.* 2.1
 Cooperans in eo quod simul cum nostra libertate concurrat. *ibid.* 2
 Gratiae operantis, seu praeuenientis acceptiones duae. *ibid.* 5
 Gratiae duo munera, prius est, nobiscum esse de coelo missam: posterius nobiscum laborare. 373.1.6
 Gratiae operantis à cooperante discrimen. 376.1
 Gratiae operantis propria significatio. 387.2.1
 Gratia operans efficienter fit ab intellectu, & voluntate. 391.2.10
 Gratia operans ad actus primarios refertur. 393.1.1
 Gratiam physicè operantem identificari realiter cum gratia excitante. 396.1.3
 Gratia operans multoties non obtinet effectum. *ibid.* 2.6
 Gratiam cooperantem, pro vt cooperans est, non esse praeuenientem. *ibid.* 1
 Gratia cooperans in quantum talis concomitans est. 397.1.2
 Gratia cooperans quiddid nobiscum consensum producit liberum. 399.1.2
 Gratiae cooperantis quinque membra. *ibid.* 3
 Gratia cooperans in actu primo. *ibid.* 2.3
 Gratia cooperans quomodo ab operante & libero consensu differat. *ibid.* 5
 Gratia cooperans, Christus. 401.1.18
 Gratiae operantis & cooperantis identitas. 402.1.1
 X x 2 Materia

Materia Sacramentorum physicè producta gratiam. 406.1.37
 Gratia excitans physicè producta confensum. 407.1.8
 Ad gratiam cooperantem principium in actu primo sufficit. 409.1.3
 Gratia adiuvans, seu cooperans requiritur ad actus inefficaces. 412.1.2
 Quid de pura omissione dissensus. ibid.2.7
 Gratia subsequens à cooperante quandoque sola nominis ratione differt. 413.2.2
 Gratia subsequens comparatione præcedentis gratiæ & consensus liberi. 414.2.13
 Gratia subsequens quinque acceptiones. 415.1.16
 Sine interiori gratia exterior nihil prodest. 426.1.1
 Gratia præuenientis anima, & corpus. 430.2.1
 Gratia exterior de lege ordinaria requiritur. 432.1.18
 Gratia congrua & incongrua eiusdem generis. 438.1.8
 Præteritæ gratiæ recordatio non sufficit nisi supernaturalis sit. 440.1.1
 Tota gratia cooperans, & omnes eius partes supernaturales. 441.1.9
 Gratia subsequens supernaturalis. ibid.11
 Quædam subsequens gratiæ pars supernaturalis. ibid.12
 Angeli gratiam excitantem producere non possunt. ibid.2.2
 Gratia præuenientis nimis rigorosa acceptio, ibid.7
 Gratia motio durans sufficit ad reliquos actus. 446.1.1
 Dupliciter gratia præueniens dare dicitur. ibid.2.4
 Gratia præueniens peccatoribus fidelibus ad singulas dispositiones iustificationis simpliciter necessaria. 448.2.1
 Ad actus quorum habitum peccator non habet, gratiæ indigentia certior. 451.2.38
 Iustificatis gratia præueniens simpliciter necessaria. 453.2
 Ad omnes actiones supernaturales gratia præueniens necessaria. 455.1.1
 Aliquando nimis sancto abundantior gratia præueniens datur. 462.1.16
 Gratia cooperans ad omnes actiones meritorias necessaria. 464.1.1
 Gratia & gloria Angelorum perfectioni commensurata. 489.2.15
 Triplex gratia, præueniens, operans & excitans. 495.1.2
 Quando id contingat. ibid.4
 Gratia præueniens neque de potentia absoluta non potest non præuenire nostra merita. 496.1.2
 Gubernandi gratiam pendere ex præueniente ac operante dono Spiritus sancti. 498.1.12
 Gratia operantis proprium. ibid.15
 Gratia præuenientis ordo duplex. ibid.16
 Gratia necessitas. ibid.2.18
Gratiarum actio.
 Gratias agendi Deo obligatio maior. 99.10
 Circa bona temporalia per accidens versatur gratiarum actio. 233.2.15
Gratuitum.
 Purè gratuitum nihil inter homines. 221.2.15

Gratia.
 Grauia & leuia mouentur à generante. 78.1.14
Gregorius M.
 Gregorius Magnus de gratia copiosè disputat. 343.1.15
 Gregorij imitator Isidorus. ibid.16
Gubernator.
 Gubernare mundum, haut minus quam creasse. 62.2.5

H
Habitus.
 Habitus potest infallibiliter inclinare ad actus. 167.2.3
 Habituum vehementissima intentio non aufert libertatem. ibid.4
 Habitus per se insuli negari nequeunt. 283.1.20
 Habitus accommodatur gratiæ operantis nomen. 393.2.5
 Habitus proprius cooperans, quam operans gratia conuenit. 394.1.9
 Aliquando per habitus ad indeliberatos motus excitamur. ibid.11
 Habitus non est simpliciter necessarius. 399.2.4
 Habitus supernaturalis instrumentum Dei. 400.2.13
 Habitus supernaturalis gratia cooperans. 401.2.1
 Habitus utimur cum volumus. 463.2.9
Hæreticus.
 Hæreticorum fallaciæ à Dialecticis faciliùs deprehenduntur. 213.1.27
Hieronymus.
 Hieronymus ab errore defenditur. 310.2.15
Hilarius.
 Hilarius Semipelagianorum primus delator. 331.1.11
 Hilarius supra antiquiores omni suspicione maior est. 342.1.6
Homo.
 Homines, alios ad quasdam actiones infallibiliter inducunt. 111.1.6
 Hominem sua malitia arguit. 210.2.5
 Quomodo nos corripit peccatum. ibid.
 Homines cooperatores cum Deo. 360.1.20
 Hominis intellectus ab objectis extrinsecis, & à humoribus, & spiritibus animalibus. 466.2.9
Hugo.
 Hugo longè distat à Semipelagianis. 343.2.19
Humanitas.
 Humanitas Christi non extitit ante vnionem. 235.1.10

I
Ignis.
 Ignis excussus ex silice à quo producatur. 76.1.4
 Minimum ignis in centro mundi constitutum quorum moueretur. ibid.2.6
Illuminatio.
 Illuminatio, pro gratia. 217.1.13
Illustratio.
 Illustratio interna vocationis pars. 227.1.5
Immediatio.
 Immediatio virtutis, & suppositi. 81.2.3
 Vtraque conuenit diuino concursui. ibid.
 Immediatio virtutis solius Dei propria. 82.1.4
Imperium.
 Imperium circa peccata. 25.1.11
 Imperium

Imperium duplex. 42.2.1
Imperium monasticum quod. ibid.
Gubernatiuum quod. ibid.
Imperium gubernatiuum pertinet ad intellectum. 43.1.3
Imperium actus iudicij. ibid.2.1
Imperium quale iudicium. 44.2.9
Imperium nullum requiritur ad volitiones diuinas. 45.1.1
 Realiter impetrare volitiones requirit productionem realem. ibid.2.6
 Neque nostro modo concipiendi imperium mouet volitionem diuinam. 46.1.7
Imperium intellectus. ibid.2
Imperium enunciatiuum liberæ volitionis & operis exequendi. 49.2
Imperium ex voluntate naturaliter resultat. 51.1.14
Imperium physicum, & morale. ibid.2.8
Imperium Dei efficax. 89.1.4
Impetratio.
 Impetratio vtrum repugnet quidditati gratiæ. 222.1
 Impetratio orta ex sola natura repugnat gratiæ. ibid.7
Impius.
 Impiorum actiones Deus in vtilitatem prædestinatorum ordinat. 97.1.1
Impossibilitas.
 Impossibilitas difficultatis nomine declarata. 179.2.16
 Impossibilitas ex necessitate probata. 180.1.19
Improportio.
 Improportiones quinque. 285.2.7
Impulsus.
 Impulsus supernaturalis an necessarius. 258.2.6
 Impulsus tripliciter intelligitur. 398.2.2
In præpositio.
 Vide 64.1.14
Incarnatio.
 Incarnatio deficeret deficiente peccato. 29.1.18
 Incarnationis prædefinitio. 148.1.11
 Incarnationis circumstantiæ. ibid.
Inclusio.
 Duplex virtualis inclusionis gradus. 313.1.15
Individuum.
 Individuum specifica ratio realiter multiplex. 122.1.8
Infallibilitas.
 Infallibilium scientia ad prædefinitioem per infallibilia motiua satis. 99.2.3
 Infallibilitas vaga plurium rerum. 106.2.4
 Infallibilitas vaga & libera potestas ad vnum, vel plura. ibid.5
 Infallibilitatis actionum indifferentium innumeræ. 107.1.9
 Circumstantiæ respectu vnius personæ actum in genere reddentes infallibilem. 108.1.1
 Infallibilitas hæc ex principiis fidei, & naturali ratione colligitur. ibid.2
 Vaga infallibilitas actionum sub eadem specie. 110.2.1
 Ex infallibilitatibus naturalium actionum supernaturalium colliguntur. 111.2.10
 Infallibilitas vaga participatio quædam illius certitudinis, & efficaciz, quam habet omnipotentia Dei. 114.2.13
 Infallibilitatis scientia. 117.1.8
Reiz de Providentia Dei.

Infallibilitatis terminus non est idem in omnibus. 126.1.17
 Infallibilitatis terminus certus ac fixus. 127.2.30
 Infallibilitas moralis duplex. 129.2.1
 Infallibilitas intrinseca libertati morali opposita. 130.1.11
 Infallibilitas ab extrinseco. ibid.2
 Non opponitur libertati morali. ibid.
 Euentus ad vltimum infallibilitatis moralis instans. ibid.3
 Rarissimè contingit. ibid.
 Sic constitutus non habet infallibilitatem intrinsecam. ibid.4
 Retinet libertatem moralem. ibid.
 Contrahit infallibilitatem ab extrinseco de uolutam. ibid.5
 Infallibilitas ab extrinseco sufficit ne possit frustrari prædefinitio. ibid.2.6
 Infallibilitas vaga quo sensu intrinseca, ibidem 8
 Infallibilitas vaga, & vaga necessitas differunt. 134.2.21
 Infallibilitas moralis non est simpliciter necessitas. 162.1.12
 Ad infallibilitatem inferendam non sufficit generalis concursus. 166.1.3
 Ad quas operationes sufficiat. ibid.4
 Infallibilitas peccandi moraliter ex præcedentibus venialibus asseritur à Patribus. 189.2.10
 Generalis infallibilitas infallibilior redditur. 273.2.9
 Vide *Coactio, Necessitas.*
Infans.
 Omnes infantes quantum ad conditionalem præscientiam pares. 204.1.17
 Vide *Parvulus.*
Infidelis.
 Infideli vt conuertatur gratiam esse necessariam de fide est. 444.2.1
Infusio.
 Infusionis, suauitatis & inspirationis nomine præueniens gratia intelligitur. 217.1
Innocentia.
 Innocentia secundum se melior pœnitentiâ. 30.1.3
 Vide *Insiliendi verbum.* 497.2.8
Inspiratio.
 Inspiratio, pro gratia. 217.1.13
Intellectio, Intellectus.
 Intellectio & volitio ad prædestinationem necessariæ. 34.2.5
 Intellectio, in qua consistit prouidentia, triplex. 41.2.3
 Omnis intellectio specie indiget. 44.2.6
 Vide *Volitio.*
 Intellectus verum vt verum respicit. ibid.1.3
 Intellectus motio ex voluntate. 51.1.14
 Ad intellectioem requiritur imperium. ibid.
 Intellectus ad primam volitionem eget exteriori determinante. 466.1.6
 Intellectus Angeli ad primam intellectioem à Deo solo mouetur. ibid.8
 Intellectus hominis ab objectis extrinsecis, & ab humoribus, & spiritibus animalibus. ibid.2.9
 Intellectus primis principiis necessariò adheret. ibid.10

X 3 *Insentio.*

Numerus.
 Numerus prædestinatorum prædefinitus. 149.1.1
 Numerus prædestinatorum ad scientiam cum efficiaci electione coniunctam refertur. *ibid.*.5
 Numerum electorum minuendi & augendi impossibilitates differunt. *ibid.*.2.8
 Numerus reprobatorum prædefinitus. *ibid.*.9
 & quomodo. 150.1.11
 Qui numerus & capillorum quantitas in resurrectione Beatis restituenda. *ibid.*.2.18

O

Obduratio.
 Obduratio quid. 191.1.2
 Obdurare & excæcare Deus dicitur, & cur. 203.2.15
 Vide *Excæcatio.*

Obedientia.
 Obedire correlatiuum imperij moralis, non physici. 52.1.9

Occasio.
 Occasio actiua vna, passiuua alia. 208.2.1
 Per vires naturæ non datur actiua occasio gratiæ. *ibid.*
 Passiuam Deus accipit. *ibid.*
 Occasio & opportunitas quandoque differunt. 209.1.5
 In his opportunitatibus non est respectus ad personam operantem. *ibid.*.2.11
 Occasionem Deus ex peccatis accipit. 210.1.1
 Idque multipliciter. *ibid.*
 Suauior modus quis. *ibid.*.3
 Hanc prouidentia suauitatem exemplo explicat Nyssen. *ibid.*
 Ex plurius aliis rebus Deus occasionem accipit. 211.1.11
 Quandoque hominibus melioris naturæ & ingenij abundantior gratia confertur. *ibid.*
 Occasio & opportunitas accepta à Deo. 273.2.9
 Vide *Ratio.*

Oculus.
 Oculi auribus perfectiores. 30.2.7
 Oculi pro prouidentia. 38.1.8

Omissio.
 Omissio libera prædefinita nequit per subtractionem concursus effectiui. 168.2.15

Operatio.
 Bonarum operationum prædefinitio modus prouidentia. 98.1.1
 Operationum liberarum volitio plena & absoluta. 99.1.7
 Operationes Christi Domini & vaga, & determinata prædefinitio prædefinita. 119.1.11
 Quæ Deus operatur in tempore ab æterno præparata. 142.1.4
 Operationum humanarum multitudo prædefinitur. 150.1.15
 Operatio difficilis impossibilis dicitur. 162.2.16
 Multæ operationes ex vi motiuorum & collectione circumstantiarum prædefinitur nequeunt. 164.2.2
 Operatio pro gratia. 217.1.13
 Quomodo Deus omnia operetur in omnibus. 226.1.15
 Operatur Deus in omnibus quæ proficiuntur ex fide. 226.1.17
 Operationes necessarias non dici humanas. 359.2.14

Opportunitas.
 Opportunitas cõcionatorum necessaria. 213.1.30
 Vide *Occasio.*

Opus.
 Ad operis executionem necessarium quid sit faciendum scire. 47.2.10
 Opus externum eget imperio. 50.2.13
 Opera bona efficax Dei amor antecedit. 99.1.8
 Nullum opus nostrum latec Deum, quia animam nostram creat. 142.1.1
 Opera quæ Patres excipiunt à prædefinitione. 154.1.3
 Operibus naturalibus meritum concedebant Semipelagiani. 198.1.1
 Quorundam Theologorum placitum. *ibid.*.2.3
 Solum meritum de congruo concedebant. *ibid.*.5
 In eodem merito proportionem & Dei promissionem concedebant. 199.1.8
 Boni operis initium refertur ad Deum. 220.1.8
 Boni operis inceptio mutatio superior. *ibid.*.9
 Opera naturalia ardua facere sine auxilio gratiæ non valemus. 237.2.1.1.1
 Opus impetrans proportionatur cum reimpetrata. 243.1.8
 Opera elicit per vires naturæ, an præbeant iustificationis initium. 252.1
 Communis Scholasticorum sententia per generalia quædam capita proponitur, & excusatur. *ibid.*
 Ferè tota Scholasticorum schola verbis fauet Massiliensibus. *ibid.*
 Inter eos discrimen. *ibid.*.2.2
 Eorundem excusatio. *ibid.*.3
 Opera honesta non fiunt sine auxilio. 285.1.1
 Honestè operari potest solis naturæ viribus. *ibid.*.2.5
 Operibus misericordia tribuitur peccatorum remissio. 295.2.1
 Supernaturalia esse debent opera misericordia. 297.2.17
 Opera naturalia imperata ab actu supernaturali meritoria de congruo. *ibid.*.18
 Ad operis executionem peculiaris gratia necessaria. 417.1.1
 Ad opera corporea subsequens gratia. 421.1.11
 Ad quæcunque opera corporea absolute gratia peculiaris necessaria. *ibid.*.2.13
 Naturalium operum supernaturalis gratiæ necessitas per accidens. 461.2.15
 Opera gratiæ gratis datæ, gratia operante & cooperante indigent. 497.1.5
 Omnia opera gratiæ gratis datæ egent gratia operante. *ibid.*.4
 Ad opera gratiæ gratis datæ gratia cooperans communiter requiritur. 500.1.1
 Aliqua opera incapacia. *ibid.*.2
 Opera misericordia, vide *Eleemosyna.*

Oratio.
 Pro fidelibus orat Ecclesia. 132.1.1
 Orationibus impetrari promissa statim concedenda. 189.1.6
 Oratio quæ non sit latræ actus non impetrat apud Deum. 223.1.14
 Ecclesia à suo exordio pro infidelibus orat. 232.2.5
 Basilij Oratio. *ibid.*
 Circa bona naturalia per accidens versatur Christiana oratio. 233.2.15
 Oratio

Orationes naturæ viribus elicatas habere vim probabilius impetrandi gratiam, non est contra fidem. 246.1.9
 Est tamen periculofum. *ibid.*.10
 Nec de condigno meretur iustificationem. *ibid.*.11
 Neque de congruo etiam remotissimo. *ibid.*.12
 Tres Patrum rationes ponderantur. *ibid.*.13
 Earum vis. *ibid.*.2.15
 Oratio & reliqua opera sine fide nihil. 184.1.6
 Ad orationem merè naturalem tenetur homo. 291.2.14
 Ad supernaturalem, vt petat auxilia ad opera naturalia per se non tenetur. *ibid.*.15
 Tenetur per accidens. *ibid.*.16
 Oratio peccatoris. 292.2.1
 Oratio impetratoria à supernaturali auxilio prouidit. 293.1.8
 Oratio formaliter intellectus actus. 293.2.11
 Oratio sine fide ad impetrandum nihil valet. 294.1.18
 Oratio peccatoris à gratia. 294.2
 Naturalis oratio à fide impetrata quomodo meritoria de congruo. 295.1.25
 Supernaturalis oratio iustificationis initium apud Hilarium. 295.1.26
 Vide *Preces.*
Ordinandi verbum.
 Vide 32.2.7

Ornatus.
 Ornatus, de omnibus quæ ad perfectionem continent. 5.2.4

P

Paruus.
 Paruulorum mirabilis diuersitas. 202.1.1
 Vide *Infans.*

Patres.
 Ad Patrum dicta intelligenda generalis regula. 138.1.3
 Patres Græci defenduntur. 194.2.5
 322.2.7
 Eorum sanctitas. 326.1.13
 Patres antiqui ab Augustino commèdati. 336.1.18
 Patres Græci ab Apostolis vsque ad tempora Chryostomi. 350.2
 Patres Græci qui floruerunt post tempora Augustini. 354.1
 Vide *Concilia.*

Paulinus.
 Paulinus rectè de iustificationis initio sensit. 342.2.10

Paulus.
 Paulus de caelo prostratus. 314.1.5
 Pauli vocatio 495.2.7

Peccatum.
 Peccatorum actiones fortuito euenire saretur Si renius. 14.2.4
 Peccatum formaliter vt tale diuinæ prouidentia subditur. 22.1.3. & seqq.
 Peccata prouisa. 24.1.3
 Peccatorum odium ad prouidentiam æquè ac virtutum amor. 24.2.5
 Peccatorum permissio ex intentione bonorum. 15.1.10. & seqq.
 Peccatorum permissio propter colligenda bona Deo conuenientior. 25.2.13
 Peccata permittere bonum est. 29.1.1.1.1

Peccatorum permissione gubernatio humanæ libertatis suauior. 29.1.17
 Peccato deficiente, deficeret Incarnatio. 29.1.18
 Peccatorum occasione Deus suas perfectiones ostendit melius. *ibid.*.2.20
 Peccata prædestinatorum attributa Dei magis manifestant. *ibid.*.2.1
 Tantorum peccatorum permissio ad colligenda maiora bona necessaria. 31.1.14
 Peccatorum actiones materiales gubernandi modus. *ibid.*.2.1
 Peccatum per accidens vniuersum perficit. *ibid.*.17
 Peccatorum actionum materialis perfectissima prouidentia. 32.2.7
 Peccatorum actiones haut casu fiunt. 33.1.15
 Peccatorum actiones materiales prouisa. *ibid.*.18
 Peccatores sustentare Deus potuit. 85.2.15
 Peccatorum actiones prædefinitio expertes. 106.2.2
 Sub quibusdam circumstantiis diu sine peccato perseverare impossibile. 108.2.8
 Quodlibet peccatum vitare possumus. 109.1.9
 In peccato hærenti diu perseverare sine alio impossibile est. *ibid.*.13
 Peccatorum actiones non prædefinita vaga prædefinitio. 116.2.4
 Peccatum necessariò Deus odio prosequitur. 123.2.22
 Peccatum cur non imputetur conscientia inuincibiliter perplexa. 124.1.24
 Cuiuslibet peccati permissio prædefinita. 172.2.1
 Peccatorum actiones Dei fiunt consilio. 174.2.1
 Peccata permitti propter maius bonum colligendum. 175.1.2
 Peccati permissio prædestinationis effectus. *ibid.*.2.7
 Peccatorum permissioni mensura & circumstantia prædefinita. 177.1.1
 Peccatorum permissio dupliciter prædefinita potest. 178.1.1
 Non omnium peccatorum permissio per infalibilia motiua prædefinita. 182.1.15
 Peccatum inferri infallibiliter. 185.2.7
 Peccatum commissum ab homine comparatione Dei nullum malum. 187.1.22
 Peccandi infallibilitas moraliter ex præcedentibus venialibus asseritur à Patribus. 189.2.10
 Peccata ex se impediunt gratia. 207.2.7
 Peccata omnia vitari non possunt per vires naturæ. 208.1.12
 Ex peccatis Deus occasionem accipit. 210.1.1
 Maiores peccatores relictis castioribus vocantur efficaciter. 212.2.21
 Vt à peccato purgemur non spectat Deus voluntatem. 217.1.10
 Peccata remitti non possunt sine supernaturali gratia. 234.1.17
 Peccator præter habitus supernaturales noua gratia excitante indiget ad opera supernaturalia. 251.2.15
 Vnum vel alterum peccatum vitari potest sine gratia. 274.1.16
 Peccatoris oratio. 292.2.1
 Peccatoris oratio à gratia. 294.2.23
 Perueniens ad rationis usum non protinus peccat mortaliter, si non conuertatur. 304.1.23
 Posset prius venialiter, quàm mortaliter peccare. *ibid.*.24

Proutidientia quid. 2.1.1
 Proutidientia potius, quam proutidientia dicendum, & cur. ibid.2
 Proutidientia, ac proutidientiam referri ad antecessionem temporis. ibid.3
 Proutidientia quid. 2.2.4,3,4.2.3
 Proutidientia significatio apud Theologos. ibid.5
 Philosophorum errores circa proutidientiam. 2.2.1.& seqq.
 Proutidientia probatio ex Scriptura. 5.1.1
 Tota Scriptura sacra Dei proutidientiam docet. ibid.2.4.5
 Proutidientia præstantissimum testimonium Incarnatio, & omnes libri noui Testamenti. 6.1.6
 Proutidientia probatio ex Patribus. ibid.7,8,10, 11,12
 Proutidientia Dei rationibus demonstratur. 7.1.1
 Probatur ex creatione rerum. ibid.& seqq.
 Ex munere creationis deducitur. ibid.3
 Qua necessitate Deus proutidiat rebus. ibid.5
 Proutidientia demonstratur ex religione. 7.2.6
 Probatur naturali propensione. ibid.7,8,9,10
 Proutidientia demonstratur ex eius quidditate. 8.1.11
 Proutidientia demonstratur concordia partium vniuersi, 9.1.17,18,19
 Demonstratur ex peculiaribus cuiusvis rei perfectionibus. ibid.20,21,22,23.
 Ex dispositionibus rerum humanarum. ibid.24
 Proutidientia Dei in rebus minimis ac vilissimis. 9.2.1
 Proutidientia minorum probat curam maiorum. 11.2.18
 Proutidientia iudicium circa prosperam & aduersam fortunam, & impiorum. 12.1.1.1, & seqq.
 Proutidientia modus optimus quis. 31.2.16
 Proutidientia actionum malarum & bonarum conueniunt. 32.1.2,3
 Proutidientia formalis malitiae, & proutidientia materialium actionum conueniunt. ibid.4,5,6
 Proutidientia Dei iubens, aut permittens. ibid.2.8
 Proutidientia Dei geruntur omnia. 33.1.11
 Proutidientia opera distinguuntur. ibid.13
 Proutidientia circa malum poenae. 34.1.1.1.1
 Proutidientia naturalis, & supernaturalis. ibid.1
 Proutidientia Dei operatio ad intra. ibid.
 Proutidientia definitur. 34.2.3
 Proutidientia quandoque voluntas, quandoque scientia dicitur. 35.1.7
 Proutidientiam formaliter in voluntate qui constituerint. ibid.2.3
 Proutidientia & praedestinatio in actu intellectus potissimum consistit. 37.1.1
 Proutidientia priuatio, ignorantia. ibid.2.5
 Proutidientia etymon. 40.1.42
 Proutidientia determinat ordinationes in fines. 44.1.4
 Proutidientia exemplaris causa. 48.1.15
 Proutidientia non semper assequitur finem. 54.2.1
 Quo sensu proutidientia non requirat affectionem finis. 56.1
 Non est de ratione proutidientiae consequi particulares fines. ibid.
 Dei proutidientia non potest frustrari. ibid.2
 Quomodo proutidientia Dei semper consequatur finem intentum. ibid.3
 Proutidientia est efficax comparatione finis, qui est effectus Deo proximior. ibid.

Est efficax quantum ad finem particularem. ibid.4
 Efficax quantum ad finem vniuersalissimum. ibid.5
 Haec efficacia probatur. ibid.6.& seqq.
 Proutidientiae diuinae affectus certissimus. 57.1.4
 Proutidientia voluntatem antecedentem & consequentem complectitur. ibid.2.7
 Proutidientia conditionata. 58.1.1.1
 Proutidientia a creatione distinguitur. ibid.2.1
 Proutidientiae opus bipartitum. 59.1.3
 Proutidientia & creatio distinctae realiter. ibid.5
 Proutidientia & creatio se inuicem includunt. ibid.2.7
 Proutidientiae proprium. ibid.8
 Proutidientia proprie non comprehendit creationem. ibid.10
 Proutidientiae acceptio proprie dicitur. ibid.
 Proutidientia dispositionem includit. 60.1.3
 Proutidientia non nisi in Deo constituta. ibid.4
 Proutidientia causa rerum exemplaris. 61.1.1
 Proutidientia efficiens causa rerum. ibid.2.3
 Rebus Deus immediatè prouidet. 78.2.1
 Prouisores intermedij. ibid.2
 Quantum ad executionem Deus mediatè prouidet. ibid.3
 Proutidientiae rationalium, & irrationalium discrimen. 150.2.20
 Proutidientiae diuinae duplex perfectio. 155.2.1
 Proutidientiae multiformitas perficit vniuersum. 165.1.8
 Tota proutidientia imaginè Dei exprimit. ibid.9
 Duplex naturalis prouidendi acceptio. 276.1.6
 Proutidientiae diuinae suauitas. 209.2.8
 Haec proutidientiae suauitas in quo sit. ibid.10
 Proutidientiae supernaturalis laus. 193.1.1
 Proutidientia & praedestinatio libera. 42.1.6
 Proutidientia non respicit aequaliter res possibilis. ibid.8
 Prouidus quis. ibid.9
 Vide *Praedestinatio*.
Pulchritudo.
 Ad pulchritudinem res vilissimae conferunt. 12.1.19.
Prudentia.
 Prudentis etymon. 2.1.2
 Prudentia actus intellectus. 39.2.21,22,23
 Proutidientia idem quod proutidientia. 61.1.3

Q

Qværendi & inueniendi vsurpatio in sacris. 230.1.1

R

Rabbi Moysis error circa proutidientiam. 5.1.24

Ratio.
 Rationes effectrices, pro exemplaribus. 61.2.4
 Ratio specifica realiter multiplex in indiuiduis. 122.1.8
 Ratio specifica subeundi mortem fuit Christo spontanea. 123.1.18
 Ratio, conditio & occasio repugnant gratiae. 223.2.17

Rationalia.
 Rationalium, & irrationalium proutidientiae discrimen. 150.2.20
 Ratio

Rationalium & irrationalium actionum praedestinationes conueniunt & differunt. 151.1.22
Raymundus.
 Raymundus Lullius Massiliensium errorem docuit. 195.2.15
 Recordandi verbum. 38.2.12
Regulus.
 Reguli fides. 315.1.18
Relatio.
 Relatio transcendentalis non eget reali extremorum distinctione. 411.2.12
Religio.
 Religionis ingressus. 454.1.7
 Relinquo, pro efficaciter praestino. 173.2.7
Reliquia.
 Reliquiae electorum relictae gratis. 89.2.12
Remigius.
 Remigij sententia reicitur. 206.1.16
Reprobis.
 Reproborum media quibus saluari possint. 55.1.1
 Reprobi potuerunt praedestinari. 85.2.17
 Reproborum salus possibilis. 94.1.2
 Reproborum numerus praedefinitus. 149.2.9 & quomodo. 150.1.11
 Reproborum & eorum operationum praedefinitio corroboratur. 154.1.2
 Reproborum numerus praedefinitus quantum ad praedestinationis negationem & permissionem peccati. 150.1.13
 Quantum ad positivam reprobationem non praedefinitus. ibid.14
 Numerus reproborum praedefinitus quantum ad praedestinationis negationem & permissionem peccati. ibid.13
 Non est praedefinitus quantum ad positivam reprobationem. ibid.14
Res.
 Res casu factas qui dixerint. 3.1.5
 Res fiunt & gubernantur ratione diuina. 8.2.16
 Rebus etiam minimis ac vilissimis Deus prouidet. 9.2.1
 Remum vilissimarum proutidientia Deus non deficit. 10.1.4
 Res etiam vilissima Dei perfectionis particeps. ibid.2.10,11
 Res vilissimae cur Dei proutidientia dignae. 11.1.12,13
 Res vilissimae ad pulchritudinem conferunt. 12.1.19,20
 Remum duo genera. 30.1.5
 Remum omnium dependentia à Deo est. 66.1.1, 5.68.1.18
 Remum incorruptibilium productio à Deo. 69.1.1
 Res se conferuare qui putarint. ibid.2
 Res non existens agere non potest. 70.2.5
 Res incorruptibiles vt conferuarent non indigent Dei minori concursu. 71.2.16
 Se indirectè conferuant. 72.1.19
 A solo Deo conferuari putarunt aliqui. ibid.2.1
 Remum corruptibilium conferuatio creaturis mediis. 73.1.8
 Res corruptibiles caelum conferuat. ibid.2.1.1.1
 Remum indiuiduatio. 76.2.1.1.1
 Remum fines intendere Dei proprium. 115.1.15
 Inter res physicas & morales non datur discrimen assignatum. 12.72.22

Rerum differentiae numericae, & circumstantiae sunt entia ventura. 140.2.2
 Rerum omnium dispensatio ad hominum utilitatem probat determinatam praedestinationem. 144.2.1
 Rerum omnium irrationalium praedefinitus numerus. 150.2.1.1
 Res à natura datas, non seruari integras, nisi Dei auxilio. 350.1.16
Respicendi verbum.
 Pro proutidientia. 38.1.9
Rex.
 Regum atque magnatum error circa proutidientiam. 5.1.15
Ruffinus.
 Vide 195.1.13
Rupertus.
 Ruperti sententia circa adultos. 205.1.9
 Eiusdem peculiaris impugnatio. ibid.2.11

S

Sacerdotium.
 Sacerdotium. 454.2.10
Sacramenta.
 Sacramentorum forma in verbis instituta. 49.1.24
Saeculum.
 Saeculum, & ordo saeculorum, pro vniuersitate creaturatum. 28.1.1.1
Salus.
 Salutis simplex complacentia, & antecedens voluntas multipliciter differunt. 55.2.9. & seqq.
 Salus reprobatorum possibilis. 94.1.2
 Nihil ad salutem vile sine gratia fieri potest. 219.1.1
 Adamus naturae viribus non habuit salutis initium. ibid.2.4
 Vide *Iustificatio*.
Saluatio.
 Salutationes, seu benedictis imprecationes in sacra Scriptura frequentes. 360.1.24
Samaritana.
 Samaritana apud Ioannem. 311.2.3,313.2.1
Sapientia.
 Sapientia, pro gratia. 419.1.18
Scandalum.
 Scandalum actuum quale. 208.2.2
 Scandalum passiuum quid. 209.1.4
Scholasticus.
 Improperia Scholasticorum locutio quatuor articulis contenta. 252.2.5. & seqq.
 Alius articulus: Dolor de peccatis proximis disponit ad gratiam. 254.1.18
 Impugnatur. ibid.17
 Quorundam exceptiones impossibiles. ibid.
 Alter: Ante iustificatam gratiam nihil super-naturale concedit. ibid.18
 Summum Pontificem & Scholasticos Pelagiani erroris accusant heretici. ibid.20
 Scholasticorum auctoritas plurimum valet. 254.2.21
 Dei protectio circa Theologorum scholam. ibid.22
Scientia.
 Scientia speculatiua in proutidientia inclusa equaliter

liter circa peccata, & reliquas priuationes.	
24.2.4	
Scientia practica non tanta plenitudine versatur circa malitiam peccatorum.	ibid.5
Scientia communior, quam prouidentia.	35.1.6
Scientia, pro prouidentia.	39.1.15
Scientia ad praedestinationem necessaria debet esse practica.	41.2.2.
Tribus partibus confat.	ibid.3
Scientia de possibilitate mediorum non est formaliter praeordinatio.	42.1.5
Scientia simplicis intelligentiae non est determinata regula.	47.2.9
Scientia Dei a prouidentia differt.	61.1.11
Scientia diuina rerum effectrix.	62.1.8
Scientia non factiua reprobi numerati.	149.1.5
Scientia media praecedat praedefinitionem.	157.1.1
Scientia infallibilis euentus omnino est certa.	163.2.2
Scientia conditionata non ministrat rationem praedestinandi.	207.1.23
Scientia conditionata solidissimo fundamento subnixta.	ibid.1.init.
Vide <i>Ars</i> .	
<i>Semipelagiani.</i>	
Semipelagiani supernaturalis gratiae necessitatem non negabant.	196.1.3
Semipelagianus error decem articulos continens.	ibid.1.4
1. Solae gratia externa praedicationis inchoari iustificationem.	ibid.
2. Gratiam praeueniens non esse necessariam.	ibid.5
3. Fidem imperfectam aliosque actus fieri posse sine gratia.	ibid.7
4. Posita illa fide Deum tribuere dispositiones proximas ad iustificationem.	197.1.11
5. Actus praedictos disponere ad iustificationem.	ibid.12
6. Esse imperatorios & meritorios.	ibid.13
7. Elicenti illos infallibilem esse consecutionem gratiae.	ibid.14
8. Nulli dari auxilium gratiae nisi prius illud meruerit.	ibid.2.17
9. Perseuerantiae & gloriae initium esse conatus humanos.	198.1.2.2
10. Humanos conatus conditionaliter futuros esse causa gratiae.	ibid.
Semipelagiani operibus naturalibus concedebant meritum.	ibid.1.1
Quorundam Theologorum placitum.	ibid.2.3
Solum meritum de congruo concedebant.	ibid.5
In eodem merito proportionem, & promissionem Dei concedebant.	199.1.8
Semipelagianorum error de meritis conditionatis paruulorum.	202.2.2
Semipelagianorum error circa adultos.	204.2.1
In eodem errore fuerunt Arriani.	ibid.2
Contra praedictum errorem sunt experientia, & historiae.	205.1.4
Praedictus error duplex meritum praemiumque tribuit.	ibid.8
Semipelagianorum error.	193.2.1
Quo tempore excitatus.	194.1.1
Quicumque articulus Semipelagiani erroris, & quaelibet illius pars gratiae contraria.	224.1.22
Semipelagiani perfectam fidem gratia indigere fatebantur.	237.2.7
Ad Semipelagianos quantum aliqui accedant.	249.1.21
<i>Sensibile.</i>	
Sensibilia cur vehementer alliciant.	112.1.12
Notitia spiritualium, & supernaturalium per sensibilia comparata.	ibid.
Sensibilium bonorum connaturalitas.	ibid.14
Frequentia, per quam uenia sensibilia pulsant animos.	ibid.15
<i>Sensus.</i>	
Vide	466.1.4
<i>Signaculum.</i>	
Signaculi notio.	39.1.17
<i>Sors.</i>	
Sortis analogia.	87.2.11.
Sortis vis.	ibid.
Sors ab electione diuina.	ibid.12
Sors pro haereditate.	88.1.15
Sors, dona gratuita.	ibid.16
Sors, de gratia.	230.2.5
<i>Spes.</i>	
Spei certitudo, & generalitas.	86.1.24
Spes in Deo collocanda.	232.2.10
Spes in humanis uiribus posita fallit, atque confundit.	134.1.19
<i>Spiritus.</i>	
Spiritus inferiores superioribus illuminantur.	79.2.11
De eodem spiritu quo Christus natus, Christianus renatus.	334.2.5
Spiritus Dei operans, & gratia agens.	358.2.5
<i>Status innocentiae.</i>	
Status innocentiae, & naturae lapsae discrimen.	453.1.10
In statu innocentiae ad perseuerandum generale auxilium sufficiebat.	482.1.23
Quale auxilium debitum statui innocentiae.	ibid.26
In statu innocentiae ad quemlibet actum necessaria gratia.	ibid.2.31
Status innocentiae, & naturae lapsae discrimen.	484.2.11
<i>Stoicus.</i>	
Stoicorum error circa prouidentiam.	3.1.7
<i>Suauitas.</i>	
Suauitas, pro gratia.	217.1.13
<i>Supernaturalitas.</i>	
Supernaturalitas extrinseca nihil ualet.	380.2.3
Supernaturale quid.	384.2.12
Dubium de ueritate supernaturali.	313.2.1
De supernaturali ueritate opinio.	315.1.14
Supernaturalium naturalis cognitio improporcionata.	316.2.1
T	
<i>Talentum.</i>	
Talentum gratia subsequens.	305.1.8
Talenta gratiae gratis datae.	ibid.2.9
<i>Tempus.</i>	
Temporis praedinitio.	147.2.33
Tempus turpium actionum praescriptum.	148.2.12

<i>Tentatio.</i>	
Diuturna tentationum uictoria eget supernaturali auxilio.	307.1.5
<i>Terminus.</i>	
Terminus infallibilitatis non est idem in omnibus.	126.1.17
Terminus idem in diuersis circumstantiis diuersus.	ibid.2.18
Terminus gratiae.	127.1.25
Terminus infallibilitatis certus, ac fixus.	ibid.2.30
<i>Terra.</i>	
Terra immobilis.	427.1.13
<i>Terror.</i>	
Terrores & flagella.	104.2
<i>Timor.</i>	
Timor compulsionis causa.	105.1.5
<i>Totum.</i>	
Totius perfectio qualis.	28.1.9
<i>Tractio.</i>	
Tractio, pro compulsionem.	100.1.10
Trahere, idem quod dare.	238.2.9
V	
<i>Veniale.</i>	
Venialium multiplicitas specialis auxilij destinationem meretur.	110.1.21
Iustus sine speciali auxilio singula uenialia uitare potest.	ibid.
Omnia uenialia sine speciali priuilegio nec iustus uitare potest.	ibid.2.23
Venialia conuincunt homines in tentationes grauiore.	189.2.1
<i>Veniendi uerbum.</i>	
Venire ad Christum, pro credere.	238.2.6
<i>Verbum.</i>	
Verbum, pro imperio.	62.2.5
<i>Veritas.</i>	
Dubium de ueritate supernaturali.	313.2.1
Veritatis inquirendae modum.	314.1.5
De ueritate supernaturali opinio.	315.1.14
Veritatis amor, & deceptionis odium necessario insunt.	467.2.12
<i>Victoria.</i>	
Diuturna uictoria eget supernaturali auxilio.	307.1.5
<i>Videndi uerbum.</i>	
Vide	37.2.6.301.2.35
<i>Vincentius Lyrinens.</i>	
Vincentio Lyrinensi error falso adscribitur.	194.2.7
<i>Vir.</i>	
Vir diuinus, pro magni nominis.	473.2.28
<i>Vires.</i>	
Vti magno conatu uiribus naturae uile.	278.2.21
<i>Virgo.</i>	
Sanctissimae uirginis naturales uires.	289.3.29
Virgo sanctissima, Dei genitrix ad quascumque supernaturales operationes indiguit praeueniens gratia.	489.2.1
Noua gratia praeueniens indiguit nunquam.	490.1.2
Quando capiebat somnum, diuinae uacabat contemplationi.	ibid.3
Copiosissimis gratis excitabatur.	ibid.5
Sanctissima uirgo, Angeli & Adamus dispositi fuere ad gratiam.	495.1.5
<i>Virtus.</i>	
Virtus fortior plus extenditur.	10.1.3
Virtutum summa perfectio.	31.1.12
Virtus, pro potentia.	62.2.5
Virtutem propter se displicere impossibile.	112.2.18
Virtus naturae diuinitus indita.	350.1.14
<i>Visio.</i>	
Visio in Verbo.	298.1.20
Vide	466.1.4
<i>Vita.</i>	
Vita aeterna de fide.	93.1.3
<i>Vnio.</i>	
Vnio hypostatica humanitati gratis collata.	234.2.8.
Vnio hypostatica comparatione uirginis gratiae.	235.2.13.
<i>Vniuersum.</i>	
Vniuersum diuinarum perfectionum speculum.	29.2.19
Vniuersi perfectio per peccatum.	31.2.17
<i>Vocatio.</i>	
Vocatio, pro iussione.	63.1.8
Vocari secundum propositum.	89.2.10
Vocatio duplex ex Augustino.	91.1.1
Vocatio praedicatorum propria.	ibid.3
Vocationis duplicis discrimen.	ibid.3.4
Vocationis secundum propositum insuperabilis uirtus.	ibid.2.7
Vocatio alta & secreta.	92.1.11
Vocatio specialis & generalis.	ibid.
Vocationis huius efficacitas.	ibid.12
Vocatio secundum propositum praedestinationis effectus.	ibid.
Vocatio congrua datur ex intentione cooperationis.	154.1.5
Vocatio omni merito nostro prior est.	227.1.4
Modus uocandi rudes.	311.2.1
Vocatio Dei folius.	355.2.init.
Vocatio, praeueniens gratia.	377.2.1
Vocatio a solo uocantis pendet arbitrio.	378.1.init.
Vocatio non solum externam praedicationem, sed & internam inspirationem comprehendit.	379.1.16
Vocatio gratiae cooperantis pars.	403.1.8
Sequi Deum uocantem, idem est quod gratiae diuinae cooperari.	ibid.12
Vocatio non est praecipua pars praestans concursus.	404.2.26
Vocatio Pauli.	495.2.7
<i>Volitio.</i>	
Volitio diuina libera, non contingens.	19.2.3
Volitio permittendi peccata continetur in prouidentia.	24.2.6
Volitio ordinandi peccata continetur in prouidentia.	ibid.7
Volitio libera, realis & intrinseca Dei perfectio.	50.2.9
Volitio plena & absoluta liberarum operationum.	99.1.7
Volitio libera in nobis sine nobis.	387.1.7
Volitio interior, & exterior dupliciter.	390.1.12.
In qualibet supernaturali uolitione aliqua ratio operantis gratiae reperitur.	ibid.16

INDEX RERVM, ET VERBORVM.

Quælibet volitio spontanea est.	392.1.18	Voluntas non rapitur à bono finito clarè viso.	162.1.12
Primæ volitionis differentia duplex.	469.2.15	Voluntas humana non est primum deliberans.	171.1.4.
An in exordio deliberationis volitio prima sit de bono in communi.	470.2.24	Voluntas duplex.	383.2.2
Quando vigilamus semper necessariò existit volitio aliqua.	474.2.9	Motio ad primum voluntatis actum.	468.2.1
Volitio se falsificans.	478.1.8	Voluntas nequit esse sine aliqua volitione.	475.1.5
Volitiones nostræ nos sæpe latent.	ibid.12	Quandiu voluntas non potest deliberare, naturaliter operatur.	478.1.14
Quando deliberamus, necessariò aliquam volitionem elicimus.	ibid.2.16	<i>Vsqumodo adverb.</i>	
Vide <i>Actus, Amor.</i>		Vide	71.2.14
<i>Voluntas.</i>		<i>Vxor.</i>	500.2.4
Voluntas antecedens qua ratione sit optima.	31.1.1	Vxor Pilati.	
Voluntas consequens qua ratione coacta.	ibid.		
Voluntas mouet intellectum.	51.1.14		
Voluntas antecedens non est simpliciter voluntas.	58.1.13		
Voluntatis diuinæ absolutum dominium.	88.2.1		
Voluntatis præparatio prædestinationes probat.	92.1.13		
Voluntatis ad bonum inrita propensio.	111.1.5		

VV Itcleph præuenientis gratiæ necessitatem, & possibilitatem negat. 195.2.14

Z Achæus apud Lucam. 299.1.4

F I N I S.

